Digitized by Google

31. P. 11.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

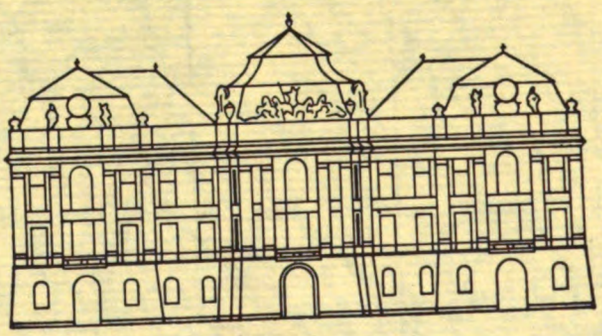

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

31.P.11

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΙΔ΄. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑΙ ΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μεταφρασθεῖσαι δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς κοινοτέραν διάλεκτον, καὶ Σημειώμασι διαφόροις καταγλαϊσθεῖσαι, παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΑΙ ΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣΑΙ ΔΙ' ΑΝΑΛΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

ΝΕΟΦΥΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἤδη πρῶτον Τύποις ἐξεδόθησαν τῇ συνδρομῇ καὶ αὐτιλήψει τῶν Παναγιωτάτων Πατριαρχῶν Γρηγορίου τε καὶ Κυρίλλου, καὶ τοῦ Ἐξοχωτάτου καὶ Πανευκλάμπρου Κόμητος

ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ, ΙΠΠΕΩΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΑΓΜΑΤΩΝ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ Κ. Τ. Λ.

Ἅμα δὲ συνδρομῇ καὶ ἄλλων ζηλωτῶν Ἱερομένων τε καὶ Λαϊκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς Πρώτην, καὶ Δευτέραν, τὴν πρὸς Τιμόθεον Πρώτην, καὶ Δευτέραν, τὴν πρὸς Τίτον, τὴν πρὸς Φιλήμονα, καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους περιέχων.

Σπουδῇ δὲ καὶ ζήλῳ τῶν ἐλαχίστων Ἱερομονάχων

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ

ΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ.

ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ.

ΠΑΡΑ ΠΑΝΩ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

1819.

KAISERLICHE KÖNIGLICHE HOFBIBLIOTHEK WIEN

Digitized by Google

„Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε, καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί". (Ρωμ. ά. 14.)

„Ἀκούσατε πάντες οἱ βιωτικοὶ, καὶ κτᾶσθε Βιβλία φάρμακα τῆς ψυχῆς· εἰ μηδὲν „ἕτερον βούλεσθε, τὴν Καινὴν (Διαθήκην δηλαδὴ) κτήσασθε, τὸν Ἀπόστολον, τὰς „Πράξεις, τὰ Εὐαγγέλια, Διδασκάλους διηνεκεῖς."

(Χρυσόστομ. Ὁμιλ. θ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.)

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτυ Ἀρχιεπισκόπυ Βυλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτην τῦ Ἀποςόλυ Παύλυ Ἐπιςολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης Ἐπιςολῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον ϗ Οἰκυμένιον μόνον (1).

Η Θεσσαλονίκη εἶναι Μητρόπολις ὅλων τῶν Πόλεων τῆς Μακεδονίας (2)· ἥτις ἐδέχθη τὸ σωτήριον κήρυγμα διὰ μέσυ τῆς διδασκαλίας τῦ μεγάλυ Παύλου εἰς σὰ καιρὸν ὁποῦ οἱ ἐν Θεσσαλονίκη Ἰυδαῖοι αὐτέλεγον ϗ ἐπολέμων αὐτόν· μόλις δὲ λυτρωθεὶς ὁ Παῦλος ἀπὸ τὰς ἐπιβυλὰς τῶν Ἰυδαίων, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, ϗ ἐπῆγεν εἰς Βέρροιαν, ϗ ἀπὸ τὴν Βέρροιαν ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς μαρτυρῦσιν αἱ Πράξεις· (κεφ. ιζ'.) ἐκεῖ δὲ ἐρχόμενος, μὲ τὸ νὰ εἶχε τὴν μέριμναν τῶν μαθητῶν τε Θεσσαλονικέων, ἔστειλεν εἰς αὐτὺς τὸν μακάριον Τιμόθεον, διὰ νὰ στερεώσῃ αὐτὺς εἰς τὴν πίστιν, ϗ νὰ τὺς δείξῃ μεγαλοψύχυς εἰς τὺς πολέμυς, ὁπῦ ἐδοκίμαζον παρὰ τῶν ἐναντίων Ἰυδαίων. Ὁ δὲ Τιμόθεος ἐπαναγυρίσας, ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Παῦλον πῶς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶχον μὲν πίστιν στερεὰν, ϗ ἀγάπην, ἐχρειάζοντο ὅμως διδασκαλίαν ϗ συμβυλὴν εἰς κάποια ζητήματα ὁπῦ εἶχον· ὅθεν διὰ τὴν αἰτίαν παύτην ἐπαρακινήθη ὁ Παῦλος ϗ ἔγραψε τὴν Ἐπιςολὴν παύτην. Μία μὲν ἦν αἰτία εἶναι αὐτὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Οἰκυμένιος λέγει ὅτι ἐκάθη ϗ ἄλλη αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραφη ἡ παρῦσα Ἐπιςολή· ὁ Παῦλος, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἔπαθε πολλὰς θλίψεις εἰς τὴν Βέρροιαν, ϗ εἰς τὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, ϗ φοβύμενος μήπως οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀκύσαντες ἐκεῖνα ὁπῦ ἔπαθε, σκαν-

(1) Σημείωσαι ὅτι ὅτε ὁ Χρυσόςομος, ὅτε ὁ Θεοφύλακτος ἔχυσι τὴν ὑπόθεσιν τῶν παρύσης Ἐπιςολῆς, καθὼς εἶχον αἱ ὑποθέσεις τῶν προλαβυσῶν ἐπιςολῶν, ἀλλὰ μόνος ὁ Οἰκυμένιος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὴν Ἐπιςολὴν ταύτην πρώτην ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιςολάς του ἔγραψεν ὁ Ἀπόςολος Παῦλος. Καὶ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὕτη ἔτος κ. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τῦ Κυρίυ. (Τόμ. ά. σελ. 41. τῆς Ἐκκλ. Ἱςορίας.)

(2) Περὶ τῆς Θεσσαλονίκης παῦτα φησὶν ὁ σοφὸς Θεοδώριτος· „Θεσσαλονίκη Πόλις ἐςὶ μεγίςη, ϗ πο„λυάνθρωπος, εἰς μὲν τὸ Μακεδόνων ἔθνος τελῦσα, „ἡγεμονίη δὲ τῆ Θετταλίας, ϗ Ἀχαΐας, ϗ μετὰ „τῶν ἄλλων παμπόλλων Ἐθνῶν, ὅσα τῶν Ἰλλυριῶν ὑπ„ὸ Ὑπαρχον, ἡγέμονον ἔχει". (Ἐκκλ. Ἱςορ. βιβλ. έ. κεφ. ιζ'.)

Digitized by Google

„Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε, καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί". (Ῥωμ. ά. 14.)

„Ἀκούσατε πάντες οἱ βιωτικοὶ, καὶ κτᾶσθε Βιβλία φάρμακα τῆς ψυχῆς· εἰ μηδὲν „ἕτερον βούλεσθε, τὴν Καινὴν (Διαθήκην δηλαδὴ) κτήσασθε, τὸν Ἀπόστολον, τὰς „Πράξεις, τὰ Εὐαγγέλια „ Διδασκάλους δίνεκεῖς."

(Χρυσόστ. Ὁμιλ. θ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.)

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτυ Ἀρχιεπισκόπυ Βυλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτην τῦ Ἀποςόλυ Παύλυ Ἐπιςολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης Ἐπιςολῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Οἰκυμένιον μόνον (1).

Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι Μητρόπολις ὅλων τῶν Πόλεων τῆς Μακεδονίας (2)· ἥτις ἐδέχθη τὸ σωτήριον κήρυγμα διὰ μέσυ τῆς διδασκαλίας τῦ μεγάλυ Παύλου εἰς σῦα καιρὸν ὁπῦ οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰουδαῖοι αὐτέλεγον καὶ ἐπολέμων αὐτόν· μόλις δὲ λυτρωθεὶς ὁ Παῦλος ἀπὸ τὰς ἐπιβυλὰς τῶν Ἰουδαίων, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἐπῆγεν εἰς Βέρροιαν, καὶ ἀπὸ τὴν Βέρροιαν ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις· (κεφ. ιζ'.) ἐκεῖ δὲ διερισκόμενος, μὲ τὸ νὰ εἶχε τὴν μέριμναν τῶν μαθητῶν τυ Θεσσαλονικέων, ἔστειλεν εἰς αὐτὺς τὸν μακάριον Τιμόθεον, διὰ νὰ στερεώσῃ αὐτὺς εἰς τὴν πίστιν, καὶ νὰ τὺς δείξῃ μεγαλοψύχυς εἰς τὺς πολέμυς, ὁπῦ ἐδοκίμαζον παρὰ τῶν ἐναντίων Ἰουδαίων. Ὁ δὲ Τιμόθεος ἐπαναγυρίσας, ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Παῦλον πῶς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶχον μὲν πίστιν στερεὰν, καὶ ἀγάπην, ἐχρειάζοντο ὅμως διδασκαλίαν καὶ συμβυλὴν εἰς κάποια ζητήματα ὁπῦ εἶχον· ὅθεν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐπαρακινήθη ὁ Παῦλος καὶ ἔγραψε τὴν Ἐπιςολὴν ταύτην. Μία μὲν ἦν αἰτία εἶναι αὐτὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Οἰκυμένιος λέγει ὅτι ἐκάθη καὶ ἄλλη αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραφε ἡ παρῦσα Ἐπιςολή· ὁ Παῦλος, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἔπαθε πολλὰς θλίψεις εἰς τὴν Βέρροιαν, καὶ εἰς τὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, καὶ φοβύμενος μήπως οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀκύσαντες ἐκεῖνα ὁπῦ ἔπαθε, σκαν-

(1) Σημείωσαι ὅτι ὅτε ὁ Χρυσόστομος, ὅτε ὁ Θεοφύλακτος ἔχασι τὴν ὑπόθεσιν τῆς παρύσης Ἐπιςολῆς, καθὼς εἶχον τὰς ὑποθέσεις τῶν προλαβυσῶν ἐπιςολῶν, ἀλλὰ μόνος ὁ Οἰκυμένιος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὴν Ἐπιςολὴν ταύτην πρώτην ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιςολάς του ἔγραψεν ὁ Ἀπόςολος Παῦλος. Κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὕτη ἔτη χ'. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τῦ Κυρίυ. (Τόμ. ά. σελ. 41. τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας.)

(2) Περὶ τῆς Θεσσαλονίκης ταῦτα φησὶν ὁ σοφὸς Θεοδώριτος· „Θεσσαλονίκη Πόλις ἐςὶ μεγίςη, καὶ πο„λυάνθρωπος, κεῖται δὲ Μακεδόνων ἔθνος τελῦσα, „ἡγεμονίη δὲ ἡ Θετταλίας, ἡ Ἀχαΐας, καὶ μέντοι „καὶ ἄλλων πεμπόλλων Ἐθνῶν, ὅσα τῶν Ἰλλυρίων τὸν „Ὕπαρχον, ἡγέμονον ἔχει". (Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ά. κεφ. ιζ'.)

σκανδαλισθῶσιν, ὅτι ἀπὸ ἀδυναμίαν τὸ Χριστὸ, καὶ τὸ κηρύγματος ταῦτα ὑπαθε· μαθὼν δὲ καὶ ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐλυπεῦντο πολλὰ διὰ τὸς ἀποθαμένους, διὰ ταῦτα λοιπὸν στέλλει τὸν Ἀπόστολον Τιμόθεον εἰς τὸς Θεσσαλονικεῖς ὁμοῦ μὲ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην (1). Καὶ πρῶτον μὲν, συνείζει αὐτὸς εἰς τὴν πίστιν, ὥστε ὁπὸ νὰ μὴ σαλεύωνται διὰ τὰς θλίψεις ὁπὸ δοκιμάζουν, διὰ τὶ δὲν ὑπαθον κάτσεα πρᾶγμα παράξενον αὐτὸς καὶ ὑπειράχθησαν ἀπὸ τὸς Ἑβραίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον· ἐπειδὴ τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἴδιον τὸ νὰ θλίβωνται εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· συμβουλεύει δὲ αὐτὸς καὶ πῶς νὰ πολιτεύωνται, λέγων ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζωνται τέχνην καὶ ἐργόχειρον, καθὼς καὶ παρέλαβον τοῦτο ἀπὸ τὸν ἴδιον Παῦλον, καὶ ἀργοὶ νὰ μὴ κάθωνται. Γράφει δὲ καὶ διὰ τὸς ἀποθανόντας, καὶ παρηγορεῖ αὐτὸς, διδάσκωντάς τος νὰ μὴ λυποῦνται βαρέως, ἐπειδὴ ὁ θάνατος τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων, δὲν εἶναι χαῖμὸς καὶ ἀπώλεια, ἀλλὰ εἶναι μία ἀφορμὴ καὶ στράτα τῆς ἀνάστασεως. Ἔπειτα διδάσκει αὐτὸς καὶ ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας εἶναι ἄδηλος· ὅθεν καὶ γινώσκοντες αὐτὴν ἄδηλον, πρέπει νὰ εὑρίσκωνται πάντοτε ἕτοιμοι, καὶ νὰ μὴ προσέχουν εἰς κάτσεα, ὁπὸ ἐπαγγέλλεται διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πότε θέλει γένῃ. Λέγει δὲ, ὅτι εἰς τὴν παρουσίαν τὸ Κυρίου, δὲν θέλουν προλάβουν τὸς πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντας οἱ ἔτι ζῶντες· ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔχει νὰ γένῃ τόσον ἡ τῶν πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντων ἀνάστασις, ὅσον καὶ ἡ τῶν ἔτι ζώντων ἀφθαρσία καὶ ἀλλαγή· παρακινῶντας δὲ αὐτὸς νὰ διορθώνουσι τὰ ἤθη των, καὶ νὰ χαίρων εἰς τὴν ἐλπίδα, καὶ νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ εὐχαριστῶν πάντοτε τὸν Κύριον, ἐρχίζει νὰ διαβάσουν τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην εἰς ὅλους τὸς ἀδελφὸς, καὶ ἔτζι τελειόνει τὴν Ἐπιστολήν.

ΕΡ-

(1) Δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι νὰ ἐπῆγε δεύτερον ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην διακομίζων τὴν παροῦσαν Ἐπιστολὴν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Οἰκουμένιος· ἕνα μέν, διατί ὁ Παῦλος λέγει ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς, ὅτι στέλλει τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁμοῦ ὁ Παῦλος, ὁ Σιλουανὸς, καὶ ὁ Τιμόθεος· ἄλλος δὲ εἶναι ὁ ἀποστέλλων, καὶ ἄλλος ὁ διακομίζων τὴς Ἐπιστολάς· καὶ ἄλλο δὲ, διατί ἐν τῷ τέλει τῆς Ἐπιστολῆς παύτης, δὲν γράφεται ὅτι ἐτέμφθη ἡ Ἐπιστολὴ διὰ Τιμοθέου, καθὼς συνηθίζεται νὰ γράφεται εἰς τὰ τέλη τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν τὸ ὄνομα τὸ διακομίζοντος, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ πρώτου Κεφαλαίου καὶ πρώτου στίχου βεβαιοῦσαν τοῦτο ὅτι λέγομεν· ἄκουσον δὲ καὶ τί λέγει ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ· „δι' ὃ „μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀ„θήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν „ἡμῶν, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς". (Κεφ. γ'.) Ἀκόμη; ἐπέμψαμεν λέγει εἰς ἀπερασμένον χρόνον, πρότερον δηλαδή, ἄντε γράμματος, ὡς εἶπεν ὁ Θεοδώρητος· καὶ ὄχι πέμπομεν αὐτὸν τώρα. Καὶ πάλιν· „ἀρτι δὲ ἐλθόντος „Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν". (Αὐτόθ. 6.)

Digitized by Google

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α΄. ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος, καὶ Σιλουανὸς, καὶ Τιμόθεος“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Διὰ τί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφωντας πρὸ εἰς τὸς Θεσσαλονικεῖς, δὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς συναριθμεῖ τὸν Τιμόθεον μὲ τὸν ἑαυτόν τε, γράφωντας δὲ εἰς τὸς Ἐφεσίους, δὲ συναριθμεῖ τὸν Τιμόθεον μὲ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ μὲ ὅλον ὁπὸ ὁ Τιμόθεος ἦτον γνώριμος εἰς τὸς Ἐφεσίους; διὰ τί, καθὼς εἰς ἐμᾶς φαίνεται, εἰς μὲν τὸς Ἐφεσίους ἔμελλε νὰ ἐπείλῃ τὸν Τιμόθεον παρηθὺς, καὶ διὰ τῦτο ἦτον περιττὸν πρᾶγμα νὰ ὀνομάζῃ τὸν Τιμόθεον αἴτιον τῦ νὰ ἀποστείλῃ τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τὸς Ἐφεσίους, ὅστις ἔμελλε νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς τε αὐτὴν, ὅταν ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἔφεσον· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, δὲ ἠκολούθησεν ἔτζι· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος τότε εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ τῦτο πρεπόντως συναριθμεῖ αὐτὸν ὁ Παῦλος μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ λέγει ὅτι στέλλυσι τὴν Ἐπιστολὴν καὶ οἱ δύω· βάλλει δὲ πρότερα ἀπὸ τὸν Τιμόθεον τὸν Σιλουανὸν (1), ἴσως διὰ τί ὁ Τιμόθεος ἐζήτησε τῦτο νὰ γραφθῇ πρότερος ἀπὸ λόγυ τε ὁ Σιλουανὸς διὰ ταπεινοφροσύνην· ἐμιμεῖτο γὰρ ὁ τρισμακάριος Τιμόθεος τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὸς μαθητάς τε, συναριθμεῖ τὸν ἑαυτόν τε· δὲ ὀνομάζει δὲ ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν ἑαυτόν τε, ὔτε Ἀπόστολον, ὔτε δοῦλον Χριστῦ, καθὼς συνηθίζει νὰ γράφῃ εἰς τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς· διὰ τί οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦτον νεοκατήχητοι καὶ νεοφώτιστοι, καὶ δὲ εἶχον λάβυν ἀκόμη δοκιμὴν τῶν χαρισμάτων καὶ ἀξιωμάτων τῦ Παύλυ· διὰ τῦτο λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲ ἀναφέρει εἰς αὐτὸς κανένα ἀξίωμά τε.

„Τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων“.

Ἀγκαλὰ καὶ ἦσαν ὀλίγοι οἱ Θεσσαλονικεῖς Χριστιανοὶ, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχον σύστασιν καὶ στερέωσιν, ὅμως αὐτὸς ὁ Παῦλος ὀνομάζει Ἐκκλησίαν, παρηγορῶντας αὐτὸς μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖσον, δηλοῖ πλῆθος συγκεκροτημένον.

„Ἐν

---

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ μακάριος Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σίλας ὀνομάζεται ἐδῶ Σιλουανὸς, ἐπειδὴ τὸν Σίλαν ἐδιάλεξεν ὁ Παῦλος καὶ ἦλθε μαζί τε μετὰ τὸν διαχωρισμὸν, ὁπὸ ἔγινε μετὰ τὸν Βαρνάβα· „Παῦλος γὰρ „φησὶν ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθε“· (Πράξ. ιε. 40.) διὰ τί ὁ Σίλας συνδιρίσκετο μὲ τὸν Παῦλον εἰς τὸς Φιλίππους, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ εἰς τὴν Βέρροιαν· τὴν μάλισα διὰ τί ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἔμειναν ὁμοῦ καὶ οἱ δύω εἰς τὴν Βέρροιαν, ὁ δὲ Παῦλος καταλιπὼν αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθήνας· (Πράξ. ιζ. 14.) ἐγὼ δὲ νομίζω πῶς, καθὼς τὸν Συμεών, κατὰ ἀποκοπὴν ἔγινε Σίμων (ἄπερ καὶ τὰ δύω εἶναι ὀνόματα τῦ Κορυφαίυ Πέτρυ· ἐν γὰρ τῇ Καθολικῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ τῦ Πέτρυ ὅπου γράφεται κατ' ἀρχὰς· „Συμεὼν Πέτρος“.) Καὶ ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος εἶπε περὶ τοῦ Πέτρου· „Συμεὼν ἐξηγήσατο, „καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ Ἐθνῶν „λαὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ“· (Πράξ. ιε. 14.) ἔτζι καὶ τὸ ὄνομα Σιλουανὸς, κατὰ ἀποκοπὴν ἔγινε Σίλας, ἢ καὶ ὑποκοριστικὸν τῦ Σιλουανοῦ, τὸ Σίλας ἐστὶ· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἐκ Περσικίδων ὀνομάζει Περσικὴν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος καὶ ἀγκαλὰ καὶ ὥρα, Περσικίδων ἀναγινώσκεται καὶ οὐχὶ Περσικὴν, ἐν ταῖς Ἐκδόσεσι χειρὸν πάσαι

„Ἐν Θεῷ Πατρὶ, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ".

Ἐπειδὴ ἦτον καὶ τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίαις, καὶ τῶν Ἰουδαίων, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος θέλων-τας νὰ χωρίσῃ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Ἐκκλησίας τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανῶν, προσθέτει ἐδῶ καὶ λέγει, τῇ ἐν Θεῷ Πατρὶ Ἐκκλησίᾳ· μεγάλον δὲ ἀξίωμα εἶναι, τὸ νὰ ἦναί τινας ἐν τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ ὅποιος εἶναι δοῦλος καὶ ἐργάτης τῆς ἁμαρτίας, αὐτὸς δὲν εἶναι ἐν τῷ Θεῷ. Σημείωσαι δὲ πῶς ἡ ἐν, προθέσις, ἐβάλθη ἐδῶ παρὰ τοῦ Παύλου καὶ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Υἱόν· καὶ λοιπὸν ἂς ἐπισομιθοῦν οἱ πνευματομάχοι Μακεδονιανοὶ, οἵτινες βλασφημοῦντες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, λέγουν ὅτι, δὲν εἶναι ὁμοούσιον μὲ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, διατί, εἰς μὲν τὸν Πατέρα δίδεται μόνη ἡ ἐξ, εἰς δὲ τὸν Υἱὸν ἡ διὰ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα, μόνη ἡ ἐν· ἰδοὺ γὰρ ὅπου καὶ ἡ ἐν, δίδεται ὑπὸ τοῦ Παύλου εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Υἱόν· καὶ ἀπολύτως δείκνυται καὶ ἐκ τούτου ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὁμοούσιον μὲ τὸν Πατέρα, καὶ μὲ τὸν Υἱόν.

„Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη".

Εὔχεται εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ προκόψωσι περισσότερον εἰς τὰ θεῖα χαρίσματα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἔχων εἰρήνην ἀναμεταξύ των, καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύων-ται σῶας κατὰ τοῦ ἄλλου (1).

2. „Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν".

Εὐθὺς ἀρχίζει ὁ Παῦλος τὸ προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς ἀπὸ ἐγκώμιον· διότι, τὸ νὰ εὐ-χαριστῇ αὐτὸς τὸν Θεὸν διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τοῦτο δείχνει, πῶς αὐτοὶ κατόρθωσαν τοιαύτας μεγάλας ἀρετὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας δοξάζεται καὶ εὐχαριστεῖται ὁ Θεός· μὲ τὴν εὐ-χαριστίαν δὲ ταύτην διδάσκει ὁ Ἀπόστολος τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁμοῦ καὶ νὰ πεπειροφορονοῦν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ ἐργάζεται καὶ κατορθόνει εἰς αὐτοὺς τὸ πᾶν τῶν ἀρετῶν τους (2).

„Μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν".

Τὸ μὲν νὰ εὐχαριστῇ ὁ Παῦλος διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὸν Θεὸν, τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὰς ἀρετὰς τῶν Θεσσαλονικέων· τὸ δὲ νὰ ἐνθυμῆται αὐτοὺς εἰς τὰς προσευχάς του, τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ὁποῦ ὁ Παῦλος εἶχε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς.

3. „Ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν".

Οχι μόνον, λέγει, ὅταν προσεύχωμαι σᾶς ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν, καὶ πάντοτε· τοῦτο δὲ εἶναι σημεῖον καὶ ἀπόδειξις τῆς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τοῦ μεγάλου Παύλου.

„Τοῦ ἔργου τῆς Πίστεως".

Πάντοτε, λέγει, ἐνθυμοῦμαι τὸ ἔργον τῆς πίστεώς σας, ἤτοι τῆς διὰ τοῦ πίστιν ἐνερ-γείας καὶ τοῦ ἀγῶνός σας· τοῦτο γὰρ εἶναι ἔργον τῆς πίστεως, τὸ νὰ στέκεται στερεὸς κάθε Χριστιανὸς, καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται διὰ τοῦ πίστιν τε μὲ τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα καὶ πράγματα, καὶ ὑπομονὴν εὐθρείως τὰς διὰ τοῦ πίστιν γινομένας πειρασμός.

„Καὶ

---

(1) Περὶ τοῦ, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ ά. Κεφ. τῆς ά. πρὸς Κορινθ. στίχ. 3.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „διδασκόμεθα πρῶ-„τον εὐχαριστεῖν ὑπὲρ τῶν προϋπηργμένων ἡμῖν ἀγα-„θῶν, εἶθ' οὕτως αἰτεῖν τὰ ἐλλείποντα· τοῦτο γάρ ἐστι „εὑρεῖν παντοχῆ ποιοῦντα τὸν θεῖον Ἀπόστολον".

„Καὶ τὸ κόπος τῆς ἀγάπης".

Εδῶ ἤθελε ἀπορήσῃ τινὰς λέγων· ϗ ποῖος κόπος εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινας, ὦ μακάριε Παῦλε; αὐτὸς δὲ ἀποκρίνεται, ὅτι τὸ μὲν νὰ ἀγαπᾷ τινὰς ἁπλῶς μὲ λόγια, τοῦτο δὲν εἶναι κόπος, τὸ δὲ νὰ ἀγαπᾷ γνησίως ϗ ἐγκαρδίως, ϗ διὰ τῶν ἔργων, τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ εἶναι κόπος πολὺς ϗ μεγάλος· διὰ τί; πῶς δὲν εἶναι κόπος ὅταν τινας διὰ τὸν ἠγαπημένον τε, ὑπομένῃ κάθε θλῖψιν, ϗ πειρασμόν; Καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς λοιπὸν πολλὰ δεινὰ ἔπαθον διὰ τὼ ἀγάπῳ, ὁποῦ εἶχον εἰς τὸν Παῦλον, καθὼς θέλει τὸ μάθῃ ὁ καθ' ἕνας ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (1).

„Καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Πολλὰς λέγει, ϗ πολυχρονίους πειρασμὺς ϗ κινδώνους ὑπεμείνατε; ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· τούτους δὲ ὑπεμείνατε, διὰ τί ἐνδυρώθητε ϗ ἐστηρίχθητε μὲ τὼ εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδα· ἐπίσδιον γὰρ ὅποι ϗ ἤλπιζον μὲ πληροφορίαν τὰ βραβεῖα ϗ στέφανα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ϗ διὰ τοῦτο ὑπέμειναν τὺς πειρασμύς· ἐπειδὴ ϗ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο ἐσυγχωρῦσε νὰ πειράζωνται εἰς τὼ ἀρχὼ τῆς Πίστεως οἱ Χριστιανοί, διὰ νὰ μὴ εἰπῇτινας, ὅτι τὸ κήρυγμα ϗ τὸ Εὐαγγέλιον ἐσυσαίνετο ἁπλῶς ϗ ὡς ἔτυχε, ϗ μὲ κολακείας ϗ ἀναπαύσεις τῶν τοῦτο δεχομενῶν· ϗ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ δειχθῇ, ὅτι δὲν ἔπειθε τὰς ψυχὰς τῶν πισδόντων κάμμία πειθὼ ϗ δηλωττία ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνη ἡ δυνάμις τοῦ κηρυττομένου Χριστοῦ.

„Ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς ἡμῶν".

Κατὰ δύω τρόπως δυνάσαι νὰ νοήσῃς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἀγαπητέ· ἢ πῶς ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἐνθυμόμεθα παντοτε ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς ἐσᾶς τοὺς Θεσσαλονικεῖς· ἢ πῶς ἐνθυμόμεθα τὸ ἔργον τῆς Πίστεώς σας, τὸ ὁποῖον σέκει ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρός. Μὴ νομίσετε, λέγει, ὦ Θεσσαλονικεῖς Χριστιανοί, ὅτι ἀωφελῶς ϗ χωρὶς κέρδος κοπιάζετε, ὄχι· διὰ τί ὅλα σας τὰ ἔργα σέκοιται ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρός, ὥστε ϗ τὺς μισθὺς τῶν ἔργων σας αὐτὸς θέλει ἀνταποδώσει πληρέσατε.

4. „Εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι, ἐκ Θεοῦ τὼ ἐκλογὼ ὑμῶν".

Σᾶς ἐνθυμόμεθα, λέγει, ὦ ἠγαπημένοι ἀδελφοί, διὰ τί ἠξεύρομεν ὅτι εἶσθε διαλεγμένοι ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ϗ ἐδιαλέχθητε εἰς τὼ πίστιν τοῦ Χριστοῦ περισσότερον ἀπὸ πολλὺς ἄλλους. Καὶ πόθεν εἶναι φανερόν, ὦ μακάριε Παῦλε, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν διαλεγμένοι; τοῦτο παρακάτω τὸ σαφηνίζει.

5. „Ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη πρὸς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον".

Εἰς τούτω, λέγει, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶσθε διαλεγμένοι ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐδόξασε ϗ ἐμεγάλωσε εἰς ἐσᾶς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ϗ ἐπει-

(1) Ἀναγινώσκομεν γὰρ εἰς τὸ ιζ'. Κεφ. τῶν Πράξεων ὅτι εὑρισκομένου τοῦ Παύλου εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦτον ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, βλέποντες οἱ Ἰουδαῖοι πὼς πολὺ πλῆθος τῶν Ἑλλήνων ἐπίστευσαν εἰς τὰ λόγια τοῦ Παύλου, ϗ ἐπίστευσαν, ἐζηλοτύπησαν ϗ ἐπῆραν ὅλην τὼ Θεσσαλονίκην, ϗ πηγαίνοντες εἰς τὼ οἰκίαν τοῦ Ἰάσονος, ϗ μὴ εὑρόντες τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανούς, ἔσυραν τὸν Ἰάσονα, ϗ ἄλλους εἰς τοὺς ἐξουσιαστὰς τῆς Θεσσαλονίκης, φωνάζοντες παῦσε· „οἱ „τὼ οἰκουμένην ἀνασκάπτσαντες; ὅποι ϗ ἐνταῦθε πάρεσιν, ὃς ὑποδέδεκται Ἰάσων". Τότε οἱ ἐξουσιασταὶ παραχθέντες διὰ τοῦτο, ἔλαβον ἱκανὰ ἀσφαλεία ἀπὸ τὸν Ἰάσονα, ϗ ἀπέλυσαν αὐτούς· οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐθὺς διὰ τῆς νυκτὸς ἐξεπροβόδισαν τὸν Παῦλον εἰς Βέρροιαν· ὅθεν ἀξιάγασε εἶναι ἐκεῖνε ὁποῦ λέγει ὁ μακάριος Θεοδώρητος· „ἔργον τῆς πίστεως τὸ ἐν κινδύνοις βέ„βαιον· οὐ γὰρ μόνον ἐν ὑρήνῃ ϗ γαλήνῃ δηκνύουσι „προσήκειν τὼ πίστιν, ἀλλὰ ϗ ἐν κλύδωνι ϗ ζάλῃ πεύ„σης ἔχεσθαι δεῖ· ὅπου ϗ ἡ ἀγάπη, ἡ μόνον ἔχει τὸν „ἰδίσμον ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ ϗ τὸν ὑπερβάλλοντα κόπον· „φέρειν γὰρ προσήκει τὰ τοῦ ἀδελφοῦ πλημμελήματα, „κἂν φθονῇ, κἂν ὀργίζηται, κἂν ἐπαίρηται, κἂν ἀ„χαριστίαν νοσῇ· τούτω χάριν τῇ ἀγάπῃ τὸν κόπον „συνέζευξε, τῇ δὲ ἐλπίδι συνέταξε τὼ ὑπομονώ".

ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἐκηρύξαμεν εἰς ἐσᾶς ἁπλῶς μὲ λόγον μόνον, ἀλλὰ καὶ σημεῖα καὶ θαύματα ἔγιναν δι' ἡμῶν εἰς ἐσᾶς· διὰ τί ὁ Θεὸς ηὐδόκησε βέβαια διὰ νὰ πιστεύσετε ἐσεῖς μὲ τὰ τοιαῦτα σημεῖα, ὡσὰν ὁπὰ εἶσθε ἐκλεκτοὶ τῦ Θεῦ καὶ προωρισμένοι.

„Ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει".

Ἤτοι εδέχθητε τὸ Εὐαγγέλιον μὲ σημεῖα καὶ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν διὰ μέσου ἡμῶν, τόσον διὰ συργεσίαν καὶ βοήθειαν τῶν μὲ δυχάριστον καρδίαν δεξαμενῶν τὴν Πίστιν, ὅσον καὶ διὰ παιδείαν καὶ σωφρονισμὸν τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀχαρίστων.

„Καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ".

Ἤτοι εδέχθητε, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον, ὴ μὲ σοφίαν πνευματικὴν, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἔξω καὶ σαρκικὴν τῶν φιλοσόφων· ὴ εδέχθητε τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὴν πίστιν μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον εδίδετο εἰς τὺς πιστεύοντας, καὶ ἐλάλων γλώσσας, καὶ ἐπροφήτευον, καὶ θαύματα διάφορα ἔκαμναν.

„Καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ".

Ἤτοι εδέχθητε, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον μὲ θλίψεις καὶ κακοπαθείας· καθὼς γὰρ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ ἡ τῦ Ἁγίυ Πνεύματος διανομὴ καὶ χάρις ἐγίνοντο διὰ πληροφορίαν τῶν πιστευόντων, ἔτζι παρομοίως καὶ αἱ θλίψεις, ὁπὰ ἐγίνοντο διὰ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ, ἦταν μεγάλη βεβαίωσις καὶ στηριγμὸς τῦ αὐτῦ Εὐαγγελίυ καὶ τῆς Πίστεως.

„Καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς" (1).

Ἐσεῖς, λέγει, αἱ ἴδιοι εἶσθε μάρτυρες πῶς ἐσωπανεστράφημεν καὶ ἐπολιτεύθημεν εἰς ἐσᾶς, ἀδελφοὶ, καὶ πῶς ἐκηρύξαμεν τὸ Εὐαγγέλιον μὲ προθυμίαν πολλὴν· τῦτο δὲ ἐποιήσαμεν διὰ λόγυ σας· ἐπειδὴ γὰρ ἐσεῖς ἤσθε ἐκλελεγμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ τῦτο καὶ ἡμεῖς ἐσπουδάσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν ὅλα, καὶ νὰ ὑπομείνωμεν ὅλα μόνον διὰ λόγυ σας· δι' ὅ, τι ποῖος δὲν ἤθελε πάθῃ πειρασμὺς διὰ τὺς ἀγαπητὺς τῦ Θεῦ; ἐδῶ ὅμως φανερόνει καὶ τὰ ἰδικά τυ ἐγκώμια ὁ Παῦλος, ἀγκαλὰ καὶ σκιωδῶς, ἐπειδὴ καὶ θέλει νὰ ἐγκωμιάσῃ τὺς Θεσσαλονικεῖς πρότερον.

6. „Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τῦ Κυρίυ".

Ἐδῶ παραθαρρύνει καὶ ἐνδυναμόνει τὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, μὲ τὸ νὰ τὺς ἐπαινῇ, καὶ νὰ τὺς ἐνθυμίζῃ, ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ἔμειναν κατόπιν ἀπὸ τὸν Παῦλον κατὰ τὺς κινδύνυς, ἀλλὰ ἐμιμήθησαν αὐτόν. Ὦ τῦ θαύματος! πόσον μεγάλον ἐγκώμιον εἶναι τῶν Θεσσαλονικέων, τὸ νὰ γένυν αὐτοὶ δύθὺς ὁπὰ ἐπίστευσαν, μιμηταὶ τῦ Διδασκάλυ των Παύλυ, καὶ αὐτῦ ἀκόμη τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ! Πῶς δὲ ἔγιναν τῦ Κυρίυ μιμηταί; διὰ τί καὶ ὁ Κύριος ποὺ πάσχωντας, ἔχαιρεν· ἐπειδὴ καὶ θελληματικῶς ἤρχετο εἰς τὸ πάθος, ὥστε ὁπὰ καὶ ἔλεγεν εἰς τὸν Πατέρα προσδυχόμενος· „Πάτερ ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σε „τὸν Υἱόν". (Ἰω. ιζ'. 1.) (2)

„Δε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ἔπησε δὲ ὑμᾶς καὶ „τῶν κινδύνων τὸ μέγεθος, οἷς οὐκ ἤξαμεν, ὡς δῆλα „τὰ παρ' ἡμῶν προσφερόμενα· τὸ γὰρ, οἷοι ἐγενήθη„μεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς, τὺς κινδύνυς δηλοῖ, ὧς ὑ„πὲρ αὐτῶν ὑπέσησαν, τὸ σωτήριον αὐτοῖς προσφέρον„τες κήρυγμα".

(2) Πολλὰ καὶ ἄλλα εἶναι τὰ σημεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποδείχνεται ἡ χαρὰ ὁπὰ εἶχεν ὁ Κύριος εἰς τὰ πάθη· τὸ νὰ λέγῃ εὐθὺς ὁπὰ ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον· „θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρ„τίσω μοι" (Ψαλ. λθ'. 9.) ἤγυν τὸ ἐδικόν μυ σῶμα ἐδιάλεξες ὦ Πάτερ, νὰ γένῃ θυσία καθαρτισμένη καὶ πλεία, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ· (Ἑβρ. ι'. 5.) τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὸν Πέτρον σατανᾶν, διὰ τί τὸν ἐμπόδιζε νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ νὰ πάθῃ· (Ματθ. ιϛ'. 23.) τὸ νὰ σενοχωρῦτο πότε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα διὰ νὰ πάθῃ· τῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „βάπτισμα ἔχω βαπτι-

„θῆναι·

„ Δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ, μετὰ χαρᾶς Πνεύματος „ Ἁγίου".

Ὄχι, λέγει, μὲ θλῖψιν ἁπλῶς ἐδέχθητε ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς τὸν λόγον τῆ Εὐαγγελίῳ, ἀλλὰ καὶ μὲ θλῖψιν πολλὴν, ἤτοι μὲ πολλοὺς κινδύνους· τοῦτο δὲ θέλεις τὸ μάθῃς ἀπὸ τὰς Πράξεις, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν ἔμπροσθεν εἰς τὸν 3. στίχον· ἀλλ' ὅμως, λέγει, ταύτην τὴν θλῖψιν καὶ τοὺς κινδύνους χαίροντας τοὺς ἐδέχθητε. Ἑρμηνεύωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος πῶς εἶναι δυνατὸν εἰς τὰς θλίψεις νὰ χαίρῃ, εἶπε, μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου· διὰ ὅ,τι δὲν σᾶς ἀφῆκε, λέγει, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ λυπῆσθε διὰ τὰς θλίψεις ὁποῦ ἐδοκιμάζεσθε, ἀλλ' ὁ μὲν πόνος ἦτον εἰς τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὰ σωματικὰ, ἡ δὲ χαρὰ, ἐδίδετο εἰς τὴν ψυχὴν σας ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διὰ ὅ,τι καθὼς οἱ τρεῖς παῖδες μέσα εἰς τὴν φλόγα τῆς καμίνου διερισκόμενοι, ἐδροσίζοντο μὲ τὸ διασυρίζον ἐκεῖνο πνεῦμα· ἔτζι καὶ ἐσᾶς διερισκομένους μέσα εἰς τοὺς κινδύνους, ἐχαροποίει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μὲ τὸ νὰ ἐδείχνῃ ὡς ἐσεῶσαν ἔμπροσθεν εἰς τὴν φαντασίαν σας, τὴν μέλλουσαν ἐν οὐρανοῖς μισθαποδοσίαν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τότε γίνεται τινας μιμητὰς τοῦ Κυρίου, ὅταν ὑπομένῃ κινδύνους, καὶ θλίψεις μὲ τὴν χαρὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

7. „Ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδο- „νίᾳ, καὶ Ἀχαΐᾳ".

Ἀγκαλὰ καὶ ὁ Παῦλος ὕστερον ἀπὸ τὴν Φιλίππους, καὶ τὰς ἄλλας Πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἦλθεν εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτῆς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον, μ' ὅλον τοῦτο οἱ Θεσσαλονικεῖς τόσον ἔλαμψαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε ὁποῦ ἔγιναν διδάσκαλοι καὶ παράδειγμα εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἤγουν τὸν Μορέαν (1). Ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο ἐμιμήθηκαν τὸν Παῦλον οἱ Θεσσαλονικεῖς, καθ' ὅ, τι καὶ ὁ Παῦλος, ἀγκαλὰ καὶ ἐπίσθεν ὕστερον εἰς τὸν Χριστὸν, ὅλως ὅμως τὰς προτέρους Ἀποστόλους ὑπερέβαλον εἰς τὰς κόπους. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἔγιναν οἱ Θεσσαλονικεῖς τύποι εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ ἀφ' οὗ οἱ ἄλλοι ἐπίσθεσαν, τότε ἔγιναν οἱ Θεσσαλονικεῖς τύποι καὶ διδάσκαλοι εἰς αὐτοὺς, πῶς δηλαδὴ πρέπει νὰ πιστεύῃ μὲ θερμότητα, καὶ μὲ ἑτοίμην καρδίαν εἰς τὸ νὰ δέχωνται τὰς ὑπὲρ τῆς Πίστεως, καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου κινδύνους καὶ πειρασμούς.

8. „Ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου".

Ἤτοι ἡ φήμη, λέγει, τῆς ἐδικῆς σας Πίστεως καὶ ἀρετῆς, ὦ ἀδελφοί μου Θεσσαλονικεῖς, ἔχαμεν ἐξάκουστον, καὶ περιβόητον εἰς ὅλους τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων Πιστῶν ἐσεῖς ἐγίνετε διδάσκαλοι· τὸ δὲ „ἐξήχηται" εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καθὼς ἡ σάλπιγξ ἠχεῖ λαμπρῶς, καὶ φθάνει εἰς πολὺ διάστημα τόπου ὁ ἦχός της, ἔτζι καὶ ἀπὸ ἐσᾶς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἤχησε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὡσὰν σάλπιγξ, καὶ ἔφθασεν ὁ ἦχός του εἰς μακρινοὺς τόπους (2).

„Οὐ

„δηνα· καὶ τῶς (ἤτοι πόσον) σωιέχομαι ἕως ἂν τε- „λεσθῇ". (Λουκ. ιβ'. 50.) τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὸν θάνατον ποτήριον· ὅπερ καὶτὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον δηλοῖ ἡδονὴν καὶ χαρὰν, ὁποίαν λαμβάνουν οἱ τὸν οἶνον πίνοντες· „τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ Πατὴρ, ἵνα μὴ „πίω αὐτό"; (Ἰωαν. ιη'. 11.) τὸ νὰ τρέχῃ καπὶ τὸ μεσονύκτιον νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν κῆπον, ὁποὺ ἦτον γνώριμος εἰς τὸν Ἰούδαν, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων· καὶ τὸ νὰ λέγῃ εἰς τὰς κλαυσάσας αὐτὸν γυναῖκας νὰ μὴ κλαίουν δι' αὐτόν. (Λουκ. κγ'. 28.) Ὅρα εἰς τὰ Πνευματικὰ Γυμνάσματα, σελ. 347. καὶ εἰς τὸν Ἀφ- ραατον Πόλεμον, σελ. 227. καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐν τοῖς παθήμασι χαρᾶς τοῦ Κυρίου.

(1) Ποῖον δὲ μέρος τοῦ Μορέως ἰδικώτερον λέγεται Ἀχαΐα ὁρᾶς εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „εὐδόκησαν „γὰρ Μακεδονία, καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν". (Ρωμ. ιε. 26.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „τὸ ἀφ' ὑμῶν ἐξή- „χηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἤρξατο, οὐκ ἐπειδὴ ἐκεῖθεν „τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ὅτι ταῖς παρ' ὑμῶν ἡ σπου- „δὴ τὰ θεῖα προθυμία πολυθρύλλητος γενομένη, πολ- „λοὺς εἰς ζῆλον τῆς εὐσεβείας ἐκίνησεν".

Digitized by Google

„ Οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ „ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελήλυθεν".

Τὴν μὲν Μακεδονίαν, λέγει, καὶ τὸν Μοραΐαν ἐγεμίσατε ἀπὸ τὸν λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆ Εὐαγγελίε μὲ τὸ ἐδικόν σας παράδειγμα, κάθε δὲ τόπον ἐγεμίσατε ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ ἔκπληξιν, διὰ τὶ εἰς τόσον ὀλίγον καιρὸν, ἐδείξατε τόσην θερμὴν καὶ ὑπερβάλλουσαν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι „ ἐξελήλυθεν" ἤγουν εὐγῆκεν ἔξω εἰς κάθε τόπον ἡ πίστις σας, μὲ χῆμα προσωποποιίας ῥητορικῆς, ὡσὰν νὰ ὁμιλῇ διὰ κάποια ζωντανὸν, καὶ ἔμψυχον πρᾶγμα.

„ Ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι".

Τόσον, λέγει, μεγάλη καὶ δρασικὴ εἶναι ἡ φήμη τῆς πίστεώς σας, ὥστε ὁπὸ ἐδὲ προσμένουσιν ἡμᾶς πλέον οἱ ἄνθρωποι νὰ εἴπωμεν τίποτε διὰ λόγου σας· ἀλλ' ὅσαις φοραῖς ἡμεῖς ἀρχίσωμεν νὰ τὺς εἴπωμεν ἐγκώμιόν τι διὰ λόγου σας, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ τὺς παρακινήσωμεν εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον τῆς πίστεώς σας, αὐτοὶ μᾶς προφθάνουν, καὶ διηγοῦνται πρῶτοι τὰς ἐδικάς σας ἀρετὰς, καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτῶν τὰς ἀκούομεν.

9. „ Αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν „ πρὸς ὑμᾶς".

Αὐτοὶ, λέγει, μόνοι των διηγοῦνται, καὶ λέγουν πῶς, ἀγκαλὰ καὶ ὁ εἰς ἐσᾶς ἐρχομός μας ἐσάθη γεμάτος ἀπὸ μυρίας θανάτους, ἀλλ' ὅμως ἐσεῖς δὲν ἐσκανδαλίσθητε εἰς ἡμᾶς, οὔτε ἐψυχράνθητε διὰ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς κινδύνους, ὁποῦ ἐδοκιμάσαμεν ὅταν αὐτοῦ εἴμεθα· λέγουν δὲ πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἐσεῖς, μ' ὅλον ὁποῦ ἐπέσατε εἰς διαφόρους κινδύνους διὰ λόγουμας (καὶ ὅρα περὶ τούτε εἰς τὸ ιζ'. Κεφάλ. τῶν Πράξεων, καὶ τὴν ὑποσημείωσιν ἔμπροσθεν εἰς τὸν 3. στίχον τοῦ ἰδίε τούτε κεφαλαίε) δὲν μᾶς ἀπεσράφητε, ἀλλὰ τόσον ἐνερέμεσθε ἀπὸ λόγουμας, ὡσὰν νὰ ἠθέλετε ἀπολαύσετε ἀπὸ ἡμᾶς μυρία ἀγαθά. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ ἐρχομὸς οὗτος τοῦ Παύλε εἰς τὴν Θεσσαλονίκλεν ἦτον δεύτερος· διὶ ὅ,τι τὴν πρώτλεν φορὰν ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκλεν ὁ Παῦλος διὰ τῆς παραχῆς τῶν Ἑβραίων, καὶ ἔπῆγε εἰς τὴν Βέρροιαν· ὕστερον δὲ πάλιν ἔπῆγε δεύτερον εἰς τὴν αὐτὴν Θεσσαλονίκλεν, καὶ τόσον ἐδέχθη ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὥστε ὁπὸ ἤθελεν νὰ βάλλουν καὶ τὰς ψυχάς των εἰς κίνδυνον διὰ λόγε τε (1).

„ Καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν „ Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ".

Ἤγουν οἱ ἄλλοι διηγοῦνται εἰς ἡμᾶς, λέγει, πῶς δυκόλως, καὶ μὲ πολλὴν θερμόπαθειαν ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπιστεύσατε, χωρὶς ἡμεῖς νὰ λέγωμεν τίποτε διὰ λόγου σας· ἐδῶ δὲ, ὃν εἶδει διηγήσεως, συμβουλεύει τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, χωρὶς βάρος, καὶ ὄχλησιν, ἐπει-

(1) Ἴσως δὲ ὁ εἰς τὴν Θεσσαλονίκλεν δεύτερος ἐρχομὸς τοῦ Παύλου δηλοῦται, ἀγκαλὰ καὶ σκιωδῶς, ἀπὸ τὰς Πράξεις· αὐταὶ γὰρ λέγουσι· „ μετὰ δὲ τὸ παύ- „ σασθαι τὸν θόρυβον (ἐν τῇ Ἐφέσῳ δηλαδὴ) προσ- „ καλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ ἀσπασάμε- „ νος, ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν· διελθὼν „ δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ „ πολλῷ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα". (Κεφ. κ'. 1.) Ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ ἡ Θεσσαλονίκη εὑρίσκεται, Μητρόπολις αὐτῆς οὖσα· πλὴν ὅσον ἀπὸ τὸν λόγον ὁπὸ ὁ ἴδιος Παῦλος γράφει εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, φαίνεται ὅτι νὰ μὴν ἔπῆγε δεύτερον εἰς Θεσσαλονίκλεν· ὅπου γὰρ λέγει ἐκεῖ· „ διὸ ἠθελήσαμεν ἐλ- „ θεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, „ καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς". (Κεφ. β'. 18.) Καὶ τοῦτο δὲ σημειοῦμεν, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἔπῆγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ τρεῖς μῆνας, πάλιν ἔβαλε γνώμην νὰ γυρίσῃ διὰ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Συρίαν· ἀλλ' ἐπῆγεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ μὲ τὸ ἔργον, ἵνα ἄδηλον· „ ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, „ (ἐν τῇ Ἑλλάδι.) γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν „ Ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένε- „ το γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας". (Πράξ. κ'. 3.)

Digitized by Google

ἐπειδὴ κὴ τοὺς ἐνθυμίζει, μὲ εὔμορφων μέθοδον, ἀπὸ ποίαν πλάνην κὴ ἀσέβειαν τῶν ψδδῶν, κὴ νεκρῶν εἰδώλων ἦλθον εἰς τὴν εὐσέβειαν, κὴ τὴν ὀρθὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ, κὴ ζῶντος Θεοῦ, κὴ ἀκολούθως τοὺς συμβουλεύει νὰ ζῶσι κατὰ τὴν εὐσέβειαν παύτην, κὴ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ (1).

10. „Καὶ ἀναμένειν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν Οὐρανῶν (ὃν ἤγειρεν ἐκ „νεκρῶν) Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρ„χομένης".

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια τοῦ Παύλε τὴν αὐτὴν μέθοδον ἔχυσι μὲ τὰ ἀνωτέρω· διὸ, τί ἐν εἴδει διηγήσεως, διδάσκει τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος νὰ προσμένυν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔχει νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν μέλλυσαν ὀργήν· παρηγορία δὲ μεγαλοπάτη εἶναι αὕτη εἰς τὰς θλιβομένυς, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ ἔπαθεν, ἀνέστη, κὴ ἀνέβηκε τώρα εἰς τὸν οὐρανὸν, αὐτὸς θέλει ἔλθῃ εἰς τὴν δευτέραν παρυσίαν, κὴ ἡμᾶς μὲ ὁπὸ θλιβόμεθα, θέλει ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν μέλλυσαν ὀργὴν, ἤγουν ἀπὸ τὴν μέλλυσαν κόλασιν, ὡσὰν ὁπὸ ἡμεῖς διαρεσήσαμεν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς πίστεως, κὴ τῆς ἁμαρτωλῆς ζωῆς μας· τὰς δὲ θλίβοντας ἡμᾶς, δὲν θέλει σπλαγχνισθῆ, ἀλλὰ θέλει τὰς κολάσει· ἐπειδὴ δὲ, τὰ μὲν δεινὰ κὴ τὰ θλιβερὰ ἦτον παρόντα εἰς τὰς χεῖράς των, τὰ δὲ καλὰ, κὴ χαροποιὰ ἠλπίζοντο μόνον, κὴ παρόντα δὲν ἦτον, διὰ τοῦτο μεγάλην πίστιν μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος ἐδῶ πῶς εἶχον οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπρόσμεναν κὴ ἤλπιζαν βεβαίως τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, χωρὶς ποσῶς νὰ διστάζυν περὶ αὐτῶν (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοὶ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, „ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν".

Ναὶ κὴ τὰ εἰδικάσας καυχήματα, λέγει, εἶναι μεγάλα, πλὴν κὴ ἡμεῖς δὲν ἐμεταχειρίσθημεν πρὸς ἐσᾶς λογαριασμὸς ἀνθρωπίνυς, οὐδὲ εὔκερος ἔγινεν ὁ εἰς ἐσᾶς ἐρχομός μας, ἤγουν δὲν ἤλθομεν εἰς ἐσᾶς χωρὶς κινδύνυς κὴ πειρασμὸς, οὐδὲ χωρὶς νὰ ἔχωμεν κάνενα σερεὸν πρᾶγμα· ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν, πολλαῖς φοραῖς οἱ κίνδυνοι εἶναι ὁπὸ σερεόνυσι τὴν πίστιν, κὴ χωρὶς κινδύνυς, κανὴ κὴ εὔκερος ἤθελε ἦναι ἡ πίστις. Ὅρα κὴ εἰς τὸν 5. στίχον τῆ ά. Κεφαλαίυ τῆς παρέσης, ἤγουν τῆ „κὴ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ".

2. „Ἀλλὰ προπαθόντες, κὴ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπ„ποις, ἐπαῤῥησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς „τὸ Εὐαγγέλιον τῦ Θεῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι".

Ἀπὸ κινδύνυς, λέγει, εἰς κινδύνους ἐπέσαμεν· λυτρωθέντες γὰρ ἀπὸ τοὺς κινδύνυς, κὴ τὰς δαρμὰς, κὴ τὰς φυλακὰς ὁπὸ ἐπάθομεν πρότερον εἰς τὰς Φιλίππυς, (διὸ, τί ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας ἐδάρθη ὁ Παῦλος μὲ τὸν Σίλαν, κὴ ἐφυλακώθη, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, Κεφ. ις'.) πάλιν εἰς ἄλλυς κινδύνυς ἐπέσαμεν, ὅταν ἤλθομεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκυν, νὰ σᾶς κηρύξωμεν τὸ Εὐαγγέλιον· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι, παράξαντες τὸν λαὸν,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „διαῤῥήδην ἡμᾶς ἐ„δίδαξεν ὁ Ἀπόστολος πῶς προσήκει νοεῖν τὸ, ἵνα γι„νώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν· (Ἰωάν. ιζ'. 3.) „οὐ γὰρ τῷ Υἱῷ συγκρίνων, ἀλλὰ τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς „τὸν ὄντα Θεὸν, ζῶντα κὴ ἀληθινὸν αὐτὸν προσηγόρευ„σε· κὴ ζῶντα μὲν αὐτὸν ὠνόμασεν, ὡς ἐκείνων οὐ „ζώντων, ἀληθινὸν δὲ, ὡς ἐκείνων ψευδῶς θεῶν κα„λυμένων".

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει· „εἰδέναι μέντοι „φησήκει, ὡς οὔτε ἡ θεία τῦ μονογενοῦς φύσις ἐκ νε„κρῶν ἠγέρθη· ἀπαθὴς γὰρ· ἄλλο μὲν ἕτερος Υἱὸς „ὁ Ἰησῦς παρὰ τὸν μονογενῆ Υἱόν· ἀλλ' ὁ αὐτὸς μέν „ἐστι (κατὰ τὸ πρόσωπον δηλ. καὶ τὴν ὑπόστασιν) ἔτ„παθε δὲ ὡς ἄνθρωπος κὴ ἀνέστη ὡς ἄνθρωπος" (ἤτοι κατὰ τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπότητος.)

Digitized by Google

λαὸν, καὶ τὰς ἐξουσιαστὰς, μᾶς ἔκαμαν ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἀναχωρήσωμεν εἰς Βέρροιαν, μὲ πολλὸ κίνδυνον, καὶ ἀγῶνα καὶ φόβον, (καθὼς τὰ φαίνεται εἰς τὸ ιζ'. Κεφάλαιον τῶν Πράξεων). Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Παῦλος ἀφιέρωσε τὸ παῦ εἰς τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἤτοι ὑπὸ τὸ Θεῦ ἐνδυναμούμενοι, ἐπαρρησιάσθημεν εἰς τὴν ἐδικήν σας Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ σᾶς κηρύξωμεν τὸ Εὐαγγέλιον.

3. „Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης".

Ἤτοι ἡ διδαχὴ καὶ τὸ κήρυγμά μας (1), δὲν εἶναι, λέγει, ἐκ πλάνης, ἤγουν δὲν πλανᾷ κανένα, ἀλλὰ διδάσκει εἰς ὅλους τὸν ἴσιον στράταν τῆς σωτηρίας, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ πλανοῦν, δὲν ἐκδίδουν τὸν ἑαυτόν τως εἰς κινδύνους, καὶ κακοπαθήματα, ἀλλὰ εἰς τρυφὰς, καὶ ξεφαντώματα· ἐγὼ δὲ ἐξέδωκα τὸν ἑαυτόν μου εἰς κακοπαθείας καὶ κινδύνους τῆς ζωῆς μου, μόνον διὰ νὰ παρηγορήσω ἐσᾶς μὲ τὸν διδασκαλίαν μου· ὥστε φανερὸν εἶναι, ὅτι ἡ διδαχή μου δὲν πλανᾷ κανένα· ἐπειδὴ ἐγὼ ὁποῦ τὸν διδάσκω, δὲν ὑποφέρω κινδύνους διὰ ἀνθρώπινα καὶ πρόσκαιρα πράγματα, ἀλλὰ διὰ τὰ θεῖα, καὶ αἰώνια.

„Οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας".

Ἤτοι ἐγὼ δὲν διδάσκω κανένα ἀκάθαρτον καὶ μιαρὸν, καθὼς τοιαῦτα διδάσκουν, καὶ ποιοῦν οἱ μάγοι καὶ γόητες ἄνθρωποι.

„Οὔτε ἐν δόλῳ".

Οὔτε διδάσκω, λέγει, κανένα πρᾶγμα, ὁποῦ νὰ προξενῇ ἀποστασίαν τινὰ καὶ νεωτεροποιΐαν, καθὼς ἐποίησεν ὁ Θεύδας, περὶ οὗ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Πράξεις· „Πρὸ „γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεύδας, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθ„μὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες, ὅσοι ἐπείσθησαν αὐτῷ, διελύ„θησαν, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν". (Πράξ. ε'. 36.)

4. „Ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ Θεοῦ πιστευθῆναι τὸ Εὐαγγέ„λιον, οὕτω λαλοῦμεν".

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδοκίμασεν ἡμᾶς, καὶ ἐδιάλεξεν εἰς τὸ νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· δὲν ἤθελε μᾶς διαλέξῃ δὲ, αἰσίως δὲν μᾶς ἤξιωσεν ἀξίους. Τοιοῦτοι λοιπὸν μένομεν, δόκιμοι δηλαδὴ καὶ ἱκανοὶ, ὁποῖοι καὶ ἐδιαλέχθημεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ τὸ τόσον μέγα κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου (2).

„Οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς „καρδίας ἡμῶν".

Ἤτοι λαλοῦμεν, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον, ὄχι διὰ νὰ ἀρέσωμεν εἰς ἐσᾶς, ἢ εἰς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τί θέλομεν νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας μας, (ἐπειδὴ τὸ δοκιμάζει θέλει νὰ εἰπῇ ἐδῶ, ἐξετάζει·) ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ ἀποδέχεται, καὶ σεφανόνει τὰς καρδίας καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὄχι τὴν ἔξωθεν ἐπίδειξιν· ἐπειδὴ κανένας ἄνθρωπος δολερὸς εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀπατεὼν, καὶ ἀκάθαρτος, δὲν δύναται νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεόν.

5. „Οὔ-

(1) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμήνευσε τὴν παράκλησιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „οὐκ αὐτοχαροπόνητοι διδάσκαλοι καθεστήκαμεν, „ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιστεύθημεν· ἃ δὴ „καὶ μάρτυρα τῷ Θεῷ πάντα λέγομεν καὶ „πράττομεν· ἴσμεν γὰρ ὡς ἐδεῖ αὐτὸν λήθειν τῶν „τῆς ψυχῆς κινημάτων· τὸ δὲ, καθὼς δεδοκιμάσμεθα „ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ, ἐπειδὴ ἔδοξεν αὐτῷ, καὶ ἐ„δοκίμασε πιστεῦσαι ἡμῖν".

Digitized by Google

5. „ Οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε ".

Ἐπειδὴ πρόλαβὼν ἐπαίνεσε τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, ὅθεν διὰ νὰ μὴ κάμῃ τὸν ἔπαινόν τους ὕποπτον, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, ὅτι καὶ ἄλλοτε φορὰν δὲν σᾶς ἐκολάκευσα διὰ νὰ σᾶς πλανέσω· ἡ γὰρ κολακεία εἶναι ἴδιον ἐκείνων, ὁποὺ ζητοῦν νὰ πλανέσουν τινά· καθὼς λοιπὸν ἄλλοτε φορὰν δὲν σᾶς ἐκολάκευσα, ἔτζι καὶ τώρα σᾶς κολακεύω.

„ Οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας· Θεὸς μάρτυς ".

Οὔτε, λέγει, σᾶς ἐκηρύξαμεν διὰ φιλαργυρίαν, καὶ διὰ νὰ πάρωμεν ἀπὸ λόγου σας ἄσπρα (1). Ὅτι μὲν λοιπὸν ἐγὼ δὲν σᾶς ἐκολάκευσά ποτε, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἶσθε μάρτυρες τούτου· ὅτι δὲ πάλιν ἐγὼ δὲν εἶμαι φιλάργυρος, τοῦτο εἶναι μάρτυς ὁ ἴδιος Θεός, ὁποὺ ἐξιδρεῖ τὰς διαθέσεις τῆς καρδίας μου, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι εἰς ἐσᾶς ἄδηλον, ὡς πάθος κρύφιον τῆς καρδίας.

6. „ Οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ἡμῶν, οὔτε ἀπ' „ ἄλλων ".

Διὰ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἀτιμασθήκαμεν, καὶ δὲν ἀπολαύσαμεν τιμὴν ἀπὸ λόγου σας, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι τὴν ὀνειδίζει· ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐζητήσαμεν κἀμμίαν δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ λόγου σας, καὶ μὲ ὅλον ὁποὺ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀπαιτοῦσε νὰ τιμοῦν τοὺς κηρύττοντας Ἀποστόλους οἱ ἀκούοντες τοῦτο Χριστιανοί· διὰ τί αἴσως οἱ ἄνθρωποι προσφέρουσι πολλὴν τιμὴν εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ ἐλιτζίδας τῶν ἐπιγείων Βασιλέων, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ τιμοῦν τοὺς πρέσβεις τοῦ οὐρανίου Βασιλέως, ὁποῖοι ἦσαν ὁ Παῦλος, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι; Πῶς λοιπὸν θέλομεν πράξομεν κἀνενὰ μας ἔργον διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν δόξαν ἡμεῖς, ὁποὺ καὶ θέλομεν ὅλως νὰ τιμώμεθα ὡς Διδάσκαλοι, καὶ Ἀπόστολοι, ἔτε ἀπὸ ἐσᾶς, ἔτε ἀπὸ ἄλλους; τοῦτο γὰρ εἶναι ἀκατόρθωτον καὶ ἀπίθανον.

7. „ Δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ Ἀπόστολοι ".

Ἤτοι ἡμεῖς, λέγει, ἐδυνάμεθα νὰ εἴμεθα ἐν βάρει, ἤγουν ἐν τιμῇ, καὶ δόξῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ· ἢ ἐδυνάμεθα νὰ εἴμεθα καὶ βαρεῖς εἰς ἐσᾶς, καὶ νὰ πέρνωμεν ἀπὸ λόγου σας ὅλα τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα τῆς ζωοτροφίας μας, διὰ τὶ τὸ ἀξίωμα ὁποὺ ἔχομεν, ἀπαιτεῖ ταῦτα· δηλαδὴ τὸ νὰ τιμώμεθα καὶ τὸ νὰ πέρνωμεν τὰς ζωοτροφίας μας ἀπὸ λόγου σας, τοῦ Χριστοῦ γὰρ εἴμεθα Ἀπόστολοι, ταὐτὸν εἰπεῖν, τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως εἴμεθα πρέσβεις καὶ ὑπηρέται, καὶ ἔχομεν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Κυρίου, νὰ ζῶμεν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· „ ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν " (Ματθ. ι. 10.) ἀλλ' ὅμως τὴν ἐξουσίαν ταύτην δὲν σὴν μεταχειρίσθημεν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος.

„ Ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι (2) ἐν μέσῳ ὑμῶν ".

Ἐγίναμεν, λέγει, ἀπάμεσα εἰς ἐσᾶς ἤπιοι, ἤγουν πρᾶοι, καὶ χωρὶς νὰ προξενήσωμεν κἀνενὰ βάρος, καὶ ἐνόχλησιν· ἢ ἐγίναμεν νήπιοι ἀπάμεσα εἰς ἐσᾶς, καθὼς ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις εὑρίσκεται, ἤγουν ἄκακοι, καὶ πραεῖς, καὶ ἀφιλόδοξοι ὡσὰν νήπια, ἐπειδὴ καὶ τὰ νήπια κἀμμίαν φιλοδοξίαν, ἢ ἄλλην τοιαύτην κακίαν δὲν συλλογίζονται. Καὶ τὸ „ ἐν μέσῳ „ δὲ ὑμῶν " τοῦτον ἔχει νόημα, ἤγουν ἐγὼ ὁ Παῦλος ἔγινα ὡσὰν σᾶς ἀπὸ λόγου σας, ὅμοιος δηλαδὴ μὲ ἐσᾶς κατὰ πάντα, χωρὶς νὰ λαμβάνω τάξιν ἀνωτέραν, καὶ βαθμὸν ἀπὸ λόγου σας, καθὼς ἀπαιτοῦσε τὸ Ἀποστολικόν μου ἀξίωμα.

„ Ὡς

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ πλουτεῖσθαι δὲ κἀκεῖνα φησὶ τὰ ἐπὶ χρήμασι παρεῖναι ".
(2) Ἐν ἄλλοις, νήπιοι.

„Ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ τελισμακάριστος Παῦλος τὴν φιλοστοργίαν ὁποῦ εἶχεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Μήπως λέγει ἡ τροφὸς, ἤγουν ἡ παραμάνα, κολακεύῃ τὰ νήπια ὁποῦ ἀνατρέφει, διὰ νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτὰ δόξαν; ὄχι· μήπως ζητῇ ἄσπρα ἀπὸ τὰ παιδία τὰ μικρά; ὄχι· μήπως ἦναι βαρεῖα καὶ φορτικὴ εἰς αὐτά; ὄχι· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν γνησίαν μητέρα, ἡ παραμάνα εἶναι πρακτέρα εἰς τὰ παιδία· ὁποία λοιπὸν φαίνεται ἡ παραμάνα εἰς τὰ μικρὰ παιδία ὁπῦ ἀνατρέφει, τοιοῦτοι ἐφάνημεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι πρὸς ἐσᾶς, καὶ τοιοῦτος πρέπει νὰ φαίνεται καὶ κάθε διδάσκαλος καὶ κήρυξ τῦ Εὐαγγελίυ εἰς τυς μαθητὰς τυ Χριστιανύς· δηλαδὴ πρᾶος, ἥμερος, καταφιλῶν τὸς ὑβρίζοντας αὐτὸν, καθὼς καὶ ἡ παραμάνα καταφιλεῖ τὰ ἀναθρεπτάρια παιδία, κἂν καὶ ἐκεῖνα τὴν κτυπῶσι (1).

8. „Οὕτως ὁμειρόμενοι (2) ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς" (3).

Τόσον, λέγει, ὁμειρόμενοι ὑμῶν, ἤτοι τόσον εἴμεθα συνδεδεμένοι καὶ συμπεπλεγμένοι μὲ ἐσᾶς κατὰ τὴν ἀγάπην· γίνεται δὲ ἡ λέξις αὕτη, ἀπὸ τὸ, ὁμοῦ, καὶ τὸ εἴρω τὸ συμπλέκω· μερικοὶ δὲ, ἱμειρόμενοι ἀνέγνωσαν, ἀντὶ τὸ ἐπιθυμοῦντες· πλὴν δὲν ἔχει οὕτως

ἡ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι τροφὸν εἶδε καλεῖ ὁ Παῦλος τὴν ἰδίαν μητέρα. Βλέπε δὲ σὺ ὡ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ θεῖος Παῦλος ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Μωϋσῆν εἰς τὴν πρὸς τὸν λαὸν φιλοστοργίαν, καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν φιλοστοργίαν καὶ γνησίαν ἀγάπην τὸ ἰδίυ Θεῦ· ὁ μὲν γὰρ θεῖος Μωϋσῆς, φαίνεται νὰ παρακονῆται δυσχεραίνων, καὶ νὰ λέγῃ ταῦτα πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· „Μὴ ἐγὼ ἐν γαστρὶ ἔλαβον πάντα „τὸν λαὸν τοῦτον; ἢ ἐγὼ ἔτεκον αὐτούς; ὅτι λέγεις μοι „λάβε αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον συ, ὡσεὶ ἄραι τιθηνὸς τὸν „θηλάζοντα εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσας τοῖς πατράσιν αὐτῶν;" (Ἀριθμ. ιά. 12.) Ὁ δὲ φιλόστοργος καὶ φιλαδελφότατος Παῦλος, δὲν λέγει τοιαῦτα παρακονετικά, καὶ τρόπον τινὰ γογγυστικὰ λόγια· ἀλλὰ τὰ μητρικά, καὶ πατρικὰ σπλάγχνα τὰ ἰδία Θεῦ μιμούμενος, γλυκερώτατα λέγει πρὸς τοὺς Χριστιανούς· „ἐγενήθημεν ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς „τέκνα" ποιῶτος γὰρ ἐκάθη καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν· διὰ τί καὶ ὁ Θεὸς ὡσὰν μία τροφὸς καὶ παραμάνα, ἢ ὡσὰν εὐας φιλόστοργος πατὴρ, ἐθρεψε καὶ ἐβάστασεν εἰς τὰς ἀγκάλας τε τοὺς Ἰσραηλίτας τεσσαράκοντα ὁλοκλήρυς χρόνυς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, ἣν εἴδετε, „ὁδὸν ὄρους τοῦ Ἀμορρέου ὡς προεφορίσησε Κύριος „ὁ Θεός σε, ὡς εἴτις προφορήσει ἄνθρωπος τὸν υἱὸν „αὐτῦ, κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν ἣν ἐπορεύθητε, ἕως ἤλθετε εἰς τὸν τόπον τοῦτον". (Δευτερ. α. 31.)

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ εὑρίσκεται, ἱμειρόμενοι, ἤτοι ἀγαπῶντες καὶ ἐπιθυμοῦντες.

(3) Δὲν ἐδυνήθημεν νὰ σιωπήσωμεν τὰ ὄντως χρυσοῦφαντα καὶ χρυσόπαστα λόγια τὰ χαριτωνύμα Χρυσοστόμυ, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει εἰς τὸ ἠθικὸν τυ παρόντος ῥητῦ· τίνα δὲ ταῦτα εἶναι, καὶ περὶ τίνος; περὶ φιλίας καὶ φίλυ γνησίυ καὶ ἀγαθῦ καὶ πιστῦ· „Οὕτω δεῖ φιλεῖν „τὸν φιλοῦντα, ὡς εἰ καὶ τῶν ψυχῶν αἰτηθῇ, καὶ δυνα„τὸν ᾖ μὴ κωλύσαι· τί λέγω αἰτηθῇ; ἀλλ' ὥστε καὶ αὐ„τὸν ἐπιτρέχειν τῇ φιλίᾳ δόσιν· οὐδὲν γὰρ οὕτω τῆς „φιλίας ἀγάπης γλυκύτερον γένοιτ' ἄν· οὐδὲν ἐκεῖ λυ„πηρὸν συμπεσεῖται· ὄντως φίλος πιστὸς φάρμακον ζω„ῆς· ὄντως φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· τί γὰρ οὐκ „ἂν εὑρήσαιμεν φίλος γνήσιος; πόσην μὲν οὐκ ἂν ἐμποιή„σειεν ἡδονὴν; πόσῳ δὲ ὠφέλειαν; πόσῳ δὲ ἀσφά„λειαν; κἂν μυρίας θησαυρὰς εἴπῃς, οὐδὲν ἀντάξιον φύ„λε γνησίυ.. γένοιτο ἂν ὁρᾶν τὸν φίλον ὁ φίλος καὶ διά„χεῖται καὶ συμπλέκεται συμπλοκὴν αὐτῷ τινα κατὰ „ψυχὴν, ἀρρήτων ἔχουσαν τὴν ἡδονήν· κἂν ἀναμνη„σθῇ μόνον τὸ φίλε, διανέστη τῇ διανοίᾳ καὶ ἀτερπεύ„θη. Περὶ τῶν φίλων λέγω. τῶν γνησίων, τῶν ὁμοψύ„χων, τῶν αἱρουμένων καὶ ὑπεραποθανεῖν τῶν θερμῶς „φιλούντων· μήποτε τὸς ἁπλῶς φιλέντας ἐνοοῦντες, καὶ „κοινωνὸς τῶν τραπέζων, καὶ ἀπὸ προσηγορίας φίλους, „νομίζετε τὸν λόγον ἐλέγχεσθαι· εἴτις ἔχει φίλον οἷον „λέγω, ἐπιγνώσεται τὰ ῥήματα· κἂν βλέπῃ τοῦτον „καθ' ἑκάστην ἡμέραν, οὐκ ἐμπίπλαται· τοῦτο αὐτῷ „ἐπεύχεται, ἅπερ καὶ ἑαυτῷ· οἶδα ἐγώ τινα, ὃς ὑπὲρ „φίλυ τὸς ἁγίους ἄνδρας παρεκάλει εὐχε„σθαι πρότερον ὑπὲρ αὐτῦ· τοσοῦτον ἐστὶ φίλος ἀγαθὸς, „ὡς καὶ τόπυς καὶ χρόνυς φιλεῖσθαι δι' αὐτόν· καθάπερ „γὰρ τὰ λαμπρὰ τῶν σωμάτων ἄνθος ἀπορρεῖ εἰς τοὺς „πλησίον τόπυς· ἕτω καὶ οἱ φίλοι, εἰς ἂν παραγένων„ται τόπυς, τὴν ἐκυτῶν χάριν ἀφιᾶσι· καὶ πολλάκις „χωρὶς φίλων ἐπισκέπτει τοὺς τόπους ἐκείνους, ἐδακρύ„σαμεν, τῶν ἡμερῶν ἀναμνησθέντες, ἐν αἷς συνεγενό„μεθα, καὶ ἐσκιρτῶμεν· οὐκ ἐστὶ τῷ λόγῳ παρασῆσαι „τὴν ἡδονὴν, ὅσην ἐντίθησι παρουσία φίλων, μόνοι „δὲ οἱ πύραν ἔχοντες ἴσασι· καὶ χάριν αἰτῆσαι, καὶ „χάριν λαβεῖν ἀνυπόπτως παρὰ φίλου ἐστὶ· ὅταν ἡμῖν „ἐπιτάττωσιν (οἱ φίλοι) τότε αὐτοῖς χάριν ἴσμεν· „ὅταν δὲ ἐκείνοι, τότε ἀλύομεν· ἐδὲν ἔχομεν, ὅπερ „μὴ ἐκείνων ἐστί· πάντων πολλάκις τῶν ἐνταῦθα κατα„φρονοῦντες, δι' ἐκείνους οὐ βαλόμεθα ἀπελθεῖν ἐντεῦ„θεν, καὶ τὰ φῶτα ἐκείνοι ποθεινότεροι· καὶ γὰρ ὄντως „καὶ τὰ φῶτα αὐτὰ ποθεινότερος φίλος· τὸν γνήσιον λέ„γω καὶ μὴ θαυμάσῃς· βέλτιον γὰρ ἡμῖν σβεσθῆναι „τὸν ἥλιον, ἢ φίλων ἀποστερηθῆναι· βέλτιον ἐν σκότῳ „διάγειν, ἢ φίλων εἶναι χωρίς· καὶ πῶς; ἐγὼ λέγω, „ὅτι

ἡ λέξις· ὄχι μόνον λοιπὸν, λέγει, τίποτε δὲν ἐλάβομεν ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ ὡν ἦτον δυνατὸν, ἐδοκιμάσαμεν, ἤτι πολλὰ θέλομεν νὰ δώσωμεν καὶ τὰς ἰδίας μας ψυχὰς εἰς ἐσᾶς. τὸ νὰ δώσῃ λοιπὸν ὁ Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, τοῦτο ἦτον τιμιώτερον· Τὸ δὲ νὰ δώσῃ καὶ τὴν ψυχήν του δι' αὐτὰς, τοῦτο ἦτον δυσκολώτερον, καὶ ἔργον μιᾶς μαρικῆς καὶ σφοδροτέρας ἀγάπης· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς θέλοντας νὰ φανερώσῃ, ἀκολούθως λέγει.

„Διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε."

Διὰ νὰ μὴ φαίνῃ ὅτι εἶπε τὰ ἀνώτερα ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ κοπιάζει δι' αὐτὰς, καὶ διὰ τὸν κόπον αὐτὸν χρεωστοῦσιν οἱ Θεσσαλονικεῖς νὰ τὸν τιμοῦν, διὰ τοῦτο λέγει εὐθὺς ἀκολούθως, ὅτι διὰ ἄλλο κἀνένα δὲν σᾶς λέγω αὐτὰ, ἀδελφοὶ, παρὰ διὰ τὴν ἀγάπην σας· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν λέγω αὐτὰ διὰ νὰ λάβω κἀνένα μισθὸν ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ τὰ λέγω δι' αὐτὸ μόνον τὸ καλὸν, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην σας.

9. „Μνημονεύετε γὰρ, ἀδελφοὶ, τῶν κόπων ἡμῶν καὶ τῶν μόχθων,
„νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τι-
„να ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ."

Δὲν εἶπεν ἐνθυμεῖσθε ἀδελφοὶ τὰς εὐεργεσίας ὁπού ἐλάβετε ἀπὸ λόγου μου, ἀλλὰ εἶπεν ἐνθυμεῖσθε τοὺς κόπους, καὶ ὄχι ἁπλῶς τοὺς κόπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς μόχθους, ἤγουν τοὺς μὲ πολλοὺς σπασμοὺς καὶ ἱδρῶτας γενομένους πόνους μας· καὶ ὅτι, ὄχι μόνον τὴν ἡμέραν ἐδουλεύαμεν ἐργόχειρον, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα (1), διὰ νὰ μὴ παραβαρύνωμεν κἀνένα ἀπὸ λόγου

„ὅτι πολλοὶ τὸν ἥλιον ὁρῶντες, ἐν σκότῳ ἀθυμίας εὑ-
„σι· φίλων δ' εὐπορῶντες, εὐθ' ἂν ἐν θλίψει γένοιντο·
„περὶ φίλων λέγω τῶν πνευματικῶν, ὧν οὐδεὶς προ-
„τιμώντων φιλίας· φησοῦσι. Παῦλος ἦν, καὶ τὴν ψυ-
„χὴν εὐδέως δίδως τὴν ἑαυτὸν, καὶ μὴ αἰτηθείς, καὶ εἰς
„γεένναν εὐδέως ἂν ἐνέπιπτεν· ὅπου χρὴ φιλεῖν διαθέσει
„πεπυρωμένῃ· βούλομαι ὑπόδειγμα δοῦναι φιλίας· παπ-
„ρὰς καὶ υἱὸς ὑπερβαίνουσι φίλους· φίλοι οἱ κατὰ Χριστόν· τοῦ-
„τ' ἐστὶ φιλία, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ ἑαυτῷ τις νομίζῃ, ἀλλὰ
„τὰ πλείονα· τὰ δὲ αὐτὰ, ἀλλότρια. Καὶ πῶς δυνατὸν
„φησι φίλων εὑρεθῆναι; ναὶ ὁ δυνατὸν, ἐπειδὴ μὴ βε-
„λόμεθα· ὡς ἤγε ἐβουλόμεθα, καὶ σφόδρα δυνατὸν· οὐ
„γὰρ μὴ δυνατὸν, οὐκ ἂν ἐπέσπευδεν ὁ Χριστός· οὐκ ἂν
„τοσαῦτα περὶ ἀγάπης διελέχθη· μέγα φιλία, καὶ
„τόσον μέγα ἀγαθὸν ἂν δύναιτο μαθεῖν, οὔτε τις παρα-
„σῶσα λόγος, πλὴν τῆς πείρας αὐτῆς. (Λόγ. β'. εἰς
τὴν ά. πρὸς Θεσσαλονικεῖς.)

(1) Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν αὐτοῦ Ἐπιστολῶν φανερόνει ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι ἐδούλευσεν ἐργόχειρον, τὴν τέχνην δηλαδὴ τῶν τζαδιρίων, καθὼς ἦναι γεγραμμένον εἰς τὰς Πράξεις· „μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς
„ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον.... καὶ
„προσῆλθεν αὐτοῖς (τῷ Ἀκύλα δηλαδὴ καὶ τῇ
„Πρισκίλλῃ) καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον ἦναι ἔμενε παρ' αὐ-
„τοῖς καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην". (Πράξ. κή. 1.) Οὐ μόνον δὲ ὁ Παῦλος μόνος ἐργάζετο, καὶ ἐδούλευεν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι κοινῶς οἱ Ἀπόστολοι, καθὼς τὸ λέγουν οἱ ἴδιοι εἰς τὰς διαταγάς των· „Καὶ
„γὰρ καὶ ἡμεῖς σχολάζοντες τῷ λόγῳ τῆ Εὐαγγελίᾳ,
„ὅμως καὶ τῶν ἐπεργιῶν οὐκ ἀμελοῦμεν· οἱ μὲν γάρ
„εἰσιν ἐξ ἡμῶν, ἁλιεῖς, οἱ δὲ, σκηνοποιοὶ, οἱ δὲ γῆς
„ἐργάται, πρὸς τὸ μηδέποτε ἡμᾶς ἀργοὺς εἶναι".
(Διαταγ. βιβλ. β'. Κεφ. ξγ'.) Τί λέγω; καὶ αὐτὸς ὁ Διδάσκαλος τῶν ἁπάντων καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐργόχειρον ἐδούλευε τὴν τεκτονικὴν τέχνην, ὅπου τὴν λειτουργικὴν ἕως εἰς τὰ τριάκοντα χρόνια τῆς ἡλικίας του, διὸ, τι δὲν ὠνομάζετο μόνον υἱὸς τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „οὐχ οὗτος ἐστιν ὁ
„τοῦ τέκτονος υἱός"; (Ματθ. ιγ'. 55.) ἀλλὰ καὶ τέκτων ἁπλῶς, καθὼς τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον· „οὐχ
„οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας"; (Μάρκ. ς'. 3.) ἐδούλευε δὲ τέχνην ὁ Κύριος, καὶ οἱ τούτου θεῖοι Ἀπόστολοι· ἀ. διὰ νὰ εὐγάνουν τὴν ζωοτροφίαν των, καὶ νὰ μὴ βαρύνουν τινά· πτωχὸς γὰρ ἦτον καὶ ὁ Κύριος· καὶ ὅρα εἰς τὸ „δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος
„ὤν", (β'. Κορινθ. η'. 9.) ἐν τῇ ὑποσημειώσει, καὶ οἱ τοῦ Ἀποστόλοι· ὅθεν καὶ εἶχον χρείαν διὰ νὰ δουλεύουν· β'. διὰ νὰ δίδουν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχούς εἰς τὸ κόπτειν· γ'. διὰ νὰ δίδουν τὰ συμπίπτοντα βασιλικὰ δοσίματα· δ'. διὰ νὰ δίδουν καὶ τὰ ἱερατικὰ δοσίματα· ε'. διὰ νὰ διδάξουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ ἔχουν τὴν τέχνην ὡς πρᾶγμα ταπεινὸν καὶ ἄτιμον· ἀλλὰ νὰ νομίζουν αὐτὴν ὡς πρᾶγμα τιμημένον, καὶ παρὰ Θεοῦ τεμαθεπμένον· πολλοὶ γὰρ αἰσθητοὶ πλούσιοι καὶ ἄρχοντες φθάνουσιν εἰς τόσην ὑπερηφάνειαν, ὅπου ἔχουν ἐντροπὴν νὰ δουλεύουν τέχνην, ἀλλὰ καὶ νὰ ὁμιλήσουν σχεδὸν μὲ τοὺς τεχνίτας· ὅθεν καὶ μερικοὶ πρότερον τεχνῖται ὄντες, ὕστερον ἀφ' οὗ ἐπλούτησαν, παραιτοῦν τὰς τέχνας των, καὶ περιβάλλουν ἀργοὶ τὴν ζωήν των, διὰ τί ἔχουν ἀτιμίαν τὸ νὰ δουλεύουν τέχνην. ς'. διὰ νὰ διδάξουν τοὺς ἀνθρώπους ἐμπράκτως, ὅτι ἡ τέχναις καὶ τὰ ἐργόχειρα, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ταπεινά, καὶ πτωχικά, δὲν εἶναι κακά, ὅπε δύνανται νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν σωτηρίαν του. ζ'. δὲ καὶ τελευταῖον, διὰ νὰ διδάξουν ὅλους τοὺς τεχνίτας νὰ μὴ μεταχειρίζωνται δόλους, καὶ κλεψίας, καὶ ψεύματα, καὶ βλασφημίας καὶ ὅρκους εἰς τὰς τέχνας των, ἀλλὰ νὰ τὰς δουλεύουν καθαρῶς, καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ, μιμούμενοι τὸν Κύριον καὶ

τὰς

λόγυ σας. Ὢ τῦ θαύματος! πόσην προθυμίαν ἔδειχνε καὶ σπυδὴν ὁ τρισμακάριστος τῦ Κυρίυ Ἀπόστολος! πρῶτον διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς τὰς Χριστιανὰς νὰ δυλεύυν, καὶ δεύτερον διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσῃ τινα, καὶ νὰ δώσῃ ὑποψίαν, ὅτι διὰ τῦτο κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ νὰ μαζόνῃ ἀργύρια. Μὲ τὸν λόγον δὲ, ὁπῦ λέγει, ὅτι δυνάμεθα διὰ νὰ μὴ παραβαρύνῃ τινα, δείχνει ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς Χριστιανοὶ ἦσαν πτωχοί, καὶ δὲν εἶχον τὸν τρόπον νὰ τρέφυν τὰς Ἀποστόλας· διὰ τῦτο καὶ γράφει ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὰς Φιλιππησίυς, ὅτι αὐτοὶ ἔπεμπον τὰ εἰς τὴν χρείαν τε, ὁρισκομένε εἰς Θεσσαλονίκην· „ὅτι καὶ ἐν „Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε". (Φιλιπ. δ'. 16.) Καὶ πάλιν· „ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, ὐδεμία μοι Ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ „λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι". (αὐτόθι 15.) (1)

10. „Ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ Θεός."

Ἀξιόπιστος μὲν μάρτυς εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ μόνος εἰς βεβαίωσιν τῦ λόγυ παραλαμβανόμενος· πλὴν ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἄδηλον, αἴσως ὁ Θεὸς εἰς τῦτο μαρτυρῇ, διὰ τῦτο εἶδῶ ὁ Παῦλος καλεῖ μάρτυρας τῶν ἀωτέρω εἰρημένων καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίας Θεσσαλονικεῖς, πρὸς τὰς ὁποίυς τὰ εἶπεν (2).

„Ὡς ὁσίως."

Ἤγυν ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσεῖς, ὅτι ἐπελειώσαμεν ὅλα ὅσα ἔπρεπε· τῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ὁσίως" αὐτὶ τῦ μὲ ὅλλυ τινὸ πρὸς Θεὸν ἀλόβειαν.

„Καὶ δικαίως."

Ἤτι ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσεῖς, ὅτι ἐπελειώσαμεν ὅλα χωρὶς νὰ ζητῶμεν ἀπὸ κανένα κἀμμίαν δόσιν ἄσπρων.

„Καὶ

ὡς Ἀποστόλυς τε. Τώρα ἀν ὁ Διάβολος τῶν Ἀγγέλων, καὶ οἱ τῦ Θεῦ Ἀπόστολοι ἐδύλευαν τέχνας καὶ ἐργόχειρα, καὶ δὲν ἐκάθοντο ἀργοί, καὶ μ' ὅλον ὁπῦ εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ τρέφωνται ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ, καθὼς ὁ Κύριος τοὺς διέταξε· πόσῳ μᾶλλον ὅλοι οἱ Χριστιανοί, καὶ οἱ Ἱερομένοι, καὶ οἱ λαϊκοί, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες πρέπει νὰ δυλεύων τέχνας, καὶ ἀργοὶ νὰ μὴ κάθωνται; ἀπὸ τὴν ἀργίαν γὰρ γεννῶνται αἱ κλεψίαι, ἡ πονηρίαι, αἱ αἱρέσεις, καὶ ἡ περισσότερες κακίαις, καθὼς λέγει ὁ Σειράχ· „πολλὴ κακίαν ἐδίδαξεν ἡ „ἀργία". (Σειράχ λγ'. 32.) ἀπὸ δὲ τὰς τέχνας γεννᾶται κάθε ἀρετὴ, καὶ εὐταξία εἰς τὸν κόσμον. Διὰ τῦτο καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος παραγγέλλει νὰ μὴ συναναστρέφεται τινες μὲ τὺς ἀργύς· „παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀ„δελφοὶ ἐν ὀνόματι τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ, στέλ„λεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφῦ ἀτάκτως περιπατῦν„τος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβε παρ' „ἡμῶν". (β'. Θεσσαλονικεῖς γ'. 6.)

Διὰ τῦτο παραγγέλλει μηδὲ νὰ τρώγῃ τινας χωρὶς νὰ δυλεύσῃ· „ἤτις δὲν θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω". (β'. Θεσσαλ. γ'. 10.) ὅτι δὲ ὁ Κύριος, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐπλήρωναν ἐκ τῶν ἐργοχείρων τὰ βασιλικὰ ὁμοῦ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα, φανερὸν ἐστι· ὁ γὰρ Κύριος, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ διδάσκῃ μὲν τὺς ἄλλυς καὶ νὰ τὺς λέγῃ νὰ πληρώνυν αὐτά· „ἀπόδοτε γὰρ φησὶ τὰ Καί„σαρος Καίσαρι", (Ματθ. κβ'. 21.) καὶ αὐτὸς νὰ μὴ τὰ πληρόνῃ; ὁ δὲ Παῦλος καὶ οἱ συνάπτολοί τε, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ λέγυν· „ἀπόδοτε ἂν πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ „τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος"· (Ῥωμ. ιγ'. 7.) καὶ ἔπειτα αὐτοὶ νὰ μὴν ἀποδίδυν τὰς φοράς, καὶ τέλη; ἐπλήρωναν δὲ ὁ Κύριος, καὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τὰ ἱερατικὰ δοσίματα· καὶ τῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τί ὁ Κύριος ἐπλήρωσε τὰ δίδραχμα εἰς τὰς ζητῦντας αὐτὰ, ὅσον διὰ τὸν ἑαυτόν τε, ὅσον καὶ διὰ τὸν Πέτρον, ὁπῦ ἦτον πρωτόστοχος· „τῦτον „γὰρ φησὶ τὸν σκάφην λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμῦ καὶ „σῦ". (Ματθ. ιζ'. 27.) Ὅτι δὲ τὸ δίδραχμον ἦτον δόσιμον ἱερατικὸν διδόμενον εἰς τὰς Ἀρχιερεῖς τῶν Ἑβραίων, μαρτυρῶ τὸ γ'. Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν· ἐπλήρωσαν δὲ ὁ Κύριος, καὶ οἱ Ἀπόστολοι τὰ δοσίματα τῦτα διὰ νὰ δώσυν παράδειγμα εἰς τὺς Χριστιανὺς νὰ τὰ πληρόνυν καὶ αὐτοὶ ἀγογγύστως, καὶ μετὰ εὐχαριστίας.

(1) Ὅτε, ἤτε οἱ Θεσσαλονικεῖς ἤθελαν, ἤτε οἱ Κορίνθιοι, ἤτε ἄλλοι τινες ἤθελαν τὰ χρειώδη εἰς τὸν Παῦλον, ἐμὴ οἱ Φιλιππήσιοι μόνοι. Ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινες, ἂν ὁ Παῦλος ἐδύλευεν ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ εὐφοσκόμενος, διὰ τί οἱ Φιλιππήσιοι ἔστελλον αὐτῷ τὰ χρειώδη, καὶ διὰ τί ὁ Παῦλος τὰ ἐχρᾶτο; εἰς τῦτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἔστελλον αὐτῷ ἐκεῖνοι, χωρὶς αὐτὸς νὰ ζητήσῃ· καὶ ὅτι ἀφ' ὰ τὰ ἔστελλον, τὰ ἐχρᾶτο ὁ Παῦλος, ὄχι ὅμως διὰ λόγυ τε, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ μοιράζῃ εἰς τὺς πτωχύς. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τε 10. στίχυ τῦ δ'. Κεφαλαίυ τῆς πρὸς Φιλιππησίυς, πότε ὁ Παῦλος ἔπαιρνε, καὶ πότε δὲν ἔπαιρνε, γλαφυρὰν ὅσαν.

(2) Ὅθεν εἴτε καὶ ὁ Φώτιος· „Μάρτυρες ὑμῖς „ὧν ἐδιδάσκεσθε· ὧν δὲ ὑμῖς αὐχ ἐδιδάσκεσθε, ὁ Θεὸς, „ὁ πάντα εἰδώς· ὅπως μὴδὲ ὑπονοίας αὐτοῖς λαβὴν ἐβύ„λετο καταλιπεῖν".

Digitized by Google

„Καὶ ἀμέμπτως".

Ἤγουν ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσεῖς, ὅτι ἐπλειώσαμεν ὅλα χωρὶς νὰ δώσωμεν εἰς τινὰ ἀπὸ λόγου σας αἰτίαν κατηγορίας καὶ σκανδάλου.

„Ὑμῖν τοῖς πιστεύσιν ἐγενήθημεν."

Ἐδῶ ἀποδίδει ὁ Παῦλος ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω, ἤγουν ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσεῖς, ὅτι ἡμεῖς ἐγενήθημεν, ἤτοι ἐπολιτεύθημεν κοντὰ εἰς ἐσᾶς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τοὺς ἀπίστους ἀνόσιος ἐνομάζετο ὁ Παῦλος, καὶ ἀπατεώτατος, καὶ σπερμολόγος, καὶ ἄλλα δύσφημα ὀνόματα.

11. „Καθάπερ οἴδατε."

Πάλιν καὶ ἐδῶ καλεῖ ὁ Ἀπόστολος μάρτυρας αὐτοὺς τοὺς ἰδίους Θεσσαλονικεῖς· τὸ ὁποῖον εἶναι σημάδι, πῶς δὲν λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος ὑπερηφανεύόμενος, καὶ καυχώμενος εὔκολα.

„Ὡς εἷς ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες
„ὑμᾶς, καὶ παραμυθούμενοι."

Ὢ πόσον θαυμαστὸν πρᾶγμα εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸ νὰ μὴ ἀφίνῃ κανένα Χριστιανὸν ἀπαρηγόρητον ὁ τελειωμένος Ἀπόστολος Παῦλος, ἀλλὰ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ παρηγορῇ τὸν κάθε ἕνα ἁρμοδίως, καὶ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τὴν πείρασιν ὁπού εἶχε! καθὼς καὶ ἕνας φιλόστοργος πατὴρ παρηγορεῖ τὸ καθ' ἕνα φίλτατον τέκνον του. Παρεκίνησεν, λέγει, ὦ Θεσσαλονικεῖς, καὶ καθ' ἕνα ἀπὸ ἐσᾶς νὰ ὑπομείνῃ ἀνδρείως τοὺς πειρασμούς· λοιπὸν δὲν ἐζήτησαν δόξαν ἀπὸ λόγου σας, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπην ἐκάμνατε τοῦτο. Καὶ ἀνωτέρω μὲν παρωμοίασε τὴν ἑαυτόν του μὲ τὴν τροφὸν καὶ παραμάναν, τώρα δὲ παρομοιάζει τὸν ἑαυτόν του μὲ πατέρα, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, τὴν ἀγάπην καὶ προσοχὴν, ὁπού εἶχεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ ἀνυπερήφανον τῆς γνώμης του· ἐπειδὴ ποῖος πατὴρ ὑπερηφανεύεται ἐναντίον τῶν τέκνων του; βέβαια οὐδείς.

12. „Καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ,
„τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ Βασιλείαν, καὶ δόξαν."

Τὸ νὰ λέγῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι ἐμαρτύρετο, ἤτοι ἐμαρτύρει, καὶ ἐπαράγγελλεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς νὰ πολιτεύωνται ἀξίως τοῦ καλέσαντος Θεοῦ, τοῦτο εἶναι μία ἐπιπληκτικὴ διδασκαλία (1). Λοιπὸν ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ σᾶς ἐπίπληττον, φανερὸν εἶναι ὅτι δὲν σᾶς ἐκολάκευα. Ἀφ' ὅ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι ὡσὰν πατέρας σᾶς ἐπαρηγόρουν, τότε ἐδῶ ἀκολούθως λέγει, ὅτι καὶ ἐμαρτυρόμην· δι' ὅ,τι δὲν σᾶς ἤλεγχα, λέγει, ὑπερβολικὰ καὶ μὲ αὐστηρότητα, ἀλλὰ πράως ὡσὰν πατήρ· καὶ τοῦτο διὰ τί; διὰ νὰ περιπατῆτε καὶ νὰ πολιτεύεσθε ἀξίως τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὴν δόξαν καὶ Βασιλείαν του. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, σοφίαν τοῦ μεγάλου Παύλου, πῶς αὐτὸς διηγούμενος ἐκεῖνα ὁπού ἔλεγε, καὶ ἐποίει ὅταν ἦτον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐν εἴδει τῆς διηγήσεως ταύτης, διδάσκει ἑαυτῷ καὶ παρηγορεῖ τοὺς Θεσσαλονικεῖς· δι' ὅ,τι αὖ ὁ Θεὸς, λέγει, σᾶς καλῇ εἰς τὴν Βασιλείαν του, πρέπει καὶ ἐσεῖς νὰ ὑποφέρετε τὰς συμβαινούσας θλίψεις καὶ πειρασμὸς, ἵνα διὰ τῶν τοιούτων θλίψεων εἰσέλθητε εἰς αὐτήν· „διὰ πολλῶν γὰρ θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ". (Πράξ. ιδ'. 21.) Τὰ τοιαῦτα δὲ λόγια εἶναι ἑαυτῷ καὶ διδασκαλία, καὶ παρηγορία.

13. „Διὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ἄγαν δὲ ἁρμοδίως „τὰ τέκνα τέθηκε, τὸ παρακαλοῦντες, καὶ παραμυθού„μενοι, καὶ μαρτυρόμενοι· ἡ γὰρ μέση ψυχαγωγία· „δεῖ τοῖς ἀδυμοῦσι προσφέρειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ῥᾳστώνῃ συ„ζώντας διεγείρεσθαι" (ἤτοι φοβίζειν) „τῇ μνήμῃ τῶν „ἠπειλημένων κακῶν".

13. „Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε, οὐ λόγον „ἀνθρώπων, ἀλλὰ (καθώς ἐστιν ἀληθῶς) λόγον Θεοῦ".

Ἐδῶ ἐγκωμιάζει τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, διότι, λέγει, ἡμεῖς ἀκατηγορήτως ἐπράξαμεν ὅλα τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ καὶ ἐσεῖς δὲν ἐδείξατε κἀνενα ἀνάξιον πρᾶγμα τῆς ἐδικῆς μας διδασκαλίας· ἀλλὰ ἄξιοι ἐφάνητε τοῦ ἀποστολικοῦ μας κηρύγματος· ἐπειδὴ ἐσεῖς ἀκούοντες ἡμᾶς νὰ σᾶς διδάσκωμεν, δὲν ἠκούετε τὴν διδασκαλίαν μας ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ τόσον ἐπροσέχετε εἰς αὐτὴν, ὥσαν νὰ ἤθελε σᾶς διδάσκῃ ὁ ἴδιος Θεός· λόγον γὰρ ἀκοῆς τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπειδὴ διὰ τῆς ἀκροάσεώς του ἐπιστεύετο· διὰ τοῦτο ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος ἔλεγε „πῶς πιστεύσουσιν, ἐὰν μὴ „ἀκούσωσιν"; (Ῥωμ. ί. 14.) (1)

„Ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν".

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερὸν, ὅτι ἐδέχθητε τὸν ἐδικόν μας λόγον, ὥσαν λόγον Θεοῦ; ἀπὸ τοῦτο· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ λόγος ἐνεργεῖται εἰς ἐσᾶς, ἤγουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα ὁποῦ ἐσεῖς κάμνετε, φανερόνεται· διότι, ἀφοῦ ἐσεῖς δὲν ἠθέλετε δεχθῆ τὸν λόγον μας, ὡς λόγον Θεοῦ, βέβαια δὲν ἠθέλετε ὑποφέρῃ τόσους μεγάλους πειρασμοὺς μὲ γενναιοκαρδίαν· καθὼς γὰρ ὁ Παῦλος ἀπέδειξεν αἰωτέρω, ὅτι αὐτοὺς δὲν εἶναι κόπους καὶ δολερὸς, διὰ τὶ ὑπέμειναν τόσους κινδύνους, ἕτζι παρομοίως ἀποδείχνει καὶ τὴν πίστιν τῶν Θεσσαλονικέων πῶς εἶναι στερεὰ, διὰ τὶ ὑπέμειναν, καὶ ὑπομένουν κινδύνους καὶ θλίψεις.

14. „Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοὶ, τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ „Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ".

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἐμιμήθητε τὰς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Ἐκκλησίας τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστευσάντων Χριστιανῶν· διὰ τοῦτο γὰρ ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος τὸ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ" διὰ νὰ μὴ νομίσητινας πῶς ὠνόμασεν Ἐκκλησίας τὰς συναγωγὰς τῶν ἀπίστων Ἑβραίων, ἀλλὰ πῶς ὠνόμασε τὰς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν Χριστιανῶν.

„Ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, κα„θὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων."

Μεγάλη εἶναι ἡ παρηγορία, ὁποῦ κάμνει ἐδῶ ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς· διὰ τὶ αἴσως, λέγει, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαῖοι, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἦτον ζηλωταὶ τοῦ πατρικοῦ αὐτῶν νόμου, ἀφοῦ ὅμως ἐπίστευσαν μίαν φορὰν εἰς τὸν Χριστὸν, ὑπέμειναν τόσα πάθη καὶ πειρασμοὺς ἀπὸ τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς Ἰουδαίους (2), πόσῳ μᾶλλον ἐσεῖς· οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανοὶ χρεωστεῖτε νὰ ὑπομείνετε διὰ τοῦ τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ὅσα πάθη καὶ κίνδυνοι ἤθελαν

---

(1) Καὶ ὁ Φώτιος οὕτως ἑρμηνεύει· „λόγον ἀκοῆς· „καλῶς· ἐπειδὴ αὐτοπτοι πάντες ἠδύναντο γίνεσθαι τῶν „κηρυττομένων". Ἔλεγε δὲ καὶ ὁ Κύριος „μακάριοι οἱ „μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες", (Ἰωάν. κ'.) διὰ ἀκοῆς δηλονότι καὶ λόγον παραδεξάμενοι τοῦ εὐσέβειαν, παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἣν παρ' ἡμῶν μὲν παρελάβετε, οὐχ ἡμέτερον δὲ ὄντα, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ λόγον. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι διὰ τί οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐδέχθησαν τοὺς λόγους τοῦ Παύλου, ὡς λόγους Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ προφητικῆς ἀπόλαυσαν χάριτος, καὶ προεφήτευον, καὶ γλώσσας διαφόρους ἐλάλουν, καὶ θαύματα ἐνήργουν παράδοξα· ταῦτα γὰρ δηλοῖ ὁ λόγος ὁποῦ εἶπε τὸ „ὃς καὶ ἐ„νεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν".

(2) Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὺς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ὄντας· „πολ„λοὶ ἀθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων· τοῦτο μὲν ὀνει„δισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ, κοι„νωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες· καὶ γὰρ „τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν „τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε". (Ἑβρ. ί. 32.) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώρητος „ἱ„κανὸν εἰς παραψυχὴν τὸ παράδειγμα· ἡ γὰρ τοῦ „πάθους ὁμοιότης ἀρκοῦσαν προσφέρει τὴν ψυχαγω„γίαν".

Digitized by Google

λαν σᾶς ἀκολυθήσυν; δεὶ εἶναι δὲ ὀλίγη ἀπόδειξις τῦ πῶς εἶναι τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ ἀληθινὸν ϗ βέβαιον, αὐτὸ τὸ νὰ πάθυν οἱ ἐξ Ἰυδαίων πιστοὶ τόσυς πειρασμὺς, διὰ τὸ ἴδιόν αὐτὸ κήρυγμα ὁπῦ ἐδίωκον πρὸ τῦ νὰ πιστέσυν.

15. Τῶν ϗ τὸν Κύριον ἀποκτειναντων Ἰησῦν".

Καὶ τί θαυμασὸν εἶναι, λέγει, αἰσως οἱ ἄπιστοι Ἰυδαῖοι ἐκακοποίησαν τὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν ἐξ Ἰυδαίων Χριστιανύς, εἰς καιρὸν ὁπῦ ϗὶ αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησῦν Χριστὸν ἐθανάτωσαν; Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ πόσον μεγάλη παρηγοριὰ εἶναι τὸ νὰ συγκοινωνῇ τινας κατὰ τὰ πάθη μὲ τὸν Χριστόν· διὰ τῦτο ϗ ὁ Παῦλος, παύτοτε εἰς ὅλυς τὺς πειρασμὺς, ϗ τὺς θλίψεις, τῦτον τὸν λόγον συνειθίζει νὰ λέγῃ, ἤγυν ὅτι οἱ τὺς πειρασμὺς ὑπομείνοντες, συγκοινωνοὶ γίνονται τῶν παθῶν τῦ Κυρίυ· „ τῦ γνῶναι φησὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημά„ των αὐτῦ, συμμορφύμενος τῷ θανάτῳ αὐτῦ". (Φιλιπ. γ'. 10.) Καὶ πάλιν· „ τοίνυν „ ἐρχόμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῦ φέροντες". (Ἑβρ. ιγ'. 12.)

„ Καὶ τὺς ἰδίυς Προφήτας".

Ὄχι μόνον, λέγει, οἱ Ἰυδαῖοι τὸν Κύριον ἐθανάτωσαν, ἀλλὰ ϗ τὺς ἰδικύς των Προφήτας. Ἀλλ' ἤθελε εἰπῇ τινας, ὅτι οἱ Ἰυδαῖοι ἐθανάτωσαν τὸν Κύριον, διὰ τί δὲν ἐγνώρισαν πῶς ἦτον Θεός· τί λοιπόν; δὲν ἐγνώριζαν ϗ τὺς ἰδικύς των Προφήτας, τῶν ὁποίων ϗ τὰ βιβλία ἔχυν ϗ ἀναγινώσκυν; ναὶ ἐγνώριζον αὐτύς· πῶς λοιπὸν ϗ τύτυς ἐθανάτωσαν; διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ϗὶ κακοτροπίαν· ὥστε φανερὸν εἶναι ὅτι οἱ Ἰυδαῖοι δὲν κακοποιῦν, διὰ τί ἔχυν ζῆλον ἐπαινετὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὶ λυσσάζυν πρὸς αἵρεσιν τῆς ἀληθείας.

„ Καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων".

Ὄχι μόνον, λέγει, τὸν Κύριον ϗ τὺς Προφήτας ἐθανάτωσαν οἱ Ἰυδαῖοι, ἀλλὰ ϗ ἡμᾶς τὺς Ἀποστόλυς τῦ Κυρίυ, ϗ Διδασκάλυς ἐδικύσας, ἐδίωξαν. Διὰ τῦτο λοιπὸν ϗ ἐσεῖς οἱ μαθηταί μας, πρέπει νὰ βλέπετε παύτοτε εἰς τὸ παράδειγμα ἡμῶν τῶν διδασκάλων σας, ϗ ἔτζι νὰ ὑπομείνετε ἀνδρείως τὺς πειρασμύς· διὰ τί αὖ ἡμᾶς ἐδίωξαν, ϗὶ ἐκακοποίησαν, βέβαια ἀκόλυθον εἶναι νὰ διώκυν, ϗὶ νὰ κακοποιῦν ϗὶ ἐσᾶς· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, ϗ ὑμᾶς διώξυσιν". (Ἰωάν. ιέ. 20.)

„ Καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων".

Οἱ Ἰυδαῖοι, λέγει, δὲν ἀρέσυν εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί πῶς θέλυν ἀρέσυν εἰς τὸν Θεὸν ϗ Πατέρα, αὐτοὶ ὁπῦ ἐθανάτωσαν τὸν Υἱόν τυ, ὁμῦ ϗ τὺς Προφήτας τυ, ϗ ὁπῦ διώκουν, ϗ κακοποιῦν ϗ ἡμᾶς τὺς Ἀποστόλυς τυ;

16. „ Καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς λαλῆσαι τοῖς „ Ἔθνεσιν, ἵνα σωθῶσιν".

Ἀνίσως, λέγει, ϗ ἦναι χρεία νὰ κηρύξωμεν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη ϗ τὴν οἰκυμένην τὸ σωτήριον κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ, οἱ δὲ Ἰυδαῖοι ἐμποδίζυσι τὸ κήρυγμα αὐτὸ, λοιπὸν φανερὸν εἶναι, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἐχθροὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ϗ ὅλης τῆς οἰκυμένης, ϗ φθονεροὶ εἰς τὸ ἄκρον· ἐπειδὴ φθόνος ἄκρος ϗ ἀσύγκριτος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ ἐμποδίζῃ τινας τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

„ Εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας παύτοτε".

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ ἔκαμαν οἱ Ἰυδαῖοι, ϗὶ πρότερον εἰς τὺς Προφήτας, ϗ δεύτερον εἰς τὸν Χριστὸν, ϗ τέλος εἰς ἡμᾶς τὺς τῦ Χριστῦ Ἀποστόλυς, διὰ νὰ δείξυν τὸν ἑαυτόν τυς

Digitized by Google

πῶς ἁμαρτάνουσι τελείως καὶ ἄκρως, καὶ πῶς ἔφθασαν τὸ τελειότατον καὶ ἀκρότατον μέτρον τῆς κακίας, ἡ ὁποία περαιτέρω νὰ αὐξήσῃ δὲν εἶναι δυνατόν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν εἰς αὐτούς· „ Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν “. (Ματθ. κγ'. 32.) (1).

„ Ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος “.

Ἤτοι ἄλλην μίαν φορὰν δὲν θέλει ἀπολυθήσει εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐλευθερία ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ὁποῦ δοκιμάζουν πῶρα, ὅτε κληρονομία τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς αὐτούς, καὶ πρότερον μὲν ὅταν ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καὶ ὕστερον δὲ, ὅταν ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ὄχι, λέγω, δὲν θέλει ἀπολαυθήσει ἔτζι καὶ πῶρα, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἔφθασεν ἐπ' αὐτούς, ἤτοι ἄχρι τέλους θέλει μείνῃ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτούς, καὶ ποτὲ δὲν θέλουν ἰδῆν ἐλευθερίαν. Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος ἡ ὀργὴ, μὲ τὸ ἄρθρον, φανερόνοι πῶς ἡ ὀργὴ αὕτη τοῦ Θεοῦ, ἤτον χρεωστουμένη εἰς αὐτοὺς διὰ τὰς κακίας των, καὶ προγινωσκομένη καὶ προφητευομένη (2). Καὶ λοιπὸν ἀφ' οὗ ἐπαρηγόρησεν αὐωτέρω τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸ νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι πολλοὺς ἔχουσι κοινωνοὺς καὶ συντρόφους εἰς τοὺς πειρασμούς, καὶ πῶρα τοὺς παρηγορεῖ μὲ τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ὁποῦ τοὺς θλίβουν, θέλουν καταδικασθῆν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς θλίψεις ὁποῦ τοὺς προξενοῦν.

17. „ Ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν „ ὥρας “.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην ὁποῦ εἶχεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Καὶ αὐωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι καθὼς ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα του, καὶ ἡ τροφὸς τὰ ἀναθρεπτάρια, ἔτζι καὶ αὐτὸς ἠγάπα τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανούς· ἐδῶ δὲ πῶρα παρομοιάζει ὁ Παῦλος τὴν ἑαυτόν του μὲ τὸ παιδίον, ὁποῦ λάβῃ ἄφορον ὀρφανίαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ τοὺς γονεῖς, ὁποῦ ὑστερήθη· ὅθεν καὶ λέγει πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἡμεῖς ἐμείναμεν ὀρφανοὶ ἀπὸ λόγου σας, καὶ ὑστερήθημεν ἐσᾶς τοὺς ἀγαπητοὺς γονεῖς μας· εἶπε δὲ τὸν τοιοῦτον λόγον ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ δείξῃ πόσον ἠγάπα αὐτούς· καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ φανερώσῃ σαφεστέρως τὸν λόγον ὁποῦ εἶχον οἱ Θεσ-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ὕπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· „ ταῦ-„ τα δὲ καὶ πάλαι ἐπὶ τῶν Προφητῶν, καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ „ Χριστοῦ, καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔπραξαν, ἵνα πάντοτε ἀναπλη-„ ρωθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν· ἐπειδὴ γὰρ πάντοτε ταῦ-„ τα ἔπραττον, πάντοτε ἀνεπλήρουν τὰς ἁμαρτίας αὐ-„ τῶν “. Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει „ πάντα ἃ ἐποίουν οἱ „ Ἰουδαῖοι, σκοπὸν τὴν ἁμαρτάνειν ἐποίουν· τουτέστιν, ἤ-„ δεισαν ὅτι ἁμαρτάνουσι, καὶ ἡμάρτανον· εἰς τὸ ἀναπλη-„ ρῶσαι γὰρ φησιν αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας· οἷον ὅτι, ὥσ-„ περ χρεωστοῦντες ἁμαρτάνειν, ὕπως ἡμάρτανον “. Σημείωσαι δὲ ὅτι ἀναπλήρωσις ἁμαρτίας εἶναι, ὅταν τινὰς φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον καὶ τέλειον τῆς ἁμαρτίας πλήρωμα, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλοτε νὰ προσθέσῃ δὲν δύνανταί τινας, καθὼς ἀνωτέρω ἑρμήνευσεν ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος· ὅθεν καὶ περὶ τῶν Ἀμορραίων εἶπεν ἡ Ἁγία Γραφή· „ ὕπω γὰρ ἀνεπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι „ τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν “· (Γεν. ιε'. 16.) ὁπερ ἑρμηνεύων ὁ Ὠριγένης λέγει· „ ὕπω φησὶν ἐξέλιπεν „ ὅσιος ἐξ αὐτῶν· ὕπω πεπλεωμένοι εἰσὶν ἁμαρτίαις “. Μερικοὶ δὲ Διδάσκαλοι λέγουν, ὅτι ἀναπλήρωσις ἁμαρτίας εἶναι τὸ μέτρον ἐκεῖνο τῆς ἁμαρτίας, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπομένει πλέον ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τὴν παιδεύει μὲ αὐστηρότητα καὶ ὀργήν.

(2) Εἶπε γὰρ περὶ αὐτῶν ὁ Ἀμώς· „ πάλαι λέγει „ Κύριος· ἐπὶ ταῖς τρισὶν ἀσεβείαις Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ „ τετάρτοις οὐκ ἀποστρέψομαι αὐτόν· ἀνθ' ὧν ἀπέδοντο „ τὸ ἀργύριον δίκαιον “. (Ἀμ. β'. 6.) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕπως ἐξηγεῖ τὸ εἰς τέλος· „ οὐκ ἔτι γὰρ ἀνακλή-„ σεως ἀπολαύσουσι “· μᾶλλον δὲ καὶ ἡ Θεία Γραφὴ οὕτω λέγει περὶ αὐτῶν „ οἶκος Ἰσραὴλ ἔπεσεν, οὐκ ἔτι „ μὴ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι “. (Ἀμ. ε'. 1.) Καὶ ὁ Ὡσηέ· „ Καὶ εἶπεν αὐτῷ· κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ „ οὐκ ἠλεημένη· διότι, τι οὐ μὴ προσθήσω ἔτι τοῦ „ ἐλεῆσαι τὸν οἶκον Ἰσραήλ “. (Ὡσ. α'. 6.) Τοῦτο δὲ νοεῖται, καθὸ ἄλλην μίαν φορὰν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν θέλουν λάβειν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ὁποῦ πῶρα δοκιμάζουν, καὶ ὄχι καθὸ ἄλλην μίαν φορὰν δὲν θέλουν πιστεύσει· ἐπειδὴ ποτοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν, καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ· „ Πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ „ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ „ σωθήσεται “. (Ῥωμ. ια'. 25.)

Digitized by Google

Θεσσαλονικεῖς διὰ τὸν χωρισμόν τω· καὶ οὔτε εἶναι, λέγει, νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι πολὺ καιρὸν ἐχωρίσθημεν ἀπὸ λόγυ σας, καὶ διὰ τῦτο λυπεῖσθε, ὄχι, ἀλλὰ τόσον ὀλίγον καιρὸν ἐχωρίσθημεν, ὅσον φαίνεται καὶ μιᾶς ὥρας διάστημα (1).

„ Προσώπῳ ὲ καρδίᾳ "·

Διὸ ἐχωρίσθημεν, λέγει, ἀδελφοί μυ, ἀπὸ λόγυ σας μὲ τὼ καρδίαν, καὶ ἀγάπῃω, ἀλλὰ μὲ μόνον τὸ πρόσωπον, καὶ τῷ σωματικῷ παρυσίαν (2)· πλὴν ἀγκαλὰ καὶ σᾶς ἔχω παρόντας ἐν τῇ καρδίᾳ μυ, καὶ πάντοτε σᾶς περιφέρω νοερῶς εἰς τὼ ἐνθύμησίν μυ, ὅμως λυπᾶμαι, διὰ τὶ δὲν σᾶς ἀπολαμβάνω καὶ σωματικῶς. Σημείωσαι δὲ τῦτο, ὅτι οἱ θερμῶς ἀγαπῶντες, χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνυν καὶ τῷ σωματικῷ παρυσίαν τῶ ἠγαπημένυ των φίλυ· διὰ τὶ ἐκ τῆς σωματικῆς θεωρίας, ἐκκαίεται, καὶ αὐξάνει περισσότερον ἡ ἀγάπη.

„ Περισσοτέρως ἐσπυδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπι- „ θυμίᾳ "·

Σπυδάζω, λέγει, περισσότερον, ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ σπυδάζυν οἱ πρὸς καιρὸν χωρισθέντες ἀγαπητοί· διὰ τί δὲ σπυδάζω; διὰ νὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπόν σας μὲ πολλὼ ἐπιθυμίαν. Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, θερμῶ ἀγάπῳ τὸν Παῦλυ! διὰ τὶ αὐτὸς δὲν ἐπεθύμει νὰ ὑπάγῃ εἰς Θεσσαλονίκῃω διὰ ἄλλο τέλος, πάρεξ διὰ νὰ ἰδῇ τὸ πρόσωπον τῶν ἀγαπητῶν του τέκνων Χεισιανῶν.

18. „ Διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος, καὶ „ ἅπαξ, καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς "·

Τί λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ὁ Σατανᾶς σὲ ἐμπόδισε; ναί, λέγει, μὲ ἐμπόδισε, διατὶ δὲν ἦτον ἔργον, καὶ θέλημα Θεῦ· εἰς μὲν γὰρ τὸς Ῥωμαίυς γράφει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμπόδισεν αὐτὸν, καὶ δὲν ἐπῆγεν εἰς Ῥώμῃω. (Ῥωμ. ά. 13.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεῖος Λυκᾶς εἰς τὰς Πράξεις, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐμπόδισε τὸν Παῦλον, καὶ τὸν Σίλαν νὰ μὴ λαλήσυν τὸν λόγον τῆ Εὐαγγελίᾳ εἰς τὼ Ἀσίαν· (Πράξ. ις'. 6.) ἀλλὰ καὶ εἰς τὼ πρὸς Κορινθίυς δευτέραν Ἐπισολὼ, λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, ὅτι ἐμποδίσθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον· (καὶ ὅρα τὸν 17. στίχ. τῦ ά. Κεφ. τῆς αὐτῆς Ἐπισολῆς.) εἰδὲ δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἐμπόδιον ὅλον, ὁπῦ δὲν ἐπῆγεν εἰς Θεσσαλονίκῃω, ἦτον μόνον τῦ Σατανᾶ, μὲ τὸ νὰ ἔφερεν εἰς τὸν Παῦλον πειρασμὺς φοβερὺς, καὶ ἀπελπίσυς, κατὰ θεϊκὼ διλαδὴ παραχώρησιν (3). Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Παῦλος καλλωπίζεται, καὶ σεμυ-

νεται

(1) Συνηθίζει γὰρ ἡ ἀγάπη, ὅταν ᾖμα θερμὴ καὶ γνησία, νὰ δέχῃ μακρότατον καὶ τὸ ὀλιγώτατον διάστημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ ἀγαπητὸς χωρισμένος ἀπὸ τὸν ἀγαπητόν του· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ ὅπως ἡμέρα μία, βίος ὅλος ἀνθρώπῳ τοῖς πεθῶ κάμνυσι ". (Λόγῳ εἰς ἑαυτὸν ἐξ ἀγρῦ ἐπανήκων.) Καὶ ὁ Σικελιώτης δὲ Ποιητὴς εἶπεν, ἤτοι ὁ Θεόκριτος· „ ἐν „ ἤματι τὺς ποθέντας γηράσκειν ". ἐκ τῦ ἐναντίυ δὲ ὅταν τινὰς βλέπῃ τὸν ἀγαπῶντα, καὶ τὸ μακρὺν διάστημα τῦ χρόνυ, ὀλίγον λογίζεται· διατῦτο ἀναγινώσκομεν εἰς τὼ Γένεσιν· „ καὶ ἐδούλευσεν Ἰακὼβ περὶ Ῥαχὴλ ἑπτὰ ἔτη, καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτῦ ὡς ἡμέραι ὀλίγαι παρὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτήν ". (Γέν. κθ'. 20.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ ἴσως ὅτι ἐν ὀφθαλμοῖς ἦν τὸ ποθούμενον· ἢ ὅτι „ κοῦφον τὸ κάμνειν ἔρωτι, κἂν ἡ ἀναβολὴ τὸ λυπηρὸν „ ἔχῃ· ὅπερ τὸ ἑτοίμον εἰς ἕξιν, ἀργὸν εἰς ἐπιθυμίαν „ ὡς τις ἔφη τῶν πρὸ ἡμῶν ". (Λόγ. εἰς ἑαυτὸν ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκων.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μακάριος Θεοδώριτος· „ καλὴ „ δὲ καὶ ἡ προθήκη· προσώπῳ, καὶ ὲ καρδίᾳ "· ἀντὶ τῶ τῆς αἰσθητῆς ὑμῶν ἐτέρημαι θέας, τῆς δὲ νοητῆς, ἀπολαύω διηνεκῶς.

(3) Περὶ τῦ ῥητῦ τύτυ τῦ Παύλυ ἐρωτηθεὶς ὁ μέγας Βασίλειος, ἀποκρίνεται, ὅτι τὰ ἐν Κυρίῳ κατορθώματα, ἄλλα μὲν, πλησίον μὲ μόνλυ τὼ χρῖσιν καὶ τὼ προαίρεσιν τῆς ψυχῆς, ἄλλα δὲ, καὶ διὰ σώματος ἐνεργῦνται μὲ σπυδὴν καὶ ὑπομονήν. Ὅσα λοιπὸν ἔργα πλησίον, καὶ ἔχονται εἰς μόνλω τὴν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς, τύτα νὰ ἐμποδίσῃ ὁ σατανᾶς δὲν δύναται· εἰς ἐκεῖνα δὲ ὁπῦ πλησίον, καὶ κατορθόνονται μὲ σωματικὴν ἐνέργειαν, πολλὰς φορὰς συγχωρεῖ καὶ ἀφίνει ὁ Θεὸς νὰ γίνεται ἐμπόδιον, πρὸς δοκιμὴν καὶ ἀπόδειξιν τῶ ἐμποδιζομένυ ἀνθρώπυ· ἵνα ἀνίσως, αὐτὸς μεταβληθῇ ἀπὸ τὸν καλὸν σκοπόν, ὁπῦ εἶχεν, ἐλεγχθῇ πῶς εἶναι εὐμετάβλητος, καθὼς καὶ οἱ ἐπὶ τῆς πέτρας σπαρέντες, οἱ ὁποῖοι, πρὸς ὀλίγον μὲν ἐδέχθησαν τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς, ὅταν δὲ ἠκολύθησε θλῖψις, καὶ πει-

 ρασμὸς

νεται εἰς τὸν ἀγάπην τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανῶν· λέγοντας γὰρ τὸ „ἐγὼ μὲν Παῦ„λος" δείχνει, ὅτι αὐτὸς ἠγάπα τοὺς Θεσσαλονικεῖς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους σωματοφύλακας· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, οἱ μετ' ἐμοῦ Ἀπόστολοι, λέγει, ἐσπούδαζον νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐσᾶς, ἐγὼ δὲ, καὶ ἐπεχείρησα νὰ ἔλθω, ἀλλὰ ἐμποδίσθην ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, διὰ τί δὲν ἦτον θέλημα τοῦ Κυρίου.

19. „Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως;

Ἀράγε τὰ λόγια ταῦτα τοῦ μακαρίου Παύλου, δὲν εἶναι λόγια μητρὸς φιλοστοργοτάτης, τῆς ὁποίας καίονται τὰ σπλάγχνα, ὅταν ὁμιλῇ μὲ τὰ μικρὰ, καὶ φίλτατα παιδία; καὶ βέβαια τοιαῦτα εἶναι, μᾶλλον δὲ ἀκόμη εἶναι καὶ φιλοστοργότερα· καὶ στοχάσου, ἀγαπητὲ, πῶς δὲν ἐφαίνετο ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος τὸν θερμότατον τῆς ἀγάπης του, τὸ νὰ εἰπῇ μόνον, ὅτι ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἴσθε ἐλπίς μου, ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἐσεῖς εἴσθε καὶ χαρά μου· καὶ δὲν ἀρκέσθη μήτε εἰς τοῦτο, ἀλλὰ εἶπεν ἀκόμη, ὅτι εἴσθε καὶ στέφανός μου· καὶ πάλιν δὲν ἠχαρίσθη ὅτε εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, καυχήσεως. Διὰ ἐσᾶς, λέγει, ἐλπίζω, ὅτι θέλω ἐπιτύχω κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν παῤῥησίαν περισσοτέραν· διὰ τοῦτο καὶ χαίρω, ὅτι εἴσθε, ὄχι μόνον στέφανός μου, ἀλλὰ καὶ στέφανος καυχήσεώς μου, ἤγουν ὅτι ἐσεῖς θέλετε γενῇ εἰς ἐμὲ στέφανος δόξης, καὶ λαμπρότητος, καὶ πόρα, καὶ εἰς τὸν μέλλουσαι κρίσιν (1).

„Ἢ, οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ „παρουσίᾳ αὐτοῦ";

Ἄλλη, λέγει, εἰδική μου ἐλπὶς, καὶ χαρὰ, καὶ στέφανος καυχήσεως δὲν θέλει εἶναι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, παρὰ ἐσεῖς οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανοί. Τί λοιπόν; οἱ Θεσσαλονικεῖς μόνοι εἶναι ἐλπὶς, καὶ χαρὰ, καὶ στέφανός σου, ὦ μακάριε Παῦλε; ὄχι, μᾶς ἀποκρίνεται, δὲν εἶναι αὐτοὶ μόνοι, ἀλλὰ εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ, οἱ διὰ τοῦ κηρύγματός μου πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν· δι' ὃ, τι δὲν εἶπεν, οὐχὶ ὑμεῖς, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸν καὶ, συνδεσμον, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ εἶναι στέφανός του, μαζὶ δὲ μὲ αὐτοὺς εἶναι καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς.

20. „Ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ ἡ χαρά".

Καὶ ἀληθῶς μεγάλη καὶ θαυμασὴ δόξα ἦτον τοῦ Παύλου τὸ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστὸν, συνωσμένον διὰ τῆς πίστεως, μίαν τόσον πολυανθρωπον Ἐκκλησίαν τῆς μεγαλοπόλεως Θεσσαλονίκης, καὶ μίαν τόσον εὐδόκιμον εἰς τὰς ἀρετάς.

ΚΕ-

ρασμὸς, οὐδὲν παραπώλεσεν· ἢ, ἀντίθετον ἐπιμένην εἰς τὸν καλὸν σκοπὸν του ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ἀποδιωχθῇ πῶς ἔχει συνήθειαν εἰς τὰ κακοδιωμάτα του, καθὼς ἐπαιδιώχθη καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς Ἀπόστολος, ὅστις ἀφ' οὗ ἔβαλε μὲν σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς Ῥώμην, ἐμποδίσθη δὲ, καθὼς τὸ ὡμολόγησεν· (Ῥωμ. α. 13.) ὅμως δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἕως οὗ ἦτον ἐτελείωσε, καὶ ἔπηγεν εἰς Ῥώμην· ἢ καὶ διὰ νὰ φανῇ ὁ ἐπιμένας εἰς τὸν σκοπόν του, πῶς ἔχει ὑπομονὴν, καθὼς ἐφάνη καὶ οὗτος ὁ Ἰὼβ. (Ὅρ. κατ' Ἐπιτομ. σοῦ.)

(1) Συμφώνως δὲ μὲ τὸ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος· „ἐπειδὴ μητρὶ ἑαυτὸν ἀπεικασεν (ὁ Παῦλος) τιθηνουμένῃ τὰ βρέφη, τὰ αὐτῆς φθέγγεται ῥήματα· αὐτὰ γὰρ τὰ κομιδῇ νέα παιδία, καὶ ἐλπίδα, καὶ χαράν, καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύειν ἐώθασιν".

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Διὸ μηκέτι στέγοντες, ἐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις „μόνοι".

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἤγουν, ἐπειδὴ ἐμποδίσθημεν νὰ ἔλθωμεν πρὸς ἐσᾶς, καπὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ δὲν ὑποφέρομεν τὴν τῆς φροντίδος σας ὑπερβολὴν, ἐδοκήσαμεν, ἤτοι ἐπροκείναμεν νὰ μείνωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας (1).

2. „Καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ „Θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ".

Τόσην πολλὴν μέριμναν καὶ φροντίδα εἶχε ὁ μακάριος Παῦλος διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ὅπου, ὅταν αὐτὸς ἐμποδίζετο ἀπὸ περιστάσεις τινὰς, καὶ δὲν ἠδύνατο μόνος αὐτοπροσώπως νὰ τοὺς ἰδῇ, ἔπεμπεν ἄλλους αὐτὶ αὐτοῦ νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦν· ὅθεν καὶ τότε ἔπεμψε τὸν Τιμόθεον εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἐπειδὴ μόνος ἐμποδίζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτούς. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος διὰ τὸν Τιμόθεον πολλὰ ἐγκώμια, ὄχι τόσον διὰ νὰ τιμήσῃ αὐτὸν, ὅσον διὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς Θεσσαλονικεῖς· μὲ τὰ ἐγκώμια γὰρ ταῦτα δείχνει, ὅτι διὰ τὴν ἀγάπην τους, ἐχώρισεν ἀπὸ λόγου του, καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς ἀποστολικῆς διακονίας του, τὸν ἱερὸν Τιμόθεον, ὅστις ἦτον τόσον καιρὸν ἔτζι ἀναγκαῖος συνεργός του εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.

„Εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως „ὑμῶν".

Ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπαράπτοντο, καὶ ἐλυποῦντο, διὰ τὶ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν Παῦλος ἐκακοπάθει ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ ἐπειράζετο, διὰ τοῦτο ἐχρειάζοντο καὶ στερέωσιν εἰς τὴν παραχὴν, καὶ παρηγοριὰν εἰς τὴν λύπην τους ταύτην, ἵνα μὴ ἐκ τῆς πολλῆς παροχῆς, καὶ λύπης μικροψυχήσαντες, ξεπέσουν ἀπὸ τὴν πίστιν· ἐπειδὴ οἱ πειρασμοὶ, καὶ αἱ θλίψεις τοῦ διδασκάλου, δὲν εἶναι ὀλίγη παραχὴ, καὶ λύπη εἰς τοὺς μαθητὰς, καθὼς εἶναι λύπη καὶ παραχὴ εἰς τοὺς στρατιώτας, τὸ νὰ κτυπηθῇ εἰς τὸν πόλεμον ὁ ἀρχιστράτηγός των.

3. „Τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις".

Ἐδῶ ἑρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος, τὶ ἔμελλε νὰ τοὺς ὠφελήσῃ ὁ παρὰ τοῦ Τιμοθέου γινόμενος εἰς αὐτοὺς στηριγμός· ὅθεν καὶ λέγει· ὅτι τοῦτο τὸ ὄφελος ἔχει νὰ προξενήσῃ εἰς ἐσᾶς ὁ Τιμόθεος, τὸ νὰ κάμῃ νὰ μὴ σαίνεται κανένας ἀπὸ ἐσᾶς, ἤγουν νὰ μὴ θορυβῆται, μηδὲ νὰ χαυνόνεται εἰς τοὺς ἐδικούς μου πειρασμούς· ἐπειδὴ ὁ διάβολος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς θλίψεως, χαυνόνει, καὶ ἐκκλύει τοὺς ἀσπείκτας, ἐνθυμίζοντάς τους τὴν ἀδυσσίαν τοῦ σώματος, ἕως ὅπου νὰ τοὺς κάμῃ νὰ φύγουν τελείως ἀπὸ τοῦ ψυχοσωτήριον θλῖψιν ὅπου δοκιμάζουσι. Μερικοὶ δὲ εἶπον, ὅτι τὸ σαίνεσθαι ἐδῶ, εἶναι αὐτὶ τοῦ παράττεσθαι, ἀπὸ μεταφορὰν τῶν σκύλων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν κολακεύουν καὶ περιχαίρωνται τὸν ἄνθρωπον, παράττουν τὰς ὁράς των. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ παράττωνται διὰ

(1) Πότε δὲ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Παῦλος, δηλοῦσιν αἱ Πράξεις· δηλαδὴ, ἀφ' οὗ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἐπῆγεν εἰς Βέρροιαν, καὶ ἀπὸ Βέροιαν ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθήνας· „οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν „Παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λαβόντες „ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν, καὶ Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξῆσαν· ἐν δὲ ταῖς Ἀ„θήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου, καὶ τὰ ἑξῆς". (Πράξ. ιζ'. 15.) Φαίνεται δὲ ὅσον ἀπὸ τὰς Πράξεις, ὅτι δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ἀφ' ὅ ἀνεχώρησεν ἀπὸ Θεσσαλονίκην ὁ Παῦλος, καὶ ἔστειλε τὸν παρῶσαν Ἐπιστολήν.

διὰ τὰς θλίψεις, καὶ νὰ δυσαίνων ἔξω ἀπὸ τὴν προτέραν γνώμην ὁπού εἶχον, ἀλλὰ νὰ ὑπομένων αὐτὰς στερεοὶ καὶ ἀπάραχοι.

„ Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα.

Ἂς ἀκούσωμεν τί λέγει ἐδῶ ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοῦτο κεῖνται, ἤγουν εἰς τοῦτο ἐκλήρωθησαν, καὶ ἐδιωρίσθησαν· εἰς ποῖον; εἰς τὸ νὰ κακοπαθοῦν καὶ νὰ θλίβωνται· δὶ ὅ,τι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τὰ λόγια ταῦτα μόνον διὰ λόγου του, καὶ διὰ τοὺς Ἀποστόλους, ὄχι· ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλους τοὺς Χριστιανούς· ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοῦτο ἐδιωρίσθημεν, ἤτοι εἰς τὸ νὰ πάσχωμεν, τί παράδοξον πρᾶγμα εἶναι, αἰσχος καὶ θλιβώμεθα; ὥστε ἡμεῖς, ὄχι μόνον πρέπει νὰ μὴ παρατπώμεθα διὰ τοὺς ἀπερασμένους πειρασμοὺς καὶ θλίψεις ὁποῦ ἐπάθομεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ μὴ παρατπώμεθα καὶ διὰ ἐκείνους ἀκόμη ὁποῦ μέλλομεν νὰ πάθωμεν· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι εἰς ἡμᾶς πλέον οἰκειότερον, ἤγουν τὸ νὰ μὴ παρατπώμεθα εἰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ θλίψεις, ὁποῦ μέλλουσι νὰ μᾶς ἔλθωσι.

„ Καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν „ θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο, καὶ οἴδατε ".

Μεγάλη παρηγορία εἶναι εἰς τοὺς μαθητὰς, τὸ νὰ προειπῇ ὁ διδάσκαλός των τὰς θλίψεις, ὁποῦ ἔχουν νὰ πάθουν, διὰ τί αὐτοὶ πλέον δὲν παράτπονται ὅταν ἔλθωσι αἱ θλίψεις, ἐπειδὴ καὶ τὰς ἐπρόσμεναν· τότε γὰρ παράτπεται τινας, ὅταν αἱ θλίψεις ἔλθωσι ἀπροσδόκητα καὶ αὐθαίρετα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἔλεγε εἰς τοὺς Ἀποστόλους· „ Καὶ νῦν εἶπα „ ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ". (Ἰωαν. ιδ'. 29.) Καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ εἶπεν· „ ἡτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἐταράχθην ". (Ψαλ. ριή.) ὄχι μόνον δὲ τοῦτο προεῖπεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, καὶ ἀπέβη μὲ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἔγιναν ἐμπράκτως.

5. „ Διὸ κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα ".

Ἀνίσως, ὦ μακάριε Παῦλε, προεῖπες εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι μέλλεις νὰ θλιβῇς, καὶ ὅτι αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ παράτπωνται διὰ τὰς θλίψεις, ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν, πῶς πόρα στέλλεις εἰς αὐτοὺς τὸν Τιμόθεον; Ἀπὸ πολλὴ ἀγάπη, λέγει, τοῦτο τὸ κάμνω· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀγαποῦν, ὑποπτεύουσι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀσφαλῆ, καὶ βέβαια πράγματα· πρὸς τούτοις δὲ, ἦτον καὶ πολλοὶ, λέγει, οἱ πειρασμοὶ τῶν Θεσσαλονικέων, καὶ ἡ ὑπερβολὴ αὐτῶν μὲ ἐφόβισε· διὰ τοῦτο, δὲν εἶπεν, ὅτι καταγορῶντάς σας ὡς ὑπομονητὰς, καὶ ἀβεβαίους, ἔπεμψα τὸν Τιμόθεον, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑποφέρω (1)· τὸ ὁποῖον εἶναι σημεῖον φιλίας καὶ ἀγάπης μεγάλης.

„ Εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν ".

Ἐδῶ μερικοὶ ζητοῦσι, διὰ τί ὁ ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς Παῦλος, καὶ ἀῤῥητα ῥήματα ἀκούσας, δὲν ἤξιρε τὰς διαθέσεις τῶν Θεσσαλονικέων, ἀλλὰ στέλλει τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ γνωρίσῃ

---

(1) Σημείωσαι, ὅτι καὶ ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος δηλοῦται ὅτι δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ἀφ' ὁποῦ ἀνεχώρησεν ἀπὸ Θεσσαλονίκης, καὶ ἔστειλε τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, ἐπειδὴ δὲν ἤθελεν ὑποφέρη νὰ περάσῃ καιρὸς πολύς. Προσθέτει δὲ ὁ θεῖος Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „ βαβαί! τόση φιλοσοφία τοῦ „ Παύλου! οὐκ ἔμελεν αὐτῷ τῶν θλίψεων, οὐδὲ τῶν „ ἐπιβουλῶν, (οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἐκεῖ τότε μεμενηκέναι, „ καθάπερ φησὶ Λουκᾶς, ὅτι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἔμεινε τρεῖς „ μῆνας, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.) „ (Πράξ. κ'. 3.) οὐκ ἔμελεν ἐν αὐτῷ τῶν κινδύνων, „ ἀλλὰ τῶν μαθητευομένων. Ὁρᾷς ὅτι πάντα φυσικὸν „ πατέρα παρελήλυθε; ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐν ταῖς θλίψε- „ σι, καὶ τοῖς κινδύνοις πάντων τῶν μημῶν ἐκβαλόμεν· „ αὐτὸς δὲ, οὕτως ἐδεδοίκει καὶ ἔτρεμεν ὑπὲρ τῶν „ παίδων, ὡς καὶ ὃν μόνον ἔχε παραμυθίαν, τὸν Τι- „ μόθεον, καὶ κοινωνὸν, καὶ συνεργόν, τῶν ἐν αὐτοῖς „ τοῖς κινδύνοις, πέμψαι πρὸς αὐτούς ". (Λόγῳ δ'. εἰς τὸν παῦσαν.)

Digitized by Google

εἰσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν; εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι οἱ Ἅγιοι, τόσον οἱ πρὸ Χριστοῦ, ὡς οἱ Προφῆται, ὅσον καὶ οἱ μετὰ Χριστὸν Ἀπόστολοι, καὶ οἱ λοιποὶ, δὲν ἤξιζαν ὅλα τὰ πράγματα, ἀλλ' ὅσα μόνον ὁ Θεὸς τοὺς ἀπεκάλυπτε· διὰ τί καὶ ὁ Ἐλισαῖος δὲν ἐγνώρισε πῶς ἀπέθανε ὁ υἱὸς τῆς Σωμανίτιδος· ὅθεν καὶ ἔλεγε· „ Κύριος „ ἀπέκρυψε ἀπ' ἐμοῦ, καὶ δὲν μοῦ ἀνήγγειλε μοι". (δ'. Βασιλ. δ'. 27.) Καὶ ὁ Ἠλίας δὲ, ἐνόμιζε πῶς ἔμεινε μόνος ἐν τῷ Ἰσραὴλ λατρεύων τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἦτον Θεοσεβεῖς ἑπτὰ χιλιάδες. (γ'. Βασιλ. ιθ'. 10. 18.) Καὶ Σαμουὴλ ὁ Προφήτης, ὁ πρότερος τοῦ Ἠλιοῦ, καὶ Ἐλισσαίου, ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μὴν ἀποβλέψῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐλιὰβ τοῦ πρώτου ἀδελφοῦ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι αὐτὸς δὲν ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ· „ Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουὴλ, μὴ ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ, μηδὲ εἰς τὸ ὕψος με„ γέθους αὐτοῦ, ὅτι ἐξουδένωκα αὐτόν· ὅτι οὐχ ὡς ἐμβλέψεται ἄνθρωπος, ὄψεται ὁ Θεός". (α'. Βασιλ. ιϛ'. 7.) Καθὼς δὲ οἱ Προφῆται δὲν ἤξιζαν ὅλα, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ Ἀπόστολοι· ἐγίνετο δὲ τοῦτο, καὶ δὲν τὰ ἤξιζαν ὅλα, ἵνα μήτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὑπερηφανεύωνται, μήτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι φαντάζωνται δι' αὐτοὺς μεγάλα πράγματα· καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ μὴν ἔχωμεν νὰ λέγωμεν ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι οἱ Ἅγιοι ἐκεῖνοι, μὲ τὸ νὰ ἦτον ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διὰ τοῦτο ἐκατώρθωσαν τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅπως ἐκ τοῦ λογισμοῦ τούτου νὰ πίπτωμεν εἰς ἀμέλειαν· ἀλλὰ νὰ μανθάνωμεν, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἀπελάμβανον παντοτε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ εἶχον ἀδιαλείπτως ἐνεργοῦσαν εἰς τὴν καρδίαν των τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, εἰμὴ μερικαῖς φοραῖς, ἀγκαλὰ καὶ εἶχον αὐτὴν παντοτε, καθ' ἕξιν καὶ δυνάμιν (1)· ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς ἐδικάς των κόπους ἐκατώρθωσαν τὰ καλὰ καὶ ἀρεταῖς.

„ Μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων ".

Δὲν ὑπῶπτευσα, λέγει, ὅτι ἐσαλεύθητε εἰς τὴν Πίστιν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, ἀλλ' ὅτι ἐπειράχθητε μόνον. Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ παράτησαί τινας εἰς τοὺς πειρασμοὺς, εἶναι ἔργον τοῦ διαβόλου; καὶ μάλιστα ὅταν ἄλλοι παράπτωνται, καὶ σκανδαλίζωνται, διὰ τί οἱ ἀδελφοί των κακῶς πάσχουσι, καθὼς σὰν τοιοῦτον συμβὰν εἰς τὸν Ἰὼβ· ἐπειδὴ ὁ διάβολος ἐπείραξε, καὶ ἐπάραξε τὴν γυναῖκά του, διὰ τί ἐκεῖνος ἔπασχε· ὅθεν καὶ ἐπαρακίνει αὐτὸν νὰ βλασφημήσῃ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἀποθάνῃ· „ ἀλλὰ εἶπόν τι ῥῆμα πρὸς Κύριον, „ καὶ τελεύτα". (Ἰὼβ. β'. 9.) πειράζει δὲ ὁ διάβολος τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τί δὲν ἠξεύρει αἰσίως καὶ τὰς νικήσῃ, καθὼς καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὸν Ἰὼβ (2)· πλὴν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ δὲν ἠξεύρει αἰ τὰς νικήσῃ, ὅμως μιαρὸς καὶ ἀδιάτροπος ὤντας, προσβάλλει, καὶ πολεμεῖ αὐτὰς, καὶ ἐὰν μοὶ ἰδῇ τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων ἀσθενῆ, καὶ ἀδύνατον, ἐπιμένει εἰς τὸν πόλεμον· ἐὰν δὲ ἰδῇ τὴν γνώμην των δυνατὴν, φεύγει κατησχυμένος (3).

„ Καὶ

(1) Εἴρηται δὲ ὅτι οἱ Ἅγιοι δὲν ἔχουσι τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πάντοτε ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ κατ' ἕξιν καὶ δύναμιν, διὰ τί καθὼς ἡ τέχνη, πάντοτε μὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τεχνίτου κατ' ἕξιν καὶ δύναμιν· ἐνεργείᾳ δὲ τότε μόνον εἶναι εἰς αὐτὸν, ὅταν τὴν ἐνεργῇ· ἔτζι καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὑρίσκεται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἁγίων· καὶ βεβαιοῖ τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος ὅπου γράφων· „ὡς ἡ τέχνη ἐν τῷ ἀναλαβόντι αὐ„τὴν, ὅπως ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ ὑποδεξα„μένῳ ἐστὶ μὲν συμπαρὼσα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεργοῦσα διά„νευσις· ἐστὶ καὶ ἡ τέχνη, δυνάμει μὲν ἐν τῷ τεχνί„τῃ ἐστιν· (ἤτοι κατ' ἕξιν) ἐνεργείᾳ δὲ τότε, ὅτε κα„τ' αὐτὴν ἐνεργεῖ· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐστὶ μὲν „συμπάρεστι τοῖς ἀξίοις, ἐνεργεῖ δὲ κατὰ τὴν χρείαν, „ἣν ἐν προφητείαις, ἢ ἐν ἰάμασιν, ἢ ἐν ἄλλοις τισὶ δυ„νάμεων ἐνεργήμασιν". (Κεφ. κζ'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.)

(2) Πόθεν τοῦτο φαίνεται; ἀπὸ τὰ λόγια ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν ὁ διάβολος πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Ἰὼβ, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος· ὁ μὲν γὰρ διάβολος εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτι ἐὰν στερήσῃ τὸν Ἰὼβ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ μαστιγώσῃ τὸ σῶμά του, ἴσως νὰ τὸν βλασφημήσῃ· „ἀλλὰ ἀπόστειλας ἅψαι τῶν ὅσων αὐτῷ καὶ τῶν σαρκῶν „αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον εἰς πρόσωπον σοὶ εὐλογήσει", (Ἰὼβ α'. 5.) ἤτοι βέβαια θέλει σὲ βλασφημήσει· ὅμως τὸ ἐναντίον ἐγένετο, διότι ὁ Ἰὼβ ἀντὶ νὰ βλασφημήσῃ, ἐδοξολόγησε μᾶλλον, καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος προσθέτει ἐδῶ, ὅτι ὁ μὲν διάβολος ἡμᾶς πολεμεῖ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ δὲν ἠξεύρει ἂν μᾶς νικήσῃ, ἡμεῖς δὲ οὐ πολεμοῦμεν αὐτὸν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἠξεύρομεν ὅτι ἔχομεν βεβαίως νὰ τὸν νικήσωμεν· „ἐκεῖνος μέν, καὶ ὡς οἶδας, ἐπέρχεται, ἡμᾶς „δὲ ἐδόθης, ὅτι σφόδρα αὐτοῦ περισσόμεθα, οὐ πήφο„μεν". (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὸν παρόντα.)

„Καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν".

Καὶ μὲ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπαρασάλδισαν ἀπὸ τὴν πίστιν, τί βλάβην ἔχεις σὺ ὦ μακάριε Παῦλε; ὁ ἰδικός σου κόπος ἔχει τὸν τέλειον μισθὸν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· ναί, λέγει, ἔτζι εἶναι· ἀλλ' ὅμως ἐγὼ, ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπην, ὁπὸν ἔχω εἰς τοὺς μαθητάς μου, νομίζω ὅτι ὁ κόπος μου ἔγινεν ἄχερος, καὶ ἐματαιώθη.

6. „Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγε-
„λισαμένου τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν".

Αὐτὰ, λέγει, ἦταν τὸ νὰ σαλδισθῆτε ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ νὰ παραχθῆτε εἰς τὰς πειρασμὸς, ἐπρόσμενα νὰ ἀκολουθήσουν εἰς ἐσᾶς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἀκολούθησαν ὅμως τὰ ἐναντία· καθὼς ὁ Τιμόθεος ἐλθὼν, ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὴν πίστιν, καὶ ἀγάπην σας. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, τὴν χαρὰν ὁπὸν ἔλαβεν ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ Παύλου· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι ὁ Τιμόθεος μᾶς ἀπήγγειλεν, ἀλλὰ μᾶς εὐηγγέλισεν, ἤτοι καλὸν καὶ χαροποιὸν μήνυμα μᾶς ἔφερε· τόσον ἀγαθὸν μεγάλον ἐνόμιζε, τὴν τῶν μαθητῶν τε ἐν τῇ πίστει βεβαίωσιν, καὶ σπερματικόν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἔχαιρεν ὁ τελισμακάριστος Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὴ ἦταν σημάδι τῆς πίστεώς των.

„Καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς
„ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς".

Ὁ Τιμόθεος, λέγει, μᾶς εὐηγγέλισεν ἀκόμη, καὶ ὅτι μᾶς ἐνθυμᾶσθε μὲ ἐπαίνους, καὶ ἐγκώμια. Ἀκούσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐσεῖς οἱ Χεισιανοὶ, ὅσοι εἶσθε μαθηταὶ καὶ ἀκροαταὶ διδασκάλων, καὶ ἱεροκηρύκων τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διδαχθῆτε ἀπὸ αὐτὰ, πῶς νὰ ἐνθυμᾶσθε καὶ ἐσεῖς πάντοτε μὲ δίψημίας καὶ ἐγκώμια τοὺς διδασκάλους, ὁπὸν σᾶς διδάσκουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· διὰ τί μὲ τὴν καλὴν ταύτην ἐνθύμησιν, ἐσεῖς ἔχετε νὰ ὠφελήσετε τὸν ἑαυτόν σας περισσότερον, παρὰ τοὺς διδασκάλες σας. Μεγάλη δὲ παρηγορία, καὶ χαρὰ ἐσάθη εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τὸ νὰ μάθουν, ὅτι ἠξεύρει ὁ Παῦλος, πῶς αὐτοὶ τὸν ἀγαπῶσιν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν γνῶσιν αὐτὴν, ἐγίνετο προσθήκη εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην τοῦ Παύλου.

7. „Διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοὶ, ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ
„θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν".

Ὦ τοῦ θαύματος! ὁ μέγας Παῦλος ἐγνώριζε χάριν, καὶ παρηγορίαν τε, πῶς δὲν ἐσαλδίθησαν εἰς τὴν πίστιν οἱ μαθηταί τε Θεσσαλονικεῖς! δὲν αἰσθάνομαι, λέγει, πλέον τὰ λυπηρὰ, ἀλλὰ ἐπαρηγορήθηκα, ὄχι διὰ τὴν μίαν, ἢ διὰ τὴν ἄλλην θλῖψιν ὁπὸν εἶχα, ἀλλὰ διὰ ὅλας τὰς θλίψεις ὁπὸν ἐδοκίμαζον· ἐπειδὴ ἡ ἐδική σας χαρὰ, ἔγινεν ἰσόμετρος, ἤτοι ἐνίκησεν ὅλας τὰς ἀνάγκας, καὶ θλίψεις, καὶ περισάσεις μου.

„Διὰ τῆς πίστεως ὑμῶν".

Ἐσεῖς, λέγει, ὦ ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, μὲ ἐστερεώσατε, καὶ μ' ὅλον ὁπὸν ἦταν ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐπειδὴ ὁ Παῦλος μὲ τὸ νὰ μὴν ἐνοικήθη ἀπὸ τοὺς πειρασμὸς, αὐτὸς ἐστερέωσε τοὺς Θεσσαλονικεῖς, καὶ ὄχι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐστερέωσαν τὸν Παῦλον· ὅμως ὁ Παῦλος εἰς αὐτὸς ἀποδίδει τὴν στερέωσιν, καὶ τὸ ἐγκώμιον· ἐσεῖς, λέγει, διὰ μέσου τῆς στερεᾶς πίστεώς σας, δὲν μὲ ἀφήσετε νὰ αἰσθανθῶ τοὺς πειρασμὸς, καὶ τὰς θλίψεις ὁπὸν εἶχον.

„8. Ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν Κυρίῳ".

Διὰ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐπαρηγορήθημεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶμεν, ἀνίσως ἐσεῖς στέκεσθε στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι τὸ σκάνδαλον

θαλον ἐκείνων, ἐνομίζετο θάνατος τῦ Παύλυ· καὶ ἀντιτρόφως ἡ ἐκείνων προκοπὴ, καὶ βεβαίωσις ἐν τῇ Χριςῷ, καὶ κατάςασις, ἐνομίζετο ζωή τε.

9. „ Τίνα γὰρ ἐυχαριςίαν δυνάμεθα τῷ Θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ „ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τῦ „ Θεῦ ἡμῶν “;

Τόση, λέγει, μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ ὁπῦ λαμβάνω διὰ λόγυ σας ἀδελφοί μυ, ὥςε ὁπῦ δὲν δυνάμεθα νὰ εὐχαριςήσωμεν κατ' ἀξίαν τὸν Θεὸν δι' αὐτήν· ἐπειδὴ τὸ ἐδικόν σας καπέρθωμα, καὶ τὴν ἀρετήν, νομίζομεν πῶς εἶναι δῶρον Θεῦ· δι' ὅ,τι δὲν εἶναι ἀνθρωπίνης σπυδῆς, ἢ ψυχῆς τὸ τόσον ἀνδρεῖον φρόνημα τῆς πίςεως ὁπῦ ἔχετε. Διὰ τῦτο χρεωςῦντες νὰ εὐχαριςῶμεν τὸν Θεὸν, ὁπῦ τὸ τοιῦτον χάρισμα σᾶς ἐχάρισε, δὲν δυνάσκομεν ποίαν ἀξίαν ἐυχαριςίαν νὰ τῦ προσφέρωμεν (1).

10. „ Νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ „ πρόσωπον “.

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶςα, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης τῦ μακαρίυ Παύλυ! ὑπερεκπερισσοῦ ἐπαρακάλει τὸν Θεὸν διὰ νὰ ἰδῇ τὺς Θεσσαλονικεῖς μαθητάς τυ· καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ χωρᾶς γεωργὸς, ὅταν ἀκύμη πῶς τὸ χωράφι ὁπῦ ἐγεωργήθη ἀπὸ λόγυ τυ, εἶναι γεμάτον καρποὺς, ποθεῖ καὶ μόνος νὰ ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ τὸ χωράφι ἐκεῖνο, διὰ νὰ χαρῇ περισσότερον μὲ τὴν αὐτοπρόσωπον θεωρίαν τυ.

„ Καὶ καταρτίσαι τὰ ὑςερήματα τῆς πίςεως ὑμῶν “.

Διὰ τί ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐςέκοντο οἱ Θεσσαλονικεῖς ςερεοὶ εἰς τὴν πίςιν, τώρα δὲ λέγει ὅτι νὰ καταρτίσῃ τὰ ὑςερήματα τῆς πίςεώς των; Εἰς τῦτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς δὲν εἶχον ἀπολαύσει ἀκόμη κάθε διδασκαλίαν, ὐδὲ τὴν τελειότητα εἶχον εἰς ὅλα τὰ δόγματα τῆς πίςεως· ἀλλὰ ἐχρειάζοντο νὰ διδαχθῦν ἀκριβέςερον τὰ περὶ τῆς ἀναςάσεως τῶν νεκροιμημένων, καὶ ἄλλα ὅμοια· πρὸς τῦτοις δὲ, ἦσαν εἰς τὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ πολλοὶ ψευδοδιδάσκαλοι· ὅθεν διὰ ταῦτα εἶπε πῶς εἶχον ὑςερήματα τῆς πίςεως. Ἀνωτέρω μὲν ὄν, ἐπειδὴ περὶ τῆς πίςεως τῶν Θεσσαλονικέων ἐςοβεῖτο ὁ Ἀπόςολος, διὰ τῦτο εἶπεν, ὅτι ἔπεμψε τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ τὺς ςηρίξῃ καὶ νὰ τὺς βεβαιώσῃ ἐν τῇ πίςει· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ νὰ τὺς καταρτίσῃ, ἤγυν νὰ τὺς ἐμπαιδώσῃ, καὶ νὰ τὺς δείξῃ τελείυς καὶ ἀνελλειπεῖς· τὸ ὁποῖον καταρτισμα, εἶναι ἔργον περισσότερον διδασκαλίας, παρὰ βεβαιώσεως ἐν τῇ πίςει· ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ ῥοῦχον λέγομεν ὅτι καταρτίζομεν, καὶ ἐμπαιδώνομεν, ὁπῦ ἔχει ὀλίγον ὑςέρημα καὶ σχίσιμον, καὶ ὄχι ἐκεῖνο ὁπῦ εἶναι, ἢ ὅλον κατεσχισμένον, ἢ ὅλον γερόν (2).

11. „ Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς „ Χριςὸς, κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς “.

Τῦτο εἶναι ἴδιον τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τῦ μεγάλυ Παύλυ, τὸ νὰ μὴν εὔχεται μόνον διὰ νὰ ἰδῇ τὺς Θεσσαλονικεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ γράφῃ εἰς τὴν Ἐπιςολὴν τὴν ἰδίαν δύο φορὲς ἐκείνυς ὁπῦ προσηύχετο· τῦτο ἀληθινὰ ἦτον ἔργον ψυχῆς ζεούσης, καὶ ἀπαρτερήτε. Πρὸς τῦτοις δὲ καὶ ἀπολογεῖται ὁ Θεῖος Ἀπόςολος εἰς τὺς Θεσσαλονικεῖς μὲ τῦτο, ὅτι δὲν τὺς ὑςερεῖται διὰ τὴν ἀμέλειάν τε, καὶ ὡσὰν νὰ τὺς λέγῃ· ἄμποτε ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „ νικᾷ τῆς εὐφροσύνης τὸ μέγεθος τὴς γλώττης τὴν ὑμνῳδίαν· οὐκ ἰσχύσαμεν γὰρ ἀντίρροπον ὕμνον τῇ παρασχεθείσῃ „ ἡμῖν ἐφ' ὑμῖν θυμηδίᾳ, προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ.

(2) Σωτόμως ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος σαφηνίζει τῦτο λέγων· καταρτίσαι τὰ ὑςερήματα τῆς πίςεως ὑμῶν· τυτέςι „ τὰ ἐλλείποντα πληρῶσαι· παύτην δὲ αὐτοῖς τὴν ὠφέλειαν, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων προσφέρει “.

Digitized by Google

„Καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν".

Καὶ μὲ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπαρασάλδσαν ἀπὸ τὴν πίστιν, τί βλάβην ἔχεις σὺ ὦ μακάριε Παῦλε; ὁ ἐδικός σου κόπος ἔχει τὸν τέλειον μισθὸν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· ναί, λέγει, ἔτζι εἶναι· ἀλλ' ὅμως ἐγὼ, ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπην, ὁπὸν ἔχω εἰς τὲς μαθητάς μου, νομίζω ὅτι ὁ κόπος μου ἔγινεν εὔκερος, καὶ ἐματαιώθη.

6. „Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγε-
„λισαμένου τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν".

Αὐτὰ, λέγει, ἦγαν τὸ νὰ σαλδυθῆτε ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ νὰ παραχθῆτε εἰς τὲς πειρασμὲς, ἐπρόσμενα νὰ ἀκολυθήσουν εἰς ἐσᾶς τὲς Θεσσαλονικεῖς, ἀκολυθησαν ὅμως τὰ ἐναντία· καθὼς ὁ Τιμόθεος ἐλθὼν, ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὴν πίστιν, καὶ ἀγάπην σας. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, τὴν χαρὰν ὁπὸν ἔλαβεν ἡ μακαρία ψυχὴ τὲ Παύλυ· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι ὁ Τιμόθεος μᾶς εὐήγγειλεν, ἀλλὰ μᾶς εὐηγγέλισεν, ἤτοι καλὸν καὶ χαροποιὸν μήνυμα μᾶς ἔφερε· τόσον ἀγαθὸν μεγάλον ἐνόμιζε, τὴν τῶν μαθητῶν τε ἐν τῇ πίστει βεβαίωσιν, καὶ σπερμόν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἔχαιρεν ὁ τελισμακάριστος Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὴ ἦτον σημάδι τῆς πίστεώς των.

„Καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς
„ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς".

Ὁ Τιμόθεος, λέγει, μᾶς εὐηγγέλισεν ἀκόμη, καὶ ὅτι μᾶς ἐνθυμᾶσθε μὲ ἐπαίνυς, καὶ ἐγκώμια. Ἀκύσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐσεῖς οἱ Χεισιανοὶ, ὅσοι εἶσθε μαθηταὶ καὶ ἀκροαταὶ διδασκάλων, καὶ ἱεροκηρύκων τὲ Θεῖυ Εὐαγγελίυ, καὶ διδαχθῆτε ἀπὸ αὐτὰ, πῶς νὰ ἐνθυμᾶσθε καὶ ἐσεῖς πάντοτε μὲ εὐφημίας καὶ ἐγκώμια τὲς διδασκάλους, ὁπὸν σᾶς διδάσκουν τὸν λόγον τὲ Θεῦ· διὰ τί μὲ τὴν καλὴν ταύτην ἐνθύμησιν, ἐσεῖς ἔχετε νὰ ὠφελήσετε τὸν ἑαυτόν σας περισσότερον, παρὰ τὲς διδασκάλες σας. Μεγάλη δὲ παρηγορία, καὶ χαρὰ ἐσάθη εἰς τὲς Θεσσαλονικεῖς, τὸ νὰ μάθουν, ὅτι ἠξεύρει ὁ Παῦλος, πῶς αὐτοὶ τὸν ἀγαπῶσιν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν γνῶσιν αὐτὴν, ἐγίνετο προσθήκη εἰς τὴν πρὸς αὐτὲς ἀγάπην τὲ Παύλυ.

7. „Διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοὶ, ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ
„θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν".

Ὢ τὲ θαύματος! ὁ μέγας Παῦλος ἐγνώριζε χάριν, καὶ παρηγορίαν τε, πῶς δὲν ἐσαλδύθησαν εἰς τὴν πίστιν οἱ μαθηταί τε Θεσσαλονικεῖς! δὲν αἰσθάνομαι, λέγει, πλέον τὰ λυπηρὰ, ἀλλὰ ἐπαρηγορήθηκα, ὄχι διὰ τὴν μίαν, ἢ διὰ τὴν ἄλλην θλῖψιν ὁπὸν εἶχα, ἀλλὰ διὰ ὅλας τὰς θλίψεις ὁπὸν ἐδοκίμαζον· ἐπειδὴ ἡ ἐδικήσας χαρὰ, ἔγινεν ἰσόμετρος, ἤτοι ἐνίκησεν ὅλας τὰς ἀνάγκας, καὶ θλίψεις, καὶ πειρασίσεις μυ.

„Διὰ τῆς πίστεως ὑμῶν".

Ἐσεῖς, λέγει, ὦ ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, μὲ ἐστερεώσατε, καὶ μ' ὅλον ὁπὸν ἦτον ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐπειδὴ ὁ Παῦλος μὲ τὸ νὰ μὴν ἐνικήθη ἀπὸ τὲς πειρασμὲς, αὐτὲς ἐστερέωσε τὲς Θεσσαλονικεῖς, καὶ ὄχι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐστερέωσαν τὸν Παῦλον· ὅμως ὁ Παῦλος εἰς αὐτὲς ἀποδίδει τὴν στερέωσιν, καὶ τὸ ἐγκώμιον· ἐσεῖς, λέγει, διὰ μέσυ τῆς στερεᾶς πίστεώς σας, δὲν μὲ ἀφήσετε νὰ αἰσθανθῶ τὲς πειρασμὲς, καὶ τὰς θλίψεις ὁπὸν εἶχον.

„8. Ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν Κυρίῳ".

Διὰ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐπαρηγορήθημεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶμεν, ἀνίσως ἐσεῖς στέκεσθε στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν τὲ Κυρίυ· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι τὸ σκάνδαλον

θαλον ἐκείνων, ἐνομίζετο θάνατος τῦ Παύλυ· καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἐκείνων προκοπὴ, καὶ βεβαίωσις ἐν τῇ Χριστῷ, καὶ κατάστασις, ἐνομίζετο ζωή τυ.

9. „ Τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ Θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ „ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τῦ „ Θεῦ ἡμῶν "·

Τόση, λέγει, μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ ὁπῦ λαμβάνω διὰ λόγυ σας ἀδελφοί μυ, ὥστε ὁπῦ δὲν δυνάμεθα νὰ εὐχαριστήσωμεν κατ' ἀξίαν τὸν Θεὸν δι' αὐτλό· ἐπειδὴ τὸ εὐδικόν σας κατόρθωμα, καὶ τλὸ ἀρετλό, νομίζομεν πῶς εἶναι δῶρον Θεῦ· δι' ὅ,τι δὲν εἶναι ἀνθρωπίνης σπυδῆς, ἢ ψυχῆς τὸ τόσον ἀνδρεῖον φρόνημα τῆς πίστεως ὁπῦ ἔχετε. Διὰ τῦτο χρεωστῦντες νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν, ὁπῦ τὸ τοιῦτον χάρισμα σᾶς ἐχάρισε, δὲν εὑρίσκομεν ποίαν ἀξίαν εὐχαριστίαν νὰ τῦ προσφέρωμεν (1).

10. „ Νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ „ πρόσωπον ".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, τλὸ ὑπερβολλὸ τῆς ἀγάπης τῦ μακαρίυ Παύλυ! ὑπερεκπερισσοῦ παρακάλει τὸν Θεὸν διὰ νὰ ἰδῇ τὺς Θεσσαλονικεῖς μαθητάς τυ· καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ γεωργὸς, ὅταν ἀκύμη πῶς τὸ χωράφι ὁπῦ ἐγεωργήθη ἀπὸ λόγυ τυ, εἶναι γεμάτον καρποὺς, ποθεῖ καὶ μόνος νὰ ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ τὸ χωράφι ἐκεῖνο, διὰ νὰ χαρῇ περισσότερον μὲ τλὸ αὐτοπρόσωπον θεωρίαν τυ.

„ Καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν ".

Διὰ τί ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐστέκοντο οἱ Θεσσαλονικεῖς στερεοὶ εἰς τλὸ πίστιν, τώρα δὲ λέγει ὅτι νὰ καταρτίσῃ τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεώς των; Εἰς τῦτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς δὲν εἶχον ἀπολαύσει ἀκόμη κάθε διδασκαλίαν, οὐδὲ τλὸ τελειότητα εἶχον εἰς ὅλα τὰ δόγματα τῆς πίστεως· ἀλλὰ ἐχρειάζοντο νὰ διδαχθῦν ἀκριβέστερον τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκροιμημένων, καὶ ἄλλα ὅμοια· πρὸς τῦτοις δὲ, ἦσαν εἰς τὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ πολλοὶ ψευδοδιδάσκαλοι· ὅθεν διὰ ταῦτα εἶπε πῶς εἶχον ὑστερήματα τῆς πίστεως. Ἀνωτέρω μὲν ἦν, ἐπειδὴ περὶ τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων ἐσυβείτο ὁ Ἀπόστολος, διὰ τῦτο εἶπεν, ὅτι ἔπεμψε τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ τὺς στηρίξῃ καὶ νὰ τὺς βεβαιώσῃ ἐν τῇ πίστει· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ νὰ τὺς καταρτίσῃ, ἤγυν νὰ τὺς ἐμπαλλώσῃ, καὶ νὰ τὺς δείξῃ τελείυς καὶ ἀνελλειπεῖς· τὸ ὁποῖον καταρτισμα, εἶναι ἔργον περισσότερον διδασκαλίας, παρὰ βεβαιώσεως ἐν τῇ πίστει· ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ ῥοῦχον λέγομεν ὅτι καταρτίζομεν; καὶ ἐμπαλλόνομεν, ὁπῦ ἔχει ὀλίγον ὑστέρημα καὶ σχίσιμον, καὶ ὄχι ἐκεῖνο ὁπῦ εἶναι, ἢ ὅλον κατεσχισμένον, ἢ ὅλον γερόν (2).

11. „ Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς „ Χριστὸς, κατευθύναι τλὸ ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ".

Τῦτο εἶναι ἴδιον τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τῦ μεγάλυ Παύλυ, τὸ νὰ μὴ εὔχεται μόνον διὰ νὰ ἰδῇ τὺς Θεσσαλονικεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ γράφῃ εἰς τὴν Ἐπιστολλὸ τὴν ἰδίαν εὐχλὸ ἐκείνλυ ὁπῦ προσηύχετο· τῦτο ἀληθινὰ ἦτον ἔργον ψυχῆς ζεύσης, καὶ ἀπαρτερήτυ. Πρὸς τῦτοις δὲ καὶ ἀπολογεῖται ὁ θεῖος Ἀπόστολος εἰς τὺς Θεσσαλονικεῖς μὲ τῦτο, ὅτι δὲν τὺς ὑστερεῖται διὰ τλὸ ἀμέλειάν τυ, καὶ ὡσὰν νὰ τὺς λέγῃ· ἄμποτε ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „ νικᾷ τῆς εὐφροσύνης τὸ μέγεθος τὴς γλώττης τλὸ ὑμνῳδίαν· οὐκ ἰσχύσαμεν γὰρ ἀντίρροπον ὕμνον τῇ παρασχεθείσῃ „ ὑμῖν ἐφ' ὑμῖν θυμηδίᾳ, προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ.

(2) Σωτόμως ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος σαφλωίζει τῦτο λέγων· καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν· τυτέστι „ τὰ ἐλλείποντα πληρῶσαι· παύτλω δὲ αὐτὸς τλὸ ὠφέλειαν, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων προσφέρει ".

Digitized by Google

ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὸ μέσον τὰς παρασμὰς, καὶ τὰ ἐμπόδια, ὁποῦ ἀπὸ κάθε μέρος μὲ τραβίζουν, καὶ νὰ ὁμαλύνῃ τὸν δρόμον διὰ νὰ ἔλθω νὰ σᾶς ἀπολαύσω.

12. „Ὑμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι, καὶ περισσεῦσαι τῇ ἀγάπῃ, εἰς „ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας".

Βλέπεις, ἀγαπητὲ, ἔρωτα ἀκράτητον τοῦ θείου Παύλου; Βλέπεις σώφρονα μανίαν ἀγάπης, τοιαύτην οἵαν εἶχε πρὸς τοὺς μαθητάς του Χριστιανούς; διὰ τί αὐτὸς εὔχεται νὰ πλεονάζουν οἱ Χριστιανοὶ, καὶ νὰ περισσεύουν εἰς τοῦτο ἀγάπῃ· καὶ ὄχι μόνον εἰς τοῦτο πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης, τὸ νὰ ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐξίσου καὶ χωρὶς διάκρισιν, ἀποβλέπουσα εἰς τοῦτο μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὄχι εἰς τὰς πολλὰς, καὶ διαφόρους αὐτῶν προαιρέσεις· ἀνίσως δὲ, τὸν μὲν σὰν ἄνθρωπον ἀγαπᾷ τινας, τὸν δὲ ἄλλον δὲν ἀγαπᾷ, τότε ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι κατὰ Θεὸν, ἀλλὰ κατὰ ἄνθρωπον (1).

„Καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς".

Ἐκεῖνο, λέγει, ὁποῦ ἦτον ἔργον τῆς ἐδικῆς μας ἀγάπης, ἤδη ἔγινε, καὶ τὸ ἐδείξαμεν ἐμπράκτως· τὸ δὲ ἔργον τῆς ἐδικῆς σας ἀγάπης, παρακαλοῦμεν νὰ γενῇ, καὶ ἐμπράκτως νὰ τὸ δείξετε· ἐπειδὴ καὶ ἔχετε μέτρον καὶ παράδειγμα τῆς ἀγάπης, ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους σας, ἤγουν καθὼς ἡμεῖς σᾶς ἠγαπήσαμεν, ἔτζι καὶ ἐσεῖς πρέπει νὰ ἀγαπήσετε ἡμᾶς.

13. „Εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ, „ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυ„ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν Ἁγίων".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ θεῖος Παῦλος εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἡ ἀγάπη φέρει κέρδος εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγαπῶντας, καὶ ὄχι εἰς τοὺς παρ' αὐτῶν ἠγαπημένους. Ἄμποτε, λέγει, νὰ περισεύσῃ εἰς ἐσᾶς ὁ Κύριος τοῦτο ἀγάπῃ, διὰ νὰ στηρίξῃ ἀμέμπτους τὰς καρδίας σας (2). Κύριον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐνόησεν (3)· ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος θέλει στηρίξει τοὺς Χριστιανοὺς ἀμώμους ἔμπροσθεν εἰς

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ μέγιστος Μάξιμος· „ἡ „τελεία ἀγάπη δὲν σωδιαχίζει τοῦτο μίαν τῶν ἀνθρώπων „φύσιν ταῖς διαφόροις αὐτῶν γνώμαις· ἀλλ' εἰς αὐτοῦτο „μὴ ἀποβλεπομένη, πάντας ἀνθρώπους ἐξίσου ἀγαπᾷ, „καὶ τοὺς μὲν σωδαίους, ὡς φίλους· τοὺς δὲ φαύλους, ὡς „ἐχθροὺς ἀγαπᾷ, εὐεργετοῦσα, καὶ μακροθυμοῦσα, καὶ ὑ„ποφερομένη τὰ παρ' αὐτῶν ἐπαγόμενα, τὸ κακὸν τὸ σύν„ολον μὴ λογιζομένη, ἀλλὰ καὶ πάσχουσα ὑπὲρ αὐτῶν, „εἰ καιρὸς καλέσειε, ἵνα καὶ αὐτοὺς ποιήσῃ φίλους, εἰ „οἷόντε· εἰδὲ μή, τοῖς γε ἰδίαις διαθέσεως οὐκ ἐκπίπτει, „τοὺς τῆς ἀγάπης καρποὺς φαίνει ἐξίσου πρὸς πάντας ἀν„θρώπους ἐνδεικνυμένη". (Κεφ. οα'. τῆς β'. Ἐκαστοντ. περὶ ἀγάπης.)

(2) Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος· ὅτι διηγημένη μίαν φορὰν αὐτὸ τοῦ ἰδίου θείου Πατρός, ὅτι ἡ ἀγάπη κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἀμέμπτους καὶ κατὰ πάντα ἀκατηγορήτους· ἕνας φίλος τοῦ Χρυσοστόμου ἀκούοντας τὸν λόγον τοῦτον, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ναὶ, ἡ ἀγάπη ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν μοιχείαν, καὶ φθόνον, καὶ ἐπιβουλὴν, καὶ ἄλλα ὅμοια πάθη· ἀπὸ δὲ τὴν πορνείαν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν ἐμποδίσῃ; Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ ἀγάπη δύναται καὶ ἀπὸ τὴν πορνείαν νὰ ἐμποδίσῃ· διὰ τί ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ κατὰ Θεὸν τὴν πορνευομένην γυναῖκα, ὄχι μόνον αὐτὸς δὲν θέλει πορνεύσει μὲ αὐτὴν, ἀλλὰ θέλει σπουδάσει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὴν καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὁποῦ ζητοῦν νὰ τὴν πορνεύσουν· ὥστε ὅποιος πορνεύει, αὐτὸς μισεῖ τὸν πόρνον κατὰ τὴν ψυχήν, καὶ διὰ τοῦτο πορνεύει αὐτόν· καὶ ὅποιος τὴν ἀγαπᾷ κατὰ Θεὸν, αὐτὸς ζητεῖ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πορνείαν· „εἰ γὰρ φιλοίη τις τὴν „πορνευομένην γυναῖκα, καὶ τῶν ἄλλων αὐτῇ ἀνδρῶν „ἀπαγαγεῖν πειράσεται, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτὸν προσιέναι „τῇ ἁμαρτίᾳ· ὥστε σφόδρα μισοῦντος ἐστὶ τὴν πορνευ„μένην, τὸ πορνεύειν εἰς αὐτήν· φιλοῦντος δὲ ὅπως, „τὸ ἀπαγαγεῖν αὐτὴν τῆς μυσαρᾶς ἐκείνης πράξεως". (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὴν περῦσαν.)

(3) Πῶς τοῦτο ἐνόησε καὶ εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος; ἐν τῷ κά. Κεφαλαίῳ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· προσθεὶς γὰρ ἐκεῖ αὐτολεξεὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Παύλου, ἀκολούθως λέγει ταῦτα· „Ποῖον Κύριον εὔχεται ἔμπρος„θεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ „Κυρίου ἡμῶν ἀμέμπτους τὰς καρδίας ἐστηριγμένας ἐν „ἁγιωσύνῃ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ πιστῶν στηρίξαι; ἀπο„κρινάσθωσαν ἡμῖν, οἱ μετὰ τῶν λειτουργικῶν πνευμά„των τῶν πρὸς διακονίαν ἀποστελλομένων, τὸ Ἅγιον „Πνεῦμα πιστεύοντες· ἀλλ' οὐκ ἔχουσιν".

Digitized by Google

εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; δὲν εἶπε δὲ νὰ σᾶς στηρίξῃ ἁπλῶς, ἀλλὰ νὰ στηρίξῃ τὰς καρδίας σας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλο„παὶ, ψευδομαρτυρίαι„ βλασφημίαι· ταῦτα εἰσὶ τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον"· (Ματθ. ιε'. 19.) ὅθεν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ πράττῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ ἔργον κάνενα πονηρὸν, καὶ νὰ ἦναι αὐτὸς πονηρὸς κατὰ τὴν καρδίαν· δηλαδὴ, ὅταν φθονῇ, καὶ δολιεύεται, καὶ μνησικακῇ, καὶ ἔχῃ δόγματα πονηρὰ, καὶ διεγραμμένα εἰς τὴν καρδίαν του. Ἄμωμος καὶ ἄμεμπτος λοιπὸν τότε εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀληθῶς, ὅταν ἔχῃ καθαρὰν τὴν καρδίαν ἀπὸ τὰ πάθη ταῦτα, καὶ ὅταν ἔχῃ ἁγιωσύνην· διὸ, τι κυρίως μὲ καθαρσίαν, ἁγιωσύνη εἶναι ἡ σωφροσύνη, καθὼς καὶ ἀκαθαρσία κυρίως καὶ ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ πορνεία, καὶ ἡ μοιχεία· καθολικῶς ὅμως καὶ περιεκτικῶς, κάθε ἁμαρτία λέγεται ἀκαθαρσία, καὶ κάθε ἀρετὴ, λέγεται ἁγιωσύνη. Θέλει δὲ ὁ Παῦλος νὰ εἴμεθα ἄμεμπτοι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι καὶ λέγεται εἰλικρινὴς, καὶ καθαρὰ ἀρετὴ, ἡ ὁποία γίνεται ἀρεστὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀρέσκεια εἶναι σφαλερά. Θέλει δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴμεθα ἄμεμπτοι καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἔχομεν νὰ κριθῶμεν, ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός. Ἄμποτε, λέγει, λοιπὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ σᾶς στηρίξῃ, διὰ νὰ εἶσθε ἄμωμοι καὶ ἀκατηγόρητοι, καὶ τώρα, καὶ τότε, καθὼς ἦτον καὶ ὅλοι οἱ Ἅγιοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοὶ, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυ„ρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, πῶς δεῖ ὑμᾶς περι„πατεῖν, καὶ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον".

Ἐπειδὴ, λέγει, σᾶς παρήγγειλα ἀδελφοί μου αἰωτέρω διὰ τὰ καθήκοντα, καὶ πρέποντα ἤθη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, ἀκούσατε τώρα καὶ διὰ ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι ἀναγκαῖα νὰ ἀκούετε παντοτε· διὰ ὅτι „τὸ λοιπὸν" τοῦτο δηλοῖ, ἤτοι τὸ παντοτε, καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον. Βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ταπεινοφροσύνη τοῦ μακαρίου Παύλου· διατὶ δὲν νομίζει τὸν ἑαυτόν του ἀξιόπιστον οὐδὲ εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ μόνος τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἀλλὰ ὁμοῦ μὲ τὸν ἑαυτόν του πέρνει μαζὶ καὶ τὸν Χριστόν· ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ, ὅτι ὁ Χριστὸς σᾶς παρακαλεῖ αὐτὶ διὰ λόγου μου· τὸ δὲ „παρελάβετε" δηλοῖ πῶς ὄχι μόνον ὁ Παῦλος διὰ λόγων ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, καὶ διὰ πραγμάτων· διατί γὰρ, λέγει, σᾶς παρακαλοῦμεν; διὰ νὰ περισσεύητε περισσότερον, ἤτοι διὰ νὰ φιλοτιμῆσθε νὰ κάμητε κάποιον τι περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ σᾶς ἐπρόσταξα, καὶ νὰ ὑπερβαίνετε τὰς παραγγελίας μου· διατί, καθὼς ἡ γῆ δὲν βλασταίνει ἐκεῖνον μόνον τὸν σπόρον ὁποῦ σπαρθῇ εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ πολυπλασιάζει αὐτὸν διὰ τοῦ καρποῦ, ἔτζι καὶ ἡ ψυχὴ δὲν χρεωστεῖ νὰ στέκεται μόνον ἕως εἰς τὰς παραγγελίας ὁποῦ λάβῃ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερβαίνῃ αὐτάς.

2. „Οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ Κυρίου „ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Παραγγελία λέγεται εἰς ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὁποῦ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τινὰς, τὰ ὁποῖα, ὅταν μὲν πράττωνται, προξενοῦσι κόλασιν εἰς τὸν πράττοντα· ὅταν δὲ δὲν πράττωνται, δὲν προξενοῦσι κάνενα ἔπαινον. Εἶναι ὅμως καὶ μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ παραγγέλλῃ τινας, ἤτοι νὰ τὰ ἐμποδίζῃ μὲ ἀπειλὴν καὶ φοβέραν, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφίνῃ εἰς τὸν γνώμην τῶν ἀκουόντων· καθὼς εἶναι τὸ νὰ δώσῃ τινας ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα εἰς τοὺς πτωχοὺς (1), τὸ νὰ παρθενεύσῃ, καὶ νὰ γίνεται μοναχός· ἐπειδὴ διὰ τὴν παρθενίαν εἶπεν ὁ

(1) Σημείωσαι ὅτι τὸ νὰ δώσῃ τινὰς τὰ ὑπάρχοντα πάντα εἰς τοὺς πτωχοὺς, δὲν εἶναι σύμβουλὴ, ἀλλὰ ἐντολή· ὁ γὰρ Κύριος οὐκ ἐνετείλατο οὕτω ἡμῖν παραδίδωσι λέγων κοινῶς εἰς ὅλους· „πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν „καὶ δότε ἐλεημοσύνην" (Λουκ. ιβ'. 33.) καὶ πάλιν· „πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ „ὑπάρ-

ὁ Κύριος· „ὅτι ὁ δωμάμενος (ἤτοι ὁ βιαζόμενος δραστικῶς) χωρεῖν, χωρείτω". (Ματθ. ιθ'. 12.) Ἀκόλουθον εἶναι λοιπὸν νὰ ἐπαράγγειλε διὰ ζώσης φωνῆς ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς μὲ πολλὴν φοβέραν, διὰ μερικὰ πράγματα· ὅθεν εἰς τὴν παροῦσαν Ἐπιστολὴν δὲν γράφει ταῦτα, ἀλλὰ μόνον ἐνθυμίζει αὐτοὺς περὶ τούτων. Πάλιν δὲ τὸν Χριστὸν βαίνει μεσίτην εἰς τὰς παραγγελίας του· δὲν σᾶς παρήγγειλα, λέγει, ἐγὼ ἰδικάμου πράγματα, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ ἦτον ἐκεῖνα ὁποῦ σᾶς παρήγγειλα· ὥστε, ἂν ἐσεῖς ἀκούσετε ἐκεῖνα, καὶ τὰ φυλάξετε, τὸν ἴδιον Χριστὸν εἰσακούσετε· ἀνίσως δὲ παρακούσετε, καὶ ἀθετήσετε αὐτὰ, τὸν ἴδιον Χριστὸν ἀθετεῖτε, καὶ παρακούετε (1).

3. „Τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα Θεοῦ ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν".

Ἤτοι τοῦτο, λέγει, εἶναι θέλημα Θεοῦ, ἡ καθαρότης τοῦ σώματος, καὶ σωφροσύνη· εἰς κάθε δὲ μέρος τῶν Ἐπιστολῶν του παραγγέλλει διὰ τοῦ σωφροσύνου ταύτου καὶ καθαρότητα ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον γράφων, καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους, καὶ πρὸς τοὺς Ἑβραίους· ἐπειδὴ ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία εἶναι πάθος τυραννικὸν, καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται πολλὰ, καὶ συχνὰ ἰατρικὰ καὶ διδασκαλίας διὰ νὰ καταπραϋνθῇ.

„Ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ πάσης πορνείας".

Ἀπὸ κάθε πορνείαν, λέγει, εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ἀπέχετε, ἀδελφοὶ, ἐπειδὴ πολλαὶ, καὶ ποικιλότροπα εἶναι τὰ εἴδη τῆς σαρκικῆς ἁμαρτίας, τὰ ὁποῖα ἐδὲ νὰ τὰ εἰπῇ κατὰ μέρος ἠθέλησεν ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, ἀλλὰ μὲ καθολικὸν ὄνομα τὰ περιέλαβεν (2). Σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ Θεοδώρητος ἀπὸ πάσης πορνείας ἔχει, εἶτα δὲ ἀντίγραφα δὲν ἔχουσι τὸ, πάσης.

4. „Εἰ-

„ὑπάρχουσιν, ἃ δύνασαί μου εἶναι μαθητής". (Λουκ. ιδ'. 33.) Καὶ οἱ θεῖοι δὲ Πατέρες τοῦτο συνομολογοῦσιν· ὁ γὰρ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ πρὸς τοὺς πλουσίους Λόγῳ οὕτω φησί· „Προτιμήσατε πράσσειν τὰ „Κυρίου, καὶ ὡς ἀναγκαῖον ἡμῖν διετάξατο, τὰ, πώ„λησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς". Καὶ ὁ Χρυσόστομος ὁ ἐν ἅγιοις εἰπὼν ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτιμητὴ, τὸ, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, ἐν τῷ περὶ παρθενίας ὁμως Λόγῳ λέγει· „ὀφείλομεν πάντα πωλεῖν, „καὶ τοῦτο ἐπιτετάγμεθα". Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ φιλοπτωχείας Λόγῳ ἀπορήσας, ἂν ὁ λόγος ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν νέον ἦναι νόμος καὶ ἀνάγκη, ἢ μόνον συμβουλὴ, κλίνει περισσότερον πῶς εἶναι ἐντολὴ, παρὰ συμβουλὴ· „τὴν τοῦ νέου τε„λείωσιν ἐν τῷ πῶλησον ὅσα ἔχεις πτωχοῖς ὁρισθεῖσάν„τε καὶ νομοθετηθεῖσαν, οἶσθα μὴ ἀνάγκῃ εἶναι τῆς φιλαν„θρωπίας, ἀλλ' αἱρέσει, μηδὲ νόμοις, ἀλλὰ παραινέσει; „σφόδρα γὰρ αὐτὸς ἐβουλόμην τοῦτο καὶ ὑπελάμβανον· ἀλλὰ „φοβοῦμαι τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, καὶ οἱ ἔριφοι, καὶ ἃ παρὰ τοῖς „σίσυφος ὀνειδίζονται· οἶδα ὅτι διηρπάκασιν, οἶδ' ὅτι „σεσυλήκασιν, ἢ μεμοιχεύκασιν, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπηγο„ρευμένων πεποιήκασι, τούτῳ τῷ πάθει καταχρηθέν„τες, ἀλλ' ὅτι μὴ Χριστὸν διὰ τῶν δεομένων τεθερα„πεύκασιν". Ὅρα καὶ τὸν ιγ'. Λόγον τῆς Χριστιανικῆς· Τί δὲ διαφέρει ἡ παραγγελία ἀπὸ τοῦ διδασκαλίαν, ὅρα εἰς τὸν ἐνδέκατον στίχον τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

(1) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τοὺς Θεοδώρητον, τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐλέγξουν τοῦ βλασφημίαν τοῦ Ἀρείου, καὶ Εὐνομίου· διατί αἰτίαν κατ' αὐτοὺς ἡ διὰ προθέσεως τοῦ ὑπογεγραμμένου συμαίνει, ὑπηργὸς ἄρα τοῦ Παύλου ἦτον ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τοῦ παραγγελίαν προσήνεγκεν· ἰδοὺ καὶ αὐτοὶ τὴν βλασφημίαν ταύτην φεύγουσι, καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ μὲν Παῦλος εἶναι δοῦλος, ὁ δὲ Κύριος, εἶναι Κύριος, λοιπὸν φανερὸν εἶναι, ὅτι ἀδιαφόρως ὁ Παῦλος τὰς προθέσεις μεταχειρίζεται.

(2) Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ἀποστόλου συνάγεται, ὅτι καὶ ἡ μαλακία μὲ ὁποῖον τρόπον ἤθελε γένῃ, ὁμοίως καὶ ὁ συγκυλισμὸς, καὶ κάθε ἄλλη ἀκαθαρσία, πορνεία ὀνομάζεται καθολικώτερον. Καὶ τί λέγω ταῦτα, εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Κύριος, καὶ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιθυμίαν τῆς γυναικὸς, μοιχείαν ὠνόμασε; „Πᾶς γὰρ φησιν „ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη „ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ". (Ματθ. ε. 28.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος λέγει τὰ ὅσον φοβερὰ, ἄλλο τόσον καὶ ἀληθῆ λόγια τούτα· „ὥσπερ τὸ „σῶμα ἔχει κόσμον τὰ πράγματα, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἔχει „κόσμον τὰ νοήματα· καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα πορνεύει μετὰ „τοῦ σώματος τῆς γυναικὸς, οὕτω καὶ ὁ νοῦς πορνεύει με„τὰ τῶν νοημάτων τῆς γυναικὸς, διὰ τῆς φαντασίας τοῦ „ἰδίου σώματος· τοῦτο γὰρ μορφοῖ τοῦ ἰδίου σώματος „βλέπει μιγνυμένην μετὰ τῆς μορφῆς τῆς γυναικὸς κα„τὰ διάνοιαν· ὡσαύτως, καὶ τὴν μορφὴν τοῦ λυτήσαν„τος ἁρμόσεται κατὰ διάνοιαν, διὰ τῆς μορφῆς τὰ ἴδια „σώματος· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων ὁμοίως· „ὥσπερ γὰρ πράττει τὸ σῶμα κατ' ἐνέργειαν εἰς τὸν „κόσμον τῶν πραγμάτων, οὕτω πράττει καὶ ὁ νοῦς εἰς „τὸν κόσμον τῶν νοημάτων". (Κεφ. ργ'. τῆς γ'. Ἑκατοντάδ. τῶν περὶ Ἀγάπης.)

4. „ Εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ „ καὶ τιμῇ ".

Σκεῦος ἐδῶ ὀνομάζει τὸ σῶμα ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· (1) ὅταν λοιπὸν ἡμεῖς σωφρονῶμεν, καὶ τὸ σῶμά μας ἦναι ἐν ἁγιασμῷ, ἤγουν καθαρόν, τότε καὶ ἡμεῖς ἔχομεν αὐτὸ ὡς κτῆμα εὐδοκόν μας· ὅταν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τὸ σῶμά μας ἦναι ἀκάθαρτον, τότε ἡ ἁμαρτία ἔχει αὐτὸ ὡς κτῆμα ἐδικόντης, ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὁπού προσάζει ἡ ἁμαρτία, αὐτὸ τὰ κάμνει, καὶ διὰ τοῦτο γίνεται ὑπόδηλον εἰς αὐτὸ· ὁμοίως τότε τὸ σῶμά μας δείσκεται εἰς τιμὴν, ὅταν σωφρονῇ, καὶ ἀπέχῃ ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἁμαρτίας· ὥστε ἡ ἁμαρτία, εἶναι ἀτιμία. Σημείωσαι δὲ τό· „ εἰδέναι ". ὁπού λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ αὐτὸ φανερόνει, ὅτι ἡ σωφροσυνὴ καὶ παρθενία τοῦ σώματος, καπαρθένεται ἀπὸ μάθησιν καὶ γύμνασιν. Λοιπὸν παῦ εἶναι οἱ Μανιχαῖοι, καὶ Μαρκιωνισταὶ, ὁπού φλυαροῦσιν ὅτι φυσικὰ τὸ σῶμα εἶναι πονηρὸν, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ κἀνσία τρόπον νὰ γένῃ καθαρόν;

5. „ Μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας ".

Ἤτι τοῦτο εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ἀποκτᾷ ὁ καθ' ἕνας Χριστιανὸς τὸ σῶμά του, ὄχι μὲ ἐπιθυμίαν ἐμπαθῆ, ἤτις ἔχουσαν πάθος· διὰ τί εἶναι καὶ ἐπιθυμία ἀπαθὴς, ἡ τῶν Θείων καὶ Πνευματικῶν πραγμάτων· ὅθεν καὶ ὁ Δανιὴλ ἐρρέθη ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, τῶν τοῦ Πνεύματος δηλαδή· ἃ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος πάθη ἐπιθυμίας, ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἴτια, ὁπού ἀνάπτουσι τὴν ἐπιθυμίαν, καθὼς εἶναι ἡ τρυφὴ, ὁ πλοῦτος, ἡ ἀργία τῶν χειρῶν, ἡ ἀμέλεια, ἡ ἐμπαθὴς κίνησις τῶν αἰσθήσεων, καὶ μάλιστα τῆς ὁράσεως. Κάθε ἕνα, λέγει, ἀπὸ αὐτὰ, ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ πάθος ἐπιθυμίας· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, αἴσως καὶ θέλωμεν νὰ σωφρονῶμεν, καὶ νὰ παρθενεύωμεν, πρέπει νὰ μὴ δεχώμεθα κἀνσία πάθος, ὁπού ἀνάπτει τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν.

„ Καθάπερ καὶ τὰ Ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν ".

Ἐπειδὴ τὰ Ἔθνη δὲν γνωρίζουν τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ὄντε ἐλπίδα ἔχουσιν ἀνταποδόσεως· ὅθεν ἐκ τούτου καὶ ὅλα τὰ κινήματά των τὰ χαρίζουν εἰς τὴν σαρκικὴν ἡδονὴν, καὶ δι' αὐτὴν τὰ ἐνεργοῦσιν.

6. „ Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν, καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν ".

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος διὰ κάθε λογῆς εἴδος πορνείας, τώρα δὲ λέγει ξεχωριστὰ περὶ μοιχείας, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει πλεονεξίαν, καὶ παράβασιν· καὶ πρεπόντως ἔτζι τὴν ὀνομάζει, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔδωκε γυναῖκα εἰς τὸν καθ' ἕνα, καὶ ἔβαλε νόμους καὶ ὁρισθέσια εἰς τὴν φύσιν, δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ σμίγῃ μὲ μόνην τὴν ἰδικήν του γυναῖκα, ὥστε, πλεονεξία γίνεται εἰς τὸ πρᾶγμα, ἤγουν εἰς τὴν μίξιν, καὶ πλεονεξία, ἤτις γίνεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ· ὅταν δηλαδὴ ὁ ἔχων γυναῖκα ἰδικήν του, ἀφεὶς τὴν γυναῖκά του, μοιχεύῃ τὴν ξένην γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του (2).

„ Διό-

---

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ἅπως ἐνόησε τὸ σκεῦος λέγων· „ τινὲς τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος τὴν ὁμόζυγα ἠρμήνευσαν· „ σαν, ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ ἑκάστου σῶμα ὅπως αὐτὸν χε„ κλῆκέναι· ἐ γὰρ τοῖς γεγαμηκόσι μόνοις τὴν νομο„ θεσίαν προσφέρει ". Ὁ δὲ ἱερὸς Μητροφάνης ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου Πέτρου τὸ λέγον· „ Οἱ ἄνδρες „ ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει „ τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρο„ νόμοι χάριτος ζωῆς " · (α'. Πετ. γ'. 7.) τοῦτο λέγω ἑρμηνεύων, λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ σκεῦος ἐνόησε τὴν γυναῖκα τοῦ καθ' ἑνὸς ἀνδρὸς, τὴν ὁποίαν ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ ἔχῃ μὲ τιμὴν, ὅπου πρέπει νὰ τὴν φιλεύεται καὶ νὰ ἀκροβεύεται, καὶ καπακόρως νὰ μὴ σμίγῃ μὲ αὐτὴν· ἔνα μέν, διὰ τί ἡ γυνὴ εἶναι φύσις ἀδύνατος, καὶ ἄλλο δὲ διὰ τί εἶναι συγκληρονόμος μὲ τὸν ἄνδρα της τῆς χάριτος τῆς ζωῆς· τινὲς δὲ προσθέτουν, καὶ διὰ τί ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον μίξιν ἀποθνήσκει πολλάκις ἡ γυνὴ, κἄποτε δὲ καὶ ὁ ἀνήρ.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἀποδεικνύει· ὅτι μοιχὸς λέγεται, ὄχι μόνον ὁποιος ἄνδρας φθείρει γυναῖκα ὕπανδρον, ἀλλὰ καὶ ὁποιος ὕπανδρος φθείρει γυναῖκα ἐλεύθεραν καὶ ἀνύπανδρον· διὰ τί ἀδικεῖ τὴν ἰδικήν του γυναῖ-

„ Διότι ἔκδικος ὁ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν „ ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα".

Μὴ νομίσητε, λέγει, ὦ ἀδελφοὶ, ὅτι λέγω ταῦτα μόνον διὰ τὰς γυναῖκας τὰς ἐχούσας ἄνδρας Χριστιανὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς γυναῖκας τῶν ἀπίστων· ἀλλὰ δὲ τὰς αὐτανδρους γυναῖκας, καὶ ἐλευθέρας, πρέπει νὰ τὰς ἔχητε κοινάς· ἐπειδὴ αὐτὰ ὅλα τὰ σαρκικὰ ἁμαρτήματα τὰ ἐκδικεῖ ὁ Κύριος· καὶ ὅσοι πράττουσι ταῦτα, δὲν θέλουν μείνει ἀτιμώρητοι, ἀλλὰ θέλουν δώσει μυριοπλασίως κατάδικόν του, διὰ τοῦτο εἰς τὰ τοιαῦτα αἰσχρουργίαν τόσον καὶ ἡδονήν. Βλέπε δὲ ὡ ἀναγνῶστα, σοφίαν τοῦ Παύλου· πρῶτον μὲν ἐπαρακάλεσε τοὺς Θεσσαλονικεῖς· δεύτερον ἐτροπιασικῶς τοὺς ἤλεγξεν εἰπὼν, ὅτι κάμνουσι καθάπερ τὰ Ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν· τρίτον ἀπὸ συλλογισμῶν ἔδειξε τοῦτο ἀτοπίαν τῆς μοιχείας, πλεονεξίαν ὀνομάσας αὐτήν· καὶ τελευταῖον τοὺς φοβίζει μὲ τοῦτο ἐκδίκησιν τοῦ Θεοῦ· ἐνθυμίζει δὲ αὐτοὺς, καὶ ὅτι πολλαῖς φοραῖς ἤκουσαν ταῦτα ἀπὸ λόγου του.

7. „ Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ".
8. „ Τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν Θεὸν, τὸν „ δόντα τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον εἰς ἡμᾶς".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐσὺ ὁ μοιχεύων, τὸν ἀδελφόν σου ἀδικεῖς, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς κάμνει τοῦτο ἐκδίκησιν τῆς ἀδικίας ταύτης, πλατυνει τὸ νόημα τοῦτο ἐδῶ, καὶ δείχνει, ὅτι κἂν καὶ ἄπιστος ἦναι ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου μοιχεύθῃ ἡ γυνὴ, βέβαια ὁ ποιήσας τοῦτο μοιχείαν ταύτην Χριστιανὸς θέλει τιμωρηθῇ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει τιμωρήσει ἐσεῖνα τὴν μοιχὸν, ὄχι διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἄπιστον ἄνδρα της μοιχευθείσης, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἑαυτόν του· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι, ὁπού σε ἐκάλεσε εἰς καθαρότητα· ὅθεν ἐσὺ διὰ τῆς ἀκαθαρσίας σου ὕβρισες τὸν Θεὸν, ὅς τις ἔδωκέ σοι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (1)· ὥστε κἂν θέλῃ ὑπανδρευμένος μοιχεύσῃς, κἂν βασιλέως γυναῖκα, μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἐπειδὴ σὰς εἶναι καὶ ὁ Θεὸς ὁπού ὑβρίσθη, τόσον διὰ τῆς δούλης, ὅσον καὶ διὰ τῆς βασιλίσσης, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁπού θέλει σε ἐκδικήσει διὰ τὸ ἐμόλυνας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὁπού ἔδωκεν εἰς σὲ διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὁ Θεὸς, ἐπειδὴ καὶ μᾶς βλέπει πῶς εἰς τὰ τοιαῦτα σαρκικὰ ἁμαρτήματα πορνείας, καὶ μοιχείας, καὶ τὰ λοιπὰ, καταφρονοῦμεν αὐτὸν περισσότερον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο παιδεύοντας ἡμᾶς, τὸν ἑαυτόν του ἐκδικεῖ· διὰ τί ὅταν ἡμεῖς θέλωμεν νὰ πράξωμεν πορνείαν, ἢ μοιχείαν, ἢ ἄλλων κἀμμίαν σαρκικὴν ἁμαρτίαν, σπουδάζομεν νὰ μὴ μᾶς ἰδοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸν δὲ Θεὸν ὁπού μᾶς βλέπει ἁμαρτάνοντας καταφρονοῦμεν.

9. „ Πε-

γωναῖκα μὲ τὴν εἰς ἀνύπανδρον γωναῖκα μίξιν· οὕτω γὰρ λέγει· „ τοῦτο δὲ μόνον μοιχεία ἐστὶν, ὅταν ἀν„ δρὶ συνεζευγμένῃ διαφθείρωμεν γυναῖκα, ἀλλὰ κἂν „ ἀφετὴν καὶ λελυμένην, αὐτὸς δεδεμένος γυναικὶ, μοι„ χεία τὸ πρᾶγμα ἐστὶ· τί γάρ, εἰ ἡ μοιχευομένη ἀ δέ„ δεται; ἀλλὰ σὺ δέδεσαι· τὸν νόμον παρέβης· ἠδίκη„ σας τὴν σάρκα τὴν σὴν· διὰ τί γὰρ εἰσέρχομαι, ἵνα „ γυναῖκα κολάζωμι, κἂν πορνευθῇ λελυμένῳ ἀνδρὶ, καὶ „ μὴ ἐχούσῃ γυναῖκα; ὅτι μοιχεία ἐστὶ· καίτοι ὁ πορ„ νεύσας αὐτὴν οὐκ ἔχει γυναῖκα, ἀλλ' αὐτὴ δέδεται „ ἀνδρί· ἐκεῖνη καὶ σὺ δέδεσαι γυναικί· ὥστε ὁμοίως „ καὶ τὸ σὸν μοιχεία ἐστὶν". (Χρυσος. Ὁμιλ. ε'. εἰς τὴν παροῦσαν.)

(1) Οὐ μόνον δὲ ὁ Θεὸς ἐκδικᾷ καὶ παιδεύει ἐκείνους ὁποῦ μοιχεύουν, ἢ πορνεύουν γυναῖκα ἄπιστον, Ἀγαρηνὴν θετὸν, ἢ Ἑβραίαν, ἢ ἄλλο τινά· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ σφοδρότερα, καὶ μεγαλίτερα ἐπιτίμια καὶ κανόνας, κανονίζει τοὺς τοιούτους, ἀπὸ τοὺς ἄλλους μοιχοὺς, καὶ πόρνους, ὁποῦ πορνεύσουν, ἢ μοιχεύσουν μὲ πρόσωπα ὀρθόδοξα, διὰ τὸν σατανικὸν μολυσμὸν, ὁποῦ ἔλαβον ἐκ τῶν ἀπίστων, καὶ αἱρετικῶν, κατὰ τὸν λά. Κανόνα τοῦ Κίτρους, καὶ τὸν μζ'. Ἀπόκρισιν τοῦ Βαλσαμῶνος· τοιοῦτοι δὲν πρέπει καὶ νὰ μυρόωνται διύτερον, καθὼς τοιοῦτοί τινες Πνευματικοὶ ἀμαθεῖς, καὶ μυρόουσι τοὺς τοιούτους· διατί τὸ Ἅγιον Μύρον δὲν παρέστα εἰς μόνους τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Πίστεως καὶ Ὀρθοδοξίας, εἶπα πάλιν ἐπιστρέφοντας εἰς αὐτὴν· ὄχι δὲ καὶ εἰς τοὺς τοιούτους.

9. „ Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχομεν γράφειν ὑμῖν ".

Δεν ὁμιλεῖ ἐδῶ πῶρα ὁ Ἀπόστολος περὶ τῆς εἰς πάντας ἀνθρώπους κοινῆς ἀγάπης, ἀλλὰ περὶ τῆς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Χριστιανοὺς ἰδιαιτέρας ἀγάπης· κατὰ σχῆμα δὲ ῥητορικὸν τῆς παραλείψεως, κάμνει τὴν περὶ αὐτῆς ὑπόθεσιν, λέγωντας ὅτι δὲν ἔχομεν χρείαν νὰ σᾶς γράφωμεν, Χριστιανοὶ, περὶ τῆς εἰς τοὺς ἀδελφούς σας ἀγάπης· ποιεῖ δὲ τοῦτο, διὰ δύω αἰτία· ἕνα μὲν, ὅτι τόσον εἶναι ἀναγκαῖον φυσικὰ ἡ φιλαδελφία, ὥστε ὁπού δὲν διδασκαλίαν χρειάζεται· ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁποῦ εἶναι πολλὰ μεγάλα, καὶ φυσικὰ, καὶ ἀναγκαῖα, αὐτὰ εἶναι καὶ φανερὰ εἰς ὅλες. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο τοὺς Θεσσαλονικεῖς, περισσότερον εἰς τὴν φιλαδελφίαν, ἐξυπνίζωντάς τους νὰ μὴ φανῶν κατώτεροι τῆς ὑπολήψεως, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Παῦλος περὶ αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ προλαβόντες ἐκατώρθωσαν τὴν ἀρετὴν τῆς φιλαδελφίας.

„ Αὐτοὶ γὰρ ὑμᾶς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους ".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, μὲ πόσον ἔπαινον τοῦτο γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος· τὸν Θεὸν, λέγει, ἔχετε ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, τῆς ἀρετῆς ταύτης τῆς φιλαδελφίας διδάσκαλον. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας προφητεύων ἐβόησε· „ Καὶ θήσω πάντας τοὺς υἱούς σου διδακτοὺς Θεοῦ ". (Ἡσ. ν δ'. 13.) Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ εἶπεν· „ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐ„τοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων γνῶθι τὸν Κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ „ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν ". (Ἱερ. λ ά. 34.) (1) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν· „ ἔσον„ται πάντες διδακτοὶ τοῦ Θεοῦ ". (Ἰωάν. ς'. 45.)

10. „ Καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ „ τῇ Μακεδονίᾳ ".

Δεν λέγει ἁπλῶς ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἴσθε θεοδίδακτοι, ἀλλ' ἠξεύρω, λέγει, πῶς εἶσθε τοιοῦτοι θεοδίδακτοι ἀπὸ τὰ ἔργα ὁπού κάμνετε· ἀναφέρει δὲ ἐδῶ τὴν Μακεδονίαν, διὰ τὶ ἡ Θεσσαλονίκη ἦτον μητρόπολις τῆς Μακεδονίας.

11. „ Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ φι„λοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι „ ταῖς χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν ".

Ὅτι μὲν, λέγει, εἶσθε φιλάδελφοι, τὸ ἠξεύρω πολλὰ καλά· πῶρα δὲ σᾶς παρακαλῶ, καὶ νὰ περισσεύετε, ἤγουν νὰ αὐξαίνετε ἀκόμη εἰς τὴν φιλαδελφίαν, καὶ ἐλεημοσυνίω, καὶ νὰ εἶσθε φιλοτιμότεροι εἰς αὐτήν. Ἡ ἐδῶ λοιπὸν κάμε σιγμὴν, καὶ ἀνάγνωθι ἀπὸ ἄλλην ἀρχὴν τὸ, ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ ἴδια· ἢ τὸ φιλοτιμεῖσθαι, σῶσον μὲ τὸ, ἡσυχάζειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν, ὅπου σᾶς παρακαλοῦμεν, λέγει, ἀδελφοὶ Χριστιανοὶ, νὰ φιλοτιμῆσθε εἰς τὸ νὰ ἡσυχάζετε, καὶ νὰ πράττετε τὰ ἴδια, καὶ νὰ ἐργάζεσθε μὲ τὰς χεῖράς σας, καθὼς σας ἐπαραγγείλαμεν (2)· ἀπὸ τὸν λόγον δὲ τοῦτον δείχνει

---

(1) Θεοδιδάκτους δὲ καλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶν ἀλλήλους, καθ' ὅ,τι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὅτε εἶπεν· „ ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγα„πᾶτε ἀλλήλους ". (Ἰωάν. ιγ'. 34.) μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὅτε εἶπεν ἐν τῇ Παλαιᾷ· „ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν ". (Λευιτ. ιθ'. 18.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι φιλαδελφίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῶν χρημάτων φιλοτιμίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι δὲν χρειάζονται οἱ Θεσσαλονικεῖς νυθεσίαν, ὡσὰν ὁποὺ ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἐκ θείας χάριτος.

(2) Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἔπως ἑρμηνεύεται παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ· „ φιλοτιμεῖσθαι εἰς τί; εἰς τὸ ἡσυχάζειν καὶ „ πράττειν τὰ ἴδια, ὡς ἂν εἴποις· μὴ αἰσχύνεσθε ὅτι „ πένητες διὰ τὸν Χριστὸν γεγόνατε· ἀλλὰ καὶ φιλοτι„μίαν τοῦτο ἡγεῖσθε, τὸ ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ „ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσίν ". Ὁ δὲ Θεοδώ„ρητος ἔπως αὐτὸ ἑρμηνεύει· „ συνίβαινε τοὺς μὲν φιλο„τίμους χορηγεῖν τοῖς δεομένοις τὴν χρείαν, τοὺς δὲ „ διὰ τὴν τούτων φιλοτιμίαν, ἀμελεῖν τῆς ἐργασίας· „ ἠκόλουθουν γὰρ ἐκείνης ἐπήνεσε, καὶ τούτοις τὰ πρόσ„φορα συνεβούλευσε· καὶ φιλοτιμίαν ἑρμηνεύων τὴν ἐρ„γα-

νει ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι ὅσοι εἶναι ἀργοὶ, καὶ δὲν δυλεύυν, αὐτοὶ εἶναι καὶ πολυπράγμονες, καὶ παραχώδεις ἄνθρωποι· ἐναντίον γὰρ τῆς ἡσυχίας εἶναι ἡ παραχὴ, καὶ ἐναντίον τὸ πράττειν τὰ ἴδια, εἶναι ἡ πολυπραγμοσυνή. Λέγωντας δὲ, ὅτι οἱ Χεισιανοὶ νὰ ἐργάζωνται μὲ τὰς χεῖράς των τέχνας καὶ ἐργόχειρα, ἐντροπιάζει ἐκείνυς, ὁπὸ αἀαιρῦν τὰ σωματικὰ ἔργα τῶν χειρῶν, καὶ ζητῦσι μόνον τὰ πνδυματικά· καθὼς γὰρ εἶναι διπλῦς ὁ ἄνθρωπος, ψυχὴ καὶ σῶμα, ἔτζι πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἐργασίαν διπλῆν ψυχικὴν, καὶ σωματικήν. Εἰπῦτε λοιπὸν, ὦ αἀόητοι, ἐσεῖς ὁπὸ αἀαιρεῖτε τὰ σωματικὰ ἔργα καὶ τὰ ἐργόχειρα, εἰπῦτε, ἄραγε ἠμπορεῖ νὰ ἐργασθῇ τινας νησείαν μὲ τὰς χεῖράς τα, ἢ χαμδυνίαν, ἢ αἀάγνωσιν, ἢ προσδχήν; ὄχι βέβαια. Λοιπὸν ὁ Θεῖος Ἀπόστολος ἐδῶ διὰ τέχνην ὁμιλεῖ καὶ ἐργόχειρον σωματικὸν, καὶ ὄχι διὰ πνευματικὴν ἐργασίαν τῆ νοός· πλὴν ἡ τέχνη καὶ τὸ ἐργόχειρον, πνευματικὰ εἶναι περισσότερον· καθ' ὅ,τι ἡ τέχνη καὶ τὸ ἐργόχειρον δουλδύονται, διὰ νὰ μεταδίδῃ ὁ ταῦτα δυλδύων ἐλεημοσυνὴν εἰς ἄλλυς, ἤγουν εἰς τὰς πτωχὰς ἀδελφάς· ἡ δὲ ἐλεημοσυνὴ κοντὰ ὁπὸ εἶναι σωματικὴ ἀρετὴ, εἶναι ακόμη καὶ πνδυματικὴ ἀρετὴ, ὡς ἐκ τῆς κατὰ πνεῦμα ἀγάπης προερχαμένη· ἐπειδὴ δὲ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦσαν πτωχοὶ, μὲ τὸ νὰ ἐδιάρπασαν τὰ ὑπάρχοντά τους οἱ ἴδιοι συμπατριῶταί των ἄπιστοι Ἰυδαῖοι, καὶ δὲν εἶχον νὰ δίδυν εἰς τὰς πτωχὰς, διὰ τῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς αὐτὰς νὰ δυλδύυν, διὰ νὰ ἐλεῦν τὰς μὴ ἐχοντας· αἰσως δὲ τύτας προσάζει νὰ δυλδύυν, τὰς διαρπαγέντας διὰ τὸν Χεισὸν, πολῦ μᾶλλον προσάζει νὰ δυλδύυν οἱ ἄλλοι Χεισιανοὶ, οἱ μὴ πιεῖσον παθόντες.

12. „Ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε".

Ἤγυν διὰ τῦτο, λέγει, πρέπει νὰ δυλδύετε τέχνην ὦ Χεισιανοὶ, καὶ ἐκ τῆς τέχνης νὰ πυρίζετε τὰ αἀαγκαῖάσας, διὰ νὰ μὴν αἀσχημονῆτε καὶ φαίνεσθε ἄπαντοι καὶ σκανδάλα αἰτίοι κοντὰ εἰς τὺς ἐξωτερικὺς καὶ ἀπίσυς, ζητῦντες ἐλεημοσυνὴν ἀπὸ τὺς ἄλλυς. Εὔφημον δὲ ὄνομα ἔβαλεν ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ αἀτὶ τῦ, νὰ μὴ σκανδαλίζετε, ἔγραψε νὰ μὴν αἀσχημονῆτε (1)· εἶπε δὲ ἔτζι, διὰ νὰ μὴν ἐπιπλήξῃ αὐτὺς· διὸ,τι αἰσως οἱ πιστοὶ Χεισιανοὶ σκανδαλίζωνται ὅταν βλέπυν εἷα αἄνθρωπον ὑγιῆ, καὶ δυνάμενον δυλδύειν, νὰ ζητῇ ἐλεημοσυνήν (διὰ τῦτο γὰρ ὀνομάζυσι καὶ τὺς πιστὺς, χεισεμπόρυς, ἤγουν πραγματδομένυς τὸ ὄνομα τῦ Χεισῦ, διὰ νὰ συνάγυν ἀργύρια) πολῦ μᾶλλον σκανδαλίζονται διὰ τῦτο οἱ ἄπιστοι καὶ Ἐθνικοί.

13. „Οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἀγνοεῖν περὶ τῶν κεκοιμημένων".

Ἐδῶ κινεῖ τὸν περὶ αἀασάσεως λόγον ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· διὸ,τι ἀγκαλὰ καὶ πρότερον εἶχεν ὁμιλήσῃ εἰς τὺς Θεσσαλονικεῖς περὶ τύτυ, πύρα ὅμως αἀακαλύπτει καὶ ξεσκεπάζει εἰς αὐτὺς εἷα μυστηριῶδες νόημα περὶ τῆς αἀασάσεως· ἢ ἐπειδὴ καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ὅλίγυ μὲν πλὴν περὶ αἀασάσεως γνῶσιν ἤξδυραν, ἐθρλύυν δὲ ὑπὲρ τὸ πρέπον διλαδὴ τὺς κεκοιμημένυς καὶ ἀποθανόντας ἀδελφὰς, διὰ τῦτο πύρα ὁ Ἀπόστολος διορθόιοι τὸ σφάλμα τῦτο· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ πράγματα, ὅταν μὲν δὲν τὰ ἠξδρωμεν, μᾶς λυπῦσιν, ἀφ' ἕ δὲ τὰ μάθωμεν, ἐλδθερωνόμεθα ἀπὸ τὴν λύπην αὐτῶν, διὰ τῦτο ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι δὲν θέλω νὰ μὴν ἠξεύρετε ὦ ἀδελφοί· δὲν εἶπε δὲ περὶ τῶν ἀποθαιόντων, ἀλλὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὁπὸ λαμβαίνυν οἱ ἐν Χεισῷ κοιμηθέντες, φαινερόνυν ὅτι ἔχυν νὰ ἀαστηθῦν· διὰ τὶ φυσικῷ τῷ τρόπῳ ὅποιος κοιμᾶται, αὐτὸς ἔχει καὶ νὰ σηκωθῇ.

„Ἵνα

„γασίαν ἐκάλεσεν· οἱ γὰρ δυνάμενοι καὶ δίχα τῆς „ἐργασίας τρέφεσθαι διὰ τὴν τῶν ὁμοπίστων φιλαδελ„φίαν, εἰ καὶ δίχα πόνων ἐκ ἀνεχόμενοι ζῆν, ἀλλ' ἐκ „τῶν χειρῶν τὸν βίον ποιύμενοι, οἵον τινα φιλοτιμίαν „τὴν φιλοπονίαν εἰσέφερον". ὥστε ἐκ τῶν λόγων τύτων τῦ θείυ Πατρὸς Θεοδωρίτυ συμπεραίνεται, ὅτι πρέπει νὰ δυλεύυν ἐργόχειρον καὶ τέχνην, ὄχι μόνον οἱ πτωχοὶ, καὶ ἐκεῖνοι ὁπὸ δὲν ἔχυν τὸν τρόπον· ἀλλὰ καὶ οἱ πλύσιοι, καὶ ἔχοντες τὸν τρόπον τῆς κυβερνήσεως· διὰ τὶ τὸ ἐργόχειρον κατεργάζει τὸ σῶμα, συμμαζόνει τὸν νῦν, ἡσυχάζει τὰς αἰσθήσεις, καὶ καπασαίνει τὸν ἄνθρωπον.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ἔφησιν· „ἀχημοσύ„νη γάρ φησι τὸ ἐν ἀργίᾳ ζῆν, τὸ μὴ ἐξ ἐργασίας „τῶν χρείαν πορίζεσθαι, ἀλλὰ προσαιτῦντα βίον αἱρεῖσθαι, „καὶ τῆς ἄλλων προσμύνην φιλοτιμίαν".

Digitized by Google

„Ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα".

Ἐκεῖνοι, λέγει, πρέπει νὰ λυποῦνται, καὶ νὰ θρηνῶν μὲ ὑπερβολὴν δηλαδὴ, τοὺς ἀποθανόντας, ὅσοι δὲν ἔχουν ἐλπίδα· τίνος; τῆς ἀναστάσεως δηλαδὴ τῶν νεκρῶν, τῶν ὑπ' αὐτῶν θρηνουμένων, ἤγουν οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς· καὶ ὄχι ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἐλπίδα ἔχοντες, ὅτι μέλλετε νὰ ἀναστηθῆτε μὲ ἀφθαρσίαν, καὶ δόξαν (1). Ἂς ἀκούσωμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἂς τρομάξωμεν· διατί κλαίοντες τοὺς ἐν Χριστῷ κοιμηθέντας ἀδελφούς μας, κατὰ μὲν τὸν Χρυσόστομον, πικρῶς, κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ἀμέτρως (2), γινόμεθα ὅμοιοι μὲ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀπίστους, τοὺς μὴ ἔχοντας ἐλπίδα ἀναστάσεως.

(1) Σημείωσαι ὅτι εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου πρέπει νὰ προσυπακούεται τὸ ὦσιν, καὶ τὸ λυποῦνται, οἷον· „ἵνα μὴ λυπῆσθε ὦσιν, καθὼς λυποῦνται καὶ οἱ λοιποὶ „οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα". ὦσι, ἵνα μὴ λυπῆσθε τόσον τοὺς καὶ μὲ ὑπερβολὴν, καθὼς τόσον τοὺς, καὶ μὲ ὑπερβολὴν λυποῦνται οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος συμφώνως λέγει· „οὐ „πανπλῶς κωλύει τὸν λυπεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν ἐκβάλλει, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδι ψυχαγωγεῖ". ὅτι δὲ οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ κλαίουν πικρῶς καὶ νὰ πενθοῦν ἀμέτρως διὰ τοὺς κοιμηθέντας αὐτῶν συγγενεῖς, εἰς τὰ μάτθεα μέρη ἀποδείχνει τοῦτο καὶ παραγγέλλει ὁ χρυσοῦς Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ Λόγιος ὁλοκλήρως περὶ τῶν συγγραφῶν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δ'. Ὁμιλίαν τῆς πρὸς Ἑβραίους ἀφιερίζει πολὺ καιρὸν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἰδωλολάτρας, ἐκείνους τοὺς ἄνδρας, ἢ ἐκείνας τὰς γυναῖκας ὁποῦ καλέσαν μυρολογήτρας διὰ νὰ μυρολογήσουν, καὶ νὰ θρηνήσουν τοὺς νεκρούς των· ὁμοίως καὶ αὐτὰς τὰς μυρολογητρίας ἀφιερίζει ἂν τολμήσουν νὰ ὑπάγουν· „εἴτις τὰς θρηνούσας ταύτας „μισθώσαιτο... πολὺ αὐτῶν χρόνον τῆς Ἐκκλησίας „ἀπήρξω, ὡς τῶν εἰδωλολάτρων· εἰ γὰρ τὸν πλεονέκτην εἰδωλολάτρην καλεῖ ὁ Παῦλος, πολῷ μᾶλλον τὸν „ἐπὶ τισὶ τὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐπισφέροντας;.. κα„κείνας δὲ ταῖς παλαιπώροις δὶ ὑμῶν ἀπαγορεύομεν, „μηδέποτε ταῖς τῶν τισὶν ἐκφοραῖς ἐπαισιδέσθαι; ἵνα μὴ „ὅταν καὶ εἰκῆ αὐτὰς ἀναγκάσωμεν θρηνῆν κακά". Καὶ διατί ὁ Χριστιανὸς, νὰ κλαίῃ πικρῶς καὶ νὰ θρηνῆ ὑπὲρ τὸ πρέπον τοὺς κοιμηθέντας; δὲν ἀκούει πῶς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ψάλλει ὕμνους καὶ εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὸν θάνατον τῶν κεκοιμημένων; καὶ δὲ ψάλματα τί ἄλλο εἶναι, παρὰ σημάδια χαρᾶς καὶ εὐθυμίας; δὲν βλέπεις πῶς ἀνάπτομεν λαμπάδας φωτιστάς, καὶ μὲ αὐτὰς προβοδίζομεν τοὺς κοιμηθέντας ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον, ὡσὰν ἀθλητὰς καὶ νικητιώτας; αἱ δὲ λαμπάδες τί ἄλλο σημαίνουσι, παρὰ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνομεν, διατί ὁ Θεὸς ἠλευθέρωσε τοὺς κοιμηθέντας ἀδελφούς μας, ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τοὺς ἀνάπαυσε εἰς τὴν ζωὴν ἐκείνην τὴν μέλλουσαν; ἔτζι τὸ ἀποφαίζει ὁ Χρυσόγλωσσος Ἰωάννης· „ἀπὸ γάρ μοι, τί βούλονται „αἱ λαμπάδες αἱ φωδραί; οὐχ ὡς ἀθλητὰς τούτους προ„πέμπομεν; τί δὲ οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν Θεὸν δοξά„ζομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐσφάνωσε τὸν „ἀπελθόντα, ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξε; ὅτι τῆς θαλίας „ἐκβαλὼν, ἔχει παρ' ἑαυτῷ; οὐ διὰ τοῦτο ὕμνοι; οὐ „διὰ τοῦτο ψαλμῳδίαι; ταῦτα πάντα χαρόντων ἐστίν, εὐ„θυμεῖ γάρ φησίν, ψαλεῖ". (Ἰακ. ε'. 13.) (Ὁμιλ. δ'. πρὸς Ἑβραίους.)

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς Ἰωάννης ἑρμηνεύων καθαρώτερα τί σημαίνουσιν ἐκεῖνα ὁποῦ κάμνομεν εἰς τοὺς κεκοιμημένους· ὅταν γὰρ λέγῃ εἰς τὸν λόγον ὁποῦ κάμνει περὶ τοῦ μὴ πικρῶς κλαίειν τοὺς τελευτῶντας, τὰ δὲ λεγόμενα ταῦτα εἶσι μεταφρασμένα εἰς τὸ ἁπλοῦν· μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους προβοδίζομεν τοὺς κοιμηθέντας, διὰ νὰ φανερώσωμεν μὲ αὐτὸ τὴν εὐχαριστίαν, ὁποῦ κάμνομεν πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν διὰ τὸν θάνατόν τους· μὲ καντήρια σάβανα καὶ ροῦχα πολυτελῆ τοὺς ἐνδύνομεν, διὰ νὰ φανερώσωμεν μὲ αὐτὰ τὸ καντήριον φόρεμα τῆς ἀφθαρσίας, ὁποῦ μέλλουν οἱ ἀποθανόντες νὰ λάβουν· ἔλαιον χύνομεν εἰς αὐτούς, διατί πιστεύομεν ὅτι τοῦτο θέλει γείνῃ εἰς αὐτοὺς ἐφόδιον καὶ βοήθεια εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐκείσε ζωῆς· μὲ δυμιάματα, καὶ κηρία φωτεινὰ τοὺς σαρκοβόμεν, σημαδεύοντες μὲ αὐτὰ, ὅτι ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τὸ σκότος, καὶ τὴν δυσωδίαν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ ἐπῆγαν πρὸς τὸ ἀληθινὸν φῶς, καὶ τὴν αἰώνιον εὐωδίαν· κατὰ ἀναπολὰς τὸν πάφουσιν, καὶ τὸ σῶμα τοῦτο σχηματίζομεν, φανερόνοντας μὲ τοῦτο τὴν ἀνάστασιν, ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν.

Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὅτι, ὁ τῆ ἀληθείᾳ ὢν Χριστιανὸς, ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος δὲν λυπᾶται, ἀλλὰ χαίρει καὶ εὐφραίνεται πῶς ἔφθασε εἰς τὸ τέλος τῶν ἀγώνων τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ μὲ πολλὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς ἐμβαίνει εἰς τὴν σχεδὸν τῆς μελλούσης ἀναστάσεως· οἱ δὲ οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς τοῦ τοιούτου κοιμηθέντος, χαίρουσι καὶ μακαρίζουσι τὸν κοιμηθέντα πῶς ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης, καὶ εὐχαριστοῦσι τὸν Θεὸν, τὸν αἴτιον τῆς τοιαύτης νίκης, καὶ εὔχονται καὶ αὐτοὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ὅμοιον τέλος· ἔπειτα πέρνοντες τὸν κοιμηθέντα φέρνουσιν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρχιερέα, ὡσὰν διὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἐκεῖνος τὰς σφραγῖδας τῆς νίκης· ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς ἀσμένως καὶ μὲ χαρὰν ὑποδέχεται τὸν κοιμηθέντα, καὶ τελειοῖ εἰς αὐτὸν τὰ σωθῆν εἰς τοὺς κεκοιμημένους καὶ νόμιμα. (Περὶ Ἐκκλησιαστικ. Ἱεραρχ. Κεφ. ζ'.)

Ἴδετε ἀδελφοί μου ποίαν ἀγίαν τάξιν τελεῖ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία εἰς τοὺς ἐν Χριστῷ κοιμηθέντας; ἠκούσατε τῶν πρέπει ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς νὰ δέχεται τὸν θάνατον, καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ μὲ τί τρόπον πρέπει νὰ φέρωνται εἰς τὴν αὐτοῦ κοίμησιν; Λοιπὸν εἰς μίαν τοιαύτην ἁγίαν τάξιν, σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀπῆτε, χωρὶς θρῆνοι πλέον καὶ δάκρυα πικρὰ καὶ κλαυθμοὶ ὑπέρμετροι; βέβαια αὐτὰ εἶναι πάντη ἀνάξια τῆς τοιαύτης ἁγιοπρεποῦς τῶν Χριστιανῶν διατάξεως, καὶ πίστεως τῶν ἐλπιζόντων ἀνάστασιν, καὶ εἶναι ἴδια τῶν ἀπίστων τῶν μὴ ἐχόντων ἐλπίδα ἀναστάσεως, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος. Προσθέτω δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὴν παροῦσαν ὑποσημείωσιν, ὅτι τῶν Χριστιανῶν τὰ λείψανα δὲν πρέπει νὰ θάπτωνται μέσα εἰς Ναὸν καὶ Ἐκκλησίαν ἐγκαινιασμένην, καθὼς λέγει ὁ, τε Κίτρυ Ἰωάννης, καὶ ὁ Βαλσαμὼν ἐ-

Digitized by Google

σεως· τί λοιπὸν ὦ μακάριε Παῦλε; διὰ τοῦτο δὲν θέλεις νὰ ἀγνοῶν περὶ τῶν κεκοιμημένων οἱ Θεσσαλονικεῖς, μόνον διὰ νὰ μὴ λυπῶνται; Καὶ πῶς δὲ λέγεις καλλίτερα, ὅτι δὲν θέλεις νὰ ἀγνοῶν διὰ νὰ μὴ κολασθῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λυπῶνται; καὶ μᾶς ἀποκρίνεται· ἐγὼ τοὺς λέγω νὰ μὴ λυπῶνται διὰ τοὺς κεκοιμημένους, διὰ τὶ ἡ λύπη αὕτη (δηλαδὴ ἡ ὑπερβάλλουσα) προξενεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν κόλασιν.

14. „ Εἰ

ρωτήσει λή· διὰ τί ἀνίσως ὁ ιζ'. Κατὰ τὴν Οἰκουμενικὴν ς'. Σωσόδε προσάζῃ οὐδὲ εἰς τὰ κατηχούμενα τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ μὴ μένῃ τινες ἢ νὰ κοιμῶνται ἢ ζωντανὸς ἔτι ὤν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ μὴ μένουν θαπτόμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ νεκροί, οἱ βρώμη ἢ δυσωδίας γέμοντες; Ὅτι δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἢ ὅλοι Ἱερεῖς ἢ λαϊκοὶ πρέπει νὰ ἀσπάζωνται τὸν κοιμηθέντα, μαρτυρεῖ ἐπὶ λέξεως ὁ Ἀρεοπαγίτης θεὸς Διονύσιος· „ πα„ λέσας δὲ αὐτὸν (τὸν κοιμηθέντα δηλ.) ὁ Ἱεράρχης, „ αὐτὸς τε ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, ἢ ἐξῆς οἱ πα„ ρόντες ἅπαντες· ἡδὺς γάρ ἐστι καὶ τίμιος ἅπασι τοῖς „ θεοειδέσιν, ὁ κατὰ θείαν ζωὴν τετελειωμένος". (Κεφ. ἡ. περὶ Ἐκκλησ. Ἱεραρχ.) ὅθεν ἡ συνήθεια ὅπου ἐπικρατεῖ εἰς μερικὰς τόπους, ἢ δὲν ἀσπάζονται τὸν κοιμηθέντα οἱ Ἱερεῖς, ὅπου ἔχουν νὰ λειτουργήσουν, ἰουδαϊκὴ ἐστὶ ἢ ἀλλοτρία τῶν Χριστιανῶν· ἢ ἀκολούθως, οἱ τοῦτο φυλάττοντες, ἰουδαΐζουσι κατὰ τοῦτο· τῶν Ἰουδαίων γὰρ ἦτον ἔθος νὰ νομίζουν ἀκάθαρτον τὸ νὰ ἐγγίσουν εἰς σῶμα νεκρὸν, ἀλλ' ὄχι τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν οἱ τοιοῦτοι ἂς διορθωθῶν, ἵνα μὴ ἂς ἐπιτιμῶνται ἀπὸ τοὺς Πνευματικοὺς, ἢ ἁγίους Ἀρχιερεῖς. Ὁμοίως πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται ἢ ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες, ἢ οἱ ἄνδρες, ὁπὸ πηγαίνουν ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν, ἢ κλαίουν· ὁμοίως ἢ ἐκεῖνοι ὁπὸ δὲν θέλουν νὰ ὑπάγουν διὰ νὰ ἀκούσουν τὴν λειτουργίαν, ἢ τὴν ἄλλην ἀκολουθίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην, ὅπου ἐνταφιάσθη κανένας τῶν συγγενεῖς.

Πλὴν ἢ τοῦτο προσθέτομεν εἰς τὴν παρῶσαν ὑποσημείωσιν, ὅτι καθὼς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ κλαίουν ἀτάκτως, ἢ νὰ θρηνοῦν ἀμέτρως ἢ περισσότερον ἀπὸ τὸ πρέπον τοὺς νεκροὺς συγγενεῖς των, ὡς λέγουσιν ἐδῶ, τόσον ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅσον ἢ οἱ τοῦ θείου Ἀτασάλη ἐρμηνευταὶ ὁ Χρυσορρήμων, ἢ ὁ Θεοδώρητος, ἔτζι οἱ αὐτοὶ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ μένουν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀσυμπαθεῖς, ἄλυποι, ἢ ἀναίσθητοι εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τους, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῶν θηρίων, ἢ ἀναιδήτων, ἢ ὄχι τῶν λογικῶν ἢ αἰσθητικῶν ἀνθρώπων· ἢ καθὼς τὸ πικρῶς κλαίειν τοὺς ἀποθανόντας, εἶναι ὑπερβολὴ, ἔτζι ἢ τὸ μηδόλως κλαίειν αὐτοὺς, εἶναι ἔλλειψις· ὑπερβολὴ δὲ ἢ ἔλλειψις εἶναι ἐξίσου ἢ τὰ δύω κακὰ, ἢ κατηγορημένα. Πρέπει λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ νὰ λυπῶνται, ἢ νὰ δακρύουν ὀλίγον εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τους, διὰ τρία αἴτια· α'. διὰ τί ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἔργον ἢ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· ἄτταγε! ἀλλὰ ἔργον, ἢ ἐνέργεια τοῦ διαβόλου, ἢ τῆς ἁμαρτίας· οὔτε εἶναι φυσικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ παρὰ φύσιν· „ ὁ Θεὸς γὰρ φησιν ὁ Σολομών, „ θάνατον οὐκ ἐποίησεν". (Σοφ. α'. 13.) Καὶ πάλιν λέγει· „ ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ.. „ φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον". (Σοφ. β'. 23.) ὅθεν ἐπειδὴ ἢ ὁποιος ἀποθάνῃ, ὑστερεῖται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἥτις εἶναι ἐνέργεια Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἢ ὁ Σειραχ παραγγέλλει νὰ κλαίωμεν τοὺς· „ ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε γὰρ φῶς". (Σιρ. κβ'. 9.) β'. ἢ χειρότερον αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ λυποῦνται ὀλίγον εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τους εἶναι, διὰ τί αὐτοὶ, καθ' ὁ ἄνθρωποι, εἶχον ἁμαρτίας· ἢ δὲ ἁμαρτία χωρίζει τὸν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἢ διὰ τοῦτο εἶναι ἀξία λύπης ἢ δακρύων· ἢ ὅσον περισσότερον ἡ ζωὴ τῶν ἀποθανόντων εἶναι τοιαύτη, τόσον περισσοτέρα πρέπει νὰ γίνεται ἢ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν λύπη· ἢ μάλιστα ἐὰν αὐτοὶ δὲν ἀπέθανον μὲ τὸν πρέποντα προετοιμασίαν εἰς ἀληθῆ διορθώσεως, ἢ μετανοίας, ἐξομολογήσεως, ἢ μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων· εἰς τοὺς τοιούτους γὰρ ἁρμόζει ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Σειράχ· „ τέκνον, ἐπὶ νεκρῷ κα„ τάγαγε δάκρυα, ἢ ὡς δεινὰ πάσχων ἔκαρξε θρῆνο.., „ πικρὸν κλαῦσον, ἢ θρῆνον κοπτῶν... μηδὲν„ τι τῷ κείμενῳ αὐτῷ, ὅτι ἅπαξ, ὡς ἢ τὸ σόν· ἐμοὶ „ χθὲς, ἢ σοὶ σήμερον". (Σιρ. λή. 16.) ἐξιλεώται γὰρ ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἀποθανόντας, διὰ τὴν λύπην ἢ τὰ δάκρυα τὰ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ἐκχυόμενα ὑπὸ τῶν ζώντων ἀνθρώπων· γ'. δὲ ἢ τελευταῖον, διὰ τί ἂν τὰ ἄλογα ζῶα φυσικῷ τῷ τρόπῳ λυποῦνται, πολλὰ δὲ ἢ δακρύουν, ὅταν χωρίζωνται ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, πολλῷ μᾶλλον πρέπει μετρίως νὰ λυποῦνται διὰ τὸν χωρισμὸν τῶν ἀποθανόντων συγγενῶν τους οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι; ἔφη γάρ τις τῶν Πατέρων ὅτι· „ εἶδον ἐγὼ „ βοῦν δακρύσαντα, διαζυχθέντα ποτὲ τοῦ ἰμόζυ„ γος".

Ταῦτα δὲ ὁποῦ λέγομεν, ἐβεβαίωσε μὲν ὁ Κύριος, δακρύσας εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου, διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς ἡμᾶς, ἢ νομοθεσίαν, μήτε νὰ ἡμεθα ἀσυμπαθεῖς, ἢ παντελῶς ἄλυποι εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν μας· μήτε πάλιν νὰ ἡμεθα φιλόλυποι, ἢ πολύθρηνοι, εἰς αὐτούς. Βεβαιοῖ δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος οὕτω λέγων· „ ὁ Κύριος παραχό„ δευ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερηδύνων, μέτροις τισὶ ἢ ὅροις „ τὰ ἀναγκαῖα περιέλαβε πάθη, τὸ μὲν ἀσυμπαθὲς, „ ὡς θηριώδες ἐκκλίνων, τὸ δὲ φιλόλυπον, καὶ πολύ„ θρηνον, ὡς ἀγενὲς παραιτούμενος· δι' ὅπερ ἐπιδακρύ„ σας τῷ φίλῳ, αὐτός τε τὴν χοινωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης „ φύσεως ἐπεδείξατο, ἢ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἑκάτερα ὑπερβο„ λῶν ἠλευθέρωσε, μήτε καταμελαχίζεσθαι πρὸς τὰ πά„ θη, μήτε ἀναισθήτως ἔχειν τῶν λυπηρῶν ἐπιτρέπων... Καὶ πάλιν· „ ὅπου ἢ τὸ δάκρυον τῇ Κυρίᾳ, οὐκ ἔστι „ νομοθεσία πρὸς τὸ θρηνεῖν, ἀλλὰ μέτρον ἐψηφισμένον „ ἐστὶν ἐκτεθὲν, καὶ κανὼν ἀκριβὴς, καθ' ὃν προσῆκε „ σεμνῶς ἢ εὐσχημόνως τοῖς τῆς φύσεως ὅροις ἐμμένον„ τας, διαφέρειν τὰ λυπηρά. ὥστε ἐν γωμαῖς, ὥστε ἐν„ δράσιν ἐπιτρέπεται τὸ φιλοστενδὲς, καὶ πολύδακρυ· „ ἀλλ' ὅσον ἐπισυγγάσαι τοῖς λυπηροῖς, ἢ μικρόν τι δά„ κρυον ἀποσάξαι, ἢ τοῦτο ἡσυχῇ, μὴ ἀναβρυχόμε„ νον, μηδὲ ὀλολύζοντα, μηδὲ καταρρηγνύμενον τὸν „ χιτῶνα, ἢ κόνιν καταχεόμενον· μηδ' ἄλλο τι τοιοῦ„ τον ἀχημονοῦντα τῶν ἀπαιδεύτων ἐκείνων φρὸς τὰ „ ἀνθρώπινα". (Λόγ. περὶ Εὐχαριστίας) Εἰς μὲν ἂν τοὺς ἁπλοὺς θανάτους τῶν Χριστιανῶν, ὅπου μετρίως πρέπει νὰ λυπώμεθα, καὶ νὰ δακρύωμεν· εἰς δὲ τοὺς θανάτους τῶν Ἁγίων παντελῶς ἐὰν φρέπει νὰ λυπώμεθα, ἀλλὰ

μᾶλι-

14. „ Εἰ γὰρ πιςεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέςη, οὕτω καὶ ὁ „ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ “.

Καθὼς, λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέςησε τὸν Κύριον Ἰησοῦν τὸν σωματικῶς παθόντα, καὶ ἀποθανόντα, ἔτζι καὶ ἡμᾶς θέλει ἀναςήσει. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶςα, πῶς ἐπὶ μὲν τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἤδη ἔγινε ἡ ἀνάςασίς του, διὰ τοῦτο, λέγει θαρρετὰ ὁ Ἀπόςολος ὅτι ἀπέθανε· ἐπὶ ἡμῶν δὲ, ἐπειδὴ ἡ ἀνάςασίς μας ἀκόμη δὲν ἔγινε, ἀλλὰ μέλλει νὰ γένῃ, διὰ τοῦτο λέγει τοὺς κοιμηθέντας, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς κοιμήσεως, ὅτι ἔχει νὰ γένῃ νὰ σηκωθοῦν, καὶ νὰ ἀναςηθοῦν· „ Μὴ γὰρ ὁ κοιμώμενος, φησὶν ὁ Δαβὶδ, οὐχὶ προσθήσει „ τοῦ ἀναςῆναι “; (Ψαλ. μ΄. 9.) (1) Τὸ δὲ „ τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει “ κατὰ δύω τρόπους νοεῖται· ἢ ὅτι θέλει τοὺς φέρει διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι ὁ Ἰησοῦς θέλει γένῃ μεσίτης τῆς ἀναςάσεως αὐτῶν, καὶ θέλει τοὺς παραςήσει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός· ἢ τὸ, κοιμηθέντας, σύνεται μὲ τὸ, διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤγουν ὁ Θεὸς θέλει φέρει εἰς τὴν δόξαν καὶ βασιλείαν του τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι τοὺς πιςοὺς, καὶ δικαίους Χριςιανούς· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι Χριςιανοὶ, τὸν Χριςὸν ἔχοντες κάποιον εἰς τὴν καρδίαν των διὰ τῆς Πίςεως, καὶ χάριτος, κοιμῶνται, καὶ ἀποθνήσκουν διὰ τοῦ Ἰησοῦ. Περὶ μερικῆς ἀναςάσεως λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ, ἤτοι περὶ τῆς μετὰ δόξης ἀναςάσεως τῶν πιςῶν, τῆς σὺν τῷ Κυρίῳ γινομένης· ταύτην εἰπεῖν περὶ τῆς ἀναςάσεως τῶν δικαίων, τῶν ἐν πίςει, καὶ χάριτι τελειωθέντων· τούτους γὰρ ὁ Θεὸς ἄξει σὺν αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ, ἤτοι ἁρπάσει ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ κόσμου μὲ τὰς νεφέλας σὺν τῷ Κυρίῳ. Περὶ μερικῆς, λέγω, ἀναςάσεως ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ, περὶ τῆς ὁποίας δὲν ἤξεραν οἱ Θεσσαλονικεῖς, καὶ ὄχι περὶ τῆς καθολικῆς πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ περὶ αὐτῆς ἤξεραν. Θέλει λοιπὸν τώρα ὁ Ἀπόςολος νὰ παρηγορήσῃ τοὺς Χριςιανοὺς, μὲ τὸ νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ ἀνάςασις τῶν πιςῶν ἔχει νὰ γένῃ σέβασμος καὶ μὲ δόξαν πολλὴν, καὶ ἐκ τούτου νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὴ λυπῶνται διὰ τοὺς κεκοιμημένους· δι ὅτι ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι καὶ πιςοὶ καὶ ἄπιςοι ἔχουν νὰ ἀναςηθοῦν, δὲν ἔχουν ὅμως καὶ ὅλοι νὰ ἀναςηθοῦν μὲ δόξαν καὶ τιμὴν, ἀλλὰ μόνοι οἱ πιςοὶ, ἤτοι οἱ τὴν πίςιν ἔχοντες σωτροφεμένην μὲ τὰ καλὰ ἔργα, ταύτην εἰπεῖν οἱ δίκαιοι.

15. „ Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου “.

Ἐπειδὴ ἔμελλεν ὁ Ἀπόςολος νὰ εἰπῇ σέβα παράδοξον πρᾶγμα, διὰ τοῦτο κάμνει αὐτὸ ἀξιόπιςον διὰ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου. Δὲν σᾶς λέγω, ὦ Χριςιανοὶ, λέγει, ἀπὸ λόγουμου, τοῦτο ὁποῦ μέλλω νὰ εἰπῶ, ὄχι, ἀλλὰ τὸ ἔμαθον ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριςόν· ἐπειδὴ ὁ θεόπνευςος Παῦλος, τόσον τὸν λόγον τοῦτον, ἤκουσε ῥητῶς, καὶ αὐτολεξεὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν Διδάσκαλόν του Χριςὸν, δι ἀποκαλύψεως δηλαδὴ, καὶ ἐμπνεύσεως θείας, ὅσον καὶ ἐκεῖνον, ἤγουν τὸ „ μακάριόν ἐςι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν “ καθὼς ἀναφέρεται εἰς τὰς Πράξεις· (Πράξ. κ΄. 35.) τὰ δὲ ἄλλα λόγια ὁποῦ ἔλεγεν ὁ Παῦλος, τὰ ἔλεγε μὲν διὰ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὄχι ὅμως καὶ ῥητῶς, καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (2).

„ Ὅτι

μάλιςα καὶ νὰ χαίρωμεν πνευματικῶς, καὶ νὰ ἑορτάζωμεν, ὡσὰν ὁποῦ οἱ Ἅγιοι εἶναι φανερῶς νικηταὶ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀξίας ὕσης λύπης καὶ δακρύων πρέπων, καὶ ὁ θάνατος τούτων, εἶναι φανερὰ πρόξενος ἀληθινῆς ζωῆς. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πγ΄. Κανόνος τῆς ς΄. Συνόδου ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(1) Καὶ ὁ σοφὸς δὲ Φώτιος τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει· „ τί δήποτε, ὅταν μὲν περὶ τοῦ Χριςοῦ διαλέγηται „ Παῦλος, θάνατον καλὴν τὸν ἐκείνου θάνατον, ὅταν δὲ „ περὶ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς, κοίμησιν αὐτὸν, καὶ οὐ θά„ νατον ὀνομάζει· καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τοῦτον „ μυηθεὶς τὴν τελευτὴν τῶν ἀνθρώπων, οὐδαμοῦ θάνατον „ λέγει, ἀλλὰ κοίμησιν, ἵνα τῷ ὀδύνῃ παραμυθήση„ται· ἐνθα γὰρ προεχώρησεν ἡ ἀνάςασις, θαῤῥῶν „ καλεῖ θάνατον, ἐνθα δὲ ἐν ἐλπίσιν ἔτι μένει, κοί„ μησιν καλεῖ, διὰ ταύτης παραμυθούμενος ἡμᾶς τῆς „ προσηγορίας, καὶ χρηςὰς ἐλπίδας ὑποτείνων ἡμῖν· ὁ „ γὰρ κοιμώμενος ἀναςήσεται πάντως· ἐπεὶ καὶ θάνατος „ ὐδεὶς ἔτερον ἐςιν, ἢ μακροχρόνιος ὕπνος “. (Ἀμφιλοχ: ἐπιτ. ρπζ΄.) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόςομος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποςόλου, τὰ ὁποῖα αὐτολεξεὶ ἠκολούθησεν ὁ Φώτιος.

(2) Λέγουσι γὰρ οἱ ἱεροὶ Θεολόγοι, ὅτι καθὼς ἠμποροῦσί τινὰς νὰ σπείρῃ γράμμα εἰς ἄλλον κάποιαν δύω τρόπους, ἢ νὰ εἴπῃ εἰς τὴν γραφίαν καὶ τὰ ἴδια λόγια ὁποῦ θέλει νὰ γράψῃ, ἢ μόνον νὰ εἴπῃ τὸ νόημα, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὸν γραφέα νὰ ἐκθέσῃ τὸ νόημα ἐκεῖνο μὲ ἐδικήν του φράσιν καὶ λόγια· ἔτζι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἢ

σεως· τί λοιπὸν ὦ μακάριε Παῦλε; διὰ τοῦτο δὲν θέλεις νὰ ἀγνοῶν περὶ τῶν κεκοιμημένων οἱ Θεσσαλονικεῖς, μόνον διὰ νὰ μὴ λυπῶνται; Καὶ πῶς δὲν λέγεις καλίτερα, ὅτι δὲν θέλεις νὰ ἀγνοῶν διὰ νὰ μὴ κολασθῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λυπῶνται; καὶ μᾶς ἀποκρίνεται· ἐγὼ τοὺς λέγω νὰ μὴ λυπῶνται διὰ τοὺς κεκοιμημένους, διὰ τί ἡ λύπη αὕτη (δηλαδὴ ἡ ὑπερβάλλουσα) προξενεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν κόλασιν.

14. „ Εἰ

ρωπίσει λέ· διὰ τί ἀνίσως ὁ ψζ'. Κατὰ τὸν Οἰκουμενικὸν ε'. Σωσθῆ προσάξῃ οὐδὲ εἰς τὰ κατοχύμενα τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ μὴ μένῃ τινὰς ἢ νὰ κοιμᾶται ἢ ζωντανὸς ἔτι ὢν, τόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ μὴ μένουν θαπτόμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ νεκροί, οἱ βρώμη ἢ δυσωδίας γέμοντες; Ὅτι δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἢ ὅλοι Ἱερεῖς ἢ λαϊκοὶ πρέπει νὰ ἀσπάζωνται τὸν κοιμηθέντα, μαρτυρεῖ ἐπὶ λέξεως ὁ Ἀρεοπαγίτης θεῖος Διονύσιος· „ τὸν „ λέσας δὲ αὐτὸν (τὸν κοιμηθέντα δηλ.) ὁ Ἱεράρχης, „ αὐτὸς τε ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, ἢ ἐξῆς οἱ τα„ ράττες ἅπαντες· ἡδὺς γάρ ἐστι καὶ τίμιος ἅπασι τοῖς „ θεοειδέσιν, ὁ κατὰ θείαν ζωὴν τετελειωμένος“· (Κεφ. ἡ. περὶ Ἐκκλησ. Ἱεραρχ.) ὅθεν ἡ συνήθεια ὅπου ἐπικρατεῖ εἰς μερικὰς τόπους, ἢ δὲν ἀσπάζονται τὸν κοιμηθέντα οἱ Ἱερεῖς, ὅπου ἔχουν νὰ λειτουργήσουν, ἰσοδαίμη ἐστὶ ἢ ἀλλοτρία τῶν Χριστιανῶν· ἢ ἀκολούθως, οἱ τοιοῦτοι φυλάττοντες, ἰουδαΐζουσι κατὰ τοῦτο· τῶν Ἰουδαίων γὰρ ἦτον ἔθος νὰ νομίζουν ἀκάθαρτον τὸ νὰ ἐγγίσουν εἰς σῶμα νεκρὸν, ἀλλ' ἐχὶ τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν οἱ τοιοῦτοι ἂς διορθωθῶν, ἵνα μὴ ἂς ἐπιτιμῶνται ἀπὸ τοὺς Πνευματικοὺς, ἢ ἁγίους Ἀρχιερεῖς. Ὁμοίως πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται ἢ ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες, ἢ οἱ ἄνδρες, ὁπὸ πηγαίνουν ἐπάνω εἰς τὰς πάφους τῶν νεκρῶν, ἢ κλαίουν· ὁμοίως ἢ ἐκεῖνοι ὁπὸ δὲν θέλουν νὰ ὑπάγουν διὰ νὰ ἀκέσουν τὴν λειτουργίαν, ἢ τὴν ἄλλην ἀκολουθίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην, ὅπου ἐνταφιάσθη κανένας τῶν συγγενεῖς.

Πλὴν ἢ τοῦτο προσθέτομεν εἰς τὴν παρῦσαν ὑποσημείωσιν, ὅτι καθὼς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ κλαίουν πικρῶς, ἢ νὰ θρηνοῦν ἀμέτρως ἢ περισσότερον ἀπὸ τὸ πρέπον τοὺς νεκροὺς συγγενεῖς των, ὡς λέγουσιν ἐδῶ, τόσον ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅσον ἢ οἱ τοῦ θείου Ἀποστόλου ἑρμηνευταὶ ὁ Χρυσορρήμων, ἢ ὁ Θεοδώρητος, ἔτζι οἱ αὐτοὶ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ μένουν ἐν ἀπὸ ἐναντίου ἀσυμπαθεῖς, ἄλυποι, ἢ ἀναίσθητοι εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τους, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῶν θηρίων, ἢ ἀνοήτων, ἢ ὄχι τῶν λογικῶν ἢ αἰσθητικῶν ἀνθρώπων· ἢ καθὼς τὸ πικρῶς κλαίειν τοὺς ἀποθανόντας, εἶναι ὑπερβολὴ, ἔτζι ἢ τὸ μηδόλως κλαίειν αὐτοὺς, εἶναι ἔλλειψις· ὑπερβολὴ δὲ ἢ ἔλλειψις εἶναι ἐξίσου ἢ τὰ δύω κακὰ, ἢ κατηγορημένα. Πρέπει λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ νὰ λυπῶνται, ἢ νὰ δακρύουν ὀλίγον εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τους, διὰ τρία αἴτια· α'. διὰ τί ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἔργον ἢ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· ἄτοπον! ἀλλὰ ἔργον, ἢ ἐνέργεια τοῦ διαβόλου, ἢ τῆς ἁμαρτίας· οὔτε εἶναι φυσικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ παρὰ φύσιν· „ ὁ Θεὸς γὰρ φησιν ὁ Σολομών, „ θάνατον οὐκ ἐποίησεν“. (Σοφ. α'. 13.) Καὶ πάλιν λέγει· „ ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ.. „ φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον“· (Σοφ. β'. 23.) ὅθεν ἐπειδὴ ἢ ὅσοι ἀποθάνῃ, ὑστεροῦνται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἥτις εἶναι ἐνέργεια Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἢ ὁ Σειράχ παραγγέλλει νὰ κλαίωμεν τοὺς· „ ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε γὰρ φῶς“· (Σιρ. κβ'. 9.) β'. ἢ χειρότερον αἴτιον, διὰ τὸ ἑτοῖμον οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ λυποῦνται ὀλίγον εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τους εἶναι, διὰ τί αὐτοὶ, καθ' ὁ ἄνθρωποι, ἔχουν ἁμαρτίας· ἡ δὲ ἁμαρτία χωρίζει τὸν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ διὰ τοῦτο εἶναι ἀξία λύπης ἢ δακρύων· ἢ ὅσον περισσότερον ἡ ζωὴ τῶν ἀποθανόντων εἶναι πονηρὰ, τόσον περισσοτέρα πρέπει νὰ γίνεται ἢ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν λύπη· ἢ μάλιστα ἐκεῖ αὐτοὶ δὲν ἀπέθανον μὲ τὸν πρέποντα προπαρασκευὴν τῆς ἀληθοῦς διορθώσεως, ἢ μετανοίας, ἐξομολογήσεως, ἢ μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων· εἰς τοὺς τοιούτους γὰρ ἁρμόζει ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Σειράχ· „ τέκνον, ἐπὶ νεκρῷ κα„ τάκλαε δάκρυα, ἢ ὡς δεινὰ πάσχων ἐπῆρξε θρῆνε.., „ τὶ χρηστὸν κλαυθμὸν, ἢ θέρμανον κοπετὸν... μηνύθη„ τι τῷ κρίματι αὐτοῦ, ὅτι ἄπω, ὡς ἢ τὸ σόν· ἐμοὶ „ χθὲς, ἢ σοὶ σήμερον“. (Σιρ. λη'. 16.) ἐξιλεώτας γὰρ ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἀποθανόντας, διὰ τὴν λύπην ἢ τὰ δάκρυα τὰ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ἐκχυόμενα ὑπὸ τῶν ζώντων ἀνθρώπων· γ'. δὲ ἢ τελευταῖον, διὰ τί ἂν τὰ ἄλογα ζῶα φυσικῷ τῷ τρόπῳ λυποῦνται, πολλὰ δὲ ἢ δακρύουν, ὅταν χωρίζωνται ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, πολλῷ μᾶλλον πρέπει μετρίως νὰ λυποῦνται διὰ τὸν χωρισμὸν τῶν ἀποθανόντων συγγενῶν τους οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι; ἔφη γάρ τις τῶν Πατέρων ὅτι· „ εἶδον ἐγὼ „ ἢ βοῦν δακρύσαντα, διαζευχθέντα ποτὲ τοῦ ὁμοζύ„ γος“.

Ταῦτα δὲ ὁποῦ λέγομεν, ἐβεβαίωσε μὲ ὁ Κύριος, δακρύσας εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου, διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς ἡμᾶς, ἢ νομοθεσίαν, μήτε νὰ ἡμεθα ἀσυμπαθεῖς, ἢ παντελῶς ἄλυποι εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν μας· μήτε πάλιν νὰ ἡμεθα φιλόλυποι, ἢ πολύθρηνοι, εἰς αὐτούς. Βεβαιοῖ δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος οὕτω λέγων· „ ὁ Κύριος παναχό„ θεν τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερείδων, μέτροις τισὶ ἢ ὅροις „ τὰ ἀναγκαῖα περιέλαβε παθη, τὸ μὲν ἀσυμπαθὲς, „ ὡς θηριώδεις ἐκκλίνων, τὸ δὲ φιλόλυπον, καὶ πολύ„ θρηνον, ὡς ἀγενὲς παραιτούμενος· δι' ὅπερ ἐπιδακρύ„ σας τῷ φίλῳ, αὐτός τε τὴν κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης „ φύσεως ἐπεδείξατο, ἢ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἑκάτερα ὑπερβο„ λῶν ἠλευθέρωσε, μήτε καταμελαχίζεσθαι πρὸς τὰ πά„ θη, μήτε ἀναισθήτως ἔχειν τῶν λυπηρῶν ἐπιτρέπων... Καὶ πάλιν· „ ὅπω ἢ τὸ δάκρυον τῆ Κυρίᾳ, ἐκ ἔστι „ νομοθεσία πρὸς τὸ θρηνεῖν, ἀλλὰ μέτρον δυσχημονέσα„ των ἐκτεθεὶ, καὶ κανὼν ἀκριβὴς, καθ' ὃν προσῆκε „ σεμνῶς ἢ εὐσχημόνως τοῖς τῆς φύσεως ὅροις ὑμνεῖσθαι, διαφέρων τὰ λυπηρά· ἔστε ἐν γωυαιξὶν, ἔστε ἀν„ δράσιν ἐπιτρέπεται τὸ φιλοπενθὲς, καὶ πολυδάκρυ· „ ἀλ' ὅσον ἐπισυγγνάσαι τοῖς λυπηροῖς, ἢ μικρόστι δά„ κρυον ἀποσάξαι, ἢ τοῦτο ἱσυχῇ, μὴ ἀναβρυχόμε„ νον, μηδὲ ὀλολύζοντα, μηδὲ καταῤῥηγνύμενον τὸν „ χιτῶνα, ἢ κόνιν καταχεόμενον· μηδ' ἄλλο τί τοιῦ„ τον ἀχημοτοῦντα τῶν ἀπαιδεύτων ἐκείνων τρόπων τὰ „ ἀνθρώπινα“. (Λόγ. περὶ Εὐχαριστίας) Εἰς μὲν ἂν τοὺς ἁπλοὺς θανάτους τῶν Χριστιανῶν, ὅπω μετρίως πρέπει νὰ λυπώμεθα, καὶ νὰ δακρύωμεν· εἰς δὲ τοὺς θανάτους τῶν Ἁγίων παντελῶς δὲν πρέπει νὰ λυπώμεθα, ἀλλὰ

μᾶλι-

Digitized by Google

14. „Εἰ γὰρ πιςεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέςη, οὕτω, καὶ ὁ „Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ".

Καθὼς, λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέςησε τὸν Κύριον Ἰησοῦν τὸν σωματικῶς παθόντα, καὶ ἀποθανόντα, ἔτζι καὶ ἡμᾶς θέλει ἀναςήσει. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ἐπὶ μὲν τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἤδη ἔγινεν ἡ ἀνάςασίς του, διὰ τοῦτο, λέγει θαρρετὰ ὁ Ἀπόςολος ὅτι ἀπέθανεν· ἐπὶ ἡμῶν δὲ, ἐπειδὴ ἡ ἀνάςασίς μας ἀκόμη δὲν ἔγινεν, ἀλλὰ μέλλει νὰ γένῃ, διὰ τοῦτο λέγει τοὺς κοιμηθέντας, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς κοιμήσεως, ὅτι ἔχουν νὰ ςηκωθοῦν, καὶ νὰ ἀναςηθοῦν· „Μὴ γὰρ ὁ κοιμώμενος, φησὶν ὁ Δαβὶδ, οὐχὶ προσθήσει „τοῦ ἀναςῆναι"; (Ψαλ. μ΄. 9.) (1) Τὸ δὲ „τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει" καπὰ δύω τρόπους νοεῖται· ἢ ὅτι θέλει τοὺς φέρει διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι ὁ Ἰησοῦς θέλει γένῃ μεσίτης τῆς ἀναςάσεως αὐτῶν, καὶ θέλει τοὺς παραςήσει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός· ἢ τὸ, κοιμηθέντας, σύνεται μὲ τὸ, διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤγουν ὁ Θεὸς θέλει φέρει εἰς τὴν δόξαν καὶ βασιλείαν του τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι τοὺς πιςοὺς, καὶ δικαίους Χριςιανούς· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι Χριςιανοὶ, τὸν Χριςὸν ἔχοντες κάτοικον εἰς τὴν καρδίαν των διὰ τῆς Πίςεως, καὶ χάριτος, κοιμῶνται, καὶ ἀποθνήσκουν διὰ τοῦ Ἰησοῦ. Περὶ μερικῆς ἀναςάσεως λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ, ἤτοι περὶ τῆς μετὰ δόξης ἀναςάσεως τῶν πιςῶν, τῆς σὺν τῷ Κυρίῳ γινομένης· ταυτὸν εἰπεῖν περὶ τῆς ἀναςάσεως τῶν δικαίων, τῶν ἐν πίςει, καὶ χάριτι τελειωθέντων· τούτους γὰρ ὁ Θεὸς ἄξει σὺν αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ, ἤτοι ἁρπάσει ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ κόσμου μὲ τὰς νεφέλας σὺν τῷ Κυρίῳ. Περὶ μερικῆς, λέγω, ἀναςάσεως ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ, περὶ τῆς ὁποίας δὲν ἤξδραν οἱ Θεσσαλονικεῖς, καὶ ὄχι περὶ τῆς καθολικῆς πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ περὶ αὐτῆς ἤξδραν. Θέλει λοιπὸν τώρα ὁ Ἀπόςολος νὰ παρηγορήσῃ τοὺς Χριςιανοὺς, μὲ τὸ νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ ἀνάςασις τῶν πιςῶν ἔχει νὰ γένῃ σύντομος καὶ μὲ δόξαν πολλὴν, καὶ ἐκ τούτου νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὴ λυπῶνται διὰ τοὺς κεκοιμημένους· διότι ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι καὶ πιςοὶ καὶ ἄπιςοι ἔχουν νὰ ἀναςηθοῦν, δὲν ἔχουν ὅμως καὶ ὅλοι νὰ ἀναςηθοῦν μὲ δόξαν καὶ τιμὴν, ἀλλὰ μόνοι οἱ πιςοὶ, ἤτοι οἱ τὴν πίςιν ἔχοντες σωτροφευμένην μὲ τὰ καλὰ ἔργα, ταυτὸν εἰπεῖν οἱ δίκαιοι.

15. „Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου".

Ἐπειδὴ ἔμελλεν ὁ Ἀπόςολος νὰ εἰπῇ σῶα παράδοξον πρᾶγμα, διὰ τοῦτο κάμνει αὐτὸ ἀξιόπιςον διὰ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου. Δὲν σᾶς λέγω, ὦ Χριςιανοὶ, λέγει, ἀπὸ λόγισμόν, τοῦτο ὁποῦ μέλλω νὰ εἰπῶ, ὄχι, ἀλλὰ τὸ ἔμαθον ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριςόν· ἐπειδὴ ὁ Θεόπνευςος Παῦλος, τόσον τὸν λόγον τοῦτον, ἤκουσε ῥητῶς, καὶ αὐτολεξεὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν Διδάσκαλόν του Χριςὸν, δι' ἀποκαλύψεως δηλαδὴ, καὶ ἐμπνεύςεως θείας, ὅσον καὶ ἐκεῖνον, ἤγουν τὸ „μακάριόν ἐςι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν" καθὼς ἀναφέρεται εἰς τὰς Πράξεις· (Πράξ. κ΄. 35.) τὰ δὲ ἄλλα λόγια ὁποῦ ἔλεγεν ὁ Παῦλος, τὰ ἔλεγε μὲν διὰ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὄχι ὅμως καὶ ῥητῶς, καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (2).

„Ὅτι

μάλιςα καὶ νὰ χαίρωμεν πνευματικῶς, καὶ νὰ ἑορτάζωμεν, ὡσὰν ὁποῦ οἱ Ἅγιοι ἦναι φανερῶς νικηταὶ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀξίας ὕσης λύπης καὶ δακρύων πολλῶν, καὶ ὁ θάνατος τούτων, ἦναι φανερὰ πρόξενος ἀληθινῆς ζωῆς. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πγ΄. Κανόνος τῆς ς΄. Συνόδου ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(1) Καὶ ὁ σοφὸς δὲ Φώτιος τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει· „τί δήποτε, ὅταν μὲν περὶ τοῦ Χριςοῦ διαλέγηται „Παῦλος, θάνατον καλεῖ τὸν ἐκείνου θάνατον, ὅταν δὲ „περὶ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς, κοίμησιν αὐτὸν, καὶ θά„νατον ὀνομάζει· καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τοίνυν „μνηθεὶς τῆς τελευτῆς τῶν ἀνθρώπων, οὐδαμοῦ θάνατον „λέγει, ἀλλὰ κοίμησιν, ἵνα τῷ ὀδύνῃ παραμυθήσηται· ἔνθα γὰρ προεχώρησεν ἡ ἀνάςασις, θαρρῶν „καλεῖ θάνατον, ἐνθα δὲ ἐν ἐλπίσιν ἔτι μένει, κοί„μησιν καλεῖ, διὰ ταύτης παραμυθούμενος ἡμᾶς τὴν „προσηγορίας, καὶ χρηςὰς ἐλπίδας ὑποτείνων ἡμῖν· ἡ „γὰρ κοιμώμενος ἀναςήσεται πάντως· ἐπεὶ καὶ θάνατος „ἐδὲν ἕτερόν ἐςιν, ἢ μακροχρόνιος ὕπνος". (Ἀμφιλοχ: ἐπιμ. ρπζ΄.) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόςομος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποςόλου, τὰ ὁποῖα αὐτολεξεὶ ἠκολούθησεν ὁ Φώτιος.

(2) Λέγουσι γὰρ οἱ ἱεροὶ Θεολόγοι, ὅτι καθὼς ἠμποροῦμεν τινὰς νὰ συλλάβωμεν γράμμα εἰς ἄλλον κατὰ δύω τρόπους, ἢ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν γραφέα καὶ τὰ ἴδια λόγια ὁποῦ θέλει νὰ γράψῃ, ἢ μόνον νὰ εἴπῃ τὸ νόημα, καὶ νὰ φήσῃ τὸν γραφέα νὰ ἐκθέσῃ τὸ νόημα ἐκεῖνο μὲ ἰδικήν του φράσιν καὶ λόγια· ἔτζι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἢ ὅλα

„Ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυ-„ρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας".

Εἰκεῖνο ἀπὸ λέγει ὁ μέγας Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Ἐπιστολὴν, ἤγουν τὸ ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, (ά. Κορ. ιέ. 52.) τοῦτο τὸ ἴδιον μὲ ἄλλας λέξεις λέγει καὶ ἐδῶ· ἐπειδὴ γὰρ ἐφαίνετο πῶς εἶναι δύσκολον καὶ ὑπὲρ τὰς ὅρας τῆς φύσεως, νὰ ἀνασταθοῦν οἱ νεκροὶ, οἱ πρὸ πολλοῦ καταπαπσόντες καὶ διαφθαρσόντες· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ τότε ἀκόμη ζῶντες, δὲν θέλουν προλάβει ἐν τῇ ἀναστάσει, τοὺς πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντας καὶ διαλυθσόντας νεκροὺς, ἤτοι δὲν θέλουν προφθάσει νὰ ἀλλαχθοῦν, καὶ νὰ ἀφθαρτισθοῦν (1) οἱ τότε ζῶντες, προτίτερα ἀπὸ τοὺς πάλαι ἀποθανόντας· ὄχι, ἀλλὰ ἐξίσου καὶ τὰ δύω μέρη, ἐν τῇ αὐτῇ στιγμῇ ἔχουν νὰ ἀφθαρτισθοῦν, διὰ τὶ καθὼς εἶναι εὔκολον εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἀφθαρτίσῃ τοὺς ἔτι ζῶντας, ὁλοκλήρους ὄντας, ἔτζι ἐξίσου εἶναι εὔκολον εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἀφθαρτίσῃ, ἐν τῇ αὐτῇ ῥοπῇ, καὶ τοὺς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποθανόντας, καὶ εἰς τέσσαρα στοιχεῖα διαλυθσόντας. Λέγοντας δὲ ὁ Παῦλος ἡμεῖς οἱ ζῶντες, δὲν νοεῖ τοῦτο διὰ λόγου του, (ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἔμελλε νὰ ζῇ ἕως εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάστασιν.) ἀλλὰ τὸ λέγει διὰ τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς ὁποῦ μέλλουν τότε νὰ εὑρεθοῦν ζωντανοί· διὰ τοῦτο γὰρ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου"· εἰς τὸ ἰδικόν του γὰρ πρόσωπον φανερόνει ὁ Ἀπόστολος τοὺς τότε εὑρεθησομένους Χριστιανούς· ὁ δὲ μακάριος Μεθόδιος, ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως Λόγῳ, ζῶντας μὲν, ἐννοεῖ τὰς ψυχὰς, κοιμηθέντας δὲ, τὰ σώματα· τοῦτο διδάσκωντας, ὅτι αἱ ζῶσαι ψυχαὶ, δὲν θέλουν προλάβει τὰ σώματά των, τὰ πρὸ πολλοῦ διαφθαρσόντα· ἐπειδὴ πρῶτον ἀνασαίνονται τὰ σώματα, ἵνα αὐτὰ ἀπολάβωσιν αἱ ψυχαί (2)· αἱ ὁποῖαι, λέγει, ὅτι περιλείποιται, καὶ ἀπομένουν ἕως εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, διὰ τὶ εἶναι ἀθάνατοις. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν 51. καὶ 52. στίχων τοῦ ιέ. Κεφαλ. τῆς πρὸς Κορινθ. πρώτης.

16. „Ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ Ἀρχαγγέλου, καὶ „ἐν σάλπιγγι Θεοῦ, καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ".

Μὴ ἀπιστήσητε, λέγει, εἰς τοῦτο ὁποῦ σᾶς λέγω Χριστιανοὶ, διὰ τὶ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος θέλει προσάξει τοῦτο· πῶς δὲ θέλει τὸ προσάξει; μὲ φωνὴν Ἀρχαγγέλου (3) τοῦ ἰσαμένου ἐπάνω εἰς τοὺς ἄλλους κατωτέρους Ἀγγέλους, καὶ λέγοντος εἰς αὐτούς· „Ἑτοίμους ποιεῖτε „πάν-

---

ὅλα τὰ λόγια τῶν Θείων Γραφῶν ὑπαγόρευσε, ὅσον τῆς Παλαιᾶς, ὅσον καὶ τῆς Νέας, ἤς ἐστι μέρος καὶ αὐτὴ θεία Παύλου Ἐπιστολή, καθὼς μαρτυροῦσι τοῦτο ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος, ὁ Ἰουστῖνος, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὁ Ὠριγένης, ὁ Ἀθηναγόρας, ὁ Ἀυγουστῖνος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· ἤ μᾶλλον τὰ μυστηριώδη καὶ κρυπτότερα λόγια τῶν Γραφῶν, καθὼς λέγουσι Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεύς, καὶ ὁ θεῖος Ἱερώνυμος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος ὕστερ· τὰ δὲ ἰσοριακὰ, καὶ ἄλλα ἔχοντα λόγια τῶν Γραφῶν, ἐγραφήσαν μὲν μὲ ἐπισασίαν καὶ φώτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ ἴδιον ὅμως χαρακτῆρα τῶν συγγραφαμένων· ἐπειδὴ ὅμως ἡ διαφορὰ ὁποῦ εἶναι ἀναμέσα εἰς τὰς δύω δόξας αὐτὰς, εἶναι ὀλίγη καὶ παραμικρά· (καὶ ἡ δύω γὰρ δόξαις φρονοῦσιν, ὅτι τὰ κρυπτότερα μέρη τῶν Γραφῶν ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὑπαγορεύθησαν· διὰ τὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον παρὸν καὶ ἐνοικοῦν εἰς τοὺς θείους Συγγραφεῖς, δὲν ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ πλανηθοῦν·) διὰ τοῦτο ἄρα καὶ πάντα τὰ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς, ἀκολούθως δὲ καὶ πάντα τὰ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς αὐταῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι θεόπνευστα ῥήματα Θεοῦ· ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ἀληθὴς· (Ῥωμ. γ'. 4.) ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, θεόπνευστον ὀνομάζει κάθε ἱερὰν Γραφὴν λέγων· „πᾶσα Γραφὴ θεό-„πνευστος". (β'. πρὸς Τιμόθ. γ'. 16.) Ὅρα δὲ καὶ τὴν πλατυτέραν ὑποσημείωσιν τοῦ τέ. Κανόνος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ ἡμῶν Κανονικῷ.

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν σοφὸν Γεννάδιον, καὶ ἡ ἀνάγκη, καὶ ἀφθαρσία τῶν τότε ζώντων, διπλῆ ἔχει νὰ γένῃ· τῶν μὲν δικαίων, εἰς ζωὴν αἰώνιον, τῶν δὲ ἁμαρτωλῶν, εἰς κόλασιν αἰώνιον. (Λόγ. χειρογράφ. περὶ τῆς δευτέρας Παρουσίας.)

(2) Τὸ πρῶτον εἶδε πρέπει νὰ νοήσωμεν κατὰ τάξιν, καὶ ὄχι κατὰ χρόνον· ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἀνωτέρω Γεννάδιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως· „ἅμα τὰ σώματα τὰ „περὶ νενεκρωμένα ἀνασήσονται, καὶ ἅμα πᾶσαι αἱ ψυ-„χαὶ εἰσοικισονται, καὶ οἱ ζῶντες θὰ ἐν τοῖς σώμασιν „ἀλλοίωσιν πάσχουσι". (Λόγῳ περὶ δευτέρας Παρουσίας.) Καὶ πάλιν· „οἱ νεκροὶ ἀνασήσονται τῇ τῆς θείας „φωνῆς δυνάμει, ἐν μιᾷ ῥοπῇ, καὶ ἅμα τῆς φωνῆς „γενομένης καὶ τῆς αὐτῶν ἀναστάσεως, ὥστε καὶ τῇ φωνῇ „αὐτὰς εὐθὺς ἀνασῆναι, καὶ ἀνασάντας, τῆς φωνῆς ἐπα-„κουσαι". (Αὐτόθι.)

(3) Γεώργιος ὁ Κορέσιος καὶ Γεώργιος ὁ Σύγγελος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ θέλουσι, ὅτι ὁ Ἀρχάγγελος οὗτος νὰ ἦναι ὁ ἄρχων Μιχαήλ· καὶ βεβαιοῦσι τοῦτο ἀπὸ τὸν Προφήτην Δανιήλ· ὁ γὰρ εἰς τὸν Δανιὴλ λαλῶν Ἀρχάγ-

γελος

„ παῦτας". ὅτι ἐποιμάσατε τὰς νεκρὰς ὅλας „ πάρεσι γὰρ ὁ Κριτής". ἤγεν διὰ τί ἔφθασεν ὁ Κριτὴς· πολλαὶ δὲ θέλει εἶναι αἱ σάλπιγγες, ὅτι ἡ τρομπέτας· ἀλλὰ εἰς τὴν ὑστερινὴν σάλπιγγα ἤγουν τρουμπέταν θέλει καταβῆ ὁ Κριτής. Τοῦτο δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην· „ Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμε„ θα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίσει γὰρ καὶ οἱ νε„ κροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα". (ά. Κορ. ιέ. 51.) διότι καθὼς ὁ Πατὴρ ὅταν ἐκατέβη εἰς τὸ Σίναιον ὄρος, καὶ Ἀγγέλους ἔχει ὑπηρετοῦντας, καὶ σάλπιγγας· ἔτζι καὶ ὁ Υἱὸς, ὡς Βασιλεὺς καὶ Θεὸς, θέλει ἔχει ὑπηρετοῦντας εἰς τὴν δευτέραν του παρουσίαν καὶ κατάβασιν, Ἀγγέλους, καὶ σάλπιγγας· ἢ καὶ ἄλλο νοεῖται· ὅτι ἡ μὲν προσταγὴ τοῦ Θεοῦ θέλει κάμει τὴν γῆν νὰ ἀναδώσῃ τὰ σώματα τῶν νεκρῶν μεταβεβλημένα εἰς ἀφθαρσίαν· ἡ δὲ φωνὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου, θέλει ἐνεργήσει διὰ μέσου Ἀγγέλων ἄλλων ὑπηρετούντων, τὸ νὰ συναχθοῦν εἰς σὰν τόπον οἱ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς διεσκόρπισοι νεκροὶ, ἀφ' οὗ ἀναστηθοῦν ἐκ τῶν μνημάτων (1). Προσθέττει δὲ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος· „ Εἰ „ δὲ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει, συμμέτρως τοῖς τότε παροῦσι μεγεθυνομένης ἠχῆς, οὐκ ἤνεγκεν ὁ λαὸς „ τὴν τοῦ δέους ὑπερβολὴν, ἀλλὰ πρὸς τὸν μέγαν ἔφη Μωσέα· λάλει πρὸς ἡμᾶς σὺ, καὶ μὴ „ λαλείτω ὁ Θεὸς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν· (Ἔξοδ. κ'. 19.) τίς οἴσει τὴν „ ἐπερχομένην τότε φωνήν";

„ Καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ, ἀναστήσονται πρῶτον".

Οἱ νεκροὶ, λέγει, οἱ ἐν Χριστῷ, ἤτοι οἱ πιστοὶ, καὶ δίκαιοι Χριστιανοὶ, θέλουν ἀναστηθῆν πρῶτον· ἐπειδὴ γὰρ μέλλουν νὰ ἁρπαχθῆν ἀπὸ τὰς νεφέλας, καὶ νὰ ἀναληφθοῦν εἰς τὸ ὕψος, διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ προϋπαντήσουν τὸν Βασιλέα Χριστὸν, ἐρχόμενον μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, διὰ τοῦτο καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἀναστήνονται· οἱ δὲ ἄπιστοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὕστεροι θέλουν ἀναστηθῆν· ὡσὰν ὅπου αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι, δὲν ἔχουν νὰ ἁρπαχθῆν μὲ τὰς νεφέλας, μήτε ἔχουν νὰ ὑπάγουν εἰς προϋπάντησιν τοῦ φοβεροῦ Κριτοῦ, ἀλλ' ἔχουν νὰ μείνουν κάτω, προσμένοντες τὴν παρουσίαν του (2).

17. „ Ἔπει-

γελος Γαβριὴλ ὅπου λέγει πρὸς αὐτὸν· „ Καὶ ἐν τῷ „ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὁ μέ„ γας, ὁ ἐστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου". καὶ ἀκολούθως ἐπιφέρει „ Καὶ πολλοὶ (ἀντὶ τοῦ πάντες) τῶν κα„ θευδόντων ἐν γῇ χώματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς „ ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμὸν, καὶ εἰς αἰσχύνὴν „ αἰώνιον". (Δανιὴλ ιβ'. τ.) Ποία δὲ θέλει εἶναι καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ; ὁ μακάριος Χρυσόστομος μᾶς τὸν φανερόνει, ὅτι θέλει εἶναι ἡ φωνὴ ἐκείνη ὁποῦ λέγει ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· „ Μέσης δὲ „ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐ„ ξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ". (Ματθ. κέ. ς'.) Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοδώρητος· ὁ δὲ Κύριλλος Ἱεροσολύμων ὅπου φησίν· „ Ἀρχάγγελος προσφωνεῖ καὶ λέ„ γει πᾶσιν· ἐγείρεσθε εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου". (Κατηχ. ιέ.)

(1) Ἡ δευτέρα αὕτη ἁρμωνία τοῦ Ἀποστολικοῦ ῥητοῦ εἶναι πλέον προσφυὴς καὶ σύμφωνος μὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου· ἐπειδὴ διὰ φωνῆς, ἤτοι διὰ προσαγῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἔχουν νὰ ἀναστηθῆν οἱ νεκροὶ, καθὼς τὸ λέγει μόνος του· „ ἔρχεται γὰρ φησιν ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ „ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ„ πορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν „ ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρί„ σεως". (Ἰωάν. ιέ. 28.) Ὅτι δὲ καὶ διὰ τῶν σαλπίγγων τῶν Ἀγγέλων ἔχουν νὰ συναχθοῦν εἰς σὰν τόπον οἱ διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστηθέντες, καὶ τοῦτο μᾶς λέγει ὁ Κύριος· „ Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς Ἀγγέλους αὐ„ τοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι „ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' „ ἄκρων οὐρανῶν, ἕως ἄκρων αὐτῶν". (Ματθ. κ'. 31.) Σημειώσαι δὲ ὅτι ὁ σοφὸς Φώτιος, καὶ ὁ Οἰκουμενίου σάλπιγγας καὶ τρουμπέτας ἐνόησαν τροπικῶς τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις· „ ὥσπερ γὰρ ἡ σάλπιγξ ὑδεὶ ἴδιον „ ἦχῆ, ἀλ' ὅπερ ἂν ὁ τεχνίτης ἐμπνεύσῃ· οὕτω καὶ αἱ „ τοῦ Θεοῦ σάλπιγγες οὐδεὶ ἴδιον σημαίνουσι ἦχος· „ ἀλ' ὅπερ ἂν ὁ κοινὸς Δεσπότης, καὶ Δημιουργὸς διὰ τοῦ „ Ἀρχαγγέλου αὐταῖς ἐγκελεύσῃ". Ἄλλοι δὲ Πατέρες θέλουν, ὅτι ἔχουν νὰ ἠχήσουν ὥστε καὶ σάλπιγγες· δηλοῖ δὲ ἡ ἐμπνεύσεις καὶ τὸ ἐμφύσημα τῶν σαλπίγγων τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ζωοποιὸν ἐμφύσημα τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς· (Κυριακῇ τῆς Ἀποκρέω) „ ὥσπερ γὰρ διὰ τοῦ ἐμφυσήματος ἐκείνου ἐζωο„ ποιήθη ὁ Ἀδάμ, ὅπω καὶ διὰ τοῦ ἐμφυσήματος τῶν ἀγ„ γελικῶν σαλπίγγων, ζωοποιηθήσονται οἱ τοῦ Ἀδὰμ ἀ„ πόγονοι νεκροί". ἀγκαλὰ καὶ τὴν ζωοποίησιν τῶν νεκρῶν, κυρίως ἔχει νὰ ἐνεργήσῃ ἡ τοῦ Θεοῦ φωνὴ, καὶ τὸ κέλευσμα, ὡς προείπομεν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι νεκροὺς ἐν Χριστῷ ἐδῶ λέγει, ὄχι μόνον τοὺς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον πιστεύσαντας Χριστιανοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ πρὸ τοῦ νόμου λαμπρύναντας δικαίους τοὺς τελειωθέντας ἐν τῇ πίστει τοῦ ἐλθησομένου Χριστοῦ· δι' ὃ καὶ περὶ τούτων ἔλεγεν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „ καὶ οὗτοι πάντες „ μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν „ ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προ„ βλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι". (Ἑβρ. ιά. 39.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐγρα-

φεν

17. „Ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρ-
„παγησόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, εἰς ἀέρα·
„καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα".

Ἀγκαλὰ καὶ οἱ νεκροὶ πρῶτοι ἀνασταίνονται, ἀλλ' ὅμως καὶ ἡμεῖς, λέγει, οἱ ζωντανοὶ (ἤγουν οἱ τότε διαρεθέντες ζωντανοὶ ἀπὸ τοὺς δικαίους Χριστιανούς· εἰς τὸ ἐδικόν του γὰρ πρόσωπον ἐκείνους φανερόνει ὁ Παῦλος, ὡς προείπομεν ἀνωτέρω) (1)· ἀγκαλὰ λέγω, καὶ οἱ νεκροὶ ἀνασταίνονται πρῶτοι, ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ τότε ζωντανοὶ διαρεθέντες Χριστιανοί, οἱ δίκαιοι, καὶ ἄξιοι δηλαδή, παραδοθοὺς ἀλλαγηθέντες, παρομοίως μὲ τοὺς ἀνασταθέντας νεκροὺς ἔχειν νὰ ἁρπαχθοῦν καὶ αὐτοὶ ἐν νεφέλαις, καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· καθὼς γὰρ ὁ Χριστός, ἀφ' ὁποὺ ἀνέστη, ἀνελήφθη καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ νεφέλαι· „νεφέλη γάρ φησιν ὑπέ-
„λαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν" (Πράξ. ά. 9.) τοιουτοτρόπως καὶ οἱ κατὰ Χριστὸν ζήσαντες Χριστιανοί, ὄχι μόνον θέλουν ἀνασταθοῦν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ θέλουν ἀναληφθοῦν· ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ αὐτὸ ἀμάξι, ἤγουν μὲ τὰς αὐτὰς νεφέλας, μὲ τὰς ὁποίας ἀνελήφθη καὶ ὁ Χριστός. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι ἀείσως ὁ Χριστὸς μέλλῃ νὰ καταβῇ κάπου, διὰ ποίαν αἰτίαν ἁρπάζει τοὺς δικαίους Χριστιανοὺς ἄνω; καὶ λέγομεν εἰς τοῦτο, ὅτι διὰ τιμιὰ, καὶ δόξαν τοὺς ἀνεβάζει· διότι, καθὼς ὅταν σᾶς Βασιλεὺς μέλλῃ νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς κάμμίαν πόλιν, ὅσοι μὲν εἶναι σύτιμοι, καὶ σύνδοξοι, ὑπάγουν καὶ προϋπαντοῦν τὸν Βασιλέα, ὅσοι δὲ εἶναι κατάδικοι, δὲν δύναινται ἔξω, ἀλλὰ προσμένουσι μέσα τὸν Βασιλέα διὰ νὰ τοὺς κρίνῃ· τοιουτοτρόπως καὶ τότε ἔχει νὰ γένῃ· καὶ οἱ μὲν δίκαιοι ἁρπάζονται ἀπὸ τὰ νέφαλα, καὶ πηγαίνουν μὲ παρρησίαν εἰς ὑπάντησιν τοῦ Κυρίου· καὶ μετὰ τοῦ κρίσιν, ἔχουν νὰ μένουν σώμενοι πάντοτε μαζὶ μὲ τὸν Βασιλέα Χριστὸν, (ἡ ὁποία σῶσις αὕτη, εἶναι ὅλων τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον) συμβασιλεύοντες, καὶ συνδοξαζόμενοι μὲ αὐτὸν αἰωνίως (2)· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, κἂν καὶ Χριστιανοὶ εἶναι, ὅμως μένουσιν οἱ ἄθλιοι κάπου ἐντροπιασμένοι καὶ ἀπαρρησίαστοι, καὶ ἀφ' ὁποὺ κριθοῦν, ἔχουν καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τοῦ αἰῶνιον κόλασιν (3).

18. „Ὥστε

φεν· „ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ (οἱ „φοβούμενοι δηλαδὴ καὶ ἐν νόμῳ, καὶ μετὰ νόμου δικαιω-„θέντες ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ πίστει) ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐ-„τοῦ· εἶτα τὸ τέλος". (ά. Κορ. ιέ. 23.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ σοφὸς Γεννάδιος· „σωφρονῶμεν „δὲ καὶ ἑαυτοὺς τοῖς ζῶσιν ὁ Παῦλος, ἅτε φοβοὺς τοὺς „τὴν ζησομένην ἄχρι τῆς τῶν καιρῶν συντελείας, τὸν „λόγον τοῦτον ποιούμενος, καὶ ὡς παρούσι πᾶσι δια-„λεγόμενος". (Αὐτόθ.)

(2) Ὅθεν ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὁ τοῦ θείου Παύλου μαθητὴς, ἑρμηνεύων τὸ, πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα τοῦ Διδασκάλου του τὸ ῥηθὲν, οὕτω λέγει· „Τότε δὲ, ὅταν ἀφθαρσίαι καὶ ἀθανασίαι γενώμεθα, καὶ „τῆς χαρισοδοῦς, καὶ μακαριωτάτης ἐφικώμεθα λήξεως, „πάντοτε σὺν Κυρίῳ, κατὰ τὸ λόγιον, ἐσόμεθα· τῆς „μὲν ὁρατῆς αὐτοῦ Θεοφανείας ἐν πανηγύρεσι θεωρίαις „ἀποπληρούμενοι, φανοπάταις ἡμᾶς μαρμαρυγαῖς πε-„ριαυγαζούσης, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θεο-„πατῇ μεταμορφώσει· τῆς δὲ νοητῆς αὐτοῦ φωταδοσίας, „ἐν ἀπαθείᾳ, καὶ αὐλῷ τῷ νῷ μετέχοντες, καὶ τῆς ὑπὲρ „νοῦν ἑνώσεως ἐν ταῖς τῶν ὑπερφυῶν ἀκτίνων αἰγυά-„σοις καὶ μακαρίαις ἐπιβολαῖς, ἐν θειοτέρᾳ μιμήσει „τῶν ὑπερουρανίων νοῶν". (Περὶ θείων ὀνομ. κεφ. ά.)

(3) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος φέρει καὶ ἄλλου ὁμοίωσιν εἰς τοῦτο, ὅτι· „ὥσπερ πατρὸς φιλοσόφου παρα-„γενομένου, οἱ μὲν παῖδες, καὶ ἄξιοι παῖδες ὄναι, „ἐπ' ὀχήματος ἐξάγονται ἰδεῖν καὶ καταφιλῆσαι· οἱ δὲ „προσκεκρικότες τῶν οἰκετῶν, ἔνδον μένουσιν· οὕτω καὶ „τότε ἔσαι. Ποῖος ἄρα τρόμος ἔξει; ποῖος φόβος „τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπομένοντας; „μία γάρ φησιν, ἁρ-„πάζεται (ἤγουν γυνὴ) καὶ μία καταλιμπάνεται· καὶ „εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται". (Ματθ. κδ'. „μ'.) Τίς ἔσαι ἡ ψυχὴ ἐκείνων, ὅταν τοὺς μὲν αἰρο-„μένους ὁρῶσιν, ἑαυτοὺς δὲ ἀφιεμένους; ἄρα ἡ πάσης „γεέννης φοβερώτερον αὐτοὺς παῦται διασαλεύσαι δυνή-„σεται; ὑποθώμεθα τοίνυν ἤδη τῶν παρόντα τῷ λό-„γῳ. Εἰ γὰρ θάνατος ἀφνίδιος, ἢ πόλεων σεισμὸς, καὶ „ἀπειλαὶ, ἅπερ τοιοῦσι τοὺς ἡμετέρας ψυχὰς, ὅταν τὴν „γῆν ἀναῤῥηγμένην ἴδωμεν'... τίς ἄρα ἡμῖν ἔσαι ἡ „ψυχή; φρίξωμεν, παρακαλῶ, καὶ φοβηθῶμεν, ὡς „ἤδη πάντων γινομένων". (Ὁμιλ. ἡ. εἰς τὴν ά. πρὸς Θεσσαλ.) Καὶ πάλιν, λέγει· „Εἰδετέ ποτε τοὺς ἀ-„παγομένους τοῦ ἐπὶ θάνατον; ποίαν νομίζετε αὐτοῖς „εἶναι τοῦ ψυχήν; ἐγὼ πολλῶν ἤκουσα λεγόντων, τῶν „φιλανθρωπίᾳ βασιλικῇ μετὰ τοῦ ἀπαγωγὴν εἰς τὰ-„πίσω κληθέντων, ὅτι οὐδὲ ἀνθρώπους εἶδον τοὺς ἀν-„θρώπους, τεθορυβημένης αὐτῶν τῆς ψυχῆς καὶ ἐκτε-„πληγμένης, καὶ ἐξισηκίας. Εἰ τοίνυν σωματικὸς θά-„νατος ὕπνος ἡμᾶς φοβεῖ, ὅταν αἰώνιος παρεγγένηται, „τί πεισόμεθα"; (Αὐτόθ.) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις „ἐδίδαξε, δύω εὑρεθήσονται ἐν τῇ κλίνῃ, ἓς παρα-„λαμβάνεται, καὶ ἓς ἀφίεται· δύω ἐν τῷ μύλωνι, „μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται· δύω ἐν τῷ „ἀγρῷ, ἓς παραλαμβάνεται, καὶ ἓς ἀφίεται". (Λουκ. ιζ'. 34.) Διὰ μὲν τῆς κλίνης ἐφανέρωσεν ὁ Κύριος τοὺς πλουσίους, καὶ τρυφηλούς· διὰ δὲ τοῦ μύλου, ἐφανέρωσε τοὺς πτωχοὺς καὶ δούλους· διὰ δὲ τοῦ ἀγροῦ, ἐφανέρωσε τοῦ γεωργικοῦ ζωήν· καὶ διὰ μέσου αὐτῶν μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι κάθε ζωὴ, καὶ ἐπάγγελμα βίου, ἔχει καὶ σωζο-

18. „Ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις".

Μὲ τὰ λόγια, λέγει, αὐτὰ, παρηγορεῖσθε ὦ ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, καὶ μὴ θρηνεῖτε τοὺς ἐν Χριστῷ κοιμηθέντας συγγενεῖς σας ὑπὲρ τὸ πρέπον, δηλαδὴ, καθὼς θρηνοῦσι τοὺς νεκρούς των οἱ ἄπιστοι, οἱ μὴ ἐλπίζοντες ἀνάστασιν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ δόξαν αἰώνιον (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Περὶ δὲ τῶν χρόνων, καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοὶ, οὐ χρείαν ἔχετε „ὑμῖν γράφεσθαι".

Περιττὸν εἶναι, λέγει, καὶ δὲν συμφέρει τὸ νὰ ἠξεύρετε, ὦ ἀδελφοὶ, τοὺς χρόνους καὶ τοὺς καιροὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει νὰ γένῃ ἡ σωτέλεια· ἐπειδὴ τοῦτο οὐδὲ εἰς τοὺς Ἀποστόλους τε ὁ Κύριος ἐφανέρωσεν, ὅταν προσελθόντες ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· „Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρό-

„νῳ

σωζομένους, ἔχει καὶ κολαζομένους· διατί ἀπὸ κάθε εἶδος ζωῆς ἀνθρώπων, οἱ μὲν καλοὶ, καὶ φυλάττοντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ἔχουν νὰ ἁρπαχθοῦν ἀπὸ τὰς νεφέλας, καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου παντοῦ εἶτε ἔχει νὰ σωθοῦν· οἱ δὲ κακοὶ καὶ παραβάται τῶν ἐντολῶν, ἔχουν νὰ μείνουν κάτω, ἤτοι ἔχουν νὰ κολασθοῦν.

Σημείωσαι ὅμως ὅτι ἡ δόξα ἐκείνη καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν λαμβάνουν ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων· αὐτὴ λέγω ἡ χάρις καὶ δόξα, ἔχει καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν νὰ σκεπάσῃ τὰ σώματά των καὶ νὰ τὰ ἁρπάσῃ εἰς ἀέρα, ἵνα καὶ αὐτὰ ὁμοῦ μὲ τὰς ψυχὰς ἀναπαυθοῦν καὶ χαροῦν αἰωνίως εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καθὼς λέγει ὁ μέγας Μακάριος· „τὴν δό-„ξαν ἣν ἐντεῦθεν αἱ τῶν Ἁγίων πλησπάσι ψυχαὶ ἐκεί-„νη καλύψει, καὶ ἀμφιάσει τὰ γυμνὰ σώματα ἐν τῇ „ἀναστάσει, καὶ εἰς ἀέρινον ἀνερπάσα ποιήσει· καὶ οὕτω „λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ „ἅμα διηνεκῶς ἀναπαύσονται· ὃν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας „ὁ Θεὸς πτέρυγας αὐτῷ σωματικὰς ὡς οἷς πεπιστοῖς „οὐκ ἐνεπόδισεν, ἅπερ ταῖς τῶ Πνεύματος κατὰ τὴν ἀ-„νάστασιν παρέξειν αὐτῷ μέλλων, ἵνα χαίρῃ δι' αὐ-„τῶν, καὶ ἁρπάζηται, ὅτε πάντας τὸ Πνεῦμα βούλε-„ται· ταύτας δὲ ταῖς νοηταῖς πτέρυξας ταῖς τῶν Ἁγίων „ψυχαῖς ἀπὸ τῆς τῶν δίδοται ἔχειν, αἳ πρὸς τὸ ἀρά-„γνιον αὐτὰς μετεωρίζωσι φρόνημα". (Κεφ. β'. περὶ ὑψώσεως νοός.) Ὥστε ἐὰν ἀπὸ ἐδῶ δὲν λάβῃ τινὰς ταῖς πτέρυγας ταύτας, δὲν δύναται νὰ ἁρπαγῇ εἰς τὸν ἀέρα· Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς, παραφράζων τοὺς πεντήκοντα λόγους τοῦ μεγάλου Μακαρίου. „ὁ γάρ τις ἐνδον ἀπεθησαύρισε νῦν, τοῦτο πρόσ-„σιν ἔξω ποτε· καθάπερ ὁ ἔνδον τῶν ξύλων ἐν χαρτῷ-„νι χαρτὸς, ἔξω κατὰ τὸν ἔμπροσθεν καιρὸν γίνεται"· καὶ τῶν μὲν Ἁγίων, λέγει, ἡ θεοειδὴς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰκὼν καὶ μορφὴ, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐτυπώθη μέσα εἰς τὰς καρδίας των, αὐτὴ θέλει κάμει ποτὲ καὶ τὰ σώματά των θεοειδῆ, φωτεινὰ, καὶ ἀέρινα· τῶν δὲ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀκαθάρτων τὸ σῶμα, τὸ σκοτεινὸν σκήνωμα τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος, ὁποῦ ἐσκέπασε ἀπὸ πόρα τὴν ψυχήν των, καὶ ἔκαμε τὸν νοῦν των σκοτεινὸν καὶ ἄχρηστον, μὲ τὴν ἀχρηστίαν τῶν παθῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, αὐτὸ, λέγω, τὸ σκοτεινὸν σκήνωμα θέλει ἀποδείξει ἔξωθεν ποτὲ· ἀλοίμονον! καὶ τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτωλῶν, σκοτεινὸν ὁμοῦ καὶ γεμάτον ἀπὸ κάθε ἐντροπήν". (Κεφ. ρμ'. Φιλοκαλ. Σιλ. 747.)

(1) Σημειώμεν ἐδῶ τὴν ἀπορίαν ταύτην καὶ λέγομεν· διατί ὁ Παῦλος εἶπεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀνισαμένων δικαίων, δὲν ἀνέφερε καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν εἰς κόλασιν αἰώνιον ἀπερχομένων ἁμαρτωλῶν; Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, ἀποκρίνεται ὁ σοφὸς Φώτιος, καὶ λέγει, ὅτι διὰ τρεῖς αἰτίας δὲν ἀνέφερε ταύτην· πρώτην, διατί ὁ σκοπὸς τοῦ Παύλου, διὰ τὸν ὁποῖον ἀνέφερε περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἦτον διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς λυπημένους Θεσσαλονικεῖς διὰ τοὺς κεκοιμημένους αὐτῶν γονεῖς τε καὶ συγγενεῖς· ὅθεν δὲν ἔπρεπε μαζὶ μὲ τὰ χαρμόσυνα νὰ σμίγῃ καὶ τὰ λυπηρά· ἐπειδὴ ἂν ἔλεγε διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὴν αἰώνιον αὐτῶν κόλασιν καὶ καταδίκην, περισσότερον ἤθελε λυπήσῃ αὐτούς, παρὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ. Δευτέραν, διατί εἰδιαλέγετο εἰς πιστοὺς Χριστιανούς· οἱ δὲ πιστοὶ Χριστιανοὶ, ὅταν πολιτεύωνται κατὰ τὰς Δεσποτικὰς ἐντολὰς, δὲν λαμβάνουσι καμμίας κολάσεως δοκιμήν· ἀλλὰ ἐπερχόνται εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην αἰώνιον· ὅθεν δὲν ἦτον πρέπον νὰ ἀναφέρῃ εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν κόλασιν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀπίστων, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ξένων κακῶν νὰ σμίγῃ μὲ τὴν δόξαν καὶ τρυφὴν τῶν εἰς τοὺς πιστοὺς ἑτοιμαζομένην. Διὰ τρίτην δὲ καὶ τελευταίαν αἰτίαν δὲν εἶπε περὶ αὐτῶν, διατί ὁ Θεὸς ἐποίησε τὴν ἀνάστασιν καθ' αὑτὸ καὶ μὴ προηγούμενον σκοπὸν, καὶ κύριον τέλος, διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὴν ἀφθαρσίαν αὐτῶν, καὶ ἄφραστον δόξαν καὶ χαράν, καὶ ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, δι' ὅ,τι τὴν κόλασιν ἡτοίμασε διὰ τὸν διάβολον, καὶ τοὺς ἀγγέλους του, καθὼς λέγει ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος, καὶ ὄχι διὰ τοὺς ἀνθρώπους· ἀνίσως δέ τινες μὲ τὰς ἰδικάς των κακίας, διαλέγουν τὴν ἑτοιμασθεῖσαν κόλασιν τῷ διαβόλῳ, ἀντὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦτο φοερὸν ἔρχεται ἀπὸ τὴν κακὴν ἐκείνων προαίρεσιν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίαν καὶ φρόνησιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, αὐτὴν καθ' αὑτὴν τὴν φύσιν τῆς ἀναστάσεως ἐρμηνεύων, καὶ τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς αὐτὴν ἔκαμε, (ἐπειδὴ ὄχι διὰ τιμωρίαν προηγουμένως, ἀλλὰ διὰ μισθαποδοσίαν καὶ βραβεῖον ἡ ἀνάστασις γίνεται.) διὰ τοῦτο, λέγω, καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ, τὴν τῶν ἀνισαμένων ἁμαρτωλῶν κόλασιν δὲν ἀναφέρει.

Digitized by Google

„τῷ πάτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν Βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; εἶπε γὰρ πρὸς αὐτούς· οὐχ ὑμῶν ἐστι „γνῶναι χρόνους, ἢ καιρὰς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ." (Πράξ. α'. 6.) (1) ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἴσως ἐμάθε καὶ τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας ἀπὸ τὰ ἄῤῥητα ῥήματα ἐκεῖνα, ὁπὸ ἤκουσεν εἰς τὸν Παράδεισον.

2. „Αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου, ὡς κλέπτης „ἐν νυκτὶ, ὅπως ἔρχεται".

Ἡμέραν Κυρίου θέλεις νοήσειν, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ τὴν κοινὴν συντέλειαν ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ τὴν ξεχωριστὴν συντέλειαν τοῦ κάθε ἑνὸς, ὅπου εἶναι ὁ ἑκάστου θάνατος· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου, καὶ αὐτὴ ὁμοίως εἶναι ἄδηλος πότε ἔρχεται εἰς τὸν καθ' ἕνα· διὰ τί τοῦτο συμφέρει εἰς ἡμᾶς κατὰ πολλοὺς τρόπους, τὸ νὰ ἦναι ἄδηλος ἡ τοῦ θανάτου ἡμέρα, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων. Πρῶτον, διὰ τί αὐ ἤξιωσε ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑστερινὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του, ἤθελε σπουδάσῃ νὰ κάμῃ κάθε ἁμαρτίαν εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ἔπειτα εἰς τὸ τέλος του νὰ βαπτίζεται. Δεύτερον, ὅτι αἰσίως πολλοὶ καὶ ἤξιωσαν, ὅτι αὔριον, δεύτερον, ἔχουν νὰ ἀποθάνουν, ἤθελαν κάμουν μυρία κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς των, καὶ νὰ τρυφήσουν σχεδὸν εἰς τὸ αἵματων, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπελπισμένοι, ὅτι δὲν ἔχουν πλέον νὰ ζήσουν· πόρα δὲ, τοῦτο δὲν γίνεται, ἐπειδὴ καὶ ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ κακὰ ταῦτα, ἡ ἐλπὶς τῆς ζωῆς ταύτης. Τρίτον, ὅτι αἱ οἱ φιλόζωοι ἄνθρωποι ἤξιωσαν πότε ἔχουν νὰ ἀποθάνουν, ἤθελαν διαφθαρῶν ἀπὸ τὴν λύπην τους. Τέταρτον, ὅτι αἱ ἦτον ἐγνωσμένον τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἤθελαν ἔχουν τόσον μισθὸν οἱ δίκαιοι, διὰ τοὺς κινδύνους καὶ πειρασμοὺς ὁπὸ πάσχουν, διὰ τί ἤθελαν φανῶν, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἤξιωσαν πῶς πόρα δὲν ἔχουν νὰ ἀποθάνουν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τόσους τυχὸν χρόνους, διὰ τοῦτο δὲν λυπῶνται τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμάτων· πόρα δὲ, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μὲ ἄδηλον ἐὰν νικήσουν τοὺς κινδύνους καὶ δὲν ἀποθάνουν, αὐτοὶ δὲ προδίδουν τὸν ἑαυτόν τους εἰς τοὺς κινδύνους καὶ δὲν τὸν λυπῶνται, διὰ τοῦτο γίνεται φανερὰ ἡ κατὰ Θεὸν ἀρετήτων. Καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες, διὰ τοῦτο εἶναι περισσότερον θαυμασοὶ καὶ ἐπαινετοὶ, διὰ τί, καὶ μ' ὅλον ὁπὸ δὲν ἤξιωσαν ἂν νικήσουν καὶ σβύσουν τὸ πῦρ τῆς καμίνου, καὶ ζήσουν μετὰ ταῦτα, ὅμως δὲν ἐπροσκυνήσαν τὴν εἰκόνα τοῦ Ναβυχοδονόσορ· καὶ τοῦτο δηλοῦντες ἔλεγον πρὸς τὸν Βασιλέα· „ἔστι Θεὸς ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς, ᾧ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ „τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν σου Βασιλεῦ ῥύσεται ἡμᾶς. Καὶ ἐὰν „μὴ, (ἤγουν καὶ ἂν ὁ Θεὸς δὲν θέλῃ μᾶς λυτρώσει ἀπὸ τὴν κάμινον, ὅμως ἂς ἦναι γνώ„στον σου) γνωστὸν ἔστωσαν Βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι, ἣν ἔστη„σας οὐ προσκυνοῦμεν". (Δανιὴλ γ'. 17.) Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ αἴτια ἔρχεται ὁ θάνατος εἰς τὸν κάθε ἄνθρωπον ἄδηλος καὶ αἰφνίδιος, ὡσὰν ὁ κλέπτης ἔρχεται εἰς τὴν νύκτα, καθὼς, λέγει, καὶ ἐσεῖς, ὦ Θεσσαλονικεῖς, ἠξεύρετε τοῦτο, ἀπὸ τὰ λόγια ὁπὸ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις· „Εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρη„σεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι „ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται". (Λουκ. ιβ'. 39.)

3. „Ὅταν δὲ λέγωσιν· εἰρήνη, καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς „ἐφίσταται ὄλεθρος· ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ „ἐκφύγωσιν".

Ἐπειδὴ οἱ θλίβοντες, καὶ πειράζοντες τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανοὺς, ἐβρίσκοντο εἰς δυστυχίαν, καὶ καλοπάθειαν, διὰ τοῦτο παρηγορεῖ αὐτοὺς ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα λέγων·

(1) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε· „Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας „ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ Ἄγγελοι οἱ „ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱός· εἰμὴ ὁ Πατήρ". (Μάρκ. ιγ'. 32.) Μερικοὶ δὲ νεώτεροι Διδάσκαλοι λέγουν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε μὲν ὅτι δὲν ἠξεύρουν τινὰς τοὺς χρόνους καὶ καιρούς, τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, αὐτὰ ὅμως δὲν ἀνήφερεν, ὅτι τὰ εἶναι καθολικώτερος τῶν ὡρῶν καὶ ἡμερῶν καὶ καιρῶν καὶ χρόνων· διὰ τοῦτο τινὲς συμπεραίνουν, ὅτι ἔχει νὰ γένῃ ἡ συντέλεια ἐν τῷ ὀγδόῳ αἰῶνι τούτῳ, ἐν ᾧ τρέχομεν ἤδη· καὶ ὥρα τὴν εἰσαγωγικὴν Ἐκθεσιν Βυσσαρίωνος τοῦ Μακρῆ, σελ. σμγ'. τὴν καὶ τοῦτο εἶναι ἄδηλον.

γων· μὴ νομίσητε, ἀδελφοίμου, πῶς ἔχων τὰ γλυκάσων ἀπὸ τὴν θείαν ὀργὴν, καὶ τὸν ἀφανισμὸν ἐκεῖνοι οἱ ἄπιστοι, ὅπου τὰς θλίβεις, ἔχει· ἐπειδὴ θέλει ἔλθει ἀφανισμὸς εἰς αὐτοὺς, ἄδηλος, καὶ πολλὰ κοπιαστικὸς, φέρωντας μαζύτω πολλὰς πικρίας καὶ θλίψεις (1), καθὼς καὶ τὸ κοιλοπόνημα τὰ παιδία, φέρει πολλὴν πικρίαν εἰς τὴν ἐγγαστρομένην γυναῖκα· ἔθεν λέγει ἀπὸ τὸ σὰ μέρος ὁ Ἡσαΐας· „ὠδῖνες αὐτὰς ἔξουσιν, ὡς γυναικὸς τικτούσης". (Ἡσ. ιγ'. 8.) καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὁ Ἱερεμίας· „θλῖψις κατέσχεν ἡμᾶς, ὠδῖνες ὡς „τικτούσης". (Ἱερ. ε'. 24.) (2) Ἠθέλε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι ἀείσως ὁ Ἠλίας ἔρχεται (3) καὶ ὁ Ἀντίχειστος, πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἀφνιδίως θέλει ἔλ-

θῃ

(1) Ἁρμόζει εἰς τοὺς τοιούτους ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Ἱερεμίας· „ἰρήνη ἰρήνη, καὶ οὐ ἔστιν ἰρήνη"; (Ἱερ. β'. 14.) καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Ἰεζεκιὴλ· „ἀνθ' ὧν ἐπλάνησαν τὸν λαόν μου λέγοντες· ἰρήνη ἰρήνη, καὶ οὐκ „ἔστιν ἰρήνη"· (Ἰεζεκ. ιγ'. 10.) καὶ πάλιν· „οὐκ „ἴσασιν οἱ προφητεύοντες ἐπὶ Ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ὁρῶντες „αὐτῇ ἰρήνην, καὶ οὐκ ἔστιν ἰρήνη λέγει Κύριος". (Αὐτόθ. 16.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι διὰ τὸ ἀφνίδιον καὶ ἄδηλον φέρει ὁ Παῦλος τὸ παράδειγμα τῆς ἐγγαστρομένης· „σφόδρα προσφορον τὸ παράδειγμα· καὶ γὰρ „ἡ κύουσα οἶδεν ὅτι φέρει τὸ ἔμβρυον, ἀγνοεῖ δὲ τὸν „τῶν ὠδίνων καιρόν· οὕτω καὶ ἡμᾶς, ὅτι μὲν ὁ τῶν „ὅλων ἐστήριξε Κύριος, ἴσμεν· σαφῶς δὲ αὐτὸν τὸν „καιρὸν οὐδαμῶς εἰδάχθημεν· ἃ δὲ χάριν προσμέ„νειν ἐκεῖ δεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην". Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοφύλακτος ἔμπροσθεν τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει.

(3) Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ μερικοὶ ἀκούοντες τὸν Κύριον νὰ λέγῃ „ὅτι Ἠλίας ἐλήλυθε" (Μάρκ. θ'. 13.) καὶ ὅτι· „αὐτὸς ἔστιν Ἠλίας ὁ μέλ„λων ἔρχεσθαι" (Ματθ. ια'. 14.) ἃ περὶ τοῦ Ἰωάννου ὁ Κύριος εἶπε, ταῦτα, λέγω, ἀκούοντες, ἐνόμισαν ὅτι ὁ Ἠλίας δεν θέλει ἔλθῃ· διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἐδῶ ἐν συντόμῳ ἐχθέτομεν τὰ περὶ τούτου. α'. μὲν οὖν ἡ θεία Γραφὴ μαρτυρεῖ σαφῶς καὶ καθαρῶς, ὅτι μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Προφήτης Ἠλίας· ὁ γὰρ Μαλαχίας ὁ Προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ ταῦτα μαρτυρεῖ· „Καὶ „ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, πρὶν „ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπι„φανῆ, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱὸν, καὶ „καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἵνα μὴ „ἐλθὼν καὶ πατάξω τὴν γῆν ἆρδην". (Μαλαχ. δ'. ε'.) β'. δὲ, οἱ θεῖοι Πατέρες συμφώνως τοῦτο μαρτυροῦσιν· ὁ μὲν ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ νζ'. Ὁμιλίᾳ· εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ταῦτα ἐπὶ λέξεως λέγει· „Αἱ „μὲν Γραφαὶ δύο λέγουσι τὴν Χριστοῦ παρουσίας, τού„τὴν τε τὴν γενομένην, καὶ τὴν μέλλουσαν... τῆς μέ„σης μιᾶς τῆς δευτέρας πρόδρομον λέγουσι τὸν Ἠλίαν ἔ„σεσθαι· τῆς γὰρ πρωτέρας ἡγεμὼν ὁ Ἰωάννης, ὃν καὶ „Ἠλίαν ὁ Χριστὸς ἐκάλει· οὐκ ἐπειδὴ Ἠλίας ἦν, ἀλλ' „ἐπειδὴ τὴν διακονίαν ἐπλήρου τὴν ἐκείνου· ὥσπερ γὰρ „ἐκεῖνος πρόδρομος ἦλθε τῆς δευτέρας Παρουσίας, οὕτω „καὶ οὗτος τῆς πρωτέρας ἡγεμὼν· ἀλλ' οἱ Γραμματεῖς „ταῦτα συγχέοντες, ἐκείνης μόνης ἐμνημόνευον πρὸς τὸν „δῆμον τῆς δευτέρας παρουσίας, καὶ ἔλεγον· ὅτι εἰ οὗτος „ἐστιν ὁ Χριστὸς, δεῖ τὸν Ἠλίαν προλαβεῖν· διὰ τοῦτο καὶ „οἱ μαθηταὶ λέγουσι· πῶς οἱ Γραμματεῖς λέγουσιν, „Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον· τίς ἂν ἡ λύσις, ἣν ὁ Χρι„στὸς ἐπήγαγε; ὅτι Ἠλίας μὲν ἔρχεται τότε πρὸ „τῆς δευτέρας μου παρουσίας, καὶ τῶν δὲ ἐλήλυθεν Ἠ„λίας· εἰ δὲ τὸν Θεσβίτην ζητοῦσι, ἔρχεται· δι' ὃ καὶ „ἔλεγεν, Ἠλίας μὲν ἔρχεται, καὶ ἀποκαταστήσει πάν„τα· ταῦτα πάντα; ἅπερ ὁ Προφήτης ἔλεγε Μαλαχίας, „καὶ ἐκθέμενος τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Μαλαχίου, οὕτως „ἐπιφέρει· „δηλῶν ὅτι πρὸ ἐκείνης τοίνυν ἔρχεται ὁ „Θεσβίτης Ἠλίας τῆς τοῦ κρίνειν ἐχούσης, τοῦτο εἴ„ρηκε, καὶ τοῦ αἰτίαν δὲ ἐμοῦ διδάσκει τῆς παρου„σίας αὐτοῦ· τίς δὲ ἡ αἰτία; ἵνα ἐλθὼν πείσῃ τοὺς „Ἰουδαίους πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ, καὶ μὴ πάντες ἀρδην „ἀπόλωνται παρανομοῦντες". Ταῦτα μὲν ὁ Χρυσόστομος. Ὁ δὲ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Τόμ. γ'. ἑρμηνεύων τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Μαλαχίου, οὕτω λέγει· „ἀπόδειξις ἱκανοποιὸς καὶ ἀνεξικακίας Θεοῦ, τὸ καὶ Ἠλίαν „ἡμῖν τὸν Θεσβίτην προκαταλαμβάνειν κατὰ καιρὸν, ὅτι „παρέσται λοιπὸν ὁ Κριτὴς πᾶσι κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκου„μένην προαγγέλλοντα... ἐπειδὴ δὲ ἐν πλήσει ἐσ„μὲν ἁμαρτίαις, προβαδίζει χρησίμως ὁ Θεσπέσιος „Προφήτης, εἰς ὁμοψυχίαν ἄγων τοὺς ἐπὶ γῆς· ἵνα δὴ „συμπαντες εἰς ἑνότητα τὴν διὰ πίστεως συνηγμένοι, „καὶ τῶν εἰς φαυλότητα σπουδασμάτων ἀποπαυσάμενοι, „πλησθῶσι τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπως σωθῶσι καταφι„λήσαντες τῷ Κριτῇ".

Ὁ δὲ Κύριλλος σοφὸς Θεοδώρητος τὸ αὐτὸ ῥητὸν τοῦ Μαλαχίου ἑρμηνεύων ὧδε λέγει ἐν Τόμ. β'. „ἐγὼ ἀποστελῶ „ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, καὶ σημαίνων τὸν καιρὸν „ἐπήγαγε· πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγά„λην, καὶ ἐπιφανῆ, τὴν τῆς δευτέρας παρουσίας ὠνόμασε· „διδάσκει δὲ ἅπερ ποιήσει ὁ μέγας Ἠλίας παραγενό„μενος, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱὸν, καὶ „καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ· ἡ δηλονότι τῶν „σωστῶν, δι' ὧν Ἠλίας πρότερος παραγίνεται, ἐπήγαγε· „μὴ ἐλθὼν, πατάξω τὴν γῆν ἆρδην· ἵνα γὰρ μὴ εὑρὼν „ὑμᾶς (τοὺς Ἰουδαίους δηλαδὴ) πάντας ἐν ἀπιστίᾳ, ἀ„πάντες ὑμᾶς εἰς τὴν ἀπελεύσιμον κόλασιν παραπέμ„ψω, ἔξει πρότερος Ἠλίας, καὶ τὴν ἐμὴν ὑμῖν παρου„σίαν διδάξει, καὶ πείσει ὑμᾶς, ὦ Ἰουδαῖοι, τοῖς ἐξ „Ἐθνῶν εἰς ἐμὲ πεπιστευκόσιν ἀνενδοιάστως ἑνωθῆναι, „καὶ μίαν ἀποφῆναι τὴν ἐμὴν Ἐκκλησίαν. Πατέρας „δὲ καλεῖ τοὺς Ἰουδαίους ὡς προτέρους κληθέντας· υἱοὺς „δὲ τὰ Ἔθνη, ὡς μετ' ἐκείνους σωθέντας". Καὶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, ἐξω ἀπὸ αὐτὰ ὁποῦ λέγει εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τούτου, λέγει καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου Κεφ. ιζ'. „ἐν τῷ εἰπεῖν ὅτι Ἠλίας μὲν „ἔρχεται, δηλοῖ ὅτι ἤδη ἦλθεν, ἐλεύσεται δὲ πρό„δρομος τῆς δευτέρας παρουσίας, καὶ ἀποκαταστήσει πρὸς „τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ πάντας τοὺς εὑρεθησομένους πε„θηνίους Ἑβραίους, ὥσπερ εἰς πατρῶον κλῆρον ἀποκα„θιστῶν αὐτοὺς ἐκτεσόντας". Καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Μάρκον Κεφ. θ'. προκειμένου ῥητοῦ· „Ἠλίας μὲν „ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστᾷ πάντα, ὁ δὲ λέγει (ὁ Χρι„στὸς

θῃ ἀφανισμὸς εἰς τὰς ἀπίστους Ἰουδαίους, (αὐτοὶ γὰρ μάλιστα ἦσαν οἱ τῶν Θεσσαλονικέων θλίβοντες, καὶ ἐνοχλοῦντες, ὡς ἀνωτέρω ὁ Παῦλος εἶπε, Κεφ. Β'. στίχ. 14.) καὶ Ἐθνικούς; Καὶ ἀποκινδυνεύομεθα εἰς τοῦτο, ὅτι τῆς μὲν σωτηρίας τὸ κόσμῳ, σημεῖον θέλει εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, καὶ ὁ Ἠλίας, ἐκεῖ δὲ καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, διὰ τί αὐτὴ θέλει γένῃ αἰφνιδία καὶ ἄδηλος. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγινώσκα, καὶ τὸ παράδειγμα ὁποῦ ἔφερεν ὁ Παῦλος τοῦ κοιλοπονήματος τῆς γυναικός· διότι καὶ ἡ γυναῖκα μὲν ἡ ἐγγαστρωμένη, ἠξεύρει βέβαια ὅτι θέλει γεννήσει, πότε δὲ, καὶ ποίαν ἡμέραν θέλει ἔλθει τὰ κοιλοπονήματα εἰς αὐτὴν, δὲν ἠξεύρει· διὰ τοῦτο πολλαὶ μὲν γυναῖκες γεννοῦσιν, ἐπτὰ μηνῶν ὄσαι, πολλαὶ δὲ, ὀκτὼ μηνῶν· καὶ ἄλλαι γεννοῦν ἐκεῖ, ὅπου περιπατοῦν εἰς τὰς στράτας, χωρὶς νὰ ἠξεύρουν προτήτερα τίποτε. Καθὼς λοιπὸν αἱ ἐγγαστρωμέναι γυναῖκες ἐκεῖναι, εἰς καιρὸν ὁποῦ παίζουν, καὶ γελοῦν, ἐκεῖνοι αἰφνιδίως πιάνονται ἀπὸ τοὺς ἀνυποφόρους πόνους τῆς γέννας, καὶ κατακόπτονται ἀπὸ τὰ κοιλοπονήματα, ποιοτρόπως καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ τότε τρυφοῦν, καὶ ξεφαντόνουν, αἰφνιδίως θέλουν κατακοπῆ ἀπὸ τοὺς πόνους, καὶ φόβους, ὅταν ἔλθῃ ἡ φοβερὰ ἡμέρα ἐκείνη τῆς κρίσεως, καὶ δὲν θέλουν γλυτώσουν (1).

4. „Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς „κλέπτης καταλάβῃ".

Ἤτοι ἐσεῖς, λέγει, ὦ ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, δὲν ἔχετε σκοτεινὸν ζωὴν καὶ ἀκάθαρτα ἔργα διὰ νὰ φοβῆσθε, ὅτι ἔχει νὰ σᾶς εὕρῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡσὰν κλέπτης. Τί λοιπόν; δὲν θέλει ἔλθῃ ἀδήλως ὁ θάνατος καὶ εἰς αὐτὸς, κἂν καὶ δὲν εἶναι σκοτεινοὶ καὶ ἀκάθαρτοι; ναὶ ὁ θάνατος θέλει ἔλθῃ ἀδήλως καὶ αἰφνιδίως εἰς αὐτὸς, ἀλλ' ὅμως δὲν θέλει τὸς προξενήσει κανένα λυπηρόν· διὰ τί εἰς ἐκείνους μὲν ὁποῦ εἶναι ἔξυπνοι, καὶ ἑτοίμοι εἰς τὸ φῶς, κἂν καὶ κλέπται ἔμβουν εἰς τὸν οἰκόντες, ὅμως δὲν θέλουν δυνηθῆ νὰ τοὺς βλάψουν· ἐκείνους δὲ, ὁποῦ κοιμῶνται, ὅταν ἔμβῃ ὁ κλέπτης εἰς τὸ ὀσπήτιόν τους, ἐκείνους λέγω, εὐκόλως ξεγυμνόνει ὁ κλέπτης, καὶ ἀναχωρεῖ.

5. „Πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας".

Καθὼς ὀνομάζονται υἱοὶ γεένης ἐκεῖνοι, ὁποῦ κάμνουν ἔργα ἄξια τῆς γεένης, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Φαρισαίους· „καὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι περιά-

„γετε

„σις δηλαδὴ) τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ Ἠλίας ὁ Θεσβίτης ὅ-„ταν μέλλῃ ἐλθεῖν, εἰρήνην μέλλει ποιήσειν τοῖς ἀπει-„θέσιν Ἰουδαίοις, καὶ εἰς τίσιν τόπους ἀγαγεῖν. Καὶ μετ' „ὀλίγα, ὁ γὰρ Ἠλίας ἀποκαταστήσειν μέλλει πάντα, „καὶ οὐκ ἔσαι τότε ἀπειθής τις Ἑβραῖος, ἀλλὰ πάντες „πιστεύσουσι τῷ κηρύγματι, ὅσοι ἂν ἀκούσωσι τοῦ Ἠ-„λιοῦ". Συμμαρτυροῦσι δὲ τῇ δόξῃ ταύτῃ καὶ ὁ Ἅγιος Ἐφραὶμ, καὶ ὁ Ἱππόλυτος, καὶ ἄλλοι Πατέρες. γ'. δὲ καὶ τελευταῖον, ὅτι πᾶσα ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κοινῶς δοξάζει, ὅτι ὁ Προφήτης Ἠλίας θέλει ἔλθῃ κατὰ τὸν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν· διὸ καὶ εἰς τὸν ὕμνον αὐτῆς μνήμην ἀναφέρει τοῦτο εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἁσματικῶν αὐτῆς Τροπαρίων.

Ὅτι δὲ ἀποκατάστασις τῶν πάντων ἀκόμη δὲν ἔγινε, καθὼς καὶ τοῦτο τινες εἶπον σφαλερῶς, μέλλει δὲ αὐτὸ νὰ γένῃ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου, βεβαίωσε μὲν ὁ Κύριος, εἰπὼν ἀνωτέρω· „Ἠλίας μὲν ἔρχεται καὶ ἀ-„ποκαταστήσει πάντα". βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος εἰπὼν περὶ τοῦ Χριστοῦ· „ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι „ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν „ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων Ἁγίων αὐτοῦ Προφητῶν „ἀπ' αἰῶνος". (Πράξ. γ'. 21.) ἀλλὰ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει ἐν τῷ β'. Λόγῳ περὶ Θεολογίας, ὅτι πάντα ἐν πᾶσιν ἔσται ὁ Θεὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποκαταστάσεως· καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Μάξιμος, καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος τὴν ἀποκατάστασιν λέγουσιν ὅτι ἔχει νὰ γένῃ ἐν τῷ τέλει τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἀνωτέρω.

(1) Καὶ τὰ παραδείγματα δὲ ὁποῦ ἀναφέρει ὁ Κύριος τὸ αἰφνίδιον καὶ ἄδηλον παρεισάγουσι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος· „ὥσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ „Νῶε, οὕτως ἔσαι καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· „ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατα-„κλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγα-„μίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὸν Κι-„βωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ „ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσαι καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ „ἀνθρώπου". (Ματθ. κδ'. 37.) Καὶ πάλιν· „Προσ-„έχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρ-„δίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, „καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς πα-„γὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ „πρόσωπον πάσης τῆς γῆς". (Λουκ. κβ'. 34.) Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα Κυρίου λέγεται καὶ ὁ θάνατος ἑκάστου, ὡς ἀνωτέρω ὑπεμνήσθημεν ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ παραδείγματα ταῦτα, τόσον τοῦ Ἀποστόλου περὶ τῆς ἐγγαστρωμένης γυναικὸς, ὅσον καὶ τοῦ Κυρίου, ἁρμόζουσι καὶ εἰς τὴν ἀδηλίαν καὶ τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου.

Digitized by Google

„γετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε „αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν“. (Ματθ. κγ'. 15.) ὁμοίως καθὼς ὀνομάζονται υἱοὶ ἀπειθείας, οἱ ἀπειθεῖς· „, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπει„θείας“. (Ἐφ. ε'. 6. Κολ. γ'. 6.) ἔτζι ὀνομάζονται καὶ υἱοὶ φωτὸς, καὶ ἡμέρας, οἱ τὰ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἡμέρας ἔργα πράττοντες, ἤγουν οἱ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τὰς ἀρετὰς μεταχειριζόμενοι (1).

„Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους“.

Ἤγουν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα υἱοὶ φωτὸς, καὶ ἡμέρας, ἤτοι τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς, δὲν εἴμεθα υἱοὶ τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ σκότους, ἤτοι τῆς πλάνης καὶ ἁμαρτίας· ἐναντία γὰρ εἰς τὸ ἄκρον εἶναι, τὸ φῶς μὲ τὸ σκότος, καὶ ἡ ἡμέρα μὲ τὴν νύκτα, καὶ οὐδέποτε δύανται νὰ σμωθοῦν.

6. „Ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ· ἀλλὰ γρηγορῶμεν, „καὶ νήφωμεν“.

Ἤτοι λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἂς μὴν ἀμελοῦμεν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὰ καλὰ ἔργα ἀλλὰ ἂς ἀγρυπνῶμεν καὶ ἂς νήφωμεν, ἤγουν ἂς προσέχωμεν καλὰ εἰς τὸν ἑαυτόν μας· ἐπίτασις γὰρ καὶ αὔξησις τῆς ἀγρυπνίας, εἶναι ἡ νῆψις καὶ προσοχή· διὰ τὸ εἶναι δυνατὸν τινὰς νὰ ἀγρυπνῇ μὲν, νὰ μὴ νήφῃ δὲ, καὶ νὰ μὴ προσέχῃ, ἀλλὰ νὰ ἀφίνῃ τὸν νοῦν του νὰ τρέχῃ εἰδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὰ μάταια· καὶ ὡσὰν νὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος, ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, τὰ ἀγαθὰ ἔργα ἂς πράττωμεν νηφόντως καὶ προσεκτικῶς.

7. „Οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι· καὶ οἱ μεθυσκόμε„νοι, νυκτὸς μεθύουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν“.

Καθεύδοντας καὶ κοιμωμένους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τοὺς ἐν ἁμαρτίαις βυθισκομένους, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ εἶναι ἀκίνητοι καὶ ἀνενέργητοι εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅλα τὰ ἔργα των τὰ κάμνουν ὡσὰν νὰ εἶναι φανταζόμενοι, καὶ ὀνειρεύομενοι· διὰ ὅ,τι τοιαῦτα εἶναι ὅλα τῆς παρούσης ζωῆς τὰ πράγματα, φαντασιώδη δηλαδὴ καὶ ἀϋπόστατα, καὶ κατ' οὐδεμίαν τρόπον διαφέροντα ἀπὸ τὰ ὀνείρατα. Ἀλλὰ καὶ μέθην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὄχι μόνον τὴν γινομένην ἀπὸ τὸ πολὺ κρασὶ, ἀλλὰ καὶ τὴν μέθην, ὁποῦ προξενεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη καὶ ἁμαρτίας· διὰ τί αὐτὴ σκοτίζει τὸ ἡγεμονικὸν καὶ τὴν διάνοιαν, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ διγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸν κατὰ φύσιν ὀρθὸν λόγον· ὅθεν περὶ τῆς μέθης ταύτης εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „καὶ οἱ μεθύοντες οὐδὲ οἴνου“. (Ἡσ. κή. 1.) (2) Ἐσεῖς λοιπὸν, λέγει, Χριστιανοὶ, δὲν πρέπει νὰ εἶσθε πιὰ κοιμισμένοι ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, καὶ μεθυσμένοι ἀπὸ τὰ πάθη· ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς δὲν εἶσθε τοῦ σκότους καὶ τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, διὰ μέσου τῆς ἡμεριανῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος (3), καὶ τῆς φωτεινῆς ἐργασίας τῶν τοῦ Θεοῦ ὅπλων.

8. „Ἐν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἀνω„τέρω εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ Παρουσίαν, „ὅτι ἀγνοοῦμεν αὐτῆς τὸν καιρὸν, γινώσκομεν δὲ ὅτι „ἐξάπινης ἔχει νὰ γένῃ, τῶν χαλεπῶν παραβολικῶς ἐ„δῶ, σκότος μὲν ὀνομάζει τὴν ἀγνοιαν ἐκείνης, ἡμέ„ραν δὲ, τὴν ἐκείνης γνῶσιν“.

(2) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „μὴ μεθύσ„κεσθε οἴνῳ“ (Ἐφ. ε'. 18.) πόσων λογιῶν εἶναι ἡ μέθη.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πλάσιν ἡμεριανὴν, καὶ τὴν νυκτερινὴν ἀντίδοσιν ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· „Καὶ πάλιν λέγει τριττὴ γέννησιν ἡμῖν „οἶδεν ὁ λόγος, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσμα„τος, τὴν ἐξ ἀναστάσεως· τούτων ἡ μὲν, νυκτερινή τε „ἐστι καὶ δεινὴ, καὶ ἐμπαθὴς, ἡ δὲ ἡμερινὴ, καὶ ἐλευθέ„ρα, καὶ λυτικὴ τῶν παθῶν“· (Λογ. εἰς τὸ Βάπτισμα.) ἅπερ ἑρμηνεύων ὁ σοφὸς Νικήτας ἔφησιν· „ἡ „μὲν ἐκ σωμάτων νυκτερινή ἐστι· κυρίως γὰρ τῆς τοῦ „γάμου σωματικῆς καιρὸς, ἡ νὺξ ἐστι, διὰ τὸ εὐσχημο„νέστερον, καὶ δεινὴ, ὡς πάθους καταρχοῦσα αὐτῆς· ἐκ „γὰρ φιληδονίας ὁ γάμος· ἡ δὲ τοῦ Βαπτίσματος ἡμε„ρινὴ λέγεται παρὰ τῷ Δαβὶδ· ἡμέρας γάρ φησι „πλασθήσονται· διὰ τὸ ἐν ἡμέρᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πε„φθαι τὸ Βάπτισμα, ἢ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Βαπτίσμα„τος καθαρότητα καὶ λαμπρότητα· ἐστὶ δὲ ὁ μόνον ἐλευ„θέρα παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφανιστικὴ τούτων“.

Digitized by Google

8. „ Ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως, καὶ ἀγάπης".

Δὲν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀγρυπνῇ ὁ Χριστιανὸς μόνον, καὶ νὰ προσέχῃ, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ἦναι ἁρματωμένος· διὰ τί αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ἦναι μὲν ἔξυπνος καὶ προσεκτικὸς, δὲν ἔχῃ δὲ ἅρματα, ὀλίγωρα αὐτὸν θανατώνουσιν οἱ κλέπται δαίμονες, καὶ τὰ πάθη. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος θώρακα, ἤτοι σιδηροπροκάμισον πίστεως, καὶ ἀγάπης, δηλοῖ μὲ αὐτὸ, τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ τὸν ἐνάρετον βίον· καὶ πάλιν εἶναι τὸ νὰ ἔνῃ ὁ Χριστιανὸς καὶ νὰ προσέχῃ τῇ ἀληθείᾳ. Πλὴν δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ Χριστιανὸς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὴν πίστιν ταύτην, καὶ τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ταῦτα καὶ νὰ τὰ φορῇ, καθὼς καὶ ὁ στρατιώτης φορεῖ εἰς τὸ σῶμα τὸ σιδηροπροκάμισον· διὸ, τί τὸ σιδηροπροκάμισον πάρεξα σπάθι, ἢ ἄλλο ἅρμα, εὐκόλα δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ κόψῃ, ἀλλ' διείσκεται αὐτὸ εἰς τὸ σῶμα ὡσὰν σὰν τειχόκαστρον καὶ ἐμποδίζει τὰς ἔξωθεν προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ δὲν ἀφίνει νὰ περνᾷ μέσα εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν καρδίαν τὰ Χριστιανὰ κάμμια ἀπὸ τὰς πεπυρακτωμένας σαΐτας τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν παθῶν.

„ Καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας".

Καθὼς ἡ περικεφαλαία, ἤτοι ἡ μπαρμπούτα, φυλάττει τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἤγουν τὴν κεφαλὴν, μὲ τὸ νὰ σκεπάζῃ αὐτὴν, καὶ δὲν ἀφίνῃ νὰ τὴν κτυπήσῃ κανένα ἅρμα τῶν ἐχθρῶν· ἔτζι καὶ ἡ ἐλπίδα φυλάττει τὸν νοῦν τοῦ Χριστιανοῦ, ὁποὺ εἶναι ἡ κυριωτέρα δύναμις τῆς ψυχῆς, καὶ γίνεται εἰς αὐτὸν σωτηριώδης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀφίνῃ νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς αὐτὸν κανένας ἀμφίβολος καὶ κακὸς λογισμός. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ ἐδῶ ὅτι προσάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ ἀποκτήσουν οἱ Χριστιανοὶ τὰ τρία ταῦτα, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην, καθὼς καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους ἔγραφε· „ νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. (α'. Κορ. ιγ'. 13.)

9. „ Ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν „ σωτηρίας, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

10. „ Τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν· ἵνα, εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε κα„ θεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν".

Διὰ τοῦτο, λέγει, πρέπει νὰ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ ἁρματωμένοι μὲ τὴν πίστιν, ἐλπίδα, καὶ ἀγάπην, διὰ τί οὐκ ἔθετο, ἤγουν δὲν ἐδιώρισεν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἀποδαύσωμεν τὴν ὀργήν του καὶ κόλασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ περιποιήσῃ ἡμᾶς, ἤγουν διὰ νὰ συμμαζώξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ μᾶς σώσῃ, μὲ τὸ νὰ δώσῃ τὸν Υἱόν του εἰς θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς χρεωστοῦμεν εἰς τοὺς κινδύνους ὁποὺ δοκιμάζομεν, νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἔχομεν νὰ λάβωμεν δι' αὐτοὺς μεγάλα ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ, ἴσως ἐπιστεύσαμεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀκριβοδέχθη τὸν μονογενῆ του Υἱὸν διὰ τὴν ἀγάπην μας, ἀκόλουθον εἶναι καὶ νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεὸς θέλει μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ θλίψεις ὁποὺ πάσχομεν· καὶ πρὸς τούτοις ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἰδοῦμεν εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀγαπήσωμεν αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀδελφούς μας. Ἐπειδὴ διὰ τοῦτο, λέγει, ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, ἵνα ἡμεῖς οἱ μαθηταί του Χριστιανοὶ, ζήσωμεν μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν· εἴτε ἐμεῖς ἐξυπνοῦμεν, ἤγουν εἴτε ζῶμεν, καὶ εὑρεθῶμεν ζωντανοὶ τότε ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος· εἴτε καὶ κοιμώμεθα, ἤγουν εἴτε ἀποθαίνωμεν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφεν· „ εἴτε οὖν ζῶμεν, εἴτε ἀποθνήσκωμεν τοῦ „ Κυρίου ἐσμέν". (Ρωμ. ιδ'. 8.) Ἀνωτέρω μὲν γὰρ, ὕπνον ἐνόησεν ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀμέλειαν, ἀγρυπνίαν δὲ, τὴν προσοχήν· ἐδῶ δὲ, ὕπνον μὲν ἐννοεῖ τὸν θάνατον, ἀγρυπνίαν δὲ τὴν ζωήν. Τὸ νόημα λοιπὸν ὁποὺ λέγει εἶναι τοιοῦτον· μὴ φοβεῖσθε, ἀδελφοί, τοὺς σωματικοὺς κινδύνους, καὶ τοὺς θανάτους· διὰ τί, κἂν καὶ ἀποθαίνωμεν διὰ τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔχομεν μὲ τὸν Χριστὸν νὰ ζήσωμεν· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς ὁποὺ μᾶς ἠγάπησε τόσον πολλὰ, ὥστε ὁποὺ καὶ νὰ ἀποθανῇ διὰ τὴν ἀγάπην μας, καὶ αὐτὸς, λέγω, ζῇ, καὶ ἔχει καὶ ἡμᾶς νὰ ζωοποιήσῃ.

11. „ Δι'

Digitized by Google

11. „ Διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς „ καὶ ποιεῖτε “.

Βλέπεις ἀγαπητὲ τί γράφει ἐδῶ ὁ μέγας Ἀπόστολος; διατί λοιπὸν ἐσὺ ἀδελφέμου Χριστιανὲ, ὁποίας τάξεως καὶ βαθμὸ εἶσαι, διατί προφασίζεσαι καὶ λέγεις, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι διδάσκαλος, καὶ διατοῦτο δὲν χρεωσῶ νὰ οἰκοδομῶ, καὶ νὰ συμβουλεύω τὸν ἀδελφόν μου πρὸς τὰ σωτήρια τοῦ; ἀκούεις; οἰκοδομεῖτε, λέγει ὁ Θεῖος Παῦλος, καὶ διορθόνετε σᾶς τὸν ἄλλον σας· ἐπειδὴ οἱ διδάσκαλοι μόνοι δὲν εἶναι ἀρκετοὶ διὰ τὴν ὀλιγόπιστα, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ ἐνθετῆ, καὶ νὰ διορθόνουν ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' εἶναι χρεία καὶ κάθε Χριστιανὸς νὰ ἐνθετῆ, καὶ νὰ συμβουλεύῃ τὸν ἀδελφόν του μὲ παρεήνωσιν, καὶ ἀγάπην, τὰ συμφέροντα, καὶ σωτήρια (1).

12. „ Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν “.

Ἐπειδὴ εἶπε παρεπάνω ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, οἰκοδομεῖτε σᾶς τὸν ἄλλον, διὰ νὰ μὴ νομίσουν οἱ Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἐβεβίασεν αὐτοὺς εἰς ἀξίωμα διδασκάλων, καὶ ἐκ τούτου ὑπερηφανεύθοῦν κατ' ἐπαίνω τῶν διδασκάλων τους, διὰ τοῦτο πέρα ἐδῶ λέγει, ὅτι ἀγκαλὰ, ἀδελφοί μου, σᾶς ἐπαρακίνησα νὰ οἰκοδομῆτε, καὶ νὰ συμβουλεύετε τὰ συμφέροντα σᾶς τὸν ἄλλον, ὅμως πάλιν σᾶς παρακαλῶ νὰ τιμᾶτε τοὺς διδασκάλους σας· ἐπειδὴ οἱ διδάσκαλοι καὶ κήρυκες τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὑποφέρουν πολλοὺς κόπους διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους κόπους ὀλίγον τι ἡ τιμὴ καὶ περιποίησις, ὁπού ἐσεῖς προσφέρετε εἰς αὐτούς (2).

„ Καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς “.

Διὰ ὅ, τι αἰσθάνεσαι, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, τιμᾶτε καὶ περιποιεῖσθε τοὺς ἐξωτερικοὺς Προεστῶτας, ὁπού ὑπερασπίζονται καὶ σᾶς βοηθοῦν εἰς τὰ ἀνθρώπινα καὶ βιωτικὰ πράγματα, πόσῳ μᾶλλον χρεωστεῖτε νὰ τιμᾶτε, καὶ νὰ ὁμολογῆτε χάριτας εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς Προεστῶτας, ὁπού σᾶς ὑπερασπίζονται εἰς τὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ πράγματα, ὁποῖοι εἶναι οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Πνευματικοὶ, καὶ Ἱεροδιδάσκαλοι; τὸ γὰρ „ ἐν Κυρίῳ “ τοῦτο δηλοῖ· αὐτὶ τοῦ, οἱ πιστοὶ ἐσωτερικοὶ προστάται σας, δὲν σᾶς ὑπερασπίζονται, λέγει, εἰς κοσμικὰ, καὶ γήϊνα πράγματα, ἀλλὰ εἰς τὰ τοῦ Κυρίου, διατὶ εὔχονται διὰ λόγου σας, διατὶ σᾶς ἀναγέννησαν διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, διατὶ σᾶς ἐπισκέπτονται, σᾶς διδάσκουν, σᾶς νουθετοῦν, εἶναι ἰατροὶ τῶν ψυχῶν σας, καὶ εἰς τὸ μεσονύκτιον αὐτοὺς καλέσητε νὰ ἔλθουν εἰς τὸν οἶκόν σας, διὰ καμμίαν σας χρείαν πνευματικὴν, ἔρχονται εὐκόλως. Βλέπετε ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, ποίαν προσασίαν λαμβάνετε ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Πνευματικούς σας Πατέρας καὶ Διδασκάλους; λοιπὸν διὰ τὴν προσασίαν αὐτὴν, τιμᾶτε καὶ ἐσεῖς αὐτούς, καὶ περιποιεῖσθε.

13. „ Καὶ

(1) Ὅτι δὲ χρεωσεῖ κάθε Χριστιανὸς νὰ συμβουλεύῃ τὸν ἀδελφόν του τὰ πρὸς σωτηρίαν, ὅρα ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Χρηστοηθείας.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος εἶπε· „ οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ “. (Α'. Τιμ. ε'. 17.) Καὶ κοινῶς πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταῖς Διαταγαῖς λέγουσι· „ τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάσεις· μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. Τιμήσεις δὲ αὐτὸν, οὐχ ὡς γενήσεως αἴτιον, „ ἀλλ' ὡς τοῦ εὖ εἶναί σοι πρόξενον γενόμενον· ὅταν γὰρ „ ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία, ἔχει ὁ Θεὸς πάρεσιν· ἐκ „ ζητήσεις καθ' ἡμέραν τὸ πρόσωπον τῶν Ἁγίων, ἵνα „ ἐπαναπαύῃ τοῖς λόγοις αὐτῶν “. (Διαταγ. βιβλ. ζ'. Κεφ. ἰ'.) Καὶ εἰς τὸν πρὸς Ἑβραίους δὲ Ἐπιστολὴν παραγγέλλει ὁ Παῦλος νὰ μνημονεύουν οἱ Χριστιανοὶ τῶν Ἡγουμένων, ἤγουν νὰ ἐνθυμοῦνται αὐτούς, διὰ νὰ τοὺς βοηθοῦν εἰς τὰς σωματικὰς χρείας των, καὶ νὰ τοὺς μιμοῦνται εἰς τὰ ἔργα (Ἑβρ. ιγ'. ζ'.).

Digitized by Google

13. „Καὶ ἡγᾶσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν".

Μλὼ ἀγαπᾶτε, λέγει, ἀδελφοί μου Χεισιανοὶ, ἁπλῶς τὲς ἐσωτερικὲς Προεςῶτας, καὶ Πνδματικὲς σας Πατέρας, ἀλλὰ νὰ τὲς ἀγαπᾶτε ὑπερεκπερισσοῦ, ἤτοι θερμῶς καὶ ὑπερβαλλόντως, καθὼς καὶ οἱ ἰοὶ ἀγαπᾶν μὲ ὑπερβολλὼ τὲς κατὰ σάρκα γονεῖς των· ἐπειδὴ ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Χεισὸν, αὐτὸς ἀκολὸθως θέλει ἀγαπήσει καὶ τὸν ὑπηρέτλω καὶ λειτργὸν τὲ Χεισὲ, ὁποῖος καὶ αὖ ἦναι, ἢ καλὸς ἢ κακός· ἐπειδὴ καὶ διὰ μέσου αὐτὲ, κοινωνεῖ τὰ φοβερὰ καὶ ἄχραντα Μυςήρια. Καὶ ἐαὺ ἐσὺ Χεισιανὲ, αἴσως καὶ πάρης κάμμίαν γυναῖκα πλεσίαν, καὶ εὐγενικλὼ, ἀγαπᾷς καὶ τιμᾷς ἐκεῖνον, ὁπὲ σοι τὴν ἐπροξενήσε, πόσφ μᾶλλον θέλεις ἀγαπᾷς, καὶ τιμᾷς τὸν Αρχιερέα, καὶ Ιερέα, οἵτινες σοι ἐπροξενήσαν μίαν Βασιλείαν Ουρανίον; διὰ τὲτο προσέχετε καλὰ, ἀδελφοὶ, νὰ μὴ καταφρονῆτε τὲς τοιὲτες Πνδματικὲς σας Πατέρας, καὶ Ιερωμενες· δι' ὅ,τι ἰδὲ ἀκέετε τὸν Παῦλον, ὁπὲ λέγει, ὅτι νὰ τιμᾶτε αὐτὲς, διὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀξίωμα ὁπὲ ἔχουν, καὶ διὰ τὴν προσασίαν ὁποῦ σᾶς κάμνουν.

„Εἰρμυθεῖτε ἐν ἑαυτοῖς".

Εἰν ἄλλοις μὲν αντιγράφοις γράφεται· „εἰρλωθεῖτε ἐν αὐτοῖς" ἤγεν εἰρλεύω νὰ ἔχετε μὲ τὲς Πνδματικὲς Διδασκάλες σας· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται „ἐν ἑαυτοῖς" πλὼ καὶ κατὰ τὰ δύω δίδεται τὸ νόημα (1)· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Απόςολος ἤξδρεν, ὅτι οἱ διδάσκαλοι μισῆνται ἀπὸ τὲς πολλὲς ανθρώπες, καὶ μάλιςα ἀπὸ τὲς ἀδιορθώτες ἁμαρτωλὲς, διὰ τὶ αὐτοὶ τὲς ἐλέγχεν, καὶ τὲς ἐμποδίζεν ἀπὸ τὰ κακά· διὰ τὲτο παραγγέλλει ἐδῶ, ὅτι οἱ Χεισιανοὶ νὰ μὴ φέρωνται ἐχθρικῶς πρὸς τὲς διδασκάλες των, ἀλλὰ νὰ εἰρλωθῦν, καὶ νὰ ἔχουν ἀγάπλω, καὶ ὑποταγλὼ πρὸς αὐτὲς, ὄχι μόνον μὲ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑαυτοῖς, ἤγεν μὲ τλὼ ἐσωτερικλὼ διάθεσιν τῆς καρδίας των.

14. „Παρακαλῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, νθετεῖτε τὲς ἀτάκτες"

Εἰδῶ ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος πρὸς τὲς διδασκάλες, ὁπὲ ἔχεν τὸ ἐπάγγελμα τὲ νὰ κηρύττεν τὸν λόγον τὲ Θεὲ· μλὼ ἐπιπλήττετε, λέγει, ἐσεῖς οἱ διδάσκαλοι μὲ ἐξσίαν καὶ αὐθάδειαν τὸν ἄτακτον λαὸν τὲ Χεισὲ, ἀλλὰ νὰ τὸν νθετῆτε μὲ πραότητα· ἐπειδὴ ὁ αὐθέντος καὶ θρασὺς ἄνθρωπος, ὅταν ἐπιπλήττεται, γίνεται θρασύτερος περισσότερον, καὶ κάμμίαν ὠφέλειαν δὲν λαμβάνει ἀπὸ τλὼ σφοδρὰν, καὶ αὐθάδη ἐπίπληξιν· ἄτακτοι δὲ εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁπὲ κάμνεν ἔξω ἀπὸ τλὼ διάταξιν καὶ τὸν νόμον ὁπὲ ἐδιώρισεν ὁ Θεός· τάξιν γὰρ ξεχωρισλὼ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν καθ' ἕνα, καὶ ὅποιος αὐτλὼ παραβαίνει, ἐκεῖνος εἶναι ἄτακτος· ὅθεν ὅποιος εἶναι μέθυσος, ἢ ὑβρισὴς, ἢ πλεονέκτης, καὶ ἁπλῶς ὅποιος ἁμαρτάνει, αὐτὸς εἶναι ἄτακτος, διὰ τὶ βγαίνει ἔξω ἀπὸ τλὼ τάξιν, καὶ τὸν νόμον ὁπὲ ἐδιώρισεν ὁ Θεός (2).

„Παραμυθεῖτε τὲς ὀλιγοψύχες".

Ολιγόψυχος εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χεισιανὸς, ὁπὲ δὲν ὑποφέρει πειρασμὸν, ἀλλὰ παρδὸς ἀποκάμνει, καὶ ἀπελπίζεται, ὅςτις καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν σπόρον ἐκεῖνον, ὁπὲ ἐσπάρθη ἐπαύω εἰς τὴν πέτραν, περὶ τὲ ὁποίε εἶπεν ὁ Κύριος· „οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας σπαρέν-

„τες,

(1) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμήνδσε τὸ ῥητὸν, καὶ „ἐν αὐτοῖς" γράφει.

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει· „τὲς ἀργίᾳ συζῶν- „τας ὅπως ἐκάλεσεν, ὡς τλὼ κημεύλω μὴ φυλάττοντας „τὸν· τάττεσθαι, ἀλλὰ νθετεῖσθαι προσέπα- „ξεν". Οὕτω καὶ ὁ Απόςολος ἀλλαχὲ ἀτάκτως καλεῖ τὲς ἀργές. (β'. Θεσσαλ. γ'. 6. 7. 11.)

Digitized by Google

„ πες, οὗτοι εἰσιν οἱ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ ἔτοι ῥίζαν οὐκ „ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται“· (Λουκ. η'. 15.) τοὺς τοιούτους λοιπὸν μικροψύχους, καὶ ὀλιγοπίστους, παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ τοὺς παρηγορῶσιν οἱ διδάσκαλοι, καὶ νὰ ἐνδυναμόνουν τὴν ὀλιγοψυχίαν τους μὲ τὸν θεῖον λόγον (1).

„ Ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν“.

Ἤτοι ὑποσηρίζετε τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει· „ τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε“. (Ρωμ. ιδ'. 1.)

„ Μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας“.

Εἶδε κἀνένοι ὁ Ἀπόστολος ὅλους τοὺς αἰωτέρω· μακροθυμεῖτε, λέγει, ὦ διδάσκαλοι, καὶ ὑποφέρετε μὲ ἀνεξικακίαν καὶ τοὺς ἀπίστους, καὶ τοὺς ὀλιγοψύχους, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, ἐπειδὴ τοῦτο, ἤγουν ἡ μακροθυμία, εἶναι οἰκειότατον ἐπάγγελμα εἰς ἐσᾶς, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ σᾶς τροπιάσῃ καὶ νὰ καταπείσῃ ὅλους, καὶ αὐτοὺς τοὺς πλέον ἀγελίους καὶ ἀνημέρους ἀνθρώπους, εἰς τὸ νὰ ἀκούουν προθύμως τὴν διδαχήν σας (2).

15. „ Ὁρᾶτε μήτις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ“.

Ἀνίσως οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδουν κακὸν, αὐτὶ διὰ τὸ κακὸν, ὁποῦ τοὺς ἔκαμαν ἄλλοι, πόσῳ μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδουν κακὸν, αὐτὶ διὰ τὸ καλὸν, ὁποῦ οἱ ἄλλοι τοὺς ἔκαμαν; καὶ πόσῳ μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ ἀρχίσουν αὐτοὶ νὰ κάμουν κακὸν, εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ τελείως δὲν τοὺς ἔβλαψε; μακρὰν γὰρ εἶναι ταῦτα τῆς πολιτείας τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε· „ μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες“. (Ρωμ. ιβ'. 17.) Καὶ πάλιν· „ μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κα„ κόν“. (Αὐτόθι, 21.) ὧν καὶ ὥρα τὴν ἑρμηνείαν.

„ Ἀλ-

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης γράφει πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Θεοδόσιον· „ οἶκτῳ καὶ πραότητι „ ὦ σοφώτατε, καταπραΰνειν πειρᾷ τοὺς ἐν πειρασμοῖς „ περιπεπτωκότων συμφοράς· καὶ ἐκβιάζων αὐτοὺς λόγῳ „ πρὸς εὐθυμίαν, ἀναμοχλεύει τοὺς τῆς ἀθυμίας „ ῥίζας· εἰ μὲν γὰρ γνοίεν παρὰ σοῦ, ὅτι εἰ μὲν δι„ καίως ἐπέχθησαν, κεφισμὸν τῶν πταισμάτων ἐργά„ ζονται· εἰ δὲ συνεχωρήθησαν ἐπελθεῖν μηδὲν φαύ„ λον δράσασι, σεφάνους προξενοῦσιν, οὐ μόνον τὴν ἀθυ„ μίαν ἐξορατίσουσιν, ἀλλὰ καὶ θυμηδίας ἐμπλησθήσον„ ται“. (Ἐπιστ. τλ'.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος κατηγορεῖ δικαίως τοὺς φίλους τοῦ Ἰὼβ, διατί ἔπρεπε νὰ παρηγοροῦν τὸν Ἰὼβ εἰς τὰς μεγάλας συμφοράς, ὁποῦ τοῦ ἠκολούθησαν, αὐτοὶ δὲ αὐτὶ νὰ τὸν παρηγορῶν, τὸν ὠνείδιζον καὶ τὸν ἐλύπων, πῶς πάσχει διὰ τὰς ἁμαρτίας του, εἰς καιρὸν ὁποῦ, καὶ ἂν διὰ τὰς ἁμαρτίας του ἔπασχεν, ἔπρεπε νὰ παρηγορῶν τὸν λύπῳ του μὲ παρηγορητικὰ λόγια, καὶ νὰ μὴ γίνωνται κακοὶ παρηγορηταί του· „ εἶχε δὲ (ὁ Ἰὼβ) καὶ τῶν „ φίλων τοὺς γνησιωτάτους, παρακλήτορας κακῶν· (Ἰὼβ „ ις'. 1.) ὡς αὐτὸς φησιν, ὁ θεραπευτὴς· οἱ μὲν γὰρ πά„ θος ἑώρων, τὸ δὲ τοῦ πάθους αἴτιον μυστήριον, οὐ „ βάσανον ἀρετῆς, ἀλλὰ κακίας ἀπόπραξιν τὴν πληγὴν „ ὑπελάμβανον· καὶ οὐκ ἐνόμιζον μόνον, ἀλλ' ὠδύ„ χυντο τὸ δεινὸν ὀνειδίζοντες· ὅπου καὶ εἰ διά τι κα„ κίαν ἔπασχε, σοφίζεσθαι τὸ λυποῦν ἔδει παραμυθίας „ ῥήμασιν“· (Λόγ. εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ παρακαλεῖται, διατί δὲν εὑρέθη τινὰ νὰ τὸν συλυπηθῇ, καὶ νὰ τὸν παρηγορήσῃ εἰς τὴν θλῖψιν του· „ Καὶ ὑπέμεινα συλυπούμενον, καὶ οὐκ „ ὑπῆρξε· καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὗρον“· (Ψαλ. ξη'. 25.) καὶ πάλιν· „ Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος μου ἐπροσέθηκαν“. (Ψαλ. ξη'. 31.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς προσάζει εἰς τοὺς Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου, νὰ παρηγορῶν τὸν λαόν του λέγων· „ Παρακαλεῖτε παρακαλεῖτε „ τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός· οἱ Ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν „ καρδίαν Ἰερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτὴν ὅτι ἐπλή„ σθη ἡ παράνομος αὐτῆς“. (Ησ. μ'. 1.) Τί λέγω; καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεὸς, σπλαγχνιζόμενος τοὺς μικροψυχοῦντας, καὶ λυπημένους, παρηγορᾷ αὐτοὺς ὡσὰν μήτηρ φιλοσοργοτάτη, καθὼς τὸ λέγει μόνος· „ ὡς ἡ τινα μή„ τηρ παρακαλέσει, οὕτω κἀγὼ παρακαλέσω ὑμᾶς“· (Ησ. ξς'. 13.) καὶ διὰ τοῦτο, Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον ὀνομάζεται. (β'. Κορ. α'. 3.)

(2) Λέγει ὅμως ὁ Ἅγιος Μάρκος, ὅτι ὅταν ἡ θεία ἐνός κακία βλάπτῃ πολλοὺς, τότε δὲν πρέπει τινὰς νὰ μακροθυμῇ, ἀλλὰ νὰ ἐλέγχῃ τὴν κακίαν τοῦ ἑνὸς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν πολλῶν· „ ὅταν ἡ τοῦ „ ἑνὸς βλάβη εἰς πολλοὺς διατρέχῃ, τότε οὐ δεῖ μακροθυ„ μεῖν, ὅτε ζητεῖν τὸ ἑαυτῷ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν „ πολλῶν, ἵνα σωθῶσι· δι' ὃ, τι τῆς μονομερεῖς ἀρετῆς, „ ἡ πολυμερὴς ὠφελιμωτέρα τυγχάνει“. (Κεφ. πδ'. περὶ τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι.)

Digitized by Google

„Ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας".

Δεῖ εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ μὴ ἀποδίδωμεν οἱ Χριστιανοὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ πρέπει πρὸς τούτοις καὶ νὰ κάμωμεν καλὰ εἰς ἐκείνους, ὁποὺ τὰς ἔκαμαν κακὰ, καὶ νὰ εὐεργετῶμεν τοὺς αὐτοὺς ἀδικήσαντας· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος μὲ τὴν λέξιν ὁποὺ εἶπε, διώκετε τὸ ἀγαθὸν, ἤγουν ἐπιτεταμένως, καὶ ὑπερβολικῶς σπουδάζετε νὰ ἀγαθοποιῆτε, καὶ ἀλλήλους σας, ἤγουν καὶ τοὺς ὁμοπίστους σας Χριστιανοὺς, καὶ πάντας, ἤγουν καὶ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς (1).

16. „Πάντοτε χαίρετε".

Ἤτοι κἂν εἰς πειρασμοὺς καὶ θλίψεις εὑρίσκεσθε, χαίρετε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ἀφ' ἧς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δεῖ ἀποδίδωμεν οἱ Χριστιανοὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, τότε εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ χαίρωμεν πάντοτε· διὰ τί ὅποιος Χριστιανὸς μάθῃ νὰ μὴ κάμῃ ἐκδίκησιν εἰς κρίσεα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ νὰ εὐεργετῇ ἐκείνους, ὁποὺ τὸν ἐλύπησαν καὶ ἐκακοποίησαν, αὐτὸς πόθεν πλέον, καὶ ἀπὸ ποῦ ἔχει νὰ λάβῃ λύπην εἰς τὴν καρδίαν του; βέβαια ὁ τοιοῦτος ἀπὸ κρίσεα μέρος δεῖ λαμβάνει λύπην, ἀλλὰ πάντοτε χαίρεται (2).

17. „Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε".

Ἐδῶ δείχνει ὁ μέγας Παῦλος εἰς τοὺς Χριστιανοὺς στράταν καὶ μέθοδον, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἔχομεν νὰ χαίρωμεν πάντοτε· αὕτη δὲ ἡ στράτα καὶ μέθοδος εἶναι ἡ παντοτινὴ προσευχὴ, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία· διότι, ὅποιος συνειθίσῃ νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς, καὶ νὰ εὐχαριστῇ αὐτὸν πάντοτε, αὐτὸς εἶναι φανερὸν, ὅτι θέλει ἔχει παντοτινὴν, καὶ ἄπαυστον χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν του (3)· „ἐν παντὶ δὲ εἶπεν εὐχαριστεῖτε" ἤτοι μὴ μόνον ἐν τοῖς θυμήρεσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος· οἶδε γὰρ τὸ συμφέρον ὁ μεγαλόδωρος.

18. „Τὸ-

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος προσέταξε· „ἀγαπᾶτε „τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν... καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν „ὑμᾶς". (Ματθ. ε'. 44.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει· „οὐχ ὁρᾶτε τὴν „μέλισσαν, ὅτι πλήττουσα ἐπαποθνήσκει τῷ κέντρῳ; „διὰ ἐκεῖνο τοῦ ζώου παιδεύει ἡμᾶς ὁ Θεὸς μὴ λυπεῖν „τὸν πλησίον· αὐτοὶ γὰρ τὸν θάνατον δεχόμεθα πρό- „φασιν· ἐκείνους μὲν γὰρ πλήττοντες, ἴσως πρὸς και- „ρὸν ἐλυπήσαμεν· αὐτοὶ δὲ, οὐκ ἔτι ζησόμεθα, κα- „θάπερ οὐδὲ ἐκεῖνο τὸ ζῶον". (Ὁμιλ. ί. εἰς τὴν παροῦσαν.) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππ. Στίχ. 4. καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνο ὑποσημείωσιν· ὅτι δὲ ἦναι δυνατὸν νὰ χαίρῃ τινὰς ἐν τῷ Κυρίῳ πάντοτε, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „χαί- „ρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε". (Φιλιππ. δ'. 4.)

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, μάλιστα δὲ οἱ Μοναχοὶ καὶ αἱ Μοναχαὶ, πρέπει πάντοτε νὰ προσεύχωνται, καὶ ἐκεῖ ὁποὺ δαλεύουν τὰς τέχνας των, καὶ ὅταν τρώγουν, καὶ ὅταν πεζεύωσιν, καὶ ὅταν κάμνουν κάθε των ὑπόθεσιν, λέγον- τες, πότε μὲ τὸ σῶμα, καὶ πότε μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, τὴν σωφρονοῦσαν πύστιν τῆς ψυχῆς· „Κύριε Ἰησοῦ „Χριστὲ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με" καὶ μὲ τὴν εὐχὴν πύστιν νὰ ἀρτένουν ὅλας τὰς τέχνας των, ὡσὰν μὲ ἀλάτι, καθὼς παραγγέλλει ὁ μέγας Βασίλειος· „ὥσπερ ἅλατι παραρτύειν τὰς ἐργασίας". (Ἐπιστολ. ά.) εὐλογοῦνται γὰρ διὰ αὐτῆς ὅλαι τῶν αἰσθήσεις, καὶ ἁγιάζονται τὰ σώματα, καὶ ἡ καρδία των διὰ τοῦ Ἁγίου ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- στοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος παραγγέλλει εἰς ὅλους τοὺς τεχνίτας αὐτά· „χαροτέχνης ὢν, κα- „θέζομενος ψάλλε· μέγας συνόμιλος ὁ ψαλμός". (Ἀνδριάντ. κά.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει πάντοτε τὸν μνήμονα τοῦ Θεοῦ „ἔχειν· γέγραπται γάρ· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν „σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· (Δευτερ. ς'. 5.) ἵνα μὴ „μόνον ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὸν Εὐκτήριον (ἤτοι εἰς „τὴν Ἐκκλησίαν) ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ πε- „ριπατῶν, καὶ ὁμιλῶν, καὶ ἐσθίων, ἔχῃ τὴν μνήμην „τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἀγάπην, καὶ τὸν φοβερόν. „Εἰς ὃ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία τινὸς δέδεται, καὶ „ὅπου ἡ ἐπιθυμία ἔλκει αὐτὸν, ἐκεῖνο αὐτοῦ ἐστιν ὁ „Θεός· ἐὰν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, „αὐτὸς ἐστι Κύριος τῆς καρδίας αὐτοῦ". (Ὁμιλ. μή. Κεφ. γ'.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Προφήτης Δαβίδ· „εὐλογήσω „τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ" (Ψαλ. λγ'. 1.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „οὐκ ἐν ταῖς „εὐημερίαις μόνον τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περισα- „τικοῖς καιροῖς· ἐντεῦθεν μαθητεύθηκε ὁ Ἀπόστολος, „πάντοτε φησὶ, χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν „παντὶ εὐχαριστεῖτε, διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ „σώματί μου· δοκεῖ ἀδύνατόν τι ἐπαγγέλλεσθαι ὁ Προφή- „της· πῶς γὰρ διαπαντὸς ἡ αἴνεσις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ „σώματι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατόν;... πρὸς δὴ τοῦ- „το λέγομεν ὅτι ἔστι μεμικτὸν καὶ νοητὸν σῶμα τοῦ ἐν- „δυνάντος ἄνθρωπος, ὃ τρέφεται μεταλαμβάνον τοῦ λόγου

„της

18. „ Τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ὑμᾶς “.

Πῶς θέλεις εὐχαριστεῖς, Χριστιανὲ, τὸν Θεὸν πάντοτε; αἴσιως, λέγει, καὶ γνωρίσης, ὅτι τοῦτο θέλει ὁ Θεὸς, τὸ νὰ ἦσαι δηλαδὴ εὐχάριστος εἰς αὐτὸν πάντοτε, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα, ὡσαὶ ὁποῦ καὶ πάντοτε εὐεργετῆσαι ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἤτοι διὰ τῆς συνεργίας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ· διότι καὶ εἰς τὸ νὰ εὐχαριστῶμεν ἡμεῖς τὸν Θεὸν, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται συνεργὸς μὲ ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας μόνοι νὰ εὐχαριστήσωμεν δὲν δυνάμεθα· ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς μᾶς ἐδίδαξε τοῦτο, καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν, καθὼς ἐμάθομεν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον (1).

19. „ Τὸ Πνεῦμα μὴ σβύνητε “.

20. „ Προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε “.

Ἐπειδὴ ἡ παροῦσα ζωὴ εἶναι νύκτα καὶ σκότος, διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς λαμπάδα, διὰ νὰ φωτιζώμεθα καὶ νὰ περιπατῶμεν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἤτοι τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἀλλὰ ταύτην τὴν λαμπάδα, καὶ χάριν τοῦ Πνεύματος, ἄλλοι μὲν ἔχαμαν λαμπροτέραν, διὰ μέσου τῶν ἀρετῶν, καθὼς ὅλοι οἱ Ἅγιοι· ἄλλοι δὲ, ἔσβεσαν αὐτὴν, διὰ τῆς ἀργίας τῶν καλῶν ἔργων, καὶ μάλιστα τῆς ἐλλείψεως τῆς ἐλεημοσύνης, καθὼς αἱ μωραὶ ἐκεῖναι πέντε παρθένοι, ὁποῦ ἀφῆκαν χωρὶς λάδι τὰς λαμπάδας των, καὶ καθὼς ὁ πορνεύσας εἰς τὴν Κόρινθον μὲ τὴν μητρυάν του, ὅστις ἔχυσε εἰς τὴν λαμπάδα του τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος „ τὸ „ Πνεῦμα μὴ σβύνητε “ ἤγουν μὴ σβυνέτε τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος, ὁποῦ ἐλάβετε διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· κλείετε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, τὰς πόρτας τοῦ ὀσπητίου σας, ἤγουν τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματός σας, διὰ νὰ μὴν ἔμβῃ ἀπὸ αὐτὰς τὰς πόρτας, καὶ αἰσθήσεις σας ὁ ἀέρας τῆς ἁμαρτίας, καὶ σβύσῃ τὴν λαμπάδα καὶ χάριν τὸ Πνεύματος. Μὴ βάλλετε ἐπάνω εἰς τὴν χάριν αὐτὴν τὸ Πνεύματος, χῶμα καὶ σάπτην, ἤτοι μερίμνας

„ τῆς ζωῆς, ὁποῦ εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
„ βάς. . . . δύναται οὖν ἡ ἐστενωμένη καρδία καὶ εἶδον
„ ἐσφραγισμένη τῷ ἁγιασμῷ τῆς ψυχῆς περὶ Θεοῦ
„ εὔτυπα αἰσθήσεις ὀνομάζεσθαι Θεοῦ, διαπαντὸς ἐνυπάρ-
„ χουσα τῇ ψυχῇ· δύναται δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀποσο-
„ λικὴν ὑποθήκην ὁ σπουδαῖος πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν
„ Θεοῦ· ὥστε πᾶσαν πρᾶξιν, καὶ πᾶν ῥῆμα, καὶ πᾶ-
„ σαν ἐνέργειαν νοερὰν αἰσθήσεως ἐπέχειν δύναται· εἴ-
„ τε γὰρ ἐσθίει ὁ δίκαιος, εἴτε πίνει, εἴτε τι ποιεῖ,
„ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖ· τοῦ τοιούτου καθ' ὁδοι-
„ πορεῖ ἡ καρδία ἐγρήγορε; κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐν τῷ ἀσ-
„ μάτι τῶν ἀσμάτων· ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου
„ ἀγρυπνεῖ· ὡς γὰρ ἐπιπολὺ τὰ καθ' ὕπνον φαντάσμα-
„ τα, τῆς μεθημερινῆς ἐντολίας ἐστὶν ἀπηχήματα “. Λέγει
δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Διάδοχος· „ ἀπαιτᾷ ἡμᾶς πάντας ὁ νοῦς,
„ ὅταν αὐτοῦ πᾶσαι αἱ διεξόδους τῇ μνήμῃ ἀπεφρά-
„ ξωμεν φόβου Θεοῦ, ἔργον ὀφέλιμον αὐτοῦ πληροφορῆσ
„ τὴν ἐντρέχειαν. Δῶ οὖν αὐτῷ διδόναι, τὸ Κύριε
„ Ἰησοῦ μόνον εἰς ὁλόκληρον πραγματείαν τὰ σκοποῦ “.
(Κεφ. νδ'.)

Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἀλλαχοῦ λέγει· „ μὴ δὴ προ-
„ φασιζώμεθα λέγοντες, ὡς οὐκ ἔξεστιν εὐχεσθαί τινα
„ τοῖς βιωτικοῖς ἐνασχολούμενον πράγμασι, καὶ μὴ
„ πλησίον ὢν εὐκτηρίου εἶχον εὐρισκόμενος· ὅπου
„ γὰρ ἂν ᾖς, δύνασαι σπεῦσαι τὸ θυσιαστήριον· οὐ κω-
„ λύει τόπος, οὐδὲ ἐμποδίζει καιρός· ἀλλὰ κἂν μὴ
„ γόνατα κλίνῃς, κἂν μὴ τὸ σῶμα τύψῃς, καὶ τὰς χεῖ-
„ ρας σου εἰς οὐρανὸν ἀνατείνῃς, διάνοιαν δὲ μόνῃ ἐπι-
„ δείξῃ θερμὴν, τὸ πᾶν ἀπήρτισας τῆς εὐχῆς· ἔξεστι
„ καὶ ἐν ἐργαστηρίῳ καθήμενον, καὶ δέρματα ῥάπτοντα,
„ καὶ ἐν ψυχῇ ἀνατεῖναι πρὸς τὸν Δεσπότην, ὅταν μὴ
„ δυνατὸν ᾖ εἰς Ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν, καὶ εὐχὴν ποιή-
„ σαι ἐκτενῆ “. Φοβερὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος ἐκεῖνος ὁποῦ εἶπεν εἷς διακονητικὸς Γέρων· ἔστι δὲ οὗτος· „ ἐὰν ὁ
„ μοναχὸς, ὅτε ἔσται εἰς προσευχὴν, πρὸς μόνον εὐ-
„ χηται, ὁ τοιοῦτος ὅλως οὐκ εὔχεται “· (παρὰ τῷ Εὐεργετινῷ·) ὅτι δὲ πρέπει καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν ἐν παντὶ πράγματι, ὁρᾶται ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν „ τοῦ εὐχαρίστου
„ γίνεσθε “. (Κολασ. γ'. 15.) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λόγον ὁλόκληρον γράφει περὶ εὐχαριστείας, ἀποδεικνύων, ὅτι δεῖ εἶναι ἀδιάκοπον τὴν εὐχαριστῶμεν πάντοτε, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα.

(1) Ποῦ δὲ ταῦτα ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος; φανερὸν μὲ τὸ ἔργον καὶ τὸ παράδειγμά του, ὅταν εὐχαριστήσας, εὐλόγησε τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ ὅταν παρέδωκε τὰ μυστήρια, καὶ ἀφ' οὗ ἐδείπνησε τὴν μεγάλην πέμπτην ἑσπέρας· „ ὑμνήσαντες γὰρ (ἤτοι εὐχαριστήσαντες)
„ φησὶν, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν “. (Ματθ. κς'. 30.) Καὶ δεύτερον, μὲ τὸν λόγον ἐκεῖνον ὁποῦ εἶπεν ὅταν ὑπέστρεψεν εὐχαριστῶν, ἐκεῖνος ὁ Σαμαρείτης, ὁ πρώην ὢν λεπρὸς· „ οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν, οἱ δὲ
„ ἐννέα πῦ; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν
„ τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος “; (Λουκ. ιζ'. 17.) μὲ τὸν λόγον γὰρ τοῦτον κατηγορεῖ τοὺς ἐννέα ἐκείνους ἰατρευθέντας λεπρούς, ὡς ἀχαρίστους· ἐπαινεῖ δὲ τὸν εὐχάριστον ἐκεῖνον Σαμαρείτην, καὶ ἀκολούθως διδάσκει πάντας νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν, διὰ τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰ καλὰ, ὁποῦ λαμβάνομεν ἐπάνω ἀπὸ αὐτόν.

Digitized by Google

μνας γνῆνας τῷ κόσμῳ, ἵνα μὴ σβύσητε παύτῳ (1)· ἀλλὰ μάλιστα προσθέττετε λάδι εἰς τὰς λαμπάδας σας, ἤγουν ἔργα καλὰ, ἐξαιρέτως δὲ ἐλεημοσυνίαν, διὰ νὰ φυλάττετε αὐτὴν ἄσβεστον· ὁμοίως μὴ κρύπτετε καὶ καταχώνετε τὸν σπινθῆρα τῆς θείας χάριτος μέσα εἰς τὰ χώματα καὶ σάκκους τῶν παθῶν καὶ τῶν γνήνων φροντίδων· ἀλλὰ προσθέττετε προσανάμματα, καὶ ξύλα εἰς αὐτὸν, καὶ φυσῶντες μὲ προθυμίαν καὶ ἀγάπην, ἀνάπτετε αὐτὸν εἰς φλόγα μεγάλην. Ἢ ἑρμηνεύετε τοῦτο καὶ ἔτζι· κοντὰ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὑρίσκοντο καὶ ἀληθεῖς Προφῆται τοῦ Θεοῦ, καὶ ψευδοπροφῆται· ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἄδηλον, ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον Προφήτης ἀληθινὸς, καὶ ποῖος ψεύτης, διὰ τοῦτο οἱ Θεσσαλονικεῖς ὅλως ἐξίσου τοὺς ἀπεσπέφοντο· ὅθεν ὁ Παῦλος λέγει εἰς αὐτούς· τὸ Πνεῦμα, ἤγουν τὸ εἰς τοὺς ἀληθινοὺς Προφήτας χάρισμα τοῦ Πνεύματος, μὴ σβύνετε μὲ τὴν ἀποσροφὴν, ὁποῦ κάμνετε εἰς αὐτούς· μηδὲ καταφρονεῖτε τὰς προφητείας, τὰς ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γινομένας.

21. „Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε".

Ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἴσως ἤθελαν εἰπεῖν· τί λοιπὸν ὦ μακάριε Παῦλε; ἔχομεν νὰ δεχθῶμεν καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας ὡς ἀληθεῖς; διὰ τοῦτο τοὺς ἀποκρίνεται εὐθὺς ὁ Παῦλος, ὅτι, ὄχι, νὰ μὴ τοὺς δεχθῆτε, ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ δοκιμάζετε, ἤγουν καὶ τὰ ψευδῆ, καὶ τὰ ἀληθινὰ, νὰ τὰ κρίνετε μὲ δοκιμασίαν καὶ ἐξέτασιν ἀκριβῆ· καὶ τότε κατέχετε, ἤγουν τότε νὰ τιμᾶτε καὶ νὰ ἐγκολπόνεσθε ἐκεῖνο, ὁποῦ ἤθελε σᾶς φανῇ καλὸν, ἤγουν νὰ ἐγκολπόνεσθε τὰς ἀληθινὰς προφητείας.

22. „Ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε".

Ἀπέχετε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, ὄχι ἀπὸ τοῦτο μόνον, ἢ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ κακὸν, ἀλλ' ἁπλῶς ἀπὸ κάθε εἶδος κακοῦ, ἤτοι καὶ ἀπὸ ψευδοπροφήτου, καὶ ἀπὸ κάθε λογῆς ἁμάρτημα μικρὸν, ἢ μεγάλον, συγγνωστὸν, ἢ θανάσιμον (2).

23. „Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς".

Ὕστερα ἀπὸ τὴν συμβουλὴν, καὶ διδασκαλίαν, συνειθίζει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ φέρῃ καὶ εὐχὴν, καθὼς κάμνει τώρα καὶ ἐδῶ, καὶ εὔχεται εἰς τὸν Θεσσαλονικεῖς διὰ νὰ ἔχουν τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη, καὶ ἀπὸ τὴν συμβουλὴν του, καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχήν του. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ ὁλοτελεῖς; ἤγουν τελείους καὶ ὁλοκλήρους καὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ παρακάτω τοῦτο λέγει.

„Καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμ-
„πτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη".

Ἄμποτε, λέγει, νὰ φυλαχθῇ τὸ πνεῦμα, ἤτοι τὸ χάρισμα τοῦ πνεύματος, ὁποῦ ἐλάβετε διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἀδελφοί μου· διὰ τί ἀνίσως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ φυλάξωμεν τὴν λαμπάδα τοῦ χαρίσματος τόσου λαμπρὰν, καὶ ἄσβεστον, διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καλῶν ἔργων, θέλομεν ἐμβῇ εἰς τὸν οὐράνιον Νυμφῶνα, καθὼς καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι παρθένοι· τότε δὲ καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμά μας θέλει φυλαχθῆν ἄμεμπτα, καὶ καθαρὰ, ἀνίσως καὶ τὸ χάρισμα τοῦτο τοῦ Πνεύματος δὲν σβεσθῇ, ἀλλὰ λάμπῃ εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἔτζι

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „σβένυσι „δὲ αὐτὸ βίος ἀκάθαρτος· καθάπερ γάρ τις ἐπὶ τοῦ „λυχνικοῦ τούτου φωτὸς ὕδωρ καταχεύσας, ἢ χοῦν, „ἔσβεσε τὸ φῶς· καὶ οὐ μηδεὶς τοῦτον, ἀλλ' ἅγιος ὁ ἔ„λαιον ἐξελών, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ χαρίσματος". (Ὁμιλ. ια'. εἰς τὴν παροῦσαν.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ· „Καθάπερ γὰρ τὸ λυχνικὸν φῶς ἐλαίῳ κατέχεται, „καὶ ἀναλωθέντος τούτου, κἀκεῖνο σβέννυται· οὕτω δὴ „καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, παρόντων μὲν ἡμῖν ἔρ„γων ἀγαθῶν, καὶ ἐλεημοσύνης ποθῆς ἐπιχορηγούσης τῇ „ψυχῇ, μένει καθάπερ ἐλαίῳ κατεχομένη ἡ φλόξ· „ταύτης δὲ ἐκ ἔσης, ἅπασι καὶ ἀναχωρεῖ". (Τόμ. δ'. Λόγ. 55.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει· „κα„τὰ συνήθειαν συμπεριλαβὲ καὶ τὰ δογματικὰ, καὶ τὰ „ἠθικά".

Digitized by Google

ἔτζι ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος συγκροτεῖται ἀπὸ κάθε εἶδος ψυχῶν, ἤτοι καὶ ἀπὸ τὴν φυτικὴν, καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν, (αἱ ὁποῖαι ὡς δυνάμεις μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι, καὶ ὄχι ὡς οὐσίαι.) καὶ ἀπὸ τὴν νοεράν, ἥτις καὶ οὐσία εἶναι ἀθυπόστατος καὶ ἀθάνατος· λέγωντας μὲν ὁ Ἀπόστολος πνεῦμα, τὴν νοεράν, καὶ λογικὴν ψυχὴν ἐφανέρωσε· λέγωντας δὲ ψυχὴν, ἐφανέρωσε τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν· καὶ λέγωντας σῶμα, ἐφανέρωσε τὴν φυτικὴν τοῦ ἀνθρώπου δύναμιν, καὶ ζωήν. Εὔχεται λοιπὸν ὁ Παῦλος νὰ γένουν οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανοὶ καθαροὶ, καθ' ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ ὅλας νὰ εὐαρεστήσουν εἰς τὸν Θεόν (1).

24. „Πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, ταπεινοφροσύνην τοῦ μεγάλου Παύλου! ἐπειδὴ καὶ εὐχήθη ἀνωτέρω τοῖς Θεσσαλονικεῦσι, διὰ τοῦτο πάλιν λέγει, μὴ νομίσετε ἀδελφοὶ, ὅτι ἀπὸ τὰς ἰδικάς μου εὐχὰς, ἔχετε νὰ σωθῆτε, ὄχι· ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα, καὶ ἔλεος τοῦ καλέσαντός σας Θεοῦ· διατί ἀφίσως αὐτὸς σᾶς ἐκάλεσεν εἰς σωτηρίαν, πιστὸς, ἤτοι ἀληθινὸς εἶναι, ὅτι θέλει κάμῃ κατὰ τὸ θέλημά του, καὶ κατὰ τὸ κάλεσμα ὁποῦ σᾶς ἔκαμεν, ἤτοι πιστὸς καὶ ἀληθινὸς εἶναι ὁ Θεὸς, ὅτι καὶ θέλει σᾶς σώσει.

25. „Ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν".

Καὶ ἐδῶ ὁμοίως βλέπε, ἀγαπητὲ, ταπεινοφροσύνην τοῦ μακαρίου Παύλου! διατί ὁ τόσον μέγας, καὶ θαυμαστὸς Ἀπόστολος, ζήτει εἰς βοήθειάν του τὴν προσευχὴν τῶν Θεσσαλονικέων (2).

26. „Ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν ἁγίῳ φιλήματι".

Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἔλιπε μακρὰν, καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ ἀσπάζεται τοὺς Χριστιανοὺς αὐτὸς μὲ τὸ ἴδιον σῶμά του, διὰ τοῦτο προσάζει τοὺς ἄλλους νὰ ἀναπληρώσουν τὸ ὑστέρημά του, καὶ αὐτὶ αὐτοῦ νὰ φιλήσουν ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς· φιλήσατε, ὦ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοὶ, ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς αὐτὶ διὰ λόγου μου, καθὼς καὶ ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν, ἀδελφὲ, φίλησον τὸν ὁδεῖνα φίλον αὐτὶ διὰ λόγου μου· ἐπειδὴ δὲ εἶναι καὶ δολερὸν φίλημα, καθὼς ἦτον καὶ τοῦ Ἰούδα, καὶ αἰσχρὸν, καθὼς εἶναι τῶν πόρνων, διὰ τοῦτο ἐπρόσαξεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι νὰ ἀσπασθῆτε μὲ φίλημα ἅγιον, καὶ καθαρὸν ἀπὸ κάθε δόλον καὶ ἀπὸ κάθε σαρκικὸν ἔρωτα (3).

27. „Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν Ἐπιστολὴν πᾶσι „τοῖς Ἁγίοις".

Ἐδῶ προσάζει τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος νὰ διαβάσουν τὴν Ἐπιστολὴν εἰς ὅλους τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανούς· δὲν σᾶς ὁρκίζω, λέγει, νὰ διαβάσετε ὅλοι τὴν Ἐπιστολήν μου, τόσον διὰ νὰ σᾶς διδάξω, ὅσον διὰ τὰ συνομιλήσω μὲ ὅλους σας διὰ μέσου αὐτῆς· τὸ ὁποῖον τοῦτο ἦτον σημεῖον πόθου θερμοῦ, καὶ ἀγάπης μεγάλης τοῦ Παύλου· ὁρκίζει δὲ τοὺς Θεσσαλονικεῖς νὰ ἀναγνώσουν εἰς ὅλους τὴν Ἐπιστολὴν, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἵνα αὐ καταφρονήσουν τὸν Παῦλον, ὅμως διὰ τὸν φόβον τοῦ ὅρκου, νὰ φυλάξουν τὴν ἐντολήν του, καὶ νὰ τὴν ἀναγνώσουν εἰς ὅλους· ἐπειδὴ εἰς τοὺς παλαιοὺς Χριστιανοὺς, πολλὰ φοβεροὶ, καὶ φρικτοὶ ἦτον οἱ ὅρκοι· ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Χριστιανοὺς, οἱ ὅρκοι κάνενα φόβον δὲν προξενοῦ-

---

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „διϊκνούμενος „ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος". (Ἑβρ. δ'. 12.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „τοῦτο δὲ ἔπαθεν, οὐχ' ἵνα λάβῃ μόνον τὴν εὐ„χὴν τοῦ βοηθῆσαι, ἀλ' ἵνα καὶ αὐτὸς μετεχάζων δι„δαχῆ".

(3) Ὅρα Ἑρμηνείαν ὡραίαν τοῦ φιλήματος εἰς τὸ Α'. Κεφ. τῆς β'. πρὸς Κορινθ. στίχ. 12.

ξουσιν· ὅθεν ἀλοίμονον εἰς ἡμᾶς (1)! Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „ καὶ τὴν ὑμετέ„ραν καύχησιν“ (ά. Κορινθ. κέ. 31.) διὰ τί ὁ Παῦλος φαίνεται, ὅτι κάμνει ὅρκους·

28. „Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν. Ἀ„μὴν“ (2).

Ὅλα, λέγει, τὰ ἀγαθὰ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ σᾶς ἐχάρισε· διὰ τοῦτο σπουδάζετε, ἀδελφοί, διὰ νὰ τραβίζετε ἀπὸ τὸν αὐτὸν Χριστὸν περισσοτέραν, καὶ πλουσιωτέραν τὴν θείαν του χάριν. Πῶς; καὶ μὲ τίνα τρόπον; μὲ τὸ νὰ περιπατῆτε καὶ νὰ πολιτεύεσθε κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν χαρισθέντων εἰς ἐσᾶς ἀγαθῶν του· ἄμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, νὰ διαφυλαττώμεθα ὑπὸ τῆς αὐτῆς χάριτος, ἀπὸ κάθε σφάλμα καὶ σκόνταμμα τῆς ἁμαρτίας, ἵνα καὶ ζήσωμεν πρὸς δόξαν τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

ΠΑΥ-

(1) Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ διήγησις, ὁπού ἀναφέρει εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ πάπου ὁ θεῖος Χρυσόστομος· λέγει γὰρ αὐτός, ὅτι ἐδιηγήθη εἷς ἀξιόπιστον πρόσωπον εἰς αὐτόν· ὅτι μία κυρὰ εἶχεν εἷς δοῦλον μιαρόν, καὶ κακὸν ἄνθρωπον, ἔχοντα γυναῖκα· καὶ ἐπειδὴ ἡ κυρὰ ἐκείνη ἦτον χήρα, καὶ δὲν ἐδύνετο νὰ παιδεύσῃ τὸν κακὸν δοῦλον ἐκεῖνον, ὁπού ἐπροξένει πολλὰς ζημίας εἰς τὸν οἶκόν της, ἀπεφάσισε νὰ τὸν πωλήσῃ εἰς ἄλλον αὐθεντικώτερον· νομίζουσα δὲ πῶς εἶναι πρᾶγμα ἀνόσιον, νὰ χωρίσῃ τοῦ γυναῖκα ἀπὸ τὸν δοῦλον ἄνδρας, ἐσυχάσθη νὰ πωλήσῃ μαζὶ μὲ τὸν δοῦλον, καὶ τοῦ γυναῖκά του, ὅπου ἦτον δική καὶ αὐτὴ εἰς τοῦ κυρὰν ἐκείνου. Βλέπουσα δὲ ἡ δούλη τὸν ἑαυτόν της εἰς δυσχίαν, ἐπῆγε καὶ παρεκάλεσε μίαν ἄλλου ἀρχόντισσαν (ὅπου καὶ ἐδιηγήθη τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὸν Χρυσόστομον,) βάλλουσα αὐτοῦ μεσίτρειαν εἰς τοῦ κυράν της, διὰ νὰ μὴ τοῦ πωλήσῃ· ἐπειδὴ δὲ ἐξώδεψε πολλὰ λόγια παρακαλοῦσα τοῦ ἀρχόντισσαν ἐκείνου, καὶ τίποτε δὲν ἐκατόρθωσε, ὕστερον ὕστερα τῆς εἶπε καὶ τοῦτο· „ἔπου τὸν „Χριστὸν ἴδοις ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, μὴ παρίδῃς με „τοῦ αἰτήσαι“! καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἡ δούλη, ἀνεχώρησεν. Ἡ δὲ ἀρχόντισσα ἐκείνη, ἐπειδὴ μὲν διὰ νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τοῦ κυράνης, ἀπὸ δὲ τὰς φροντίδας τοῦ οἴκουσης, ἀλησμόνησε· κατὰ δὲ τὸ δηλινὸν ἐνθυμήθη τὸν ὅρκον τῆς δούλης, καὶ ἐκαταύχθη πολλὰ, καὶ σηκωθεῖσα, ἐπῆγεν εἰς τοῦ κυρὰν ἐκείνης, καὶ παρακαλέσασα, ἐκατάπεισεν αὐτοῦ νὰ μὴ πωλήσῃ τοῦ δούλου. Κατ' ἐκείνου δὲ τοῦ νύκτα βλέπει αἰφνιδίως ἡ ἀρχόντισσα ἐκείνη, καὶ ἀνοίχθησαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδε τὸν Χριστὸν, καθὼς ἦτον δυνατὸν νὰ τὸν ἰδῇ γυνή· καὶ τοῦτο τὸ ἠξιώθη, διὰ τί ἐφύλαξε τὸν ὁρκισμὸν τῆς πτωχῆς δούλης. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, καὶ λέγει, ὅτι ἅπαξ τοῦ διήγησιν ταύτην διὰ νὰ καταπείσῃ τοὺς Χριστιανοὺς ἄνδρας, καὶ γυναῖκας, νὰ μὴ καταφρονοῦν τοὺς ὁρκισμοὺς, ὁπού τῶν κάμνουν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ πτωχοὶ καὶ ζητῶλοι· καὶ ὅταν τοὺς παρακαλοῦν καὶ τοὺς ὁρκίζουν διὰ νὰ τοὺς δώσουν ἐλεημοσύνην, ἢ διὰ νὰ τοὺς κάμουν φιλανθρωπίαν, ἢ καὶ διὰ ἄλλα καλὰ πράγματα, οἷον ὅταν τοὺς ὁρκίζωσ ἐτζι, νὰ σωθῇς ἀδελφὲ ἐλέησόν με! νὰ συγχωρηθῇς, κάμεμοι ταύτην τὴν χάριν! νὰ ἰδῇς τὸν Χριστὸν ὦ κυρία, βοήθησόν μοι! Καταγορεῖ λοιπὸν ὁ θεῖος Πατὴρ τοὺς γυναῖκας καὶ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ὁπού δὲν πιάνονται εἰς τοὺς φοβεροὺς ὁρκισμοὺς, ὁπού ἐλέγω, καὶ βοηθοῦν τοὺς λέγοντας πάντοτε πτωχοὺς, καὶ χρείαν ἔχοντας· καὶ ὅταν μὲν οἱ πτωχοὶ τοὺς ἐνθυμίζουν τὸ Ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δὲν τοὺς πολλαγχνίζονται· ἀνίσως δὲ τοὺς εἴπῃ, νὰ χαρῇς τοὺς γονεῖσου, καὶ τὰ ὁμματιάσου, ἐλέησόν με· νὰ ζήσῃς κυράμου, βοήθησόν μοι! ἢ νὰ ζήσουν τὰ τέκνα σου, ἢ ὦ ἄνδρας σου! ἢ πᾶς ὁρκίσουν εἰς τὸ κάλος των, εὐθὺς πηδᾷ ἡ καρδία των, καὶ πολλαγχνίζονται καὶ τοὺς ἐλεοῦν! ἂν δὲ ὁρκίσῃ αὐτοὺς ὁ πτωχὸς εἰς τὸν Κύριον, παραστρέχουσιν αὐτὸν ἀβοήθητον. Σημειώμεν δὲ καὶ τοῦτο ἐδῶ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ὁρκίζουν τίνα, ὅτε εἰς τὸν Θεὸν, ὅτε εἰς τοῦ ζωήν του, ὅτε εἰς ἄλλο τι, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ὅρκον, κάκιστον δίδονται καὶ λαμβάνειν“· καὶ καθὼς δὲν πρέπει νὰ κάμῃ ὅρκον τίνας ὅτε εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτε εἰς τοῦ γῆν, ὅτε εἰς τὴν κεφαλήν του, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος· ἔτζι δὲν πρέπει ὅτε νὰ ὁρκίζῃ τοὺς ἄλλους εἰς ταῦτα, ἐὰν ὅμως ἄλλος ὁρκίσῃ αὐτοὺς, πρέπει νὰ φυλάττῃ τὸν ὁρκισμόν.

(2) Σημείωσε ὅτι τὸ „ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡ„μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν. Ἀμήν“ εἶναι ἀσπασμὸς τοῦ μακαρίου Παύλου, τὸν ὁποῖον ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως εἰς κάθε Ἐπιστολήν, ὡς λέγει τοῦτο ὁ Θεοδώρητος εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρας· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐρρῶσο, ὅτι ἡμεῖς σωνηθίζομεν νὰ γράφωμεν πάρα εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν.

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν δευτέραν πρὸς Θεσσαλονικεῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοῦν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν γέλλει ὁ μακάριος Παῦλος τὴν παροῦσαν δευτέραν Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, εἶναι αὕτη. Εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι ἐσπούδαζε καὶ ἐπόθει νὰ τοὺς ἰδῇ· „δι' ὃ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς (ἐγὼ „μὲν Παῦλος) καὶ ἅπαξ, καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς“· (α. Θεσ. β'. 18.) Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, διὰ νὰ τελειώσῃ τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεώς των, καὶ νὰ πληρώσῃ τὸν πόθον ὁποὺ εἶχε, τοὺς χαίρει γράφει πρὸς αὐτοὺς καὶ τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολήν, ἀναπληρῶν δι' αὐτῆς τὴν ἔλλειψιν τῆς παρουσίας του. Ὅτι δὲ δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Παῦλος, ἀφ' οὗ ἔγραψε τὴν πρώτην Ἐπιστολήν, φανερὸν εἶναι ἐκ τούτου· διὰ τί, εἰς μὲν τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν ἀνέβαλε τὸν καιρόν, καὶ δὲν ἔγραψε πότε θέλει γένῃ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἡ γνῶσις αὕτη δὲν ἦτον ἀναγκαία εἰς αὐτούς· τώρα δὲ εἰς τὴν παροῦσαν Ἐπιστολὴν γράφει εἰς αὐτοὺς περὶ τούτου. Φανερὸν λοιπὸν ὅτι δὲν ἐπῆγεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς· διὰ τί ἂν ἐπήγαινεν, ἤθελε φανερώσῃ εἰς αὐτοὺς τοῦτο διὰ ζώσης φωνῆς, καὶ δὲν ἦτον χρεία νὰ τὸ γράψῃ ἐδῶ. Γράφει δὲ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ θεῖος Παῦλος μὲ τὸ νὰ ἔλαβεν ἀνάγκην· ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπατεῶνες καὶ πλάνοι ἔλεγον, ὅτι πότε ἦτον ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία· καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι οἱ φθοροποιοὶ αὐτοὶ ἀνθρωποι ἔλεγον ψεύδως καὶ λόγια τινα πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τούτου, καὶ ἔπλαττον καὶ Ἐπιστολάς τινας, ὡς παρὰ τοῦ Παύλου γραφθείσας, καὶ ἀποσταλείσας· καὶ πρὸς τούτοις ἐφλυάρουν, ὅτι ἔμαθον παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι' ἀποκαλύψεως αὐτὰ ὁποὺ ἔλεγον· ταῦτα δὲ ἐποίει, καὶ ἐμεθοδεύετο ὁ διάβολος, διὰ νὰ χαυνώσῃ τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν μὲν, διὰ

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, δευτέρα τῶν ἐπιστολῶν ἁπασῶν ἐγράφη παρὰ τοῦ Παύλου, ἁπλοῦ μετὰ τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτην, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν· κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὕτη ὀλίγον ὕστερον ἀπὸ τὴν πρώτην, ἤτοι ἔτει κ'. (Τόμ. ά. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας.)

διὰ τὶ ἐκ τῶν λόγων ἐκείνων, ψεύστης ἀπεδεικνύετο ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν εἰς τὰ Εὐαγγέλια σημεῖα τῆς δευτέρας Παρουσίας τε, τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἔγιναν. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ οἱ πιστεύοντες Χριστιανοὶ εἶχον μεγάλην παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις των τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως· ἐπειδὴ ἠλπίζον, αὐτοὶ μὲν νὰ λάβωσι τὰς ἀξίας μισθοὺς τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς πίστεώς των, τοὺς δὲ θλίβοντας αὐτοὺς ἀπίστους, νὰ τοὺς ἰδοῦν νὰ λάβωσι τὴν ἀξίαν καὶ πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς κόλασιν· ὅθεν ὁ διάβολος ἔβαλε τοὺς ὑπηρέτας τε νὰ διδάσκωσιν, πῶς ἡ κρίσις καὶ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἤδη εἶναι παρούσα, ἵνα μὲ τὴν ψευδῆ διδασκαλίαν ταύτην, δείξωσιν, ὅτι δὲν θέλει εἶναι πλέον, ὅτε μισθαποδοσία εἰς τοὺς πιστοὺς, καὶ καλοὺς, ὅτε κρίσις καὶ κόλασις εἰς τοὺς ἀπίστους, καὶ κακούς· καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου, νὰ σβύσωσι μὲ τοῦτο τὰς ἐλπίδας τῶν πιστῶν Χριστιανῶν καὶ Ἁγίων, νὰ κάμωσι δὲ τοὺς ἀπίστους καὶ ἐχθροὺς τοῦ κηρύγματος, θρασυτέρους κατὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν Χριστιανῶν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα ἐπαρακινήθη ὁ μακάριος Παῦλος νὰ γράψῃ τὴν παροῦσαν Ἐπιστολήν· καὶ πρῶτον μὲν, ἀποδέχεται καὶ ἐπαινεῖ τὴν πίστιν αὐτῶν, πῶς αὐξάνει, καὶ πῶς ὑποφέρουν τοὺς θλίψεις διὰ τὸν Χριστόν· καὶ παρηγορεῖ αὐτοὺς, ὅτι θέλει γένῃ ἐκδίκησις ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον ἐκείνων ὁποῦ τοὺς ἀδικοῦν· δεύτερον δὲ, διδάσκει περὶ τῆς Παρουσίας τοῦ Κυρίου νὰ μὴ παράπτωνται, οὔτε νὰ πείθωνται εἰς κάνενα, μήτε ὡς διὰ τοῦ Πνεύματος λαλοῦντα, μήτε ὡς διὰ γραμμάτων τοῦ Παύλου, μηδὲ ὅλως νὰ νομίζωσι πῶς εἶναι αὔτη παροῦσα· ἐπειδὴ ἡ Παρουσία τοῦ Κυρίου δὲν θέλει γένῃ, ἐὰν δὲν ἔλθῃ πρῶτον ἡ ἀποστασία, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν, νὰ ἔλθῃ ὁ ἀντίχειστος ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία, λέγει, ὅτι θέλει εἶναι μὲ σημεῖα καὶ τέρατα ψεύτικα καὶ ἀπατηλὰ, κατ' ἐνέργειαν καὶ φαντασίαν τοῦ Σατανᾶ. Ἔπειτα συμβουλεύσας αὐτοὺς νὰ στέκωσιν ἀνδρεῖοι εἰς τὴν πίστιν, καὶ νὰ κρατῶσι τὰς παραδόσεις, ὁποῦ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ αὐτὸν, παραγγέλλει νὰ μὴ συχνοσυναυτῶσι καὶ νὰ συναναστρέφωνται μὲ τοὺς ἀτάκτους καὶ ἀργοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἀποβάλλωσι, ἐπειδὴ εἶναι περίεργοι καὶ πλανοί· παραγγείλας δὲ εἰς αὐτοὺς καθολικῶς νὰ κάμωσιν ἀποσωμάτωσιν ἐκεῖνον, ὁποῦ δὲν ὑπακούει εἰς τὰ λόγιά τε, καὶ ἐπροξάμενος εἰς αὐτοὺς τὴν εἰρήνην, τελειόνει τὴν Ἐπιστολήν, ὑπογράψας μὲ τὸ ἴδιον χέρι τε τὸν ἀσπασμὸν, τὸ ὁποῖον, λέγει, ὅτι εἶναι σημεῖον τῶν γνησίων τε Ἐπιστολῶν.

Digitized by Google

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ Β'. ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος, καὶ Σιλουανὸς (1) καὶ Τιμόθεος τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσα-
„λονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ".

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ τῷ πρώτῳ πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολῇ, μὲ τὴν ἀρχὴ ταύτην ἄρχισεν ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· διὰ τοῦτο τὴν ἑρμηνείαν ὁποῦ εἴπομεν εἰς τὰ λόγια ταῦτα, ὅρα ἐκεῖ, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγωμεν καὶ ἐδῶ.

2. „Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ
„Χριστοῦ".

Ὅταν ὁ Θεὸς δώσῃ τὴν χάριν τοῦ εἰς τινὰ ἄνθρωπον, καίνουα πρᾶγμα λυπηρὸν δὲν ἀκολουθεῖ εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ ὅλα τὰ κατ' αὐτὸν ἐναντία διαλύονται· καὶ αὐτὸς μένει τόπον αὐθέντερος· ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γνωρίζοντας πόσον μεγάλη εἶναι ἡ τοιαύτη τοῦ Θεοῦ χάρις, καὶ ποῖα θαυμασὰ ἀποτελέσματα ἐνεργεῖ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κεχαριτωμένων, διὰ τοῦτο εὐθὺς εὔχεται αὐτὴν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς· δὶ ὅτι ἀπίστως ἡ χάρις αὐτὴ εὐρίσκεται παρέσχε εἰς αὐτοὺς, βέβαια δὲν θέλει αἰσθανθῶν καίνουα πειρασμόν· ὅταν δὲ καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ ἔχουσιν ἔτοι εἰς τὰς ψυχάς των, μαζὶ μὲ τὴν θείαν χάριν, βέβαια ἔχουν νὰ διαμένουν εἰς τοὺς πειρασμοὺς εἰρηνικοὶ καὶ ἀσάλευτοι. Ἐνθυμίζει δὲ πρὸς τούτοις ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐνθυμούμενοι ταύτην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐσώθησαν, παρηγορῶνται ὅταν ἔλθουν εἰς αὐτοὺς θλίψεις, καὶ ἵνα πληροφορούμενοι ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα, καὶ μεγαλίτερα κακὰ ὁποῦ ἔπαθον, καὶ ἐλυτρώθησαν, μὴ ἀπελπίζωνται εἰς τὰ μέλλοντα, καὶ μικρότερα (2).

3. „Εὐ-

---

(1) Ὅτι ὁ Σιλουανὸς ἦτος εἶναι ὁ παρὰ ταῖς Πράξεσιν ὀνομαζόμενος Σίλας, κατὰ ἀποκοπὴν τοῦ ὀνόματος γινομένην, ὅρα εἰς τὴν πρώτην πρὸς Θεσσαλονικεῖς Κεφ. α'. στίχ. 1. Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὸ, ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ ἡμεῖς συνηθίζομεν τὰ γράφομεν εἰς τὰς ἐπιστολάς· ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι ἐν Κυρίῳ χαίρειν· τὸ δὲ διδόσκει ὁ Παῦλος τὸ ἰσοδύναμον τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ· ἐπειδὴ γὰρ „ἐν Θεῷ Πατρὶ" ἀκολούθως λέγει· „καὶ ἐν „Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ"· καὶ πάλιν ἐπάνω „ἀπὸ Θεοῦ „Πατρὸς ἡμῶν" ἐπροσθεσε „καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, „ὡς τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῖν, καὶ „παρὰ τοῦ Υἱοῦ χορηγουμένων".

(2) Περὶ τοῦ „χάρις ὑμῖν" ὅρα εἰς τὸ α'. Κεφ. στίχ. 3. τῆς α'. πρὸς Κορινθ.

Digitized by Google

3. „ Εὐχαριστᾶν ὀφείλομεν παντοτε τῷ Θεῷ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ; „ καθὼς ἄξιόν ἐστιν".

Τεία πράγματα διδάσκει ἐδῶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν, ὅτι διὰ τὰ καλὰ ὁπὸ ἐκαυχήσαμεν, δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν χάριν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐκεῖνον λογιζόμενοι τὸ παν τῆς ἀρετῆς μας, νὰ μὴν ὑπερηφανδώμεθα· δεύτερον δὲ, ὅτι ἐκεῖνα ὁπὸ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔπασχον, δὲν ἦτον δακρύων καὶ θρήνων ἄξια, ἀλλὰ μάλιστα εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ χαίρων δὲ αὐτὰ, καὶ νὰ εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι νὰ λυπῶνται. Καὶ τέλος διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει κανένας Χρισιανὸς νὰ φθονῇ ἐκείνους ὁπὸ προκόπτων εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν διὰ τὴν προκοπὴν τους· ὥστε ἐκεῖνοι ὁπὸ λυποῦνται, καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον τους δυσφημοῦσι τοὺς ἀδελφούς των, διὰ τὶ προκόπτων, αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸν ἴδιον Θεὸν, τὸν τὴν προκοπὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς χαιζόμενον. (1) Τὸ δὲ „ καθὼς ἄξιόν „ ἐστιν" εἶπε, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴν ὑπερηφανδώμεθα διὰ τὶ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν τῶν ἄλλων προκοπὴν, ἀσὰν νὰ ἐκάμναμεν κανένα μεγάλον πρᾶγμα· διὰ τὶ εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἄλλων, κάμνομεν ἐκεῖνο ὁπὸ εἶναι ἄξιον, καὶ δίκαιον, καὶ χρέος μας· ὅθεν καὶ ὀφειλὴν τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ὠνόμασεν· ἢ μὲ τὸ „ ἄξιόν „ ἐστι" διδάσκει ἡμᾶς νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων· αὕτη γὰρ εἶναι ἡ ἀξία πρὸς Θεὸν εὐχαριστία (2).

„ Ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν".

Ὅταν ὁ κατακλυσμὸς τῶν διὰ τὴν Πίστιν πειρασμῶν ἔλθῃ μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅμως δὲν καταποντίσῃ ἡμᾶς, τότε εἶναι σημεῖον ἀληθὲς, ὅτι ἡ πίστις μας αὐξήθη, καὶ ἔγινεν ὑψηλοτέρα καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τὰς πειρασμὰς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκαταβυθίσθη ἀπὸ αὐτάς· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, καὶ παγκόσμιος ἔγινε κατακλυσμὸς, ἀγκαλὰ τὰ ὑψηλὰ ὄρη ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν, ὅμως ὄχι μὲ τόσην δυκολίαν καὶ πλημμύραν, καθὼς ἐσκεπάσθησαν αἱ πεδιάδες, καὶ τὰ χαμηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὑπεραυξάνει εἶπεν ἡ πίστις σας, καὶ ὄχι αὐξάνει, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ὕψους τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων,

„ Καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ενὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους".

Βλέπε, ἀδελφὲ, πόσην θερμοπάτην ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχουν οἱ Χρισιανοί· διὰ τὶ αὐτοὶ πρέπει, ὄχι τὸν ενα μὲν ἀδελφόν τους νὰ ἀγαπᾷ, τὸν δὲ ἄλλον, ὄχι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἴσην καὶ ὁμοίαν τὴν ἀγάπην ὅλοι οἱ Χρισιανοὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφούς των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ λόγος ἔτος ὁπὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ „ ενὸς ἑκάστου" καὶ τὸ „ εἰς ἀλλήλους". διατὶ, ὅταν οἱ Χρισιανοὶ ἀγαπῶν μερικοὺς μόνον ἀδελφούς των, καὶ ὄχι ὅλους, αὐτὴ δὲν εἶναι ἀγάπη ἀληθινὴ, καὶ κατὰ Θεὸν, ἀλλὰ εἶναι ἀγάπη ψεύδης, μᾶλλον δὲ εἶναι διάσασις καὶ χωρισμός· ἐπειδὴ, αὐ ἐσὺ Χρισιανὲ, ἀγαπᾷς διὰ τὸν Θεὸν τοὺς ἀδελφούς σου, ἀγάπα τους ὅλους, καὶ ὄχι μερικούς· διὰ τὶ καὶ ὁ Θεὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἀγαπᾷς, δὲν εἶναι μερικῶν μόνων ἀνθρώπων Θεὸς, ἀλλὰ εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν δὲ ἐσὺ μερικοὺς μόνον ἀγαπᾷς, ἤξευρε ὅτι ἡ ἀγάπησε αὕτη, εἶναι ἀνθρωπίνη φιλία, καὶ ὄχι θεϊκή. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶσα, ὅτι τὸ νὰ εἶναι ενωμένοι διὰ τῆς ἀγάπης οἱ Χρισιανοὶ, πολλὰ συμφέρει εἰς τὸ νὰ ὑπομένουν τὰς θλίψεις· διατὶ ἡ ἀγαπητικὴ αὕτη ενωσις, τοὺς κάμνει νὰ παρηγορῶνται ἀναμεταξύτων εἰς τὰς θλίψεις, καὶ σχεδὸν ὐδὲ νὰ τὰς λογίζωνται,

4. „ Ὥστε

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος· „ ἡ εὐχαριστίαν δὲ περὶ τῶν ἑτέρους κατορθωμένων, τί πάσχουσιν οἱ βασκαίνοντες τοῖς κατορθοῦσιν";

(2) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ὅτι πρέπει ἐξωθεν τὰ ἀκούεται ἐδῶ τὸ, μεγάλως· ἤτοι, „ εὐχαριστῶν ὀφείλομεν μεγάλως πάντοτε τῷ Θεῷ; καθὼς ἄξιον ἐστι „ τῷ μεγάλα παρέχοντι".

Digitized by Google

4. „Ὥστε ἡμᾶς αὐτὸς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι, ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ „Θεοῦ".

Εἰς μὲν τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τούτους Ἐπιστολὴν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τόσον ἠξιώρησιν ὅλοι τὰς ἐδικάς σας ἀρετὰς, καὶ τὰ καυχήματα, ὥστε ὁπού, ἡμεῖς δὲν κάμνει χρεία νὰ λέγωμεν τι πρὸς αὐτοὺς διὰ λόγου σας· πῶς δὲ τώρα λέγει, ὅτι καυχώμεθα διὰ λόγου σας εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν; ἀλλὰ ἡ λύσις τῆς ἀποριας ταύτης εἶναι φανερὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν λέξιν; ὁπού ἔβαλεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι διδάσκομεν τοὺς ἄλλους διὰ λόγου σας, ἀλλὰ καυχώμεθα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ λόγου σας, καὶ καυχώμεθα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πόσῳ μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει τοῦτο νὰ κάμητε; ἤγουν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει ἐσεῖς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν, καὶ νὰ καυχᾶσθε εἰς τὰς θλίψεις ὁπού πάσχετε, καὶ ὄχι νὰ λυπᾶσθε δι' αὐτὰς καὶ νὰ γογγύζετε;

„Ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ τῆς πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς „ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν, αἷς ἀνέχεσθε".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς πολλὰς χρόνους ἐπειράζοντο καὶ ἐθλίβοντο· ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ δὲν δοκιμάζεται αὖ ἦναι βεβαία καὶ ἀληθινὴ, μὲ δύω καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μὲ πολὺν καιρόν· ὑπομονὴ δὲ εἶναι καὶ αὐτὸ, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τινὰς δίχαιείσως, καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ὑποσχεθέντα παρὰ Θεοῦ ἀγαθά (1)· ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει καὶ μεγαλιτέραν ὑπομονὴν τῶν Θεσσαλονικέων, ἥτις ὑπέφερε διωγμοὺς, καὶ θλίψεις· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἔζων ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, ὁποῖοι μάλιστα ἦτον οἱ ὁμογενεῖς των Ἑβραῖοι, ἀκολούθως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχουν καὶ σεραὴν ὑπομονήν· καὶ μάλιστα ὁπού ἔπασχον ταῦτα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ εἰς καιρὸν ὁπού ἦσαν πένητες καὶ πτωχοί· καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐστέκοντο σεροὶ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν· ὅθεν ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τούτους, ἂς ἐντραπῶν μερικοὶ πτωχοὶ Χριστιανοὶ τοῦ τωρινοῦ καιροῦ, οἱ ὁποῖοι διὰ ὀλίγων βοήθειαν καὶ προσασίαν ὁπού ἔλαβον ἀπὸ ἀνθρώπους ἀσεβεῖς, καὶ αἱρετικὺς, ἀλλάζουν οἱ ἄθλιοι τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τους, καὶ γίνονται φεῦ! ἄπιστοι καὶ αἱρετικοί· καὶ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, λαμβάνουν οἱ ταλαίπωροι μίαν αἰώνιον κόλασιν.

5. „Εἰς ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆ„ναι ὑμᾶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ".

Ἐπαρηγόρησεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοὺς λυπημένους Θεσσαλονικεῖς, μὲ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεῖνο ὁπού εἶπεν, ὅτι εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, καὶ καυχώμεθα διὰ λόγου σας· κυρίως ὅμως καὶ ἐξαιρέτως τώρα παρηγορεῖ αὐτοὺς, διὰ τί τοὺς λέγει, ὅτι αὐτὸ μοὺ ἔχει νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τὰ θλιβερὰ, οἱ δὲ θλίβοντες αὐτοὺς, ἔχουν νὰ παιδευθῶν ἀπὸ τὸν Θεόν, τὰ ὁποῖα παῦτα ζητεῖ νὰ ἀκούσῃ κάθε ἄνθρωπος τεθλιμμένος. Τὸ τόσον δὲ τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου εἶναι τοιοῦτον· ἐσεῖς ἀδελφοὶ ὑποφέρετε τὰς θλίψεις, διὰ νὰ δειχθῇ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἤγουν διὰ νὰ ἀξιωθῆτε τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν·

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεῖοι Προφῆται μαρτυροῦσιν, ὅτι τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ τὰ ἐράσια ἀγαθὰ δίδονται εἰς τοὺς ὑπομενοντας τρόπον τινὰ ὡς μισθὸς τῆς ὑπομονῆς των· ὁ Ἡσαΐας· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν, ἀλλά„ξουσιν ἰσχύν, πτερορυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, δραμοῦνται καὶ „οὐ κοπιάσουσι, βαδιοῦνται καὶ οὐ πεινάσουσιν". (Ησ. μ'. 31.) Καὶ ὁ Δαβὶδ· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν „Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν". (Ψαλ. λδ'. 9.) Καὶ ὁ Σιράχ διὰ τοῦτο λέγει πρὸς τὸν Θεόν· „δὸς „μισθὸν τοῖς ὑπομένουσί σε". (Σιρ. λς'. 16.) Ὅθεν ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ ἐὰν ὁ Κύριος παρδοῦσι δὲν μᾶς δίδῃ ἐκεῖνα ὁπού τοὺς ζητοῦμεν, οὐδὲ μᾶς ἐλευθερώνῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, πρέπει νὰ τὸν ὑπομένωμεν, καὶ αὐτὸς θέλει ἐλθῇ εἰς βοήθειάν μας ταχύτερον· ἔτζι μᾶς βεβαιόνει ὁ Σολομών· „ὑπομεινον τὸν Κύριον, „ἵνα σοι βοηθήσῃ". (Παρ. ἡ. 12.) καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ἐὰν ὑστερήσῃ, (ὁ Κύριος δηλ.) ὑπόμεινον αὐ„τὸν, ὅτι ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ μὴ χρονίσῃ". (Ἀβ. β'. 3.)

3. „ Εὐχαριστᾶν ὀφείλομεν παντοτε τῷ Θεῷ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ; „ καθὼς ἄξιόν ἐστιν".

Τεία πράγματα διδάσκει ἐδῶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν, ὅτι διὰ τὰ καλὰ ὁπὸ ἐκαπορθώσαμεν, δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν χάριν εἰς τὸν ἑαυτόμας, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐκεῖνον λογιζόμενοι τὸ παν τῆς ἀρετῆς μας, νὰ μὴν ὑπερηφανεύώμεθα· δεύτερον δὲ, ὅτι ἐκεῖνα ὁπὸ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔπασχον, δὲν ἦτον δακρύων καὶ θρήνων ἄξια, ἀλλὰ μάλιστα εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ χαίρων δὲ αὐτὰ, καὶ νὰ εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι νὰ λυπῶνται. Καὶ τέλον διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει κανένας Χρισιανὸς νὰ φθονῇ ἐκείνους ὁπὸ προκόπτων εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν διὰ τὴν προκοπὴν τους· ὥστε ἐκεῖνοι ὁπὸ λυποῦνται, καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον τους δυσφημοῦσι τοὺς ἀδελφούς των, διὰ τὶ προκόπτων, αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸν ἴδιον Θεὸν, τὸν τὴν προκοπὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς χαριζόμενον. (1) Τὸ δὲ „ καθὼς ἄξιόν „ ἐστιν" εἶπε, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴν ὑπερηφανεύώμεθα διὰ τὶ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν τῶν ἄλλων προκοπὴν, ἀσὰν νὰ ἐκάμναμεν κανένα μεγάλον πρᾶγμα· διὰ τὶ εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἄλλων, κάμνομεν ἐκεῖνο ὁπὸ εἶναι ἄξιον, καὶ δίκαιον, καὶ χρέος μας· ὅθεν καὶ ὀφειλὴν τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ὠνόμασεν· ἢ μὲ τὸ „ ἄξιόν „ ἐστι" διδάσκει ἡμᾶς νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων· αὕτη γὰρ εἶναι ἡ ἀξία πρὸς Θεὸν εὐχαριστία (2).

„ Ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν".

Ὅταν ὁ κατακλυσμὸς τῶν διὰ τὴν Πίστιν πειρασμῶν ἔλθῃ μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅμως δὲν καταποντίσῃ ἡμᾶς, τότε εἶναι σημεῖον ἀληθὲς, ὅτι ἡ πίστις μας αὐξήθη, καὶ ἔγινεν ὑψηλοτέρα καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκαταβυθίσθη ἀπὸ αὐτούς· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, καὶ παγκόσμιος ἔγινε κατακλυσμὸς, ἀγκαλὰ τὰ ὑψηλὰ ὄρη ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν, ὅμως ὄχι μὲ τόσην δυκολίαν καὶ πλημμύραν, καθὼς ἐσκεπάσθησαν αἱ πεδιάδες, καὶ τὰ χαμηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὑπεραυξάνει εἶπεν ἡ πίστις σας, καὶ ὄχι αὐξάνει, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ὕψους τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων,

„ Καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους".

Βλέπε, ἀδελφὲ, πόσην θερμοπάτην ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχουν οἱ Χρισιανοί· διὰ τὶ αὐτοὶ πρέπει, ὄχι τὸν ἕνα μὲν ἀδελφόν τους νὰ ἀγαπᾶν, τὸν δὲ ἄλλον, ὄχι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἴσην καὶ ὁμοίαν τὴν ἀγάπην ὅλοι οἱ Χρισιανοὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφούς των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ λόγος ἔπος ὁπὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ „ ἑνὸς ἑκάστου" καὶ τὸ „ εἰς ἀλλήλους" διὰ τὶ, ὅταν οἱ Χρισιανοὶ ἀγαπᾶν μερικοὺς μόνον ἀδελφούς των, καὶ ὄχι ὅλους, αὐτὴ δὲν εἶναι ἀγάπη ἀληθινὴ, καὶ κατὰ Θεὸν, ἀλλὰ εἶναι ἀγάπη ψεύδης, μᾶλλον δὲ εἶναι διάσασις καὶ χωρισμός· ἐπειδὴ, ἂν ἐσὺ Χρισιανὲ, ἀγαπᾷς διὰ τὸν Θεὸν τοὺς ἀδελφούς σου, ἀγάπα τους ὅλους, καὶ ὄχι μερικούς· διὰ τὶ καὶ ὁ Θεὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἀγαπᾷς, δὲν εἶναι μερικῶν μόνων ἀνθρώπων Θεὸς, ἀλλὰ εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν δὲ ἐσὺ μερικοὺς μόνον ἀγαπᾷς, ἤξευρε ὅτι ἡ ἀγάπησις αὕτη, εἶναι ἀνθρωπίνη φιλία, καὶ ὄχι θεϊκή. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ εἶναι σύμμυοι διὰ τῆς ἀγάπης οἱ Χρισιανοὶ, πολλὰ συμφέρει εἰς τὸ νὰ ὑπομένων τὰς θλίψεις· διατὶ ἡ ἀγαπητικὴ αὕτη σύωσις, τοὺς κάμνει νὰ παρηγορῶνται ἀναμεταξύτων εἰς τὰς θλίψεις, καὶ σχεδὸν δὲν τὰ τὰς λογίζωνται,

4. „ Ὥστε

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος· „ ἡ εὐχαριστίαν δὲ περὶ τῶν ἑτέροις κατορθωμένων, τί πάσχουσιν οἱ βασκαίνοντες τοῖς κατορθοῦσιν";

(2) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ὅτι πρέπει ἐξωθεν τὰ ἀκούεται ἐδῶ τὸ, μεγάλως· ἤτοι, „ εὐχαριστῶν ὀφείλομεν μεγάλως πάντοτε τῷ Θεῷ, καθὼς ἄξιον ἐστι „ τῷ μεγάλα παρέχοντι".

Digitized by Google

4. „Ὥστε ἡμᾶς αὐτὸς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι, ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ „Θεοῦ".

Εἰς μὲν τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τότε Ἐπιστολὴν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τόσον ἐξύμνησιν ὅλοι τὰς ἐδικάς σας ἀρετὰς, καὶ τὰ κατορθώματα, ὥστε ὅπου, ἡμεῖς δὲν κάμνει χρεία νὰ λέγωμεν τι πρὸς αὐτοὺς διὰ λόγου σας· πῶς δὲ τώρα λέγει, ὅτι καυχώμεθα διὰ λόγου σας εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν; ἀλλὰ ἡ λύσις τῆς ἀποριᾶς ταύτης εἶναι φανερὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν λέξιν· ὅπου ἔβαλεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι διδάσκομεν τοὺς ἄλλους διὰ λόγου σας, ἀλλὰ καυχώμεθα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ λόγου σας, καὶ καυχώμεθα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πόσῳ μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει τοῦτο νὰ κάμητε; ἤγουν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει ἐσεῖς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν, καὶ νὰ καυχᾶσθε εἰς τὰς θλίψεις ὅπου πάσχετε, καὶ ὄχι νὰ λυπᾶσθε δι' αὐτὰς καὶ νὰ γογγύζητε;

„Ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ τῆς πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς „ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν, αἷς ἀνέχεσθε".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς πολλὰς χρόνους ἐπειράζοντο καὶ ἐθλίβοντο· ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ δὲν δοκιμάζεται νὰ ἦναι βεβαία καὶ ἀληθινὴ, μὲ δύω καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μὲ πολὺν καιρόν· ὑπομονὴ δὲ εἶναι καὶ αὐτὴ, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τινὰς δυσχαρίστους, καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ὑποσχεθέντα παρὰ Θεοῦ ἀγαθά (1)· ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει καὶ μεγαλητέραν ὑπομονὴν τῶν Θεσσαλονικέων, ἤτις ὑπέφερε διωγμοὺς, καὶ θλίψεις· διότι, αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἔζων ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, ὁποῦ μάλιστα ἦτον οἱ ὁμογενεῖς των Ἑβραῖοι, ἀπολύτως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχουν καὶ στερεὰν ὑπομονήν· καὶ μάλιστα ὅπου ἔπασχον ταῦτα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ εἰς καιρὸν ὅπου ἦσαν πολῖται καὶ πτωχοί· καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐστέκοντο στερεοὶ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν· ὅθεν ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τότε, ὡς ἐντραπῶν μερικοὶ πτωχοὶ Χριστιανοὶ τοῦ κοσμικοῦ καιροῦ, οἱ ὁποῖοι διὰ ὀλίγου βοήθειαν καὶ προσασίαν ὅπου ἔλαβον ἀπὸ ἀνθρώπους ἀσεβεῖς, καὶ αἱρετικὺς, ἀλλάζουν οἱ ἄθλιοι τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τους, καὶ γίνονται φεῦ! ἄπιστοι καὶ αἱρετικοί· καὶ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, λαμβάνει οἱ παλαίπωροι μίαν αἰώνιον κόλασιν.

5. „Εἰς ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆ„ναι ὑμᾶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ".

Ἐπαρηγόρησεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοὺς λυπημένους Θεσσαλονικεῖς, μὲ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν, ὅτι εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, καὶ καυχώμεθα διὰ λόγου σας· κυρίως ὅμως καὶ ἐξαιρέτως τώρα παρηγορεῖ αὐτοὺς, διὰ τί τοὺς λέγει, ὅτι αὐτὴ μὲν ἔχει νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰ θλιβερὰ, οἱ δὲ θλίβοντες αὐτοὺς, ἔχουν νὰ παιδευθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν, τὰ ὁποῖα ταῦτα ζητεῖ νὰ ἀκούσῃ κάθε ἄνθρωπος τεθλιμμένος. Τὸ τόσον δὲ τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου εἶναι τοιοῦτον· ἐσεῖς ἀδελφοὶ ὑποφέρετε τὰς θλίψεις, διὰ νὰ δειχθῆ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἤγουν διὰ νὰ ἀξιωθῆτε τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν·

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεῖοι Προφῆται μαρτυροῦσιν, ὅτι τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ τὰ ἐράσια ἀγαθὰ δίδονται εἰς τοὺς ὑπομενοντας τρόπον τινὰ ὡς μισθὸς τῆς ὑπομονῆς των· ὁ Ἡσαΐας· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν, ἀλλά„ξουσιν ἰσχύν, πτερορυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, δραμοῦνται καὶ „οὐ κοπιάσουσι, βαδιοῦνται καὶ οὐ πονέσουσιν". (Ἡσ. μ'. 31.) Καὶ ὁ Δαβὶδ· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν „Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν". (Ψαλ. λζ'. 9.) Καὶ ὁ Σειράχ διὰ τοῦτο λέγει πρὸς τὸν Θεόν· „δὸς „μισθὸν τοῖς ὑπομένουσί σε". (Σειρ. λς'. 16.) Ὅθεν ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ ἐὰν ὁ Κύριος παρδιδοῖ δεν μᾶς δίδῃ ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ ζητοῦμεν, οὐδὲ μᾶς ἐλευθερώνῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, πρέπει νὰ τὸν ὑπομένωμεν, καὶ αὐτὸς θέλει ἐλθῆ εἰς βοήθειάν μας ταχύτερον· ἔτζι μᾶς βεβαιόνει ὁ Σολομών· „ὑπόμεινον τὸν Κύριον, „ἵνα σοι βοηθήσῃ". (Παρ. κ'. 22.) καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ἐὰν ὑστερήσῃ, (ὁ Κύριος δηλ.) ὑπόμεινον αὐ„τὸν, ὅτι ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ μὴ χρονίσῃ". (Ἀβ. β'. 3.)

3. „Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν πάντοτε τῷ Θεῷ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ; „καθὼς ἄξιόν ἐστιν".

Τεία πράγματα διδάσκει ἐδῶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν, ὅτι διὰ τὰ καλὰ ὁπὸ ἐκατορθώσαμεν, δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν χάριν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐκεῖνον λογιζόμενοι τὸ παρ' τῆς ἀρετῆς μας, νὰ μὴν ὑπερηφανεύώμεθα· δεύτερον δὲ, ὅτι ἐκεῖνα ὁπὸ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔπασχον, δὲν ἦτον δακρύων καὶ θρήνων ἄξια, ἀλλὰ μάλιστα εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ χαίρωσι δὲ αὐτὰ, καὶ νὰ εὐχαριστῶσι τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι νὰ λυπῶνται. Καὶ τρίτον διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει κανένας Χριστιανὸς νὰ φθονῇ ἐκείνους ὁπὸ προκόπτουν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν διὰ τὴν προκοπὴν τους· ὥστε ἐκεῖνοι ὁπὸ λυποῦνται, καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον τους δυσφημοῦσι τοὺς ἀδελφούς των, διὰ τί προκόπτουν, αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸν ἴδιον Θεὸν, τὸν τὴν προκοπὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς χαριζόμενον. (1) Τὸ δὲ „καθὼς ἄξιόν „ἐστιν" εἶπε, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴν ὑπερηφανεύώμεθα διὰ τί εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν τῶν ἄλλων προκοπὴν, ἀσὰν νὰ ἐκάμναμεν κανένα μεγάλον πρᾶγμα· διὰ τί εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἄλλων, κάμνομεν ἐκεῖνο ὁπὸ εἶναι ἄξιον, καὶ δίκαιον, καὶ χρέος μας· ὅθεν καὶ ὀφειλὴν τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ὠνόμασεν· ἢ μὲ τὸ „ἄξιόν „ἐστι" διδάσκει ἡμᾶς νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων· αὕτη γὰρ εἶναι ἡ ἀξία πρὸς Θεὸν εὐχαριστία (2).

„Ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν".

Ὅταν ὁ κατακλυσμὸς τῶν διὰ τὴν Πίστιν πειρασμῶν ἔλθῃ μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅμως δὲν καταποντίσῃ ἡμᾶς, τότε εἶναι σημεῖον ἀληθὲς, ὅτι ἡ πίστις μας αὐξήθη, καὶ ἔγινεν ὑψηλοτέρα καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκατεβυθίσθη ἀπὸ αὐτούς· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, καὶ παγκόσμιος ἔγινε κατακλυσμὸς, ἀγκαλὰ τὰ ὑψηλὰ ὄρη ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν, ὅμως ὄχι μὲ τόσην δικολίαν καὶ πλημμύραν, καθὼς ἐσκεπάσθησαν αἱ πεδιάδες, καὶ τὰ χαμηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὑπεραυξάνει εἶπεν ἡ πίστις σας, καὶ ὄχι αὐξάνει, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ὕψους τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων,

„Καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους".

Βλέπε, ἀδελφὲ, πόσην θερμοπάτην ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοί· διὰ τί αὐτοὶ πρέπει, ὄχι τὸν ἕνα μὲν ἀδελφόν τους νὰ ἀγαπᾷ, τὸν δὲ ἄλλον, ὄχι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἴσην καὶ ὁμοίαν τὴν ἀγάπην ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφούς των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ λόγος ἔπος ὁπὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ „ἑνὸς ἑκάστου" καὶ τὸ „εἰς ἀλλήλους"· διατί, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἀγαπῶν μερικοὺς μόνον ἀδελφούς των, καὶ ὄχι ὅλους, αὐτὴ δὲν εἶναι ἀγάπη ἀληθινὴ, καὶ κατὰ Θεὸν, ἀλλὰ εἶναι ἀγάπη ψεύδης, μᾶλλον δὲ εἶναι διάσασις καὶ χωρισμός· ἐπειδὴ, αὖ ἐσὺ Χριστιανὲ, ἀγαπᾷς διὰ τὸν Θεὸν τοὺς ἀδελφούς σου, ἀγάπα τους ὅλους, καὶ ὄχι μερικούς· διὰ τί καὶ ὁ Θεὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἀγαπᾷς, δὲν εἶναι μερικῶν μόνων ἀνθρώπων Θεὸς, ἀλλὰ εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν δὲ ἐσὺ μερικοὺς μόνον ἀγαπᾷς, ἤξευρε ὅτι ἡ ἀγάπησε αὕτη, εἶναι ἀνθρωπίνη φιλία, καὶ ὄχι θεϊκή. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ εἶναι σύμψυχοι διὰ τῆς ἀγάπης οἱ Χριστιανοὶ, πολλὰ συμφέρει εἰς τὸ νὰ ὑπομένωσι τὰς θλίψεις· διατὶ ἡ ἀγαπητικὴ αὕτη σύνωσις, τοὺς κάμνει νὰ παρηγορῶνται ἀναμεταξύτων εἰς τὰς θλίψεις, καὶ σχεδὸν ὅλοι νὰ τὰς λογίζωνται,

4. „Ὥστε

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος· „καὶ εὐχα„ριστῶν δὲ περὶ τῶν ἑτέρους κατορθωμένων, τί πά„θωσιν οἱ βασκαίνοντες τοῖς κατορθοῦσιν";

(2) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ὅτι πρέπει ἐξωθεν τὰ ἀκούεται ἐδῶ τὸ, μεγάλως· ἤτοι, „εὐχαριστῶν ὀφείλο„μεν μεγάλως πάντοτε τῷ Θεῷ, καθὼς ἄξιον ἐστι „τῷ μεγάλα παρέχοντι".

Digitized by Google

4. „Ὥστε ἡμᾶς αὐτὸς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι, ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ „Θεοῦ".

Εἰς μὲν τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τύτους Ἐπιστολὴν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τόσον ἠξιώρησιν ὅλοι τὰς ἐδικάς σας ἀρετὰς, καὶ τὰ καυχήματα, ὥστε ὁπού, ἡμεῖς δὲν χάμνει χρεία νὰ λέγωμεν τι πρὸς αὐτοὺς διὰ λόγου σας· πῶς δὲ τώρα λέγει, ὅτι καυχώμεθα διὰ λόγου σας εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν; ἀλλὰ ἡ λύσις τῆς ἀπορίας ταύτης εἶναι φανερὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν λέξιν; ὁπού ἔβαλεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι διδάσκομεν τοὺς ἄλλους διὰ λόγου σας, ἀλλὰ καυχώμεθα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ λόγου σας, καὶ καυχώμεθα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πόσῳ μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει τοῦτο νὰ χάμητε; ἤγουν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει ἐσεῖς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν, καὶ νὰ καυχᾶσθε εἰς τὰς θλίψεις ὁπού πάσχετε, καὶ ὄχι νὰ λυπᾶσθε δι' αὐτὰς καὶ νὰ γογγύζετε;

„Ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ τῆς πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς „ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν, αἷς ἀνέχεσθε".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς πολλὰς χρόνους ἐπειράζοντο καὶ ἐθλίβοντο· ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ δὲν δοκιμάζεται ἂν ἦναι βεβαία καὶ ἀληθινὴ, μὲ δύω καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μὲ πολὺν καιρόν· ὑπομονὴ δὲ εἶναι καὶ αὐτὴ, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τινὰς δυσχαρίστους, καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ὑποσχεθέντα παρὰ Θεοῦ ἀγαθά (1)· ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει καὶ μεγαλητέραν ὑπομονὴν τῶν Θεσσαλονικέων, ἥτις ὑπέφερε διωγμοὺς, καὶ θλίψεις· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἔζων ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, ὁποῖοι μάλιστα ἦτον οἱ ὁμογενεῖς των Ἑβραῖοι, ἀκολούθως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχουν καὶ σεραν ὑπομονήν· καὶ μάλιστα ὁπού ἔπασχον ταῦτα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ εἰς καιρὸν ὁπού ἦσαν πολῖται καὶ πτωχοί· καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐστέκοντο σεροὶ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν· ὅθεν ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τύτους, ὡς ἐντραπῶν μερικοὶ πτωχοὶ Χριστιανοὶ τοῦ τωρινοῦ καιροῦ, οἱ ὁποῖοι διὰ ὀλίγην βοήθειαν καὶ προσασίαν ὁπού ἔλαβον ἀπὸ ἀνθρώπους ἀσεβεῖς, καὶ αἱρετικὺς, ἀλλάζουν οἱ ἄθλιοι τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τους, καὶ γίνονται φεῦ! ἄπιστοι καὶ αἱρετικοί· καὶ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, λαμβάνει οἱ παλαίπωροι μίαν αἰώνιον κόλασιν.

5. „Εἰς ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆ„ναι ὑμᾶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ".

Ἐπαρηγόρησεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοὺς λυπημένους Θεσσαλονικεῖς, μὲ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεῖνο ὁπού εἶπεν, ὅτι εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, καὶ καυχώμεθα διὰ λόγου σας· κυρίως ὅμως καὶ ἐξαιρέτως τώρα παρηγορεῖ αὐτοὺς, διὰ τί τοὺς λέγει, ὅτι αὐτὸ μοῦ ἔχει νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τὰ θλιβερὰ, οἱ δὲ θλίβοντες αὐτοὺς, ἔχουν νὰ παιδευθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν, τὰ ὁποῖα ταῦτα ζητεῖ νὰ ἀκούσῃ κάθε ἄνθρωπος τεθλιμμένος. Τὸ τόλμημα δὲ τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου εἶναι τοιοῦτον· ἐσεῖς ἀδελφοὶ ὑποφέρετε τὰς θλίψεις, διὰ νὰ δειχθῇ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἤγουν διὰ νὰ ἀξιωθῆτε τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν·

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεῖοι Προφῆται μαρτυροῦσιν, ὅτι τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ τὰ ἐράσια ἀγαθὰ δίδονται εἰς τοὺς ὑπομενοντας τρόπον τινὰ ὡς μισθὸς τῆς ὑπομονῆς των· ὁ Ἡσαΐας· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν, ἀλλά„ξουσιν ἰσχύν, πτερυφυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, δραμοῦνται καὶ „οὐ κοπιάσουσι, βαδιοῦνται καὶ οὐ πονέσουσιν". (Ησ. μ'. 31.) Καὶ ὁ Δαβὶδ· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν „Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν". (Ψαλ. λδ'. 9.) Καὶ ὁ Σημάχ διὰ τοῦτο λέγει πρὸς τὸν Θεόν· „δὸς „μισθὸν τοῖς ὑπομένουσί σε". (Σιρ. λς'. 16.) Ὅθεν ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ ἐὰν ὁ Κύριος παρευθὺς δὲν μᾶς δίδῃ ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ ζητοῦμεν, εὐθὺς μᾶς ἐλευθερώνῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, πρέπει νὰ τὸν ὑπομένωμεν, καὶ αὐτὸς θέλει ἐλθῇ εἰς βοήθειάν μας ταχύτερον· ἔτζι μᾶς βεβαιόνει ὁ Σολομών· „ὑπόμεινον τὸν Κύριον, „ἵνα σοι βοηθήσῃ". (Παρ. ἡ. 12.) καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ἐὰν ὑστερήσῃ, (ὁ Κύριος δηλ.) ὑπόμεινον αὐ„τὸν, ὅτι ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ μὴ χρονίσῃ". (Ἀβ. β'. 3.)

Digitized by Google

3. „ Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν παντοτε τῷ Θεῷ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ; „ καθὼς ἄξιόν ἐστιν".

Τεία πράγματα διδάσκει ἐδῶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν, ὅτι διὰ τὰ καλὰ ὁπού ἐκατορθώσαμεν, δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν χάριν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐκεῖνον λογιζόμενοι τὸ παν τῆς ἀρετῆς μας, νὰ μὴν ὑπερηφανευώμεθα· δεύτερον δὲ, ὅτι ἐκεῖνα ὁπού οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔπασχον, δὲν ἦτον δακρύων καὶ θρήνων ἄξια, ἀλλὰ μάλιστα εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ χαίρωσι δι' αὐτὰ, καὶ νὰ εὐχαριστῶσι τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι νὰ λυπῶνται. Καὶ τέλος διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει κανένας Χριστιανὸς νὰ φθονῇ ἐκείνους ὁπού προκόπτουν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν διὰ τὴν προκοπὴν των· ὥστε ἐκεῖνοι ὁπού λυποῦνται, καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον των δυσφημοῦσι τοὺς ἀδελφούς των, διὰ τί προκόπτουν, αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸν ἴδιον Θεὸν, τὸν τὴν προκοπὴν εἰς τοὺς ἀδελφούς χαριζόμενον. (1) Τὸ δὲ „ καθὼς ἄξιόν „ ἐστιν" εἶπε, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴν ὑπερηφανευώμεθα διὰ τί εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν τῶν ἄλλων προκοπὴν, ἀσὰν νὰ ἐκάμναμεν κανένα μεγάλον πρᾶγμα· διὰ τί εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἄλλων, κάμνομεν ἐκεῖνο ὁπού εἶναι ἄξιον, καὶ δίκαιον, καὶ χρέος μας· ὅθεν καὶ ὀφειλὴν τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ὠνόμασεν· ἢ μὲ τὸ „ ἄξιόν „ ἐστι" διδάσκει ἡμᾶς νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων· αὕτη γὰρ εἶναι ἡ ἀξία πρὸς Θεὸν εὐχαριστία (2).

„ Ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν".

Ὅταν ὁ κατακλυσμὸς τῶν διὰ τὴν Πίστιν πειρασμῶν ἔλθῃ μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅμως δὲν καταποντίσῃ ἡμᾶς, τότε εἶναι σημεῖον ἀληθὲς, ὅτι ἡ πίστις μας αὐξήθη, καὶ ἔγινεν ὑψηλοτέρα καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκατεβυθίσθη ἀπὸ αὐτούς· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, καὶ παγκόσμιος ἔγινε κατακλυσμὸς, ἀγκαλὰ τὰ ὑψηλὰ ὄρη ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν, ὅμως ὄχι μὲ τόσην δυκολίαν καὶ πλημμύραν, καθὼς ἐσκεπάσθησαν αἱ πεδιάδες, καὶ τὰ χαμηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὑπεραυξάνει εἶπεν ἡ πίστις σας, καὶ ὄχι αὐξάνει, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ὕψους τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων,

„ Καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους".

Βλέπε, ἀδελφὲ, πόσην θερμοπάτην ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοί· διὰ τί αὐτοὶ πρέπει, ὄχι τὸν σῶα μὲν ἀδελφόν τους νὰ ἀγαποῦν, τὸν δὲ ἄλλον, ὄχι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἴσην καὶ ὁμοίαν τὴν ἀγάπην ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφούς των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ λόγος ἕνας ὁπού λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ „ ἑνὸς ἑκάστου" καὶ τὸ „ εἰς ἀλλήλους". διατί, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἀγαποῦν μερικοὺς μόνον ἀδελφούς των, καὶ ὄχι ὅλους, αὐτὴ δὲν εἶναι ἀγάπη ἀληθινὴ, καὶ κατὰ Θεὸν, ἀλλὰ εἶναι ἀγάπη φθορὰ, μᾶλλον δὲ εἶναι διάσασις καὶ χωρισμός· ἐπειδὴ, ἂν ἐσὺ Χριστιανὲ, ἀγαπᾷς διὰ τὸν Θεὸν τοὺς ἀδελφούς σου, ἀγάπα τους ὅλους, καὶ ὄχι μερικούς· διὰ τί καὶ ὁ Θεὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἀγαπᾷς, δὲν εἶναι μερικῶν μόνων ἀνθρώπων Θεὸς, ἀλλὰ εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν δὲ ἐσὺ μερικοὺς μόνον ἀγαπᾷς, ἤξευρε ὅτι ἡ ἀγάπησις αὕτη, εἶναι ἀνθρωπίνη φιλία, καὶ ὄχι θεϊκή. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ εἶναι σύμψυχοι διὰ τῆς ἀγάπης οἱ Χριστιανοὶ, πολλὰ συμφέρει εἰς τὸ νὰ ὑπομένουν τὰς θλίψεις· διατὶ ἡ ἀγαπητικὴ αὕτη σύνωσις, τοὺς κάμνει νὰ παρηγοροῦνται ἀναμεταξύτων εἰς τὰς θλίψεις, καὶ σχεδὸν δὲν τὰς λογίζωνται,

4. „ Ὥστε

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος· „ ἡ εὐχαριστῶν δὲ περὶ τῶν ἑτέρους κατορθωμένων, τί πάσχουσιν οἱ βασκαίνοντες τοῖς κατορθοῦσιν"; ἀκούεται ἐδῶ τό, μεγάλως· ἤτοι, „ εὐχαριστῶν ὀφείλομεν μεγάλως πάντοτε τῷ Θεῷ, καθὼς ἄξιόν ἐστι „ τῷ μεγάλα παρέχοντι".

(2) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ὅτι πρέπει ἐξωθεν τὰ

4. „Ὥστε ἡμᾶς αὐτὸς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι, ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ „Θεοῦ".

Εἰς μὲν τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τύπος Ἐπιστολὴν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τόσον ἠξιώρησεν ὅλοι τὰς ἐδικάς σας ἀρετὰς, καὶ τὰ κατορθώματα, ὥστε ὁποῦ, ἡμεῖς δὲν κάμνει χρεία νὰ λέγωμεν τι πρὸς αὐτοὺς διὰ λόγου σας· πῶς δὲ τώρα λέγει, ὅτι καυχώμεθα διὰ λόγου σας εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν; ἀλλὰ ἡ λύσις τῆς ἀποριᾶς ταύτης εἶναι φανερὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν λέξιν; ὁποῦ ἔβαλεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι διδάσκομεν τοὺς ἄλλους διὰ λόγου σας, ἀλλὰ καυχώμεθα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ λόγου σας, καὶ καυχώμεθα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πόσῳ μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει τοῦτο νὰ κάμητε; ἤγουν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει ἐσεῖς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν, καὶ νὰ καυχᾶσθε εἰς τὰς θλίψεις ὁποῦ πάσχετε, καὶ ὄχι νὰ λυπᾶσθε δι' αὐτὰς καὶ νὰ γογγύζετε;

„Ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ τῆς πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς „ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν, αἷς ἀνέχεσθε".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς πολλὰς χρόνους ἐπειράζοντο καὶ ἐθλίβοντο· ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ δὲν δοκιμάζεται αὖ ἦναι βεβαία καὶ ἀληθινὴ, μὲ δύω καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μὲ πολὺν καιρόν· ὑπομονὴ δὲ εἶναι καὶ αὐτὴ, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τινὰς δυσχαρίσεως, καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ὑποσχεθέντα παρὰ Θεοῦ ἀγαθά (1)· ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει καὶ μεγαλητέραν ὑπομονὴν τῶν Θεσσαλονικέων, ἥτις ὑπέφερε διωγμοὺς, καὶ θλίψεις· διὶ ὅ,τι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἔζων ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, ὁποῖοι μάλιστα ἦτον οἱ ὁμογενεῖς των Ἑβραῖοι, ἀκολούθως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχουν καὶ σεραὴν ὑπομονήν· καὶ μάλιστα ὁποῦ ἔπασχον ταῦτα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἦσαν πολῖται καὶ πτωχοί· καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐστέκοντο σεροὶ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν· ὅθεν ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τύπους, ἂς ἐντραπῶν μερικοὶ πτωχοὶ Χριστιανοὶ τοῦ πολιτοῦ καιροῦ, οἱ ὁποῖοι διὰ ὀλίγων βοήθειαν καὶ προσασίαν ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ ἀνθρώπους ἀσεβεῖς, καὶ αἱρετικοὺς, ἀλλάζουν οἱ ἄθλιοι τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τους, καὶ γίνονται φεῦ! ἄπιστοι καὶ αἱρετικοί· καὶ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, λαμβάνουν οἱ παλαίπωροι μίαν αἰώνιον κόλασιν.

5. „Εἰς ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆ„ναι ὑμᾶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ".

Ἐπαρηγόρησεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοὺς λυπημένους Θεσσαλονικεῖς, μὲ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν, ὅτι εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν, καὶ καυχώμεθα διὰ λόγου σας· κυρίως ὅμως καὶ ὀξαιρέτως τώρα παρηγορεῖ αὐτοὺς, διὰ τί τοὺς λέγει, ὅτι αὐτὸ μὲν ἔχουν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὰ θλιβερὰ, οἱ δὲ θλίβοντες αὐτοὺς, ἔχουν νὰ παιδευθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν, τὰ ὁποῖα ταῦτα ζητεῖ νὰ ἀκούσῃ κάθε ἄνθρωπος τεθλιμμένος. Τὸ τέλος δὲ τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου εἶναι πιοῦτον· ἐσεῖς ἀδελφοὶ ὑποφέρετε τὰς θλίψεις, διὰ νὰ δειχθῇ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἤγουν διὰ νὰ ἀξιωθῆτε τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν·

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεῖοι Προφῆται μαρτυροῦσιν, ὅτι τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ τὰ ἐράσια ἀγαθὰ δίδονται εἰς τοὺς ὑπομενοντας τρόπον τινὰ ὡς μισθὸς τῆς ὑπομονῆς των· ὁ Ἡσαΐας· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν, ἀλλά„ξουσιν ἰσχύν, πτερορυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, δραμοῦνται καὶ „οὐ κοπιάσουσι, βαδιοῦνται καὶ οὐ πεινάσουσιν". (Ησ. μ'. 31.) Καὶ ὁ Δαβὶδ· „οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν „Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν". (Ψαλ. λδ'. 9.) Καὶ ὁ Σειρὰχ διὰ τοῦτο λέγει πρὸς τὸν Θεόν· „δὸς „μισθὸν τοῖς ὑπομένουσί σε". (Σειρ. λς'. 16.) Ὅθεν ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ ἐὰν ὁ Κύριος παρδυσὺς δὲν μᾶς δίδῃ ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ ζητοῦμεν, οὐδὲ μᾶς ἐλευθερώνῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, πρέπει νὰ τὸν ὑπομένωμεν, καὶ αὐτὸς θέλει ἐλθῇ εἰς βοήθειάν μας ταχύτερον· ἔτζι μᾶς βεβαιόνει ὁ Σολομών· „ὑπόμεινον τὸν Κύριον, „ἵνα σοι βοηθήσῃ". (Παρ. ἡ. 12.) καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ἐὰν ὑστερήσῃ, (ὁ Κύριος δηλ.) ὑπόμεινον αὐ„τὸν, ὅτι ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ μὴ χρονίσῃ". (Ἀβ. β'. 3.)

νῶν· ἐπειδὴ ὅταν ὁ Θεὸς, ἐσᾶς μὲν τὺς τεθλιμμένους στεφανόνῃ, ἐκείνους δὲ ὁπὺ σᾶς θλίβυν κολάζῃ, τότε φαίνεται ἡ δικαία κρίσις αὐτῦ. Καὶ τῦτο δὲ ἀκόμη εἶναι μεγάλη παρηγορία, τὸ νὰ λέγῃ εἰς αὐτὺς ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν στεφανόνονται μὲ χάριν μόνω τῦ Θεοῦ ἀλλὰ κ' μὲ δικαιοσύνω, διὰ τὶ λαμβάνυν τρόπον τινα, ὡς ἀντιμισθίαν τῶν κόπων πῆ ἱδρώπωντες, τὼ τὴ Θεῦ Βασιλείαν (1).

„Ὑπὲρ ἧς πάσχετε".

Ὥστε ἐσεῖς πάσχετε, λέγει, ἀδελφοί μου, ὄχι διὰ τὶ εἶναι δωατώτεροι ἀπὸ ἐσᾶς ἐκεῖνοι ὁπὺ σᾶς θλίβυν, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐσεῖς ἀπὸ τὰς θλίψεις ταύτας κ' πειρασμὺς ὁποῦ πάσχετε, κερδίζετε τὼ τῶν Οὐρανῶν Βασιλείαν· ὅθεν ἀνάγκη εἶναι νὰ γίνεται ἡ πραγματεία αὔτη ἀπὸ λόγυ σας, μὲ κόπυς, κ' θλίψεις, κ' ὄχι μὲ ἀνάπαυσιν, κ' χωρὶς κόπον· „ἐπειδὴ διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὼ Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν" (Πράξ. ιδ'. 22.) ὡς ἀλλαχῦ εἶπεν ὁ ἴδιος ὅτος Ἀπόστολος.

6. „Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς „θλίψιν".
7. „Καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν".

Τὸ „εἴπερ" ἐδῶ δὲν εἶναι δισακτικὸν, ἤγυν δὲν σημαίνει δισαγμὸν κ' ἀμφιβολίαν, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι βεβαιωτικὸν, ἤγυν σημαίνει βεβαίωσιν, κ'τὶ τὴ, ἐπειδὴ εἶναι δίκαιον κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὶ, ἀείσως τῦτο εἶναι δίκαιον κοντὰ εἰς τὺς ἀνθρώπυς, ὅτι τὸ νὰ παιδεύνυν αὐτοὶ τὺς κακὺς, κ' νὰ στεφανόνυν τὺς καλὺς, πολλῷ μᾶλλον τῦτο εἶναι δίκαιον κοντὰ εἰς τὸν δικαιότατον Θεόν; Συνειθίζομεν δὲ κ' ἡμεῖς νὰ λέγωμεν ὅταν συνομιλῦμεν, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς μισῇ τὺς κακὺς, κ' ἂν προνοῆται τὰ πράγματα, βέβαια θέλει ἐκδικήσει τὺς κακὺς αὐτὺς, ὡσὰν ὁπὺ οἱ ἀκόυντες ἔχυν νὰ ἀκολυθήσυν, κ' νὰ εἰποῦν ἀναγκαίως ὁμῦ κ' ταῦτα τὰ λόγια, ὅτι τὸ, ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς μισεῖ τὺς κακὺς, κ' ἐπειδὴ προνοεῖται τὰ πράγματα, λοιπὸν ἔχει κ' νὰ ἐκδικήσῃ τὺς κακὺς ἀναγκαίως· ἔτζι κ' ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, κατὰ τὼ κοινὼ συνήθειαν τὸ „εἰ δίκαιόν ἐστι νὰ ἀνταποδώσῃ θλῖψιν „τοῖς θλίβυσι, κ' τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν"· ἀκόλυθον γὰρ εἶναι νὰ εἰπῇ τινας ἐπομένως· ἀλλ' ἐπειδὴ κ' τῦτο εἶναι δίκαιον, λοιπὸν ἔχει νὰ δώσῃ θλῖψιν ὁ Θεὸς εἰς τὺς κακὺς, κ' ἀνάπαυσιν εἰς τὺς ἀναρέτυς (2)· πλὼ, καθὼς εἶναι προσωρινὰ αἱ θλῖψεις, ὁπὺ πάσχυν οἱ Χρισιανοὶ ἀπὸ τὺς ἀπίσυς, δὲν εἶναι προσωρινὰ κ' αἱ θλῖψεις κ' παιδεῖαι, ὁπὺ ἔχυν νὰ λάβυν οἱ ἄπισοι ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὄχι· ἀλλὰ θέλυν εἶναι αἰώνιαι κ' ἀτελεύτητοι· ὁμοίως κ' αἱ ἀνέσεις, ὁπὺ ἔχυν νὰ ἀπολαύσυν οἱ Χρισιανοὶ παρὰ τὴ Θεῦ, δὲν εἶναι προσωρινὰις, καθὼς εἶναι προσωρινὰις κ' αἱ θλῖψεις, ὁπὺ τώρα λαμβάνυν, ἀλλὰ κ' αὐταῖς ἀτελεύτηταις εἶναι.

„Μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' „Ἀγγέλων δυνάμεως αὐτῦ".

Ἰδὲ κ' ἄλλω παρηγορίαν προσφέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὺς Θεσσαλονικεῖς, δηλαδὴ, ὅτι κ' αὐτοὶ μέλλυν νὰ εἶναι συγκοινωνοὶ κατὰ τὺς στεφάνυς μαζὶ μὲ αὐτὺν τὸν τοσαῦτα θαυμασὰ ἔργα κατορθώσαντα Παῦλον. Ἀποκάλυψιν δὲ τῦ Κυρίυ, τὴν δευτέραν παρυσίαν αὐτῦ λέγει, παρηγορῶντας κ' μὲ τὼ λέξιν αὐτὼ τὺς Θεσσαλονικεῖς· τώρα, λέγει, κρύπτεται ὁ Χρισός· ὅμως μὴ λυπῆσθε διὰ τῦτο, ἐπειδὴ βέβαια θέλει ἀποκαλυφθῇ κ' φανερωθῇ μετ' ἐξυσίας, ὡς Θεὸς κ' Δεσπότης· διὸ, τι ἀπὸ τὸν ὐρανὸν θέλει ἔλθῃ, ὁ ὁποῖος εἶναι

(1) Περὶ τύτυ ὅρα εἰς τὼ ὑποσημείωσιν τῦ „λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσώνης στέφανος" (β'. Τιμοθ. δ'. 8.) ὅπυ πλατύτερον λέγομεν.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ συμφώνως λέγει, ὅτι τὸ, εἴπερ, ἤγυν βεβαιωτικόν, κ' οὐχὶ δισακτικόν· „Καὶ „γὰρ ἡμεῖς, λέγει, εἰώθαμεν ἰσχυριζόμενοι λέγειν· „εἴπερ τόδε ἀληθές, ὥσπερ οὖν ἀληθές".

εἶναι θρόνος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· „ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν „ποδῶν μου“· (Ησ. ξς'. 1.) καὶ θέλει ἔλθῃ σωτροφιασμένος μὲ Ἀγγέλους φοβερούς, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι Ἄγγελοι δωάμεως, ἤγουν δωατοί· ὥστε διὰ τί ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ καταπίπτετε ἀπὸ τὸν λύπον, εἰς καιρὸν ὁπού ἔχομεν τοιοῦτον μέγαν καὶ φοβερὸν αὐθέντην, τοῦ ὁποίου οἱ ὑπηρέται εἶναι δωάμεως Ἄγγελοι; Παρηγορεῖσθε λοιπὸν, ἀδελφοί μου, διὰ τὶ βέβαια ἔχων νὰ λάβων ἐκδίκησιν καὶ παιδείαν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνοι ὁπού τώρα σᾶς θλίβων, καὶ σᾶς κακοποιοῦν, καὶ δὲ θέλων γλυτώσων ἀπὸ αὐτόν.

8. „Ἐν πυρὶ φλογὸς διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι Θεὸν, καὶ τοῖς „μὴ ὑπακούσι τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ“.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικήσει ἐκείνους, ὁπού σᾶς θλίβων, καὶ σᾶς κακοποιοῦν· τώρα δὲ κοινῶς καὶ καθολικῶς λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικήσει ὅλους ἐκείνους, ὁπού δὲν γνωρίζων καὶ δὲν πιστεύων τὸν ἀληθινὸν Θεόν· κατασκοπάζει δὲ καὶ αἰτιολογεῖ σοφώτατα, ὅτι βέβαιον θέλει γενῇ ἐκδίκησις παρὰ Θεοῦ ὅλων τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν· διὸ, τι, αὖ, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἐκδικήσῃ τοὺς ἀπίστους ἐχθρούς του διὰ λόγου μας, ἤγουν διὰ τὶ θλίβων ἡμᾶς, καὶ κακοποιοῦν, ὅμως διὰ τὸν ἑαυτόν του ἔχει ὀξάπαντος νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ, ἤγουν, διὰ τὶ αὐτὸ δὲν ὑπακούων εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου του. Μὲ τοῦτον μὲν τὸν λόγον πληροφορεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι βέβαια θέλων κολασθῆν οἱ ἀσεβεῖς ἀπὸ τὸν Κύριον· μὲ τὸν ἄλλον δὲ λόγον, ὁπού εἶπεν αἰωτέρω, ὅτι θέλει δώσει ὁ Θεὸς θλῖψιν καὶ κόλασιν εἰς τοὺς ἀπίστους, ὁπού τοὺς θλίβουν, μὲ τοῦτον, λέγω, πάλιν χαροποιεῖ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι διὰ τὴν ἀγάπην αὐτῶν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, ἔχει ὁ Θεὸς νὰ κολάσῃ ἐκείνους ὁπού τοὺς θλίβουν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ἀείσως ὁ Κύριος κολάζῃ ἐκείνους, ὁπού δὲν ὑπακούων ἁπλῶς εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του, πολλῷ μᾶλλον κολάζει ἐκείνους ὁπού, ὄχι μόνον δὲν ὑπακούν εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐμποδίζων νὰ μὴν ὑπακούσων; ὁποῖοι ἦσαν καὶ ἐκεῖνοι ὁπού ἔθλιβον τοὺς Θεσσαλονικεῖς· τὸ δὲ, „ἐν πυρὶ φλογὸς“ ἦ πρέπει νὰ σωπαχθῇ μὲ τὸ ἀκόλουθον, καὶ νὰ γενῇ δοτικὴ ἡ γενικὴ, ὅπω „διδόντι ἐκδίκησιν“ ἤγουν ἐν τῷ πυρὶ, τῷ κολάζοντι τοὺς ἀπίστους καὶ ἀπειθεῖς· ἦ πρέπει νὰ σωπαχθῇ μὲ τὸ προηγούμενον, ἤγουν „ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, τῇ ἐν „πυρὶ φλογὸς γενησομένῃ“ (1)· καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ τοῦτο· „πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ „προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθρὺς αὐτοῦ“· (Ψαλ. ϱς'. 3.) καὶ ὁ Δανιήλ· „ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ“. (Δαν. ζ'. 10.) Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ἐν πυρὶ, ὄχι φωτίζοντι, ἀλλὰ φλέγοντι μόνον· ἐπειδὴ τὸ πῦρ, εἰς μὲν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἔχει νὰ φλογίζῃ μόνον, ὄχι δὲ καὶ νὰ φωτίζῃ· εἰς δὲ τοὺς δικαίους, ὅλον τὸ ἐναντίον, ἤγουν ἔχει νὰ φωτίζῃ μόνον, ὄχι δὲ καὶ νὰ φλογίζῃ αὐτούς (2).

9. „Οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον“.

Πῶ εἶναι τώρα ὁ αἱρετικὸς Ὠριγενής, καὶ οἱ τούτου ἀκόλουθοι, ὁπού μυθεύονται πῶς ἔχει τέλος ἡ κόλασις; ἂς ἀκούσων πῶς ὁ Παῦλος ὀνομάζει ἐδῶ τὴν κόλασιν αἰώνιον, ἤγουν ἀτελεύτητον, „ἀκολουθῶν εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὁποῦ θέλει εἰπῇ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς·

„πο-

(1) Εὐοδοῦται ὅμως καὶ ἡ σωτηξις, καὶ τὸ νόημα, οὕτω κειμένου τοῦ ῥητοῦ καθὼς κεῖται· τὸ γὰρ ἐν πυρὶ φλογὸς, σωτάσσεται μὲ τὸ, διδόντος ἐκδίκησιν τοῦ Κυρίου δηλαδὴ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ ἐν πυρὶ φλογὸς θέλει δώσει ἐκδίκησιν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μὴ εἰδότας τὸν Θεόν.

(2) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· ἑρμηνεύων γὰρ ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο· „φωνὴ Κυρίου „διακόπτοντος φλόγα πυρός“ (Ψαλ. μ. κή.) ὅπου φησιν· „εἶμαι δὲ ὅτι τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον εἰς κό„λασιν τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, διακό„πτεται τῇ φωνῇ τοῦ Κυρίου, ἵνα, ἐπειδὴ δυνήσιν „ἐν τῷ πυρὶ διαμεῖναι, ὅτε καυσικὴ, καὶ ἡ φωτισι„κὴ, τὸ μὲν δριμὺ καὶ κολασικὸν τοῦ πυρὸς, τοῖς „ἀξίοις τῆς καύσεως φορεσαπομένη, τὸ δὲ φωτιστικὸν „αὐτοῦ καὶ λαμπρὸν, τῇ φαιδρότητι τῶν εὐφρανομένων „ἀποκληρωθῇ· φωνὴ ἐν Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυ„ρὸς καὶ μεριζόντος, ὡς ἀλαμπὲς μὲν ἦναι τὸ πῦρ τῆς „κολάσεως, ἄκαυσον δὲ τὸ φῶς τῆς ἀναπαύσεως ἀπο„μεῖναι“. Σημείωσαι ὅμως, ὅτι οἱ Μακάριοι ἔχουν νὰ ἀπολαμβάνων ὄχι μόνον τὸ κτιστὸν τοῦτο φῶς, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄκτιστον φῶς τῆς Θεότητος, τὸ ὁποῖον καὶ κυρίως θέλει κάμῃ αὐτοὺς μακαρίους.

„ πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον". (Ματθ. κε'. 41.) Καὶ λοιπὸν πῶς κοινὰ εἰς ἐσᾶς τοὺς Ὀρθοδοξιαστὰς νομίζεται κόλασις προσωρινὴ ἡ ἔσα αἰώνιος;

„ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Ἀπόστολος τὴν ὀλολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ καταδικάσῃ τοὺς ἀσεβεῖς ὁ Κύριος· ἐπειδὴ, λέγει, ὅτι ἀρκετὸν εἶναι τὸ νὰ φανερωθῇ μόνον ὁ Κύριος, καὶ ὅλοι ὅλοι οἱ ἄπιστοι θέλουν κολασθῆν· καὶ διὰ τί μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ ἡ παρουσίατου, εἰς μὲν τοὺς ὀσεβεῖς καὶ δικαίους, θέλει εἶναι φῶς καὶ μακαριότης, εἰς δὲ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς, θέλει εἶναι σκότος καὶ κόλασις· ἐπειδὴ ὁ Κύριος δὲν θέλει ἔλθῃ ἁπλῶς, ὡσὰν σᾶς φιλος ἄνθρωπος, ἀλλὰ θέλει ἔλθῃ μὲ δόξαν μεγάλην, καὶ δύναμιν, ὡσὰν Θεὸς, καὶ ἔτι ἡ δόξα του θέλει εἶναι χωρὶς δυνάμιν, ἔτι ἡ δυνάμις του, θέλει εἶναι χωρὶς δόξαν· ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει ἔλθῃ ὡσὰν Βασιλεὺς δυνατὸς, καὶ ὡσὰν Θεὸς ἔνδοξος, καθὼς καὶ αὐτὸς μόνος προεῖπε· „ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου „ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως, καὶ δόξης πολλῆς"· (Ματθ. κδ'. 30.)

10. „ Ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ".

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἔλθῃ διὰ νὰ δοξασθῇ εἰς τοὺς ἐδικούς του Ἁγίους καὶ δικαίους Χριστιανούς· ἐπειδὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ θέλει εἶναι, τὸ νὰ ἰδοῦν οἱ πρωινοὶ ἄπιστοι καὶ ἀπειθεῖς νὰ δοξάζωνται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τώρα δέρνονται καὶ ἀτιμάζονται ἀπὸ αὐτούς· διὰ τί ἡ δόξα ὁποῦ θέλει δώσει τότε ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Χριστιανούς του, θέλει εἶναι καὶ δόξα ἐδική του· ὥστε μὲ τὴν δόξαν ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν δοξάζει τότε τοὺς δικαίους Χριστιανοὺς ὁ Χριστὸς, μὲ αὐτὴν τὴν ἰδίαν δοξάζεται καὶ αὐτὸς· διὸ, τι καθὼς οἱ Χριστιανοὶ, εἶναι πλοῦτος καὶ περιουσία τοῦ Χριστοῦ, διὸ καὶ περιούσιος αὐτοῦ λαὸς ὀνομάζονται, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „ ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν.... ἵνα καὶ „ θαείσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον"· (Τιτ. β'. 14.) καθὼς, λέγω, οἱ Χριστιανοὶ εἶναι πλοῦτος καὶ περιουσία τοῦ Χριστοῦ, ἔτζι θέλει εἶναι καὶ δόξα τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ, τὸ νὰ ἀπολαύσουν οἱ Χριστιανοὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθά του (1).

„ Καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασι".

Ἤτοι ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἔλθῃ διὰ νὰ θαυμασθῇ ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ἤτοι διὰ μέσα ὅλων τῶν Χριστιανῶν ὁποῦ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ἡ ἐν, πρόθεσις, αὐτὶ τῆς διὰ, νοεῖται ἐδῶ· διὰ τί, ὅταν ὁ Χριστὸς ἀξιώσῃ τοὺς τόσους λαμπρότατους καὶ δόξης τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ἐλεεινοὺς, καὶ διωκομένους ἀπὸ ὅλα τὰ ἄπιστα Ἔθνη, τότε θέλει φανῇ θαυμαστὸς, καὶ τότε θέλει δειχθῇ ἡ μεγάλη του δύναμις. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τοῦτο νοεῖται, ὅτι ὅταν παῤῥησιασθοῦν μὲ δόξαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔπαθον τόσα κακὰ διὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὸν πίστιν τους, καὶ δὲν τὸν ἀρνήθησαν· τότε θέλει φανῇ ὁ Κύριος θαυμαστὸς καὶ ἔνδοξος εἰς αὐτούς, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ". (Ψαλμ. ξζ'. 38.) καὶ πάλιν· „ τοῖς „ Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάσωσεν ὁ Κύριος". (Ψαλ. ιέ. 2.)

„ (Ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς) ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ".

Θέλει, λέγει, θαυμασθῇ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· διὰ τί τὸ κήρυγμα ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων ἐπιστεύθη ἀπὸ λόγου σας, (τοῦτο γὰρ ὀνομάζει μαρτύριον) ἤτοι διὰ τί ἐσεῖς

---

(1) Ἢ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, τότε θέλει δοξασθῇ ὁ Κύριος ἐν τοῖς Ἁγίοις του, διὰ τί οἱ Ἅγιοι θέλουν κάμουν τοὺς Ἀγγέλους νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸν, βλέποντες τόσων δωρεῶν, καὶ τόσης δόξης ἠξίωσε τοὺς γυμνοὺς καὶ πτωχοὺς ἀνθρώπους.

Digitized by Google

ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐπιστεύσατε εἰς τὸ κήρυγμά μας, καὶ ἀκολούθως διατί ἐκάμετε τὸν ἑαυτόν σας ἄξιον νὰ κληρονομήσετε τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὁπού τότε ἔχουν νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ δικαίους Χριστιανούς. Καλῶς δὲ εἶπεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (1)· ἐπειδὴ τότε ἀληθῶς ἔχουν νὰ φανοῦν οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοὶ ποῖοι εἶναι· διατί τώρα πολλοὶ ὑποκρίνονται τὴν πίστιν καὶ λέγουν πῶς εἶναι Χριστιανοί· ἀλλὰ τότε θέλουν φανοῦν ὅσοι ἦτον τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ πράγματι Χριστιανοί, οἱ φυλάττοντες δηλαδὴ, ὄχι μόνον τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου· διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Σειρὰχ λέγει· „πρὸ τελευτῆς μὴ μακάριζε μηδένα". (Σειρ. ιά. 28.)

11. „Εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα παντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ „τῆς κλήσεως ὁ Θεὸς ἡμῶν".

Πῶς; δὲν ἦτον καλεσμένοι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ διατοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ νὰ τοὺς ἀξιώσῃ τοῦ καλέσματός του; ναὶ καλεσμένοι ἦτον, ἀλλὰ δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος διὰ τὸ κάλεσμα ἐκεῖνο τὸ προκαταρκτικὸν τῆς θείας χάριτος, ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο πολλοὶ εἶναι κλητοὶ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί". (Ματθ. κ'. 16.) καὶ ὁ τὰ μεμολυσμένα δὲ ῥοῦχα φορῶν, ἐκαλέσθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν γάμον, ἀλλ' ἐπέμφθη εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· (Ματθ. κβ'. 11.) ὁμοίως καὶ αἱ πέντε μωραὶ παρθένοι, ἐκαλέσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὸν Νυμφῶνα. (Ματθ. κέ. 12.) Κλῆσιν λοιπὸν, ἤγουν κάλεσμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων βεβαιούμενον, τὸ ὁποῖον εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς κάλεσμα (2)· καθὼς καὶ πίστις κυρίως καὶ ἀληθῶς εἶναι, ἡ βεβαιουμένη διὰ τῶν καλῶν ἔργων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον· „ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι". (Ἰακ. β'. 20.)

„Καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης".

Αὐτὸν, λέγει, ὀνομάζω κλῆσιν καὶ κάλεσμα τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ πληρωθῇ εἰς ἐσᾶς, Χριστιανοὶ, κάθε εὐδοκία τοῦ Θεοῦ, ἤγουν κάθε ἀρέσκεια, καὶ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ (3)· καὶ τὸ νὰ πράττετε ἐσεῖς κάθε ἀγαθὸν, καὶ νὰ ἦστε τοιοῦτοι τέλειοι, καθὼς ὁ Θεὸς σᾶς θέλει, χωρὶς νὰ λείπῃ κἀμμία ἀρετὴ ἀπὸ λόγου σας. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ταπεινόνει ὁ Ἀπόστολος τὸ φρόνημα τῶν Θεσσαλονικέων, διὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευθοῦν εἰς τὰ πολλὰ ἐγκώμια ὁπού τῶν ἔκαμε· δείχνει γὰρ μὲ αὐτὰ ὁ θεῖος Παῦλος, ὅτι ἀκόμη δὲν εἶναι τέλειοι.

„Καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει".

Τὴν ὑπομονὴν τῶν διωγμῶν, λέγει, θέλει δώσει, ἀδελφοὶ, εἰς ἐσᾶς ὁ Θεὸς τελείαν. Πῶς; καὶ μὲ τίνα τρόπον; ἐν δυνάμει, ἤγουν μὲ τὸ νὰ σᾶς δυναμώσῃ, καὶ νὰ σᾶς ἐνισχύσῃ εἰς τὴν πίστιν, ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως· ὥστε, ὅποιος δὲν ἔχει ὑπομονὴν, αὐτὸς δείχνει πῶς δὲν ἔχει ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα πίστεως.

12. „Ὅπως

---

(1) Συμφώνως μὲ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ ὁ μακάριος Θεοδώρητος, τὸ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀποδίδει εἰς τὸ ἀνωτέρω, ἤγουν εἰς τὸ, θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ οὐχὶ εἰς τὸ, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς.

(2) Τοῦτο δὲ τὸ κάλεσμα, ἀλλαχοῦ ὠνόμασεν ὁ Παῦλος κλῆσιν ἁγίαν· „τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέ„σαντος κλήσει ἁγίᾳ". (β'. Τιμοθ. ά. 9.) ποία δὲ εἶναι ἁγία κλῆσις, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ῥητοῦ τούτου, καὶ τοῦ· „μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέ„ξασθε ὑμᾶς". (β'. Κορ. ς'. 1.) ὥστε ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι δύω εἶναι τὰ καλέσματα, τὸ προκαταρκτικὸν, καὶ τὸ διὰ τῶν ἔργων βεβαιούμενον· καὶ τὸ μὲν, εἶναι ὅλον τῆς θείας χάριτος, τὸ δὲ εἶναι καὶ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως καὶ ἀρετῆς.

(3) Ὅτι εὐδοκία λέγεται τὸ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „εἰς τὸ δοκι„μάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ „εὐάρεστον, καὶ τέλειον". (Ῥωμ. ιβ'. 2.)

Digitized by Google

12. „Ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τῦ Κυρίυ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν „ὑμῖν, καὶ ὑμᾶς ἐν αὐτῷ".

Ἀνίσως, λέγει, γένην εἰς ἐσᾶς ἀδελφοὶ, ὅσα εἴπομεν ἀνωτέρω, θέλει δοξασθῇ εἰς ἐσᾶς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸ ὄνομα τῦ Κυρίυ· διὰ τί ὅταν οἱ ἄνθρωποι σᾶς βλέπην πῶς ὑπομένετε κάθε πειρασμὸν, καὶ θλίψιν διὰ τὸν ἀγάπην τῦ Δεσπότυ Χριστῦ, βέβαια αὐτὴ ἡ ἐδική σας ὑπομονὴ, θέλει εἶναι δόξα εἰς τὸ ὄνομα τῦ Χριστῦ· ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι παρακινῦνται νὰ λέγην, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τόσον ἀγαθὸς, ὥστε ὁπῦ οἱ δῦλοί τυ Χριστιανοὶ πάσχην, καὶ ἀποθνήσκην διὰ τὸ ὄνομά τυ· καὶ τόσον δυνατὸς, ὥστε ὁπῦ τὸν πιστεύοντας εἰς αὐτὸν Χριστιανὸς ἐδυναμόνοι, εἰς τὸ νὰ ὑπομένην τόσας θλίψεις, μὲ χαρὰ καὶ μεγαλοψυχίαν· ἀλλὰ καὶ ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ, θέλετε δοξασθῆτε ἀντιστρόφως ἐν τῷ ὀνόματι τῦ Χριστῦ· ἐπειδὴ εὑρέθητε τόσον πιστοὶ, ὥστε ὁπῦ ὅλα τὰ κακὰ νὰ τὰ πάσχετε διὰ τὸ ὄνομα τῦ αὐθεντήσαντος Χριστῦ· δι' ὅ,τι δόξα τῦ δῦλου εἶναι τὸ νὰ εὑρεθῇ πιστὸς εἰς τὸν αὐθέντην τυ. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῦτο νοεῖται· ἡ διὰ τὸν Χριστὸν θλῖψις εἶναι δόξα, διὰ τί κάμνει λαμπρὰς περισσότερον ἐκείνας τὰς Χριστιανοὺς, ὁποῦ θλίβονται δι αὐτόν· καὶ ὅσον αὐτοὶ παύτοτε παραδίδονται εἰς πειρασμοὺς καὶ θανάτυς, τόσον ἀποδείχνονται τῶν πειρασμῶν καὶ τοῦ θανάτυ ἀνώτεροι.

„Κατὰ τὴν χάριν τῦ Θεῦ ἡμῶν, καὶ Κυρίυ Ἰησῦ Χριστῦ".

Καὶ αὐτὸ, λέγει, τὸ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τοῦτο εἶναι κατόρθωμα καὶ χάρις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἐδικόν μας προτέρημα καὶ ἀρετή· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲν δοξάζεται εἰς ἡμᾶς, διὰ τί ἡμεῖς προτιμῶμεν τὸν Θεὸν, ὡς γλυκύτερον καὶ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα· ἡμεῖς δὲ πάλιν δοξαζόμεθα εἰς τὸν Θεὸν, διατὶ λαμβάνομεν δυνάμιν ἀπὸ αὐτὸν νὰ ὑπομένωμεν εὐχαρίστως ὅλυς τοὺς πειρασμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς παρυσίας τῦ Κυρίυ „ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ „μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τῦ νοός".

Πότε μὲν θέλει γένῃ ἡ Παρυσία τῦ Κυρίυ, καὶ ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις, δὲν φανερόνει τῦτο ὁ Παῦλος· ὅτι δὲ τώρα δὲν εἶναι ἡ παρυσία τῦ Χριστῦ, καὶ ἡ ἀνάστασις, τῦτο διδάσκει ἐδῶ· ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ἦσαν μερικοὶ ἀπατεῶνες καὶ πλάνοι εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, οἵτινες ἔλεγον, ὅτι τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς συντελείας τῦ κόσμυ, καὶ τῆς παρυσίας τῦ Κυρίυ· δὲν εἶναι δὲ ὀλίγη παρηγοριὰ, τὸ νὰ λέγῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι θέλων συναχθῆν κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν οἱ δίκαιοι Χριστιανοὶ, καὶ ὅτι θέλων εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν παύτοτε· καθὼς εἶπεν εἰς τὴν πρώτην πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς τύτης Ἐπιστολήν. (Κεφ. δ'. 17.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν „ὅπυ ἂν ᾖ τὸ πτῶμα, „ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί". (Ματθ. κδ'. 28.) Καὶ πάλιν „Καὶ ἀποστελεῖ τὺς „Ἀγγέλυς αὐτῦ, καὶ ἐπισυνάξυσι τὺς ἐκλεκτὺς αὐτῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων „ὑρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν". (Ματθ. κδ'. 31.) ἐπειδὴ θέλυς ὁπῦ ἀνασηθῶν οἱ δίκαιοι Χριστιανοὶ, ἔχων νὰ ἁρπαχθῶν ἀπὸ τὰς νεφέλας, καὶ νὰ συμμαζωχθῶν κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ὕστω νὰ μένων πάντοτε μαζὶ μὲ αὐτόν· τῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς „ἐπ' αὐτόν". τί λοιπὸν σᾶς ἐρωτῶμεν, ἤγουν τί σᾶς παρακαλῦμεν, ὦ ἀδελφοὶ Θεσσαλονικεῖς; τὸ νὰ μὴ σαλευθῆτε, καὶ νὰ μὴ παρατραπῆτε τελείως ἀπὸ τὸν νῦν, ἤτοι ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λογισμὸν, καὶ τὸ φρόνημα, ὁπῦ εἴχετε ἕως τώρα.

2. „Μήτε θροεῖσθαι μήτε διὰ Πνεύματος".

Ἤγουν σᾶς παρακαλῦμεν, ἀδελφοὶ, νὰ μὴ παράτησθε διὰ μέσυ προφητείας τινός· δι ὅ,τι οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, ὑποκρινόμενοι πῶς εἶναι Προφῆται, ἐπλάνων τὺς Χριστιανὺς, λέγοντες, ὅτι τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς τῦ Χριστῦ Παρυσίας.

„Μή-

„Μήτε διὰ λόγου".

Ἤτοι μὴ παράτεσθε, ἀδελφοὶ, διὰ μέσου διδασκαλίας τινος, μὲ ζῶσαν φωνὴ γενομένης.

„Μήτε δι' ἐπιστολῆς, ὡς δι' ἡμῶν".

Μήτε νὰ παράτεσθε, λέγει, ἀνίσως καί τινες πλάττουσι γράμματα ἢ ἐπιστολὰς, ἢ φημίζουν, ὅτι τάχα ἐστάλθησαν ἀπὸ ἐμένα τὸν Παῦλον· πλάνοι γὰρ εἶναι οἱ τοιοῦτοι, καὶ ψεῦται, ἢ θέλουν νὰ κυρώσουν τοὺς λόγους των μὲ τὸ ψεῦδος.

„Ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα Κυρίου".

Μὴ παράτεσθε, λέγει, ἀδελφοὶ, ὅτι ἔφθασεν ἡ ἡμέρα Κυρίου, ἤτοι ἡ Παρουσία τοῦ Χριστοῦ.

3. „Μήτις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον".

Κἀνένας, λέγει, ἂς μὴ σᾶς πλανήσῃ, ὅτι πρέπει εἶναι ὁ καιρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, κἂν ἢ ὡς προφήτης νομίζεται ὁ τοιοῦτος, κἂν ὡς διδάσκαλος, κἂν ἢ λέγῃ ὅτι ἐγὼ ἔγραψα τὸ τοιοῦτον.

„Ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄν-
„θρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας".

Δὲν θέλει γένῃ, λέγει, ἡ Παρουσία τοῦ Κυρίου, ἀνίσως δὲν ἔλθῃ πρῶτον ἡ ἀποστασία, ἤτοι ὁ Ἀντίχριστος· ἀποστασίαν δὲ ὠνόμασεν αὐτὸν, διατὶ εἶναι αὐτόχρημα ἀποστασία, ὥστε ὅπου μέλλει νὰ ἀποστατήσῃ ἀπὸ τὸν Χριστὸν τόσοι πολλοὶ, ὥστε ὅπου ἀίσως ἦναι δυνατὸν, ἔχει νὰ ἀποστατήσῃ καὶ αὐτὸς ἀκόμη τοὺς ἐκλεκτούς· ὁμοίως δὲ καὶ ἄνθρωπον ἁμαρτίας τὸν αὐτὸν Ἀντίχριστον ὠνόμασε, διατὶ ὄχι μόνον αὐτὸς ἔχει νὰ κάμῃ κάθε ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἔχει νὰ κρημνίσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν· ὡσαύτως δὲ καὶ υἱὸν τῆς ἀπωλείας τὸν Ἀντίχριστον ὀνομάζει, διατὶ καὶ αὐτὸς μέλλει νὰ ἀπολεσθῇ, καὶ ἄλλους μέλλει νὰ ἀπολέσῃ. Ποῖος δὲ εἶναι ἔτος; ἀράγε ὁ Σατανᾶς; ὄχι· ἀλλὰ εἶναι σῶας ἄνθρωπος (1) ὅπου μέλλει νὰ ἔχῃ εὐδυμαίαν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅλην τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ.

4. „Ὁ ἀντικείμενος, καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πᾶν λεγόμενον Θεὸν,
„ἢ σέβασμα".

Ὁ Ἀντίχριστος, λέγει, δὲν θέλει φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολυθεΐαν καὶ εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ θέλει ἀφανίσει ὅλους τοὺς Θεοὺς, καὶ τὰ σεβάσματα τῶν Θεῶν, ἤτοι τὰ εἴδωλα, καὶ μόνον τὸν ἑαυτόν του ἔχει νὰ κηρύξῃ Θεόν (2).

„Ὥστε

(1) Καὶ ὁ Θεοφύλακτος δὲ λέγει περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου· „κατὰ μίμησιν τοῦ Σωτῆρος ἔρχεται ὁ Σατανᾶς ἐν ἀν-„θρώπῳ ὁλοκλήρῳ". Καὶ ὁ Θεοδώριτος ὅπου λέγει· „ἄν-„θρωπον δὲ αὐτὸν ἁμαρτίας προσηγόρευσεν, ἐπειδὴ „ἄνθρωπος ἐστι τῇ φύσει, πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν διαβό-„λου δεχόμενος τὴν ἐνέργειαν". Καὶ κατωτέρω· „μι-„μεῖται γὰρ ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀλάστωρ (ὁ διάβολος „δηλ.) τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν τὸν ἐνανθρώπησιν· „καὶ ὥσπερ αὐτὸς ἀνθρωπείαν φύσιν ἀναλαβὼν, τῷ ἰ-„δίῳ μετέρᾳ ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· οὕτως ἐκεῖνος ἀν-„θρωπον ἐκλεξάμενος πᾶσαν αὐτοῦ δέξασθαι δυνάμε-„νον τὴν ἐνέργειαν, δι' αὐτοῦ πάντας ἐξαπατῆσαι τοὺς „ἀνθρώπους πειράσεται, Χριστὸν ἑαυτὸν καὶ Θεὸν ὀνομά-„ζων, καὶ τῶν καλουμένων Θεῶν διελέγχων τὸ ψεῦδος, „ὅπερ αὐτὸς ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις ἐκράτυνε".

(2) Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ὁ Θεοδώριτος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο.

Digitized by Google

„ Ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι ὡς Θεόν “.

Οχι μόνον, λέγει, ὁ Ἀντίχριστος ἔχει νὰ καθίσῃ εἰς τὸν ξεχωριστὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ὄντα, ἀλλὰ ἁπλῶς εἰς κάθε Ναὸν, καὶ Ἐκκλησίαν Θεοῦ ἔχει νὰ καθίσῃ (1).

„ Ἀποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός “.

Δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἔχει νὰ λέγῃ ὅτι εἶναι Θεὸς, ἀλλ' ὅτι ἔχει νὰ σπουδάζῃ διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτόν του Θεόν· ἐπειδὴ καὶ θέλει δείξῃ ἔργα καὶ σημεῖα μεγάλα, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ πλανέσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι Θεός.

5. „ Οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν “;

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα γίνεται φανερὸν, ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος πολλὰ, καὶ μεγάλα μυστήρια παρέδιδεν εἰς τοὺς μαθητάς του Χριστιανοὺς ἀγράφως διὰ μόνης τῆς ζώσης φωνῆς· ὁμοίως δὲ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα γίνεται φανερὸν, καὶ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λέγῃ τινὰς συνεχῶς εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὰ αὐτὰ λόγια, ὁποὺ καὶ ἄλλοτε τοὺς εἶπε, καὶ νὰ τοὺς ποτίζῃ συχνάκις μὲ τὰ ἴδια νάματα τῆς διδασκαλίας· διὰ τὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦτοι, ὁποὺ ἤκουσαν τὰ λόγια ταῦτα ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅταν ἦτον παρὼν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐχρειάσθησαν καὶ πάλιν νὰ ἀκούσουν τὰ αὐτὰ ἀπὸ τὸν αὐτὸν διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, καὶ ἀκολούθως ἐχρειάσθησαν νὰ λάβουν ἐκ τούτων εἰς τὴν καρδίαν τους σημειωμόν. Δὲν σᾶς λέγω, λέγει, ἀδελφοὶ, καινούργια παράξενον καὶ καινούργιον πρᾶγμα, ὄχι· ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ἴδια ὁποὺ σᾶς ἔλεγον καὶ ἄλλοτε· συντροπιαστικὸν δὲ κάμνει τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸ σχῆμα τοῦ ἐρωτηματικοῦ λέγων, δὲν ἐνθυμᾶσθε πῶς αὐτὰ σᾶς ἔλεγον; τόσον ὀλίγωρα ἀλησμονήσετε;

6. „ Καὶ

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ Ναὸν δὲ Θεοῦ τὰς „ Ἐκκλησίας ἐκάλεσεν, ἐν αἷς ἁρπάσει τὴν προεδρίαν „ Θεὸν ἑαυτὸν ἀποδεικνύναι πειρώμενος. Ταῦτα καὶ ὁ θεῖος „ προηγόρευσε Δανιήλ· ἔφη γάρ· „ Καὶ ἐπὶ Θεὸν Πα„ τέρων αὐτοῦ οὐ σωθήσε· καὶ Θεὸν Μαωζὶμ (ἐν ἄλ„ λοις δὲ, Μαζωὶμ, ἢ Μαζεμὶμ) ἐπὶ τόπῳ ἑαυ„ τοῦ δοξάσει “· (Δανιὴλ ια'. 39.) ἀντὶ τοῦ, Θεὸν „ ἰσχυρὸν ἑαυτὸν ὀνομάσει “. Σημείωσαι δὲ ὦ ἀναγνῶστα, δύω τινὰ εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου· α'. ὅτι ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγοντας ἐδῶ περὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν καλουμένου Ἀντιχρίστου, ὅτι ἐὰν μὴ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, φανερόνει ὅτι ὁ Ἀντίχριστος εἶναι ἓν ἄτομον ἀνθρώπου, καὶ εἷς ἄνθρωπος μερικὸς, ὡς καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ τοῦ Ἀποστόλου λέγουσι, καὶ ὄχι ἓν γένος ὁλόκληρον ἀνθρώπων, καὶ ἓν Βασίλειον, ὅπου ὄχι ἄτομα ἀνθρώπων πολλά. Κενολογοῦσιν ἄρα καὶ ματαιολογοῦσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ πολυδρύμπους Ἀντίχριστος, εἶναι τὸ ὀδοῦνα γένος, καὶ τὸ Βασίλειον, παύσου εἰπεῖν, ὅτι εἶναι ἄτομα πολλά, καὶ πολοὶ ἄνθρωποι· οἱ αὐτοὶ δὲ προσιδεάτες, ὅτι ὁ πολυδρύμπους Ἀντίχριστος, ὅπου λέγει, ὄχι μόνον ἕνα γένος καὶ Βασίλειον, ἀλλὰ δύω, καὶ πολλὰ γένη καὶ Βασίλεια, τὸ ὀδοῦνα, καὶ τὸ ὀδοῦνα δηλαδὴ, καὶ οὐδὲν ἕτερος, οὔτοι ἔτι μᾶλλον κενολογοῦσι, καὶ ματαιολογοῦσι. Πῶς γὰρ ὑπὸ τὸ μεγάλου Παύλου σαφῶς ἐδῶ προφητευόμενος εἰς Ἀντίχριστος, ἔσαι δύω; ἢ πῶς ὁ εἰς ἔσαι πολοί, μᾶλλον δὲ πάμπολοι; αὐτὴ εἶναι μία λαμπροτάτη ἀντίφασις ἀσύστατος καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνατρέπουσα, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατος νὰ συμβιβασθῇ καὶ νὰ σωαληθεύσῃ, ὄχι μόνον κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς πάντα ἁπλῶς τὰ περασμένα κτίσματα, ἀλλὰ καὶ κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν Κτίσταν πάντων, τὰ ὁποῖα ἀνακηρύττεται ἡ δυνάμις ἄπειρος, καθὼς οἱ Μεταφυσικοὶ πάντες καὶ οἱ Θεολόγοι πάντες ἐν ἑνὶ στόματι συμφωνολογοῦσιν· ἔτι γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς δύναται ποιῆσαι τὸ εἷς, δύω, ἢ πολλά. β'. Ἐδῶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἔχει νὰ ἀποδεικνύῃ τὸν ἑαυτόν του ὅτι εἶναι Θεὸς, καὶ οἱ ἱεροὶ ἑρμηνευταὶ λέγουσιν, ὅτι ἔχει νὰ ὀνομάσῃ τὸν ἑαυτόν του Θεόν· οἱ δὲ ἀνωτέρω, λέγοντες ὅτι τὸ ὀδοῦνα καὶ τὸ ὀδοῦνα γένος καὶ Βασίλειον εἶναι ὁ πολυδρύμπους Ἀντίχριστος, σαφῶς κενολογοῦσι καὶ ψεύδονται· διότι γὰρ αὐτὰ ἑαυτὰ ἀποδεικνύουσι τὰ γένη ταῦτα ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ὡς φαίνεται, οἱ θεοῦσοι ὑπὲρ τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγέντες, εἶδον καὶ ἤκουσαν καὶ ἀπεκαλύφθησαν μυστικώτερα καὶ ὑψηλότερα θεάματα καὶ ἀκούσματα, ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλουν νὰ ἴδοῦν, καὶ νὰ ἀκούσουν, τὰ λόγιά του ταῦτα, μὲ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει ποῖος θέλει εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος Ἀντίχριστος. Εἶπον δέ ὁ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος Ἀντίχριστος, διὰ τὶ πάντες οἱ τῷ τῶ Χριστῶ Εὐαγγελίῳ ἀντικείμενοι, Ἀντίχριστοι μὲν κοινότερον λέγονται· „ Καὶ νῦν γὰρ φησιν, „ Ἀντίχριστοι πολοὶ γεγόνασι “· (α'. Ἰωαν. β'. 18.) καὶ πρόδρομοι ἢ τύποι τοῦ Ἀντιχρίστου, οὐ μὴν δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἀντίχριστος.

Digitized by Google

6. „Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ „ἑαυτοῦ καιρῷ".

Κατέχον εἶναι ἐκεῖνο ὁπῦ κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει· ποῖον δὲ εἶναι ἐκεῖνο ὁπῦ κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει τὴν ἔλθσιν τῦ Ἀντιχείσυ; ἄλλοι μὲν λέγυσιν, ὁποῖος ἦτον ὁ Σθνεμανὸς, ὅτε εἶναι ἡ χέρις τῦ Ἁγίυ Πνθμάτος· αὐτὴ γὰρ εἶναι ὁπῦ κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει τὸν Ἀντίχεισον εἰς τὸ νὰ μὴν ἔλθῃ ἀκόμη· ὅταν δὲ αὐτὴ ὀλιγοσθσῃ πολλὰ καὶ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ μέσον, τότε θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Ἀντίχεισος· ἄλλοι δὲ λέγυσιν, ὅτι εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, μὲ τὰς ὁποίας συμφωνεῖ καὶ ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόςομος· ἐπειδὴ αὖ ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων δὲν καταλυθῇ, δὲν δείσκει ἄδειαν ὁ Ἀντίχεισος νὰ κάμῃ ἐκεῖνα ὁπῦ βέλεται. Διὰ τῦτο ὁ Παῦλος σωμεσκιασμένως λαλεῖ περὶ τύτυ, καὶ δὲν λέγει φανερὰ, ὅτι μετὰ τὴν Βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων ἔχει νὰ ἔλθῃ ὁ Ἀντίχεισος, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀναλαμβάνῃ εἰς τὸν ἑαυτόν τυ ματαίας ἔχθρας, καὶ ἀωφελεῖς κινδύνυς· διὰ τί αὖ ὁ Παῦλος ἤθελεν εἰπῇ φανερὰ, ὅτι ὀλίγον ὕςερον θέλει χριμνισθῇ ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, δίθὺς ἤθελεν ἀφανίσῃ αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς τῆς Ῥώμης, ὡς φθοροποιὸν ἄνθρωπον, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἤθελεν ἀφανίσῃ καὶ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ Χειςιανὰς, ὡσὰν ὁπῦ χαίρυν διὰ τὴν καπάλυσιν καὶ ἀφανισμὸν τῆς Βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, καὶ διὰ τῦτο προλέγυν δι' αὐτῶ τὰ κακὰ προμηύματα ταῦτα. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος δὲν ὀνομάζει ἐδῶ Κατέχον τὴν χάριν τῦ Ἁγίυ Πνθμάτος, φανερὸν εἶναι· πρῶτον μὲν, ὅτι ἂν αὐτὴ ἦτον, δὲν ἔπρεπε νὰ εἰπῇ τῦτο ὁ Ἀπόςολος ἀσαφῶς καὶ σκοτεινῶς, ἀλλὰ σαφῶς καὶ φανερῶς· δθύτερον δὲ, ὅτι ἴσως ὅταν λείψυν τὰ χαρίσματα τῦ Ἁγίυ Πνθμάτος, τότε μέλλει νὰ φανερωθῇ ὁ Ἀντίχεισος, ἔπρεπε καὶ τώρα νὰ φανερωθῇ· ἐπειδὴ τὰ χαρίσματα τῦ Ἁγίυ Πνθμάτος ἔλειψαν παλαιόθεν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὀγλίγωρα θέλει φανερωθῇ, ἀλλὰ λέγει ὅτι ἔχει νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν ἐδικόν τυ καιρόν· μὲ τὸν λόγον δὲ τῦτον πάλιν ἀφῆκεν ἄθλον τὸν χρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Ἀντίχεισος (1).

7. „Τὸ γὰρ μυςήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας".

Τὸν Νέρωνα ὀνομάζει μυςήριον τῆς ἀνομίας ὁ Ἀπόςολος, ἐπειδὴ καὶ ἦτον αὐτὸς τύπος τῦ Ἀντιχείσυ, μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀκάθαρτος, καὶ μιαρὸς, καὶ ἐζήτει νὰ λέγεται Θεός· καλῶς δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν μυςήριον· ἐπειδὴ ὁ Νέρων, λέγει, φαινερὰ καὶ ἀδιάντροπα δὲν ἐναντιόνεται εἰς κάθε Θεὸν, ὡς ὁ Ἀντίχεισος θέλει ἐναντιωθῇ· Τὸ ὄνομα δὲ τῦ ὅλυ λόγυ τῦ Ἀποςόλυ εἶναι τοιῦτον· πρὸ τῦ νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῦ Ἀντιχείσυ, θρέθη ἄλλος, ὅςτις δὲν εἶναι πολλὰ κατώτερος εἰς τὴν κακίαν ἀπὸ τὸν Ἀντίχεισον. Καὶ λοιπὸν τί θαυμαςὸν εἶναι ἴσως καὶ τώρα ἦναι παρὼν ὁ Ἀντίχεισος; συνεσκιασμένως δὲ καὶ ἀσαφῶς εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τῦ Νέρωνος, χωρὶς νὰ φανερώσῃ τὸ ὄνομά τυ, ἐχι διὰ δειλίαν καὶ

---

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Φώτιος· „ἐν τῷ ἑαυτῦ καιρῷ· οἷον ὅταν ὁ ὁρισθεὶς αὐτῷ καὶ συγχωρηθεὶς ὑπὸ „Θεοῦ χρόνος, ἐπιςῇ· ἢδὲ μὴ κατισχύσῃ, καὶ νῦν ἂν „ἐπέσῃ, ἅπαξ φημὶ κατὰ τῶν πιςῶν ὀργῆ, καὶ τὴν κά„κωσιν αὐτῶν ὁ πονηρὸς ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ κατέχεται καὶ „κωλύεται". Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῦτο· „τινὲς τὸ Κατέχον τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐνίσησαν „Βασιλείαν, τινὲς δὲ τὴν χάριν τῦ Πνεύματος· κα„τέχυσης γὰρ φησι τῆς τῦ Πνεύματος χάριτος, ἐκεῖνος „ὁ παραγένεται· ἀλλ' ἐχ' οἷον τε παύσασθαι παντελῶς τὴν „χάριν τῦ Πνεύματος· πῶς γὰρ εἶναι τῶν ἐκείνυ περι„γενέσθαι μηχανημάτων τὰς τῆς πνθματικῆς ἐπιχειρείας „ἐςερημένους, ἀλλ' ὐδὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν Βασιλείαν ἐ„πέρα διαδέξεται Βασιλεία· διὰ γὰρ τῦ τετάρτυ θη„ρίυ καὶ ὁ θειότατος Δανιὴλ τὴν Ῥωμαϊκὴν ὠνίξατο „Βασιλείαν· ἐν δὲ τύτῳ τὸ μικρὸν κέρας ἐβλάςησε, „τὸ πεσὸν· πόλεμον μετὰ τῶν Ἁγίων· αὐτὸς δὲ ὑτός „ἐςι περὶ οὗ τὰ προῤῥηθέντα εἶπεν ὁ θεῖος Ἀπόςο„λος· ὕςερον τύτων οἶμαι φάναι τὸν θεῖον Ἀπόςο„λον, ἀλλὰ τὸ παρ' ἑτέρων ἑρμηνεῦον ἀληθὲς εἶναι ὑπο„λαμβάνω· ἐδοκίμασε γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς παρὰ τὸν „τῆς σωτηρίας αὐτῶν ὁρθῆναι καιρὸν· ὁ τῦ Θεοῦ πο„νηρὸς αὐτῶν ὁρισθὲν ἐπέχει φανῆναι". Νομίζω δὲ, λέγει ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος, πῶς ἔχει καὶ ἄλλο νόημα τὸ ῥητὸν· ἐπειδὴ γὰρ ἐμαθεν ὁ Ἀπόςολος ὅτι ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι θέλει κηρυχθῇ πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, καὶ τότε τὸ τέλος, βλέπωντας δὲ πῶς ἐπεκράτει ἀκόμη ἡ τῶν εἰδώλων θρησκία, διὰ τῦτο ἀκολυθῶντας εἰς τὴν διδασκαλίαν τῦ Κυρίυ εἶπεν, ὅτι πρότερον μέλλει νὰ ἀφανισθῇ ἡ δυνάμις τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ νὰ λάμψῃ παντοχῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ τότε θέλει φανῇ ὁ τῆς ἀληθείας ἀντίπαλος ὁ Ἀντίχεισος.

καὶ φόβον, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς νὰ μὴ ἀναλαμβάνωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας ἀνωφελεῖς ἔχθρας, καὶ κινδύνους, ὅταν δὲν ἦναι καμμία καταπείγουσα χρεία (1).

„(Μόνον ὁ κατέχων ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται) καὶ τότε ἀποκαλυ„φθήσεται ὁ ἄνομος".

Ἤγουν ὅταν σηκωθῇ ἀπὸ τὸ μέσον ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, τότε θέλει ἔλθῃ ὁ Ἀντίχειστος· διὸ, τι ἕως ὅπου εἶναι ὁ φόβος τῆς Βασιλείας ταύτης, κατ' ἐκείνας δὲν θέλει ὑποπαχθῇ παντέλως εἰς τὸν Ἀντίχειστον· ὅταν δὲ ἡ Βασιλεία καταλυθῇ, τότε ὁ Ἀντίχειστος θέλει ὁρμήσει ἐναντίον εἰς τὴν ἀναρχίαν, καὶ θέλει ἐπιχειρήσει νὰ ἁρπάσῃ καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ· διὸ, τι καθὼς κατελύθησαν αἱ Βασιλεῖαι, ὅπου ἦσαν προτήτερα ἀπὸ τὴν Ῥωμαίων Βασιλείαν· καὶ ἡ μὲν τῶν Μήδων Βασιλεία κατελύθη ἀπὸ τὴν τῶν Περσῶν· καὶ ἡ τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων· καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων· ἔτζι καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων Βασιλεία θέλει καταλυθῇ ἀπὸ τὸν Ἀντίχειστον· καὶ ταῦτα πάντα ὁ Δανιὴλ διηγεῖται μὲ πολλὴν σαφήνειαν (Δαν. 6.) Μερικοὶ δὲ (ὁποῖος εἶναι ὁ Θεοδώρητος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει.) κατέχον ἐνόησαν τὴν εἰδωλολατρείαν· διατί, λέγουσιν, ὅτι ὅταν ἡ πλανὴ ἡ κρατοῦσα τὸν κόσμον παύσῃ, καὶ ἡ εἰδωλολατρεία σβυσθῇ, τότε θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Ἀντίχειστος, καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπε· „Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας ἐν ὅλῳ τῷ κόσ„μῳ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς Ἔθνεσι, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος". (Ματθ. κδ'. 14.) ἄλλοι δὲ „Κατέχον" ὠνόμασαν τὸν τοῦ Θεοῦ ὅρον, ἤτοι ὁρισμὸν καὶ ψῆφον καὶ ἀπόφασιν, ὡς ὁ Ἅγιος Γερμανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ Θεοδώρητος· διατί λέγουσιν αὐτοὶ, ὅτι ὅταν ὁ ὁρισμὸς τοῦ Θεοῦ πληρωθῇ, ὅς τις κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀντιχείστου, καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ διωρισμένος ὑπὸ Θεοῦ καιρὸς εἰς αὐτὸν, τότε θέλει φανῇ ὁ Ἀντίχειστος. Εἴπομεν δὲ ἀνωτέρω, ὅτι ἄλλοι ἐνόησαν Κατέχον, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡς ὁ Σθμεωνίτης· διατί ὅταν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σηκωθῇ ἀπὸ τὸ μέσον καὶ λείψῃ, διὰ τὴν πολλὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων, τότε θέλει εὕρῃ χώραν νὰ φανερωθῇ ὁ Ἀντίχειστος. Καὶ ἀρχὴν δὲ λέγουσιν ἔτι ὅτι ἔλαβε τὸ μυστήριον τῆς ἀνομίας, ἤγουν τὸ μυστήριον τοῦ Ἀντιχείστου, ἀπὸ τῶν καιρῶν ἀκόμη τοῦ Παύλου, καθ' ὅ,τι ὁ μάγος Σίμων, καὶ ὁ Νικόλαος οἱ αἱρεσιάρχαι, ἐνεργοῦσαν κατὰ τοῦ Ἀντιχείστου· διὸ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπεν· „ὅτι ἠκούσατε ὅτι ὁ Ἀν„τίχειστος ἔρχεται, καὶ νῦν Ἀντίχειστοι πολλοὶ γεγόνασι". (α'. Ἰω. β'. 18.) Καὶ πάλιν „οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχειστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν". (αὐτόθ. 22.) Καὶ πάλιν „πολλοὶ πλάνοι, ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον „ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος, καὶ Ἀντίχειστος". (β'. Ἰω. 7.) Καὶ ὅλοι δὲ οἱ μεταγενέστεροι ἀπὸ τὸν Σίμωνα καὶ Νικόλαον, καθὼς ἦτον ὁ Μαρκίων, καὶ ὁ Μοντανὸς, ὁ ὀνομάζων τὸν ἑαυτόν του Παράκλητον, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι αἱρετικοὶ καὶ κακόδοξοι, καὶ αὐτοὶ, λέγω, τὰ τοῦ Ἀντιχείστου ἐνεργοῦσαν. Πλὴν ἐσὺ, ὦ ἀναγνῶστα, δέχου ὡς ἀληθεστέραν τὴν ἐξήγησιν τοῦ Χρυσοστόμου Ἰωάννου.

8. „Ὃν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀναλώσει τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, „καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ".

Ὀλίγωρα φέρει τὴν παρηγορίαν ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ, λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θέλει ἀφανίσει τὸν Ἀντίχειστον· διὸ, τι καθὼς ἡ φωτία καὶ πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ παρουσα, ἀλλὰ ἀκόμη μακρὰν ἔσα, καίει, καὶ κάμνει ἀκίνητα τὰ μικρὰ ζωύφια, ἔτζι καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς μὲ μόνην τὴν προσαγωγήν, ἤτοι μὲ τὸ ἐμφύσημά του, τὸ γεμάτον ἀπὸ Ἅγιον Πνεῦμα, θέλει

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει Ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „τινὲς τῶν Νέρωνα ἔφασαν κληθῆναι τῆς ἀνο„μίας μυστήριον, καὶ δυσεβείας ἐργάτην γεγενημένον, „ἐγὼ δὲ οἶμαι τὰς αἱρέσεις δηλοῦν τὸν Ἀ„πόστολον· διὰ ἐκείνων γὰρ ὁ διάβολος πολλοὺς ἀποσή„σας τῆς ἀληθείας, προκατασκευάζει τὰς ἀπάτας τῶν „ὅλεθρον· μυστήριον δὲ αὐτοὺς ἀνομίας ἐκάλεσεν, ὡς „κεκρυμμένην ἔχοντας τὴν ἀνομίαν τῷ πάγῳ· αὐτὸς „γὰρ προφανῶς τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἀφίησιν· οὗ „δὴ χάριν καὶ ἀποκάλυψιν αὐτοῦ τῆς παρουσίας κέ„κληκεν ὁ Ἀπόστολος· ὃ γὰρ κρύβδην φησὶ κατασκευά„ζει, τοῦτο προφανῶς καὶ διαῤῥήδην κηρύττει".

Digitized by Google

λει ἀφανίσει τὸν Ἀντίχειστον, καὶ μὲ μοναχὸ τὸ παρουσίαντου θέλει τὸν καταργήσει, ἤγουν θέλει κάμη αὐτὸν παντελῶς ἀργὸν καὶ ἀκίνητον· ἐπειδὴ καὶ αὐθὺς μόνον ἐπὲ φανῇ, θέλει παύσει τὸ ἀπάτω καὶ πλανῶντα (1).

9. „Οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος, ποῖος θέλει εἶναι ὁ Ἀντίχειστος, ἤγουν ὅτι θέλει εἶναι ἄνθρωπος, ὁπὲ ἔχει τὸν Σατανᾶν νὰ ἐνεργῇ ἐν αὐτῷ, καὶ δι' αὐτὸ.

„Ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους".

Ἤτοι ὁ Ἀντίχειστος θέλει δείξει κάθε δύναμιν, ὄχι ὅμως κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἔργα θέλειν εἶναι πρὸς ἀπάτην καὶ πλάνην τῶν βλεπόντων ἀνθρώπων· διότι θέλει κάμη σημεῖα, καὶ τέρατα ψεύδους, ἤγουν ψεύδη, καὶ εἰς ψεῦδος καὶ πλάνην φέροντα ἐκείνους ἀπὲ προσέχειν εἰς αὐτόν. Ταῦτα δὲ προλέγει ὁ Παῦλος διὰ νὰ μὴ πλανηθοῦν ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, ὁπὲ ἔχειν νὰ ὁριθοῦν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἀντιχείστου.

10. „Καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις".

Ὁ Ἀντίχειστος, λέγει, θέλει φαίνεται φοβερὸς ἀπὸ κάθε μέρος, καὶ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀπὸ τὴν σοφίαν καὶ ἀνθρωπίαν, καὶ θέλει κάμνει ὅλα τὰ ἔργα του, διὰ νὰ πλανήσῃ καὶ νὰ ἀδικήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμποδίζοντας καὶ βλάπτοντας τὴν σωτηρίαν των. Διὰ νὰ μὴν ἀπορήσῃ δέ τινας λέγωντας· καὶ διὰ τί ὁ Θεὸς θέλει συγχωρήσει νὰ ἔλθῃ ὁ τοιοῦτος πλάνος, μίαν φορὰν ὁπὲ ἔχειν νὰ βλαφθοῦν ἀπὸ αὐτὸν τόσοι ἄνθρωποι; εἰς τὴν ἀπορίαν, λέγω, ταύτην ἀποκρίνεται ὁ Παῦλος, ὅτι, μὴ φοβηθῇς διὰ τοῦτο ὦ Χριστιανέ, ἐπειδὴ ὁ Ἀντίχειστος ἔχει καὶ ἰσχὺν καὶ δύναμιν, μὰ ὄχι εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ ἐκλεκτούς, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀπίστους καὶ ἀπωλεσμένους, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ διαμείνουν ἀπειθεῖς εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, κἂν καὶ ὁ Ἀντίχειστος δὲν ἤθελεν ἔλθῃ.

„Ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι „αὐτούς".

Ἀγάπην ἀληθείας ἐδῶ τὸν Χριστὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς καὶ τὰ δύω ταῦτα ἦτον, καὶ ἀγάπη, καὶ ἀλήθεια, καὶ διὰ αὐτὰ τὰ δύω ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς αὐτούς. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Ἀντίχειστος θέλει ἰσχύσει μάλιστα εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸν, ὅτε ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς αὐτούς· „ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμ„βάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε". (Ἰω. ε'. 43.)

11. „Καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ „πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει".

Τὸ „πέμψει" ἐδῶ ἐννοεῖται, αὐτὶ τοῦ θέλει παραχωρήσει ὁ Θεὸς νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς μὴ πιστεύσαντας, ἐνέργειαν πλάνης (2). Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι πρῶτον οἱ ἄπιστοι ἀπε-

σρά-

(1) Ὅτι δὲ ὁ Κύριος μὲ μόνον τὸν λόγον του θέλει ἀφανίσει τὸν Ἀντίχειστον, καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας προηγόρευσε λέγων· „ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης „Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται· καὶ ἀνα„παύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεοῦ..." καὶ παρακάτω λέγει „Καὶ ἐν Πνεύματι διὰ χειλέων αὐτοῦ ἀνελεῖ ἀσε„βῆ". (Ἡσ. ια'. 1.)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ πέμψει· „τὸ δὲ πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, ἀν„τὶ τοῦ συγχωρήσει φασὶν αὐτὸν τῷ πλάνῳ τεθηκέναι, ὡ„ς διαφθῆναι τῆς πονηρίας τοὺς ἐραστάς· οὐ γὰρ αὐ„τὸς αὐτοῖς πέμψει, ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῖς ἀναλωσεν τῷ„ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ".

Digitized by Google

σράφησαν τῳ̃ ἀληθειαν, ϗ̀ τότε τὰς ἐγκατάλιπεν ὁ Θεὸς, ϗ̀ ἐκυρίδυσεν αὐτὰς τὸ ψεῦδος· ἐνέργειαν δὲ πλάνης τὰ ἔργα λέγει τῦ Ἀντιχείσυ, τὰ ὁποῖα θέλει κάμῃ διὰ νὰ πλανήσῃ τὰς ἀνθρώπυς· ἢ ϗ̀ αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἀντίχειστον ὠνόμασεν ἐνέργειαν πλάνης, ὡς ἐνεργάμενον ἀπὸ τὸν Σατανᾶν, διὰ νὰ πλανήσῃ πολλύς.

12. „Ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐ-„δοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος ἵνα κολασθῶσιν, (ἐπειδὴ αὖ ϗ̀ ὁ Ἀντίχειστος δὲν ἤρχετο, ἀλλ' ὅμως οἱ ἄπιστοι πάλιν ἔμελλον νὰ κολασθῦν, ὡς ἀπειθεῖς.) ἀλλὰ εἶπεν ἵνα κατακριθῶσι, διὰ νὰ εἶναι ἀναπολόγητοι· ἐπειδὴ, τί ἀπολογίαν πλέον ἔχυν νὰ εἰπῦν οἱ ἄπιστοι, ϗ̀ μάλιστα οἱ Ἑβραῖοι; βέβαια ὐδεμίαν· δι' ὅ,τι αὖ αὐτοὶ εἰπῦν ὅτι διὰ τῦτο δὲν ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τί οἱ μαθηταί τυ τὸν ἐκήρυτταν Θεὸν, ἡμεῖς δὲ ἠπεύσαμεν ὅτι εἷς εἶναι ὁ Θεὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔγιναν ὅλα τὰ κτίσματα· ἐαὺ, λέγω, αὐτοὶ εἰπῦν ἔτζι, ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτὰς, ϗ̀ πῶς ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Ἀντίχειστον ὁπῦ ἔκαμνε τὸν ἑαυτόν τυ Θεόν; δι' ὅ,τι ὁ μὲν Χριστὸς, ὅλα τυ τὰ ἔργα, τὰ ἀνέφερεν εἰς τὸν Πατέρα· „ἐγὼ ἦλθον φησὶν ἐν τῷ ὀνόματι τῦ Πατρός μυ, ϗ̀ δὲν λαμβάνετέ με". (Ἰωάν. ε'. 43.) ὁ δὲ Ἀντίχειστος, ὅλα τυ τὰ ἔργα τὰ ἀναφέρει εἰς τὸν ἑαυτόν τυ· „ἐαὺ γὰρ φησιν, ἄλλος ἔλθῃ „ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε (αὐτόθ.)· αὖ δὲ οἱ ἄπιστοι προφασισθοῦν, ὅτι εἴδομεν σημεῖα ϗ̀ θαύματα, ϗ̀ διὰ τῦτο ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Ἀντίχριστον, ἀποκρινόμεθα, ὅτι ϗ̀ ὁ Χριστὸς ἔκαμε πολλὰ, ϗ̀ μεγάλα θαύματα, πῶς λοιπὸν δὲν ἐπιστεύσατε ϗ̀ εἰς αὐτόν; ϗ̀ μ' ὅλον ὁπῦ ὁ Χριστὸς ἐκηρύττετο πρότερον ἀπὸ τὰς Προφήτας Σωτὴρ τῦ Κόσμυ, ὁ δὲ Ἀντίχειστος ἐπροκηρύττετο υἱὸς ἀνομίας ϗ̀ ἀπωλείας; Διὰ ταῦτα ὅλα λοιπὸν ἔχυν νὰ κατακριθῦν οἱ ἄπιστοι, ϗ̀ νὰ μείνυν ἀναπολόγητοι, διὰ τὶ ἀφήσαντες τῲ ἀληθειαν, ἐδόκησαν, ἤγυν ἐθαρεσκήθησαν, ϗ̀ μὲ χαρὰ ἐπροσέθησαν εἰς τῲ ἀδικίαν, ἤτοι εἰς τὸν φθοροποιὸν Ἀντίχειστον, ὅς τις ἐσυμμάζωξεν εἰς τὸν ἑαυτόν τυ κάθε ἀδικίαν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ϗ̀ διὰ τῦτο εἶναι αὐτόχρημα ἀδικία.

13. „Ἡμᾶς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, „ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος φοβερὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐδύναντο νὰ τρομάξυν τὸν νῦν, ϗ̀ τῲ καρδίαν, διὰ τῦτο τώρα γλυκαίνει, ϗ̀ παρηγορεῖ τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν, λέγωντας εἰς αὐτάς· ὅτι αὐτὰ μὲν ὁπῦ εἶπον, ἂς ἦναι φοβερὰ ϗ̀ τρομερὰ εἰς τὰς ἄλλυς, ἤγουν εἰς τὰς ἀπίστυς ϗ̀ ἀπωλεσμένυς, κατὰ τῶν ὁποίων ἔχυσι δυνάμιν, ἤγυν κατὰ τῶν ὁποίων ἔχυν νὰ ἐνεργηθῦν ταῦτα· ἡμεῖς ὅμως οἱ Ἀπόστολοι χρεωστῦμεν νὰ εὐχαριστῦμεν τὸν Θεὸν παντοτε διὰ λόγυσας ἀδελφοί μου Χριστιανοί· ϗ̀ ὦ ἡμεῖς εὐχαριστῦμεν διὰ λόγυσας, πολλῷ̃ μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι χρεωστεῖτε νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἑαυτόν σας;

„Ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν, ἐν ἁγιασμῷ̃ „Πνεύματος, ϗ̀ πίστει ἀληθείας".

Διὰ τῦτο, λέγει, εὐχαριστῦμεν, διὰ τί σᾶς ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς, ϗ̀ σᾶς προώρισεν εἰς τὸ νὰ σᾶς σώσῃ, μὲ τὸ νὰ σᾶς ἐπρογνώρισεν ἀξίυς σωτηρίας. Πῶς, ϗ̀ μὲ τί τρόπον; μὲ τὸν ἁγιασμὸν τῦ Ἁγίυ Πνεύματος, ἤτοι ὁ Θεὸς σᾶς ἔσωσε, μὲ τὸ νὰ σᾶς ἡγίασε διὰ τῦ Πνεύματός του. Ἔπειτα διὰ νὰ μὴν εἰπῇ τινας, τί λοιπόν; δὲν ἐπροστέραμεν ϗ̀ ἡμεῖς ἀπὸ λόγυμας κάμμίαν συνέργειαν εἰς τὸ νὰ σωθῶμεν; διὰ τῦτο ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος „ϗ̀ πίστει ἀληθείας" ἤγυν ἡμεῖς ἐδεξάμεθα εἰς τῲ καρδίαν μας πίστιν ἀληθινῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ δὲν ἐπιστεύσαμεν εἰς ψεύματά τινα, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τῲ ἀλήθειαν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, διὰ τῦτο εἶπεν ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος πίστιν ἀληθείας· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἁγιασμὸν τῦ Πνεύματος, τὸν ὁποῖον ἐλάβομεν διὰ τῦ Βαπτίσματος, πολλῷ̃, ϗ̀ μεγάλῳ πίστιν χρειαζόμεθα, διὰ νὰ μὴ παρασαλεύσωμεν ἀπὸ τὰ δόγματα, ϗ̀ τὰ καθήκοντα τῦ Χριστιανισμῦ.

14. „Εἰς

Digitized by Google

14. „Εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίη-„σιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Διὰ τοῦτο μᾶλλον ἀκούσωσιν οἱ Θεσσαλονικεῖς πίστιν, καὶ ὑπερφανδιθῶν πῶς καὶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν, καὶ κατὰ τοῦτο ἔφερον καὶ αὐτοὶ μέρος τι εἰς τὴν σωτηρίαν τους, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ νὰ δεχθῆτε, ἀδελφοί μου, τὴν πίστιν, καὶ τοῦτο, λέγω, εἶναι δῶρον καὶ κατόρθωμα Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, εἰς τοῦτο σᾶς ἐκάλεσεν ὁ Θεός· εἰς τοῦτο, ποῖον; εἰς τὸ νὰ σωθῆτε δηλαδὴ διὰ μέσου τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς εἰδικῆς σας πίστεως· ὥστε, αὖ καὶ ἐσεῖς ἐπιστεύσατε, ὅμως ἡ πίστις σας αὕτη εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὅστις σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ πιστεύσητε· διότι, αὖ ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε σᾶς καλέσῃ μὲ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ Ἀποστολικοῦ μας κηρύγματος, πῶς ἐσεῖς ἠθέλετε ἀκούσῃ; μὴ ἀκούσαντες δὲ, πῶς ἠθέλετε πιστεύσῃ; „Πῶς γὰρ φησι πιστεύ-„σωσιν, ὃν οὐκ ἤκουσαν"; (Ῥωμ. ί. 14.) Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν νομίζει ὀλίγου τὴν δόξαν τοῦ εἰδικοῦ μας σωτηρίαν· ἐπειδὴ δόξα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ εἶναι πολλοὶ οἱ σωζόμενοι Χριστιανοί. Ποῖος λοιπὸν δὲν θέλει ἀγαπήσει τοιοῦτον Θεὸν καὶ Δεσπότην; ἢ ποῖος δὲν θέλει ἀγαπήσει τοιοῦτα ἀγαθὸν Δεσπότην, ἤτις εἶναι ἡ εἰδική μας σωτηρία;

15. „Ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδι-„δάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν".

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου γίνεται φανερὸν, ὅτι πολλὰ πράγματα καὶ ὑποθέσεις παρέδιδον οἱ Ἀπόστολοι εἰς τοὺς μαθητὰς των Χριστιανοὺς, ὄχι μόνον δι' ἐπιστολῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγράφως διὰ λόγου, ἤγουν διὰ ζώσης φωνῆς· ἐξίσου δὲ καὶ ὁμοίως, καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα, ἤγουν καὶ τὰ γεγραμμένα, καὶ τὰ διὰ λόγου παραδεδομένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι ἀξιόπιστα καὶ βέβαια· ὥστε καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀξιοπίστους καὶ βεβαίας νομίζομεν καὶ πιστεύομεν, λέγει σοὶ τῷ Θεοφυλάκτῳ ὁ θεῖος Χρυσόστομος. Παράδοσις εἶναι λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, καὶ Θεοφύλακτος, περισσότερον μὴ ζητῇς· „ὥστε καὶ τὴν παράδοσιν „τῆς Ἐκκλησίας ἀξιόπιστον ἡγούμεθα· παράδοσίς ἐστι, μηδὲν πλέον ζήτει" (1). Μὲ τὸν λόγον δὲ ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος „στήκετε" δείχνει πῶς ἦτον πολλοὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁποῦ ἐσαλεύοντο εἰς τὰ τῆς πίστεως, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ διὰ τοῦτο ἐχρειάζοντο στερεγμόν.

16. „Αὐ-

(1) Ὅθεν ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὀνομάζει τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἱεραρχίας ὄχι μόνον τὰς θείας Γραφὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ ἱεραρχικὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας· ὅπου γὰρ λέγει εἰς τὸ ά. Κεφ. περὶ Ἐκκλησιας. Ἱεραρχ. „Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡ-„μᾶς Ἱεραρχίας εἰσὶ τὰ θεοπαράδοτα λόγια· σεπτὰ τὰ „δὲ λόγια τοῦτα φαμεν, ὅσα πρὸς τῶν ἐνθέων ἡμῶν ἱε-„ροτελεστῶν, ἐν ἁγιογράφοις ἡμῖν καὶ θεολογικαῖς δεδώρηται „δέλτοις. Καὶ μὴν, ὅσα πρὸς τῶν αὐτῶν ἱερῶν ἀν-„δρῶν, αὐλοτρυπεῖ μυήσει, καὶ γνώσει τῶν ἠδὴ τῆς ἁρα-„νίας Ἱεραρχίας, εἰς νοῦς εἰς τὸν διὰ μέσου λόγου, σω-„ματικῇ μὲν, αὐλοτόρου δὲ ὅμως, γραφῆς ἐκτὸς, οἱ „καθηγεμόνες ἡμῶν ἐμυήθησαν." Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογ-„μάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασ-„καλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παρα-„δόσεως διαδοθέντα ἡμῖν, ἐν μυστηρίῳ παραδεξάμεθα, „ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐ-„σέβειαν... οὐ γὰρ ἐπιχειρήσομεν τὰ ἄγραφα τῶν „ἐθῶν, ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παρωσό-„σθαι, καθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες „τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ, εἰς ὄνομα ψιλὸν περιτρώντες „τὸ κήρυγμα". (Κεφ. κζ'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύ-ματος) Καὶ πάλιν· „Ἀποστολικὸν δὲ οἴμαι καὶ τὸ „ταῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν· „ἐπαινῶ γάρ „φησιν ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέ-„δωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε". (ά. Κορ. ιά. 2.) Καὶ τό· „κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελά-„βετε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' Ἐπιστολῆς ἡμῶν". (β'. Θεσ. β'. 15.)

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ ζ'. Συνόδος ἀναθεματίζει ἐκείνους ὁποῦ παραβαίνουν τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας λέγουσα· „εἴτις τῶν παράδοσιν Ἐκκλη-„σιαστικὴν, ἔγγραφον, ἢ ἄγραφον ἀθετεῖ, ἀνάθεμα". (Πράξ. ιί.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς Ἐπι-στολῇ οὕτω γράφει ἡ αὐτή· „ἅπαντα τὰ παρὰ τὴν Ἐκ-„κλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ὑπο-„τύπωσιν τῶν Ἁγίων καὶ θεοδιδάκτων Πατέρων καινοτο-„μηθέντα καὶ πραχθέντα, ἢ μετὰ τοῦτο πραχθησομέ-„να, ἀνάθεμα". Τοῦτο τὸ ἴδιον εὑρέσκεται τετυπωμέ-νον καὶ εἰς τὸ Τριῴδιον, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθο-δοξίας. Αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας συνισῶνται καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον· „καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα πα-

„πα-

γράφησαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τότε τὰς ἐγκατέλιπεν ὁ Θεὸς, καὶ ἐκυρίδωσεν αὐτοὺς τὸ ψεῦδος· ἐνέργειαν δὲ πλάνης τὰ ἔργα λέγει τὰ Ἀντιχείσια, τὰ ὁποῖα θέλει κάμη διὰ νὰ πλανήσῃ τοὺς ἀνθρώπους· ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἀντίχεισον ὠνόμασεν ἐνέργειαν πλάνης, ὡς ἐνεργούμενον ἀπὸ τὸν Σατανᾶν, διὰ νὰ πλανήσῃ πολλούς.

12. „Ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐ-„δοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος ἵνα κολασθῶσιν, (ἐπειδὴ αὖ καὶ ὁ Ἀντίχεισος δὲν ἤρχετο, ἀλλ' ὅμως οἱ ἄπιστοι πάλιν ἔμελλον νὰ κολασθῶν, ὡς ἀπειθεῖς.) ἀλλὰ εἶπεν ἵνα κατακριθῶσι, διὰ νὰ εἶναι ἀναπολόγητοι· ἐπειδὴ, τί ἀπολογίαν πλέον ἔχων νὰ εἰποῦν οἱ ἄπιστοι, καὶ μάλιστα οἱ Ἑβραῖοι; βέβαια ἀδικίαν· διότι αὐτοὶ εἶπον ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστὸν, διατὶ οἱ μαθηταί του ἐκήρυτταν Θεὸν, ἡμεῖς δὲ ἠκούσαμεν ὅτι εἷς εἶναι ὁ Θεὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔγιναν ὅλα τὰ κτίσματα· καὶ, λέγω, αὐτοὶ εἶπον ἔτζι, ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτοὺς, καὶ πῶς ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Ἀντίχεισον ὁπού ἔκαμνε τὸν ἑαυτόν του Θεόν; διότι ὁ μὲν Χριστὸς, ὅλα του τὰ ἔργα, τὰ ἀνέφερεν εἰς τὸν Πατέρα· „ἐγὼ ἦλθον φησὶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με". (Ἰωάν. ε'. 43.) ὁ δὲ Ἀντίχεισος, ὅλα του τὰ ἔργα τὰ ἀναφέρει εἰς τὸν ἑαυτόν του· „ἐὰν γάρ φησιν, ἄλλος ἔλθῃ „ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε (αὐτόθ.)· αὖ δὲ οἱ ἄπιστοι προφασισθοῦν, ὅτι εἴδομεν σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Ἀντίχριστον, ἀποκρινόμεθα, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμε πολλὰ, καὶ μεγάλα θαύματα, πῶς λοιπὸν δὲν ἐπιστεύσατε καὶ εἰς αὐτόν; καὶ μ' ὅλον ὁπού ὁ Χριστὸς ἐκηρύττετο πρότερον ἀπὸ τοὺς Προφήτας Σωτὴρ τοῦ Κόσμου, ὁ δὲ Ἀντίχεισος ἐπροκηρύττετο υἱὸς ἀπωλείας καὶ ἀπωλείας; Διὰ ταῦτα ὅλα λοιπὸν ἔχουν νὰ κατακριθοῦν οἱ ἄπιστοι, καὶ νὰ μείνουν ἀναπολόγητοι, διατὶ ἀφήσαντες τὴν ἀλήθειαν, ἐδόκησαν, ἤγουν ἐθαρεσκήθησαν, καὶ μὲ χαρὰν ἐπροσέθησαν εἰς τὴν ἀδικίαν, ἤτοι εἰς τὸν φθοροποιὸν Ἀντίχεισον, ὅστις ἐσυμμάζωξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του κάθε ἀδικίαν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι αὐτόχρημα ἀδικία.

13. „Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, „ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος φοβερὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐδιάβαινε νὰ τρομάξῃ τὸν νοῦν, καὶ τὴν καρδίαν, διὰ τοῦτο τώρα γλυκαίνει, καὶ παρηγορεῖ τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν, λέγωντας εἰς αὐτάς· ὅτι αὐτὰ μὲν ὁπού εἴπον, ἂς ἦναι φοβερὰ καὶ τρομερὰ εἰς τοὺς ἄλλους, ἤγουν εἰς τοὺς ἀπίστους καὶ ἀπωλεσμένους, κατὰ τῶν ὁποίων ἔχουσι δύναμιν, ἤγουν κατὰ τῶν ὁποίων ἔχουν νὰ ἐνεργηθοῦν ταῦτα· ἡμεῖς ὅμως οἱ Ἀπόστολοι χρεωστοῦμεν νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν πάντοτε διὰ λόγου σας ἀδελφοί μου Χριστιανοί· καὶ αὖ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν διὰ λόγου σας, πολλῷ μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι χρεωστεῖτε νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἑαυτόν σας;

„Ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν, ἐν ἁγιασμῷ „Πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας".

Διατοῦτο, λέγει, εὐχαριστοῦμεν, διατὶ σᾶς ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς, καὶ σᾶς προώρισεν εἰς τὸ νὰ σᾶς σώσῃ, μὲ τὸ νὰ σᾶς ἐπροκατώρισεν ἀξίους σωτηρίας. Πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; μὲ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ὁ Θεὸς σᾶς ἔσωσε, μὲ τὸ νὰ σᾶς ἡγίασε διὰ τοῦ Πνεύματός του. Ἔπειτα διὰ νὰ μὴν εἰπῇ τινας, τί λοιπόν; δὲν ἐπροσπέραμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας κἀμμίαν συνέργειαν εἰς τὸ νὰ σωθῶμεν; διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος „καὶ πίστει ἀληθείας" ἤγουν ἡμεῖς ἐδεξάμεθα εἰς τὴν καρδίαν μας πίστιν ἀληθινῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ δὲν ἐπιστεύσαμεν εἰς φαντάσματά τινα, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, διὰ τοῦτο εἶπεν ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος πίστιν ἀληθείας· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος, τὸν ὁποῖον ἐλάβομεν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, πολλὴν, καὶ μεγάλην πίστιν χρειαζόμεθα, διὰ νὰ μὴ παρασαλεύσωμεν ἀπὸ τὰ δόγματα, καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

14. „Εἰς

14. „Εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίη-„σιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Διὰ νὰ μᾶς ἀκούσουν οἱ Θεσσαλονικεῖς πίστιν, καὶ ὑπερηφανεύθουν πῶς καὶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὸν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν, καὶ κατὰ τοῦτο ἔφερον καὶ αὐτοὶ μέρος τι εἰς τὸ σωτήριον τους, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ νὰ δεχθῆτε, ἀδελφοί μου, τὸν πίστιν, καὶ τοῦτο, λέγω, εἶναι δῶρον καὶ κατόρθωμα Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, εἰς τοῦτο σᾶς ἐκάλεσεν ὁ Θεός· εἰς τοῦτο, ποῖον; εἰς τὸ νὰ σωθῆτε δηλαδὴ διὰ μέσου τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς εἰδικῆς σας πίστεως· ὥστε, αὖ καὶ ἐσεῖς ἐπιστεύσατε, ὅμως ἡ πίστις σας αὕτη εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὅστις σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ πιστεύσητε· διότι, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε σᾶς καλέσῃ μὲ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ Ἀποστολικοῦ μας κηρύγματος, πῶς ἐσεῖς ἠθέλετε ἀκούσῃ; μὴ ἀκούσαντες δὲ, πῶς ἠθέλετε πιστεύσῃ; „Πῶς γὰρ φησι πιστεύ-„σωσιν, ἂν οὐκ ἤκουσαν"; (Ῥωμ. ί. 14.) Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν νομίζει ὀλίγου τοῦ εἰδικοῦ μας σωτηρίαν· ἐπειδὴ δόξα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ εἶναι πολλοὶ οἱ σωζόμενοι Χριστιανοί. Ποῖος λοιπὸν δὲν θέλει ἀγαπήσει τοιοῦτον Θεὸν καὶ Δεσπότην; ἢ ποῖος δὲν θέλει ἀγαπήσει τοῦ δόξαν τοιοῦτο ἀγαθοῦ Δεσπότου, ἥτις εἶναι ἡ εἰδική μας σωτηρία;

15. „Ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδι-„δάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν".

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου γίνεται φανερὸν, ὅτι πολλὰ πράγματα καὶ ὑποθέσεις παρέδιδον οἱ Ἀπόστολοι εἰς τοὺς μαθητὰς των Χριστιανοὺς, ὄχι μόνον δι' ἐπιστολῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγράφως διὰ λόγου, ἤγουν διὰ ζώσης φωνῆς· ἐξίσου δὲ καὶ ὁμοίως, καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα, ἤγουν καὶ τὰ γεγραμμένα, καὶ τὰ διὰ λόγου παραδεδομένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι ἀξιόπιστα καὶ βέβαια· ὥστε καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀξιοπίστους καὶ βεβαίας νομίζομεν καὶ πιστεύομεν, λέγει σοὶ τῷ Θεοφυλάκτῳ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος. Παράδοσις εἶναι λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, καὶ Θεοφύλακτος, περισσότερον μὴ ζητῇς· „ὥστε καὶ τὴν παράδοσιν „τῆς Ἐκκλησίας ἀξιόπιστον ἡγούμεθα· παράδοσίς ἐστι, μηδὲν πλέον ζήτει" (1). Μὲ τὸν λόγον δὲ ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος „στήκετε" δείχνει πῶς ἦτον πολλοὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁποῦ ἐσαλεύοντο εἰς τὰ τῆς πίστεως, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ διὰ τοῦτο ἐχρειάζοντο σημειμόν.

16. „Αὐ-

(1) Ὅθεν ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐσίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας ὀνομάζει, ὄχι μόνον τὰς θείας Γραφὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ ἱεραρχικὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας· ὅπου γὰρ λέγει εἰς τὸ ά. Κεφ. περὶ Ἐκκλησιας. Ἱεραρχ. „Οὐσία γάρ τις καθ' ἡ-„μᾶς Ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ θεοπαράδοτα λόγια· σεπτόταται „δὲ λόγια τυγχάνομεν, ὅσα πρὸς τῶν ἐνθέων ἡμῶν ἱε-„ροτελεστῶν, ἐν ἁγιογράφοις ἡμῖν καὶ θεολογικαῖς δεδώρηται „δέλτοις. Καὶ μὴν, ὅσα πρὸς τῶν αὐτῶν ἱερῶν ἀν-„δρῶν, αὐλοτέρα μυήσει, καὶ γνῶσί τινος ἧδυ τῆς ἁρα-„νίας Ἱεραρχίας, εἰς νοῦς εἰς νοῦν διὰ μέσου λόγου, σω-„ματικῶ μὲν, αὐλοτέρου δὲ ὅμως, γραφῆς ἐκτὸς, οἱ „καθηγεμόνες ἡμῶν ἐμυήθησαν." Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογ-„μάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασ-„καλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παρα-„δόσεως διαδοθέντα ἡμῖν, ἐν μυστηρίῳ παραδεξάμεθα, „ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐ-„σέβειαν... εἰ γὰρ ἐπιχειρήσωμεν τὰ ἄγραφα τῶν „ἐθῶν, ὡς μὴ μεγάλων ὄντα τὴν δύναμιν παρωτεῖ-„σθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ κεφάλαια ζημιοῦντες „τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ, εἰς ὄνομα ψιλὸν περιτρώποντες „τὸ κήρυγμα". (Κεφ. κζ'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύ-ματος) Καὶ πάλιν· „Ἀποστολικὸν δὲ οἴμαι καὶ τὸ „ταῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν· „ἐπαινῶ γάρ „φησιν ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέ-„δωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε". (ά. Κορ. ιά. 2.) Καὶ τό· „κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελά-„βετε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' Ἐπιστολῆς ἡμῶν". (β'. Θεσ. β. 15.)

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ ζ'. Συνόδος ἀναθεματίζει ἐκείνους ὁποῦ παραβαίνουν τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας λέγουσα· „εἴτις πᾶσαν παράδοσιν Ἐκκλη-„σιαστικὴν, ἔγγραφον, ἢ ἄγραφον ἀθετεῖ, ἀνάθεμα". (Πράξ. ιί.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς Ἐπιστολῇ ὅπου γράφει ἡ αὐτὴ· „ἅπαντα τὰ παρὰ τὴν Ἐκ-„κλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ὑπο-„τύπωσιν τῶν Ἁγίων καὶ θεοδιδάκτων Πατέρων καινοτο-„μηθέντα καὶ πραχθέντα, ἢ μετὰ ταῦτα πραχθησόμε-„να, ἀνάθεμα". Τοῦτο τὸ ἴδιον εὑρίσκεται τετυπωμένον καὶ εἰς τὸ Τριῴδιον, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας. Αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας συνισῶνται καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον· „καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, παῦτα

„πα-

16. „Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ „ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλ„πίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι".

17. „Παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ „ἔργῳ, καὶ λόγῳ ἀγαθῷ".

Ὕστερα ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, συμβουλεύει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ λέγῃ καὶ δύχλιὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ ἡ δύχλια εἶναι ἡ ἀληθινὴ βοήθεια, ὁπὸ ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ σῶας διδάσκαλος εἰς τὰς μαθητάς του· διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ κάμνει τὴν συνήθειαν του ταύτην, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τοῦτο· ἐγὼ μὲν σᾶς εἶπον, καὶ σᾶς ἐδίδαξα, τὸ Θεὸν δὲ εἶναι ὅλον τὸ παῦ τῆς διδασκαλίας. Πὸ εἶναι τώρα οἱ Ἀρειανοὶ, ὁπὸ λέγουσι τὸν Υἱὸν κατώτερον ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ εἰς τὸ μυστήριον τὸ Βαπτίσματος ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται ὕστερα ἀπὸ τὸν Πατέρα; ἰδὲ ἂς ἀκούσουν πῶς ὁ Παῦλος λέγει τὸ ἐναντίον· ἐπειδὴ πρότερον ὠνόμασε τὸν Υἱὸν, καὶ ὕστερον τὸν Πατέρα (1). Ποίαν δὲ λέγει παράκλησιν αἰωνίαν; τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὅτι αὐτὴ ἡ ἐλπὶς τῶν μελλόντων, εἶναι ὁπὸ βασάζει, καὶ παρηγορεῖ τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν, ὁπὸ λυποῦνται διὰ τὰς πειρασμός· ταύτην δὲ τὴν ἐλπίδα ἔδωκεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Θεὸς χάριτι καὶ δωρεάν, χωρὶς νὰ κοπιάσουν τίποτε· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Παῦλος, διὰ νὰ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα τῶν Θεσσαλονικέων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς μὲ σχῆμα δύχλιᾶς ἐξυπνᾷ τὸν νοῦν τῶν Χριστιανῶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ βάλλει τὰ σημεῖα καὶ ἀμαυρότητα τῆς προνοίας, ὁπὸ ἔχει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον· διότι, ἴσως, λέγει, ὁ Θεὸς ἔδωκε παρηγορίαν αἰώνιον εἰς ἐκείνους, ὁπὸ δὲν κοπίασαν τίποτε, πόσῳ μᾶλλον θέλει δώσει τὴν τοιαύτην παρηγορίαν εἰς ἐκείνους, ὁπὸ κοπιάζουν διὰ τὴν πίστιν, καὶ ὑπομένουν πειρασμούς; ὥστε ἔχετε καλὰς ἐλπίδας Χριστιανοί. Λέγει δὲ, ὅτι ἄμποτε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὁ Θεὸς, καὶ Πατὴρ νὰ παρηγορήσῃ τὰς καρδίας σας, καὶ νὰ σᾶς στηρίξῃ εἰς κάθε ἔργον, καὶ λόγον ἀγαθόν· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι παρηγορία τῶν Χριστιανῶν, τὸ νὰ κάμῃ κάτινα καλὸν ἔργον, καὶ τὸ νὰ λαλήσῃ κάτινα καλὸν λόγον, καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν· ἢ καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι τὸ νὰ σᾶς στερεώσῃ ὁ Θεὸς, τόσον εἰς τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίστεως, ὅσον καὶ εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ὥστε ὁπὸ νὰ μὴ περιφέρεσθε, καὶ νὰ κρημνίζεσθε ἀπὸ τοὺς ἀκολουθοῦντας πειρασμούς, τοῦτο εἶναι παρηγορία αἰώνιος· διότι ὁποιος εἶναι στερεωμένος, αὐτὸς ὅσα καὶ ἂν πάθῃ, τὰ ὑποφέρει γενναίως, καὶ δὲν παρασαλεύει τελείως· ἐπειδὴ, διότι μὲν φυλάττει τὰ ὀρθὰ δόγματα, εἶναι πληροφορημένος, πῶς ἔχει νὰ λάβῃ τὰ μέλλοντα ἀγαθά· διότι δὲ ἔχει ζωὴν καλὴν, καὶ διότι πάσχει, ὄχι ὡσὰν κακοῦργος, ἀλλὰ ὡσὰν δοῦλος Θεοῦ, διὰ τοῦτο χαίρει καὶ δύφραίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε, ἀδελφοὶ, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ „Κυρίου τρέχῃ, καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς".

Ἀνωτέρω μὲν ὁ Παῦλος δύχλιόθη διὰ νὰ στηριχθοῦν οἱ Θεσσαλονικεῖς, τώρα δὲ παρακαλεῖ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, νὰ εὔχωνται καὶ αὐτοὶ διὰ λόγου του· ὄχι διὰ νὰ μὴ πάσχῃ, καὶ νὰ μὴ κινδυνεύσῃ, (ἐπειδὴ εἰς τοῦτο ἦτον διωρισμένος, ἦτοι εἰς τὸ νὰ πάσχῃ) ἀλλὰ διὰ νὰ τρέ-

χῃ

„παράδος πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ „ἑτέρους διδάξαι". (β'. Τιμοθ. β'. 2.) Ὁμοίως καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο ὁπού ἦτε προλαβών· „ἐ μνημονεύετε, ὅ„τι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν". (β'. Θεσσαλ. β'. 5.) Πόσων δὲ λογιῶν εἶναι ἡ παράδοσις, ὅρα εἰς τὸν ὑποσημειώσιν τοῦ ιβ'. Κανόνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ταύτῃ δὲ τὴν „Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφημίαν ἐλέγχει, καὶ διδάσ„κει σαφῶς, ὡς οὐδὲ ἡ τάξις τῶν ὀνομάτων διαφορὰν „ἀξιωμάτων δηλοῖ· τὸν γὰρ Υἱὸν ἐνταῦθα προέταξε „τοῦ Πατρός, οὐ μείζονα τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν εἶναι δι„δάσκων, ἀλλὰ τῇ τῆς τάξεως ἐναλλαγῇ, τὴν ὁμοτι„μίαν δεικνύων". Ὅτι δὲ ἡ τάξις τῶν ὀνομάτων τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος πρέπει νὰ φυλάττηται, καὶ νὰ μὴ ἐναλλάττηται, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ὁ δὲ „αὐτὸς ἐστι Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι". (α'. Κορινθ. ιβ'. 6.)

Digitized by Google

χη τὸ κήρυγμά τε εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ νὰ δοξάζεται· μαζὶ δὲ μὲ τὴν δύχλιν ταύτην καὶ αἴτησιν, ὁπὲ ζητεῖ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὲς Θεσσαλονικεῖς, προσθέττει καὶ ἐγκώμιον εἰς αὐτές· διὰ τὶ λέγει· καθὼς τὸ κήρυγμα καὶ ὁ λόγος τὲ Θεὲ τρέχει καὶ δοξάζεται εἰς ἐσᾶς, ἤτοι εὔχεσθε, ἀδελφοὶ, ἵνα ὅλοι οἱ ἄπιστοι ὑπακέυσιν εἰς τὸ κήρυγμα τὲ Εὐαγγελίε, καθὼς καὶ ἐσεῖς ὑπηκέσατε εἰς αὐτὸ, ἔτζι ὁ Παῦλος δὲν ηὔχετο διὰ κάνενα φραγμα ἐδικόν τε, ἀλλὰ διὰ μόνα τὰ τὲ Θεὲ.

2. „Ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων, καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ „πάντων ἡ πίστις".

Ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος διὰ ἐκείνες, ὁπὲ ἀντέλεγον εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ ἐναντιῶντο εἰς τὰ δόγματα τὲ Εὐαγγελίε, ὁποῖος ἦτον Ἀλέξανδρος ὁ Χαλκέυς, Δημήτριος ὁ Ἀργυροκόπος, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι· τέτες γὰρ αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Παῦλος· „Οὐ γὰρ πάντων ἡ πί„στις"· ἤτοι ὅλοι δὲν πιςεύσιν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ μόνον οἱ ἄξιοι· καθὼς χάριν λόγε ἤθελεν εἰπῆ τινας, ὅτι δὲν εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἴδιον τὸ νὰ γίνωνται στρατιῶται βασιλικοὶ, ἀλλὰ τῶν ὄντων ἐπιτηδείων εἰς τέτο (1)· ἐξυπνᾷ δὲ καὶ παρηγορεῖ τὲς Θεσσαλονικεῖς ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα· ἐπειδὴ δείχνει εἰς αὐτὲς, ὅτι τόσην παῤῥησίαν ἔχει πρὸς τὸν Θεὸν, ὥςε ὁπὲ ἠμπορῶν νὰ διχολύνῃ εἰς τὸν διδάσκαλόν τες τὸ κήρυγμα τὲ Εὐαγγελίε. Μὲ αὐτὰ δὲ ἀκόμη φανερόνει κρυφίως ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅτι πολλὲς κινδύνους προξενῶν εἰς αὐτὸν οἱ ἐναντιώμενοι εἰς τὸ κήρυγμα· τὸ ὁποῖον τέτο ἦτον ἀρκετὸν νὰ παρηγορήσῃ τὲς μαθητάς τε Χρισιανὲς, μανθάνοντας, ὅτι ὁ τόσον μέγας Παῦλος, ὁ διδάσκαλος αὐτῶν, πάσχει, καὶ παλαύει ἀκόμη μὲ κινδύνους καὶ πειρασμές.

3. „Πιςὸς δέ ἐςιν ὁ Κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τὲ „πονηροῦ".

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεὸς εἵλετο ὑμᾶς εἰς σωτηρίαν, ἤγεν ὁ Θεὸς σᾶς ἐδιάλεξεν εἰς σωτηρίαν, διὰ τέτο τώρα λέγει ἐδῶ· ὅτι ὁ Θεὸς ὁπὲ σᾶς ἐδιάλεξεν, αὐτὸς εἶναι πιςὸς καὶ ἀληθινὸς, καὶ βέβαια θέλει τελειώσει, ἐκεῖνο ὁπὲ ἄρχισεν εἰς ἐσᾶς· καὶ αὐτὸς μὲν, θέλει σᾶς στηρίξει, καθὼς διχήθημεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ μὴ σαλεύεσθε· θέλει δὲ καὶ σᾶς φυλάξει, ὥςε ὁπὲ νὰ μὴ λάβῃ δυνάμιν ἐναντιόνσας ὁ Σατανᾶς (οὗτος γὰρ εἶναι ὁ πονηρὸ), καὶ νὰ σᾶς νικήσῃ.

4. „Πεποίθαμεν δὲ ἐν Κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν „ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε, καὶ ποιήσετε".

Ἐπειδὴ εἶπεν εἰς αὐτὲς ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πιςὸς, καὶ θέλει τελειώσει ἐκεῖνο, ὁπὲ ἄρχισεν εἰς ἐσᾶς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃν, ὅτι τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας αὐτῶν εἶναι τὲ Θεὲ, καὶ αὐτὸς ἀμελήσῃ, διὰ τέτο ἰδὲ καὶ τώρα ἀπαιτεῖ χρεωσικῶς ἀπὸ τὲς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χρι-

(1) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει, ὅτι δὲν εἶναι πάντων ἡ πίστις· ἐπειδὴ ἡ πίστις δὲν εἶναι τῶν σαρκικῶν, ἢ τῶν ψυχικῶν, ἀλλὰ τῶν Ἁγίων, τῶν ἀνωτέρων ὄντων ἀπὸ τὲς σαρκικὲς, καὶ ψυχικές· ἐπειδὴ Ἅγιος σωτίζεται ἀπὸ τὸ σαρκικὸν ἔλφα καὶ τὸ γαῖα, καὶ θέλει νὰ εἴπῃ ἐκεῖνος ὁπὲ εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὰ γήϊνα πράγματα· διὰ τί ἡ πίστις εἶναι δῶρον Θεὲ, ὄχι δῶρον ὡσὰν ἡ προφητία, καὶ τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν, καὶ τῶν θαυμάτων, ἀλλ' ὡς ἀρετή· ἡ πίστις γὰρ δῶρον Θεὲ ἐςι, κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν χάριν, τὴν πάντας καλέσασαν εἰς τὸ πιςεῦσαι, καὶ κατὰ τὴν ὁδηγέσαν χάριν, καὶ τὴν συνεργέσαν, καὶ ὄχι κατὰ τὴν συγκατάθεσιν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν πιςεύει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος πιςεύει· καὶ λοιπὸν ἡ πίστις εἶναι ἕνα πρᾶγμα σύμμικτον ἀπὸ τὸ ὑπερφυὲς ἐμοῦ καὶ φυσικόν, ἤτοι ἀπὸ τὴν ὑπερφυσικὴν χάριν τὲ Θεὲ, καὶ ἀπὸ τὴν φυσικὴν θέλησιν τὲ ἀνθρώπε· ὁ γὰρ Θεὸς φωτίζει πρῶτον καὶ καλεῖ, ἔπειτα προσμένει τὴν συγκατάθεσιν τὴς ἐδικῆς μας προαιρέσεως· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῇ πίςει βεβαίωσις, παρὰ τὲ Θεὲ ἐςιν. Ὅθεν ὁ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τέτο· „τέτο καὶ „ἀλαχὲ ἔφη, ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τῶ καλέντος" (Γαλ. „ε. 8.) Θεὲ γὰρ ἴδιον τὸ καλεῖν, ὑμῶν δὲ τὸ πιθε„σαι· ἔτω καὶ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔ„λεγεν· ὅτις θέλει ὀπίσω μὲ ἐλθεῖν, ἀ„παρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτὲ, καὶ „ἀκολεθείτω μοι". (Λυκ. Θ'. 23.) οὐ γὰρ ἀνάγκη „βιάζεται, ἀλλὰ τὴν γνώμην ζητεῖ".

Χειστιανὺς τὸ νὰ σωτεργῦν ηαὶ αὐτοὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τους, ηαὶ ὡσαὐτὸ νὰ τὺς λέγῃ ταῦτα· ναὶ ὁ Θεὸς εἶναι πιστὸς ηὶ ἀληθὴς, ηαὶ βέβαια θέλει ηάμῃ τὸ ἐδικόν τε ἔργον, ἀλλ' ὅμως αὐίσως ηαὶ ἐσεῖς ηάμνετε τὸ ἐδικόν σας ἔργον, ηαὶ φυλάττετε τὰς παραγγελίας ὁπὺ σᾶς ἔδωηα. Βλέπε δὲ, ὦ αἰαγνῶςα, σοφίαν τὺ Ἀποςόλυ· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἁπλῶς, ἔτε πληροφορύμεθα εἰς ἐτᾶς, ἀλλ' ἐπρόσθεσε ηαὶ τὸ „ἐν Κυρίῳ" ἤτοι πληροφορύμεθα λέγει εἰς τὴν φιλανθρωπίαν, ηαὶ δωάμιν τὺ Κυρίυ, ὅτι αὐτὸ θέλει σᾶς δωαμώσει· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τῦτον τὸν λόγον, ὅτι ὅλον τὸ πρᾶ πρέπει νὰ τὸ χρεμῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὁμοίως πάλιν, δὲν εἶπε, πληροφορύμεθα εἰς τὸν Κύριον· ἀλλὰ πληροφορύμεθα εἰς ἐτᾶς, ὅτι ηάμνετε, ηὶ θέλετε ηάμει τὰς παραγγελίας μυ· εἶπε δὲ τῦτο ἔτζι, διὰ νὰ μὴ χρεμάσυν οἱ Χειστιανοὶ τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεὸν, αὐτοὶ δὲ ἀμελήσυν ηὶ μεῖναν ἀργοί· δι' ὃ, τι πρέπει μὲν νὰ ἀφίνωμεν τὰ πάντα εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ ἐνεργῦμεν ηαὶ ἡμεῖς, ηαὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα. Δὲν ἀρηέσθη δὲ ὁ Παῦλος νὰ εἰπῇ μόνον, ὅτι ηάμνετε τὰς παραγγελίας μυ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε, ηὶ ὅτι θέλετε τὰς ηάμνετε ηὶ εἰς τὸ μέλλον, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τῦτο, ὅτι εἰς τὰς Χειστιανὺς πρέπει νὰ διρίσηεται παύτοτε ἡ ἀρετὴ, ηὶ ἡ φύλαξις τῶν Δεσποτιηῶν ηὶ Ἀποςολιηῶν ἐντολῶν, ἕως ἐσχάτης αὐτῶν αἰαπνοῆς.

5. „Ὁ δὲ Κύριος ηατεύθυναι ὑμῶν τὰς ηαρδίας εἰς τὴν ἀγάπην „τῦ Θεῦ, ηὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τῦ Χειςῦ".

Πάλιν εὐχῶ εὔχεται ὁ Ἀπόςολος εἰς τὺς Θεσσαλονιηεῖς, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὰς λέξας ταύτας, πόσον φρονοῦνται ηὶ φροντίζει δι' αὐτύς· δι' ὃ, τι ἐπειδὴ ηὶ ἔχει νὰ ἐλέγξῃ ηὶ νὰ ἐπιτιμήσῃ μερηὲς ἀπὸ αὐτὺς, διὰ τῦτο προμαλαηόνοι τὰς ηαρδίας αὐτῶν μὲ τὰς λέξας, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὺς ἐπιτιμᾷ ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὁπὺ ἔχει εἰς αὐτύς. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ἄμποτε ὁ Κύριος νὰ ηατεύθυνῃ τὰς ηαρδίας σας, ἤγυν νὰ τὰς ηάμῃ νὰ διρίσηωνται διθεῖς ηὶ ἴσιαι, ὥςε ὁπὺ νὰ μὴ παρατρέπωνται ἀπὸ τὴν ἰσότητα· διὰ τί, πολλὰ πράγματα εἶναι, ὁπὺ παρατρέπυν, ηὶ διγαύυν τὺς Χειστιανὺς ἀπὸ τὴν ἴσιαν ςράταν τῆς τῦ Θεῦ ἀγάπης· δηλαδὴ ηὶ τὰ ἄσπρα, ηὶ ἡ δόξαις, ηὶ ἡ ἡδοναῖς, ηὶ ἡ θλίψες, ηὶ οἱ πειρασμοί. Αὐτὰ γὰρ, ηὶ ἄλλα ἀηόμη περισσότερα, εἶναι ἐηεῖνα ὁπὺ δὲν ἀφίνυσιν ἡμᾶς τὺς Χειστιανὺς νὰ περιπατήσωμεν ἴσια εἰς τὴν ἀγάπην τῦ Θεῦ, ἤγυν εἰς τὸ νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν Θεὸν ηαθὼς πρέπει· τὸ δὲ „εἰς τὴν ὑπομονὴν τῦ Χειςῦ" ἔτζι νοεῖται, ἤγυν διὰ νὰ ὑπομείνωμεν ηὶ ἡμεῖς τὰ πάθη, ηαθὼς ηὶ ὁ Χειςὸς τὰ ὑπέμεινεν· ἢ τῦτο νοεῖται ηὶ ἔτζι, ἤγουν διὰ νὰ αἰαμεύωμεν τὸν Χειςὸν μὲ ὑπομονὴν ηὶ ἐλπίδα, ηὶ νὰ μὴν ἀπελπιζώμεθα, ἀλλὰ νὰ πιςεύωμεν βεβαίως, ὅτι ἐηεῖνα ὁπὺ ὁ Χειςὸς μᾶς ὑπεσχέθη, ἔχει βέβαιαν ηὶ νὰ τὰ τελειώσῃ. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος νὰ ἔχωμεν ὑπομονὴν, ἐννοεῖ θλίψες, ηὶ κινδύνυς, ηὶ πειρασμὺς, τὺς ὁποίυς πρέπει διχαείσως, ηὶ μεγαλοψύχως νὰ ὑπομείωμεν ἡμεῖς οἱ Χειστιανοί. Μαζὶ δὲ μὲ τὴν ἀγάπην, ἤνωσε ηὶ τὴν ὑπομονὴν, ἐπειδὴ τῦτο εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινας τὸν Θεὸν, τὸ νὰ ὑπομείνῃ διὰ τὸν Θεὸν τὰς συμβαινύσας θλίψες, ηὶ νὰ μὴ παράττεται. Σημείωσαι δὲ ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος Κύριον ἐδῶ ἐνόησε πῶς εἶναι τὸ Πιεῦμα τὸ Ἅγιον (1).

6. „Πα-

(1) Τὰ λόγια τῦ μεγάλου Βασιλείυ εἶναι ταῦτα· „εὕρομεν φωνὴν παρὰ τῷ Ἀποςόλῳ ἐν τῇ πρὸς Θεσ„σαλονιηεῖς β'. ὁ δὲ Κύριος ηατεύθυναι ὑμῶν τὰς ηαρ„δίας εἰς τὴν ἀγάπην τῦ Θεῦ, ηὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν „τῦ Χειςῦ· τίς ὁ ηατεύθυνων Κύριος εἰς τὴν τῦ „Θεῦ ἀγάπην, ηὶ εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν θλίψεων ὑπο„μονήν; ἀποηεηινάσθωσαν ἡμῖν οἱ τὸ Πνεῦμα ηατα„δηλύμενοι· εἴτε γὰρ περὶ τῦ Πατρὸς, ὁ λόγος ἂν εἰ„ρητο· ὁ δὲ Κύριος ηατεύθυναι ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτῦ „ἀγάπην· εἴτε περὶ τῦ Υἱῦ, προσέηειτο ἄν, εἰς τὴν „ἑαυτῦ ὑπομονήν· ζητήσωσαν σὺν τί ἐστιν ἄλο πρό„σωπον, ὃ τῇ προσηγορίᾳ τῷ Κυρίῳ τιμᾶσθαι ἄξιον; (Κεφ. ηά. περὶ τῦ Ἁγίυ Πνεύματος.) Ηαὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „Ἀμφοτέρων ἡμῖν χρεία, ηαὶ προ„θέσεως ἀγαθῆς, ηαὶ τῆς ἄνωθεν συνεργίας· ταύ„τυχεν ηὶ ὁ Προφήτης ἱηέτευσε· „ηατεύθυνον τὰ διά„βήματά μυ ἐν τοῖς τρίβοις συ, ἵνα μὴ σαλευθῶσι „τὰ διαβήματά μυ". (Ψαλ. ιε'. 5.) Ὁ δὲ θεῖος Ἀ„πόςολος τὴν Τριάδα ἡμῖν ὑπέδειξε· Κύριον γὰρ τέ„θηηε, ηὶ Θεὸν, ηὶ Χειςὸν· δῆλον δὲ ὅτι Κύριον „τὸ Πανάγιον προσηγόρευσε Πνεῦμα· σὺν ηὶ Κορι„θίοις ἐπιςέλλων γέγραφεν· „ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦ„μα ἐςί".(β'. Κορ. γ'. 17.)

Digitized by Google

6. „ Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου „ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ “.

Πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν, ὅτι παραγγελίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν αὐστηρὰν διδασκαλίαν (1)· ὅθεν καὶ ἐδῶ παραγγελίαν ὀνομάζει τὴν αὐστηρὰν διδασκαλίαν, ὁποῦ ἔχει νὰ κάμῃ, ὅτι νὰ δηλάδὴ οἱ Χριστιανοὶ, καὶ νὰ μὴ κάθωνται ἀργοί· διὰ νὰ κάμῃ ὅμως φοβερωτέραν, καὶ αὐστηροτέραν τὴν παραγγελίαν του παύτην, λέγει, ὅτι ἐγὼ δὲν σᾶς παραγγέλλω πλέον, ἀλλὰ ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐγὼ σᾶς λέγω, καὶ σᾶς παραγγέλλω περὶ τοῦ νὰ δηλάδὴτε, καὶ νὰ μὴ κάθησθε ἀργοὶ, ὁ Χριστὸς σᾶς τὰ λέγει, καὶ σᾶς τὰ παραγγέλλει· διὰ τὶ ὁ Κύριος εἰς πολλὰ μέρος δὲν εἶπε νὰ ἀργοῦν οἱ μαθηταί του Χριστιανοί (2).

„ Στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος “.

Σᾶς παραγγέλλω, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, νὰ χωρίζεσθε ἀπὸ κάθε Χριστιανόν· κἂν πλούσιος ἦναι, κἂν πτωχὸς, κἂν Ἅγιος, ὁποῦ ἀτάκτως περιπατεῖ, ἤγουν ὁποῦ περνᾷ τὴν ζωήν του ἀργὸς, καὶ δὲν κάμνει ἐργόχειρον, καὶ νὰ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ αὐτόν· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι ἀργοὶ, καὶ δὲν δηλάδὴ κάνεν ἐργόχειρον χρήσιμον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κρημνίζονται εἰς χορταπάδες, καὶ γέλοια, καὶ εἰς ἀδιαφορίαν ζωῆς· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „ πολλὴν (ἤτοι πᾶσαν, καθὼς πολλοὶ διδάσκαλοι ἑρμη- „ νεύουσι.) κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία “· (Σειρ. λγ'. 32.) παῦτα δὲ τὰ κακὰ, εἶναι ἀπαξία, ἤτις δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν εὔτακτον ζωὴν τῶν Χριστιανῶν (3)· διὰ τί δὲ εἶναι παῦτα ἀπαξία; καὶ δι' αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀργίαν, ἤτις εἶναι ἡ πρώτη ἀπαξία, καὶ διὰ τί οἱ παῦτα ποιοῦντες ἀργοὶ, δίγουνον ἀπὸ τὴν τάξιν, ὁποῦ ἐδιώρισεν εἰς αὐτοὺς περὶ τούτου ὁ Διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν, καὶ Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου Παῦλος· διὰ τοῦτο καὶ ἀπολύθως λέγει.

„ Καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν “.

Τί θέλει νὰ εἰπῇ „ καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν “; ἤγουν τὸ νὰ μὴ δηλάδὴ, λέγει, τέχνην καὶ ἐργόχειρον οἱ Χριστιανοὶ, αὐτὸ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν παράδοσιν τὴν ἐδικήν μου, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὁ τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, σᾶς παρέδωκα, ὄχι μὲ λόγια φιλά, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα· ἐπειδὴ ἐγὼ δουλδεύοντας τέχνην καὶ ἐργόχειρον τῶν τζαδιρίων, ἔγινα τύπος καὶ παράδειγμα τοῦ νὰ δηλάδετε καὶ ἐσεῖς ὅλοι οἱ Χριστιανοί· τοῦτο γὰρ κυρίως εἶναι ἡ παράδοσις, ἡ διὰ τῶν ἔργων διδασκομένη (4).

7. „ Αὐ-

(1) Ὅρα περὶ τούτου τὸν ἐνδέκατον στίχον τοῦ δ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς· καὶ τὸν β'. στίχον τοῦ δ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς.

(2) Μάλιστα δὲ καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του ἐδίδαξε τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Κύριος νὰ μὴ κάθωνται ἀργοὶ, ἀλλὰ νὰ δηλάδὴ τέχνην καὶ ἐργόχειρον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Κύριος ἦτον τέκτων, ἤτοι μαραγκὸς, καθὼς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος· „ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκ- „ των, ὁ υἱὸς Μαρίας “; (Μάρκ. ς'. 3.) Καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 9. στίχου τοῦ β'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς, καὶ τὴν ἐκεῖ πλατεῖαν ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε „ πλούσιος ὤν “. (β'. Κορ. η'. 9.) Ὅρα δὲ καὶ τὸν β'. συλλογισμὸν τῆς κγ'. Μελέτης τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων· καὶ τὸν η'. Λόγον τῆς Χρηστοηθείας τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε δὲ, καὶ ὅτι τὴν παραγγελίαν ὁποῦ δίδει ὁ Παῦλος ἐδῶ περὶ τοῦ δηλάδὴ ἐργόχειρον, τὴν δίδει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς, καθὼς ἑρμηνεύουσιν ὁ, τε θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, καθὼς καὶ ἔμπροσθεν ἐν τῷ ιβ'. στίχῳ, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ὁ Παῦλος· τόσον μεγάλον κακὸν εἶναι τὸ νὰ δηλάδὴ οἱ Χριστιανοὶ, καὶ τόσον μέγα κακὸν τὸ νὰ μὴ δηλάδὴ.

(3) Ὅθεν καὶ ὅλοι κοινῶς οἱ Ἀπόστολοι κάμνουσι τὴν παραγγελίαν παύτην εἰς ἐκεῖνον τὸν Χριστιανὸν, ὁποῦ δὲν κάθεται νὰ δηλάδὴ τέχνην, ἀλλὰ περιπατεῖ ἀτάκτως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀργὸς, καὶ περιεργαζόμενος τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸν ἄλλον· „ οὐκ ἔστι δὲ τοιοῦτος, καὶ ἐμπεριπατῶν ἀ- „ λόγως ἐν ταῖς ῥύμαις ἀκαιροεπόστατος τῶν κακῶς ζών- „ των· ἀλλὰ τῇ τέχνῃ σου, καὶ τῷ ἔργῳ σου πρόσεχον, „ τὰ τῷ Θεῷ φίλα ἐπιζήτει, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ λό- „ για ἀναμιμνησκόμενος, διηνεκῶς μελέτα· λέγει γάρ „ ἡ Γραφὴ, ὅτι ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσεις ἡμέρας „ καὶ νυκτὸς· περιπατῶν ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν οἴκῳ καθήμε- „ νος, καὶ κοιτιζόμενος, καὶ διανιστάμενος, ἵνα σωθῇς „ ἐν πᾶσιν “. (Βιβλ. ε'. Κεφ. δ'. τῶν Ἀποστολικ. Διαταγῶν.)

(4) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ παράδοσιν δὲ λέ- „ γει τὴν διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων “.

Digitized by Google

7. „ Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς· ὅτι οὐκ ἠτακτήσα-„ μεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παράτινος ".

Ἐτσεῖς, λέγει, οἱ ἴδιοι τὸ ἠξιόπρεπε Χριστιανοὶ, πῶς ἡμεῖς δὲν ἀτακτήσαμεν εἰς ἐσᾶς, ἤγουν πῶς δὲν ἐπεράσαμεν ἀργοὶ, καὶ χωρὶς ἐργόχειρον· ἀπαξίαν γὰρ ὀνομάζει τὴν ἀργίαν ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ ἀνωτέρω τὴν ὠνόμασε, καὶ ἔτζι εἶναι ἡ ἀλήθεια· διατὶ ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἔπλασε, καὶ διώρισε τὸν ἄνθρωπον μέσα εἰς τὸν Παράδεισον διὰ νὰ ἐργάζεται αὐτὸν, καὶ νὰ τὸν φυλάττῃ· „ Ἔλαβε γάρ φησι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθε-„ το αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάττειν ". (Γεν. β'. 15.) (1) καὶ διατὶ ὁ Θεὸς ἔπλασε τὰ χέρια, καὶ ποδάρια, καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι διὰ νὰ τὰ ἔχῃ ἀργὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ δουλεύῃ μὲ αὐτά· ὥστε ἐκεῖνος ὁπού εἶναι ἀργὸς καὶ δὲν δουλεύει, αὐτὸς εἶναι παραβάτης τῆς τάξεως ταύτης, ὁπού διώρισεν ὁ Θεός. Βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, καὶ πῶς ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος φαγητὸν χάρισμα διδόμενον, τὸ νὰ τραφῇ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, καὶ μ' ὅλον ὁπού αὐτὸ δὲν ἐδίδετο χάρισμα εἰς αὐτόν· διατὶ αὐτὸς ἐκήρυττεν εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον, ἐργάζεται· ὁ δὲ ἐργάτης, εἶναι ἄξιος τῆς τροφῆς του, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ ἄξιος ὁ ἐργά-„ της τῆς τροφῆς αὐτοῦ ". (Ματθ. ί. 10.) ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θ'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

8. „ Ἀλλ' ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι ".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πόσας ἐπιτάσεις καὶ ὑπερβολὰς βάλλει ὁ Παῦλος ἐδῶ· διατὶ δὲν εἶπε, πῶς ἐδούλευε μόνον μὲ κόπον, ἀλλὰ καὶ μὲ μόχθον, ὅστις εἶναι ἀπὸ τὸν κόπον βαρύτερος· καὶ πῶς ἐδούλευεν, ὄχι μόνον τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὴν νύκτα (2).

„ Πρὸς

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „ οὐ γὰρ δὴ ποιῶν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἀργὸν „ καὶ ἀκίνητον αὐτὸν εἶναι βεβούληται, ἀλλ' ἐνεργῆ ὑ-„ πάρχειν πρὸς τὰ καθήκοντα· ἐν μὲν τῷ Παραδείσῳ „ κελεύσας τὸν Ἀδὰμ ἐργάζεσθαι καὶ φυλάττειν αὐτόν. „ Εἰ γὰρ καὶ θεωρία τῷ ῥητῷ προσκειται, ἀλλά γοῦν „ καὶ τὸ ἰδικόν, ζῆλε καὶ σπουδῆς ἄξιον· μετὰ δὲ τὴν „ ἐκεῖθεν ἔκπτωσιν, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου τὸν ἄρ-„ τον ἐσθίειν ἀποφηνάμενος· τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδὰμ „ ἠρμένα, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγενημένοις εἰ-„ ρηται, δῆλον ἐντεῦθεν ". (Ἀσκητικ. Διατάξ. δ'.) Καὶ ὁ θεῖος δὲ Χρυσόστομος οὕτω λέγει· „ διατί γάρ „ οὐκ ἐργάζῃ; χεῖρας σοι εἰς τοῦτο ἔδωκεν ὁ Θεός, „ οὐχ ἵνα παρ' ἑτέρων λαμβάνῃς, ἀλλ' ἵνα ἑτέροις παρέ-„ χῃς ". (Λόγ. ε'. εἰς τὴν παρεῦσαν.)

(2) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐμεταχειρίζετο τὴν τέχνην διὰ νὰ δείξῃ τρόπον καὶ μηχανὴν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πῶς νὰ γλυτώνουν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κλήμης (Βιβλίῳ ά. τῶν Κατηχήσεων) καὶ ὁ Εὐσέβιος (Βιβλ. έ. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεφ. ιέ.), καὶ ὁ Ἡγήσιππος (Κεφ. ιέ.), καὶ ὁ Ἐπιφάνιος (Αἱρέσ. π'.) συμφώνως λέγουν, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν χειρῶν, καὶ ὁ κόπος ἐμποδίζει ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας τὸν ἄνθρωπον. Διατὶ τοῦτο καὶ Κάρολος ὁ μέγας, καὶ μ' ὅλον ὁπού ἦτον Βασιλεὺς, ἔβαλεν ὅμως τοὺς υἱούς του καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν χειρουργικὴν τέχνην τοῦ νὰ ὑφαίνουν πανία· ὅθεν καὶ ὁ Κάτων, μητέρα τῶν κακῶν τὴν ἀργίαν ὠνόμαζε· καὶ ὁ Σένεκας ἐγνωμάτευσεν, ὅτι ἡ ἀργία εἶναι τάφος τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἔδωκε ματαίως τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν ἐπαινῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ δου-λευτικὴν γυναῖκα λέγει, ὅτι· „ ἐγεύσατο ὅτι καλὸν „ ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὁ λύχνος αὐ-„ τῆς ὅλην τὴν νύκτα ". (Παρ. λά. 18.) μὲ τὰ ὁποῖα λόγια φανερόνει ὅτι ἐδούλευεν ἐκείνη καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα. Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Ἀντώνιος ἤκουσε παρὰ Θεοῦ ταῦτα τὰ λόγια· „ Ἀντώνιε θέλεις ἀρέσαι Θεῷ; προσ-„ εύχου· ὅταν δὲ μὴ δύνασαι προσεύχεσθαι, χεροὶ πό-„ νει ". Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πηγὴ καὶ αἰτία τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ ἀτραξία καὶ ἀργία τῶν χειρῶν· διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἶπεν „ οὐδὲν σχολῆς μοχθηρότερον· οὐδὲν „ ἀργίας· πάντας γὰρ ἡ ἀργία βλάπτει, καὶ τὰ μέλη „ τοῦ σώματος αὐτὰ βλάπτει πως ἡ ἀργία ". (. Ὁμιλ. λέ. εἰς τὰς Πράξεις) Καὶ πάλιν· „ τί ἀηδέστερον γέ-„ νοιτ' ἂν ἀνθρώπου, οὐδὲν ἔχοντος ποιεῖν; τί μοχθηρό-„ τερον; τί παλαιπωρότερον; μυρίων χειρῶν τοῦτο δεσ-„ μῶν, χασμᾶσθαι, καὶ κεχλωνέναι διὰ παντὸς ἐπὶ τῆς „ ἀγορᾶς καθήμενον, ὁρῶντα τοὺς παριόντας· ἡ γὰρ „ ψυχὴ φύσιν ἔχουσα τοῦ κινεῖσθαι διαπαντὸς, οὐκ ἀνέ-„ χεται ἠρεμεῖν· ἐμπράκτων τοῦ ζῆν τοῦτο ἐποίησεν ὁ „ Θεὸς, καὶ κατὰ φύσιν αὐτῷ ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι, παρὰ „ φύσιν δὲ τὸ ἀργεῖν ". (Ἀυτοῦ.) Καὶ πάλιν· „ Ποῖος „ ἵππος χρήσιμος; ὁ τρυφῶν, ἢ ὁ γυμναζόμενος; ποία „ ναῦς, ἡ πλέουσα, ἢ ἡ ἀργοῦσα; ποῖον ὕδωρ; τὸ τρέ-„ χον, ἢ τὸ ἑστός; ποῖος σίδηρος; ὁ κινούμενος, ἢ ὁ μὴ „ ἐργαζόμενος; οὐχ' ὁ μὲν ἀπολάμπει, καὶ ἀργύρῳ προσ-„ ῆοικεν, ὁ δὲ, κατίωται παντοχῆ, ἄχρηστος ὤν, καὶ „ τῆς ὕλης ἀπολύεται τῆς οἰκείας; ποιῶν γίνεται καὶ ἐ-„ πὶ τῆς ἀργούσης ψυχῆς· ἰὸς τις αὐτὴν καταχέεται, καὶ „ τρώγει τοῦτο λαμπρότητα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ". (Ἀυτοῦ.) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος λέγει· „ καθάπερ ἡ γῆ, ὅταν μὴ σπείρηται, μηδὲ φυτεύηται,

„ βοτά-

Digitized by Google

„ Πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑξ ὑμῶν “.

Βάρος μὲν κυρίως εἶναι, τὸ νὰ πέρνῃ τινας ἀπὸ ἀνθρώπους, ὁπὦ δὲν δίδουν θελληματικῶς καὶ μὲ τὴν καρδίαν τους, ἀλλὰ σανικῶς καὶ χωρὶς καρδίαν· ὁ δὲ Ἀπόστολος βάρος λέγει ἐδῶ, τὸ νὰ πάρῃ ἀπὸ τὺς Θεσσαλονικεῖς, ὄχι διὰ τὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν, ἀλλὰ διὰ τὶ ἦτον πτωχοὶ, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς.

9. „ Οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ὑξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτὺς τύπον δῶμεν „ ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς “.

Εἶχε μὲν ὑξουσίαν ὁ Παῦλος νὰ μὴ δουλεύῃ ἐργόχειρον, ὡσὰν ὁπὦ κατεγίνετο εἰς μεγαλίτερον ἔργον, ἤγουν εἰς τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ, καὶ ἄδειαν εἶχε νὰ τρέφεται ἀπὸ τὺς ὑπ' αὐτῦ διδασκομένυς μαθητὰς Χρισιανύς· ἀπὸ φιλοτιμίαν δὲ, ἐδούλδυεν ἐργόχειρον, καὶ ἔτρεφε καὶ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ τὺς μετ' αὐτῦ εὑρισκομένυς ἀδελφύς· ἔκαμνε δὲ τῦτο καὶ ἐδούλδυεν ὁ τρισμακάριςος τῦ Κυρίυ Ἀπόστολος, διὰ νὰ διδάξῃ, λέγει, καὶ τὺς μαθητάς τε Χρισιανὺς νὰ τὸν μιμῦνται, καὶ νὰ δουλεύυν καὶ αὐτοί (1).

10. „ Καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι „ εἴτις ὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω “ (2).

Ὅταν, λέγει, ἤμυν εἰς ἐσᾶς ὦ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοὶ, αὐτὸ σᾶς παρήγγειλλα, ὅτι ὅποιος Χρισιανὸς δὲν θέλει νὰ ἐργάζεται, καὶ νὰ δουλεύῃ, αὐτὸς καὶ ἂς μὴ τρώγῃ· εἰς μὲν λοιπὸν τὴν πρώτην Ἐπισολὴν, μαλακώτερα γράφει ὁ θεῖος Ἀπόστολος περὶ τῦ ἐργοχείρυ πρὸς τὺς Θεσσαλονικεῖς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ταύτην, αὐςηρότερα γράφει πρὸς αὐτὺς περὶ τύτυ· καὶ μὲ δίκαιον τρόπον, διὰ τὶ ἀφίσως ὁ Παῦλος ἐδούλδυε ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ μ' ὅλον ὁπὦ εἶχε κάθε ἄδειαν νὰ τρέφεται ἀπὸ τὺς μαθητάς τε, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἄλλοι Χρισιανοὶ, ἔπρεπε τῦτο νὰ κάμνυν, καὶ νὰ δουλεύυν ἡμέραν καὶ νύκτα;

11. „ Ἀκού-

„ βοπάτην ἀναδίδωσιν ἁπλῶς· ὅπω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν „ μὴ ἔχῃ τι πρᾶξαι τῶν ἀναγκαίων, πάντως τῦ πράτ„ των ἐπιθυμῦσα, πονηροῖς ἑαυτὴν δίδωσι πράγμα„ σιν “. (Ὁμιλ. ζ΄. εἰς τὴν δευτέραν πρὸς Κορινθίους.)

(1) Ὥςε ἐκ τῶν ῥηθέντων ὅπου σαφῶς συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ πρώτη καὶ κυρία καὶ καθ' αὐτὸ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ μακάριος Παῦλος ἐδούλδυεν ἐργόχειρον, καὶ ἐκ τῶν ἐργοχείρων ἐτρέφετο, ἦτον διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς ὅλυς τὺς Χρισιανὺς νὰ τὸν μιμῦνται, καὶ νὰ δουλεύυν καὶ αὐτοί. Δευτέρα δὲ, καὶ ἐπομένη αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος ἐδούλδυεν, ἦτον διὰ τὶ ἐκατηγόρυν αὐτὸν οἱ ψευδαπόςολοι, πῶς διὰ τῶν χημάτων, διὰ νὰ πέρνῃ ἀπὸ τὺς μαθητάς του, καθὼς περὶ τύτυ ἀναφέρει εἰς ὅλον τὸ θ΄. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθίυς πρώτης· καὶ ὅρα ἐκεῖσε εἰς τὸν ι΄. στίχον τῦ αὐτῦ Κεφαλαίυ· ὁμοίως ἀναφέρει περὶ τύτυ καὶ εἰς τὸ ιά΄. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. β΄. Ἀπορίας δὲ ἄξιον εἶναι, διὰ τὶ ὁ μὲν Κύριος λέγει νὰ μὴ μεριμνῶμεν περὶ τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς· „ μὴ μεριμνήσητε φησι, τὶ „ φάγητε ἢ τὶ πίητε “ (Ματθ. ς΄. 25.) καὶ ἀλαχῦ λέγει· „ ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολυμένην, „ ἀλλὰ τὴν μένυσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον “ (Ἰωάν. ς΄. 27.) ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐδῶ παραγγέλλει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι νὰ μεριμνῶμεν καὶ νὰ δουλεύωμεν; Ταύτην τὴν ἀπορίαν λύει ὁ μέγας Βασίλειος λέγων, ὅτι διὰ λόγυς μὲν, εἶναι ἐμποδισμένον νὰ μεριμνῶμεν, ἢ νὰ δουλεύωμεν· διὰ τὴν ἐντολὴν δὲ τῦ Κυρίυ, ὁπού εἴπε, νὰ τρέφωμεν τὺς πεινασμένυς, καὶ νὰ ποτίζωμεν τὺς διψασμένυς, καὶ διὰ τὴν χρείαν τῦ πλησίον, πρέπει νὰ μεριμνῶμεν, καὶ νὰ δουλεύωμεν· „ τὸ μὲν „ ἑαυτῦ εὔκολον μεριμνᾶν, ἢ ἐργάζεσθαι, παντάπασιν „ ἀπηγόρδυται· κατ' ἐντολὴν δὲ τῦ Κυρίου, διὰ τὴν „ χρείαν τῦ πλησίον, μεριμνᾶν καὶ ἐργάζεσθαι σπουδαιό„ τερον χρή, μάλιςα τῦ Κυρίυ εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχομέ„ νυ τὴν εἰς τὺς ἀνακυμένυς σπουδὴν αὐτῷ, καὶ Βασι„ λείαν Οὐρανῶν ὑπὲρ τούτυ ἐπαγγελλομένυ “. (Ὁμ. κατ' ἐπίτομ. σζ΄.) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόςομος προδήτευε ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ δουλεύῃ τέχνην τινὰς, καὶ νὰ μὴ μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωοτροφίαν, ἐλπίζοντας ὅλως δὲ ὅλυ εἰς τὸν Θεὸν, τὸν ἐμπιπλῶντα πᾶν ζῶον εὐδοκίας· ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι διὰ τῆς τέχνης ἐλευθερόνεται μάλιςα ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν μέριμναν τῆς ζωοτροφίας τῦ· ἐπειδὴ δὲ αὐτὴς, πορίζομενος τὰς χρείας τῦ, ἀμεριμνᾷ, καὶ ἡσυχάζει κατὰ τὸν λογισμόν.

(2) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „ τὸ μη„ δὲ ἐσθιέτω, ἐ πρὸς τὺς παρέχοντας ἤρηκεν ὁ Α„ πόςολος, ἀλλὰ πρὸς τῦ ἀργίᾳ συζῶντας· τοῖς δὲ πα„ ρεχουσι παραυτῆ μετ' ὀλίγα, μὴ εἰς τὴν ἐκείνων ἀ„ φορᾶν μοχθηρίαν, ἀλλὰ τῇ οἰκίᾳ φιλοτιμίᾳ κε„ χρῆσθαι “.

11. „ Ἀκόμεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐρ-
„ γαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους ".

Ἐπειδὴ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀσταθέστατος, ἤγουν ποτὲ κινεῖται, καὶ δὲν στέκει πώποτε, διὰ τοῦτο ὅταν αὐτὸς δὲν μεταχειρίζεται καμμίαν τέχνην χρησίμην, καὶ ἐργόχειρον, ἀνάγκη εἶναι νὰ καταγίνεται, καὶ νὰ περιπατῇ εἰς τὰ ἄχρηστα καὶ ματαῖα πράγματα, καὶ νὰ περιεργάζεται τὸν βίον, καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τὸ τί κάμνει ὁ σῦας καὶ ὁ ἄλλος, καὶ εἰς τέτοια νὰ χρημετίζεται εἰς ἀργολογίας, εἰς καταλαλιὰς, εἰς χοραπάδες, καὶ εἰς ἀδιαφορίαν ζωῆς, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Διὰ νὰ γλυτώσῃ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ, πρέπει νὰ δουλεύῃ τέχνην τινὰ καὶ ἐργόχειρον· διὰ τί δουλεύοντας τέχνην, ὄχι μόνον καταφαίνει καὶ περιμαζόνει τὸν νοῦν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωοτροφίαν του εὑγαίνει, καὶ δὲν γίνεται βαρὺς εἰς τοὺς ἄλλους, λαμβάνοντας παρ' αὐτῶν τὰς χρείας τοῦ σώματός του· ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ ἐλεῇ τινας καὶ νὰ βοηθῇ ἐκεῖνον ὁπού δύναται μὲ καὶ ἠμπορεῖ νὰ δουλεύσῃ τέχνην καὶ ἐργόχειρον, ἀργεῖ δὲ καὶ δὲν θέλει νὰ δουλεύσῃ (1). Ἀλλὰ τί προφατίζεται καὶ λέγει ὁ ἀργὸς καὶ ὀκνηρός; ἐγὼ εἶμαι ἀσκητὴς· ἐγὼ προσεύχομαι· ἐγὼ νηστεύω, καὶ ἀναπληρῶ μὲ αὐτὰ τὸν κόπον τοῦ ἐργοχείρου. Πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποκρινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι ἡ προσευχὴ, καὶ ἡ νηστεία, δὲν εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν· ὁ δὲ Παῦλος λέγει ἐδῶ ἐργόχειρον φανερά· δεύτερον δὲ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐσὺ ὁπού λέγεις ταῦτα, ἠμπορεῖς μαζὶ μὲ τὴν ἄσκησιν, καὶ τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν νηστείαν νὰ κάμνῃς καὶ ἐργόχειρον· ἐπειδὴ δὲ ἐσὺ καταφρονεῖς τὸ ἐργόχειρον, διὰ τοῦτο καὶ καταλείνεσαι ὡς ἀργός. Ἀλλὰ λέγουσί τινες· καὶ αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλῃ νὰ δουλεύουν ὅλοι, πῶς οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ κηρύττοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δὲν ἀναγκάζονται νὰ δουλεύουν; Πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ διδάσκαλοι μεταχειρίζονται ἐργασίαν, ἡ ὁποία εἶναι μεγαλητέρα, καὶ δυσκολωτέρα ἀπὸ τὸ ἐργόχειρον· καὶ πρὸς τούτοις αὐτὴ τοὺς ἐμποδίζει εἰς τὸ νὰ ἐργάζωνται μὲ τὰς χεῖρας· εἰς ἐσένα δὲ τὸν ἀσκητὴν, καὶ ἡσυχαστὴν, δὲν εἶναι κανένα τοιοῦτον ἐμπόδιον· ὥστε ἁμαρτάνεις, διὰ τί ἀμελεῖς, καὶ δὲν δουλεύεις ἐργόχειρον (2).

12. „ Τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ
„ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ".

Ἐπειδὴ καὶ ἐκατηγόρησε τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανοὺς, μὲ τὸν λόγον, ὁπού εἶπεν ὅτι σᾶς παραγγέλλομεν, ἅποι αὐτηρὰ σᾶς διδάσκομεν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως γλυκαίνει πάλιν τὸν αὐ-

συ-

(1) Ὅρα καὶ τὸ γνωμικὸν τοῦ Στρωματέως καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὰς ὑποσημειώσεις τοῦ δ'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους, στίχ. ιθ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ ἡ δὲ ἐλεημοσύνη ἐκείνοις δέδοται μόνοις, τοῖς „ οὐκ ἰσχύουσιν ἐκ τῶν χειρῶν ἐργασίας ἐπαρκέσαι ἑαυ- „ τοῖς· ἢ τοῖς διδάσκουσι καὶ τὸν τῶν ἀπηρολημένοις εἰς τὸν „ τῆς διδασκαλίας λόγον ". (Λόγ. ε'. εἰς τὴν παροῦσαν)

(2) Συνάγεται δὲ ἀπὸ τὸ ῥηθὲν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἡ περιεργία γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀργίαν· καὶ ἐκεῖνοι εἶναι περίεργοι, ὁποὺ κάθηνται ἄνεργοι· τὴν δὲ περιεργίαν πάλιν ἀκολουθεῖ ἡ πονηρία, ἡ καταλαλιὰ, καὶ μυρία ἄλλα κακὰ· περὶ ὧν ὅρα εἰς τὴν δ'. Ἀνάγνωσιν τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων, ἐν τῷ β'. μέρει· ὅθεν χρυσοῦς κατὰ ἀλήθειαν ἦτον, ἐκεῖνος ὁποὺ παρομοιάζει τοὺς μὲν δουλεύοντας τέχνην, μὲ τὰς φιλοπόνους μελίσσας ὁπού δουλεύουν· τοὺς δὲ ἀργοὺς μὲ τοὺς κηφῆνας καὶ τοὺς καλυμμένους μπατσάρους, οἱ ὁποῖοι δὲν δουλεύουν ὡσὰν αἱ μέλισσαι, ἀλλὰ κάθονται ἀργοὶ πάντοτε· καὶ καθὼς αἱ μέλισσαι ἐργαζόμεναι τὸ γλυκύτατον μέλι, ὄχι μόνον τρέφουσιν ἀπὸ αὐτὸ ἑαυτὰς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς πόνους αὐτῶν μεταχειρίζονται εἰς ὑγείαν καὶ γλυκασμὸν τοῦ σώματος, οἱ μεγιστᾶνες τοῦ κόσμου, καὶ ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς, καθὼς λέγει ὁ Παροιμιαστὴς· ἔτζι καὶ οἱ τὰς τέχνας δουλεύοντες, ὄχι μόνον αὐτοὶ ζῶσιν ἐκ τοῦ ἐργοχείρου των· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι χυβερνῶνται διὰ μέσου τῶν τεχνῶν τους, καὶ ὁ κόσμος ὅλος συνίσταται μὲ τοὺς κόπους αὐτῶν· ἐκ τοῦ ἐναντίου δέ, καθὼς οἱ κηφῆνες καὶ οἱ μπατσάροι, μὲ τὸ νὰ μὴ δουλεύουν, τρώγουν ἀπὸ τὸ ἑτοιμον μέλι τῶν μελισσῶν, καὶ ζοῦν ἀπὸ τοὺς ξένους κόπους· ἔτζι καὶ οἱ μὴ δουλεύοντες τέχνην, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν πῶς νὰ τραφοῦν, ἀποβλέπουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων, καὶ ζοῦν ἀπὸ τοὺς ξένους πόνους· καὶ ἠμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ ἀχρειωτέρα ζωὴ ἀπὸ αὐτὴν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν παραχινεῖ τοὺς τεμπέας ἀρχὰς νὰ μιμηθοῦν τὴν φιλόπονον μέλισσαν· „ πορεύθητι, ὦ ὀκνηρὲ, πρὸς τὴν „ μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ, τὴν τε ἐργα- „ σίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται, ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς, „ καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγείαν προσφέρονται· ποθεινὴ δὲ ἐστὶ „ πᾶσι καὶ ἐπίδοξος, καίπερ οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενὴς, „ τὴν σοφίαν (ἤτοι τὴν τέχνην) τιμήσασα προῆλθε ". (Παρ. ς'. 8.)

Digitized by Google

σηρὸν λόγον, καὶ προσθέττει λέγων, καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν· καὶ ὄχι ἡμεῖς μόνοι, ἀλλὰ βάλλομεν μεσίτιν τῆς παρακλήσεώς μας, καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὥστε μὲ τὸν τρόπον τοῦτον κάμνει ὁ Παῦλος τὴν παράκλησίν τε, ἑαυτῷ καὶ πλέον φοβερὰν, καὶ πλέον ἀξιόπιστον.

„Ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν".

Καὶ τὰ δύω ταῦτα χρεωστικῶς ζητεῖ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἤγουν καὶ τὸ νὰ ἡσυχάζουν, ὡς ἀτακτοῦντες· ἐναντίον γὰρ εἶναι ἡ ἡσυχία τῆς ἀταξίας· καὶ τὸ νὰ ἐργάζωνται, καὶ νὰ δουλεύουν, ὡς ἀργοί· ἐναντίον γὰρ τῆς ἀργίας εἶναι ἡ τῶν χειρῶν ἐργασία. Διατί δὲ νὰ ἡσυχάζουν, καὶ διατί νὰ δουλεύουν οἱ Χριστιανοί; διὰ νὰ τρώγουν, λέγει, τὸ ἰδικόν τους ψωμί, ἤγουν τὸ ἐκ τῶν κόπων τῶν χειρῶν τους ποριζόμενον, καὶ ὄχι νὰ τρώγουν τὸ ξένον ψωμί· ἐπειδὴ οἱ ὑγιεῖς ὄντες Χριστιανοί, δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ νὰ τρέφωνται ἀπὸ τοὺς ξένους ἱδρῶτας καὶ κόπους.

13. „Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦντες".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, πῶς διὰ τοὺς ἐτζακίσθησαν τὰ πατερικὰ σπλάγχνα τοῦ μακαρίου Παύλου, καὶ διὰ τοὺς πάλιν ἐλυπήθη καὶ ἐσυμπόνεσε διὰ τὰς ὀκνηρὰς καὶ ἀργάς. Καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς Κορινθίους ταῦτα· χωρίζεσθε ναὶ, Χριστιανοὶ, ἀπὸ τοὺς ἀργοὺς, καὶ μὴ δουλεύοντας, καὶ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ αὐτοὺς, ὅμως μὴ τοὺς ἀφήσετε νὰ ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν, ἀλλὰ δίδετέ τους τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Ἀλλ' ἤθελον εἰπῇ τινας· τί λοιπόν; ἂν ὁ ἀργὸς καὶ ἀδύλης ἐλπίζωντας, ὅτι ἐγὼ τὸν τρέφω, δὲν θέλει νὰ δουλεύσῃ, ἀλλὰ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀργίαν τε; Ἀρκεῖ εἰς ἐσένα, σὲ ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ἀρκεῖ τὸ νὰ μὴ συναναστρέφεσαι μὲ αὐτὸν, μηδὲ νὰ τοῦ δίδῃς παῤῥησίαν καὶ θάῤῥος, δείχνωντας μὲ τοῦτο ὅτι ἀποστρέφεσαι τὴν ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν τε· αὐίσως δὲ μηδὲ ἔτζι διορθόνεται καὶ πείθεται νὰ δουλεύσῃ, ἐσὺ μὴ κακίσῃς εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ ἀγαθοποίει, καὶ βοήθειαν (1).

14. „Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ὑμῶν (2) διὰ τῆς Ἐπιστολῆς, „τοῦτον σημειοῦσθε".

Μερικοὶ μὲν (ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ Θεοδώρητος) τὸ „ὑμῶν" ἀναγινώσκουσι μὲ τὸ ἅπα, εἰς πρῶτον πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἔτω νοοῦσι τὸ ῥητόν· ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὁπὸν δὲν ὑπακούει εἰς τὸν λόγον ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, ὅς τις διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λαλεῖται εἰς ἐσᾶς, τοῦτον νὰ τὸν σημαδεύετε, καὶ νὰ τὸν ἔχετε ἀφωρισμένον καὶ χωρισμένον ἀπὸ τὴν συναναστροφήν σας· ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀνέγνωσε τὸ „ὑμῶν" μὲ τὸ ο φιλὸν, εἰς δεύτερον πρόσωπον, καὶ δίδει εἰς ἡμᾶς νὰ τὸ νοήσωμεν ἔτζι· ὅτι ὅποιος ἀπειθεῖ, καὶ δὲν ὑπακούει εἰς τὸν ἐδικόν σας λόγον, οἵτινες λέγετε εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα ὁπὸν διὰ τῆς Ἐπιστολῆς μας ταύτης ἐμάθετε, ἐκεῖνον τὸν ἀπειθῆ, σημαδεύετε, καὶ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ αὐτόν.

„Καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ".

Βλέπεις, ἀγαπητὲ, ποία μεγάλη ὠφέλεια προξενεῖται εἰς ἐκεῖνον ὁπὸν χωρισθῇ ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀδελφῶν τε Χριστιανῶν; δηλαδὴ τὸ νὰ λάβῃ αὐτὸς ἐντροπὴν εἰς τὸν ἑαυτόν τε· ἀπὸ δὲ τὴν ἐντροπὴν, προξενεῖται εἰς αὐτὸν καὶ ἡ διόρθωσις· διατί, αὐίσως τὸ νὰ λαμβάνῃ τινὰς ἐλεημοσυνίαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἶναι πρᾶγμα ὁπὸν προξενεῖ ἐντροπὴν εἰς τὸν λαμβάνοντα, πόσῳ μᾶλλον προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἐντροπὴν, τὸ νὰ εἶναι χωρισμένοι ἀπὸ τὴν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει· „μὴ νικήσῃ τὴν ὑμετέραν φιλοτιμίαν, ἡ ἐκείνων μοχθηρία".
(2) Ἐν ἄλλοις ὑμῶν.

τῶ σωναναστροφώ τε οἱ λοιποὶ ἀδελφοί τε Χριστιανοὶ, καὶ ἔπειτα χωρισμόν ὅπα, νὰ δίδεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐλεημοσυνήν; διὸ, τι εἰς τὰς παλαιὰς ἐκείνας Χριστιανὰς, μεγάλη παιδεία καὶ κόλασις ἐνομίζετο ὁ ἀπὸ τῆς σωναναστροφῆς τῶν Χριστιανῶν ἀφορισμός, ἤγουν ὁ χωρισμός· ἀλλὰ πόρα οἱ τοιοῦτοι ἀφορισμοὶ δὲν νομίζονται τίποτε ἀπὸ τοὺς πρωτινοὺς Χριστιανούς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶστα, ὅτι ἀσὶσως πρέπη νὰ χωρίζωνται οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ ἐκεῖνον ὁπὰ ἁπλῶς δὲν δουλεύει, ἀλλὰ κάθηται ἀργὸς (1), πόσῳ μᾶλλον εἶναι ἀκόλυθον νὰ χωρίζωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους κακοὺς ἀνθρώπους, τοὺς φανερὰ ἁμαρτάνοντας; διὸ καὶ ἀλαχοῦ ἔγραφεν ὁ αὐτὸς Παῦλος· „νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνο„μαζόμενος ἦ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ· „τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν". (ά. Κορ. έ. 11.) (2)

15. „Καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν".

Καθὼς ἀνωτέρω, εἰπὼν ὁ Παῦλος ὅτι ὅποιος δὲν δουλεύει, αὐτὸς μηδὲ ἂς τρώγη ψωμὶ, ἐφοβήθη, μήπως οἱ ἀργοὶ καὶ μὴ δουλεύοντες ἤθελαν ἀποθαίνει ἀπὸ τὴν πεῖναν, καὶ διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπεν· ὅτι ἐσεῖς μὴ κακίσετε ἀπὸ τὸ νὰ ἀγαθοποιῆτε τοὺς πιστούς· ἔτζι καὶ πόρα, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι νὰ μὴ σωναναστρέφωνται οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸν ἀργὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ δουλεύοντα τέχνην, ἐφοβήθη μήπως αὐτὸς ὁ ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν χωρισμὸς τοῦ τοιούτου, ἀποκόψῃ αὐτὸν τελείως ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, καὶ τὸν κάμῃ νὰ ἀπελπισθῇ· διὰ τοῦτο πόρα ἀκολούθως λέγει, μὴ νομίζετε, ὦ Χριστιανοὶ, ὡς ἐχθρόν σας τὸν ἀργὸν καὶ μὴ δουλεύοντα, ἀλλὰ νὰ χωρίζεσθε μόνον ἀπ' αὐτὸν, ὅμως νὰ τὸν συμβουλεύετε ὡς ἀδελφόν σας· καὶ δίδοντές του τὰ πρὸς τὴν χρείαν, νὰ τὸν νουθετεῖτε ἀδελφικῶς, διὰ νὰ διορθωθῇ, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν ἀργίαν, καὶ ὄχι νὰ τὸν ὀνειδίζετε καὶ νὰ τὸν ὑβρίζετε, διατὶ τοῦ δίδετε ἐλεημοσύνην, ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, αὐτὸς ἐργεῖται ἀπὸ λόγου σας καὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν ψυχήν. Ὅποιος γὰρ νουθετεῖ ἀδελφὸν, δὲν ἐκπομπεύει τὸ ἐλάττωμά του ἔμπροσθεν εἰς ἄλλους, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πέρνωντας αὐτὸν, τὸν συμβουλεύει μὲ ἀδελφικὴν πραότητα καὶ ἀγάπην πῶς νὰ διορθωθῇ. Ἂς λυπῶνται, λέγει, καὶ ἂς πονοῦν οἱ Χριστιανοὶ, ὄχι διατὶ δίδουν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς ἀργοὺς καὶ μὴ δουλεύοντας, ἀλλὰ διατὶ ἐκεῖνοι παραβαίνουν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἂς πονοῦν αὐτοὺς, ὡσὰν ἀσθενεῖς, καὶ ἀρρώστους κατὰ τὴν ψυχήν. Ἂς ἀκούσουν τὰ λόγια ταῦτα ἐκεῖνοι, ὁπού, ὄχι μόνον δὲν δίδουν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς ἀργοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ὑβρίζουν αὐτοὺς, καὶ τοὺς κτυποῦν μὲ τὰς πέτρας. Τί κάμνεις ὦ ἄνθρωπε; διὰ ἐσὺνα εἶναι πτωχὸς ἐκεῖνος, ἤγουν διὰ νὰ ἰατρεύσῃς ἐσὺ τὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς σου, μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἐλεημοσύνην, ὁπού ἤθελες δώσῃς εἰς αὐτὸν, καὶ ἐσὺ κυνηγᾷς αὐτὸν μὲ τὰς πέτρας; πόσης ἀναισθησίας! πόσης ἀγνωμοσύνης εἶναι ἔργον τὸ τοιοῦτον!

16. „Αὐ-

(1) Ὥστε διὰ τὸν ἀργὸν καὶ μὴ δουλεύοντα παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Χριστιανούς, τοῦτο ἐστὶ λέγει ἐδῶ, ἤγουν τὸ νὰ μὴ σωναναστρέφωνται μὲ αὐτόν.

(2) Σημείωσαι ὅτι τριῶν λογιῶν ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς πάλαι ὁ ἀφορισμός· διὸ, τι ἢ ἀφώριζον τὸν ἁμαρτάνοντα ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν Ἁγίων Μυστηρίων μόνον, ὁποὺ τὸν ἐσυνεχώριζε μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐσυμπροσεύχετο· ἢ ἀφώριζον αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ συναναστροφὴν αὐτῶν, καθὼς τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου· ἢ τελευταῖον ἀφώριζον τὸν κληρικὸν, ὅταν ἡμάρτανεν, ἀπὸ τοὺς συγκληρικούς του· οἷον Ἀρχιερέα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς· Πρεσβύτερον ἀπὸ τοὺς Πρεσβυτέρους· καὶ Διάκονον ἀπὸ Διακόνους· καὶ ὅρα τὸν ι'. Ἀποστολικὸν Κανόνα τοῦ Κανονικοῦ Ῥωμαϊκοῦ· ποιοῦτος πρέπει νὰ γίνεται καὶ πόρα ὁ ἀφορισμὸς ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀρχιερεῖς, διὰ νὰ προξενῇ ὠφέλειαν καὶ διόρθωσιν εἰς τοὺς ἀφωρισμένους, ἤτοι μὲ τὴν ἀκοινωνησίαν τῶν Ἁγίων Μυστηρίων, καὶ μὲ τὸν ἐξωκλησιασμόν· καὶ ὄχι μὲ τὸν ἀφορισμόν, ὁποὺ μὲ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Ἁγίαν καὶ Ὁμοουσίαν Τριάδα, καὶ μὲ τὸ ἐπιτίμιον τοῦ νὰ μένῃ ὁ ἀφωρισθεὶς καὶ μετὰ θάνατον ἄλυπος καὶ ἀσυγχώρητος, καθὼς σωνηθίζεται νὰ γράφεται τὴν σήμερον ὁ ἀφορισμός· ὁ ἀφορισμὸς γὰρ οὔτως οὐδὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ ἀνάθεμα. Λέγει δὲ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι οἱ πρωτινοὶ Χριστιανοὶ δὲν νομίζεν μέγα κακὸν τὸ νὰ μὴ σωναναστρέφωνται μὲ τοὺς κακούς· καὶ ὅτι προξενεῖ μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τοὺς κακούς, τὸ νὰ μὴ συναναστρέφωνται αὐτοὺς οἱ Χριστιανοὶ, τόσον ὁποὺ ὁ ἐν Κορίνθῳ πορνεύσας, διατὶ ἐχωρίσθη ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἔπως ὠφελήθη, καὶ οὕτως ἐσυσάλθη, ὥστε ὁποὺ εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ αὐτόν· „ἀρκετὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπι„τιμία αὕτη". (β'. Κορινθ. β'. 6.)

Digitized by Google

16. „ Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης (1) δώη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διαπαντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ “.

Πανταχῦ εἰς κάθε μέρος τῶν Ἐπιστολῶν του, μαζὶ μὲ τὰς νουθεσίας καὶ συμβουλὰς θέττει ὁ Παῦλος καὶ τὰς εὐχάς· καὶ καθὼς ἐπαίω εἰς τὰ κεκλεισμένα, καὶ ἀποθησαυρισμένα ἀργύρια, ἢ ἄλλα πολύτιμα πράγματα, βάλλουσιν οἱ ἄνθρωποι σφραγίδας, καὶ σημεῖα, καὶ βύλλας· ἔτζι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπαίω εἰς τὰς χρυσᾶς, καὶ πολυτίμους συμβουλὰς καὶ διδασκαλίας ὁπῦ δίδει εἰς τὰς Χερσιανὰς, βάλλει καὶ τὰς πρὸς Θεὸν εὐχὰς, ὡσὰν σφραγίδας τῶν λεγομένων· τέτε χάριν καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ γίνωνται εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μάχαις, καὶ λογοτερβαῖς ἀπὸ τὰς ἀφορμὰς ὁπῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καθ' ὅ,τι, οἱ μὲν ἀργοὶ χωριζόμενοι ἀπὸ τὴν σωσπαστροφὴν τῶν Χερσιανῶν, ἐγίνοντο σκληρότεροι, οἱ δὲ δουλεύοντες καὶ ἔχοντες τὸν τρόπον, δὲν ἔδιδον πλέον εἰς τὰς ἀργὰς μὲ προθυμίαν καὶ ὄρεξιν· διὰ τῦτο μὲ δίκαιον τρόπον εὔχεται εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χερσιανὰς ὁ Ἀπόστολος νὰ ἔχουν εἰρήνην παύτοτε· ἐπειδὴ τῦτο εἶναι ὅλον τὸ ζητούμενον, δηλαδὴ τὸ νὰ ἔχουν οἱ Χερσιανοὶ τὴν εἰρήνην παύτοτε, καὶ εἰς κάθε τρόπον· ὥστε ὁπῦ νὰ μὴν ἔχουν ἀφορμὴν νὰ σκανδαλισθοῦν ἀπὸ κανένα μέρος, μήτε ἀπὸ λόγον, μήτε ἀπὸ ἔργον· ἐπειδὴ ἔτζι, λέγει, εἰρηνεύοντες, ὦ Χερσιανοὶ, θέλετε διορθώσετε καὶ τὰς ἀργὰς, εὐκόλως, καὶ χωρὶς δυσκολίαν· δι' ὅ,τι κανένα πρᾶγμα δὲν μᾶς βοηθεῖ πόσον εἰς τὸ νὰ καταρθώσωμεν ἐκεῖνα ὁπῦ θέλομεν, καὶ εἰς τὸ νὰ διορθώσωμεν ἀδελφόν, ὡσὰν τὸ εἰρηνικὸν καὶ ἀπάραχον, καὶ ὡσὰν τὸ νὰ μὴ φανώμεθα πῶς ἐπιτιμῶμεν καὶ ἐλέγχομεν μὲ ἔχθραν τὰς ἁμαρτάνοντας ἀδελφύς μας.

„ Ὁ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν “.

Τὴν αὐτὴν εὐχὴν, ὁπῦ κάμνει ὁ Παῦλος ἐδῶ, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπεσχέθη εἰς τὰς μαθητάς του λέγων· „ Καὶ ἰδὲ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας “. (Ματθ. κή. 20.) Δι' ὅ,τι ἐκεῖ ὁ Κύριος, λέγει, ἦναι μὲ ἐσᾶς ὅλους, Χερσιανοὶ, ἤγουν καὶ μὲ τὰς ἀργὰς, καὶ μὲ τὰς δουλεύοντας, βέβαια καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ θέλει ἔλθουν εἰς ἐσᾶς· ὁ γὰρ Κύριος, καὶ τὰς ἀργὰς θέλει διορθώσει, καὶ τὰς δουλεύοντας θέλει σπείξει.

17. „ Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου “.

Ἀσπασμὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν εὐχὴν, ὁπῦ εἶπεν ἀνωτέρω (2)· διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ὅταν ἔμελλε νὰ γράψῃ ἰδιοχείρως τὸν ἓν μέρους του χαιρετισμὸν, καὶ αὐτὸς ὁ χαιρετισμός του ἦτον μὲ πνευματικὸν κέρδος καὶ εὐχὴν, καὶ δὲν ἦτον ἁπλῶς σῦα μόνον σημάδι φιλίας.

„ Ὃ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· ὕτω γράφω “.

Διὰ νὰ μὴ νοθεύωνται καὶ παραγραφίζωνται, λέγει, ἡ Ἐπιστολαῖς μου ἀπὸ μερικὺς πλάνους καὶ ἀπατεῶνας· (τῦτο γὰρ ἔκαμναν πολλοὶ, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.) διὰ τῦτο ἐδῶ τὰς ὑπογράφω μὲ τὸ ἴδιόν μου χέρι· καὶ τῦτο εἶναι σημεῖον ἀληθινὸν καὶ γνώρισμα εἰς κάθε μίαν Ἐπιστολήν· εἶπε δὲ εἰς κάθε μίαν Ἐπιστολήν, ἤτοι εἰς κάθε Ἐπιστολὴν, ὁπῦ μέλλω ἴσως νὰ πέμψω εἰς ἐσᾶς, ἢ καὶ εἰς κάθε ἄλλην ἁπλῶς, τὴν ὁποίαν στέλλω πρὸς ἄλλους.

18. „ Ἡ

(1) Διατί ὁ Θεὸς λέγεται Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δ'. Κεφ. Στίχ. 9. τῆς πρὸς Φιλιππησίους, καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀσπασμὸν ὀνομάζει τὴν ἐν τῷ τέλει κατευχὴν εὐλογίαν, ἥτις φαίνεται νὰ ἦναι τὸ „ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ „ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν “· λέγει γὰρ ἀκολούθως ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος τοῦτο ἑρμηνεύων· „ τοῦτο δὲ φορτικὸν „ ἦθος διὰ τὰς πεπλασμένας ἐπιστολὰς περιφέρειν πολλῶν „ τοὺς, διδάσκων ἐπιζητεῖν αὐτοῦ τὸν ὑπογραφὴν· τοῦ „ γὰρ φησι τῶν ἐμῶν ἐπιστολῶν σημεῖον· ἐν πάσῃ „ γὰρ ἐπιστολῇ τὸν ἀσπασμὸν ἐγὼ γράφω. Μανθάνο„ μεν τοίνυν ἐντεῦθεν, ὡς τὸ „ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου „ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν· ἀμήν· ἀντὶ τοῦ „ ἐρρῶσθαί σε γράφειν οὕτω “ (ὁ θεῖος Ἀπόστολος.)

Digitized by Google

18. „Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. „Ἀμήν".

Ἀπὸ τὴν χάριν ἄρχισεν ὁ Ἀπόστολος τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ πάλιν μὲ τὴν χάριν κάμνει τὸ τέλος αὐτῆς, περιλαμβάνων καὶ ἀσφαλιζόμενος ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ λόγια, καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη, ὡσὰν ἀπὸ δύω δυνατὰ καὶ μεγάλα τειχία, ἤτοι καὶ θεμέλια βάλλοντας εἰς αὐτὴν τρεῖς, καὶ σκέπασμα καὶ ὀροφὴν ἀσφαλῆ· διὸ, τι αὐτὸς, λέγει, ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἦναι μὲ ἐσᾶς Χριστιανοὶ, ἡ ὁποία σᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, αὐτὴ θέλει παραβλέψει ὅλας τὰς ἀσθενείας σας, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τῆς θείας χάριτος ἴδιον, τὸ νὰ παραβλέπῃ τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων· θέλει δὲ εἶναι ἡ χάρις τοῦ Κυρίου μὲ ἐσᾶς, αὐτὸς καὶ ἐσεῖς δὲν τὴν διώξετε ἀπὸ τὰς ψυχάς σας μὲ τὰς πονηρίας καὶ μισαδελφίας, καὶ μὲ τὰς ἄλλας σας ἁμαρτίας· διὰ τὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ εἰς ψυχὰς καλοπροαιρέτους, καὶ εἰς ψυχὰς ὁποῦ ἔχουν ἁπλότητα καὶ φιλαδελφίαν. Ἄμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀναγινώσκοντες νὰ ἀποκτήσωμεν τοιαύτας καλοπροαιρέτους ψυχὰς, καὶ δείχνοντες φιλαδελφίαν, καὶ τὰς ἁμαρταίνοντας νουθετοῦντες ὡς ἀδελφούς μας, καὶ μὲ ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους τὴν διόρθωσιν αὐτῶν μετὰ εἰρήνης οἰκονομοῦντες, νὰ φυλαχθῶμεν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις οἰκειοποιήθη ἡμᾶς, καὶ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτε Ἀρχιεπισκόπε Βυλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρώτην πρὸς Τιμόθεον τῦ Ἀποστόλε Παύλε Ἐπιστολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης Ἐπιστολῆς (1), κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ὁ Τιμόθεος ἦτις ἦτον σῶας ἀπὸ τὺς πλέον γνησίυς καὶ δυδοκίμυς μαθητὰς τῦ Ἀποστόλε Παύλε· καὶ τόσον ἦτον προσκολλημένος εἰς τὸν ἀγάπην τῦ διδασκάλε τε, ὥστε ὁπῦ ἔσερξε νὰ τὸν περιτέμῃ ὁ Παῦλος δι' οἰκονομίαν· ὁ Παῦλος, λέγω, ἐκεῖνος, ὁ κηρύττων εἰς τὺς ἄλλυς νὰ μὴ περιτέμνωνται, καὶ ὁ διὰ τὴν περιτομὴν αὐτὸς εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον (2). Περὶ τῦ Τιμοθέε λοιπὸν πολλὰ ἐγκώμια μαρτυρεῖ ὁ Θεῖος Ἀπόστολος εἰς πολλὰ μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τε (3), καὶ εἰς τῦτον γράφει καὶ τὴν παρῦσαν Ἐπιστολὴν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπε ἐχρημάτισε πρῶτος Ἐπίσκοπος ὁ Τιμόθεος, ἦτον τινὲς Χριστιανοὶ ἰουδαΐζοντες, οἵτινες ἐπεχείρυν νὰ πλανῦν τὺς ἁπλυστέρυς, κηρύττοντες, ὅτι πρέπει νὰ φυλάττυν τὸν παλαιὸν νόμον· ὅθεν ὁ μέγας Παῦλος ἐν-

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μιλήτιον, ἐπὶ χ. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τῦ Κυρίυ. Τόμ. ά. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.

(2) Ὅρα εἰς τὸ ις'. Κεφάλ. τῶν Πράξεων στίχ. 2. ὅπε λέγεται· „Τιμόθεος ὑός γυναικός τινος Ἰουδαίας „πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, ὃς ἐμαρτυρῆτο ὑπὸ τῶν „ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν... τῦτον ἠθέλησεν ὁ „Παῦλος συν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν „αὐτὸν, διὰ τὺς Ἰουδαίυς τὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκεί„νοις· ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτῦ, ὅτι Ἕλ„λην ὑπῆρχε.

(3) Ὅθεν εἰς μὲν τὺς Φιλιππησίυς γράφει περὶ τῦ Τιμοθέε· „τὸν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι „ὡς πατρὶ τέκνον, σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ Εὐαγ„γέλιον“· (Φιλιππ. β'. 22.) εἰς δὲ τὺς Κορινθίυς· „ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ἐστί μοι τέκνον ἀ„γαπητὸν, καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ“. (ά. Κορινθ. δ'. 17.) Καὶ πάλιν· „βλέπετε μή τις αὐτὸν ἐξουθενήσῃ· τὸ „γὰρ ἔργον Κυρίυ ἐργάζεται ὡς κἀγώ“. (Αὐτόθ. ις'. 11.) Καὶ πρὸς Ἑβραίυς δὲ περὶ αὐτοῦ ἔγραφε· „γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον“. (Ἑβρ. ιγ'. 23.) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι· „καὶ „τὰ νῦν γενόμενα θαύματα, δείκνυσιν αὐτῦ τὴν παρ„ρησίαν“. (ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.) Θαύματα δὲ ἴσως λέγει ὁ Χρυσορρήμων, τὰ γενόμενα διὰ τῆς λιψάνυ τῦ Ἀποστόλυ Τιμοθέε, τὸ ὁποῖον τότε διῃρίσκετο ἐν Κωνσταντινυπόλει ἐν τῷ Ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, μετακομισθὲν ἀπὸ τὴν Ἔφεσον εἰς Κωνσταντινύπολιν, προσέξει τῦ Βασιλέως Κωνσταντίυ, διὰ Ἀρτεμίαν τὴν μεγάλην Δυκὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Μάρτυρος.

Digitized by Google

ἐνθυμίζει τὸν Τιμόθεον, ὁπῶ ἤξδυρε τὼ εἰς Χεισὸν πίσιν, ϗ διδάσκει αὐτὸν περὶ τῶ νόμυ, παραγγέλλωντάς τυ νὰ ἐμποδίζῃ ἐκείνυς ὁπού λαλῶν ἔξω ἀπὸ τὼ ὀρθὼ διδασκαλίαν, ϗὴ νὰ τὰς ἐπιτιμᾷ· ἐπειδὴ ϗὴ αὐτὸς ὁ Παῦλος παρέδωκεν εἰς τὸν Σατανᾶν τὸν Ὑμεναῖον, ϗὴ τὸν Ἀλέξανδρον, διὰ νὰ μάθυν νὰ μὴ βλασφημῶν. Ἀφ' ὧ δὲ παῦτα τὸν ἐνθύμισε, διατάσει εἰς αὐτὸν ϗ κανόνας τινὰς Ἐκκλησιασικύς. α'. Περὶ προσδυχῆς, πῶς, ϗ πῶ, ϗὴ διὰ ποίυς πρέπει νὰ προσδύχωνται οἱ Χεισιανοί. β'. Ὅτι πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ σιωπῶν εἰς τὼ Ἐκκλησίαν, ϗ νὰ μὴ διδάσκυν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μανθάνυσι. γ'. Ποῖοι, ϗ πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι, ϗ Πρεσβύτεροι, ϗ Διάκονοι. δ'. Ἀπὸ πόσυς χρόνυς πρέπει νὰ συναριθμῶνται αἱ χῆραι εἰς τὸ χρηικὸν πάγμα τῆς Ἐκκλησίας, ϗ ποίαις πρέπει νὰ εἶναι. ε'. Ὅτι οἱ νεώτεροι πρέπει νὰ φυλάττων σωφροσώλω, ϗ νὰ ὑπανδρεύωνται καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶν αἰσχρῶς. ς'. Ὅτι πρέπει νὰ παραγγέλλῃ εἰς τὰς πλυσίυς νὰ μὴ ὑψηλοφρονῶν, μηδὲ νὰ ἐλπίζων εἰς τὸν πλοῦτόν τυς. ζ'. Παρακινεῖ αὐτὸν νὰ μὴ πίνῃ πλέον νερὸν, ϗ νὰ προσέχῃ εἰς τὼ διδασκαλίαν· ἐπειδὴ θέλων ἔλθων καιροὶ νὰ ἀποσατήσων μερικοὶ ἀπὸ τὼ πίσιν. η'. Διδάσκει αὐτὸν, ὅτι τὰ φαγητὰ, εἶνι καθαρὰ, ϗ ὅτι πρέπει νὰ ἀποσρέφεται τὰς φιλονεικίας ϗ ζητήματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰς τὰ ὁποῖα τινὲς καυχώμενοι, ἀθέτησαν τὼ πίσιν. Καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον διδάξας αὐτὸν πῶς πρέπει νὰ ἄρχῃ ϗὴ νὰ διατάσεται εἰς τὸν λαόν τυ, τελειόνει τὼ Ἐπισολώ. Ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, διὰ τί ὁ Παῦλος δὲν ἔγραψεν Ἐπισολὼ ὔτε εἰς τὸν Σίλαν, ὔτε εἰς τὸν Βαρνάβαν, ὔτε εἰς τὸν Κλήμεντα, ὔτε εἰς τὸν Λυκᾶν, ὔτε εἰς ἄλλον κάνενα ἀπὸ ἐκείνυς, ὁπῶ ἠρείσκοντο μαζί τυ εἰς τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν Τιμόθεον ϗ τὸν Τίτον; Εἰς λύσιν τῆς ἀποριᾶς παύτης ἤθελεν εἰπῆ τινας, ὅτι ἐκείνους μὲν, εἶχεν ἀκόμη μαζί τυ ὁ Παῦλος περιπατῶντας· εἰς τύτυς δὲ, ἦγεν εἰς τὸν Τιμόθεον, ϗ τὸν Τίτον, ἐνεχείρισεν Ἐκκλησίας ϗὴ Ἐπαρχίας· ὅθεν εἶχε χρείαν νὰ γράφῃ εἰς αὐτὺς ἐκεῖνα, ὁπῶ ἔπρεπε νὰ πράττων, ϗὴ νὰ τὺς παρηγορῇ μὲ τὰς Ἐπισολάς τυ. Εἰδὲ ϗ ἀκόμη ἀπορεῖς, ὦ ἀναγνῶσα, διὰ τί δὲν ἔκαμε τελείυς εἰς κάθε σοφίαν ὁ Παῦλος τὺς δύω Ἀποσόλυς τύτυς, ἀλλὰ ἀφ' ὧ ἐνεπίσευσεν εἰς αὐτὺς προσασίαν λαῶν, πάλιν γράφει ϗὴ τὺς καπαρτίζει; εἰς τῦτό σοι ἀποκρινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι κάνένας δὲν εἶναι τέλειος, ἀλλὰ κᾶν ϗ διδάσκαλος κατασαθῇ τινας, πάλιν χρείαν ἔχει νὰ ὁδηγῆται εἰς πολλὰ ἀπὸ τὺς τελειοτέρυς. Καὶ ἄλλως δὲ, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία, ϗ ὁ λαὸς τῦ Χεισῦ τότε νεωσὶ ἐσυσήθη, δὲν ἦτον εὔκολον εἰς τὸν Ἐπίσκοπον νὰ διατάσῃ, ϗὴ νὰ ἐντυπόνῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χεισιανῶν ὅλα διὰ μέσυ τῆς ζώσης αὐτῦ φωνῆς ϗ διδασκαλίας· ἔπειτα σοχάσυ ϗ ὅλω τὼ διδασκαλίαν τῆς πρὸς Τιμόθεον Ἐπισολῆς παύτης, πῶς δὲν εἶναι τοιαύτη παραμικρὰ, ὁπῶ νὰ ἁρμόζῃ εἰς μαθητὰς ϗ ποιμαινομένυς, ἀλλὰ τοιαύτη μεγαλοπρεπὴς, ὁπῶ ἁρμόζει εἰς διδάσκαλον ϗ ποιμένα (1).

ΕΡ-

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπισολὴ αὕτη, πέμπτη εἶναι ϗὴ τὰς πρὸς Κορινθίυς δύω, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Ἐπισολῶν τῦ Παύλυ. κατὰ τὼ τάξιν ϗ τὰς χρόνυς, καθ' ὃς ἔγραψε τὰς Ἐπισολάς τυ ὁ Παῦλος, μετὰ τὰς πρὸς Θεσσαλονικῆς δύω,

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ Α'. ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ Σωτῆρος „ἡμῶν".

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ἐπειδὴ μέλλει ὁ Παῦλος νὰ δώσῃ νομοθεσίας, καὶ διατάξεις εἰς τὸν Τιμόθεον, πρέπει χάριν διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον τοῦ ἀξιόπιστον, ἀναπηρύττει τὸν ἑαυτόν του Ἀπόστολον, διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ ὡσαὐτὰ νὰ τοῦ λέγῃ· ἐγὼ δὲν θέλω λαλήσω ἀπὸ λόγου μου, ἀλλὰ θέλω εἰπῶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ με ἀπέστειλε διὰ νὰ κηρύττω· ὥστε βλέπε σὺ ὦ Τιμόθεε, νὰ μὴ τὰ παρακούσῃς· ἐπειδὴ δὲ μεγάλον ἦτον τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀποστόλου, διὰ νὰ μὴ φανῇ πῶς ὑπερηφανεύεται εἰς αὐτὸ, ἀκολούθως λέγει „κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ". ἐγὼ, λέγει, δὲν ἥρπασα ἀπὸ λόγου μου τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλὰ χρέος μου ἀπαραίτητον εἶναι, καὶ φρόσαγμα τελειόνω θεϊκόν· διὸ, τι τὸ, κατ' ἐπιταγὴν, τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ, εἶναι πλέον δραστικώτερον, ἀπὸ τὸ, κλητὸς, ὁποῦ λέγει εἰς ἄλλας Ἐπιστολάς του· „Παῦλος „κλητὸς Ἀπόστολος" · (Ρωμ. ά. 1.) δὲν φαίνεται δὲ εἰς καμμία μέρος τῶν Γραφῶν νὰ προσάζει ὁ Πατὴρ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ εἶπεν εἰς αὐτόν· „Πορεύου, ὅτι „ἐγὼ εἰς Ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε". (Πράξ. κβ'. 21.) Καὶ πάλιν „μὴ φοβοῦ Παῦλε, „Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι" (Πράξ. κζ'. 27.) ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶπε περὶ τοῦ Παύλου· „ἀφορίσατε δή μοι τόν τε Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέ„κλημαι αὐτούς" · (Πράξ. ιγ'. 2.) ἀλλ' ὅμως τὰ προσάγματα τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος, αὐτὰ εἶναι προσάγματα κοινὰ καὶ τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν ὁμοουσιότητα αὐτῶν καὶ ὁμοτιμίαν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια γίνεται φανερόν.

„Καὶ Κυρίου Ἰησοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ἡ προσαγὴ ἡ πρὸς τὸν Παῦλον, εἶναι κοινὴ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ; βλέπε δὲ, καὶ πῶς ὁ μὲν Δαβὶδ εἶπε περὶ τοῦ Πατρὸς, „ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν „περάτων τῆς γῆς" · (Ψαλμ. ξδ'. 6.) καὶ ὁ Παῦλος ὅπως λέγει τὸ ἴδιον εἰς ἄλλο μέρος· „ὅτι ἠλπίσαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι" · (ά. Τιμόθ. δ'. 10.) τώρα δὲ ἐδῶ, ὀνομάζει ὁ αὐτὸς Παῦλος τὸν Χριστὸν, ἐλπίδα ἡμῶν, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ὅλα τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τοῦ Πατρὸς, καθ' ὃ Θεὸς, εἶναι κοινὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ· ἐν καιρῷ δὲ τοῦ πρέποντι ἔβαλεν ὁ Παῦλος καὶ τὰς ἐπωνυμίας ταύτας, τὴν μὲν, τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὸν Πατέρα, τὴν δὲ, τῆς ἐλπίδος, εἰς τὸν Υἱόν· διότι, ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν παλαίει μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ πειρασμοὺς (διὸ, τι ὁ πόλεμος ὅλος τοῦ διαβόλου καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ ἀσεβῶν, ἐναντίον τοῦ διδασκάλου, καὶ τοῦ ποιμνίου γίνεται· ἵνα, ὅταν ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν ἀποκάμῃ καὶ νικηθῇ, εὐκολώτερα πέσουν καὶ νικηθοῦν καὶ ὅλοι οἱ μαθηταὶ καὶ τὸ ποί-

μιόντε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Παπάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ „πρόβατα".) (Ζαχ. ιγ'. 7.) Διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ τὸν διδάσκαλον, καὶ ποιμένα Τιμόθεον, καὶ τὸ λέγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι διὰ τὲς πειρασμὲς ὦ Τιμόθεε, ἐπειδὴ καὶ ἔχομεν Σωτῆρα, ὄχι ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος ὀγλίγωρα θέλει μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τὲς κινδύνες, καὶ πειρασμές· ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν σωθῶμεν ὀγλίγωρα ἀπὸ τὲς κινδύνες αὐτὲς, ὅμως πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὰ χρηςότερα· διὰ τὶ ἡ ἐλπίς μας εἶναι ἀκαταίσχυντος, ἤτις ἐςὶν ὁ Χριςός· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κατὰ δύω τρόπες παρηγορέμεθα, καὶ δυναμεθα νὰ ὑποφέρωμεν τὲς κινδύνες, ἢ διὰ τὶ ὀγλίγωρα ἀπὸ αὐτὲς λυτρωνόμεθα πραγματικῶς, ἢ διὰ τὶ ἔχομεν ἐλπίδας καλὰς νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτὲς εἰς τὸ μέλλον.

2. „Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίςει".

Τυτέςιν, ἐγὼ λέγω εἰς ἐσένα τὸν Τιμόθεον, τὸν διὰ πίςεως γενηθέντα υἱόν μου, ὅτι νὰ ἦναι χάρις ἔλεος καὶ εἰρήνη, δι' ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις ἐδῶ, εἶναι αὐτὴ τῆς διὰ, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγει τὸ αὐτὸ καθαρώτερα· „διὰ τὸ Εὐαγγέλιόν ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέ„νησα"· (α'. Κορ. δ'. 15.) (1) ἐγκωμιάζοντας δὲ τὸν Τιμόθεον, δὲν τὸν ὠνόμασε μόνον τέκνον τε, ἀλλὰ καὶ γνήσιον· γνήσιον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει κατὰ δύω τρόπες, καὶ διὰ τὶ ὁ Τιμόθεος ἔσωζε τὴν πρὸς τὸν Παῦλον ὁμοιότητα περισσότερον ἀπὸ τὲς λοιπὲς μαθητάς τε, καὶ διὰ τὶ ὁ Παῦλος ἠγάπα γνησίως τὸν Τιμόθεον· σοφώτατα δὲ ἔβαλε τὸ „ἐν πίςει" διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν πίςιν ταύτην· δι' ὅ,τι ἀπίσω, λέγει, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ἔδειξας εἰς τὴν ἀρχὴν πόσην πολλὴν πίςιν, ὥςε ὅπε διὰ μέσε αὐτῆς ἔγινες υἱὸς γνήσιος ἐδικός με, πολλῷ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἁρματωθῇς μὲ τὴν πίςιν αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ νικᾶσαι, μηδὲ νὰ παράτησαι ἀπὸ τὲς πειρασμές; ἐπειδὴ τέτο εἶναι ἴδιον τῆς σερεᾶς πίςεως, τὸ νὰ θαρρῇ διὰ τὰ μέλλοντα, ἤγεν πῶς ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὲς πειρασμὲς, καὶ ἀκολέθως νὰ μὴ καταπίπτῃ.

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη".

Εἰς κάμσα ἄλλο μέρος ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν Ἐπιςολῶν τε δὲν ἔβαλε ὁ Παῦλος τὸ ἔλεος, παρὰ μόνον ἐδῶ· ἐποίησε δὲ τέτο διὰ δύω αἴτια, σῦα μὲν διὰ νὰ δείχνῃ περισσότερον τὸ πνευματικόν τε τέκνον, τὸν Τιμόθεον δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πολλὴν φιλοσοργίαν ὁπε εἶχε πρὸς αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, καθὼς τρέμει καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸ τέκνον τε, δι' ὃ καὶ τὸν ἐπρόσαζε νὰ ἐπιμελῆται τὸν σόμαχόν τε, καὶ νὰ μὴ πίνῃ νερόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ποιμένες τε λαε, χρειάζονται ἔλεος περισσότερον, ἀπὸ τὲς ἄλλες κοινολαΐτας ἀνθρώπες (2).

„Ἀπὸ Θεε Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίε Ἰησε Χριςε τε Κυρίε ἡμῶν".

Πάλιν καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον· δι' ὅ,τι αὖ ἦναι, λέγει, ὁ Θεὸς Πατήρ μας, φανερὸν ὅτι φροντίζει καὶ προνοεῖται ἡμᾶς ὡσὰν τέκνα τε, λοιπὸν καὶ θέλει μας ἐλεήσει, καὶ θέλει δώσῃ τὴν χάριν τε εἰς ἡμᾶς, ὥςε ὅπε ὅλοι ἡμεῖς νὰ εὑρεθῶμεν κεχαρισμένοι κοντὰ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην ἀπὸ τὲς ἐχθρές μας.

3. „Κα-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγει· „Ἄγαν „ἁρμοδίως τῷ σχετικῷ ὀνόματι τὴν πίςιν σωιζθύσε· „ἐγγὰρ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ πίςις υἱὸν ἀπηργάσατο· πεπι„σθυκὼς γὰρ τῷ θείῳ κηρύγματι, πατέρα καλὴν ἠ„ξιώθη τὸν θεῖον Ἀπόσολον.

(2) Περὶ τέτε, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ α'. Κεφ. Στίχ. 3. τῆς α'. πρὸς Κορινθ. τὸ αὐτὸ γὰρ ὕφος ἐναι καὶ ἐκεῖσε ἐν τῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ ἐν τῷ παρόντι, χάρις, ἔλεος καὶ εἰρήνη, ἤγεν ἐγὼ ὁ Παῦλος λέγω σοὶ τῷ Τιμοθέῳ, ὅτι νὰ ἦναι χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη εἰς ἐσένα, ἀντὶ τὰ, χαίρειν σε, ἀσπάζομαί σε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ προγράφωμεν τώρα εἰς ταῖς ἐπιςολάς.

Digitized by Google

3. „ Καθὼς παρεκάλεσάσε πρόσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορδόμενος εἰς „ Μακεδονίαν ".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶσα, τὸν πράπτα τὸ μακαρίε Παύλε ϗ ἐπιείκειαν, πῶς μεταχειρίζεται λόγια πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διδασκάλε, ἀλλὰ υἱὸς ἱκέτε ϗὶ παρακαλεσὸ· οὐ γὰρ εἶπε, καθώς σε ἐπρόσαξα, ἀλλὰ καθώς σε παρεκάλεσα· δι ὅ, τι τοιαύτῳ γλυκολογίαν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται οἱ διδάσκαλοι, εἰς τὰς γνησίας ϗὶ ἠγαπημένας αὐτῶν μαθητάς· εἰς δὲ τοὺς διεφθαρμένους, ϗὶ μὴ γνησίους μαθητάς των, πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται ἄλλα λόγια, ἐλεγκτικὰ δηλαδὴ, ϗὶ αὐσηρά. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐπειδὴ ἡ Ἐπιστολὴ, ὁποῦ ἔστειλε πρὸς Ἐφεσίους, δὲν ἦτον ἀρκετὴ νὰ τοὺς διορθώσῃ· διότι οἱ ἄνθρωποι σωνειθίζουν νὰ φέρωνται καταφρονητικῶς πρὸς τὰ ἄψυχα γράμματα, ϗὶ τὰς Ἐπιστολάς, ἴσως δὲ ϗὶ παρεκάλεσεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, πρὸ τοῦ νὰ στείλῃ ἀκόμη τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τὰς Ἐφεσίους. Ζήτημα δὲ ϗ ἀπορία εἶναι, ἂν μὲ τὸ παρακάλεσμα αὐτὸ, ὁπῦ ἔκαμεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, τὸν ἐνίδρυσε ϗὶ τὸν ἐθρόνισε διὰ νὰ ἦναι Ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσε· ϗὶ φαίνεται, ὅτι τῦτο ὁμοιάζει νὰ ἦναι· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

„ Ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν ".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, ἵνα παρακαλέσῃς, ἀλλ' ἵνα παραγγείλῃς, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐσηρότερον· διὰ ἐφανέρωσε δὲ κατ' ὄνομα ἐκείνους ὁποῦ ἑτεροδιδασκάλε, διὰ νὰ μὴ κάμῃ αὐτοὺς μὲ τὸν ἔλεγχον πλέον αἰσχυνηρούς· ἑτεροδιδασκαλεῖν δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἐμβάζῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν ϗὶ ἀληθῆ διδασκαλίαν τῦ Εὐαγγελίου, ἄλλας ψεύδεις ϗ πεπλανημένας διδαχάς· δι ὅ, τι ἦτον μερικοὶ ψευδαπόστολοι ἀπὸ τὸς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐδίδασκον τὰ τῦ νόμου διὰ φιλοδοξίαν, ϗὶ διὰ νὰ θέλουν νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι.

4. „ Μηδὲ προσέχειν μύθοις ".

Μύθυς ἐδῶ δὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν παλαιὸν νόμον· ἄπαγε! ἀλλὰ τὰς παραπηρήσεις τὰς Ἰουδαϊκὰς, ϗὶ τὰ νόθα ϗὶ κακόδοξα δόγματα (1).

„ Καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις ".

Οἱ ἐξ Ἰουδαίων ψευδαπόστολοι ἀριθμῦσαν πάππυς, ϗὶ προπάππυς τῆς γενεᾶς των, διὰ νὰ λαμβάνεν ἐκ τέτε δόξαν ϗὶ τιμὴν, πῶς ἔχεν τοιῦτες παλαιὺς προγόνυς· ἀπεράντυς δὲ τὰς γενεαλογίας τῦτων ὠνόμασεν, ἢ διὰ τὶ ἡ γενεαῖς αὐτῶν ἀνέβαιναν εἰς πολλὺς παλαιὺς χρόνυς, ἢ διὰ τὶ αὐταῖς δὲν εἶχον κάνενα πέρας ϗὶ τέλος χρήσιμον, ἢ εὐκολοσύνοπτον εἰς τὸν νῦν, ἀλλὰ ἦτον δυσκολοπερίληπταις ϗὶ πολύτροπαις (2). Ἀκόλεθον δὲ εἶναι νὰ φανερόνῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς ϗὶ τὰς Ἑλληνας· τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἦτον ἴδιοι οἱ μῦθοι, ϗὶ αἱ γενεαλογίαι τῶν ψευδοθεῶν, ϗὶ ἡρώων τες· ὅ, τι λογῆς δηλαδὴ ἦτον αἱ γενεαλογίαι τῶν Πελοπιδῶν ἀπὸ τὸν Πέλοπος, ϗὶ τῶν Κεκροπιδῶν ἀπὸ τὸν Κέκροπος, ϗὶ ἄλλων ἄλλαι (3).

„ Αἵτι-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕτω φησί· „ μύθυς δὲ ἐκάλεσεν „ τὸν Νόμον διδασκαλίαν ἐκάλεσεν, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊ- „ κὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὑπ' αὐτῶν καλυμένην δευτέρωσιν ".

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πεισθέντες, ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὴν γνῶσιν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐφορέσφερον ζητήματά τινα εἰς τὰς ἐξ Ἐθνῶν πεισθέντας, ἐλέγχοντες μὲν αὐτὰς ὡς ἀμαθεῖς τῶν θείων λογίων, ἐπιχειροῦντες δὲ νὰ πείσωσιν αὐτὰς εἰς τὸ νὰ φυλάττωσι τὴν πολιτείαν τῦ νόμυ· αὐτοὶ δὲ ἀριθμων ϗὶ τὰς ἐκ τῦ Ἀβραὰμ ϗὶ Δαβὶδ γενεαλογίας, ἐρμηνεύοντες πάχα ἂν ὁ Χριστὸς ἀληθῶς ἐγεννήθη ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ σάρκα.

(3) Καὶ ὁ Κορέσσιος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρότερον μὲν ἐξήταζον τὰς γενεαλογίας, καθὼς φαίνεται εἰς τὰ βιβλία τῦ Ἔσδρα, ϗὶ τῦ Νεεμίε· διὰ τὶ ἐζήτων νὰ μάθων ἀπὸ ποίαν γενεὰν ἔχει νὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας, ἤτοι ὁ Χριστός· τώρα δὲ πλέον δὲν φροντίζων διὰ τὰς γενεαλογίας ταύτας, διὰ τὶ ἦλθεν ὁ Χριστός.

μιόντε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Παπάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ „πρόβατα".) (Ζαχ. ιγ'. 7.) Διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ τὸν διδάσκαλον, καὶ ποιμένα Τιμόθεον, καὶ τὸν λέγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι διὰ τοὺς πειρασμούς ὦ Τιμόθεε, ἐπειδὴ καὶ ἔχομεν Σωτῆρα, ὄχι ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος ὀγλίγωρα θέλει μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τοὺς κινδύνους, καὶ πειρασμούς· ἀλλὰ καὶ αὖ δὲν σωθῶμεν ὀγλίγωρα ἀπὸ τοὺς κινδύνους αὐτοὺς, ὅμως πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὰ χρηστότερα· διατί ἡ ἐλπίς μας εἶναι ἀκαταίσχυντος, ἤτις ἐστὶν ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κατὰ δύω τρόπους παρηγορέμεθα, καὶ δυνάμεθα νὰ ὑποφέρωμεν τοὺς κινδύνους, ἢ διατί ὀγλίγωρα ἀπὸ αὐτοὺς λυτρωνόμεθα πραγματικῶς, ἢ διατί ἔχομεν ἐλπίδας καλὰς νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ μέλλον.

2. „Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει".

Τουτέστιν, ἐγὼ λέγω εἰς ἐσένα τὸν Τιμόθεον, τὸν διὰ πίστεως γεννηθέντα ἐμόν μου, ὅτι νὰ ἦναι χάρις ἔλεος καὶ εἰρήνη, δι' ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις ἐδῶ, εἶναι αὐτὴ τῆς διατ, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγει τοῦτο καθαρώτερα· „διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέ„νησα"· (α'. Κορ. δ'. 15.) (1) ἐγκωμιάζοντας δὲ τὸν Τιμόθεον, δὲν τὸν ὠνόμασε μόνον τέκνον τε, ἀλλὰ καὶ γνήσιον· γνήσιον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει κατὰ δύω τρόπους, καὶ διατί ὁ Τιμόθεος ἔσωζε τὴν πρὸς τὸν Παῦλον ὁμοιότητα περισσότερον ἀπὸ τοὺς λοιποὺς μαθητάς τε, καὶ διατί ὁ Παῦλος ἠγάπα γνησίως τὸν Τιμόθεον· σοφώτατα δὲ ἔβαλε τὸ „ἐν πίστει" διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν πίστιν ταύτην· δι' ὅ,τι αἰσίως, λέγει, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ἔδειξας εἰς τὴν ἀρχὴν πίστιν πολλὴν πίστιν, ὥστε ὁπὸ διὰ μέσου αὐτῆς ἔγινες ὑὸς γνήσιος ἐδικός μας, πολλῷ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἁρματωθῇς μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ νικᾶσαι, μηδὲ νὰ παράτησαι ἀπὸ τοὺς πειρασμούς; ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς στερεᾶς πίστεως, τὸ νὰ θαρρῇ διὰ τὰ μέλλοντα, ἤγουν πῶς ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ καταπίπτῃ.

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη".

Εἰς κάμποσα ἄλλο μέρος ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν Ἐπιστολῶν τε δὲν ἔβαλεν ὁ Παῦλος τὸ ἔλεος, παρὰ μόνον ἐδῶ· ἐποίησε δὲ τοῦτο διὰ δύω αἴτια, σὰν μὲν διὰ νὰ θέχηθῇ περισσότερον τὸ πνευματικόν τε τέκνον, τὸν Τιμόθεον δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πολλὴν φιλοσοργίαν ὁπὸ εἶχε πρὸς αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, καθὼς τρέμει καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸ τέκνον τε, δι' ὃ καὶ τὸν ἐπρόσταζε νὰ ἐπιμελῆται τὸν σόμαχόν τε, καὶ νὰ μὴ πίνῃ νερόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ποιμένες τοῦ λαοῦ, χρειάζονται ἔλεος περισσότερον, ἀπὸ τοὺς ἄλλους κοινολαΐτας ἀνθρώπους (2).

„Ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν".

Πάλιν καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον· δι' ὅ,τι αὖ ἦναι, λέγει, ὁ Θεὸς Πατήρ μας, φανερὸν ὅτι φροντίζει καὶ προνοᾶται ἡμᾶς ὡσὰν τέκνα τε, λοιπὸν καὶ θέλει μας ἐλεήσει, καὶ θέλει δώσῃ τὴν χάριν τε εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὁπὸ ὅλοι ἡμεῖς νὰ εἴμεθα κεχαρισμένοι κοντὰ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην ἀπὸ τοὺς ἐχθρές μας.

3. „Κα-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγει· „Ἄγαν „ἁρμοδίως τῷ σχετικῷ ὀνόματι τὴν πίστιν σωίζθυξε· „οὐ γὰρ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ πίστις υἱὸν ἀπεργάσατο· πεπι„στευκὼς γὰρ τῷ θείῳ κηρύγματι, πατέρα καλὴν ἠ„ξιώθη τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

(2) Περὶ τοῦ, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ α'. Κεφ. Στίχ. 3. τῆς α'. πρὸς Κορινθ. τὸ αὐτὸ γὰρ ὕφος εἶναι καὶ ἐκεῖσε ἐν τῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ ἐν τῷ παρόντι, χάρις, ἔλεος καὶ εἰρήνη, ἤγουν ἐγὼ ὁ Παῦλος λέγω σοὶ τῷ Τιμοθέῳ, ὅτι νὰ ἦναι χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη εἰς ἐσένα, ἀντὶ τοῦ, χαριτῶ σε, ἀσπάζομαί σε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ προγράφωμεν τώρα εἰς τὰς ἐπιστολάς.

Digitized by Google

3. „ Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς „ Μακεδονίαν ".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, τὴν πρόνοιαν τῦ μακαρίυ Παύλυ καὶ ἐπιτήδειαν, πῶς μεταχειρίζεται λόγια πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διδασκάλυ, ἀλλὰ υἱὸς ἱκέτυ καὶ παρακαλεσῦ· οὐ γὰρ εἶπε, καθώς σε ἐπρόσταξα, ἀλλὰ καθώς σε παρεκάλεσα· διὸ, τι τοιαύτην γλυκολογίαν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται οἱ διδάσκαλοι, εἰς τὰς γνησίας καὶ ἠγαπημένας αὐτῶν μαθητάς· εἰς δὲ τοὺς διεφθαρμένους, καὶ μὴ γνησίους μαθητάς των, πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται ἄλλα λόγια, ἐλεγκτικὰ δηλαδὴ, καὶ αὐτηρά. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐπειδὴ ἡ Ἐπιστολὴ, ὁποῦ ἔστειλε πρὸς Ἐφεσίους, δὲν ἦτον ἀρκετὴ νὰ τοὺς διορθώσῃ· διότι οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ φέρωνται καταφρονητικῶς πρὸς τὰ ἄψυχα γράμματα, καὶ τὰς Ἐπιστολάς, ἴσως δὲ καὶ παρεκάλεσεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, πρὸ τοῦ νὰ στείλῃ ἀκόμη τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἐφεσίους. Ζήτημα δὲ καὶ ἀπορία εἶναι, ἂν μὲ τὸ παρακάλεσμα αὐτὸ, ὁπῦ ἔκαμεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, τὸν ἐνίδρυσε καὶ τὸν ἐθρόνισε διὰ νὰ ἦναι Ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσυ· καὶ φαίνεται, ὅτι τοῦτο ὁμοιάζει νὰ ἦναι· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

„ Ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν ".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, ἵνα παρακαλέσῃς, ἀλλ' ἵνα παραγγείλῃς, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτηρότερον· διὰ ἐφανέρωσε δὲ κατ' ὄνομα ἐκείνους ὁποῦ ἑτεροδιδασκάλυν, διὰ νὰ μὴ κάμῃ αὐτοὺς μὲ τὸν ἔλεγχον πλέον ἀναισχύντους· ἑτεροδιδασκαλεῖν δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἐμβάζῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθῆ διδασκαλίαν τῦ Εὐαγγελίου, ἄλλας ψευδεῖς καὶ πεπλανημένας διδαχάς· διὸ, τι ἦτον μερικοὶ ψευδαπόστολοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐδίδασκον τὰ τῦ νόμου διὰ φιλοδοξίαν, καὶ διὰ νὰ θέλουν νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι.

4. „ Μηδὲ προσέχειν μύθοις ".

Μύθυς ἐδῶ δὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν παλαιὸν νόμον· ἄπαγε! ἀλλὰ τὰς παραπτρήσεις τὰς Ἰουδαϊκὰς, καὶ τὰ νόθα καὶ κακόδοξα δόγματα (1).

„ Καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις ".

Οἱ ἐξ Ἰουδαίων ψευδαπόστολοι ἀριθμῦσαν πάππυς, καὶ προπάππυς τῆς γενεᾶς των, διὰ νὰ λαμβάνυν ἐκ τύτυ δόξαν καὶ τιμὴν, πῶς ἔχυν τοιύτυς παλαιοὺς προγόνυς· ἀπεράντυς δὲ τὰς γενεαλογίας τύτων ὠνόμασε, ἢ διὰ τὶ ἡ γενεαῖς αὐτῶν ἀνέβαιναν εἰς πολλὺς παλαιοὺς χρόνυς, ἢ διὰ τὶ αὐταῖς δὲν εἶχον κἀνένα πέρας καὶ τέλος χρήσιμον, ἢ εὐκολοσύνοπτον εἰς τὸν νῦν, ἀλλὰ ἦτον δυσκολοπερίληπταις καὶ πολύτροπαις (2). Ἀκόλυθον δὲ εἶναι νὰ φανερόνῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς καὶ τὰς Ἑλλήνας· τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἦτον ἴδιοι οἱ μῦθοι, καὶ αἱ γενεαλογίαι τῶν ψευδοθεῶν, καὶ ἡρώων τυς· ὅ, τι λογῆς δηλαδὴ ἦτον αἱ γενεαλογίαι τῶν Πελοπιδῶν ἀπὸ τὸν Πέλοπος, καὶ τῶν Κεκροπιδῶν ἀπὸ τὸν Κέκροπος, καὶ ἄλλων ἄλλαι (3).

„ Αἵτι-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕτω φησί· „ μύθυς δὲ τὰς τῶν „ τὸν Νόμυ διδασκαλίαν ἐκάλεσεν, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊ„ κὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὑπ' αὐτῶν κακυμενεύμενην δόγτερωσιν ".

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὑπερφαντάζομενοι διὰ τὴν γνῶσιν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐφόσφερον ζητήματά τινα εἰς τὰς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας, ἐλέγχοντες μὲν αὐτὰς ὡς ἀμαθεῖς τῶν θείων λογίων, ἐπιχειροῦντες δὲ νὰ πείσυν αὐτὰς εἰς τὸ νὰ φυλάττυν τὴν πολιτείαν τῦ νόμυ· αὐτοὶ δὲ ἀριθμυν καὶ τὰς ἐκ τῦ Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ γενεαλογίας, ἑρμηνεύοντες πάχα ἂν ὁ Χριστὸς ἀληθῶς ἐγεννήθη ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ σάρκα.

(3) Καὶ ὁ Κορέσσιος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρότερον μὲν ἐξέπαζον τὰς γενεαλογίας, καθὼς φαίνεται εἰς τὰ βιβλία τῦ Ἔσδρα, καὶ τῦ Νεεμίυ· διὰ τὶ ἐζήτων νὰ μάθυν ἀπὸ ποίαν γενεὰν ἔχει νὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας, ἤτοι ὁ Χριστός· τώρα δὲ πλέον δὲν φροντίζυν διὰ τὰς γενεαλογίας ταύτας, διὰ τὶ ἦλθεν ὁ Χριστός.

μιόντε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Παπάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ „πρόβατα".) (Ζαχ. ιγ'. 7.) Διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ τὸν διδάσκαλον, καὶ ποιμένα Τιμόθεον, καὶ τὸν λέγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι διὰ τοὺς πειρασμούς ὦ Τιμόθεε, ἐπειδὴ καὶ ἔχομεν Σωτῆρα, ὄχι ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος ὀγλίγωρα θέλει μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τοὺς κινδύνους, καὶ πειρασμούς· ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν σωθῶμεν ὀγλίγωρα ἀπὸ τοὺς κινδύνους αὐτοὺς, ὅμως πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὰ χρηστότερα· διὰ τί ἡ ἐλπίς μας εἶναι ἀκαταίσχυντος, ἤτις ἐστὶν ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κατὰ δύω τρόπους παρηγορούμεθα, καὶ δυνάμεθα νὰ ὑποφέρωμεν τοὺς κινδύνους, ἢ διὰ τί ὀγλίγωρα ἀπὸ αὐτοὺς λυτρωνόμεθα πραγματικῶς, ἢ διὰ τί ἔχομεν ἐλπίδας καλὰς νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ μέλλον.

2. „Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει".

Τουτέστιν, ἐγὼ λέγω εἰς ἐσένα τὸν Τιμόθεον, τὸν διὰ πίστεως γεννηθέντα ὑόν μου, ὅτι νὰ ἦναι χάρις ἔλεος καὶ εἰρήνη, δι' ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις ἐδῶ, εἶναι αὐτὴ τῆς διὰ, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγει τοῦτο καθαρώτερα· „διὰ τὸ Εὐαγγέλιόν ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέ„νησα"· (α'. Κορ. δ'. 15.) (1) ἐγκωμιάζωντας δὲ τὸν Τιμόθεον, δὲν τὸν ὠνόμασε μόνον τέκνον τε, ἀλλὰ καὶ γνήσιον· γνήσιον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει κατὰ δύω τρόπους, καὶ διὰ τί ὁ Τιμόθεος ἔσωζε τὴν πρὸς τὸν Παῦλον ὁμοιότητα περισσότερον ἀπὸ τοὺς λοιποὺς μαθητάς τε, καὶ διὰ τί ὁ Παῦλος ἠγάπα γνησίως τὸν Τιμόθεον· σοφώτατα δὲ ἔβαλε τὸ „ἐν πίστει" διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν πίστιν ταύτην· δι' ὅ,τι ἀπίστως, λέγει, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ἔδειξας εἰς τὴν ἀρχὴν πίστιν πολλὴν πίστιν, ὥστε ὁποῦ διὰ μέσου αὐτῆς ἔγινες ὑὸς γνήσιος ἐδικός μας, πολλῷ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἁρματωθῇς μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ νικᾶσαι, μηδὲ νὰ παράτησαι ἀπὸ τοὺς πειρασμούς; ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς στερεᾶς πίστεως, τὸ νὰ θαρρῇ διὰ τὰ μέλλοντα, ἤγουν πῶς ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ καταπίπτῃ.

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη".

Εἰς κάθενα ἄλλο μέρος ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν Ἐπιστολῶν τε δὲν ἔβαλε ὁ Παῦλος τὸ ἔλεος, παρὰ μόνον ἐδῶ· ἐποίησε δὲ τοῦτο διὰ δύω αἴτια, σᾶ μὲν διὰ νὰ δείχνῃ περισσότερον τὸ πνευματικόν τε τέκνον, τὸν Τιμόθεον δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πολλὴν φιλοσοργίαν ὁποῦ εἶχε πρὸς αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, καθὼς τρέμει καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸ τέκνον τε, δι' ὃ καὶ τὸν ἐπρόσταζε νὰ ἐπιμελῆται τὸν στόμαχόν τε, καὶ νὰ μὴ πίνῃ νερόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ποιμένες τοῦ λαοῦ, χρειάζονται ἔλεος περισσότερον, ἀπὸ τοὺς ἄλλους κοινολαΐτας ἀνθρώπους (2).

„Ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν".

Πάλιν καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον· δι' ὅ,τι αὖ ἦναι, λέγει, ὁ Θεὸς Πατήρ μας, φανερὸν ὅτι φροντίζει καὶ προνοᾶται ἡμᾶς ὡσὰν τέκνα τε, λοιπὸν καὶ θέλει μας ἐλεήσει, καὶ θέλει δώσῃ τὴν χάριν τε εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὁποῦ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐμεθα κεχαρισμένοι κοντὰ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας.

3. „Κα-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγει· „Ἄγαν „ἁρμοδίως τῷ σχετικῷ ὀνόματι τὴν πίστιν σωίζθυξε· „ἐ γὰρ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ πίστις υἱὸν ἀπεργάσατο· πεπι„σθυκὼς γὰρ τῷ θείῳ κηρύγματι, πατέρα καλὴν ἠ„ξιώθη τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

(2) Περὶ τοῦ, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ α'. Κεφ. Στίχ. 3. τῆς α'. πρὸς Κορινθ. τὸ αὐτὸ γὰρ ὕφος εἶναι καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ ἐν τῷ παρόντι, χάρις, ἔλεος καὶ εἰρήνη, ἤγουν ἐγὼ ὁ Παῦλος λέγω σοὶ τῷ Τιμοθέῳ, ὅτι νὰ ἦναι χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη εἰς ἐσένα, ἀντὶ τοῦ, χαιρετῶ σε, ἀσπάζομαί σε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ προγράφωμεν τώρα εἰς τὰς ἐπιστολάς.

Digitized by Google

3. „ Καθὼς παρεκάλεσάσε πρόσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορδόμενος εἰς „ Μακεδονίαν".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶσα, τὴν πραότητα τῦ μακαρίε Παύλε ἢ ἐπιείκειαν, πῶς μεταχειρίζεται λόγια πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διδασκάλε, ἀλλὰ υἱὸς ἰκέτε ἢ παρακαλεσῦ· οὐ γὰρ εἶπε, καθώς σε ἐπρόσαξα, ἀλλὰ καθώς σε παρεκάλεσα· δι' ὅ, τι τοιαύτην γλυκολογίαν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται οἱ διδάσκαλοι, εἰς τὰς γνησίας ἢ ἠγαπημένας αὐτῶν μαθητάς· εἰς δὲ τοὺς διεφθαρμένους, ἢ μὴ γνησίους μαθητάς των, πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται ἄλλα λόγια, ἐλεγκτικὰ δηλαδὴ, ἢ αὐστηρά. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐπειδὴ ἡ Ἐπιστολὴ, ὁποῦ ἔστειλε πρὸς Ἐφεσίους, δὲν ἦτον ἀρκετὴ νὰ τοὺς διορθώσῃ· διότι οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ φέρωνται καταφρονητικῶς πρὸς τὰ ἄψυχα γράμματα, ἢ τὰς Ἐπιστολάς, ἴσως δὲ ἢ παρεκάλεσεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, πρὸ τοῦ νὰ στείλῃ ἀκόμη τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἐφεσίους. Ζήτημα δὲ ἢ ἀπορία εἶναι, ἂν μὲ τὸ παρακάλεσμα αὐτὸ, ὁπῦ ἔκαμεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, τὸν ἐσίδρυσε ἢ τὸν ἐθρόνισε διὰ νὰ ἦναι Ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσε· ἢ φαίνεται, ὅτι τοῦτο ὁμοιάζει νὰ ἦναι· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

„ Ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν".

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, ἵνα παρακαλέσῃς, ἀλλ' ἵνα παραγγείλῃς, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐστηρότερον· δὲν ἐφανέρωσε δὲ κατ' ὄνομα ἐκείνους ὁποῦ ἑτεροδιδασκάλεν, διὰ νὰ μὴ κάμῃ αὐτοὺς μὲ τὸν ἔλεγχον πλέον αἰσχυντηλούς· ἑτεροδιδασκαλεῖν δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἐμβάζῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν ἢ ἀληθῆ διδασκαλίαν τῦ Εὐαγγελίου, ἄλλας ψευδεῖς ἢ πεπλανημένας διδαχάς· δι' ὅ, τι ἦτον μερικοὶ ψευδαπόστολοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐδίδασκον τὰ τῦ νόμου διὰ φιλοδοξίαν, ἢ διὰ νὰ θέλουν νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι.

4. „ Μηδὲ προσέχειν μύθοις".

Μύθους ἐδῶ δὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν παλαιὸν νόμον· ἄπαγε! ἀλλὰ τὰς παραπηρήσεις τὰς Ἰουδαϊκὰς, ἢ τὰ νόθα ἢ κακόδοξα δόγματα (1).

„ Καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις".

Οἱ ἐξ Ἰουδαίων ψευδαπόστολοι ἀριθμῦσαν πάππους, ἢ προπάππους τῆς γενεᾶς των, διὰ νὰ λαμβάνωσιν ἐκ τύτε δόξαν ἢ τιμὴν, πῶς ἔχουν τοιούτους παλαιοὺς προγόνους· ἀπεράντους δὲ τὰς γενεαλογίας τύτων ὠνόμασεν, ἢ διὰ τί ἡ γενεαῖς αὐτῶν ἀνέβαιναν εἰς πολλοὺς παλαιοὺς χρόνους, ἢ διὰ τί αὐταῖς δὲν εἶχον κάνενα πέρας ἢ τέλος χρήσιμον, ἢ εὐκολοσύνοπτον εἰς τὸν νοῦν, ἀλλὰ ἦτον δυσκολοπερίληπτους ἢ πολύτροπους (2). Ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ φανερόνῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς ἢ τοὺς Ἕλληνας· τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἦτον ἴδιοι οἱ μῦθοι, ἢ αἱ γενεαλογίαι τῶν ψευδοθεῶν, ἢ ἡρώων τους· ὅ, τι λογῆς δηλαδὴ ἦτον αἱ γενεαλογίαι τῶν Πελοπιδῶν ἀπὸ τὸν Πέλοπος, ἢ τῶν Κεκροπιδῶν ἀπὸ τὸν Κέκροπος, ἢ ἄλλων ἄλλαι (3).

„ Αἵτι-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕτω φησί· „ μύθους δὲ τὸν „ τῦ Νόμε διδασκαλίαν ἐκάλεσεν, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊ„ κὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὑπ' αὐτῶν κεκλυμένην δόγμασιν".

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὑπερηφανεύομενοι διὰ τὴν γνῶσιν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐφόσφερον ζητήματά τινα εἰς τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας, ἐλέγχοντες μὲν αὐτοὺς ὡς ἀμαθεῖς τῶν θείων λογίων, ἐπιχειροῦντες δὲ νὰ πείσουν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ φυλάττωσι τὴν πολιτείαν τῦ νόμε· αὐτοὶ δὲ ἀριθμων ἢ τὰς ἐκ τῦ Ἀβραὰμ ἢ Δαβὶδ γενεαλογίας, ἐρμηνεύοντες πάχα ἂν ὁ Χριστὸς ἀληθῶς ἐγεννήθη ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ σάρκα.

(3) Καὶ ὁ Κορέσσιος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρότερον μὲν ἐξέπαζον τὰς γενεαλογίας, καθὼς φαίνεται ἐκ τὰ βιβλία τοῦ Ἔσδρα, ἢ τοῦ Νεεμίε· διὰ τί ἐζήτων νὰ μάθωσιν ἀπὸ ποίαν γενεὰν ἔχει νὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας, ἤτοι ὁ Χριστός· τώρα δὲ πλέον δὲν φροντίζουν διὰ τὰς γενεαλογίας ταύτας, διὰ τί ἦλθεν ὁ Χριστὸς

μνιόντε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Παπάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ „πρόβατα".) (Ζαχ. ιγ'. 7.) Διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ τὸν διδάσκαλον, καὶ ποιμένα Τιμόθεον, καὶ τὸ λέγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι διὰ τὲς πειρασμὲς ὦ Τιμόθεε, ἐπειδὴ καὶ ἔχομεν Σωτῆρα, ὄχι ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος ὀγλίγωρα θέλει μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τὲς κινδύνες, καὶ πειρασμές· ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν σωθῶμεν ὀγλίγωρα ἀπὸ τὲς κινδύνες αὐτὲς, ὅμως πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὰ χρησόπρα· διὰ τί ἡ ἐλπίς μας εἶναι ἀκαταίσχυντος, ἤτις ἐστὶν ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κατὰ δύω τρόπες παρηγορέμεθα, καὶ δυναμεθα νὰ ὑποφέρωμεν τὲς κινδύνες, ἢ διὰ τί ὀγλίγωρα ἀπὸ αὐτὲς λυτρωνόμεθα πραγματικῶς, ἢ διὰ τί ἔχομεν ἐλπίδας καλὰς νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτὲς εἰς τὸ μέλλον.

2. „Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει".

Τυπέστιν, ἐγὼ λέγω εἰς ἐσένα τὸν Τιμόθεον, τὸν διὰ πίστεως γενηθέντα ἐμόν μου, ὅτι νὰ ἦναι χάρις ἔλεος καὶ εἰρήνη, δι' ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις ἐδῶ, εἶναι αὐτὶ τῆς διά, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγει τοῦτο καθαρώτερα· „διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέ„νησα"· (α'. Κορ. δ'. 15.) (1) ἐγκωμιάζωντας δὲ τὸν Τιμόθεον, δὲν τὸν ὠνόμασε μόνον τέκνον τε, ἀλλὰ καὶ γνήσιον· γνήσιον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει κατὰ δύω τρόπες, καὶ διὰ τί ὁ Τιμόθεος ἔσωζε τὴν πρὸς τὸν Παῦλον ὁμοιότητα περισσότερον ἀπὸ τὲς λοιπὲς μαθητάς τε, καὶ διὰ τί ὁ Παῦλος ἠγάπα γνησίως τὸν Τιμόθεον· σοφώτατα δὲ ἔβαλε τὸ „ἐν πίστει" διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν πίστιν ταύτην· δι' ὅ,τι ἀπίστως, λέγει, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ἔδειξας εἰς τὴν ἀρχὴν πόσην πολλὴν πίστιν, ὥστε ὁποῦ διὰ μέσε αὐτῆς ἔγινες υἱὸς γνήσιος ἐδικός με, πολλῷ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἁρματωθῇς μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ νικᾶσαι, μηδὲ νὰ παράτεσαι ἀπὸ τὲς πειρασμές; ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς σερεᾶς πίστεως, τὸ νὰ θαρρῇ διὰ τὰ μέλλοντα, ἤγουν πῶς ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὲς πειρασμὲς, καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ καταπίπτῃ.

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη".

Εἰς κάνενα ἄλλο μέρος ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν Ἐπιστολῶν τε δὲν ἔβαλε ὁ Παῦλος τὸ ἔλεος, παρὰ μόνον ἐδῶ· ἐποίησε δὲ τοῦτο διὰ δύω αἴτια, σὰν μὲν διὰ νὰ δείχνῃ περισσότερον τὸ πνευματικόν τε τέκνον, τὸν Τιμόθεον δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πολλὴν φιλοσοργίαν ὁποῦ εἶχε πρὸς αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, καθὼς τρέμει καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸ τέκνον τε, δι' ὃ καὶ τὸν ἐπρόσταζε νὰ ἐπιμελῆται τὸν σόμαχόν τε, καὶ νὰ μὴ πίνῃ νερόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ποιμένες τὲ λαὲ, χρειάζονται ἔλεος περισσότερον, ἀπὸ τὲς ἄλλες κοινολαΐτας ἀνθρώπες (2).

„Ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίε Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίε ἡμῶν".

Πάλιν καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον· δι' ὅ,τι αὐ ἦναι, λέγει, ὁ Θεὸς Πατήρ μας, φανερὸν ὅτι φροντίζει καὶ προνοᾶται ἡμᾶς ὡσὰν τέκνα τε, λοιπὸν καὶ θέλει μας ἐλεήσει, καὶ θέλει δώσῃ τὴν χάριν τε εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὁποῦ ὅλοι ἡμεῖς νὰ εὑρεθῶμεν κεχαρισμένοι κοντὰ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην ἀπὸ τὲς ἐχθρές μας.

3. „Κα-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγει· „Ἄγαν „ἁρμοδίως τῷ σχετικῷ ὀνόματι τὴν πίστιν σωιέζδυξε· „ἐγγὰρ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ πίστις μόνον ἀπηργάσατο· πεπι„σδυκὼς γὰρ τῷ θείῳ κηρύγματι, πατέρα καλὴν ἠ„ξιώθη τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

(2) Περὶ τοῦ, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ α'. Κεφ. Στίχ. 3. τῆς α'. πρὸς Κορινθ. τὸ αὐτὸ γὰρ ὕφος ἐποίησε καὶ ἐκεῖσε ἐν τῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ ἐν τῷ παρόντι, χάρις, ἔλεος καὶ εἰρήνη, ἤγουν ἐγὼ ὁ Παῦλος λέγω σοὶ τῷ Τιμοθέῳ, ὅτι νὰ ἦναι χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη εἰς ἐσένα, ἀντὶ τὰ, χαίρειν σε, ἀσπάζομαί σε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ προγράφωμεν τώρα εἰς τὰς ἐπιστολάς.

Digitized by Google

3. „ Καθὼς παρεκάλεσάσε πρόσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορδόμενος εἰς „ Μακεδονίαν".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶσα, τὸν πραίπτα τῦ μακαρίε Παύλε ἢ ἐπιείκειαν, πῶς μεταχειρίζεται λόγια πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διδασκάλε, ἀλλὰ υἱὸς ἱκέτε καὶ παρακλησῦ· οὐ γὰρ εἶπε, καθώς σε ἐπρόσαξα, ἀλλὰ καθώς σε παρεκάλεσα· δι ὅ, τι τοιαύτῳ γλυκολογίαν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται οἱ διδάσκαλοι, εἰς τὰς γνησίας καὶ ἠγαπημένας αὐτῶν μαθητάς· εἰς δὲ τοὺς διεφθαρμένους, καὶ μὴ γνησίους μαθητάς των, πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται ἄλλα λόγια, ἐλεγκτικὰ δηλαδὴ, καὶ αὐτηρά. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐπειδὴ ἡ Ἐπιστολὴ, ὁποῦ ἔστειλε πρὸς Ἐφεσίους, δὲν ἦτον ἀρκετὴ νὰ τοὺς διορθώσῃ· διότι οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ φέρωνται καταφρονητικῶς πρὸς τὰ ἄψυχα γράμματα, καὶ τὰς Ἐπιστολάς, ἴσως δὲ καὶ παρεκάλεσεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, πρὸ τοῦ νὰ στείλῃ ἀκόμη τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἐφεσίους. Ζήτημα δὲ ἢ ἀπορία εἶναι, ἂν μὲ τὸ παρακάλεσμα αὐτὸ, ὁπῦ ἔκαμεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἔφεσον, τὸν ἐνίδρυσε καὶ τὸν ἐθρόνισε διὰ νὰ ἦναι Ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσε· καὶ φαίνεται, ὅτι τῦτο ὁμοιάζει νὰ ἦναι· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

„ Ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, ἵνα παρακαλέσῃς, ἀλλ' ἵνα παραγγείλῃς, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτηρότερον· διὰ ἐφανέρωσε δὲ κατ' ὄνομα ἐκείνους ὁποῦ ἑτεροδιδασκάλεν, διὰ νὰ μὴ κάμῃ αὐτοὺς μὲ τὸν ἔλεγχον πλέον αἰσχυνηρούς· ἑτεροδιδασκαλεῖν δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἐμβάζῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθῆ διδασκαλίαν τῦ Εὐαγγελίου, ἄλλας ψεύδεις καὶ πεπλανημένας διδαχάς· δι ὅ, τι ἦτον μερικοὶ ψευδαπόστολοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐδίδασκον τὰ τῦ νόμου διὰ φιλοδοξίαν, καὶ διὰ νὰ θέλουν νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι.

4. „ Μηδὲ προσέχειν μύθοις".

Μύθυς ἐδῶ διὰ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν παλαιὸν νόμον· ἄπαγε! ἀλλὰ τὰς παρατηρήσεις τὰς Ἰουδαϊκὰς, καὶ τὰ νόθα καὶ κακόδοξα δόγματα (1).

„ Καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις".

Οἱ ἐξ Ἰουδαίων ψευδαπόστολοι ἀριθμῦσαν πάππυς, καὶ προπάππυς τῆς γενεᾶς των, διὰ νὰ λαμβάνων ἐκ τύτε δόξαν καὶ τιμὴν, πῶς ἔχων τοιύτυς παλαιοὺς προγόνυς· ἀπεράντυς δὲ τὰς γενεαλογίας τύτων ὠνόμασεν, ἢ διὰ τί ἡ γενεαῖς αὐτῶν ἀνέβαιναν εἰς πολλὺς παλαιοὺς χρόνυς, ἢ διὰ τί αὐταῖς δὲν εἶχον κάνενα πέρας καὶ τέλος χρήσιμον, ἢ εὐκολοσύνοπτον εἰς τὸν νῦν, ἀλλὰ ἦτον δυσκολοπερίληπταις καὶ πολύτροπαις (2). Ἀκόλυθον δὲ εἶναι νὰ φανερόνῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς καὶ τὰς Ἕλλησας· τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἦτον ἴδιοι οἱ μῦθοι, καὶ αἱ γενεαλογίαι τῶν ψευδοθεῶν, καὶ ἡρώων τυς· ὅ, τι λογῆς δηλαδὴ ἦτον αἱ γενεαλογίαι τῶν Πελοπιδῶν ἀπὸ τὸν Πέλοπος, καὶ τῶν Κεκροπιδῶν ἀπὸ τὸν Κέκροπος, καὶ ἄλλων ἄλλαι (3).

„ Αἵτι-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕτω φησί· „ μύθυς δὲ τὸν „ τῦ Νόμυ διδασκαλίαν ἐκάλεσεν, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊ„ κὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὑπ' αὐτῶν κακυνομένην δυστέρωσιν".

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὴν γνῶσιν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐφρόντιζον ζητήματά τινα εἰς τὰς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας, ἐλέγχοντες μὲν αὐτὰς ὡς ἀμαθεῖς τῶν θείων λογίων, ἐπιχειροῦντες δὲ νὰ πείσων αὐτὰς εἰς τὸ νὰ φυλάττων τὴν πολιτείαν τῦ νόμυ· αὐτοὶ δὲ ἀριθμων καὶ τὰς ἐκ τῦ Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ γενεαλογίας, ἑρμηνεύοντες πάχα ἂν ὁ Χριστὸς ἀληθῶς ἐγεννήθη ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ σάρκα.

(3) Καὶ ὁ Κορέσιος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρότερον μὲν ἐξέπιζον τὰς γενεαλογίας, καθὼς φαίνεται εἰς τὰ βιβλία τῦ Ἔσδρα, καὶ τῦ Νεεμίε· διὰ τί ἐζήτων νὰ μάθων ἀπὸ ποίαν γενεὰν ἔχει νὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας, ἦτοι ὁ Χριστός· τώρα δὲ πλέον δὲν φροντίζων διὰ τὰς γενεαλογίας ταύτας, διὰ τί ἦλθεν ὁ Χριστὸς

„ Αἵτινες, ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον, ἢ οἰκονομίαν (1) Θεοῦ τὴν „ ἐν πίστει ".

Ἤτοι ὁ μὲν Θεὸς, λέγει, οἰκονόμησε νὰ δέχεται ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς διὰ μέσου τῆς πίστεως· αὐτοὶ δὲ οἱ αἱρετικοὶ, ζητήματα τοιαῦτα προβάλλουσι, τὰ ὁποῖα λύουσι τὴν οἰκονομίαν ταύτην τοῦ Θεοῦ· ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς μεγάλα καὶ ὑπερφυσικὰ χαρίσματα, καὶ ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς οἰκονομίαν θαυμασίαν καὶ ἀνεκδιήγητον· ταύτην δὲ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστις μὲν, τὴν δέχεται, αἱ δὲ αἱρετικαὶ γενεαλογίαι δὲν τὴν δέχονται, ἀλλὰ μόνον ζητήματα φιλόνεικα, καὶ ἀπορίας προξενοῦν, καθὼς χάριν λόγου εἶναι ταῦτα· Καὶ πῶς τοῦτο νὰ γένῃ εἶναι δυνατόν; Καὶ πῶς ἡμεῖς θέλομεν πιστεύσομεν εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθά; καὶ ἄλλα ὅμοια. Τὰ φιλόνεικα ζητήματα λοιπὸν καὶ αἱ ἀπορίαι αὐταὶ, ἐκβάλλουν τὴν πίστιν, ἥτις εἶναι μία συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῆς καρδίας, καθὼς τὴν ὁρίζει ὁ μέγας Βασίλειος (2). Ἀλλ' ἴσως ἤθελε εἰπῇ τινας· καὶ πῶς ὁ Κύριος εἶπε „ ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε "; (Ματθ. ζ'. 7.) Καὶ πάλιν· „ ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς "· (Ἰωαν. ε. 39.) εἰς τὸ ὁποῖον ἀποκρινόμεθα· ὅτι, τὸ μὲν ζητεῖτε, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος, τὸ εἶπε διὰ νὰ αἰτοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰ αἰτήματα ὁποῦ ἔχομεν, μὲ πόθον θερμὸν, καὶ ὄχι διὰ νὰ ζητοῦμεν τοιαῦτα φιλόνεικα ζητήματα, καὶ ἀπορίας ἀνοήτους· ὁμοίως καὶ τὸ, ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς τὸ εἶπε, διὰ νὰ μανθάνωμεν καὶ νὰ ἐξυρώμεν τὴν ἀκείβειαν τῶν Γραφῶν, καὶ ὕπως ἐξυρόντες αὐτὴν, νὰ παύωμεν ἀπὸ τὰς φιλονείκους ἀπορίας, καὶ τὰ ζητήματα.

5. „ Τὸ τέλος δὲ τῆς παραγγελίας ἐστὶν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας ".

Ἀνίσως, λέγει, ἐσὺ ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, παραγγέλλῃς εἰς τὸ ποίμνιόν σου νὰ μὴ λέγουν ἄλλας διδασκαλίας, ταύτην τὴν ἀρετὴν θέλεις ἐμφυτεύσουν εἰς αὐτοὺς, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην· ἐὰν δὲ πάλιν τὴν ἀγάπην ἐμφυτεύσῃς εἰς τὰς καρδίας των, βέβαια κάθε δόγμα κακόδοξον καὶ διεφθαρμένον θέλει ἀφανισθῇ ἀπὸ αὐτούς· διότι πρότερον μὲν ἐρίζετο φθόνος εἰς αὐτοὺς, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐρίζετο ἡ ἀγάπη· ἀπὸ δὲ τὸν φθόνον, ἐγεννᾶτο εἰς αὐτοὺς ἡ φιλαρχία καὶ ἡ φιλοδοξία· ἀπὸ δὲ τὴν φιλαρχίαν ἐγεννᾶτο, τὸ νὰ θέλουν αὐτοὶ νὰ διδάσκουν τρεβλὰ καὶ σκολιὰ λόγια· ἐκ τούτου δὲ ἐπροξενοῦντο αἱ αἱρέσεις· ἀλλὰ τώρα ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐμφυτευθείσης εἰς αὐτοὺς τῆς ἀγάπης, ὅλα αὐτὰ ἀναιροῦνται. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὁ Παῦλος ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἔχουν ἀγάπην εἰλικρινῆ, ὄχι μὲ τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν καρδίαν, καὶ μὲ τοιαύτην καρδίαν, ὁποῦ νὰ ἦναι καθαρὰ καὶ ἄδολος, καὶ νὰ μὴν ἦναι συσσεσιασμένη ἀπὸ τὴν ὑπόκρισιν, ἀλλὰ νὰ σωίζεται ἀπὸ μίαν τοιαύτην διάθεσιν, ὁποῦ νὰ συμποιῇ εἰς τὰς συμφορὰς τὸ πλησίον.

„ Καὶ

---

(1) Ἐν ἄλλοις, οἰκοδομίαν.

(2) Οὕτω γάρ φησι· „ Πίστις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀ„διάκριτος τῶν ἀκουσθέντων ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀλη„θείας, τῶν χορυχθέντων Θεοῦ χάριτι ". (Λόγ. περὶ Πίστεως ἐν τοῖς ἀσκητικ.) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „ μὴ τοίνυν προσέχωμεν ταῖς ζη„τήσεσι· πιστοὶ γὰρ διὰ τοῦτο κεκλήμεθα ἵνα ἀνεν„δοιάστως τοῖς λεγομένοις πιστεύωμεν· ἵνα μηδὲν ἀμ„φιβάλλωμεν· ἃ μὲν γὰρ ἀνθρώπινα τὰ λεγόμενα ἴσως, „ἐχρῆν αὐτὰ βασανίζεσθαι, καὶ δεῖ Θεοῦ, τιμᾶσθαι αὐ„τὰ μόνον χρὴ καὶ πιστεύεσθαι· ἂν δὲ μὴ πιστεύωμεν, „οὐδὲ ὅτι Θεός ἐστι πεισόμεθα· πῶς γὰρ οἴδας ὅτι „Θεός ἐστιν, εὐθύνας αὐτὸν ἀπαιτῶν; τοῦτο πρῶτον τεχ„μήριον τοῦ τὸν Θεὸν εἰδέναι, τὸ πιστεύειν οἷς ἂν λέ„γῃ, χωρὶς τεκμηρίων καὶ ἀποδείξεων· τοῦτο καὶ Ἕλλη„νες ἴσασιν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς θείοις φησὶ· καίτοιγε „ἄνευ τεκμηρίων λέγουσι· καὶ τί λέγω ἐπὶ θεῶν; ἐπὶ „ἀνθρώπου τοῦτο ἐποίουν γέροντος καὶ μάγου, τοῦ Πυθαγόρου „λέγω· αὐτὸς ἔφα· καὶ ἐπὶ ναῶν ἡ σιγὴ ἄνωθεν ἐγέ„γραπτο, καὶ κατεῖχε τῷ δακτύλῳ τὸ στόμα, καὶ ἐπι„σφίγγουσα τὰ χείλη, πᾶσι τοῖς παριοῦσι σιγὴν πα„ρῄνει ". (Λόγ. ἀ. εἰς τὴν παροῦσαν) Οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι εἶχον ἐπάνω τῆς θύρας τοῦ ναοῦ των ἕνα εἴδωλον ὀνομαζόμενον Ἁρποκράτην, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸ στόμα τὴν χεῖρα· ἐφανέρουε δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ στόματος χεὶρ, ὅτι πρέπει νὰ σιωπᾷ οἱ ἐκεῖ εἰσερχόμενοι, καὶ νὰ μὴ ζητοῦν, ἕως νὰ δημοσιεύσῃ τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας. Προσφυῶς διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ θεῖος Διάδοχος· „ ὁ τῆς „πίστεως βυθὸς, ἐρευνώμενος μὲν κυμαίνεται, ἁπλῇ „δὲ διαθέσει θεωρούμενος γαληνιᾷ· λίθης γὰρ κακῶν „ὕδωρ ὂν τὸ βάθος τῆς πίστεως, ἐφέρη παρὰ περιέργων „ἐννοιῶν θεωρεῖσθαι. Ἁπλότητι ἐν διανοίᾳ τοῖς αὐτοῖς „ἐμπλέωμεν ὕδασιν, ἵνα εἰς τὸν λιμένα τοῦ θελήμα„τος ὑπὸ καταφθάσωμεν τοῦ Θεοῦ ". (Κεφ. κβ'.)

Digitized by Google

„ Καὶ σωειδήσεως ἀγαθῆς, ϗ πίσεως ἀυποκρίτυ".

Ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἐκτείνεται ϗὴ εἰς τὺς κακὺς ἀνθρώπυς, ϗὴ οἱ κλέπται γὰρ ἀγαπῦσι τὺς κλέπτας, ϗ οἱ πόρνοι, τὺς πόρνυς· ἡ ὁποία ἀγάπη αὕτη δὲν γεννᾶται ἀπὸ σωειδησιν ἀγαθὴν, ἀλλὰ ἀπὸ σωειδησιν πονηρὰν, οὐδὲ ἀπὸ πίσιν ἀυποκρίτον ϗὴ ἀληθινὴν, ἀλλὰ ἀπὸ πίσιν ὑποκριτικὴν ϗ ψευδῆ· διὰ τῦτο ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἡ ἀγάπη τῶν Χρισιανῶν πρέπεινὰ γεννᾶται ἀπὸ σωειδησιν ἀγαθὴν, ϗ ἀυποκρίτον εἰς Θεὸν πίσιν· διότι ἐκεῖνος ἐπᾶ πισεύει εἰς τὸν Θεὸν ἀυποκρίτως ϗὴ ἀληθῶς, αὐτὸς δὲν ὑποφέρει ποτὲ νὰ εὕρῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην· ἐπειδὴ ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη ὅλυς τὺς ἀγαπᾷ, ϗ ὅλυς τὺς ἀναγκαλίζεται ϗ καλὺς ϗ κακύς· ἡ δὲ ἀγάπη, ὁπᾶ ἔχουν οἱ κακοὶ, εἶναι ψεύδης, ϗ διὰ τῦτο δὲν ἀγαπᾶν ὅλυς, μᾶλλον δὲ ϗ μισᾶν, ϗὴ κακοποιᾶν τὺς περισσοτέρους· ὅθεν οἱ κλέπται ϗ οἱ φονεῖς, φονεύυν, ϗ διαρπάζυν τὰ πράγματα τῶ πλησίον τυς. Ἀπὸ τὸ ῥηπὸν δὲ τῦτο τῶ Ἀποσόλυ εἶναι νὰ συμπεραίνῃτινας, ὅτι ὅποιος δὲν ἔχει τὴν ἀγάπην, αὐτὸς δὲν εἶναι ἕτε πισὸς Χρισιανός (1).

6. „Ὧν τινες ἀσοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν".

Τὸ ἀσοχεῖν λέγεται κυρίως εἰς ἐκείνυς, ὁπᾶ ῥίπτυν μὲν τὴν σαίταν εἰς τὸ σημάδι, ἀσοχᾶν δὲ ϗ δὲν τὸ ἐπιτυχαίνυν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόσολος, ὅτι ϗὴ ἐδῶ εἰς τὴν κατὰ Χρισὸν πολιτείαν χρειάζεται νὰ κτυπᾷ κάθε Χρισιανὸς κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ σημάδι ϗὴ τὸν σκοπὸν τῶ Χρισιανισμῶ· ποῖος δὲ εἶναι ὁ σκοπὸς τῶ Χρισιανισμῶ; εἶναι ἡ γνησία πίσις, ϗ ἡ ἀγάπη· μερικοὶ ὅμως Χρισιανοὶ ἀσοχήσαντες, ϗὴ μὴ ἐπιτυχόντες τὸν σκοπὸν αὐτὸν τῆς πίσεως, ϗ τῆς ἀγάπης, ἐκρημνίσθησαν, ϗ ἔπεσαν εἰς ματαιολογίας (2)· πῶς δὲ ἔπεσον, τὸ λέγει ἀκολύθως.

7. „Θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι".

Ἤτοι διὰ τῦτο ἔπεσαν εἰς ματαιολογίας, διὰ τὶ νοσῦσι φιλαρχίαν, ϗὴ ἔχυν δοξομανίαν εἰς τὴν καρδίαν τυς· δὲν ἤθελαν γένυν δὲ ποιᾶτι, αἴσως ϗ εἶχον ἀγάπην, ϗὴ πίσιν εἰς τὴν ψυχήν τυς (3).

„Μὴ νοῦντες, μήτε ἃ λέγυσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιῦνται".

Ἐδῶ κατηγορεῖ τὺς αὐτόρω ἑτεροδιδασκάλυς ὁ θεῖος Ἀπόσολος, πῶς δὲν ἠξεύρυν τὸν σκοπὸν τῶ παλαιῶ νόμυ, μηδὲ τὸν καιρὸν, ἕως εἰς τὸν ὁποῖον ἐξυσίαζε ϗὴ ἐκυρίευε ὁ νόμος. Καὶ λοιπὸν, αὐ αὐτοὶ ἐξ ἀγνοίας ἁμάρτανον, διὰ τί τὺς κατακρίνεις ὦ μακάριε Παῦλε; τὺς κατακρίω, λέγει, διὰ τὴν ἄγνοια, ὁπᾶ αὐτοὶ ἔχυν, εἶναι θελληματική, ϗὴ διὰ τὴν αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλαρχίαν τυς, ϗὴ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ θέλυν νὰ ἔχυν ἀγάπην πρὺς τὺς ἀδελφύς των· ἐπειδὴ, λέγει, αὐτοὶ θέλυν νὰ εἶναι νομοθέται, ϗ νομοδιδάσκαλοι, διὰ τῦτο τυφλόνονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, ϗ δὲν γνωρίζυν τὸν σκοπὸν τῶ νόμυ· ὥσε τῆς ἀγνωσίας ὁπᾶ ἔχυν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι αἴτιοι, ϗ διὰ τῦτο εἶναι ἀξιοκατάκριτοι. Διὰ ποῖα δὲ πράγματα διαβεβαιῦνται; ἴσως διὰ τὰ καθάρσια ϗ πλυσίματα, ὁπᾶ ἐδιώριζεν ὁ νόμος, ϗ διὰ τὰ ἄλλα παρατηρήματα.

8. „Οἵ-

---

(1) Ὅθεν λέγει ϗὴ ὁ Κορίσιος ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγάπη, ἡ ἐκ καθαρᾶς καρδίας, ϗ συνειδήσεως ἀγαθῆς τικτομένη, τὸν θάνατον καταφρονεῖ ὡς εὖα εἰδέναι. Διὰ τῦτο κατὰ τὸν Ἱερώνυμον, ὁ Ἀββᾶ Ἰλαρίων ἀποθνήσκωντας ἔλεγε, μὴ φοβᾶ ὦ ψυχήμε νὰ βγῇς ἀπὸ τὸ σῶμα· ἑπτὰκὴ ϗ ἑβδομήκοντα ἔτη ἤδη ἐδούλευσας τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· „τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· τὸν „δρόμον τετέλεκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιο„συνης στέφανος". (β'. Τιμοθ. δ'. 7.) ϗ οἱ Μάρτυρες ἐνόμιζον τὸν θάνατον, ὡς τρυφὴν ϗ ξεφάνταμα.

(2) Ὁ δὲ Οἰκυμένιος λέγει ὅτι ἐκείνας ὁπᾶ ἔπεσαν ἀνωτέρω ζητήσεις ϗὴ γενεαλογίας, αὐτὰς λέγει ἐδῶ ματαιολογίας.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐξ Ἰουδαίων ἔσοι ἦσαν, ϗ δὲν ἦτον φανερὰ ἐναντίοι τῆς πίσεως, ἀλλ' ἐπίσευον μὲν εἰς τὸν Κυρίον, τὸ δὲ εὐαγγελικὸν διδασκαλίαν διέφθειρον, ϗ ἐνόμιζον τυὺς λογισμυύς των, σοφωτέρυς ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια τῶν Γραφῶν.

Digitized by Google

8. „Οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ Νόμος, ἐάντις αὐτῷ νομίμως χρῆται".

Ἡμεῖς, λέγει, ἠξεύρομεν ὅτι ὁ παλαιὸς τοῦ Θεοῦ νόμος εἶναι καλὸς καὶ ἅγιος, ὅμως ἀίσως τινὰς τὸν μεταχειρίζεται καὶ νομίμως, ἤτοι αἰσίως δὲν ἐξηγῇ αὐτὸν μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ τὸν τελειόνει καὶ μὲ τὰ ἔργα· δι' ὅ,τι ὅποιος διδάσκει μὲν τὰ τοῦ νόμου, δὲν κάμνει δὲ τὰ τοῦ νόμου, αὐτὸς μεταχειρίζεται ἀνόμως τὸν νόμον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον ἐξήγησιν· τότε μεταχειρίζεταί τινας νομίμως τὸν νόμον, ὅταν διὰ μέσου τοῦ νόμου ὁδηγῆται εἰς τὸν νομοδότην, καὶ τελειωτὴν τοῦ νόμου Χριστόν· ἐπειδὴ ὁ νόμος, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐἶχε δύναμιν νὰ δικαιώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ἔπεμπε καὶ ὡδήγει τοὺς αὐτὸν φυλάττοντας εἰς τὸν Χριστὸν, ὁποῦ δικαιόνει· καὶ τοῦτο ἦτον ὅλος ὁ σκοπὸς, καὶ τὸ τέλος τοῦ νόμου, τὸ νὰ ὁδηγήσῃ δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Χριστόν· „τέλος γάρ φησι νόμου Χριστός". (Ῥωμ. ί. 4.) Μεταχειρίζεται λοιπὸν τὸν νόμον νομίμως (ἤγουν καθὼς αὐτὸς ὁ νόμος προσάζει) ὅποιος καλλίτερα προτιμᾷ τὸν Χριστὸν ἀπὸ τὸν νόμον.

9. „Εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται".

Εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, λέγει, δὲν εἶναι νόμος, δι' ὅ,τι ὁ δίκαιος δὲν προσμένει νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν νόμον ἐκεῖνο τὸ καλὸν, ὁποῦ πρέπει νὰ κάμνῃ, ἀλλὰ ἠξεύρει αὐτὸ ἀπὸ τὴν σύνδοθεν ἀγαθωσύνην, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐνοικοῦσαν τῇ καρδίᾳ του χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο ἐδὲ παιδείαν φοβεῖται νὰ λάβῃ. Δίκαιον δὲ νὰ νοῇς πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἐκαπώρθωσε τοὺς ἀρετοὺς, ὁ ὁποῖος μισεῖ τοὺς κακίαν, καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀρετοὺς, ὄχι διὰ τὸν φόβον καὶ τοὺς παιδείαν τοῦ νόμου, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τοὺς ἀρετοὺς· καὶ ὅστις κάμνει μεγαλητέρας ἀρετὰς, ἀπὸ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου διδασκομένας· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν καταδέχεται νὰ ἔχῃ τὸν παλαιὸν νόμον παιδευτοὺς καὶ διδάσκαλόν του, ὅστις φοβερίζει νὰ δίδῃ τιμωρίας εἰς τοὺς αὐτὸν παραβαίνοντας, ὄχι· ἀλλὰ ἔχει σῶα ἀνδρεῖον καὶ μεγαλόψυχον φρόνημα εἰς τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει τὸν παιδικὸν νόμον, ἤγουν τὸν εἰς τὰ παιδία καὶ τοὺς ἀρχαίους ἁρμόδιον· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὁ ἰατρὸς δὲν ἔγινε διὰ νὰ ἰατρεύσῃ τὸν ὑγιῆ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἰατρεύσῃ τὸν ἀσθενῆ καὶ πληγωμένον· ὅτε τὸ χαλινάρι ἔγινε διὰ τὸ ἥμερον, καὶ παχτικὸν, καὶ ὑποπαστόμενον ἄλογον· ἐκεῖνο γὰρ καὶ χωρὶς χαλινάρι ὀρθοποδεῖ· ἀλλὰ ἔγινε διὰ τὸ ἄγριον, καὶ ἄτακτον, καὶ ἀνυπότακτον ἄλογον (1)· τοιουτοτρόπως καὶ ὁ νόμος δὲν ἔγινε διὰ τοὺς ὑγιεῖς, καὶ εὐπάκτους δικαίους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἀπάκτους ἁμαρτωλούς.

„Ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι, καὶ ἁμαρτωλοῖς, πα-
„τραλῴαις, καὶ μητραλῴαις (2) ἀνδροφόνοις".

10. „Πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις".

Ἐδῶ ἀπαριθμεῖ ὁ Ἀπόστολος κατ' εἴδος τὰ ἁμαρτήματα, διὰ νὰ καταπείσῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων νὰ ἐντραπῶν, πῶς ὁ νόμος εἶχεν ἐπισασίαν ἐπάνω εἰς τοιούτους κακούς· ὅλα δὲ τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι οἱ τὸν νόμον ἀκολουθοῦντες· διότι πῶς δὲν ἦτον ἀσεβεῖς οἱ Ἰουδαῖοι, ὁποῦ ἐπροσκύνουν τὰ εἴδωλα συνεχῶς, καὶ ἐθυσίαζον τὰ τέκνα των εἰς τοὺς δαίμονας; „ἔθυσαν γάρ φησι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις". (Ψαλ. ρέ. 35.) ἢ πῶς δὲν ἦτον φονεῖς, οἱ λιθοβολοῦντες τὸν Μωϋσῆν, καὶ Ἀαρὼν, καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, καὶ τὸν Χάλεβ· „εἶπε γάρ φησι πᾶσα ἡ συναγωγὴ καταλιθοβολῆσαι
„αὐτοὺς ἐν λίθοις". (Ἀριθ. ιδ'. 10.) καὶ οἱ ἀποκτείνοντες τοὺς Προφήτας (γ'. Βασιλ. ιθ'.

(1) Καὶ ὁ Κορέσιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χρυσόστομος θέλει, πῶς ὁ δίκαιος δὲν εἶναι ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὸν νόμον· ὁ δὲ Αὐγουστῖνος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ α'. Ψαλμοῦ· ὁ δίκαιος, λέγει, δὲν εἶναι ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου εὐρίσκεται καὶ θέλησίν του· διατί ὁ ὢν ἐν τῷ νόμῳ, κατὰ τὸν νόμον πράττει, ὁ δὲ εὑρισκόμενος ὑποκάτω τοῦ νόμου, κατὰ τὸν νόμον πράττεται καὶ ἐνεργεῖται, ὄχι ἐνεργεῖ· καὶ ὁ μὲν ὢν ἐν τῷ νόμῳ, εἶναι ἐλεύθερος, ὁ δὲ ὢν ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, εἶναι δοῦλος.

(2) Ἐν ἄλλοις· „πατραλοίαις, καὶ μητραλοίαις".

ιθ'. 10.) καὶ οἱ ἔχοντες τὰς χεῖρας των γεμάτας ἀπὸ αἵματα; „αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος „πλήρεις". (Ἡσ. α'. 15.) Ὁμοίως δὲ καὶ πατραλοῖαι ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι, ὁποῖος μάλιστα ἐστάθη ὁ Ἀβεσαλὼμ κατὰ τὸ πατρός του Δαβίδ· καὶ ἀυπόπακτοι, καὶ ἄνομοι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα κακὰ εἶχον, ὅσα ἀπαριθμεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καθὼς θέλει μάθῃ τοῦτο τινὰς, ἀυίσως διαβάσῃ τὰς Ἱστορίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Διὰ τοῦ ἀφορμοῦ λοιπὸν αὐτοῦ ἐδόθη ὁ νόμος εἰς τοὺς πιστοὺς ἁμαρτωλοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς κακίας αὐτῶν· τὸ ὁποῖον τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „τί ἔν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέ„θη". (Γαλ. γ'. 19.) Εἰς δὲ τοὺς δικαίους δὲν εἶναι ἀναγκαῖος ὁ παλαιὸς νόμος, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ δὲν κλίνουσιν εἰς τὰς παραβάσεις, ὅτε πράττουσι τὰ εἰρημένα ἁμαρτήματα.

„Καὶ ἄτι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται".

Ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα πάθη καὶ κακὰ, ἦτον ἀρκετὰ, ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀρκέσθη μόνον εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ εἶπεν ἀκόμη περιληπτικῶς καὶ καθολικῶς, ὅτι, καὶ ὅ,τι ἄλλο πάθος καὶ ἁμάρτημα εἶναι ἐναντίον εἰς τοῦ ὑγιᾶ διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς ταῦτα πάντα ἐδιωρίσθη ὁ νόμος. Δείχνεται δὲ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα πάθη λαμβάνουν τοῦ εἴσοδον καὶ ἀρχήν τως, ἀπὸ τὰ πονηρὰ καὶ διεφθαρμένα δόγματα· ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἐναντία μὲ τὰ ὀρθὰ καὶ ὑγιῆ δόγματα τοῦ Εὐαγγελίου.

11. „Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ".

Τὸ ῥητὸν τοῦτο συμπάττεται μὲ τὸ ἀνωτέρω ὅπως· „ἔτι ἕτερον ἀντίκειται τῇ ὑγιαινούσῃ δι„δασκαλίᾳ, τῇ οὔσῃ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον" (1)· διατί δὲ δόξης Εὐαγγέλιον, τὸ Εὐαγγέλιον ὀνομάζει ὁ Παῦλος; διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἐντρέποντο, καὶ ὑνόμιζαν ἀτιμίαν τοὺς διὰ τὸ Εὐαγγέλιον διωγμοὺς, καὶ τὰ διὰ τὸν Χριστὸν παθήματα. Δείχνει λοιπὸν ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι εἶναι δόξα, τὸ νὰ πάσχῃ τινὰς καὶ νὰ διώκεται διὰ τὸν Χριστόν· ἢ λέγεται Εὐαγγέλιον δόξης, καὶ διατί προξενεῖ τοῦ μέλλουσαν ἐν οὐρανοῖς δόξαν· διότι, καὶ λέγει, καὶ τὰ πάθη εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἔχουν αἰσχύλην καὶ ἐντροπὴν, ἀλλὰ εἰς τὸ μέλλον ἔχουν δόξαν καὶ τιμήν· αὐτοῦ δὲ τοῦ δόξαν διαγγελίζεται καὶ φανερόνει εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον· διότι, κάθε Εὐαγγέλιον εἶναι χαροποιὸν μήνυμα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ ὄχι τῶν παρόντων· ἢ δόξαν Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ τοῦ εἰς τὸν Θεὸν λατρείαν καὶ πίστιν, καὶ τὸ ἀσεβὲς περὶ Θεοῦ δόγμα καὶ φρόνημα, τὰ ὁποῖα διδάσκει τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα (2).

„Ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ".

Ἐγὼ, λέγει, ἐπιστεύθην τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὄχι οἱ ψευδαπόστολοι· διότι τὸ Εὐαγγέλιον αὐτῶν εἶναι αἰσχρὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ὄχι δόξης.

12. „Καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ„ρίῳ ἡμῶν".

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὑπερηφανεύεται καὶ μεγαλορρημονεῖ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀναφέρει τὸ παῦ εἰς τὸν Θεὸν λέ-

(1) Ὥστε τὸ ὑπερβατὸν τοῦτο, ὅπως ἐξομαλίζεται· „Καὶ ἔτι ἕτερον τῇ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης „τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται".

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων λέγει· „ἔδειξεν ὡς τὰ ἀναγκαῖα τοῦ νόμου, σωφρονίζει „τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ σύμφωνα· ἀναγκαῖα δὲ τοῦ νόμου „τὸ, ὁ μοιχεύσης, ὁ φονεύσης, καὶ ὁ κλέψας, καὶ ὁ„σα τοιαῦτα· περιττὰ δὲ τὰ περὶ θυσιῶν, καὶ ἡμερῶν, „καὶ νεκρῶν, καὶ λεπρῶν, καὶ τὰ τούτοις προσόμοια· ὧν „τοῦ ἐκπληρωσιν τῷ ἀφιερωθέντι συνέζευξε τόπῳ". (Ἤτοι τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἐν ἐκείνῃ γὰρ ἦτο νὰ σωμάγωνται τὰ κάμνουν τὰς τρεῖς μεγάλας ἑορτὰς, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν, τοῦ Σκηνοπηγίαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐθιμὰ τοῦ Νόμου) ἵνα ἐκείνη λυθέντος, διαχθῇ καὶ ἡ τούτων λύσις.

Digitized by Google

λέγων, ὅτι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἂς ἦναι χάρις, ὅς τις ἔδωκε δυνάμιν εἰς ἐμὲ, εἰς τὸ νὰ καταδεχθῶ τὸ τοιοῦτον φορτίον τοῦ Εὐαγγελίου· διὰ ὅ,τι τὸ νὰ σέκεται τίνας νὰ παλεύῃ μὲ καθημερινὰς καὶ θανατφόρους κινδύνους, αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, ἀλλὰ τῆς θείας δυνάμεως. Οὗτος ὁ ταπεινὸς λόγος τοῦ Παύλου, εἶναι καὶ λέγεται ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη, ἡ δὲ ἐδική μας ταπείνωσις, δὲν εἶναι ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ μόνον ταπεινολογία, ἤτοι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ταπείνωσιν εἰς τὸ φρόνημά μας, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ λόγιά μας (1).

„Ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν".

Διὰ νὰ μιλῶ εἰπῇ τινας, ὅτι αἰσως ἦναι τὸ παῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τίποτε ἡμεῖς δὲν εἰσφέρομεν, διὰ τί ὁ Θεὸς, τὸν μὲν Παῦλον ἔκαμε τοιοῦτον μέγαν καὶ θαυμασὸν, τὸν δὲ Ἰούδαν δὲν ἔκαμε; τότε χάριν διὰ νὰ αἰαιρέσῃ ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὴν αἰτίασιν ταύτην λέγει, ὅτι δὲν μὲ ἐνδυναμώσεν ὁ Χριστὸς ἔτζι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀκρίτως· ἀλλὰ διὰ τί εὑρέθηκα πιστὸς, ἤτοι ἄξιος νὰ ἐμπιστευθῶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο· ἀλλὰ δὲν εἶπεν ἔτζι, ἀλλ' ὅτι πιστόν με ἐνόμισεν ὁ Χριστὸς, συσκιάζωντας πάλιν μὲ τοῦτο τὴν ἰδικήν του καὶ ἀρετήν καὶ τὸ κατόρθωμα· δὲν λέγω, λέγει, ὅτι ἤμην ἐγὼ πιστὸς, ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστός με ἔκαμνε πῶς εἶμαι τοιοῦτος πιστός· πόθεν τοῦτο εἶναι φανερόν; διὰ τί μὲ ἔθετο, ἤγουν μὲ ἐδιώρισεν εἰς διακονίαν· δι' ὅ,τι πῶς ἤθελε μὲ διορίσῃ, αὖ δὲν ἐγνώριζε τὴν εἰς τοῦτο ἐπιτηδειότητα τῆς προαιρέσεώς μου; ἔτζι κάμνουσι καὶ οἱ οἰκονόμοι τῶν μεγάλων ὁσπητίων τῶν ἀρχόντων, διατί καὶ αὐτοὶ χάριν γνωρίζουν εἰς τοὺς αὐθεντάτους των πῶς ἐπιστεύθηκαν εἰς αὐτοὺς τὴν οἰκονομίαν, καὶ κυβέρνησιν τῶν ὑπαρχόντων τοῦ ὁσπητίου των· σημάδι δὲ τῆς οἰκονομίας ταύτης νομίζουν, τὸ νὰ φανῶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους οἰκείους τοῦ ὁσπητίου πιστότεροι καὶ ἐπιτηδειότεροι. Διατοῦτο καὶ ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἀνανίαν διὰ τὸν Παῦλον· „πορεύου ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί „ἐστὶν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν, καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ". (Πράξ. θ'. 15.) Ἦτον λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐπιτήδειος κατὰ προαίρεσιν εἰς τὸ νὰ βαστάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔλαβε δὲ καὶ δυνάμιν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, διὰ νὰ τελειώσῃ αὐτὸ μὲ τὸ ἔργον· διατί ὅποιος μέλλει νὰ βαστάσῃ τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς χρειάζεται πολλὴν καὶ μεγάλην δυνάμιν, ὥστε ὅπου νὰ ἐμφυτεύσῃ αὐτὸ τὸ ἅγιον ὄνομα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· βαστάζει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὅποιος νοεῖ, καὶ λέγει, καὶ πράττει ὅλα τὰ νοήματα, καὶ λόγια, καὶ ἔργα ἀξίως τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ· ἤτοι ὅποιος μεταχειρίζεται ὅλα τὰ πράγματα μὲ ἁγιότητα, καθὼς εἶναι ἅγιον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὁποῦ βαστάζῃ· ὅποιος δὲ ἔτζι δὲν κάμνει, αὐτὸς δὲν βαστάζει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διότι πῶς θέλει βαστάσει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις οὐδὲ ἔχει ὅλως εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν Χριστόν (2); Πιστὸς λοιπὸν ἦτον ὁ Παῦλος καὶ καθ' ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ καθ' ὃ δὲν ἐσφετέριζεν, ἤτοι δὲν οἰκειοποιεῖτο κάνενα ἀπὸ τὰ τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ χαρίσματα· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἐδικά του κατορθώματα· διατοῦτο καὶ ἔλεγε· „περισσότερον πάντων ἐκο„πίασα· οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί". (α. Κορ. ιέ. 10.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα λόγια λέγει εἰς πολλὰ μέρη τῶν Ἐπιστολῶν του, ἀποδίδωντας τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν].

13. „Τὸν

(1) Διατοῦτο ἔγραφε καὶ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης· „ταπεινοφρόνει, καὶ μὴ ταπεινολόγει". (Ἐπιστολ.) πρέπει ὅμως καὶ νὰ ταπεινολογῇ τινας, καὶ νὰ ταπεινοσχημῇ· διατί ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν τῶν λόγων, καὶ τὸ σχήματος, ἔρχεται καὶ εἰς τὴν ταπείνωσιν τοῦ φρονήματος· συσχηματίζεται γὰρ ἐσωθεν καὶ συνδιατίθεται τὸ φρόνημα καὶ ἡ ψυχὴ, κατὰ τὰ ἔξω σχήματα τοῦ σώματος καὶ κινήματα, καὶ πολλῷ μᾶλλον κατὰ τὰ λόγια, ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Κλίμακος. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Παῦλος εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἐνεπιστεύθη τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἐνθυμήθη τοὺς πρώτους διωγμοὺς ὁποῦ ἔκαμε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο ἀκολούθως εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπε· „χάρειν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ".

(2) Διατοῦτο λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ὥσπερ οἱ „βαστάζοντες τὸ σημεῖον τὸ βασιλικὸν ἐν πολέμῳ τὸ „λεγόμενον τὴν σωτηρίαν Λάβαρον, πολλῆς δέονται τῆς „ἰσχύος καὶ ἐμπειρίας, ὥστε αὐτὸ μὴ φοβεῖται τοὺς πο„λεμίους· οὕτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ οἱ βαστάζοντες, „οὐκ ἐν πολέμῳ μόνον, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ, πολλῆς δέονται „τῆς δυνάμεως, ὥστε τοῖς κατηγόροις αὐτὸ μὴ ἐκδοῦναι „σώματι, ἀλλὰ βαστάζειν καλῶς καὶ φέρειν τὸν σταυρόν· „πολλῆς γὰρ ὄντως δεῖ τῆς ἰσχύος, ὥστε βαστάσαι τὸ „ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ὁ γὰρ ἀνάξιόν τι λέγων, ἢ πράτ„των, ἢ φρονῶν, οὐκ ἐβάστασε τὸ ὄνομα, οὐκ ἔχει τὸν „Χριστὸν ἐν ἑαυτῷ· πεπτώκει δὲ ὁ βαστάζων, ὁ δὲ „ἀγοράσας, ἀλλὰ διὰ τῶν ὠδίνων, καὶ πάντες πεφοίκασιν „Ἄγγελοι, δορυφοροῦντες καὶ θαυμάζοντες". (Λόγ. γ'. εἰς τὴν ἀ. φρὸς Τιμόθ.)

Digitized by Google

13. „Τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, ἐδῶ, τὸν μακάριον Παῦλον, πῶς μεγαλώνει τὸ ἔλεος, ὁπού ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, ἐξηγῶντας τὴν ζωήν ὁπού εἶχε πρὶν νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ δείχνοντας μὲ τοῦτο ἄκραν ταπεινοφροσύνην· διατὶ ὅταν μὲν ὁμιλῇ καὶ κατηγορῇ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους, ὁπού ἦτον πάσης κατηγορίας ἄξιοι, δὲν λέγει ἐναντίον τους κανένα ποτὲ λόγον, ὅτι ὀνομάζει αὐτοὺς βλασφήμους, καὶ διώκτας, καὶ ὑβριστάς· ὅταν δὲ αὐτὸς ὁμιλῇ διὰ τὸν ἑαυτόν του, τότε ἀπαριθμεῖ τὰ τοιαῦτα, καὶ ὀνομάζεται μόνος μὲ τὰ δύσφημα ταῦτα ὀνόματα· ὄχι μόνον, λέγει, ἐγὼ ἤμουν βλάσφημος, καὶ ἄπιστος εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ὁπού ἦτον δίσεβεῖς καὶ πιστοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, τοὺς ἐδίωκον, μὴ περιορίζωντας τὴν ἁμαρτίαν ἕως εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν μου· καὶ ὄχι ἁπλῶς μόνον ἐδίωκον τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ ἐμεταχειριζόμην τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸν μὲ ὕβριν, καὶ σκληρότητα, δέρων, δεσμεύων, φυλακίζων, καὶ ἀτιμάζων αὐτοὺς, καὶ συναδοκῶν εἰς τὸν θάνατόν τους, καθὼς ὁ ἴδιος ἔλεγε πρὸς τὸν Κύριον· „Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυ„λακίζων, καὶ δέρων κατὰ συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα „Στεφανᾶ τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς, καὶ συναδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, καὶ „φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν". (Πράξ. κβ'. 19.) Καὶ ἀλλαχοῦ· „ταύτην „τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων, καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς, ἄνδρας τε καὶ γυ„ναῖκας". (Αὐτόθ. 4.)

„Ἀλλὰ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι ἦτον μὲν ἄξιος τιμωρίας, ἠλεήθη ὅμως ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ τὸ ἔλεος γίνεται εἰς τοὺς ἀξίους τιμωρίας· διατί δὲ οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι δὲν ἠλεήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν; διατὶ δὲν ἁμάρτανον ἀπὸ ἀγνωσίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλὴν γνῶσιν· λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· „ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ „ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γέ„νωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ". (Ἰωάν. ιβ'. 42.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· „Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, „δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε"; (Ἰωάν. ε'. 44.) Καὶ οἱ ἴδιοι δὲ Ἰουδαῖοι ἔλεγον· „Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε „ὅτι ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν". (Ἰωάν. ιβ'. 19.) Εἰς κάθε δὲ μέρος τῶν Εὐαγγελίων φαίνεται, ὅτι τὸ πάθος τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοδοξίας ἐτύφλωσε τοὺς Ἰουδαίους, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἄφηνεν αὐτοὺς νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· καὶ σοχάσου το ἀπὸ τοῦτο· ὁ Χριστὸς ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίας τοῦ παραλυτικοῦ, εἰπών· „ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου". (Λουκ. ε'. 20.) καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὡμολόγησαν ὅτι τοῦτο εἶναι ἴδιον μόνου τοῦ Θεοῦ· „τίς δύναται ἀφιέ„ναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός"; (αὐτόθ. 21.) καὶ μ' ὅλον ὁπού ἔτζι τὸ ὡμολόγησαν μόνοι, πάλιν δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Ἀπὸ τί λοιπὸν δὲν ἐπίστευσαν; ἀπὸ ἀγνωσίαν; ὄχι· ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴν κακίαν τους. Ἴσως δὲ ἤθελεν ἐρωτήσῃ τινάς· ποῦ ἦτον ὁ Παῦλος πρὶν νὰ πιστεύσῃ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον τοῦτον, ἦτον κοντὰ εἰς τὸν νομομαθέστατον ἐκεῖνον Γαμαλιήλ, καὶ δὲν ἦτον ἀναπαμένος μὲ τὸν πολὺν λαὸν, ἐπειδὴ ὁ Γαμαλιὴλ ἦτον ἄνθρωπος ἥσυχος, καὶ ἰδιοπράγμων, ἀκολούθως δὲ καὶ ὁ Παῦλος ὁ μαθητής του, ἦτον τοιοῦτος· καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· „Ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν „Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμα„λιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου" (Πράξ. κβ'. 3.) (1)· διατί

τί

(1) Σημείωσαι ὅτι Εὐσράτιος ὁ Πρεσβύτερος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἱστορεῖ, πῶς ὁ Γαμαλιὴλ ἦτον ἦτον θεῖος τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, τοῦ νυκτερινοῦ φίλου τοῦ Κυρίου, καὶ ἐνταφιαστοῦ αὐτοῦ, τοῦ καὶ ἡμερινοῦ φίλου αὐτοῦ ὕστερον γεγενημένου διὰ τοῦ μαρτυρίου· ἐβαπτίσθησαν γὰρ καὶ οἱ δύω ὁ τε Γαμαλιὴλ, καὶ ὁ ἀνεψιὸς του Νικόδημος ὑπὸ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀποστόλων· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἔμαθον ὅτι ἐβαπτίσθη ὁ μακάριος Νικόδημος, ἔδαραν αὐτὸν καὶ ἐπαίδευσαν μὲ πολλὰς πληγὰς, εἰς τὰς ὁποίας σὲρρῶς ὁ ἀοίδιμος ἐναθλήσας, μετ' ὀλίγον ἐτελειώθη, καὶ ἔλαβε τὸν μαρτυρίου τὸν στέφανον. (παρὰ τῷ Τροπαίῳ τῆς Ὀρθοδοξ. σελ. 226.) Ὁ δὲ Κάλλιστος

τί δὲ μετὰ ταῦτα ἐφυλάκιζεν ὁ Παῦλος τὰς Χριστιανάς; ἐπειδὴ καὶ ἔβλεπε τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ αὐξανόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήλουν διὰ τὸν νόμον, ὡς τὸ λέγει μόνος εἰς τοὺς Ἰουδαίους· „ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὑμεῖς ἐστε σήμερον“· (αὐτόθ.) ὥστε διὰ νὰ συμπεράνωμεν τὸ παῦ, ὁ μὲν Παῦλος, ἀπὸ τὸν πρὸς Θεὸν ζῆλον ὁπού εἶχεν τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, δὲν ἐπίστευεν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, δὲν ἐπίστευον ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοδοξίας των. Πῶς δὲ ὁ Παῦλος δὲν ἐγνώρισε τὸν Χριστὸν διὰ μέσου τῶν Γραφῶν, ὁπού αὐτὸς ἦτον ἀκριβὴς εἰς τὰς Γραφὰς καὶ τὸν νόμον, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἐμαρτύρησε; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Μακάριος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του ἐδῶ ὅτι εἶχεν ἀγνωσίαν, τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀπιστία· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὅτι ἐλεήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡς ἐν ἀγνωσίᾳ ποιήσας.

14. „Ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ πίστεως, καὶ ἀγάπης „τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος πολλὰ, καὶ μεγάλα λόγια περὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἠλέησεν αὐτὸν, εἰς καιρὸν ὁπού ἦτον ἄξιος ἄκρας καὶ ὑπερβολικῆς τιμωρίας, τώρα λέγει ἐδῶ, πῶς ὄχι μόνον τὸν ἠλέησε καὶ τὸν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν νὰ τὸν κάμῃ υἱόν του, καὶ ἀδελφόν του, καὶ φίλον του, καὶ συγκληρονόμον τῆς Βασιλείας του, τόσον πολλὰ καὶ ὑπερβολικὰ ἐπερίσσευσεν ἡ χάρις τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν μακάριον Παῦλον. Διὰ νὰ μὴν εἰπῇ δέ τινας ὅτι, ἐπειδὴ καὶ παντοχοῦ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι, ὁπού ἐνεργεῖ τὸ παῦ, λοιπὸν ἀναιρέθη τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ προαίρεσις· διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ὁ Ἀπόστολος „μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης“· ὡσὰν νὰ λέγῃ· ὅτι ναὶ, ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ ὑπερεπερίσσευσεν εἰς ἐμὲ, ὅμως καὶ ἐγὼ ἐπρόσφερα ἀπὸ λόγου μου πίστιν, καὶ ἀγάπην· πίστιν μὲν, διὰ τί ἐπίστευσα, ὅτι ὁ Χριστὸς δύναται νὰ μὲ σώσῃ· ἀγάπην δὲ, διὰ τί ἠγάπησα τὸν Χριστὸν μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις· ὁ δὲ Χριστὸς ἔγινε πρόξενος εἰς ἐμὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ ὄχι ὁ νόμος. Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ κάθε Χριστιανὸς πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν ὁμοῦ καὶ ἀγάπην· διὰ τί ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, γεννᾶται ἡ ἐργασία καὶ φύλαξις τῶν ἐντολῶν του, καθὼς τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος· „ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσα-„τε“.

ὁ Ξανθόπουλος ἐν τῷ Συναξαριστῇ τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων λέγει, ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος πρῶτος ἀπὸ ὅλους ἔγραψε βιβλίον, καὶ ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸ τὰ περὶ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὡσὰν ὁποὺ ἦτον εἷς τῆς Συναγωγῆς, καὶ ἤξευρεν ἀκριβέστερον τὰς βουλὰς καὶ τοὺς λόγους τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Περὶ τοῦ Νικοδήμου ταῦτα γράφει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Κἂν Νικόδημος ᾖ ὁ νυκτερινὸς θεοσεβὴς, μύ-„ροις αὐτὸν ἐνταφίασον“· (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ σχολιαστὴς Νικήτας ἔτσι λέγει· „Νικόδη-„μός ἐστιν ὁ κατὰ διάνοιαν ἐρρωμένος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν „τοῦ Χριστοῦ, τὴν δὲ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν φιλο-„τιμίαν, φησὶ τῆς σαρκὸς, ὡς δειλὸς παραιτήμενος, „διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· λέγω δὴ τῶν παθῶν, ἢ „τῶν δαιμόνων, τὰς φροσβολάς· τῷ δὲ φιλοῦντι μέγα „φρονεῖν ἀποδοχὴν, τὸ καλὰ γὰρ φρονεῖν περὶ Χριστοῦ, „καὶ μὴ βλασφημεῖν λόγους φροῖσθαι· μύροις δὲ τὸ δε-„σποτικὸν ἐνταφιάζει σῶμα, ὁ τὰς περὶ αὐτοῦ λόγους „εὐσεβῶς μεταχειριζόμενος, καὶ ῥέων αὐτὰς, πνευμα-„τικῆς εὐωδίας ἀποσάζοντας“.

Σημείωσαι ὅτι τὰ αὐτὰ μὲ τὸν ἀνωτέρω Εὐθύμιον, λέγει καὶ ὁ Νικήτας ῥήτωρ ὁ Παφλαγὼν περὶ τοῦ Νομοδιδασκάλου Γαμαλιὴλ, καὶ θείου Μάρτυρος Νικοδήμου, ὅτι ἐβαπτίσθησαν δηλαδὴ καὶ οἱ δύω, καὶ ὅτι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Γαμαλιὴλ Νικόδημος, ἐν τῇ πληγῇ ἐτελειώθη· προσθέτει δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γαμαλιὴλ Ἀβελβὲς ὀνόματι, καὶ αὐτὸς βαπτισθεὶς, παρθένος καὶ ἄκακος ἐτελείωσε τὸν ζῆν του. Ἐβάλθησαν δὲ καὶ τῶν τελῶν τὰ ἱερὰ λείψανα εἰς τρεῖς διαφορετικὰς θήκας καὶ σεντούκια, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἦτον, καὶ ἡ θήκη ἡ ἔχουσα τὸ πάνσεπτον λείψανον τοῦ Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου· καὶ ὅταν διὰ πολλῶν ὀπισθίων καὶ ἀποκαλύψεων εὑρέθη τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, εὑρέθησαν καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν. (Λόγ. ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.) Καὶ τοῦτο δὲ προσθέτει ὁ αὐτὸς Νικήτας, ἐν τῷ αὐτῷ Λόγῳ, ὅτι ὁ Γαμαλιὴλ, μὲ τὸν ὁποῖον ἦτον γνώριμος, καὶ ἀγαπητὸς, καὶ συγγενὴς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (ἐκ τῆς φυλῆς γὰρ τοῦ Βενιαμὶν, λέγει, ἦσαν καὶ οἱ δύω, ὡς καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Νικόδημος.) διὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐξεχώσθη τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἀπὸ τοὺς ἐπισωρευθέντας κατ' αὐτοῦ λίθους, παρεκάλεσεν αὐτὸς τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον νὰ τοῦ δώσῃ τὸ λείψανον τοῦ Πρωτομάρτυρος, διὰ νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, ἡ ὁποία μακρὰν ἦτον τῆς Ἱερουσαλήμ· οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἔνευσαν εἰς τὴν παρακάλεσίν του· ἔδωκαν λαβόντες αὐτὸ μετὰ τιμῆς, ἐπῆγαν ἐκεῖ καὶ τὸ ἐνταφίασαν, ποιήσαντες κοπετὸν μέγαν ἐπὶ τῇ σοφῇ αὐτῇ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄν-„δρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ“. (Πράξ. η'. 2.)

Digitized by Google

„ τε " (Ἰωαν. ιδ'. 15.) καὶ ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν Χριστὸν, αὐτὸς οὐδὲ φυλάττει τὰς ἐντολάς τε· „ ὁ μὴ ἀγαπῶν με φησὶ, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ ". (αὐτόθ. 24.) (1).

15. „ Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς „ ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι ".

Ἐπειδὴ αἰωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Θεὸς ἠλέησεν αὐτὸν, ὅπου ἦτον διώκτης, καὶ βλάσφημος, καὶ ὑβριστὴς, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, μὴ θαυμάσῃς, ὦ ἀγαπητὲ, μηδὲ ἀπιστήσῃς εἰς αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς χάριτος, ὅπου ἔγινεν εἰς ἐμέ· διὰ τί ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ σώσῃ καὶ ὅλους τοὺς ἁμαρτωλούς. Πιστὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος αὐτὸς, καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ ἄξιος νὰ παραδέχεται ἀπὸ ὅλους· δι' ὅ,τι δὲν εἶναι ἄξιον νὰ ἀπιστῶμεν εἰς τὸ κήρυγμα αὐτὸ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μεγάλα, καὶ παράδοξα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ὁπου δι' αὐτῆς μᾶς ἐχαρίσθησαν· ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ἄξιον νὰ πιστεύεται τοῦτο καὶ νὰ παραδέχεται ἀπὸ τὸν καθ' ὅλα, διὰ τί εἶναι ἄπειρος ἡ ἀγαθότης τοῦ τὰ χαρίσματα ταῦτα διδόντος· τοῦτο δὲ τὸ λόγιον τοῦ Παύλου, ἀποβλέπει καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς προσέχοντας εἰς τὸν νόμον· δείχνει γὰρ εἰς αὐτοὺς, ὅτι χωρὶς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῶσι.

„ Ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ ".

Διὰ τί ὁ Ἀπόστολος εἰς ἄλλο μὲν μέρος λέγει, ὅτι ἔγινεν ἄμεμπτος κατὰ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην· (Φιλιππ. γ'. 6.) ἐδῶ δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν τε πρῶτον τῶν ἁμαρτωλῶν; δι' ὅ,τι ἡ ἐν τῷ νόμῳ δικαιοσύνη, συγκεινομένη μὲ τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην, ἁμαρτία εἶναι, καὶ ὄχι δικαιοσύνη, ὡσὰν ὅπου αὐτὴ ἔμεινεν ἀργὴ, καὶ δὲν ἔχει πλέον καιρὸν νὰ ἐνεργῇ πῶρα· δι' ὅ,τι ἕως ὅπου αὐτὴ εἶχε τὸν καιρὸν καὶ ἐνήργει, ἦτον δικαιοσύνη, καθὼς καὶ τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ λυχνάρι φέγγουσιν, ἕως ὅπου εἶναι ὁ καιρὸς τῆς νυκτός· ὅταν δὲ ἐφανῇ καὶ ἔλαμψεν ὁ Χριστὸς ὡσὰν ἥλιος, καὶ ἔγινεν ἡμέρα, τότε ἀπέκρυψε τὴν δικαιοσύνην τοῦ νόμου, ὡσὰν φεγγάρι, καὶ λύχνον. Καὶ λοιπὸν καθὼς ἁμαρτάνει, καὶ καθὼς εἶναι ἀσέβητος, ὅποιος μεταχειρίζεται λυχνάρι τὴν ἡμέραν, ὅταν ὁ ἥλιος φαίνῃ, ἔτζι ἁμαρτάνει καὶ ὅποιος μεταχειρίζεται τὸν νόμον, ἀφ' ὅ ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος τοῦτο τὸ ἴδιον νόημα φανερόνοι, λέγων περὶ τοῦ νόμου· „ καὶ δεδόξασαι τὸ δε- „ δοξασμένον ἐν τῷ μέρει τούτῳ, οὕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης ". (β'. Κορ. γ'. 10.) καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦτο.

16. „ Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰη- „ σοῦς ὁ Χριστὸς (2) τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπω- „ σιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον ".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, τὴν μεγάλην ταπεινοφροσύνην τοῦ μακαρίου Παύλου· διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἐλεήθηκα ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ μὴν ἀπελπίζεται κανένας ἁμαρτωλὸς, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ καλὰς ἐλπίδας, ὡσὰν ὅπου ἐσώθη ὁ παύων ἀνθρώπων ἁμαρτωλότερος Παῦλος· δείχνει δὲ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τὸν ἑαυτόν τε, πῶς δὲν ἦτον ἄξιος συγχωρήσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, ἀπόλαυσεν αὐτὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Δὲν εἶπε δὲ, διὰ νὰ δεί-

ξῃ

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „ ἐὰν γάρ τις „ σοι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγάπης· ἐπεὶ πολλοί, καὶ νῦν „ ἰσιν, ὅτι μεμίσηκεν ὁ Χριστὸς, Θεὸς, πιστεύοντες, ἀλ „ ἀγαπῶντες δὲ αὐτὸν, οὐδὲ τὰ τῶν φιλούντων πράττοντες· „ πῶς γὰρ, ὅταν πάντα αὐτῷ προτιμῶσι; χρήματα; „ γένεσιν; ἡμαρμένην; παρατήρησιν; κληδονισμούς; οἰ- „ ωνισμούς; ὅταν δὲ εἰς ὕβριν αὐτὸν ζῶμεν, ἀπεμοι, „ ποία ἀγάπη; ἐκεῖνος φίλον θερμὸν καὶ διάπυρον, „ καὶ οὗτος φιλεῖται τὸν Χριστόν.... ὁ Θεὸς μετὰ πάσης „ μυρίας εὐεργεσίας καὶ κηδεμονίας, οὐδὲ ὅπως ἔβριψεν, „ (ἡμᾶς δηλ.) ἀλλὰ τοῦτο μάλιστα τὸν Υἱὸν ἔδωκεν, „ ὅπου μίζονα ἠδικήσαμεν· ἡμεῖς δὲ μετὰ τοσούτων „ τυχεῖν, μετὰ τὸ γενέσθαι φίλοι, μετὰ τὸ πάντων „ τῶν ἀγαθῶν ἀξιωθῆναι δι' αὐτὸν, οὐδὲ ὡς φίλον ἠγα- „ πήσαμεν, καὶ τίς ἡμῖν ἔσαι ἐλπίς "; (Λόγ. γ'. εἰς τὴν α'. πρὸς Τιμόθ.)

(2) Ἐν ἄλλοις „ Ἰησοῦς Χριστός ".

Digitized by Google

ξη εἰς ἐμὲ ὁ Χριστὸς μακροθυμίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ πᾶσαν μακροθυμίαν· ὡσαὐτὼ νὰ ἔλεγεν ἔτζι· ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ ἥμαρτον ἀπείρως, ἐχρειαζόμουν καὶ ὅλον τὸ ἄπειρον ἔλεος τῦ Θεοῦ διὰ νά μοι συγχωρήσῃ, καὶ ὅλῳ αὐτῦ τῷ φιλανθρωπίαν, καὶ ὄχι μερικῶ· καθὼς τοιαύτῳ μερικῷ χρειάζονται οἱ λοιποὶ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι. Πρὸς ὑποτύπωτιν, λέγει, ἦγον πρὸς παράδειγμα, καὶ πρὸς παρακίνησιν ὅλων τῶν ἀπίστων, ὁπῦ θέλων νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· ἤτοι διὰ τῦτο ὁ Χριστὸς ἐλέησεν ἐμένα, καὶ μὲ ἔσωσεν, ἵνα ἔχοντες παράδειγμα ἐμένα ὅλοι οἱ ἄπιστοι, πιστεύσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ σωθῶσι (1).

17. „ Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ „ Θεῷ, τιμὴ, καὶ δόξα εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν".

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεῖος Παῦλος πολλὰ, καὶ μεγάλα λόγια καὶ νοήματα διὰ τὸν Υἱὸν, καὶ ὅτι αὐτὸς σῴζει τὸς ἀπελπισμένους, ὁποῖος ἦτον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς ἅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ὑστερημένος ἀπὸ αὐτὰ, διὰ τῦτο εὐθὺς ἀναφέρει τῷ δόξαν καὶ εὐχαριστίαν εἰς αὐτὸν, ὀνομάζων αὐτὸν Βασιλέα τῶν αἰώνων, καὶ ἄφθαρτον, καὶ ἀόρατον, καὶ σοφόν· τὰ ὁποῖα ὅλα θεοπρεπῆ ὀνόματα ταῦτα, εἶναι κοινὰ καὶ τῦ Υἱῦ, διὰ τί καὶ ὁ Υἱὸς Βασιλεὺς εἶναι τῶν αἰώνων (2)· αἰσως γὰρ αὐτὸς ἦναι δημιυργὸς καὶ ποιητὴς τῶν αἰώνων „ δι' ὃν γάρ φησι τὸς αἰῶνας ἐποίησεν" (Ἑβρ. ά. 2.) πῶς δὲν εἶναι καὶ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ ἄφθαρτος, καὶ ἀόρατος κατὰ τῷ Θεότητα, καὶ μόνος σοφός; αὐτὸς γὰρ εἶναι ἡ σοφία τῦ Πατρός· ταῦτα δὲ πάντα εἶναι κοινὰ καὶ τῦ Ἁγίυ Πνεύματος· διότι μόνον σοφὸν εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Πατέρα, ὄχι πρὸς διαφορὰν τῦ Υἱῦ, καὶ τῦ Πνεύματος, τῶν ὁμοουσίων αὐτῷ· ἄπαγε τῆς βλασφημίας! ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν λογικῶν κτισμάτων, Ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ γὰρ καὶ οἱ Ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχυσι σοφίαν, δείχνει ὁ Παῦλος, ἅτι ὁ Θεὸς μόνος εἶναι κυρίως σοφὸς, ὡς πηγὴ καὶ αἰτία τῆς σοφίας· ὅσα δὲ ἄλλα κτίσματα ἔχυσι σοφίαν, τὴν ἔχυσι κατὰ μετοχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· τιμὴ δὲ καὶ δόξα διπλῆ ὠφείλει νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι μὲ λόγια μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα, καὶ πράξεις καλάς· διὰ ὅ, τι, ἡ μὲν διὰ λόγων δόξα καὶ τιμὴ, ὁπῦ προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν, μᾶς δείχνει πῶς εἴμεθα μόνον ὀγνώμονες εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀχάριστοι· ἡ δὲ διὰ τῶν καλῶν μας ἔργων προσφερομένη δόξα εἰς τὸν Θεὸν, μᾶς δείχνει πῶς εἴμεθα πρὸς τύτοις, καὶ μιμηταὶ καὶ ἀκόλυθοι τῦ Θεῦ· τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ διὰ λόγων δόξαν ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Θεὸς, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ τὸν ἀγαπῶμεν, διὰ νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ ὑπακόωμεν εἰς τὰς ἐντολάς τε, καὶ διὰ νὰ τὸν μιμώμεθα διὰ τῶν ἔργων, καὶ ἐκ τύτων πάντων νὰ ὠφελώμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὁπῦ δοξολογῦμεν αὐτόν· καθὼς καὶ ἐκεῖνος ὁπῦ θαυμάζει, καὶ γνωρίζει τῷ δόξαν τῦ Ἡλίυ, αὐτὸς πρῶτος τὸν ἑαυτόν τε ὠφελεῖ, διὰ τὲ χαίρεται βλέποντας τὸ φῶς τε, καὶ διὰ τί ἀπολαμβάνει αὐτὸ, εἰς τὸ νὰ περιπατῇ, καὶ νὰ ἐργάζεται διαφόρυς τέχνας· καθὼς ἐν τῇ ἐναντίᾳ καὶ ὅποιος δὲν γνωρίζει τῷ δόξαν τῦ Ἡλίυ, αὐτὸς πρῶτος ζημιόνει τὸν ἑαυτόν τε, μὲ τὸ νὰ μὴ βλέπῃ τὸ φῶς τῦ Ἡλίυ, καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζεται αὐτὸ εἰς ἐργασίαν (3).

18. „ Ταῦ-

---

(1) Ὡραῖον δὲ εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα, ὁπῦ φέρει εἰς τῦτο ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγων· καθὼς ὅταν εὑρίσκωνται πολλοὶ ἀσθενεῖς εἰς ἕνα Νοσοκομεῖον, καὶ ὅλοι ἦναι ἀπελπισμένοι πῶς δὲν ἔχυν νὰ λάβυν τὴν ὑγείαν τως, ἐὰν ἕνας ἰατρὸς πάρῃ ἕνα ἀπὸ τὸς ἀσθενεῖς ἐκείνυς, εἰς θάνατον κινδυνεύοντα, καὶ δίδωντας εἰς αὐτὸν τὰ βοηθητικὰ ἰατρικὰ, καὶ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ, δίδῃ καὶ εἰς ὅλυς τὸς ἄλλους ἀσθενεῖς θάρρος, ὅτι ἔχυν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβυν παρ' αὐτῦ τὴν ποθουμένην ὑγείαν· ἔτζι καὶ ὁ Διαπότης Χριστὸς ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς, γενόμενος ἄνθρωπος διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπῆρε, λέγει, ἐμένα τὸν ἀπὸ ὅλυς παρανομώτατον Παῦλον, καὶ φέρωντάς με εἰς τὸ μέσον, ὄχι μόνον μὲ ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὰς προτέρας μου ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ μὲ μεγαλωτάτας δωρεὰς καὶ χαρίσματα μὲ ἐπλούτισε, καὶ ἔτζι διὰ μέσου ἐμοῦ, ἔδειξεν εἰς ὅλυς τὸς ἀνθρώπυς τὴν ἀμέτρον αὐτῦ μακροθυμίαν, ἵνα μηδεὶς ἀπὸ τὰς μεγάλως ἀνομήσαντας, ἀπελπίσῃ τὴν σωτηρίαν τως, ἀποβλέποντας εἰς τὸ ἐδικόν μου παράδειγμα.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Παῦλος ἐρωτήσθη τὸ ῥητὸν τῦτο ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν λέγοντα· „ Κύριος βασιλεύων τῶν „ αἰώνων, καὶ ἐπ' αἰῶνα, καὶ ἔτι" (Ἐξοδ. ιέ. 18.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοφόρος Μάξιμος εἶπεν· „ ἔστι τε „ πρᾶγμα ὑπὲρ αἰῶνας ἡ τῦ Θεοῦ Βασιλεία· οὐ γὰρ „ δέμις εἶπεῖν ἤρχθαι, ἢ φθάνεσθαι ὑπό αἰώνων τὴν „ τῦ Θεῦ Βασιλείαν". (Κεφ. πς'. τῆς β'. Ἑκατονταὶδ. τῶν Θεολογικῶν.) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησ. σίχ. 20. ὡραίαν οὖσαν καὶ γλαφυρὰν περὶ Εὐχαριστίας.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἀναφέρει τὴν εὐχαριστίαν ταύτην καὶ δεξολογίαν εἰς τὴν μίαν φύσιν τῆς Θεότητος, μεταβὰς ἀπὸ τὸ ἕνα πρόσωπον

τῶν

18. „Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε".

Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος εἶπε παραγγελίαν, ἡ δὲ παραγγελία εἶναι μία αὐστηρὰ διδασκαλία, ὡς ἄλλοτε εἴπομεν, καὶ γίνεται μὲ αὐθεντικὸν καὶ δεσποτικὸν τρόπον· τοῦτο χάριν, παρθῦς εἶπεν ἀκολούθως τὸ „τέκνον Τιμόθεε"· καὶ ὡσὰν νὰ τοῦ λέγῃ, αὐτὴν τὴν παραγγελίαν λέγω εἰς ἐσένα, ὄχι αὐθεντικῶς, ἀλλὰ ὡσὰν φιλόστοργος πατὴρ εἰς τὸ φίλτατον τέκνον του. „Παρατίθεμαι" δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην τὴν ἀφιέρωσιν, ὁποῦ πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ Τιμόθεος εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ τὴν παραγγελίαν αὐτὴν, ὡσὰν μίαν παρακαταθήκην καὶ θησαυρὸν βασιλικόν· καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα ὁποῦ ἔχομεν, δὲν εἶναι ἐδικά μας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ ἐκεῖνα ὁποῦ ὁ Θεός μας ἔδωκε, χρεωστοῦμεν ἀφιερωμένως νὰ τὰ φυλάττωμεν.

„Κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας".

Τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης, καὶ διδασκαλίας, καὶ τῆς προσασίας λαοῦ, μὲ τὸ νὰ ἦναι μεγάλον καὶ ὑψηλὸν, διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ ψηφισθῇ ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνος, ὁποῦ μέλλει νὰ δεχθῇ τοῦτο· τοῦτο χάριν καὶ οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς, καὶ Ἀρχιερεῖς ἐγίνοντο ἀπὸ θείας προφητείας, τουτέστιν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· προφητεία δὲ, πλατύτερον ἐκλαμβανομένη, δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ λέγῃ τινὰς περὶ τῶν μελλόντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν παρόντων μὲν, ἀποκρύφων δέ· ὅθεν προφητεία ἦτον τὸ νὰ εἰπῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον περὶ τοῦ Βαρνάβα καὶ Παύλου· „ἀφορίσατε δή μοι τόντε Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι „αὐτούς"· (Πράξ. ιγ'. 2.) (1) Μὲ ποιὸν τρόπον ἄνωθεν ἐκ θείου Πνεύματος ἐκρίθη καὶ ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν Ἀρχιερωσύνην· ἐπειδὴ δὲ ἐδῶ προφητείας λέγει πληθυντικῶς, ἴσως καὶ ὅταν ὁ Τιμόθεος ἐδιαλέχθη ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ νὰ γένῃ μαθητὴς τοῦ Παύλου, καὶ ὅταν περιετμήθη, καὶ ὅταν ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος, ὅλα ταῦτα, λέγω, ἴσως καὶ ἔγιναν μὲ θείας προφητείας. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος, ὅτι παραγγέλλω εἰς ἐσένα, κατὰ τὰς προφητείας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι προλαβόντως ἔγιναν διὰ λόγου σου· ἤτοι ἐγὼ ἀποβλέποντας εἰς τὰς προλαβούσας προφητείας ἐκείνας, καὶ τρόπον τινὰ ἀπὸ ἐκείνας διδασκόμενος, σὲ συμβουλεύω τί πρέπει νὰ κάμῃς, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ νὰ πολιτευθῇσαι ἀξίως τῶν προφητειῶν ἐκείνων, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐστροπιάσῃς αὐτάς. Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει ὅτι ἐδῶ ἐμεταχειρίσθη ὁ Ἀπόστολος σχῆμα ὑπέρβατον, ὅπερ ἔτως ἀναγινώσκεται· „ταύ„την τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, ἵνα στρατεύῃ, κατὰ τὰς προα„γούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, τὴν καλὴν στρατείαν".

„Ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν".

Τί σοι παραγγέλλω, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε; διὰ νὰ στρατεύεσαι μέσα εἰς τὰς περὶ σοῦ προφητείας ἐκείνας, ἤτοι διὰ νὰ μὴ εὔγῃς ὀλίγον ἔξω ἀπὸ αὐτὰς, ἀλλὰ καθὼς αἱ

τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸν Διαπόντιον Χρυσὸν δηλαδή, τὸν στοῖον εἶπεν ἀνωτέρω χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν· ἀπὸ τοῦτο, λέγω, μεταβὰς ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἐδόθησαν ὁμοῦ μὲ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ μὲ τὴν συνεργίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Βασιλεὺς γὰρ τῶν αἰώνων ἐστὶ μόνος ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· αἰώνιον γὰρ καὶ αὐτὸ προσηγόρευσεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἡμῶν· „ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου"· (Ἑβρ. θ'. 14.) καὶ τὸ ἄφθαρτον δὲ καὶ ἄφατον, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος εἶναι ἴδιον· λοιπὸν καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ, τῆς Τριάδος μόνης ἀληθῶς εἶναι ὄνομα· ἐδῶ γὰρ ἔξω ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι φύσει Θεός.

(1) Ἔτζι λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος πῶς ἦτον προφητεία τὸ νὰ εὕρῃ ὁ Σαμουὴλ τὸν Σαῦλ, ὁποῦ ἦσαν κεκρυμμένος μέσα εἰς τὰ σκεύη· „Καὶ ἐπηρώτησε Σα„μουὴλ ἔτι ἐν Κυρίῳ, εἰ ἔρχεται ὁ ἀνὴρ ἐνταῦθα; „καὶ εἶπε Κύριος· ἰδοὺ αὐτὸς κέκρυπται ἐν τοῖς σκευέ„σι, καὶ ἔδραμε καὶ λαμβάνει αὐτὸν ἐκεῖθεν"· (α'. Βασιλ. ι'. 22.) κατὰ τὰς Νηπτικὰς ὅμως Πατέρας, διόρασις κυρίως λέγεται ἡ διὰ τῆς θείας χάριτος διορωσα τὰ παρόντα μὲν, κεκρυμμένα δέ· ἢ τὰ ἀπόντα μὲν, καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ γινόμενα, κατὰ χρόνον ὅμως ἐνεστῶτα γινόμενα, καθ' ὃν τοῦτα διορᾷ ὁ τὸν νοῦν κεχαριτωμένος· πρόρασις δὲ εἶναι, ἡ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὰ πράγματα ὁρῶσα μόνον, μὴ μέντοι καὶ λέγουσα περὶ αὐτῶν· προφητεία δὲ, ἡ καὶ περὶ τούτων προλέγουσα, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ λόγου τὰ μέλοντα ἀποκαλύπτουσα· τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι προφητεία μὲν εἶναι, ἡ περὶ τῶν πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου μελόντων γενέσθαι προλέγουσα· ὑποφητεία δὲ, ἡ τὰ μετὰ ὀλίγου χρόνου προαγορεύουσα.

αἱ θεῖαι προφητεῖαι ἐκεῖναι σὲ ἐδιάλεξαν εἰς τὸ νὰ ἦσαι μαθητὴς, καὶ Ἀρχιερεὺς, ἔτζι καὶ ἐσὺ νὰ περιπατῇς καὶ νὰ στρατεύεσαι, ἤγουν νὰ πολεμῇς τὸν καλὸν στρατεῖαν, καὶ τὸν πόλεμον· δι' ὅ, τι εἶναι καὶ κακὴ στρατεία, καὶ κατηγορημένος πόλεμος, ὅταν τινὰς παρασαίνῃ τὰ μέλη τὰ σώματός του, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του, ἅρματα εἰς τὸ νὰ κάμνῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν. Στρατεῖαν δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ πόλεμον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καὶ εἰς ὅλους μὲν τοὺς Χριστιανοὺς διείσχεται σφοδρὸς καὶ ἀόρατος πόλεμος κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ παθῶν, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὸν Διδάσκαλον, καὶ Ἀρχιερέα, καὶ ἔχοντα προσασίαν λαοῦ· ὥστε εἶναι χρεία, διὰ νὰ στέκῃ ὁ τοιοῦτος ἔξυπνος καὶ προσεκτικὸς, καὶ νὰ μὴ δείχνῃ κἀμμίαν χαυνότητα καὶ ἀμέλειαν.

19. „Ἔχων πίστιν, καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν".

Μὴ νομίσῃς, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, πῶς εἶναι μοναχὰ ἀρκετὸν εἰς ἐσένα, τὸ νὰ γένῃς Ἀρχιερεὺς μὲ θείκὰς προφητείας, ὄχι· ἀλλὰ πρέπει πρὸς τούτοις καὶ ἐσὺ νὰ ἔχῃς πίστιν, ὥστε δι αὐτῆς νὰ ὀρθοτομῇς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· πρέπει δὲ νὰ ἔχῃς καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἤτοι νὰ ἀποκτήσῃς ζωὴν ἀκατηγόρητον· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀκατηγόρητον ζωὴν, γεννᾶται καὶ ἡ ἀγαθὴ συνείδησις, ἵνα μὲ τὴν ἀκατηγόρητον ταύτην ζωὴν, καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἠμπορῇς νὰ προσελκύῃς τοὺς ἄλλους· δι ὅτι, καθὼς ὁ ἀρχισράτηγος πρέπει νὰ γένῃ πρῶτον στρατιώτης καλὸς, ἔτζι καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν πνευματικὸς, πρέπει νὰ ἔχῃ πρῶτον αὐτὸς ἐκείνας τὰς ἀρετὰς, ὁποὺ ζητεῖ χρεωστικῶς νὰ ἔχουν οἱ μαθηταὶ καὶ τὸ ποίμνιόν του. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τοῦτο, ὅτι καὶ ἡμεῖς, κἂν διδάσκαλοι εἴμεθα καὶ Ἀρχιερεῖς, δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀποβάλλωμεν τὰς παραινέσεις, καὶ συμβουλὰς ἐκείνων, ὁποὺ εἶναι μεγαλίτεροι ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τὴν σοφίαν, καὶ ἀρετήν· διὰ τί αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Τιμόθεος ἐδέχθη παραγγελίας καὶ συμβουλὰς, καὶ μάλιστα ὁποὺ ἦτον ποιμὴν καὶ διδάσκαλος, πόσῳ μᾶλλον χρεωστοῦμεν νὰ δεχώμεθα παύτας ἡμεῖς (1);

„Ἥτινες ἀπωσάμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν".

Ταύτην, λέγει, τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν μὲ τὸ νὰ ἔχασαν τινὲς, ἀκολούθως ἔχασαν καὶ τὴν πίστιν· καὶ πρεπόντως· διὰ τί ὅταν ἡ ζωὴ ἦναι ἀκάθαρτος καὶ διεστραμμένη, ἐπομένως ἀπὸ τὴν ζωὴν ταύτην, γενιῶνται καὶ δόγματα διεστραμμένα· διότι ἐκεῖνοι ὁποὺ ζοῦν ζωὴν ἀκάθαρτον καὶ ἁμαρτωλὴν, διὰ νὰ μὴ βασανίζωνται ἀπὸ τὸν φόβον τῆς μελλούσης κολάσεως, πείθουσι τὸν ἑαυτόν τους, ὅτι ὅλα τὰ τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ψεύματα (2), καὶ ἔτζι ναυαγοῦσιν οἱ ἄθλιοι καὶ χάνουσι τὴν πίστιν· ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἀποβάλλει τὴν ἁπλῆν πίστιν, καὶ ἀφίνει τὸ παῦ εἰς τοὺς ἐδικούς του συλλογισμοὺς, καὶ αὐτὸς παρομοίως ναυαγεῖ καὶ καραβοτζακίζεται εἰς τὰ τῆς πίστεως δόγματα· ἐπειδὴ ἡ μὲν πίστις εἶναι λιμένας ἥσυχος καὶ ἀκλυδώνιστος, καταισίνωσα τὸν νοῦν εἰς γαλήνην καὶ ἠρεμίαν· οἱ δὲ συλλογισμοὶ καὶ αἱ ζητήσεις εἶναι κύματα, τὰ ὁποῖα, ποτὲ μὲν ἐδῶ, ποτὲ δὲ ἀλλαχοῦ συναρπάζοντα τὸν νοῦν, ὡσὰν εἰς ἐλεεινὸν ναυάγιον, τελευταῖον ἢ εἰς πέτρας καὶ σφάλματα τὸν κτυποῦσιν, ἢ καὶ τελείως αὐτὸν ἀποπνίγουσι διὰ τῆς ἀσεβείας καὶ ἀπωλείας.

20. „Ὧν

(1) Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἡ μὲν ὄντως πίστις, ἀληθὴς ἐστὶ συνεκτική τε καὶ συσατική, ψεῦδος οὐκ ἔχουσα· ἡ δὲ ἀγαθὴ συνείδησις, τὴν τῆς ἀγάπης ἐπιφέρεται δύναμιν, ὡς μηδεμίαν ἔχουσα παράβασιν ἐντολῆς". (Κεφ. λζ'. τῆς δ'. Ἑκαστοντ. τῶν Θεολογικ.)

(2) Καὶ ὁ θεῖος δὲ Χρυσόστομος συμφώνως λέγει· „ὅταν ἡ ὁ βίος ἀπεγνωσμένος, καὶ δόγμα στέκεται σωστὸν· καὶ ἐστὶν ἰδεῖν πολλοὺς ἐκ τούτων καταπεσόντας εἰς βυθὸν κακῶν, καὶ εἰς ἐλπισμὸν ἐκτραπέντας". (Λόγ. ε'. εἰς τὴν παρθσαν.) Καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγει· „ὑποβάθρα πολλάκις ἀσεβείας ὁ διεφθαρμένος γίνεται βίος, καί τινες τὰ συνηθόντα τῇ κατηγορίαν „ἐφέροντες, ἠρνήθησαν καὶ τὴν καθόλου πρόνοιαν τοῦ „Θεοῦ, καὶ ἐμαρμένην καὶ μοῖραν τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀνέθεσαν· σωίζεσθαι γὰρ προσήκει τῇ πίστει, καὶ τὸν ἐ„πανόμενον βίον· συνείδησιν δὲ ἀγαθὴν, τὴν σωφρο„σύνην καὶ δικαιοσύνην κεκοσμημένην λέγει ζωήν". Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Καὶ καθὼς ἐκ ἐδοκίμασαν „τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει". (Ῥωμ. α'. 28.)

20. „Ὧν ἐστιν Ὑμέναιος, καὶ Ἀλέξανδρος".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ἀπ' ἀρχῆς ἦσαν οἱ ἑτεροδιδάσκαλοι, οἱ ἀποβάλλοντες τὴν ἁπλῆν πίστιν καὶ ἀδιάκριτον συγκατάθεσιν τῆς καρδίας, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες εἰς τοὺς ψεύδους συλλογισμοὺς, καὶ τὰ σοφιστικὰ ζητήματα; μὴ χαυνωθῇς λοιπὸν, λέγει, σὺ ὦ Τιμόθεε, ὅταν βλέπῃς τοὺς τοιούτους ἑτεροδιδασκάλους, διδάσκοντας ἔξω ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ δόγματα, ἀλλ' ἀντίσχου εἰς αὐτούς (1).

„Οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν".

Ἂν ὁ Σατανᾶς τοὺς ἄλλους παιδεύῃ καὶ σωφρονίζῃ νὰ μὴ βλασφημοῦν εἰς τὸν Θεὸν, πῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν σωφρονίζει τὸν ἑαυτόν του νὰ μὴ βλασφημῇ; εἰ δὲ αὐτὸς δὲν σωφρονίζει τὸν ἑαυτόν του, φανερὸν ὅτι οὐδὲ τοὺς ἄλλους σωφρονίζει διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἤγουν διὰ νὰ μὴ βλασφημοῦν εἰς τὸν Θεόν· καὶ τοῦτο θέλοντας νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν, ἵνα παιδεύσῃ αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' ἵνα παιδευθῶσιν αὐτοί· ἐπειδὴ ὁ Σατανᾶς (2) δὲν τοὺς παιδεύει διὰ νὰ μὴ βλασφημοῦν, ἀλλὰ τοῦτο ἀποβαίνει εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος· (τὸ γὰρ ἵνα ἐδῶ, εἶναι ἀποβατικὸν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς, καὶ ὄχι αἰτιολογικὸν, ὡς πολλάκις εἴπομεν περὶ τούτου (3)·) διότι, καθὼς οἱ δήμιοι καὶ οἱ κακοποιοὶ ἄνθρωποι οἱ εὑρισκόμενοι κοντὰ εἰς τοὺς ἐξουσιαστὰς, ἀναλαμβάνουσι καὶ αὐτοὶ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μυρία κακὰ, ὅμως εἰς τοὺς ἄλλους γίνονται αἴτιοι νὰ σωφρονίζωνται· ἔτζι καὶ ὁ διάβολος, αὐτὸς παγκάκιστος ὤν, κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ σωφρονίζωνται διὰ τῆς παιδείας ὁποῦ τῶν προξενεῖ, παραχωρήσει Θεοῦ· διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος δὲν ἐπαίδευσε μόνος τοὺς παρανόμους τούτους, καθὼς ἐπαίδευσε τὸν Βαριησοῦν ἐκεῖνον καὶ ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, τὸν μεθερμηνευόμενον Ἐλύμαν μάγον, (Πράξ. ιγ'. 6.) ἢ καθὼς ὁ Πέτρος ἐπαίδευσε τὸν Ἀνανίαν, καὶ τὴν Σάπφειραν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τοῦτο ἐποίει ὁ Παῦλος, σύα μὲν, ἵνα μαζὶ μὲ τὴν σφοδρὰν παιδείαν τῶν τοιούτων, σωθῇ καὶ ἀτιμία μεγαλητέρα· ἀτιμία γὰρ ἦτον μεγάλη εἰς αὐτοὺς νὰ παιδεύωνται ἀπὸ τὸν Σατανᾶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος ὅτι τόσον εἶναι μεγάλος, ὥστε ὁποῦ προσάζει καὶ τὸν ἴδιον Σατανᾶν· καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ φαίνεται φοβερώτερος κοντὰ εἰς τοὺς ἀπειθεῖς· ἢ μᾶλλον εἰκεῖν, τοὺς μὲν ὄντας ἀπίστους, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἀπόστολοι ἐπαίδευον μόνοι μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄπιστοι, ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ λανθάσουν, καὶ νὰ κρυβοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους· διότι καὶ ὁ Ἀνανίας ἄπιστος ἦτον, καὶ ἀκόμη ἐπείραζε καὶ ἐδοκίμαζε τὴν πίστιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαιδεύθη ἀπὸ τὸν Πέτρον· ὁμοίως καὶ ὁ Βαριησοῦς τοιοῦτος ἦτον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαιδεύθη ἀπὸ τὸν Παῦλον· ἐκείνους δὲ ὁποῦ ἐπίστευον πρότερον, καὶ ἔπειτα ἐξέκλιναν ἀπὸ τὴν πίστιν, αὐτοὺς οἱ Ἀπόστολοι ἐπαράδιδον εἰς τὸν Σατανᾶν, διὰ νὰ δείξουν εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν ἔμενον ἀβλαβεῖς ἐκ τῶν δαιμόνων ἀπὸ τὴν ἐδικήν τους ἀρετὴν καὶ ἀσφάλειαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προφύλαξιν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων· ἢ καὶ ἄλλως δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τοῦτο· ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, ἐκείνους μὲν ὁποῦ ἤθελον νὰ διορθώσουν, δὲν ἐπαίδευον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἐκείνους δὲ ὁποῦ ἔμενον ἀδιόρθωτοι, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἐπαίδευον. Πῶς δὲ, καὶ τίνι τρόπῳ παρεδίδα ὁ Παῦλος τοὺς κακοὺς εἰς τὸν Σατανᾶν; πρῶτον ἐξέβαλσε αὐτοὺς ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐδίωκεν ἀπὸ τὴν ποίμνην τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἔπειτα ἐπαράδιδεν αὐτοὺς γυμνοὺς εἰς τὸν λύκον διάβολον· διότι, καθὼς τὸν παλαιὸν σκηνὴν ἐπετέπαζε πρότερον ἡ νεφέλη, ἔτζι καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ σκεπάζει τώρα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὅποιος λοιπὸν διωχθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διὰ μέσου τοῦ ἀφορισμοῦ, αὐτὸς εὐθὺς ἐδιώχθη καὶ ἀπὸ τὸν σκέπην τοῦ Παναγίου Πνεύματος· καὶ λοιπὸν ὁ ἄθλιος ἔτσι γίνεται πλέον εὐκολονίκητος, καὶ ὑποχείριος εἰς τὸν διά-

(1) Ὁ Ὑμέναιος ἔτσι ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ἤδη ἔγινε, καθὼς τοῦτο δείκνυται ἀπὸ τὴν β'. πρὸς Τιμοθ. (Κεφ. β'. 17.) ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔτσι, φαίνεται νὰ ἦτον ἐκεῖνος ὁ Ἰουδαῖος, τὸν ὁποῖον προεβάλλοντο οἱ ὁμογενεῖς του Ἰουδαῖοι νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τὸν δῆμον, διὰ τὴν πραχθεῖσαν ἐκβολὴν ἐν Ἐφέσῳ ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. ιθ'. 33.) Ὁ Ἀλέξανδρος ἔτσι πολλὰ κακὰ ἐπροξένησεν εἰς τὸν Παῦλον, ὡς τὸ ὁμολογεῖ μόνος. (β'. Τιμοθ. δ'. 14.)

(2) Τί δείλι νὰ εἴπῃ Σατανᾶς, καὶ τὰ ὅμοια τοῦ διαβόλου ὀνόματα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 15. στίχ. τοῦ ε'. Κεφ. τῆς β'. πρὸς Κορινθίους.

(3) Ὅρα περὶ τούτου εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 20. στίχ. τοῦ ά. Κεφ. τῆς πρὸς Ρωμαίους.

διάβολον· τοιοῦτον εἶναι, καὶ τοιαύτῃ φοβερᾷ δυνάμει ἔχει τὸ ἐπιτίμιον τῆς ἀφορισμοῦ. Καὶ ὁ Θεὸς δὲ αὐτὸς παιδεύει τοὺς ἁμαρτάνοντας, παραδίδωντας αὐτοὺς εἰς διαφόρους ἀσθενείας καὶ κακοχίας τοῦ σώματος· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος· „ὅτι κεκρίμενοι δὲ, ὑπὸ Κυρίου παι„δευόμεθα". (ά. Κορ. ια'. 32.) (1) Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ ζητῇ τινας περὶ τῶν θείων καὶ ὑπερφυσικῶν πραγμάτων μὲ λογισμοὺς φυσικοὺς καὶ ἀνθρωπίνους, βλασφημία εἶναι· ἐπειδὴ ὕβρις καὶ ἀτιμία εἶναι εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυσικά του μυστήρια, τὸ νὰ φαίνωνται ὅτι καταλαμβάνονται ταῦτα ἀπὸ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους καὶ φυσικούς. Ὅρα καὶ τοῦτο ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „σωθῆναι τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ „Χριστοῦ παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ". (ά. Κορ. ε'. 5.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, „ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ Βασι„λέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων".

Πρῶτον πάντων, ἤγουν πρῶτος ἐσὺ ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ προσεύχεσαι διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (2) ἐν τῇ καθ' ἡμέραν γινομένῃ πρὸς Θεὸν λατρείᾳ καὶ προσευχῇ· διότι ὁ Ἱερεὺς εἶναι ὡσὰν μίας κοινὸς ὅλης τῆς οἰκουμένης πατὴρ, καὶ παρασέκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, προνοούμενος διὰ ὅλους, καθὼς διὰ ὅλους προνοεῖται καὶ ὁ Θεὸς, τοῦ ὁποίου εἶναι Ἱερεύς. Βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, καὶ τοῦτο χάριν τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαπλωμένου εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· διότι αἱ προσ-

(1) Σημείωσαι ὅτι πολλαῖς φοραῖς ὁ Θεὸς παιδεύει τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἱερῶν Θεολόγων, καὶ κατὰ τοῦτο Ἁγίαν Γραφήν, εἰς πάμπολλα μέρη τοῦτο δηλοποιοῦσαν· παιδεύει δὲ καὶ διὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων, κατὰ τὸ „ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν καὶ θλῖψιν ἀποστολὴν δι' Ἀγγέλων πο„νηρῶν. (Ψαλ. οζ'. 54.) Καὶ τὸ τοῦ Ἰὼβ· „ἐὰν ὦσι „χίλιοι Ἄγγελοι θανατηφόροι". (Ἰὼβ λγ'. 23) Καὶ ὁ Σωσίσιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται τὰς κακοποιοὺς δυνάμεις ὄργανα διὰ νὰ παιδεύῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας· ὄργανα λοιπὸν τῆς πρὸς τοὺς κακοὺς παιδείας τοῦ Θεοῦ καὶ ὀργῆς, γίνονται καὶ οἱ Ἄγγελοι, καὶ οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ πολλὰ διαφορετικῷ· οἱ μὲν γὰρ Ἄγγελοι, πρὸς θεραπείαν καὶ τὸ συμφέρον τῶν παιδευομένων τὰς παιδείας ἐπάγουσι, καὶ διὰ νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα, τὸ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ αὐτὸ γινόμενον· οἱ δὲ δαίμονες, παιδεύουσι πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ἄμυναν τῶν παιδευομένων, ὡς κακοποιοὶ καὶ χαίροντες εἰς τὰς κατὰ τῶν ἀλλων τιμωρίας. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ῥητοῦ τούτου, ὅτι τὸ βλασφημίας τὸ εἶδος δὲν ἐφανέρωσεν ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ καὶ ἴσχυεν αὐτὸ ὁ Τιμόθεος· „τῷ δὲ διαβόλῳ „οὐχ' ὡς ἀγαθῶν διδασκάλῳ παρέδωκε τούτους, ἀλλ' ὡς „δημίῳ πικρῷ... τὰ γὰρ Ἐκκλησιαστικὰ σώματος χω„ρισθέντες, καὶ τῆς θείας χάριτος γυμνωθέντες, πι„κρὰς παρὰ τὰ δυσμενῆ ἐδέχοντο μάσιγας, καὶ νόσοις „καὶ παθήμασι χαλεποῖς περιπίπτοντες, καὶ ζημίας, „καὶ συμφορὰς ἑτέρας· τοῦτο γὰρ ἐκείνῳ φίλον τοῖς „ἀνθρώποις ἐπάγειν· ἐπειδὴ καὶ ἐχθρός ἐστι καὶ ἐκδικητὴς „κατὰ τὸν Προφήτην· (Ψαλ. ιη'. 3.) ἐκείνης δὲ ἐκὼς „ἦν μεταβαλεῖν τὴν γνώμην ὁρῶντος τὴν ἐκ τῆς βλασ„φημίας προσγενομένην βλάβην". Ὅτι δὲ ὁ δαίμων χαίρει εἰς τὸ νὰ τιμωρῇ τοὺς ἀνθρώπους, μαρτυρεῖ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „οὐδὲν ἡδύτερον τῷ μισανθρώπῳ, „ὡς τὸ ποικίλως λυπεῖν, καὶ τιμωρεῖν ἄνθρωπον".

(2) Ἴσως δὲ τὸ „πρῶτον πάντων" νὰ δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, πρῶτον ἀπὸ ὅλα σου τὰ ἔργα, ὦ Τιμόθεε, ἂς ἦναι τὸ νὰ προσεύχεσαι διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἑξῆς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ταῦτα λέγει· „ἐντεῦθεν ὁ μακάριος Ἀπόστολος ἔλεγε τοὺς ἐχθροὺς „τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀδιαλείπτῳ ὀδυνῇ τῆς καρ„δίας προσευχόμενος· ἐντεῦθεν Ἱερεμίας ὁ Προφήτης „ἐθρήνει τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὰς θρήνους ἐν γραφῇ πεποίη„κεν· ἐντεῦθεν ὁ μέγας Μωϋσῆς ἐβόα „πρὸς τὸν Θεὸν „εἰ μὲν ἄφεις αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, „ἄφες· εἰ δὲ μή, καὶ μὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου σου· „καὶ δὴ ἕκαστος τῶν Ἁγίων, τῆς αὐτῆς συμπαθείας ἐ„χόμενος, ὑπερεδέετο τῶν ἄλλων· ἀκὰν καὶ ἡμεῖς, ὑπερ „αὐτῶν κατόπιν φιλῶμεν βαδίζειν, μὴ τὸ καθ' ἑαυτὸς „μόνον σκοπῶμεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὸ κοσμικὸν προσευχώ„μεθα, ἐλεῶντες καὶ οἰκτίροντες τοὺς ἐν διαστρόφῳ βίῳ „ζῶντας· τοὺς ἐν αἱρέσεσιν ἐνιχημευκότας· τοὺς ἐν πλά„νῃ ἐσφιγμένους· τοὺς ἐν ἕδρεσιν ἐσκοτισμένους· ἁπλῶς „τοὺς πάντας ἀνθρώπους, κατὰ τὸ προτεταγμένον ἡμῖν „ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, δεήσεις καὶ προσευχὰς ποιεῖσθαι". (Παρὰ τῷ Νίκωνι, Τόμ. ά. Λόγ. κς'.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ ἐρωτηθεὶς ποία εἶναι ἡ ἐλεημων καρδία, ἀποκρίνεται· „καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτί„σεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν „ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντὸς κτίσμα„τος.... καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλόγων, καὶ ὑπὲρ „τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑπὲρ τῶν βλαπτόντων „αὐτὸν, ἐν πάσῃ ὥρᾳ εὐχὴ μετὰ δακρύων προσφέρει „τοῦ φυλαχθῆναι αὐτοὺς, καὶ ἰαθῆναι αὐτοῖς". (Λόγ. πά. σελ. 852.) Ὅτι δὲ κατὰ τῶν ἀσεβῶν, καὶ αἱρετικῶν δὲν πρέπει νὰ εὐχώμεθα, παρίστησι σαφῶς ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν τῇ πρὸς Δημόφιλον Ἐπιστολῇ, τὴν ὁποίαν ἀνάγνωθι.

Digitized by Google

προσλυχαὶ τῶν Ἰουδαίων δὲν ἦτον τοιαῦται, ἤγουν δὲν ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν διὰ ὅλον τὸν Κόσμον, καθὼς τώρα προσφέρονται διὰ ὅλης αἱ προσευχαὶ τῶν Χριστιανῶν. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος εὐθὺς νὰ προσευχώμεθα διὰ τοὺς Βασιλεῖς, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι κολακεύει αὐτούς· ἀλλὰ ἀφ' οὗ εἶπε πρῶτον νὰ προσευχώμεθα διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τότε ἀκολούθως εἶπεν ὅτι νὰ προσευχώμεθα καὶ διὰ τοὺς Βασιλεῖς· κἂν γὰρ καὶ ἄπιστοι εἶναι οἱ Βασιλεῖς, ὅμως πρέπει νὰ εὐχώμεθα δι' αὐτούς· τότε γὰρ ὅταν ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε ταῦτα, ἄπιστοι Βασιλεῖς ἦτον. Δύω δὲ καλὰ προξενοῦνται ἀπὸ τὸ νὰ εὐχώμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς Βασιλεῖς· πρῶτον, διὰ τί ἡ ἔχθρα καὶ τὸ μῖσος, ὁποῦ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ ἔχομεν πρὸς τοὺς ἀπίστους, συσέλλεται καὶ παύει· ἐπειδὴ κἀνένας πιστὸς Χριστιανὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐχθρεύεται καὶ νὰ μισῇ ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον προσεύχεται. Καὶ δεύτερον, διὰ τί καὶ οἱ ἄπιστοι γίνονται καλλίτεροι, σῶα μὲν, διὰ τί μεταβάλλονται ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν των, διὰ μέσου τῆς σωτηρείας τῶν προσευχῶν τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἡμερόνουν τὴν κακίαν καὶ ἀγριότητά των, καὶ δὲν θηριόνονται ἐναντίον μας· δίστι σοχάσου, ἀγαπητὲ, πόσον μεγάλον καὶ θαυμασὸν πρᾶγμα εἶναι, τὸ νὰ ἀκούουν οἱ διώκοντες καὶ κατακόπτοντες τοὺς Χριστιανοὺς ἄπιστοι, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτῶν διωκόμενοι, καὶ κατακοπτόμενοι Χριστιανοὶ, παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ λόγου των.

Δέησις δὲ, καὶ προσευχὴ, καὶ ἔντευξις ὡς σῶα καὶ τὸ αὐτὸ ἐγράφησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ περισσοτέραν σαφήνειαν, ὅστις μὲ τὴν πολυλεξίαν αὐτὴν ἐζήτει χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν Τιμόθεον νὰ κάμνῃ ἀπαραιτήτως τοῦτο ὁποῦ τοῦ παραγγέλλει, ἤγουν τὸ νὰ προσεύχεται διὰ ὅλους. Μερικοὶ δὲ (1) ἐπεριεργάσθησαν ὅτι ἔχουν διαφορὰν ἀναμεταξύ των τὰ ὀνόματα ταῦτα· καὶ δέησις μὲν λέγουσι πῶς εἶναι, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν παρακάλεσις διὰ ἀπολύτρωσιν πραγμάτων τινῶν λυπηρῶν· προσευχὴ δὲ, ἡ ζήτησις τῶν ἀγαθῶν· ἔντευξις δὲ ἡ κατὰ τῶν ἀσεβῶν κατηγορία, ἢ κατὰ τῶν ἀδίκων, ἢ κατὰ τῶν ἀδιορθώτων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς προσαζόμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον, νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ χαρίζει αὐτὸς εἰς τοὺς ἄλλους, ἤγουν διὰ τί ἀνατέλλει τὸν ἥλιόν του εἰς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ διὰ τί χορταίνει ὅλους ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους, καὶ αὐτοὺς τοὺς κατ' αὐτοῦ βλασφημοῦντας· ἐκ δὲ τῆς εὐχαριστίας ταύτης παρακινούμεθα εἰς ἀγάπην, καὶ φιλαδελφίαν, καὶ συγκολλώμεθα καὶ σώμεθα μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τί ὅποιος εὐχαριστεῖ διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, αὐτὸς ἀναγκάζεται καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ· ἀπίσω δὲ χρεωστοῦμεν νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας, πόσῳ μᾶλλον χρεωστοῦμεν νὰ εὐχαριστῶμεν αὐτὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους.

2. „Ἵνα ἤρεμον, καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν".

Ἐπειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ παράττεται ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ, ἀπίσω προσάζεται ἀπὸ τὸν Παῦλον νὰ προσεύχεται ἐν τῷ καιρῷ τῶν μυστηρίων διὰ τοὺς Βασιλεῖς, διὰ τοῦτο εὐθὺς ὁ Ἀπόστολος δείχνει τὸ κέρδος ὁποῦ γεννᾶται ἐκ τούτου, ἵνα κἂν διὰ τὸ κέρδος αὐτὸ, δεχθῶμεν τὴν νουθεσίαν του. Ἡ σωματικὴ, λέγει, σωτηρία ἐκείνων καὶ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια, εἶναι σωτηρία σωματικὴ, καὶ ἀσφάλεια ἐδική μας· ἐπειδὴ οἱ Βασιλεῖς στρατεύονται καὶ πολεμοῦν, διὰ νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς οἱ εἰς αὐτοὺς ὑποτασσόμενοι, ἀμεριμνίαν, ἡσυχίαν, καὶ ἄδειαν. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄδικον, ἐκεῖνοι μὲν νὰ κινδυνεύουν τὴν ζωήν του διὰ τὴν ἐδικήν μας ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν, ἡμεῖς δὲ οἱ ὑποτασσόμενοι, νὰ μὴν ἀνοίγωμεν τὰ χείλη μας, καὶ νὰ προσεύχωμεθα δι' ἐκείνους;

„Ἐν

(1) Οὗτος εἶναι ὁ Θεοδώρητος, ὅστις ἔτσι ὁρίζει τὴν δέησιν, καὶ προσευχὴν, καὶ ἔντευξιν· ὁ δὲ Φώτιος λέγει· „ὅτι ἀνέγνω παρὰ τῷ θείῳ Χρυσοστόμῳ, „(Λόγ. εἰς τὴν Ἐναντρώπησιν τοῦ Κυρίου) ὅτι δέησις „μὲν λέγεται ὅπου τις τὸν Θεὸν ἀξιοῖ εἰς πρᾶγμα· προσ„ευχὴ δὲ ὅταν ὑμνῇ τὸν Θεόν· εὐχαριστία δὲ, ὅταν „τις ὑπὲρ ὧν ἔπαθε, χάριν ἀνθομολογῇ τῷ Θεῷ· „ἔντευξις δὲ, ὅταν τις κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐντυγχά„νῃ τῷ Θεῷ, προσκαλούμενος αὐτὸν εἰς ἐκδίκησιν· ὅ„τι δὲ τὸ ἐντυγχάνειν, οὐκ ἔστι φησὶν, ἱκετεύειν, ἀλ„ὰ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίσιν δέχεσθαι, λέγει ὁ Θεὸς πρὸ„ὸν Ἠλίαν· τί σὺ ἐνταῦθα Ἠλία; ἀποκρίνει ἃ ἐ„ρωτηθεὶς ὁ Προφήτης, ζηλῶν ἐζήλωκα Κυρίῳ Παντο„κράτορι, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα δέησις, ἀλ„ὰ ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις, καὶ γέγονε τὸ ἐξ ἀμφοῖν σύ„στεμα· καὶ τόδε δῆλον. Παῦλε λέγοντος ἄκουσον· „οὐκ ἀνέγνωτε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ Γραφή; ὡς ἐν„τυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ; (Ρωμ. ια'. „3.) ὥστε ἡ ἔντευξις οὐκ ἔστι δέησις". (Σελ. 145. τῆς ἡ. Τόμ. τῆς ἐν Ἐπωνῇ Ἐκδόσεως.)

„ Ε'ν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι ".

Τοῦτον τὸν λόγον ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν πολέμων ἐλευθερία καὶ ἡσυχία, εἰς πολλοὺς Χριστιανοὺς γίνεται ὑπόθεσις τρυφῆς καὶ σαρκικῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ αὐτὰ δὲ πάλιν γεννῶνται δόγματα πονηρά· παρακαλοῦμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἔχωμεν εἰρηνικοὺς οἱ Βασιλεῖς, διὰ νὰ περνῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ζωήν μας ὑποκάτω εἰς αὐτούς, ὄχι μὲ τρυφὰς καὶ σαρκικὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ κάθε εὐσέβειαν, ἤγουν ὄχι μόνον μὲ τὴν εὐσέβειαν τῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εὐσέβειαν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων· (εἶναι γὰρ καὶ ἀσέβεια διὰ τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὁ Παῦλος „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται " (Τίτ. ά. 16.) Καὶ πάλιν „ τὴν πίστιν ἠρνήσαντο, καὶ εἰσὶν ἀπίστων χείρονες ". (ά. Τιμόθ. έ. 8.) Ἢ τὸ „ ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ " ἐννοεῖται, αὐτὴ τῆ, μὲ τὴν καθαρωτάτην καὶ ὀρθόδοξον πίστιν, ἤτις εἶναι μακρὰν ἀπὸ ὅλας τὰς αἱρέσεις καὶ κακοδοξίας· ἢ μόνον δὲ μὲ τὴν εὐσέβειαν ταύτην νὰ διαπερνῶμεν τὴν ζωήν μας, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε σεμνότητα, ἤγουν ὄχι μόνον μὲ τὴν ἀποχὴν τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε ἀρετήν (1). Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅταν ἔχωμεν εἰρήνην ἀπὸ τοὺς ἔξω πολέμους, τοὺς κατὰ τὸ σῶμα θεωρουμένους, νὰ ἔχωμεν εἰρήνην καὶ κατὰ τοὺς ἔσω πολέμους, ἤτοι κατὰ τὴν ψυχήν, μὲ τὸ νὰ πολιτευώμεθα μὲ κάθε εὐσέβειαν καὶ σεμνότητα· τότε γὰρ θέλομεν ἔχομεν ζωὴν ἤρεμον καὶ ἥσυχον· διότι, τρεῖς πόλεμοι εἶναι, ὁ τῶν Βαρβάρων καὶ Ἐθνικῶν, ὁ τῶν ξεχωριστῶν ἐχθρῶν, τῶν εἰς ἡμᾶς ἐχθρευομένων, καὶ ὁ τῶν ψυχικῶν παθῶν. Καὶ τὸν μὲν πόλεμον τῶν Βαρβάρων, νικᾷ καὶ καταπαύει ἡ δύναμις τῶν Βασιλέων, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ συνεργοῦμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὰς προσευχάς μας· τοὺς

---

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „ ἐκείνων γὰρ „ (τῶν βασιλέων δηλ.) πρυτανευόντων εἰρήνην, μεταλαγχάνομεν καὶ ἡμεῖς τῆς γαλήνης, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ, τῆς „ εὐσεβείας ἐκπληροῦμεν τοὺς Νόμους· τῇ δὲ εὐσεβείᾳ „ συνέζευξε τὴν σεμνότητα, διδάσκων ὡς δεῖται τῶν „ ἔργων ἡ πίστις· ὅπερ καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τῶν Ἰουδαίων „ αἰχμάλωτοι τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καταλειφθεῖσιν ἐπέ„ στειλαν ὑπὲρ τοῦ Ναβουχοδονόσορ καὶ Βαρτάσαρ πρεσ„ βευτικὴν προσευχήν "· Πῦ δὲ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον; εἰς τὸν Βαρούχ, ὅπου ἀναγινώσκομεν ταῦτα· „ Καὶ „ ἔκλαυσον, καὶ ἐνήστευσαν, καὶ ἠυξατο ἐναντίον Κυρίου „ (οἱ ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαῖοι) καὶ συνήγαγον ἀργύριον, „ καθ' ὃ ἐκάστῃ ἠδυνάσθη ἡ χείρ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς Ἰε„ ρουσαλὴμ πρὸς Ἰωακεὶμ υἱὸν Χελκίου υἱὸν Σαλοὺμ τὸν „ Ἱερέα, καὶ πρὸς τοὺς Ἱερεῖς, καὶ πρὸς πάντα τὸν λαὸν, „ τοὺς εὑρεθέντας μετ' αὐτοῦ ἐν Ἰερουσαλὴμ... Καὶ ἦ„ σαν... ἰδοὺ ἀπεστείλαμεν πρὸς ὑμᾶς ἀργύριον, καὶ ἀ„ γοράσατε τὰ ἀρνευτὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρ„ τίας, καὶ λίβανον, καὶ ποιήσατε μάννα, καὶ ἀνοίσατε „ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ προσ„ εὔξασθε περὶ τῆς ζωῆς Ναβουχοδονόσορ Βασιλέως „ Βαβυλῶνος, καὶ εἰς ζωὴν Βαλτάσαρ υἱοῦ αὐτοῦ, ἵνα ὦ„ σιν αἱ ἡμέραι αὐτῶν, ὡς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ „ τῆς γῆς· καὶ δώσει Κύριος ἰσχὺν ἡμῖν, καὶ φωτίσει „ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, καὶ ζησόμεθα ὑπὸ τὴν σκιὰν „ Ναβουχοδονόσορ Βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν „ Βαλτάσαρ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ δουλεύσομεν αὐτοῖς ἡμέρας „ πολλὰς, καὶ εὑρήσομεν χάριν ἐναντίον αὐτῶν ". (Βαρ. ά. 6.)

Σημειοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο ἐνταῦθα, ὅτι ὅσον ὁ μέγας Βασίλειος, ὅσον καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὰς ἱερὰς Λειτουργίας των, ἐν τῷ καιρῷ τῶν Διπτύχων γράφουσιν, ὅτι εὐχονται ὑπὲρ τῶν φιλοχρίστων, καὶ εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων Βασιλέων, διωρισμένως δηλαδὴ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν Βασιλέων καὶ Ὀρθοδόξων, καὶ ὄχι ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπίστων, ἢ ὑπὲρ αἱρετικῶν, καθὼς ἀνωτέρω ἠρμήνευσεν ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, μετὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῶν μυστηρίων λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ νὰ προσευχώμεθα διὰ τοὺς ἀπίστους Βασιλεῖς· ἐπειδὴ ὅμως, ὁ, τε θεῖος Χρυσόστομος λέγει ἐν τῷ καιρῷ τῶν Διπτύχων ὅτι· „ ἔτι προσφέρομέ„ σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν οἰκουμένων "· καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αἰρητικοῖς, ἅμα δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, κοινῶς δέονται λέγοντες· „ ὑπὲρ τῆς „ εἰρήνης τοῦ σύμπαντος Κόσμου "· ἐπειδὴ λέγω ταῦτα δέονται, διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἐφίκαρτον, ἂν καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας Λειτουργίας εἴπῃ ὁ Ἱερεὺς ἀνωνύμως ταύτην τὴν δέησιν διὰ τοὺς ἀπίστους Βασιλεῖς, ἢ καὶ αἱρετικούς· „ ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ κατασάσεως τῶν Βα„ σιλέων ἡμῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ εἰρήνῃ αὐτῶν ἤρεμον „ καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνό„ τητι ". Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος πηγαίνοντας ἐμπρόσθεν ἀποδεικνύει ὅτι καὶ κάθε φορὰν ὅπου λέγομεν τὸ, Πάτερ ἡμῶν, προσευχόμεθα καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους· οὕτω γὰρ φησιν· „ ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ εὐχόμενος γενηθήτω τὸ „ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν ἄλ„ λο, ἢ τοῦτο αἰνίττεται· (τὸ ὑπὲρ τῶν ἀπίστων δη„ λαδὴ εὔχεσθαι.) Πῶς; οὐδεὶς ἐν οὐρανῷ ἄπιστος· οὐ„ δεὶς προσκρούων· ἡ πίστις περὶ τῶν πιστῶν μόνον ἦν, οὐκ „ εἶχε λόγον τὸ λεγόμενον· ἡ γὰρ οἱ πιστοὶ ἔμελλον „ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, οἱ δὲ ἄπιστοι οὐχί, οὐκ ἔτι „ ὡς ἐν οὐρανῷ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἦν· ἀλλὰ τί; ὥσπερ „ ἐν οὐρανῷ οὐδεὶς πονηρός, οὕτω μηδὲ ἐπὶ τῆς γῆς ἔ„ στω· ἀλλὰ πάντας φησὶν, εἰς τὸν φόβον ἕλκυσον τὸν „ σαυτοῦ· πάντας Ἀγγέλους ποίησον τοὺς ἀνθρώπους, „ κἂν ἐχθροί ἡμῶν ὦσι, κἂν πολέμιοι ". (Λόγ. έ. εἰς τὴν ὡρὰν Τιμόθ. ά.) Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγοντας ἐν τῇ αὐτῇ Λειτουργίᾳ, κατὰ τὸν καιρὸν τῶν Διπτύχων, (ἤτοι ἐν ᾧ καιρῷ λέγεται τὸ, ἔτι σοὶ προσφέρομεν·) „ μνήσθητι Κύριε πάσης ἀρχῆς „ καὶ ἐξουσίας " μέσα εἰς τὰ πάσης, περιλαμβάνει καὶ τοὺς τῶν ἀπίστων, ἢ αἱρετικῶν, ἀρχὰς τε καὶ ἐξουσίας.

Digitized by Google

τὰς δὲ λοιπὰς δύω πολέμους, τῶν ἐχθρῶν μας, καὶ τῶν παθῶν μας, ἡμεῖς χρεωστοῦμεν νὰ τὰς νικῶμεν καὶ νὰ τὰς καταπαίωμεν· καὶ τὸν μὲν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν μας, πρέπει νὰ καταπαύωμεν μὲ τὴν πραότητα καὶ μακροθυμίαν μας, καὶ μὲ τὸ νὰ προσεύχωμεθα διὰ ἐκείνους ὁποῦ μᾶς θλίβουν· „αὐτὴ γὰρ φησι τὸ ἀγαπᾶν με, ἐνδιέβαλλόν με, ἐγὼ δὲ προσηυ„χόμην“. (Ψαλμ. ρη΄. 2.) Καὶ „μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην, ἤμην εἰρηνικός“. (Ψαλμ. ριθ΄. 6.) τὸν δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ μας πόλεμον τῶν παθῶν, πρέπει νὰ τὸν νικῶμεν καὶ νὰ τὸν καταπαύωμεν μὲ τὰ ὅπλα τῆς δικαιοσύνης, ἤγουν μὲ τὰς ἀρετὰς, τὰς ἐναντίας τῶν παθῶν μας, καὶ μάλιστα μὲ τὸ ὅπλον τῆς ἱερᾶς προσευχῆς.

3. „Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ“.

Τοῦτο εἶναι, λέγει, καλὸν καὶ ἀπρόσδεκτον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· τοῦτο, ποῖον; τὸ νὰ δυχώμεθα διὰ ὅλους, καὶ Ἕλληνας, καὶ αἱρετικούς· τοῦτο εἶναι, λέγει, καὶ κοντὰ εἰς τὴν φύσιν καλόν· ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν φύσιν ἔχομεν· τοῦτο εἶναι καὶ δεκτὸν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν.

4. „Ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη„θείας ἐλθεῖν“.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, θέλε τοῦτο καὶ σὺ ὁ Τιμόθεος, καὶ ὁ κάθε Χριστιανὸς, καὶ μιμοῦ κατὰ τοῦτο τὸν Θεόν· ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ σωθοῦν ὅλοι, λοιπὸν προσεύχου καὶ διὰ ὅλους· μὰ τί λέγεις ἐσὺ Χριστιανέ; καὶ ἂν ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ σωθοῦν ὅλοι, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν (1) ἀληθείας, τί χρειάζεται τὰς εὐχάς μου προσευχάς; ἀλλ' ἐγὼ σοῦ ἀποκρίνομαι, ὅτι αἱ προσευχαί σου πολλὰ συμβάλλουν εἰς τοὺς ἀπίστους ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο αἱ προσευχαί σου τραβίζουν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ σὲ ἀγαπῶν, διὰ τοῦτο αἱ προσευχαί σου δὲν ἀφίνουν καὶ ἐσένα νὰ τοὺς μισῇς, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὰς προσευχάς σου ἀκολουθεῖ νὰ ἔρχωνται καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, καὶ νὰ σωθοῦν· σωτηρίαν γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοῇς ἀγαπητὲ τὴν διὰ πίστεως γινομένην, ἤτοι τὴν ψυχικὴν, καὶ ὄχι τὴν σωματικήν· αὐτὴ γὰρ εἶναι ἀληθινὴ σωτηρία, ἡ ψυχική. Λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἔλθουν ὅλοι εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἤτοι νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ὀρθῆς Θεοῦ πίστεως, διὰ τί αὕτη εἶναι μόνη ἀληθινὴ, μᾶλλον δὲ αὕτη εἶναι ἀλήθεια.

5. „Εἷς γὰρ Θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος „Ἰησοῦς Χριστός“.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι, κατασκευάζει καὶ ἀποδείχνει τοῦτο ἐδῶ, λέγοντας· ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔπεμψε τὸν Υἱόν του εἰς τὸν Κόσμον μεσίτην, διὰ νὰ φιλιώσῃ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ἤθελεν ἐρωτήσῃ τινὰς, καὶ διὰ τί δὲν σώζονται ὅλοι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι διὰ τὶ δὲν θέλουσι· λέγοντας δὲ ὁ Παῦλος εἷς Θεὸς, δὲν εἶπε τοῦτο πρὸς ἀντιδιαστολὴν, καὶ διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ, ἄπαγε! ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν εἰδώλων, καὶ τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑλλήνων· ἐπειδὴ, ὅτι μόνον εἶναι

Θεὸς

---

(1) Σημείωσαι ὅτι Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῷ τρίτῳ Τόμῳ περὶ Χριστιανισμοῦ λέγει, ὅτι ἐπίγνωσις θέλει νὰ εἴπῃ μερικὴ γνῶσις, οὕτω γὰρ ἐκείνος φησίν· „ὅτι γάρ ἐστι Θεός, πᾶσιν αὐτὸς ἐνέσπειρεν ὑπεσεῖαν „καὶ γνῶσκειν· διὸ καὶ οἱ φθάσαντες εἰς τὴν τοῦ ἀλη„θινοῦ Θεοῦ γνῶσιν, εἰς ἐπίγνωσιν λέγονται ἐλθεῖν· „γνῶσιν γὰρ τινα Θεοῦ ἐνυπάρχειν τῇ πάντων φύσει „τῶν λογικῶν, ὁ λόγος ὑπεμφαίνει διὰ τῆς δὲ τῆς φω„νῆς· διὰ καὶ ἔνιοι ἔσχον τὸ θεῖον εἶναι μεμαθηκέναι“. Ὁ αὐτὸς δὲ ἐν τῷ α΄. Τόμῳ ἢ βιβλίῳ περὶ Χριστιανισμοῦ λέγει· „ἐκείνους οὖν σῴζει ὁ Θεὸς, οὓς ἐθέλει „αὐτὸς, ἐκείνους δὲ οὐ σῴζει, οἳ πάντως οὐκ ἐθέλουσιν „αὐτοί· οὐκ ἐθέλουσι δὲ οἱ σκληροτράχηλοι, οἱ ἀπε„ρίτμητοι τὴν καρδίαν, οἱ λιθοκάρδιοι· διὰ τοῦτο καὶ „ὁ Κύριος ἔλεγεν· „Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀπο„κτείνουσα τοὺς Προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ„μένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν „τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισωάγει ὄρνις τὰ νοσσία „ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε“. (Ματθ. κγ΄. 37.) Οὕτω μοὶ λέγει ὁ Πηγᾶς περὶ τῆς ἐπιγνώσεως. Ὁ δὲ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἑρμηνεύων τό· „Καὶ αἰτήσωμεν ἵνα „πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ“. (Κολοσσ. α΄. 9.) ἐπίγνωσιν ἐνόησε τὴν προσθήκην „καὶ τελειοτέραν γνῶσιν.

Digitized by Google

Θεὸς ὁ Υἱὸς, φανερόν ἐστιν ἀπὸ τοῦτο, διὰ τί αὐτὸς εἶναι καὶ μεσίτης· ὁ γὰρ μεσίτης εἶναι αἰσθάνεται εἰς δύω, καὶ μὲ τοὺς δύω χρεωστεῖ νὰ συγκοινωνῇ κατὰ τὴν φύσιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Υἱὸς εἶναι μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων, ἀκολούθως μετέχει καὶ ἀπὸ τοὺς δύω, καὶ εἶναι καὶ Θεὸς, καὶ εἶναι καὶ ἄνθρωπος, δύω φύσεις ἔχων ὁ αὐτὸς ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ ὅτε γυμνὸς Θεὸς εἶναι, ἐπειδὴ δὲν ἤθελαν δεχθῆν αὐτὸν ἔτζι γυμνὸν οἱ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ γείνῃ μεσίτης, οὔτινες οὐδὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως ἐδύνοντο νὰ ἰδοῦν γυμνὸν χωρὶς σκέπασμα, ὅτε πάλιν εἶναι ἄνθρωπος φιλός· ἐπειδὴ αὐτὸς ἔμελλε νὰ συμμιλῇ καὶ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν εἶπε δὲ φανερῶς ὁ Παῦλος περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ τότε ἐπεκράτει ἡ πολυθεΐα, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι αὐτὸς φρονεῖ καὶ δογματίζει πολλοὺς Θεούς. Ὅθεν οὐδὲ τὸ εἷς, καὶ εἷς, ὅταν λέγεται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ συνθέτεται καὶ νὰ λέγεται δύω· ἀλλὰ εἷς, καὶ εἷς, χωριστὰ, χωριστὰ, δηλαδὴ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγε· „εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ . . . καὶ εἷς Κύριος „Ἰησοῦς Χριστός". (α'. Κορ. η'. 6.) καὶ ἐδῶ ὁμοίως, εἷς Θεὸς λέγει καὶ εἷς μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων· τοσαύτῃ διλάβειαν καὶ συσολιὼ μεταχειρίζεται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ μὴ δώσῃ ὑποψίαν πολυθεΐας (1)· διὰ τοῦτο δὲν ἀνέφερε ὅτε περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ μὴ φανῇ πῶς εἶναι πολύθεος.

6. „Ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων".

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, λέγει, ἔδωκε τὸν ἑαυτόν του λύτρον καὶ ἐλευθερίαν διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ Ἰουδαίους, καὶ Ἕλληνας. Καὶ ἂν ὁ Χριστὸς ἀπέθανε διὰ ὅλους, πῶς ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς, ὁ μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴ προσδέχεσαι διὰ ὅλους; Βλέπε δὲ, καὶ τὸ „δοὺς „ἑαυτὸν" καὶ σημείωσαι τοῦτο ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν ὁποῦ ἔλεγαν, ὅτι ὁ Κύριος παρεδόθη εἰς θά-

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ἢ σιωπῇ τιμάσθω τὰ ἄῤῥητα, ἢ εὐσεβῶς ἀριθμείσθω τὰ „ἅγια· εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ εἷς Μονογενὴς Υἱὸς, „καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἑκάστου τῶν ὑποστάσεων μονα„χῶς ἐξαγγέλλομεν· ἐπειδὰν δὲ συναριθμῆσαι δέῃ, „οὐχὶ ἀπαιδεύτῳ ἀριθμήσει πρὸς πολυθεΐας ἔννοιαν ἐκ„φερόμεθα· ἓ γὰρ κατὰ σώθεσιν ἀριθμοῦμεν ἀρ' ἑνὸς „εἰς πλῆθος ποιούμενοι τὴν παράζευξιν, οὐ δύω, καὶ „τρία λέγοντες, οὐδὲ πρῶτον, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον· „ἐγὼ γὰρ Θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα· δεύτερον „δὲ Θεὸν, οὐδέπω καὶ τρίτον ἀκηκόαμεν. Θεὸν γὰρ „ἐκ Θεοῦ προσκυνοῦντες, καὶ τὸ ἰδιάζον τῶν ὑποστάσεων „ὁμολογοῦμεν, καὶ μενόμεν ἐπὶ τῆς μοναρχίας, εἰς „πλῆθος ἀπεσχισμένον τῷ θεολογίαν μὴ σκεδαννύν„τες, διὰ τὸ μίαν ἐν Θεῷ Πατρὶ, καὶ Θεῷ Μονογενεῖ „τῷ οἰκεῖ μορφῷ θεωρεῖσθαι, τῷ ἀπαραλάκτῳ τῆς „θεότητος ἐνιζομένῳ . . . Πῶς ἂν ἓν ὑπὲρ ἓς, καὶ εἷς, οὐ „δύω Θεοί; ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως „εἰκών, καὶ οὐ δύω βασιλεῖς". (Κεφ. ιή. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) Καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „τὸ γὰρ „εἷς, καὶ εἷς, δύω· ἀλλ' ἐκ ἐρέμεν τοῦτο, καίτοι τὸ λο„γισμὸν ὑποβάλλοντος· ἐκποῦθε ὁ λέγεις· εἷς, καὶ εἷς „δύω· ὅπερ οὐδὲ ὁ λογισμὸς ὑποβάλλει τοῦτο λέγειν, ἀ„ἐγένησεν, ἔπαθεν"; (Λόγ. ζ'. εἰς τὸ παρεῖσαν πρὸς Τιμόθ. α'.) Ὁ δὲ Κορέσιος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος διὰ τοῦτο εἶπεν εἷς μεσίτης ὁ Χριστὸς, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς Σίμωνος τοῦ μάγου, καὶ τῶν Πλατωνικῶν, οἵτινες ἐμεταχειρίζοντο τοὺς Ἀγγέλους, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς δαίμονας ἀντὶ μεσίτας· ὅθεν δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι εἷς εἶναι ὁ μεσίτης, ἐκεῖνος ὁποῦ ἔλυσε τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα· πλὴν δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι εἶναι μεσῖται λόγῳ τινὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι, καὶ οἱ Προφῆται, καὶ Ἅγιοι. Μόνος λοιπὸν ἀρχικὸς μεσίτης εἶναι ὁ Χριστὸς, οἱ δὲ Ἅγιοι γίνονται μεσῖται εἰς ἡμᾶς δευτέρως, διὰ τοῦ μεσίτου Χριστοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Κορέσιος· ὅτι δὲ πάντοτε μεσιτεύει ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ φαίνεται μεσίτης, ἀξιάγασα τοῦτο λέγει ὁ σοφὸς Νικόλαος ὁ Καββάσιλας, οὕτω φράζων αὐτολεξεί· „μεσίτης γάρ ἐστι, δι' οὗ πάντα γέ„γονε τὰ παρὰ Θεοῦ δοθέντα ἡμῖν ἀγαθά· μᾶλλον δὲ „δίδοται φησί· ἓ γὰρ ἅπαξ μεσιτεύσας, καὶ παραδὺς „ἅπαντα ἡμῖν, ὑπὲρ ὧν ἐμεσιτεύσεν, ἀπηλλάγη· „ἀλλ' ἡ μεσιτεία, ἓ λόγοις τισὶ καὶ δεήσεσιν, ὥσπερ „οἱ προσβύται ποιοῦσιν, ἀλλὰ πράγματι· τί δὲ τὸ „φρᾶγμα; τὸ σωάπτειν ἑαυτῷ, καὶ δι' ἑαυτὸ, τῶν οἰ„κείων μεταδιδόναι χαρίτων, κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστε, „καὶ τὸ τῆς καθάρσεως μέτρον· καὶ καθάπερ τὸ φῶς δι' „ἑαυτὸ τὸ ὁρᾶν τοῖς ὁρῶσι παρέχον, οἷς ἂν ἐπιλάμπῃ, „καὶ τὸ ὁρᾶν ἐπιλάμπει· ὕπω καὶ τὴν μετὰ Χριστοῦ συν„ουσίαν, ἀνάγκη διηνεκῆ ταῖς ψυχαῖς εἶναι, εἴγε μέλ„λοιεν ζῆν ὅλως καὶ ἀναπαύεσθαι· ὅτε γὰρ χωρὶς φω„τὸς, ὀφθαλμὸς δύναται βλέπειν, ὅτε χωρὶς τοῦ Χρι„στοῦ, ζωὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ἐνεῖναι ταῖς ψυχαῖς „δυνατόν". (Κεφ. μδ'. τῆς ἑρμηνείας τῆς ἱερᾶς Λειτουργ.) Σημείωσαι δὲ ὅτι κατὰ τοὺς θεολογοῦντας, ὁ Χριστὸς μεσίτου φέρει χαρακτῆρα ὑπερτελέσαντος, καθ' ὃ ἔχει τὰς τῶν διαφωνούντων φύσεις, Θεοῦ δηλαδὴ καὶ ἀνθρώπων. Μεσίτης δὲ εἶναι, οὔτε καθ' ὃ ἄνθρωπος φιλὸς, οὔτε καθ' ὃ Θεὸς γυμνὸς ἀνθρωποπαθῶς, ἀλλὰ καθ' ὃ θεάνθρωπος· καὶ τὸ μὲν ἱκανοποιεῖν εἶχεν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ δὲ ἀπηρότιμως ἱκανοποιεῖν, εἶχεν ἐκ τῆς ὑπερθέου ὑποστάσεως, καὶ ἡ μὲν ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ, ἀρχὴ ἦ, κατὰ τοὺς σχολαστικοὺς, ἔγινε τῆς μεσιτείας, ἤτοι ἀρχὴ ἡ μεσιτεύσασα· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φύσις, ἔγινεν ἀρχὴ ἧ, ἤτοι καθ' ἣν ἡ μεσιτεία ἐπληρώθη. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστι". (Γαλ. γ'. 20.)

Digitized by Google

θανάτου σωτικῶς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ. Τί δὲ εἶναι τὸ ἀντίλυτρον; ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἦτον ἔνοχος καὶ ὑπόδικος εἰς τὸ νὰ κολασθῇ διὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτιαν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς σταυρωθεὶς, ἀντὶ διὰ τὴν φύσιν ὅλην ἔδωκε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν Θεὸν λύτρον, ἤγουν δῶρον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐλύθη ἐκείνη ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὴν κόλασιν (1).

„Τὸ μαρτύριον".

Ἤτοι ὁ Χριστὸς ἔγινεν ἀντίλυτρον ὅλων τῶν ἀνθρώπων διὰ μέσου τοῦ μαρτυρίου· ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐδῶ ἑρμηνεύει ὁ Παῦλος ποῖον εἶναι τὸ ἀντίλυτρον, καὶ λέγει, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ μαρτύριον, ἤγουν τὸ πάθος, καὶ ὁ διὰ σταυροῦ θάνατος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀλήθειαν μέχρι θανάτου· διὸ, τι αὐτὸς καὶ τὸν Πατέρα ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Κόσμον, καθὼς τὸ εἶπε μόνος „ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις" (Ἰωάνν. ιζ'. 6.) καὶ τὰ ἀληθῆ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ πίστεως, καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀγγελικὴν ζωὴν, αὐτὸς ἐνομοθέτησεν εἰς τὸν Κόσμον (2).

„Καιροῖς ἰδίοις".

Ἤτοι εἰς τοὺς πρέποντας καὶ ἁρμοδίους καιρούς, καὶ ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ ἀπὸ τῶν αἰώνων προεγνωσμένου καὶ προωρισμένου χρόνου.

7. „Εἰς

(1) Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὸν ἑαυτόν του λύτρον καὶ ἐξαγορὰν ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῶν αἰχμαλωτισμένων ὑπὸ τοῦ διαβόλου, τὸ βεβαιοῖ ὁ ἴδιος λέγων· „ὥσπερ ὁ „υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆ„σαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολ„λῶν". (Ματθ. κ'. 28.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μη'. Ψαλμοῦ, προκειμένης ῥητῆς· „ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος, „πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ ὑπέκυψε τῷ πονηρῷ τῆς δο„λείας ζυγῷ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ, καὶ τὴν παρὰ „τοῦ κτίσαντος αὐτὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῆσα, αἰχμά„λωτος ἦχθη διὰ τῆς ἁμαρτίας· παντὶ δὲ αἰχμα„λώτῳ λύτρων χρεία πρὸς τὴν ἐλευθερίαν· ὅτε οὖν „ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸν δύναται λυτρώσασθαι, ἢ αὐ„τὸς ἕκαστος ἑαυτόν· διὸ, τι πολλῷ βελτίονα δεῖ εἶναι „τὸν λυτρούμενον, τοῦ κεκρατημένου καὶ δουλευόντος ἤδη· „ἀλλὰ καὶ ὁδὲ ὅλως ἀνθρωπος ἐξουσίαν ἔχει πρὸς Θεὸν, „ὡς καὶ ἐξιλάσκεσθαι περὶ ἡμαρτηκότος· ἐπεὶ καὶ αὐ„τὸς ἁμαρτίας ὑπόδικος· πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑ„στεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ „αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χρι„στῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν... τί γὰρ δύναται ἄνθρωπος „εὑρεῖν πολικώτερον, ἵνα δῷ ὑπὲρ τῆς λυτρώσεως τῆς ψυ„χῆς αὐτοῦ; ἀλλ' εὑρέθη εὐ ὁμοῦ πάντων ἀνάξιον, ὁ „ἐδόθη εἰς τιμὴν λυτρώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν, τὸ „ἅγιον καὶ πολύτιμον αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ὁ „ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέχεε πάντων· διὸ ὅπερ καὶ τιμῆς ἠγορά„σθημεν". Ὅτι δὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν λύτρον δεῦ ἔλαβεν ὁ διάβολος, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ ὄρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ἐν ᾧ „ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ". (Ἐφ. α'. 7.) Ὅρα δὲ, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι ἔδωκε τὴν ψυχὴν του λύτρον ἀντὶ πολλῶν, ὁ Παῦλος τὸ λέγει „ὁ δὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάν„των" ἐπειδὴ καὶ ἡ λέξις, πολλοὶ, λαμβάνεται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, ἀντὶ τοῦ, πάντες· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „οἱ πολλοὶ ἀπέθανον". (Ῥωμ. ε'. 15.)

Λέγει δὲ ὁ χρυσικὸς Φώτιος ὅτι τὸ λύτρον καὶ ἡ ἐξαγορὰ ὅπου δώσῃ τινάς, εἰς δύο πράγματα χρησιμεύει, ἕνα μὲν, εἰς τὸ νὰ ἐλευθερώσῃ ἐκείνους ὅπου ἦναι σκλαβωμένοι· καὶ ἄλλο δὲ, εἰς τὸ νὰ γένῃ δῶρον καὶ χάρισμα ἐκείνων ὅπου κρατοῦσι τοὺς σκλαβωμένους. Τὸ αἷμα λοιπὸν τοῦ Κυρίου λύτρον μέγιστον ἔγινε καὶ ἐλευθερωτήριον τῶν σκλαβωμένων ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δῶρον δὲ τοῦ διαβόλου δεν ἔγινεν· ἀδαμῶς· ἔτσι γάρ φησιν, „ἐπὶ τὸ λύτρον, πρὸς δύο τινὰ τὴν ἀναφορὰν ὡς ἐ„πίπαν ἔχει, ῥύσιόν τε τῶν κατεχομένων εἶναι, καὶ „δῶρον ὁρᾶσθαι τῷ κατέχοντι, ὡς μὲν ῥύσιον τῶν „κατεχομένων, λύτρον ἂν εἴη τὸ σωτήριον αἷμα· „ὡς δὲ δῶρον τῷ κατέχοντας, ἀδαμῶς· ἐπὶ καὶ πολ„λὰ ἄλλα τῷ κυρίως λεγομένῳ προσάπτα λύτρῳ, τῇ „ἀράσῃ ταυτῇ καὶ ὑπὲρ λόγον οὐ φρόσεσιν οἰκονομία". (Ἀμφιλοχίων ζητήματι κγ'.) Τὰ δύο ταῦτα σημαινόμενα τοῦ λύτρου ἀναφέρει καὶ ὁ Νικήτας, χολιάζων τὸν εἰς τὸ Πάσχα Λόγον Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, παρὰ τοῦ Φωτίου, νομίζω, ταῦτα ἐρανισθείς· προσθέτει δὲ ὁ Φώτιος ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ λύτρου, δεν λέγεται κυρίως ἐπὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μεταφορικῶς. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν του· „ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς". (Τίτ. β'. 14.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „μαρτύριον δὲ τὸ „πάθος ἐκάλεσε· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ ἄδικον τῆς σφα„γῆς· ἔπειτα δὲ, καὶ διὰ τὸ πάντας ἔχειν μάρτυρας τοὺς „Προφήτας· καὶ Ἰουδαίων δὲ λεγόντων· „σὺ μαρτυρεῖς „περὶ σεαυτοῦ· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής· „(Ἰωάνν. η'. 13.) ἀπεκρίνατο, ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, „ἀλλ' ἐγὼ, καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ. (αὐτόθ. ιβ'.)

Digitized by Google

7. „Εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ Ἀπόστολος".

Εἰς τοῦτο, λέγει, τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐγὼ ἐδιωρίσθηκα παρὰ Θεοῦ, κήρυξ καὶ διαλαλητὴς διὰ νὰ κηρύττω αὐτό, ἤγουν διὰ νὰ κηρύττω εἰς τὸν Κόσμον τὸν σαυρὸν, καὶ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὄχι μόνον ἐδιωρίσθηκα τότε σὰς κήρυξ ἁπλῶς, διὰ νὰ κηρύττω μόνον εἰς σὰ τόπον, ἀλλὰ ἐδιωρίσθηκα καὶ Ἀπόστολος, διὰ νὰ περιπατῶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, μεγάλον εἶναι τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀποστόλου, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος κρατεῖ καὶ ἐναγκαλίζεται τοῦτο.

„(Ἀλήθειαν λέγω, οὐ ψεύδομαι) διδάσκαλος Ἐθνῶν".

Διὰ νὰ κάμῃ ὁ Παῦλος τὸν λόγον ἀξιόπιστον, ὅτι εἶναι διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν, προλαμβάνει καὶ λέγει, ὅτι ἀλήθειαν λαλεῖ καὶ δὲν ψεύδεται· ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ὠκνοῦσαν εἰς τοῦτο, ἤγουν εἰς τὸ νὰ γένουν διδάσκαλοι καὶ κήρυκες τῶν Ἐθνῶν, σὰ μὲν, διὰ τὶ ἐσιγχαίνοντο τὰ Ἔθνη, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς δὲν ἐδέχοντο, τότε χάριν, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδιωρίσθηκα ἐγὼ ὑπὸ Θεοῦ νὰ εἶμαι διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν· ὅθεν αὐίσως ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπέθανε διὰ τὰ Ἔθνη, ἐγὼ δὲ εἶμαι διδάσκαλος τούτων, λοιπὸν καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, μὴ ἀμελήσῃς νὰ εὔχεσαι δι' αὐτά.

„Ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ".

Βλέπε πάλιν, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ ἐδῶ, τὸ „ἐν πίστει" ἤγουν, ὄχι μὲ συλλογισμοὺς ἀνθρωπίνους, καὶ λογικὰς ἀποδείξεις εἶμαι διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν, ἀλλὰ μὲ ἁπλοῦν καὶ ἀπερίεργον πίστιν· ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀπάτη καὶ ψεῦδος, διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπε καὶ τὸ „ἐν ἀληθείᾳ"· δὲν εἶναι, λέγει, ἀπάτη καὶ ψεῦδος τὰ ἐν πίστει διδασκόμενα καὶ παραδιδόμενα παρ' ἐμοῦ· ἀλλὰ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκονται ταῦτα καὶ παραδίδονται ἀπὸ λόγου μου.

8. „Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ".

Διὰ τί ὁ μὲν Κύριος ἐμποδίζει τὸ νὰ προσεύχεταί τινας εἰς κάθε τόπον, ὁ δὲ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον; ὁ γὰρ Κύριος ἐμποδίζει μὲν τὸ νὰ προσεύχωνται οἱ ἄνθρωποι μέσα εἰς τὰς πλατείας τῶν Πόλεων, προσάζει δὲ νὰ ἐμβαίνῃ εἰς τὸ ταμεῖον, ἤγουν εἰς τὸ ἀπόκρυφον μέρος τοῦ οἴκου, καὶ ἐκεῖ νὰ προσεύχωνται· πρὸς λύσιν δὲ τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἔπε ὁ Χριστὸς ἐμπόδισεν ἁπλῶς τὸ νὰ προσεύχεται ὁ Χριστιανὸς εἰς κάθε τόπον, ἀλλὰ εἶπε τοῦτο, διὰ νὰ διδάξῃ ἐκ περισσίας νὰ μὴ προσεύχεταί τινας, διὰ ἐπίδειξιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ κενοδοξίαν· διὰ τοῦτο καὶ εἶπεν, ὅτι νὰ ἐμβαίνῃ εἰς τὸ ταμεῖόν του, καὶ ἐκεῖ νὰ προσεύχεται· καὶ ἄκουσον ταῦτα τὰ ἴδια λόγια τοῦ Κυρίου· „Καὶ ὅταν „προσεύχῃ, ἐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς „γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι· ὅπως αὐ φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις .... σὺ „δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου". (Ματθ. ς'. 5.) καθὼς καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος „μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου". (Ματθ. ς'. 3.) δὲν λέγει τοῦτο διὰ αἰσθητὰ χέρια, ἀλλὰ φανερόνει μὲ τὸ ὄνομα τῶν χειρῶν, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀκενοδόξου ἐλεημοσύνης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος θέλει ἐδῶ, ὅτι οἱ ἄνδρες νὰ προσεύχωνται εἰς κάθε τόπον, ὡσὰν ὅπου τοῦτο ὁ Χριστὸς δὲν ἐμπόδισεν· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, πρὸς διαφορὰν τῆς προσευχῆς τῶν Ἰουδαίων· διότι, ἡ μὲν προσευχὴ τῶν Ἰουδαίων ἦτον περιωρισμένη εἰς σὰ τόπον, ἤγουν εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς δὲν ἀκολουθεῖ ἔτζι· διὰ τὶ ἡ εἰς ἡμᾶς δοθεῖσα χάρις, εἶναι ἀπὸ τόπους ἀπεριόριστος· καὶ καθὼς ὁ Χριστιανὸς προσεύχεται διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔτζι παρομοίως προσεύχεται καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους (1)· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα· „γύναι πίστευσόν μοι ὅτι „ἔρχε-

(1) Λοιπὸν κατὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, καὶ τοῦ Ἀποστόλου, καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ὁποὺ κάμνει τούτων ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, συγχεχωρημένον εἶναι εἰς τὸν καθ' ἕνα νὰ προσεύχεται εἰς κάθε τόπον, ἐισερχόμενος εἰς τὸ ταμεῖόν του, ἤτοι συμμαζόνοντας τὸν νοῦν του μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀνακέμπτωντας τὰς προσευχάς

„ ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρί." (Ἰωάν. δ'. 21.)

„ Ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας (1)".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον διδάσκει ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὄχι ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ προσευχὴ γίνεται, ἀλλὰ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται· διὰ τί ἡ προσευχὴ ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν Χριστιανόν, νὰ ἔχῃ ὅσια τὰ χέρια του, ἤγουν καθαρὰ ἀπὸ πλεονεξίαν, ἀπὸ ἁρπαγὴν, ἀπὸ ἀδικίαν, ἀπὸ φόνους, ἀπὸ κτυπήματα, καὶ νὰ ἦναι γεμάτα ἀπὸ ἐλεημοσύνην (2).

„ Χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ (3)".

Ἤτοι οἱ Χριστιανοὶ χρεωστοῦσι νὰ προσεύχωνται χωρὶς ὀργὴν καὶ διαλογισμόν, ἤτοι χωρὶς μνησικακίαν καὶ πάθος κατὰ τῶν ἀδελφῶν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „ ὅταν στήκητε προσ-

„ δυχό-

χάς τε εἰς τὸν Θεόν. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅτι, τοῦτο τὸ νόημα κρατοῦντες οἱ Προφῆται καὶ τὰς χαρὰς προεώρων· καὶ ἔστιν ἀκούσαι τοῦ θείου Δαβὶδ βοῶντος· „ Εὐ-„ λογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἐν παν-„ τὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ". (Ψαλ. ρβ'. 22.) Καὶ διὰ Μαλαχίου δὲ τὰ Προφήτου φησὶν ὁ τῶν ὅλων Θεός· „ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ „ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρά· (Μαλ. α'. 11.) τὸ „ δὲ τὰς χεῖρας ἐπαίρειν, καὶ εὔχεσθαι τῶν τῆς παλαιᾶς „ Διαθήκης Ἱερέων ἴδιον ἦν· ἀλλὰ τοῦτο πᾶσιν ἀνθρώποις „ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παρακελεύεται δρᾶν, ἐπειδὴ πάντες „ ἐγένοντο λαὸς περιούσιος, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος „ ἅγιον". (α'. Πέτρ. β'. 9.) Πῶς δὲ γίγραπται ὅτι ἦσαν τῶν Ἱερέων ἴδιον νὰ ἐπαίρωσι τὰς χεῖρας εἰς τὴν προσευχήν, δεῦ ἐφανέρωσεν ὁ σοφὸς Θεοδώρητος· ἐγὼ δὲ ἐρεύνησα κἄτω, εἰς ὀλίγον δὲ εὑρῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ σαφῶς καὶ καθαρῶς μαρτυρούμενον· τοῦτο δὲ μόνον εὗρον ὅτι· „ Καὶ „ ἐξάρας Ἀαρὼν τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν λαὸν, εὐλόγησεν „ αὐτούς" (Λευϊτ. θ'. 22.) καὶ ὅτι ὁ Μωϋσῆς εἶπεν „ ὡς ἂν ἐξέλθω τὴν πόλιν, ἐκπετάσω τὰς χεῖράς μου „ πρὸς τὸν Κύριον" (Ἐξ. θ'. 29.) μάλιστα δὲ εὑρίσκω ὅτι καὶ οἱ μὴ ἔχοντες Ἱερωσύνην, ἐσήκωναν τὰς χεῖρας των ὅταν προσηύχοντο· ὅθεν ἔλεγεν ὁ Δαβίδ· „ κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, „ ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή" (Ψαλ. ρμα'. 2.) καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος οὕτως ἀναγινώσκομεν· „ Καὶ ἀνέστη Σολομὼν κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου „ καὶ διεπέτασε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν". (γ'. Βασιλ. η'. 22.)

(1) Οὕτως ἔχουσι τὸ ῥητὸν ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώρητος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ πολλὰ ἀντίγραφα, κοινῷ στόματος τῷ „ ὁσίους" ἐκλαμβανομένῳ.

(2) Σημείωσαι ὅτι δύω εἶναι οἱ τρόποι οἱ καθολικοί, μὲ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προσεύχεται κάθε Χριστιανός, ἐσωτερικὸς, καὶ ἐξωτερικός· ὁ ἐσωτερικὸς εἶναι, ὅταν βιάζεται τινὰς νὰ συμμαζώνῃ τὸν νοῦν του μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ νὰ τὸν κάνῃ νὰ προσέχῃ εἰς τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, καὶ ἄλλο χαμένα πρᾶγμα νὰ μὴ τὸν ἀφήνῃ νὰ συλλογίζεται· ὁ δὲ ἐξωτερικὸς τρόπος τῆς προσευχῆς γίνεται μὲ διάφορα τοῦ σώματος σχήματα· ὁ γὰρ προσευχόμενος, ἢ νεύει κάπου τὴν κεφαλήν του, καὶ κτυπᾷ τὸ στῆθός του, καθὼς ὁ Τελώνης· ἢ σείει ὁλόθεος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι". (Μάρκ. ια'. 25.) ἢ γονατίζει κάτω, καθὼς λέγουν αἱ Πράξεις· „ θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ (ὁ Παῦλος δηλα-„ δὴ) σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο" (Πράξ. κ'. 36.) καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ πάθους ἐποίησεν· ἢ σηκόνει τὰς χεῖράς του, καθὼς λέγει ὁ Δαβίδ· „ ἔπαρσις τῶν „ χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή" (Ψαλ. ρμα'. 2.) καὶ καθὼς ὁ Παῦλος λέγει τώρα ἐδῶ· τὸ σχῆμα γὰρ τοῦτο τῆς προσευχῆς, ἤγουν τὸ νὰ σηκόνῃ τινὰς ἐπάνω τὰ χέρια ὅταν προσεύχεται, φαίνεται πῶς εἶναι πρέπον καὶ ἀναγκαῖον, ὁπού οἱ ἱεροὶ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐπενόησαν καὶ ἐκατασκεύασαν τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καθίσματα· ἐπειδὴ γὰρ οἱ Χριστιανοὶ κυριάζονται νὰ ἔχουν ὑψωμένας τὰς χεῖρας, εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινομένης προσευχῆς, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐκυριάζετο νὰ βαστᾷ ὑψωμένας τὰς χεῖρας του κατὰ τὸν Ἀμαλήκ· διὰ τοῦτο κατεσκεύασθησαν τὰ καθίσματα, ἵνα κρατοῦσι τὰ χέρια τῶν Χριστιανῶν ὑψωμένα εἰς τὴν προσευχὴν, καθὼς καὶ ὁ Ὢρ καὶ Ἀαρὼν ἐκράτουν τὰς χεῖρας τοῦ Μωϋσέως· (Ἐξ. ιζ'.) καὶ ἔτζι μὲ τὸν τρόπον τοῦτον ποιοῦσι τοὺς Χριστιανοὺς νὰ προσεύχωνται, σχηματιζόμενοι εἰς τύπον σταυροῦ, καὶ διὰ τοῦ σταυροῦ νὰ νικοῦν τὰ πάθη καὶ τὸν διάβολον, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς σταυροειδῶς προσευχόμενος, ἐνίκησε τὸν Ἀμαλήκ. Καὶ τοῦτο δὲ σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὄχι μόνον οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς εἶχαν τὰς χεῖρας ὅταν ἔμελλαν νὰ ἔμβουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προσευχηθοῦν· „ νίπτονται γάρ φησι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πό-„ δας ὕδατι, ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρ-„ τυρίου· νίπτονται ὕδατι ἵνα μὴ ἀποθάνωσι" (Ἐξ. λ'. 21.) ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς τάξεως χάριτος συνηθίζουν νὰ νίπτωνται, ὅταν μέλλουν νὰ ἱερουργήσουν· „ νίψομαι „ ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστή-„ ριόν σου Κύριε" ἐπιλέγοντες μὲ τὸν Δαβίδ, τὸν καὶ αὐτὸν μιμούμενοι, ὅταν ἐσπέρνετο εἰς τὸν Νεών· ἐμόνον δὲ οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ λαϊκοὶ πάντες, καὶ παλαιὰ μὲν ἐνίπτοντο, ὅταν ἤθελαν νὰ προσευχηθοῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸν Ἰωάννην) καὶ τώρα δὲ σώζεται ἡ τοιαύτη συνήθεια εἰς τοὺς Χριστιανούς· τὸ αἰσθητὸν δὲ νίψιμον αὐτὸ, φανερόν ὅτι πρέπει καὶ αἱ χεῖρες τῆς ψυχῆς αἱ νοηταὶ, νὰ ἦναι καθαραὶ ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν.

(3) Ἔντισι δὲ εὑρίσκεται· „ καὶ διαλογισμοῦ".

„ δυχόμεσαι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος". (Μάρκ. ια'. 25.) διαλογισμὸν δὲ τὴν ἀμφιβολίαν λέγει, ἤγουν τὸ νὰ μὴ προσδύχεται ὁ Χεισιανὸς μὲ ἀμφιβολίαν κ᾽ δισταγμὸν, ἀλλὰ νὰ πισδύῃ βεβαίως ὅτι ἔχει νὰ λάβῃ παρὰ Θεοῦ ἐκεῖνα τὰ συμφέροντα αἰτήματα, ὁπὸν ζητεῖ, κ᾽ νὰ μὴ διακρίνεται κ᾽ ἀμφιβάλλῃ, ἀράγε θέλει τὰ λάβῃ, ἢ δὲν θέλει τὰ λάβῃ, καθὼς κ᾽ ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος τοῦτο καθαρώτερα λέγει· „ αἰτείτω δὲ ἐν πίσει, „ μηδὲν διακρινόμενος... μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ Κυ„ ρίου". (Ἰάκ. α'. 6.) Καὶ ὁ Κύριος· „ διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσδυχόμε„ νοι αἰτῆσθε, πισδύετε ὅτι λαμβάνετε, κ᾽ ἔσαι ὑμῖν". (Μάρκ. ια'. 24.) Πῶς δὲ θέλει πισδύει ὁ Χεισιανὸς ὅτι ἔχει νὰ λάβῃ τὰ αἰτήματά του παρὰ Θεοῦ; ἀίσως δὲν ζητῇ κἀνένα ζήτημα βιωτικὸν, ὅπε ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὅπε ἀνάξιον τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως, ἀλλὰ ζητεῖ ὅλα τὰ πνδυματικὰ, κ᾽ σωτηριώδη, κ᾽ ἂν προσδύχεται μὲ καθαρὰς χεῖρας ἀπὸ κάθε πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, κ᾽ χωρὶς ὀργὴν, κ᾽ μνησικακίαν, κ᾽ διαλογισμὸν μετεωριζόμενον ἐδῶ κ᾽ ἐκεῖ (1).

9. „ Ὡσαύτως κ᾽ τὰς γυναῖκας".

Θέλω, λέγει, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες νὰ σηκόνουν τὰ ὅσια χέριά των ὅταν προσδύχωνται, χωρὶς ὀργὴν κ᾽ διαλογισμὸν, κ᾽ χωρὶς νὰ ἁρπάζουν, κ᾽ νὰ πλεονεκτοῦν· πῶς δὲ ἡ γυναῖκα ἁρπάζει καὶ πλεονεκτεῖ; ὅταν αὐτὴ ἀναγκάζῃ τὸν ἄνδρα της νὰ τῆς ἀγοράζῃ λίθους πολυτίμους, κ᾽ χρυσάφια, καὶ ἄλλα μάταια σολίδια· διὰ τί κἂν κ᾽ αὐτὴ ἡ ἰδία δὲν ἁρπάζῃ; ἔμως διὰ μέσου τοῦ ἀνδρός της ἁρπάζει αὐτά· ὁμοίως δὲ κ᾽ πλεονεκτεῖ· διὰ τί ἐκεῖνο τὸ φόρεμα, ὁπὸν ἡ γυναῖκα ἔχει παραίω ἀπὸ τὴν χρείαν της, τὸ ἁρπάζει ἀπὸ τὰς ἄλλας πτωχὰς γυναῖκας, ὁπὸν τὸ χρειάζονται, κ᾽ τὸ πλεονεκτεῖ αὐτή.

„ Ἐν καταστολῇ κοσμίᾳ (2) μετὰ αἰδοῦς, καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν „ ἑαυτάς".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ζητεῖ ὁ Ἀπόστολος χρεωστικῶς ἀπὸ τὰς γυναῖκας περισσότερόν τε ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, ἤγουν ζητεῖ τὸ νὰ εἶναι αἱ γυναῖκες στολισμέναι μὲ φορεσίαν σεμνὴν καὶ κοσμίαν, καὶ ὄχι περίεργον καὶ καλλωπισμένην, ἐπειδὴ τὰ καλλωπισμένα φορέματα δὲν εἶναι κόσμια κ᾽ σεμνὰ, ἀλλὰ ἄκοσμα καὶ ἄσεμνα. Κατασολὴν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὸ νὰ ᾖναι ἡ γυνὴ σωσεσαλμένη ἀπὸ κάθε μέρος καὶ σκεπασμένη, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον, κ᾽ εἰς τὸ στῆθος, κ᾽ εἰς τὰς χεῖρας, κ᾽ εἰς τὰς πόδας, κ᾽ ὄχι νὰ ἔχῃ γυμνὸν κ᾽ ἀσκέπαστον κἀνένα της μέλος· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ λόγιον ὁπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἤγουν τὸ νὰ ᾖναι σκεπασμέναις αἱ γυναῖκες μὲ ἐντροπὴν καὶ σωφροσύνην (3).

„ Μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πο„ λυτελεῖ".

Ἐσύ, λέγει, ὦ Χεισιανὴ, ἔρχεσαι εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ παρασαθῇς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, κ᾽ νὰ προσδυχηθῇς· κ᾽ λοιπὸν πῶς μεταχειρίζεσαι διάφορα πλέγματα τῶν μαλλίων τῆς κεφαλῆς σου; πῶς κατασκευάζεις πλεξούδας, καὶ ἄλλα μὲν μαργαριτάρια χρεμᾶς ἀπὸ τὴν κεφαλήν σου, ἄλλα δὲ ἔχεις εἰς τὰ φορέματά σου, κ᾽ ἄλλα εἰς τὰ παπούτζιά-

σου,

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρωτηθεὶς πῶς ἠμποροῦσί τινες νὰ κατορθώσῃ τὸ ἐν προσδυχῇ ἀμετεώριστον, ἀποκρίνεται, ὅτι τοῦτο θέλει τὸ κατορθώσῃ, ἀνίσως τινὰς πληροφορηθῇ ὅτι εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· „ ἡ γὰρ ἀρχοντικὴ ἢ προεστῶτα θεωρῶν, καὶ διαλεγό„ μενος αὐτῷ, ἀμετεώριστον ἔχει τὸ ὄμμα, πόσῳ μᾶλ„ λον ὁ προσδυχόμενος τῷ Θεῷ, ἀμετεώριστον ἕξει τὸν „ νοῦν, ἀπὸ τοῦ ἐπαίζοντος καρδίας κ᾽ νεφρὰς, πληρῶν τὸ „ γεγραμμένον· ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς „ κ᾽ διαλογισμοῦ". (Ὁρ. κατ᾽ ἐπιτομ. σά.)

(2) Παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ κ᾽ ἐν ἄλλοις, „ κοσμίῳ".

(3) Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος ἐρωτηθεὶς ποία εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου παραδεδομένη κατασολὴ κοσμία ἀποκρίνεται ὅτι εἶναι· „ ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ἰδιοπρε„ πῆ χρῆσις, ἐσοχασμένη καιρῷ, τόπῳ, προσώ„ πῳ, χρείᾳ, ἐν ᾧ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐγκρίνει ὁ λόγος ἐν καιρῷ χειμῶνος κ᾽ θέρους, ἔστι τὸ αὐτὸ σχῆμα τοῦ ἐργά„ του, κ᾽ τοῦ ἀναπαυομένου, τοῦ στρατιώτου, κ᾽ τοῦ ἰδιώτου, „ ἢ ἀνδρὸς κ᾽ γυναικός". (Ὁρ. κατ᾽ ἐπιτομ. σί.)

Digitized by Google

σε; τὸ ὁποῖον τοῦτο, ἤγουν τὸ νὰ ἔχῃς εἰς τὰς πόδας σε μαργαριτάρια, εἶναι τῇ ἀληθείᾳ μία ἄκρα ὕβρις καὶ ἀδικία· καὶ ταῦτα πόθεν τὰ ἀποκτᾷς; ἀπὸ τὰ δάκρυα, καὶ ἀπὸ τὰς ἀναστεναγμὰς τῶν πτωχῶν, καὶ τῶν ὀρφανῶν, καὶ τῶν χηρῶν· καὶ ξεγυμνόνοις τὴν χήραν ἀπὸ τὸ μπαλωμένοντας ῥοῦχον, μόνον διὰ νὰ πατῇς ἐσὺ μὲ τὰς πόδας σου τὰ μαργαριτάρια (1). Καὶ τάχα δὲν εἶναι μεγάλη ἡ μακροθυμία, ὁπὰ δείχνει ὁ Θεὸς εἰς ἐσένα τὴν σολιζομένην γυναῖκα; δὲν εἶναι μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τοῦ Θεοῦ πῶς δέν σε παιδεύει καθὼς σε πρέπει; ναὶ βέβαια μεγάλη εἶναι εἰς ἐσένα ἡ ὑπομονὴ τοῦ Θεοῦ. Ἐσὺ, ὦ Χρισιανὴ, πηγαίνεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεὸν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σε, καὶ ἔπειτα νὰ καλλωπίζῃς τὸν ἑαυτόν σε, ὡσὰν νὰ ἐπήγαινες εἰς χορὸς καὶ γάμους; καὶ πῶς ἠμπορεῖς, ὦ αἰόπτον γυάλιον, νὰ ἀναστενάξῃς καὶ νὰ κατανύξῃς τὴν καρδίαν σε, φορῶσα τοιαῦτα σολίδια; οὐαὶ εἰς τὴν τοιαύτην κατάνυξίν σε! μᾶλλον δὲ ἀλλοίμονον εἰς αὐτήν! καὶ πῶς θέλει εἰσακούσει παλαίπωρη, πῶς θέλει εἰσακούσει ὁ Θεὸς ἐσένα, ὁπὰ εἶσαι φορεμένη μὲ τὰ δάκρυα τῶν πτωχῶν; Μὴ πλανᾶσαι λοιπὸν ὦ Χρισιανὴ, μὴ πλανᾶσαι· ὅτι ἐὰν φορῇς καλλωπισμένα ἱμάτια, ἔπε κατάνυξιν ἠμπορεῖς νὰ λάβῃς εἰς τὴν προσευχήν σου, ἔπε ὁ Θεὸς θέλει σε εἰσακούσει καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας σε, ἀλλὰ περισσότερον θέλει σε καταδικάσει, καὶ ἡ προσευχή σε θέλει γενῇ εἰς ἁμαρτίαν κατὰ τὸν Δαβίδ. (Ψαλμ. ρή. 6.) Βλέπε δὲ, ὅτι ἀνίσως ὁ Παῦλος ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὰς γυναῖκας ἐκεῖνα τὰ σολίδια, ὁπὰ εἶναι σημεῖα μόνα τῆ πλάτη των, πόσῳ μᾶλλον ἐμποδίζει ἀπὸ αὐτὰς τὰ σολίδια, ὁπὰ εἶναι σημεῖα τῆς πεζεργίας, καθὼς εἶναι δηλαδὴ τὰ φτιασίδια τῆ προσώπε, καὶ τὰ ἐπιτρίμματα τῶν μαγουλῶν, καὶ τὰ ψιμμυθίσματα, καὶ οἱ σκλαμάδες, καὶ τὰ ζωγραφίσματα τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὰ τζακίσματα τῆς φωνῆς, καὶ τὰ ἐρωτικὰ κινήματα τῶν ὀμματίων, καὶ τὰ ἄλλα ἐκλελυμένα σχήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἴδια ὄχι τῶν Χρισιανῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τῶν Ἐθνικῶν, καὶ ὄχι τῶν παρθένων, καὶ σωφρόνων, ἀλλὰ τῶν πορνῶν, καὶ διεφθαρμένων (2).

10. „ Ἀλλ'

---

(1) Μὲ τὰς ἀνωτέρω σολισμὰς σωαριθμῶνται καὶ οἱ σολισμοὶ, ὁπὰ μεταχειρίζονται μερικὰ ὑφηλόφρυα, τρελοϋπερήφανα, καὶ ξιμωραμένα γυναικάρια τὰ πωρινοῦ καιρᾶ· τὰ ὁποῖα εὐθὺς ὁπὰ ἀποκτήσουν πεντε παράδες τὰς ἐξοδεύουν εἰς ματαιότητας καὶ μανίας ψυθὰς, ἤγουν τὰς ἐξοδεύουν εἰς τὸ νὰ σολίζουν τὰς κεφαλάς των μὲ πολλὰ μανδήλια, μὲ σρατζία ξένα καὶ νόστα μαλλία, μὲ διαφόρας πολυτίμους λίθους καὶ μαργαριτάρια· εἰς τὸ νὰ χρεμῶν χρυσωπὰς φάντας, ὡσὰν τῶν ἀλόγων πὰς ἀράς· εἰς τὸ νὰ ἔχουν πλεξοκεντήματα εἰς τὰ ὑποκάμισά των, καὶ καφασωπὰς μέριζας, καὶ φρεντζας εἰς τὰ ῥοῦχά των, ὡσὰν τῶν γαϊδάρων τὰ σρώματα· καὶ εἰς τὸ νὰ ἔχουν τὰ καλύμενα λύσια, καὶ τὰ φοινίκια, καὶ τὰ καπτζάλια, καὶ τὰ θηλύκια, καὶ τὰ μέφιλα, εἰς τὸ νὰ φορῶν σκολαρίκια, βραχιόλια, μποσάνια, χαρχαντίλια, κολάνας, καδενέπας, δακτυλίδας, ζωνάρια χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, καὶ λιθομαργαριτοκόπητα, μὲ τὰ ὁποῖα φαίνονται αἱ ἀθλιαις αὐτὰς γυναῖκες, ὅτι μοιαζοῦν τῶν ἁλυσοδεμένων ὅλα τὰ μέλη των, καὶ ἐπιφορτίζονται μὲ τόσα βάρη πετρῶν, καὶ μετάλλων, καὶ τίποτε δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ εἰδωλα τῶν Ἐθνῶν, ὁπού ἦτον σολισμένα μὲ ἀργύριον καὶ χρυσίον, ὡς λέγει ὁ Προφήτης Δαβίδ· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τίποτε δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰς χεχουιαμένας καὶ ἀσβεσωμένας πέτρας καὶ τὰ μνήματα, τὰ ὁποῖα ἐξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖα καὶ εὐμορφα, ἐσωθεν δὲ εἶναι γεμάτα ἀπὸ κόκκαλα νεκρὰ καὶ βρωμισμένα, καὶ ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος· ὅθεν διὰ τὰ ἀνόσια ταῦτα σολοῖα φοβερίζει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἡσαΐα, ὅτι ἔχει νὰ ξεγυμνώσῃ ἀπὸ κάθε σολισμὸν ἐκείνας τὰς ξεμωραμένας καὶ ὑπερηφάνους γυναῖκας, ὁπού τὰ τοιαῦτα φοροῦν, καὶ ὅτι ἔχει νὰ τὰς παιδεύσῃ διὰ τὴν τοιαύτην αὐτῶν ὑπερηφάνειαν, ἅπου λέγων· „ἀνθ' ὧν ὑ„ψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιὼν, καὶ ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ „τραχήλῳ, καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν... καὶ παιδεύσει „ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών· καὶ Κύριος ἀ„ποκαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν· καὶ ἀφελεῖ Κύριος τὸν δό„ξαν τῶν ἱματισμῶν αὐτῶν, τὰ ἐμπλόκια, καὶ τὰς κοσύμ„βας, καὶ τὰς μηνίσκους... καὶ ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς σε „τῷ χρυσίῳ, φαλάκρωμα ἔξεις διὰ τὰ ἔργα σε· καὶ ἀντὶ τῶν „χιτώνων τῶ μεσοπορφύρου, περιζώσῃ σάκκον· καὶ ὁ ὡς σὺ „κάλλιστος, ὃν ἀγαπᾷς, μαχαίρᾳ πεσεῖται· καὶ οἱ ἰσχύον„τες ὑμῶν μαχαίρᾳ πεσοῦνται, καὶ παπηνωθήσονται, καὶ „πενθήσουσιν αἱ θύραι τοῦ κόσμου ὑμῶν". (Ἡσ γ'. 16.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόσομος δὲ λέγει περὶ τῶν καλλωπιζομένων γυναικῶν τοῦτο· „τί λέγεις; προσέρχῃ δεό„μενη τοῦ Θεοῦ, καὶ περίκεισαι χρυσία καὶ ἐμπλέγματα; „μὴ γὰρ χορεύσαι ἦλθες; ἦλθες παρακαλέσαι, δεηθῆ„ναι ὑπὲρ ἁμαρτημάτων, αἰτωμένη τὸν Δεσπότην ἵλεων „κατασήσασθαι αὐτόν· τί κοσμεῖς σεαυτήν; οὐκ ἴσι τοῦτο „ἱκετεύσεως ῥήματα· πῶς δύνασαι σεμνάζειν; πῶς δύ„νασαι δακρύσαι; πῶς μετ' ἐκτενείας εὔξασθαι, τοιού„του χρῆμα περικειμένη; τοῦτο τῶν μίμων, καὶ τῶν ὀρ„χηστῶν ἐσι, γυναικὶ δὲ κοσμίᾳ οὐδὲν τούτων πρέπει... „μὴ τοίνυν τῆς ἑταιριζομένας μιμοῦ". (Ὁμιλ. ιή. εἰς τὴν ά. πρὸς Τιμόθ.) Ὅρα καὶ τὰ ἐπὶ Γρηγορίᾳ τῷ Θεολόγῳ περὶ καλλωπιζομένων γυναικῶν· ὅρα καὶ τὸν έ. Λόγον τῆς Χρισοσθόμας, ἐπιγραφόμενον, ὅτι οἱ Χρισιανοὶ δὲν πρέπει νὰ καλλωπίζωνται. Σημείωσαι δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἀνίσως ὁ θεῖος Ἀπόσολος εὐθὺς ἐμποδίζῃ νὰ μὴ φορῶν σολίδια αἱ γυναῖκες, ὁπὰ εἶναι γένος φιλοσολισικὸν· πόσῳ μᾶλλον ἐμποδίζει νὰ μὴ φορῶν σολίδια οἱ ἄνδρες, ὁπὰ εἶναι γένος ἀρρενωπὸν, καὶ τῶν τοιούτων γυναικείων σολιδίων φύσει καταφρονητικόν; ὅθεν γυναικοπρεπῆ κατὰ ἀλήθειαν, καὶ θηλυπρεπῆ, καὶ ἐκλελυμένα πρέπει νὰ ὀνομάζωνται κάποια κορδωμένα ἀνδράρια, καὶ περλιβάνικα παλικάρια, ὁπὰ καλλωπίζονται μὲ τὰ ἄνω εἰρημένα σολίδια τῶν γυναικῶν, καὶ κορδοπατῶν, καὶ σεμνύνονται, καὶ ὑπερηφανεύονται εἰς αὐτὰ, καθὼς τὸ παγώνι ὑπερηφανεύεται εἰς τὰ πολυχρωμάτιστα καὶ ποικίλα πτερά του· ἃ

10. „ Ἀλλ' (ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν) δι' ἔρ-
„ γων ἀγαθῶν ".

Η Χριστιανὰς γυναῖκες, λέγει, πρέπει νὰ στολίζουν ἑαυτὰς μὲ ἔργα καλά· ἔπειτα αὐάγνωθι διὰ μέσου τὸ ἐπίλοιπον, ἤγουν τὸ, τοῦτο γὰρ πρέπει εἰς τὰς γυναῖκας, ὁποῦ σέβονται καὶ πιστεύουν τὸν ἀληθινὸν Θεόν· ἢ νοεῖται καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ ῥητὸν τοῦτο· ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαγγέλλεται τινὰς πῶς εἶναι θεοσεβὴς μὲ λόγια μόνον, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος ὅτι πρέπει νὰ ᾖναί τινας θεοσεβὴς καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα.

11. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ ".

Η Χριστιανὴ γυνὴ, λέγει, ὄχι μόνον πρέπει νὰ ᾖναι σεμνὴ καὶ εὔτακτος ἕως καὶ εἰς τὰ ἔξω σχήματα, καὶ φορέματα, ἀλλὰ καὶ ἕως εἰς τὸν φωνὴν· διὰ τοῦτο ἡ γυναῖκα ἂς μὴ λαλῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μήτε ἂς διδάσκῃ, ὄχι μόνον διὰ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ μήτε διὰ τὰ πνευματικὰ πράγματα, μόνον δὲ ἂς μανθάνῃ ταῦτα· αὕτη δὲ ἡ μάθησις θέλει γένῃ εἰς αὐτὴν, αἴσως μένῃ μὲ ἡσυχίαν, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἐδήλωσεν εἰπών· „ αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, „ ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει· εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους „ ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν ". (α'. Κορ. ιδ'. 34.)

12. „ Γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός·
„ ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κόπτει ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὰς γυναῖκας κάθε ἀφορμὴν λαλιᾶς· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω παρήγγειλε νὰ σιωπᾷ ἡ γυνὴ, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ λαλῇ ἀπὸ καμμίαν αἰτίαν εὔλογον, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὅτι ἡ γυναῖκα ἂς μὴ διδάσκῃ, οὔτε ἂς κυριεύῃ καὶ ἂς ἐξουσιάζῃ τὸν ἄνδρα της· ὥστε, ἐπειδὴ ἡ γυνὴ ἐπροσάχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα της· „ Πρὸς τὸν ἄνδρα σου γὰρ φησὶν ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύ-
„ σει ". (Γεν. γ'. 16.) λοιπὸν πρέπει εἰς τὴν γυναῖκα νὰ ἡσυχάζῃ καὶ νὰ σιωπᾷ, ἐπειδὴ διὰ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς σιωπῆς ταύτης θέλει δείξει μάλιστα τὴν ὑποταγὴν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸν ἄνδρα της. Ἠξεύρω δὲ ὡς ἀναγνώστα, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἐμποδίζει τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸ νὰ διδάσκῃ ἁπλῶς, καὶ εἰς κάθε τόπον, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· κατ' ἰδίαν ὅμως νὰ διδάσκῃ ἡ γυνὴ δὲν ἐμποδίσθη· διὰ τί καὶ ἡ Πρίσκιλλα ἐκείνη κατήχησε τὸν Ἀπολλώ· (Πράξ. ιη'.) ὁμοίως καὶ ἡ πιστὴ καὶ Χριστιανὴ γυνὴ τὸν ἄπιστον ἄνδρα της κατηχεῖ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· „ τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις "; (α'. Κορ. ζ'. 16.) διὰ τῆς διδασκαλίας δηλαδὴ καὶ κατηχήσεως τῆς διὰ λόγου.

13. „ Ἀδὰμ γὰρ πρῶτον ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα ".

Ἐπειδὴ, λέγει, τὰ πρωτεῖα ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ γένος τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν πλάσιν, δεύτερα δὲ ἐπλάσθη ἡ Εὔα, λοιπὸν χρεωστοῦσι καὶ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες νὰ ἔχωσι τὰ δεύτερεῖα ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, καὶ νὰ ὑποτάσωνται εἰς αὐτούς· διὰ τὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἔγινε τότε εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν, τοῦτο ἔγινε νόμος φυσικὸς, καὶ ἐπικρατεῖ καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν μετὰ ταῦτα ἀνδρῶν, καὶ τῶν γυναικῶν.

14. „ Καὶ

μᾶλλον εἰπεῖν, καθὼς ὁ ἀχημόπαιδος κολοιὸς ἐσεμνύνετο, κατὰ τὸν μῦθον, εἰς τὰ ξένα πτερὰ τῶν πυλίων ἐπου ἐφόρει. Ἐὰν δὲ καὶ οἱ καλλωπιζόμενοι μὲ διάφορα λαμπρὰ καὶ πολύτιμα φορέματα εἶναι πρόσωπα ἱερωμένων, ἢ μοναχῶν, ἐγὼ πλέον δὲν δύναμαι νὰ παρομοιάσω μὲ κανένα ὁμοίωμα τὴν ἀσχημίαν αὐτῶν· πάσης γὰρ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως ἀνώτερον τὸ φαινόμενον εὑρίσκεται ἄπτον.

14. „Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβά-„σει γέγονε".

Διὰ τί ὁ Ἀδὰμ δὲν ἠπατήθη; ὅτι δὲν λέγει τοῦτο ἡ Θεία Γραφή· ἡ μὲν γὰρ γυνὴ Εὔα, εἶπε πρὸς τὸν Θεόν· „ὁ ὄφις ἠπάτησέ με καὶ ἔφαγον". (Γεν. γ'. 13.) ὁ δὲ Ἀδὰμ δὲν εἶπεν ὅτι ἡ γυνή με ἀπάτησεν, ἀλλ' ὅτι· „ἡ γυνὴ ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὐτὴ μοι ἔδω-„κεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον". (Γεν. γ'. 12.) δὲν εἶναι δὲ ἴσον καὶ ὅμοιον τὸ νὰ πεισθῇ τινας εἰς σφᾶς ὁμογενεῖς τῆς αὐτῆς φύσεώς του, καὶ εἰς σφᾶς βοηθόν του, καθὼς ἐπείσθη ὁ Ἀδὰμ εἰς τὴν ὁμοφυῆ καὶ βοηθόν του Εὔαν, καὶ τὸ νὰ πεισθῇ εἰς σφᾶς θηρίον, ὅπου τὸ εἶχε δοῦλον καὶ ὑποτεταγμένον, καθὼς ἐπείσθη ἡ Εὔα εἰς τὸν ὄφιν, τὸν ὑποτεταγμένον εἰς αὐτὴν καὶ ὑπόδουλον· ὥστε τοῦτο τὸ τῆς Εὔας, εἶναι ἀπάτη (1), καὶ ὄχι ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἀδάμ. Κατὰ σύγκρισιν λοιπὸν τῆς ἀπάτης τῆς γυναικὸς, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος πῶς ὁ Ἀδὰμ δὲν ἠπατή-θη. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ὁ Ἀδὰμ δὲν εἶδε τὸ ξύλον τὸ γνωστὸν καλὸν καὶ πονηρὸν, ὅτι ἦτον „καλὸν εἰς βρῶσιν, καὶ ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, καὶ ὡραῖον τὸ κατανοῆσαι". (Γεν. γ'. 6.) ἀλλὰ ἡ γυνὴ Εὔα ἰδοῦσα αὐτὸ, ἐδελεάσθη καὶ ἠπατήθη ἀπὸ τὴν θεωρίαν του, καὶ ἀκολούθως ἁπλώσασα τὰς χεῖράς της, ἔπηρε αὐτὸ καὶ ἔφαγε, καὶ ἔτζι ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἄν-δρα της· ὥστε ἡ γυνὴ μὲν ἐπλανήθη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ξύλου, ὁ δὲ Ἀδὰμ δὲν ἐπλα-νήθη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνην, ἀλλὰ ἐπείσθη μόνον εἰς τὴν γυναῖκά του. Διὰ τοῦτο λοι-πὸν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐπειδὴ μίαν φορὰν ἐδίδαξεν ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα, καὶ ἀφαίσε-σεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο πλέον ἂς μὴ διδάσκῃ, ὄχι μόνον ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ γένος της· ἐπειδὴ καὶ τὸ γένος ὅλον τῶν γυναικῶν, εἶναι ἐλαφρὸν εἰς τὴν νῦν, δύκολο-απάτητον, καὶ δύκόλως δεχόμενον τὴν πλάνην. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Ἀποστόλου· διὰ τί δὲν εἶπεν ὅτι ἡ Εὔα ἀπατηθεῖσα, ἀλλὰ ἡ γυνὴ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ-μιλεῖ ἐδῶ διὰ ὅλην τὴν κοινὴν φύσιν καὶ τὸ γένος τῶν γυναικῶν· δι' ὅ,τι καθὼς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδὰμ ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐθανατώθη, καὶ ἀποθνήσκοντος ἐκείνου, ἀπεθνήσκων καὶ ὅλοι οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες ἄνθρωποι· τοιουτοτρόπως καὶ τῆς Εὔας ἀπατη-θείσης, ἡ ἀπάτη καὶ ἡ κυφότης τοῦ λογισμοῦ διέβη εἰς ὅλην τὴν φύσιν τῶν γυναικῶν, ἤτοι εἰς ὅλας ὁμοῦ τὰς γυναῖκας· διὰ δὲ τὴν κυφότητα τοῦ λογισμοῦ, ἔλαβε χώραν καὶ ἡ παρά-βασις τῆς θείας ἐντολῆς εἰς αὐτὴν πρώτην τὴν Εὔαν.

15. „Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας".

Ποία θέλει σωθῇ, ἡ Εὔα; ὄχι· ἀλλ' ἡ γυνὴ, ἤτοι ἡ φύσις τῶν γυναικῶν· μὴ λυπεῖ-σθε, λέγει, ὦ γυναῖκες· ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἐσᾶς ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν διὰ νὰ σωθῆτε· ποία δὲ εἶναι ἡ αἰτία αὐτή; εἶναι ἡ τεκνογονία, ἤγουν τὸ νὰ ἀναθρέψετε μὲ καλὸν καὶ Χριστιανικὸν ἀνατροφὴν τὰ παιδία ὁπού γεννήσετε· ἐπειδὴ δὲν εἶναι χρεία μόνον νὰ τὰ γεννήσητε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ παιδεύσητε καλῶς, μὲ παιδείαν καὶ νουθεσίαν Κυρίου (2)· αὐτὴ γὰρ εἶναι καὶ λέγεται ἀληθινὴ τεκνογονία. Ἀνίσως δὲ ἡ γυνὴ καὶ μήτηρ δὲν ἀναθρέψῃ κα-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Νύσσης ἤτοι θεῖος Γρηγόριος· „ἐπειδὴ, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἡ γυνὴ ἐξαπατη-„θεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, καὶ τῆς ἀποστάσεως τῆς ἀ-„πὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παρακοῆς προηγήσατο· διὰ τοῦ-„το τῆς ἀναστάσεως πρώτη γίνεται μάρτυς, ἵνα τὴν ἐκ τῆς „παραβάσεως καταστροφὴν, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀνάστασιν „πίστεως ἀνορθώσῃ· καὶ ὥσπερ τῶν τοῦ ὄφεως λόγων τὰ „κατ' ἀρχὰς γενόμενα πρὸς τὸν ἄνδρα διακονός τε καὶ „σύμβουλος, ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τῷ βίῳ, καὶ ἀκολουθίαν „εἰσηγήσατο· οὕτω τοῦ θανατώσαντος τὸν ἀποστάτην δρά-„κοντα τοὺς λόγους τοῖς μαθηταῖς διακομίσασα, ἀρχη-„γὸς τοῖς ἀνθρώποις τῆς πίστεως γέγονε· δι' ἧς ἀκό-„πως ἀναλύεται ἡ πρώτη τοῦ θανάτου ἀπόφασις". (Λόγ. ιβ'. κατ' Εὐνομίου.)

(2) Καὶ ὁ Φώτιος δὲ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων λέ-γει, ὅτι θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ διὰ τῆς τεκνογονίας· δι' ὅτι ἡ καλὴ ἀνατροφὴ καὶ παιδαγωγία, ἐπού ἡ γυνὴ ἤθελε κά-μῃ τῶν ὑῶν της, καὶ ἡ θεοφιλὴς πρόνοια ὁπού ἡ μήτηρ ἔ-χει διὰ τὰ τέκνα της, αὐτὰ λέγω, εἶναι εὐκαιρία μεγάλου δικαίωμα εἰς τὴν γυναῖκα, τοῦ νὰ ἀναπαλείσῃ καὶ νὰ ἐ-ξαλείψῃ τὴν παλαιὰν ἐκείνην σφαλερὰν διδασκαλίαν, ὁπού ἔδωκεν ἡ Εὔα εἰς τὸν Ἀδάμ, καὶ τὴν ἀπάτην ὁπού τοῦ ἐπροξένησεν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔχει νὰ εἰπῇ· ναὶ ἐδί-δαξα παλαιὰ σφαλερῶς, καὶ ἀπάτησα τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ πάλιν τώρα ἀνατρέφω ἀσφαλῶς· καὶ παιδαγωγῶ τὰ τέκ-να μου· καὶ ὅν ἡ σφαλερὰ ἐκείνη ἀπάτη καὶ διδασκαλία μὲ ἐκπαίδιασεν, ἀλλὰ ἡ παιδαγωγία καὶ καλὴ ἀνατροφὴ αὐτῶν τέκνων μου, μὲ ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν κακοδι-δαχίαν. (Ἀμφιλ. Ζητημ. οά.)

καλῶς τὰ τέκνα της, ἀδὲ τὰ παιδεύσῃ μὲ νηθεσίαν Κυρίε, τοῦτο δεν εἶναι τεκνογονία, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι τεκνοφθορία· διὰ τί μὲ τὴν κακὴν ταύτην ἀνατροφήν της, φθείρει τὰ ἄθλια τέκνα της, καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικά. Τί δὲ ἔχει νὰ γένῃ ἡ ανύπανδρος καὶ παρθένος γυναῖκες, ὦ μακάριε Παῦλε; τί δὲ νὰ κάμῃ ἡ σεῖρας, ὁπου δεν γενοῦν τέκνα; ἀράγε δεν ἠμπορεῖ νὰ σωθῇ καὶ αὐταῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀπωλεσμέναις, διὰ τί δεν ἔχει τέκνα νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς; ὄχι· μὴ γένοιτο! μᾶς ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος· ἐγὼ δὲν λέγω τοῦτο, πῶς αἱ γυναῖκες αἱ μὴ ἔχουσαι τέκνα, δεν ἠμποροῦν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰς ἐδικάς των ἀρετὰς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν τεκνογονίαν, ὄχι· ἀλλὰ λέγω, ὅτι κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ, καὶ ἡ καλὴ τεκνοτροφία θέλει γένῃ αἰτία εἰς τὰς γυναῖκας νὰ σωθοῦν· φανερὸν γὰρ εἶναι ὅτι ἡ καλὴ καὶ ἐνάρετος ἀνατροφὴ τῶν τέκνων, προξενεῖται ἀπὸ τὴν καλοσύνην καὶ ἀρετὴν τῆς μητρός· καὶ ὁποία μήτηρ ἔχει ἀρετὴν, αὐτὴ παιδεύει καὶ τὰ τέκνα της νὰ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀρετήν· ὥστε ἡ βεβαιοσύνη εἰς τὴν μητέρα ἀρετὴ, αὐτὴ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀνατραφέντα τέκνα. Λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερὸν, ὅτι καὶ κάθε παρθένος ανύπαιδρος, καὶ κάθε σεῖρα γυναῖκα ὁπου ἔχει ἀρετὴν καὶ καλὰ ἔργα, θέλει σωθῇ, κἂν καὶ τέκνα δεν ἐγέννησεν, ὅτε ἀναθρέψῃ. Φαίνεται μὲν δὲ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐμπόδισε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸ νὰ διδάσκῃ, διὰ τοῦτο παρηγορεῖ πώρα αὐτὴν διὰ τὸ ἐμπόδιον αὐτὸ, καὶ δίδει εἰς αὐτὴν τὰς μαθητὰς ἐκείνας, ὁπου ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ διδάσκῃ, καὶ ὡσὰν νὰ τῆς λέγῃ· ἂν ἐπιθυμῇς ὦ γύναι, νὰ διδάσκῃς, δίδασκε τὰ τέκνα τῆς κοιλίας σου, καὶ παίδευε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νηθεσίᾳ Κυρίου. Μερικοὶ δὲ, δεν ἠξεύρω πῶς, ἐνόησαν τεκνογονίαν, τὴν τῆς Θεοτόκου· διότι ἡ Θεοτόκος, λέγουσι, μὲ τὸ νὰ ἐγέννησε τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἔσωσε τὰς γυναῖκας (1)· τὸ τοιοῦτον ὅμως νόημα εἶναι τελείως ἀνάρμοστον εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἄκυρον αὐτά.

„Ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει".

Ἤγουν, τότε θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ, ἀνίσως τὰ τέκνα της φυλάξουν τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσου τῆς καλῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἤθελε τὰ παιδεύσῃ.

„Καὶ ἀγάπῃ".

Ἤγουν, τότε θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ, ἀνίσως διὰ τῆς καλῆς της ἀνατροφῆς, μείνουν τὰ παιδία της εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἐνάρετον ζωήν· δὲν ὅτι δεν εἶναι ἀρκετὴ μόνον ἡ πίστις εἰς τὰ τέκνα της διὰ νὰ σωθοῦν, ἀλλ' εἶναι χρεία νὰ ἔχουν καὶ τὴν καλὴν καὶ χριστιανικὴν ζωήν· πηγὴ δὲ, καὶ αἰτία, καὶ κεφάλαιον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ διπλῆ ἀγάπη, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν δηλαδὴ, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον.

„Καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης".

Ἁγιασμὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὴν καθαρότητα καὶ παρθενίαν τοῦ σώματος· ἐπειδὴ δὲ ὅλοι δεν εἶναι παρθένοι, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „μετὰ σωφροσύνης"· σωφροσύνη γὰρ ὀνομάζεται ἡ κατὰ καιροὺς νόμιμος μίξις καὶ ἀποχὴ τῶν ὑπανδρευμένων· ἢ σωφροσύνην λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἁπλῶς τὴν κοσμιότητα τῶν ἠθοποιῶν, καὶ τὴν τῶν ἠθῶν εὐταξίαν. Θέλει λοιπὸν σωθῇ ἡ γυνὴ, ἀνίσως διὰ τῆς καλῆς της ἀνατροφῆς, μείνουν τὰ τέκνα της εἰς τὴν παρθενίαν, καὶ ἀφθορίαν τοῦ σώματος, ταυτὸν εἰπεῖν ἀνίσως τὰ τέκνα της ἐκλέξουν τὴν ζωὴν τῶν παρθένων, καὶ γένουν μοναχοί· ἢ μείνουν εἰς τὸν ἐν γάμῳ σωφροσύνην, καὶ δεν γένουν πόρνοι καὶ μοιχοί. Ἀλλ' ἤθελον εἰπῇ τινας, ὅτι αὐτὴ ἡ μήτηρ ἦναι κακὴ, ἀναθρέψῃ δὲ καλῶς τὰ τέκνα της, ἔχει ἄραγε μισθὸν διὰ τὴν καλὴν αὐτὴν ἀνατροφήν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δεν εἶναι ἀκόλουθον νὰ γένῃ τοῦτο· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ μήτηρ ἦναι κακὴ, κακῶς βέβαια ἔχει νὰ ἀναθρέψῃ καὶ τὰ τέκνα της· διὰ τί τὸ σαπρὸν δένδρον, σαπρὸς κάμνει καὶ τοὺς καρπούς, καὶ ὄχι ἀγαθούς, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „τὸ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πο-

„νη-

(1) Τύπων μέμνηται καὶ ὁ Φώτιος ἐν τῷ αὐτῷ οά. τῶν Ἀμφιλοχίων Ζητήματι.

„νηρὰς ποιεῖ... ὐ δυύαται δενδρον σαπρὸν καρπὰς καλὰς ποιεῖν". (Ματ. ζ'. 17.) Ἐαὰν ὅμως ὅσα κακὴ ἡ μήτηρ, καλῶς ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα της, βέβαια θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίυ τὸν μισθὸν διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της· ἀίσως δὲ ἡ μήτηρ ὅσα καλὴ καὶ ἐνάρετος, ἤθελε ἀναθρέψῃ καὶ παιδεύσῃ κακῶς τὰ τέκνα της, ἔχῃ ἄρα γε καὶ αὐτὴ νὰ λάβῃ τιμωρίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν κακὴν ταύτην ἀνατροφήν; Καὶ ἀποκρινόμεθα καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι εἰ μὲν ἡ μήτηρ ἀμελῇ, ἢ κάμνει χάριν εἰς τὰ τέκνα της, καὶ δὲν τὰ παιδεύει καλῶς, βέβαια ἔχει νὰ πάθῃ καὶ αὐτὴ τὴν τιμωρίαν ἐκείνην, ὁποῦ ἔπαθεν Ἠλὶ ὁ Ἱερεύς, διατὶ ἔκαμνε χάριν εἰς τὰ τέκνα του, καὶ δὲν ἐπαίδευεν αὐτὰ μὲ τὴν πρέπουσαν αὐστηρότητα, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἵνα τί ποιεῖτε κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ὃ „ἐγὼ ἀκούω ἐκ στόματος παντὸς τοῦ λαοῦ Κυρίυ; μὴ τέκνα, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοή, ἣν ἐγὼ „ἀκούω". (ά. Βασιλ. β'. 23.) (1) Εἰ δὲ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐναντίον, καὶ ἡ μὲν μήτηρ κάμνει κάθε τρόπον, καὶ ἐπιμελεῖται νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς τὰ τέκνα της, δὲν δυνηθῇ ὅμως νὰ τὰ διορθώσῃ διὰ τὴν κακοπροαίρετον αὐτῶν γνώμην (τὸ ὁποῖον σπανίως ἠμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ) αὖ, λέγω, τοῦτο ἀκολουθήσῃ, ἂς ἠξεύρῃ ἡ μήτηρ ἐκείνη, ὅτι δὲν θέλει κατακεισθῇ, ἀλλὰ καὶ θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίυ τὸν μισθὸν τῶν κόπων καὶ τῆς ἀνατροφῆς της· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ· „ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, ἀποθανεῖται· ὁ δὲ υἱὸς οὐ λήψεται „τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ὁ πατὴρ λήψεται τὴν ἀδικίαν τοῦ υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίου „ἐπ' αὐτὸν ἔσαι, καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσαι"· (Ἰεζ. ιή. 20.) διατὶ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μόλον ὁποῦ ἔκαμνε κάθε τρόπον, καὶ ἔλεγε κάθε λόγον καὶ διδασκαλίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίυς, ὅμως ὀλίγυς εἶχεν ὁποῦ ἐπείθοντο εἰς αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Πιστὸς ὁ λόγος".

Ἐπειδὴ ἦτον ἀμφίβολον πρᾶγμα, ἂν ἡ καλῶς ἀναθρέψασα τὰ τέκνα της μήτηρ, ἔχῃ νὰ ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῶν τέκνων της, καὶ νὰ σωθῇ διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ λόγος ἔτος εἶναι βέβαιος καὶ πιστὸς, καὶ δὲν ἔχει κἀνσὰν ψεῦδος· ὅθεν κἀνσὰν ἂς μὴ δισάζῃ εἰς αὐτὸν (2).

„Εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ".

Σημειώμεθα, ὅτι ὅσα ὁ μακάριος Παῦλος διορίζει ἐδῶ εἰς τὸν Τιμόθεον περὶ τοῦ Ἐπισκόπου, δὲν εἶναι μερικὰ καὶ ἴδια, ἀλλὰ καθόλου καὶ γενικὰ, καὶ διορίζει ταῦτα εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς Οἰκουμένης, ὅθεν καὶ λέγει· ὅποιος ὀρέγεται προσασίαν λαοῦ, καὶ ἀγαπᾷ νὰ γένῃ Ἀρχιερεύς, ἐγὼ δὲν τὸν ἐμποδίζω ἀπὸ τὴν ὄρεξιν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ

καὶ

(1) Ἂς ἀκούσυν ταῦτα ἐκεῖνοι οἱ ἄγνωστοι γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ ἀνατρέφυν καὶ νὰ παιδεύυν τὰ τέκνα των μὲ παιδείαν καὶ νουθεσίαν Κυρίυ, καὶ ἀντὶ νὰ τὰ βάλλυν νὰ μανθάνυν τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, καὶ τὰ τῆς πίστεως ὀρθόδοξα δόγματα, καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη τῆς ἐναρέτου ζωῆς, διὰ νὰ ἠμπορέσυν νὰ μείνυν μέχρι τέλους ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ τῇ ἐναρέτῳ ζωῇ, καὶ τῷ ἁγιασμῷ καὶ τῇ σωφροσύνῃ, καθὼς παραγγέλλει ἐδῶ ὁ θεῖος Παῦλος· αὐτοὶ οἱ ἀνόητοι βάλλυν τὰ τέκνα των διὰ νὰ μανθάνυν Τούρκικα, καὶ Φραντζέζικα, καὶ ἄλλας διαλέκτους, ὄχι διὰ ἄλλον σκοπὸν, παρὰ διὰ ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλοδοξίαν· πέρα διὰ νὰ καπασήσυν τὰ τέκνα των πλοῦσια, καὶ εὔδοξα, καὶ εὐγενῆ μὲ τὰς τοιαύτας γλώσσας· ἀλλὰ τί ἀκολουθεῖ; τὰ παιδία των συναναστρεφόμενα μὲ τοὺς κακοήθεις καὶ διεφθαρμένους διδασκάλους τῶν τοιούτων διαλέκτων, καὶ πετιζόμενα καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὰ θολερὰ καὶ φαρμακερὰ αὐτῶν νάματα, φθείρυσι τὰ ἤθη των, καταντοῦν εἰς ἀδιαφορίαν, ψυχραίνυν τὴν πρὸς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον ἀθετοῦν, φεῦ! καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· καὶ ζητοῦντα νὰ μάθυν γλωσσῶν ποικιλίαν, μανθάνυν τὴν ἀθεΐαν. Ἀλοίμονον εἰς τὴν συμφορὰν τῶν τοιούτων τέκνων! καὶ τρισαλοίμονον εἰς τὴν ἀγνωσίαν τῶν τοιούτων γονέων! οἵτινες ἀντὶ νὰ σωθοῦν διὰ τῆς τεκνογονίας, ὡς γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἔχυν νὰ κολασθοῦν δι' αὐτὴν μὲ κάθε δίκαιον λόγον· καλλιον γὰρ ἦτον εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι τὰ τέκνα των ποιμένες, καὶ βοσκοὶ χοίρων, καὶ ἄλλων ἀλόγων ζώων, καὶ νὰ ἔχυν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ Χριστιανικὴν ζωὴν, παρὰ νὰ γίνυν εὐγενεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ αὐθέντται, καὶ νὰ διαφθείρυν τὴν πίστιν των, καὶ τὴν πρέπουσαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πολιτείαν· διατὶ βοσκοὶ χοίρων ὄντες δὲν κολάζονται, ἀλλ' ἐὰν φθείρυν τὴν πίστιν των, καὶ τὰ ἤθη των, κολάζονται βεβαιότατα.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον τὸ „πιστὸς ὁ „λόγος" συμπίπτεται μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια, καὶ ὄχι μὲ τὰ κατωτέρω, ἤγουν μὲ τὸ „εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται".

Digitized by Google

καλῶς τὰ τέκνα της, ὐδὲ τὰ παιδεύσῃ μὲ νηθεσίαν Κυρίυ, τῦτο δὲν εἶναι τεκνογονία, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι τεκνοφθορία· διὰ τὶ μὲ τὴν κακὴν ταύτην ἀνατροφήν της, φθείρει τὰ ἄθλια τέκνα της, κ᾽ ψυχικὰ κ᾽ σωματικά. Τί δὲ ἔχει νὰ γένῃ ἡ ἀνύπανδρος καὶ παρθένος γυναῖκες, ὦ μακάριε Παῦλε; τί δὲ νὰ κάμῃ ἡ σεβασμία, ὁπῦ δὲν γενιῦν τέκνα; ἄραγε δὲν ἠμπορῦν νὰ σωθῦν καὶ αὐταῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀπωλεσμένοις, διὰ τὶ δὲν ἔχουν τέκνα νὰ ἀνατρέψουν καλῶς; ὄχι· μὴ γένοιτο! μᾶς ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος· ἐγὼ δὲν λέγω τῦτο, πῶς αἱ γυναῖκες αἱ μὴ ἔχουσαι τέκνα, δὲν ἠμπορῦν νὰ σωθῦν ἀπὸ τὰς ἐδικάς των ἀρετάς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν τεκνογονίαν, ὄχι· ἀλλὰ λέγω, ὅτι κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ, κ᾽ ἡ καλὴ τεκνοτροφία θέλει γένῃ αἰτία εἰς τὰς γυναῖκας νὰ σωθῦν· φανερὸν γὰρ εἶναι ὅτι ἡ καλὴ κ᾽ ἐνάρετος ἀνατροφὴ τῶν τέκνων, προξενεῖται ἀπὸ τὴν καλοσύνην καὶ ἀρετὴν τῆς μητρός· κ᾽ ὅποια μήτηρ ἔχει ἀρετὴν, αὐτὴ παιδεύει κ᾽ τὰ τέκνα της νὰ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀρετήν· ὥστε ἡ ὑστερκομένη εἰς τὴν μητέρα ἀρετὴ, αὐτὴ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ὑπ᾽ αὐτῆς ἀνατραφέντα τέκνα. Λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερὸν, ὅτι κ᾽ κάθε παρθένος ἀνύπαιδρος, κ᾽ κάθε γεβασμένη γυναῖκα ὁπῦ ἔχει ἀρετὴν καὶ καλὰ ἔργα, θέλει σωθῆ, κ᾽ ἂν κ᾽ τέκνα δὲν ἐγένησεν, ὅτε ἀνέθρεψε. Φαίνεται μὲν δὲ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐμπόδισε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸ νὰ διδάσκῃ, διὰ τῦτο παρηγορεῖ τώρα αὐτὴν διὰ τὸ ἐμπόδιον αὐτὸ, κ᾽ δίδει εἰς αὐτὴν τὰς μαθητὰς ἐκείνας, ὁπῦ ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ διδάσκῃ, κ᾽ ὡσὰν νὰ τῆς λέγῃ· ἂν ἐπιθυμῆς ὦ γύναι, νὰ διδάσκῃς, δίδαξε τὰ τέκνα τῆς κοιλίας σε, καὶ παίδευε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ κ᾽ νηθεσίᾳ Κυρίυ. Μερικοὶ δὲ, δὲν ἠξεύρω πῶς, ἐνόησαν τεκνογονίαν, τὴν τῆς Θεοτόκυ· διότι ἡ Θεοτόκος, λέγυσι, μὲ τὸ νὰ ἐγεννήσε τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἔσωσε τὰς γυναῖκας (1)· τὸ τοιῦτον ὅμως νόημα εἶναι τελείως ἀνάρμοστον εἰς τὰ ἀκόλυθα λόγια τῦ Ἀποστόλυ, κ᾽ ἄκυρον αὐτά.

„Ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει".

Ἤγυν, τότε θέλει σωθῆ ἡ γυνὴ, ἀνίσως τὰ τέκνα της φυλάξυν τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσυ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἤθελε τὰ παιδεύσῃ.

„Καὶ ἀγάπῃ".

Ἤγυν, τότε θέλει σωθῆ ἡ γυνὴ, ἀνίσως διὰ τῆς καλῆς της ἀνατροφῆς, μείνυν τὰ παιδία της εἰς τὴν ὀρθὴν κ᾽ ἐνάρετον ζωήν· δὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνον ἡ πίστις εἰς τὰ τέκνα της διὰ νὰ σωθῦν, ἀλλ᾽ εἶναι χρεία νὰ ἔχυν κ᾽ τὴν καλὴν καὶ χεισιανικὴν ζωήν· πηγὴ δὲ, κ᾽ αἰτία, καὶ κεφάλαιον τῆς χεισιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ διπλῆ ἀγάπη, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν δηλαδὴ, κ᾽ ἡ πρὸς τὸν πλησίον.

„Καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσυνης".

Ἁγιασμὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὴν καθαρότητα καὶ παρθενίαν τῦ σώματος· ἐπειδὴ δὲ ὅλοι δὲν εἶναι παρθένοι, διὰ τῦτο ἐπρόσθεσε κ᾽ τὸ „μετὰ σωφροσυνης"· σωφροσύνη γὰρ ὀνομάζεται ἡ κατὰ καιρὸν νόμιμος μίξις καὶ ἀποχὴ τῶν ὑπανδρευσίων· ἢ σωφροσυνην λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἁπλῶς τὴν κοσμιότητα τῶν ἠθοιῶν, κ᾽ τὴν τῶν ἠθῶν εὐταξίαν. Θέλει λοιπὸν σωθῆ ἡ γυνὴ, ἀνίσως διὰ τῆς καλῆς της ἀνατροφῆς, μείνυν τὰ τέκνα της εἰς τὴν παρθενίαν, κ᾽ ἀφθορίαν τῦ σώματος, ταυτὸν εἰπεῖν ἀνίσως τὰ τέκνα της ἐκλέξυν τὴν ζωὴν τῶν παρθένων, κ᾽ γένυν μοναχοί· ἢ μείνυν εἰς τὸν ἐν γάμῳ σωφροσυνην, κ᾽ δὲν γένυν πόρνοι κ᾽ μοιχοί. Ἀλλ᾽ ἤθελον εἰπῆ τινας, ὅτι ἂν ἡ μήτηρ ἦναι κακὴ, ἀνατρέψῃ δὲ καλῶς τὰ τέκνα της, ἔχει ἄραγε μισθὸν διὰ τὴν καλὴν αὐτὴν ἀνατροφήν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν εἶναι ἀκόλυθον νὰ γένῃ τῦτο· ἐπειδὴ ἂν ἡ μήτηρ ἦναι κακὴ, κακῶς βέβαια ἔχει νὰ ἀνατρέψῃ κ᾽ τὰ τέκνα της· διὰ τὶ τὸ σαπρὸν δένδρον, σαπρὸς κάμνει κ᾽ τὸς καρπύς, καὶ ὄχι ἀγαθύς, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „τὸ σαπρὸν δένδρον καρπὺς πο-

„νη-

(1) Τύπων μέμνηται κ᾽ ὁ Φώτιος ἐν τῷ αὐτῷ οά. τῶν Ἀμφιλοχίων Ζητήματι.

Digitized by Google

„νηρὰς ποιεῖ... ὲ δυύαται δενδρον σαπρὸν καρπὰς καλὰς ποιεῖν". (Ματ. ζ'. 17.) Ἐαὰν ὅμως ὅσα κακὴ ἡ μήτρ, καλῶς ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα της, βέβαια θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίυ τὸν μισθὸν διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της· ἀίσως δὲ ἡ μήτρ ὅσα καλὴ καὶ ἐνάρετος, ἤθελε ἀναθρέψῃ ἐν παιδείᾳ κακῶς τὰ τέκνα της, ἔχῃ ἄρα γε ἐν αὐτὴ νὰ λάβῃ τιμωρίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν κακὴν ταύτην ἀνατροφήν; Καὶ ἀποκρινόμεθα καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι εἰ μὲν ἡ μήτρ ἀμελῇ, ἢ κάμνει χάριν εἰς τὰ τέκνα της, καὶ δὲν τὰ παιδεύει καλῶς, βέβαια ἔχει νὰ πάθῃ ἐν αὐτὴ τὴν τιμωρίαν ἐκείνην, ὁποῦ ἔπαθεν Ἠλὶ ὁ Ἱερεύς, διὰ τὶ ἔκαμνε χάριν εἰς τὰ τέκνα τε, καὶ δὲν ἐπαίδευεν αὐτὰ μὲ τὴν πρέπουσαν αὐςηρότητα, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἵνα τί ποιῆτε κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ὃ „ἐγὼ ἀκούω ἐκ στόματος παντὸς τοῦ λαοῦ Κυρίυ; μὴ τέκνα, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοή, ἣν ἐγὼ „ἀκούω". (ά. Βασιλ. β'. 23.) (1) Εἰ δὲ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐναντίον, ἐὰν ἡ μὲν μήτρ κάμνει κάθε τρόπον, ἐὰν ἐπιμελεῖται νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς τὰ τέκνα της, δὲν δυνηθῇ ὅμως νὰ τὰ διορθώσῃ διὰ τὴν κακοπροαίρετον αὐτῶν γνώμην (τὸ ὁποῖον σπανίως ἠμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ) αὖ, λέγω, τοῦτο ἀκολουθήσῃ, ἂς ἠξεύρῃ ἡ μήτρ ἐκείνη, ὅτι δὲν θέλει κατακεισθῇ, ἀλλὰ ἐὰν θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίυ τὸν μισθὸν τῶν κόπων καὶ τῆς ἀνατροφῆς της· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ· „ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, ἀποθανεῖται· ὁ δὲ υἱὸς οὐ λήψεται „τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ὁ πατὴρ λήψεται τὴν ἀδικίαν τοῦ υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίῳ „ἐπ' αὐτὸν ἔσαι, καὶ ἀνομία ἀνόμῳ ἐπ' αὐτὸν ἔσαι"· (Ἰεζ. ιή. 20.) διὰ τὶ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μόλον ὁποῦ ἔκαμνε κάθε τρόπον, καὶ ἔλεγε κάθε λόγον καὶ διδασκαλίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίυς, ὅμως ὀλίγυς εἶχεν ὁποῦ ἐπείθοντο εἰς αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Πιςὸς ὁ λόγος".

Ἐπειδὴ ἦτον ἀμφίβολον πρᾶγμα, ἂν ἡ καλῶς ἀναθρέψασα τὰ τέκνα της μήτρ, ἔχῃ νὰ ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῶν τέκνων της, καὶ νὰ σωθῇ διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ λόγος ἔτος εἶναι βέβαιος καὶ πιςὸς, καὶ δὲν ἔχει κἀνενὰν ψεῦδος· ὅθεν κἀνενὰς ἂς μὴ δισάζῃ εἰς αὐτόν (2).

„Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ".

Σημειῶμεν, ὅτι ὅσα ὁ μακάριος Παῦλος διορίζει ἐδῶ εἰς τὸν Τιμόθεον περὶ τοῦ Ἐπισκόπυ, δὲν εἶναι μερικὰ καὶ ἴδια, ἀλλὰ καθόλυ καὶ γενικὰ, καὶ διορίζει ταῦτα εἰς ὅλυς τοὺς ἀνθρώπυς τῆς Οἰκυμένης, ὅθεν καὶ λέγει· ὅποιος ὀρέγεται προσασίαν λαοῦ, καὶ ἀγαπᾷ νὰ γένῃ Ἀρχιερεύς, ἐγὼ δὲν τὸν ἐμποδίζω ἀπὸ τὴν ὄρεξίν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτὴν, ἐπειδὴ καὶ

---

(1) Ἂς ἀκούσυν ταῦτα ἐκεῖνοι οἱ ἄγνωσοι γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ ἀνατρέφυν καὶ νὰ παιδεύυν τὰ τέκνα των μὲ παιδείαν καὶ νυθεσίαν Κυρίυ, καὶ ἀντὶ νὰ τὰ βάλλυν νὰ μανθάνυν τὴν Χριςιανικὴν Διδασκαλίαν, καὶ τὰ τῆς πίςεως ὀρθόδοξα δόγματα, καὶ τὰ χρηςὰ ἤθη τῆς ἐναρέτυ ζωῆς, διὰ νὰ ἠμπορέσυν νὰ μείνυν μέχρι τέλυς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίςει, καὶ τῇ ἐναρέτῳ ζωῇ, καὶ τῷ ἁγιασμῷ καὶ τῇ σωφροσύνῃ, καθὼς παραγγέλλει ἐδῶ ὁ θεῖος Παῦλος· αὐτοὶ οἱ ἀνόητοι βάλλυν τὰ τέκνα των διὰ νὰ μανθάνυν Τὐρκικα, καὶ Φραντζέζικα, καὶ ἄλλας διαλέκτυς, ὄχι διὰ ἄλλην σκοπὸν, παρὰ διὰ ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλοδοξίαν· πάλιν διὰ νὰ καπασήσυν τὰ τέκνα των πλούσια, καὶ εὔδοξα, καὶ εὐγενῆ μὲ τὰς τοιαύτας γλώσσας· ἀλλὰ τὶ ἀκολουθεῖ; τὰ παιδία των συναναστρεφόμενα μὲ τοὺς κακοήθεις καὶ διεφθαρμένυς διδασκάλυς τῶν τοιούτων διαλέκτων, καὶ ποτιζόμενα καθ' ἑκάσιν ἀπὸ τὰ θολερὰ καὶ φαρμακερὰ αὐτῶν νάματα, φθείρυσι τὰ ἤθη των, καταντοῦν εἰς ἀδιαφορείαν, ψυχραίνυν τὴν πρὸς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕςερον ἀθετοῦν, φεῦ! καὶ τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν· καὶ ζητοῦντα νὰ μάθυν γλώσσων ποικιλίαν, μανθάνυν τὴν ἀθεΐαν. Ἀθοίμενον εἰς τὴν συμφοράν τῶν τοιούτων τέκνων! καὶ τρισαθοίμενον εἰς τὴν ἀγνωσίαν τῶν τοιούτων γονέων! οἵτινες ἀντὶ νὰ σωθοῦν διὰ τῆς τεκνογονίας, ὡς γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἔχυν νὰ κολασθοῦν δι' αὐτὴν μὲ κάθε δίκαιον λόγον· καλλιον γὰρ ἦτον εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι τὰ τέκνα των ποιμένες, καὶ βοσκοὶ χοίρων, καὶ ἄλλων ἀλόγων ζώων, καὶ νὰ ἔχυν ὀρθόδοξον πίςιν, καὶ Χριςιανικὴν ζωὴν, παρὰ νὰ γένυν εὐγενεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ αὐθέντας, καὶ νὰ διαφθείρυν τὴν πίςιν των, καὶ τὴν πρέπουσαν εἰς τοὺς Χριςιανοὺς πολιτείαν· διὰ τὶ βοσκοὶ χοίρων ὄντες δὲν κολάζονται, ἀλλ' ἐὰν φθείρυν τὴν πίςιν των, καὶ τὰ ἤθη των, κολάζονται βεβαιότατα.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον τὸ „πιςὸς ὁ „λόγος" συμπίπτεται μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια, καὶ ὄχι μὲ τὰ κατωτέρω, ἤγυν μὲ τὸ „εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται".

καλῶς τὰ τέκνα της, ἐὰν τὰ παιδεύσῃ μὲ νουθεσίαν Κυρίου, τοῦτο δὲν εἶναι τεκνογονία, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι τεκνοφθορία· διὰ τί μὲ τοῦ κακοῦ τούτου ἀνατροφεύτης, φθείρει τὰ ἄθλια τέκνα της, καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικά. Τί δὲν ἔχουν νὰ γένουν αἱ ἀνύπανδραις καὶ παρθένοις γυναῖκες, ὦ μακάριε Παῦλε; τί δὲν νὰ κάμουν αἱ χῆραις, ὅπου δὲν γενοῦν τέκνα; ἂραγε δὲν ἠμποροῦν νὰ σωθοῦν καὶ αὐταῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀπωλεσμέναις, διατί δὲν ἔχουν τέκνα νὰ ἀναθρέψουν καλῶς; ὄχι· μὴ γένοιτο! μᾶς ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος· ἐγὼ δὲν λέγω τοῦτο, πῶς αἱ γυναῖκες αἱ μὴ ἔχουσαι τέκνα, δὲν ἠμποροῦν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰς ἰδικάς των ἀρετὰς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ τεκνογονίαν, ὄχι· ἀλλὰ λέγω, ὅτι κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ, καὶ ἡ καλὴ τεκνοτροφία θέλει γένῃ αἰτία εἰς τὰς γυναῖκας νὰ σωθοῦν· φανερὸν γὰρ εἶναι ὅτι ἡ καλὴ καὶ ἐνάρετος ἀνατροφὴ τῶν τέκνων, προξενεῖται ἀπὸ τοῦ καλοσυμβίου καὶ ἀρετοῦ τῆς μητρός· καὶ ὅποια μήτηρ ἔχει ἀρετοῦ, αὐτὴ παιδεύει καὶ τὰ τέκνα της νὰ ἔχουσι τοῦ αὐτοῦ ἀρετοῦ· ὥστε ἡ δυσκολεύη εἰς τοῦ μητέρα ἀρετὴ, αὐτὴ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀνατραφέντα τέκνα. Λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερὸν, ὅτι καθε παρθένος, ἀνύπαιδρος, καὶ καθε χήρα γυναῖκα ὅπου ἔχει ἀρετοῦ καὶ καλὰ ἔργα, θέλει σωθῇ, ἂν καὶ τέκνα δὲν ἐγέννησεν, ὅτε ἀνέθρεψε. Φαίνεταί μου δὲ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐμπόδισε τοῦ γυναῖκα ἀπὸ νὰ διδάσκῃ, διὰ τοῦτο παρηγορεῖ τώρα αὐτοῦ διὰ τὸ ἐμπόδιον αὐτὸ, καὶ δίδει εἰς αὐτοῦ τὰς μαθητὰς ἐκείνας, ὅπου ἔχει τοῦ ἄδειαν νὰ διδάσκῃ, καὶ ὡσὰν νὰ τῆς λέγῃ· ἂν ἐπιθυμῇς ὦ γύναι, νὰ διδάσκῃς, δίδαξε τὰ τέκνα τῆς κοιλίας σου, καὶ παίδευε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. Μερικοὶ δὲ, δὲν ἠξεύρω πῶς, ἐνόησαν τεκνογονίαν, τοῦ τῆς Θεοτόκου· διότι ἡ Θεοτόκος, λέγουσι, μὲ τὸ νὰ ἐγέννησε τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἔσωσε τὰς γυναῖκας (1)· τὸ τοιοῦτον ὅμως νόημα εἶναι τελείως ἀνάρμοστον εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἄκυρον αὐτά.

„Ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει".

Ἤγουν, τότε θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ, ἀφοῦ τὰ τέκνα της φυλάξουν τοῦ εὐσέβειαν, καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσου τῆς καλῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, μὲ τοῦ ὁποίαν αὐτὴ ἤθελε τὰ παιδεύσῃ.

„Καὶ ἀγάπῃ".

Ἤγουν, τότε θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ, ἀφοῦ διὰ τῆς καλῆς της ἀνατροφῆς, μείνουν τὰ παιδία της εἰς τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἐνάρετον ζωοῦ· δὲν ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνον ἡ πίστις εἰς τὰ τέκνα της διὰ νὰ σωθοῦν, ἀλλ' εἶναι χρεία νὰ ἔχουν καὶ τοῦ καλοῦ καὶ χειστιανικοῦ ζωοῦ· πηγὴ δὲ, καὶ αἰτία, καὶ κεφάλαιον τῆς χειστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ διπλῆ ἀγάπη, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν δηλαδὴ, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον.

„Καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσυνης".

Ἁγιασμὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τοῦ καθαρότητα καὶ παρθενίαν τοῦ σώματος· ἐπειδὴ δὲ ὅλοι δὲν εἶναι παρθένοι, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „μετὰ σωφροσυνης". σωφροσύνη γὰρ ὀνομάζεται ἡ κατὰ καιρὸν νόμιμος μίξις καὶ ἀποχὴ τῶν ὑπανδρευσιμίων· ἢ σωφροσυνοῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἁπλῶς τοῦ κοσμιότητα τῶν ἠθοποιῶν, καὶ τοῦ τῶν ἠθῶν εὐταξίαν. Θέλει λοιπὸν σωθῇ ἡ γυνὴ, ἀφοῦ διὰ τῆς καλῆς της ἀνατροφῆς, μείνουν τὰ τέκνα της εἰς τοῦ παρθενίαν, καὶ ἀφθορίαν τοῦ σώματος, ταυτὸν εἰπεῖν ἀφοῦ τὰ τέκνα της ἐκλέξουν τοῦ ζωὴν τῶν παρθένων, καὶ γένουν μοναχοί· ἢ μείνουν εἰς τὴν ἐν γάμῳ σωφροσυνοῦ, καὶ δὲν γένουν πόρνοι καὶ μοιχοί. Ἀλλ' ἤθελον εἰπῆ τινας, ὅτι ἂν ἡ μήτηρ ἦναι κακὴ, ἀναθρέψῃ δὲ καλῶς τὰ τέκνα της, ἔχει ἀράγε μισθὸν διὰ τὴν καλὴν αὐτὴν ἀνατροφήν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν εἶναι ἀκόλουθον νὰ γένῃ τοῦτο· ἐπειδὴ ἂν ἡ μήτηρ ἦναι κακὴ, κακῶς βέβαια ἔχει νὰ ἀναθρέψῃ καὶ τὰ τέκνα της· διὰ τί τὸ σαπρὸν δένδρον, σαπρὰς κάμνει καὶ τὰς καρπὰς, καὶ ὄχι ἀγαθὰς, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „τὸ σαπρὸν δένδρον καρπὰς πο-

„νη-

(1) Τύπων μέμνηται καὶ ὁ Φώτιος ἐν τῷ αὐτῷ οὰ. τῶν Ἀμφιλοχίων Ζητήματι.

„νηρὸς ποιεῖ... ὐ δυύαται δενδρον σαπρὸν καρπὸς καλὸς ποιεῖν". (Ματ. ζ'. 17.) Ἐαὺ ὅμως ὅσα κακὴ ἡ μήτηρ, καλῶς ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα της, βέβαια θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίυ τὸν μισθὸν διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της· ἀίσως δὲ ἡ μήτηρ ὅσα καλὴ καὶ ἐνάρετος, ἤθελε ἀναθρέψῃ καὶ παιδεύσῃ κακῶς τὰ τέκνα της, ἔχῃ ἄρα γε καὶ αὐτὴ νὰ λάβῃ τιμωρίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν κακὴν ταύτην ἀνατροφήν; Καὶ ἀποκρινόμεθα καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι εἰ μὲν ἡ μήτηρ ἀμελῇ, ἢ κάμνει χάριν εἰς τὰ τέκνα της, καὶ δὲν τὰ παιδεύει καλῶς, βέβαια ἔχει νὰ πάθῃ καὶ αὐτὴ τὴν τιμωρίαν ἐκείνην, ὁποὺ ἔπαθεν Ἠλὶ ὁ Ἱερεύς, διατὶ ἔκαμνε χάριν εἰς τὰ τέκνα του, καὶ δὲν ἐπαίδευεν αὐτὰ μὲ τὴν πρέπουσαν αὐστηρότητα, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἵνα τί ποιῆτε κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ὃ „ἐγὼ ἀκούω ἐκ στόματος παντὸς τοῦ λαοῦ Κυρίυ; μὴ τέκνα, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοή, ἣν ἐγὼ „ἀκούω". (ά. Βασιλ. β'. 23.) (1) Εἰ δὲ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐναντίον, καὶ ἡ μὲν μήτηρ κάμνει κάθε τρόπον, καὶ ἐπιμελεῖται νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς τὰ τέκνα της, δὲν δυνηθῇ ὅμως νὰ τὰ διορθώσῃ διὰ τὴν κακοπροαίρετον αὐτῶν γνώμην (τὸ ὁποῖον σπανίως ἠμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ) αὖ, λέγω, τοῦτο ἀκολουθήσῃ, ἂς ἠξεύρῃ ἡ μήτηρ ἐκείνη, ὅτι δὲν θέλει κατακριθῇ, ἀλλὰ καὶ θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίυ τὸν μισθὸν τῶν κόπων καὶ τῆς ἀνατροφῆς της· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ· „ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, ἀποθανεῖται· ὁ δὲ ὑὸς οὐ λήψεται „τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ὁ πατὴρ λήψεται τὴν ἀδικίαν τοῦ υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίῳ „ἐπ' αὐτὸν ἔσαι, καὶ ἀνομία ἀνόμῳ ἐπ' αὐτὸν ἔσαι"· (Ἰεζ. ιή. 20.) διατὶ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μᾶλον ὁποῦ ἔκαμνε κάθε τρόπον, καὶ ἔλεγε κάθε λόγον καὶ διδασκαλίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅμως ὀλίγους εἶχεν ὁποῦ ἐπείθοντο εἰς αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Πιστὸς ὁ λόγος".

Ἐπειδὴ ἦτον ἀμφίβολον πρᾶγμα, ὠὴ ἡ καλῶς ἀναθρέψασα τὰ τέκνα της μήτηρ, ἔχῃ νὰ ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῶν τέκνων της, καὶ νὰ σωθῇ διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι βέβαιος καὶ πιστὸς, καὶ δὲν ἔχει κἀνενα ψεῦδος· ὅθεν κἀνενας ἂς μὴ διστάζῃ εἰς αὐτόν (2).

„Εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ".

Σημειώμεν, ὅτι ὅσα ὁ μακάριος Παῦλος διορίζει ἐδῶ εἰς τὸν Τιμόθεον περὶ τοῦ Ἐπισκόπου, δὲν εἶναι μερικὰ καὶ ἴδια, ἀλλὰ καθόλου καὶ γενικὰ, καὶ διορίζει ταῦτα εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς Οἰκουμένης, ὅθεν καὶ λέγει· ὅποιος ὀρέγεται προσασίαν καλοῦ, καὶ ἀγαπᾷ νὰ γένῃ Ἀρχιερεύς, ἐγὼ δὲν τὸν ἐμποδίζω ἀπὸ τὴν ὄρεξιν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ

---

(1) Ἂς ἀκούσουν ταῦτα ἐκεῖνοι οἱ ἄγνωστοι γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ ἀνατρέφουν καὶ νὰ παιδεύουν τὰ τέκνα των μὲ παιδείαν καὶ νουθεσίαν Κυρίυ, καὶ ἀντὶ νὰ τὰ βάλουν νὰ μανθάνουν τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, καὶ τὰ τῆς πίστεως ὀρθόδοξα δόγματα, καὶ τὰ χρησὰ ἤθη τῆς ἐναρέτου ζωῆς, διὰ νὰ ἠμποροῦσιν νὰ μένουν μέχρι τέλους ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ τῇ ἐναρέτῳ ζωῇ, καὶ τῷ ἁγιασμῷ καὶ τῇ σωφροσύνῃ, καθὼς παραγγέλλει ἐδῶ ὁ θεῖος Παῦλος· αὐτοὶ οἱ ἀνόητοι βάλλουν τὰ τέκνα των διὰ νὰ μανθάνουν Τούρκικα, καὶ Φραντζέζικα, καὶ ἄλλας διαλέκτους, ὄχι διὰ ἄλλον σκοπὸν, παρὰ διὰ ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλοδοξίαν· πάλιν διὰ νὰ καπασήσουν τὰ τέκνα των πλούσια, καὶ εὔδοξα, καὶ εὐγενῆ μὲ τὰς τοιαύτας γλώσσας· ἀλλὰ τί ἀκολουθεῖ; τὰ παιδία των συναναστρεφόμενα μὲ τοὺς κακοήθεις καὶ διεφθαρμένους διδασκάλους τῶν τοιούτων διαλέκτων, καὶ ποτιζόμενα κάθ' ἑκάστην ἀπὸ τὰ δολερὰ καὶ φαρμακερὰ αὐτῶν νάματα, φθείρουσι τὰ ἤθη των, κατανεύουν εἰς ἀδιαφορείαν, ψυχραίνουν τὴν πρὸς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον ἀθετοῦν, φεῦ! καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· καὶ ζητοῦντα νὰ μάθουν γλώσσων ποικιλίαν, μανθάνουν τὴν ἀθεΐαν. Ἀθοίμεθον εἰς τὴν συμφορὰν τῶν τοιούτων τέκνων! καὶ τρισαθοίμεθον εἰς τὴν ἀγνωσίαν τῶν τοιούτων γονέων! οἵτινες ἀντὶ νὰ σωθοῦν διὰ τῆς τεκνογονίας, ὡς γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἔχουν νὰ κολασθοῦν δι' αὐτὴν μὲ κάθε δίκαιον λόγον· καλλιον γὰρ ἦτον εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι τὰ τέκνα των ποιμένες, καὶ βοσκοὶ χοίρων, καὶ ἄλογων ἀλόγων ζώων, καὶ νὰ ἔχουν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ Χριστιανικὴν ζωὴν, παρὰ νὰ γίνουν εὐγενεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ αὐθέντται, καὶ νὰ διαφθείρουν τὴν πίστιν των, καὶ τὴν πρέπουσαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πολιτείαν· διατὶ βοσκοὶ χοίρων ὄντες δὲν κολάζονται, ἀλλ' ἐὰν φθείρουν τὴν πίστιν των, καὶ τὰ ἤθη των, κολάζονται βεβαιότατα.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον τὸ „πιστὸς ὁ „λόγος" σωκάπτεται μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια, καὶ ὄχι μὲ τὰ κατωτέρω, ἤγουν μὲ τὸ „εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται".

Digitized by Google

καὶ ἐπιθυμεῖ ἔργον καλόν, τὸ νὰ κοπιάζῃ δηλαδὴ, καὶ νὰ ποιμαίνῃ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· πλὴν ὰς μὴν ἐπιθυμῇ μοναχὰ τὴν ἐξουσίαν, καὶ δόξαν, καὶ αὐθεντίαν, ὁποῦ ἔχει τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης· διατί καὶ ὁ Μωϋσῆς τὸ ἔργον μόνον καὶ τὸν κόπον ἐπεθύμει τοῦ νὰ προστατεύῃ τοὺς ὁμογενεῖς τε Ἑβραίους, καὶ ὄχι τὸ νὰ ἔχῃ ἐξουσίαν καὶ δόξαν ἐπάνω εἰς αὐτούς· διὰ τοῦτο καὶ ἐφόνευσε τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔδερνε τὸν ὁμόφυλόν τε Ἑβραῖον, διατὶ ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ καὶ νὰ δεφενδεύσῃ τὸν ἀδικούμενον ἀδελφόν· ὅθεν καὶ Ἐπισκοπὴ λέγεται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ὀνομάζεται Ἐπίσκοπος, διατὶ ἐπισκέπτεται καὶ ἐπιμελεῖται ὅλον τὸ ποίμνιόν τε (1).

2. „ Δεῖ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ ὑπερφυὴς Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς ἐρμηνεύων τὸν νη'. Κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, λέγει· ὅτι ἂν ἄλλο τι δὲν παρακινήσῃ τοὺς Ἐπισκόπους νὰ μὴν ἀμελοῦν, ἀλλὰ νὰ ἐπιμελοῦνται τὸ ποίμνιόν των, καὶ νὰ ἀγρυπνοῦσιν εἰς αὐτό, ἂς τοὺς παρακινήσῃ κἂν τὸ ὄνομα ὁποῦ ἔχουσι τοῦ Ἐπισκόπου, τὸ ὁποῖον σημαίνει βίγλαν καὶ σκοπόν· οἱ δὲ εἰς τὴν βίγλαν καὶ τὸν σκοπὸν καθήμενοι Ἐπίσκοποι, πρέπει νὰ ἀγρυπνοῦν καὶ νὰ βλέπωσι, καὶ ὄχι νὰ ἀμελοῦν καὶ νὰ νυσάζωσι· διατὶ ἀπὸ τοῦτο γὰρ καὶ μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα ἴδρυται τὸ ἱερὸν σωρόγυον ὑψηλά, ἵνα ὁ Ἀρχιερεὺς ἀναβαίνωντας καὶ καθήμενος εἰς αὐτό, βλέπῃ ἀπὸ ὑψηλά, ὡσὰν ἀπὸ βίγλαν, τὸν ὑποκείμενον αὐτῷ λαόν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῶν ἐπισκοπῇ· οἱ δὲ Ἱερεῖς συνεδρεύοντες καὶ συγκαθεζόμενοι μὲ αὐτόν, παρακινοῦνται ἐκ τούτου νὰ ἀφορῶσι καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ καταρτίζωσι τὸν λαόν, ὡς σύμβουλοι δοθεῖσι εἰς τὸν Ἐπίσκοπον. Αὐτὸ τὸ ἴδιον νόημα φανερόνει καὶ ὁ θρόνος τοῦ Ἀρχιερέως ἱσάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, καὶ σκοπιὰ ὑπερτάτη, καὶ ἱερὰ τοῦ θρόνου περιωπὴ διὰ τοῦτο ὀνομαζόμενος, κατὰ τὸν Γ'. γνήσιον Διάκονον (ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου). Ὅρα καὶ τὰς ἑρμηνείας τῶν ἀ. καὶ νη'. τῶν Ἀποστολικῶν, εἰς τὸ τυπωθὲν Κανονικὸν ἁπλῶν. Σημείωσαι δὲ ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει πῶς ὁ Παῦλος Ἐπίσκοπον ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν Πρεσβύτερον (Ἐπίσκοπος γὰρ καὶ ὁ Πρεσβύτερος ὀνομάζεται, ὡς εἴπομεν εἰς τὸ ἀ. κεφάλαιον τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστ. α.) καθ' ὅτι μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος δὲν διδάσκει περὶ Πρεσβυτέρων, ἀλλὰ περὶ Διακόνων· ἀλλ' ὅμως λέγει πάλιν, ὅτι ταῦτα ὁποῦ νομοθετεῖ ὁ Παῦλος ἐδῶ, περὶ τῶν πρεσβυτέρων, τὰ νομοθετεῖ ὁμοίως καὶ περὶ τῶν Ἐπισκόπων, καθ' ὃ, τι οἱ Ἐπίσκοποι πρέπει νὰ φυλάττωσι πρῶτοι τοὺς τοὺς νόμους.

Δὲν δύναμαι ἐδῶ νὰ σιωπήσω τὴν ἑρμηνείαν, ὁποῦ γράφει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, τὸ θεῖμα τοῦ Πηλουσίου ὅρους, ὁ μέγας, λέγω, καὶ θεῖος Πατὴρ Ἰσίδωρος, ὡς γλαφυρὰν, καὶ πολὺ τὸ ὠφέλιμον ἔχουσαν· „ εἴτις Ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ· οὐκ εἶπε· „ πᾶς τις ὀρεγέσθω· καλῶς γὰρ ποιεῖ· (τοῦτο γὰρ „ ἂν εἶπεν, εἶχε μὴ τὸ ἔργον, ἀλλὰ τὸν ἐρῶντα ἐπαινέ„ σαι ἠβουλήθη) ἀλλὰ καλοῦ ἔργου· ἵνα γὰρ τἆλλα „ παρῶ, τοῦτο λέξω μόνον· ὅτι τὸ δύσκολον καὶ δυσκα„ τόρθωτον πρᾶγμα, ἔργον καλεῖσιν· ἔργον, φησιν, ὦ „ ἀγαπητοί, τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἄνεσις· φροντὶς, ἡ τρυφὴ· „ λειτουργία ὑπεύθυνος, ἡ τυραννικὴ αὐτονομία· οἰκονο„ μικὴ φροντὶς, οὐκ ἀλογοθέμιτος ἐξουσία· ἐγὼ τὸ „ ἔργον τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερφυῶς ἐπαινῶ· θεῖον γάρ· „ τὸν δ' ἀγαπῶντα οὐκ ἐπαινῶ· σφαλερὸν γάρ· ἡ γὰρ „ λέγω καλῶς ποιεῖ· χρὴ τὸν ἐρῶντα τοῦτον, μὴδὲ τὰς „ λίαν εὐδοκίμους, ἐν τῇ ψυχῇ φέρειν, ἀλλὰ παντὶ „ δεῖν ὑξουσιῶν· θέα τὸν Ἀπόστολον ἔμπειρον ὄντα „ τῶν ἀγώνος τούτου, καὶ μυρίοις ἰδρῶσι καταῤῥεόμενον, καὶ „ τραύμασι, καὶ πληγαῖς, καὶ ἐπιβουλαῖς, καὶ θα„ νάτοις ὁμιλοῦντα, ἵνα μηδεὶς τῶν πιστευθέντων αὐ„ τῷ, φύγῃ αὐτοῦ μέρος, ἀπώληται, πῶς ἐκφοβεῖ τοὺς „ ἀρχοντιῶντας, ὅτε ἀπείρως τῶν τοιούτων ἀγωνισμάτων, „ καὶ πρὸς μόνῳ τῷ τιμᾷ ὁρῶντας, μονονυχὶ γὰρ τὸν „ κεφαλὴν κινῶν βοᾷ. Εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, βλε„ πέτω τοὺς τόνους· σκοπείτω εἰ πρὸς τούτους ἀρκέσει δύ„ ναται· ὁράτω τοὺς κινδύνους· ἐπ' αὐτῷ γὰρ παρατάτ„ ονται ἀόρατοι πόλεμοι κατὰ τῆς ἐχθρᾶς, καὶ μὴ ἐν„ νοείτω μόνῳ τῷ τιμῷ· θεασάσθω τοὺς θανάτους, „ καὶ μὴ τῷ τρυφῷ, σωροάτω τὰς ἐπιβουλὰς, καὶ μὴ „ πρὸς τῷ ἄνεσιν βλεπέτω, εἴτις εἰς ἐκεῖνον ἀνέβη τὸν θρόνον θέλει, ἴσω ὅτι χειροτονεῖται ὡς νομίμως „ ἀθλήσων, οὐχ ὡς ἀκινδύνως τρυφήσων, ὁ γὰρ τῆς τι„ μῆς μόνης ἐγκρατὴς γενόμενος, καὶ τ' ἄλλα πάντα τῆς „ ἐπισκοπῆς προσήκοντα δίκαια παρεωρακώς, ἐνταῦθα „ μεῦ μυρίαις βληθήσεται κακηγορίαις· ἐὰν ὅτε καὶ κα„ θαιρέσει τῆς τοιαύτης ἀξίας· ἐκεῖσε δὲ, καταβλη„ θήσεται παρὰ τῷ ἀδεκάστῳ Κριτῇ ἐπὶ τὸ φοβερὸν „ βῆματος· ὅτι αὐτὸς μεῦ τρυφήσας, καὶ χρηματισά„ μενος, εἰς οἰκείας ἀνήλωσε φιλοτιμίας· τῶν δὲ γυ„ μνῶν, καὶ πεινώντων, καὶ ἀῤῥωστούντων, ὑπερεώρα. Ταῦτα „ ἐννοήσαντες τοίνυν, μὴ παίζωμεν εἰς τὰ θεῖα· οἱ „ γὰρ εἰς τὸ ἴδιον λογοθέσιον μόλις ἐπαρκέσοντες, ὅτε „ περὶ ἑτέρων δώσομεν λόγον, τί φανούμεθα; οἱ γὰρ „ τὸν τοιοῦτον ἔρωτα ἐπὶ καρδίαν φέροντες, ἐοίκασιν „ ἀγνοῶν, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο καθάπερ ἦν πάλαι· νῦν „ μεῦ γὰρ εἰς τυραννίδα τῆς πραότητος μεταχεχώ„ ρηκεν ἀξίωμα, ὅτε δὲ, οὐχ ὅπως· ἀλλὰ τότε μὲν, „ ὑπὲρ τῶν προβάτων ἐπείθησαν οἱ ποιμένες, νῦν δὲ, „ αὐτοὶ μᾶλλον ἀναρσοῦσι τὰ πρόβατα· ἐκ τὰ σώματα „ σφάττοντες· ἧττον γὰρ ἂν ἦν τὸ κακόν· ἀλλὰ τὰς „ ψυχὰς σκανδαλίζοντες· καὶ ὅτε μὲν ὑγιείας τὸ σῶ„ μα ἐσωφρόνιζον, νῦν δὲ, τρυφῆς τοῦτο παρασκευά„ ζουσι σκιρτᾶν· καὶ ὅτε μὲν, τὰ ἑαυτῶν τοῖς δεομένοις „ διένεμεν· νῦν δὲ τὰ τῶν πενήτων σφετερίζονται· καὶ „ ὅτε μὲν, ἀρετὴν ἤσκει· νῦν δὲ τοὺς ἀρετὴν ἀσκοῦν„ τας ἐξοστρακίζουσι· καὶ ὅτε μὲν, τὴν ἁγνείαν ἐξεθεά„ ζοτ· νῦν δὲ, ὦ τί τούτου καλέσας ἄξιον ὀνομάσω! „ οὐκ ἔστιν ἡρεμεῖν ἡ λύπη, πιστεύσατε, καὶ τοι βυλό„ μενον· ἀλλ' ἐντεῦθεν τὸ πλεῖστον ἀξίωμα ῥαθυμη„ θὲν, διεγείρομαι πρὸς τὸ λέγειν· ὅτι πάλαι μὲν, οἱ „ φιλάρετοι πρὸς τὴν ἱερωσύνην προήγοντο, νῦν δὲ, οἱ „ φιλάργυροι· ὅτε, οἱ τὸ πρᾶγμα φεύγοντες διὰ τὸ „ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, νῦν δὲ, οἱ τούτῳ ἐπιτρέχοντες „ μεθ' ἡδονῆς· ὅτε, οἱ ἀκτημοσύνην ἐκκοσίῳ ἐναβρυ„ νόμενοι, νῦν δὲ, οἱ πλουσιοξίφ ἐκκοσίῳ χρηματιζό„ μενοι· ὅτε οἱ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὸ θεῖον δικαστή„ ριον, νῦν δὲ, οἱ μηδὲ εἰς ἔννοιαν τοῦτο λαμβάνοντες· „ ὅτε, οἱ τύπτεσθαι, νῦν δὲ, οἱ τύπτειν ἕτοιμοι· καὶ „ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; μεταπεπτωκέναι λοιπὸν τὸ „ ἀξίωμα ἔδοξεν ἀπὸ ἱερωσύνης εἰς τυραννίδα· ἀπὸ

„ τα-

Digitized by Google

2. „Δεῖ οὖν τὸν Ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι".

Ἦγουν ὅποιος ὀρέγεται νὰ γενῇ Ἐπίσκοπος, ἤτοι Ἀρχιερεύς (1) πρέπει νὰ ἔχῃ κάθε ἀρετὴν, τόσον ὁπού μήτε ἄλλοι τινὲς νὰ ἔχουν κἀνενὰ πιάσιμον νὰ τὸν κατηγορῶν, μήτε αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ κατηγορῆται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως διὰ κἀνενὰ σφάλμα ὁπού ἔκαμε μεγάλον, ἢ μικρόν· ὥστε, ὅποιος ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν συνείδησίν του πῶς ἔκαμε κἀνενὰ ἁμάρτημα, αὐτὸς ἂς μὴν ἐπιθυμῇ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἐπισκοπῆς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον αὐτὸς μόνος διὰ τῶν πονηρῶν του ἔργων ἐδίωξε τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔγινε ἀνάξιος νὰ γενῇ Ἐπίσκοπος· ἐπειδὴ ὅποιος ἔχει νὰ γενῇ ἀρχων καὶ ἐξουσιαστὴς λαοῦ, πρέπει νὰ λάμπῃ καθὼ τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν ὡσὰν φωτῆρας ἡ ἥλιος, ἵνα ὅλοι ἐκεῖνοι ὁπού τὸν βλέπουν, φωτίζωνται καὶ ὁδηγοῦνται εἰς τὸν ἴσον δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς γνώσεως (2).

„Μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα".

Ἀνέσως ὅποιος ὑπανδρεύθῃ μερεμνᾷ τὰ τοῦ Κόσμου, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος δὲν πρέπει νὰ μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κόσμου, διὰ τί ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος θέλει τὸν Ἐπίσκοπον ὑπανδρεύμενον καὶ λέγει, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἦναι ἄνδρας μιᾶς μόνης γυναικός; Μερικοὶ λοιπὸν εἰς τοῦτο λέγουν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν παρθένον ἄνδρα, ὁπού δὲν ἔχει γυναῖκα (3)· εἰ δὲ

„ταπεινοφροσύνης, εἰς ὑπερηφανίαν· ἀπὸ νηστείας, εἰς „τρυφήν· ἀπὸ οἰκονομίας, εἰς δυσποτείαν· ἐπειδὴ γὰρ ὡς „οἰκονόμοι ἐξέβησι διοικεῖν, ἀλλ' ὡς δεσπότας σφετε„ρίζεσθαι. Φήσασθε οὖν καθ' ἑαυτῶν, πάντες οἱ τὴν „τοιαύτην ἔφεσιν ἔχοντες· ἱερωσύνης γὰρ ἄξιωμα τοῖς „ἀναξίοις τῆς τιμῆς ζῆν προαιρουμένοις, προσθήκη κο„λάσεως γίνεται· τὸ γὰρ ἐπισκοπεῖν ἔργον, οὐκ ἔστι τῶν „τυχόντων· ἀλλ' ὧν ὁ βίος ἐκ τῶν τοῦ Παύλου νό„μων· ἰδύνεται· ἐὰν ἐκεῖνα ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖ τὶς ἀκρί„βωσεν, ἴδοι ἀσφαλῶς πρὸς τὴν τοσαύτην ὕψους ἀνάβασιν· εἰ „δ' ἐπέρχεσί σοι αὐτὰ, μὴ φεύσῃ τῶν ἀφεύκτων· πρόσ„εχε· πυρὶ προσεγγίζεις τῇ ὕλῃ δαπανῶντι". (Παρὰ τῷ Ὁσίῳ Νίκωνι, Τόμ. ά. Λόγ. λέ.)

Τώρα, ἂν εἰς ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ὁπού ἡ ἀρετὴ ἤκμαζε, καὶ ἡ κακία ἐμαράζετο, ταῦτα ἔγραφε καὶ ἐσυμβούλευεν ὁ θεῖος Ἰσίδωρος, πολλῷ μᾶλλον ταῦτα πρέπει καὶ νὰ γράφῃ τινὰς, καὶ νὰ συμβουλεύῃ πάντας, εἰς τοὺς τωρινοὺς καιροὺς, ὁπού ἀκμάζει μὲν ἡ κακία, ἐμαράχθηκε δὲ καὶ ἐλαττώθη ἡ ἀρετή; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ γενῇ κληρικὸς, Ἐπίσκοπος δηλαδὴ, ἢ Ἱερεύς, αὐτὸς νοσεῖ νόσημα τοῦ διαβόλου· „Κλῆρος μέντοι, ἢ πρεσβείας ἀδελφῶν ἐφιε„ται τῶν ἀσκητῶν, οὐδαμῶς προσήκει· διαβολικὸν γὰρ „τὸ νόσημα, καὶ φιλαρχίας τὸ ἔγκλημα· ὅπερ τῆς „αἰωνίου τοῦ διαβόλου πονηρίας τὸ γνώρισμα· κἀκεῖ„νος γὰρ ὑπὸ τῶν τοῦ πάθους εἰς τὸ περιφανὲς κατε„νηνεγμένων πτῶμα· καὶ ὁ τούτῳ τῷ πάθει κρατούμενος, „τὰ ἴσα ἐκείνῳ νοσεῖ". (Ἀσκητικ. Διατάξ. θ'.) Ἂς ἀναγνώσῃ ὅποιος θέλει καὶ εἰς τὸ Πολιτικὸν Θέατρον Κεφαλ. έ. καὶ ἐκεῖ θέλει μάθῃ πόσον δύσκολον, καὶ τόσον κοπιαστικὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης καὶ Ἱερωσύνης. Διὰ τοῦτο ὁ Πάπας Οὐρβανὸς ὁ Ὄγδοος ὅταν ἐνδύνετο τὸ λινοῦν ἱμάτιον ἔλεγε φὸς τοὺς παρόντας· ἴδετε τί ἐλαφρὸν ἱμάτιον· ἔχει ὅμως τόσον ὑπερβολικὸν βάρος· διὰ τοῦτο ὁ Διάλογος Γρηγόριος ἀκανθώδη βάτον ὠνόμαζε τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον· ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος ἀπεκήρυσσεν ὅλην τὴν Σύγκλητον τῶν Μεδιολάνων μὲ τὰς παρακλήσεις του, διὰ νὰ μὴ τῷ δώσουν τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὁ Ὅσιος Ἀμμώνιος ἔκοψε τὸ αὐτίν του διὰ νὰ γενῇ ἀνεπιτήδειος εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης, καὶ εἶπεν ὅτι θέλει κόψει καὶ τὴν γλῶσσάν του, ἐὰν εἰς τοῦτο ἠθέλησε βιασθῇ.

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τοὺς Κανόνας τῶν τε Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν, καὶ τοπικῶν Συνόδων, καὶ ἁπλῶς κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν, τὸ ὄνομα Ἐπίσκοπος εἶναι γενικὸν, καὶ λέγεται εἰς κάθε Ἀρχιερέα ἁπλῶς, εἴτε Πατριάρχην, εἴτε Μητροπολίτην, εἴτε Ἀρχιεπίσκοπον, καὶ οὐχὶ εἰς μόνους τοὺς τοῖς Μητροπολίταις ὑποκειμένους Ἐπισκόπους, καθὼς ἐπικράτησε νὰ τωρινὰ συνήθεια.

(2) Τί λέγω; καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἥλιον πρέπει νὰ ἦναι καθαρώτερος ἐκεῖνος, ὁπού μέλλει νὰ λάβῃ προστασίαν λαοῦ, καὶ νὰ ἔχῃ ἀγγελικὴν ἀρετήν· καὶ βεβαιοῖ μὲ τὸν λόγον ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης λέγων· „ὁ γὰρ ὑπὲρ σκηπτίας, οὐδὲ ὑπὲρ βασιλείας ἡμῖν „ὁ λόγος, ἀλλ' ὑπὲρ πράγματος, ἀγγελικῆς ἀρετῆς δεο„μένου· καὶ γὰρ τῶν ἀκτίνων αὐτῶν καθαρωτέραν τῷ „ἱερεῖ τὴν ψυχὴν εἶναι δεῖ· ἵνα μήποτε ἔρημον αὐ„τὸν καταλιμπάνῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἵνα δύνηται „λέγειν· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός". (Λόγ. ς'. περὶ Ἱερωσύν.) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου λέγει ὅτι „ἀνε„πίληπτον" εἶναι τοῦ, νὰ μὴ δίδῃ ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος κἀμμίαν δικαίαν πρόφασιν καὶ αἰτίαν μέμψεως εἰς κἀνένα· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Χρυσορρήμων ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ἀνεπίληπτον· „ἀνεπίληπτον, ἤτοι πᾶσαν „ἔχειν ἀρετὴν· τὸν γὰρ ἄρχοντα παντὸς λαμπρὸν „λαμπρότερον εἶναι δεῖ, καὶ βίον ἔχειν ἀκηλίδωτον, ὥ„στε πάντας πρὸς ἐκεῖνον ὁρᾶν, καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ „βίον τὸν εἰκεῖον χαρακτηρίζειν".

(3) Ἴσως δὲ καὶ ἐνοεῖται τὸ „μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ" διὰ τὸν ὕπανδρον μὲν καὶ λαβόντα γυναῖκα, ἀποβαλόντα δὲ ταύτην διὰ τὸν θανάτου, καὶ χῆρον γενόμενον· καὶ ὄντος γὰρ γίνεται ἀκωλύτως Ἐπίσκοπος, ἐὰν πάσας ἀρετὰς ἔχῃ ὅπου ἀπαριθμεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „ἀτε-

δὲ καὶ παρθένος δοκεῖναι, ἂς ἔχῃ, λέγει, κἂν αὐτὸς μίαν μόνλω γυναῖκα· ὅμως νὰ ἔχῃ αὐτλὼ μὲ τόσλω ἀπροσπάθειαν ὡσανὰ νὰ μλὼ τλὼ ἔχῃ, ἤτοι νὰ μὴ καταδυλόνεται εἰς τλὼ ἐπιθυμίαν αὐτῆς, πλιρῶν τὸ τῦ αὐτῦ Ἀποστόλυ λόγιον· „ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, „ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι". (Α'. Κορινθ. ιζ'.) Δεὺ λέγει δὲ τῦτο ὁ Ἀπόστολος ὡς νομοθετῶν, ὅτι πρέπει ἐξάπαντος νὰ ἦναι ὕπανδρος ὁ Ἐπίσκοπος, ὄχι· πῶς γὰρ ἤθελε νομοθετήσῃ τῦτο, αὐτὸς ὁπῦ εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὅτι θέλει καὶ ἀγαπᾷ, νὰ ἦναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὡσανὰ αὐτόν; ἤγουν νὰ εἶναι παρθένοι καὶ ἄγαμοι· „θέλω πάντας ἀνθρώπυς εἶναι ὡς καὶ „ἐμαυτόν". (Α'. Κορινθ. ζ'. 7.) ἀλλὰ λέγει τῦτο ὁ Παῦλος κατὰ συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν· ἐπειδὴ ὁ τότε καιρὸς μὲ τὸ νὰ ἦτον εἰς τὰς ἀρχὰς τῦ Χειστιανισμῦ καὶ τῆς πίστεως, ἐζήτει νὰ γενῇ τοιαύτη οἰκονομία, μὲ τὸ νὰ μλὼ ἐδώθετο νὰ χωρέσῃ τλὼ ἀκείβειαν. Λέγει ἂν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἂν ἦναί τινας ὕπανδρος, ἂς γίνεται Ἐπίσκοπος, πλλὼ νὰ ἦναι μιᾶς μόνης γυναικὸς ἄνδρας, καὶ ὄχι δύω· τῦτο δὲ τὸ λέγει διὰ τὰς Ἰουδαίας, εἰς τὰς ὁποίυς ἐσυγχωρεῖτο ἡ πολυγαμία. Μερικοὶ δὲ, μίαν γυναῖκα ἐδῶ ἐνόησαν τλὼ Ἐκκλησίαν, καὶ ὅτι ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ μὴ μεταβαίνῃ ὁ Ἐπίσκοπος ἀπὸ μίαν Ἐκκλησίαν εἰς ἄλλλω, ἀλλὰ νὰ μεύῃ μέχρι θανάτυ εἰς τλὼ λαχῦσαν αὐτῦ Ἐκκλησίαν καὶ Ἐπισκοπλὼ, ἐπειδὴ καὶ μοιχεία ἡ μετάβασις αὐτὴ εἶναι· ἀνοήτως ὅμως τῦτο λέγυσι, καὶ ἀκ ὀρθῶς. Ὅρα καὶ τλὼ ἑρμλωείαν τῦ ε'. Ἀποστολικῦ εἰς τὸ ἡμέτερον ἁπλῦν Κανονικόν· ὅρα καὶ τλὼ ὑποσημείωσιν τῦ „μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ". (Τίτ. ἀ. 6.)

„Νηφάλιον".

Ἤτοι πρέπει ἐκεῖνος, ὁπῦ μέλλει νὰ γενῇ Ἐπίσκοπος, νὰ ἦναι ἕξυς εἰς τὸν νῦν, διορατικὸς, ἀγχίνυς, προσεκτικὸς, νὰ μὴ καταβαπτίζεται ἀπὸ φροντίδας τῦ Κόσμυ, καὶ λύπας· ἀλλὰ παύτοτε νὰ ἦναι ἔξυπνος, διὰ νὰ τὰ βλέπῃ ὅλα, καὶ εἰς ὅλα νὰ ἐπισατῇ καὶ νὰ γίνεται ἔφορος. Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὸν νηφάλιον ἑρμηνεύει, διεγηγερμένον, καὶ προσκοπεῖν τὸ πρακτέον δυνάμενον.

„Σώφρονα".

Ἤγουν ὅποιος μέλλει νὰ γενῇ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ ἦναι σώφρων, καὶ νὰ ἔχῃ κατεσταλμένα τὰ πάθη (1).

„Κόσμιον".

Πρέπει, λέγει, ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, νὰ ἦναι κόσμιος, ἤγουν σεβάσμιος καὶ σεμνοπρεπὴς εἰς τὰ ἤθη, καὶ σχήματα, καὶ κινήματά τυ, ὥστε καὶ διὰ τῦ σώματος φαίνεσθαι τλὼ τῆς ψυχῆς σωφροσυνλω, κατὰ τὸν Θεοδώρητον (2).

„Φι-

„φελεῖ Κύριος ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, πρεσ„βύτερον". (Ἡσ. γ'. 2.) ἐν τοῖς ἀπολυομένοις „ἐστὶ καὶ ἡ τῦ πρεσβυτέρου ἀφαίρεσις, ὡς ὄφελος οὐ „μικρὸν εἰς τῦ παρεῖναι παρέχοντος· ἀρ' ἐν ὁ ὁπωσῦν „τῆς προεδρείας ἀξιωθείς, καὶ ἐγκαταλειγείς τῷ πρεσ„βυτερίῳ, ἔτος πρεσβύτερος, ἢ ὁ φέρων τὸν χαρακτῆ„ρα τῦ πρεσβυτέρυ ἀνεγκλήπτως; μάλιστα μὲν ἀπείρακτος „γυναικός· εἰδὲ ἄρα κατὰ τὸν τῦ Κυρίυ νόμον, μιᾶς „γυναικὸς ἀνήρ· τέκνα ἔχων πιστά"; καὶ τὰ λοιπὰ ἀπαριθμεῖ, ὅσα, καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς τλὼ πρὸς Τίτον ἐπιστολλώ· (Κεφ. ἀ. β'.) εἶτα λέγει· „οὗτος πρεσβύτερος, ὃν ἀπὸ τῦ ἁμαρτάνοντος λαοῦ „ἀφαιρεῖται Κύριος, ὡς ἰσχύοντα καὶ ἰσχύσαν· ὡς ἰσ„χνὸ ἄρτυ, καὶ ἰσχνὸ ὕδατος· ὡς τολμιστλὼ καὶ δικα„στλὼ, οὕτω καὶ πρεσβύτερον. Ὅταν δὲ ἴδῃς ὄντας μέν„τινας ἀξίους τῦ ἐγκαταπαύεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις, „λανθάνοντας δὲ, ἢ ἀμελεμένους, καὶ αὐτ' αὐτῶν τὰς „ἀναξίους, προβεβλημένους, γίνωσκε ὅτι ἀπὸ τῦ „τοιῦτυ λαῦ, ἀφεῖλεν ὁ Κύριος πρεσβύτερον". Καὶ παρακάτω λέγει· „ἡ δὲ Ἐκκλησία εὐχέσθω μὴ ἀ„φαιρεθῆναι αὐτῆς πρεσβύτερον, τὸν τῆς φροσηγορίας „ἄξιον ταύτης". Τῦτο τὸ ῥητὸν τῦ μεγάλυ Βασιλείυ ἐσημειώσαμεν ἐδῶ, ὡσὰν ὁπῦ οἱ Ἐπίσκοποι ὁπῦ ἀναφέρονται ἐδῶ ὑπὸ τῦ Παύλυ, καὶ ἀντὶ πρεσβυτέρων νοοῦνται, ὡς εἴπομεν.

(1) Διὰ τῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσιώτης ἑρμλωεύων τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο· „μὴ δῶτε τὸ ἅγιον „τοῖς κυσί", (Ματθ. ζ'. 6.) λέγει· „τινὲς δέ φα„σιν ἐκ ἀπὸ σκοτῦ, ὅτι καὶ τλὼ ἱερωσώλω διαγορεύει „ὁ Κύριος μὴ δοθῆναι τοῖς ἀσελγέσι καὶ ἀκαθάρτοις, ἵνα „μὴ καὶ αὐτλὼ ὑβρίσωσι, καὶ κατὰ τῶν χειροτονησάντων „ὁρμήσωσιν, ἣν ἔχον πρὸς πάντας σεμνλω δόξαν διαῤῥή„γνυντες". (Παρὰ τῇ συρᾷ τῷ κατὰ Ματθ.)

(2) Οὐ μόνον δὲ χρεωστῦν νὰ ἦναι κόσμιοι καὶ σεμνοπρεπεῖς ἐκεῖνοι ὁποῦ μέλλυν νὰ γενῦν Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντοις χρεωστῦν οἱ αὐτοὶ νὰ ἔχυ-

χε-

„ Φιλόξενον "·

Πρέπει λέγει ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ξένους διὰ λόγων καὶ ἔργων· διὰ τί ἀείσως δείχνη τὴν χρηστότητα καὶ καλοσυλλογιστικὸν εἰς μόνους τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐπαρχίας του, δὲν ἀγαπᾷ ἀπαθῶς, ἀλλὰ εἶναι προσπαθής, καὶ κατὰ χάριν καὶ πάθος ἀγαπῶν· διὰ τοῦτο αὐτὸς πρέπει νὰ ἦναι εἰς τοὺς ξένους πλέον μεταδοτικώτερος, παρὰ εἰς τοὺς ἐπαρχιώτας του, ἐπειδὴ τοῦτο δείχνει αὐτὸν πῶς εἶναι φιλάδελφος·

„ Διδακτικόν "·

Πρέπει, λέγει, ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, νὰ ἦναι μάλιστα καὶ ἐξαιρέτως διδακτικὸς, ἤγουν νὰ ἠξεύρῃ καὶ νὰ ἔχῃ δυνάμιν ἀπὸ τὰς Γραφὰς, νὰ διδάσκῃ συνεχῶς τὸν λαόν του (1)· διὰ τί ὅλα μὲν τὰ ἄλλα, ὁποὺ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, χρεωστοῦν νὰ τὰ κάμνῃ

κεκοσμημένην καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφημερεύσει, καὶ νὰ φυλάττῃ εὑρίσκῃ ὅλα τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ σκεύη, μὲ τὰ ὁποῖα ἱερουργοῦν· τὸ λέγω καθαρώτερα· οἱ Ἱερεῖς ἀπεραίτητον χρέος ἔχουν νὰ φυλάττουν μὲ πολλὴν εὐκοσμίαν καὶ καθαρότητα τὸ Ἅγιον Βῆμα, παρευρίσκοντες αὐτὸ συχνάκις καὶ φιλοκαλοῦντες· χρεωστοῦν νὰ σκεπάζουν τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ὡς θρόνον Θεοῦ, μὲ καθαρὰ τραπεζοφορία, καὶ κατασάρκια (τὰ ὁποῖα σημαίνουσι τὰ δυθέωρητα, καὶ ἀκατάληπτα μυστήρια, ὁποὺ τελοῦνται ἐπάνω εἰς αὐτὴν) χρεωστοῦν ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν νὰ μὴν ἐνδρονίζουν ἄλλοτι, πάρεξ τὸ ἅγιον Ἀντιμήνσιον, τὸ ὁποῖον ἔχει φὴ προηγιασμένον ἄρτον, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν ἴδιον Χριστὸν καθεζόμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τὸ θεῖον Ἀντιμήνσιον, τὸ ὁποῖον σημαδεύει τὴν σινδόνα, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐτυλίχθεν ὁ Ἰωσὴφ τὸ θεοῦ πάσχοντα τοῦ Κυρίου σῶμα· καὶ τὴν φυλάδαν τῆς θείας Λειτουργίας, ὡς περιέχουσαν τὸ τῆς ἱερουργίας μυστήριον· καὶ τὰ φῶτα ὁποὺ ἀνάπτουσι, καὶ φανερώνουσι τὸν παντοτινὸν φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· αὐτὰ μόνα πρέπει νὰ ἦναι ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν· τὰ δὲ ἱερὰ ἄμφια καὶ φορέματα τῶν Ἱερέων ἐπάνω τῆς ἁγίας Τραπέζης δὲν πρέπει νὰ βάλωνται· ὔτε τὸ χειρόν ὁποὺ ἔχει τὸ θυμίαμα, ὔτε ἄλλοτι. Οἱ Ἱερεῖς χρεωστοῦν ἀκόμη νὰ μὴν ἀφίνουν κοσμικοὺς νὰ ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἐξὸν μόνον ἂν ἦναι ἀναγνώστης τινὰς, καὶ ποτὲ διὰ χρείαν ἱερᾶς ὑπηρεσίας· ὔτε νὰ ἀφίνουν νὰ ἐμβάζουν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα κρέατα ἐψημένα τὴν Λαμπρήν· ἀφορίζει γὰρ τοὺς τοιούτους Ἱερεῖς ὁ ἁγ. κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ς'. Συνόδου· ἀλλ' ὔτε νὰ ἀφίνουν νὰ φέρουν μέσα εἰς τὸ βῆμα τὰς προσφορὰς τῶν Χριστιανῶν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν, ἀλλὰ ἔξω τοῦ βήματος εἰς τόπον ἐπιτήδειον· ἐπειδὴ ἂν αἱ προσφορὰὶ αὐταὶ προσφερθῶν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, δὲν εἶναι συγχεχωρημένον πλέον νὰ τρώγωνται μαζὶ μὲ ζωμὶ, ἢ μὲ ἄλλα φαγητὰ κοινὰ εἰς τὰ σπίτια, κατὰ τὸν ε'. κανόνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου. Μὲ τοιαύτην εὐκοσμίαν καὶ καθαρότητα πρέπει νὰ φυλάττουν οἱ Ἱερεῖς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ὡσὰν ὁποὺ αὐτὸ σημαδεύει τὸ ἐσώτερον τῶν καταπετάσματος, καὶ τὴν ὑπερκόσμιον ἐκείνην λαμπρότητα τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης Θεοῦ. Παρομοίως δὲ χρεωστοῦν οἱ Ἱερεῖς νὰ φυλάττουν κεκοσμημένον καὶ σολισμένον καὶ ὅλον τὸν Ναόν, φιλοκαλοῦντες συχνῶς καὶ παρευρίσκοντες ὅσον τὸ ἔδαφος, ὅσον καὶ τὰς καντήλας, καὶ τὰς λαμπάδας, καὶ τὰ μανουάλια, καὶ ἀναλογεῖα, καὶ προσκυνητάρια, καὶ σανίδια· ἐπειδὴ ὁ Ναὸς εἶναι Ἐκκλησία Θεοῦ ζώντος, ὡς λέγει ὁ μέγας Παῦλος, καὶ σκηνὴ ἐπουράνιος, ἐν ᾗ κατοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Θεὸς, καθὼς λέγει ὁ Ἅγιος Γερμανός. Χρεωστοῦν ἀφοῦ πάντοις οἱ Ἱερεῖς νὰ μὴν ἱερουργοῦν τὰ θεῖα μυστήρια μὲ τρυπημένας καὶ καταμπαλωμένας καδιέρωσες καὶ ἀντιμήνσια, ἢ μὲ ποτήρια συμπωμένα μὲ τὸ χέρι, ἢ μὲ καλύμματα πολύθυρα καὶ πεπαλαιωμένα, καὶ καπαλερωμένα, ἢ μὲ ἀπόγυγα καπατερμένους, ἢ μὲ ἱερὰ ἄπαστρα, ἢ μὲ δισκάρια καμπάλαια καὶ ρυπωμένα. Ἐὰν μὲ ποιὸν τρόπον λοιπὸν οἱ Ἱερεῖς κοσμοῦσι τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, θέλουν γένει ἄξιοι τῆς εὐχῆς ἐκείνης τῆς λεγούσης· „ Ἁγίασον Κύριε, τοὺς „ ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου "· καὶ μὲ κάθε δίκαιον ἔχει νὰ λέγει καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Δαβίδ· „ ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με "· (Ψαλ. ξη'. 12) Ἐὰν δέ, (ὅπερ μὴ γένοιτο!) ἀμελοῦν, καὶ δὲν παρευρίσκουν συνεχῶς ὅλην τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ δὲν φροντίζουν νὰ σολίζουν ὅλα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια, ἔχουν νὰ λάβουν τὴν κατάραν ἐκείνην, ὁποὺ λέγει ὁ Προφήτης Ἱερεμίας κατὰ τῶν ποιούντων τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς, ἤτοι τὸ „ ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυ- „ ρίου ἀμελῶς "· (Ἱερ. μη'. 10.) Διὰ τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ περιέρχωνται συνεχῶς οἱ Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ἱερέων τους, καὶ ὅσους μὲν Ἱερεῖς εὕρουν ἐπιμελεῖς, καὶ φύλακας τῆς τοιαύτης φιλοκαλίας καὶ εὐπρεπείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ ἱερῶν ἀμφίων, νὰ τοὺς ἐπαινοῦν· ὅσους δὲ εὕρουν ἀμελοῦντας τούτων, καὶ τὴν πρέπουσαν κοσμιότητα καὶ εὐπρέπειαν μὴ φυλάττοντας, νὰ τοὺς ἐλέγχουν, καὶ νὰ τοὺς κανονίζουν μὲ τὰ ἁρμόδια ἐπιτίμια διὰ νὰ διορθωθοῦν.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ιθ'. Κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ς'. Συνόδου διορίζει, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι καὶ προεστῶτες τοῦ λαοῦ, πρέπει καὶ κάθε ἡμέραν νὰ διδάσκουν τὸν λαόν τους, μάλιστα δὲ τὰς Κυριακάς, διαλέγοντες ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς τὰ τῆς ἀληθείας νοήματα, καθὼς αὐτὰ ἐρμηνεύουσιν οἱ τῆς Ἐκκλησίας θεοφόροι Διδάσκαλοι· ἀνίσως δὲ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιερεῖς δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ διδάσκουν (τὸ ὁποῖον ὔτε ὅλως πρέπει νὰ ῥηθῇ διὰ τὸ ἄτοπον) πρέπει νὰ προσκαλοῦν ἀπὸ ἄλλους τόπους διδασκάλους, καὶ ἱεροκήρυκας, καὶ δίδουσι αὐτοῖς τὰ πρὸς ζωάρκειαν, νὰ καταζοῦν χολεῖα εἰς τὰς ἐπαρχίας των, καὶ διὰ μέσου ἐκείνων νὰ ἀναπληρώσι τὸ χρέος τῆς διδασκαλίας, ὁποὺ αὐτοὶ χρεωστοῦσιν εἰς τὸν λαόν· εἰ δὲ καὶ ἀμελοῦν εἰς τοῦτο, καὶ δὲν διδάσκουσι τὸν λαόν τους, ὔτε φέρνουν διδασκάλους καὶ ἱεροκήρυκας εἰς τὰς ἐπαρχίας των,

μην καὶ οἱ λαϊκοὶ Χριστιανοὶ, οἱ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον ὑποπατόμενοι· τὸ δὲ νὰ ἔχῃ δωάμιν νὰ διδάσκῃ, τοῦτο μάλιστα ἀπὸ ὅλους εἶναι ἀχώριστον ἰδίωμα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Ἀρχιερέως.

3. „Μὴ πάροινον".

Πάροινον ἐδῶ δὲν λέγει ὁ Παῦλος τὸν μέθυσον (ἐπειδὴ τοῦτο ἦτον πολλὰ χονδρὸν) ἀλλὰ λέγει τὸν αὐθάδη καὶ ὑβριστὴ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, νὰ μὴν ἦναι τοιοῦτος πάροινος, ἤγουν αὐθάδης καὶ ὑβριστής· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, νὰ μὴ πίνῃ οἶνον πολύν, καθὼς ἔμπροσθεν διὰ τὲς διακόνους λέγει ὁ Παῦλος· „μὴ οἴνῳ „πολλῷ προσέχοντας".

„Μὴ πλήκτην".

Πλήκτην ἐδῶ δὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος ἐκεῖνον, ὁποῦ κτυπᾷ μὲ τὰ χέρια τὲς ἄλλες· τοῦτο γὰρ τελείως εἶναι ἀλλότριον τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ τῆς Ἀρχιερωσύνης του καθαιρετικόν (1)· ἀλλὰ λέγει ἐκεῖνον, ὁποῦ πλήττει ἀκαίρως τοὺς συνειδήσιν τῶν ἀδελφῶν του, ἢ μὲ τὰ λόγιά του, ἢ μὲ τὰ ἔργα του (2).

„Ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Ἀπόστολος πῶς ἠμπορεῖ νὰ μὴν ἦναι ὑβριστὴς καὶ πλήκτης ἐκεῖνος, ὁποῦ μέλλει νὰ γενῇ Ἐπίσκοπος, δηλαδὴ αὐτὸς καὶ ἦναι πρᾶος, καὶ ἥμερος, χωρὶς νὰ μάχεται μέ τινα· ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ ἦναι φιλόξενος, διὰ τοῦτο προσθέττει τώρα ἐδῶ, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ μὴν ἦναι φιλάργυρος· σᾶν μὲν, διὰ τὶ ὅποιος εἶναι φιλόξενος, αὐτὸς πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἀφιλάργυρος, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ τύχῃ νὰ θησαυρίζῃ καὶ νὰ φιλαργυρῇ, διὰ πρόφασιν καὶ αἰτίαν τῶν ξένων (3).

4. „Τὸν

βεβαιότατα εἶναι εὔοχοι εἰς τοῦτο καθαίρεσιν, ὁποῦ προσάζει ὁ νόμος. Κατὰ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἀνωτέρω ἀποστολικοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ β'. Κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ζ'. Συνόδου λέγει, ὅτι ὁποῖος δὲν ἠξεύρει, ὄχι ἁπλῶς, ἀλλὰ ἑρμηνευτικῶς τὸ Ψαλτήριον, τὸ Εὐαγγέλιον, τὸν Ἀπόστολον, καὶ ὅλην τὴν Θείαν Γραφὴν, ὁμοίως καὶ τὲς ἱερὲς Κανόνας, καὶ νὰ ζῇ καὶ νὰ πολιτεύεται κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα, ὁ τοιοῦτος νὰ μὴ χειροτονῆται· „ὀφείλομεν πάντα τὸν προάγεσθαι „μέλοντα εἰς τὸν τῆς Ἐπισκοπῆς βαθμὸν, πάντως τὸν „Ψαλτῆρα γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα τὸν „κατ' αὐτὸν κλῆρον ὑπὸ νουθετῇ μυεῖσθαι· ἀνακρίνεσθαι „δὲ ἀσφαλῶς ὑπὸ τὸ Μητροπολίτου, ἢ προδήλως ἔχοι „ἀναγινώσκειν, ἑρμηνευτικῶς, καὶ ὁ παρόδευτικῶς, τὲς „τε ἱερὲς Κανόνας, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τοῦτο τε „τὸ θεῖα Ἀποστόλων βίβλον, καὶ πᾶσαν τοῦτο θείαν Γρα„φὴν, καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα ἀνατρέφεσθαι, „καὶ διδάσκειν τὸν κατ' αὐτὸν λαὸν.... εἰ δὲ ἀμφισβη„τοῖτο καὶ μὴ ἀσμενίζοι ὅπως ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, μὴ „χειροτονείσθω".

(1) Καθαιρεῖται γὰρ ὁποιος Ἐπίσκοπος, ἢ Ἱερεὺς, ἢ Διάκονος σπάσῃ χεῖρι καὶ κτυπήσῃ τινὰ πιστὸν, ἢ ἄπιστον, κατὰ τὸν κ'ζ'. Κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων· ἀλλὰ καὶ ἂν ὁ Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος δὲν κτυπήσῃ μὲ τὰ χέρια, ἀλλ' ἤθελε βάλῃ ἄλλα νὰ κτυπήσουν, πάλιν καὶ ἔτζι καθήρονται κατὰ τὸν θ'. Κανόνα τῆς πρωτοδευτέρας· ὅρα καὶ τοῦτο ἑρμηνείαν τοῦ ἀνωτέρω ἀποστολικοῦ ἐν τῷ ἡμῶν Κανονικῷ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ „μὴ „πλήκτην· ὃ τὸ ἐπιτιμᾶν εἰς χωρὶς κωλύει, ἀλλὰ τὸ „μὴ δεόντως τοῦτο ποιεῖν· ὅτι γὰρ ἐπιτιμᾶν κελεύει, „ἀκουσώμεθα αὐτοῦ μετὰ βραχέα λέγοντος „τοὺς ἁμαρ„τάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε". (α'. Τιμ. ε'. 20.) Καὶ πάλιν· „ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον". (β'. Τιμόθ. δ'. 2.) οὕτω καὶ αὐτὸς Γαλάτας γράφων „ἔλεγεν· „ὦ ἀνόητοι Γαλάται". (Γαλ. γ'. 1.)

(3) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος ἑρμηνεύει, πῶς, ἐπιεικῆς μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ ὑποφέρει τὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του γινόμενα σφάλματα, ὁμοῦ δὲν παραβλέπει, ὅταν οἱ ἄλλοι ἀδικοῦνται· ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἐπιεικείας. Διὰ τοῦτο καὶ ἄμαχος ὁ Παῦλος εἶπεν, ὅτι „ὁ προ„κάμενος ἐν σπουδῇ". (Ῥωμ. ιβ'. 8.) ἄμαχος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν ὑποφέρει νὰ μάχεται διὰ ἄστρα· καὶ ἀφιλάργυρος λέγει πῶς εἶναι, ὄχι ὁ ἀκτήμων, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν ἀγαπᾷ τὰ ἄστρα· ἐπειδὴ εἶναι δωατὸν, νὰ ἔχῃ μὲν ἄστρα τινὰς, νὰ τὰ οἰκονομῇ δὲ καθὼς πρέπει, καὶ νὰ μὴ δουλόνεται εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐξυσιάζῃ.

Digitized by Google

4. „Τὸ ἰδίο οἶκο καλῶς προϊσάμενον".

Πρέπει, λέγει, ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Ἐπισκοπὸν, νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ οἰκονομῇ καθὼς πρέπει τὸ ὀσπήτιόν του, ἤγουν τὴν γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ δοῦλος, καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς του (1). Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ νόμοι λέγουσιν, ὅτι ὅποιος εἶναι οἰκονομικὸς, αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ γένῃ ὀγλίγωρα καὶ πολιτικὸς, ἤγουν ὅποιος ἠξεύρει νὰ οἰκονομήσῃ τὸν οἶκόν του καθὼς πρέπει, αὐτὸς εὔκολα ἠμπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ καὶ μίαν ὁλόκληρον πολιτείαν.

„Τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος".

Ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, πρέπει, λέγει, νὰ ἔχῃ καὶ τέκνα, ὁποῦ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτὸν μὲ κάθε σεμνότητα· διότι αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχει τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὸν οἶκόν του· ἐπειδὴ ποῖος θέλει πισεύσει, ὅτι ἔχει νὰ ὑποτάξῃ ἄλλους, αὐτὸς ὁποῦ δὲν ὑπέταξε πρότερον τὰ ἴδιά του παιδία; ἢ πῶς θέλει κάμει ἄλλους σεμνοὺς καὶ εὐτάκτους, αὐτὸς ὁποῦ ἀφῆκε τὰ ἴδια σπλάγχνα του νὰ ζοῦν ἀσέμνως καὶ μὲ ἀταξίας; „μετὰ „πάσης δὲ σεμνότητος" εἶπεν, ἤγουν καὶ μὲ τὸ σεμνότητα τῶν λόγων, καὶ τῶν σχημάτων, καὶ τῶν ἔργων, καὶ μὲ τὸ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους σεμνότητα, καὶ μὲ τὸ εἰς κάθε καιρὸν, καὶ εἰς κάθε τόπον γίνεσθαι χρεωστεμένον.

5. „Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς Ἐκκλησίας Θεοῦ „ἐπιμελήσεται";

Ὁ ἀγαπῶν, λέγει, νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ ἠξεύρῃ νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ προνοᾶται τὸν οἶκόν του· ἐπειδὴ ὁ οἶκός του δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μία μικρὰ Ἐκκλησία καὶ Ἐπαρχία· ἂν λοιπὸν αὐτὸς δὲν ἐδυνήθη νὰ οἰκονομήσῃ σῶα μικρὸν καὶ εὐκολοπεριόριστον, καὶ δύκολογωρίστον οἶκον, πῶς θέλει κυβερνήσει μίαν μεγάλην καὶ δυσκολοοικονόμητον Ἐπισκοπὴν, καὶ Ἐπαρχίαν; ἢ πῶς θέλει ποιμαίνῃ θεκρέσως τόσας καὶ τόσας ψυχὰς, πολυτρόπους καὶ δυσκολοκυβερνήτας (2); Ἄξιον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ τινὰς ἐδῶ, διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Παῦλος, ὁποῦ ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς νὰ νεκρώσουν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· „νε„κρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς". (Κολοσσ. γ'. 5.) Καὶ πάλιν· „οἱ δὲ τοῦ „Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις". (Γαλ. ε'. 24.) διὰ ποίαν, λέγω ἀφορμὴν, ἀπὸ μὲν τοὺς λαϊκοὺς ζητεῖ ὁ Παῦλος χρεωστικῶς μεγάλα πράγματα, τελείαν νέκρωσιν τῶν παθῶν καὶ τῆς σαρκὸς, ἀπὸ δὲ τὸν Ἐπίσκοπον ζητεῖ ὀλίγα μικρὰ, καὶ ὀλίγα τοῦ τόσον μεγάλου ὕψους τῆς Ἀρχιερωσύνης; δηλαδὴ τὸ νὰ μὴν ἦναι ὁ Ἐπίσκοπος ὑβρισὴς, μηδὲ νὰ ἐπιτιμᾷ ἀκαίρως, καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα, καὶ μόλον ὁποῦ ὁ Χριστὸς προσάζει νὰ βασάζωμεν ὅλοι, Ἐπίσκοποι ὁμοῦ καὶ λαϊκοὶ, τὸν σταυρόν του, καὶ νὰ τὸν ἀκολουθοῦμεν, καὶ ὅτι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, βάλλει τὴν ψυχήν του διὰ τὸν ἀγάπην τῶν προβάτων του; „ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων". (Ἰωαν. ι'. 11.) Ἔπρεπεν ἐν ὁ Ἀπόστολος νὰ ζητήσῃ χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, νὰ ἔχῃ μίαν ζωὴν ἀπαθῆ, καὶ τελείαν, καὶ ἀγγελικὴν, ὅσον κατὰ σύγκρισιν τοῦ ὕψους τοῦ ἀξιώματός του. Εἰς λύ-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μεγ. Κανὼν τῆς ἐν Καρθαγενίῃ ἁγίας Συνόδου διορίζει, ὅτι νὰ μὴ χειροτονῶνται Ἐπίσκοποι, ἢ Πρεσβύτεροι, ἢ Διάκονοι, ἀνίσως αὐτοὶ πρῶτον δὲν κάμωσι Χριστιανὸς Ὀρθοδόξους ὅλους τοὺς οἰκιακοὺς αὐτῶν, συγγενεῖς, καὶ δοῦλος, καὶ δούλας των.

(2) Ἀρμοδία ἦταν ἐδῶ ἡ ἱστορία, ὁποῦ γράφει ὁ Πλούταρχος εἰς τὰ Ἠθικά του. Γοργίας ὁ ῥήτωρ, ἀφοῦ ἐπρότεινε πολλοὺς τρόπους διὰ νὰ νυσεύσῃ καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὁποῦ ἀπὸ μίαν περίστασιν ἠκολούθησε νὰ συγχυσθοῦσι, καὶ ἀφοῦ ἐμπαιχνείδη ὅλως τὴν ῥητορικὴν εὐγλωττίαν ἐν τῇ πανηγύρει τῶν Ὀλυμπίων διὰ τὴν κοινὴν εἰρήνην καὶ τὸν συμβιβασμόν, ἔμεινε περιγελασμένος ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν περίεργον λαόν· ἐσχασθῆτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐφώναζεν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ἐσχασθῆτε, ἂν ἦναι ἄξιος νὰ εἰρηνεύσῃ ἕνα μυρμήγκι μοναχὸν, ἕνας ἄνθρωπος, ὁποῦ ἔχει μόνον δύω γυναῖκας εἰς τὸν οἶκόν του, μίαν σύζυγον, καὶ μίαν δουλεύτραν, καὶ δὲν ἠξεύρει νὰ τὰς εἰρηνεύσῃ, ὁποῦ πάντοτε μάχονται, τύπτονται, λακτίζονται, καὶ πληγόνονται ἀναμεταξύτων· φιουστρότρωβς δωάμεθα νὰ εἰπῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀναξίως ζητᾷ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν μεγαλοβαθμὸν τῆς Ἐπισκοπῆς, καὶ Ἱερωσύνης, καὶ νὰ ποιμάνῃ Ἐκκλησίαν, καὶ μυριάριθμον πλῆθος λαοῦ· αὐτοὶ δὲν ἠξεύρουν νὰ δώσουν νόμον καὶ εὐταξίαν εἰς ἕνα μικρὸν οἰκοστιον, καὶ ἔπειτα ζητᾷ νὰ δίδῃ νόμους καὶ εὐταξίαν εἰς μίαν ὁλόκληρον Ἐπαρχίαν.

λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας ἀποκειμέθα· ὅτι ὀλίγοι μὲν ἄνθρωποι τῷ τότε καιρῷ διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως, ἤθελαν δύνεσθαι νὰ ἔχωσι τὴν ἀκρίβειαν τῆς ζωῆς, ὁποῦ ἀπαιτεῖ τὸ μέγα ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης. Ἐπίσκοποι δὲ τότε ἐχρειάζοντο νὰ χύσωσι παλλοὶ, διὰ νὰ ποιμαίνωσι κάθε πόλιν· διὰ τοῦτο ἐσυγχατέβη ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους νὰ ἔχωσι μίαν ἀρετὴν, ὄχι τελείαν, ἀλλὰ μετρίαν, ἡ ὁποία ἦτον δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς πολλοὺς Χριστιανούς· ἀλλὰ τώρα εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς, ἀλλοίμονον! πῶς ἐξεπέσαμεν ἡμεῖς οἱ Ἐπίσκοποι! διατί ὑδὲ σκιὰ τῆς τοιαύτης μετρίας ἀρετῆς, ἀπὸ ζητεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, δὲν διορίσκεται εἰς ἡμᾶς· φεῦσαι, Κύριε!

6. „ Μὴ νεόφυτον ".

Νεόφυτον ἐδῶ δὲν λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸν νεώτερον, ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος τοιοῦτος ἦτον· „ μηδείς σε γὰρ φησὶ τῆς νεότητος καταφρονείτω " · (α'. Τιμόθ. δ'. 12.) ἀλλὰ λέγει τὸν νεοκατήχητον, καὶ τὸν νεωστὶ προσελθόντα εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ βαπτισθέντα, καὶ φυτευθέντα ἐν τῇ πίστει καὶ Ἐκκλησίᾳ· „ ἐγὼ γάρ φησιν ἐφύτευσα " · (α'. Κορ. γ'. 6.) ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους προσήρχοντο εἰς τὴν πίστιν, καὶ ἐβαπτίζοντο. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ μέλλει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ μὴν ἦναι νεοβαπτισμένος, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ καιρὸν ἱκανὸν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, καὶ ὄχι δίδους νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τοιοῦτον μέγα ἀξίωμα (1).

„ Ἵνα

(1) Τοῦτο τὸ ἴδιον διορίζει καὶ ἡ ἁγία οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν τῷ β'. Κανόνι αὐτῆς, ὅποι τὸ νὰ μὴ προάγεται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τινας ἅμα τῷ βαπτισθῆναι, ἀλλὰ μετὰ χρόνον καὶ δοκιμασίαν πλείονα· φέρει δὲ καὶ εἰς μαρτυρίαν τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο ῥητὸν τό, „ μὴ Νεόφυτον, καὶ τὰ ἑξῆς " · ἔχει μόνον δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ πολλὸν καιρὸν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ὁ μέλλων γίνεσθαι Ἐπίσκοπος, καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἔχῃ πολλὸν καιρὸν καὶ εἰς τὴν μελέτην, καὶ τριβὴν, καὶ ἐρεύνην τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ πρὸ πάντων, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ χρόνους πολλοὺς εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν, καὶ εἰς τὴν καθαρὰν, καὶ σεμνὴν, καὶ ἀκατηγόρητον πολιτείαν, παρὰ πάντων μαρτυρουμένην. Διὰ τοῦτο συνήθεια ἁγιωτάτη ἐπεκράτει πάλαι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, νὰ μὴ γίνεται τινας Ἀρχιερεὺς, ἀνίσως πρότερον δὲν ἐγίνετο Μοναχὸς, καθὼς παύτην τὴν συνήθειαν ἀναφέρουσι τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ γενομένης Συνόδου, ὅτι ὁ Καισαρείας, καὶ ὁ Χαλκηδόνος εἶπον πρὸς τὸν βασιλεῦντα τοῦ Πάπα Ἰωάννου ταῦτα· „ ἐν τῇ „ Ἀνατολῇ, εἴτις μὴ Μοναχὸς ἐγένετο, ἢ γίνεται Ἐ„ πίσκοπος, ἢ Πατριάρχης ". Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης ἱερὸς Συμεών· „ ἡ Ἐκκλησία τὰς περισσοτέ„ ρους τῶν μελόντων γίνεσθαι Ἐπισκόπων, Μοναχοὺς „ ποιοῦσα πρότερον, ὕσπερ Ἐπισκόπους καθίζει ". (Κεφ. σ'ξ'.) Ἁγιωτάτη δὲ ἦτον ἡ συνήθεια αὐτὴ, διατί ὁ μέλλων γίνεσθαι Ἐπίσκοπος, ἐπροπαιδαγωγεῖτο πρότερον ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ τὰς θείας ἀρετὰς, καὶ ἀφ' οὗ πρότερον αὐτὸς ἐκαθαρίζετο ἀπὸ τὰ πάθη, ὕστερον ἐκαθάριζεν ἀπὸ τὰ αὐτὰ πάθη καὶ τὸν ἐμπιστευόμενον αὐτῷ λαόν· ἀφ' οὗ αὐτὸς πρότερον ἐφωτίζετο εἰς τὸν νοῦν καὶ καρδίαν, διὰ τῆς γνώσεως τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τῆς ἀποκτήσεως τῶν φωτεινῶν ἀρετῶν, τότε ἐφώτιζε καὶ τὸ ἐγχειριζόμενον εἰς αὐτὸν ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἀφ' οὗ ἐγίνετο τέλειος τόσον εἰς τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν, τότε ἐτελείονε καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὄντας Χριστιανούς.

Ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅποιος μέλλει νὰ γένῃ Ἀρχιερεὺς ἢ Ἱερεὺς, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἀρετὴν καὶ καθαρότητα καὶ δύναμιν τῶν Ἀσκητῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις οἰκούντων, καὶ ἔτζι μὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐδικῆς των ἀρετῆς νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ποιμάνῃ καλῶς καὶ διαρέσεως τὸ ποίμνιόν του, καὶ νὰ τὸ διασώσῃ εἰς τὴν ἐρημον μάνδραν τοῦ Παραδείσου· μὰ τί λέγω ἐγώ; ὅποιος μέλλει νὰ γένῃ Ἀρχιερεὺς πρέπει νὰ ἔχῃ περισσοτέραν ἀρετὴν καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀσκητὰς καὶ Ἐρημίτας· διατί ἔχει νὰ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰ αὐτία τῶν παθῶν, καὶ εἰς τὰς παραχὰς τοῦ κόσμου, καὶ εἰς τὰς φροντίδας τόσων καὶ τόσων χιλιάδων ψυχῶν· ὅθεν περισσοτέραν προσοχὴν, καὶ δύναμιν πνευματικὴν χρειάζεται ὁ ποιμὴν, διὰ νὰ φυλάξῃ τὸν ἑαυτόν του καθαρὸν ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ἁμαρτίας, παρὰ ὁ Ἀσκητὴς, ὁποῦ εὑρίσκεται πάντοτε εἰς γαλήνην καὶ ἡσυχίαν. Ἔτζι τὸ βεβαιόνει ὁ Χρυσόγλωσσος Ἰωάννης· „ Εἰ γὰρ σὶ τὴν ἔρημον οἰκοῦντες, „ καὶ πόλεως, καὶ ἀγορᾶς, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀπαλαγμένοι „ θορύβων, καὶ διαπαντὸς λιμένων καὶ γαλήνης ἀπολαύον„ τες, ὅμως ἐθέλουσι θαρρεῖν τῇ τῆς διαίτης ἐκείνης ἀσφα„ λείᾳ, ἀλλὰ καὶ μυρίας ἑτέρας προσιθέασι φυλακὰς... „ πόσης οἴει δεῖν τῷ ἱερωμένῳ καὶ δωρέμεως, καὶ βίας, „ ὥστε δυνηθῆναι παντὸς ἐξαρπάσαι μολυσμὸν τὴν ψυ„ χὴν, καὶ ἀσινεῖς τὸ πνευματικὸν τηρῆσαι κάλλος; καὶ „ γὰρ πολλῷ μείζονος αὐτῷ δεῖ καθαρότητος, ἢ ἐκεί„ νοις ". (Λόγῳ ς'. περὶ Ἱερωσύνης.) Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος· „ τοὺς Ἱερωμένους, ἁ„ γιωτέρους εἶναι χρὴ καὶ καθαρωτέρους τῶν τὰ ὅρη κα„ τηληφότων· ἐπειδὴ, οἱ μὲν, καὶ ἑαυτῶν, καὶ λαῶν· „ οἱ δὲ, ἑαυτῶν μόνων φροντίζουσιν ". (Ἐπιστ. ψτδ'. Παλλαδίῳ Ἐπισκόπῳ.)

Ὅσοι δὲ πρὸ τοῦ νὰ λάβωσιν ἐμπειρίαν εἰς τὰς θείας Γραφὰς, καὶ πρὸ τοῦ νὰ καθαρισθῶσιν ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ νὰ φωτισθῶσιν ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καὶ νὰ τελειωθῶσιν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, γένουν Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ ἐπιχειρήσουν νὰ καθαρίσουν τὰς ἄλλας, καὶ νὰ φωτίσουν αὐτὰς καὶ νὰ τελειώσουν· ἀλλοίμονον!

Digitized by Google

„Ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τὸ παγίδα τοῦ διαβόλου".

Ἀνίσως, λέγει, πρὶν νὰ γένῃ μαθητής τινας, γένῃ διδάσκαλος, θέλει φυσιωθῇ, ἤγουν θέλει ὑπερηφανευθῇ, καὶ θέλει πέσῃ εἰς τὸ κατάκριμα, ἤγουν εἰς τὴν καταδίκην καὶ τιμωρίαν τοῦ διαβόλου, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἔπαθε διὰ τὴν ὑπερηφάνειάν του. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὁποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, φανερόνοι αἰνιγματωδῶς, ὅτι ἀπὸ ὑπερηφάνειαν ἔπεσεν ὁ διάβολος (1).

7. „Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν".

Πρέπει, λέγει, ὅποιος μέλλει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, νὰ μαρτυρῆται ὡς καλὸς καὶ ἐνάρετος, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ μὴν ἔχουν ὅτε αὐτοὶ νὰ τὸν κατηγορῶσιν εἰς κανένα σφάλμα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ νὰ τὸν ἐντρέπωνται· τί δὲ ἔχει νὰ γένῃ, αὐ ὁ τοιοῦτος φαίνεται μὲν εἰς τοὺς Ἕλληνας πῶς εἶναι ἐνάρετος, δὲν εἶναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τοῦτο δύσκολον εἶναι νὰ δίρεθῇ· διατί οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως, καὶ ἄπιστοι Ἕλληνες, καὶ αὐτοὺς τοὺς πολλὰ ἀκριβεῖς ὄντας εἰς τὴν ἀρετήν, τοὺς μωμοσκοποῦν, καὶ διείσκουν ἐλαττώματα εἰς αὐτούς· πλὴν ὁ Παῦλος ἀδὲ τὴν μαρτυρίαν ταύτην τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων θέλει νὰ ἦναι μόνη, χωρὶς ἄλλην ἀρετὴν τοῦ μέλλοντος γενέσθαι Ἐπισκόπου· ἀλλὰ θέλει καὶ ἔχῃ μὲν αὐτὸς ἀρετάς, κοντὰ δὲ εἰς ἐκείνας, νὰ ἔχῃ ἀκόμη καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως μαρτυρίαν· διὰ τοῦτο δὲν εἶπε· „δεῖ δὲ αὐτὸν μαρτυρίαν ἔχειν" ἀλλὰ καὶ μαρτυρίαν διὰ νὰ φανερώσῃ τοῦτο τὸ νόημα μὲ τὴν προσθήκην τοῦ καί, συνδέσμου· τί δὲ ἔχει νὰ γένῃ, ἐὰν οἱ ἔξωθεν Ἕλληνες κακολογῶσι τὸν μέλλοντα γενέσθαι Ἐπίσκοπον ἀπὸ φθόνους; καὶ ἀποκρινάμεθα, ὅτι τοῦτο νὰ γένῃ δὲν εἶναι δυνατόν· διατί ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔχει ζωὴν ἀκατηγόρητον, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες τὸν ἐντρέπονται· ὅθεν τὸ δόγμα αὐτοῦ κακολογοῦσι καὶ, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ζωήν του, καθὼς καὶ τοὺς Ἀποστόλους δὲν ἔλεγον οἱ Ἕλληνες πόρνους καὶ ἀτελεῖς, ἀλλὰ πλάνους· τὸ ὁποῖον ἦτον κατηγορία μόνου τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως, ὄχι τῆς ζωῆς των. Εἰ δὲ καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, διαβάλλεται καὶ κατηγορεῖται ψευδῶς καὶ μὲ συκοφαντίαν, πρέπει ὁ τοιοῦτος νὰ μὴ γίνεται Ἐπίσκοπος· ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ θολόνωνται καὶ νὰ σκανδαλίζωνται αἱ ψυχαὶ τινῶν, ἐξ αἰτίας τοῦ Ἐπισκόπου, ὁποῦ μέλλει νὰ ἦναι φωτῆρας τῶν ἄλλων· „οὕτω γάρ, φησι, „λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα". (Ματθ. ε'. 16.) Ἀνίσως δὲ ὁ Ἐπίσκοπος πρέπῃ νὰ ἔχῃ τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως

νον! τί ἀκολουθεῖ; αὐτοὶ γίνονται νόθοι καὶ παρέγγραπτοι Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς, καὶ τῶν ἐπαγγέλματος των ἀνάξιοι· οἱ φαῦλοι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν γίνονται μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, στρατιῶται καὶ στρατηγοί, ναῦται καὶ καραβοκύρηδες. Καὶ διὰ νὰ μὴ φαίνωμαι ὅτι ἐγὼ λέγω ταῦτα, ἂς ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον ὁ Θεολόγος Γρηγόριος νὰ πῇ εἰτῆ μὲ τὴν ῥητορικὴν καὶ ὑψηλόν του γλῶσσαν· „ταῦτα τῶν νόθων καὶ παρεγγράπτων Ἱερέων ἐστί, καὶ τῶν ἐπαγγέλματος ἀναξίων, οἱ μηδὲν τῇ ἱερωσύνῃ προσενεγκόντες, μηδὲ τὸν καλὸν προπαλαιπωρήσαντες, ὁμοῦ τε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδέχονται· καὶ πρὶν καθαρθῆναι, καθαίρουσι· χθὲς ἱερόσυλοι, καὶ σήμερον Ἱερεῖς· χθὲς τῶν Ἁγίων ἔξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον· παλαιοὶ τὴν κακίαν, καὶ χθὲς τὴν δυσέβειαν· ὃ ἔργον χάριτος ἀνθρωπίνης, ἢ τῆς τοῦ Πνεύματος... ὧν οὐχ' ὁ τρόπος τὸν βαθμόν, ὁ βαθμὸς δὲ τὸν τρόπον πεδεύεται, παρακόλουθος τῆς τάξεως ἐναλλαττομένης". (Λόγ. εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον) Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτός· „ὥστε οἱ πλέοντες „ἡμῶν, ἵνα μὴ λέγω πάντες, πρὶν ἀποθέσθαι χεδρὸν „τὴν πρώτην τρίχα, καὶ τὸ τὰ παιδικὰ ψελλίζεσθαι· „πρὶν παρελθεῖν εἰς τὰς θείας αὐλάς, φρίν τῶν ἱερῶν „βίβλων γνῶναι καὶ τὰ ὀνόματα, φρὶν Καινῆς καὶ Πα„λαιᾶς χαρακτῆρα γνωρίσαι, καὶ τὰς φροσάπας· οὕτω „γὰρ λέγω, πρὶν ἢ τὸν βόρβορον ἀποπλύνασθαι, καὶ τὰ „τῆς ψυχῆς αἴσχη, ὅσα ἡ κακία ἡμῖν προσεμάξατο· ἂν „δύω, ἢ τρία ῥήματα τῶν δυσεβῶν ἐξακούσωμεν, „καὶ ταῦτα οὐκ ἀκοῆς, οὐκ ἐντεύξεως, ἢ τῷ Δαβὶδ βρα„χέα καθωμιλήσωμεν, ἢ τὸ τερβώνιον εὐ περιεσκέψα„μεθα, ἢ μέχρι τῆς ζωῆς φιλοσοφήσωμεν... βαβαὶ „τῆς προθυμίας καὶ τοῦ φρονήματος! Ἱερὸς καὶ ἐκ σπαρ„γάνων ὁ Σαμουὴλ, εὐθὺς ἐσμὲν σοφοὶ καὶ διδάσκαλοι, „καὶ ὑψηλοὶ τὰ θεῖα, καὶ γραμματέων τὰ πρῶτα καὶ „νομικῶν· καὶ χαροτονοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἁρπάγως, καὶ κα„λεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαββὶ ζητοῦμεν". (Ἐν τῷ ἀπολογητικῷ)

(1) Καὶ ἡ ἁγία δὲ Γραφὴ τοῦτο μαρτυρῇ λέγουσα πρὸς τὸν διάβολον, ὑποκάτω εἰς τὸ φρόσωπον τοῦ Βασιλέως Τύρου· „ἀνθ' ὧν ὑψώθη σου ἡ καρδία, καὶ εἶ„πας· Θεὸς εἰμὶ ἐγώ.... ὑψώθη ἡ καρδία σου ἐπὶ „τῷ κάλλει σου". (Ἰεζ. κή. 2.) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Αὐγουστῖνος· „οὐκ ἔστιν ὁ διάβολος πόρνος, οὐδὲ μέθυ„σος, οὐδέ τι τοιοῦτον· ἔστι δὲ ἀλαζών, καὶ βάσκανος". (Βιβλ. γ'. περὶ Πόλ. Θεῦ.)

σεως μαρτυρίαν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν παρὰ τῶν φίλων τῆς πίστεως, ἤτοι τὴν παρὰ τῶν Χριστιανῶν (1); ὅθεν λέγει καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „τὸν γὰρ ἄλυπον βίον ἔχοντα „τὰ κἀκεῖνοι (οἱ Ἕλληνες δηλαδὴ) αἰδοῦνται· εἰ δὲ παρ' ἐχθρῶν δεῖ μαρτυρίαν „ἔχειν, πολλῷ μᾶλλον καὶ τὴν παρὰ τῶν φίλων". (Λόγ. δ'. περὶ Ἱερωσύνης.)

„Ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ".

Πρέπει, λέγει, ἐκεῖνος ὁπου μέλλει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, νὰ ἔχῃ μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ τοὺς ἔξωθεν Ἕλληνας καὶ ἀπίστους· διὰ τί ὡ ταύτην δεῖ ἔχῃ, μέλλει νὰ ὀνειδίζεται καὶ νὰ κατηγορῆται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀπίστους· αὕτη δὲ ἡ κατηγορία ἀναφέρεται εἰς ὅλον τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα κακὰ ὁπου προξενεῖ, γίνεται πρὸς τύπος καὶ ἐμπόδιον τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.

„Καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου".

Ἤτοι ὁποιος ὑποψήφιος Ἐπίσκοπος δὲν ἔχει καλὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, βέβαια ἔχει νὰ πέσῃ εἰς παγίδα τοῦ διαβόλου, ἤτοι ἡ ὀλιγίγωρα ἔχουν νὰ θανατώσουν αὐτὸν οἱ ἄπιστοι, ἢ ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖνος ἔχει νὰ πέσῃ εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα ἁμαρτήματα, ὁπου πίπτουν καὶ ἐκεῖνοι (2)· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μόνον τὸ νὰ εὑρίσκεται ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖνος ἔμπροσθεν εἰς πολλὰς αἰτίας καὶ παράδειγμα σκανδάλου, καὶ αὐτό, λέγω, μόνον εἶναι παγίδα διαβολικήν.

8. „Διακόνους ὡσαύτως".

Διατί ὁ Παῦλος ἀφῆκε τοὺς Ἱερεῖς καὶ Πρεσβυτέρους, καὶ δὲν εἶπε περὶ αὐτῶν τίποτε, καθὼς ἡ τάξις τὸ ἀπαιτεῖ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖνα, ὁπου εἶπεν αὐωτέρω περὶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιερέων, αὐτὰ εἶναι ἁρμόδια καὶ εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους καὶ Ἱερεῖς· διατί καὶ οἱ Ἱερεῖς τὴν διδασκαλίαν καὶ προσασίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐνεχειρίσθησαν καθὼς καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς· κατὰ μόνλω δὲ τὴν χειροτονίαν, καὶ τὸν βαθμὸν, εἶναι κατώτεροι τοῦ Ἀρχιερέως· ὅθεν διὰ

(1) Διατοῦτο κακῶς καὶ παρανόμως ποιοῦσιν οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Πνευματικοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ὅταν μέλλωσι νὰ δώσωσι συμμαρτυρίαν εἰς τινὰ, ὁπου μέλλει νὰ γένῃ διάκονος, ἀρκοῦνται εἰς μόνλω τλὼ ἐξομολόγησιν καὶ ὑποψηφίαν, καὶ δὲν ἀναβάλλουν τλὼ ὑπόθεσιν διὰ νὰ ἐρωτήσουν ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς ὁπου ἠξεύρουν τλὼ ζωὴν καὶ πολιτείαν ἐκείνου, καὶ ἀκολούθως νὰ λάβωσι μαρτυρίαν παρ' αὐτῶν· ἀλλὰ δίδουν δίδουν συμμαρτυρίαν· ἀλλὰ τί ἀκολουθεῖ; ἀκούσατε! ἀνιέρως τὰ θεῖα ἐνεργοῦνται, καὶ ἀκαθάρτοι πολλάκις καὶ ἀνάξιοι, εἰς τὸ φοβερὸν ἀξίωμα, καὶ τὸν βαθμὸν τῆς θεοπάτης Ἱερωσύνης ἀναβιβάζονται· διατί οἱ ὑποψήφιοι ἐκεῖνοι, νέοι ὄντες, καὶ ἀπὸ τλὼ δόξαν τῶν ἀνθρώπων μανούμενοι, κρύπτουσι τὰς ἁμαρτίας των, καὶ δὲν τὰς φανερόνουν, μόνον διὰ νὰ κερδήσωσι τὸ δεξάμενον ὁπου ἐπιθυμοῦν· οἱ δὲ Πνευματικοὶ, ὡσὰν τυφλοὶ καὶ ἀνόητοι, πιστεύουν εἰς τὰ λόγιά των, καὶ παραδίδουσι φεῦ! τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἰς χεῖρας τῶν βεβήλων, καὶ ἀναξίων. Πόσην δὲ κόλασιν ἔχουν νὰ λάβωσι οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ· ἴλεως, ἴλεως ὁ Θεός!

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει ὅτι ὁ μὴ ἔχων καλὴν μαρτυρίαν ὑποψήφιος, θέλει πέσῃ πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα ἁμαρτήματα, διὰ τὰ ὁποῖα κατηγορῆται, ὡσὰν ὁπου ὁ διάβολος θέλει κάμη κάθε μηχανὴν, διὰ νὰ τὸν ῥίψῃ εἰς ἐκεῖνα. Προσθέτει δὲ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀξιάγαστα, ὁπου λέγει ὁ θεῖος Πατὴρ ἡμῶν Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης· ἔτσι γὰρ προεκδέτας ὁμοῦ πάσας τὰς ἀρετὰς ταύτας, ὁπου ἀπαριθμεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, ἀκολούθως ἐπιφέρει· „τί τῶν καταρθωσάντων οἱ πολλοί, „ἐρῶσι πραγμάτων ἀνεφίκτων τῆς ἐπισκοπῆς; ἀνεπίλη„πτον ἔχουσι βίον; (οὐχὶ δηλαδὴ) ἀλλὰ τοσαύτη πρόσ„εστιν αὐτοῖς ἡ νηψις, ὡς ἀκοίμητον ἔχειν τὸ τῆς ψυ„χῆς ὄμμα; (οὐχὶ) ἀλλὰ σωφροσύνη τοσοῦτον διέ„λαμψεν, ὡς μὴ μόνον σώας ἔχειν τὰς φρένας, ἀλ„λὰ καὶ τὰς ὑστεροῦσας καὶ μανομένας περὶ τὰς ἀκαθάρ„τους μίξεις, καὶ σιγῶντας σωφρονίζειν; (εὐδαμῶς) „κοσμιότης δὲ αὐτοῖς τοσαύτη πρόσεστιν, ὡς ἀπὸ τοῦ „βαδίσματος, καὶ τῶ βλέμματος, καὶ ἀπὸ τῆς φωνῆς „καταπλήττειν δυνάσθαι τοὺς παρόντας; (εὐδαμῶς) ὡς „γὰρ ἄγαλμα φιλοσοφίας ἁπάσης τῶν τλὼ ἐπισκοπλὼ „λαχόντα παντοίαν φαίνεσθαι χρή· ἀλλὰ φιλόξενοι τοι„οῦτον εἰσιν, ὡς καὶ τοὺς ἀγνῶτας πάντας οἰκεῖους καλεῖν „ἐπισταμένους; (οὐχὶ) ἀλλὰ καὶ τὸν διδασκαλικὸν ὄν„τως καταρθωσαν ἐκ μελέτης λόγον, ὡς καὶ τλὼ ἀνω„θεν αὐτοῖς ἐπιποπτοσαν χάριν, καὶ πηγὰς λόγων „πνευματικῶν ἐν τῆ γλώσσῃ κατοικῆσαι; (εὐδαμῶς) „ἀλλ' ἐπιεικείᾳ τοσαύτῃ λαμπρύνουσιν, ὡς κατὰ μηδε„νὸς πώποτε πεπαρῳνηκέναι; (οὐχὶ) ἀφιλάργυροι „δὲ τοσοῦτόν εἰσιν, ὡς καὶ τὰ δικαίως προσόντα τοῖς „δεομένοις διανεῖμαι"; (εὐδαμῶς) ἀλλὰ ἀνεξίκακοι τοσοῦτόν εἰσιν, ὡς καὶ τοὺς εἰκῆ ὑβρίζοντας, καὶ αἰτιωμέ„νους φέρειν"; (οὐχὶ) (Παρὰ τῶ αὐτῶ Νίκωνι Τόμ. δ'. Λόγ. λέ.)

Digitized by Google

διὰ νὰ μὴ παλιλογήσῃ ὁ Ἀπόστολος, ἀφῆκε τὸ νὰ εἰπῇ χωρισὰ περὶ τῶν Ἱερέων (1)· μόνον δὲ λέγει περὶ τῶν Διακόνων, ὅτι καὶ οἱ Διάκονοι χρεωστῶν παρομοίως νὰ ἔχωσι τὰς ἰδίας ἀρετὰς τὰ Ἐπισκόπου, ἤγουν νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀνεπίλημπτοι, καὶ ἀκατηγόρητοι, νηφάλιοι, σώφρονες, κόσμιοι, φιλόξενοι, διδακτικοὶ, μὴ πάροινοι, μὴ πλῆκται, ἀλλ' ἐπιεικεῖς, ἄμαχοι, ἀφιλάργυροι, μὴ νεόφυτοι, καὶ νὰ ἔχουν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν.

„ Σεμνούς ".

Οἱ Διάκονοι, λέγει, πρὸς τούτοις πρέπει νὰ εἶναι καὶ σεμνοὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ σεβάσμιοι εἰς τὸ σχῆμα (2).

„ Μὴ διλόγους ".

Ἤγουν οἱ Διάκονοι δὲν πρέπει, λέγει, νὰ εἶναι ὕπουλοι, καὶ δολεροί· καὶ ἄλλα μὲν, νὰ φρονοῦν μὲ τὴν καρδίαν τους, ἄλλα δὲ, νὰ λέγουν μὲ τὰ χείλη των· καὶ ἄλλα μὲν λόγια νὰ λέγουν εἰς τὸν ἕνα, ἄλλα δὲ, εἰς τὸν ἄλλον· ἀλλὰ νὰ ἔχουν συλλογισμένην τὴν γλῶσσαν τους μὲ τὴν ἀλήθειαν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος.

„ Μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς ".

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι οἱ Διάκονοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μέθυσοι· τοῦτο γὰρ εἶναι παντὶ ἄτοπον καὶ ἀνάξιον τὰ ἐπαγγέλματός των· ἀλλὰ νὰ μὴ πίνουν πολὺ κρασὶ, καὶ παραέξω ἀπὸ τὴν χρείαν· διὶ ὅ,τι κἂν καὶ δὲν μεθύσουν μὲ τὸ πολὺ κρασὶ, ὅμως ἡ πολυποσία χαυνόνει τὸν τόνον καὶ δύναμιν τῆς ψυχῆς, σκοτίζει τὸν νοῦν, καὶ κάμνει τὸ σῶμα ὡσὰν παράλυτον· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· „ πιχεία ψυχῆς, οἶνος πολύς ". (Σειρ. λά. 34.) Καὶ πάλιν· „ ἐν οἴνῳ μὴ ἀνδρίζου· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν ὁ οἶνος ". (Σειρ. λά. 29.) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τὸν παλαιὸν νόμον ἱερωμένοι, ὅταν ἔμβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, δὲν ἔπινον τελείως κρασί (3)· αἰσχροκερδὴς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁπού δὲν ἀφίνει κἀνένα κέρδος, κἂν καὶ αὐτὸ ποριζεται ἀπὸ τὴν οἱανδήποτε ὑπόθεσιν, κἂν πραγματεία αὕτη τύχῃ νὰ ἦναι καὶ ἐμπορεία, κἂν

---

(1) Καὶ ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους οἱ Ἐπίσκοποι ὠνομάζοντο πρεσβύτεροι, καὶ ἀντιστρόφως οἱ πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι (περὶ οὗ ὅρα εἰς τὸ ά. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππ. Στίχ. ί.) διὰ τοῦτο ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπε περὶ τὰ Ἐπισκόπου ὁ Παῦλος, ἐννοοῦνται ἀπαραλλάκτως καὶ περὶ τῶν πρεσβυτέρων. Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶν· „ εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται ". (ά. Τιμόθ. γ'. ε.)

(2) Ὅθεν διὰ νὰ φυλάττεται ὁ λόγος ἅπας τοῦ Ἀποστόλου, καὶ νὰ ἦναι σεμνοὶ οἱ Διάκονοι εἰς τὸ σχῆμα, διὰ τοῦτο τόσον ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ Σύνοδος, ὅσον καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ ς'. διορίζουσι νὰ χειροτονῶνται οἱ Διάκονοι ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ εἰκοσιπέντε χρόνους, εἰς ἡλικίαν ὀλονότι νεανικὴν καὶ σεμνήν.

(3) Οὕτω γὰρ φοβᾶζε ὁ Θεός· „ Καὶ ἐλάλησε „ Κύριος τῷ Ἀαρὼν, λέγων· οἶνον καὶ σίκερα οὐ πίεσθε „ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύησθε εἰς „ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ προσπορευομένων ὑμῶν „ πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνητε· νόμιμον „ αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, διαστεῖλαι ἀναμέσον τῶν „ Ἁγίων καὶ τῶν βεβήλων, καὶ ἀναμέσον τῶν ἀκαθάρτων „ καὶ τῶν καθαρῶν ". (Λευϊτ. ί. 9.) Λέγει δὲ καὶ Ἰεζεκιὴλ· „ Καὶ οἶνον οὐ μὴ πίωσι πᾶς Ἱερεύς " · (Ἰεζ. μς'. 21.) Παραγγέλλει δὲ καὶ ὁ Σολομὼν ταῦτα· „ οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσὶν, οἶνον δὲ μὴ πίνετε, „ σαν, ἵνα μὴ πίοντες, ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας, καὶ „ ὀρθὰ κρῖναι οὐ μὴ δύνωνται πᾶς ἀσθενής ". (Παρ. λά. 4.) Μάλιστα δὲ οἱ Ἱερεῖς καὶ Ἀρχιερεῖς δὲν πρέπει νὰ πίνουν οἶνον πολὺν, ἢ μᾶλλον διὰ νὰ μὴ θολωθῇ τὸ ἡγεμονικὸν καὶ διακριτικὸν τῆς νοός των, καὶ ἐκ τούτου περιπέσουν εἰς κἀνένα ἁμάρτημα καὶ παρανομίαν· ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἡσαΐου· „ καὶ οἱ πίνοντες οἶνον, καὶ οἱ δυνάσται οἱ κιρνῶντες τὸ „ σίκερα " · (Ἡσ. ε. 22.) λέγει· „ Πρέπει γὰρ τοῖς „ θεραπευταῖς τοῦ θεοῦ λόγου, καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώ„ πων ἐπιμέλειαν ἐγκεχειρισμένοις, πάντα ἀπέχεσθαι „ τῶν ἐμποιούντων θόλωσιν τῷ ἡγεμονικῷ· ἐπειδὰν γὰρ „ πολὺς ἐπιπέσῃ ὁ ἄκρατος, οἱόντις τύραννος ἐπὶ τῆς „ ἀκροπόλεως ἀναδραμών, ἀπὸ τῆς ἄκρας κορυφῆς ἀσι„ γήτως θορύβου ἐμπιπλᾷ τὴν ψυχὴν, ἡδονὴς παρανόμου „ φαδόμενος ἐπιτάγματος· ἀπ' αὐτῶν δηλωσάμενος πρῶ„ των τῶν λογισμῶν, πᾶσαν τάξιν ἐκταράττουσιν ἐν„ υπάρχουσαν διακόσμησιν συγχεῖ, καὶ καπηλείαν, γέ„ λωτος κενῶν ἀπρεπῶς, φαυλοῦ θορύβου, ὀργῆς προ„ πετεῖς, ἐπιθυμίας ἀχαλινώτους, οἴστρου καὶ μανίαν ἐ„ πὶ πᾶσαν παράνομον ἡδονήν· διὰ τοῦτο μὴ πιπτέ„ σαν οἱ δυνάσται οἴνου... εἰ δὲ ἐγκεχειρίσταισι οἰκο„ νομία μυστηρίων, λόγες σοφίας, δυνάμεις γνώσεως, „ σὺ δὲ οἴνῳ βιβαττισμένῳ τῷ ψυχικῷ περιφέρῃ, „ τῶς οὐχὶ δικαίως ὠδύρεται σε ὁ Προφήτης, ὅτι ἔχων „ ἰχὼ πνευματικὸν, ἀσθενῆ αὐτῷ ποιεῖς τὴν ἀμε„ τρίαν τοῦ οἴνου "; ;

κὴν τόκος ἢ διάφορον, κἂν ἄλλην κατηγορημένην τέχνην (1). πλὴν σὺ ὁ ἀναγνώστα, σκόπησον πῶς αἰσχροκερδὴς εἶναι ὁ ἀφιλάργυρος.

9. „Ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει".

Ἤτοι οἱ Διάκονοι, κατὰ ὅσα πρέπει νὰ ἔχωσι δόγματα ὀρθὰ τῆς πίστεως, πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον· διότι ἡ καθαρὰ συνείδησις γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀκατηγόρητον ζωὴν καὶ πολιτείαν, ὡς εἴπομεν εἰς τὸ „ἔχον πίστιν, καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν". (α. Τιμόθ. α. 19.)

10. „Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες".

Καθὼς, λέγει, ἀνωτέρω ἐζήτησα χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν μέλλοντα γενέσθαι Ἐπίσκοπον, τὸ νὰ μὴν ἦναι νεόφυτος, ἤτοι νεοβάπτιστος· ἔτζι χρεωστικῶς ζητῶ καὶ ἀπὸ τοὺς διακόνους τὸ νὰ μὴ χειροτονῶνται ἀδοκίμαστοι, ἀλλὰ ἀφ' οὗ δοκιμασθῶν μὲ ἱκανὸν καιρὸν, καὶ φανῶν ἀκατηγόρητοι· διὰ τὶ, καθὼς σᾶς αὐθεντὴς καὶ οἰκοκύριος δὲν ἐμπιστεύει τὴν προσασίαν τοῦ οἴκου του εἰς σᾶς νεαγόρασον δοῦλον, πρὸ τοῦ αὐτὸς νὰ φανῇ δόκιμος καὶ πιστὸς μὲ τὸν καιρόν· ἔτζι καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύῃ τὸν βαθμὸν τῆς διακονίας εἰς τοὺς νεοβαπτισμένους, πρὸ τοῦ αὐτοὶ νὰ φανῶν πιστοὶ καὶ εὐδόκιμοι μὲ τὸν χρόνον (2).

11. „Γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς".

Δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος διὰ τὰς τυχούσας γυναῖκας, ἀλλὰ διὰ τὰς διακονίσσας· ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ ἦταν πολλὰ ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον πρᾶγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ νὰ γίνωνται καὶ διακόνισσαι ἐκ τῶν γυναικῶν (3)· διὶ ὅτι αὐ διὰ τὰς διακονίσσας δὲν ἔλεγεν ἐδῶ, ἀλλὰ διὰ τὰς γυναῖκας ἁπλῶς, τί χρεία ἦτον νὰ εἰπῇ δι' αὐτὰς ἀπάμεσα εἰς τὸν λόγον τὸν περὶ τῶν διακόνων ἀνδρῶν; τοῦτο γὰρ ἦτον ἀπάρμοσον.

„Μὴ διαβόλους".

Ἤτοι ὅσαις γυναῖκες ἔχων νὰ γένων διακόνισσαις, πρέπει νὰ μὴν εἶναι καταλάλαις, καθὼς συνειθίζων νὰ καταλαλοῦν αἱ κακογραῖαι, αἵτινες περιπατοῦσαι ἀπὸ σπήτιον εἰς σπήτιον, καὶ κρυφομιλοῦσαι, λέγουσι τὰ ἐλαττώματα τῆς μιᾶς γυναικὸς, εἰς τὴν ἄλλην γυναῖκα.

„Νηφαλίους".

Ἡ διακόνισσαις, λέγει, πρέπει νὰ εἶναι νηφάλιαις, ἤγουν ἐξυπναις καὶ προσεκτικαῖς· διὰ τὶ τὸ γένος τῶν γυναικῶν εἶναι ἐλαφρὸν εἰς τὸν νοῦν, καὶ εὔκολα ἀπατᾶται· διὰ τοῦτο πρέ-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θ'. Κανὼν τῆς Οἰκουμενικῆς σ'. Συνόδου ἐμποδίζει κάθε Κληρικὸν καὶ Ἱερομόναχον νὰ μὴν ἔχῃ καπηλεῖον, καὶ νὰ πωλῇ εἰς αὐτὸ· καὶ ὁ Πατριάρχης δὲ Λυκάς ἐμποδίσε νὰ μὴν ὑπηρετοῦν Κληρικοὶ εἰς μυρεψικὰ ἐργαστήρια, ἢ εἰς λατρά, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι φανερὸν καὶ αἰσχροκερδείας πρόξενα· ἐμποδίζει δὲ καὶ τοὺς Διακόνους νὰ μὴ μεταχειρίζωνται τὴν ἰατρικήν. Ὅσι δὲ οἱ Ἱερομένοι δὲν πρέπει νὰ πέρνουν διάφορα, πολλοὶ θεῖοι Κανόνες τοῦτο μαρτυροῦσι, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μδ'. Ἀποστολικοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ, καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐξομολογηταρίῳ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὸ „δοκιμαζέσθωσαν" δὲν τὸ ἐννοεῖ διὰ τοὺς νεοβαπτισμένους, ἀλλὰ ἁπλῶς διὰ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ μέλλουν νὰ γένουν Διάκονοι· „πρότερον, λέγει, προσέχει τὸν αὐτῶν ἐξετάζεσθαι βίον, εἶθ' οὕτως „τῆς πνευματικῆς χάριτος ἀπολαύειν".

(3) Περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ς'. στίχου τοῦ Θ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ιθ'. Κανόνος τῆς οἰκουμενικῆς α'. Συνόδου, καὶ τοῦ ιδ'. τῆς α'. καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ μ'. Κανόνος τῆς αὐτῆς σ'. ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

Digitized by Google

πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικοὶς καὶ ἔξυπνους, καὶ ἀγχίνους, διὰ νὰ μὴν ἀπατηθοῦν ἀπὸ κανένα (1).

„Πιστὸς ἐν πᾶσι".

Ἡ διακόνισσαις, λέγει, πρέπει νὰ ἔχουν σταθερότητα καὶ ἐμπιστοσύνη τόσον εἰς τὰ λόγιά των, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἔργα των.

12. „Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, πῶς τὴν ἀρετὴν, ὁπὸν ζητεῖ χρεωστικῶς ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, τὴν αὐτὴν ζητεῖ καὶ ἀπὸ τὸς Διακόνους, διὰ τί καὶ οἱ Διάκονοι χρεωστοῦσι παρομοίως μὲ τὸς Ἐπισκόπους, νὰ εἶναι ἄγνοι, καθαροὶ καὶ ἀκατηγόρητοι εἰς ὅλα.

„Τέκνων καλῶς προϊσάμενοι".

Παντοχοῦ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ζητεῖ ἀπὸ τὸς γονεῖς τὴν προσοχὴν τῶν τέκνων καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ ἀπὸ τὸς Ἐπισκόπους, καὶ ἀπὸ τὸς Διακόνους τὸς ἔχοντας γυναῖκας, ἵνα μὴ ἐξ αἰτίας τῶν τέκνων, σκανδαλίζωνται οἱ Χριστιανοὶ, καὶ Ἐθνικοὶ, καὶ κατηγορῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν ἱερωμένους, καὶ ἀκολούθως δυσφημῶσι τὸ μέγα καὶ θεῖον τῆς Ἱερωσύνης ἀξίωμα (2).

13. „Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περι-
„ποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ".

Ὅσοι, λέγει, Διάκονοι φυλάξουν καλῶς καὶ ἐνεργήσουν τὸ τῆς διακονίας ἀξίωμα, αὐτοὶ περιποιοῦνται εἰς τὸν ἑαυτόν τους βαθμὸν καλὸν, ἤγουν προκοπὴν καὶ ἀνάβασιν εἰς ἀξίωμα μεγαλήτερον· διὰ τί ἐκεῖνοι ὁπὸν εἰς τὰ κατώτερα ἀξιώματα καὶ τὸς βαθμὸς, ὁποῖος εἶναι ὁ τῆς διακονίας, φανῶν δόκιμοι καὶ ἔξυπνοι, αὐτοὶ ὀγλίγωρα θέλουν ἀναβῆν καὶ εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ βαθμὸς, ἤτοι θέλουν γένεν καὶ πρεσβύτεροι, καὶ Ἐπίσκοποι, ὥστε ὁπὸν νὰ ἀποκτήσουν παῤῥησίαν πολλὴν ἐν τῇ πίστει, ἤτοι θέλουν γένεν ἐνδοξότεροι, ὄχι εἰς ἀξιώματα κοσμικὰ, οὐδὲ εἰς πλοῦτον καὶ ἄλλα μάταια, ἀλλὰ εἰς τὴν πίστιν, ἤτοι εἰς ὅλα τὰ κατὰ τὴν πίστιν ἔργα τε καὶ λόγια, ταύτην εἰπεῖν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἀξιώματα· τοιοῦτοι ἐφάνησαν οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λάμψαντες Ἅγιοι, οἵτινες ἀπὸ Διακόνων ἔγιναν πρεσβύτεροι, καὶ Ἐπίσκοποι (3).

14. „Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον".
15. „Ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι".

Διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ ὁ Παῦλος τὸν μαθητήν τε Τιμόθεον, νομίσαντα ὅτι διὰ τοῦτο γράφει εἰς αὐτὸν ὅλα λεπτομερῶς, διὰ τὶ πλέον δὲν θέλει ὑπάγῃ νὰ τὸν ἰδῇ· τοῦτο χάριν σημείου ἐδῶ

(1) Καθὼς γὰρ διὰ τὸς διακόνους ἄνδρας, λέγει ὁ Θεοδώρητος, ἔπρεπε ὁ Παῦλος νὰ μὴν εἶναι δίλογοι, ἀλλὰ σεμνοὶ, καὶ ὑφάλικοι· ἔτζι προσέζει νὰ εἶναι καὶ αἱ διακόνισσαι, σεμναὶς, ὑφάλικους, καὶ ὄχι διαβάλτρειας.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ τοπικὴ Σύνοδος προσέζει ἐν τῷ ιζ. Κανόνι αὐτῆς, ὅτι τὰ παιδία τῶν Ἱερέων νὰ μὴ κάμνουν θέατρα, ἢ νὰ τέχνη νὰ βλέπουν αὐτά· „ὥστε τὰ τέκνα τῶν Ἱερέων θεωρεῖσθαι κοσμι-
„κὰ καὶ μὴ ἐκπλήττειν, μηδὲ θεωρεῖν". Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς προσέταξε νὰ κατασκέσῃ ἡ γυναῖκα τοῦ Ἱερέως ἐὰν πορνεύσῃ· „γυναῖκα ἱερέως ἐὰν βεβηλωθῇ τὸ ἐκπορ-
„νεῦσαι, τὸ ὄνομα τὸ πατρὸς αὐτῆς αὐτὴ βεβηλοῖ, „ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται" (Λευϊτ. κα. 9.) τὸ ὁποῖον ἑρμηνεύων ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι πε-
ρισσοτέραν τιμωρίαν λαμβάνει ἐὰν ἁμαρτήσῃ ἡ γυναῖκα τοῦ Ἱερέως, ἀπὸ τὰς ἄλλας γυναῖκας τὰς γυναῖκας τῶν λαϊκῶν· „αἱ γὰρ γυναῖκες τῶν Ἱερέων, „εἰς οὐδεὶς πρὸς τὸν ἱερωσύνῃ λόγος, ὅμως διὰ τὸ „πατρικὸν ἀξίωμα, τῶν αὐτῶν πολὺ πικροτέραν ὑπέ-
„χουσι τὴν τιμωρίαν" (Λόγ. ε'. περὶ Ἱερωσύν.) διὰ τοῦτο καὶ ἡ μὲν ἄλλας γυναῖκες ἐὰν πορνεύσουν, ἐπροσέζεν ὁ Θεὸς νὰ λιθοβολοῦνται· (Δεύτερ. κβ. 21.) ἡ δὲ γυναῖκα τοῦ Ἱερέως ἐὰν πορνεύσῃ, κατακαίεται· μεγαλητέραν δὲ τιμωρίαν εἶναι τὴν καυσίμων ἀπὸ τὸν λιθοβολισμόν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει ὅτι ἐὰν οἱ Διάκονοι καλῶς διοικήσουν τὸ ἐπαγγελμάτως, ἀγχάλας καὶ κατα-
πάτων, θέλουν ἀπολαύσει ὅμως εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν τῶν ἀνώτατον βαθμόν, καὶ τὴν πρὸς Χριστὸν παῤῥησίαν·

ὑδῶ τὴν ὑπόληψιν καὶ λύπην ταύτην ἀπὸ τὴν καρδίαν σου, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν σοὶ γράφω αὐτὰ ὦ Τιμόθεε διὰ τοῦτο, διὰ τί δὲν ἔχω νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ, ἀλλὰ διὰ τὶ θέλω μὲν νὰ ἔλθω· ἴσως ὅμως τύχῃ νὰ ἀργοπορήσω, διὰ τοῦτο σοὶ γράφω ταῦτα, διὰ νὰ ἔχῃς διδασκαλίαν καὶ ὁδηγίαν, πῶς πρέπει νὰ πολιτεύεσαι, καὶ νὰ διοικῇς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ „ἐλπίζων" ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ ἐκινεῖτο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δὲν ἤξερε πῶς ἔχει νὰ τὸν κινήσῃ τὸ Πνεῦμα διὰ νὰ ὑπάγῃ· ὅθεν καὶ δικαίως ἀμφιβάλλει, αὖ ἔχῃ νὰ ἀργοπορήσῃ, ἢ καὶ νὰ μὴν ὑπάγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον.

„Ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος".

Μὴ εἴπῃς, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅτι ἄνθρωποι συγκροτοῦσι καὶ συναίνεσι τὴν Ἐκκλησίαν, ὄχι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι Ἐκκλησία καὶ σύναξις τοῦ ἰδίου ζῶντος Θεοῦ, ἤτοι τοῦ φοβερᾶ, καὶ ἐκδικητᾶ· καὶ ὄχι νεκρᾶ καὶ ἀσθενοῦς, ὁποῖοι ἦσαν οἱ τῶν Ἑλλήνων θεοί.

„Στύλος, καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα συγκρίνει ὁ Ἀπόστολος τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὸν ναὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λέγει, ὅτι ὁ ναὸς μὲν τῶν Ἰουδαίων περιεῖχε τύπους καὶ σκιάς· καθὼς ἦτον τὰ κωδώνια, καὶ τὰ μικρὰ ῥόδια, ὁποῦ ἦτον ὑφασμένα εἰς τὰ ἱμάτια τοῦ Ἀρχιερέως· καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς δὲ αὐτὸς, τύπος ἦτον, ὁμοίως καὶ αἱ θυσίαι, ὁποῦ ἐθυσιάζοντο εἰς τὸν ναόν· ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν εἶναι σύστασις τῆς ἀληθείας· διὰ τί ἄλλα ἐκεῖνα ὁποῦ τελοῦνται εἰς αὐτὴν, εἶναι ἀληθινὰ, καὶ ἀλήθεια, καὶ κανένα δὲν εἶναι σκιώδες καὶ τυπικὸν, καθὼς ἦτον ἐκεῖνα τὰ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ· δι' ὅ,τι, αὐτὶ διὰ τὰ κωδώνια, εἶναι εἰς αὐτὴν κήρυγμα λαμπρὸν τοῦ Εὐαγγελίου· αὐτὶ διὰ τὰ ῥόδια, θεμέλιωται εἰς αὐτὴν ζωὴ, συφώδης μὲν διὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σκληρὰν δίαιταν, ὁποῦ ἔχει, μέσα δὲ περιέχουσα τὸν καρπὸν τῆς ἀρετῆς· καὶ αὐτὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ θνητοῦ Ἀρχιερέως, ἔχει Ἀρχιερέα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· αὐτὶ δὲ θυσιῶν ἀλόγων, ἔχει τὸ λογικὸν καὶ μέγα θῦμα, τὸ ζωοποιὸν καὶ θεῖον αὐτοῦ σῶμα.

16. „Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον".

Ἀληθῶς μυστήριον, καὶ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καὶ μυστήριον μεγάλον, καὶ ὁμολογουμένως μεγάλον, εἶναι ἡ διὰ λόγου μας γνωμένη σάρκωσις Οἰκονομία τοῦ Θεοῦ λόγου, ἐπειδὴ κανένας περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλει· πῶς δὲ εἶναι μυστήριον αὐτὸ, ὁποῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸ ἠξεύρουσι; καὶ ἀπαντῶμεν, ὅτι ὅλοι δὲν τὸ ἠξεύρουσι· πολλοὶ γὰρ εἶναι ὁποῦ δὲν τὸ πιστεύουσιν· εἰ δὲ καὶ δώσωμεν, ὅτι ὅλοι τὸ ἠξεύρουσιν, ἀλλὰ πόρα τὸ ἠξεύρουσιν, ἀφ' οὗ ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον σχεδὸν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, προτίτερα δὲν ἦτον εἰς ὅλους φανερόν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸ μυστήριον τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως ἀκόμη εἶναι μυστήριον (1)· διὰ τί ὅλοι μὲν ἠξεύρουσιν ὅτι ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη, τὸ δὲ πῶς ἐσαρκώθη, δὲν ἠξεύ-

ρου-

(1) Ὅτι δὲ τὸ μυστήριον τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως φάσκουσι εἶναι μυστήριον, ἀκατάληπτον δηλαδὴ, ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς φλύαρους τελώνας Θεολόγους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς αἰχμαλωτισθέντας πρώτους πόλεως τῶν μακαρίων Ἀγγέλων, μαρτυροῦσι τὰ πνευματοκίνητα σώματα τῶν ἱερῶν Θεολόγων· ὁ μὲν γὰρ θεῖος Διονύσιος ἔτσι φησίν· „ἀλλὰ καὶ τὰ τῆσδε Θεολογίας ἐκφανέσεται, ἢ κατ' ἡμᾶς Ἰησοῦ θεοπλασία, καὶ ἄρρητος ἐστι λόγῳ παντὶ, καὶ ἄγνωστος νῷ παντὶ, καὶ αὐτῷ τῷ φωτίσαντι τῶν μακαρίων Ἀγγέλων". (Περὶ θείων ὀνομάτ. κεφ. β'.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Γάϊον Ἐπιστολῇ· „κρύφιος δέ ἐστι (ὁ Χριστὸς) καὶ μετὰ τὴν ἔκφανσιν· ἢ ἵνα τὸ θαυμαστὸν εἴπω, καὶ ἐν τῇ ἐκφάνσει· καὶ τῶν γὰρ Ἰησοῦ κεκρυμμένα· καὶ οὐδενὶ λόγῳ, οὔτε νῷ τὸ κατ' αὐτὸν ἐξῃρημένα μυστήριον, ἀλλὰ καὶ λεγόμενον, ἄρρητον μένει, καὶ νοούμενον, ἄγνωστον". Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „τί δὲ (νοεῖται) ὁ σφαιρωτὴρ τῶν ὑποδημάτων, ὃν οὐκ λύειν ὁ βαπτίζων Ἰησοῦ; τυχὸν τὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας λόγος καὶ τῆς σαρκός· ὃ μηδὲ τὸ ἀκρότατον ἁγιάζουσιν, μὴ ὅτι τοῖς σαρκικοῖς ἔτι καὶ πνευματικοῖς ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς κατὰ Ἰωάννην τῷ Πνεύματι". (Λόγ. εἰς τὰ Ἐπιφάν.) Λέγει δὲ καὶ ὁ φρονιμώτατος μέγιστος Μάξιμος· „τὸ μέγα τῆς Ἐνανθρωπήσεως μυστήριον οὐ μόνον ὅτι συμμέτρως τῇ δυνάμει τῶν ὑπ' αὐτὸ συζυγουμένων ἐκφαινόμενον, ἔχει μᾶλλον τὸ ἐκφανθέντος τὸ μὴ πᾶν ὁρώμενον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φανὲν, ὅτι μένει καὶ πάμπαν ἀπόκρυφον, οὐδενὶ λόγῳ καθὼς ἔστι, γινωσκόμενον· ὁ γὰρ Θεὸς ὑπερούσιος ὤν, καὶ ὑπὲρ πᾶν θεω-

ρασιν· ἀπὸ ὅλης γὰρ εἶναι τοῦτο κεκρυμμένον καὶ ἀπόκρυφον ἀνθρώπους τε καὶ Ἀγγέλους, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι μυστήριον. Βλέπε δὲ Χειστιανὲ, τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ τὸ ἀπόκρυφον μυστήριον τῆς θείας του γνώσεως καὶ βουλῆς, ὅλως ἐφανέρωσε εἰς ἡμᾶς τοὺς γήϊνους καὶ ταπεινούς.

„Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί".

Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος, νομοθετῶντας αἰωτέρω περὶ τῶν Ἱερέων, δὲν εἶπε κάνενα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου γράφει τὸ Λευϊτικὸν διὰ τοὺς Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ· ἂς μὴ θαυμάζῃ τινὰς, αἰσως δὲν λέγω τὰ μικροπρεπῆ ἐκεῖνα ὅπου ἀναφέρει ὁ παλαιὸς νόμος, ἐπειδὴ τὸ μυστήριον καὶ χάρισμα ἡμῶν τῶν Χειστιανῶν, εἶναι μεγάλον καὶ ὑψηλὸν, καὶ δὲν εἶναι τοιοῦτον ταπεινὸν καὶ γήϊνον, καθὼς ἦτον τῶν Ἰουδαίων· διὶ ὅ,τι εἶδῶ εἰς τὴν χάειν τοῦ Εὐαγγελίου ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεός· πῶς δὲ ἐφανερώθη; μὲ σάρκα ἀνθρωπίνου· διὰ τί κατὰ τοῦ Θεότητα, ἦτον ἀόρατος καὶ ἀφανέρωτος· ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώειτος· „Θεὸς „γὰρ ὢν, καὶ Θεοῦ Υἱὸς, καὶ ἀόρατον ἔχων τοῦ φύσιν, δῆλος ἅπασιν ἐνανθρωπήσας ἐγέ„νετο· σαφῶς δὲ ἡμᾶς τὰς δύω φύσεις ἐδίδαξεν· ἐν σαρκὶ γὰρ τοῦ θείαν ἔφη φανερω„θῆναι φύσιν". (1)

„Ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι".

Τοῦτο τὸ ῥητὸν κατὰ δύω τρόπους ἐννοεῖται· ἢ πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ ἔκαμε διὰ τοῦ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἔπεισε δὲ μεμιᾶς σκληρὸς καὶ ἀπειθεῖς· ὅμως αὐτὸς ἐδικαιώθη, ὡσὰν ὅπου ἔκαμεν ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἦτον ἐδικόν του, καὶ τίποτε δὲν ἀφῆκεν ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἀπέβλεπον εἰς τοῦ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἢ πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ „ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ". (Ἡσ. νγ'. 9.) καὶ διὰ τοῦτο ἐφάνη μόνος δίκαιος, καὶ ἅγιος, καὶ ἀναμάρτητος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ἐν Πνεύματι"· ἐπειδὴ, οἱ μὲν κατὰ νόμον δίκαιοι, ὑπεπίπτοντο εἰς πνεῦμα δουλείας· διὰ τί ὁ νόμος, φόβους εἶχε καὶ τιμωρίας, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχε τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας, καὶ ἐλευθερίας· ὁ δὲ Κύριος, καὶ πᾶσαν δικαιοσυνῶν τοῦ νόμου ἐπλήρωσεν (ὅπου γὰρ ἔλεγε πρὸς τὸν Βαπτιστὴ· „ἄφες ἄρτι· ὅπου γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστι πλη„ρῶσαι πᾶσαν δικαιοσυνῶν".) (Ματθ. γ'.) καὶ πᾶσαν, λέγω, δικαιοσυνῶν ἐπλήρωσε, καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, μὲ τὸ νὰ ἦτον ὁμοούσιος μὲ τὸ Πνεῦμα, καὶ εἶχεν αὐτὸ ἀχώριστον, εὑρισκόμενον εἰς αὐτὸν φυσικῶς, καὶ διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ του ἔδιδε καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ δικαιωθῶμεν ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι· διὶ ὅ,τι οἱ τοῦ Εὐαγγελίου δίκαιοι, εἶναι πνευματικοὶ ἀληθῶς, καὶ ὑπερέχουσι μὲ πολλὰ ὑπεροχὴ τοὺς δικαίους τοῦ νόμου τοῦ παλαιοῦ (2).

„Ὤφθη

„θρωπον ὡς φιλάνθρωπος ἐν τοῖς ἀνθρώποις ὑσίας ἀ„ληθῶς ἄνθρωπος γεγονὼς, ὢν τῷ πῶς ἄνθρωπος γέ„γονε τρόπον, μενὴν διαφορὰς ἔχων ἀνέκφατον· ὑπὲρ „ἄνθρωπον γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος". (Κεφ. ιβ'. τοῦ γ'. Ἐκφαντ. τῶν Θεολογικῶν.)

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον (ἐν Λόγ. ί. κατ' Εὐνομίου) ὡς τρία μέρη καθαρῶς καὶ σαφῶς ὁ Παῦλος ὀνομάζει Θεὸν τὸν Χριστόν· ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ, ἐν οἷς φησιν· „ὧν οἱ Πατέ„ρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ „πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν". (Ῥωμ. θ'. ε'.) ἐν τῇ παρούσῃ Ἐπιστολῇ ὡδὲ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίτον Ἐπιστολῇ, ὅπου φησι· „Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν „τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ „Χριστοῦ". (Τίτ. β'. 13.)

(2) Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων ὅπου ἑρμηνεύει τὸ „ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι· ὅτι οἱ „καὶ τοῖς σαρκικοῖς καὶ βαρυκαρδίοις ἐκ εἰδόκει δεδικαιῶσθαι „ὁ Χριστός· ἔλεγον γάρ· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰ„νοπότης· ἀλλὰ τοῖς ἐν Πνεύματι Θεοῦ σημειομένοις, „δεδικαίωται· ἐθεσπίσθη γάρ φησι τοῦ δόξαν αὐ„τοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς". (Ἰωάν. α.) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν, καθὼς τὸ ἑρμηνεύει καὶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, παρὰ τοῦ θείου Κυρίλλου ἐρωτηθείς· „ἐδικαιώθη ἐν τῷ Πνεύματι, ἀντὶ τοῦ Πνευ„ματικῶς ἐδικαιώθη, ἀλλ' ὐ νομικῶς, καὶ γὰρ τοῖς νο„μικοῖς πλησὼν ἐνόμιλει, ὐ νομικῶς αὐτοῖς, ἀλλὰ πνευ„ματικῶς ἐξεπλήρωσεν". Ὁ δὲ Θεοδώειτος ὅπου τὸ ῥη„τὸν ἑρμηνεύει· „ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, διὰ τὸ θεῖον „Πνεύματος ἐνεργεῖ τὰ θαύματα· εἰ γὰρ ἐγὼ φησιν ἐν „Πνεύματι ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια· (Ματθ. ιβ'.) ἀπε„δείχθη τοίνυν διὰ τῶν θαυμάτων καὶ ἀναφάνθη, ὅτι Θεὸς „ἀληθὴς, καὶ Θεοῦ Υἱός· ὅπου καὶ ὁ Ἑκατοντάρχος παρὰ „τὸν Σταυρὸν, κλονημένου ἰδὼν τοῦ γῆν, καὶ σκότος „πληρωθῆσαν τοῦ οἰκουμένην· ἐβόησεν· ἀληθὼς Θεοῦ „Υἱὸς ἦτος". (Μάρκ. ιέ. 39.) Κοινὰ δὲ εἰς πάς γνώμας πάντων τῶν ἱερῶν Θεολόγων, προσίθημι καὶ ἐγὼ τὸ ἑξῆς μου τοῦ ἐμοῦ γνώμου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χρι„στὸς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ἤγουν ἀπεδείχθη εἰς φύ„σιν Κύ-

„Ὤφθη Ἀγγέλοις".

Ὦ μυστήριον! μαζὶ μὲ ἡμᾶς τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους, λέγει, εἶδον οἱ ἐπουράνιοι Ἄγγελοι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένον, τὸν ὁποῖον πρότερον δὲν ἔβλεπον κατὰ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος· λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ὅτι· „ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκό-„νουν αὐτῷ". (Ματθ. δ'. 11.) καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἀφ' ὅ ἐγεννήθη ὁ Κύριος, ἕως ὅ ἀνελήφθη, Ἄγγελοι τὸν ὑπηρέτουν· διὰ τί καὶ εἰς τὸ γεννήσιόν του Ἄγγελοι τὸν ὕμνησαν, φωνάζοντες· „δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία". (Λουκ. β'. 14.) Καὶ εἰς τὴν ἀνάληψίν του Ἄγγελοι ὑπηρέτουν· „Καὶ ἰδοὺ φησιν ἄνδρες δύω „παρειστήκεισαν αὐτοῖς (τοῖς Ἀποστόλοις δηλ.) ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον, ἄνδρες „Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν „εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν". (Πράξ. α'. 11.)

„Ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν· ἐπιστεύθη ἐν Κόσμῳ".

Τὸ Μυστήριον, λέγει, τῆς οἰκείας τοῦ Θεοῦ Λόγου Οἰκονομίας, ἐκηρύχθη εἰς τὰ ἀπιλπισμένα καὶ κατηραμένα Ἔθνη· καὶ δὲν ἐκηρύχθη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιστεύθη ἀπὸ ὅλον τὸν Κόσμον, τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι μεγάλον σημεῖον τῆς δυνάμεως καὶ ἀληθείας τοῦ κηρυττομένου καὶ πιστευομένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

„Ἀνελήφθη ἐν δόξῃ".

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀνελήφθη μὲ δόξαν, διατί μὲ, διὰ τί ἀνελήφθη ἐπάνω εἰς τὰς νεφέλας καθήμενος, καὶ οἱ Ἄγγελοι ὑπηρέτουν αὐτόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἀνελήφθη, ὄχι ὡσὰν τὸν Ἠλίαν ὡς εἰς οὐρανὸν, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν· καὶ ἀνέβη, καὶ ἐκάθισεν ὑπεράνω πά-σης Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας, καὶ Δυνάμεως τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων. Καὶ ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀναληφθῇ ὁ Κύριος μετὰ σώματος, καὶ αὐτὸ, λέγω, μόνον εἶναι δόξα μεγάλη (1).

ΚΕ-

Κόσμον ὁλον πῶς ἦταν δίκαιος, καὶ Ἅγιον καὶ ἀναμάρτητος, ἐν Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος, ἦτοι διὰ τῆς καταβάσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πάντας τοὺς πιστεὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δι' ὃ, τι ἀνέτησεν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἤρχετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τοὺς Ἀποστόλους; ὄχι μόνον ὁ Ἰησοῦς ἤθελε φανῇ ὑβρίστης, ὡς ὑποχρεωθεὶς νὰ πέμψῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ μὴ πέμψας· ἀλλὰ ἤθελε φανῇ καὶ τῶν ἦταν ἁμαρτωλὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἐρώτησε μὲν καὶ παρεκάλεσε τὸν Πατέρα νὰ ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (,,ἐγὼ γὰρ φησιν ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλ-,,λον Παράκλητον δώσει ὑμῖν".) οὐκ εἰσηκούσθη δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς, διατί δὲν ἦταν δίκαιος· ὁ γὰρ Θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει· ἐπειδὴ δὲ τὸ Πνεῦμα ἦλθεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τῆς αὐτῆς ἐλλείψεως ἀπέδειξεν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὄχι μόνον ἦταν ἀληθὴς εἰς τὰς ὑποσχέσεις του, ἀλλὰ καὶ δίκαιος καὶ ἀναμάρτητος, καὶ διατὶ τοῦτο προσεδέχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰσηκούσθη παρ' αὐτοῦ· καὶ ὅτι, ὁ μὲν Ἰησοῦς πρὸς τὸν Πατέρα ἀπῆλθε, καὶ πλέον δὲν θεωρεῖται, αὐτὸ αὐτοῦ δὲ κατῆλθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ ἐμοούσιος αὐτοῦ Παράκλητος. Τοῦτο μου τὸ νόημα ἐπιστηρίζεται ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα λόγια, ὁπου εἶπεν ὁ Κύριος· „συμφέρει ὑμῖν ἵνα „ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος „οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω „αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν „Κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ πε-„ρὶ κρίσεως· περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν „εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα „μου ὑπάγω καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με". (Ἰωάν. ιϛ'. 7.) ὁ ἔλεγμὸς γὰρ ὁπου ἔκαμεν ὁ Παράκλητος τὸν Κόσμον διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Ἰησοῦ, ἦτο καὶ διὰ τοῦτο εἶναι μὲ τὸν ὁποῖον λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ἤγουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι.

(1) Οὕτω τὸ ῥητὸν ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει· „ἀνε-„λήφθη ἐν δόξῃ· τοῦτο γεγενημένα μὲν πρὸ τοῦ κηρύγ-„ματος, παλαιτέρον δὲ αὐτὸ πέφηνε, διδάσκων ὡς μὴ-„κόπως ἐπιστεύθη τὸ κήρυγμα· ἐν ἀρνίοις γάρ ἐστιν ὁ „τοῦτο γενέσθαι χειλίσας, καὶ τῶν ἐκ δεξιῶν ἔχων κρα-„δέραι· ὅπου τοὺς Οἰκουμένης μνημονεύσας, καὶ διὰ τοῦ „πνευματικῆς χάριτος τὰς αἱρετικὰς προθερίσας ἀκα-„κίας, φησὶ Βαλεντῖνος, καὶ Βασιλείδης, καὶ Μαρ-„κίων, καὶ Μάνης παρέσπειρεν· πάντας μὲν ὁμοίως τοὺς „σαρκὸς ἀρνουμένους τὴν ἀνάληψιν, καὶ τῇ παλαιᾷ Δια-„θήκῃ μαχομένους, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πολυσχιδεῖς τὰ „τομήματος πλάνας, καὶ τὰ περὶ τούτων ἀναγκαίων „προλέγει".

Digitized by Google

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει".

Τὸ Πνεῦμα, λέγει, τὸ Ἅγιον, ῥητῶς, ἤγουν σαφῶς καὶ φανερῶς προλέγει, καὶ ὄχι σποτινῶς καὶ συμπεπλασμένως, καθὼς ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται (1).

„Ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως".

Ἐπειδὴ αἰωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι μερικοὶ ἐκαραβοτζακίσθησαν ψυχικῶς εἰς τὰ τῆς πίστεως, καὶ ἀπωλέσθησαν, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, μὴ θαυμάσῃς τοῦτο ὦ Τιμόθεε, ὅτι καὶ τώρα βλέπεις τινες Χριστιανοὶ ὁποῦ ἰουδαΐζουν, καὶ θέλουν νὰ φυλάττουν τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου· διὰ τί θέλει ἔλθῃ καιρὸς, ὅταν ἐκεῖνοι ὁποῦ φαίνονται πῶς εἶναι Χριστιανοὶ, ἔχουν νὰ κάμουν χειρότερα. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ὄχι διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦσαν εἰς τοὺς παλαιοὺς καιροὺς, καὶ τότε ἀκόμη· ἀλλὰ τὰ λέγει διὰ τοὺς ὕστερον γενομένους αἱρετικοὺς, οἷον τοὺς Μαρκιωνισταὶς, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Μανιχαίους, καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἄλλους, τοὺς καταγομένους ἀπὸ τοῦ πονηροῦ φατρίαν τῶν αἱρετικῶν τούτων. Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ Παῦλος εἶπε, πῶς οἱ αἱρετικοὶ θρῶτον ἔχουν νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τοῦ πίστιν, καὶ ὕστε νὰ ξεράσουν τὰς κακοδοξίας αὐτῶν, διὰ νὰ δείξῃ, πῶς ἡ πίστις εἶναι ὡσὰν ἄγκυρα, καὶ ὅταν τινὰς ξεπέσῃ ἀπὸ τοῦ ἄγκυραν, ναυαγεῖ καὶ καταποντίζεται εἰς τοῦ ἀπώλειαν, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον.

„Προσέχοντες πνεύμασι πλάνης (2) καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων".

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ αἱρετικοὶ, ἐνεργούμενοι ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ἔχουν νὰ κατηγορῶν καὶ τὰ φαγητὰ, καὶ τὸν γάμον, λέγοντες ταῦτα πῶς εἶναι κακά· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Ἀπόστολος καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ ὅλαι ἔγιναν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τοῦ διδασκαλίαν τῶν δαιμόνων· δὲν ἀναφέρει δὲ ὁ Παῦλος τὰς αἱρέσεις ταύτας φανερῶς καὶ κατ' ὄνομα, διὰ νὰ μὴ σπείρῃ αὐτὰς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀναγινωσκόντων, ἢ ἀκουόντων τοῦ Ἐπιστολὴν ταύτην· τοῦ δὲ τῶν Μαρκιωνιστῶν, καὶ Ἐγκρατιτῶν, καὶ Μανιχαίων αἵρεσιν, τοῦ καταγορεῦσαν τὰ φαγητὰ, καὶ τὸν γάμον, ταύτην μόνην ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους, ἤτις τότε κοντὰ ἦ ἄρχισεν, ἢ ἔμελλε νὰ ἀρχίσῃ.

2. „Ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων".

Τυτέστιν, ἐκεῖνα, λέγει, ὁποῦ οἱ αἱρετικοὶ οὔτοι ψεύδονται, δὲν τὰ ψεύδονται κατὰ ἄγνοιαν, ἀλλὰ γνωρίζοντες ὅτι εἶναι ψευδῆ, ὑποκρίνονται πῶς διδάσκουσι ταῦτα ὡς ἀληθινὰ καὶ βίβλια.

„Κεκαυτηριασμένων τοῦ ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν".

Οἱ αἱρετικοὶ, λέγει, αὐτοὶ, εἶναι ἄνθρωποι κακῆς ζωῆς καὶ διεφθαρμένης· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν τους πῶς ἔχουν πολλὰς ἀκαθαρσίας, διὰ τοῦτο καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἔχει ἀνεξαλείπτους τοὺς καυτῆρας, ἤγουν τοὺς τύπους καὶ βύλλας τῆς ἀκαθάρτου ζωῆς των· (καυτὴρ γὰρ εἶναι ὅταν τινὰς μὲ σίδηρον πεπυρωμένον βυλλόνῃ καὶ σφραγίζῃ κανένα ζῶον,

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὕπως ἑρμηνεύει· „ὡς πάλιν „λέγει Κύριος, καὶ πάλιν λέγει ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων· „ὕπου καὶ τὸ Πνεῦμα λέγει θεοπρεπῶς". λοιπὸν Θεὸς εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον". Ἀλλ' ἠθέλησε ἐρωτήσῃ τινάς· διὰ τίνος προλέγει φανερῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἴσως δὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο Παῦλος· ἐνοικεῖ γὰρ ἐν τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ, προφητεύει ἴσως· τὸ μέλλον γενήσεσθαι.

(2) Ἐν ἄλλοις „πλάνοις".

„Ὤφθη Ἀγγέλοις".

Ὦ μυστήριον! μαζὶ μὲ ἡμᾶς τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους, λέγει, εἶδον οἱ ἐπουράνιοι Ἄγγελοι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένον, τὸν ὁποῖον πρότερον δὲν ἔβλεπον κατὰ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος· λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ὅτι· „ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκό„νουν αὐτῷ". (Ματθ. δ'. 11.) καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἀφ' ὅ ἐγεννήθη ὁ Κύριος, ἕως ὅ ἀνελήφθη, Ἄγγελοι τὸν ὑπηρέτουν· διὰ τὶ καὶ εἰς τὴν γέννησίν του Ἄγγελοι τὸν ὕμνησαν, φωνάζοντες· „δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία". (Λουκ. β'. 14.) Καὶ εἰς τὴν ἀνάληψίν του Ἄγγελοι ὑπηρέτουν· „Καὶ ἰδοὺ φησὶν ἄνδρες δύω „παρειστήκεισαν αὐτοῖς (τοῖς Ἀποστόλοις δηλ.) ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον, ἄνδρες „Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν „εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν". (Πράξ. α. 11.)

„Ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν· ἐπιστεύθη ἐν Κόσμῳ".

Τὸ Μυστήριον, λέγει, τῆς ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου Οἰκονομίας, ἐκηρύχθη εἰς τὰ ἀπιλπισμένα καὶ κατηγορημένα Ἔθνη· καὶ δὲν ἐκηρύχθη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιστεύθη ἀπὸ ὅλον τὸν Κόσμον, τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι μεγάλον σημεῖον τῆς δυνάμεως καὶ ἀληθείας τοῦ κηρυττομένου καὶ πιστευομένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

„Ἀνελήφθη ἐν δόξῃ".

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀνελήφθη μὲ δόξαν, ὅλα μαζὶ, διὰ τὶ ἀνελήφθη ἐπάνω εἰς τὰς νεφέλας καθήμενος, καὶ οἱ Ἄγγελοι ὑπηρέτουν αὐτόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἀνελήφθη, ὄχι ὡσὰν τὸν Ἠλίαν ὡς εἰς οὐρανὸν, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν· καὶ ἀνέβη, καὶ ἐκάθισεν ὑπεράνω πάσης Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας, καὶ Δυνάμεως τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων. Καὶ ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀναληφθῇ ὁ Κύριος μετὰ σώματος, καὶ αὐτὸ, λέγω, μόνον εἶναι δόξα μεγάλη (1).

ΚΕ-

Κόσμον ὅλον τοὺς ἦτον δίκαιος, καὶ Ἅγιον καὶ ἀναμάρτητος, ἐν Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος, ἦτοι διὰ τῆς καταβάσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δι' ὃ, τι ἀνίσως μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἤρχετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τοὺς Ἀποστόλους; ὄχι μόνον ὁ Ἰησοῦς ἤθελε φανῇ ὑβρὶς, ὡς ὑποχρεωθεὶς νὰ πέμψῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ μὴ πέμψας· ἀλλὰ ἤθελε φανῇ καὶ τῶν ἦτον ἁμαρτωλὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἐρώτησε μὲν καὶ παρεκάλεσε τὸν Πατέρα νὰ ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (,,ἐγὼ γὰρ φησὶν ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλ„λον Παράκλητον δώσει ὑμῖν".) οὐκ εἰσηκούσθη δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς, διὰ τὶ δὲν ἦτον δίκαιος· ὁ γὰρ Θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει· ἐπειδὴ δὲ τὸ Πνεῦμα ἦλθεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τῆς αὐτῆς ἐλάβωσεν ἀπέδειξεν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὄχι μόνον ἦτον ἀληθὴς εἰς τὰς ὑποσχέσεις του, ἀλλὰ καὶ δίκαιος καὶ ἀναμάρτητος, καὶ διὰ τοῦτο προσεδέχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰσηκούσθη παρ' αὐτοῦ· καὶ ὅτι, ὁ μὲν Ἰησοῦς πρὸς τὸν Πατέρα ἀπῆλθε, καὶ πλέον δὲν θεωρεῖται, αὐτὸ αὐτὸ δὲ κατῆλθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ ἐμοούσιος τούτου Παράκλητος. Τοῦτο μου τὸ νόημα ἐπιστηρίζεται ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα λόγια, ὁπου εἶπεν ὁ Κύριος· „συμφέρει ὑμῖν ἵνα „ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος „οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω „αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν „Κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ πε„ρὶ κρίσεως· περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν „εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα „μου ὑπάγω καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με". (Ἰωάν. ιϛ. 7.) ὁ ἔλεγμὸς γὰρ ὁπου ἔκαμεν ὁ Παράκλητος τὸν Κόσμον διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Ἰησοῦ, ἦτον καὶ τοῦτο ὁπου λέγει ὁ Παῦλος εἰδῶ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι.

(1) Οὕτω τοῦτο ῥητὸν ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει· „ἀνελ„ήφθη ἐν δόξῃ· τοῦτο γεγενῆσθαι μὲν πρὸ τῆς κηρύγ„ματος, παλαιότερον δὲ αὐτὸ παθεῖν, διδάσκων ὡς πρό„κοπος ἐπιστεύθη τὸ κήρυγμα· ἐν ὑψηλοῖς γὰρ ἔστιν ὁ „τοῦτο γενέσθαι κελεύσας, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν ἔχων κα„θέδραν· ὅπου τοῖς Οἰκονομίας μνημονεύσασι, καὶ διὰ τῆς „τυφλωττικῆς χάριτος τὰς αἱρετικὰς προθεμένοις ἀν„κύλας, ὡς Βαλεντῖνος, καὶ Βασιλείδης, καὶ Μαρ„κίων, καὶ Μάνης παρέσπειρε· πάντες μὲν ὁμοίως τῆς „σαρκὸς ἀρνούμενοι τὴν ἀνάληψιν, καὶ τῇ παλαιᾷ Διαθή„κῃ μαχόμενοι, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πολυσχιδεῖς ὑπο„μένοντες πλάνας, καὶ τὰ περὶ τούτων αἰσχύνης „πρόλογα".

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει".

Τὸ Πνεῦμα, λέγει, τὸ Ἅγιον, ῥητῶς, ἤγουν σαφῶς καὶ φανερῶς προλέγει, καὶ ὄχι σκοτεινῶς καὶ συλλογισμικῶς, καθὼς ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται (1).

„Ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι μερικοὶ ἐκαραβοτζακίσθησαν ψυχικῶς εἰς τὰ τῆς πίστεως, καὶ ἀπωλέσθησαν, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, μὴ θαυμάσῃς τοῦτο ὦ Τιμόθεε, ὅτι καὶ τώρα εὑρίσκονταί τινες Χριστιανοὶ ὁποῦ ἰουδαΐζουν, καὶ θέλουν νὰ φυλάττουν τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου· διὰ τί θέλει ἔλθῃ καιρὸς, ὅταν ἐκεῖνοι ὁποῦ φαίνονται πῶς εἶναι Χριστιανοὶ, ἔχουν νὰ κάμουν χειρότερα. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ὄχι διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦσαν εἰς τοὺς παλαιοὺς καιροὺς, καὶ τότε ἀκόμη· ἀλλὰ τὰ λέγει διὰ τοὺς ὕστερον γενομένους αἱρετικοὺς, οἷον τοὺς Μαρκιωνιστὰς, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Μανιχαίους, καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἄλλους, τοὺς καταγομένους ἀπὸ τοῦ πονηροῦ φατρίαν τῶν αἱρετικῶν τούτων. Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ Παῦλος εἶπε, πῶς οἱ αἱρετικοὶ ἀρῶτον ἔχουν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τοῦ πίστιν, καὶ τότε νὰ ξεράσουν τὰς κακοδοξίας αὐτῶν, διὰ νὰ δείξῃ, πῶς ἡ πίστις εἶναι ὡσὰν ἄγκυρα, καὶ ὅταν τινὰς ξεπέσῃ ἀπὸ τοῦ ἄγκυραν, ναυαγεῖ καὶ καταποντίζεται εἰς τοῦ ἀπώλειαν, κατὰ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον.

„Προσέχοντες πνεύμασι πλάνης (2) καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων".

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ αἱρετικοὶ, ἐνεργούμενοι ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ἔχουν νὰ κατηγοροῦν καὶ τὰ φαγητὰ, καὶ τὸν γάμον, λέγοντες ταῦτα πῶς εἶναι κακά· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Ἀπόστολος καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ ὅλαι ἔγιναν ἀπὸ τὸν πλάνον καὶ τοῦ διδασκαλίαν τῶν δαιμόνων· δὸ καὶ ἀναφέρει δὲ ὁ Παῦλος τὰς αἱρέσεις ταύτας φανερῶς καὶ κατ' ὄνομα, διὰ νὰ μὴ σπείρῃ αὐτὰς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀναγινωσκόντων, ἢ ἀκουόντων τοῦ Ἐπιστολοῦ ταύτου· τοῦ δὲ τῶν Μαρκιωνιστῶν, καὶ Ἐγκρατιτῶν, καὶ Μανιχαίων αἵρεσιν, τοῦ κατηγοροῦσαν τὰ φαγητὰ, καὶ τὸν γάμον, ταύτου μόνου ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους, ἅτις τότε κοντὰ ἢ ἄρχισεν, ἢ ἔμελλε νὰ ἀρχίσῃ.

2. „Ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων".

Τουτέστιν, ἐκεῖνα, λέγει, ὁποῦ οἱ αἱρετικοὶ οὗτοι ψεύδονται, δὸ τὰ ψεύδονται κατὰ ἄγνοιαν, ἀλλὰ γνωρίζοντες ὅτι εἶναι ψευδῆ, ὑποκρίνονται πῶς διδάσκουσι ταῦτα ὡς ἀληθινὰ καὶ βέβαια.

„Κεκαυτηριασμένων τοῦ ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν".

Οἱ αἱρετικοὶ, λέγει, αὐτοὶ, εἶναι ἄνθρωποι κακῆς ζωῆς καὶ διεφθαρμένης· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν τους πῶς ἔχουν πολλὰς ἀκαθαρσίας, διὰ τοῦτο καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἔχει ἀνεξαλείπτους τοὺς καυτῆρας, ἤγουν τοὺς τύπους καὶ βόλλας τῆς ἀκαθάρτου ζωῆς των· (καυτὴρ γὰρ εἶναι ὅταν τινὰς μὲ σίδηρον πεπυρωμένον βυλλόνῃ καὶ σφραγίζῃ κανένα ζῶον,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει· „ὡς παῖδι „λέγει Κύριος, καὶ πάλιν λέγει ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων· „ὅπου καὶ τὸ Πνεῦμα λέγει θεοπρεπῶς". λοιπὸν Θεὸς εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον". Ἀλλ' ἠθέλησεν ἐρωτήσῃ τινάς· διὰ τίνος προλέγει φανερῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἴσως δὲ αὐτὸ τὸ ἰδίου Παῦλου· ἐνοικεῖν γὰρ ἐν τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ, προεφήτευεν ἔσεσθαι τὸ μέλλον γενήσεσθαι.

(2) Ἐν ἄλλοις „πλάνοις".

ζῶον, ἢ μέλος τοῦ ἀνθρώπου) (1). Ὅθεν ἀκολούθως κατηγορεῖσι τὸν γάμον πῶς εἶναι κακός· διότι, ἂν ἦτον καθαρὰ ἡ τέκνων ζωὴ, βέβαια καὶ ἡ συνείδησις τέκνων ἔμελλε νὰ ἦναι καθαρὰ, καὶ δὲν ἤθελε κατηγορῇ ὡς κακὸν τὸν γάμον, τὸν ὁποῖον εὐλόγησεν ὁ Θεός· διὰ τί καὶ ὅποιος μὲ ἔχει γερὸν, καὶ καλὸν στόμαχον, αὐτὸς ἐπαινεῖ τὰ φαγητὰ ὅτι εἶναι καλὰ καὶ ἀβλαβῆ· ὅποιος δὲ ἔχει στόμαχον χαλασμένον καὶ βεβλαμμένον, αὐτὸς κατηγορεῖ τὰ φαγητὰ πῶς εἶναι βλαβερά, καὶ δὲν κατηγορεῖ τὸν στόμαχόν του, ὁπού ἔχει συμμαζωμένους τοὺς διεφθαρμένους καὶ βλαβεροὺς χυμούς. Τί λοιπόν; καὶ ἡμεῖς δὲν ἐμποδίζομεν μερικοὺς διὰ νὰ μὴν ὑπανδρεύωνται; μὴ γένοιτο νὰ τοὺς ἐμποδίζωμεν! ἀλλὰ ἐκείνους, ὁπού δὲν θέλουν νὰ ὑπανδρευθοῦν, τοὺς παραχινοῦμεν εἰς τὴν παρθενίαν καὶ τὸ χῆμα τῶν μοναχῶν· διὰ τί ἀγκαλὰ καὶ ἡ παρθενία εἶναι τιμιωτέρα καὶ καλλιτέρα, ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ γάμος δὲν εἶναι ἄτιμος καὶ κακὸς, ἀλλὰ τίμιος καὶ καλός· καθὼς καὶ τὸ ἀσῆμι εἶναι ἄτιμον καὶ κακὸν, διὰ τί τὸ χρυσάφι εἶναι τιμιώτερον καὶ καλλίτερον ἀπὸ τὸ ἀσῆμι· ἐπειδὴ τὸ τιμιώτερον, τὸ τιμίου εἶναι τιμιώτερον, καὶ ὄχι τὸ ἄτιμον· καὶ τὸ καλλίτερον, τὸ καλοῦ εἶναι καλλίτερον, καὶ ὄχι τοῦ κακοῦ. Ὅποιος λοιπὸν δωάται, ἤτοι θέλει, ἂς ἔχῃ τὸ τιμιώτερον καὶ καλλίτερον χρυσάφι τῆς παρθενίας, ἤτοι ἂς γίνεται μοναχός· „ὁ δωνάμενος γάρ φησιν ὁ Κύριος (ἤτοι ὁ θέ„λων δρασικῶς) χωρεῖν, χωρείτω". (Ματθ. ιθ'. 12.) ἀνίσως δέ τινας δὲν δύναται, ἤτοι δὲν θέλῃ, ἂς ἔχῃ τὸ τίμιον καὶ καλὸν ἀσῆμι τοῦ γάμου, ἤτοι ἂς ὑπανδρεύεται· „τίμιος „γάρ φησιν ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος". (Ἑβρ. ιγ'. 4.) (2)

3. „Ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν τοῖς „πιστοῖς".

Σημείωσαι ὅτι τὸ ἀπαρέμφατον ἐδῶ τοῦ ἀπέχεσθαι, δὲν κρέμεται ἀπὸ τὸ, κωλυόντων, διὰ τί δίγαινει νόημα ἐναντίον· ἀλλὰ πρέπει ἔξωθεν νὰ προσεθῇ τὸ, συμβαλλόντων ἀπέχεσθαι βρωμάτων· ἐσυμβάλλοντο γὰρ οἱ Μανιχαῖοι, καὶ Μαρκιωνισταὶ καὶ Ἐγκρατῖται νὰ ἀπέχουν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ φαγητὰ, καὶ νὰ μὴ τρώγουν αὐτὰ, διὰ τί εἶναι κακά (3)· τὰ ὁποῖα λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἔκτισεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τὰ τρώγουν οἱ πιστοί. Ἀλλ' ἤθελε ἀπορήσῃ τινάς· καὶ πῶς; δὲν ἔκτισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς διὰ νὰ τὰ τρώγουν καὶ οἱ ἄπιστοι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους τὰ ἔκτισεν ὁ Θεός, ἀλλ' οἱ ἄπιστοι αὐτοὶ μόνοι ἐμποδίζουν τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ αὐτὰ, καὶ δὲν θέλουσι νὰ τὰ φάγουν· τί λοιπόν;

καὶ

(1) Ἐπειδὴ δὲ καυτὴρ λέγεται καπὸς τῶν ἰατρῶν, καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη φουπανέλλα, ὡσὰν ὁπού διὰ πυρὸς καίεται καὶ ἀνοίγεται· διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ αἱρετικοὶ ἔτοι λέγονται πῶς εἶναι κεκαυτηριασμένοι εἰς τὴν συνείδησιν, ἤγουν πῶς εἶναι ἀκάθαρτοι καὶ μεμολυσμένοι, καὶ διὰ τοῦτο δίγαλεν ἀκαθαρσίας, καθὼς καὶ ἡ φουπανέλλα εἶναι ἀκάθαρτος, καὶ δίγανει τὶς ἀκαθαρσίας τὸ σώματος. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει ὅτι· „κεκαυτηριασμένους τὴν ἰδίαν συνειδή„σιν αὐτοὺς κέκληκε, τὴν ἐσχάτην αὐτῶν ἀναλγησίαν „διδάσκων· ὁ γὰρ τοῦ καυτῆρος τόπος νεκρωθεὶς, τὴν „προτέραν αἴσθησιν ἀποβάλλει".

(2) Ἢ καὶ ὅπως ἀποκριτέον· ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐμποδίζομεν τινα ἀπὸ τὸν γάμον, διὰ τί ὁ γάμος εἶναι κακὸς καὶ ἄτιμος· ἄπαγε! ἀλλὰ διὰ τί ὁ γάμος προξενεῖ θλῖψιν εἰς τοὺς πλεκομένους μὲ τὰ δεσμά του, διὰ τὰς ἀπαραιτήτους φροντίδας, καὶ μερίμνας τοῦ βίου, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπε· „θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιού„τοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι". (α'. Κορ. ζ'. 28.) παραχινοῦμεν δὲ εἰς τὴν παρθενίαν, διὰ τί ἡ παρθενία εἶναι ἀνωτέρα τοῦ γάμου, καὶ εὐκολώτερα νὰ δείξῃ εὐαρέστως τῷ Θεῷ τοὺς κατ' αὐτὴν πολιτευομένους· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ἀνωτέρω Ἀποστολικοῦ ῥητοῦ, διὰ νὰ μάθῃς πόσας δυσκολίας ἔχουσιν οἱ ὑπανδρευμένοι εἰς τὸ νὰ σωθοῦν.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι καὶ ἔτζι καθὼς εἶναι διεστραμμένα τὰ ῥητὰ, τόσον διγαίνει ὀρθὸν, καὶ ἔτι σφάλμα εἶναι τοῦ ἀντιγραφέως, καθὼς εἶπόν τινες, ἔτι παράρραμα τοῦ Παύλου· ἀλλὰ ὀρθῶς τοῦτο ἐκφράζεται καπὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἀττικῶν· καθὼς γὰρ ὅταν λέγωμεν, ἐμποδίζω σε νὰ μὴ κάμνῃς τὰ ἄτοπα, δὲν λέγομεν ὅτι, παραχινῶ σε εἰς τὸ νὰ κάμνῃς τὰ ἄτοπα· ἀλλὰ τὸ ἐναντίον εἰς τὸ νὰ μὴ τὰ κάμνῃς· καὶ καθὼς ὅταν εἴπῃ τινάς, ἐγὼ σε ἐμποδίζω νὰ μὴ κλέπτῃς, δὲν τὸν παρακινεῖ μὲ τὸν λόγον τοῦτον νὰ κλέπτῃ· ἔτζι καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος πῶς οἱ αἱρετικοὶ κωλύουσιν, ἤγουν ἐμποδίζουν νὰ ἀπέχουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ φαγητὰ, ἤτοι νὰ μὴ τρώγουν τὰ φαγητὰ, δὲν φανερόνει ὅτι παρακινοῦν νὰ τρώγουν τὰ φαγητὰ, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον νὰ μὴ τὰ τρώγουν. Σημείωσαι δὲ ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον οἱ αἱρετικοὶ ἔσπι ὠνόμαζον μυσαρὸν τὸν γάμον, καὶ τῶν βρωμάτων τὰ πλεῖστα, ἵνα ἐν τούτων Δημιουργὸν ἐνυβρίσωσι· τοιοῦτοι δὲ ἦτον οἱ Μανιχαῖοι πρότερον, καὶ οἱ Εὐσταθιανοὶ ὕστερον· καὶ ὅρα τὸν ά. Κανόνα τῆς ἐν Γάγγρᾳ. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος, αἱρέσ. κγ'. ὅτι ὁ Σακκοφόρος διέβαλε τὸν γάμον, λέγων, ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Σατανᾶ· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Εἰρηναῖος, βιβλ. ά. Κεφ. 23. αἱρέσ. κατὰ Σακκοφόρου.

Digitized by Google

καὶ δοὺ εἶναι ἐμποδισμένη ἡ τροφὴ τῶν φαγητῶν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι καὶ πολλὰ εἶναι ἐμποδισμένη ἡ τροφὴ, ὄχι ὅμως καὶ ἡ μετάληψις τῶν φαγητῶν, ταυτὸν εἰπεῖν ἡ τῶν φαγητῶν τροφή· ἄλλο γὰρ εἶναι τροφὴ, καὶ ἄλλο τροφή· ἡ μὲν γὰρ τροφὴ εἶναι ἀμετρία καὶ κατάχρησις τῶν φαγητῶν, πρὸς ἡδονὴν καὶ λιχνίαν καπνοδασμένη· ἡ δὲ τροφὴ καὶ μετάληψις, εἶναι μία συμμετρία καὶ ὀρθὴ χρῆσις τῶν φαγητῶν, πρὸς τὴν χρείαν καὶ σύστασιν τοῦ σώματος παραλαμβανομένη· πλὴν καὶ ἡ τροφὴ τῶν φαγητῶν δὲν ἐμποδίζεται διὰ τί εἶναι ἀκάθαρτος, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐκλύει τὴν ψυχὴν, καὶ παραλύει τὸ σῶμα, καὶ κάμνει αὐτὸ νὰ σκιρτᾷ καὶ νὰ ἠδυπαθῇ διὰ τὴν ἀμετρίαν.

„ Καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν ".

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκτισε τὰ φαγητὰ διὰ νὰ τὰ τρώγουν οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ, καὶ οἱ γνωρίσαντες τὴν ἀλήθειαν· μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον δείχνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, ἦτον τύπος μόνον καὶ σκιά· τὰ δὲ τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ πρᾶγμα· ἐμποδίζοντο δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸ νὰ τρώγουν πολλὰ εἴδη ζώων καὶ φαγητῶν (1)· ὄχι διὰ τὶ αὐτὰ εἶναι ἀκάθαρτα, ἀλλὰ πρῶτον μὲν, διὰ νὰ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τὴν τρυφὴν, δεύτερον δὲ, ἵνα μὴ σφάζοντες μηδὲ τρώγοντες τὰ ἐμποδισμένα ἐκεῖνα εἴδη τῶν ζώων, ἀλλὰ μόνα τὰ πρόβατα, καὶ τὰ βόδια, γνωρίσωσι ποίους θεοὺς ἀπόκτησαν οἱ Αἰγύπτιοι (2)· καὶ ἀπολύθως πεισθῶσι νὰ μὴ προσκυνήσωσιν αὐτὰ καὶ αὐτοί· ἐπειδὴ δὲν εἶναι τινὰς τόσον ἀνόητος, ὥστε ὁπὸν νὰ προσκυνῇ ὡς θεὸς ἐκεῖνα ὁπὸν σφάζει καὶ τρώγει. Ἀλήθειαν λοιπὸν ἐδῶ θέλεις νοήσεις, ἢ τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν, ἢ τὴν ἀλήθειαν τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου δηλωμένην μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια.

4. „ Ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν ".

Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὁπὸν εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ἐγνώρισαν οἱ πιστοὶ, ἤγουν ὅτι ὅλα ὅσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἶναι καλὰ, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Μωϋσῆς· „ Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς „ τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν ". (Γεν. α'. 31.) Λέγωντας „ δὲ πᾶν κτίσμα " ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἐσήμανε τοῦτο διὰ τὰ βρώματα ἐκεῖνα ὁπὸν τρώγονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μὲ αὐτὸ προλαμβαίνει καὶ ἐκριζόνει τὴν αἵρεσιν τῶν Μανιχαίων, καὶ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν, ὁπὸν ἔλεγον, πῶς ἡ παγκόσμιος ὕλη τὸ παντὸς, εἶναι ἀγέννητος, καὶ ἄναρχος, καὶ κακὴ, καὶ ἀρχὴ ὅλων τῶν κακῶν· καὶ ὅτι ὅλα τὰ φαγητὰ ἀπὸ ἐκείνην εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ αὐτὰ κακά· καὶ ἡ ὕλη γὰρ κτίσμα Θεοῦ εἶναι, δημιουργηθεῖσα ἐν χρόνῳ, καὶ καλὴ, καθ' ὃ κτίσμα Θεοῦ (3).

„ Καὶ

(1) Διὰ ποῖα ζῶα ἐπρόσταζεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους νὰ τρώγουν, καὶ διὰ ποῖα νὰ μὴ τρώγουν, ὅρα εἰς τὸ ιά. Κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικοῦ, καὶ εἰς τὸ ιδ'. Κεφάλαιον τοῦ Δευτερονομίου· διὰ τὶ δὲ τὰ μὴ ἐσθιόμενα ζῶα ὀνομάζονται ἀκάθαρτα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ιά. κεφ. τοῦ ιδ'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

(2) Οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι ἐπροσκύνουν εἰς θεὸν ἕνα βοδὶ παρδαλὸν, τὸ ὁποῖον ὠνόμαζον Ἆπιν· ὅθεν καὶ τὸ χωνεμένον ὁπὸν ἐχώνευσεν ὁ Ἀαρὼν εἰς τὴν ἔρημον ἀπὸ τὰ χρυσᾶ ἐνώτια τῶν Ἑβραίων, εἰς εἴδος μόσχου καὶ βοδιοῦ ἐτυπώθη· διὰ τὶ καθὼς λέγει ὁ ἁββᾶ Μακάριος, ἡ καρδία καὶ ἐπιθυμία τῶν Ἑβραίων ἔκλινεν εἰς τὴν λατρείαν καὶ προσκύνησιν τοῦ βοδιοῦ, ὁπὸν ἐπροσκύνουν οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ἐκονίσθη καὶ τὸ χωνευτὸν ἐκεῖνο. Ἐπροσκύνουν δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τὰ πρόβατα, καὶ διὰ τοῦτο ἐσιγχαίνοντο τοὺς ποιμένας, ὡς εἶναι γεγραμμένον ὅτι „ βδέλυγμα τοῖς Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμὴν προβάτων ". (Γεν. μ'. 32) ἐπειδὴ καὶ οἱ ποιμένες βόσκουσι τὰ πρόβατα, διὰ νὰ τὰ σφάζουν καὶ νὰ τὰ τρώγουν· ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ ἐδόκουν γὰρ αὐτῷ (τῷ „ Μωϋσῇ) προσέπτυσεν (ὁ Θεὸς) τὰ παρ' Αἰγυπτίων „ θεοποιούμενα, ἀπὸ μὲν τῶν τετραπόδων μόσχον, καὶ „ τράγον, καὶ πρόβατον, ἀπὸ δὲ τῶν πτηνῶν, τρυγό„να, καὶ περιστερὰν νοστὰν ". (Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Λευϊτικ. σελ. 955. τῆς Πενταπτύχ.)

(3) Ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφάλαιον περὶ θείων ὀνομάτων, ὅπου ὁ Θεὸς Διονύσιος ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ ὕλη εἶναι καλὴ καθ' ὃ, πῶς ὄν, καὶ ἐκ πάσης δημιουργηθεῖσα, καὶ ὡς ἀναγκαῖον εἰς συμπλήρωσιν τοῦ παντὸς Κόσμου, καὶ καθ' ὃ τρέφει τὴν φύσιν, καὶ καθ' ὃ εἶδος καὶ κάλλος ἐχουσα μεταξύ, καὶ διὰ ἄλλα.

„ Καὶ ὰδὲ ἀπόβλητον μετὰ ὰχαριστίας λαμβανόμενον ".

5. „ Ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγυ Θεῦ καὶ ἐντεύξεως ".

Ἐδῶ ἤθελε εἰπῆ τινας ὅτι ἀνίσως καὶ ἁγιάζεται τὸ φαγητὸν, διὰ μέσυ τῦ λόγυ τῦ Θεῦ καὶ τῆς ὰχαριστίας, λοιπὸν ἀκάθαρτον ἦτον καὶ μιαρὸν, καὶ διὰ τῦτο ἁγιάζεται· πρὸς τὸ ὁποῖον ἀποκεινόμεθα, ὅτι δὲν εἶναι κάνσα φαγητὸν ἀκάθαρτον καθ' ἑαυτὸ, ἀλλὰ κατὰ συγκατάβασιν καὶ συγχώρησιν τῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος· πρῶτον μὲν γὰρ λέγει „ κατὰ σύστασιν " ὅτι κάνσα φαγητὸν καὶ κτίσμα Θεῦ, δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ συγχαμερὸν καὶ ἀκάθαρτον· δεύτερον δὲ λέγει „ κατὰ ἀντιπαράστασιν " ἤγυν κατὰ συγχώρησιν, ὅτι αὖ καὶ δώσωμεν, ὅτι γίνεται τὸ φαγητὸν ἀκάθαρτον, ἀλλ' ὅμως ἐσὺ ὁ Τιμόθεος ἔχεις τλὼ ἰατρείαν τῆς ἀκαθαρσίας τῦ κοντά· ποία δὲ εἶναι αὕτη; τὸ νὰ σφραγίσῃς τὸ φαγητὸν μὲ τὸν τύπον τῦ σταυρῦ· τὸ νὰ ὰχαριστήσῃς τὸν Θεὸν, καὶ τὸ νὰ τὸν δοξάσῃς ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομά τυ, καὶ ἔτως ἀποβάλλεται ἡ ἀκαθαρσία· διὸ ὅ,τι ἡ μὲν πρὸς Θεὸν ὰχαριστία, ὅλα τὰ φαγητὰ τὰ καθαρίζει· ὅποιος δὲ εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν ἀχάριστος, καὶ δὲν ὰχαριστεῖ διὰ τὰ φαγητὰ ὁπῦ τρώγει, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἀκάθαρτος, καὶ μιαρὸς, καὶ τὰ φαγητά τυ (1). Ἤθελε δὲ ζητήσῃ τινας, ἀράγε ἠμπορεῖ νὰ ἁγιάσῃ τινὰς, καὶ νὰ κάμῃ καθαρὸν σῶα φαγητὸν εἰδωλόθυτον, ἤγουν ὁπῦ ἐθυσιάσθη εἰς τὰ εἴδωλα, μὲ τλὼ τῦ Θεῦ ἐπίκλησιν καὶ ὰχαριστίαν; καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι ναὶ ἠμπορεῖ, ἀνίσως ὅμως καὶ δὲν ἠξεύρῃ ὅτι εἶναι εἰδωλόθυτον· διὰ τί ἀνίσως γνωρίζωντας αὐτὸ, ὅτι εἶναι εἰδωλόθυτον, φάγῃ ἀπὸ αὐτὸ, ἀκάθαρτος εἶναι· ὄχι πῶς τὸ εἰδωλόθυτον ἐκεῖνο εἶναι ἀκάθαρτον καθ' ἑαυτὸ, ἀλλὰ διὰ τί ἐκεῖνος ὁπῦ τὸ ἔφαγεν ἐπαρέβη τὸν νόμον (τὸν Ἀποστολικὸν δηλαδὴ), τὸν προσάζοντα νὰ μὴ τρώγυν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τλὼ τράπεζαν τῶν δαιμονίων (2)· ὥστε ἡ ἰδικήσυ προαίρεσις, Χριστιανὲ, ἐμολώθη· διὰ τί παρήκυσας τὸν νόμον τῦ Ἀποστόλυ, καὶ ὄχι πῶς τὸ εἰδωλόθυτον ἦτον ἀκάθαρτον φύσει· „ οἶδα γάρ, φησιν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησῦ, ὅτι ὰδὲν κοινὸν δι „ ἑαυτῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν "· (Ῥωμ. ιδ'. 14.) καὶ πάλιν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων λέγει· „ οἴδαμεν ὅτι ὰδὲν εἴδωλον ". (α'. Κορ. η'. 4.) Καὶ πάλιν· „ τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τῦ εἰδώλυ ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίυσι, καὶ ἡ συν- „ είδησις αὐτῶν ἀσθενὴς ὖσα μολύνεται ". (αὐτόθ. 7.)

6. „ Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ „ Χριστῦ ".

Ἀνίσως, λέγει, ταῦτα συμβυλεύῃς καὶ διδάσκῃς τὺς ἀδελφὺς Χριστιανὺς, ὦ Τιμόθεε, θέλεις γενῆ ὑπηρέτης ἐπαινετὸς καὶ δόκιμος τῦ Ἰησῦ Χριστῦ· ταῦτα, ποῖα; δηλαδὴ ὅτι τὸ μυ-

(1) Διὰ τῦτο καὶ πρὸ τῦ νὰ φάγῃ ὁ Χριστιανὸς, καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν, πρέπει νὰ ὰχαριστῇ τὸν Θεὸν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸν σταυρόν τυ, καὶ πρέπει νὰ προσδύχεται εἰς τὸν Θεὸν τὸν αἴτιον ὅλα, κάθε τροφῆς καὶ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς· διὰ τῦτο καὶ ὁ Κύριος καὶ πρὸ τῦ δεῖπνυ ὰχαρίστησε, καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον, ὡς λέγυν οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταί· „ ὑμνήσαντες γάρ, φησιν, ἐξῆλθον „ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ". (Ματθ. κς'. 30.) Σημειῶσαι δὲ ὅτι κατὰ τὺς ἱερὺς Εὐαγγελισάς, καὶ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἡ ὰχαριστία καὶ εὐλογία, ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται, καὶ ὡς συνώνυμα, ἤγουν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δηλῦσιν, εὐχλὼ δηλαδὴ καὶ ἐπίκλησιν τῦ θείυ ὀνόματος, διὸ ὅ,τι ἐκεῖνο ὁπῦ λέγυσιν ὁ Ματθαῖος ἐν Κεφ. ιδ'. καὶ ὁ Λυκᾶς ἐν Κεφ. θ'. ὅτι ὁ Χριστὸς λαβὼν τὺς πέντε ἄρτυς εὐλόγησε, τῦτο ὁ Ἰωάννης εἶπεν ἐν τῷ ς'. Κεφαλαίῳ, ὅτι λαβὼν αὐτὺς εὐχαρίστησε. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Σημανέ- „ τεον, ὅτι ἀντὶ τῦ εὐχαριστήσας, εὐλογήσας εἶπεν „ ὁ Ματθαῖος· ὰδιαφόρως δὲ διαφωνήσει τῶν Ἁγίων ἡ „ ἔκδοσις· ἐν γὰρ ἀποδείξει τὸ σωματοφόρον ὁ Παῦ- „ λος εἶπεν· ὅτι πᾶν βρῶμα καλὸν, καὶ ὰδὲν ἀπόβλη- „ τον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ „ διὰ λόγυ Θεῦ καὶ ἐντεύξεως· εὐλογεῖται γὰρ πάντως „ τὸ ἁγιαζόμενον διὰ τῆς ἐν ἐντεύξει προσδυχῆς, ἣν „ ἐπὶ ταῖς τραπέζαις ἀεὶ ποιεῖν εἰθίσμεθα ". (Βιβλ. γ'. τόμ. δ'. εἰς τὸν Ἰωάννην.) Ὅρα καὶ Εὐσράτιον τὸν Ἀργεντίνα ἐν τῷ περὶ τῦ μυστηρίυ τῆς Εὐχαριστίας σελ. 122. Καὶ τῦτο δὲ σημείωσαι ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἀντὶ τῦ „ Πᾶν κτίσμα Θεῦ καλὸν " ὁ θεῖος Κύριλλος ἀνέγνω „ Πᾶν βρῶμα ".

(2) Φανερῶς γὰρ προσέχει καὶ νομοθετεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος εἰς τὺς Χριστιανὺς ταῦτα· „ Τί οὖν φημι; ὅτι „ εἴδωλον τί ἐστιν; ἢ εἰδωλόθυτον τί ἐστιν; (ἀντὶ τῦ „ ὰδὲν ἐστιν) ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει „ καὶ ὰ Θεῷ· ὰ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνὺς τῶν δαιμονίων „ γίνεσθαι· ὰ δύνασθε ποτήριον Κυρίυ πίνειν, καὶ πο- „ τή-

μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως εἶναι μέγα καὶ ὑψηλόν· ὅτι ὅποιος ἀπέχῃ ἀπὸ τὰ φαγητὰ, καὶ ἀπὸ τὸν γάμον, νομίζοντας αὐτὰ ἀκάθαρτα, εἶναι ἐκ τῶν δαιμόνων πεπλανημένος· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω· τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ ὑποτιθέμενος"; ἤτοι συμβουλεύων· διὸ εἶπεν ἐπιτάττων, ἢ προσάζων, ἐπειδὴ προσαγὴ καὶ αὐθεντία δὲν πρέπει νὰ διείσκεται εἰς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ μόνον νουθεσία καὶ συμβουλή (1).

„ Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, „ ἣν παρηκολούθηκας".

Ἀφ' ὲ ὁ θεῖος Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ συμβουλεύῃ, ταυτὸν εἶπεῖν νὰ τρέφῃ τοὺς ἄλλους μὲ τὰ θεῖα λόγια, τώρα λέγει εἰς αὐτὸν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, τρέφου μὲ τοὺς λόγους τῆς πίστεως (2), ἤτοι συνεχῶς τοὺς τρέφε εἰς τὸν λογισμόν σου, καὶ μελέτα, καὶ ἀναμηρύκαζε αὐτούς, καθὼς καὶ τὰ καλόμενα καθαρὰ ζῶα, ἀναμηρυκάζουσι καὶ ἀναμασσῶν δεύτερον τὸ φαγητὸν ὁπού φάγουν πρότερον, κόπτοντες αὐτὸ λεπτότερον, διὰ τὸ θρεπτικώτερον, διὰ τοῦτο γὰρ λέγει εἰς αὐτὸν νὰ ἐντρέφεται μὲ τὰ λόγια τῆς πίστεως, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τοιοῦτον λέξιν παύτην, τοιοῦτον παντοτινὴν μελέτην καὶ προσοχὴν ὁποὺ πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς αὐτά· διότι, καθὼς τρώγομεν κάθε ἡμέραν τὸ αἰσθητὸν φαγητὸν, διὰ νὰ τρεφώμεθα σωματικῶς, ἔτζι πρέπει καὶ καθ' ἡμέραν νὰ τρώγωμεν νοητῶς τὰ θεῖα λόγια, διὰ νὰ τρεφώμεθα ψυχικῶς μὲ αὐτά.

7. „ Τοὺς δὲ βεβήλους, καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ".

Ἤτοι εἰς μὲν τοὺς εἰδικούς σου πιστοὺς Χριστιανοὺς συμβούλευε, καὶ δίδασκε τὰ ἄνω εἰρημένα, μὲ τοὺς Ἰουδαίους δὲ καὶ Ἕλληνας, ὅτε ὅλως διαλέγου, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ὠφελήσῃς· ἔξω μόνον τότε πρέπει νὰ διαλέγεσαι μὲ αὐτοὺς, ὅταν τύχῃ νὰ σκανδαλίζωνταί τινες Χριστιανοὶ εἰς τὴν πίστιν, νομίζοντες ὅτι διὰ τί δὲν δώσασι νὰ τοὺς ἀποκριθῇς, διὰ τοῦτο παραιτῆσαι ἀπὸ τοιοῦτον πρὸς ἐκείνους διάλεξιν. Μύθους δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς ἰουδαϊκὰς παραπήσεις (3), ἢ διὰ τὶ αὐτὰς παρεχάραξαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ δὲν τὰς ἐφύλαττον, καθὼς τὰς γράφει ὁ νόμος· ἢ ἔτζι αὐτὰς ὀνομάζει διὰ τὸ ἄχαιρον· ἀφ' οὗ γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστὸς, περιτταὶ αὗται εἶναι καὶ ἄχαιροι· καθὼς, χάριν παραδείγματος, εἶναι ἄχαιρον καὶ εἰς σὰν ἄνδρα τέλειον τριάκοντα χρόνων, τὸ νὰ θέλῃ νὰ βυζαίνῃ γάλα· πῶς γὰρ δὲν θέλει εἶναι ὁ τοιοῦτος ἀπὸ ὅλους ἀξιογέλαστος; γραώδεις λοιπὸν ὠνόμασε τὰς παραπήσεις τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὶ αὐταῖς ἐγήρασαν καὶ ἐπαλαίωσαν, ὡσὰν αἱ ζαρωμέναι ἀπὸ τὸ γηρατεῖον γραῖαι· βεβήλους δὲ, διὰ τὶ αὐταῖς εἶναι ἀκάθαρταις, μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν εἰς Χριστὸν καθαρὰν πίστιν· ἐπειδὴ τὸ νὰ βάλλουν αἱ ἰουδαϊκαὶ αὐταὶ παραπήσεις ὑποκάτω εἰς πάθη φόβου καὶ δουλείας τῶν Χριστιανῶν τὴν ψυχὴν, τὴν ἀνωτέραν γεμισμένην τοῦ φόβου καὶ τῆς δουλείας, τοῦτο εἶναι βέβαια παραγγελία ἀκάθαρτος.

„ Γύμνα-

„ πλεῖον δαιμονίων· καὶ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέ-„ χειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων". (α. Κορ. ι. 19.) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 14. στίχ. τοῦ ιδ'. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „ ἐπειδὴ οὐκ „ αὐτάρκης ἕκαστος ἡμῶν ἀφ' ἑαυτοῦ εὑρίσκειν τὸ δέον, „ διὰ τοῦτο εὐεργετῶν ἡμᾶς ὁ Θεὸς, συμβούλους ἡμᾶς „ (τοὺς Ἀρχιερεῖς δηλ.) ἀλλ' οὐχὶ ἐξουσιαστὰς δέδωσι· „ Βασιλέως γὰρ ἴδιον τὸ ἐπιτάττειν τοῖς ἀρχομένοις, „ συμβούλου δὲ τὸ πείθειν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοὺς „ βουλομένους· ὥστε καὶ ἡμῶν ἕκαστος, μὴ ὡς ἄρχοντας „ ἑαυτῶν, ἀλλ' ὡς σύμβουλον παρὰ Θεοῦ δεδομένον τῷ „ λαῷ, λογιζέσθω".

(2) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἑρμηνεύων τὸ· „ ἵ „ μὴ πίω ἀπάρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, „ ἕως ἂν πίω αὐτὸ καινὸν μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ „ τοῦ Πατρός μου" ἔτσι λέγει· „ τίς δὲ ἡ τόσις καὶ ἡ „ ἀπόλαυσις; ἡμῶν μὲν τὸ μαθεῖν, ἐκείνου δὲ τὸ δι-„ δάξαι, καὶ κεκινῶσθαι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὸν λό-„ γον· τροφὴ γάρ ἐστιν ἡ διδαχὴ καὶ τοῦ τρέφοντος". (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὰς ἰουδαϊκὰς διδασκαλίας, μύθους ἑρμηνεύσας, καὶ τὴν εἰς τὴν Γραφὴν δευτέρωσιν·

„ Καὶ ὰδὲν ἀπόβλητον μετὰ ἐυχαριςίας λαμβανόμενον ".

5. „ Ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγυ Θεῦ καὶ ἐντεύξεως ".

Ἐδῶ ἤθελε εἰπῆ τινας ὅτι ἀνίσως καὶ ἁγιάζεται τὸ φαγητὸν, διὰ μέσυ τῦ λόγυ τῦ Θεῦ καὶ τῆς ἐυχαριςίας, λοιπὸν ἀκάθαρτον ἦτον καὶ μιαρὸν, καὶ διὰ τῦτο ἁγιάζεται· πρὸς τὸ ὁποῖον ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν εἶναι κάνένα φαγητὸν ἀκάθαρτον καθ' ἑαυτὸ, ἀλλὰ κατὰ συγκατάβασιν καὶ συγχώρησιν τῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος· πρῶτον μὲν γὰρ λέγει „ κατὰ σύγκρισιν " ὅτι κάνένα φαγητὸν καὶ κτίσμα Θεῦ, δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ συγχαμερῶν καὶ ἀκάθαρτον· δεύτερον δὲ λέγει „ κατὰ ἀντιπαράςασιν " ἤγυν κατὰ συγχώρησιν, ὅτι αὖ καὶ δώσωμεν, ὅτι γίνεται τὸ φαγητὸν ἀκάθαρτον, ἀλλ' ὅμως ἐσὺ ὁ Τιμόθεος ἔχεις τλὼ ἰατρείαν τῆς ἀκαθαρσίας τῦ κοντά· ποία δὲ εἶναι αὕτη; τὸ νὰ σφραγίσῃς τὸ φαγητὸν μὲ τὸν τύπον τῦ σταυρῦ· τὸ νὰ εὐχαριςήσῃς τὸν Θεὸν, καὶ τὸ νὰ τὸν δοξάσῃς ἐπικαλύμενος τὸ ὄνομάτυ, καὶ ἔτως ἀποβάλλεται ἡ ἀκαθαρσία· διὸ ὅ,τι ἡ μὲν πρὸς Θεὸν ἐυχαριςία, ὅλα τὰ φαγητὰ τὰ καθαρίζει· ὅποιος δὲ εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν ἀχάριςος, καὶ δὲν εὐχαριςεῖ διὰ τὰ φαγητὰ ὁπῦ τρώγει, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἀκάθαρτος, καὶ μιαρὸς, καὶ τὰ φαγητά τυ (1). Ἤθελε δὲ ζητήσῃ τινας, ἀράγε ἠμπορεῖ νὰ ἁγιάσῃ τινὰς, καὶ νὰ κάμῃ καθαρὸν σῶα φαγητὸν εἰδωλόθυτον, ἤγουν ὁπῦ ἐθυσιάσθη εἰς τὰ εἴδωλα, μὲ τλὼ τῦ Θεῦ ἐπίκλησιν καὶ εὐχαριςίαν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ ἠμπορεῖ, ἀνίσως ὅμως καὶ δὲν ἠξεύρῃ ὅτι εἶναι εἰδωλόθυτον· διὰ τί ἀνίσως γνωρίζωντας αὐτὸ, ὅτι εἶναι εἰδωλόθυτον, φάγῃ ἀπὸ αὐτὸ, ἀκάθαρτος εἶναι· ὄχι πῶς τὸ εἰδωλόθυτον ἐκεῖνο εἶναι ἀκάθαρτον καθ' ἑαυτὸ, ἀλλὰ διὰ τί ἐκεῖνος ὁπῦ τὸ ἔφαγεν ἐπαρέβη τὸν νόμον (τὸν Ἀποστολικὸν δηλαδὴ), τὸν προσάζοντα νὰ μὴ τρώγυν οἱ Χριςιανοὶ ἀπὸ τλὼ τράπεζαν τῶν δαιμονίων (2)· ὥςε ἡ ἐδικήσυ προαίρεσις, Χριςιανὲ, ἐμολώθη· διὰ τί παρήκυσας τὸν νόμον τῦ Ἀποςόλυ, καὶ ὄχι πῶς τὸ εἰδωλόθυτον ἦτον ἀκάθαρτον φύσει· „ οἶδα γάρ, φησιν ὁ αὐτὸς Ἀπόςολος, καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησῦ, ὅτι ὰδὲν κοινὸν δι' „ ἑαυτῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν ". (Ῥωμ. ιδ'. 14.) καὶ πάλιν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων λέγει· „ οἴδαμεν ὅτι ὰδὲν εἴδωλον ". (α'. Κορ. η'. 4.) Καὶ πάλιν· „ τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ τῦ εἰδώλυ ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίυσι, καὶ ἡ συν- „ είδησις αὐτῶν ἀσθενὴς ὖσα μολύνεται ". (αὐτόθ. 7.)

6. „ Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ „ Χριςῦ ".

Ἀνίσως, λέγει, ταῦτα συμβυλεύῃς καὶ διδάσκῃς τὺς ἀδελφὺς Χριςιανὺς, ὦ Τιμόθεε, θέλεις γενῆ ὑπηρέτης ἐπαινετὸς καὶ δόκιμος τῦ Ἰησῦ Χριςῦ· ταῦτα, ποῖα; δηλαδὴ ὅτι τὸ μυ-

(1) Διατῦτο καὶ πρὸ τῦ νὰ φάγῃ ὁ Χριςιανὸς, καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν, πρέπει νὰ εὐχαριςῇ τὸν Θεὸν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸν σταυρόνα, καὶ πρέπει νὰ προσδύχεται εἰς τὸν Θεὸν τὸν αἴτιον ὅλα, κάθε τροφῆς καὶ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς· διατῦτο καὶ ὁ Κύριος καὶ πρὸ τῦ δείπνυ εὐχαριςησε, καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον, ὡς λέγυν οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταί· „ ὑμνήσαντες γάρ, φησιν, ἐξῆλθον „ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ". (Ματθ. κς'. 30.) Σημείωσαι δὲ ὅτι κατὰ τὺς ἱερὺς Εὐαγγελισάς, καὶ κατὰ τὸν θεῖον Κυρίλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἡ εὐχαριςία καὶ εὐλογία, ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται, καὶ ὡς συνώνυμα, ἤγυν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δηλῦσιν· εὐχὴ δηλαδὴ καὶ ἐπίκλησιν τῦ θείυ ὀνόματος, διὸ ὅ,τι ἐκεῖνο ὁπῦ λέγυσιν ὁ Ματθαῖος ἐν Κεφ. ιδ'. καὶ ὁ Λυκᾶς ἐν Κεφ. θ'. ὅτι ὁ Χριςὸς λαβὼν τὺς πέντε ἄρτυς εὐλόγησε, τῦτο ὁ Ἰωάννης εἶπεν ἐν τῷ ς'. Κεφαλαίῳ, ὅτι λαβὼν αὐτὺς εὐχαρίςησε. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Σημανω- „ τέον, ὅτι ἀντὶ τῦ εὐχαριςήσας, εὐλογήσας εἶπεν „ ὁ Ματθαῖος· ὡδαμῶς δὲ διαφωνήσει τῶν Ἁγίων ἡ „ ἔκδοσις· ἐν γὰρ ἀποδείξει τὸ σωαμφότερον ὁ Παῦ- „ λος εἶπεν· ὅτι πᾶν βρῶμα καλὸν, καὶ ὰδὲν ἀπόβλη- „ τον μετὰ εὐχαριςίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ „ διὰ λόγυ Θεῦ καὶ ἐντεύξεως· εὐλογεῖται γὰρ πάντως „ τὸ ἁγιαζόμενον διὰ τῆς ἐν ἐντεύξει προσδυχῆς, ἣν „ ἐπὶ ταῖς τραπέζαις ἀεὶ ποιεῖν εἰθίσμεθα ". (Βιβλ. γ'. τόμ. δ'. εἰς τὸν Ἰωάννλω.) Ὅρα καὶ Εὐσράτιον τὸν Ἀργεντίλω ἐν τῷ περὶ τῦ μυστηρίυ τῆς Εὐχαριςίας σελ. 122. Καὶ τῦτο δὲ σημείωσαι ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι ἀντὶ τῦ „ Πᾶν κτίσμα Θεῦ καλὸν " ὁ θεῖος Κύριλλος ἀνέγνω „ Πᾶν βρῶμα ".

(2) Φανερῶς γὰρ προσάζει καὶ νομοθετεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος εἰς τὺς Χριςιανὰς ταῦτα· „ Τί ὖν φημι; ὅτι „ εἴδωλον τί ἐςιν; ἢ εἰδωλόθυτον τί ἐςιν; (ἀντὶ τῦ „ ὰδὲν ἐςὶν) ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει „ καὶ ὐ Θεῷ· ὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνὺς τῶν δαιμονίων „ γίνεσθαι· ὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίυ πίνειν, καὶ πο- „ τή-

μυςήριον τῆς θείας ἀνθρωπήσεως εἶναι μέγα καὶ ὑψηλόν· ὅτι ὅποιος ἀπέχῃ ἀπὸ τὰ φαγητὰ, καὶ ἀπὸ τὸν γάμον, νομίζωντας αὐτὰ ἀκάθαρτα, εἶναι ἐκ τῶν δαιμόνων πεπλανημένος· καὶ τὰ λοιπὰ πᾶσα ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω· τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ ὑποτιθέμενος"; ἴσως συμβουλεύων· δὲν εἶπεν ἐπιτάττων, ἢ προσάζων, ἐπειδὴ προσαγὴ καὶ αὐθεντία δὲν πρέπει νὰ μεταχειρίζεται εἰς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ μόνον συνθεσία καὶ συμβουλή (1).

„ Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, „ ἣ παρηκολούθηκας".

Ἀφ' ὅ ὁ θεῖος Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ συμβουλεύῃ, ταυτὸν εἶπεῖν νὰ τρέφῃ τοὺς ἄλλους μὲ τὰ θεῖα λόγια, τώρα λέγει εἰς αὐτὸν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, τρέφου μὲ τοὺς λόγους τῆς πίστεως (2), ἴσως σωστὰ τοὺς τρέφε εἰς τὸν λογισμόν σου, καὶ μελέτα, καὶ ἀναμηρύκαζε αὐτοὺς, καθὼς καὶ τὰ καλόμενα καθαρὰ ζῶα, ἀναμηρυκάζουσι καὶ ἀναμασοῦν δεύτερον τὸ φαγητὸν ὁπού φάγουν πρότερον, κόπτοντες αὐτὸ λεπτότερον, διὰ τὸ θρεπτικώτερον, διὰ τοῦτο γὰρ λέγει εἰς αὐτὸν νὰ ἐντρέφεται μὲ τὰ λόγια τῆς πίστεως, διὰ νὰ φανεράσῃ μὲ τοῦτο λέξιν ταύτην, τοῦτο παντοτινὴν μελέτην καὶ προσοχὴν ὁπού πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς αὐτά· διότι, καθὼς τρώγομεν κάθε ἡμέραν τὸ αἰσθητὸν φαγητὸν, διὰ νὰ τρεφώμεθα σωματικῶς, ἔτζι πρέπει καὶ καθ' ἡμέραν νὰ τρώγωμεν νοητῶς τὰ θεῖα λόγια, διὰ νὰ τρεφώμεθα ψυχικῶς μὲ αὐτά.

7. „ Τοὺς δὲ βεβήλους, καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ".

Ἤτοι εἰς μὲν τοὺς ἐδικούς σου πιστοὺς Χριστιανοὺς συμβούλευε, καὶ δίδασκε τὰ ἄνω εἰρημένα, μὲ τοὺς Ἰουδαίους δὲ καὶ Ἕλληνας, ὅπου ὅλως διαλέγου, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ὠφελήσῃς· ἔξω μόνον τότε πρέπει νὰ διαλέγεσαι μὲ αὐτοὺς, ὅταν τύχῃ νὰ σκανδαλίζωνταί τινες Χριστιανοὶ εἰς τὴν πίστιν, νομίζοντες ὅτι διὰ τί δὲν δώκασι νὰ τοὺς ἀποκεφαλίσῃς, διὰ τοῦτο παραιτοῦσαι ἀπὸ τὴν πρὸς ἐκείνους διάλεξιν. Μύθους δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς ἰουδαϊκὰς παραδόσεις (3), ἢ διὰ τί αὐτὰς παρεχάραξαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ δὲν τὰς ἐφύλαττον, καθὼς τὰς γράφει ὁ νόμος· ἢ ἔτζι αὐτὰς ὀνομάζει διὰ τὸ ἄκαιρον· ἀφ' οὗ γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστὸς, παύονται αὗται εἶναι καὶ ἄκαιροι· καθὼς, χάριν παραδείγματος, εἶναι ἄκαιρον καὶ εἰς σᾶν ἄνδρα τέλειον τριάκοντα χρόνων, τὸ νὰ θέλῃ νὰ βυζαίνῃ γάλα· πῶς γὰρ δὲν θέλει εἶναι ὁ τοιοῦτος ἀπὸ ὅλως ἀξιογέλαστος; γραώδεις λοιπὸν ὠνόμασε τὰς παραδόσεις τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὶ αὐταῖς ἐγήρασαν καὶ ἐπαλαίωσαν, ὡσὰν αἱ ζαρωμοῦσαι ἀπὸ τὸ γηρατεῖον γραῖαι· βεβήλους δὲ, διὰ τὶ αὐταῖς εἶναι ἀκάθαρταις, μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν εἰς Χριστὸν καθαρὰν πίστιν· ἐπειδὴ τὸ νὰ βάλωσι αἱ ἰουδαϊκαὶ αὐταὶ παραδόσεις ὑποκάτω εἰς πάθη φόβου καὶ δουλείας τῶν Χριστιανῶν τὴν ψυχὴν, τοῦτο ἀνωτέραν γνωμεύω τὴν φόβου καὶ τῆς δουλείας, τοῦτο εἶναι βέβαια παραγγελία ἀκάθαρτος.

„ Γύμνα-

„ πίστιον δαιμονίων· καὶ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέ„ χειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων". (α'. Κορ. ι'. 19.) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 14. εἴκοσι τοῦ ιδ'. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τύπων τῆς τρώσης πρὸς Κορινθίους.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „ ἐπειδὴ ἐκ „ αὐτάρκης ἕκαστος ἡμῶν ἀφ' ἑαυτοῦ ὡρίσκεν τὸ δέον, „ διὰ τοῦτο εὐεργετῶν ἡμᾶς ὁ Θεὸς, συμβούλευε ἡμᾶς „ (τοὺς Ἀρχιερεῖς δηλ.) ἀλλ' ἐχι ἐξουσιαστὰς δίδωσι· „ Βασιλέως γὰρ ἴδιον τὸ ἐπιτάττειν τοῖς ἀρχομένοις, „ συμβούλου δὲ τὸ πείθειν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοὺς „ βουλομένους· ὥστε καὶ ἡμῶν ἕκαστος, μὴ ὡς ἄρχοντα „ ἑαυτὸν, ἀλλ' ὡς σύμβουλον παρὰ Θεοῦ δεδομένον τῷ „ λαῷ, λογιζέσθω".

(2) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἑρμηνεύων τό· „ ἵ„ μὴ πίω ἀπάρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, „ ἕως ἂν πίω αὐτὸ καινὸν μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ „ τοῦ Πατρός μου" ἔτσι λέγει· „ τίς δὲ ἡ τόσις καὶ ἡ „ ἀπόλαυσις; ἡμῶν μὲν τὸ μαθεῖν, ἐκείνου δὲ τὸ δι„ δάξαι, καὶ κινώσασθαι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὸν λό„ γον· τροφὴ γάρ ἐστιν ἡ δίδαξις καὶ τοῦ τρέφοντος". (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὰς ἰουδαϊκὰς διδασκαλίας, μύθους ἑρμηνεύσε, καὶ τὴν εἰς τὴν Γραφὴν δευτέρωσιν.

„ Γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν".

Εὐσέβεια εἶναι ἡ καθαρὰ πίστις, καὶ ὁ ὀρθὸς βίος (1)· λέγει λοιπὸν ὁ θεῖος Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, νὰ γυμνάζῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν καθαρὰν πίστιν, καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν βίον· ὥστε, χρεία εἶναι γυμνασίας καὶ πόνων παντοτινῶν, διὰ τὶ ὅποιος γυμνάζεται, αὐτὸς, καὶ χωρὶς νὰ ἦναι ἀγῶνας, ἀγωνίζεται διὰ νὰ χτυπᾷ ἰδρῶτας.

8. „ Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος".

Μερικοὶ λέγουν ὅτι σωματικὴ γυμνασία εἶναι ἡ νηστεία, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτζι· ἐπειδὴ ἡ νηστεία εἶναι πνευματικὴ γύμνασις· σωματικὴν λοιπὸν γυμνασίαν ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν τοῦ σώματος ἄσκησιν, τὴν προξενοῦσαν εἰς τὸ σῶμα ὑγείαν, ἥτις ἔχει μὲν πόνους πολλοὺς, ὀλίγον δὲ ὠφελεῖ, ἤγουν ἕως εἰς τὸ σῶμα μόνον ἐκτείνει τὴν ὠφέλειάν της, καὶ πρὸς καιρὸν, καὶ ὄχι παντοτε (2).

„ Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς
„ τῆς νυῦν, καὶ τῆς μελλούσης".

Ἡ εὐσέβεια, λέγει, εἰς ὅλα εἶναι ὠφέλιμος, καὶ εἰς τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἐδῶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὑγιαίνει καὶ χαροποιεῖ τὸν ἄνθρωπον· διὰ τὶ ὅποιος δὲν ἠξεύρει εἰς τὴν συνείδησίν του κανένα ἁμάρτημα, αὐτὸς καὶ ἐδῶ χαίρει καὶ εὐφραίνεται, ἐλπίζων νὰ λάβῃ βεβαίως τὰς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον αἰῶνα, ἀπολαμβάνει τὴν ἀληθῆ ζωὴν καὶ μακαριότητα· ἀπὸ τὴν σύγκρισιν δὲ τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως, δείχνει ὁ Ἀπόστολος πόσον ὑπερέχει ταύτης ἡ εὐσέβεια (3).

9. „ Πι-

---

(1) Ὁ θεῖος Μάξιμος ὁρίζει τὴν εὐσέβειαν ὅτι εἶναι· „ τῶν Καθηκόντων ἀνεύθυνος εἴδησις καὶ ἐπιστήμη". (Κεφ. λή. τῆς ἑ. Ἐκατοντάδ. τῶν Θεολογικῶν) Ὁ δὲ ἐκ Δαμασκοῦ Πέτρος λέγει· „ὅτι ἡ εὐσέβεια οὐκ ἔστι
„ μιᾶς ἀρετῆς ὀνομασία, ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐντολῶν προσ-
„ ηγορία, ἐκ τῶν εὐσεβῶν, ἤγουν καλῶς δεδόξων... ὥ-
„ στε ἐκ τῆς πίστεως ὁ φόβος, καὶ τοῦτο ἡ εὐσέβεια, κα-
„ τὰ τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν". (Σελ. 650. τῆς Φιλοκαλ.) ἐν γὰρ ἐκ τῶν ἑπτὰ χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ πνεῦμα τῆς εὐσεβείας ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει. (Ἡσ. ια΄. 2.) Καὶ ἁπλῶς ἡ εὐσέβεια εἰδικώτερον θεωρημένη, πᾶσαν πνευματικὴν ἐργασίαν δηλοῖ, κατὰ τὸν αὐτὸν Πέτρον. (αὐτόθ.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει ὅτι εὐσεβείας γυμνασίαν ἐκάλεσε, τὸν ἐπαινούμενον βίον· ἡ πολιτεία γὰρ τοῖς ἀγῶσιν ὡρμόττει.

(2) Ἡ ἄσκησις δὲ αὕτη τοῦ σώματος, ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι εἶναι, ἡ γυμνολισία, τὰ προσκυνήματα, ἡ χαμαικοιτία, ἡ ξηροφαγία, ἡ ἐργασία τῶν χειρῶν, αἱ κόποι καὶ ἱδρῶτες, οἱ διὰ τῆς διακονίας τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος γινόμενοι, καὶ ἁπλῶς κάθε ἄσκησις πρακτικὴ τοῦ σώματος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας σκύλλεται καὶ δαμάζεται τὸ ἄχρειον καὶ ἄτοπον φρόνημα τῆς σαρκὸς, καὶ ὑποτάσσεται τῷ ὀρθῷ λόγῳ· αὕτη δὲ ἡ τοῦ σώματος ἄσκησις θέλει ὁ Ἀπόστολος νὰ ἦναι μετρία, καθὼς λέγει ὁ Κορίνθιος· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἄσκησις αὕτη εἶναι ὑγείας αἰτία, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Καὶ ὁ Ἱπποκράτης δὲ ἔλεγεν ὅτι δύω εἶναι ὁποῦ συντηροῦσι τὴν ὑγείαν, ἡ ἀκολουθία τῆς τροφῆς, καὶ ἡ ἀοκνία πόνων. Καὶ ὁ Πλάτων ἔλεγεν, ὅτι μήτε τὸ σῶμα δύναται νὰ γυμνάζεται χωρὶς τὴν ψυχὴν, μήτε ἡ ψυχὴ χωρὶς τὸ σῶμα. Ἔφασκε δὲ καὶ ὁ θεῖος Νείλος, καὶ Μάξιμος, ὅτι ἡ ὀλίγη μέριμνα τοῦ σώματος, πολὺ συμφέρει εἰς τὴν πολλὴν τῆς ψυχῆς μέριμναν· καὶ ὁ Μάξιμος δὲ ἰδίως λέγει ἐν τῷ περὶ μοναδικῆς πολιτείας, ὅτι ἡ μικρὰ ἄσκησις τοῦ σώματος, καὶ ἡ μικρὰ τούτου μέριμνα, κάμνουσι τὸ σῶμα ἐπιτήδειον ὄργανον τῆς ψυχῆς, καὶ ἐπιτήδειον εἰς τὰς ἐκείνης πνευματικὰς κλίσεις καὶ δελήματα, ἐπειδὴ δὲν ἀντιμάχεται τὸ σῶμα μὲ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ συμβοηθεῖ αὐτήν· τότε δὲ ἀντιμάχεται, ὅταν δὲν γυμνάζεται, ἀλλὰ τρυφᾷ καὶ παπαλᾷ, καὶ γίνεται ὡσὰν ἵππος ἀδάμαστος, ὁποῦ εἰς χαλινάρι δὲν ὑποπίπτει. (Παρὰ Κορεσίῳ)

(3) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ὅπου λέγει· „ μὲ ὅλην
„ τὴν σχολήν σου περὶ τὴν σάρκα ἔχε· ἀπὸ ἔρωτα αὐ-
„ τῆς τὴν κατὰ δύναμιν ἄσκησιν, καὶ ὅλον τὸν νοῦ σου
„ περὶ τὰ εὔδοκα τρέψον· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία
„ πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πά-
„ντα ἐστὶν ὠφέλιμος, καὶ τὰ ἑξῆς". (Κεφ. ξγ΄. τῆς δ΄. Ἑκατοντ. τῶν περὶ Ἀγάπης) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος λέγει, ὅτι ἡ εὐσέβεια εἶναι μία ἀκίβδηλος γνῶσις περὶ Χριστοῦ· „ὅτι δέ ἐστι τῶν ἐν ἔργοις φαιδρύνον-
„ των ἐν ἀμώμοις ἡ ἀκιβδήλευτος γνῶσις περὶ Χριστοῦ,
„ σαφηνιεῖ πάλιν Τιμοθέῳ γράφων ὁ Παῦλος, γυμνά-
„ ζεσθαι αὐτὸν πρὸς εὐσέβειαν..... ὡς γὰρ αὐτὸς ἁρμο-
„ κεν ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα· αὕτη
„ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀλη-
„ θινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν".
(Βιβλ. α΄. τῶν Γλαφυρῶν)

Digitized by Google

9. „Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος".

Πιστὸς, λέγει, ἤγουν βέβαιος καὶ ἀληθὴς, καὶ ἄξιος νὰ παραδεχθῇ ἀπὸ ὅλους, ὡς ἀναμφίβολος, εἶναι ὁ λόγος ὅπος· ποῖος; δηλαδὴ ὅτι ἡ εὐσέβεια, καὶ ἐδῶ ὠφελεῖ, καὶ ἐκεῖ· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει τοῦτον τὸν λόγον ὁ μακάριος Παῦλος, καὶ δὲν χρειάζεται νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν διὰ ποῖα αἴτια εἶναι πιστός· ἀλλὰ μόνον δογματικῶς τοῦτον ἀποφαίνεται· ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον γράφει, ὁ ὁποῖος δὲν ἐχρειάζετο ἀποδείξεις διὰ νὰ πιστωθῇ (1).

10. „Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν „ἐπὶ Θεῷ ζῶντι".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος ποία εἶναι ἡ εὐσέβεια, καὶ ὅτι εἶναι αὐτὴ, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ ἀληθεῖς τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι, καὶ διὰ τούτων κατασκευάζει, πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ ἔχει ἡ εὐσέβεια τὰς ἐλπίδας τῆς μελλούσης ζωῆς· λέγει γὰρ ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου εἰς τοῦτο, ἤγουν διὰ τοῦτο κοπιάζομεν, καὶ ὑβριζόμεθα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τί ἐλπίζομεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα νὰ μᾶς δώσῃ τὰς ἀντιμισθίας· ἐπειδὴ διὰ τί ἄλλο καταπονούμεθα καὶ κακοπαθοῦμεν, πάρεξ διὰ τί προσμένομεν τὰ μέλλοντα ἀγαθά; τὰ ὁποῖα θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς μετὰ θάνατον ὁ ζῶν Θεός; οἱ μὲν γὰρ στρατιῶται τοῦ ἐπιγείου Βασιλέως, πολλαῖς φοραῖς κινδυνεύουσι καὶ τοῦ ζωοῦνται εἰς θάνατον διὰ τὸν Βασιλέα των, χάνουσιν ὅμως τὸν μισθόν τους, μὲ τὸ νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν τῷ μεταξὺ θάνατος εἰς τὸν Βασιλέα τους· ὁ δὲ ἐδικός μας, λέγει, Βασιλεὺς Θεὸς, μὲ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, ἀκολούθως καὶ πάντοτε δίδει εἰς ἡμᾶς τὰς ἀντιμισθίας καὶ πληρωμὰς τοῦ κόπου μας, καὶ δὲν εἶναι τρόπος ποτὲ τούτων νὰ ἀποτύχωμεν.

„Ὃς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν".

Ἤτοι ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐδῶ εἰς τοῦ παρόντος ζωοῦ διὰ τῆς πίστεως καὶ χάριτός του, καὶ ἐκεῖ εἰς τοῦ ἄλλου, διὰ τῆς ἀπολαύσεως τῆς δόξης καὶ μακαριότητός του· περισσοτέραν ὅμως προνοιαν καὶ ἀγάπην ἔχει ὁ Θεὸς διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους Χριστιανούς· διὰ τί αὖ ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε σώζῃ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τοῦ παρόντος ζωοῦ διὰ τῆς ξεχωρισῆς του προνοίας καὶ χάριτος, πῶς αὐτοὶ ἤθελαν βασάσει, καὶ νὰ μοῦ ἀποθάνουν, εἰς καιρὸν ὁποῦ πολεμοῦνται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς; Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρακινεῖ ὁ Παῦλος καὶ παραθαρρύνει καὶ τὸν Τιμόθεον εἰς τοὺς κινδύνους, καὶ πειρασμούς· μοῦ ἐκλύεσαι, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, μηδὲ λυπῆσαι ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔχεις τοιοῦτον Θεὸν Σωτῆρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μηδὲ ἐπικαλῆσαι τοῦ τῶν ἀνθρώπων βοήθειαν, ἀλλ' ἔλπιζε εἰς τὸν Θεὸν, ὅστις καὶ ζῇ, καὶ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο θέλει σώσει καὶ ἐσέ, καὶ θέλει φυλάξει τοῦ ζωοῦσου.

11. „Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε".

Ἀπὸ τὰ πράγματα, ἄλλα μὲν χρειάζονται διδασκαλίαν μόνην καὶ συμβουλὴν διὰ νὰ κατορθωθοῦν· ἄλλα δὲ χρειάζονται προσαγωγὴν αὐστηράν· χάριν παραδείγματος, τὸ νὰ μοῦ ἁρπάζῃ τινὰς, δὲν χρειάζεται διδασκαλίαν καὶ συμβουλὴν, ἀλλὰ προσαγωγή· ἤτοι χρειάζεται νὰ ἐμποδίζῃ τινὰς τοῦ ἁρπαγοῦ μὲ περισσοτέραν αὐθεντείαν, καὶ αὐστηρότητα· τὸ δὲ νὰ δώσῃ τινὰς ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἢ τὸ νὰ παρθενεύσῃ· ἢ πῶς πρέπει νὰ πιστεύσῃ,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὧδε ἑρμηνεύει· „ἐπειδὴ „τῆς μελλούσης ἐμνήσθη ζωῆς, πρᾶγμα δὲ ἦν φοβερὸν ἐκ „ὁρώμενον, ἀναγκαίως πιστὸν ἐκάλεσε τὸν λόγον· πι„στὸς γὰρ ἄξιος, ὡς ἀληθῆ κομίζοντος· ἀλλὰ μοῦ „καὶ ἐπαινετὸς· χρὴ γὰρ τὸν ἀγωνοθέτην παρέχειν τοῖς „νικῶσι τὰ ἆθλα".

σάγη, ταῦτα χρειάζονται διδασκαλίαν πραείαν, καὶ συμβουλήν (1). Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ καὶ τὰ δύω ταῦτα γράφει εἰς τὸν Τιμόθεον λέγωντάς τε: „παράγγελλε, καὶ δίδασ„κε". Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὅταν μὲν οἱ ἄνθρωποι ἠξεύρουν πῶς εἶναι σῶα πρᾶγμα κακὸν, καὶ τὸ κάμνουν, τότε χρειάζονται παραγγελίαν καὶ αὐστηρὰ προσταγήν· ὅταν ὅμως δὲν ἠξεύρουν καινοῦρα πρᾶγμα, καὶ τὸ κάμνουν, τότε χρειάζονται διδασκαλίαν πραεῖαν, καὶ συμβουλήν. Παράγγελλε λοιπὸν, ὦ Τιμόθεε, καὶ δίδασκε τὰ αὖθις εἰρημένα εἰς τὸ ποίμνιόν σου, ἤγουν τὸ νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ μὲ τὴν εὐσέβειαν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ τὸ νὰ προσμένουν τὰς ἀντιμισθίας τῶν ἀγώνων τους, καὶ τὸ νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸν ἀγωνοθέτην καὶ στεφανοδότην Χριστόν.

12. „Μηδείς σε τῆς νεότητος καταφρονείτω".

Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ πρόληψις τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ἀκολοκαταφρόνητον πρᾶγμα νομίζει τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, διὰ τοῦτο, λέγει ὁ θεῖος Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, παράγγελλε αὐθεντικῶς, καὶ κάμνε ἂς μή σε καταφρονῇ διὰ τί εἶσαι νέος εἰς τὴν ἡλικίαν (2)· διότι ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν πρέπει νὰ ἦναι ἀκαταφρόνητος ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, καὶ τὸ ποίμνιόν του· ἀλλ' ἤθελε εἰπῆ τινας· καὶ ἂν αὐθεντικῶς παραγγέλλῃ ὁ Τιμόθεος, πῶς εἶναι τὸ πρᾶον ἦθος ὁπού ἀπαιτεῖται σῶας διδάσκαλος καὶ ποιμήν; καὶ εἰς τοῦτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ διδάσκαλος, εἰς μὲν τὰς ὕβρεις ὁπού ἤθελε κάμῃ τινὰς εἰς αὐτὸν, πρέπει νὰ μὴν ἐκδικῇ, ἀλλὰ νὰ ἦναι πρᾶος· διὰ δὲ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ ἔχῃ αὐστηρότητα, καὶ νὰ προσάζῃ μὲ παρρησίαν· ἢ λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἐὰν ἐσὺ δείχνῃς ζωὴν κοσμίαν καὶ ἐνάρετον, κάνεὶς δὲν θέλει καταφρονήσει τὴν νεότητά σε, τὴν ὁποίαν φυσικὰ δὲν καταφρόνητον, ἀλλὰ μᾶλλον θέλει θαυμάσει αὐτήν· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Σολομῶντα, ἡ φρονιμάδα νομίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γηραλέότης, καὶ ἡ καθαρὰ ζωὴ, νομίζεται γεροντικὴ ἡλικία· „πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρως, βίος ἀκηλίδωτος". (Σοφ. δ'. 9.)

„Ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν".

Ἤτοι ἐσὺ ὦ Τιμόθεε γίνου ἀρχέτυπον καὶ παράδειγμα τῆς καλῆς ζωῆς εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ καινῆς τῆς ἀρίστης πολιτείας.

„Ἐν λόγῳ".

Ἤγουν γίνου τύπος εἰς τοὺς Χριστιανοὺς μὲ τὸν λόγον, ὥστε νὰ λαλῇς μὲ ἀκολίαν εἰς τοὺς ἐρωτῶνταῤ, καὶ νὰ ἔχῃς τὸν λόγον ἕτοιμον, καθὼς καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος παραγγέλλει· „ἕτοι-

---

(1) Ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸν 2. στίχ. τοῦ δ'. Κεφαλ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰ εἰς ἐκεῖνον ὑποσημειώσιν.

(2) Διότι, τὰ παιδία φοραῖς ἀκολουθεῖ, καὶ οἱ νεώτεροι γίνονται φρονιμώτεροι τῶν γεροντοτέρων, καὶ ἀκολουθοῦσι οἱ νεώτεροι κρίνουσι, διδάσκουσι, καὶ κυβερνῶσι τοὺς γεροντοτέρους· ἔτζι ὁ Ἐλιοὺς ἐκεῖνος ὁ νεώτερος, ἐφάνη σοφώτερος τῶν τριῶν φίλων τοῦ Ἰὼβ, τῶν αὐτοῦ γεροντοτέρων ὄντων· ὅθεν καὶ ἔλεγε· „νεώτερος μὲν εἰμι τῷ „χρόνῳ, ὑμεῖς δὲ ἐστε πρεσβύτεροι· διὸ ὑπέσχασα „φοβηθεὶς τοῦ ὑμῖν ἀναγγεῖλαι τὴν ἐμαυτοῦ ἐπιστήμην· „ἤκουσα δὲ ὅτι, οὐχ' ὁ χρόνος ἐστὶν ὁ λαλῶν, ἐν πολλοῖς „δὲ ἔτεσιν οἴδασι σοφίαν· ἀλλὰ Πνεῦμα ἐστὶν ἐν βρο„τοῖς, πνοὴ δὲ Παντοκράτορός ἐστιν ἡ διδάσκουσα· οὐχ' „οἱ πολυχρόνιοι εἰσὶ σοφοὶ, οὐδ' οἱ γέροντες ἴδασι κρί„μα". (Ἰὼβ λβ'. 6.) Ἔτζι ὁ Βασιλεὺς Σολομὼν δωδεκαετὴς ὢν, ἔγινε Βασιλεὺς καὶ ἐλευθέρωσε ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὴν δυσδιάλυτον ἐκείνην κρίσιν (καθὼς ἔτζι ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος) τῶν δύω γυναικῶν, θαυμασίως ἔκρινε, καὶ εὗρηκε ποίας ἦτον τὸ ζωντανὸν παιδίον· ἔτζι ὁ Ἰωσίας ὀκτὼ χρόνων ὤν, ἔγινε Βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἔτζι ὁ Προφήτης Δανιὴλ παιδάριον νεώτερον ὤν, ἔκρινε καὶ κατεδίκασε τοὺς ἀσελγεῖς ἐκείνους δύω γέροντας ἐν τῇ Βαβυλῶνι. Εἶτε δὲ καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἱερεμίαν· „μὴ λέγε ὅτι νεώτερος ἐγὼ εἰμι ὅτι πρὸς πάντας, ὡς „ἂν ἐξαποστείλωσε, πορεύσῃ, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν „ἐντείλωμαί σοι, λαλήσεις". (Ἱερ. ά. 7.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωὰς ἑπτὰ χρόνων ἦτον ὅταν ἐβασίλευσε. (δ'. Βασιλ. ιά. 21.)

Digitized by Google

„ἕτοιμοι ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον, περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος". (α'. Πέτρ. γ'. 15.) (1).

„Ἐν ἀναστροφῇ".

Ἤγουν γίνου τύπος μὲ τὴν πολιτείαν, ἢ ἂν μὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν τάξιν.

„Ἐν ἀγάπῃ".

Ἤγουν γίνου τύπος μὲ τὴν εἰς ὅλους ἀγάπην.

„Ἐν Πνεύματι".

Ἤγουν γίνου τύπος τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν, ἢ ἂν εἰς τὰ χαρίσματα τὰ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ μὴν ὑπερηφανεύεσαι εἰς αὐτά.

„Ἐν πίστει".

Γίνου τύπος τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀδίστακτον πίστιν, ἥτις δείχνεται ὅταν τινὰς πιστεύῃ εἰς τὸν Θεὸν ἂν ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων πραγμάτων.

„Ἐν ἁγνείᾳ".

Γίνου τύπος τῶν πιστῶν μὲ τὴν καθαρότητα καὶ παρθενίαν τοῦ σώματος, ἂν μὲ τὴν σωφροσύνην.

13. „Ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει".

Διὰ τὸν Ἀπόστολον Τιμόθεον προσέχῃ ὁ θεῖος Παῦλος νὰ προσέχῃ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν, τί λοιπὸν πρέπει νὰ κάμωμεν ἡμεῖς οἱ μακρὰν ὄντες τῆς πλειότητος τοῦ Τιμοθέου; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἐπροσέχε, καὶ νὰ ἐκαταγίνετο βέβαια εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν; ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τοῦτο ἐπαράγγελλε (2)· παραινεῖ δὲ τὸν Τιμόθεον μὲ τὸν λόγον ὁποῦ λέγει, ὅτι ἕως ἔρχωμαι·

---

(1) Ἤ λέγει ὅτι νὰ ἦναι τύπος ἐν λόγῳ, μὲ τὸ νὰ ἦναι πάντοτε ὁ λόγος του κεχαριτωμένος, καὶ ἁλατισμένος, καθὼς ὁ αὐτὸς Παῦλος ἀλλαχοῦ παραγγέλλει, ἵνα δίδῃ χάριν καὶ τοῖς ἀκούουσι, καὶ μὲ τοῦτο νὰ ἦναι μακρὰν ἀπὸ κάθε ἀργολογίαν καὶ εὐτραπελίαν.

(2) Ἀναγκαιοτάτη φησὶ σωτηρίαν, καὶ ὠφελιμωτάτη εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν, καὶ εἰς πάντας μεν τοὺς Χριστιανούς, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερωμένους, εἶναι ἀναγκαιοτάτη εἰς πάντας τοὺς Χριστιανούς· διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Χρυσόστομος κατηγορεῖ τοὺς λαϊκοὺς Χριστιανούς, διατί ἀμελοῦσι τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, ἀνατρέπωντας καὶ τὴν πρόφασιν ὁποῦ φοβοῦνται περὶ τῶν λόγοντες· οὐκ „εἰμὶ τῶν μοναχῶν· ἀλλὰ καὶ γυναῖκα ἔχω, καὶ παιδία, „καὶ οἰκίας ἐπιμέλημαι". ταύτην λέγω τὴν πρόφασιν ἀνατρέπωντας, λέγει· „πάντα γὰρ ἐστιν ὁ πάντα ἐλυ„μήσατο, ὅτι ἐκείνοις μόνοις (τοῖς μοναχοῖς δηλ.) „νομίζετε προσήκειν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν, „πολὺ πλέον ἐκείνων ὑμᾶς δεήσεσθε· τοῖς γὰρ ἐν μέ„σῳ πολέμων τραφομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν „τραύματα δεχομένοις, τούτοις μάλιστα δεῖ φαρμάκων· „ὥστε τὸ μὴ ἀναγινώσκειν πολλῷ χεῖρον, τὸ καὶ πιστεύ„ειν τὸ πρᾶγμα νομίζειν· ταῦτα γὰρ σαφεστέρας μετέ„στησε τὰ ῥήματα". (Ὁμιλ. β'. εἰς τὸν Ματθ.) Ὁ αὐτὸς δὲ Πατὴρ ἔχει καὶ Λόγον ὁλόκληρον ἐπιγραφόμενον· „ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις· εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἡ ἀνάγνωσις καὶ εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς μάλιστα, καὶ Ἱερωμένους· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος γράφει εἰς τὸν Ἀρχιερέα Τιμόθεον τὸ ἀνωτέρω ῥητόν. Καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Ἰγνάτιος παραγγέλλει τὸ αὐτὸ πρὸς Ἥρωνα τὸν Διάκονον Ἀντιοχείας λέγων· „πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, ἵνα „μὴ μόνον σὺ γινώσκῃς τοὺς νόμους, ἀλλ' ἵνα καὶ τοῖς „ἄλλοις ἐξηγῇ". (Ἐπιστολ. πρὸς Ἀντιοχεῖς.) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος δέλεαρ ἱερατικὸν ἀποκαλεῖ τὴν Γραφήν, καὶ ἐν χερσὶ πάντοτε ἀεὶ κατέχειν παραινεῖ τοὺς Ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Ἰσυχιὸς δὲ Ῥεφίνος διηγεῖται, ὅτι δεκατρεῖς χρόνους ἐκάθισαν εἰς τὴν ἔρημον ὁ, τε μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πάσας Γραφὰς μελετῶντες. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χρυσορρήμων Διονύσιος, σπουδὴν ὁρισμὸν δίδει τοῦ Ἀρχιερέως· „ὡς γὰρ „Ἱεραρχίαν ὁ φύσας, ἅπασιν ὁμοῦ συμβόλῳ ἔφη τὴν

„τῶν

θω· μὲ τὸν λόγον γὰρ τοῦτον δίδει καλὰς ἐλπίδας εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι θέλει ἰδῇ τὸν Διδάσκαλον καὶ πνευματικόν του Πατέρα· δι' ὅτι ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἐζήτει ὁ Τιμόθεος τὸν Παῦλον, ἐπειδὴ ἀπωρφανίσθη ἀπὸ αὐτόν. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν εἶπεν ὅτι ἴσως δὲν νὰ ἔλθω; ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος μὲ τὸ νὰ ἦτον νέος, ἀκόλουθον εἶναι νὰ μείνῃ ἡξέρε πολλὰ ἀναγκαῖα, καὶ διὰ τοῦτο ἐχρειάζετο τὴν παρουσίαν τοῦ Παύλου, διὰ νὰ τὰ μάθῃ ἀμέσως ἀπὸ τὸν ζῶσαν αὐτοῦ φωνήν· διὰ τοῦτο τοῦ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἴσως ὅπου νὰ ἔλθω, ἀναγίνωσκε τὰς Γραφάς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλεις μάθῃς, ὅσον τὸ δυνατὸν, τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας· ὅπου πρέπει νὰ φυλάττῃς· ὅταν δὲ ἐγὼ ἔλθω, τότε θέλω σε διδάξω καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

„ Τῇ παρακλήσει".

Πρόσεχε, λέγει, ὦ Τιμόθεε, καὶ καταγίνου εἰς τὴν παρηγορίαν τῶν λυπημένων, ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἀδυνάτως ἐχόντων, ἤγουν παρηγόρει τοὺς λελυπημένους, καὶ τοὺς ἔχοντας συμφορὰς καὶ πειρασμοὺς, διὰ λόγου, καὶ ἔργου.

„ Τῇ διδασκαλίᾳ".

Πρόσεχε, λέγει, καὶ καταγίνου, ὦ Τιμόθεε, εἰς τὴν πρὸς πάντας τοὺς Χριστιανοὺς διδασκαλίαν, καὶ διὰ κάθε πρᾶγμα καὶ ὑπόθεσιν ἀρετῆς ἢ κακίας. Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν „ διδακ„τικόν". Κεφ. γ'. τῆς παρούσης, στίχ. 2. (1)

14. „ Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προ„ φητείας".

Χάρισμα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸ τῆς διδασκαλίας (ἢ καὶ τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης) τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ὁ Τιμόθεος, ὅταν ἔγινεν Ἐπίσκοπος· διὰ προφητείας δὲ, ἐπειδὴ διὰ προσαγῆς καὶ θειοτέρας μυήσεως τὰ Ἅγια Πνεύματος ἐδέχθη τὸ χάρισμα αὐτὸ, καθὼς αἰωτέρω εἴπομεν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ· „ κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας". Κεφ. ά. στίχ. 18. τῆς παρούσης.

„ Με-

„ τῶν ἱερῶν διακόσμησιν, οὕτως Ἱεράρχιν ὁ λέγων, „ δηλονότι τὸν εὔθεον καὶ θεῖον ἄνδρα, τὴν πάσης ἱερᾶς „ ἐπιστήμης γνῶσιν". (Ἐκκλησ. Ἱεραρχ. Κεφ. ά.)

Καὶ ὁ θεῖος δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ ἵνα Παῦλος „ μοὶ προσέχει τῇ ἀναγνώσει (ἐπειδὴ ἐκ μικρᾶς ἀπὸ „ τῶν Γραφῶν ὠφελείας καρπώσασθαι) ἡμεῖς δὲ ῥᾳθυ„μοῦμεν, καὶ παρέργως ἀκούομεν· καὶ πόσης οὐκ ἂν εἴη„μεν κολάσεως ἄξιοι". (Ὁμιλ. ιγ'. εἰς τὴν παρῦσαν.) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ προσέχει ὅτι κάθε ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν λαὸς, νὰ γράφῃ μόνος του Δευτερονόμιον, καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ αὐτὸ πάντοτε· „ Καὶ ὅταν καθίσῃ ἐπὶ τὸν „ ἄρχοντα αὐτοῦ, καὶ γράψει αὐτῷ τὸ Δευτερονόμιον τοῦτο „ εἰς βιβλίον παρὰ τῶν Ἱερέων τῶν Λευϊτῶν, καὶ ἔσται „ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγνώσεται ἐν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας „ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἵνα μάθῃ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον". (Δευτερ. ιζ'. 18.) Πρέπει ὅμως νὰ μοὶ ἀναγινώσκῃ τινὰς ἀπροσέκτως καὶ χωρὶς σκέψιν, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς τε καὶ σκέψεως, ἵνα μὴ μόνον ἀναγινώσκῃ, ἀλλὰ καὶ γινώσκῃ, ἃ ἀναγινώσκει, καθὼς εἶπε πρὸς τὸν Εὐνοῦχον ὁ Φίλιππος· „ ἆρά γε γινώσκεις, ἃ ἀναγι„νώσκεις"; (Πράξ. η'. 30.) διὰ τοῦτο ἀξιάγασεν εἶναι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Θεόφιλος ὁ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας· „ σφόδρα ὀλίγων συγχώνει τῶν πάντων τὸν „ ἑαυτῶν βίον ἀναπεθηλότων τῇ περὶ τὰς θείας Γρα„φὰς ἐξετάσει, τῷ δυνάσθαι λογικώτερον παρακολουθεῖν „ τοῖς περιεχομένοις δόγμασι, καὶ τῇ βαθυτέρᾳ τῶν „ Γραφῶν διανοίᾳ". Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος· „ ἐρεύνατε „ εἶπε τὰς Γραφὰς, καὶ οὐχὶ παροδευτικῶς ἀναγινώσκε„τε". διατί ἡ παροδευτικὴ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν, δὲν τρέφει ὅλως ζωογονεῖ τὴν ψυχὴν, μὲ τὸ νὰ μὴ προσέχῃ σώσιν εἰς αὐτὴν· ὅθεν διὰ νὰ μὴ τύχῃ νὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος· „ Πα„τὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς Βασιλείας καὶ μὴ συ„νιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρ„μένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ". (Ματθ. ιγ'. 19.) Διὰ τοῦτο εἶναι χρέος νὰ ἀναγινώσκωμεν τὰς Γραφὰς μετὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν· ἐπειδὴ μάτην οἱ θεῖοι Πατέρες, καὶ μάλιστα ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης, δὲν ἐφιλοπόνησαν εἰς τὴν Γραφὴν τὰς λαμπρὰς καὶ χρυσᾶς αὐτῶν ἑρμηνείας. Ὅρα περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν εἰς τὸν γ'. τόμον τῶν πνευματικῶν ἡδονῶν ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωαννίνων ἡμετέρῳ Συμβουλευτικῷ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ παράκλησις δὲ δι„δασκαλίας διαφέρει, τῷ τὴν μὲν διδασκαλίαν ἀκρω„τῶν διάφορα προσφέρειν παιδεύματα, τὴν δὲ παρα„κλησιν, ἢ τοὺς ἀθυμοῦντας ψυχαγωγεῖν, ἢ τοὺς ὀργιζο„μένους ταῖς συμβουλαῖς μεταβάλλειν".

Digitized by Google

„ Μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χαρῶν τῦ πρεσβυτερίυ ".

Πρεσβυτέριον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὺς Ἐπισκόπυς· ἐπειδὴ οἱ Ἐπίσκοποι χειροτονῦν τὸν Ἐπίσκοπον κατὰ τὸν ἀ. Κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποςόλων, καὶ ὄχι οἱ Πρεσβύτεροι· τῦ τότε γὰρ καιρῦ ἀδιαφόρως ἐκαλῦντο καὶ οἱ Ἐπίσκοποι Πρεσβύτεροι, καὶ ἀντιςρόφως οἱ Πρεσβύτεροι, Ἐπίσκοποι (1). Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, τί μεγάλον καὶ φοβερὸν πρᾶγμα δωύαται νὰ ἐνεργήσῃ ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τῶν Ἀρχιερέων· διὰ τί δίδει εἰς τὸν χειροτονήμενον, τίω παντοδωάμων χάριν τῦ παναγίυ καὶ πελεταρχικῦ Πνεύματος.

15. „ Ταῦτα μελέτα· ἐν τύτοις ἴσθι ".

Πολλαῖς φοραῖς παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον διὰ τὰ αὐτὰ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι περισότερον ἀπὸ ὅλυς τὺς ἄλλυς Χριςιανὺς, χρεωςεῖ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ σπυδάζῃ, καὶ νὰ καταγίνεται παύτοτε εἰς αὐτά.

„ Ἵνα συ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσι ".

Εἰς αὐτὰ, λέγει, ὁπῦ σῦ παραγγέλλω μελέτα καὶ διέρχυ παύτοτε, ὦ τέκνον μυ Τιμόθεε· διὰ τί; διὰ νὰ ἦναι φανερὰ ἡ κατὰ Χριςὸν προκοπήσυ εἰς ὅλα τὰ πράγματα, ἤγυν ὄχι μόνον εἰς τίω ἐνάρετον ζωίω, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Παῦλος ἤθελε νὰ προκόψῃ τὸ πνευματικὸν τέκνον τυ ὁ Τιμόθεος, καὶ νὰ γενῇ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐπισκοπῆς μέγας καὶ θαυμαςὸς, καθὼς ἦτον καὶ εἰς τὰ ἄλλα.

16. „ Ἔπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς ".

Ἤτοι πρόσεχε καὶ ἐσὺ εἰς τὸν ἑαυτόν συ, καὶ ἐνταυτῷ δίδασκε καὶ τὺς ἄλλυς.

„ Τῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τὺς ἀκύοντάς συ ".

Ἀνίσως, λέγει, ὦ τέκνον μυ Τιμόθεε, κάμνῃς ταῦτα ὁπῦ σοι παραγγέλλω, καὶ τὸν ἑαυτόν συ θέλεις σώσεις, καὶ ἐκείνυς ὁπῦ σῦ ἀκύυν· διὰ τὶ ὅποιος τρέφεται μὲ τὰ λόγια τῆς διδασκαλίας τῶν Θείων Γραφῶν, αὐτὸς πρότερον ὠφελεῖται· ἐπειδὴ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἴδιον καιρὸν ὁπῦ διδάσκει τὺς ἄλλυς, αὐτὸς κατανύασει τὸν ἑαυτόν τυ· καὶ καθὼς λέγει ὁ Οἰκυμένιος· „ ἐν τῇ παραινεῖν ἕτερός, καὶ ὁ παραινῶν κατανύτεται, καὶ ὠφελεῖται, ἐρυθριῶν, ὑπόδυνος γενέσθαι, ὧν ἄλλυς ἀποτρέπει " (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „ Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα ".

Πρεσβύτερον ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ ὁ Παῦλος τὸν Ἱερέα, ἀλλὰ κάθε ἄνθρωπον γηραλέον· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, νὰ μὴν ἐπιπλήττῃς τὺς γηραλέυς ἀνθρώπυς· μὰ ἴσως οἱ τοιῦτοι γέροντες χρειάζωνται διόρθωσιν, τί πρέπει νὰ κάμνῃς; πρέπει, λέγει, νὰ τὺς παρακινῇς εἰς τὸ νὰ διορθωθῦν μὲ πραότητα, καὶ παρακάλεσιν ὡσὰν πατέρας συ· διὰ τῦτο καὶ ὁ Θεὸς προσάζει νὰ προσηκονώμεθα τὺς γέροντας, καὶ νὰ τιμῶμεν κυτάς· „ ἀπὸ προσώπου „ πολιᾶ ἐξανας ήσῃ, καὶ τιμήσεις πρόσωπον πρεσβυτέρυ ". (Λεϊτ. ιθ'. 32.)

2. „ Πρεσ-

(1) Ὅρα περὶ τύτυ εἰς τὸ ἀ. Κεφ. τῆς φρὸς Φιλιππησ. στίχ. 1. εἰς τὴν λέξιν „ σὺν Ἐπισκόποις ".

(2) Διὰ τῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Νείλος· „ λέγειν „ χρὴ καλὰ, καὶ τὸν μὴ καλὰ φρόνοντα, ὅταν ἄρχη- „ ται τῶν ἔργων, τὺς λόγυς αἰσχυνόμενος ".

Digitized by Google

2. „Πρεσβύτιδας (1) ὡς μητέρας".

Ἤτοι τὰς γερόντισσας γυναῖκας παρακίνει ὦ Τιμόθεε εἰς τὴν ἀρετὴν, μὲ γλυκύτητα, ὡσὰν μητέρας σε· διὸ, τι, ἐπειδὴ τὸ νὰ ἐλέγχῃ τινὰς καὶ νὰ ἐπιπλήττῃ, εἶναι βαρὺ καὶ φορτικόν· καὶ μάλιστα ὅταν νέος ὢν τὰς ἐλέγχῃ τὸν γέροντα (τότε γὰρ εἶναι τερπλὴ ἡ τόλμη καὶ αὐθάδεια· πρῶτον μὲν διὰ τὸν ἔλεγχον αὐτὸν καθ' αὑτόν, δεύτερον δὲ διὰ τὶ νέος ὢν τὰς ἐλέγχει· καὶ τρίτον, διὰ τὶ ἐλέγχει γέροντα ἄνθρωπον·) ἐπειδὴ λέγω καὶ εἶναι φορτικὸν τὸ νὰ ἐπιπλήττῃ τινὰς μὲ τοιοῦτον τρόπον τὰς γέροντας, καὶ γερόντισσας, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι νὰ ἰατρεύῃ τοῦτο, καὶ νὰ μεταχειρίζεται γλυκύτητα καὶ ἡμερότητα, ὅταν διδάσκῃ τὰς τοιούτας γέροντας, καὶ γερόντισσας (2).

„Νεωτέρας ὡς ἀδελφάς".

Ἐπειδὴ ἡ ἡλικία τῶν νέων ἔχει θρασύτητα φυσικὴν, καὶ εὔκολα δὲν δέχεται τὰς ἐλέγχους, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ πρὸς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὅταν ἐσὺ διδάσκῃς τὰς νεωτέρας γυναῖκας, νὰ συγκεραζῃς τὴν διδασκαλίαν, μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα, καὶ ἔτζι νὰ παρακινῇς αὐτὰς εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡσὰν ἀδελφάς σε (3).

„Ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ".

Ἐπειδὴ αἱ πρὸς τὰς νέας γυναῖκας ὁμιλίαι γεννῶσιν ὑποψίας εἰς τοὺς ἄλλους, πρέπει δὲ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ὁμιλῇ καὶ μὲ αὐτὰς, ὅταν τύχῃ χρεία· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος πρὸς

---

(1) Ἐν ἄλλοις Πρεσβυτέρας.

(2) Περὶ τῶν πρεσβυτίδων τούτων ἡ πρεσβυτέρων γυναικῶν, ἀναφέρει καὶ ὁ ιά. Κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, τὰς ὁποίας καὶ προκαθημένας ὀνομάζει, λέγων ὅτι αὐτὰς νὰ μὴ καθίσανται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ ὁποῖον Κανόνος τὴν ὑποσημείωσιν ὅρα ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ· ἔβαλον δὲ αὐτὰς καὶ ἄλλας γυναῖκας εἰς τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πῶς νὰ σέβωνται, καὶ πῶς νὰ κάθωνται· ἐπειδὴ δὲ αἱ πρεσβύτιδες ἐμεταχειρίζοντο τὸ ἔργον αὐτὸ δι' αἰσχροκέρδειαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἐμπόδισεν ὁ Κανὼν αὐτὰς ἀπὸ τοῦτο· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ Κανόνος τούτου ἐν τῷ ἡμετέρῳ ρωμαϊκῷ Κανονικῷ. Περὶ τῶν πρεσβυτίδων τούτων γράφει καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ταῦτα· „αἱ Παρθένοι, καὶ αἱ χῆραι, καὶ πρεσβύτιδες πρῶται „πασῶν σηκείσθωσαν, ἢ καθιζέσθωσαν". (Βιβλ. β΄. κεφ. νζ΄.) Καὶ ὁ ἴδιος ὅπου Παῦλος γράφει ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „Πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱερο„πρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, „καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας". (Τίτ. β΄. 3.) οὐκ ὀρθῶς δὲ ἤκουσέ τινες ὅτι πρεσβύτιδας ἐδῶ ἐνόησε ὁ Παῦλος τὰς τῶν πρεσβυτέρων, ἤτοι τῶν ἱερέων, γυναῖκας· ὥσπερ γὰρ πρεσβύτερον ἀνωτέρω λέγει ὁ Παῦλος οὐ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ τὸν γέροντα, ὕπου καὶ ἐναῦθα πρεσβύτιδας λέγει τὰς γερόντισσας.

(3) Λέγει ὅμως ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ διδάσκει νὰ μὴ ἐπιτιμῶμεν τοὺς γέροντας ἄνδρας, καὶ γηραλέας γυναῖκας, διὰ τὶ αὐτὰ τὰ φρόσωπα διὰ τὴν γηραλέαν ἡλικίαν, δὲν κάμνουσιν ἔργα κακὰ ἐπιτιμήσεως ἄξια· ἐὰν ὅμως, λέγει, σφάλῃ ποτὲ ὁ γέρων, ἢ ἡ γερόντισσα, καὶ κάμουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σφάλμα, μὲ τὸν νέον ἄνδρα, καὶ μὲ τὴν νέαν γυναῖκα, τότε πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὸ σφάλμα ἐκεῖνο, ἂν αὐτὸ ἦναι φυσικὸν ἐλάττωμα εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν γερόντων, ἢ τῶν νεωτέρων· χάριν λόγου, ἡ ἀμέλεια καὶ ῥαθυμία εἶναι ἐλάττωμα σχεδὸν φυσικὸν τοῦ ψυχροῦ γηρατείου· ἡ δὲ παραχὴ καὶ θρασύτης, καὶ ἀκαταστασία τοῦ νοὸς, εἶναι ἐλάττωμα σχεδὸν φυσικὸν τῆς θερμῆς νεότητος. Ὅταν λοιπὸν, ὁ μὲν νέος ἄνδρας, ἢ ἡ νέα γυνὴ, πέσῃ εἰς τὸ σφάλμα τῆς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας, φρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τοὺς γέροντας, καὶ γερόντισσας, διὰ τὶ τὸ σφάλμα αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἡλικίας των· ἐὰν δὲ ὁ γέρων τας, ἢ ἡ γερόντισσα πέσουν εἰς τὸ σφάλμα τῆς παραχῆς, καὶ θρασύτητος, καὶ ἀκαταστασίας τοῦ νοὸς, πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, καὶ νεωτέρας· διὰ τὶ τὸ σφάλμα αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἡλικίας των. Πρέπει δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἐξετάζεται καὶ ὁ τρόπος τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ ἡ διάθεσις τοῦ ἁμαρτήσαντος γέροντος, ἢ νεωτέρου, καὶ ἔτζι νὰ γίνεται ἁρμοδία ἡ ἰατρεία, μὲ τὸ πρέπον εἰς τὸν καθ' ἕνα ἐπιτίμιον. (Ὁρ. κατ' Ἐπιτιμ. πβ΄.) Ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἐὰν εἶας γέρων ἦναι πόρνος, καὶ μοιχὸς, καὶ ἀσύνετος, περισσότερον πρέπει νὰ ἐπιτιμᾶται, καὶ νὰ παιδεύεται, ἀπὸ ἕνα νέον πόρνον, μοιχὸν, καὶ ἀσύνετον· ὁμοίως καὶ γερόντισσα ἐὰν ἦναι ποιαύτη, περισσότερον ἐπιτιμᾶται ἀπὸ μίαν νέαν, ὅπου πέσῃ εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα· διὰ τὶ εἰς μὲν τὴν ἡλικίαν τῶν γερόντων εἶναι ἀνοίκεια τὰ ἐλαττώματα ταῦτα, εἰς δὲ τὴν ἡλικίαν τῶν νέων εἶναι ἀκόλουθα. Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „τρία ἤδη ἐμίσησε ἡ ψυ„χή μου, καὶ προσώχθισα σφόδρα τῇ ζωῇ αὐτῶν· πτω„χὸν ὑπερήφανον, καὶ πλούσιον ψεύστην, καὶ γέροντα μοι„χὸν ἐλαττώμενον συνέσει". (Σειρ. κε΄. 2.) Ὅθεν καὶ ὅταν οἱ ἐξ ἀνδρες οἱ βασιλεύοντες πέλεκυν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν, ἔμελλον νὰ θανατώσουν τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ λαὸν, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐνδεδυμένος τὸν ποδήρη, νὰ ἀρχίνησουν νὰ κόπτουν ἀπὸ τοὺς γέροντας· „ἀπὸ τῶν ἁγίων „μου ἄρξασθε, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν πρεσβυτέ„ρων, οἳ ἦσαν ἔσω ἐν τῷ οἴκῳ". (Ἰεζεκ. θ΄. 6.)

Digitized by Google

πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅτι νὰ ὁμιλῇς μὲ αὐτὰς μὲ κάθε καθαρότητα, καὶ αἰσθήσεων, καὶ λογισμῶν, ἤγουν ὄχι μόνον νὰ προφυλάττεσαι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τῆς πρὸς αὐτὰς μίξεως, ἀλλὰ ἀπόμη νὰ προφυλάττεσαι καὶ διὰ νὰ μὴ δώσῃς εἰς τὰς ὀρῶντας, καὶ ἀκούοντας, καμμίαν ἀφορμὴν ὑποψίας κακῆς, καὶ σκανδάλου. Γράφει δὲ ταῦτα εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὄχι διὰ χρείαν ἐκείνου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἦτον ἀπαθὴς, καὶ αὐστερος σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ τὰ γράφει διὰ ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους, ἵνα προσέχωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, καὶ φυλαττώμεθα ἀπὸ τὸ νὰ δίδωμεν ὑποψίας.

3. „Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας".

Διὰ τί ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος διὰ παρθένους καὶ κόρας; ἴσως διὰ τὶ ἀκόμη δὲν ἦτον ἐκεῖ εἰς τὴν Ἔφεσον τὸ τοιοῦτον τάγμα τῶν παρθένων· προσάζει δὲ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ προνοῖται ὁ Τιμόθεος τὰς χήρας· σὰ μὲν, διὰ τὶ δὲν ἔχουν αὐταῖς ἄνδρας, ὁπὲ νὰ προνοήσουν δι αὐτάς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἡ χηρεία εἶναι πρᾶγμα ὠνειδισμένον, καὶ μισητὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο αἱ χήραις χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνουν ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον πολλὴν τιμὴν καὶ πρόνοιαν· καὶ τὸ μεγαλήτερον, διὰ τὶ αὐταῖς ἀληθῶς χήραις οὖσαι, εἶναι ἄξιαις νὰ λαμβάνουν τὴν τοιαύτην τιμὴν καὶ πρόνοιαν. Ποῖαι δὲ εἶναι αἱ ἀληθῶς χῆραι καὶ ἄξιαι ἐπιμελείας; παρακάτω θέλεις τὸ μάθῃς ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Παύλου· ὥστε εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀληθῶς, καὶ ἀξίαν χήραν, καὶ ἄνδρα νὰ μὴν ἔχῃ, καὶ πάλιν νὰ μὴν ἦναι χήρα, ὡσὰν ὁπὲ λαμβάνει παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου πρόνοιαν καὶ φροντίδα· τὸ γὰρ „τίμα" ὁπὲ λέγει ἐδῶ, θέλει νὰ εἰπῇ, ἐλέει, προνόει, καὶ δίδε τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὰς ἀληθινὰς καὶ ἀξίας ὅσας προνοίας χήρας (1).

4. „Εἴ δέ τις χήρα τέκνα, ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον „τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν".

Ἀνίσως, λέγει, καμμία χήρα ἔχῃ παιδία, ἢ ἐγγόνια, αὐτὰ ἂς μανθάνουν νὰ τιμοῦν τὴν μητέρα, καὶ μάμμην της, καὶ νὰ τρέφουν αὐτὴν, καὶ νὰ ἐυεργετοῦν· τοῦτο γὰρ σημαίνει ἐδῶ τὸ εὐσεβεῖν, ἤγουν τὸ νὰ γηροκομοῦν τὰ τέκνα τὴν χήραν μητέρα των, καὶ τὰ ἐγγόνια τὴν χήραν μάμμην της, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν γονέων εἶναι θεῖκὸν, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται εὐσέβεια (2)· ὥστε ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ νὰ μὴ γηροκομοῦν τὰ τέκνα τὴν μητέρα των, εἶναι ἀσέβεια (3).

„Καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀπόδεκτον „ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ".

Πρέπει, λέγει, νὰ ἀποδίδουν τὰ τέκνα εἰς τὴν μητέρα των, καὶ τὰ ἐγγόνια εἰς τὴν μάμμην της (παύτης γὰρ ὀνομάζει προγόνους) τὰς ἀμοιβὰς καὶ εὐχαριστίας διὰ λόγων καὶ ἔργων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, σοφίαν τοῦ Παύλου, πῶς φέρει εἰς τὸ μέσον τὸ δυσωνείδητον· ἐπειδὴ τοῦτο

---

(1) Σημείωσαι ἐδῶ εἰς κατάληψιν περισσοτέραν τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ παύτα· ὅτι τὸν παλαιὸν καιρὸν ὅσαι χῆραι ἦσαν ἀληθῶς χῆραι, ἤγουν μεμετρημέναι καὶ ἔρημαι ἀπὸ τέκνα, καὶ ἐγγόνια, αὗται, λέγω, ἐσωαριθμοῦντο εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑποσχόμεναι νὰ μὴ δευτεροῦπανδρεύθῃ, ἐτρέφοντο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα καὶ σιτηρέσια τῆς ἐκκλησίας· ἐπαρατηροῦντο δὲ καὶ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐπάστοντο εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν, νὰ ἦναι ὁ ἐξηκοστὸς τῆς ἡλικίας αὐτῶν· καὶ ὅσαι τοιαῦται, ἀφ' ὃ ἐσυναριθμοῦντο εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα, ἐδευτεροῦπανδρεύοντο, ἀφωρίζοντο νὰ μὴ κοινωνήσουν, ἐὰν δὲν χωρισθῶν ἀπὸ τὸν παράνομον γάμον· ἐὰν δὲ πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων ἐσυναριθμοῦντο, καὶ ἐδευτεροῦπανδρεύοντο, ἐσυγχωροῦντο μὲν νὰ ἔχουν τὸν ἄνδρα, πλὴν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἐτρέφοντο· καθὼς παῦτα πάντα λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ κ δ'. Κανόνι αὐτοῦ, ὃ τὴν ἑρμηνείαν ἀνάγνωθι ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ· ἀπὸ τὰς χήρας δὲ παύτας ἐχειροτονοῦντο καὶ διακόνισσαι· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ μ'. Κανόνος τοῦ ς'. ἐν τῷ αὐτῷ Κανονικῷ.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες κατοικιδίους θεοὺς ὠνόμαζον τοὺς γονεῖς, καθὼς λέγει Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· καὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ παραγωγὴν θεοὺς ὠνόμαζον τοὺς τῶν γονέων ἀδελφούς.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σειρὰχ εἶπεν· „ὡς βλάσφημος „ὁ ἐγκαταλιπὼν πατέρα, καὶ κεκατραμένος ὑπὸ Κυ„ρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ". (Σειρ. γ'. 16.).

τότε γὰρ παρακινεῖται κάθε ὑὸς, καὶ ἔγγονος νὰ ἀνταμείβῃ τὲς γονεῖς, καὶ προγόνους τὸν διὰ τὴν γέννησιν, καὶ ἀνατροφὴν, καὶ αὔξησιν, ὁπὲ ἔδωκαν εἰς αὐτόν· κρυπτὰ δὲ εἰς τοῦτο προσθέττει καὶ συλλογισμὸν, καὶ μεγαλύνει τὸ πρᾶγμα λέγωντας, ὅτι τοῦτο εἶναι δεκτὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀάρεστον (1).

5. „Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν Θεόν".

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ τιμᾷ ὁ Τιμόθεος τὰς ὄντως χήρας· ἀφ' ὧν δὲ ἔβαλεν ἐν τῷ μεταξὺ τὰς μὴ ὄντως χήρας, ἐκείνας δηλαδὴ ὁπὲ ἔχων τέκνα, τὰ ὁποῖα χρεωστοῦν νὰ τρέφων τὰς μητέρας των καὶ νὰ τὰς γηροκομοῦν, πόρα λέγει, καὶ ποία εἶναι ἡ ὄντως, καὶ ἀληθὴς χήρα· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ἐκείνη ὁπὲ δὲν ἔχει κανένα προσάτην καὶ κηδεμόνα, μήτε παιδίον, μήτε ἔγγονον, ἀλλ' ἐλπίζει εἰς μόνον τὸν Θεόν· αὕτη λοιπὸν πρέπει νὰ τιμᾶται, καὶ νὰ ἐλεῆται μὲ κάθε δόσιν τῶν ἀναγκαίων ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ ἀπὸ τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἐπισκοπῆς πράγματα.

„Καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσδοχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας".

Ἡ ἀληθῶς χήρα, λέγει, νύκτα καὶ ἡμέραν προσμένει εἰς τὰς προσδοκὰς καὶ δεήσεις· καὶ μὲ δίκαιον τρόπον· διατὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλον τινὰ βοηθὸν καὶ προνοητὴν της, διὰ τοῦτο εἰς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγει διὰ νὰ τῆ βοηθήσῃ· ἐπειδὴ δὲ, ἀκόλουθον ἦτον νὰ λυποῦνται αἱ χῆραι αὗται ὡς παύτῃ ὅσαι ἀπροσάτευται, διὰ τοῦτο παρηγορεῖ αὐτὰς ὁ Παῦλος, λέγων, ὅτι ἔχουσι τὸν Θεὸν αὐτὶ διὰ κάθε βοηθὸν, καὶ προνοητὴν γένεσθαι· δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ καὶ ἐκείνη ἡ χήρα ὁπὲ ἔχει τέκνα καὶ ἀνατρέφει, ἔχει μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅμως καὶ τὸ ἐδικόν σα, λέγει, ἀξίωμα, ὦ χήρα ἄτεκνε, δὲν εἶναι καπότερον· διὰ τί αὐτὶ παύτων ἔχεις κηδεμόνα καὶ προσάτην σα τὸν Θεόν.

6. „Ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε".

Ἐπειδὴ πολλαὶ γυναῖκες χῆραι προκείνων καὶ ἀγαπῶν τὴν χηρείαν, καὶ δεύτερον ἄνδρα δὲν πέρνων, διὰ νὰ ἔχουν περισσοτέραν ἄδειαν νὰ κάμνν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας των· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἐκείνη ἡ χήρα ὁπὲ σπαταλᾷ, ἤγουν τρυφᾷ καὶ ξεφαντόνει, αὐτὴ κἂν καὶ φαίνεται πῶς ζῇ τὴν αἰσθητὴν παύτην ζωὴν, ὅμως ἀπέθανε κατὰ τὴν ψυχήν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι αἴσως ὁ Ἀπόστολος δὲν συγχωρῇ εἰς τὰς γυναῖκας νὰ τρυφοῦν καὶ νὰ ξεφαντόνουν, τῶν ὁποίων καὶ ἡ φύσις, καὶ ἡ ἡλικία εἶναι ἀσθενὴς, καὶ ἀδύνατος, πόσῳ μᾶλλον δὲν συγχωρεῖ νὰ τρυφῶσιν οἱ ἄνδρες, οἵτινες κατὰ τὸ ὄνομά των, εἶναι φύσις ἀνδρεία καὶ δυνατή;

7. „Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι ὁ Παῦλος θέλει νὰ ἦναι ὡσὰν νόμος τὸ πρᾶγμα, ἤγουν τὸ νὰ μὴ τρυφοῦν καὶ νὰ ξεφαντόνουν αἱ χῆραι γυναῖκες, πόσον αἱ εἰς τὸ χειρικὸν τάγμα τῆς Ἐκκλησίας ἀριθμέρεσθαι, ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ ἄλλαι, κατὰ τὸν Θεοδώρητον; ἐπειδὴ δὲν ἀφίνει εἰς τὴν προαίρεσίν των τὸ νὰ μὴ τρυφοῦν, ὡς σῦα ἀδιάφορον πρᾶγμα, ἀλλὰ ἐμποδίζει αὐτὸ ὡσὰν ἁμαρτίαν· διότι τὸ „παράγγελλε" τοῦτο σημαίνει, ἤγουν μὲ αὐστηρότητα ἐμποδίζε, ὦ Τιμόθεε (2), τὸ νὰ μὴ τολμοῦν αἱ χῆραι νὰ σπαταλοῦν, καὶ νὰ ξεφαντόνουν, διὰ νὰ εἶναι ἀπὸ κάθε μέρος ἀκατηγόρηταις.

8. „Εἰ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι αἱ χῆραι ὁπὲ ἔχουν τέκνα, καὶ ἔγγόνια, αὐταῖς πρέπει νὰ ἐπιμελοῦνται παύτα, καὶ τὴν πρόνοιαν ὁπὲ ἔλαβον ἀπὸ τὼς γονεῖς των, νὰ τὴν μεταδίδουν εἰς τὰ ἐδικά των τέκνα, ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, τὴν ἀντίδοσιν, ὁπὲ αἱ χῆραι χρεωστοῦν εἰς τὼς ἐδικούς των γονεῖς, τὴν πληρώσουν εἰς τὰ τέκνα των, καὶ λαμβάνωσι πάλιν ἀπὸ αὐτὰ τὴν πρέπουσαν πρόνοιαν.

(2) Ὅρα περὶ τῆς Παραγγελίας εἰς τὸν 2. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλον. καὶ εἰς τὸν 11. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον παύτης πρώτης, τί διαφέρει ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ συμβουλήν.

Digitized by Google

8. „ Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ ".

Ἡ χήρα, λέγει, ὅπου ἀπαλὴ καὶ τρυφὴ, ἀπέθανε μὲν κατὰ τὸ ψυχικὸν καὶ ἀπωλίσθη διὰ τοῦτο, ἦγουν διὰ τὶ ὅλως της τὸ φρονεῖν ἐξοδεύει εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν της· διὸ, τι αὐτὴ πρέπει καὶ νὰ προνοῆται διὰ τοὺς ἰδίους, ἤτοι διὰ τοὺς κατὰ Πνεῦμα ἀδελφούς της, πιστοὺς Χριστιανοὺς, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς οἰκείους, ἤγουν διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της, καὶ νὰ δείχνῃ κάθε φροντίδα καὶ διὰ τὸ ψυχικόν της, καὶ διὰ τὰ σωμάτων (1).

„ Τὸ πίστιν ἤρνηται ".

Πῶς; καὶ διὰ τί ὦ μακάριε Παῦλε, ἡ χήρα ὅπου δὲν προνοεῖται τοὺς ὁμοπίστους της Χριστιανοὺς, καὶ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της, ἀρνήθη τὸ πίστιν τοῦ Χριστοῦ; ἐπειδὴ, λέγει, τὰ ἔργα αὐτῆς δὲν εἶναι ἴδια Χριστιανῆς, ὅπου πιστεύει εἰς τὸν Θεόν· διότι αὐτὴ ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεόν, ἤθελεν ἀκόμη καὶ τοῦ Θεοῦ ὅπου λέγει, μὲ ἀμελήσῃ τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως, καὶ τοῦ γένους του· „ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός του ἐκ ὑπερόψει ". (Ἡσ. νή. 7.) Καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει ἀλλαχοῦ· „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται ". (Τίτ. ά. 16.)

„ Καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων ".

Πῶς εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὸν ἄπιστον ἡ χήρα ἐκείνη ὅπου δὲν φροντίζει διὰ τοὺς ὁμοπίστους ἀδελφούς της, καὶ διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της; ἐπειδὴ, ὁ μὲν ἄπιστος, ἀγκαλὰ καὶ δὲν φροντίζῃ διὰ τοὺς ξένους, ὅμως κἂν φροντίζῃ διὰ τοὺς συγγενεῖς του, ἀκολουθῶντας τὸν φυσικὸν νόμον· αὐτὴ δὲ ἡ χήρα (καὶ κάθε ἄλλος Χριστιανὸς ὅμοιος αὐτῆς) ὅτε διὰ τοὺς συγγενεῖς της δὲν προνοεῖται· ὅθεν καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀναιρεῖ, καὶ τὸν νόμον τῆς φύσεως ἀδικεῖ· ποῖος δὲ θέλει πιστεύσει ὅτι ἡ πιστὴ Χριστιανὴ, ἢ ὁ πιστὸς Χριστιανὸς, εἶναι φιλάνθρωποι εἰς τοὺς ξένους, εἰς καιρὸν ὅπου φαίνονται ἀπάνθρωποι εἰς τοὺς οἰκείους; βέβαια ὄχι· εἰ δὲ καὶ τύχῃ νὰ ἐλεήσουν ἔτοι κἀνένα ξένον, πῶς δὲν θέλουν νομισθοῦν, ὅτι ἀπὸ κενοδοξίαν μόνον τοὺς ἐλεοῦν; Στοχάσου δὲ σὺ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι αὐτὸς ἦναι χειρότερος ἀπὸ τὸν ἄπιστον, ὅποιος δὲν προνοεῖ διὰ τοὺς ὁμοπίστους καὶ συγγενεῖς του, ἄραγε ἐκεῖνος ὅπου καὶ τοὺς ἀδικεῖ, μὲ ποίους ἔχει νὰ συναριθμηθῇ; καὶ τοῦτο δὲ ἀκόμη στοχάσου, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸν Χριστιανὸν τὸ νὰ σωθῇ αὐτὸς μόνος, αὐτὸς, ἐνάρετος ὢν, δὲν διδάσκῃ, καὶ δὲν συμβουλεύῃ καὶ τοὺς συγγενεῖς του, διὰ νὰ σωθοῦν καὶ αὐτοί.

9. „ Χή-

---

(1) Ὁ δὲ Κλίμης ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων λέγει· „ τῶν ἰδίων καὶ τῶν οἰκείων προνοεῖ, ὁ μὴ μόνον „ τῶν προσηκόντων (ἤτοι τῶν συγγενῶν) προνοῶν, ἀλ„λὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐκκόπτουσαν τὰ πάθη " προτελογικῶς δηλαδὴ νοῶν τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ τοῦτο καὶ περὶ τῶν μητέρων, καὶ περὶ „ τῶν παίδων εἴρηκε· καὶ γὰρ τὰς μητέρας προσήκει τι„θηνεῖσθαι τοὺς παῖδας, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐκπαιδεύειν· „ κἀκείνους ἀσκοῦντας χρὴ τὴν προσήκουσαν τοῖς γονεῦσι θε„ραπείαν προσφέρειν ". Ἐπειδὴ δὲ μερικοὶ μοναχοὶ οἱ ἀποτασσόμενοι τῷ Κόσμῳ, προβάλλουν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, καὶ θέλοντες νὰ φεντίζουν διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς των, προφασίζονται ὅτι καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ προσέζησε νὰ προτρέψωμεν διὰ τοὺς συγγενεῖς μας· ἐπειδὴ, λέγω, καὶ τοῦτο προβάλλουν μερικοὶ φιλόσαρκοι μοναχοί, ἀποκρίνεται πρὸς αὐτοὺς ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ ὅτι „ ὁ θεῖος Ἀπόστολος τοὺς βιωτικοὺς, καὶ πρὸς τοὺς τῶν ὑλι„κῶν πλούτων ἔχοντας, καὶ δυναμένους παραμυθήσασθαι τὴν „ τῶν συγγενῶν εὐδειαν, τοῦτο εἴρηκε... Καὶ ἵνα συν„τομώτερον εἴπω, πρὸς τοὺς ζῶντας, καὶ πρὸς τοὺς πεθνεώ„τας τοῦτο λέγει· ἀνδύνοι γὰρ πάντες τοιοῦτοι ὀφλή„ματος οὐτοί γε· σὺ δὲ πέπτηκας μὲν, καὶ ἐσαύρωσαι „ τῷ Κόσμῳ παντί· ἀποτοξάμενος γὰρ τῷ ὑλικῷ „ πλούτῳ, τὴν ἀκτησίαν ἠγάπησας· σεαυτὸν δὲ ἀνα„θὴς τῷ Θεῷ, χαμήλιον γέγονας τοῦ Θεοῦ. Ὡς πενιχρὸς „ ἦν, ἐλεύθερος ἦ πάσης τοῦ περὶ τὰς συγγενεῖς ἐσ„φορᾶς· ὡς ἀκτήμων, οὐδὲν ἔχης, ὃ χορηγήσεις ". (Ἀσκητικ. Διατάξει κ'.) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου χεδὸν παραφράζων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τετρασίχοις ἰάμβοις ἔφησι· „ Πά„σιν μὲν ἴδοι χρηστὸς, εἰ τοῦτο θεῖος· πλέον δὲ τοῖς „ ἔγγιστα· τὰ χαίρειν λέγω; τίς ἂν σε πιστεύσειε τοῖς ξέ„νοις καλὸν εἶναι, τὸν δ' δίκαιον οἷς ὀφείλεται "·

2. „Πρεσβύτιδας (1) ὡς μητέρας".

Ἤτοι τὰς γερόντισσας γυναῖκας παρακίνει ὦ Τιμόθεε εἰς τὴν ἀρετὴν, μὲ γλυκύτητα, ὡσὰν μητέρας σου· διότι, ἐπειδὴ τὸ νὰ ἐλέγχῃ τινὰς καὶ νὰ ἐπιπλήττῃ, εἶναι βαρὺ καὶ φορτικόν· καὶ μάλιστα ὅταν νέος ὢν τοὺς ἐλέγχῃ τὸν γέροντα (τότε γὰρ εἶναι τερπλὴ ἡ τόλμη καὶ αὐθάδεια· πρῶτον μὲν διὰ τὸν ἔλεγχον αὐτὸν καθ' αὑτόν, δεύτερον δὲ διὰ τὸ νέος ὢν τοὺς ἐλέγχει· καὶ τρίτον, διὰ τί ἐλέγχει γέροντα ἄνθρωπον·) ἐπειδὴ λέγω καὶ εἶναι φορτικὸν τὸ νὰ ἐπιπλήττῃ τινὰς μὲ τοιοῦτον τρόπον τοὺς γέροντας, καὶ γερόντισσας, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι νὰ ἰατρεύῃ τοῦτο, καὶ νὰ μεταχειρίζεται γλυκύτητα καὶ ἡμερότητα, ὅταν διδάσκῃ τοὺς τοιούτους γέροντας, καὶ γερόντισσας (2).

„Νεωτέρας ὡς ἀδελφάς".

Ἐπειδὴ ἡ ἡλικία τῶν νέων ἔχει θρασύτητα φυσικὴν, καὶ εὔκολα δὲν δέχεται τοὺς ἐλέγχους, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ πρὸς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὅταν ἐσὺ διδάσκῃς τὰς νεωτέρας γυναῖκας, νὰ συγκερνᾷς τὴν διδασκαλίαν, μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα, καὶ ἔτζι νὰ παρακινῇς αὐτὰς εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡσὰν ἀδελφάς σου (3).

„Ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ".

Ἐπειδὴ αἱ πρὸς τὰς νέας γυναῖκας ὁμιλίαι γενῶσιν ὑποψίας εἰς τοὺς ἄλλους, πρέπει δὲ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ὁμιλῇ καὶ μὲ αὐτὰς, ὅταν τύχῃ χρεία· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος πρὸς

---

(1) Ἐν ἄλλοις Πρεσβυτέρας.

(2) Περὶ τῶν πρεσβυτίδων τούτων ἡ πρεσβυτέρων γυναικῶν, ἀναφέρει καὶ ὁ ιά. Κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, τὰς ὁποίας καὶ προκαθημένας ὀνομάζει, λέγων ὅτι αὐταὶ νὰ μὴ καθίστανται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦ ὁποίου Κανόνος τὴν ὑποσημείωσιν ὅρα ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ· ἔβαλον δὲ αὐτοὺς καὶ ἄλλαι γυναῖκας εἰς τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πῶς νὰ εἶναι, καὶ πῶς νὰ κάθωνται· ἐπειδὴ δὲ αἱ πρεσβύτιδες ἐμεταχειρίζοντο τὸ ἔργον αὐτὸ δι' αἰσχροκέρδειαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἐμπόδισεν ὁ Κανὼν αὐτὰς ἀπὸ τοῦτο· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ Κανόνος τούτου ἐν τῷ ἡμετέρῳ ρωμαϊκῷ Κανονικῷ. Περὶ τῶν πρεσβυτίδων τούτων γράφει καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ταῦτα· „αἱ Παρθένοι, καὶ αἱ χῆραι, καὶ πρεσβύτιδες πρῶται „πασῶν συνέστησαν, ἢ καθεζέσθωσαν". (Βιβλ. β΄. κεφ. νζ΄.) Καὶ ὁ ἴδιος ἅγιος Παῦλος γράφει ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „Πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱερο„πρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, „καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας". (Τίτ. β΄. 3.) Ἐκ ὀρθῶς δὲ εἶπόν τινες ὅτι πρεσβύτιδας ἐδῶ ἐνόησε ὁ Παῦλος τὰς τῶν πρεσβυτέρων, ἤτοι τῶν ἱερέων, γυναῖκας· ὥσπερ γὰρ πρεσβύτερον ἀνωτέρω λέγει ὁ Παῦλος οὐ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ τὸν γέροντα, ὕπου καὶ ἐνταῦθα πρεσβύτιδας λέγει τὰς γερόντισσας.

(3) Λέγει ὅμως ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ διδάσκει νὰ μὴ ἐπιτιμᾶμεν τοὺς γέροντας ἄνδρας, καὶ γηραλέας γυναῖκας, διὰ τὴν αὐτὰ τὰ φρόνιμα διὰ τὴν γηραλέαν ἡλικίαν, δὲν χάμνουσιν ἔργα κακὰ ἐπιτιμήσεως ἄξια· ἐὰν ὅμως, λέγει, σφάλῃ ποτὲ ὁ γέρων, ἢ ἡ γερόντισσα, καὶ χάμνουσιν εὖα καὶ τὸ αὐτὸ σφάλμα, μὲ τὸν νέον ἄνδρα, καὶ μὲ τὴν νέαν γυναῖκα, τότε πρέπει νὰ ἐξεπάζωμεν τὸ σφάλμα ἐκεῖνο, ἂν αὐτὸ ἦναι φυσικὸν ἐλάσσωμα εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν γερόντων, ἢ τῶν νεωτέρων· χάριν λόγου, ἡ ἀμέλεια καὶ ῥαθυμία εἶναι ἐλάττωμα σχεδὸν φυσικὸν τοῦ ψυχροῦ γηρατείου· ἡ δὲ παραχὴ καὶ θρασύτης, καὶ ἀκαταστασία τοῦ νοὸς, εἶναι ἐλάττωμα σχεδὸν φυσικὸν τῆς θερμῆς νεότητος. Ὅταν λοιπὸν, ὁ μὲν νέος ἀνδρας, ἢ ἡ νέα γυνὴ, πέσῃ εἰς τὸ σφάλμα τῆς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας, πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τοὺς γέροντας, καὶ γερόντισσας, διατί τὸ σφάλμα αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἡλικίας των· ἐὰν δὲ ὁ γέρων τας, ἢ ἡ γερόντισσα πέσουν εἰς τὸ σφάλμα τῆς παραχῆς, καὶ θρασύτητος, καὶ ἀκαταστασίας τοῦ νοὸς, πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τὰς νεωτέρας, καὶ νεωτέρας· διατί τὸ σφάλμα αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἡλικίας των. Πρέπει δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἐξεπάζεται καὶ ὁ τρόπος τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ ἡ διάθεσις τοῦ ἁμαρτάσαντος γέροντος, ἢ νεωτέρου, καὶ ἔτζι νὰ γίνεται ἁρμοδία ἡ ἰατρεία, μὲ τὸ πρέπον εἰς ὧν καθ' ἕνα ἐπιτίμιον. (Ὅρ. κατ' Ἐπιτιμ. πβ΄.) Ὅθεν ἀχολύθως καὶ ἐὰν εὕρας γέρων ἦναι πόρνος, καὶ μοιχὸς, καὶ ἀσύνετος, περισσότερον πρέπει νὰ ἐπιτιμᾶται, καὶ νὰ παιδεύεται, ἀπὸ ἕνα νέον πόρνον, μοιχὸν, καὶ ἀσύνετον· ὁμοίως καὶ γερόντισσα ἐὰν ἦναι τοιαύτη, περισσότερον ἐπιτιμᾶται ἀπὸ μίαν νέαν, ὅταν πέσῃ εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα· διατί εἰς μὲν τὴν ἡλικίαν τῶν γερόντων εἶναι ἀνοίκεια τὰ ἐλαττώματα ταῦτα, εἰς δὲ τὴν ἡλικίαν τῶν νέων εἶναι ἀκόλουθα. Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „τρία εἴδη ἐμίσησεν ἡ ψυ„χή μου, καὶ προσώχθισα σφόδρα τῇ ζωῇ αὐτῶν· πτω„χὸν ὑπερήφανον, καὶ πλούσιον ψεύστην, καὶ γέροντα μοι„χὸν ἐλαττώμενον συνέσει". (Σειρ. κε. 2.) Ὅθεν καὶ ὅταν οἱ ἓξ ἄνδρες οἱ βασιλεύοντες πέλεκυν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν, ἔμελλον νὰ ξαναπώσουν τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ λαὸν, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐνδεδυμένος τὸν ποδήρη, νὰ ἀρχινήσουν νὰ κόπτουν ἀπὸ τοὺς γέροντας· „ἀπὸ τῶν ἁγίων „μου ἄρξασθε, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν πρεσβυτέ„ρων, οἳ ἦσαν ἔσω ἐν τῷ οἴκῳ". (Ἰεζεκ. θ΄. 6.)

Digitized by Google

πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅτι νὰ ὁμιλῇς μὲ αὐτὰς μὲ κάθε καθαρότητα, καὶ αἰσθήσεων, καὶ λογισμῶν, ἤγουν ὄχι μόνον νὰ προφυλάττεσαι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τῆς πρὸς αὐτὰς μίξεως, ἀλλὰ ἀκόμη νὰ προφυλάττεσαι καὶ διὰ νὰ μὴ δώσῃς εἰς τοὺς ὁρῶντας, καὶ ἀκούοντας, κἀμμίαν ἀφορμὴν ὑποψίας κακῆς, καὶ σκανδάλου. Γράφει δὲ ταῦτα εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὄχι διὰ χρείαν ἐκείνου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἦτον ἀπαθὴς, καὶ ἀνώτερος σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ τὰ γράφει διὰ ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους, ἵνα προσέχωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, καὶ φυλαττώμεθα ἀπὸ τὸ νὰ δίδωμεν ὑποψίας.

3. „Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας".

Διὰ τί ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος διὰ παρθένους καὶ κόρας; ἴσως διὰ τὶ ἀκόμη δὲν ἦτον ἐκεῖ εἰς τὴν Ἔφεσον τὸ τοιοῦτον τάγμα τῶν παρθένων· προσάζει δὲ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ προνοῆται ὁ Τιμόθεος τὰς χήρας· σὰν μὲν, διὰ τί δὲν ἔχουν αὐταῖς ἄνδρας, ὁπὸν νὰ προνοήσουν δι' αὐτάς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἡ χηρεία εἶναι πρᾶγμα ὠνειδισμένον, καὶ μισητὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο αἱ χήραις χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνουν ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον πολλὴν τιμὴν καὶ πρόνοιαν· καὶ τὸ μεγαλίτερον, διὰ τὶ αὐταῖς ἀληθῶς χήραις οὖσαι, εἶναι ἄξιαις νὰ λαμβάνουν τὴν τοιαύτην τιμὴν καὶ πρόνοιαν. Ποῖαι δὲ εἶναι αἱ ἀληθῶς χῆραι καὶ ἄξιαι ἐπιμελείας; παρακάτω θέλεις τὸ μάθῃς ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Παύλου· ὥστε εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀληθῶς, καὶ ἀξίαν χήραν, καὶ ἄνδρα νὰ μὴν ἔχῃ, καὶ πάλιν νὰ μὴν ᾖναι χήρα, ὡσὰν ὁπὸν λαμβάνει παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου πρόνοιαν καὶ φροντίδα· τὸ γὰρ „τίμα" ὁπὸν λέγει ἐδῶ, θέλει νὰ εἰπῇ, ἐλέει, προνόει, καὶ δίδε τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὰς ἀληθινὰς καὶ ἀξίας οὔσας προνοίας χήρας (1).

4. „Εἴ δέ τις χήρα τέκνα, ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον „τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν".

Ἴσως, λέγει, κἀμμία χήρα ἔχῃ παιδία, ἢ ἐγγόνια, αὐτὰ ἂς μανθάνουν νὰ τιμοῦν τὴν μητέρα, καὶ μάμμην τους, καὶ νὰ τρέφουν αὐτὴν, καὶ νὰ εὐεργετοῦν· τοῦτο γὰρ σημαίνει ἐδῶ τὸ εὐσεβεῖν, ἤγουν τὸ νὰ γηροκομοῦν τὰ τέκνα τὴν χήραν μητέρα των, καὶ τὰ ἐγγόνια τὴν χήραν μάμμην τους, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν γονέων εἶναι θεϊκὸν, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται εὐσέβεια (2)· ὥστε ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ νὰ μὴ γηροκομοῦν τὰ τέκνα τὴν μητέρα των, εἶναι ἀσέβεια (3).

„Καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀπόδεκτον „ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ".

Πρέπει, λέγει, νὰ ἀποδίδουν τὰ τέκνα εἰς τὴν μητέρα των, καὶ τὰ ἐγγόνια εἰς τὴν μάμμην τους (πάππος γὰρ ὀνομάζει προγόνους) τὰς ἀμοιβὰς καὶ εὐχαριστίας διὰ λόγων καὶ ἔργων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, σοφίαν τοῦ Παύλου, πῶς φέρει εἰς τὸ μέσον τὸ εὐσωπείδητον· ἐκ τούτου

(1) Σημειώμεν ἐδῶ εἰς κατάληψιν περισσοτέραν τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τούτου· ὅτι τῶν παλαιῶν καιρῶν ὅσαι χῆραι ἦσαν ἀληθῶς χῆραι, ἦγουν μεμενωμέναι καὶ ἔρημαι ἀπὸ τέκνα, καὶ ἐγγόνια, αὗται, λέγω, ἐσωκαταλέγοντο εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑποσχόμεναι νὰ μὴ δευτερογάνδρεύσουν, ἐτρέφοντο ἀπὸ τὰ ἐισοδήματα καὶ σιτηρέσια τῆς ἐκκλησίας· ἐπαρατηροῦσε δὲ καὶ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐπάτουν εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν, νὰ ἦναι ὁ ἑξηκοστὸς τῆς ἡλικίας αὐτῶν· καὶ ὅσαι τοιοῦται, ἀφ' ἧς ἐσυναριθμοῦντο εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα, ἐδευτερογάνδρευσαν, ἀφωρίζοντο νὰ μὴ κοινωνήσουν, ἐὰν δὲν χωρισθοῦν ἀπὸ τὸν παράνομον γάμον· ἐὰν δὲ πρὸ τῶν ἑξήκοντα χρόνων ἐσυναριθμοῦντο, καὶ ἐδευτεραγανδρεύσαν, ἐσυγχωροῦντο μὲν νὰ ἔχουν τὸν ἄνδρα, πλὴν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἐτρέφοντο· καθὼς ταῦτα πάντα λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ κδ'. Κανόνι αὐτοῦ, ὃ τὴν ἑρμηνείαν ἀναγνωθι ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ· ἀπὸ τὰς χήρας δὲ ταύτας ἐχειροτονοῦντο καὶ διακόνισσαι· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ μ'. Κανόνος τῆς ς'. ἐν τῷ αὐτῷ Κανονικῷ.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες κατοικίδιους Θεοὺς ὠνόμαζον τοὺς γονεῖς, καθὼς λέγει Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· καὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ παραγωγὴν θείους ὠνόμαζον τοὺς τῶν γονέων ἀδελφούς.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σειράχ εἶπεν· „ὡς βλάσφημος „ὁ ἐγκαταλιπὼν πατέρα, καὶ κεκατραμένος ὑπὸ Κυ„ρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ". (Σειρ. γ'. 16.)

τότε γὰρ παρακινεῖται κάθε ἰὸς, καὶ ἔγγονος νὰ αὐταμείβῃ τοὺς γονεῖς, καὶ προγόνους τις διὰ τὴν γοένησιν, καὶ ἀνατροφὴν, καὶ αὔξησιν, ὁποῦ ἔδωκαν εἰς αὐτόν· ἐννοῶ δὲ εἰς τοῦτο προσθέττει καὶ συλλογισμὸν, καὶ μεγαλύνει τὸ πρᾶγμα λέγωντας, ὅτι τοῦτο εἶναι δεκτὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀάρεστον (1).

5. „Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν Θεόν".

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ τιμᾷ ὁ Τιμόθεος τὰς ὄντως χήρας· ἀφ' ἧς δὲ ἔβαλεν ἐν τῷ μεταξὺ τὰς μὴ ὄντως χήρας, ἐκείνας δηλαδὴ ὁποῦ ἔχουν τέκνα, τὰ ὁποῖα χρεωστοῦν νὰ τρέφουν τὰς μητέρας των καὶ νὰ τὰς γηροκομοῦν, πάλι λέγει, καὶ ποία εἶναι ἡ ὄντως, καὶ ἀληθὴς χήρα· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ἐκείνη ὁποῦ δὲν ἔχει κανένα προσάτην καὶ κηδεμόνα, μήτε παιδίον, μήτε ἐγγόνιον, ἀλλ' ἐλπίζει εἰς μόνον τὸν Θεόν· αὕτη λοιπὸν πρέπει νὰ τιμᾶται, καὶ νὰ ἐλεῆται μὲ κάθε δόσιν τῶν ἀναγκαίων ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ ἀπὸ τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἐπισκοπῆς πράγματα.

„Καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας".

Ἡ ἀληθῶς χήρα, λέγει, νύκτα καὶ ἡμέραν προσμένει εἰς τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις· καὶ μὲ δίκαιον τρόπον· διατὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλον τινὰ βοηθὸν καὶ προνοητὴν τοιοῦτον, διὰ τοῦτο εἰς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγει διὰ νὰ τῆ βοηθήσῃ· ἐπειδὴ δὲ, ἀκόλουθον ἦτον νὰ λυπῶνται αἱ χῆραι αὗται ὡς παύτῃ ὅσαι ἀπροσάτευται, διὰ τοῦτο παραγορεῖ αὐτὰς ὁ Παῦλος, λέγων, ὅτι ἔχουσι τὸν Θεὸν αὐτὶ διὰ κάθε βοηθὸν, καὶ προνοητὴν γένεσιν· διὸ, τι ἀγκαλὰ καὶ ἐκείνη ἡ χήρα ὁποῦ ἔχει τέκνα καὶ ἀνατρέφει, ἔχει μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅμως καὶ τὸ εὐεργέτησε, λέγει, ἀξίωμα, ὦ χήρα ἄτεκνε, δὲν εἶναι καπότερον· διὰ τί αὐτὶ παύτων ἔχεις κηδεμόνα καὶ προσάτην τὸν Θεόν.

6. „Ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε".

Ἐπειδὴ πολλαὶ γυναῖκες χῆραι προκείνων καὶ ἀγαπῶν τὴν χηρείαν, καὶ δεύτερον ἄνδρα δὲν πέρνων, διὰ νὰ ἔχουν περισσοτέραν ἄδειαν νὰ κάμνουν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας των· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἐκείνη ἡ χήρα ὁποῦ σπαταλᾷ, ἤγουν τρυφᾷ καὶ ξεφαντόνει, αὐτὴ μὲν καὶ φαίνεται πῶς ζῇ τὴν αἰσθητὴν ταύτην ζωὴν, ὅμως ἀπέθανε κατὰ τὴν ψυχήν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἀίσως ὁ Ἀπόστολος δὲν συγχωρῇ εἰς τὰς γυναῖκας νὰ τρυφοῦν καὶ νὰ ξεφαντόνουν, τῶν ὁποίων καὶ ἡ φύσις, καὶ ἡ ἡλικία εἶναι ἀσθενὴς, καὶ ἀδύνατος, πόσῳ μᾶλλον δὲν συγχωρεῖ νὰ τρυφῶσιν οἱ ἄνδρες, οἵτινες κατὰ τὸ ὄνομά των, εἶναι φύσις ἀνδρεία καὶ δυνατή;

7. „Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὁ Παῦλος θέλει νὰ ἦναι ὡσὰν νόμος τὸ πρᾶγμα, ἤγουν τὸ νὰ μὴ τρυφοῦν καὶ νὰ ξεφαντόνουν αἱ χῆραι γυναῖκες, τόσον αἱ εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα τῆς Ἐκκλησίας ἀριθμέμεναι, ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ ἄλλαι, κατὰ τὸν Θεοδώρητον; ἐπειδὴ δὲν ἀφίνει εἰς τὴν προαίρεσίν των τὸ νὰ μὴ τρυφοῦν, ὡς σὺα ἀδιάφορον πρᾶγμα, ἀλλὰ ἐμποδίζει αὐτὸ ὡσὰν ἁμαρτίαν· διότι τὸ „παράγγελλε" τοῦτο σημαίνει, ἤγουν μὲ αὐσηρότητα ἐμποδίζε, ὦ Τιμόθεε (2), τὸ νὰ μὴ τολμοῦν αἱ χῆραι νὰ σπαταλοῦν, καὶ νὰ ξεφαντόνουν, διὰ νὰ εἶναι ἀπὸ κάθε μέρος ἀκατηγόρηταις.

8. „Εἰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι αἱ χῆραι ὁποῦ ἔχουν τέκνα, καὶ ἔγγόνια, αὐταῖς πρέπει νὰ ἐπιμελοῦνται πρῶτα, καὶ τὴν πρόνοιαν ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, νὰ τὴν μεταδίδουν εἰς τὰ ἐδικά των τέκνα, ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, τὴν ἀντίδοσιν, ὁποῦ αἱ χῆραι χρεωστοῦν εἰς τοὺς ἐδικούς των γονεῖς, τὴν πληρώνουν εἰς τὰ τέκνα των, καὶ λαμβάνουσι πάλιν ἀπὸ αὐτὰ τὴν πρέπουσαν πρόνοιαν.

(2) Ὅρα περὶ τῆς Παραγγελίας εἰς τὸν 2. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλον. καὶ εἰς τὸν 11. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον παύτης πρώτης, τί διαφέρει ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ συμβουλήν.

Digitized by Google

8. „ Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ ".

Ἡ χήρα, λέγει, ὅπου ἀπατᾶται καὶ τρυφᾷ, ἀπέθανε μὲν κατὰ τὸ ψυχικὸν καὶ ἀπωλέσθη διὰ τοῦτο, ἦγουν διὰ τὶ ὅλως της τὸ φρονεῖδα ἐξοδεύει εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν της· διὸ, τί αὐτὴ πρέπει καὶ νὰ προνοῆται διὰ τοὺς ἰδίους, ὅπου διὰ τοὺς κατὰ Πνεῦμα ἀδελφούς της πιστοὺς Χριστιανοὺς, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς οἰκείους, ἦγουν διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της, καὶ νὰ δείχνῃ κάθε φροντίδα καὶ διὰ τὸ ψυχικό της, καὶ διὰ τὰ σωματικά των (1).

„ Τὸ πίστιν ἤρνηται ".

Πῶς; καὶ διὰ τί ὦ μακάριε Παῦλε, ἡ χήρα ὅπου δὲν προνοεῖται τοὺς ὁμοπίστους της Χριστιανοὺς, καὶ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της, ἀρνήθη τὸ πίστιν τοῦ Χριστοῦ; ἐπειδὴ, λέγει, τὰ ἔργα αὐτῆς δὲν εἶναι ἴδια Χριστιανῆς, ὅπου πιστεύει εἰς τὸν Θεόν· διότι αὐτὴ ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεόν, ἤθελεν αὐτὴ καὶ τοῦ Θεοῦ ὅπου λέγει, μὲ ἀμελήσης τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως, καὶ τοῦ γένους σου· „ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει ". (Ἡσ. νή. 7.) Καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει ἀλλαχοῦ· „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται ". (Τίτ. ά. 16.)

„ Καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων ".

Πῶς εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὸν ἄπιστον ἡ χήρα ἐκείνη ὅπου δὲν φροντίζει διὰ τοὺς ὁμοπίστους ἀδελφούς της, καὶ διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της; ἐπειδὴ, ὁ μὲν ἄπιστος, ἀγκαλὰ καὶ δὲν φροντίζῃ διὰ τοὺς ξένους, ὅμως κἂν φροντίζῃ διὰ τοὺς συγγενεῖς του, ἀκολουθῶντας τὸν φυσικὸν νόμον· αὐτὴ δὲ ἡ χήρα (καὶ κάθε ἄλλος Χριστιανὸς ὅμοιος αὐτῆς) ὅτε διὰ τοὺς συγγενεῖς της δὲν προνοεῖται· ὄχι καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀναιρεῖ, καὶ τὸν νόμον τῆς φύσεως ἀδικεῖ· ποῖος δὲ θέλει πιστεύσει ὅτι ἡ πιστὴ Χριστιανὴ, ἢ ὁ πιστὸς Χριστιανὸς, εἶναι φιλάνθρωποι εἰς τοὺς ξένους, εἰς καιρὸν ὅπου φαίνονται ἀπάνθρωποι εἰς τοὺς οἰκείους; βέβαια ὄχι εἷς· εἰ δὲ καὶ τύχῃ νὰ ἐλεήσουν ὅποι κάνενα ξένον, πῶς δὲν θέλουν νομισθοῦν, ὅτι ἀπὸ κενοδοξίαν μόνον τοὺς ἐλεοῦν; Σκοπάσου δὲ σὺ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι αἴσως εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν ἄπιστον, ὅποιος δὲν προνοεῖ διὰ τοὺς ὁμοπίστους καὶ συγγενεῖς του, ἂραγε ἐκεῖνος ὅπου καὶ τοὺς ἀδικεῖ, μὲ ποίους ἔχει νὰ σωαριθμηθῇ; καὶ τοῦτο δὲ ἀκόμη σκοπάσου, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸν Χριστιανὸν τὸ νὰ σωθῇ αὐτὸς μόνος, αἴσως, ἐνάρετος ὤντας, δὲν διδάσκῃ, καὶ δὲν συμβουλεύῃ καὶ τοὺς συγγενεῖς του, διὰ νὰ σωθοῦν καὶ αὐτοί.

9. „ Χή-

---

(1) Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων λέγει· „ τῶν ἰδίων καὶ τῶν οἰκείων προνοεῖ, ὁ μὴ μόνον „ τῶν προσηκόντων (ἤγουν τῶν συγγενῶν) προνοῶν, ἀλ- „ λὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ διὰ τὴν ἐκκόπτουσαν τὰ πάθη " προπαιδαγωγικῶς δηλαδὴ νοῶν τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ τοῦτο καὶ περὶ τῶν μητέρων, καὶ περὶ „ τῶν παίδων εἴρηκε· καὶ γὰρ αἱ μητέρας προσήκει τι- „ θηνεῖσθαι τοὺς παῖδας, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐκπαιδεύειν· „ κἀκείνους ἐσαύθις χρὴ τὴν προσήκουσαν τοῖς γονεῦσι θε- „ ραπείαν προσφέρειν ". Ἐπειδὴ δὲ μερικοὶ μοναχοὶ οἱ ἀποταξάμενοι τῷ Κόσμῳ, προβάλλουν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, καὶ θέλοντες νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς των, προφασίζονται ὅτι καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ προσέταζε νὰ προνοῶμεν διὰ τοὺς συγγενεῖς μας· ἐπειδὴ, λέγω, καὶ τοῦτο προβάλλουν μερικοὶ φιλόσαρκοι μοναχοί, ἀποκρίνεται πρὸς αὐτοὺς ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ ὅτι „ ὁ θεῖος Ἀπόστολος τοὺς βιωτικοὺς, καὶ πρὸς τοὺς τῶν ὑλι- „ κῶν πλούτων ἔχοντας, καὶ δυναμένους παραμυθήσασθαι τὴν „ τῶν συγγενῶν εὐδαιμονίαν, τοῦτο εἴρηκε... Καὶ ἵνα συν- „ τομώτερον εἴπω, πρὸς τοὺς ζῶντας, ἀ πρὸς τοὺς πεθνεώ- „ τας τοῦτο λέγει· ἀτυφώνοι γὰρ πάντες τοιοῦτον ὀφλή- „ ματος οὐδαμοῦ γε· σὺ δὲ πέπτηκας μὲν, καὶ ἐσαύρωσας „ τῷ Κόσμῳ παντί· ἀποταξάμενος γὰρ τῷ ὑλικῷ „ πλούτῳ, τὴν ἀκτησίαν ἠγάπησας· σεαυτὸν δὲ ἀνα- „ θεὶς τῷ Θεῷ, κεκμήλιον γέγονας τοῦ Θεοῦ. Ὡς πεφευγὼς „ ἦν, ἐλεύθερος ὢ πάσης τῆς περὶ τοὺς συγγενεῖς ἀσ- „ φαλείας· ὡς ἀκτήμων, οὐδὲν ἔχεις, ὃ χορηγήσεις ". (Ἀσκητικ. Διατάξει κ'.) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου χεδὸν παραφράζων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς πατρικοῖς ἰάμβοις ἔφησι· „ Πα- „ σιν μὲν ἴσθι χρηστὸς, εἰ τοῦτο δοκεῖς· πλέον δὲ τοῖς „ ἐγγύσω· τοῦ χάριν λέγω; τίς ἂν σε πιστεύσειε τοῖς ξέ- „ νοις καλὸν εἶναι, τῶν δ' δίκαιον εἰς ὀφίλεται· ";

9. „Χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον (1) ἐτῶν ἑξήκοντα· ἑνὸς ἀν-„δρὸς γυνή".

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι ἡ ἀπαλωσα, ἤγουν ἡ τρυφῶσα χήρα, καὶ μὴ προνοῦσα τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν της, εἶναι ἀνάξια νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸν κατάλογον τῶν χηρῶν, καὶ νὰ τρέφεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας (περὶ ἧς ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸν 3. στίχ. τοῦ παρόντος Κεφαλαίου) τώρα διδάσκει ἐδῶ ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχῃ ἐκείνη, ὁποῦ μέλλει νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν· καὶ πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι αὕτη πρέπει νὰ ἦναι κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ἑξήκοντα χρόνους· παρεμπρὸς δὲ λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἦναι τόσων χρόνων, καὶ ὄχι ὀλιγώτερον· πλὴν δὲν εἶναι ἀρκετοὶ μόνοι οἱ ἑξήκοντα χρόνοι διὰ νὰ κάμουν τὴν χήραν ἀξίαν, νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τρεφομένων χηρῶν· εἶναι γὰρ δυνατὸν νὰ ἦναι χήρα ἑξήκοντα χρόνων, καὶ πάλιν νὰ ἦναι ἀνάξια νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα (2)· δεύτερον δὲ ζητεῖ χρεωστικῶς ὁ Παῦλος νὰ ἦναι ἡ τοιαύτη χήρα μονόγαμος, καὶ ὄχι δίγαμος· ὡσαὐτῶς ὁποῦ ἡ μονογαμία εἶναι σημεῖον τῆς σωφροσύνης αὐτῆς καὶ σεμνότητος· φανερὸν γὰρ εἶναι ὅτι αὐτὴ μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα, διὰ τοῦτο δὲν ἐδευτεροϋπανδρεύθη. Ἄκουε δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὁποῦ ζητεῖ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν τοιαύτην χήραν (3).

10. „Ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη".

Τοῦτο τὸ προτέρημα εἶναι κυρίως, ὁποῦ κάμνει τὴν χήραν ἀξίαν, νὰ συναριθμῆται εἰς τὸν κατάλογον τῶν χηρῶν, καὶ νὰ τρέφεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἤγουν τὸ νὰ μαρτυρῆται ἀπὸ ὅλους πῶς ἔχει ἔργα καλὰ, καὶ ζωὴν ἐνάρετον· ἄκουε δὲ πῶς ἀριθμεῖ ὁ Ἀπόστολος κατωτέρω, καὶ τὰ καλὰ ἔργα αὐτῆς χωρισὰ καὶ κατ' εἶδος.

„Εἰ ἐτεκνοτρόφησε".

Τεκνοτροφεῖν δὲν εἶναι τὸ νὰ ἀνατρέφῃ ἡ μήτηρ τὰ τέκνα της ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ ἀνατρέφῃ καλῶς, καὶ καθὼς πρέπει, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἡ γυνὴ θέλει σωθῇ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἀνίσως τὰ τέκνα της καλῶς ἀνατραφοῦσα, μείνουν ἐν πίστει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης. (Κεφ. β'. 15.) (4).

„Εἰ ξενοδόχησεν".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν εἶπεν ἂν ἐτεκνοτρόφησεν ἡ χήρα, καὶ δεύτερον ἂν ἐξενοδόχησε; διὰ τί; διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ φιλοξενῇ τινας τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς της, καὶ ἔπειτα νὰ φιλοξενῇ τοὺς ξένους· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι ἡ χήρα, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πτωχὴ καὶ ἄπορος, θέλει ἔχει βέβαια κατοικίαν, διὰ νὰ δέχεται τοὺς

---

(1) Ἐν ἄλ. ἐλάττων.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει· „οὐκ εἶπε „μὴ ἴσως, ἀλλὰ μὴ καταλεγέσθω, ὡς τῶν ἀκμαζουσῶν, „καὶ ἐργάζεσθαι, καὶ τρέφεσθαι δυναμένων· ἃς καὶ τοῖς „πόνοις δαμάζειν χρὴ τὰς σαρκὸς καὶ σκιρτήματα".

(3) Λέγει δὲ ὁ Οἰκουμένιος ὅτι ἂν ἡ χήρα δὲν ἔχε τὰς κατωτέρω ἀρετὰς, νὰ μὴ καταλέγεται εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα, κἂν καὶ ἦτον ἐτῶν ἑξήκοντα.

(4) Σχεδὸν γὰρ τοῦτο τὸ ἴδιον κάμνει ὁ Παῦλος μὲ τὴν χήραν, ὁποῦ ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὸν Ἀβραάμ· ὥσπερ γὰρ ὁ Παῦλος ἐδῶ δέχεται τὴν χήραν εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν, ἀνίσως καὶ ἀνέθρεψε καλῶς τὰ τέκνα της· ἔτζι καὶ ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τὸν Ἀβραάμ νὰ κάμῃ αὐτὸν μέγαν, καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὰ ἔθνη εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ ἔμελε καλῶς νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς ὑἱούς του, καὶ νὰ τοὺς παραγγείλῃ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· „Ἀβραὰμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος „μέγα, καὶ πολύ· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πάν-„τα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· ἤδειν γὰρ ὅτι συνταξει τοῖς „ὑἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτὸν· καὶ φυλάξου-„σι τὰς ὁδὸς Κυρίου, ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, „ὅπως ἂν ἐπαγάγῃ Κύριος ἐπὶ Ἀβραὰμ πάντα ὅσα „ἐλάλησε πρὸς αὐτόν". (Γεν. ιη'. 18.)

Digitized by Google

τὰς ξένας καὶ νὰ τὰς ξενίζῃ· ἐπειδὴ δὲν εἶναι τρόπος αὐτὴ νὰ μείνῃ ἔξω αἴθριος καὶ χωρὶς στέγην.

„Εἰ Ἁγίων πόδας ἔνιψε".

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος ἐπειδὴ πολλαὶ χῆραι, ἢ ἄλλαι γυναῖκες, ξενοδοχοῦσι μὲν τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς, δὲν τοὺς ὑπηρετοῦν ὅμως αὐταὶ αἱ ἴδιαι, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν δουλῶν αὐτῶν. Θέλωντας λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος νὰ ἦναι ἡ ὄντως χήρα ἐργατικὴ, καὶ δουλεύσα, καὶ ὄχι ἀργὴ καὶ ἐκλελυμένη, προσάζει αὐτὴν ἐδῶ νὰ ὑπηρετῇ αὐτὴ μόνη, καὶ νὰ νίπτῃ τοὺς πόδας τῶν ξένων ἀδελφῶν, ὄχι μὲ τὰς χεῖρας τῶν δουλῶν της, ἀλλὰ μὲ τὰς ἰδίας της χεῖρας· ἐπειδὴ ἡ ἀργία καὶ χαύνωσις τοῦ σώματος, εἶναι ἴδιον μᾶλλον τῆς χήρας, ὁποῦ τρυφᾷ καὶ ξεφαντόνει, καὶ ὄχι τῆς ὄντως καὶ μεμονωμένης χήρας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον λέγει τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅτι διὰ νὰ μὴ τύχῃ νὰ προφασισθῇ κάμμία χήρα, ὅτι εἶναι τόσον ἄπορος, ὥστε ὁποῦ οὐδὲ οἰκίαν ἔχει διὰ νὰ δεχθῇ τοὺς ξένους καὶ νὰ τοὺς ἀναπαύσῃ, διὰ τοῦτο τῆς λέγει, ὅτι αὐ ἐσὺ ἡ χήρα καὶ οἰκίαν δὲν ἔχῃς διὰ νὰ δεχθῇς τοὺς ξένους, ὅμως νίπτε κἂν τοὺς πόδας τῶν ξένων ἀδελφῶν· διατὶ τοῦτο δὲν χρειάζεται ἔξοδα διὰ νὰ γενῇ (1)· Ἅγιους δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅλους ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ ἔχουν πίστιν ὀρθὴν, ὁμοῦ καὶ ζωὴν ἐνάρετον, κἂν καὶ σημεῖα καὶ θαύματα δὲν ἐργάζωνται.

„Εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν".

Ἄξια, λέγει, χήρα διὰ νὰ τρέφεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἐκείνη, ὁποῦ ἐβοήθησε εἰς τοὺς πεθλιμμένους, μὲ ἄσπρα, μὲ προσασίαν, καὶ μὲ μεσιτείαν. Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ αὐωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ νίπτῃ τοὺς πόδας τῶν Ἁγίων ἡ ὄντως χήρα, ἐδῶ φανερόνει καὶ ποίων Ἁγίων, ἤγουν τῶν θλιβομένων, τῶν ὁποῦ παρὰ πολλῶν γνωρεζομένων, καὶ ὄχι ἁπλῶς Ἁγίων· διὰ τί εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τινὲς Χριστιανοὶ Ἅγιοι καὶ ἐνάρετοι, νὰ ζοῦν ὅμως μὲ πλουσιότητα, καὶ νὰ θεραπεύωνται ἀπὸ ὅλους. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ὁ τὴν ποσότητα τῆς χορηγίας, ἀλλὰ τῆς γνώμης ζητεῖ τὴν ποιότητα· τοιαύτη ἦν „ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τῆς χήρας τὰ δύω λεπτά".

„Εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε".

Ὁμοίως, λέγει, ἀξία εἶναι νὰ τρέφεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ χήρα, ἐκείνη, ἡ ὁποία, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ κάμῃ καλὸν, ὅμως ἐκοινώνησε καὶ ἐσυμβοήθησε ἄλλην γυναῖκα, ὁποῦ ἐργάζετο τὸ καλὸν, δι' ὅτι παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος κάθε χήραν νὰ κάμῃ σωματικὴν ὑπηρεσίαν, ἐκείνην ὁποῦ δύναται, ἤτοι τὸ νὰ σρώσῃ τὴν κλίνην, τὸ νὰ μαγειρεύσῃ, τὸ νὰ ἀναπαύσῃ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας νὰ κάμῃ, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐπιτηδειότεραις αἱ γυναῖκες.

11. „Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ".

Διατί ὁ θεῖος Ἀπόστολος περὶ μὲν τοῦ χρόνου τῶν παρθένων, ἤγουν ἀπὸ πόσους χρόνους τῆς ἡλικίας των πρέπει αἱ παρθένοι νὰ ὑπόσχωνται τὴν ἐν παρθενίᾳ ζωὴν, δὲν διορίζει τίποτε, καὶ μόλον ὁποῦ αὐταὶ ἔχουν μεγαλίτερον ἀγῶνα καὶ πόλεμον τῆς σαρκὸς, περὶ δὲ μόνου τοῦ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν χηρῶν διορίζει; Καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι πρεπόντως τοῦτο ἐποίησεν ὁ Ἀπόστολος· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν παρθένων, μὲ τὸ νὰ γίνεται ὁ ἀγὼν καὶ ὁ πόλεμος ἀπὸ μεγαλιτέραν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπὸ περισσοτέραν θερμότητα τῆς καρδίας, διὰ τοῦτο δὲν ἐχρειάσθη νὰ διορίσῃ περὶ τοῦ χρόνου αὐτῶν ὁ Παῦλος. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ζητεῖ ἀπὸ τὰς παρθένους νὰ ἔχουν τὸ δύπρόσεδρον τῆς Κυ-

(1) Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων φησὶ δύπελεῖς, καὶ ἰσχάπας ὑπηρεσίας τῶν Ἁγίων, ἀνεκδότως ἠρμήνευσε τὸ „εἰ Ἁγίων πόδας ἔνιψεν" ἤτοι εἰ πτωχύτητι ἐξυπέλυσεν.

Κυρίῳ ἀπειλασάσως, καὶ νὰ μεριμνῶσι τὰ τῆ Κυρίε· (ά. Κορ. ζ'.) διὰ τύτων, λέγω, πολλὴ καὶ τὴ ἀκρίβειαν ἀπαιτεῖ· ἀπὸ δὲ τὴ ἀκρίβειαν ταύτην καὶ ὁ χρόνος τῆς ἡλικίας αὐτῶν γίνεται φανερός (1). Παρεκινήθη δὲ ὁ Παῦλος νὰ διορίσῃ ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἡλικίας τῶν χηρῶν ὁπῦ, ἐτρέφοντο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ εἶναι ὁ ἑξηκοσός· διὰ τὶ πολλαὶ χῆραι νεώτεραι, σωαριθμηθεῖσαι εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν, καὶ ὑποσχεθεῖσαι νὰ μὴ δευτερογαμήσωσι, παρέβηκαν τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, καὶ ἐξέπεσον· ὅθεν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀπόστολον νὰ νομοθετήσῃ περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν (2)· ἐκεῖ δὲ εἰς τὰς παρθένες κανένα τοιῦτον δὲν ἠκολούθησε, διὰ τῦτο ὐδὲ ὁ Παῦλος ἐχρειάσθη νὰ διορίσῃ περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

„Ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τῦ Χριστῦ, γαμεῖν θέλυσιν".

Ἤγυν ὅσαι χῆραι σωαριθμηθῶσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν, ὃν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸ τῶν ἑξήκοντα χρόνων τῆς ἡλικίας των, αὐταὶ ὅταν ἀκκισθῶσιν, ἤγυν ὅταν γυναικισθῶν, ἢ μαραθῶν, καὶ ὅταν χαυνωθῶν καὶ ὑπερηφανεθῶν ἐναντίον τῦ Χριστῦ, μὲ τὸ νὰ μὴ καταδέχωνται νὰ ἔχυν αὐτὸν νυμφίον, τότε θέλυν νὰ ὑπανδρεύωνται, ἐπειδὴ δὲν ἐπροτίμησαν τὴν ἐν τῇ χηρείᾳ σωφροσυνίν τῦ λογισμῦ των. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ ἡ χήρα, τὸν Χριστὸν ἔχει νυμφίον της, καὶ μὲ αὐτὸν ἁρμόζεται, καθὼς καὶ ἡ ἄγαμος παρθένος· „ ἡρμοσάμην γάρ φησιν ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν, παραστῆσαι τῷ Χριστῷ". (β'. Κορ. ια'. 2.) (3)

12. „Ἔχυσαι κρίμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν".

Τὴν συνθήκην καὶ συμφωνίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος πίστιν· ψεύδη, λέγει, ἔδειξαν αἱ χῆραι αὗται τὴν συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν, ὁπῦ ἔδωκαν εἰς τὸν Χριστὸν νὰ μὴ δευτερογαμήσωσι, καὶ διὰ τῦτο ἔχυν κατάκρισιν.

13. „Ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνυσι περερχόμεναι τὰς οἰκίας".

Κοντὰ, λέγει, ὁπῦ ἔχυν κατάκρισιν καὶ καταδίκην αἱ χῆραι αὗται, διὰ τὶ ἐδευτερογαμήσαν, κάμνυσιν ἀκόμη καὶ ἄλλην ἁμαρτίαν, διὰ τὶ μανθάνυν νὰ εἶναι ἀργαὶ, μὲ τὸ νὰ περιπατῶν ἀπὸ τὸ σπίτι εἰς τὸ ἄλλο· κάθε δὲ κακὸν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία, ὡς λέγει ὁ Σειράχ· „Πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία". (Σειρ. λγ'. 32.) ὥστε, ὄχι μόνον εἰς τὰς ἄνδρας εἶναι ἄπρεπον τὸ νὰ εἶναι ἀργοὶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

„Οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, λαλῦσαι τὰ „μὴ δέοντα",

Πρεπόντως ἀκολυθῶν αἱ κακίαι αὗται εἰς τὰς ἀργὰς χήρας· διὰ τὶ αὐταῖς μὲ τὸ νὰ περιτριγυρίζυν εἰς τὰ σπίτια τῦ σύκ καὶ τῦ ἄλλυ, δὲν κάμνυν ἄλλο, παρὰ νὰ πέρνυν λόγια ἀπὸ τὴν μίαν γυναῖκα, καὶ νὰ τὰ πηγαίνυν εἰς τὴν ἄλλην, καὶ τὰ τῆς ἄλλης πάλιν, νὰ τὰ πηγαίνυν εἰς ἐκείνην· ὅθεν ἐκ τῦτο ἀναγκαίως ἀκολυθεῖ νὰ πίπτυν εἰς περιέργειαν,

---

(1) Ἀγκαλὰ καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος δὲν διορίζει περὶ τῆς ἡλικίας τῶν παρθένων, ὁ μέγας Βασίλειος ὅμως διορίζει ὅτι αὐταὶ νὰ συναριθμῦνται εἰς τὸ τάγμα τῶν παρθένων, μετὰ τὰς δεκαεξ, ἢ δεκαεπτὰ χρόνας τῆς ἡλικίας των· (Κάν. ιή.) ἡ δὲ ς'. Σύνοδος βλέπυσα προκόπτυσαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς Χριστιανὰς εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τῦ Χριστῦ, διορίζει νὰ συναριθμῦνται αὗται εἰς τὸν κατάλογον τῶν παρθένων μετὰ τὰς δέκα χρόνας τῆς ἡλικίας των. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῦ 36. στίχ. τῦ ζ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους.

(2) Διὰ τῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτε ἂν πρὸ τῶν ἑξήκοντα χρόνων σωαριθμηθῇ ἡ χήρα εἰς τὸ τάγμα τὸ χηρικὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἔπειτα ὑπανδρευθῇ, τὸ σφάλμα εἶναι ἐδικόν μας, ὁποῦ ἐσυναριθμήσαμεν αὐτὴν νεωτέραν, καὶ ὄχι αὐτὴς. (Κανι. κδ'.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει τὸ καταστρηνιάσωσιν, ἀντὶ τῦ, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀπολαύυσαι θεραπείας, καὶ δίχα φροντίδος τὴν σωματικὴν χορηγόμενα χρείαν, ἀργίᾳ συντρέφονται, ἡ δὲ ἀργία εἰσάγει τὴν περιεργίαν.

Digitized by Google

γειαν, καὶ μὲ τὰ ἐρθνὸν ὅλα, καὶ ἐκ τῆς περιεργίας πάλιν ἀκολυθεῖ νὰ πίπτωσιν εἰς φλυαρείας· διὰ τὶ θέλουν νὰ λέγουν ὅλα τὰ λόγια, καὶ ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων εἰς ὅλους.

14. „ Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν".

Κατὰ προηγέμενον, λέγει, σκοπὸν, ἐγὼ δὲν ἤθελον νὰ ἀθετήσωσιν αἱ νεώτεραι χῆραι τὰς συμφωνίας, ὁπὸν ἔδωκαν νὰ μὴ δευτεροϋπανδρευθῶν· ἐπειδὴ ὅμως αὐταὶ θέλουν νὰ δευτεροϋπανδρευθῶν, θέλω τὸ καὶ ἐγὼ, συγκαταβαίνωντας εἰς τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν (1)· ἐπειδὴ εἶναι καλλίτερον εἰς αὐτὰς νὰ τεκνογονῶν, καὶ νὰ οἰκοδεσποτῶν, ἤγουν νὰ ἀνατρέφουν τέκνα, καὶ νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ κυβερνῶν ἐδικόν τως ὀσπίτιον καὶ φαμιλίαν, παρὰ νὰ περιτριγυρίζων τὰ ὀσπίτια τῶν ἄλλων, καὶ νὰ φλυαρῶν, καὶ νὰ ἀργῶν. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι νὰ τεκνογονῶν αἱ χῆραι, δείχνει μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὅτι καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι γυναῖκες πρέπει νὰ ὑπανδρεύωνται διὰ τὸν τὸν σκοπὸν, ἤγουν διὰ νὰ προσφέρων περισσοτέρας ψυχὰς σεσωσμένας εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ὑπανδρείας, καὶ καλῆς τέκνων ἀνατροφῆς καὶ αὐξήσεως.

„ Μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν".

15. „ Ἤδη γάρτινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ".

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι θέλει νὰ ὑπανδρεύωνται αἱ νεώτεραι χῆραι, καὶ νὰ κυβερνοῦν ὀσπίτιον, διὰ νὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτὰς αἰτίαν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸ νὰ τρυφῶν, καὶ νὰ ξεφαντόνων, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει· ὅτι αἱ νεώτεραι χῆραι αὗται ὑπανδρεύομεναι, νὰ μὴ δίδων ἀφορμὴν εἰς τὸν ἀντικείμενον διάβολον, ἢ καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως νὰ κατηγορῶν αὐτάς· τόσον, λέγει, ἐσὺ ἡ δευτεροϋπανδρευμένη χήρα, ἐπιμελοῦ τὸ ὀσπίτι σου, ὥστε ὁποῦ ἔτε ἐσὺ νὰ βλάπτῃς τὴν ψυχήσου ἐκ τῆς ἐπιμελείας ταύτης, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους νὰ γίνεσαι αἰτία βλάβης. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἐδῶ φανερόνοι καθαρὰ ὁ Ἀπόστολος τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐσυγκατέβη νὰ δευτεροϋπανδρεύωνται αἱ νεώτεραι χῆραι, ἤγουν διὰ νὰ μὴ δίδων ἀφορμὴν εἰς τὸν διάβολον νὰ ἐμπαίζῃ αὐτὰς, ἐπειδὴ οὖσαι νύμφαι Χριστοῦ, γίνονται μοιχαλίδες, διὰ τὸ ἀσυνήθιστον τῆς γεύσεως των· διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ βάλλω ταύτας ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου, διὰ νὰ μὴν ἔχουν ἐλευθερίαν καὶ ἄφεσιν νὰ εἶναι ἀργαὶ, καὶ περίεργοι, καὶ φλύαροι, καὶ νὰ περιέρχωνται εἰς τὰ ὀσπίτια· καὶ ὄχι διὰ τὶ ἐγὼ θέλω νὰ εἶναι χῆραι νεώτεραι, καὶ νὰ φυλάττων σωφροσύνην μὴ δευτεροϋπανδρευόμεναι· εἰ μὲν γὰρ ἐδὲν ἠκολούθων τὰ κακὰ ταῦτα εἰς αὐτὰς, καὶ ἐγὼ ἐδὲν τὰς ἐμπόδιζον ἀπὸ τὸ νὰ μένων χῆραι εἰς ὅλων των τὴν ζωὴν, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς εἶπε Παῦλος· „ λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν „ ὡς κἀγώ". (α'. Κορ. ζ'. 8.)

16. „ Εἰ

(1) Εἰς ἐμένα φαίνεται ὅτι δὲν ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος διὰ τὰς νεωτέρας χήρας τὰς συναριθμηθείσας εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δύσας συμφωνίαν νὰ μὴ δευτεροϋπανδρευθῶν· ἐπειδὴ προλαβὼν εἶπεν ἀνωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι τὰς τοιαύτας πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων νεωτέρας χήρας νὰ τὰς παραιτῇ, καὶ νὰ μὴ συναριθμῇ αὐτὰς εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα· ἀλλὰ ὁμιλεῖ διὰ τὰς ἁπλῶς χήρας τὰς νεωτέρας, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρεῖ αὐτὰς νὰ δευτεροϋπανδρεύωνται, ὡσὰν νὰ ἔλεγε· βέλομαι τὰς πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων νεωτέρας χήρας μὴ καταλέγεσθαι εἰς τὸ χηρικὸν, καὶ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τρέφεσθαι, καὶ δένα συνθήκας ὅτι ἀ δευτεροϋπανδρεύονται, ἀλλὰ βούλομαι αὐτὰς γαμεῖν, τεκνογονεῖν, καὶ οἰκοδεσποτεῖν, καὶ τὰ λοιπά. Συμφωνεῖ δὲ τῇ γνώμῃ ταύτῃ καὶ ὁ Οἰκουμένιος λέγων· „ τὸ μὲν καλὸν ἦν ἅπαξ τὰς χήρας καταλεγήσας μὴ καταστρηνιᾶν τῷ Χριστῷ, μηδὲ ἀθετεῖν τὴν πρώτην πίστιν· „ ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων, γαμήτωσαν καὶ μὴ κατηγορείτωσαν ἑαυτὰς τῷ Χριστῷ, καὶ ὕστω γαμέτωσαν· τὸ „ μὲν γὰρ, ἀναμάρτητον, τὸ δὲ ἀνώτερον... ἂν γὰρ ἐξ „ ὀρθῆς γαμήσωσι, μὴ πρότερον ἑαυτὰς Χριστῷ κατηγορήσασαι, ἐκ τῆς ἀφορμὴν λοιδορίας ἤξουσιν". Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἕτω φησι· „ τῶν θείων Παύλων λέγοντος, „ βέλομαι, Ναυσέως λέγει, ἢ βέλομαι (τὸν δεύτερον „ γὰρ γάμον ἔτος ἐκ ἐδέχετο·) λέγει δὲ καὶ τίνος χά„ριν βέλεται· ὥστε αὐτὰς φησι, καὶ ἀνδράσιν ὑποκειμέ„νας καὶ τῇ τῆς οἰκίας ἐπασχολημένας φροντίδι, βλάβης „ ἀπαλλαγῶσι, ἵνα ἀργίαν γεννᾷ". ἔξω μόνον ἂν θελήσῃ τὰ ἀπὸ τινας, ὅτι λέγει διὰ τὰς χήρας ἐκείνας, ὁποῦ ἐφθασαν τὰ δώσουν συμφωνίαν, καὶ νὰ συναριθμηθῶν εἰς τὸ χηρικὸν, ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων, αἱ ὁποῖαι μὴ ὑπεφέρασαν τὸν πόλεμον τῆς σαρκὸς, ζητῶν νὰ δευτεροϋπανδρευθῶν· ἐπειδὴ τὸ σχῆμα αὐτὸ δὲν ἦταν τῶν χηρῶν, ἀλλὰ ἐκείνων ὁποῦ ἐσωναριθμησαν αὐτὰς εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων, ὡς εἶπεν ὀλίγον πρότερον ὁ μέγας Βασίλειος.

Digitized by Google

16. „Εἰ δέ τις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς".

Ἀνίσως δὲ, λέγει, κἀνεύας πιστὸς Χριστιανὸς, ἢ πιστὴ Χριστιανὴ ἔχυσι χήραν μητέρα θεῖον, ἢ μάμμην, ἢ ὅλως συγγενῆ αὐτῶν, αὐτοὶ ἂς τρέφωσι αὐτὰς καὶ ἂς τὰς ἐλεῶσι, καὶ ὄχι ἡ Ἐκκλησία. Λέγωντας μὲν „πιστὸς, καὶ πιστὴ" φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος ὅτι αἱ χῆραι ἐὰν ἔχωσι πιστὰς συγγενεῖς, πρέπει νὰ τρέφωνται ἀπὸ αὐτὰς, εἰ δὲ καὶ ἔχωσι ἀπίστους συγγενεῖς, δὲν πρέπει νὰ τρέφωνται ἀπὸ αὐτὰς, ἵνα μὴ ἐκ τύτε φαίνωνται ὅτι οἱ πιστοὶ χρείαν ἔχυσιν ἀπὸ τὰς ἀπίστους (1)· λέγωντας δὲ, καὶ „ἐπαρκείτω" φανερόνοι ὅτι πρέπει νὰ δίδωσι εἰς τὰς χήρας ταύτας τὰ πρὸς αὐτάρκειαν μόνον, καὶ ὄχι τὰ πρὸς τρυφὴν καὶ πλυσιότητα.

„Καὶ μὴ βαρείσθω ἡ Ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ".

Ὥστε ἐκεῖνοι οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ, ὁπὰ τρέφυσι τὰς συγγενεῖς των χήρας, δύω καλὰ προξενᾶσι μὲ τύτο· σᾶ μὲν, διὰ τί πολλὰ βοηθᾶν τὴν Ἐκκλησίαν, εἶσαι ὁπὰ ἐλεύθερόν αὐτὴν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς τῶν ἐδικῶν τυς χηρῶν διατροφῆς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ βάρος τύτων ἐλεύθερωμένη, δύναται νὰ τρέφῃ πλυσιώτερα τὰς χήρας ἐκείνας ὁπὸῦ τρέφει, ἤγουν τὰς ὄντως καὶ μεμονωμένας, καὶ μηδένα ἐχούσας προστάτην καὶ συγγενῆ.

17. „Οἱ καλῶς προεσῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιάσθωσαν, „μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ, καὶ διδασκαλίᾳ".

Ποῖοι εἶναι οἱ καλῶς προεσῶτες, ὁ Κύριος ἐδίδαξε λέγων· „ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, τὴν „ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων" · (Ἰωαν. ί. 11.) ἤγουν ἐκεῖνος εἶναι καλὸς βοσκὸς, ὅποιος διὰ τὴν φροντίδα καὶ σωτηρίαν τῶν προβάτων τυ, δὲν ἀκεριβάζεται τὴν ἰδίαν ζωήν τυ. Οἱ τοιῦτοι λοιπὸν, ὄντες πρεσβύτεροι καὶ ἱερωμένοι, πρέπει, λέγει, νὰ λαμβάνωσι ἀπὸ τὰς Χριστιανὰς διπλῆν τὴν τιμήν· τιμὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν θεραπείαν καὶ δόσιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καθὼς ἀπὸ τὰ ἀκόλυθα λόγια τύτο γίνεται φανερόν· ἐπειδὴ οἱ Διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσι κάθε αὐτάρκειαν τῶν ἀναγκαίων, ἵνα μὴ καταγινόμενοι εἰς τὸν πορισμὸν τύτων, ἀμελῶσι τὸν λόγον τῦ Θεῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν· ἔτζι καὶ οἱ Λβίται, καὶ Ἱερεῖς τῦ παλαιῦ νόμυ ἐτρέφοντο ἀπὸ τὸν λαὸν, καὶ ἐκαταγίνοντο εἰς μόνας τὰς τῦ ναῦ ἱεροπραξίας, καὶ εἰς τὴν μελέτην καὶ διδασκαλίαν τῦ Θείυ νόμυ (2)· διπλῆν δὲ λέγει τιμὴν καὶ δόσιν τῶν ἀναγκαίων νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ διδάσκοντες Ἱερεῖς, ὅσον πρὸς σύγκρισιν τῆς δόσεως ὁπὰ ἐγίνετο εἰς τὰς χήρας, ἢ καὶ πρὸς σύγκρισιν τῶν Διακόνων· ἢ τὸ διπλῆς ἐδῶ εἶναι αὐτὶ τῦ πολλῆς, ἢ αὐτὶ τῦ πλείονος, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος. Πῦ εἶναι πόρα ἐκεῖνοι ὁπὰ λέγυν, πῶς ὁ προεσὼς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει χρείαν λόγυ καὶ διδασκαλίας, ἀλλὰ ἔργυ καὶ πράξεως; ἂς ἀκύσυν τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἐδῶ, πῶς τιμᾷ τὸν λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν μάλιστα καὶ ἐξαιρέτως· ἐπειδὴ χρείαν ἔχυν οἱ Χριστιανοὶ, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ ἔργον καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν προεσώτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διδαχὴν καὶ τὸν λόγον τυ, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο· δι ὅτι ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ δογμάτων, τότε ποῖον ἔργον ἔχει τόσην δύναμιν, ὅσην ἔχει ὁ λόγος αὐτός; βέβαια κανέν· λόγον δὲ ζητεῖ χρεω-

(1) Πόθεν δὲ νὰ τρέφωνται αὐτὰς αἱ ἀπίστους ἔχυσαι συγγενεῖς; φανερὸν ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν· ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ταῖς γὰρ πιστοῖς μὲν ἀπίστοις „διαφερύσας (ἤτοι οἰκείας κατὰ σάρκα χήρας) τῇ δὲ „πίστει κοσμυμένας, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς βύλεται κηδε„μονίας τυγχάνειν".

(2) Οὕτω γὰρ φησιν ὁ Θεὸς περὶ τῶν Λευιτῶν· „οὐκ „ἔστι τοῖς Ἱερεῦσι τοῖς Λβίταις ὅλη φυλὴ Λβὶ μερὶς, „οὐδὲ κλῆρος μετὰ Ἰσραήλ· καρπώματα Κυρίυ ὁ κλῆ„ρος αὐτῶν φάγονται αὐτά· κλῆρος δὲ οὐκ ἔσαι αὐτοῖς „ἐν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν. Κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτῶ, „καθ' ὅ, τι εἶπεν αὐτῷ. Καὶ αὕτη ἡ κρίσις τῶν Ἱε„ρέων παρὰ τῦ λαῦ τῶν θυόντων τὰ θύματα· εἴτε „τε μόσχον, εἴτε τι πρόβατον, καὶ δώσυσι τὸν βρα„χίονα τῷ Ἱερεῖ, καὶ τὰ σιαγόνια καὶ τὸ ἔντερον (ἤγυν „τὸ ἔντερον) καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῦ σίτυ σου, καὶ τῦ οἴνυ „σου, καὶ τῦ ἐλαίου σου, καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῶν χερῶν „τῶν προβάτων σου δώσεις αὐτῷ· ὅτι αὐτὸν ἐξελέξατο „Κύριος ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν, παρεστάναι εὐαντί Κυ„ρίυ τῦ Θεῦ, λειτυργεῖν καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι „αὐτῦ, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῦ ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ". (Δευτερ. ιή. 1.)

Digitized by Google

χρειαστικῶς νὰ ἔχουν οἱ Διδάσκαλοι ἢ Ἱεροκήρυκες, ὄχι τὴν καμπαϊδα, ἢ πρὸς ἐπίδειξιν γι-πόμενον, ἢ τὴν ἔξω κομψείαν ἔχοντα, ἀλλὰ ἐκεῖνον ὁποῦ εἶναι γεμάτος ἀπὸ δικαίωμα τῶν Θείων Γραφῶν, ἢ τῶν πνευματικῶν κηρυγμάτων, κἂν καὶ λέγεται μὲ φράσιν ἁπλῆ, καὶ ἀρ-μπέρδιτον.

18. „ Λέγει γὰρ ἡ Γραφή· ὃ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. (Δευτερ. κε'. 4.) „ Καὶ „ ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς μισθοῦ αὐτοῦ". (Λουκ. ί. 7.)

Διὰ νὰ βεβαιώσῃ ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, φέρει ἐδῶ δύω μαρτυρίας, μίαν ἀπὸ τὴν παλαιὰν Γραφὴν, ἤγουν τὸ, δὲν θέλεις βάλλειν εἰς τὸ στόμα τοῦ βοδιοῦ σου ἐμπόδιον, ὅταν ἀλωνίζῃ τὸν θημωνιάν σου· καὶ ἄλλην ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ἤγουν ὅτι ὁποιος ἐργάζεται, εἶναι ἄξιος νὰ λαμβάνῃ τὸν μισθόν του. Βλέπε δὲ ἂν ἀναγκαῖα, πῶς καὶ ἀπὸ τὰς δύω αὐτὰς μαρτυρίας ζητεῖται χρεωστικῶς ὁ διδάσκαλος νὰ κοπιάζῃ καὶ νὰ μοχθῇ εἰς τὴν διδασκαλίαν· διὰ τί καὶ τὸ νὰ ἀλωνίζῃ τινάς, εἶναι κοπιαστικώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐργάχειρα, καὶ μάλιστα διὰ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου· ὥστε καὶ ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἦναι ἑτοιμασμένος καὶ εἰς καύματα τοῦ ἡλίου, καὶ εἰς ἄλλας ἀνάγκας καὶ κόπους (1)· καὶ τὸ νὰ ἦναι τινὰς ἐργάτης, καὶ τοῦτο κόπος εἶναι μεγάλος· ὥστε καὶ ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ κοπιάζῃ, καὶ δὲν πρέπει νὰ ζητῇ ἀνέσεις καὶ τρυφάς· διὰ τί καὶ ὁ ἐργάτης ἄξιος εἶναι τοῦ μισθοῦ του, ἤτοι τῆς τροφῆς του· τοῦτο γὰρ ἀπὸ λέγει ὁ Λουκᾶς· „ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ" ὁ Ματθαῖος τὸ λέγει „ ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ". (Ματθ. ί. 10.) ἐκ περισσείας γὰρ τοῦτο ἀποδείκνυται· διὰ τί ἂν ὁ ἐργάτης ἦναι ἄξιος καὶ μισθοῦ, πόσῳ μᾶλλον εἶναι ἄξιος τῆς τροφῆς; ἄποιος ὅμως δὲν εἶναι ἐργάτης, αὐτὸς εἶναι ἀνάξιος καὶ τῶν δύω.

19. „ Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου".

Ἐδῶ ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι, καὶ ἂν κατὰ πρεσβυτέρου, ἤτοι γέροντος, δὲν πρέπῃ νὰ παραδέχεταί τινας κατηγορίαν, ὅμως κατὰ νεωτέρου, ἢ κατὰ ἄλλου τινὸς, πρέπει νὰ παραδέχεται· ἀλλὰ μὴ γένοιτο νὰ ἔχῃ τοιοῦτον νόημα ὁ λόγος! ἀλλὰ ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Παῦλος, μήτε κατὰ ἄλλου τινὸς νὰ παραδέχεσαι κατηγορίαν, ὦ Τιμόθεε, μάλιστα δὲ κατὰ πρεσβυτέρου· δὲν εἶπε δέ, μὴ κατακρίνῃς, ἀλλ' οὐδὲ κατηγορίαν ὅλως νὰ δεχθῇς· ἐπειδὴ οἱ γέροντες ἄνθρωποι διὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν τους, ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς νέους ἁμαρτάνουσιν (2). Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς" ἵνα μάθῃς εἰς ποῖα ἁμαρτήματα πρέπει οἱ γέροντες νὰ ἐπιτιμῶνται. (ά. Τιμόθ. ί. 3.)

„ Ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύω, ἢ τριῶν μαρτύρων".

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ ὑπονοίας μόνας ἀδίκως κατακρίνονται, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι δύω, ἢ τρεῖς μάρτυρες, ὁποῦ νὰ μαρτυροῦν τὸ σφάλμα τοῦ γέροντος ἀνθρώπου, καὶ τότε νὰ παραδέχεται ἡ κατ' αὐτοῦ κατηγορία, καὶ νὰ ἐνεργῆται καὶ ἡ τότε κατάκρισις· ὅπου γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος προσάζει· „ ἐπὶ στόματος δύω μαρτύρων, καὶ ἐπὶ στό-„ ματος τριῶν μαρτύρων, σταθήσεται πᾶν ῥῆμα". (Δευτερ. ιθ'. 15.) (3) αἴσως δὲ καὶ οἱ τρεῖς μάρτυρες ψεύδωνται, τί πρέπει νὰ γίνεται; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἀπανίως μὲν τοῦτο ἀπολυθεῖ, νὰ ψευσθοῦν καὶ οἱ τρεῖς· ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ φανερωθῇ τοῦτο καὶ ἀπὸ τὴν

---

(1) Ὅρα καὶ τὴν πρὸς Κορινθ. ά. κεφ. θ'. 9.

(2) Ποῖοι δὲ εἶναι δεκτοὶ μάρτυρες, καὶ ποῖοι ἄδεκτοι ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἱερ. ἀποστολικῶν Κανόνων, καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνον ὑποσημείωσιν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(3) Ἀπὸ δὲ τὸν ἐμπροσθεν λόγον, ὁποῦ λέγει ὁ Θεοφύλακτος καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, ἤγουν τὸ „ δεῖ δὲ αὐτὸν „ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν" φαίνεται ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἐδῶ ἠμπορεῖ νὰ κατηγορῆται πῶς εἶναι καὶ ὁ πρεσβύτερος, ἤτοι ὁ Ἱερεύς· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος φανερῶς λέγει, ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἐδῶ εἶναι ὁ Ἰαπετός· „ περὶ πάντων ὁ νόμος κελεύει· ἐπὶ δύω γὰρ φησι καὶ „ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, ἐκ ἤκουσε δὲ „ φησιν ἐπὶ πρεσβυτέρου τοῦτο προσῆκε ποιεῖν· συμ-„ βαίνει γὰρ ἐκκλησίας αὐτὸν προστασίαν πεπιστευμένον, „ καὶ λυπῆσαι τῶν ἁμαρτανόντων τινάς, εἶτα ἐκείνους „ δυσμενῶς διατεθέντας, συκοφαντίαν ὑφῆναι· δεῖ τοί-„ νυν ἀκριβῶσαι τῶν μαρτύρων τὸν ἀριθμόν".

τὼ κρίσιν ϗ ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, διὰ τὼ ἀποίαν μαρτυρῦσι· πλὼ ὅταν ἦναι κρυφὰ ἁμαρτήματα, διὰ τὰ ὁποῖα γίνεται κατηγορία, ἀρκετὸν εἶναι νὰ μαρτυρῦσι ϗ δύω μόνοι μάρτυρες· τί δὲ πρέπει νὰ γίνεται, αἴσως τὰ μὲν ἁμαρτήματα ἐφανερώθησαν, μάρτυρες δὲ δὲν ἐρίσκονται νὰ τὰ μαρτυρήσυν, ἀλλὰ εἶναι κακὴ ὑποψία εἰς τὸν κατηγορηθέντα πρεσβύτερον; ϗ εἰς τῦτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι περὶ τύτυ εἶπεν αἰωτέρω, ὅτι δεῖ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν· (ά. Τιμοθ. γ'. 7.) ταυτὸν εἰπεῖν ὅτι δὲν πρέπει νὰ κατακρίνεται ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ μόνλω τὼ κακὴν ὑποψίαν.

20. „ Τὸς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα ϗὶ οἱ λοιποὶ „ φόβον ἔχωσι".

Ἁμαρτάνοντας ἐδῶ ἐντοῦ ὁ Παῦλος τὸς ἐπιμένοντας εἰς τὼ ἁμαρτίαν, ϗ μὴ μετανοῦντας· ἐκείνυς λοιπὸν, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὁπῦ ἐρθνῶντας ἤθελες εὕρῃς ἁμαρτάνοντας ϗ μὴ μετανοῦντας, ἔλεγχε σφοδρῶς ϗ αὐςηρῶς, ὄχι διὰ νὰ θεραπεύσῃς τὸν θυμόν σου, ἀλλ' ἵνα οἱ ἄλλοι ἀκύοντες, σωφρονισθῶσιν ἀπὸ τὸν φόβον· πρέπει γὰρ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἦναι ϗ φοβερός· διότι καθὼς εἶναι αὐθάδικον πρᾶγμα ϗ τολμηρὸν, τὸ νὰ κατακρίνῃ τινὰς ἄλλυς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν· ἔτζι ἐκ τὲ ἐναντίυ εἶναι πρᾶγμα ψυχοβλαβίσατον, ὡσαὐ πανύκλα, τὸ νὰ μὴ ἐλέγχῃ τινὰς τὸς ὑπευθύνυς ϗ ἁμαρτάνοντας, διὰ τὶ ἐξαπλόνει τὼ ἀσθένειαν τῆς ἁμαρτίας των εἰς πολλὸς ἀνθρώπυς, ϗ τὸς θανατόνει. Πῶς δὲ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις; „ ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ „ σῦ ϗ αὐτῦ μόνυ". (Ματθ. ιή. 15.) ϗ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ϗ ὁ Κύριος συγχωρεῖ νὰ ἐλέγχεται κοινῶς ϗ ἐκεῖνος, αἴσως ϗὶ ἐπιμένῃ εἰς τὼ ἁμαρτίαν, ϗὶ δὲν μετανοῇ· ἐὰν γὰρ φησι παρακύσῃ αὐτῶν (τῶν δύω, ϗὶ τριῶν δηλ.) εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἤγυν εἰς τὼ κοινότητα τῶν πολλῶν, διὰ νὰ ἐλέγξυν αὐτὸν ἐκεῖνοι. Ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινας· τί λοιπόν; ϗ δὲν προξενεῖ σκάνδαλον εἰς τὰς ἄλλας, τὸ νὰ ἐλέγχῃ ὁ Ἐπίσκοπος τὸν ἁμαρτάνοντα, ἔμπροσθεν εἰς αὐτάς; ϗ ἀποκρινόμεθα· ὅτι τὸ ἐναντίον μᾶλλον ἀκολυθεῖ, ἤγυν περισσότερον σκανδαλίζει τὸς ἀνθρώπυς, τὸ νὰ ἦναι φανερὸς ὁ ἁμαρτάνων, ϗὶ νὰ μὴ ἐλέγχεται φανερὰ, παρὰ τὸ νὰ ἐλέγχεται· διὰ τῦτο ϗὶ ὁ Θεὸς τόσον τὸν Φαραὼ, ὅσον ϗ τὸν Ναυουχοδονόσορ, ϗ ἄλλυς πολλὸς ἔφερεν εἰς τὸ μέσον, ϗ παρρησίᾳ τὸς ἐτιμώρησε, διὰ νὰ σωφρονισθῇ ἡ ζωὴ τῶν ἄλλων· „ λοιμὸν γάρ φησι, μισιγυμένυ, ἄφρων πανυργότερος ἔσαι". (Παρ. ιθ'. 25.)

21. „ Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τῦ Θεῦ, ϗ Κυρίυ Ἰησῦ Χριςῦ, ϗὶ „ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων".

Ἀφ' ὃ ὁ Παῦλος αἰωτέρω ἔγραψεν εἰς τὸν Τιμόθεον διὰ πολλὰς ὑποθέσεις, ϗ ἀφ' ὃ εἶπεν εἰς αὐτὸν πῶς νὰ κρίνῃ τὸς πρεσβυτέρυς, ϗ ἁμαρτάνοντας, διαμαρτύρεται αὐτὸν πολλὰ φοβερὰ, ἤγυν καλεῖ μάρτυρας εἰς τὸν λόγον τε φοβερός· δι' ὅ,τι δὲν ἐντρέπετο αὐτὸν, ἐγκαλὰ ϗ ἦτον Τιμόθεος, ἤγυν Ἀπόςολος, ϗὶ συγκοινωνὸς τῦ κηρύγματος, ϗ τέκνον τε ἀγαπητὸν, ἀλλὰ προσφαλίσατο αὐτὸν· διὰ τὶ αἴσως ὁ Παῦλος ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτόν τε τὸν φοβερὸν τῦτον λόγον· „ μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι". (ά. Κορινθ. θ'. 27.) πολλῷ μᾶλλον δὲν ἤθελεν ἐντραπῇ τὸν Τιμόθεον· καλεῖ δὲ μάρτυρας ϗ τὸν Πατέρα, ϗ τὸν Υἱὸν, διὰ νὰ ἦναι ὁ Τιμόθεος ἀναπολόγητος εἰς τὼ μέλλυσαν κρίσιν, αἴσως ϗ ἤθελε γένῃ κανένα πρᾶγμα ἀπὸ τὸν Τιμόθεον ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον, ὡσαὐ ὁπῦ ὁ Παῦλος ἔκαμε τὸ χρέος τε, ϗ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, ϗὶ τὸν Υἱὸν, συμπαραλαμβάνει μάρτυρας ϗ τὸς Ἀγγέλυς; ταυτὸν εἰπεῖν, φέρει μάρτυρας τὸν Κτίςην μαζὶ ϗ τὰ κτίσματα; διὰ τὶ ἐν τῇ μελλύσῃ Χρίσει, ϗ οἱ Ἄγγελοι μέλλυν νὰ παρασταθῦν, δορυφορῦντες τὸν οἰκεῖον Δεσπότην Κριτόν· „ ὅταν γάρ φη„ σιν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τῦ ἀνθρώπυ ἐν τῇ δόξῃ αὐτῦ, ϗ πάντες οἱ Ἅγιοι Ἄγγελοι μετ' αὐτῦ". (Ματθ. κέ. 31.) Σωφήσειαν δὲ ἔχυν οἱ ἄνθρωποι νὰ φέρυν εἰς μαρτυρίαν τόσον τὰ μεγάλα ϗ ὑπερέχοντα πράσωπα, ὅσον ϗ τὰ μικρὰ ϗὶ κατώτερα· διὰ τῦτο ϗ ὁ Ἰακὼβ ϗὶ Λάβαν φέρυν μάρτυρας ϗ τὸν Θεὸν, ὁμῦ ϗ τὸ βυνὸν, ὁπῦ ἔτησαν ἀπὸ πέτρας· εἶπε γὰρ ὁ Λάβαν πρὸς τὸν Ἰακώβ· „ ἴδε Θεὸς μάρτυς αἀὰ μέσον ἐμῦ ϗ σῦ. Καὶ πάλιν· „ ὁ βυνὸς ὅ„ πος μαρτυρεῖ αἀαμέσον ἐμῦ ϗὶ σῦ σήμερον". (Γεν. λά. 44.) Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ εἶπε· „ δια-

„διαμαρτύρομαι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν" · (Δεύτερ. ἡ. 19.) (1) τόσον γὰρ εἶναι ἐπιεικὴς καὶ ἥμερος ὁ Θεὸς, ὥστε ὁπὸν καταδέχεται νὰ συμπαραλαμβάνωνται εἰς μαρτυρίαν μαζὶ μὲ αὐτὸν οἱ δοῦλοι καὶ τὰ κτίσματά του· „ἐκλεκτῶν δὲ Ἀγγέλων" εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καὶ οἱ δαίμονες εἶναι Ἄγγελοι, ὄχι ὅμως ἐκλεκτοὶ, ἀλλὰ ἀπόβλητοι.

„Ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσ-„κλισιν".

Διὰ τοῦτο, λέγει, καλῶ μάρτυρας τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους, διὰ νὰ φυλάξῃς ἐσὺ ὦ Τιμόθεε αὐτὰ, ὁπὸν σοὶ εἶπον, χωρὶς πρόκριμα, ἤγουν διὰ νὰ ἦσαι ἴσος εἰς τοὺς ὑπὸ σοῦ κεκριμένους, καὶ διὰ νὰ μὴ γενῇ κἀνένα πρόκριμα, ἤτοι διὰ νὰ μὴ προλάβῃ τινὰς ἀπὸ τοὺς κεκριμένους, καὶ σὲ θηκειοποιηθῇ μὲ κἀμμιᾶς λογῆς τρόπον, καὶ ἐκ τούτου σὲ κάμῃ νὰ προκρίνῃς σφαλερῶς καὶ νὰ προαποφασίζῃς τὴν κρίσιν πρὸς δεφσίδοσιν ἐδικήν του πρὸ τῆς πρεπούσης ἐξετάσεως· ὁμοίως ἐκάλεσα μάρτυρας, καὶ διὰ νὰ μὴ κάμῃς κἀνένα πρᾶγμα κατὰ „πρόσκλισιν" ἤγουν κατὰ προσπάθειαν, προσκλινόμενος εἰς τὸ ἕνα μέρος (2)· ἐὰν δὲ καὶ μὲ τὸ ἴδιον γραφῇ ἡ λέξις πρόσκλησις (διαφέρεται γὰρ καὶ ἴσον σημαίνει) τὸ αὐτὸ νόημα φανερόνει, ὡσὰν νὰ ἔλεγεν· ἀπίσω σὲ προσκαλῶ, ὦ Τιμόθεε, τὸ ἕνα μέρος τῶν κεκριμένων βοηθόντα, σὺ μὴ κάμῃς κατὰ τὴν ἐκείνου προσκάλεσιν, καὶ νὰ ἀδικήσῃς τὸ ἄλλο μέρος, ἀλλὰ φύλαξον τὴν δικαιοσύνην.

22. „Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει".

Ἐδῶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ κυριώτερον μέρος, τὸ ὁποῖον σωμέχει καὶ συγκρατεῖ τὴν Ἐκκλησίαν περισσότερον ἀπὸ ὅλα, δηλαδὴ εἰς τὸ περὶ τῶν χειροτονιῶν, καὶ λέγει· μὴ χειροτονῇς ὦ Τιμόθεε κἀνένα ταχέως, ἤγουν μὲ πρώτην δοκιμὴν, ἢ δευτέραν, ἢ τρίτην, ἀλλὰ χειροτόνει ἀφ' οὗ πολλαῖς φοραῖς ἐξετάσῃς ἀκριβῶς τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν ἐκείνου ὁπὸν μέλλει νὰ χειροτονηθῇ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀκίνδυνον· καὶ πῶς δὲν εἶναι ἀκίνδυνον, ἄκουε παρακάτω τί λέγει.

„Μηδὲ κοινώνει ἁλλοτρίαις ἁμαρτίαις".

Μὴ χειροτονῇς, λέγει, τινὰ ταχέως, ὦ Τιμόθεε· διὰ τί ὄχι μόνον γίνεσαι αἴτιος τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνων, ὁπὸν μέλλει νὰ πράξῃ ὁ ὑπὸ σοῦ ἔτσι χειροτονούμενος (καθὼς γὰρ συγκοινωνεῖς τῶν κατορθωμάτων, ὁπὸν μέλλει νὰ πράξῃ ὁ ὑπὸ σοῦ νομίμως χειροτονηθεὶς, ἔτσι ἐκ τοῦ ἐναντίου συγκοινωνεῖς καὶ τῶν μελλόντων ἁμαρτημάτων του·) ἀλλὰ ἀκόμη ἐνέχεσαι καὶ εἰς

---

(1) Οὕτω συμφώνως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ιγ'. Κεφαλαίῳ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔνθα καὶ λέγει· „Καὶ μάρτυρα μὲν καὶ ὁμόδουλον ἄντικρυς τυχὸν παρασήσασθαι πρᾶγμα „χαυνῆ καὶ ἡμέρᾳ, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ πρὸς τοὺς κεκνομένους ἐπιεικείᾳ τὸ ἀναπεῖρρον τῆς τῶν κεκριμένων δι-„καιοσύνης ἐπιδεικνύντι".

(2) Οὕτω καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύει τὸ κατὰ πρόσκλισιν τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν· „ὁ ἐν „εἴδει τῆς ἀληθοῦς δικαιοσύνης, καὶ δι' αὐτῆς διδαχθεὶς „τὸ εἰκὸν ἐφορέμενον ἑκάστῳ, ἔστι δύνασθαι κατιδεῖν „τὸ κρίμα... ὅτε πρόσωπα λαμβάνων· χωρίζειν „γὰρ πρόσωπον ἐν κρίσει οὐ καλόν, ὅτε τοιῶν κατὰ „πρόσκλισιν, ἀλλ' εὐθείας καὶ ἀδιαστρόφως ἐφέρων τὰς „κρίσεις". Τὸ δὲ χωρὶς προκρίματος ὅπως ἑρμηνεύει ὁ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων· „οἷον ἄνδρα τὸν ἐστι παίσαντα, ὑποτεισὴν τῇ κρίσει „καὶ τῇ τῶν παρόντων κολάσει". Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει· „χωρὶς προκρίματος, τουτέστι χωρὶς τοῦ προτε-„θῆναι τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, καὶ δίχα κεκριμένης βουλῆς πρᾶ-„ξαί τι ἐν τοῖς ἑρμενεύοις". Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „δύο παρακελεύεται ὁ Ἀπό-„στολος, μήτε τῇ τῶν κατηγόρων ἀξιοπιστίᾳ πιστεύσαι-„τα κατηχεῖνην, ἢ φιλοτεχνήμονος διακρίσεως, οὕτω „ποιεῖν πρὸ τῆς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως· μήτε τῶν ἐλέγ-„χων προφανῶς γενομένων, ἀναβάλεσθαι τὴν ψῆφον, „τῇ πρὸς τὸν κεκνόμενον χάριτι τὸ δίκαιον διαφθείρον-„τα· τὰς μέντοι Ἀγγέλους τῷ Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ συν-„έταξεν, οὐχ ὡς ὁμοτίμους, ἀλλ' ὡς δούλους· καὶ γὰρ ἡ-„μᾶς πολλάκις τοῖς μείζοσι τὰς ἐλάττους συμπάσχομεν, „καὶ δούλων ὁμοῦ καὶ δεσποτῶν, καὶ Ἱερέων, καὶ λαϊκῶν „παρόντων φαμὲν, ἐπὶ πάντων σε πάντων μαρτύρομαι· „ὅπως καὶ ὁ μακάριος Παῦλος μαρτύρομαί σε φησὶν ἐπὶ „τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀγγέλων „αὐτοῦ".

Digitized by Google

εἰς τὰς ἀπερασμένας ἁμαρτίας, ἀπ' αὐτὸς ἔκαμε, διὰ τί ἐσὺ πῶς ἐπαράβλεψες, καὶ ἔκαμες τὰ σπάτσα φῶς· καὶ δὲν ἀφῆκες αὐτὸν καὶ πεσθῇ, καὶ νὰ κλαίῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας τα παύτας (1).

„ Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει ".

Περὶ σωφροσυνῆς ἐδῶ συμβουλεύει ὁ Ἀπόστολος τὸν Τιμόθεον, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν νὰ φυλάττῃ τὸν ἑαυτόν του καθαρὸν καὶ ἄσπιλον ἀπὸ κάθε σαρκικὴν ἁμαρτίαν· ὁ δὲ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει ἔτσι· „ μὴ ποίει σαυτὸν κατηγορίας ὑπόδικον ".

23. „ Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, „ καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας ".

Βλέπεις, ἀγαπητέ, πόσους μὲ κόπους ἐδοκίμαζε ὁ Ἀπόστολος Τιμόθεος ἔχων τὴν φροντίδα καὶ διοίκησιν τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου, πόσον δὲ πάλιν ἀκαποπάθει ὁ ἀσίδιμος, καὶ ἐσωύτερβε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν πόσιν τὸ ἁπλὸ ὕδατος; Μάθε λοιπὸν καὶ ἐσὺ ἀδελφέ, νὰ μὲ λυπᾶσαι καὶ νὰ ἀδημονῇς, ὅταν τινὲς σὲ συμβουλεύουν διὰ τὴν σωφροσυνήν, καὶ καθαρότητα τοῦ σώματός σου· διὰ τί καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἰδὲ πῶς παραγγέλλει περὶ ἁγνείας καὶ σωφροσυνῆς εἰς τὸν Τιμόθεον, ὁ ὁποῖος τόσον πολλὰ ἔπινε μόνον κρασὶ, ὥστε ὁπὸ ἀπὸ τὴν πολλὴν νηστοσίαν ἀσθένει πυκναῖς φοραῖς ὁ τερσόλβιος. Δὲν ἤπε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος μεταχειρίζου κρασὶ, ἀλλὰ ἐμετρίασε τὸν λόγον καὶ εἶπε, μεταχειρίζου ὀλίγον κρασί· καὶ πάλιν δὲν εὐχαριστήθη, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ συγχωρεῖ τὴν ὀλίγην ταύτην πόσιν τοῦ οἴνου· διὰ τὰς ἀσθενείας σου, λέγει, συγχωρῶ σοι τοῦτο, καὶ ὄχι ἁπλῶς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰς συχνὰς, καὶ ἀλλεπαλλήλους· καὶ διὰ τὴν καχεξίαν καὶ ἀδυναμίαν τοῦ στομάχου σου, καὶ διὰ ὑγείαν σου μόνην, ὄχι δὲ, καὶ διὰ τρυφὴν καὶ ἡδονήν σου· ἐπειδὴ καὶ ἡ νηστεία εἶναι πρᾶγμα θερμὸν, καὶ ὀγλίγωρα κινᾶται καὶ ἐξάπτεται ἀπὸ τὸ κρασί· ὅθεν πρέπει νὰ ἦναι μακρὰν ἀπὸ αὐτὴν ἡ τοῦ σου πολυποσία. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος ὁ τὰς νεκρὰς ἀνιστῶν μὲ μόνα τὰ σουδάρια τοῦ σώματός του καὶ σιμικίνθια (2) δὲν ἰάτρευσε τὸν

---

(1) Ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινας Ἀρχιερεύς, καὶ διὰ τί ὁ χειροτονήσας νὰ σφάλῃ, καὶ ἐγὼ ὁ χειροτονῶν νὰ μετέχω ἀπὸ τὰ σφάλματα ἐκείνα καὶ τὴν τιμωρίαν; εἰς τοῦτον ἀποκρινόμενος ὁ θεῖος Χρυσόστομος, τοῦ λέγει, μετέχεις ἀπὸ τὰ σφάλματα ἐκεῖνα, διὰ τί ἐσὺ ἔδωκας τὴν ἐξουσίαν καὶ Ἱερωσύνην εἰς αὐτὸν, πονηρὸν καὶ κακοήθη ὄντα· καὶ καθὼς ἐκεῖνος ὁπὸ ἔδωσε παιδὶ εἰς σὲ παιδαγωγὸν ἔξω φρενῶν, μετέχει ἀπὸ τὰς φόνους ἐκείνους ὁπὸ ὁ παιδαγωγὸς ἤθελε κάμῃ· ἔτζι καὶ ἐκεῖνος ὁπὸ ἔδωσε τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἱερωσύνης εἰς τὸν πονηρὸν καὶ ἀνάξιον ἄνθρωπον, μετέχει ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ ὁπὸ ἐκεῖνος ἤθελε κάμῃ· „ ὅτι ποινὴν τὴν ἐξουσίαν παρέσχες· καὶ „ καθάπερ τις μαινομένῳ καὶ παραπαίοντι ξίφος ἐγχει„ρίσας ἠκουμένον, ὃν ἂν ἐργάσηται φόνον ὁ μεμη„νὼς, ἐκεῖνος ὑφίσταται τὴν αἰτίαν· ὕπω καὶ ἀνθρώπῳ „ τις ποινὴν συζώντι τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐ„ξουσίαν παρασχών, ᾧ πῦρ ἁπάντων τῶν ἁμαρτη„μάτων ἐκείνων, καὶ τῶν πλημμελημάτων, ἐπὶ τὴν οἰκείαν „ ἔλαβε κεφαλήν· ὁ γὰρ τὴν ῥίζαν παρασχὼν πάντα„χοῦ, οὗτος τῶν ἐξ αὐτῆς φυομένων ἐστὶν αἴτιος ". (Λόγ. περὶ Ἱερωσύνης.)

Καὶ ἀλαχοῦ φανερὰ λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, ὅτι διὰ ὅσας ἁμαρτίας κάμνουν, ἢ ἔκαμαν οἱ ἀναξίως χειροτονηθέντες, διὰ ὅλας αὐτὰς ἔχει νὰ δώσουν ἀπολογίαν, καὶ νὰ παιδευθῶν οἱ χειροτονήσαντες αὐτὸς Ἀρχιερεῖς· „ μὴ γάρ μοι εἴπῃς ὅτι ὁ Πρεσβύτερος ἥμαρτε, „ μηδὲ ἔτι ὁ Διάκονος· πάντων τούτων ἐπὶ τὴν κεφα„λὴν τῶν χειροτονησάντων αἱ αἰτίαι φέρονται ". (Λόγ. γ'. εἰς τὰς Πράξεις) Διὰ τοῦτο δίκαιον ἔχει ὁ αὐτὸς Χρυσορρήμων νὰ εἰπῇ τοῦτον τὸν φοβερὸν λόγον, ὅτι δὲν ἔχει νὰ σωθῶν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι ἔχουν νὰ κολασθῶν· διὰ τί ἡ ἀξία τῶν Ἱερωσύνης χρειάζεται μεγάλην ψυχὴν, καὶ μυρίους ὀφθαλμούς· διὰ τί ὁ Ἀρχιερεὺς, καὶ Ἱερεὺς μετέχει ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ὁπὸ κάμνουν οἱ ἄλλοι· καὶ ἂν μόνον εἶδες Χριστιανὸν μίνην ἀδίδακτον ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀκατήχητον, καὶ ἀπωλεσθῆ, αὐτὸς ἀφανίζει τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἀρχιερέως καὶ Ἱερέως· „ οὐκ ἄλως λέγω, ἀλ„ὼς ἔχω καὶ διακίνδυνα, οὐκ αἷμα εἶναι πολὺς ἐν τοῖς „ ἱερεῦσι τοὺς σῳζομένους, ἀλλὰ πολῷ πλείους τοὺς ἀπολ„λυμένους· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι μεγάλης τὸ πρᾶγμα δι„αι ψυχῆς, καὶ πολλῆς ἀνάγκης ἔχει τὸν ἐξαγόμενον „ τὸν οἰκεῖα ἔθνη, καὶ μυρίων αὐτῷ παντοδαπῶν ἐμ„βαλμάτων, καὶ τῶν τοῖς ἄλλοις ἁμαρτανομένων, αὐτὸς „ ἔχει τὰς αἰτίας· οὐ λέγω τῶν ἄλλων οὐδέν· ἐν οἷς „ μόνον ἀπέλθῃ ἀμύητος, ἐκεῖ πᾶσαι αὐτῷ κατέστρε„ψε τὴν σωτηρίαν; ψυχῆς γὰρ ἀπώλεια μία, τοσαύτην ἔχει ζημίαν, ὅσην οἱ πᾶσαι παρασπῶσαι δύνανται „ λόγος ". (Λόγ. γ'. εἰς τὰς Πράξεις)

(2) Λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις· „ δυνάμεις τε οὐ τὰς „ τυχούσας ἐποίει ὁ Θεὸς διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Παύλου, „ ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρω„τὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάττεσθαι „ ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους ". (Πράξ. ιθ'. κα'.) Τὰ σουδάρια δὲ ἦσαν μανδήλια· τὰ δὲ σιμικίνθια, ὁ μὲν Βαρίνος λέγει ὅτι ἦσαν καὶ αὐτὰ μανδήλια ῥινόμακτρα· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἦσαν φακιόλια τῶν κεφαλῶν, ἢ ζωνάρια.

Digitized by Google

τὸν Τιμόθεον, ἀλλὰ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πάσχῃ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τοῦτο οἰκονομήθη, πρῶτον μὲν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλιζώμεθα ἡμεῖς, ὅταν βλέπωμεν τοὺς Ἁγίους νὰ πάσχωσιν· δεύτερον δὲ, διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἀπόστολοι καὶ Ἅγιοι, ἦτον ἀσώτεροι ἀπὸ τὸν ἐδικιόμας φύσιν, ἀλλὰ νὰ πιστεύωμεν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἦτον ὡσὰν ἡμᾶς ἄνθρωποι· καὶ τέλος ἵνα μηδὲ αὐτὸς ὁ Τιμόθεος ὑπερηφανεύεται διὰ τὰς ἀρετάς του· ἀλλὰ καὶ διὰ ποίας ἄλλας αἰτίας συγχωρεῖται νὰ πάσχωσιν οἱ Ἅγιοι, κατὰ πλάτος γράφει ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀνδρικιάνων (1). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ θεῖος Τιμόθεος ἦτον καὶ φυσικὰ φιλάσθενος, ἔχει μόνον πάσχων εἰς τὸν στόμαχον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐπρόσθεσε λέγων „διὰ τὸν στόμαχόν „σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας".

24. „Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς „κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω διαπασωπᾶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος περὶ χειροτονιῶν, εἶπε· „μὴ κοινώνει „ἀλλοτρίαις ἁμαρτίαις" ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀποκριθῇ ὁ Τιμόθεος, καὶ νὰ εἰπῇ· τί λοιπὸν νὰ κάμω, αὐ δὲν ἐξόδῳ τὰς ἁμαρτίας τῶν χειροτονημένων; τοῦτο δὲ διορθόνωπας ὁ Παῦλος λέγει· ὅτι μερικοὶ μὲν ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσι φανερῶς πρόδηλα καὶ δημόσια ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα προάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ κρίσιν, ἤτοι ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη παραχείνουσιν αὐτοὺς καὶ πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνωσι, διὰ τί αὐτοὶ προπορεύονται ἔμπροσθε τες, καὶ τοὺς καλοὺς εἰς τὸν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ταῦτα δὲ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, θέλεις τὰ γνωρίσεις ὡς φανερὰ ὄντα· ἄλλοι δὲ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσιν ἄδηλα καὶ κρύφια ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ἐσὺ ἐξετάζοντας, ἴσως θέλεις τὰ εὕρῃς καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃς· τὸ γὰρ „ἐπακολουθοῦσιν" οὕτω τοιοῦτον τόπον φανερόνει. Εἶναι δυνατὸν λοιπὸν καὶ ἀπὸ τύπους τοὺς κρυφίως ἁμαρτάνοντας νὰ φυλάττεσαι, καὶ νὰ μὴ τοὺς χειροτονῇς· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τοῦτο· ὅτι αὐτοὶ οἱ κρυφίως ἁμαρτάνοντες, κἂν καὶ ἐδῶσε λανθάσην καὶ τοὺς χειροτονήσῃς, ἐσὺ μὲν εἶσαι αἰτίος βέβαια, αὐτοὶ δὲ, δὲν θέλων κρυφθῶν ἐκεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐπειδὴ αἱ κρύφιαι αὐτῶν ἁμαρτίαι, δὲν διαλύονται μαζὶ μὲ τοῦτο παρῶσαν ζωήν, ἀλλὰ μένουσαι, ἀκολουθοῦσιν εἰς αὐτοὺς καὶ μετὰ θάνα-

(1) Εἰς τὸν ά. Λόγον τῶν Ἀνδρικιάνων, προτιθέμενος τὸ Ἀποστολικὸν τοῦτο ῥητὸν τὸ „καὶ οἶνῳ ὀλίγῳ χρῶ „διὰ τὸν στομαχόν σου" ὁ Χρυσόγλωττος Ἰωάννης, εὐθέως αἰτίας ἀπαριθμεῖ διὰ τὰς ὁποίας οἱ δίκαιοι πάσχωσι, καὶ ὁποίας ἔχει ἕτοιμα ἐν τῇ παρούσῃ ὑποσημειώσει· α. μὲν ἐν αἰτία εἶναι, ὅτι διὰ νὰ μᾶς ὑπερηφανεύωνται οἱ Ἅγιοι ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν ἀρετῶν, καὶ τῶν θαυμάτων, ἀφίνει αὐτοὺς ὁ Θεὸς νὰ πάσχωσι· β. διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν οἱ ἄλλοι τοὺς Ἁγίους, πῶς εἶναι θεοί, καὶ ὄχι ἄνθρωποι, ἀνάτερα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. γ. διὰ νὰ φαίνεται ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, νικῶσα διὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ δεσμευμένων Ἁγίων, καὶ αὐξάνουσα δι' αὐτῶν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. δ. διὰ νὰ γίνεται φανερωτέρα ἡ ὑπομονὴ τῶν Ἁγίων, καὶ ὅτι δὲν δειλιάζουν τὸν Θεὸν διὰ μισθόν. ε. διὰ νὰ φιλοσοφῶμεν ἡμεῖς περὶ ἀνεσάσεως, σοχαζόμενοι ὅτι ἀνίσως οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀφίνουν χωρὶς μισθὸν ἐκείνους, ὁποὺ κοπιάζουν διὰ λόγου των, πολλῷ μᾶλλον δὲν θέλει ἀφήσῃ ὁ Θεὸς ἀτεφανώτους, ἐκείνους ὁποὺ πάσχουσι καὶ ἀγωνίζονται διὰ λόγου του, ὁποῖοι εἶναι οἱ δίκαιοι καὶ Ἅγιοι. Ἀνίσως δὲ τοῦτο ἦτον ἀληθὲς, καθὼς καὶ εἶναι, βέβαια ἀνάγκη εἶναι, ὅτι θέλει εἶναι ἄλλος καιρὸς μετὰ θάνατον, εἰς τὸν ὁποῖον θέλουν ἀπολάβει τὰς ἀμοιβὰς τῶν κόπων των. ς. διὰ νὰ ἔχωσιν ἀρετὴν παρηγορίαν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποὺ πίπτουν εἰς πειρασμὸς, ἀποβλέποντες εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῶν Ἁγίων. ζ. ἵνα ὅταν οἱ διδάσκαλοι παραχινοῦν ἡμᾶς νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν τῶν Ἁγίων καὶ τοὺς ἀγῶνας, λέγοντες· μιμήσου τὸν Παῦλον, ἀδελφέ, ἢ μιμήσου τὸν Πέτρον, μὴ ἀμελήσωμεν νὰ μιμηθῶμεν αὐτοὺς, νομίζοντες διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀρετῶν τους, ὅτι ἦχον ἐκεῖνοι ἄλλην φύσιν ἀπὸ τὴν ἐδικιάμας. η. ἵνα, ὅταν κάμῃ χρείαν νὰ μακαρίζωμεν οἱ διδάσκαλοι, ἢ νὰ παραλανίζουν, μαθώμεν ἡμεῖς ὅτι πρέπει νὰ νομίζωμεν μακαρίους μὲν τοὺς Ἁγίους ὁποὺ πωδεύονται, ἀθλίους δὲ καὶ παλαιτώρους τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁποὺ εὐτυχοῦσι. θ'. ὅτι ἡ ἐλπὶς κάμνει δοκιμωτέρους καὶ λαμπροτέρους ἐκείνους ὁποὺ ἐλπίζονται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀπόστολον· „ἡ „ἐλπὶς ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκι„μὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ κατασ„χύνει" (Ρωμ. ε. 3.) καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ· „ὥσπερ ἐν καμίνῳ δοκιμάζεται χρυσὸς, οὕτως „ἄνθρωπος δεκτὸς ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως". (Σειρ. β'. 5.) ι. ἵνα ἀνίσως ἔχωμεν μερικὰς ῥύπους ἁμαρτιῶν, ἀποκτύπωμεν αὐτοὺς μὲ τὰ μέσα τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων· καθὼς τὸν ἔλεγεν ὁ Πατριάρχης Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Πλούσιον, ὅτι ὁ Λάζαρος ἐπῆλαβεν αὐτὰ τὰ κακά. (Λουκ. ιϛ'. 25.) ια. δὲ καὶ τελευταία αἰτία εἶναι, τὸ νὰ περισσεύσῃ εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν θλίψεων, τὸ στέφανα καὶ βραβεῖα· διὰ τί ὅσον αἱ θλίψεις εἶναι περισσότεραι, τόσον εἶναι καὶ αἱ ἀμοιβαὶ καὶ οἱ μισθοὶ περισσότεροι.

Digitized by Google

θήσαν (1). Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἔτζι ἐφόησε τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὡς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ χωρὶς τὸν κεφάλαιον, καὶ ὡς μὴ συναπτόμενον μὲ τὸν λόγον τῶν αἱρετέρων χειροτονιῶν· δηλαδή, ὅτι πορεύει μὲ τυχὸν σὰς, ἢ κλέπτει· πάλιν λοιπὸν ἡ ἁμαρτία τῆς πορνείας τε ἢ κλεψίας τε, προάγει καὶ προκαλεῖ εἰς τὴν κρίσιν τὸν Θεὸν, τραβίζοντα αὐτὸν μόνον· σὰς δὲ ἄλλος, διδάσκει ἀκόμη καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ πορεύουν, καὶ νὰ κλέπτουν, καὶ ἄλλας κακίας νὰ κάμνουν, καὶ κατασαίνει ὁ ἄθλιος σχολεῖον κακίας, διὰ βλάβην ψυχικὴν τῶν διδασκομένων· πάλιν λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ἐπακολουθεῖ εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν συνδιαλύεται μαζὶ μὲ αὐτὸν, διὰ τὶ μένουν ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνοι, ὁποῦ διεδέχθησαν τὴν ψυχοβλαβῆ τε διδασκαλίαν· καθὼς ἐσάθησαν τοιοῦτοι οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ, καὶ καθὼς τοιοῦτοι ἐχρημάτισαν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἱρέσεων, ὁποῦ συνέγραψαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματα, ὁ Σαβέλλιος δηλαδὴ, ὁ Ἄρειος, ὁ Μακεδόνιος, ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ λοιποὶ, διὰ ὅ,τι ὅποι θέλει καπακειθῆ, ὄχι μόνον διὰ τὶ αὐτοὶ ἐπλανήθησαν, καὶ φρονήματα αἱρετικὰ ἀπόκτησαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὶ εἰς τοὺς ἀκολούθους αὐτῶν ἔγιναν αἴτιοι τῆς πλάνης, καὶ τῆς αἱρέσεως.

25. „Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά εἰσι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα „κρυβῆναι οὐ δύναται".

Μεγαλωτάτην παρηγορίαν προξενεῖ ὁ λόγος οὗτος εἰς ἐκείνους, ὁποῦ πράττουσι τὴν ἀρετὴν, ἤγουν τὸ ὅτι, ἢ ἐδῶ εἶναι φανερὰ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τὰ κακὰ, ἢ ἐκεῖ εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὁποῦ εἶναι ὅλα γυμνὰ καὶ πεπραχμένα· παρηγορεῦνται γὰρ αὐτοὶ ὅτι αἱ ἀρεταί των δὲν θέλουν μείνουν κεκρυμμέναι, ἀλλὰ ἔχουν νὰ φανερωθοῦν, καὶ ἀκολούθως νὰ στεφανωθοῦν. (2)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

1. „Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς οἰκείους δεσπότας πάσης τι- „μῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν· ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ διδασ- „καλία βλασφημῆται".

Παραινεῖ, λέγει, καὶ διδάσκει τοὺς δούλους Χριστιανοὺς, ὦ Τιμόθεε, διὰ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς αὐθεντάς των, κἂν καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄπιστοι, καὶ νὰ τιμοῦν αὐτοὺς μὲ κάθε τιμὴν, τόσον τὴν διὰ λόγων, ὅσον καὶ τὴν δι' ἔργων. Μὴ νομίσῃς, λέγει, ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς, ὁποῦ εἶσαι δοῦλος εἰς ἄπιστον αὐθεντῶν, μὴ νομίσῃς, λέγω, ὅτι εἶσαι ἐλεύθερος, διὰ τὶ εἶσαι Χριστιανός· ἐπειδὴ ἐλεύθερος μὲν εἶσαι κατὰ τὴν φύσιν καὶ χάριν, δοῦλος δὲ εἶσαι μόνον κατὰ περίστασιν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα· ἡ δουλεία δὲ αὕτη εἶναι ἐλαφρεία, ἤγουν τὸ νὰ δουλεύῃς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὶ ὁ ἄπιστος αὐθέντης σου, ἴσως σε ἰδῇ πῶς ἀπειθεῖς καὶ δὲν ὑποτάσσεσαι εἰς αὐτὸν, θέλει βλασφημήσει τὸ δόγμα τῆς Χριστιανικῆς πίστεώς σου· διὰ τὶ αὐτὸ κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἀποστάτας καὶ ἀπειθεῖς εἰς τοὺς αὐθέντας των· ἴσως δὲ ἐκ τοῦ ἐναν-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι εἰς μὲν τὰς ἁμαρτίας τῶν φανερῶς ἁμαρτησάντων πρὸ τῆς χειροτονίας, θέλεις συγκοινωνήσει, ὦ Τιμόθεε, διὰ τὶ ἠμέλησες καὶ δὲν τὰς ἔμαθες· εἰς δὲ τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ κάμνει μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐσὺ δὲν συγκοινωνεῖς, ἐπειδὴ καὶ δὲν δύνασαι νὰ τὰς ἐξεύρῃς. Ὁ αὐτὸς δὲ Οἰκουμένιος λέγει ὅτι ἀτέγνωστον εἰς ἐμὲ Ἅγιον καὶ θεοπάτωρ ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸ τοῦτο· οἱ ἄνθρωποι, λέγει, τῶν ὁποίων αἱ ἁμαρτίαι προάγουσιν εἰς κρίσιν, αὐτοὶ εἶναι φανεροὶ εἰς ὅλους, λοιπὸν δὲν εἶναι καὶ εἰς ἐσὲ φανεροί· εἰς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἀκολουθοῦν αἱ ἁμαρτίαι, αὐτὸ τοῦτο θέλει φυλαχθῆ, περιλέποντας αὐτοὺς μὲ τὸν διορατικὸν τῶν νοός σου ὀφθαλμόν· καὶ ὅ,τι δὲν θέλεις κάμνει ἔξω ἀπὸ σὲ, θέλεις συγκοινωνήσει εἰς τὰς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει· „ἃ πάντες φησὶ προφανῶς „ἁμαρτάνουσιν· εἰσὶ γὰρ οἱ καὶ κρύβδην παρανομοῦντες· „ἀλλ' ὅμως τὸ σύμπαν λανθάνειν, τῷ χρόνῳ φωράσει· „ἀνάμενε οὖν τὴν ἀπὸ τῆς πείρας διδασκαλίαν".

(2) Ἐὰν δὲ ὁ λόγος οὗτος παρηγορῇ τοὺς ἐναρέτους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας λυπεῖ· διὰ τὶ καὶ κακίαι καὶ ἀρεταὶ δὲν θέλει μείνουν κεκρυμμέναι, ἀλλ' ἔχουν νὰ φανερωθοῦν, καὶ ἀκολούθως ἔχουν νὰ λάβουν τὴν πρᾶξιν καταδίκην· μᾶλλον δὲ οἱ κακοὶ πράξαντες, ἔχουν νὰ κατακεκασθοῦν.

Digitized by Google

ἑαυτὸν σὲ ἰδῇ πῶς ὑποτάσσεται εἰς αὐτὸν δίγνωμόνως, βέβαια θέλει θαυμάσει περισσότερον, καὶ θέλει ἐπαινέσει τὸ δόγμα τῆς πίστεώς σου, διὰ τί αὐτὸ ὑποτάσσει καὶ κάμνει χρησά, καὶ αὐτὰ τὰ ἄχρησα ἤθη τῶν δούλων καὶ ἀνυπότακτα.

2. „Οἱ δὲ πιστὸς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελ-„φοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ „οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι".

Μὴ καταφρονήσῃς, λέγει, ἐσὺ ὁ πιστὸς δοῦλος τὸν πιστὸν αὐθέντην σου· διὰ τί ἔχεις αὐτὸν ἀδελφὸν διὰ τὸ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τοῦτο νὰ δουλεύῃς αὐτὸν, διὰ τί εἶναι Χριστιανὸς ὁμόπιστος μὲ ἐσέα, καὶ ἀγαπητὸς, ἤγουν διὰ τί αὐτὶ δεσπότης εἶναι κατὰ πνεῦμα ἀδελφός σου. Καὶ πρὸς τούτοις ἔχασε, ὅτι ὁ αὐθέντης σου εἶναι καὶ εὐεργέτης σου· διὰ τί αὐτὸς μεριμνᾷ καὶ φροντίζει διὰ λόγου σου, πῶς νά σου θρέψῃ, πῶς νά σου ἐνδύσῃ, καὶ πῶς νά σου ἀξιώσῃ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας· ὥστε αὐτὸς, ἔξω ἀπὸ τὰ ἄσπρα, ὁποὺ ἔδωκε καὶ σου ἐξαγόρασε (1), ἔχει πρὸς τούτοις καὶ πολλὰ ἄλλα δίκαια εἰς ἐσέα διὰ νὰ τὸν δουλεύῃς. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος τοὺς αὐθέντας ἀγαπητοὺς, ἐκβάλλει τὸν φόβον ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν δούλων, τὸν ὁποῖον ἔχοντες οἱ δοῦλοι, πολλαῖς φοραῖς κινοῦνται εἰς μῖσος τῶν αὐθεντῶν τους· αὐτὶ δὲ τὸ φόβο ἐμβάζει εἰς τὰς καρδίας τῶν δούλων, τὸ ἀγάπη τῶν αὐθεντῶν τους· μᾶλλον, λέγει, ἂς δουλεύουν οἱ δοῦλοι εἰς τοὺς αὐθέντας των, διὰ τί αὐτοὶ, ἤγουν οἱ δοῦλοι, εἶναι ὁποὺ λαμβάνουν τὴν εὐεργεσίαν τῶν αὐθεντῶν τους, προμηθούμενοι ἀπὸ αὐτοὺς εἰς ὅλα τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα· καθ' ὑπερβατὸν γὰρ σχῆμα εἶναι ὁ λόγος ἐδῶ, ἤγουν ἀλλὰ μᾶλλον δουλεύσουν οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι δοῦλοι, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ οἱ δεσπόται αὐτῶν· ἢ νοεῖται καὶ καθὼς εὑρίσκεται γεγραμμένον, ἤγουν ὅτι οἱ δεσπόται πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι, ἤτοι οἱ φροντίζοντες νὰ εὐεργετοῦσι τοὺς δούλους των.

„Ταῦτα δίδασκε, καὶ παρακάλει".

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, παράγγελλε ταῦτα· ἐδῶ δὲ τοῦ λέγει καὶ τὰ παρακάλη· ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει μόνον νὰ λαλῇ αὐθεντικῶς καὶ αὐστηρῶς, καθὼς εἶναι τὸ νὰ παραγγέλλῃ, περὶ οὗ πολλάκις εἴπομεν (2)· ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ λαλῇ μὲ ἱλαρότητα καὶ γλυκύτητα παρακλετικῶς· διὰ τί ὁ διδάσκαλος παρομοιάζει μὲ τὸν ἰατρὸν, ὁ ὁποῖος, ποτὲ μὲν μαλακόνει τὴν πληγὴν μὲ ἁπαλὰ ἔμπλαστρα, ποτὲ δὲ καὶ τὴν σύφει μὲ αὐστηρὰ ἔμπλαστρα.

3. „Εἴτις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχηται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς „τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, „τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ μὴν ἠξεύρῃ τινὰς, τοῦτο φέρει αὐτὸν εἰς ὑπερηφάνειαν; καὶ ὅτι ὅποιος δὲν δέχεται τοὺς ὀρθοὺς καὶ ὑγιεῖς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου, αὐτὸς τυφοῦται καὶ ὑπεραίρεται; διὰ τί ὁ τύφος εἶναι σὰν φάσκωμα εἰς τὴν ἀσθενῆ καὶ ὑπερήφανον ψυχὴν, καθὼς εἶναι ἡ καὶ φλεγμονὴ καὶ τὸ θύμωμα εἰς τὴν πληγὴν τὴν σωματικήν. Ἂν λοιπὸν

---

(1) Ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου γίνεται φανερὸν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ὅπου ἀναφέρει περὶ δούλων εἰς τὰς Ἐπιστολάς του, ἐννοεῖ τοὺς ἐξαγορασμένους δούλους ἀπὸ τοὺς αὐθέντας των, καὶ ὄχι τοὺς ἀπὸ γενεᾶς καλουμένους δούλους, ἤγουν τοὺς μὲ μισθὸν δουλεύοντας· οὗτοι γὰρ κυρίως δὲν ὀνομάζονται δοῦλοι, ἀλλὰ μισθωτοί. Περὶ τῶν δούλων καὶ αὐθεντῶν πλατύτερον λέγομεν εἰς τὸ ε'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσ. στίχ. 5. καὶ ὅρα ἐκεῖ· καὶ πόσους δὲ τρόπους γίνεταί τινας δοῦλος, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω". (α'. Κορ. ζ'. 21.)

(2) Τί διαφέρει ἡ παραγγελία ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ συμβουλὴν, ὅρα εἰς τὸν 2. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλ. καὶ τὸν 11. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον ταύτης πρώτης.

πὸν ὁ αὔθρωπος ἐκεῖνος ἐπαραδέχετο τὰς λόγους τᾶ Κυρίου, δεὶ ἤθελε ὑπερηφανδίεται· διὰ τὶ ὁ Δεσπότης μας Χριςὸς τόσον ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτόν τε, ὥςε ὁπᾶ ςίψε τὰς πόδας τῶν μαθητῶν, ϗ αὐτᾶ τὰ προδότε τε· ϗ αὐτὸς εἶπε· „μάθετε ἀπ' ἐμᾶ ὅτι πρᾶός εἰμι, ϗ „ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ"· (Ματθ. ιά. 29.) αὐτὸς ἐμακάρισε τὰς ταπεινὰς τῷ πνδ́ματι· „μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνδ́ματι, ὅτι αὐτῶν ἐςιν ἡ βασιλεία τῶν ὐρανῶν"· (Ματθ. έ. 3.) αὐτὸς ἐδίδαξε πῶς ὁ τελώνης ἀπὸ τὰ ταπεινωσίν τε ἐδικαιώθη· „λέγω ὑμῖν, κατέ„βη ὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτᾶ, ἢ ἐκεῖνος"; (Λκ. ιή. 14.) Ταῦτα λοιπὸν τὰ τῆς ταπεινοφροσώνης μαθήματα ὅποιος δεὶ ἠξδ́ρει, ἔτε παραδέχεται, αὐτὸς ἀναγκαίως τυφᾶται ϗ ὑπερηφανδίεται (1).

4. „Ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις, ϗ λογομαχίας".

Λοιπὸν τὸ νὰ ζητῇ τινας ζητήματα φιλόνεικα, τᾶτο εἶναι νόσος ϗ ἀσθένεια ψυχική· διὰ τὶ ὅπε δεὶ εἶναι πίςις ςερεὰ, ἐκεῖ ὅλα εἶναι ἀσθενῆ, ϗ ἄλλοτι δεὶ γεννᾶται, παρὰ μάχαι λόγων φιλονείκων ϗ πιθανῶν, μὲ τὸ νὰ ἀπατρέπῃ τὸν ἄλλον ἐκεῖνος ὁ λόγος, ὁπᾶ φαίνεται πιθανώτερος. Ἡ πίςις εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ϗ ὅποιος δεὶ ἔχει τὸν ὀφθαλμὸν αὐτὸν ϗ τῷ πίςιν, αὐτὸς δεὶ βλέπει τὴν ἀλήθειαν, ὐδὲ διείσκει αὐτῷ, ἀλλὰ μόνον ζητεῖ ϗ ψηλαφᾷ ὡσὰν τυφλός.

„Ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί".

Ἀπὸ τὰ ζητήματα, λέγει, ϗ τὰς λογομαχίας, γενῶνται δόγματα πονηρὰ ϗ διεφθαρμένα, διὰ τὶ τότε φιλονεικᾶμεν, τότε βλασφημᾶμεν, ϗ τότε ὑποπτᾶμεν περὶ Θεᾶ ἐκεῖνα τὰ νοήματα ὁπᾶ δεὶ πρέπει, ὅταν πέσωμεν εἰς ζητήματα, ϗ λογομαχίας.

5. „Παραδιατριβαί". (2)

Ἀπὸ τὰ ζητήματα ϗ τὰς λογομαχίας, λέγει, γενῶνται παραδιατριβαὶ, ἤγουν σχολαὶ μάταιαι, ὅπου ἐξόδευσις τᾶ καιρᾶ εἰς τὰ μάταια· διατριβαὶ γὰρ συνειθίζονται νὰ ὀνομάζωνται αἱ σχολαί· ἢ νοεῖται ϗ ἔτζι, ὅτι καθὼς τὰ ψωριασμένα πρόβατα παρατριβόμενα μὲ τὰ ὑγιᾶ, γεμόζουν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ψώραν ϗ ἀσθένειάν τες· ποιωτρόπως ϗ οἱ λογομαχᾶντες, παρατριβόμενοι μὲ τὰς ὑγιεῖς ἔχοντας φρσίας, διαφθείρουσιν αὐτάς (3).

„Διεφθαρμένων αὐθρώπων τὸν νᾶν, ϗ ἀπεζερημένων τῆς ἀληθείας, „νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν δ'σέβειαν".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι αἱ λογομαχίαι γενῶσι ϗ αἰσχροκέρδειαν; ϗ πρεπόντως· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁπᾶ λογομαχᾶν, μὲ τὸ νὰ ἔχουν περιασοτέρας μαθητὰς ἀπὸ τὰς ἄλλας, διὰ τᾶτο ἀπὸ αὐτὰς συνάγουσιν ἀργύρια, ϗ διὰ τᾶτο γυμνάζονται περιασότερον εἰς τὰς λογομαχίας, διὰ νὰ ἀποκτήσουν ϗ μαθητὰς περιασοτέρας, ϗ ἀκολούθως διὰ νὰ χρηματολογᾶσι ϗ περιασότερον.

„Ἀφί-

---

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν θεοφόρον Μάξιμον· „ἐπάραγον ὄντως πάθος ὁ τύφος, ϗ ἐκ δύω κακῶν „κατὰ σύνθεσιν συνιςάμενος, ὑπερηφανίας φημὶ ϗ κενο„δοξίας· ὧν ἡ μὲν ὑπερηφανία, τὴν αἰτίαν ἀρνῆται „τᾶς ἀρετᾶς ϗ τᾶς φύσεως (ἤτοι τᾶν Θεόν)· ἡ δὲ „κενοδοξία, τὴν τε φύσιν, ϗ αὐτὴν πόθον τὴν ἀρε„τὴν καθίςησιν· ὐδὲν γὰρ τῷ ὑπερηφάνῳ κατὰ Θεὸν „διαπράττεται· καὶ οὐδὲν τῷ κενοδόξῳ κατὰ φύσιν „προέρχεται" (ἀλλὰ παρὰ φύσιν δηλ.). (Κεφ. έ. τᾶς ζ. Ἑκατοντ. τᾶν Θεολογικᾶν)

(2) Ἐν ἄλλοις Διαπαρατριβαί.

(3) Ταῦτα ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ὅπως ἑρμηνδίει· „οἱ „γὰρ τᾶς ἀληθείας ἀφιςάμενοι, ϗ λογισμοῖς οἰκείοις „ἑπόμενοι, διδάσκειν μὲν πιρῶνται τὰ μὴ προσή„κοντα, ἔρις δὲ ϗ φθόνος ἐντεῦθεν ἀκολυθᾶ· ἐκ δὲ „τᾶς ἔριδος ἡ κατὰ τᾶ Θεᾶ βλασφημία πολμᾶται· „τᾶς δὲ πίςεως ἐλλαμπούσης, ὑπόνοιαι πονηραὶ περι„φύονται· ἐντεῦθεν δὲ λύμη τις γεννᾶται διαφθείρου„σα τὰς πελαζόντας· τᾶτο γὰρ δηλοῖ ἡ διαπαρατρι„βὴ τᾶν διεφθαρμένων τὸν νᾶν".

Digitized by Google

„ Ἀφίςασο ἀπὸ τῶν τοιούτων ".

Δεν εἶπε συναπλέκε μὲ τὲς τοιύτες ἢ αὐτιμάχε, ἀλλὰ μάκρυνον ἀπὰ αὐτὲς, ὦ Τιμόθεε, ἀφ' ἓ δηλονότι τὲς νεθετήσης μίαν, ἢ δύω φοραῖς· διὰ τί πότε, ἢ πῶς θέλεις καταπείσῃ αὐθρώπες, ὁπὲ μάχονται διὰ τὰ ἀργύρια; βέβαια ὐδέ ποτε θέλεις τὲς καταπείσῃς, ἔξω μόνον ἂν τὲς χορτάσῃς ἀργύρια· διὰ τῦτο ὡς ἀδιορθώτες ἀπόφυγε αὐτές· καθὼς ἢ πρὸς Τίτον ὁ αὐτὸς Ἀπόςολος ἔγραφε· „ αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτην καὶ „ δεύτεραν νεθεσίαν παραιτῦ ". (Τίτ. γ'. 10.)

6. „ Ἔςι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας ".

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ λογομαχῦντες, κακῶς νομίζυσι πῶς ἡ εὐσέβεια ἢ πίςις εἶναι πορισμὸς ἢ ἀπόκτησις ἀργυρείων· ἀλλ' ὅμως ἡ εὐσέβεια εἶναι, πορισμὸς ναὶ, μὰ ὄχι καθὼς ἐκεῖνοι τὸν νομίζυν· δηλαδὴ ὅτι εἶναι ὁ πορισμὸς τῆς εὐσεβείας, ὄχι ὅταν ἔχῃ τινὰς χρήματα, ἀλλ' ὅταν δὲν ἔχῃ· ἐπειδὴ ἡ αὐτάρκεια καὶ μόνα τὰ ἀναγκαῖα τῦ σώματος, εἶναι εὐας μέγας ἢ ἔνρεὸς πλῦτος εἰς τὸν Χριςιανόν· ὥςε οἱ εὐσεβεῖς ἢ πιςοὶ Χριςιανοὶ, ἂς μὴ λυπῦνται διὰ τί δὲν ἔχουν χρήματα ἢ ἀργύρια (1), ἀλλὰ ἂς ἀρκῦνται εἰς μόνα τὰ χρειώδη ἢ ἀναγκαῖα.

7. „ Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν Κόσμον, δῆλον ὅτι ὐδὲ ἕξε„ νεγκεῖν τι δυνάμεθα ".

Δείχνει ἐδῶ ὁ μέγας Ἀπόςολος, ἢ βεβαιόνει τὸν λόγον τε ἀπὸ αὐτὸ τὴν φύσιν, ὅτι ὁ πορισμὸς καὶ ἡ ἀπόκτησις, ὁπὲ ἐκεῖνοι οἱ λογομαχῦντες ζητῦσιν, εἶναι τὸ ὐδέν· διὰ τί ὅσα ἄσπρα ἤθελαν ἀποκτήσειν, ἐδῶ μένυσι, καὶ δὲν τὰ πέρνουν μαζί των· ὥςε ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ τί χρειαζόμεθα, λέγει, τὰ περιττὰ καὶ ὑπὲρ τὸ χρέαν, ἀφ' ὅσου κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἠμπορῦμεν ἐκεῖ νὰ πάρωμεν; διὰ τῦτο καὶ ὁ Ἰὼβ ἔλεγε· „ γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ „ κοιλίας μητρός με, γυμνὸς ἢ ἀπελεύσομαι ". (Ἰὼβ ά.) (2).

8. „ Ἔχοντες δὲ διατροφὰς ἢ σκεπάσματα, τύτοις ἀρκεθησόμεθα ".

Ἐδῶ ἐρίζει ὁ Παῦλος τί εἶναι ἡ αὐτάρκεια, καὶ λέγει, ὅτι εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ τινὰς τόσα μόνον φαγητὰ, ὅσα ἀρκῦσι διὰ νὰ τραφῇ τὸ σῶμά τε, ἢ ὄχι διὰ νὰ τρυφᾷ ἢ νὰ ξεφαντόνῃ· ἢ τόσα μόνον ἐνδύματα, ὅσα ἀρκῦν νὰ σκεπάζυν τὸ σῶμα, καὶ ὄχι δηλαδὴ νὰ σολίζυν αὐτό· τῶ σκέπῳ δὲ ταύτῳ θέλει κάμῃ ἢ τὸ τυχὸν διπλὲς ἱμάτιον (3).

9. „ Οἱ

---

(1) Παρηγορῆ δὲ αὐτὸς ἢ ὁ Σολομὼν λέγων· „ τὸ „ πιςὸ, ὅλος ὁ Κόσμος ἔχει χρήματα, τὸ δὲ ἀπίςε, „ ὐδὲ ὀβολός ". (Παρ. ιζ'. 6.) ἢ τῇ ἀληθείᾳ μέγας πλῦτος εἶναι εἰς τὸς Χριςιανὸς τὸ νὰ ὀνομάζωνται δῦλοι Χριςῦ, καὶ Χριςιανοὶ, ἢ τῦτο τὸ θαυμαςὸν ὄνομα, ἀρκεῖ εἰς αὐτὸς ἀντὶ διὰ ὅλους τὸς θησαυροὺς τῦ Κόσμου, καὶ ὅλας τὰς Βασιλείας. Διὰ τῦτο λέγει ὁ Θεὸς διὰ τῦ Ἡσαΐου· „ Καὶ νῦν ὕτω λέγει Κύριος, „ ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας δῦλον ἑαυτῷ... Καὶ ἔπε„ μοι· μέγα σοι ἐςὶ τὸ κληθῆναί σε παῖδά με ". (Ἡσ. μθ'. 6.) Διὰ τῦτο λέγει καὶ ὁ Ὅσιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός· „ Κύριε, βοήθημε τῇ ἀπίςιᾳ, ὁ χαρι„ σάμενός μοι μετὰ τῦ εἶναι, καὶ τὸ εἶναι με Χριςια„ νόν· μέγα μοι ἐςί, φησιν ὁ Καρπάθιος, ὅτι ἐκλήθω „ Μοναχὸς, ἢ Χριςιανὸς· ὡς ἦτας Κύριε, πρός τινα „ τῶν δύλων σε· ὅτι μέγα σοι ἐςιν, ὅτι ἐκλήθη ἐπὶ „ σοὶ τὸ ὄνομά με· χρήτον μοι ἐςὶ τῦτο, ὑπὲρ πάσας „ τὰς Βασιλείας τῆς γῆς ". (Φιλοκαλ. 615.)

(2) Ὅθεν. ὁ θεῖος Ἀνασάσιος ὁ Σιναΐτης εἶπεν· „ ὁ Κύριος φησιν ἡ ἐν τῷ ἀποςόλῳ πιςοὶ ὐκ ἐγενήθε, „ τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δῶσε "; (Λυκ. ιε. 12.) „ Ἀπόςολον δὲ λέγει τὴν τῶν χρημάτων περιεσίαν· „ ἢ γὰρ γεγεννήμεθα μετὰ πλύτε, ἀλλὰ γυμνοὶ κα„ τὰ τὸ γεγραμμένον· ὐδὲν εἰσηνέγκεν εἰς τὸν Κόσμον „ ἄνθρωπος, ὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δύναται. Ἀπόςολον φησιν „ πάντως ἄνθρωπε φυσικῶς τὸ πλυτεῖν· ἔξωθεν γὰρ προσ„ γίνεται, ἢ ἐπισυμβαίνει τισιν ". (Ἐρωταπ. ιβ'.)

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι τῶν ἱματίων τὸ χρήσιμον εἶναι, νὰ διαφυλάξυν τὸ σῶμα, τὸν μὲν χειμῶνα ἀπὸ τὴν ψύχραν, τὸ δὲ θέρος ἀπὸ τὸ καῦμα· „ τί γὰρ ἂν διαφέροι φησί, τῷ γε τὸν ἔχον„ τι, ξυσίδα ἀναβεβλῆσθαι, ἢ τῶν φαύλων ἱματίων τι „ φέρειν, ἕως ἂν μηδὲν ἐνδέῃ τὰ πρὸς χειμῶνα τε εἶ„ ναι ἢ θάλπος ἀλεξητήριον "; (Λόγ. πρὸς τὸς νέυς.) Ὅθεν ἢ περὶ τὸ Ἰακὼβ λέγει ἡ Γραφή· „ Καὶ ἠυξα„ το Ἰακὼβ αἰχμὴ λέγων· ἐὰν ᾖ Κύριος ὁ Θεὸς μετ' ἐμε,

9. „Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ „παγίδα".

Ἀπὸ τὸς πειρασμὸς, ὅπε ἀκολυθῶν εἰς τὸς θέλοντας πλυτεῖν ἐν τῇ παρύσῃ ζωῇ, παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ πλυτίζυν οἱ Χρισιανοί· ἀφίνω, λέγει, τὰ κακὰ ὅπε ἔχουν νὰ ἀκολυθήσυν εἰς αὐτὸς τὸς θέλοντας πλυτεῖν ἐν τῇ μελλύσῃ ζωῇ, καὶ μόνα τὰ κακὰ λέγω, ὅπε ἀκολυθῶν εἰς αὐτὸς ἐν τῇ παρύσῃ ζωῇ. Δυὸ εἶπε δὲ, ὅτι οἱ πλυτῶντες ἁπλῶς πίπτυν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, ἀλλ' ἐκεῖνοι ὅπε θέλυν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ πλυτήσυν, διὰ τὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τινὰς πλῶτον ἐκ τῶν προγόνων τε, καὶ νὰ τὸν οἰκονομῇ καλῶς· δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ τὸν καταφρονῇ, καὶ νὰ τὸν διχερόνῃ εἰς ἐλεημοσυνάς, καὶ εἰς ἄλλας ἀγαθοεργίας· τὸ ὁποῖον τῶτο δυὸ εἶναι νὰ θέλῃ τινὰς νὰ πλυτῇ, ἀλλὰ νὰ θέλῃ νὰ μὴ πλυτῇ· εἰς πειρασμὸν δὲ καὶ παγίδα πίπτυν ἐκεῖνοι ὅπε, ὄντας πενῆτες, καὶ πενήτων γονέων υἱοὶ, θέλυν νὰ πλυτῶν, διὰ τὶ αὐτοὶ μακριύων ἀπὸ τὴν εἰς Θεὸν πίσιν, καὶ ἐμβαίνυν εἰς κινδύνυς ψυχικὺς καὶ σωματικὺς διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῦ πλύτυ, καὶ διὰ τὶ αὐτοὶ ὅλυς τὺς ἀνθρώπυς φοβῶνται, ὑποπτευόμενοι μὴ τύχῃ καὶ κλέψυν αὐτοὶ τὸν πλῶτόν τυς.

„Καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτυς, καὶ βλαβερὰς".

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπε θέλυν νὰ πλυτῶν, πίπτυν εἰς πολλὰς ἀνοήτυς ἐπιθυμίας καὶ βλαβερὰς· διὰ τὶ πῶς δυὸ εἶναι ἐπιθυμίαις ἀνόηταις ἐκείναις, ὅπε ἔχυν οἱ πλύσιοι; πῶς δυὸ εἶναι ἐπιθυμία ἀνόητος, τὸ νὰ τρέφυν οἱ πλύσιοι μαϊμύδας, ἀγελίας γάτας, καὶ ἀρκάδας, καὶ νὰ περικλείυν μέσα εἰς τὸ αὐλώτυς ἄλλα θηρία ἄγρια; πῶς δυὸ εἶναι ἐπιθυμία ἀνόητος, τὸ νὰ τρέφυν εἰς τὰς σέρνας των ὀφάρια, καὶ νὰ σολίζυν τὰ ἄλογά των μὲ χρυσᾶ χαλινάρια, καὶ πολύτιμα στρώματα; καὶ νὰ ἀνεβάζυν τὸ νερὸν ἑπάνω εἰς τὸ σέγλω τῶ οἴκυ των; πῶς δυὸ εἶναι ἐπιθυμία ἀνόητος, τὸ νὰ στρώνουν τὸ ἔδαφος τῶ οἴκυ των μὲ πορφυρᾶ μάρμαρα, καὶ μὲ λαμπρὰς πλάκας καὶ διαφανεῖς, ὥστε ὅπε μέσα εἰς αὐτὰς νὰ βλέπυν τὸ πρόσωπόν τυς ὡσὰν εἰς καθρέπτω; ταῦτα πάντα βέβαια, εἶναι ἀνόητα, καὶ βλαβερά· διὰ τὶ καὶ τὸν νοητὸν πλῶτον τῆς ψυχῆς διαφθείρυσι, καὶ τὸν αἰσθητὸν πλῶτον ἐξοδεύυσι ματαίως· πολλοὶ δὲ ἀπὸ τὺς θέλοντας πλυτεῖν, ἐπιθύμησαν πολλαῖς φοραῖς καὶ νὰ γένυν τύραννοι καὶ ἐξυσιασταὶ, ὅθεν κατὰ τὸ Βασιλέως ἀποσατίσαντες, ἐβλάβησαν, καὶ ἐκινδυνεύσαν εἰς τὸ ζωό.

„Αἵτινες βυθίζυσι τὺς ἀνθρώπυς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν".

Αὐταὶ ὅλαι, λέγει, αἱ ἀνόηται ἐπιθυμίαι ἐκείνων ὅπε θέλυν νὰ πλυτῶν, τόσον βυθίζυσι τὺς ταλαιπώρυς αὐτὺς, ὥστε ὅπε δὲν νὰ ἀσηχάσυν τὸ κεφαλό τυς δυνατὸν, καὶ νὰ ἐχασθῶν πῶς ἔχυν ψυχό, ἢ πῶς εἶναι μέλλυσα ζωὴ καὶ ἀνταπόδυσις· βυθίζυσι δὲ αὐτὺς

„ἐμὲ, καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ᾗ ἐγὼ πο„ρεύομαι· καὶ δῷ μοι ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβα„λέσθαι". (Γεν. κή. 20.) Βλέπυς Χρισιανέ, ὅτι καὶ αὐτὸς μόνε τὰ ἀναγκαῖα ἐζήτησε, διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, καὶ ὄχι χρήσεα περισσά; Καὶ ὁ Σολομὼν ὅτε πρὸς τὸν Θεόν· „πλῶτον καὶ πενίαν μή μοι δῷς, „σώπαξον δέ μοι τὰ δέοντα καὶ τὰ αὐτάρκη". (Παρ. λ'. 8.) Ὁ δὲ Σιράχ λέγει ὅτι ταῦτα εἶναι τὰ ἀναγκαῖα καὶ συσατικὰ τῆς ζωῆς νερὸν, ψωμὶ, φόρεμα καὶ οἰκία· „ἀρχὴ ζωῆς ὕδωρ, καὶ ἄρτος, καὶ ἱμάτιον, καὶ οἶ„κος καλύπτων ἀσχημοσύνην". (Σιρ. κδ'. 21.) Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς λέγει· „αἱ τῶν ἀναγκαίων „κτήσεις, ἃ τὴν φυσικὴν βλάβεραν ἔχυσιν, ἀλλὰ τὴν „παρὰ τὸ μέτρον τοσύτην". Καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύ„ελλος· „τὸ εὐϊματεῖν μαραχιώδες ἐστὶ μόνον, καὶ ἐνδύνη „δοκήσει τὸ ἡδύ, καὶ τὰς ὀφθαλμὰς διαπλάζει". Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „τῆς χρήσεως τὸ μέτρον, ἡ ἀναγκαί„τητος ἀνάγκη τῆς χρείας· ἃ δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν, πλεο„νεξίας, ἢ φιλοδοξίας ἐχέτλω νόσον". Καὶ πάλιν „σκεπὰς ἐσθῆτος εἰς, κάλυμμα εἶναι σαρ„κός, πρὸς χειμῶνα, καὶ θέρος αὔταρκες". Λέγει δὲ πάλιν ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας· „ὀλιγαρκέσα„τον τὸ Σωτῆρος τὸν μαθητὴν ἀναφαίνεσθαι, καὶ ὑπάρ„χειν ἀληθῶς, ὁ σοφώτατος Παῦλος διεκελεύσατο λέγων, „ἔχοντες διατροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεθη„σόμεθα· ἐκὰν οἰκέσθω μεν ἡ τῶν περιττῶν ζήτησις, „διαρριπτέσθω δὲ ὥσπερ εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα κατίτι„νας, καὶ προτεπίχθω τῶ πλείονος τῶν ἀναγκαίων ἡ „χρῆσις· ὀφονχίμι, καὶ περιβολαίων εὐτελῶν· ταυτὶ „γὰρ τὰ εὐπορώτατα, καὶ ἀπαλλαίτερον ἔχοντα κομι„δῆ τῶν εὑρέσιν". (Ὁμιλ. ιά. εἰς τὰ Πάσχα)

τὰς εἰς ἀφανισμὸν καὶ ἀπώλειαν, τόσον σωματικῶς, ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ὅσον καὶ ψυχικῶς, ἐν τῇ μελλούσῃ (1).

10. „Ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία".

Ῥίζα, λέγει, ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία· διὰ τί αὐτὴ ὄπε τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους ἀφίνει ἀβλαβεῖς καὶ ἀνενοχλήτους, ὄτε τοὺς νεκρούς· ἐπειδὴ ἡ λύσσα τῆς φιλαργυρίας κάμνει μερικοὺς ἕως νὰ ἀνοίγωσι τοὺς τάφους, καὶ νὰ ἐγδύσωσι τὰ νεκρὰ λείψανα· ἡ φιλαργυρία σηκόνει τοὺς υἱοὺς ἐναντίον τῶν γονέων των, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν των· ἡ φιλαργυρία κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ κλέπτωσι τὰ τοῦ Θεοῦ πράγματα, ὅπου τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τοὺς καπατσάνει ἱεροσύλους· εὔγαλε τὸν φιλαργυρίαν ἀπὸ τὸν Κόσμον, καὶ βέβαια δὲν θέλει μείνῃ πλέον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὄτε πόλεμος, ὄτε ἔχθρα, ἀλλ' οὐδὲ πορνεία· ἐπειδὴ διὰ τὰ ἀργύρια γίνονται οἱ πόλεμοι τῶν Βασιλέων, διὰ τὰ ἀργύρια ἀκολουθοῦν ἡ περισσότεραις ἔχθραις τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὰ ἀργύρια, προξενοῦνται αἱ πορνεῖαι, ἐπειδὴ καὶ ἡ πόρνη διὰ νὰ πάρῃ ἀργύρια, προδίδει τὸν ἑαυτόν της (2).

„Ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως".

Ἡ φιλαργυρία, λέγει, τυφλόνει τὸν ἄνθρωπον, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὸν νὰ ἰδῇ τὴν σπάταν τῆς ἀληθείας, γοερίζουσα τοὺς ποεροὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἑαυτόν της· διὰ τί ὁ φιλάργυρος πῶς θέλει πιστεύσει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον νομοθετεῖ πτωχείαν; βέβαια δὲν θέλει πι-

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Σιράχ θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὰς πολλὰς κακίας, ὁποῦ προξενεῖ ἡ ἐπιθυμία τοῦ πλούτου, μακαρίζει τὸν πλούσιον ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας, καὶ ἐν τῷ πλούτου ἀκολουθούσας· „μακάριος πλούσιος, ὃς εὑρέθη ἄμωμος, „καὶ ὃς ὀπίσω χρυσίῳ οὐκ ἐπορεύθη". (Σιρ. λδ'. 8.) ἀπορεῖ ὅμως ὁ αὐτὸς σοφὸς ἀκολούθως, ἂν εὑρίσκεται εἰς τὸν Κόσμον ποῖος πλούσιος, ὅθεν καὶ λέγει· „τίς ἐστι καὶ μακαριοῦμεν αὐτόν; ἐποίησε γὰρ θαυ„μάσια ἐν λαῷ αὐτοῦ". (Σιρ. αὐτόθ.) ἐπειδὴ κατὰ τῶν Ἰσοχράτων, ὁ πλοῦτος κακίαν μᾶλλον, ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν". (Φιλιπ. δ'. 12.)

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν οὕτως ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος· „Καὶ γὰρ μοιχείαι, καὶ γοητεῖαι, καὶ ἁρπαγαί, καὶ „πλεονεξίαι, καὶ ψεῦδος, καὶ παράβασις ὅρκων, καὶ πάν„τα τὰ παρανομίας ἔθη ἐκ τῆς ῥίζης ταύτης βλασάνει· „ὅθεν εἶπε καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος „τί γὰρ κακὸν „ἐστὶ διὰ τὰ χρήματα; μᾶλλον δὲ οὐδὲν διὰ τὰ χρήματα, „ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν προαίρεσιν τῶν ἐκ ἐθόντων αὐ„τοῖς κεχρῆσθαι.... τί οὖν τοῦτον κακόν ἐστι διὰ ταῦτα; οὐ„χὶ πλεονεξίαι; οὐχ ἁρπαγαί; οὐκ ὀλοφυρμοί; οὐκ ἔχ„θραι; οὐ μάχαι; οὐ φιλονεικίαι; οὐχὶ μέχρι τῶν πε„νήτων τὰς χεῖρας ἐξέτειναν; οὐχὶ καὶ μέχρι πατέρων, „καὶ ἀδελφῶν; οὐχὶ φύσεως νόμους, καὶ Θεοῦ προσάγμα„τα, καὶ πάντα ἁπλῶς ἀνέτρεψαν, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας „ἐκείνης κατεχόμενοι; τὰ δικαιήματα οὐ πάντων εἵνεκεν; „ἄνελε τοίνυν τὴν φιλοχρηματίαν, καὶ πέπαυται πό„λεμος, πέπαυται μάχη, πέπαυται ἔχθρα, πέπαυ„ται ἔρις καὶ φιλονεικία· ὥσπερ λυμεῶνας καὶ λύκους ἐ„λαύνεσθαι τοὺς ποιμένας ἐκ τῆς οἰκουμένης ἐχρῆν· κα„θάπερ γὰρ ἄνεμοι τινες ἐναντίοι καὶ σφοδροὶ, εἰς γα„λήνον ἐμπεσόντες πέλαγος, ἐκ βάθρων αὐτὸ ἀνατρέφου„σιν, ὡς καὶ τὴν βύθιον ἄμμον τοῖς ἄνω μίγνυσθαι κύ„μασιν, οὕτως οἱ φιλοχρήματοι, πάντα ἄνω καὶ κάτω „ποιοῦσιν· οὐδένα οἶδεν ὁ φιλοχρήματος φίλον· τί δέ „λέγω φίλον; οὐδὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐπίσταται· ὑπὸ γὰρ „τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης κατεχόμενος μέμηνε· οὐχ ὁ„ρᾶτε τοὺς Τιτᾶνας ξιφήρεις προϊόντας; ἐκείνης μανίας „ἐστὶν ὑπόχεσις· ὅταν δὲ (οἱ φιλάργυροι δηλαδὴ) „εὐ πράττωσι, οὐ πιστεύουσι, οὐδὲ ἀληθῶς μαίνονται καὶ ἐξίστανται". (Ὁμιλ. ιζ'. εἰς τὸν οἰκ. τρες Τιμόθεον) Ὁ δὲ Ἅγιος Μάρκος ὁ ἀσκητὴς λέγει· „αἰτία πάσης κακίας „κενοδοξία, καὶ ἡδονή· ὁ δὲ μὴ μισήσας ταῦτα, οὐ „περιμαρτήσεται". (Κεφ. ιδ'. περὶ Νόμου Πνευματικοῦ) Καὶ πάλιν· „ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἁπλῶ„τα ἡ φιλαργυρία· ἀπ' αὐτὴ σαφῶς δὲ ἐκείνων συνίστα„ται". (Κεφ. ρ'. αὐτόθ.) ἤτοι διὰ τῆς κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς. Σημείωσαι ὅμως ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ φιλαργυρία συνίσταται διὰ τῆς κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς, ὡς λέγει ὁ Μάρκος, ἤτοι ἀγκαλὰ καὶ ἡ φιλαργυρία γεννᾶται ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν καὶ ἡδονὴν, καὶ εἶναι θυγάτηρ αὐτῶν (καθ' ὅτι ὁ συνάγων ἀργύρια, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν, ἢ ἡδονὰς συνάγει αὐτά) ἀφ' οὗ ὅμως ἀποκτηθοῦν τὰ ἀργύρια, ἡ φιλαργυρία γεννᾷ πάλιν καὶ αὐτὴ τὴν κενοδοξίαν καὶ ἡδονὴν, καὶ ὕστερα ἡ θυγάτηρ αὐτῶν, γίνεται ἡ αὐτὴ καὶ μήτηρ αὐτῶν, καὶ ῥίζα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, λέγει, ὅτι ὁ διάβολος διὰ τοῦτο ὕστερον ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν, καὶ μὲ αὐτὴν ἐπολέμησε τὸν Κύριον ἐπὶ τοῦ ὄρους· διὰ τί ἡ φιλαργυρία εἶναι τὸ δυνατώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα· „ὅπερ ἦν „καὶ ὁ πονηρὸς συνιδών, τὸ πάντων ἰσχυρότερον ὕστερον „ἐπῆλθε, τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν". Καὶ ὁ ἀνεπίγραφος δὲ Ἑρμηνεὺς τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λέγει· „τῶν μὲν ἄλλων πειρασμῶν, τὰ τῆς „γαστριμαργίας, λέγω, καὶ κενοδοξίας, καὶ φιλοχρη„ματίας, ὁ τῆς φιλοχρηματίας ἐστὶν ἰσχυρότερος". (Παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ κατὰ Ματθ. Κεφ. δ'.)

πισδίσει. Συμπεραίνεται δὲ καὶ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ἡ κακὴ καὶ πονηρὰ ζωὴ, γενναῖα καὶ πονηρὰ δόγματα, καὶ ἀπίστους τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖ, καὶ ὅρα εἰς τὸ „καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκί-„μασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει". (Ρωμ. ά. 28.) καὶ τοῦτο ὑποσημείωσιν τοῦ „ἔχων „πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν". (ά. Τιμοθ. ά. 9.)

„Καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς".

Οἱ φιλάργυροι, λέγει, ἐκάρφωσαν τὸν ἑαυτόν τους εἰς πόνους καὶ λύπας πολλὰς, διὰ τί καὶ εἰς τοῦτο ζωὴν ταύτην, ὦ πόσον θρηνοῦσιν! ὦ πόσον ὀδύρονται, καὶ κλαίουν μόνον διὰ νὰ συνάξουν ἀργύρια! καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὸ „περιέπειραν". ἐπειδὴ αἱ τοῦ πλούτου μέριμναι, εἶναι ὡσὰν ἀκάνθαι, καὶ ἀπὸ ὁποῖον μέρος πιάσῃ τὰς ἀκάνθας ταύτας τινὰς, πληγόνει τὰς χεῖράς του, καὶ τὰς αἱματόνει, καὶ πόνους πολλοὺς εἰς τοῦτο καρδίαν του προξενεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐπαρωμοίωσε τὰς μερίμνας τοῦ βίου μὲ τὰς ἀκάνθας, εἰς τοῦτο περὶ τοῦ σπόρου παραβολῇ, εἰπών· „τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ „ὑπὸ μεριμνῶν, καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι, συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφο-„ροῦσι". (Λουκ. ή. 14.)

11. Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ".

Μέγα ἀξίωμα εἶναι ἀληθῶς, τὸ νὰ ὀνομάζεταί τινας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· διὸ, τί ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι, εἶναι τοῦ Θεοῦ, καθ' ὃ πλάσματα καὶ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ· κυρίως δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ εἶναι, καὶ ὀνομάζονται οἱ δίκαιοι καὶ Ἅγιοι, ὄχι μόνον κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τῆς οἰκειώσεως (1). Ἂν λοιπὸν, λέγει, ἐσὺ ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, ἦσαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, μὴ ζητῇς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁποῦ σε μακρύνουν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ζήτει τὰ ἀκόλουθα.

„Ταῦτα φεῦγε, δίωκε δὲ δικαιοσύνην".

Καὶ τὰ δύω ταῦτα ἔβαλεν ὁ Ἀπόστολος μὲ ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολήν· διὰ τί δὲν εἶπε, χωρίσου ἀπὸ τὰ αὐστηρὰ εἰρημένα πάθη καὶ τὴν φιλαργυρίαν, καὶ πλησίασαι εἰς τὴν δικαιοσύνην· ἀλλὰ φεῦγε μὲν ἐκεῖνα, μὲ ὅλας σου τὰς δυνάμεις, κυνήγα δὲ τὴν δικαιοσύνην, μὲ ὅλα σου τὰ δυνατά. Δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει καὶ τὴν καθόλου ἀρετὴν, καὶ τὴν τοῦ ἴσου διανομὴν, διὰ νὰ διδάξῃ τὸν Τιμόθεον μὲ τὴν λέξιν ταύτην, νὰ μὴ πλεονεκτῇ, καθὼς πλεονεκτοῦσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ θέλουν νὰ πλουτήσουν, περὶ ὧν εἶπεν αὐστηρά.

„Εὐσέβειαν".

Κυνήγα, λέγει, ὦ Τιμόθεε, μὲ ὅλας σου τὰς δυνάμεις τὴν εὐσέβειαν, ἤτοι τὴν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως ἀλήθειαν (2).

„Πι-

(1) Ἐντεῦθεν ἔλαβε τὴν ἀφορμὴν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος νὰ λέγῃ πρὸς τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τῷ εἰς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα Ἐπιτάφιῳ· „ἄνδρωπε τοῦ Θεοῦ καὶ „πιστὲ θεράπον, καὶ οἰκονόμε τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων". Καὶ ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας ὁ Ἱεροσολύμων νὰ λέγῃ εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον· „ἄνδρωπε τοῦ Θεοῦ καὶ πιστὲ θεράπον... πολλὰς γὰρ σοι τὰς κλήσεις ἡ ἀρετὴ ποιήσεν". Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ, ἄνδρωπε τοῦ Θεοῦ· „μέγας ὁ ἔπαινος· ὅπως ἐκαλεῖτο καὶ „Ἠλίας ὁ μέγας· ὅπου καὶ πολλοὶ τῶν Προφητῶν ὠνομά „σθησαν, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων ἀνδρώπων ὄντων Θεοῦ· „πάντες γὰρ Θεοῦ ποιήματα, ἀλλ' οἱ τὰς ἀρχαίους τῆς δη-„μιουργίας χαρακτῆρας φυλάξαντες, ἀληθῶς καλοῦνται ἄν-„θρωποι τοῦ Θεοῦ". Ὅτι δὲ ἔτζι ὀνομάζει αὐτοὺς ἡ Θεία Γραφὴ, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τοὺς ταύτην ἀναγινώσκοντας· τὸν γὰρ Ἠλίαν ὅπως ὀνομάζει· „τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἄν-„θρωπε τοῦ Θεοῦ"; (γ'. Βασιλ. ιζ'. 18.) ἔλεγεν ἡ Χήρα πρὸς τὸν Ἠλίαν· „ἀποστολον δήμοι ἐν τῶν παι-„δαρίων, καὶ μίαν τῶν ὄνων, καὶ δραμοῦμαι ἕως τοῦ ἀν-„θρώπου τοῦ Θεοῦ". (δ'. Βασιλ. δ'. 22.) ἔλεγεν ἡ Σωμανῖτις διὰ τὸν Ἐλισσαῖον· „ἐγένετο λόγος Κυρίου „πρὸς Σαμαίαν ἀνδρωπον τοῦ Θεοῦ". (γ'. Βασιλ. ιβ'. 22.) „Καὶ ἦρεν ὁ Προφήτης τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρώπου „τοῦ Θεοῦ" (γ'. Βασιλ. ιγ'. 29.) ἔλεγεν ὁ πλάνος ἐκεῖνος Προφήτης περὶ τοῦ Προφήτου, ὃν κατέφαγεν ὁ λέων ἐν τῇ ὁδῷ.

(2) Περὶ τῆς εὐσεβείας ὅρα καὶ εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ 7. εἰχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς παρούσης πρὸς Τιμόθεον πράξης.

Digitized by Google

„Πίςιν".

Κυνήγα, λέγει, τὴν πίς., ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τὰς ζητήσεις καὶ λογομαχίας.

„Ἀγάπην".

Κυνήγα, λέγει, τὴν ἀγάπην, ἤγουν τὴν ὀρθὴν καὶ ἐνάρετον πολιτείαν, ἐπειδὴ τῆς ἐναρέτου πολιτείας τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ τελειότης, εἶναι ἡ ἀγάπη.

„Ὑπομονὴν, πραότητα".

Κυνήγα, λέγει, ὦ Τιμόθεε, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν πραότητα· ἔβαλε δὲ ὁ Παῦλος τὰς ἀρετὰς ταύτας ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀγάπην, διὰ τί ἀπὸ αὐτὴν γεννῶνται· ἀπὸ τὴν ἀγάπην γὰρ γεννᾶται ἡ ὑπομονή· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη πᾶσα σίγει καὶ πᾶσα ὑπομένει, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον· (ά. Κορ. ιγ'. 7.) ὁμοίως καὶ ἡ πραότης ἀπὸ τὴν ἀγάπην γεννᾶται, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ· (ά. Κορ. ιγ'. 4.) καὶ πάλιν ἡ ἀγάπη δὲ παροξύνεται (αὐτόθ.) κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον· μακροθυμία δὲ καὶ πραότης ταυτὸν σχεδὸν εἶναι.

12. „Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίσεως".

Ἦτοι εἶχε ἄσθενος καὶ ἀΐσχυνος, ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ πίσιν, τόσον μὲ τὴν δύναμιν τῶν λόγων, ὅσον καὶ μὲ τὴν καθαρότητα τῆς ζωῆς· καὶ αἰωτέρω δὲ εἶπεν εἰς τὸν Τιμόθεον. νὰ γυμνάζεται· „γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν". (ά. Τιμοθ. δ'. 7.)

„Ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς".

Ἰδοὺ ὁ μισθὸς καὶ ὁ στέφανος, λέγει, ὁπου ἔχεις νὰ λάβῃς, ὦ Τιμόθεε, διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς πίσεως· ποῖος εἶναι οὗτος; ἡ αἰώνιος ζωή.

„Εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης".

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλέσθης, ἤγουν διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ταύτης ζωῆς.

„Καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων".

Ἐδῶ ἐπαινεῖ ὁ Παῦλος τὴν παῤῥησίαν καὶ αὐθεΐαν τοῦ Τιμοθέου, ὡσὰν ὁπου ἐν καιρῷ τῶν κινδυνῶν, ὡμολόγησε τὸν Χριστόν· ἢ ὁμολογίαν ἐννοεῖ ἐδῶ, τὴν γνωμένην ἐν τῇ κατηχήσει πρὸ τοῦ Βαπτίσματος, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμολογοῦσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὅτι ἀποτάσονται μὲν τὸν Σατανᾶν, συντάσονται δὲ μὲ τὸν Χριστόν· τὴν ὁποίαν ταύτην ὁμολογίαν καὶ ὁ Τιμόθεος ἔδωκεν ὅταν ἐβαπτίσθη. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι δὲν εἶναι χρεία μόνον εἰς τὸν Χριστιανὸν, νὰ ἔχῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίσεως, ἀλλὰ εἶναι χρεία εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ καὶ ὑπομονὴν, ἵνα διαμείνῃ πάντοτε εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην· καὶ πρὸς τούτοις εἶναι χρεία εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ καὶ ἀγῶνα πολλὸν, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ παρασαλεύσῃ ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν καὶ πίσιν.

13 „Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ μάρτυρα τὸν Θεὸν ὁ μέγας Παῦλος διὰ τρία αἴτια· πρῶτον, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ Τιμοθέου, καὶ ἐκ τούτου κάμῃ αὐτὸν ἀσφαλέστερον· δεύτερον, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ παραγγελίαις τε, δὲν εἶναι ἀνθρώπιναις, ἀλλὰ θεῖαις· καὶ τρίτον, ἵνα ὁ Τιμόθεος, ἔχοντας πάντοτε εἰς τὸν νοῦν τε τὸν μάρτυρα,

ὁπου

ὁπῶ ὁ Διδάσκαλός τω Παῦλος ἐκάλεσεν, ἤτοι τὸν Θεὸν, μὲ τὸν μνήμιν αὐτὸν φοβίζη καὶ ἐξυπνᾷ τὴν καρδίαν τω.

„ Τῦ ζωοποιῦντος τὰ πάντα".

Μὲ τὸν λόγον τῦτον παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον διὰ τὸς κινδύνους, ὁπῶ ἐδοκίμαζε, καὶ ἐνθυμίζει αὐτὸν τὴν μέλλουσαν ἐξανάστασιν· καὶ ὡσαὐτὸ νὰ τῦ λέγη· μὴ φοβηθῇς τὸν θάνατον ὦ Τιμόθεε, ἐπειδὴ εἶσαι βέλος τῦ Θεῦ, ὅς τις δύναται νὰ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα, καὶ νὰ ἀναστήσῃ τὸς νεκρός (1).

„ Καὶ Ἰησῦ Χριστῦ τῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίω Πιλάτω τὴν καλὴν ὁμολογίαν".

Πάλιν καὶ ἐδῶ φέρει ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν εἰς τὸ μέσον, τὸν κυρίως καὶ ἐξαιρέτως ἁπάντων Διδάσκαλον, καὶ ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῦ Χριστῦ, παρακινεῖ εἰς τὸς ἀγῶνας τὸν μαθητήν τω Τιμόθεον· ἐμαρτύρησε, λέγει, ὁ Χριστὸς, καὶ πρωτομάρτυς ἔγινε· χρεωστῦμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ τῦ Χριστῦ καὶ Ἀπόστολοι, νὰ τὸν μιμήμεθα, καὶ νὰ μαρτυρῦμεν τὴν Θεότητά τω· ὅταν γὰρ ὁ Πιλάτος εἶπε πρὸς τὸν Χριστόν· „ἔχεν βασιλεῦς εἶ σύ"; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησῦς· „σὺ λέγεις ὅτι βασιλεῦς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς τῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τῦτο ἐλήλυθα „εἰς τὸν Κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκύει μυ τῆς „φωνῆς". (Ἰωαν. ιή. 37.) Καὶ ἄλλα ἀκόμη πολλὰ εἶπε, καὶ ἐμαρτύρησε, παρασατικὰ τῆς Θεότητός τω, ἤγεν τῦ ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεῦ (2).

14. „ Τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, καὶ ἀνεπίληπτον".

Ἤτοι παραγγέλλω σοι, ὦ Τιμόθεε, νὰ φυλάξῃς τὴν ἐντολὴν καθαρὰν καὶ ἀκατηγόρητον, δηλαδὴ ταῦτα, ὁπῶ σοι γράφω, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, χωρὶς νὰ προξενήσῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σω κἀνενα μολυσμὸν, μήτε διὰ πονηρὰ δόγματα πίστεως, μήτε διὰ ζωὴν κατηγορημένην, καὶ ἔργα ἄτοπα· καὶ χωρὶς νὰ σμίξῃς κἀνενα ἀλλότριον καὶ αἱρετικὸν φρόνημα μὲ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος.

„ Μέ-

(1) Ὁ Ἱερὸς Θεοδώρητος παιαύτην περίεργον ἑρμηνείαν ποιεῖ εἰς τὸ, „πάντα· „ἐπειδὴ οἱ μὲ Ἀρείαν φρο„νοῦντες, τὸ, „πάντα δι' αὐτῦ ἐγένετο, (Ἰωάν. ά. 3.) „κακῶς νοοῦντες, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῖς πᾶσι συμπεριλαμ„βάνειν φιλονεικῦσιν, ἀκριβῶσαν τὸν Ἀπόστολον λέγοντος· „τῦ ζωοποιῦντος τὰ πάντα· καὶ ἐπάπωσαν ἡμῖν, πῶς „νοοῦσιν ἐνταῦθα τὰ πάντα; ἆρα καὶ τῶν ἀλόγων τὰ γέ„νη τῆς ἀναστάσεως τεύξεται, καὶ πρὸς τοῖς ἀλόγοις τὰ „ἄψυχα; φυτὰ, λέγω, καὶ σπέρματα, καὶ λίθοι, καὶ ξύ„λα, καὶ τὰ τῦτοις προσόμοια; ἀλλὰ δῆλον ὡς οὐκ ἂν „εἴποιεν· ἐκεῖν ἡμῖν ὁ θεῖος Ἀπόστολος καταλέλοιπε „τὸ εὐσεβῶς νοῆσαι τὰ πάντα· ὅπω φέρνυν καὶ τὸ Εὐ„αγγελικὸν νοητέον ῥητόν· ἤγουν ὅτι τὸ „πάντα δι' „αὐτῦ ἐγένετο, νοεῖται διὰ τὰ κτίσματα πάντα αἰθη„τά τε καὶ νοητά, καὶ ὄχι διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· „αὐτὸ γὰρ οὐκ ἔστι κτίσμα, ἵνα διὰ τῦ Υἱῦ κτισθῇ· „ἀλλ' εἶναι ἄκτιστον, καὶ ὁμοούσιον, ὡς καὶ ὁ Υἱός".

(2) Ὥστε τὴν ἰδίαν ἐκείνην μαρτυρίαν καὶ ὁμολογίαν, ὁπῶ ὁ Χριστὸς ἐμαρτύρησε, μαρτυροῦσι καὶ ὅλοι οἱ τῦ Χριστῦ Ἀπόστολοί τε καὶ Μάρτυρες· ἐπειδὴ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐβασανίσθη καὶ καταδικάσθη εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, διὰ τὴν ὁμολόγησεν ὅτι εἶναι Υἱὸς τῦ Θεῦ· ὁ γὰρ Καϊάφας εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησῦν· „ἐξορκίζω σε „κατὰ τῦ Θεῦ τῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ „ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τῦ Θεοῦ· καὶ τοῦ Ἰησῦ εἰπόντος· „σὺ εἶπας"· εὐθὺς διὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν, ὁ μὲν Καϊάφας διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτῦ· λέγων ὅτι ἐβλασφήμησεν· οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον εἶπον· „ἔνοχος θανάτου ἐστί". (Ματθ. κϛ'. 63.) καθὼς λέγω ὁ Χριστὸς διὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὁπῶ εἶπεν ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεῦ, ἐκατεδικάσθη εἰς θάνατον· τοιοτρόπως καὶ ὅλοι οἱ Μάρτυρες ἐβασανίσθησαν, καὶ εἰς θάνατον κατεδικάσθησαν, διὰ τί ὡμολόγησαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς Θεῦ. Διὰ τῦτο καὶ ὁ ἄναρχος Πατὴρ ἐλεῦται καὶ καταπαύει τὴν κατὰ τῦ Κόσμου ὀργήν τω, ὅταν χύνεται αἷμα μαρτυρικόν· διὰ τί εὐθὺς ὁπῶ τῦτο τὸ αἷμα ἰδῇ καὶ ἐνθυμηθῇ, ἐνθυμᾶται ἐναυτῷ καὶ τὸ αἷμα τῦ Υἱῦ τω τῦ μονογενῦς· καθ' ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Υἱῦ τω, καὶ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων τω, ἔχει μίαν ἄκραν κοινωνίαν καὶ οἰκειότητα· ἐπειδὴ διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐχύθη τὸ αἷμα τῦ Υἱοῦ τω, διὰ τὴν αὐτὴν ἐχύθη καὶ χύνεται τὸ αἷμα, τόσον τῶν παλαιῶν, ὅσον καὶ τῶν νέων Μαρτύρων τω, ἤτοι διὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὁμολογίαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς Θεῦ. Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ δι' ὧν ἔπραττεν, ἐμαρτύρησεν ὅτι ἦν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Digitized by Google

„Μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Ἤτοι παραγγέλλωσοι, ὦ Τιμόθεε, νὰ φυλάξῃς τὴν ἐντολήν καθαρὰν ὄχι ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου, ἢ ἕως τὴν θανάτου σου, ἀλλὰ νὰ φυλάξῃς αὐτὴν ἕως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ ἔρχομὸν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὄχι διὰ τί ὁ Τιμόθεος ἔμελλε νὰ ζήσῃ ἕως τότε, ἀλλὰ, διὰ νὰ ἐξυπνίσῃ αὐτὸν περισσότερον, μὲ τὸ νὰ τὸν ἐνθυμίσῃ τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν φοβερὰν, μὲ τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος.

15. „Ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει".

Καιροὺς ἰδίους ὀνομάζει ὁ Παῦλος τοὺς πρέποντας ἢ διωρισμένους ἀπὸ τὸν Θεὸν, εἰς τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος. Μὴ λυπῆσαι λοιπὸν, ὦ Τιμόθεε, διὰ τὶ αὐτὴ ἡ δευτέρα ἔνδοξος παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἀκόμη δὲν ἔγινε, ἀλλ' ὅμως ἔχει νὰ γένῃ ἐξάπαντος, ἢ τότε θέλεις λάβης τοὺς μισθοὺς τῶν ἱδρώτων σου.

„Ὁ μακάριος ἢ μόνος δυνάστης".

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια πρὸς παρηγορίαν τοῦ Τιμοθέου λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἤτοι διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ μὴν ἀποβλέπῃ εἰς τὰ καλὰ, ἢ εἰς τὰς ματαιότητας τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ νὰ ἀφορᾷ ὅλως διόλου πρὸς τὸν Θεὸν, ὁποῦ εἶναι ἡ αὐτομακαριότης, ἢ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν δύεσκεται κἀνένα λυπηρὸν ἢ ἀηδὲς, ἀλλὰ πάντα εἶναι χαροποιὰ ἢ παντοφρόσυνα· ἢ πρὸς τούτοις διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ μὴ φοβῆται τοὺς Βασιλεῖς ἢ δυνάστας τοῦ Κόσμου τούτου, ἀλλὰ μόνον τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλέων, ἢ δυνάστην ὅλων τῶν δυνατῶν. Ὀνομάζει δὲ τὸν Χριστὸν δυνάστην, διὰ νὰ κατασκιάσῃ μὲ αὐτὸ, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει δείξει ἐξάπαντος μετὰ δόξης τὴν δευτέραν του παρουσίαν, ἐπειδὴ ἢ εἶναι μόνος δυνάστης (1)· αὐτὰ δὲ ὅλα τὰ λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὸν Τίτον· τὸ δὲ μόνος, τὸ ἐπρόσθεσεν, ὄχι πρὸς διασολλὴν ἢ διαφορὰν τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἄπαγε! μακάριος γὰρ ἢ δυνάστης ἐξίσου ἢ ἀπαραλλάκτως εἶναι ἢ ὁ Πατὴρ ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀλλὰ εἶπεν αὐτὸ πρὸς διαφορὰν τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἢ τῶν ψευδωνύμων θεῶν, οἵτινες δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ὅτε δυνάσαι, ὅτε μακάριοι.

16. „Ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ἢ Κύριος τῶν κυριευόντων (2.)
„ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν".

Μόνος, λέγει, ὁ Χριστὸς κατ' ὀυσίαν ἢ φυσικὴν τὴν ἀθανασίαν· οἱ δὲ Ἄγγελοι, ἢ αἱ ψυχαὶ, ἢ οἱ Δαίμονες ἀγκαλὰ ἢ ὀνομάζονται ἀθάνατοι, ὅμως δὲν ἔχουν φύσει

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὲν· „ἀπὸ τῶν προσόντων τῷ Θεῷ, τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἢ κρίσεως ἢ τῶν ἀντιδόσεων βεβαίωσε λόγον· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ τὸ ἄτρεπτον ἔδειξε μακάριον ὀνομάσας· ὁ γὰρ φύσει μακάριος, ἀδεμίαν τροπὴν ἐπιδέχεται· εἶτα τὸ δυνατὸν· μόνος γάρ φησι δυνατὸς, ἢ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων, ἢ Κύριος τῶν κυριευόντων· ἔπειτα τὸ ἀπάλεθρον, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν· πρὸς τούτοις αὐτῷ οὐ δυνηθεὶς ἐρεύνησαι τὴν φύσιν, τὸ περὶ αὐτοῦ ὑπέδειξε φῶς· φῶς γάρ φησιν οἰκὸν ἀπρόσιτον, ἀλ' ἐδεῖ τῶν ἁρμόδιον Θεῷ· ἀπερίγραπτον γὰρ ἔχει τὴν φύσιν· ἡ δὲ φῶς οἰκὸν περιγράφεται ἀπὸ τόπου· ἀλλ' ὡς δυνατὸν ὑμνεῖ, ἢ ὅσον φθάνει βλέπει· ἡ δὲ τὸ περὶ αὐτοῦ φῶς ἀπρόσιτον, πῶς οἷόν τε αὐτὸν κατιδεῖν; ὅθεν ἐπήγαγεν, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων". Ὁ δὲ Νύσσης Θεὸς Γρηγόριος, ἀριθμήσας τὰ ὑψηλὰ ὀνόματα, ὁποῦ γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἤτοι τὸ, ὁ μόνος δυνάστης· τὸ, ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων, ἢ Κύριος τῶν κυριευόντων, ἢ τὸ, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, ἀκολούθως λέγει· „ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ὑψηλὰ περὶ τὸ θεῖον „νοήματα, κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον, ὁρισμὸς ἂν εἴη „μακαριότητος· εἰ γάρ τις ἐρωτηθείη τί ἐστι τὸ μακάριον, οὐκ ἂν τῶν δύσεβῶς ἀποκρίσεων ἁμάρτοι, ἐπακολουθήσας τῇ Παύλου φωνῇ, ἢ εἰτὼν, ὅτι μακάριόν ἐστιν, ὁ κυρίως λέγεται ἢ πρώτως ἢ τῷ πανσθενεῖ φύσις· τὸ δὲ ἐν ἀνθρώποις μακάριον τῇ „μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος, ἐκεῖνο ποσῶς γίνεσθαί τε ἢ „ὀνομάζεσθαι, ὅπερ ἡ τοῦ μεταχομένου φύσις ἐστί". (Βιβλ. ά. εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμ. Κεφ. ά.)

(2) Διὰ τί δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς Βασιλέων, ἢ Κύριος Κυρίων, μὲ διπλασιασμὸν λέγεται, ἑρμηνεύει ὁ μέγας ἐκεῖνος Θεολόγος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν τῷ ιβ'. Κεφαλαίῳ περὶ θείων ὀνομάτων λέγων· „Ἐ-

φύσει τὴν ἀθανασίαν, ἀλλὰ χάριτι (1)· καὶ οὐδὲ ἔχουσι κυρίως καὶ πηγαίως αὐτὴν, ἀλλὰ μόνον μετέχουσιν ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ μετάδοσιν ὀλίγην τῆς ἀρχικῆς καὶ πηγαίας ἀθανασίας τοῦ Θεοῦ.

„Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον".

Ἀράγε δὲ τὸ φῶς τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Ἀπόστολος πῶς κατοικεῖ ὁ Υἱὸς, ἆρά γε λέγω, τὸ φῶς τοῦτο περιλαμβάνεται ἀπὸ τόπον; καὶ ἀράγε ἄλλο εἶναι τὸ φῶς, καὶ ἄλλο εἶναι ὁ Θεὸς ὁποῦ κατοικεῖ εἰς τὸ φῶς; Καὶ πῶς; ὁποῦ ὁ Υἱὸς εἶναι αὐτοφῶς; Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὅταν θελήσωμεν νὰ εἰποῦμεν κἀνενα μεγάλον νόημα περὶ Θεοῦ, ἀδυατεῖ καὶ ὁ νοῦς μας εἰς τὸ νὰ τὸ νοήσῃ, καὶ ἡ γλῶσσά μας εἰς τὸ νὰ τὸ λαλήσῃ; Ἀπρόσιτον δὲ ὀνομάζεται τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὶ κἀνενας νοῦς κτισὸς καὶ πεπερασμένος εἴτε Ἀγγέλων, εἴτε ἀνθρώπων, δὲν ἠμπορεῖ νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτὸ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἄπειρον λαμπρότητα ὁποῦ ἔχει (2).

„Ὃν

„πεδὴ ὑπερπλήρης πάντων ἐστὶν ὁ πάντων αἴτιος, κατὰ „μίαν τὴν πάντων ὑπερέχουσαν ὑπερβολήν· Ἅγιος „Ἁγίων ὑμνεῖται καὶ τὰ λοιπὰ (ἤτοι καὶ Βασιλεὺς „Βασιλέων, καὶ Κύριος Κυρίων, καὶ Θεὸς Θεῶν) κα„τὰ ὑπερβλύζουσαν αἰτίαν, καὶ ἐξηρημένην ὑπεροχὴν „ὡς ἔνιοι φασὶν, καθ' ὅσον ὑπερέχουσι τῶν οὐκ ὄντων „τὰ ὄντα ἅγια, ἢ θεῖα, ἢ κυρία, ἢ βασιλικά· καὶ „αὐτῶν μετεχόντων αἱ αὐταμετοχαί· κατὰ ποσῶν ὑ„περίδρυται πάντων τῶν ὄντων, ὁ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄν„τα, καὶ πάντων τῶν μετεχόντων, καὶ τῶν μετοχῶν, ὁ „ἀμέθεκτος αἴτιος".

(1) Σημείωσαι ὅτι καὶ ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ἐν τῷ εἰς τὴν ϛ'. οἰκουμενικὴν Σωῒδον ἀποσαλεύτι θεολογικωτάτῳ λιβέλλῳ αὐτοῦ, ἤτοι ἐν τῇ ἐγγράφῳ αὐτοῦ ἀναφορᾷ καὶ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως, τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου φέρων λέγει, ὅτι οἱ Ἄγγελοι εἶναι ἀθάνατοι κατὰ χάριν· πρέπει ὅμως νὰ ἠξεύρωμεν ὅτι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἄγγελοι, καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ δὲν ἀποθνήσκουν οὐδὲ διαλύονται, καθὼς ἀποθνήσκουν καὶ διαλύονται τὰ σώματα, ἀποθνήσκουν ὅμως καὶ νεκραὶ γίνονται κατὰ ἄλλον τρόπον· διὰ τὶ καθὼς ὁ τοῦ σώματος θάνατος ἀκολουθεῖ, ὅταν χωρισθῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἔτζι καὶ ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς, ἤ τῶν Ἀγγέλων ἀκολουθεῖ, ὅταν αὐτὰ χωρισθοῦν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὁποὺ ἦταν ἡ ὄντως καὶ ἀληθινὴ ζωή. Διὰ τοῦτο τόσον οἱ Ἄγγελοι, ὅπου οἱ δαίμονες, ὅσον καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἐχωρίσθησαν, καὶ χωρίζονται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας· διὰ τοῦτο ἔγιναν νεκραὶ, καθὼς λέγει ὁ Θεσσαλονίκης Θεὸς Γρηγόριος, περὶ μὲν τῆς λογικῆς ψυχῆς οὕτω· „ὅτι δὲ καὶ ἡ λογικὴ ψυ„χὴ ἔστιν ὡς νεκρώται, καὶ οἱ ζωὴν ἔχουσα τὸ εἶναι, „Παῦλος ὁ μέγας ἡμᾶς ἐδίδαξε γράφων· „ἡ σπατα„λῶσα χήρα, ζῶσα τέθνηκεν.... (α'. Τιμοθ. ε'. 6.) „Καὶ γὰρ ἔστι δεκτικὴ θανάτου τὸ χήρωσον, ὥσπερ καὶ „ζωῆς τῆς ἀμείνονος· ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος, ἀφεῖναί τινι „προσάξας τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς νεκρούς, τοὺς ἐν„θουσιάσας ἐκείνους, κατὰ σῶμα ζῶντας, νεκροὺς πάν„τως κατὰ ψυχὴν ἀπεφήνατο". (Κεφ. μέ. τῶν Φυσικ. καὶ Θεολογικῶν) Περὶ δὲ τῶν δαιμόνων οὕτω λέγει· „ἐπὶ δὲ ὁ Σατὰν οὐ νεκρόν ἐστι πνεῦμα μό„νον, ἀλλὰ καὶ νεκρῶν τοὺς ἐγγίζοντας, οἷς δὲ μετα„χοῦσι (οἷς προπάτορσι δηλαδὴ) τῆς ἐκείνου νεκρώ„σεως καὶ σῶμα παρῆν, δι' οὗ καὶ σωτερανθῆ πρὸς „ἔργον ἐλθοῦσα ἡ νεκροποιὸς συμβουλή, μεταδιδάσει „φεῦ! καὶ τοῖς οἰκείοις σώμασι, τὰ νεκρὰ καὶ νεκρο„ποιὰ ἐκεῖνα πνεύματα τῆς νεκρώσεως, κἂν διελυθῇ „παραυτὰ πρὸς γῆν ἐπιστρέφειν, ὅθεν εἰλήφθη τὸ ἀν„θρώπινον σῶμα, εἰ μὴ τρομηθῇ, καὶ δυνάμει συν„έχόμενον χρήτοντι, τὴν ἀπόφασιν ἐκφερτέρει, τοῦ „ῥήματι μόνῳ τὰ πάντα φέροντος, ἧς χωρεῖς, οὐδὲν „τελεῖται τῶν τελουμένων". (Κεφ. μϛ'. τῶν Φυσικ. καὶ Θεολογικ.)

Ἀλλ' ἠθέλησε ἀπορήσῃ τινὰς ὅτι, καὶ ἂν οἱ Ἄγγελοι, καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ γίνονται νεκραὶ, λοιπὸν κἀνενα κτίσμα δὲν εἶναι ἀθάνατον, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός. Καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι ναὶ ὄντως ἔχει· μόνος γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ φύσιν καὶ κατ' οὐσίαν πάντη ἀθάνατος, διὰ τὶ ἔχει καὶ πάντη ἄτρεπτον καὶ ἀναλοίωτον τὴν ζωήν· οἱ δὲ Ἄγγελοι, καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν πάντη ἄτρεπτον καὶ ἀναλοίωτον τὴν ζωήν, διὰ τοῦτο οὐδὲ κατὰ φύσιν ἔχουν τὴν ἀθανασίαν, ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ μετοχὴν, δι' ὃ καὶ ὑστερῶνται ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ὁποὺ εἴπομεν· ὅθεν καὶ ὁ Ὠριγενὴς ἑρμηνεύων τὸ „ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος" · (Ἀριθ. ιδ'. 3.) οὕτω φησί· „σχεδὸν τοῦτο κυρίως ζῆν μάλιστα ἐκ τῶν ἱερῶν μεμά„θηκεν, τοῦ ζῆν, παρὰ μόνῳ τυγχάνοντος τῷ Θεῷ· καὶ „ὅρα εἰ διὰ τοῦτο δύναται ὁ Ἀπόστολος τὴν εἰς ὑπερ„βολὴν ὑπεροχὴν νοήσας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀξίως „σωτῆρος τὸ ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος, ἱκανὸν εἶναι περὶ „Θεοῦ· ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, ἐδενὸς τῶν παρ' αὐ„τὸν Θεὸν ζώντων, ἔχοντος τὴν ἄτρεπτον πάντη καὶ ἀ„ναλοίωτον ζωήν· καὶ τί διαζόμεθα περὶ τῶν λοιπῶν; „ὅτε οὐδὲ ὁ Χριστὸς ἔσχε τὴν τοῦ Πατρὸς ἀθανασίαν; „(κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα δηλαδὴ) ἐγεύσατο γὰρ ὑπὲρ „παντὸς θανάτου".

(2) Ἡ δὲ Βασίλειος τῆς Ἐκκλησίας φωνὴ ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ὁ Θεὸς φῶς οἰκῶν ἀπρόσι„τον, λέγει· τὸ γὰρ ἀπρόσιτον πάντως ἀληθινόν (ὅπερ „δηλαδὴ λέγει ὁ Ἰωάννης, ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, „(Ἰωάνν. α'. 9.) καὶ τὸ ἀληθινὸν ἀπρόσιτον· ὁπότε καὶ „τῇ δόξῃ τοῦ φωτὸς τοῦ Υἱοῦ μὴ δυνηθέντες ἀτενίσαι, πεπτω„κασιν οἱ Ἀπόστολοι, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀπρόσιτον φῶς". Σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· ἀποστενόμενος γὰρ πρὸς τὸν Εὐνόμιον λέγοντα ἄλλο εἶναι τὸ ἀληθινὸν, καὶ ἄλλο τὸ ἀπρόσιτον, ἐκεῖνο φησιν· „εἰπέ τίς ὅπως ἡλίθιος ὡς μὴ σωιδὲν τὴν

„τῶν

„Ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται".

Κατὰ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, λέγει, κἂν σύ γε δῇς, ὅτε δύναται τὰ ἰδεῖν τὸν Υἱόν (1)· κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα ἔγινεν ὁρατὸς ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου· ὁ δὲ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυ-

---

„τῶν σημαινομένων ταυτότητα; τὸ γὰρ ἀληθινόν τε καὶ „τὸ ἀπρόσιτον, ἐπίσης τοῖς κατὰ τὸ ἐναντίον νοου„μένοις ἐστὶν ἀπροσπέλαστον· ὡς γὰρ τὸ ἀληθὲς τὴν τῶ„ν ψεύδους ἀ προσδέχεται μίξιν, οὕτω καὶ τὸ ἀπρόσιτον τὸν „τῶ ἐναντίου προσεγγισμὸν ἀ προσίεται". (Λόγ. ιβ'. κατ' Εὐνομίου) Καὶ πάλιν λέγει· „φησὶν ὁ Παῦλος „ὅτι φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· διαφέρει δὲ πολὺ τὸ, αὐτὸν „τὸ εἶναι, καὶ τὸ εὖτινι λέγειν εἶναι· ὁ γὰρ εἰπὼν φῶς „οἰκῶν ἀπρόσιτον τῇ τῆς οἰκήσεως φωνῇ, οὐκ αὐτὸν ἐ„νεδείξατο· ἀλλὰ τὸ περὶ αὐτόν· ὅπερ ἴσον ἐστὶ κατὰ „τὸν ἡμέτερον λόγον, τῷ εὐαγγελικῷ ῥήματι τῷ λέ„γοντι, ἐν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα εἶναι· φῶς γὰρ ἀλη„θινὸν ὁ Υἱός· ἀπρόσιτος δὲ τῷ ψεύδει ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· „φῶς ἀπρόσιτον ἄρα ὁ Υἱός, ἐν ᾧ οἰκεῖ ὁ Πατήρ, ἤτοι „ἐν ᾧ ἐστιν ὁ Πατήρ". (τὸν Πατέρα γὰρ λέγει, ὅτι ἐντεῦ ὁ Παῦλος ἐδῶ πῶς οἰκεῖ φῶς ἀπρόσιτον, ὡς καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει.) (αὐτόθι)

Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος τὸ ἀπρόσιτον τοῦτο φῶς, ὀνομάζει θεῖον γνόφον, καθ' ὅτι καὶ τὸ ἀπρόσιτον φῶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν φαεότητα, καὶ ὁ γνόφος διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν σκοτεινότητα, ἐξίσου καὶ τὰ δύο εἶναι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἄῤῥητα· „ἐνθα φησὶ τὰ ἁπλᾶ καὶ „ἀπόλυτα, καὶ ἄτρεπτα τῆς Θεολογίας Μυστήρια, κα„τὰ τὸν ὑπέρφωτον ἐγκεκάλυπται τῆς κρυφιομύστου σι„γῆς γνόφον, ἐν τῷ σκοτεινοτάτῳ τὸ ὑπερφανέστατον „ὑπερλάμποντα, καὶ ἐν τῷ πάμπαν ἀναφεῖ καὶ ἀοράτῳ, τῶν ὑπερκάλων αὐγαλέων ὑπερπλήρωτα τὰς ἀνομ„μάτους νάας". (Περὶ Μυστικῆς Θεολογ. α'.) Καὶ πάλιν· „καὶ πῶτεν ἡμῖς γενέσθαι τῶν ὑπέρφωτον „εὐχόμεθα γνόφον, καὶ δι' ἀβλεψίας καὶ ἀγνωσίας, ἰδεῖν „καὶ γνῶναι τὸ ὑπὲρ θέαν καὶ γνῶσιν, αὐτῷ τῷ μὴ ἰ„δεῖν μηδὲ γνῶναι· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὄντως ἰδεῖν καὶ γνῶ„ναι". (Αὐτόθ. Κεφ. β'.) Ὅμοιον δέ ἐστι τοῦτο ὃ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ· „ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον". (Ψαλ. ργ'. 2.) Τὸ ἀπρόσιτον ἂν τοῦτο φῶς τῆς Θεότητος συγκεκρυμμένον τρόπον τινὰ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ θεοπρεποῦς σώματος τοῦ Κυρίου, οὕτω διὰ μέσου αὐτοῦ μεταδίδεται συγκεχραμένοις εἰς πάντας τοὺς Ἀγγέλους, καὶ πάντας μακαρίους· ὅθεν ὁ Θεοδώρητος ἔφερε ὅτι· „μετὰ τὴν „σάρκωσιν ὤφθη (ὁ Θεὸς) καὶ τοῖς Ἀγγέλοις, οὐκ ἐν „ὁμοιώματι τῆς δόξης, ἀλλ' ἀληθῆ καὶ ζῶντι χρησάμε„νος ὡς περιβολῇ τῆς σαρκὸς τῷ καλύμματι". (Διαλόγ. α'. κατὰ Εὐτυχοῦς) Καὶ ὁ θεσπέσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας· „ἡ μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωνὴ καλή τε „καὶ ἀξιάγαστος· ἀκρατὴς δὲ ἔτι καὶ κατεχόμενοι δίκαι„τίτασιν οἱ μαθηταί· ἵνα δὴ πάλιν καὶ διὰ τοῦτο μά„θωμεν ὡς ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς ἐπὶ γῆς ἡ τοῦ Σωτῆρος „ἡμῶν ἀναπέφανται μεσιτεία, νοουμένη δηλαδὴ κατὰ τὸν „τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον· οὐ γὰρ μὴ γέγονε καθ' „ἡμᾶς, τίς ἂν ἡμῶν ἴσχυεν ἄνω προσβαίνοντα Θεοῦ, „καὶ τῶν ἀφάτου αὐτοῦ δόξαν, ἀδεκὶ πάχα τῶν γενη„τῶν φορητῶν, ἐμφαίνοντα; φῶς γὰρ οἰκεῖν αὐτὸν ἀ„πρόσιτον, καὶ ὁ μακάριος ἔφησε Παῦλος". (Παρὰ τῇ Σειρᾷ τῶ κατὰ Ματθ. Κεφ. ιζ'.)

(1) Ὅτι δὲ οὐδεὶς οἶδε τὸν Θεὸν κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, μαρτυρεῖ τρανῶς καὶ ὁ τῶν Θεολόγων πρῶτος Ἰωάννης· „Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογε„νὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξη„γήσατο". (Ἰωάνν. α'. 18.) Λέγει δὲ καὶ ὁ δεύτερος Θεολόγος Γρηγόριος, ἀφ' οὗ πρότερον ἀνέφερε τὸν Ἠλίαν, καὶ Μανωὲ, καὶ Ἡσαΐαν, καὶ Ἰεζεκιὴλ τοὺς μαρτυρουμένους ἐν τῇ παλαιᾷ ὅτι εἶδον τὸν Θεόν, φησὶ· „Πλὴν „ὅτε ἦσαν περὶ ὧν ὁ λόγος, ὅτε τις ἄλλος τῶν κατ' „αὐτοὺς, ἔστι ἐν ὑποσήματι καὶ αἰσίᾳ Κυρίᾳ κατὰ τὸ „γεγραμμένον· (παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ δηλ. λέγοντι· „τίς ἐστι ἐν ὑποσήματι Κυρίᾳ; κγ'. 18) εἶδε Θεὸν „φύσιν, ἢ εἶδεν, ἢ ἐξηγόρευσε". (Περὶ Θεολογ. Λόγ. β'.) Καὶ ὁ μέγας Διονύσιος· „ἔστιν ἰδὼν Θεὸν, „συνῆκεν ὃ εἶδεν, οὐκ αὐτὸν ἑώρακεν, ἀλλά τι τῶν αὐ„τῶ, τῶν ὄντων καὶ γινωσκομένων· αὐτὸς δὲ ὑπὲρ νοῦν, „καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ὑπερῳδρυμένος, αὐτῷ τῷ καθόλου μὴ „γινώσκεσθαι, μηδὲ εἶναι, καὶ ἔστιν ὑπερουσίως, καὶ ὑ„πὲρ νῶν γινώσκεται". (Ἐπιστολῇ πρὸς Γάϊον) Καὶ πάλιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· „ἔστι αἴρασις ἐπιδύσεν „ὅλον πώποτε, ἔστι οὐσίαν Θεοῦ παντελῶς, ἢ νοῦς ἐχώ„ρησεν· ἢ φωνὴ περιέλαβεν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν „σκιαγραφήσαντες τὰ κατ' αὐτὸν, ἀμυδράν τινα καὶ ἀδρὴν, „καὶ ἄλλως ἀπ' ἄλλα φαντασίαν συλλέγομεν· καὶ ὅπως ἀ„ρίστος ἡμῖν Θεολόγος, ἐκ ὧν εὗρε τὸ πᾶν· οὐδὲ γὰρ „δέχεται τὸ πᾶν ὁ δεσμός, ἀλλ' ὃς ἂν ἄλλα φαντασθῇ „πλέον, καὶ πλεῖον ἐν ἑαυτῷ συναγάγῃ τὸ τῆς ἀλη„θείας ἴνδαλμα, ἢ ἀποσχίσμα, ἢ ὅ,τι καὶ ὀνομάζο„μεν". (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) Ἀπορεῖ δὲ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος καὶ λέγει, διὰ τί ὁ μὲν Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι οὐ εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ὁ δὲ Κύριος λέγει· „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, „ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται". (Ματθ. ε'. 8.) λύ„ων δὲ τὴν ἀπορίαν λέγει· „ἡ θεία φύσις αὐτὴ καθ' „ἑαυτὴν, ὅ,τιποτε κατ' οὐσίαν ἐστὶ, πάσης ὑπέρκει„ται καταληπτικῆς ἐπινοίας, ἀλλ' ᾧ λόγῳ ὁράται καὶ „καταλαμβάνεται· ὁ γὰρ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁρατὸς „ταῖς ἐνεργείαις γίνεται· ἀλλ' ἐπὶ πρὸς τοῦτο βλέπει μό„νον τὸ μακαρισμὸν ἡ διάνοια, ἐκτείνει ἐνεργείας τὸν ἐ„νεργοῦντα ἀναλογίζεσθαι· γένοιτο γὰρ ἂν ἴσως τοῖς τῶ„ν αἰώνων τούτων σοφοῖς, διὰ τῆς τοῦ Κόσμου τούτου εὐαρμο„σίας, ἡ τῆς ὑπερκειμένης σοφίας καὶ δυνάμεως κατα„νόησις". (Παρὰ τῇ Σειρᾷ τῶ κατὰ Ματθ.)

Ὁμοίως ὁ αὐτὸς Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον ἐγκωμίῳ ἀπορήσας, πῶς εἶδε μὲν λέγει ὁ Παῦλος οὐδεὶς οὐδὲ Θεὸν, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ὁ δὲ Στέφανος εἶδε τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν· λύει τὴν ἀπορίαν, ὅτι, ἡ μὲν καὶ μὲ ἀνθρωπίνῳ δωμάτιον, ἤθελεν ἰδεῖν ὁ Στέφανος τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, ἤθελε ψεύσεσθαι ὁ Ἀπόστολος ὅτε λέγει, ὅτι εἶναι ἀχώρητος ἀπὸ τοὺς ἀν„θρώπους ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία· ἐπειδὴ δὲ ὁ Στέφανος ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἶδε τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, διὰ τοῦτο ἀληθεύσει καὶ οἱ δύω, καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, καὶ ὁ Στέφανος ἐκεῖ· „ὁ γὰρ Στέφανος οὐκ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ „φύσει τε καὶ δυνάμει μένων τὸ θεῖον βλέπει, ἀλλὰ πρὸς

Χρυσόστομος, αὐωτέρω μὲν εἶπεν ὅτι τὸ „ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης" καὶ τὸ „ὁ Βασιλεὺς „τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων" καὶ τὸ „ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν φῶς οἰκῶν „ἀπρόσιτον" λέγονται περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἔπειτα παρακάτω λέγει ὅτι προηγουμένως ταῦτα πάντα λέγονται περὶ τοῦ Πατρὸς, ἀναλαὶ καὶ ναὶ ἦναι κοινὰ καὶ εἰς τὸν Υἱὸν, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· λέγει δὲ ἔτζι τοῦτο ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος αὐωτέρω δὲν αἰφερε μόνον τὸν Υἱὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα· „παραγγέλλω σοι γὰρ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ „Ἰησοῦ Χριστοῦ".

„Ὧ τιμὴ, καὶ κράτος αἰώνιον. Ἀμήν".

Ἀνίσως λοιπὸν ἦναι πάντοτε, κράτος καὶ δυνάμις φυσικὴ καὶ ὑσιώδης εἰς τὸν Θεὸν, μὴ φοβηθῇς τὸς κινδύνους, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε· κἂν καὶ αὐτὸ τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δυνάμις δὲν δείχνεται κατὰ τὸ παρόν. Καὶ αὖ ἦναι πάντοτε τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν Θεὸν φυσικὴ καὶ ὑσιώδης, μὴ λυπηθῇς ἐσὺ καὶ καταπέσῃς, ἐὰν ὁ Θεὸς ἀτιμάζεται ἀπὸ τὰς ἀπίστους. Καλῶς δὲ καὶ ἐν καιρῷ ἁρμοδίῳ θεολογεῖ ἐδῶ ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· διότι, ἐπειδὴ αὐωτέρω ἐκάλεσε μάρτυρα τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰπῇ καὶ περὶ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀκόμη καὶ ταύτας ὁ Τιμόθεος, περισσότερον ἐντραπῇ, καὶ εἰς τὸς κινδύνους ἐρεωθῇ. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀκαταπαύστως δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν τοιαύτην δοξολογίαν, αὐίσως δὲν περιεργαζώμεθα τὴν ἀκατάληπτον φύσιν καὶ ὑσίαν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μόνον ταύτην δοξάζωμεν καὶ τιμῶμεν (1), καθὼς τιμᾷ καὶ δοξάζει αὐτὴν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος.

17. „Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι" (2).

Ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἄλλοι πλούσιοι, ὄχι εἰς τὸν παρόντα πρόσκαιρον αἰῶνα, ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα καὶ αἰώνιον, οἱ δίκαιοι δηλαδὴ καὶ Ἅγιοι ὅλοι· διὰ τοῦτο πρὸς διαφορὰν ἐκείνων, λέγει τούτους πλουσίους ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.

„Παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν".

Εἰς τοὺς πλουσίους, λέγει, τοὺς παρόντος αἰῶνος παράγγελλε, ὦ Τιμόθεε, νὰ μὴν ὑπερηφανεύωνται, ἐπειδὴ τὰ ἄστατα συνηθίζουν νὰ γεννοῦν ἀλαζονείαν καὶ ὑπερηφάνειαν (3).

„Μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καταχρημνίζει ὁ Παῦλος τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν πλουσίων· τί καυχᾶσαι, λέγει, ὦ πλούσιε, εἰς τὸν πλοῦτόν σου; ἢ τί ὑπερηφανεύεσαι εἰς πρᾶγμα ἄδηλον, εἰς πρᾶγμα ἀκατάστατον, καὶ εἰς πρᾶγμα ἐπὶ δικόλως μεταπίπτει ἀπὸ σοῦ εἰς ἄλλον (4); δὲν

„τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χάριν ἀναχραθεὶς, δι' ἐκεί-„νου ὑψώθη πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καταπόνησιν". ἄλλως τε, ὁ μὲν Στέφανος ἔδε μόνην τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἡ τὴν φύσιν καὶ ὑσίαν αὐτοῦ· ὁ δὲ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐδῶ, ὅτι τὴν φύσιν καὶ ὑσίαν τοῦ Θεοῦ ἰδεὶς ἄδεν, ἄτε νὰ ἰδῇ δύναται, καὶ διὰ τοῦτο ἀλήθως ἐκ ἐναντιόνονται.

(2) Διατί ὁ Ἀπόστολος ὅταν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, εὐθὺς ἐπιφέρει δοξολογίαν, ὅρα εἰς τὸν 20. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησ.

(3) Σημείωσαι ὅτι σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· τὸ δὲ ὁμαλὸν σχῆμα οὕτως εἶναι· „τοῖς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πλουσίοις".

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος ἔλεγεν· „ἀδὲν οὕτω „τίκτει τύφον, καὶ ἀπόνοιαν, καὶ ἀλαζονείαν, ὡς χρή-„ματα". (Λόγ. ιά. εἰς τὴν παρῦσαν) Καὶ ὁ Οἰ-κυμενίος· „οὐδὲν ἔστως, ὡς χρήματα φυσᾷ καὶ μετεω-„ρίζει".

(4) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ἀδηλον γάρ „τὸ πλοῦτος τοῦ κτήματος· νῦν μὲν γὰρ, παρὰ τούτῳ φοι-„τᾷ, νῦν δὲ, πρὸς ἐκεῖνον μεταβαίνει· καὶ πολλοὺς ἔ-„σχεν κυρίους, ἀδενὸς ἐστὶ κτῆμα". Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῶν Θείων Προφητῶν, φοβερίζει, ὅτι θέλει φυσήσει καὶ διασκορπίσει ἀπὸ τὰς χάρας τῶν πλουσίων τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλπίζουν, καὶ θαρροῦν· διὰ μὲν γὰρ τοῦ Προφήτου Ἀγγαίου οὕτω λέγει· „ἐπε-„βλέψατε εἰς πολὺ, καὶ ἐγένετο ὀλίγον· καὶ εἰσηνέχθη „εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἐξεφύσησα αὐτό". (Ἀγγ. κ'. 9.) διὰ δὲ τοῦ Προφήτου Μαλαχίου ἔτζι λέγει· „τρατεύ-„σασθε Κυρίῳ ἠλισγιμένοι ἐστὶ, καὶ τὰ ἐνυπνιδέμενα ἐξυδέ-„νωται βρώματα αὐτοῦ. Καὶ ὅτατε ταῦτα ἐκ καχο-

„πα-

Digitized by Google

δὲ ἀκούεις τί λέγει ἡ Γραφή· „μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ"; (ἁ. Βασιλ. β'. 10.) Δὲν ἀκούεις πῶς ὁ Ἰὼβ ἐκεῖνος ὁ τόσον πλούσιος δὲν ὑπερηφανεύετο, ἀλλ' ὅτε ἡ καρδία του ἔχαιρε διὰ τὸν πλοῦτον ὁποῦ εἶχε, καθὼς τὸ ὁμολογεῖ μόνος, καὶ καπαρᾶται τὸν ἑαυτόν του διὰ τοῦτο ἔκαμε; „εἰ δὲ καὶ διφραύθην, πολλῷ πλούτῳ μοι γενομένῳ· εἰ δὲ καὶ „ἐπ' ἀριθμὸν ἐθέμην χεῖράμου". (Ἰὼβ λά. 25.) Πρόσεχε λοιπὸν διὰ νὰ μὴ περιγελασθῇς καὶ σύ, καὶ ἀκούσῃς ἐκεῖνο τὸ Δαβιτικόν· „ἰδοὺ ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἔθετο τὸν „Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ „τῇ ματαιότητι αὐτοῦ". (Ψαλμ. νά. 7.)

„Ἀλλ' ἐπὶ Θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς „ἀπόλαυσιν".

Παράγγελλε, λέγει, εἰς τοὺς πλουσίους, ὦ Τιμόθεε, νὰ ἐλπίζουν, ὄχι εἰς τὸν μὴ διαμένοντα πλοῦτον, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ ἀεὶ διαμένοντα, ὁ ὁποῖος χαρίζει εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ νερὸν, καὶ τὸ φῶς, καὶ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, καὶ τοὺς χρόνους, καὶ τῶν τεσσάρων καιρῶν τὰς ἀλλαγὰς, ἀνοίξεως, θέρους, φθινοπώρου, καὶ χειμῶνος, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, μὲ πολλὴν ἀφθονίαν καὶ πλουσιότητα· κἂν καὶ οἱ πλουσιάζοντες ἄνθρωποι ἰδιοποιοῦνται, καὶ κάμνουσιν ἰδικά των τὰ κοινὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ὁποῦ ὁ Θεὸς δίδει ὁμοίως εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πλουσίους τε καὶ πτωχούς, χωρὶς κἀμμίαν διαφορὰν καὶ ἐξαίρεσιν· Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνιμος πλοῦτος, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀθάνατος θησαυρὸς καὶ μὴ φθειρόμενος, δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τὸν ζῶντα Θεὸν βεβαία ἐλπίς· μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς εἶναι, ὁποῦ δίδει καὶ τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς εὐαρέστους ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ ὅλως διόλου ἐλπίζουσιν εἰς αὐτὸν, καθὼς λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· „καὶ „γε πᾶς ἄνθρωπος, ᾧ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα". (Ἐκκλ. ἑ. 18.) Μάθε δὲ σὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμε πλούσιον κάθε ἄνθρωπον, ἐπειδὴ καὶ ἐχάρισεν εἰς κάθε ἄνθρωπον κοινὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς· „ἀνοίγεις γὰρ σὺ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας". (Ψαλμ. ρμδ'. 17.) Καὶ πάλιν· „χρηστὸς Κύριος πᾶσι". (Ψαλμ. ρμδ'. 9.) Καὶ „ἀνοίγεις σου „τὴν χεῖρα, πᾶν σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος". (Ψαλμ. ργ'. 29.) Καὶ λοιπὸν μάταιος καὶ ἀνόητος εἶναι ὁ Χριστιανὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ λυπεῖται πῶς εἶναι πτωχὸς, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔχει πλοῦτον ἀνεκτίμητον τὸν Θεὸν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν θέλει ὑστερηθῇ κἀνένα ἀγαθόν· „πλούσιοι γὰρ ἐπτώχευσαν, καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες „τὸν Κύριον, οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ". (Ψαλμ. λγ'. 10.) Καὶ „ἐπίῤῥι„ψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτός σε διαθρέψει". (Ψαλμ. νδ'. 25.)

18. „Ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς".

Παράγγελλε, λέγει, ὦ Τιμόθεε, εἰς τοὺς πλουσίους, νὰ κάμνουν ἀγαθοεργίας, καὶ αὖ θέλουν καὶ ἀγαποῦν νὰ εἶναι πλούσιοι, ἂς εἶναι πλούσιοι εἰς τὰ καλὰ ἔργα.

„Εὐμεταδότους εἶναι".

Ἤγουν παράγγελλε εἰς τοὺς πλουσίους νὰ μεταδίδουν εὐκόλως τὸν πλοῦτόν των εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ χρείαν ἔχοντας.

„Κοι-

„παιδίας ἐστί, καὶ ἐξεφύσησα αὐτὰ λέγει Κύριος παντο„κράτωρ". (Μαλαχ. ά. 13.) Τὴν ἀδηλίαν τοῦ πλούτου καὶ ἀκαταστασίαν ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ ἐξωτερικὸς Σόλων ὁ εἷς τῶν ἑπτὰ Σοφῶν ἐφανέρωσε μὲ τοῦτα τὰ λόγια

„Πλοῦτον δ' ὑδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἔλεγε πρὸς τοὺς πλουσίους κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον·

„Ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοῖς ὑ διαμηνύομεν τῆς ἀρετῆς τὸν „πλοῦτον· ἐκεῖ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί·

„Χρήματα δ' ἀνθρώτων ἄλοτε ἄλλος ἔχει.

Καὶ ὁ Θεόγνις δὲ ὁ Ποιητὴς ἔλεγε τὸν Θεὸν ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις τὸ πλούσιον, ἄλοτε ἄλλῳ·

„ἄλοτε μὲν πλουτεῖ, ἄλοτε δὲ μηδὲν ἔχει".

Ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, οὐ „μᾶλλον τῶν ἐχόντων, ἢ καὶ ὑστεροῦν τῶν ἐπιτυχόν„των ἐστίν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβων τῇδε κἀκεῖσε μετα„βαλλόμενα· μόνη δὲ κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, „καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα". (Λόγῳ πρὸς τοὺς τέως)

Digitized by Google

„ Κοινωνικός ".

Παράγγελλε εἰς τὰς πλουσίους νὰ εἶναι κοινωνικοὶ, ἤγουν νὰ δείχνουν ἀγάπην, ταπείνωσιν, καὶ συγκατάβασιν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς των, καὶ νὰ ὁμιλοῦν εἰς αὐτοὺς μὲ γλυκύτητα, καὶ νὰ τοὺς δέχωνται μὲ ἱλαρότητα τοῦ προσώπου· ἐπειδὴ „ ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς " καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος. (β'. Κορ. θ'. 7.) Καὶ ὁ Σειρὰχ λέγει· „ ἐν πάσῃ „ δόσει ἱλάρωσον τὸ πρόσωπόν σου ". (Σειρὰχ λέ. 8.) (1)

19. „ Ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον ".

Παράγγελλε, λέγει, εἰς τοὺς πλουσίους, ὦ Τιμόθεε, νὰ ἀποθησαυρίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν των καλὸν καὶ στερεὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸν μέλλουσαν ζωήν· διὰ τί εἰς ὅποιον οἶκον βαλθῇ στερεὸν θεμέλιον, ἐκεῖ εἶναι καὶ ὅλα τὰ ἐποικοδομήματα βέβαια καὶ ἀκίνητα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ μέλλων αἰὼν, εἶναι πράγματα στερεὰ καὶ βέβαια, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ἐδῶ θεμέλιον· πῶς δὲ οἱ πλούσιοι θέλουν θησαυρίσουν καὶ βάλουν στερεὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον; Ἀνίσως δὲν θησαυρίζουν τὸν πλοῦτόν των εἰς τὴν γῆν, ὅπου δὲν εἶναι ἀσφάλεια καὶ βεβαιότης, ἀλλὰ τὸν θησαυρίζουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ μέσου τῆς ἐλεημοσύνης τῶν πτωχῶν, ὅπου μένει ὁ πλοῦτός των ἀσφαλὴς καὶ ἀνεπιβούλευτος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, „ καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, „ ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσι ". (Ματθ. ϛ'. 19.) Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον βάλλουν οἱ πλούσιοι καλὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸ μέλλον· διὰ τί ὁ πλοῦτός των θέλει γενῇ ἐξαγορὰ τῆς ψυχῆς των, ὡς λέγει ὁ Σολομών· „ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος ". (Παρ. ιγ'. 8.) καὶ ὅταν ἀποθάνουν θέλουν τὲς δεχθοῦν οἱ πτωχοὶ ὁποῦ ἠλέησαν, εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς των, καθὼς λέγει ὁ Κύριος· „ ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξων- „ ται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς " (Λουκ. ιϛ'. 9.) (2)

„ Ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς ".

Ἐὰν ταῦτα, λέγει, ποιῶσιν οἱ πλούσιοι, θέλουν κληρονομήσουν τὴν αἰώνιον ζωήν· ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις τῶν ἀρετῶν, καὶ μάλισα τῆς ἐλεημοσύνης, τὴν ὁποίαν θεμέλιον καλὸν αἰωτέρω ὠνόμασεν, αὐτὴ δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης βασιλείας· „ δεῦτε γὰρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην „ ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, ὅτι ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ ἐδίψη- „ σα καὶ ἐποτίσατέ με ", καὶ τὰ λοιπά. (Ματθ. κέ. 34.)

20. „ Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην (3) φύλαξον ".

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ὅσα ἐπροσάχθης ἀπὸ λόγου μου, φύλαξον καλὰ, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τί εἶναι θεϊκὰ καὶ δεσποτικὰ παραγγέλματα, καὶ πρόσεχε νὰ μὴ κάμῃς κάμμίαν ἐλάτπωσιν· περὶ τούτων γὰρ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· „ ταύτην τὴν πα- „ ραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε ". (α'. Τιμοθ. α. 18.) (4)

„ Ἐκ-

---

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ κοινωνικοὺς καλεῖ „ τοὺς ἀθαμβεῖς τοὺς ἄτυφον ἦθος ἔχοντας ".

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει· „ τὸ πλού- „ τον τὴν κτῆσιν ἐκάλεσεν ἄδηλον, τῶν δὲ μελλόντων ἀ- „ γαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, θεμέλιον κέκληκεν· ἀκίνητα „ γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἄτρεπτα ".

(3) Ἐν ἄλλοις, τὴν παραθήκην.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώρητος παραθήκην ἐννοεῖ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν εἰδέχθη ὁ Τιμόθεος διὰ τῆς χειροτονίας.

Digitized by Google

„Ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας".

Ἀποστρέφει, λέγει, καὶ ἀπόφυγε τὰς κενοφωνίας, ἤγουν τὰς ματαιολογίας, τὰς ἀκαθάρτους καὶ μιαράς· μὲ τοῦτο δὲ ὅπου λέγει ὁ Παῦλος, δείχνει ὅτι εἶναι καὶ ματαιολογίαι ὅπου δὲν εἶναι ἀκάθαρται. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καινοφωνίας ἀνέγνωσε, γράφων τὸ και, διὰ τῆς, αι, διφθόγγου· ὅπερ ἀποστρέφει τὰς νεωτέρας παραινέσεις τῶν ψευδοδιδασκάλων.

„Καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως".

Ψευδώνυμον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν γνῶσιν τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀπίστων· διατὶ ὅταν πίστις δὲν προηγῆται, ἀλλὰ ὅλα τὰ κρίματα τοῦ ἀνθρώπου γεννῶνται ἀπὸ συλλογισμοὺς ἀνθρωπίνους, ἐκεῖ γνῶσις ἀληθὴς δὲν εἶναι, ἀλλὰ ψευδὴς καὶ πεπλανημένη, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά της ψεύδεται· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε". (Ἡσαΐ. ζ'. 9.) Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ αἱρετιλογίαι, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποστρέφεται τινας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ τελείως μὲ αὐτὰς νὰ μὴ συμπλέκεται.

21. „Ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν".

Διατί ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπαγγέλλονται καὶ καυχῶνται εἰς τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν; ἐπειδὴ ὅποιος ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους συλλογισμοὺς του, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀστοχῇ, καὶ νὰ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τὴν πίστιν· ἐπειδὴ ἡ πίστις συγκατάθεσις οὖσα ἀδιάκριτος, συλλογισμὸν δὲν δέχεται. Νομίζω δὲ ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ τοὺς τότε αἱρετικοὺς, τοὺς λεγομένους Γνωστικοὺς, οἵτινες ἦτον γεμάτοι ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ αἰσχρεργίαν, ὡς ἀναφέρει περὶ τούτων ὅ, τε Ἀπόστολος Ἰούδας εἰς τὴν καθολικὴν Ἐπιστολὴν, καὶ ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος· διατοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος βεβήλους καὶ ἀκαθάρτους ὠνόμασε τὰς κενοφωνίας αὐτῶν, καὶ τὴν γνῶσιν αὐτῶν ὠνόμασε ψευδώνυμον· τῆς αἱρέσεως δὲ τῶν Γνωστικῶν τύπων καὶ ἀρχηγὸς καὶ προστάτης ἐστάθη Νικόλαος, ὁ εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ Διακόνων (1).

„Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. Ἀμήν".

Συνήθως βάλλει καὶ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ μακάριος Παῦλος ὡσὰν σφραγῖδα ὅλων τῶν λόγων ὅπου εἶπε, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὄχι μόνον δίδεται, ἀλλὰ καὶ φυλάττεται κάθε ἀγαθόν· ταύτην δὲ τὴν θείαν χάριν ἄμποτε νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς πλουσιοπαρόχως, ἵνα φυλάξωμεν διὰ μέσου αὐτῆς τὰ ἀγαθὰ, ὅπου ἀπολαύσαμεν πάλιν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ τὰ χάσωμεν, δοξάζοντες τὸν Χριστὸν τὸν τῶν χαρισμάτων παντὸς δοτῆρα καὶ χορηγὸν, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν (2).

Ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ Μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς, καθὼς περὶ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης γράφει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολὴν· καὶ ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφ. ἐκείνης. στίχ. 16.

ΠΑΥ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· „οἱ ἀπὸ Σίμωνος, γνωστικὰς ἑαυτοὺς προσηγόρευσαν· „ἃ γὰρ σεσιγηκέναι φασὶν ἡ θεία Γραφὴ, ταῦτα ὁ Θεὸς „αὐτοῖς ἀπεκάλυψεν· ἐξ οὗ δὲ πάσης δυσεβείας, καὶ ἀσελ„γείας μεστὰ· ταύτην εἰκότως ψευδώνυμον ἀπεκάλεσε γνῶ„σιν, ἀγνοίας ζόφον, ἀλλ' οὐ θεογνωσίας ἔχουσαν φῶς".

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ „ἡ χάρις μετὰ σοῦ, ἀμήν" εἶναι ἀσφαλὲς τοῦ θεσπεσίου Παύλου, τὸν ὁποῖον ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ ὁ τερσμακάριστος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος μὲ τὰς ἰδίας ἁγίας του χεῖρας, καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐρρῶσο, ὅπου ἡμεῖς τώρα συνηθίζομεν νὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν, καθὼς λέγει ὁ μακάριος Θεοδώρητος. Ἀξιάγαστα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπου προσθέτει εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος· „ταύτην, λέγει, προσῆκε τὴν διδασκα„λίαν (ὅλης δηλαδὴ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης) ἅπαντας „τοὺς Ἱερωσύνης ἠξιωμένους σὺν ἀκριβείᾳ φυλάττειν, „καὶ οἷόν τινα κανόνα ἑαυτοῖς προσφέρειν φέρειν πρὸς „τοῦτον διευθύνειν πάντα λεγόμενα, πάντα πραττόμενα „παρ' αὐτῶν· ὅπου γὰρ δωσαμὲν καὶ τῆς τοῦ μακαρίου Τι„μοθέου γενέσθαι μερίδος· καὶ μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ „θειοτάτου Παύλου".

Digitized by Google

„ Κοινωνικούς ".

Παράγγελλε εἰς τοὺς πλουσίους νὰ εἶναι κοινωνικοὶ, ἤγουν νὰ δείχνουν ἀγάπην, ταπείνωσιν, καὶ συγκατάβασιν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς των, καὶ νὰ ὁμιλοῦν εἰς αὐτοὺς μὲ γλυκύτητα, καὶ νὰ τοὺς δέχωνται μὲ ἱλαρότητα τοῦ προσώπου· ἐπειδὴ „ ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς " καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος. (β'. Κορ. θ'. 7.) Καὶ ὁ Σειρὰχ λέγει· „ ἐν πάσῃ „ δόσει ἱλάρωσον τὸ πρόσωπόν σου ". (Σειρὰχ λέ. 8.) (1)

19. „ Ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον ".

Παράγγελλε, λέγει, εἰς τοὺς πλουσίους, ὦ Τιμόθεε, νὰ ἀποθησαυρίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν των καλὸν καὶ στερεὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· διὰ τί εἰς ὁποῖον οἶκον βαλθῇ στερεὸν θεμέλιον, ἐκεῖ εἶναι καὶ ὅλα τὰ ἐποικοδομήματα βέβαια καὶ ἀκίνητα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ μέλλων αἰὼν, εἶναι πράγματα στερεὰ καὶ βέβαια, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ἐδῶ θεμέλιον· πῶς δὲ οἱ πλούσιοι θέλουν θησαυρίσουν καὶ βάλουν στερεὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον; Ἀνίσως δὲν θησαυρίζουν τὸν πλοῦτόν των εἰς τὴν γῆν, ὅπου δὲν εἶναι ἀσφάλεια καὶ βεβαιότης, ἀλλὰ τὸν θησαυρίζουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ μέσου τῆς ἐλεημοσύνης τῶν πτωχῶν, ὅπου μένει ὁ πλοῦτός των ἀσφαλὴς καὶ ἀνεπιβούλευτος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, „ καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, „ ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσι ". (Ματθ. ϛ'. 19.) Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον βάλλουν οἱ πλούσιοι καλὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸ μέλλον· διὰ τί ὁ πλοῦτός των θέλει γενῇ ἐξαγορὰ τῆς ψυχῆς των, ὡς λέγει ὁ Σολομών· „ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος "· (Παρ. ιγ'. 8.) καὶ ὅταν ἀποθάνουν θέλουν τοὺς δεχθοῦν οἱ πτωχοὶ ὁποὺ ἠλέησαν, εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς των, καθὼς λέγει ὁ Κύριος· „ ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξων- „ ται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς " (Λουκ. ιϛ'. 9.) (2)

„ Ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς ".

Εἰς ταῦτα, λέγει, ποιῶσιν οἱ πλούσιοι, θέλουν κληρονομήσουν τὴν αἰώνιον ζωήν· ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις τῶν ἀρετῶν, καὶ μάλιστα τῆς ἐλεημοσύνης, τὴν ὁποίαν θεμέλιον καλὸν αἰωτέρω ὠνόμασεν, αὐτὴ δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης βασιλείας· „ δεῦτε γὰρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην „ ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, ὅτι ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ ἐδίψη- „ σα καὶ ἐποτίσατέ με ", καὶ τὰ λοιπά. (Ματθ. κέ. 34.)

20. „ Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραχαταθήκην (3) φύλαξον ".

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ὅσα ἐπροσάχθης ἀπὸ λόγου μου, φύλαξον καλὰ, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τί εἶναι θεῖα καὶ δεσποτικὰ παραγγέλματα, καὶ πρόσεχε νὰ μὴ κάμῃς κἀμμίαν ἐλάττωσιν· περὶ τούτων γὰρ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· „ ταύτην τὴν πα- „ ραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε ". (ά. Τιμοθ. ά. 18.) (4)

„ Ἐκ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ κοινωνικοὺς καλεῖ „ διώθαμεν τοὺς ἄτυφον ἦθος ἔχοντας ".

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει· „ τὸ πλού- „ σιον τὴν κτῆσιν ἐκάλεσεν ἄδηλον, τῶν δὲ μελλόντων ἀ- „ γαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, θεμέλιον κέκληκεν· ἀκίνητα „ γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἄτρεπτα ".

(3) Ἐν ἄλλοις, τὴν παραθήκην.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώρητος παραθήκην ἐννοεῖ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν εἰδέχθη ὁ Τιμόθεος διὰ τῆς χειροτονίας.

Digitized by Google

„Ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας".

Ἀποτρέφει, λέγει, καὶ ἀπόφυγε τὰς κενοφωνίας, ἤγουν τὰς ματαιολογίας, τὰς ἀκαθάρτους καὶ μιαράς· μὲ τοῦτο δὲ ὅπου λέγει ὁ Παῦλος, δείχνει ὅτι εἶναι καὶ ματαιολογίαι ὅπου δὲν εἶναι ἀκάθαρται. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καινοφωνίας ἀνέγνωσε, γράφων τὸ και, διὰ τῆς, αι, διφθόγγου· ὅπου ἀποτρέφει τὰς νεωτέρας παραινέσεις τῶν ψευδοδιδασκάλων.

„Καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως".

Ψευδώνυμον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν γνῶσιν τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀπίστων· διατί ὅταν πίστις δὲν προηγῆται, ἀλλὰ ὅλα τὰ κρίματα τοῦ ἀνθρώπου γεννῶνται ἀπὸ συλλογισμοὺς ἀνθρωπίνους, ἐκεῖ γνῶσις ἀληθὴς δὲν εἶναι, ἀλλὰ ψευδὴς καὶ πεπλανημένη, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά της ψεύδεται· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε". (Ἡσαΐ. ζ'. 9.) Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ αἱρετιλογίαι, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποτρέφεται τινας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ τελείως μὲ αὐτὰς νὰ μὴ συμπλέκεται.

21. „Ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν".

Διατί ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπαγγέλλονται καὶ καυχῶνται εἰς τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν; ἐπειδὴ ὅποιος ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους συλλογισμούς του, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀστοχήσῃ, καὶ νὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὴν πίστιν· ἐπειδὴ ἡ πίστις συγκατάθεσις οὖσα ἀδιάκριτος, συλλογισμὸν δὲν δέχεται. Νομίζω δὲ ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ τοὺς τότε αἱρετικοὺς, τοὺς λεγομένους Γνωστικοὺς, οἵτινες ἦτον γεμάτοι ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ αἰσχρουργίαν, ὡς ἀναφέρει περὶ τούτων ὅ, τε Ἀπόστολος Ἰούδας εἰς τὴν καθολικὴν Ἐπιστολὴν, καὶ ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος· διατὶ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος βεβήλους καὶ ἀκαθάρτους ὠνόμασε τὰς κενοφωνίας αὐτῶν, καὶ τὴν γνῶσιν αὐτῶν ὠνόμασε ψευδώνυμον· τῆς αἱρέσεως δὲ τῶν Γνωστικῶν τούτων καὶ ἀρχηγὸς καὶ προστάτης ἐστάθη Νικόλαος, ὁ εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ Διακόνων (1).

„Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. Ἀμήν".

Συνήθως βάλλει καὶ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ μακάριος Παῦλος ὡσὰν σφραγῖδα ὅλων τῶν λόγων ὅπου εἶπε, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὄχι μόνον δίδεται, ἀλλὰ καὶ φυλάττεται κάθε ἀγαθόν· ταύτην δὲ τὴν θείαν χάριν ἄμποτε νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς πλουσιοπαρόχως, ἵνα φυλάξωμεν διὰ μέσου αὐτῆς τὰ ἀγαθὰ, ὅπου ἀπολαύσαμεν πάλιν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ τὰ χάσωμεν, δοξάζοντες τὸν Χριστὸν τὸν τῶν χαρισμάτων παντῶν δοτῆρα καὶ χορηγὸν, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν (2).

Ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ Μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς, καθὼς περὶ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης γράφει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολήν· καὶ ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφ. ἐκείνης. στίχ. 16.

ΠΑΥ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· „οἱ ἀπὸ Σίμωνος, γνωστικὰς ἑαυτὰς προσηγόρευσαν· „ἃ γὰρ σεσιγημένα φασὶν ἡ θεία Γραφὴ, ταῦτα ὁ Θεὸς „αὐτοῖς ἀπεκάλυψεν· ἔστι δὲ πάσης δυσσεβίας, καὶ ἀσελ„γείας μεστὰ· ταύτην οὖν ψευδώνυμον ἀπεκάλεσε γνῶ„σιν, ἀγνοίας ζόφον, ἀλλ' ἀδιογνωσίας ἔχουσαν φῶς".

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ „ἡ χάρις μετὰ σοῦ, ἀμήν" εἶναι ἀπασμὸς τῆς θεσπεσίου Παύλου, τὸν ὁποῖον ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ ὁ τερσμακάριστος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος μὲ τὰς ἰδίας ἁγίας του χεῖρας, καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐρρῶσο, ὅπου ἡμεῖς τώρα συνηθίζομεν νὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν, καθὼς λέγει ὁ μακάριος Θεοδώρητος. Ἀξιάγαστα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπου προσθέτει εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος· „ταύτην, λέγει, προσῆκε τὴν διδασκα„λίαν (ὅλης δηλαδὴ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης) ἅπαντας „τοὺς Ἱερωσύνης ἠξιωμένους σὺν ἀκριβείᾳ φυλάττειν, „καὶ οἷόν τινα κανόνα ἑαυτοῖς προσφέρειν φέρειν, καὶ πρὸς „τοῦτον διευθύνειν πάντα λεγόμενα, πάντα πραττόμενα „παρ' αὐτῶν· ὅπου γὰρ δωσαμὲν καὶ τῆς τοῦ μακαρίου Τι„μοθέου γενέσθαι μερίδος· καὶ μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ „θειοτάτου Παύλου".

Digitized by Google

„ Κοινωνικὸς ".

Παράγγελλε εἰς τοὺς πλουσίους νὰ εἶναι κοινωνικοὶ, ἤγουν νὰ δείχνουν ἀγάπην, ταπείνωσιν, καὶ συγκατάβασιν εἰς τὰς πτωχὰς ἀδελφάς των, καὶ νὰ ὁμιλοῦν εἰς αὐτὰς μὲ γλυκύτητα, καὶ νὰ τὰς δέχωνται μὲ ἱλαρότητα τοῦ προσώπου· ἐπειδὴ „ ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς " καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος. (β'. Κορ. Θ'. 7.) Καὶ ὁ Σειρὰχ λέγει· „ ἐν πάσῃ „ δόσει ἱλάρωσον τὸ πρόσωπόν σου ". (Σειρὰχ λέ. 8.) (1)

19. „ Ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον ".

Παράγγελλε, λέγει, εἰς τοὺς πλουσίους, ὦ Τιμόθεε, νὰ ἀποθησαυρίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν των καλὸν καὶ στερεὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸν μέλλουσαν ζωήν· διὰ τί εἰς ὁποῖον οἶκον βαλθῇ στερεὸν θεμέλιον, ἐκεῖ εἶναι καὶ ὅλα τὰ ἐποικοδομήματα βέβαια καὶ ἀκίνητα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ μέλλων αἰὼν, εἶναι πράγματα στερεὰ καὶ βέβαια, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ἐδῶ θεμέλιον· πῶς δὲ οἱ πλούσιοι θέλουν θησαυρίσουν καὶ βάλουν στερεὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον; Ἀνίσως δὲν θησαυρίζουν τὸν πλοῦτόν των εἰς τὴν γῆν, ὅπου δὲν εἶναι ἀσφάλεια καὶ βεβαιότης, ἀλλὰ τὸν θησαυρίζουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ μέσου τῆς ἐλεημοσύνης τῶν πτωχῶν, ὅπου μένει ὁ πλοῦτός των ἀσφαλὴς καὶ ἀνεπιβούλευτος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, „ καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, „ ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὔτε κλέπτουσι ". (Ματθ. ϛ'. 19.) Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον βάλλουν οἱ πλούσιοι καλὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸ μέλλον· διὰ τί ὁ πλοῦτός των θέλει γένῃ ἐξαγορὰ τῆς ψυχῆς των, ὡς λέγει ὁ Σολομών· „ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος ". (Παρ. ιγ'. 8.) καὶ ὅταν ἀποθάνουν θέλουν τὲς δεχθοῦν οἱ πτωχοὶ ὁποὺ ἠλέησαν, εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς των, καθὼς λέγει ὁ Κύριος· „ ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξων„ται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς " (Λουκ. ιϛ'. 9.) (2)

„ Ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς ".

Ἐὰν ταῦτα, λέγει, ποιῶσιν οἱ πλούσιοι, θέλουν κληρονομήσουν τὴν αἰώνιον ζωήν· ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις τῶν ἀρετῶν, καὶ μάλιστα τῆς ἐλεημοσύνης, τὴν ὁποίαν θεμέλιον καλὸν αἰωνίαν ὠνόμασεν, αὐτὴ δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης βασιλείας· „ δεῦτε γὰρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην „ ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, ὅτι ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ ἐδίψη„σα καὶ ἐποτίσατέ με ", καὶ τὰ λοιπά. (Ματθ. κέ. 34.)

20. „ Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην (3) φύλαξον ".

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ὅσα ἐπροσάχθης ἀπὸ λόγου μου, φύλαξον καλὰ, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τί εἶναι θεῖα καὶ δεσποτικὰ παραγγέλματα, καὶ πρόσεχε νὰ μὴ κάμῃς καμμίαν ἐλάττωσιν· περὶ τούτων γὰρ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· „ ταύτην τὴν πα„ραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε ". (α'. Τιμοθ. α'. 18.) (4)

„ Ἐκ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ κοινωνικοὺς καλεῖν „ ἐώθαμεν τοὺς ἄτυφον ἦθος ἔχοντας ".

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει· „ τὸ πλού„σιον τὴν κτῆσιν ἐκάλεσεν ἄδηλον, τῶν δὲ μελλόντων ἀ„γαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, θεμέλιον κέκληκεν· ἀκίνητα „ γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἄτρεπτα ".

(3) Ἐν ἄλλοις, τὴν παραθήκην.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώρητος παραθήκην ἐννοεῖ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν εἰδέχθη ὁ Τιμόθεος διὰ τῆς χειροτονίας.

Digitized by Google

„Ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας".

Ἀποστρέφε, λέγει, καὶ ἀπόφυγε τὰς κενοφωνίας, ἤγουν τὰς ματαιολογίας, τὰς ἀκαθάρτους καὶ μιαράς· μὲ τοῦτο δὲ ὅπου λέγει ὁ Παῦλος, δείχνει ὅτι εἶναι καὶ ματαιολογίαι ὅπου δὲν εἶναι ἀκάθαρται. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καινοφωνίας ἀνέγνωσε, γράφων τὸ και, διὰ τῆς, αι, διφθόγγου· ὅπου ἀποστρέφε τὰς νεωτέρας παραινέσεις τῶν ψευδοδιδασκάλων.

„Καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως".

Ψευδώνυμον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν γνῶσιν τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀπίστων· διατὶ ὅταν πίστις δὲν προηγῆται, ἀλλὰ ὅλα τὰ φρονήματα τοῦ ἀνθρώπου γεννῶνται ἀπὸ συλλογισμοὺς ἀνθρωπίνους, ἐκεῖ γνῶσις ἀληθὴς δὲν εἶναι, ἀλλὰ ψευδὴς καὶ πεπλανημένη, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά της ψεύδεται· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε". (Ἡσαΐ. ζ'. 9.) Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ αἱρετιλογίαι, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποστρέφεται τινας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ τελείως μὲ αὐτὰς νὰ μὴ συμπλέκεται.

21. „Ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν".

Διατί ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπαγγέλλονται καὶ καυχῶνται εἰς τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν; ἐπειδὴ ὅποιος ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους συλλογισμούς του, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀστοχήσῃ, καὶ νὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὴν πίστιν· ἐπειδὴ ἡ πίστις συγκατάθεσις οὖσα ἀδιάκριτος, συλλογισμὸν δὲν δέχεται. Νομίζω δὲ ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ τοὺς τότε αἱρετικοὺς, τοὺς λεγομένους Γνωστικοὺς, οἵτινες ἦτον γεμάτοι ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ αἰσχρουργίαν, ὡς ἀναφέρει περὶ τούτων ὅ,τε Ἀπόστολος Ἰούδας εἰς τὴν καθολικήν Ἐπιστολήν, καὶ ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος· διατοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος βεβήλους καὶ ἀκαθάρτους ὠνόμασε τὰς κενοφωνίας αὐτῶν, καὶ τὴν γνῶσιν αὐτῶν ὠνόμασε ψευδώνυμον· τῆς αἱρέσεως δὲ τῶν Γνωστικῶν τότε καὶ ἀρχηγὸς καὶ προστάτης ἐστάθη Νικόλαος, ὁ εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ Διακόνων (1).

„Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. Ἀμήν".

Συνήθως βάλλει καὶ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ μακάριος Παῦλος ὡσὰν σφραγῖδα ὅλων τῶν λόγων ὅπου εἶπε, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὄχι μόνον δίδεται, ἀλλὰ καὶ φυλάττεται κάθε ἀγαθόν· ταύτην δὲ τὴν θείαν χάριν ἄμποτε νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς πλουσιοπαρόχως, ἵνα φυλάξωμεν διὰ μέσου αὐτῆς τὰ ἀγαθὰ, ὅπου ἀπολαύσαμεν πάλιν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ νὰ μὴ τὰ χάσωμεν, δοξάζοντες τὸν Χριστὸν τὸν τῶν χαρισμάτων παντὸς δοτῆρα καὶ χορηγὸν, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν (2).

Ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ Μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς, καθὼς περὶ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης γράφει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολήν· καὶ ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφ. ἐκείνης. στίχ. 16.

ΠΑΥ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· „οἱ ἀπὸ Σίμωνος, γνωστικὰς ἑαυτοὺς προσηγόρευσαν· „ἃ γὰρ σεσίγηκε φασὶν ἡ θεία Γραφὴ, ταῦτα ὁ Θεὸς „αὐτοῖς ἀπεκάλυψεν· ἔστι δὲ πάσης δυσσεβίας, καὶ ἀσελ„γείας μεστὰ· ταύτην οὖν τὴν ψευδώνυμον ἀπεκάλεσε γνῶ„σιν, ἀγνοίας ζόφον, ἀλλ' ἀ διαγνώσεως ἔχουσαν φῶς".

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ „ἡ χάρις μετὰ σοῦ, ἀμήν" εἶναι ἀπασμὸς τοῦ θεσπεσίου Παύλου, τὸν ὁποῖον ἐσυνηθίζε νὰ γράφῃ ὁ τερσμακάριστος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος μὲ τὰς ἰδίας ἁγίας του χεῖρας, καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐρρῶσο, ὅπου ἡμεῖς τώρα συνηθίζομεν νὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν, καθὼς λέγει ὁ μακάριος Θεοδώρητος. Ἀξιάγασα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπου προσθέτει εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος· „ταύτῳ, λέγει, προσέχει τὴν διδασκα„λίαν (ὅλης δηλαδὴ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης) ἅπαντας „τοὺς Ἱερωσύνης ἠξιωμένους σὺν ἀκριβείᾳ φυλάττειν, „καὶ οἷόν τινα κανόνα ἑαυτοῖς προσφέρειν φέρ, καὶ πρὸς „τοῦτον διευθύνειν πάντα λεγόμενα, πάντα πραττόμενα „παρ' αὐτῶν· ὅπως γὰρ δυνατὸν καὶ τοῖς τοῦ μακαρίου Τι„μοθέου γενέσθαι μερίδος· καὶ μέντοι καὶ αὐτοῦ τοῦ „θειοτάτου Παύλου".

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοῦν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Τιμόθεον Δευτέρας Ἐπιστολῆς (2) κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν γράφει ὁ μακάριος Παῦλος καὶ δευτέραν Ἐπιστολὴν εἰς τὸν Τιμόθεον; μόνος τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολή· ἔγραφε γὰρ ἐν ἐκείνῃ οὕτω· „ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον“· (α. Τιμόθ. γ'. 14.) ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲν ἐδυνήθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, καθὼς ἔγραφεν· ἐφείσκετο γὰρ εἰς φυλακὴν δεδεμένος ἀπὸ τὸν Βασιλέα Νέρωνα· διὰ τοῦτο ἐχρειάσθη νὰ γράψῃ καὶ δευτέραν Ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν· σπᾶ μὲν, ἵνα αὐτὸν τῆς παρουσίας του, παρηγορήσῃ διὰ τῶν γραμμάτων τὸν Τιμόθεον, ὅστις ἴσως ἐθλίβετο διὰ τὴν στέρησιν τοῦ διδασκάλου Παύλου, καὶ διὰ τὸ βάρος ὁποῦ εἶχε τῆς διοικήσεως τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ αὐτὸν ὅπου κοπιάζοντα εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ποιμνίου του, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι, καὶ δυνατοὶ ἄνδρες, καταπίπτουν καὶ ἀποκάμνουν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ποιμνίου καὶ Ἐκκλησίας, μὲ τὸ νὰ πτίγωνται παντοχόθεν ἀπὸ πολλὰ κύματα τῶν πειρασμῶν· καὶ μάλισα εἰς ἐκείνους τοὺς καιρούς, ὅταν ἦτον παντοχοῦ διωγμοὶ, καὶ πόλεμοι κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Αὗται μὲν εἶναι αἱ καθ' αὐτὸ αἰτίαι, διὰ τὰς ὁποίας ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος καὶ τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολὴν πρὸς Τιμόθεον.

Ἐκάθη δὲ καὶ τρίτη αἰτία αὐτῆς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, δηλαδὴ αἱ αἱρέσεις ὁποῦ ἄρχησαν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων, περὶ τῶν ὁποίων ἀνέφερεν ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολήν. Πρῶτον λοιπὸν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ ἐνθυμίζει εἰς τὸν Τιμόθεον, τὴν δι-

σέ-

(1) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ἰσχάτη, ἤγουν δεκάτη τετάρτη, κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὰς χρόνους, καθ' οὓς ἔγραψεν ὁ Παῦλος τὰς Ἐπιστολάς του. Σημείωσαι δὲ καὶ τοῦτο ὅτι, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον, ὁ Τιμόθεος δὲν εὐρίσκετο εἰς Ἔφεσον, ὅτε ὅταν ἔστειλεν ὁ Παῦλος τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, ἀλλ' εἰς ἄλλα μέρη· συμπεραίνει δὲ τοῦτο ἀπὸ τὸν λόγον, ὁποῦ λέγει ἐν τῷ τέλει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης· „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον“· (β'. Τιμοθ. δ'. 12.) ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· „Τυχικὸν δὲ „ἀπέστειλα αὐτοῦ“.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔτη λζ'. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Τόμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.

Digitized by Google

σίβειαν καὶ πίστιν τῶν προγόνων του· δεύτερον, ὅτι οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας Φρύγελλος καὶ Ἑρμογένης ἀπεσράφησαν τὰς ἀλύσεις του· εἰς μόνον δὲ τὸν ἐλογημένον Ὀνησιφόρον ὁμολογεῖ χάριτας, διὰ τὶ ἔδειξε πολλὴν σπουδὴν, καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἔμεινε κοντὰ εἰς αὐτὸν· τρίτον παραγγέλλει εἰς τὸν Τιμόθεον, νὰ παραιτῇ τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὶ ἀπὸ αὐτὰς γεννῶνται μάχαι· καὶ διὰ τὶ ἀπὸ αὐτὰς ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φιλητὸς ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀνάστασις πέρασε γίνε· τέταρτον συμβουλεύει αὐτὸν νὰ προσέχῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν, διὰ τὶ εἰς τοὺς ὑστερινοὺς καιροὺς θέλει εἶναι οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι περισσότερον, παρὰ φιλόθεοι· ὅθεν καὶ πρέπει νὰ προβλέπῃ διὰ νὰ ἀσφαλίζεται τοὺς Χριστιανοὺς, ἵνα μὴ ἀπατηθῇ τινας ἀπὸ τοὺς τοιούτους, πόσον εἰς τὰ ἤθη, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως· πέμπτον φανερόνει εἰς αὐτὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἦλθε ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεως καὶ τοῦ θανάτου του, καὶ ἔχει νὰ γένῃ θυσία διὰ τὸν Χριστόν· ἔκτον δὲ καὶ τελευταῖον παραγγείλας νὰ ὑπάγῃ ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν Ῥώμην ὀγλίγωρα, φέρων καὶ τὰ βιβλία, καὶ τὸν Φελόνην, καὶ συμβουλεύσας αὐτὸν νὰ προφυλάττεται ἀπὸ τὸν χαλκέα Ἀλέξανδρον, διὰ τὶ ἔδειξε εἰς τὸν Παῦλον πολλὰ κακὰ, πλειόνοι τὴν Ἐπιστολήν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἔγινε κοντὰ εἰς τὸν θανατον τοῦ μακαρίου Παύλου, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος τὸ φανερόνει εἰς αὐτὴν, λέγων· „ἐγὼ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε". (β'. Τιμοθ. δ'. 9.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ Β΄. ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος Θεοῦ, „κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ".

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Εὐθὺς ἀπὸ τὸ προοίμιον καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς, ἐξύπνισεν ὁ Παῦλος, καὶ ἐπαρηγόρησε τὸν Τιμοθέον τὴν ψυχήν· μὴ βλέπῃς, λέγει, ὦ Τιμόθεε, τοὺς κινδύνους τῆς παρούσης ζωῆς, διὰ τί αὐτοὶ προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὴν αἰώνιον ζωήν· ἡμεῖς ἐγίναμεν Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἀποθαίνωμεν ἐδῶ διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ ζήσωμεν ἐκεῖ μὲ αὐτὸν αἰωνίως. Διὰ τοῦτο δὲ παρηγορεῖ εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν Τιμόθεον, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀκούσας, ὅτι ὁ διδάσκαλός του Παῦλος κρέμεται εἰς κινδύνους καὶ φυλακὰς, περισσότερον λυπηθῇ· βλέπε δὲ, πῶς κατ' ἐπαγγελίαν ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν, καὶ ὡσὰν νὰ τοῦ λέγῃ ἔτζι· αὖ ἡ ἐν τῷ Χριστῷ ζωὴ ἦναι κατ' ἐπαγγελίαν, ἤγουν αὖ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δώσῃ αὐτὴν ὁ Κύριος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, λοιπὸν μὴ ζητῇς αὐτὴν, ὦ Τιμόθεε, εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα· ἐν Χριστῷ δὲ εἶναι ἡ ζωὴ, ἤγουν σωὴ τῷ Χριστῷ· ἢ ἐν Χριστῷ, διὰ τὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁποῦ ἔχει νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ζωὴν ταύτην, καὶ νὰ τὴν διαφυλάξῃ· ἐπειδὴ ἡ μὲν αἰσθητὴ ἐτούτη ζωὴ, διαφυλάττεται μὲ φαγητὰ, καὶ ποτὰ, ἡ δὲ νοητὴ καὶ πνευματικὴ ἐκείνη ζωὴ, ἐν τῷ Χριστῷ διαφυλάττεται, καὶ σωνέχεται· δι' ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ θέλει εἶναι εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα, εἰς ὅλον ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα (1).

2. „Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ".

Εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι τινὰς τέκνον, καὶ νὰ μὴ ἦναι ἀγαπητὸν, διὰ τὴν κακίαν του· ὅθεν ὁ Παῦλος, καλεῖ μὲν τέκνα τοὺς Γαλάτας, ἀλλὰ ποτὲ δὶ αὐτὰ λέγων· „τεκνία μου, οὓς „πάλιν ὠδίνω" · (Γαλ. δ΄. 16.) ὁ δὲ Τιμόθεος, ὄχι μόνον ἦτον τέκνον κατὰ Πνεῦμα τοῦ μακαρίου Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἀγαπητὸν, διὰ τὰς ἀρετὰς ὁποῦ εἶχε. Δείχνει δὲ μὲ τοῦτον τὸν λόγον ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διὰ τὶ ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ, ἢ διὰ τὶ τὸν ἐκατηγόρησεν εἰς κάνενα πρᾶγμα· ἀγαπητὸς γὰρ ἦτον ὁ Τιμόθεος εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τὶ ἐμποδίσθη ἀπὸ βίαν, καὶ ἀνάγκην ἐξωτερικήν.

„Χά-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕπως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὲν τοῦτο· „Ἀπόστολόν με φησὶ προεβάλετο ὁ Δεσπότης Θεὸς, συμφησαμένου καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὥστε με τὴν ἐπαγγελθεῖσαν αἰώνιον ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις κηρύξαι.

„ Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυ-
„ ρίου ἡμῶν".

Εἰκεῖνον τὸν χαιρετισμὸν, καὶ τὴν δύχην, ὅπου ἔγραψεν ὁ Παῦλος τῷ Τιμοθέῳ εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν, αὐτὸν τὸν ἴδιον γράφει καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολήν· ὥστε ἀναγνῶθι τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ.

3. „ Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πόσην ὑπερβολικὴν ἀγάπην εἶχεν ὁ μακάριος Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον; δύχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν, διατί ἀγαπᾷς σε, σὲ ἐνθυμοῦμαι· τοῦτο εἶναι ἀγάπη, καὶ φιλία ἀληθινὴ, ὅταν τινὰς καλλωπίζεται, καὶ σεμνύεται εἰς τὴν φιλίαν τοῦ φιλουμένου (1).

„ Ὃν λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει".

Καὶ πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐλάτρευε τὸν Θεὸν μὲ καθαρὰν συνείδησιν (2), εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς δὲν ἐπίστευε τὸν Υἱόν του, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; πρὸς τὸ ὁποῖον ἀποκρινόμεθα· ὅτι συνείδησιν ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, τὴν ἐνάρετον ζωὴν ὅπου εἶχε· διατί καὶ Ἰουδαῖος ἦτον, καὶ ἄπιστος εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν ζωὴν ἦτον σεμνός· ἢ λέγει τοῦτο, διατί καὶ ὅταν ἐδίωκε τὸν Χριστὸν, καὶ τοὺς Χριστιανοὺς, διὰ ζῆλον Θεοῦ τοὺς ἐδίωκε, καὶ ὄχι κατὰ πάθος, καὶ ἀνθρώπινον λογισμόν· ὅθεν καὶ ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους· „ κατὰ ζῆλον διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμ-
„ πτος" (Φιλιππ. γ'. 6.) καὶ ὄχι καθὼς πολλοὶ αἱρετικοὶ κάμνουσιν, οἵτινες ἠξεύροντες πῶς εἶναι σαθρὰ καὶ ψεύδη ἡ αἵρεσίτων, διὰ τὴν δόξαν ὅμως τῶν ἀνθρώπων συνίστωσιν αὐτὴν καὶ διαφυλάττουσι. Τὸ νόημα δὲ ὅπου λέγει, τοιοῦτον εἶναι· μή με ὑποπτεύσῃς, ὦ Τιμόθεε, ὅτι ἄλλα μὲν φρονῶ μὲ τὴν καρδίαν, ἄλλα δὲ λέγω μὲ τὸ στόμα, ὄχι· καθαρὸν εἶναι τὸ συνειδός μου ἀπὸ κάθε ὑπόκρισιν, καὶ ὁ αὐτὸς ὅπου ἤμουν πάντοτε, εἶμαι καὶ τώρα· διὰ τοῦτο ἐλπίζομαι λοιπὸν ἀνίσως καὶ λέγω, ὅτι σὲ ἀγαπῶ, καὶ πάντοτε σὲ ἐνθυμοῦμαι.

„ Ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκ-
„ τὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν".

Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν, διατί σὲ ἐνθυμοῦμαι, καὶ ὄχι διατί σὲ ἐνθυμοῦμαι ἁπλῶς, ἀλλὰ εἰς τὰς προσευχάς μου· καὶ ὄχι μίαν, ἢ δύω φοράς, ἀλλὰ νύκτα καὶ ἡμέραν, παρακαλῶντας τὸν Θεὸν διὰ λόγου σου, ἵνα τελειώσῃ τὸν πόθον ὅπου ἔχω νὰ σὲ ἰδῶ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγὼ τόσον ἐπιθυμῶ νὰ σὲ ἰδῶ, πῶς ἦτον τρόπος νὰ συρήσω τὸν ἑαυτόν μου θελληματικῶς ἀπὸ τόσην ἡδονὴν, ἀνίσως καὶ ἠδυνάμην νὰ ἔλθω; ὅθεν φανερὸν εἶναι, ὅτι δὲν δύναμαι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔρχομαι. Διατί δὲ ὁ Παῦλος δὲν λέγει φανερὰ τὴν αἰτίαν, ὅτι κρατεῖται καὶ εἶναι φυλακωμένος ἀπὸ τὸν Νέρωνα; διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὸν Τιμόθεον δίδυς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· εἰς τὸ τέλος ὅμως τῆς Ἐπιστολῆς φανερόνει ταύτην.

4. „ Μεμνημένος σου τῶν δακρύων ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ".

Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ τὸ ἀνωτέρω· ἔστι γὰρ ὑπερβατόν „ ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, ἵνα „ χαρᾶς πληρωθῶ" εἶτα διὰ μέσου „ μεμνημένος σου τῶν δακρύων"· ἀνίσως, λέγει, καὶ ἤμουν φυσικὰ ἄφιλος, καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ, ἀλλ' ὅμως τὰ δάκρυά σου ἐρχόμενα εἰς τὴν μνή-

(1) Ποῖος εἶναι ὁ ἀληθὴς καὶ γνήσιος φίλος, καὶ ἡ ἀληθὴς φιλία, ἴδε εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ ὕνας ἐμοῦ „ ἱμερόμεθα ὑμῶν". (α. Θεσσαλ. β'. 8.)

(2) Τί εἶναι ἡ λατρεία, ἴδε εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ μάρτυς γάρ μοι ἐστὶν ὁ Θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ „ πνεύματί μου". (Ῥωμ. α'. 9.)

μνήμιν μου, ἦτον ἱκανὰ νὰ κάμψουν τὴν καρδίαν μου, εἰς τὸ νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἀπολαύσω· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον νὰ κλαίῃ, ἢ νὰ ὀδύρεται ὁ Τιμόθεος, ὅταν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν Παῦλον, περισσότερον ἀπὸ τὸ βυζανάκιον παιδίον, ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τὸ βυζὶ τῆς μητρός του.

5. „Ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως".

Οχι μόνον, λέγει, ἐπιποθῶ νὰ σὲ ἰδῶ, διὰ τὶ ἐνθυμοῦμαι τὰ δάκρυά σου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὶ ἐνθυμοῦμαι τὴν καθαρὰν καὶ ἄδολον πίστιν, ὁποῦ εἶχες πρὸς ἐμένα· ἐπειδὴ μεγάλον ἦτον καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς ἐσένα, διὰ νὰ ἀγαπᾶσαι ἀπὸ λόγου μου, καὶ διὰ νὰ μὲ τραβίζῃς εἰς τὸ νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ.

„Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου „Εὐνίκῃ".

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο ἐγκώμιον τοῦ Τιμοθέου, καὶ ἄλλο δικαίωμα τοῦτο εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾶται παρὰ τοῦ Παύλου· ποῖον δὲ εἶναι τὸ ἐγκώμιον αὐτό, καὶ τὸ δικαίωμα; ὅτι ὁ Τιμόθεος δὲν ἐγεννήθη ἀπὸ ἀπίστους γονεῖς, καὶ προγόνους, ἀλλὰ ἀπὸ πιστοὺς Χριστιανούς, ἀγκαλὰ καὶ ἐξ Ἰουδαίων καταγομένους· ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὅμως, ἐκατάγετο ἀπὸ Ἕλληνας (1). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ παλαιὸς νόμος ἄρχισε νὰ καταλύεται, μὲ τὸ νὰ ἐγίνοντο ἐπιμιξίαι εἰς τοὺς γάμους, καὶ Ἕλληνες ἄνδρες τὸ γένος, ἐλάμβανον γυναῖκας Ἰουδαίας, καὶ ἀντιστρόφως γυναῖκες ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἐλάμβανον ἄνδρας Ἰουδαίους· τὰ ὁποῖον πάλιν σφαδρῶς ὁ νόμος ἐμπόδιζε.

„Πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί".

Ἐπειδὴ τὰ καλὰ καὶ ἡ ἀρεταῖς τῶν γονέων, καὶ προγόνων, δοξάζουν καὶ τιμῶν τὰ παιδία καὶ ἐγγόνια, ἀείσως ὅμως καὶ αὐτὰ μιμοῦνται τὰς ἀρετὰς ἐκείνων· διότι ἂν καὶ αὐτὰ δὲν μιμῶνται τοὺς προγόνους των, ἡ ἀρεταῖς ἐκείνων εἶναι εἰς καταισχύλιν καὶ ἀτιμίαν τους· ἐπειδὴ, λέγω, ὅπως ἀκολουθεῖ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἡ πίστις τῶν προγόνων σου δείσκεται καὶ εἰς ἐσένα, καθὼς ἐγὼ εἶμαι πληροφορημένος μὲ ἀκρίβειαν. Πρεπόντως λοιπὸν ἔχεις τὴν πίστιν ἀνυπόκριτον, καὶ καθαρὰν, διὰ τὶ ἀνῴθεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου ἔχεις αὐτὴν ἐνσπαρμένην εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ νὰ σαλευθῇ αὕτη δὲν δύναται.

6. „Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ".

Διὰ τὶ, λέγει, σὲ ἠξεύρω πῶς ἔχεις πίστιν ἀνυπόκριτον, διὰ τοῦτο σὲ παρακινῶ, ἵνα τὴν χάριν ὁποῦ ἔλαβες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τὴν προσοχὴν καὶ διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ νὰ ἐνεργῇς σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ ἁπλῶς διὰ νὰ κάμνῃς κάθε ἀρετὴν, ὁποῦ ἁρμόζει εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, διὰ τοῦτο, λέγω, σὲ παρακινῶ, ἵνα ἀναζωπυρῇς τὴν χάριν αὐτὴν, ἤτοι διὰ νὰ κάμνῃς τὴν χάριν ταύτην παντοτε ζωντανὴν καὶ ἀκμάζουσαν, καὶ νὰ μὴν ἀφίνῃς αὐτὴν νὰ σβύνῃ· διότι καθὼς ἡ φωτιὰ χρειάζεται ξύλα διὰ νὰ καίῃ, ἔτζι καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, χρειάζεται προθυμίαν, καὶ προσοχὴν, καὶ ἔξυπνον καρδίαν, διὰ νὰ ἀναβράζῃ πάντοτε· ἐὰν δὲ λείψουν αὐτὰ, σβύνεται ἡ χάρις, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει· „τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε", (ἀ. Θεσσαλ. ε. 20.) τὸ ὁποῖον χρεωστοῦμεν τὴν ἑρμηνείαν ἀνάγνωθι (2).

„Ὁ

(1) Λέγει γὰρ εἰς τὰς Πράξεις ὁ Ἱερὸς Λουκᾶς· „κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν (ὁ Παῦλος) καὶ „ἰδοὺ μαθητής τις ἦτο ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, ὑὸς γυναικός „τινος Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος". (Πράξ. ιϛ'. 1.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοδώρητος λέγει· „Ἰουδαία „γὰρ οὖσα, τῷ Σωτῆρι τῶν ὅλων ἐπίστευσε".

(2) „Καθάπερ γὰρ τὸ ἔλαιον, λέγει ὁ Θεοδώρητος, „τὰς λαμπάδας τὴν φλόγα σφοδροτέραν ἐργάζεται, οὕ„τως ἡ καλὴ τῆς ψυχῆς προθυμία, τὴν Πνευματικὴν Πνεύ„ματος τὴν χάριν ἐφέλκεται". Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „τῷ Πνεύματι ζέοντες". (Ρωμ. ιβ. 11.)

Digitized by Google

„Ὃ ἔξιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου".

Μέσα εἰς ἐσένα, λέγει, δείσκεται ἡ χάρις αὐτὴ τὸ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἔλαβες ἀδύς, ὁπὸ ἔβαλον τὰς χεῖράς μου ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν σου, ὅπου σε ἐχειροτόνουν Ἐπίσκοπον· πλὴν ἡ ἐσὺ κάμε τὸ πῦρ τῆς χάριτος αὐτῆς πλέον δυναπώτερον, καὶ τὸ χάρισμα τὸ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας ὁπὸ ἔλαβες, γέμωσον ἀπὸ παρρησίαν, καὶ ἀνδρείαν, καὶ θάρρος, καὶ σέκα γενναίως, κηρύτπων μὲ μεγαλοψυχίαν.

7. „Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς Πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως".

Ἤτοι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Χρισιανοὶ, δὲν ἐλάβομεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῦτο, διὰ νὰ φοβέμεθα καὶ νὰ συσελλώμεθα, ἀλλὰ διὰ νὰ εἴμεθα δυνατοὶ εἰς τὰς πειρασμὰς, καὶ διὰ νὰ παρρησιάζωμεν τὴν ἀλήθειαν τὸ Εὐαγγελίου μὲ ἀνδρείαν καὶ δύναμιν· δι ὅ,τι δίδει ὁ Θεὸς καὶ εἰς πολλὰς Πνεῦμα δειλίας, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Βασιλείας· „Καὶ ἐπέπεσε Πνεῦμα δειλίας ἐπ' αὐτὰς" (1), ὅπου φόβον εἰς αὐτὰς ἔβαλε.

„Καὶ ἀγάπης".

Ἔδωκε, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς Πνεῦμα ἀγάπης τόσον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν, ὅσον καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον· δι ὅ,τι καὶ τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν ὡσὰν Πατέρα μας, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ ἔχομεν, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ φωνάζωμεν· „Ἀββᾶ ὁ Πατήρ". (Ῥωμ. η'. 15.) Καὶ τὸ νὰ μὴ σαλεύωμεθα ἀπὸ τὴν ἀγάπην τὸ πλησίον μας, καὶ αὐτὸ χάρισμα εἶναι, ὁπὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τὸ Θεοῦ· καθὼς καὶ τὸ νὰ σκανδαλιζώμεθα, προέρχεται ἀπὸ δειλίαν καὶ μικροψυχίαν μας· ἀγκαλὰ ὅμως καὶ τὰ ἀνωτέρω χαρίσματα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγάπης προέρχονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅμως καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ δείχνωμεν τὴν προαίρεσίν μας, καὶ νὰ κάμνωμεν ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ὁπὸ δυνάμεθα πρὸς ἀπόκτησιν τῶν τοιύτων χαρισμάτων.

„Καὶ σωφρονισμῦ".

Ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔδωκε Πνεῦμα σωφρονισμῦ, ἤγουν, ἢ διὰ νὰ εἴμεθα σώφρονες, καὶ ὑγιεῖς εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς τὴν κατάσασιν τῆς ψυχῆς, σωφρονίζοντες τὴν ἀποξίαν τῶν ἐν ἡμῖν κινημενίων παθῶν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἢ διὰ νὰ ἔχωμεν σωφρονισμόν μας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ὅταν τύχῃ νὰ μᾶς ἔλθῃ κανένας πειρασμὸς, νὰ δεχώμεθα αὐτὸν πρὸς σωφρονισμὸν καὶ διόρθωσίν μας· ἢ καὶ διὰ τὰ γινώμεθα εἰς τὰς ἄλλας σωφρονισαὶ, καὶ διορθωταί.

8. „Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ Μαρτύριον τῦ Κυρίου ἡμῶν".

Πολλοὶ αὐόητοι καὶ ἄθλιοι ἄνθρωποι ἐξετάζοντες μὲ ἀνθρωπίνους καὶ ταπεινὺς λογισμοὺς τὰ θεῖα καὶ ὑπὲρ κατάληψιν μυσήρια, νομίζυν καταισχύνω καὶ ἐντροπιάζω τὸν νὰ λέγω, ὅτι

(1) Τὸ ῥητὸν τῦτο δὲν ἐδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν εἰς τὴν Γραφὴν ὅπως αὐτολεξεὶ κάμνουν, εὑρίσκονται δὲ ἄλλα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ καὶ ὁμοδύναμα· „Καὶ οἱ κα-„ταληφθέντες ἐξ ὑμῶν ἐπάξω δειλίαν εἰς τὴν καρδίαν „αὐτῶν, ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν". (Λευιτ. κς'. 36.)· „Καὶ οὐκ ἦν ὁ βλέπων, καὶ οὐκ ἦν ὁ γινώσκων, „καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξεγειρόμενος, πάντες ὑπνῶντες· ὅτι θάμ-„βος Κυρίου ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτούς". (α'. Βασιλ. κη'. 12.) „φόβον καὶ δειλίαν ἐπάξει ἐπ' αὐτὸν (ἡ σοφία „δηλ.) καὶ βασανίσει αὐτὸν ἐν παιδείᾳ αὐτῆς". (Σειράχ δ'. 17.) Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ῥητὸν τῦτο, ἤγουν ἐκεῖνο ὁπὸ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου περὶ Ῥαψάκη πρὸς τὺς ἀνθρώπους τῦ Βασιλέως Ἐζεκίου, τὺς ἀποσαλεύτας πρὸς αὐτὸν· „πάλε λέγει Κύριος, μὴ φοβηθῇς ἀπὸ „τῶν λόγων, ὧν ἤκουσας, ὧν ἐβλασφήμησαν τὰ παιδά-„ρια Βασιλέως Ἀσσυρίων· ἰδὺ ἐγὼ δίδωμι ἐν αὐ-„τῷ πνεῦμα· (δειλίας δηλ.) καὶ ἀκούσεται ἀγγε-„λίαν, καὶ ἀποστραφήσεται εἰς τὴν γῆν αὐτῦ, καὶ κα-„ταβαλῶ αὐτὸν ἐν ῥομφαίᾳ ἐν τῇ γῇ αὐτῦ". (δ'. Βασιλ. ιθ'. 6.) καὶ παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ τῦτο γράφεται τὸ αὐτό· „ἰδὺ ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς αὐτὸν Πνεῦμα (δει-„λίας δηλ.) καὶ ἀκούσας ἀγγελίαν, ἀποστραφήσεται εἰς „τὴν χώραν αὐτῦ". (Ἡσ. λζ'. 7.)

Digitized by Google

ὅτι ἐσταυρώθη ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ, μὴ ἠξιόῤῥοντες οἱ ἄφρονες, ὅτι διὰ μέσυ τῦ Σταυρῦ, ὁ κατάδικος ἄνθρωπος, ἔγινε Υἱὸς Θεῦ. Ἀλλὰ σὺ, ὦ τέκνον μυ Τιμόθεε, μὴ ἐντραπῇς, λέγει, τὸ μαρτύριον, καὶ θάνατον τῦ Δεσπότυ μας Χριςῦ, τὸν διὰ τῦ Σταυρῦ γενόμενον, ἀλλὰ μᾶλλον παῤῥησίαζε, καὶ κήρυττε αὐτόν. Διὸ εἶπε δὲ, μὴ φοβηθῇς, ἀλλὰ μὴ ἐντραπῇς, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι δὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα κίνδυνον, ἀλλὰ μόνον ἐντροπήν· καὶ ἂν ταύτην τὴν ἐντροπὴν ἐσὺ καταφρονήσῃς, ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀκίνδυνα. Διὰ τῦτο καὶ ὁ Κύριος καταφρονήσας τὴν ἐντροπὴν, ὑπέμεινε τὸν Σταυρὸν, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος ἀλλαχῦ· „ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε Σταυρὸν, αἰσχύνης „καταφρονήσας". (Ἑβρ. ιβ'. 2.) Διὰ τῦτο καὶ πρὸς Ῥωμαίυς ἔγραφεν ὁ ἴδιος Παῦλος· „οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ Εὐαγγέλιον τῦ Χριςῦ· δύναμις γὰρ Θεῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παν„τὶ τῷ πιςεύοντι". (Ῥωμ. α'. 16.)

„Μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτῦ".

Μὴν ἐντραπῇς, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ἴσως εἶμαι δεδεμένος μὲ ἁλυσίδας ἐγὼ, ὁποῦ ἀνασαίνω νεκρὺς, καὶ ἐγὼ ὁ διδάσκαλος τῆς Οἰκυμένης· ἐπειδὴ δὲν εἶμαι δεμένος, ὡσὰν κακῦργος διὰ ἀτόπυς πράξεις μυ, ἀλλὰ εἶμαι δέσμιος τῦ Χριςῦ, ἤγυν εἶμαι δεδεμένος διὰ τὸν Χριςόν· δι' ὅτι ἂν ὁ Χριςὸς δὲν ἐντράπῃ νὰ λάβῃ τὸν κατάδικον καὶ ὠνειδισμένον θάνατον τῦ Σταυρῦ διὰ λόγυ μυ, πῶς ἐγὼ θέλω ἐντραπῶ νὰ λάβω δεσμὰ, καὶ ἁλυσίδας διὰ αὐτόν;

„Ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ".

Ἤτοι μὴ δείξῃς μόνον, ὦ Τιμόθεε, ἁπλῶς, καὶ διὰ λόγων φιλῶν, ὅτι δὲν ἐντρέπεσαι τὸν Σταυρὸν τῦ Χριςῦ, καὶ τὰ δεσμὰ τὰ ἐδικά μυ· ἀλλὰ πρὸς τύτοις γενῦ καὶ μὲ τὴν δοκιμήν, καὶ μὲ τὰ ἔργα, συγκοινωνὸς τῶν αὐτῶν παθῶν τῦ Χριςῦ, καὶ ἐμένα, καὶ μὴ δειλιάσῃς· τῦτο δὲ τὸ θάῤῥος, καὶ τὴν δυνάμιν, ὁποῦ ἐμβάζει ὁ Παῦλος εἰς τὴν ψυχὴν τῦ Τιμοθέυ, μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς καὶ ἀνωτέρω μὲ τὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν, ὅτι ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς Πνεῦμα δυνάμεως. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „συγκακο„πάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ"; ἄρα γε διὰ τί τὸ Εὐαγγέλιον κακοπαθεῖ; ὄχι· ἀλλὰ τῦτο λέγει, ὅτι συγκακοπάθησον μὲ ἐμένα διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῦ Χριςῦ, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ· ἤ Εὐαγγέλιον ὀνομάζει ὅλυς τὺς κήρυκας, καὶ μαθητὰς τῦ Εὐαγγελίυ, τὸ συγκεκριμένον δηλαδὴ ἀντὶ τῦ ἀφηρημένυ, καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίυς πρώτην, Εὐαγγέλιον ὠνόμασε τὺς εὐαγγελιζομένυς Χριςιανύς· „ὕτω καὶ ὁ Κύριος διέταξε τοῖς τὸ „Εὐαγγέλιον καταγγέλλυσιν, ἐκ τῦ Εὐαγγελίυ (ἤτοι ἐκ τῶν δεχομένων τὸ Εὐαγγέλιον „Χριςιανῶν) ζῆν". (α'. Κορ. θ'. 14.) Συγκακοπάθησον λοιπὸν καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, μαζὶ μὲ τὺς τῦ Εὐαγγελίυ κήρυκας, καὶ μαθητάς. Ἴσως δέ τινας περιεργότερον ἤθελεν ἐννοήσῃ, πῶς εἶναι κακοπάθεια τῦ Εὐαγγελίυ ὁ ἐμποδισμὸς τῦ Εὐαγγελίυ, καὶ ἡ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον τῶν πολλῶν ἀπιςία· λοιπὸν καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, συγκινδύνευσον μαζὶ μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ὁποῦ ἔτζι πάσχει, καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὺς ἐχθρὺς, καὶ ἀπιςεῖται ἀπὸ τὺς Ἕλληνας, καὶ Ἰυδαίυς (1).

„Κατὰ δύναμιν Θεῦ".

Ἐπειδὴ τὸ „κακοπάθησον" ὁποῦ εἶπεν αὐτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον, ἦτον λόγος φορτικὸς, καὶ βαρὺς, διὰ τῦτο τώρα ἐδῶ παρηγορεῖ καὶ ἐλαφρύνει αὐτὸν, λέγων· μὴ νομίσῃς, ὦ Τιμόθεε, ὅτι μὲ τὴν δύναμιν τὴν ἐδικήν σε ἔχεις νὰ κακοπάθῃς· ὄχι· ἀλλὰ μὲ τὴν δύναμιν τῦ Χριςῦ· ἐδικόν σε μόνον εἶναι τὸ νὰ θελήσῃς νὰ πάθῃς, καὶ νὰ προθυμηθῇς εἰς αὐτό, ἡ δὲ δύναμις τῦ νὰ ὑπομείνῃς τὰ πάθη, εἶναι τῦ Χριςῦ.

9. „Τῦ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕτως ἑρμηνεύει· „τῶν κηρύ„χων τὸ πάθος, τῦ Εὐαγγελίυ προσηγόρευσε πάθος, „ἐπειδὴ χάριν ἐκείνυς παιδεύοντας τιμωρίας ὑπέ„μενον· παρεγγυᾷ οὖν αὐτῷ, ταῦτα φέρειν γεν„ναίως, καὶ παραθαῤῥύνει τῇ μνήμῃ τῆς θείας δυνάμε„ως· ὁ γὰρ ἐπὶ σωτηρίᾳ καλέσας, καὶ δύναμιν παρέ„χει, τῇ πίςει τῶν δεχομένων τὴν χάριν μετρῶν".

Digitized by Google

9. „Τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ".

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ δείχνει ὁ Ἀπόστολος τὰ συμπάθια τῆς δωρέας τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔσωσε, καὶ μακρὰν ὄντας, μᾶς ἐκάλεσε εἰς τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ Ἁγίους· ἐκεῖνος λοιπὸν, ὁποῦ καὶ μὴ θέλοντας μᾶς ἔσωσε, πολλῷ μᾶλλον τώρα, ὁποῦ θέλομεν νὰ σωθοῦμεν, ἔχει νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν μας (1).

„Οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν, καὶ χάριν".

Ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔσωσε, καὶ μᾶς ἐκάλεσε εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμῃ Ἁγίους, χωρὶς νὰ ἔχῃ τινὰ νὰ τὸν ἀναγκάζῃ, ἢ νὰ τὸν συμβουλεύῃ εἰς τοῦτο, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν του πρόθεσιν, ἤτοι ἀπὸ τὴν ἰδικήν του φυσικὴν ἀγαθότητα καὶ χάριν παρακινούμενος.

„Τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων".

Ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν, ἤτοι τὴν προτυπωθεῖσαν εἰς τὴν θεαρχικήν του ἰδέαν ἀπ' ἄρχης καὶ προαιωνίως διὰ νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς, διὰ μέσου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δὲν εἶναι δὲ ὀλίγον τοῦτο τὸ χάρισμα, καὶ ἡ δόξα εἰς ἡμᾶς, τὸ νὰ θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὴν χάριν του ταύτην εἰς ἡμᾶς, ὄχι ἐκ μεταμελείας, ἤτοι ὄχι μὲ μεταβάλλουσιν καὶ μετάνοιαν, καὶ μὲ ἐπόμενον σκοπὸν καὶ θέλημά του, ἀλλὰ προαιωνίως, ἤτοι μὲ προηγουμένην βουλὴν αὐτοῦ καὶ θέλημα (2).

10. Φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη„σοῦ Χριστοῦ".

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡ χάρις, ὁποῦ ἔμελλε νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἦτον προαιωνίως προαποφασισμένη, ἀλλ' ὅμως τώρα ἐφανερώθη, ὅταν ἐπέφανε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστός.

„Καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρ„σίαν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου".

Ὁ Χριστὸς, λέγει, κατήργησε μὲν ἐμπράκτως τὸν θάνατον μὲ τὸ ἐδικόν του σῶμα, ἐπειδὴ καὶ ἀφθάρτισε καὶ ἀθανάτισεν αὐτὸ διὰ τῆς ἀναστάσεως· ἐφώτισε δὲ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς διὰ

(1) Ποία δὲ εἶναι ἁγία κλῆσις, ὅρα εἰς τό· „μὴ „εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέχεσθαι ὑμᾶς". (β'. Κορ. ς'. 1.) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ὁ καὶ ἐκθέσας λέγων περὶ τῆς κλήσεως τῆς ἁγίας, ταύτης· „τὶ καλέσαντος ἡμᾶς κλήσεως; ποία κλήσις; ἁ„γία· ἔστι γὰρ καὶ κλῆσις, ἁπλῶς κλῆσις, ἡ κλῆσις „ἁγία, ἣν καλοῦνται πολλοί· πολλοὶ γὰρ κλητοὶ, οἱ καὶ „ἀπειθοῦντες ὀλοῦνται, οἱ δὲ ἐκλεκτοὶ, οἱ καὶ ὀλίγοι, „κλῆσιν καλοῦνται ἁγίαν· διὰ τί; οὐ κατὰ τὰ ἔργα „ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν „Χριστῷ", κτ'. (Βιβλ. ἁ. περὶ Χριστιανισμοῦ).

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χρι„στῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων· τουτέστιν ἀνάρχως ταύ„την προτετύπωτο ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ γενέσθαι· οὐ μι„κρὸν καὶ τοῦτο, τὸ ἄνωθεν βούλεσθαι· οὐκ ἐκ μετα„νοίας ἦρα". (Λόγ. β'. εἰς τὴν παροῦσαν) Καὶ δὲ συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Ἀποστόλου, καὶ τῶν ἑρμηνευτῶν; ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας ἦτον ἄνωθεν πρὸ τῶν αἰώνων προεγνωσμένον, καὶ προωρισμένον γενέσθαι, πρὸ τοῦ νὰ προγνωρίσῃ ὁ Θεὸς κἀνένα ἄλλο κτίσμα αἰσθητὸν, ἢ νοητὸν· καὶ ὅτι διὰ αὐτὸ ἐπρογνώσθησαν καὶ ἐπρωρίσθησαν ὅλα τὰ ἄλλα. Ὅτι δὲ τὸ μυστήριον τῆς Ἐνσαρκώσεως πρὸ τῆς προγνώσεως καὶ προορισμοῦ πάντων τῶν κτισμάτων, προεγνώσθη καὶ προωρίσθη, ὅρα ἐν τῷ τέλει τῆς πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωαννίνων Συμβουλυτικοῦ, ὁπου πλατύτερον δεικνύομεν τοῦτο ταῖς μαρτυρίαις τῶν ἱερῶν Θεολόγων. Τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου ὅπως ἑρμηνεύει καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „Πῶς δὲ πρὸ „χρόνων αἰωνίων ἐλαμβάνομεν μήπω γεγονότες, ἀλλ' „ἐν χρόνῳ γεγονότες, εἰ μὴ ἐν τῷ Χριστῷ ἦν ἀπο„κειμένη ἡ εἰς ἡμᾶς φθάσασα χάρις; ὠδὲ γὰρ οὐδὲ „ἐν ἄλλῳ θεμελιωθῆναι τὴν ζωὴν ἡμῶν ἔπρεπεν, εἰ „μὴ ἐν τῷ Κυρίῳ, τῷ πρὸ τῶν αἰώνων ὄντι, δι' οὗ „καὶ οἱ αἰῶνες γεγόνασιν· ἵν' ὡς ἐν αὐτῷ αὐτὴ οὖσα, „δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς αἰώνιον κληρονομῆσαι ζωήν". Ὅρα περὶ τούτου καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „πρωτοτόκος „πάσης κτίσεως". (Κολασσ. ἁ. 15.)

διὰ τῆ Εὐαγγελίῳ, ἤτοι πραγμάτωσε εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ὥστε νὰ ἐλπίζωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν τῶν σωμάτων μας· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἀφθαρτίσθημεν πώρα ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει· μέλλομεν δὲ νὰ ἀφθαρτισθῶμεν καὶ ἐνεργείᾳ διὰ τῆς ἐλπιζομένης ἀναστάσεως· τὴν ἐλπίδα δὲ ταύτην τῆς ἀφθαρσίας ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τῆ Χριστῆ, καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτὴν εἰς ἡμᾶς.

11. „Εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ Κήρυξ, καὶ Ἀπόστολος, καὶ Διδάσκαλος Ἐθνῶν".

Διὰ ποίαν αἰτίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτόν τε διδάσκαλον τῶν Ἐθνῶν; διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ σωμοιλῇ καὶ νὰ διδάσκῃ τὰς Ἐθνικὰς, καὶ νὰ μὴ συστέλλεται, μιμούμενος τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον, ὅστις διὰ τὶ ἐδίδασκε τὰ Ἔθνη, ἦτον δεδεμένος εἰς τὴν φυλακήν.

12. „Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω".

Ταῦτα, λέγει, τὰ δεσμὰ, καὶ τὰς φυλακὰς, καὶ τὰ βάσανα πάσχω, ὄχι διατὶ εἶμαι κἀνένας κακοῦργος, ἀλλὰ διατὶ εἶμαι κήρυξ καὶ διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν· μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον δείχνει ἀξιόπιστον τὸν ἑαυτόν τε ὁ Παῦλος· ὅτι, λέγει, αὖ ἐγὼ δὲν ἐπίστευον βεβαίως, ὅτι ἔχει νὰ καταργηθῇ ὁ θάνατος, καὶ ὅτι μέλλω νὰ ζήσω σὺν τῷ Χριστῷ, δὲν ἤθελα προτιμήσω νὰ πάσχω ταῦτα (1).

„Ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἔργων δείχνει ἐδῶ, ἐκεῖνο ὁποῦ αὐστερω ἐδίδαξε τὸν Τιμόθεον; δηλαδὴ τὸ νὰ μὴν ἐντρέπεται διὰ τὰ πάθη τῆ Χριστῆ, καὶ διὰ τὰ ἐδικά τε δεσμά; καύχησις γὰρ μεγάλη εἶναι, καὶ ὄχι ἐντροπὴ, τὸ νὰ πάσχῃ τινὰς διὰ τὸν Χριστόν.

„Οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παρα-
„καταθήκην (2) μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν".

Εὖγε διὰ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὴν ἀδίστακτον ἐλπίδα τῆ μακαρίᾳ Παύλῃ! ἐγὼ, λέγει, ἠξεύρω καὶ εἶμαι πεπεισμένος καὶ πληροφορημένος ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι δυνατὸς νὰ φυλάξῃ εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν παρακαταθήκην, ὁποῦ μοι ἔδωκε· παρακαταθήκην δὲ λέγει, ἢ τὴν πίστιν, ἢ τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίᾳ· ὅτι ὁ Χριστὸς, λέγει, ὁποῦ ἐπαράθεσε ταῦτα εἰς ἐμένα, αὐτὸς καὶ θέλει τὰ φυλάξει· διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ πάσχω καὶ ὑπομένω ὅλα τὰ βάσανα, μόνον διὰ νὰ μὴ κλέψῃ τινὰς τοῦτον τὸν θησαυρόν μου· ἢ παρακαταθήκην ὀνομάζει τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς ὁποίους ἐπαράθεσε εἰς αὐτὸν ὁ Χριστός· ἢ καὶ αἰτιατρόφως παρακαταθήκην ὀνομάζει ἐκείνους, ὁποῦ ὁ Παῦλος ἐπαράθεσε εἰς τὸν Χριστόν· καὶ τοῦτο δηλαδὴ ἔλεγε εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου· „Καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ Θεῷ, καὶ
„τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ". (Πράξ. κ'. 32.) Καὶ ὡσαὐτὼ νὰ λέγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι δὲν ἐντρέπομαι, ὦ Τιμόθεε, ἐλπίζοντας ὅτι πολλοὺς πιστοὺς καὶ σεσωσμένους ἔχω νὰ προσφέρω εἰς τὸν Θεὸν, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς θέλει φυλάξει ὡσαὐτὼ μίαν παρακαταθήκην ἐδικήν μου, ἵνα δι' αὐτοὺς, δοξάσῃ ἐμένα τὸν εἰς αὐτοὺς κοπιάσαντα, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ἢ παρακαταθήκην ὀνομάζει τὴν αὐτιμισθίαν ἁπλῶς· διατὶ ὅποιος κάμνει κανένα καλὸν εἰς τὸν Θεὸν, τὸ παραθέττει εἰς αὐτὸν, ἵνα ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως, στεφανωθῇ παρὰ τῆ Θεῆ, καὶ λάβῃ τὸν μισθὸν δι' αὐτό (3).

13. „Ὑπο-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὧδε ἑρμηνεύει· „σαφῶς ἐδειξε καὶ τὴν ἐκείνων ἀχαριστίαν, καὶ τὴν οἰκείαν ἀνδρείαν· εὐαγγελία γὰρ ἐκεῖνοι δεχόμενοι, δέον θεραπεύειν, ἐσκόλαζον· αὐτὸς δὲ μεθ' ἡδονῆς τὰς τιμωρίας ἐδέχετο".

(2) Ἐν ἄλλοις παραθήκην.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος παρακαταθήκην ἐνόησε τὴν χάριν τῆ Πνεύματος.

Digitized by Google

13. „ Ὑποτύπωσιν ἔχε τῶν ὑγιαινόντων λόγων “.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ διδάσκαλός σε Παῦλος, ἔγραψα ὡσαὐτὼ ζωγράφος, καὶ ὑποτύπωσε εἰς ἐσέ τα Τιμόθεε, εἰκόνα καὶ πρωτότυπον καὶ σχέδιον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας· ἵνα ἀποβλέπωντας εἰς τὸ πρωτότυπον αὐτὸ τὸ ἐδικόν με, ζωγραφίζῃς καὶ ἐσὺ τὼ ἰδίαν εἰκόνα τῆς ἐδικῆς μὲ ἀρετῆς καὶ διδασκαλίας, ἤγουν τὸ πρωτότυπον ἐκεῖνο τῶν λόγων με, ἔχε πάντοτε, ὦ Τιμόθεε, καὶ φύλαττε εἰς τὸν ἑαυτόν σε, καὶ ὅταν χρειασθῇς νὰ ζωγραφίσῃς τίποτε καὶ ἐσὺ, ἐκεῖνο βλέπε, καὶ ἀπ' ἐκεῖνο λάμβανε τὼ ἰδίαν καὶ ζωγράφιζε· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ εὑρίσκεται ὅλη ἡ ὀρθὴ διδασκαλία τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀρετῆς.

„ Ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας “.

Οχι μόνον διὰ τῶν γραμμάτων με, ἀλλὰ καὶ σῶμα μὲ σῶμα, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς ἐδικῆς με, ἤκουσες, λέγει, καὶ παρεδόθης τὼ ὑποτύπωσιν ταύτὼ τῶν ὑγιαινόντων λόγων, καὶ τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας. Σημείωσαι δὲ ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι καὶ ἀγράφως πολλὰ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παρέδωκε. Διοπὸν μὴ νομίζωμεν πῶς εἶναι ἐλλιπεῖς αἱ Ἐπιστολαί τε, διὰ τὶ δὲν διαλαμβάνουσι διὰ ὅλα· ἐπειδὴ πολλὰ, καὶ ἀγράφως παρέδωκε· καὶ τὰ ἐλλείποντα τῶν ἐπιστολῶν, τὰ ἀνεπλήρωσε διὰ τῆς ζώσης φωνῆς· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἔγραφε· „ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς „ ὑμῶν “. (β'. Θεσ. β'. 15.)

„ Ἐν πίστει, καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ “.

Ητοι οἱ ἐδικοί με λόγοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐσὺ ἤκουσες, ὦ Τιμόθεε, αὐτοὶ, λέγει, περιέχουσι καὶ διὰ τὼ πίστιν, καὶ διὰ τὼ ἀγάπω, ἤτοι καὶ διὰ τὰ ὀρθὰ δόγματα, καὶ διὰ τὼ εὐάρεστον ζωήν· καὶ λοιπὸν, ἐὰν χρειασθῇς νὰ δογματίσῃς, καὶ νὰ εἰπῇς κανένα δόγμα πίστεως, ἢ νὰ πράξῃς κἀμμίαν ἀρετὼ, ἀπὸ ἐκεῖ θέλεις λάβῃς τὰς ἀφορμάς.

14. „ Τὼ καλὼ παρακαταθήκω (1) φύλαξον, διὰ Πνεύματος Ἁ-„ γίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν “.

Παρακαταθήκω ὀνομάζει τὰς περὶ πίστεως καὶ εὐαρέστου ζωῆς ἐντολὰς καὶ διδασκαλίας, ὁποὺ ὁ Παῦλος παρέδωκεν ἀγράφως εἰς τὸν Τιμόθεον, ὡς ἀνωτέρω εἶπεν· ἢ παρακαταθήκω εἶπε τὸ χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁποὺ ἔλαβεν, ὡς καὶ περὶ τούτου εἶπεν ἀνωτέρω. Πῶς δὲ, λέγει, θέλεις φυλάξεις τὼ παρακαταθήκω ταύτὼ; ὄχι μὲ ἀνθρωπίνω δύναμιν, ἀλλὰ διὰ Πνεύματος Ἁγίου, τὸ ὁποῖον κατοικεῖ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας, διὰ μέσου τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· ἀνίσως δὲ ἡμεῖς φυλάξωμεν τὸ Πνεῦμα αὐτὸ, διὰ τῶν εὐαρέστων ἔργων μας, καὶ δὲν τὸ διώξωμεν μὲ τὰς πονηρὰς πράξεις μας, καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα θέλει φυλάξει εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὁποὺ ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Σπούδασον λοιπὸν καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, νὰ φυλάττῃς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὼ καρδίαν σου, ἵνα καὶ αὐτὸ πάλιν τὸ Πνεῦμα φυλάξῃ εἰς ἐσένα τὼ παρακαταθήκω ὁποὺ ἐνεπιστεύθης· διὰ τὶ κατὰ τὸν Δαβίδ· „ ἐὰν „ μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτω ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσων “. (Ψαλμ. ρκβ'. 1.)

15. „ Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν „ ἐστι Φύγελλος, καὶ Ἑρμογένης “.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Ἀπόστολος τοὺς πειρασμοὺς, ὁποὺ ἐδοκίμασεν εἰς τὼ Ἀσίαν, ὄχι διὰ νὰ λυπήσῃ τὸν μαθητώτε Τιμόθεον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ τὸν πείσῃ, ὅτι, ἐὰν καὶ αὐτὸς πέσῃ εἰς τοὺς ἰδίους πειρασμοὺς, πρέπει νὰ μὴ παραξενεύθῃ καὶ νὰ δειλιάσῃ, ἀλ-

(1) Ἐν ἄλλοις παραθήκην.

ἀλλὰ νὰ τὸν ὑποφέρῃ γενναίως· διὰ ὅ,τι ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἐπιάσθη καὶ ἐφυλακώθη ἀπὸ τὸν Νέρωνα, τοῦτο βλέποντες ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἤγουν οἱ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν μὲν κατηγόμενοι, ἐν τῇ Ῥώμῃ δὲ εὑρισκόμενοι, ἀφῆκαν τὸν Παῦλον, καὶ ἀπεσράφησαν αὐτὸν, ἴσως ἀπὸ τὸν φόβον τους (1).

16. „Δώῃ ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶσα, φιλοσοφίαν τοῦ μακαρίου Παύλου καὶ ἀνεξικακίαν· ἐκείνους μὲν τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, ὁποῦ τὸν ἀπεσράφησαν, δὲν ἐκαπαράσθη· ἀλλ' ἁπλῶς μόνον ἐδιηγήθη τὸ πρᾶγμα, καὶ εἶπε περὶ αὐτῶν, ὅτι τὸν ἀπεσράφησαν· τὸν δὲ Ὀνησιφόρον, ὁποῦ ἐφρόντισε καὶ τὸν ἐπεριποιήθη, εὔχεται καὶ εὐλογεῖ (2)· καὶ ὄχι μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸν οἶκον καὶ φαμιλίαν του, τόσον γὰρ ἦτον ἀνάρετοι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ οἴκου του, καὶ τόσον ἐπιμελῶς τοὺς ἐπαίδευσεν ὁ εὐλογημένος Ὀνησιφόρος, ὥστε ὁποῦ ὅλοι ἐμιμοῦντο αὐτὸν, καὶ τοῦ ἀρετοῦ του.

„Ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε".

Καθὼς δροσίζει, καὶ ἀναψύχει τινὰς τὸν ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιςοῦ ἐκεῖνον, ὁποῦ συνέχεται ἀπὸ τὸ καῦμα τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀθλήσεως, ἔτζι, λέγει, καὶ ὁ Ὀνησιφόρος διὰ λόγων, καὶ ἔργων ἐδρόσισε, καὶ ἀνέψυξε ἐμένα, ὁποῦ εὑρίσκομαι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου, καὶ εἰς τὸ καῦμα τῶν θλίψεων· καὶ ὄχι μίαν φορὰν μὲ ἐδρόσισεν, ἢ δύω, ἢ τρεῖς, ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς. Τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ κάμνωμεν, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, μιμούμενοι τὸν εὐλογημένον Ὀνησιφόρον ἐκεῖνον, καὶ παντοτε νὰ συγχρονοῦμεν, καὶ νὰ παραθαρρύνωμεν ἐκείνους ὁποῦ πάσχουν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῶν Πατέρων, καὶ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· διὰ τί καὶ αὐτοὺς παρηγορῶμεν διὰ λόγου, καὶ ἔργου, θέλομεν γένεσθαι κοινωνοὶ καὶ τῶν μισθῶν, ὁποῦ οἱ πάσχοντες μέλλουν νὰ λάβουν παρὰ Θεοῦ δι' αὐτά. Καὶ μή μου λέγῃς τὸν Παῦλον· διὰ τί ὁ Παῦλος, κἂν καὶ δὲν εἶχε κανένα νὰ τὸν συγχρονῇ, καὶ νὰ τὸν θαρρύνῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου, ὅμως αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἔμενεν ἀνδρεῖος καὶ στερεὸς (καὶ μόλον τοῦτο, καὶ αὐτὸς ἀναψυχὴν ὀνομάζει καὶ δροσισμὸν, τὴν παρηγορίαν ὁποῦ ὁ Ὀνησιφόρος τοῦ ἐπροσφερεν·) ἀλλ' ἴσως ἄλλος ἀδελφός μας, ὁποῦ πάσχει διὰ τὴν πίσιν, καὶ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴν ὑπομείνῃ ἀνδρείως τὰ βάσανα, ἀείσως δὲν ἔχῃ κανένα ἄλλον ἀδελφὸν νὰ τὸν στηρίζῃ καὶ νὰ τὸν παρηγορῇ. Ἀνίσως λοιπὸν εὑρεθῇ τινας νὰ συγχρονήσῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὸν τοιοῦτον πάσχοντα ἀδελφὸν, αὐτὸς εἶναι φανερὸν ὅτι θέλει γένῃ σύντροφος καὶ συγκοινωνὸς τῆς νίκης τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου· εἰ δὲ γένῃ τῆς νίκης του συγκοινωνὸς, βέβαια θέλει γένῃ συγκοινωνὸς καὶ τῶν στεφάνων του· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν ἀλλαχοῦ· „Πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει". (Φιλιππ. δ'. 14.) διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς πολέμους ὁποῦ ἔκαμναν τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐξέκοντο καὶ ἐφύλαττον τὰ σκεύη καὶ τὰ πράγματα τῶν πολεμούντων στρατιωτῶν, ἐμοίραζον τὰ κέρδη τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν, ἐξίσου μὲ τοὺς πολεμήσαντας, καὶ νικήσαντας στρατιώτας (3).

„Καὶ

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώρητος· „ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι ἦν τὰ Βασίλεια· πολλοὶ οὖν ἐπιδήμουν ἐκεῖσε, „οἱ μὲν, ἐμπορείας χάριν, οἱ δὲ καὶ διὰ χρείας ἑτέρας· εἰκὸς οὖν καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῶν ἐν Ἀσίᾳ τινὰς ἐπιδημῆσαί τινας, καὶ φυγεῖν τὴν Ἀσιάρχου τὴν συνουσίαν, διὰ τὸν Νέρωνος δέος· τῶν δὲ τοιούτων καὶ τὰ ὀνόματα τέθεικεν, ὡς ἐναργεστάτων ἐπιδεδειγμένων δηλονότι δυσμενῶν· καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖ, ἵνα τῶν κατηγόρων· ἀλλὰ τῷ τῆς Ἀσίας ἐγκεχειρισμένῳ τὸ κήρυγμα (ἤτοι τῷ Τιμοθέῳ) δῆλος ποιῶν τὰς ἀντιτάξεις τῆς πίσεως".

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Οἰκουμένιος περὶ τοῦ Ὀνησιφόρου τὰ ἐγκώμια ταῦτα· „ὦ μακάριε Ὀνησιφόρε, ὃς ἠξιώθης ἀναψύξαι Παῦλον· ἐν ἡμῖν μερὶς μετάσχοι". ὁ δὲ Θεοδώρητος εἶπε ταῦτα „ἀξιάγαστος, καὶ ζηλωτὸς, „καὶ τελεμαχάρτος, ὁ τοσαύτην μὲν τῷ Ἀποστόλῳ θε„ραπείαν προσενεγκὼν, τοῦ δὲ παρ' ἐκείνης τῆς γλώτ„της εὐλογίαν δρεψάμενος· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ὧν ἐν „τοῖς ἐμπροσθεν ἐμνήσθη, καὶ παρόντας ἀπεσράφησαν τὸν „Ἀπόστολον· ὅτος δὲ, ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἑδραμὼν εἰς „τοῦ Ῥώμην, ὕτε πρὸς τὸ μῆκος τῆς ὁδοιπορίας ὀκνή„σας, οὔτε τὸν ὠμότατον φοβηθεὶς Βασιλέα, καὶ παν„δεκτῆς αὐτὸν θεραπείας ἠξίωσεν· οὐ δὴ χάριν, οὐ „μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ τῶν θεῶν „ἀντέδωκεν ἔλεον".

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς, ἀφ' οὗ ἡ δώδεκα χιλιάδες τῶν Ἑβραίων ἐπολέμησαν μὲ τοὺς Μαδιανίτας, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτοὺς, ὁμοῦ καὶ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ (διατί μὲ τοῦτο συμβουλὴν αὐτὸς τοὺς κατεράσας, ἔβαλον πρότερον οἱ Μαδιανῖται τὰς γυναῖκας ἐμπροσθεν τοῦ πλήθους, καὶ ἐπόρνευσαν μὲ αὐτὰς οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ ἐπροσκυνήσαν τὸν Βεελφεγὼρ) ἀφ' οὗ, λέγω, ἐνίκησαν αὐτοὺς,

ὁ

„Καὶ τῇ ἁλύσῑ μου οὐκ ἐπῃσχύνθη".

Εἰς κάθε μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφέρει ὁ μακαρίτης Ἀπόστολος τὸν Κυρίῑον τὴν ἐντροπὴν μόνῳ καὶ ὄχι καὶ τὸν κίνδυνον τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων· διατί; διὰ νὰ παραθαρρύνῃ τὸν Τιμόθεον, καὶ διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι ἐντροπὴ μόνον εἶναι εἰς τὰ διὰ τὸν Χριστὸν πάθη, καὶ ὄχι κίνδυνος, καὶ μ' ὅλον ὁπού ἦτον καὶ κίνδυνος· ἐπειδὴ ὁ Νέρων ἦτον μανιώδης κατὰ τοῦ Παύλου, διατί ἐπίστρεψεν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ σᾶς ἀπὸ τὰς οἰκιακὰς καὶ ἀγαπημένους του, ἄγνωστον τὸν οἰνοχόον καὶ κρασπέδατα· καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ „ἐν τῇ „πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο". (β'. Τιμοθ. δ'. 16.)

17. „Ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὗρε".

Ο Ονησιφόρος, λέγει, δὲν ἐντράπηκε τὰς ἁλυσίδας, ὁπού φορῶ διὰ τὸν Χριστὸν, οὐδὲ με ἐκαταφρόνησεν, ὡς φυλακωμένον καὶ δεδεμένον, ὅπου ἐφοβήθη καὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν συνομιλίαν μου· κίνδυνος γὰρ μεγάλος ἦτον νὰ ἀνταμώνῃ τινὰς, καὶ νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Παῦλον, ἀφοῦ ἐκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν ὑπὸ τοῦ Νέρωνος· ἀλλὰ μὲ σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἐζήτησε καὶ εὗρέ με· τὸ ὁποῖον εἶναι σημεῖον μεγάλης εὐδείας, καὶ πίστεως, καὶ ἀγάπης.

18. „Δῴη αὐτῷ ὁ Κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ „ἡμέρᾳ".

Ο ἐλογημένος Ὀνησιφόρος, λέγει, ἔκαμεν ἔλεος εἰς ἐμένα· ἄμποτε λοιπὸν νὰ λάβῃ τὴν ἀνταπόδοσιν καὶ τὸν μισθὸν τοῦ ἐλέους του, ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· διατί; ἐπειδὴ τότε ἔχων χρείαν πολλοῦ ἐλέους, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἅγιοι, διὰ τὴν φοβερὰν κρίσιν τοῦ Κριτοῦ, διὰ τὴν φοβερὰν ἀπόφασιν, καὶ διὰ τὰς φοβερὰς τιμωρίας. Ἀνίσως δὲ ὁ Ὀνησιφόρος, ὁ ὁποῖος ἔβαλε τὸν ἑαυτόν του εἰς κίνδυνον θανάτου διὰ τὸν Χριστὸν, σώζεται ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ὄντως ἐλέους μόνου ἄξιοι; Ἐδῶ δὲ πηδῶσιν οἱ τοῦ Μαρκίωνος τοῦ αἱρεσιάρχου ἔχοντες, καὶ λέγουν· ἰδὲ ὁπού ὁ Παῦλος δύω Κυρίους ὀνομάζει· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν εἶναι ἔτζι ἡ ἀλήθεια· ἐπειδὴ σᾶς εἶναι ὁ Κύριος, καθὼς ὁ ἴδιος οὗτος Παῦλος εἰς ἄλλο μέρος τὸ μαρτυρεῖ „εἷς Κύριος" · (Ἐφ. δ'. 5.) καὶ πάλιν· „ἀλλ' ἡμῖν εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα" · (α'. Κορ. η'. 6.) συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν νὰ μεταχειρίζεται τοιαύτην φράσιν, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁπού γράφεται εἰς τὴν Γένεσιν διὰ τὰ Σόδομα· „ἔβρεξε Κύριος παρὰ Κυρίου", (Γεν. ιθ'. 24.) ἤτοι ὁ Κύριος ἔβρεξεν ἀπὸ λόγου του· ὅθεν κατὰ τὴν συνήθειαν ταύτην τῆς Γραφῆς γράφει καὶ τοῦτο ὁ Παῦλος ἐδῶ. Ἀνίσως δὲ νοήσῃς διὰ τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ Κυρίου τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἄτοπον· διότι, καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι Κύριος, καὶ ὁ Υἱὸς Κύριος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Κύριος· ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι τρεῖς Κύριοι, ἀλλ' εἷς Κύριος ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι γνωριζόμενος, καὶ προσκυνούμενος. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος νὰ δώσῃ ὁ Κύριος ἄλλο τι εἰς τὸν Ὀνησιφόρον, παρὰ ἔλεος (1).

„Καὶ

ὁ Θεὸς ἐπρόσταξε τὸν Μωϋσῆν νὰ μοιραθῇ ὅλα τὰ κύρια, καὶ τὰ μισὰ νὰ πάρουν οἱ πολεμήσαντες στρατιῶται, τὰ δὲ ἄλλα μισὰ, νὰ πάρῃ ὅλη ἡ συναγωγὴ τῶν Ἑβραίων ἐκείνη ἡ μὴ πολεμήσασα. „Καὶ διελοῦ τὰ ἀκρῶλα ἀναμέσον „τῶν πολεμίσων τῶν ἐκπεπορευμένων εἰς τὸν παράταξιν, καὶ ἀναμέσον πάσης συναγωγῆς" · (Ἀριθ. λά. 27.) διεμοίρασε δὲ τὰ κύρια καὶ εἰς τοὺς μὴ πολεμήσαντας μὲ τοὺς ἐχθροὺς κατὰ τὸ σῶμα· διότι τὰ αὐτοὶ ἐπολέμησαν μὲ ἐκείνους κατὰ τὴν ψυχὴν, κατὰ τὸν Φίλωνα Ἰουδαῖον λέγοντα· „τὰ λοιπὰ διενεμε, τοῖς „μὲν στρατευσαμένοις (ὀλίγοις δ' ἀριθμοὶ ἦσαν τε „μὲν τῶν παυχήσαντες) διδοὺς ἥμισυ μέρος· δεύτερον „δὲ, τοῖς κατεμείνασιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ· δίκαιον γὰρ „ὑπέλαβεν εἶναι καὶ τούτοις μεταδιδόναι τῆς ὠφελείας, ἐ„πὶ μὴ τοῖς σώμασι, ταῖς γὰρ ψυχαῖς διαγωνισαμέ„νοις". Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ἐπὶ τῇ κοι„νωνίᾳ ἡμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον" . (Φιλιπ. α'. 5.)

(1) Διατί; ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καθὼς ὁ Παῦλος ἔλαβεν ἔλεος ἀπὸ τὸν Ὀνησιφόρον, ἔτζι παρεμοίως εὔχεται νὰ λάβῃ καὶ ὁ Ὀνησιφόρος ἔλεος· „ἐπεὶ γὰρ αὐτὸς ἐλέους ἔτυχε παρὰ Ὀνησιφόρου, τοῦτον „τυχεῖν ἐπεύχεται παρὰ αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ". (Ὁμιλ. γ'. εἰς τὴν πρὸς Τιμόθ. β'.) Ἴσως δὲ καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔλεος εἶναι καθολικὸν ὄνομα, τὸ περιλαμβάνει ὅλως

„Καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε (1) βέλτιον σὺ γινώσκεις".

Ὁ δίλογημένος, λέγει, Ὀνησιφόρος, εἶναι συνειθισμένος, εἰς τὸ νὰ κάμνῃ καλωσύνας καὶ εὐεργεσίας εἰς ἐμὲ παύτοτε· διὰ τί ὄχι μόνον εἰς τὴν Ῥώμην ἐδῶ μὲ διηκόνησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον αὐτὴν, καθὼς ἐσὺ καλήτερα τὸ ἠξεύρεις. Τοιοῦτος λοιπὸν ὡσὰν τὸν Ὀνησιφόρον, πρέπει νὰ ἦναι καὶ κάθε Χριστιανὸς, ὁποῦ ἀγαπᾷ νὰ σωθῇ, παύτοτε νὰ ἐργάζεται τὸ ἀγαθὸν, καὶ εἰς ὅλην τὴν ζωήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ".

Τί λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; ἐσὺ εἶπας αὐτέρω, ὅτι εἶσαι δεδεμένος μὲ ἁλυσίδας· ἄλλοι σὲ ἀπεγράφησαν· καὶ πῶς τώρα, ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελες εἰπῆς κἀνένα φοβερὸν καὶ δεινόν, λέγεις πρὸς τὸν Τιμόθεον, σὺ λοιπὸν τέκνον μου ἐνδυναμοῦ; ναὶ, λέγει, διὰ αὐτὸ τοῦτο περιττότερον λέγω νὰ ἐνδυναμόνεσαι ἐσὺ τὸ πνευματικόν μου τέκνον, διὰ τί ἐγὼ φείσκομαι εἰς τὰ δεσμά· διὰ τί αἴσθησαι ἐγὼ ὁ διδάσκαλός σου, δὲν ἔπασχον τὰ τοιαῦτα δεινὰ, ἴσως ἔπρεπεν ἐσὺ ὁ μαθητής μου νὰ λυπῆσαι, καὶ νὰ φοβῆσαι· διὰ τί νέος, καὶ ἄπειρος ὤν, ἐμβαίνεις εἰς τοὺς κινδύνους· ἀλλὰ τώρα δὲν εἶναι ὀλίγη παρηγοριὰ εἰς ἐσένα εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃς τοὺς πειρασμοὺς ὁποῦ σοι ἀκολουθήσουν, τὸ νὰ βλέπῃς νὰ πάσχω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, καὶ νὰ ὑποφέρω τοιούτους πειρασμούς. Ἐνδυναμοῦ λοιπὸν καὶ παρηγορῶ, ἕνα μὲν διὰ τί αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ πράγματος, ἤγουν τὸ ἀποστολικὸ κηρύγματος, καὶ τὸ Χριστιανισμὸ, ἔχει τοὺς κινδύνους καὶ πειρασμούς, καὶ ὄχι ἡ ἐδική σου νεότης καὶ ἀπειρία· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί καθολικῶς εἰπεῖν, κάθε μικρότερος καὶ κατώτερος ἄνθρωπος, ὅταν πέσῃ εἰς κινδύνους ἐν παντὶ πράγματι, καὶ ὑποθέσει, αὐτὸς φυσικὰ παρηγορῆται μεγάλως, ὅταν βλέπῃ πῶς πάσχει τὰς αὐτὰς κινδύνους ὁ μεγαλήτερος, καὶ ἀνώτερός του. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, μὲ πόσην πατρικὴν φιλοστοργίαν καὶ ἀγάπην συμβουλεύει ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον, ὁποὺ ὁμολογοῦντας αὐτὸν τέκνον του· διὰ τί μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὡσὰν νὰ ἐσάλαζεν ὁ Παῦλος τὴν ψυχήν του εἰς τὸν Τιμόθεον, καὶ ὡσὰν νὰ τοῦ λέγῃ, ἂν ἐσὺ ἦσαι τέκνον μου, μιμοῦ ἐμένα τὸν πατέρα σου.

„Ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ".

Μὴν ἐνδυναμόνεσαι, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, ἀπὸ μόνον τὸ ἐδικόν μου παράδειγμα, καὶ ἀπὸ μόνους τοὺς ἐδικούς μου κινδύνους, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ὑπεραίρετος ἐνδυναμόνου διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ· καὶ τὴν χάριν ταύτην τοῦ Χριστοῦ ἔχε συμβοηθὸν καὶ συναγωνιζομένην εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ πειρασμούς σου· διὰ μέσου τῆς ὁποίας, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὅλοι, ἐλάβομεν ἐξουσίαν νὰ πατῶμεν ἐπάνω εἰς τὰ ὀφίδια, καὶ τοὺς σκορπίους (2), καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀπὸ κἀνένα νὰ μὴν ἀδικώμεθα· „ἰδοὺ δί-

„δωμι

πὰς χάριτας, ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· καὶ τὴν δόξαν καὶ μακαριότητα, ὁποῦ ἔχει νὰ δώσῃ ἐν τῇ μελλούσῃ· διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι ἐχαριτώθησαν ἐναπάνθα, ἠλεημένοι ὀνομάζονται κατὰ τὸν Πέτρον· „οἱ „ποτὲ μὲν λαὸς, νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, „νῦν δὲ ἠλεημένοι" (α'. Πέτρ. β'. 10.) καὶ ὁ Παῦλος ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ἠλεημένον· „γνώμην δὲ δί„δωμι ὡς ἠλεημένος" (α'. Κορ. ζ'. 25.) ἀλλὰ καὶ ἡ θεία γραφὴ δόξαν καὶ ὁ στέφανος τῶν μακαρίων ἔλεος εἶναι, καὶ διὰ ἐλέους δίδεται κατὰ τὸν Ψαλμῳδόν· „τὸν „στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς" (Ψαλμ. ρβ'. 4.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Χρυσορρήμων λέγει· „χάριτος „τοίνυν καὶ φιλανθρωπίας ὁ στέφανος". Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ δ'. Κεφ. εἰχ. 8. τῆς παρούσης.

(1) Ἐν ἄλλοις, διηκόνησέ μοι.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ σχολιαστὴς Νικήτας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, προτελογικῶς ἀπηχορεῖ τοὺς ὄφεις, καὶ τοὺς σκορπίους, καὶ λέγει· ὅτι ὄφεις μὲν εἶναι τὰ μεγάλα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, σκορπίοι δὲ εἶναι τὰ συγγνωστὰ καὶ ἀθανάσιμα, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν μικρά, δαγκάνουσι δὲ καὶ βλάπτουσι τὸν ἄνθρωπον θανατηφόρα, καθ' ὃ, τι τὰ μικρὰ ταῦτα ἁμαρτήματα, γίνονται μεγάλα καὶ θανάσιμα. (Εἰς τὰ σχόλια τοῦ εἰς τὸ Πάσχα Λόγου τοῦ Θεολόγου.) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὴν ι'. Μελέτην τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων, πόσον εἶναι τὸ βάρος τῶν συγγνωστῶν ἁμαρτιῶν· ὅρα καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ὑποσημειώσεως τοῦ· „καὶ εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο". (Γαλ. α'. 7.)

Digitized by Google

„δωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύ„ναμιν τοῦ ἐχθροῦ". (Λουκ. ί. 19.)

2. „Καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων".

Ἐκεῖνα, λέγει, ὅπου ἤκουσας, καὶ ὄχι ἐκεῖνα, ὅπου μὲ ζητήσεις φιλονείκους καὶ λογομαχίας ἔμαθες· διὰ τὶ ἡ πίστις εἶναι ἐξ ἀκοῆς· ἤκουσας δὲ, ὄχι κρυφίως, ἀλλὰ παῤῥησία, ἔμπροσθεν εἰς τὴν παρουσίαν πολλῶν μαρτύρων. Μερικοὶ δὲ (καθὼς ὁ Κλήμης ἐν τῇ Ζ. τῶν ὑποτυπώσεων) πολλὰς μάρτυρας ἐνόησαν τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ τοὺς Προφήτας, ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος· ἠξεύρεις, ὦ τέκνον μου, ὅτι τὰ λόγια ὅπου ἤκουσας ἀπὸ ἐμένα, ἦτον βεβαιωμένα μὲ πολλὰς μαρτυρίας τοῦ Νόμου, καὶ τῶν Προφητῶν.

„Ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις".

Διὰ εἶπεν εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος, ὅτι εἰπὲ εἰς τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνα, ὁποῦ ἤκουσες ἀπὸ λόγου μου· ἀλλὰ παράθου ταῦτα εἰς αὐτοὺς μὲ ἀσφάλειαν καὶ σιγουρότητα, ὡσὰν νὰ ἦτον πολύτιμον θησαυρὸν, καὶ μίαν παρακαταθήκην· διὰ τὶ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁποῦ παραθέσῃ τινὰς εἰς ἄλλον διὰ νὰ φυλάξῃ, μὲ ἀσφάλειαν καὶ βεβαιότητα τὰ παραθέττει. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα κάμνει ὁ Ἀπόστολος προσεκτικώτερον τὸν μαθητήν του Τιμόθεον. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ παραθέττῃ τὰ λόγιά του, ὄχι εἰς ἀνθρώπους φιλονείκους, καὶ εἰς ζητήσεις καὶ συλλογισμοὺς καταγινομένους, ἀλλὰ εἰς ἀνθρώπους πιστοὺς, ἤτοι ἐμπιστευμένους, οἵτινες ἔχοντες τὴν πίστιν μὲ ἁπλότητα, δὲν προδίδουσι τὴν παρακαταθήκην τῶν λόγων, ὁποῦ ἐμπιστεύθῃ τινὰς εἰς αὐτούς.

„Οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι".

Παράθου, λέγει, ὦ Τιμόθεε, τὰ λόγιά μου εἰς τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὰ διδάξουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους· ἐπειδὴ, τί τὸ ὄφελος, ὅταν τινὰς ἦναι μὲν αὐτὸς πιστὸς καὶ ἐμπιστευμένος, καὶ ὅλα τὰ λόγια τὰ δέχεται μὲ ἁπλότητα, καὶ χωρὶς συζητήσεις, δὲν δύναται δὲ νὰ παραδίδῃ καὶ εἰς ἄλλους τὰ λόγια ἐκεῖνα ὁποῦ ἐδιδάχθη; ἢ τί τὸ ὄφελος, αἴσιως, αὐτὸς μὲν δὲν προδίδῃ τὰ λόγια τῆς πίστεως ὁποῦ ἔμαθε, δὲν ἠμπορεῖ δὲ νὰ κάμῃ καὶ ἄλλους τοιούτους ὁμοίους του; Δύω λοιπὸν πράγματα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος, εἷς μὲν, νὰ ἦναι πιστὸς, ἤγουν ἐμπιστευμένος, διὰ νὰ φυλάττῃ ἐκεῖνα ὁποῦ ἀκούσῃ, καὶ νὰ μὴ τὰ προδίδῃ· καὶ ἄλλο δὲ, νὰ ἦναι διδακτικὸς, ἤτοι νὰ ἔχῃ δύναμιν νὰ τὰ διδάσκῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Ταῦτα δὲ τὰ λόγια φανερὸν εἶναι, ὅτι τὰ παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διὰ τοὺς λαϊκοὺς, ἀλλὰ διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς· ἐπειδὴ ἄτοπον εἶναι νὰ συνησήσωμεν πῶς ταῦτα γράφει διὰ λαϊκούς· διὰ τὶ ὅταν ὁ Παῦλος ἔστελλεν ἐπιστολὰς εἰς τοὺς λαϊκοὺς, καὶ ἐδίδασκε μὲ αὐτὰς ἀπαραπλήτως, τόσον τοὺς Ἕλληνας, ὅσον καὶ τοὺς Ἰουδαίους, δὲν γράφει τοιαῦτα, ἤγουν δὲν ζητεῖ νὰ εἶναι οἱ ἀκούοντες πιστοὶ, καὶ ἱκανοὶ νὰ διδάξουν ἄλλους· ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος καὶ διὰ κάποια τινὰ μυστικὰ καὶ ἀπόκρυφα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ τὰ παραθέσῃ ὁ Τιμόθεος ὡσὰν θησαυρὸν, εἰς ἐμπιστευμένους ἀνθρώπους, καὶ τὴν δύναμιν ἔχοντας τοῦ διδάσκειν (1).

3. „Σὺ

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χρυσορρήμων Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, τοιούτου τοῦ παραγγελίου φυλάττων τὸ διδασκάλου Παύλου, ἔγραφε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν συμμαθητήν του τῶν Ἱερῶν Τιμόθεον ταῦτα· „ἀπόρα ὅπως „οὐκ ἐξορχήσῃ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· εὐλαβηθήσῃ δὲ, „καὶ τὰ τῶν χρυφίων Θεοῦ παῖς νοεραῖς καὶ ἀοράτοις γνώσεσι „τιμήσεις, ἐμέθεκτα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τοῖς ἀστα„λέσιν διατηρῶν· Ἱερεῖς δὲ μόνοις τῶν ἱερῶν μεθ' ἱε„ρᾶς ἐπαφῆς ἱεραρχικῶς κοινωνοῦντας". (Κεφ. ά. περὶ Ἐκκλησιαστ. Ἱεραρχ.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ θεοφόρος Μάξιμος λέγει· „οὐκ ἐξορχήσῃ, τουτέστιν ὁ παγκακοδαὴς „καὶ ἀνδραποδώδης ποιήσας πᾶσι τοῖς ἀνιέροις κατάφατον, „γνώσεως ἀφορμὴν ποιήσεται τὰ θεῖα καὶ μυστικά· Ἱε„ροῖς δὲ μόνοις, ὅτι ὁ δεῖ τὰ ἅγια τοῖς βεβήλοις ἐκ„φαίνειν, οὐδὲ τοὺς μαργαρίτας τοῖς χοίροις ῥίπτειν".

3. „Σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὸ νὰ κακοπαθῇ μὲν τινὰς, εἶναι ἴδιον τοῦ στρατιώτου τοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ νὰ μὴ κακοπαθῇ, δὲν εἶναι ἴδιον τοῦ στρατιώτου τοῦ Χριστοῦ; λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ λυπῆσαι ἐσὺ Χριστιανὲ, αἴφνης καὶ κακοπαθῇς, διὰ τί ἐσὺ ἐδιωρίσθης νὰ ἦσαι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ· μέγα δὲ ἀληθῶς καὶ θαυμασὸν ἀξίωμα εἶναι, τὸ νὰ ἦναι τινὰς στρατιώτης τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀφθάρτου Βασιλέως Χριστοῦ, εἰς καιρὸν ὁποῦ μερικοὶ νομίζουν διὰ μεγάλον ἀξίωμα, τὸ νὰ εἶναι στρατιῶται τοῦ ἐπιγείου καὶ φθαρτοῦ Βασιλέως.

4. „Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα „τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ".

Ταῦτα τὰ λόγια δὲν ἐρρέθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Διδασκάλους μόνους, ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλους ἁπλῶς τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ· ἐμφαντικὴ δὲ καὶ ζωντανὴ εἶναι ἡ λέξις τοῦ ἐμπλέκεται, ὁποῦ ἐμεταχειρίσθη ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ αἱ βιωτικαὶς φροντίδες καὶ μέριμναις, εἶναι ὡσὰν δεσμὰ, καὶ ἀφίδια, ὁποῦ δένουσι καὶ περιπλέκουσι τὸν στρατιώτην τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν ἀφίνουν αὐτὸν ἐλεύθερον. Λέγοντας δὲ ὁ Παῦλος καὶ πραγματείας, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσε τὰς παραχὰς, καὶ δυσκολίας, καὶ ἐνοχλήσεις τοῦ βίου, ἐπειδὴ πράγματα θέλει νὰ εἰπῇ, δυσκολίαι, καὶ παραχαί· ἵνα καὶ ἀπὸ αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα ὁποῦ ἔχουν αἱ τοῦ Κόσμου φροντίδες, ἐμποδίσῃ τὸν Χριστιανὸν ἀπὸ αὐτάς· διὰ τί, λέγει, ἐσὺ, ὦ Χριστιανὲ, δένεις τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τὰς πολλὰς βιωτικὰς μερίμνας; διὰ τί ἐμπλέκεσαι εἰς τὰς πραγματείας, καὶ ἐνοχλήσεις τοῦ Κόσμου; τὴν στρατείαν σου μόνην φρόντιζε, καὶ τὴν στρατιωτικήν σου φύλαττε τάξιν, καὶ ἔτζι θέλεις ἀρέσει εἰς τὸν Χριστὸν, ὅστις σὲ ἐδιάλεξεν εἰς τὸ νὰ ἦσαι στρατιώτης του (1).

5. „Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇτις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ".

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν εἰς ἐσέ Χριστιανὲ, τοῦτο μόνον, τὸ νὰ ἔμβῃς εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ εἰς τὴν παλαίστραν, διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἐντολήν του· οὐδὲ εἶναι ἀρκετὸν εἰς ἐσέ μόνον, τὸ νὰ ἀλειφθῇς μὲ τὸ λάδι, καθὼς κάμνουν οἱ παλαισταὶ, καὶ τὸ νὰ πιασθῇς μὲ τὸν ἀντιπαλαιστήν σου διάβολον· ὄχι· ἀλλ' εἶναι χρεία εἰς ἐσέ, νὰ φυλάξῃς ἀκόμη καὶ τοὺς νόμους τῶν παλαιστῶν, οἱ ὁποῖοι διορίζουν, πῶς νὰ ἦσαι σώφρων, καὶ φυλαγμένος ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκός· πῶς νὰ τρώγῃς, καὶ νὰ πίνῃς ὀλίγον, καὶ μὲ ἐγκράτειαν, καὶ ποίους τρόπους πρέπει νὰ μεταχειρισθῇς ὅταν παλαίῃς, διὰ νὰ ῥίψῃς κάπου, καὶ νὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρόν σου (2)· ἐπειδὴ δὲν παλαίει κάθε εἷς, ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἤτε καθὼς θέλει, ἀλλὰ εἶναι νόμοι ἀθλητικοὶ ὁποῦ διορίζουν πῶς, καὶ μὲ τὶ τρόπον νὰ παλαίῃ ὁ παλαιστὴς, καὶ νὰ νικᾷ· καὶ ἔτζι νὰ ἦναι ἡ νίκη του νόμιμος, καὶ ἀξία στεφάνων (3). Βλέπε δὲ, ὦ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔτζι τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „οἱ „στρατιωτικὸν ἀσπαζόμενοι βίον, τῶν ἐμπορικῶν ἐστιν „ἐπιτηδευμάτων κεχωρισμένοι, μόνης δὲ τῆς ὁπλιτικῆς „ἐμπειρίας ποιοῦνται φροντίδα, ἵνα τοῖς τοῦ αὐτῶν φύ„σιν ἔχουσι θεραπεύσωσιν ἄρχουσι". Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Μάρκος· „ὧδε, φησὶ, στρατευόμενος ἐμπλέκεται „ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις· ὁ γὰρ μετὰ τῆς ἐμπλοκῆς „τὰ πάθη νικῆσαι θέλων, ὁμοίως ἐστὶ τῷ μετὰ ἀχύρων „σβεννύοντι ἐμπρησμόν". (Κεφ. ρζ'. περὶ Νόμου Πνευματικοῦ)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ὧδε ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἀνὴρ γὰρ ὁ μὴ λίαν ἐντετριβὴς „τῶν ἐν παλαίστραις ἀγώνων, κἂν ῥώμῃ τῶν ἄλλων διε„νεγκεῖν πεποίηται, ἀλλ' ἐδαμοῦθεν εὑρήσει τὸ τῇ ταῖς „τῶν στεφάνων φιλοτιμίαις ἐναβρύνεσθαι, μὴ ἐκ τρό„που εἰσβεβηκὼς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐκλείας ἀγῶνας, καὶ „τῶν ἰδίων καταθυμάτων ὑπερα κακῶν τὸν τῆς σεβίου „προεστηκότα. Ἀγωνιζώμεθα τοίνυν ὡς ἐν ὄψει Θεοῦ, τὸν „θεῖον αὐτοῦ τιμῶντες νόμον, καὶ ὡς τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὸν „οἰκεῖον ἀπευθύνοντες βίον, διὰ τῆς εἰς ἅπαν ὑποτα„γῆς, καὶ τῷ ὑφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις θερμῶς καὶ ἀ„μάχου ἐπιθυμίαν ἐπιδεικνύμενοι". (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὸ Πάσχα)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως ἑρμηνεύει τό· „ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ· „τίς ἐν καιρῷ τῆς σπορᾶς „οἶκοι καθήμενος, ἢ καθεύδων, ἐνέπνευσε τῷ θερισμῷ „τὸν κόλπον ἐπλήρωσε τῶν δραγμάτων; τίς ἐτρύγησεν „ἀμπελῶνα, ὃν μὴ παραυτὰ περιστοιβάσεσι; ἐκείνων „οἱ καρποὶ, ὧν καὶ οἱ πόνοι· αἱ τιμαὶ καὶ αἱ στέφανοι „τῶν νενικηκότων εἰσί· τίς ἀπαιτεῖ τὸν μηδὲ ἀγω„δύτην πρὸς τὸν ἀντίπαλον; ὅτου δ' νικῆσαι δὲ μό„νον, ἀλλὰ καὶ νομίμως ἀθλῆσαι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· „τὸ-

ὦ ἀναγνῶσα, σοφίαν τῦ Ἀποσόλυ· αὐωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι ὁ Χρισιανὸς εἶναι ςρατιώτης, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ ὄνομα τῦτο, ὅτι ὁ Χρισιανὸς πρέπει νὰ ἦναι παύτοτε ἕτοιμος διὰ νὰ λάβῃ σφαγὰς, καὶ θανάτυς, διὰ τὸν ὐράνιον Βασιλέα τυ Χρισόν· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χρισιανὸς εἶναι ἀθλητὴς, καὶ παλαισὴς, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ παράδειγμα τῦτο, ὅτι ὁ Χρισιανὸς πρέπει ὅλα νὰ τὰ ὑπομένῃ, καὶ ἀπὸ ὅλα νὰ ἐγκρατεύεται· „ὁ ἀγωνιζόμενος γάρ φησι, „παῦτα ἐγκρατεύεται“· (ά. Κορ. Θ'. 25.) καὶ ὅτι παύτοτε πρέπει νὰ γυμνάζεται, καὶ κἀμμίαν φορὰν νὰ μὴν ἀμελῇ (1).

6. „Τὸν κοπιῶντα γεωργὸν, δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν“.

Ἀφ' ὗ ἔφερεν αὐωτέρω τὸ παράδειγμα τῦ ςρατιώτυ, καὶ παλαισῦ, ὁ Ἀπόςολος τώρα φέρνει καὶ τρίτον παράδειγμα τὸ τῦ γεωργῦ· ἀλλὰ τὸ μὲν παράδειγμα τῦ ςρατιώτυ, καὶ τῦ ἀθλητῦ, ἁρμόζει καὶ εἰς κάθε Χρισιανὸν, καθὼς εἴπομεν αὐωτέρω, τὸ δὲ παράδειγμα τῦ γεωργῦ, ἁρμόζει περισότερον εἰς τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον τῶν Χρισιανῶν· ἐπειδὴ καθὼς ὁ γεωργὸς δὲν ἐπιμελεῖται τὸν ἑαυτόν τυ, ἀλλὰ τὴν γῆν, καὶ μισθὸν ὄχι ὀλίγον ἀπολαμβάνει ἀπὸ τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς· ἔτζι καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ Ἀρχιερεὺς, καὶ Ἱερεὺς δὲν ἐπιμελεῖται τὸν ἑαυτόν τυ, ἀλλὰ τὰς ὑπ' αὐτῦ διδασκομένας Χρισιανὰς· ὅμως δὲν κοπιάζει ἀνωφελῶς, ἀλλὰ καθὼς ὁ γεωργὸς πρῶτος ἀπὸ τὰς οἰκοκυρὰς, τρώγει τὸν καρπὸν τῦ χωραφίυ, καὶ τῦ ἀμπελῶνος ὅπῦ δηλάδει, ἔτζι καὶ ὁ διδάσκαλος προτίτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, αὐτὸς ἀπολαμβάνει τὰς ἰδίας τυ κόπας· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἀνταμείβει αὐτὸν πλυσίως μὲ τὴν καρποφορίαν καὶ ἀρετὴν τῶν ὑπ' αὐτῦ διδασκομένων (2). Διὰ νὰ μὴ λυπῆται λοιπὸν ὁ Τιμόθεος, καὶ κάθε ἄλλος διδάσκαλος, πῶς μόνον εἰς τὸ μέλλον ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ τὸν μισθὸν τῦ κόπυ τυ, καὶ ὄχι ἐδῶ, διὰ τῦτο παρηγορεῖ αὐτὸν ὁ Παῦλος, καὶ λέγει· ἀκόμη ἀπὸ ἐδῶ λαμβάνεις τὸν μισθὸν τῦ κόπυ συ, ὦ Τιμόθεε, καὶ μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κόπον συ δύσκολα ἡ ἀντιμισθία συ· διὰ τί οὖ ὄχι ἄλλο δὲν ἀπολαμβάνῃς, ἀλλ' ὅμως ἡ ὠφέλεια ὅπῦ προξενεῖς εἰς τόσας ψυχὰς μὲ τὴν διδασκαλίαν συ, αὐτὴ εἶναι κέρδος μεγάλον ὅπού σοι δίδεται ἀπὸ τὴν παρῦσαν ζωήν· καὶ ἀφίνω νὰ λέγω τὴν πνευματικὴν χαρὰν, ὅπῦ λαμβάνει τὸ σωτειδός συ διὰ τὴν διόρθωσιν, ὅπῦ βλέπεις καὶ γίνεται διὰ τῆς διδασκαλίας σου εἰς τὰς ἀδελφὰς, ἡ ὁποία χαρὰ, εἶναι σῶα μέγα ἀγαθόν. Μερικοὶ δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, λέγυν, ὅτι καρπὸν ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, τὴν τιμὴν καὶ περιποίησιν, ὅπῦ λαμβάνουν οἱ διδάσκαλοι ἀπὸ τὰς διδασκομένας, καὶ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτζι ἡ ἀλήθεια. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε πῶς ὁ ἁπλῶς γεωργὸς ἀπολαμβάνει πρῶτος τὰς καρπὰς, ἀλλὰ ὁ κοπιάζων γεωργὸς, ἤγυν ἐκεῖνος ὅπῦ κατακόπεται καθ' ἑκάσην ἀπὸ τὰς πένας, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ὅπῦ ἁπλῶς ἐργάζεται· διὰ τῦτο εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „ἀγαθῶν γὰρ πόνων καρπὸς εὐκλεής“· (Σοφ. γ'. 15.) καὶ ὁ πατὴρ τῦ Σολομῶντος Θεῖος Δαβίδ· „τὰς πόνας τῶν καρπῶν συ φάγεσαι“· (Ψαλ. ρκζ'. 2.) ὅπερ αὐτισρόφως γράφει ὁ Ἀλεξανδρείας Θεῖος Κύριλλος· „τὰς καρπὰς τῶν πόνων συ φάγεσαι“. (σελ. 1518. τῆς Πενταπεύχ.)

7. Νόει ἃ λέγω“.

Ἐπειδὴ τὰ παραδείγματα, ὅπῦ ἀνέφερεν αὐωτέρω ὁ Θεῖος Ἀπόςολος, τῦ ςρατιώτυ, καὶ ἀθλητῦ, καὶ γεωργῦ, τὰ εἶπεν αἰνιγματωδῶς, διὰ τῦτο λέγει ἐδῶ· νόει αὐτὰ ὅπῦ σοι λέγω

„τῶν δέ ἐσι, ὦ μηδὲ μικρὸν μοῖραν τῶν διατεταγμένων, ὧν δὲ ἕκαςον ποιῆσαι, ὡς προσηκόμενον μακάριος γάρφησιν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ „Κύριος εὑρήσει, οὐχὶ ποιοῦνθ' ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ποιοῦντα οὕτω“. (Ἐν τῷ προοιμ. τῶν κατὰ πλάτ. ὁρῶν.)

(1) Διὰ τῦτο καὶ ὁ Ἰωὴβ λέγει ὅτι ἡ ζωὴ τῦ ἀνθρώπυ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ σῶας παντοτινὸς πόλεμος καὶ πειρασμὸς καὶ γύμνασις· „οὐχὶ πειρατήριόν ἐσιν ὁ βίος „ἀνθρώπυ ἐπὶ τῆς γῆς“; (Ἰωὴβ ζ'. 1.) καὶ ὁ Παῦλος δὲ ἀλλαχῦ λέγει· „οὐκ ἔσιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷ„μα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξου„σίας, πρὸς τὰς κοσμοκράτορας τῦ σκότους τῦ αἰῶνος „τῦτου“. (Ἐφ. ς'.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Παύλυ· „δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν, ὡς „τῶν διδασκάλων πρῶτον ἐν ἑαυτοῖς κατορθύνθαι, εἶ„τα διδάσκειν· τῦτο γάρ ἐσι τὸ δεῖν πρῶτον τῶν καρ„πῶν μεταλαμβάνειν, ὧν πρὸ τῶν ἄλλων ἑαυτοῖς δικ „τῶν ἀρετῶν γεωργῦσιν“.

Digitized by Google

γω ὦ Τιμόθεε, καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω". (Ματθ. κ δ'. 15.) ἐπειδὴ ἐγὼ διὰ τοῦτο λέγω ταῦτα σκοτεινά, καὶ αἰνιγματώδη, διὰ νὰ ὀξυώσω τὸν νοῦν σου περισσότερον εἰς τὸ νὰ τὰ νοῇς· ὅθεν παραγγέλλει καὶ ὁ Σολομών· „νοητῶς νόει τὰ παρα„τιθέμενά σοι". (Παρ. κ γ'. 1.) ἔπειτα εὔχεται εἰς αὐτὸν ὡσαὐτὼς εἰς γνήσιον τέκνον τε, καὶ λέγει ἀπολύθως,

„Δώη γάρ σοι ὁ Κύριος σωύεσιν ἐν πᾶσι".

Εὔχομαι, λέγει, ὦ Τιμόθεε, διὰ νά σοι δώσῃ ὁ Κύριος σωύεσιν νὰ καταλαμβάνῃς, ὄχι μόνον αὐτὰ ὁπού σοι εἶπον, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλον λόγον αἰνιγματώδη (1), ἀπόκρυφον, καὶ σκοτεινόν, καὶ νὰ διακρίνῃς δύκόλως κάθε ἔργον καὶ ὑπόθεσιν δυσκολοδιάκριτον, καθὼς λέγει ὁ Δανιήλ· „Καὶ οἱ νοήμονες σωήσουσι"· (Δαν. ιβ'. 10.) σᾶν δὲ ἀπὸ τὰ ἔπτὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γράφει ὁ Ἡσαΐας ὅτι εἶναι ἡ σωύεσις (κεφ. ια'. 2.) (2)· τί δὲ εἶναι ἴδιον τῆς συνέσεως, ὅρα εἰς τὸ ἑρμηνεῖαν τοῦ „ἐν πάσῃ σωύεσει, καὶ σοφίᾳ „πνευματικῇ". (Κολασ. α'. 9.)

8. „Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος „Δαβίδ".

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ μέγας Παῦλος διὰ τοὺς αἱρετικούς· ἐπειδὴ καὶ τότε ἦσαν τινὲς, ὁπού ἐνόμιζον διὰ ἐντροπὴν τὸ νὰ πάθῃ, καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τούτου ἴσως ἐδίδασκον ὅτι κατὰ φαντασίαν ἐφάνη, καὶ ὄχι κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος (3)· διὸ, τι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τόσον ἐταπεινώθη διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ὁπού ἐντρέπονται οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι νὰ προσάπτωσιν εἰς τὸν Θεὸν τόσῳ μεγάλῳ ταπείνωσιν. Παραγγέλλει δὲ τοῦτο εἰς τὸν Τιμόθεον καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ αὐτὸν, καὶ ὡσαὐτὼς νὰ τοῦ λέγῃ, ἄξιόν ἐστι ὦ Τιμόθεε, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Διδάσκαλος ἡμῶν Χριστὸς, μὲ τὰ πάθη ἐνίκησε τὸν θάνατον, καὶ διὰ τοῦ θανάτου ἀπέλαβε τὴν ζωήν· αὐτὸν λοιπὸν ἐνθυμοῦ πάντοτε, καὶ δὲν θέλεις μικροψυχήσεις καὶ βαρεθῇς εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ μεγάλως ἔχεις νὰ παρηγορηθῇς (4).

„Κα-

(1) Τοιοῦτος ἦτον ὁ Προφήτης Δανιήλ, ὁποὺ διὰ τὴν πνευματικὴν σωύεσιν ὁπού εἶχεν, ἔλυε κάθε ἐνύπνιον, καὶ αἴνιγμα· ὅθεν ἔλεγε περὶ αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως Βαλτάσαρ, ὅταν εἶδε τὴν χεῖρα νὰ γράφῃ ἐπὶ τὸν τοῖχον, ἡ τοῦ Βασίλισσα· „ἔστιν ἀνὴρ ἐν τῇ Βασιλείᾳ„σου, ἐν ᾧ Πνεῦμα Θεοῦ.... καὶ φρόνησις, καὶ σωύεσις „ἐν αὐτῷ, συγχείνων ἐνύπνια, καὶ ἀναγγέλλων χρεπε„μένα, καὶ λύων σωδέσμους, Δανιήλ. (Δαν. ε'. 11)

(2) Σωύεσις δὲ ἔναι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· „ἐντρέχεια διανοίας εὐπαρακολουθήτως τῷ ἐκάστῳ πράγ„ματι οἰκεῖον καὶ πρέπον ἐξευρίσκουσα". (Ἑρμηνεία εἰς τὸ, καὶ οἱ σωεσοὶ ἐν ἑαυτοῖς. (Ἡσαΐ. ε'. 21.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔτω φησι· „Σίμων ὑρ„ξατο κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς αἱρετικοῖς καπαπαύ„ρειν ἀκάνθας· ὅτος δὲ, καὶ οἱ ἐκ τοῦ πατρὸς, τῆς „σαρκὸς ἠρνήθησαν τὴν ἀπάληψιν, καὶ φαντασίᾳ γεγε„νῆσθαι τὴν Ἐνανθρώπησιν ἔφασαν· οὗ δὴ χάριν ὁ „θεῖος Ἀπόστολος τὰ περὶ τῆς θείας φύσεως ἐπὶ τοῦ „πρόντος σιγήσας, περὶ μόνης αὐτῷ τῆς οἰκονομίας „ἐπέστειλεν, ἐκ μιμνῆσθαι τῆς ἐκ σπέρματος Δα„βὶδ κατὰ σάρκα γεννήσεως παρεγγυήσας, καὶ τῆς ἐκ „νεκρῶν ἀναστάσεως· ἀμφότερα δὲ πέπαικε τὴν γεννη„σιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ γένος δέγε προσέθηκεν· „ἐπειδὴ πάντα πρόφασιν ὑρίσθησαν οἱ τῆς ἀλη„θείας ἐχθροί".

(4) Καὶ σοὶ γαρμοσύνη ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μνήμη, σύρραμα τῆς ψυχῆς καὶ παρηγορία· ὅθεν ἔφησεν ὁ θεῖος Δαβὶδ· „ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην". (Ψαλμ. οζ'. 3.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „τί μνήμης ἑτοιμότερον; μνήσθητι καὶ σὺ καὶ εὐφράν„θητι. ὦ τοῦ εὑπορίστου τῆς ἰατρείας! ὦ τοῦ πάχους τῆς „θεραπείας! ὦ τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς! ὃ κομίζει μό„νον ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην μνημονευθεὶς ὁ Θεὸς, ἀλ„λὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται". (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζῷ) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεῖοι Πατέρες οἱ καλέσαντες Νηπτικοὶ, παραγγέλλουν εἰς πάντας τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἔχουν παντοτινὴν μνήμην καὶ μελέτην τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγοντες ἀναπαύσεως εἰς τὴν καρδίαν σας· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐ„λέησόν με"· καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ 1. Κεφάλαιον τῆς πρὸς τοὺς Ἰωαννίτους ἡμετέρας Συμβουλευτικῆς. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεότιμος· „τὸ ὄντως μνήμην ἔχειν Θεοῦ, ζωῆς ἐστι „μνήμην ἔχειν· τῷ ἐπιλελῆσθαι δὲ, γίνεται τὸ πεθνά„ναι"· ὥστε κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον, ὅτοιος μνημονεύει τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς μνημονεύει τῆς ζωῆς, καὶ ἐν τῇ ζωῇ γίνεται· ὅτοιος δὲ ἀλησμονεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ θανάτῳ γίνεται. Διὰ τοῦτο γράφει καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος βλέποντας τὴν γυναῖκα, ὁπού ἐπήγαινεν νὰ τὴν θανατώσουν οἱ ἄτιτοι, ἐφώναξεν εἰς αὐτὴν, ὅτι νὰ ἐνθυμᾶται τὸν Κύριον· „φασὶ γοῦν τὸν μακάριον „Πέτρον θεασάμενον τὴν εἰς τὸ γυμνάκαι ἀπαγομένην „τὴν ἐπὶ θανάτῳ, μεθέλκειν μὲν τῆς κλήσεως χά„ριν... ἐπιφωνῆσαι δὲ ἐν μακρὰ προτρεπτικῶ, καὶ πα-

„ρα-

„ Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου".

Ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ πολλοὶ αἱρετικοὶ, ὡς εἴπομεν, διαγγελίζοντο ἄλλα τινὰ ξένα καὶ ἀλλόκοτα τῆς πίστεως, διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ προσέχῃ εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ εἰς τὸ ἰδικόν του Εὐαγγέλιον, ἤγουν εἰς ἐκεῖνα ὁπού αὐτὸς διαγγελίζεται, καὶ κηρύττει (1).

9. „Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος".

Ἀνωτέρω μὲν ἐπαρηγόρησε τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν μνήμιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ παράδειγμα ἐκείνου· τώρα δὲ παρηγορεῖ αὐτὸν, καὶ ἀπὸ τὸ ἰδικόν του παράδειγμα. Παρηγορεῖ, λέγει, ὦ μαθητά μου Τιμόθεε, ἀπὸ τὰ πάθη καὶ πειρασμοὺς ἐμοῦ τοῦ διδασκάλου σου, διὰ τί καὶ ἐγὼ κακοπαθῶ καὶ εἶμαι ἁλυσοδεμένος, ὡσὰν νὰ ἤμουν κανένας λῃστὴς, καὶ κακοποιὸς, μόνον καὶ μόνον διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· καὶ δόξαν ἔλαβα, καὶ ὑπόληψιν κακὴν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

„Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν δέδεται".

Διὰ νὰ μοῦ εἰπῇ τινας, καὶ τί τὸ ὄφελος ἂν κακοπαθῇς, ὦ μακάριε Παῦλε, ἢ τί θαυμασὸν πρᾶγμα εἶναι, ἂν ἦσαι ἁλυσοδεμένος; δεῖξόν μοι, τί κέρδος ἀπόκτησες ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν ταύτην; ἢ τί θαυμασὸν πρᾶγμα ἔγινεν ἀπὸ τὰ δεσμά σου; διὰ τοῦτο, λέγω, ἀποκρίνεται ἐδῶ ὁ Παῦλος καὶ λέγει· ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ κέρδος τῆς κακοπαθείας μου, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θαυμασὸν ἔργον, ὁπού ἐγύρισαν τὰ δεσμά μου, τὸ νὰ μὴ δένεται ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία μου· ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν δεσμῶν νὰ λύεται περισσότερον, καὶ νὰ ἐξαπλόνεται, καὶ νὰ κηρύττεται εἰς ὅλους πάρα, περισσότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· δι' ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, μήπως ἦναι, λέγει, κανένα πρᾶγμα αἰσθητὸν, ἕνα ὅταν ἐμποδίζεται τὸ σῶμα, ἐμποδίζεται μαζὶ καὶ αὐτός; ὄχι· ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι σῶμα ἐλεύθερον καὶ ἀκράτητον πρᾶγμα, καὶ ὅταν ἡμεῖς οἱ τοῦτον κηρύττοντες, εἴμεθα δεδεμένοι, αὐτὸς εἶναι λυμένος, καὶ τρέχει ἐλεύθερα, χωρὶς νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ κανένα· καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις κοντά· διὰ τί ἐγὼ, λέγει, καὶ μόλον ὁπού εἶμαι δεδεμένος μὲ ἁλυσίδας, ἡ γλῶσσα ὅμως εἶναι λελυμένη, καὶ διὰ τοῦτο κηρύττω, καὶ ὑπαγορεύω ἐπιστολὰς πρὸς ἐσένα, καὶ πρὸς τοὺς λοιπούς· βλέπεις θαῦμα; βλέπεις κέρδος ὁπού ἐγύρισαν τὰ δεσμά μου;

10. „Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς".

Καὶ ὁ λόγος ἔτσι παρακίνησις εἶναι πρὸς τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ παρηγορῆται, καὶ νὰ ὑπομένῃ τοὺς πειρασμούς· δι' ὅ,τι καὶ ἐγὼ, λέγει, δὲν πάσχω διὰ τοῦ σωτηρίαν τοῦ ἰδικοῦ μου, ἀλλὰ διὰ τοῦ σωτηρίαν τῶν ἄλλων Χριστιανῶν· καὶ ὄχι διὰ νὰ δοξασθῶ ἐγὼ, ἀλλὰ διὰ νὰ δοξασθοῦν οἱ ἄλλοι. Ποῖοι εἶναι αὐτοί; οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἤγουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐδιαλέχθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ κληρονομήσουν ζωὴν αἰώνιον. Καὶ λοιπὸν αὐτίσως ὁ Θεὸς ἐδιάλεξε αὐτοὺς, πῶς δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ πάσχωμεν κάθε τι διὰ τοῦ σωτηρίαν τους;

„Ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ".

Διὰ τοῦτο, λέγει, πρέπει νὰ ὑπομένωμεν καὶ ἡμεῖς κάθε πειρασμὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοὶ, καθὼς καὶ ἡμεῖς, τοῦ ποθουμένου τους σωτηρίαν. Καὶ καθὼς ὁ Θεὸς ἔπα-

---

„ρακλητικῶς ἐξ ὀνόματος προσεπόησα· μίμησαι ὦ αὐ-„τὲ τὸν Κύριόν". (Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. γ'. Κεφ. λ'.) Τοῦτο Ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς (Βιβλ. ζ'. τῶν Στρωματ.) ἀφ' ἧς ἠρανίσθη ταύτην καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(1) Ὅρα εἰς τοῦτο ὑποσημείωσιν τοῦ ι,δ'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἰχ. 24. πόσα εὐαγγέλια ψεύδη ἔγραψαν οἱ αἱρετικοὶ, καὶ τὰ ἐπεφήμισαν εἰς ὄνομα τοῦ Παύλου, καὶ ἄλλων Ἀποστόλων.

ἔπαθε τόσα πάθη, διὰ νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς, ἔτζι αὐτισρόφως πρέπει νὰ πάσχωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόσολοί τυ, διὰ νὰ σωθοῦν οἱ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτοί· ὥσε τοῦτο ὁπού κάμνομεν, ἤτοι τὸ νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάθη διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, δὲν εἶναι χάρις καὶ συνεργεσία ἐδική μας, ἀλλὰ εἶναι μία ἀνταπόδοσις, ὁπού κάμνομεν εἰς τὸν Χριςὸν, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα· ἔπειτα, διὰ νὰ μιλῶ εἰπῆ τινας, τί λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ἐσὺ φοβήσεσαι εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ ἔχεις νὰ θανατωθῆς, καὶ πῶς ὑπερηφανεύόμενος λέγεις, ὅτι γίνεσαι εἰς ἄλλυς αἴτιος σωτηρίας; Πρὸς τὸ ὁποῖον ἔτως ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόσολος· ὅτι ἐγὼ δὲν λέγω διὰ τοῦ τοῦ σώματος σωτηρίαν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ σωτηρίαν, ἤγυν διὰ τοῦ ψυχικοῦ, διὰ τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ διὰ τοῦ σόδοξον· ἐπειδὴ καὶ ἡ σωματικὴ σωτηρία, εἶναι ψεύδης, καὶ ἄδοξος, δι' ὅ,τι τὸ σῶμα, ἢ πρότερον, ἢ ὕσερον, ἔχει ἐξάπαντος νὰ διαλυθῆ, καὶ νὰ ἀφανισθῆ. Ἄκυε δὲ καὶ τί λέγει παρακάτω.

„ Μετὰ δόξης αἰωνίυ".

Δὲν ὑπομένω, λέγει, ἐγὼ κάθε πειρασμὸν, διὰ νὰ σωθοῦν μόνον οἱ ἐκλεκτοὶ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δοξασθοῦν αἰωνίως μαζὶ μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἀποσόλυς· τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ μεγαλίτερον ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ τοῦ σωτηρίαν, καὶ τοῦτο ἐφανέρωσεν ὁ Κύριος μὲ τὸν λόγον ὁπού εἶπεν· „ ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι". (Ἰωαν. ί. 10.) τὸ γὰρ περισσὸν εἶναι, τὸ νὰ μὴν ἔχυν μόνον οἱ ἐκλεκτοὶ ζωὴν ἁπλῶς, ἀλλὰ ζωὴν σόδοξον, καὶ αἰώνιον (1)· ὥσε, ἂν καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ οἱ πειρασμοί μυ ἔχυν ἐντροπὴν, καὶ πόνες, ὅμως προξενοῦν καὶ δόξαν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς, καὶ δόξαν αἰώνιον· ἂν δὲ εἰς τοὺς ἄλλυς προξενοῦν τὰ δεσμά μυ δόξαν αἰώνιον, πολλῷ μᾶλλον προξενοῦν αὐτὴν εἰς ἐμένα τὸν ἴδιον ὁποῦ τὰ φορῶ; διὰ τοῦτο λοιπὸν, ὦ Τιμόθεε, μὴ λυπῆσαι καὶ ἀδημονεῖς διὰ λόγυ μυ.

11. „ Πιςὸς ὁ λόγος".

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀμφιβάλλυσι διὰ τὴν μέλλυσαν ζωὴν, καὶ δόξαν, λέγοντες· καὶ πῶς θέλει γένῃ τοῦτο; καὶ ὅταν μὲν ζῶ, τότε νὰ ἐκδίδωμαι εἰς τὸν θανάτον, ὅταν δὲ ἀποθανῶ, τότε ἔχω νὰ ζήσω; αἴνιγμα γὰρ τοῦτό ἐσιν· ἐπειδὴ, λέγω, τοῦτο, καὶ ἄλλα ὅμοια λέγυσί τινες, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος βεβαιόνοι τὸν λόγον τοῦτον, καὶ λέγει· πιςὸς, καὶ ἀληθινὸς εἶναι ὁ λόγος ἔτος· ποῖος λόγος; δηλαδὴ ὅτι οἱ ἐκλεκτοὶ θέλυν ἐπιτύχυν σωτηρίαν σόδοξον, καὶ αἰώνιον.

„ Εἰ γὰρ συναπεθανόμεν, καὶ συζήσομεν".

Τὸν αἰωτέρω λόγον κατασκευάζει, καὶ ἀποδείχνει ἐδῶ ὁ Παῦλος μὲ συλλογισμὸς ἀνθρωπίνυς, καὶ φυσικούς· καὶ μ' ὅλον ὁπού ἔκαμεν αἰωτέρω ἀπόδειξιν τοῦ λόγυ τύτυ, καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτὸν, μὲ ἐκεῖνο ὁπού εἶπε· „ Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριςὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν". διὰ τί μὲ τοῦτο ἀπέδειξεν ὅτι καθὼς ὁ Χριςὸς ἀνέςη καὶ ἐδοξάσθη μετὰ θανάτον, ἔτζι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ συναναςηθῶμεν μὲ αὐτὸν, καὶ νὰ συνδοξασθῶμεν. Πῶς λοιπὸν ἀποδείχνει τώρα ἐδῶ τὸν αἰωτέρω λόγον; Μὲ τοῦτον τὸν συλλογισμόν· ὅτι ἂν ἡμεῖς συγκοινωνοῦμεν μὲ τὸν Χριςὸν εἰς τὰ πάθη, καὶ λυπηρὰ, βέβαια ἔχομεν νὰ συγκοινωνήσωμεν μὲ αὐτὸν καὶ εἰς τὰ χρηςὰ, καὶ χαροποιά· καὶ ἂν συναποθανώμεν μὲ τὸν Χριςὸν, ἔχομεν καὶ νὰ συζήσωμεν μὲ αὐτόν· ἐπειδὴ κάθε ἄνθρωπος θέλει κρίνῃ δίκαιον τοῦτο, καὶ πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς, ὁπού εἶναι ἡ πηγὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀγαθότητος; Θανάτον δὲ ὀνομάζει ὁ Ἀπόσολος, τόσον τὸν διὰ τοῦ Ἁγίυ Βαπτίσματος ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ μυσικῶς γενόμενον, (2) ὅσον καὶ τὸν διὰ τῶν παθημάτων, καὶ πειρασμῶν προξενούμενον.

12. „ Εἰ

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος ὁ εὐαγγελικὸν τοῦτο ῥητὸν ἑρμηνεύων· „ τί τὸ περισσόν; τὸ μὴ σωθῆναι μόνον, καὶ συζῆν· ἀλλὰ καὶ εἰς „ ἀδελφοὺς αὐτῷ τελέσαι, καὶ συγκληρονόμυς· τοῦτο δή „ τὸ περισσόν, ὡς ἔοικεν, ὁ διδόμενος ἔτι μισθός". (Λόγ. πρὸς τὸν Ξενίαν)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος εἶπε· „ τὸ συναπεθανεῖν, ἐ περὶ τῶν ἀναιρεμένων μόνον τέθεικεν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν βαπτιζομένων· καὶ γὰρ ὕδωρ γνησίως „ πιςεύοντες, καὶ καπάλιλον τῇ πίςει ἐπιδεικνύμενοι „ βίον, κοινωνοῦσι τῆς ζωῆς τῷ Δεσπότῃ".

Digitized by Google

12. „Εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν".

Δοκεῖ εἶναι ἀρκετὸν, λέγει, μόνον τὸ νὰ δώσῃ τινὰς μίαν φορὰν τὸν ἑαυτόν τε εἰς θάνατον, διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ τῷ τῶ Χριστῶ πίστιν, καὶ ἐντολήν· ἀλλὰ τὸ νὰ δίδῃ παντοτε τὸν ἑαυτόν τε εἰς θάνατον δι' αὐτόν· ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος ἔλεγε· „καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω" · (α'. Κορ. ιέ. 31.) διὰ τοῦτο πολλῷ ὑπομονῷ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς ὅλας τὰς πειρασμὰς ὁποῦ μᾶς ἀκολουθοῦν, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀξιωθῶμεν νὰ συμβασιλεύσωμεν μὲ τὸν Χριστόν.

„Εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος διὰ τῶν ἐναντίων, τὸν ἀνωτέρω λόγον καὶ λέγει, ὅτι ὄχι μόνον πῶς θέλομεν λάβωμεν ἀμοιβὰς διὰ τῷ ὑπομονῷ, ὁποῦ ἠθέλαμεν δείξωμεν εἰς τὰς διὰ τὸν Χριστὸν πειρασμὰς· ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου θέλομεν καταδικασθῶμεν, ἀείσως μὴ ὑπομείνοντες τὰς πειρασμὰς ἀρνηθῶμεν τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ, ἂν ἡμεῖς ἀρνηθῶμεν τὸν Χριστὸν, καὶ ὁ Χριστὸς θέλει μᾶς ἀρνηθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καθὼς μόνος τε τὸ ἀπεφάσισεν· „ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι „αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς" · (Ματθ. ι'. 33.) ἐὰν δὲ ὁ Χριστὸς μᾶς ἀρνηθῇ, σοχάσου πλέον ἐσὺ ἀγαπητὲ, τί καταδίκην ἔχομεν νὰ λάβωμεν ἡμεῖς, εἰ ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἀρνηθέντες.

13. „Εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει".

Ἀνίσως, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πιστεύωμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀέσει, αὐτὸς μὲν ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν μας ταύτην δὲν βλάπτεται τίποτε· ἐπειδὴ ἐκεῖνος παντοτε εἶναι ἀληθὴς, καὶ βέβαιος, καὶ πιστὸς, κἂν ἡμεῖς πιστεύωμεν, κἂν δὲν πιστεύωμεν· „Κύριος γάρ φησιν, ὁ „Θεός σου, οὗτος Θεὸς, Θεὸς πιστός". (Δευτ. ζ'. 9.) Καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· „πιστὸς Κύ„ριος" · (Ψαλμ. ρμδ'. 18.) καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀλλαχοῦ λέγει· „τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τι„νες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει"; (Ρωμ. γ'. 3.) ἤγουν δηλαδὴ δὲν θέλει τὴν καταργήσει.

„Ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται".

Ἤτοι καθὼς ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ μὴν ἦναι, ἔτζι ἔχει φύσιν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μὴ ὄν, αὐτὸς ὁποῦ εἶναι τὸ μόνον, καὶ πρώτιστον, καὶ ἀναγκαῖον κατὰ τὴν ὕπαρξιν Ὄν· ἔτζι οὐδὲ τὸν ἑαυτόν τε δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ· διὰ γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μὴ Ὄν, καὶ τὸ νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτόν τε (1), ὅθεν ὁ Θεὸς παντοτε μένει· ὥστε, ἂν ἡμεῖς ὁμολογῶμεν, καὶ πιστεύωμεν, καὶ ἂν ἀπιστοῦμεν καὶ ἀρνούμεθα, ὁ Θεὸς ὅτε ὠφελεῖται καὶ κερδαί-

νει

(1) Διὰ τοῦτο ὁ Ἀρεοπαγίτης μέγας Διονύσιος ἐν τῷ ὀγδόῳ Κεφαλαίῳ περὶ θείων ὀνομάτων ἀναφέρει, ὅτι Ἐλύμας ὁ μάγος κατηγορεῖ τοῦτο τὸ Ἀποστόλου, καὶ ἐκ τούτου φιλονικεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ἦναι παντοδύναμος ὁ Θεός· διατὶ δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτόν τε, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· „Καί φησιν Ἐλύμας ὁ μάγος· εἰ παντοδύναμός ἐστιν ὁ Θεός, „πῶς λέγεταί τι μὴ δυνάσθαι πρὸς τὰ καθ' ὑμᾶς Θεο„λόγους; λοιδορεῖται δὲ τῷ θείῳ Παύλῳ φήσαντι, μὴ „δύνασθαι τὸν Θεὸν ἑαυτὸν ἀρνήσασθαι". Τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην, καὶ ἀνόητον ἀπορίαν τὴν Μάγουλων ὁ Θεαυδὴς ἐκεῖνος, καὶ ἀγγελόνυμος Πατὴρ, ὕστερον φησίν· „ἡ γὰρ ἑαυτῷ ἄρνησις, ἐκπτωσίς ἀληθείας ἐστίν, ἡ δὲ „ἀλήθεια, ὄντως, καὶ ἡ τῆς ἀληθείας ἐκπτωσις, τὸ ὄν„τως ἐστὶν ἐκπτωσις· εἰ τοίνυν ἡ ἀλήθεια ὄν ἐστιν, ἡ δὲ „ἄρνησις τῆς ἀληθείας, τὸ ὄντως ἐκπτωσις, ἐκ τοῦ ὄν„τως πεσεῖν ὁ Θεὸς οὐ δύναται, καὶ τὸ μὴ εἶναι ἐκ ἔστιν· „ὡς ἄντις φαίη, τὸ μὴ δυάσθαι, οὐ δυάσται· καὶ τὸ „μὴ εἰδέναι κατὰ σύρησιν, ἐκ οἶδεν· ὅπερ ὁ σοφὸς (ὁ „Ἐλύμας δηλ. εἰρωνικῶς ὅπως αὐτὸν ὀνομάζων) ἐκ „ἐννοήσας, μιμεῖται τὰς τῶν ἀθλητῶν ἀπαρογικὰς, οἳ „πολλάκις ἀσθενεῖς ὄντας τοὺς ἀνταγωνιστὰς ὑποδέμενοι, „κατὰ τὸ δοκεῖν ἑαυτοῖς, καὶ τρὸς ἀπόπτας αὐτοὺς ἀν„δρείως σχιαμαχοῦντες, καὶ τὸν ἀέρα διακόποις πληγαῖς „εὐθαρσῶς καταπαίοντες, οἴονται τῶν ἀντιπάλων ἑαυ„τῶν κεκρατηκέναι, καὶ ἀναχηρύττουσιν ἑαυτοὺς, ὅτε εἰδό„τες τὰ ἐκείνων δυάμειν".

νει τι ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ὁμολογίαν καὶ πίστιν, ὅτε ἐκ τοῦ ἐναντίου βλάπτεται καὶ ζημιόνεται ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἀπιστίαν καὶ ἄρνησιν, ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς μένει καὶ ἡ ὠφέλεια, καὶ ἡ βλάβη (1).

14. „Ταῦτα ὑπομίμνησκε".

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Τιμόθεος ἐχρειάζετο νὰ διδαχθῇ τὰς αὐστέρω διδασκαλίας, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ταῦτά σοι λέγω, διὰ νὰ τὰ ἐνθυμίζῃς εἰς τοὺς ἄλλους Χριστιανούς.

„Διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, μὴ λογομαχεῖν εἰς οὐδὲν χρή-„σιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων".

Ἐπειδὴ ὀρεκτικὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλονεικία, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πάντοτε θέλει νὰ συζητῇ, καὶ νὰ λογομαχῇ· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἐσὺ διαμαρτύρου, ἤγουν φέρε μάρτυρα τὸν Θεὸν εἰς τὰς φιλονεικίας, καὶ παράγγειλε εἰς αὐτοὺς μὲ αὐστηρότητα, νὰ μὴ λογομαχοῦν, ἵνα γνωρίσουν, ὅτι αὐ καὶ ἐσένα παρακούουν, ὁ Θεὸς ὅμως ἔχει νὰ τοὺς κατακρίνῃ ὁ ὑπὸ σοῦ εἰς μαρτυρίαν παραλαμβανόμενος· διότι ἡ λογομαχία, ὄχι μόνον δὲν γεννᾷ κανένα χρήσιμον, καὶ ὠφέλιμον πρᾶγμα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ βλάβην πολλὴν προξενεῖ· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἁπλῆ, καὶ σεβαστὴ, καὶ ἀδιάκριτος πίστις ἐκείνων, ὁπού ἀκούουν τοιαύτας λογομαχίας, κρημνίζεται καὶ ἀφανίζεται ἀπὸ τὰς φιλονεικους ζητήσεις, καθὼς καὶ σὰς σεβαστὸς πύργος, κρημνίζεται, καὶ καταστρέφεται ἀπὸ τοὺς λογους, καὶ τὰ πυροβόλα κανόνια.

15. „Σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνε-„παίσχυντον".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύει ὁ Παῦλος τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον θέλει φανῇ δόκιμος ὁ Τιμόθεος· ποῖος δὲ εἶναι ὁ τρόπος αὐτός; αἰσθάνεσαι, λέγει, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ἦσαι ἐργάτης ἀκαταίσχυντος, ἤγουν αἰσθάνεσαι δὲν ἐντρέπεσαι νὰ κάμνῃς κανένα ἔργον ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁπού σωτεύουν καὶ οἰκοδομοῦν τὴν δεσέβειαν, καὶ ὀρθὴν πίστιν· μὲ τοιοῦτον γὰρ τρόπον θέλεις δοκιμάσεις κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ὑπομένωντας ὅλα τὰ δεινὰ δι' αὐτὸν, καὶ ἐργαζόμενος ὅλα τὰ θελήματα. Εἰς κάθε δὲ μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, πολλὴν ἐπιμέλειαν βάλλει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὸ μέσον τὴν ἐντροπὴν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων· ἐπειδὴ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐντροπὴ καὶ καταισχύνη ἐνομίζετο ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Σταυροῦ, ὡς ἰδιωτικόν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀπόστολοι οἱ τοῦτο κηρύττοντες, ὡς δυστυχεῖς, καὶ ἰδιῶται, καὶ ἀγράμματοι ἐνομίζοντο, καὶ ὡς τὰ ἄτιμα παθήματα πάσχοντες· ἐσὺ ὅμως, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, μὴ ἐντρέπου διὰ ὅλα ταῦτα.

„Ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας".

Ἐπειδὴ, λέγει, πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁπού καταστρέφουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ παρερμηνεύουσι, διὰ τοῦτο ἐσὺ, ὦ Τιμόθεε, ὕψωσε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ ὀρθὸν αὐτὸν ἑρμήνευε· ἢ καὶ ἄλλως· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον, ἀποδυσώνετα, ἀλλὰ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, μᾶς δίδει μὲ τοῦτο λέξιν ταύτην νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι καθὼς κόπτει τινὰς μὲ τὸ μαχαῖρι τὰ περιττὰ καὶ ἐπείσακτα κομμάτια, ὁπού εὑρίσκονται εἰς σὰν εὔμορφον δέρμα, ἢ εἰς σὰν καλὸν λωρίον, καὶ ἀποβάλλει αὐτά· ἔτζι καὶ ἐσὺ κόπτε μὲ τὴν μά-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος εἶπεν· „ὅτε γὰρ πι-„στεύοντες, Θεὸν αὐτὸν ἀποφαίνομεν, ὅτε ἀπιστοῦντες τῆς „θείας ἐκβαίνομεν φύσεως· ἀλλὰ καὶ πιστεύοντων ἡμῶν, „καὶ ἀπιστούντων, αὐτὸς Θεός ἐστιν· ἡμεῖς τοίνυν πιστεύον-„τες, τοῦ ὠφελεῖσθαι καρπούμεθα".

μάχαιραν τῦ Πνεύματος ἀπὸ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίου, κάθε νόθον καὶ ἀλλότριον νόημα, καὶ ἀπόβαλε αὐτό (1).

16. „Τὰς δὲ βεβήλυς κενοφωνίας περίϊσασο".

Τὰς δὲ ἀκαθάρτυς, λέγει, ματαιολογίας περίϊσασο, ἤγουν παραιτῦ, ὦ Τιμόθεε· ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς κάθε μέρος τῶν Ἐπιστολῶν τῦ Παύλυ, ὅπυ εὑρίσκεται ἡ λέξις κενοφωνία, καινοφωνίαν ἀναγινώσκει, γράφων τὸ καὶ, διὰ τῆς αι, διφθόγγου· καὶ μὲ τῦτο μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος νὰ παραιτῆ ὁ Τιμόθεος τὰς ἀκαθάρτυς καινοτομίας, καὶ νεωτερίσματα τῶν αἱρετικῶν, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὴν πρώτην πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολήν, Κεφ. ς'. στίχ. 20. Μερικοὶ δὲ τὸ „περίϊσασο" ἑρμηνεύυσιν αὐτὶ τῦ, περισσῶς ἴσασο, ἤγουν περισσῶς ἀγωνίζυ εἰς τὸ νὰ καταπαύσῃς, καὶ νὰ ἐμποδίσῃς τὰς τοιαύτας κενοφωνίας· ἀλλὰ τὸ νόημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές.

„Ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψυσιν ἀσεβείας".

17. „Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν, ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει".

Ἀκράτητον, λέγει, εἶναι τὸ κακὸν, καὶ πλέον ἰατρείαν δὲν δέχεται· ἐπειδὴ οἱ τῶν αἱρετικῶν λόγοι βλάπτυσι, καὶ διαφθείρυσι τὸ περισσότερον μέρος τῆς εὐσεβείας, ὡσὰν ἡ γάγγραινα, καὶ εἶναι ἀδιόρθωτοι· γάγγραινα δὲ εἶναι σῆψα πάθος, καὶ μία πληγὴ, ὁπῦ προξενεῖ σαπίλαν εἰς τὸ σῶμα, καὶ βόσκει καὶ κατατρώγει τὰ ὑγιεινὰ μέρη τῦ σώματος, ὁπῦ εἶναι τερύρω, ἀπὸ τὸ γραίνω τὸ τρώγω· τὸ ὁποῖον κοινῶς ὀνομάζεται φάγυσα, ἢ κάβυρας, ἑλληνικὰ δὲ ὀνομάζεται καὶ ἄλκος, ἕρπη, καὶ ἐρυσιπέλη (2).

„Ὧν ἐστιν Ὑμέναιος, καὶ Φιλητός".

18. „Οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν „ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπυσι τινῶν πίστιν".

Καλῶς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι οἱ λόγοι τῶν αἱρετικῶν προκόπτυσιν εἰς περισσοτέραν ἀσέβειαν· διὰ ὅ,τι φαίνεται μὲν, ὅτι ἡ αἵρεσις τῦ Ὑμεναίυ καὶ τῦ Φιλητῦ, ἀνέτρε-

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὰς ἱερὰς Λειτυργίας των, διανιζόμενοι τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Ἀποστόλυ, εὔχονται μὲ αὐτὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως, ὅπυ λέγοντας· „ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τῦ Ἀρχιεπισκόπυ ἡμῶν δέσποτος· ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις συ Ἐκκλησίαις „ἐν εἰρήνῃ, σῶον, ἔντιμον, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα, „καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας". Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν· „ἐ„ταινῦμεν τῶν γεωργῶν τὰς εὐθείας τὰς αὔλακας ἀνα„τέμνοντας· ὅπυ καὶ διδάσκαλος ἀξιέπαινος, ὁ τῷ κα„νόνι τῶν θείων λογίων ἑπόμενος".

(2) Ὅθεν ὁ Ἱερὸς Αὐγυστῖνος ἐβεβαίωσε μὲ τὸ παράδειγμα τῶν τῆς φάγυσας, ὁπῶ φέρει ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, πῶς τῶν αἱρετικῶν ἡ κακοδοξία, πάντοτε πηγαίνει εἰς τὸ χειρότερον, καὶ γίνεται μεγαλυτέρα πληγὴ, ὡσὰν φάγυσα· διὰ ὅ,τι οἱ Μανιχαῖοι ἀρχινῶντας ἀπὸ τὴν μίαν, ἔκαμναν ἀρχὴν τὸ κακὸν τῶν Θεῶν· ἐρώτα γάρ, καθ' ὑπόθεσιν, ἕνας Μανιχαῖος· ποῖος ἔκτισε τὴν μίαν; καὶ ἀπεκρίνετο ὁ ἄλλος ὁμόφρων του, πῶς δὲν τὴν ἔκτισεν ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ διάβολος· ἐπειδὴ ἡ μία εἶναι ἔμψυχα ζῶα, ὁπῶ πεθαίζει, καὶ ἐνοχλεῖ τοὺς ἀνθρώπυς ἐκείνυς, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἤθελε καθίσῃ· ποιῶν δὲ πονηρῶν καὶ βλαβερῶν ζῶων εἶναι καὶ ἡ μέλισσα, λοιπὸν καὶ αὐτὴν ὁ διάβολος ἐποίησε· ποιῶν καὶ ἡ ἀκρίδα· πάντως καὶ αὐτὴν ὁ διάβολος ἐποίησε· ποῖος δὲ τὰ τυλία ἔκτισε; ποῖος τὰ πρόβατα; ποῖος τὸν ἐλέφαντα; ποῖος τὸν ἄνθρωπον; πάντα ταῦτα ὁ διάβολος ἔκτισε. Τοιαῦτα ἦτον ἡ πολύπλοκος σειρὰ τῶν αἱρετικῶν φρονημάτων τῶν Μανιχαίων· διὰ τῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγυν οἱ Χριστιανοὶ πάντες, καὶ πάντας τοὺς αἱρετικοὺς ὡσὰν λοιμοὺς καὶ πανύκλας, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ μὲ αὐτοὺς πανυκλιάσυν καὶ ἀπωλεσθῦν· διὰ τῦτο παραγγέλλει ὁ Σολομών· „ἔκβα„λε ἐκ σωτηρίυ λοιμόν". (Παρ. κβ'. 10.) καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὁ πατήρτου, μακαρίζει ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁπῦ δὲν ἐκάθισε μαζὶ μὲ τοὺς λοιμούς· „μα„κάριος ἀνὴρ, ὃς ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε". (Ψαλμ. ά. ε.) Διὰ τῦτο καὶ τὸν θεῖον Πολύκαρπον ἐρώτησεν ὁ αἱρετικὸς Μαρκίων, ἂν ἠξεύρῃ ποῖος εἶναι, καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἅγιος, ὅτι τὸν ἠξεύρει πῶς εἶναι ὁ πρωτόγονος υἱὸς τῦ διαβόλυ. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος γράφει εἰς τὸν βίον τῦ μεγάλυ Ἀντωνίυ, ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἀπέφυγε ὡς πανύκλαν τὰς Ἀρειανάς, καὶ αἱρετικάς· διὰ τῦτο καὶ ἡ σ'. Σύνοδος προσέζεν νὰ κατακαίωνται τὰ βιβλία τῶν αἱρετικῶν πλασθεῖσα ψευδομαρτυρολογία, ἐν τῷ ξγ'. κανόνι αὐτῆς· καὶ οἱ Ἀπόστολοι προσέταζαν νὰ μὴ δημοσιεύωνται τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλίων, ὡς ἄμα, κανόνι ζ'. Ὁ δὲ Βασιλεὺς

τρεπε μόνῳ τῲ ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν· πολλὰ ὅμως καὶ ἄλλα πονηρὰ δόγματα ἐγεννῶντο ἀπὸ τὴν αἵρεσιν ταύτην· διὰ τί, ἂν ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν πάρα ἔγινε, λοιπὸν καὶ ἡ κρίσις καὶ παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἀναστράπτει, καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν· καὶ οἱ μὲν καλοὶ καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι ἀπέλαυσαν τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πόνους, ὁποῦ εἰς τῲ παρῦσαν ζωῲ δοκιμάζουσιν· οἱ δὲ κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοί, δὲν ἐκολάσθησαν διὰ τὰς τρυφὰς καὶ δόξας, καὶ ἡδονὰς, ὁποῦ λαμβάνουν ἐδῶ, καθὼς τοὺς ἔπρεπεν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐδοξάσθησαν, καὶ ἔλαβον μακαριότητα διὰ τῶν ἐνταῦθα ἀγαθῶν· καὶ λοιπὸν τί χρειάζεται πλέον ἡ ἀρετὴ, ἀφοῦ τοιαύτη ἀνταπόδοσις γίνεται; ὥστε καλλίτερον, ἢ τὸ ἴδιον εἶναι, νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάστασις τελείως, παρὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι πάρα ἔγινεν ἡ ἀνάστασις (1). Δὲν εἶπε δὲ ὅτι αὐτοὶ ἀνατρέπουσι τῲ πίστιν ὅλων τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ μερικῶν μόνον, ἤτοι τῶν ἀσθενεστέρων εἰς τῲ πίστιν· ἀκολούθως δὲ λέγει·

19. „Ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἕστηκεν".

Τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τοιοῦτον ἔχει νόημα· δὲν ἀνετράπησαν, λέγει, ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φρονήματα τῶν αἱρετικῶν, ἀλλὰ οἱ ἀβέβαιοι, καὶ ἀσθενεῖς εἰς τῲ πίστιν, καὶ τὸν λογισμὸν, περὶ τῶν ὁποίων εἶπε ὁ Ἱερεμίας· „ἠγάπησαν κινεῖν πόδας „αὐτῶν". (Ἱερ. ιδ'. 10.) διὰ τί, ἂν αὐτοὶ δὲν ἦτον τοιοῦτοι ἀσθενεῖς, δὲν ἤθελον διαφθαρῆν ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν αἱρετικῶν, καὶ νὰ ξεπέσουν ἀπὸ τῲ πίστιν· ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀβέβαιοι πρότερον, διὰ τοῦτο καὶ ἔπεσον, καθὼς καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ, ἂν ἦτον βέβαιος καὶ στερεὸς εἰς τὸν λογισμὸν, καὶ εἰς τῲ πρὸς Θεὸν πίστιν, δὲν ἐπλανᾶτο ἀπὸ τὰ λόγια τῆς γυναικός του· ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀβέβαιος πρὸ τῆς προσβολῆς τοῦ διαβόλου, διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἡ προσβολὴ ἔγινεν, ἔπεσε, καὶ παρέβη τῲ ἐντολήν· ὅσοι ὅμως ἔχουσι λογισμὸν καὶ πίστιν σαθρὰν, αὐτοὶ σέκονται βέβαιοι, καὶ ἀκίνητοι, καὶ ὄχι μόνον δὲν βλάπτονται ἀπὸ τοὺς πλανεῖς αἱρετικοὺς, ἀλλὰ καὶ θαυμάζονται ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς, διὰ τί σοχαζόμενοι τὰ σαθρὰ τῶν αἱρετικῶν φρονήματα, περισσότερον στερέονται εἰς τῲ πίστιν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, καὶ ὅτι ὁ θεμέλιος τοῦ Θεοῦ, εἶναι στερεὸς καὶ ἀκίνητος· ὥστε τοιουτοτρόπως πρέπει νὰ κραταῖται τινας ἀπὸ τῲ πίστιν, ὡσὰν ἀπὸ θεμέλιον στερεὸν, καὶ τελείως νὰ μὴ σαλεύεται (2).

„Ἔχων τῲ σφραγίδα ταύτην „ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ". „(Ἀριθ. ις'. 5.) Καὶ „ἀποχήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ „ὄνομα Κυρίου (3)".

Ὅταν ὁ Κορὲ, καὶ ὁ Δαθὰν καὶ ὁ Ἀβειρὼν, καὶ Αὐὴν, καὶ διακόσιοι πεντήκοντα ἄνδρες ὀνομαστοὶ τῆς Συναγωγῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἔκαμαν ἐπανάστασιν ἐναντίον τοῦ Μωϋσῆ, καὶ τοῦ Ἀαρὼν, τότε ὁ Μωϋσῆς πίπτοντας ἐπὶ πρόσωπον, μὲ μεγάλην ταπείνωσιν εἶπε πρὸς τὸν Κορὲ, καὶ εἰς ὅλους τοὺς συναποστάτας αὐτοῦ, τὰ λόγια ταῦτα· „ἐπέσκεπται καὶ ἔγνω ὁ „Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς Ἁγίους, καὶ προσηγάγετο πρὸς αὐτόν". (Ἀριθ. ις'. 5.) ὡσὰν νὰ

λεὺς Σολομὼν προσάζει τὰς ὁμοίας τοῦ βασιλεῖς νὰ ἀποδιώκουν τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ νὰ μὴν ἀφίνουν αὐτοὺς νὰ σπέρνουν τὰ ζιζάνια τῆς ἀσεβείας των εἰς τοὺς Χριστιανούς· „λιχ„μήπως ἀσεβῶν βασιλεὺς σοφός". (Παρ. κ'. 26.) Ὅρα καὶ εἰς τό· „αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτην καὶ „δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ". (Τίτ. γ'. 10.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι οἱ κακόφρονες αὐτοὶ αἱρετικοὶ, διὰ τοῦτο ἔλεγον πῶς ἡ ἀνάστασις πάρα ἔγινεν, ἐπειδὴ καὶ ἐνόμιζον ἀνάστασιν, τῲ διαδοχῲ τῶν παιδίων, ὁποῦ γεννῶνται ἐκ τοῦ γάμου· τὰ ὁποῖα ἀνίσανται, ἤτοι γεννῶνται καὶ μένουν εἰς τὸν κόσμον, ἀντὶ τῶν ἀποθανόντων γονέων των· καὶ ἔτζι μὲ τῲ ἀνόητον ταύτην δόξαν, ἐπλάνων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς ἐμάχρειαν ἀπὸ τῲ διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κορέσιος λέγει, πῶς θεμέλιον ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, τὸν ἀμετάθετον τοῦ Θεοῦ ὑψος· ὁ δὲ Θεοδώρητος ἄλλως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν· „παρασα„λεύσαι φησὶν ὁ δυνάνται τὴν τῆς ἀληθείας κρηπῖδα· „ὁ Θεὸς γὰρ τοῦτον τέθεικε τὸν θεμέλιον· σφραγὶς δὲ τοῦ „θεμελίου, τῆς ἀνασάσεως ἡ ἐλπὶς· ὁ γὰρ τῲ κοινῲ „ἐκβάλλων ἀνάστασιν, ἀρνεῖται τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν· „ὁ δὲ ταύτην ἀρνούμενος, καὶ τὸ πᾶσχα ἐκβάλλει· ὁ δὲ „τοῦτο ἐκβάλλων, συναναιρεῖ καὶ τῆς Παρθένου τὴν γέν„νησιν· εἰκότως τοίνυν σφραγῖδα τοῦ θεμελίου, τῆς ἀνα„στάσεως τὴν πίστιν ἐκάλεσε".

(3) Ἐν ἄλλοις Χριστῷ, ὁ μέντοι Χρυσόστομος, καὶ Θεοδώρητος, καὶ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμένιος, Κυρίου ἔχουσι.

Digitized by Google

νὰ λέγῃ πρὸς αὐτὲς· τί ἐπαύσητε κατ' ἐπάνω μας; ἡμεῖς δὲν ἐγίναμεν ἀρχηγοὶ καὶ δημαγωγοὶ καὶ ἱερεῖς τῦ Ἰσραηλιτικῦ λαῦ ἀπὸ λόγυ μας· ὁ Θεὸς μᾶς ἐδιάλεξεν εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτό· καὶ αὐτὸς ὁπῦ γνωρίζει ποῖοι εἶναι ἄνθρωποι ἐδικοί τυ, καὶ Ἅγιοι, αὐτὸς μᾶς οἰκειοποιήθη, καὶ μᾶς ἐτράβιξεν εἰς τὸν ἑαυτόν τυ, διὰ νὰ εἴμεθα θεράποντες τῆς λατρείας τυ, καὶ λειτυργοὶ τῆς σκιωῆς τυ· τὸ δὲ „ἀποσήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίυ" τῦτο δὲν ἐδυνήθην νὰ εὕρω εἰς τὸ Γραφὸ ὅπως αὐτολεξεὶ κείμενον, καὶ μόλον ὁπῦ ἐρεύνησα πολλά· ἴσως δὲ νὰ ἐπαράφρασε τῦτο ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τῦ Λευϊτικοῦ τὸ λέγον· „Καὶ δὲν ὁμεῖσθε τῷ ὀνόματί μυ ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα τὸ ἅ„γιον τῦ Θεῦ ὑμῶν· ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν". (Λευϊτ. ιθ'. 12.) Ταῦτα λοιπὸν τὰ ῥητὰ τῆς Θείας Γραφῆς, φέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ λέγει· ὅτι ὁ σερεὸς θεμέλιος τῦ Θεῦ σέκει ἀκίνητος, καὶ ἔχει τὴν σφραγίδα αὐτὸ, δηλαδὴ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ τῆς Γραφῆς· ἤτοι καθὼς μία πέτρα ἔχει γλυμμένα, καὶ χαραγμένα ἐπάνω της κάποια γράμματα καὶ σημάδια, τυιυτοτρόπως καὶ ὁ θεμέλιος τῦ Θεῦ ἔχει χαραγμένα ἐπάνω τυ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ὡσαὺ σφραγίδα καὶ βέλλαν ἀνεξάλειπτον, τὸ „ἔγνω Κύριος τὺς ὄντας αὐτῦ" καὶ τὸ „ἀπο„σήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίυ" ὁπῦ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπῦ εἶναι πιστοὶ, καὶ ὅλως διόλυ οἰκεῖοι τῦ Θεῦ, αὐτοὶ προεγνώσθησαν καὶ ἐδιαλέχθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ μὴ διαφθαρῶν καὶ αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὺς ἀβεβαίυς καὶ ἀσηρίκτυς εἰς τὴν πίσιν, καὶ διὰ τῦτο σέκονται ὡσαὺ σῆλαι ἔμψυχοι, καὶ ὡσαὺ θεμέλιοι ἀσειστοι, μὴ σαλευόμενοι ἀπὸ τὰ φρονήματα τῶν αἱρετικῶν, καὶ φέροντες εἰς τὸν ἑαυτόν τυς διὰ τῶν ἔργων τὰ ἀνωτέρω ἐπιγράμματα καὶ λόγια τῆς Γραφῆς. Ἀδικίαν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὸ εἰς τὰ δόγματα τῆς πίσεως πλανῶ, ἢ καὶ ἁπλῶς κάθε ἀδικίαν· ὥστε ὅποιος ἀδικεῖ, αὐτὸς δὲν προσαρμόζεται, οὐδὲ οἰκοδομεῖται ἐπάνω εἰς τὸν θεμέλιον τῦ Θεῦ, αὐτὸς δὲν εἶναι πιστὸς καὶ οἰκεῖος τῦ Θεῦ, ἅπε ἔχει ἐπάνω τυ τὸ σφραγίδα καὶ βέλλαν τῆς γνώσεως καὶ οἰκειώσεως τῦ Θεῦ· διότι ὁ ἄδικος, πῶς θέλει ἔχει ἐπάνω τυ τὸ βέλλαν τῦ δικαίυ Θεῦ; τῦτο γὰρ εἶναι πάντα ἀνάρμοσον. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι, ἀνίσως ἐκεῖνος ὁπῦ ὀνομάζει τὸ ὄνομα τῦ Κυρίυ, χρεωσῇ νὰ ἦναι μακρὰν ἀπὸ κάθε ἀδικίαν, λοιπὸν καὶ ἀντιστρόφως ὅποιος δὲν μακραίνει ἀπὸ τὸ ἀδικίαν, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος ἅπε νὰ ὀνομάζῃ μὲ τὸ στόμα τυ τὸ ὄνομα τῦ Κυρίυ, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ· „ὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτω„λῦ". (Σειρ. ιέ. 9.)

20. „Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ, ὐκ ἐστὶ μόνον σκεῦη χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, „ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα".

Ἐπειδὴ πολλοὶ σκανδαλίζονται, διὰ τὶ βλέπονται εἰς τὸν Κόσμον κακοὶ καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι· διὰ τῦτο ὁ Ἀπόστολος, ἀφήσας ὅλας τὰς ἄλλας αἰτίας καὶ τὺς λογαριασμὺς, διὰ τὺς ὁποίυς ὁ Θεὸς συγχωρεῖ νὰ βλέπωνται ἔτοι, ταύτην μόνην τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν λογαριασμὸν φέρει τώρα ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, καθὼς εἰς σῦα μεγάλον δαπήτιον βλέπονται σκεύη, καὶ ἀγγεῖα διαφορετικὰ, χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, ξύλινα, καὶ πήλινα· ἔτζι καὶ εἰς τὸν μέγαν τῦτον Κόσμον βλέπονται καλοὶ καὶ ἀνάρετοι, καὶ κακοὶ καὶ διεσραμμένοι ἄνθρωποι· δὶ ὅτι μεγάλην οἰκίαν, τὸν Κόσμον νοεῖ ὁ Παῦλος, καὶ ὄχι τὴν Ἐκκλησίαν τῦ Χρισῦ· ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῦ Χρισῦ δὲν θέλει ὁ Παῦλος νὰ ἦναι κἀνένα σκεῦος ξύλινον, ἢ πήλινον, ἀλλὰ ὅλα τὰ σκεύη καὶ ἀγγεῖα, ἤγουν ὅλοι οἱ Χρισιανοὶ, θέλει νὰ εἶναι χρυσοῖ καὶ ἀργυροῖ, ἤγουν ὅλοι νὰ εἶναι καλοὶ καὶ ἀνάρετοι· διὰ τὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χρισιανῶν εἶναι σῶμα Χρισῦ, καὶ διὰ τὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι παρθένος, εἶναι ἁγία, εἶναι ὡραία καὶ πάγκαλλος, χωρὶς νὰ ἔχῃ κἀνένα μολυσμὸν, ἢ ζαρωματάδα κακίας· „ὁ Χρισὸς γάρ „φησιν ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς... ἵνα παραστήσῃ αὐ„τὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχυσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤτι τῶν τοιύτων, „ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος". (Ἐφ. ε. 27.) Καὶ πάλιν· „ἁρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀν„δρὶ, παρθένον, ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χρισῷ". (β'. Κορ. ια. 2.) (1)

„Καὶ

(1) Ἄλλοι δὲ λέγυσιν, ὅτι καὶ οἰκία ἡ Ἐκκλησία νοεῖται, καθ' ὃ, τι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περιέχονται καὶ οἱ καλοὶ, καὶ οἱ κακοὶ, ἀγκαλὰ καὶ οἱ κακοὶ εἶναι μέρη αὐτῆς ἀσθενῆ καὶ πληγωμένα· καὶ καθ' ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὁμοιῦται τῇ χιβωτῷ, τῇ περιεχύσῃ τὰ καθαρὰ ζῶα, καὶ τὰ ἀκάθαρτα· περιέχονται ὁμως εἰς αὐτὸ μὲ ἐλπίδα, ὅτι καὶ τὰ ἀσθενῆ μέλη της, ἤγουν οἱ κακοὶ, νὰ γένων ὑγιεῖς διὰ της μετανοίας, καὶ οἱ ἀκάθαρτοι εἰς τὸν βίον, νὰ γένων καθαροὶ διὰ της μεταβολῆς καὶ διορθώσεως, ἤτις γίνεται μὲ τὸ καθαρὰν ζωὴν.

Digitized by Google

„Καὶ ἃ μέν ἐσιν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν".

Τὰ μὲν χρυσᾶ σκεύη, λέγει, ἤτοι οἱ ἐνάρετοι καὶ καλοὶ, εἶναι εἰς τιμὴν, ἤγουν τίμια, καὶ εἰς τιμίας ὑπηρεσίας μεταχειριζόμενα· τὰ δὲ ξύλινα, καὶ πήλινα σκεύη, ἤτοι οἱ κακοὶ καὶ φαῦλοι ἄνθρωποι, εἶναι εἰς ἀτιμίαν, ἤγουν εἶναι ἄτιμα, καὶ εἰς ἀτίμους ὑπηρεσίας μεταχειριζόμενα. Διὰ εἶπε δὲ πῶς εἶναι τὰ σκεύη αὐτὰ εἰς χρῆσιν, καὶ εἰς ἀχρησίαν· διὰ τὶ καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, ἀγκαλὰ καὶ δὲν εἶναι χρήσιμοι εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν τᾶ Κόσμυ ἁπλῶς σύσασιν, καὶ εἰς κάποιας ἄλλας οἰκονομίας, καθὼς καὶ ὁ Φαραὼ καὶ ἡ ἴδια στρατιὰ ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ νὰ δοξασθῇ ὁ Θεὸς ὡς δίκαιος, διὰ τῆς ἐκείνων σκληροκαρδίας, καὶ τῆς διὰ τὴν σκληροκαρδίαν παιδείας των· „Καὶ ἐνδοξασθή-„σομαι, φησιν, ἐν Φαραὼ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτᾶ, καὶ γνώσονται πάντες οἱ Αἰγύπ-„τιοι, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος". (Ἔξοδ. ιδ'. 4.) (1)

21. „Ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσαι σκεῦος εἰς τι-„μὴν ἡγιασμένον".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι τὸ νὰ ἦναί τινας χρυσᾶ, ἢ πήλινος, ἤγουν καλὸς, ἢ κακὸς, δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν φύσιν τᾶ ἀνθρώπυ, οὐδὲ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ὁπᾶ ἀκολυθεῖ ἐκ τῆς ὕλης, καθὼς ἐβλασφήμυν οἱ Μανιχαῖοι, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν καλὴν, ἢ τὴν κακὴν προαίρεσιν; ἄκυσον γὰρ τί λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόσολος, ὅτι δυνάται κάθε ἄνθρωπος, ἐὰν μόνον θελήσῃ, νὰ ἐκκαθάρῃ, ἤγουν νὰ καθαρίσῃ τελείως τὴν ψυχήν τᾶ ἀπὸ τὴν ξυλίνην, καὶ κακὴν προαίρεσιν, καὶ αὐτὴ ἐκείνης νὰ κατασήσῃ τὴν προαίρεσίν τᾶ χρυσῆν, καὶ ἀργυρῆν, ἤτοι καλὴν καὶ ἐνάρετον. Καὶ σοχάσυ τᾶτο ἀπὸ τὰ παραδείγματα· ὁ Παῦλος ἦτον πρῶτον πήλινος, διὰ τὶ δὲν ἐπίσδυσεν εἰς τὸν Χριστόν· ἀλλ' ἔγινεν ὕσερον χρυσᾶς διὰ τὶ ἐπίσδυσε. Καὶ ἐκ τᾶ ἐναντίυ, ὁ Ἰούδας ἦτον πρῶτον χρυσᾶς, διὰ τὴν τᾶ Χριστᾶ μαθητείαν, ἀλλ' ὕσερον ἔγινε πήλινος διὰ τὴν προδοσίαν. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι αὖ ὁ Παῦλος ἐδῶ κατηγορῇ τὰ ὀσράκινα σκεύη, πῶς εἰς ἄλλο μέρος τὰ ἐπαινεῖ λέγων· „ἔχοντες δὲ τὸν θησαυ-„ρὸν τᾶτον ἐν ὀσρακίνοις σκεύεσιν"; (β'. Κορ. δ'. 7.) Εἰς λύσιν τῆς ἀποριας ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος διὰ τὴν φύσιν τᾶ ἀνθρωπίνυ σώματος καθ' ἑαυτό· διὸ ὅ,τι, καθὼς τὸ ὄσρακον δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ πηλὸς ἐψημένος μὲ τὴν φωτίαν· ἔτζι καὶ τὸ σῶμα τᾶ ἀνθρώπυ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ σῶας πηλὸς, ὁπᾶ σερεᾶται μὲ τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς (2)· ἐδῶ δὲ, ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόσολος, διὰ τὴν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς, καὶ ὄχι διὰ τὴν φύσιν τᾶ σώματος.

„Καὶ εὔχρηςον τῷ Δεσπότῃ".

Λοιπὸν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τᾶ Ἀποσόλυ συμπεραίνεται, ὅτι τὰ ξύλινα σκεύη, ἤγουν οἱ κακοὶ, ἄχρηςοι εἶναι, ὅσον πρὸς τὸν προηγύμενον σκοπὸν τᾶ Θεᾶ, ὅςτις θέλει πάντας σωθῆναι, κἂν καὶ φαίνωνται ὅτι χρησιμεύυν κατὰ ἄλλον τρόπον ἤγουν κατὰ τὸν ἑπόμενον σκοπὸν τᾶ Θεᾶ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

„Εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον".

Ὁποιος, λέγει, θέλει καὶ ἀγαπᾷ, δυνάται νὰ καθαρίσῃ τὸν ἑαυτόν τᾶ ἀπὸ τὴν κακὴν προαίρεσιν, καὶ νὰ γένῃ σκεῦος χρήσιμον εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἑτοιμασμένον εἰς τὸ νὰ κάμῃ κάθε κα-

(1) Χρησιμεύυσιν ἀκόμη οἱ κακοὶ εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ τί αὐτοὶ, παιδεύοντες μὲν τοὺς δικαίυς καὶ καλοὺς προξενῆσιν εἰς αὐτοὺς περισσοτέρας στεφάνυς· παιδευόμενοι δὲ παρὰ Κυρίυ, σωφρονίζυσι τοὺς ἄλλυς νὰ μὴ κάμνωσι τὰ αὐτὰ κακά· „τὰς χεῖρας γὰρ φησιν αὐτᾶ „νίπτεται (ὁ δίκαιος) ἐν τῷ αἵματι τᾶ ἁμαρτωλᾶ". (Ψαλ. νζ'. 10.) ἤτοι ὁ δίκαιος θέλει προφυλάττεται καθαρὸς ἀπὸ τὰ κακὰ, βλέποντας νὰ παιδεύεται, καὶ νὰ θανατόνεται ὁ ἁμαρτωλός. Λέγει δὲ καὶ ὁ Σολομών· „λοιμᾶ μασιγυμένυ, ἄφρων πανυργότερος ἔσαι", (Παρ. ιθ'. 25.) ἤτοι φρονιμώτερος.

(2) Ὁ δὲ Οἰκυμένιος λέγει, ὅτι ὀσράκινον καὶ γύϊνον ἀκόμη ὀνομάζεται τὸ σῶμα, συγκεκριμένον μὲ τὸν ἁγιον καὶ θεῖον θησαυρὸν τῆς χάριτος τᾶ Ἁγίου Πνεύματος, ὁπᾶ περιέχει ἐν ἑαυτῷ.

Digitized by Google

καλὸν ἔργον· ἤτοι, κἂν ἡ δοὲ εὕρῃ καιρὸν ἐπιτήδειον νὰ κάμῃ τὸ καλὸν, ὅμως θέλει εἶναι ἕτοιμος ἡ παρασκευασμένος εἰς τὸ νὰ τὸ κάμῃ, κἂν παρθενία ἡ ἄσκησις ἦναι, κἂν μαρτύριον ἡ ἄθλησις διὰ τὸν Χριστὸν, κἂν ὁποία ἄλλη ἀγαθοεργία.

22. „Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε".

Νεωτερικαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι, ὄχι μόνον αἱ τῆς πορνείας ἡ σαρκικῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἡ κάθε ἄλλη ἄτοπος ἐπιθυμία, ἤγουν κἂν ἐξουσίαν ἐπιθυμῇ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς, κἂν ἄσπρα, κἂν ὑποσατικὰ, κἂν ὅ,τι ἄλλο· ἐπειδὴ αἱ ἐπιθυμίαι αὗται ἡ φαντασίαι, εἶναι αὐόητοι, ἡ ἴδιαι τῶν νέων ἡ τῶν ἀβεβαίων φρενῶν· ἐπειδὴ ὡς ἐπιπλέξον οἱ νέοι εἶναι αὐόητοι, μεματαιωμένοι, ἡ ἀκατάστατοι εἰς τὸν νοῦν. Διὰ τοῦτο ἡ ὁ Σολομὼν παλαίζει τὴν πόλιν ἐκείνην ὁπού ἔχει Βασιλέα νεώτερον· „ὑμοῖ σοι πόλις, ἧς ὁ Βασιλεὺς σὺ νεώτερος". (Ἐκκλ. ί. 16.) ἡ τὴν νεότητα ὀνομάζει αὔοιαν ἡ ματαιότητα ὁ αὐτὸς Σολομών (1)· „ἡ νεότης, „ἡ ἡ αὔοια ματαιότης". (Ἐκκλ. ια. 10.) Καὶ πάλιν· „αὔοια ἐξύπνται καρδίαι νέου". (Παρ. κβ'. 15.) ὥστε ἡ ὅποιος γέρων ἐπιθυμεῖ τὰς τῶν νεωτέρων ἐπιθυμίας, ἡ αὐτὸς νεωτερίζεται, ἡ νέος εἶναι εἰς τὸν νοῦν, κἂν ἡ εἰς τὰς χρόνους ἦναι γέρωντας.

„Δίωκε δὲ δικαιοσύνην".

Κωμῳδεῖ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, τὴν δικαιοσύνην, ἤγουν τὴν καθόλου ἀρετήν.

„Πίστιν".

Κωμῳδεῖ λέγει ὦ Τιμόθεε, τὴν ἀληθινὴν, ἡ βεβαίαν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν, ἡ τὴν πρὸς τοὺς φίλους, ἡ ἠγαπημένους ἐμπιστοσύνην, ἡ σωδιάθετον· ἡ ὡσαὐτὸ νὰ ἔλεγε· μὴν ἦσαι ἄπιστος εἰς τοὺς φίλους, ἡ ἀβέβαιος, ἀλλὰ φύλαττε ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτούς (2)· διὰ τοῦτο ἡ ἀκολούθως λέγει·

„Ἀγά-

(1) Νεωτερικαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι ἀκόμη, ἡ ἡ καινοτομίαις κακαῖς συνήθειαις, ὁπού ἐφευρίσκουν τινὲς Χριστιανοί, εἰς τὸ νὰ κτίζουν ἐκκλησίας ὑψηλὰ, ἡ λαμπρὰ, ζωγραφισμένα, ἡ πολυτέλειαν· εἰς τὸ νὰ κατασκευάζουν οἱ ἄνδρες διάφορα πολύτιμα φορέματα, ἡ ποικιλόχροα· ἡ ἡ γυναῖκες διάφορα χρυσᾶ παράξενα, ἡ πολύτιμα, ὅσον εἰς στολισμὸν τῆς κεφαλῆς των, ὅσον ἡ εἰς στολισμὸν τῆς ζώνης, ἡ τῶν ποδῶν των, ἡ νὰ μεταμορφόνωνται εἰς κάθε ὀλίγον καιρὸν μὲ καινούργια φορέματα. Βλέπε δὲ καὶ παράδειγμα εἰς τὸν Γραφικὸν· ὁ Ῥοβοὰμ διὰ νὰ κατασχύσῃ τὸν βασιλικὸν τῶν πρεσβυτέρων, ἡ νὰ ἀκούσῃ τὸν βασιλικὸν τῶν νεωτέρων, ἔχασε τὸ Βασίλειον τῶν δέκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ· ἐβασίλευσε γὰρ εἰς αὐτὰς ὁ δοῦλος τοῦ πατρός του Σολομὼν ὁ Ἱεροβοάμ· „ἐγκατέλιπε γὰρ φησιν ὁ Βασιλεὺς Ῥοβοὰμ τὸν βασιλικὸν τῶν „πρεσβυτέρων, ἡ ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὸν βασιλικὸν τῶν νεωτέρων". (β'. Παρ. ί. 13.) Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ὅτι ὁ νεώτερος υἱὸς, ὡς ἀρνησίτερος, ἐζήτησε τὸν μερισμὸν τοῦ πατρός του, καὶ ἐγινεν ἄσωτος, ἡ ὄχι ὁ πρεσβύτερος· „ἐκεῖνο γὰρ φησιν „ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί· πάτερ δός μοι τὸ ἐπι„βάλλον μέρος τῆς οὐσίας". (Λουκ. ιε. 12.)

(2) Διὰ ὅτι ὅποιος θέλει νὰ ἦναι φίλος μὲ ἄλλους, πρέπει πρῶτον ἀπὸ ὅλα νὰ ἦναι πιστός· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· „φίλος πιστὸς, σκέπη κραταιὰ, ὁ δὲ εὑρὼν „αὐτὸν εὗρε θησαυρόν". (Σειρ. ς'. 15.) Καὶ πάλιν· „φίλῳ πιστῷ οὐκ ἔστιν ἀνταλλαγμα, ἡ οὐκ ἔστι σταθ„μὸς τῆς καλοπιᾶς αὐτοῦ". (Αὐτόθ.) Καὶ πάλιν· „φίλος πιστὸς φάρμακον ζωῆς, ἡ οἱ φοβούμενοι Κύριον, „εὑρήσουσιν αὐτόν". (Αὐτόθ. 16.) Καὶ ὅποιος θέλει νὰ ἦναι φίλος ἀληθινὸς, πρέπει νὰ φυλάττῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ μυστήρια τοῦ φίλου, ἡ νὰ μὴ φανερόνῃ αὐτὰ εἰς κανένα· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών· „ἀνὴρ δί„γλωσσος ἀποκαλύπτει βουλὰς ἐν σωτηρίῳ, πιστὸς δὲ „πνοῆ κρύπτει πράγματα". (Παρ. ια. 12.) δι' ὃ, ὅτι ἐὰν τινας φανερώσῃ τὰ μυστήρια τοῦ φίλου, αὐτὸς χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην, ἡ δὲν θέλει εὕρει τὸν φίλον του πλέον νὰ τὸν ἀγαπᾷ ὡς τὸ πρῶτον, καθὼς εἶπεν ὁ Σειράχ· „ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ἀπώλεσε πίστιν, „ἡ οὐ μὴ εὕρῃ φίλον πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ". (Σειρ. κζ'. 16.) Καὶ πάλιν· „θρασύμαθεῖ καταθύμιον, καὶ „λοιδορίας ἐσὶ διαλαγή, ὁ δὲ ἀποκαλύψας μυστήρια „ἀπώλεσε". (Σειρ. κζ'. 21) ἀλλ' ὅμως πιστὸς φίλος πιστὸς νὰ εὑρεθῇ, εἶναι πρᾶγμα δύσκολον, ὡς λέγει ὁ Σολομών· „ἄνδρα δὲ πιστὸν, ἔργον εὑρεῖν". (Παρ. κ'. 6.) Ποῖος δὲ εἶναι ὁ ἀληθινὸς φίλος, ὁρᾶτε εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ὅπως ἰμειρόμενοι ὑμῶν". (ά. Θεσσαλ. β'. 8.)

„ Ἀγάπιω, εἰρωνίω, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθα-
„ ρᾶς καρδίας".

Ἤτοι εἰς ἐκείνους μόνους νὰ ξεθαρρύνεται, ὁπὸ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον μὲ ἄδολον καρδίαν, ἢ μὲ τὰς εἰρωνικὰς, ἢ ἀμάχους νὰ συναναστρέφεται (1).

23. „ Τὰς δὲ μωρὰς ἢ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεν-
„ νῶσι μάχας".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἐμποδίζει τὸν Τιμόθεον ἀπὸ τὰ φιλόνεικα ζητήματα; διὰ τί; ὄχι διὰ τὸ ὁ Τιμόθεος δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ ἀνατρέπῃ αὐτὰ μὲ τὸν λόγον του, ἀλλὰ διὰ τί εἶναι ἄχρηστον παντελῶς, ἢ αὐτὸ τὸ νὰ ἐμβάζῃ τινὰς τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰς τοιούτους ματαίους ἀγῶνας· ἐπειδὴ κανένας καρπὸς καλὸς δὲν γεννᾶται ἀπὸ αὐτὰ, παρὰ μόνον μάχαι, ἢ ἔχθραι. Διὰ τοῦτο, λέγει, παραιτοῦ ὦ Τιμόθεε τὰ τοιαῦτα μωρὰ, ἢ ἀσόφα ζητήματα· λέγοντας δὲ μωρὰς, ἢ ἀπαιδεύτους ζητήσεις, κάμνει διαφορὰν τῶν πεπαιδευμένων ἢ γνωστικῶν ζητημάτων, τῶν γινομένων περὶ τῶν θείων Γραφῶν· τὰ ὁποῖα ζητήματα δὲν πρέπει νὰ τὰ παραιτῇ τινας, ὡσὰν ὁπὸ δὲν προξενοῦσι μάχας ἢ ἔχθρας· πλὴν ἢ τὰ τοιαῦτα περὶ τῶν Γραφῶν ζητήματα, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται μὲ ἀμάθειαν, ἢ φιλονεικίαν· ὅθεν σφάλλουν ἐκεῖνοι οἱ λογιώτατοι ἢ διδάσκαλοι, ὁπὸ μάχονται ἢ φιλονεικοῦν, ὅταν συζητῶσι περί τινων ἀπόρων νοημάτων τῆς Ἁγίας Γραφῆς· ὅθεν ἢ ὁ Ἀπόστολος ἀλλαχοῦ εἶπεν· „ εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην
„ συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ". (α'. Κορ. ια'. 16.) (2)

24. „ Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς
„ πάντας".

Ὁ δοῦλος, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, δὲν πρέπει νὰ μάχεται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἦναι ἥπιος, ἤγουν πρᾶος εἰς ὅλους· διὰ τί δὲ παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον νὰ ἐλέγχῃ ἀποτόμως; „ ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως". (Τίτ. α'. 13.) ἢ μὲ κάθε προσαγωγή· „ ἔλεγχε με-
„ τὰ πάσης ἐπιταγῆς". (Τίτ. β'. 15.) ἢ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ σφοδρὸς ἔλεγχος πότε μάλιστα δαγκάνει ἢ πλήττει τὸν ἐλεγχόμενον, ὅταν γίνεται μὲ πραότητα ἢ ἀπάραχον καρδίαν· εἶναι γὰρ δυνατὸν μὲ τὴν πραότητα νὰ κατηγορήσῃ τινὰς, ἢ νὰ ἐλέγξῃ πληκτικώτερον ἢ πικρότερον, παρὰ μὲ τὴν θρασύτητα, ἢ ταραχήν.

„ Διδακτικόν".

Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, λέγει, πρέπει νὰ ἦναι διδακτικὸς εἰς ἐκείνους, ὁπὸ θέλουν ἢ ἀγαποῦν νὰ μάθουν· δι' ὅτι τοὺς αἱρετικοὺς πρέπει νὰ μὴ διδάσκῃ τινὰς, ἀλλὰ ὕστερα ἀφ' ὅ τοὺς δοκιμάσῃ μίαν, ἢ δύω φοραῖς, πρέπει νὰ τοὺς παραιτῇ, καθὼς γράφει ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὸν Τίτον· „ αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτην ἢ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ". (Τίτ. γ'. 10.)

„ Ἀνεξίκακον".

Πρέπει, λέγει, νὰ ἦναι ἀνεξίκακος, ἢ νὰ ὑποφέρῃ τὰς κακίας τῶν ἄλλων, ὦ Τιμόθεε, διὰ τί τοῦτο μάλιστα ἁρμόζει νὰ ἔχῃς ἐσὺ ὁ τῶν ἄλλων διδάσκαλος, ἤγουν τὸ νὰ ἀναμένῃς τὴν

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· „ ἀγαπᾶν μὲν ἁπάντας δυνατόν· ἐπειδήπερ οὗτο ἢ ὁ „ εὐαγγελικὸς παρακελεύεται νόμος· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ- „ θροὺς ὑμῶν· (Ματθ. ε'.) εἰρωνεύειν δὲ μὴ φησὶν ἁ- „ πάντας ἔνεστι, τοῖς γὰρ κοινοῖς τούτοις προαιρέσεως δεῖται· „ φιλεῖσθαι δὲ πάντες οἱ ἐκ καθαρᾶς καρδίας τὸν Δεσπό- „ την ἐπικαλούμενοι".

(2) Ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ῥητοῦ τούτου.

Digitized by Google

τὼ ἐπιτροφιὼ κὴ μετάνοιαν τῶν ἀνθρώπων, κὴ παύτοτε νὰ λαλῇς, κὴ νὰ διδάσκῃς αὐτὼς, κᾶν κὴ αὐτοὶ δὲν σὲ ἀκούσι· κὴ παρδιὼς νὰ μὴ τὼς ἐκκόπτῃς, κὴ νὰ τὼς ἀποβάλῃς· ἄκυρον δὲ κὴ τὶ λέγει παρακάτω.

25. „Ἐν πραότητι παιδεύοντα τὼς ἀντιδιατιθεμένους".

Πρέπει, λέγει, ὦ Τιμόθεε, νὰ διδάσκῃς μὲ πραότητα τὼς ἀντιλέγοντας κὴ ἐναντιωμένους· ἕνα μερὸ, διὰ τὶ ὅταν ἐσὺ διδάσκῃς μὲ θρασύτητα κὴ ὀργὴ κὴ ταραχὴ καρδίας, ἡ ψυχή σε ταραττομένη δὲν ἠμπορεῖ νὰ σοχασθῇ κἀνένα νόημα χρήσιμον, εἰς τὸ νὰ ἐλκύσῃ τὼς ἀκροατὰς, κὴ νὰ τὼς ὠφελήσῃ· κὴ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁπὼ μέλλει νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ λόγους σε κἀνένα χρήσιμον λόγον, κὴ νὰ ὠφεληθῇ, πρέπει προτίτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα νὰ ἔχῃ εὔνοιαν κὴ ἀγάπὴ πρὸς ἐσένα τὸν διδάσκοντα· ἀλλὰ πῶς θέλει ἔχει εὔνοιαν εἰς ἐσένα, ὁπὼ θρασυώσαι, κὴ τὸν ὑβρίζεις; βέβαια πῶτο εἶναι δύσκολον νὰ ἀκολυθήσῃ. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν εἰς μερὸ τὸν Τίτον γράφει ὁ Παῦλος „ὅτι αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτὴν κὴ „δευτέραν νυθεσίαν παραιτῦ"; (Τίτ. γ'. 10.) ἐδῶ δὲ εἰς τὸν Τιμόθεον λέγει νὰ διδάσκῃ μὲ πραότητα τὼς ἐναντίυς; διὰ τὶ, εἰς μερὸ τὸν Τίτον γράφει νὰ παραιτῇ ἐκεῖνον τὸν αἱρετικὸν ὁπὼ εἶναι ἀδιόρθωτος, κὴ ἠξεύρει αὐτὸν πῶς εἶναι ἀνιάτρευτος· ἐδῶ δὲ εἰς τὸν Τιμόθεον, λέγει διὰ τὼς ἐναντίυς ἐκεῖνυς, ὁπὼ δὲν εἶναι ἀνιάτρευτοι, ἀλλὰ εἶναι ἐλπὶς νὰ ἰατρευθῦν κὴ νὰ διορθωθῦν, καθὼς κὴ ἀπὸ τὰ κάτω λόγια γίνεται φανερόν.

„Μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας".

Ἴσως, λέγει, κὴ γενῇ εἰς αὐτὼς τὼς ἐναντίυς κἀμμία διόρθωσις, κὴ ἰατρεία, κὴ ἔλθυν εἰς μετάνοιαν κὴ ἐπίγνωσιν ἀληθείας· τὸ δὲ ἴσως, λέγεται εἰς τὰ ἄδηλα κὴ ἀμφίβολα πράγματα· ὥστε τί συμπεραίνομεν ἐκ τῶν λόγων τύτων, ὅτι ἀπὸ μερὸ τὼς φανερῶς ὄντας ἀνιατρεύτους, ἀδιορθώτους, κὴ ἀμετανοήτους, πρέπει νὰ λείπωμεν κὴ νὰ παραιτέμεθα· τὼς δὲ ἀμφιβόλως ὄντας, πρέπει νὰ δοκιμάζωμεν νὰ τὼς διορθόνωμεν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Ἀπόστολος διδάσκει τὸν Τιμόθεον νὰ ταπεινοφρονῇ· διὰ τὶ δὲν εἶπε, μήποτε ἐσὺ δωνηθῇς νὰ τὼς ἐπιστρέψῃς, ἀλλὰ μήποτε ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς αὐτὼς ἐπιτροφιὼ· ὡσὰν νὰ τὸ λέγῃ· ὁποία διόρθωσις, κὴ ὠφέλεια ἤθελε γενῇ εἰς αὐτὼς, ἀπὸ τὸν Κύριον γίνεται, κὴ ὄχι ἀπὸ τὸν ἐδικόν σε λόγον κὴ τὶ διδασκαλίαν· ὥστε, κὴ ἐσεῖς οἱ διδάσκαλοι κὴ ἱεροκήρυκες, μάθετε ἀπὸ τὸν λόγον τύτον τὸ Ἀποστόλε νὰ ταπεινοφρονῆτε, κὴ αὐ τύχῃ νὰ πείσετε τινὰ Χρισιανὸν εἰς τὸ νὰ μετανοήσῃ, μὴ λογιάζετε πῶς ἐσεῖς τὸν ἐκαταπείσετε μὲ τὸν λόγον σας, ἀλλὰ πῶς ὁ Θεὸς τὸν ἔπεισε μὲ τὶ χάρι τε, νὰ σὰς εἰς τὶ καρδίαν τε.

26. „Καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τῦ διαβόλε παγίδος".

Ταῦτα τὰ λόγια τῦ Ἀποστόλε, δὲν νοῦνται μόνον διὰ τὰ πονηρὰ δόγματα, ἀλλὰ κὴ διὰ τὶ ἁμαρτωλὼ ζωλύ· ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι, ὁποῖοι ἦσαν κὴ ἐκεῖνοι ὁπὼ ἐναντιῦντο εἰς τὸν Τιμόθεον, δὲν πιάνονται ἀπὸ τὶ παγίδα τῦ διαβόλε διὰ πονηρὰ κὴ αἱρετικὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ κὲ διὰ πράξεις πονηρὰς, κὴ ζωλὺ κακλύ· ὥστε πρέπει νὰ διορθόνῃ μὲ πραότητα οἱ διδάσκαλοι, ὄχι μόνον ἐκείνυς ὁπὼ ἔχυν αἱρετικὰ φρονήματα, ἀλλὰ κὴ ἐκείνυς ὁπὼ ἔχυν πάθη, κὴ διεφθαρμένὴ ζωλύ· διότι καθὼς τὸ πυλίον ὁπὼ πιασθῇ ἀπὸ τὶ παγίδα, κὴ τὸν βρόχον, κἂν ἀπὸ τὰ σῶα μόνον ποδάρια εἶναι πιασμένον, ὅλον ὅμως γίνεται ὑπεξύσιον εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ὁπὼ ἔστησε τὶ παγίδα, κὴ τὸν βρόχον· τὶ υποτρόπως κὴ οἱ ἄνθρωποι, κἂν κὴ ἀπὸ τὰ δύω μέρη δὲν εἶναι πιασμένοι, ἤγυν κὴ ἀπὸ τὰ κακὰ δόγματα, κὴ ἀπὸ τὶ κακὴ ζωλύ, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸ σῶα μέρος, ἤγυν ἀπὸ τὶ κακὴ ζωλύ· ὅμως εἴτε ὕπως, εἴτε ὕπως, ὑποκάτω εἰς τὶ ἐξυσίαν τῦ διαβόλε εἶσχονται, ὁ ὁποῖος σαίνει τὰς παγίδας κὴ βρόχυς κὴ τῶν αἱρετικῶν δογμάτων, κὴ τὰς πονηρὰς ζωῆς· ὅθεν οἱ διδάσκαλοι, τὰς παγίδας πύπας τῦ διαβόλε πρέπει νὰ συντρίβυν μὲ τὶ διδασκαλίαν τυς, διὰ νὰ ἐλευθερόνυν ἀπὸ αὐτὰς τὰς παλαιπώρυς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ἡ παγὶς συντρίβη, κὴ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν". (Ψαλμ. ριγ'. 7.)

„ Ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα".

Οἱ ἐφθαρμένοι, λέγει, ἄνθρωποι ἀπὸ αἱρετικὰ δόγματα, καὶ ἀπὸ κακὴν ζωήν, εἶναι ὡσὰν νὰ κολυμβοῦν μέσα εἰς τὸν πλάνον· ἀλλὰ ὅταν πιασθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ αὐτοῦ ἀγαθὸν θέλημα, ἴσως ἀναπνέουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς πλάνης, καὶ ἔλθουν εἰς αἴσθησιν καὶ διόρθωσιν· θέλημα δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, ὄχι μόνον τὸ νὰ πιστεύῃ τινὰς ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ζῇ καλῶς· ὥστε ταῦτα τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου πρέπει νὰ νοηθῶσι, ὡ αἰχμαλωτισθέντες, ὄχι μόνον διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἔργα, καὶ τὸν ζωήν. Μερικοὶ δὲ, καθὼς εἶναι καὶ ὁ Θεοδώρητος, τὸ ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ, νοοῦσι πῶς οἱ τοιοῦτοι εἶναι πιασμένοι ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ δείσκονται εἰς τὸ ἐδικόν του κακὸν θέλημα· καὶ τοῦτο τὸ νόημα ἁρμόδιον εἶναι εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „ Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ „ χαλεποί".

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς τότε ἀποστολικοὺς καιροὺς ἦτον πολλοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, τοῦτο χάριν διὰ νὰ μὴ ταράττεται ὁ Τιμόθεος δι' αὐτοὺς, προεῖπεν ὁ Παῦλος εἰς αὐτὸν, ὅτι εἰς τὸ μεγάλον ὁσπήτιον δείσκονται σκεύη χρυσᾶ, καὶ πήλινα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἤγουν εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον δείσκονται καλοὶ, καὶ κακοὶ ἄνθρωποι· τώρα δὲ πάλιν προλέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους θέλουν γένουν πολλοὶ κακοί· πλὴν δὲν εἶναι τοῦτο πρᾶγμα καινούριον, διὰ τί καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως ἦτον καὶ οἱ μάγοι ὁ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς· λοιπὸν μὴ παραξενεύεσαι, λέγει, καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, μήτε λυποῦ διὰ τοῦτο. Καιροὶ δὲ χαλεποὶ θέλουν ἀκολουθήσουν, ἤγουν πολλὰ κακοί· δὲν πρέπει δὲ τοῦτο νὰ νοηθῇ διὰ τοὺς καιροὺς, καὶ διὰ τοὺς μήνας, καὶ διὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς, ἐπειδὴ οἱ καιροὶ καὶ οἱ μῆνες, καὶ αἱ ἡμέραι, κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, δὲν εἶναι κακοὶ, ἀλλὰ νοεῖται διὰ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις γενομένους, καὶ διὰ τὰς ἐναντίας περιστάσεις ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τοὺς καιρούς· δι' ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν συνήθειαν νὰ λέγωμεν ὅταν ὁμιλῶμεν, ὅτι, ὁ καιρὸς ἐκεῖνος εἶναι πονηρὸς, ἢ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος εἶναι καλὸς· ἔτσι αὐτὸν ὀνομάζοντες ἀπὸ τὰ καλὰ, ἢ τὰ κακὰ ὁποῦ συμβαίνουν εἰς τὸν καιρὸν, ἢ ἀπὸ τοὺς καλοὺς, ἢ κακοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ ἐκείνου. (Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς πρὸς Ἐφεσ. κεφ. ε'. στίχ. 16. τὸ „ ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν".)

2. „ Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι".

Εὐθὺς βάλλει ὁ Ἀπόστολος τὸ πρῶτον πάθος ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη, καὶ τὴν πρώτην ρίζαν ὁποῦ γεννᾷ ὅλα τὰ κακὰ, ἤγουν τὴν φιλαυτίαν· διὰ τί φυσικῷ τῷ τρόπῳ πρῶτον τινὰς ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔπειτα διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ Κόσμου πράγματα. Εἶναι λοιπὸν ἡ φιλαυτία μία ἄπακτος φιλία τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν νικώμενοι, κάμνομεν ὅλα τὰ κακὰ, καὶ τὰ πάθη, διὰ νὰ θεραπεύσωμεν τὸν ἑαυτόν μας, καὶ ἡ ὁποία μᾶς κάμνει νὰ μὴ στοχαζώμεθα καὶ νὰ θέλωμεν τὸ καλὸν τοῦ πλησίον μας, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐδικόν μας· δι' ὅ,τι φίλαυτος λέγεται ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ φιλεῖ μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ τὸ νὰ μὴ φιλῇ ἄλλον τὸν ἑαυτόν του· διὰ τί καθὼς ἀκολουθεῖ εἰς τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ ἡ βλάβη τοῦ ἑνὸς μέλους, τοῦ ὀφθαλμοῦ δηλαδή, ἢ τῆς χειρὸς, ἢ τοῦ ποδὸς, διαβαίνει καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέλη· ἢ καθὼς ἀκολουθεῖ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ οἴκου, καὶ ὅταν σαλεύσῃ τινὰς μίαν πέτραν ἀπὸ τὸν τοῖχον, σείει, καὶ παράττει καὶ τὰς ἄλλας πέτρας· ἔτζι ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὅποιος ἐπιμελεῖται μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀμελεῖ δὲ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς βλάπτει καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του.

„ Φιλάργυροι".

Ἀφ' οὗ εἶπε τὴν ῥίζαν, ἤγουν τὴν φιλαυτίαν, ὁ Ἀπόστολος, τώρα ἐδῶ ἀκολούθως λέγει καὶ τοὺς κλάδους αὐτῆς· πρῶτος δὲ κλάδος αὐτῆς εἶναι ἡ φιλαργυρία· ἐπειδὴ τὰ ἀργύρια διὰ τοῦ-

τοῦτο τὰ ἀγαπᾷ ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὸν ἑαυτόν του, ταυτὸν εἰπεῖν διὰ τὴν φιλαυτίαν του. Καθὼς λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀγάπην γεννᾶται κάθε καλόν, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν τὴν ἐναντίαν τῆς ἀγάπης, γεννᾶται κάθε κακόν· δι ὅτι ἡ μὲν ἀγάπη, εἶναι πλατεῖα, καὶ εὐρύχωρος, καὶ εἰς ὅλους ἐκχέει τὰς εὐεργεσίας της, ἡ δὲ φιλαυτία, στενόει τὸ πλάτος τῆς ἀγάπης, καὶ εἰς σὲ μόνον ἄνθρωπον συμμαζόνοι τὰς εὐεργεσίας αὐτῆς.

„Ἀλαζόνες".

Εἰς τὰς ὑστερινὰς καιρὰς, λέγει, θέλουν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἀλαζόνες, ἤγουν οἱ κομπάζοντες, πῶς εἶναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀνώτεροι· ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν δὲ γεννᾶται καὶ ἕτος ὁ φαρμακερὸς κλάδος τῆς ἀλαζονείας· ἀλαζονεύεται γάρ τινας διὰ τὶ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτόν του, καὶ θέλει νὰ τὸν δοξάσῃ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους.

„Ὑπερήφανοι, βλάσφημοι".

Ἡ ἀλαζονεία ὅταν προκόψῃ καὶ αὐξήσῃ, γίνεται ὑπερηφάνεια, ἡ δὲ ὑπερηφάνεια πάλιν, γίνεται ὕβρεις καὶ βλασφημία εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὶ ὅταν τινὰς ἀλαζονεύεται, καὶ ἔχῃ τὸν ἑαυτόν του ἀνώτερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τότε καὶ ὑπερηφανεύεται, ἤγουν ἐπιγράφει εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅλα τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς, ἤτοι νομίζει πῶς αὐτὸς μὲ τὴν δυνάμιν του ἐκατόρθωσε τὰς ἀρετὰς ὁποῦ ἔχει, καὶ ὄχι μὲ τὴν χάριν καὶ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ νομίζοντας, βλασφημεῖ ὁ παλαίπωρος εἰς τὸν Θεὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχεται κάθε ἀρετὴ, καὶ κάθε καλόν· φανερὸν δὲ εἶναι ὅτι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν βλασφημία, προέρχονται ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν.

3. „Γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι".

Καὶ πρεπόντως γίνονται τοιοῦτοι οἱ ἀνώτερω· διὰ τὶ ἀνίσως βλασφημοῦσι τὸν ἴδιον Ποιητὴν τοὺς Θεὸν, πῶς πλέον θέλουν τιμήσουν τοὺς γονεῖς των; ὅσοι δὲ πάλιν δὲν τιμοῦν τοὺς γονεῖς των, αὐτοὶ εἶναι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργέτας των ἀχάριστοι· ὅσοι δὲ εἶναι ἀχάριστοι εἰς τοὺς εὐεργέτας των, αὐτοὶ εἶναι καὶ ἀνόσιοι, διὰ τὶ ἀθετοῦσι τὸ ὅσιον, καὶ τὸ ὀφειλόμενον χρέος των· ὅσοι δὲ εἶναι ἀνόσιοι, αὐτοὶ εἶναι καὶ ἄστοργοι· διὰ τὶ ποῖον ἄλλον ἔχει νὰ στέρξῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν στέργει τὸν εὐεργέτην του, ἀλλὰ τὸν ἀποστρέφεται; ὅσοι δὲ πάλιν εἶναι ἄστοργοι, αὐτοὶ εἶναι καὶ ἄσπονδοι, ἤγουν ἀφιλίωτοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τὶ ὅποιος μὲ τὸν εὐεργέτην του δὲν φιλιόνεται, πῶς νὰ φιλιωθῇ μὲ τοὺς ἄλλους; Βλέπεις, ἀδελφὲ, πῶς τὰ πάθη καὶ τὰ κακὰ εἶναι ἀλληλοσύνδετα ὡσὰν ἁλυσίδα, καὶ σὲ ἀπὸ τὸ ἄλλο γεννᾶται; καθὼς ἐκ τοὐ ἐναντίου, καὶ αἱ ἀρεταῖς εἶναι ἀλληλοσύνδεταις, καὶ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην γεννᾶται (1).

„Διάβολοι".

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, ἔχουν νὰ γένουν εἰς τὰς ὑστερινὰς καιρὰς διάβολοι, ἤγουν κακολογοῦντες ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαβάλλοντες αὐτούς· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν γνωρίζει νὰ ἔχῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του κἀνένα καλὸν καὶ ἀρετὴν, αὐτὸς διαβάλλει καὶ τοὺς ἄλλους πῶς εἶναι τοιοῦτοι· διὰ τί; διὰ τὶ νομίζει πῶς μὲ τοῦτο προξενεῖ εἰς τὸν ἑαυτόν του κἄποιαν παρηγοριάν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς αὐτὸς μόνος εἶναι κακὸς, ἀλλὰ εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι. Βλέπεις, ἀγαπητὲ, ὅτι ἡ φιλαυτία εἶναι ἡ ῥίζα ὁποῦ γεννᾷ καὶ τὰς διαβολὰς εἰς τὸν Κόσμον;

„Ἀκρα-

(1) Ἔτζι εἶπε καὶ ὁ Ἀββᾶς Μακάριος ὅτι εἶναι „εὑρεταὶ κακῶν". (Ῥώμ. ά. 30.) τὰ λόγια τοῦ ἀλληλοσύνδεταις ἢ ἀρεταῖς, καὶ ἡ κακίαις ἐν τῇ μ. αὐτῇ Ἁγίᾳ· καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „χρηστότης, ἀγα- Ὁμιλίᾳ Κεφαλ. ά. καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „θωσύνη, πίστις". (Γαλάτ. ε. 22.)

„Ἀκρατεῖς".

Θέλειν εἶναι, λέγει, οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ μέλλον, ἀκράτητοι, καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πάθη.

„Ἀνήμεροι".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, τί κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἡ ῥίζα τῶν κακῶν φιλαυτία; καὶ ὁ πρῶτος κλάδος τῆς φιλαυτίας ἡ φιλαργυρία; θηρία γὰρ ἀνήμερα, καὶ ἄλογα κατασαίνουσι τὰ πάθη πᾶσι τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς φύσει ἡμέρους, καὶ λογικούς.

„Ἀφιλάγαθοι".

Ἤγουν οἱ ἄνθρωποι θέλουν γένειν εἰς τοὺς ὑστέρους καιροὺς, ἐχθροὶ κάθε ἀρετῆς, καὶ ἀγαθῆ ψυχικῆ.

4. „Προδόται".

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, θέλουν γένειν εἰς τὸ μέλλον, προδάται τῆς φιλίας, ἤγουν θέλουν προδίδουν τὴν φιλίαν τῶν ἠγαπημένων των, καὶ δὲν θέλουν φυλάττειν ἐμπιστοσύνην (1).

„Προπετεῖς".

Οἱ ἄνθρωποι θέλουν γένειν εἰς τὸ μέλλον αὐθάδεις, καὶ ἀβέβαιοι, χωρὶς νὰ ἔχουν σαθερότητα εἰς κἀτσέα πρᾶγμα.

Τετυφωμένοι".

Μέλλει, λέγει, νὰ γένουν εἰς τὸ μέλλον οἱ ἄνθρωποι τετυφωμένοι, ἤγουν γεμάτοι ἀπὸ ἀπόνοιαν, ἤγουν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, καὶ θρασύτητα, καὶ ὕβριν.

„Φιλήδονοι μᾶλλον, ἢ φιλόθεοι".

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, εἰς τοὺς ὑστερινοὺς καιροὺς ἔχουν νὰ γένουν φιλήδονοι περισσότερον, παρὰ φιλόθεοι· καὶ ἀναγκαίως τοῦτο ἔτζι ἀκολουθεῖ· διὰ τί ὅπου εἶναι ἡ φιλία καὶ ἀγάπη τῶν τοῦ Κόσμου ἡδονῶν, ἐκεῖ φιλία καὶ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν εὑρίσκεται· ἐναντία γὰρ εἶναι ταῦτα ἀναμεταξύτων· ὅθεν εἶπεν ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος· „Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, „ὅτι ἡ φιλία τοῦ Κόσμου, ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ Κόσμου, „ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται". (Ἰάκ. δ΄. 4.)

5. „Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι".

Ἤτοι οἱ ἄνθρωποι τὸν ὑστερινὸν καιρὸν, μέλλει νὰ ἔχουν σχῆμα μόνον καὶ ὑπόκρισιν τῆς εὐσεβείας καὶ πίστεως, τὴν δὲ δύναμιν τῆς εὐσεβείας νὰ ἀρνοῦνται, ἤγουν θέλουν φαίνονται εὐσεβεῖς κατὰ τὸ ἔξω σχῆμα μόνον, κατὰ δὲ τὰ ἔργα καὶ τὴν ζωὴν, δὲν θέλουν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ εὐσεβεῖς· ἐπειδὴ ἡ δύναμις τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰ νεῦρα τῆς πίστεως, μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύονται. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρεπόντως εἶπεν ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος· „ὅτι ἡ πίστις „χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι". (Ἰάκ. β΄. 20.) εἰς ἄλλο μέρος δὲ ὁ Ἀπόστολος, τὴν μόρ-

φω-

(1) Πόσον μέγαλα κακὰ προξενοῦσιν ἡ διαβολαὶ, καὶ ἡ προδοσίαι, ὅρα εἰς τὸν δ΄. Λόγον τῆς ἡμετέρας Χρησοπηδίας τῶν Χρισιανῶν.

φωσιν ἐπὶ καλῦ ἐξέλαβε, λέγων πρὸς τὸν Ἰουδαῖον διδάσκαλον· „ἔχοντα τὴν μόρφωσιν „τῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ“· (Ρωμ. β'. 20.) ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος μόρφωσιν γνώσεως ἔχει, ἤτοι πλάττει, καὶ μορφόνει τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τε. Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῦ χρυσοστόμε β'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους στίχ. 20. (1).

„Καὶ τύτυς ἀποτρέπε“.

Ἐνδῷ δικαίως πρέπει νὰ ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι, ἂν οἱ αἰωτέρω κακοὶ ἔχυν νὰ εἶναι εἰς τὰς ὑσερινὰς καιρὰς, πῶς ὁ Ἀπόσολος λέγει ἐδῷ εἰς τὸν Τιμόθεον, νὰ ἀποσρέφεται τύτυς; Εἰς λύσιν τῆς ἀποριας ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἀκόλυθον εἶναι νὰ ἦτον καὶ τότε εἰς τὸν καιρὸν τε Ἀποσόλυ Παύλυ τοιῦτοι κακοὶ ἄνθρωποι, ἀγκαλὰ καὶ ὄχι μὲ τόσην ὑπερβολὴν τῆς κακίας. Παραγγέλλει λοιπὸν ὁ Παῦλος, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἀποσρέφε τὺς τοιύτυς ἀνθρώπυς, τὺς καὶ τώρα διεισκομένυς· ἔθεν καὶ ἀκολύθως λέγει· ἐκ τύτων εἰσὶν οἱ ἐνδυόντες εἰς τὰς οἰκίας· ἢ καὶ ἄλλως ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὑσέρας ἡμέρας δὲν λέγει ὁ Παῦλος τὰς μετὰ πολλὺς αἰῶνας εσομένας, ἀλλὰ τὰς μετὰ τὴν κοίμησιν αὐτῦ ὀλίγας εσομένας, κατὰ τὰς ὁποίας ἔμελλεν ἀκόμη νὰ ζῇ ὁ Τιμόθεος· ἢ, καθὼς ἐπικρίνει ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόσομος, ὁ θεῖος Παῦλος διὰ μέσε τῦ Τιμοθέε, νυθετεῖ ὅλυς τὺς μετὰ ταῦτα Χριςιανὺς, νὰ ἀποσρέφωνται τὺς τοιύτυς φαυλοβίυς ἀνθρώπυς, ἡ ὁποία γνώμη αὕτη, εἶναι ἀληθεσέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας.

6. „Ἐκ τύτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδυόντες εἰς τὰς οἰκίας“.

Μὲ τὴν λέξιν „ἐνδυόντες“ φανερόνει ὁ Ἀπόσολος τὸ ἀδιάντροπον τῶν ἀνθρώπων τύτων, καὶ τὸ ἀνελεύθερον, καὶ κολακευτικὸν ἦθος αὐτῶν, τὸ γεμάτον ἀπὸ κάθε ἀπάτην· ἐπειδὴ οἱ τοιῦτοι, διὰ νὰ ἀπατῦν μὲ τὰς κολακείας των τὺς ἀνθρώπυς, διὰ τῦτο προχωρῦν, καὶ δέσκυν παῤῥησίαν μέσα εἰς τὰς οἰκίας των.

„Καὶ αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικάρια“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος πῶς ἀπατῶσιν, ἀλλὰ πῶς αἰχμαλωτίζυν τὰ γυναικάρια οἱ τοιῦτοι φαυλόβιοι, ἤγυν πῶς μεταχειρίζονται αὐτὰ ὡσὰν δελεάτειας· δι' ὅτι τοιῦτος γίνεται ἐκεῖ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόσομος λέγει, ὅτι καθὼς ἡ Γραφὴ λαμβάνει τὴν εἰκόνα, ποτὲ μὲν, ἐπὶ καλῦ, ποτὲ δὲ, ἐπὶ κακῦ· ἐπὶ καλῦ μέν· „εἰκὼν γὰρ ἐκ ὀφει„λει καταικαλύπτεσθαι εἰκὼν καὶ δόξα Θεῦ ὑπάρχων“· (α'. Κορ. ια'. 7.) ἐπὶ κακῦ δέ· „μεσάτιγε ἐν εἰκόνι „διαπορεύεται ἄνθρωπος“· (Ψαλμ. λθ'. 9.) ὁμοίως καὶ τὸν λέοντα, ποτὲ μὲν ἐπὶ καλῦ λαμβάνει ἡ Γραφὴ διὰ τὸ βασιλικὸν καὶ ἡγεμονικόν· „ἐκοιμήθη φησὶν „ὡς λέων, καὶ ὡσὰ σκύμνος· τὶς ἐγερεῖ αὐτόν“; (Γέν. μθ'. 9.) ποτὲ δὲ, ἐπὶ κακῦ, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ θυμοειδές· „ὡς λέων ἁρπάζων, καὶ ὠρυόμενος“· (Ψαλ. κά. 13.) ὡσαυτῶς καὶ ὁ Ἀπόσολος, τὴν μόρφωσιν, ποτὲ μὲν ἐπὶ καλῦ λαμβάνει, λέγων· „ἔχοντα τὴν „μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ ἀληθείας, ποτὲ δὲ ἐπὶ κα„κῦ ὡς ἐνταῦθα“. Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἑρμηνεύων τὸν ἀνωτέρω ῥητὸν τῦ Παύλυ, ἀπὸ τὸ „ἔσονται οἱ ἄνθρωποι „φίλαυτοι, ἕως τὸ παρόντος“ λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόσολος προσέτε τὸν εἰς τὺς χρόνυς τῦ Θεοδωρήτε καιρὸν· ἐπειδὴ εἰς τὸν τότε καιρὸν τε, ἦτον γεμάτη λέγει ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰς τοιύτας κακίας· „πάντων γὰρ φη„σὶ τῶν κακῶν πλήρης ὁ ἡμέτερος βίος· καὶ τὸ τῆς εὐ„σεβίας περιχύμενοι πρόσχημα, τὸ τῆς συνηθείας διὰ „τῶν ἔργων καταισχυνόμεν ἄδωλον· ἐρασιχρήματοι „γὰρ ἀντὶ φιλοθέων γεγόναμεν, καὶ τῶν κάλλων ἀπα„ζόμεθα τὸν δελεαν· καὶ τἄλλα ἀτάκτως ἔχει εὑ„ρὼν ἐν ἡμῖν, ἃ προηγόρευσεν ὁ θεῖος Ἀπόσολος“. Τῦτο ἐσημείωσα ἐδῷ, ἀδελφοί με, ὄχι χωρὶς λύπην, καὶ ἀναστεναγμύς· διὰ τί, ἂν ὁ θεῖος Θεοδώρητος ἔγραφε, πῶς τὰ κακὰ, ὁπὺ προφητεύει ἐδῷ ὁ Ἀπόσολος, ἦσαν τότε εἰς τὸν καιρόν τε· τότε, ὁπὺ ἦταν ἡ ἀκμὴ καὶ τὸ ἄνθος τῆς ἀρετῆς· τί νὰ εἴπωμεν τώρε ἡμεῖς οἱ ἄθλιοι; ἡμεῖς ὁπὺ εἰς τὺς καιρύσμας βλέπομεν, καὶ ἀκύομεν ὅλα τὰ κακὰ ταῦτα ὁπὺ προλέγει ὁ Παῦλος, πῶς ἐπληθύνησαν, καὶ ἐξεχείλισαν εἰς τὸ ἄκρον, καὶ περασέρω νὰ φθάσυν δὲν δύνονται; τί γὰρ ἄλλο κακὸν ἀκρότερον, ἢ χορυφωσέρον ἠμπορεῖ νὰ γεύῃ τὺς ἀθλίυς; ἢ ποῖοι ἄλλοι τῶν ἀθέων χειρότεροι, ἀπὸ ὡς ἐτύτυς ὁ Κόσμος ἐγέμωσε, καὶ ὁλονεύα γεμόζει; Δὲν συμπεραίνομεν λοιπὸν ἄλλο, πάρεξ ὅτι ἐγγὺς τὸ τέλος· ἐπειδὴ καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀ„νομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν, καὶ τότε ἥ„ξει τὸ τέλος“. (Ματθ. κδ'. 12.)

ἐκεῖνος ὁπῦ ἀπατηθῇ ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἤγυν γίνεται δῦλος, ϗ ὑπεξούσιος εἰς αὐτόν (1). Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι τῶν γυναικῶν μόνον εἶναι ἴδιον τὸ νὰ ἀπατῶνται, ϗ ὄχι τῶν ἀνδρῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, οὐδὲ τῶν γυναικῶν τῶν ἀρρενοφρόνων εἶναι ἴδιον τῦτο, ἀλλὰ τῶν γυναικαρίων, τῶν ἀσθενεςάτων, ϗ μικροψύχων· ὥςε ϗ ὅποιος ἄνδρας ἀπατᾶται, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνδρας, ἀλλὰ γυνή· ϗ ὄχι γυνὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ γυναικάριον.

„ Σεσωρευμένα ἁμαρτίαις".

Μὲ τὰς λέξεις ταύτας φανερόνει ὁ Ἀπόςολος, ὅτι τὰ γυναικάρια ὁπῦ ἀπατῶνται ἀπὸ τὺς κακόφρονας ἀνθρώπυς, εἶναι γεμάτα ἀπὸ σωρὸν ϗ πλῆθος ἁμαρτιῶν, ϗ πρὸς τῦτοις ὅτι εἶναι ἄτακτα εἰς τὰ ἤθη, ϗ συγχεχυμένα εἰς τὸν νοῦν· διὰ τῦτο ϗ ὅσοι ἀπατῶσιν αὐτὰ, δὲν ἀπατῶσι γυναῖκας ἁπλῶς κατὰ τὴν φύσιν (ἐπειδὴ ἡ φύσις τῶν γυναικῶν δὲν εἶναι κατηγορημένη καθ' ἑαυτὴν) ἀλλὰ γυναῖκας ὁπῦ ἔχυσιν εἰς τὴν ψυχήν τυς κατὰ προαίρεσιν, σωρὺς ϗ πλῆθος ἁμαρτημάτων· δι' ὅ,τι ὅποιος δὲν ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν τυ κἀνενα καλὸν, ϗ ἀρετὴν, αὐτὸς ὀγλίγωρα πείθεται εἰς τὺς κακὺς διδασκάλυς, διὰ τί μὲ τὴν εὐπείθειαν ταύτην ὁπῦ δείχνει εἰς αὐτὺς, παρηγορεῖ τὸν ἑαυτόν τυ, πῶς δὲν θέλει καταδικασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰ πονηρὰ ἔργατυ.

„ Ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις".

Μὲ πολλὰ ἐπίθετα ὀνόματα, πλατυίει ὁ Ἀπόςολος τὰς κακίας τῶν γυναικαρίων ὁπῦ ἀπατῶνται, ϗ λέγει, ὅτι αὐτὰ ἄγονται ἀπὸ διαφόρυς ἐπιθυμίας, ἤγυν ἀπὸ ἐπιθυμίας ἄσπρων, ἐπιθυμίας δόξης, ἐπιθυμίας τρυφῆς, ϗ ἐπιθυμίας καλλωπισμῶν ἱματίων· φανερόνοι δὲ, ϗ ὅτι ἄγονται ἀπὸ τὰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Ἀπόςολος εἶπεν, ὅτι τὰ γυναικάρια ταῦτα ἄγονται, ἤγυν κυριεὐονται ϗ ὀξυσιάζονται ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, ὡσὰν τὰ ἄλογα ζῶα, ϗ ὄχι ἄγυσι, ϗ ὀξυσιάζυσιν αὐτὰ τὰς ἐπιθυμίας των, ὡσὰν λογικὰ ζῶα (2).

7. „ Παύτοτε μανθάνοντα, ϗ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-„ θεῖν δυνάμενα".

Τὰ γυναικάρια, λέγει, ταῦτα ὁπῦ ἀπατῶνται ἀπὸ τὺς ψευδοδιδασκάλυς, παύτοτε μὲν, μανθάνυσιν, εἰς ἐπίγνωσιν δὲ ἀληθείας νὰ ἔλθυν δὲν δυνάνται· ἀλλ' ἄραγε ἐπειδὴ τὰ γυναικάρια αὐτὰ δὲν δυνάνται νὰ γνωρίσυν τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι συγχωρήσεως ἄξια; ὄχι, λέγει, δὲν εἶναι ἄξια, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ἀσυγχώρητα· ἐπειδὴ αὐτὰ μόνα ἀφ' ἑαυτῶν κατέχωσαν τὰς ψυχάς των μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας, ϗ τὰς ἐπιθυμίας· διὰ τῦτο ἐπωρώθη ὁ νῦς αὐτῶν, ϗ ἡ διάνοια, ἤγυν ἀπελιθώθη ϗ ἀναίσθητος ἔγινεν, ὡσὰν τὴν πέτραν τὸ πωρὶ, ϗ νὰ καταλάβυν δὲν δυνάνται· ὥςε τὸ νὰ μὴ δυνάνται αὐτὰ νὰ μανθάνυν, δὲν εἶναι φυσικὸν εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ προαιρετικὸν, διὰ τῦτο εἶναι ϗ ἀσυγχώρητον (3).

8. „ Ὃν

---

(1) Μερικοὶ λέγυν, ὅτι οἱ πονηροὶ ἅπαι ψευδοδιδάσκαλοι, ϗ ἀπατεῶνες, ὁπῦ ὑπεδούλοναν τὰ γυναικάρια, ἦταν οἱ αἱρετικοὶ, ϗ ἀκάθαρτοι Νικολαΐται, οἱ τινες διὰ τῦτο ὑπεδούλοναν τὰ γυναικάρια μὲ τὰ ἀπατηλὰ λόγια των, διὰ νὰ πράττυν μὲ αὐτὰ τὰς αἰσχρεργίας των. Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, „ Καὶ αἰχμαλωτίζοντες „ γυναικάρια", χωρὶς τὸ ἄρθρον δηλαδή.

(2) Διὰ τῦτο εἶπεν ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· „ ὅθεν ϗ τὰ ἄλογα ἔχ εἰσὶν αὐτεξούσια· ἄγονται γὰρ „ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως, ἤπερ ἄγυσι· διὸ οὐδὲ ἀντι-„ λέγυσι τῇ φυσικῇ ὀρέξει, ἀλλ' ἅμα ὀρεχθῶσι τινός, „ ὁρμῶσι πρὸς τὴν πρᾶξιν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, λογικὸς „ ὤν, ἄγει μᾶλλον τὴν φύσιν, ἤπερ ἄγεται· διὸ ϗ ὀ-„ ρεγόμενος, ἤπερ ἐθέλει, ἐξυσίαν ἔχει ἀναχαιτίσαι „ τὴν ὄρεξιν, ἢ ἀκολυθῆσαι αὐτῇ". (Βιβλ. β'. Κεφ. κδ'. περὶ Πίςεως)

(3) Καὶ τῦτο τὸ κακὸν λέγει ὁ σοφὸς Θεοδώρητος, ὅτι ἠκολούθησε εἰς τὺς καιρύς τυ, ϗ ἐπληρώθη τότε ἡ προφητεία τῦ Ἀποςόλυ· ἐπειδὴ πολλοὶ ἐμβαίνοντες εἰς τὰ σπίτια, ἠπάτων, ϗ αἰχμαλώτιζαν εἰς τὴν γνώμην τυς, τὰ ἁμαρτωλὰ γυναικάρια, χωρὶς νὰ ὑπερνοῦν τὴν προφητείαν τῦ Ἀποςόλυ· ἀλλοίμονον! ϗ ἂν τότε ἐπλη-ρώθη ἡ προφητεία αὐτη, πόσῳ μᾶλλον, ϗ ἀσυγκρίτως πόσῳ, πληρῶται πῶρα εἰς τὺς ἐδικύς μας καιρύς; πῶρα,

ὅταν

8. „Ον τρόπον δὲ Ἰαννῆς, καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωσεῖ, οὕτω καὶ „οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ".

Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν Βασιλέα Φαραὼ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, τότε ἐζήτησεν ὁ Φαραὼ νὰ κάμῃ σημεῖον καὶ θαῦμα, διὰ νὰ ἰδῇ καὶ νὰ πιστεύσῃ ἐὰν ὁ Θεὸς τὸν ἀπέστειλεν· ὅθεν ὁ Μωϋσῆς εἶπεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀαρὼν, καὶ ἔρριψε τὴν ῥάβδον του εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔγινε δράκων· δεύτερον μὲ τὴν αὐτὴν ῥάβδον τὸ Ἀαρὼν, ἔγινε τὸ νερὸν τοῦ Νείλου ποταμοῦ αἷμα· καὶ τρίτον μὲ τὴν αὐτὴν ῥάβδον, ἐγέμωσε βατράχους ὅλη ἡ Αἴγυπτος. Ταῦτα δὲ τὰ τρία σημεῖα ἔκαμαν καὶ οἱ μάγοι, καὶ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων· κατὰ φαντασίαν ὅμως, καὶ ὄχι κατὰ ἀλήθειαν, καθὼς περὶ τούτων γράφει τὸ ἕβδομον κεφάλαιον τῆς Ἐξόδου. Ἀπὸ τοὺς μάγους δὲ ἐκείνους οἱ πλέον ὀνομαστότεροι ἦτον ὁ Ἰαννῆς καὶ ὁ Ἰαμβρῆς, περὶ τῶν ὁποίων μνημονεύει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Καθὼς λοιπὸν ἐκεῖνοι ἀντιστάθησαν εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἔτζι, λέγει, καὶ οἱ αἱρετικοὶ οὗτοι ἀντιστέκονται εἰς τὴν ἀλήθειαν. Πόθεν δὲ ὁ Παῦλος ἤξευρε τὰ ὀνόματα τῶν μάγων τούτων, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἡ Θεία Γραφὴ δὲν φανερόνει ταῦτα, ἀνωνύμως λέγουσα, ὅτι οἱ ἐπαοιδοὶ, καὶ φαρμακοὶ ἐποίησαν τὰ αὐτὰ σημεῖα; καὶ λέγομεν εἰς τοῦτο ὅτι, ἢ ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἤξευρε ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ἢ ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔμαθεν αὐτὰ ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (1).

„Ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν".

Ὅταν τινὰς φθαρῇ ἀπὸ τὰ πάθη, τότε γίνεται καὶ ἀδόκιμος εἰς τὴν πίστιν· διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Δαβὶδ ὅτι „εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός". (Ψαλμ. ιγ'. 1.) πόθεν δὲ, καὶ διὰ τί, ὦ Προφῆτα, εἶπε ταῦτα ὁ ἄφρων; διατί, λέγει „διεφθάρησαν καὶ „ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομίαις". (αὐτόθ.) Λοιπὸν ὅποιος νοῦν δὲν εἶναι διεφθαρμένος ἀπὸ τὰ πάθη, αὐτὸς παραδέχεται καὶ τὴν πίστιν· ὅθεν ἂς προσέχωμεν ἀδελφοὶ, νὰ μὴ διαφθαρῶμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ διὰ τὴν διαφθορὰν ταύτην εὕρῃ χώραν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀδόκιμος πίστις (2).

9. „Ἀλλ' οἱ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον".

Διατί ἄραγε μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι αἱ βέβηλοι κενοφωνίαι θέλουν προκόψουν ἐπὶ πλεῖον ἀσεβείας, (Κεφ. β'. 16.) ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖνο μὲν τὸ εἶπε, διὰ τοὺς αἱρετικοὺς καὶ ψευδοδιδασκάλους, ἀφ' ἧς ἀρχῆς ἄρχησαν μίαν φορὰν νὰ ἐξερεύσουν τὰ πονηρὰ καὶ πεπλανημένα των δόγματα, δὲν θέλουν σταθῆ μέχρι τέλους, ἀλλὰ πάντοτε θέλουν ἐφεύρίσκουν νεώτερα, καὶ πονηρότερα δόγματα· ἐδῶ δὲ λέγει τοῦτο, διατί εἰ αἱρετικοὶ αὐτοὶ, δὲν ἔχουν νὰ πλανήσουν, οὐδὲ νὰ συναρπάσουν πολλούς· ἀλλὰ κἂν καὶ κατὰ πρώτην φορὰν φανῶν ὅτι ἀπατῶσιν, ὅμως εἰς τὸ ὕστερον θέλουν ἐλεγχθῆν ὡς πλάνοι, καὶ ἀπατεῶνες, καὶ ἐκ τούτου ἔχουν νὰ μισηθῆν· ὅθεν καὶ ἀκολούθως λέγει·

„Ἡ

ὅταν οἱ περισσότεροι ἐπῆ προβιβάζονται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ, καὶ ἐξωτερικὰ ἀξιώματα, ἐμβαίνουσιν εἰς τὰ ὑπάντια τῶν ἀρχόντων, ἀπαντοῦν τὰ γωνιακάμενά των, καὶ διὰ μέσου αὐτῶν γίνονται ἐπιτυχεῖς ἐκείνης τῆς ἀξίας ἐπου ποθοῦν; ἴλεως, ἴλεως ὁ Θεός!

(1) Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώρητος. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξανδρείας Μακαρίου εἰς τὸ Λαυσαϊκὸν, γράφεται, ὅτι ὁ θεῖος Μακάριος αὐτὸς περιεπάτων εἰς τὴν ἔρημον, ἐπῆγεν εἰς τὸ κηποφυλάκιον τῶν μάγων τούτων τοῦ Ἰαννῆ καὶ τοῦ Ἰαμβρῆ, ὅπου ἐκατοίκουν πολλοὶ δαίμονες, καὶ ἐμβαίνοντας εἰς αὐτὸ, εὗρεν ἐκεῖ τεθησαυρισμένον πολὺ χρυσίον, δένδρα πολλὰ φυτευόμενα, καὶ πηγάδι μὲ κάδδον, τὰ ὁποῖα ἐκατασκεύασαν οἱ πεπλανημένοι οὗτοι μάγοι, διὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνουν μετὰ θάνατον εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

(2) Τῶν καὶ εἰς τοὺς καιροὺς τούτους ἐπὶ τῶν ἔργων ἐξέβη ἀληθινόν· διατί οἱ νῦν καλούμενοι Ἀθεοι, μὲ τὸ νὰ διεφθάρησαν ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς ἁμαρτίας, διὰ τοῦτο ἀρνήθησαν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀθεΐαν ἐδέχθησαν· ὄχι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν μόνη λέγοντες, ὅτι δὲν εἶναι Θεός, κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ ἀναφερόμενον ἄφρονα· ἀλλὰ ἀναισχύντως, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις (φεῦγον ὦ λιε!) κηρύττοντας τὴν ἀθεΐσμόν.

„Ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσαι πᾶσιν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκάνων „ἐγένετο".

Ἀν ἀπιστῇς, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ καὶ ψδοδιδάσκαλοι δεν θέλων αὐξῆσαι περισσότερον, μάθε τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπου σωήβησαν εἰς τὰς αὐτῶν μάγας· διὰ τὶ καὶ ἐκεῖνοι ἐλέγχθησαν εἰς τὸ ὕστερον, καὶ ἐφανερώθησαν ὅτι κατὰ φαντασίαν ἔκαμναν τὰ θαύματα, καὶ ἦπάτων τὰς ὁρῶντας ἀνθρώπους· ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἦλθον εἰς τὸ τέταρτον σημεῖον τῶν σκνιπῶν, δεν ἐδυνήθησαν νὰ ἐνεργήσων αἱ φαντασίαι των· ἀλλ' ὡμολόγησαν μόνοι πῶς ἐνικήθησαν, εἰπόντες· „δάκτυλος Θεοῦ ἐστιν" (Ἐξ. 7.) ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐφαίνη ὅτι θαυματουργεῖ κατὰ ἀλήθειαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησε μετὰ ταῦτα τόσα ἄλλα σημεῖα· ὥστε ὅλα τὰ ἀπατηλὰ, καὶ ψδολὰ, καὶ κατὰ φαντασίαν πλάσματα, πρὸς καιρὸν μόνον φαίνονται, καὶ αὐθᾶσιν, ἔπειτα διαλύονται.

10. „Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ".

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἀπατεῶνες αἱρετικοὶ, τοιοῦτοι εἶναι· σὺ δὲ ὦ Τιμόθεε, ἀκριβῶς ἠξεύρεις τὰ τῆς ἐδικῆς μου διδασκαλίας, καὶ πίστεως, ὅτι δεν εἶναι τοιαῦτα ἀπατηλὰ, καὶ ψδολὰ, καθὼς τὰ τῶν αἱρετικῶν· ἐπειδὴ ἐσὺ δεν συνωμίλησας μόνον ἁπλῶς μὲ ἐμένα, ἀλλὰ καὶ παρηκολούθηκας, ὅποι πολλὰ καιρὸν συναναστράφης μὲ ἐμένα, καὶ ἐπρόσεχες εἰς ὅλα μου τὰ λόγια, ὥστε ἐκ τούτου ἔγινες δυνατὸς, καὶ ἀνδρεῖος εἰς τὸν λόγον, καὶ διὰ τοῦτο πολέμει τοὺς ἐναντίους.

„Τῇ ἀγωγῇ".

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τρόπον ἐδικόν μου ἀγωγὴν, ἤγουν εἰς τρόπον ζωῆς καὶ πολιτείαν μου.

„Τῇ προθέσει".

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τρόπον ἐδικόν μου πρόθεσιν, ἤγουν εἰς τρόπον ἐδικόν μου προθυμίαν, καὶ εἰς τὸ ἀνδρεῖον παράσημα τῆς ψυχῆς μου· διατὶ δεν ἔλεγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπραττον ἐκεῖνα ὁπου ἔλεγον.

„Τῇ πίστει".

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τρόπον ἐδικόν μου πίστιν, ἤγουν εἰς τρόπον στερεότητα ὁποὺ ἔδειχνον εἰς τὰ τῆς πίστεως καὶ ἀληθείας δόγματα, ἡ ὁποία αὐτὴ στερεότης μὲ ἔκαμνε νὰ μὴν ἀπελπίζωμαι εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ πιστεύω εἰς τὸν Θεὸν, ὅτι θέλει με λυτρώσει.

„Τῇ μακροθυμίᾳ".

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τρόπον μακροθυμίαν ὁπου ἐγὼ εἶχον πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς, διατὶ δεν ἐταράττομαι ἀπὸ τὰ λόγια καὶ κινήματά των, ἀλλὰ ἐδεχόμην ὅλα μετὰ πραότητος (1).

„Τῇ ἀγάπῃ".

Ἤγουν σὺ ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τρόπον ἀγάπης ὁπου εἶχον πρὸς ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἀνθρώπους (2).

„Τῇ

(1) Ἢ ὡς ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει· „ὅπως φέρω „τὰ τῶν ἀδελφῶν πλημμελήματα".

(2) Σημείωσαι ὅτι παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ οὐχ' εὑρίσκεται ὁ στίχος ὅπως τὸ „τῇ ἀγάπῃ".

Digitized by Google

„ Τῇ ὑπομονῇ "·

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὴν ὑπομονὴν ὁπὸν εἶχον πρὸς τὰς διωγμὰς, καὶ πρὸς ὅλας τὰς συμβαίνας μοι πειρασμὰς ἀπὸ τὰς ἐναντίας τῆς πίστεως.

11. „ Τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν "·

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τὰς διωγμὰς, καὶ τὰ πάθη μου· διὰ τί ἐγὼ δὲν ἐδιωκόμην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπασχον· ἐπειδὴ δὲ τὰ δύω αὐτὰ πράγματα παράτησι κάθε διδάσκαλον καὶ ποιμένα, πρῶτον, τὸ νὰ εἶναι αἱρετικοὶ, καὶ δεύτερον, τὸ νὰ πάσχῃ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς αἱρετικούς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, περὶ μὲν τῶν αἱρετικῶν, εἶπεν ἀνωτέρω πολλὰ, καὶ μὲ αὐτὰ ἔπεισε τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ παράττεται δι' αὐτούς· τώρα δὲ λέγει καὶ περὶ τῶν παθημάτων, καὶ θλίψεων· διηγούμενος δὲ περὶ τούτων, ἀπαριθμεῖ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα ὁπὸν ὁ ἴδιος ἔλαβε, διὰ νὰ παραθαρρύνῃ μὲ τοῦτο τὸν μαθητήν του Τιμόθεον.

„ Οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις "·

Ἀντιόχειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῆς Πισιδίας· Λύστραν δὲ, τὴν πατρίδα τοῦ Τιμοθέου (Πράξ. ιγ'. 14.) (1)· διὰ τί δὲ μόνα τὰ πάθη ταῦτα ἐνθυμήθη, ὁπὸν ἔπαθεν εἰς τὰς ῥηθείσας πόλεις, καὶ ἐσιώπησεν ὅλα τὰ ἄλλα; Ἐπειδὴ αὐτὰ ἦτον εἰς τὸν Τιμόθεον πλέον γνωριμώτερα, ἢ καὶ πλέον νεώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς δὲν ἀπαριθμεῖ τὰ πάθη ταῦτα ὁ Παῦλος κατ' εἶδος, τί καὶ τί ἦτον, ἀλλ' ἀορίστως μόνον ταῦτα ἀνέφερεν· ἐπειδὴ δὲν ἔλεγε ταῦτα διὰ νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν μαθητήν του Τιμόθεον· ὅθεν καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα, καὶ ἀόριστα ὁπὸν γράφει, ἐξ ἀνάγκης τὰ γράφει.

„ Οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα (2), καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος "·

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δύω πράγματα δείχνει εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, ἕνα μὲν, ὅτι ἐγὼ, λέγει, ἔδειχνα προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ὑπομένω τοὺς διωγμοὺς, καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μὲ ἐκαταλίμπανε νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτούς· ὥστε καὶ ἐσὺ δείχνε προθυμίαν, καὶ βέβαια δὲν θέλεις ἐγκαταλειφθῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ νὰ νικηθῆς ἀπὸ τοὺς πειρασμούς.

12. „ Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται "·

Καὶ ἔτσι ὁ λόγος τοῦ Παύλου μεγαλωτάτη παρηγορία εἶναι εἰς τὸν Τιμόθεον· τί, λέγει, νὰ λέγω διὰ λόγου μου μόνον; ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὁπὸν θέλουν νὰ ζοῦν εὐσεβῶς, καὶ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ ἔχουν νὰ διωχθοῦν· διωγμοὺς δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὄχι μόνον τοὺς διωγμοὺς, ὁπὸν ἤθελαν κάμουν οἱ ἄπιστοι κατὰ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς θλίψεις ἁπλῶς, καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς ὁποίους ὑπομένουν οἱ ἐνάρετοι διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰώβ· „ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς "· (Ἰώβ ζ'. 1.) (3) καὶ

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι ἀνέφερεν ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν τοπαπὴν Λύστραν πρὸς ἐξευτελισμόν, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἔτσι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον ἔπαθεν, διότι ἦτον πόλις πολυάνθρωποι· εἰς δὲ τὴν Λύστραν, ποῦ εὑρέθησαν ὅσοι ἄνθρωποι νὰ μὲ κακοποιήσουν; εἰς τὴν Λύστραν γὰρ ἐλιθοβόλησαν τὸν Παῦλον, καὶ ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν πὼς εἶναι νεκρὸς, ὡς ἰστοροῦσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. ιδ'. 19.)

(2) Ἐν ἄλλοις ὑπέμεινα.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς Ἰώβ ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν διὰ τοὺς πειρασμοὺς ὁπὸν τοῦ ἔδωκεν· „ ὀργὴ δὲ μεγάλη „ μοι ἐχρήσω· ἐπήγαγες δὲ ἐπ' ἐμὲ πειρατήρια ". (Ἰώβ ι. 17.) Καὶ πάλιν· „ ἦλθε τὰ πειρατήρια αὐτοῦ ἐπ' ἐ- „ μοί ". (Ἰώβ ιθ'. 12.)

καὶ ὅποιος περιπατεῖ τὸν σκοτεινὸν καὶ πεπλημμελῶν στράταν τῆς σωτηρίας, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης ἔχει νὰ θλίβεται (1).

13. „Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες, προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, „πλανῶντες καὶ πλανώμενοι".

Τελείως, λέγει, τοῦτο ἂς μή σε παράττῃ, ὦ Τιμόθεε, ἤγουν ἀείσως οἱ μὲν πονηροὶ ἀερίσκωνται εἰς ἀέσιν καὶ χαράν, οἱ δὲ ἐνάρετοι ἀερίσκωνται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμὺς, διατί ἔτζι τὸ ἀπαιτεῖ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Ἐγδύθης, λέγει, καὶ ἐμβῆκες εἰς τὸν ὑπὲρ Χεισὲ καὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα διὰ νὰ παλαίσῃς; ἀνάγκη εἶναι διὰ νὰ ἦσαι γεμάτος ἀπὸ ἱδρῶτας· ὥστε ἀδύνατον εἶναι τὸ νὰ ἀερίσκεταί τινας εἰς ἀγῶνα, καὶ πάλαισμα, καὶ ἔπειτα νὰ ζητῇ ἀνάπαυσιν. Λοιπὸν μὴ παράττου, ὦ Τιμόθεε, διὰ οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάπαυσιν, διατί αὐτοὶ, ἀγκαλὰ καὶ φαίνωνται ὅτι προκόπτουν καὶ πηγαίνουν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι προκοπὴ καὶ αὔξησις τὸ νὰ κατηδοδόνωνται εἰς τὸν πλαίσιν, ἀλλὰ εἶναι χειρότερον. Ἐξηγοῦντας δὲ τί θέλει νὰ εἰπῇ τὸ χειρότερον, λέγει ὅτι εἶναι, τὸ νὰ πλανοῦν, καὶ νὰ πλανῶνται, νὰ πλανοῦν μὲν τοὺς ἄλλους, νὰ πλανῶνται δὲ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν διάβολον· συνεργεῖ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ὁ διάβολος εἰς τοὺς ἐδικούς τε ἀνθρώπους, καὶ ὡσὰν σᾶς διδάσκαλος παρακινεῖ αὐτοὺς εἰς τὸν κακίαν.

14. „Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης.

Σὺ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, σέχε στερεὰς καὶ ἀκλόνητος, καὶ μὴ ζηλεύῃς τοὺς πονηρευομένους, καὶ κατηδοδυμένους, εἰς τὴν στράταν τῆς ἀπωλείας· „μὴ παραζήλει γάρ φησιν ἐν πονηρευομένοις, „καὶ ἐν τῷ κατηδοδυμένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ". (Ψαλ. λς'. 1.) ἐπειδὴ δὲν ἔμαθες ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστώθης, ἤγουν μὲ δοκιμὴν καὶ πληροφορίαν ἔμαθες, διατί καὶ θαύματα εἶδες ὁποῦ ἐγὼ ἔκαμα, καὶ ἐσὺ ἐποίησας θαύματα· ὥστε, κἂν καὶ βλέπῃς σκοτία ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπληροφορήθης, μὴ ταράττου· διατί καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἤκουσε ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅτι „ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα". (Γεν. κα'. 12.) ἔπειτα προσαχθεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεὸν διὰ νὰ σφάξῃ ἐκεῖνον τὸν ἴδιον υἱόν, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, ἤτοι, λέγω, προσαχθεὶς, δὲν ἐταράχθη, οὐδὲ ἐδίστασε, ἀλλὰ ἀδιακρίτως ὥρμησε εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸν προσκυνητὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του.

„Εἰ-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ μέγας Μακάριος τὰ ἀξιομνημόνευτα ταῦτα· „ἡ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅπως ἐστὶν· „ὅταν γὰρ ἔρθῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ „οἷον σκιὰ, ὁ διωγμὸς, καὶ ἡ πάλη. Ὁρᾷς πῶς Προφῆ„ται πῶς ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων διότι, ἐπειδὴ „ὅμως ἐνήργει τὸ Πνεῦμα· ὁρᾷς πῶς ὁ Κύριος, ὅς„τις ἐστὶν ὁδὸς καὶ ἀλήθεια, οὐχ ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώχ„θη, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων· ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τοῦ Ἰσ„ραὴλ ἐδιώχθη, καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ Ἀπόστο„λοι· ἐξ οὗ γὰρ ὁ σταυρὸς, μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Πα„ράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Λοιπὸν ὑ„δεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ μόνοι Χριστιανοὶ ἐμαρ„τύρησαν· διὸ οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκην „διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν". (Ὁμιλ. ιέ. ἐρωτήσ. ιβ'.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος· „Ἀληθὲς ἀπὸ „πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διω„χθήσονται· θηρῶν γὰρ αὐτοῖς ἀγρίων ἐπιθρώσκουσι „δίκην οἱ τῆς ἀνομίας υἱοὶ, τὰς σφῶν δυσκρασίας γρα„φὴν ὥσπερ τινὰ καὶ καταίρεσιν, τὴν τῶν εὐδοκιμῶν ἐπι„δόσιν λαμπρότητα καταλογιζόμενοι· ἐλέγχεται γὰρ „πᾶσι τῇ τῶν ἀμεινόνων παραθέσει τὰ χείρω· καὶ „τὰ ὑφορᾶν ἔχοντα τῷ προφερεστέρᾳ, μονονυχὶ τῶν „ὑπτιωμένων καταγράφει τὰ ἀκαλλῆ". (Βιβλ. ά. τῶν Γλαφυρῶν.) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „παραδίδονται γὰρ καὶ δίκαιοι πολλάκις εἰς χεῖρας ἀσε„βῶν, οὐχ' ἵνα ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμα„σθῶσι· καὶ φαῦλοι μὲν ἐν θανάτῳ ἐξαισίῳ κατὰ τὸ „γεγραμμένον· (Παρὰ τῷ Ἰὼβ δηλ. Κεφ. θ'. 23.) „κατηγελῶνται ὅμως πρὸς τοῦ παρόντος εὐσεβεῖς, ἕως ἡ χρη„στότης τοῦ Θεοῦ κρύπτεται, καὶ τὰ μεγάλα παμπληθῆ τῶν „εἰς ὕστερον ἑκατέροις ἀποκειμένων". (Λόγ. εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.) Καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „ἀδύνατον τοὺς „ἐν ἀρετῇ ζῶντας, παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς". Καὶ πάλιν „οὐκ ἔστι τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον, μὴ πολλοὺς ἐ„χθροὺς ἔχειν".

Digitized by Google

„Εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα „οἶδας".

Δύω αἴτια λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ ὁποῖα διδάσκει τὸν Τιμόθεον νὰ ᾖτε γνησίως, καὶ ἄσειστος· ἕνα μὲν, διὰ τί ἐσὺ, λέγει, δὲν ἔμαθες τὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τὸν τυχόντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ ἐμένα τὸν Παῦλον· ταυτὸν εἰπεῖν, τὰ ἔμαθες ἀπὸ τὸν ἴδιον Χριστὸν τὸν ἐν ἐμοὶ λαλοῦντα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί δὲν ἔμαθες τὰ τῆς πίστεως χθὲς, καὶ προχθὲς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν βρεφικὴν καὶ ἀπαλὴν ἡλικίαν σου, ὅθεν ἀκολουθεῖ νὰ ἦναι ἐρριζωμένη εἰς ἐσὲ ἡ θεϊκὴ γνῶσις, ἡ ὁποία δὲν θέλει σε ἀφήσει νὰ πάθῃς κανένα πρᾶγμα ἀνόητον, ὁποῖον παθαίνουσιν οἱ πολλοί· δι' ὅτι ὅποιος ἠξεύρει, καθὼς πρέπει, τὰς θείας Γραφὰς, ποτὲ δὲν θέλει πλανηθῇ καὶ νὰ σφάλῃ. Ἱερὰ δὲ γράμματα ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν θείαν Γραφήν· καὶ σημειώσαι πρῶτον τὸν ἔπαινον τῆς θείας Γραφῆς, ἐναντίον τῶν Σίμωνος, καὶ Μαίσσητος, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων αἱρετικῶν, ὁποὺ ὀνομάζουν πονηρὰν καὶ κακὴν τὴν παλαιὰν, καὶ ἁγίαν Γραφήν.

15. „Τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν, διὰ πίστεως τῆς ἐν „Χριστῷ Ἰησοῦ".

Καθὼς ἡ ἐξωτερικὴ παιδεία καὶ γνῶσις σοφίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀπάτην, καὶ εἰς τὰ σοφίσματα, καὶ λογομαχίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ ἀπώλεια ψυχῆς, ἔτζι σοφίζει ἔτζι καὶ ἡ ἐσωτερικὴ φιλοσοφία καὶ θεϊκὴ γνῶσις· ἀλλ' αὐτὴ σοφίζει τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸ νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ σωτηρίαν· ποίαν σωτηρίαν; ὄχι τὴν διὰ τῶν ἔργων τοῦ παλαιοῦ νόμου κατορθωμένην, οὐδὲ διὰ λόγων σοφιστικῶν, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς πίστεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προξενουμένην· διότι αἱ μὲν ἅγιαι Γραφαὶ, ὁ Νόμος δηλονότι, καὶ οἱ Προφῆται, ὁδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ πρὸς τὸν Χριστὸν, ὁ δὲ Χριστὸς πάλιν προξενεῖ εἰς αὐτὸν τὴν αἰώνιον σωτηρίαν (1).

16. „Πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος".

Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος εἶπε πολλοὺς τρόπους παρηγορίας εἰς τὸν Τιμόθεον, τώρα λέγει εἰς αὐτὸν τὴν μεγαλητέραν παρηγορίαν ἀπὸ ὅλας, δηλαδὴ ἐκείνην, ὁποὺ προξενεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν· ἐπειδὴ γὰρ μέλλει ὁ Παῦλος νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Τιμόθεον τὸ λυπηρὸν τοῦτο μήνυμα, ὅτι ἔχει νὰ τελειώσῃ τὴν ζωήν, καὶ νὰ ἀπέλθῃ πρὸς Κύριον· τοῦτο χάριν, διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ ὁ Τιμόθεος, πῶς ἔχει νὰ ὑστερηθῇ τὸν Διδάσκαλον, καὶ Πνευματικόν του Πατέρα Παῦλον, λέγει τώρα εἰς αὐτὸν, ὅτι, μὴ λυπῆσαι, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τὴν σύρυσίν μου, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴς ἐμένα, ἔχεις παρηγορίαν τὰς θεοπνεύστους Γραφὰς (2), αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ σὲ ὠφελήσουν, ὡσὰν καὶ ἐμένα (3). Ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, διὰ

(1) Σημείωσαι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ὁ ἀναγνώστης, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁποὺ μανθάνουσι τὰ ἱερὰ γράμματα· διότι, καθὼς πᾶν τὸ κινούμενον σύρεται ἀπὸ τὴν κίνησιν, κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν ἀξίωμα· ἔτζι καὶ ἡ μάθησις τῶν γραμμάτων γίνεται διὰ ἕνα τέλος, καὶ σκοπὸν, ἤγουν διὰ νὰ σοφίσῃ τὸν μανθάνοντα Χριστιανὸν, εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σωτηρίαν του· ὅθεν ὅσοι Χριστιανοὶ διὰ τοῦτο τὸ τέλος τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς των παιδεύουσι τὰ γράμματα, ἔσυ εἶναι ἔπαινοι καὶ φρόνιμοι· ὅσοι δὲ μανθάνουσι τὰ γράμματα, ὄχι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσουν δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἡδονὰς, καὶ ἁπλῶς διὰ τέλη κοσμικὰ, ἔσυ ἀποτυγχάνουσι τὸν σκοπὸν, καὶ τὸ τέλος τῶν γραμμάτων, καὶ ἀκολούθως μάταιος εἶναι ὁ κόπος τῶν παιδιῶν καὶ ἡ μάθησις· ἐπειδὴ „τὸν τὸ ἀποχρυμμένον „τῆς ἰδίας τιμῆς ματαιοῦται". καὶ τὸ ἄλλο φιλοσοφικὸν ἀξίωμα· τί λέγω; ὄχι μόνον μάταιος εἶναι ὁ κόπος τῶν παιδιῶν καὶ ἡ μάθησις, ἀλλὰ καὶ καταδίκην περισσοτέραν ἔχει νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὸν, καθ' ὅτι· „ὁ „γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, „μηδὲ ποιήσας κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολ„λάς". (Λουκ. ιβ. 47.) καὶ „δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασ„θήσονται". (Σοφ. ϛ. 6.)

(2) Ἄλλη γὰρ παρηγορία τῆς ψυχῆς, εἰς ὅλας τὰς θλίψεις ὁποὺ δοκιμάζει, κατώτερα ὄσον εἶναι ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Μακκαβαῖοι ἔγραφον· „Καὶ ἡμεῖς ὄντες ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες, παρα„κλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια, τὰ ἐν ταῖς „χερσὶν ἡμῶν". (α'. Μακκαβ. ιβ'. 9.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τοῦτο τὸ ῥητὸν πρα-

τιδέ-

„Ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσαι πᾶσιν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκείνων „ἐγένετο".

Ἂν ἀπιστῇς, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ καὶ ψευδοδιδάσκαλοι δεῖ θέλειν αὐξῆσαι περισσότερον, μάθε τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπού συνέβησαν εἰς τοὺς ἀνωτέρω μάγους· διὰ τί καὶ ἐκεῖνοι ἐλέγχθησαν εἰς τὸ ὕστερον, καὶ ἐφανερώθησαν ὅτι κατὰ φαντασίαν ἔκαμναν τὰ θαύματα, καὶ ἦπάτων τοὺς ὁρῶντας ἀνθρώπους· ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἦλθον εἰς τὸ τέταρτον σημεῖον τῶν σκνιπῶν, δεῖ ἐδυνήθησαν νὰ ἐνεργήσουν αἱ φαντασίαι των· ἀλλ' ὡμολόγησαν μόνοι πῶς ἐνικήθησαν, εἰπόντες· „δάκτυλος Θεοῦ ἐστιν" · (Ἔξ. 7.) ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐφαίνετο ὅτι θαυματουργεῖ κατὰ ἀλήθειαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησε μετὰ ταῦτα τόσα ἄλλα σημεῖα· ὥστε ὅλα τὰ ἀπατηλὰ, καὶ ψευδῆ, καὶ κατὰ φαντασίαν πλάσματα, πρὸς καιρὸν μόνον φαίνονται, καὶ αἰθεσιν, ἔπειτα διαλύονται.

10. „Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ".

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἀπατεῶνες αἱρετικοὶ, τοιοῦτοι εἶναι· σὺ δὲ ὦ Τιμόθεε, ἀκριβῶς ἐξεύρεις τὰ τῆς ἐδικῆς μου διδασκαλίας, καὶ πίστεως, ὅτι δεῖ εἶναι τοιαῦτα ἀπατηλὰ, καὶ ψευδῆ, καθὼς τὰ τῶν αἱρετικῶν· ἐπειδὴ ἐσὺ δεῖ συνωμίλησας μόνον ἁπλῶς μὲ ἐμένα, ἀλλὰ καὶ παρηκολούθησας, ὅτι πολλὰ καιρὸν συναναστράφης μὲ ἐμένα, καὶ ἐπρόσεχες εἰς ὅλα μου τὰ λόγια, ὥστε ἐκ τούτου ἔγινες δυνατὸς, καὶ ἀνδρεῖος εἰς τὸν λόγον, καὶ διὰ τοῦτο πολέμει τοὺς ἐναντίους.

„Τῇ ἀγωγῇ".

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τὸν ἐδικόν μου ἀγωγὸν, ἤγουν εἰς τὸν ζωὸν καὶ πολιτείαν μου.

„Τῇ προθέσει".

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τὸν ἐδικόν μου πρόθεσιν, ἤγουν εἰς τὸν ἐδικόν μου προθυμίαν, καὶ εἰς τὸ ἀνδρεῖον παράσημα τῆς ψυχῆς μου· διὰ τί δεῖ ἔλεγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπραττον ἐκεῖνα ὁπού ἔλεγον.

„Τῇ πίστει".

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὸν ἐδικόν μου πίστιν, ἤγουν εἰς τὸν στερεότητα ὁποῦ ἔδειχνον εἰς τὰ τῆς πίστεως καὶ ἀληθείας δόγματα, ἡ ὁποία αὐτὴ στερεότης μὲ ἔκαμνε νὰ μὴν ἀπελπίζωμαι εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ πιστεύω εἰς τὸν Θεὸν, ὅτι θέλει με λυτρώσει.

„Τῇ μακροθυμίᾳ".

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὸν μακροθυμίαν ὁπού ἐγὼ εἶχον πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς, διατί δεῖ ἐταραττόμην ἀπὸ τὰ λόγια καὶ κινήματά των, ἀλλὰ ἐδεχόμην ὅλα μετὰ πραότητος (1).

„Τῇ ἀγάπῃ".

Ἤγουν σὺ ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὸν ἀγάπην ὁπού εἶχον πρὸς ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἀνθρώπους (2).

„Τῇ

(1) Ἢ ὡς ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει· „ὅπως φέρω „τὰ τῶν ἀδελφῶν πλημμελήματα".

(2) Σημείωσαι ὅτι παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ οὐχ' εὑρίσκεται ὁ στίχος ὅπου τὸ „τῇ ἀγάπῃ".

Digitized by Google

„ Τῇ ὑπομονῇ "·

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὴν ὑπομονήν ὅπου εἶχον πρὸς τοὺς διωγμοὺς, καὶ πρὸς ὅλους τοὺς συμβαίνοντας μοι πειρασμοὺς ἀπὸ τοὺς ἐναντίους τῆς πίστεως.

11. „ Τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν "·

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τοὺς διωγμοὺς, καὶ τὰ πάθημα· διατί ἐγὼ δὲν ἐδιωκόμην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπασχον· ἐπειδὴ δὲ τὰ δύω αὐτὰ πράγματα παράγουσι κάθε διδάσκαλον καὶ ποιμένα, πρῶτον, τὸ νὰ εἶναι αἱρετικοὶ, καὶ δεύτερον, τὸ νὰ πάσχῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς αἱρετικούς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, περὶ μὲν τῶν αἱρετικῶν, εἶπεν ἀνωτέρω πολλὰ, καὶ μὲ αὐτὰ ἔπεισε τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ παράγεται δι' αὐτούς· τώρα δὲ λέγει καὶ περὶ τῶν παθημάτων, καὶ θλίψεων· διηγούμενος δὲ περὶ τούτων, ἀπαριθμεῖ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα ὅπου ὁ ἴδιος ἔλαβε, διὰ νὰ παραθαρρύνῃ μὲ τοῦτο τὸν μαθητεύτου Τιμόθεον.

„ Οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις "·

Ἀντιόχειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῆς Πισιδίας· Λύστραν δὲ, τὴν πατρίδα τοῦ Τιμοθέου (Πράξ. ιγ'. 14.) (1)· διατί δὲ μόνα τὰ πάθη ταῦτα ἐνθυμήθη, ὁπού ἔπαθεν εἰς τὰς ῥηθείσας πόλεις, καὶ ἐσιώπησεν ὅλα τὰ ἄλλα; Ἐπειδὴ αὐτὰ ἦτον εἰς τὸν Τιμόθεον πλέον γνωριμώτερα, ἢ καὶ πλέον νεώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς δὲν ἀπαριθμεῖ τὰ πάθη ταῦτα ὁ Παῦλος κατ' εἶδος, τί καὶ τί ἦτον, ἀλλ' ἀορίστως μόνον ταῦτα ἀνέφερεν· ἐπειδὴ δὲν ἔλεγε ταῦτα διὰ νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν μαθητεύτου Τιμόθεον· ὅθεν καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα, καὶ ἀόριστα ὁπού γράφει, ἐξ ἀνάγκης τὰ γράφει.

„ Οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα (2), καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος "·

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δύω πράγματα δείχνει εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, ἕνα μὲν, ὅτι ἐγὼ, λέγει, ἔδειξα προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ὑπομένω τοὺς διωγμοὺς, καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μὲ ἐκαταλίμπανε νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτούς· ὥστε καὶ ἐσὺ δείχνε προθυμίαν, καὶ βέβαια δὲν θέλεις ἐγκαταλειφθῇς ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ νὰ νικηθῇς ἀπὸ τοὺς πειρασμούς.

12. „ Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται "·

Καὶ ἔτσι ὁ λόγος τοῦ Παύλου μεγαλωτάτη παρηγορία εἶναι εἰς τὸν Τιμόθεον· τί, λέγει, νὰ λέγω διὰ λόγου μου μόνον; ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὁπού θέλουν νὰ ζοῦν εὐσεβῶς, καὶ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ ἔχουν νὰ διωχθοῦν· διωγμοὺς δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὄχι μόνον τοὺς διωγμοὺς, ὁπού ἤθελαν κάμουν οἱ ἄπιστοι κατὰ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς θλίψεις ἁπλῶς, καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς ὁποίους ὑπομένουν οἱ ἐνάρετοι διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰώβ· „ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς "· (Ἰὼβ ζ'. 1.) (3)

καὶ

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι ἀνέφερεν ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν ποταπὴν Λύστραν πρὸς ἐξευτελισμόν, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἔως ἐς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐς τὸ Ἰκόνιον ἔπαθεν, διατί ἦτον πόλις πολυάνθρωποι· εἰς δὲ τὰς Λύστρας, ποῦ εὑρέθησαν ὀσοι ἄνθρωποι νὰ μὲ κακοποιήσουν; εἰς τὰς Λύστρας γὰρ ἐλιθοβόλησαν τὸν Παῦλον, καὶ ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν πῶς εἶναι νεκρὸς, ὡς ἰστοροῦσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. ιδ'. 19.)

(2) Ἐν ἄλλοις ὑπέμεινα.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς Ἰὼβ ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν διὰ τοὺς πειρασμοὺς ὁπού τὸν ἔδωκεν· „ ὀργὴ δὲ μεγάλη „ μοι ἐχρήσω· ἐπήγαγες δὲ ἐπ' ἐμὲ πειρατήρια ". (Ἰὼβ ι'. 17.) Καὶ πάλιν· „ ἦλθε τὰ πειρατήρια αὐτοῦ ἐπ' ἐ- „ μοί ". (Ἰὼβ ιθ'. 12.)

Digitized by Google

καὶ ὅποιος περιπατεῖ τὸν σκοτεινὸν καὶ πεπλημμελῶς στράταν τῆς σωτηρίας, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης ἔχει νὰ θλίβεται (1).

13. „Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες, προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον,
„πλανῶντες καὶ πλανώμενοι".

Τελείως, λέγει, τοῦτο ἂς μήσε παράττῃ, ὦ Τιμόθεε, ἤγουν αἴσως οἱ μὲν πονηροὶ ἐρίσκωνται εἰς ἄνεσιν καὶ χαράν, οἱ δὲ ἐνάρετοι ἐρίσκωνται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμὺς, διατί ἔτζι τὸ ἀπαιτεῖ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Ἐγδύθης, λέγει, καὶ ἐμβῆκες εἰς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα διὰ νὰ παλαίσῃς; ἀνάγκη εἶναι διὰ νὰ ἦσαι γεμάτος ἀπὸ ἱδρῶτας· ὥστε ἀδύνατον εἶναι τὸ νὰ ἐρίσκεταί τινας εἰς ἀγῶνα, καὶ πάλαισμα, καὶ ἔπειτα νὰ ζητῇ ἀνάπαυσιν. Λοιπὸν μὴ παράττῃ, ὦ Τιμόθεε, διὰ οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάπαυσιν, διατί αὐτοὶ, ἀγκαλὰ καὶ φαίνωνται ὅτι προκόπτουν καὶ πηγαίνουν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι προκοπὴ καὶ αὔξησις τὸ νὰ κατεβοδόνωνται εἰς τὸν πλανὸν, ἀλλὰ εἶναι χειρότερον. Ἐξηγῶντας δὲ τί θέλει νὰ εἰπῇ τὸ χειρότερον, λέγει ὅτι εἶναι, τὸ νὰ πλανᾷ, καὶ νὰ πλανῶνται, νὰ πλανᾷ μὲ τὰς ἄλλας, νὰ πλανῶνται δὲ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν διάβολον· συνεργεῖ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ὁ διάβολος εἰς τὰς ἐδικάς τε ἀνθρώπους, καὶ ὡσὰν σὰς διδάσκαλος παρακινεῖ αὐτὰς εἰς τὸν κακίαν.

14. „Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης.

Σὺ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, σέλε στερεὰς καὶ ἀκλόνητος, καὶ μὴ ζηλεύῃς τὰς πονηρευομένους, καὶ κατεβοδημένους, εἰς τὴν στράταν τῆς ἀπωλείας· „μὴ παραζήλευε γάρ φησιν ἐν πονηρευομένοις, „καὶ ἐν τῷ κατευοδημένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ". (Ψαλ. λϛ'. 1.) ἐπειδὴ δὲν ἔμαθες ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστώθης, ἤγουν μὲ δοκιμὴν καὶ πληροφορίαν ἔμαθες, διατί ἐξεύρεις ὅπου ἐγὼ ἔκαμα, καὶ ἐσὺ ἐποίησας θαύματα· ὥστε, κἂν καὶ βλέπῃς ἐναντία ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἐπληροφορήθης, μὴ παράττε· διατί καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ μ' ὅλον ὅπου ἤκουσε ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅτι „ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα". (Γεν. κα'. 12.) ἔπειτα προσαχθεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεὸν διὰ νὰ σφάξῃ ἐκεῖνον τὸν ἴδιον υἱόν, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, ὅπου, λέγω, προσαχθεὶς, δὲν ἐταράχθη, οὐδὲ ἐδίστασε, ἀλλὰ ἀδιακρίτως ὥρμησε εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸν προσαχθῆ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του.

„Εἰ-

(1) Διατοῦτο λέγει καὶ ὁ μέγας Μακάριος τὰ ἀξιομνημόνευτα ταῦτα· „ἡ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅπως ἐστὶν· „ὅταν γὰρ ἔσι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ „οἷον σκιὰ, ὁ διωγμὸς, καὶ ἡ θλῖψι. Ὁρᾷς τοὺς Προφή„τας πῶς ἐδιώχετο ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν διόλου, ἐπειδὴ „ὅμως ἐνήργει τὸ Πνεῦμα· ὁρᾷς πῶς ὁ Κύριος, ὅς„τις ἐστὶν ὁδὸς καὶ ἀλήθεια, οὐχ' ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώχ„θη, ἀλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων· ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τοῦ Ἰσ„ραὴλ ἐδιώχθη, καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ Ἀπόστο„λοι· ἐξ ἧς γὰρ ὁ σταυρὸς, μετῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Πα„ράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Λοιπὸν ὐ„δεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ μόνοι Χριστιανοὶ ἐμαρ„τύρησαν· διὸ οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη „διώκεσθαι τοῦ ἀληθοῦς". (Ὁμιλ. ιέ. ἐρωτήσ. ιβ'.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος· „Ἀληθὲς ἄτι „πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διω„χθήσονται· θηρῶν γὰρ αὐτοῖς ἀγρίων ἐπιθρώσκουσι „δίκλω οἱ τῆς ἀνομίας υἱοὶ, τῆς σφῶν δυσκρασίας γρα„φὴν ὥσπερ τινα καὶ κατάρρησιν, τὴν τῶν εὐδοκιμῶν ἀνα„θόντων λαμπρότητα καταλογιζόμενοι· ἐλέγχεται γὰρ „τοῖς ἀεὶ τῇ τῶν ἀμεινόνων παραθέσει τὰ χείρω· καὶ „τὰ ψῆφον ἔχοντα τοῦ προφερεσέραν, μονονυχὶ τῶν „ἀτιμιῶν καταγράφει τὰς ἀκαλεῖς". (Βιβλ. ά. τῶν Γλαφυρῶν.) Διατοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεσσαλόνικος Γρηγόριος· „παραδίδονται γὰρ καὶ δίκαιοι πολλάκις εἰς χεῖρας ἀσε„βῶν, οὐχ' ἵνα ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλ' ἵνα ἔτι δοκιμα„σθῶσι· καὶ φαῦλοι μὲν ἐν θανάτῳ ἐξαισίῳ κατὰ τὸ „γεγραμμένον· (Παρὰ τῷ Ἰὼβ δηλ. Κεφ. θ'. 23.) „καταγελῶνται ὅμως πρὸς τοῦ παρὸν εὐσεβὴς, ἕως ἡ χρη„στότης τοῦ Θεοῦ κρύπτεται, καὶ τὰ μεγάλα παμπόνηρα τῶν „εἰς ὕστερον ἐκαστέροις ἀποκειμένων". (Λόγ. εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.) Καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „ὦ δυνατὸν τὸν „ἐν ἀρετῇ ζῶντα, παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς". Καὶ πάλιν „οὐκ ἔστι τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον, μὴ πολεμί„ων ἐχθρὸς".

„Εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα „οἶδας".

Δύω αἴτια λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ ὁποῖα διδάσκει τὸν Τιμόθεον νὰ ἐξέτασῃ γενναῖος, καὶ ἄσειστος· ἕνα μὲν, διὰ τί ἐσὺ, λέγει, δὲν ἔμαθες τὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τὸν τυχόντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ ἐμένα τὸν Παῦλον· ταυτὸν εἰπεῖν, τὰ ἔμαθες ἀπὸ τὸν ἴδιον Χριστὸν τὸν ἐν ἐμοὶ λαλοῦντα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί δὲν ἔμαθες τὰ τῆς πίστεως χθὲς, καὶ προχθὲς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν βρεφικὴν καὶ ἁπαλὴν ἡλικίαν σου, ὅθεν ἀκολουθεῖ νὰ ἦναι ἐρριζωμένη εἰς ἐσὲ ἡ θεϊκὴ γνῶσις, ἡ ὁποία δὲν θέλει σε ἀφήσει νὰ πάθῃς κἀνένα πρᾶγμα ἀνόητον, ὁποῖον παθαίνουσιν οἱ πολλοί· δι' ὅτι ὅποιος ἠξεύρει, καθὼς πρέπει, τὰς θείας Γραφὰς, ποτὲ δὲν θέλει πλανηθῇ καὶ νὰ σφάλῃ. Ἱερὰ δὲ γράμματα ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν Θείαν Γραφήν· καὶ σημείωσαι τὸν τὸν ἔπαινον τῆς Θείας Γραφῆς, ἐναντίον τῶν Σίμωνος, καὶ Μαίσσης, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων αἱρετικῶν, ὁπὸ ὀνομάζουν πονηρὰ καὶ κακὴν τὴν παλαιὰν, καὶ ἁγίαν Γραφήν.

15. „Τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν, διὰ πίστεως τῆς ἐν „Χριστῷ Ἰησοῦ".

Καθὼς ἡ ἐξωτερικὴ παιδεία καὶ γνῶσις σοφίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀπάτην, καὶ εἰς τὰ σοφίσματα, καὶ λογομαχίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ ἀπώλεια ψυχῆς, δὲν σοφίζει ἔτζι καὶ ἡ ἐσωτερικὴ φιλοσοφία καὶ θεϊκὴ γνῶσις· ἀλλ' αὐτὴ σοφίζει τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸ νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ σωτηρίαν· ποίαν σωτηρίαν; ὄχι τὴν διὰ τῶν ἔργων τοῦ παλαιοῦ νόμου καταρθωμένην, οὐδὲ διὰ λόγων σοφιστικῶν, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς πίστεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προξενουμένην· διότι αἱ μὲν ἅγιαι Γραφαὶ, ὁ Νόμος δηλονότι, καὶ οἱ Προφῆται, ὁδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ πρὸς τὸν Χριστὸν, ὁ δὲ Χριστὸς πάλιν προξενεῖ εἰς αὐτὸν τὴν αἰώνιον σωτηρίαν (1).

16. „Πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος".

Ἀφοῦ ὁ Παῦλος εἶπε πολλοὺς τρόπους παρηγορίας εἰς τὸν Τιμόθεον, τώρα λέγει εἰς αὐτὸν τὴν μεγαλητέραν παρηγορίαν ἀπὸ ὅλας, δηλαδὴ ἐκείνην, ὁποῦ προξενεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Θείων Γραφῶν· ἐπειδὴ γὰρ μέλλει ὁ Παῦλος νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Τιμόθεον τὸ λυπηρὸν τοῦτο μήνυμα, ὅτι ἔχει νὰ τελειώσῃ τὴν ζωήν, καὶ νὰ ἀπέλθῃ πρὸς Κύριον· τοῦτο χρεία, διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ ὁ Τιμόθεος, πῶς ἔχει νὰ ὑστερηθῇ τὸν Διδάσκαλον, καὶ Πνευματικόν του Πατέρα Παῦλον, λέγει τώρα εἰς αὐτὸν, ὅτι, μὴ λυπῆσαι, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τὴν σύρνισίν μου, ἐπειδὴ καὶ αὐτὰς ἐμένα, ἔχεις παρηγορίαν τὰς Θεοπνεύστους Γραφὰς (2), αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ σὲ ὠφελήσουν, ὡσὰν καὶ ἐμένα (3). Ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, διὰ

(1) Σημείωσον τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ὦ ἀναγνῶστα, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁποῦ μανθάνουσι τὰ ἱερὰ γράμματα· διότι, καθὼς πᾶν τὸ κινούμενον σέβεται τὴν κίνησιν, κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν ἀξίωμα· ἔτζι καὶ ἡ μάθησις τῶν γραμμάτων γίνεται διὰ ἕνα τέλος, καὶ σκοπὸν, ἤγουν διὰ νὰ σοφίσῃ τὸν μανθάνοντα Χριστιανὸν, εἰς τὸ νὰ ἀπεκτήσῃ τὴν σωτηρίαν του· ὅθεν ὅσοι Χριστιανοὶ διὰ τοῦτο τὸ τέλος τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς των μανθάζουσι τὰ γράμματα, ἔσονται ἐπαινετοὶ καὶ φρόνιμοι· ὅσοι δὲ μανθάνουσι τὰ γράμματα, ὄχι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσουν δόξαν, καὶ πλοῦτον, καὶ ἡδονὰς, καὶ ἁπλῶς διὰ τέλη κοσμικὰ, ἔσονται ἀποτυχαίνουσι τὸν σκοπὸν, καὶ τὸ τέλος τῶν γραμμάτων, καὶ ἀκολούθως μάταιος εἶναι ὁ κόπος τῶν τοιούτων καὶ ἡ μάθησις· ἐπειδὴ „πᾶν τὸ ἀσυγκινήτως „τὴν ἰδίαν τέλος ματαιοῦται". κατὰ τὸ ἄλλο φιλοσοφικὸν ἀξίωμα· τί λέγω; ὄχι μόνον μάταιος εἶναι ὁ κόπος τῶν τοιούτων καὶ ἡ μάθησις, ἀλλὰ καὶ καταδίκην βαρυτέραν ἔχει νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτούς, καθ' ὅτι· „ὁ „γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, „μηδὲ ποιήσας κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολ„λάς". (Λουκ. ιβ'. 47.) καὶ „δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασ„θήσονται". (Σοφ. ς'. 6.)

(2) Ἄλλη γὰρ παρηγορία τῆς ψυχῆς, εἰς ὅλας τὰς θλίψεις ὁποῦ δοκιμάζει, καλυτέρα δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Μακκαβαῖοι ἔγραφον· „Καὶ ἡμεῖς ἐν ἀπροσδεήτοις τοῦτον ὄντες, παρα„κλήσει ἐχόντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια, τὰ ἐν ταῖς „χερσὶν ἡμῶν". (α'. Μακκαβ. ιβ'. 9.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τοῦτο τὸ ῥητὸν προτιθέ-

διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι πάσα Γραφὴ εἶναι Θεόπνευστος; ἄρα γε γὰρ καὶ αἱ τῶν Ἑλλήνων Γραφαὶ εἶναι Θεόπνευστοι· ὅθεν καὶ βιαζόμεθα κάμνοντες συγκρίσεις εἰς τὸ, Θεόπνευστος, καὶ λέγομεν ἔτζι· ὅτι πᾶσα Γραφὴ, ἡ ὁποία εἶναι Θεόπνευστος, αὐτὴ εἶναι καὶ ὠφέλιμος· ἔπρεπεν ὅμως αὐτοὶ νὰ ἐσχασθοῦν, ὅτι ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος· „τὰ ἱερὰ γράμματα „οἶδας" διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι πάσα Γραφή· ποία; ἐκείνη δηλαδὴ περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι εἶναι ἱερά. Πάσα λοιπὸν ἱερὰ Γραφὴ, αὐτὴ εἶναι καὶ Θεόπνευστος (1), αὐτὴ εἶναι καὶ ὠφέλιμος εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὁποῦ ἀναφέρει παρακάτω.

„Πρὸς διδασκαλίαν".

Ἡ ἱερὰ Γραφὴ λέγει ὠφελεῖ πρὸς διδασκαλίαν· διὰ τί διδάσκει, ὄχι μόνον ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς διδασκάλους ἐκεῖνα, ὁποῦ πρέπει νὰ μάθουν· δι' ὅ,τι κανένα πόνημα, καὶ κάμμία ἀπορία δὲν εἶναι, ἡ ὁποία νὰ μὴ δυνάται νὰ λυθῇ διὰ μέσου τῶν Θείων Γραφῶν.

„Πρὸς ἔλεγχον".

Ἡ ἱερὰ Γραφὴ λέγει ὠφελεῖ πρὸς ἔλεγχον, ἤγουν αὐίσως χρειάζεται τινὰς νὰ ἐλέγξῃ τὰ ψεύδη, καὶ σαθρὰ δόγματα, καὶ φρονήματα τῶν αἱρετικῶν, ἀπὸ τὴν ἁγίαν Γραφὴν δύναται νὰ κάμῃ τοῦτον τὸν ἔλεγχον.

„Πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ".

Ἀνίσως, λέγει, χρειάζεται τινας νὰ διορθωθῇ καὶ νὰ μετανοήσῃ, καὶ αὐίσως χρειάζεται νὰ παιδευθῇ, ἤγουν νὰ σωφρονισθῇ πρὸς δικαιοσύνην, ἤγουν εἰς τὸ νὰ πράττῃ τὰ δίκαια, καὶ τὴν ἀρετὴν, αὐτὰ ὅλα ἀπὸ τὰς Γραφὰς τὰ ἀποκτᾷ.

17. „Ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος".

Ἡ ἐπανόρθωσις, λέγει, καὶ ὁ πρὸς δικαιοσύνην σωφρονισμὸς τῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τὰς Γραφὰς ἀποκτῶνται· διὰ τί; διὰ νὰ μὴ λείπῃ κανένα καλὸν καὶ ἀρετὴ ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν ἄνθρωπον· ὥστε καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, αὐίσως καὶ θέλῃς νὰ ἦσαι ἄρτιος, ἤγουν τέλειος καὶ ὑγιὴς, καὶ παντοτε νὰ ἦσαι ἶσος, ἤγουν ὅτε εἰς τὰ λυπηρὰ νὰ λυπῆσαι καὶ νὰ συσέλλεσαι, ὅτε εἰς τὰ χαρμόσυνα νὰ φυσᾷς, καὶ νὰ ἐπαίρεσαι (ἐπειδὴ μὲ τοῦτο εἶσαι αὔισος, καὶ ὄχι ἶσος) καὶ σὺ, λέγω, ὦ Τιμόθεε, ἐὰν θέλῃς νὰ ἦσαι κατὰ πάντα ἀνελλιπὴς, καὶ τέλειος, τὰς ἁγίας Γραφὰς ἔχε συμβούλους αὐτὶ διὰ λόγου μου. Ἀνίσως δὲ ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὁποῦ ἦτον γεμάτος ἀπὸ Πνεῦμα Ἅγιον, νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς Γραφὰς, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο γράφει εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀμαθεῖς τε καὶ ἀτελεῖς (2); Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι χωρεῖς τῶν ἁγίων Γραφῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γενῇ τινὰς ἄρτιος κατὰ πάντα, καὶ τέλειος.

„Πρὸς

τιθέμενος λέγει· „Πᾶσα Γραφὴ Θεόπνευστος, καὶ ὠ„φέλιμος, διὰ τοῦτο συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Πνεύματος, „ἵνα ὥσπερ ἐν κοινῷ τῶν ψυχῶν ἰατρείῳ, πάντες ἄν„θρωποι τὸ ἴαμα τῷ οἰκείᾳ πάθει ἕκαστος ἐκλεγόμε„θα". (Ἑρμίω. εἰς τὸν ἁ. Ψαλμ.)

(1) Ὅρα περὶ τούτου τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ 15. στίχου τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης· καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πέ. Κανόνος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Θεόπνευστον δὲ Γραφὴν τὴν πνευματικὴν ὠνόμασεν· ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος χάρις διὰ τῶν Προφητῶν, καὶ τῶν Ἀποστόλων ἐφθέγξατο· „Θεὸς τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὥσπερ ἀληθῶς, „κατὰ τὸν Ἀπόστολον, Θεόπνευστος τοῦ Πνεύματος ἡ Γρα„φή"· ὅθεν ὅτε καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος· „ὑπὸ γὰρ Θε„ὸ πνεύματι ἁγίῳ φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ „ἄνθρωποι". (β'. Πέτρ. ἁ. 21.) τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „οἱ τῆς παλαιᾶς διαθήκης βίβλων „Προφῆται „πάντα λέγει Κύριος ὁ Θεός· καὶ ταῦτα συ„νελὼν ὁ Παῦλος τὰ ἐκ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου „Πνεύματος ῥηθέντα, πᾶσα, ἔφη, Γραφὴ Θεόπνευ„στος· εἰδὲ λαλεῖ ἐν Ἀποστόλοις, καὶ ἐν Προφήταις τὸ „Πνεῦμα, πᾶσα δὲ Γραφὴ Θεόπνευστος, ἅπαξ τοῖς „ἀσεβέσι, πῶς ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συγχέ„ει, τῆς τοῦτο συγγραφῆς Θεοπνεύστου οὔσης"; (Κατ' Εὐνομίου Λόγ. ἑ.)

(2) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ δ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Τιμόθ. πρώτης στίχ. 13. ἕως ὅτου ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει".

„Πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀπηρτισμένος" (1).

Διὰ μέσου, λέγει, τῶν ἁγίων Γραφῶν γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ὄχι μόνον ἁπλῶς μετέχων τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἀπηρτισμένος, ἤγουν τετελειωμένος· ὄχι εἰς ἕνα μὲν ἔργον ἀγαθὸν, εἰς ἄλλο δὲ, ὄχι· ἀλλὰ εἰς πάσῃ ἔργον ἀγαθόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Διαμαρτύρομαι ἔν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χρι„στοῦ, τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς".

Καὶ εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν ἐφόβισε τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, λέγοντάς του· „πα„ραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα"· (ά. Τιμοθ. ε'. 13.) πόρα δὲ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολὴν φοβερώτερον κάμνει τὸν λόγον, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμίζῃ εἰς τὸν Τιμόθεον τὴν φοβερὰν ἐκείνην κρίσιν τοῦ Χριστοῦ· μάρτυρα, λέγει, κάμνω ἐκεῖνον τὸν φοβερὸν Κριτὴν, ὁποῦ μέλλει νὰ ζητήσῃ χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν καθ' ἕνα ἀπολογίαν τῶν ἔργων του, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔκρυψα ταῦτα ἀπὸ λόγου σου, ἀλλά σοι τὰ ἐφανέρωσα (2). Ζῶντας δὲ, καὶ νεκροὺς, ἢ τοὺς δικαίους λέγει καὶ ἁμαρτωλούς, ἢ ἐκείνους ὁποῦ μέλλουν νὰ ζοῦν τότε, ὅταν ἔχει νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς, καὶ ἐκείνους ὁποῦ ἐπρόφθασαν καὶ ἀπόθανον. Ὁ δὲ Θεῖος Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ, ζῶντας μὲν ἐννοεῖ τὰς ψυχὰς, ὡς ἀθανάτους, νεκροὺς δὲ τὰ σώματα, ὡς φύσει θνητά.

„Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ".

Πότε, λέγει, μέλλει νὰ κρίνῃ ὁ Κύριος τοὺς ζῶντας, καὶ τοὺς νεκρούς; ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ, ἥτις μέλλει νὰ γενῇ μετὰ δόξης, καὶ βασιλείας· διότι δὲν θέλει ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν δευτέραν του παρουσίαν ἀτελὴς, καὶ ταπεινὸς, καθὼς ἦλθεν εἰς τὴν πρώτην, ἀλλὰ θέλει ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης θεϊκῆς, ὡσὰν βασιλεύς· „ὅταν γὰρ φησὶν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ „ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ". (Μάρκ. ἡ. 38.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ὄψονται „τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολ„λῆς". (Ματθ. κδ'. 30.) Καὶ πάλιν· „Τότε ἐρεῖ ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦ„τε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν Βασιλείαν ἀπὸ „καταβολῆς Κόσμου". (Ματθ. κέ. 34.)

2. „Κήρυξον τὸν λόγον".

Τί δὲ εἶναι, λέγει, ἐκεῖνο, ὁποῦ διαμαρτύρομαι εἰς ἐσένα Τιμόθεε; τὸ νὰ κηρύξῃς τὸν λόγον, καὶ νὰ μὴν ἀποκρύψῃς τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας ὁποῦ ἔλαβες. Ἀπὸ τοῦτο ἂς φοβηθῶμεν, καὶ ἂς φείξωμεν καὶ ἡμεῖς ἀδελφοὶ, ὅσοι, ἔχοντες χάρισμα τοῦ λόγου, δὲν κηρύττομεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας.

„Ἐπίσηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως".

Ἤτοι κήρυξον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀδελφούς μὲ ἐπιμονὴν, καὶ ἐπισασίαν, καὶ ὄχι κατὰ πάρεργον, καὶ μὲ ἀμέλειαν· καὶ ὄχι μόνον μίαν φορὰν, ἀλλὰ πάντοτε. Καὶ ἂς μὴν ἦναι εἰς ἐσένα καιρὸς διωρισμένος τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ κατὰ εὐκαίρως κήρυττε, ἤγουν ὅταν ἔχῃς

---

(1) Ἐν ἄλλοις ἐξηρτισμένος, ἢ καταρτισμένος.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι ἡ συνεχὴς διαμαρτυρία, ἤγουν ἡ αὐστηρὰ παραγγελία, τρία πράγματα γεννᾷ· πρῶτον, κάμνει τὸν λόγον φοβερώτερον, καὶ ἀπαραίτητον· δεύτερον, δείχνει τὸ συνειδὸς τοῦ λόγου· καὶ τρίτον, ὅτι οἱος διαμαρτύρεται καὶ παραγγέλλει, τοιοῦτος καὶ ἐδικόν του χρέος, καὶ δὲν ὑπέκειται πλέον εἰς τὴν κατηδίκλιν τῆς ἀμελείας.

ἔχῃς καιρὸν ἐπιτήδειον, καὶ ἦναι ἄδεια ὅταν ἐπ' Ἐκκλησίας διείσκεσαι, ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως κήρυττε, ἤτοι ὅταν δοκῇ ἔχῃς καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ ἄδειαν, ἀλλ' διείσκεσαι εἰς κινδύνους, καὶ περισάσεις, καὶ ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τότε λάλει τὸν λόγον τῦ Θεῦ, καὶ κήρυττε εἰς τὰς Χερσιανάς. Τὸ εὔκαιρον δὲ καὶ τὸ ἄκαιρον κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν εἶπεν ὁ Παῦλος· διὰ τί οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, δικαιείαν μὲν νομίζυν, τὴν αἴρεσιν καὶ τὴν ἄδειαν, ἀκαιρείαν δὲ, τὸν καιρὸν τῶν κινδύνων καὶ πειρασμῶν· καὶ πάλιν καιρὸν μὲν διδασκαλίας νομίζυν, τὸ νὰ εἶναι οἱ Χερσιανοὶ καὶ ὁ διδάσκαλος συναθροισμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀκαιρείαν δὲ, τὸ νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τῦτο· μὴ προσμείνῃς νὰ πέσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τότε νὰ τὸν διδάξῃς, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῦ νὰ πέσῃ, δίδαξον αὐτὸν (1).

„Ἔλεγξον".

Ἔλεγξε, λέγει, ὅταν βλέπῃς, πῶς εἶναι καιρὸς ἐλεγμῦ, ἤγυν ὅταν ἐξετάσας εὕρῃς τὸν Χερσιανὸν πῶς ἥμαρτεν, ἢ πῶς μέλλει νὰ ἁμαρτήσῃ, τότε μὴ συναλῇς, ἀλλὰ ἔλεγξον αὐτόν· πρὸ τῦ δὲ νὰ ἐξετάσῃς, μὴ ἐλέγξῃς.

„Ἐπιτίμησον".

Ἀφ' ἧ, λέγει, ἐλέγξῃς, καὶ ἀποδείξῃς εἰς τὸν Χερσιανὸν πῶς ἥμαρτε, τότε ἐπιτίμησον αὐτὸν, ἤγυν δὸς αὐτῷ τὸν πρέποντα κανόνα, καὶ τὴν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τε.

„Παρακάλεσον".

Ἡ μὲν ἐπιτίμησις καὶ ὁ κανόνας, ὁπῦ δώσῃ ὁ Ἀρχιερεῦς, καὶ Διδάσκαλος εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν, παρομοιάζει μὲ τὸ κόψιμον τῆς πληγῆς, ὁπῦ μεταχειρίζεται ὁ ἰατρός· ἡ δὲ παράκλησις, ὁμοιάζει μὲ τὸ γλυκὺ ἔμπλαστρον καὶ ἰατρικὸν, ὁπῦ βάλλεται παρὰ τῦ ἰατρῦ εἰς τὴν πληγὴν, ὕστερα ἀπὸ τὸ κόψιμον αὐτῆς. Βάλε λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, τὸ ἁπαλὸν καὶ γλυκὺ ἔμπλαστρον τῆς παρακαλέσεως, ἐπάνω εἰς τὴν κομμένην πληγὴν τῦ ἁμαρτωλῦ, ἵνα μὴ μοναχὸν τὸ κόψιμον τῆς πληγῆς, ἤτοι μόνη ἡ ἐπιτίμησις, ῥίπτῃ τὸν πληγωμένον ἁμαρτωλὸν εἰς ἀπελπισίαν, μὲ τὸ νὰ τῦ προξενῇ δυνατὸς πόνος (2).

„Ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ, καὶ διδαχῇ".

Τῦτον τὸν λόγον, ὦ ἀναγνῶστα, σύνταξον μὲ ὅλα τὰ προρρηθέντα, ἤγυν καὶ μὲ τὸ, ἔλεγξον, καὶ μὲ τὸ, ἐπιτίμησον, καὶ μὲ τὸ, παρακάλεσον· ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος πρέπει καὶ νὰ ἐλέγχῃ μὲ κάθε μακροθυμίαν, ὥστε ὁπῦ νὰ μὴ πισθύῃ ἁπλῶς εἰς ὅλα, ὅσα ἀκόμη πῶς ἔσφαλεν ὁ ἀδελφός τε· πρέπει δὲ καὶ νὰ ἐλέγχῃ μὲ κάθε διδαχὴ, διδάσκωντας τὸν ἁμαρτωλὸν ποία εἶναι ἡ ἁμαρτία, καὶ κατὰ τὶ τρόπον ἥμαρτεν· ὁμοίως πρέπει νὰ ἐπιτιμᾷ ὁ διδάσκαλος μὲ κάθε μακροθυμίαν, χωρὶς νὰ ἐπιθέττῃ τὸν κανόνα εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν, ὡσὰν τιμωρίαν καὶ ἐκδίκησιν ἐχθρῦ, ἀλλὰ ὡσὰν παιδείαν καὶ σωφρονισμὸν τέκνου καὶ υἱῦ· πρέπει δὲ καὶ νὰ ἐπιτιμᾷ μὲ κάθε διδαχὴ, διδάσκωντας τὸν ἁμαρτωλὸν ποῖον τὸ κέρδος προξενεῖ εἰς αὐτὸν ὁ κανόνας καὶ τὸ ἐπιτίμιον· ἡ δὲ παράκλησις καὶ διὰ λόγυ παρηγορία, αὐτὴ μάλιστα χρειάζεται κάθε μακροθυμίαν καὶ διδαχήν. Βλέπε δὲ ὅτι αὐτὰ ὅλα χρειάζον-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος τῶν τοῦ ῥητοῦ ἑρμηνευτῶν λέγει· „ἡ τοίνυν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν αὐτῶν χρῆσιν παρεγγυᾷ, ἀλλὰ πάντα καιρὸν ἐπιτήδειον εἰς „τῦτο νομίζειν· τῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς διατέλει ποιῶν, „καὶ ἐν δεσμωτηρίῳ, καὶ ἐν πλοίῳ, καὶ παρακειμένης „τραπέζης, καὶ μαρτυρῶν ἐν Φιλίπποις, ἐν Τρωάδι, ἐν τῇ θαλάττῃ· ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος, ὄχι μόνον εἰς τὰς συναγωγὰς ἐκήρυττεν, ἀλλὰ καὶ εἰς πόλεις „πεδινὰς, καὶ εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐν τῷ πλοίῳ καθήμενος, „ἐδίδασκε τοὺς περὶ αὐτὸν ἀγραύλους ἐσώτας".

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „τῦτο καὶ οἱ „σοφοὶ ποιῦσι τῶν ἰατρῶν· τὸ γὰρ κεκρυμμένον πάθος πέμψασι πρῶτον, καὶ τοῖς αὐστηροτέροις χρῶνται „φαρμάκοις· εἶθ' ὕπω παύσασι τὴν ἐπίτασιν. Ἔοικε τοίνυν ὁ μὲν ἔλεγχος τῇ νουθεσίᾳ, ἡ δὲ ἐπιτίμησις τοῖς σφοδροῖς τῶν φαρμάκων, τοῖς ἡπίοις δὲ ἡ παράκλησις".

Digitized by Google

ξονται, λέγει, νὰ γίνωνται, ὄχι μὲ τὴν τυχοῦσαν μακροθυμίαν, ἀλλὰ μὲ πᾶσαν μακροθυμίαν, ἤγουν μὲ τὴν δεικνυομένην παντοιοτρόπως, ἢ δι' ἔργων, ἢ διὰ λόγων, ἢ διὰ σχημάτων, ἢ διὰ κινημάτων, ἢ ἔσωθεν, ἢ ἔξωθεν.

3. „Ἔσαι γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέ-„ξονται".

Ἤτοι αὐτὰ ὅλα, λέγωσοι ὦ Τιμόθεε, νὰ τὰ ἐνεργῇς, διὰ τί θέλει ἔλθῃ καιρὸς, ὁποῦ οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴν ὑπομένουν νὰ ἀκούσουν τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιῆ διδασκαλίαν· ὥστε πρὶν νὰ φθάσουν εἰς τοιαύτην ἐλεεινὴν κατάστασιν, πρόλαβε ἐσὺ καὶ δίδασκέ τους. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι δίδασκε τὸν Χριστιανὸν καὶ ὅταν ᾖναι ἁρμόδιος καιρὸς, καὶ ὅταν δὲν ᾖναι, καὶ ἕως ὁποῦ αὐτοὶ πείθονται εἰς τὸν λόγον σου, κάμε κάθε τρόπον, καὶ μὴ λείπῃς ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς διδάσκῃς.

„Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι (1) δι-„δασκάλους".

Μὲ τὴν λέξιν τὸ ἐπισωρεύσουσι, φανερόνει ὁ Ἀπόστολος, τὸ ἀδιάκριτον καὶ συγκεχυμένον πλῆθος τῶν διδασκάλων· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔχουν νὰ χειροτονῶνται, καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τὰ συγκεχυμένα πλήθη τῶν λαῶν, οἵτινες δὲν κάμνουσι κἀνένα πρᾶγμα μὲ λόγον, καὶ διάκρισιν, ἀλλὰ ἐκλέγουσι, καὶ χειροτονοῦσιν ἐκείνους τοὺς διδασκάλους, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τὰς ἐπιθυμίας των, καὶ λέγουν, καὶ κάμνουν, ὅσα εἶναι πρὸς ἡδονὴν καὶ εὐχαρίστησίν τους.

„Κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν".

Ἤτοι τερπόμενοι, καὶ γαργαλιζόμενοι κατὰ τὴν ἀκοήν· μὲ τὸ νὰ ἐπιθυμοῦν παύποτε νὰ ἀκούουν, ὅσα λόγια εἶναι πρὸς χάριν καὶ ἡδονήν τους.

4. „Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ „τοὺς μύθους τραπήσονται".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔτοι θελληματικῶς καὶ μὲ γνῶσιν σφάλλουσι, καὶ ὄχι σαφικῶς καὶ μὲ ἄγνοιαν; διότι αὐτοὶ, λέγει, ἔχουν μὲν νὰ ἀποστρέψουν, καὶ νὰ κλείσουν τὰ αὐτία τους ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ μὴν ἀκούουν αὐτήν· εἰς δὲ τὰς μυθολογίας ἔχουν νὰ τὰ γυρίσουν, καὶ νὰ τὰ ἀνοίξουν, διὰ νὰ ἀκούουν παύτας μὲ προσοχήν (2)· ὥστε θελληματικὴ

(1) Ἐν ἄλλοις· ἐπισωρεύσουσιν ἑαυτοῖς.

(2) Ἀπὸ τὰ λόγια παῦτα θὰ ἠμπορέσουν οἱ Χριστιανοὶ πόσον κακὸν καὶ ὀλέθριον εἶναι τὸ νὰ διαβάζουν τὰς ἀραβικὰς μυθολογίας τοῦ Χαλιμᾶς, τοῦ Τελεμάχου, τοῦ Μπερτόλδου, τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τοῦ Ὀβιδίου, τοῦ Βοσκοπούλας, τοῦ Ἐρωφίλης, καὶ τοῦ Στανοῦ, καὶ ἄλλων· οἱ Χριστιανοὶ εἶναι μαθηταὶ καὶ τέκνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἀλήθεια· „ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια". (Ἰωάνν. ιδ'. 6.) ὅθεν καὶ τὰς ἀληθείας βιβλίαν πρέπει νὰ διαβάζουν, ἤγουν τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, καὶ τὰ λοιπὰ θεῖα βιβλία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας· τὰ δὲ τοῦ ψεύδους, καὶ τὰ μυθολογικὰ βιβλία, δὲν πρέπει νὰ καταδέχωνται οὔτε νὰ τὰ πιάνουν εἰς τὰς χεῖρας· ἐπειδὴ τί ἔχει νὰ κάμῃ ἡ ἀλήθεια μὲ τὸ ψεῦδος, τὸ φῶς μὲ τὸ σκότος, ὁ Χριστιανὸς μὲ τοὺς μύθους; διὰ τοῦτο ἄξιοι δακρύων εἶναι μερικοὶ Χριστιανοὶ, οἱ ὁποῖοι τὰς μὲν μυθολογίας τοῦ Χαλιμᾶς καὶ τοῦ Ὀβιδίου καὶ τῶν ἄλλων ἡξεύρουν ἀπὸ στήθος, καὶ μὲ εὐφυγλῶτον στόμα κάθωνται καὶ τὰς διηγοῦνται μέσα εἰς τὰ καπηλεῖα καὶ καφενέδες καὶ ὁσαρίας, καὶ ἡ γυναῖκες λέγουν τὰ παραμύθια ὅταν ἐσπερίζουν ἔμπροσθεν εἰς πολλούς· πόσα δὲ εἶναι τὰ ἄρθρα τοῦ πίστεώς των, ἢ πόσα εἶναι τὰ Εὐαγγέλια, καὶ ἡ τοῦ Παύλου Ἐπιστολαὶς, ἢ ποίαις εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Θεοῦ δὲν ἠξεύρουσιν· ἴλεως ὁ Θεός! Ὅρα καὶ εἰς τὸν ζ'. Λόγον τῆς Χρυσοστόμου τῶν Χριστιανῶν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ μυθολογοῦν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀγαποῦν νὰ ἀκούουν τὰ πρὸς χάριν αὐτῶν λεγόμενα, καὶ ὄχι τὰ πρὸς διόρθωσιν, καὶ ὁποῦ κλίνουν εἰς τοὺς μύθους, καὶ δὲν δέχονται τοὺς ἀληθεῖς ἐλέγχους, αὐτοὶ, λέγω, χυρεύονται ἀπὸ τὰς σειρῆνας, ὁποῦ γράφει ὁ Ἡσαΐας ἐν τῷ ιγ'. Κεφαλαίῳ, ἤγουν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς δαίμονας, οἵτινες μὲ τὰς ἡδυπαθεῖς φωνὰς, καλοῦσι τὴν ψυχὴν εἰς ἀπώλειαν· „ἐκεῖνοι ἴδης κη-

τική εἶναι ἡ ἁμαρτία τότων. Ταῦτα προλέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διὰ νὰ τὸν λυπήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν καταπείσῃ νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ὃ πρέπον, τὸν παρόντα καιρὸν τῆς ἀδείας, ὁπῦ ἔχει εἰς χεῖράς τε· καὶ ὅταν ἀκολουθήσῃ νὰ γένουν πειρασμοὶ οἱ ἄνθρωποι, νὰ ὑποφέρῃ ἀνδρείως· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος προέλεγεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους· „παραδώσουσιν „ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς". (Ματθ. ι. 17.) καὶ ὁ ἴδιος ἔτος Παῦλος προέλεγεν εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου· „οἶδα ὅτι μετὰ τὸ ἄφιξίν „μου, εἰσελεύσονται λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου". (Πράξ. κγ'. 29.)

5. „Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον".

Ἐδῶ, λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸ αἰτίαν, διὰ τὸ ὁποίαν προεῖπε τὰ αἰωτέρω, ἤγουν διὰ νὰ νήφῃ, καὶ νὰ ἦναι προσεκτικὸς καὶ ἔξυπνος ὁ Τιμόθεος· καὶ ὡσαὐτὸ νὰ τῶ λέγῃ· πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καὶ οἱ ψυχοφθόροι ἐκεῖνοι λύκοι, σὺ κακοπάθησον, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, καὶ θελληματικῶς, καὶ σανικῶς, διὰ νὰ φυλάξῃς τὰ πρόβατά σε εἰς ἀσφάλειαν.

„Ἔργον ποίησον Εὐαγγελιστοῦ".

Τὸ ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἤγουν ἐκεῖνο ὁπῦ κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦτο εἶναι, λέγει, τὸ νὰ κακοπαθῇ, ἀπὸ λόγου τε μὲν, πάσχων, καὶ κοπιάζωντας μὲ θελληματικὸς κόπους, ἀπὸ τοὺς ἔξω ἀπίστους δὲ, διωκόμενος, θλιβόμενος, πειραζόμενος, μαστιζόμενος, καὶ θανάτου, ἐὰν τύχῃ παρ' αὐτῶν δεχόμενος: Περὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁποῖον ἔργον εἶχον, ὅρα εἰς τὸ „τοὺς δὲ Εὐαγγελιστάς". (Ἐφ. δ'. 11.) (1)

„Τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον".

Ἤτοι τὸ διακόνημα, καὶ ἀρχιερατικόν σε ἐπάγγελμα πλήρωσον, λέγει, ὦ Τιμόθεε, καὶ δεῖξον αὐτὸ κατὰ πάντα τέλειον· τότε δὲ πληροῦται, καὶ γίνεται τέλειον τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρχιερωσύνης, ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς κακοπαθῇ διὰ νὰ σώσῃ τὰς ψυχὰς τοῦ λογικοῦ του ποιμνίου.

6. „Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπείδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως „ἔφεστηκε".

Δὲ εἶπε ὁ Ἀπόστολος, ὅτι θυσιάζομαι διὰ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ὅτι σπένδομαι, τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλήτερον ἀπὸ τὸ θυσιάζομαι· διὰ τί εἰς τὸν παλαιὸν νόμον, ἡ μὲν θυσία, δὲν ἀναφέρετο ὅλη εἰς τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ ἔπερνε μέρος ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὁ παύτῳ προσφέρων ἱερεὺς (2), ἡ δὲ σπονδὴ ὅλη ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν. (3) Ἀνάλυσιν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν

„θόμενον τῷ καιρῷ, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας ἀπο„στρέφοντα αὐτῷ, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτρεπόμενον, „καὶ εὐκόλως μὲν λόγου μὴ ἀνεχόμενον, μὴ δὲ ἔλεγχον „καὶ ἐπιτίμησιν αὐστηρὰν εἰς ἐπιστροφὴν ἄγεσθαι τὸν ἀ„χρειστῶ, ὑπομένοντα, νόμισον ὑπὸ σκηπτῶν κατα„χεσθαι τὸν τοιοῦτον, ὑπὸ τῆς χρησολογίας καὶ εὐλογίας „ἐξαπατώμενον". Περὶ δὲ τῶν σκηπτῶν λέγει, ὅτι αὐτοὶ „ἔοικασι πονηραί τινες δυνάμεις, διὰ τῆς κατὰ „τῷ φωτῷ ἐκλύσεως ἡδονῷ ἐμποιοῦσαι ταῖς ψυχαῖς, „ὧν κατεμελωδῆσιν ἐν ὀλέθρῳ σκηρίνῃ τοὺς διερχομέ„νους". (Ἑρμῖν. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὲν τοῦτο· „φέρε μεθ' ἡδονῆς τὰς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινδύνους".

(2) Ἐλάμβανε γὰρ ὁ Ἱερεὺς ἀπὸ κάθε θυσίαν, ἢ προβάτου, ἢ μόσχου, τὸν βραχίονα καὶ τὰ σιαγόνια, καὶ τὸ ἔνυσρον, κατὰ τὸ ιή. Κεφ. τοῦ Δευτερονομίου εἴχ. 3. „αὕτη ἡ κρίσις τῶν Ἱερέων τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ τῶν θυ„μάτων τὰ θύματα, εἴτε μόσχον, εἴτε πρόβατον, „καὶ δώσεις τὸν βραχίονα τῷ Ἱερεῖ, καὶ τὰ σιαγόνια, καὶ „τὸ ἔνυσρον" ἤτοι τὸ ἔσωθεν μέρος τῆς κοιλίας ἐν ᾧ ἦτον ἡ κόπρος κατὰ τὸν Βαζῆνον. Ὁ δὲ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει, ὅτι τὸ ἔνυσρον δηλοῖ τὸ κερατογόνον. Φίλων δὲ ὁ Ἰουδαῖος τὸ ἔνυσρον, ὑπερον λέγει ὅτι εἶναι, καὶ κοιλίας ἔκφυσις· λέγεται δὲ αὐτὸ καὶ ἤνυσρον.

(3) Μαζὶ δὲ μὲ τὰς θυσίας εἴτε ζώων, εἴτε ἀρτων, ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεὸν καὶ σπονδὴ· αὐτὴ δὲ ἦτον, ῥάντισμα ἀπὸ κρασί· „Καὶ σπονδὴν αὐτοῦ τὸ „τέταρτον τοῦ Εἶν οἴνου". (Λευϊτ. κγ'. 13.) τὸ δὲ Εἶν ἦτον μέτρον. Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ σπένδομαι· „οἷον καταλύω τὸν πρὸς πάντας πόλεμον, „καὶ οὔτε πολεμῶν, οὔτε πολεμούμενος τελευτῶμαι". Λαμβάνεται γὰρ τὸ σπένδομαι καὶ ἀντὶ τοῦ φιλιόνομαι· ἐπειδὴ καὶ ὅταν τινὲς τῶν παλαιῶν καιρὸν ἔχον ἐχθραν, καὶ ὕστερον φιλιόνεσαν, ἔκαμναν σπονδάς, ἤτοι ἔχωσαν χρασί, προσφέροντες τοῦτο ὡσὰν μίαν θυσίαν, βεβαιωτικὸν τῆς φιλίας των.

Digitized by Google

τὸν θάνατον, κατὰ τὸν Οἰκυμένιον, ἢ διὰ τί αἰσθύνει τὰ σωθέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐπλάσθησαν, καὶ εἰς τὰ ἄλλα τεῖα στοιχεῖα· ἢ διὰ τί αἰσθύνει τὴν ψυχὴν, ἣν ἐπιστρέφει αὐτὴν εἰς τὸν δημιουργήσαντα Χριστὸν, τῶν δικαίων δηλαδὴ καὶ ἀναπαύεσθαι τὴν ψυχήν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· „Καὶ ἐπιστρέψῃ ὁ χοῦς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ „τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεὸν, ὃς ἔδωκεν αὐτό.“ (Ἐκκλ. ιβ'. 7.)

7. „Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Παῦλος ἐδῶ φαίνεται, ὅτι καυχᾶται καὶ λέγει τοιαῦτα μεγάλα λόγια διὰ λόγου του; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν καυχᾶται, ἀλλὰ παρηγορεῖ μὲ αὐτὰ τὸν μαθητήν του Τιμόθεον, ἵνα μὴ λυπᾶται διὰ τὴν φύρησιν τοῦ διδασκάλου του, ὡσὰν ὅπου αὐτὸς λαμβάνει σὰν μακαρισὸν θάνατον, καὶ πηγαίνει εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ πάρῃ τὰς στεφάνους τοῦ ἀγῶνός του, καθὼς χάριν παραδείγματος καὶ σᾶς πατὴρ, ὅταν ἀποθνήσκῃ, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ τέκνον του, ὅπου κάθηται κοντά του, καὶ κλαίει καὶ ὀδύρεται διὰ τὸν χωρισμόν του, λέγει τὰ λόγια ταῦτα εἰς αὐτό· τέκνον μου, μὴ κλαίῃς, ἐγὼ ἔζησα καλά· ἔκαμα νίκας καὶ τρόπαια· πολλὰς χάριτας ὁ βασιλεὺς ὁμολογεῖ εἰς ἐμένα, καὶ ἐσὺ ἔχεις νὰ θαυμάζεσαι, καὶ νὰ ἐπαινῆσαι διὰ τὰς ἀνδραγαθίας τὰς ἰδικάς μου· ταῦτα, λέγω, τὰ λόγια, φανερὸν εἶναι ὅτι τὰ λέγει ὁ πατὴρ, ὄχι διὰ νὰ καυχηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ λυπημένον τέκνον του, ἵνα αὐτὸ ἠμπορῇ νὰ ὑποφέρῃ εὐκόλως, τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν φύρησιν τοῦ πατρός του· ποιοτρόπως καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει ταῦτα, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ ἀγαπητόν του τέκνον τὸν Τιμόθεον, ἀφίνοντας εἰς αὐτὸν ὡσὰν μίαν ὑστερινὴν διαθήκην, τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην. Τὸν ἀγῶνα, λέγει, τὸν καλὸν ἐγὼ ἀγωνίσθηκα· λοιπὸν καὶ σὺ ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, ἀγωνίζου τὸν ποιὸν ἀγῶνα· ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ ὁποῦ λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; αἱ ἁλυσίδες; τὰ δεσμά; αἱ φυλακαί; τὰ βασανίσματα; αὐτὰ εἶναι ὁ καλὸς καὶ ὡραῖος ἀγῶνάς σου; Ναὶ, λέγει, αὐτὰ εἶναι· διὰ τί; σᾶς μὲν, λέγει, διὰ τί αὐτὰ γίνονται ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί, εἰς μὲν τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ κοσμικοὺς ἀγῶνας, πολλὰς ἡμέρας ἀγωνίζονται καὶ κοπιάζουν οἱ ἄνθρωποι, εἰς μίαν δὲ ὥραν λαμβάνουν τὸν στέφανον· εἰς δὲ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα καὶ πόλεμον, γίνεται ὅλον τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ ὀλίγας μὲν ἡμέρας ἀγωνίζεται καὶ κοπιάζει ὁ ἄνθρωπος, λαμβάνει δὲ στέφανον, καὶ μακαριότητα ἀπελεύτητον, καὶ χαίρει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἀγῶνας, εἶναι καλὸς, καὶ ὡραῖος, καὶ εὐπρεπέσατος.

„Τὸν δρόμον τετέλεκα“.

Τὸν δρόμον, λέγει, τοῦ Εὐαγγελίου μου ἐτελείωσα· ἐπειδὴ, ἄρχισε μὲν ὁ μακάριος Παῦλος τὸν δρόμον τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, πηγαίνοντας δὲ εἰς τὰ κύκλῳ μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ, βόρεια δηλαδὴ καὶ νότια, καὶ φθάσας ἕως εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν, ἤτοι εἰς τὴν Σλαβονίαν, ἐτελείωσε τὸν δρόμον εὐπαρύπτως καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τῆς ζωῆς του, εἰς τὴν Ῥώμην, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο ἔγραφεν· „ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ, μέχρι τοῦ Ἰλλυ„ρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· (Ῥωμ. ιέ. 19.) (1) τόσον δὲ ὀγλήγορα ἔτρεχε τὸν δρόμον αὐτὸν ὁ ἀοίδιμος τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, ὥστε ὁπου κόπτωντας ὅλα τὰ ἐμπόδια ὁπου εὕρισκε εἰς τὸ μέσον, καὶ θανάτους, καὶ ἐπιβουλὰς, καὶ συμφορὰς, καὶ λιθοβολισμοὺς, ἐφαίνετο πῶς νὰ εἶχε πτερὰ, ὄχι ὑλικὰ καὶ γήϊνα, ἀλλὰ πύϊνα, καὶ ἀγγελικά (2).

„Τὸν

(1) Ὅρα πῶς κατὰ μέρος ἐπαρχίαις εἰς παρ' ὁποίας ἐπέρασεν ὁ Παῦλος κηρύττωντας, εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τούτου.

(2) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „κατὰ „σκοπὸν διώκω“ (Φιλιπ. γ. 15.) τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὸ λέγον· „οἷος ἦν ὁ Παῦλος, ἁμύτου „ἔτινε τὴν πίστιν, καὶ ὑδενὸς καιρὸν ἀνεβάλετο πρὸς τὸ „κήρυγμα· ὅτε οὐδὲ προσανέθετο σαρκὶ καὶ αἵματι· ἀλλ' „εὐθὺς, ὥσπερ τις δρομεὺς, ὁμοῦ τε ἔλαβε τὸ τοῦ δρόμου „σωθῆναι, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἤπειγεν, κατὰ σκοπὸν „διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως“.

τική εἶναι ἡ ἁμαρτία τέτων. Ταῦτα προλέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὄχι διὰ νὰ τὸν λυπήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν καταπείσῃ νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ὃ πρέπον, τὸν παρόντα καιρὸν τῆς ἀδείας, ὁπῦ ἔχει εἰς χεῖράς τε· καὶ ὅταν ἀκολυθήσῃ νὰ γένωσι πολλοὶ οἱ ἄνθρωποι, νὰ ὑποφέρῃ ἀνδρείως· διὰ τέτο καὶ ὁ Κύριος προέλεγε εἰς τὸς Ἀποστόλως· „παραδώσυσιν „ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσυσιν ὑμᾶς". (Ματθ. ι. 17.) καὶ ὁ ἴδιος ἔτος Παῦλος προέλεγε εἰς τὸς πρεσβυτέρως τῆς Ἐφέσυ· „οἶδα ὅτι μετὰ τὸ ἄφιξίν „μυ, εἰσελθόσονται λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τῦ ποιμνίυ". (Πράξ. κγ'. 29.)

5. „Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον".

Ἐδῶ, λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸ αἴτιαν, διὰ τὸ ὁποίαν προεῖπε τὰ αἰωτέρω, ἦγυν διὰ νὰ νήφῃ, καὶ νὰ ἦναι προσεκτικὸς καὶ ἔξυπνος ὁ Τιμόθεος· καὶ ὡσαὐτὰ νὰ τῦ λέγῃ· πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καὶ οἱ ψυχοφθόροι ἐκεῖνοι λύκοι, σὺ κακοπάθησον, ὦ τέκνον μυ Τιμόθεε, καὶ θελληματικῶς, καὶ ζανικῶς, διὰ νὰ φυλάξῃς τὰ πρόβατά σε εἰς ἀσφάλειαν.

„Ἔργον ποίησον Εὐαγγελισῦ".

Τὸ ἔργον τῦ Εὐαγγελισῦ, ἦγυν ἐκεῖνο ὁπῦ κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, τῦτο εἶναι, λέγει, τὸ νὰ κακοπαθῇ, ἀπὸ λόγυ τε μὲν, πάσχων, καὶ κοπιάζωντας μὲ θελληματικὺς κόπυς, ἀπὸ τὸς ἔξω ἀπίσυς δὲ, διωκόμενος, θλιβόμενος, πειραζόμενος, μαστιζόμενος, καὶ θανάτυ, ἐὰν τύχῃ παρ' αὐτῶν δεχόμενος: Περὶ τῶν Εὐαγγελισῶν ὁποῖον ἔργον εἶχον, ὅρα εἰς τὸ „τὸς δὲ Εὐαγγελισάς". (Ἐφ. δ'. 11.) (1)

„Τὴν διακονίαν σε πληροφόρησον".

Ἤτι τὸ διακόνημα, καὶ ἀρχιερατικόν σε ἐπάγγελμα πλήρωσον, λέγει, ὦ Τιμόθεε, καὶ δεῖξον αὐτὸ κατὰ πᾶντα τέλειον· τότε δὲ πληρῦται, καὶ γίνεται τέλειον τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρχιερωσύνης, ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς κακοπαθῇ διὰ νὰ σώσῃ τὰς ψυχὰς τῦ λογικῦ τε ποιμνίυ.

6. „Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπείδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως „ἔφεσηκε".

Δὲ εἶπε ὁ Ἀπόστολος, ὅτι θυσιάζομαι διὰ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ὅτι σπένδομαι, τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ θυσιάζομαι· διὰ τί εἰς τὸν παλαιὸν νόμον, ἡ μὲν θυσία, δὲν ἀναφέρετο ὅλη εἰς τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ ἔπερνε μέρος ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὁ παύτω προσφέρων ἱερεὺς (2), ἡ δὲ σπονδὴ ὅλη ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν. (3) Ἀνάλυσιν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν

„θόμενον τῷ ἀχολῷ, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας ἀπο„στρέφονται αὐτῷ, ἐπὶ δὲ τὺς μύθυς ἐκτρεπόμενοι, „καὶ εὐπάνε μὲν λόγυ μὴ ἀνεχόμενοι, μὴ δὲ ἔλεγχον „καὶ ἐπιτίμησιν αὐσηρὰν εἰς ἐπιστροφὴν ἄγεσαι τὸν ἀ„χρωτὸ, ὑπομένοντα, νόμισον ὑπὸ σειρήνων κατα„χεσθαι τὸν ποιμένα, ὑπὸ τῆς χρησολογίας καὶ εὐλογίας „ἐξαπατώμενον". Περὶ δὲ τῶν σειρήνων λέγει, ὅτι αὐταὶ „ἔοικασι ποτεραί τινες δυνάμεις, διὰ τῆς κατὰ „τὸ φωτὸ ἐκλύσεως ἡδονῆ ἐμποιῦσαι ταῖς ψυχαῖς, „ἂν καταμελωδῦσιν ἐπ' ὀλέθρῳ θηρεύειν τὺς διερχομέ„νυς". (Ἑρμῖα. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὸν τῦτο· „φέρε μετ' ἡδονῆς τὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινδύνυς".

(2) Ἐλάμβανε γὰρ ὁ Ἱερεὺς ἀπὸ κάθε θυσίαν, ἢ προβάτε, ἢ μόσχε, τὸν βραχίονα καὶ τὰ σιαγόνια, καὶ τὸ ἔντερον, κατὰ τὸ ἰή. Κεφ. τῦ Δευτερονομίυ εἴχ. 3. „αὕτη ἡ κρίσις τῶν Ἱερέων τὰ παρὰ τῦ λαῦ τῶν θυ„μάτων τὰ θύματα, εἴτε μόσχον, εἴτε πρόβατον, „καὶ δώσεις τὸν βραχίονα τῷ Ἱερεῖ, καὶ τὰ σιαγόνια, καὶ „τὸ ἔντερον" ἦταν τὸ ἔδωδεν μέρος τῆς κοιλίας ἐν ᾧ ἦταν ἡ κόπρος κατὰ τὸν Βατῆνον. Ὁ δὲ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει, ὅτι τὸ ἔντερον δηλοῖ τὸ καρποφόρον. Φίλων δὲ ὁ Ἰουδαῖος τὸ ἔντερον, ἔντερον λέγει ὅτι ἐστὶ, καὶ κοιλίας ἔκφυσις· λέγεται δὲ αὐτὸ καὶ ἧντερον.

(3) Μαζὶ δὲ μὲ τὰς θυσίας ἔπε ζώων, ἔπε ἀρτων, ἐπροσφέρετο καὶ σπονδὴ· αὐτὴ δὲ ἦταν, ῥαντισμα ἀπὸ κρασί· „Καὶ σπονδὴν αὐτῦ τὸ „τέταρτον τῦ Εἶν οἴνυ". (Λευϊτ. κγ'. 13.) τὸ δὲ Εἶν ἦταν μέτρον. Ὁ δὲ Οἰκυμένιος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ σπένδομαι· „οἷον καταλύω τὸν πρὸς πάντας πόλεμον, „καὶ οὔτε πολεμῶ, οὔτε πολεμέμενος τελευτῶμαι". Λαμβάνεται γὰρ τὸ σπένδομαι καὶ ἀντὶ τῦ φιλιόνομαι· ἐπειδὴ καὶ ὅταν τινὲς τῶν παλαιῶν καιρὸν εἶχον ἐχθραν, καὶ ὕστερον ἐφιλιόνοντο, ἔκαμναν σπονδὰς, ἤτοι ἔχωαν κρασί, προσφέροντες τῦτο ὡσὰν μίαν θυσίαν, βεβαιωτικὸν τῆς φιλίας των.

τὸν θάνατον, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ἢ διὰ τί αἰωνίζει τὰ σωθέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν, καὶ εἰς τὰ ἄλλα τεῖα στοιχεῖα· ἢ διὰ τί αἰωνίζει τὴν ψυχὴν, ἣν ἐπιστρέφει αὐτὴν εἰς τὸν δημιουργήσαντα Χριστὸν, τῶν δικαίων δηλαδὴ καὶ ἐναρέτων τὴν ψυχήν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· „Καὶ ἐπιστρέψῃ ὁ χοῦς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ „τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεὸν, ὃς ἔδωκεν αὐτό.“ (Ἐκκλ. ιβ'. 7.)

7. „Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Παῦλος ἐδῶ φαίνεται, ὅτι καυχᾶται καὶ λέγει τοιαῦτα μεγάλα λόγια διὰ λόγου του; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν καυχᾶται, ἀλλὰ παρηγορεῖ μὲ αὐτὰ τὸν μαθητήν του Τιμόθεον, ἵνα μὴ λυπᾶται διὰ τὴν φέρνισιν τῆ διδασκάλου του, ὡσὰν ὅπου αὐτὸς λαμβάνει σᾶν μακαρισὸν θάνατον, καὶ πηγαίνει εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ πάρῃ τὰς στεφάνους τῆ ἀγῶνός του, καθὼς χάριν παραδείγματος καὶ σᾶς πατὴρ, ὅταν ἀποθνήσκῃ, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ τέκνον του, ὅπου κάθηται κοντᾶτου, καὶ κλαίει καὶ ὀδύρεται διὰ τὸν χωρισμόν του, λέγει τὰ λόγια ταῦτα εἰς αὐτό· τέκνον μου, μὴ κλαίῃς, ἐγὼ ἔζησα καλά· ἔκαμα νίκας καὶ τρόπαια· πολλὰς χάριτας ὁ βασιλεὺς ὁμολογεῖ εἰς ἐμένα, καὶ ἐσὺ ἔχεις νὰ θαυμάζεσαι, καὶ νὰ ἐπαινῆσαι διὰ τὰς ἀνδραγαθίας τὰς ἰδικάς μου· ταῦτα, λέγω, τὰ λόγια, φανερὸν εἶναι ὅτι τὰ λέγει ὁ πατὴρ, ὄχι διὰ νὰ καυχηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ λυπημένον τέκνον του, ἵνα αὐτὸ ἠμπορῇ νὰ ὑποφέρῃ εὐκόλως, τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν φέρνισιν τῆ πατρός του· ποιοτρόπως καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει ταῦτα, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ ἀγαπητόν του τέκνον τὸν Τιμόθεον, ἀφίνοντας εἰς αὐτὸν ὡσὰν μίαν ὑστερινὴν διαθήκην, τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην. Τὸν ἀγῶνα, λέγει, τὸν καλὸν ἐγὼ ἀγωνίσθηκα· λοιπὸν καὶ σὺ ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, ἀγωνίζου τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα· ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ ὁπου λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; αἱ ἁλυσίδες; τὰ δεσμά; αἱ φυλακαί; τὰ βασανίσματα; αὐτὰ εἶναι ὁ καλὸς καὶ ὡραῖος ἀγῶνάς σου; Ναὶ, λέγει, αὐτὰ εἶναι· διὰ τί; διὰ μὲ, λέγει, διὰ τὶ αὐτὰ γίνονται ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τῆ Χριστοῦ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί, εἰς μὲ τὰς ἐξωτερικὰς καὶ κοσμικὰς ἀγῶνας, πολλὰς ἡμέρας ἀγωνίζονται καὶ κοπιάζουν οἱ ἄνθρωποι, εἰς μίαν δὲ ὥραν λαμβάνουν τὸν στέφανον· εἰς δὲ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα καὶ πόλεμον, γίνεται ὅλον τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ ὀλίγας μὲ ἡμέρας ἀγωνίζεται καὶ κοπιάζει ὁ ἄνθρωπος, λαμβάνει δὲ στέφανον, καὶ μακαριότητα ἀπελεύτητον, καὶ χαίρει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ὑπὲρ τῆ Χριστοῦ ἀγῶνας, εἶναι καλὸς, καὶ ὡραῖος, καὶ εὐπρεπέστατος.

„Τὸν δρόμον τετέλεκα“.

Τὸν δρόμον, λέγει, τῆ Εὐαγγελίου μου ἐτελείωσα· ἐπειδὴ, ἄρχισε μὲ ὁ μακάριος Παῦλος τὸν δρόμον τῆ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, πηγαίνοντας δὲ εἰς τὰ κύκλῳ μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ, βόρεια δηλαδὴ καὶ νότια, καὶ φθάσας ἕως εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν, ἤτοι εἰς τὴν Σλαβονίαν, ἐτελείωσε τὸν δρόμον εὐπατῶ καὶ τῆ Εὐαγγελίου, καὶ τῆς ζωῆς του, εἰς τὴν Ῥώμην, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο ἔγραφεν· „ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ, μέχρι τῆ Ἰλλυ„ρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ Εὐαγγέλιον τῆ Χριστοῦ· (Ῥωμ. ιέ. 19.) (1) τόσον δὲ ὀγλήγορα ἔτρεχε τὸν δρόμον αὐτὸν ὁ ἀοίδιμος τῆ Κυρίου Ἀπόστολος, ὥστε ὅπου κόπτωντας ὅλα τὰ ἐμπόδια ὅπου εὕρισκε εἰς τὸ μέσον, καὶ θανάτους, καὶ ἐπιβουλὰς, καὶ συμφορὰς, καὶ λιθοβολισμοὺς, ἐφαίνετο πῶς νὰ εἶχε πτερὰ, ὄχι ὑλικὰ καὶ γήϊνα, ἀλλὰ πύρινα, καὶ ἀγγελικά (2).

„Τὴν

(1) Ὅρα πῶς κατὰ μέρος ἐπαρχίαις εἰς τὰς ὁποίας ἔστειλεν ὁ Παῦλος κηρύττωντας, εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων.

(2) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „κατὰ „σκοπὸν διώκω“ (Φιλιπ. γ'. 15.) τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὸ λέγον· „οἷος ἦν ὁ Παῦλος, ὁμοῦ „ἔπινε τὴν φίσιν, καὶ ὑδρόκοιλον ἀνεβάλετο φρόν τὸ „κήρυγμα· ὅτε μὲν προσανέδετο σαρκὶ καὶ αἵματι· ἀλ„λ' εὐθὺς, ὥσπερ τις δρομεὺς, ὁμοῦ τε ἔλαβε τὸ τῆ δρόμου „σωθῆναι, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἠπείγετο, κατὰ σκοπὸν „διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως“.

„ Τὴν πίστιν τετήρηκα".

Τὴν πίστιν, λέγει, ἐφύλαξα τὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις· ἐπειδὴ πολλὰ ἦτον ἐκεῖνα ὁπού ἐπεχείρησαν νὰ κλέψωσι τὴν πίστιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν καρδίαν μου, φοβερισμοί, δαρμοί, φυλακαί, δεσμά, λιθοβολισμοί, θάνατοι, καὶ ὑποσχέσεις ἡδονῶν, πλούτου, δόξης, καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι, Ἰουδαῖοι, Ἕλληνες, φίλοι, ἐχθροί· ἀλλ' ἐγὼ αὐτὰ ἀπεστάθηκα, λέγει, εἰς ὅλα αὐτὰ μὲ γενναιοκαρδίαν, καὶ προσέχοντας παντοτε, καὶ ἔξυπνος ὤντας, καὶ τὸν κλέπτην διάβολον παρατηρῶντας, ἐφύλαξα ἀκεραίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν εἰς Χριστὸν ἐμπιστοσύνην μου καὶ πίστιν.

8. „ Λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος".

Ἀρκετὰ μὲν ἦτον νὰ παρηγορήσῃ τὸν Τιμόθεον, καὶ ὅσα ἄλλα εἶπεν αὐτοτερῶς ὁ μακάριος Παῦλος· τὰ λόγια δὲ ὁπού λέγει ἐδῶ, αὐτὰ μάλιστα εἶναι ὁπού τὸν παρηγοροῦσι μὲ ὑπερβολὴν, ἐπειδὴ γράφει διὰ τὰ ἔπαθλα, καὶ τὰς ἀμαραντίνους στεφάνους, ὁπού μέλλει νὰ λάβῃ εἰς τὰ οὐράνια. Δὲν πρέπει, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, νὰ λυπῆσαι, καὶ νὰ ἀθυμονῇς διὰ τὸν χωρισμόν μου, ὄχι· διὰ τί ἐγὼ πηγαίνω εἰς τὸν ἠγαπημένον μου Χριστὸν, διὰ νά μοι δώσῃ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης· δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει τὴν καθόλου ἀρετήν.

„ Ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος Κριτής".

Δὲν εἶπε ὁ Παῦλος, ὅτι θέλει μοι δώσει ὁ Κύριος τὸν στέφανον, ἀλλὰ ὅτι θέλει μοι ἀποδώσει αὐτὸν, τρόπον τινὰ, ὡσὰν χρέος καὶ ὀφειλήν· διὅτι μὲ τὸ νὰ ἦναι δίκαιος, βέβαια θέλει ἀποδώσει καὶ τὸν μισθὸν, ἀφοῦ λογον μὲ τοὺς κόπους τὰ κάθε εἷς· ὥστε ὁ στέφανος τῆς μακαριότητος, ὡσὰν χρέος εἶναι, διὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν Κριτὴν (1).

„ Οὐ

(1) Σημείωσαι ὅτι καὶ ὁ στέφανος τῆς μακαριότητος καὶ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ὡς χρέος νομίζεται εἰς τοὺς δούλους τοὺς ποιήσαντας τὰς ἐντολὰς, ὄχι ὅμως ἁπλῶς, ἀλλ' ἀπὸ μέρους τῆς φιλοτιμίας, καὶ ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου, ὁποὺ συγκαταβαίνοντος εἰς τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν τῶν δούλων του, ὀνομάζει μισθὸν τοῦ κόπους μας τὴν Βασιλείαν του· „ καλεῖ φησι τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος „ αὐτοῖς τὸν μισθόν". (Ματθ. κ'. 8.) διὰ νὰ μᾶς παρακινήσῃ περισσότερον εἰς τὸ νὰ ἐργαζώμεθα τὰς ἐντολάς του, καὶ νὰ νομίζωμεν ὡς ἀπόκτημα τοὺς κόπους μας τὴν Βασιλείαν του· ἀπὸ μέρους ὅμως τῶν δούλων ἡμῶν, ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, καὶ ὁ στέφανος τῆς μακαριότητος, πρέπει νὰ νομίζεται ὡς χάρις καὶ δωρεὰ, καὶ ὄχι ὡς μισθὸς καὶ ὀφειλή. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Ἀσκητὴς· „ τινὲς μὲν ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς, τισὶν „ ἀρδῶς νομίζουσι· τινὲς δὲ ποιοῦντες, ὡς μισθὸν ὀφει„ λόμενον τὴν Βασιλείαν ἐκδέχονται· ἀμφότεροι δὲ „ τῆς ἀληθείας ἀπεσφάλησαν· ἐπειδὴ παρὰ Δεσπότου, „ μισθὸς δίκαιος οὐ κεχρεώκηται· εὖ αὖ πάλιν οἱ μὴ „ δικαίοντες ὀρθῶς, ἐλευθερίας τυγχάνουσι". (Κεφ. ιή. καὶ ιθ'. περὶ τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι) Καὶ πάλιν· „ Διὰ τοῦτο ἐκ δεξιᾶς μισθὸς ἔργων ἡ Βασιλεία „ τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ χάρις δεσπότου, τισὶ δίκαιοι ἡ„ τοιμασμένη". (Αὐτόθεν Κεφ. β'.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορέσιος, ὅτι ὀφείλει ἡμῖν ὁ Θεὸς τὸν στέφανον, οὐ κατ' ἀνάγκην καὶ χρέος, ἢ κέρδος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ ἐπαγγελίαν· λέγεται δὲ στέφανος δικαιοσύνης, ἐπειδὴ λόγῳ τινὶ διὰ τῶν ἔργων κατορθοῦται. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ Δαβιτικὸν ἔπος· „ ἐπίστρεψον ψυχήν μου „ εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε" (Ψαλμ. ριδ'.) λέγει· „ ἑαυτῷ προσάγει τοὺς πα„ ρακλητικοὺς λόγους ὁ καλὸς ἀγωνιστὴς παρακαλῶν τῷ „ Παύλῳ λέγοντι· τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· „ τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀ„ πόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος". τοῦτα λέγει καὶ ὁρᾷ ἑαυτὸν ὁ Προφήτης· „ ἐπειδὴ ἱκανῶς τοῦ βίου „ τὸν δολιχὸν ἐξεπλήρωσας, ἐπίστρεψον λοιπὸν εἰς „ τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε· πρά„ κειται γὰρ ἀνάπαυσις αἰωνία τοῖς τετιμημένοις τὸν ἐν„ τοῦθα διαθλήσασι βίον, οὐ κατ' ὀφείλημα τῶν ἔρ„ γων ἀποδιδομένη· ἀλλὰ κατὰ τὸ μεγαλόδωρον τοῦ „ Θεοῦ, τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι παρεχομένη". Τὸν δὲ τὸ ῥητὸν τοῦ Βασιλείου, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς προτιθεὶς, λέγει, „ ὅτι ὁ θεῖος Πατὴρ τῷ ὀφειλήματι τὸ „ μεγαλόδωρον ἀντιτιθεὶς, τὸ παρέχεται προσφυῶς ἐπι„ φέρει, ἀναιρῶν τὸ ἀποδίδοσθαι, ἵνα δωρεᾷ ἡ πᾶσα, „ τῇ χάριτι". (Βιβλ. α'. περὶ Χριστιανισμοῦ) Καὶ ὁ θεῖος δὲ Αὐγουστῖνος λέγει· „ ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς τὰς ἡ„ μῶν τῶν κατορθωμάτων πράξεις ἀμείβηται, χάρισι „ τὰς αὐτοῦ χάριτας ἀμείβεται". (Παρὰ τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τῷ Πηγᾷ) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος πῶς ὁ Δαβὶδ φησιν ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταποδίδει· „ τί ἀνταπο„ δώσωμεν τῷ Κυρίῳ, περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν „ ἡμῖν"; ἑρμηνεύει λοιπὸν ὁ ἁγιοφάντωρ διὰ τί λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταποδίδει· „ Καὶ γὰρ αὖ καὶ „ τοῦτο οὐκ ἦρται δεδωκέναι, ἀλλ' ἀντιδεδωκέναι ὁ „ μεγαλόδωρος, ὡς οὐχὶ κατ' ἀρχὰς χάριτος, ἀλλ' ἀμει-

„Οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφά-
„νειαν αὐτοῦ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα χαροποιεῖ ὁ Παῦλος τόσον τὸν Τιμόθεον, ὅσον καὶ πάντας τοὺς διὰ τὴν πίστιν, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ καυχωμένους Χριστιανούς· διότι, ἂν, λέγει, ὁ Χριστὸς, θέλῃ δώσει τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης, εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅπου ἀγαποῦν τὴν ἐπιφάνειαν καὶ σύδοξον παρουσίαν του, πολλῷ μᾶλλον θέλει τὸν δώσει εἰς σέ, ὦ Τιμόθεε, ὅπου ἀγαπᾷς αὐτὴν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Ποῖος δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἀγαπᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ; εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς, ὅπου καυχωπαθεῖ διὰ τὴν πίστιν, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐκεῖνος ὅπου κάμνει ἔργα ἄξια τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἔχει ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, ἐλεημοσύνην, σωφροσύνην, ταπείνωσιν, ὑπομονὴν, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ὅποιος δὲ Χριστιανὸς δὲν κάμνει τὰ καλὰ αὐτὰ ἔργα, καὶ τὰς ἀρετὰς, αὐτὸς δὲν φαίνεται νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ εὔχεται νὰ μὴ γένῃ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ μὴν ἀπολάβῃ τὰς τιμωρίας, τὰς ἀξίας τῶν πονηρῶν ἔργων του. Ἐπιφάνεια δὲ λέγεται ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ παρουσία· διὰ τί φαίνεται ἐπαίω, καὶ ἔχει νὰ ἔλθῃ αὖθις ἀπὸ τοὺς οὐρανούς· δύω δὲ εἶναι αἱ ἐπιφάνειαις τοῦ Κυρίου, ἡ μία, καθολικὴ, καὶ αἰσθητὴ, ἥτις ἔχει νὰ γένῃ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ἡ δὲ ἄλλη εἶναι μερικὴ καὶ κρυπτὴ, (ἥτις καὶ ἐμφάνεια λέγεται κυρίως, διὰ τὶ φαίνεται ἔσωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ) κατὰ τὴν ὁποίαν μυστικῶς ἐμφανίζει τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος, εἰς τοὺς καθαροὺς καὶ ἀξίους τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας καὶ ἐνοικήσεως, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν· „ὁ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ
„ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν". (Ἰωαν. ιδ'. 21.) Καὶ πάλιν
„ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐ-
„τὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν". (αὐτόθ. 23.) Περὶ ταύτης τῆς ἐμφανείας, ἢ ἐμφανίσεως, ἔλεγε καὶ ὁ Ἰούδας (ὄχι ὁ Ἰσκαριώτης) πρὸς τὸν Κύριον, ὑπὸ τῆς φιλαδελφίας κινούμενος· „Κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ
„τῷ Κόσμῳ"; (Ἰω. ιδ'. 22.)

9. „Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως".

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Παῦλος καλεῖ τὸν Τιμόθεον νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτόν; καὶ μάλιστα ὅπου ὁ Τιμόθεος εἶχεν ἐπαίω τὴν διοίκησιν καὶ φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου, καὶ ἐκυβέρνα ἕνα Ἔθνος ὁλόκληρον; Ἡ αἰτία εἶναι διὰ τὶ ὁ Παῦλος ἐβρίσκετο εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ ἦτον φυλακωμένος ἀπὸ τὸν Νέρωνα, καὶ ἀκολούθως δὲν ἐδύνετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον· ὅθεν καλεῖ εἰς τὴν Ῥώμην τὸν Τιμόθεον, ποθῶν διὰ νὰ ἰδῇ αὐτὸν πρὸ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου, ἴσως δὲ, καὶ διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν πολλὰ μυστικὰ, καὶ ἀπόκρυφα δόγματα.

10. „Δη-

„μενέμενος τοὺς ὑπάρξαντας· τὸ γὰρ τῶν λαμβανόν-
„των εὐχάριστον εἰς ἐπιεργασίαν καταλογίζεται". (Λόγ. εἰς τὴν Μάρτυρα Ἰουλίτταν.) Καὶ διὰ νὰ αὐτὸ μὲ σωτηρίαν, ὁ Θεὸς καὶ χρειωστεῖ, καὶ δὲν χρειωστεῖ· καὶ ἀποδίδει ὡς χρέος, καὶ πάλιν δωρεὰν δίδει, ἐκεῖνο ἐστὶ ἀποδίδει· ἔθεν γλαφυρῶς εἶπεν ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῷ ά. Βιβλίῳ τῶν αὐτοῦ Ἐξομολογήσεων, Κεφ. β'. φρόνων Θεὸν οὕτω τὸν λόγον ἐξετινομένους· „μεταμέλη-
„καὶ οὐκ ἀθυμεῖς· ὀργίζῃ καὶ οὐ παράτῃ· μεταβάλλεις
„τὰ ἔργασα, καὶ οὐκ ἀμείβεις βουλάς· ἀποδέχῃ ὅταν
„εὑρίσκῃς, καὶ οὐδέποτε ἀπιβάλλεις· ἐπιθαυμάζῃς ὃ,
„τι περ ὀφείλεις· καὶ τίς ἔχωτι ὅπερ εὐχῆσι σόν; ἀ-
„ποδίδως τὰ ὀφειλόμενα, μηδενὶ ὀφείλων· δωρεὰν δί-
„δως τὰ ὀφειλόμενα, μηδενὶ ἀποβάλλων". Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ά. Κεφαλαίου τῆς παρούσης σίχῳ 18. καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς σοῦτο συμβάλλουσαν· ὁμοίως ὅρα καὶ τὸν 23. σίχον τοῦ ς'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Ῥωμαίους. Βλέπε δὲ πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ θέλει ἀποδώσει αὐτῷ ὁ Κύριος τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης· ὥστε ἀπὸ σοῦτο συμπεραίνεται, ὅτι οἱ Ἅγιοι ἤδη ἀποθνήσκοντες, δὲν λαμβάνει τελείαν τὴν μακαριότητα, ἀλλὰ μεταξὺ μόνον εὐφραινόμενοι, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἔχει νὰ λάβῃ ἀφθαρτισμένα τὰ σώματά των διὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ ἔχει νὰ λάβῃ τὸ τέλειον τῆς μακαριότητος. Ὅρα δὲ καὶ τὸ· „καὶ ὅτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς
„πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν". (Ἑβρ. ια'. 39.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ἐν τῇ
„ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον". (ά. Κορ. ιέ. 19.) ἀναγκαία ὄσαν εἰς τοῦτο.

10. „Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ „ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην".

Διὰ εἶπε ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον· ἐλθὲ εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ σὲ ἰδῶ πρὶ τοῦ νὰ ἀποθάνω, διὰ νὰ μὴ τὸν λυπήσῃ· ἀλλὰ τί τὸ λέγει; ἐπειδὴ καὶ μόνος εἶμαι, καὶ κρυσία δὲν ἔχω νά με συμβοηθῇ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τοῦτο ἐσὺ σπούδασον νὰ ἔλθῃς εἰς ἐμένα. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ πῶς ὁ Δημᾶς ἠγάπησε τὸν νῦν αἰῶνα; ἤτοι ἠγάπησε τὴν αἴσθησιν, καὶ τὴν ἀκίνδυνον ζωήν, καὶ ἐπροτίμησε καλλίτερα νὰ κρυφᾷ, καὶ νὰ σπαταύῃ τὸ σῶμά του, παρὰ νὰ θέλῃσκεται κοντὰ εἰς ἐμένα καὶ νὰ ταλαιπωρῆται· καὶ ἐκεῖνος ὁπού ἐνομάζετο πρότερον συνεργὸς τοῦ Παύλου, καθὼς γράφεται ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῇ „ἀσπάζονταί σε Δημᾶς, καὶ Λουκᾶς οἱ συνεργοί μου" (24), αὐτὸς ἀμελήσας ὕστερον, ἐχωρίσθη φεῦ! ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του Παῦλον (1). Σημείωσαι δὲ ὅτι τοῦτον μόνον τὸν Δημᾶν κατηγορεῖ ἀπὸ ὅλους τοὺς μαθητάς του ὁ Ἀπόστολος, ὄχι διὰ τί ἤθελε νὰ κατηγορήσῃ καὶ αὐτόν, ἀλλὰ, εἶπα μέν, διὰ νὰ στηρίξῃ ἡμᾶς, νὰ μὴ μικροψυχῶμεν εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ στεκώμεθα ἀνδρεῖοι μέχρι τέλους, καὶ ἄλλο δέ, διὰ τί μὲ τοῦτο ἤθελε νὰ τραβίξῃ περισσότερον εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν Τιμόθεον διὰ τῆς μόνωσιν ὁπού εἶχε.

„Κρήσκης εἰς Γαλατίαν (2), Τίτος εἰς Δαλματίαν".

Τούτους δὲν κατηγορεῖ ὁ Ἀπόστολος ὡσὰν τὸν Δημᾶν, ἐπειδὴ ὁ Τίτος ἦτον εἷς ἀπὸ τοὺς πολλὰ θαυμασοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου· ὥστε ὁπού ἐμπιστεύθη νὰ ποιμαίνῃ τὴν ἐκατόμπολιν νῆσον τῆς Κρήτης. Οὗτοι λοιπὸν οἱ δύω Ἀπόστολοι, δὲν ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον, διὰ τί ἠγάπησαν τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ νῦν αἰῶνος· ἀλλὰ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ κήρυγμα ἴσως τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ διὰ ἄλλην κἀμμίαν χρείαν, μὲ τὴν γνώμην καὶ θέλησιν τοῦ διδασκάλου των Παύλου, ὡς λέγει ὁ Οἰκουμένιος.

11. „Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ".

Μόνος ὁ μακάριος ἦτος Λουκᾶς, ἦτον ἀχώριστος ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του Παῦλον, ὅς τις θεῖος Λουκᾶς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον συνέγραψε (3), καὶ τὰς καθολικὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· περὶ τούτου καὶ ἀλλαχοῦ γράφει ὁ Παῦλος „οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, διὰ πασῶν τῶν „Ἐκκλησιῶν". (β'. Κορ. ἡ. 18.) (4)

„Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς „διακονίαν".

Ο Μάρκος, λέγει, εἶναι χρήσιμος, καὶ ἐπιτήδειος, ὄχι εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τὴν ἐδικήν μου, ἀλλὰ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ γὰρ μακαρισὸς Παῦλος, ἀγαπᾶ καὶ δυεί-

---

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει ὅτι ὁ Δημᾶς οὗτος, λέγουσι πῶς νὰ ἐκλίνε πάλιν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ ἔγινεν Ἱερεὺς τῶν εἰδώλων.

(2) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Γαλατίαν τὰς Γαλλίας ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ ἦτον αἱ Γαλλίαι ἐκαλοῦντο πάλαι· ἔτω δὲ καὶ τωὰ αὐτὰς ὀνομάζουσι, λέγει, οἱ τὰς ἔξω παιδιάς μετακηχότες.

(3) Σημείωσαι ὅτι Νικόλαος ὁ Μαλαξὸς ἱστορεῖ, ὅτι ὁ θεῖος Λουκᾶς συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του ἐν τῇ Μονῇ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καθὼς διαλαμβάνει τὸ βασιλικὸν Χρυσόβουλλον τῆς αὐτῆς Μονῆς.

(4) Ἄλλοι δὲ λέγουν, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο, μᾶλλον ἁρμόζει εἰς τὸν Βαρνάβαν, παρὰ εἰς τὸν Λουκᾶν· καὶ ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τούτου, καὶ τὸ ἀκολούθως 19. στίχου τοῦ αὐτοῦ Κεφαλ. τῆς πρὸς Κορινθ. δευτέρας. Λέγει δὲ ὁ Οἰκουμένιος, ὅτι ὁ Λουκᾶς μὲ τὸ νὰ ἦτον φιλομαθὴς, καὶ ἅγιος, καὶ χαριτωμένος, δὲν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν Παῦλον. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τοὺς δύω τούτους, ἤγουν ἀπὸ τὸν Δημᾶν, καὶ ἀπὸ τὸν Λουκᾶν, δύω πράγματα, ἤτοι πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ φιλοσαρκία, καὶ ἐξεναντίας πόσον καλὸν εἶναι ἡ ἐπιμέλεια, καὶ καταφρόνησις τῆς σαρκός· ὁ μὲν γὰρ Δημᾶς, διὰ τὴν ἀμέλειαν καὶ φιλοσαρκίαν του, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Λουκᾶς διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς, καὶ καταφρόνησιν τῆς σαρκός, ἀχώριστος τοῦ Παύλου ἐγένετο· καὶ ὁ μὲν Δημᾶς πρῶτος ἀριθμούμενος ἀπὸ τοὺς Λουκᾶν, ὡς φαίνεται εἰς τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τῆς πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς, ἐξέπεσεν ἀπὸ τὸ πρωτεῖον, καὶ ἐπώλεσε· ὁ δὲ Λουκᾶς ὕστερος τοῦ Δημᾶ ἀριθμούμενος, ἔγινε πρῶτος ἐκείνου.

δείσκετο εἰς τὰ δεσμά, ὅμως δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τὸ νὰ κηρύττη. (1) Λοιπὸν καὶ τὸν Τιμόθεον δὲν ἐκάλει ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑπάγη εἰς τὴν Ῥώμην διὰ ὑπηρεσίαν ἰδικήν του, ἀλλὰ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανοὺς κάμμία παραχή, ὅταν ἔμελλε νὰ τελειώσῃ διὰ μαρτυρίου ὁ Θεῖος Παῦλος, μὲ τὸ νὰ δείσκωνται παρόντες ἐκεῖ πολλοὶ μαθηταί του, καὶ νὰ ἐμποδίζουν τὸν θόρυβον, καὶ τὰς θρήνους τῶν Χριστιανῶν· ἀκολούθως δὲ καὶ νὰ παρηγορῶν αὐτούς, ὁποὺ δὲν ὑπέφεραν τὸν χωρισμόν, καὶ τὴν στέρησιν τοῦ διδασκάλου Παύλου· διὸ, τι ἀκόλουθον εἶναι, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὁποὺ ἐπίστευσαν εἰς τὴν Ῥώμην, νὰ ἦτον ἄνδρες εὐσεβεῖς, καὶ ἄρχοντες ἀξιόλογοι, καὶ ἐπομένως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχουν καὶ ἀξιολόγους καὶ συνετοὺς παρηγορητάς.

12. „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον".

Ὥστε μόνος, λέγει, ἔμεινα, καὶ λοιπὸν εἶναι ἀναγκαία ἡ παρουσία σου, τέκνον μου Τιμόθεε· ἀπέστειλα δὲ τὸν Τυχικὸν τοῦτον εἰς Ἔφεσον ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ ὑπάγῃ τὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν· καὶ ὅρα εἰς τὸ „πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικός". (Ἐφ. ϛ'. 21.) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο συμπεραίνεται, ὅτι ὁ Τιμόθεος δὲν ἦτον εἰς Ἔφεσον, ὅταν ἔγραψεν αὐτῷ ὁ Παῦλος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀλλὰ εἰς ἄλλο μέρος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Τιμόθεος δείσκετο εἰς Ἔφεσον, ὁ Παῦλος ἤθελεν εἰπῆ „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα αὐτῷ".

13. „Τὸν φελόνιον (2) ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία".

Ὁ φελόνης ἔτος ὁποὺ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, εἶναι φόρεμα, καὶ ζητεῖ νὰ φέρῃ αὐτὸ ὁ Τιμόθεος εἰς τὸν Παῦλον, ἵνα φορῶν αὐτό, δὲν χρειασθῇ νὰ πάρῃ ἀπὸ ἄλλον· ἐπειδὴ ὁ Θεῖος ἔτος Ἀπόστολος, πάντοτε, καὶ πανταχοῦ φροντίζει, καὶ φυλάττεται νὰ μὴ χρειασθῇ νὰ πάρῃ τίποτε ἀπὸ ἄλλους, ἔτε ἀργύριον, ἔτε ἄρτον, ἔτε ἱμάτιον. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ φελόνης ἔτος ἦτον σκεπαστή, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον τὰ βιβλία περικλεισμένα. Τί δὲ ἐχρειάζετο τὰ βιβλία ὁ Παῦλος, εἰς καιρὸν ὁποὺ αὐτὸς ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὰ ἐχρειάζετο, διὰ νὰ ἀφήσῃ ταῦτα εἰς τοὺς ἐν Ῥώμῃ πιστεύσαντας Χριστιανούς, ἵνα ἔχωσιν αὐτὰ παρηγορίαν αὐτοῦ διὰ τὸν Παῦλον.

„Μάλιστα τὰς μεμβράνας".

Ἴσως αἱ μεμβράναι αὐταὶ εἶχον τινὰ γεγραμμένα ὠφελιμώτερα ἀπὸ τὰ τῶν βιβλίων, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ αὐτὰς ὁ Ἀπόστολος μὲ περισσότερον πόθον (3).

14. „Ἀλέ-

---

(1) Ὁ Μάρκος ἔτος ἴσως εἶναι ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ὁρᾷ τὸ δ'. Κεφάλ. τῆς πρὸς Κολασσαεῖς, στίχ. 10. καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνο ὑποσημείωσιν.

(2) Ἐν ἄλλοις φαιλόνιον ἢ φελῶνιον. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι μερικοὶ ἦτον πῶς ὁ φελόνης ἔτος δὲν ἦτον εἴδυμα, ἀλλὰ εἶδος βιβλίου· ἀξιογέλαστοι δὲ εἶναι οἱ τῶν εἰπόντες, λέγει· ἐπειδὴ ἂν ἦτον βιβλίον, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ χωρίσῃ, ἀλλὰ λέγοντας ἀκολούθως τὰ βιβλία, μαζὶ μὲ αὐτὰ ἐπεριλάμβανε καὶ ἐκεῖνο. (παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ.) Σημείωσαι δὲ, ὅτι Νικόλαος ὁ Βλάγαρις ἐν τῇ Ἱερᾷ Κατηχήσει λέγει, ὅτι ὁ φελόνης ἔτος ἢ φαιλόνης, ἦτον ἔνδυμα ἱερατικὸν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ φαιλόνιον, ὁποὺ φοροῦν οἱ καθ' ἡμᾶς Ἱερεῖς· καθὼς ἕνα φαιλόνιον τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εὑρέθη εἰς Ἀντιόχειαν, ὡς λέγει ὁ Σύριος εἰς τὰς κδ'. τοῦ Ἀπριλίου μηνός· καθὼς καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Διάλογος εἶχε μαζί του ἕνα ἔνδυμα ἱερατικὸν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὡς ἱστορεῖ Ἰωάννης ὁ Διάκονος εἰς τὸ γ'. βιβλίον τῆς αὐτοῦ ζωῆς κεφ. νδ'. καὶ τοῦτο εἶναι πολλὰ πιθανόν· διότι, ἴσως οἱ Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ Νόμου, καὶ τῶν Ἐθνικῶν, ἐμεταχειρίζοντο ξεχωριστὴν στολὴν, σεβασμίαν καὶ αἰδέσιμον, ὅταν ἔκαμναν τὰς θυσίας των· πόσῳ μᾶλλον οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἐφόρουν ἰδιαιτέραν στολὴν ἱερατικὴν, ὅταν ἐτέλουν τὰ μυστήρια τοῦ σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου;

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος ὅτι μεμβράνας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὰ εἰλητά, καὶ τηλικαῦτα λεγόμενα, μεταχειρισθεὶς τὴν λέξιν ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν Ῥωμαίων· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἔτζι ὀνομάζουν τὰ εἰλητά· οἱ γὰρ παλαιοὶ εἰς τὰ εἰλητὰ εἶχον γραμμένην τὴν θείαν Γραφήν, καθὼς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἔχουσι, λέγω, ἄχρι τῆς σήμερον· βιβλία δὲ ὀνομάζω, τὰ κοινῶς λεγόμενα βιβλία, τὰ σχῆμα τετραγωνικὸν ἔχοντα.

Digitized by Google

14. „Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο".

Ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Θεῖος Ἀπόστολος τοὺς πειρασμούς, ὁποὺ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος ὕπος, ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπείσῃ τὸν μαθητήν του Τιμόθεον, νὰ ὑποφέρῃ ἀνδρείως τοὺς πειρασμοὺς ἐκείνους, ὁποὺ ἤθελαν τῷ προξενήσουν οἱ ἐυπελεῖς, καὶ ἄτιμοι ἄνθρωποι, ὁποῖος ἦτον καὶ ὁ χαλκεὺς ὕπος Ἀλέξανδρος· διότι, τι πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲ πειράζωνται, καὶ πάσχουν ἀπὸ μεγάλους, καὶ ἀξιολόγους ἄνδρας, δικόλως ὑποφέρουσιν, ἔχοντες παρηγορίαν τὴν ὑπεροχήν, καὶ ἀξιότητα τῶν πειραζόντων αὐτοὺς ἀνδρῶν· ὅταν δὲ πάσχουν καὶ πειράζωνται ἀπὸ ποταπεὺς καὶ ἐυπελεῖς ἀνθρώπους, τότε μεγάλην δοκιμάζουν λύπην εἰς τὴν καρδίαν των. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ὁ χαλκεὺς Ἀλέξανδρος πολλὰ κακὰ ἔδειξεν εἰς ἐμένα, ἤγουν ὑπερβολικὰ μὲ ἐθλιψε· διὰ τί οἱ ἐυπελεῖς καὶ ἄτιμοι ἄνθρωποι μὲ τὸ νὰ μὴν φροντίζουν διὰ τὴν ὑπόληψιν καὶ τιμήν, ὁποὺ ἔχουν οἱ πολλοὶ εἰς τοὺς ἀξίους καὶ ἁγίους ἄνδρας, ὅταν ἀρχίσουν νὰ τοὺς κακοποιοῦν, τελείως δὲν τοὺς ἀκριβάζονται, οὐδὲ τοὺς λυποῦνται· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὁ ἐυτελὴς καὶ ἄτιμος Ἀλέξανδρος, ἀρχίσας μίαν φορὰν νὰ κακοποιῇ τὸν μέγαν τοῦ Κυρίου Ἀπόστολον, τελείως δὲν τὸν ἐλυπήθη ὁ βάρβαρος· ἀλλὰ εἰς τὸ ἄκρον τὸν ἐθλιψε, χωρὶς νὰ σοχασθῇ τὴν τιμὴν καὶ δόξαν, ὁποὺ ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν οἱ Χριστιανοί (1).

„Ἀποδώη αὐτῷ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ".

Ἔχε θάρρος, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅτι ἡ κακίαις αὐταῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν θέλουν σαθῆν ἀτιμώρητοις· ἀλλὰ ὁ Κύριος ἀποδώη, ὅπου θέλει ἀποδώσει εἰς αὐτὸν τὴν πρέπουσαν παίδευσιν· ὁ λόγος γὰρ ὕπος τοῦ Ἀποστόλου περισσότερον εἶναι προφητεία, παρὰ κατάρα. Εἶπε δὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Παῦλος, ὄχι διὰ τὶ οἱ Ἅγιοι ἀγαποῦν καὶ θέλουν νὰ τιμωρῶνται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ εἶπε τοῦτον, ὅσα μὲν διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐχρειάζετο νὰ συσταλθῶν διὰ τῆς παιδείας οἱ ἐμποδίζοντες αὐτὸ, ὅσας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦτον καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὕπος· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ καὶ οἱ ἀσθενέστεροι εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸν λογισμὸν Χριστιανοὶ, ἐπαρηγορῶντο ὅταν ἔβλεπον, πῶς παιδεύονται οἱ ἐμποδίζοντες τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

15. „Ὃν καὶ σὺ φυλάσσου".

Δηλονότι εἶπε τιμώρησον, καὶ παίδευσον αὐτὸν, ὦ Τιμόθεε (καὶ μόλον ὁποῦ ἦτον δυνατὸν νὰ παιδεύσῃ τοῦτον καὶ ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Τιμόθεος, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ἐπαίδευσε τὸν μάγον Ἐλύμαν, καὶ τὸν ἐν Κορίνθῳ μητρογαμίκτην) ἀλλὰ εἶπε φυλάσου, ἤγουν ἀναχώρησον ἀπὸ αὐτὸν, καὶ ἄφες αὐτὸν εἰς τὴν Θεὸν, καὶ ὁ Θεὸς, ἐὰν θέλῃ, ἂς κάμῃ τὴν τιμωρίαν.

„Λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις".

Ἤτοι αὐτὸς πολλὰ πολεμεῖ καὶ ἐναντιόνεται εἰς τὰ λόγια τοῦ παρ' ἡμῶν κηρυττομένου Εὐαγγελίου.

16. „Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ „πάντες με ἐγκατέλιπον".

Πάλιν ἐδῶ διηγεῖται εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος ἄλλους πειρασμοὺς, διὰ νὰ στερεώσῃ αὐτὸν περισσότερον· ποίαν δὲ λέγει πρώτην ἀπολογίαν; Καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ Παῦλος

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος περὶ τούτου· „Θαυμαστὸν „δὲ ἰδεῖν, τὸ, ἄνδρα χαλκέα θορύβους αὐτῷ καὶ κινδύ„νους κινῆσαι· τῶν γὰρ ἀποχειροβιωτῶν ἴδιον, διεγεῖραι „τοὺς δήμους· ὅπερ Δημήτριος ὁ Ἀργυροκόπος πᾶσαν κατ„αὐτοῦ τὴν Ἔφεσον συνέταξε".

λος παρεσάθη πρῶτον ἐμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Νέρωνα, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτῦ, ἀπελογήθη διὰ τὴν πίστιν τῦ Χριστῦ, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ ὅπερ κηρύττει, καὶ ἔτζι ἐλύτωσεν ἀπὸ τὸν θανατον, καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερον, πάλιν ἐκήρυττε, διὰ τί ὁ Νέρων δὲν εἶχε τόσον ζῆλον εἰς τὰ εἴδωλα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος ἐπίστρεψεν εἰς τὴν πίστιν τὸν οἰνοχόον, ἤγουν τὸν κερασὴν τῦ Βασιλέως Νέρωνος, τότε ἀναβράσας ἀπὸ τὸν θυμὸν ὁ τύραννος, ἀπέκοψε διὰ ξίφυς τὴν τῦ μακαρίυ Παύλυ ἀποστολικὴν κεφαλήν (1). Λύπην δὲ μεγάλην καὶ παράπονον τῆς καρδίας φανερόνει ὁ λόγος ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἤγουν ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταί μυ μὲ ἄφησαν, καὶ κάνεἰας δὲν μοι ἐσυμβοήθησεν· ὡσὰν νὰ ἔλεγεν ἔτζι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ φίλοι καὶ οἰκεῖοι μυ ἐπρόδωκαν, καὶ ἐγερήθηκα ἀπὸ κάθε παρηγορίαν· ὥστε καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ὅταν μείνῃς μόνος μέσα εἰς τὰ δεινὰ, καὶ τὰς πειρασμὰς, ἔχε παρηγορίαν τὸ ἐδικόν μυ παράδειγμα.

„Μὴ αὐτοῖς λογισθείη".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος λυπεῖται καὶ ἀκριβόνεται τὰς ἐδικάς τυ μαθητάς; καὶ μ' ὅλον ὅπερ αὐτοὶ ἔκαμαν σῦα ἀχάριστον, καὶ ἄσπλαγχνον ἔργον· διὰ τί αὐτοὶ, ὅπερ ἦτον οἰκεῖοι καὶ συνεργοὶ τῦ Παύλυ, ἀφῆκαν αὐτὸν μόνον· ἐπειδὴ δὲν εἶναι σῦα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ νὰ καταφρονηθῇ τινας ἀπὸ τὰς ἔξωθεν ξένυς, καὶ τὸ νὰ καταφρονηθῇ ἀπὸ τὰς ἐδικάς τυ φίλυς καὶ μαθητάς· τοῦτο γὰρ τὸ δεύτερον, ἀσυγκρίτως εἶναι λυπηρότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· μὲ ὅλον τοῦτο ὁ ἀμνησίκακος τῦ Κυρίυ Ἀπόστολος εὔχεται νὰ μὴ λογισθῇ εἰς αὐτὰς τοῦτο ὡς ἁμάρτημα, κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ ἁμάρτημα μεγάλον, καὶ ἄξιον νὰ λογίζεται· ἐμιμήθη γὰρ ὁ τελισμακάριστος Παῦλος τὸν ἠγαπημένον τυ Διδάσκαλον Ἰησῦν, ὅστις ἐπὶ τῦ σταυρῦ κρεμάμενος παρεκάλει τὸν Πατέρα διὰ τὰς σαυρωτάς τυ λέγων· „Πάτερ ἄφες αὐτοῖς" (Λυκ. κγ'. 34.) καὶ τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον λέγοντα· „Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην". (Πράξ. ζ'. 60.)

17. „Ἀλλ' ὁ Κύριός μοι παρέστη".

Καὶ ἔτος ὁ λόγος τῦ Ἀποστόλυ εἶναι παρηγορία εἰς τὸν Τιμόθεον, ἐπειδὴ φανερόνει, ὅτι ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὅπερ ἀφεθῇ ἀπὸ τὰς ἀνθρώπυς, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀφίνει νὰ πάσχῃ δεινά· εἰς καιρὸν γὰρ ὅπερ οἱ μαθηταὶ καὶ οἰκεῖοι ἀφῆκαν μόνον τὸν Παῦλον, ὁ Κύριος ἐφάνη εἰς αὐτόν.

„Καὶ ἐνεδυνάμωσέ με".

Ἤγουν παῤῥησίαν ἐχάρισεν εἰς ἐμένα, καὶ δὲν μὲ ἀφῆκε νὰ νικηθῶ.

„Ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ".

Βλέπε ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶστα, τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην τῦ Παύλυ, διὰ τί λέγει, ὅτι ὁ Κύριος δὲν μὲ ἐνεδυνάμωσε, διὰ τί ἤμην ἄξιος νὰ ἀπολαύσω τῆς χάριτος ταύτης, ἤγουν τῆς ἐμφανίσεως, καὶ ἐνδυναμώσεώς τε· ἀλλά μὲ ἐνεδυνάμωσεν, ἵνα διὰ μέσυ μυ πληροφορηθῇ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίυ, ἤγουν διὰ νὰ βεβαιωθῇ, ἢ καὶ διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ πληρωθῇ, καθὼς, θετέον, καὶ σῦας, ὅπερ βασάζει μίαν ἀλυργίδα, ἢ σῦα διάδημα βασιλικὸν,

(1) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος προσθέττει καὶ ἄλλην αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Νέρων ἀπεκεφάλισε τὸν μακάριον Παῦλον· λέγει γὰρ ὅτι ὁ Νέρων εἶχε μίαν παλλακίδα πολὺ ἠγαπημένην τε, τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος καταχήσας, τὴν ἔπεισε νὰ δεχθῇ τὴν πίστιν τῦ Χριστῦ, καὶ ἐνταυτῷ τὴν ἔπεισε νὰ ἀφεθῇ καὶ ἀπὸ τὴν σιγχαμερὰν συνουσίαν τῦ Νέρωνος· ὁ δὲ Νέρων, πρῶτον μὲν ἔδειρε τὸν Ἀπόστολον, κατηγορῶν αὐτὸν ὡς πλάνον καὶ λυμεῶνα (ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ ἴδια λόγια ὅπερ λέγουν καὶ οἱ γονεῖς ἐναντίον ἐκείνων, ὅπερ παρακινῦν τὰς ὑμῶν τὰς τὸ νὰ καλογερεύσουν, κατηγορῶντες αὐτάς·) ἐπειδὴ δὲ ὁ Νέρων δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Παῦλον, ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν παλλακίδα τε συμβουλὴν, καὶ παρακίνησιν εἰς τὴν σωφροσύνην, ἐθανάτωσεν αὐτόν. (Λόγ. πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἐπὶ τὸ μοναζειν ἐναγομένοις τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, Τόμ. ς'.)

14. „Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο".

Ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Θεῖος Ἀπόστολος τὰς πειρασμὺς, ὁπὺ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος ὕπος, ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπείσῃ τὸν μαθητήν τε Τιμόθεον, νὰ ὑποφέρῃ ἀνδρείως τὰς πειρασμὺς ἐκείνας, ὁπὺ ἤθελαν τῷ προξενήσειν οἱ εὐπελεῖς, καὶ ἄτιμοι ἄνθρωποι, ὁποῖος ἦτον καὶ ὁ χαλκεὺς ὕπος Ἀλέξανδρος· διότι, τι πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲ πειράζωνται, καὶ πάσχειν ἀπὸ μεγάλης, καὶ ἀξιολόγες ἀνδρας, δικόλως ὑποφέρουσιν, ἔχοντες παρηγορίαν τὴν ὑπεροχὴν, καὶ ἀξιότητα τῶν πειραζόντων αὐτοὺς ἀνδρῶν· ὅταν δὲ πάσχειν καὶ πειράζωνται ἀπὸ ποταπὺς καὶ ἀπελεῖς ἀνθρώπυς, τότε μεγάλην δοκιμάζειν λύπην εἰς τὴν καρδίαν τες. Διὰ τῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ὁ χαλκεὺς Ἀλέξανδρος πολλὰ κακὰ ἔδειξεν εἰς ἐμένα, ἤγουν ὑπερβολικὰ μὲ ἐλύπησε· διὰ τί οἱ ἀπελεῖς καὶ ἄτιμοι ἄνθρωποι μὲ τὸ νὰ μὴν φροντίζειν διὰ τὴν ὑπόληψιν καὶ τιμὴν, ὁπὺ ἔχειν οἱ πολλοὶ εἰς τὺς ἀξίες καὶ ἁγίες ἄνδρας, ὅταν ἀρχίσειν νὰ τὺς κακοποιῦν, τελείως δὲν τὺς ἀκριβάζονται, οὐδὲ τὺς λυπῦνται· ὅθεν ἀκολύθως καὶ ὁ ἀπελὴς καὶ ἄτιμος Ἀλέξανδρος, ἀρχίσας μίαν φορὰν νὰ κακοποιῇ τὸν μέγαν τῦ Κυρίε Ἀπόστολον, τελείως δὲν τὸν ἐλυπήθη ὁ βάρβαρος· ἀλλὰ εἰς τὸ ἄκρον τὸν ἐλύπησε, χωρὶς νὰ σοχασθῇ τὴν τιμὴν καὶ δόξαν, ὁπὺ ἐπρόσφεραν εἰς αὐτὸν οἱ Χριστιανοί (1).

„Ἀποδώῃ αὐτῷ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῦ".

Εἶχε θάρρος, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅτι ἡ κακίαις αὐταῖς τὺ Ἀλεξάνδρε, δὲν θέλειν σαθῆν ἀτιμώρηταις· ἀλλὰ ὁ Κύριος ἀποδώῃ, ἤτοι θέλει ἀποδώσει εἰς αὐτὸν τὴν πρέπυσαν παίδευσιν· ὁ λόγος γὰρ ὕπος τῦ Ἀποσόλε περισότερον εἶναι προφητεία, παρὰ κατάρα. Εἶπε δὲ τὸν λόγον τῦτον ὁ Παῦλος, ὄχι διὰ τί οἱ Ἅγιοι ἀγαπῦν καὶ θέλειν νὰ τιμωρῦνται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ εἶπε τῦτον, ὅτα μὲν διὰ τὶ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίε ἐχρειάζετο νὰ συσαλθῦν διὰ τῆς παιδείας οἱ ἐμποδίζοντες αὐτὸ, ὅτας ἀπὸ τὺς ὁποίυς ἦτον καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὕπος· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ καὶ οἱ ἀσθενέσεροι εἰς τὴν πίσιν καὶ τὸν λογισμὸν Χριστιανοὶ, ἐπαρηγορῦντο ὅταν ἔβλεπον, πῶς παιδεύονται οἱ ἐμποδίζοντες τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

15. „Ὃν καὶ σὺ φυλάσσε".

Διὸ εἶπε τιμώρησον, καὶ παίδευσον αὐτὸν, ὦ Τιμόθεε (καὶ μόλον ὁπὺ ἦτον δυνατὸν νὰ παιδεύσῃ τῦτον καὶ ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Τιμόθεος, διὰ τῆς χάριτος τῦ Ἁγίυ Πνεύματος, καθὼς ἐπαίδευσε τὸν μάγον Ἐλύμαν, καὶ τὸν ἐν Κορίνθῳ μητρογαμίκτην) ἀλλὰ εἶπε φυλάσσε, ἤγουν ἀναχώρησον ἀπὸ αὐτὸν, καὶ ἄφες αὐτὸν εἰς τὴν Θεὸν, καὶ ὁ Θεὸς, ἐὰν θέλῃ, ἂς κάμῃ τὴν τιμωρίαν.

„Λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις".

Ἤτοι αὐτὸς πολλὰ πολεμεῖ καὶ ἐναντιόνεται εἰς τὰ λόγια τῦ παρ' ἡμῶν κηρυττομένου Εὐαγγελίου.

16. „Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ „πάντες με ἐγκατέλιπον".

Πάλιν ἐδῶ δηγεῖται εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόσολος ἄλλες πειρασμὺς, διὰ νὰ σερεώσῃ αὐτὸν περισότερον· ποίαν δὲ λέγει πρώτην ἀπολογίαν; Καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ Παῦλος

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος περὶ τύτε· „Θαυμασὸν „δὲ ἰδεῖν, τὸ, ἄνδρα χαλκέα θορύβες αὐτῷ καὶ κινδύ„νες κινῆσαι· τῶν γὰρ ἀποχειροβιωτῶν ἴδιον, διεγεῖραι „τὺς δήμυς· ὅπω Δημήτριος ὁ Ἀργυροκόπος πᾶσαν κατ„αὐτῦ τὴν Ἔφεσον συνέσαξε".

λος παρεσάθη πρῶτον ἐμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Νέρωνα, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτῦ, ἀπελογήθη διὰ τὴν πίστιν τῦ Χριστῦ, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίε ὁπῦ κηρύττει, καὶ ἔτζι ἐλύτωσεν ἀπὸ τὸν θανατον, καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερον, πάλιν ἐκήρυττε, διὰ τὶ ὁ Νέρων δὲν εἶχε τόσον ζῆλον εἰς τὰ εἴδωλα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος ἐπίστρεψεν εἰς τὴν πίστιν τὸν οἰνοχόον, ἤγουν τὸν κερασὴν τῦ Βασιλέως Νέρωνος, τότε ἀναβράσας ἀπὸ τὸν θυμὸν ὁ τύραννος, ἀπέκοψε διὰ ξίφους τὴν τῦ μακαρίε Παύλε ἀποστολικὴν κεφαλήν (1). Λύπην δὲ μεγάλην καὶ παράπονον τῆς καρδίας φανερόνει ὁ λόγος ὁπῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἤγουν ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταί μου μὲ ἄφησαν, καὶ κάνεἰς δὲν μοι ἐσυμβοήθησεν· ὡσὰν νὰ ἔλεγεν ἔτζι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ φίλοι καὶ οἰκεῖοι μου ἐπρόδωκαν, καὶ ἐσερήθηκα ἀπὸ κάθε παρηγορίαν· ὥστε καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ὅταν μείνῃς μόνος μέσα εἰς τὰ δεινὰ, καὶ τὰς πειρασμὰς, ἔχε παρηγορίαν τὸ ἐδικόν μου παράδειγμα.

„Μὴ αὐτοῖς λογισθείη".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος λυπεῖται καὶ ἀκριβύεται τὰς ἐδικάς τε μαθητάς; καὶ μ' ὅλον ὁπῦ αὐτοὶ ἔκαμαν σῦα ἀχάριστον, καὶ ἄσπλαγχνον ἔργον· διὰ τὶ αὐτοὶ, ὁπῦ ἦτον οἰκεῖοι καὶ συνεργοὶ τῦ Παύλε, ἀφῆκαν αὐτὸν μόνον· ἐπειδὴ δὲν εἶναι σῦα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ νὰ καταφρονηθῇ τινας ἀπὸ τὰς ἔξωθεν ξένας, καὶ τὸ νὰ καταφρονηθῇ ἀπὸ τὰς ἐδικάς τε φίλας καὶ μαθητάς· τῦτο γὰρ τὸ δεύτερον, ἀσυγκρίτως εἶναι λυπηρότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· μὲ ὅλον τῦτο ὁ ἀμνησίκακος τῦ Κυρίε Ἀποστολος εὔχεται νὰ μὴ λογισθῇ εἰς αὐτὰς τῦτο ὡς ἁμάρτημα, κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ ἁμάρτημα μεγάλον, καὶ ἄξιον νὰ λογίζεται· ἐμιμήθη γὰρ ὁ τελσμακάριστος Παῦλος τὸν ἠγαπημένον τε Διδάσκαλον Ἰησῦν, ὅστις ἐπὶ τῦ σταυρῦ κρεμάμενος παρεκάλει τὸν Πατέρα διὰ τὰς σαυρωτάς τε λέγων· „Πάτερ ἄφες αὐτοῖς" (Λυκ. κγ'. 34.) καὶ τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον λέγοντα· „Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην". (Πράξ. ζ'. 60.)

17. „Ἀλλ' ὁ Κύριός μοι παρέστη".

Καὶ ἔτος ὁ λόγος τῦ Ἀποστόλε εἶναι παρηγορία εἰς τὸν Τιμόθεον, ἐπειδὴ φανερόνει, ὅτι ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁπῦ ἀφεθῇ ἀπὸ τὰς ἀνθρώπους, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀφίνει νὰ πάσχῃ δεινά· εἰς καιρὸν γὰρ ὁπῦ οἱ μαθηταὶ καὶ οἰκεῖοι ἀφῆκαν μόνον τὸν Παῦλον, ὁ Κύριος ἐφάνη εἰς αὐτόν.

„Καὶ ἐνεδυνάμωσέ με".

Ἦγουν παῤῥησίαν ἐχάρισεν εἰς ἐμένα, καὶ δὲν μὲ ἀφῆκε νὰ νικηθῶ.

„Ἵνα δι' ἐμῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ".

Βλέπε ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶστα, τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην τῦ Παύλε, διὰ τὶ λέγει, ὅτι ὁ Κύριος δὲν μὲ ἐνεδυνάμωσε, διὰ τὶ ἤμουν ἄξιος νὰ ἀπολαύσω τῆς χάριτος ταύτης, ἤγουν τῆς ἐμφανίσεως, καὶ ἐνδυναμώσεώς τε· ἀλλά μὲ ἐνεδυνάμωσεν, ἵνα διὰ μέσε μου πληροφορηθῇ τὸ κήρυγμα τῦ Εὐαγγελίε, ἤγουν διὰ νὰ βεβαιωθῇ, ἢ καὶ διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ πληρωθῇ, καθὼς, θετέον, καὶ σῦας, ὁπῦ βασάζει μίαν ἀλυργίδα, ἢ σῦα διάδημα βασιλικὸν,

(1) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος προσθέττει καὶ ἄλλην αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Νέρων ἀπεκεφάλισε τὸν μακάριον Παῦλον· λέγει γὰρ ὅτι ὁ Νέρων εἶχε μίαν παλλακίδα πολὰ ἠγαπημένην τε, τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος κατηχήσας, τὴν ἔπεισε νὰ δεχθῇ τὴν πίστιν τῦ Χριστῦ, καὶ ἐνταυτῷ τὴν ἔπεισε νὰ ἀφεθῇ καὶ ἀπὸ τὴν σιγχαμερὰν συνουσίαν τῦ Νέρωνος· ὁ δὲ Νέρων, πρῶτον μὲν ἔβλεπε τὸν Ἀπόστολον, κατηγορῶν αὐτὸν ὡς πλάνον καὶ λυμεῶνα (ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ ἴδια λόγια ὁπῦ λέγουν καὶ οἱ γονεῖς ἐναντίον ἐκείνων, ὁπῦ παρακινῦν τοὺς υἱοὺς των εἰς τὸ νὰ καλογερεύσουν, κατηγορῶντες αὐτούς·) ἐπειδὴ δὲ ὁ Νέρων δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Παῦλον, ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν παλλακίδα τε συμβολὴν, καὶ παρακίνησιν εἰς τὴν σωφροσύνην, ἐθανάτωσεν αὐτόν. (Λόγ. πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἐπὶ τὸ μοναζειν ἐναγομένοις τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, Τόμ. ς'.)

κὸν, ἤθελε γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν Θανάτον, ὄχι διὰ τὴν ἀξιότητά του, ἀλλὰ διὰ τὰ βασιλικὰ ταῦτα ἱμάτια ὁπὸ βασάζει· ἔτζι καὶ ὁ Παῦλος ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν Θανάτον, διὰ τὸ βασιλικὸν κήρυγμα τὸ Εὐαγγελίου ὁπὸ ἐκήρυττε.

„Καὶ ἀκόσῃ παῦτα τὰ Ἔθνη".

Ἤτοι διὰ νὰ γενῇ φανερὰ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ἡ δόξα τὸ κηρύγματος τὸ Εὐαγγελίου, καὶ ἡ πρόνοια, καὶ κηδεμονία, ὁποῦ ἔχει ὁ Θεὸς εἰς ἐμὲ τὸν κηρύττοντα τὸ αὐτοῦ Εὐαγγέλιον (1).

„Καὶ ἐῤῥύσατό με ἐκ στόματος λέοντος".

Ὁ Κύριος, λέγει, παρασταθεὶς εἰς ἐμένα μὲ ἐνεδυνάμωσε, καὶ με ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸ στόμα τὸ λέοντος, ἤγουν τὸ Νέρωνος· λέοντα γὰρ ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν, διὰ τὸ ἰσχυρὸν τῆς Βασιλείας αὐτὸ καὶ ἄφοβον, καὶ διὰ τὸ ὠμὸν τῆς αὐτὸ γνώμης, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος παρ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς τὸν Θανάτον, ἐπειδὴ καὶ ἔπεσε μέσα εἰς αὐτὸν τὸν φάρυγγα τὸ φοβερὸ λέοντος Νέρωνος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα παραδόξως ἐλυτρώθη μὲ δωάμιν Θείαν (2).

18. „Καὶ ῥύσεταί με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ".

Τότε μὲν, λέγει, μὲ ἐλύτρωσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Νέρωνα καὶ ἀπὸ τὸν σωματικὸν Θανάτον· ἐπειδὴ δὲ ἱκανῶς ἐκήρυξα τὸ τότε Εὐαγγέλιον, ἐλπίζω ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει με λυτρώσει, ὄχι πλέον ἀπὸ τὸν σωματικὸν Θανάτον, καὶ ἀπὸ τὸν Νέρωνα (ἐπειδὴ πόρα πλησιάζω νὰ θυσιασθῶ, καὶ νὰ σφαγῶ παρὰ τὸ Νέρωνος) ἀλλὰ θέλει με λυτρώσει ἀπὸ κάθε ἁμάρτημα, ὅτι δὲ θέλει με ἀφήσει ὁ Θεὸς νὰ μικροψυχήσω εἰς τὸν διὰ μαρτυρίου Θανάτον, ἀλλὰ θέλει με δυναμώσει νὰ ἐναντιωθῶ κατὰ τῆς ἁμαρτίας μέχρις αἵματος· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἴδιον, ὡσὰν νὰ μὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν νοητὸν λέοντα διάβολον· μεγαλητέρα δὲ εἶναι αὕτη ἡ ἀπολύτρωσις καὶ σωτηρία, ὁπὸ θέλει χάρῃ εἰς ἐμὲ ὁ Κύριος πόρα, ὅταν φαίνεται πῶς συγχωρεῖ νὰ δοθῶ εἰς τὸν Θανάτον, παρὰ ἡ πρότερα ἀπολύτρωσις, ὁπὸ μοι ἔκαμεν, ὅταν ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν σωματικὸν Θανάτον, καὶ ἀπὸ τὸν αἰθητὸν λέοντα Νέρωνα.

„Καὶ σώσει εἰς τὴν Βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον".

Ἤτοι ὁ Κύριος λέγει θέλει με ἐλευθερώσει ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν οὐράνιον Βασιλείαν τὸ θέλει με φυλάξει· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τὸ νὰ σωθῇ τινας, καὶ νὰ φυλαχθῇ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὸ νὰ ἀποθαίνῃ ἐδῶ διὰ τὸν Χριστὸν, καθὼς τὸ εἶπεν ὁ Ἴδιος· „ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν". (Ἰωαν. ιβ'. 25.) Λοιπὸν αὕτη εἶναι ἡ ὄντως καὶ ἀληθινὴ σωτηρία, ὅταν ὑπάγωμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐκεῖ διαλάμπωμεν ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν Ἁγίων.

„Ὧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν".

Ἰδὲ πῶς δοξολογεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν, ἀπαραλλάκτως καθὼς ἐδοξολόγησε καὶ τὸν Πατέρα εἰς πολλὰ μέρη, δι' ὅτι ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται ἐδῶ Κύριος (3).

19. „Ἄσ-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Παῦλος ἐπέμφθη ἀπὸ Φῆστον τὸν Ἡγεμόνα εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ ἀφ' ἧς ἀπελογήθη ἔμπροσθεν τὸ Βασιλέως Νέρωνος, ἀφέθη ἀπὸ αὐτὸν, καὶ ἐπῆγεν εἰς πὰς Σπανίας, καὶ εἰς ἄλλα Ἔθνη, προσφέρων εἰς αὐτὰ τὸ κήρυγμα τὸ Εὐαγγελίου. Πρώτιον λοιπὸν ἀπολογίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν γενομένην τότε πρὸς τὸν Νέρωνα.

(2) Ὁ δὲ Κορέσσιος λέγει, ὅτι ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος θέλει νὰ ἐννοῇ ὁ Παῦλος λέοντα τὸν διάβολον, τὸν διὰ τὸ Νέρωνος ἐνεργοῦντα πὰς κατὰ τὸ Παύλου τιμωρίας.

(3) Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος σωωιδίζει νὰ δοξολογῇ σωωεχῶς τὸν Θεὸν, καὶ ὅτι καὶ οἱ Χριστιανοὶ χρεωστοῦν νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „τῷ „δὲ Θεῷ, καὶ Πατρὶ ἡμῶν δόξα". (Φιλιπ. δ'. 20.)

Digitized by Google

19. „Ἀσπασαι Πρίσκιλλαν (1) καὶ Ἀκύλαν".

Ὁ Ἀκύλας, καὶ ἡ Πρίσκιλλα ἦτοι, εἶναι τὸ χαριτωμένον ἐκεῖνο ἀνδρόγυνον, οἵτινες ἐπῆραν τὸν Ἀπολλὼ, καὶ ἀκριβέστερον ἐξέθεντο εἰς αὐτὸν τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδὸν, καθὼς γράφουν αἱ Πράξεις τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων· (Πράξ. ιή. 26.) καὶ ἦτοι εἶναι ἐκεῖνοι κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους ὁ μακάριος Παῦλος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, καὶ ἐδούλευε τὴν τέχνην τῶν τζαδιρίων, μὲ τὸ νὰ ἦτον καὶ ἐκεῖνοι ὁμότεχνοί του, (Πράξ. ιή. 2.) καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐνθυμᾶται αὐτοὺς ὁ Παῦλος· βάλλει δὲ τὴν γυναῖκα Πρίσκιλλαν προτίτερα ἀπὸ τὸν ἄνδρα της Ἀκύλαν, διὰ τί ἦτον πλέον πιστὴ εἰς τὸν Κύριον καὶ πλέον σπουδαία· ἀγκαλὰ καὶ ἀδιαφόρως τοῦτο ὁ Παῦλος ποιεῖ, καὶ ποτὲ μὲν τὸν Ἀκύλαν γράφει πρῶτον, ποτὲ δὲ τὴν Πρίσκιλλαν. Ἀσπάζεται δὲ καὶ χαιρετᾷ τότες ὁ Παῦλος, εὑρισκομένους τότε εἰς τὴν Ἔφεσον, σῶα μὲν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, τὴν ξεχωριστὴν τιμὴν καὶ ἀγάπην, ὁπού εἶχε πρὸς αὐτούς· τελείον δὲ καὶ μεγαλίτερον, ἵνα μὲ τὸν χαιρετισμὸν μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς, χάριν θείαν· διὰ τί καὶ μόνος ὁ χαιρετισμὸς τοῦ μακαρίου, καὶ ἁγίου ἐκείνου Ἀποστόλου, ἦτον ἀρκετὸς νὰ γεμώσῃ ἀπὸ πολλὴν χάριν ἐκεῖνον, ὁπού ἐχαιρέτιζε.

„Καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον".

Χαιρέτισον, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὄχι τὸν Ὀνησιφόρον, ἀλλὰ ὅλην τὴν φαμιλίαν καὶ τὸ ὁσπίτιον τοῦ Ὀνησιφόρου· ἐπειδὴ ὁ Ὀνησιφόρος τότε εὑρίσκετο εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐπιμελεῖτο τὸν Παῦλον εἰς τὰ δεσμὰ εὑρισκόμενον, ὡς προεῖπομεν. Μὲ τὸν χαιρετισμὸν δὲ τοῦτον κάμνει ὁ Παῦλος τὰς οἰκιακὰς τοῦ Ὀνησιφόρου, προθυμοτέρας εἰς τὸ νὰ ἐπιμελῶνται καὶ αὐτοὶ τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὰ δεινὰ διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐντολήν.

20. „Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλή-
„τῳ ἀσθενοῦντα".

Ἐπειδὴ τοὺς μαθητὰς τούτους δὲν ἐνθυμήθη ἀκοτέρω ὁ Παῦλος, διὰ τοῦτο τοὺς ἐνθυμεῖται τώρα ἐδῶ, καὶ ἔτζι δείχνει τὸν ἑαυτόν του μεμονωμένον καὶ ἐσερημένον ἀπὸ ὅλους, ἵνα μὲ τοῦτο τραβίξῃ τὸν Τιμόθεον νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτὸν μίαν ὥραν πρότερον. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος δὲν ἰάτρευσε τὸν Τρόφιμον, ὁπού ἦτον ἀσθενής; ὅτι οἱ Ἅγιοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐνεργοῦν ὅλα ὅσα ἤθελον· ἔκαμνε δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς, διὰ νὰ μὴ θεοποιήσουν αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς, καὶ μ' ὅλον ὁπού ἦτον ἰσχνόφωνος ἀπὸ νεότητός του, ὅμως δὲν ἰάτρευσε τὸν ἑαυτόν του, οὐδὲ ἐμβῆκεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπαγγελίας, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ Θεὸς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἔτζι καὶ ὁ ἴδιος ἦτος Παῦλος, σκόλοπα εἶχε τὴν ἐναντίωσιν τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτὸν διὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν. Ἡ Μίλητος δὲ εἶναι κοντὰ εἰς τὴν Ἔφεσον· ἀράγε δὲ, πότε ἄφηκεν ὁ Παῦλος εἰς Μίλητον τὸν Τρόφιμον ἀσθενῆ; ὅταν ἐπήγαινεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἢ ἀφ' ὅ ἐπῆγεν εἰς Ῥώμην, καὶ πάλιν ἀνέβη εἰς ταῦτα τὰ μέρη τῆς Ἀσίας; δὲν ἠξεύρομεν νὰ εἰποῦμεν καθαρά.

21. „Σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν".

Ἐπειδὴ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ἐγὼ ἔμεινα μόνος, καὶ εἶμαι ἐσερημένος ἀπὸ κάθε μέρος, καθὼς ἐκ τῶν προειρημένων καταλαμβάνεις, διὰ τοῦτο σπούδασον νὰ ἔλθῃς· δὲν λέγει δὲ ὅτι σπούδασον νὰ ἔλθῃς, πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνω· (ἐπειδὴ καὶ ἦτον τοῦτο λυπηρὸν μήνυμα εἰς τὸν Τιμόθεον) ἀλλὰ νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ μὲ ἐμποδισθῇς ἀπὸ τὸν χειμῶνα, καὶ πλέον δὲν θέλεις με ἰδῇς δηλαδή· ἀγκαλὰ καὶ τοῦτο δὲν τὸ εἶπε, διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Τιμοθέου.

„Ἀσ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔχει Πρίσκαν, κατὰ ἀποκοπὴν, ἀπὸ τοῦ Πρίσκιλλαν, τοῦ ὀνόματος γενομένου.

Digitized by Google

„Ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος".

Τοῦτον τὸν Λῖνον ἱστοροῦσι μερικοὶ ὅτι ἔγινε Ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης ὕστερα ἀπὸ τὸν Πέτρον· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος (1).

„Καὶ Κλαυδία".

Βλέπεις Χρισιανὲ, πῶς καὶ αἱ γυναῖκες τῷ τότε καιρῷ, ἦτον διάπυραις καὶ θερμαῖς εἰς τὴν πίσιν; καὶ πῶς ἦτον ἐσαυρωμέναις, ἤγουν ναι ἐσταυρωμέναις εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὰ τοῦ κόσμου πράγματα; δι' ὅ,τι τὸ γένος τῶν γυναικῶν τίποτε δὲν εἶναι καπώτερον ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἀνδρῶν, μόνον ἐὰν θέλῃ νὰ δείξῃ προθυμίαν· ἐπειδὴ, ἔχει μόνον εἰς τὰ βιωτικὰ πράγματα πολλὰ χρησιμεύουν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· διὰ τὴ καὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ σπιτιοῦ οἰκονομοῦσι, καὶ τὴν φαμιλίαν ἀναδέχονται, καὶ τοὺς ἄνδρας κάμνουν ἀμερίμνους, εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζωνται τὰς τέχνας των, καὶ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πνεύματικὰ ἠμποροῦν νὰ ἀσκήσουν τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα, περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, καὶ νὰ δείξουν τὸν ἁγιασμὸν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν κοσμιότητα τῶν ἠθῶν, καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἐὰν αἱ γυναῖκες θέλουν, καὶ ἔχουν καλὴν προαίρεσιν, καὶ γνώμην, καὶ προθυμίαν, κἀκεῖνα ἐμπόδιον δὲν ἔχουν ἀπὸ τὴν φύσιν, εἰς τὸ νὰ ἐργασθοῦν ὅλας τὰς ἀρετὰς, παρομοίως ὡσὰν καὶ οἱ ἄνδρες (2).

„Καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες".

Εἰδῶ δὲν λέγει ὁ Παῦλος κατ' ὄνομα τοὺς χαιρετῶντας τὸν Τιμόθεον ἀδελφοὺς, ἀλλὰ ἀνωνύμως, ὅλοι, λέγει, οἱ ἀδελφοὶ σὲ ἀσπάζονται· ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ ἦτον τόσοι πολλοὶ πισοὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ὅμως μόνους τοὺς ἀνωτέρω ἀναφέρει ὁ Παῦλος κατ' ὄνομα, διὰ τὴ αὐτοὶ ἔλαμπον εἰς τὴν ἀρετὴν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ διὰ τὴ αὐτοὶ ἦτον ἔξω τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καὶ παραχῶν, καὶ ἦτον θερμότεροι εἰς τὴν πίσιν, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην.

22. „Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ Πνεύματός σου".

Μὴ λυπῆσαι, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τὴ ἐγὼ χωρίζομαι ἀπὸ λόγου σου· ἤξευρε γὰρ ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μὲ ἐσένα· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι εἶναι μὲ ἐσένα, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμά σου· διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι ἔχει διπλὴν τὴν βοήθειαν, καὶ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁποῦ βοηθεῖ, ἤτοι αὐξαίνει τὴν χάριν ταύτην. Νοεῖ δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ ἄλλο μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι τότε εἶναι ὁ Κύριος μὲ ἡμᾶς, ὅταν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔχωμεν μαζί μας, καὶ δὲν διώκωμεν αὐτὸ ἀπὸ λόγου μας μὲ τὰς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ, κατὰ τὴν Οἰκουμένιον, ὅταν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἔχωμεν, ἂν τὸν Χριστὸν ἔχομεν, (1) κα-

(1) Λέγει γὰρ ὁ Μελέτιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Γεωρ. Τόμ. ά. σελ. 152. ὅτι μετὰ τὸ μαρτύριον Παύλου καὶ Πέτρου, πρῶτος κληροῦται τὸν Ἐπισκοπὸν τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος· ἐν τῷ β'. ἔτει τῆς Βασιλείας τοῦ Τίτου, ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. γ'. κεφ. κβ'.) Ἀνάκλητος διαδέχεται· τὸν δὲ Ἀνάκλητον ὁ Κλήμης· ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι θέλουσι, πρῶτον νὰ ἔγινεν Ἐπίσκοπος Ῥώμης ὁ Κλήμης, καὶ δεύτερος ὁ Ἀνάκλητος, ἀφίνοντες τὸν Λῖνον καὶ τὸν Κλῆτον· κατὰ τὰς περισσοτέρας ὅμως ὁ Λῖνος τίθεται πρῶτος, καὶ δεύτερος ὁ Κλήμης· τρίτος ὁ Κλῆτος, τέταρτος ὁ Ἀνάκλητος· ὅθεν ὁ Καρατζᾶς τὴν ὑπόθεσιν τῶν πρώτων τῆς Ῥώμης Ἐπισκόπων, ὀνομάζει περιπεπλεγμένην καὶ συγκεχυμένην.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀναφέρει τὴν ἁγίαν Μάρτυρα Ἰουλίτταν λέγουσαν εἰς τὰς ἐκεῖ παρεσώσας γυναῖκας, ὅταν ἐμέλλε νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν φωτίαν· „ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος σοῖς ἀνδράσιν ἐσμεν· κατ' οὐ„κόνα Θεοῦ γεγόναμεν, ὡς καὶ ἐκεῖνοι· (οἱ ἄνδρες δηλαδὴ) „ἀρετῆς δεκτικὸν τὸ θῆλυ ἐμοτίμως τῷ ἄρρενι παρά „τοῦ κτίσαντος γέγονε· καὶ τί γάρ, ἢ συγγενεῖς σοῖς ἀν„δράσι διὰ πάντων ἐσμέν· ἃ γὰρ σαρξ μόνον ἐληφθη „πρὸς γυναικὸς κατασκευὴν, ἀλλὰ καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων· „ὥστε τὸ σεμνὸν, καὶ εὔτονον, καὶ ὑπομονητικὸν, ἐξίσου τοῖς „ἀνδράσι, καὶ παρ' ἡμῶν ὀφείλεται τῷ Δεσπότῃ. Ταῦτα „εἰπεῖσα, πρὸς τὴν πυρὰν ἤλατο". (Ὁμιλ. εἰς τὴν αὐτὴν Μάρτυρα).

Digitized by Google

(1) καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· „εἰδέτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐ„τοῦ". (Ρωμ. η'. 9.)

„Ἡ χάρις μεθ' ἡμῶν, Ἀμήν.

Μετὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ Παῦλος εὔχεται καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ ἦναι πάντοτε εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν, καὶ νὰ εὑρίσκῃ χάριν κοντὰ εἰς αὐτόν· διατί, καθὼς ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀξιώθῃ νὰ βλέπῃ τὸν Βασιλέα, καὶ νὰ ἔχῃ χάριν κοντὰ εἰς αὐτὸν, δὲν αἰσθάνεται κἀμμίαν λύπην, διὰ τοῦτο χαρὰ ὁποῦ ἀπολαμβάνει ἐκ τῆς θεωρίας καὶ χάριτος τοῦ Βασιλέως· τοιουτοτρόπως καὶ ὅποιος ἔχει τοῦτο χάριν τοῦ Θεοῦ ἐγκάποιον εἰς τὸν ἑαυτόν του, αὐτὸς κἂν ὑστερηθῇ ἀπὸ τοὺς φίλους του, κἂν εἰς πολλὰ κακὰ καὶ θλίψεις περιπέσῃ, κἀμμίαν αἴσθησιν τῶν τοιούτων δὲν λαμβάνει· διατί ἡ χάρις ἐκείνη τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ εὑρίσκεται μέσα εἰς αὐτὸν, φυλάττει τοῦτο ψυχικώτερα ἀπὸ ὅλα· αὐτὴ δὲ πάλιν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν μένει εἰς ἡμᾶς, πάρεξ ἐὰν πράττωμεν ἐκεῖνα ὁποῦ ἀρέσουν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότωμας· διότι καθὼς ἀκολουθοῦν εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν αὐθεντῶν καὶ ἀρχόντων, καὶ ἐκεῖνοι μόνοι οἱ δοῦλοι εὑρίσκουσι χάριν κοντὰ εἰς τοὺς αὐθέντας των, ὅσοι πράττουν τὰ ἀρεστὰ εἰς αὐτούς· τοιουτοτρόπως καὶ κάθε Χριστιανὸς θέλει εὕρῃ χάριν κοντὰ εἰς τὸν κοινὸν ἁπάντων Αὐθέντην Θεὸν, ὅποιος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Αὐθέντου Θεοῦ, καὶ πράττει τὰ θελήματα, ὁποῦ εἶναι ἀρεστὰ εἰς αὐτόν· μὲ τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἀπολαμβάνει πάντοτε ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦτο αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ χάριν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν (2).

Ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη καὶ ἐστάλη ἀπὸ Ῥώμης, ὅταν ὁ Παῦλος παρεστάθη εἰς τὸν Καίσαρα Νέρωνα τοῦτο δευτέραν φοράν.

ΠΑΥ-

(1) Ἴσως δὲ Πνεῦμα ἐντοῦθεν εἶδε ὁ Ἀπόστολος τοῦτο ψυχὴν τοῦ Τιμοθέου· εὔχεται λοιπὸν ὁ Παῦλος νὰ μένῃ ὁ Χριστὸς μὲ τοῦτο ψυχήν του, ἐγκαποικὸν εἰς αὐτοῦτο, καὶ φωτίζων, καὶ διδάσκων αὐτοῦτο τὰ πρακτέα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ταῦτα προδέττει· „συνέ„ταξε καὶ ἑαυτὸν ὁ Παῦλος εἰς τοῦτο μεταδίδοντας τὰς χά„ρις· ἐς γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ταῖς τοῦ γράψαντος „καὶ ἀποδεξαμένου τὰ γράμματα πρεσβείαις, καὶ ἰδοίμεν „αὐτοὺς ἐν ταῖς αἰωνίαις αὐτῶν σκηναῖς, μὴ τόρρωθεν „ὡς ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρον, ἀλλὰ παροικοῦντας, καὶ „ὑπὸ τοῦτο ἐκείνου ἡγεμονίαν τελοῦντας".

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βυλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Τίτον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοῦν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Τίτον Ἐπιστολῆς (2) κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁ Τίτος ἦτον θαυμαστὸς, καὶ δόκιμώτατος, διὰ τοῦτο καὶ τῆς μεγάλης νήσου Κρήτης, πρῶτος ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ Παύλου Ἐπίσκοπος, καὶ ἐνεπιστεύθη τὰς χείρας καὶ χειροτονίας τόσων Ἐπισκόπων, ὅσων ἐχρειάζετο μία τοιαύτη ἑκατόμπολις Νῆσος, καὶ τὸν προσασίαν τῶν ἐν αὐτῇ διεισκομένων τόσων χιλιάδων Χριστιανῶν, καὶ ἐπροσάχθη ἀπὸ τὸν Παῦλον διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, νὰ ἀναπληρώσῃ αὐτὸς τὰ ἐλλείποντα (3). Γράφει δὲ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Παῦλος ὅταν διέτρεχε εἰς ἄθεσιαν καὶ ἐλευθερίαν, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ δεθῇ καὶ νὰ φυλακωθῇ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος· ἐπειδὴ καὶ εἰς κάποια μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, δὲν ἀναφέρει πειρασμούς, ὕβρεις καὶ δεσμά· ὅθεν καὶ φαίνεται εἰς ἐμᾶς, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη προτίτερα ἀπὸ τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν Ἐπιστολήν· διὰ τί ἐκείνην ἔγραψε ὁ Παῦλος ὅταν ἦτον κοντὰ εἰς τὸ διὰ Μαρτυρίᾳ τέλος· συνεχῶς δὲ ἐνθυμᾶται εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐσώθημεν, μὲ τὸ νὰ ἠξεύρῃ, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀρκετὴ παρηγορία εἰς κάθε Χριστιανόν· ἐπειδὴ ὅποιος Χριστιανὸς ἐνθυ-

---

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει εἶναι κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τοὺς χρόνους, καθ' ὃς ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς του ὁ Παῦλος, μετὰ τὰς δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς δύο πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρώτην πρὸς Τιμόθεον, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔτη κϛ'. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Τόμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.

(3) Ὅθεν εἶναι φανερὸν, ὅτι γεώργιον καὶ φυτεία πνευματικὴ τῆς τοῦ Παύλου διδασκαλίας, εἶναι καὶ ἡ περιώνυμος Κρήτη· διὸ καὶ ὁ ἱερὸς Θεοδώριτος ἔτσι γράφει· „ἐκ ἡπειρώταις μόνον, ἀλλὰ καὶ νησιώταις ὁ „θεῖος Ἀπόστολος τὴν σωτήριον διδασκαλίαν προσή„νεγκε· καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν Κρήτην (Νῆσος „δὲ αὕτη μεγίστη) τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας κατηύγα„σε· τὰ δὲ τῆς εὐσεβείας κατασκήψας θεμέλια, τῷ „τρισμακαρίῳ Τίτῳ τὴν λοιπὴν οἰκονομίαν ἐπέτρεψε".

Digitized by Google

θυμηθῇ, ποῖος μὲν ἦτον πρότερον, ποίας δὲ δωρεὰς καὶ χάριτας ἠξιώθη νὰ λάβῃ ὕστερον ἀπὸ τὸν Θεὸν, αὐτὸς θέλει σπουδάσει βέβαια, νὰ μὴ παραπικραίνῃ τὸν εὐεργέτην τὸν Θεὸν, ὁποῦ τὸν ἐχάρισε τοιαύτας χάριτας. Ἡ αἰτία δὲ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγράφη ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

Ἐπειδὴ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἦτον εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν πρόφασιν τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἐπεχείρουν νὰ πλανοῦν τοὺς Χριστιανούς· τοῦτο μαθὼν ὁ Παῦλος, γράφει εἰς τὸν Τίτον, καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Τίτου, καὶ φανερόνει, ὅτι ἡ ἐν τῷ Χριστῷ πίστις, δὲν ἦναι νεωτέρα, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς αἰῶνος ἡτοιμάσθη παρὰ τοῦ Θεοῦ· δεύτερον διδάσκει τὸν Τίτον πῶς νὰ καταστήσῃ Ἐπισκόπους εἰς κάθε πόλιν, καὶ ποῖοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι· ἔπειτα προσάζει τὸν Τίτον νὰ ἐπιτιμᾷ ἐκείνους, ὁποῦ ἀντιλέγουν εἰς τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, καὶ νὰ ἠξεύρῃ ὅτι οἱ Κρητικοὶ εἶναι ἀργοὶ, καὶ ψεῦσται. Μετὰ ταῦτα διδάσκει, ὅτι ὅλα τὰ φαγητὰ εἶναι καθαρὰ εἰς τοὺς καθαρούς· καὶ ποίους πρέπει νὰ εἶναι ἡ γερόντισσαις, καὶ πῶς πρέπει νὰ σωφρονίζουν τὰς νέας· ὁμοίως καὶ οἱ δοῦλοι πῶς πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς αὐθεντάς των. Καὶ τελευταῖον ἐνθυμήσας τὸν Τίτον, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, δὲν μας ἐδικαίωσεν ἀπὸ τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐδικήν της φιλανθρωπίαν, καὶ παραγγείλας νὰ ἀποστρέφεται τὰς περὶ τοῦ νόμου μάχας ὡς ἀναισχύντους, φανερόνει νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὸν ὁ Τίτος, καὶ ἔτζι τελειόνει τὴν Ἐπιστολήν. Μὴ θαυμάσῃς δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ἴσως καὶ ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν Κρητῶν ὑβρίζῃ ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ· ἐπειδὴ δὲν κάμνει τοῦτο ὡς ὑβριστὴς, ἀλλὰ ὡς ζηλωτὴς τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς μυρίας λοιδορίας ἔλεγεν εἰς τοὺς Γραμματεῖς, ὄχι διὰ λόγου του, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐπροξένουν εἰς τοὺς ἄλλους ἀπώλειαν. Συνήθειον δὲ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Παῦλος ἔγραψε, διὰ νὰ μάθωμεν καὶ ἀπὸ αὐτὸ, τὴν ἀρετὴν καὶ προκοπὴν τοῦ Τίτου· ἐπειδὴ ὁ ἐνάρετος καὶ προκομμένος, δὲν χρειάζεται λόγια πολλὰ, ἀλλὰ μόνον ὀλίγην ἐνθύμησιν, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν τὴν λέγουσαν „τοῖς φρονίμοις ὀλίγα“· καὶ τὸ τοῦ Σολομῶντος „δίδου σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται“. (Παρ. θ'. 9.) (1)

ΕΡ-

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Τίτος, Ἕλλην ὤν, ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ οὐ περιέτεμεν αὐτὸν, γράφει γὰρ εἰς τοὺς Γαλάτας αὐτὸ ὁ Παῦλος· „ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, „Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι“· (Γαλ. β. 3.) πολλὰ δὲ ἐγκώμια γράφει ὁ Παῦλος διὰ τὸν μακάριον τοῦτον Τίτον· ἀδελφόν του γὰρ ἴδιον ὀνομάζει αὐτὸν, καὶ λυπεῖται πολλὰ διά τι δεύτερον εὗρεν· „ἐλθὼν δὲ εἰς „τὴν Τρωάδα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύ„ρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν Κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν „τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν „μου“· (β'. Κορ. β'. 12.) ἀλλὰ καὶ παρηγορητὴν τὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν· „ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπει„νοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου“. (β'. Κορ. ζ'. 6.) τὴν χαρὰν τοῦ Τίτου, χαρὰν ἐνόμιζεν ἐδικήν του ὁ Παῦλος· „περισσοτέρως δὲ μᾶλλον „ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ „πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν“· (β'. Κορ. ζ'. 13.) καὶ τὸν Τίτον ἦχε συνέχδημόν του ὁ Παῦλος εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· „ἀνέβην φησὶν εἰς Ἱεροσόλυμα „μετὰ Βαρνάβα συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον“. (Γαλ. β'. 1.) Τοῦτο φαίνεται καὶ εἰς τὸ ἡ. Κεφ. τῆς β'. πρὸς Κορινθίους, Στίχ. 6. 16. καὶ εἰς τὸ ιβ'. Στίχ. 18.

Digitized by Google

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος δοῦλος Θεοῦ, Ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ".

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ἀδιαφόρως τὰ ὀνόματα ταῦτα γράφει ὁ Παῦλος, διὰ τὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη, δοῦλον Χριστοῦ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν τε, (Ῥωμ. ά. 1.) Ἀπόστολον δὲ Θεοῦ· ἐδῶ δὲ πώρα ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν τε ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐπειδὴ ἠξεύρει πῶς δὲν εἶναι καμμία διαφορὰ μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, δηλαδὴ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, καὶ κατὰ τὰ οὐσιώδη καὶ φυσικὰ ἰδιώματα.

„Κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐ-
„σέβειαν". (1)

Πολλῶν λογιῶν τὸ ῥητὸν τοῦτο νοεῖται· ἢ ὅτι ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος, εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν οἱ ἐκλεκτοὶ διὰ μέσου μου· ἢ ὅτι ἐγὼ προεχειρίσθηκα Ἀπόστολος, ὄχι διὰ τὶ ἐκατόρθωσα καμμίαν ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὶ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ πιστεύσουν εἰς τὰ λόγιά μου οἱ ἐκλεκτοί τε (2)· ὥστε τὸ παῦσε εἶναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ ἐμπιστεύθη εἰς ἐμὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ὄχι διὰ τὶ ἐγὼ ἤμουν ἄξιος, ἔλαβον τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς· ἔπειτα, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ προσφέρωμεν κάποιαν εὐκλεᾶ μας ἀρετὴν εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα, ἀκολούθως λέγει· καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἤγουν, διὰ τὶ ἐγὼ ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν τῆς εὐσεβείας, διὰ τοῦτο ἐνεπιστεύθην τὸ Ἀποστολικὸν ἀξίωμα· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐδὲ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας εἶναι ἐδική μας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς αἴτιος εἶναι ὁ Θεός· διὰ τὶ ἡμεῖς γνωσθέντες πρότερον ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἔτζι ἐπιγινώσκομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν·

---

(1) Τὰ τέσσαρα αἴτια φανερόνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, κατὰ ὧν Κορέσιον· τὸ ὑλικὸν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας· τὸ τελικὸν, ὁποῦ εἶναι ἡ ἐλπὶς τῆς αἰδίου ζωῆς· (τίτ. 2.) τὸ ποιητικὸν, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Θεὸς· „ὃν προεπηγγείλατο ὁ „ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων"· καὶ τὸ ἰδικὸν, ὁποῦ ἐστιν ἡ ἐμπιστευθεῖσα τῷ Παύλῳ διδασκαλία καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· „ἐφανέρωσε δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν „κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ". (τίτ. 3.)

(2) Ἐκλεκτοὶ δὲ λέγει ὁ Κορέσιος, ἔγιναν διὰ τῆς πίστεως, καθ' ὅ, τι ἡ πίστις εἶναι ὡσὰν μία διάθεσις καὶ προετοιμασία, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἡ δικαιοσύνη προξενᾶται εἰς ἡμᾶς· καὶ ἡ μὲν χάρις, εἶναι ὡσὰν μία πρώτη ἐντελέχεια· ἡ δὲ πίστις, εἶναι ὄργανον καὶ διάθεσις πρώτη εἰς τὸ νὰ λάβῃ τινὰς τὴν χάριν· καὶ ἔτζι γίνεται ἡ χάρις πρώτη δικαιοσύνη, μὲ τὴν ὁποίαν γίνεται ὁ ἄνθρωπος δίκαιος ἀπὸ ἁμαρτωλός· ἡ δὲ ἀγάπη καὶ ἐλπὶς καὶ μετάνοια, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, εἶναι δεύτερα δικαιοσύνη, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὢν δίκαιος διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς πίστεως, τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης τὰ θεοφιλῆ ἐργάζεται· ἡ πίστις ὅμως εἶναι ἡ ἀναγκαία διάθεσις ἡ δικαιοῦσα τὸν ἁμαρτωλόν· ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἡ χάρις εἰς ἡμᾶς ἔρχεται· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος εἰς αὐτὴν ἀποδίδει τὴν δικαίωσιν, ὡσὰν εἰς ἀρχὴν καὶ ῥίζαν καὶ θεμέλιον τῶν λοιπῶν διαθέσεων· καὶ ὅτι διὰ Χριστοῦ, καὶ ὄχ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθημεν.

Digitized by Google

Θεόν· καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει· „νυνὶ δὲ γνόντες Θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέ„ντες ὑπὸ Θεοῦ". (Γαλ. δ'. 9.) Ἡ ἐντολὴ ἐδῶ ὁ Παῦλος κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἐκλεκτῶν, ἦγουν καθὼς ἐπίστευσαν οἱ ἄλλοι ἐκλεκτοὶ, ἔτζι ἐπίστευσα κ' ἐγὼ, καὶ ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν· πρὸς διαφορὰν δὲ τῶν παλαιῶν νόμων, εἶπε τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ὁ νόμος δὲν ἦτον ἀλήθεια, ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἦτον ψεῦδος, ἀλλ' ἦτον τύπος καὶ σκιὰ τῆς ἀληθείας, ἦγουν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου· λέγωντας δὲ κ' ἐκλεκτοὺς τοὺς τῆς χάριτος Χριστιανοὺς, χρημνίζει τοὺς ἐν τῷ νόμῳ Ἰουδαίους· διὰ τί ἀγκαλὰ κ' οἱ τὸν νόμον φυλάττοντες, ἦτον σὰν καιρὸν ἐκλεκτοὶ, ἀλλὰ πόρα δὲν εἶναι. Βλέπε δὲ ὅτι πρῶτον εἶναι ἡ πίστις, κ' ἔπειτα ἀπὸ τὴν πίστιν γεννᾶται ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας, κ' ὄχι ἀπὸ τοὺς συλλογισμούς· „ἐὰν γὰρ φησι μὴ πι„στεύσητε, οὐδ' ὁ μὴ σωθῆτε"· (Ἡσ. ζ'. 9.) λέγωντας δὲ ἀληθείας, ἐπρόσθεσε τῆς κατ' εὐσέβειαν· διὰ τί κ' εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα εἶναι γνῶσις ἀληθινή· χάριν παραδείγματος, σὰν ἔχει γνῶσιν ἀληθινὴν τῆς γεωργικῆς τέχνης, ἄλλος τῆς τεκτονικῆς, ἄλλος τῆς ῥαπτικῆς, καὶ ἄλλος, ἄλλης· ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν τοιαύτην ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς εὐσεβείας.

2. „Ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου".

Ἀφ' ὧν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος πόσας εὐεργεσίας ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, χαρισάμενος τὴν τῶν ἐκλεκτῶν πίστιν, κ' τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας τῆς εὐσεβείας· πόρα λέγει ἐδῶ, κ' ὅσας εὐεργεσίας ἔχει νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ· διὰ τί καὶ αὐτὴ ναὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας, ὁπὸν μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς, εἶναι ἀληθῶς μία μεγαλωτάτη εὐεργεσία, ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῆς ἐλευθερώθημεν ἀπὸ τὴν πλάνην τοῦ ψεύδους τῆς ἀσεβείας· ἀλλ' ὅμως ὁ Θεὸς, πλουσιόδωρος ὤν, δὲν ἀρκέσθη εἰς τὸ νὰ μᾶς δώσῃ ταύτην μόνην τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ διὰ μισθὸν τῆς τοιαύτης ἐπιγνώσεως, δίδει εἰς ἡμᾶς κ' ζωὴν αἰώνιον ἐν τῷ μέλλοντι· ἐπειδὴ, διὰ τί ἐγνωρίσαμεν αὐτὸν, διὰ τοῦτο, λέγει, κ' ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν ζωὴν αἰώνιον. Βλέπεις, ὦ εὐαγγῶσα, πῶς εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς, ἀπαρεύθμει ὁ Ἀπόστολος τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ; ἵνα κ' αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον Τίτον, καὶ πολλῷ μᾶλλον τοὺς μαθητὰς καὶ τὸ ποίμνιόν του, κάμῃ προθυμοτέρους εἰς τὸ νὰ φανοῦν διάφοροι πρὸς τὸν εὐεργέτην των; λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος τὸ, „ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς „αἰωνίου" σαλεύει κ' χρημνίζει τὰ νόμιμα τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί οἱ Ἰουδαῖοι ἤλπιζον διὰ μισθὸν τὰ κόπια των, μόνην τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ τὰ πρόσκαιρα αὐτῆς ἀγαθὰ, εὐτυχίαν, πλοῦτον, πολυτεκνίαν, κ' τὰ λοιπὰ, κ' ὄχι τὴν αἰώνιον ζωὴν, κ' τὰ αἰώνια ἀγαθά.

„Ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων".

Ἀνίσως ὁ Θεὸς ἦναι ἀψευδὴς κ' ἀληθινὸς, βέβαια θέλει δώσει κ' μετὰ θανάτον ἐκείνην τὴν ζωὴν κ' τὰ ἀγαθὰ, ὁπὸν ὑπεσχέθη· αἴωθεν δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς προώρισεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ζωὴν ταύτην καὶ τὰ ἀγαθά· κ' ὄχι πῶς πρότερον μὲν δὲν ἤθελε νὰ τὰ δώσῃ, ὕστερον δὲ μετανοήσας κ' μεταβουλευσάμενος ἠθέλησε διὰ νὰ τὰ δώσῃ· μακρὰν γὰρ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν μεταβούλευσις κ' μετάνοια· οὐδὲ ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπρόσδραμον εἰς τὴν πίστιν, καὶ δὲν ἠθέλησαν τὰ αἰώνια αὐτὰ ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τὰ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας Ἐθνικοὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ἔτζι ἦτον τετυπωμένον εἰς τὴν θεαρχικὴν τοῦ Θεοῦ ἰδέαν νὰ δοθοῦν, κ' ἔτζι ὁ Θεὸς μᾶς ἠγάπησεν (1)· ἀπόδειξις δὲ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν εἶναι, τὸ νὰ ἀγαπώμεθα αἴωθεν κ' ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεόν.

3. „Ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι".

Διὰ νὰ μὴν εἰπῇ τινας, κ' διὰ τί ὁ Θεὸς ἀπέβαλε τὸν καιρὸν, καὶ δὲν ἔδωκε παρευθὺς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁπὸν εἶχεν ὡρισμένα πρὸ χρόνων αἰωνίων; τοῦτο χάριν ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει· ὅτι δὲν τὰ ἔδωκεν ὁ Θεὸς διὰ χάριν οἰκονομίας, καὶ διὰ νὰ κάμῃ τὴν δόσιν τῶν προω-

(1) Ὅρα κ' τὴν ἑρμηνείαν κ' ὑποσημείωσιν τοῦ α'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον β'. στίχ. 10.

προωρισμένων ἀγαθῶν, εἰς καιρὸν τὸν πρέποντα· ἐπειδὴ ἡ ἁγία Γραφὴ καιρὸν συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὸν πρέποντα, καὶ ἁρμόδιον καιρὸν, καθὼς λέγει ὁ Δαβίδ· „καιρὸς (ἤγουν δικαιοσύνη καὶ ἁρμόδιος καιρὸς εἶναι) τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ"· (Ψαλμ. ριή. 125.) καὶ ὁ Σολομὼν· „καιρὸς παντὶ πράγματι". (Ἐκκλ. γ'. ί.) ἐφανέρωσε λοιπὸν ὁ Θεὸς τὴν αἰώνιον ταύτην ζωὴν, καὶ τὰ ἄϊδια ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν καιροὺς, ἤγουν εἰς τοὺς ἁρμόζοντας καὶ ὀφειλομένους· δὲν εἶπεν ὅμως ὁ Παῦλος ὅτι ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη πρὸ τῶν αἰώνων, ἀλλὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, ἤγουν τὸ Εὐαγγέλιον (1)· πῶς δὲ καὶ μὲ τίνα τρόπον; ἐν κηρύγματι, ἤγουν φανερῶς καὶ μετὰ παῤῥησίας, εἰς ἐπήκοον πάντων· ἐπειδὴ καθὼς ὅποιος κηρύσσει τὸν προσταγὴν τοῦ Βασιλέως, ὅτε προσθέτει, ὅτε ἀφαιρεῖ κἀνένα λόγον ἀπὸ αὐτήν· ὁμοιοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι οἱ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ κηρύττοντες, δὲν προσθέτομέν τι, ὅτε ἀφαιροῦμεν ἀπὸ αὐτό, ἀλλ' ἐκεῖνα, ὁποὺ ἐπροσάχθημεν, ἐκεῖνα μόνα καὶ κηρύττομεν· κηρύττομεν ὅμως αὐτὰ μὲ παῤῥησίαν, καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ἐπρόσταξεν εἰπών· „ὃ εἰς τὸ οὖς „ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων"· (Ματθ. ι. 27.) φανερόνωντας μὲ τὸν λόγον τοῦ κηρύξατε, καὶ μὲ τὸν τόπον τῶν δωμάτων, τὸ παῤῥησιαστικὸν τοῦ Εὐαγγελίου. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι (ὡς εἴπομεν) ἡ ἀκολουθία καὶ ἡ σειρὰ τοῦ λόγου ἀπαιτοῦσε νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος· ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις αὐτοῦ, ἤγουν τὸν αἰώνιον ζωήν· δὲν εἶπεν ὅμως ἔτζι, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι ἐφανέρωσε τὸν λόγον αὐτοῦ. Καὶ πρεπόντως· διὰ τί τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον εἶναι λόγος Θεοῦ, ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα περιέχει, τόσον ἐκεῖνα, ὁποὺ ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἤγουν τὴν πίστιν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ λοιπά· ὅσον καὶ ἐκεῖνα, ὁποὺ ἔχει νὰ δοθοῦν εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ μέλλοντι, ἤτοι τὴν αἰώνιον ζωήν· μερικοὶ δὲ λόγον ἐνόησαν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ (2).

„Ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ".

Τοῦτο, λέγει, τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ἐμπιστεύθηκα ἐγώ· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐμπιστεύθηκα, δὲν πρέπει νὰ φρονῶ ἀνάξια τοῦ Θεοῦ, ὁποὺ μοὶ τὸ ἐμπιστεύθη, οὐδὲ νὰ ῥιπτωμαι καὶ νὰ ἀμελῶ, ἢ νὰ λυποῦμαι διὰ τὸ ἐμπιστεύθηκα· ὄχι μόνον δὲ τὸ ἐμπιστεύθηκα ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, ἤτοι καὶ χωρὶς νὰ θέλω, ἀναγκάζομαι νὰ κηρύττω, καὶ νὰ ἐργάζωμαι τὸ ἐμπιστεύθηκά μοι ἔργον· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν· „οὐαὶ γὰρ εὐαγγελίζωμαι, „οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται"· (ά. Κορ. θ'. 16.) διότι ἀπὸ τὰ ἔργα, ὁποὺ πράττει ὁ Χριστιανὸς, ἄλλα μὲν πράττει μὲ προσταγὴν καὶ ἐντολὴν Θεοῦ, ἄλλα δὲ, κατὰ παρακίνησιν μόνον καὶ συμβουλὴν, οἷον παραδείγματος χάριν· προσταγὴ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ φιλιόνεται ὁ Χριστιανὸς μὲ τὸν ἀδελφόν του· „ὕπαγε, φησὶ, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ „σου"· (Ματθ. ε. 25.) διότι ὅποιος δὲν φιλιόεται, κολάζεται· παρακίνησις δὲ μόνον καὶ συμβουλὴ εἶναι, τὸ νὰ πωλῇ τινας τὰ ὑπάρχοντά του ὅλα, καθὼς εἶπεν εἰς τὸν νέον ὁ Κύριος· „πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ δὸς πτωχοῖς"· (Ματθ. ιθ'. 21.) καὶ τὸ νὰ φυλάττῃ παρθενίαν, καὶ νὰ μὴ ὑπανδρεύεται· „ὁ δυνάμενος φησὶν (ἤτοι ὁ δραστικῶς θέλων) „χωρεῖν, χωρείτω"· (Ματθ. ιθ'. 12.) διὰ τί ὅποιος ταῦτα δὲν κάμνει, δὲν κολάζεται (3). Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐπιστεύθηκα τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου μὲ προσταγὴν Θεοῦ, ἤγουν εἰς τὸ νὰ κηρύττω αὐτὸ ἀναγκαίως, διὰ τί ἀλλοίμονον εἰς ἐμένα ἂν δὲν κηρύττω· „καὶ δὲ μοι ἐστὶν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι"· (ά. Κορ. θ'. 16.) καὶ δὲν εἶναι τοῦτο ἔργον φιλοδοξίας μου, ἀλλὰ ἀνάγκης καὶ βίας· τίνος δὲ εἶναι ἡ προσταγὴ αὕτη ἡ δοθεῖσα εἰς ἐμέ; εἶναι τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ· ὥστε ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς, ὁποὺ θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, τοῦτό με ἐπρόσταξε, πῶς εἶναι τρόπος ἐγὼ νὰ μὴ ὑπηρετήσω, εἰς μίαν τοιαύτην θεϊκὴν προσταγὴν, καὶ εἰς σῶα τοιοῦτον σωτηριώδες ἔργον;

4. „Τί-

---

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος Λόγον ἑρμηνεύει τὸν Χριστὸν, ἔτω λέγων· „ὁ γὰρ λόγος αὐτῶν, φησὶν ὁ Χριστὸς, ἐστὶ „τε ζωὴ, καὶ ζωῆς δοτήρ, διὰ τοῦτο εἰπὼν, ὅτι ἐπηγ„γείλατο ζωὴν, οὐκ ἔστι ἐπήγαγεν, ἐφανέρωσε δὲ καὶ„ροῖς ἰδίοις ἣν ἐπηγγείλατο ζωὴν, ἀλλὰ τὸν λόγον αὐτοῦ „διὰ τοῦ κηρύγματος, ὡς τοῦ λόγου αὐτοῦ (φησὶ τοῦ „Χριστοῦ) τῆς ζωῆς ἐκείνης, αἰτίου τε ὄντος καὶ δοτῆρος".

(2) Ὅθεν οὐκ ἄτοπα ἐνοήθη ἐκεῖνο ὅπου προσέθεσεν ὁ Οἰκουμένιος.

(3) Ὅτι δὲ εἶναι ἐντολὴ τὸ νὰ πωλῇ τινας τὰ ὑπάρχοντά του, ὅρα καὶ εἰς τὸν 2. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνον ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ δὲ εἰς τὸ 11. Στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

Digitized by Google

4. „Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ".

Ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν, νὰ ἦναι μὲν τινὰς τέκνον, νὰ μὴν ἦναι δὲ ἑαυτῷ καὶ γνήσιον, καθὼς θετέον εἶναι ὁ Χριστιανὸς ἐκεῖνος, ὁπὸ πορνεύει, ἢ πλεονεκτεῖ, ἢ ἄλλας ἁμαρτίας κάμνει· ὅστις, καθ' ὃ μὲν ἀναγεννήθη ἐκ τοῦ βαπτίσματος, εἶναι τέκνον Θεοῦ· καθ' ὃ δὲ ἁμαρτάνει, δὲν εἶναι γνήσιον, οὐδὲ ἄξιον τοῦ ὑραίου Πατρὸς, διὰ τὶ κάμνει ἄλλον πατέρα τοῦ τὸν καταχθόνιον διάβολον μὲ τὴν προαίρεσιν, καὶ τὰ ἔργα· διὰ τοῦτο, λέγω, ὁ Παῦλος ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Τίτον, καὶ τέκνον, καὶ γνήσιον, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀξιότητά του. Τοιοῦτον τίτλον δίδει ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον· „Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει". (ά. Τιμοθ. ά. 2.)

„Κατὰ κοινὴν πίστιν".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὠνόμασε τὸν Τίτον τέκνον του ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἔλαβε τάξιν πατρὸς εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦτο ἐδῶ ὀλιγοστέει τὴν τιμὴν αὐτὴν, καὶ ὑποβιβάζει τὸν ἑαυτόν του λέγοντας· ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω τι περισσότερον ἀπὸ λόγου σου κατὰ τὴν πίστιν· διὰ τὶ ἡ πίστις εἶναι κοινὴ καὶ εἰς τοὺς δύω ἡμᾶς, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς καὶ σὺ παρομοίως ἐγεννήθης ἐκ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἐγώ. Ἀνίσως δὲ καὶ ἴσος κατὰ τὴν πίστιν εἶναι ὁ Παῦλος μὲ τὸν Τίτον, διὰ ποίαν αἰτίαν ἀνωτέρω ὠνόμασεν αὐτὸν τέκνον του; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τοῦτο εἶπεν, σὰν μὲν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν φιλοστοργίαν καὶ ἀγάπην, ὁπὸ εἶχε ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ὁ Παῦλος ἐβάπτισε τὸν Τίτον (1). Καὶ καθ' ὃ μὲν ἦτον καὶ εἰς τοὺς δύω ἡ αὐτὴ κοινὴ πίστις, κατὰ τοῦτο ἦτον ἀδελφοὶ ἀναμεταξύτων ὅ,τε Παῦλος καὶ ὁ Τίτος, καθ' ὃ δὲ ὁ Παῦλος ἐβάπτισε τὸν Τίτον, κατὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἦτον Πατὴρ Πνευματικὸς τοῦ Τίτου· τὸ δὲ κατὰ κοινὴν πίστιν, δηλοῖ τὴν ἀδελφότητα τὴν ἀδιαιρέτως ἀναμεσα εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς (2).

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ „τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν".

Καὶ μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὁπὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος „Θεοῦ Πατρὸς" φανερόνει τὴν αὐτὴν ἀδελφότητα, ὁπὸ εἶπε καὶ ἀνωτέρω, καὶ μὲ αὐτὴν παρακινεῖ τὸν Τίτον νὰ ἐνθυμηθῇ τίνος εἶναι υἱὸς, ἤγουν τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι τὴν χάριν καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα εὔχεται ὁ Παῦλος εἰς τοὺς λαϊκοὺς καὶ ἰδιώτας Χριστιανοὺς ἐν ὅλαις ταῖς ἐπιστολαῖς του, αὐτὰ τὰ ἴδια εὔχεται καὶ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ Διδάσκαλον Τίτον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς χρειάζεται περισσότερον ἀπὸ τοὺς κοινολαΐτας, τὴν χάριν, καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ· τὴν μὲν χάριν, διὰ τὶ αὐτὸς βασάζει τὰ βάρη τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, τὴν δὲ εἰρήνην, διὰ τὶ αὐτὸς δείσκεται παύτοτε εἰς παραχὰς καὶ μυρίας πολέμους· ἐπρόσθεσε δὲ παραύω, καὶ τὸ ἔλεος (τὸ ὁποῖον εἰς ἄλλας ἐπιστολὰς δὲν γράφει ἐν τῇ ἀρχῇ, εἰμὴ εἰς τὰς πρὸς Τιμόθεον δύω, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν) διὰ τὶ ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ Διδάσκαλος, χρειάζεται τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος, περισσότερον ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς, ὡσὰν ὁπὸ γίνεται εἰς πολλὰ ἁμαρτήματα σῶ-

χος

(1) Ἐβάπτισεν ὁ Παῦλος τὸν Τίτον Ἕλληνα ὄντα, ὡς ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει· „ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν „ἐμοὶ, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι". (Γαλ. β'. 3.) Ἴσως δὲ, καὶ διὰ τὶ ὁ Παῦλος ἀναγεννήσε τὸν Τίτον διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς κατηχήσεως τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως, διὰ τοῦτο ὀνομάζει αὐτὸν τέκνον του, καθὼς καὶ πρὸς Κορινθίους ἔγραφεν· „ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου „ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα". (ά. Κορ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἡ φυσικὴ γέννησις, ὑ χρήζει τῆς τοῦ τικτομένου „συγκαταθέσεως· ὁ δὲ τῆς πίστεως τόκος, καὶ τοῦ γεν„νῶντος καὶ τοῦ γεννωμένου τὴν συμφωνίαν ζητεῖ· καὶ „γὰρ γνησίως ὁ κηρύττων πιστεύῃ, ὁ δὲ ἀκούων μὴ „πιστῶς τὰ μαθήματα δέχοιτο, ὡς χρηματίζειν οὐ „δυνάσται τοῦ κηρύττοντος· γνωμικὴ γὰρ ἡ τοιαύτη συγ„γένεια. Τὸ τοίνυν γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, „τὴν ἀρετὴν τοῦ μαθητοῦ Τίτου δηλοῖ· κοινωνήσας „γὰρ τῷ Ἀποστόλῳ τῆς πίστεως, καλεῖν αὐτὸν ἠξιώ„θη πατέρα.

χος (1)· δι' ὅ,τι μία μὲν ἀρετὴ, ἀναβιβάζει εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ πάλιν μία ἁμαρτία, τὸν καταβιβάζει εἰς τὸν ᾅδην (2).

5. „Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ ἐλλείποντα ἐπι-„διορθώσῃ".

Καθὼς μέσα εἰς σῶα ὁσπήτιον, ἄλλος μὲν ὑπηρέτης κάμνει τὴν μίαν ὑπηρεσίαν, ἄλλος δὲ, κάμνει τὴν ἄλλην· τοιουτρόπως καὶ οἱ τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι, διεσκόμενοι μέσα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἄλλος μὲν ἐπῆρεν σῶα μέρος, καὶ μίαν ἐπαρχίαν αὐτὸς καὶ τὴν ἐκυβέρνα, ἄλλος δὲ, ἄλλην, καὶ ὅλοι ὁμοῦ εἰργάζοντο καὶ ἐκυβέρνων τὴν τῆς οἰκουμένης ἐπισασίαν· τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐδῶ φανερόνει ὁ Παῦλος, μὲ τὸν λόγον ὁποῦ λέγει πρὸς τὸν Τίτον, ὅτι κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ· ὡσὰν ὁποῦ ἐγὼ, λέγει, ἐπῆγα εἰς ἄλλο μέρος καὶ ἐπαρχίαν, διὰ νὰ κυβερνήσω ἐκείνην. Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, πῶς δὲν ἐντρέπεται ὁ Παῦλος νὰ γράφῃ ἔτζι εἰς τὸν μαθητήν του, ὅτι σὲ ἀφῆκα εἰς τὴν Κρήτην διὰ νὰ διορθώσῃς τὰ παρ' ἐμοῦ ἐλλείποντα· ἐπειδὴ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ κοινὸν κέρδος καὶ ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐδικήν του τιμὴν καὶ δόξαν· διότι τιμὴ μὲν ἦτον εἰς τὸν Παῦλον νὰ μὴν ἀφήσῃ λείψιματα εἰς τὴν Κρήτην, ὅμως τὸ κοινὸν κέρδος τῶν Χριστιανῶν προτιμῶντας, ἐπῆγεν εἰς ἄλλους τόπους, ὁποῦ εἶχον χρείαν περισσοτέραν τῆς παρουσίας του. Βλέπε δὲ καὶ τοῦτο πῶς ἐκεῖνα μὲν τὰ ἔργα ὁποῦ εἶχον ἀγῶνας καὶ κόπους, καθὼς ἦτον τὸ νὰ κηρύξῃ πρῶτος εἰς τὴν Κρήτην τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸ νὰ κάμῃ τοὺς ἀπίστους Κρητικοὺς, πιστοὺς Χριστιανοὺς, τὸ νὰ τρέχῃ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ ἀπὸ νῆσον εἰς νῆσον, καὶ τὸ νὰ κηρύττῃ εἰς Ἔθνη ἄγνοια τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· ταῦτα, λέγω, τὰ κοπιαστικὰ ἔργα, αὐτὸς ὁ ἴδιος τελειωμαχαίτατος Παῦλος τὰ ἐκαπώρθωσεν· ὅσα δὲ εἶχον τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐκολίαν, καθὼς ἦτον αἱ χειροτονίαι τῶν Ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἄλλων ἱερωμένων, αὐτὰ τὰ ἄφησεν εἰς τὸν μαθητήν του Τίτον νὰ τὰ ἐνεργῇ.

„Καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην".

Πρεσβυτέρους ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς Ἐπισκόπους, ὡς εἴπομεν ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοφύλακτον, καὶ Θεοδώριτον· ἐπειδὴ παρακάτω λέγει· „δεῖ δὲ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον „εἶναι" (στίχ. 7.) (3)· κατὰ πόλεις δὲ λέγει νὰ χειροτονήσῃς τοὺς Ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς ὅρους καὶ νόμους, ὁποῦ ἐγώ σοι ἔδωκα· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤθελεν ὁ Παῦλος νὰ ἔχῃ τὴν ἐπισασίαν ὅλων τῶν πόλεων τῆς Κρήτης σῶας μόνος Ἐπίσκοπος, ἀλλὰ κάθε μία πόλις τῆς Κρήτης, νὰ ἔχῃ σῶα μὲν Ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα, πολλοὺς δὲ Ἱερεῖς· διὰ τί μὲ τέτοιον τρόπον, καὶ ὁ κόπος τοῦ κάθε Ἐπισκόπου εἶναι ἐλαφρότερος, καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν ποιμαινομένων Χριστιανῶν γίνεται ἀκριβεστέρα καὶ ψυχωφελεστέρα.

6. „Εἴ

---

(1) Διὰ τί δὲ γίνεται ἔντονος; τὸ γράφει ὁ χρυσοῦς τοῦ Ἰωάννου κάλαμος· „ἵνα γὰρ τὰ ἄλλα πάντα „παρῶ τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συμπίπτοντα, ἂν τύ-„χῃ ποτέ τινα (ὁ Ἐπίσκοπος δηλαδὴ) ἢ διὰ φιλίαν, „ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἀνάξιον εἰς Ἐπισκοπὴν παρε-„γαγών, καὶ πόλεως ἐπιτρέψας μεγάλης ἀρχὴν, ὄψε „πόσα πυρὸς ἑαυτῶν καθίσησιν ἔντονον· ἐγὰρ τῶν ψυ-„χῶν τῶν ἀπολυμένων μόνον (ἀπόλυσι γὰρ αὐτὰς, „ἀνεύλαβὴς ὤν) ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ὑπ' ἐκείνου πραττ-„ομένων, αὐτὸς (ὁ Ἐπίσκοπος δηλαδὴ) δώσει πὰς „εὐθύνας· ὁ γὰρ ἐν τάξει ἰδιώτης ὢν ἀνεύλαβὴς, πόσῳ „μᾶλλον ὅταν ἐπιλάβηται τῆς ἀρχῆς;... ὅταν ἂν τοιοῦ-„τον ἐπίσκοπον ἀρχοντα, πάντων τῶν ἁμαρτανομένων „ὑπ' ἐκείνου, καὶ δήμων ὁλοκλήρων, ὑπεύθυνος ἔσῃ". (Ὁμιλ. α'. εἰς τὸν παροῦσαν.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ τοῦτο λέγει· „ἀρκεῖ καὶ „ἓν κατόρθωμα Ἐπισκοπῆς, ἀνενεγκὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, „καὶ ἓν ἁμάρτημα, εἰς αὐτὴν ἐμβαλὼν τὴν γέενναν... „ὅθεν ἐμοί γε θαυμάζειν ἔπεισι τοὺς ἐφιεμένους ὄγκου „τοσούτου· ἄθλιε ἄνθρωπε καὶ παλαίπωρε, οὐχ ὁρᾷς τίνος „ἐφίεσαι; κατὰ σαυτοῦ ἄρ' εἶ, καὶ ἀγνῶς, καὶ ἀσήμως, „κἂν μυρία ἁμάρτῃς, ἀλλὰ μιᾶς ψυχῆς δώσεις λόγον, „καὶ πάνυ εὐθύνας ὑφέξεις μόνον· ὅταν δὲ εἰς τὴν ἀν-„θρωπίνην ἀρχὴν ἀφθῇς, ἐννόησον ὅσων κεφαλῶν ὑπεύ-„θυνος εἶ τιμωρίας· ἄκουε γὰρ Παύλου λέγοντος, πά-„θεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ „ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώ-„σοντες". (Ἑβρ. ιγ'. 17.) (Ὁμιλ. α'. εἰς τὸν παροῦσαν.)

(3) Ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ α'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους στίχ. α'. ἔχων ὡς τὸ „σὺν Ἐπισκόποις καὶ „Διακόνοις".

Digitized by Google

6. „ Εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος ".

Ἤτοι ἐκεῖνον, λέγει, νὰ χειροτονῇς Ἐπίσκοπον, ὦ Τίτε, ὁποῖον ἔχει ζωὴν ἐλεύθεραν ἀπὸ κατηγορίαν, καὶ ὁποῖον δὲν ἔχει τινὰς νὰ μεμφθῇ εἰς κἀνενὰ πρᾶγμα· διὰ τί αἰσίως τὸ φῶς εἶναι σκότος· „ τὸ σκότος πόσον "; καθὼς λέγει ὁ Κύριος· (Ματθ. ς'. 23.) ἤγουν ὦ ὁ Ἐπίσκοπος ἔχῃ ζωὴν κατηγορημένην, πῶς ἠμπορεῖ νὰ διορθόνῃ τὰς λαϊκὰς καὶ ἰδιώτας; ἔβαλε δὲ πρῶτον τὸ ἀνέγκλητον, ὡς καθολικώτερον, καὶ περιέχον τὰ ἄλλα, ὅπου λέγει κάτωθεν, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον (1).

„ Μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ ".

Διὰ δύω αἴτια λέγει ὁ Παῦλος νὰ ἦναι ὁ Ἐπίσκοπος ἄνδρας μιᾶς μόνης γυναικός· ἕνα μὲν, διὰ νὰ ἐπισομίσῃ τὰς αἱρετικὰς, ὁπού ἐδιάβαλαν τὸν γάμον· ἐπειδὴ δεχόμενος ὁ Ἀπόστολος εἰς Ἐπισκοπὴν τὸν ἐν γάμῳ ὄντα, δείχνει ὅτι ὁ γάμος εἶναι τόσον τίμιος, ὥστε ὁποῦ ὁ ἔχων αὐτὸν δύναται νὰ ἀναβαίνῃ καὶ εἰς τὸν ὑψηλὸν θρόνον τῆς Ἀρχιερωσύνης. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παιδεύσῃ τὰς ἀκολάστους καὶ ἀσελγεῖς· διὰ τοῦτο λέγει ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἔχῃ μίαν μόνην γυναῖκα· διὰ τί ὁποιος ὕπανδρος ὢν, χηρεύσῃ, καὶ μὴ φυλάξας ἀγάπην, καὶ πίστιν εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν γυναῖκα του, πάρῃ δευτέραν γυναῖκα, πῶς, λέγω, ὁ τοιοῦτος, Ἐπίσκοπος γενόμενος, θέλει προστατεύσει καλῶς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν; ἀκολουθον γὰρ τοῦτό ἐστιν· ἔπειτα ὁ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἦναι χωρὶς ἔγκλημα, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος· ὁ δὲ δευτερόγαμος δὲν εἶναι χωρὶς ἔγκλημα· ἔχει γὰρ ἔγκλημα τὴν δευτερογαμίαν· ἀγκαλὰ καὶ οἱ ἔξωθεν νόμοι τῶν Βασιλέων δὲν ἐμποδίζουν νὰ δευτεροῦπανδρεύεταί τινας (2). Ὅρα καὶ τὸν 2. στίχ. τοῦ γ'. Κεφαλ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

„ Τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα ".

Ὅποιος, λέγει, μέλλει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ μὴν ἔχῃ ἀνυπότακτα καὶ ἀπαίδευτα τέκνα· διὰ τί ὅποιος δὲν παιδεύσῃ τὰ ἰδικά του παιδία, αὐτὸς πῶς θέλει παιδεύσει καὶ

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ κατὰ Ἰουλιανοῦ ιζ'. Βιβλ. οὕτω φησί· „ χρὴ τὸν „ πρεσβύτην, ἀνεπίληπτον ἐκμελετᾶν καὶ ἀσκεῖσθαι „ βίον, καὶ μηδὲν ἔχειν ἀνεπιτήδευτον τῶν ἀρεσκόντων „ Θεῷ ". Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς „ τοῖς ἡγεῖσθαι λαχοῦσι, „ καὶ οἷον ἐν μέσῳ κειμένοις, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιφανεστέροις, „ πᾶσα ἀνάγκη τῷ τῆς εὐζωΐας καταφαιδρύνεσθαι κάλ- „ λει, καὶ ἀπέλεκτον ὡς ἀληθῶς ἐξασκῆσαι βίον, ὥστε „ καὶ ὑποτύπωσιν αὐτὸν γενέσθαι τοῖς ὑπὸ χεῖρα κε- „ μένοις, δρῶντας μὲν ἐπιδεικτικῶς, ἢ φιλοδόξως ἥδεσθαι „ ὠφελείας δὲ χάριν, καὶ ἑτέροις πρόφασιν τοῦ καθ' ἑαυ- „ τὸν ποιεῖσθαι σπουδάζοντας· ἀεὶ γάρ πως τῶν ἐν μέ- „ σῳ καὶ ἐπισήμων ὁ βίος ὑπὸ πάντων κρίνεται καὶ δο- „ κιμάζεται, κἂν ἔχοι τὸ ἀνεπίληπτον, οὐκ ἀνόνητον „ ἔσται τὸ χρῆμα τοῖς ἐξ ὁδοῦ αὐτῶν· εἰδὸς ἀποφέρεται τὸ „ οἰκεῖος, καὶ διαπίπτει πρὸς ἃ μὴ θέμις, ἢ πρὸς κα- „ λὸν μὲν ἔσαι τισί, πρὸς ζημίαν δὲ μᾶλλον καὶ βλά- „ βην· εἰ γὰρ οὐκ οἶδεν ὀρθοποδεῖν, καὶ διαβὰν αἰσίως „ ὁ παιδαγωγός, ποῖα ἔσαι παρ' αὐτὸν τοῖς παιδαγωγου- „ μένοις ὠφέλεια "·

(2) Λέγει γὰρ ὁ Χρυσόστομος· „ ἴσε γὰρ ἅπαντες „ ἴσε, ὅτι οὐ καὶ μὴ κεκώλυται παρὰ τῶν νόμων τὸ δευτέ- „ ροις ὁμιλεῖν γάμοις, ἀλλ' ὅμως ποθὰς ἔχει τὸ πρᾶγμα κα- „ τηγορίας ". (Λέγ. β'. εἰς τὴν παροῦσαν.) Σημείωσαι δὲ, ὅτι δὲν ἐναντίσνεται εἰς τὴν παροῦσαν διάταξιν τοῦ Ἀπο- στόλου, ὅπου εἰς τὸν ε'. Κανόνα τῶν Ἀποστόλων ὁ ιβ'. Κα- νὼν τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς ς'. Συνόδου ὁ διορίζων νὰ μὴν ἔχουν γυναῖκα οἱ Ἀρχιερεῖς, ἐπειδὴ συγχωροῦντες οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι νὰ ἔχουν γυναῖκας οἱ Ἀρχιερεῖς, ὄχι νόμον τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλ' ἐσυγκατέβηκαν εἰς τὴν ἀσ- θένειαν τῶν τότε, καὶ εἰς τὰ ἔθη τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἐθνι- κῶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν γυναῖκας εἶχον· ὅθεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος Λόγῳ β'. εἰς τὸν Ἰωβ, ἑρμηνεύων τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο τοῦ Παύλου ῥητὸν λέγει· „ καπάσησον Ἐπισκόπους, εἴ τις ἔστιν ἀ- „ νέγκλητος μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ· οὐκ ἐπειδὴ νόμον ἔθη- „ κε τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐσυγκατέβη εἰς τὴν πλάνην ". Καὶ ἡ δὲ οἰκουμενικὴ ς'. Σύνοδος ὁρῶσα τὴν Ἐκκλησίαν πρασκόπτουσαν, καὶ ἀνθοῦσαν τὴν πολιτείαν τῶν Χριστια- νῶν εἰς τὰς ἀρετὰς, ἐκαινότησε νὰ ἀνθῇ καὶ ἡ πολιτεία τῶν Ἀρχιερέων μὲ τὴν ἀγαμίαν καὶ σωφροσύνην· διὸ καὶ λέγει πάλιν ὁ θεῖος Χρυσόστομος τὸ ἀνωτέρω τοῦ Παύλου ῥητὸν ἑρμηνεύων· ὅτι τότε μόνον ἐσυγχώρησε τὸν γάμον ὁ Παῦλος, διότι εἶδεν, πῶς ὅταν ἀνθήσῃ μετὰ πολλὰ ἡ εὐσέβεια, αὐτὴ ἡ φύσις ἀφ' ἑαυτῆς θέλει προτιμήσει τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀγαμίας καὶ παρθε- νίας, καὶ ἡ ἐκλογὴ θέλει γένῃ τῶν χρηστοτέρων, ἤγουν τῶν ἀγάμων καὶ παρθένων Ἀρχιερέων. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ κς'. Ἀποστολικὸς συγχωρεῖ νὰ λαμβάνουν κλῆρον οἱ ἄ- γαμοι· κληρικοὶ δὲ γενικῶς ὀνομάζονται ὅλοι οἱ Ἀρ- χιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Διάκονοι. Ὅρα καὶ τὴν ὑποση- μείωσιν τοῦ ιβ'. Κανόνος τῆς ς'. διὰ ποῖα αἴτια ἐμπό- δισεν αὐτὸ νὰ μὴν ὑπανδρεύωνται οἱ Ἀρχιερεῖς, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

Digitized by Google

καὶ σωφρονίσει τοὺς ἄλλους; ἀνακόλουθον γὰρ τοῦτο· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι αὐτὸς ἤθελε παιδεύσῃ καλῶς καὶ ἐπιμελῶς τὰ παιδία του, βέβαια αὐτὰ δὲν ἤθελαν γένει ἀνυπόπτατα· ἐπειδὴ ἡ κακία καὶ ἀνυποταξία δὲν εἶναι φυσικὴ εἰς τὰ παιδία, διὰ νὰ νικήσῃ τὴν παιδείαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν γονέων τους, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπαιδευσίαν· δὲν εἶπε δὲ ἁπλῶς, νὰ μὴν ἦναι ἄσωτα τὰ τέκνα τοῦ μέλλοντος γενέσθαι Ἐπισκόπου, ἀλλὰ μηδὲ νὰ ἔχουν τελείως κἀμμίαν κατηγορίαν πῶς εἶναι ἄσωτα, μηδὲ νὰ ἔχουν κακὴν ὑπόληψιν κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅρα καὶ τὸν 4. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

7. „Δεῖ δὲ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον".

Ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ἦναι χωρὶς ἔγκλημα καὶ κατηγορίαν, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι τοῦ Θεοῦ οἰκονόμος· πῶς δὲ θέλει εἶναι χωρὶς ἔγκλημα, αἴσως ἔχῃ τέκνα ἀπαίδευτα; ὁ Θεὸς γὰρ ἔβαλε τὸν Ἐπίσκοπον ἐπισάτλω καὶ οἰκονόμον εἰς τὸν ἐδικόντου οἶκον, ἤγουν εἰς τὴν ἐδικήν του Ἐκκλησίαν, καὶ αὐτὸς ἐπέχει τόπον Θεοῦ εἰς αὐτήν· λοιπὸν πρέπει νὰ ἦναι ἀπὸ κάθε μέρος τέλειος καὶ ἀκεραίος. Ὅρα καὶ τὸν 2. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

„Μὴ αὐθάδη".

Οἱ μὲν ὀξωπερικοὶ καὶ κοσμικοὶ ἄρχοντες ὀξυσιάζουσι τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ θέλουν, διὰ τοῦτο καὶ μεταχειρίζονται τὴν αὐθάδειαν, ἤγουν τὴν αὐταρέσκειαν· ὁ δὲ Ἐπίσκοπος, ἐπειδὴ καὶ ὀξυσιάζει τοὺς Χριστιανοὺς μὲ τὸ θέλημάτων, διὰ τοῦτο δὲν χρεωστεῖ νὰ ἦναι αὐθάδης, ὥστε ὁποῦ νὰ κάμνῃ τὰ ἔργατου αὐτοβούλως καὶ μὲ μόνην τὴν ἐδικήν του βουλὴν καὶ γνώμην· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῶν τυράννων, καὶ ὄχι τῶν Ἐπισκόπων.

„Μὴ ὀργίλον".

Ὅποιος εἶναι αὐτάρεσκος, αὐτὸς εἶναι καὶ ὀργίλος, ἤτοι θυμώδης· διατὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργιλότης ἀκολουθεῖ ἀναγκαίως εἰς τὴν αὐταρέσκειαν, ἀπὸ τὸν θυμὸν δὲ πρέπει ἀναγκαίως νὰ ἀπέχῃ, ὅποιος ἔχει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος· διατὶ πῶς ὁ Ἐπίσκοπος θέλει διδάξει τοὺς ἄλλους, νὰ νικοῦν τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς ἀπὸ τοῦτο νικᾶται; „Ἰατρὲ γάρ „φησι, θεράπευσον σεαυτόν". (Λουκ. δ'. 23.) (1)

„Μὴ πάροινον";

Ἤτοι ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, πρέπει, λέγει, νὰ μὴν ἦναι πάροινος, ἤγουν ὑβρεισὴς (ἢ καὶ μέθυσος κατὰ τὸν Θεοδώρητον), ἐπειδὴ τί χρειάζεται νὰ ὑβρίζῃ ὁ Ἐπίσκοπος τοὺς ἀπειθεῖς καὶ ἁμαρτάνοντας; αὐτὸς πρέπει νὰ φοβερίζῃ τύπους μὲ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὴν φοβέραν τῆς κολάσεως, καὶ ὄχι νὰ τοὺς ὑβρίζῃ. Ὅρα καὶ τὸν 3. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Μὴ πλήκτην".

Ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, δὲν πρέπει, λέγει, νὰ κτυπᾷ τινα, ἤτε μὲ τὰς χεῖρας, ἤτε μὲ τὰ πικρὰ καὶ ἀπότομα λόγια, ματαίως καὶ ἀνωφελῶς· ἤτε νὰ ἐπιτιμᾷ, χωρὶς λογαριασμὸν, καὶ δικαιοσύνην, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἰατρὸς τῶν ψυχῶν· ὁ δὲ ἰατρὸς, ἰατρεύει μᾶλλον τὰ πληγωμένα μέλη, καὶ ὄχι τὰ κτυπᾷ καὶ τὰ πληγόνει. Ὅρα καὶ τὸν 3. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Μὴ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „δεῖ τὸν λειτουργὸν τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ πάντων ἐκτὸς ὀργῆς „εἶναι, καὶ μὴ ἐπιπλήττειν, ἀλλὰ παρακαλεῖν".

Digitized by Google

„ Μὴ αἰσχροκερδῆ ".

Ἤτοι ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ἔχῃ τῶν ἄσπρων μεγάλην καταφρόνησιν· διὰ ἕ, τι κάθε κέρδος, κἂν ᾖ δίκαιον ἦναι, αἰσχρὸν ὅμως λογίζεται κοντὰ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον. Ὅρα καὶ τὸν 3. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

8. „ Φιλόξενον ".

Ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ κερδαίνῃ ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐδικά του πρέπει νὰ δίδῃ εἰς τοὺς ξένους ἀδελφούς. Ὅρα καὶ τὸν 2. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„ Φιλάγαθον ".

Φιλάγαθον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν ἐπιεικῆ, τὸν μέτριον, καὶ μὴ ἔχοντα φθόνον εἰς τὰ καλὰ τῶν ἄλλων.

„ Σώφρονα ".

Ἤτοι καθαρὸν ἀπὸ σαρκικὰ πάθη.

„ Δίκαιον ".

Ἤτοι ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ᾖναι δίκαιος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἤγουν ἀπροσωπόληπτος. Ὅρα καὶ τὸν 21. στίχ. τοῦ ε'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„ Ὅσιον ".

Ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ᾖναι ἀλάβης εἰς τὰ θεῖα, χωρὶς νὰ ἀφίνῃ χαρσία ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ χρεωστοῦνται εἰς τὸν Θεόν.

„ Ἐγκρατῆ ".

Ὁ Ἐπίσκοπος πρέπει, λέγει, νὰ ᾖναι ἐγκρατὴς, ὄχι μόνον ἀπὸ φαγητὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν γλῶτταν, καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας, καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ τὰ ἀκόλαστα καὶ ἀχαλίνωτα ὁρμάτιά του· ταῦτα γὰρ εἶναι ἡ κυρίως ἐγκράτεια.

9. „ Ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου ".

Ἤγουν ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ νὰ διδάσκῃ τὸν λαὸν, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἔχῃ ἔργον παντοτινόν· πιστὸν δὲ λόγον ὁ Παῦλος ὀνομάζει, ἢ τὸν ἀληθινὸν, ἢ τὸν διὰ πίστεως παραδεδομένον, καὶ ὄχι διὰ συλλογισμῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἀποδείξεων. Διὰ τοῦτο δὲ εἶπεν, ὅτι νὰ ἀντέχεται ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι καὶ χωρὶς τὴν ἔξω σοφίαν δύναται ὁ Ἐπίσκοπος νὰ διδάσκῃ· ἐπειδὴ δὲν εἶναι χρεία εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ κόμπον ῥημάτων, καὶ δηλωττίαν ῥητορικὴν, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ἐμπειρίαν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ δωάμιν νοημάτων πνευματικῶν· ἀπὸ αὐτὰ γὰρ διδοῦται καὶ σωθέττεται καὶ πείθει τοὺς Χειστιανοὺς ἡ διδαχὴ, καθὼς καὶ ἡ τοῦ ἰδίου τότε Παύλου διδαχὴ, ἀπὸ αὐτὰ ἦτον σωθεμένη, καὶ διὰ τοῦτο ἔπειθε τοὺς ἀκροατάς. Ὅρα καὶ τὸν 2. στίχ. τοῦ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„ Ἵνα

Digitized by Google

„Ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ „τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν".

Ἤτοι διὰ νὰ ἦναι ὁ Ἐπίσκοπος δυνατὸς, καὶ νὰ συνείζῃ ἑαυτῷ τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως Χριστιανοὺς, καὶ νὰ ἐλέγχῃ, καὶ νὰ ἐπισομίζῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐναντίους τῆς πίστεως· ἐπειδὴ ὅποιος δὲν ἔχει δυνάμιν, μήτε νὰ ἐναντιόνεται εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως, καὶ νὰ κάμνῃ αὐτοὺς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸ ὑπακοὴ τοῦ Χριστοῦ κάθε των νόημα, μήτε νὰ συνείζῃ καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως Χριστιανοὺς, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀληθινὸς Ἐπίσκοπος, ἀλλὰ ψευδοεπίσκοπος· διότι, τὰς μὲν ἄλλας ἀρετὰς τοῦ Ἐπισκόπου, τὰς ὁποίας ἀριθμεῖ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, αὐτὰς, λέγω, ἠμπορεῖ νὰ τὰς εὕρῃ τινὰς καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς ὑποτασομένους εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, δηλαδὴ τὴν φιλοξενίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν σωφροσυνίλιν, καὶ τὰς λοιπάς· τὸ δὲ νὰ διδάσκῃ, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ χαρακτηρίζει ἀπὸ ὅλα τὸν Ἐπίσκοπον (1).

10. „Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται".

Ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος πρῶτον τὴν ῥίζαν ὅλων τῶν κακῶν, τὴν ἀυποταξίαν καὶ ἔπειτα τὰ ἄλλα· διατί ὅποιος εἶναι ἀυπότακτος, καὶ δὲν θέλει εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ὑποτάσσεται, ἀλλὰ πηδᾷ ὁρμητικῶς εἰς τὸ νὰ ὑποτάσσῃ τοὺς ἄλλους, αὐτὸς εἶναι πρεπόντως ματαιολόγος, καὶ φρεναπάτης· διατί δὲν ἐκαταδέχθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς διδασκάλους, καὶ νὰ μάθῃ ἀπὸ αὐτοὺς κἀμμίαν ὀρθὴν καὶ ὑγιεινὴν διδασκαλίαν· διὰ τοῦτο ματαιολογεῖ μόνον καὶ γελᾷ καὶ τὸν ἑαυτόν του, καὶ τοὺς ἄλλους.

„Μάλιστα δὲ οἱ ἐκ περιτομῆς".

Τοιοῦτοι, λέγει, ἀυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι εἶναι μάλιστα καὶ ἐξαιρέτως, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες Χριστιανοί· διατί καὶ ὕστερα ἀφ' ὅ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, δὲν ἀφῆκαν τὰ πρωτεῖα, καὶ τὴν φιλαρχίαν· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ὠνείδιζεν αὐτοὺς, λέγων· „φιλοῦ„σί τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, „καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς". (Ματθ. κγ'. 6.)

11. „Οὓς δεῖ ἐπισομίζειν".

Αὐτοὺς, λέγει, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ἀυποτάκτους Χριστιανοὺς, πρέπει νὰ ἐπισομίζῃς, ὦ Τίτε, ἤγουν τόσον σφοδρῶς νὰ τοὺς ἐλέγχῃς, ὥστε νὰ ἀποκλείσῃς αὐτῶν τὸ στόματα. Ἀλλὰ ἤθελεν εἰπῇ τινας, καὶ τί κέρδος, καὶ ὠφέλεια ἔχει νὰ προξενηθῇ αὐτοῖς ὁ μὲν Ἐπίσκοπος καὶ Ἱερεὺς διδάσκῃ αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ εἶναι ἀυπότακτοι καὶ δὲν πείθονται εἰς τοὺς λόγους του; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι εἰς αὐτοὺς μὲν δὲν προξενεῖται κἀμμία ὠφέλεια, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ, ὁποῦ ἔμελλον νὰ διαφθαρῶν καὶ νὰ βλαφθῶν ἀπὸ ἐκείνους, γίνεται ὠφέλεια· αὐτοῖς δὲ καὶ σιωπήσῃ ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ δὲν ἐλέγξῃ ἐκείνους, θέλει δώσει λόγον εἰς τὸν Θεὸν, διατί τοῦ βλάβου ὁποῦ θέλων λάβειν οἱ ἄλλοι· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐπισομίζῃ τοὺς τοιούτους ὁ Ἐπίσκοπος· εἰ δὲ καὶ δὲν δώσται, ὐδὲ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ γίνεται.

„Οἵ

(1) Ὅθεν καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει· „πρὸς μὲν τοὺς ἀπειθεῖς καὶ βεβήλους, ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, „καὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ λογισμῶν, τοὺς τῶν λόγων „ἐπιχειρήσεις ποιούμεθα, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁμό„φρονας, ἐκ τῶν θείων λογίων ἐπισκοπεῖν πειρώμεθα". Ὅτι δὲ ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ ἁπλῶς κάθε διδάσκαλος, πρέπει καὶ διὰ τοῦ βίου καὶ τῶν ἐναρέτων ἔργων του νὰ διδάσκῃ, ὁρᾶ τοῦτο ὑποσημειώσιν τοῦ· „ὁ διδάσκων ἑαυ„τὸν, σεαυτὸν καὶ διδάσκεις"; (Ῥωμ. β'. 21.)

Digitized by Google

„ Οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ „ κέρδους χάριν".

Βλέπεις, ἀγαπητὲ, πῶς οἱ ἐξ Ἰουδαίων ὄντες Χριστιανοὶ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀνυπόπτους, εἶναι ὁμῶς καὶ φιλάργυροι, καὶ αἰσχροκερδεῖς; καὶ πῶς ἀνατρέπουν καὶ ἀφανίζουν ὁλόκληρα σπήτια; διὰ τί αὐτοὶ γίνονται λοιμοὶ τοῦ διαβόλου, διὰ μέσου τῶν ὁποίων λοιμῶν αὐτὸς κρημνίζει τὰς οἴκους, καὶ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ (1).

12. „ Εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν Προφήτης „ Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, „ κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί".
13. „ Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής".

Ἀπορῦσι τινὲς, διὰ τί ἔφερεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος μαρτυρίαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας; καὶ διὰ τί ἐπαινεῖ τοῦτο μαρτυρίαν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὁποῦ δὲν ἔχει ὀρθῶς· ὁμοίως δὲ ἀπορῦσι, καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶπε τοῦτο μαρτυρίαν ταύτην; πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ εἶπε τοῦτο μαρτυρίαν ταύτην, εἶναι Ἐπιμενίδης ὁ Κρητικὸς Ποιητὴς, ὁ ἐκ τῆς Κνωσοῦ καταγόμενος, ὅπου σοφὸς ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ ὀνομαστοὺς σοφοὺς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐκαταγίνετο εἰς τὸ νὰ σέβεται μὲν ἄλλα δαιμόνια, εἰς τὸ νὰ ἀποστρέφεται δὲ ἄλλα δαιμόνια, καὶ ἐνομίζετο ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὅτι ἤξεβρε τοῦτο μαντικοῦ τέχνου (2). Οὕτως λοιπὸν βλέποντας τοὺς συμπατριώτας τοὺς Κρητικοὺς νὰ κατασκεδάσουν τάφον τοῦ Κρητικοῦ Διὸς, ὅπως ἐπιγραφόμενον· „ ἐνταῦθα Ζεὺς κεῖται ὃν Δία κικλήσκουσι" καὶ νὰ τιμοῦν αὐτὸν, ὄχι ὡσὰν Θεὸν, ἀλλὰ ὡσὰν ἕνα ἄνθρωπον, ἔλαβε ζῆλον διὰ τὸν θεόν τους, καὶ ἔκαμε στίχους εἰς τὸν Δία κατηγορητικοὺς τῶν Κρητικῶν, λέγοντας ταῦτα, ὅτι οἱ Κρητικοὶ οἱ ψεῦσται, τὰ κακὰ θηρία, καὶ αἱ ἀργαὶ γαστέρες, ἦγουν οἱ γαστρίμαργοι, οἱ εἰς τοῦτο κοιλίαν μανόμενοι, καὶ ἐκδεδομένοι, τὴν ἀργὴν λαμβανομένην κατ' ἀντίφρασιν, ἀντὶ τὴν ταχέως, καὶ γοργὴν· ὅτι, λέγω, ἐκατασκέδασαν τάφον εἰς τὸ ὄνομάσου, ὦ Ζεῦ· ἐσὺ ὅμως δὲν ἀπέθανες, ἀλλὰ ζῇς πάντοτε. Ἔχουσι δὲ οἱ στίχοι μὲ μέτρον ἡρωϊκὸν ἕνα· „ Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία· „ γαστέρες ἀργαί"..... Καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο, Κρῆτες ἐτεκτήναν· σὺ δὲ οὐ „ θανὲς· ἐσσὶ δὲ αἰεί".

Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος λέγει τοῦτο μαρτυρίαν ταύτην ὅτι εἶναι ἀληθινή; ἀϊσως γὰρ αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ, λοιπὸν ἀκολουθεῖ, ὅτι καὶ ὁ Κρητικὸς καὶ θνητὸς ἄνθρωπος Ζεὺς, νὰ ἦναι ἀθάνατος. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα δεύτερον, ὅτι δὲν εἶπε διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἀληθινοῦ τοῦ μαρτυρίαν ταύτην, ἀλλ' ἁπλῶς ὅπως ἔλαβε τοῦτο μαρτυρίαν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι οἱ Κρητικοὶ εἶναι καὶ εἰς τὰ ἄλλα των ἔργα, καὶ λόγια, ψεῦσται· καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν, διὰ τί ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀνέφερε τελείως ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἐπιμενίδης διὰ τὸν Δία, ἀλλὰ ἐκεῖνα μόνα τὰ κατηγορητικὰ λόγια, ὁποῦ εἶπε διὰ τοὺς Κρητικούς. Ἀλλ' ἴσως ἤθελεν εἰπῇ τινας· καὶ τίς ἡ χρεία νὰ φέρῃ ὁ Παῦλος εἰς τοῦτο μαρτυρίαν Ἕλληνος; Καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι τοῦτο ἐποίησε, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ τοὺς Κρητικοὺς περισσότερον, ἐπειδὴ αὐτοὶ κατηγορῦνται ὡς ψεῦσται, καὶ ὡς θηρία, καὶ ὡς γαστρίμαργοι, ὄχι ἀπὸ ἄλλον τινὰ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον συμπατριώτους τῶν Ἐπιμενίδου· σωστὸν γὰρ νὰ κάμνῃ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, καὶ νὰ φέρῃ μαρτυρίας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἔτζι καὶ ὅταν ἐδιαλέγετο μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἔφερε μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Ποιητὴν Ἄρατον, καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ ὁ Ἄρατος εἶπε διὰ τὸν ψευδώνυμον Θεὸν Δία, ταῦτα ὁ Ἀπόστολος λέγει εἰς τὸν ἀληθῆ Θεόν· ἐκεῖνος γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶπε μὲ μέτρον ἡρωϊκὸν ταῦτα·.... „ Μεσταὶ δὲ Διὸς μὲν ἀγυιαὶ, μεστὴ δὲ θάλασσα".

τότε

(1) Ὅθεν περὶ τούτων ἔγραφε καὶ ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος· „ μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου, οἰκοφθόροι, βα- „ σιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν". (Ἐπιστολ. πρὸς Ἐφεσίους)

(2) Σημειώσαι ὅτι καὶ ὁ Θεοδώρητος, καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος (Ἀμφιλοχ. ζητημ. ροβ'.) λέγουσιν ὅτι τὴν μαρτυρίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ Καλλίμαχος ὁ Ποιητὴς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ποιήσει· λέγει δὲ χωρὶς ὁ Θεοδώρητος ὅτι ἦτον, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτον ὁ τοῦ μαρτυρίαν ταύτην εἰπὼν Καλλίμαχος, δὲν ἦτον Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ Ἐθνικοὶ, οἵτινες ἀπατήθησαν ἀπὸ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πισεύσαντας.

Digitized by Google

τότε ἐπέφερε ..... „τὲ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν“· δείκνωντας μὲ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος, ὅτι ἐγίναμεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Φέρει δὲ τὰς μαρτυρίας ταύτας ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, διὰ νὰ ἐπισομίσῃ τοὺς Ἕλληνας περισσότερον, ἐλεγχομένους ἀπὸ τοὺς ἰδίους των Ποιητὰς, καθὼς καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους σωρεύθιζει νὰ φέρῃ μαρτυρίας ὁ ἴδιος Παῦλος, ὄχι ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἐδικά των, ἤγουν ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ τοὺς Προφήτας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ αὐτοὺς περισσότερον. Καὶ τί λέγω τὸν Παῦλον; Καὶ ὁ Θεὸς τοιαύτῃ συγκαταβάσιν κάμνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τραβίζει τὸν καθ' ἕνα εἰς τὴν ἐδικήν τε ἐπίγνωσιν, ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ πιστεύει, καὶ εἶναι σωσμένη εἰς αὐτὸν, ἐπισομίζωντας αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἐδικά τε. Ἔτζι ἐτράβιξε τοὺς ἀστρολόγους μάγους διὰ μέσου τοῦ ἀστέρος· (Ματθ. β'. 2.) ἔτζι ἐτράβιξε τὸν Σαὺλ, διὰ μέσε τῆς ἐγγαστριμύθε, καὶ ἐπισόμισεν αὐτόν· διὰ τί ἐπίστευσεν ὁ Σαὺλ, ὅτι αὐτὸ ἔχει δυνάμιν νὰ ἀναβιβάσῃ ἀπὸ τὸν ᾅδην τὲ Προφήτε Σαμουὴλ τὴν ψυχήν· (α'. Βασιλ. κη'.) ἔτζι ἐπισόμισε τοὺς μαύτεις τῶν ἀλλοφύλων, ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν βοδίων, ὁπὲ ἔσυρον τὴν κιβωτὸν, περὶ τῶν ὁποίων αὐτὶ προεῖπον· ὄχι πῶς οἱ μαύτεις λέγυσι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλέγξῃ αὐτὲς μὲ τὰ ἴδια λόγιά των. (α'. Βασιλ. ς'.) Καὶ τὸν μαύτιν Βαλαὰμ ἔτζι ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ δυλογήσῃ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ νὰ προφητεύσῃ. (Ἀριθ. κγ'. 24.) διὰ τί ὁ Θεὸς σωρεύθιζει νὰ συγκαταβαίνῃ παύποτε διὰ τὴν ἐδικήν μας ὠφέλειαν. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι αὖ τὰ λόγια, καὶ ἡ μαρτυρία, τόσον τῶν Ἑλλήνων, ὅσον καὶ τῶν μάγων καὶ τῶν δαιμόνων συμβάλλυν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τὲ Θεῦ καὶ τῆς ἀληθείας· διὰ τί ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος ἀλλαχὲ ἐμπόδιζον τοὺς δαίμονας ἀπὸ τὸ νὰ λαλῶν, καὶ νὰ μαρτυρῶσι τὴν ἀλήθειαν; ὁ μὲν γὰρ Χριστὸς ἔλεγε πρὸς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τὸ κράζον ταῦτα· „οἴδάσε τὶς εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ“· (Μάρκ. α'. 24.) „φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτὲ“· (αὐτόθ. 25.) ὁ δὲ Παῦλος τὸν δαίμονα ὁπὲ ἔλεγεν· „ἔτοι οἱ ἄνθρωποι δῦλοι τὲ Θεῦ τὲ Ὑψίστε εἰσὶν“ εἶπε· „παραγγέλλω „σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησῦ Χριστῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς“. (Πράξ. ιε'. 17.) Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι διὰ τῦτο ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Παῦλος ἐμπόδιζον τοὺς δαίμονας νὰ λαλῶν, ἐπειδὴ καὶ τὰ σημεῖα ὁπὲ ἔκαμεν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Παῦλος, ἦτον ἀρκετὰ νὰ τραβίζυν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τὲ Θεῦ· μάλιστα δὲ ὁπὲ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκήρυττε διὰ τὲ λόγε τὸν ἑαυτόν τε ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεῦ· ὅθεν διὰ ταῦτα περιττὴ ἦτον ἡ τῶν δαιμόνων μαρτυρία, καὶ διὰ τῦτο ἐπεσόμιζον αὐτὲς ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος (1).

„Δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτὲς ἀποτόμως“.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες Κρητικοὶ, ἢ καὶ οἱ ἀπατηθέντες παρ' αὐτῶν ἐκ τῶν Ἑλλήνων Χριστιανοὶ, εἶναι ψεῦσαι, ἦτοι δόλιοι, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὡσὰν θηρία ἄγριοι καὶ ἀδιαύτροποι, ἀλλὰ καὶ γαστρίμαργοι, διὰ τῦτο καὶ σὺ ἔλεγχε αὐτὲς μὲ λόγια σφοδρὰ καὶ ἐπιπληκτικά· ἐπειδὴ τύτες ἡ πραεῖα διδασκαλία δὲν ὠφελεῖ· διότι καθὼς ἀναιρεῖ καὶ θανατόνει τινὰς τὸν χρηστοήθη καὶ καλὸν ἄνθρωπον, αὐίσως τὸν ἐπιπλήξῃ μὲ βαρέα καὶ ἐλεγκτικὰ λόγια· ἔτζι ἐκ τὲ ἐναντίε, ὅποιος κολακεύει τὸν ἀδιαύτροπον ἄνθρωπον, καὶ νουθετεῖ μὲ πραότητα, διαφθείρει αὐτὸν, διὰ τὶ μὲ τὰ λόγια δὲν ἀφίνει αὐτὸν νὰ γνωρίσῃ τὴν κακίαν τε, καὶ νὰ διορθωθῇ· πλὴν ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον, ὅτι πρέπει νὰ ἐλέγχῃ, ὄχι τὲς ἀλλοτρίες τῆς πίστεως, ἀλλὰ τὲς οἰκείες (2).

„Ἵνα

(1) Ὅρα καὶ τὸ „οἱ γὰρ ποιηταὶ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν „Ἰησῦ Χριστῷ ἐδυλεύσασι“. (Ῥωμ. ιε'. 18.) λέγει δὲ εἰς τὸ ῥητὸν τῦτο ὁ Θεοδώρητος· „ἀλλ' ὁ μὲν „Ποιητὴς διὰ τὸν τῆ Διὸς πάφον τὰς Κρῆτας ὠνόμασε „ψεύσας, ὁ δὲ θεῖος Ἀπόστολος ἀληθῆ τὴν μαρτυ„ρίαν ἐκάλεσεν, ἐ τὴν ποιητικὴν βεβιωκὼν μυθολο„γίαν, ἀλλὰ τῶν Κρητῶν διελέγχων τὸ τῆς γνώμης „ἀβέβαιον· ἀντὶ τῦ, καλῶς ὑμᾶς προσηγόρευσε ψεύ„σας· ποιηταὶ γὰρ καθεστήκατε· εἰκὸς δὲ καὶ ἐπιορκεῖν „τὸν καλούμενον Δία τεθνάναι, καὶ τοῖς μάτην οἰκο„δομῆσαι τὸν τάφον“.

(2) Σημειώσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον δὲν εἶναι ἐναντίον τῦτο ὁπὲ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· „ἔλεγχε αὐ„τὲς ἀποτόμως“ μὲ ἐκεῖνο ὁπὲ λέγει εἰς τὸν πρὸς Τιμόθεον β'. „ἐν πραότητι παιδεύοντα τὲς ἀντιδιατιθε„μένες“· (β'. Τιμόθ. β'. 25.) διὰ τί εἰς ἐκείνες μὲν, ὁπὲ ἀκόμη δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, πρέπει τινὰς νὰ προσφέρῃ τὴν θείαν διδασκαλίαν μὲ πραό-

πη-

„Ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις".

Ἐκ τῦ λόγυ τύτυ συμπεραίνεται, ὅτι τῦτο εἶναι ὑγιεία πίστεως, τὸ νὰ μὴν ἐμβάζῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν καινόν ξενον καὶ αἱρετικὸν φρόνημα· τὸ δὲ νὰ ὑποπίασῃ τινὰς Χριστιανὸς τὸν ἑαυτόν τυ ὑποκάτω εἰς τὸν παλαιὸν νόμον, μὲ αὐτὸ δείχνει, ὅτι δὲν θαρρεῖ εἰς τὴν πίστιν τῦ Χριστῦ, πῶς εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ τὸν σώσῃ· τῦτο δὲ εἶναι ἀσθένεια τῆς πίστεως, ὄχι ὀλίγη, ἀλλὰ μεγάλη καὶ φοβερά. Κατὰ δύω δὲ τρόπυς εἶναι μῦθος τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, σῶα μὲν, διὰ τί αὐτὰ τελῦνται ἔξω ἀπὸ τὸν καιρόντες· ὕστερα γὰρ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, μάταια, καὶ ἄχρηστα, καὶ περιττὰ εἶναι τὰ τῦ νόμυ παραπτώματα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ εἶναι καὶ βλαβερὸν τὸ νὰ προσέχῃ τινὰς εἰς αὐτά. Καθὼς λοιπὸν δὲν πρέπει τινὰς νὰ πείθεται εἰς τὺς ψεύδεις μύθυς, ἔτζι δὲν πρέπει νὰ πείθεται ὅλως εἰς τὰ τῶν Ἰουδαίων παραπτώματα. Σημείωσαι ὅμως, ὅτι τὰ μὲν ἅγια βιβλία τῆς παλαιᾶς Γραφῆς, καλῶς καὶ ὀρθῶς νούμενα, δὲν εἶναι μῦθοι· ἄπαγε! πῶς γὰρ εἶναι μῦθοι ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ διδασκόμεθα τὴν ἀλήθειαν τῦ Εὐαγγελίυ; ἀλλὰ μῦθοι εἶναι αἱ παρεξηγήσεις τῆς θείας Γραφῆς, καὶ αἱ καλέμεναι δευτερώσεις τῶν Ῥαββίνων (1), καθὼς εἶναι τὸ Ταλμοὺθ, καὶ τὸ Ταργοὺμ. Ἄκυε δὲ τί λέγει καὶ παρακάτω ὁ Παῦλος.

14. „Καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομενων τὴν ἀλήθειαν".

Βλέπεις, ἀγαπητὲ, ποίυς ὀνομάζει μύθυς ὁ Παῦλος; τὰς ἐντολὰς καὶ παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν, καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον τῦτο γέγραπται· ὁ μὲν γὰρ Ἡσαΐας ἐκ προσώπυ τῦ Θεῦ λέγει· „ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς ὗτος ἐν τῷ στόματι αὐτῦ, καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμῦ· μάτην „δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες ἐντάλματα ἀνθρώπων καὶ διδασκαλίας" · (Ἡσ. κθ'. 13.) „δὲ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει· „ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τῦ Θεῦ διὰ τὴν παράδο„σιν ὑμῶν" · (Ματθ. ιέ. 7.) ἐντολὰς δὲ καὶ παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα Ἰουδαϊκὰ, μάλιστα δὲ τὰς παρατηρήσεις τῶν φαγητῶν, καθὼς τῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλυθα λόγια.

15. „Πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς, τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ „ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν· ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν, καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ „συνείδησις".

Ὥστε τὰ φαγητὰ, δὲν εἶναι κατὰ τὴν ἐδικήν τυς φύσιν καθαρὰ, ἢ ἀκάθαρτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ ὑπόληψιν ἐκείνων ὁπῦ τὰ τρώγυν, γίνονται ἢ καθαρὰ ἢ ἀκάθαρτα, ἤγυν αὖ ἐκεῖνοι ὁπῦ τὰ τρώγυν εἶναι καθαροὶ, καὶ χωρὶς προλήψεις, καὶ δεισιδαιμονίας, καθαρὰ γίνονται καὶ αὐτά· αὖ δὲ ἐκεῖνοι ὁπῦ τὰ τρώγυν εἶναι ἀκάθαρτοι, καὶ ἔχυν προλήψεις εἰς τὸν λογισμόντες, ἀκάθαρτα νομίζονται καὶ αὐτά· ἀγκαλὰ καὶ τὰ φαγητὰ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ὡς κτίσματα Θεῦ, καθαρὰ καὶ καλὰ εἶναι, καθὼς λέγει ὁ Μωῦσῆς· „Καὶ εἶδεν „ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδὺ καλὰ λίαν". (Γέν. ά. 31.) Καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἀλλαχῦ· „Πᾶν κτίσμα Θεῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον". (ά. Τιμόθ. δ'. 4.) ὅθεν καὶ ἐκεῖνοι ὁπῦ εἶναι καθαροὶ καὶ εὐσεβεῖς, ὅλα τὰ φαγητὰ τὰ ἠξεύρυσι καθαρὰ, ὡς ποιήματα Θεῦ, μόνυ δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἠξεύρυσιν ἀκάθαρτον. (Ἀνίσως

πως καὶ μὲ μαλακὸν τρόπον· εἰς ἐκείνυς δὲ ὁπῦ ἐπίστευσαν, καὶ ἔπειτα κάμνυν ἐναντίαν τῆς πίστεως, πρέπει νὰ τὺς ἐλέγχῃ τινὰς, καὶ μὲ αὐστηρὰ ἰατρικὰ νὰ τὺς ἰατρεύῃ. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῦ· „ἐν πραότητι παι„δεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους" · καὶ τὸ „αἱρετικὸν „ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νυθεσίαν παραιτῦ". (Τίτ. γ'. 11.)

(1) Καὶ ὁ Κύριος παρομοίως κατηγορῶ τὰς παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἑρμηνείας καὶ παρεξηγήσεις τῦ νόμυ, λέγων· „ἵνα τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντο„λὴν τῦ Θεῦ διὰ τὰς παραδόσεις ὑμῶν"; (Ματθ. ιέ. 3.)

Digitized by Google

σως δὲ καὶ ὁ νόμος λέγῃ τινὰ ζῶα ἀκάθαρτα, ἀλλὰ δεῖ τὰ ὀνομάζει ἁπλῶς ἀκάθαρτα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν τρυφὸν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· ἐπειδὴ αὐτοὶ δεῖ τὰ ὠνόμαζεν ἔτζι, δεὶ ἤθελαν πεισθῆν οἱ Ἑβραῖοι νὰ ἀπέχωσιν ἀπὸ αὐτὰ, ὡς γαστρίμαργοι ὁποὺ ἦσαν (1). ὅσοι δὲ εἶναι ἀκάθαρτοι καὶ ἀσεβεῖς, αὐτοὶ νομίζουν καὶ τὰ φαγητὰ ἀκάθαρτα. Πῶς δὲ, καὶ μὲ τί τρόπον νομίζουν ταῦτα ἀκάθαρτα; καθὼς δηλαδὴ νομίζουν μερικοὶ ὡς ἀκάθαρτα, καὶ τὰ ὀφάρια ἐκεῖνα ὁποὺ τρώγουν ἀνθρώπους· ἢ τὰ ὀρνίθια καὶ πυλία ὁποὺ τρώγουν τὴν ἀνθρωπίνην κόπρον· ὥστε ἡ μεμολυσμένη καὶ ἀκάθαρτος διάνοια τοῦ ἀνθρώπου, ὁποὺ συλλογίζεται τὰ τοιαῦτα, αὐτὰ μαζὶ μὲ τὴν ἐδικήν της ἀκαθαρσίαν, μολύνει καὶ κάμνει ἀκάθαρτα καὶ τὰ φαγητὰ, τὰ ὁποῖα δεὶ εἶναι φυσικὰ τοιαῦτα (2)· καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ ἐκεῖνος ὁποὺ πάσχει ἀπὸ ἀσθένειαν στομάχου, νομίζει πῶς εἶναι τὰ νόστιμα φαγητὰ αὖσα καὶ ἀηδῆ· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος ὁποὺ ἔχει ζάλην εἰς τὴν κεφαλὴν, νομίζει ὅτι ἡ ἀκίνητος καὶ στερεὰ γῆ, σαλεύει καὶ γυρίζει ὡσὰν τροχὸς, ἐπειδὴ τὸ πάθος καὶ ἡ ἀσθένεια τῶν τοιούτων, λαμβάνει τοιαύτην ὑπόνοιαν πῶς εἶναι ἐκεῖνα ὁποὺ δεὶ εἶναι. Τοῦτα ὁποὺ εἴπομεν ἐδῶ ἁρμόζουν καὶ εἰς τοὺς Μανιχαίους, καὶ εἰς τοὺς Μαρκιωνισδὰς, καὶ εἰς τοὺς ἐκ τούτων καταγομένους νεοφανεῖς αἱρετικοὺς, τοὺς λεγομένους ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, Γαλάτας· ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι αὐτοὶ δεὶ τρώγουν ἄλλα τὰ φαγητὰ, σιγχαινόμενοι καὶ νομίζοντες ταῦτα ὡς ἀκάθαρτα.

ιϛ. „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ „ ὄντες, καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι “.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ποῖον εἶναι ἐκεῖνο ὁποὺ κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἀκαθάρτους καὶ σιγχαμερεῖς; δηλαδὴ τὸ νὰ κάμνουν ἔργα πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα· διὰ τοῦτο καλὰ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ὅτι „ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων εἶναι νεκρά “· (Ἰάκ. β'. 26.) ὅποιος δὲ ἔχει τὴν τοιαύτην νεκρὰν πίστιν, ἀκολούθως εἶναι νεκρὸς καὶ αὐτός· νεκρὸς δὲ ὢν τας, εἶναι καὶ σιγχαμερὸς, καὶ εἰς κάθε ἀγαθὸν ἀδόκιμος (3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ι. „ Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ “.

Ἂν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω κακόφρονες εἶναι ἀπειθεῖς, καὶ ἀδόκιμοι, ὅμως ἐσὺ ὦ Τίτε, κάμνε τὸ ἐδικόν σου ἔργον, καὶ μὴ σιωπήσῃς· ἀλλὰ λάλει καὶ δίδασκε αὐτοὺς τὰ ὑγιῆ καὶ ὀρθὰ δόγματα καὶ φρονήματα, κἂν καὶ ἐκεῖνοι ταῦτα δεὶ δέχωνται.

2. „ Πρεσ-

(1) Διὰ ποίας δὲ ἄλλας αἰτίας ὀνομάζει ἡ Γραφὴ ἀκάθαρτα ζῶα τινά, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 14. στίχ. τοῦ ιδ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

(2) Εἰ δὲ καὶ νομίζει τινὰς, ὅτι τὰ νεκρὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα τρώγουν τὰ ὀφάρια, ἢ ἡ ἀνθρωπίνη κόπρος, τὸν ὁποῖον τρώγουν τὰ ὀρνίθια, ἀνίσως, λέγω, νομίζῃ ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀκάθαρτα, καὶ διὰ τοῦτο ἀκολούθως νομίζῃ ὅτι καὶ τὰ ζῶα ὁποὺ τρώγουσι ταῦτα εἶναι ἀκάθαρτα, ἀποκρινόμεθα α'. ὅτι φυσικὰ τὰ φαγητὰ ταῦτα καθ' ἑαυτὰ, δεὶ εἶναι ἀκάθαρτα καὶ σιγχαμερὰ, ἀλλὰ νομίζονται μόνον ὡς τοιαῦτα κοινὰ εἰς τὸν ὑπόλυψιν τῶν πολλῶν· καὶ β'. ὅτι εἰ καὶ νομίζονται ταῦτα τὰ φαγητὰ ὡς ἀκάθαρτα, ἀλλ' ὅμως τὰ ζῶα ὁποὺ τρώγουσι ταῦτα, δεὶ εἶναι ἀκάθαρτα· διατί τὰ μεταβάλλουν ὅλως διόλου εἰς τὸν σάρκα καὶ οὐσίαν τῶν ἐδικήν των, διὰ τῆς φυσικῆς χωνεύσεως, καὶ ἐξαιματώσεως, καὶ γίνονται ἅμα· ὅθεν πλέον τὰ ἀνθρώπινα σώματα, δεὶ εἶναι ἀνθρώπινα σώματα, ἀλλὰ γίνονται σάρκα τοῦ ὀφαρίου ἐκείνου ὁποὺ τὰ ἔφαγε, καὶ τὰ ἐχώνευσε, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη κόπρος, δεὶ εἶναι πλέον κόπρος, ἀλλὰ γίνεται σάρκα τοῦ ὀρνιθίου ἐκείνου ὁποὺ τὴν ἔφαγε, καὶ τὸν ἐχώνευσε.

(3) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος (Ὁμιλ. γ'. εἰς τὸν Ἄνναν) ὅτι δεὶ εἶναι εὔκας τρόπος ἀρνήσεως, ἀλλὰ πολλοὶ, καὶ διάφοροι, τοὺς ὁποίους ὁ Παῦλος ὑπογράφων ἔλεγε· „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ „ ἔργοις ἀρνοῦνται “· καὶ πάλιν· „ εἰδέτις τῶν ἰδίων, „ καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὸν πίστιν ἤρνηται, „ καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων “· (α'. Τιμοθ. ε'.) καὶ πάλιν· „ φεύγετε τὸν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία “. (Κολ. γ'. 5.) Ὅθεν καὶ ὁ μέ. Κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου διορίζει, ὅτι ὅποιος Χριστιανὸς ὑβρίζει μὲ τὰ ἔργα τὸν Χριστὸν, τίποτε δεὶ ὠφελεῖται ἀπὸ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανισμοῦ· „ εἰάντις τὸ ὄνομα λαβὼν „ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνυβρίζῃ τὸν Χριστὸν, οὐδὲν ὄφε- „ λος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας “.

Digitized by Google

2. „ Πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι ".

Ἐπειδὴ φυσικὸν ἐλάττωμα τῶ γηρατείου εἶναι, τὸ νὰ εἶναι οἱ γέροντες νωθροὶ, καὶ δυσκίνητοι, καὶ ἐπιλήσμονες, διὰ τοῦτο ἐσὺ ὦ Τίτε, δίδασκε τοὺς γέροντας νὰ εἶναι νηφάλιοι, ἤγουν ἔξυπνοι, καὶ προσεκτικοὶ, καὶ ὀξεῖς εἰς τὸν νοῦν.

„ Σεμνοὺς, σώφρονας ".

Σώφρονας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ὄχι τοὺς ἔχοντας σωφροσύνην τῶν σαρκικῶν παθῶν, ἀλλὰ τοὺς φρονίμους καὶ γνωσικοὺς, παρὰ τὸ σῶας ἔχειν τὰς φρένας· ἐπειδὴ εἶναι μερικοὶ γέροντες ὁποῦ παραφρονοῦν καὶ μαίνονται, ἄλλοι μὲν, ἀπὸ τὸ κρασὶ ὁποῦ πίνουν, ἄλλοι δὲ, ἀπὸ μικροψυχίαν, ὥστε ὁποῦ γίνονται ὡσὰν νήπιοι καὶ παιδία· διὸ καὶ παροιμία ἐπὶ τούτων λέγεται ὅτι· „ Γέροντες παλίμπαιδες ". ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀκόλουθον νὰ ζητῇ ὁ Παῦλος ὅτι οἱ γέροντες νὰ ἔχουν σωφροσύνην τῶν σαρκικῶν παθῶν, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ὡσὰν ὁποῦ τὰ σαρκικὰ πάθη, φυσικῷ τῷ τρόπῳ ἐκλείπουσιν ἀπὸ τοὺς γέροντας, διὰ τὴν σύρησιν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, καὶ δυσκόλως ἠμποροῦν νὰ εὑρεθῶσιν γέροντες καὶ πόρνοι· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· „ τρία εἴδη „ ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου, καὶ προσώχθισα σφόδρα τῇ ζωῇ αὐτῶν, πτωχὸν ὑπερήφανον, πλού„ σιον ψεύστην, καὶ γέροντα μοιχὸν, ἐλαττούμενον σωφροσύνῃ ". (Σειρ. κεφ. 2.)

„ Ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ ".

Δίδασκε, λέγει, ὦ Τίτε, τοὺς γέροντας, νὰ ἔχουν πίστιν ὀρθὴν καὶ ὑγιᾶ, νὰ ἔχουν ἀγάπην, καὶ μάλιστα ὑπομονήν· διὰ τί ἡ ὑπομονὴ εἶναι παράγγελμα ἁρμοδιώτατον καὶ ἀναγκαῖον εἰς τοὺς γέροντας· αὐτοὶ εἶναι ἀκρόχολοι, καὶ διὰ ὀλίγον πρᾶγμα θυμόνουν καὶ λυποῦνται.

3. „ Πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς ".

Πρεσβύτιδας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς γερόντισσας, ἡ ὁποίαις καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔξω σχῆμα, καὶ τὴν φορεσίαν, πρέπει νὰ φαίνωνται σεμναῖς, εὐτάκτως, καὶ κόσμιαις (1)· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι πρεσβύτιδας ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς διακόνισσας τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας ζητεῖ χρεωσικῶς ὁ Ἀπόστολος, νὰ εἶναι ἱεροπρεπεῖς καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔξωθεν φορέματων, ἤγουν νὰ πρέπουν εἰς τὰς ἱερὰς ὑπηρεσίας ὁποῦ κάμνουν.

„ Μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας ".

Ἐπειδὴ τὸ γηρατεῖον εἶναι φυσικὰ ψυχρὸν (μαραίνεται γὰρ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ τὸ ἔμφυτον θερμὸν) τοῦτο χάριν οἱ γέροντες ἀγαποῦν τὸ κρασὶ διὰ νὰ θερμαίνωσι, καὶ μάλιστα αἱ γερόντισσαι γυναῖκες· ἔπειτα διὰ νὰ μὴν ἠμπορῇ τὸ σωμάτιον τῶν γερόντων, καὶ γερόντισσῶν, νὰ χωνεύσῃ ὀλίγωρα τὸ κρασὶ, νικῶνται ἀπὸ αὐτὸ αἱ τοιαῦται γερόντισσαι, πλὴν ὄχι ἀπὸ τὸ μέτριον καὶ ὀλίγον κρασὶ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πολὺ καὶ ὑπερβολικόν· νικώμενοι δὲ ἀπὸ αὐτὸ, κλίνουν εἰς τὸ νὰ διαβάλλουν καὶ νὰ καταλαλοῦν τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην γυναῖκα, καὶ εἰς τὸ νὰ ψιθυρίζουν καὶ νὰ κρυφομιλοῦν, ἄλλα μὲν, εἰς τὴν μίαν, ἄλλα δὲ, εἰς τὴν ἄλλην (2).

„ Κα-

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν καὶ ἑρμηνείαν τοῦ ε'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης, στίχ. 2.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐπαινεῖ τὴν ἀδροποσίαν λέγων· „ ἀδὴς ἐκραιπάλησεν ἀπὸ ὕδατος, „ ἀδενὸς ὠδυνήθη κεφαλή ποτε, ὕδατι βαρηθεὶς· ἀ„ δὴς ἀποτείων ποδῶν ἐδεήθη ὑδροποσίας συζύγων· ἀδε„ νὸς ἐδέθησαν πόδες· ἀδενὸς χεῖρες ἀπεχρώσθησαν ". (Λόγ. ἀ. περὶ Νηστείας) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς στίχοις· „ θέλεις πιεῖν; „ βρύσεισοι " ὕδωρ, κρατὴρ ἀπέρρει " ; „ ποσὸν μέθης „ ἄποιον " „ ἀκλήματον γάννυσμα ". καὶ πάλιν ἐν τοῖς ὁλοκλήροις ἰαμβικοῖς διστίχοις οὕτω φησίν· „ ὕδωρ πο„ τὸν φέρεσθον εὖ κρατῆ φρένας „ θολοῖ δὲ τὸν νοῦν συλ„ λαβὸν κρατὴρ ". Ὅρακ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ μὴ „ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία " · (Ἐφεσ. ε'. 18.) καὶ τοῦ „ μὴ κώμοις, καὶ μέθαις ". (Ῥωμ. ιγ'. 13.)

Digitized by Google

„ Καλοδιδασκάλους".

Η γερόντισσας, λέγει, πρέπει νὰ εἶναι διδασκάλισσας τῶ καλῶ κ) τῆς ἀρετῆς· πῶς δὲ εἰς ἄλλο μέρος ὁ Παῦλος λέγει νὰ μὴ διδάσκωσι αἱ γυναῖκες; „Γυναικὶ γάρ φησι διδά„σκειν οὐκ ἐπιτρέπω". (ά. Τιμόθ. β'. 12.) Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει ὁ Παῦλος νὰ μὴ διδάσκωσι αἱ γυναῖκες παῤῥησία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἐμποδισμένον· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὴν ὀλιγομένην διδασκαλίαν, κ) κατ' ἰδίαν εἰς τὰς γυναῖκας, τὸ ὁποῖον, δὲν ἐμποδίζεται· ὅτι δὲ τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια εἶναι φανερόν.

4. „Ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι".

Πρέπει, λέγει, αἱ γερόντισσαι νὰ σωφρονίζωσι, κ) νὰ διδάσκωσι, ὄχι μόνον τὰς ἰδικάς των νέας θυγατέρας, ἀλλὰ κ) ὅλας τὰς λοιπὰς ξένας νέας· διὰ τί κάθε μία γερόντισσα πρέπει νὰ διδάσκῃ τὴν νεωτέραν, κ) πρῶτον ἀπὸ ὅλα νὰ τὴν διδάσκῃ νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της· ἐπειδὴ ὅταν ἡ γυναῖκες ἀγαπῶσι τοὺς ἄνδρας των, τότε κ) ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ἀκολουθοῦσι, ἤγουν ἡ σωφροσύνη, κ) ἡ τιμὴ, ἡ εὐθηνία κ) εὐτυχία τοῦ οἴκου, ἡ τῶν παίδων καλὴ ἀνατροφὴ, κ) τῶν δούλων κυβέρνησις, κ) ὅλης τῆς φαμιλίας ἡ ἀρίστη οἰκονομία· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅταν αἱ γυναῖκες δὲν ἀγαπῶσι τοὺς ἄνδρας των, κἂν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σωματικὰ ἀγαθὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν οἶκον, ὅμως οὐδὲν ὠφελοῦσι ταῦτα, ἀλλὰ χαίνονται, καὶ ἀφανίζονται.

„ Φιλοτέκνους".

Ὅταν ἡ γυναῖκες ἀγαπῶσι τοὺς ἄνδρας των, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἀγαπῶσι κ) τὰ τέκνα των· διὰ τί ἐκείνη ἡ γυνὴ ὁποῦ ἀγαπᾷ τὸν ῥίζαν, ἤγουν τὸν πατέρα τῆς παιδίας, ἤτοι τὸν ἄνδρα της, αὐτὴ πολλῷ μᾶλλον θέλει ἀγαπήσει καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ ἀνδρός της, ἤγουν τὰ παιδία· μᾶλλον δὲ θέλει ἀγαπήσει αὐτὰ, κ) διὰ τί εἶναι παιδία ἰδικά της.

5. „Σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρὸς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις „ἀνδράσιν".

Ὅταν ἡ γυναῖκες ἀγαπῶσι τοὺς ἄνδρας των, ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι κ) σώφρονες, καὶ ἁγναῖς· σώφρονες μὲν κατὰ τὸ σῶμα, ἁγναῖς δὲ κ) καθαραῖς κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀπέχουσαι καὶ μὲ τὸ σῶμα, καὶ μὲ τὸν νοῦν, ἀπὸ κάθε μίξιν κ) ἐπιθυμίαν ξένου ἀνδρός· ὁμοίως ἡ γυναῖκες ὁποῦ ἀγαπῶσι τοὺς ἄνδρας των, αὐταῖς γίνονται κ) τοῦ οἴκου των φύλακες, κ) οἰκονόμισαις καλαῖς· ἐπειδὴ ἀγαπῶσαι τοὺς ἄνδρας των, ἀγαποῦσι ἐναντίως κ) τὸ ὀσπήτιον τοῦ ἀνδρός των, κ) δὲν ἐξοδεύουν κακῶς τὰ ὑπάρχοντα τοῦ ἀνδρός των, μᾶλλον δὲ τὰ ἰδικά των ὑπάρχοντα, ὅπου καταγίνονται εἰς τρυφὰς κ) ξεφαντώματα, κ) εἰς μάταια σολίδια· ὅσαις γὰρ γυναῖκες σολίζονται, διὰ τοῦτο σολίζονται διὰ νὰ ἀρέσουν εἰς ἄλλους ἄνδρας· ἐκεῖναι δὲ ὁποῦ μίαν φορὰν ἠγάπησαν τοὺς ἄνδρας των, κ) ἄρεσαν εἰς αὐτοὺς, αὐταῖς πλέον πῶς θέλουν σολισθοῦν διὰ νὰ ἀρέσουν εἰς ἄλλους; βέβαια τοῦτο ποτὲ δὲν θέλουν τὸ κάμουν. Πρὸς τούτοις δὲ ὅσαι γυναῖκες ἀγαποῦν τοὺς ἄνδρας των, αὐταῖς κ) ὑποτάσσονται εἰς αὐτοὺς μὲ κάθε εὐπείθειαν, εἰς ὅσα δηλαδὴ εἶναι νόμιμα κ) δίκαια, ὄχι δὲ κ) εἰς τὰ παρὰ φύσιν κ) ἄνομα, ὀνομάζουσαι κυρίους καὶ αὐθεντας τοὺς ἄνδρας των, καθὼς καὶ ἡ Σάῤῥα ὠνόμαζε κύριον κ) αὐθεντοῦσα τὸν Ἀβραὰμ, ὡς λέγει ὁ κορυφαῖος Πέτρος· „ὡς Σάῤῥα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραὰμ, κύριον αὐ„τὸν καλοῦσα". (ά. Πέτ. γ'. 6.) Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ Παῦλος, ὁποῦ πάσχει μὲ κάθε τρόπον νὰ σηκώσῃ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τὰ ἀνδρόγυνα ἀπὸ τὰ βιωτικὰ πράγματα, πόσω πρόνοιαν, καὶ πόσω φροντίδα βάλλει ἐδῶ, διὰ τὴν εὐταξίαν τῶν ἀνδρογύνων καὶ τοῦ οἴκου αὐτῶν. Διὰ τί δὲ τοῦτο κάμνει; ὅτι ὅταν τὰ τοῦ οἴκου καὶ τῆς φαμιλίας τῶν χριστιανικῶν ἀνδρογύνων καλῶς κυβερνῶνται, τότε καὶ τὰ πνευματικὰ καλῶς διοικοῦνται, καὶ ἀκολούθως προκόπτουσιν εἰς τὸ καλλίτερον, κ) οἱ ἄνδρες, κ) ἡ γυναῖκες.

„Ἵνα

„Ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται".

Βλέπεις ὡ ἀναγνῶσα, ὅτι ὁ θεῖος Παῦλος κατὰ προηγούμενον λόγον φροντίζει διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὄχι διὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα; διὰ τί, αὖ μία πιστὴ γυναῖκα συγκαπικὴ μὲ ἄπιστον ἄνδρα (1), καὶ δὲν ἦναι ἐνάρετος, ἡ κατὰ τῆς γυναικὸς βλασφημία εἰς αὐτὸν τὸν πίστιν τῆς γυναικὸς διαβαίνει.

6. „Νεωτέρας ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν".

Ἀνωτέρω μὲν ὁ Παῦλος ἐκατάστησε διδασκάλισσας τῶν νεωτέρων γυναικῶν τὰς γερόντισσας, γυναῖκας δηλαδὴ τῶν ἄλλων γυναικῶν· ἐδῶ δὲ καταξαίνει διδάσκαλον τῶν νεωτέρων ἀνδρῶν, αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἐπίσκοπον Τίτον, ἄνδρα δηλαδὴ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν· διότι ὁ Ἀπόστολος εἰς κάθε μέρος φροντίζει τὸ εὔτακτον, καὶ εὐπρεπές. Τί δὲ πρέπει ὁ Τίτος νὰ παρακινῇ καὶ νὰ διδάσκῃ τὰς νεωτέρας; τὸ νὰ φυλάττων σωφροσύνῃ καὶ καθαρότητα ἀπὸ τὰ σαρκικὰ πάθη· ἐπειδὴ τῇ ἡλικίαν τῶν νέων μάλιστα καὶ κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἐνοχλεῖ τὸ πῦρ τῶν σαρκικῶν παθῶν, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ πρέπει νὰ σβύνουν, καὶ νὰ σπουδάζουν εἰς τὸ νὰ σωφρονοῦν· διὰ τί κατὰ τὸν Θεοδώρητον „αὕτη διαφερόντως ἡ ἀρετὴ (τῆς σωφροσύνης) „κοσμεῖ τῇ νεότητα.

7. „Περὶ πάντας (2) σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων".

Ἂς διδάσκουν, λέγει, καὶ αἱ γερόντισσαις γυναῖκες τὰς νεωτέρας γυναῖκας, καὶ οἱ γέροντες ἄνδρες ἂς διδάσκουν τοὺς νεωτέρους ἄνδρας· πλὴν ἡ λαμπρότης τῆς ἐδικῆς σου ζωῆς, ὦ Τίτε, αὐτὴ ἂς ἦναι ὡσὰν σὰν κοινὸν διδασκαλεῖον καὶ παράδειγμα ἀρετῆς ἔμπροσθεν εἰς ὅλους, καὶ εἰς ἄνδρας καὶ εἰς γυναῖκας, καὶ ὡσὰν μία πρωτότυπος καὶ ἀκριβὴς εἰκὼν ὅλων ὁμοῦ τῶν καλῶν, διὰ νὰ ἀπομάττῃ ἀπὸ αὐτὴν ὁ καθ' σὰς ἐκεῖνο τὸ εἶδος τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸ καλὸ ὁποῦ βάλεται.

„Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφθορίαν".

Πάλιν ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, „παρεχόμενος" ἤγουν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ πάρεχε, ὦ Τίτε, ἀδιαφθορίαν, ἤγουν νὰ μὴν ἦναι, λέγει, ἐκεῖνα ὁ πᾶ διδάσκεις ψεύδη καὶ διεφθαρμένα, ἀλλὰ ὑγιῆ καὶ ὀρθά.

„Σεμνότητα".

Πάρεχε, λέγει, εἰς τὴν διδασκαλίαν σου, ὦ Τίτε, σεμνότητα, ἤγουν νὰ μὴν ἔχῃ ἡ διδασκαλία σου κανένα ἄσεμνον νόημα, ἢ κίνημα, ὁποῦ νὰ κάμνῃ τοὺς ἀνοήτους νὰ κλίνουν εἰς διάχυσιν καὶ ἀνδλάβειαν· ἀλλὰ ὅλα καὶ τὰ νοήματα, καὶ λόγια, καὶ σχήματα τῆς διδασκαλίας σου, νὰ εἶναι σεβάσμια, καὶ ἄξια τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ μεγαλειότητος.

8. „Λό-

(1) Τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὰ ἀνδρόγυνα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐν ἀπιστίᾳ ὄντα πρότερον, ὕστερον ἐν μέρος ἐξ αὐτῶν ἐδέχθησαν τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, εἴτε ὁ ἄνδρας, εἴτε ἡ γυνή· συγχωρεῖ γὰρ ὁ Παῦλος τὸ μέρος ἐκεῖνο ὁποῦ πιστεύσῃ, νὰ συγκατοικῇ μὲ τὸ μέρος ὁποῦ μένῃ εἰς τὴν ἀπιστίαν, ἐὰν καὶ αὐτὸ θελήσῃ. „Εἴ „τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδο„κεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν· καὶ γυνή, „ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν „μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν". (α. Κορ. ζ'. 12,) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὕστερ ἑρμηνεύει, ὅτι νὰ ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἄνδρας των, καὶ νὰ μὴ χωρίζωνται ἀπὸ αὐτούς· διὰ τί τὸ νὰ ἀφίνουν αἱ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας των διὰ πρόφασιν δυσεβείας, τοῦτο ἐπροξένει βλασφημίαν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὅθεν καὶ ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος διορίζει ἐν τῷ ιδ'. Κανόνι αὐτῆς ταῦτα· „Εἴ τις γυνὴ καταλιμπάνοι τὸν ἄνδρα, καὶ „ἀναχωρεῖν ἐθέλοι, βδελυττομένη τὸν γάμον, ἀνά„θεμα ἔστω".

(2) Ἐν ἄλλοις „περὶ πάντα".

Digitized by Google

8. „Λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον".

Παρεχε, λέγει, ὦ Τίτε, εἰς τὴν διδασκαλίαν σου, λόγον ὑγιῆ καὶ ἀκατάγνωστον, ἤτοι λόγον ὀρθόδοξον, καὶ ὁποῦ νὰ μὴν ἔχῃ πιάσιμον ἀπὸ κἀνενα μέρος εἰς τὸ νὰ κατηγορηθῇ.

„Ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν φαῦλον „λέγειν".

Ταῦτα, λέγει, πᾶντα ποίει ὦ Τίτε, διὰ νὰ ἐντροπιασθῇ ὁ ἐναντίος, ἤγουν εἴτε ὁ διάβολος, εἴτε κάθε ἄλλος ἐχθρὸς τῆς πίστεως, ὁποῦ γίνεται ὑπηρέτης τοῦ διαβόλου, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ νὰ εἰπῇ κἀνενα ἐναντίον περὶ τῆς ἡμῶν πίστεως (1).

9. „Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους „εἶναι".

Παρακάλει, λέγει, ὦ Τίτε, νὰ ὑποτάσσωνται οἱ δοῦλοι εἰς τοὺς αὐθέντας των, καὶ νὰ εἶναι εὐάρεστοι εἰς αὐτοὺς εἰς ὅλα, ἤτοι εἰς ὅλα τὰ δίκαια καὶ νόμιμα, ὁποῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν σωματικὴν ὑπηρεσίαν τῶν δούλων, ὄχι δὲ καὶ εἰς τὰ παράνομα· ὥστε, ὅποιος διὰ πρόφασιν ἐγκρατείας, χωρίζει τὰς γυναῖκας ἀπὸ τοὺς ἄνδρας των, καὶ ὅποιος διὰ σχῆμα δυσεβείας, χωρίζει τοὺς δούλους ἀπὸ τοὺς αὐθέντας των, ὁ τοιοῦτος δὲν εἶναι ἀκατηγόρητος· ἐπειδὴ καὶ δίδει πολλὰ πιάσιμα εἰς ὅλους τοὺς ἀπίστους, καὶ ἀνοίγει ὅλων τὰ στόματα εἰς τὸ νὰ κατηγορῶν τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν (2).

10. „Μὴ αὐτιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐν„δεικνυμένους ἀγαθήν".

Βλέπε, ὦ Χριστιανέ, ὅτι ὁ Παῦλος ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τοὺς δούλους τὸ νὰ ἔχουν ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἀναπαύουσι τοὺς αὐθέντας των, ἤγουν τὸ νὰ μὴ αὐτιλέγουν εἰς αὐτούς· τὸ νὰ μὴ κλέπτουν τὰ πράγματά των· (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „νοσφιζομένους") ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐμπιστευμένοι εἰς ὅλα· διότι, τοῦτα εἶναι μάλιστα ὁποῦ εἶναι ποθητά, καὶ περισπάδασα εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους, τοὺς αὐθέντας τῶν δούλων.

„Ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσι".

Ἀνίσως, λέγει, καὶ οἱ δοῦλοι εἶναι πιστοὶ πρὸς τοὺς αὐθέντας των, καθὼς εἶπον ἀνωτέρω, βέβαια αὐτοὶ ἔχουν νὰ εἶναι εἰς δόξαν τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἐπειδὴ ὅταν ἰδῇ ὁ Ἕλλην καὶ ἄπιστος τὸν δοῦλόν τε Χριστιανὸν ἔτζι καλῶς πεπαιδευμένον ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν, πῶς δὲν θέλει θαυμάσει τὰ δόγματα τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ; ἢ πῶς δὲν θέλει τὰ ἐπαινέσει, ὅτι ἔχουσι τόσῳ δυνάμιν, ὥστε ὁποῦ νὰ διορθόνουσι τὰς ψυχὰς ἐκείνων ὁποῦ τὰ πιστεύουσι; Διότι οἱ δοῦλοι εἶναι σῶα γένος, τὸ ὁποῖον διέρχεται ταῖς περισσοτέραις φοραῖς δύσκολον, ἄγριον, καὶ ἀπαίδευτον, μὲ τὸ νὰ μὴ λαμβάνῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καλὴν ἀνατροφὴν, ἀλλὰ ἀμε-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ Χριστιανοί, ζῶσι καὶ πολιτεύονται μὲ ζωὴν καὶ πολιτείαν ἐνάρετον, τότε οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως ἐντρέπονται· διατί δὲν εὑρίσκουν κανένα πιάσιμον καὶ λαβὴν εἰς τὸ νὰ κατηγορήσουν· ὅπου γὰρ φησιν· „ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ· τὸ δὲ „νοούμενον τοῦτό ἐστιν, ὅτι τῶν κατ' ἀρετὴν ζώντων ὁ τῆς „λοιδορίας μῶμος οὐχ' ἅπτεται· πῶς γὰρ ἔτι πλεονεξίᾳ ὁ ἀκτήμων λοιδορηθήσεται; πῶς δέτις ἐπιθρυλλήσει τὴν ἀσωτίαν τῷ ἀνακεχωρημένῳ καὶ ἰδιάσαντι; ἢ τὸν θυμὸν τῷ πρᾴῳ; ἢ τὸν τύφον τῷ μετριόφρονι; ἢ ἄλλο τι τῶν ἐπιμώμων τοῖς ἐκ τῶν ἐναντίων γινωσκομένοις; οἷς σκοπός ἐστιν ἀλύπητον παρεχειν τῷ μώμῳ τὸν βίον; ἵνα καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος ὁ ἐξεναντίας ἐντραπῇ μηδὲν ἔχων λέγειν. (Εἰς τὸν Βίον Μωϋσέως.)

(2) Ὅθεν καὶ ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος διορίζει· „εἴ τις δοῦλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκοι καταφρονεῖν „δεσπότου, καὶ ἀναχωρεῖν τῆς ὑπηρεσίας.... ἀνάθεμα „ἔστω". (Καν. γ'.)

Digitized by Google

ἀμελῆται ἀπὸ τὰς αὐθεντίας τε· καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔμαθε χρηςὰ ἤθη ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπὸ τὴν σωφανεροφιλῆ ἀνδρῶν ἐναρέτων· διὰ τῦτο οἱ δῦλοι χρειάζονται νὰ διδάσκωνται ἀπὸ ἐσέα ὦ Τίτε, ἐκεῖνα ὁπῦ πρέπει νὰ κάμνωσι· ὅθεν δὲ ἔλεγε ματαίως εἰς ἄλλο μέρος ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ δῦλοι πρέπει νὰ δηλῶσι εἰς τὰς αὐθεντίας των, ὡσὰν νὰ δηλῶσι εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι εἰς τὰς ἀνθρώπους „ μετ' διανοίας δηλῶντες τῦ Κυρίῳ, καὶ ὐκ „ ἀνθρώποις"· (Ἐφ. ς'. 7.) ὥςε κἂν ἐσὺ ὁ δῦλος Χριςιανὸς τιμᾷς καὶ ὑπηρετῆς τὸν αὐθεντέ σε, ἀλλ' ἡ τιμὴ καὶ ὑπηρεσία ὁπῦ προσφέρεις εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν ἴδιον Θεὸν ἀναβαίνει, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῦ Θεῦ γενᾶται καὶ ἔχει τὴν ἀρχήν τε, ἡ πρὸς τὸν ἐδικόν σε αὐθεντέα ἀγάπη καὶ ὔνοια (1).

11. „Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τῦ Θεῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω πολλὰς καὶ μεγάλας ἀρετὰς ἐζήτησε χρεωσικῶς ὁ Ἀπόςολος ἀπὸ τὰς δῦλας, δηλαδὴ τὸ νὰ ςολίζωσι καὶ νὰ δοξάζωσι τὴν διδασκαλίαν τῦ Κυρίε διὰ τῆς ἐναρέτε αὐτῶν πολιτείας, δείχνει τώρα ἐδῶ ὅτι δικαίως καὶ πρεπόντως ζητεῖ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀρετὰς ταύτας. Διὰ τί; ἐπειδὴ, λέγει, ἐπέφανε εἰς ὅλες τὰς ἀνθρώπες ἡ χάρις τῦ Θεῦ, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς δῦλας, καὶ ἐχάρισε εἰς αὐτὰς τὴν συγχώρησιν πολλῶν ἁμαρτημάτων· καὶ λοιπὸν χρεωσῦν ὅλοι, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ δῦλοι, νὰ πολιτεύωνται καὶ νὰ ζῶσι πρὸς δόξαν Θεῦ, τῦ ποιήτε δηλαδὴ εὐεργέτε αὐτῶν (2). Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόςολος, ὅτι ἐπεφάνη ἡ χάρις τῦ Θεῦ, φανερόνει τὴν πρώτην παρυσίαν τῦ Κυρίε, ὅπις ἔδιδε εἰς τὰς ἀνθρώπες, χάριν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τες.

12. „Παιδεύσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κο- „ σμικὰς ἐπιθυμίας".

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐντροπιάζει τὸς δῦλες ὁ θεῖος Ἀπόςολος, διατὶ αἰσίως, λέγει, ἐσεῖς οἱ δῦλοι ἐτύχετε παιδευτῆ, καὶ διδάσκαλόν σας, αὐτὴν τὴν ἰδίαν χάριν τῦ Θεῦ, ταυτὸν εἰπεῖν αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν, πῶς δὲν χρεωσεῖτε νὰ ζῆτε ἀξίως τῦ τοιῦτε σας διδασκάλε; ἡ χάρις δὲ λέγει αὐτὴ τῦ Θεῦ, δὲν ἐςάθη μόνον ἕως εἰς τὴν συγχώρησιν τῶν ἁπερασμένων ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ ἀκόμη μᾶς προφυλάττει νὰ μὴν ἁμαρτήσωμεν καὶ εἰς τὸ μέλλον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ διδάσκει ἡμᾶς τὸς Χριςιανὸς, διὰ νὰ ζήσωμεν σωφρόνως τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς, ἡμεῖς οἱ πρότερον ἐν τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι ἀρνηθέντες βεβαίως τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας. Λέγωντας μὲν οὖν ὁ Παῦλος νὰ ἀρνηθῶμεν, δηλοῖ μὲ τὴν λέξιν ταύτην τὴν ἀποσροφὴν, καὶ τὸ μῖσος ὁπῦ πρέπει νὰ δείξωμεν ἐξ ὅλης τῆς διαθέσεως τῆς ψυχῆς μας· λέγωντας δὲ ἀσέβειαν, δηλοῖ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὰ εἰδωλικὰ δόγματα· λέγωντας δὲ τελευταῖον κοσμικὰς ἐπιθυμίας, φανερόνει τὴν πλεονεξίαν, τὴν τρυφὴν, τὴν φιλοδοξίαν, καὶ τὰ ἄλλα πάθη, καὶ κακίας, αἱ ὁποῖαι δὲν διαβαίνουσιν εἰς τὸν ὐρανὸν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν κόσμον τῦτον χρησιμεύουσι, καὶ μαζὶ μὲ τὸν κόσμον αὐτὰς παύουσι καὶ διαλύονται. Διὰ τῦτο λοιπὸν ἦλθεν ὁ Χριςὸς, διὰ νὰ ἀρνηθῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ, καὶ τὰ ἀσεβῆ δόγματα, καὶ τὴν ἀκάθαρτον ζωὴν, μισήσαντες καὶ τὰ δύω ταῦτα μὲ τὴν αὐτὴν ἀποσροφὴν, καὶ ὁμοίαν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μας.

„ Σω-

(1) Τὰ τῶν δῦλων καθήκοντα ὁρα πλατύτερον εἰς τὸ ς'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσίες ἀπὸ στίχ. πέμπτε ἕως ἐννάτε. Ὁρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῦ „ δῦλος „ ἐκλήθης μὴ σοι μελέτω" (α'. Κορ. ζ'. 21.) πόσων λογιῶν εἶναι ἡ δυλεία.

(2) Δὲν ἠμπορῶ ἐδῶ νὰ σιωπήσω τὰ λόγια τὰ περιβόητα ἐκείνε πολυμαθεςάτε, καὶ πολυίςορος Σειδίνε τε νεωτέρε Φιλοσόφε, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν εἰς τὸν Οὐοσῆριον· ὅτι αὐτὸς δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀναπαύσῃ τὴν ψυχήν τε ἐπ' ἄλῳ τινὶ, ἢ ἐπὶ ταῖς Γραφαῖς, καὶ μάλιςα ἀπὸ ὅλα ἐπληροφόρει αὐτὸν τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Παύλου τὸ λέγον· „ ἐπεφάνη ἡ χάρις τῦ Θεῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν „ ἀνθρώποις, παιδεύσα ἡμᾶς ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀ- „ σέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ „ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, „ προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς „ δόξης τῦ μεγάλε Θεῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησῦ Χριςῦ, „ ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς „ ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν πε- „ ριούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων"... ἐπειδὴ τὸ ῥηθὸν τῦτο περιλαμβάνει τὴν φύσιν, τὸ τέλος, καὶ τὴν ἀντίδοσιν τῆς ἀληθοῦς θρησκείας. (Παρὰ τῷ συντάγματι τῆς Θεολογικῆς Παιδείας Σελ. 280.)

„Σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν".

Τὸ σωφρόνως ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, δὲν δηλοῖ μόνον τὴν ἀποχὴν τῆς πορνείας, καὶ τῶν σαρκικῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν καὶ κακιῶν· διὰ τί καὶ ἐκεῖνος ὅπου ἀγαπᾷ τὰ ἄσπρα, δὲν εἶναι σώφρων, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ ἀκολάστου καὶ πόρνου ἀνθρώπου πλέον ἀκολαστότερος, καθ' ὅτι ἡ φιλαργυρία δὲν εἶναι φυσικὸν πάθος, καθὼς εἶναι ἡ πορνεία, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅποιος νικᾶται ἀπὸ τὸ οἱονδήποτε πάθος, αὐτὸς δὲν εἶναι σώφρων.

„Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι".

Εἰς τοῦτον, λέγει, τὸν αἰῶνα πρέπει νὰ ζήσωμεν μὲ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ εὐσέβειαν, καθ' ὅτι ὁ αἰὼν ὅπου τῆς παρούσης ζωῆς, ἔχει τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόλεμον, ὁ δὲ μέλλων αἰὼν ἔχει τὰς ἀντιδόσεις καὶ τοὺς στεφάνους (1).

13. „Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δό-
„ξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Ἰδοὺ καὶ τὸ ἔπαθλον καὶ ὁ στέφανος τοῦ ἀγῶνος τῆς παρούσης ζωῆς, ἤγουν ἡ δευτέρα παρουσία καὶ ἐπιφάνεια τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποῖα μακαρία καὶ εὔδοξος· καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος τῆς δόξης, ἐπειδὴ δύω εἶναι ἐπιφάνειαι καὶ παρουσίαι τοῦ Κυρίου. Καὶ ἡ μὲν πρώτη παρουσία, ἔγινε μὲ πραότητα καὶ ταπείνωσιν, καὶ ἔδιδε χάριν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν· ἡ δὲ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, ἔχει νὰ γείνῃ μὲ δόξαν μεγάλην, καὶ θεοπρεπῆ τιμωρίαν, καθὼς τὸ λέγει ὁ ἴδιος „ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ". (Ματθ. κε'. 31.) καὶ ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων του (2). Πῶς εἶναι τώρα οἱ Ἀρειανοὶ ὅπου σμικρύνουσι τὸν Υἱόν, καὶ λέγουσι πῶς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ δὲν θέλουν νὰ ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Θεόν; ἂς ἀκούσουν πῶς ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμολογεῖ αὐτὸν, ὄχι μόνον Θεὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ μέγαν Θεόν· τὸ δὲ μέγας λέγεται εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι κατὰ σύγκρι-

(1) Ὅτι δὲ ὁ παρὼν αἰὼν ἔχει τοὺς ἀγῶνας, ὁ δὲ μέλλων ἔχει τοὺς στεφάνους, ὁρᾶται εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες". (α'. Κορ. θ'. 24.)

(2) Ὁ δὲ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῷ τρίτῳ Βιβλίῳ περὶ Χριστιανισμοῦ λέγει, ὅτι κάθε ἀρετὴ καὶ κακία γενικῶς περιέχεται μέσα εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου· „πᾶσα τοιγαροῦν πρᾶξις ἀγαθὴ, καὶ „φύλαξις, ἐν ἐκείνοις διείληπται τῷ Ἀποστόλῳ· ἐν οἷς „φησιν· „ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν „ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν „ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, „καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, „προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφά„νειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη„σοῦ Χριστοῦ· ἐνταῦθα πᾶσαν μὲν κακίαν ἐσπιλίτευ„σεν ὁ Ἀπόστολος, ὑπὲρ τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσ„μικὰς ἐπιθυμίας· πᾶσαν δὲ παρίστησιν ἀρετὴν, δι' „ὧν φησι· σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς· προσθεὶς „καὶ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ταῦτα μετιτέον· ἡ ἐλπὶς δὲ „τοῦτο τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος".

Καὶ καθὼς εἰς τρία ἀνάγονται καὶ θεωροῦνται αἱ ἀρεταὶ, εἰς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ εἰς τὰ περὶ ἡμᾶς, ἤγουν εἰς τὰ περὶ Θεοῦ, εἰς τὰ περὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων, καὶ εἰς τὰ περὶ τὸν πλησίον· ἔτζι καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὰ τρία ταῦτα θεωροῦνται, κατὰ τὸν αὐτὸν Μελέτιον. Καὶ πρὸς μὲν τὰ καθ' ἡμᾶς, θεωρᾶται τὸ, σωφρόνως· ἐπειδὴ μὲ σωφροσύνην ζῆν ὀφείλομεν, ἀνίσως δηλαδὴ καὶ ἀγαπῶμεν ἐγκράτειαν, ταπείνωσιν, παρθενίαν, πτωχείαν· ταῦτα γὰρ τὴν σωφροσύνην παρίστων· σωιζόμενοι μὲν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· διαλαγχάνοντες δὲ καὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, ἤτοι τὸ σῶμα, καὶ ὑποπιάζοντες αὐτὸ καὶ ὑποτάσσοντες εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· πρὸς δὲ τὰ περὶ ἡμᾶς, ἤγουν εἰς τὰ περὶ τὸν πλησίον θεωρᾶται τὸ, δικαίως· ἐπειδὴ καὶ χρεωστοῦμεν νὰ ζῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ μὲ δικαιοσύνην, ἀγαπῶντες τοὺς ἀδελφούς μας ὡσὰν καὶ τὸν ἑαυτόν μας, καθὼς μᾶς προσάζει ὁ Κύριος, καὶ ποιοῦντες πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὁποῦ θέλομεν νὰ μᾶς κάμνουν οἱ ἄλλοι, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μὴ ποιοῦντες πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὁποῦ δὲν θέλομεν νὰ μᾶς κάμνουν οἱ ἄλλοι, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· εἰς δὲ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἤγουν εἰς τὰ περὶ Θεοῦ, θεωρᾶται τὸ εὐσεβῶς· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ χρεωστοῦμεν νὰ ζῶμεν μὲ εὐσέβειαν· ἀνίσως ἐπιγινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν Παντοδύναμον, καὶ δημιουργὸν ὅλης τῆς κτίσεως, καὶ πιστεύωμεν εἰς αὐτὸν, καὶ φοβώμεθα αὐτὸν ὡς Δεσπότην, καὶ Κύριον, καὶ Κριτὴν δίκαιον· καὶ ἀνίσως ἀγαπῶμεν αὐτὸν ὡς ἀγαθὸν, καὶ φιλόστοργον Πατέρα μας, καὶ ὡς εὐεργέτην καὶ λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα μας, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μας, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μας, ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος μας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας μας.

Digitized by Google

χεισιν καὶ σχέσιν, ἤγουν διὰ τὶ εἶναι μεγάλος ἀπὸ ἄλλον μικρὸν Θεόν· ἀλλὰ λέγεται μέγας ἀσυγκρίτως, ἀσχέτως, καὶ ἀπολύτως, ὡς φύσει ὢν αὐτομεγάλος, καὶ τὸ ὁποῖο μεγαλίτερος δὲν ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ (1). Λέγεται δὲ καὶ Σωτὴρ ὁ Κύριος, διὰ τὶ ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ τὸ ἔσωσεν ἡμᾶς, ὁπὸ εἴμεθα ἐχθροί τὸ· αὐίσως δὲ ἔσωσεν ἡμᾶς ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ, ὅταν εἴμεθα ἐχθροί τὸ, τί δὲν θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ δευτέρᾳ τὸ παρουσίᾳ, ἐὰν μᾶς εὕρῃ δοκιμήσαντας εἰς τὰς ἀρετὰς, καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τὸ; Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τὸ „Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ" (ά. Τιμόθ. γ'. 16.) διὰ νὰ μάθῃς πόσαις φοραῖς εἶπεν ὁ Παῦλος καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστόν.

14. „Ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πά„σης ἀνομίας".

Καὶ τοῦτο ἀπόδειξις εἶναι τῆς ἐξουσίας τὸ Κυρίου, τὸ νὰ δώσῃ θελληματικῶς τὸν ἑαυτόν τὸ διὰ λόγουμας, καὶ ὄχι διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ (2) καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ μίαν μὲν ἁμαρτίαν, ἀπὸ ἄλλην δὲ ὄχι, ἀλλὰ ἀπὸ κάθε λογῆς ἁμαρτίαν· ὥστε καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐντραπῶμεν τὴν ἐξαγοράν, καὶ ἐλευθερίαν ταύτην, ὁπὸ μᾶς ἐχάρισεν ὁ Κύριος, καὶ πλέον νὰ μὴν ἁμαρτάνωμεν.

„Καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον".

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐκαθάρισεν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς διὰ μέσου τὸ λυτροῦ τὸ θείου Βαπτίσματος, καὶ διὰ μέσου τῆς ἐργασίας τῶν θείων καὶ καθαρτικῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ μᾶς ἔκαμεν σὰν λαὸν περιούσιον, ἤγουν οἰκεῖον, ἐδικόν τὸ, διαλεκτὸν, καὶ ἐξαίρετον, ὁπὸ δὲν ἔχει καμμίαν κοινωνίαν καὶ σύγκρισιν μὲ τοὺς ἄλλους λαούς. Λέγεται δὲ ἡ λέξις αὕτη περιούσιος, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν δένδρων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διέρχονται καὶ περισσεύονται πάντοτε εἰς τὴν οὐσίαν, καὶ πλοῦτον τὸ αὐθεντίτων (3).

„Ζηλωτὴν καλῶν ἔργων (4).

Ἔκαμε, λέγει, ὁ Κύριος ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐδικόν τὸ λαὸν, διὰ νὰ τρέχωμεν μὲ προθυμίαν καὶ θερμότητα εἰς τὰ καλὰ ἔργα, καὶ διὰ νὰ δείχνωμεν ζῆλον, καὶ μίμησιν διάπυρον εἰς

---

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „Μέγας μὲν οὖν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται κατὰ τὸ ἰδίως „αὐτῷ μέγα, τῷ πᾶσι τοῖς μεγάλοις ἑαυτὸν μεταδι„δόναι, καὶ παντὸς μεγέθους ἐξῳθεν ὑπερχεόμενον, καὶ „ὑπερεκτεινόμενον, πάντα πάντων περιέχον· πάντα ἀ„ριθμὸν ὑπερβάλλον· πᾶσαν ἀπειρίαν διαβαῖνον.... τὸ „μέγεθος τοῦτο, καὶ ἄπειρόν ἐστι, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀνάριθ„μον· καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ὑπεροχή, κατὰ τὸν ἀπόλυτον, καὶ „ὑπερτεταμένην τῆς ἀπειρλήπτου μεγαλειότητος φύσιν". (Κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων.)

(2) Κατὰ γὰρ τὸν βαθὺν Εὐθύμιον· „ἐπὶ αἰχμα„λώτων ἐξωνήσεως οἰκεῖον κυρίως τὸ λύεσθαι· ὅθεν καὶ „λύτρα τὰ δῶρα λέγονται, τὰ εἰς τοῦτο διδόμενα· „ὁ μέντοι μὴ ἐξωνησάμενος, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ἐκ „τῶν πολεμίων ἐξαγαγών, ῥύεσθαι λέγεται, ἀ μὴν „λύεσθαι· καὶ τὰ ὑπὲρ τούτου διδόμενα, ἀ λύτρα, ἀλλὰ „σῶρα· ποτὲ δὲ καὶ ζωάγρια"· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Κύριος ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν δίδωσιν λύτρον τὸ ἴδιον αἷμα του, ὡς τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος „καὶ γὰρ ὁ υἱὸς „τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι, „καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν", (Ματθ. κ'. 28.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶπεν ἐδῶ ἵνα ῥύσηται ἡμᾶς, ἀλλ' ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς, αἰχμαλώτους ὄντας, τῆς κυριολεξίας φροντίσας. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων. (ά. Τιμοθ. β'. 6.)

(3) Ὁ δὲ Βαρῖνος, περιούσιος λαός, λέγει, εἶναι ὁ ἐγκτητος, ὡς ὁ Ἰσραὴλ, ἤγουν ὁ ὑπὸ Θεοῦ ἀποκτηθεὶς ὡσὰν ἕνα κτῆμα, καὶ μία οὐσία καὶ ὕπαρξις· ὁ δὲ Θεοδώρητος ἑρμηνεύων ἐκεῖνο τὸ τῆς Ἐξόδου· „ἔσεσθέ μοι λαὸς πε„ριούσιος" (Ἐξ. ιθ'. 5.) νοεῖ ἀντὶ τοῦ, ἐξαίρετον· „ἁπάντων εἰμὶ φησι ποιητὴς, καὶ δεσπότης, καὶ πάν„των ὡς ποιητὴς προμηθοῦμαι, ὑμᾶς δέ, οἷόν τινα λαὸν „ἐξαίρετον ἐμαυτῷ ἀφιέρωσα"· ὁ δὲ Σευῆρος „λαὸς πε„ριούσιος, φησὶ κατ' ἐξαίρετον ἐν περιουσίᾳ, καὶ κτή„ματι λελογισμένος". Καὶ ὁ Θεοφύλακτος λέγει· „ἡ „δὲ περιούσιος προσηγορία σημαίνει τὸν περὶ τὴν ὑ„σίαν καταγινόμενον λαὸν, καὶ κοινωνοῦντα αὐτῇ"· χά„νοντας δὲ (προσθέτει) ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας δὲν ἐμ„μετεχωρίσθη τὴν λέξιν ταύτην, ὅτε τὴν ἐπιούσιον· ἀλλ' οἱ ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς, πῶς ἐποίησαν· τὸν περιούσιον δὲ πάντων λαὸν, ὁ κορυφαῖος Πέτρος ὀνομάζει λαὸν εἰς περιποίησιν· „ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βα„σίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος Ἅγιον, λαὸς εἰς περι„ποίησιν". (ά. Πέτρ. β'. 9.)

(4) Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ· „ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ „Θεοῦ",

εἰς κάθε ἀρετήν· ἡ μὲν λύτρωσις λοιπὸν ἀπὸ κάθε ἀνομίαν, εἶναι ἔργον τοῦ χαρίσματος μόνου τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νὰ ἔχωμεν ζῆλον εἰς τὰ καλὰ ἔργα, τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον ἐδικόν μας.

15. „Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπι-„ταγῆς".

Πρῶτον, λέγει· λάλει ὦ Τίτε, καὶ παρακάλει, ἤγουν ἡμερώτερα δίδασκε τὸν λαόν σου, ἔπειτα ἔλεγχε· καὶ ὄχι ἁπλῶς ἔλεγχε, ἀλλὰ μὲ κάθε προσαγωγὴ, ἤγουν μὲ αὐστηρότητα καὶ αὐθεντίαν· διὸ, τι ἐπειδὴ καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες ἦτον σκληροὶ, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος διδάσκει τὸν Τίτον, νὰ δείχνῃ εἰς αὐτοὺς τὸν προσακτικὸν καὶ αὐστηρὸν διδαχήν. Διὸ, τι ἄλλαι μὲν ἁμαρτίαι εἶναι ὁποῦ δὲν χρειάζονται ἀποτομίαν καὶ αὐστηρότητα, ἀλλὰ νουθεσίαν πραεῖαν, καὶ παρακίνησιν μόνον, καθὼς εἶναι τὸ νὰ διδάσκῃ τινὰς τοὺς ἔχοντας ἄσπρα, νὰ καταφρονοῦν αὐτὰ, καὶ νὰ τὰ δίδουν ὅλα ἐλεημοσυνῶν (1)· ἄλλαι δὲ ἁμαρτίαι, χρειάζονται αὐστηρὰν διδασκαλίαν, καὶ ἔλεγχον ἀπότομον, καθὼς εἶναι, αἱ μοιχεῖαι, αἱ κλεψίαι, αἱ πλεονεξίαι, αἱ μαγεῖαι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα βαρέα ἁμαρτήματα.

„Μηδείς σου περιφρονείτω".

Ἂς μήσε καταφρονῇ, λέγει, τινὰς ὦ Τίτε· τοῦτο δὲ θέλει γενῇ αἴσως ἐσὺ ἐλέγχῃς μὲ παῤῥησίαν, καὶ ἐπιπλήττῃς χωρὶς δειλίαν τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς τὸν ἁρμόδιον καὶ ἐπιτήδειον καιρόν· διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ ἐπιπλήττει ἀκαίρως, καὶ ἔξω τοῦ ἁρμοδίου καιροῦ, αὐτὸς περισσότερον καταφρονεῖται ἀπὸ τοὺς ἁμαρτάνοντας, παρὰ ὁποῦ εἰσακούεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρ-„χεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι".

Εἰς πάμπολλα μέρη τῶν Ἐπιστολῶν του θέλει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ ὑποτάσσωνται οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιαστὰς (2), καθὼς καὶ ἐδῶ θέλει, καὶ λέγει τοῦτο· δείχνει δὲ καὶ μὲ ποῖον τρόπον θέλουν ὑποταχθῆ εἰς αὐτοὺς, ἤγουν αἴσως καὶ εἶναι ἕτοιμοι νὰ κάμνουν κάθε καλὸν ἔργον. Λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται φανερὸν, ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι ἑτοιμασμένοι εἰς τὸ νὰ κάμνουν τὰ κακὰ, αὐτοὶ δὲν πείθονται εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἄρχοντας, καὶ εἰς τοὺς ἐξουσιαστάς· ἢ καὶ λέγει τοῦτο, ὅτι δίδασκε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ εἶναι ἕτοιμοι, διὰ νὰ πείθωνται εἰς τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ ὄχι εἰς τὰ ψυχοβλαβῆ, καὶ εἰς τὰς κακίας.

2. „Μηδένα βλασφημεῖν, ἄμαχους εἶναι, ἐπιεικεῖς".

Δίδασκε, λέγει, ὦ Τίτε, τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μὴ βλασφημοῦν, ἤγουν νὰ μὴ κατηγοροῦν καὶ δυσφημίζουν κανένα ἄνθρωπον· διατί καν καὶ τινας κάμῃ κακὰ, ἐσὺ ὅμως Χριστιανὲ, μὴ τὸν δυσφημίζῃς, καὶ κατηγορῇς· τὸ ὄνομά σου· ἐπειδὴ τὸ σῶμα τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε κατηγορίαν καὶ λοιδορίαν· καν γὰρ καὶ ἡ κατηγορία ἦναι ἀληθινὴ, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἔχομεν τοῦ ἄδειαν νὰ κατηγορῶμεν καὶ νὰ κατακρίνωμεν· ἐὰν δὲ ἦναι ψεύδης ἡ κατηγορία, σοχάσου πλέον ἐσὺ Χριστιανὲ, πόσον μεγάλος κίνδυνος εἶναι, τὸ νὰ κρίνῃς τὸ ψεῦδος, ὡσὰν νὰ ἦτον ἀλήθεια.

„Πα-

„Θεοῦ, ἕως ἐδῶ" καὶ ἀπὸ τὸ 4. στίχ. τοῦ ἀκολούθου γ'. Κεφαλαίου ἕως τὸ 7. στίχ. αὐτοῦ, Ἀπόστολος ἐστὶν ὁ ἀναγινωσκόμενος τῇ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων· ἀφίνονται δὲ τὰ μεταξύ, ὡς μὴ ἁρμόζοντα τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

(1) Ὅτι δὲ εἶναι ἐνοχὴ, τὸ νὰ πωλῇ τινας τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ νὰ τὰ δίδῃ ἐλεημοσυνῶν ὅρα εἰς τὸ 2. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης, καὶ τοῦ εἰς ἐκεῖνον ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ εἰς τὸν 11. στίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

(2) Ὅρα εἰς τὸ 1γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους στίχ. 1. καὶ τοῦ εἰς ἐκεῖνον ὑποσημείωσιν, περὶ τοῦ πλατύτερον.

„Πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους".

Δίδασκε, λέγει, τοὺς Χριστιανοὺς ὦ Τίτε, νὰ δείχνουν κάθε πραότητα, ὄχι εἰς ἄλλους μὲν, εἰς ἄλλους δὲ ὄχι, ἀλλὰ εἰς ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἕλληνας, καὶ δυσεβεῖς, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ καλοὺς, καὶ κακούς.

3. „Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δου-„λεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις".

Εἰς μὲν τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν φοβίζει τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ κατακρίνωμεν, ἀπὸ τὰ μέλλοντα ἁμαρτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα εἴμεθα ὑποκείμενοι νὰ πέσωμεν καὶ ἡμεῖς· ὅπου γὰρ λέγει· „ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ"· (α. Κορ. ι. 12.) ἐδῶ δὲ συσκέπτει τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μὴ κατακρίνωμεν, ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα ἁμαρτήματα ὁπού εἶχον, λέγοντας εἰς αὐτούς, ἂς μὴ κατηγορῶμεν ἄλλους, ὦ ἀδελφοί, πῶς ἁμάρτησαν, διατί καὶ ἡμεῖς ὅμοια, καὶ χειρότερα ἀπὸ αὐτοὺς ἁμαρτήσαμεν πρὸ τοῦ νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Χριστὸν, καθὼς καὶ ὁ λῃστὴς τοῦτο τὸ ἴδιον ἔλεγε πρὸς τὸν ἄλλον λῃστήν· „οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐν τῷ „αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν"· (Λουκ. κγ'. 40.) Πότε δὲ ἤμεθα ἀνόητοι; πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἡμεῖς, καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν, ἐλατρεύαμεν τοὺς δαίμονας, καὶ τὰ αἰσθητὰ εἴδωλα (1)· ἐπειδὴ πῶς δὲν εἶναι ἀφρόνησις μεγάλη νὰ λατρεύωμεν τοιούτους θεούς; ἢ πῶς δὲν ἦτον πλανὴ μεγαλωτάτη τὸ νὰ θυσιάζωμεν εἰς τὰ ἄψυχα εἴδωλα τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους; „ἔθυσαν γὰρ φησι τοὺς „υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις"· (Ψαλ. ρέ. 35.) ἀλλὰ καὶ ἐδουλεύαμεν εἰς διαφόρους ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας, ἤγουν εἰς ἀρρενογαμίας, καὶ μητρογαμίας, καὶ ἀδελφογαμίας, καὶ τὰς ἄλλας παρὰ φύσιν, καὶ ἀλογωτάτας ἀκαθαρσίας· διὰ ὅ,τι κατὰ διαφόρους τρόπους ἐπειρέπαιξε καὶ ἐστροπίασε τοῦ ταλαίπωρον φύσιν τῶν ἀνθρώπων ὁ μιαρὸς καὶ πεισκατάρατος διάβολος.

„Ἐν κακίᾳ, καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους".

Ἡμεῖς, λέγει, πρότερον ἐζήσαμεν ποτὲ μὲ κακίαν, ἤγουν μὲ μνησικακίαν, καὶ μὲ φθόνον, διὰ τοῦτο καὶ εἴμεθα ἄξιοι μίσους, ὡσὰν ὁποὺ ἐμισοῦμεν σὺας τοὺς ἄλλους· καὶ πρεπόντως τοῦτο ἐπάθομεν· διατί ἀπὸ τὸν φθόνον μας, ἐμισοῦμεν ἀλλήλους μας· ἀπὸ τὸν φθόνον γὰρ γεννᾶται καὶ τὸ μῖσος.

4. „Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος „ἡμῶν Θεοῦ".

Ἤγουν ὅταν ἐσαρκώθη καὶ ὡμοιώθη μὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

5. „Οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ „κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς".

Ὅταν, λέγει, ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τότε ἔσωσεν ἡμᾶς, ὄχι ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα ὁποὺ ἐποιήσαμεν· ἐπειδὴ οὐδὲ ὅλως ἔργα καλὰ ἐποιήσαμεν, οὔτε ἀπὸ αὐτὰ ἐσώθημεν (2)· ἀλλὰ τὸ παν ἡ ἀγαθότης καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐποίησε, καὶ ὕπως ἐσώθημεν.

6. „Διὰ

(1) Ἐγὼ νομίζω πῶς διὰ τῶν Τίτων ταῦτα λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκ προγόνων Ἕλληνας ἐκατάγετο· σωάστη δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ ἰδικόν του πρόσωπον διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον πλέον δυναράδεκτον· ἐπειδὴ οὗτε ὁ Παῦλος ἦτο οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἐλάτρευον εἴδωλα· ἔξω μόνον ἂν εἴπῃ τινὰς, ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τοπάκις τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευσαν, ὡς δηλοῖ τὸ ἀκόλουθον ῥητὸν τοῦ Δαβίδ.

(2) Οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ὅμοια τούτου ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων ὅτι τὰ ὕστερα λεγόμενα ἐν τῇ Γραφῇ, οὐ θετικῶς λέγεται καὶ καταφατικῶς, ἀλλὰ ἀρνητικῶς καὶ ἀποφατικῶς· „ἵνα τοιοῦτο τὸ θέ-„λημα τὸ ἐμὸν· οὐδὲ γάρ ἐστι τὸ ἐμὸν τοῦ σοῦ κεχωρισ-„μένον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἐμοῦ τε καὶ σοῦ· ὧν ὡς μίας ὑ-„θέσεως, ὕστερον καὶ ἡ βούλησις· πολλὰ γὰρ τῶν ὕστερον λε-„γο-

παιδεύη μὲ πραότητα τοὺς ἐναντίους, μήπως ἤθελε δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς μετάνοιαν; ὅπου γὰρ λέγει· „ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς με„τάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας". (β'. Τιμοθ. β'. 25.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ ἐκείνους, ὁποὺ δείχνει ἐλπίδα διορθώσεως· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὸν ἀδιόρθωτον καὶ αἱρετικὸν, τὸν ὁποῖα κατὰ πᾶσα ἐξεγραμμένον, ὅστις εἶναι καὶ αὐτοκατάκριτος, ἤτοι ἀναπολόγητος· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν μὲ ἐνουθέτησε τινὰς, ἢ κρίνας με ἐδίδαξε διὰ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν, διὰ τί καὶ νουθετηθεὶς, καὶ διδαχθεὶς ἅπαξ καὶ δὶς ἔμεινεν εἰς τὴν πλάνην του. Ὅταν λοιπὸν ὁ τοιοῦτος μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν καὶ διδαχὴν ἐπιμένῃ εἰς τὴν πλάνην του, τότε εἶναι αὐτοκατάκριτος καὶ ἀναπολόγητος, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀπέχωσιν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ αὐτόν (1). Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως". (Τίτ. ά. 13.)

12. „Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρὸς σὲ, ἢ Τυχικὸν, σπούδασον ἐλ„θεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι".

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Παῦλος, ἀφ' ὅ ἐχειρίσθη τόσον μεγάλην νῆσον τὴς Κρήτης εἰς τὸν Τίτον, καὶ ἀφ' ὅ ἐπιστεύθη εἰς αὐτὸν τόσον πολυάριθμον πλῆθος Χριστιανῶν, δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ποιμαντικήν του ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ πάλιν τραβίζει αὐτὸν εἰς τὸν ἑαυτόν του; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τοῦτο τὸ κάμνει ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ ὠφελήσῃ τὸν Τίτον περισσότερον, καὶ διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸν τέλειον εἰς τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τὸ ἔργον τὴς Ἐπισκοπῆς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν ἐξετάσῃ, ἂν οἰκονόμησε καλῶς καὶ ἐφύλαξε, ἐκεῖνα ὁποὺ αὐτὸς τοῦ ἐνεπιστεύθη καὶ ἐπαράδωκεν. Ἡ δὲ Νικόπολις εἶναι πόλις μὲν τὴς Θρᾴκης, πλησιάζει δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν, διερχομένῳ ἐπάνω εἰς τὸν Ἴστρον ποταμὸν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ Θεοφύλακτον (2).

13. „Ζηνᾶν τὸν Νομικὸν, καὶ Ἀπολλὼ, σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μη„δὲν αὐτοῖς λείπῃ".

Ὁ Ζηνᾶς ἦτος ἦτον Νομικὸς, ἤγουν ἔμπειρος τῶν Ἰουδαϊκῶν νόμων· ὁ δὲ Ἀπολλὼ ἦτον λογιώτερος ἀπὸ τὸν Ζηνᾶν, καὶ δυνάμιν ἔχων εἰς τὰς θείας Γραφὰς, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις (3)· οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἦτοι, ἀκόμη δὲν εἶχον ἐμπιστευθῆ Ἐκκλησίας· τὸ δὲ, „ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ" δηλοῖ, αὐτὸ τοὺς κάμετε νὰ ἔχουν κάθε αὐτάρκειαν τῶν ἀναγκαίων, φαγητῶν δηλαδὴ, καὶ ἐνδυμάτων, ὥστε νὰ μὴν ὑστεροῦνται κρίνα ἀπὸ αὐτά.

14. „Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς „τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ θεῖος Παῦλος πρὸς τὸν Τίτον· ἦτον δυνατὸν εἰς ἐμὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ κάμω ἀσυδεεῖς τὸν Ζηνᾶν, καὶ τὸν Ἀπολλὼ, ἀλλὰ δὲν θέλα· διὰ τί; ἵνα καὶ οἱ ἡμέτεροι, ἤγουν ἵνα οἱ ἐπαρχιῶταί σε, καὶ ἐδικοί μου μαθηταί, Χριστιανοὶ Κρη-

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „αἱρε„τικὸν ἄνθρωπον ἀποστρέφεσθαι δεῖ" (Λόγ. περὶ ἀσκήσεως) ὅθεν ἀναγινώσκομεν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ὅτι οἱ Σαμοσατεῖς δὲν ἤθελαν νὰ ἐμβαίνουν πλέον εἰς τὰ θερμὰ νερὰ, διὰ τί εἰς αὐτὰ εἶχε πλυθῇ ὁ Ἀρειανὸς Εὐνόμιος· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει". (β'. Τιμόθ. β'. 17.)

(2) Νικόπολις εἶναι πόλις τῆς Ἠπείρου, ὡς λέγει ὁ Μαρκιανός· εἶναι καὶ ἄλλη Νικόπολις τῆς Βιθυνίας (ἡ νῦν λεγομένη Μυτανία·) εἶναι καὶ ἄλλη Νικόπολις τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος ὅτι ἔγραψε τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Παῦλος κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὁποὺ ἦτον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ· ὅθεν καὶ ἀληθέστερόν ἐστιν ὅτι ἡ Νικόπολις περὶ ἧς γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος εἶναι πόλις τῆς Θρᾴκης. (Βαρίνος ἐν τῇ λέξει Νικόπολις) Ὁ δὲ Στράβων γράφει, ὅτι ἡ Νικόπολις τῆς ἠπείρου Ἀμβρακία ὠνομάζετο· ὠνόμασε δὲ αὐτὴν ἔτζι ὁ Σεβαστὸς, ἀφ' ὅ κατεπολέμησε καὶ ἐνίκησεν Ἀντώνιον, καὶ τὴν Κλεοπάτραν, τὴν τῶν Αἰγυπτίων βασίλισσαν. (Βιβλ. ζ'.)

(3) Ἐν Κεφ. ιή. Ὅρα καὶ εἰς τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθ. στίχ. 4.

Digitized by Google

Κρητικοὶ, ἀπὸ τὰ ἐφόδια καὶ ἀναγκαῖα ὁπὸ θέλων δώσων εἰς αὐτὸς, μάθων νὰ προΐσανται καλῶν ἔργων, ἤγων νὰ προνοῶνται τὸς χρείαν ἔχοντας ἀδελφὸς καὶ μὲ ἄσπρων δόσιν, καὶ μὲ λόγια, καὶ μὲ κάθε ἄλλον τρόπον, ὄχι τόσον διὰ νὰ κερδήσων οἱ πτωχοὶ, καὶ χρείαν ἔχοντες ἀδελφοὶ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ ἀποκτήσων οἱ διδόντες αὐτοὶ καρπὸν καὶ ὠφέλειαν εἰς τὸ ψυχικό τως, ἀπὸ τὸ φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεος, ὁπὸ ἤθελαν δείξων εἰς τὸς πτωχός· διὸ ὅ, τι καὶ ὁ Κύριος, ὁπὸ ἔθρεψε μίαν φορὰν πάνω πεντε χιλιάδας ἀνδρας, ἠδυνάτο νὰ τρέφῃ πάντοτε καὶ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ τὸς μαθητάς τε· ἀλλ' ὅμως ἠθέλησε νὰ τρέφεται καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ μαθηταί τε (ἀφ' ὅ ἐβαπτίσθη δηλαδὴ, καὶ ὄχι πρὸ τὸ βαπτίσματος) ἀπὸ γυναῖκας (1)· διὰ τί; διὰ νὰ κερδήσων ἐκεῖναι τὸν τῆς ἐλεημοσυνῆς μισθόν· ἔτζι καὶ τώρα κάμνει εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ὠφελεῖ τόσον ὁ Θεὸς τὸς πτωχὸς μὲ τὸ ἐδικό μας δόσιν καὶ ἐλεημοσυνὴν, ὅσον ὠφελεῖ ἡμᾶς τὸς ἰδίους ὁπὸ ἐλεοῦμεν, διὰ μέσυ τῶν ἐλεημοσύνων πτωχῶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ πτωχοὶ γίνονται αἴτιοι εἰς ἡμᾶς, νὰ λάβωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὸ πρὸς Θεὸν παῤῥησίαν· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπε· „ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλυς ἐκ τῆ μα„μωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς". (Λυκ. ιϛ'. 9.)

15. „Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμῆ πάντες· ἄσπασαι τὸς φιλοῦντας „ἡμᾶς ἐν πίστει".

Σὲ χαιρετῶν, λέγει, ὅσοι εὑρίσκονται μαζὶ μὲ ἐμένα· χαιρέτισαι δὲ καὶ ἐσὺ ἀπὸ μέρυς μυ ἐκείνυς ὁπὸ μᾶς ἀγαποῦν ἐν πίστει, ἤγων πιστῶς καὶ ἀδόλως καὶ καθαρῶς· ἢ λέγει, ὅτι χαιρέτισαι ἐκ μέρυς μυ τὸς πιστὸς Χριστιανὸς ὁπὸ μᾶς ἀγαποῦν.

„Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν". (2)

Μὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια εὔχεται ὁ Παῦλος νὰ φυλάττεται εἰς τὸν Τίτον, καὶ εἰς τὸς ἐπαρχιώτας τυ Χριστιανὸς, σῶα καὶ ὁλόκληρος ἡ χάρις καὶ δωρεὰ τῆ Θεῆ· ἢ εὔχεται διὰ νὰ ἦναι μαζί των πάντοτε ἡ φιλανθρωπία τῆ Θεῆ, διαφυλάττουσα αὐτὸς μὲ τὴν θείαν χάριν, ἡ ὁποία θεία χάρις ἄμποτε νὰ ἦναι καὶ μὲ ἡμᾶς τὸς κατ' ἐξαίρετον τρόπον χρείαν ἔχοντας αὐτῆς, καὶ νὰ φυλάττῃ τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματά μας ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τὸς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Τίτον τὸν πρῶτον τῆς Κρήτης Ἐπίσκοπον Ἐπιστολὴ αὕτη, ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

ΠΑΥ-

(1) Λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λυκᾶς· „Καὶ γυ„ναῖκές τινες, αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων „πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν. Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδα„λινὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα „γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπυ Ἡρῴδυ, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτε„ραι πολλαὶ, αἵτινες διηκόνυν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόν„των αὐταῖς". (Λυκ. η'. 2.)

(2) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριτον τό· „ἡ „χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν" ἦτον ἀσπασμὸς τῆ Παύλυ, τὸν ὁποῖον ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ μὲ τὴς ἁγίας του χῖρας, καὶ εἶναι ἀντὶ τῆ ῥῶσθε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ γράφωμεν πάρα εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βυλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοῦν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολῆς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς δοῦλον ἀποβάλλει ἔτε δοῦλον, ἔτε αὐθέντην, ὅταν ὁ δοῦλος, ἢ ὁ αὐθέντης μετὰ πίστεως εἰς αὐτὸν πλησιάσωσιν· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὁ εἷς καὶ μόνος Αὐθέντης καὶ Κύριος ὅλων τῶν αὐθεντῶν καὶ τῶν δούλων· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὸς εἶναι ὁ Πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ Ἐπιστολὴν ταύτην. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἀναφέρεται, ὁ μὲν Φιλήμων, αὐθέντης, ὁ δὲ Ὀνήσιμος, δοῦλος, ἀλλὰ καὶ οἱ δύω ἔγιναν ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Παύλου, διὰ νὰ μὴ εἰπῶ, ὅτι ἔγιναν εἰς αὐτὸν, καὶ ἄλλο τι περισσότερον, καὶ οἰκειότερον. Ὁ Φιλήμων λοιπὸν ἦτον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἄνθρωπος θαυμαστὸς, καὶ ἐπαινετὸς, καταγόμενος ἀπὸ τοῦ Φρυγίαν (2), Χριστιανὸς, καὶ ἀγαθὸς κατὰ τοῦ γνώμην, βοηθῶν εἰς τὰς χρείας τῶν ἁγίων Χριστιανῶν, καὶ ἐλεημοσύνας ποιῶν· ὁ δὲ Ὀνήσιμος, ἦτον δοῦλος τοῦ Φιλήμονος, φυγάτος δὲ ἀπὸ αὐτὸν· διὅ, τι ἐπειδὴ ἔκλεψεν ἄσπρα ἀπὸ τὸ ὀσπήτιον τοῦ Φιλήμονος, ἔφυγε· πηγαίνωντας δὲ εἰς τοῦ Ῥώμην, ἤκουσε τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ὁπὸ ἐκήρυττε, καὶ κατηχηθεὶς ἀπὸ αὐτὸν, εἰς τὰ δεσμὰ διεσκόμενον, τοῦ εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ βαπτισθεὶς, ἔγινε καὶ αὐτὸς θαυμάσιος εἰς τοῦ ἀρετοῦ· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δοῦ ἔκρινε δίκαιον νὰ λυπῆται ὁ Φιλήμων διὰ

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι δεκάτη, κατὰ τοῦ τάξιν, καὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Παῦλος ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς του, δηλαδὴ μετὰ τὰς δύω πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς β'. πρὸς Κορινθίους, καὶ τοῦ πρώτου πρὸς Τιμόθεον, καὶ τοῦ πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς Γαλάτας, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· τῶν δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἀποσταλέντων ἓξ, τρίτην τάξιν ἔχει αὕτη, μετὰ τοῦ πρὸς Γαλάτας δηλαδὴ, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, τὰς ἀπὸ Ῥώμης γραφείσας. (Καὶ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὕτη ἔτη κή. μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου Ἀνάληψιν. (Τόμ. ά. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Φιλήμων ἦτον ἀπὸ τὰς Κολασσὰς τὰς εἰς τὴν Φρυγίαν περιεχομένας, καὶ ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἔτειχεν ἡ οἰκία τοῦ Φιλήμονος.

Digitized by Google

διὰ τὴν κλοπίαν καὶ φυγὼν τὸν δοῦλον τὸν Ὀνησίμου, καὶ θέλοντας νὰ καθαρίσῃ τὴν πληγὴν τῆς καρδίας τοῦ Φιλήμονος, τῶν ὁποίαν ἐδέχθη διὰ τὸν δοῦλόν του, τότε χάριν ἀποστέλλει τὸν Ὀνήσιμον ὀπίσω εἰς τὸν αὐθέντην του Φιλήμονα, ὁμοῦ μὲ τὴν συστατικὴν, καὶ παραθετικὴν ταύτην Ἐπιστολήν. Λέγουσι δέ τινες ὅτι δὲν πρέπει ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη νὰ συναριθμῆται μὲ τὰς ἄλλας τοῦ Παύλου Ἐπιστολὰς, ὡσὰν ὁποῦ ἔγινε διὰ ἰδιαίτερες πράγμα· ἀλλ' ὅμως οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι· διότι βλέπει, ὦ ἀναγνῶστα, πόσα χρήσιμα, καὶ ὠφέλιμα νοήματα, καὶ διδασκαλίαι προξενοῦνται ἐκ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Καὶ πρῶτον μὲν, ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη διδάσκει ἡμᾶς νὰ σπουδάζωμεν καὶ διὰ αὐτὰ τὰ πράγματα ὁποῦ φαίνονται ἰδιαίτερα, καὶ κἀγὼ ἀδελφὸν νὰ μὴ καταφρονῶμεν, κἂν φαίνεται παραμικρός· „μὴ κατα„φρονήσητε γάρ φησιν ὁ Κύριος, ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων". (Ματθ. ιή. 10.) Δεύτερον δὲ διδάσκει, ὅτι ἴσως ὁ δοῦλος Ὀνήσιμος, ὁ τόσον σκληρὸς, καὶ κλέπτης, μετενόησε καὶ ἐδιωρθώθη, λοιπὸν δὲν πρέπει τινὰς, καὶ μάλιστα ἐκεῖνος ὁποῦ αὐτεξούσιος ἐλεύθερος, νὰ ἀπελπίζῃ τὸν ἑαυτόν του, ὅτι δὲν δύναται νὰ μετανοήσῃ, καὶ νὰ σωθῇ. Τρίτον διδάσκει ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, ὅτι δὲν πρέπει τινὰς μὲ πρόφασιν ἀσθενείας, νὰ χωρίζῃ δοῦλος ἀπὸ τὸν αὐθέντας των, ὅταν οἱ αὐθένται τοῦ τοῦτο δὲν θέλουσι. Τέταρτον, καὶ τελευταῖον διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ καταφρονῶμεν τοὺς ἐναρέτους δούλους, ἤτε νὰ ἐντρεπώμεθα πῶς τάχα αὐτοὶ εἶναι δοῦλοι, εἰς καιρὸν ὁποῦ βλέπομεν ὅτι ὁ μέγας Παῦλος ὀνομάζει τέκνον του, τὸν δοῦλον Ὀνήσιμον. Καὶ λοιπὸν ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἐπιστολὴ, αὕτη διδάσκει τόσα καλὰ, καὶ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τόσην ὠφέλειαν, ποῖος πλέον εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν θέλει κρίνει ἀξίαν αὐτὴν νὰ συναριθμῆται μὲ τὰς λοιπὰς τοῦ Παύλου Ἐπιστολάς; βέβαια ὐδείς (1).

EP-

(1) Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ αὐτὴν ὅλην τὴν Ἐπιστολὴν δὲν ὑπαγόρευσεν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' ἰδιοχείρως ἔγραψε, καθὼς καὶ τὴν πρὸς Γαλάτας· λέγει γάρ· „ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί· ἐγὼ ἀποτίσω" (στίχ. 19.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ἀντὶ γραμματίου τὴν δὲ κάτοχε τὴν Ἐπιστολήν· „πᾶσαν αὐτὴν ἐγὼ γέγραφα· ἐγὼ καὶ ὀφείλω, καὶ „ἀποδώσω ὑπισχνεῖται τὸ χρέος". Σημείωσαι ὅτι ὁ Φιλήμων, καὶ Ὀνήσιμος, καὶ Ἀρχιππος, καὶ Ἀπφία, ἑορτάζονται ὡς Ἅγιοι Ἀπόστολοι τὸ Κυρίου, καὶ τὴν κβ. τοῦ Νοεμβρίου μηνός.

Digitized by Google

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ".

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Εὐθὺς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ προοίμιον διδάσκει τὸν αὐθαίρετον τὸν Ὀνησίμου Φιλήμονα, νὰ μὴν ἐντρέπεται τὸν δοῦλόν του Ὀνήσιμον, ὅς τις πρόφθασε γένει συνδοῦλος ἐδικός του διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἐπειδὴ διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅλα εἶναι καλὰ, καὶ σέβαστα, ὄχι μόνον ἡ δουλεία, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πλέον ἄτιμα, καθὼς εἶναι τὰ δεσμὰ καὶ ἡ φυλακαῖς, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Παῦλος τόσον χαίρει, ὁποῦ τὸ ἔχει διὰ καύχημά του νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ αὐτὰ, καὶ νὰ λέγεται δέσμιος· Ὀνομάζει δὲ πρὸς τούτοις δέσμιον τὸν ἑαυτόν του ὁ Παῦλος, διὰ νὰ καταπείσῃ τὸν Φιλήμονα, ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν, τὸν διὰ Χριστὸν δεσμώμενον, τοῦτο χάρην ὁποῦ ἔχει νὰ τοῦ ζητήσῃ (1).

„Καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον δείχνει ὁ Παῦλος ὡσὰν νὰ μὴν εἶναι ἱκανὸς αὐτὸς μόνος εἰς τὸ νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Φιλήμονα, καὶ διὰ τοῦτο συμπαραλαμβάνει μεσίτην, καὶ συμπαρακαλεσὴν τὸν Τιμόθεον, ἵνα ὁ Φιλήμων δυσωπηθῇ τοῦτο τῶν πολλῶν παρακάλεσιν.

„Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ ἡμῶν.

Μὲ τὰ ἐπίθετα ταῦτα δυσωπεῖ ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα εἰς τὸ νὰ πληρώσῃ τοῦτο δίκαιόν του, ὀνομάζωντας αὐτὸν ἀγαπητὸν, καὶ συνεργόν· διὶ ὅτι, ἂν ὁ Φιλήμων ἦναι τοῦ Παύλου ἀγαπητὸς, βέβαια θέλει δώσει τοῦτο ζητουμένου χάριν εἰς τὸν ἀγαπῶντα Παῦλον· καὶ ἂν ὁ Φιλήμων ἦναι τοῦ Παύλου συνεργὸς, βέβαια δὲν θέλει κρατήσει τὸν δοῦλον Ὀνήσιμον, ἀποσταλόμενον παρὰ τοῦ Παύλου· ἀλλὰ πάλιν θέλει τὸν ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦτο ὑπηρεσίαν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Φιλήμων εἶναι ἐργάτης καὶ ὑπηρέτης· ἐπειδὴ ἐὰν ἀποδοθῇ πάλιν εἰς τὸν Παῦλον ὁ Ὀνήσιμος, δὲν ἔχει νὰ κάμῃ ἄλλο, παρὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ ἐδικοῦ του δεσπότου Φιλήμονος.

2. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος προσθέτει καὶ τάδε· „δέσμιον ἑαυτὸν προσηγόρευσεν ἐξιόχρεων διὰ τῶν δεσμῶν „κατασκευάζων τοῦτο αἴτησιν δι' ὑμᾶς φησι πεποίημαι „τὰ δεσμά· τοῦτο γὰρ ἡσυχίαν ἀρέμενος, καὶ μήτε „τοῦτο Οἰκουμένην πεισθεὶς, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις „προσφόρων τὸ Εὐαγγέλιον, οὐκ ἂν τύπων ἐδεήθημεν „τοῦ τοῦδε".

2. „Καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν".

Ἡ Ἀπφία, ἴσως ἦτον γυνὴ τοῦ Φιλήμονος, καὶ ὁ Ἄρχιππος ἴσως ἦτον φίλος του· ὀνομάζει δὲ ὁ Παῦλος τὸν Ἄρχιππον συστρατιώτην, ἵνα ἐὰν αὐτὸς εἶναι συστρατιώτης τοῦ Παύλου σωαγωνισθῇ καὶ εἰς τὴν μεσιτείαν ταύτην τὴν πρὸς Φιλήμονα τοῦ Ὀνησίμου. Ὁ Ἄρχιππος δὲ ἦτος εἶναι ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολὴν ὁ Ἀπόστολος· „Εἴπατε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν, ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν „πληροῖς". (Κολασσ. δ'. 17.) (1).

„Καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου Ἐκκλησίᾳ".

Ἐκκλησίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ὅλην τὴν πιστὴν φαμιλίαν τοῦ Φιλήμονος, τέκνων, καὶ συγγενῶν, καὶ δούλων ὁμοῦ. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ταπεινοφροσύνην τοῦ Παύλου, πῶς καὶ αὐτὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ δούλους τοῦ Φιλήμονος παρακαλεῖ νὰ συμβοηθήσουν καὶ αὐτοὶ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν μεσιτείαν ὁπού ἔχει νὰ κάμῃ πρὸς τὸν Φιλήμονα διὰ τὸν Ὀνήσιμον.

3. „Χάρις ὑμῖν, καὶ Εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰη„σοῦ Χριστοῦ".

Πῶς δὲ, λέγει, θέλει εἶναι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς ἐσᾶς; ἀείσως, καὶ ἐσεῖς κάμετε χάριν εἰς τὸν ὀφειλέτην σας Ὀνήσιμον. Πῶς δὲ θέλει εἶναι καὶ εἰρήνη εἰς ἐσέα Φιλήμων; Ἀνίσως ἐσὺ κάμῃς διαλλαγὴ μὲ τὸν δοῦλόν σου.

4. „Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε, μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν „προσευχῶν μου".

Ὅσαις φοραῖς, λέγει, σὲ ἐνθυμηθῶ, ὦ Φιλήμων, (ἐπειδὴ πάντοτε σὲ ἐνθυμοῦμαι ὅταν προσεύχωμαι) τόσαις φοραῖς εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀρετάς σου· ποῖαι δὲ εἶναι αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ, παρακάτω τὸ λέγει.

5. „Ἀκούων σου τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Κύ„ριον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς Ἁγίους".

Εὐχαριστῶ, λέγει, τὸν Θεὸν, διατὶ ἀκούω τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, τὴν ὁποίαν ἔχεις εἰς τὸν Κύριον, καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἁγίους. Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπαινεῖ ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα, ὡς ἐλεήμονα· δὲν ἤθελε δὲ ἀκουσθῇ ἀπὸ τὴν Φρυγίαν ἕως εἰς τὴν Ῥώμην ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ πίστις τοῦ Φιλήμονος, ἀείσως δὲν ἦτον μεγαλωπάτη. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἀγαπᾷς ὅλους τοὺς Ἁγίους, ἤτοι τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, χρεωστεῖς νὰ ἀγαπᾷς καὶ τὸν Ὀνήσιμον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι πιστὸς Χριστιανὸς, ἵνα ἀγαπῶντας τὸν Ὀνήσιμον, συναὐτῷ φανῇς ὅτι ἀγαπᾷς καὶ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ἀγαπητὲ, δυνάμιν, καὶ ἀνάγκην κατηπειγικῶν λόγων, καὶ νοημάτων τοῦ μεγάλου Παύλου;

6. „Ὅπως

(1) Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ὁ Θεοδώρητος· συμφέρεται λοιπὸν ὅτι ἂν ὁ Ἄρχιππος ἐκατοίκει, ἢ ἦτον διδάσκαλος τῶν Κολασσαέων, κατὰ τὸν Θεοδώρητον καὶ Θεοφύλακτον, λοιπὸν καὶ ὁ Φιλήμων Κολασσαεὺς ἦτον, καὶ εἰς τὰς Κολασσὰς ἐκατοίκει, ὡς ἔπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης· μετὰ τοῦ Ἀρχίππου γὰρ τὸν Φιλήμονα ὁ Παῦλος ἐδῶ συναριθμεῖ. Προσθέτουσι δὲ καὶ τοῦτο ὁ Θεοδώρητος· „συνάπτει δὲ αὐτῷ „τὴν ὁμόζυγον, ὡς κοινωνοῦσαν τῆς πίστεως· ἀκόλουθον „γὰρ ἦτον ἂν ὁ Παῦλος δὲν ἐχαιρέτα τὴν γυναῖκα „τοῦ Φιλήμονος, νὰ ἐναντιωθῇ ἐκείνη εἰς τὴν παρὰ „τοῦ Παύλου ζητουμένην παράκλησιν"· ἀγαπητὴν δὲ ὀνομάζει αὐτὴν, ὡσὰν ὁποῦ ἦτον μὲ τὴν πίστιν ἑνωμένη, καὶ ὡσὰν ὁποῦ τὸ ὄνομα ἀγαπητὴ, ἦτον σημεῖον, καὶ ἀξιέπαινον κοντὰ εἰς τοὺς παλαιούς.

Digitized by Google

6. „Ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίσεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει „παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν".

Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀγάπην σου, καὶ διὰ τοῦτο προσδύχομαι, ἵνα ἡ πίσις σου, τὴν ὁποίαν ἔχεις κοινὴν μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἀποσόλους, γένῃ ἐνεργὴς καὶ ἔμπρακτος, καὶ τρόπον τινὰ ζωντανή. Πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃς κάθε ἔργον ἀγαθὸν, ὅπου μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷς αὐτὸ, καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζεσαι· ἐπειδὴ τότε ἡ πίσις ζῇ, ὅταν ἦναι σωτροφιασμένη μὲ κάθε ἔργον ἀγαθόν· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τότε ἡ πίσις εἶναι νεκρὰ, ὅταν ἦναι χωρὶς τῶν ἔργων, καθὼς εἶπεν ὁ θεῖος Ἰάκωβος· „ἡ πίσις χω„ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐσι". (Ἰάκ. β'. 20.) Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι τὸ ἀγαθὸν διέρχεται εἰς ἐσᾶς, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι καὶ πρέπει καὶ ἡ ὥρα ὁ Φιλήμων ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν του κάθε ἔργον ἀγαθόν. Λέγοντας δὲ κοινωνίαν τῆς πίσεως, σύνοι ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα μὲ τὸν ἑαυτόν του· ἐπειδὴ ἡ κοινὴ πίσις εἶναι σύνοικος, ἤγουν κάμνει τὸ σῶμα ἐκείνης ὁποῦ πισεύει κατ' αὐτοῦ· ὥστε, καθὼς ἐσὺ ὁ Φιλήμων ἔχεις κοινὴν τὴν πίσιν μὲ ἐμένα, ἔτζι πρέπει καὶ νὰ φρονῇς τὸ σῶμα μὲ ἐμένα· ἤ, κοινωνίαν πίσεως ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἐλεημοσυνὴν, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὴ γεννᾶται ἀπὸ πίσιν πολλήν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόσολος, ὅτι σὲ ἐνθυμοῦμαι, ὦ Φιλήμων, προσδυχόμενος, ἵνα ἡ κοινωνική, καὶ δημεπάδοτος, καὶ ἡ ἐλεημονική σου γνώμη, μὴ παύσῃ πώποτε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐκχέῃς εἰς τὰς δεομένας κάθε ἀγαθὸν, ὁποῦ διέρχεται εἰς ἐσένα.

„Εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν".

Εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, λέγει, ἀναφέρεται κάθε ἀγαθὸν, ὁποῦ ἤθελες κάμῃ εἰς τὰς δεομένας, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Ἁγίους· ὥστε καὶ τώρα ἀπίσω δεχθῇς τὸν Ὀνήσιμον, καὶ διὰ ἀγάπην μου κάμῃς τὴν χάριν ταύτην, ἤξευρε ὅτι εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸν Χριστὸν κάμνεις αὐτήν.

7. „Χάριν ἔχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου".

Ἤτοι χαρὰν ἔχομεν, καὶ ὄχι μόνον ἁπλῆν χαρὰν, ἀλλὰ καὶ παρηγορίαν μεγαλωτάτην διέρχω εἰς τὰ δεσμά, καὶ θλίψεις μου διὰ τὴν ἀγάπην σου, ἤτοι διὰ τὴν φιλανθρωπον, καὶ μεταδοτικήν σου προαίρεσιν.

„Ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν Ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ"

Σοφώτατα μεταχειρίζεται ὁ μέγας Παῦλος τὴν μεσιτείαν πρὸς τὸν Φιλήμονα, διατὶ ἐνθυμίζει αὐτῷ τὰς διεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν εἰς ἄλλους διὰ νὰ μαλακώσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ περισσότερον, σοχασθέντος, ὅτι, ἂν εἰς ἄλλους ξένους, καὶ ἀγνωρίσους Χριστιανοὺς κάμνῃ διέργεσίας, καὶ χάριτας, πολλῷ μᾶλλον θέλει κάμῃ χάριν εἰς τὸν Παῦλον τὸν φίλον του, καὶ διδάσκαλον. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς ὅτι δίδεις εἰς τοὺς Ἁγίους, ἀλλ' ὅτι ἀναπαύεις τὰ σπλάγχνα τῶν Ἁγίων, ἤτοι οἱ ἅγιοι Χριστιανοὶ ἀποδέχονται ὁλοψύχως τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ ἐλεημοσύνην σου, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὴ γίνεται εἰς αὐτοὺς παρὰ σοῦ πλουσίως, καὶ θεραπευτικῶς.

8. „Διὸ καὶ πολλὴν ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ „ἀνῆκον".

9. „Διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ ὁ Φιλήμων εἶσαι τοιοῦτος εἰς ὅλους τοὺς Ἁγίους, ὥστε ὁποῦ αἱ καρδίαι αὐτῶν καὶ τὰ σπλάγχνα ἀναπαύονται ἀπὸ ἐσένα, πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ὁ κατὰ Χριστὸν γεννήσασσε, ἔχω παῤῥησίαν νὰ σὲ προσάζω, ὄχι διὰ τί σὲ ἐξουσιάζω αὐθεντικῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἔχω πρὸς ἐσένα, καὶ σὺ ἔχεις πρὸς ἐμένα. Τὸ ἀνῆκον δὲ δηλοῖ, ἤ πῶς ἔχω παῤῥησίαν ὡς διδάσκαλός σου νὰ σὲ προσάζω τὸ ἀνῆ-

αὐῆκον, ἤτοι ἐκεῖνο ὁπῦ χρειάζομαι διὰ νὰ τὸ τελειόνῃς· ἢ πῶς, ἐπειδὴ καὶ σὺ αἰαπαύεις ὅλως τὰς Ἁγίας, ἀκολύθως καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ αὐῆκον, ἤγεν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον μέρος μου, ἔχω παῤῥησίαν νὰ σὲ προσάζω· μὲ ὅλον τῦτο ἐγὼ δὲν σὲ προσάζω, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ· ἐπειδὴ τόσῳ αἰαγκαίαν ὑπόθεσιν ἔχω, ὥστε ὁπῦ νὰ σὲ παρακαλῶ.

„Τοιῦτος ὤν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης· νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησῦ Χριστῦ".

Σὲ παρακαλῶ, λέγει, καὶ γίνομαι μεσίτης εἰς ἐσὲ ὁ τοιῦτος, καὶ τόσον ἄξιος ὢν νὰ εἰσακύωμαι Παῦλος, ἤτοι καθὼς εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον νὰ εἰσακύωμαι ἐγὼ ὁ γέρωντας Παῦλος, ἐγὼ ὁ τὸ αἰδέσιμον ἔχων καὶ σεβάσμιον, καὶ ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸν καὶ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, καὶ ἀπὸ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν μου, καὶ ἐγὼ ὁπῦ τώρα ἔλαβον ἀκόμη ἀξίωμα μεγαλίτερον, τὸ νὰ δεθῶ διὰ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πόσας αἰτίας ἐφθύρησεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ πείσῃ τὸν Φιλήμονα (1);

10. „Παρακαλῶ σύνσε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν (2) ἐγέννησα ἐν „τοῖς δεσμοῖς μου".

Τόσα λόγια εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ ἀκόμη δὲν ἐνθυμήθη τὸ ὄνομα τῦ Ὀνησίμου, διὰ τὸν ὁποῖον μεσιτθύει· δι' ὅτι προομαλίζει πρότερον τὸν Φιλήμονα, καὶ, μὲ τὰ ἐγκώμια ὁποῦ κάμνει τῦ Ὀνησίμου, ὀνομάζωντας αὐτὸν τέκνον τε, καταπραΰνει τὸν θυμὸν τῦ Φιλήμονος. Διὰ τί δὲ, ὦ μακάριε Παῦλε, ὀνομάζεις τέκνον σε τὸν Ὀνήσιμον; διὰ τὶ, λέγει, ἐγέννησε αὐτὸν, ἤγεν ἐκατήχησα, καὶ τὸν ἔκαμα νὰ βαπτισθῇ· πότε; ὅταν ἐφυσικόμην εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ τὰ δεσμά. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν καταπραΰνει τὸν θυμὸν τῦ Φιλήμονος, καὶ ἔτζι ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῦ Ὀνησίμου.

11. „Ὀνήσιμον τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον".

Ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ὁμολογία τῦ σφάλματος σβύνει τὸν θυμὸν ἐκεῖνον τῦ ἀνθρώπυ, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ σφάλμα ἔγινε, διὰ τῦτο ὁμολογεῖ ἐδῶ τὸν Ὀνήσιμον ἄχρηστον.

„Νυνὶ δέ σοι, καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον".

Τώρα, λέγει, ὁ Ὀνήσιμος, ἐπειδὴ καὶ ἔγινεν δύλαβὴς, καὶ ἅγιος, διὰ τῦτο καὶ εἰς τὰς δύω ἡμᾶς ἔγινε χρήσιμος, ὁ πρῶτον ὢν ἄχρηστος· διὰ τὶ, ἂν εἰς τὸν Παῦλον ἔγινε χρήσιμος, ὁπῦ εἰζήτει τόσῳ πολλὴν ἀκρίβειαν, φανερὸν ὅτι ἔγινε χρήσιμος καὶ εἰς τὸν Φιλήμονα· ὁμῦ δὲ καὶ τῦτο δηλοῖ αἰνιγματωδῶς, ὅτι ἂν ὁ Ὀνήσιμος ἦναι εὔχρηστος εἰς ἐμὲ, λοιπὸν ἂς ἀποσταλθῇ καὶ πάλιν εἰς ἐμένα.

12. „Ὃν ἀνέπεμψα".

Ἤγεν εἰς ἐσένα αὐτὸν παραδίδω, καὶ καθὼς θέλεις μεταχειρίσε αὐτόν· μὲ τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην ὁπῦ κάμνει τῦ Ὀνησίμου, καταπραΰνει τὴν ὀργὴν τῦ Φιλήμονος.

„Σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβῦ".

Ἀντὶ τῦ, μὲ ἀγάπην δέξε τὸν Ὀνήσιμον, μᾶλλον δὲ ὄχι τὸν Ὀνήσιμον, ἀλλὰ τὰ ἐδικά μου σπλάγχνα· διὰ τὶ, ἔτζι ἐγὼ ἀγαπῶ αὐτὸν, καὶ φέρω εἰς τὴν ψυχήν μου, ὡσὰν τὰ ἴδια σπλάγχνα μου.

13. „Ὃν

(1) Οὕτως ἑρμηνεύει ταῦτα ὁ Θεοδώρητος· „αἰδέσ- „θητι φησὶ Παῦλον· αἰδέσθητίμε τὸ γῆρας· αἰδέσθητι „τὰ δεσμά, ἅπερ ὡς κήρυξ τῆς ἀληθείας πεφίκεμμι".

(2) Ἐν ἄλλοις, ὃ.

Digitized by Google

6. „Ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει „παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν".

Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀγάπην σου, καὶ διὰ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ πίστις σου, τὴν ὁποίαν ἔχεις κοινὴν μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους, γένῃ ἐνεργὴς καὶ ἔμπρακτος, καὶ τρόπον τινὰ ζωντανή. Πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃς κάθε ἔργον ἀγαθὸν, ὅπου μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷς αὐτὸ, καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζεσαι· ἐπειδὴ τότε ἡ πίστις ζῇ, ὅταν ἦναι συντροφιασμένη μὲ κάθε ἔργον ἀγαθόν· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τότε ἡ πίστις εἶναι νεκρὰ, ὅταν ἦναι χωρὶς τῶν ἔργων, καθὼς εἶπεν ὁ θεῖος Ἰάκωβος· „ἡ πίστις χω„ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι". (Ἰάκ. β'. 20.) Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι τὸ ἀγαθὸν δὲν εἶσκεται εἰς ἐσᾶς, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι καὶ πρέπει καὶ νὰ φρονῇς τὸ σῶμα μὲ ἐμένα· ἤ, κοινωνίαν πίστεως ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἐλεημοσύνην, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὴ γεννᾶται ἀπὸ πίστιν πολλήν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι σὲ ἐνθυμοῦμαι, ὦ Φιλήμων, προσευχόμενος, ἵνα ἡ κοινωνική, καὶ δημεπάδοτος, καὶ ἡ ἐλεημονική σου γνώμη, μὴ παύσῃ πώποτε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐκτείνῃς εἰς τοὺς δεομένους κάθε ἀγαθὸν, ὁποῦ δὲν εἶσκεται εἰς ἐσένα.

„Εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν".

Εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, λέγει, ἀναφέρεται κάθε ἀγαθὸν, ὁποῦ ἤθελες κάμῃ εἰς τοὺς δεομένους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Ἁγίους· ὥστε καὶ πρέπει ἀπίστως δεχθῇς τὸν Ὀνήσιμον, καὶ διὰ ἀγάπην μου κάμῃς τὴν χάριν ταύτην, ἤξευρε ὅτι εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸν Χριστὸν κάμνεις αὐτήν.

7. „Χάριν ἔσχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου".

Ἤτοι χαρὰν ἔχομεν, καὶ ὄχι μόνον ἁπλῆν χαρὰν, ἀλλὰ καὶ παρηγορίαν μεγαλωτάτην δέχομαι εἰς τὰ δεσμά, καὶ θλίψεις μου διὰ τὴν ἀγάπην σου, ἤτοι διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ μεταδοτικήν σου προαίρεσιν.

„Ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν Ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ"

Σοφώτατα μεταχειρίζεται ὁ μέγας Παῦλος τὴν μεσιτείαν πρὸς τὸν Φιλήμονα, διατὶ ἐνθυμίζει αὐτῷ τὰς δυσκολίας, ὁποῦ ἔκαμεν εἰς ἄλλους διὰ νὰ μαλακώσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ περισσότερον, σοχασθεὶς, ὅτι, ἂν εἰς ἄλλους ξένους, καὶ ἀγνωρίστους Χριστιανοὺς κάμνῃ δυσκολίας, καὶ χάνεται, πολλῷ μᾶλλον θέλει κάμῃ χάριν εἰς τὸν Παῦλον τὸν φίλον του, καὶ διδάσκαλον. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς ὅτι δίδεις εἰς τοὺς Ἁγίους, ἀλλ' ὅτι ἀναπαύεις τὰ σπλάγχνα τῶν Ἁγίων, ἤτοι οἱ ἅγιοι Χριστιανοὶ ἀποδέχονται ὁλοψύχως τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ ἐλεημοσύνην σου, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὴ γίνεται εἰς αὐτοὺς παρὰ σοῦ πλουσίως, καὶ θεραπευτικῶς.

8. „Διὸ καὶ πολλὴν ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ „ἀνῆκον".

9. „Διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ ὁ Φιλήμων εἶσαι τοιοῦτος εἰς ὅλους τοὺς Ἁγίους, ὥστε ὁποῦ αἱ καρδίαι αὐτῶν καὶ τὰ σπλάγχνα ἀναπαύονται ἀπὸ ἐσένα, πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ὁ κατὰ Χριστὸν γεννήσασσε, ἔχω παῤῥησίαν νὰ σὲ προσάζω, ὄχι διὰ τί σὲ ἐξουσιάζω αὐθεντικῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἔχω πρὸς ἐσένα, καὶ σὺ ἔχεις πρὸς ἐμένα. Τὸ ἀνῆκον δὲ δηλοῖ, ἢ πῶς ἔχω παῤῥησίαν ὡς διδάσκαλός σου νὰ σὲ προσάζω τὸ ἀνή-

Digitized by Google

αὐῆκον, ἤτοι ἐκεῖνο ὁπῦ χρειάζομαι διὰ νὰ τὸ τελειόνῃς· ἢ πῶς, ἐπειδὴ κὴ σὺ αἰαπαύεις ὅλως τὺς Ἁγίως, ἀκολύθως κὴ ἐγὼ κατὰ τὸ αὐῆκον, ἤγεν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον μέρος μου, ἔχω παῤῥησίαν νὰ σὲ προσάζω· μὲ ὅλον τῦτο ἐγὼ δὲν σὲ προσάζω, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ· ἐπειδὴ τόσω αἰαγκαίαν ὑπόθεσιν ἔχω, ὥστε ὁπῦ νὰ σὲ παρακαλῶ.

„ Τοιῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης· νωῖ δὲ κὴ δέσμιος Ἰησῦ Χριςῦ".

Σὲ παρακαλῶ, λέγει, κὴ γίνομαι μεσίτης εἰς ἐσὲ ὁ τοιῦτος, κὴ τόσον ἄξιος ὢν νὰ εἰσακύωμαι Παῦλος, ἤτοι καθὼς εἶναι δίκαιον κὴ πρέπον νὰ εἰσακύωμαι ἐγὼ ὁ γέρωντας Παῦλος, ἐγὼ ὁ τὸ αἰδέσιμον ἔχων κὴ σεβάσμιον, κὴ ἀπὸ τὸ ἀποσολικὸν κὴ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, κὴ ἀπὸ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν μυ, κὴ ἐγὼ ὁπῦ τώρα ἔλαβον ἀκόμη ἀξίωμα μεγαλίτερον, τὸ νὰ δεθῶ διὰ τὸν Χριςόν. Βλέπεις, ὦ αἰαγνῶςα, πόσας αἰτίας ἐφθύρηκεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ πείσῃ τὸν Φιλήμονα (1);

10. „ Παρακαλῶ οὖν σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν (2) ἐγεννησα ἐν „ τοῖς δεσμοῖς μου".

Τόσα λόγια εἶπεν ὁ Παῦλος, κὴ ἀκόμη δὲν ἐνθυμήθη τὸ ὄνομα τῦ Ὀνησίμυ, διὰ τὸν ὁποῖον μεσιτεύει· δι' ὅτι προομαλίζει πρότερον τὸν Φιλήμονα, κὴ, μὲ τὰ ἐγκώμια ὁποῦ κάμνει τῦ Ὀνησίμυ, ὀνομάζωντας αὐτὸν τέκνον τυ, καταπραΰνει τὸν θυμὸν τῦ Φιλήμονος. Διὰ τί δὲ, ὦ μακάριε Παῦλε, ὀνομάζεις τέκνον συ τὸν Ὀνήσιμον; διὰ τὶ, λέγει, ἐγέννησα αὐτὸν, ἤγεν ἐκατήχησα, καὶ τὸν ἔκαμα νὰ βαπτισθῇ· πότε; ὅταν διεσκόμιζα εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ τὰ δεσμά. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν καταπραΰνει τὸν θυμὸν τῦ Φιλήμονος, κὴ ἔτζι ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῦ Ὀνησίμυ.

11. „ Ὀνήσιμον τὸν ποτέ σοι ἄχρηςον".

Ἐπειδὴ κὴ ἠξεύρει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ὁμολογία τῦ σφάλματος σβύνει τὸν θυμὸν ἐκεῖνον τῦ ἀνθρώπυ, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ σφάλμα ἔγινε, διὰ τῦτο ὁμολογεῖ ἐδῶ τὸν Ὀνήσιμον ἄχρηςον.

„ Νωῒ δέ σοι, καὶ ἐμοὶ εὔχρηςον".

Τώρα, λέγει, ὁ Ὀνήσιμος, ἐπειδὴ κὴ ἔγινεν δίλαβὴς, κὴ ἅγιος, διὰ τῦτο κὴ εἰς τὺς δύω ἡμᾶς ἔγινε χρήσιμος, ὁ πρῴην ὢν ἄχρηςος· διὰ τὶ, ἂν εἰς τὸν Παῦλον ἔγινε χρήσιμος, ὁπῦ ἐζήτει τόσω πολλὴν ἀκείβειαν, φανερὸν ὅτι ἔγινε χρήσιμος κὴ εἰς τὸν Φιλήμονα· ὁμῦ δὲ κὴ τῦτο δηλοῖ αἰνιγματωδῶς, ὅτι ἂν ὁ Ὀνήσιμος ἦναι εὔχρηςος εἰς ἐμὲ, λοιπὸν ἂς ἀποσαλθῇ κὴ πάλιν εἰς ἐμένα.

12. „ Ὃν ἀνέπεμψα".

Ἤγεν εἰς ἐσένα αὐτὸν παραδίδω, κὴ καθὼς θέλεις μεταχειρίσυ αὐτόν· μὲ τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην ὁπῦ κάμνει τῦ Ὀνησίμυ, καταπραΰνει τὴν ὀργὴν τῦ Φιλήμονος.

„ Σὺ δὲ αὐτὸν, τυτέστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβῦ".

Ἀντὶ τῦ, μὲ ἀγάπην δέξυ τὸν Ὀνήσιμον, μᾶλλον δὲ ὄχι τὸν Ὀνήσιμον, ἀλλὰ τὰ ἐδικά μυ σπλάγχνα· διὰ τὶ, ἔτζι ἐγὼ ἀγαπῶ αὐτὸν, κὴ φέρω εἰς τὴν ψυχήν μυ, ὡσὰν τὰ ἴδια σπλάγχνα μυ.

13. „ Ὃν

(1) Οὕτως ἑρμηνεύει ταῦτα ὁ Θεοδώρητος· „ αἰδέσ- „ θητι φησὶ Παῦλον· αἰδέσθητί μοι τὸ γῆρας· αἰδέσθητι „ τὰ δεσμά, ἅπερ ὡς κήρυξ τῆς ἀληθείας περίκειμαι".

(2) Ἐν ἄλλοις, ὃ.

6. „Ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει „παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν".

Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀγάπην σου, καὶ διὰ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ πίστις σου, τὴν ὁποίαν ἔχεις κοινὴν μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους, γένῃ ἐνεργὴς καὶ ἔμπρακτος, καὶ τρόπον τινὰ ζωντανή. Πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃς κάθε ἔργον ἀγαθὸν, ὅπου μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷς αὐτὸ, καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζεσαι· ἐπειδὴ τότε ἡ πίστις ζῇ, ὅταν ἦναι σωτροφιασμένη μὲ κάθε ἔργον ἀγαθόν· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τότε ἡ πίστις εἶναι νεκρὰ, ὅταν ἦναι χωρὶς τῶν ἔργων, καθὼς εἶπεν ὁ Θεῖος Ἰάκωβος· „ἡ πίστις χω„ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι". (Ἰάκ. β'. 20.) Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι τὸ ἀγαθὸν δὲν εἶναι εἰς ἐσᾶς, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι καὶ πόρα ὁ Φιλήμων ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν του κάθε ἔργον ἀγαθόν. Λέγοντας δὲ κοινωνίαν τῆς πίστεως, σύνοι ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα μὲ τὸν ἑαυτόν του· ἐπειδὴ ἡ κοινὴ πίστις εἶναι σύσποιος, ὅπου κάμνει τὸ σᾶν ἐκεῖνος ὅπου πιστεύει κατ' αὐτοῦ· ὥστε, καθὼς ἐσὺ ὁ Φιλήμων ἔχεις κοινὴν τὴν πίστιν μὲ ἐμένα, ἔτζι πρέπει καὶ νὰ φρονῇς τὸ σᾶν μὲ ἐμένα· ἢ, κοινωνίαν πίστεως ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἐλεημοσύνην, ὡσὰν ὅπου αὐτὴ γεννᾶται ἀπὸ πίστιν πολλήν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι σὲ ἐνθυμοῦμαι, ὦ Φιλήμων, προσευχόμενος, ἵνα ἡ κοινωνική, καὶ μεταδοτική σου γνώμη, μὴ παύσῃ πώποτε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐκχέῃς εἰς τὰς δεομένας κάθε ἀγαθὸν, ὅπου εἶναι εἰς ἐσένα.

„Εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν".

Εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, λέγει, ἀναφέρεται κάθε ἀγαθὸν, ὅπου ἤθελες κάμῃ εἰς τὰς δεομένας, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Ἁγίους· ὥστε καὶ πόρα αἰσίως δεχθῇς τὸν Ὀνήσιμον, καὶ διὰ ἀγάπην μου κάμῃς τὴν χάριν ταύτην, ἤξευρε ὅτι εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸν Χριστὸν κάμνεις αὐτήν.

7. „Χάριν ἔχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου".

Ἤτοι χαρὰν ἔχομεν, καὶ ὄχι μόνον ἁπλῆν χαρὰν, ἀλλὰ καὶ παρηγορίαν μεγαλωτάτην εἰσέρχω εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ θλίψεις μου διὰ τὴν ἀγάπην σου, ἤτοι διὰ τὸν φιλάνθρωπον, καὶ μεταδοτικήν σου προαίρεσιν.

„Ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν Ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ"

Σοφώτατα μεταχειρίζεται ὁ μέγας Παῦλος τὴν μεσιτείαν πρὸς τὸν Φιλήμονα, διατὶ ἐνθυμίζει αὐτῷ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν εἰς ἄλλους διὰ νὰ μαλακώσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ περισσότερον, σοχασθεὶς, ὅτι, ἂν εἰς ἄλλους ξένους, καὶ ἀγνωρίστους Χριστιανοὺς κάμνῃ εὐεργεσίας, καὶ χάριτας, πολλῷ μᾶλλον θέλει κάμῃ χάριν εἰς τὸν Παῦλον τὸν φίλον του, καὶ διδάσκαλον. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς ὅτι δίδεις εἰς τοὺς Ἁγίους, ἀλλ' ὅτι ἀναπαύεις τὰ σπλάγχνα τῶν Ἁγίων, ἤτοι οἱ ἅγιοι Χριστιανοὶ ἀποδέχονται ὁλοψύχως τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ ἐλεημοσύνην σου, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὴ γίνεται εἰς αὐτοὺς παρὰ σοῦ πλουσίως, καὶ θεραπευτικῶς.

8. „Διὸ καὶ πολλὴν ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ „ἀνῆκον".

9. „Διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ ὁ Φιλήμων εἶσαι τοιοῦτος εἰς ὅλους τοὺς Ἁγίους, ὥστε ὅπου αἱ καρδίαι αὐτῶν καὶ τὰ σπλάγχνα ἀναπαύονται ἀπὸ ἐσένα, πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ὁ κατὰ Χριστὸν γεννήσασσε, ἔχω παῤῥησίαν νὰ σὲ προσάζω, ὄχι διὰ τί σὲ ἐξουσιάζω αὐθεντικῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἔχω πρὸς ἐσένα, καὶ σὺ ἔχεις πρὸς ἐμένα. Τὸ ἀνῆκον δὲ δηλοῖ, ἢ πῶς ἔχω παῤῥησίαν ὡς διδάσκαλός σου νὰ σὲ προσάζω τὸ ἀνή-

Digitized by Google

αὐτὸν, ἤτοι ἐκεῖνο ὁπὸ χρειάζομαι διὰ νὰ τὸ τελειόνῃς· ἢ πῶς, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἀναπαύεις ὅλους τοὺς Ἁγίους, ἀκολούθως καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ αὐτὸν, ἤγουν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον μέρος μου, ἔχω παῤῥησίαν νὰ σὲ προσάζω· μὲ ὅλον τοῦτο ἐγὼ δὲν σὲ προσάζω, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ· ἐπειδὴ τόσῳ ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν ἔχω, ὥστε ὁπὸ νὰ σὲ παρακαλῶ.

„Τοιοῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης· νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ".

Σὲ παρακαλῶ, λέγει, καὶ γίνομαι μεσίτης εἰς ἐσὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ τόσον ἄξιος ὢν νὰ εἰσακούωμαι Παῦλος, ἤτοι καθὼς εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον νὰ εἰσακούωμαι ἐγὼ ὁ γέρων τας Παῦλος, ἐγὼ ὁ τὸ αἰδέσιμον ἔχων καὶ σεβάσμιον, καὶ ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸν καὶ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, καὶ ἀπὸ τὸ πρεσβυτικὸν ἡλικίαν μου, καὶ ἐγὼ ὁπὸ τώρα ἔλαβον ἀκόμη ἀξίωμα μεγαλίτερον, τὸ νὰ δεθῶ διὰ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, πόσας αἰτίας ἐφεύρηκε ὁ Παῦλος διὰ νὰ πείσῃ τὸν Φιλήμονα (1);

10. „Παρακαλῶ οὖν σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν (2) ἐγέννησα ἐν „τοῖς δεσμοῖς μου".

Τόσα λόγια εἶπε ὁ Παῦλος, καὶ ἀκόμη δὲν ἐνθυμήθη τὸ ὄνομα τοῦ Ὀνησίμου, διὰ τὸν ὁποῖον μεσιτεύει· δι ὅτι προομαλίζει πρότερον τὸν Φιλήμονα, καὶ, μὲ τὰ ἐγκώμια ὁποῦ κάμνει τοῦ Ὀνησίμου, ὀνομάζωντας αὐτὸν τέκνον του, καταπραΰνει τὸν θυμὸν τοῦ Φιλήμονος. Διὰ τί δὲ, ὦ μακάριε Παῦλε, ὀνομάζεις τέκνον σου τὸν Ὀνήσιμον; διὰ τὶ, λέγει, ἐγέννησα αὐτὸν, ἤγουν ἐκατήχησα, καὶ τὸν ἔκαμα νὰ βαπτισθῇ· πότε; ὅταν διεσκόμιζα εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ τὰ δεσμά. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν καταπραΰνει τὸν θυμὸν τοῦ Φιλήμονος, καὶ ἔτζι ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ὀνησίμου.

11. „Ὀνήσιμον τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον".

Ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ σφάλματος συβύνει τὸν θυμὸν ἐκεῖνον τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ σφάλμα ἔγινε, διὰ τοῦτο ὁμολογεῖ ἐδῶ τὸν Ὀνήσιμον ἄχρηστον.

„Νυνὶ δέ σοι, καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον".

Τώρα, λέγει, ὁ Ὀνήσιμος, ἐπειδὴ καὶ ἔγινεν ἁλαβὴς, καὶ ἅγιος, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς δύω ἡμᾶς ἔγινε χρήσιμος, ὁ πρῶτον ὢν ἄχρηστος· διὰ τὶ, ἂν εἰς τὸν Παῦλον ἔγινε χρήσιμος, ὁπὸ ἐζήτει τόσῳ πολλὴν ἀκρίβειαν, φανερὸν ὅτι ἔγινε χρήσιμος καὶ εἰς τὸν Φιλήμονα· ὁμοῦ δὲ καὶ τοῦτο δηλοῖ αἰνιγματωδῶς, ὅτι ἂν ὁ Ὀνήσιμος ἦναι εὔχρηστος εἰς ἐμὲ, λοιπὸν ἂς ἀποσταλθῇ καὶ πάλιν εἰς ἐμένα.

12. „Ὃν ἀνέπεμψα".

Ἤγουν εἰς ἐσένα αὐτὸν παραδίδω, καὶ καθὼς θέλεις μεταχειρίσου αὐτόν· μὲ τὸ παράδοσιν δὲ ταύτην ὁπὸ κάμνει τοῦ Ὀνησίμου, καταπραΰνει τὸν ὀργὴν τοῦ Φιλήμονος.

„Σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτ ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ".

Ἀντὶ τοῦ, μὲ ἀγάπην δέξου τὸν Ὀνήσιμον, μᾶλλον δὲ ὄχι τὸν Ὀνήσιμον, ἀλλὰ τὰ ἐδικά μου σπλάγχνα· διὰ τὶ, ἔτζι ἐγὼ ἀγαπῶ αὐτὸν, καὶ φέρω εἰς τὸν ψυχόν μου, ὡσὰν τὰ ἴδια σπλάγχνα μου.

13. „Ὃν

(1) Οὕτως ἑρμηνεύει ταῦτα ὁ Θεοδώριτος· „αἰδέσ- „θητι φησὶ Παῦλον· αἰδέσθητίμοι τὸ γῆρας· αἰδέσθητι „τὰ δεσμά, ἅπερ ὡς κήρυξ τῆς ἀληθείας περίκειμαι".

(2) Ἐν ἄλλοις, ὃ.

13. „Ὃν ἐγὼ ἠβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι „διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ Εὐαγγελίου".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, σοφίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅτι μὲ τὰ λόγιά του ὀλίγον ὀλίγον κατέστησε τὸν Ὀνήσιμον εἰς τὸν τόπον τοῦ αὐθεντότου Φιλήμονος· ἐγὼ, λέγει, ἤθελα νὰ κρατήσω τὸν Ὀνήσιμον διὰ νὰ μὲ ὑπηρετῇ εἰς τὸν τόπον τὸν ἐδικόν σου, ἤγουν αὐτὶ διὰ λόγου σου. Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἀγαπᾷ τὸ συμφέρον τοῦ Φιλήμονος, λέγων, ὅτι ἀείσως ἐσὺ χρεωστῇς νὰ μὲ ὑπηρετῇς, ὁ δὲ Ὀνήσιμος κάμνει τοὶ ὑπηρεσίαν ταύτην αὐτὶ διὰ λόγου σου, λοιπὸν ἐσὺ εἶσαι ὁπού λαμβάνεις τὸ κέρδος τοῦτο ἢ τοὶ ὠφέλειαν (1).

14. „Χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι".

Ὁ λόγος ὅπος μάλιστα εἶναι, ὁπού μαλακόνοι πολλὰ τὸν Φιλήμονα· διὰ τί, λέγει, ἐγὼ ἤθελα κρατήσω τὸν Ὀνήσιμον νὰ μὲ ὑπηρετῇ, ἡ ὁποία ὑπηρεσία αὔτη ἦτον εἰς ἐμὲ πρᾶγμα πολλὰ ἀναγκαῖον· σὰ μὲν, διὰ τί διέρισκόμου εἰς τοὶ φυλακὴ, ἢ εἰς τὰ δεσμά· ἢ ἄλλο δὲ, διὰ τί τὰ δεσμὰ ταῦτα πάσχω διὰ τὸν Χριστόν· πάλιν μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν ἠθέλησα νὰ κρατήσω αὐτὸν χωρὶς τοὶ ἐδικοῦ σου γνώμου (2)· ὥστε πῶς δὲν εἶναι δίκαιον νὰ δώσῃς εἰς ἐμὲ, ὦ Φιλήμων, τὴν χάριν ταύτην, ἢ νὰ ἀποσείλῃς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ νὰ μὲ ὑπηρετῇ; τοὶ ὁποίαν χάριν ἐγὼ ἠμπόρουν, ἢ χωρὶς τοὶ ἐδικοῦ σου γνώμου, νὰ τοὶ ἀπολαμβάνω, δὲν ἠθέλησα δὲ, διὰ νὰ μή σε λυπήσω.

„Ἵνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον".

Δὲν εἶπε κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ ὡς κατὰ ἀνάγκην, ὡσὰν νὰ λέγῃ τοῦτο· ὅτι, αὖ ἢ ἤθελα κρατήσω τὸν Ὀνήσιμον νὰ μὲ ὑπηρετῇ, ἔξω ἀπὸ τοὶ γνώμου σου, ἀληθῶς μὲν δὲν ἤθελα σὲ λυπήσω· ἐφαίνετο δὲ κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅτι τὸ καλὸν τοῦτο, ὅπου ἡ ἐδική μου ὑπηρεσία, ἐγίνετο ὡσὰν ἀπὸ ἀνάγκην, ἢ ὄχι ἀπὸ θέλησιν ἐδικοῦ σου· τώρα ὅμως ἐπροτίμησα περισσότερον τὸ νὰ μὴ φανῇ τελείως τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὅτι εἶναι σωστὸν, ἀλλὰ νὰ γένῃ ἀναμφιβόλως ἀπὸ θέλησιν ἐδικοῦ σου (3).

15. „Τάχα δὲ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν".

Ὢ θαυμασὴ σοφία τοῦ Παύλου! ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ κακὴν, ἢ κλεπτικὴν γνώμην ἔφυγε ἀπὸ τὸν αὐθεντότου Φιλήμονα, ὁ μακάριος Παῦλος μεταστρέφει τώρα τοὶ φυγὴν, ἢ λέγει, πῶς ἔγινε αὔτη πρὸς τὸ συμφέρον· ἴσως γὰρ, λέγει, ἡ φυγὴ αὔτη ἔγινε κατὰ θείαν οἰκονομίαν· μὲ εὔφημον δὲ ὄνομα ὀνομάζει τοὶ φυγὴν τοῦ Ὀνησίμου, χωρισ-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει· „ὀφίλεις „μοι, φησι, διακονίαν, ὡς μαθητὴς διδασκάλῳ, καὶ „διδασκάλῳ τὰ θεῖα χορυφαντι. Ἠβουλήθην τοίνυν ἀν„τὶ σοῦ τοῦτον λαβεῖν, ἵνα τῆς σῆς μοι διακονίας ἐκτίσῃ „τὸ χρέος. Βλέπε τοῦ Εὐαγγελίου τοὶ δώαμιν· ἴσον „τῷ δεσπότῃ τὸν οἰκέτην ἐργάσασθαι".

(2) Διὰ τοῦτο καὶ κοινῶς ὅλοι οἱ Ἀποστόλοι λέγουν ἐν τῷ τβ'. Κανένι αὐτῶν τοιοῦτα· „Οἰκέτας εἰς κλῆρον „προχειρίζεσθαι ἀνδρὸς τῶν δεσποτῶν γνώμης οὐκ ἐ„πιτρέπομεν, ἐπεὶ λύπη τῶν δεσποτῶν τῶν κεκτημένων· „εἰκὸν γὰρ ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται· ἀδέσπο„τα καὶ ἄξιος φανῇ οἰκέτης φορὰς χειροτονίαν βαθμοῦ, „οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσα„σιν οἱ δεσπόται, καὶ ἐλευθερώσωσι, καὶ τὰ οἴκοι ἐξα„ποστείλωσι, γινέσθω". Τώρα δὲ τὸ Κανόνος τοὶ ἑρμηνείαν ὅρα εἰς τὸ ἡμέτερον Κανονικὸν, καὶ εὑρήσεις ἐκεῖ περὶ τῶν δούλων τόμα.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος συμπεραίνει ἐκ τῶν λόγων τούτων, ὅτι ὁ Παῦλος ἔπεμψεν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς, καὶ ἐκήρυξεν εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ καὶ γράφει πρὸς τὸν Φιλήμονα τὸν κατοικοῦντα εἰς τοὺς Κολασσαεῖς, ὡσὰν διδάσκαλος εἰς ἐδικόν του μαθητὴν, καὶ ἐδῶ μὲν παρακαλεῖ τὸν Φιλήμονα διὰ τὸν Ὀνήσιμον, ἐκεῖ δὲ εἰς τοὶ πρὸς Κολασσαεῖς γράφει, ὅτι στέλλει τὸν Ὀνήσιμον μαζὴ μὲ τὸν Τυχικόν, (ἀφ' ὁ δηλαδὴ παρέλαβεν αὐτὸν ὁ Παῦλος μὲ τὴν γνώμην τοῦ Φιλήμονος) ὡς ὑπαργὸν τοῦ Εὐαγγελίου γινόμενον· καὶ ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κολασσαεῖς, στίχ. 7. 9. δεχθεὶς γὰρ ὁ Φιλήμων τοὶ Ἐπιστολὴ ταύτην μετὰ τοῦ Ὀνησίμου, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν Παῦλον· ὁ δὲ Παῦλος πάλιν ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς.

Digitized by Google

εισμὸν, διὰ νὰ μὴ παρακινήσῃ εἰς θυμὸν τὸν αὐθέντην τε Φιλήμονα, καὶ μὲ αὐτὸ φιλὸν μόνον τὸ ὄνομα τῆς φυγῆς. Καταπαύει δὲ τὸν ὀργὸν τε Φιλήμονος ἀκόμη καὶ μὲ τὸ νὰ ὀλιγοστύσῃ τὸν καιρὸν τε χωρισμε τε Ὀνησίμε· πρὸς ὥραν, λέγει, ἐχωρίσθη· ὁμὲ δὲ καὶ δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ὅσον καιρὸν ὁ Ὀνήσιμος ἦτον μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον, ἦτον μαζὶ καὶ μὲ τὸν Φιλήμονα· κατ' ἐκεῖνον δὲ μόνον τὸν καιρὸν ἔλειπεν ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ τὸν Φιλήμονα, ὅσος καιρὸς ἐπέρασεν ἐν τῷ ἀναμεταξύ, ἕως ὁπε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Παῦλον· τέτος δὲ ὁ καιρὸς ἦτον τόσον ὀλίγος, ὅσον εἶναι μία ὥρα· ὥστε, λέγει, καὶ ἀπὸ τε νῦν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, ἀείσως ἀποκαλυθῇ ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ ἐσένα, καὶ φείσκεται μαζὶ μὲ ἐμένα, πρέπει νὰ νομίζῃς, ὅτι ἐναυτῷ φείσκεται καὶ μαζὶ μὲ ἐσένα.

„Ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς".

Ἤγεν διὰ τέτο πρὸς ὥραν ἐχωρίσθη ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ λόγε σε, διὰ νὰ ἀπέχῃς, ἤγεν διὰ νὰ ἀπολαμβάνῃς αὐτὸν παντοτινά.

16. „Οὐκέτι ὡς δῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν ἐμοί. „πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ, καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν Κυρίῳ".

Ἡ φυγὴ, λέγει, ὦ Φιλῆμον, καὶ ὁ χωρισμὸς τε δύλε σε Ὀνησίμε, εἰς πολλὰ πράγματα ἔγινεν ὠφέλιμος· διατὶ αὐτὶ μίαν ὥραν ἐπε τὸν ὑσερήθης, ἔχεις νὰ τὸν ἀπολαμβάνῃς αἰώνιον. Καὶ αὖ ὅλη ἡ ζωὴ τε ἀνθρώπε συγκεινομένη μὲ ὅλον τὸν αἰῶνα, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, πολλῷ μᾶλλον δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ἐκεῖνος ὁ ὀλίγος καιρὸς τῆς φυγῆς τε δύλε σε; καὶ τὸ μεγαλίτερον, ὅτι ἀπολαμβάνεις τὸν Ὀνήσιμον, ἀδελφὸν αὐτὶ δῦλον, καὶ ἀπολαμβάνεις αὐτὸν ἀδελφὸν ἀγαπητὸν κατὰ δύο τρόπες, καὶ ἐν σαρκὶ, ἤγεν ἄξιον νὰ ἀγαπᾶται, καὶ διὰ τὰς σωματικὰς καὶ κοσμικὰς ὑπηρεσίας ὁπε κάμνει, ὡς ἐπιτήδειος ὑπηρέτης· καὶ ἐν Κυρίῳ, ἤγεν καὶ ἄξιον νὰ ἀγαπᾶται διὰ τὰς πνευματικὰς ὑπηρεσίας, ὁπε εἶναι ἐπιτήδειος νὰ τελειόνῃ (1).

17. „Εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνὸν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ".

Ἤτοι αἰσως ἐσὺ ὦ Φιλῆμον, καὶ ὁμολόγησας πῶς εἶσαι συγκοινωνὸς ἐδικός με, καὶ φρονεῖς τὰ αὐτὰ μὲ ἐμένα, δέξαι τὸν Ὀνήσιμον μὲ χαρὰ, καθὼς ἤθελες δεχθῆς, καὶ ἐμένα τὸν ἴδιον. Ὦ καὶ ποῖον ἄνθρωπον δὲν ἐδυσάντο νὰ δυσωπήσεν ταῦτα τὰ Παύλε τὰ λόγια; ἢ ποῖος δὲν ἤθελε δεχθῇ τὸν Παῦλον μὲ χαρὰ τῆς ψυχῆς τε; βέβαια ὁ καθ' εἷας ἤθελε τέτο κάμῃ μὲ κάθε τε δίχαεἰσησιν (2).

18. „Εἰ δέ τι ἠδίκησεν, ἢ ὀφείλει, τέτο ἐμοὶ ἐλλόγει".

Δὲν εἶπεν εἴτι ἔκλεψεν, ἀλλὰ μὲ εὔφημον ὄνομα, εἴτι σε ἠδίκησεν, ἤσοι χρεωστεῖ ὁ Ὀνήσιμος· ἀκόλυθον γὰρ εἶναι νὰ ὀξωδιάσε τὰ ἄσπρα, ὁπε ἔκλεψεν ἀπὸ τὸν Φιλήμονα· διὰ τέτο καὶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι εἴτισοι χρεωστεῖ ὁ Ὀνήσιμος, εἰς ἐμένα λογαρίασαι τὸ χρέος τέτο, καὶ ἐμένα ἔχε χρεωφειλέτην σε.

19. „Ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. Ἐγὼ ἀποτίσω".

Χειρόντως ταῦτα λαλεῖ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Φιλήμονα, γράφων μὲ πνευματικὸν χάριν, καὶ ὡσαν νὰ λέγῃ τέτο εἰς αὐτόν· ἐγὼ θέλω σοι πληρώσω, ὦ Φιλῆμον, τὸ χρέος τε Ὀνησίμε,

(1) Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος ἐπειδὴ καὶ ἀπέστειλε πάλιν ὀπίσω εἰς τὰς Κολασσὰς τὸν Ὀνήσιμον, ὅπε ἐκατοίκει ὁ Φιλήμων, καθὼς γράφει εἰς τὸν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπισολὸν· „τὰ κατ' ἐμὲ φησι πάντα ὑμῖν „γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διά„κονος, καὶ σύνδουλος, ἐν Κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς „ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τέτο, ἵνα γνῶ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ πα„ρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν· σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πι„στῷ, καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα „ὑμῖν γνωρίσυσι τὰ ὧδε". (Κολασ. δ'. 7.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ἐπεφώνησε· „τί τῶν λό„γων τέτων σεμνότερον; τί δὲ βεβαιότερον; εἰ λόγε „φησί τινος ἀξιοῖς τὸν ἐμὸν κοινωνίαν, ὡς ἐμὲ δέξαι „τὸν δεξάμενον τὸν ξένον μεταβολήν".

μι, καὶ πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν, ἰδὲ δίδωμί σοι, καὶ τὸ ἰδιόχειρον τοῦτο γράμμα μι, καὶ ὁμολογίαν (1).

„Ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις".

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὁ Παῦλος ὅτι ὑβρίζει τὸν Φιλήμονα, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐθάρρησε διὰ τὴν κλοπίαν τοῦ δούλου τοῦ Ὀνησίμου νὰ τὸν παρακαλέσῃ ἔτζι ἁπλῶς, ἀλλὰ κάμνει εἰς αὐτὸν χειρόγραφον ὁμολογίαν· (δι' ὅτι τοῦτο ἔδειχνε τὸν Φιλήμονα πῶς ἦτον ὠμὸς, καὶ ἄσπλαγχνος εἰς τὸν διδάσκαλόν του Παῦλον) διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος δείχνει ἐδῶ ὅτι καὶ πολλὰ θαρρεῖ εἰς τὸν Φιλήμονα· ἐπειδὴ, λέγει, ὄχι μόνον τὰ ἐδικά σου ἄσπρα μοι χρεωστεῖς, ἀλλὰ πρὸς τούτοις, καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτόν σου (2).

20. „Ναὶ, ἀδελφὲ, ἐγώ σου ὀναίμιν ἐν Κυρίῳ".

Ἀπὸ τὸ χαρίεν σχῆμα τοῦ λόγου, ἦλθε πάλιν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ σπουδαιότερον, καὶ παρακαλεῖ τὸν Φιλήμονα· „ἐγώ σου, λέγει, ὀναίμην" ἤγουν ἄμποτε ἐγὼ νὰ ἀπολαύσω τὰς χάτας σου, ὄχι εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἀλλὰ εἰς τὰ τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὰ πνευματικά· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἐν Κυρίῳ"· καὶ ἄμποτε νὰ σὲ ἰδῶ πλουτισμένον μὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀγαθά.

„Ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Χριστῷ".

Ἀνάπαυσον, λέγει, ὦ Φιλῆμον, τὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔχω εἰς ἐσένα, ἢ ἀνάπαυσον τὴν καρδίαν μου διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ δὲν δίδεις εἰς ἐμένα τὴν χάριν ταύτην, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστόν.

21. „Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέ-
„γω, ποιήσεις".

Δὲν σὲ προσάζω, λέγει, ὦ Φιλῆμον, εἰς τοῦτο, ἐδὲ αὐθαδιάζοντας γράφω σοι ταῦτα, ἀλλὰ θαρρῶντας εἰς τὴν ὑπακοήν σου. Ποῖον σίδηρον δὲν ἤθελαν μαλάξῃ τὰ δυσκίνητα ταῦτα τοῦ Παύλου λόγια;

22. „Ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν".

Ἐπειδὴ ὁ Φιλήμων ἴσως ἤθελεν ὑπολάβῃ, ὅτι αὖ δὲν ἦτον ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ὀνησίμου, ἐδὲ λόγου, καὶ γράμματος δὲν ἤθελε μὲ ἀξιώσῃ ὁ Παῦλος· διὰ τοῦτο τώρα διορθόνει τὴν ὑπόληψιν ταύτην ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει, ὅτι δὲν σοι ἔγραψα ταῦτα, ὦ ἀγαπητέ μοι Φιλῆμον, διὰ τὸν Ὀνήσιμον μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἑτοιμάσῃς ξενίαν νὰ μὲ ὑποδεχθῇς, ἐπειδὴ καὶ μέλλω νὰ ἔλθω εἰς ἐσένα. Λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τούτοις, διὰ νὰ φοβηθῇ ὁ Φιλήμων, ὅτι θέλει ὑπάγῃ ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν, καὶ θέλει τὸν κατηγορήσει, ἴσως καὶ δὲν δεχθῇ τὸν Ὀνήσιμον.

„Ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν".

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα δύω πράγματα μανθάνομεν· τὸ μὲν, ὅτι πολλὴ δυνάμεν ἔχουσιν αἱ προσευχαὶ, ἐπειδὴ ὁ τόσον μέγας Παῦλος χρειάζεται τὴν ἀπὸ τούτων βοήθειαν· καὶ ἄλ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ἀντὶ γραμματίου, λέγει, „τοῦτο κάτεχε τὴν Ἐπιστολήν· πᾶσαν αὐτὴν ἐγὼ „γέγραφα· ἐγὼ καὶ ὀφείλω, καὶ ἀποδώσειν ὑπισχνοῦ-„μαι τὸ χρέος".

(2) Προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι ἐκ τούτων ἐνοεῖται φανερὸν ὅτι ὁ Φιλήμων „ἠξιώθη νὰ ἀκούσῃ τὸ κή-„ρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ διὰ αὐτὸ νὰ ἀξιωθῇ „τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, καὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας".

Digitized by Google

ἄλλο δὲ, ὅτι πρέπει ἡμεῖς νὰ ταπεινοφρονῶμεν· ἐπειδὴ ὁ τόσον θαυμαστὸς Παῦλος, χρειάζεται τὰς προσευχὰς τῶν μαθητῶν τε (1).

23. „Ἀσπάζεταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ".

Οὗτος ὁ Ἐπαφρᾶς ἐσάλθη ἀπὸ τὰς Κολασσαεῖς πρὸς τὸν Παῦλον εἰς Ῥώμην, ὥστε φανερὸν εἶναι ὅτι ὁ Φιλήμων ἦτον ἀπὸ τὰς Κολασσαεῖς, (καθὼς εἴπομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολῆς, καὶ κεφ. δ'. στίχ. 9. τῆς αὐτῆς, καὶ στίχ. 2. τῆς παρούσης·) συναιχμάλωτόν τε δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Ἐπαφρᾶν (2), διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ὁ ἐδικός των Ἐπαφρᾶς εἰς πολλὴν θλῖψιν, καὶ κακοπάθειαν εὑρίσκεται, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ μὲ τοῦτο τὸν Φιλήμονα· ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἐπαφρᾶς κακοπαθεῖ μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Φιλήμων οὐδὲ θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὸν Παῦλον τὴν χάριν, ὁποῦ τοῦ ζητεῖ διὰ τὸν Ὀνήσιμον· συναιχμάλωτος δὲ, λέγει, εἶναι, ὄχι διὰ κανένα πρᾶγμα ἀνθρώπινον, ἀλλὰ διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, συγκακοπαθῶν μαζὶ μὲ ἐμένα εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

24. „Μάρκος, Ἀρίσαρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου".

Ὁ Δημᾶς ἔπος, εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν, ἦτον δίδόκιμος, καὶ φιλόθεος, καθὼς ἐδῶ μαρτυρεῖται, ὡς συνεργὸς Παύλου· ὕστερον δὲ ἀμελήσας, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν Παῦλον, καθὼς τοῦτο ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν Ἐπιστολὴν, ἥτις φανερῶς εἶναι ὑστέρα ἀπὸ τὴν παροῦσαν· „Δημᾶς γάρ με φησιν ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα· Λου„κᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ". (β'. Τιμόθ. δ'. 10.) Ὁ Λουκᾶς λοιπὸν, ὁποῦ ἀριθμεῖται ἐδῶ τελευταῖος, καὶ ὕστερος, αὐτὸς γέγονε βέβαια πρῶτος, μὲ τὸ νὰ ἐχωρίσθη ὁ Δημᾶς ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Λουκᾶς ἔμεινεν ἀχώριστος ἀπὸ αὐτόν. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τοῦτο, ὅτι δὲν πρέπει τινὰς νὰ θαρρῇ εἰς τὸν ἑαυτόν τε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁποῦ στέκεται, πρέπει νὰ προσέχῃ, μήπως καὶ πέσῃ· „ὁ δοκῶν γάρ φησιν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ". (ά. Κορ. ί. 12.) (3) Ἔτζι δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἀφίνωμεν κανένα λόγον, καὶ νόημα τῆς Γραφῆς ἀνεξέταστον, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα νὰ ζητῶμεν κανένα νόημα πνευματικὸν καὶ ὠφέλιμον, ὡσὰν ὁποῦ ὅλα τὰ λόγια τῆς Γραφῆς παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐλαλήθησαν. Καὶ βέβαια ὁ ταῦτα λαλήσας Παράκλητος, αὐτὸς θέλει δώσει τοῖς καλῶς ζητοῦσι, τοῦ ζητουμένου τὴν εὕρεσιν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς φωτιζόμενοι, ἄμποτε νὰ ὁδηγώμεθα πάντοτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ κατὰ Θεὸν λόγου, καὶ βίου· καὶ μήτε ἀπὸ τὰς ψευδεῖς δόξας νὰ πλαισιώμεθα, κατὰ τὸν λόγον, καὶ θεωρίαν, μήτε ἀπὸ τὸ δόλωμα τῆς τοῦ κόσμου ἡδονῆς νὰ διλεζιώμεθα, κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ πολιτείαν. Καὶ ὅσοι μὲν εἴμεθα δοῦλοι, ἄμποτε νὰ εὐφρανίζωμεν τὸν ἑαυτόν μας διὰ μέσου τῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς, καθὼς εὐφράνισε τὸν ἑαυτόν τε καὶ ὁ θεῖος Ὀνήσιμος· ὅσοι δὲ εἴμεθα αὐθέντται, βλέποντες πῶς οἱ δοῦλοι γίνονται Ἅγιοι, καὶ Ἀπόστολοι, ὁποῖος ἔγινε καὶ ὁ Ὀνήσιμος, ἄμποτε νὰ σπουδάζωμεν νὰ μὴν εὑρεθῶμεν πολλὰ ἀτιμότεροι ἀπὸ τούτους εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Δεσπότου πασῶν, καὶ δι' ἡμᾶς ὡς δοῦλε φανέντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμὴ, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου οἰκέτου.

ΠΑΥ-

(1) Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν Ῥώμην ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ πάλιν ἐγύρισεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐδαπανήθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, ὁρᾶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς· ἀκόλουθον δὲ ἦναι νὰ ἐπῆγεν ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὴν Φρυγίαν, καὶ εἰς τὰς Κολασσὰς, ὅπου ἐκατοίκει ὁ Φιλήμων, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „τὸν Ἐ„παφρᾶν ἐνταῦθα προσέθηκεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς Κο„λασσαῖς ἐτύγχανεν ὤν· ὅπου γὰρ καὶ Κολασσαῖσιν „ἔγραφεν· „ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦ„λος Χριστοῦ". (Κολασ. δ'. 12.)

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει ὅτι ὁ Δημᾶς ἔπος λέγουσι, πῶς ἔκλινε πάλιν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, καὶ ἔγινεν ἱερεὺς τῶν εἰδώλων. Καὶ ἀνίσως ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα ἦναι προτέρα ἀπὸ ταύτην, φαίνεται ὅτι μετενόησε πάλιν ὁ Δημᾶς, καὶ διὰ τοῦτο ἐδῶ ὀνομάζεται συνεργὸς τοῦ Παύλου· ἀνίσως δὲ ἐκείνη ἦναι ὑστέρα ἀπὸ ταύτην, φαίνεται ὅτι μετὰ ταῦτα ῥαθυμήσας ὁ Δημᾶς, ἠγάπησε τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἔκλινεν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἀπώλετο· τὸ ἀληθὲς δὲ εἶναι, ὅτι καὶ ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα ἦναι ὑστέρα ἀπὸ ταύτην, καὶ ὅτι ὁ Δημᾶς δὲν ἐμετανόησεν, ἀλλὰ ἀπωλέσθη.

Digitized by Google

Π Α Υ Λ Ο Υ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολήν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλοῦν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Ὁ μακάριος Παῦλος, Ἐθνῶν ὢν Ἀπόστολος, καὶ οὐχὶ τῶν Ἑβραίων, καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ κηρύττει „ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐγὼ Ἐθνῶν Ἀπόστολος, τιμῶ διακονίαν μου δοξάζω“. (Ῥωμ. ια'. 13.) ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἤθελαν τὸ ὑποφέρουν νὰ κηρύττῃ ὁ Παῦλος εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ νὰ εἶχον εἰς αὐτὸν περισσότερον μῖσος, παρὰ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους· ἔδειχνε γὰρ ὁ Παῦλος μὲ τὴν αἰφνίδιον καὶ παρ' ἐλπίδα μεταβολήν του, τὴν ἄμαχον καὶ ἀνίκητον τοῦ Χριστοῦ δυνάμιν, ὅτις ἐτράβιξεν εἰς τὴν πίστιν τὸν τόσον σφοδρὸν διώκτην τῶν Χριστιανῶν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ σημεῖον μέγα εἶναι τῆς ἀληθείας τὸ κηρύγματος ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, τὸ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ αἰφνιδίως ὁ Παῦλος, ὁ Παῦλος ἐκεῖνος, λέγω, ὁ θερμότατος ζηλωτὴς τοῦ παλαιοῦ νόμου.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν οἱ μὲν ἄπιστοι Ἑβραῖοι ἐπολέμουν τὸν Παῦλον μὲ ὅλην τὴν δύναμίν των, καὶ οὐδὲ τὸ ὄνομά του ὑπέφερον νὰ ἀκούσουν, ἢ τὴν φωνὴν τῆς διδασκαλίας του· οἱ δὲ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, οὐδὲ αὐτοὶ ἐπροσέχοντα πολλὰ εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἐχώριζεν ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ ἔλυε τὴν περιτομήν. Ἀγκαλὰ ὅμως καὶ ὁ Παῦλος ἀπεστάλη κήρυξ εἰς τὰ Ἔθνη, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Κύριος „εἰς Ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε“, (Πράξ. κβ'. 21.) ὅμως καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους γράφει τὴν παροῦσαν Ἐπιστολήν· διότι καθὼς αὐτὸς δὲν ἐπροσάχθη μὲν ἀπὸ τὸν Κύριον νὰ βαπτίζῃ προηγουμένως, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ, ἐβάπτιζε δὲ μερικοὺς (ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐμποδίσθη ἀπότινα νὰ μὴ βαπτίζῃ) (2)· ἔτζι καὶ γράφει εἰς τοὺς Ἑβραίους, διατὶ δὲν ἐμποδίσθη ἀπάτινα νὰ μὴ τοὺς γράφῃ· ἐπειδὴ καὶ πολλὰ ἐπρονόει διὰ τοὺς Ἑβραίους, ὡς ὁμογενεῖς του, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἤυ-

χετο

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι δεκάτη τρίτη κατὰ τὴν τάξιν καὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔγραψεν ὁ Παῦλος τὰς Ἐπιστολάς του· κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὕτη ἔτη κή. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (Τόμ. α'. σελ. 42. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας)

(2) Καὶ ὁρᾶς εἰς τὸ „οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς „βαπτίζειν“. (α'. Κορ. α'. 17.)

χετο νὰ γενῇ ἀνάθεμα, ἤγουν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν Χριστόν· (Ῥωμ. ιά. 3.) γράφει δὲ, ὄχι εἰς ἄλλους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ Ἱεροσολύμοις διεσκορπισμένους ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· διὰ τὶ αὐτῶν τὰ ὑπάρχοντα διηρπάγησαν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους Ἑβραίους, καὶ αὐτοὶ ἔπαθον μυρίας θλίψεις καὶ κακά· διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ φροντίζει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ ἀποστέλλῃ εἰς αὐτοὺς ἐλεημοσύνας, παρακινῶν εἰς τοῦτο καὶ τοὺς Κορινθίους, καὶ τοὺς Μακεδόνας, ἤτοι τοὺς ἐν Φιλίπποις Χριστιανούς· καὶ μοιράζοντας τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου μαζὶ μὲ τὸν Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, ὥστε ὅπου, αὐτοὶ μὲν νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς Ἑβραίους, ὁ δὲ Παῦλος εἰς τὰ Ἔθνη, κάμνει ὅμως τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχοὺς, τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, κοινοὺς, διὰ νὰ φροντίζουν αὐτῶν καὶ τὰ δύω μέρη, καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἔτος· „γνόντες „γὰρ φησι τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάμοι Ἰάκωβος, καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦ„λοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ Ἔθνη, αὐτοὶ δὲ „εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο „ποιῆσαι“ (Γαλ. β'. 9.).

Ἀναγκαίως λοιπὸν γράφει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἑβραίους, διὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ ὅπου ἦτον λελυπημένοι, καὶ πολλὰ κατεργασμένοι καὶ ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ κακώσεις, ὁπου ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς οἱ ὁμογενεῖς των ἄπιστοι Ἑβραῖοι· ὡσὰν ὁπου τότε οἱ Ἑβραῖοι εἶχον ἐξουσίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα νὰ κρίνουν, καὶ νὰ φυλακόνουν, καὶ νὰ κακοποιοῦν ἐκείνους ὁπού ἤθελαν. Καὶ τοῦτο θέλοντας νὰ φανερώσῃ ὁ Παῦλος ἔλεγε „τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε“· (Ἑβρ. ιβ'. 12.) ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἦτοι, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον πιστοὶ, ἠξεύροντες ὅμως ὅτι οἱ Προπάτορες τῶν Ἑβραίων, ὀλίγωρα ἀπελάμβανον τὰ ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο πολλὰ ἐλυποῦντο, διὰ τὶ καὶ αὐτοὶ δὲν ἐλάμβανον αἴσθησιν καὶ παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις των ὡς ἐκεῖνοι· ὅθεν καὶ πολλὰ λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ μακάριος Ἀπόστολος περὶ πίστεως ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ, καὶ περὶ τῶν παλαιῶν Ἁγίων καὶ Δικαίων, ἀποδεικνύων, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβον τὰ ἀγαθὰ ὁπού ἤλπιζον, καταισχυνάζωντας μὲ τοῦτο δύω τινά· ἕνα μὲν, ὅτι πρέπει καὶ οἱ Χριστιανοὶ νὰ ὑποφέρουν ἀνδρείως ὅλα τὰ δεινὰ ὁπού ἀκολουθοῦν εἰς αὐτούς· καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι πρέπει νὰ ἐλπίζουν τὸν ἀμοιβὴν, διὰ ὅλα τὰ κακὰ ὁπού πάσχουν· ἐπειδὴ ὁ Κύριος δὲν θέλει παραβλέψει τοὺς ἀπ' αἰῶνος Ἁγίους αὐτοῦ· ὥστε τότε, λέγει, καὶ ἐσεῖς θέλετε ἀπολαύσετε μαζὶ μὲ αὐτοὺς τὰ ἀγαθά.

Ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ λέγει πολλὰ ὁ μέγας Παῦλος καὶ περὶ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης, καὶ δείχνει τὸν νόμον πῶς δὲν εἶναι πλέον σεμνὸς (διὰ τὶ ἀγκαλὰ καὶ ὁ Ναὸς ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀκόμη ἔστεκε, ἀλλ' ὅμως αἰνιγματωδῶς φανερόνει, ὅτι θέλει στέκει ἕως εἰς ὀλίγον καιρὸν, καὶ ὄχι παύτε·) ἀποδείχνει δὲ, καὶ ὅτι τὰ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἀληθῆ· γράφει δὲ τὴν Ἐπιστολὴν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν· προτέρα δὲ εἶναι αὕτη ἀπὸ τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν Ἐπιστολήν· ἐπειδὴ εἰς ἐκείνην μὲν φανερόνει ὅτι ἦτον ἡ ζωή του κοντὰ εἰς τὸ τέλος „ἐγὼ γάρ φησιν ἤδη σπένδομαι· καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέ„στηκε“· (β'. Τιμόθ. δ'. 6.) εἰς ταύτην δὲ ὑπόσχεται εἰς τοὺς Ἑβραίους ὅτι θέλει τοὺς ἰδῇ· „γινώσκετε γὰρ, λέγει, τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον· μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον „ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς“. (Ἑβρ. ιγ'. 23.) Ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἐσωσέβη τοῦτο· διότι ἐποίησε δύω χρόνους εἰς τὴν Ῥώμην δεδεμένος ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, ἔπειτα ἀφέθη ἀπὸ τὰ δεσμὰ, καθὼς καὶ αὐτὸς τοῦτο δηλοῖ λέγων· „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπα„ρεγένετο“. (β'. Τιμοθ. δ'. 6.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος“ τοῦ Νέρωνος δηλαδή· (αὐτόθ. 16.) ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ῥώμην ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἱσπανίας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἴσως ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἶδε τοὺς Ἑβραίους· ἔπειτα πάλιν ἐπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅταν καὶ ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Νέρωνα.

Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν δὲν γράφει ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτόν του Ἀπόστολον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, καθὼς ἔχει συνήθειαν νὰ προγράφῃ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς; εἰς τοῦτο πρῶτον ἀποκρίνεται ὁ Θεοδώρητος, φέρων μάρτυρα Κλήμεντα τὸν Στρωματέα· γράφει γὰρ, λέγει, ὁ Κλήμης ἔτος ἐν ταῖς ὑποτυπώσεσιν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεστάλη εἰς τοὺς Ἑβραίους παρὰ τοῦ Θεοῦ Παντοκράτορος, ὡσὰν Ἀπόστολος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον (καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος Ἀπόστολον τοῦτον ὀνομάζει ἐν τῇ παρούσῃ Ἐπιστολῇ „κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν“, (Ἑβρ. γ'. 1.) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ ὁ Κύριος ἐπέμφθη παρὰ τοῦ Πατρὸς Ἀπόστολος πρὸς τοὺς Ἑβραίους, τότε χάριν ὁ Παῦλος διὰ μετριότητα καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ διὰ τὴν πρὸς

τοὺς

τὸν Κύριον τιμῶ, δεῖ γράφει τὸν ἑαυτὸν τε Ἀπόστολον· δεύτερον δὲ λέγομεν, ὅτι ὁ Παῦλος δεῖ ἦτον Ἀπόστολος τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν· ὅθεν δεῖ ἔπρεπε νὰ προγράφῃ τὸν ἑαυτὸν τε Ἀπόστολον εἰς τοῦ Ἐπιστολῶ ταύτῳ· ὅτι δὲ ὁ Παῦλος δεῖ ἦτον Ἀπόστολος τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ τῶν Ἐθνῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐβεβαίωσε καὶ τὰ δύω ταῦτα. Προσδιχομένε γὰρ τὸ Παύλε εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ Ἱερῷ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· „Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλήμ· δι ὅτι ἐ παραδέξονταί σε (οἱ Ἑ„βραῖοι δηλ.) τοῦ μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ“· (Πράξ. κβ'. 18.) ἰδοὺ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δεικνύεται, ὅτι ὁ Παῦλος δεῖ ἐδέχθη ὡς Ἀπόστολος τῶν Ἑβραίων. „Καὶ εἶπε πρός με· „πορεύε ὅτι ἐγὼ εἰς Ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε“· (αὐτόθ. 21.) ἰδὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνεται, ὅτι ὁ Παῦλος ἦτον καὶ Ἐθνῶν Ἀπόστολος· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἦτον Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν μόνον, διὰ τοῦτο προσθέττει εἰς ὅλας τὰς πρὸς τὰ Ἔθνη Ἐπιστολάς τε τὸ ὄνομα Ἀπόστολος, γράφων ὡς διδάσκαλος εἰς τὰς μαθητάς τε· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ὁ Πέτρος, ἦτον Ἀπόστολοι τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐκεῖνοι εἶχον τοῦ αὐτῶν ἐπιμέλειαν, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος σέλει τοῦ Ἐπιστολῶ ταύτῳ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, γυμνοῦ ἀπὸ τοῦ ἀξίαν τε Ἀποστολικε ἐπαγγέλματος, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἀλλ' οὔτε γράφει ὅλως τὸ κύριον ὄνομά του τὸ, Παῦλος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, καθὼς τὸ προγράφει εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον (ἑρμηνεία τε πρώτε σίχε τε πρώτε Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, καὶ ἑρμηνεία τε δεκάτε ὀγδόε σίχε τε δεκάτε τρίτε Κεφαλ. τῆς πρὸς Ἑβραίους) ἐπειδή, λέγω, οἱ Ἑβραῖοι εἶχον ἔχθραν πρὸς τὸν Παῦλον, ὅθεν, ἵνα μὴ δεῦτος ὁπε ἀκέσεν τὸ ὄνομά τε ταραχθῶσι, καὶ δεῖ δεχθῶσι τοῦ Ἐπιστολῶ, διὰ τοῦτο ἔκρυψεν ἐπίτηδες τὸ ὄνομά τε εἰς τοῦ ἀρχοῦ.

Εἰς Ἑβραϊκὸν δὲ γλῶσαν ἐγράφη ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη· (1) ὕστερον δὲ μετεγλωττίσθη εἰς τοῦ Ἑλληνικῶ, ἢ ἀπὸ τὸν Λεκαῦ, καθὼς λέγεσι μερικοί, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὸν Κλήμεντα, τὸν μαθητῶ τε Πέτρε, καθὼς κρίνεσιν οἱ πολλοί· ἐπειδὴ καὶ σῴζει τὸ ὕφος καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς συνθέσεως τε Κλήμεντος, καὶ ὄχι τε Λεκαῦ, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος (ἑρμηνεία τε Β. σίχ. τε ά. Κεφ. τῆς παρούσης·) καὶ ὁ Θεοδώριτος (2)· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ μετεγλωττίσθη ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἡ μεταγλώττισις ἔκαμε νὰ ἀλλαχθῇ ὁ χαρακτὴρ τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ νὰ μοιάζῃ μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἄλλων τε Παύλε Ἐπιστολῶν, καθὼς συμβαίνει καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία ὁπε μεταγλωττίζονται ἀπὸ μίαν γλῶσαν εἰς ἄλλην, διὰ τὸν ἰδιωτισμὸν ὁπε ἔχει ἡ κάθε γλῶσα. Γνησία δὲ εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη τε Παύλε καὶ διὰ ἄλλα πάμπολλα, καὶ διὰ τί λέγει „καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς με συνεπαθήσατε“ (Ἑβρ. ί. 34.) Καὶ πάλιν „περισσοτέ„ρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν“. (Ἑβρ. ιγ'. 19.) Καὶ „γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον· μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψο„μαι ὑμᾶς“· (Ἑβρ. ιγ'. 23.) πάντα γὰρ ταῦτα εἶναι λόγια τε Ἀποστόλε Παύλε, τὰ ὁποῖα συνειθίζει νὰ γράφῃ καὶ εἰς τὰς ἄλλας τε Ἐπιστολάς· ἀλλὰ καὶ τὰ νοήματα τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὑψηλὰ ὄντα, καὶ βαθύτατα, ὄχ ἄλλε τινός, εἰ μὴ μόνης εἶναι γεννήματα τῆς μεγαλοφυοῦς ἐκείνης καὶ οὐρανοβάμονος διανοίας τε Παύλε, καθὼς ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος τοῦτο λέγει ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τε „φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτε“. Κεφ. ά. σίχ. 3. τῆς παρούσης.

Πρῶτον μὲν ἐν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀποδείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Προφῆται διὰ τοῦτο ἀπεσάλθησαν, διὰ νὰ ἀπαγγείλωσι περὶ τε Ἰησε Χριστε, ὅτι αὐτὸς ἔχει νὰ ἔλθῃ, καὶ ὅτι αὐτοὶ μὲν εἶναι δοῦλοι, καὶ μίωνται τῆς παρουσίας τε Χριστε, ὁ δὲ Χριστὸς, εἶναι Υἱὸς Θεε, συναΐδιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ δημιουργὸς, δι' ε τὰ πάντα ἔγιναν· καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς τε Θεε εἶναι ἀνώτερος τῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ γενῇ ἄνθρωπος, ἵνα διὰ τῆς θυσίας τε σώματος αὐτε, καταργήσῃ τὸν θάνατον· ἐπειδὴ ὄχι διὰ τε αἵματος τῶν μόσχων καὶ τράγων, ἀλλὰ διὰ τε αἵματος τε Ἰησε Χριστε ἔμελλε νὰ γενῇ ἡ σωτηρία πᾶν ἀνθρώπων. Δεύτερον ἀποδείχνει, ὅτι ὁ νόμος κάνενα πρᾶγμα δεῖ ἐτελείωσεν, ἀλλὰ μόνον εἶχε σκιὰν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ ὅτι δεῖ ἐκατάπαυσεν ἀκόμη ὁ λαὸς τε Θεε, ἀλλὰ μένει μία ἡμέρα τῆς

(1) Ἡ κατ' ἄλλε ἐγράφη εἰς γλῶσαν Συροεβραϊκήν, ἥτις ἦτον τότε σωνήθης παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. Ὅρα εἰς τὸ βιβλίον περὶ Ἀνεξιθρησκείας, σελ. 6.

(2) Ἡ παρὰ τε Βαρνάβα, καθὼς κρίνεσιν οἱ παλαιοί ἦτον τότε σωνήθης παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. Ὅρα εἰς τὸ λωοὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τὸν Ἱερώνυμον.

Digitized by Google

τῆς καταπαύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὅλοι νὰ καταπαύσωμεν. Τρίτον ἀποδείχνει, ὅτι ἡ νομικὴ Ἀρχιερωσύνη μετετέθη ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν εἰς τὸν Χριστὸν, τοῦ ὁποίου τύπος ἦτον ὁ Μελχισεδὲκ, ὅστις δὲν ἦτον ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λευΐ. Τέταρτον, ὅτι μὲ πίστιν ἐδικαιώθησαν ὅλοι οἱ προπάτορες, καὶ δίκαιοι, καὶ ὄχι μὲ τὰ ἔργα τοῦ νόμου. Πέμπτον δὲ καὶ τελευταῖον, τρέψας τὸν λόγον εἰς τὸ ἠθικὸν, καὶ ἐπαινέσας αὐτοὺς διὰ τὴν ὑπομονὴν ὁποῦ δείχνουν διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ παρακινήσας αὐτοὺς νὰ ςέκωσι ἀνδρείοι μέχρι τέλους, καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς γεροντοτέρους, πλειότερον τὴν Ἐπιςολήν (1).

ΕΡ-

(1) Ταύτην τὴν Ἐπιςολὴν μετὰ τῶν ἄλλων Ἐπιςολῶν τοῦ Παύλου ἀριθμοῦσιν οἱ γνήσιαν, καὶ ἐπιχυρεῖσιν ὁ τε. Ἀποςολικὸς Κανὼν· ὁ ξ'. τῆς ἐν Λαοδικίᾳ· ὁ λβ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ· ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ λθ'. ἑορτασικῇ Ἐπιςολῇ, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἔπεσι, καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου ἐν τοῖς ἰάμβοις. Προσθέτει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅτι ἀφ' ἧς αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ ἐγνώρισαν καὶ ἀπόλαυσαν τὰς ἄλλας Ἐπιςολὰς τοῦ Παύλου, ἀπὸ τότε ἐγνώρισαν καὶ ἀπόλαυσαν ὁμοῦ καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους ταύτην Ἐπιςολήν· ὅθεν ἀναιδέσατοι καὶ ἀδιάντροποι εἶναι καὶ ἀλήθειαν οἱ αἱρετικοὶ Ἀρειανοί, οἱ ὁποῖοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπερφέρουν τὰς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Ἐπιςολῆς ταύτης φανερὰς μαρτυρίας, ὅτε γράφει ὁ Παῦλος περὶ τῆς Θεότητος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀποτολμοῦν νὰ ἐκβάλλουν ὡς νόθον ὁλόκληρον τὴν Ἐπιςολήν· καὶ ἂν ἄλλο δὲν ἐντρέποντο οἱ ἀναίσχυντοι, ἔπρεπε κἂν νὰ ἐντραποῦν τὴν παλαιότητα τοῦ χρόνου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκεται ταύτην ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ δίχεται ὡς γνήσιαν αὐτήν· εἰ δὲ τοῦτο δὲν ἦτον ἀρκετὸν, ἔπρεπε κἂν νὰ πεισθοῦν εἰς τὸν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι συνήγορον καὶ βοηθὸν τῆς αἱρέσεώς των, ὅστις ὁμολογεῖ ὅτι ἡ Ἐπιςολὴ αὕτη εἶναι τοῦ θειοπάτρα Παύλου, καὶ ὅτι ὅλοι οἱ παλαιοὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν δόξαν περὶ τῆς Ἐπιςολῆς ταύτης. Σημείωσαι δὲ ὅτι τὸ Ἑβραϊκὸν ὕφος τῆς Ἐπιςολῆς ταύτης, ὅτε παρὰ τοῖς παλαιοπάτροις ἐσῴζετο, εἰ μὴ μόνον τὸ ταύτης Ἑλληνικόν.

Digitized by Google

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς Πα-
„τράσιν ἐν τοῖς Προφήταις".

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ἐπειδὴ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πιστοὶ Ἑβραῖοι ἐπαλαιπωρεῖντο ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τὰς θλίψεις, ὅπερ ἐδοκίμαζον παρὰ τῶν ἀπίστων Ἑβραίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον τὸν ἑαυτόν τους ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ δὲν ἐλάμβανον αἴσιν ἀπὸ τὰ κακὰ, καὶ δὲν ἀξιόνοντο τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιμέλειαν ἐκείνων, ὅπερ ἀξιόνοντο καὶ οἱ παλαιοὶ αὐτῶν προπάτορες· τοῦτο χάριν ὁ Παῦλος ἐδῶ, δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ λέγει εἰς αὐτούς· ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοὶ ἀπολαύσατε μεγαλητέραν χάριν, καὶ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς προπάτοράς σας· διὰ τί, εἰς ἐκείνους μὲν, ἔπεμψεν ὁ Θεὸς Προφήτας, ἤγουν τοὺς δούλους του, εἰς ἐσᾶς δὲ, ἔπεμψε τὸν ἴδιον Υἱόν του. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ „πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως"; αὐτὶ διαφόρως, καὶ πολυειδῶς, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ὡσηέ· „ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα,
„καὶ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὡμοιώθην". (Ὡσ. ιβ'. 11.) (1) ὥστε ἐπειδὴ, ἀδελφοί μου, καὶ ἠξιώθητε νὰ λάβετε τοιαύτην χάριν, διὰ τί λυπεῖσθε καὶ φαίνεσθε μικρόψυχοι;

„Ἐπ'

(1) Εἰς μὲν γὰρ τὸν Μωϋσῆν, ἐφάνη ὁ Θεὸς ἐν πυρὶ, ἐκ τῆς βάτου ἐρχομένῳ, καὶ ἐν νεφέλῃ, καὶ γνόφῳ, καὶ θυέλλῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους· εἰς δὲ τὸν Ἡσαΐαν, ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, κύκλῳ ἑστώτων τῶν Σεραφίμ· εἰς τὸν Ἱερεμίαν ἐφάνη ἐν εἴδει ῥάβδου, καὶ ἄλλων σχημάτων· εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ, ἐν εἴδει ἅρματος Χερουβίμ, καὶ ἡλέκτρου, καὶ ἄλλων· εἰς τὸν Δανιὴλ, ὡς παλαιὸς ἡμερῶν· εἰς τὸν Ἀμὼς, ἐν εἴδει ἀνδρὸς ἑστηκότος ἐπὶ τείχους ἀδαμαντίνου· εἰς τὸν Ἠλίαν, ἐν εἴδει αὔρας λεπτῆς· καὶ καθεξῆς εἰς ἄλλους Προφήτας ἄλλως ὡράθη, καὶ εἰς ἄλλους ἄλλως· ἀ μόνον δὲ εἰς τοὺς Προφήτας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Πατριάρχας, εἰς τὸν Ἀδὰμ, εἰς τὸν Ἐνὼχ, εἰς τὸν Νῶε, εἰς τὸν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ εἰς τὸν Ἰὼβ, πολυειδῶς ἐφάνη ὁ Θεός. Πάντοτε δὲ ὅταν ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς, ἐφαίνετο μὲ μίαν θείαν ἐμφάνειαν, καὶ δόξαν, σωσκιαζομένου ὑπὸ μιᾶς νεφέλης, σημαίνουσης τὴν θαυμασίαν παρουσίαν αὐτοῦ· αὐτὴ δὲ ἡ θεία ἐμφάνεια ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Ῥαββίνους, Σεχινᾶς· καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ σωτηγματι τῆς Θεολογικῆς Παιδιᾶς Ἰωάννου τοῦ Λιτίνου, Κεφ. ιέ. σελ. 85. Ἄκουσον δὲ τί λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου· „Πᾶσα
„μὲν ἡ τῶν Εὐαγγελίων φωνὴ, μεγαλοφυεστέρα τῶν
„λοιπῶν τοῦ Πνεύματος διδαγμάτων, καθ' ὅτι ἐν ἐ-
„κείνοις μὲν διὰ τῶν δούλων ἡμῖν ἐλάλησε τῶν Προφη-
„τῶν· ἐν δὲ τοῖς Εὐαγγελίοις, αὐτοπροσώπως διελέχ-
„θη ἡμῖν ὁ Δεσπότης".

Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἁρμοδίως τὸ ῥητὸν· „ἔοικε
„τὸ προοίμιον τῇ τοῦ Κυρίου παραβολῇ· καὶ γὰρ ὁ
„Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις τὴν περὶ τοῦ ἀμπελῶνος παρα-
„βολὴν εἰρηκὼς, ἔδειξε, πρώτους μὲν δούλους ἀποστελ-
„τας πρὸς τοὺς πονηροὺς γεωργοὺς· εἶτα μετὰ τὴν ἐ-
„κείνων ἀναίρεσιν, υἱὸν παραγενόμενον· τὸ μὲν πο-
„λυμερῶς, τὰς παντοδαπὰς οἰκονομίας σημαίνει· τὸ δὲ
„πολυτρόπως τῶν θείων ὀπτασιῶν τὸ διάφορον· ἄλλως
„γὰρ ὤφθη τῷ Ἀβραὰμ· καὶ ἄλλως τῷ Μωϋσῆ, καὶ
„ἑτέρως τῷ Ἠλίᾳ, καὶ ἄλλως τῷ Μιχαΐᾳ. Ἡσαΐας δὲ
„καὶ Δανιὴλ, καὶ Ἰεζεκιὴλ διάφορα ἐθεάσαντο σχήμα-
„τα· τοῦτο διδάσκων ὁ τῶν ὅλων ἅπτα Θεός· „ἐγὼ ὁ-
„ράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὡμοιώθην"·
„ἡ γὰρ πολύμορφος καὶ θεία φύσις, ἀλλὰ ἀνείδεός τε καὶ
„ἀσχημάτιστος... ἐκ αὐτοῦ τοίνυν ἑώρων τὴν ἀνέφικ-

„τον

„Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ".

Καὶ μὲ τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς λέγοντας εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ σωτέλεια τοῦ Κόσμου εἶναι κοντὰ, καὶ ἔχετε νὰ ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ τὰς κακοπαθείας καὶ θλίψεις· ἐπειδὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ὅποιος εἰς τὸν ἀγῶνα δύεισκόμενος, ἀποκάμῃ, αὐτὸς ὅταν ἀκούσῃ πῶς ἔφθασε τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος, ἀναπνέει ὀλίγον, καὶ παρηγορεῖται λίθυς. Φανερόνει δὲ αἰνιγματωδῶς καὶ ἄλλο πρᾶγμα ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁποῦ εἶπεν „ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν" ἤγουν ὅταν πλέον δὲν ἔμεινε καιρὸς εἰς τὸ νὰ διορθωθοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ὅλοι εἴμεθα ὑπόδικοι τῆς κολάσεως, καὶ ὅταν ἀπελπίσθημεν, καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ ἐξέλιπον ἀπὸ ἡμᾶς, τότε παραδόξως ἐσώθημεν, καὶ χαρίσματα περισσότερα τῶν προτέρων ἐλάβομεν· καθὼς δὲ τὸ „ἐν τοῖς Προφήταις" ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, εἶναι αὐτὶ τοῦ διὰ τῶν Προφητῶν, ἔτζι καὶ τὸ „ἐν Υἱῷ" ὁποῦ λέγει ἐδῶ, εἶναι αὐτὶ τοῦ διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὅθεν σημείωσαι τοῦτο διὰ τοὺς πνευματομάχους Εὐνομιανούς, οἱ ὁποῖοι λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις, εἶναι ἀποκεκληρωμένη εἰς μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ διὰ τοῦτο βλασφημοῦσιν, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι μὲ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον καὶ ὁμόδοξον. Διὰ τί δὲ, δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐλάλησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι εἶπε τοῦτο, διὰ μὲν, διὰ τί οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἦτον ἀκόμη ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν καὶ ἀτελεῖς, καὶ ἀκολούθως δὲν ἐδύναντο νὰ ἀκούσουν τὰ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ Παλαιὰ Γραφὴ καὶ ἡ Νέα, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ εἶναι, καὶ ὄχι καθὼς ἐβλασφήμουν οἱ Μανιχαῖοι λέγοντες, ὅτι ἡ μὲν Παλαιὰ Γραφὴ, εἶναι τοῦ πονηροῦ Θεοῦ, ἡ δὲ Νέα, εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, καὶ πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς· σμίγοντας δηλαδὴ καὶ ἑξισῶν μὲ τοὺς μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, τόσον τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, ὅσον καὶ τὸν ἑαυτόν του· ἐπειδὴ δὲν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, πρὸς οὓς γράφει ὁ Παῦλος, ἀλλὰ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων ἐλάλησε καὶ εἰς αὐτοὺς, καὶ εἰς πάντας· ὁ Παῦλος ὅμως μεγαλύνει τὸ πρᾶγμα, καὶ δείχνει ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλησε καὶ εἰς αὐτοὺς, καὶ τοῦτο παιεὶ διὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ (1).

2. „Ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων".

Ἤτοι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλου τοῦ Κόσμου αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν Υἱόν του Κύριον, ἐπειδὴ δὲν εἶναι πλέον μόνος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, μερὶς καὶ κληρονομία Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „Καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ". (Δευτερ. λβ'. 9.) ἀλλὰ εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅλα τὰ Ἔθνη· κληροτόμον δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ καὶ τὸ γνήσιον τῆς Υἱότητος, καὶ τὸ ἀπαράσπαστον τῆς κυριότητος αὐτοῦ καὶ ἐξουσίας. Πῶς δὲ, καὶ μὲ τί τρόπον ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱόν του Κύριον; καθ' ὃ ἄνθρωπον δηλαδὴ, καθὼς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ Ψαλμῷ γέγραπται· „αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς". (Ψαλμ. β'. 8.) Καὶ ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔλεγεν· „ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς". (Ματθ. κή. 18.) (2) Ποίαν δὲ κυριότητα καὶ κληρονο-

---

„τον φύσιν, ἀλλά τινα σχήματα, ἃ πρὸς τὴν χρείαν „ὁ αἱρέτης ἐδείκνυε Θεὸς· τὸ μὲν τοι πολυμερῶς καὶ ἑ„τερον αἰνίττεται, ὅτι τῶν Προφητῶν ἕκαστος μεροκλῶ „τινα οἰκονομίαν ἐνεχειρίζετο· ὁ δὲ τούτων Θεός, ὁ „Δεσπότης λέγω Χριστός, ἡ μίαν τινὰ ὠκονόμησε χρεί„αν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐνανθρωπήσας κατώρθωσε, καὶ τὴν „τῶν ἀνθρώπων ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν". Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος· „ἑκάστῳ τῶν Ἱερέων καὶ Ἁγίων ὁ Θεὸς ὤφθη, ὡς αὐτῷ δέλημα, καὶ „τῷ ὁρῶντι λυσιτελές· οἷον, ἄλλως τῷ Ἀβραὰμ, καὶ „ἄλλως τῷ Ἰσαὰκ, τῷ Ἰακὼβ ἄλλως· τῷ Νῶε, τῷ „Δανιὴλ, τῷ Μωσῆ, τῷ Δαβὶδ, καὶ ἑκάστῳ τῶν „Προφητῶν, σμικρῶν ἑαυτῶν καὶ σωματοειδῶν, με„ταμορφώμενός τε καὶ ἁπτόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐ„τὸν· ἃ καθ' ὅσον αὐτός ἐστιν· ἀχώρητος γάρ, ἀλλὰ κα„τὰ τὴν ἐκείνων χώρησίν τε καὶ δύναμιν, διὰ τὴν πολ„λὴν καὶ ἀπερινόητον ἣν ἔσχεν εἰς αὐτοὺς ἀγάπην". (Κεφ. ιή. περὶ ὑπάρξεως τοῦ νοός.)

(1) Ἴσως δὲ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐλάλησεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, διὰ τί δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἔζων ἀκόμη εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθὸν ἔγραφεν ὁ Παῦλος τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ἐκείνους, ὁποῦ ἤκουσαν ἀμέσως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ἐκλαμβάνει τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὴν Θεότητα· ὅπου γὰρ ἁρμόδιον τὸ πάντων· „πάν„των τῶν προσόντων τῇ ἀκηράτῳ καὶ θείᾳ φύσει· κλη„ρονόμος γάρ καὶ μέτοχος τῆς πατρικῆς οὐσίας, καὶ ἐ„ξου-

νομίαν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ; τὴν προαιρετικὴν καὶ θελληματικὴν τῶν ἐκουσίως ὑποτασσομένων τῷ Υἱῷ ἀνθρώπων, καὶ κυριευομένων ἀπὸ αὐτόν· αὕτη γὰρ ἡ θελληματικὴ ὑποταγὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐδόθη ὕστερον εἰς τὸν Υἱόν, καθ' ὃ ἄνθρωπον, μὲ τὸ νὰ ἐγνώριζαν αὐτὸν ὅλοι Σωτῆρα, καὶ ὑπεπάχθησαν εἰς αὐτὸν θελληματικῶς· τὴν δὲ φυσικὴν ὑποταγὴν τῶν ἀνθρώπων εἶχεν ὁ Υἱὸς καθ' ὃ Θεὸς πάντοτε, μὲ τὴν ὁποίαν, καὶ χωρὶς νὰ θέλωσι, καὶ νὰ γνωρίζωσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, αὐτὸς ὑποτάσσει καὶ κυριεύει αὐτούς, ὡς αὐτοῦ κτίσματα, καθὼς γέγραπται· „τὰ σύμπαντα δοῦλα σά". (Ψαλμ. ριή. 91.)

„Δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν".

Ἀφ' οὗ εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Υἱοῦ, τῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων συστάσης, ἀναβιβάζει τώρα ἐδῶ τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς προαιωνίου Θεότητος, καὶ λέγει· ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ ἐποίησε καὶ τοὺς αἰῶνας. Πῶς εἶναι τώρα οἱ Ἀρειανοὶ ὁπού λέγουν, ὅτι ὁ Υἱὸς, ἦτον καιρὸς, καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχεν; ἰδοὺ ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Υἱὸς τοὺς αἰῶνας ἐποίησε· λοιπὸν πῶς ἦτον αἰών, ὅταν δὲν ὑπῆρχεν ὁ Υἱός; τοῦτο γὰρ εἶναι ἀδύνατον, διατὶ ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων, δὲν περιλαμβάνεται μέσα εἰς αἰῶνα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Πατὴρ εἶναι αἴτιος τοῦ Υἱοῦ, ἀκολούθως αἴτιος εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ γενομένων αἰώνων· ἀλλὰ τοῦ μὲν Υἱοῦ αἴτιος εἶναι φυσικῶς, τῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ γενομένων, εἶναι αἴτιος ποιητικῶς· διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι διὰ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε· ὁ Πατὴρ γὰρ φαίνεται ὅτι ποιεῖ τοὺς αἰῶνας, ὁ γεννήσας τὸν Υἱὸν τὸν ποιήσαντα τοὺς αἰῶνας (1). Ἀπὸ τὸ

„ξουσίας, καὶ δωάμεως ὁ Υἱός... ἵνα ἵνα μὴ κληρονόμον ἀκούσας, νομίσῃς ὡ κατὰ φύσιν χρηματίσαι κληρονόμον, ἀλλὰ χάριτι τινὶ καὶ ποιήσει, ἐπάγει· ὃς ἂν ἀπαύγασμα τῆς δόξης· μονονουχὶ λέγων, ὡς εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὸν ἔφην ὅτι ἔθηκεν ὁ Πατὴρ, μηδὲν παπαινόν, ἢ ἀνάξιον Θεοῦ ἐνοήσῃς· τὸ γὰρ ἔθηκεν, οὐχὶ τῆς ποιήσεως, καὶ τὸ θεῖον εἶναι τὸν κληρονόμον, ῥήματί μοι δηλωτικόν· ἀλλὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὡς αἴτιον κατὰ φύσιν, ἀναφορᾶς καὶ συνδύσεως· καὶ ἵνα μὴ ἀναίτιον τὸν Υἱὸν ὑπολαβών, τῆς πατρικῆς συγγενείας ἀποστερώσῃς, καὶ δύω ἀρχὰς ἀπεσχισμένας ἀλλήλων, ὑπονοήσῃς· διὰ τοῦτο γάρ μοι καὶ αὐτὸ τὸ κληρονόμος ἤρηται, ἵνα τὸν αἴτιον, ὅθεν κάτισιν ἡ κληρονομία, αὐτίκα ἐννοῇς· καὶ μὴ ἀγέννητον, ὥσπερ τὸν Πατέρα, ὑπονοῇς· διὰ τοῦτο γάρ εἰρηταί μοι, καὶ τὸ κληρονόμον, καὶ τὸ, ἔθηκε· δι' ὃ ἐπήγαγον αὐτίκα „ὃς ὢν ἀπαύγασμα· εἰ δὲ ἐκ ἐπέθη ἀπαύγασμα εἶναι, ἀλλ' ἦν ἀπαύγασμα (ὃς ὢν γὰρ ἀπαύγασμα ἐφῶ) οὐδὲ κληρονόμος δηλονότι ἐπέθη, ἀλλ' ἢ, καθ' ὃν εἰρηταί μοι τρόπον".

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὲν· „Εἶτα εἰπὼν ὅτι κληρονόμος ἐστὶ τῶν πατρώων πλεονεκτημάτων ὁ Υἱός, ἐπεξηγεῖται καὶ πῶς· δι' αὐτὸν φησιν „οἱ αἰῶνες ἐποιήθησαν· τουτέστι κοινὰ ἐστιν ἔργα οἱ „αἰῶνες αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρός· ἡ δὲ οἱ αἰῶνες κοινὸν „ἔργον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ τὰ ἐν τοῖς αἰῶσι πάντως „κοινὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· ἡ δὲ τὰ ἐν τοῖς αἰῶσι, πολλῷ μᾶλλον τὰ μετὰ τοὺς αἰῶνας, οἷον ὁ Κόσμος καὶ τὰ „ἐν αὐτῷ; τί δέ εἰσιν οἱ αἰῶνες; ἀποκρίνεται ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος λέγων· „Καὶ γὰρ „οἱ αἰῶνες γενητὰ κτίσματά εἰσι". (Κεφ. ξή. τῶν Φυσικῶν καὶ Θεολογικῶν) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐπέκεινα τῶν αἰώνων λέγει πῶς εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαι, καὶ δωάμεις, καὶ πελιότητες, οὕτω λέγων· „αἱ δὲ ἐνέργειαι τοῦ Πνεύματος τίνες; ἄῤῥητοι „μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξαρίθμητοι δὲ διὰ τὸ πλῆ„θος. Πῶς γὰρ νοήσωμεν τὰ τῶν αἰώνων ἐπέκεινα; „τίνες ἦσαν αὐτῇ πρὸ τῆς γενητῆς κτίσεως αἱ ἐνέργεια„αι"; (Κεφ. ιδ'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) ὅθεν καὶ ὁ προῤῥηθὴς τῆς Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος τὸ ῥηθὲν τοῦτο τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐκτιθέμενος λέγει· „Πρὸ γὰρ τῆς γενητῆς κτίσεως, καὶ τῶν αἰώνων ἐ„πέκεινα, κτισὸν οὐδὲν ποτε ἦτον, οὐδὲ ἐνενόησεν· „ἔκτισοι δὲ γάρ εἰσι τοῦ θείου Πνεύματος δωάμεις τε „καὶ ἐνέργειαι". (Κεφ. ξή.)

Συμφώνως τούτοις λέγει καὶ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· „ἔοικεν εἶναί τι μέτρον, καὶ ὅρος τῆς τῶν ἀνθρω„πίνων λογισμῶν κινήσεως καὶ ἐνεργείας ὁ αἰών, καὶ τὰ „ἐντὸς τούτου ὄντα· τὰ δὲ ὑπερκείμενα τούτων, ἀλη„τὰ καὶ ἀνεπίβατα λογισμοῖς μένει, παντὸς τοῦ δωα„μένου ὑπὸ καταλήψιν ἀνθρωπίνην ἐλθεῖν καθαρεύον„τα· ἐν οἷς γὰρ οὐκ εἶδος, ἢ τόπος, ἢ μέγεθος, οὐ „τὸ ἐκ τοῦ χρόνου μέτρον, οὐδὲ ἄλλοτι τῶν καταλητῶν „ἐπινοεῖται, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ καταληπτικὴ τοῦ νοῦ δύ„ναμις ζητεῖσά τινος περιδράξασθαι, τοὺς αἰῶνας, καὶ „τὰ ἐν τούτοις κτίσιν εἰς τὸ συγγενὲς ἑαυτῇ καὶ ὁμό„φυλον συζητήσῃ, τῆς ἀλήπτου φύσεως πανταχόθεν ἀ„πολιθαίνουσα". (Λόγ. ά. κατ' Εὐνομίου) Κτίσιν δὲ ἐν τοῖς αἰῶσι φαίνεται νὰ ὀνομάζῃ ὁ θεῖος Νύσσης ἐδῶ, τὰ τῶν Ἀγγελικῶν Δωάμεων· διατί καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βασίλειος αἰωνίαν τὴν τῶν Ἀγγέλων κτίσιν ὠνόμασεν αὐτῶν· „ἤντις πρεσβυτέρα τῆς τοῦ Κόσ„μου γενέσεως καταύσασα ταῖς ὑπερκοσμίαις Δωάμεσι „πρέπουσα, ἡ ὑπέρχρονος, ἡ αἰωνία, ἡ ἀΐδιος". (Ὁμιλ. ά. εἰς τὴν Ἑξαήμερον.) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Νύσσης φησίν· „οὔτε γὰρ ἡ γενητὴ τοῦ Μονογενοῦς „ἐστὶ τῶν αἰώνων, οὔτε ἡ κτίσις πρὸ τῶν αἰώνων". (Λόγ. ά. κατ' Εὐνομίου) Ἀγχαλὰ ὅμως καὶ ὁ Θεὸς ἦτον προαιώνιος καὶ ὑπεραιώνιος· „Κύριος γάρ φησι βα„σιλεύων τῶν αἰώνων, καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι". (Ἐξ. ιέ. 18.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ θεοφόρος Μάξιμος ἔφην· „ἡ γὰρ θέμις ἦτον ἦρχθαι, ἢ φθάνεσθαι ὑπὸ αἰῶ„νων, ἢ χρόνων, τοῦ τοῦ Θεοῦ Βασιλέως". (Κεφ. πέ. τῆς β'. Ἑκατοντάδ. τῶν Θεολογικ.) καὶ ὁ Δαβὶδ·

„ὁ

τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὄχι μόνον ὁ Ἄρειος, ὡς εἴπομεν, ἐπισομίζεται καὶ πληγόνεται, ἀλλὰ καὶ ὁ Σαβέλλιος, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ εἰσάγονται δύω ὑποστάσεις, καὶ πρόσωπα· ἀλλὰ καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς, θανατφόρον πληγὴν λαμβάνει ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅστις πρόσφατον καὶ ἐν χρόνῳ γενόμενον ἔλεγε τὸν Υἱόν, καὶ ἀρχίσαντα τὸ εἶναι ἀπὸ τῆς Παρθένου Μαρίας. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Ἄρειος πληγόνεται μὲ τὸ ῥητὸν αὐτὸ, ὡς εἴρηται, ὅμως ὄχι τόσον θανατφόρα· ἐπειδὴ αὐτὸς κακῶς λαμβάνει τὸ, δι' ὅ, ὡσὰν σῶα βοήθημα τῆς αἱρέσεώς του, καὶ δείχνει μὲ αὐτὸ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὑπεργὸς τοῦ Πατρὸς, καὶ ὄχι συνεργός· πῶς δὲ τοῦτο ἑρμηνεύεται, καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς λέγεται ὅρα τὴν ἑρμηνείαν, καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „Καὶ δι' οὗ τὰ „παντα". (Ἑβρ. β'. 10.)

3. „Ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης".

Ἐπαύω εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος αἰέβη ὁ Παῦλος τῆς περὶ τοῦ Υἱοῦ θεολογίας καὶ μεγαληγορείας· ἀπαύγασμα γὰρ αὐτὸν ὀνομάζει τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, διὰ τέσσαρα πράγματα. α'. διὰ νὰ μάθῃς ἐσὺ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα. β'. ὅτι ἀπαθῶς γεννᾶται. γ'. ὅτι ὁ Πατὴρ δὲν Ὠλιγόσβυσεν, ὅτε ἐλαττώθη διὰ τὶ ἐγέννησε τὸν Υἱόν· καὶ δ'. διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς, εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως, ἤτοι πῶς ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς, καθὼς τὸ φῶς γεννᾶται ἀπὸ τὸ φῶς· φῶς γὰρ εἶναι ὁ Πατὴρ, καὶ φῶς ὁ Υἱὸς, διὰ τὶ ἐφώτισε τὰς ψυχάς μας, καὶ τὰς ἐλυθέρωσεν ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἀγνωσίας· διὰ τὶ ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν Πατέρα· διὸ καὶ ἔλεγεν· „ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ „Κόσμου". (Ἰωαν. η'. 12.) Καὶ πάλιν· „ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις". (Ἰωαν. ιζ'. 6.) Καὶ διὰ τὶ συνεμφαίνεται ἀνάρχως καὶ ἀϊδίως μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καθὼς καὶ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου φαίνεται μαζὶ μὲ τὸν ἀπαυγάζοντα ἥλιον, καὶ ἀπὸ αὐτὸν εἶναι ἀχώριστον· ἐπειδὴ ὅτε ἥλιος ἐφάνη ποτὲ χωρὶς ἀπαύγασμα, ὅτε Πατὴρ νοεῖται χωρὶς Υἱόν. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς νὰ λέγωσιν οἱ Ἀρειανοὶ, ὅτι ἀνίσως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννᾶται

„ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων". (Ψαλμ. νδ'. 19.) ἀγκαλὰ, λέγω, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι προαιώνιος, καὶ ὑπεραιώνιος, ἡ Ἁγία Γραφὴ ὅμως εἰς πάμπολλα μέρη καλεῖ τὸν Θεὸν αἰώνιον· „Καὶ ἐπεκαλέσατο (ὁ Ἀβραὰμ „δηλ.) τὸ ὄνομα Κυρίου Θεὸς αἰώνιος". (Γεν. κα'. 33.) καὶ ἡ Σωσάννα ἐβόησεν· „ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ „τῶν κρυπτῶν γνώστης· ὁ οἶδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέ„σεως αὐτῶν". (Σωσ. 42.) ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν· „ὅταν μὲν εἰς τὸν ἄνω βυθὸν ὁ νοῦς „ἀτοβλέψῃ, ἐκ ἔχων ὅτοι σῇ, καὶ ἀπερίσπαστα ταῖς πε„ρὶ Θεοῦ φαντασίαις, τὸ ἐνταῦθα ἄπειρον καὶ ἀνέκβατον, „ἀναρχον προσηγόρευσεν· ὅταν δὲ εἰς τὸν κάτω καὶ τὰ „ἐξῆς, ἀθάνατον, καὶ ἀνώλεθρον· ὅταν δὲ συνέλῃ τὸ „πᾶν, αἰώνιον· αἰὼν γὰρ ἔστι χρόνος, ἔστι χρόνου τι μέ„ρος, οὐδὲ γὰρ μετρητὸν· ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος ἡ„λίου φορᾷ μετρούμενος, τοῦτο τοῖς ἀϊδίοις αἰῶσι, τὸ „συμπαρεκτεινόμενον τοῖς οὖσιν, οἱόν τι χρονικὸν κί„νημα καὶ διάσημα". (Λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια.)

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος δὲν θέλει νὰ ὀνομάζωνται οἱ αἰῶνες ἀΐδιοι, μὲ τὸ νὰ εἶναι κτίσματα· οὕτω γὰρ γράφει ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου δευτέρῳ Λόγῳ· „ἀΐδιον „δὲ, τὸ χρόνου πάντος, καὶ αἰῶνος κατὰ τὸ εἶναι πρεσ„βύτερον· ὅθεν καὶ ὁ Υἱὸς καὶ ἐκ ἀγενήτου, καὶ ἀΐδιος· „ἤδη δὲ καὶ τοὺς αἰῶνας ἀξιοῦσί τινες τῆς ἀϊδίου προ„σηγορίας, ὡς ἐκ τοῦ ἀεὶ εἶναι τῆς κλήσεως ταύτης τε„τυχηκότας· ἡμεῖς δὲ τῆς αὐτῆς λογιζόμεθα παρα„νοίας, καὶ τῇ κτίσει (ἤτοι τοῖς αἰῶσι) προσμαρ„τυρῆσαι τὸ ἀΐδιον, καὶ τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως τῆς „ὁμολογίας ταύτης ἀποστερῆσαι". Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμήνευσε τὸ ῥητὸν· „τῶν αἰώνων δὲ ποιη„τὴν εὗρηκε τὸν Υἱὸν, ἀΐδιον αὐτὸν εἶναι διδάσκων, καὶ „παιδεύων ἡμᾶς, ὡς ἀεὶ ἦν, παντὸς ἀτενοσοῦν ὑπερ„χαίμενος χρονικῆς διεκτίματος". ὅπου καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡ Παλαιὰ Γραφὴ φησιν· „ὁ ὑπάρχων πρὸ „τῶν αἰώνων, ἀντὶ τοῦ ἀεὶ ὤν". οἱ νεώτεροι ὅμως Σχολαστικοὶ Θεολόγοι, ἄκως ἐκλαμβάνουσι τὸν αἰῶνα, καὶ τὸ ἀΐδιον· αἰῶνα μὲν γὰρ λέγουσι τὸν μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος ἔχοντα· ὅθεν καὶ ἐπὶ μόνου τοῦ Θεοῦ θέλουσι νὰ λέγεται τὸ αἰώνιον, τοῦ ἀνάρχου, καὶ ἀτελευτήτου· ἀΐδιον δὲ λέγουσι τὸ ἀρχὴν μὲν ἔχον, ἐκ τέλος, ὁποῖοι εἶναι οἱ Ἄγγελοι, καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ διὰ τὸ ἀθάνατον· ἀντιστρόφως δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς καὶ Ἁγίους Θεολόγους, ἀγκαλὰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀΐδιον ὠνόμασεν ἀνωτέρω τὴν τοῖς Ἀγγέλοις πρέπουσαν κατάστασιν. Λυπηρόν μοι φαίνη νὰ μὴ προσθέσω ἐδῶ καὶ τὰ γλαφυρὰ καὶ κομψὰ λόγια, ὁπου γράφει ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος περὶ τῆς αἰωνιότητος τοῦ Θεοῦ, οὕτω γὰρ φησι· „Καί τοι „ἡ ἀῤῥήτος φύσις ἐκ ἐπιδέχεται τὸ ἦν, καὶ τὸ ἔσαι, „ἀλλὰ μόνον τὸ ἐστίν· αὐτὸ γὰρ ἀληθῶς ἐστι, πραπή„ναι μὴ δυναμένη· καὶ μὴν ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ χρό„νου μεταβολὴν, καθ' ἣν περίεστιν ἡμῶν τὸ θνητὸν, καὶ „τὸ διπερείτρεπτον, οὐ ψευδῶς ἐροῦμεν, ἦν, καὶ ἐ„σι, καὶ ἔσαι· (ἡ θεία φύσις δηλ.) ἦν μὲν, ἐν „τοῖς παρωχημένοις αἰῶσιν· ἔσαι δὲ, ἐν τοῖς ἐσομέ„νοις· ἐστι δὲ, ἐν τοῖς ἐνεστῶσιν· ἦν μὲν· οὐδέποτε „γὰρ ἐξέλιπεν· ἔσαι· οὐδέποτε γὰρ ἐκλήψῃ· ἐστι „δ' ἀεὶ ὤν· οὐδὲ τοῖς παρωχημένοις συγκαπεδύη, μη„κέτι ὤν· οὐδὲ τοῖς ἐνεστῶσι συνολισθῇ, μηκέτι μέ„νων· οὐδὲ τοῖς ἐσομένοις συναναπέμψῃ, ὡς ὅπω ὤν". (Βιβλ. ηδ'. εἰς τὸν Ἰωαννν.) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ· „πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας". (Ἑβρ. ια'. 3.)

Digitized by Google

ται ὁ Υἱὸς, λοιπὸν ὕστερος εἶναι τῦ Πατρὸς, σὺ ἐναντιώσῃ εἰς αὐτὸς, καὶ εἰπέ· ὅτι καὶ τὸ ἀπαύγασμα ἀπὸ τὸν ἥλιον μετὰ προέρχεται, δεῖ εἶναι δὲ καὶ ὑστερόχρονον τῦ ἡλίυ· διὰ τὶ ἅμα ἥλιος εἶναι, καὶ ἅμα ἀπαύγασμα (1).

„Καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποςάσεως αὐτῦ".

Ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν ἀπαύγασμα, καὶ διὰ τῦτο ἔδειξε τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοῦσιον, καὶ ἀχώρισον, καὶ συναΐδιον τῦ Υἱῦ· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀπαύγασμα εἶναι ἀυπόςατον, θεραπδύει τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἄτοπον, διὰ νὰ μὴ λάβῃ χώραν ὁ Μάρκελλος καὶ ὁ Σαβέλλιος, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον ὅτι ὁ Υἱὸς δεῖ ἔχει ἰδίαν ὑπόςασιν χωρισὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα· διὰ τῦτο ἀκολύθως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποςάσεως τῦ Πατρὸς, ἤγυν καθὼς ὁ Πατὴρ εἶναι ἐνυπόςατος καὶ ἰδίαν ὑπόςασιν ἔχει αὐτοτελῆ, χωρὶς νὰ χρειασθῇ ἄλλυ τινὸς εἰς τὸ νὰ τελειωθῇ· τοιοτρόπως εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς ἐνυπόςατος, καὶ ἔχει ἰδίαν αὐτοτελῆ ὑπόςασιν· διότι ὁ Ἀπόςολος, κοντὰ ὅπῦ δείχνει μὲ τὸν λόγον αὐτὸν, τὸ ἀπαράλλακτον ὅπῦ ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα, δείχνει πρὸς τύτοις καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἴδιον καὶ ξεχωρισὸν χαρακτῆρα ἀπὸ τὸ πρωτότυπον, ἤτοι ἀπὸ τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ ὁ χαρακτὴρ ἄλλος εἶναι ἀπὸ τὸ πρωτότυπον, ὡσαὐτὸς ὅπῦ ὑφίσαται αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, ὅμοιος ὅμως καὶ ἀπαράλλακτος μὲ τὸ πρωτότυπον (2). Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίυ λέγει, ὅτι

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ὕπως ἑρμηνδύει τὸ ῥηθὲν τῦτο· „ὅρα δὲ πῶς ἐμφαντικῶς καὶ ἀκριβῶς εἶπεν, „ἀπαύγασμα εἶπεν, καὶ ὢν, καὶ τῆς δόξης· διὰ μὲν „γὰρ τῦ ἀπαύγασμα, τὸν κατὰ φύσιν ἐκ τῦ Πατρὸς „πρόοδον τῦ Υἱῦ δηλοῖ· οὐδὲν γὰρ ἄλως ὕδατι κατὰ „χάριν καὶ ἀποποίησιν πρόεσιν ἀπαύγασμά τινος, ἢ κ „ἀπὸ τῦ ἡλίυ, ἢ κ ἀπὸ τῦ πυρὸς, οὐκ ἀφ' ἑτέρυ τι„νὸς, ἀφ' ᾧ πέφυκεν ἀπαύγασμα προΐεναι· διὰ δὲ „τῦ ὢν, ὅτι οὐ πρόσφατον ἔχει τὸ εἶναι ἀπαύγασ„μα, ἀλλ' ἐξ ἀϊδίυ, καὶ ἀεὶ ὤν· εἶπε δὲ καὶ τὸ θεῖ„κὸν ἀξίωμα διὰ τῦ ὢν, παρισᾷ· ὕπω γὰρ καὶ ὁ Πα„τὴρ, ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὢν φησι, χρηματίζων τῷ Μωϋσῆ. „Ἱκανὰ μὲν σὺν καὶ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ τὸ ὢν, τὸν „τε κατὰ φύσιν πρόοδον παρεσῆσαι τῷ Υἱῷ ἐκ τῦ „Πατρὸς, καὶ τὸ ὁμοῦσιον καὶ συναΐδιον· ὁ δὲ (ἤτοι „ὁ Παῦλος) καὶ δόξης προσέθηκεν, ἵνα εἴπῃς τὸ τι„μιώτατον καὶ κατ' ὐσίαν προσόντος, καὶ ὃ μεῖζον οὐκ ἔστιν „ἐν Πατρὶ, ἐκεῖνο ὁ Υἱὸς ἐστιν ἀπαύγασμα. Ὁρᾷς „πῶς, καὶ τίνων ἐστὶ κληρονόμος ὁ Υἱὸς"; Ὁ δὲ Ἀ„λεξανδρείας Κύριλλος ἔτζι ἑρμηνδύει τὸ ἀπαύγασμα· „ἀπαύγασμα καλῆται, δηκνὺς τὸν ἐκ τῦ Πατρὸς „οἱονεί πως διὰ τῦ ἔξω διεκδρομὸν, ὅτε ἐσάταξ ἀπυλ„λαγμενῦ τῆς, ὅθεν ἐστὶν, ὑποςάσεως· ὅτε ἐσάταν „συνεσαλμένην, προεκχύσασαν δὲ ὥσπερ εἰς τὸ ὑφε„σάναι καθ' ἑαυτὸν, καὶ εἰς ὕπαρξιν ἰδικὴν ἐμφιλοχω„ρῆσαν". (Βιβλ. ε'. περὶ Τριάδος.) Ἄκυσον δὲ καὶ τῦ Σολομῶντος πῶς καλεῖ τὸν σοφίαν ἀπαύγασμα· „ἀπαύγασμα γάρ ἐστι φωτὸς ἀϊδίυ". (Σοφ. ζ'. 26.)

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὕπως ἑρμηνδύει τὸ ἀπαύγασμα· „Εἰκὼν δὲ ἤρηται καὶ ἔστιν ὁ Υἱὸς γεννητὸς, καὶ ἀπαύ„γασμά ἐστι τῆς δόξης τῦ Θεῦ, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως, „καὶ δικαιοσυνὴ Θεῦ, οὐχ ὡς ἕξις, οὐδ' ὡς ἐπιτηδειότης, „ἀλλ' ὐσία ζῶσα καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀπαύγασμά ἐστι τῆς „δόξης τῦ Θεῦ, δι' ὅπερ καὶ ὅλον ἐν ἑαυτῷ δείκνυσι „τὸν Πατέρα, ἐξ ὅλης αὐτῦ τῆς δόξης ἀπαυγασθείς· „Τίνυν πόσην δόξαν τῦ Θεῦ μὴ ἔχειν ἀπαύγασμα „λέγειν, ἢ τὴν σοφίαν τῷ Θεῷ μὴ συνηναί ποτε τῷ „Θεῷ, πόσης τῆς ἀσεβείας"; (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίυ.) Ἀπαύγασμα δὲ τῆς δόξης, πιστέει τῆς θείας φύσεως ἑρμηνδύει ὁ Θεοδώρητος· καὶ ὅρα τὸ „ὁ Πατὴρ „τῆς δόξης" (Ἑφες. α'. 17.) δηλοῖ δὲ τὸ ἀπαύγασμα κατ' αὐτὸν, τὸ συναΐδιον καὶ ἀχώρισον τῦ Θεῦ Λόγυ πρὸς τὸν Πατέρα· καὶ τὸ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον· „ἐξ ἧ γάρ φησιν, ἡ δόξα, ἐξ ἐκείνυ καὶ τὸ ἀπαύγασ„μα· ἀεὶ δὲ ἡ δόξα, ἀεὶ φαίνυ καὶ τὸ ἀπαύγασμα· „καὶ τῷ πυρὶ δὲ ὁμοφυὲς τὸ ἀπαύγασμα· ἔχοιν καὶ ὁ „Υἱὸς τῷ Πατρί". Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσιώτης ὕπω φησίν· „ὐδὲν ὕπως ἴδιον, καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς „θείας φύσεως, ὡς τὸ ἀΐδιον. τὸ μὲν ἓν ἀπαύγασμα, „τὸ συναΐδιον ἐμφαίνει· ὁ δὲ χαρακτὴρ τῆς ὑποςάσεως, „τὸ ἐνυπόςατον· ὁ δὲ Λόγος, τὸ ἀπαθές τε καὶ ἀσώ„ματον· ὁ δὲ Υἱὸς τὸν ἰδιότητα καὶ τὸν ὁμοουσιότητα· „ἐξ ἑκάτυ γὰρ τὸ χρήσιμον ἐννοιζόμενοι, τὸ λοιπὸν „χαίρειν ἐῶμεν, ὅσον τῇ θείᾳ σὺ πρέπει φύσει". (Ἀγάθῳ Πρεσβυτέρῳ, Ἐπιςολ. ωιη'.)

(2) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ὕπως ἑρμηνδύει τὸ „χαρα„κτὴρ τῆς ὑποςάσεως αὐτῦ"· οἷον ὅλην ἐν ἑαυτῷ ἀτομάξας τὸν ὐσίαν καὶ τὸν ὕπαρξιν· „Θεός ἐστιν, ἐξου„σιαςὴς ἐστι, παντοδύναμος, δημιυργὸς, καὶ ἅτι ἄλλο „τὸν πατρικὸν ὕπαρξιν χαρακτηρίζει· πλὴν τῦ ἐκ„ναι Πατὴρ, πάντα ἐστὶν ὁ Υἱὸς· διὸ καὶ πᾶσα τῷ ῥή„ματι τῆς δυνάμεως περιάγει, καὶ συνέχει, καὶ πηδε„λιουχεῖ". Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Βλεμμίδης οὕτως ἑρμηνδύει τὸν χαρακτῆρα· „χαρακτὴρ δὲ λέγεται τῆς „πατρικῆς ὑποςάσεως ὁ Υἱὸς· οὐχ' ὅτι αὐτός ἐστι τὸ „ἴδιον τῦ Πατρός· τίς γὰρ τῦτ' ἂν ὑπονοήσῃε, λόγε „μετεσχηκώς; ἀλλ' ὅτι καθ' ὁ Πατὴρ, ἐκ τῦ ἔχειν „Υἱὸν χαρακτηρίζεται καὶ γνωρίζεται· καὶ ὅτι πάντα „τὰ τῦ Πατρὸς ἔχων ὁ Υἱὸς ἐν ἑαυτῷ, μένων Υἱὸς, „δείκνυσι τὸν ἐξ οὗ, καθάπερ εἰκὼν αὐτοῦ φυσικὴ καὶ „ἀπαράλλακτος· διὸ καὶ φησιν· „ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ „ἑώρακε τὸν Πατέρα". (Λόγ. περὶ Πίστεως.) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἀληθὲς φησι λέγεται ὁ Υἱὸς, „ὡς ἓν, ὡς πολλὰ τῇ φύσει· τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς, ἓν, „τὸ δὲ ψεῦδος, πολυσχιδές· καὶ ὡς καθαρὰ τῦ Πα„τρὸς σφραγὶς, καὶ χαρακτὴρ ἀψευδέστατος". (Λόγ. β'. περὶ Υἱῦ.)

Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕπως ἑρμηνδύει τὸ χαρακτὴρ τῆς ὑποςάσεως· „καθ' ἑαυτὸν φησιν ὑφέστηκεν, ὅλον ἐν ἑ„αυτῷ δεικνὺς τὸν Πατέρα· τὰς γὰρ πατρικὰς πε„ρὶ-

ὅτι καθὼς διὰ τῦ ἀπαυγάσματος ἔδειξεν ὁ Παῦλος τὸ σωαφὲς καὶ ἀδιαίρετον τῦ Υἱῦ πρὸς τὸν Πατέρα· ἔτζι καὶ διὰ τῦ χαρακτῆρος ἔδειξε τὸ ἰσοσάσιον τῦ αὐτῦ Υἱῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Πατέρα· διὰ τί ὅποιος ἐννοήσῃ τὸ μέγεθος τῆς ὑποσάσεως, αὐτὸς μὲ τὸν ἐπιφανόμενον τῆς ὑποσάσεως χαρακτῆρα, μετρεῖ βέβαια καὶ τὴν ὑπόσασιν, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ χαρακτὴρ· ἐπειδὴ ἔτε ὁ χαρακτὴρ ὑπερέχει ἀπὸ τὴν ὑπόσασιν· (ἐπειδὴ ἤθελεν ἦναι ἀϋπόσατος, κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθ' ὃ ὑπερέχει τῆς ὑποσάσεως·) ἔτε πάλιν ἡ ὑπόσασις εἶναι περισσοτέρα ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα· δι' ὅτι βέβαια ἤθελεν ἔχῃ ἀχαρακτήριτον ἐκεῖνο τὸ μέρος τὸ περισσεῦον, καθὼς καὶ ἀλλαχῦ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει ἐν μορφῇ Θεῦ· „ ὃς „ ἐν μορφῇ Θεῦ ὑπάρχων". (Φιλιππ. β'. 6.) καὶ διὰ τῦτο μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν πῶς εἶναι, μορφὴ μὲν, ἡ ὑπόσασις τῦ Πατρὸς (1)· χαρακτὴρ δὲ, ὁ Κύριος, ἐν τῇ ὑποσάσει τῦ Πατρὸς θεωρύμενος. Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸ ἰσόμετρον ὁπῦ ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ εἰς τὴν μορφὴν, ἤγεν εἰς τὸν Υἱὸν, ἡ τῦ Πατρὸς μεγαλειότης θεωρεῖται, χωρὶς νὰ ὑπερβαίνῃ αὐτήν· διὰ τί βέβαια ἤθελεν ἦναι ἄμορφον, καὶ ἀχαλὲς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καθ' ὃ τὴν μορφὴν ὑπερέβαινε· τὸ ὁποῖον εἶναι ἄτοπον νὰ ἐννοήσωμεν περὶ τῦ Πατρός· ἀϊσως δὲ ἡ μεγαλειότης τῦ Πατρὸς ἦναι τόση, ὅση εἶναι καὶ ἡ μορφή· ὁ δὲ χαρακτὴρ πάλιν εἶναι ἰσόμετρος μὲ τὴν μορφὴν, βέβαια τόσην μεγαλειότητα ἔχει ὁ χαρακτὴρ, ὅση μεγαλειότης ἐνθεωρεῖται καὶ εἰς τὴν μορφὴν τῦ Θεῦ.

„ Φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτῦ".

Ἄκυε τώρα ἐσὺ ὦ Ἀρειανὲ, ὁπῦ λαμβάνεις βοήθημα τῆς αἱρέσεώς σε, τὸ, δι' ὅ, καὶ λέγεις πῶς διὰ τῦτο εἶναι ὁ Υἱὸς ὑπαργὸς τῦ Πατρὸς καὶ ὄχι συνεργός· ἄκυε, λέγω, ἂν δύνασαι νὰ καταλάβῃς, πῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος δίδει εἰς τὸν Υἱὸν τὴν αὐθεντίαν καὶ κυριότητα ἀπαράλλακτον μὲ τὴν τῦ Πατρός. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος φέρων τῇ δυνάμει, ἀλλὰ „ τῷ ῥή- „ ματι τῆς δυνάμεως"· ὁ Υἱὸς, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁπῦ φέρει καὶ κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸν λόγον τε, τὸν γεμάτον ἀπὸ δυνάμιν, καὶ ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ τῦτον λαλῶν Υἱὸς, εἶναι δυνατός· διότι καθὼς ἐσὺ πιςεύεις ὅτι ὁ Πατὴρ εἶπε· „ γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς". (Γεν. ά. 3.) ἔτζι πίςευε ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς μὲ τὸν παντοδύναμον λόγον τε, φέρει τὰ πάντα, ἤγεν κυβερνᾷ καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα· μᾶλλον δὲ μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ νὰ δημιυργήσῃ τὰ πάντα εἶναι, τὸ νὰ συγκρατῇ τὰ πάντα, ὁπῦ μάχονται μὲ τὰς παρὰ μέρος φυσικὰς των αἰτιπαθείας, καὶ διὰ τῦτο κινδυνεύει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μὴ εἶναι, καὶ νὰ ἀφανισθῇ. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ὁ Υἱὸς κυβερνᾷ τὰ πάντα, ἀλλὰ φέρει, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ δάκτυλόν τως μόνον κάμνυσιν σῶα παραμικρὸν σῶμα νὰ κινῆται καὶ νὰ μεταφέρεται· ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ, τὸν τόσον πολυὼ καὶ ὑπέρμεγαν ὄγκον ὅλης τῆς αἰσθητῆς κτίσεως, αὐτὸς τὸν βασάζει παντοτινὰ, καὶ τὸν κινεῖ μὲ μόνον τὸν παντοδύναμον λόγον τε (2)· διότι ὁ λόγος ἐπὶ Θεῦ, δὲν εἶναι ψιλὸς καὶ ἀδυνατος, καθὼς εἶναι ὁ λόγος ἡμῶν

τῶν

„ εἴχηται χαρακτῆρας· ὕτω διὰ πλειόνων ὀνομάτων „ ἐδίδαξεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, καὶ τὸ γνήσιον τῆς γεν- „ νήσεως, καὶ τὸ ὁμοούσιον, καὶ τὸ συναΐδιον· ἐπειδὴ γάρ „ φησι, „ πάντα νοῦν ὑπερβαίνει τὰ θεῖα, καὶ οὐχ „ οἷόν τε διὰ μιᾶς μόνης εἰκόνος τὸ τῆς Θεολογίας δι- „ δάξαι μυςήριον, διὰ πλειόνων τοῦτο ποιεῖν ἀναγκά- „ ζονται τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες". Οὕτως ὁ Θεοτέ- σιος Ἰωάννης λόγον ὠνόμασε τὸν Υἱόν· „ ἐπειδὴ γάρ „ τῇ ἀνθρωπίνῃ γεννήσει καὶ πάθος, καὶ χρόνος συν- „ έζυγται, ἀναγκαίως αὐτὸν προσηγόρευσε Λόγον, ἵνα „ δείξῃ καὶ τὸ ἀπαθὲς, καὶ τὸ ἄχρονον τῆς γεννήσεως· „ ὅπως δὲ μηδεὶς ὑπολάβῃ πάλιν ἀνυπόσατον αὐτὸν „ εἶναι Λόγον, ὁ Μάρκελλος πέπονθε, καὶ Φωτεινὸς, καὶ „ Παῦλος, ἀναγκαίως προσέθηκε· καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος". „ (Ἰωάνν. ά. 1.) καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῦ σημαίνων ὑπόσα- „ σιν, καὶ τὴν μίαν φύσιν ἐμφαίνων, καὶ τῆς γεννήσεως „ τὸ ἀπαθὲς τε καὶ ἄχρονον ἐκπαιδεύων· ὅτως ὁ μακά- „ ριος Παῦλος, Υἱὸν μὲν αὐτὸν προσηγόρευσεν, ἄλλον „ αὐτὸν παρὰ τὸν Πατέρα δεικνὺς κατὰ τὸν τῆς ἰδιότη- „ τος λόγον· τῶν αὐτῶν δὲ αὐτὸν ἤρηκε Ποιητὴν, τὸ „ ἀΐδιον αὐτῦ διὰ τῦτον διδάσκων· ὠνόμασε δὲ αὐτὸν „ καὶ ἀπαύγασμα δόξης, καὶ τὸ συναΐδιον διὰ τῦτο, καὶ „ τὸ ταυτὸν τῆς ὐσίας σημαίνων· ἐκ γὰρ τῆς τῦ πυρὸς „ φύσεως τὸ ἀπαύγασμα· προσέθηκε δὲ καὶ ὅτι χαρα- „ κτὴρ ἐστὶν ὑποσάσεως, ἀμφότερα κατὰ ταὐτὸν διδάσ- „ κων· ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑφίσηκε, καὶ ἐν ἑαυτῷ δεί- „ κνυσι τὰς πατρικὰς χαρακτῆρας".

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῦ „ ἐν μορ- „ φῇ Θεῦ ὑπάρχων" (Φιλιππ. β'. 6.) ἵνα μάθῃς ὅτι μορφὴ κυρίως, τῆς ὐσίας, καὶ φύσεως τῦ Θεῦ ἐκλαμβάνεται, κατὰ τὸν περισσοτέρως Θεολόγους.

(2) Ἀξιάγασα δὲ εἶναι καὶ τὰ λόγια τῦ μεγάλυ Πατρὸς Βασιλείυ εἰς τὸ ῥητὸν τῦτο τὸ νῦν τα· „ ὅπω τὰ ἐκ „ Θεῦ ἀγαθὰ πρὸς ἡμᾶς ἀφικνῆται, πλείονι παχεῖ τε καὶ „ θ' ἑκάστου ἐνεργῦντος, ἢ ὡς ἂν λόγος ἐξίκοιτο· ὅτε γὰρ „ ἀστραπὴ, ὅτε φωτὸς ἐν ἀέρι ὅπω ταχεῖα διαδρομὴ, ἐκ „ ὀφθαλμῶν ὀξεῖα ῥοπὴ, ἐκ αὐτῦ τῦ ἡμετέρυ νοήμα- „ τος αἱ κινήσεις· ἀλλὰ πλέον τῶν τῆς θείας ἐνεργείας

„ κα-

Digitized by Google

τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἶναι δρασικὸς καὶ παποδιώκαμος. Βλέπεις, ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, πόσαι αἱρέσεις ἀνατρέπονται, καὶ πόσα νοήματα ὑψηλὰ προβάλλονται δύθυς ἀπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης; Λοιπὸν πῶς τολμῶσί τινες, ὁποῖοι εἶναι οἱ Ἀρειανοὶ (ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης) νὰ ἀθετῶσι τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ νὰ λέγωσι πῶς δὲν εἶναι γνησία τοῦ Παύλου, συμπεραίνοντες τοῦτο ἀπὸ τὸν διαφορετικὸν χαρακτῆρα ὁποῦ ἔχει ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἀπὸ τὰς ἄλλας τοῦ Ἐπιστολάς; διὰ τί αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ τοχασθῶν, ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν νοημάτων, καὶ ἡ ἀναντίρρητος δυνάμις τῶν λόγων, ὁποῦ περιέχονται εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, τίνος ἄλλου γεννήματα εἶναι, πάρεξ τοῦ μεγάλου Παύλου; Παύλου τοῦ ἔχοντος τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἑαυτόν του λαλοῦντα· ὅθεν ὅσοι φεύγουσι τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ἀπὸ τὸν Παῦλον, κάμνουσιν σφᾶς παρόμοιον κακὸν, ὡσὰν καὶ νὰ ἤθελαν φεύγωσι τὸν Παῦλον ἀπὸ τὸν Χριστόν.

„Δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν".

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Θεότητος τοῦ Θεοῦ Λόγου, πῶρα ἐδῶ καταβαίνει καὶ λέγει καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους κηδεμονίαν αὐτοῦ καὶ πρόνοιαν, τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ νὰ φέρῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰ πάντα. Δύω δὲ πράγματα βάλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, σφᾶς μὲν, τὸ νὰ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ ἄλλο δὲ, τὸ νὰ κάμῃ τοῦτο, ὄχι διὰ μέσου ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ διὰ μέσου ἑαυτοῦ· καὶ μόνον δὲ ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης καυχᾶται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ καθαρισμὸς ὅπου τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἔγινε διὰ μέσου αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, ὁποῦ αὐτὸς ὑπέμεινεν, ἐκαθάρισεν ἡμᾶς· ὄχι μόνον διὰ τί ἀπέθανε διὰ τὴν ἰδικήν μας ἁμαρτίαν ὁ ἀναμάρτητος, καὶ λαβὼν καταδίκην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς δὲν ἐχρεώσει, ἔλυσεν ὅλην ἁπλῶς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν καταδίκην, ὁποῦ ἐχρεωσεῖτο εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδὰμ, ἀλλὰ καὶ διὰ τί ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ Βάπτισμα, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰκὼν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν ἡμεῖς ὁποῦ βαπτιζόμεθα τὴν συγχώρησιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων μας, καὶ δύναμιν εἰς τὸ νὰ μὴ γινώμεθα εἰς τὸ ἑξῆς δικολοπίασοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν (1).

„Ἐκά-

„κατὰ τὸ πάχος λείπεται, ἢ καθ' ὅσον τὰ νοητότατα „τῶν παρ' ἡμῖν ζώων, εἰκ ἂν εἴποιμι στηνῶν, οὐδὲ ἀνέ„μων, ἢ τῆς τῶν ἀρπίων φορᾶς, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἡμετέρου „νοῦ, κατὰ τὴν κίνησιν ὑστερεῖ· τίνος γὰρ ἂν δεῖ πα„ραπάσεως δέοιτο χρονιχῆς, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥή„ματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ μὴ σωματικῶς ἐνερ„γῶν, μηδὲ χερῶν ἐργασίας εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπι„δεόμενος, ἀλλὰ βουλήματι ἀβιάστῳ ἀκολουθοῦσαν ἔχων „τὴν φύσιν τῶν γινομένων; ὡς ἡ Ἰουδὶθ, ἐνόησάς φη„σι, καὶ παρέσπασέν σοι πάντα ὅσα ἐνόησας". (Ἰουδὶθ. θ'. 5.) (Κεφ. ἡ. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) Ἐκαυχήθη ποτὲ ὁ περιβόητος ἐκεῖνος μαθηματικὸς, καὶ μηχανικώτατος Ἀρχιμήδης νὰ κινήσῃ μόνος ὁλην τὴν γῆν, ἐπαχυμβίζοντας ἐπάνω εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν μηχανικῶν του μοχλῶν, καὶ τὴν ὑπομοχλίαν του· ἀλλὰ μὲ ὑπόθεσιν, ἐὰν δηλαδὴ ἤθελε δοθῇ εἰς αὐτὸν ἕνας τόπος ἔξω ἀπὸ τὴν γῆν, διὰ νὰ σταθῇ αὐτὸς, καὶ διὰ νὰ θέσῃ καὶ τὸν μοχλόν του, καὶ ἐὰν ὁ μοχλὸς του καὶ τὸ ὑπομόχλιόν του ἦσαν τόσον μεγάλα εἰς τὸ μέγεθος, ὅσον ἦσαν ἀνάλογα διὰ νὰ κινήσῃ μὲ αὐτὰ ἕνας μόνος ἄνθρωπος, ἕνα τόσον ὄγκον τῆς γῆς· „δός τα τῷ, καὶ κινήσω τὴν „γῆν". ἀλλ' ἡ ὑπόθεσίς του αὐτὴ μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀδύνατος, ἀκολούθως καὶ ἡ καυχησίς του ἦτον ματαία καὶ ἀνύπαρκτος, καὶ φαντασιώδης μόνον καὶ φαινομένη, μηδέποτε δὲ εἰς ἔργον ἐλθεῖν δυναμένη· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, μὲ μόνον τὸν ἁπλοῦν λόγον του, κινεῖ, καὶ φέρει εἰς τόσους αἰῶνας, οὐχὶ τὸν ὄγκον μόνης τῆς γῆς, ἀλλὰ ὅλου τοῦ Παντὸς. Τί λέγω; μὲ μόνον τὸ θέλησιν, καὶ τὸ φιλόν νεῦμά του κινεῖ καὶ φέρει τὸ Πᾶν· ἄπειρος γὰρ ὢν ἐν παντὶ χωρᾷ τελειότητος, ἄπειρον ἐπομένως καὶ παντοδύναμον ἔχει καὶ τὸ ἁπλοῦν ῥοπὴν τῆς θελήσεώς του, καὶ τὸ φιλόν μόνον νεῦμά του, καὶ δι' αὐτοῦ δύναται, ὄχι μόνον νὰ κινήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ καταβάλῃ καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν, καὶ εἰς τὸν ἀχάνειαν νὰ φέρῃ τὸν πεπερασμένον ὄγκον τοῦ Παντός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀνδρειότατος ἐκεῖνος Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, παύτα πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἑξακισχιλίους στρατιώτας ἔλεγεν· „οἱ μὲν γὰρ (ἐναντίοι) ὅπλοις πε„ποίθασιν ἅμα καὶ πολέμοις· ἡμᾶς δὲ ἐστι τῷ Παντο„κράτορι Θεῷ, δυναμένῳ καὶ τοὺς ἐρχομένους ἐφ' ἡμᾶς, „καὶ τὸν ὅλον Κόσμον ἐν ἑνὶ νεύματι καταβαλεῖν, πε„ποίθαμεν". (β'. Μακκ. ἡ. 18.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Φιλωσιώτης ἔλεγεν Ἰσίδωρος· „ὁ θνήσιμος καὶ ἀρρηπό„τατος τοῦ Πατρὸς Υἱὸς, ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος, „εἰκόνος λόγος προσαγορεύεται, οὐχ' ὅτι Θεοῦ Λόγος „μόνον ἐστὶ, καὶ τοῦ Πατρὸς ἑρμηνευτὴς, ὥς τινες οἴον„ται· ἀλ' ὅτι καὶ θνητῶν, ἢ λόγος δημιουργὸς". (Ἐπιστολ. ϙμ'. Ἀετίῳ Κόμητι)

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὀνομάζει τὸν Χριστὸν παντὸς τοῦ Κόσμου καθάρσιον· „ἀλ' ὦ Πάσχα τὸ „μέγα, καὶ ἱερὸν, καὶ παντὸς τοῦ Κόσμου καθάρσιον". (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.) Ὁ δὲ Αὐγουστῖνος ἀρχὴν καθαρτήριον ὀνομάζει τὸν Χριστὸν ἐν τῷ ιά. βιβλ. περὶ Πόλεως Θεοῦ λέγων· „Διὰ τοῦτο γὰρ λύσαι δεδώκηται „(ὁ Χριστὸς) θνήσκων τὰς ἁμαρτίας, ὅτι καὶ τε„θνη-

„Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσυνης ἐν ὑψηλοῖς".

Ἀφ' ὧ αὐτέρω ἐνθυμήθη τὸν Σταυρὸν ὁ Ἀπόστολος, ἀκολούθως λέγει ἔδω καὶ διὰ τὴν Ἀνάστασιν, καὶ Ἀνάληψιν τὴν Κυρίου· δεῖ εἶπε δέ, ὅτι ἐπροσάχθη νὰ καθίσῃ, ἀλλ' ἐκάθισε· καὶ ἐν δεξιᾷ, καὶ ἐν ὑψηλοῖς· ὄχι διὰ τί περικλείεται ὁ Θεὸς εἰς τόπον, ἀλλὰ διὰ νὰ δειχθῇ μὲ τὴν δεξιὰ, ἡ ὁμοτιμία ὁπὦ ἔχει ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ἔφθασε τὸν θρόνον τὸν πατρικόν· καὶ καθὼς ὁ Πατὴρ εἶναι εἰς τὰ ὑψηλὰ, ἔτζι εἶναι καὶ αὐτός (1). Ἀνίσως δέ τινας εἰπῇ· ὅτι ἰδὲ εἶναι γεγραμμένον· „Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυ„ρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου". (Ψαλ. ρθ'. 1.) πρὸς τοῦτο ἀποκρινόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι δὲν εἶπε πῶς ἐπρόσταξεν, ἀλλὰ πῶς εἶπε· δεύτερον δὲ, ὅπως ἐσχημάτισε τὸν λόγον

ὁ

„θνητε, καὶ ἀπὸ ἰδίαν ἁμαρτίαν. Τῶν ἐν ἐκείνοις ὁ „Πλατωνικὸς (ὁ Πορφύριος δηλ. καθ' ὃ ἀγωνίζεται) „ἠγνόησεν ἀρχὴν εἶναι· εἰ γὰρ μή, ἔγνω ἂν τὸ κα„θαρτήριον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν". Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ὅτι ψυχὴ ἡ ἐν ἁμαρτίαις „πολλαῖς παλαιπωρήσασα, πρῶτον ὀφείλει μισῆσαι τὸν „κατεγνωσμένον ἑαυτῆς πρότερον βίον, καὶ τῷ μνήμην „αὐτοῦ σιχαίνεσα καὶ βδελυσσομένη... ἔπειτα δὲ φό„βῳ διδασκάλου λαμβάνειν, τὴν ἀπειλὴν τῆς αἰωνίου „κρίσεως, καὶ κολάσεως... πληροφορηθῆσα τὸν καθα„ρισμὸν τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χρι„στοῦ, ἐν τῷ μεγέθει τοῦ ἐλέους, καὶ τῷ πλήθει τῶν „οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ". (Ὁρ. κατ' ἐπιτ. 1.) Λέγει καὶ Μελέτιος ὁ Πηγᾶς· „Πᾶσα γὰρ πάσης τῆς φύσεως „ἡμῶν καὶ προαιρέσεως ἁμαρτιῶν πασῶν, καὶ πάντοτε „κάθαρσις, διὰ Χριστοῦ, διὰ Χριστὸν, ἐν Χριστῷ, „ὑπὸ Χριστοῦ προσγίνεται ἡμῖν ἐν τῷ αὐτοῦ τιμίῳ „αἵματι· αὐτὸν γὰρ ἡμῖν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ ἁγιασ„μὸν, δικαιοσύνην, ἀπολύτρωσιν, ἱλασμόν· αὐτὸς δὲ „ἑαυτοῦ ὡς θύτης, καὶ θῦμα, καθαρισμὸν ποιησάμενος „τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τῆς μεγα„λωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, παράκλητος ἡμῶν πρὸς τὸν „Πατέρα γενόμενος". (Βιβλ. δ'. περὶ Χριστιανισμοῦ)

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὸ· „ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ", (Ῥωμ. η'. 34.) ἐν τῇ ὑποσημειώσει. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „τὸ δὲ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλω„σύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, ἀνθρωπίνως εἴρηται· ὑψίστος „γὰρ ὢν, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, καὶ Θεὸς ὢν ἐνηνθρώ„πησεν· ἐταπεινώθη ὢν, ὑψώθη, οὐδὲ ἄνθρωπος ὢν, „Θεὸς ἐγένετο· ἀλλ' ὡς μὲν Θεὸς, Δεσπότης ἦν τῶν „ὅλων φύσει, ὡς δὲ ἄνθρωπος, προσέλαβε δόξαν, ἣν πρὶν „εἶχεν ὡς Θεὸς· τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς Ἱεροῖς Εὐαγ„γελίοις ἔφη· „Πάτερ δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣν εἶχον „πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί· καὶ ἔπαθεν ἀ„λαβὴν ἅπερ οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἅπερ εἶχε διεχθῆναι". Ἤδελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, διὰ τί ὁ μὲν Δαβὶδ, καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Στέφανος εἶδε τὸν Χριστὸν, ἐκ καθήμενον, ἀλλὰ ἑστῶτα; „ἰδοὺ γὰρ φησι θεωρῶ τοὺς οὐ„ρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δε„ξιῶν ἑστῶτα τοῦ Θεοῦ". (Πραξ. ζ'. 56.) Ταύτην τὴν ἀπορίαν λύει ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῷ εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον λέγων, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀσωμάτου φύσεως τῆς Θεότητος, εὖα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόσον ἡ καθέδρα, ὅσον καὶ ἡ στάσις· ἤγουν ὅτι ἡ θεία φύσις ἐν παντὶ ἀγαθῷ ἵσταται, καὶ ἐν παντὶ ἀγαθῷ κάθηται καὶ ἀμεταθετος μένει· „ἐπὶ τῆς ὑπερεχούσης φύσεως καθαρὸν τῶν τοιούτων „νοημάτων ἡ καθέδρα τε καὶ ἡ στάσις, ἐπίσης ἑκα„τέρα τῆς κατὰ τὸ πρόχειρον νοουμένης ἐμφάσεως κε„χωρισμένη... δι' ἑκατέρας γὰρ φωνῆς τὸ ἐν παντὶ „ἀγαθῷ στάσιμον, καὶ ἐν παντὶ ἀμεταθέτῳ εὐσεβῶς „νοήσομεν· ὃ, τε γὰρ ἑστάναι, καὶ ὁ καθῆσθαι τὸ „θεῖον λέγων, οὐδεὶς πρὸς ἁπλοῦς ἐν τῇ τῶν ῥημά„των ἑρμηνείᾳ περὶ τὸν νῦν διαφέρονται· ὁ μὲν, βε„βηκέναι παγίως, ὁ δὲ, καθιδρῦσθαι ἀμεταθέτως τὸ „θεῖον ἐν τῷ ἀγαθῷ δογματίζοντες". Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ἑρμηνεύων τί δηλοῖ ἡ στάσις, καὶ ἡ καθέδρα ἐπὶ Θεοῦ· „τί δὲ καὶ περὶ τῆς „θείας στάσεως, καὶ καθέδρας φαμεν; τί δὲ ἄλλο, „παρὰ τὸ μένειν αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεὸν, ἐν ἀκι„νήτῳ ταυτότητι μονίμως πεπηγέναι, καὶ ἀπαρόπτως ὑ„περιδρῦσθαι; καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ „ὡσαυτως ἐνεργεῖν; καὶ κατὰ τὸ ἀμετάστατον αὐτῶν ἐξ „ἑαυτὰ πάντως ὑπάρχειν; καὶ κατὰ τὸ ἀμεταχίνητον αὐ„τὸ, καὶ ὁλικῶς ἀκίνητον, καὶ παῦται ὑπερουσίως· αὐτὸς „γάρ ἐστιν ὁ τῶν πάντων στάσεως, καὶ ἕδρας αἴτιος, ὁ ὑ„πὲρ πᾶσαν ἕδραν καὶ στάσιν". (Κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομ.) ὅθεν ἂν οἱ Ἀρειανοὶ συμπεραίνουσιν ὅτι ὁ Υἱὸς ἦναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς, διὰ τί κάθεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς εἶδεν αὐτῶν ὁ Στέφανος, ἂς μάθωσι οὗτοι (καθὼς ὁ αὐτὸς Νύσσης λέγει αὐτοῖς) ὅτι καθὼς ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Παῦλος λέγουσι, ὅτι ὁ Υἱὸς κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ἑαυτοῦ φανερόνουσιν ὅτι παρομοίως κάθηται καὶ ὁ Πατὴρ· ἔτζι καὶ ὁ Στέφανος λέγωντας ὅτι κάθηται ὁ Υἱὸς, ἐαυτοῦ φανερόνει ὅτι κάθηται ὁμοίως καὶ ὁ Πατὴρ· ἐπειδὴ ὅ, τι νοεῖται καὶ θεωρεῖται ἐν τῇ εἰκόνι, ἦτοι ἐν τῷ Υἱῷ, φυσικὴ ὄντι εἰκόνι τοῦ Πατρὸς, τὸ αὐτὸ νοεῖται καὶ θεωρεῖται καὶ ἐν τῷ ἀρχετύπῳ, ἦτοι ἐν τῷ Πατρί· ὅθεν μάταιον ἀποδείχνεται τὸ συμπέρασμα τῶν Ἀρειανῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ λύσις τῆς ἀνωτέρω ἀπορίας, ἐὰν ἡ καθέδρα καὶ στάσις νοηθῇ ἐπὶ τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ· εἰ δὲ καὶ νοηθῇ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, λέγομεν, ὅτι μεριμνοῦ Διδάσκαλοι γλαφυρῶς ἑρμηνεύουσιν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐφάνη ὁ Χριστὸς, ὄχι καθήμενος, ἀλλὰ ἑστώμενος εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον, διὰ τί ἐσπεύθη, λέγουσι, νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀθλητήν του, πάσχοντα διὰ τὴν ἀγάπην του, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος του μαρτυροῦντα καὶ κηρύττοντα· ἢ καὶ ἐσπεύθη διὰ νὰ προϋπαντήσῃ τὸν πρῶτον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος του μαρτυρήσαντα, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Μάρτυρας γενόμενον ἀνδρείας παράδειγμα· καὶ ὅτι καθὼς ἐπροσηκώθη, καὶ ἐπροϋπάντησε τὸν Στέφανον, ἔτζι προσηκόνεται καὶ προϋπαντᾷ καὶ τοὺς λοιποὺς Μάρτυρας, τοὺς ἀκολουθήσαντας εἰς τὸ τοῦ Στεφάνου παράδειγμα.

Digitized by Google

ὁ Προφήτης, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἄναρχος, ϗ αὐταίτιος, ἀλλ' ὅτι ἔχει ἀρχὴν ϗ αἰτίαν φυσικὴν τὸν Πατέρα.

4. „ Τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν Ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον „ παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα ".

Εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν τῆς Ἐπιστολῆς ἐσύγκρινεν ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν μὲ τοὺς Προφήτας, διὰ τὴν ἀσθένειαν ϗ ἀπελῆ πίστιν τῶν ἀκουόντων· πόρα δὲ πηγαίνοντας ἔμπροσθεν, δείχνει τὸν Χριστὸν αὐώτερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους· ϗ ἔτζι κατ' ὀλίγον ὀλίγον φέρει τὸν ἀκροατὴν κοντὰ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ· τὸ δὲ „ γενόμενος " αὐτὶ τοῦ ἀποδειχθεὶς νοεῖται, καθὼς ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης λέγει· „ ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν ". (Ἰωαν. α'. 15.) ἤτοι τετιμότερος ἀπεδείχθη ἀπὸ ἐμένα· ἐπειδὴ ἐδῶ τὸ „ γέγονε " δὲν λέγεται περὶ ὑσιώσεως ϗ ὑπάρξεως· τὸ δὲ „ κεκληρονόμηκεν " ἐρρέθη βέβαια διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θεὸς Λόγος, εἶχε παντοτε ϗ ἀΐδιος τοῦτο τὸ ὄνομα, ἦγουν τὸ νὰ ἦναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ καθὼς ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, ϗ ταπεινὰ ϗ ὑψηλά· χάριν λόγου, ὅταν μὲν εἴπωμεν· „ μέγας ὁ „ ἄνθρωπος "· (Παρ. κ'. 6.) ἀπὸ τὸ καλλίτερον μέρος, ἦγουν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ὀνομάζομεν ὅλον τὸν ἄνθρωπον· ὅταν δὲ εἴπωμεν· „ ὁ ἄνθρωπός ἐστι γῆ ϗ σποδὸς " ἀπὸ τὸ χειρότερον μέρος, ἦγουν ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὀνομάζομεν· ἔτζι ϗ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ μὲν, ἀπὸ τὰ αὐχήματα ϗ οἰκεῖα τῆς Θεότητος ὀνομάζομεν αὐτὸν ὅλον· ποτὲ δὲ ὀνομάζομεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ ταπεινὰ, ϗ οἰκεῖα τῆς ἀνθρωπότητος (1).

5. „ Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν Ἀγγέλων· „ Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον „ γεγέννηκά σε; (Ψαλμ. β'. 7.)

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερὸν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι αὐώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους; ἀπὸ τὸ ὄνομα ὁποῦ ἔχει· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Υἱὸς, δηλοῖ τὴν φυσικὴν γνησιότητα, ὁποῦ ἔχει μὲ τὸν Πατέρα, ϗ τὸ νὰ γεννᾶται ἀπὸ αὐτόν· δι' ὅ,τι αὐίσως ϗ ἦναι κατὰ χάριν Υἱὸς Θεοῦ, ϗ ὄχι κατὰ φύσιν, βέβαια εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους· λοιπὸν τὸ „ Σήμερον γεγέννηκά „ σε " ἄλλοτι δὲν φανερόνει, πάρεξ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ϗ ἀπὸ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον, καθ' ὃν εἶναι ὁ Πατὴρ, εἶναι ϗ ὁ Υἱός· διότι καθὼς ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ καθ' ὃ Θεοῦ, λέγεται τὸ, ὤν· „ ἐγὼ γάρ „ εἰμί, φησιν, ὁ ὤν " (Ἔξοδ. γ'. 14.) ἀπὸ τὸ ἀνεσῶτος χρόνου, ὅς τις μάλιστα ἁρμόζει εἰς τὸν Θεόν (2)· ἔτζι ϗ τὸ „ σήμερον " λέγεται ἐπ' αὐτοῦ. Μερικοὶ δὲ τὸ „ σήμερον γεγέν- „ νηκάσε " δὲν ἐνόησαν διὰ τὴν προαιώνιον ϗ ἄχρονον γέννησιν τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν χρονικὴν ϗ κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ· διὰ τί ϗ αὐτὴ αὔωθεν ἦτον, μὲ τὸ νὰ ἔγινεν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, ϗ μὲ εὐδοκίαν τοῦ Πατρός (3).

„ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι ϗ τὸ ῥηθὲν τοῦτο, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἴρηται· „ ὡς γὰρ Θεὸς, ποιη- „ τὴς Ἀγγέλων, ϗ Δεσπότης Ἀγγέλων· ὡς δὲ ἄν- „ θρωπος, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ϗ τὴν εἰς οὐρανὺς ἀνά- „ βασιν, κρείττων Ἀγγέλων ἐγένετο· ἐπειδὴ ϗ ἐλάτ- „ των ἦν Ἀγγέλων διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· τὸν „ γὰρ βραχύτι παρ' Ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν „ Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· ὥσπερ τοίνυν ἐ- „ λάττων ἦν Ἀγγέλων, ὡς ἄνθρωπος (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι „ μὲν ἀθάνατον ἔχουσι φύσιν, αὐτὸς δὲ τὸ πάθος ὑ- „ πέμεινεν) οὕτω μετὰ τὴν εἰς οὐρανὺς ἀνάβασιν κρείτ- „ των Ἀγγέλων ἐγένετο· ἐκάθισε γὰρ ἐπάνω πάσης „ Ἀρχῆς, ϗ Ἐξουσίας, ϗ Δυνάμεως, ϗ Κυριότητος, „ ϗ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ „ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ ϗ ἐν τῷ μέλλοντι ". (Ἐφεσ. α'. 21.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Θεὸς „ ἦν μὲν ἀεὶ, ϗ ἔστι, ϗ ἔσται· μᾶλλον δὲ ἔστιν ἀεί· τὸ „ γὰρ ἦν ϗ ἔσται τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γενήματα, καὶ „ τῆς ῥύσεως φύσεως· ὁ δὲ ὢν ἀεί, ϗ τοῦτο αὐτὸς ἑαυ- „ τὸν ὀνομάζει τῷ Μωϋσεῖ χρηματίζων ἐπὶ τοῦ ὄρους· „ ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι, μήτε ἀρ- „ ξάμενον, μήτε παυσόμενον, οἱονεί τι πέλαγος οὐσίας „ ἄπειρον ϗ ἀόριστον, πᾶσαν ὑπερεκπίπτον ἔννοιαν ϗ „ χρόνου ϗ φύσεως ". (Λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια.)

(3) Ἕνας ἀπὸ τοὺς εἰπόντας τοῦτο εἶναι ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὅπως ἑρμηνεύων· „ ἐγὼ σήμερον γεγέν- „ νηκάσε οἰκειοῦται ὁ Πατὴρ τῷ κατὰ σάρκα γεν- „ νήσει τοῦ Υἱοῦ, διὰ τοῦτο εἶπε τὸ, σήμερον ". ἀλλὰ ϗ ὁ Θεοδώρητος ἐπὶ τῆς χρονικῆς γεννήσεως ἐνόησε τὸ ῥηθέν.

Digitized by Google

„ Καὶ πάλιν „ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσαι μοι εἰς „ Υἱόν ". (ά. Βασιλ. ζ'. 14.)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ ὅταν ὁ Παῦλος ἐπιχειρήσῃ νὰ λέγῃ τὰ οἰκεῖα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Υἱοῦ, ὅλα τὰ λέγει χωρὶς φόβον καὶ συσολλιώ. Ἡ φύσις λοιπὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἡ προσληφθεῖσα παρὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐκληρονόμησε τὸ γνήσιον ὄνομα τοῦ προσλαβόντος, ἤγουν τὸ, Υἱὸς, τὸ ὁποῖον εἶχε ὁ προσλαβὼν καὶ σωθεὶς μὲ αὐτὴν Λόγος· ἐκληρονόμησε δὲ τοῦτο, διατί ὑπέσυρε τὴν ὑποστασιν ἐκείνην, καθὼς καὶ ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον ὅταν τὴν εὐηγγέλισε· „ διὸ καὶ τὸ γενώμενον Ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ ". (Λουκ. ά. 35.) Καὶ πάλιν· „ ἔσαι δὲ μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται ". (αὐτόθ. 32.) τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα, καθὼς ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους δὲν ἔλαβεν (1). Ἀνώτερον δὲ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δικαίους ὠνομάσθησαν Υἱοὶ Θεοῦ „ Ἰδόντες γὰρ φησιν οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ". (ἤτοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ) (Γεν. ϛ'. 2.) ἀλλ' ὅμως κατὰ χάριν ὅπως ὠνομάσθησαν· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ὠνομάσθη Υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν· ἀλλὰ ἡ Υἱότης ἐδόθη εἰς τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ ταυτότητα ὑποστατικήν· ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὑπόστασις τοῦ Υἱοῦ, ἔγινεν ὑπόστασις καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

6. „ Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, „ λέγει ".

Ὁμοῦ Χριστὸς τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν ἔξοδον καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ· „ ἐξῆλθεν „ ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ "· (Ματθ. ιγ'. 3.) καὶ πάλιν· „ ἐγὼ ἐκ τοῦ „ Θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἥκω ". (Ἰωαν. η'. 42.) (2) Καὶ πάλιν· „ ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ „ ἐξῆλθον· ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον ". (Ἰωαν. ιϛ'. 27.) Καὶ ὁ Μιχαίας λέγει· „ Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος ". (Μιχ. ε. 2.) Καὶ πρεπόντως ὀνομάζει ὁ Χριστὸς ἔξοδον τὴν ἐνσαρκον Παρουσίαν του· διατί ἡμεῖς ἤμεθα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὄχι τοπικῶς, ἀλλὰ προαιρετικῶς· ὅθεν ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὡσὰν πρέσβις καὶ ἐλτζῆς, καὶ συνομιλήσας, καὶ συναναστραφεὶς μὲ ἡμᾶς, καὶ καθαρίσας μᾶς, μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· ὁ δὲ Παῦλος ἐδῶ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰσοδον ὀνομάζει τὴν ἐνσαρκον τοῦ Χριστοῦ Παρουσίαν, ἀπὸ μεταφορὰς ἐκείνων ὁπού κληρονομοῦν, καὶ λαμβάνουν μεριδσίαν καὶ κτήματά τινα· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ „ εἰσαγάγῃ " ἤγουν ὅταν ἐγχειρίσῃ ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Υἱὸν τὴν οἰκουμένην· ἐπειδὴ τότε ἀπόκτησε τὴν οἰκουμένην ὁ Υἱὸς, θελητικῶς εἰς αὐτὸν ὑποταχθεῖσαν, ὅταν ἐνωρείσθη εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας· εἰσάγεται δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ὁ Υἱὸς, ὄχι μὲ ἄλλον τρόπον, παρὰ μὲ τὴν σάρκα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ καθ' ὃ Θεὸς, ἦτον εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ὁ Κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ἀλλ' ὁ Κόσμος δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστής· „ ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ Κόσμος „ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω ". (Ἰωαν. ά. 10.) Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος τὸν Πατέρα ἐδῶ πῶς εἰσάγει τὸν πρωτότοκόν του Υἱὸν (3) εἰς τὴν οἰκουμένην, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον του ὁλοκληρωμένον. Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῇ κατ' Εὐνομίου, καὶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ πονήματι· „ ὅτι Θεὸς ὁ Χριστὸς ", ἔτζι ἐνόη-

(1) Δὲν ὠνομάσθησαν δὲ οἱ Ἄγγελοι ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ἵνα μὴ τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν μὴ ἐπιδείξηται τὸ κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν νομισθῇ, ἤτοι, ἵνα μὴ, διὰ τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, νομισθῶσιν ἀπὸ Θεοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ὄχι κατὰ χάριν. Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος λέγει, ὅτι οἱ Ἄγγελοι λέγονται Θεοὶ, καθὼς καὶ οἱ ἄνθρωποι· „ εὑρήσεις δὲ ὅτι καὶ Θεοῦ „ ἡ Θεολογία καλεῖ πάντα τὰ ἐπουράνια καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσίας, „ καὶ τοὺς περὶ ἡμῖν φιλοθέους καὶ ἱεροὺς ἄνδρας... καὶ „ τοὺς θεαρχικοὺς Κρυφιότητος ὑπερσοφίας ἅπαντων ἐ„ ξηρημένους τε καὶ ὑπερειδυμένους, καὶ μηδενὸς αὐτῇ „ τῶν ὄντων ἐμφερῶς ὀνομαζέσθαι κυρίως καὶ ὁλικῶς δυ„ νάμενα· πλὴν ὅσα τῶν λογικῶν τε καὶ νοερῶν, πρὸς ἃ τὸν „ ἔνωσιν αὐτοῦ ὅσην δυνάμεις, ὁλικῶς ἀπέστραπται, καὶ „ πρὸς τὰς θείας αὐτοῦ ἐλλάμψεις ὡς ἐφικτὸν ἀκαταλήπτως „ ἀνατέτακται, τῇ κατὰ δύναμιν, ἡ θέμις ἐστὶν, θεο„ μιμησίᾳ, καὶ τῇ θείᾳ ὁμωνυμίᾳ ἠξίωται ". (Κεφ. ιβ'. περὶ ἱεραρχ. Ἱεραρχ.) Θεολογίαν δὲ ὀνομάζει ὁ Διονύσιος, κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν Μάξιμον, τὸ „ ἐγὼ εἰ„ μι Θεοῦ εἶσε ". (Ψαλμ. τά.)

(2) Τὸ μὲν, ἐξῆλθον, νοεῖται ἐπὶ τῆς ἀναρχου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ· τὸ δὲ, ἥκω, ἐπὶ τῆς χρονικῆς, κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης Γρηγόριον.

(3) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ ὅς ἐστιν ἀρχὴ „ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν "· (Κολ. ά. 18.) τοσων λογιῶν λέγεται πρωτότοκος ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ ἄνθρωπος.

ὁ Προφήτης, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἄναρχος, καὶ ἀναίτιος, ἀλλ' ὅτι ἔχει ἀρχὴν καὶ αἰτίαν φυσικὴν τὸν Πατέρα.

4. „ Τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν Ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον „ παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα ".

Εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν τῆς Ἐπιστολῆς ἐσύγκρινεν ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν μὲ τοὺς Προφήτας, διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀπλῆ πίστιν τῶν ἀκουόντων· πόρα δὲ προαίνωντας ἔμπροσθεν, δείχνει τὸν Χριστὸν ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους· καὶ ἔτζι κατ' ὀλίγον ὀλίγον φέρει τὸν ἀκροατὴν κοντὰ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ· τὸ δὲ „ γενόμενος " αὐτὶ τοῦ ἀποδειχθεὶς νοεῖται, καθὼς ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης λέγει· „ ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν ". (Ἰωάν. α'. 15.) ἤτοι ἐντιμότερος ἀπεδείχθη ἀπὸ ἐμένα· ἐπειδὴ ἐδῶ τὸ „ γέγονε " δὲν λέγεται περὶ ὑσιώσεως καὶ ὑπάρξεως· τὸ δὲ „ κεκληρονόμηκεν " ἐρρέθη βέβαια διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θεὸς Λόγος, εἶχε παντοτε καὶ ἀϊδίως τοῦτο τὸ ὄνομα, ἦγουν τὸ νὰ ἦναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ καθὼς ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, καὶ ταπεινὰ καὶ ὑψηλά· χάριν λόγου, ὅταν μὲν εἴπωμεν· „ μέγας ὁ „ ἄνθρωπος "· (Παρ. κ'. 6.) ἀπὸ τὸ καλλίτερον μέρος, ἦγουν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ὀνομάζομεν ὅλον τὸν ἄνθρωπον· ὅταν δὲ εἴπωμεν· „ ὁ ἄνθρωπός ἐστι γῆ καὶ σποδὸς " ἀπὸ τὸ χειρότερον μέρος, ἦγουν ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὀνομάζομεν· ἔτζι καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ μὲν, ἀπὸ τὰ αὐχήματα καὶ οἰκεῖα τῆς Θεότητος ὀνομάζομεν αὐτὸν ὅλον· ποτὲ δὲ ὀνομάζομεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ ταπεινὰ, καὶ οἰκεῖα τῆς ἀνθρωπότητος (1).

5. „ Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν Ἀγγέλων· „ Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον „ γεγέννηκά σε; (Ψαλμ. β'. 7.)

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερὸν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους; ἀπὸ τὸ ὄνομα ὁπου ἔχει· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Υἱὸς, δηλοῖ τὴν φυσικὴν γνησιότητα, ὁπου ἔχει μὲ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ νὰ γεννᾶται ἀπὸ αὐτόν· διὸ, τι ἀνίσως καὶ ἦναι κατὰ χάριν Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ὄχι κατὰ φύσιν, βέβαια εἶναι καπώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους· λοιπὸν τὸ „ Σήμερον γεγέννηκά „ σε " ἄλλοτι δὲν φανερόνει, παρεξ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον, καθ' ὃν εἶναι ὁ Πατὴρ, εἶναι καὶ ὁ Υἱός· διότι καθὼς ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ καθ' ὃ Θεοῦ, λέγεται τὸ, ὤν· „ ἐγὼ γάρ „ εἰμί, φησιν, ὁ ὤν " (Ἔξοδ. γ'. 14.) ἀπὸ τὸ ἀνεσῶτος χρόνου, ὅς τις μάλιστα ἁρμόζει εἰς τὸν Θεὸν (2)· ἔτζι καὶ τὸ „ σήμερον " λέγεται ἐπ' αὐτοῦ. Μερικοὶ δὲ τὸ „ σήμερον γεγέν- „ νηκάσε " δὲν ἐνόησαν διὰ τὴν προαιώνιον καὶ ἄχρονον γέννησιν τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν χρονικὴν καὶ κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ· διὰ τί καὶ αὐτὴ αὔωθεν ἦτον, μὲ τὸ νὰ ἔγινεν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ μὲ δόξαν τοῦ Πατρός (3).

„ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι καὶ τὸ ῥηθὲν τοῦτο, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον εἴρηται· „ ὡς γὰρ Θεὸς, ποιη- „ τὴς Ἀγγέλων, καὶ Δεσπότης Ἀγγέλων· ὡς δὲ ἄν- „ θρωπος, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὺς ἀνά- „ βασιν, χρείττων Ἀγγέλων ἐγένετο· ἐπειδὴ καὶ ἐλάτ- „ των ἦν Ἀγγέλων διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· τὸν „ γὰρ βραχύτι παρ' Ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν „ Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· ὥσπερ τοίνυν ἐ- „ λάττων ἦν Ἀγγέλων, ὡς ἄνθρωπος (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι „ μὲν ἀθάνατον ἔχουσι φύσιν, αὐτὸς δὲ τὸ πάθος ὑ- „ πέμεινεν) οὕτω μετὰ τὴν εἰς οὐρανὺς ἀνάβασιν κρείτ- „ των Ἀγγέλων ἐγένετο· ἐκάθισε γὰρ ἐπάνω πάσης „ Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας, καὶ Δυνάμεως, καὶ Κυριότητος, „ καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ „ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ". (Ἐφεσ. α'. 21.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Θεὸς „ ἦν μὲν ἀεὶ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται· μᾶλλον δὲ ἔστιν ἀεί· τὸ „ γὰρ ἦν καὶ ἔσται τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γεννήματα, καὶ „ τῆς ῥύσεως φύσεως· ὁ δὲ ὢν ἀεί, καὶ τοῦτο αὐτὸς ἑαυ- „ τὸν ὀνομάζει τῷ Μωϋσεῖ χρηματίζων ἐπὶ τοῦ ὄρους· „ ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι, μήτε ἀρ- „ ξάμενον, μήτε παυσόμενον, οἱονεί τι πέλαγος οὐσίας „ ἄπειρον καὶ ἀόριστον, πᾶσαν ὑπερεκπίπτον ἔννοιαν καὶ „ χρόνου καὶ φύσεως ". (Λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια.)

(3) Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἁπλοϊκοὺς τοῦτο εἶναι καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὅπως ἑρμηνεύων· „ ἐγὼ σήμερον γεγέν- „ νηκάσε οἰκειοῦται ὁ Πατὴρ τῷ κατὰ σάρκα γεν- „ νήσιν τοῦ Υἱοῦ, διὰ τοῦτο εἶπε τὸ, σήμερον ". ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώρητος ἐπὶ τῆς χρονικῆς γεννήσεως ἐνόησε τὸ ῥηθέν.

Digitized by Google

„ Καὶ πάλιν „ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσαι μοι εἰς „ Υἱόν ". (ά. Βασιλ. ζ'. 14.)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ ὅταν ὁ Παῦλος ἐπιχειρήσῃ νὰ λέγῃ τὰ οἰκεῖα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Υἱοῦ, ὅλα τὰ λέγει χωρὶς φόβον καὶ συσολλιώ. Ἡ φύσις λοιπὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἡ προσληφθεῖσα παρὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐκληρονόμησε τὸ γνήσιον ὄνομα τοῦ προσλαβόντος, ἤγουν τὸ, Υἱὸς, τὸ ὁποῖον εἶχε ὁ προσλαβὼν καὶ σωθεὶς μὲ αὐτὴν Λόγος· ἐκληρονόμησε δὲ τοῦτο, διατί ὑπέρκειται ἐν τῇ ὑποστάσει ἐκείνου, καθὼς καὶ ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον ὅταν τὴν εὐηγγέλισε· „ διὸ καὶ τὸ γενώμενον Ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ ". (Λουκ. ά. 35.) Καὶ πάλιν· „ ἔσαι δὲ μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται ". (αὐτόθ. 32.) Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα, κρύνας ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους δὲν ἔλαβεν (1). Ἀνίσως δὲ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δικαίους ὠνομάσθησαν Υἱοὶ Θεοῦ „ Ἰδόντες γὰρ φησιν οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ". (ἤτοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ) (Γεν. ς'. 2.) ἀλλ' ὅμως κατὰ χάριν ὅπως ὠνομάσθησαν· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ὠνομάσθη Υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν· ἀλλὰ ἡ Υἱότης ἐδόθη εἰς τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ ταυτότητα ὑποστατικήν· ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὑπόστασις τοῦ Υἱοῦ, ἔγινεν ὑπόστασις καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

6. „ Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, „ λέγει ".

Ὁ μὲν Χριστὸς τὴν σύσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν ἔξοδον καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ· „ ἐξῆλθεν „ ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ "· (Ματθ. ιγ'. 3.) καὶ πάλιν· „ ἐγὼ ἐκ τοῦ „ Θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἥκω ". (Ἰωαν. η'. 42.) (2) Καὶ πάλιν· „ ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ „ ἐξῆλθον· ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον ". (Ἰωαν. ις'. 27.) Καὶ ὁ Μιχαίας λέγει· „ Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος ". (Μιχ. έ. 2.) Καὶ πρεπόντως ὀνομάζει ὁ Χριστὸς ἔξοδον τὴν σύσαρκον Παρουσίαν του· διατί ἡμεῖς ἤμεθα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὄχι τοπικῶς, ἀλλὰ προαιρετικῶς· ὅθεν ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὡσὰν πρέσβις καὶ ἐλτζῆς, καὶ συνομιλήσας, καὶ συναναστραφεὶς μὲ ἡμᾶς, καὶ καθαρίσας, μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· ὁ δὲ Παῦλος ἐδῶ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰσοδον ὀνομάζει τὴν σύσαρκον τοῦ Χριστοῦ Παρουσίαν, ἀπὸ μεταφορᾶς ἐκείνων ὁπού κληρονομοῦν, καὶ λαμβάνουν μεριδσίαν καὶ κτήματά τινα· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ „ εἰσαγάγῃ " ἤγουν ὅταν ἐγχειρίσῃ ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Υἱὸν τὴν οἰκουμένην· ἐπειδὴ τότε ἀπόκτησε τὴν οἰκουμένην ὁ Υἱὸς, θελληματικῶς εἰς αὐτὸν ὑποταχθεῖσαν, ὅταν ἐγκαρνώθη εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας· εἰσάγεται δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ὁ Υἱὸς, ὄχι μὲ ἄλλον τρόπον, παρὰ μὲ τὴν σάρκα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ καθ' ὃ Θεὸς, ἦτον εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ὁ Κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ἀλλ' ὁ Κόσμος δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστής· „ ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ Κόσμος „ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω ". (Ἰωαν. ά. 10.) Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος τὸν Πατέρα ἐδῶ πῶς εἰσάγει τὸν πρωτότοκόν του Υἱὸν (3) εἰς τὴν οἰκουμένην, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον του εὐκολοπαράδεκτον. Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῇ κατ' Εὐνομίου, καὶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ πονήματι· „ ὅτι Θεὸς ὁ Χριστὸς ", ἔτζι ἐνόη-

(1) Δὲν ὠνομάσθησαν δὲ οἱ Ἄγγελοι υἱοὶ Θεοῦ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ἵνα μὴ τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν μὴ ἐπιδέξηται τὸ κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν νομισθῇ, ἤτοι, ἵνα μὴ, διὰ τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, νομισθῶσιν υἱοὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ὄχι κατὰ χάριν. Ὁ θεῖος δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος λέγει, ὅτι οἱ Ἄγγελοι λέγονται Θεοί, καθὼς καὶ οἱ ἄνθρωποι· „ εὑρίσκω δὲ ὅτι καὶ θείας „ ἡ Θεολογία καλεῖ πάντα οὐρανίας καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσίας, „ καὶ τοὺς περὶ ἡμῖν φιλοθέους καὶ ἱερὰς ἀνδρας... καὶ „ οἱ τὰς θεαρχικὰς Κρυφιότητος ὑπερσοίως ἀπάντων ἐ„ ξηρημένης τε καὶ ὑπερειδυμένης, καὶ μηδενὸς αὐτῇ „ τῶν ὄντων ἐμφερῶς ὀνομάζεσθαι κυρίως καὶ ὁλικῶς δυ„ ναμένης· πλὴν ὅσα τῶν λογικῶν τε καὶ νοερῶν πρὸς θεί„ ωσιν αὐτῆς ὅση δυνάμις, ὁλικῶς ἀπέστραπται, καὶ „ πρὸς τὰς θείας αὐτῆς ἐλλάμψεις ὡς ἐφικτὸν ἀκαπαλήπτως „ ἀνατέτακται, τῇ κατὰ δύναμιν, εἰ θέμις εἰπεῖν, θεο„ μιμησίᾳ, καὶ τῆς θείας ὁμωνυμίας ἠξίωται ". (Κεφ. ιβ'. περὶ ἐκκλησ. Ἱεραρχ.) Θεολογίαν δὲ ὀνομάζει ὁ Διονύσιος, κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν Μάξιμον, τὸ „ ἐγὼ εἰ„ μι Θεοῦ εἶσε ". (Ψαλμ. πά.)

(2) Τὸ μὲν, ἐξῆλθον, νοεῖται ἐπὶ τῆς ἀπάρχου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ· τὸ δὲ, ἥκω, ἐπὶ τῆς χρονικῆς, κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης Γρηγόριον.

(3) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ ὅς ἐστιν ἀρχὴ „ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν "· (Κολ. ά. 18.) τοσοῦν λογιῶν λέγεται πρωτότοκος ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Digitized by Google

ἐνόησαν τὸ „εἰσαγαγεῖν". ὅτι πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας, ἔξω τῆς κτίσεως ἦτον ὁ Υἱὸς, ὄχι τοπικῶς, διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι ὁπᾶ τὰ πάντα πληροῖ, ἀλλὰ διὰ τὶ Θεὸς ὢν ἄκτιστος καὶ ἄσαρκος, δὲν εἶχε κἀνένα πρᾶγμα κοινὸν μὲ τὴν κτίσιν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ὅταν δὲ ἐσαρκώθη, τότε ἐκοινώνησε μὲ τὴν κτίσιν, καθ' ὅτι ἕνωσε μὲ τὸν ἑαυτόν του τὴν κτισὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι εἰσήχθη καὶ ἐμβῆκε εἰς τὴν κτίσιν (1).

„Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ". (Δευτερ. λβ'. 43. Ψαλμ. ϙε'. 8.)

Ὅταν, λέγει, ὁ Πατὴρ εἰσαγάγῃ τὸν Υἱόν του εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, ἂς προσκυνήσουν αὐτὸν ὅλοι οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ· αὐτὸν δηλαδὴ τὸν μετὰ σαρκὸς ὄντα Υἱόν μου· δείχνει δὲ καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι ὅσον εἶναι ὁ δεσπότης αἰώτερος ἀπὸ τοὺς δούλους, τόσον καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι αἰώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος κατὰ παρομοίωσιν ἀνθρωπίνην, ὅτι, καθὼς ὅταν ἐμβάσῃ τινὰς εἰς μίαν οἰκίαν τὸν αὐθέντην καὶ κύριον τῆς οἰκίας, προσάζει νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἐν τῇ οἰκῳ διακονοῦντες δοῦλοι· ἔτζι καὶ ὁ Πατὴρ ἐμβάζωντας τὸν Υἱόν του, φοροῦντα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μέσα εἰς τὴν οἰκουμένην, προσάζει τοὺς δούλους Ἀγγέλους νὰ προσκυνήσουν αὐτὸν, ὡς Κύριον καὶ Δεσπότην τῆς οἰκουμένης (2).

7. „Καὶ πρὸς μὲν τοὺς Ἀγγέλους λέγει· „ὁ ποιῶν τοὺς Ἀγγέλους „αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα". (Ψαλμ. ργ'. 4.)

Ἰδοὺ αὕτη εἶναι ἡ μεγαλωτάτη διαφορὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν διαφέρει ὁ Υἱὸς ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, ἤγουν διὰ τὶ, ὁ μὲν Υἱὸς, εἶναι ἄκτιστος, οἱ δὲ Ἄγγελοι, εἶναι κτίσματα καὶ ποιήματα· ἐπειδὴ καὶ τὸ „ποιῶν" δηλοῖ τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν καὶ δημιουργίαν τῶν Ἀγγέλων· ὄχι μόνον δὲ μὲ τοὺς Ἀγγέλους, οἵτινες εἶναι ἡ κατωτέρα τάξις τῶν ἀΰλων νοῶν, ἔχει τὴν ὑπερτάτην καὶ μεγαλωτάτην διαφορὰν ὁ Υἱὸς, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Θρό-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ἀνωτέρω ῥηθὲν τοῦ Παύλου· „ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκου„μένην"· ὅτι ὅταν ηὐδόκησεν ὁ Πατὴρ νὰ φανερωθῇ μετὰ τῆς σαρκὸς ὁ πρωτότοκός του Υἱὸς εἰς ἐκείνους ὁποὺ κατοικοῦσι τὴν οἰκουμένην, τότε λέγει· „καὶ ἰδοὺ Ἄγ„γελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ". (Ματθ. δ'. 11.) Καὶ πάλιν· „ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳ„γότα, καὶ τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ κα„ταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου". (Ἰωάνν. α'. 52.) Πρωτότοκον δὲ λέγει τὸν Υἱὸν, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ὄχι διὰ τὶ ἔχει καὶ δεύτερον Υἱὸν ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ διὰ τὶ ἔχει αὐτὸν εὐα καὶ μόνον γεννηθέντα ἐξ αὐτοῦ· τὸ γὰρ πρωτότοκος λέγεται καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτως γεννηθέντος, κἂν καὶ δὲν γεννήσῃ τις δεύτερον Υἱόν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος· „Ἀμφοτεράτε, καὶ τὸ, εἰσ„αγάγῃ τὸν πρωτότοκον, καὶ πρὸς τούτοις τὸ, προσκυνη„σάτωσαν, τὴν οἰκονομίαν αἰνίττεται"... ὅπου καὶ ὁ Θε„σπέσιος εἶπεν Ἰωάννης· „ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ „Κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔ„γνω· εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέ„λαβον". (Ἰωάνν. α'. 10.) Ἐναντίον δὲ εἶναι πως ταῦ„τα δοκεῖ· εἰ γὰρ ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, πῶς ἦλθεν, εἰ „δὲ ἦλθε, πῶς ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν; ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ „Κόσμῳ ἦν, ὡς Θεὸς, καὶ ἦλθεν, ὡς ἄνθρωπος· ὅ„πω καὶ Μονογενὴς ἐστιν, ὡς Θεὸς, καὶ πρωτότοκος, ὡς „ἄνθρωπος, ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· ὅπως ἀεὶ τὸ σέβας „παρὰ τῶν Ἀγγέλων εἰδέχετο· ἦν γὰρ ἀεὶ Θεός· προσ„εκύνησαν δὲ αὐτὸν καὶ ὡς ἄνθρωπον". Ὁ ἀνωτέρω δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἀλαχοῦ ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου β'. Λόγῳ λέγει, ὅτι διὰ τοῦ ῥητοῦ τούτου δηλοῦται ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία· „ἡ τοῦ πάλιν προσδύκη τῶν „ἐπὶ τέλει γενησομένων τοῦ Δεσπότου ὅλων ἐμφά„νειαν προσαγορεύει· ὡς γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν „γόνυ κάμπτει ἐπουρανίων, ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, „καίτοι ὁ Υἱὸς, τὸ ἀνθρώπινον ὄνομα οὐκ ἔχει τῷ ὑ„πὲρ πᾶν εἶναι ὄνομα, ὅπω παρὰ πάσης τῆς ὑπερ„κοσμίου κτίσεως προσκυνεῖσθαι τὸν πρωτότοκον λέγει, „τὸν δι' ἡμᾶς ὅπως ὠνομασμένον, πάλιν εἰς τὴν Οἰκου„μένην εἰσιόντα, ὅταν κρίνῃ τὴν Οἰκουμένην ἐν δι„καιοσύνῃ, καὶ λαὸν ἐν δυθύτητι". Καὶ πάλιν λέγει· „διὰ τοῦτο ὁ ἅπαξ εἰσελθὼν εἰς τὴν Οἰκουμένην, πρω„τότοκος γενόμενος ἐκ τῶν νεκρῶν τε καὶ ἀδελφῶν, καὶ „πάσης τῆς κτίσεως, ὅταν πάλιν εἰσέρχηται εἰς τὴν „Οἰκουμένην ὁ κρίνων τὴν Οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, „καθὼς ἡ προφητεία λέγει, οὐκ ἀποβάλλει τὸ πρωτο„τόκου τὸ ὄνομα, ὃ ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν κατεδέξατο· ἀλ„ὡς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμπτει, τῷ ὑπὲρ „πᾶν ὄντι ὄνομα, ὅπω καὶ τὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πρω„τοτόκου γενόμενον, προσκυνεῖ ἅπαντων Ἀγγέλων τὸ „πλήρωμα, τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν ἀνθρώπων ἐπιφραττόμε„νον". (Λόγ. γ'. κατ' Εὐνομίου)

Digitized by Google

Θρόνυς, ϗ Χερυβὶμ, ϗ Σεραφὶμ, ϗ μὲ ὅλας τὰς ἄλλας τάξεις, ϗ λειτυργικὰς δυνάμεις τῶν ὑρατίων ὐσιῶν· Δεν εἶπε δὲ ὁ ποιήσας, εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀλλὰ ὁ ποιῶν, εἰς χρόνον ἐνεστῶτα, ἤτοι ὁ σωτηρῶν τὺς Ἀγγέλυς εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθησαν (1)· ἔτζι ἐννοεῖται ϗ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τῦ Κυρίυ τὸ λέγον· „ὁ Πατήρ μυ ἕως ἄρ„τι ἐργάζεται“· (Ἰωαν. ε. 17.) ἤτοι σωέχει ϗ σωτηρεῖ, διὰ τῆς προνοίας ϗ σωεκτικῆς τυ δωάμεως, τὰ κτίσματα ἐκεῖνα ὁπῦ ἔγιναν, ϗ ἐξεργάσθησαν ἤδη, ϗ φυλάσσει αὐτὰ καθὼς ἐξεργάσθησαν.

8. „Πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν „ὁ θρόνος συ ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τῦ αἰῶνος“. (Ψαλμ. μδ'. 7.)

Οἱ μὲν Ἄγγελοι, λέγει, εἶναι κτίσματα ϗ ποιήματα· ἐπειδὴ περὶ αὐτῶν εἶπεν ὁ Δαβὶδ τὸ „ὁ ποιῶν“· ὁ δὲ Υἱὸς, δεν εἶναι κτίσμα, ἐπειδὴ ϗ δεν ἐρρέθη περὶ αὐτῦ τὸ, „ὁ ποιῶν· ἀλλὰ εἶναι Βασιλεὺς, ϗ Δεσπότης, ϗ Θεός· διὅ, τι θρόνος μαρτυρεῖται εἰς αὐτὸν, ϗ θρόνος αἰώνιος· ὁ δὲ αἰώνιος θρόνος, εἶναι Βασιλείας, ϗ Δεσποτείας, ϗ Θεότητος σημεῖον. Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τῦτο εἶναι ἐναντίον τῦ αἱρετικῦ Παύλυ τῦ Σαμοσατέως, ὅς τις ἐβλασφήμει, πῶς ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθὴς Θεὸς ϗ Βασιλεὺς αἰώνιος, εἶναι ψιλὸς ἄνθρωπος· ὁμοίως τὸ ῥητὸν αὐτὸ εἶναι ἐναντίον ϗ κατὰ τῦ κτισματολάτρυ Ἀρείυ, τὸν Υἱὸν κτίσμα βλασφημῦντος (2).

„Ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς Βασιλείας συ“. (αὐτόθι.)

Ἰδὲ ϗ ἄλλο σημάδι τῆς Βασιλείας τῦ Υἱῦ, ἡ ῥάβδος, ἤτοι τὸ Βασιλικὸν σκῆπτρον.

9. „Ἠγάπησας δικαιοσυνὴν, ϗ ἐμίσησας ἀνομίαν“. (αὐτόθι.)

Ταῦτα τὰ λόγια προσαρμόζονται εἰς τὸν Θεὸν Λόγον κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡσαὐτὸ ὁπῦ ἡ ἀνθρωπότης αὐτῦ δέχεται τὰ ταπεινὰ ταῦτα.

„Διὰ τῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεός συ, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τὺς μετόχυς συ“. (αὐτόθι.)

Τῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἐναντίον τῦ Σαβελλίυ, ϗ ἐναντίον τῦ Μαρκέλλυ, ἐπειδὴ ϗ παρεξαίνει δύω πρόσωπα, Θεὸν ϗ Θεόν· ϗ τὺς Μαρκιωνισὰς δὲ τῦτο τὸ ῥητὸν πολεμεῖ, οἵτινες νομίζυν πῶς δεν ἔλαβε σάρκα ὁ Υἱὸς, ἐπειδὴ Θεότης δεν χρείαται, ἀλλὰ ἀνθρωπότης. Ἀποτείνεται λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱὸν ϗ λέγει ἔτζι· ὁ Θεὸς, ἤγυν, ὦ Θεέ, ἔχρισέ σε ὁ Θεός συ, ἤγυν ἔχρισέ σε, ὁ Πατήρ συ μὲν, κατὰ τὴν Θεότητα, ὁ Θεός συ δὲ, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· „ἔλαιον δὲ ἀγαλλιάσεως“ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· περισσότερον δὲ ἀπὸ τὺς λοιπὺς ψιλὺς ἀνθρώπυς ἔσχε ἔχρισεν ὁ Θεός· ἐπειδὴ δεν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ μέτρυ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰωάννης· „ὐ γὰρ ἐκ „μέτρυ δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα“· (Ἰωαν. γ'. 34.) ὐδὲ ὁ Χριστὸς ἦτον ὡς ἐνεργύμενος ὑπὸ τῦ Πνεύματος, καθὼς ἦτον οἱ ἄλλοι ψιλοὶ ἄνθρωποι, Προφῆται, ϗ Πατριάρχαι, ϗ Ἅγιοι, ἀλλ' ἐχρίσθη μὲ τὴν παρυσίαν ϗ ὅλυ τῦ χρίσματος, ἤτοι τῦ Πνεύματος, ϗ ὅλυ τῦ

---

(1) Τῦτο ἐφανίσθη ὁ Θεοφύλακτος ἀπὸ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον ὅπυ λέγοντα· „τὴν ὧν ποιοῦσιν „οἰκονομίαν τε ϗ συντήρησιν δηλοῖ, τὸ ποιεῖσθαι τὺς „Ἀγγέλυς αὐτῦ Πνεύματα, ϗ θεμελιῦσθαι τὴν γῆν „ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς· ἅπαξ ἡδρασμένα τε ϗ γε„γενημένα, ϗ περιῦσθαι βροντὴν, καὶ κτίζεσθαι „πνεῦμα, ὧν ἅπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέστη· συνεχὴς δὲ „ϗ νῦν ἡ ἐνέργεια“. (Λόγ. β'. περὶ Υἱῦ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „σαφῶς διὰ τούτων ἐ„δειξε, τὺς μὲν Ἀγγέλυς κτιστὴν ἔχοντας φύσιν, τὸν „δὲ μονογενῆ Υἱὸν ἄκτιστον ϗ ἀΐδιον· ὁ θρόνος σου „γάρ φησιν εἰς τὸν αἰῶνα τῦ αἰῶνος· ἐδίδαξε δὲ διὰ „τούτων ἡμᾶς, ὡς τὸ, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγα„λωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, ἀνθρωπίνως εἴρηκεν, ὡς γὰρ „Θεὸς αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον, ϗ ἀναρχον τὴν Βα„σιλείαν, ϗ ἀπερίγραπτον“.

τῦ χείοντος, ἤτοι τῦ Πατρὸς, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (1)· μέτοχοι δὲ τῦ Χριστῦ εἶναι ὅλοι οἱ Πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες ἡγιάσθησαν μὲ τὴν αὐτὴν μέθεξιν τῦ Ἁγίου Πνεύματος· διὸ, τι καὶ οἱ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ ὄντες τέλειοι καὶ Πνευματικοὶ, μὲ τὴν εἰς τὸν μέλλοντα ἔρχεσθαι Χριστὸν πίστιν, ἔτυχον τῦ Ἁγίου Πνεύματος (2)· διὰ τῦτο καὶ χρισοὶ ὠνομάσθησαν, καθὼς γέγραπται· „μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου". (Ψαλμ. ρδ'. 15.) Καὶ οἱ ἐν τῇ χάριτι δὲ τῦ Εὐαγγελίου, καθαρώτερα ἔγιναν μέτοχοι τῦ Χριστῦ, ὡσαὐτὸ ὅπερ ἐκοινώνησαν τῦ Θανάτου εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, καὶ ἐχρίσθησαν μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἀγαλλιάσεως ἔλαιον, διὰ τὴ ἐλεύθερόνοι ἡμᾶς ἀπὸ τὴν λύπην καὶ σκυθρωπάτητα τῆς ἁμαρτίας, καὶ μᾶς κάμνει νὰ χαίρωμεν διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὅτι δὲ τὸ, ὁ Θεὸς, αὐτὶ τῦ ὦ Θεὲ, εἶναι, μάρτυς ἀξιόπιστος εἶναι ὁ ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν Σύμμαχος, ὅπως ἐκδὺς τὸ ῥητόν· „Διὰ τῦτο ἔχρισέ σε, „Θεὲ, ὁ Θεός σε, ἔλαιον χαρᾶς παρὰ ταίρους σε". Σημείωσαι δὲ τὸ, ὁ Θεὸς, μετὰ τοῦ ἄρθρε λεγόμενον ἐπὶ τῦ Υἱῦ, διὰ τὺς Ἀρειανὺς ὅπε λέγεν, ὅτι τὸ τῦ Εὐαγγελιστῦ ἐκεῖνο ῥητὸν „Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος", μὲ τὸ νὰ ἦναι χωρὶς τὸ ἄρθρον, δὲν σημαίνει τὸν Υἱὸν πῶς εἶναι κυρίως Θεός (3).

10. „Καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς Κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα „τῶν χειρῶν σε εἰσὶν οἱ οὐρανοί". (Ψαλμ. ρβ'. 26.)

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκυμένην· διὰ νὰ μὴν ἀκύσῃς τῦτο ἐσύ, καὶ νομίσῃς ὅτι ὡς δῶρον ὕστερον ἐδόθη ἡ οἰκυμένη ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸς τὸν Υἱὸν, τῦτο χάριν τώρα ἐδῶ δείχνει αὐτὸν δημιεργὸν αὐτῆς τῆς κτίσεως, ὄχι εἰς τὺς ἐσχάτους χρόνους, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχήν· ἔτος δὲ ὁ λόγος, χρημνίζει τὴν αἵρεσιν Παύλε τῦ Σαμοσατέως· διὰ τί παρασαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι πρὸ τῆς Παρθένε Μαρίας κατὰ τὴν Θεότητα, ἐπειδὴ καὶ εἶναι δημιεργὸς τῆς κτίσεως· ἔτος ὁ λόγος χρημνίζει καὶ τὸν Ἄρειον, ὅστις ἐβλασφήμει, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὑπεργὸς, μᾶλλον δὲ καὶ ὄργανον τῦ Πατρός· ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος· „δι' ὃν καὶ τὺς αἰῶνας ἐποίησε"· καὶ ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰωάννης· „πάντα δι' αὐτῦ ἐγένετο". (Ἰωαν. α'. 3.) διὸ, τι ἰδὲ πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐδῶ, κτίσης παρασαίνεται, καὶ ὄχι ὑπεργὸς καὶ ὄργανον τῦ Πατρός. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Παῦλος σώζει τὸν λόγον τῆς κτίσε φύσεως τῦ Θεῦ Λόγε, ταυτὸν εἰπεῖν τῆς Θεολογίας, μὲ τὸν λόγον τῆς ἐνσάρκε Οἰκονομίας, καὶ ποτὲ μὲν, λέγει τὰ ὑψηλὰ, καὶ θεοπρεπῆ, διὰ ἐκεῖνο· ποτὲ δὲ, τὰ ταπεινὰ, καὶ ἀνθρωποπρεπῆ, διὰ ταύτην.

11. „Αὐτοὶ ἀπολῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον πα-„λαιωθήσονται". (αὐτόθι)

12. „Καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτὺς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ „ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σε οὐκ ἐκλείψουσι". (αὐτόθι)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Παῦλος σῶα πρᾶγμα μεγαλίτερον ἀπὸ τὴν δημιεργίαν τῆς κτίσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ τῦ Κόσμου μεταλλαγὴ καὶ μετασχημάτισις· ἐπει-

(1) Ὅρα τὸ ῥητὸν τῦ Θεολόγε ἐν τῷ ά. Κεφ. σίχ. ά. τῆς τοῦς Ῥωμαίους εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶν λέξεων „Ἰησῦ Χριστῦ".

(2) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „καὶ „ἅμα μυστικός τις καὶ ἀπόρρητος ἔτος ὁ λόγος, σφόδρα „πιθανός μοι γὰρ, καὶ πᾶσι τοῖς φιλοθέοις, μηδενὸς „τῶν πρὸ τῆς Χριστῦ παρυσίας τελεωθέντων δίχα τῆς „εἰς Χριστὸν πίστεως τύτε τυχεῖν· ὁ γὰρ Λόγος, ἐπαρ-„ρησιάσθη μὲν ὕστερον καιροῖς ἰδίοις, ἐγνωρίσθη δὲ „πρότερον τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐκ πολλῶν „δῆλον τῶν πρὸ ἐκείνε τετιμημένων". (Λόγε εἰς τὺς Μακκαβαίους).

(3) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει ἑρμηνεύων τὰ ῥητὰ τύτε· „τὸ ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνο-„μίαν· διὰ τῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σε κατὰ τὸ „ἀνθρώπινον εἴρηται· καὶ γὰρ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας τὰ πα-„ρὰ τῦ Ἐμμανουὴλ προθεσπίσας, καὶ τύτε προσέθηκε· „πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀπωθεῖ „πονηρίαν, τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν". (Ησ. ζ'. 16.) „καὶ ἡ χρίσις δὲ ἡ τῆς Θεότητος, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος „ἦν· τῦτο δὲ καὶ ἡ διαφορὰ διδάσκει· „ἔλαιον γάρ φησιν „ἀγαλλιάσεως παρὰ τὺς μετόχους σε".

Digitized by Google

ἐπειδὴ ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα ἔχουν νὰ ἀλλαχθῶν παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὴν φθορὰν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τόσον εὔκολα, ὡσὰν νὰ ἤθελε τελείξη τινὰς σῦκα φόρεμα. Ἀνίσως δὲ ὁ Υἱὸς τόσον εὔκολα ἔχη νὰ κάμῃ τὴν εἰς τὸ καλλίτερον μετασχηματίσιν τῆς Κτίσεως, πῶς αὐτὸς δὲν ἦτον δυνατὸς νὰ ἐνεργήσῃ καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς αὐτῆς κτίσεως, τὴν καπωτέραν ὄσαν τῆς μετασχηματίσεως (1); Ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα, ὄχι ὀλίγη παρηγορία προξενεῖται εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, τὸ νὰ γνωρίσουν αὐτὰ δηλαδὴ, πῶς δὲν ἔχουν νὰ μείνουν ἔτζι τὰ πράγματα, ἀλλὰ θέλουν μεταβληθῆν, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ ὑπ' αὐτῶν προσκυνούμενος, μένει παντοτε ζῶν εἰς τοὺς αἰῶνας· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „καὶ τὰ ἑπτὰ οὐκ ἐκλείψουσι" (2).

13. „Πρὸς τίνα δὲ τῶν Ἀγγέλων εἴρηκέποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, „ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου"; (Ψαλ. ρί. 1.)

Ἰδὲ πάλιν καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ καὶ παραθαρρύνει ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανοὺς, μὲ τὸ νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἔχουν νὰ νικηθῆν οἱ ἐχθροί των, καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, οἱ αὐτοὶ εἶναι καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἰδίου Χριστοῦ, ὅς τις ἔχει νὰ τοὺς ὑποτάξῃ, καὶ νὰ τοὺς καταπατήσῃ τελείως. Δὲν λέγει δὲ ὁ Πατὴρ, ὅτι ὑποτάσσει τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Υἱοῦ του, διὰ τὶ ὁ Υἱός του εἶναι ἀδύνατος νὰ τοὺς ὑποτάξῃ, ὄχι· ἐπειδὴ, αὐ ὁ Υἱὸς τότε ἔχῃ νὰ κρίνῃ ἐκεῖ τοὺς ἐχθρούς του, πόσῳ μᾶλλον εἶναι δυνατὸς ἐδῶ νὰ τοὺς ὑποτάσσῃ (3); διὰ τί λοιπὸν λέγει τοῦτο ὁ Πατήρ; διὰ νὰ δείξῃ τιμὴν πρὸς τὸν Υἱόν του· ἐπει-

---

(1) Ἡ δὲ τοῦ Θεοδωρήτου ἑρμηνεία αὕτη ἐστίν· „ἔδειξεν αὐτὸν τῶν ἁπάντων Δημιουργόν· διὰ γὰρ ὁράνου, καὶ γῆς, πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς περιέλαβεν· ἐδίδαξεν ὡς ἄτρεπτός ἐστι καὶ ἀναλοίωτος· τοῦτο γὰρ δηλοῖ „τὸ, αὐτοὶ ἀπολοῦνται· σὺ δὲ διαμένεις· ἐδήλωσε καὶ „τῆς κτίσεως τὸ ἐπὶ τὸ χρεῖττον μεταβολὴν ὑπ' αὐτοῦ „γενησομένην· αὐτοῦ δὲ τὸ ἀναρχον, καὶ ἀνώλεθρον· „σὺ γάρ φησιν ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν· ὁ γὰρ εἰρηνεύς, ἀλλὰ εἷς· ἐδὲ ἀλλοίωσιν δέχη τινὰ, ἀεὶ γάρ ὁ αὐτὸς εἶ· δηλοῖ δὲ ταῦτα καὶ τὸ ἀπαθὲς τῆς Θεότητος· εἰ γὰρ αὐτὴ πέπονθε, πῶς ἡ αὐτή ἐστιν; ἠλλοίωται γάρ· καὶ εἰ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ θανάτῳ πεποίηκεν, ἐξέλιπε τὰ ἔτη". Σημείωσαι δὲ ὅτι διὰ τοῦτο ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγουσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν ἀφθαρσίαν ἀλλαγὴ καὶ μεταβολὴ τῆς κτίσεως εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὸν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, καθ' ὅτι τὸ εὖ εἶναι, καὶ τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι, ὅπερ ἔχει νὰ ἀποκτήσῃ ἡ κτίσις διὰ τῆς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβολῆς, εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ ἁπλῶς εἶναι τῆς αὐτῆς κτίσεως, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ κακῶς, καὶ φεῦ εἶναι τῆς αὐτῆς κτίσεως, ὅπερ ἀπόκτησεν αὕτη, διὰ τῆς φθορᾶς ὁποῦ πάρα πάσχει· διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ θέλουν, ὅτι εἰς τοὺς κολαζομένους, τοὺς ἔχοντας τὸ ἀεὶ φεῦ εἶναι, ἦτον συμφερώτερον νὰ μὴν ἔχουν οὐδὲ τὸ ἁπλῶς εἶναι καὶ τὴν δημιουργίαν, ἤπερ σωτέρευσεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴν ἤθελαν γενηθῆν ὁλότελα, καθὼς εἶπε περὶ τοῦ Ἰούδα ὁ Κύριος.

(2) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ λέγει περὶ τῆς ἀτρεψίας τοῦ Θεοῦ ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος, σωστὰ στέκεται εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τούτου· „τί φοβοῦμαι ὁ Θεός μου; „ἄτρεπτος, τρέπων τὰ πάντα· οὐδέποτε καινὸς, οὐδέ„ποτ' ἀρχαῖος, ἀνακαινίζων ἅπαντα, καὶ εἰς παλαιότη„τα ἄγων τοὺς ὑπερηφάνους, καὶ οἱ μὴ οἴδασι· φέρει ἠ„ρεμῶν· φέρει σωφρονῶν καὶ μὴ δεόμενος· ζηλῶν, καὶ κα„μπτόμενος ὀργαῖς· μεταμέλη, καὶ οὐκ ἀθυμεῖς· ὀργίζῃ, „καὶ ἠρεμεῖς· μεταβάλλεις τὰ ἔργα σου, καὶ οὐκ ἀμείβεις βουλάς· ἀποδέχῃ ὅπερ εὑρίσκῃ, καὶ οὐδέποτ' ἀπο„βάλλεις· ἐπιδαψιλεύῃ ὅ, τι περ ὀφείλεις· καὶ τίς „ἔχει τι, ὅπερ οὐκ ἔστι σόν; ἀποδίδως τὰ ὀφειλόμενα, „μηδενὶ ὀφείλων· δωρεὰν δίδως τὰ ὀφειλόμενα, μηδὲν „ἀποβάλλων". (Βιβλ. ά. τῶν ἐξομολογήσεων, Κεφ. β'.) Περὶ τῆς ἀτρεψίας τοῦ Θεοῦ λέγει καὶ ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος· „παρ' ᾧ οὐκ ἐνὶ παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς „ἀποσκίασμα". (Ἰάκ. ά. 17.) καὶ ὁ Μαλαχίας λέγει· „ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν οὐκ ἠλλοίωμαι". (Μαλαχ. γ'. 6.) λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι· „δι' ὧν τὸ ἀναλοίωτον καὶ τὸ ἀΐδιον ὑπογράφει τῆς „φύσεως". (Λόγ. γ'. κατ' Εὐνομίου.)

(3) Ὅθεν καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Κεφ. ιέ. στίχ 25. λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς θέτει τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας του· „δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἀγχαλὰ καὶ ἐκεῖ λέγει παρακάτω, ὅτι ὁ Πατὴρ ὑποτάσσει τὰ πάντα εἰς τὸν Υἱόν· ὅτι δὲ τὸ ῥηθὲν τοῦτο ἦπεν ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ὁ ἴδιος Χριστὸς τὸ ἐμαρτύρησε λέγων πρὸς τοὺς Φαρισαίους· „τί ὑμῖν „δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίνος Υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ „τοῦ Δαβίδ· λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύ„ματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· „εἶπεν ὁ Κύριος „τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς „ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ „αὐτὸν Κύριον, πῶς Υἱὸς αὐτοῦ ἐστι"; (Ματθ. κβ'. 42.) Τὸ δὲ ῥηθὲν τοῦτο ὅπως ἑρμηνεύει ὁ σοφὸς Φώτιος· „ἀνήνεγκε τοίνυν τὴν ἀπαρχὴν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέ„ρας τῷ Πατρί· καὶ τοῦτο ἐθαύμασε τὸ δῶρον ὁ Πα„τὴρ, καὶ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ προσενεγκάντος, καὶ διὰ τὸ „ἄμωμον τοῦ προσενεχθέντος, ὡς οἰκείας αὐτὸ δέξασ„θαι χερσὶ, καὶ θεῖναι πλησίον τὸ θεῖον, καὶ εἰπεῖν· „κάθου ἐκ δεξιῶν μου" τὸ κάθου δὲ εἶπεν, ὄχι διὰ νὰ δείξῃ ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἠθέλησε ὁ Υἱὸς νὰ καθίσῃ, ἀνίσως δὲν ἐπροσάζετο· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τοῦτο ἔτζι εἶπε, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ, πῶς ὁ Υἱὸς εἶναι ἀναρχος καὶ ἀναίτιος· ὅτι δὲ εἶναι ὁμότιμος μὲ τὸν Πα-

τέ-

ἐπειδὴ τὸ νὰ ὀργίζεται ὁ Πατὴρ ἑαυτίον εἰς τὰς ἐχθρὰς τᾶ Υἱᾶ, τᾶτο πῶς δεν εἶναι μεγάλη τιμὴ τᾶ Υἱᾶ, ἢ πῶς δεν εἶναι σημεῖον τῆς πολλῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὸν Υἱόν τε; Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸ ιέ. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης στίχ. 25. 26. 27. 28. ὅπε πλατύτερον εἴπομεν περὶ τῆς ὑποταγῆς ταύτης.

14. „Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, πρὸς διακονίαν ἀπο-„στελλόμενα διὰ τὸς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν“;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα σκοπὸν ἐπαίρω ὁ Ἀπόστολος τὰ φρονήματα τῶν ἀκροατῶν, καὶ παρηγορεῖ μεγάλως τὸς Χριστιανὸς, μὲ τὸ νὰ δείχνῃ πῶς ὁ Θεὸς ἔχει πολλὴν πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν δι' αὐτός· ἐπειδὴ καὶ τὸς Ἀγγέλους, ὅπε ὑπερέχυν τὸς ἀνθρώπους, αὐτὸς ἐδιώρισε νὰ ὑπηρετῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Παῦλος λέγει τὸν λόγον τᾶτον διὰ μερικὸς, ὅπε ἐπρόσεχαν εἰς τὸς Ἀγγέλους, καὶ ἐσέβοντο ἀνθρώπως περισσότερον ἀπὸ τὸ πρέπον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὸν λόγον τᾶτον λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ ὅλως τὸς Ἑβραίους, οἵτινες ἦτον προσκολλημένοι εἰς τὸν νόμον, ὅπε ἐδόθη διὰ μέσε τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἀκολύθως εἶχον προσπάθειαν εἰς τὰς διακονίας τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἐπροτίμυν αὐτὸς καλλίτερα ἀπὸ τὸν Χριστόν (1). Μὴ προσέχετε λοιπὸν, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, εἰς τὸς Ἀγγέλους ὑπὲρ τὸ πρέπον, μὴ δὲ προτιμᾶτε αὐτὸς τᾶ Χριστᾶ· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἄγγελοι εἶναι ὁμόδυλοι μὲ ἐσᾶς. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος ὀλίγω διαφορὰν δίδει ἀνάμεσα εἰς τὸς Ἀγγέλους καὶ εἰς τὸς ἀνθρώπως· διότι, τι ἀγκαλὰ καὶ κατὰ φύσιν, πολλὰ διαφορὰν ἔχυν οἱ Ἄγγελοι ἀπὸ τὸς ἀνθρώπως, ἀλλ' ὅμως ὁ Παῦλος κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸς ἀνθρώπως ἔβαλε καὶ τὸς Ἀγγέλους· καθ' ὅ, τι τὰ κτίσματα καθ' ὃ κτίσματα, ὀλίγον διαφέρυσιν ἀναμεταξύ των, κατὰ τὸ ὑπεροχὸ δηλαδὴ, ἢ κατὰ τὴν ἐλάττωσιν. Διηκόνησαν δὲ οἱ Ἄγγελοι, καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν μὲν, πολλαῖς φοραῖς, καὶ εἰς τὸ Νέαν δὲ, πάμπολλαις φοραῖς ὀπτανόμενοι εἰς τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸς ποιμένας διαγγελιζόμενοι, καὶ εἰς τὸ μνημεῖον καθεζόμενοι, καὶ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὰς Μυροφόρυς μηνύοντες, καὶ ἐν τῇ Ἀναλήψει διδάσκοντες τὸς Ἀποστόλυς, ὅτι ἔτζι πάλιν θέλει ἔλθη ὁ Κύριος· καὶ εἰς τὸν Κορνήλιον δὲ Ἄγγελος ἐφάνη, καὶ εἰς τὸν Φίλιππον, καὶ εἰς τὸν Πέτρον ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ εἰς πάμπολλα ἄλλα μέρη. Σημειώσαι δὲ ἀπὸ τὸ ῥητὸν τᾶτο τᾶ Ἀποστόλε, ὅτι τῶν Ἀγγέλων ἔργον εἶναι, τὸ νὰ διακονῇ τινας εἰς τὸ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὸ εἶναι ἔργον τᾶ ἰδίε Χριστᾶ, ὅστις διὰ τᾶτο ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον, διὰ νὰ σώσῃ τὸς ἀνθρώπως· ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἀμελῇ τινὰς τὴν τοιαύτην διακονίαν τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ὡσὰν ὅπε εἶναι ἀγγελοπρεπὲς, καὶ χριστομίμητον ἔργον (2).

ΚΕ-

τέρα, δηλοῖ καὶ ὁ τόπος τῆς καθέδρας, ἤγεν τὰ δεξιὰ, τὰ ὁποῖα σημαίνυσιν ὁμοτιμίαν· ἐδήλωσε δὲ καὶ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος εἰπὼν, ἐκάθισεν ἀφ' ἑαυτῶ, χωρὶς νὰ ἀκύσῃ πρότερον, κάθε· ἢ ὁ Προφήτης θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὴν βύλησιν καὶ συγκατάθεσιν τᾶ Πατρὸς εἰς τὸ νὰ καθίσῃ ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν τε, καὶ μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ τὸν παρασύρῃ, ἐμεταχειρίσθη τὸ, κάθε, ῥῆμα. Μεγάλον λοιπὸν εἶναι τὸ νὰ καθίσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὰ δεξιὰ τᾶ Πατρὸς, καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ὅλην τὴν κτίσιν· πλὴν καὶ τᾶτο ἀνθρωπίνως περὶ αὐτᾶ λέγεται· ἐπειδὴ καθ' ὃ Θεὸς, αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον τε εἰς τὸν αἰῶνα τᾶ αἰῶνος, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ τὴν δόξαν ταύτην ὅπε ἔλαβε μετὰ τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρὸν, δὲν τὴν ἔλαβε καθ' ὃ Θεὸς, ἀλλὰ καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἔλαβεν ἐκεῖνο ὁποῦ εἶχεν ὡς Θεὸς· ἐπειδὴ δὲν ἦτον πρῶτον παπεικὸς, καὶ ὑψώθη· ἀλλὰ Ὕψιστος ὢν πρότερον, καὶ ἐν μορφῇ Θεᾶ ὑπάρχων, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλε λαβών... διὸ καὶ ἔλεγε· „δόξασόν με Πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶ-„χον, πρὸ τᾶ τὸν Κόσμον εἶναι παρὰ σοί“. (Ἰωάνν. ιζ'.) ὡς ἄνθρωπος λοιπὸν ἀκύει· „κάθε ἐκ δεξιῶν „με“, ἐπειδὴ ὡς Θεὸς, αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος· τὸ δὲ ἕως, ὅπε λέγει ἐδῶ, δὲν ἀναιρεῖ τὸ μετὰ ταῦτα, ὅτι δυνατὸν ἀφ' οὗ πεθοῦν οἱ ἐχθροί ὑποπόδιόν του, δὲν ἔχει νὰ κάθεται ἐκ δεξιῶν· ἄπαγε! ἀλλὰ θέλει νὰ δείξῃ μὲ τᾶτο, ὅτι δὲν θέλει ἀδυνατίσει ὁ Χριστὸς νὰ βάλῃ ὅλως τὸς ἐχθρὸς ὑπὸ τὸς πόδας τε· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „τὸ ἕως, οὐ πάντως ἀντι-„διαιρᾶται τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ τὸ μέχρι μὲν τᾶδε, „τίθησι, τὸ μετὰ τᾶτο δέ, οὐκ ἀναίνεται“. (Λόγ. β'. περὶ Υἱᾶ) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τᾶ Θεοφυλάκτου εἰς τὸν 25. στίχ. τᾶ ιέ. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

(1) Καθὼς δηλαδὴ καὶ οἱ Κολασσαεῖς εἶχον τοιᾶτον φρόνημα, καὶ ὅρα εἰς τὸ β'. Κεφ. τῆς πρὸς Κολασσαεῖς στίχ. 18.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὸ ῥητὸν τᾶτο ὅπως ἑρμηνεύει· „ἱκανῶς καὶ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον διαφορὰν ἐδή-„ξεν· ὁ μὲν γὰρ φησιν ἐκ δεξιῶν κάθηται· ὅσοι δέ, „ὡς διάκονοι πεμπόνται, τῆς ἀνθρώπων σέβεται σωτη-„ρίας“.

Digitized by Google

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι".

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Χριστὸς ὅπου ἐλάλησε εἰς ἡμᾶς, ἔχει τόσῳ μεγάλῳ ὑπεροχὴν ἀπὸ τοὺς Προφήτας, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους τοὺς διακονήσαντας εἰς τὴν Παλαιάν· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν, πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ λόγια ὁπού ἐλάλησε μὲν ὁ Χριστὸς, ἡμεῖς δὲ τὰ ἠκούσαμεν, καὶ νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτὰ περισσότερον παρὰ εἰς τὰ λόγια τοῦ παλαιοῦ Νόμου. Πλὴν δὲν εἶπεν ἔτζι τοῦτο φανερῶς ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ μὴ κτυπήσῃ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας αὖθις εἰς τὴν ἀρχήν· ἔδωκε δὲ αἰτίαν νὰ συλλογισθοῦν ἐκεῖνοι τοῦτο ἀπὸ λόγου των· δὲν εἶπε δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος συγκρίνωντας τὴν Παλαιὰν μὲ τὴν Νέαν· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὰ εἶπε κατὰ τὸ φρόνημα τῶν Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεγάλῳ ὑπόληψιν εἰς τὴν Παλαιάν, καὶ ἐτίμων αὐτὴν, τὴν δὲ Νέαν ἐκαταφρόνων.

„Μήποτε παραῤῥυῶμεν".

Ἤγουν ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοὶ πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, μήπως καὶ ἠθέλαμεν γλυστρίσωμεν εἰς κάνένα κρημνὸν, καὶ ἀπολεσθῶμεν· ἐδανείσθη δὲ τὴν λέξιν ταύτην ὁ Παῦλος ἀπὸ τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος, ὅπου γέγραπται· „Υἱὲ μὴ „παραῤῥυῇς· τήρησον δὲ ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννοιαν". (Παρ. γ'. 21.) διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν, πόσον εὔκολον εἶναι νὰ γλυστρίσῃ καὶ νὰ πέσῃ τινὰς, καὶ πόσον δύσκολον εἶναι τὸ νὰ σηκωθῇ, ἀφ' ὅ γλυστρίσῃ μίαν φοράν· δι' ὅ,τι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὁπού παρασυρθῇ καὶ παραπέσῃ, δύσκολα ἠμπορεῖ νὰ ἐπαναγυρίσῃ, καὶ νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν πρώτην του στάσιν.

2. „Εἰ γὰρ ὁ δι' Ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος, ἐγένετο βέβαιος".

Ἰδοὺ ἐδῶ καθαρὰ φανερόνει τὸν σκοπόν του ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωνε, ὡς προεῖπομεν· λόγον δὲ δι' Ἀγγέλων λαληθέντα πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἢ τὸν Δεκάλογον, ἤτοι τὰς δέκα ἐντολὰς τοῦ παλαιοῦ Νόμου· δι' ὅτι ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἦτον Ἄγγελοι παρόντες ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ, ὅταν ὁ νόμος ἐδίδετο, οἵτινες εἶχον τὴν ἐπισασίαν τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων, (ὁποῖος μάλιστα ἦτον ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ) καὶ οἵτινες ἔκαμναν τὰς φωνὰς τῶν σαλπίγγων, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸν γνόφον, καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας γέγραπται· „διαταγεὶς (ὁ νόμος δηλαδὴ) δι' „Ἀγγέλων". (Γαλ. γ'. 19.) Καὶ εἰς τὰς Πράξεις· „οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διατα„γὰς Ἀγγέλων" (Πράξ. ζ'. 53.) (1)· ἢ λόγον ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος ὅλα τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ διὰ τῶν Ἀγγέλων οἰκονομηθέντα, οἷον τὰ ἐπὶ τῶν Σοδομιτῶν (Γεν. 19.)· τὰ ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ κλαυθμῶνος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Κριτῶν· (Κριτ. β'. 1.) τὰ ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν (Κριτ. ιγ'.)· διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὁ δι' Ἀγγέλων λαληθεὶς νόμος, ἀλλὰ λόγος, διὰ νὰ φανερώσῃ τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα ταῦτα. Ὅλα λοιπὸν, λέγει, αὐτὰ, ἔγιναν βέβαια, ἦγουν ἀληθινὰ, καὶ ἡ φοβέραις ὁπού ἔκαμεν ὁ Θεὸς, ὅλαις ἀπέβηταν εἰς ἔργον, καὶ κάνένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγινε ψεύδες. Ὁ σκοπὸς δὲ τοῦ Ἀποστόλου, διὰ τὸν ὁποῖον λέγει ταῦτα, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, εἶναι ἕτος· ὅτι αὖ τὰ διὰ τῶν Ἀγγέλων λαληθέντα ἐτελείωσαν ὅλα καὶ ἔγιναν, πόσῳ μᾶλλον θέλει γένει τὰ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λαληθέντα (2);

„Καὶ

(1) Ὅρα καὶ τὸ ὑποσημείωσιν εἰς τὸ γ'. τῆς πρὸς Γαλάτ. κίχ. 19.

(2) Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώρητος· „τῇ „παρούσῃ πάλιν σωτηρίᾳ παρεξέτασιν, καὶ δείκνυσιν „ὅσον ὑπέρκειται τῶν νομικῶν διατάξεων ἡ τῶν Εὐαγ„γελικῶν διδασκαλία· τῇ μὲν γὰρ θέσει τοῦ Νόμου Ἀγ„γελοι διηκόνουν, ἐνταῦθα δὲ, αὐτὸς ὁ τῶν Ἀγγέλων „Δεσπότης πρῶτος τὴν σωτήριον διδασκαλίαν προσήνεγ„κε· διεδέξαντο δὲ ταύτην οἱ τῆς ἀποστολικῆς ἀπο„στολοι κηρύγματος, ἐν ᾗ ὁ μὲν Νόμος, λόγος ἦν, τὰ „πρακτέον ὑποδεικνύς, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου διδασκαλία, „τὰς αἰωνίους πράξεις σωτηρίας".

„Καὶ πᾶσα παράβασις, καὶ παρακοὴ ἔλαβεν εὔδικον μισθαποδοσίαν".

Οχι, λέγει, ἄλλη μὲν παράβασις ἔλαβεν εὔδικον μισθαποδοσίαν, ἤγουν ἔλαβε τὴν ἐκδίκησιν καὶ τιμωρίαν, ἄλλη δὲ ὄχι· ἀλλὰ ἁπλῶς κάθε παράβασις ἔλαβε τὴν ἐκδίκησιν, καὶ κἀμμία δὲν ἔμεινε ἀνεκδίκητος· τὴν κόλασιν δὲ, καὶ τιμωρίαν, ὀνομάζει μισθαποδοσίαν ὁ Παῦλος, καὶ μόλον ὁπού τὸ ὄνομα τῆς μισθαποδοσίας εἶναι εὔφημον, καὶ τίθεται ἐπὶ τῶν εὐφήμων καὶ ἀγαθῶν πραγμάτων· ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀπόστολος δὲν φροντίζει ὀνομάτων καὶ λέξεων· ἀλλὰ καὶ τὰ εὔφημα ὀνόματα βάλλει εἰς πράγματα δύσφημα, καὶ ἀντιστρόφως τὰ δύσφημα ὀνόματα, τὰ βάλλει εἰς πράγματα εὔφημα.

3. „Πῶς ἡμεῖς ἐκφεύξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας";

Ἐκεῖ μὲν ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, λόγον· „ὁ δὶ Ἀγγέλων „λαληθεὶς λόγος"· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν Νέαν τὴν Εὐαγγελίαν εἶπε, σωτηρίαν· διότι ἀγκαλὰ καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν Παλαιὰν ἐγίνετο σωτηρία, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐγίνετο σωτηρία μεγάλη· διὰ τὶ οἱ τὴν παλαιὰν, νόμους φύλακες ἐσφίγγοντο μόνον ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἐχθρὰς, καὶ ἐλάμβανον εἰς μισθὸν τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τῆς γῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, ἡ σωτηρία ἐκείνων ἦτον μόνον σωματικὴ, καὶ προσωρινή· ἡ σωτηρία δὲ, ὁπού χαρίζει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Νέα Γραφὴ, εἶναι πολλὰ μεγάλη· διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Ἀπόστολος τηλικαύτην· ἐπειδὴ ἐδῶ ἐν τῇ Νέᾳ χάριτι, καὶ Γραφῇ, ἔγινε θανάτου καταλύσις, δαιμόνων ἀπώλεια (1), καὶ οὐρανῶν Βασιλεία· καὶ ἁπλῶς, ἡ σωτηρία αὕτη εἶναι ψυχικὴ καὶ αἰώνιος, περὶ τῆς ὁποίας προεῖπεν ὁ Ἡσαΐας· „Ἰσραὴλ σώζεται ὑπὸ Κυρίου σωτηρίαν αἰώνιον". (Ἡσ. μέ. 17.) Ταῦτα δὲ πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ ἡ σωτηρία ἐπροξενήθησαν εἰς ἡμᾶς διὰ μέσου τῶν λόγων τῶν ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ λαληθέντων, καὶ ὄχι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων.

„Ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκου-„σάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη".

Διὰ νὰ κάμῃ ἀξιόπιστον τὸν λόγον του ὁ Ἀπόστολος, ἀκολούθως λέγει, ὅτι ἡ σωτηρία αὕτη ἡ ψυχικὴ καὶ αἰώνιος, δὲν ἐλαλήθη διὰ μέσου Προφητῶν, καὶ Ἀγγέλων, ἀλλὰ ἐλαλήθη ἀμέσως ἀπὸ αὐτὸν τὸν Δεσπότην τῶν Προφητῶν, καὶ Ἀγγέλων, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πηγὴν ἔλαβε τὴν ἀρχήν του· ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ μετεδόθη καὶ εἰς ἡμᾶς, βεβαίως, καὶ πιστῶς, διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων, τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ Θεοῦ λόγου· τὸ ὁποῖον τοῦτο λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου του· „καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς „αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου". (Λουκ. ά. 2.) Πῶς δὲ εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἤκουσε τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ ἀνθρώπους; ὅπου γράφει πρὸς τοὺς Γαλάτας· „Παῦλος Ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου". (Γαλ. ά. 1.) Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν εἰς τοὺς Γαλάτας, ἦτον μεγάλη, καὶ καιπερίστασα ἀνάγκη νὰ συσήγῃ ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτόν του, ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώπων μαθητὴς, ἐπειδὴ καὶ ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ τοὺς Γαλάτας πῶς δὲν ἤκουσεν ἀμέσως τοῦ Κυρίου, καθὼς οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι· καὶ διὰ τοῦτο ἐκινδύ-

---

(1) Ἀρμόδιον εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ ἐκεῖνο ὁπού εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ Γεροντικόν, διὰ νὰ γνωρίσῃ καθένας πόσον ὑπερέχει ἡ Νέα Γραφὴ ἀπὸ τὴν Παλαιάν, Μετασχηματίσθη ποτὲ ὁ Διάβολος εἰς εἶδος ἀνθρώπου, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν καλύβην ενὸς διορατικοῦ Γέροντος, ἄνοιξε τὴν Παλαιὰν Γραφὴν, καὶ ἀνεγίνωσκε· ἐγίατινα ἐν αὐτῇ ὑποψιθυρίζων πως· ὁ δὲ Γέρων τῷ διορατικῷ Πνεύματι γνοὺς, ὅτι ἐστὶν ὁ Διάβολος, ἠρώτησεν αὐτὸν τὶ ἀνεγίνωσκεν· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· τὴν Παλαιάν· ἀνταπεκρίθη δὲ ὁ Γέρων πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπε· τὴν δὲ Νέαν οὐκ οἶδας; καὶ δύσυς μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἀφαντος ἐγένετο ὁ Διάβολος, μὴ ὑπομένας τὴν ἀνάκτησιν οὐδὲ αὐτὸ τὸ φιλὸν ὄνομα τῆς Νέας, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ ἀστραπὴν, ὅπως ἀπὸ μόνην τὴν ἀκοὴν καταφλεγείς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι εἰς ὅποιον οἶκον εὑρίσκεται τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον (ὅπερ ἐστὶ Νέα Γραφὴ) ἐκεῖσε δὲν μένει ὁ Διάβολος, ἀλλὰ φεύγει· „εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ, ἐνθα ἂν Εὐαγγέλιον „ᾖ κείμενον, ἀκμήσῃ προσελθεῖν ὁ Διάβολος, πολ-„λῷ μᾶλλον ψυχῆς νοήματα τοιαῦτα περιεργάσηται οὐχ' „ἅψεται ποτε, οὐδὲ ἐπιβήσεται δαίμων". (Ὁμιλ. λβ'. εἰς τὸν Ἰωάννην) Φοβᾶται δὲ τὴν Νέαν Γραφὴν ὁ Διάβολος, διὰ τὶ αὐτὴ ἐξευσύρισε τὴν δυναμίν του, καὶ ἔγινεν ἀφανισμὸς καὶ ἀπώλειά του.

Digitized by Google

δυώδε νὰ ἀπισηθῇ τὸ κήρυγμά τε ἀπὸ τὰς ἐν Γαλατίᾳ Χρισιανάς· ἐδῶ ὅμως, δὲν ἦτον τόση μεγάλη χρεία διὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἤκουσε ϗ αὐτὸς τῶ Κυρίε, (καθὼς ϗ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ ἤκουσεν) σᾶα μὲν, διὰ τὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Ἑβραίας, ϗ ἀκολάθως δὲν ἐκαηγορεῖτο ἀπὸ αὐτὰς, καθὼς ἐκαηγορεῖτο ἀπὸ τὰς Γαλάτας, ὅτι ἦτον ἀνθρώπων μαθηὰς, ϗ ὄχι τῶ Χρισῶ· ϗ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσῃ τὰς ἐξ Ἑβραίων πισὰς μὲ τὸν λόγον τᾶτον, ἀγκαλὰ ϗ λέγωνας παρακάτω· „συνεπιμαρτυρᾶντος τῶ Θεοῦ „σημείοις τε ϗ τέρασι" δείχνει, ὅτι ϗ αὐτὸς τὰ λόγια ὁπῶ κηρύττε, δὲν τὰ παρέλαβε ἀπὸ τὰς ἀνθρώπας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν. (1)

4. „Συνεπιμαρτυρᾶντος τῶ Θεῶ σημείοις τε ϗ τέρασι".

Ἀφ' ὧ εἶπε ἀνωτέρω ὁ Ἀπόσολος ὅτι ἡ λαληθεῖσα ὑπὸ τῶ Κυρίε σωτηρία, ἐβεβαιώθη διὰ μέσε τῶν Ἀποσόλων τῶ Κυρίε, δείχνει τώρα ϗ μὲ τὶ τρόπον αὕτη ἐβεβαιώθη· δι' ὅ, τι διὰ νὰ μὴν εἰπῇ τινας, ὅτι οἱ ἀκέσανες τὴν σωτηρίαν ταύτην παρὰ τῶ Κυρίε Ἀπόσολοι, τὴν ἔπλασαν ψεύδως ἀπὸ λόγε των, λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Θεὸς ἐμαρτύρει ϗ ἐβεβαίονε τὴν σωτηρίαν ταύτην μαζὶ μὲ τὰς Ἀποσόλας· δὲν ἤθελε δὲ μαρτυρῇ αὐτὴν ὁ Θεὸς, ἐπίσως ϗ ἦτον πλάσμα ϗ ψεῦδος. Οἱ τῶ Κυρίε, λέγει, Ἀπόσολοι μαρτυρᾶσιν τὴν σωτηρίαν αὐτὴν, ϗ μαζὶ μὲ τὰς Ἀποσόλας συνεπιμαρτυρεῖ αὐτὴν ϗ ὁ Θεὸς, ὄχι μὲ φωνὰς ψιλὰς, ἀλλὰ μὲ σημεῖα ϗ τέρατα (2), ἤγεν μὲ διάφορα θαύματα, βεβαιόνωνας ἐκεῖνα ὁπῶ οἱ Ἀπόσολοι λέγεσιν· ὥσε πισεύονες ἡμεῖς εἰς τὰ λόγια τῶν Ἀποσόλων, εἰς τὸν Θεὸν πισεύομεν, ϗ ὄχι εἰς τὰς ἀνθρώπας.

„Καὶ ποικίλαις δυνάμεσι".

Διὰ νὰ φανερώσῃ ὁ Ἀπόσολος τὴν πλεσιότητα τῶν χαρισμάτων ϗ θαυμάτων, εἶπε τὸ „ποικίλαις"· ἐπειδὴ ἔτε εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, ἔτε κἀμμίαν ἄλλην φορὰν δὲν ἔγιναν τόσα πολλὰ, ϗ τόσα διάφορα ϗ πολυποίκιλα θαύματα, καθὼς ἔγιναν εἰς τὸν καιρὸν ὁπῶ οἱ Ἀπόσολοι ἐκήρυτον τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐπειδὴ δὲ ϗ οἱ μάγοι κάμνεσι πολλὰ σημεῖα, διὰ τᾶτο ἐπρόσθεσε τὸ, δυνάμεσι· διὰ τὶ τὰ τῶν μάγων, δὲν εἶναι δυνάμεις, ἀλλὰ ἀσθένεια, ϗ φανπασία μόνον, ϗ ψεῦδος ϗ πλάσματα.

„Καὶ Πνεύματος Ἁγίε μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτῶ θέλησιν".

Καὶ τᾶτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν τῶν μάγων· ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ὁπῶ κάμνεν οἱ μάγοι, δὲν εἶναι μὲ τὴν δυνάμιν τῶ Ἁγίε Πνεύματος, ἀλλὰ εἶναι ἀπάται, ϗ πλαύαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων. Φανερόνοι δὲ ὁ Ἀπόσολος αἰνιγματωδῶς ϗ ἄλλο πρᾶγμα μὲ τὸν λόγον τᾶτον· διότι ἀκόλυθον εἶναι, νὰ ἦτον ἀπάμεσα εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων πισεύσανας πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι εἶχον χαρίσματα τῶ Ἁγίε Πνεύματος, τὰ ὁποῖα, διὰ τὴν ἀμέλειάν τες, ἔλειψαν ἀπὸ αὐτές· λοιπὸν διὰ νὰ τὰς παρηγορήσῃ ὁ Ἀπόσολος ϗ εἰς τᾶτο, λέγει, ὅτι οἱ μερισμοὶ τῶ Ἁγίε Πνεύματος, ἤγεν αἱ διανομαὶ τῶν χαρισμάτων τῶ Πνεύματος, γίνονται κατὰ τὴν θέλησιν τῶ αὐτῶ Ἁγίε Πνεύματος· ἐπειδὴ ϗ τὸ Πνεῦμα ἠξεύρει τὶ συμφέρει εἰς τὸν καθ' ἕνα, ϗ ἔτζι μοιράζει τὰ χαρίσματά τε· δι' ὅτι πολλαῖς

φο-

(1) Ἴσως δὲ διὰ τᾶτο τέτε δὲν δηλᾶσαι, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδιδάχθη τὸ Εὐαγγέλιον, ϗ τὴν εἰς Χρισὸν πίσιν ἀπὸ τὰς Ἀποσόλας, τὰς αὐτόπτας ϗ ἀκοὰς τῶ Κυρίε, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐβεβαιώθη τὸ Εὐαγγέλιον αὐτό· διδαχθεὶς γὰρ ἀμέσως παρ' αὐτῶ τῶ Κυρίε τῶ ἐν τῇ ὁδῷ ὀφθέντος αὐτῷ, ϗ παρ' αὐτῶ Ἀπόσολος εἰς τὰ Ἔθνη πεμφθεὶς πρότερον, ὕσερον ἐβεβαιώθη ϗ ἐπληροφορήθη τὴν ἀποσολήν, ϗ τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ ἐκήρυτε, παρὰ τῶν αὐτοπτῶν τῶ Κυρίου, Πέτρε, λέγω, ϗ Ἰακώβου, ϗ Ἰωάννε· ϗ τᾶτο δηλῶν ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε πρὸς Γαλάτας· „ἀνέβην „δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, ϗ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ Εὐαγ„γέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς Ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ „τοῖς δοκῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον". (Γαλ. ά. β'. 2.) Ἴσως δὲ ϗ ὁ Ἀπόσολος πληθωτικῶς εἶπεν „εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη" δὲν ἐννοεῖ ὅτι αὐτὸς ἐδιδάχθη παρὰ τῶν Ἀποσόλων, ἀλλὰ οἱ ἐξ Ἑβραίων πισοὶ, πρὸς ὃς ἔγραφε· συναριθμεῖ δὲ ϗ αὐτὸς τὸν ἑαυτόν του μὲ ἐκείνες, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον του πλέον διαπαράδεκτον.

(2) Τί διαφέρει τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ τέρας, ὅρα εἰς τὸ ιέ. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίες σίχ. 19.

φοραῖς δὲ λαμβάνει τινὰς χάρισμα, διὰ τὴν ἀκέθαρτον ζωὴν ὁπὸ ἔχει· πολλαῖς φοραῖς δὲ, ὅ ἔχοντας τινὰς ζωὴν καθαρὰν, δὲν λαμβάνει χάρισμα, διὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύθῃ· ὅθεν καὶ τὰ χαρίσματα ὡς ἐπιτοπλεῖσον εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀπονηρεύτους δίδονται (1).

5. „Οὐ γὰρ Ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν".

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑποροχὴν, ὁπὸ ἔχει ὁ Υἱὸς ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Πατὴρ δὲν ὑπέταξεν εἰς τοὺς Ἀγγέλους τὴν οἰκουμένην, ἤγουν τὴν κτίσιν ταύτην, ἀλλὰ εἰς τὸν Υἱόν· μέλλουσαν δὲ ὀνομάζει αὐτὴν, διὰ τί, ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦτον πάντοτε ἀνάρχως καὶ προαιωνίως, ἡ δὲ κτίσις δὲν ἦτον πρότερον, ἀλλ' ἔμελλε νὰ γένῃ. Ὅσον λοιπὸν κατὰ σύγκρισιν τῆς ἀϊδίου ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ, μέλλουσα ἦτον ἡ ἐν χρόνῳ γενομένη οἰκουμένη καὶ κτίσις.

„Περὶ ἧς λαλοῦμεν".

Ἤτοι περὶ τῆς ὁποίας εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι „ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰ„κουμένην"· λοιπὸν ἂς μὴ πλανᾶται ὁ νοῦς σου, ἀκροατὰ, ζητῶντας ἄλλην οἰκουμένην ἀπὸ τὴν κτίσιν ταύτην. Μερικοὶ δὲ (ὁποῖος εἶναι ὁ Θεοδώρητος) μέλλουσαν οἰκουμένην εἶπαν, τὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν μέλλοντα κόσμον, περὶ τοῦ ὁποίου, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι εἶναι ὁ λόγος μας· διότι τότε, οἱ μὲν Ἄγγελοι, ἔχουν νὰ παρασταθοῦν ὡς δοῦλοι, ὁ δὲ Υἱὸς, ἔχει νὰ καθίσῃ ὡς κριτὴς, καὶ ὅλοι οἱ ἀνάστηθέντες ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ κριθοῦν παρ' αὐτοῦ, καὶ νὰ λάβουν τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων τους.

6. „Διεμαρτύραντο δέ πού τις λέγων „τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσ„κῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν"; ((Ψαλ. ἡ. 4.)
7. „Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύτι παρ' Ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστε„φάνωσας αὐτόν". (αὐτόθ. 5.)
8. „Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ". (αὐτόθ. 6.) (2)

Δὲν φανερόνει ὁ Ἀπόστολος τὸ ὄνομα τοῦ Προφήτου Δαβὶδ ὁπὸ λέγει ταῦτα, ἐπειδὴ καὶ ὁμιλεῖ πρὸς ἐμπείρους καὶ εἰδήμονας τῶν Γραφῶν· ταῦτα δὲ τὰ λόγια, ἐρρέθησαν μὲν παρὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ διὰ τὸ γένος ὅλων τῶν ἀνθρώπων· κυριώτερον ὅμως ἁρμόζουν ταῦτα εἰς τὸν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἰωάννης ὁ Κλίμακος· „ἡ γὰρ „κόπωσις, ἀλλ' ἁπλότητι, καὶ ταπεινώσει Θεὸς ἐμφανίζε„ται". (Λόγ. κς'. περὶ Διακρίσεως) Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Λόγῳ λέγει, ὅτι ἡ πονηρὴ γενεὰ, διὰ τὴν πονηρίαν αὐτῆς ἔχει, δὲν λαμβάνει τὰ θεῖα χαρίσματα. Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτσι ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἐπειδὴ δὲ καὶ „Μωσῆς θαυματουργίαις ἐχρήσατο, ἀναγκαίως δείκνυσι „καὶ κατὰ τούτου πλεονεκτοῦσαν τὴν χάριν· ἐνταῦθα γάρ, „ὃ μόνον ὁ Δεσπότης ἐθαυματούργησεν, ἀλλὰ καὶ οἱ θεῖοι „αὐτοῦ μαθηταὶ, καὶ οἱ ἐκείνων διάδοχοι· ἔδειξε δὲ καὶ „ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασι τὴν καινὴν Διαθή„κην ἐκράτησαν· πάλαι μὲν γὰρ οἱ Προφῆται μό„νοι, τῆς πνευματικῆς μετελάγχανον δωρεᾶς· νῦν δὲ „ἅπαντες οἱ πιστεύοντες τῆς δὲ τῆς χάριτος ἀπολαύουσι· „τοῦτο γὰρ ἐπήγαγε· Καὶ Πνεύματος Ἁγίου μερισ„μοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. Ἄγαν δὲ σοφῶς ἔφη „τὸν Θεὸν διὰ τῶν θαυμάτων μαρτυρεῖν τῷ κηρύγμα„τι· ὅτε γὰρ ἀπόδειξις ἐναργὴς, καὶ τὸ μάρτυρος ἀ„ναμφισβήτητος ἡ ἀλήθεια".

(2) Ὁ δὲ Φώτιος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων, διὰ τί ὁ Ἀπόστολος φέρει ἐδῶ τὸ Δαβιτικὸν τοῦτο λόγιον, ἤγουν τὸ „τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ „αὐτοῦ"; ἐπειδὴ καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐναντιεύεται εἰς τὸν σκοπόν του· ἐπειδὴ ὁ μὲν Παῦλος ἀποδεικνύει ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μεγαλίτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους· τὸ δὲ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὀλίγον τι κατώτερος ἀπὸ αὐτούς· ὅθεν διὰ τοῦτο φέρει αὐτὸ ἐδῶ καὶ λύει τὴν φαινομένην ἐναντιότητα· καὶ λύοντας λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἠλαττωμένος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, ὄχι διὰ κάμο, παρὰ διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· „εἴδομεν γάρ, λέγει ὁ Προφήτης, αὐτὸν, καὶ οὐκ „εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος". (Ἡσ. νγ'. 2.) Συγχωρεῖ δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Παῦλος νὰ λέγεται περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἐχρησίμευε διὰ νὰ παρηγορήσῃ μὲ αὐτὸ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστούς· δηλαδὴ μὲ τοῦτο, „πάντα „ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ". Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτσι τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι „μιμνήσκῃ αὐτοῦ"; ἐπειδὴ ὄχι μόνον εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν παρήγαγες, καὶ τὸ εὖ εἶναι ἐχάρισες εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνδυμᾶσαι πάντοτε, καὶ ἐπισκέπτεσαι αὐτὸν, ὅτου κακῶς εὑρίσκεται. Ἠλάττωσαι αὐτὸν, τοῦτο τὸ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐνθυμούμενος τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου ὁπὸ ἔδω-

τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπεσκέφθη τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἡ ὁποία ἦτον ἀτελὴς, καὶ τεταπεινωμένη, καὶ σχεδὸν σῶα ἐδοκεῖ, διὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀτελῆ πλάσιν αὐτῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ἐρώτησις αὕτη τοῦ Προφήτου· „τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, „ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν“; αὐτὸ τοῦτο, οὐδὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀτελέστατος. Ταύτην λοιπὸν τὴν ἀτελεστάτην φύσιν προσλαβόμενος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνώσας μὲ τὸν ἑαυτόν του, ἐδείχθη ἀνώτερος ὅλων τῶν κτισμάτων καθ' ὃ ἄνθρωπος (1).

„Ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπό„τακτον· νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα“.

Ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντες ἐδιώκοντο ἀπὸ τοὺς ἀπίστους Ἑβραίους, καὶ ἔπασχον κακά· διὰ νὰ μὴν εἰποῦν ἐκεῖνοι, καὶ πῶς ἐσὺ, ὦ μακάριε Παῦλε, λέγεις, ὅτι ὅλα τὰ ὑπέταξεν ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς καιρὸν ὁπού ἡμεῖς διωκόμεθα, καὶ πάσχομεν κακῶς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ; ὅθεν φανερὸν εἶναι πῶς δὲν ὑπετάχθησαν ἀκόμη εἰς αὐτὸν ὅλοι, καὶ λοιπὸν ματαίως ἐσὺ μᾶς πλανᾷς. Διὰ ταῦτα λοιπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· μὴ ταράττεσαι, ὦ Χριστιανὲ, μηδὲ μικροψυχῇς διὰ τοῦτο· ἐπειδὴ αὖ καὶ τώρα δὲν ὑπετάχθησαν ὅλα εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὅμως μέλλουσι νὰ ὑποταχθοῦν· ὅθεν διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ἡ Γραφὴ τὸ μέλλον, εἰς χρόνον ἀπερασμένον, δηλαδὴ ὅτι ὑπέταξεν εἰς τὸν Χριστὸν τὰ πάντα ὁ Πατὴρ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι τόσον βεβαίως μέλλουν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὡσὰν καὶ νὰ ἤθελαν ὑποταχθοῦν πρὸ πολλοῦ. Μὴ λυπῆσαι λοιπὸν, λέγει, ἀδελφέ μου Χριστιανὲ, αἴσως καὶ κακοπαθῇς· ἐπειδὴ ἀγκαλὰ ἀκόμη καὶ δὲν ὑπέταξεν ὅλα τὰ Ἔθνη εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀγκαλὰ ἀκόμη δὲν ἦλθε καιρὸς νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Χριστὸν τελείως τὰ πάντα, μέλλουν ὅμως ταῦτα ἐξάπαντος νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτόν.

9. „Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν, „διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον“.

Σπουδάζει ἐδῶ ὁ Θεῖος Ἀπόστολος νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα ἁρμόζουν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ λέγει· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ τὸ „πάντα ὑπέταξε“ δὲν φαίνεται ἀκόμη νὰ ἁρμόζῃ εἰς τὸν Χριστὸν (καὶ μ' ὅλον ὁπού ἐδείξαμεν ἀνωτέρω, ὅτι καὶ αὐτὸ βέβαια μέλλει νὰ γείνῃ) ἀλλ' ὅμως τὸ νὰ ἦναι βραχύ τι ἠλαττωμένος παρ' Ἀγγέλους, τοῦτο περισσότερον ἁρμόζει εἰς τὸν Χριστὸν, παρὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς φιλοὺς ἀνθρώπους· διότι ὁ μὲν Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἦτον τρεῖς ἡμέρας μόνον εἰς τὸν τάφον μὲν, κατὰ τὸ σῶμα, εἰς τὸν ᾅδην δὲ, κατὰ τὴν ψυχὴν, ἠλαττώθη ὀλίγον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους· ὡσὰν ὁπού οἱ Ἄγγελοι τελείως εἰς θάνατον δὲν εἶναι

ἔδωκεν ὁ Θεὸς κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰπών· „Γῇ εἶ „καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ“· (Γεν. γ'.) ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ὑπόστασιν εἶναι τῶν Ἀγγέλων κατώτερος. Περίεργος δὲ εἶναι ἡ ἑρμηνεία ὁπού κάμνει τοῦ ῥητοῦ τούτου Εὐθύμιος ὁ Ζιγαδινὸς εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν, διὰ νὰ συμβιβάσῃ αὐτὸ μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ Παύλου· ἔπος γὰρ καμνωπας σιγμὴν εἰς τὸ βραχύ τι, σμίγει τὸ παρ' Ἀγγέλους μὲ τὸ, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους ἐδόξασας καὶ ἐστεφάνωσας τὸν Χριστόν· τὸ δὲ ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι, ἔπος ἑρμηνεύει ὁ αὐτός· ἤγουν ἠλάττωσας αὐτὸν τῷ σοῦ δηλαδὴ ἀξιώματος, διὰ τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν· καὶ ἔτζι εἶναι σύμφωνον τὸ ῥητὸν μὲ τὸ ἀνωτέρω τόπημα τοῦ Παύλου, καὶ κανένα ἐναντίον δὲν ἔχει μὲ αὐτό, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Φώτιος. Πλὴν παρακάτω ὁ Παῦλος λέγει φανερῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον βραχύ ἠλαττωμένος παρ' Ἀγγέλους.

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος διὰ τοῦτο φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν· διὰ τί καὶ ὁ Κύριος ἀνέφερε τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν περὶ ἑαυτοῦ ἐν Εὐαγγελίοις, εἰπὼν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· „οὐ„δέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων, καὶ θηλα„ζόντων κατηρτίσω αἶνον“; (Ματθ. κα'. 16.) Οὗτος παιγαρὲν ὁ ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων καταρτισάμενος αἶνον, ἐπεσκέψατο τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν· Ὁ δὲ Θεῖος Ἀπόστολος τῇ προφητικῇ μαρτυρίᾳ τὴν ἑρμηνείαν προσήνεγκε· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς, πῶς ἐξέδωκε τὸ ῥητὸν· „τί ἐστιν ὅτι ὁ ἐπιλήσμων, ὅτι μιμνήσκῃ „αὐτῶν“; ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιλήσμων εἶπεν· διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος φυσικὰ λησμονεῖ, καὶ δὲν ἐνθυμᾶται· καὶ τὸ ἴδιον εἶναι νὰ εἰπῇ τινας, ἄνθρωπος, καὶ νὰ εἰπῇ, ἐπιλήσμων.

ναι ὑποκείμενοι· ἡμεῖς δὲ οἱ φιλοι ἄνθρωποι πάλιν, ἐπειδὴ εἰς πολλὺς χρόνους φθειρόμεθα εἰς τὴν γῆν καὶ διαλυόμεθα, δὲν ἐμεθα ἠλαττωμένοι ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους ὀλίγον, ἀλλὰ παραπολύ (1)· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ νὰ στεφανωθῇ μὲ δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ τοῦτο περισσότερον ἁρμόζει εἰς τὸν Χριστὸν, παρὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς φιλοὺς ἀνθρώπους (2). Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος πάθημα τοῦ θανάτου, τὸν ἀληθῆ ἐφανέρωσε θάνατον τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτον μία φαντασία θανάτου, ἀλλὰ ἐνεργητικὸν τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου τοῦ ἔγινε, τὸ προλαβὸν πραγματικὸν πάθημα, Ἐνθυμήθη δὲ εὐθὺς ὁ Παῦλος τὸν σαυρὸν, καὶ τὸν θάνατον, σὰν μισὸ, διὰ νὰ καταπείσῃ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ὑποφέρουν γενναίως τὰς θλίψεις, ἀποβλέποντες εἰς τὸν Διδάσκαλον αὐτῶν Χριστόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ὁ σαυρὸς ἔγινε εἰς τὸν Χριστὸν δόξα, καὶ τιμή. Λοιπὸν, λέγει, καὶ αἱ θλίψεις καὶ τὰ πάθη ὁποῦ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ δοκιμάζετε, δόξα ἔχουν νὰ γένουν καὶ εἰς ἐσᾶς· ὅθεν διατί φεύγετε ἀπὸ τὰ πάθη ὁποῦ σᾶς δοξάζουν; καὶ αὖ ὁ Δεσπότης Χριστὸς διὰ ἐσᾶς τοὺς δούλους του ἔπαθε, διὰ τί καὶ ἐσεῖς οἱ δοῦλοι δὲν ὑποφέρετε νὰ θλιβῆτε διὰ τὸν Δεσπότην σας;

„Ὅπως χάριτι Θεοῦ, ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐχρεώστει τίποτε εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ κατὰ χάριν ἔδωκε τὸν Υἱόν του εἰς θάνατον, ὄχι μόνον διὰ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους ὅλους· εἰ δὲ καὶ ὅλοι δὲν ἐσώθησαν, τοῦτο ἠκολούθησεν ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς τὸ ἐδικόν του ὅλον ἐποίησε. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ „γεύσηται"· διότι ὁ Χριστὸς ὡσὰν μόνον νὰ ἐγεύθηκεν ἀληθῶς τὸν θάνατον· διατί ὀλίγον διάστημα ποιήσας εἰς τὸν θάνατον ἐν τρισὶ μόναις ἡμέραις, ἐθρύς αἴσθη· ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο αὐώτερος ὁ Χριστὸς τῶν Ἀγγέλων ἐδείχθη, καθ' ὅ,τι καὶ τοῦ θανάτου ἐδείχθη αὐώτερος· διότι καθὼς σὰν ἰατρὸς βλέπωντας τὸν ἄρρωστον ὁποῦ φοβεῖται νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰ ἑτοιμασμένα δι αὐτὸν φαγητὰ, αὐτὸς πρῶτον ὁ ἰατρὸς γεύεται ὀλίγον ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ νὰ καταπείσῃ τὸν ἄρρωστον νὰ ξεθαρρέψῃ νὰ φάγῃ· ἔτζι καὶ ὁ Κύριος, βλέπωντας ἡμᾶς ὁποῦ ἐφοβούμεθα τὸν θάνατον, ἐγεύθη πρῶτον αὐτὸς τοῦ θανάτου, καὶ ἔτζι ἐκατάπεισε καὶ ἡμᾶς νὰ μὴ φοβούμεθα τὸν θάνατον, ἀλλὰ νὰ θαρρῶμεν καὶ νὰ ὑπομένωμεν αὐτὸν ὡσὰν σὰν μισὸ, μὲ αὐθρίαν καὶ χαρὰν τῆς ψυχῆς μας. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι χάριτι Θεοῦ ἐγεύθη τὸν θάνατον· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν θάνατον, ὡς ἁμαρτητὸς ὁποῦ ἦτον, ἀλλὰ ἐγεύθη τὸν θάνατον ὅλως διόλου κατὰ χάριν Θεοῦ, διὰ τὴν ἐδικήν μας σωτηρίαν. Οἱ δὲ αἱρετικοὶ Νεστοριανοὶ διαφθείρουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ αὐτὶ τοῦ χάριτι Θεοῦ, αὐτοὶ γράφουσι, χωρὶς Θεοῦ (3), διὰ νὰ συσήσουν μὲ τοῦτο τὴν βλάσφημον αἵρεσίν τους, ἤγουν διὰ νὰ δείξουν, ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἦτον εἰς τὸν σαυρὸν κρεμάμενος, δὲν ἦτον μαζὶ μὲ αὐτὸν ἡ Θεότης, ὡσὰν ὁποῦ δὲν ἦτον (καθὼς αὐτοὶ φλυαροῦσι) μὲ αὐτὸν καθ' ὑπόστασιν σωμένη, ἀλλὰ κατὰ σχέσιν, καὶ χάριν, καὶ ἐνοίκησιν μόνην. Ἕνας δὲ ὀρθόδοξος περιπαίζωντας τὴν αἵρεσίν τους, εἶπε πρὸς αὐτούς· ὅτι, ἂς ἦναι καὶ καθὼς ἐσεῖς λέγετε γεγραμμένον τὸ ῥητὸν, πάλιν καὶ ἔτζι τὸ νόημά του εἶναι πρὸς βοήθειαν ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὄχι πρὸς ἐδικήν σας βοήθειαν· ἐπειδὴ χωρὶς τοῦ Θεοῦ,

---

(1) Ὁ δὲ Ζιγαδινὸς Εὐθύμιος λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος βραχύτι τῶν Ἀγγέλων ἠλάττωται, διὰ τὴν συμπλοκὴν τοῦ σώματος, καὶ τὸ ἐκ τοῦ σώματος.

(2) Δόξη μὲν, ἦτον ἐστεφανωμένος ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενέσθαι, κατὰ τὸν Ζιγαδινόν· τιμὴ δὲ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑποταγὴν τῶν ζώων ἁπάντων.

(3) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲν ἠξεύρω πῶς οὕτω γράφει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ὅπως χωρὶς Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς „γεύσηται θανάτου" καὶ ὅπως ἑρμηνεύει αὐτό· „μόνη δὲ „ἡ θεία φύσις ἀνενδεὴς, πᾶσα δὲ ἡ κτίσις ἐδέετο τῆς „εἰκονομίας φαρμάκου· τὰ μὲν γὰρ σοιχεῖα διὰ τὴν „τῶν ἀνθρώπων χρείαν γενόμενα, τῇ φθορᾷ ὑποκεῖσ„θαι πεποίηκεν, ἐπειδὴ καὶ τὸν θνητὸν ποιῆσαι ἔμελ„λεν ἡ παράβασις· αἱ δέ γε ὁράσεις δωκίμως ἦχθαν„το ὡς εἰκὸς, τὴν ἐν ἀνθρώποις πολιτευομένην τοπο„θεσίαν ὁρῶσαι... ἀλλ' ἡ τοῦ Μονογενοῦς ἐνανθρώπησις, „τὸν θάνατον λύσασα, καὶ τὴν ἀνάστασιν δείξασα.... „τὸ σκυθρωπὸν ἐκεῖνο διέλυσε νέφος". (Ἑρμηνεία εἰς τὸ· „ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ".) (Ἐφεσ. α'. 10.) Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς πρὸς Ἑβραίους παύτης Ἐπιστολῆς, τὰ αὐτὰ σχεδὸν γράφει, λέγων· „τὸ μὲν πάθος ὑπὲρ ἁπάντων ὑπέμεινε· πάντα „γὰρ ὅσα κτισὶν ἔχει τὴν φυσιν, παύτης ἐδέετο τῆς „θεραπείας· τοῦτο γὰρ ἦπεν, ὅπως χωρὶς Θεοῦ ὑπὲρ „παντὸς γεύσηται θανάτου· μόνη φησὶν ἡ θεία φύσις „ἀνενδεὴς, πᾶσα δὲ πάντα τὰ τῆς ἐναν θρωπήσεως ἐ„δέετο φαρμάκου... ὑπὲρ ἁπάντων τοίνυν τὸ σωτήριον „ὑπέμεινε πάθος· μόνη γὰρ ἡ θεία φύσις τῆς ἐντεῦ„θεν γενομένης θεραπείας, ἀνενδεὴς".

Θεῦ, ἦγουν ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ κάθε ἄλλον ἀπέθανεν ὁ Κύριος, ἀλλὰ διὰ τὰς Ἀγγέλους αὐτὰς, ἤτοι διὰ νὰ λύσῃ τὸν ἔχθραν, ὁπὸ οἱ Ἄγγελοι εἶχον μὲ ἡμᾶς, καὶ διὰ νὰ προξενήσῃ χαρὰν εἰς αὐτούς.

10. „Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ δι' ὃν τὰ πάντα".

Ἦγουν ἔπρεπεν εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τὸν ὁποῖον εἶναι τὰ πάντα, ἤτοι διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι αἴτιος τῶν πάντων.

„Καὶ δι' ὃν τὰ πάντα".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶσα, ἐδῶ τὸ, δι' ὅ, ἐπὶ τὸ Πατρὸς διεισκόμενον· ὅθεν αἴσως καὶ αὐτὸ ἦτον δηλωτικὸν ἐλαττώσεως, καὶ ἤρμοζεν εἰς μόνον τὸν Υἱὸν, καθὼς λέγουν οἱ Ἀρειανοὶ, δὲν ἔπρεπεν ὁ Παῦλος νὰ τὸ προσαρμόζῃ εἰς τὸν Πατέρα. Τί δὲ σημαίνει τὸ, δι' ὅ, ἄκουσον ὦ ἀναγνῶσα· ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω περὶ τὸ Πατρὸς, ὅτι δι' αὐτὸν εἶναι τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ ἐννοήσῃ τινὰς κἀνένα ἄπρεπον νόημα, πῶς ὁ Πατὴρ χρειάζεται τὰ πάντα· ἐπειδὴ καὶ ἡ διὰ πρόθεσις σημαίνει καὶ τοιοῦτον νόημα, καθὼς ὅταν λέγωμεν, διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν διὰ τὶ χρείαν τὸ ἀνθρώπου, ἡ κτίσις ἐδημιουργήθη· διὰ τοῦτο, λέγω, ἀκολούθως προσθέττει ὁ Παῦλος τὸ δι' ὅ, ἐξηγοῦντας μὲ αὐτὸ καὶ λέγων πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα, ὅτι τὸ, δι' ὃν ὁπὸ εἶπον ἀνωτέρω, νόει αὐτὶ τὸ δι' αὐτὸ καὶ ὑπ' αὐτὸ, ἤγουν ὅτι ὑπ' αὐτὸ ἔγιναν ὅλα τὰ ὄντα· ὥστε καὶ ἐπὶ τὸ Υἱὸ ὅταν λέγεται τὸ, δι' ὅ, ἔτζι πρέπει νὰ τὸ νοῇς, αὐτὶ τὸ ὑφ' ὅ, ὡς αἴτιον ποιητικὸν δηλαδὴ, καὶ ὄχι ὡς ὀργανικόν (1).

„Πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐ-„τῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι".

Ἀκόμη καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀκολουθεῖ ὁ Ἀπόστολος τὸν ἑρμηνείαν τὸ „δόξῃ καὶ τιμῇ „ἐστεφάνωσας αὐτόν"· τὸ νόημα δὲ ὁπὸ λέγει εἶναι τέτοιον· ἄξιον ἔργον, λέγει, τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἔκαμεν ὁ Πατὴρ, τὸ νὰ ἀποδείξῃ λαμπρότερον διὰ τῶν παθημάτων τὸν πρωτότοκον Υἱὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς υἱοὺς, ὁπὸ μέλλουν νὰ ἀπολαύσουν τὸν δόξαν του, ἵνα μὲ τὸν λαμπρότητα ταύτην τὸ κατὰ φύσιν Υἱὸ τὸ, δείξῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κατὰ χάριν υἱούς τὸ, πῶς πρέπει νὰ πάσχουν, καὶ νὰ ἀγωνίζωνται· ἀρχηγὸν δὲ εἶπε τῆς σωτηρίας τὸν Χριστὸν, ἤγουν αἴτιον. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πόσον ἀσύγκριτος εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τὸ Χριστὸ καὶ ἡμῶν· διὰ τὶ, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἦναι Υἱὸς, καὶ ἡμεῖς υἱοὶ, μόλον τοῦτο, αὐτὸς μὲν σώζει ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ σῳζόμεθα παρ' αὐτὸ, καὶ καθ' ὃ μὲν αὐτὸς φέρει εἰς τὸν δόξαν τὸς κατὰ χάριν υἱούς τὸ, ἡμεῖς ὁμοιάζομεν μὲ αὐτὸν, ὡς τὸν αὐτὸν δόξαν ἐκεῖνο ἀπολαμβάνοντες· καθ' ὃ δὲ αὐτὸς εἶναι ἀρχηγὸς τῆς ἐδικῆς μας σωτηρίας, κατὰ τοῦτο ἡμεῖς διαφέρομεν ἀπὸ αὐτὸν, ὡς παρ' ἐκεῖνο σῳζόμενοι. Σημείωσαι δὲ ὅτι τὰ παθήματα, εἶναι τελείωσις καὶ αἰτία σωτηρίας (2), καὶ ὅτι ὅποιος πάθῃ διὰ κἀνένα ἀδελφόν τὸ, δὲν ὠφελεῖ μόνον ἐκεῖνον,

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι „ὦ διὰ „τὸ Υἱοῦ δημιουργὸν τὸν Πατέρα, ἢ πῶς ἀπελῆ τὸ Πα-„τρὸς τὸν δημιουργίαν συνίσησιν, ἢ πῶς ἄφωνον τὸ Υἱὸ „παραδηλοῖ τὸν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸ ἡνωμένον τὸ θε-„λήματος παρίστᾳ· ὥστε ἡ δι' ὃ φωνὴ, ὁμολογίαν τῆς „προκαταρκτικῆς αἰτίας (ἤτοι τὸ Πατρὸς) ἔχει, „οὐκ ἐπὶ κατηγορίᾳ τὸ ποιητικῆ αἰτίᾳ παραλαμβάνε-„ται". (Κεφ. ἡ. περὶ τὸ Ἁγίου Πνεύματος.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὰς προθέσεις ταύτας προσαρμόζει εἰς τὸν Θεὸν Λόγον, ὅπου γὰρ λέγει· „τὸν Θεὸν Λόγον ἔδειξεν, „ἣν ἀνέλαβε, τελειώσαντα φύσιν· ἀρχηγὸς τῆς ἡμετέ-„ρας σωτηρίας ἡ ληφθεῖσα φύσις· ἐκείνη γὰρ ἐκ νε-„κρῶν ἀνασᾶσα, πᾶσιν ἡμῖν ἐπραγματεύσατο τὴν „ἀνάστασιν".

(2) Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Σωφρόνιος ἐν Κεφαλαίῳ ρξδ'. τὸ Φιλαλήθους παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ· ὁ δὲ θεῖος Ἐπιφάνιος λέγει· „τέλειος θάνατος τὸ μαρτύριον". Κλήμης δὲ ὁ Στρωματεὺς ὅπου φησίν· „αὐτίκα τελειώ-„σιν τὸ μαρτύριον καλοῦμεν, οὐχ' ὅτι τέλος τοῦ βίου ὃ „ἄνθρωποι ἔλαβεν ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλ' ὅτι τέλειον ἔργον „ἀγάπης ἐνεδείξατο· καὶ οἱ παλαιοὶ δὲ τῶν παρ' Ἕλλη-„σι, τῶν ἐν πολέμῳ ἀποθνῄσκοντων τὸν τελευτὸν ἐ-„παινοῦσιν, ὡ τὸ βιαίως ἀποθνῄσκειν συμβαλλόμενοι, „ἀλλ' ὅτι ὁ κατὰ πόλεμον τελευτῶν, ἀδεὴς τοῦ θανάτου „ἀπήλλακται, ἀποτμηθεὶς τὸ σώματος, καὶ ὁ προκα-„μὼν τῇ ψυχῇ, οὐδὲ καταμελακισθεὶς, οἷα περὶ τὰς „νόσους πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι· ἀπαλάττονται γὰρ „θηλυθυμοῦντες, καὶ ἰμειρόμενοι τοῦ ζῆν· διὰ ταῦτα ἐ-„δὲ

νον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάσχωντας, λαμπρότερος καὶ τελειότερος γίνεται· τελείωσιν δὲ τῶ Χριστῶ νόει ὅτι λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν δόξαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδοξάσθη κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἢ ὅτι εἶχε μὲν φυσικῶς τὴν δόξαν καθ' ὃ Θεὸς, ὅσον ὅμως εἰς ἡμᾶς, ἄδοξος ἦτον, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐγνωρίζετο ὡς δεδοξασμένος· ἐπειδὴ δὲ ὕστερα ἀπὸ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐγνωρίσθη, καὶ ἐδοξάσθη, διὰ τοῦτο λέγεται ὅτι προσέλαβε δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ καὶ εἶχε φυσικῶς, ἀπὸ λόγου μας ὅμως δὲν εἶχε δόξαν προσφερομένην εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας τελείωσιν Χριστῶ ὀνομάζει τὴν ἀθανασίαν, ἡ ὁποία ἔλειπε ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καθ' ὃ ἄνθρωπος παθητὸς, καὶ θνητὸς ὁποῦ ἦτον· ταύτην δὲ τὴν ἀθανασίαν ἀνεπλήρωσεν ὁ Πατὴρ εἰς αὐτὸν διὰ μέσου τῆς ἀναστάσεως· ἐπειδὴ ἀφ' ὅ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, δὲν κυριεύει αὐτὸν ὁ θάνατος· ὄχι μόνον δὲ ὁ Χριστὸς ταύτην τὴν τελείωσιν ἔλαβεν, ἤγουν τὴν ἀθανασίαν, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, δι' ἑαυτὸν ἀξίωσε νὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν τελείωσιν· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ ἀναστηθοῦν, καὶ νὰ διαμένουν ἀθάνατοι· διὰ τοῦτο καὶ ἀλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „ Καὶ τελειωθεὶς, ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου". (Ἑβρ. ε'. 9.)

11. „Ὅ, τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες".

Ἰδὲ καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἴμεθα ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πόσον ἐτιμήθημεν ἀπὸ αὐτόν· ὁ ἁγιάζων, λέγει, ἤγουν ὁ Χριστὸς „ἐγὼ γάρ, „φησι, Κύριος, ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς". (Λευϊτ. κ'. 8.) καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἤγουν ἡμεῖς, „ἁγιασθήσεσθε γάρ, φησι, καὶ ἄξιοι ἔσεσθε (Λευϊτ. ιά. 44.) ἐξ ἑνὸς πάντες". ἤγουν ὅλοι εἴμεθα ἀπὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Πατέρα, τόσον ὁ Χριστὸς, ὅσον καὶ ἡμεῖς· ἀλλ' ὁ μὲν Χριστὸς, εἶναι ἀπὸ τὸν Πατέρα, καθ' ὃ γνήσιος καὶ φυσικὸς Υἱὸς, γεννώμενος ἀπὸ αὐτὴν τὴν οὐσίαν, καὶ ὑπόστασιν τοῦ Πατρός· ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ἀπὸ τὸν Πατέρα, καθ' ὃ κτίσματα, μετέχοντες ἀπὸ μόνην τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς, καὶ κατὰ χάριν ὄντες υἱοί του. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις τὴν ὑπεροχὴν ὁποῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἡμᾶς· διότι ἐκεῖνος μὲν, μᾶς ἁγιάζει, ἡμεῖς δὲ ἁγιαζόμεθα ἀπὸ αὐτόν· ὥστε καὶ ὁμοιότης εἶναι ἀναυτῷ, καὶ ὑπεροχὴ, ἀναμεταξὺ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν (1).

„Δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, καὶ ἐδῶ τὴν ὑπεροχὴν ὁποῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἡμᾶς· διὰ τί, λέγωντας ὁ Παῦλος ὅτι δὲν ἐντρέπεται ὁ Χριστὸς νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ἀδελφούς του, δείχνει μὲ τὴν λέξιν τοῦ, δὲν ἐντρέπεται, πῶς δὲν εἶναι τῆς φύσεώς του τῆς θείας τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἤτοι ἡ εὐεργεσία μας ἀδελφοποιησία· ἀλλὰ εἶναι ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς περὶ ἡμᾶς φιλοστοργίας τοῦ

„δὲ καθαρὰν ἀπολύσει τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὥσπερ μολυ„βδίδας τὰς ἐπιθυμίας μεθ' ἑαυτῆς φερομένην, ἐμπίτ„νει τοῖς ἀπὸ γῆς ἐλλόγιμοι κατ' ἀρετὴν γεγόνασι". (Στρωματ. δ'.)

(1) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας τὸ ῥητὸν τοῦτο προτιθέμενος φησ· „ὁ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς „πάντες" φησὶν „ἴσεον δὲ, ὅτι κατὰ τὸν ἀμωμήτως „ἔχοντα λόγον, αὐτὸς ὑπάρχων ὁ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν „ἁγιασμοῦ χορηγὸς καὶ συνδοτὴρ, ὡς Θεὸς, τῷ Θεῷ „καὶ Πατρὶ, μεθ' ἡμῶν ἁγιάζεται κατὰ τὸ ἀνθρώπι„νον· καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ λεγομένη κένωσις· ὁ γὰρ Ἅγιος „κατὰ φύσιν ὡς Θεὸς, δεδεῆσθαι λέγεται τῶ ἁγιάζον„τος Θεοῦ". Καὶ τοῦτο φησιν ὁ μακάριος Πέτρος „Ἰησοῦν „τὸν ἀπὸ Ναζαρὲτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐν „Πνεύματι Ἁγίῳ". (Πράξ. ι'. 38.) (Σελ. 950. τῆς Πενταβύχ.) Ὁ δὲ μέγας Μακάριος τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦτο φέρων εἰς μαρτυρίαν λέγει· „ὥσπερ τὸ σῶμα τοῦ „Κυρίου ἐδοξάσθη, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος καὶ μετε„μορφώθη εἰς τὴν θείαν δόξαν, καὶ εἰς τὸ φῶς τὸ ἄ„πειρον· ὅτω καὶ τὰ σώματα τῶν Ἁγίων δοξάζεται καὶ „ἐξαστράπτει· ὡς γὰρ ἔσωθεν ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ, οὕ„τως ἐφωτλώθη τῷ σώματι αὐτοῦ καὶ ἐξέλαμψε· τὸν „αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς Ἁγίοις ἡ ἔσωθεν ἅσα τοῦ Χρι„στοῦ δωρεαὶ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐξωθεν εἰς τὰ σώ„ματα αὐτῶν ὑπερεκχεῖται· καὶ γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς οὐ„σίας καὶ φύσεως (ἴσως τῆς ἀσιωδοῦς, καὶ φυσικῆς ἑνέρ„γείας καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τοῦ νῦν μετέχουσιν ἐν „τῷ νῦν αὐτῶν· γέγραπται γὰρ, ὅ, τε ἁγιάζων καὶ οἱ „ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνός· καὶ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι „δέδωκα αὐτοῖς· (Ἰωάνν. ιζ'. 22.) ὥσπερ ἀπὸ ἑ„νὸς πυρὸς ἅπτονται λύχνοι πολλοὶ· οὕτως ἀνάγκη καὶ „τὰ σώματα τῶν Ἁγίων μέλη Χριστοῦ ὄντα, τῷ αὐτῷ „γίγνεσθαι, ὁπέρ εἰσι ὁ Χριστός" · (κατὰ τὸ εἶδος δηλ. τῆς δόξης.) καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „εἰς „τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης „αὐτοῦ". (Φιλιπ. γ'. 21.) (Ὁμιλ. ιέ. Κεφ. λή.)

Digitized by Google

τῦ Χριςῦ, τῦ μὴ ἐντρεπομένυ τὼ ἐδικώμας δὐτέλειαν· δι ὅτι ἀγκαλὰ κ᾽ εἴμεθα ἀπὸ σῶμα κ᾽ τὸν αὐτὸν Πατέρα, ὅμως πολλὴ κ᾽ ἀσύγκριτος εἶναι ἡ διαφορὰ, ὁπῦ δὲ ἐσκετάι ἀναμεταξὺ τῦ Χριςῦ, κ᾽ ἡμῶν, ὅση δηλαδὴ διαφορὰ εἶναι ἀναμεταξὺ κτίςου, κ᾽ κτισμάτων (1).

12. „ Λέγων ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μυ· ἐν μέσῳ Ἐκ-„ κλησίας ὑμνήσω σε". (Ψαλμ. κά. 23.)

Ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ἐνεδύθη τὼ φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἐνεδύθη ἐναυτῷ κ᾽ τὼ ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων, κ᾽ μαζὶ μὲ τὼ σῶσιν τῆς ἀνθρωπότητος, σώθη κ᾽ ἡ πρὸς τὸς ἀνθρώπυς αὐτῦ ἀδελφότης, ἦγεν τὸ νὰ γενῇ ὁ Χριςὸς ἀδελφὸς μὲ ὅλυς τὸς ἀνθρώπυς· πλὴν ἀγκαλὰ κ᾽ ἔγινεν ὁ Χριςὸς ἀδελφὸς τῶν ἀνθρώπων, ὅμως πάλιν ἔχει κ᾽ ὑπεροχὼ ἀπὸ τὸς ἀνθρώπυς· διὰ τῦτο λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου εἰς τὸς ἐσκοτισμένυς, κ᾽ ἀγνοῦντας ἀδελφές μου· ὅμοιον δὲ τῦτο τὸ προφητικὸν εἶναι, μὲ ἐκεῖνο ὁπῦ ἔλεγεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν αὐτὸν Πατέρα· „ ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις". (Ἰωαὴν. ιζ'. 6.)

13. „ Καὶ πάλιν „ ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ᾽ αὐτῷ". (Ψαλμ. ιζ'. „ 20. β'. Βασιλ. κβ'. 3.)

Καὶ μὲ τὸν λόγον τῦτον δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ ἔγινεν ἄνθρωπος, κ᾽ ἀδελφὸς ἰδικός μας· δι ὅ,τι, καθὼς κάθε σῶας ἀπὸ τὸς ἀνθρώπυς ἐλπίζει εἰς τὸν Θεὸν, ἔτζι κ᾽ ὁ Χριςὸς ἤλπιζεν εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τῦ Δαβὶδ ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ θέλω ἐλπίζω ἐπ᾽ αὐτῷ, ἦγεν ἐπὶ τῷ Πατρί. Δείχνει δὲ ἀκόμη μὲ τὸν λόγον τῦτον ὁ Παῦλος, κ᾽ ὅτι ὅλοι ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν· διὰ τὶ κ᾽ αὐτὸς ὁ Υἱός τυ, κ᾽ μ᾽ ὅλον ὁπῦ ἦτον αὐτοδεὴς κ᾽ ἀχρείαστος καθ᾽ ὅ Θεὸς, ὅμως λέγεται, ὅτι ἤλπιζεν εἰς τὸν Πατέρα, καθ᾽ ὅ ἄνθρωπος. Μερικοὶ δὲ ἔτζι ἐνόησαν τὸ ῥητόν· ἐπειδὴ, λέγυσιν αὐτοὶ, αὐωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Χριςὸν, ἀδελφὸν τῶν ἀνθρώπων, παρακάτω δὲ θέλει τὸν εἰπῇ Πατέρα, διὰ τῦτο εἰς τὸ μέσον ἐδῶ δείχνει, ὅτι τὸ μὲν νὰ ὀνομάζεται ὁ Χριςὸς Ἀδελφὸς, κ᾽ Πατήρ μας, αὐτὰ εἶναι ὀνόματα τῆς ἐνσάρκυ του Οἰκονομίας· τὸ δὲ προαιώνιον αὐτῦ ὄνομα, εἶναι τὸ νὰ ἦναι Θεός· διότι ποῖος ἐλπίζει κυρίως εἰς ἄλλον, παρὰ εἰς τὸν Θεόν; ὡσὰν νὰ ἔλεγεν· ἐπειδὴ κ᾽ ἐσὺ ὦ ἀναγνῶςα, ἤκυσες ὁπῦ εἶπον τὸν Χριςὸν Ἀδελφὸν, κ᾽ Πατέρα μας μὴ νομίσῃς πῶς αὐτὸς εἶναι σῶας ἀπὸ τὸς ψιλὺς ἀνθρώπυς· ὄχι, μὴ τὸ νομίσῃς ἔτζι, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον, εἶναι γεγραμμένον νὰ ἐλπίζῃ ὁ ἄνθρωπος· „ ἐλπίσατε „ γάρ φησιν ἐπ᾽ αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ λαῶν". (Ψαλμ. ξά. 8.) ὥςε ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τὼ γνώμω αὐτῶν, δὲν λέγεται ἐκ προσώπυ τῦ Χριςῦ, ἀλλ᾽ ἐκ προσώπυ τῦ Προφήτυ Δαβὶδ, ὅςτις λέγει, ὅτι θέλω ἐλπίσω ἐγὼ ἐπ᾽ αὐτῷ, ἦγεν ἐπὶ τῷ Χριςῷ, ὡς Θεῷ· ἀλλ᾽ ὅμως τὸ πιῦτον νόημα δὲν εἶναι διάρμοσον εἰς τὸ ὕφος κ᾽ τὼ ἀκολυθίαν τῶν λόγων τῦ Ἀποςόλυ.

„ Καὶ πάλιν· „ Ἰδὲ ἐγὼ κ᾽ τὰ παιδία, ἅμοι ἔδωκεν ὁ Θεός". (Ἡσ. ἡ. 18.)

Ἐδῶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ θεῖος Παῦλος, πῶς ὁ Χριςὸς εἶναι Πατήρ μας, ὅς τις ἀπὸ μέρυς τυ λέγει, ὅτι, νὰ ἐγὼ, κ᾽ τὰ παιδία, ὁπῦ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός· τὸ δὲ ἔδωκεν εἶ-

(1) Ὅθεν κ᾽ ὁ Θεοδώρητος ἔτως ἠρμήνευσε τὸ ῥητόν· „ ἀπόχρη καὶ τὸ, ἐκ ἐπαισχύνεται δηλῶσαι τὴν „ διαφορὰν τῆς Υἱότητος· περὶ διαφορῶν γὰρ κ᾽ δούλων „ διαλεγόμενοι, κ᾽ τὴν τῶν δεσποτῶν παῤῥησιαζόμενον „ διδάσκοντες, εἰώθαμεν λέγειν· ἐκ ἐπαισχύνεται (ὁ „ δεσπότης δηλ.) μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐσθίειν, κ᾽ πίνειν, „ κ᾽ συγκαθήμενος, κ᾽ τὰς τέκνων ἁῤῥώσυς δι ἑαυτοῦ „ θεραπεύων. Τῦτο τοίνυν κἀνταῦθα αἰνίττεται, ὡς ὁ „ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν καταδεξάμενος πάθος, ἐκ ἐπαισχύνε-„ ται καλεῖν ἀδελφὰς τέκνα, ὑπὲρ ὧν τὸ πάθος ὑπέ-„ μεινεν· ἀ μόνον δὲ αὐτὰς ἀδελφὰς, ἀλλὰ κ᾽ παιδία „ καλεῖ· ἔτως ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τοῖς „ θείοις ἔλεγεν Ἀποςόλοις „ παιδία, μή τι προσφάγιον „ ἔχετε"; (Ἰωαὴν. κά. 5.)

Digitized by Google

εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς εἰς τὸ νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱός· διότι, καὶ ὁ Πατὴρ δὲν ἤθελεν δόξαν νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱός του, βέβαια δὲν παιδία ἤθελεν ἔχῃ ὁ αὐτὸς Υἱός του.

14. „Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς, καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς „παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν".

Ἂς ἐντραπῶμεν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου ἐκεῖνοι οἱ αἱρετικοὶ ὁποῦ λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐφάνη ἄνθρωπος, ὄχι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν· δὶ ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶπε μόνον, ὅτι ὁ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον Παπήρμας Χριστὸς, μετέσχεν ἀπὸ τὴν σάρκα, καὶ αἷμα τῶν ἀνθρώπων, καθὼς μετέχουσιν αὐτὰ καὶ τὰ παιδία, ἤγουν οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· καὶ μόλον ὁποῦ, ἂν καὶ τοῦτο μόνον ἔλεγεν, ἦτον ἀρκετὸν νὰ παρασήσῃ, ὅτι ἀληθῶς ἐσαρκώθη καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος· ἀλλὰ κοντὰ εἰς αὐτὸ ἐπρόθεσεν ἀκόμη καὶ τὸ „παρα„πλησίως" ἤτοι παρομοίως, καὶ ἀπαραλλάκτως, διὰ νὰ παρασήσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀπαράλλακτον μὲ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους σάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ (1).

„Ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανά„του, τοῦτέστι τὸν Διάβολον".

Ἐδῶ βάλλει ὁ Παῦλος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἐδέχθη τὸν θάνατον· αὕτη δὲ εἶναι, ἵνα διὰ μέσου τοῦ θανάτου του (τὸν ὁποῖον ἐδέχθη μὲ τὸ νὰ λάβῃ σάρκα καὶ αἷμα) καταργήσῃ τὸν Διάβολον, ὁ ὁποῖος εἶχε κράτος καὶ δυνάμιν του, τὸν θάνατον. Πῶς; καὶ μὲ τί τρόπον; διὰ μέσου τῆς ἁμαρτίας· δὶ ὅ,τι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Διάβολος ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἁμαρτάνουν, ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς πρώτης ἐκείνης παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ· διὰ τοῦτο αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐπροξένησε καὶ τὸν θάνατον, μεταχειριζόμενος αὐτὸν ὡσὰν εἶδος ἄρμα, καὶ εἶδος στρατιώτου, ἐναντίον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἴδιον ἄρμα, ὁποῦ ὁ Διάβολος ἐμεταχειρίζετο κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τὸν θάνατον, αὐτὸ ἐμεταχειρίσθη καὶ ὁ Χριστὸς ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, τὸ ὁποῖον τοῦτο ἦτον τῇ ἀληθείᾳ ἔργον μιᾶς μεγάλης σοφίας, καὶ δυνάμεως, τὸ νὰ σφάξῃ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς τὸν ἐχθρὸν Διάβολον μὲ ἐκεῖνο τὸ ἴδιον ἄρμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος τοὺς ἄλλους ἔσφαζε. Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ἔτζι εἶπαν, τὸν ἔχοντα τὴν ἁμαρτίαν Διάβολον, ἤτις εἶναι κράτος, καὶ δυνάμις τοῦ θανάτου.

15. „Καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διαπαντὸς τῆς ζωῆς, „ἔνοχοι ἦσαν δουλείας".

Ἤτοι ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο κατήργησε τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου Διάβολον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ἦτον ὑποκείμενοι εἰς τὸν θάνατον, ἤτοι ἐκρατοῦντο ὑποκάτω εἰς τὴν σκλαβίαν τοῦ θανάτου, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὸς ἀκόμη δὲν εἶχε καταλυθῇ· ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι ἔζων τὴν ζωήν τους ὅλην μὲ παντοτινὸν φόβον, διὰ τὶ ἐπρόσμεναν παύτοτε πῶς ἔχουν νὰ ἀποθάνουν, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον αὐτὸν, δὲν ἐδύναντο νὰ λάβουν καμμίαν αἴσθησιν ἡδονῆς· τοῦτο γὰρ ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸ νὰ εἶπε „διαπαντὸς τῆς ζωῆς"· ἔνοχοι λοιπὸν ἦσαν δουλείας, ἤτοι παύ-

(1) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἔτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἡμεῖς οἱ ἐν τέκνοις ἠριθμημένοι Θεοῦ, „κεκοινωνήκαμεν αἵματος καὶ σαρκὸς, τουτέστιν ἐν αἵ„ματι ἐσμὲν καὶ σαρκὶ, καὶ ἐν φθαρτοῖς καὶ γηΐνοις „σώμασι· παύτης εὕεκα τῆς αἰτίας ὁ μονογενὴς τοῦ „Θεοῦ Λόγος, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, μετέχει τῶν „αὐτῶν· καὶ οὐ καθ' ἕτερον τρόπον, ἀλλὰ παραπλη„σίως ἡμῖν. εἶπε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως „λέγων· ἵνα, φησὶ, καταργηθῇ, ὁ τὸ κράτος ἔχων τοῦ „θανάτου διάβολος· καταργηθῇ δὲ, διὰ τοῦ θανάτου· ὡς „εἰ εἶπεν· ὦ σοφίας Θεοῦ! διὰ τοῦ θανάτου ἴσχε τὸ „κράτος ὁ διάβολος, καὶ διὰ τοῦ θανάτου καταλυθήσεται· „πῶς δὲ ἄρχει τοῦ θανάτου ὁ διάβολος; ὅτι τῆς ἁμαρ„τίας ἄρχων, ἐξ ἧς ὁ θάνατος, καὶ τοῦ θανάτου ἄρχει· „ἦγουν κράτος θανάτου ἡ ἁμαρτία. ἔχων οὖν τὴν ἁ„μαρτίαν (ὁ διάβολος), καὶ εὑρετὴς αὐτῆς ὑπάρχων, „τὸ κράτος ἔχει τοῦ θανάτου".

Digitized by Google

παύποτε ἔτρεμον, καθὼς οἱ δοῦλοι καὶ σκλάβοι τρέμουσι καὶ φοβοῦνται, τὸν πικρὸν καὶ τυραννικόν τους αὐθεντῆ, καὶ ἀκολούθως ἐκ τὸ φόβο, δὲν ἀπολάμβανον κἀνένα τερπνὸν καὶ χαροποιόν (1). Συμπέρασε λοιπὸν, ὦ ἀδελφοί μου, ὅτι ὅποιος φοβεῖται τὸν θάνατον, αὐτὸς εἶναι ἀνελεύθερος καὶ δοῦλος παύτων· παρηγοριὰ δὲ μεγάλη εἶναι ὁ λόγος ἔτος εἰς τὰς θλιβομένους καὶ πάσχοντας Χριστιανούς· ἐπειδὴ οἱ διὰ τῆ πίστιν, καὶ τὰς ἐντολὰς τῦ Κυρίε διακόμενοι καὶ φυλακονόμενοι Χριστιανοὶ, ἐλευθεριωτέραν καὶ γλυκυτέραν ζωὴν ἔχουσιν ἀπὸ τὰς παλαιοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους, ὁπῦ ἐφαίνοντο πῶς τρυφῶν, καὶ ἔχουν ἀνάπαυσιν, ὅταν ὁ θάνατος εἶχεν ἰσχύν· διὰ τί, ἐκεῖνοι μὲν, ἦτον δοῦλοι, μὲ τὸ νὰ ἐκαπακυριεύοντο ἀπὸ τὸν φόβον τῦ θανάτε, οἱ δὲ Χριστιανοὶ, ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν παύτην καὶ φόβον.

16. „ Οὐ

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει· „ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐφοβοῦντο τὸν θάνατον, ὡς ἔνοχοι τῆς πάνυ δουλείας". Δουλεία δὲ τῦ θανάτε ἦτον, τὸ νὰ ὑπόκεινται τινὰς καὶ νὰ δουλεύῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ δύναμις καὶ τὸ κέντρον τῦ θανάτε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Χριστὸς διὰ τῦ θανάτε καταργησε τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τῦ θανάτε διάβολον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἁμαρτίας, διὰ τοῦτο μὲ δίκαιον τρόπον, ἀσθενὴς ἔγινε καὶ ἡ ἁμαρτία, καὶ ἡμεῖς ἐλευθερώθημεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν αὐτῆς, καὶ ὁμοῦ συνελευθερώθημεν καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῦ θανάτου. Καὶ τοῦτο εἶναι νὰ τὸ ἰδῇ τινας φανερῶς μὲ τὸ ἔργον· διὰ τί ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, ὁπῦ πρότερον ἐφοβοῦντο καὶ ἀπεστρέφοντο τὸν θάνατον, ὡσὰν ἦτε μεγαλώτατον καὶ ὑπερβολικὸν κακὸν, αὐτοὶ τώρα μετὰ τὴν ἔνσαρκον Οἰκονομίαν, δέχονται τὸν θάνατον, ὡσὰν μίαν μεταβολὴν καὶ προοίμιον καλλιτέρας ζωῆς, καὶ χαίρεντες τρέχουν εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὰ μαρτύρια διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστῦ, καὶ διὰ τὰς αὐτῦ νόμυς. Βλέπεις, ἀδελφὲ, πῶς ὁ Χριστὸς μᾶς ἠλευθέρωσε φανερὰ ἀπὸ τὸν φόβον τῦ θανάτε, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν του; Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος σοφῶς ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν δοῦλοι καὶ σκλάβοι εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ εἰς τὰ πάθη, διὰ τὸν φόβον τῦ θανάτε, καὶ τῆς ὀδύνης· ὅλοι γὰρ οἱ φιλάργυροι, καὶ οἱ φιλόδοξοι, καὶ οἱ φιλήδονοι, διὰ τὸ ἀγαπᾶν τὰ ἀργύρια, καὶ τὰς δόξας, καὶ τὰς ἡδονὰς, διὰ τί φοβῦνται νὰ μὴν ἀποθάνουν ὀλίγωρα, καὶ διὰ τί ζητῶν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν θάνατον· ἐλπίζων γὰρ ὅτι μὲ τὸ μέσον τῶν ἀργυρίων, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῶν ἡδονῶν, ἔχουν νὰ φυλάξουν τὴν ζωήν τους εἰς πολὺ καιρόν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἂν κάμῃ ὁ ἄνθρωπος, δὲν τὸ κάμνει διὰ ἄλλο, παρεξ διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν ζωήν του, καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον. Ὁ Δεσπότης μας λοιπὸν Χριστὸς, θέλοντας νὰ ἐλευθερώσῃ τὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἡδονῆς καὶ τῶν παθῶν, τὺς ἠλευθέρωσε πρῶτον ἀπὸ τὸν φόβον τῦ θανάτε, καὶ ἔπειτα ἀκολούθως τὺς ἠλευθέρωσε καὶ ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ἡδονὰς, καὶ κόψας τὴν ῥίζαν, συμπαρέκοψεν ὁμοῦ καὶ τὰ ἐκ τῆς ῥίζης βλαστάρια. Ταῦτα μὲν λέγει ὁ θεῖος Πατὴρ ἐν τοῖς ἀπόροις· ἐν δὲ τοῖς γνωσικοῖς αὐτοῦ Κεφαλαίοις οὕτω φησίν· „ὁ ἄνθρωπος .... πρὸς μὲν τὴν ἡδονὴν τὴν ἄλλην ἔχει ὁρμὴν, φόβος δὲ τὴν ὀδύνην, τὴν ἄλλην ἀποφυγὴν, τὰς μὲν κατὰ πᾶσαν ὑπεραγωνιζόμενος δύναμιν, τὰς δὲ κατὰ πᾶσαν σπουδὴν καταγωνιζόμενος .... ἡδονὴν οὖν διὰ τὴν φιλαυτίαν ἀντιτοιούμενοι, καὶ ὀδύνην (πρόδηλος καὶ ὁ θάνατος, ὡς ὀδύνης ὄντα παραίτιον) „διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν πάλιν φεύγειν σπουδάζοντες „τὰς ἀμυδήτους τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἐπινοοῦμεν γενέσεις". (Κεφ. νγ. τῆς γ'. Ἑκατοντ. τῶν Θεολογ.)

Γεώργιος δὲ ὁ Κορέσιος εἰς τὰ ὑπομνήματα τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος δουλείαν καλῶ, τὸν φόβον τῦ θανάτε, τὸν ἐποῖον θάνατον ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος φοβᾶται, καὶ ἀποστρέφεται· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη· „ὕστατον τῶν δεινῶν ἐστιν ὁ θάνατος"· ἀλλ' ὁ Μεσσίας Χριστὸς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὸν τοιοῦτον φόβον τοῦ θανάτου· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· „ἐπιθυμῶ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι". (Φιλιπ. ά.) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται τὸν θάνατον· πλὴν ὅποιος ἐν ἀληθείᾳ θέλει νὰ μὴ φοβᾶται τὸν θάνατον, πρέπει νὰ φοβᾶται πρότερον τὴν ἁμαρτίαν, καὶ νὰ μὴ τὴν κάμνῃ· διὰ τί ἡ ἀφοβία τῦ θανάτε, προέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ τὴν ἀποχὴν τῆς ἁμαρτίας· ὅθεν ἔπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „Καὶ γὰρ παιδικὸν φοβούμεθα φόβον, θάνατον „δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες". (Λόγ. εἰς τὺς Ἀνθεμίαν.) Καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅποιος θέλει νὰ μὴ φοβᾶται τὸν θάνατον, ἀλλὰ νὰ δεχθῇ αὐτὸν μετὰ χαρᾶς, πρέπει νὰ ζῇ μίαν ζωὴν πρέπουσαν εἰς τοὺς Χριστιανούς, μὲ χάδι κακοπάθειαν καὶ σκληραγωγίαν· ὅθεν ἔπεν ὁ Σιραὰχ· „ὦ θάνατε ὡς καλόν ἐστι „τὸ κρῖμα σου ἀνθρώπῳ ἐπιδεομένῳ, καὶ ἐλαττουμένῳ ἰσχύι, ἐσχατογήρᾳ, καὶ περιεστημένῳ περὶ πάντων". (Κεφ. μά. 2.) καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίε ὁ θάνατος εἶναι φοβερὸς καὶ μισητὸς κοντὰ εἰς ἐκείνους ὁπῦ ζοῦν μὲ τρυφὰς, καὶ ἀναπαύσεις, καὶ ὁπῦ ἔχουν πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα πολλὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν Σιραὰχ· „ὦ θάνατε ὡς „πικρόν σου τὸ μνημόσυνόν ἐστιν, ἀνθρώπῳ εἰρωνεύοντι ἐν „τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῦ, ἀνδρὶ ἀπερισπάστῳ, καὶ δυο„δεμένῳ ἐν πᾶσι". (αὐτόθ. 1.) Διὰ τοῦτο προσφυῶς ἔπεν ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος· „ἐκ ἔστι νομίζειν κακὸν „θάνατον, ἔστινος ἀγαθὸς βίος προηγῆτο· διότι οὐ „ποιεῖ κακὸν θάνατον, εἰμὴ ὅσα ἀκολουθῇ τῷ θανά„τῳ· καὶ ἐκ ἔστι πρέπον ἵνα πολυφροντίζωμεν περὶ „ἐκείνων, οἷς μέλλουσι θνήξεσθαι, ὁποίῳ τρόπῳ ἀπο„θνήσκουσιν· ἀλ' ἵνα πολυφροντίζωμεν ἀποθνήσκοντες „τοῦ βιάζοντας ἀπέρχεσθαι· οἱ γὰρ Χριστιανοὶ γι„νώσκουσι καλλίονα εἶναι ἐκεῖνον τὸν θάνατον τῷ ὄντι „πτωχῷ, ὅστινος ἔλειχον τὰς πληγὰς οἱ κύνες, τῷ θα„νάτῳ τοῦ ἀνοσίου πλουσίου, τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ „πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ". (Βιβλ. ά. Κεφ. ιά. περὶ Πόλεως Θεοῦ)

Digitized by Google

16. Οὐ γὰρ δήπου Ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται".

Ἤτοι δὲ ἐπίασεν ὁ Χριστὸς τῶν Ἀγγέλων τὴν φύσιν, οὐδὲ ταύτην ἐφόρεσε· τοῦτο δὲ φανερόν τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τί ἐκεῖνο ὅπου δὲν ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἀγγέλους, τὸ ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ τὸ νὰ λάβῃ σάρκα ἀπὸ αὐτούς (1).

„Ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται".

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἀπέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλ' ὅτι ἐπιλαμβάνεται, ἤτοι ἐπίασεν αὐτό, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι ἡ μὲν φύσις τῶν ἀνθρώπων ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐμακρύνετο, ὁ δὲ Θεὸς ἐκυνήγησεν αὐτὴν, καὶ φθάσας τὴν ἐπίασε, καὶ πιάσας περιεπλάκη, καὶ λύωσεν αὐτὴν μὲ τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔτζι ἐσαμάτισεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν φυγήν. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐπίασε τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ· διὰ μὲν, διὰ τί ἤθελε νὰ ὑψώσῃ τοὺς Ἑβραίους, καὶ νὰ δείξῃ τὸ γένος αὐτῶν τίμιον, καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο εἶναι ἀνώτεροι οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, καθ' ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ὁ Χριστός· (διότι σωπεύθιζει ὁ Παῦλος νὰ χαρίζῃ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐκεῖνα τὰ προνόμια, εἰς τὰ ὁποῖα κάποιας δὲν βλάπτεται.) Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἐνθυμίζει αὐτοὺς μὲ τὰ λόγια ταῦτα, τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, δηλαδή· „ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν, καὶ „τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος". (Γεν. κγ'. 15.)

17. „Ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι".

Ἐπειδὴ, λέγει, μίαν φορὰν κατεδέχθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ πιάσῃ τὴν ἐδικήν μας φύσιν, καὶ νὰ τὴν σώσῃ μὲ τὸν ἑαυτόν του, ἀκόλουθον ἦτον βέβαια νὰ ὁμοιωθῇ καὶ μὲ ἡμᾶς, κατὰ πάντα τὰ φυσικὰ, καὶ ἀδιάβλητα πάθη, ἤγουν καὶ νὰ γεννηθῇ, καὶ νὰ ἀνατραφῇ, καὶ νὰ αὐξηθῇ, καὶ νὰ κοπιάσῃ, καὶ νὰ πάθῃ, καὶ τέλος πάντων νὰ ἀποθάνῃ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ὁμοιωθῆναι κατὰ πάντα".

„Ἵνα ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς Ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν".

Διὰ τοῦτο, λέγει, τὸ αἴτιον ἀπέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν ἐδικήν μας φύσιν, διὰ νὰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ μέσον αὐτῆς, καὶ νὰ μᾶς ἀνασήσῃ ὅπου εἴμεθα πεσμένοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; ἐπειδὴ καὶ ἔγινεν Ἀρχιερεὺς ἐδικός μας, καὶ ἐπρόσφερε τὴν σάρκα ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ λόγου μας, αὐτὴ διὰ κάθε ἄλλην θυσίαν, διὰ νὰ μᾶς καθαρίσῃ ἀπὸ πᾶσαν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Θεὸν, εἰς τὸ νὰ φιλιώσῃ αὐτὸν μὲ ἡμᾶς, ὅπου εἴμεθα ἐδικοί του ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι· πιστὸς δὲ εἶπεν, αὐτὴ τὴν ἀληθινὸς, καὶ δυνατὸς νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Ἀρχιερέως· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἔργον ἀληθινοῦ Ἀρχιερέως, τὸ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων εἶναι Ἀρχιερεύς· ἤ τὸ πιστὸς δηλοῖ, ὅτι εἶναι εὐκολοπαράδεκτος κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὅταν πρὸς αὐτὸν μεσιτεύσῃ διὰ λόγους μας (2).

„Εἰς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Εἰ γὰρ Ἀγγέλων „ἀνείληφε φύσιν, χριστὸν ἂν ἐγεγόνει θανάτου· ἐπειδὴ „δὲ ἀνθρώπινον ὦμον ἀπέλαβε, διὰ μὲν τοῦ πάθους, „τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπέδωκε χρέος, διὰ δὲ τῆς τοῦ πε„πονθότος σώματος ἀναστάσεως, τὴν οἰκείαν ἀπέδειξε „δύναμιν".

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ἔτως ἑρμηνεύει τὰ πρὸς τὸν Θεόν· „τῶν πρὸς Θεὸν, καὶ εἰς Θεὸν ἀνηκόντων πραγ„μάτων· ἐν τούτοις γὰρ γέγονεν ἡμῶν Ἀρχιερεύς, οὐκ „ἐν τῷ σωματικὰς δεχάμενος, καὶ ἀπαρχὰς ἀναπῶσαι, „ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἐκπεπολεμωμένους φρονοῦντας τὸν Θεὸν, καὶ „ἐλεήσας ἡμᾶς, ἑαυτὸν ἡμῖν ἔδωκεν Ἀρχιερέα.

„ Εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ ".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὡσὰν νὰ ἐξηγῇ ὁ Παῦλος, τί δηλοῖ τὸ νὰ ἦναι ὁ Χριστὸς πιστὸς εἰς τὰ πρὸς Θεὸν, ἤγουν εἰς τὸ νὰ ἱλάσκεται, καὶ νὰ συγχωρῇ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι μία μεγάλη ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι κάθε τρόπον ἔκαμε, καὶ ὅλα τὰ ὑπέμεινε μόνον διὰ νὰ λύσῃ τὰς ἁμαρτίας των. Διὰ τί δὲ ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶπε τὰς ἁμαρτίας τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ; ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν ὁ λόγος, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Κυρίου ἦτον περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ δι' αὐτοὺς ἦλθε προηγουμένως· ἵνα, ἀφ' ὧν αὐτοὶ πιστεύσουν, καὶ σωθῶν, ἀκολούθως καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῶν Ἐθνῶν σωθῶσιν, ἀγκαλὰ καὶ ἔγινε τὸ ἐναντίον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἄγγελος πρὸς τὸν Ἰωσὴφ εἶπεν· „ αὐτὸς σώ„σει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ". (Ματ. α'. 21.) Μὲ τὸν λόγον λοιπὸν τοῦτον, δείχνει ὁ Παῦλος τὴν δυγένειαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ πόσης διαφορετικῆς προνοίας ἠξιώθησαν αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Κύριον.

18. „ Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δυνάται τοῖς πειρα„ζομένοις βοηθῆσαι ".

Ὁ λόγος ὅπου φαίνεται μὲν, ὅτι εἶναι ταπεινὸς, καὶ ἀτελὴς, καὶ ἀνάξιος Θεοῦ· διότι ὁ Παῦλος ὅταν ἐπιχειρισθῇ νὰ λέγῃ περὶ τῆς σαρκὸς, καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, συνειθίζει νὰ λέγῃ ὅλα τὰ ταπεινὰ, ὄχι ὅμως καὶ ἀνάξια τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι θαυμαστόν· ἐπειδὴ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς, ὅστις δὲν ἐσαρκώθη, πολλὰ ταπεινὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ λέγει ἡ Ἁγία Γραφὴ, καθὼς εἶναι ταῦτα· „ ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς „ υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν, εἰ ἐκζητῶν τὸν Θεόν ". (Ψαλμ. ρβ'. 2.) Καὶ πάλιν· „ Καταβὰς ἔν ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην συντελοῦν„ται πρός με, εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ ". (Γεν. ιή. 21.) καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα. Ἂν λοιπὸν ἡ Γραφὴ ὁμιλῇ τόσον ταπεινὰ περὶ τοῦ Πατρὸς ὁποῦ δὲν ἐσαρκώθη, πολλῷ μᾶλλον περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ σαρκωθέντος, καὶ παθόντος κατὰ τὴν σάρκα; Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων, καὶ διὰ τὴν πληροφορίαν αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι νομίζουν πιστοτέραν ἀπὸ ὅλα τὴν πεῖραν καὶ δοκιμὴν τῶν πραγμάτων. Τὸ νόημα δὲ ὁποῦ λέγει ὁ Ἀπόστολος εἶναι τοῦτο· ὁ Χριστὸς δὲν ἠξίωσε μόνον ὡς Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐπειράσθη, ἤτοι ἐγνώρισε διὰ τῆς πείρας τὰ πράγματα (1)· διότι ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ πολλὰ πάθη ἀδιάβλητα ἔπαθε, καὶ ἠξίωσε μὲ τὴν δοκιμὴν τί θέλει νὰ εἰπῇ θλῖψις, καὶ τί θέλει νὰ εἰπῇ πειρασμός· ὥστε ἐκ τούτου δύναται νὰ βοηθήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ὁποῦ θλίβονται καὶ πειράζονται, ἤτοι προθυμότερος εἶναι εἰς τὸ νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας καὶ συμπαθείας εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἔχουν θλῖψις, καὶ πειρασμούς (2).

ΚΕ-

(1) Σημείωσαι, κατὰ τὸν Κορέσιον, ὅτι ἐπειδὴ διπλοῖ εἶναι οἱ πειρασμοί, ἢ ἐξωθεν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ διαβόλου γινόμενοι, ἢ ἔνδοθεν ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτελούμενοι, πάντως ὁ Χριστὸς ἔξωθεν μόνον ἐπειράσθη, καὶ οὐχὶ ἔνδοθεν· ἐπειδὴ ὁ ἔνδοθεν πειρασμὸς, εἶναι ἄπαντος ἡδονὴ τοῦ κακοῦ μέρους, καὶ ἐπιθυμία κυριεύουσα τὸν λόγον, καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἕλκουσα· καὶ γὰρ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, ἐκ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας παραχθεῖσα, τῆς ἁμαρτίας ἐστὶν ἀρχὴ, καὶ ἐν τῇ πληγωθείσῃ φύσει ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, εὑρίσκεται· ἔνθεν ἐν τῷ Χριστῷ ἀναμαρτήτῳ ὄντι, καὶ πάσης ἐσωτερικῆς προσβολῆς ἀνωτέρῳ, δὲν ἐδύνατο νὰ εὑρίσκεται.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ „ δυνάται τοῖς „ πειραζομένοις βοηθῆσαι " · ἐπειδὴ, λέγει, ὁ διάβολος ἐπεπήδησε κατὰ τὰ ἔξω εἰς τὸ ἀναμάρτητον σῶμα τοῦ Δεσπότου, καὶ ἐπεχείρησε νὰ βάλῃ αὐτὸν εἰς πειρασμούς. (διότι καὶ ἀμέσως μόνος τὸν ὁ διάβολος εἰς τὸ ὄρος τὸν ἐπείραξε· καὶ ἐμμέσως αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐπαρακίνει τοὺς Ἰουδαίους νὰ τὸν θανατώσουν) ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κύριος ἔχοντας σῶμα ἀναμάρτητον ἐπειράσθη, καὶ ἔπαθε, διὰ τοῦτο δικαίως ἔλαβε δύναμιν κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ δύναται νὰ ἐλευθερώνῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, καὶ νὰ βοηθῇ εἰς τοὺς πειραζομένους· διὰ τί ἡ θρασύτης ὁποῦ ἔδειξεν ὁ πονηρὸς ἐναντίον τοῦ ἀναμαρτήτου σώματος τοῦ Δεσπότου, αὐτὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν δύναμιν δικαίαν καὶ δίλογον, εἰς τὸ νὰ ἐλευθερώνῃ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις ἀπὸ τοὺς τοῦ διαβόλου πειρασμοὺς, καὶ νὰ εὑρίσκεται βοηθὸς εἰς τοὺς πειραζομένους.

Digitized by Google

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι".

Ὅθεν, ἤτοι, ἐπειδὴ καὶ εἶπον πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι τοιοῦτος πιστὸς Ἀρχιερεύς, καὶ συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, σοχασθῆτε καὶ ἐσεῖς, ἅγιοι ἀδελφοί μου, καὶ θέλετε εὕρῃ πῶς εἶναι ἔτζι τοῦτο τὸ πρᾶγμα· „κλήσεως δὲ, λέγει, ἐπουρανίου μέτοχοι". ἤτοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐκαλέσθημεν, καὶ λοιπὸν ἂς μὴ ζητῶμεν κἀνένα ἀπὸ τὰ γήϊνα ταῦτα πράγματα· ἐκεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι πεθησαυρισμένος ὁ μισθός μας, καὶ ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις ὁποῦ ἔχει νὰ μᾶς δοθῇ (1).

„Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰη-„σοῦν Χριστόν".

Ὅλα τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι παρεμφερῆ, καὶ λέγονται εἰς τὸν Χριστὸν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς πολλάκις εἴπομεν. Ἀπόστολος λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς, διατὶ ἀπεστάλθη εἰς τὰ πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ· Ἀρχιερεὺς δὲ τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, ἤτοι τῆς πίστεώς μας· ἐπειδὴ δὲν εἶναι Ἀρχιερεὺς τῆς κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον λατρείας, ἀλλὰ τῆς ἰδικῆς μας πίστεως (2).

2. „Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ „αὐτοῦ".

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος μέλλει νὰ δείξῃ τὸν Χριστὸν ἀνώτερον ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, φέρει εἰς τὸ μέσον τοὺς Ἀρχιερωσυνίους, καὶ λέγει· ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐγχειρίσθησαν λαόν· ὁ μὲν Μωϋσῆς, τῶν Ἰουδαίων, ὁ δὲ Χριστὸς, τῶν Χριστιανῶν· ὅμως διὰ μεγαλήτερα πράγματα καὶ τέλη ἐγχειρίσθη ὁ Χριστὸς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· πλὴν κατὰ τὸ παρὸν, δὲν δείχνει τὴν ὑπεροχὴν ὁποῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, διὰ τὰ μὴν ἀποσταφοῦν αὐτὸν οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες Χριστιανοί· διότι ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ νὰ ἦτον Χριστιανοὶ, ὅμως ἀκόμη ἦτον πολὺ προσκολλημένοι εἰς τὸν Μωϋσῆν· δείχνει ὅμως κατὰ τὸ παρὸν ὁ Παῦλος, ἴσον τὸν Χριστὸν μὲ τὸν Μωϋσῆν, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ αὐτὸς πιστὸς εἰς τὸν Πατέρα, ὁποῦ τὸν ἔκαμεν Ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον· ἐπειδὴ ἡ λέξις ἐδῶ „ποιήσας" δὲν εἶναι περὶ οὐσιώσεως καὶ ὑπάρξεως τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ περὶ προχειρίσεως, καὶ χειροτονίας αὐτοῦ. Πιστὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς, ἤγουν οἰκονόμος, προϊσάμενος, καὶ προνοῶν τὰ πράγματα τοῦ Πατρός του, καὶ μὴν ἀφίνωντας αὐτὰ νὰ διαφθείρωνται, ἀλλὰ προξενῶν εἰς αὐτὰ τὴν σωτηρίαν, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐφάνη πιστὸς εἰς ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἤγουν εἰς ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, δι' ὅτι οἶκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν λαὸν, καθὼς καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι ὁ δεῖνα τῆς τάδε οἰκίας εἶναι· τὸ δὲ „αὐτοῦ" δηλοῖ, ἢ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων ἐλέγετο καὶ τοῦ Θεοῦ λαὸς, ἐλέγετο καὶ τοῦ Μωϋσέως λαὸς, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν· „βάδιζε τὸ τάχος, κατάβηθι ἐντεῦθεν· „ἠνόμησε γὰρ ὁ λαός σου, ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου". (Ἔξ. λβ'. 7.) ἐπειδὴ καθὼς εἶναι ὁ ἐπίτροπος καὶ οἰκονόμος μιᾶς οἰκίας, ἔτζι ἦτον καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐπίτροπος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ· „οὐχ οὕτως ὡς ὁ θεράπων Μωσῆς, ὃς „ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστιν". (Ἀριθ. ιβ'. 7.)

3. „Πλείο-

---

(1) Μερικοὶ δὲ κλῆσιν ἐπουράνιον νοοῦσι, τὸ ὄνομα Χριστιανός, μὲ τὸ ὁποῖον καλοῦνται ὅλοι οἱ τοῦ ἐπουρανίου Χριστοῦ μαθηταὶ Χριστιανοί.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ὅτι δὲ καὶ Ἀ-„πόστολος τῆς ὁμολογίας ἡμῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν „γέγονεν, ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐδίδαξεν· ὅτε γὰρ „ἦλθε φησὶ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ „Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός· καὶ οὐκ „ἁπλῶς ἀπέστειλεν αὐτὸν γενέσθαι ἐκ γυναικός, ἀλλὰ „γενόμενον ἐκ γυναικὸς ἀπέστειλεν, ὡς ἂν ἅμα δῆλον, „ὅτι τῇ ἐνανθρωπήσει πρόσφορον τὸ τῆς ἀποστολῆς „ὄνομα".

Digitized by Google

3. „ Πλείονος γὰρ δόξης ἧτος παρὰ Μωσῆ ἠξίωται, καθ' ὅσον „ πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου, ὁ κατασκευάσας αὐτόν ". (1)
4. „ Πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ τὰ πάντα κατα- „ σκευάσας, Θεός ".

Εδῶ γράφει ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑπεροχὴν ὁπού ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ. Λέγει λοιπόν, ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς πιστὸς ἦτον εἰς ὅλον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἤγουν εἰς ὅλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· πλὴν καὶ αὐτὸς εἶας ἦτον ἀπὸ τοὺς τοῦ οἴκου, ἤγουν εἶας ἄνθρωπος ἦτον καὶ αὐτὸς, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ἰσραηλῖται (ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἦτον Ἅγιος) καὶ εἶας δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὅμοιος μὲ τοὺς ἄλλους δούλους, καθὼς καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ οἰκονόμος μιᾶς οἰκίας, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ὑπερέχῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους δούλους τοῦ Δεσπότου τῆς οἰκίας, πλὴν καὶ αὐτὸς δοῦλος εἶναι τοῦ αὐτοῦ Δεσπότου, ὅμοιος μὲ τοὺς ἄλλους. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἦτον μέρος τοῦ οἴκου, ἤγουν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐκτίσθη καὶ αὐτὸς, καθὼς ἐκτίσθη καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς, καὶ ἐκεῖνος ὁπού τὸν ἔκτισεν, ἐξάπαντος ὑπερέχει ἀπὸ αὐτόν· ἔκτισε δὲ αὐτὸν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ σάρκα λαβὼν, καὶ χρηματίσας Ἀρχιερεὺς δι' αὐτόν· λοιπὸν ἐπειδὴ τὸν ἔκτισεν, ὑπερέχει ἐξάπαντος καὶ ἀπὸ αὐτόν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, σοφίαν τοῦ Παύλου, πῶς ἄρχισε μὲν ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ἀνέβη δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ Θεότητα, καὶ ἀκολούθως ἔδειξεν, ὅτι ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ ποιητὴς καὶ κτίσης, ὑπερέχει ἀπὸ τὸ κτίσμα καὶ ποίημά του, ἤτοι ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ (2).

5. „ Καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς „ μαρτύριον τῶν λαληθησομένων ". (Ἀριθ. ιβ'. 7.)
6. „ Ὁ Χριστὸς δὲ; ὡς Υἱός ".

Ἰδὲ καὶ ἄλλην ὑπεροχὴν τοῦ Χριστοῦ βάλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅτι ὁ μὲν Μωϋσῆς, ἦτον πιστὸς εἰς ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς θεράπων, καὶ δοῦλος Θεοῦ (3), καὶ διὰ τοῦτο κατεσάθη, διὰ νὰ λαλῇ τὰ προστάγματα τοῦ Δεσπότου Θεοῦ εἰς τοὺς ἄλλους οἰκέτας καὶ ὁμοδούλους του, καὶ ἀκολούθως, διὰ νὰ ἦναι μάρτυς πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν κρίσιν τῶν λαληθεισῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ λόγων· διότι αἴσως ἡ Γραφὴ καλῇ μάρτυρα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν κατὰ τὸ „ ἄκουε „ οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ ". (Ἡσ. ἀ. 2.) Καὶ „ Διαμαρτύρομαι αὐτοῖς πάντε οὐρανὸν, „ καὶ τὴν γῆν ". (Δευτερ. λἀ. 28.) Καὶ πάλιν· „ πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω, καὶ ἀκουέτω „ ἡ γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου ". (Δευτερ. λβ'. 1.) Καὶ „ ἀκούσατε ὄρη τὴν κρίσιν Κυ- „ ρίου, καὶ αἱ φάραγγες, θεμέλια τῆς γῆς ". (Μιχ. ς'. 2.) αὖ, λέγω, ἡ Γραφὴ καλῇ μάρτυρας τὰ ἄψυχα στοιχεῖα, πόσῳ μᾶλλον καλεῖ μάρτυρα τὸν λογικὸν ἄνθρωπον, καὶ μάλιστα τὸν θεράποντα τοῦ Κυρίου Μωϋσῆ; Ὁ μὲν ἓν Μωϋσῆς ἦτον πιστὸς, ὡσὰν δοῦλος· ὁ δὲ Χριστὸς εἶναι πιστὸς, ὡσὰν Υἱὸς γνήσιος, καὶ κληρονόμος, ὅς τις διοικεῖ καὶ οἰκονομεῖ τὰ τοῦ Πατρός του πράγματα, κατὰ τὸ πατρικὸν θέλημα· „ Υἱός μου γάρ φησιν εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερο-

„ γε-

---

(1) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν Γραμματικώτατον ὁμῶν, καὶ Φιλόσοφον κὺρ Νεόφυτον, ὦ, πλείονος ἐνταῦθα, δὲν εἶναι συγκριτικὸν, οὐ καὶ τοῦτον ἔχει συγκριτικοῦ, ἀλλὰ διακριτικὴ παράθεσίς ἐστι καὶ ὡσὰν νὰ εἰπῇ τινας, ἀσύγκριτος σύγκρισις, καθὼς λέγεται καὶ ἡ Θεοτόκος, τιμιωτέρα τῶν Χερουβὶμ, καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ· τὰ μὲν γὰρ συγκριτικὰ, ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων λέγονται καὶ ὁμοφυῶν· ὁ δὲ Παῦλος συγκρίνων τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ Μωϋσέως, παράδειγμα φέρει τὸν οἶκον, καὶ τὸν κατασκευάσαντα τὸν οἶκον, ὁ οἶκος δὲ καὶ ὁ τὸν κατασκευάσας, προφανῶς εἶναι ἑτερούσια, ὥστε ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔχει κἠμμίαν σύγκρισιν μὲ τὴν δόξαν τοῦ Μωϋσέως.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „ εἰδεύαι μεύτον „ χρὴ, ὡς τὴν μὲν ὑπεροχὴν ἀπὸ τῆς θείας ἐδείξε „ φύσεως· πλείονος δὲ αὐτὸν ἠξιῶσθαι δόξης κατὰ τὸ „ ἀνθρώπινον ἔφησεν· ἐπειδὴ γὰρ καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος „ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἀμφότερα δὲ ἐν τῷ ἑνὶ θεωρεῖ- „ται προσώπῳ, ἀναγκαίως καὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ πα- „πεινὰ περὶ αὐτοῦ λέγειν, εἰς δήλωσιν τῶν δύο φύ- „σεων ἀναγκάζεται ".

(3) Ὁ γὰρ ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Γραφῆς καλούμενος θεράπων Κυρίου, ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ὀνομάζεται δοῦλος Κυρίου· „ Μωϋσῆς δοῦλος Κυρίου ". (Ἰησ. κβ'. 4.).

Digitized by Google

„γεγένημαι σε". (Ψαλμ. β'. 7.) μεγαλωτάτη δὲ ἡ ἀσύγκριτος εἶναι ἡ διαφορὰ ὁπὸ ἔχει ὁ δοῦλος ἀπὸ τὸν Υἱὸν, ἐπειδὴ ὁ μὲν Υἱὸς, εἶναι Δεσπότης, ὁ δὲ δοῦλος, εἶναι αὐτὸ τοῦτο δοῦλος (1).

„Ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς, ἐὰν περ τὴν παῤῥη-
„σίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν".

Οἶκος μὲν τὸ Μωϋσῆ, ἦτον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς, τὸ ὁποῖο μέρος ἦτον καὶ αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς, ὡς εἴπομεν· οἶκος δὲ τὸ Χριστὸ, εἰμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί· ἀλλ' ὅμως αἰσως σαθῶμεν μέχρι τέλους, καὶ δὲν κρημνισθῶμεν. Μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὁ Παῦλος παρακινεῖ ἐν ταυτῷ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανοὺς νὰ ὑπομένωσι τὰς θλίψεις, καὶ νὰ μὴ παραλύωνται καὶ ἀποκάμνωσι· (δὶ ὅτι μὲ πέπιον τρόπον θέλει γένη οἶκος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τό·
„ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς"· (Λευϊτ. κς'. 12.) καὶ πρὸς τοῦτο ἐγκωμιάζει αὐτοὺς, μὲ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι αὐτοὶ ἄρχισαν μὲν νὰ εἶναι οἶκος τοῦ Χριστοῦ, πρέπει δὲ καὶ νὰ προσθέσωσι τέλος αἴσιον εἰς τὴν καλὴν ἀρχὴν ταύτην. Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος παῤῥησίαν, καὶ καύχημα ἐλπίδος· διὶ ὅ,τι ὅταν τινὰς ἐλπίζῃ βεβαίως, ὅτι θέλει γένῃ ἀνταπόδοσις τῶν καλῶν του ἔργων, αὐτὸς καυχᾶται ἀκόμη ἀπὸ ἐδῶ εἰς τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ, ὡσὰν νὰ ἦτον γενόμενα, καὶ ὡσὰν νὰ τὰ ἀπολαμβάνῃ, καὶ δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει καὶ παῤῥησίαν, ὅταν πάσχῃ καὶ θλίβεται διὰ τὸν ἀγαπώμενον παρ' αὐτοῦ Χριστόν.

7. „Διὸ, καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον „Σήμερον ἐὰν τῆς φω-
„νῆς αὐτοῦ ἀκούσητε" (2)
8. „Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ,
„κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ".
9. „Οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ
„ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη".
10. „Διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται
„τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου".
11. „Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυ-
„σίν μου". (Ψαλμ. ϱε'. 7.)

Ἐπειδὴ αὐωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος περὶ ἐλπίδος, καὶ ὅτι πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ προσμένωσι βεβαίως νὰ λάβωσιν ἐκεῖ τὸν μισθὸν τῶν ἔργων τους, καὶ αὐτὶ τῶν ἐδῶ κόπων καὶ ἱδρώπων τους νὰ λάβωσι ἀνάπαυσιν, διὰ τοῦτο πόρα ἐδῶ βεβαιόνει τὸν λόγον του ἀπὸ τὸν Προφήτην Δαβὶδ ὁπὸ λέγει, ὅτι μέλλων νὰ ἔμβωσι εἰς κατάπαυσιν ὅλοι ἐκεῖνοι ὁπὸ πιστεύσωσι· καθὼς ἐκ τοῦναντίου, ἐκεῖνοι ὁπὸ δὲν πιστεύσωσι, δὲν θέλουν ἔμβωσι εἰς αὐτήν· ὃν τρόπον καὶ οἱ πα-

(1) Προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι ἂν οἱ αἱρετικοὶ νομίζουν ὡς εὐτελὲς, τὸ νὰ ὀνομάζεται ὁ Υἱὸς πιστὸς, ἂς ἀκούσουν, ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ παρομοίως πιστὸς ὀνομάζεται· „πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐ-
„τοῦ". (Ψαλμ. ρμδ'. 13.) καὶ πάλιν· „πιστὸς ὁ
„Θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ". (α'. Κορ. α'. 9.)

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος οὕτως ἑρμηνεύει τὰ ῥητά· „τὸ σήμερον" δηλοῖ τὸ, ἀεὶ καὶ πάντοτε· ὡσὰν νὰ ἔλεγεν, ἕως ὁπὸ εἶναι τὸ σήμερον, ἐὰν ἀκούσητε τοῦ φωτὸς τοῦ καλοῦντος Χριστοῦ, μὴ γένητε σκληροὶ εἰς τὰς καρδίας, καὶ παρακούσητε, μὴ πιστεύοντες εἰς τὰ λόγιά του· ποῖος δὲ εἶναι ὁ παραπικρασμὸς ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ γενόμενος; ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἀπιστοῦντες ἐπείραζον τὸν Θεὸν λέγοντες· „μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς „ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; μὴ καὶ ἄρτον δύναται „δοῦναι, ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ"; (Ψαλμ. οζ'. 19.) μᾶλλον δὲ παραπικρασμὸς ἦναι, ὁ δεκάκις γενόμενος παρὰ τῶν Ἑβραίων πρὸς τὸν Θεὸν γογγυσμὸς καὶ πειρασμὸς, καθὼς τὸ λέγει ὁ Θεός· „ἐπείρασάν με „τοῦτο δέκαπαν, καὶ δὲν ἐπήκουσαν τῆς φωνῆς μου". (Ἀριθμ. ιδ'. 22.) τὸ δὲ „ἐπείρασάν με" ἢ ἀναφέρεται πρὸς τὸν πειρασμὸν, καὶ εἶναι ἄρθρον, ἢ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔρημον, καὶ εἶναι ἐπίῤῥημα τοπικὸν, ἀντὶ τοῦ, ὅπου· τὸ δὲ „προσώχθισα" δηλοῖ τὸ, ἐβαρύθυμα τὴν γενεὰν ταύτην, καὶ ἐμίσησα· διατὶ πίστις εἰς ἐμὲ, καὶ πειράζει με πάντοτε.

παλαιοὶ ἐκεῖνοι Ἰσραηλῖται μὲ τὸ νὰ ἀπιστήσουν, δὲν ἠθωήθησαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ νὰ κληρονομήσουν· διὰ ὅ,τι ἀφ' ὅτου ἐκεῖνοι ἐπέρασαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἔλαβον μυρία ἀγαθὰ εἰς τὴν ἔρημον ἀπὸ τὴν περὶ αὐτοὺς πρόνοιαν, καὶ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ, διὰ προσαγῆς Κυρίου ἀπέστειλαν δώδεκα κατασκόπους, διὰ νὰ θεωρήσουν τὴν φύσιν καὶ κατάστασιν τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ ὑπάγουν· οἱ δὲ ἀπελθόντες, καὶ θεωρήσαντες τὸν τόπον, εἰς διάστημα ἡμερῶν τεσσαράκοντα, ἔκοψαν σῦκα σταφύλι μεγάλον, ὁμοῦ καὶ ῥόδια, καὶ σῦκα, καὶ τὰ ἔφεραν εἰς τὸν Μωϋσῆν, καὶ τὸν λαὸν, καὶ εἶπον, ὅτι ἡ γῆ τῆς Ἱερουσαλήμ, εἶναι γῆ ῥέουσα γάλα, καὶ μέλι, ἔχει ὅμως ἀνθρώπους γίγαντας, καὶ δυνατοὺς ὅπου τὴν κατοικοῦν καὶ δυσκολονικήτους· Ὁ δὲ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ταῦτα ἀκούσαντες, δὲν ἐσταχάσθησαν τοῦ τὰ Θεοῦ ἀκαταμάχητον δύναμιν, οὐδὲ τὰ θαυμάσια, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ εἰς ὅλην τὴν ἔρημον, ἀλλὰ φοβηθέντες ἀπὸ τὰ λόγια τῶν δέκα κατασκόπων (ὁ γὰρ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, καὶ ὁ Χάλεβ δὲν ἐφόβισαν τὸν λαὸν, ἀλλὰ μάλιστα τὸν ἐπαραθάρρυναν) ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Μωϋσῆ, καὶ Ἀαρὼν, καὶ ἐβουλήθησαν νὰ κάμουν ἀρχηγόντας, καὶ νὰ γυρίσουν πάλιν εἰς Αἴγυπτον, τὸν δὲ Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, καὶ τὸν Χάλεβ ὁποῦ τοὺς ἐπαραθάρρυναν, ἠθέλησαν νὰ λιθοβολήσουν. Ὁ Θεὸς λοιπὸν θυμωθεὶς κατ' αὐτῶν, ὅτι ἔτζι ὀλίγωρα εὔγαλαν ἀπὸ τὸν νοῦν τους τῶν τόσων καὶ τόσων θαυμάτων τοῦ ἐθύμησιν, ὥμοσε νὰ μὴ ἐμβάσῃ ὅλου ἐκείνου τοῦ ἄπιστον γενεὰν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, πάρεξ τὰ παιδία αὐτῶν, ὅσα ἦτον εἴκοσι χρόνων καὶ κάτω, καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, καὶ τὸν Χάλεβ, καθὼς ταῦτα πάντα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ ιγ'. καὶ ιδ'. Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν, ὅπου καὶ τὰ λόγια τοῦ θείου ὄρους διέσκονται, οὕτως ἔχοντα· „ζῶ ἐγὼ, „λέγει Κύριος, ἢ μὴν ὃν τρόπον ἐλαλήσατε εἰς τὰ ὦτά μου, οὕτω ποιήσω· ἐν τῇ ἐρήμῳ „ταύτῃ πεσεῖται τὰ κῶλα ὑμῶν· καὶ πᾶσα ἡ ἐπισκοπὴ ὑμῶν, καὶ οἱ καταριθμημένοι ὑμῶν „ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, ὅσοι ἐγόγγυζον ἐπ' ἐμοί· εἰ ὑμεῖς εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν γῆν, „ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου κατασκηνῶσαι ὑμᾶς ἐπ' αὐτῆς· ἀλλ' ἢ Χάλεβ υἱὸς Ἰεφοννὴ, „καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ· καὶ τὰ παιδία, ἃ εἴπατε ἐν διαρπαγῇ ἔσεσθαι, εἰσάξω αὐτοὺς εἰς „τὴν γῆν, καὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν, ἣν ὑμεῖς ἀπέστητε ἀπ' αὐτῆς". (Ἀριθ. ιδ'. 28.)

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς χρόνους ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὁμιλῶντας ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι σήμερον ἂν ἀκούσετε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας, διὰ νὰ μὴ πάθετε καὶ ἐσεῖς κεῖνα, ὁποῦ ἔπαθον οἱ προπάτορες καὶ πρόγονοί σας εἰς τὴν ἔρημον, καὶ χάσετε τὴν κατάπαυσιν ἐκείνην, ὁποῦ σᾶς ἔταξεν ὁ Θεός· ἐπειδὴ, λέγω, ταῦτα ἔλεγε, φανερὸν ὅτι εἶναι ἄλλη κατάπαυσις, τὴν ὁποίαν χρεωστοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ κληρονομήσωμεν· διὰ τί, μήπως καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐκληρονόμησαν τὴν ἀληθινὴν κατάπαυσιν, τίς ἡ χρεία νὰ λέγῃ πάλιν ὁ Δαβίδ, ὅτι σήμερον μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας, καθὼς τὰς ἐσκλήρυναν οἱ προπάτορές σας εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα μὴ δυνηθῆτε νὰ ἔμβετε εἰς τὴν κατάπαυσιν; Ποία δὲ ἄλλη κατάπαυσις εἶναι, πάρεξ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, τῆς ὁποίας ἦτον εἰκὼν καὶ τύπος ἡ καταπαύσιμος ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, καὶ ἡ γενομένη εἴσοδος εἰς τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ τῶν τέκνων τοῦ ἀπιστησάσης γενεᾶς (1); διὰ ὅ,τι τρεῖς εἶναι αἱ

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λογιάσῃ τινὰς, πῶς ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου εἶναι ἡμέρα ἀνακάσιμος, ἢ πῶς ἔχει τὰ αὐτὰ προνόμια μὲ τὴν Κυριακήν· ἐπειδὴ καθὼς ἡ Κυριακὴ εἶναι τύπος τοῦ μέλλοντος ὀγδόου αἰῶνος, ἤγουν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἔτζι καὶ ἡ καταπαύσιμος ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἦτον τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ· ἂς μὴ λογιάσῃ, λέγω, τοῦτο καὶ πλανηθῇ· διὰ τί καὶ ἄλλα πολλὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐσάθησαν τύποι τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀλλ' ὄχι διὰ τοῦτο ἔχουσι καὶ τὰ αὐτὰ προνόμια μὲ τὴν Κυριακήν. Ἔτζι τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν ἐσάθη ἡ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἴσοδος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ ἴδιος Παῦλος, καὶ ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων, καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμένιος· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ οὐ τιμῶμεν ὅλως, ἢ ἑορτάζομεν τὴν παλαιὰν εἴσοδον τῶν Ἰσραηλιτῶν, οὐδὲ τὰ αὐτὰ προνόμια λέγει τινὰς, ὅτι ἔχει αὐτὴ μὲ τὴν Κυριακήν· Ἔτζι ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἤγουν τῶν Οὐρανῶν, ἐσάθησαν τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τῆς σκηνῆς τοῦ Μωϋσέως, καθὼς αὐτὰ ὀνομάζει ὁ Παῦλος λέγων· „ἃ οἱ χαροποίητοι Ἅγια ἐσήλ„θεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐ„τὸν τὸν οὐρανόν" (Ἑβρ. θ'. 24.) ἀλλ' ὅμως κοντὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς δὲν τιμᾶται πάρα ἡ σκηνὴ τοῦ Μωϋσέως, οὔτε τὰ ἐκείνης Ἅγια τῶν Ἁγίων νομίζονται πῶς ἔχουν τὰ αὐτὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς, διὰ τί ἐσάθησαν τύποι τῶν Οὐρανῶν.

Ἔτζι προσέζη ὁ Θεὸς νὰ ἑορτάζουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν Σκηνοποιΐαν ἤγουν τὴν ὀγδόην ἡμέραν αὐτῆς λέγων· „ὅ„ταν συντελέσητε τὰ γενήματα τῆς γῆς, ἑορτάσετε „τῷ Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας, τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἀνά„παυσις, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀνάπαυσις". (Λεν. κγ'. 17.) Ἡ ἑορτὴ δὲ τῆς Σκηνοπηγίας εἶχε τύπον τῆς ἀνασάσεως τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ ὀγδόη ἐκείνης ἡμέρα, ἦτον τύπος καὶ τῆς Ἀνασάσεως τοῦ Κυρίου, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (Σελ. 1129.

τῆς

αἱ καταπαύσεις, πρώτη ἡ τῶ Σαββάτε, ἐν ᾗ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτῦ, καθὼς γέγραπται· „ Καὶ κατέπαυσεν (ὁ Θεὸς) τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ παν„των τῶν ἔργων αὐτῦ ὧν ἐποίησε“· (Γεν. β'. 2.) περὶ τῆς ὁποίας ταύτης καταπαύσεως δὲν φαίνεται νὰ ἐμιλῇ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἦτον παμπάλαιος ἀπὸ τὼ ἀρχὼ τῦ Κόσμυ. Δευτέρα κατάπαυσις εἶναι, ἡ εἴσοδος εἰς τὼ γῶ τῆς Ἱερυσαλὴμ, εἰς τὼ ὁποίαν οἱ Ἰσραηλῖται ἐμβαίνοντες, ἔμελλον νὰ ἀναπαυθῦν ἀπὸ τὺς πολέμυς, καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ τὰ περιπατήματα ὁπῦ ἔκαμναν εἰς τὼ ἔρημον, τρέχοντες ἐπάνω κάτω τεσσαράκοντα ὁλοκλήρυς χρόνυς. Ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτης τῆς καταπαύσεως δὲν ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβίδ, καθ' ὅτι ἡ Ἱερυσαλὴμ ἐκατοικεῖτο ἀπὸ τὺς Ἑβραίυς εἰς τὸν καιρὸν τῦ Δαβίδ· ὅθεν δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ διὰ αὐτὼ, ὡσὰν νὰ ἦτον ἄλλη κάμμια ὁπῦ ἐλείπετο. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἶναι ἄλλη κατάπαυσις, εἰς τὼ ὁποίαν ὁ Ἰησῦς τῦ Ναυῆ δὲν ἐδωκήθη νὰ ἐμβάσῃ τὸν λαὸν τῦ Ἰσραὴλ, καὶ περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβίδ· ποία δὲ εἶναι αὕτη, παρὰ ἡ ἐν οὐρανοῖς; ἤτις εἶναι τρίτη τῇ ἀριθμῷ· „ σὺθα, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἀπέδρα ὀδυνῶν, λύπη, καὶ στεναγ„μός“; (Ἡσ. νά'. 11.) Σπεύδασπε λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, σπεύδασπε, ὦ Χρισιανοὶ, νὰ μὴ χάσετε τὴν κατάπαυσιν ταύτην διὰ τὴν ἀπισίαν σας, καθὼς καὶ οἱ πρόγονοί σας Ἑβραῖοι ἔχασαν αὐτήν. Τῦτο μὲν εἶναι ὅλον τὸ νόημα τῶν ἀνωτέρω ῥητῶν τῦ Δαβίδ, τῶν εἰς μῆκος ἐκτεταμένων. Πλὴν καὶ τῦτο προσθέτομεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χρισιανοὶ δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ κατηγορῦμεν τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς προνοῆται, καὶ ὅταν φαίνεται πῶς μᾶς ἀφίνει, ἡμεῖς πάντοτε πρέπει νὰ πισεύωμεν, καὶ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτὸν· ἐπειδὴ καὶ τὺς

τῆς Πεντηκοστῆς) καὶ τῆς τελείας καὶ μονίμυ μετανάσεως ἐν δρύσει ἐν τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Προκόπιον (σελ. 1373. τῆς Πεντηκ.) καὶ τῦ μέλλοντος αἰῶνος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, λέγοντα· „ τύπος γὰρ ἡ ὀγδόη τῦ „μέλλοντος αἰῶνος· ὃς ἐστιν ὀγδόη ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ „Σκηνοπηγία καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν ἡμετέρων σωμάτων „(ἔσται) καὶ ἀληθὴς καὶ τελεσιτέλεσε ἑορτὴ καὶ φαιδρότης „ἀδιάδοχος“. (Σελ. 1504. τῆς Πεντηκοστῆς)

Καθὼς λοιπὸν ἡ εἴσοδος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς τὼ ἐπίγειον Ἱερυσαλὴμ, καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τῆς σκηνῆς τῦ Μωϋσέως, καὶ ἡ Σκηνοπηγία αὐτὴ, καὶ ἡ ὀγδόη ἡμέρα τῆς Σκηνοπηγίας, δὲν ἑορτάζονται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὺς Χρισιανούς, μὲ τὸ νὰ εἶναι Ἰουδαϊκαὶ καὶ Νομικαὶ ἑορταὶ, οὔτε ἀνασάσιμοι λογίζονται, ὅτε τὰ αὐτὰ προνόμια ἔχυσι μὲ τὼ Κυριακὼ· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐσάθησαν τύπος τῆς Ἀνασάσεως τῦ Κυρίυ, καὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ τῦ μέλλοντος αἰῶνος· τοιυτοτρόπως καὶ τὸ Σάββατον, ἀγκαλὰ καὶ ἐσάθη τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, δεδόσθω δὲ, καὶ τῆς Ἀνασάσεως τῦ Κυρίυ, δὲν ἑορτάζεται ὁμως κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὺς Χρισιανούς, ὅτε ὡς ἀνασάσιμος λογίζεται, ὅτε τὰ αὐτὰ προνόμια ἔχει μὲ τὴν Κυριακήν· ἐπειδὴ τὸ Σάββατον εἶναι ἑορτὴ Ἰουδαϊκὴ καὶ Νομικὴ, καὶ ὄχι Εὐαγγελικὴ καὶ τῆς νέας χάριτος, καθὼς εἶναι ἡ Κυριακή.

Ὥσπερ γὰρ (διὰ νὰ εἶπω καθολικῶς) ὅλος ὁ νόμος, εἶχε μὲν σκιὰν καὶ τύπον τῶν μελόντων ἀγαθῶν, ὡς βεβαιοῖ ὁ ἐν Πνεύματι λαλῶν Παῦλος· „ Σκιὰν „γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελόντων ἀγαθῶν“· (Ἑβρ. ί. 1.) ἦτοι τύπος ὢν τῶν κατὰ τὼ Νέαν Διαθήκην μελόντων δίδοσθαι παρὰ Χρισῦ ἀγαθῶν, τοῖς παύτὼ παραδεξαμένοις, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος· καθὼς, λέγω, ὁ Νόμος, τύπος ὢν τῶν μελόντων ἀγαθῶν, μετὰ τὼ ἔλυσιν τῦ Χρισῦ κατηργήθη καὶ ἐπαυσεν, ὅσον κατὰ τὸ τελεσεργικὸν μέρος αὐτῦ· ποιοτρόπως καὶ τὸ Σάββατον, μὲ τὸ νὰ ἦτον ἑορτὴ τῦ παλαιῦ Νόμυ τελεσεργική, μετὰ τὼ ἔλυσιν τῦ Χρισῦ, σὼ ὅλῳ τῷ νόμῳ καὶ αὐτὸ κατηργήθη καὶ ἐπαυσε, καὶ ἀντὶ παύτης, εἰσήχθη ἡ Κυριακή· ὅπερ γὰρ ἦν πάλαι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὸ Σάββατον, τῦτο νῦν παρὰ τοῖς Χρισιανοῖς ἐστιν ἡ Κυριακή· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία τῦ Χρισῦ, τὸ μὲν Σάββατον φρονεῖ, ὡς ἡμέραν ἑβδόμην, καὶ τῷ ἑβδοματικῷ τύτῳ αἰῶνι σωματιθημενόν, καὶ ὡς ἡμέραν νεκρώσιμον καὶ πτώσιμον· διότι κατ' αὐτὸν ὁ τῦ Κόσμυ Δημιυργὸς καὶ Κύριος, οὐχὶ τυπικῶς, ἀλλὰ πραγματικῶς ἦτον νεκρὸς, καὶ πεπτωκὸς ἐν τῷ τάφῳ· τὸν δὲ Κυριακὸν τιμᾷ καὶ δοξάζει, ὡς ἡμέραν ζωῆς καὶ ἀνασάσεως, καθότι ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος πατήσας τὸν τάφον καὶ τὸν θάνατον, πραγματικῶς, καὶ τυπικῶς, ἀνέστη τριήμερος καὶ ἀνέζησε· καὶ ὡς ἡμέραν ὀγδόην ὑπεραναβεβηκυῖαν τὸν ἑβδοματικὸν Σαββατισμόν, κατὰ τὸν πρῶτον Κανόνα τῦ Θεοφίλυ, καθ' ἣν καὶ ἔσται ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.

Εἰ δέ τις αὖτε τινὲς, ὅτι τὸ Σάββατον ἔχει τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς, διὰ τί δὲν γίνεται νηστεία εἰς αὐτὸ, καθὼς δὲν γίνεται νηστεία καὶ εἰς τὸν Κυριακὸν, εἰς τὸν τινὲς ἀποκρίνονται λέγοντες· ὅτι κοντὰ εἰς τὰς αἰτίας ὁπῦ ἐρρέθησαν περὶ τύτυ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῦ ξδ'. Ἀποσολικὴ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ, εἶναι καὶ δύω ἄλλαι αἰτίαι, διὰ τὰς ὁποίας ἐδιωρίσθη νὰ μὴ νησεύεται τὸ Σάββατον· μία διὰ τί κατὰ τὸ Σάββατον ἐτελεῖτο ἡ θεία Λειτυργία τελεία δηλαδὴ, καὶ ὄχι προηγιασμένη, ὡς λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος, καὶ ὁ Χρυσόσομος, καὶ ἄλλοι· ὅθεν χάριν αὐτῦς ἐδιωρίσθη καὶ νὰ μὴ νησεύεται ἡ τῦ Σαββάτυ ἡμέρα· καὶ ἄλλη αἰτία· διότι κατ' οἰκονομίαν συγκαταβαίνοντες οἱ θεῖοι Ἀποσολοι τοῖς τότε Ἰουδαίοις, τοῖς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῦ κηρύγματος πολλοῖς ὖσι, κοντὰ εἰς τὰς ὁποίους ἦτον ἑορτὴ μεγάλη τὸ Σάββατον, κατ' οἰκονομίαν λέγω ἐδιώρισαν τύτο, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος συγκαταβαίνων τοῖς αὐτοῖς, ἐκήρυττε τὸν περιτομὴν· καὶ ὁ Παῦλος, κατὰ συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν περιέτεμε τὸν Τιμόθεον· φέρει δὲ εἰς τύτο καὶ παράδειγμα λέγοντες, ὅτι οἱ αὐτοὶ Ἀποσολοι ἐν ταῖς Διαπαγαῖς διὰ τὼ αὐτὴν πρόφασιν τῶν Ἰουδαίων συγκατάβασιν, ἐδιώρισαν νὰ γίνεται καὶ ἀργία ἐν τῷ Σαββάτῳ· ἀλλ' ὕσερον ὁ κθ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ἀναθεματίζει ὡς Ἰουδαΐζοντας τὺς ἀργοῦντας ἐν τῷ Σαββάτῳ.

Digitized by Google

τὺς παλαιὺς Ἑβραίυς διὰ τῦτο ἐκατηγόρει ὁ Θεὸς, δι ὅτι ἐπείραζαν αὐτὸν, καὶ ἐγόγγυζαν· ἤγουν δὲ ἤλπιζον ἀδιακρίτως εἰς αὐτὸν, πῶς πάντα δυνάται, καὶ κανένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀδυνατον εἰς αὐτόν.

12. „Βλέπετε, ἀδελφοὶ, μήποτε ἔσαι εἴ τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ „ἀπιστίας".

Η λέξις αὐτη ὁπὺ γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος „βλέπετε" εἶναι ῥῆμα ὁπὺ φοβίζει τὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανύς (1)· φαίνεται γὰρ, ὅτι ἦτον μερικοὶ εἰς αὐτὺς, οἱ ὁποῖοι ἀπιστῦσαν πῶς δὲν εἶναι ἀληθινὰ ὅσα λέγονται περὶ τῆς ἀνταποδόσεως τῶν ἔργων τὺ κάθε εἷὸς, καὶ διὰ τῦτο ἤθελον νὰ λάβυν δοκιμὴν τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς προνοίας ὁπὺ ἔχει ὁ Θεὸς εἰς αὐτὺς, διὰ τὺς πειρασμὺς ὁπὺ πάσχυσι. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος ἀσφαλίζεται καὶ σερεόνει αὐτὺς, ἐνθυμίζωντάς τυς τὰς παιδείας ὁπὺ ἔλαβον ἀπὸ τὺν Θεὸν, οἱ πάλαι ἀπιστήσαντες Προπάτορές των· ἐπειδὴ δὲ σωφρονίζει τόσον, καὶ δὲ φοβίζει τὺς πολλὺς ἀνθρώπυς τὰ μέλλοντα κακὰ, ὁπὺ εἶναι ἄγνωστα, ὅσον τὺς φοβίζει τὰ ἀπερασμένα, ὁποῦ εἶναι γνωστὰ εἰς αὐτύς. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν ἔρχεταί τινας καὶ εἰς τὸ νὰ συλλογίζεται τὰ πονηρὰ, καὶ νὰ κάμῃ αὐτά (2).

„Ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεῦ ζῶντος".

Κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν εἰσχει εἴσοδον εἰς τὺν ἄνθρωπον ἡ ἀπιστία, πάρεξ ὅταν χωρισθῇ κρυφίως ἡ καρδία τυ ἀπὸ τὺν Θεὸν διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ τῆς ψυχρᾶς πρὸς αὐτὸν διαθέσεως· δι ὅ,τι ἕως ὁπὺ κρατῇ τινας τὺν Θεὸν μὲ θερμὴν διάθεσιν τῆς καρδίας, καὶ μὲ ἐμπύρυς λογισμὺς, καὶ πιστεύει ὅλος διόλυ καὶ ἐλπίζει εἰς αὐτὸν, ὅτι πάντα δυνάται, ἕως ὁποῦ, λέγω, εἰσχωρεῖται εἰς τοιαύτην θερμὴν πίστιν ἡ καρδία τυ, κανένα πρᾶγμα δὲν νομίζει ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος πῶς εἶναι ἀδυνατον εἰς τὺν Θεόν.

13. „Ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ „σήμερον καλεῖται".

Ἤτοι, οἰκοδομεῖτε, λέγει, σῶας τὺν ἄλλον σας, ἀδελφοὶ, καὶ διορθόνετε, καὶ συνείζετε εἰς τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ μὴ πέσῃ τινὰς ἀπὸ λόγυ σας εἰς κανένα κακόν· εἰ δὲ καὶ ἤθελε πέσῃ, ἐσεῖς νὰ τὺν διορθόνετε ἕως ὁπὺ ζῇ, καὶ δὲν εἰσχωρεῖται εἰς τὴν παρῦσαν ζωήν· τῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται"· ἡ ἐλπὶς γὰρ εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τὴν παρῦσαν ζωὴν, καὶ ποτὲ δὲν πρέπει τινὰς νὰ ἀπελπισθῇ· μάλιστα δὲ, ὅτε ὅλως, λέγει, ἂς δὲν εἰσχωρεῖται εἰς κανένα ἀπὸ λόγυ σας καρδία πονηρὰ· εἰ δὲ καὶ δὲν εἶναι, ἂς μὴ πίπτῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλὰ ἐσεῖς οἱ ἄλλοι παρακινεῖτε αὐτὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ παρηγορεῖτε, καὶ διορθόνετέ τον.

„Ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας".

Ἤτοι, ἵνα μὴ κανένας ἀπὸ λόγυ σας σκληρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν, καὶ ἔλθῃ εἰς πώρωσιν ἡ καρδία τυ, ἤγουν γένῃ ἀναίσθητος ὡσὰν τὸ πωλὶ, καὶ ἀκολύθως μείνῃ ἀνίατος καὶ ἀδιόρθωτος· δι ὅτι καθὼς τὰ σκληρὰ καὶ πεπωρωμένα σώματα τῶν ἀνθρώπων, δὲν ὑποτάσονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἰατρῶν, τοιυτοτρόπως καὶ αἱ ψυχαὶ ὁπὺ σκληρυνθῦν, δὲν ὑποτάσονται εἰς τὺν λόγον τῦ Θεῦ. Ἀπάτην δὲ ἁμαρτίας ὀνομάζει, ἢ τὴν ἀπάτην

---

(1) Ὅτι δὲ τὸ „βλέπετε" εἶναι λόγος ὁποῦ φέρει φόβον καὶ προσοχὴν, καὶ περιφύλαξιν, ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κολασσαεῖς, στιχ. 17.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Οἰκυμένιος λέγει, πῶς ἔτε καλῶς ὁ Παῦλος „καρδία πονηρὰ ἀπιστίας" (ἢ χωρίζυσα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν τῦ Θεοῦ πίστιν) ἐπειδὴ εἶναι καὶ καρδία ἀγαθὴ ἀπιστίας, εἰς τὸ „μὴ παντὶ πνεύματι „πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τῦ „Θεοῦ εἰσιν". (α. Ἰωάνν. δ'.)

τῳ τὸ διαβόλε, ἤτοι τὸ νὰ μὴν ἐλπίζῃ τινὰς ὅτι θέλει εἶναι ἀνταπόδοσις, ἢ τὴν ἀναισθησίαν καὶ ἀπονίαν· διὸ, τι τὸ νὰ λέγῃ ὁ ἁμαρτωλὸς, ὅτι ἐγὼ ἥμαρτον μίαν φορὰν, λοιπὸν δὲν ἔχω ἐλπίδα σωτηρίας, τοῦτο εἶναι ἀληθῶς ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἀπατῶσα τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ τραβίζουσα αὐτὸν ὅλως διόλε εἰς τὸν ἑαυτόν της, κάμνει αὐτὸν νὰ καταφρονῇ, καὶ νὰ συλλογίζεται τὰ τοιαῦτα διὰ νὰ τὸν κολάσῃ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ“· (Παρ. ιή. 3.) ἐκεῖνος δὲ ὁπῶ καταφρονεῖ, οὐδὲ σέργει ὅλως νὰ πισεύῃ ὅτι εἶναι κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ φόβον εἰς τὴν καρδίαν τε. Συμπεραίνεται λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν γενᾶται ἡ ἀπισία· „Εἶπον γὰρ, (οἱ ἁμαρτωλοὶ δηλ.) λέγει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ὄψεται Κύριος, οὐδὲ συνήσει ὁ Θεὸς τῷ Ἰακώβ“. (Ψαλ. υγ'. 7.) Καὶ πάλιν· „Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτῷ (ὁ „ἁμαρτωλὸς δηλαδὴ καὶ ἀσεβὴς) οὐκ ἐκζητήσει (ὁ Θεὸς δηλ.)“· (Ψαλμ. Θ'. 34.) καὶ „Ἐπιλέλησται ὁ Θεὸς (αὐτόθ.)“ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα (1).

14. „Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ“.

Ἤτοι σῶμα πρᾶγμα ἐγίναμεν ἡμεῖς καὶ ὁ Χριστὸς, καὶ καθὼς τὸ σῶμα μετέχει ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, ἔτζι καὶ ἡμεῖς μετέχομεν ἀπὸ τὸν Χριστόν. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἐμβάζει ὁ Παῦλος εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐξ Ἑβραίων Χριστιανῶν ἐλπίδας καλὰς, καὶ ὡσὰν νὰ τὰς λέγῃ· ὁ Χριστὸς ὁπῶ τόσον πολλὰ σᾶς ἠγάπησεν, ὥστε καὶ νὰ σᾶς κάμῃ σῶμα ἐδικόν τε, αὐτὸς δὲν θέλει σᾶς ἀφήσει νὰ χωρισθῆτε ἀπὸ αὐτὸν, ἐὰν μόνον καὶ ἐσεῖς θελήσετε. Πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο ἀκόμη φανερόνει ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς, τὸ ὁποῖον εἶπε καὶ ἀλλαχοῦ· ἤγουν, „εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν“· (β'. Τιμόθ. β'. 12.) ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν μετέχομεν τὰς αὐτὰς θλίψεις καὶ πάθη ὁπῶ ἐδοκίμασεν ὁ Χριστὸς, ἀκόλουθον εἶναι, ὅτι εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θέλομεν μεθέξομεν καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν.

„Ἐὰν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατα„σχώμεν“.

Ἀρχὴν ὑποστάσεως λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· ἐπειδὴ διὰ μέσε τῆς πίστεως ταύτης, ὑπέστημεν καὶ ἐσιώθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, τὴν θείαν καὶ πνευματικὴν οὐσίασιν καὶ ἀναγέννησιν, τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίε Βαπτίσματος. Καὶ βλέπε, ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ ἐδῶ ζητεῖ ὁ Παῦλος χρεωστικῶς, τὸ νὰ στεκώμεθα μέχρι τέλους βέβαιοι καὶ στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν· ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀρχίσωμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τελειώσωμεν.

15. „Ἐν τῷ λέγεσθαι· σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ „σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ“. (Ψαλμ. υέ. 7.)

Ἐδῶ ὁ Παῦλος φέρει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω τὸ μέχρι τέλους, καὶ λέγει ὅτι τοῦτο παραινεῖται, μὲ τὸ νὰ λέγεται παρὰ τοῦ Δαβὶδ, σήμερον· ἐπειδὴ τὸ σήμερον, παύτοτε εἶναι· σήμερον γὰρ λέγεται καὶ ἡ χθεσινὴ ἡμέρα, καὶ ἡ σημερινὴ, καὶ ἡ αὐριανὴ, καὶ ἁπλῶς κάθε ἡμέρα τῆς παρούσης ζωῆς σήμερον ὀνομάζεται. Λοιπὸν παρακινεῖται, λέγει, ἀδελφοὶ, σᾶς τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἀρετὴν, ἕως ὁπῶ τὸ σήμερον ὀνομάζεται· διὰ τί θέλει ἔλθῃ καιρὸς νὰ περάσῃ τὸ σήμερον, καὶ νὰ μὴ τὸ ἀρείσητε· ἢ νοεῖται καὶ καθ' ὑπερβατὸν σχῆμα τὸ ῥητὸν τοῦτο· τὸ ὁποῖον μάλιστα πρέπει νὰ ἐγκείνεται, διὰ τί τὸ εἶπεν ὁ Θεῖος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος“· ἔστι δὲ τὸ ὑπερβατὸν πιστὸν· ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς „φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε· τινὲς γὰρ ἀκούσαντες, παρεπίκραναν“· καὶ τὰ ἑξῆς ὅλα, εἶναι διὰ μέσε, ἕως τοῦ „φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν „κα-

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει· „ὁρᾷς „ὅτι τὴν ἀπιστίαν ἡ ἁμαρτία ποιεῖ· ὥσπερ γὰρ ἡ „ἀπιστία βίον τίκτει πονηρὸν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν „εἰς βάθος ἔλθῃ κακῶν, καταφρονεῖ· καταφρονήσασα „δὲ, οὐδὲ πιστεύειν ἀνέχεται, ὥστε ἀπαλλάξαι φόβου „ἑαυτήν“. (Λόγ. ε'. εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους)

Digitized by Google

„ καπάπαυσιν αὐτῦ". Καὶ λοιπὸν, τὸ „ ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτῦ ἀκού-„ σητε", καὶ τὰ λοιπὰ, δεῖ συνάπτονται μὲ τὰ ἀνωτέρω, ἀλλὰ μὲ τὰ κατωτέρω, ἤγουν μὲ τὸ „ φοβηθῶμεν οὖν" καὶ τὰ λοιπά.

16. „ Τινὲς γὰρ ἀκούσαντες, παρεπίκραναν". (1)

Μερικοὶ, λέγει, ἀπὸ τὴς σκληροκαρδίας καὶ ἀπειθεῖς Ἑβραίους, ἀκούσαντες τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ ὑπόσχεσιν ὁπῦ εἶπεν ὁ Θεὸς, ὅτι δώσω ὑμῖν τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἤτοι τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀπίστησαν, καὶ παρεπίκραναν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀπιστίαν τους, προβαλλόμενοι τὸν φόβον, καὶ τὸ μέγεθος τῦ σώματος τῶν ἐν τῇ Χαναναίᾳ Γιγάντων· ὅπω γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτές· „ Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, δῦ-„ ναι ὑμῖν τὴν γῆν Χαναὰν, ὥστε εἶναι ὑμῶν Θεός"· (Λεβίτ. κέ. 38.) Βλέπετε, λέγει, λοιπὸν καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί μὲ Χριστιανοὶ μήπως ἀπιστήσετε εἰς τὰς ἐπαγγελίας ὁπῦ σᾶς ἔδωκεν ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ κληρονομήσετε τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· ἐπειδὴ τίποτε δὲν θέλει σᾶς ὠφελήσει, τὸ νὰ ἀκούσετε τὸ Εὐαγγέλιον τῦ Χριστῦ μόνον, αἰσως καὶ δὲν πιστεύσετε, καὶ ἐπιμείνετε εἰς τὴν πίστιν, καθὼς καὶ τὰς ἀπειθεῖς ἐκείνους Ἰουδαίους ὠφέλησεν, ἡ ἀκοὴ μόνη τῶν ὑποσχέσεων τῦ Θεῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπωλέσθησαν διὰ τῦτο, διὰ τὶ ἀπίστησαν εἰς τὰ λόγια τῦ Θεοῦ.

„ Ἀλλ' ὁ πᾶντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως". (2)

Ὅλοι, λέγει, ὅσοι ἐβγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον δὲν παρεπίκραναν τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ὁ Χάλεβ, καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ δὲν ἀπίστησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέτυχον τὰς τῦ Θεῦ ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, καὶ ὅρα εἰς τὸ ιδ'. Κεφάλ. τῶν Ἀριθμῶν.

17. „ Τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; „ ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ";

Ἐρωτηματικὸν κάμνει τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ σαφέστερον καὶ ἀναντίῤῥητον τοῦ πράγματος· διὰ τὶ τὰ ἐρωτηματικὰ εἰς τὰ ὁμολογούμενα πράγματα ὡς ἐπιτοπλεῖστον βάλλονται· εἰς ποίους, λέγει, ἐθύμωσεν ὁ Θεὸς ἐπαχθῶς καὶ βαρεῖως, παρὰ εἰς τοὺς ἁμαρτήσαντας; Προβάλλει δὲ καὶ τὴν τιμωρίαν ἐκείνων ὁποῦ ἀπίστησαν, καὶ λέγει ὅτι ἔπεσον τὰ κῶλα αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον, καθὼς μετὰ φοβερισμοῦ εἶπεν ὁ Θεός· „ ζῶ ἐγὼ λέγει Κύ-„ ριος.... ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ πεσεῖται τὰ κῶλα ὑμῶν"· (Ἀριθ. ιδ'. 29.) ἤγουν θέλων πέσειν τὰ μεγάλα κόκκαλα τῶν μηρῶν σας εἰς τὴν ἔρημον· ἀπὸ δὲ τὸ μέρος τῶν κοκκάλων, ἐφανέρωσε τὸ ὅλον τῶν σωμάτων αὐτῶν, ἤγουν ὅτι θέλων πέσειν τὰ σώματά των, καὶ θέλων ἀποθανεῖν εἰς τὴν ἔρημον.

18. „ Τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν καπάπαυσιν αὐτῦ, „ εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι;

19. „ Καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν".

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι ἤμαρτον οἱ Ἰουδαῖοι, τώρα δὲ λέγει, ὅτι ἐφάνηκαν καὶ ἄπιστοι καὶ ἀπειθεῖς. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Παῦλος φανερόνοι αἰνιγματωδῶς εἰς

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Θεοδώρητος θέλει νὰ ἀναγιτώσκεται τὸ τινὲς, κατ' ἐρώτησιν· οὕτω γὰρ φησι· „ κατ' ἐρώτησιν τὸ πρῶτον ἀναγνωσέον"· (ἤγουν τὸ „ τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν";) τὸ δὲ δεύτερον (ἤγουν τὸ „ ἀλλ' ὁ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου „ διὰ Μωσέως") μὴ ἀποφαντικῶς, ἀλλὰ καθ' ὑποκεί-„ σιν· ὅπω γὰρ νοεῖν τὰ ἑξῆς παρασκευάζει· πλὴν γὰρ „ Χαλὲβ τῦ Ἰεφοννῆ, καὶ Ἰησοῦ τῦ Ναυῆ, ἑξακόσιαι „ διεφθάρησαν χιλιάδες· πάντες γὰρ εἶπεν ἐξελεύσονται „ ἐξ Αἰγύπτου"· ἐλλείπει δὲ ἐδῶ τὸ, Θεόν, ἤτοι παρεπίκραναν τὸν Θεόν.

(2) Ἐλλείπει ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ τὸ „ παρεπίκραναν" ὕστι, ἀλλ' ὁ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως παρεπίκραναν, τὸν Θεόν δηλαδή.

εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων τούτους Χριστιανούς, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν μικροψυχίαν καὶ ἀπιστίαν ὁποῦ εἶχον, ἔπεσον καὶ εἰς ἄλλας ἁμαρτίας πολλὰς ἀπὸ αὐτούς. Ὅσοι λοιπὸν ἀπείθησαν, βλέπομεν, λέγει, ὅτι δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἤτοι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας φαίνεται φανερὸν καὶ ὁμολογούμενον τὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐπίτιμιον καὶ ὁ καπόνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν „εἰς τὴν κατάπαυσιν".

Ἐδῶ ἔγινε ἡ ἀπόδεσις τοῦ αἰωτέρω ὑπερβατοῦ σχήματος, δηλαδὴ τοῦ „ἐν τῷ λέγεσθαι „σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε" καὶ τὰ ἑξῆς· ἂς φοβηθῶμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, μήπως ἀκολουθήσῃ ἡ αὐτὴ παιδεία καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ἀξιωθῶμεν νὰ ἐμβοῦμεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου, ἤγουν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· τὸ δὲ οὖν, ἐβάλθη, διὰ νὰ χαίνῃ ἐπαπάλληλις τοῦ διὰ μακρᾶς ἀποδοθείσης λόγου, πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον, περιττὸν εἶναι.

„Δοκεῖ τις ὑστερηκέναι".

Ἤτοι ἂς φοβηθῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ μήπως ὑστερήσῃ καὶ ἀπομείνῃ τινὰς ἐξ ἡμῶν, ἀπὸ τὸ νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην τὴν ἐπηγγελμένην ἀπὸ τὸν Κύριον· διὰ νὰ κάμῃ δὲ τὸν λόγον ἱλαρώτερον, καὶ πλέον ἀβαρῆ καὶ εὐκολοπαράδεκτον, δὲν εἶπε διὰ νὰ μὴν ὑστερήσῃ τινὰς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῇ πῶς ὑστέρησε, ἤγουν πῶς ἔλειψε, καὶ δὲν ἐμβῆκε εἰς τὴν θείαν ἐκείνην κατάπαυσιν.

2. „Καὶ γὰρ ἐσμὲν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ ἐκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέ„λησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους".

Εὐηγγελίσθημεν, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἀληθῶς, ἐκεῖνοι δὲ τυπικῶς, περὶ τῆς αἰσθητῆς Ἱερουσαλήμ· ὅμως δὲν θέλει ὠφελήσει ἡμᾶς ἁπλῶς τοῦτο, αἰσθάνεσθαι καὶ δὲν πιστεύωμεν βεβαίως, καὶ δὲν ἀπορρίψωμεν κάθε μικροψυχίαν ἀπὸ τὴν καρδίαν μας, καθὼς οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους ὠφέλησε μόνη ἡ ἀκοὴ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ, Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος, εἰς μὲν τοὺς Χριστιανοὺς ἡμᾶς ὠνόμασε εὐαγγελισμὸν τὸ πρᾶγμα, ὡσαὐτῶς ὁποῦ τὸ τῶν Χριστιανῶν Εὐαγγέλιον εἶναι ἀληθινῶν ἀγαθῶν ὑπόσχεσις, καὶ δεδομένων ὡσαὐτὸ τροπαίου καὶ νίκης· εἰς δὲ τοὺς Ἰουδαίους, λόγον μόνον ἀκοῆς ὠνόμασε.

„Μὴ συγκεκραμένους (1) τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν".

Ἤτοι μὲ τὸ νὰ μὴν σώθησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι, μηδὲ ἐσυμφώνησαν διὰ τῆς πίστεως μὲ τοὺς ἀκούσαντας, ἀλλὰ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ αὐτούς· δὲν εἶπε δὲ, μὴ συμφωνήσαντας, ἀλλὰ εἶπε θαυμασίως „μὴ συγκεκραμένους" ἵνα μὲ τοῦτο νὰ εἰπῇ αὐτὸ, φανερώσῃ τὴν ἄκραν ἕνωσιν· ἀκούσαντας δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τοὺς πιστεύσαντας, ἐπειδὴ οἱ πιστεύσαντες αὐτοὶ, ἠμποροῦν νὰ λέγωνται ὅτι ἤκουσαν τὴν ἀλήθειαν (2). Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, μὴ συγκε-

---

(1) Ἐν ἄλλοις μὴ συγκεκραμένους.

(2) Ὁ Φώτιος δὲ ἀκούσαντας ἐννοεῖ, τοὺς περὶ τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ καὶ τὸν Χάλεβ. Διὰ ὠφέλησε λοιπὸν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον συγκεκραμένοι τῇ πίστει, ἤγουν διὰ τῆς πίστεως, μὲ τοὺς ἀκούσαντας καὶ πιστεύσαντας, ἤτοι μὲ τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ καὶ τὸν Χάλεβ· διότι ἂν ἐπίστευαν ἐκεῖνοι καθὼς καὶ ἔπρεπε νὰ γένουν τὰ ἔργα, μὲ τὸ νὰ ἐσυγκόλλα καὶ ἐσυγκίρνα αὐτοὺς ἡ πίστις.

Digitized by Google

κεκραμένους ἐνόησε τοὺς περὶ τὸν Χάλεβ, καὶ Ἰησοῦν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν ἀσασίαστοι, καὶ δὲν συναπεκράθησαν, οὐδὲ σωιέσησαν, καὶ σωεφθάρησαν μὲ τοὺς ἄλλους ὁποῦ ἐσασίαζον, καὶ εἶχον μίαν γνώμην μὲ ὅλους τοὺς ἀπισήσαντας. Ποῖοι δὲ ἦτον οἱ ἀπισήσαντες αὐτοί; ἐκεῖνοι δηλαδὴ ὁποῦ ἤκουσαν μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαν, ὅτι ἔχει νὰ τοὺς δώσῃ τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἀλλὰ δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἀκοήν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπίσευσαν, ἀλλὰ ἀπισήσαντες ἐγόγγυσαν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας νὰ εἰσέλθουν δὲν ἠξιώθησαν. Τοῦτο μὲν εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ βαθεῖαν σοφίαν, ὅμως εἰς ἐμένα τὸν ἀνάξιον, δὲν ἔδωκε νὰ νοήσω πῶς τοῦτο εἶπε (1).

3. „Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς „εἴρηκεν· ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κα„τάπαυσίν μου".

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερὸν ὅτι θέλομεν ἔμβομεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοί; ἀπὸ τὸν λόγον ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι δὲν θέλων ἔμβων εἰς τὴν κατάπαυσίν μου οἱ ἀπισήσαντες· διὸ, τι ἐξ ἀντιδιαστολῆς νοεῖται τοῦτο· καὶ καθὼς εἰς τοὺς ἀπισήσαντας ἐδόθη ἐπιτίμιον τῆς ἀπιστίας των, τὸ νὰ μὴν ἔμβων εἰς τὴν κατάπαυσιν Κυρίου, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, θέλομεν λάβομεν ἀμοιβὴν καὶ μισθὸν τῆς πίστεώς μας, τὸ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου κατάπαυσιν.

„Καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου γενηθέντων".

4. „Εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτω".
„Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων
„τῶν ἔργων αὐτοῦ" (Γεν. β'. 2.).
5. „Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν „Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυ„σίν μου". (Ψαλμ. μέ. 11.)

Ὁ λόγος ὅπου τοῦ Ἀποστόλου φαίνεται μὲν νὰ ἦναι ἀνακόλουθος, δὲν εἶναι δέ· λέγει λοιπὸν τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἔχει τινὰς νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ Σαββάτου· πῶς γὰρ ἤθελε λέγῃ δι' αὐτὴν, ἡ ὁποία παλαιὰ ἐγένετο, ὅταν κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν ὁ Κόσμος τὴν σύστασίν του; φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ ἄλλης τινὸς καταπαύσεως, δηλαδὴ περὶ τῆς εἰς Οὐρανὸς εἰσελεύσεως· διὰ τοῦτο καὶ εἰς μέλλοντα χρόνον λέγει τὸ „εἰσελεύσονται" ὡσὰν ὁποῦ ἔμελλον μερικοὶ μετὰ ταῦτα νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην· καὶ καθὼς τὸ Σάββατον λέγεται μὲν κατάπαυσις κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, τίποτε δὲ δὲν ἐμπόδισε τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὥστε ὁποῦ καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας νὰ ὀνομασθῇ μετὰ ταῦτα κατάπαυσις· ἔτζι παρομοίως οὐδὲ τώρα ἐμποδίζει τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ ὀνομασθῇ πάλιν κατάπαυσις, ἡ μέλουσα τῶν Οὐρανῶν Βασιλεία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θέλων ἔμβων ἐκεῖνοι ὁποῦ εἰς τὸν Χριστὸν δὲν πιστεύσιν.

6. „Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον
„εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν".
7. „Πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν, σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ το„σοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται· σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκού„σητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν".
8. „Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει
„μετὰ ταῦτα ἡμέρας".

(1) Μήπως δὲ καὶ ἦναι ὀρθότερον καθὼς ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις εὑρίσκεται, ἤγουν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς δὲν ὠφέλησεν ἐκείνους, ἐπειδὴ αὐτοὺς δὲν ἦτον συγκεκραμένος καὶ ἡνωμένος διὰ τῆς πίστεως μὲ τοὺς ἀκούσαντας τοῦτον· μόνχι γὰρ τῆς ἀκοῆς αὐτῶν προσέβαλε μόνον, εἰς δὲ τὴν καρδίαν αὐτῶν δὲν ἐμβῆκεν, ὥστε συνεκράθη τῇ ψυχῇ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν.

εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων τούτους Χριστιανούς, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν μικροψυχίαν καὶ ἀπιστίαν ὁποῦ εἶχον, ἔπιπτον καὶ εἰς ἄλλας ἁμαρτίας πολλαὶ ἀπὸ αὐτούς. Ὅσοι λοιπὸν ἀπείθησαν, βλέπομεν, λέγει, ὅτι δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἤτοι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας δίρισται φανερὸν καὶ ὁμολογούμενον τὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐπίτιμιον καὶ ὁ κανόνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν „εἰς τὴν κατάπαυσιν".

Ἐδῶ ἔγινε ἡ ἀπόδεσις τῆ αἰωτέρω ὑπερβατῆ σχήματος, δηλαδὴ τῆ „ἐν τῷ λέγεσθαι „σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτῆ ἀκούσητε" ἢ τὰ ἑξῆς· ἂς φοβηθῶμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, μήπως ἀκολουθήσῃ ἡ αὐτὴ παιδεία ἢ εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ἀξιωθῶμεν νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆ Κυρίε, ἤγουν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· τὸ δὲ οὖν, ἐβάλθη, διὰ νὰ χύνῃ ἐπανάληψις τῆ διὰ μακρῆ ἀποδοθέντος λόγε, πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον, περιττὸν εἶναι.

„Δοκεῖ τις ὑστερηκέναι".

Ἤτοι ἂς φοβηθῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ μήπως ὑστερήσῃ ἢ ἀπομείνῃ τινὰς ἐξ ἡμῶν, ἀπὸ τὸ νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην τὴν ἐπηγγελμένην ἀπὸ τὸν Κύριον· διὰ νὰ κάμῃ δὲ τὸν λόγον ἱλαρώτερον, ἢ πλέον ἀβαρῆ ἢ εὐκολοπαράδεκτον, δὲν εἶπε διὰ νὰ μὴν ὑστερήσῃ τινάς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῇ πῶς ὑστέρησε, ἤγουν πῶς ἔλειψε, ἢ δὲν ἐμβῆκε εἰς τὴν θείαν ἐκείνην κατάπαυσιν.

2. „Καὶ γὰρ ἐσμὲν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ ἐκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέ„λησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους".

Εὐηγγελίσθημεν, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, καθὼς ἢ ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἀληθῶς, ἐκεῖνοι δὲ τυπικῶς, περὶ τῆς αἰσθητῆς Ἱερουσαλήμ· ὅμως δὲν θέλει ὠφελήσει ἡμᾶς ἁπλῶς τόπε, αἰσως ἢ δὲν πιστεύωμεν βεβαίως, ἢ δὲν ἀπορρίψωμεν κάθε μικροψυχίαν ἀπὸ τὴν καρδίαν μας, καθὼς οὐδὲ τὸς παλαιὸς Ἰουδαίους ὠφέλησε μόνη ἡ ἀκοὴ τῶν ἐπαγγελιῶν τῆ Θεῆ, Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος, εἰς μὲ τὸς Χριστιανὸς ἡμᾶς ὠνόμασε εὐαγγελισμὸν τὸ πρᾶγμα, ὡσὰν ὁπὲ τὸ τῶν Χριστιανῶν Εὐαγγέλιον εἶναι ἀληθινῶν ἀγαθῶν ὑπόσχεσις, ἢ διδομένων ὡσὰν ἀπὸ τροπαῖα ἢ νίκης· εἰς δὲ τὸς Ἰουδαίους, λόγον μόνον ἀκοῆς ὠνόμασε.

„Μὴ συγκεκραμένους (1) τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν".

Ἤτοι μὲ τὸ νὰ μὴν σώθησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι, μηδὲ ἐσυμφώνησαν διὰ τῆς πίστεως μὲ τὸς ἀκούσαντας, ἀλλὰ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ αὐτούς· δὲν εἶπε δὲ, μὴ συμφωνήσαντας, ἀλλὰ εἶπε θαυμασίως „μὴ συγκεκραμένους" ἵνα μὲ τὸ λέξιν αὐτὸ, φανερώσῃ τὴν ἄκραν εὔωσιν· ἀκούσαντας δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸς πιστεύσαντας, ἐπειδὴ οἱ πιστεύσαντες αὐτοὶ, ἠμποροῦν νὰ λέγωνται ὅτι ἤκουσαν τῇ ἀληθείᾳ (2). Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, μὴ συγκε-

(1) Ἐν ἄλλοις μὴ συγκεκραμένους.

(2) Ὁ Φώτιος δὲ ἀκούσαντας ἐννοεῖ, τὸς περὶ τὸν Ἰησοῦν τῆ Ναυῆ ἢ τὸν Χάλεβ. Δὲν ὠφέλησε λοιπὸν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον συγκεκραμένοι τῇ πίστει, ἤγουν διὰ τῆς πίστεως, μὲ τὸς ἀκούσαντας ἢ πιστεύσαντας, ἤτοι μὲ τὸν Ἰησοῦν τῆ Ναυῆ ἢ τὸν Χάλεβ· διότι ἂν ἐπίστευαν ἐκεῖνοι καθὼς ἢ ἐσεῖς, ἤθελαν γένειν τὸ εὖα, μὲ τὸ νὰ ἐσυγκόλλα ἢ ἐσυγχέρνα αὐτὸς ἡ πίστις.

Digitized by Google

κεκραμένους ἐνόησε τοὺς περὶ τὸν Χάλεβ, καὶ Ἰησοῦν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν ἀσασίαστοι, καὶ δὲν συνανεκράθησαν, οὐδὲ σωιέσησαν, καὶ σωιεφθάρησαν μὲ τοὺς ἄλλους ὁποῦ ἐσασίαζον, καὶ εἶχον μίαν γνώμιν μὲ ὅλους τοὺς ἀπισήσαντας. Ποῖοι δὲ ἦτον οἱ ἀπισήσαντες αὐτοί; ἐκεῖνοι δηλαδὴ ὁποῦ ἤκουσαν μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαν, ὅτι ἔχει νὰ τοὺς δώσῃ τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἀλλὰ δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἀκοήν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπίσευσαν, ἀλλὰ ἀπισήσαντες ἐγόγγυσαν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας νὰ εἰσέλθουν δὲν ἠξιώθησαν. Τοῦτο μὲν εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ βαθεῖαν σοφίαν, ὅμως εἰς ἐμένα τὸν ἀνάξιον, δὲν ἔδωκε νὰ νοήσω πῶς τοῦτο εἶπε (1).

3. „Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πισεύσαντες, καθὼς „εἴρηκεν· ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κα„τάπαυσίν μου".

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερὸν ὅτι θέλομεν ἔμβομεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου ἡμεῖς οἱ πισεύσαντες Χρισιανοί; ἀπὸ τὸν λόγον ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι δὲν θέλων ἔμβην εἰς τὴν κατάπαυσίν μου οἱ ἀπισήσαντες· διὸ, τι ἐξ αὐτιδιαιολήσεως νοεῖται τοῦτο· καὶ καθὼς εἰς τοὺς ἀπισήσαντας ἐδόθη ἐπιτίμιον τῆς ἀπισίας των, τὸ νὰ μὴν ἔμβην εἰς τὴν κατάπαυσιν Κυρίου, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡμεῖς οἱ πισεύσαντες, θέλομεν λάβομεν ἀμοιβὴν καὶ μισθὸν τῆς πίσεώς μας, τὸ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου κατάπαυσιν.

„Καί τοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου γενηθέντων".

4. „Εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτω".
„Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων
„τῶν ἔργων αὐτοῦ" (Γεν. β'. 2.).

5. „Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν „Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυ„σίν μου". (Ψαλμ. μέ. 11.)

Ὁ λόγος ὅπου τοῦ Ἀποσόλου φαίνεται μὲν νὰ ἦναι ἀνακόλουθος, δὲν εἶναι δέ· λέγει λοιπὸν τοῦτο ὁ Ἀπόσολος, ὅτι δὲν ἔχει τινὰς νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ Σαββάτου· πῶς γὰρ ἤθελε λέγῃ δι' αὐτὴν, ἡ ὁποία παλαιὰ ἐγένετο, ὅταν κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν ὁ Κόσμος τὴν σύσασίν του; φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ ἄλλης τινὸς καταπαύσεως, δηλαδὴ περὶ τῆς εἰς Οὐρανὸς εἰσελεύσεως· διὰ τοῦτο καὶ εἰς μέλλοντα χρόνον λέγει τὸ „εἰσελεύσονται" ὡσὰν ὁποῦ ἔμελλον μερικοὶ μετὰ ταῦτα νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην· καὶ καθὼς τὸ Σάββατον λέγεται μὲν κατάπαυσις κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, τίποτε δὲ δὲν ἐμπόδισε τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὥστε ὁποῦ καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας νὰ ὀνομασθῇ μετὰ ταῦτα κατάπαυσις· ἔτζι παρομοίως οὐδὲ τώρα ἐμποδίζει τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ ὀνομασθῇ πάλιν κατάπαυσις, ἡ μέλλουσα τῶν Οὐρανῶν Βασιλεία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θέλων ἔμβην ἐκεῖνοι ὁποῦ εἰς τὸν Χριστὸν δὲν πισεύσιν.

6. „Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον
„εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν".

7. „Πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν, σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ το„σοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται· σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκού„σητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν".

8. „Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει
„μετὰ ταῦτα ἡμέρας".

Μὲ

(1) Μήπως δὲ καὶ ἦναι ὀρθότερον καθὼς ἐν ἄλλοις διορίσεται, ἤγουν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς δὲν ὠφέλησεν ἐκείνους, ἐπειδὴ αὐτοὺς δὲν ἦτον συγκεκραμένους καὶ ἡνωμένους διὰ τῆς πίσεως μὲ τοὺς ἀκούσαντας τοῦτον· μόνον γὰρ τῆς ἀκοῆς αὐτῶν προσέβαλε μόνον, εἰς δὲ τὴν καρδίαν αὐτῶν δὲν ἐμβῆκεν, ὅτε συνεκράθη τῇ ψυχῇ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπισίαν.

Μὲ ὅλα τὰ λόγια ταῦτα σπεδάζει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς τὸ Ναυῆ δὲν ἐδωρήθη νὰ ἐμβάσῃ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς ταύτην τὴν κατάπαυσιν, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβίδ, καὶ αὐτός· ἐπειδὴ δὲ, ὁ μὲν Ἰησοῦς τὸ Ναυῆ δὲν ἐδωρήθη νὰ τοὺς ἐμβάσῃ, ὁ δὲ Δαβὶδ λέγει πάλιν ὕστερα ἀπὸ τόσους πολλοὺς χρόνους „μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας σας καθὼς οἱ προπάτορές σας, οἱ διὰ τὴν ἀπιστίαν μὴ εἰσελθόντες εἰς τὴν κατάπαυσιν· διὰ τοῦτο λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα δίδει ὁ Ἀπόστολος εἰς ἡμᾶς νὰ νοήσωμεν ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι, ἀφίσως καὶ πιστεύωμεν, θέλομεν ἔμβει εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτήν· ὅθεν φανερὸν εἶναι, ὅτι ἡ κατάπαυσις αὕτη εἶναι μέλλουσα, ἢ προσμένει ἡμᾶς· ἐπειδὴ διὰ τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ κατάπαυσιν δὲν ὑπέσχετο ὁ Δαβίδ· διὰ τί εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅλην τὴν Παλαιστίνην· ἀλλ' οὐδὲ διὰ τῆν ἑβδόμην ἡμέραν λέγει τὸ Σαββάτου τὴν καταπαύσιμον, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἦτον περασμένη, καὶ ἔγινεν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. Λοιπὸν ἄλλη τρίτη κατάπαυσις εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβάζει τοὺς ἀνθρώπους ὁ ἀληθινὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστις.

9. „Ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ".

Δὲν εἶπε κατάπαυσις, ἀλλὰ σαββατισμὸς, ὄνομα βαλὼν ἑβραϊκὸν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχαιρον οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἐπροσπάθουν· σαββατισμὸν δὲ ὀνομάζει τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· διότι, καθὼς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου ἐπρόσταζεν ὁ νόμος νὰ ἀπέχουν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα τὰ σαρκικὰ καὶ παχέα, ἐκεῖνα δὲ μόνα τὰ ἔργα νὰ κάμνουν οἱ Ἱερεῖς, ὅσα ἦτον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσα ὠφέλουν τὴν ψυχήν· ἔτζι καὶ τότε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ὅλα θέλουν εἶναι πνευματικὰ καὶ θεῖα, καὶ κανένα σαρκικὸν ἢ κοπιαστικὸν καὶ λυπηρὸν ἔργον δὲν θέλει εἶναι· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός". (Ἡσ. νά. 11.) (1) Ἄκουε δὲ καὶ τί λέγει παρακάτω ὁ Παῦλος.

10. „Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός".

Εἰδῶ ἐξηγεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος διὰ τί ὠνόμασε σαββατισμὸν τὴν τοιαύτην κατάπαυσιν· διὰ τί, λέγει, καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰσερχόμενοι, καταπαύομεν ἀπὸ τὰ ἐδικά μας ἔργα, καθὼς κατέπαυσε καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ ἔργα, τὰ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Κόσμου ἀναγκαῖα, ὀνομάσας Σάββατον, ἤτοι κατάπαυσιν, τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ κατέπαυσεν ἀπὸ αὐτά· διότι εἰς μὲν τὴν παροῦσαν ζωὴν, πολὺς κόπος, καὶ ἀγὼν δύσκολος εἰς τοὺς δικαίους, καὶ διὰ τὰς ἄλλας λυπηρὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς ἱδρῶτας τῆς ἀρετῆς· ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, οὐδὲ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς θέλει εἶναι ἐργασία, ἀλλὰ μόνον θέλει εἶναι θεωρία, καὶ ἀχόρταστος ἀπόλαυσις τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο λοιπὸν ὁποῦ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ ἐπεθύμουν νὰ ἀκούσουν, ὅτι θέλουν ἐλευθερωθῆ δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς κόπους, καὶ μόχθους, καὶ πειρασμοὺς τῆς παρούσης ζωῆς, τοῦτο εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ (2).

11. „Σπου-

(1) Λαὸν δὲ τοῦ Θεοῦ τοὺς πιστοὺς ὀνομάζει ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, καὶ τὸν Φώτιον λέγοντα· „ἡ κατάπαυσις αὕτη, ἀφιερωμένη ἐστὶ τῷ λαῷ τοῦ „Θεοῦ· λαὸς δὲ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ, οἱ πιστεύσαντες εἰς „αὐτὸν, καὶ φυλάττοντες τὰ προστάγματα αὐτοῦ".

(2) Ὁ δὲ ὑψίνους, καὶ θεωρητικώτατος Ἅγιος Κάλλιστος, ἀναγωγικῶς καὶ ὑψηλῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου λέγων· „Κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, ὧν ἤρξατο ποιῆσαι· ἀλλὰ μετὰ τοῦτο „ἐν λόγῳ καὶ Πνεύματι τῶν γεγονότων ἐκπλήρωσιν· „ἐφάμιλλον τρόπον καὶ ὁ θεοκήρυξ νῦν καταπαύει ἀπὸ „πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο τὸ καταρχὰς „ποιεῖν, εἰς συμπλήρωσιν κόσμου τοῦ κατ' ἀρετὴν νοη„τοῦ· ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀνασκοπῆσαι, καὶ εἶδεν ἐπεξεργά„σασθαι ἐν λόγῳ Θεοῦ, καὶ Πνεύματι ζωοποιῷ, τὸν ξύμ„παντα κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ διαρκῶς, καὶ ἀ„πὸ τῶν δὲ ἀναβεβηκέναι πάλιν ἐν λόγῳ καὶ Πνεύμα„τι εἰς τὴν παράτασιν ἡρμηνευκαὶ μεταφυσικὰ, καὶ ὑπερ„κύψαι εἰς τὰ ἄπλατα καὶ ἀπύλωτα τῆς θεολογίας μυσι„κὰ θεάματα· τοιγαροῦν κάδε γὰρ ἐν τῇ καταπαύσει, ἀ„ναπαύσεως καὶ ἡρήνης ἐν νοερᾷ ἀληθείᾳ, ὅτι μάλιστα „ποθῆς ἀπολαύει, καὶ δὴ θεᾶται ἐν φωτὶ γνώσεως, „καὶ Πνεύματος ζωοποιοῦ μετοχῇ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ „τῷ Κυρίῳ ἡμῶν". (Κεφ. οδ'. Φιλοκάλ. σελ. 1143.)

Digitized by Google

11. „Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν".

Ἐπειδὴ διὰ τοῦ λόγου ἀπέδειξεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι εἶναι καὶ τρίτη κατάπαυσις ἡ τῶν Οὐρανῶν δηλαδὴ Βασιλεία, λοιπὸν παρακινεῖ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς νὰ ἔμβουν εἰς αὐτήν· καλῶς δὲ εἶπε τὸ σπουδάσωμεν· ἐπειδὴ μόνη ἡ πίστις αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δὲν εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἐμβάσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν κατάπαυσιν ἐκείνην, ἀϊσως μαζὶ μὲ τὴν πίστιν δὲν ἦναι σωτροφουμένη καὶ ἡ ἐνάρετος ζωή, καὶ ἡ διὰ τῶν ἔργων σπουδή, καὶ προθυμία.

„Ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας".

Ἂς σπουδάσωμεν, λέγει, ὦ ἀδελφοί, νὰ ἔμβωμεν εἰς ἐκείνην τὴν τρίτην κατάπαυσιν, διὰ νὰ μὴ ξεπέσῃ τινὰς ἀπὸ αὐτήν, κατὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἤγουν παρομοίως καθὼς ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν κατάπαυσιν τῆς αἰσθητῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ ἀπειθεῖς Ἑβραῖοι· διότι καθὼς ἐκεῖνοι ἀφ' ὅ ἐπέρασαν τὸ πελαγότερον μέρος τῆς στράτας, καὶ ἐκακοπάθησαν εἰς τὴν ἔρημον, ὅμως διὰ τὴν ἀπιστίαν τους ἐξέπεσον, καὶ δὲν ἀξιώθησαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ἔτζι λέγει καὶ ἐσεῖς βλέπετε καὶ προσέχετε καλὰ, μήπως ὕστερα ἀπὸ τόσους ἀγῶνας ὁποὺ ἐπεράσετε διὰ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ξεπέσετε ἀπὸ τὴν κατάπαυσιν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, διὰ τί δὲν ἀγωνίσθητε μέχρι τέλους· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι κυρίως τὸ νὰ πέσῃ τινὰς, ἤγουν τὸ νὰ μὴν ἀγωνισθῇ μέχρι τέλους (1).

12. „Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον".

Καθὼς, λέγει, τότε τοὺς ἀπειθεῖς Ἰουδαίους δὲν ἀφαύισεν, οὔτε πόλεμος, οὔτε μάχαιρα, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ λόγου των ἐκεῖνοι ἔπιπτον καὶ ἠφανίζοντο κατὰ θείαν ὀργὴν, χωρεῖς τινας ἔξωθεν νὰ τοὺς πολεμῇ καὶ νὰ τοὺς διαφθείρῃ, ἔτζι θέλει γένῃ πόρα καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διὰ τί ὁ αὐτὸς λόγος τοῦ Θεοῦ ὁποὺ ἐπαίδδυσεν ἐκείνους, θέλει παιδδύσει καὶ ἡμᾶς· ζῇ γὰρ αὐτὸς παντοτε, καὶ δὲν ἔσβυσε. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον εἶπε το „ζῶν" ἵνα μὴ ἐσὺ ἀκούσας λόγον, νομίσῃς πῶς εἶναι κἀνενὰς λόγος προφορικὸς, αὐυπόστατος, καὶ εἰς τὸν ἀέρα διαλυόμενος· διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ζωντανὸς, ἤτοι ὑφεστὼς, καὶ ἐνεργητικὸς, καὶ εἰς ὁποίαν ψυχὴν πέσῃ, προξενεῖ πληγὰς χαλεπάς. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, συγκατάβασιν ὁποὺ μεταχειρίζεται ὁ Ἀπόστολος· διατί περὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁμιλῶντας, ἀναφέρει μάχαιραν καὶ κόψιμον, πράγματα συνειθισμένα εἰς ἡμᾶς καὶ ἀνθρώπινα, διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ αὐτὰ τοὺ ὑπεροχὴν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

„Καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος".

Φοβερὸν πρᾶγμα λέγει ἐδῶ ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος· φανερόνει γὰρ, ἢ πῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ χωρίζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπὸ τοὺ ψυχοὺ, καὶ ἀφίνει αὐτοὺ ἔρημον ἀπὸ τοὺ πνεύματος χάριν καὶ ἁγιότητα, τοὺ ὁποίαν ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὠνόμασε διχοτομίαν· „ἥξει φησὶν ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ „γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει". (Ματθ. κδ'. 50.) (2) διότι καθὼς ὁ Βασιλεὺς, ὅταν σφάλῃ σύας ἄρχοντας, πέρνει πρῶτον τὴν βα-

---

(1) Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ὁ ῥᾳδίως συ„ζῶν, καὶ μὴ πεισθῶν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἀπο„λαύσας, ταῖς ἐκείνων τῶν ἀπειθησάντων ὑπευθύνως ἐ„σται κατηγορίαις".

(2) Περὶ τῆς διχοτομίας ταύτης λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „διχοτομία ἐστὶν, ὥσπερ ἔφην, ἡ ἀπὸ τοῦ „Πνεύματος εἰς τὸ διπνεικὲς τῆς ψυχῆς ἀποστέλωσις· „νῦν μὲν γάρ, ἐὰν καὶ μὴ ἀνακέκραται τοῖς ἀναξίοις, „ἀλλ' ὅμως παρεῖναι δοκεῖ πως τοῖς ἅπαξ ἐσφραγισμένοις, „τῇ ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς σωτηρίᾳ αὐτῶν ἀναμένον· ὅ„τε δὲ ἐξ ὅλης τῆς βεβηλωσάσης αὐτὸ τῇ χάριν ψυ„χῆς ἀποτμηθήσεται· διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ᾅδῃ „ὁ ἐξομολογούμενος, οὐδὲ ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων „Θεοῦ, οὐκ ἔτι τῆς βοηθείας τοῦ Πνεύματος συμπαρό„σης". (Κεφ. ις'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.)

Digitized by Google

βασιλικὼ ζώνῃ ἀπὸ αὐτὸν, καὶ τὸ ἀξίωμα ὁπῶ ἔχει, καὶ τότε τὸν παιδεύει· ἔτζι καὶ ὅταν ἁμαρτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὲν μετανοήσῃ, πέρνει ὁ Θεὸς πρῶτον ἀπὸ αὐτὸν τὼ χάριν τῶ Ἁγίω Πνεύματος ὁπῶ τῶ ἔδωκε, καὶ ἔπειτα τὸν κολάζει· ἢ φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ λόγος τῶ Θεῶ διαπερνᾷ ἕως καὶ αὐτὰ τὰ ἀσώματα, καὶ ἄυλα πνεύματα (1). Μερικοὶ δὲ ἔτζι ἐώνησαν τὸ ῥητὸν τῶτο, ὄχι ὅμως καὶ σύμφωνα μὲ τὸν σκοπὸν τῶ Ἀποστόλω, καθὼς εἰς ἐμένα φαίνεται. Λέγουσι λοιπὸν ὅτι, ὅτι ὁ λόγος τῶ Θεῶ ἐμβαίνωντας μέσα εἰς τὼ ψυχικὼ, διαιρεῖ καὶ μοιράζει τὰ μέρη αὐτῆς, καὶ κάμνει αὐτὼ δεκτικὼ καὶ χωρητικὼ τῆς γνώσεως τῶν ἐδικῶν τω μυστηρίων· διότι καθὼς ἡ σαΐτα μοιράζουσα καὶ σχίζουσα τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶ σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε κτυπήσῃ, διαπερνᾷ καὶ ἐμβαίνει μέσα εἰς αὐτό· ἔτζι καὶ ὁ λόγος τῶ Θεῶ, ἀνίσως δὲν σχίσῃ καὶ διαμερίσῃ τὰ ἰωμσόα μέρη τῆς ψυχῆς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαπεράσῃ, καὶ νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς αὐτήν (2).

„Ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν".

Διὰ νὰ μὴν ἀκούσουν οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ μόνα τὰ νοητὰ μέρη τῆς ψυχῆς (τὰ ὁποῖα εἶπεν ἀνωτέρω) καὶ ἀμελήσουν, ὡσὰν ὁπῶ ἡ παιδεία αὐτῶν εἶναι ἀφανὴς καὶ ἀόρατος, διὰ τῶτο βάλλει ἐδῶ ὁ Παῦλος καὶ τὰ μέλη τῶ σώματος, διὰ νὰ αἰσθανθοῦν περισσότερον· ἐπειδὴ τὰ φανερὰ καὶ αἰσθητὰ πράγματα, ἐκεῖνα καὶ περισσότερον καταπλήττουσι καὶ φοβίζουσι τὸν ἄνθρωπον.

„Καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος τὴν Θεότητα τῶ Θεῶ καὶ Λόγω· ἐπειδὴ τοῦ Θεῶ μόνω εἶναι ἴδιον τὸ νὰ ἀνακρίνῃ, ἤγουν τὸ νὰ ἐξετάζῃ, καὶ νὰ ἠξεύρῃ τὰς ἐνθυμήσεις τῶν καρδιῶν· „ἐτάζων γὰρ φησιν ὁ Δαβὶδ, καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ Θεὸς δικαίως". (Ψαλμ. ζ'. 10.) καὶ ὁ υἱός του ὁ Σολομὼν εἶπε· „σὺ μονώτατος οἶδας τὴν καρδίαν πάντων". (γ'. Βασιλ. ἡ. 34.) (3)

13. „Καὶ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος πνεῦμα ὀνομάζει, ἐν ᾧ εἶναι οἰκοδομημένοι αἱ αἰσθήσεις, ἤτοι τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο διὰ μέσω τῶ ὁποίω ἐνεργοῦσιν αἱ αἰσθήσεις· τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα ὡς καθαρώτατον, καὶ λεπτὸν, μεσιτεύει μεταξὺ τῆς ταχύτητος τῶ σώματος, καὶ τῆς αὐλίας τῆς ψυχῆς, καὶ δι' αὐτῶ ἡ ψυχὴ σύνεται τῷ σώματι, καὶ ἐνεργεῖ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· καλεῖται δὲ ψυχικὸν πνεῦμα, καὶ ζωτικὸν, καὶ αὐγοειδὲς, καὶ νευρώδης χυμὸς ἀπὸ τοὺς Θεολόγους, φυσικούς τε καὶ μεταφυσικούς. Ὁ λόγος λοιπὸν τῶ Θεῶ εἶναι τόσον ἐνεργητικὸς καὶ ἀπλούστατος. ὥστε ὁπῶ διαπερνᾷ ἀνάμεσα εἰς τὼ ψυχικὼ καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ διαχωρίζει αὐτὰ τὰ τόσον φυσικῶς ἡνωμένα. Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος τὸ ῥητὸν τῶτο τῶ Ἀποστόλου ἑρμηνεύων λέγει· „Σμικρὸν δὲ, ἤτοι λεπτὸν ἐπὶ τῶ Θεῶ λέγεται, τὸ παντὸς ὄγκου καὶ διαστήματος ἐκβεβηκὸς, καὶ τὸ διὰ πάντων ἀκωλύτως χωρῶν, καὶ τοι καὶ πάντων στοιχειωτικὸν αἴτιόν ἐστι τὸ σμικρόν, ἐδαμοῦ γὰρ εὑρήσεις τὼ τῶ σμικροῦ ἰδέαν ἀμέθεκτον. Οὔτως ἂν ἐπὶ Θεῶ τὸ σμικρὸν ἐκλαμπτέον, ὡς ἐπὶ πάντα, καὶ διὰ πάντων ἀνεμποδίστως χωρῶν, καὶ ἐνεργῶν, καὶ διῃνυμένον ἄχρι μερισμῶ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸν ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας· μᾶλλον δὲ πάντων ἁπάντων· οὐ γάρ ἐστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτῶ". (Κεφ. Δ'. περὶ θείων ὀνομάτων.)

Τῶτο δὲ σχολιάζων ὁ τῶ Ἁγίω Διονυσίω σχολιαστὴς Θεοφόρος Μάξιμος λέγει· „τὸ ὑπερεξύπορον τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τὰ ἀσώματα χωρήσεως ἐντεῦθεν δηλῶται· τὸ γὰρ διῃνύεσθαι ἄχρι μερισμῶ ψυχῆς καὶ πνεύματος, τῶτο ἀποφαίνει, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἀσώματον τῆς ψυχῆς, καὶ ἐνοειδὲς ὑπὸ τῶ Θεῶ διαιρεῖσθαι δύναται· δι' ὃ καὶ τὰς ἐννοίας ὁ Θεὸς νοεῖ, ἃς ὁ νοῦς κινούμενος, καὶ ἐνεργῶν νοεῖ, καὶ τῶς τοσούτους ἀσωμάτους τίας καὶ ἀδιαιρεσίας (τί γὰρ μεταξὺ νοῦ καὶ νοήσεως;) ὁ Θεὸς μέσος χωρεῖ, ὡς καὶ ὕρηται· σὺ συνῆκας τὰς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν· ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῶ πνεύματος (τοιοῦτον ἐν ᾧ αἱ αἰσθήσεις ἐνηργημένας ἔχομεν, δι' οὗ καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἡ ψυχὴ προσβάλλει, καὶ τὸ διανοητικὸν τῶν σκέψεων ἔχομεν) ἀκωλύτως χωρεῖ ὁ Θεός· τῶτο δὲ τὸ πνεῦμα, δύναμιν καὶ οἱονεὶ δευτέραν ψυχὴν αἰσθητικὴν τῆς ψυχῆς, οἱ παρ' Ἕλλησι σοφοὶ καλοῦσιν. Ἡ δὲ αἰσθητικὴ αὕτη ψυχή ἐστιν ἡ μέχρι μυελῶν, καὶ φλεβῶν, καὶ ἀρτηριῶν, καὶ ὀστέων, καὶ ὅλω τῶ σώματος διήκουσα".

(2) Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ὕστερω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „μερισμὸν ψυχῆς καὶ πνεύματος λέγει, τὼ διαφορὰν τῶν ἐκ φύσεως ἀρετῶν, ὧν φυσικῶς ἔχομεν οἱ λόγοι· καὶ τῶν ἐκ πνεύματος, ὧν κατὰ δωρεὰν δεχόμεθα τὼ χάριν· ἔστιν γὰρ δύκριτὸν τὼ διακωλῶ ποιεῖται κρίνων ὁ λόγος". (Κεφ. οβ'. τῆς ε'. Ἑκατοντ. τῶν Θεολογικ.)

(3) Ὁ δὲ σοφὸς Μάξιμος ἔτζι τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ τὰς ἐννοίας, ὧν ἐστι διαλεκτικὸς ὁ λόγος, φησὶν εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἐπίπεδοις θείοις λόγοις, καὶ τοῖς λογισμοῖς χρίσεις, καὶ τὰς αὐτῶν δηλαδὴ τῶν χρίσεων αἰτίας· ἡ μὲν γὰρ ἐνθύμησις κινεῖ μνήμω, ἥς εἰκὼν ἡ σχέσις· ἡ δὲ ἔννοια πέρας ἀποσκοπεῖ, ὅπερ αἰτίκν χαρακτηρίζω". (Κεφ. ογ'.

τῆς

13. „Καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ".

Οὐχὶ μόνον, λέγει, ὁ Θεὸς Λόγος ἐπάζει καὶ ἐρευνᾷ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κἂν Ἄγγελος εἰπῇς, κἂν Ἀρχάγγελος, κἂν Χερουβὶμ, κἂν Σεραφὶμ, ὅλα εἶναι φανερὰ ἔμπροσθεν εἰς αὐτὸν, καὶ κτίσματα δὲν εἶναι, ὁποῦ δύνανται νὰ λανθάνῃ τὸν παντέφορον ὀφθαλμόν του (1).

„Πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ".

Διὰ νὰ παραστήσῃ καθαρώτερα ὁ Ἀπόστολος πῶς εἶναι ὅλα γυμνὰ καὶ φανερὰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐμεταχειρίσθη μίαν λέξιν ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων ἐκείνων, ὁποῦ ἐκδέρνονται· διότι καθὼς τὰ πρόβατα ἀφοῦ τραχηλισθοῦν, ἤγουν ἀφοῦ δεχθοῦν εἰς τὸν τράχηλόν τους τὸ μαχαῖρι καὶ σφαγοῦν, καὶ ἀφοῦ τραβιχθῇ καὶ εὔγῃ τὸ δέρμα των, ὅλα τὰ ἔσωθεν φανερόνονται· ἔτζι καὶ εἰς τὸν Θεὸν Λόγον ὅλα εἶναι φανερώτατα. Μερικοὶ δὲ τετραχηλισμένα ἐνόησαν, πῶς εἶναι τὰ κρεμασμένα ἀπὸ τὸν τράχηλον πρόβατα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ κρεμασμένα, καὶ κάτω τὸν τράχηλον ἔχοντα· ἄλλοι δὲ πάλιν τετραχηλισμένα ὠνόμασαν, τὰ κάτω σκύπποντα, καὶ τὸν τράχηλον κλίνοντα, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠμποροῦν ὅλα τὰ κτίσματα νὰ ἐναντρανίσουν, καὶ νὰ ἰδοῦν ἀκλινῶς τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν· σὺ ὅμως, ὦ ἀναγνῶστα, τὸ πρῶτον νόημα δέχου (2).

„Πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος".

Εἰς αὐτὸν, λέγει, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, μέλλομεν νὰ δώσωμεν καὶ ἀπολογίαν διὰ τὰ ἔργα ὁποῦ ἐπράξαμεν. Βλέπεις, Χριστιανὲ, πῶς ἀνεβίβασεν ὁ Ἀπόστολος τὸ πρᾶγμα; ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν αἰωτέρω, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα τῶν ἀπειθῶν ἐκείνων Ἰουδαίων, ἔχομεν νὰ ξεπέσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὴν κατάπαυσιν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ ὁ ἀναγιώστης, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν νὰ λάβωμεν τὴν αὐτὴν κόλασιν μὲ τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ τοῦτο δείχνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι πολλὰ φοβερώτερα κολασήρια ἀπὸ ἐκείνους ἡμεῖς μέλλομεν νὰ πάθωμεν.

14. „Ἔχον-

τῶς ὁ Ἑκαστ. τῶν Θεολογικ.) Καὶ πάλιν λέγει· „τὰς ἐνθυμήσεις, αὐτέσι τὰς ἐπὶ τοῖς ἱερημένοις ἀφανῆς κατὰ βάθος σχέσεις, καὶ τὰς ἐννοίας τῶν καρδιῶν, „ἤτοι τὰς κατὰ ψυχὴν ἀοράτους πάντων αἰτίας". (Κεφ. κα'. αὐτόθ.)

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ἔτως ἑρμηνεύει· „ᾧ οὐκ „ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐν ἡμῖν τοῖς λανθάνειν δοκοῦσι· „πάντα δὲ τὰ γεγενημένα τε καὶ γινόμενα, ἀλλ' ἤδη καὶ „τὰ γενησόμενα παρ' ἡμῶν καὶ νοηθησόμενα". (Κεφ. οα'. τῶς ὁ Ἑκαστ. τῶν Θεολογικ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὕπως ἑρμηνεύει τὸ τετραχηλισμένα· „τὸ δὲ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐ„τοῦ, ἐκ μεταφορᾶς πέφηκε τῶν θυομένων ζώων, ἃ πάν„τελῶς ἄφωνα κεῖται, τῆς σφαγῆς τὴν ζωὴν ἀφελομέ„νης, καὶ μετὰ τῆς ζωῆς τὴν φωνήν". ἔνιοι λέγουσι καὶ ἡμεῖς ὅταν χρινώμεθα ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, θέλομεν βλέπεσθαι ὅλα τὰ παράνομα καὶ δυσεβῆ ἔργα ὁποῦ ἐπράξαμεν, σιωπῶντες δὲ ἔχομεν νὰ δεχθοῦμεν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν τῆς τιμωρίας μας, μὲ τὸ νὰ γνωρίζωμεν πῶς εἶναι αὐτὴ δικαία καὶ εὔλογος. Ταῦτα δὲ, λέγει, ἔγραφεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς τότε ἐξ Ἑβραίων τινὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλους ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ἔδει πρέπει πάντοτε νὰ ἐνθυμώμεθα καὶ νὰ προβλέπωμεν ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν κριτήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ φρίττωμεν αὐτὸ καὶ νὰ τρέμωμεν, καὶ φυλάττοντες ἐπιμελῶς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, νὰ προσμένωμεν τὴν κατάπαυσιν ἐκείνην, ὁποῦ ὁ Θεὸς μᾶς ὑπόσχεται· ὅτι δὲ πάντα εἶναι γυμνὰ καὶ γυμνὰ εἰς τὸν Θεὸν, ἐδήλωσεν ὁ θεῖος Αὐγουστῖνος ἀκόμη· „τίς „τῶν ἀνθρώπων τηλικαύτην ἔχει σοφίαν, οἵαν ὁ Θεὸς „γινώσκει τὰ πάντα; ὥστε μηδὲ τὰ λεγόμενα μέλλον„τα, ὡς ἀπόντα περιμένειν, ὅπως ἔλθωσιν, ἀλλὰ καὶ „τὰ παρόντα, καὶ τὰ μέλοντα, ἅμα τοῖς ἐνεστῶ„σιν αὐτῷ παρεῖναι"; (Βιβλ. ιέ. περὶ Τριάδος.) Εἰς τοῦτο σωστεύει καὶ ὁ τοῦ Ἰὼβ ἐκεῖνος· „γυμνὸς ὁ ᾅδης „ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι περιβόλαιον τῇ ἀπωλείᾳ". (Ἰὼβ κ σ'. 6.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Ὀλυμπιόδωρος λέγει· „αὐτὸς γὰρ ἐνώπιον γυμνός ἐστιν ὁ ἀφεγγὴς καὶ „σκοτεινὸς ᾅδης, καὶ ἡ γέεννα τοῦ ᾅδου ἀπώλεια· ἤγουν ὁ „θάνατος, οὐκ ἔχει ἀποκρυβιώ· οὐκ ἔστι γὰρ κτίσις ἀ„φανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ.... ὧρηται δὲ καὶ ἐν Παροι„μίαις· ᾅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ· „(Παρ. ιέ. 12.) οὐκ ἐκρύβη γὰρ ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε τὸ „χωρίον, ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ κατήχοντο πρὸ τῆς αὐ„τοῦ ἐπιδημίας, ὅτε οἱ ἀπολέσθαι δόξαντες διὰ τὴν „φθορὰν καὶ τὸν θάνατον".

Digitized by Google

14. „Ἔχοντες οὖν Ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰη-„σοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ".

Ὡσαὐτὸ νὰ ἤθελεν ἐρωτήσῃ τινὰς τὸν Ἀπόστολον, καὶ νὰ εἰπῇ, πῶς, ὦ μακάριε Παῦλε, καὶ μὲ τί τρόπον ἠμπορέσωμεν νὰ μὴ ξεπέσωμεν ἀπὸ τὴν εἰς οὐρανὸς κατάπαυσιν, καὶ νὰ μὴν ὀλιγοψυχήσωμεν; συμβούλευσαι καὶ δίδαξόν μας· διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει εὐθὺς· ὅτι ἀρκετὰ εἶναι καὶ τὰ προρρηθέντα παραδείγματα τῶν ἀπειθῶν Ἑβραίων νὰ μᾶς σωφρονίσουν μὲ τὸν φόβον, καὶ νὰ μᾶς κάμουν ἀσφαλεστέρους. Ὅμως κοντὰ εἰς αὐτὰ, ἔχομεν καὶ Ἀρχιερέα, ὁποῦ δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, καὶ νὰ μᾶς σώσῃ, μόνον αἰσώς κρατῶμεν τὴν ὁμολογίαν, καὶ πίστιν· ἐπειδὴ ὁ εἰδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν εἶναι μικρὸς καὶ ὁ τυχών, ἀλλὰ εἶναι μέγας καὶ δυνατὸς, καὶ ὄχι πιστὸς, καθὼς ἦτον ὁ Μωϋσῆς· ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς, ὅτε αὐτὸς ἐμβῆκεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅτε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἔμβασεν εἰς αὐτὴν· ὁ δὲ Χριστὸς ὁ εἰδικός μας Ἀρχιερεὺς, διεπέρασε τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τώρα κάθεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ δύναται νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν εἰς οὐρανὸς εἴσοδον, καὶ νὰ μᾶς κάμῃ κληρονόμους τῆς ὑποσχεθείσης καταπαύσεως.

„Κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας".

Δὲν δίδει ὁ Παῦλος ὅλον τὸ παῦ τῆς σωτηρίας μας εἰς τὸν Ἀρχιερέα Χριστὸν, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τὸ εἰδικόν μας· δι' ὅ,τι δύναται μὲν ἐκεῖνος νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν εἰς οὐρανοῖς κατάπαυσιν, ἀλλ' ὅμως αἰσώς καὶ ἡμεῖς φανῶμεν ἄξιοι τῆς καταπαύσεως ἐκείνης. Ποία δὲ ὁμολογίαν λέγει ἐδῶ νὰ κρατῶμεν; ἤγουν τὴν ὁμολογίαν, ὅτι εἶναι ἀλάσασις, ὅτι εἶναι ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων, ὅτι εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς μυρία ἀγαθὰ ἑτοιμασμένα διὰ τοὺς δικαίους, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς, καὶ ἄλλα ὅμοια· αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἂς κρατῶμεν, λέγει, σφιχτὰ, καὶ ἂς μὴν ἀφήνωμεν αὐτὴν νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν καρδίαν, καὶ τὸ στόμα μας, ἀλλὰ καθὼς εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐβαπτίσθημεν, ὡμολογήσαμεν αὐτὴν, ἔτζι καὶ μέχρι τέλους ἂς κρατῶμεν αὐτὴν βεβαίως, καὶ ὅλα τὰ φοβερὰ θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ λόγου μας.

15. „Οὐ γὰρ ἔχομεν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς „ἀσθενείαις ἡμῶν".

Ἐπειδὴ καὶ παρακινεῖ ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς νὰ στέκωνται στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν, καὶ νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο κάμνει τὸν λόγον τε ἀξιόπιστον καὶ λέγει, ὅτι ὁ εἰδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν ἀγνοεῖ τὰς εἰδικάς μας ἀσθενείας καὶ ἐλαττώματα, καθὼς οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠξεύρουν οὐδὲ τί πρᾶγμα εἶναι ἡ θλῖψις, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πρόθυμοι εἶναι εἰς τὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς πεθλιμμένους· ἀλλὰ ὁ εἰδικός μας Ἀρχιερεὺς, ὅλας τὰς ἀσθενείας καὶ πάθη τῆς φύσεως τὰ ἐδοκίμασε πρότερον καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ ἀφ' ὅτε τὰ ἐδοκίμασε, τότε ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ συμπαθῇ καὶ εἰς τὰς εἰδικάς μας ἀσθενείας (1).

„Πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας".

Ὅλα, λέγει, τὰ ἐδοκίμασε καὶ τὰ ὑπέμεινε ὁ εἰδικός μας Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς, ἔπι καὶ ἐδιώχθη, καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐσυκοφαντήθη, καὶ ἔπαθε, καὶ τέλος πάντων ἐσταυρώθη· καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπέμεινε κατὰ τὴν ἐδικήν μας ὁμοίωσιν, ἔτι παρόμοια καθὼς τὰ ὑπομένομεν καὶ ἡμεῖς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· τὰ ὑπέμεινε ὅμως, ἔξω ἀπὸ κά-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει, ὅτι Ἀρχιερέα τὸν Κύριον ἡμῶν ὁ Παῦλος ὠνόμασεν· „ὡς τὴν ὑπὲρ „ἡμῶν προσενηνοχότα θυσίαν, καὶ ἅραντα τὸ Κόσμου τὴν „ἁμαρτίαν· οὗτος δὴ χάριν καὶ ἡμῶν ὠνομάσθη· ἴδε „γὰρ φησιν ὁ ἡμέτερος τοῦ Θεοῦ ὁ ἄρων τὴν ἁμαρτίαν „τοῦ Κόσμου· (Ἰωάνν. α. 29.) δῆλον δὲ καὶ τοῖς ἀ„γαν φιλονείκοις, ὡς ἀνθρώπεια τὰ ὀνόματα".

κάθε ἁμαρτίαν· διὰ τὶ αὐτὸς ὅτε ἁπλῶς ἁμαρτίαν ἔπραξεν, ὅτε, ὅταν ταῦτα ἔπασχεν, εἶπε καινὰ λέγον, ἢ ἔπραξε καινόν ἔργον ἁμαρτωλόν· ἄπαγε! ὥστε, λέγει, καὶ ἐσεῖς Χριστιανοὶ, ἠμπορεῖτε νὰ διαπεράσετε εἰς τὰς θλίψεις σας, χωρὶς ἁμαρτίαν, ἐὰν δηλαδὴ δὲν γογγύζετε, ἀλλὰ εὐχαριστῆτε δι' αὐτὰς τὸν Κύριον (1). Καὶ λοιπὸν διὰ τί ἀποκάμετε, καὶ εἴσθε ὡσὰν παραλελυμένοι ἀπὸ τὴν ὀλιγοψυχίαν σας; Μερικοὶ δὲ τὸ „χωρὶς ἁμαρ„τίας" ἔτζι ἐσήκωσαν, ἤγουν ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔπαθε τὰ αἰσχύτερα πάθη, δὲν τὰ ἔπασχε διὰ κανόνα καὶ παιδείαν τῶν ἁμαρτωλῶν τε, ἐπειδὴ ἦτον ἀναμάρτητος.

16. „Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔχομεν ἀναμάρτητον Ἀρχιερέα, ὅστις ἐνίκησε τὸν Κόσμον· „ἐν τῷ „Κόσμῳ, φησὶ, θλῖψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον"· (Ἰωαν. ις'. 33.) χρεωστοῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταί τε Χριστιανοὶ νὰ πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν μὲ παῤῥησίαν, ἤτοι χωρὶς νὰ ἔχωμεν συνειδὸς ποινηρὸν, ἢ νὰ διστάζωμεν ὅλως, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν τοιοῦτον φιλανθρωπότατον Ἀρχιερέα μας· διότι ἀγνάλα καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς εἶναι ἀναμάρτητος, καὶ ὁ θρόνος τε, δὲν εἶναι θρόνος κρίσεως καὶ καταδίκης, ἀλλὰ θρόνος χάριτος καὶ ἐλέους· ὥστε, πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς αὐτὸν μὲ παῤῥησίαν, θαῤῥοῦντες, ὅτι ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνα τὰ αἰτήματα ὁπού θέλομεν τὰ ζητήσομεν· δύω γὰρ θρόνοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν εἷς, εἶναι τώρα τῆς χάριτος, κοντὰ εἰς τὸν ὁποῖον ὅσοι πλησιάζουσι, λαμβάνουσι μὲ τὴν θείαν χάριν τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τους· ὁ δὲ ἄλλος θρόνος, τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ μέλλων φανερωθῆναι, δὲν εἶναι θρόνος χάριτος (ἐπειδὴ κανένας τότε δὲν λαμβάνει χάριν, καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τε.) ἀλλὰ εἶναι θρόνος κρίσεως. Θρόνον δὲ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἵνα συνάγωσης, ἀκούοντας πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς, μὴ νομίσῃς αὐτὸν ὅτι στέκεται, ἀλλὰ πῶς κάθηται· δι' ὅ,τι ἀγνάλα καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς ἄνθρωπος λέγεται Ἀρχιερεὺς, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς χάριν, καὶ συγκατάβασιν, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ὡς Θεὸς καὶ ἐπὶ θρόνου θείου καὶ βασιλικοῦ κάθεται, καθὼς γέγραπται· „εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου „ἐκ δεξιῶν μου". (Ψαλ. ρθ'. 1.)

„Ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν".

Τώρα, λέγει, κἀνίσως πλησιάσωμεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀρχιερέως τοῦ Χριστοῦ, θέλομεν εὕρωμεν ἔλεος καὶ χάριν, διὰ τὶ πλησιάζομεν εἰς αὐτὸν εὐκαίρως, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι· „καιρῷ γάρ φησι δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι"· (Ἡσ. μθ'. 8.) κἀνίσως δὲ τότε ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ πλησιάσωμεν εἰς αὐτὸν, δὲν θέλομεν εὕρομεν ἔλεος· ἐπειδὴ τότε δὲν εἶναι θρόνος χάριτος, ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ θρόνος κρίσεως· τώρα κάθηται ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς καὶ Βασιλεὺς Χριστὸς, διὰ νὰ χαρίζῃ· τότε θέλει σηκωθῇ διὰ νὰ κρίνῃ· „ἀνάστα γάρ φησιν ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν". (Ψαλμ. πά. 8.) (2) Καὶ πάλιν· „δικαιοσύνη, καὶ κρίμα, ἑτοιμασία τοῦ θρόνου σου". (Ψαλμ. πή. 14.)

ΚΕ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· „τοιαῖς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ πεπιστευκότες ἐδέ„χοντο πειρασμῶν τελευμίας· ψυχαγωγᾶ οὖν αὐ„τοὺς, διδάσκων ὡς ὁ ἡμέτερος Ἀρχιερεὺς, ὁ μόνον ὡς „Θεὸς οἶδε τὴς ἡμετέρας φύσεως τὴν ἀσθένειαν· ἀλ„λὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος πεῖραν τῶν ἡμετέρων ἔλαβε πα„θημάτων, μόνης τῆς ἁμαρτίας διαμένοντος ἀμύητος".

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „τοῦτο καὶ ἡμῖν „δύκαιρον τυγχάνει· προσερχώμεθα μετὰ παῤῥησίας „αἰτοῦντες· μόνον τίσιν προσαγάγωμεν, καὶ τοῦτο δί„δωσι· νῦν ὁ τῆς δωρεᾶς ἐστι καιρός· μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπο„γινωσκέτω· τότε τῆς ἀπογνώσεως ὁ καιρός, ὅταν ὁ „νυμφὼν κλεισθῇ· ὅταν εἰσέλθῃ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἀνα„κλιθέντες ἴδωσι· ὅταν ἀπολάβωσι τὰς κόλπους τοῦ Πα„τριάρχου οἱ μέλλοντες τούτων ἀξιοῦσθαι· νῦν δὲ ἔτι"· (Λόγ. ζ'. εἰς τὸ παρῆσαν.) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ἔτω φησί· „νῦν ὁ προσιὼν λαμβάνει ἔλεον καὶ χάριν· εὔ„καιρος γὰρ νῦν καὶ ἐπιτυθεῖα ἡ φορόσοδος, καὶ ἡ τῆς βοη„θείας αἴτησις, ὡς ἄγε ἐν τῇ κρίσει ἐπὶ βοηθείᾳ „προσοδος, ἄκαιρος· ἐκεῖ γὰρ οὐκ ἔτι κατὰ χάριν „παρέξει τὴν βοήθειαν ὥσπερ νῦν, ἀλλὰ κατὰ κρίσιν". Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει· „κατὰ γὰρ τὸν πα„ρόντα προσιόντες βίον, καὶ τῆς ἀκραιφνῆ καὶ εἰλικρινῆ „πίστιν ἐπιδεικνύμενοι, ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ τῆς „φιλανθρωπίας τεύξόμεθα".

Digitized by Google

14. „Ἔχοντες οὖν Ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰη-„σοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ".

Ὡσαὐτὸ νὰ ἤθελε ἐρωτήσῃ τινὰς τὸν Ἀπόστολον, καὶ νὰ εἰπῇ, πῶς, ὦ μακάριε Παῦλε, καὶ μὲ τί τρόπον ἠμποροῦμεν νὰ μὴ ξεπέσωμεν ἀπὸ τὴν εἰς οὐρανὸς κατάπαυσιν, καὶ νὰ μὴν ὀλιγοψυχήσωμεν; συμβούλευσαι καὶ δίδαξόν μας· διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀρκετὰ εἶναι καὶ τὰ προρρηθέντα παραδείγματα τῶν ἀπειθῶν Ἑβραίων νὰ μᾶς σωφρονίσουν μὲ τὸν φόβον, καὶ νὰ μᾶς κάμουν ἀσφαλεστέρους. Ὅμως κοντὰ εἰς αὐτὰ, ἔχομεν καὶ Ἀρχιερέα, ὁποῦ δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, καὶ νὰ μᾶς σώσῃ, μόνον ἀπίστως κρατῶμεν τὴν ὁμολογίαν, καὶ πίστιν· ἐπειδὴ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν εἶναι μικρὸς καὶ ὁ τυχὼν, ἀλλὰ εἶναι μέγας καὶ δυνατὸς, καὶ ὄχι τοιοῦτος, καθὼς ἦτον ὁ Μωϋσῆς· ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς, ὅπου αὐτὸς ἐμβῆκεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἔμβασεν εἰς αὐτὴν· ὁ δὲ Χριστὸς ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, διεπέρασε τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τώρα κάθεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ δύναται νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν εἰς οὐρανοὺς εἴσοδον, καὶ νὰ μᾶς κάμῃ κληρονόμους τῆς ὑποσχεθείσης καταπαύσεως.

„Κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας".

Διὰ δίδει ὁ Παῦλος ὅλον τὸ παῦ τῆς σωτηρίας μας εἰς τὸν Ἀρχιερέα Χριστὸν, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τὸ ἐδικόν μας· δι' ὅ,τι δύναται μὲν ἐκεῖνος νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς κατάπαυσιν, ἀλλ' ὅμως ἀπίστως καὶ ἡμεῖς φανῶμεν ἄξιοι τῆς καταπαύσεως ἐκείνης. Ποίαν δὲ ὁμολογίαν λέγει ἐδῶ νὰ κρατῶμεν; ἤγουν τὴν ὁμολογίαν, ὅτι εἶναι ἀπάσασις, ὅτι εἶναι ἀποπαράδοσις τῶν ἔργων, ὅτι εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς μυεῖα ἀγαθὰ ἑτοιμασμένα διὰ τοὺς δικαίους, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς, καὶ ἄλλα ὅμοια· αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἂς κρατῶμεν, λέγει, σφιχτὰ, καὶ ἂς μὴν ἀφίνωμεν αὐτὴν νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν καρδίαν, καὶ τὸ στόμα μας, ἀλλὰ καθὼς εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐβαπτίσθημεν, ὡμολογήσαμεν αὐτὴν, ἔτζι καὶ μέχρι τέλους ἂς κρατῶμεν αὐτὴν βεβαίως, καὶ ὅλα τὰ φοβερὰ θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ λόγου μας.

15. „Οὐ γὰρ ἔχομεν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς „ἀσθενείαις ἡμῶν".

Ἐπειδὴ καὶ παρακινεῖ ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς νὰ στέκωνται στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν, καὶ νὰ ἐλπίζων εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο κάμνει τὸν λόγον τοῦ ἀξιόπιστον καὶ λέγει, ὅτι ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν ἀγνοεῖ τὰς ἐδικάς μας ἀσθενείας καὶ ἐλαττώματα, καθὼς οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠξεύρων ὐδὲ τὶ πρᾶγμα εἶναι ἡ θλίψις, καὶ διὰ τοῦτο ὐδὲ πρόθυμοι εἶναι εἰς τὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς θλιμμένους· ἀλλὰ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, ὅλας τὰς ἀσθενείας καὶ πάθη τῆς φύσεως τὰ ἐδοκίμασε πρότερον καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ ἀφ' οὗ τὰ ἐδοκίμασε, τότε ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ συμπαθῇ καὶ εἰς τὰς ἐδικάς μας ἀσθενείας (1).

„Πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας".

Ὅλα, λέγει, τὰ ἐδοκίμασε καὶ τὰ ὑπέμεινε ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς, ἤτοι καὶ ἐδιώχθη, καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐσυκοφαντήθη, καὶ ἔπαθε, καὶ τέλος πάντων ἐσταυρώθη· καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπέμεινε κατὰ τὸν ἐδικόν μας ὁμοίωσιν, ἤτοι παρόμοια καθὼς τὰ ὑπομένομεν καὶ ἡμεῖς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· τὰ ὑπέμεινε ὅμως, ἔξω ἀπὸ κά-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει, ὅτι Ἀρχιερέα τὸν Κύριον ἡμῶν ὁ Παῦλος ὠνόμασεν· „ὡς τὸν ὑπὲρ „ἡμῶν προσενεγκόντα θυσίαν, καὶ ἄραντα τὰ Κόσμου τὴν „ἁμαρτίαν· τὴν δὴ χάριν καὶ αὐτὸς ὠνομάσθη· ἴδε „γὰρ φησὶν ὁ αὐτὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν „τοῦ Κόσμου· (Ἰωάνν. α. 29.) δῆλον δὲ καὶ τοῖς ἄ-„γαν φιλονείκοις, ὡς ἀνθρώπινα τὰ ὀνόματα".

Digitized by Google

κάθε ἁμαρτίαν· διὰ τὶ αὐτὸς ὅτε ἁπλῶς ἁμαρτίαν ἔπραξεν, ὅτε, ὅταν ταῦτα ἔπασχεν, εἶπε καινέα λέγον, ἢ ἔπραξε καινόα ἔργον ἁμαρτωλόν· ἄπαγε! ὥστε, λέγει, καὶ ἐσεῖς Χεισιανοὶ, ἠμπορεῖτε νὰ διαπεράσετε εἰς τὰς θλίψεισας, χωρὶς ἁμαρτίαν, ἐὰν δηλαδὴ δὲν γογγύζετε, ἀλλὰ δέχεισθε δι' αὐτὰς τὸν Κύριον (1). Καὶ λοιπὸν διὰ τί ἀποκάμετε, καὶ εἴσθε ὡσὰν παραλελυμένοι ἀπὸ τὴν ὀλιγοψυχίαν σας; Μερικοὶ δὲ τὸ „χωρὶς ἁμαρ„τίας" ἔτζι ἐσήκωσαν, ἤγουν ὅτι ὁ Χεισὸς, ὅταν ἔπαχε τὰ αἰωτέρω πάθη, δὲν τὰ ἔπασχε διὰ κανόνα καὶ παιδείαν τῶν ἁμαρτωλῶν τε, ἐπειδὴ ἦτον ἀναμάρτητος.

16. „Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔχομεν ἀναμάρτητον Ἀρχιερέα, ὅστις ἐνίκησε τὸν Κόσμον· „ἐν τῷ „Κόσμῳ, φησὶ, θλῖψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον". (Ἰωαν. ις'. 33.) χρεωστοῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταί τε Χεισιανοὶ νὰ πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν μὲ παῤῥησίαν, ἤτοι χωρὶς νὰ ἔχωμεν συνειδὸς ποινηρὸν, ἢ νὰ διστάζωμεν ὅλως, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν τοιοῦτον φιλανθρωπότατον Ἀρχιερέαμας· διότι ἀγκαλὰ καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς εἶναι ἀναμάρτητος, καὶ ὁ θρόνος τε, δὲν εἶναι θρόνος κρίσεως καὶ καταδίκης, ἀλλὰ θρόνος χάριτος καὶ ἐλέους· ὥστε, πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς αὐτὸν μὲ παῤῥησίαν, θαῤῥοῦντες, ὅτι ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνα τὰ αἰτήματα ὁπὸ θέλομεν τὸ ζητήσομεν· δύω γὰρ θρόνοι εἶναι τοῦ Χεισοῦ, ὁ μὲν εἷς, εἶναι τώρα τῆς χάριτος, κοντὰ εἰς τὸν ὁποῖον ὅσοι πλησιάζυσι, λαμβάνυσι μὲ τὴν θείαν χάριν τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τως· ὁ δὲ ἄλλος θρόνος, τοῦ Χεισοῦ, ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρυσίᾳ μέλλων φανερωθῆναι, δὲν εἶναι θρόνος χάριτος (ἐπειδὴ κανόας τότε δὲν λαμβάνει χάριν, καὶ συγχώρησιν τῶς ἁμαρτιῶν τε.) ἀλλὰ εἶναι θρόνος κρίσεως. Θρόνον δὲ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἵνα σὺ ὁ ἀναγιώσης, ἀκούωντας πῶς ὁ Χεισὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς, μὴ νομίσῃς αὐτὸν ὅτι στέκεται, ἀλλὰ πῶς κάθηται· δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χεισὸς, ὡς ἄνθρωπος λέγεται Ἀρχιερεὺς, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς χάριν, καὶ συγκατάβασιν, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ὡς Θεὸς καὶ ἐπὶ θρόνου θείου καὶ βασιλικοῦ κάθεται, καθὼς γέγραπται· „εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου „ἐκ δεξιῶν μου". (Ψαλ. ρθ'. 1.)

„Ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν".

Τώρα, λέγει, αἰσως πλησιάσωμεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀρχιερέως τοῦ Χεισοῦ, θέλομεν εὕρωμεν ἔλεος καὶ χάριν, διὰ τὶ πλησιάζομεν εἰς αὐτὸν δικαίρως, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι· „καιρῷ γάρ φησι δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι". (Ἡσ. μθ'. 8.) αἰσως δὲ τότε ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρυσίᾳ πλησιάσωμεν εἰς αὐτὸν, δὲν θέλομεν εὕρομεν ἔλεος· ἐπειδὴ τότε δὲν εἶναι θρόνος χάριτος, ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ θρόνος κρίσεως· τώρα κάθηται ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς καὶ Βασιλεὺς Χρισὸς, διὰ νὰ χαρίζῃ· τότε θέλει σηκωθῇ διὰ νὰ κρίνῃ· „αἴρασα γάρ φησιν ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν". (Ψαλμ. πά. 8.) (2) Καὶ πάλιν· „δικαιοσυνὴ, καὶ κρίμα, ἑτοιμασία τοῦ θρόνου σε". (Ψαλμ. πή. 14.)

ΚΕ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθέν· „πολλοὶς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ πεπιεσμένοι ἐδίδοντο παραμυθίας τεχνυμίας· ψυχαγωγοῦσι γὰρ αὐτοὺς, διδάσκων ὡς ὁ ἡμέτερος Ἀρχιερεὺς, οὐ μόνον ὡς „Θεὸς οἶδε τὰς ἡμετέρας φύσεως τὴν ἀσθένειαν· ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος πεῖραν τῶν ἡμετέρων ἔλαβε πα„θημάτων, μόνης τῆς ἁμαρτίας διαμενούσης ἀμύητος".

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „τοῦτο καὶ ἡμῖν „δύκαιρον νῦν ἐστὶν, προσερχώμεθα μετὰ παῤῥησίας „αἰτοῦντες· μόνον τίσιν προσαγάγωμεν, καὶ πάντα δί„δωσι· νῦν ὁ τῶς δωρεᾶς ἐσι καιρός· μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπο„γινωσκέτω· ἔστι τῆς ἀπογνώσεως ὁ καιρός, ὅταν ὁ „νυμφὼν κλείσται· ὅταν εἰσέλθῃ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἀνα„κλιθέντας ἴδῃ· ὅταν ἀπολάβωσι τὰς κόλπας τῶ Πα„τριάρχυ οἱ μέλλοντες τούτων ἀξιοῦσθαι· νῦν δὲ ἔτω". (Λέγ. ζ. κατὰ Μακεδ.) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ὅτω φησί· „νῦν ὁ πρεσβὺς λαμβάνει ἔλεον καὶ χάριν· εὔ„καιρος γὰρ νῦν καὶ ἐπιτηδεία ἡ φρόσοδος, καὶ ἡ τῆς βοη„θείας αἴτησις, ὡς ἂν ἐν τῇ κρίσει ἐπὶ βοηθείᾳ „πρόσοδον, ἄκαιρος· ἐκεῖ γὰρ οὐκ ἔτι κατὰ χάριν „παρέξει τὴν βοήθειαν ὥσπερ νῦν, ἀλλὰ κατὰ κρίσιν". Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅτως ἑρμηνεύει· „κατὰ γὰρ τὸν πα„ρόντα προσιόντες βίον, καὶ τῶν ἀκραιφνῆ καὶ εἰλικρινῆ „τίσιν ἐπιδεικνύμενοι, ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ τῆς „φιλανθρωπίας τεύξεσθε".

Digitized by Google

14. „Ἔχοντες οὖν Ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰη-„σοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ".

Ὡσαὐτὼς νὰ ἤθελεν ἐρωτήσῃ τινὰς τὸν Ἀπόστολον, καὶ νὰ εἰπῇ, πῶς, ὦ μακάριε Παῦλε, καὶ μὲ τί τρόπον ἠμπορέσωμεν νὰ μὴ ξεπέσωμεν ἀπὸ τὴν εἰς οὐρανοὺς κατάπαυσιν, καὶ νὰ μὴν ὀλιγοψυχήσωμεν; συμβούλευσαι καὶ δίδαξόν μας· διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀρκετὰ εἶναι καὶ τὰ προρρηθέντα παραδείγματα τῶν ἀπειθῶν Ἑβραίων νὰ μᾶς σωφρονίσουν μὲ τὸν φόβον, καὶ νὰ μᾶς κάμουν ἀσφαλεστέρους. Ὅμως κοντὰ εἰς αὐτὰ, ἔχομεν καὶ Ἀρχιερέα, ὁποῦ δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, καὶ νὰ μᾶς σώσῃ, μόνον αἰσίως κρατῶμεν τὴν ὁμολογίαν, καὶ πίστιν· ἐπειδὴ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν εἶναι μικρὸς καὶ ὁ τυχὼν, ἀλλὰ εἶναι μέγας καὶ δυνατὸς, καὶ ὄχι τυπικὸς, καθὼς ἦτον ὁ Μωϋσῆς· ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς, ὅτε αὐτὸς ἐμβῆκεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅτε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἔμβασεν εἰς αὐτὴν· ὁ δὲ Χριστὸς ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, διεπέρασε τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τώρα κάθεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ δύναται νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν εἰς οὐρανοὺς εἴσοδον, καὶ νὰ μᾶς κάμῃ κληρονόμους τῆς ὑποσχεθείσης καταπαύσεως.

„Κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας".

Δὲν δίδει ὁ Παῦλος ὅλον τὸ παῦ τῆς σωτηρίας μας εἰς τὸν Ἀρχιερέα Χριστὸν, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τὸ ἐδικόν μας· διότι, δύναται μὲν ἐκεῖνος νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς κατάπαυσιν, ἀλλ' ὅμως αἰσίως καὶ ἡμεῖς φανῶμεν ἄξιοι τῆς καταπαύσεως ἐκείνης. Ποίαν δὲ ὁμολογίαν λέγει ἐδῶ νὰ κρατῶμεν; ἤγουν τὴν ὁμολογίαν, ὅτι εἶναι ἀνάστασις, ὅτι εἶναι ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων, ὅτι εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς μυεῖα ἀγαθὰ ἑτοιμασμένα διὰ τοὺς δικαίους, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς, καὶ ἄλλα ὅμοια· αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἂς κρατῶμεν, λέγει, σφιχτὰ, καὶ ἂς μὴν ἀφίνωμεν αὐτὴν νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν καρδίαν, καὶ τὸ στόμα μας, ἀλλὰ καθὼς εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐβαπτίσθημεν, ὡμολογήσαμεν αὐτὴν, ἔτζι καὶ μέχρι τέλους ἂς κρατῶμεν αὐτὴν βεβαίως, καὶ ὅλα τὰ φοβερὰ θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ λόγου μας.

15. „Οὐ γὰρ ἔχομεν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς „ἀσθενείαις ἡμῶν".

Ἐπειδὴ καὶ παρακινεῖ ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς νὰ στέκωνται στεροὶ εἰς τὴν πίστιν, καὶ νὰ ἐλπίζων εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο κάμνει τὸν λόγον τοῦ ἀξιόπιστον καὶ λέγει, ὅτι ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν ἀγνοεῖ τὰς ἐδικάς μας ἀσθενείας καὶ ἐλαττώματα, καθὼς οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠξεύρουν οὐδὲ τί πρᾶγμα εἶναι ἡ θλῖψις, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πρόθυμοι εἶναι εἰς τὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς πεθλιμμένους· ἀλλὰ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, ὅλας τὰς ἀσθενείας καὶ πάθη τῆς φύσεως τὰ ἐδοκίμασε πρότερον καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ ἀφ' ὅ τὰ ἐδοκίμασε, τότε ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ συμπαθῇ καὶ εἰς τὰς ἐδικάς μας ἀσθενείας (1).

„Πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας".

Ὅλα, λέγει, τὰ ἐδοκίμασε καὶ τὰ ὑπέμεινε ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς, ἤτοι καὶ ἐδιώχθη, καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐσυκοφαντήθη, καὶ ἔπαθε, καὶ τέλος πάντων ἐσταυρώθη· καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπέμεινε κατὰ τὴν ἐδικήν μας ὁμοίωσιν, ἤτοι παρόμοια καθὼς τὰ ὑπομένομεν καὶ ἡμεῖς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· τὰ ὑπέμεινε ὅμως, ἔξω ἀπὸ κά-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει, ὅτι Ἀρχιερέα τὸν Κύριον ἡμῶν ὁ Παῦλος ὠνόμασεν· „ὡς τὴν ὑπὲρ „ἡμῶν προσενηνοχότα θυσίαν, καὶ ἄραντα τὰ Κόσμου τὴν „ἁμαρτίαν· τὴν δὴ χάριν καὶ ἀμνὸς ὠνομάσθη· ἴδε „γὰρ φησιν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν „τοῦ Κόσμου· (Ἰωαν. α. 29.) δῆλον δὲ καὶ τοῖς ἀ„γαν φιλονείκοις, ὡς ἀνθρώπεια τὰ ὀνόματα".

κάθε ἁμαρτίαν· διὰ τὶ αὐτὸς ὅτε ἁπλῶς ἁμαρτίαν ἔπραξεν, ὅτε, ὅταν ταῦτα ἔπασχεν, εἶπε κρύφια λόγον, ἢ ἔπραξε κρύφια ἔργον ἁμαρτωλόν· ἄπαγε! ὥστε, λέγει, καὶ ἐσεῖς Χριστιανοὶ, ἠμπορεῖτε νὰ διαπεράσετε εἰς τὰς θλίψεις σας, χωρὶς ἁμαρτίαν, ἐὰν δηλαδὴ δὲν γογγύζετε, ἀλλὰ εὐχαριστῆτε δι' αὐτὰς τὸν Κύριον (1). Καὶ λοιπὸν διὰ τί ἀποκάμετε, καὶ εἶσθε ὡσὰν παραλελυμένοι ἀπὸ τὴν ὀλιγοψυχίαν σας; Μερικοὶ δὲ τὸ „χωρὶς ἁμαρ„τίας" ἔτζι ἐρώτησαν, ἤγουν ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔπαθε τὰ αἰσχύτερα πάθη, δὲν τὰ ἔπασχε διὰ κανόνα καὶ παιδείαν τῶν ἁμαρτιῶντε, ἐπειδὴ ἦτον ἀναμάρτητος.

16. „Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔχομεν ἀναμάρτητον Ἀρχιερέα, ὅστις ἐνίκησε τὸν Κόσμον· „ἐν τῷ „Κόσμῳ, φησὶ, θλῖψιν ἔξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον". (Ἰωαν. ις'. 33.) χρεωστοῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταί τε Χριστιανοὶ νὰ πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν μὲ παῤῥησίαν, ἤτοι χωρὶς νὰ ἔχωμεν συνειδὸς ποινηρὸν, ἢ νὰ διστάζωμεν ὅλως, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν τοιοῦτον φιλανθρωπότατον Ἀρχιερέα μας· διότι ἀγκαλὰ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς εἶναι ἀναμάρτητος, καὶ ὁ θρόνος τε, δὲν εἶναι θρόνος κρίσεως καὶ καταδίκης, ἀλλὰ θρόνος χάριτος καὶ ἐλέους· ὥστε, πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς αὐτὸν μὲ παῤῥησίαν, θαῤῥοῦντες, ὅτι ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνα τὰ αἰτήματα ὁποῦ θέλομεν τὰ ζητήσομεν· δύω γὰρ θρόνοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν εἷς, εἶναι τώρα τῆς χάριτος, κοντὰ εἰς τὸν ὁποῖον ὅσοι πλησιάζυσι, λαμβάνυσι μὲ τὴν θείαν χάριν τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τες· ὁ δὲ ἄλλος θρόνος, τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ μέλλων φανερωθῆναι, δὲν εἶναι θρόνος χάριτος (ἐπειδὴ κρίνεται τότε δὲν λαμβάνει χάριν, καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶντε.) ἀλλὰ εἶναι θρόνος κρίσεως. Θρόνον δὲ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἵνα σὺ ὁ ἀναγινώσκης, ἀκούωντας πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς, μὴ νομίσῃς αὐτὸν ὅτι ἑστέκεται, ἀλλὰ πῶς κάθηται· δι' ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς ἄνθρωπος λέγεται Ἀρχιερεὺς, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς χάριν, καὶ συγκατάβασιν, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ὡς Θεὸς καὶ ἐπὶ θρόνου θείου καὶ βασιλικοῦ κάθεται, καθὼς γέγραπται· „εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου „ἐκ δεξιῶν μου". (Ψαλ. ρθ'. 1.).

„Ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν".

Τώρα, λέγει, κἀίσως πλησιάσωμεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀρχιερέως τοῦ Χριστοῦ, θέλομεν εὕρωμεν ἔλεος καὶ χάριν, διὰ τὶ πλησιάζομεν εἰς αὐτὸν εὐκαίρως, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι· „καιρῷ γάρ φησι δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι". (Ἡσ. μθ'. 8.) κἀίσως δὲ τότε ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ πλησιάσωμεν εἰς αὐτὸν, δὲν θέλομεν εὕρομεν ἔλεος· ἐπειδὴ τότε δὲν εἶναι θρόνος χάριτος, ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ θρόνος κρίσεως· τώρα κάθηται ὁ εὐδικός μας Ἀρχιερεὺς καὶ Βασιλεὺς Χριστὸς, διὰ νὰ χαρίζῃ· τότε θέλει σηκωθῇ διὰ νὰ κρίνῃ· „ἀνάστα γάρ φησιν ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν". (Ψαλμ. πά. 8.) (2) Καὶ πάλιν· „δικαιοσύνη, καὶ κρίμα, ἑτοιμασία τοῦ θρόνου σου". (Ψαλμ. πή. 14.)

ΚΕ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· „πολλὰς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ πεπιστευκότες ἐδέ„χοντο πειρασμῶν τελευμίας· ψυχαγωγεῖ τοίνυν αὐ„τοὺς, διδάσκων ὡς ὁ ἡμέτερος Ἀρχιερεὺς, ὁ μόνον ὡς „Θεὸς οἶδε τὴς ἡμετέρας φύσεως τὸ ἀσθενὲς· ἀλ„λὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος πεῖραν τῶν ἡμετέρων ἔλαβε πα„θημάτων, μόνης τῆς ἁμαρτίας διαμένοντος ἀμύητος".

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „τοῦτο καὶ ἡμῖν „δίκαιον νῦν εἰπεῖν, προσερχώμεθα μετὰ παῤῥησίας „πάντες· μόνον πίστιν προσαγάγωμεν, καὶ πάντα δί„δωσι· νῦν ὁ τῆς δωρεᾶς ἐστι καιρός· μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπο„γινωσκέτω· τότε τῆς ἀπογνώσεως ὁ καιρός, ὅταν ὁ „νυμφὼν κλεισθῇ· ὅταν εἰσέλθῃ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἀνα„κλιθέντας ἴδῃ· ὅταν ἀπολάβωσι τὰς κόλπας τῶν Πα„τριάρχων οἱ μέλλοντες τῶν ἀξιωθῆναι· νῦν δὲ ὕπνω". (Λόγ. ζ'. εἰς τὸν παρυσαν.) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ὕπνον φησί· „νῦν ὁ προσιὼν λαμβάνει ἔλεον καὶ χάριν· εὔ„καιρος γὰρ νῦν καὶ ἐπιτεθεῖσα ἡ φροσοδος, καὶ ἡ τῆς βοη„θείας αἴτησις, ὡς ἤγε ἐν τῇ κρίσει ἐπὶ βοηθείᾳ „προσοδον, ἄκαιρος· ἐκεῖ γὰρ οὐκ ἔτι κατὰ χάριν „παρέξει τὴν βοήθειαν ὥσπερ νῦν, ἀλλὰ κατὰ κρίσιν". Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕπνον ἑρμηνεύει· „κατὰ γὰρ τὸν πα„ρόντα προσιόντες βίον, καὶ τῷ ἀκραιφνῆ καὶ ἀλικρινῆ „πίστιν ἐπιδεικνύμενοι, ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ τῆς „φιλανθρωπίας τεύξόμεθα".

Digitized by Google

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Πᾶς γὰρ Ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώ-„πων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα θέλει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἡ νέα Διαθήκη εἶναι πολλὰ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν παλαιάν, καὶ ἀρχίζει πρῶτον νὰ συγκρίνῃ τὰς δύω Ἱερωσυνάς, ἤγουν τὴν Ἱερωσυνὴν τῶν Ἱερέων τῆ παλαιᾷ νόμῳ, καὶ τὴν Ἱερωσυνὴν τῆ Χριστῆ, καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν ταύτην δείχνει, πῶς ἡ Ἱερωσυνὴ τῆ Χριστῆ ἔχει πολλὴν τὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην τὴν νομικήν· ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ παρὸν, ἐφαίνοντο πῶς ἐναντιεύονται εἰς τὸν σκοπόν τε, πολλὰ ἰδιώματα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπῆ χρεωστῆ νὰ διρίσκωνται εἰς τὰς Ἱερεῖς, τὰ ὁποῖα δὲν διρίσκονται εἰς τὸν Χριστὸν (διότι ὁ Χριστὸς, ἄτε ἀπὸ τὴν ἱερατικὴν φυλὴν ἐκατάγετο τοῦ Λευΐ, ἄτε ἦτον Ἰερεὺς εἰς τὴν γῆν, ἄτε ἐχειροτονήθη ἀπὸ ἀνθρώπους, καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἄτε τὸ σχῆμα τῆς Ἱερωσύνης τῆ Χριστῆ εἶχε κάμμίαν σωματικὴν δόξαν, καὶ φαντασίαν, καθὼς εἶχε τὸ τῶν παλαιῶν Ἱερέων· οἷον τὸ νὰ ἔχῃ κεδρίνια, καὶ πέταλα, καὶ λίθους τιμίους, καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀλλὰ τὰ τῆς Ἱερωσύνης τῆ Χριστῆ ἦτον ὅλα πνευματικά·) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ αὐτὰ ἐφαίνοντο ὅτι ἐναντιεύνται εἰς τὸν σκοπὸν τῆ Ἀποστόλῳ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς πρῶτον ἀπαριθμεῖ ἐκεῖνα, ὁπῆ εἶναι κοινὰ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς· ἔπειτα βάλλει καὶ ἐκεῖνα ὁπῆ ὁ Χριστὸς μόνος ἔχει ἐξαίρετα ἴδια ἀπὸ τοὺς λοιπούς· ἐπειδὴ, τότε ἀληθῶς γίνεται ἡ κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχή τινὸς πράγματος, ἢ προσώπου, ὅταν αὐτὸ, εἰς ἄλλα μὲν, κοινωνῇ μὲ ἐκεῖνο ὁπῆ συγκρίνεται, εἰς ἄλλα δὲ, ὑπερέχει ἐκεῖνο. Τὸ νὰ λαμβάνεται (1) λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὁ Ἀρχιερεὺς, τοῦτο εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ ἦτον ἄνθρωπος, ἔγινεν Ἀρχιερεύς· ὁμοίως καὶ τὸ νὰ καθίσταται ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἤτι τὸ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦτο ὁμοίως τὸ ἰδίωμα, κοινὸν εἶναι εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἀρχιερεῖς.

„Ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν".

Ἐδῶ ἑρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος τί εἶναι τὸ νὰ καθίσταται ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρὸς τὸν Θεόν· δηλαδὴ ὅτι εἶναι, τὸ νὰ κάμνῃ τὸν Θεὸν ἵλεων εἰς τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἰδίωμα κοινὸν εἶναι εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς, ὅμως ὄχι ὁλόκληρον· διὰ τί ὁ μὲν Χριστὸς, τὸν ἑαυτόν τε ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν δῶρον καὶ θυσίαν, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν ἄλλα πράγματα, θυσίας, καὶ δῶρα· δῶρον δὲ, καὶ θυσία, κατὰ μὲν τὸν ἀκριβῆ λογαριασμὸν, ἔχουν διαφορὰν σὺχ ἀπὸ τὸ ἄλλο, κοντὰ δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ἀδιαφόρως διρίσκονται, καθὼς θέλεις τὸ μάθῃς κατωτέρω (2).

2. „Μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις".

Ὁ Ἀρχιερεὺς, λέγει, ὁπῆ λαμβάνεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν, αὐτὸς δύναται νὰ μετριοπαθῇ, ἤγουν νὰ συμμετρῇ, νὰ συμπαθῇ, νὰ συγκαταβαίνῃ,

---

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος τὸ „ἐξ ἀνθρώπων λαμβανό-„μενος" ἑρμηνεύει, ὅτι ἐννοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀφοριζόμενος, ἤτοι ἐκλεγόμενος· ἐκ τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν προβαλλόμενος ὁ Ἀρχιερεὺς πάλιν ὑπὲρ τῶν προβαλλόντων ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν.

(2) Ὅρα εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικοῦ, ὁπῆ ὀνομάζει δῶρον ὁ Μωϋσῆς τὴν θυσίαν τῶν μόσχων καὶ προβάτων, καὶ αἰγῶν, καὶ πετεινῶν. Καὶ εἰς τὸ κγ'. Κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ Λευϊτικοῦ τὴν θυσίαν ἀντιστρόφως ὀνομάζει δῶρον· καὶ εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον, ἐκ παραλλήλου καὶ ἀντὶ ἑνὸς βάλλει καὶ τὰ δύω· „ἐὰν δὲ „ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν τῷ Κυρίῳ, σεμίδαλις „ἔσται τὸ δῶρον αὐτοῦ". (σίχ. 1.) Καὶ πάλιν· „ἐὰν „δὲ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν πεπεμμένην ἐκ Λιβάνου". (Αὐτόθ. 4.) Καὶ πάλιν· „ἐὰν δὲ θυσία ἀπὸ ἐσ-„χάρας τὸ δῶρόν σου, σεμίδαλις ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται". (Αὐτόθ. 7.) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ· „πᾶς Ἀρ-„χιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίστα-„ται" (Ἑβρ. ἡ. 3.) πλατύτερον περὶ τούτων διαλαμβάνουσαν.

Digitized by Google

νῃ, καὶ νὰ συγχωρῇ εἰς τὲς ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτάνοντας. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι κάθε ἁμαρτία γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν καὶ πλάνῃ τῆ νοός· δι' ὅτι κἂν καὶ φαίνεταί τινας ὅτι γνωρίζει τὸ κακὸν, ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν καιρὸν ὁπῆ τὸ πράττει, σκοτίζεται, καὶ διὰ τῆτο πάσχει ἀγνωσίαν καὶ πλάνῃ, μὲ τὸ νὰ ἀπατᾶται ὁ νῆς τε ἀπὸ τὴν λειότητα, καὶ γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς τῆς ἁμαρτίας (1).

„Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν".

Ἡ μὲν ἁπλῆσέρα, ὡς νομίζω δὲ, καὶ ἡ ἀληθεσέρα ἑρμηνεία τῆ ῥητῆ τέτε, εἶναι αὐτή· ὅτι διὰ τῆτο μετριοπαθεῖ καὶ συγκαταβαίνει ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὲς ἀγνοῆντας καὶ ἁμαρτάνοντας, διὰ τὶ καὶ αὐτὸς ἔχει ἀσθένειαν, καὶ ὑπόκειται εἰς ἁμαρτίας τινὰς συγγνωσὰς, ὅθεν μὲ τὸ νὰ ἠξεύρῃ τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τε, συγκαταβαίνει, καὶ συγχωρεῖ καὶ εἰς τὲς ἄλλες. Μερικοὶ δὲ ἔτζι ἐνόησαν τὸ ῥητόν· ὅτι κατὰ τῆτο μόνον διαφέρει ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τὸν λαὸν, κατὰ τὸ νὰ συγχωρῇ εἰς τὲς ἄλλες· ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἄλλα, ἀσθένειαν ἔχει καὶ αὐτὸς ὁμοίως μὲ τὲς πολλές.

3. „Καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τῆ λαῆ, οὕτω καὶ περὶ „ἑαυτῆ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν".

Αὐτὰ ὅλα τὰ ἰδιώματα, ὁπῆ ἔχεσιν οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, δὲν τὰ ἔχει ὁ Χριςὸς, ἀλλὰ κατὰ ταῦτα ὑπερέχει τὲς λοιπὲς Ἀρχιερεῖς· ἐπειδὴ ὅτε ἀσθένειαν εἶχεν ὁ Κύριος τὴν τῶν ἁμαρτιῶν, οὔτε διὰ λόγου του ἐπροσφέρεν εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὲς λοιπὲς ἀνθρώπους.

4. „Καὶ οὐχ' ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος „ὑπὸ τῆ Θεῆ".

Ἰδὲ καὶ ἄλλο ἰδίωμα βάλλει ἐδῶ τῆ Ἀρχιερέως ὁ Ἀπόςολος, τὸ ὁποῖον διρίσκεται καὶ εἰς τὸν Χριςόν· δηλαδὴ τὸ νὰ μὴν ἐπιπηδᾷ καὶ νὰ τρέχῃ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτῆ εἰς τὴν Ἱερωσύνην, ἀλλὰ νὰ καλῆται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἔτζι νὰ δέχεται ταύτην (2)· αἰνιγματωδῶς δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Ἀπόςολος, ὅτι οἱ τότε Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰεδαίων, ἔτρεχον ἀπὸ λόγια των καὶ ἐπήδων εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, ἀγοράζοντες αὐτὴν μὲ ἄσπρα, καὶ τὸν νόμον παραβαίνοντες.

„Καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών".

Διὸ, τι καὶ ὁ Ἀαρὼν καλεσθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ μέσε τῆ ἀδελφῆ του Μωϋσέως, ἔτζι ἔλαβε τὴν Ἱερωσύνην, χωρὶς αὐτὸς νὰ ζητήσῃ τὸ ἀξίωμα ἀπὸ λόγε τε καθὼς γέγραπται· „Καὶ σὺ προσαγάγε πρὸς σεαυτὸν τὸν τε Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σε". (Ἔξ. κή.

---

(1) Διὰ τῆτο δίκαιον ἦχεν ὁ χρυσῆς κάλαμος τῆ Θεῆ Ἰωάννου νὰ γράφῃ ταῦτα· „ὐδεὶ γὰρ ἅπας ἀλό-„γιςον ὡς ἁμαρτίαν· ὐδεὶ οὕτως ἀνήκεςον, καὶ μωρὸν, „καὶ ῥαγδαῖον· πάντα ἀνατρέπει, καὶ συγχεῖ, καὶ ἀπόλ-„λυσιν εὐθὺς ἂν εὑρεθῇ· ἀηδὴς ἰδεῖν, φορτικὴ καὶ „ἐπαχθὴς· καὶ ὅτις αὐτὴν ἀνέπλαττε ζωγράφος, „οὐκ ἂν μοι δοκῇ ἁμαρτεῖν, οὕτως αὐτὴν ἀνεπλάτ-„των, γυναῖκά τινα θηριόμορφον, βάρβαρον, πῦρ πνέ-„σαν, ἀτρεπῆ, μέλαιναν, οἵας οἱ τῶν ἐξωθεν Πεισ-„ταὶ καὶ τὰς Σκύλλας ὑπογράφεσι· μυρίας γὰρ χερσὶν „ἐπιλαμβάνεται τῶν ἡμετέρων λογισμῶν, καὶ ἀδοκήτως „ἐπισέχεται, καὶ πάντα διαπαράττει, καθάπερ οἱ „κύνες οἱ λάθρα δάκνοντες". (Ὁμιλ. ϟ'. εἰς τὴν ἀ. πρὸς Κορινθίες)

(2) Διὰ τῆτο καὶ ὁ Θεὸς κατ' ὄνομα καλῆ ἐκείνους ὁπῆ ἤθελεν νὰ ἱερατεύσιν αὐτῷ· ὕτω γὰρ λέγει πρὸς Μωϋσῆν· „Καὶ σὺ προσαγάγε πρὸς σεαυτὸν, τὸν τε „Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σε, καὶ τὲς υἱὲς αὐτῆ, καὶ ἐκ τῶν „υἱῶν Ἰσραὴλ, ἱερατεύειν ἐμοὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, „καὶ Ἀβιὴδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ, υἱὲς Ἀαρών". (Ἔξ. κή. 1.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Ἀλεξανδρείας Κύ-ριλλος ὕτω λέγει· „ὀνομασί οἱ ἀπόλεκτοι κέκλησται „πρὸς ἱερουργίαν· ὁ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τι-„μὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τῆ Θεῆ κατὰ τὸ γεγραμ-„μένον. Ἵνα δὴ ἢ αὐτόμολος μηδεὶς εἰς τὸ ἱερᾶσθαι „Θεῷ, περιμενέτω δὲ κλῆσιν· ὁ γὰρ ἁρπάζειν ἐπι-„χειρῶν, ὁ μὴ τοῖς ἄνωθεν ἔχει ψήφοις, τὴν Δα-„θὰν καὶ Ἀβειρὼν ὑφέξει δίκην".

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Πᾶς γὰρ Ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώ-„πων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα θέλει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἡ νέα Διαθήκη εἶναι πολλὰ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν παλαιάν, καὶ ἀρχίζει πρῶτον νὰ συγκρίνῃ τὰς δύω Ἱερωσυνάς, ἤγουν τὴν Ἱερωσυνὴν τῶν Ἱερέων τῆ παλαιᾶ νόμῳ, καὶ τὴν Ἱερωσυνὴν τῆ Χριστῆ, καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν ταύτην δείχνει, πῶς ἡ Ἱερωσυνὴ τῆ Χριστῆ ἔχει πολλὴν τὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην τὴν νομικήν· ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ παρὸν, ἐφαίνοντο πῶς ἐναντιοῦνται εἰς τὸν σκοπόν τε, πολλὰ ἰδιώματα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ χρεωστοῦν νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὸν Ἱερεῖς, τὰ ὁποῖα δὲν εὑρίσκονται εἰς τὸν Χριστὸν (διότι ὁ Χριστὸς, ἄντε ἀπὸ τὴν ἱερατικὴν φυλὴν ἐκατάγετο τοῦ Λευΐ, ἄντε ἦτον Ἰερεὺς εἰς τὴν γῆν, ἄντε ἐχειροτονήθη ἀπὸ ἀνθρώπους, καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἄντε τὸ σχῆμα τῆς Ἱερωσύνης τῆ Χριστῆ εἶχε κάμμίαν σωματικὴν δόξαν, καὶ φαντασίαν, καθὼς εἶχε τὸ τῶν παλαιῶν Ἱερέων· οἷον τὸ νὰ ἔχῃ κεβούνια, καὶ πέπλα, καὶ λίθους τιμίους, καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀλλὰ τὰ τῆς Ἱερωσύνης τῆ Χριστῆ ἦτον ὅλα πνευματικά·) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ αὐτὰ ἐφαίνοντο ὅτι ἐναντιοῦνται εἰς τὸν σκοπὸν τῆ Ἀποστόλῳ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς πρῶτον ἀπαριθμεῖ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι κοινὰ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς· ἔπειτα βάλλει καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ ὁ Χριστὸς μόνος ἔχει ἐξαίρετα ἴδια ἀπὸ τοὺς λοιποὺς· ἐπειδὴ, τότε ἀληθῶς γίνεται ἡ κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχή τινὸς πράγματος, ἢ προσώπου, ὅταν αὐτὸ, εἰς ἄλλα μὲν, κοινωνῇ μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ συγκρίνεται, εἰς ἄλλα δὲ, ὑπερέχει ἐκεῖνο. Τὸ νὰ λαμβάνεται (1) λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὁ Ἀρχιερεὺς, τοῦτο εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ ἦτον ἄνθρωπος, ἔγινεν Ἀρχιερεύς· ὁμοίως καὶ τὸ νὰ καθίσταται ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἤτοι τὸ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦτο ὁμοίως τὸ ἰδίωμα, κοινὸν εἶναι εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἀρχιερεῖς.

„Ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν".

Εἰδὲ ἑρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος τί εἶναι τὸ νὰ καθίσταται ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ πρὸς τὸν Θεόν· δηλαδὴ ὅτι εἶναι, τὸ νὰ κάμνῃ τὸν Θεὸν ἵλεων εἰς τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἰδίωμα κοινὸν εἶναι εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς, ὅμως ὄχι ὁλόκληρον· διὰ τί ὁ μὲν Χριστὸς, τὸν ἑαυτόν τε ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν δῶρον καὶ θυσίαν, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν ἄλλα πράγματα, θυσίας, καὶ δῶρα· δῶρον δὲ, καὶ θυσία, κατὰ μὲν τὸν ἀκριβῆ λογαριασμὸν, ἔχουν διαφορὰν σὰν ἀπὸ τὸ ἄλλο, κοντὰ δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ἀδιαφόρως εὑρίσκονται, καθὼς θέλεις τὸ μάθῃς κατωτέρω (2).

2. „Μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις".

Ὁ Ἀρχιερεὺς, λέγει, ὁποῦ λαμβάνεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν, αὐτὸς δύναται νὰ μετριοπαθῇ, ἤγουν νὰ συμμετρῇ, νὰ συμπαθῇ, νὰ συγκαταβαίνῃ,

---

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος τὸ „ἐξ ἀνθρώπων λαμβανό-„μενος" ἑρμηνεύει, ὅτι ἐννοεῖται, ἀντὶ τὸ ἀφοριζόμενος, ἤτοι ἐκλεγόμενος· ἐκ τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν προβαλλόμενος ὁ Ἀρχιερεὺς πάλιν ὑπὲρ τῶν προβεβλημένων ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν.

(2) Ὅρα εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τῆ Λευϊτικῆ, ὁπου ὀνομάζει δῶρον ὁ Μωϋσῆς τὴν θυσίαν τῶν μόσχων καὶ προβάτων, καὶ αἰγῶν, καὶ πετεινῶν. Καὶ εἰς τὸ κγ'. Κεφάλαιον τῆ αὐτῆ Λευϊτικῆ τὴν θυσίαν ἀντιστρόφως ὀνομάζει δῶρον· καὶ εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον, ἐκ παραλλήλου καὶ ἀντὶ ἑνὸς βάλλει καὶ τὰ δύω· „ἐὰν δὲ „ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν τῷ Κυρίῳ, σεμίδαλις „ἔσαι τὸ δῶρον αὐτῆ". (σίχ. 1.) Καὶ πάλιν· „ἐὰν „δὲ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν πεπεμμένην ἐκ Λιβάνου". (Αὐτόθ. 4.) Καὶ πάλιν· „ἐὰν δὲ θυσία ἀπὸ ἐσ-„χάρας τὸ δῶρόν σε, σεμίδαλις ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται". (Αὐτόθ. 7.) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆ· „πᾶς Ἀρ-„χιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίστα-„ται" (Ἑβρ. ἡ. 3.) πλατύτερον περὶ τούτων διαλαμβάνουσαν.

Digitized by Google

νη, καὶ νὰ συγχωρῇ εἰς τὲς ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτάνοντας. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶστα, ὅτι κάθε ἁμαρτία γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν καὶ πλάνην τῆ νοός· δι' ὅτι κἂν καὶ φαίνεταί τινας ὅτι γνωρίζει τὸ κακὸν, ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν καιρὸν ὁπῦ τὸ πράττει, σκοτίζεται, καὶ διὰ τῦτο πάσχει ἀγνωσίαν καὶ πλάνην, μὲ τὸ νὰ ἀπατᾶται ὁ νῦς τε ἀπὸ τὴν λειότητα, καὶ γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς τῆς ἁμαρτίας (1).

„Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν".

Ἡ μὲν ἁπλυστέρα, ὡς νομίζω δὲ, καὶ ἡ ἀληθεστέρα ἑρμηνεία τῦ ῥητῦ τύτυ, εἶναι αὐτή· ὅτι διὰ τῦτο μετριοπαθεῖ καὶ συγκαταβαίνει ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὲς ἀγνοῦντας καὶ ἁμαρτάνοντας, διὰ τὶ καὶ αὐτὸς ἔχει ἀσθένειαν, καὶ ὑπόκειται εἰς ἁμαρτίας τινὰς συγγνωστὰς, ὅθεν μὲ τὸ νὰ ἠξεύρῃ τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τε, συγκαταβαίνει, καὶ συγχωρεῖ καὶ εἰς τὲς ἄλλυς. Μερικοὶ δὲ ἔτζι ἐνόησαν τὸ ῥητόν· ὅτι κατὰ τῦτο μόνον διαφέρει ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τὸν λαὸν, κατὰ τὸ νὰ συγχωρῇ εἰς τὲς ἄλλυς· ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἄλλα, ἀσθένειαν ἔχει καὶ αὐτὸς ὁμοίως μὲ τὲς πολλές.

3. „Καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τῦ λαῦ, οὕτω καὶ περὶ „ἑαυτῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν".

Αὐτὰ ὅλα τὰ ἰδιώματα, ὁπῦ ἔχυσιν οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, δὲν τὰ ἔχει ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ κατὰ ταῦτα ὑπερέχει τὲς λοιπὲς Ἀρχιερεῖς· ἐπειδὴ ὕτε ἀσθένειαν εἶχεν ὁ Κύριος τὴν τῶν ἁμαρτιῶν, ὕτε διὰ λόγου του ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὲς λοιπὲς ἀνθρώπους.

4. „Καὶ ὐχ' ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος „ὑπὸ τῦ Θεῦ".

Ἰδὲ καὶ ἄλλο ἰδίωμα βάλλει ἐδῶ τῦ Ἀρχιερέως ὁ Ἀπόστολος, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν Χριστόν· δηλαδὴ τὸ νὰ μὴν ἐπιπηδᾷ καὶ νὰ τρέχῃ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτε εἰς τὴν Ἱερωσύνην, ἀλλὰ νὰ καλῆται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἔτζι νὰ δέχεται ταύτην (2)· αἰνιγματωδῶς δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ τότε Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, ἔτρεχον ἀπὸ λόγυς των καὶ ἐπήδων εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, ἀγοράζοντες αὐτὴν μὲ ἄσπρα, καὶ τὸν νόμον παραβαίνοντες.

„Καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών".

Διότι, καὶ ὁ Ἀαρὼν καλεσθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ μέσυ τῦ ἀδελφῦ του Μωϋσέως, ἔτζι ἔλαβε τὴν Ἱερωσύνην, χωρὶς αὐτὸς νὰ ζητήσῃ τὸ ἀξίωμα ἀπὸ λόγυ τε καθὼς γέγραπται· „Καὶ σὺ προσαγάγε πρὸς σεαυτὸν τὸν τε Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σε". (Ἔξ. κή.

---

(1) Διὰ τῦτο δίκαιον ἦχεν ὁ χρυσῦς κάλαμος τῦ θείυ Ἰωάννου νὰ γράφῃ ταῦτα· „ὐδὲν γὰρ ὕτως ἀλό„γισον ὡς ἁμαρτία· ὐδὲν οὕτως ἀνόητον, καὶ μωρὸν, „καὶ ῥαγδαῖον· πάντα ἀνατρέπει, καὶ συγχεῖ, καὶ ἀπόλ„λυσιν σύδα ἂν εὑρεθῇ· ἀηδὴς ἰδεῖν, φορτικὴ καὶ „ἐπαχθὴς· καὶ ὅτις αὐτὴν ἀνέτλαστε ζωγράφος, „οὐκ ἄνμοι δοκῶ ἁμαρτίαν, οὕτως αὐτὴν ἀνατλάτ„των, γυναῖκά τινα θηριόμορφον, βάρβαρον, πῦρ πνέ„σαν, ἀτεράμονα, μέλαιναν, οἵας οἱ τῶν ἐξωθεν Πσιν„ταὶ τὰς Σκύλλας ὑπογράφυσι· μυρίας γὰρ χερσὶν „ἐπιλαμβάνεται τῶν ἡμετέρων λογισμῶν, καὶ ἀδοκήτως „ἐπισέρχεται, καὶ πάντα διαπαράττει, καθάπερ οἱ „κυνῆς οἱ λάθρα δάκνοντες". (Ὁμιλ. ϛ'. εἰς τὴν ἀ. πρὸς Κορινθίυς)

(2) Διὰ τῦτο καὶ ὁ Θεὸς κατ' ὄνομα καλῶ ἐκείνυς ὁπῦ ἔμελλον νὰ ἱερατεύσιν αὐτῷ· ὕτω γὰρ λέγει πρὸς Μωϋσῆν· „Καὶ σὺ προσαγάγε πρὸς σεαυτὸν, τὸν τε „Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σε, καὶ τὲς υἱὲς αὐτε, καὶ ἐκ τῶν „υἱῶν Ἰσραὴλ, ἱερατεύειν ἐμοὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, „καὶ Ἀβιὴδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ, υἱὲς Ἀαρών". (Ἔξ. κή. 1.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ὕτω λέγει· „ὀνομασί οἱ ἀπόλεκτοι κέκλιωται „πρὸς ἱερωσύνην· ὁ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τι„μὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τῦ Θεῦ κατὰ τὸ γεγραμ„μένον. Ἵνα δὴ ἕν αὐτόμολος μηδεὶς εἰς τὸ ἱερᾶσθαι „Θεῷ, περιμενέτω δὲ κλῆσιν· ὁ γὰρ ἁρπάζειν ἐπι„χειρῶν, ὃ μὴ τοῖς ἄνωθεν ἔχει ψήφοις, τὴν Δα„θὰν καὶ Ἀβειρὼν ὑφέξει δίκην".

κή. 1.) Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν ἐβλάστησεν (Ἀριθ. ιζ'.) ἐφαίνη ὅτι αὐτὸς ἦτον θεοπρόβλητος, ἤτοι ἀπὸ τὸν Θεὸν χειροτονημένος· ὁμοίως καὶ ὅταν ἡ γῆ κατέπιεν τὸν Κορὲ, καὶ τὸν Δαθὰν, καὶ Ἀβειρὼν, καὶ ὅταν τὸ πῦρ κατέφαγε τοὺς διακοσίους πεντήκοντα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Λευὶ, πλὴν τοῦ Κορὲ Σωσαγωγίων, διὰ τί ἐζήτων νὰ ἱερατεύσουσι, καὶ τότε, λέγω, ἐφαίνη ὁ Ἀαρὼν ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν χειροτονημένος, ὡς ταῦτα γέγραπται ἐν Κεφ. ιε'. τῶν Ἀριθμῶν.

5κ „ Οὔπω καὶ ὁ Χριστὸς ἐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι Ἀρχιερέα, „ ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· „ Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γε- „ γέννηκά σε". (Ψαλμ. β'. 7.) (1)

6. „ Καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· „ Σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν „ τάξιν Μελχισεδέκ". (Ψαλμ. ρθ'. 4. (

Ἐκεῖνο ὅπου ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι ἐγὼ δὲν ἦλθα ἀπὸ λόγου μου, ἀλλὰ ἀπεστάλθηκα παρὰ τοῦ Πατρός „ ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω· οὐδὲ γὰρ „ ἀπ' ἐμαυτῆς ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν" (Ἰωάνν. η'. 42.) ἐκεῖνο, λέγω, ὅπου ὁ Χριστὸς ἔλεγε, τοῦτο ἀποδείχνει καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐξάλθη ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ δὲν ἐδόξασεν αὐτὸς τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ νὰ γένῃ Ἀρχιερεύς, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὅπου ἐλάλησεν εἰς αὐτὸν, καὶ τοῦ εἶπεν· ἐσὺ εἶσαι Υἱός μου, καὶ ἐσὺ εἶσαι Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, αὐτὸς εἶναι ὅπου τὸν ἐδόξασεν· ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται τὸ „ ἐδόξασε". Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ μὲν Ἀαρὼν πολλὰ σημεῖα αἰσθητὰ εἶχε, μὲ τὰ ὁποῖα ἐγνωρίζετο ὅτι εἶναι θεοπρόβλητος Ἀρχιερεύς, ὡς προείπομεν, ὁ δὲ Χριστὸς δὲν εἶχε χάρισμα αἰσθητὸν σημάδι τῆς ἀρχιερωσύνης του· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἐναντιώθησαν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἐθανάτωσαν, ἐδόκιμων περισσότερον κατὰ τὸ παρὸν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐξουσίαζον, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἐδῶ δείχνει σᾶν μεγαλίτερον σημάδι τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ τὸν Χριστὸν ἀπὸ προφητείας, ὅτι εἶναι θεοπρόβλητος Ἀρχιερεύς, ἤτοι χειροτονημένος ἀπὸ τὸν Θεόν. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι ἀνάρμοστος ἡ προφητεία ὅπου φέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν δεύτερον Ψαλμὸν, ἤγουν τὸ „ Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκάσε". διὰ τί τὸ προκείμενον ἦτον νὰ ἀποδείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς θεοπρόβλητος· αὕτη δὲ ἡ μαρτυρία φανερόνει, ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα. Πλὴν ἤξερε, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἡ προφητεία αὕτη πολλὰ ἁρμοδία εἶναι· διὰ τί τὸ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θεὸς, τοῦτο ἦτον μία προκατασκευὴ καὶ τοῦ νὰ χειροτονηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν καθ' ὃ ἄνθρωπος (2)· ἔπειτα καὶ τοῦτο ἀκόμη σοχάσου· ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν ἑκατοστὸν σῶτον Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν, „ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε". (Ψαλμ. ρθ'. 3.) καὶ ἔπειτα μετὰ ὀλίγον λέγει· „ Σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ". (αὐτόθ. 4.) διὰ τοῦτο λύωσεν ὁ Παῦλος ἐδῶ καὶ τὰ δύω ῥητὰ τὰ εἰς τοὺς δύω Ψαλμοὺς περὶ γεννήσεως λεγόμενα, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ ἔτζι· μὴ νομίσῃς, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι διὰ ἄλλον τινὰ λέγεται τὸ „ Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα" ἀλλὰ διὰ ἐκεῖνον ὅπου ἐγεννήθη πρὸ ἑωσφόρου· ὅπος δὲ, ἄλλος δὲν εἶναι, πάρεξ ἐκεῖνος ὅπου ἐν τῷ δευτέρῳ Ψαλμῷ λέγεται, ὅτι σήμερον ἐγεννήθη· διότι καὶ τὸ πρὸ ἑωσφόρου, καὶ τὸ σήμερον, τὸ ἄχρονον δηλοῦσι καὶ τὰ δύω, καὶ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς εἶναι ὁ Υἱὸς, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Πατήρ· ὁ δὲ δεύτερος Ψαλμὸς φανερὸν εἶναι ὅτι ὅλος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν· λοιπὸν καὶ τὸ „ Σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα" εἰς τὸν αὐτὸν Χριστὸν ανα-

(1) Ἐλλιπτικὸν κῶμα εἶναι ἐδῶ· ἐλείπει γὰρ ἀπὸ κοινοῦ τὸ „ ἐδόξασεν αὐτὸν γενηθῆναι Ἀρχιερέα" ὡς λέγει καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

(2) Ἀρίσως δὲ τὸ ῥητὸν αὐτὸ νοῆται περὶ τῆς χρονικῆς καὶ κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἠρμήνευσεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ ὁ Θεοδώρητος (καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ς'. στίχου τοῦ α'. Κεφαλαίου τῆς παρούσης) μᾶλλον ἁρμοδιώτερον εἶναι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τοῦ Ἀποστόλου· διὰ τί τὸ νὰ δεδοκήσῃ ὁ Πατὴρ νὰ γεννηθῇ κατὰ σάρκα ὁ Υἱός του, αὐτὸ ἦτον προπαρασκευὴ καὶ τοῦ νὰ χειροτονηθῇ ὁ αὐτὸς καὶ Ἀρχιερεὺς παρ' αὐτοῦ τοῦ Πατρός· ἔπειτα δὲ ὅτι ὁ Χριστὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐχειροτονήθη, ἤτοι Ἀρχιερεὺς θεοπρόβλητος γέγονε παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ οὐχὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τῶν Ἀρχιερέων τῶν Ἰουδαίων, καθ' ὅ, τι τοῦτο, εἰς κανένα μέρος δὲν ἐφανέρωσαν οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταί· ἐκείνου δὲ τοῦ ἰσορεῖ ὅπου ἀναφέρει ὁ Σειδὰς τοῦτο λέγουσαν πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐχειροτονήθη κατὰ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, ταῦτα, λέγω, ἠ παραδέχονται ὡς ἀληθῆ οἱ περισσότεροι.

ἀναφέρεται, καὶ μάλιστα διὰ τὶ ὁ Κύριος ἀνέφερε τὸν ρϑ'. αὐτὸν Ψαλμὸν διὰ λόγου τῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγων· „Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· εἶπεν ὁ „Κύριος τῷ Κυρίῳ μου κάθου ἐκ δεξιῶν μου“; (Ματϑ. κβ'. 43.) ἂς εἴπωμεν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖος ἄλλος Ἱερεὺς ἔγινε κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, παρὰ ὁ Χριστός; δὲν ἦτον ὅλοι οἱ Ἱερεῖς ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον; δὲν ἐφύλαττον τὰ σάββατα; δὲν ἐπρόσφεραν Θυσίας;

Φανερώτατα λοιπὸν ταῦτα ἐρρέϑησαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὶ μόνος ὁ Χριστὸς ἐπρόσφερε τὴν προσφορὰν τοῦ μὲ ἄρτον, καὶ οἶνον, καϑὼς καὶ ὁ Μελχισεδὲκ (1). Διὰ τί δὲ εἶπε τὸ „εἰς τὸν αἰῶνα“; διὰ τὶ ὁ Χριστὸς καὶ τώρα ἀκόμη παρακαλεῖ καὶ μεσιτεύει εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ λόγου μας μὲ τὸ σῶμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐθυσίασεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ ἡμᾶς, ἤτοι ἐκεῖνα τὰ ἴδια πάϑη ὁποῦ ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε πρότερον διὰ λόγου μας, αὐτὰ προβάλλει καὶ τώρα εἰς μεσιτείαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ μὲ αὐτὰ ἀλαλήτως λαλεῖ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ὡσὰν νὰ τοῦ λέγῃ ταῦτα· ἴδε ὦ Πάτερ μου, τὰ πάϑη ταῦτα ὁποῦ ἔπαϑε ὁ ἠγαπημένος σου Υἱὸς διὰ τοὺς ἀνϑρώπους· ἐλέησον λοιπὸν τούτους διὰ τὰ πάϑη ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἐκαταδέχϑην νὰ πάϑω· ἢ λέγεται Ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς εἰς τὸν αἰῶνα, καϑ' ὅτι ἡ καϑ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένη προσφορὰ καὶ λειτουργία, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸ μέλλον γενησομένη παρὰ τῶν τοῦ Θεοῦ Ἱερέων, μέχρι τῆς σωτελείας τοῦ Κόσμου, αὐτὸν τὸν ἴδιον Χριστὸν ἔχει καὶ Ἀρχιερέα, καὶ Ἱερέα, καὶ ἱερεῖον, ὅστις τὸν ἑαυτόν του ἁγιάζει, καὶ προσφέρει, καὶ μελίζει, καὶ δίδωσιν· ἐπειδὴ ὅσαις φοραῖς γίνεται ἡ προσφορὰ αὕτη καὶ λειτουργία, ὁ Θάνατος τοῦ Κυρίου καταγγέλλεται, ὁ ἅπαξ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ γεγονώς. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ „ἡμῶν“. (Ῥωμ. ἡ. 34.)

ζ. „Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ“.

Ἡμέρας τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ λέγει ὁ Παῦλος τὰς ἡμέρας, ὁποῦ ἔζησεν ὁ Χριστὸς μὲ τὴν σάρκα εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον· ὄχι διὰ τὶ τώρα ἀπέβαλε τὴν σάρκα· μὴ γένοιτο! διότι

---

(1) Λέγεται ὁ Χριστὸς Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἐχρίσθη μὲ ἀϑάνατον ἔλαιον, ἤτοι μύρον, εἰς τὸ νὰ γένῃ Ἱερεύς, καϑὼς καὶ ὁ Χριστός· ὅτι ἦτον τῶν Ἐθνικῶν Ἀρχιερεύς, καϑὼς καὶ ὁ Χριστός· ὅτι μὲ ἄρτον καὶ οἶνον εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ. Λέγεται ὁ Χριστὸς Ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, ὅτι κατὰ τὸν Φώτιον ὁ Χριστὸς ἀναίμακτον θυσίαν ἐπρόσφερε πρότερον, τὸν ἄρτον δηλ. καὶ τὸν οἶνον τῆς Εὐχαριστίας ὡς ὁ Μελχισεδέκ, καὶ ἔπειτα ἐπρόσφερε τὸ σῶμά του ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Καὶ διὰ νὰ εἴπω καϑολικῶς, διὰ ὀκτὼ αἰτίας λέγεται ὁ Μελχισεδὲκ ὅτι ἦτον τύπος τοῦ Χριστοῦ, καϑὼς λέγει ὁ πολυμαϑὴς Γεώργιος ὁ Κορίσιος. α'. ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον Βασιλεὺς δικαιοσύνης, καϑὼς δηλοῖ τὸ ὄνομά του. β'. ὅτι ἦτον Βασιλεὺς Σαλήμ, ἤγουν εἰρήνης. γ'. ὅτι ἐλέγετο ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος. δ'. ὅτι ἦτον ἄχρονος μὲ τὸ νὰ μὴ φανερόνεται ἐν τῇ Γραφῇ πόσων χρόνων ἦτον, καὶ πότε ἐγεννήϑη καὶ ἀπέϑανε. ε'. ὅτι ἦτον Ἱερεὺς μὴ ἐλαίῳ κεχρισμένος ὡς ὁ Ἀαρών, καϑὼς προείπομεν. ς'. ὅτι δὲν εἶχε διάδοχον. ζ'. ἦτον τύπος τοῦ Χριστοῦ ὁ Μελχισεδὲκ κατὰ τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν ἀποδεκατισμὸν τοῦ Ἀβραάμ· δι' ὅτι καϑὼς ὁ Ἀρχιερεὺς Μελχισεδὲκ ἦτον μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, καϑ' ὃ καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἀποδεκατισμὸν παρ' ἐκείνου ἔλαβεν, ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν Ἀαρών, ὅς τις ἐμμέσων ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ἐξ ἐκείνου καταγόμενος, πάντως δωάμη εὐλογηϑῇ καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Μελχισεδὲκ, ὅταν ἐκεῖνος εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τῷ Μελχισεδὲκ ὡς μεγαλιτέρῳ τὰς ἀποδεκατισμούς διὰ τοῦ προπάτορός του Ἀβραάμ ἔδωκε καὶ αὐτός. η'. ὁ Μελχισεδὲκ τύπον εἶχε τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν θυσίαν, ὅτι ἄρτον καὶ οἶνον τῷ Θεῷ ἐπρόσφερεν, ὡς ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἡ ὑσία τῆς Ἱερωσύνης ἐκ τῆς προσφορᾶς ἤρτηται. Κοντὰ δὲ εἰς τὰ ὀκτὼ ταῦτα ἂς προσθέσωμεν καὶ ἄλλα τρία αἴτια, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον τύπος Χριστοῦ, κατὰ τὸν σοφὸν Πλάτωνα τὸν Μόχλιν Μητροπολίτην, ἤγουν θ'. διὰ τὶ ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἐκαταγόταν ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λεβὶ, ὡς ὁ Ἀαρὼν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς. ι'. διὰ τὶ καϑὼς ὁ Μελχισεδὲκ, δὲν φανερόνει ἡ Γραφὴ τοῦ ἐτέλεσε τοσὰς ἱεροπραξίας, ἀλλὰ μίαν μόνην, ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς μίαν μόνην ἱεροπραξίαν ἐτέλεσας, καὶ προσενεγκὼν τὸν ἑαυτόν του θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τῆς μιᾶς μόνης ταύτης, ἐποίησε τελείους καὶ Ἁγίους τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. ια'. δὲ, ὅτι καϑὼς ὁ Μελχισεδὲκ δὲν φανερόνει ἡ Γραφὴ ὅτι ἀπέϑανε, καὶ κατὰ τοῦτο αἰώνιον ἔχει τὴν Ἱερωσύνην, ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς αἰώνιος μένων, αἰώνιον ἔχει καὶ τὴν Ἱερωσύνην, καὶ ὄχι ὡς οἱ Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ Νόμου, οἵτινες ἀποϑνῄσκοντες, δὲν ἦτον δωατὸν νὰ μένουν αἰώνιως, καὶ ἀκολούϑως δὲν ἦτον δωατὸν νὰ ἔχουν αἰώνιον τὴν Ἱερωσύνην. Κοντὰ δὲ εἰς ταῖς εἴδεκα ταύταις αἰτίαις προσθες καὶ δωδεκάτην, ὅτι καϑὼς ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον τῶν Ἐθνικῶν Ἀρχιερεύς, ἔτζι καὶ ὁ Χριστός, ὡς ἄνωτερω ὁ μέγας Ἀθανάσιος· ταῦτα πάντα λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν παροῦσαν Ἐπιστολὴν χαρισάμενος χωρισμὸν, ὡς θέλεις τὸ μάϑῃς ἀναγινώσκοντας αὐτὴν· διὰ ἡμᾶς ἐσυνάξαμεν ταῦτα ἐδῶ διὰ συντομίαν, διὰ τὸ δύμνημόνευτον, καὶ διὰ τὴν ἐδικήν σου φιλομάϑειαν, ὦ ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα.

Digitized by Google

τι καὶ πόρα ἔχει αὐτῷ ὡμοιωμένῳ εἰς τὸ ἑαυτῦ ὑπόστασιν, ἀγκαλὰ καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀνωτέραν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ σαρκικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη τῆς φύσεως, ἤγουν ἀνωτέραν ἀπὸ πεῖναν, δίψαν, κόπον, καὶ τὰ ὅμοια τούτων. Τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐδανείσθη ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅστις λέγει ἐν τῷ ἑκατοστῷ δεκάτῳ τετάρτῳ Ψαλμῷ· „Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπι„καλέσομαι". (Ψαλμ. ριδ'. 2.) δι' ὅτι ὅλον αὐτὸν τὸν Ψαλμὸν εἰς τὸν Χριστὸν ἐνοεῖ ὁ Ἀπόστολος.

„Δεήσεις καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου,
„μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς, καὶ δακρύων προσενέγκας".

Ὅλα ταῦτα ἐρρέθησαν παρὰ τοῦ Ἀποστόλου διὰ τὴν σάρκα, καὶ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς καθ' ὃ Θεὸς, δὲν ἐχρειάζετο νὰ παρακαλῇ, μὲ φωνὰς μεγάλας καὶ δάκρυα (1), δι' ὅ, τι ταῦτα δὲν εἶναι ἴδια τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἀναμφιβόλως ἀναφέρονται εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητα, διὰ δύω αἴτια· σῶα μὲν, διὰ νὰ φανερωθῇ πῶς ἦτον ἀληθὴς ἡ παρ' ἡμῶν προσληφθεῖσα ἀνθρωπότητα, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ φανῇ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς κηδεμονίας, ὁποῦ εἶχε εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐδικήμας ἀγάπην καὶ σωτηρίαν, ταῦτα προσηύχετο ὁ Κύριος, οἰκειούμενος τὸ ἐδικόν μας πρόσωπον, ἵνα εἰς τὸν ἑαυτόν του ἐξοδεύσῃ καὶ ἀναιρέσῃ τὴν δειλίαν τοῦ θανάτου, ὁποῦ ἔχει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μας (2). Καὶ ὅτι δὲν προσηύχετο ταῦτα ὁ Κύριος διὰ λόγου του, ἀλλὰ διὰ λόγου μας, καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ ἐδικοῦ μας προσώπου, τοιχάστου ἀπὸ τοῦτο· διὰ τί εἰς καινοῦα μέρος τοῦ Εὐαγγελίου δὲν φαίνεται νὰ προσευχηθῇ ὁ Χριστὸς διὰ νὰ σωσθῇ, ἀλλὰ μάλιστα φαίνεται τὸ ἐναντίον, διὰ τί ἐξουσιαστικῶς ἀποφαίνεται λέγων· „λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ„ραις ἐγερῶ αὐτόν". (Ἰωαν. β'. 19.) καὶ πάλιν· „ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήμου, „καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν". (Ἰωαν. ί. 18.)

„Καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας"
8. „Καίπερ ὢν ὁ Υἱός",

Καὶ αὐτὰ τὰ λόγια διὰ τὴν ἀνθρωπότητα λέγονται τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, δὲν εἶχον ἀκόμη μεγάλην δόξαν καὶ ὑπόληψιν περὶ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ νόημα δὲ τῶν λόγων τούτων εἶναι τοιοῦτον· ὅτι τόσον πολλὴ ἦτον ἡ πρὸς τὸν Πατέρα εὐλάβεια τοῦ Χριστοῦ, καὶ τόσον ἀξία ἐντροπῆς, ὥστε νὰ γένῃ κατόρθωμα αὐτῆς περισσότερον, παρὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ εἰσακουσθῇ αὐτός· ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν γὰρ ταύτην ἐντράπη τρόπον τινὰ αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ τὸν ἐδυσωπή-

(1) Σημείωσαι ὅτι τέσσαρες φοραῖς ἐκλαυσεν ὁ Κύριος, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς Ἱεροῖς Εὐαγγελίοις· πρῶτον ἐπὶ τοῦ Λαζάρου· (Ἰωαννι. ια'. 35.) β'. κοντὰ εἰς τὸν χωρὸν τοῦ πάθους, κατὰ τὸ Ἀποστολικὸν τοῦτο ῥητόν· ἐκλαύθησε δὲ τοῦτο, ὅταν ἦλθον οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐζήτουν νὰ ἰδοῦν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· „Πάτερ ἐλήλυ„θεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ „τώρα ἡ ψυχήμου τεταράχται· καὶ τί εἴπω; Πάτερ σῶ„σόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης". (Ἰωαννι. ιβ'. 23.) καθὼς ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος τοῦτο μαρτυρεῖ ἑρμηνεύων τὸ αὐτὸ ῥητὸν τοῦ Ἰωάννου· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Χριστοῦ προεφήτευσε λέγων· „Περιέσχον „με ὠδῖνες θανάτου· κίνδυνοι ᾅδου εὗροσάν με, θλῖψιν „καὶ ὀδύνην εὗρον, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην· „ὦ Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήμου". (Ψαλμ. ριδ'. 3.) ἡ γὰρ πρᾶξις αὕτη τοῦ Κυρίου, κλαύσιμον δηλοῖ. γ'. ὅταν εἶδε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ. (Λουκ. ιθ'. 41.) δ'. ὅταν καθήμενος μετὰ τῶν μαθητῶν εἰς τὸν δεῖπνον, ἐκλαυσε λυπούμενος διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰούδα· „ταῦτα γὰρ φησιν „εἶπων, ἐταράχθη τῷ Πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ „εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώ„σει με". (Ἰωαννι. ιγ'. 22.) ἡ γὰρ πρᾶξις αὕτη κλαύσιμον δηλοῖ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (Λόγ. ιε' πρὸς Ἑβραίους.)

(2) Ὅτι δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰπών· „ἐλέγετο διακαλύπτειν ἡμᾶς περὶ τελειώσεως, καὶ ὑψώσεως, „καὶ τοῦ μαθεῖν ἐξ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοὴν, καὶ ἀρχιε„ρωσύνης τε καὶ προσφορᾶς, καὶ παραδόσεως, καὶ δεήσεως „τῆς πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, καὶ „ἀγωνίας, καὶ θρόμβου, καὶ προσευχῆς, καὶ ὅτι ἄλλο „τοιοῦτο, εἰ μὴ πᾶσι πρόδηλον ἦν, ὅτι περὶ τὸ πάσ„χον τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων, ἃ περὶ τὴν ἄτρεπτον „φύσιν, καὶ τὸ πάσχειν ὑψηλοτέραν". (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ)

πήθη, ἀγκαλὰ ϗ ἦτον Υἱὸς τε γνήσιος, ϗ εἶχε πρὸς αὐτὸν τλὼ ἐκ φύσεως παρρησίαν (1)· ὥστε ϗ ἐσεῖς, λέγει, ἀδελφοί με Χεισιανοί, μὴ λυπῆσθε πλέον, ἐπειδὴ ϗ ἔχετε Δεσπότλω τὸν Χεισὸν, ὁπὲ εἰσακύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ϗ ὅ,τι ἠθέλετε τὲ ζητήσετε, αὐτὸς θέλει τὸ τελειώσει, καθὼς ϗ ὁ ἴδιος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὑπεσχέθη τῦτο εἰς τὲς μαθητάς τε λέγων· „ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα με πορεύομαι, καὶ ὅ,τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί με, „τῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ". (Ἰωαν. ιδ'. 12.)

„Ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τλὼ ὑπακολώ".

Ἔμαθε, λέγει, ὁ Χεισὸς νὰ ὑπακύῃ εἰς τὸν Θεὸν ϗ Πατέρα, διδαχθεὶς τῦτο ἀπὸ τὰ πάθη ὁπὲ ἐδοκίμασε· φαίνεται δὲ ἁπλῶς θεωρέμενον, ὅτι εἶναι ἄτοπον τὸ λεγόμενον· διότι πῶς ἔμαθε τλὼ ὑπακολὼ ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπὲ ἔπαθεν ἐκεῖνος, ὁπὲ ϗ πρὸ τὲ νὰ πάθῃ, τόσον ὑπήκοος ἦτον εἰς τὸν Πατέρα, ὥστε ϗ αὐτὰ τὰ πάθη ἐδέχθη διὰ τλὼ ὑπακολὼ τὲ Πατρός τε; λέγει γὰρ ἀλλαχὲ ὁ Παῦλος περὶ τὲ Χεισὲ· „γενόμενος ὑπήκοος „μέχρι θανάτε, θανάτε δὲ Σταυρὲ". (Φιλιππ. β'. 8.) Μαθάνε λοιπὸν, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι ἐπειδὴ ϗ οἱ ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντες Χεισιανοὶ ἐφαίνοντο ὅτι ἀποσάτων ἀπὸ τλὼ πίσιν τὲ Χεισὲ, ὡς μικρόψυχοι ὁπὲ ἦτον, διὰ τῦτο λέγει τὰ ταπεινὰ ταῦτα ὁ Παῦλος περὶ τὲ Υἱὲ τὲ Θεὲ, διὰ νὰ καταπείσῃ αὐτὲς μὲ τλὼ ὑπερβολλὼ ταύτλω τῶν λεγομένων, νὰ πείθωνται, ϗ νὰ ὑπακύσι εἰς τὸ θέλημα τὲ Θεὲ, ϗ νὰ μὴ γογγύζωσι ϗ νὰ παράτπωνται διὰ τὲς θλίψεις ὁπὲ πάσχυν, ἀλλὰ νὰ δέχωνται τλὼ ἀδωθσι τὲ Κυρίε βοήθειαν· διὰ τί, λέγει, ϗ ὁ Υἱὸς διὰ νὰ ὑπακύσῃ ϗ νὰ ὑπομείνῃ τὸ πάθος, διὰ τλὼ ὑπακολώ τε ταύτλω εἰσηκύσθη παρὰ τὲ Πατρὸς, ϗ ἐλυτρώθη ἡ ψυχή τε ἀπὸ τὸν θάνατον· ὄχι ἐμέινε δὲ ἐν τῷ θανάτῳ, ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέστη, ϗ ἀπὸ τότε ἔμαθε νὰ ὑπακύῃ εἰς τὸν Θεὸν, ὡσὼ ὁπὲ ἡ ὑπακοὴ πολλὰ ϗ μεγάλα πράγματα δύναται νὰ κατορθώσῃ (2). Ἀνί-

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος βαθύτερον ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὲν τῦτο· λέγει γὰρ ὅτι δύω πράγματα ζητῦνται ἐδῶ· πρῶτον πῶς λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἠσηκύσθη, εἰς καιρὸν ὁπὲ, ὁ μὲν Χεισὸς παρεκάλει νὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τὸ θανάτε ἀπ' αὐτὸν, αὐτὸ δὲ ἠ παρῆλθεν, ἀλλὰ ϗ ἐσχυρώθη ϗ ἀπέθανε; ϗ δεύτερον, ἀπὸ ποίας εὐλαβείας ἠσηκύσθη; ϗ πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἀποκρίνεται, ὅτι ἡ δέησις τὲ Χεισὲ, δὲν ἦτον μία ϗ ἁπλῆ, ἀλλὰ διπλῆ· ἡ μὲν γὰρ μία παρελθὲν τὸν θάνατον· „Πάτερ γάρ φησιν, εἰ δυνατόν „ἐστι παρελθέτω ἀπ' ἐμῦ τὸ ποτήριον τῦτο". (Ματθ. κς'.) ἡ δὲ ἄλλη ἐζήτει τὸν θάνατον· „πλὼ οὐχ' ὡς „ἐγὼ θέλω, ἀλ' ὡς σύ". (αὐτόθ. 39.) ὅπερ ϗ ὁ Ἰωάννης σαφέστερον δηλῶν ἔλεγε πῶς ὁ Κύριος παρεκάλει τὸν Πατέρα λέγων· „Πάτερ δόξασόν σου τὸν „Υἱόν, ἵνα ϗ ὁ Υἱός σε δοξάσῃ σε". (Ἰωάνν. ιζ'.) ὠνόμαζε δὲ δόξαν, τὸν σαυρόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν δύω αἰτήσεις ἐφοσφερεν ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα, τὴν μίαν, διὰ νὰ μὴν ἀποθάνῃ, ϗ τλὼ ἄλλην, διὰ νὰ ἀποθάνῃ· διὰ τῦτο ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι ἠσηκύσθη ὁ Υἱὸς ἀπὸ τλὼ εὐλάβειαν, ἤγουν ἀπὸ τλὼ συγκαπάνδυσιν ὁπὲ ἔδειξε, ϗ ἠθέλησε νὰ κάμῃ κάλλιον τὸ θέλημα τὲ Πατρὸς, παρὰ τὸ ἐδικόν τε, ἤγουν ἠθέλησε νὰ ἀποθάνῃ κάλλιον, παρὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ· αὐτὴ γὰρ ἡ αἴτησις ἀπέβη ϗ ἠσηκύσθη, ϗ ὄχι ἡ τὲ θανάτε παραίτησις· διὰ τῦτο ϗ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἐτελειώθη ὁ Χεισὸς, ἤγουν διὰ παθημάτων, ϗ σαυρῦ, ϗ θανάτε τέλειος ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς, ϗ ὑπὲρ λόγον ἀγαθὸς ϗ φιλάνθρωπος· δέησις δὲ ϗ ἱκετηρίαν ἔσε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ διπλῦν τῆς αἰτήσεως τὲ Χεισὲ, ϗ ὅτι τὰς δεήσεις ϗ ἱκετηρίας ταύτας ἐποίει, ὄχι διὰ νὰ παρέλθῃ ὁ θάνατος, ἀλλὰ πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτε, καλῶς ϗ πανσόφως· ἵνα ὅταν ἐσὺ ἀκύσῃς πῶς ἐσαυρώθη ὁ Χεισὸς, ϗ ἐπάρῃ, μὴ νομίσῃς πῶς διὰ τλὼ ἀδυναμίαν τὲ Πατρὸς ταῦτα ὑπέμεινεν, ἀλλὰ διότι ἦτον κοινὸν θέλημα Πατρὸς ϗ Υἱὲ, τὸ νὰ πάθῃ ὁ Υἱὸς κατὰ σάρκα, διὰ τὴν τῶ Κόσμε σωτηρίαν· τλὼ δωάτην νὰ νοηθῇ τὸ „ἠσακυθεὶς „ἀπὸ τῆς εὐλαβίας" ϗ διὰ τὴν ἀνάστασιν ἰῶ ἀνέστησεν ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ τὸν Χεισόν, μὴ ἀφεὶς αὐτὸν ἐν τῷ θανάτῳ εἰς πολὺν καιρόν· ἐπειδὴ εἰς πολλὰ μέρη τὰ παρόντα λέγει ὁ Παῦλος, ἤγουν ὅτι ἀνέστησεν ὁ Πατὴρ τὸν Χεισόν· τὸ δὲ „Καίπερ ὢν Υἱὸς" καὶ ὑπερβαῖνον νοεῖται οὕτως „ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς „αὐτοῦ, καίπερ ὢν Υἱὸς, δεήσεις ϗ ἱκετηρίας" κτ. ἦτοι ϗ μόλον ὅπὲ εἶχε προνόμιον μέγιστον ὡς Υἱὸς, τὸ νὰ κάμῃ πᾶν ὅσα ϗ ὁ Πατὴρ, μὲ αὐτοδέσποτον γνώμλω, χωρὶς δέησιν καὶ ἱκετηρίαν, ὅμως ἐπειδὴ ἦτον εἰς τὰς ἡμέρας τῆς σαρκός τε, δεήσεις ϗ ἱκετηρίας προσέφερε· πλὼ δωάται τὸ „καίπερ ὢν Υἱὸς" νὰ συναφθῇ μὲ τὸ „ἠσακυθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβίας" καθὼς εὑρίσκεται γεγραμμένον, ἤτοι, ἠσηκύσθη, λέγει, καὶ μόλον ὅπὲ ἦτον Υἱὸς, καὶ δεύ ἐπαρακάλει νὰ ἠσακυθῇ, ὡσὰν ὅπὲ εἶχε τὸ θέλημά τε σωδρομον ϗ ταυτὸν μὲ τὸ θέλημα τὲ Πατρός τε. Δύναται δὲ νὰ ἐνωθῇ τὸ „καίπερ ὢν Υἱὸς" ϗ μὲ τὸ κατωτέρω, ἤγουν μὲ τὸ, „ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν" διὸ, ὅτι ϗ μόλον ὅπὲ ἦτον Υἱὸς, καὶ δεύτερον ὡς Θεὸς τλὼ ὑπακολώ, ἔμαθεν ὅμως αὐτλὼ καὶ διὰ τῶν πάρα τῶν παθημάτων, καθ' ὃ ἄνθρωπος.

(2) Τῦτο τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ σοφὸς Φώτιος, ὅτι ἔμαθεν ὁ Υἱὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπὲ ἔπαθε, τλὼ ὑπακοήν· ἤγουν ἔμαθε μὲ τλὼ πεῖραν πόσον ἦτον τὸ μέγεθος τῆς ὑπακοῆς, διὰ τλὼ ὁποίαν ὑπήκυσεν εἰς αὐτὸν ὁ Πα-

Ἀνίσως λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἐκέρδησεν ἀπὸ τὰ πάθη ὁπῦ ἔπαθε, πολλῷ μᾶλλον, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί μυ Χριστιανοὶ ἔχετε ἀπὸ αὐτὰ νὰ κερδήσετε; Εἶδες, ἀγαπητέ, πῶς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν, ἢ διὰ τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν, ἐσυγκατέβη τόσον ὁ Παῦλος, ὥστε ὁπῦ νὰ φαίνεται, ὅτι λέγει ἢ ἀποπάτινα; ἄκυε δὲ ἢ τὰ ἀκόλυθα.

9. „Καὶ τελειωθείς".

Ὥστε διὰ μέσυ τῶν παθημάτων τελείωσις γίνεται. Καὶ λοιπὸν, διὰ τί ἐσεῖς, λέγει, ἀδελφοί μυ Χριστιανοὶ, λυπεῖσθε, διὰ τὰς θλίψεις ὁπῦ πάσχετε, εἰς καιρὸν ὁπῦ αὐταῖς σᾶς κατασαίνυν τελείυς; Ὅρα περὶ τῆς τελειώσεως τῦ Χριστῦ ἢ εἰς τὴν ἑρμηνείαν ἢ ὑποσημείωσιν τῦ „διὰ παθημάτων τελειῶσαι". (Ἑβρ. β'. 10.)

„Ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακόυσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίυ".

Ἤτοι ὄχι μόνον ὁ Χριστὸς ἐσώθη, ἤτοι ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ ἢ εἰς τὺς ἄλλυς ἐπροξένησε σωτηρίαν ἢ ἀνάστασιν, ἢ ὄχι πρόσκαιρον σωτηρίαν, καθὼς λόγυ χάριν εἶναι, τὸ νὰ σώσῃ τινὰς σῦα ἀπὸ πόλεμον, ἢ ἀπὸ ἀσθένειαν, ἢ ἀπὸ πεῖναν, ἢ ἄλλον κάνενα πρόσκαιρον ἢ σωματικὸν κίνδυνον θανάτυ· ἀλλὰ ἐπροξένησεν αἰώνιον σωτηρίαν, περὶ τῆς ὁποίας προεῖπεν ὁ Ἡσαΐας· „Ἰσραὴλ σώζεται ὑπὸ Κυρίυ σωτη„ρίαν αἰώνιον"· (Ἡσ. μέ. 17.) ἢ ἀλαχῦ ὁ αὐτός· „τὸ δὲ σωτήριόν μυ εἰς τὸν αἰῶ„να ἔσαι". (Ἡσ. νά. 6.) Εἰς ποίυς δὲ ἐπροξένησε τὴν σωτηρίαν ταύτην ὁ Κύριος; εἰς ἐκείνυς ὁπῦ ὑπακύυν ἢ φυλάττυν τὰς ἐντολάς τυ· ὥστε ἐσεῖς, ἀδελφοί μυ Χριστιανοὶ, διὰ τί φαίνεσθε ἀπειθεῖς εἰς τὸν Χριστὸν, ἢ κινδυνεύετε νὰ ξεπέσετε ἀπὸ τὴν σωτηρίαν σας; Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὅλον τὸ ὕφος τῦ λόγυ ἐσχηματίσθη ἔτζι ταπεινῶς ἀπὸ τὸν Παῦλον, διὰ τὴν τῶν ἀκυόντων μικροψυχίαν, ὡς προείπομεν ἀνωτέρω; Πλὴν ἢ εἰς αὐτὰ τὰ ταπεινὰ τῆς οἰκονομίας ὁπῦ λέγει ὁ Παῦλος, λάμπει τὸ ὑψηλὸν τῆς Θεολογίας· αἴτιος γὰρ, λέγει, ἔγινεν ὁ Χριστὸς σωτηρίας· τὸ ὁποῖον τῦτο εἶναι ἔργον, ἢ κατόρθωμα τῆς ὑψηλῆς Θεότητος, ἢ ὄχι τῆς ταπεινῆς ἀνθρωπότητος, ἐπειδὴ κάνενας δὲν ἠμπορεῖ νὰ γένῃ αἴτιος τῆς τοιαύτης σωτηρίας, πάρεξ ὁ Θεός· „τῦ Κυρίυ γὰρ φησιν ἡ σωτηρία". (Ψαλμ. γ'. 8.) Καὶ πάλιν· „παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ σωτήριόν μυ". (Ψαλμ. ξά. 1.)

10. „Προσαγορευθεὶς ὑπὸ Θεοῦ Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχι„σεδέκ".

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Χριστὸς ἔπαθε, διὰ τῦτο ἢ ὠνομάσθη Ἀρχιερεὺς, ὡσὰν ὁποῦ ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτόν τυ θυσίαν εἰς τὸν Πατέρα. Πλὴν ἀγκαλὰ ἢ ἐπρόσφερεν αἷμα, ὅμως δὲν τὸ ἐπρόσφερε κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχιερέων, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῦ Μελχισεδέκ· διὰ ὅ,τι καθὼς ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἐχείσθη ἀπὸ ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ ἦναι Ἱερεὺς, ἔτζι ὐδὲ ὁ Χριστὸς ἐχρίσθη ἀπὸ ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν, μὲ τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως, ἤγυν μὲ τὸ ὁμυύσιόν τυ Πνεῦμα. Καὶ καθὼς ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἐπρόσφερε νομικὰς θυσίας, ἔτζι ὐδὲ ὁ Χριστός· ἢ καθὼς ἐκεῖνος ἦτον Βασιλεὺς, ἔτζι ἢ ὁ Χριστός· ἢ ἄλλας ἀκόμη ὁμοιότητας εἶχεν ὁ Μελχισεδὲκ τῦ Χριστῦ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὴν ὄπισθεν ὑποσημείωσιν περὶ τῦ Μελχισεδὲκ, κατὰ πόσυς τρόπυς ἦτον τύπος Χριστῦ.

11. „Πε-

τὴρ, ἐπειδὴ ἢ ὁ Υἱὸς ὑπήκουσεν εἰς τὸν Πατέρα· ἀνέστησε γὰρ αὐτὸν ὁ Πατὴρ, ἢ ἐν δεξιᾷ αὐτῦ ἀνύψωσε, ἢ ἐδόξασε· ταύτῃ γὰρ τῇ ὑπακοῇ, ἠξύρη μὲν ὁ Χριστὸς, ὡς Υἱὸς καὶ Θεὸς, καθὼς τὴν ἠξύρη ἢ ὁ Πατήρ· ἠσακυσθεὶς δὲ παρὰ τῦ Πατρὸς διὰ τὴν ὑπακοήν τυ, ἔμαθεν αὐτῇ καὶ μὲ τὴν δοκιμὴν καθ' ὃ ἄνθρωπος. Ὑπακοὴ δὲ, κατὰ τὸν Ἰωάννην τῆς Κλίμακος, ἐναι· „ἑκύσιος θάνατος· ἄρνησις ψυχῆς οἰκείας „παντελὴς, διὰ σώματος ἐπιθυμυμένη ἐναργῶς· μνή„μα θελήσεως ἢ ἔγερσις παντινώσεως". (Λόγ. δ'. περὶ ὑπακοῆς.) Εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀββᾶ Μιὼ, ὅτι ἡ βεβαία ὑπακοὴ, ἀνυπακοὴ ἐσιν· ἐπεὶς γὰρ ὑπακύει τῷ Θεῷ, ὁ Θεὸς ἠσακύει αὐτῷ. (Ἐν τῷ Γεροντικῷ.)

Digitized by Google

11. „Περὶ ὃ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ „νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς".

Ἐπειδὴ μέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ τὴν διαφορὰν ὁπὸν ἔχει ἡ Ἱερωσύνη τὸ Μελχισεδὲκ, καὶ τὸ Χριστὸ, ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην τῶν τὸ νόμο Ἱερέων, διὰ τοῦτο πρότερον ἐπιτιμᾷ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει, καὶ δείκνει, ὅτι διὰ τὴν νηπιώδη γνῶσιν αὐτῶν, ἐσυγκατέβη νὰ εἰπῇ τόσον ταπεινὰ λόγια καὶ νοήματα διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ πῶς τόσον πολλὰ ἐδιάτρεψεν εἰς τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπήσεως τὸ Χριστὸ λόγον· διότι αὐτοὶ δὲν ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ἀτελεῖς εἰς τὴν γνῶσιν, πρὸ πολλοῦ ἤθελον ἀφήρη τὰ περὶ τῆς Θεότητος τὸ Χριστὸ ὑψηλὰ νοήματα, καὶ λόγια. Διὰ τοῦτο ἐδικαιώσας λοιπὸν, λέγει, νωθρείαν, καὶ ἀσθένειαν δυσκολοεξήγητος εἶναι ὁ λόγος, πῶς δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· καὶ ἐπειδὴ ἐσεῖς δὲν καταλαμβάνετε, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐξηγήσω τοῦτον τὸν λόγον καλῶς, καὶ καθὼς πρέπει (1). Καὶ εἰς μὲν τοὺς Κορινθίους λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἐδυνήθη νὰ λαλήσῃ εἰς αὐτοὺς, ὡσὰν εἰς πνευματικοὺς ἄνδρας, μὲ τὸ νὰ εἶχον ἀναμεταξύτων φιλονεικίας καὶ ζήλους, καὶ διὰ τοῦτο σαρκικοὺς ὀνομάζει αὐτούς· (α. Κορινθ. γ'. 1. 2. 3.) τούτους δὲ τοὺς ἐξ Ἱερουσαλὴμ Χριστιανοὺς, δὲν ὀνομάζει σαρκικοὺς, διὰ τὶ τοὺν ἀμάθειαν ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς αἱ πολλαὶ θλίψεις, καὶ πειρασμοὶ ὁπὸν ἔπαθον, ἀλλὰ τοὺς ὀνομάζει νωθροὺς, ἤγουν ἀμελεῖς, καὶ δύσνους· λέγωντας δὲ, ὅτι „γεγόνατε" δείκνει πῶς αὐτοὶ πάλαι μὲν ἦτον ὑγιεῖς, καὶ ἐπιμελεῖς, καὶ ὀξυώσεις, ὕστερον δὲ ἔγιναν νωθροὶ, καὶ ἀμελεῖς, καὶ δύσνοες.

12. „Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον"

Λέγωντας ὁ Παῦλος, ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοὶ, ἔπρεπε νὰ εἶσθε εἰς τοὺς ἄλλους διδάσκαλοι, σμίγει μαζὶ μὲ ἐγκώμιον τοὺν κατηγορίαν τῶν ἐξ Ἑβραίων τούτων Χριστιανῶν· δι' ὅτι δείκνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι πρὸ πολλῶν χρόνων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ἤκουσαν πολλὰ μυστηριώδη δόγματα περὶ τὸ Χριστὸ· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω, εἶναι ἐπαίνου ἄξια, ἀείσως καὶ αὐτοὶ δὲν ἔπιπτον εἰς ἀμέλειαν (2). Ὁ χρόνος, λέγει, καὶ ἡ πολυκαιρία ὁπὸν ἔχετε εἰς τὴν πίστιν τὸ Χριστὸ, ἀγαπητοὶ, ἔπρεπε νὰ σᾶς κάμῃ ἐπιμελεῖς, ὀξύνοας, καὶ δυνατοὺς εἰς τοὺν γνῶσιν, ἐσεῖς ὅμως, ματαίως ἐμεταχειρίσθητε τὸν τόσον καιρὸν, διὰ τὶ ἐπέσετε εἰς ἀμέλειαν, καὶ ῥᾳθυμίαν.

„Πάλιν χρείαν ἔχετε τὸ διδάσκειν ὑμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρ„χῆς τῶν λογίων τὸ Θεὸ".

Στοιχεῖα ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ Χριστὸ λόγια· δι' ὅτι, καθὼς ὅταν τινὰς θελήσῃ νὰ μάθῃ γράμματα, πρῶτον πρέπει νὰ μάθῃ τὰ εἰκοσιτέσσαρα στοιχεῖα, ἤτοι τὸ ἀλφάβητον, ἔτζι καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως, πρῶτον πρέπει νὰ διδαχθῇ τινὰς τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ Χριστὸ (3), καὶ νὰ συνειθίσῃ εἰς τὰ ταπεινὰ, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναβῇ εἰς τὰ ὑψηλότερα δόγματα τὰ περὶ τῆς Θεότητος αὐτοῦ, ὡσὰν ὁπὸν ταῦτα χρειάζονται τελειοτέραν καὶ ὑψηλοτέραν διανοίαν διὰ νὰ τὰ καταλάβῃ. Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τὸ Ἀποστόλου μά-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „πάλιν τὸ Μελχι„σεδὲκ μνημονεύσας, βούλεται μὲν τοὺν τοῦτο ἱερωσύνην „δεῖξαι τῆς Λευϊτικῆς μείζονα, ἀναβαίνεσθαι δὲ πέως „δοκεῖ διὰ τοὺν τῶν διδασκομένων ἀσθένειαν· τοῦτο „γάρ ἐφη· περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερ„μήνευτος".

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „καὶ „γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι" ὄχι μόνον δεὶ ἦσθε διδάσκαλοι, ἀλλ' ἔδει ἠμπορεῖτε νὰ μανθάνετε τὰ τελειότερα περὶ Χριστὸ δόγματα καὶ μυστήρια, ἀλλὰ μόνα τὰ στοιχειωδέστερα καὶ παιδικὰ καὶ ἁπλούστερα, καὶ ὄχι ἁπλῶς τὰ στοιχεῖα τῶν λογίων τὸ Θεὸ, ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τὸ Θεὸ.

(3) Συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει λέγων· „στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τὸ Θεὸ, τὰς παιδευ„τέρας περὶ Χριστὸ λόγους ἐκάλεσε· τοῖς γὰρ μηδέπω „τὴν πίστιν ἐσχηκόσι τελείαν, τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπό„τητος προσφέρειν μόνα τοῖς ἀληθείας οἱ κήρυκες· ὅπως „ὁ μακάριος Πέτρος Ἰουδαίοις διαλεγόμενος, ἐμέτρησε „τὴν διδασκαλίαν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἀκουόντων· Ἰησοῦν γὰρ „ἔφη τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγ„μένον εἰς ἡμᾶς", (Πράξ. β'. 22.)

Digitized by Google

μάθε, ὦ ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, ταύτῳ τῷ καθολικῷ εἴδησιν, διὰ νὰ τὴν ἐνθυμᾶσαι ὅταν ἀναγινώσκῃς ὅλας τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ μακαρίου Παύλου, δηλαδὴ ὅτι ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν ἐκείνων, πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει, εἰς μὲν τὰ ταπεινὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ περὶ Χριστοῦ νοήματα, καταγίνεται ταῖς περισσοτέραις φοραῖς, τὰ δὲ ὑψηλὰ καὶ θεοπρεπῆ περὶ αὐτοῦ νοήματα, σπανίως λαλεῖ. Καὶ ἰδοὺ πῶς καὶ ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, ἀπὸ μὲν τὰ ταπεινὰ τοῦ Χριστοῦ λόγια, εἶναι γεμάτη, εἰ δὲ καὶ ἔχει καμμίαν ὑψηλὸν, καὶ θεοπρεπὲς νόημα, ὀλίγον τοῦτο, καὶ σπάνιον ἔχει.

;, Καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς".

Δὲν εἶπεν, ὅτι χρείαν ἔχετε, ἀλλὰ ἐγίνετε χρείαν ἔχοντες, ἤτοι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι κατεσήσατε τὸν ἑαυτόν σας τοιοῦτον, μὲ τὸ νὰ ἐγίνετε ἀπὸ τὴν προαίρεσιν καὶ ἀμέλειαν σας χρείαν ἔχοντες ἀπὸ γάλα, καὶ ὄχι ἀπὸ στερεὰν φαγητόν. Καὶ γάλα μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, τὴν ταπεινὴν, καὶ ἀτελῆ λόγον, καθὼς τὴν ὀνομάζει καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην λέγων· „ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε". (ά. Κορ. γ'. β'.) καὶ φανερόνωντας τί εἶναι τὸ γάλα, εἶπεν· „οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι „τι ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον". (ά. Κορ. β'. 2.) ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος· στερεὰν δὲ φαγητὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὰ τελειότερα, καὶ ὑψηλότερα νοήματα. Δὲν ἔπρεπε, λέγει, ὦ ἀδελφοὶ, νὰ ἀναφέρω τώρα ἐγὼ τὰ τοῦ τελετικοῦ νόμου ἤθιμα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ συγκρίνω τὸν ἀσύγκριτον Χριστὸν, καὶ νὰ συμπεραίνω ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς, καὶ ἐπρόσφερε θυσίαν, καὶ ἐπαρακάλεσε τὸν Θεὸν μὲ φωνὰς μεγάλας καὶ παρακαλέσεις· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς τρέφεσθε κατὰ τὴν ψυχὴν μὲ αὐτὰ τὰ ταπεινὰ, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ λέγω ταῦτα εἰς ἐσᾶς. Σημείωσαι δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ἐδῶ δύω πράγματα, σῶα μὲν, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ λόγια, ὁποῦ δὲν ἁρμόζουν εἰς ἡμᾶς τοὺς πνευματικοὺς Χριστιανοὺς, ἐπειδὴ ἤδη ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τελειότητα, ταῦτα ἁρμόζαν, καὶ ἔτρεφον τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους Χριστιανοὺς διὰ τὴν ἀτελειότητα ὁποῦ εἶχον. Καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, εἶναι τροφὴ ἀληθινὴ τῆς ψυχῆς, ὅθεν καὶ ἐπροφήτευσεν ὁ Ἀμὼς, ὅτι θέλει δώσει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους πεῖναν, τοῦ νὰ ἀκούσουν τὸν λόγον Κυρίου· „ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ „ἐξαποστελῶ λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτων, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκού„σαι τὸν λόγον Κυρίου". (Ἀμ. η'. 11.) (1)

13. „Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης „νήπιος γάρ ἐστι".

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ζωὴν τὴν ἐξηκριβωμένην, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος τελείαν, ὡσὰν νὰ λέγῃ τοῦτο· ὅτι ὁ ἀτελὴς, καὶ μὴ μετέχων τῶν ὑψηλῶν δογμάτων τῆς πίστεως, εἶναι ἄπειρος τῆς ἄνω φιλοσοφίας, καὶ δὲν δύναται νὰ δεχθῇ, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ ζωὴν ἄκραν καὶ πρέπουσαν εἰς τοὺς τελείους, τὴν ὁποίαν ταύτην ζωὴν, καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς λέγων· „ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, „πλεῖον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν". (Ματθ. ε'. 20.) ἡ δικαιοσύνην ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν τὸν Χριστὸν, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ τοῦτο· ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ μετέχει μόνον ἀπὸ τὰς ταπεινὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ λόγους (ὅπου γὰρ εἶναι γάλα) αὐτὸς δὲν δέχεται τοὺς ὑψηλοὺς λόγους, καὶ ἀξίους περὶ τῆς αὐτοῦ Θεότητος (ὅπου γὰρ εἶναι λόγοι δικαιοσύνης), ὡσὰν ὁποῦ εἶναι ἀκόμη νήπιος, καὶ δὲν ἔχει δύναμιν καὶ ἐπιτηδειότητα εἰς τὸ νὰ τοὺς δεχθῇ.

14. „Τε-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν· „ἄρ„τος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ᾧ ψυχαὶ τρέφονται Θεῖαι „πνοαί". Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ λέγει· „Καὶ ἰδοὺ καὶ „ἰδοὺ χεὶρ ἐκτεταμένη πρός με, καὶ ἐν αὐτῇ κεφαλὶς „βιβλίου... καὶ διήνοιξε τὸ στόμα μου, καὶ ἐψώμισέ με „τὴν κεφαλίδα ταύτην". (Ἰεζ. β'. 9.) καὶ ὁ Σειράχ λέγει περὶ τῆς σοφίας· „ὁ ἐγκρατὴς τοῦ νόμου „καταλήψεται αὐτὴν, καὶ ὑπαντήσεται αὐτῇ ὡς μή„τηρ, καὶ ὡς γυνὴ παρθενίας προσδέξεται αὐτόν· ψω„μιεῖ αὐτὸν ἄρτον συνέσεως, καὶ ὕδωρ σοφίας ποτίσει „αὐτόν". (Σιρ. ιε'. 1.)

Digitized by Google

14. „Τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή".

Ἤτοι τῶν τελείων εἰς τὸ πνευματικὸν ἡλικίαν εἶναι ἴδιον τὸ νὰ δέχωνται τὰ ὑψηλὰ δόγματα περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Βλέπεις ἐδῶ ἀδελφὲ ἄλλου νηπιότητα καὶ ἀτέλειαν, τὸν ὁποίαν ἠμποροῦν νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τὸ σωματικὸν ἡλικίαν ὄντες τέλειοι, καὶ γέροντες; ἤγουν τὸν κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸ πνευματικὸν γνῶσιν θεωρημένου νηπιότητα· καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου, βλέπεις τελειότητα πνευματικὸν, τὸν ὁποίαν ἠμποροῦν νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τὸ σῶμα ὄντες νέοι καὶ ἀτελεῖς; Σπούδασον λοιπὸν νὰ γένῃς τέλειος καὶ ἐσὺ κατὰ τὸν πνευματικὸν ἡλικίαν, διὰ νὰ δέχεσαι εἰς τροφήν σου τὰ ὑψηλὰ, καὶ θεοπρεπῆ περὶ Χριστοῦ μυστήρια.

„Τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων, πρὸς „διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ".

Ἕξιν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τελειότητα καὶ παγιότητα τῶν ἠθῶν. Ὅποιος λοιπὸν εἶναι τέλειος, καὶ στερεὸς εἰς τὸ ἦθος, αὐτὸς ἔχει καὶ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς γεγυμνασμένα ἀπὸ τὰς Θείας Γραφὰς, διὰ νὰ διακρίνῃ μὲ αὐτὰ, ποῖα μὲν δόγματα εἶναι ὑψηλὰ καὶ ταπεινὰ, ποῖα δὲ εἶναι ὑγιῆ καὶ διεφθαρμένα· περὶ δογμάτων γὰρ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὄχι περὶ ζωῆς καλῆς, ἢ κακῆς· ἐπειδὴ καὶ τὴν τοιαύτην καλὴν, ἢ κακὴν ζωὴν, καθ' ἕνας διακρίνει· ἠξεύρει γὰρ ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι κακὸν, καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀγαθόν. Βλέπε δὲ σὺ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι εἶναι χρεία νὰ γυμναζώμεθα παντοτε καὶ νὰ ἀσκώμεθα, καὶ νὰ ἔχωμεν ἐμπειρίαν πολλὴν τῶν Γραφῶν, ἀπίσως καὶ θέλωμεν διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰ δόγματα, ποῖα εἶναι αἱρετικὰ, καὶ ποῖα ὀρθόδοξα· καὶ ἀπίσως θέλωμεν νὰ μὴ δίδωμεν ἁπλῶς τὰ αὐτία μας εἰς τὸ νὰ ἀκούωμεν ὅλα, καὶ τὴν καρδίαν μας εἰς τὸ νὰ πιστεύῃ πάντα· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰὼβ „ὦς μὲν ῥήματα διακρίνει, λάρυγξ δὲ σῖτα γεύε„ται· ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν δὲ πολλῷ βίῳ, ἐπιστήμη". (Ἰὼβ ιβ'. 11.) Διὰ τοῦτο μᾶς παραγγέλλει καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου λέγων· „ἀγαπητοὶ μὴ παντὶ πνεύ„ματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι". (ά. Ἰωαν. δ'. 1.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

1. „Διὸ ὀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειό„τητα φερώμεθα".

Καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐγίνετε νωθροὶ, καὶ νήπιοι, καὶ κατεσάθητε εἰς χρείαν τοῦ νὰ μανθάνετε πάλιν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς πίστεως· ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ λέγει, ὅτι πρέπει ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, νὰ φρονῆτε ὡς τέλειοι, καὶ νὰ ὑπερβαίνετε τὸν λόγον τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν νὰ ὑπερβαίνετε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς πίστεως, καὶ τὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ λόγους, καὶ νὰ τρέχετε εἰς τὴν τελειότητα, ἤγουν νὰ εἶσθε δεκτικοὶ τῶν ὑψηλοτέρων δογμάτων τῶν περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο θέλεις νοήσεις· ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες Χριστιανοὶ, ἐφαίνοντο ὅτι κυτζαίνουν εἰς τὸν ζωὴν, καὶ πολιτείαν, διὰ τοῦτο λαλεῖ τώρα εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος περὶ ζωῆς Χριστιανικῆς, καὶ ἀκατηγορήτου, καὶ ὡσανὰ νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς· ὅτι δὲν πρέπει ἐσεῖς, ὦ ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, νὰ διδάσκεσθε παντοτε εἰς τὸν ἀρχὴν, ἤτοι νὰ διδάσκεσθε μόνον τοὺς περὶ πίστεως εἰσαγωγικοὺς καὶ ἀρχαείους λόγους· ἀλλὰ πρέπει νὰ φέρεσθε καὶ εἰς τὴν τελειότητα, ἤγουν πρέπει νὰ ἔχετε καὶ ζωὴν ἀείσυον καὶ τελείαν διὰ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ τέλειος λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις μαζὶ μὲ τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἔχει καὶ ζωὴν ἀείσυον (1)· διὸ, τι ἀρχὴ μὲν καὶ θε-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύει οὕτω· „ποῖον λόγον τοῦ Χριστοῦ"; ἤτοι τὸν λόγον τῆς διδαχῆς, ὅτι πρέπει νὰ βάλωμεν θεμέλιον μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων· ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Θεόν· ὅτι πρέπει νὰ βαπτισθῶμεν, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν Πνεύματος Ἁγίου· ὅτι εἶναι ἀνάστασις καὶ κρίσις· ἀπὸ κοινοῦ γὰρ πρέπει νὰ ἐννοῆται εἰς ὅλα ταῦτα καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ διδαχή· δύω δὲ τελειότητες θέλει αὐτὸς νὰ ἐννοήσωμεν μὲ

θεμέλιον τῆς σωτηρίας τὸ ἀνθρώπε εἶναι ἡ πίστις, ἐπειδὴ χωρὶς τὴν πίστιν, κάνενα ἔργον δὲν ἠμπορεῖ νὰ στερεωθῇ, καὶ νὰ προξενήσῃ σωτηρίαν· καθὼς ὐδὲ χωρὶς θεμέλιον, δύναται κάνενας λίθος νὰ οἰκοδομηθῇ, καὶ καθὼς ὐδὲ χωρὶς τὰ στοιχεῖα, ἠμπορεῖ τινας νὰ μάθῃ γράμματα, πλὴν δὲν πρέπει τινὰς νὰ περιστρέφεται παύτοτε εἰς τὰ στοιχεῖα, ὅτε παύτοτε νὰ διδάσκεται ὁ Χριστιανὸς περὶ πίστεως, ὡς ἀτελὴς καὶ νήπιος. Ἀνίσως δέ τινας τὴν μὲν προτέραν ἑρμηνείαν τὰ ῥητὰ τάτα δέχεται, τὴν δὲ δευτέραν ταύτην ἀποβάλλῃ, ὡς ἀκολουθον εἰς τὰ προῤῥηθέντα τὰ Παύλε λόγια, ἔτος ἂς ἐννοήσῃ, ὅτι ἔχει ὁ Παῦλος σκοπὸν ἀπὸ ἐκεῖ ὁπὰ λέγει ἄλλα, νὰ μεταπηδᾷ εἰς ἄλλα· καθὼς ἔκαμεν εἰς τὴν πρὸς Κορινθίες πρώτην Ἐπιστολὴν, ὅπε, ἀναφέροντας περὶ τῶν δείπνων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινομένων, ἐπήδησεν εἰς τὸν περὶ τῶν μυστηρίων δεῖπνον τὰ Κυρίε, καὶ ἔβαλεν ἀναμεταξὺ τὸν περὶ αὐτὰ λόγον (ά. Κορ. ιβ'.)· ἔτζι λοιπὸν ἐποίησε καὶ εἰς τὴν παρύσαν Ἐπιστολὴν, καὶ ὀνειδίζοντας αὐτέρως τὰς ἐξ Ἑβραίων πίστες, διὰ τὴν νωθρότητα καὶ ἀσθένειαν ὁπὰ εἶχον εἰς τὸ νὰ δεχθῶν τὰ τελειότερα, πόρα ἐδῶ πηδᾷ εἰς τὸν περὶ πολιτείας λόγον, ὀνομάζων αὐτὰς ἀτελεῖς καὶ διὰ τάτο, ἤγεν διὰ τί δὲν ἐπρόσθεσαν εἰς τὴν πίστιν, καὶ ζωὴν ἀκεριβῆ καὶ τελείαν (1).

„Μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, „καὶ πίστεως ἐπὶ Θεόν".

Ἤτοι μήπως λέγει πάλιν καὶ κάμετε τώρα, ἀδελφοὶ, ἐκεῖνα ὁπὰ ἐκάμετε εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐμέλλετε νὰ βαπτισθῆτε, ἤγεν μήπως καὶ χρειάζεσθε πάλιν τὴν ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων μετάνοιαν, καὶ τὴν ἀποταγὴν τῶν ἔργων τὰ σατανᾶ, τὴν ὁποίαν ὡμολογήσετε ὅταν ἠθέλετε νὰ βαπτισθῆτε· διότι ὅποιος προσέρχεται εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ θέλει νὰ βαπτισθῇ, φανερὸν εἶναι ὅτι προσέρχεται, μετανοῶντας διὰ τὴν προτέραν ἐν ἀπιστίᾳ, καὶ κακίᾳ ζωήν τε· διὰ τάτο καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος διδάσκων τὰς Ἰουδαίες, πρῶτον μὲν εἶπεν εἰς αὐτὰς νὰ μετανοήσων, καὶ ἔπειτα τὰς εἶπε νὰ βαπτισθῶν· „μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω „ἕκασος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησᾶ Χριστᾶ". (Πράξ. β'. 38.) δὶ ὅτι αὐ δὲν κατηγορήσῃ τινὰς πρῶτον τὴν προτέραν ἀπιστίαν, καὶ κακίαν τε, πῶς θέλει δεχθῇ τὸ δεύτερον, ἤγεν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀρετήν; διὰ τάτο καὶ ἀκολύθως λέγει ὁ Παῦλος ὅτι „καὶ πίστεως ἐπὶ Θεόν"· ἐπειδὴ ἀφ' ὧν μετανοήσῃ τινὰς ἐπὶ τὰ βαπτίσματος, διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα ὁπὰ ἔκαμε, τότε δέχεται τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ταυτὸν εἰπεῖν, πρότερον ἀποπαύεται τὸν διάβολον, καὶ ὅλα τὰ ἔργα τε, καὶ τότε σωπαύεται μὲ τὸν Χριστόν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, δὲν πρέπει νὰ διδάσκεσθε ὡσαὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν πίστιν, καὶ οἱ κατηχέμενοι, ἐπειδὴ ἐσεῖς προλαβόντως ἐπιστεύσατε· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόνοι ὁ Ἀπόστολος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἐσαλεύοντο εἰς τὴν πίστιν, καὶ διὰ τάτο ἐχρειάζοντο πάλιν θεμέλιον, ἤγεν στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς πίστεως διὰ νὰ στερεωθοῦν εἰς αὐτήν.

2. „Βα-

μὲ τὸ ῥητὸν τάτο, καὶ δύω στοιχειώσεις τῶν λογίων τὰ Θεὰ· οἷον, στοιχεῖα μὲν τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τὰ Θεὰ εἶναι, τὸ νὰ ἀποπίζωμεν τὸν Σατανᾶν καὶ τὰ ἔργα τε· τὸ νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Θεὸν, τὸ νὰ βαπτισθῶμεν, τὸ νὰ λάβωμεν Πνεῦμα Ἅγιον, καὶ τὸ νὰ ἐξυρώμεν ὅτι ἤναι ἀνάστασις καὶ κρίσις· στοιχεῖα δὲ τῶν λογίων τὰ Θεὰ, καὶ ὄχι τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τὰ Θεὰ εἶναι, τὸ νὰ ἐξυρώμεν ὅτι ἔπαθε διὰ λόγα μας ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀνέλαβε τὰς ἁμαρτίας μας, ὅτι σωτηρίαν ἐπέτυχεν, ὅτι ἔγινεν Ἀρχιερέας μας, ὅτι ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτόν τε διὰ λόγα μας, καὶ ὅ, τι ἄλλο εἶναι ὅμοιον μὲ αὐτά. Τελειότης δὲ πάλιν ἦταν, μία μὲν, ἡ ἐν ὑπερεφανείᾳ ὑποκρισὴ, καὶ ἡ ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψεσιν ὑπομονή· ἡ ὁποία τελειότης αὕτη, ἤναι μεταξὺ τῆς στοιχειώσεως τῶν λογίων τὰ Θεὰ, καὶ τὴς ἀνωτάτω, καὶ κυρίως καλυμένης τελειότητος· τελειότης δὲ δευτέρα ἡ ἀνωτάτη καὶ κυρία, ἤναι ἡ ἀκριβὴς κατάληψις περὶ τῆς Θεολογίας τὰ Χριστᾶ, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν ἀνθρώπῳ. Πρῶτον λοιπὸν πιστεύοντες βαπτιζόμεθα. β'. ἐπιγινώσκομεν ὅσα ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθε, καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. γ'. τελειώμεθα μὲ τὰς ἀρετὰς, καὶ δ'. ἀξιώμεθα τῆς κατὰ τὴν Θεολογίαν γνώσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀνωτάτω τελειότης ἐν τῇ παρύσῃ ζωῇ.

(1) Συμφώνως δὲ μὲ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τάτο καὶ ὁ Οἰκουμένιος· ὅτι ὁ Παῦλος ἀνω μὲν ἔπεν ἀρχὴν, τὰς περὶ τῆς ἀνθρωποτήτος τὰ Κυρίε λόγας, τελειότητα δὲ τὰς περὶ τῆς Θεότητος· ἵνα δὲ μὴ ἀδημονῶσιν οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ, ὅτι δὲν ἦναι ἄξιοι τῶν τελειοτέρων λόγων, διὰ τάτο ὀνομάζει αὐτὰς ὁ Παῦλος τελείας ἐδῶ, ὄχι ὅμως ὡς ἀνωτέρω· ἀλλὰ ἀρχὴν μὲν ὀνομάζει τὸ Βάπτισμα, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ βαπτιζομένε ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τὰ Ἱερέως, καὶ τὴν σφραγίδα· τελειότητα δὲ, τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν.

Digitized by Google

2. „ Βαπτισμῶν διδαχῆς "

Δὸ εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ βαπτισμὸς πληθωτικῶς, διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι πολλὰ βαπτίσματα, ἄπαγε! ἀλλ' εἶπεν ἐκεῖνο ὁπὸ ἠκολούθει εἰς τὼ τοιαύτῳ κατάσασιν τῶν ἐξ Ἑβραίων πισδσαάπων Χρισιανῶν· δι ὅ,τι αὐίσως, λέγει, δδύτερον ἐκαπίχει τινὰς αὐτὸς, ϗ δδύτερον πάλιν τὸς ἐβάπτιζε, ϗ πάλιν ὅταν ἤθελαν ξεπέσειν ἀπὸ τὼ πίσιν ἤθελε τὸς βαπτίζῃ, βέβαια ἐκ τὸ ἀπόπο τόπο ἀναγκαίως ἤθελαν γενῆν πολλὰ ϗ τὰ βαπτίσματα· ὅθεν, λέγει, φανερὸν εἶναι, ὅτι δὸ πρέπει ἐσεῖς νὰ βαπτίζεσθε δδύτερον, ἀλλὰ νὰ μενέτε εἰς τὸ σῶα ἐκεῖνο βάπτισμα ὁπὸ ἐλάβετε· ἴσως δὲ ϗ οἱ Χρισιανοὶ ἔποι, μὲ τὸ νὰ ἐκράτειν ἀκόμη τὰ ἔθιμα τὸ παλαιὸ νόμε, ὅς τις εἶχε πολλὸς βαπτισμὸς, ἀκολύθως ἐφρόνειν Ἰδδαϊκῶς, ὅτι ϗ εἰς τὼ χάειν τὸ Εὐαγγελίε χρειάζονται πολλοὶ βαπτισμοί. Βλέπε, δὲ ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι πρῶτον ὁ Παῦλος ἔβαλε τὼ μετάνοιαν αὐωτέρω, ϗ δδύτερον ἔβαλε τὸ βάπτισμα, διὰ τὶ μετὰ τὼ μετάνοιαν τὸ βάπτισμα δίδεται, ὡς προείπομεν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ μετάνοια αὐτὴ καθ' αὑτὴν δὸ ἔχει δύναμιν νὰ κάμῃ τὸς ἀνθρώπος καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν προπατορικὼ, ϗ προαιρετικὼ, διὰ τὸ τὸ βαπτιζόμεθα, διὰ νὰ καθαεισθῶμεν ἀπὸ τὼ τοιαύτῳ ἁμαρτίαν, ϗ ἔτζι νὰ ἤναι τῆς χάειτος τὸ Χρισὸ ὅλον τὸ παῦ τῆς σωτηείας μας (1).

„ Ἐπιθέσεώς τε χειρῶν "

Μετὰ τὸ βάπτισμα, ἐτίθεντο αἱ χεῖρες τῶν Ἀποσόλων εἰς τὸς βαπτιζομένος, ϗ διὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον οἱ βαπτιζόμενοι· ὅθεν ϗ προεφήτδον, ϗ ἔκαμναν θαύματα· ϗ ὅρα εἰς τὰς Πράξεις, αἵτινες λέγει ὅτι· „ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ „ Παύλε τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ' αὐτὸς, ἐλάλειν τε γλώσσαις ϗ προεφή- „ τδον ". (Πράξ. ιθ'. 5.) (2)

„ Ἀναςάσεώς τε νεκρῶν "

Η τῶν νεκρῶν ἀνάςασις ὁμολογεῖται μὲν ἀπὸ τὸς μέλλοντας βαπτισθῆναι μὲ τὸ ἱερὸν τῆς πίσεως σύμβολον· ὁμολογῦσι γὰρ ἐν αὐτῷ οἱ βαπτισθησόμενοι ὅτι προσδοκῶσιν, ἤγεν ὅτι προσμενῦν ἀνάςασιν νεκρῶν· τυπῦται δὲ ἡ ἀνάςασις αὕτη ϗ εἰκονίζεται ἐν τῷ βαπτίσματι, διὰ τὸ σχήματος τῶν τριῶν ἀναδύσεων· διὰ τὶ, ἀγκαλὰ ϗ αἱ ἐν τῷ βαπτίσματι τρεῖς ἀναδύσεις εἰκονίζυσι πρωτοτύπως ϗ προηγυμενύως τὴν τελήμερον Ἀνάςασιν τὸ Χρισὸ, ὅμως συνεπομενύως εἰκονίζυσι ϗ τὴν τῶν βαπτιζομένων ἀνάςασιν, τὴν ὁποίαν ἔχειν νὰ λάβειν διὰ τῆς πίσεως τὸ ἀνασαύτος Χρισὸ, ἕτινος ἡ Ἀνάςασις ἐν τῷ βαπτίσματι εἰκονίζεται.

„ Καὶ κρίσεως αἰωνίε ".

Ητοι τῆς μελλύσης κρίσεως τὸ Χρισὸ, ἡ ὁποία ἔχει νὰ δώσῃ, ἢ μισθὸς ϗ ἀγαθὰ αἰώνια εἰς τὸς τὰ καλὰ πράξαντας, ἢ καταδίκω ϗ κόλασιν αἰώνιον εἰς τὸς τὰ πονηρὰ πρά-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Γενάδιος ὁ Κωνσαντινευπόλεως θέλει, ὅτι νὰ ἦναι χρῆμα ὑπερβατὸν ἐδῶ, ϗ ἀναγινώσχεται ἔτζι· „ μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλόμενοι δι- „ δαχῆς, μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, βαπτισμῶν, „ ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀνασάσεώς τε νεκρῶν, ϗ κρί- „ ματος αἰωνίε ". ἐπειδὴ εἰς τὸς προσερχομένος εἰς τὼ πίσιν καταβάλλομεν ὡσὰν θεμέλιον, τὼ περὶ τύτων πάντων διδαχώ· ἤγεν, διδαχὼ πῶς νὰ μετανοήσωσιν ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα, πῶς νὰ πισδύσωσιν εἰς τὸν Θεὸν, πῶς νὰ βαπτισθῶν, ἀφ' ὁ πισδύσωσι· πῶς νὰ δεχθῶν τὴν χάριν τὸ Πνεύματος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τὸ Ἱερέως, ἀφ' ὁ βαπτισθῶν, ϗ ἀφ' ὁ δεχθῶν τὸ Πνεῦμα, πῶς νὰ πισδύσῃ βεβαίως ὅτι ἔχει νὰ ἀνασηθῶν, καὶ πῶς νὰ ἠξδύρῃ ὅτι, ἀφ' ὁ ἀνασηθοῦν, ἔχει νὰ κριθῶν, ϗ νὰ λάβειν τὼ αἰώνιον ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων τος, ἤτε καλῶν ἤτε κακῶν. Σημείωσαι δὲ ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι διὰ τύτο πληθωτικῶς βαπτισμὸς εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ τί πολοὶ πῶς τὸ βαπτίσματος ἀπολαύυσι χάριτος· ὅτι γὰρ ὁ Παῦλος ἐν ἐκήρυττε βάπτισμα, διδάσκει οἱ ἀκόλυθα λόγιά τε.

(2) Σημείωσαι ὅμως, ὅτι τώρε δίδεται εἰς τὸς βαπτιζόντας ἡ χάρις τὸ Ἁγίε Πνεύματος, διὰ τῆς χρίσεως τὸ θείε Μύρε, δι' ὃ ϗ ἐπιλέγεται παρὰ τὸ Ἱερέως „ σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίε ".

Digitized by Google

πράξαντας· ταῦτα δὲ φαίνεται νὰ γράφῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τί ἦτον ἀκόλουθον νὰ παρασαλεύωνται αὐτοὶ ἀπὸ τὴν πίστιν, ἢ νὰ ζοῦν κακὴν ζωὴν καὶ ἀμελημένως, ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς· προσέχετε, ἀδελφοί μου, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ τινας ἀπὸ λόγους νὰ νομίσῃ καὶ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐὰν ἡμεῖς ζήσωμεν μὲ ἀμέλειαν, ἢ καὶ ἐὰν ξεπέσωμεν ἀπὸ τὴν πίστιν, ἔχομεν νὰ βαπτισθῶμεν πάλιν, ἔχομεν νὰ καθαγισθῶμεν πάλιν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ ἔχομεν νὰ ἀπολαύσωμεν πάλιν τὰ χαρίσματα ἐκεῖνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁπού ἀπολαύσαμεν πρότερον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἱερέων, ὄχι, μὴ νομίζετε ἔτζι, διὰ τί πλανᾶσθε καὶ σφάλλετε.

3. „Καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν περ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός".

Καὶ τοῦτο, λέγει, θέλομεν κάμομεν· τοῦτο ποῖον; τὸ νὰ φερώμεθα δηλαδὴ εἰς τὴν τελειότητα, ἐὰν καὶ ὁ Θεὸς θελήσῃ· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὄχι πῶς ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ γινώμεθα τέλειοι· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἐντολὴν, τὸ νὰ γινώμεθα τέλειοι, τόσον ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὅσον καὶ ἐν τῇ νέᾳ· „τέλειος ἔσῃ σὺν παντὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου". (Δευτ. ιή. 13.) Καὶ „ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν τέλειός ἐστι". (Ματθ. έ. 48.) ἀλλὰ εἶπε τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, διὰ μὲν, καθὼς ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι ἐὰν θέλῃ ὁ Θεὸς, ἔχω σκοπὸν νὰ κάμω τοῦτο τὸ καλὸν πρᾶγμα. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ὅλας τὰς πράξεις μας, πρέπει νὰ τὰς κρεμῶμεν ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ θαρρῶμεν εἰς τὴν κρίσιν, καὶ δύναμιν τὴν ἰδικήν μας, οὐδὲ εἰς αὐτὰ τὰ φανερὰ καλὰ, καὶ εἰς τὰς ὁμολογουμένως ὅσας ἀρετὰς, καὶ ἀγαθοεργίας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος μᾶς προσάζει νὰ λέγωμεν εἰς κάθε ἔργον, ὁπού ἔχομεν νὰ κάμωμεν τοῦτον τὸν λόγον· „ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ"· „ἄγε νῦν οἱ λέγοντες σήμερον, ἢ αὔριον πορευσόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ὅλα... ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς· ἐὰν „ὁ Κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν καὶ ποιήσωμεν τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο". (Ἰάκ. ιδ'. 14.) Διὸ καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος ἔγραφεν εἰς τοὺς Κορινθίους· „ἐλεύσομαι δὲ ταχέως, ἐὰν ὁ Κύριος θελή„σῃ". (α'. Κορ. δ'. 19.) καὶ πρὸς τοὺς Ἐφεσίους ἔλεγε· „πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, „τοῦ Θεοῦ θέλοντος". (Πράξ. ιή. 21.) Ὅρα καὶ τὶ ὑποσημειώσιν τοῦ „εἴπως ἤδη ποτὲ εὐο„δωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ". (Ῥωμ. ά. 10.)

4. „Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας"

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι εἶναι ἀσύμφορον καὶ ἄπρεπον, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐλπίζουν δεύτερον νὰ βαπτισθοῦν ἐκεῖνοι, ὁπού μίαν φορὰν ἐφωτίσθησαν, ἤγουν ἐβαπτίσθησαν (1)· λέγει δὲ τοῦτο διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τελείως ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Χριστιανῶν, μίαν τοιαύτην ἀδύνατον ἐλπίδα, καὶ ψεύτικον λογισμόν.

„Γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου"

Ἤτοι, ἀδύνατον εἶναι, λέγει, νὰ βαπτισθοῦν δεύτερον ἐκεῖνοι ὁπού ἐβαπτίσθηκαν μίαν φορὰν τὴν ἐπουράνιον δωρεὰν τοῦ βαπτίσματος, ἤγουν ἐκεῖνοι ὁπού ἔλαβον διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τους· δωρεὰ γὰρ εἶναι αὕτη θεία καὶ ἐπουράνιος, ἐπειδὴ „τίς „δύναται ἀφεῖναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός"; (Μάρκ. β'. 7.)

„Καὶ μετόχους γενηθέντας Πνεύματος Ἁγίου"

Ὕστερα ἀπὸ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἐδίδετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἀποστόλων εἰς τοὺς βαπτιζομένους, ὡς εἴπομεν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα, δὲν κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα εἰς σῶμα κατάχρεω ἀπὸ ἁμαρτίας· „εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ „εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας· Ἅγιον γὰρ Πνεῦμα „παιδείας, φεύξεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων". (Σοφ. ά. 4.)

5. „Καὶ

(1) Ὅτι εἶναι ἐν τῷ βάπτισμα ὁρᾶ εἰς τὸ, „ἓν βάπτισμα" (Ἐφ. δ'. 5.) καὶ τὴν εἰς τοῦτο ὑποσημείωσιν.

5. „ Καὶ καλὸν γεύσαμένους Θεοῦ ῥῆμα".

Δὲν εἶπε φανερὰ ὁ Ἀπόστολος τί εἶναι τὸ ῥῆμα τοῦτο· μᾶς δίδει ὅμως νὰ νοήσωμεν, ὅτι ῥῆμα εἶναι, κάθε διδασκαλία πνευματική (1).

„ Δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος". (2)

Δυνάμεις μέλλοντος αἰῶνος ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἢ τὸ νὰ κάμνουν θαύματα οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ τὸ νὰ ζοῦν ἀγγελικῶς ζωήν, καὶ νὰ μὴ χρειάζωνται πλέον ἀπὸ τοῦτα τὰ γήϊνα, ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπουν ὅλως διόλου πρὸς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη νὰ ἔχουν ὡς ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς, τρώγοντες τοῦτο τὸ πνευματικὸν καὶ ἄϋλον ζωήν.

6. „ Καὶ παραπεσόντας πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν".

Ἀδύνατον εἶναι, λέγει, ἐκεῖνοι ὁποῦ ξέπεσαν ἀπὸ τὴν πίστιν, νὰ ἀνακαινίζωνται πάλιν εἰς μετάνοιαν, ἤγουν διὰ τῆς μετανοίας. Τί λοιπόν; ἀπόβλητος εἶναι ἡ μετάνοια; μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἀπόβλητος εἶναι ὁ διὰ δευτέρας βαπτίσματος ἀνακαινισμός (3)· ἐπειδὴ καὶ μόνης τοῦ βαπτίσματος εἶναι ἔργον ἴδιον, τὸ νὰ ἀνακαινίζῃ ὅλον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τοῦτο προεφήτευσε λέγων· „ ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου". (Ψαλμ. ρβ'. 5.) τῆς δὲ μετανοίας εἶναι ἴδιον ἔργον νὰ ἐλευθερώνῃ τὸν μετανοοῦντα ἀπὸ τὴν παλαιότητα τῆς ἁμαρτίας, καὶ νὰ κάμνῃ τὸν σφετερὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, πλὴν εἰς ἐκείνην τὴν λαμπρότητα ὁποῦ προξενεῖ τὸ βάπτισμα, ἡ μετάνοια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπον· διὰ τί ἐκεῖ εἰς τὸ βάπτισμα ὅλον τὸ παῦ εἶναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ λοιπὸν ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἀδύνατον εἶναι οἱ ἐκπεσόντες ἀπὸ τὴν πίστιν, νὰ ἀνακαινίζωνται πάλιν διὰ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος γινομένης μετανοίας· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔμελλον νὰ βαπτισθοῦν, πρότερον ἐμετανόουν διὰ τὴν προτέραν ζωήν τους, καὶ ἔπειτα ἐβαπτίζοντο, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὁ αὐτὸς εἶπε Παῦλος, μετάνοιαν ὀνομάσας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ ἡμεῖς εἴπομεν· φανερὸν δὲ εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα, ὅτι διὰ τοῦτο λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι δεύτερον βάπτισμα.

„ Ἀνα-

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος λέγει, ὅτι μεταφορικῶς ἐδῶ λαμβάνεται τὸ „ γευσαμένους"· σημαίνει δὲ τοῦτο, μαθόντας, κατηχηθέντας· καλὸν δὲ Θεοῦ ῥῆμα τὴν ὑπόσχεσιν ἔφερεν ὁ Παῦλος τῶν ἀγαθῶν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ὁ δὲ μέγας Μακάριος τὰ ῥητὰ ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου ἑρμηνεύων λέγει· „ Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ μέτοχοι ὄντες τοῦ „ Πνεύματος, ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατασβέννυνται, „ καὶ γίνονται χείρους, ἢ ἦσαν, κοσμικοὶ ὄντες (ἤτοι „ ἄπιστοι) ἐκ ὅτι ὁ Θεὸς τραπτὸς ἐστι καὶ ἀσθενὴς, ἢ „ τὸ Πνεῦμα σβέννυται· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ὑ συμ„ φωνοῦσι τῇ χάριτι, διὰ τοῦτο ἐκτρέπονται καὶ πίπτου„ σιν εἰς μυρίας κακά· οἱ γὰρ γευσάμενοι ἐκείνης τῆς „ δωρεᾶς, ἔχουσι τὰ ἀμφότερα σαφῶτα αὐτοῖς, χαρὰν „ καὶ παράκλησιν, φόβον καὶ τρόμον, ἀγαλλίασιν καὶ πέν„ θος· πενθοῦσι γὰρ ἑαυτοὺς, καὶ ὅλον τὸν Ἀδάμ· ἐπει„ δὴ μία ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὰ δάκρυα „ τῶν πεπτώκων, ἄρτος ἐστί· καὶ τὸ πένθος, γλυκύτης, καὶ „ ἀνάπαυσις". (Ὁμιλ. ιέ. λϛ'.)

(2) Τοῦτο ὁ Φώτιος ἑρμηνεύων λέγει, ὅτι οἱ μαθόντες ἃ δωρεῖται ὁ μέλλων αἰὼν, καὶ τί εἶναι ἡ χρεία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, δηλαδὴ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δὲν ἔχει τέλος ὅτε ἡ μακαριότης τοῦ Παραδείσου, ὅτε ἡ ἀθλιότης τῆς κολάσεως· ὅτι ἐκεῖνα ἀληθῆ καὶ δίκαιος ὁ κριτὴς, καὶ ἄλλα πολλά· οἱ μαθόντες, λέγω, ταῦτα καὶ παραπεσόντες, ἀδυνατοῦσιν εἶναι νὰ ἀνακαινισθῶν πάλιν εἰς τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος μετάνοιαν.

(3) Καὶ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει, βιβλ. ϛ'. περὶ τῆς ἐν Πνεύματι Λατρείας· „ Ἅπαντα παῦτα ἀπολέσαντας, καὶ ἐκπεσόντας „ πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀδυνατοῦντος. τί „ ἐν; ἐξέβαλε τὴν μετάνοιαν; μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὴν „ διὰ βαπτίσματος μετάνοιαν". Λέγει δὲ καὶ Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ συμβόλου περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου παῦτα· „ ἐκ ἦτον ὁ Παῦλος ἀδυνατον μετανοῆν, „ ὅσοι νες οἰηθέντες ἐπλανήθησαν, ἀλλὰ ἀνακαινίζεσθαι „ πάλιν, ἤτοι πάλιν βαπτίζεσθαι· πολλάκις γὰρ με„ τανοοῦν, ὁσάκις ἁμάρτωσι ὁ ἄνθρωπος δύναται, βαπτί„ ζεσθαι δὲ μόνον ἅπαξ". (καθὼς καὶ Κλήμης ἐν στρωμάτεσι, τὸ συχνάκις πίπτειν ἐ πόρνῳ δυσσεβείας.) Αἰσχυνέσθωσαν λοιπὸν οἱ Ναυατιανοὶ, οἵτινες κακῶς νοοῦντες τὸ Ἀποστολικὸν τοῦτο ῥητὸν, δὲν ἐδέχοντο εἰς τὴν μετάνοιαν ἐκείνους, ὁποῦ παρέπεσαν ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ ἀρνήθησαν τὸν Χριστὸν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου· ἔστι γὰρ μετάνοια ἔστι καὶ εἰς τὰς ἀρνησιχρείσεις αὐτὰς· καὶ μάρτυρες οἱ Γαλάται, οἵτινες καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐδέχθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ τακτικὰ ὀνομάζονται παρ' αὐτοῦ· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ δεκάτου ἐνάτου στίχου τοῦ δ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Γαλάτας.

Digitized by Google

„ Ἀναςαυρῶντας ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τῦ Θεῦ "

Τὸ Βάπτισμα εἶναι Σταυρὸς, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ συςαυρόνεται μαζὶ μὲ τὸν Χριςὸν ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, καὶ γινόμεθα σύμφυτοι μὲ τὸ ὁμοίωμα τῦ θανάτυ τῦ Χριςῦ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος ἀλλαχῦ· „ τῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεςαυρώθη, ἵνα κα„ ταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας τῦ μηκέτι δυλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ ". (Ῥωμ. ϛ'. 6.) Καὶ πάλιν· „ εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τῦ θανάτυ αὐτῦ ". (αὐτόθ. 5.) Καὶ πάλιν· „ ὅσοι εἰς Χριςὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτῦ ἐβαπτίσθημεν· συνε„ τάφημεν ἓν αὐτῷ διὰ τῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον "· (αὐτόθ. 3.) δι' ὅ,τι καθὼς ὁ Χριςὸς ἀπέθανε εἰς τὸν Σταυρὸν κατὰ τὸ σάρκα, ἔτζι καὶ ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν εἰς τὸ βάπτισμα κατὰ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ λοιπὸν ἐκεῖνος ὁπῦ βαπτίζεται δεύτερον, ὅσον εἰς τὸ ἐδικόν τυ μέρος, ἀναςαυροῖ, ἤτι ςαυρόνει δεύτερον τὸν Χριςόν· ἀλλὰ μὲ τῦτο εἶναι ἄπορον· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς μίαν φορὰν μόνον ἀπέθανε, καὶ ἀπέςη, καὶ πλέον θανάτυ δὲν κυριεύει αὐτόν, κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον· „ Χριςὸς γὰρ φησιν ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκ ἔτι „ ἀποθνήσκει, θανάτυ αὐτῦ οὐκ ἔτι κυριεύει ". (Ῥωμ. ϛ'. 9.) λοιπὸν ὅπε δεύτερον βάπτισμα δὲν εἶναι, ὅτι ὑδὲ ςαυρὸς, καὶ θανάτυ δεύτερος τῦ Κυρίυ· διότι αὖ ἦτον καὶ δεύτερον βάπτισμα, τί ἐμπόδιζε νὰ ἦναι καὶ τρίτον βάπτισμα, καὶ τέταρτον, καὶ τῦτο ἐπ' ἄπειρον; Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος τὸ „ ἀναςαυρῶντας " καὶ ἐςάθη, ἀλλὰ ἐπρόθεσε καὶ τὸ „ ἑαυτοῖς "· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν προσθήκην ταύτην, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων πιςεύσαντες, μὲ τὸ νὰ ζῦν μίαν ζωὴν ῥᾴθυμον, καὶ ἀμελημένην, κάμνυσιν ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἐθνικῶν, ὡσὰν νὰ ἦτον δεύτερον βάπτισμα νὰ τὰς καθαρίσῃ, καὶ ὡσὰν νὰ ἤθελαν ὑποςῆναι εἰς τὸν ἑαυτόν τυς ὡς ἀληθῆ, τὴν πονηρὰν ταύτην δόξαν καὶ τὸ φρόνημα, δηλαδὴ ὅτι εἶναι δεύτερον βάπτισμα.

„ Καὶ παραδειγματίζοντας ",

Ἤτοι θριαμβεύοντας καὶ ἐντροπιάζοντας τὸν Υἱὸν τῦ Θεῦ· τῦτο δὲ ἠμπορεῖς, ὦ ἀναγνῶςα, νὰ νοήσῃς κατὰ δύω τρόπυς· ἢ πῶς οἱ πότε ςαυρώσαντες τὸν Κύριον διὰ καταισχύνην καὶ ἐντροπὴν τυ, ἐπενόησαν νὰ τὸν ςαυρώσυν μὲ τοιῦτον ςαυερὸν θάνατον, ἐπικατάρατον δηλαδὴ, καὶ ὠνειδισμένον, καὶ διωρισμένον εἰς τὰς κακοποιὰς ἀνθρώπυς· ἢ πῶς ὁ μίαν φορὰν ςαυρωθεὶς Χριςὸς, καὶ ἀναςηθεὶς, αὐτὸς πιςδύεται ὅτι εἶναι εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα αἰῶνα ἀθάνατος. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὁπῦ δευτέραν φορὰν τὸν ςαυρόνει διὰ τῦ δεύτερυ βαπτίσματος, αὐτὸς ψευδῶς δείχνει τὴν τοιαύτην τῦ Χριςῦ πιςδομένην ἀθανασίαν· τῦτο δὲ προξενεῖ εἰς τὸν Χριςὸν παραδειγματισμὸν, καὶ καταισχύνην μεγάλην. Κατὰ δύω λοιπὸν τρόπυς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἦναι δεύτερον βάπτισμα, καθ' ἕνα μὲν, ὅτι ὅποιος Χριςιανὸς ἀξιωθῇ νὰ βαπτισθῇ, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν χάριν τῦ Πνεύματος, ἔπειτα καταφρονήσῃ τὴν χάριν ταύτην, αὐτὸς δὲν εἶναι πλέον ἄξιος νὰ ἀπολαύσῃ πάλιν τὸ αὐτὸ βάπτισμα, καὶ τὸν διὰ τῦ βαπτίσματος ἀνακαινισμόν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ φοβερώτερον τρόπον, δὲν εἶναι δεύτερον βάπτισμα, καθ' ὅ,τι εἶναι ἀδύνατον νὰ ςαυρωθῇ πάλιν, καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ.

7. „ Γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν "

Γῆν μὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόςολος τὴν ψυχὴν, ὑετὸν δὲ καὶ βροχὴν, τὴν διδασκαλίαν τῦ Θείυ λόγυ, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς προλαβόντως λέγει· „ Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τῦ „ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν (τὸν ἀμπελῶνα δηλαδὴ ὅς τις νοεῖται ἡ ψυχὴ) ὑετόν ". (Ἡσ. ε'. 6.) Καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ· „ ὁ ποταμὸς τῦ Θεῦ ἐπληρώθη ὑδάτων "· (Ψαλμ. ξδ'. 10.) ἤτοι ὁ ὑπὸ τῦ Θεῦ χειροθεὶς ἄνθρωπος εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ, αὐτὸς ἐγέμωσεν ἀπὸ τὰ ἄνωθεν πνευματικὰ νερὰ, ἤτοι ἀπὸ χαρίσματα τῦ Πνεύματος. Αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόνει ὁ Ἀπόςολος, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων ἔτοι πιςοὶ, ἐδέχθησαν μὲν, καὶ ἔπιον τὸν λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν τῦ Εὐαγγελίυ, καὶ πολλαῖς φοραῖς τῦτον ἤκυσαν, πλὴν δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ αὐτόν· τὸ ὁποῖον τῦτο καὶ ἀνωτέρω ἐφανέρωσε ὁ Παῦλος ὅταν εἶπε πρὸς αὐτύς· „ Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τῦ „ διδάσκειν ὑμᾶς ". (Ἑβρ. ε'. 12.)

„ Καὶ

„ Καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον "

Βοτάνην εὔθετον ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, τὴν ὁποίαν γεωργᾷ ἡ ψυχὴ ἡ δεξαμενὴ τὴν διδασκαλίαν τῶ Εὐαγγελίου· ἐπειδὴ χάρτα πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσον εὔθετον, ἤγουν τόσον ἁρμόζον καὶ πρέπον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡσὰν ἡ καθαρὰ καὶ ἐνάρετος πολιτεία· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· „ τέλος λόγου τὸ πᾶν ἄκουε· τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς „ ἐντολὰς αὐτοῦ φύλαττε, ὅτι τοῦτο πᾶς ὁ ἄνθρωπος." (Ἐκκλ. ιβ'. 13.)

„ Ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται "

Τὴν ἐνάρετον, λέγει, πολιτείαν εἰς ἐκείνους τὴν γεωργᾷ καὶ τὴν βλασταίνει ἡ ψυχὴ, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ γεωργεῖται, καὶ εἰς ἐκείνους εἶναι εὔθετος, ἤγουν εἰς ἐκείνους τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους, ὁποῦ μεταχειρίζονται τὴν τοιαύτην πολιτείαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ὁποῦ καρποφοροῦν τὴν ἀρετὴν, αὐτοὶ καὶ τὴν ἀπολαμβάνουσι. Μερικοὶ δὲ ἐνόησαν τὸ „ ἐκείνοις " ἀντὶ τοῦ τοῖς διδασκάλοις· ἐπειδὴ ἡ ἐνάρετος πολιτεία καὶ διὰ τοὺς διδασκάλους γεωργεῖται παρὰ τῶν μαθητῶν, καθ' ὅτι οἱ διδάσκαλοι ἀπολαμβάνουσιν ὡς ἰδικούτους τὴν ἀρετὴν τῶν μαθητῶν τους (1).

„ Μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ Θεοῦ "

Μὲ τοῦτον τὸν λόγον κτυπᾷ ὁ Ἀπόστολος τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐπιγράφουσι τὴν φορὰν καὶ βλάστησιν τῶν καρπῶν εἰς τὴν φυσικὴν δύναμιν τῆς γῆς, καὶ ὄχι εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πρόνοιαν, καὶ εὐλογίαν ὁποῦ εἶπε· „ βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου ". (Γεν. α. 11.) ἐπειδὴ ὐδὲ τὰ χέρια τῶν γεωργῶν εἶναι ὁποῦ κάμνουσι τοὺς καρποὺς, ἀλλὰ ὅλον τὸ πᾶν εἶναι τοῦ Θεοῦ· διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι ὁποῦ εὐλογεῖ τὴν γῆν, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁποῦ δίδει τὴν καρποφορίαν εἰς αὐτήν.

8. „ Ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους "

Δὲν εἶπε τίκτουσα, καθὼς ἀνωτέρω εἶπε διὰ τὴν εὔθετον βοτάνην, ἀλλὰ „ ἐκφέρουσα ". ὡσὰν νὰ εἰπῇ τινας ὅτι ἡ γῆ ἐκβράσεν, καὶ ἀπορρίπτει ἔξω ὡσὰν σῶα περίττωμα, τὰς ἀκάνθας καὶ τοὺς τριβόλους· ἄκανθαι δὲ καὶ τρίβολοι εἶναι αἱ μέριμναι τοῦ βίου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ ἡ φαντασία τῆς δόξης, καὶ ἁπλῶς κάθε ἁμαρτία· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „ ἐγράφην εἰς παλαιπωρίαν ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθαν " · (Ψαλμ. λά. 4.) ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία δὲν ἔρχεται ἁπλῶς εἰς τὸν παλαίπωρον ἁμαρτωλὸν, ἀλλὰ ἐμπήγνυται μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· καὶ αὖ ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν τὴν ἀγάλλῃ παρθὺς ὅλην, ἀλλὰ ἀφήνῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του κάμμίαν ἀγκίδα της, κάμνει αὐτὴν πληγὴν εἰς αὐτὸν, καὶ προξενεῖ ὀδύνην καὶ πόνον δεινότατον, ὅθεν ἀκολούθως χρειάζεται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐπιμέλειαν μεγάλην, διὰ νὰ ἰατρεύσῃ τὴν πληγήν του. Ἡ ἁμαρτία ἀκόμη εἶναι καὶ τρίβολος, διὰ τὶ ἀπὸ ὅποιον μέρος καὶ ἂν πιάσῃ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, κεντᾷ τοῦτον καὶ τὸν πληγόνει, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος εἶναι ἀνδὴς καὶ ὀδυνηρά· διὰ τὶ καὶ εἰς τὴν παρθένον ζωὴν προξενεῖ ἐντροπὴν εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν „ καὶ μάλιστα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν (2).

„ Ἀδο-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος γεωργὸς, διὰ τοὺς ὁποίους οἱ πνευματικοὶ καρποὶ γεωργοῦνται, ὀνομάζει, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν· „ ὁ Παπίας μὲν γὰρ φησιν ὁ γεωργός ἐστιν ". (Ἰωάνν. ιέ.) καὶ ὁ Υἱὸς δὲ παροδεύει· „ ἐξῆλθε „ γὰρ φησιν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ ". (Ματθ. ιγ'.) Διὰ τοῦ Θεοῦ λοιπὸν γεωργοῦνται οἱ καρποί· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε· „ νυνὶ δὲ „ δουλωθέντες τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁ„ γιασμόν " · (Ρωμ. ϛ'.) ἡ γὰρ ἐνάρετος ζωὴ διὰ τοῦτο γεωργεῖται, διὰ νὰ ἁρίσωμεν εἰς τὸν Θεὸν, διὸ καὶ ἀξιούμεθα τῆς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας.

(2) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι φοβερωτέρα ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον εἶναι ἡ ἐντροπὴ, ὁποῦ μέλλει νὰ λάβουν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας των· „ οἱ γὰρ τὰ φαῦλα „ πράξαντες εἰς ὀνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην ἀνασήσονται, „ ἐνόρωντες ἐν αὐτοῖς τὸ αἶσχος, καὶ τὰς τύψεις τῶν ἡ„ μαρτημένων· καὶ τάχα φοβερώτερα τοῦ σκότους, καὶ τοῦ „ πυρὸς τοῦ αἰωνίου ἡ αἰσχύνη ἐστὶν, ἢ μέλλουσι διαμονί„ ζειν οἱ ἁμαρτωλοὶ, φέρ' ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες τὰ ἐ„ χνη τῶν ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, οἱονεί τινος βαφῆς ἀνεκ„ πλύτου τῇ μνήμῃ τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰς τὸ διωνεκὲς

„ Ἀδόκιμος καὶ καπάρας ἐγγύς "

Ἡ μὲν καλὴ καὶ καρποφόρος γῆ, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι εὐλογεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἡ δὲ σκληρὰ καὶ ἄκαρπος, δὲν εἶπεν ὅτι εἶναι καταραμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλ' ὅτι εἶναι κοντὰ εἰς καπάραν· διὰ τί; διὰ νὰ μᾶς ἀπελπίζωνται οἱ ἁμαρτωλοί· διὰ τὶ ὅποιος ἁμαρτωλὸς εἶναι σκληρὸς, καὶ ἄκαρπος, καὶ κοντὰ εἰς καπάραν, αὐτὸς ἐὰν θελήσῃ, ἠμπορεῖ διὰ τῆς μετανοίας νὰ γένῃ γῆ καρποφόρος τῶν ἀρετῶν, καὶ νὰ γένῃ μακρὰν ἀπὸ τὴν θεϊκὴν καπάραν.

„ Ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν ".

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ μᾶς ἀπελπίζωνται οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι μέλλει ἐξάπαντος νὰ καταλάβῃ ἡ ἄκαρπος γῆ, ἀλλὰ ὅτι τὸ τέλος της, θέλει εἶναι εἰς καῦσιν, ἤγουν ἀΐσως μένει τέλος ὁ ἁμαρτωλὸς μένῃ ἁμαρτωλὸς καὶ ἄκαρπος, καὶ δὲν δείξῃ μετάνοιαν, θέλει καὶ εἰς τὴν γέενναν τὸ πυρὸς, ὥστε ἐὰν θέλῃ ὁ ἁμαρτωλὸς, ἠμπορεῖ νὰ μακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀκαρπίαν, καὶ νὰ ἐκριζώσῃ μὲν τὰς ἀκανθας καὶ ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν καρδίαν του, νὰ γένῃ δὲ δόκιμος μὲ τὰς ἀρετὰς, καὶ νὰ λάβῃ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐλογίαν.

9. „ Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμε-
„ να σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν ".

Ἀφ' οὗ ἐκατηγόρησεν ἀρκετὰ, καὶ ἐφόβισε τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τοὺς γλυκαίνει πάλιν καὶ τοὺς ἰατρεύει ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ τοὺς κάμῃ τελείως ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους· διὰ τὶ ὅποιος ἐπιπλήττει μόνον τὸν νωθρὸν, καὶ ἀμελῆ ἄνθρωπον, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἐπίπληξιν δὲν τὸν παρηγορεῖ, κάμνει αὐτὸν πλέον νωθρότερον, καὶ ἀμελέστερον. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτούς· ὅτι αὐτὰ σᾶς τὰ λέγω, ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, ὄχι πῶς σᾶς κατηγορῶ, καὶ σᾶς νομίζω, ὅτι εἶσθε γεμάτοι ἀπὸ ἀκανθας καὶ ἁμαρτίας, ἀλλὰ σᾶς τὰ λέγω, διὰ τὶ φοβοῦμαι νὰ μὴ γενῆτε τοιοῦτοι. Καὶ δὲν εἶπεν, ὅτι ἐλπίζομεν διὰ λόγου σας τὰ καλλίτερα, ἀλλὰ πεπείσμεθα, ἤγουν βέβαιοι εἴμεθα καὶ πληροφορημένοι διὰ λόγου σας, ὅτι δὲν εἶσθε τοιοῦτοι ἀκανθώδεις, καθὼς γράφομεν, ἀλλὰ πολλὰ καλλίτεροι, καὶ ὅτι ἐπιμελεῖσθε διὰ τὴν σωτηρίαν σας, κἂν καὶ ἐγὼ σᾶς ἐλάλησα ἔτζι ἐπιπληκτικῶς· ἢ λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ τὴν πολιτείαν αὐτῶν, δηλαδὴ, ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοὶ δὲν εἶσθε τοιοῦτοι ἀκανθώδεις, οὐδὲ εἶσθε κοντὰ εἰς καπάραν, οὐδὲ εἰς καῦσιν πυρὸς, ὡς εἴπομεν· ἀλλὰ ἄλλη αὐτιμισθία εἶναι ἑτοιμασμένη εἰς ἐσᾶς παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἐνάρετον βίον σας. Ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα (1).

10. „ Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν ".

Βλέπεις, ὦ ἀκαγνώστα, πῶς μὲ τὸν λόγον τοῦτον ἐπαρηγόρησεν αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐνεδυνάμωσεν εἰς τὸ νὰ ἐλπίζουν τὰ καλλίτερα, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμίσῃ αὐτοὺς τὰ πρότερα ἔργα των, καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ; δι' ὅ,τι ἀΐσως ὁ Θεὸς ἦναι δίκαιος, καθὼς καὶ εἶναι, βέβαια δὲν θέλει ἀλησμονήσει, λέγει, τὸ ἔργον σας, ἤγουν τὴν ὑσπλαγχνίαν, καὶ ἀγάπην ὁποῦ ἐδείξετε εἰς τοὺς ἀδελφούς σας, ἀλλὰ θέλει τὴν ἀντιπληρώσει μὲ μισθὸν αἰώνιον· ὥστε μὴ μικροψυχεῖτε, ἀδελφοὶ, ἀλλὰ ἐλπίζετε βεβαίως τὰ καλλίτερα, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς δίκαιος ὢν, ἔχει νὰ σᾶς τὰ δώσῃ. Καὶ λοιπὸν ὅσα εἶπον ἐπιπληκτικῶς, δὲν τὰ εἶπον διὰ λόγου σας, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρω, ὅτι ἐσεῖς δὲν εἶσθε καπάρας ἄξιοι, ἀλλὰ εὐλογίας.

„ Καὶ

„ παραμεύοντα· ὀλίγων δέεσι τὸ προσελθεῖν τῷ φωτὶ
„ τῷ ἀληθινῷ, καὶ ἀποκαλύψαι, καὶ μετὰ τὴν ἀποκά-
„ λυψιν τῶν κρυπτῶν, μὴ ἀπελθεῖν αἰσχυνθέντας τὰ
„ πρόσωπα ". (Ἑρμηνεία εἰς τὸ „ προσέλθετε πρὸς αὐ-
„ τὸν καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισ-
„ χυνθῇ ". τοῦ λβ. Ψαλμοῦ.).

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει ὅτι διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι τοὺς χολακεύει ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὄχι ἀληθῶς τοὺς ἐπαινεῖ, διὰ τοῦτο ἐνθυμίζει αὐτοὺς ἀκολούθως ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὁποῦ ἐκατόρθωσαν πρότερον, διὰ νὰ τοὺς κάμῃ προθυμοτέρους περισσότερον εἰς τὰ θεῖα.

Digitized by Google

„Καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δια-
„κονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες".

Μεγάλα ἔργα καὶ κατορθώματα μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα πῶς ἐκατόρθωσαν οἱ ἐξ Ἑβραίων ὅτοι Χεισιανοί· καὶ ὄχι μόνον ἁπλῶς ἔργα, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας γενναιοτάτης· διότι, τὸ νὰ ὑπηρετῇ τινας ὁ ἴδιος, καὶ νὰ κοπιάζῃ διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν πτωχῶν ἀδελφῶν, τοῦτο σημαίνει προθυμίαν καὶ ζέσιν ψυχῆς· ἀγάπην δὲ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν ὄχι εἰς τὰς χρείας ἔχοντας ἀδελφοὺς, ἀλλὰ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶστα, μεγαλωτάτην παρηγορίαν ἐκείνων ὁπού ἐλεοῦν· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἐλεοῦσιν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν ἴδιον Θεόν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἶπε· „ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν
„μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε"· (Ματθ. κέ. 40.) διότι ἐκεῖνος ὁπού διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐλεεῖ, καὶ ἐπιμελεῖται τὸν ἄδικον ἄνθρωπον, διὰ τὸν Θεὸν τοῦτον ἐπιμελεῖται, καὶ ἐλεεῖ. Ἁγίους δὲ ὀνομάζει τοὺς πιστοὺς Χεισιανούς· διότι κάθε πιστὸς, Ἅγιος εἶναι, κἂν ἦναι καὶ κοσμικός· „ἡγίασται γὰρ φησιν ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ
„ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί"· (ά. Κορ. ζ'. 4.) ἡ πίστις γὰρ εἶναι ὁπού κάμνει τὸν ἁγιασμόν· ὥστε ἂς μὴ σπουδάζωμεν νὰ ἐλεοῦμεν μόνον τοὺς ἐν ἐρήμοις διερχομένους πτωχοὺς Μοναχοὺς, ὡς Ἁγίους, ἀλλὰ ἂς ἐλεοῦμεν καὶ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εὑρισκομένους πτωχοὺς ἀδελφούς· διότι ἅγιοι μὲν εἶναι καὶ οἱ ἐρημῖται καὶ ἀσκηταὶ κατὰ τὴν πίστιν, καὶ κατὰ τὴν ζωήν· ἅγιοι δὲ εἶναι καὶ οἱ κοσμικοὶ κατὰ τὴν πίστιν, πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἅγιοι καὶ κατὰ τὴν ζωήν (1). Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς γλυκαίνει ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χεισιανούς· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι αὐτοὶ ὑπηρέτησαν μόνον τοὺς ἁγίους, καὶ ἐσάθη ἕως αὐτοῦ· ἀλλὰ ἐπρόσθεσε, καὶ ὅτι ὑπηρετοῦσιν, ἤγουν ὅτι δὲν ἔπαυσαν, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη ὑπηρετοῦσιν αὐτούς.

11. „Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν, τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπου-
„δὴν, πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους".

Ὡσὰν νὰ ἤθελε εἰπῇ τινας· διὰ ποίαν αἰτίαν λέγεις τώρα εἰς ἡμᾶς αὐτὰ, ὦ μακάριε Παῦλε; ἐσὺ αἰωτέρω μᾶς ἐπέπληξες τόσον, ὁπού μᾶς ὠνόμασες νωθροὺς, καὶ γεμάτους ἀκανθας, καὶ τώρα πῶς μᾶς ἐπαινεῖς; πρὸς ταῦτα, λέγω, ἀποκρίνεται ὁ μέγας Ἀπόστολος, καὶ λέγει· ὅτι αὐτὰ μὲν σᾶς εἶπον τώρα, διὰ τὶ ἐπιθυμῶ νὰ κάμνετε τοιαύτας ἀγαθοεργίας καὶ εἰς τὸ ἐρχόμενον· ἐκεῖνα δὲ σᾶς εἶπον αἰωτέρω, ὄχι κατηγορῶντάς σας διὰ τὰ πρότερα ἔργα σας, ἐπειδὴ αὐτὰ ἦτον καλά· ἀλλὰ διὰ τὰ παρόντα καὶ ἐνεστῶτα (ἀμελήσετε γὰρ, καὶ ἐψυχράνατε τὴν προτέραν σας προθυμίαν·) ἐπειδὴ καὶ ἐφοβήθηκα, μήπως καὶ εἰς τὸ μέλλον γενῆτε πιὸ πολὺ, ὁποίους σᾶς εἶπον. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι θέλω νὰ δείχνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον τοιαύτην ἐπιμέλειαν κάθε φορὰν ἀπὸ λόγου σας, τὸ ὁποῖον εἶναι λόγος ἴδιος τῆς αὐθεντίας τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ ἐπιθυμῶ, τὸ ὁποῖον εἶναι λόγος ἴδιος τῆς τῶν Πατέρων φιλοστοργίας· ἐπειδὴ δὲν θέλω, λέγει, τὸ καλόν σας ἕως εἰς μόνα τὰ φιλικὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχή μου ἐπιθυμεῖ καὶ καίεται διὰ τοῦ προκοπτοῦσας· τοιοῦτον νόημα ἔχει τὸ ἐπιθυμῶ· καὶ ὄχι ἁπλῶς διὰ ὅλους σας τοῦτο ἐπιθυμῶ, ἀλλὰ καὶ χωρισὰ χωρισὰ διὰ κάθε φορὰ ἀπὸ λόγου σας· ἔτζι ἐφρόντιζε διὰ ὅλους ὁ τελειομακάριστος Παῦλος, καὶ διὰ μικροὺς, καὶ διὰ μεγάλους, καὶ ἔτζι τὸν καθ' ἕνα ἀπὸ τοὺς Χεισιανοὺς, ἤξιζε μὲ ἀκρίβειαν, καθὼς καὶ ὁ γνήσιος ποιμὴν, κατ' ὄνομα ἠξίζει τὸ κάθε τοῦ πρόβατον· ἤκουσε γὰρ τὸ Παροιμιαστὴ λέγοντος· „γνωσῶ
„ἐπι-

---

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „μὴ „ἐὰν ἴδωμεν μοναχὸν εἰς φυλακὴν, τότε εἰσέλθωμεν, „ἐὰν δὲ κοσμικὸν, μὴ εἰσέλθωμεν· ἅγιός ἐστι καὶ ἄνθρωπος... ἀλλ' οὐκ οἶδα πόθεν τοῦτο ἐστηνέχθη, „καὶ πόθεν αὐτὸν κεκράτικεν ἡ συνήθεια· ὁ γὰρ τοὺς „μοναζοντας μόνον ἐπιζητῶν, κἀκείνους μόνους δὲ πιστοὺς „θέλων, καὶ ἐκείνους πάλιν διεφθαρμένους, καὶ λέγων, „ἐὰν μὴ ἦ ἄξιος, ἐὰν μὴ ἦ δίκαιος, ἐὰν μὴ σημεῖα „ποιῇ, οὐκ ὀρέγω χεῖρα· τὸ πλέον τῆς ἐλεημοσύνης „ἐξέλιπε· καὶ τοῦτο δὲ αὐτῷ τῷ χρόνῳ πάλιν ἀναιρήσει, „καὶ τοιαύτη ἐλεημοσύνη ἐκείνη ἐστὶν, ἡ εἰς τοὺς ἁμαρτω- „λοὺς, ἡ εἰς τοὺς ὑπευθύνους γινομένη· ἐλεημοσύνη γάρ „τοῦτό ἐστιν, ἡ τοὺς κατωρθωκότας, ἀλλὰ τοὺς πε- „πλημμεληκότας ἐλεεῖν". (Λόγ. ί. εἰς τὴν παρουσαν)

„ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίου σου, καὶ ἐπισήσεις καρδίαν σου σαῖς ἀγέλαις". (Παρ. κζ'. 23.) διὰ τί δὲ τοῦτο ἐπιθυμῶ; διὰ νὰ σπουδάζετε, λέγει, εἰς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος, ἤγουν διὰ νὰ δείξετε τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σας, καὶ διὰ νὰ μὴ ζημιωθῆτε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς δὲν ἐπιπλήττει αὐτοὺς φανερὰ ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἐσεῖς ἐχάσατε τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σας, καὶ λοιπὸν διορθωθῆτε, καὶ ἐλθετε εἰς τὴν προτέραν σας προκοπήν· ἀλλὰ ὡσὰν νὰ λέγῃ ταῦτα εἰς αὐτούς· ἐγὼ θέλω καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σπουδάζετε πάντοτε, καὶ ὁποῖοι ἐνάρετοι ἤσθε πρότερον, τοιοῦτοι νὰ εἶσθε καὶ τώρα, καὶ νὰ γενῆτε καὶ εἰς τὸ μέλλον.

12. „Ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε".

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος πρὸς ἰατρείαν, καὶ διόρθωσιν τῶν ἐξ Ἑβραίων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐξαπλόοι αὐτὸν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον, καὶ λέγει· διὰ νὰ μὴ γενῆτε εἰς τὸ ἐρχόμενον νωθροὶ καὶ ἀμελεῖς, καὶ μόλον ὁποῦ εἴπετε αὐωτέρω εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ὅτι ἐγίνετε νωθροὶ, ὄχι ὅμως ἁπλῶς νωθροὶ, ἀλλὰ ταῖς ἀκοαῖς· διότι ἕως τὰ αὐτία των ἐσαμάτισε τὴν νωθρότητα· τώρα δὲ προσθέττει, ὅτι προνοοῦμαι, μήπως ἡ νωθρότης αὐτὴ φθάσῃ καὶ ἕως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν σας· διότι καθὼς τὸ σῶμα βλάπτει ἡ ἀργία καὶ ἀκινησία, ἔτζι βλάπτει καὶ τὴν ψυχὴν ἡ τῶν καλῶν ἀργία, καὶ κάμνει ταύτην ἀμελεσέραν.

„Μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως, καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς „ἐπαγγελίας".

Ἀνωτέρω μὲν ἐνθύμισεν ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς, ὁποῦ ἐκατώρθωσαν πρότερον, φέροντας, ὄχι ξένα παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἐδικά των· τώρα δὲ ἀναβιβάζει αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς τὸν Προπάτορα, καὶ Πατριάρχην αὐτῶν Ἀβραάμ· δὶ ὅτι διὰ νὰ μὴ νομίζωσιν, ὅτι κατεφρονήθησαν καὶ ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡς ἀδυνοὺς λόγου ἄξιοι, διὰ τοῦτο δείχνει εἰς αὐτοὺς, ὅτι τοῦτο μάλιστα εἶναι τῶν γενναίων καὶ μεγαλοψύχων ἀνδρῶν ἴδιον, τὸ νὰ πειράζωνται καὶ νὰ θλίβωνται, καὶ ὅτι ἔτζι ἔχει σωνήθειαν ὁ Θεὸς νὰ μεταχειρίζεται τοὺς μεγάλους καὶ πιστοὺς τοὺς φίλους, ἐπειδὴ αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔδιδεν εἰδοὺς ἐκεῖνα ὁποῦ ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς φίλους του, δὲν ἤθελε φανῇ ἡ πίστις αὐτῶν· ὅθεν διὰ τοῦτο ἀργοπορεῖ νὰ δώσῃ τὰ ὑποχεθέντα εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ φανῇ ἡ πίστις ἐκείνων διὰ τῆς ὑπομονῆς· δι' ὅ, τι τότε φαίνεται τινας ὅτι πιστεύει βεβαίως εἰς τὸν ὑποχεθέντα Θεὸν, ὅταν ἀπεράσῃ μὲν καιρὸς πολὺς, αὐτὸς δὲν λαμβάνει τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεις· πιστεύει ὅμως ὅτι βέβαια θέλει τὰς λάβῃ, καὶ δὲν ἀποκάμνει, οὐδὲ μικροψυχεῖ. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ σᾶς λέγω τὰ ἐπιπληκτικὰ ταῦτα, διὰ νὰ σᾶς ἐξυπνίσω εἰς τὸ νὰ γενῆτε καὶ ἐσεῖς μιμηταὶ τῶν Προπατόρων σας, οἵτινες ἐκληρονόμησαν τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, διὰ μέσου πίστεως, καὶ μακροθυμίας. Ποῖοι δὲ εἶναι οἱ Προπάτορες ἐκεῖνοι; μετὰ ταῦτα θέλει εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ Κεφαλαίῳ. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς πρῶτον εἶπεν ὁ Παῦλος τὴν πίστιν, καὶ δεύτερον τὴν μακροθυμίαν, διὰ τί ἀπὸ τὴν πίστιν γεννᾶται ἡ μακροθυμία· δὶ ὅτι ἐὰν δὲν πιστεύῃ τινὰς, ὅτι βεβαίως ἔχει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ὑποσχέσεις του ὁ ὑποσχεθεὶς Θεὸς, δὲν μακροθυμεῖ, καὶ δὲν ὑπομένει.

13. „Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ Θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶ-
„χε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ λέγων"
14. „Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε".
„(Γεν. κβ'. 16.) (1)

Ἀγκα-

(1) Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοῦ, θέλουν νὰ ὁμνύσι· διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Φώτιος τὴν πρόφασιν ταύτην αὐτῶν ἀνατρέπων, ὅπως ἑρμηνεύσῃ τὸ ῥητὸν· „τί ἐν εἰσι τὸ κατ' ἐμαυτοῦ „ὤμοσα, λέγει Κύριος; ἀντὶ τοῦ οὐδέν εἰσιν ἀνθρώποις ἡ „τοῦ ὅρκου δυνάμεις βεβαιοῦσα τὸ ὑπισχνούμενον· ἴσως „εἰσὶ τῆς ἐμῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀπαράβατον· ὅρκου γὰρ „πολλάκις προεληλυθότος, ἢ τοῦ τῆς γνώμης ἀ σφάλειαν, „ἵνα

Ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πολλοὶ Προπάτορες, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς πίστεως ἐκληρονόμησαν τὰς ἐπαγγελίας, ὁ Ἀπόστολος ὅμως, τὰς ἄλλας μὲν ἀφῆκε κατὰ τὸ παρὸν, φυλάττωντας νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰς μετὰ ταῦτα, μόνον δὲ τὸν Ἀβραὰμ ἀναφέρει ἐδῶ, εἶπα μὲν, διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ μεγαλεῖον τῶ Πατριάρχε· ἔπος γὰρ εἶναι ἡ κορωνὶς τῶν Πατριαρχῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ὁ Ἀβραὰμ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἠξιώθη διὰ τῆς πίστεως τὰς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίας· καὶ διὰ τῦ παραδείγματος τύτου δείχνει εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μικροψυχῶν, ἀλλὰ νὰ προσμένων τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος ἔχει σωτήθειαν νὰ μὴ δίδῃ ὀγλίγωρα ἐκεῖνα ὁπῦ ὑπόσχεται, ἀλλὰ μὲ πολυκαιρίαν. Πότε δὲ ὤμοσεν εἰς τὸν ἑαυτόν τε ὁ Θεός; ὅταν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ, ἀφ' ἧ αὐτὸς ἔκαμεν ὑπακοὴν, καὶ ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱόν τε· „ Κατ' ἐμαυτῦ ὤμοσα λέγει Κύριος". (Γεν. κβ'. 6.) Ἴσως δὲ ἤθελεν εἰπῇ τινας, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ „ ἢ μὴν " εἶναι ὅρκος τῦ Θεῦ, τὸν ὁποῖον κάμνει εἰς τὸν ἑαυτόν τε· ἐπειδὴ τὸ, ἢ μὴν, θέλει νὰ εἰπῇ, ὄντως μὴν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἐπίρρημα βεβαιωτικὸν τῆς ἀληθείας· ἀλήθεια δὲ, ποῖος ἄλλος εἶναι, εἰ μὴ ὁ Θεός; ἔτζι σωστεύθίζει νὰ λέγῃ καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ εἰς πάμπολλα μέρη· „ ἀμὴν ἀμὴν „ λέγω ὑμῖν". (Ἰωαν. ε. 19. ϛ'. 26. η'. 34. ι'. 1. ιβ'. 24. ιγ'. 16. ιδ'. 12. ιϛ'. 20.) καὶ μὲ τὸν λόγον τῦτον, τὸν αὐτὸν ὅρκον ὀμνύει, ὅπε ὤμοσε καὶ ὁ Πατὴρ ἐν τῇ παλαιᾷ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλον μεγαλίτερόν τε διὰ νὰ ὀμόσῃ εἰς αὐτὸν, ὀμνύει εἰς τὸν ἑαυτόν τε· ἀγκαλὰ καὶ λέγυσί τινες (1) ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὁπῦ ὠμίλησε τότε εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἦτον ὁ Υἱός· λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ, ὅτι εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Ἄγγελος· Ἄγγελος δὲ, δὲν ἤθελεν ὀνομασθῆ ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ ὁ Υἱὸς, ὅς τις κατὰ τὸν Ἡσαΐαν εἶναι τῆς μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος". (Ἡσ. Θ'. 6.) (2)

15. „ Καὶ

„ εἰς ἐπιορκίαν τὸν ὅρκον διέλυσεν, ἢ τὸ ῥέον τῆς ὕλης, „ καὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων τὸ ἄστατον, καὶ τῆς γνώ- „ μης ἐρρωμένης, τῶν ὁμωμοσμένων τὸ πέρας διέκοψεν· „ ἐπὶ δὲ τῆς φιλῆς ὑποσχέσεως τῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἐστὶ „ τοῦτων, οὐδὲ ἐνοχὴν, μήτι γε καὶ πίστιν λαβεῖν· διὸ „ καὶ μηδένα παραλαμβάνων ὅρκον ὁ Θεὸς, ἐπεὶ παν- „ τὸς ὅρκε τὸ θεῖον ἐπάγγελμα δυναπώτερον· ἐπάγων „ ὤμοσε δι' ἑαυτῦ ὤμοσα· μᾶλλον δὲ καὶ προπάτ- „ τει τῶν ἰδίων ὑποχέσεων ἐστὶ σκυθρωπότητος καὶ τοι- „ νῆς, ἐστὶ καὶ χαρᾶς καὶ θυμηδίας παρεκτικῶν. Μάτην „ ἄρα οἱ τοῖς ὅρκοις ἐνασελγαίνοντες, ἐπὶ τὸ προκεί- „ μενον χῆμα τῦ λόγυ καταφεύγυσιν· ἐδαμῦ γὰρ ἔστι „ τοῖς ὅρκοις, ἐστὶ τοῖς ὁρκιστικοῖς ἐπιρρήμασι τὸ θεῖον „ ὤφθη χρησάμενον". (Ἀμφιλοχ. ζητημ. ρνέ.)

(1) Ὅτε μεγας Βασίλειος ἀπδεδὴ, ὅστις λέγει, ὅτι ὁ ὀφθεὶς ἐν τῇ βάτῳ τῷ Μωϋσῇ, καὶ τῷ Ἰακὼβ (πρόσθες δὲ καὶ τῷ Ἀβραὰμ) ἦτον ὁ Υἱὸς τῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ Ἄγγελος γράφεται ὅτι ἐφάνη εἰς αὐτὸν, καὶ Θεός· „ Παντὶ ἦν δῆλον, ὅτι ἐνθα καὶ Ἄγγελος, καὶ „ Θεὸς ὁ αὐτὸς προσηγόρδυται, ὁ μετογενὴς ἐστὶ δηλού- „ μενος, καὶ ἐμφανίζων ἑαυτὸν κατὰ γενεὰν τοῖς ἀν- „ θρώποις, καὶ τὸ θέλημα τῦ Πατρὸς τοῖς Ἁγίοις ἑαυ- „ τῦ διαγγέλλων". (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίυ) Καὶ ὁ Σευῆρος δὲ τῦτο τὸ ἴδιον λέγει· (σελ. 576. καὶ 578. εἰς τὸν ά. Τόμ. τῆς σειρᾶς τῆς Ὀκτατδύχ.) ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία ψάλλει, ἐν μιᾷ τῇ έ. ᾠδῇ τῦ β'. ἦχυ τῶν Τριαδικῶν Κανόνων· „ τῷ Μωϋσῇ, ἐν τῇ βάτῳ εἰς „ ὤφθης πυρὸς ἐν εἴδει, Ἄγγελος ἐκλήθης Πατρὸς ὁ „ Λόγος". ἐν δὲ τῇ ά. ᾠδῇ τῦ βαρέος ἦχυ· „ ὤφ- „ θης ἐπὶ τῆς βάτυ, τῷ Μωϋσῇ Θεῦ Λόγε, ὡς πῦρ „ καθαρτήριον".

Ὁ δὲ θεῖος Αὐγυστῖνος συλλογίζεται περὶ τῦ κβ'. τῦ Κεφαλαίυ τῆς Γενέσεως, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει περὶ τῦ Ἀβραὰμ, καὶ λέγει ἔτζι· εἰς τὴν ἀρχὴν τῦ κε- φαλαίυ τῦτο γράφεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν, ἤτοι ἐ- δοκίμασε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν ἐπρόσεξε νὰ ὑπάτ- ξῃ νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱὸν τυ· ἔπειτα λέγει ἡ Γρα- φὴ, ὅτι ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἄγγελος Κυρίυ ἐκ τῦ ὐρα- νῦ καὶ εἶπε· „ μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σε ἐπὶ τὸ παι- „ δάριον"· τί εἶναι τὸ τόπμα τῦτο; ὁ Θεὸς ἐπρόσεξε νὰ φονεύσῃ ὁ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Ἄγγελος Θεῦ τὸ ἐμπό- δισε; καὶ τῶς ὁ Ἀβραὰμ ὑπήκυσεν εἰς τὸν Ἄγγελον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπρόσεξε νὰ μὴ θανατώσῃ τὸν Υἱόν τε, καὶ ἐναντιώθη εἰς τὸν Θεὸν ὁπῦ τὸν ἐπρόσεξε νὰ τὸν θα- νατώσῃ; τῦτο εἶναι γελοῖον καὶ ἄτοπον. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐλάλησε καὶ εἰς τὰς δύω καιρὰς καὶ πρῶτον καὶ ὕστερον, ἐ- λάλησεν ὅμως μὲ τὸ μέσον ἑνὸς Ἀγγέλυ, ὅς τις ἦτον λειτυργὸς αὐτῦ· καὶ ἡ αἰτία διατὶ οἱ Ἄγγε- λοι μερικαῖς φοραῖς λαλῦν, ὡσὰν νὰ ἦτον αὐτὸς Κύ- ριος, εἶναι, διατὶ αὐτοὶ λαλῦσιν, ὄχι ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ προσώπῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματι καὶ προσώ- πῳ τοῦ Κυρίυ, ὁπῦ τὰς πέμπει· ὃν τρόπον καὶ ὅταν ἕνας δημόσιος κήρυξ ἐν μιᾷ αὐλῇ φορέσῃ τὴν ἀπό- φασιν τοῦ Κριτῦ, ἢ τῦ Βασιλέως, καὶ δὲν σημειόνεται εἰς τὰς δημοσίας πράξεις καὶ κώδικας, ὅτι ὁ κήρυξ ἔκαμε τὴν ἀπόφασιν ἐκείνυ, ἀλλὰ τῶς τὴν ἔκαμεν ὁ Κριτὴς, ἢ ὁ Βασιλεὺς, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ ὀνόματι καὶ προσώπῳ καὶ τῇ αὐθεντίᾳ, ἐκήρυξεν αὐτὴν ὁ κήρυξ. (Ὅρα σελ. 88. τοῦ Συνταγματος τῆς θεολογικῆς παι- δείας Ἰωάννου τοῦ Λιτίνου, ὅπου θέλει ἐκεῖνος ὅτι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς εἰς κανένα καιρὸν ἐλάλησεν, ἢ ἐφάνη καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ πάντοτε δι' ἐπιτρόπυ Ἀγγέλυ, ἢ πρέσβεως, ὅστις παρέστησεν ἐκεῖνον, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάλησεν ἐν ὀνόματι ἐκείνυ καὶ αὐθεντίᾳ.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῦ „ Καὶ φωνὴ ῥημάτων". (Ἑβρ. ιβ'. 19.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕστω σωστόμως καὶ σαφῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν· „ ἔδειξε, λέγει, ὁ Παῦλος τοῦ „ ἐπαγγελματος τὴν ἀλήθειαν· Θεὸς γάρ φησιν ἰῶ, „ ἐδὲν ὑστερκμένον ἔχων, καὶ μάρτυς ὁ ὅρκος· καθ' „ ἑαυτοῦ γὰρ ὤμοσεν· ἀλ' ὅμως καὶ ὑποσχόμενος, „ καὶ μεθ' ὅρκων τῦτο ποιησάμενος, οὐκ αὐθὺς τὰς ἐ- „ παγγελίας ἐπλήρωσεν, ἀλ' ἐδεήθη χαρτερίας ὁ Πα- „ τριάρχης πολλῆς, καὶ πλείυ χρόνυ διελυλυθότος, „ ὥστε εἶδε τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἀλήθειαν".

Digitized by Google

„ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίου σου, καὶ ἐπίσησαι καρδίαν σου σαῖς ἀγέλαις". (Παρ. κζ'. 23.) διὰ τί δὲ τοῦτο ἐπιθυμῶ; διὰ νὰ σπουδάζετε, λέγει, εἰς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος, ἤγουν διὰ νὰ δείξετε τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σας, καὶ διὰ νὰ μὴ ζημιωθῆτε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς δὲν ἐπιπλήττει αὐτοὺς φανερὰ ὁ Ἀπόστολος, ὅτε λέγει, ὅτι ἴσως ἐχάσατε τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σας, καὶ λοιπὸν διορθωθῆτε, καὶ ἔλθετε εἰς τὸ προτέρημα σας προκοπήν· ἀλλὰ ὡσὰν νὰ λέγῃ ταῦτα εἰς αὐτούς· ἐγὼ θέλω καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σπουδάζετε πάντοτε, καὶ ὁποῖοι ἐνάρετοι ἦσθε πρότερον, τοιοῦτοι νὰ εἶσθε καὶ τώρα, καὶ νὰ γένητε καὶ εἰς τὸ μέλλον.

12. „Ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε".

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος πρὸς ἰατρείαν, καὶ διόρθωσιν τῶν ἐξ Ἑβραίων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐξαπλόοι αὐτὸν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον, καὶ λέγει· διὰ νὰ μὴ γένητε εἰς τὸ ἐρχόμενον νωθροὶ καὶ ἀμελεῖς, καὶ μόλον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ὅτι ἐγίνετε νωθροὶ, ὄχι ὅμως ἁπλῶς νωθροὶ, ἀλλὰ ταῖς ἀκοαῖς· διότι ἕως τὰ αὐτία των ἐσαμάτισε τὴν νωθρότητα· τώρα δὲ προσθέττει, ὅτι προνοοῦμαι, μήπως ἡ νωθρότης αὐτὴ φθάσῃ καὶ ἕως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν σας· διότι καθὼς τὸ σῶμα βλάπτει ἡ ἀργία καὶ ἀκινησία, ἔτζι βλάπτει καὶ τὴν ψυχὴν ἡ τῶν καλῶν ἀργία, καὶ κάμνει παύτην ἀμελεστέραν.

„Μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως, καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς „ἐπαγγελίας".

Ἀνωτέρω μὲν ἐνθύμισεν ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς, ὁποῦ ἐκατόρθωσαν πρότερον, φέροντας, ὄχι ξένα παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἐδικά των· τώρα δὲ ἀναβιβάζει αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς τοῦ Προπάτορος, καὶ Πατριάρχου αὐτῶν Ἀβραάμ· δι' ὅτι διὰ νὰ μὴ νομίζῃ, ὅτι κατεφρονήθησαν καὶ ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡς ἀδένος λόγου ἄξιοι, διὰ τοῦτο δείχνει εἰς αὐτοὺς, ὅτι τοῦτο μάλιστα εἶναι τῶν γενναίων καὶ μεγαλοψύχων ἀνδρῶν ἴδιον, τὸ νὰ πειράζωνται καὶ νὰ θλίβωνται, καὶ ὅτι ἔτζι ἔχει σωτήρειαν ὁ Θεὸς νὰ μεταχειρίζεται τοὺς μεγάλους καὶ πιστοὺς τοὺς φίλους, ἐπειδὴ αὖ ὁ Θεὸς ἔδιδεν ἐλπὶς ἐκεῖνα ὁποῦ ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς φίλους του, δὲν ἤθελε φανῇ ἡ πίστις αὐτῶν· ὅθεν διὰ τοῦτο ἀργοπορεῖ νὰ δώσῃ τὰ ὑποχεθόμενα εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ φανῇ ἡ πίστις ἐκείνων διὰ τῆς ὑπομονῆς· δι' ὅ, τι τότε φαίνεται τινὰς ὅτι πιστεύει βεβαίως εἰς τὸν ὑποχεθόμενον Θεὸν, ὅταν ἀπεράσῃ μὲν καιρὸς πολὺς, αὐτὸς δὲ δὲν λαμβάνει πὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεις· πιστεύει ὅμως ὅτι βέβαια θέλει πὰς λάβῃ, καὶ δὲν ἀποκάμνει, οὐδὲ μικροψυχεῖ. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ σᾶς λέγω τὰ ἐπιπληκτικὰ ταῦτα, διὰ νὰ σᾶς ἐξυπνίσω εἰς τὸ νὰ γένητε καὶ ἐσεῖς μιμηταὶ τῶν Προπατόρων σας, οἵτινες ἐκληρονόμησαν τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, διὰ μέσου πίστεως, καὶ μακροθυμίας. Ποῖοι δὲ εἶναι οἱ Προπάτορες οὗτοι; μετὰ ταῦτα θέλει εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ Κεφαλαίῳ. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς πρῶτον εἶπεν ὁ Παῦλος τὴν πίστιν καὶ δεύτερον τὴν μακροθυμίαν, διὰ τί ἀπὸ τὴν πίστιν γεννᾶται ἡ μακροθυμία· δι' ὅτι ἂν δὲν πιστεύῃ τινὰς, ὅτι βεβαίως ἔχει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ὑποσχέσεις του ὁ ὑποσχεθεὶς Θεὸς, δὲν μακροθυμεῖ, καὶ δὲν ὑπομένει.

13. „Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ Θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶ-
„χε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ λέγων"
14. „Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε".
„(Γεν. κβ'. 16.) (1)

Ἀγκα-

(1) Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοῦ, θέλουν νὰ ὁμνύσι· διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Φώτιος τὴν πρόφασιν ταύτην αὐτῶν ἀνατρέπων, ὅπως ἑρμηνεύσῃ τὸ ῥητὸν· „τί ἔν ἐστι τὸ κατ' ἐμαυτοῦ „ὤμοσα, λέγει Κύριος; ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις ἡ „τοῦ ὅρκου δύναμις βεβαιοῦσα τὸ ὑποσχνούμενον· ὅπως „ἔστι τῆς ἐμῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀπαράβατον· ὅρκου γὰρ „πολλάκις προεληλυθότος, ἢ τοῦ τῆς γνώμης ἐπαγίου, „ὡς

Ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πολλοὶ Προπάτορες, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς πίστεως ἐκληρονόμησαν τὰς ἐπαγγελίας, ὁ Ἀπόστολος ὅμως, τὰς ἄλλας μὲν ἀφῆκε κατὰ τὸ παρὸν, φυλάττοντας νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰς μετὰ ταῦτα, μόνον δὲ τὸν Ἀβραὰμ ἀναφέρει ἐδῶ, σὰν μὲν, διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ μεγαλεῖον τῶ Πατριάρχε· ἔτυς γὰρ εἶναι ἡ κορωνὶς τῶν Πατριαρχῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ὁ Ἀβραὰμ περισσότερον ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἠξιώθη διὰ τῆς πίστεως τὰς τῶ Θεῶ ἐπαγγελίας· καὶ διὰ τῶ παραδείγματος τύτυ δείχνει εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων πιςεύσαντας, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μικροψυχῶν, ἀλλὰ νὰ προσμένων τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος ἔχει σωπήθειαν νὰ μὴ δίδῃ ὀγλίγωρα ἐκεῖνα ὁπῶ ὑπόσχεται, ἀλλὰ μὲ πολυκαιρίαν. Πότε δὲ ὤμοσεν εἰς τὸν ἑαυτόν τε ὁ Θεός; ὅταν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ, ἀφ' ἧ αὐτὸς ἔκαμεν ὑπακοὴ, καὶ ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱόν τε· „ Κατ' ἐμαυτῶ ὤμοσα λέγει Κύριος". (Γεν. κβ'. 6.) Ἴσως δὲ ἤθελεν εἰπῇ τινας, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ „ ἢ μὴν " εἶναι ὅρκος τῶ Θεῶ, τὸν ὁποῖον κάμνει εἰς τὸν ἑαυτόν τε· ἐπειδὴ τὸ, ἢ μὴν, θέλει νὰ εἰπῇ, ὄντως μὴν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἐπίρρημα βεβαιωτικὸν τῆς ἀληθείας· ἀλήθεια δὲ, ποῖος ἄλλος εἶναι, εἰ μὴ ὁ Θεός; ἔτζι σωειθίζει νὰ λέγῃ καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ εἰς πάμπολλα μέρη· „ ἀμὴν ἀμὴν „ λέγω ὑμῖν". (Ἰωαν. ε. 19. ϛ'. 26. η. 34. ι. 1. ιβ'. 24. ιγ'. 16. ιδ'. 12. ιϛ'. 20.) καὶ μὲ τὸν λόγον τῶτον, τὸν αὐτὸν ὅρκον ὁμνύει, ὅπῶ ὤμοσε καὶ ὁ Πατὴρ ἐν τῇ παλαιᾷ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλον μεγαλίτερόν τε διὰ νὰ ὀμόσῃ εἰς αὐτὸν, ὀμνύει εἰς τὸν ἑαυτόν τε· ἀγκαλὰ καὶ λέγυσί τινες (1) ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὁπῶ ὠμίλησε τότε εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἦτον ὁ Υἱός· λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ, ὅτι εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Ἄγγελος· Ἄγγελος δὲ, δὲν ἤθελε ὀνομασθῆ ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ ὁ Υἱὸς, ὅς τις κατὰ τὸν Ἡσαΐαν εἶναι τῆς μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος". (Ἡσ. Θ'. 6.) (2)

15. „ Καὶ

„ εἰς ἐπιορκίαν τὸν ὅρκον διέλυσεν, ἢ τὸ ῥέον τῆς ὕλης, „ καὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων τὸ ἄστατον, καὶ τῆς γνώ„ μης ἐῤῥωμένης, τῶν ὁμωμοσμένων τὸ τέρας διέκοψεν· „ ἐπὶ δὲ τῆς φιλῆς ὑποσχέσεως τῶ Θεοῦ, οὐδὲν ἐστὶ „ τοιῦτον, οὐδὲ ἐνταῦθα, μήτι γε καὶ πίστει λαβεῖν· διὸ καὶ „ μηδένα παραλαμβάνων ὅρκον ὁ Θεὸς, ἐπεὶ πανταχῆς ὅρκῳ τὸ θεῖον ἐπάγγελμα δυσαπώτερον· ἐπάγων „ ἑαυτὸν καθ' ἑαυτῶ ὤμοσε· μᾶλλον δὲ καὶ προσάπτων τοῖς ἰδίοις ὑποκείσεσιν ἅτε σκυθρωπότητος καὶ ποιότητος, ἅτε καὶ χαρᾶς καὶ θυμηδίας παρεκτικῶν. Μάτην „ ἄρα οἱ τοῖς ὅρκοις ἐνασελγαίνοντες, ἐπὶ τῷ προκείμενον χῆμα τῶ λόγω καταφεύγυσιν· ἐδαμῶ γὰρ ἔστι „ τοῖς ὅρκοις, ἔτε τοῖς ὁρκιστικοῖς ἐπιῤῥήμασι τὸ θεῖον „ ὤφθη χρησάμενον". (Ἀμφιλοχ. ζητημ. ῥγέ.)

(1) Ὅτε μεγας Βασίλειος δηδαδὴ, ὅστις λέγει, ὅτι ὁ ὀφθεὶς ἐν τῇ βάτῳ τῷ Μωϋσῇ, καὶ τῷ Ἰακὼβ (πρόσθες δὲ καὶ τῷ Ἀβραὰμ) ἦτον ὁ Υἱὸς τῶ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ Ἄγγελος γράφεται ὅτι ἐφάνη εἰς αὐτὰς, καὶ Θεός· „ Παντὶ ἔν δῆλον, ὅτι ἔνθα καὶ Ἄγγελος, καὶ „ Θεὸς ὁ αὐτὸς προσηγόρευται, ὁ μεσογειὴς ἐστὶ δηλούμενος, καὶ ἐμφανίζων ἑαυτὸν κατὰ γενεὰν τοῖς ἀν„ θρώποις, καὶ τὸ θέλημα τῶ Πατρὸς τοῖς Ἁγίοις ἑαυ„ τῶ διαγγέλλων". (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίυ) Καὶ ὁ Σευῆρος δὲ τῶτο τὸ ἴδιον λέγει· (σελ. 576. καὶ 578. εἰς τὸν ά. Τόμ. τῆς σειρᾶς τῶν Ὀκτατεύχ.) ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία ψάλλει, ἐν μιᾷ τῇ έ. ᾠδῇ τῶ β'. ἤχυ τῶν Τριαδικῶν Κανόνων· „ τῷ Μωϋσῇ, ἐν τῇ βάτῳ εἰς „ ὤφθης πυρὸς ἐν εἴδει, Ἄγγελος ἐκλήθης Πατρὸς ὁ „ Λόγος". ἐν δὲ τῇ ά. ᾠδῇ τῶ βαρέος ἤχυ· „ ὤφ„ θης ἐπὶ τῆς βάτυ, τῷ Μωϋσῇ Θεὺ Λόγε, ὡς πῦρ „ καθαρτήριον".

Ὁ δὲ θεῖος Αὐγυστῖνος συλλογίζεται περὶ τῦ κβ'. τῶ Κεφαλαίυ τῆς Γενέσεως, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει περὶ τῶ Ἀβραὰμ, καὶ λέγει ἔτζι· εἰς τὸ ἀρχικὸν τῦ κεφαλαίυ τῶτο γράφεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν, ἤτοι ἐδοκίμασε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ ὑπάγῃ νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱόν τυ· ἔπειτα λέγει ἡ Γραφὴ, ὅτι ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἄγγελος Κυρίυ ἐκ τῶ οὐρανῶ καὶ εἶπε· „ μὴ ἐπιβάλῃς τὸ χεῖρά σε ἐπὶ τὸ παι„ δάριον"· τί εἶναι τὸ τόπε τῶτο; ὁ Θεὸς ἐπρόσταξε νὰ φονεύσῃ ὁ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Ἄγγελος Θεῦ τὸ ἐμπόδισε; καὶ τῶς ὁ Ἀβραὰμ ὑπήκυσεν εἰς τὸν Ἄγγελον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπρόσταξε νὰ μὴ θανατώσῃ τὸν Υἱόν τε, καὶ ἐναντιώθη εἰς τὸν Θεὸν ὁπῶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ τὸν θανατώσῃ; τῶτο εἶναι γελοῖον καὶ ἄτοπον. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐκάλεσε καὶ εἰς τὰς δύω καιρὰς καὶ πρῶτον καὶ ὕστερον, ἐκάλεσεν ὅμως μὲ τὸ μέσον ἑνὸς Ἀγγέλυ, ὅστις ἦτον λειτυργὸς αὐτῶ· καὶ ἡ αἰτία διατὶ οἱ Ἄγγελοι μερικαῖς φοραῖς λαλῶν, ὡσὰν νὰ ἦτον αὐτὸς Κύριος, εἶναι, διατὶ αὐτοὶ λαλῶσιν, ὄχι ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ φρασίτῳ, ἀλλὰ ἐν τῷ ὀνόματι καὶ προσώπῳ τῦ Κυρίυ, ὁπῶ τὰς πέμπει· ὃν τρόπον καὶ ὅταν ἕνας δημόσιος κήρυξ ἐν μιᾷ αὐλῇ φορέσῃ τὴν ἀπόφασιν τῦ Κριτῦ, ἢ τῦ Βασιλέως, καὶ δὲν σημειόνεται εἰς τὰς δημοσίας πράξεις καὶ κώδικας, ὅτι ὁ κήρυξ ἔκαμε τὴν ἀπόφασιν ἐκείνυ, ἀλλὰ τῶς τὴν ἔκαμεν ὁ Κριτὴς, ἢ ὁ Βασιλεὺς, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ ὀνόματι καὶ προσώπῳ καὶ τῇ αὐθεντίᾳ, ἐκήρυξεν αὐτὴν ὁ κήρυξ. (Ὅρα σελ. 88. τῦ Συνταγματος τῆς θεολογικῆς παιδιᾶς Ἰωάννυ τῦ Λιτίνυ, ὅπυ θέλει ἐκεῖνος ὅτι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς εἰς κανένα καιρὸν ἐλάλησεν, ἢ ἐφάνη καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ πάντοτε δι' ἐπιτρόπυ Ἀγγέλυ, ἢ πρέσβεως, ὅστις παρέστησεν ἐκεῖνον, καὶ διατῦτο ἐλάλησεν ἐν ὀνόματι ἐκείνυ καὶ αὐθεντίᾳ.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῦ „ Καὶ φωνὴ ῥημάτων". (Ἑβρ. ιβ'. 19.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕτω σωτόμως καὶ σαφῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν· „ ἔδειξε, λέγει, ὁ Παῦλος τῦ „ ἐπαγγελματος τὴν ἀλήθειαν· Θεὸς γάρ φησιν ἵω, „ ἀδεᾶ ὑπερκείμενον ἔχων, καὶ μάρτυς ὁ ὅρκος· καθ' „ ἑαυτὸν γὰρ ὤμοσεν· ἀλλ' ὅμως καὶ ὑποσχόμενος, „ καὶ μεθ' ὅρκων τῦτο ποιησάμενος, οὐκ αὐθὺς τὰς ἐ„ παγγελίας ἐπλήρωσεν, ἀλλ' ἐδείκθη χαρτερίας ὁ Πα„ τριάρχης τοῦτο, καὶ πλείσυ χρόνου διελκυσθέντος, „ ἵνα εἴδε τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἀλήθειαν".

Digitized by Google

15. „Καὶ ὅπω μακροθυμήσας ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας".

Διὰ τὶ κοντὰ μὲν εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὅλοι οἱ Προπάτορες δὲν ἔλαβον τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ εἶδον αὐτὰς ἀπὸ μακρὰ, καὶ τὰς ἐχαιρέτισαν, τώρα δὲ εἰδῶ λέγει, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας; Εἰς λύσιν τῆς ἀποριας ταύτης ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὰ αὐτὰ πράγματα εἰδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ διὰ ἄλλα μὲν, λέγει εἰδῶ, διὰ ἄλλα δὲ, ἐκεῖ· εἰδῶ μὲν γὰρ λέγει, διὰ τὰ ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, τὰ ὁποῖα ἐπέτυχεν ὁ Ἀβραὰμ ὕστερον ἀπὸ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἡλικίας του, καθὼς ἦτον τὸ νὰ γεννήσῃ τέκνα, καὶ τὸ νὰ τραφῇ ἐν γήρᾳ καλῷ, καὶ ἄλλα· ἐκεῖ δὲ λέγει, διὰ τὰ ὑράνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἐπέτυχε· πλὴν καὶ τὰ δύω, καὶ τὸ νὰ ἐπιτύχῃ δηλαδὴ ὁ Ἀβραὰμ τὰς ἐπαγγελίας, καὶ τὸ νὰ μὴ τὰς ἐπιτύχῃ, διὰ παρηγοριαν τῶν ὀλιγοψύχων Χεισιανῶν τὸ γράφει ὁ Παῦλος· τὸ σῶα μὲν, διὰ νὰ παρηγορέμεθα καὶ ἡμεῖς, ὅτι θέλομεν ἐπιτύχομεν τὰς ἐπαγγελίας, ἐὰν μακροθυμήσωμεν, καὶ ὑπομείνωμεν· τὸ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐ ὁ Ἀβραὰμ ἐκεῖνος ἀκόμη δὲν ἔτυχε τὰς ἐπαγγελίας, καὶ μόλον ὁπῦ ἀπέθανε πρὸ τοσούτων χρόνων, πῶς ἡμεῖς δὲν εἴμεθα αὐόητοι ὁπῦ λυπέμεθα καὶ ἀδημονῦμεν, ὅτι ἀκόμη δὲν λαμβαίνομεν τὰς θείας ἐπαγγελίας; Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Ἀβραὰμ μὲ τὸ νὰ μακροθυμήσῃ, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας, διὰ νὰ δείξῃ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δυνάμις τῆς μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς, καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὄχι μόνον ἡ ἐπαγγελία τῦ Θεῦ τὸ παῦ ἐκατόρθωσεν, ἀλλὰ καὶ ἡ μακροθυμία, καὶ ὑπομονὴ τῦ Ἀβραάμ. Μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον φοβίζει ὁ ὑρανοβάμων τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χεισιανούς· διὰ τὶ τοὺς δίδει νὰ ἐννοήσουν, ὅτι καθὼς ἡ μακροθυμία, καὶ ὑπομονὴ ἐπιτυγχάνει τῆς ἐπαγγελίας· ἔτζι ἐκ τῦ ἐναντίου ἡ ὀλιγοψυχία καὶ αὐυπομονησία γίνεται αἰτία νὰ ὑστερηθῦν τὰς ἐπαγγελίας, καθὼς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νὰ ὀλιγοψυχήσουν καὶ νὰ μὴν ὑπομείνουν, δὲν ἔτυχον παντελῶς τὴν ἐπαγγελίαν τῦ Θεῦ, ἤτοι τὴν κληρονομίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ ὅλοι ἀπέθανον ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἀλλ' ἤθελεν εἰπῆ τινας, καὶ πῶς οἱ Ἅγιοι καὶ Δίκαιοι τῦ παλαιῦ νόμυ, καὶ μ' ὅλον ὁπῦ ἐμακροθύμησαν, καὶ ὑπέμειναν, δὲν ἔτυχον τὰς ἐπαγγελίας, καθὼς εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει ὁ Ἀπόστολος; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι αὐ καὶ δὲν τὰς ἔτυχον ἀκόμη, ὅμως θέλυν τὰς ἐπιτύχυν μετὰ τὴν ἀνάστασιν· οἱ δὲ γογγυσταὶ καὶ ὀλιγόψυχοι ἐκεῖνοι Ἰσραηλῖται, ὅτε πότε τὰς ἔτυχον, ἀλλ' ὅτε εἰς τὸ μέλλον θέλουν τὰς ἐπιτύχυν.

16. „Ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐ-
„τοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος".

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, σωνειθίζυν νὰ ὀμνύυν εἰς τὸ μεγαλίτερον πρᾶγμα ὁπῦ ἔχυν, καὶ ὁ ὅρκος ὅταν γενῇ ἀπὸ αὐτὺς, διαλύει κάθε ἀντιλογίαν, βεβαιόνοι τὸν ὑπόθεσιν διὰ τὴν ὁποίαν γίνεται, καὶ πλέον δὲν μένει κἀμμία ἀμφιβολία· διὸ, τι λέγονται μὲν πολλὰ πρότερον, καὶ ἀντιλέγονται ἀπὸ τὰ δύω μέρη, ἤγυν ἀπὸ τὸν διαβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τὸν διαβαλλόμενον, ἔπειτα εἰς ὅλον τὸ ὕστερον, ὅταν γενῇ ὅρκος ἀπὸ σῶα ἐξ αὐτῶν, βεβαιόνεται ὁ ἄλλος, καὶ λύονται ὅλα τὰ ἀμφίβολα.

17. „Ἐν ᾧ περισσότερον βυλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις
„τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βυλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευ-
„σεν ὅρκῳ".

Ἤτοι διὰ τῦτο (τῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐν ᾧ) ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπυς ὁ ὅρκος προξενεῖ κάθε ἐμπιστοσυνίλυ καὶ βεβαιότητα, ὀμνύει καὶ ὁ Θεός· ἢ τὸ, ἐν ᾧ, εἶναι αὐτὶ τῦ, ἐν τῷ ὀμόσαι, λέγει, ὁ Θεὸς καθ' ἑαυτὸν, ἔδειξε μὲ περίσσειαν καὶ ὑπερβολὴν, ὅτι βεβαίως καὶ ἀμεταθέτως θέλει κάμῃ ἐκεῖνα ὁπῦ ὑπεσχέθη· διὸτι ἔπρεπε μὲν ὁ Θεὸς νὰ πιστεύεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπυς καὶ χωρὶς ὅρκον, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθὴς, καὶ νὰ ψεύσθῃ δὲν δύναται· διὰ τὴν ἀσθένειαν ὅμως τὴν ἐδικήμας συγκαταβαίνει, καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐδικήν

Digitized by Google

κλώ τω ἀξίαν, ϗ εἰς τλὼ θεϊκλώ τω μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπείσῃ ϗ νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους, ὑπσφέρει ϗ σέργει νὰ κάμῃ ὅρκους, ϗ νὰ λέγῃ αὐάξια τῆς θείας τω μεγαλειότητος. Ἡμεῖς λοιπὸν εἴμεθα, λέγει, οἱ πιστοὶ κληρονόμοι τῆς ἐπαγγελίας τῶ Θεῶ, τῆς δοθείσης εἰς τὸν Ἀβραὰμ, οἵτινες ἐλογήθημεν ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀβραὰμ, τὸ ὁποῖον σπέρμα εἶναι ὁ Χρισός. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐμεσίτδυσε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ϗ τότε ὁ Υἱὸς ἔχυε μεσίτης Θεῶ ϗ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ διὰ μέσω τῶ Υἱῶ, ὡς λόγω, ὤμυσε ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ, ϗ ὑπέσχετο εἰς τὸν Ἀβραάμ.

18. „Ἵνα διὰ δύω πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδυνάτον ψεύ-
„σασθαι Θεὸν“

„Διὰ δύω πραγμάτων“ ποίω ϗ ποίω; σόος μὲν, τῶ νὰ εἰπῇ ἁπλῶς ὁ Θεὸς ϗ νὰ ὑποσχεθῇ· ϗ ἄλλω δὲ, τῶ νὰ προσθέσῃ ϗ ὅρκον εἰς τλὼ ὑπόσχεσίν τω· διότι ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους τῶτο φαίνεται πλέον πιςότερον ϗ βεβαιότερον, ὁ ὅρκος δηλαδὴ, διὰ τῶτο ϗ ὁ Θεὸς ἐπρόσθεσε τῶτον· τὸ δὲ „ἐν οἷς“ εἶναι αὐτὶ τῶ, ἐξ ὧν, ἤγεν ἀπὸ τὰ ὁποῖα δύω αὐτὰ πράγματα δείχνεται πιςοτάτη ἡ ὑπόσχεσις τῶ Θεῶ, ϗ ἀδυνάτον εἶναι νὰ εἰπῇ ψεύματα ὁ Θεός. Καθὼς λοιπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὤμοσεν ὁ Θεὸς, συγκαταβαίνωντας διὰ τλὼ ἐδικλώματας ἀσθένειαν (ϗ μᾶλον ὅπῶ εἶναι αὐάξιον Θεῶ τὸ νὰ ὀμόσῃ) ἔτζι εἶπεν αὐωτέρω ϗ τὸ „ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τλὼ ὑπακολώ“· ἐπειδὴ ϗ οἱ ἄνθρωποι τῶτο νομίζυσι πῶς εἶναι ἀξιοπιςότερον, τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τὸ πρᾶγμα μὲ τλὼ πεῖραν ϗ δοκιμλώ.

„Ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προ-
„κειμένης ἐλπίδος“.

Ἤτοι διὰ τῶτο ὑπεσχέθη, ϗ διὰ τῶτο ὤμοσεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραὰμ, διὰ νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς οἱ κληρονόμοι τῆς πίσεως ϗ ἐπαγγελίας τῶ Ἀβραὰμ, παρακίνησιν ϗ παρηγορίαν μεγάλην· ἐπειδὴ περισσότερον ἔκαμε τὸν ὅρκον ὁ Θεὸς διὰ λόγω μας, ἤγεν διὰ πληροφορίαν ἐδικλώμας, ὅπῶ κατεφύγαμεν ϗ ἐπισεύσαμεν εἰς αὐτὸν, παρὰ ὁποῦ τὸν ἔκαμε διὰ τὸν Ἀβραάμ. Εἰς τί πρᾶγμα δὲ ἔχομεν ἡμεῖς τλὼ παρακίνησιν ϗ παρηγορίαν ταύτλω; εἰς τὸ νὰ κρατήσωμεν, λέγει, τλὼ προκειμένω ἐλπίδα, ἤγεν ἵνα ἀπὸ ἐκείνας τὰς γνίνας ἐπαγγελίας, ὅπῶ ἐδόθησαν τότε εἰς τὸν Ἀβραὰμ, πληροφορηθῶμεν ἡμεῖς διὰ τὰς ὑρανίας, ϗ ἵνα μὴ δισάζωμεν περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὅπῶ ἐλπίζομεν νὰ ἀπολαύσωμεν· ἀλλὰ κρατῶντες βεβαίως ϗ ἀσφαλῶς τλὼ ἐλπίδα μας, μὴ ἀπισῶμεν, ἐπειδὴ δὲν βλέπομεν πληρυμένω τλὼ ἐλπίδα ταύτλω, ϗ τὰς τῶ Θεῶ ὑποσχέσεις· „ἐλπὶς δὲ βλεπομένη κατὰ
„τὸν αὐτὸν Ἀπόσολον, οὐκ ἔστιν ἐλπίς“· (Ῥωμ. η'. 24.) διότι ἡ μεθ' ὅρκω ἐπαγγελία, ϗ ὑπόχεσις, ὅπῶ ἐδόθη πρὸς τὸν Ἀβραὰμ, αὐτὴ ἐδόθη ϗ πρὸς ἡμᾶς τὰς Χρισιανὰς, ὅπῶ ἐπισεύσαμεν εἰς τὸν Χρισὸν, ὅς τις εἶναι σπέρμα τῶ Ἀβραὰμ, καθὼς εἴρηται αὐωτέρω.

19. „Ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε ϗ βεβαίαν“

Ταύτλω, λέγει, τλὼ ἐλπίδα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χρισιανοὶ ὡς ἄγκυραν βεβαίαν, ϗ σερεάν· δι' ὅτι καθὼς ἡ ἄγκυρα βασάζει σερεὰ τὰ καΐκια εἰς τὸν καιρὸν τῆς φρτύνας, ἔτζι ϗ ἡ βεβαία ἐλπὶς κάμνει σερεὺς ϗ ὑπομονητικὺς ἐκείνους τὰς Χρισιανὰς, ὅπῶ σαλεύονται ἀπὸ τὰς πειρασμός. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Ἀπόσολος ἁπλῶς ἄγκυραν, ἀλλὰ ἄγκυραν ἀσφαλῆ, ϗ βεβαίαν· διὰ τί εἶναι ϗ ἄγκυρα, ὅπῶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ βασάσῃ τὸ καΐκι ἀσάλευτον ϗ ἀκίνδυνον, ἢ ὅταν αὐτὴ ἦναι σάπια, ἢ ὅταν ἦναι λέπτη, ϗ ἐλαφρά. Πρεπόντως δὲ ϗ σοφῶς ὁ Θεῖος Ἀπόσολος, δὲν ἔφερεν ἐδῶ παράδειγμα τὸ θεμέλιον, ἀλλὰ τλὼ ἄγκυραν· διὰ τί, τὸ μὲν θεμέλιον, φέρεται εἰς παράδειγμα τῶν πολλὰ σερεῶν, ϗ φιλοσόφων, ἤτοι τῶν ὑπομονητικῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ἄγκυρα, φέρεται εἰς παράδειγμα τῶν σαλευομένων, ϗ ἐκείνων ὅπῶ ἔχυν φρτῦναν ϗ ζάλλω, ὁποῖοι ἦτον ϗ οἱ ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντες, οἵτινες ἐπαράττοντο ἀπὸ τὰς πειρασμὰς (1).

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος φέρει ϗ ἄλλην ὁμοίωσιν τῆς ἀγκύρας μὲ τλὼ ἐλπίδα· ὅτι καθὼς ἡ ἄγκυρα κε-

„Καὶ εἰσερχομείλω εἰς τὸ ἐσώτερον τῦ καταπετάσματος"

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι προσμείναπε, ἀδελφοὶ, ηὴ βέβαια θέλετε ἀπολαύσετε τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθά· πῶρα δὲ πληροφορῶν αὐτὰς τελειότερον, λέγει, ὅτι τὰ μέλλοντα ταῦτα ἀγαθὰ ἀπὸ πῶρα ἤδη τὰ ἔχομεν, ϗ τὰ ἀπολαμβανόμεν μὲ τλὼ ἐλπίδα· διὰ τὶ ἡ ἐλπίς μας, ἐμβαίνυσα μέσα εἰς τὸν ὐρανὸν (τῦτον γὰρ ὀνομάζει καταπέτασμα) μᾶς ἔκαμε νὰ διεισκώμεθα μέσα εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὁπῦ μᾶς ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς, κἂν ηὴ ἀκόμη διεισκώμεθα ἐδῶ κάτω εἰς τλὼ γλῶ, κἂν ηὴ ἀκόμη μὲ τὸ ἔργον δεὺ τὰ ἀπολαύσαμεν· ἐπειδὴ τὸν ὐρανὸν, ϗ τὰ ἐν ὐρανοῖς ἀγαθὰ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δώσῃ ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐν Εὐαγγελίοις μακαρισμὰς, ὁπῦ ἐξεφώνησε· (Ματθ. ε'.) τόσλω μεγάλλω δωάμιν ἔχει ἡ ἐλπὶς, ὥστε τὰς ἐπιγείυς, τὰς κάμνει ὐρανίυς· καθὼς δὲ εἰς τλὼ παλαιὰν Σκηνὴν τῦ Μωϋσέως, τὸ ὑφαντὸν καταπέτασμα ἦτον, ὁπῦ ἐχώριζε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἀπὸ τὴν ἄλλην Σκηνή· ἔτζι ηὴ ὁ ὐρανὸς εἶναι ὡσὰν καταπέτασμα, τὸ ὁποῖον διαχωρίζει τὰ κάτω ηὴ γήϊνα, ἀπὸ τὰ θειότερα ϗ ὑπερῤῥάνια.

20. „Ὅπυ πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησῦς"

Ἀφ' ὧ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι ἡ ἐλπίς μας ἐμβαίνει μέσα εἰς τὸν ὐρανὸν, βεβαιοῖ πῶρα τῦτο ἐδῶ, ϗ πιςόνοι διὰ μέσυ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἤγεν ὅτι ηὴ ὁ Χριςὸς ἐμβῆκε μέσα εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τῦ καταπετάσματος, ἤγεν τῦ ὐρανῦ· ηὴ ὄχι ἁπλῶς ἐμβῆκεν, ἀλλὰ πρόδρομος ἐμβῆκεν, ἤτοι αὐτὸς πρῶτος ἄνοιξε τὸν δρόμον ϗ ἐμβῆκεν εἰς αὐτὸ, ἵνα ϗ ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ τὸ ἐμβῦμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτόν· διότι ὁ πρόδρομος, τινῶν ὁπῦ τὸν ἀκολυθῦν εἶναι πρόδρομος, ϗ ἡ διαφορὰ ὁπῦ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὸν πρόδρομον, ϗ εἰς τὺς ἀκολυθῦντα, δεὺ εἶναι τόσον πολλὴ, καθὼς δεὺ ἦτον τόση πολλὴ ϗ ἡ διαφορὰ τῦ Ἰωάννυ, ϗ τῦ Χριςῦ, κατὰ τῦτο δηλαδὴ, καθ' ὃ, ὁ μὲν Ἰωάννης, ἦτον πρόδρομος, ὁ δὲ Χριςὸς ἦτον ἀκόλυθος τῦ προδρόμυ. Μὴ λοιπὸν ἀδημονεῖτε ϗ ἐσεῖς ἀδελφοί μυ, διὰ τὶ ὀγλίγωρα θέλετε ἐμβῆτε ἐκεῖ, ὅπυ εἶναι ϗ ὁ πρόδρομος ἡμῶν Χριςός. Δεὺ ἠρκέσθη δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ μόνον πρόδρομος, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε ϗ τὸ „ὑπὲρ ἡ-„μῶν" εἰς περιασοτέραν πίςωσιν, ὡσὰν νὰ λέγῃ τῦτο· ὁ Χριςὸς δεὺ ἐχρειάζετο νὰ ἐμβῇ μέσα εἰς τὸ ἐσώτερον τῦ ὐρανῦ· πῶς γὰρ τῦτο ἐχρειάζετο αὐτὸς ὁπῦ εἶναι Θεὸς, ϗ δεί-σκεται παντοχῦ; ἀλλὰ καθὼς ἐφόρεσε σάρκα διὰ λόγυ μας, ἔτζι ϗ διὰ λόγυ μας ἐμβῆκεν εἰς τὸ ἐσώτερον τῦ ὐρανῦ, διὰ νὰ ἀνοίξῃ τλὼ στράταν εἰς ἡμᾶς· ὥστε ἀναγκαίως ἔχομεν νὰ ἐμβωμεν ϗ ἡμεῖς εἰς αὐτό. Διὰ τῦτο ϗ ὁ Κύριος ἔλεγεν „ἐν τῇ οἰκίᾳ τῦ Πατρός „μυ μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μήγε, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν, „ϗ ἐὰν πορευθῶ, ϗ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχουαι ϗ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς „ἐμαυτὸν, ἵνα ὅπυ εἰμὶ ἐγὼ, ϗ ὑμεῖς ἦτε"· (Ἰωαν. ιδ'. 2.) ἢ τὸ „ὑπὲρ ἡμῶν" νοεῖται ἀντὶ τῦ, διὰ τῦτο ἐμβῆκε πρόδρομος ὁ Χριςὸς εἰς τὸν ὐρανὸν, διὰ νὰ ἐντυγχαίνῃ ϗ νὰ μεσιτεύῃ διὰ λόγυ μας πρὸς τὸν Πατέρα, καθὼς ϗ ὁ Ἀρχιερεὺς ἔμβαινε μίαν φορὰν τὸν χρόνον εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, διὰ νὰ ἐξιλάσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τῦ λαῦ.

„Κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, Ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα".

Καὶ ὅτος ὁ λόγος εἶναι μεγαλωτάτη παρηγορία εἰς τὺς Χριςιανύς, δηλαδὴ τὸ νὰ ἤναι ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριςὸς ἄνω, ϗ ὄχι κάτω· ϗ τὸ νὰ ἤναι πολὺ καλλίτερος ἀπὸ τὺς Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, κατὰ διαφόρυς τρόπυς. α'. κατὰ τλὴ τάξιν, ἐπειδὴ, ὄχι κατὰ τλὼ τάξιν τῶν Ἀρχιερέων ἐκείων ἦτον Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ κατὰ τλὴ τάξιν Μελχισεδέκ. β'. κατὰ τὸν διάφορον τόπον· διὰ τὶ δεὺ εἶναι Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ κάτω χειροποιήτῳ σκηνῇ, ἀλλὰ ἐν τῷ ἄνω ἀχειροποιήτῳ ὐρανῷ. γ'. κατὰ τλὼ διαθήκλω· διὰ τὶ ὁ Χριςὸς ἦτον Ἀρχιερεὺς με-

---

χρυμμείη ὅσα μέσα εἰς τὸν πάτον τῆς θαλάσσης, δεὺ ἀφίνει νὰ σαλεύωνται τὰ καίκια· ἔτζι ϗ ἡ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπὶς, κεχρυμμένη ὅσα μέσα εἰς τὸ βάθος τῦς καρδίας μας, δεὺ ἀφίνει νὰ παράπτωνται αἱ ψυχαί μας ἀπὸ τὺς πειρασμύς.

μεγαλιτέρας, καὶ τελειοτέρας διαθήκης ἀπὸ τὴν Παλαιάν, ἤτοι τῆς Νέας. δ'. κατὰ τὸ μόνιμον τῆ χρόνῳ, καθ' ὅ,τι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Ἀρχιερεὺς πρόσκαιρος, ἀλλὰ αἰώνιος (1). ε'. καὶ κατὰ τὸ πρόσωπον, καθ' ὅ,τι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς Θεῦ, καὶ ὄχι φιλὸς ἄνθρωπος, καθὼς ἦτον οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, ὥστε διὰ παῦτα παῦτα τὰ πλεονεκτήματα ὁπῦ ἔχει ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριστὸς, πρέπει νὰ χαίρετε ἀδελφοὶ, καὶ ὄχι νὰ λυπῆσθε. Ἤξδρε ὅμως, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι καθὼς ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὁπῦ ἐφόρεσεν ἔγινεν Ἀρχιερεὺς, ἔτζι καὶ αὐτὰ ὅλα ὁπῦ εἴπομεν τὰ παρεπόμενα τῆ τῦ Χριστῦ Ἀρχιερωσύνῃ, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνθρωπότητα τῦ Χριστῦ λέγονται, καὶ ὄχι διὰ τὴν Θεότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

1. „Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ Βασιλεὺς Σαλὴμ, Ἱερεὺς τῦ Θεοῦ „τῦ Ὑψίστου (2)· ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς „κοπῆς τῶν Βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτόν".
2. „Ὦ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ". (Γεν. ιδ'. 18.)

Σκοπὸν ἔχει ὁ Ἀπόστολος νὰ ἀποδείξῃ μὲ τὰ λόγια παῦτα, τὴν ἐλάττωσιν ὁπῦ ἔχει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ τὴν Νέαν, καὶ ἐκ τῦ ἐναντίου τὴν ὑπεροχὴν ὁπῦ ἔχει ἡ Νέα ἀπὸ τὴν Παλαιάν· καὶ τῦτο ἔδειξε μὲν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ὅταν εἶπεν ὅτι ὁ Θεὸς, εἰς μὲν τοὺς παλαιοὺς ἐλάλησε διὰ μέσου τῶν δούλων τῦ Προφητῶν, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς τῆς νέας χάριτος υἱοὺς, ἐλάλησε διὰ μέσου τῦ Υἱῦ τῦ· ἐπειδὴ ὅμως ἦτον ἀσθενεῖς οἱ ἀκούοντες, μὲ τὸ νὰ ὠλιγοψύχησαν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, ἐπαρηγόρησεν αὐτῶν τὴν ὀλιγοψυχίαν μὲ τὰ προλαβόντα λόγια ὁπῦ τοὺς εἶπεν· ἀφ' ὅ δὲ ἀρκετὰ τοὺς ἐπαρηγόρησε καὶ τοὺς ἐπαραθάρρυνε, τώρα πάλιν φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν, ὅτι ὑπερέχει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τὴν Παλαιάν. Καὶ βλέπε σοφίαν τῦ Παύλου· δείχνει τὸν Μελχισεδὲκ, ὅστις ἦτον τύπος τῦ Χριστῦ, ὑπερέχοντα ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ· διὰ τί, αὖ δὲν ὑπερεῖχεν αὐτὸν, δὲν ἤθελε τὸν εὐλογήσῃ, καὶ δὲν ἤθελε λάβῃ δεκάτας ἀπὸ αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἐκατέγοντο οἱ Ἱερεῖς τὰ παλαιὰ νόμου, φανερὸν ὅτι καὶ αὐτοὺς ὑπερέχει ὁ Μελχισεδὲκ, καθ' ὅ,τι εὐλογῶντας αὐτὸς τὸν προπάτορα αὐτῶν Ἀβραάμ, καὶ ἀποδεκατῶντας αὐτὸν, συναυτῷ εὐλόγει καὶ ἀπεδεκάτωνε καὶ τοὺς ἐκ τῦ Ἀβραὰμ καταγομένους Ἱερεῖς· αὐίσως δὲ ὁ τύπος Χριστῦ Μελχισεδὲκ, τόσον ὑπερεῖχε τοὺς Ἱερεῖς τῦ νόμου, πόσῳ μᾶλλον ὑπερέχει αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, τὸ πρωτότυπον τῦ Μελχισεδὲκ, καὶ ὁ ἀληθινὸς καὶ πραγματικὸς Μελχισεδέκ; Τῦτο εἶναι ὅλον τὸ νόημα τῦ Ἀποστολικῦ ῥητῦ τούτου· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐσωπέμενε τὴν περὶ τῦ Μελχισεδὲκ διήγησιν καὶ ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ἡ Θεία Γραφὴ, καὶ κάμνει εἰς αὐτὴν μίαν θεωρίαν, ἀλληγορῶν αὐτὴν μυσικῶς καὶ πνευματικῶς.

„Πρῶτον μὲν, ἑρμηνευόμενος Βασιλεὺς δικαιοσύνης".

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχινᾷ ὁ Παῦλος νὰ δείχνῃ πῶς ἦτον τύπος τῦ Χριστῦ ὁ Μελχισεδὲκ, καὶ πρῶτον λέγει, ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῦ Μελχισεδὲκ, μαύθανε σὺ ὦ ἀναγνῶστα, τὴν ἀκρίβειαν καὶ ὁμοιότητα, ὁπῦ ἔχει ὁ Μελχισεδὲκ μὲ τὸν Χριστόν· διότι Μελχὶ μὲν, θέλει νὰ εἰπῇ Βασι-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον Ἀρχιερεὺς αἰώνιος, ὄχι διότι προσφέρει θυσίας· ἐπειδὴ μίαν φορὰν ἐπροσφέρε τὸ ἐδικόν τε σῶμα θυσίαν ἐν τῷ Σταυρῷ· ἀλλὰ διότι ὡς μεσίτης προσφέρει τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Πατέρα· ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος ἀλλαχοῦ· „δι' αὐτῦ ἐσχήκαμεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι „ἐν ἑνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα". (Ἐφ. β'. 18.) Καὶ ὁ Κύριος λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· „οὐ„δεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ". (Ἰωάνν. ιδ'. 6.) Προσθέτει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος ὅτι διὰ τῦτο ὁ Ἀπόστολος ἀνέφερεν ἀνωτέρω τὸν ὅρκον, ὁπῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς τῦ Θεῦ, καὶ μαζὶ μὲ τῦτο νὰ κατασκλάσῃ καὶ νὰ σωματοδείξῃ τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάθετον τῆς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ Ἀρχιερωσύνης τῦ Χριστῦ· ἐπειδὴ διὰ τὴν Ἀρχιερωσύνην αὐτὴν τῦ Χριστοῦ ἔκαμεν ὅρκον ὁ Θεός· „ὤμοσε γὰρ φησὶ Κύριος, καὶ οὐ „μεταμεληθήσεται· σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν „τάξιν Μελχισεδέκ". (Ψαλμ. ρθ'. 4.)

(2) Οὕτω γίνεται ἀνεκδοτος, ἡ ἑλληνικὴ περίοδος αὐτὴ· „ὅτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ Βασιλεὺς Σαλὴμ, ὁ „Ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, ἐστὶν ὁ συναντήσας „Ἀβραάμ".

σιλδς, Σεδέκ δὲ, θέλει νὰ εἰπῇ δικαιοσυνῶν. Ποῖος δὲ ἄλλος εἶναι Βασιλδς δικαιοσυνῆς, παρὰ μόνος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; διὰ τοῦτο ὁ μὲν Προφήτης Μαλαχίας εἶπε περὶ αὐτοῦ· „Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσυνῆς“· (Μαλαχ. δ'. 2.) καὶ ὁ Παῦλος ἀλλαχοῦ· „ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσυνή τε, καὶ ἁγιασ„μὸς, καὶ ἀπολύτρωσις“. (α'. Κορ. α'. 30.)

„Ἔπειτα δὲ, καὶ Βασιλδς Σαλήμ· ὅ ἐστι Βασιλδς εἰρήνης“.

Καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν δὲ, τῆς ὁποίας ἦτον Βασιλδς ὁ Μελχισεδὲκ, μαθάνε, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι αὐτὸς ἦτον τύπος Χριστοῦ· διὶ ὅτι Σαλὴμ θέλει νὰ εἰπῇ, εἰρήνη (1)· ποῖος δὲ ἄλλος εἶναι Βασιλδς εἰρήνης, παρὰ ὁ Χριστὸς, ὅς τις εἰρηνοποίησε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Παῦλον; (Κολοσσ. α'. 20.) ὥστε εἰς κανένα ἄνθρωπον ψιλὸν δὲν ἁρμόζει τὸ νὰ ἦναι Βασιλδς δικαιοσυνῆς, καὶ Βασιλδς εἰρήνης παρὰ εἰς μόνον τὸν Θεάνθρωπον Χριστόν· ὁ γὰρ Μελχισεδὲκ εἶχε ταῦτα, μὲ ὀνόματα ψιλὰ, ὁ δὲ Χριστὸς τὰ εἶχε πραγματικῶς καὶ μὲ ἀλήθειαν.

3. „Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος“. (2)

Ἰδὲ μαθάνε, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ ἄλλου ὁμοιότητα ὁπὸν ἔχει ὁ Μελχισεδὲκ μὲ τὸν Χριστὸν, διὰ τί καθὼς ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, ὄχι διὰ τί δὲν εἶχε Πατέρα, καὶ Μητέρα (ἐπειδὴ εἶχε καὶ αὐτὸς γονεῖς ὡσὰν σᾶς ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους) ἀλλὰ διὰ τί δὲν ἐγενεαλογήθη κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, οὐδὲ ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν γονέωντου εἰς αὐτὴν, καθὼς ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τῶν ἄλλων δικαίων· καθὼς, λέγω, ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, τοιουτοτρόπως ἦτον καὶ ὁ Χριστός· διὶ ὅ,τι ἀπάτωρ μὲν ἦτον ὁ Χριστὸς, κατὰ τὴν κάτω καὶ χρονικὴν γένησιν, ἐπειδὴ ἐκ μόνης τῆς Παρθένου Μαρίας τῆς Μητρός του ἐγενήθη κατὰ σάρκα χωρὶς Πατέρα· ἀμήτωρ δὲ ἦτον, κατὰ τὴν ἄνω καὶ προαιώνιον γένησιν, ἐπειδὴ ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη πρὸ παντῶν τῶν αἰώνων κατὰ τὴν Θεότητα, ἀρρήτως καὶ ἀκαταλήπτως· εἶναι δὲ καὶ ὁ Χριστὸς ἀγενεαλόγητος, καθὼς ἦτον ἀγενεαλόγητος καὶ ὁ Μελχισεδέκ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· „τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διη„γήσεται“; (Ἡσ. νγ'. 8.) διὰ τί καὶ ὁ ἄνω γεννήσας αὐτὸν Πατὴρ, εἶναι ἀνερμήνευτος, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος τῆς προαιωνίου αὐτοῦ γεννήσεως, εἶναι ἀκατάληπτος· ἀλλὰ καὶ ἡ κάτω γεν-

(1) Ἡ Σαλὴμ αὐτὴ εἶναι ἡ ἰδία Ἱερουσαλὴμ, ἡ ὁποία διὰ τί ἔτζι ὀνομάζεται, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν“. (Γαλ. δ'. 27.)

(2) Κοντὰ εἰς τὰ μέλλοντα ῥηθῆναι τοῦ θεοφόρου Μαξίμου ῥητὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἀποστολικοῦ τόπου, προσθέτω καὶ τοῦτο ὁπού λέγει, ὅτι δύναται καὶ κάθε σὰρξ νὰ γένῃ ὡσὰν τὸν Μελχισεδὲκ ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος· „Πᾶς ὁ τὰ μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ „ὅλον ἑαυτοῦ τὸν σαρκὸς κατασβέσας τὸ φρόνημα, καὶ „τὴν πρὸς αὐτὴν διόλου σχέσιν ἀποσεσαμένος, δι' ἧς „ἡ τῷ Θεῷ μόνῳ χρεωστουμένη παρ' ἡμῶν ἀγάπη μερί„ζεται, καὶ ἀρνησάμενος πάντα τὰ τῆς σαρκὸς καὶ κόσ„μου γνωρίσματα τῆς θείας ἔτυχεν χάριτος... ὁ τοιοῦ„τος ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος κατὰ τὸν „μέγαν Μελχισεδὲκ γέγονεν, οὐκ ἔχων ὅπως ἀπὸ „σαρκὸς κρατηθῇ καὶ φύσεως, διὰ τὴν γεγεννημένην „πρὸς τὸ Πνεῦμα σωφρόνειαν“. (Κεφ. οε'. τῆς ζ'. Ἑκατοντ. τῶν Θεολογικ.) Ἀξία εὐθύνεως εἶναι ἡ ἱστορία ὁπού γράφεται εἰς τὸ Γεροντικὸν περὶ τοῦ Μελχισεδέκ· ἐδιηγήθη γὰρ ὁ Ἀββᾶ Δανιὴλ, ὅτι σὰρξ σημειοφόρος Γέροντας ἐξ ἁπλότητος ἔλεγεν, ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ ἦναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ τὸ σφαλερὸν φρόνημα τὸ Γέροντος μαθὼν ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας μὲ σοφὸν τρόπον ἐδιώρθωσεν αὐτόν. Ἠξεύρωντας πῶς ὁ Γέρων ἦτον ἄνθρωπος σημειοφόρος, καὶ εἶχε παρρησίαν πολλὴν πρὸς τὸν Θεὸν, ὑποκρίνεται πῶς αὐτὸς ἦτον ὁπού εἶχε τὸ φαῦλον σφαλερὸν φρόνημα. Προσκαλεσάμενος λοιπὸν τὸν Γέροντα λέγει αὐτῷ· Ἀββᾶ ὑπολαμβάνω ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ ἦναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· παρακαλῶσε ἐν ἴνα δεηθῆς τοῦ Θεοῦ, νάσε πληροφορήσῃ ἴσως ἡ τοιαύτη μου δόξα ἦναι ἀληθής. Ὁ δὲ Γέρων μετὰ χαρᾶς ὑπακούσας, παρεκάλεσε τὸν Θεὸν τρεῖς ἡμέρας, νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τούτου· ὁ δὲ Θεὸς ὑπήκουσε τῇ δεήσεώτου, καὶ ἐπληροφόρησεν αὐτόν· ὅθεν ὁ Γέροντας ὑποστρέψας μετὰ χαρᾶς εἰς τὸν Ἅγιον Κύριλλον λέγει αὐτῷ· ἐπληροφορήθω, Δέσποτα, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἦναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἄνθρωπος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· διὰ τί εἰς καιρὸν ὁποῦ παρεκάλεσα ὑπὲρ τούτου, ἐδηξέμην ὁ Θεὸς ὅλως τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Μελχισεδὲκ Προπάτορας σὰν πρὸς σὰν· καὶ ὅτε ἦλθεν ἐμπροσθέμου ὁ Μελχισεδέκ, ἤτε μοι Ἄγγελος, οὗτος ἐστὶν ὁ Μελχισεδέκ· ὅθεν ἐπληροφορήθω ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ὄχι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔτζι μὲ τοιαύτην σοφὴν μέθοδον ἐδιωρθώθη ὁ Γέροντας. Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς θεῖος Κύριλλος εἰς τὰ Γλαφυρά του, ἐλέγχει μερικοὺς ὁποῦ ἐτόμισαν, πῶς ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον Ἄγγελος, καὶ ὄχι ἄνθρωπος.

Digitized by Google

γενήσασα αὐτὸν Μήτηρ, εἰς λογαριασμὸν ἀνθρώπε δὲν ὑποπίπτει, κατὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὸν ἐγέννησε, ἐπειδὴ ἡδεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ, πῶς Παρθένος ἄσα ἀσπόρως αὐτὸν σωσέλαβε! πῶς ἀκόπως τὸν ἐβάσασε! πῶς χωρὶς πόνες καὶ φθορὰν τὸν ἐγέννησε! καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καὶ πραγματικῶς ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ (1)· ὁ δὲ Μελχισεδὲκ ἦτον ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, ὄχι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· ἀλλὰ διὰ τί δὲν φέρονται τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τε εἰς τὴν θείαν Γραφήν· ὥστε τὸ „ἀγενεαλόγητος" εἶναι ὡσὰν ἐξηγητικὸν τῶ ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· ἔτζι εἶπον τὸν Μελχισεδὲκ ἀπάτορα, καὶ ἀμήτορα, καθ' ὃ ἀγενεαλόγητον, ὡσὰν ὅπῶ ἡ γενεά τε δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν θείαν Γραφήν.

„Μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ „Υἱῷ τῦ Θεῦ, μένει Ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές".

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον, ὦ ἀναγνῶστα, παρόμοια θέλεις νοήσεις καθὼς καὶ τὰ προειρημένα· δι' ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ, καθ' ὃ μὲν ἄνθρωπος, βέβαια εἶχε καὶ ἀρχὴν ἡμερῶν, καὶ τέλος ζωῆς· πλὴν καθ' ὃ ἡμεῖς δὲν ἠξεύρομεν, ὅτε πότε ἐγεννήθη, ὅτε πότε ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν τὸ ἐμάθομεν ἀπὸ τὴν Γραφήν, διὰ τοῦτο, ὡς πρὸς τὴν ἐδικήν μας γνῶσιν, ὅτε ἀρχὴν ἔχει ὁ Μελχισεδὲκ, ὅτε τέλος (2)· ὁ Χριστὸς ὅμως, ὡς φύσει Θεὸς ὅπῶ εἶναι, ὅτε ἀρ-

---

(1) Ὅθεν ἅπε περὶ τῦ Χριστῦ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ὁ Μελχισεδὲκ συνάγεται, ὁ ἀμήτωρ, ἀπα„τωρ γίνεται, ἀμήτωρ τὸ πρότερον, ἀπάτωρ τὸ δεύ„τερον". (Λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια.)

(2) Ὁ δὲ Θεοφόρος, καὶ τῷ ὄντι φερωνύμως μέγιστος Μάξιμος ὑψηλῶς πάνυ καὶ θεωρητικῶς τροπολογεῖ τὸν ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα Μελχισεδὲκ, λέγων· „ἀπάτωρ, „ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος· μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μή„τε ζωῆς τέλος ἔχων ἀναγέγραπται ὁ μέγας Μελχι„σεδὲκ, ὡς ὁ ἀληθὴς τῶν Θεοφόρων ἀνδρῶν διεσάφησε „λόγος, οὐ διὰ τὴν φύσιν τὴν κτιστὴν, καὶ ἐξ οὐκ ὄν„των, καθ' ἣν τὸ εἶναι ἤρξατο, καὶ ἔληξεν, ἀλλὰ διὰ „τὴν χάριν τὴν θείαν καὶ ἄκτιστον, καὶ ἀεὶ οὖσαν ὑ„πὲρ πᾶσαν φύσιν, καὶ πάντα χρόνον, ἐκ τοῦ ἀεὶ ὄν„τος Θεῦ". (Ἐκ τῶν θεωριῶν) Καὶ πάλιν· „Πᾶν„τα ὅσα μετὰ Θεὸν, κατόπιν ἑαυτὰ γνωστικῶς κατὰ „τὴν θεωρίαν ποιησάμενος, καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐμ„μένας, ᾧ ἐπιθεωρεῖται τὸ οἱονεὶ πέρας, ὁ θεῖος Μελ„χισεδὲκ, πρὸς τὰς θείας καὶ ἀνάρχους καὶ ἀθανάτους τὸ „Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀκτῖνας τὸν νοῦν ἀνεπέτασε· καὶ ἐκ „Θεοῦ, διὰ τὸ λόγε κατὰ χάριν ἐν Πνεύματι γε„γεννῆται, καὶ σῶαν καὶ ἀληθῆ ἐν ἑαυτῷ φέρει τοῦ „γεννήσαντος Θεοῦ τὴν ὁμοίωσιν· ἐπὶ καὶ πᾶσα γέ„νησις, παντὸν τῷ γεννῶντι πέφυκεν ἀποτελεῖν τὸ γεν„νώμενον· τὸ γὰρ γεγεννημένον φησὶν ἐκ τῆς σαρκὸς, „σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, „Πνεῦμά ἐστι". (Ἰωάνν. γ'. 6.) Καὶ πάλιν· „Γέ„γονεν ἄναρχος, καὶ ἀτελεύτητος ὁ Μελχισεδὲκ, τὴν „χρονικὴν μηκέτι φέρων ἐν ἑαυτῷ κινουμένην ζωὴν „τὴν ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχουσαν, καὶ ποικοῖς δεινοῖς ὑπο„πιπτούσην πάθημασι, μόνην δὲ τὴν θείαν τε ἐνοικήσαντος λό„γε καὶ ἀΐδιον, καὶ μηδενὶ θανάτῳ περιπιπτομένην".

Λέγει δὲ ὁ Οἰκουμένιος ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ τὰ ἦτον κατὰ τὸ γένος Χαναναῖος, καθὼς ἦναι νὰ συμπεράνῃ τοῦτο τινὰς ἀπὸ τὸν τόπον, τὸ ὁποῖον ἦτον Βασιλεὺς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχε σωορίσῃ τε· ἐπειδὴ τὴς Σαλὴμ, ἦτοι τῆς τῶν καλουμένης Ἱερουσαλὴμ, ἦτον Βασιλεὺς· καὶ γένων ἦτον μὲ τὼς Σοδομίτας, καὶ πλησίον ἦτον τὸ Ἀβραὰμ, τὸ καπικλίνος κοντὰ εἰς τὴν Δρῦν τὴν Μαμβρῆ· καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „καὶ οἱκὸς δὲ αὐτὸν ἐκ „τῶν Ἐθνῶν ἐκείνων εἶναι τῶν τὴν Παλαιστίνην οἰκοῦν„των, ἐκείνων γὰρ καὶ Βασιλεὺς καὶ Ἱερεὺς ἐτύγχανεν „ὤν". Ὁ δὲ θεῖος Ἐπιφάνιος ἅπω φησὶ περὶ τῦ Μελχισεδὲκ· „Παρά τισι τῶν Μελχισεδὲκ ὁ πατὴρ τε καὶ „ἡ μήτηρ ἐμφέρεται· ἐκ δὲ κατὰ τὰς ῥητὰς Γρα„φὰς, καὶ ἐνδιαθέτως· ἦτον δέ τινες Ἡρακλᾶν καλοῦσι„ν, ἄλλοι αὐτὸν τὸν πατέρα, μητέρα δὲ, Ἀσαρὼθ, τὴν „καὶ Ἀσερίαν· ἦν δὲ ἔτος ἀφ' ὧν ἐπιχωρίων κατ' ἐ„κεῖνο καιρὸν ἐν τῇ τῆς Σαβᾶς πεδιάδι κατοικούντων". Ἀλλ' ὅμως περὶ τούτου ἄρτια εἶπεν ὁ Θεοδώρητος· „τῶ „θεσπεσίῳ Παύλῳ λέγοντος, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ ἀγενεα„λόγητος, τίς ἂν γνοίη τὸ ἀληθές"; (Σελ. 197. 198. τῆς Πενταδύχ.) Ὅθεν καὶ ἡ ἱστορία ὁποῦ φέρεται παρὰ τοῖς Συγγράμμασι τῦ μεγάλε Ἀθανασίε περὶ τῆς γενεαλογίας τῦ Μελχισεδὲκ, νόθος κρίνεται παρὰ τοῖς πολλοῖς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων τῦ μεγίστε Μαξίμε, εὐκόλως δύναται νὰ λύσῃ τινὰς τὴν ἀπορίαν ὁποῦ προτείνουσι πολλοὶ· ἤτοι, ἐρώτᾳ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἅγιοι εἶναι ὁπῶ φαίνονται καθ' ὕπνους εἰς τοὺς αὐτὰς ἐπικαλυμένους Χριστιανούς, καὶ ἐπισκέπτονται τὰς ἀδυνησίας αὐτῶν, καὶ διαφόρα πρᾶξαι θαυμάσια, ἢ οἱ Ἄγγελοι λαμβάνουσι τὰ ὁμοιώματα τῶν Ἁγίων, καὶ αὐτοὶ εἶναι ὁπῶ φαίνονται εἰς τοὺς ἐπικαλυμένους τὰς Ἁγίους; τινὲς μὲν γὰρ λέγουσιν ὅτι οἱ Ἄγγελοι εἶναι ὁποῦ φαίνονται ἀντὶ τῶν Ἁγίων, καὶ ὄχι οἱ ἴδιοι Ἅγιοι, καθὼς συμμαρτυρῶ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ· „Καὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ Ἅγιοι Ἄγγελοι „λαμβάνουσι τὰ ὁμοιώματα τινων Ἁγίων τῶν τιμίων „καὶ ἀγαθῶν, καὶ δηκνύουσιν αὐτὰ ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ „ὕπνε τῇ ψυχῇ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν διαλογισμῶν „αὐτῆς, εἰς χαρὰν, καὶ παρηγοίησιν, καὶ ἀγαλλίαμα". (Λόγ. λγ'. σελ. 209.) Συμπεραίνουσι δὲ τοῦτο, διὰ τί μὲ τὸ νὰ εἶναι οἱ Ἅγιοι περιγραπτοὶ καὶ περιορισοὶ, δὲν εἶναι δυνατὸν εἷας καὶ ὁ αὐτὸς Ἅγιος ἐν τῇ αὐτῇ στιγμῇ νὰ διορίσκεται εἰς δύο, ἢ καὶ πολλοὺς τόπους· ἐπειδὴ δὲ βλέπομεν ὅτι εἷας καὶ ὁ αὐτὸς Ἅγιος φαίνεται, καὶ θαυματουργεῖ εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους, κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν, καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, λοιπὸν δὲν

ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχει, διὰ τί εἶναι ἄναρχος κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου ἀρχήν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἔχῃ τὸν Πατέρα ἀρχήν, ὡς φυσικὸν αἴτιον αὐτοῦ, ὅτε τέλος ἔχει, διὰ τί εἶναι ἀτελεύτητος. Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν ὅλον τὸ ἐκ τῆς ἀναρχότητος, καὶ ἀτελευτησίας τοῦ Χριστοῦ σωναγόμενον, τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θεὸς, εἶναι ἀΐδιος καὶ αἰώνιος. Πῶς εἶναι πώρα οἱ Ἀρειανοί; ἂς ἀκούσουν ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει ἀρχήν· καὶ λοιπὸν φεῦγω, καὶ ὄχι ὁλοῦ χρόνος, ὅπου αὐτὸς ὄχι ὁλοῦ. Μὲ τοιοῦτον λοιπὸν τρόπον ὁ Παῦλος μᾶς δίδει αἰτίαν νὰ λύσωμεν τὴν ἀπορίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἀπορήσῃ τινάς· δηλαδὴ πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Μελχισεδὲκ ἀπέθανε, καὶ δὲν ἔγινεν Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα; διότι ταύτην τὴν ἀπορίαν θέλομεν λύσομεν, τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὁ μὲν Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, διὰ τοῦτο καὶ παύτοτε εἶναι Ἱερεὺς τῇ ἀληθείᾳ· ἐπειδὴ καὶ τώρα, καὶ καθ' ἑκάστην πιστεύεται, ὅτι προσφέρει τὸν ἑαυτόν του διὰ λόγου μας τρὸς τὸν Πατέρα, διὰ μέσου τῶν Ἱερέων καὶ λειτουργῶν του, τῶν ἱερουργούντων τὴν ἀναίμακτον προσφορὰν τοῦ σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον εἶναι Ἱερεὺς αἰώνιος ὁ Χριστὸς, διὰ τί ἐντυγχάνει, ἤγουν παρακαλεῖ τὸν Πατέρα διὰ λόγου μας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ Ἱερεὺς θέλει εἶναι, διὰ τί μέλλει νὰ ἱερουργῇ τότε εἰς ἡμᾶς τὰ τελειότερα καὶ μυστικώτερα νοήματα, προσθέτοντας εἰς ἡμᾶς τὸν ἑαυτόν του εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν καινῶς καὶ ἀφθάρτως, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν νόησιν καὶ κατάληψιν, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὑποσχόμενος· „ὐ μὴ πίω „ἀπάρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως οὗ πίνω αὐτὸ καινὸν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ „Βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου". (Ματθ. κϛ'. 29.) καὶ πάλιν· „κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα„θὼς διέθετό μοι ὁ Πατήρ μου Βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ „Βασιλείᾳ μου". (Λουκ. κβ'. 29.)

Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ, λέγεται ὅτι ἔχει ἀτελεύτητον τὴν Ἱερωσύνην, ὄχι διὰ τί ζῇ παύτοτε, ἀπέθανε γὰρ, ἀλλὰ καθ' ὃ δὲν φανερόνεται εἰς τὴν Γραφὴν τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, καθὼς φανερόνεται τῶν ἄλλων δικαίων, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ τέλους καὶ τοῦ θανάτου, πότε ἔπαυσεν ἡ Ἱερωσύνη του (1). Καθὼς λοιπὸν τὸ, Βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ Βασιλεὺς Σαλὴμ, εἰς μὲν τὸν Μελχισεδὲκ ἦτον μόναν ὀνόματα, ὡς προεἴπομεν, εἰς

δὲν φαίνονται οἱ ἴδιοι. Ἅγιοι, ἀλλ' ἀντὶ τούτων φαίνονται οἱ Ἄγγελοι· καὶ ὅπου διὰ τῶν διαφόρων Ἀγγέλων ἀποτελοῦνται τὰ ἐν διαφόροις τόποις θαυμάσια, τὰ γενόμενα κατὰ τὴν αὐτὴν σιγμὴν ὑπὸ τοῦ ἑνὸς Ἁγίου· ἡμεῖς δὲ ἀποκρινόμεθα μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια τοῦ σοφοῦ Μαξίμου, ὅτι τὸ πᾶν ὅλον ἐν τούτοις ἦναι τῆς θείας χάριτος· ἐπειδὴ γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἄπειρος οὖσα ἐν παντὶ τόπῳ ἐστίν· („ἡ χάρις γάρ, φησὶν ὁ Θεο„λόγος Γρηγόριος, ἀεὶ πανταχοῦ περιγραπτή". Ἐπιστολ. πρὸς τοὺς ἐν Καισαρείᾳ) ἀκολούθως καὶ οἱ Ἅγιοι μὲ τὸ νὰ ἦναι ἑνωμένοι τῇ παντοχοῦ οὐσίᾳ χάριτι, καὶ πολλῷ μᾶλλον μετὰ θάνατον, διὰ τῆς τοιαύτης ἑνώσεως, καὶ αὐτοὶ παντοχοῦ ἢ τουλάχιστον πολλαχοῦ γίνονται· ὃν τρόπον καὶ ὁ θεῖος Μελχισεδὲκ, τῇ ἀναρχῳ, καὶ ἀτελευτήτῳ χάριτι ἑνωθεὶς, ἄναρχος γέγονε καὶ αὐτὸς καὶ ἀτελεύτητος, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Φαίνονται μὲν ἐν καὶ οἱ ἴδιοι Ἅγιοι εἰς τὰς αὐτὰς ἐπικαλυμένους· καὶ δῆλον τοῦτο γίνεται ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Φανερωτοῦ, ἤτοι τοῦ Τήρωνος· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῷ ὁμολογῶν ὁ ἴδιος Θεόδωρος, καὶ λέγων τῷ τὸν δεῖλον αὐτοῦ ἀπωλέσαντι, ὅτι δεῦ ἡμᾶς ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Μάρτυρες ἀπαλλόμεθα ὁμίχιον, ἤτοι προϋπάντησιν ποιῆσαι, τῷ θεῷ Ἰωσὴφ τῷ Ὑμνογράφῳ. Φαίνονται δὲ καὶ ἀντὶ τῶν Ἁγίων οἱ Ἄγγελοι· τὸ πᾶν ὁμως τῆς χάριτός ἐστιν, ὡς προεἴπομεν, διὰ τῆς ὁποίας, παντοδωμάμεν οὔσης, καὶ εἷς Ἅγιος δύναται ἀμέσως ἐνεργεῖν κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν, ἐν διαφόροις τόποις, καὶ ἀκούειν τῆς προσευχῆς τῶν αὐτὸν ἐπικαλουμένων· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἄγγελοι δὲ αὐτῆς τῆς χάριτος ἀποκαλύπτονται τὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ προφθάνουσιν εἰς βοήθειαν τῶν δεομένων βοηθείας· πολλαῖς φοραῖς δὲ ἀκολουθεῖ, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ ὅλως εἴδησιν ὁ Ἅγιος, ἡ χάρις (εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν Ἀγγέλων) δείχνει εἰς ἄλλους τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἁγίου ἐκείνου· ἔτζι ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, (Κεφ. θ'. 11.) ὅτι ἡ χάρις ἔδειξεν ἐν ὁράματι εἰς τὸν Παῦλον προσδυχόμενον τὸν Ἀπόστολον Ἀνανίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὁ Ἀνανίας εἴδησιν· εἶτε γὰρ ὁ Κύριος πρὸς Ἀνανίαν· „Ἀνάστὰς „πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, „καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα, Σαῦλον ὀνόματι, Τάρ„σεα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται· καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι „ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν, εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα „αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ Ἀνα„νίας· Κύριε ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς „τούτου"· καὶ ἀκολουθεῖ τὰ λοιπὰ λέγων, ὡσὰν νὰ μὴν ἔχεν αὐτὸς εἴδησιν, ὅτι ἐφάνη εἰς τὸν Παῦλον· ταῦτα δὲ πάντα γίνεται, διὰ νὰ δειχθῇ τὸ πανπξέσιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστις ὅσα θέλει, καὶ ὅσα συμφέρει, ταῦτα διεποτικῶς ποιεῖ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἑρμηνεύει· „Περὶ μέν „τοι τοῦ Μελχισεδὲκ ἐφη, ὅτι μένει Ἱερεὺς εἰς τὸ διη„νεκές· ἐπειδὴπερ τὴν Ἱερωσύνην οὐ παρέπεμψεν εἰς „παῖδας, καθάπερ Ἀαρὼν, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Φινεές· „ὁ γὰρ εἰς ἕτερον τῶν παραπεμπτῶν ἂν κλῆρον, δο„κεῖ πως ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀξίαν, ἅτε τὴν ἐνέργειαν „ἔχοντος. Ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν διάνοιαν· ὥσπερ γὰρ „Μωϋσῆν, οὐ τὸν νομοθέτην μόνον καλοῦμεν, ἀλλὰ „καὶ αὐτὸν τὸν Νόμον· ὅπω καὶ Μελχισεδὲκ, καὶ τὸ „πρόσωπον ὀνομάζομεν, καὶ τὸ πρᾶγμα, τὴν Ἱερω„σύνην ταύτην δὲ ὁ Δεσπότης ἔχει Χριστὸς, ἀτελεύ„τητον ἔχων ζωήν".

Digitized by Google

εἰς δὲ τὸν Χριστὸν ἦτον ἀλήθεια καὶ πράγματα· τοιουτοτρόπως καὶ τὸ νὰ μὴ ἔχῃ ἀρχὴν, μήτε τέλος, εἰς μὲν τὸν Μελχισεδὲκ, ἦτον τύπος μόνον, καθ' ὅτι δὲν ἐγράφθησαν ταῦτα εἰς τὴν Γραφὴν, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν, ἦτον κατὰ ἀλήθειαν· ὥστε διὰ νὰ συμπεράνωμεν τὸ παῦ, ὁ Μελχισεδὲκ εἶχε καὶ ὁμοιότητα μὲ τὸν Χριστὸν, καὶ ἀνομοιότητα· δι' ὅ,τι αἴσως κατὰ παῦτα ἦτον ὅμοιος ὁ Μελχισεδὲκ μὲ τὸν Χριστὸν, πλέον δὲν ἤθελαν εἶναι αὐτοὶ οἱ δύω τύποι, καὶ ἀλήθεια ὡαμεταξύ των, ἀλλὰ ἤθελαν εἶναι καὶ οἱ δύω, ἢ τύπος, ἢ ἀλήθεια· ἢ δὲν ἀκολουθεῖ τῦτο τὸ ἴδιον ἀνάμεσα καὶ εἰς τὸ σχέδιον τῆς εἰκόνος, καὶ εἰς τὸ τελειωμένον εἰκόνα· διὰ τί καὶ τὸ σχέδιον τῆς εἰκόνος, ἔχει μὲν καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὸ τελειωμένον εἰκόνα, καθ' ἃ διὰ μέσα τῶν γραμμῶν σκιωδῶς τυποῖοι τὸ εἰκόνα· ἔχει δὲ καὶ ἀνομοιότητα, καθ' ἃ ἡ εἰκὼν διὰ μέσα τῶν χρωμάτων καὶ τῶν βαφῶν, καθαρώτερον καὶ φανερώτερον ἐδέχθη τὸν χαρακτῆρα τῦ πρωτοτύπα.

4. „Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος ὅτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ „τῶν ἀκροθινίων ὁ Πατριάρχης". (Γεν. ιδ'. 20.)

Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐπροσάρμοσε τὸν τύπον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἤτοι τὸν Μελχισεδὲκ εἰς τὸν Χριστὸν, τώρα θαρρεῖ λοιπὸν καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ τύπος τῦ Χριστῦ, ἤγουν ὁ Μελχισεδὲκ, εἶναι λαμπρότερος καὶ ἀνώτερος καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀληθεῖς Ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἔχει μόνον ἀπὸ αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην τῶν Ἱερέων Ἀβραάμ· αἴσως δὲ ὁ τύπος ἦναι ἀνώτερος, πολλῷ μᾶλλον τὸ πρωτότυπον καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστὸς εἶναι τῶν ἀνώτερος; Ἴδετε λοιπὸν, λέγει, ἀδελφοὶ, ποταπὸς εἶναι ὅτος ὁ Μελχισεδὲκ, καὶ πόσον ὑπερέχει, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπρόσφερε δῶρα, ὄχι ὁ τυχὼν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Ἀβραὰμ ἐκεῖνος ὁ τόσον μέγας Πατριάρχης· διὰ ὅτι δὲν ἐπρόσθεσε χωρὶς λογαριασμὸν ὁ Πτῦλος τὸ ὄνομα, Πατριάρχης, ἀλλὰ διὰ νὰ μεγαλειώσῃ τὸ πρόσωπον τῦ Ἀβραάμ· ἴδετε, λέγει, πῶς ἀπὸ τὰ ἀκροθίνια, ἤγουν ἀπὸ τὰ κέρδη τῦ πολέμου, ὁπῦ ἔκαμεν ὁ Ἀβραὰμ ἐναντίον τῶν τεσσάρων Βασιλέων, τὰ πλέον καλλίτερα καὶ τιμιώτερα, ἐπρόσφερε δῶρα εἰς τὸν Μελχισεδέκ; καὶ δὲν ἠμπορεῖ τινας νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἔδωκεν εἰς τὸν Μελχισεδὲκ τὸ δέκατον ἀπὸ τὰ κέρδη ὁπῦ ἐπῆρε, διὰ τί ἐσυμπολέμησε καὶ αὐτὸς μὲ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἔκαμε κόπον, ὄχι· ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν Μελχισεδὲκ, μηδὲν κοπιάσαντα, ἀλλὰ καθήμενον εἰς τὸν οἶκόν τε· τῦτο γὰρ θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον ὁπῦ λέγει παρακάτω (σίχ. 10.), ὅτι ἐσυναπάντησεν ὁ Μελχισεδὲκ τὸν Ἀβραὰμ, ὁπῦ ἐγύριζεν ἀπὸ τὸν πόλεμον, καὶ νίκην τῶν Βασιλίων· „ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τῦ πατρὸς ἦν ὅτε συν„ήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ". Αἴσως λοιπὸν ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, τὸν Πατριάρχην καὶ προπάτορα τῶν Ἱερέων τῦ νόμα (τὸ γὰρ μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ τῦ Ἀβραὰμ ἀξίωμα τῦ Μελχισεδὲκ, φανέρωνε ἡ δόσις τῆς δεκάτης.) πολλῷ μᾶλλον ὁ αὐτὸς Μελχισεδὲκ ἦτον μεγαλίτερος ἀπὸ τὰς Ἱερεῖς;

5. „Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν Ἱερωσύνην λαμβάνοντες, ἐν„τολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατῶν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι τὰς „ἀδελφὰς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος τῦ Ἀ„βραάμ". (Ἀριθμ. ιή. 21.)

6. „Ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν Δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος πῶς ὁ Μελχισεδὲκ εἶναι μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ λέγει· ὅτι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς τῦ Λευὶ ἱερατεύοντες, ἐδεκάπναν τὸν λαόν· φανερὸν δὲ ὅτι ἐπρίνεν τῦτο, ὡς καλλίτεροι καὶ τιμιώτεροι ὁπῦ ἦτον διὰ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης ὁπῦ εἶχον· ἐπειδὴ διὰ ποίαν ἄλλην αἰτίαν, οἱ λαϊκοὶ οἱ κοπιάζοντες, καὶ παλαιπωρήμενοι, καὶ δουλεύοντες καθ' ἑκάστην, νὰ δίδωσι τὸ δέκατον ἀπὸ ὅλας τὰς καρπὰς των εἰς τὰς Ἱερεῖς καὶ Λευίτας, ὁπῦ δὲν ἐγεώργων, ὅτε ἐκοπίαζον; πάρεξ διὰ τί οἱ Ἱερεῖς, ἦτον ἀπὸ αὐτὰς τιμιώτεροι καὶ ἀνώτεροι, καθ' ὅτι δηλαδὴ ἐκαταγίνοντο εἰς μεγαλίτερα ἔργα, ἤγουν εἰς τὸ νὰ τελῶν τὰς θείας λειτουργίας τῆς σκηνῆς τῦ μαρτυρίε· τῦτο γὰρ μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα· „Καὶ τοῖς υἱοῖς Λευὶ, ἰδοὺ δέδωκα παν ἐπιδέκατον ἐν Ἰσραὴλ ἐν „κλήρῳ, ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν, ὅσα αὐτοὶ λειτουργοῦσι λειτουργίαν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ

„μαρ-

ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχει, διὰ τὶ εἶναι ἄναρχος κατὰ τὴν ἀπὸ τὸ χρόνου ἀρχὴν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἔχῃ τὸν Πατέρα ἀρχὴν, ὡς φυσικὸν αἴτιον αὐτοῦ, ὅτε τέλος ἔχει, διὰ τὶ εἶναι ἀτελεύτητος. Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν ὅλον τὸ ἐκ τῆς ἀναρχότητος, καὶ ἀτελευτησίας τὸ Χριστὸ σωαγόμενον, τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θεὸς, εἶναι ἀΐδιος καὶ αἰώνιος. Πῶς εἶναι πώρα οἱ Ἀρειανοί; ἂς ἀκούσουν ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει ἀρχήν· καὶ λοιπὸν ἀεὶ ἦν, καὶ οὐκ ἦν χρόνος, ὅτε αὐτὸς οὐκ ἦν. Μὲ τοιοῦτον λοιπὸν τρόπον ὁ Παῦλος μᾶς δίδει αἰτίαν νὰ λύσωμεν τὴν ἀπορίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἀπορήσῃ τινάς· δηλαδὴ πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Μελχισεδὲκ ἀπέθανε, καὶ δὲν ἔγινεν Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα; διότι ταύτην τὴν ἀπορίαν θέλομεν λύσομεν, τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὁ μὲν Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, διὰ τοῦτο καὶ παύτοτε εἶναι Ἱερεὺς τῇ ἀληθείᾳ· ἐπειδὴ καὶ τώρα, καὶ καθ' ἑκάστην πιστεύεται, ὅτι προσφέρει τὸν ἑαυτόν του διὰ λόγου μας τρὸς τὸν Πατέρα, διὰ μέσου τῶν Ἱερέων καὶ λειτουργῶν του, τῶν ἱερουργούντων τὴν ἀναίμακτον προσφορὰν τοῦ σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον εἶναι Ἱερεὺς αἰώνιος ὁ Χριστὸς, διὰ τὶ ἐντυγχάνει, ἤγουν παρακαλεῖ τὸν Πατέρα διὰ λόγου μας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ Ἱερεὺς θέλει εἶναι, διὰ τὶ μέλλει νὰ ἱερουργῇ τότε εἰς ἡμᾶς τὰ τελειότερα καὶ μυστικώτερα νοήματα, προσθέτοντας εἰς ἡμᾶς τὸν ἑαυτόν του εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν καινῶς καὶ ἀφθάρτως, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν νόησιν καὶ κατάληψιν, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὑποσχόμενος· „ὐ μὴ πίω „ἀπάρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως οὗ πίνω αὐτὸ καινὸν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ „Βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου". (Ματθ. κϛ'. 29.) καὶ πάλιν· „κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα„θὼς διέθετό με ὁ Πατήρ μου Βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ „Βασιλείᾳ μου". (Λουκ. κβ'. 29.)

Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ, λέγεται ὅτι ἔχει ἀτελεύτητον τὴν Ἱερωσυνήν, ὄχι διὰ τὶ ζῇ παύτοτε, ἀπέθανε γὰρ, ἀλλὰ καθ' ὃ δὲν φανερόνεται εἰς τὴν Γραφὴν τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, καθὼς φανερόνεται τῶν ἄλλων δικαίων, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ τέλους καὶ τοῦ θανάτου τους, πότε ἔπαυσεν ἡ Ἱερωσύνη του (1). Καθὼς λοιπὸν τὸ, Βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ Βασιλεὺς Σαλὴμ, εἰς μὲν τὸν Μελχισεδὲκ ἦτον μόνον ὀνόματα, ὡς προεἴπομεν, εἰς

δεν φαίνονται οἱ ἴδιοι. Ἅγιοι, ἀλλ' ἀντὶ τούτων φαίνονται οἱ Ἄγγελοι· καὶ ὕστω διὰ τῶν διαφόρων Ἀγγέλων ἀποτελοῦνται τὰ ἐν διαφόροις τόποις θαυμάσια, τὰ γενόμενα κατὰ τὴν αὐτὴν σιγμὴν ὑπὸ τοῦ ἑνὸς Ἁγίου· ἡμεῖς δὲ ἀποκρινόμεθα μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια τοῦ σοφοῦ Μαξίμου, ὅτι τὸ πᾶν ὅλον ἐν τούτοις εἶναι τῆς θείας χάριτος· ἐπειδὴ γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἅπιρος οὖσα ἐν παντὶ τόπῳ ἐστὶν· („ἡ χάρις γάρ, φησὶν ὁ Θεο„λόγος Γρηγόριος, ἐ ἐστὶ, οὐδὲ τόποις περιγραπτή". Ἐπιστολ. πρὸς τοὺς ἐν Καισαρείᾳ) ἀκολούθως καὶ οἱ Ἅγιοι μὲ τὸ νὰ εἶναι ἑνωμένοι τῇ παντοχῇ οὐσίᾳ χάριτι, καὶ πολλῷ μᾶλλον μετὰ θάνατον, διὰ τῆς τοιαύτης ἑνώσεως, καὶ αὐτοὶ παντοχοῦ ἢ τουλάχιστον πολλαχοῦ γίνονται· ὃν τρόπον καὶ ὁ θεῖος Μελχισεδὲκ, τῇ ἀναρχῳ, καὶ ἀτελευτήτῳ χάριτι ἑνωθείς, ἄναρχος γέγονε καὶ αὐτὸς καὶ ἀτελεύτητος, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Φαίνονται μὲν ἔν καὶ οἱ ἴδιοι Ἅγιοι εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλυμένους· καὶ δῆλον τοῦτο γίνεται ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Φανερωτοῦ, ἤτοι τοῦ Τήρωνος· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῷ ὁμολογῶν ὁ ἴδιος Θεόδωρος, καὶ λέγων τῷ τὸν δῆλον αὐτοῦ ἀπωλέσαντι, ὅτι δεῦ ἡμῖν ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Μάρτυρες ἀπαιτοῦμεν ὁ,τίχιον, ἤτοι προϋπάντησιν ποιῆσαι, τῷ θείῳ Ἰωσὴφ τῷ Ὑμνογράφῳ. Φαίνονται δὲ καὶ ἀντὶ τῶν Ἁγίων οἱ Ἄγγελοι· τὸ πᾶν ὅμως τῆς χάριτός ἐστιν, ὡς προεἴπομεν, διὰ τῆς ὁποίας, παντοδωαμεῖ οὔσης, καὶ εἰς Ἅγιος δώαται ἀμέσως ἐνεργεῖν κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν, ἐν διαφόροις τόποις, καὶ ἀκούειν τῆς προσευχῆς τῶν αὐτὸν ἐπικαλουμένων· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἄγγελοι δὶ αὐτῆς τῆς χάριτος ἀποκαλύπτονται τὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ προφαίνουσιν εἰς βεβαίαν τῶν δεομένων βεβαίαν· πολλαῖς φοραῖς δὲ ἀκολουθεῖ, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ ὅλως εἴδησιν ὁ Ἅγιος, ἡ χάρις (εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν Ἀγγέλων) δείχνει εἰς ἄλλους τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἁγίου ἐκείνου· ἔτζι ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, (Κεφ. θ'. 11.) ὅτι ἡ χάρις ἔδειξεν ἐν ὁράματι εἰς τὸν Παῦλον προσδυχόμενον τὸν Ἀπόστολον Ἀνανίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὁ Ἀνανίας εἴδησιν· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος πρὸς Ἀνανίαν· „Ἀνάστα „πορεύθητι ἐπὶ τὸν ῥοῦμβον τὸν καλούμενον εὐθεῖαν, „καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα, Σαῦλον ὀνόματι, Τα„ρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται· καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι „ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν, εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα „αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ Ἀνα„νίας· Κύριε ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς „τούτου". καὶ ἀκολουθεῖ τὰ λοιπὰ λέγων, ὡσὰν νὰ μὴν ἤχεν αὐτὸς εἴδησιν, ὅτι ἐφάνη εἰς τὸν Παῦλον· ταῦτα δὲ πάντα γίνονται, διὰ νὰ δειχθῇ τὸ παντεξούσιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστις ὅσα θέλει, καὶ ὅσα συμφέρει, ταῦτα δεσποτικῶς ποιεῖ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕπως ἑρμηνεύει· „Περὶ μέν „τοι τοῦ Μελχισεδὲκ ἔφη, ὅτι μένει Ἱερεὺς εἰς τὸ διη„νεκές· ἐπειδὴπερ τὴν Ἱερωσύνην ἡ παρέπεμψεν εἰς „παῖδας, καθάπερ Ἀαρὼν, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Φινεές· „ὁ γὰρ εἰς ἕτερον τῶν παραπέμπων τὴν κλῆρον, δο„κεῖ πως ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀξίαν, ἅτε τὴν ἐνέργειαν „ἔχοντος. Ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν διάνοιαν· ὥσπερ γὰρ „Μωϋσῆν, ἐ τὸν νομοθέτην μόνον καλοῦμεν, ἀλλὰ „καὶ αὐτὸν τὸν Νόμον· ὕπω καὶ Μελχισεδὲκ, καὶ τὸ „πρόσωπον ὀνομάζομεν, καὶ τὸ πρᾶγμα, τὴν Ἱερω„σύνην ταύτην δὲ ὁ Δεσπότης ἔχει Χριστὸς, ἀτελεύ„τητον ἔχων ζωήν".

Digitized by Google

εἰς δὲ τὸν Χριστὸν ἦτον ἀλήθεια καὶ πράγματα· ποιοτρόπως καὶ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἀρχὴν, μήτε τέλος, εἰς μὲν τὸν Μελχισεδὲκ, ἦτον τύπος μόνον, καθ' ὅτι δὲν ἐγράφθησαν ταῦτα εἰς τὴν Γραφὴν, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν, ἦτον κατὰ ἀλήθειαν· ὥστε διὰ νὰ συμπεραίνωμεν τὸ παῦ, ὁ Μελχισεδὲκ εἶχε καὶ ὁμοιότητα μὲ τὸν Χριστὸν, καὶ ἀνομοιότητα· δι' ὅ,τι αἴσως κατὰ πᾶντα ἦτον ὅμοιος ὁ Μελχισεδὲκ μὲ τὸν Χριστὸν, πλέον δὲν ἤθελαν εἶναι αὐτοὶ οἱ δύω τύποι, καὶ ἀλήθεια ἀναμεταξύ των, ἀλλὰ ἤθελαν εἶναι καὶ οἱ δύω, ἢ τύπος, ἢ ἀλήθεια· ἢ δὲν ἀκολουθεῖ τοῦτο τὸ ἴδιον ἀνάμεσα καὶ εἰς τὸ σχέδιον τῆς εἰκόνος, καὶ εἰς τὸν τελειωμένον εἰκόνα· διατὶ καὶ τὸ σχέδιον τῆς εἰκόνος, ἔχει μὲν καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὸν τελειωμένον εἰκόνα, καθ' ὃ διὰ μέσου τῶν γραμμῶν σκιωδῶς τυποῖοι τὸν εἰκόνα· ἔχει δὲ καὶ ἀνομοιότητα, καθ' ἃ ἡ εἰκὼν διὰ μέσου τῶν χρωμάτων καὶ τῶν βαφῶν, καθαρώτερον καὶ φανερώτερον ἐδέχθη τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρωτοτύπου.

4. „Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος ὅτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ „τῶν ἀκροθινίων ὁ Πατριάρχης". (Γεν. ιδ'. 20.)

Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐπροσάρμοσε τὸν τύπον εἰς τὸν ἀλήθειαν, ἤτοι τὸν Μελχισεδὲκ εἰς τὸν Χριστὸν, τώρα θαρρεῖ λοιπὸν καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν ὁ Μελχισεδὲκ, εἶναι λαμπρότερος καὶ ἀνώτερος καὶ ἀπὸ αὐτὸς τὰς ἀληθεῖς Ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἔχει μόνον ἀπὸ αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην τῶν Ἱερέων Ἀβραάμ· αἴσως δὲ ὁ τύπος ἦναι ἀνώτερος, πολλῷ μᾶλλον τὸ πρωτότυπον καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστὸς εἶναι τούτων ἀνώτερος; Ἴδετε λοιπὸν, λέγει, ἀδελφοὶ, ποταπὸς εἶναι ὅτος ὁ Μελχισεδὲκ, καὶ πόσον ὑπερέχει, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπρόσφερε δῶρα, ὄχι ὁ τυχὼν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Ἀβραὰμ ἐκεῖνος ὁ τόσον μέγας Πατριάρχης· διὰ ὅτι δὲν ἐπρόσθεσε χωρὶς λογαριασμὸν ὁ Πτῦλος τὸ ὄνομα, Πατριάρχης, ἀλλὰ διὰ νὰ μεγαλειώσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀβραάμ· Ἴδετε, λέγει, πῶς ἀπὸ τὰ ἀκροθίνια, ἤγουν ἀπὸ τὰ κέρδη τοῦ πολέμου, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Ἀβραὰμ ἐναντίον τῶν τεσσάρων Βασιλέων, τὰ πλέον καλλίτερα καὶ τιμιώτερα, ἐπρόσφερε δῶρα εἰς τὸν Μελχισεδέκ; καὶ δὲν ἠμπορεῖ τινας νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἔδωκεν εἰς τὸν Μελχισεδὲκ τὸ δέκατον ἀπὸ τὰ κέρδη ὁποῦ ἐπῆρε, διατὶ ἐσυμπολέμησε καὶ αὐτὸς μὲ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἔκαμε κόπον, ὄχι· ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν Μελχισεδὲκ, μηδὲν κοπιάσαντα, ἀλλὰ καθήμενον εἰς τὸν οἶκόν του· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον ὁποῦ λέγει παρακάτω (σίχ. 10.), ὅτι ἐσυναπάντησεν ὁ Μελχισεδὲκ τὸν Ἀβραὰμ, ὁποῦ ἐγύριζεν ἀπὸ τὸν πόλεμον, καὶ νίκην τῶν Βασιλέων· „ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν ὅτε συν„ήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ". Αἴσως λοιπὸν ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, τὸν Πατριάρχην καὶ προπάτορα τῶν Ἱερέων τοῦ νόμου (τὸ γὰρ μεγαλίτερον ἀπὸ τοῦ τοῦ Ἀβραὰμ ἀξίωμα τοῦ Μελχισεδὲκ, ἐφανέρωνε ἡ δόσις τῆς δεκάτης.) πολλῷ μᾶλλον ὁ αὐτὸς Μελχισεδὲκ ἦτον μεγαλίτερος ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς;

5. „Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν Ἱερωσύνην λαμβάνοντες, ἐν„τολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι τοὺς „ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος τοῦ Ἀ„βραάμ". (Ἀριθμ. ιη. 21.)

6. „Ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν Δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καταδεικνύει ὁ Ἀπόστολος πῶς ὁ Μελχισεδὲκ εἶναι μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ λέγει· ὅτι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ ἱερατεύοντες, ἐδεκάτευαν τὸν λαόν· φανερὸν δὲ ὅτι ἐποίων τοῦτο, ὡς καλλίτεροι καὶ τιμιώτεροι ὁποῦ ἦτον διὰ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης ὁποῦ εἶχον· ἐπειδὴ διὰ ποίαν ἄλλην αἰτίαν, οἱ λαϊκοὶ οἱ κοπιάζοντες, καὶ παλαιπωρήμενοι, καὶ δουλεύοντες καθ' ἑκάστην, νὰ δίδωσι τὸ δέκατον ἀπὸ ὅλους τοὺς καρποὺς των εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ Λευίτας, ὁποῦ δὲν ἐγεώργουν, ὅτε ἐκοπίαζον; πάρεξ διατὶ οἱ Ἱερεῖς, ἦτον ἀπὸ αὐτοὺς τιμιώτεροι καὶ ἀνώτεροι, καθ' ὅτι δηλαδὴ ἐκατηγίνοντο εἰς μεγαλίτερα ἔργα, ἤγουν εἰς τὸ νὰ τελοῦν τὰς θείας λειτουργίας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· τοῦτο γὰρ μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα· „Καὶ τοῖς υἱοῖς Λευὶ, ἰδοὺ δέδωκα πᾶν ἐπιδέκατον ἐν Ἰσραὴλ ἐν „κλήρῳ, ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν, ὅσα αὐτοὶ λειτουργοῦσι λειτουργίαν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ

„μαρ-

„μαρτυρίαν· καὶ ἐ προσελθόσονται ἔτι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν σκηνὸν τὸ μαρτυρίου, λαβεῖν „ἁμαρτίαν, θανατηφόρον.... Καὶ λογισθήσεται ὑμῖν τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν, ὡς σῖτος „ἀπὸ ἅλω, καὶ ἀφαίρεμα ἀπὸ ληνοῦ“· (Ἀριθμ. ιή. 21.) τόσον, λέγει, μέγα εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης, καὶ τόσον ἀνώτεροι εἶναι ἀπὸ τοὺς ὁμοτίμους ἀδελφούς των τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀβραὰμ γεννηθέντας, οἱ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἔχοντες Ἱερεῖς! ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ὁ Μελχισεδὲκ ἐδεκάτωσε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ μ' ὅλον ὁπού δὲν ἐγενεαλογεῖτο ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἀβραὰμ, ἤτοι καὶ μ' ὅλον ὁπού δὲν ἦτον τοῦ αὐτοῦ γένους μὲ τὸν Ἀβραὰμ (διατί ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον ἀλλόφυλος, ὡς Χαναναῖος) (1)· λοιπὸν εἶναι καὶ μεγαλίτερος καὶ ὑψηλότερος τοῦ Ἀβραὰμ, δι' ὅ,τι πῶς ὁ Ἀβραὰμ ἤθελε δώσῃ δέκατον εἰς τὸν ἀλλόφυλον Μελχισεδὲκ, ἀείσως καὶ δὲν ἦτον ἡ τιμὴ καὶ ἀξία του μεγάλη; ἀείσως δὲ ὁ Μελχισεδὲκ, ὁπού εἶναι τύπος Χριστοῦ, ὑπερέχῃ τοὺς νομικοὺς Ἱερεῖς, καὶ αὐτὸν τὸν τῶν Ἱερέων προπάτορα Ἀβραὰμ, πόσῳ μᾶλλον ὑπερέχει αὐτοὺς ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστὸς, τὸ τοῦ Μελχισεδὲκ πρωτότυπον;

„Καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε“.

Ἐπειδὴ ἄνω καὶ κάτω ἐθρυλλεῖτο καὶ ἐμεγαλύνετο ὁ Ἀβραὰμ, διατὶ ἔλαβεν ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις ἀγαθῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ, τότε χάριν ὁ Παῦλος προσθέττει τὸ μεγαλεῖον τοῦτο τοῦ Ἀβραὰμ ἐδῶ, καὶ λέγει, ὅτι ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ Μελχισεδὲκ, εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ, τὸν τόσον μεγάλον, καὶ θαυμαστὸν Πατριάρχην, ὁπού ἠξιώθη νὰ ὁμιλήσῃ μὲ τὸν Θεὸν, καὶ ὁπού εἶχε χρεωφειλέτην του τὸν ἴδιον Θεόν.

7. „Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται“.

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι εὐλόγησεν ὁ Μελχισεδὲκ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν Ἀβραὰμ, τώρα δὲ λέγει ἐδῶ ὅτι ἡμεῖς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀναμφιβόλως ἠξεύρομεν, καὶ κοινὴν δόξαν ἔχομεν εἰς τὴν διάνοιάν μας, ὅτι ὅποιος εὐλογεῖ, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου ὁποῦ εὐλογεῖται· λοιπὸν καὶ ὁ Μελχισεδὲκ ὁ τὸν Χριστὸν προτυπῶν, ἀνώτερος ἦτον τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐλογηθέντος.

8. „Καὶ ὧδε μὲν, δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· „ἐκεῖ δὲ, μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ“.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλος συλλογισμὸς, ὁπού ἀποδεικνύει τὸν Μελχισεδὲκ ὅτι εἶναι μεγαλίτερος ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου· διὶ ὅτι οἱ μὲν Ἱερεῖς, λέγει, ὧδε, ἤτοι ἐν τῷ νόμῳ, δεκάτας λαμβάνοντες ἀποθαίνουσι, καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς ἄλλους ἀφίνουσιν, ὥστε ὁπού δὲν εἶναι οἱ αὐτοὶ πάντοτε ὁπού δέχονται τὴν δεκάτην· ἐκεῖ δὲ, ἤτοι ἐν τῇ κατὰ τὸν Μελχισεδὲκ ὑποθέσει, ἔλαβε δεκάτας ὁ Μελχισεδὲκ, ὅστις μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Δαβὶδ ὅτι ζῇ· „σὺ γάρ φησιν Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ“· (Ψαλμ. ρί. 4.) ὅθεν εἰς τὴν ἀξίαν του μένει πάντοτε· τὸ δὲ νὰ ζῇ ὁ Μελχισεδὲκ πάντοτε, ἔτω νόησον, καθὼς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν, ἤγουν διατὶ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφὴν ὁ θάνατός του· μὴ μαρτυροῦσα γὰρ ἡ Γραφὴ τὸν θάνατόν του, φαίνεται ὅτι λέγει πῶς μόνον ζῇ (2). Μερικοὶ δὲ

(1) Λέγω δὲ ὁ Θεοδώρητος ὅτι ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸν λόγον ὁπού εἶπεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἐγενεαλογεῖτο ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἀβραὰμ, ἐξήγησεν ἐκεῖνο ὁπού εἶπεν ἀνωτέρω, πῶς ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον ἀγενεαλόγητος.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ἔτως ἑρμηνεύει· λαμβάνουσι μὲν δεκάτας καὶ οἱ Λευῖται, ἀλλ' ἐ μέχρι τέλους, ἐπειδὴ καὶ ἀποθνήσκουσι· τίς δὲ θέλει φθονήσει τοῦ τιμίου ἐκείνου ὁπού μένει νὰ ἀποθάνῃ; βέβαια οὐδείς· ὁ δὲ Μελχισεδὲκ ἔλαβε πάντας, μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ, ὡσὰν νὰ λέγῃ· ὅτι προγίνωσκεν ὁ Ἀβραὰμ, ὅτι δὲν θέλει εἶναι φανερὸς ὁ θάνατος τοῦ Μελχισεδέκ· τοῦτο δὲν τὸν ἔκαμε νὰ φθονήσῃ, καὶ νὰ μὴ δώσῃ τιμὴν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἀποδεκατώσεως. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἦν Ἰουδαίους εἰπεῖν, ὅτι Ἀβραὰμ „ἀμὲ οὐκ ἦν Ἱερεὺς, καὶ εἰκότως τὰς δεκάτας προσήνεγκε „καὶ τὴν εὐλογίαν ἀπέλαβεν, ὁ δὲ Ἀαρὼν τῆς Ἱερω„σύνης τὴν ἀξίαν ἐδέξατο, καὶ τῷ ἐκείνου γένους μετ' ἐ„κεῖνον τῆς θείας μετέλαχε χάριτος, δείκνυσιν ἐκ τῶν„ενοίας καὶ τοῦτο διὰ τοῦ Πατριάρχου, τὰς δεκάτας „προσενεγκόντος“.

δὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκωσι μὲν οἱ Λευῖται, τὸ νὰ ζῇ δὲ ὁ Μελχισεδὲκ ἔτζι νοοῦσι· δηλαδὴ, ὅτι ὁ μὲν τρόπος τῆς τῶν Λευϊτῶν Ἱερωσυνης, ἦτον θνητὸς καὶ πρόσκαιρος, ἐπειδὴ κατηργήθη καὶ ἔπαυσεν ἐλθόντος τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ τρόπος τῆς Ἱερωσυνης τοῦ Μελχισεδὲκ, ἦτοι τῆς κατὰ Χριστὸν Ἱερωσυνης, ἦτον αἰώνιος, διὰ τὶ ζῇ καὶ μένει, καὶ ἐδέποτε θέλει παύσει.

9. „Καὶ (ὡς ἔπος εἰπεῖν) δι' Ἀβραὰμ, καὶ Λευῒ ὁ δεκάτας λαμβά-„νων δεδεκάπωται".

Διατὶ νὰ μιλῶ ἔχω νὰ εἰπῶν οἱ τοῦ νόμου Ἱερεῖς· καὶ τί ἔχομεν νὰ κάμωμεν ἡμεῖς, αἰσως καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἀπεδεκατώθη παρὰ τοῦ Μελχισεδέκ; ἢ τί τοῦτο ἁρμόζει εἰς ἡμᾶς; διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι διὰ μέσου τοῦ προπάππου Ἀβραὰμ, καὶ ὁ δισέγγονός του Λευῒ (1), ὁ ἀρχηγὰς τῆς ἐδικῆς σας νομικῆς Ἱερωσυνης, ὁ λαμβάνων τὰς δεκάτας τῶν ἄλλων, καὶ αὐτὸς λέγω δι' ἐκείνου ἐδεκατώθη ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ. Καὶ λοιπὸν πῶς δὲν εἶναι αὐώτερος τοῦ ἀρχηγοῦ σας Λευῒ ὁ Μελχισεδὲκ, ὅστις διὰ μέσου τοῦ προπάππου Ἀβραὰμ, ὁμοιάζει νὰ ἔλαβε δεκάτας ἀπὸ αὐτόν; τὸ δὲ „ὡς ἔπος εἰπεῖν" ἢ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐν σωστόμῳ εἰπεῖν· ἢ αὐτὶ τοῦ, καὶ διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι (2)· ἐπειδὴ γὰρ ἐφαίνετο τολμηρὸν τὸ νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Λευῒ, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ γεννηθῇ, ἐδεκατώθη ἀπὸ τὸν Μελχισεδὲκ, διὰ τοῦτο ἐμετρίασε τὸν λόγον, μὲ τὸν κολασικὸν αὐτὸν τρόπον.

10. „Ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ „ὁ Μελχισεδέκ".

Ἐδῶ κατασκοπάζει ὁ Παῦλος μὲ ποῖον τρόπον ὁ Λευῒ ἐδεκατώθη ἀπὸ τὸν Μελχισεδὲκ, καὶ λέγει· ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ προπάππος τοῦ Λευῒ Ἀβραὰμ, ἐδεκατώθη, καὶ αὐτὸς ὁ Λευῒ μαζὶ μὲ τὸν προπάππον του δυνάμει ἐδεκατώθη, ὡσὰν ὅπου ἦτον εἰς τοὺς ὀσφῦν, καὶ τὰς νεφρὰς (ὅπου ἡ γονὴ καὶ τὸ σπέρμα κυριωτέρῳ τρόπῳ διαίσχεται, κατὰ τὰς φυσικὰς, καὶ ἀστρικὰς) τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἀπὸ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἔμελλε νὰ γεννηθῇ, ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη ἐνεργείᾳ δὲν ἐγεννήθη (3). Καὶ δὲν εἶπεν, ὅτι οἱ Λευῖται ἐδεκατώθησαν ἀπὸ τὸν Μελχισεδὲκ, ἀλλὰ ὁ Λευῒ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Λευϊτῶν, διὰ νὰ δείξῃ μεγαλιτέραν τιμὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μελχισεδέκ. Βαβαί! τί λόγον ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ ἐδῶ ὁ μέγας Παῦλος! διότι μαζὶ μὲ τὸν Λευῒ ἔρριψεν ἔξω καὶ ἀπέβαλεν ὅλα τὰ Ἰουδαϊκά. Διὰ τοῦτο καὶ προλαβόντως ἔλεγεν, ὅτι „νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς"· ἐπειδὴ τοιαῦτα μεγάλα νοήματα καὶ λόγια ἔμελλε νὰ εἰπῇ εἰς αὐτὸς, ὥστε ὅπου ἐφοβεῖτο μὴ τύχῃ νὰ ἀποσκιρτήσωσιν οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ, καὶ τελείως δὲν δώσωσιν ἀκρόασιν εἰς τὰ λόγιά του· ὅθεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπροκατασκόπασε, καὶ προετοίμασεν αὐτὸς καθὼς ἤθελε, μὲ τὰ λόγια ὅπου εἶπεν αὐωτέρω, ἔτζι ἐδῶ λέγει εἰς αὐτὸς ἐκεῖνα ὅπου θέλει· ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν κρατεῖ μέσα της τὸν λόγον ὅπου ἀκούσῃ, ἕως τρέφει αὐτὸν, καθὼς ἡ γῆ ὅταν δεχθῇ τὸ σπέρμα ἀπὸ τὸν γεωργὸν, βασάζει αὐτὸ, καὶ τὸ τρέφει, καὶ τὸ αὐξαίνει, ὄχι· διατὶ, ἐκεῖ μὲν εἰς τοὺς γῆϊνους, εἶναι φύσις, ἡ ὁποία ἔχει σάσιν καὶ μονιμότητα, ἐδῶ δὲ εἰς τοὺς ψυχικοὺς, εἶναι προαίρεσις καὶ γνώμη, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα ἀκατάστατον, πολύτροπον, καὶ δικολομετάτρεπτον. Διὰ τοῦτο καὶ ὅποιος εἶναι διδάσκαλος λαοῦ, πρέπει πρῶτον νὰ οἰκονομῇ πολλὰ, καὶ νὰ προκατασκοπάζῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, καὶ τότε νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸς ἐκεῖνα ὅπου βάλεται.

11. „Εἰ

(1) Ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ, ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τὸν Λευῒ.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος, τὸ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡρμήνευσε, τρόπον τινά.

(3) „Τὸ γὰρ σπέρμα τὸ τῆς ζωῆς αἴτιον τοῦ Λευῒ, „εὑδον ἦν ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ Ἀβραὰμ· ἦν γὰρ ὁ Ἰσα-„ὰκ ἐν αὐτῇ, ὁ αἴτιος τοῦ Λευῒ" λέγει ὁ Φώτιος... ὁ δὲ Θεοδώρητος φησὶν „ἐδέτω τῷ Ἰσαὰκ ἐγεγόνει „πατὴρ, ὅτε τῷ Μελχισεδὲκ ὁ Πατριάρχης τὴν δε-„κατείαν ἐδίδου· ἔτι τοίνυν ἐν ἑαυτῷ εἶχε τὴν σπο-„δοποιὰν τὰς ἀφορμὰς· ἐκ δὲ τοῦ Ἰσαὰκ ὁ Ἰακὼβ ἐ-„βλάστησεν, ἐξ ἐκείνου δὲ ὁ Λευῒς· ἐν αὐτῷ τοίνυν ἦν „φησιν ὁ Λευῒς, ἡνίκα καὶ τῷ δεκάτην προσήνεγκε, καὶ „τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο. Ἀνάγκη τοίνυν καὶ αὐτὸν δεδε-„κατῶσθαι, καὶ τῆς εὐλογίας μετειληφέναι".

Digitized by Google

11. „Εἰ μὲν ὃν τελείωσις διὰ τῆς Λβϊτικῆς Ἱερωσύνης ἦν (ὁ λαὸς „γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο) τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν „Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι Ἱερέα, καὶ μὴ κατὰ τὴν τάξιν „Ἀαρὼν λέγεσθαι“;

Ἀνωτέρω μὲν ἔδειξεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ ἦτον πολλὰ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἀπὸ τὸν δισέγγονόν τε Λβΐ, τὸν ἀρχηγὸν τῆς νομικῆς Ἱερωσύνης· τώρα δὲ ἐδῶ φέρει καὶ ἄλλο ἐπιχείρημα, καὶ δείχνει, ὅτι ἡ κατὰ Χριστὸν Ἱερωσύνη εἶναι τελεία, ἡ δὲ τῶν Λβϊτῶν Ἱερωσύνη, εἶναι ἀτελής· διότι, λέγει, εἰ μὲν καὶ ἡ νομικὴ, ταυτὸν εἰπεῖν ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, ἦτον τελεία, ἔπρεπε νὰ ἀνασταθῇ ἄλλος Ἱερεὺς, ἤτοι ὁ Χριστὸς, κατὰ τὴν τάξιν ταύτην τῶ Ἀαρών· ὁ γὰρ Ἀαρὼν ἀπὸ τὴν Λβϊτικὴν φυλὴν ἦτον· ἐπειδὴ δὲ λέγεται παρὰ τῶ Θεῶ, ὅτι ἀνέστη Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, ὄχι κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· λοιπὸν ἀτελὴς ἦτον ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, καὶ διὰ τοῦτο μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀτελὴς ἀπεβλήθη, καὶ ἄλλη αὐτὴ ἐκείνης τελεία εἰσάγεται καὶ ἐπικρατεῖ. Καὶ τὸ, ἔτι δὲ, ὁπῶ προσθέττει ὁ Ἀπόστολος, ἔχει πολλὴν ἔμφασιν καὶ σημασίαν· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ τοῦτο· ὅτι ἀνίσως μὲν ὁ Χριστὸς ἦτον πρότερον Ἱερεὺς καὶ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἔπειτα ἐδόθη ὁ νόμος, πρεπόντως ἤθελον εἰπῇ τινας, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀτελὴς ἡ κατὰ τὸν Μελχισεδὲκ Ἱερωσύνη, διὰ τοῦτο ἐδόθη ἡ κατὰ νόμον Ἱερωσύνη, ἦγουν ἡ τοῦ Ἀαρών· ἀλλὰ τώρα δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἰπῇ τοῦτο· διὰ τί ὕστερος ἀπὸ τὸν κατὰ νόμον Ἱερωσύνην εἶναι ὁ Χριστὸς, καὶ λαμβάνει τόπον καὶ τάξιν ἄλλης Ἱερωσύνης, τῆς τῶ Μελχισεδὲκ δηλαδή· ὅθεν εἶναι φανερὸν, ὅτι μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀτελὴς ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, διὰ τοῦτο ἀντεσηκώθη ἄλλη Ἱερωσύνη ἡ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Τί δὲ δηλοῖ τὸ „ἐπ' αὐτῇ ἐνομοθέτητο“; ἤτοι δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι τελεία μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὸν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, ἐδόθη δὲ εἰς ἄλλα γένη, καὶ ὄχι εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἀλλὰ βεβαίως αὐτὴ ἐδόθη εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐπαύω εἰς τὴν Ἱερωσύνην ταύτην ὁ λαὸς αὐτὸς ἐνομοθετήθη, ἦγουν ἐδιωρίσθη παρὰ Θεῶ νὰ μεταχειρίζεται τὴν Ἱερωσύνην ταύτην, καὶ εἰς αὐτὴν νὰ ἀκολουθῇ, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς νὰ προσφέρῃ ὅλας τὰς θυσίας καὶ προσφοράς τε εἰς τὸν Θεὸν, νὰ τελῇ τὰς ἑορτὰς, καὶ νὰ ἐνεργῇ τοὺς διαφόρους καθαρισμοὺς, καὶ πᾶντα τὰ νόμιμα. Διὰ τί λοιπὸν ἡ τοιαύτη, καὶ τοσαύτη Ἱερωσύνη ἀπεβλήθη; βέβαια ὡς ἀτελὴς καὶ ἀδύνατος.

12. Μεταθεμένης γὰρ τῆς Ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθε„σις γίνεται“.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν Ἱερωσύνην καὶ ὁ νόμος αὐτῆς κατηργήθη (ἐπειδὴ καὶ ὁ Νόμος εἶναι σωτροφιασμένος μαζὶ μὲ τὴν Ἱερωσύνην) καὶ ἄλλη διαθήκη καὶ νόμος ἀντεσηκώθη παρὰ Θεῶ καὶ ἐδόθη· δι ὅτι, ἂν ἡ Ἱερωσύνη, λέγει, ἡ νομικὴ μετετέθη, ἦγουν ἀλλάχθη, εἰς τὴν Ἱερωσύνην τὴν κατὰ τὸν Μελχισεδὲκ, ταυτὸν εἰπεῖν εἰς τὴν Ἱερωσύνην τὴν τῶ Χριστῶ, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ μετατεθῇ, ἦγουν νὰ ἀλλαχθῇ, καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, εἰς ἄλλον νέον νόμον τὸν τῶ Χριστῶ· δι ὅτι Ἱερεὺς χωρὶς νόμον, καὶ διαθήκην, καὶ χωρὶς προσαγὰς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἦναι· μετετέθη δὲ ἡ παλαιὰ Ἱερωσύνη, ὄχι μόνον κατὰ τὸν τρόπον, (ἦγουν καθ' ὃ δὲν εἶναι κατὰ τὴν τάξιν τῶ Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῶ Μελχισεδὲκ) ἀλλὰ μετετέθη ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν φυλὴν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν φυλὴν τὴν ἱερατικὴν τῶ Λβΐ, καὶ Ἀαρὼν, μετετέθη εἰς τὴν βασιλικὴν φυλὴν τῶ Ἰούδα, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Κύριος καταγότο, ὁ κατὰ τὴν τάξιν τῶ Μελχισεδὲκ Ἱερεύς. Καὶ βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, τὸ μυστήριον· καθὼς ἡ φυλὴ τῶ Ἰούδα πρῶτον ἦτον βασιλικὴ, καὶ ὕστερον διὰ τοῦ Χριστῶ γέγονε καὶ ἱερατική· ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς, Βασιλεὺς μὲν ἦτον πάντοτε ὡς Θεὸς, καὶ τώρα τῶ νὰ γένῃ ἄνθρωπος, ὕστερον δὲ ἐπ' ἐσχάτων, ἔγινε καὶ Ἀρχιερεύς, ὅταν ἀπέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, καὶ ὅταν τὴν θυσίαν ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῶν μυστηρίων, καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυρῶ.

13. „Ἐφ'

Digitized by Google

13. „Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκε".

Δείκνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸ τρόπον μετετέθη καὶ ἀλλάχθη ἡ νομικὴ Ἱερωσύνη κατὰ τὸ φυλλὸ, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς, ἐφ' ὃν, ἦγεν αὐτὰ τὰ, περὶ ὧν λέγονται αὐτὰ, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐτελειώθησαν ταῦτα, ὁ Χριστὸς, λέγω, ἀπὸ ἄλλο φυλὴν κατάγεται, ἦγεν ἀπὸ τὴν βασιλικὸ τὰ Ἰούδα, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἱερατικὸ φυλλὸ τὰ Λευί.

„Ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ".

Ἀπὸ τὸ φυλλὸ, λέγει, τὰ Ἰούδα, κἀνένας δὲν προσέσχηκεν, ἦγεν δὲν παρεκάθη κανεὶς εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς σκηνῆς, οὐδὲ ἐνήργησε τὰ ἔργα καὶ λειτουργίας τῶν Ἱερέων (1).

14. „Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν".

Σημειώνει καὶ λαμπρὰ εἶναι ἡ λέξις, ὁπὰ ἐμεταχειρίσθη ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἤτοι τὸ „ἀνατέταλκεν". ἤτις εἰσανείθη παρ' αὐτὰ, τόσον ἀπὸ τὸ προφητείαν τὰ Βαλαὰμ, τὰ εἰπόντος περὶ τὰ Χριστὰ· „ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακὼβ"· (Ἀριθμ. κδ'. 17.) ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ προφητείαν τὰ Μαλαχίε, τὰ ὀνομάσαντος τὸν Χριστὸν Ἥλιον δικαιοσύνης· „Καὶ ἀνατελεῖ „ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου, Ἥλιος δικαιοσύνης· καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτὰ". (Μαλ. δ'. 2.) Διὰ μέσα δὲ τῶν λαμπρῶν λέξεων τούτων δηλῶται, ὅτι ἡ πρώτη παρουσία τὰ Κυρίε ἔγινεν εἰς φωτισμὸν ὅλα τὰ Κόσμα (2)· ἐκ τὰ Ἰούδα δὲ ἀνέτειλεν ὁ Κύριος· διὰ ὅ, τι, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἔπως ἔλεγον οἱ ἐρωτώμενοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Ἡρώδην, τὸν ἐρωτῶντα πᾶ ὁ Χριστὸς γεννᾶται· „ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας"· ἔτω γὰρ γέγραπται διὰ τὰ Προφήτε· „Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σὲ „γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μα τὸν Ἰσραήλ". (Μιχ. ε'. 1.)

„Εἰς ὧν φυλλὸ, οὐδεὶ περὶ Ἱερωσύνης Μωσῆς ἐλάλησε".

Ὅλα, λέγει, τὰ τῆς Ἱερωσύνης ἔργα εἰς τὸ φυλλὸ τὰ Λευὶ ἀφιερόνοι καὶ διορίζει ὁ Μωϋσῆς, εἰς δὲ τὸ φυλλὸ τὰ Ἰούδα κἀνένα δὲν διορίζει ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ μόνας τὰς ἡγε-

(1) Διὰ τᾶτο, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὀζίας ἐλεπρώθη, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς καταγόμενος, καὶ ὄχι ἐκ τῆς τᾶ Λευὶ, ἐπόμησε νὰ θυμιάσῃ εἰς τὸν ναὸν ἐπὶ τᾶ θυσιαστηρίε τᾶ θυμιάματος· λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ· „Καὶ ἔσπασεν (ὀργίσκοντα καὶ „εἰς, Ἱερεὺς) ἐπὶ Ὀζίαν τὸν Βασιλέα, καὶ εἶπαν αὐ„τῷ· οὐ σοὶ Ὀζία θυμιάσαι τῷ Κυρίῳ, ἀλλ' ἢ τοῖς „Ἱερεῦσιν υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς ἡγιασμένοις θῦσαι· ἔξελθε „ἐκ τὰ ἁγιάσματος, ὅτι ἀπέστης ἀπὸ Κυρίε, καὶ οὐκ „ἔσαι σοι τᾶτο εἰς δόξαν παρὰ Κυρίε Θεᾶ. Καὶ ἐ„θυμώθη Ὀζίας, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτᾶ τὸ θυμιατή„ριον τᾶ θυμιάσαι ἐν τῷ ναῷ· καὶ ἐν τῷ θυμωθῆναι „αὐτὸν πρὸς τοὺς Ἱερεῖς, καὶ ἡ λέπρα ἀνέτειλεν ἐν τῷ „μετώπῳ αὐτᾶ ἐναντίον τῶν Ἱερέων ἐν οἴκῳ Κυρίου „ἐπάνω τᾶ θυσιαστηρίε τῶν θυμιαμάτων". (β'. Παραλ. κς'. 18.)

(2) Ἐδῶ ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι ἀνίσως ὁ Κύριος ἦτον ἐκ τῆς φυλῆς τὰ Ἰούδα, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, πῶς ὁ Ἄγγελος εἶπε πρὸς τὴν Θεοτόκον, ὅτι ἦτον συγγενὴς τῆς Ἐλισάβετ τῆς γυναικὸς τᾶ Ἀρχιερέως Ζαχαρία, τῆς καταγομένης ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν, ἦτοι ἐκ τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τᾶ Λευί; ὁ γὰρ νόμος ἐπρόσταζε νὰ γίνωνται οἱ γάμοι, ἦγεν νὰ καταγεται καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ τὸ αὐτὸ φυλλό· ὅθεν κατὰ τᾶτο ὁ Κύριος ἠδυνάτο εἶναι ἐκ τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τᾶ Λευί, καὶ ἀκολούθως ἠδυνάτο εἶναι Λευϊτικὸς Ἱερεύς. Εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας λέγομεν πρῶτον, ὅτι ἡ Ἐλισάβετ ἦτον συγγενὴς τῆς Θεοτόκε, καθ' ὃ ἡ μήτηρ τῆς Ἐλισάβετ ἐκατάγετο ἀπὸ τὸ φυλὴν τᾶ Ἰούδα, ἐξ ἧς ἦτον καὶ ἡ Θεοτόκος, κατὰ τὸν Ἀμβρόσιον Βιβλ. εἰς τὸν Λουκᾶν, ὡς λέγει ὁ Κορέσιος· καὶ δεύτερον, μὲ τὸ νὰ ἦτον Βασιλικὴ ἡ φυλὴ τᾶ Ἰούδα, ἐδύναντο οἱ Ἱερεῖς νὰ λαμβάνωσι γυναῖκας ἀπὸ αὐτὸ· ὅθεν αἱ δύω αὐται φυλαὶ ἀπ' ἀρχῆς ἠνώθησαν· καθ' ὅτι καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν ἔλαβε γυναῖκα τὴν Ἐλισάβετ, θυγατέρα οὖσαν τᾶ Ἀμιναδὰβ, ἀδελφὴ δὲ Ναασσὼν τᾶ ἡγεμόνος τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ φυλάρχε, καθὼς λέγει ἡ θεία Γραφὴ· „ἔλαβε δὲ Ἀαρὼν τὸ Ἐ„λισάβετ θυγατέρα Ἀμιναδὰβ ἀδελφὴν Ναασσὼν αὐ„τῷ γυναῖκα"· (Ἐξ. ς'. κέ.) καὶ καθὼς μαρτυρεῖ, ὅ, τε Θεοδώρητος, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τᾶτο τῆς Ἐξόδε, καὶ ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, ἑρμηνεύων τό· „καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής „σε"· (Λουκ. α'.) ὅθεν συμπεραίνει ὁ Θεοδώρητος ταῦτα καὶ λέγει· „ἐ μάτην τοίνυν τῆς βασιλικῆς, καὶ „τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τὴν ἐπιμιξίαν ἐδίδαξεν· ἀλλὰ „δηλονότι, ὡς ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἐξ ἀμφοτέρων ἐβλά„στησε, Βασιλεὺς, καὶ Ἱερεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον χρη„ματίσας"· (σελ. 625. τᾶ α'. Τόμ. τῆς Ὀκτατεύχ.) κυρίως ὅμως ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἦν, ἐξ ἧς ἦν καὶ ἡ μήτηρ αὐτᾶ Μαρίαμ.

Digitized by Google

ἡγεμονίας καὶ ἀρχιστρατηγίας τῶν πολέμων, ἤγουν τὸ νὰ ἦναι ἡ φυλὴ αὕτη ἡγεμὼν καὶ ὁδηγὸς καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν ἄλλων φυλῶν, ὅταν πολεμῶν τὰς ἐχθρεύωνται.

15. „Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα „Μελχισεδὲκ ἀνίσταται Ἱερεὺς ἕτερος".

Τί θέλει νὰ εἰπῇ κατάδηλον; ἤγουν ὅτι ἡ διαφορὰ ὁποῦ ἔχει ἡ Ἱερωσύνη τοῦ Ἀαρὼν, καὶ ἡ Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ, εἶναι φανερά· ἢ τὸ κατάδηλον σημαίνει, ὅτι τὸ νὰ ἀλλαχθῇ ἡ παλαιὰ Ἱερωσύνη ὁμοῦ καὶ ὁ νόμος, ὄχι μόνον εἶναι φανερὸν ἀπὸ τοῦτο, ἤγουν ἐπειδὴ ὁ ἀνισάμενος Ἱερεὺς Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν Λευϊτικὴν φυλὴν, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλην· ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ τοῦτο, ὁποῦ ἔχω νὰ εἰπῶ, ἤγουν ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τάξιν τοῦ Μελχισεδὲκ ἀνίσταται Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, καὶ ὄχι κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Ἀαρών.

16. „Ὃς ὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύνα„μιν ζωῆς ἀκαταλύτου".

Ὃς, ἤγουν ὁ Μελχισεδὲκ, δὲν ἔγινε καθὼς οἱ τοῦ νόμου Ἱερεῖς· δι' ὅ, τι ἐκεῖνοι μὲν ἐλάμβανον τὴν Ἱερωσύνην, μὲ τὸν νόμον ὁποῦ εἶχε σαρκικὰς ἐντολάς· ποῖαι δὲ εἶναι αὐταί; περίτεμε τὴν σάρκα· λοῦσον τὴν σάρκα· ἄρχισον κατὰ τὴν σάρκα, καὶ θέλεις ἀπολαύσεις ἀγαθὰ σαρκικά. Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ δὲν ἔγινεν ἔτζι Ἱερεὺς, ἀλλὰ μὲ δύναμιν θείαν, ἤγουν διὰ νὰ ζῇ παντοτε, καὶ νὰ ἦναι εἰς αὐτὸν ἡ Ἱερωσύνη παντοτε· τὸ δὲ νὰ ζῇ παντοτε καὶ ἀκαταλύτως ὁ Μελχισεδὲκ, ἔτζι ἐννόησον, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἐξηγήσαμεν, ἤγουν διὰ τὸ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ὁ θάνατός του· ἢ τὸ, ὃς, ἐννόησον διὰ τὸν Ἱερέα, ἤγουν τὸν Χριστόν· ὅστις ἔλαβε τὴν Ἱερωσύνην, ὄχι κατὰ τὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου σαρκικὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πατρὸς, ἤγουν διὰ τῆς ἐδικῆς του· ἡ γὰρ δύναμις τοῦ Πατρὸς, αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὴν Θεότητα· „Χριστὸν γάρ, φησι, Θεοῦ δύναμιν"· (ά. Κορ. ά. 24.) διὰ τῆς θείας, λέγω, δυνάμεως ἔλαβεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἱερωσύνην, καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάλυτον ἔχει αὐτὴν, καὶ αἰώνιον. Ἡ ἀκολουθία δὲ τοῦ λόγου ἐζήτει, ἀφ' οὗ εἶπεν ὁ Παῦλος σαρκικῆς ἐντολῆς, νὰ εἰπῇ ἀκολούθως, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν πνευματικῆς ἐντολῆς· διὰ τί λοιπὸν ἔτζι τοῦτο εἶπε; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι μὲ τὴν λέξιν σαρκικῆς, ἐφανέρωσε τὸ προσωρινὸν, καὶ παρερχόμενον τῆς ζωῆς ταύτης· ἰ„πᾶσα γὰρ σὰρξ χόρτος" λέγει ὁ Ἡσαΐας· (Ἡσ. μ'. 7.) διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον δηλαδὴ καὶ δυσκολομάραντον· ὅθεν ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἀνωτέρω τὴν σαρκικὴν, ἤγουν τὴν προσωρινὴν ζωὴν, διὰ τοῦτο πρεπόντως λέγει παρακάτω τὸ „ζωῆς ἀκαταλύτου" ἤγουν μὲ τὴν ἐδικήν του δύναμιν ζῇ παντοτε ὁ Χριστὸς, καὶ εἶναι Ἀρχιερεὺς αἰώνιος (1).

17. „Μαρτυρεῖ γὰρ „σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελ„χισεδέκ". (Ψαλ. ρί. 4.)

Ἐδῶ κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος διὰ τί εἶπεν ἀνωτέρω τὸ „ζωῆς ἀκαταλύτου" καὶ λέγει· ὅτι ὁ Χριστὸς ζῇ παντοτε, καὶ εἶναι Ἱερεὺς αἰώνιος, διὰ τί ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ αὐτὸν, πῶς εἶναι Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. Μερικοὶ δὲ νοοῦσι, πῶς δὲν κατασκευάζει τὸ ἀνωτέρω μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὸ, πῶς δὲν ἔγινε κατὰ νόμον σαρκικῆς ἐντολῆς· διότι, ὧν κατὰ τὸν νόμον, λέγει, καὶ τὴν σαρκικὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου ἔγινεν Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, ἔπρεπε νὰ εἰπῇ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως ἑρμηνεύει· „Καὶ ἐτέ„ρωθεν φησὶ δεῖξαι δυνατὸν τὸν κρείττονα τῶν ὁμοίστι„τα· καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος (ὁ Μελχισεδὲκ δηλ.) τῆς „Ἱερωσύνης διαδοχὴν οὐκ ἔσχεν· ἔτως οὐδὲ οὗτος (ὁ „Χριστὸς δηλ.) παύτῃ εἰς ἕτερον παραπεμφθη· σαρ„κικῇ γὰρ ἐντολῇ τοῦτο κέκληκεν, ὡς τοῦ Νόμου διὰ „τὸ ἀνθρώπων, κελεύοντος, μεταδιδόντος τῇ τοῦ „Ἀρχιερέως τελευτῇ, τὸν ἐκείνου παῖδα τὴν Ἱερωσύνην „λαμβάνειν"· πλὴν τὴν σαρκικὴν ἐντολὴν ἔνιοι ὁ Θεοδώρητος, καὶ διὰ τὰς καθαρισμοὺς τῆς σαρκὸς ὁποῦ ὁ νόμος ἐδιώριζεν, ὡς ἡρμήνευσε δηλαδὴ καὶ ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος.

εἰπῇ ὁ Θεός· „ σὺ εἶ Ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρών "· πῶρα δὲ, ἐπειδὴ καὶ γέγραπται· „ κα-
„ τὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ " φανερὸν εἶναι, ὅτι δεῖ ἔγινεν Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν νόμον,
ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἄλλον ὑψηλότερον, καὶ θεοπρεπέστερον.

18. „ Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς
„ ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές ".
19. „ Οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος ".

Εἶπε μὲν ἀνωτέρω ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι ἔγινε τὴ παλαιᾶ νόμε μετάθεσις, καὶ ἀπέδειξε τῦτο· πῶρα εἰδῶ ζητεῖ καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν λογαριασμὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγινεν ἡ μετάθεσις αὕτη· δι' ὅτι οἱ ἄνθρωποι τότε ἀναπαύονται, ὅταν μάθεν καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ λογαριασμὸν τὲ πράγματος· ὅθεν λέγει, ὅτι διὰ τῦτο ἔγινεν ἀθέτησις, ἤτι ἀποβολὴ καὶ μεταλλαγὴ τῆς προαγούσης ἐντολῆς, ἤγεν τῆς προλαβούσης παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τὶ δύρεθη αὕτη ἀδύνατος καὶ ἀνωφελής. Τί λοιπόν; κάνενα δεῖ ὠφέλησεν ὁ παλαιὸς νόμος; ναὶ, ὠφέλησε μὲν, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὲς ἀνθρώπες τελείες δεῖ ὠφέλησε· διὰ τῦτο καὶ ἀκολύθως λέγει· „ οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος "· πῶς δὲ ἦτον ὁ νόμος καὶ ἀσθενής; διὰ τὶ ὁ νόμος ἦτον μόνον γράμματα, ὁπῦ ἐπρόσαζον, τῦτο κάμνε, τῦτο μὴ κάμνῃς· τὰ τοιαῦτα ὅμως γράμματα δεῖ ἔμβαζαν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ κάμμίαν δύναμιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὰς προσαζομένας ἐντολάς· τὴν ὁποίαν ταύτην δύναμιν δίδει εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅταν βαπτιζώμεθα. Ἀλλὰ πηδῶσιν εἰς τὸ μέσον οἱ τὸν νόμον κατηγορῦντες Μανιχαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι αἱρετικοὶ, καὶ λέγεν· ἰδὲ ὁπῦ καὶ ὁ Παῦλος κατηγορεῖ τὸν νόμον· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτὲς, ὅτι, δεῖ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὦ ἀόητοι, πονηρὸν τὸν νόμον ἐδῶ, ἀλλὰ ἀνωφελῆ, καὶ ἀσθενῆ, ὅσον δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ τὲς ἀνθρώπες, ὡς προείπομεν· δι' ὅ, τι, καθὼς τὸ γάλα, εἰς μὲν τὰ βρέφη εἶναι ὠφέλιμον, ὅταν δίδεται κατὰ τὸν πρέποντα καιρὸν, εἰς δὲ τὲς τελείες ἄνδρας, εἶναι ἀνωφελές· ἔτζι καὶ ὁ νόμος, εἰς μὲν τὲς τότε ἀτελεῖς Ἰουδαίες, ἦτον ὠφέλιμος, μὲ τὸ νὰ ἐλυθέρονεν αὐτὲς ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων, καὶ ἐπρόσφερεν αὐτὲς εἰς τὸν Θεὸν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἔδιδεν εἰς αὐτὲς συμμέτρως τινὰς ἐντολάς· εἰς δὲ τὲς τελείες ἡμᾶς Χριστιανὲς, ὁπῦ ἤδη ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστὸν, δεῖ εἶναι πλέον ὠφέλιμος· ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐπρόσαζε σαρκικὰς ἐντολὰς, καὶ καθαρισμὲς τῦ σώματος, τὰς ὁποίας οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες δεῖ χρειάζονται· ὅθεν διὰ τῦτο καὶ ἀθετήθη τώρα· ἡ δὲ ἀθέτησις, ἐκείνων ὁπῦ ἐκράτεν ποτὲ καὶ εἶχον τὸ κῦρος εἶναι ἀθέτησις· ὥστε καὶ ὁ νόμος, τότε ἐκράτει καὶ εἶχε τὸ κῦρος, ὅταν ἦτον ὁ πρέπων καιρὸς αὐτοῦ (1).

„ Ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ ".

Ἀθετήθη, λέγει, καὶ ἀκυρώθη ἡ τὲ νόμε σαρκικὴ ἐντολὴ, ἐμβῆκε δὲ καὶ ἐκυρώθη ἡ ἐλπὶς, ὄχι καθὼς ἦτον ἡ Ἰουδαϊκὴ ἐλπὶς, αἰσθητὴ, καὶ περὶ αἰσθητῶν πραγμάτων· διὰ τὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἐλπίδα, ὅταν διαρέσεν εἰς τὸν Θεὸν, νὰ κυριεύσεν τόπον, καὶ γῆν, καὶ νὰ νικήσεν τὲς ἐχθρές των, καὶ ὅλως, ἐλπίδα εἶχον νὰ ἀπολαύσεν σωματικὰ ἀγαθά· „ τὰ
„ ἀγαθὰ γὰρ φησι τῆς γῆς φάγεσθε "· (Ἡσ. ά. 19.) ἡ δὲ ἐλπὶς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν δεῖ εἶναι τοιαύτη, ἀλλὰ πνευματικὴ καὶ μεγαλιτέρα· ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐλπίζομεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὸν ὐρανὸν, καὶ νὰ εἴμεθα κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ νὰ παρασεκώμεθα νὰ λειτυργῶμεν αὐτὸν μαζὶ μὲ τὲς Ἀγγέλες. Ἀνωτέρω μὲν ἔν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ἐλπίς μας εισέρχεται εἰς τὸ ἐσώτερον τῦ καταπετάσματος· (Κεφ. ζ'. 19.) τώρα δὲ λέγει, ὅτι διὰ μέσε τῆς ἐλπίδος μας πλησιάζομεν εἰς τὸν Θεόν· δι' ὅ, τι ἡ ἐλπὶς, μᾶς ἀναβιβάζει εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον θρόνον τῦ Θεῦ, καὶ μᾶς σαίνει μαζὶ μὲ τὰ Χερυβίμ.

20. „ Καὶ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος, ὅτι πρέπει νὰ σημειώσωμεν, πῶς ἀσθενὴ καὶ ἀνωφελῆ καλεῖ ὁ Ἀπόστολος τὰ περιττὰ τῦ νόμε, ἤγεν τὸ περιτόμιον, τὸ σαββατον, καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἁπλῶς τὸ τελετουργικὸν μέρος τῦ νόμε· τὸ γὰρ οὐ φονεύσεις, καὶ οὐ μοιχεύσεις, καὶ τὰ ὅμοια, ἤτοι τὸ ἠθικὸν μέρος τῦ νόμε, καὶ ἡ νέα διαθήκη, μετ' ἐπιτάσεως φυλάττειν παρακελεύεται· καὶ ὅρα περὶ τῦ τοιῦ ὑποσημειώσιν τῶ· „ ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί "· (Γαλ. ε. 13.) καὶ τοῖ ὑποσημειώσιν τῶ· „ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας ". (Ἐφ. β'. 15.)

20. „Καὶ καθ' ὅσον ὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας".

Ἰδὲ ϗ ἄλλη διαφορὰ, κατὰ τὼ ὁποίαν διαφέρει ὁ νέος Ἱερεὺς Χριστὸς ἀπὸ τὼς παλαιὼς Ἱερεῖς, ϗ ἡ Νέα Διαθήκη, ἀπὸ τὼ Παλαιά· ἐπειδὴ ἡ τῦ Χριστῦ Ἱερωσυνὴ δὲν ἐπηγγέλθη ἁπλῶς ϗ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ μὲ ὅρκον, ἵνα διὰ μέσω τῦ ὅρκω μὲ ὑπερβολὴν πιςωθῆ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος τῦ Θεῦ· τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ αἰωτέρω ὁ Ἀπόςολος, ὅτι διὰ τῦτο ὤμοσεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς, διὰ περισσοτέραν πληροφορίαν, καὶ ἵνα, διὰ μέσω τῦ ὅρκω, φανερωθῆ τὸ ἀμετάθετον τῦ νὰ ἦναι ὁ Χριστὸς Ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὸν Οἰκυμενίον.

21. „(Οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας Ἱερεῖς γεγονότες (1) ὁ δὲ, „μετὰ ὁρκωμοσίας, διὰ τῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν· „ὤμοσε Κύ„ριος ϗ ὐ μεταμεληθήσεται· Σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὼ „τάξιν Μελχισεδέκ)". (Ψαλμ. ρί. 4.)

Διότι, τί οἱ μὲν Ἱερεῖς, λέγει, τῦ παλαιῦ νόμυ, ἐγίνοντο Ἱερεῖς χωρὶς ὅρκον· διότι εἰς κανένα ἀπὸ αὐτὼς δὲν διείσκεται νὰ ὤμοσεν ὁ Θεὸς, ϗ νὰ εἰπῆ ἔτζι, ὅτι ἐσὺ νὰ ἦσαι Ἱερεὺς κατὰ τὸν νόμον, ὁ δὲ Χριστὸς ἔγινεν Ἱερεὺς μὲ ὅρκον, διὰ μέσω τῦ Θεῦ, ὁπῦ λέγει εἰς αὐτὸν, σὺ νὰ ἦσαι Ἱερεὺς μὲ σέναν κάποιον καινέριον τρόπον· δηλαδὴ, ὄχι κατὰ τὼ τάξιν τῦ Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὼ τάξιν τῦ Μελχισεδέκ (2).

22. „Κατὰ τοσῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησῦς".

Ἦγεν τόσον καλλιτέρας διαθήκης ἔγινεν ἐγγυητὴς ϗ μεσίτης ὁ Χριστὸς, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ὤμοσε νὰ ἦναι αὐτὸς παντοτινὸς Ἱερεύς· διότι, αὖ ὁ Χριστὸς δὲν ἦτον μεγαλίτερος Ἱερεὺς ἀπὸ τὼς παλαιὼς, δὲν ἤθελεν ὁμόσῃ δι' αὐτὸν ὁ Θεός· ὥστε ϗ ἡ Νέα Διαθήκη, τῆς ὁποίας ἔγινεν ἐγγυητὴς ὁ Χριστὸς, μεγαλιτέρα εἶναι ἀπὸ τὼ Παλαιά. Τί δὲ δηλοῖ τὸ ἔγγυος; ἐγγυητὴς, μεσίτης (3).

23. „Καὶ οἱ μὲν, πλείονές εἰσι γεγονότες Ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κω„λύεσθαι παραμένειν".

24. „Ὁ δὲ, διὰ τὸ μένειν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὼ Ἱε„ρωσυνίυ".

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὼ ὑπερόχω, ὁπῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὼς νομικὼς Ἀρχιερεῖς, ϗ λέγει· ὅτι ἐκεῖ μὲν εἰς τὸν νόμον, πολλοὶ εἶναι οἱ Ἀρχιερεῖς, μὲ τὸ νὰ εἶναι θνητοὶ, ϗ μετὰ τὸν θάνατον τῦ ενὸς, διαδέχεται τὼ Ἀρχιερωσυνίυ ὁ ἄλλος· ἐδῶ

---

(1) Ἐκείνη εἰδῆ τὸ, ἐσὶν, ὡς ϗ παρακάτω προδίττει τῦτο ὁ Παῦλος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ, ὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῦτο· „ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) ϗ τὼς „ἐν νόμῳ κεχειροτόνηκεν Ἱερέας, ἐκείνους δὲ παύσας, „ἕτερον ἀντ' ἐκείνων ἀπέφηνεν, ἀναγκαίως εἴρηκεν, ὡς „ἐκείνως μὲν, δίχα ὅρκω κεχειροτονήκεν· ἐπὶ δὲ τού„τω, ϗ ὅρκον προσέθηκε. Μὴ φαίνω νομίσητε ϗ τὼ „δε τὼ Ἱερωσυνίυ, ὡς ἐκείνω παυθήσεσθαι, ϗ πά„λιν ἄλλω ἀντὶ τύτυ γενήσεσθαι· ἐκβάλλει γὰρ τὴν „τοιαύτω ὑποψίαν ὁ γενόμενος ὅρκος".

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος τὸ, ἔγγυος, οὕτως ἑρμηνεύει· „ἔγγυον ὠνόμασε τὸν Κύριον Ἰησῦν, ὃς διὰ μὲν „τῆς οἰκείας ἀναστάσεως, ἐβεβαίωσε τῆς ἡμετέρας ἀνα„στάσεως τὼ ἐλπίδα· τὼ δὲ οἰκείαν ἀνάστασιν διὰ „τῶν ἐπιτελεμένων ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰδίδε θαυμά„των". Ὁ δὲ Θεοφύλακτος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος· „ὡς „γὰρ ἔτι δεομένω, φησὶν, ἁγιασμῦ (τὼ κατὰ νό„μον Ἱερωσυνίυ δηλ.) ἄλλος μὲν προσέταχεν ἁγιά„ζεσθαι· ἄμωμος δὲ ϗ Ἅγιων Ἅγιος, ἐφ' ἡμᾶς Ἀρ„χιερεὺς ὁ Χριστὸς, ϗ κρείττονος Διαθήκης ἔγγυος, „ὡς ὁ Παῦλός φησι· πεπαῦται μὲν ἡ πρώτη, γέγονε δὲ ϗ αὐτῆς Ἱερωσυνῆς μεταθεσις, „ἐκ ἐχώσης τὸ ἀμέμπτον, ϗ τὸ ἄκρως Ἅγιον· τετε„λείωκε μὲν γὰρ ἀδεύκα κατὰ σωτήριον, ἱσχεκόμικε „δὲ μᾶλλον βαπτισμῶν διδαχὰς, ὑφηγήσεις περιέχον„τες πρὸς τὼ τῆς σαρκὸς καθαρότητα· καταλήγει „γὰρ εἰς τῦτο μόλις τῆς νομικῆς Ἱερωσύνης ἡ δύναμις". (Βιβλ. β'. τῶν Γλαφυρῶν)

Digitized by Google

ἐδῶ δὲ εἰς τὼ χάειν, σὰς Ἀρχιερεῦς εἶναι ὁ Χεισὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀθάνατος· διὰ τῦτο λοιπὸν ἔχει κὴ τὼ Ἱερωσύλω ἀπαράβατον, ἦγν ἀδιάκοπον. Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶςα, πόσῳ μεγαλίτερος εἶναι ὁ Χεισὸς ἀπὸ τὺς παλαιὺς Ἀρχιερεῖς; ὅσον δηλαδὴ κὴ ὁ ἀθάνατος εἶναι μεγαλίτερος ἀπὸ τὸν θνητόν.

25. „Ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τὺς προσερχομένυς „δι' αὐτῦ τῷ Θεῷ".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἀθάνατος εἶναι ὁ Χεισὸς, καὶ ἀδιάδοχον ἔχει τὼ Ἀρχιερωσύλω, διὰ τῦτο δύναται κὴ νὰ προσατδέῃ ὅλυς, κὴ νὰ τὺς σώζῃ εἰς τὸ παντελὲς, ἤτοι δύναται νὰ δίδῃ εἰς αὐτὺς, ὄχι προσωρινὼ σωτηρίαν, ἀλλὰ τελείαν κὴ ὁλόκληρον, κὴ ψυχῆς κὴ σώματος, καὶ ἐν τῇ παρύσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ μελλύσῃ· δι' ὅτι, εἰς μὲν τὼ παλαιὼ ὁ Ἀρχιερεὺς, ἀγκαλὰ κὴ νὰ ἦτον θαυμασὸς, ἀλλ' ὅμως ἕως εἰς σὰν διωρισμένον καιρὸν ἐπρόσφερε τὰ δῶρά τυ εἰς τὸν Θεὸν, δηλαδὴ ἐν ὅσῳ καιρῷ ἔζη· ὁποῖος ἦτν ὁ Σαμυὴλ, κὴ ὁ Ἀαρὼν, κὴ οἱ λοιποὶ ἄλλοι· ὕστερον δὲ δὲν ἐπρόσφερε, διὰ τὶ ἀπέθνησκεν· ὁ δὲ Χεισὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι αἰώνιος, κὴ ἀείζωος Ἀρχιερεὺς, διὰ τῦτο δύναται νὰ σώζῃ καὶ παντελῶς, ἤτοι παντοτινὰ ἐκείνυς ὁπὺ προσέρχονται εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτῦ, ἤγν διὰ μέσου τῆς εἰς αὐτὸν πίσεως· διὰ τὶ ὅποιος πισδύει εἰς τὸν Υἱὸν, αὐτὸς βέβαια προσέρχεται εἰς τὸν Πατέρα· διὰ τὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ σράτα, ὁπὺ φέρει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὅποιος περιπατεῖ εἰς τὼ σράταν αὐτὼ, βέβαια εἰς τὸν Πατέρα θέλει φθάσει, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια· εδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ" (Ἰωαν. ιδ'. 6.).

„Παύτοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν".

Ταῦτα τὰ λόγια ἐρρέθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόσολον ἔτζι ταπεινῶς, διὰ τὼ ἀνθρωπότητα τῦ Χεισῦ· ἐπειδὴ ὁ Χεισὸς, κατὰ τὼ ἀνθρωπότητα εἶναι Ἀρχιερεὺς, καὶ ὄχι κατὰ τὼ Θεότητα· καθ' ὃ δὲ Ἀρχιερεὺς, κατὰ τῦτο λέγεται ὅτι κὴ ἐντυγχάνει, ἤτοι παρακαλεῖ καὶ μεσιτδύει πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τὺς πισδύοντας εἰς αὐτὸν Χεισιανύς (1)· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁπὺ ἀνασαίνει τὺς νεκρὺς, καὶ τὺς ζωοποιεῖ ἐξυσιαστικῶς, ὡς Θεὸς, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ, πῶς ἤθελε παρακαλῇ τὸν Πατέρα, διὰ νὰ σώσῃ τὺς εἰς αὐτὸν πισεύοντας; τῦτο γὰρ εἶναι ἀνάκολυθον· ὁμοίως κὴ ἐκεῖνος, ὁπὺ ἔχει ὅλλω τὼ κρίσιν, πῶς παρακαλεῖ; ἢ πῶς ὁ ἀποσέλλων τὺς Ἀγγέλυς τυ, διὰ νὰ βάλλυν, ἄλλυς μὲν εἰς τὼ κάμινον τὸ πυρὸς, ἄλλυς δὲ, διὰ νὰ σώσυν, αὐτὸς, λέγω, πῶς εἶναι πιθανὸν ὅτι παρακαλεῖ; Φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι τὸ, ἐντυγχάνει, εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὼ ἀνθρωπότητα. Συγκαταβαίνωντας γὰρ εἰς τὼ ἀσθένειαν τῶν ἀκυόντων ὁ θεῖος Ἀπόσολος, μὴ φοβηθῆτε, λέγει, ὦ Χεισιανοὶ, μηδὲ εἰπῆτε, ναὶ ὁ Χεισὸς μᾶς ἀγαπᾷ, κὴ ἔχει παῤῥησίαν πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχει κὴ δύναμιν νὰ μᾶς προσοῇται, καὶ νὰ μᾶς προσατεύῃ παύτοτε· μὴ τῦτο εἰπῆτε, λέγει, ὦ ἀδελφοὶ, διὰ τὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἡμῶν Χεισὸς ζῇ, κὴ παύτοτε δύναται νὰ κάμνῃ τὸ ἀρχιερατικὸν ἔργον τυ· τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ νὰ μεσιτεύῃ, κὴ νὰ παρακαλῇ διὰ λόγυ μας. Διὰ τὼ ἀνθρωπότητα λοιπὸν, ὡς εἶπον, λέγει ὁ Παῦλος τὸ ἐντυγχάνει· ἀνθρωπότητα ὅμως ὅταν εἰπῶ, δὲν χωρίζω αὐτὼ ἀπὸ τὼ Θεότητα τῦ Χεισῦ, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ ὑπόσασις τῶν δύω τῦ Χεισῦ φύσεων, τῆς Θεότητος, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἀλλὰ δίδω εἰς τὺς ἀκυόντας, νὰ ἐννοῦν τὰ οἰκεῖα καὶ πρέποντα διὰ τὼ μίαν φύσιν, καὶ διὰ τὼ ἄλλην. Καὶ αὐτὸ δὲ τῦτο τὸ νὰ φορῇ σάρκα ὁ Υἱὸς, καὶ νὰ συγκάθηται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, κὴ αὐτὸ, λέγω, οἰκδυξις εἶναι, κὴ μεσιτεία; κὴ παρακάλεσις διὰ λόγυ μας· ἡ γὰρ ἀνθρωπότης τῦ Κυρίυ ὡσὰν νὰ παρακαλῇ διὰ λόγυ μας τὸν Πατέρα, ὅτι διὰ τῦτο προσελήφθη βέβαια, διὰ τὼ ἐδικώ μας σωτηρίαν (2).

26. „Τοιῦ-

(1) Ὅρα κὴ τὴν ἑρμηνείαν τῦ, ἐντυγχάνει εἰς τὸ ἰ. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίυς, στίχ. 34.

(2) Διὰ τῦτο κὴ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τῦ Κυρίυ τῦτο τὸ ἴδιον νόημα θέλωντας νὰ φανερώσῃ ἔλεγε· „τεκνία μυ... ἐάν τις ἁμάρτῃ, Παράκλητον ἔχομεν „πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησῦν Χεισὸν δίκαιον· κὴ αὐτὸς ἱ„λασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλὰ κὴ περὶ „ὅλυ τῦ Κόσμυ". (α. Ἰωαν. β'. 1.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεο-

26. „ Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν Ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος ".

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερὸν, ὅτι διὰ τὸν ἀνθρωπότητα τὸ Χριστὸ εἶπε καὶ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ ποῖος ἤθελεν εἰπῇ τοιαῦτα λόγια περὶ Θεοῦ, καὶ δὲν ἤθελεν ἐντραπῇ νὰ προσαρμόζῃ τοιαῦτα ταπεινὰ εἰς τὸν ὕψιστον ἐκεῖνον, καὶ ἀκατάληπτον φύσιν; Ὅσιος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν ἀφίνει ἀτελείωτον κἀνένα ἔργον ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ χρεωστοῦνται εἰς αὐτόν· ἄκακος δὲ, ὁ ἄδολος καὶ ἀπόνηρος· τοιοῦτος δὲ δὲν ὁ Χριστός· „ οὐχ εὑρέθη γὰρ δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ". (Ἡσ. νγ'. 9. ἀ. Πέτρ. β'. 22.)

„ Ἀμίαντος ".

Οὔτε ὁ λόγος ἔπος ἤθελεν εἰπῇ τινας ὅτι εἶναι Θεὸς ἔπαινος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα τὸ νὰ ἦναι παντὸς μιάσματος ἀπείρως ἀνώτερος· ὅθεν φανερὸν εἶναι, ὅτι διὰ τὸν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπος λέγεται.

„ Κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν „ γενόμενος ".

Οἱ μὲν τοῦ νόμου, λέγει, Ἀρχιερεῖς, κἂν καὶ Ἅγιοι εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα, ἀλλ' ὅμως ὡς ἄνθρωποι ὁποῦ εἶναι, σύρουν καὶ αὐτοὶ μὲ λόγου τους κάποιον μέρος κακίας, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν εἶναι τελείως χωρισμένοι ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλούς· διόττι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι χωρισμένοι, ὁποῦ καὶ αὐτοὶ εἶναι εἰς ἁμαρτίας σύσχοι; Καὶ προσέτι, κἀνένας ἀπὸ τοὺς τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς, δὲν ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς· ὁ δὲ ἰδικός μας Ἀρχιερεύς, κοντὰ ὁποῦ ἦτον πλήρης, καὶ ὑπερπλήρης κάθε ἀρετῆς καὶ ἁγιότητος, καὶ κοντὰ ὁποῦ ἦτον κεχωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἔγινε πρὸς τούτοις καὶ ὑψηλότερος ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐκάθισεν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τὸν πατρικόν· τὸ δὲ „ γενόμενος " φανερὸν εἶναι, ὅτι λέγεται κατὰ τὸν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, διατὶ καθ' ὃ Θεὸς λόγος, πάντοτε ἦτον τῶν οὐρανῶν ὑψηλότερος.

27. „ Ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ Ἀρχιερεῖς, πρό- „ τερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέραν, ἔπειτα τῶν „ τοῦ λαοῦ ".

Ἀφ' ὅ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, πλατύνει τὸ νόημα τοῦτο, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς τόσον ἐλεύθερος καὶ ἀνώτερος ἦτον ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὥστε ὁποῦ καὶ τὸ ἰδικόν του σῶμα ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὄχι διὰ λόγου του (διατὶ πῶς ἤθελε προσφέρῃ τοῦτο διὰ λόγου του, ὁποῦ δὲν ἔκαμε κἀμμίαν ἁμαρτίαν;) ἀλλὰ διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τὰς ἰδικάς μας ἁμαρτίας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τοῦτο νοεῖται· ὅτι οἱ μὲν Ἀρχιερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου, κάθε ἡμέραν ἐπρόσφεραν θυσίας εἰς τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ μλὼ ἐδώνοντο νὰ καθαείσουν τοὺς ἁμαρτάνοντας μὲ μίαν μόνλω θυσίαν, καὶ μὲ μίαν μόνλω φοράν· ὁ δὲ Χριστὸς, τοιαύτλω θυσίαν ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τόσον μεγάλα δυναμεύλω, ὥστε ὁποῦ, μὲ μίαν μόνλω φορὰν ἐκαθάεισε διὰ μέσου αὐτῆς ὅλον τὸν κόσμον. Λοιπὸν καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερέχει ὁ ἰδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριστὸς τοὺς τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς.

„ Τοῦ-

Θεοδώρητος ὕστερ ἑρμλωεύει τὸ ῥητόν· „ Καὶ αὐτοὶ τῶν „ λόγων ἡ πατρικότης βοᾷ, ὡς ἑδὲν αὐτῶν ἁρμόττει τῇ „ Θεότητι τοῦ Χριστοῦ· οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο ζῇ, ἵνα ἐν- „ τυγχάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν· ἡ γὰρ ἐκείνου ζωὴ ἄπαρχος, καὶ „ ἀνώλεθρος· ἐκοῦν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον νοητέον καὶ παῦ- „ τα· ὥσπερ γὰρ τὸ παθος ὑπὲρ ὑμῶν κατεδέξατο, ὕ- „ πως ἐντυγχάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν· σωιέζθυξε μεν τοι τῷ „ πατρὶ καὶ ὑψηλὸν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· αὐτὸν γὰρ „ σώζειν ἡμᾶς ἄρηκε, καὶ τελείαν σωτηρίαν παρέχειν ".

„ Τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας".

Τοῦτο λέγει ἔχαμε μίαν φορὰν· τοῦτο ποῖον; τὸ νὰ προσφέρῃ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, καὶ ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν του· μίαν φορὰν, λέγει, ἐνήργησε τὰ τῆς Ἱερωσυνης ὁ Χριστὸς, ἤγουν ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτόν του θυσίαν· μετὰ ταῦτα δὲ, κάθηται ὡσὰν ἀνθρώπος εἰς τὸν θρόνον τὸν πατρικόν· διότι διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃς ἐσὺ ὁ ἀναγνώστης, πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἱερεὺς, καὶ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς σέκεται πάντοτε, καὶ ἱερουργεῖ, διὰ τοῦτο δείχνει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι κατ' οἰκονομίαν μίαν μόνην φορὰν ἔγινεν Ἱερεύς, καὶ ἀφοῦ ἐτελειώθη ἡ οἰκονομία του, πάλιν ἀπέλαβε τὸ ἐδικόν του ὕψος καὶ τὸ ἀξίωμα· τοῦ μὲν γὰρ λειτουργοῦ καὶ Ἱερέως εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ σέκεται, καὶ νὰ λειτουργῇ, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον· ὁ δὲ Χριστὸς κάθηται εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον, καὶ λειτουργεῖται ὑπὸ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων (1).

28. „Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν Ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀ-„σθένειαν".

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι μίαν φορὰν μὲν ἐπρόσφερεν ὁ Χριστὸς, πλὴν ἐπρόσφερε καὶ διὰ λόγου του· τοῦτο χάριν κατασκευάζει τοῦτο ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει, ὅτι δὲν ἐπρόσφερε διὰ λόγου του ὁ Χριστὸς, καὶ διὰ ἐδικάς του ἁμαρτίας· δι' ὅτι, ὁ μὲν παλαιὸς νόμος, καθίστα Ἀρχιερεῖς φιλοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἔχουν ἀσθένειαν, ἤτοι ὁποῦ δὲν δύνονται νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ νὰ τὴν νικήσουν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὡς ἀσθενεῖς ὁποῦ εἶναι, πίπτουν εἰς ἁμαρτήματα· ὅθεν ἀκολούθως ἔχουν χρείαν νὰ προσφέρουν θυσίας καὶ διὰ τὰς ἐδικάς των ἁμαρτίας· ὁ δὲ Χριστὸς, ὁποῦ εἶναι τόσον δυνατὸς, καθ' ὃ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πῶς ἤθελεν ἔχῃ ἁμαρτίαν; μὴ ἔχοντας δὲ ἁμαρτίαν, πῶς ἤθελε προσφέρῃ διὰ λόγου του; τοῦτο γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον· ἀλλ' ἐδὲ διὰ τὰς ἄλλας ἐπρόσφερεν ὁ Χριστὸς πολλὰς θυσίας, καὶ πολλαῖς φοραῖς· ἀλλὰ μίαν μόνην θυσίαν, καὶ μίαν μόνην φοράν· δι' ὅ,τι μὲ τὸ νὰ ἦτον δυνατὸς, ἀρκετὴν ἐσάθη νὰ τελειώσῃ τὸ πᾶν, καὶ νὰ καθαρίσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὸ νὰ προσφέρῃ μίαν μόνην φοράν· ἀσθένειαν δὲ θέλεις νοήσεις ἀγαπητὲ, καὶ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν, καθὼς εἰς ἄλλα μέρη ἔτζι αὐτὴν ὀνομάζει ὁ Παῦλος· „ὁ γὰρ ἔχομεν φησὶν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀθε-„νείαις (ἤτοι ταῖς ἁμαρτίαις) ἡμῶν". (Ἑβρ. δ'. 15.) Καὶ πάλιν „ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περί-„κειται ἀσθένειαν". (Ἑβρ. ε'. 2.) ἢ ἀσθένειαν θέλεις νοήσεις τὸν θάνατον· δι' ὅ,τι οἱ τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς, μὲ τὸ νὰ ἦτον θνητοὶ, καὶ ἀσθενεῖς, ὅτε αὐτοὶ ἦτον καθαροὶ καὶ ἀναμάρτητοι, ὅτε τοὺς ἄλλους ἐδύνοντο νὰ καθαρίσουν· ὁ δὲ Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀναμάρτητος, καὶ ἀθάνατος, διὰ τοῦτο εἶναι καὶ δυνατὸς, καὶ μὲ μίαν μόνην προσφορὰν ἐκαθάρισεν ὅλους. Ἄκουε δὲ καὶ τὶ ἀκόλουθα.

„Ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶ-„να τετελειωμένον".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, τὰς διαφορὰς ὁποῦ εἶναι ἀναμέσα εἰς τὴν Ἱερωσύνην τῶν παλαιῶν Ἱερέων, καὶ εἰς τὴν Ἱερωσύνην τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖ, ἤτον νόμος· ἐδῶ, λόγος ὁρκωμοσίας, ἤτοι βεβαιότατος καὶ ἀληθέστατος· ἐκεῖ, ἤτον ἄνθρωποι, δηλοὶ βέβαια, καθ' ὃ κτίσματα· ἐδῶ, εἶναι Υἱὸς, Θεὸς δηλαδὴ καὶ Δεσπότης· ἐκεῖ, ἤτον ἀσθενεῖς, ἤτοι σφάλλοντες, καὶ ἁμαρτίαν ἔχοντες, καὶ εἰς θάνατον ὑποκείμενοι· ἐδῶ δὲ, εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὸν αἰῶ-

να

(1) Τοιαύτη δὲ οὖσα καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Θεοδωρήτου εἰς τὰ ῥηθέντα τοῦτα· „δύο πέφηνεν ἄτερ ὠκ ἔσχον οἱ „τῆς Ἱερωσύνης πεπυχηκότες· ἐκεῖνοι γὰρ καὶ συνεχῶς „τὰ ἱερεῖα προσέφερον, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἔθυον, ἅτε δὴ „καὶ αὐτοὶ πλημμελοῦντες ὡς ἄνθρωποι· οἱ δὲ ἁμαρτή-„μασιν ὑποκείμενοι, οὐ τοσαύτην ἔχουσι προσφέροντες „παῤῥησίαν· ὅτος δὲ, οὐδέτερον τούτων ποιεῖ· τὸ μὲν, „ἐπειδὴ ἁμαρτίας ἀμύητος, τὸ δὲ, ὡς τῆς μιᾶς θυ-„σίας ἀρκεσάσης εἰς σωτηρίαν· καὶ ἐκεῖνοι μὲν, ἕτερα „προσέφερον θύματα· ὅτος δὲ, τὸ ἑαυτοῦ προσενεγκὼν „σῶμα, αὐτὸς Ἱερεὺς καὶ ἱερεῖον γενόμενος, καὶ ὡς „Θεὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Πνεύματος τὸ δῶρον „δεχόμενος".

να τετελειωμένος, ἤτοι ἀΐδιος, καὶ δυνατός· καὶ ὄχι μόνον ἀναμάρτητος κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ παντοτε εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἀνίσως λοιπὸν ἦναι τέλειος ὁ Χριστὸς, ἀφίσως δὲν ἁμαρτάνῃ καμμίαν φοράν, καὶ ἀφίσως παντοτε ζῇ, πῶς ἤθελε προσφέρῃ διὰ λόγου τε; ἢ πῶς ὅλως ἤθελε προσφέρῃ διὰ τὰς ἄλλας, πολλὰς θυσίας, καὶ πολλαῖς φοραῖς; ὅθεν φανερὸν εἶναι, ὅτι ὅτε διὰ λόγου τε ἐπρόσφερεν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς ἄλλας, ὅτε διὰ τὰς ἄλλας δὲ, ἐπρόσφερε πολλὰς θυσίας, καὶ πολλαῖς φοραῖς, ἀλλὰ μίαν μόνῳ θυσίαν, καὶ μίαν μόνῳ φοράν, ὡς προείπομεν. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται ἐλλειπτικῶς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ „καθίσησιν Ἱερέα", ἤγουν „ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, καθίσησιν Ἱερέα Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶ„να τετελειωμένον". (1)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

1. „Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις· τοιοῦτον ἔχομεν Ἀρχιερέα, „ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσυνης ἐν τοῖς „Οὐρανοῖς".

Κεφάλαιον λέγεται πάντοτε τὸ μεγαλίτερον πρᾶγμα· χάριν παραδείγματος ὅταν τινὰς εἰς ὀλίγα λόγια περιλάβῃ τὰ κυριώτερα μέρη μιᾶς ὑποθέσεως, λέγεται ὅτι ἐποίησε τὸν λόγον ἐν κεφαλαίῳ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς κεφαλῆς, ἡ ὁποία, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι μικρὰ, ἔστιν ὅμως τὸ κυριώτερον μέλος τοῦ σώματος. Λέγει λοιπὸν καὶ τώρα ὁ Ἀπόστολος „κεφάλαιον δὲ „ἐπὶ τοῖς λεγομένοις" ἤτοι διὰ νὰ εἰπῶ τὸ μέγιστον, καὶ περιεκτικώτερον ἀπὸ ὅλα· ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ χάριτι Χριστιανοὶ Θεὸν ἔχομεν Ἀρχιερέα· διὸ, τι τὸ νὰ κάθηται, δὲν εἶναι ἄλλο τινὸς, παρὰ τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Ἀπόστολος, ἀφ' οὗ εἶπε τὰ ταπεινὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι εἶναι Ἀρχιερεὺς, ὅτι ἐντυγχάνει, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια, τότε ἀνέβη εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς Θεότητος. Σωφρονίζει δὲ νὰ κάμνῃ τοῦτο πάντοτε ὁ Ἀπόστολος, μιμούμενος τὸν Διδάσκαλον καὶ Κύριον αὐτοῦ Χριστὸν, ὅστις τοῦτο τὸ ἴδιον μεταχειρίζεται εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπὸ τὰ ταπεινὰ τῆς ἀνθρωπότητός τε, ἀναβαίνει εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς ἑαυτοῦ Θεότητος· κάμνει δὲ τοῦτο, ἵνα, διὰ μὲν τῶν ταπεινῶν, ὁδηγήσῃ τὸν ἀσθενῆ ἀκροατὴν νὰ δεχθῇ εὐκόλως τὸν λόγον· (ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον ὁ ἀκροατὴς δὲν ἀκολουθεῖ εἰς τὰ λόγια τοῦ διδασκάλου, ἀφίσως καὶ ὁ διδάσκαλος δὲν ἀναβαίνῃ ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὰ ὑψηλότερα) διὰ δὲ τῶν ὑψηλῶν πάλιν, διδάξῃ τὸν ἀκροατὴν, ὅτι διὰ συγκαταβασιν τοῦ ἔλεγεν ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ λόγια πρότερον· Θρόνον δὲ μεγαλωσυνης ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Πατρικόν· ἢ διὰ τί καὶ ὁ Πατὴρ ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ μεγαλωσυνη τοῦ Υἱοῦ· ἢ ὠνομάθη θρόνος μεγαλωσύνης ἁπλῶς, κατὰ περίφρασιν, αὐτὶ τοῦ, ὁ μέγιστος θρόνος.

2. „Τῶν Ἁγίων λειτουργός".

Καθὼς, λέγει, οἱ κάτω τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς ἐμβαίνοντες μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἐλειτούργουν, ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, ἔγινε λειτουργὸς τῶν ὄντως ἁγίων, καὶ Ἀληθινῶν ἀδύτων, δηλαδὴ τῶν ἐπουρανίων· φαίνεται δὲ ἐδῶ πῶς λαλεῖ ὁ Παῦλος ἐναντία μὲ τὸν ἑαυτόν του, διὰ τί, εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης εἶπε· „Πρὸς τίνα δὲ „τῶν Ἀγγέλων εἰρηκέ ποτε κάθου ἐκ δεξιῶν μου"; (Ἑβρ. ά. 13.) „οὐχὶ πάντες εἰσὶ „λειτουργικὰ πνεύματα"; (αὐτόθ. 14.) δείχνει γὰρ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ὁ λειτουργὸς δὲν χρεωστεῖ νὰ κάθεται, ἀλλὰ νὰ στέκῃ· ὀλίγον δὲ ἀνωτέρω πάλιν εἶπε περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου, τώρα δὲ ἐδῶ λέγει, ὅτι εἶναι λειτουργὸς τῶν ἐπουρανίων. Πῶς λοιπὸν ταῦτα λέγει; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι λέγει ταῦτα ὁ Ἀπόστολος συγκαταβαίνοντας εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν, καὶ συμίγοντας τὰ ταπεινὰ μὲ τὰ ὑψηλά· διὰ μὲν γὰρ τοῦ

---

(1) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει τὸ, τετελειωμένον· „ὁ Μονογενὴς Υἱὸς σωμάτιον ἔχει τῇ γεννήσει „τὴν τελειότητα· τέλειον γὰρ αὐτὸν γεγεννήκεν ὁ Πα„τήρ· καὶ τοῦτο τοίνυν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον νοητέον· τέ„λειον γὰρ ἐνταῦθα τὸν ἀθάνατον λέγει· ἢ μᾶλλον ἄλ„λον Υἱὸν νοητέον παρὰ τὸν φύσει Υἱὸν ὡς Θεὸν, καὶ πά„λιν δεχόμενον τὴν αὐτὴν προσηγορίαν ὡς ἄνθρωπον".

τῶ καθῆσθαι, δείχνει τὴν Θεότητα τῦ Χριστῦ, ἐπειδὴ τῆς Θεότητος εἶναι ἴδιον νὰ κάθεται, καὶ νὰ λειτουργῆται παρὰ τῶν κτισμάτων· διὰ δὲ τῦ λειτουργεῖν, δείχνει τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν τῦ Χριστῦ· Μερικοὶ δὲ τὸ „λειτουργὸς τῶν Ἁγίων" ἔτζι ἐνόησαν, αὐτὶ τῦ, τῶν ἁγιασμάτων ὑπ' αὐτῦ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ ἡμῶν τῶν εἰς αὐτὸν πιστεύοντων, καὶ παρ' αὐτῦ ἁγιασθέντων, εἶναι Ἀρχιερεὺς ὁ Χριστός (1).

„Καὶ τῆς Σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἄν-„θρωπος".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐξυπνίζει ὁ Ἀπόστολος τὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας· διὶ ὅ,τι, ἐπειδὴ ἠκολούθουν ἦτον νὰ ἀπορᾶν αὐτοὶ, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν πῶρα τοιαύτην σκηνὴν, ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ Μωϋσῆς· διὰ τῦτο, λέγει, ὅτι νὰ ὁπῦ ἔχομεν ἄλλην ἀληθινὴν, καὶ μεγαλητέραν σκηνὴν ἀπὸ ἐκείνην, τὸν οὐρανὸν δηλαδὴ, διὶ ὅτι ἡ παλαιὰ ἐκείνη σκηνὴ ἦτον τύπος τῦ οὐρανῦ· καὶ ἐκείνην μὲν, ἄνθρωπος ἐκατασκεύασεν, ἦ ὁ ἀρχιτέκτων Βεσελεὴλ, ἦ ὁ Μωϋσῆς· ταύτην δὲ τὴν σκηνὴν, τὸν οὐρανὸν δηλαδὴ, ὁ Κύριος ἐκατασκεύασε. Σημείωσαι, ὅτι ἀπὸ τὸ ῥητὸν τῦτο συμπεραίνει ὁ Θεῖος Ἰωαννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ οὐρανὸς ἤτε κινεῖται, ἤτε εἶναι σφαιροειδὴς· διότι τὸ ὁμοίωμα ὁπῦ φέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος τῦ οὐρανῦ, ἦτοι ἡ σκηνὴ, καὶ τὸ ἔπηξε, καὶ τὰ δύω ταῦτα αἴνιγμα εἶναι· ἡ γὰρ σκηνὴ, μὴ ἔσα ὅλη ἄνω καὶ κάτω σφαιροειδὴς, αἰνίγμα τὸ σφαιροειδὲς τῦ οὐρανῦ· τὸ δὲ ἔπηξεν, αἰνίγμα τὴν κίνησιν τῦ οὐρανῦ (2).

3. „Πᾶς γὰρ Ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθί-„σταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τῦτον, ὃ προσενέγκῃ".

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι κάθηται ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς πῶς εἶναι ἀπάτη τῦτο τὸ νὰ λέγεται Ἀρχιερεὺς, διὰ τῦτο λέγει πῶρα ἐδῶ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ κάθηται ὁ Χριστὸς, ὅμως δὲν ὑστερήθη τὸ νὰ ἦναι Ἀρχιερεὺς, ἐπειδὴ ὅλα τὰ τῶν Ἀρχιερέων ἰδιώματα ἔχει· καὶ καθὼς ἐκεῖνοι οἱ τῦ νόμυ Ἱερεῖς, προσφέρυσι δῶρα καὶ θυσίας, ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτόν τε. Τὸ νὰ καθίσῃ λοιπὸν ὁ Χριστὸς, τῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Θεϊκῆς τε ἀξίας, τὸ δὲ νὰ γένῃ Ἀρχιερεὺς, τῦτο εἶναι ἴδιον τῆς πολλῆς τε φιλανθρωπίας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τῦτο· ἐπειδὴ ἐζήτων καὶ ἀπόρεν μερικοὶ, διὰ τί ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν, ἀφοῦ ἦτον Υἱὸς, καὶ ἀφοῦ ἦτον αἰώνιος; διὰ τῦτο λύει τὴν ἀπορίαν ταύτην ὁ Παῦλος καὶ λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἦτον Ἱερεὺς, Ἱερεὺς δὲ χωρὶς θυσίαν δὲν εἶναι,

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος· τὸ μέν τοι λει-„τουργὸς πρεσβύτικεν, ἐπειδὴ περὶ Ἀρχιερέως ποιῆται „τὸν λόγυς· ἐπὶ ποίαν ἐπιτελῆ λειτουργίαν ἀπαξ „προσενέγκας ἑαυτόν, καὶ οὐκ ἔτι ἑτέραν θυσίαν προσ-„φέρων; πῶς δὲ οἰκείωτε αὐτὸν ὁμῦ καὶ συνεδρεύειν, καὶ „λειτουργεῖν; ἐμοὶ τις ἄρα λειτουργίαν εἴποι τῶν „ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν, ἣν διαποτικῶς πραγμα-„τεύεται".

(2) Καὶ πολλοὶ δὲ τῶν νεωτέρων, καὶ ἀκριβεστέρων Ἀστρονόμων δοξάζυσιν, ὅτι δὲν κινῆται ὁ οὐρανὸς, οὐδὲ διὰ τῆς κινησεώς τε συμπεριφέρει τὺς φωτῆρας, καὶ τὰ ἄστρα· ἀλλ' ἕκαστος τῶν φωτήρων, καὶ τῶν ἀστέρων μόνος κινῆται ἀφ' ἑαυτῦ, ἄλλος μὲν, ὑψηλότερα, ἄλλος δὲ, χαμηλότερα· ὅλος γὰρ ὁ οὐρανὸς ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ῥοώδης, καὶ ἐν αὐτῷ οἱ ἀστέρες, καὶ οἱ φωτῆρες κινῦνται, καθὼς κινῦνται καὶ οἱ ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ τὰ πετηνὰ ἐν τῷ ἀέρι· ὅτι δὲ ἡμισφαιρίῳ ὁμοιάζει ὁ οὐρανὸς καὶ καμάρα, καὶ οὐχὶ σφαῖρα, δείκνυσι καὶ ὁ Ἀ-χάκιος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς Ἑξαημέρυ· (Γεν. κεφ. ά. στιχ. ς'.) ἀλλ' οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὺς Ἀστρονόμυς, δύ-κολώτερα ἠμποροῦν νὰ κόψυν τὺς γλώσσας των, παρὰ νὰ σέρξυν νὰ ὁμολογήσυν τῦτο. Ὅρα καὶ εἰς τὸ μ'. κεφ. τῦ Ἡσαΐου ὅπου λέγεται· ὁ στήσας ὡς καμά-„ραν τὸν οὐρανὸν, καὶ διατείνας ὡς σκηνὴν κατοικεῖν". καὶ εἰς τὸ ιγ'. „Κύριος Σαβαὼθ ἐντέλλεται ἔθνη ὁ-„πλομάχῳ ἤρχεσθαι ἐκ γῆς πόρρωθεν ἀπ' ἄκρυ θεμε-„λίυ τῦ οὐρανῦ". Ὅρα καὶ εἰς τὸν ιή. Ψαλμὸν ὅπυ λέγεται· „ἀπ' ἄκρυ τῦ οὐρανῦ ἡ ἔξοδος αὐτῦ, καὶ τὸ „κατάντημα αὐτῦ ἕως ἄκρυ τῦ οὐρανῦ". τὰ ὁποῖα λόγια δὲν ἁρμόζυν νὰ λέγωνται ἐπὶ σφαίρας πάντοθεν οὔσης ἰσοπεριμέτρου. Ὁ δὲ Θεὸς εἰς τὸν Ἰὼβ καθαρῶς ἀναιρεῖ τὸ σφαιροειδὲς τῦ οὐρανῦ λέγων· „τίς „δὲ ὁ ἀριθμῶν νέφη σοφίᾳ, οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινε; „κέχυται δὲ ὥσπερ γῆ κονία· κεκόλληκε δὲ αὐτὸν ὡ-„σπερ λίθῳ κύβον". (Ἰὼβ λή. 38.) ὁ γὰρ κύβος οὐκ ἔστι σφαιροειδὴς. Μερικοὶ δὲ λέγυσι, ὅτι ταῦτα ὅπως λέγει ἡ θεία Γραφὴ, ὡς πρὸς τὸ αἰσθητὸν καὶ φαινόμενον χῶμα τῦ οὐρανῦ, καὶ οὐχὶ ὡς φρὸς τὸ ἀληθὲς, καὶ νοούμενον· ἐπειδὴ ἀπὸ κάθε μέρος τῆς γῆς, τὸ ἡμισφαίριον μόνον ὁρᾶται τῦ οὐρανῦ, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει ὡσὰν καμάρα καὶ σκηνὴ καὶ οὐχὶ ἡ ὁλόκληρος σφαῖρά τε-

εἶναι, διὰ τοῦτο ἦτον ἀνάγκη νὰ ἔχῃ καὶ ὁ Χριστὸς σῶμα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἤθελε προσφέρῃ· τοῦτο δὲ, δὲν ἦτον ἄλλο, παρὰ τὸ ἰδικόν του ἀναμάρτητον σῶμα. Λοιπὸν διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἀπέθανε, διὰ νὰ προσφέρῃ θυσίαν τὸ σῶμά του εἰς τὸν Θεόν· δῶρον δὲ καὶ θυσία, κατὰ τὸν ἀκριβὲς λογαριασμόν, ἔχουν διαφορὰν ἀναμεταξύ των· διότι θυσίαι μὲν εἶναι, αἱ διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν κρεάτων τῶν ζώων προσφοραί· ἢ διὰ νὰ εἰποῦμεν ἀκριβέστερον, θυσίαι εἶναι, ὅλα τὰ διὰ τῆς φωτίας θυμιαζόμενα· ἐπειδὴ θυσία κυρίως λέγεται παρὰ τὸ θύεσθαι, ἤτοι τὸ θυμιᾶσθαι· δῶρα δὲ ὀνομάζονται οἱ καρποὶ, τὰ σῖτα, τὰ οἶνα, τὰ ἐλαῖα, τὰ ἄρτα, τῆς σεμιδάλεως, καὶ ὅσα ἄλλα ἦτον χωρὶς αἷμα, καὶ ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν χωρὶς φωτίαν. Πλὴν κοντὰ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν, ἀδιαφόρως αὐτὰ δύο σημαίνουσι, τὸ σῶμα αὐτὴ τὰ ἄλλα λαμβανόμενα, ἐκ παραλλήλου, καὶ αὐτὴ σόος· καθὼς εἶναι τὸ „Καὶ ἐπείδεν ὁ Θεὸς „ἐπὶ Ἄβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ", (Γεν. δ'. 4.) καὶ μόλον ὁποῦ τὰ δῶρά του ταῦτα ἦτον κρέατα ἀπὸ τὰ πρωτογεννήματα τῶν προβάτων του· „ἐπὶ δὲ Κάϊν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυ„σίαις αὐτοῦ ὐ προσέσχε". (αὐτόθ. 5.) καὶ μόλον ὁποῦ αἱ θυσίαι του αὗται, ἦτον αἱμακτα καὶ ἀπὸ τὰς καρπὰς τῆς γῆς. Εἰ δὲ καί τινας θετέον σπουδάζει νὰ ξεχωρίζῃ ταῦτα, καὶ νὰ ἑρμηνεύῃ ἄλλως μὲ ψυχρὰς λύσεις, τὰς ὁποίας οὐδὲ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος, ὁποιος καὶ αὖ ἦναι, δὲν ἠξεύρω πῶς ἔχει νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτόν του ἐλεύθερον ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην ὁποῦ τοῦ προσείβεται, ἤγουν πῶς ἀναγινώσκει τὰς Γραφὰς ἀμελῶς καὶ ἀπεριέργως· ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ δῶρα, καὶ τῆς θυσίας, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Θείας Γραφῆς διείσκονται ἀδιαφόρως αὐτὴ σόος· καὶ ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ φέρω ἐδῶ μυρία ῥητὰ ἐπαίνω εἰς μυρία, ἀνίσως καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐφαίνετο πῶς εἶναι φιλοδοξία (1)· πλὴν ὁ ἴδιος ἔτος Ἀπόστολος θέλει εἶναι ἀρκετὸς νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς, ὀνομάσας ἁπλῶς καὶ καθολικῶς δῶρα, ὅλα τὰ προσφερόμενα· καὶ ἄκουε τὰ ἀκόλουθα λόγιά του.

4. „Εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν Ἱερεὺς, ὄντων τῶν Ἱερέων „τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα".

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀκόμη κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος τὸ ἀνωτέρω ἐκεῖνο· ποῖον; δηλαδὴ, ὅτι αὖ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἔχῃ κάπου εἰς τὴν γῆν σκηνὴν, καθὼς τὴν εἶχον οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς, ἀλλ' διείσκεται εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅμως ἀπὸ τοῦτο δὲν ἐμποδίζεται τίποτε εἰς τὸ νὰ ἦναι Ἱερεύς. Καὶ βλέπε, ὦ ἀναγιῶσα, σοφίαν τοῦ μεγάλου Παύλου· ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤθελε κατασκεύάσῃ ἄλλος τινὰς, ὅτι δὲν εἶναι Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, ἤγουν διὰ τί δὲν ἔχει τόπον καὶ σκηνὴν εἰς τὴν γῆν νὰ ἱερατεύσῃ, ἀπὸ τοῦτο μάλιστα ὁ Ἀπόστολος κατασκεύάζει, ὅτι εἶναι Ἱερεὺς, ἤγουν διὰ τί ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχει σκηνὴν καὶ τόπον νὰ ἱερατεύῃ, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν· διότι ἂν ἦτον ὁ Χριστὸς Ἱερεὺς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, δὲν ἤθελεν ἦναι Ἱερεὺς, ἐπειδὴ ἦτον ἄλλοι ἐπὶ τῆς γῆς Ἱερεῖς, καὶ ἤθελε φανῇ πῶς ἡ Ἱερωσύνη του εἶναι ἐπανάστασις κατὰ τῆς Ἱερωσύνης ἐκείνων· πόρα δὲ μὲ τὸ νὰ ἔχῃ τόπον καὶ σκηνὴν τὸν οὐρανὸν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀνεβίβασεν ἐκεῖ ἐπάνω τὸ ἰδικόν του σῶμα, διὰ τοῦτο ἐκεῖ καὶ μεσιτεύει διὰ λόγου μας εἰς τὸν Πατέρα, καὶ πληροῖ τὸ ἴδιον ἔργον τῆς Ἀρχιερωσύνης του· ὥστε, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ εἶναι ἄνω ὁ Χριστὸς, καὶ δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τοῦτο μᾶλλον εἶναι Ἱερεὺς καὶ Ἀρχιερεύς (2).

5. „Οἵ

---

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τὸ πέμπτον Κεφαλαίου τῆς παρούσης, εἰς ἓν τρώτῳ, ὅπου μερικὰ ἐγὼ ἐκόσε ῥητὰ τῆς Γραφῆς ἔφερον, περὶ τῶν διαλαμβάνοντα.

(2) Καὶ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ἂν ὁ Χριστὸς ἦτον ἐπὶ γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἴδιον, ὅτι ἂν δὲν ἤθελεν ἀποθάνῃ, ἂν δὲν ἤθελεν ἀνασηθῇ, ἂν δὲν ἤθελεν ἀναληφθῇ, δὲν ἦτον Ἱερεύς· πόρα δὲ, ἀπέθανε μὲν, διὰ νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτόν του θυσίαν, ἀνέστη δὲ καὶ ἀνελήφθη, διὰ νὰ ἔχῃ τόπον καὶ ἱερατεῖον τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἔμελλε νὰ ἱερατεύῃ· τὸ δὲ ἱερατεύειν νόησον, τὸ νὰ μεσιτεύῃ διὰ λόγου μας πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς προεῖπεν ὁ Παῦλος· „πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑ„πὲρ αὐτῶν". (Ἑβρ. ζ'. 25.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὑπὲρ τοῦ ἑρμηνεύειν τὸ ῥητὸν· „ταῦτα εἰς ἀπολογίαν τέθη„κε, διδάσκων, ὡς οὐ τῷ Νόμῳ κατηγορῶ, ἀλλὰ „σεπτὸν ἡγοῦμαι κἀκεῖνον, ὡς ἐχόντα τῶν ἐπουρανίων „τὸν τύπον· τούτου χάριν ἔφη, ὅτι περιττὸν ἦν αὐτὸν „(τὸν Χριστὸν δηλ.) ἐν τῇ γῇ διωκόμενον, Ἱερέα „καλεῖν, τῶν κατὰ Νόμον Ἱερέων τὴν νομικὴν ἐκπλη„ρούντων λατρείαν. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ κατὰ Νόμον Ἱερω„σύνη τὸ τέλος ἐδέξατο, καὶ ὁ κατὰ τάξιν Μελχισε„δὲκ Ἀρχιερεὺς τῷ θυσίαν προσήνεγκε, καὶ θυσίας ἐ„τέρας ἀνυποδέτους καθέστηκε, τί δήποτε τὴς διαθήκης οἱ „Ἱερεῖς, τὴν μυσικὴν λατρείαν ἐπιτελοῦσιν; ἀλλὰ δῆ„λον τοῖς τὰ θεῖα πεπαιδευμένοις, ὡς οὐκ ἄλλην τινὰ „θυσίαν προσφέρομεν, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης καὶ σωτη„ρίου

„ρίου

5. „ Οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος δείχνει τὴν ὑπεροχὴν ὁπὸ ἔχει ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἱερωσύνη, ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην τῶν παλαιῶν Ἱερέων· διότι, τὴν μὲν Παλαιὰν Διαθήκην, ὀνομάζει ὑπόδειγμα καὶ σκιάν, τὴν δὲ Νέαν Διαθήκην τοῦ Εὐαγγελίου, ὀνομάζει ἐπουράνια· δι' ὅτι, πῶς δὲν εἶναι ἐπουράνια ἡ Νέα Διαθήκη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν τελεῖται κάνενα γήϊνον πρᾶγμα, ἀλλὰ ὅλα ὅσα τελοῦνται ἐν αὐτῇ, εἶναι πνευματικά, καὶ ὑπερφυῆ μυστήρια; εἰς τὴν ὁποίαν ψάλλονται ὕμνοι ἀγγελικοί; εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται τὰ κλειδία τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ δίδεται ἄφεσις ἁμαρτιῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου δέσις ἁμαρτιῶν; καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμενοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἔχομεν τὸ πολίτευμά μας ἐν οὐρανοῖς; Τύπων λοιπὸν τῶν ἐπουρανίων, ἤτοι τῆς Νέας Διαθήκης, τύποι καὶ ὑποδείγματα, ἦσαν ἀμυδρὰ δείγματα, καὶ ὡσὰν σκιαγραφήματα, ἤτον ἐκεῖνα ὁπὸ ὑπεδείχθησαν παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ· δι' ὃ γέγραπται· „ὅρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον, τὸν δεδειγμένον σοι „ἐν τῷ ὄρει". (Ἔξ. κέ. 40.) καθὼς ἀκολούθως τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος.

„Καθὼς κεχρημάτισαι Μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν Σκηνήν· „ὅρα „γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ „ὄρει". (Ἔξ. κέ. 40.)

Ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὁπὸ βλέπομεν μὲ τοὺς ἰδίους ὀφθαλμούς μας περισσότερον πιστεύομεν, παρὰ ἐκεῖνα ὁπὸ μανθάνομεν διὰ μόνης τῆς ἀκοῆς· ὅθεν καὶ γνώμη κοινὴ λέγεται „ὅτι ὀφ„θαλμοὶ τῶν ὠτίων πιστότεροι"· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἔδειξεν εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τύπῳ ὁρατῷ, ὅλα ἐκεῖνα ὁπὸ ἔμελλε νὰ κατασκευάσῃ, ἤγουν ὄχι μόνον τὸ σχῆμα, καὶ εἶδος τῆς Σκηνῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὁπὸ ἔμελλε νὰ διορίσῃ περὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῆς ἄλλης λατρείας· ὅπου γὰρ πρὸ τοῦ νὰ εἰπῇ τὸν ἄνωθεν λόγον ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, εἶπε ταῦτα· „Καὶ ποιήσεις μοι κατὰ πάντα ὅσα ἐγὼ δεικνύω σοι ἐν τῷ ὄρει, τὸ παράδειγμα τῆς „Σκιωῆς, καὶ τὸ παράδειγμα τῶν σκευῶν αὐτῆς ὅπω ποιήσεις". (Ἔξοδ. κέ. 9.)

6. „Νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας".

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια συμφέρονται μὲ τὸ νόημα ἐκεῖνο, ὁπὸ εἴπεν ἀνωτέρω ὁ θεῖος Παῦλος, ἤγουν ὅτι ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦτον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶχε τόπον Ἱερωσύνης ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν ἤθελεν ἦναι Ἱερεύς· πόρα δὲ, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἱερατεῖον τοῦ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν, διὰ τοῦτο ἐπέτυχε μίαν πολλὰ διαφορετικὴν λειτουργίαν, ἤτοι ἡ λειτουργία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι τοιαύτη, καθὼς εἶναι ἡ τῶν ἐπὶ γῆς Ἀρχιερέων, ἀλλὰ εἶναι οὐράνιος· ἐπειδὴ καὶ ἔχει τόπον τῆς ἐδικῆς της ἐνεργείας, καὶ τελετῆς, αὐτὸν τὸν οὐρανόν.

„Ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι Διαθήκης μεσίτης".

Ἀφ' ὃ ὁ Παῦλος ὕψωσε καὶ ἐμεγάλωσε τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἱερωσύνην, ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸ πρόσωπον, καὶ ἀπὸ τὴν θυσίαν, πόρα ὑψόνει καὶ μεγαλύνει καὶ τὴν Νέαν Διαθήκην, τῆς ὁποίας μεσίτης εἶναι ὁ Χριστός. Καὶ μ' ὅλον ὁπὸ εἶπε καὶ πρότερον, ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦτον ἀσθενὴς καὶ ἀνωφελὴς, διὰ τὴν νηπιώδη κατάστασιν τῶν ἀκουόντων Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅμως εὐθὺς ὁπὸ εἶπε ταῦτα, ἔπαυσε, καὶ δὲν ἐπρόσθεσέ τι περισσότερον, φοβούμενος μήπως δὲν δεχθοῦν τὰ λόγιά του οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες· πόρα δὲ πλατύνει τὸν περὶ ταύτης λόγον, καὶ δείχνει, ὅτι ἡ Νέα Διαθήκη, εἶναι καλλιτέρα ἀπὸ τὴν Παλαιὰν ἐκείνην, ἤτοι τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦ ὁποίου εἶναι μεσίτης καὶ δοτὴρ ὁ Χριστὸς, διότι ὁ Χριστὸς ἔγινεν εἰς ἡμᾶς διάκονος καὶ λειτουργὸς τοῦ Εὐαγγελίου, μὲ τὸ νὰ ἔλαβε δούλου μορφὴν, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔγινε μεσίτης καὶ διάκονος τοῦ παλαιοῦ νόμου.

„Ητις

„εἰς τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν· τοῦτο γὰρ ἡμῖν αὐτὸς „μῶν γινομένων ἀναμιμνησκόμεθα παθημάτων, καὶ
„ὁ Διαστάσης προσέταξε· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν „τὴν περὶ τὸν δυσεργέστων ἀγάπην πυροδώμεν, καὶ
„ἀνάμνησιν, ἵνα τῇ θεωρίᾳ τῶν τύπων, τῶν ὑπὲρ ἡ- „τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσμένωμεν τὴν ἀπόλαυσιν".

εἶναι, διὰ τοῦτο ἦτον ἀνάγκη νὰ ἔχῃ καὶ ὁ Χριστὸς ἕνα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἤθελε προσφέρῃ· τοῦτο δὲ, δὲν ἦτον ἄλλο, παρὰ τὸ ἐδικόν του ἀναμάρτητον σῶμα. Λοιπὸν διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἀπέθανε, διὰ νὰ προσφέρῃ θυσίαν τὸ σῶμά του εἰς τὸν Θεόν· δῶρον δὲ καὶ θυσία, κατὰ τὸν ἀκριβὲς λογαριασμόν, ἔχουν διαφορὰν ἀναμεταξύ των· διότι θυσίαι μὲν εἶναι, αἱ διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν κρεάτων τῶν ζώων προσφοραί· ἢ διὰ νὰ εἰποῦμεν ἀκριβέστερον, θυσίαι εἶναι, ὅλα τὰ διὰ τῆς φωτίας θυμιαζόμενα· ἐπειδὴ θυσία κυρίως λέγεται παρὰ τὸ θύεσθαι, ἤτοι τὸ θυμιᾶσθαι· δῶρα δὲ ὀνομάζονται οἱ καρποὶ, τὰ σῖτα, τὰ οἶνα, τὰ ἐλαῖα, τὰ ἄρτα, τῆς σεμιδάλεως, καὶ ὅσα ἄλλα ἦτον χωρὶς αἷμα, καὶ ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν χωρὶς φωτίαν. Πλὴν κοντὰ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν, ἀδιαφόρως αὐτὰ δύο σημαίνουσι, τὸ ἕνα αὐτὶ τοῦ ἄλλου λαμβανόμενα, ἐκ παραλλήλου, καὶ αὐτὶ ἑνός· καθὼς εἶναι τὸ „Καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς „ἐπὶ Ἄβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ", (Γεν. δ'. 4.) καὶ μόλον ὁπού τὰ δῶρά του παῦτα ἦτον κρέατα ἀπὸ τὰ πρωτογεννήματα τῶν προβάτων του· „ἐπὶ δὲ Κάϊν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυ„σίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε"· (αὐτόθ. 5.) καὶ μόλον ὁπού αἱ θυσίαι του αὗται, ἦτον αἱμάκτου ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς γῆς. Εἰ δὲ καί τινας θεώρει νὰ ἐξομαλίζῃ ταῦτα, καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ ἄλλως μὲ ψυχρὰς λύσεις, τὰς ὁποίας οὐδὲ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος, ὁποιος καὶ αὐ ἦναι, δὲν ἠξεύρω πῶς ἔχει νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτόν του ἐλεύθερον ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην ὁπού τοῦ προσείβεται, ἤγουν πῶς ἀναγινώσκει τὰς Γραφὰς ἀμελῶς καὶ ἀπεριέργως· ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ δώρου, καὶ τῆς θυσίας, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Θείας Γραφῆς διείσκονται ἀδιαφόρως αὐτὶ ἑνός· καὶ ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ φέρω ἐδῶ μυρία ῥητὰ ἐπαίω εἰς μυρία, ἀνίσως καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐφαίνετο πῶς εἶναι φιλοδοξία (1)· πλὴν ὁ ἴδιος ἔτος Ἀπόστολος θέλει εἶναι ἀρκετὸς νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς, ὀνομάσας ἁπλῶς καὶ καθολικῶς δῶρα, ὅλα τὰ προσφερόμενα· καὶ ἄκουε τὰ ἀκόλουθα λόγιά του.

4. „Εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν Ἱερεὺς, ὄντων τῶν Ἱερέων „τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα".

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀκόμη κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος τὸ ἀνωτέρω ἐκεῖνο· ποῖον; δηλαδὴ, ὅτι αὐ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἔχῃ κάπου εἰς τὴν γῆν σκηνὴν, καθὼς τὴν εἶχον οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς, ἀλλ' διείσκεται εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅμως ἀπὸ τοῦτο δὲν ἐμποδίζεται τίποτε εἰς τὸ νὰ ἦναι Ἱερεύς. Καὶ βλέπε, ὦ ἀναγιῶσα, σοφίαν τοῦ μεγάλου Παύλου· ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤθελε κατασκεύάσῃ ἄλλος τινὰς, ὅτι δὲν εἶναι Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, ἤγουν διὰ τί δὲν ἔχει τόπον καὶ σκηνὴν εἰς τὴν γῆν νὰ ἱερατεύσῃ, ἀπὸ τοῦτο μάλιστα ὁ Ἀπόστολος κατασκεύάζει, ὅτι εἶναι Ἱερεὺς, ἤγουν διὰ τί ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχει σκηνὴν καὶ τόπον νὰ ἱερατεύῃ, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν· διότι ἂν ἦτον ὁ Χριστὸς Ἱερεὺς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, δὲν ἤθελεν ἦναι Ἱερεὺς, ἐπειδὴ ἦτον ἄλλοι ἐπὶ τῆς γῆς Ἱερεῖς, καὶ ἤθελε φανῇ πῶς ἡ Ἱερωσύνη του εἶναι ἐπανάστασις κατὰ τῆς Ἱερωσύνης ἐκείνων· πόρα δὲ μὲ τὸ νὰ ἔχῃ τόπον καὶ σκηνὴν τὸν οὐρανὸν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀνεβίβασεν ἐκεῖ ἐπάνω τὸ ἐδικόν του σῶμα, διὰ τοῦτο ἐκεῖ καὶ μεσιτεύει διὰ λόγου μας εἰς τὸν Πατέρα, καὶ πληροῖ τὸ ἴδιον ἔργον τῆς Ἀρχιερωσύνης του· ὥστε, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ εἶναι ἄνω ὁ Χριστὸς, καὶ δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τοῦτο μᾶλλον εἶναι Ἱερεὺς, καὶ Ἀρχιερεύς (2).

5. „Οἵ

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πέμπτου Κεφαλαίου τῆς παρούσης, σίχῳ πρώτῳ, ὅπου μερικὰ ἐγὼ ἐκόσμησα ῥητὰ τῆς Γραφῆς ἔφερον, περὶ τῶν διαλαμβάνοντα.

(2) Καὶ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ἂν ὁ Χριστὸς ἦτον ἐπὶ γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἴδιον, ὅτι ἂν δὲν ἤθελεν ἀποθάνῃ, ἂν δὲν ἤθελεν ἀναστηθῇ, ἂν δὲν ἤθελεν ἀναληφθῇ, δὲν ἦτον Ἱερεύς· πόρα δὲ, ἀπέθανε μὲν, διὰ νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτόν του θυσίαν, ἀνέστη δὲ καὶ ἀνελήφθη, διὰ νὰ ἔχῃ τόπον καὶ ἱερατεῖον τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἔμελλε νὰ ἱερατεύῃ· τὸ δὲ ἱερατεύειν νόησον, τὸ νὰ μεσιτεύῃ διὰ λόγου μας πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς προεῖπεν ὁ Παῦλος· „πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑ„πὲρ αὐτῶν". (Ἑβρ. ζ'. 25.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὡσαύτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „ταῦτα εἰς ἀπολογίαν τέθη„κε, διδάσκων, ὡς οὐ τοῦ Νόμου κατηγορῶ, ἀλλὰ „σεπτὸν ἡγοῦμαι κἀκεῖνον, ὡς ἔχοντα τῶν ἐπουρανίων „τὸν τύπον· τοῦτο χάριν ἦν, ὅτι περιττὸν ἦν αὐτὸν „(τὸν Χριστὸν δηλ.) ἐν τῇ γῇ διωτώμενον, Ἱερέα „καλεῖν, τῶν κατὰ Νόμον Ἱερέων τὴν νομικὴν ἐκπλη„ρούντων λατρείαν. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ κατὰ Νόμον Ἱερω„σύνη τὸ τέλος ἐδέξατο, καὶ ὁ κατὰ τάξιν Μελχισε„δὲκ Ἀρχιερεὺς τὴν θυσίαν προσήνεγκε, καὶ θυσίας ἑ„τέρας ἀνυδεὴς κατέθηκε, τί δήποτε τὰς διαθήκης οἱ „Ἱερεῖς, τὴν μυστικὴν λειτουργίαν ἐπιτελοῦσιν; ἀλλὰ δῆ„λον τοῖς τὰ θεῖα πεπαιδευμένοις, ὡς οὐκ ἄλλην τινὰ „θυσίαν προσφέρομεν, ἀλλὰ τὴν μιᾶς ἐκείνης καὶ σωτη„ρίου

„ρίου

5. „ Οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος δείχνει τὴν ὑπεροχὴν ὁπὸ ἔχει ἡ τῦ Χριςῦ Ἱερωσύνη, ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην τῶν παλαιῶν Ἱερέων· διότι, τὴν μὲν Παλαιὰν Διαθήκην, ὀνομάζει ὑπόδειγμα καὶ σκιάν, τὴν δὲ Νέαν Διαθήκην τῦ Εὐαγγελίυ, ὀνομάζει ἐπουράνια· δι ὅτι, πῶς δὲν εἶναι ἐπουράνια ἡ Νέα Διαθήκη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν τελεῖται κἀνενα γήϊνον πρᾶγμα, ἀλλὰ ὅλα ὅσα τελοῦνται ἐν αὐτῇ, εἶναι πνευματικά, καὶ ὑπερφυῆ μυςήρια; εἰς τὴν ὁποίαν ψάλλονται ὕμνοι ἀγγελικοί; εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται τὰ κλειδία τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ δίδεται ἄφεσις ἁμαρτιῶν, καὶ ἐκ τῦ ἐναντίυ δέσις ἁμαρτιῶν; καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμενοι ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ, ἔχομεν τὸ πολίτευμά μας ἐν οὐρανοῖς; Τύπων λοιπὸν τῶν ἐπουρανίων, ἤτοι τῆς Νέας Διαθήκης, τύποι καὶ ὑποδείγματα, ἦταν ἀμυδρὰ δείγματα, καὶ ὡσὰν σκιαγραφήματα, ἤτον ἐκεῖνα ὁπὸ ὑπεδείχθησαν παρὰ Θεῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ· δι ὃ γέγραπται· „ὅρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον, τὸν δεδειγμένον σοι „ἐν τῷ ὄρει"· (Ἔξ. κέ. 40.) καθὼς ἀκολέθως τῦτο λέγει ὁ Παῦλος.

„Καθὼς κεχρημάτισαι Μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν Σκηνήν· „ὅρα „γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ „ὄρει". (Ἔξ. κέ. 40.)

Ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὁπὸ βλέπομεν μὲ τὰς ἰδίας ὀφθαλμύς μας περισότερον πιςεύομεν, παρὰ ἐκεῖνα ὁπὸ μανθάνομεν διὰ μόνης τῆς ἀκοῆς· ὅθεν καὶ γνώμη κοινὴ λέγεται „ὅτι ὀφ„θαλμοὶ τῶν ὠτίων πιςότεροι"· διὰ τῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἔδειξεν εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τύπῳ ὁρατῷ, ὅλα ἐκεῖνα ὁπὸ ἔμελλε νὰ κατασκευάσῃ, ἤγεν ὄχι μόνον τὸ σχῆμα, καὶ εἶδος τῆς Σκηνῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὁπὸ ἔμελλε νὰ διορίσῃ περὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῆς ἄλλης λατρείας· ἅπω γὰρ πρὸ τῦ νὰ εἰπῇ τὸν ἄνωθεν λόγον ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, εἶπε ταῦτα· „Καὶ ποιήσεις μοι κατὰ πάντα ὅσα ἐγὼ δεικνύω σοι ἐν τῷ ὄρει, τὸ παράδειγμα τῆς „Σκιωῆς, καὶ τὸ παράδειγμα τῶν σκευῶν αὐτῆς ἅπω ποιήσεις". (Ἔξοδ. κέ. 9.)

6. „Νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτυργίας".

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια συνέχονται μὲ τὸ νόημα ἐκεῖνο, ὁπὸ εἴπομεν ἀνωτέρω ὁ Θεῖος Παῦλος, ἤγεν ὅτι ἐὰν ὁ Χριςὸς ἦτον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶχε τόπον Ἱερωσύνης ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν ἤθελεν ἦναι Ἱερεύς· πῶρα δὲ, ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς δὲν ἔχει ἱερατεῖον τὴν γῆν, ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν, διὰ τῦτο ἐπέτυχε μίαν πολλὰ διαφορετικὴν λειτυργίαν, ἤτοι ἡ λειτυργία τῦ Χριςῦ δὲν εἶναι τοιαύτη, καθὼς εἶναι ἡ τῶν ἐπὶ γῆς Ἀρχιερέων, ἀλλὰ εἶναι οὐράνιος· ἐπειδὴ καὶ ἔχει τόπον τῆς ἐδικῆς της ἐνεργείας, καὶ τελεῖς, αὐτὸν τὸν οὐρανόν.

„Ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐςι Διαθήκης μεσίτης".

Ἀφ' ὃ ὁ Παῦλος ὕψωσε καὶ ἐμεγάλυνε τὴν τῦ Χριςῦ Ἱερωσύνην, ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸ πρόσωπον, καὶ ἀπὸ τὴν θυσίαν, πῶρα ὑψόνει καὶ μεγαλύνει καὶ τὴν Νέαν Διαθήκην, τῆς ὁποίας μεσίτης εἶναι ὁ Χριςός. Καὶ μ' ὅλον ὁπὸ εἶπε καὶ πρότερον, ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦτον ἀσθενὴς καὶ ἀνωφελὴς, διὰ τὴν νηπιώδη κατάςασιν τῶν ἀνυσόντων Ἰυδαίων· ἀλλ' ὅμως εὐθὺς ὁπὸ εἶπε ταῦτα, ἔπαυσε, καὶ δὲν ἐπρόσθεσέ τι περισότερον, φοβύμενος μήπως δὲν δεχθῦν τὰ λόγιά τυ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιςεύσαντες· πῶρα δὲ πλατύνει τὸν περὶ ταύτης λόγον, καὶ δείχνει, ὅτι ἡ Νέα Διαθήκη, εἶναι καλλιτέρα ἀπὸ τὴν Παλαιὰν ἐκείνην, ἤτοι τὸ Εὐαγγέλιον, τῦ ὁποίυ εἶναι μεσίτης καὶ δοτὴρ ὁ Χριςὸς, διὸ, τι ὁ Χριςὸς ἔγινεν εἰς ἡμᾶς διάκονος καὶ λειτυργὸς τῦ Εὐαγγελίυ, μὲ τὸ νὰ ἔλαβε δύλυ μορφὴν, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔγινε μεσίτης καὶ διάκονος τῦ παλαιῦ νόμυ.

„Ητις

„εἰς τὴν μνήμην ἐπιτελῶμεν· τῦτο γὰρ ἡμῖν αὐτὸς „ὁ Διασόπης προσέταξε· τῦτο ποιῶντες εἰς τὴν ἐμὴν „ἀνάμνησιν, ἵνα τῇ θεωρίᾳ τῶν τύπων, τῶν ὑπὲρ ἡ-„μῶν γεγενημένων ἀναμιμνησκώμεθα παθημάτων, καὶ „τὴν περὶ τὸν δυεργέτην ἀγάπην πυρσεύωμεν, καὶ „τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσμένωμεν τὴν ἀπόλαυσιν".

„Ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται".

Ἐδῶ γράφει ὁ Ἀπόστολος ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὅτις περιστότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἐπαρηγόρει τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, δηλαδὴ, ὅτι ἡ ἐδικήμας Νέα Διαθήκη τοῦ Εὐαγγελίου, ἐνομοθετήθη διὰ μεγαλητέρας, καὶ ὑψηλοτέρας ἐπαγγελίας ἀγαθῶν· ἐπειδὴ δὲν ἐπηγγέλθησαν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὁπού φυλάττων τὸ Εὐαγγέλιον, πρόσκαιρα τῆς γῆς ἀγαθὰ, εὐτεχνία, καὶ πολυτεχνία, ἀλλὰ Βασιλεία Οὐράνιος. Λοιπὸν μὴ μικροψυχεῖτε, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί μου, ἐπειδὴ αἱ ἐπαγγελίαι τῶν ἀγαθῶν, ὁπού ἔχετε νὰ λάβετε, εἶναι πολλὰ καλλίτεραις ἀπὸ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ νόμου· ὅθεν ἀνόητον εἶναι νὰ ἀποκάμνετε ἐσεῖς, ὁπού ἔχετε νὰ ἀπολαύσετε τὰ τόσον ὑψηλότερα καὶ οὐράνια ἀγαθά.

7. „Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητᾶτο „τόπος".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, τάξιν τῶν νοημάτων, καὶ λόγων τοῦ μεγάλου Παύλου· εἶπε πρῶτον, ὅτι ἡ τοῦ Χριστοῦ Νέα Διαθήκη, εἶναι καλλιτέρα ἀπὸ τοῦ Παλαιοῦ. Καὶ πόθεν τοῦτο εἶναι φανερόν; διὰ τί, λέγει, ἐνομοθετήθη διὰ καλλιτέρας ἐπαγγελίας, ἤτοι ὑποχέσεις ἀγαθῶν· δι ὅ,τι αἱ ἐπαγγελίαι καὶ ἀντιμισθίαι τῆς Νέας Διαθήκης εἶναι καλλίτεραι ἀπὸ τὰς ἐπαγγελίας τῆς Παλαιᾶς, φανερὸν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Νέα Διαθήκη εἶναι καλλιτέρα τῆς Παλαιᾶς, καὶ τὰ προσάγματα αὐτῆς καὶ αἱ ἐντολαὶ, εἶναι ὑψηλότεραι, καὶ θειότεραι τῶν ἐκείνης προσαγμάτων καὶ ἐντολῶν. Πόθεν δὲ εἶναι φανερὸν ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι τῆς Νέας εἶναι καλλίτεραι ἀπὸ τὰς τῆς Παλαιᾶς; εἶναι ἀπὸ τοῦτο, ἦγουν διὰ τί ἐκείνη μὲν ἡ Παλαιὰ, ἀπεβλήθη, αὕτη δὲ ἡ Νέα, ἐμβῆκεν εἰς τὸν τόπον ἐκείνης· ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἡ Νέα Διαθήκη κρατεῖ καὶ ἔχει τὸ κῦρος, διὰ τί εἶναι καλλιτέρα, καὶ τελειοτέρα ἀπὸ τοῦ Παλαιοῦ· δι ὅτι αὐ ἐκείνη ἡ πρώτη καὶ Παλαιὰ ἦτον ἄμεμπτος καὶ ἀκατηγόρητος, ἤτοι αὐ ἐκείνη ἔκαμνεν ἀμέμπτους καὶ ἀκατηγορήτους τοὺς ἀνθρώπους, βέβαια δὲν ἤθελεν ἔμβη εἰς τὸν τόπον αὐτῆς ἄλλη δευτέρα ἡ Νέα· καθὼς καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν καὶ λέγομεν ἰδιωτικώτερον, δὲν εἶναι ἀκατηγόρητον τὸ παιδὶ ὁσπήτιον· αὐτὸ, ἐλάττωμα ἔχει καὶ σάθρωμα· ἔτζι καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι ἡ Παλαιὰ δὲν εἶναι ἀκατηγόρητος, ὄχι ὡς πονηρὰ καὶ κακὴ, ἀλλὰ ὡσὰν ὁπού δὲν ἐδυνάτο νὰ καλλιτερεύσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ κάμῃ αὐτοὺς τελείους, ἐπειδὴ δὲν ἐδόθη διὰ τοὺς τελείους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀτελεῖς καὶ νηπίους (1).

8. „Μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγα".

Δὲν εἶπε μεμφόμενος ὁ Θεὸς αὐτῷ τῷ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἀλλὰ μεμφόμενος αὐτοὺς, ἤτοι τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες δὲν ἐδυνάντο νὰ τελειωθῶν διὰ μέσου τῶν προσαγμάτων τοῦ νόμου.

„Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγα Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον „Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα Διαθήκην καινήν". (Ἱερ. λά. 31.)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καθαρώτερα δείχνει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἀπόβλητος ἔγινεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη (κατὰ τὸ τελετικὸν δηλαδὴ μέρος αὐτῆς, ἤγουν καθ' ὃ περιέχει τὰς τελετὰς, καὶ λατρείας, καὶ ὄχι κατὰ τὸ ἠθικόν· ἐπειδὴ ὁ Δεκάλογος καὶ ἄλλαι ἐντολαὶ, αἱ τὰ ἤθη ρυθμίζουσαι καὶ τὰς πράξεις, δὲν ἀπεβλήθησαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Νέαν Διαθήκην πάλιν ἔχουσι τὸ κῦρος) καὶ ὅρα περὶ τούτου τὰς ὑποσημειώσεις τοῦ „ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκ„λήθητε ἀδελφοί". (Γαλάτ. ε. 13.) καὶ τοῦ „τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταρ„γήσας". (Ἐφ. β'. 15.) δείχνει, λέγω, ὁ Παῦλος, ὅτι ἀπεβλήθη ἡ Παλαιὰ, ἐπειδὴ καὶ φέρει τὸν Θεὸν λέγοντα διὰ τοῦ Ἱερεμίου, ὅτι θέλω νομοθετήσω Διαθήκην καινοτέραν, ἤτοι παύ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ τὸ ἄμεμπτος, ἀντὶ τοῦ Ἀλεξανδρέως Κύριλλος, τὸ ἄμεμπτον, ἄκρως Ἅγιον τελείᾳ τέθηκε, τοῖς ἀποχρῶσα πρὸς τελειότητα· ὁ δὲ μεθερμηνεύσας. (Βιβλ. β'. τῶν Γλαφυρῶν)

Digitized by Google

παύτῃ Νέαν· ὄχι καθὼς νοῦσι τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι λέγοντες, ὅτι ὁ Ἔσδρας ἀνεκαίνισε τὴν Γραφὴν· ἐπειδὴ δὲν ἔγινε καινότερα ἡ Γραφὴ διὰ τὶ ἀνεκαίνισεν, ἦγουν ἐκ δευτέρου ἔγραψεν αὐτὴν ὁ Ἔσδρας· ἀλλὰ πάλιν Παλαιὰ ἔμεινεν, ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον ὅλη ἀπεμνημονεύθη (1).

9. „Οὐ κατὰ τὴν Διαθήκην, ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν „ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ „γῆς Αἰγύπτου". (αὐτόθ. 32.)

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέβαλε τὴν Διαθήκην ἐκείνην ὁπού ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ, εἰπών· „ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πᾶσαι τὰ Ἔθνη". (Γεν. κβ'. 18.) διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐ„τοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου". διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέβαλε τὴν Διαθήκην ἐκείνην, ὁπού ἔδωκεν εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ πρὸς τοὺς Πατέρας τῶν Ἰουδαίων, τοὺς προσκυνήσαντας τὸν Μόσχον, ἀφ' ὧν εὔγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· καὶ ὄχι πῶς ἀπέβαλε τὴν Διαθήκην, ὁπού ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ πρότερον, ἐπειδὴ ἐκείνη ἔλαβε τὸ πέρας, καὶ ἐτελειώθη εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις ἦτον κατὰ σάρκα σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ.

„Ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐνέμειναν ἐν τῇ Διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν „λέγει Κύριος". (Ἱερ. λά. 32.)

Βλέπεις, ὦ ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, ὅτι τὰ μὲν κακὰ καὶ αἱ δυσχίαι, ὁπού μᾶς ἀκολουθοῦν, προέρχονται καὶ λαμβάνουν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ λόγου μας, τὰ δὲ καλὰ, καὶ αἱ διέργεσίαι ὁποῦ λαμβάνομεν, προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἔχουσι τὴν ἀρχήν τους; διότι ὁ Θεὸς ὡσὰν νὰ ἀπολογῆται, βάλλει ἐδῶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγκατέλιπε τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἔμειναν εἰς τὴν Διαθήκην μου, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἀμέλησα αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐγκατέλιπα· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν· „ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, „μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται". (Ἡσ. ά. 20.)

10. „Ὅτι αὕτη ἡ Διαθήκη ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ „τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει Κύριος". (Ἱερ. λά. 33.)

Μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ποίας; ἄλλοι μὲν λέγουσιν, ὅτι ἐννοεῖ τὰς ἡμέρας τῆς Ἐξόδου, ἦγουν ἀφ' ὧν διῆλθαν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὰς ὁποίας ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὁ Μωσαϊκὸς νόμος· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι λέγει διὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, διὰ τὰς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω ἔτως· „ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται"· ἀφ' ὧν λοιπὸν, λέγει, περάσουν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, δηλαδὴ αἱ μετὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ἱερεμίου, καὶ τῶν Προφητῶν, τότε θέλω διαθέσω καὶ νομοθετήσω τοῖς τοιούτοις καινότεραν Διαθήκην, ὁποίαν λέγει παρακάτω.

„Δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπι„γράψω αὐτούς". (Ἱερ. λά. 33.)

Ἂς ἔλθουν τώρα ἐδῶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἂς δείξουν πότε αὐτοὶ παρέλαβον νόμον ἄγραφον, ὁποῖον ὑπόσχεται νὰ δώσῃ ἐδῶ ὁ Θεός; δὲ ἔτι καὶ ὁ Ἔσδρας μὲ γράμματα παρέδωκε τὴν Γρα-

(1) Ὅτι δὲ ὁ Ἔσδρας ὕστερα ἀπὸ τὴν τῶν Βαβυλῶνος ἐπιστροφὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐνθυμήθη ὅλας τὰς Ἁγίας Γραφὰς, κατὰ προσταγὴν Θεοῦ, καὶ ἔγραψεν αὐτὰς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καθήμενος, μαρτυρεῖ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅστις ἔτω γράφει ἐν τῇ πρὸς Χίλωνα τὸν μαθητὴν τὴν Ἐπιστολὴν· „ἐνταῦθα ἡ ἐρημος, ἐν ᾗ ὁ λαὸς „ἀγνισθεὶς ἐνομοθετήθη, καὶ ἔτως εἰς τὴν γῆν τῆς ἐ„παγγελίας εἰδε Θεόν· ἐνταῦθα τὸ ὄρος τὸ Καρμή„λιον, ἐν ᾧ Ἠλίας αὐλιζόμενος τῷ Θεῷ ὑπηρέτησεν· „ἐνταῦθα πεδίον, ἐν ᾧ ἀναχωρήσας Ἔσδρας, πάσας „τὰς θεοπνεύστους βίβλους προστάγματι Θεοῦ ἐξηρεύ„ξατο".

Digitized by Google

Γραφὴν ὅλην ὁπῦ ἐνθυμήθη, ὅσερον ἀφ' ὅ ἐγύρισαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς Ἱερυσαλὴμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα. Μόνοι λοιπὸν οἱ Ἀπόσολοι δὲν παρέλαβον καινύρια νόμον γραπτὸν, ἀλλὰ ἀγράφως ἐδέχθησαν εἰς τὰς καρδίας των τὸν νόμον τῦ Ἁγίυ Πνεύματος· διὰ τῦτο καὶ ὁ Χριςὸς ἔλεγεν εἰς αὐτύς· „ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνό„ματί μυ, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον ὑμῖν". (Ἰωαν. ιδ'. 26.) (1).

„Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν". (Ἱερ. λά. 33.)

Οὗτος ὁ προφητικὸς λόγος καπωρθώθη καὶ ἔλαβε τὸ τέλος τυ διὰ μέσυ τῦ Εὐαγγελίυ, καὶ τῆς Νέας Διαθήκης· διὰ τί τὰ Ἔθνη, ὁπῦ ἦτον πρότερον εἰδωλολάτραι, καὶ δὲν ἦτον λαὸς τῦ Θεῦ, τώρα γνωρίσαντες τὸν ἀληθῆ Θεὸν, ἔγιναν αὐτῦ λαός.

11. „Καὶ ὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαςος τὸν πλησίον αὐτῦ, καὶ ἕκαςος τὸν „ἀδελφὸν αὐτῦ, λέγων, γνῶθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσυ„σί με ἀπὸ μικρῦ αὐτῶν ἕως μεγάλυ αὐτῶν". (Ἱερ. λά. 34.)

Διδαχὴν λέγει ἐδῶ ὁ Κύριος, τὴν κοπιαςικὴν καὶ ἐπιπονωτέραν διδασκαλίαν· διὰ τί ἰδὲ βλέπομεν, ὅτι τώρα εἰς τὴν χάριν τῦ Εὐαγγελίυ, δὲν χρειαζόμεθα νὰ ἐξοδεύσωμεν λόγια πολλὰ, καὶ διδασκαλίας εἰς τὸ νὰ καταπείσωμεν ἐκείνυς ὁπῦ ἔχυν νῦν ὑγιᾶ, διὰ νὰ πιςεύσυν εἰς τὸν Χριςόν· διότι ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη, εἰς μίαν μόνην γωνίαν τῆς γῆς ἦτον περικλεισμένη τῆς Ἱερυσαλὴμ, καὶ πολλὰ ὀλίγοι ἦτον ὁπῦ τὴν ἤξεραν· ἡ δὲ Νέα Διαθήκη, καὶ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐκηρύχθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον, διὰ μέσυ τῶν Ἀποςόλων· „εἰς πᾶσαν γᾶν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰ„κυμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν". (Ψαλμ. ιή.) Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τῦτο, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ διέτρεχεν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῆς ἐνσάρκυ Οἰκονομίας, καὶ ἐθέωσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, σώσας αὐτὴν εἰς τὴν θείαν τυ ὑπόσασιν, διὰ τῦτο ἔλαμψεν εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας, καὶ ἐβάλθη ὑπὸ τῆς θείας χάριτος μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὡσὰν μία ἐπιπθειότης καὶ δυύαμις, εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ εὐκόλως τὸν ἀληθινὸν Θεόν (2).

12. „Ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐ„τῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν ὐ μὴ μνησθῶ ἔτι". (Ἱερ. λά. 34.)

Καὶ ἔτος ὁ προφητικὸς λόγος σαφέσατα ἐπληρώθη εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀποπλύνωντας ἡμᾶς τὺς Χριςιανὺς, διὰ μέσυ τῦ Ἁγίυ Βαπτίσματος, ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν, ὁπῦ ἐπράξαμεν, πλέον δὲν ἐνθυμᾶται τὰς ἁμαρτίας μας παύτας, ὡσὰν ὁπῦ ἔφθασαν νὰ ἀποπλυθῦν.

13. „Ἐν

---

(1) Βλέπεις, ἀγαπητὲ, ὅτι ἡ Νέα Διαθήκη δὲν ἐδόθη μὲ σωματικὰς καὶ ὑλικὰς πλάκας καὶ γράμματα, ἀλλὰ μὲ ἄϋλα καὶ ἀσώματα, διὰ Πνεύματος Ἁγίυ· καὶ τὰ λόγια γὰρ ὁπῦ ὁ Κύριος ἔλεγε, κηρύττων τὴν Νέαν Διαθήκην καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, Πνεῦμα ἦτον, καὶ ζωή· καὶ δὲν ἦτον λόγοι μόνον χιλοὶ καὶ προφερμοὶ εἰς τὸν ἀέρα διαλυόμενοι, καθὼς ἔλεγε μόνος τυ· „τὸ Πνεῦμά „ἐςι τὸ ζωοποιῦν· ἡ σὰρξ ὐκ ὠφελεῖ ὐδέν... τὰ ῥή„ματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, Πνεῦμά ἐςι καὶ ζωή ἐςι". (Ἰωάνν. ς'. 63.) Ὅσον λοιπὸν εἶναι ἀνώτερον τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ τὰ νοητὰ καὶ ἄϋλα, ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ ὑλικὰ, τόσον ἀνωτέρα εἶναι καὶ ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τὴν Παλαιάν.

(2) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῦ· „αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς „θεοδίδακτοί ἐςε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλυς", Κεφ. δ'. εἴχ. 9. τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης Ἐπιςολῆς, σωτείνυσαν εἰς τὸ ῥητὸν τῦτο.

Digitized by Google

13. „Ἐν τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἑρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος τὸν ὑστερον λόγον τῦ Προφήτε Ἱερεμίε, μᾶλλον δὲ τῦ Θεῦ, ὃς λέγει· ὅτι αὐτὸ τὸ νὰ ὀνομάσῃ ὅλως καινὴν Διαθήκην ὁ Θεὸς, τῦτο λέγω μόνον δείχνει, ὅτι ἡ πρώτη Διαθήκη φαίνεται πλέον πῶς εἶναι παλαιὰ καὶ ἀσθενής.

„Τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμῦ".

Ἀφ' ὃ ἔλαβε τὴν ἄδειαν καὶ παῤῥησίαν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἱερεμίαν, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν, κατηγορεῖ λοιπὸν τὸν νόμον ὡς παλαιὸν καὶ γηραλέον, δείχνει δὲ τὰ τῦ Εὐαγγελίε πῶς εἶναι νέα καὶ αὐθῦν. Ἀπὸ τὸ προφητικὸν λοιπὸν ῥητὸν ὁπῦ λέγει καινὴν, ἐσυμπέρανε τὸ ὄνομα τῆς παλαιᾶς· ἐπειδὴ τὸ καινὸν μὲ τὸ παλαιὸν εἶναι ἐναντίον· ἐπρόσθεσε δὲ ἀπὸ λόγε τε τὸ ὄνομα τῦ γηρατείε, καὶ λοιπὸν ἀναγκαίως συμπεραίνει, ὅτι εἰς τὸν παλαιὸν καὶ γηράσαντα νόμον, χρεωστεῖται ἀφανισμὸς, διὰ τὶ φυσικῷ τῷ τρόπῳ ὅπειος παλαιωθῇ, καὶ γηράσῃ, κοντὰ εἶναι εἰς τὸ τέλος καὶ τὸν θάνατον· ὅθεν καὶ μερικοὶ ἐτυμολογῦσι τὸ γῆρας, ὅτι σωτίθεται ἀπὸ τὸ γῆς ἐρᾶν· ὡσὰν νὰ λέγῃ λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος τῦτο, ὅτι δὲν ἔπαυσε ἡ Νέα Διαθήκη τὴν Παλαιὰν, ἀκαίρως καὶ πρὸ τῦ ὡρισμένε καιρῦ, ἀλλὰ διὰ τὶ αὐτὴ ἔφθασε πλέον εἰς γῆρας καὶ παλαιότητα, ἤτοι διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς καὶ ἄχρηστον καὶ ἀνωφελὲς, καθὼς καὶ ἀλλαχῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος περὶ αὐτῆς λέγει· „τὸ „γὰρ ἀδύνατον τῦ νόμε, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός". (Ῥωμ. η'. 3.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

1. „Εἶχε μὲν ὖν ἡ πρώτη (1) δικαιώματα λατρείας".

Ἀνωτέρω μὲν ἔδειξεν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὰς παλαιὰς Ἱερεῖς, καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ἔμελλον νὰ ἔχωσι τέλος τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, καὶ ὁ τελετουργικὸς νόμος αὐτῶν· τώρα δὲ δείχνει τῦτο τὸ ἴδιον, καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σχῆμα ὁπῦ εἶχεν ἡ παλαιὰ Σκηνὴ τῦ Μαρτυρίε· διότι ὡς αὐτὴν διῄρισκοντο τρεῖς τόποι, ὁ ἔξω τῆς Σκηνῆς, τὸ Ἅγιον, καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· καὶ ὁ μὲν ἔξω τῆς Σκηνῆς τόπος, ὅς τις φαίνεται νὰ ἦτον ἡ αὐλὴ, ἦτον διωρισμένος διὰ νὰ σέκωνται ὅλοι, καὶ οἱ Ἰεδαῖοι, καὶ οἱ προσήλυτοι, ἤγουν οἱ κατηχέμενοι τῶν Ἰεδαίων Ἐθνικοί· μετὰ δὲ τὸν τόπον τῦτον καὶ τὴν αὐλὴν, ἦτον σῶα καταπέτασμα, ἤγουν σῶα σκέπασμα ὑφαντὸν (2), μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐμ-

(1) Παρὰ μὲν τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ Θεοφυλάκτῳ ἔτω γράφεται· παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ δὲ, καὶ ἐν ἄλλοις, πρόσκειται καὶ τὸ, Σκηνή· ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος θέλει, ὅτι νὰ λέγεται ἡ πρώτη, ὄχι ἡ Σκηνὴ, ἀλλὰ ἡ Διαθήκη· τὸ· „ἶχε μὲν ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, ἐγὼ περὶ „τῆς Σκηνῆς ἐρῶσθαι νομίζω, ἀλλὰ περὶ αὐτῆς τῆς „Παλαιᾶς Διαθήκης· οὐ γὰρ τὴν Σκηνὴν τῇ Νέᾳ „συνέκλεισε Διαθήκῃ, ἀλ' ὅλων τὴν Παλαιὰν Διαθή„κην τῇ Νέᾳ, καὶ πρὸς ὅλην ἐκείνην, παύσας ἐδείκνυ „τὴν ὑπεροχήν".

(2) Σημείωσαι ὅτι τρία καταπετάσματα ἦτον ἐν τῇ Σκηνῇ. α'. καταπέτασμα ἐκεῖνο ὁπῦ ἐσκέπαζε τὴν θύραν τῆς αὐλῆς τῆς Σκηνῆς. β'. ἐκεῖνο ὁπῦ ἐσκέπαζε τὴν θύραν τῆς καθ' αὐτὸ Σκηνῆς, ἤτοι τὰ μέσα τῆς Σκηνῆς· καὶ γ'. ἐκεῖνο ὁπῦ ἐσκέπαζε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων. Περὶ τῶν λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· „Καὶ τὸ „καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς, καὶ τῆς πύλης „τῆς αὐλῆς". (Ἐξ. λθ'. 40.) Καὶ πάλιν· „Καὶ „θήσεις τὴν κιβωτὸν τῦ μαρτυρίε, καὶ σκεπάσεις τὴν „κιβωτὸν τῷ καταπετάσματι". (Ἐξ. μ'. 3.) Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐμπροσθεν, δύω μόνον λέγει καταπετάσματα, μὴ ἀριθμῶν τὸ τρίτον καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς αὐλῆς τῆς Σκηνῆς· καὶ τὰ τρία δὲ καταπετάσματα ἦτον παρομοίως κατασκευσμένα ἀπὸ ὑάκινθον, πορφύραν, κόκκινον κεκλωσμένον, καὶ βύσσον κεκλωσμένην· πλὴν τὸ μὲν καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς αὐλῆς, ἦτον ἐῤῥαμμένον· „ἔργον γὰρ φησι ῥαφιδωτὸν". (Ἐξ. κζ'. 16.) τὸ δὲ τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο καὶ ἐπίσασγον, ἦτον ἔργον Ποικιλτῦ· (Ἐξοδ. κς'. 36.) τὸ δὲ καταπέτασμα τῶν Ἁγίων τῶν Ἁγίων, ἦτον ἔργον ὑφαντόν· (Ἐξ. κς'. 31.) καὶ διὰ νὰ ἦτῶ καθαρώτερα, καθὼς οἱ εἰδικοί μας Ναοὶ ἔχουσι Νάρθηκα, καὶ τὸν καθ' αὐτὸ Ναὸν, καὶ τὸ Ἅγιον Βῆμα· ἔτζι καὶ ἡ παλαιὰ Σκηνὴ, εἶχε τὴν αὐλὴν, καὶ τὰ Ἅγια, καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· ἡ δὲ αὐλὴ ἦτον τετράγωνος εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῆς Σκηνῆς, κατὰ Ἀνατολὰς, κατὰ Βορρᾶν, κατὰ Νότον, καὶ κατὰ Λίβα, ἤτοι κατὰ Δυσμὰς, ὡς φαίνεται εἰς τὸ κζ'. τῆς Ἐξόδε.

Εἶχε δὲ ὅλη ἡ Σκηνὴ τύπον τῆς κτίσεως κατὰ τὴν Θεοδώρητον, καὶ τὰ μὲν σύδον τὸ καταπετάσματος, ἤ-

ἐμβαίνοντες οἱ Ἱερεῖς, ἐπήγαινον εἰς τὰ Ἅγια, τὰ ὁποῖα ἦτον τὸ μέσον τῆς Σκιωῆς· ὅπου ἔκαμναν καθ' ἑκάστω οἱ Ἱερεῖς τὰς διαφόρους λατρείας καὶ τελετὰς, διὰ θυσιῶν, καὶ διὰ δώρων· ταῦτα δὲ ἦτον τύποι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡσὰν ὁποῦ ὅλα τὰ ἐκεῖ τελέμενα, ἐπλέττο μὲ αἵματα, καὶ θυσίας ζώων· τὰ δὲ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἦτον τόπος ἀφωρισμένος, διὰ νὰ εἰσέρχεται ἐκεῖ μίαν φορὰν τὸν χρόνον ὁ Ἀρχιερεὺς, καθὼς παρακάτω θέλει εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος· ἦτον δὲ αὐτὰ τύποι τῦ μυστηρίυ τῦ Χριστῦ. Εἶχε λοιπὸν, λέγει, ἡ πρώτη, ἦγουν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, δικαιώματα, ἤγουν σημεῖα, ἢ ὅρους καὶ νομοθεσίας λατρείας· ἀλλὰ τότε μὲν εἶχε ταῦτα, τώρα δὲ ταῦτα οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ καὶ ἔπαυσαν.

„Τό, τε Ἅγιον Κοσμικόν".

Κοσμικὸν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν τόπον τῆς Σκιωῆς, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον συγκεχωρημένον εἰς ὅλους νὰ ἐμβαίνωσι· καὶ φανερὸς ἦτον ὁ τόπος αὐτὸς εἰς τὴν αὐτὴν Σκιωὴν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ Ναζιραῖοι, ἤτοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν, καὶ οἱ προσήλυτοι, καὶ Ἕλληνες ἔσωζον. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἦτον παντὸς ὁ τόπος αὐτὸς, διὰ τοῦτο ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Ἀπόστολος κοσμικόν (1)· κόσμος γὰρ καὶ οἱ ἄπιστοι λέγονται, κατὰ τὸ „ὐ „περὶ τῦ Κόσμυ ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι". (Ἰωάν. ιζ'. 9.)

2. „Σκιωὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥτε λυχνία, καὶ ἡ τρά„πεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται Ἅγια". (Ἔξοδ. μ'.)

Πρώτην ὀνομάζει τὴν Σκιωὴν αὐτὴν ὁ Παῦλος, διὰ τὶ δὲν ἀριθμεῖ τὴν αὐλὴν, τὴν πρὸ τῆς Σκιωῆς ταύτης ὖσαν· καὶ διὰ τὶ, ὅσον πρὸς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, τὰ μετὰ τὴν Σκιωὴν ταύτην ὄντα, πρώτη ἦτον αὕτη· ἐπειδὴ ἡ Σκιωὴ αὕτη μέση ἦτον· προτίτερα γὰρ ἀπὸ αὐτὴν, ἦτον τὸ χαλκοῦν θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων, τὸ ὁποῖον ἐστέκετο εἰς τόπον ξέσ-

---

σει τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, εἶχον εἰκόνα τῶν οὐρανίων, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον, τὰ δὲ ἔξω τὰ καταπετάσματος, ἤτοι τὰ Ἅγια, εἰκόνα εἶχον τῶν ἐπιγείων, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον βατὰ πάντοτε εἰς τοὺς Ἱερεῖς· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, εἰκόνα εἶχεν ἡ Σκιωὴ τῆς Ἐκκλησίας· κατὰ δὲ τὸν Νύσσης, τύπον εἶχεν ἡ Σκιωὴ τὸ Χριστῦ, ὁποὺ ἐστὶν ἄνω ἡ τῦ Θεῦ δυνάμις καὶ σοφία, ἥτις ἀχωροποίητος ὖσα κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, δέχεται τὸ κατασκευασθῆναι, ὅταν ἐν ἡμῖν δέῃ τὴν Σκιωὴν ταύτην παγιῶσαι· ὥστε ἡ αὐτὴ Σκιωὴ καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς, καὶ ἀκατάσκευος ἦτον, κατὰ τὸ προϋπάρχον καὶ τὸ ἄκτιστον, ἤτοι κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ κατεσκευασμένη, καθ' ὃ ἐδέχθη τὴν ὑλικὴν ταύτην σύστασιν, καὶ ἔγινε κτιστὸς, ἤτοι κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „αὐτὸ δὲ τὸ καταπέτασμα, τῦ σεριώματος ἐπλήρυ τὴν „χρείαν· δύω γὰρ ἦσαν οὐρανοὶ ἐδίδαξεν ἡ θεία Γρα„φὴ, ὧν τὸν μὲν πρῶτον, μετὰ τῆς γῆς ἐδημιούργησεν „ὁ Θεὸς, τὸν δὲ δεύτερον, τῇ δευτέρᾳ πεποίηκεν ἡ„ρηκώς· „Γενηθήτω σερέωμα ἐν μέσῳ τῦ ὕδατος", εἶτα ἐπήγαγε· „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ σερέωμα οὐρα„νόν". (Γεν. α'. 6.) Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Δαβὶδ· „ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ· (Ψαλμ. „ριγ'. 16.) ὅτος γὰρ ὁ οὐρανὸς, ἡμῶν ἐστιν ὄρφος, ταῖς „δὲ ἀσράτοις δυνάμεσιν ἐδάφυς χρείαν πληροῖ· καθάπερ τοίνυν ὅτος ἀπὸ τῶν ἄνω εἰς κάτω διήργα· ὕτω „τὸ καταπέτασμα, μέσον τῆς Σκιωῆς διαπαμένον, „ἐχώριζεν ἀπὸ τῶν Ἁγίων, τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων".

(1) Τῦτο δὲ τὸ κοσμικὸν Ἅγιον φαίνεται ὅτι ἦτον ἢ ἡ αὐτὴ αὐλὴ τῆς Σκιωῆς, ἢ τόπος ἔξω, ὑπὸ τῆς αὐλῆς περιλαμβανόμενος· ἐπειδὴ καὶ λέγει ὁ Θεοφύλακτος ὅτος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι ἐστέκοντο εἰς αὐτὸ καὶ οἱ Ἕλληνες· καὶ τοῦτο ἴσως θέλει νὰ φανερώσῃ ἐκεῖνο ὁποὺ λέγει ὁ Θεός· „Πατεῖν τὴν αὐλήμου οὐ „προσθήσεθε". (Ἡσ. ά. 13.) καθὼς καὶ αὐτὸς ἔτος ὁ Θεοφύλακτος λέγει παρακάτω· ὅτι εἰς τὴν αὐλὴν ἐστέκοντο ὅλοι κοινῶς. σίχ. 3. Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲ Λουκᾶς ἴσως τοῦτο τὸ ἴδιον φανερόνει λέγων· „ἐγένετο „ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν (τὸν Ζαχαρίαν) κατὰ τὸ „ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τῦ θυμιάσαι εἰσελθὼν εἰς „τὸν ναὸν τῦ Κυρίυ· καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τῦ λαῦ ἦν „προσευχόμενον ἔξω, τῇ ὥρᾳ τῦ θυμιάματος· ὤφθη „δὲ αὐτῷ Ἄγγελος Κυρίυ ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τῦ θυσια„στηρίυ τῦ θυμιάματος". (Λουκ. ά. 8.) τὸ δὲ θυσιαστήριον τῦ θυμιάματος δὲν ἦτον μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἀλλὰ ἐν τῷ μέσῳ τῦ Ναῦ, καὶ ὅρα ἐμπροσθεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῦ· „ὐ χωρὶς αἵματος". 7. σίχ. τῦ παρόντος Κεφαλαίυ· ὥστε ἂν τὸ θυσιαστήριον τῦ θυμιάματος ἦτον εἰς τὸν μέσον ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθεν ὁ Ζαχαρίας διὰ νὰ θυμιάσῃ· λοιπὸν τὸ πλῆθος ἔξω ἐστέκετο ἐν τῇ αὐλῇ τῦ ναῦ, καὶ οἷον ἦτὰν ἐν τῷ προναῷ, καὶ ἐν τῷ νάρθηκι τῦ ναῦ. Συμφώνως δὲ ὅτι καὶ ὁ Οἰκουμένιος τρεῖς, λέγει, εἰσημώσαμεν εἰς τὴν Ὀκτάτευχον, Σκιωάς· „μίαν περὶ ἧς „φησι, τὸ Ἅγιον κοσμικόν, ἐνθα ἦν τὸ χαλκοῦν θυ„σιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ παντὶ ἐξῆν τῷ „λαῷ εἰσιέναι, καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν· δευτέραν δὲ, „ἐνθα τοῖς Ἱερεῦσιν ἐξῆν καὶ τὰς λατρείας ἐπιτελεῖν, „ἐνθα ἦν ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν „ἄρτων· τρίτην, ἐνθα ἦν τὸ θυμιατήριον, καὶ ἡ κι„βωτὸς, ἐν ᾗ ἅπαξ τῦ ἐνιαυτοῦ εἰσῆει μόνος ὁ Ἀρ„χιερεύς".

Digitized by Google

ξέσκεπον (1)· ἔπειτα διείσκετο καταπέτασμα, ὅπερ ἐσκέπαζε τὴν Θύραν τῆς Σκηνῆς, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπίσπαστρον ὠνομάζετο, καὶ διεχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἔξω αὐλὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἔμενεν αὕτη εἰς τὸ μέσον. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν μέσην Σκηνὴν διείσκετο ἡ λυχνία (2), καὶ ἡ τράπεζα (3), καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων (4).

3. „ Μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα, Σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἅγια „ Ἁγίων ".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἦτον καὶ πρῶτον καταπέτασμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει ἡ Γραφὴ ἐπίσπαστρον; διὰ τί, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον, εἶχεν ἐπάνω κρεμάμενας λεπτὰς, μὲ τὰς ὁποίας ἐτραβίζετο, καὶ ἦ ἄπλωνεν, ἢ ἐμαζόνετο (5)· τὸ ὁποῖον διεχώριζε τὴν ἔξω αὐλὴν (εἰς τὴν ὁποίαν ἔμβαινον ὅλοι κοινῶς, καὶ εἰς αὐτὴν ἐθυσίαζον οἱ Ἱερεῖς ἐπάνω εἰς τὸ χαλκοῦν θυσιαστήριον) ἀπὸ τὴν μέσην Σκηνὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμβαινον οἱ Ἱερεῖς μόνοι, καὶ ἐτέλουν τὰς λατρείας· ὕστερον δὲ ἀφ' ἧς ἐπέρνα τινὰς ἀπὸ τὴν μέσην Σκηνὴν, ἦτον ἄλλο καταπέτασμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει δεύτερον ὁ Παῦλος (6)· ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, δὲν ἀριθμεῖ τὸ τρίτον καταπέτασμα τῆς Θύρας τῆς αὐλῆς τῆς Σκηνῆς, ἔσωθεν δὲ τὰ καταπετάσματος ἐκείνου, ἦτον ἄλλη Σκηνὴ, ἥτις ἐλέγετο Ἅγια Ἁγίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλος τινὰς δὲν

---

(1) Τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν τοῦτο, φαίνεται ὅτι ἐπεριλαμβάνετο μέσα εἰς τὴν αὐλὴν, εἰς τὴν ὁποίαν διείσκετο καὶ ὁ λαὸς, πρὸ τῆς Θύρας τῆς μέσης Σκηνῆς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνίπτοντο οἱ Ἱερεῖς χεῖρας, καὶ πόδας, ἢ ὅταν ἔμβαινον εἰς τὴν μέσην Σκηνὴν, ἢ ὅταν ἐπήγαιναν κοντὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον νὰ ὑπηρετῶν. „ Καὶ „ ἐποίησε τὸν λουτῆρα ἵνα νίπτωνται ἐξ αὐτοῦ Μωϋσῆς „ καὶ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας, „ ἐπορευομένων αὐτῶν εἰς τὴν Σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, „ ἢ ὅταν προσορθίωνται πρὸς τὸ θυσιαστήριον λειτουργῶν, „ ἐνίπτοντο ἐξ αὐτοῦ, καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ „ Μωϋσῇ ". (Ἔξ. μ'. 31.) Καὶ ὁ Θεοφύλακτος δὲ λέγει παρακάτω, ὅτι ἐν τῇ αὐλῇ διείσκετο τὸ χαλκοῦν θυσιαστήριον. στίχ. 3. ἐν δὲ τῷ χαλκοῦν θυσιαστήριον ἦτον ἐν τῇ αὐλῇ, λοιπὸν τὸ καταπέτασμα τὸ σκεπάζον τὴν Θύραν τῆς μέσης Σκηνῆς, δὲν ἦτον ὕστερα ἀπὸ τὸ χαλκοῦν θυσιαστήριον, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ἀλλὰ πρότερον ἀπὸ αὐτό· διὰ τοῦτο καὶ θαυμάζω· ἴσως δὲ νὰ ἦναι σφάλμα ἀντιγραφικόν· ἔξω μόνον ἂν εἴπῃ τινὰς, ὅτι ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος λέγει τοῦτο ὅπως, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τῆς Σκηνῆς, καὶ ἀναβαίνοντας εἰς τὸ ἄνω.

(2) Ἡ λυχνία, χρυσὴ καὶ πορφυρᾶ ἐσα, τύπον εἶχε τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἦτον φύσει καὶ ἀληθὴς Θεὸς, καὶ Θεοῦ Υἱός· καθ' ὃ μὲν γὰρ χρυσῆ, ἐφανέρονε τὴν θείαν λαμπρότητα, καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Χριστοῦ· καθ' ὃ δὲ πορφυρᾶ, ἐφανέρονε τὸ κάλλος, καὶ τὴν νοητὴν ὁμορφίαν τοῦ Ἐμμανουὴλ, ὅστις ἦτον, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ ὡραῖος „ κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ". (Ψαλμ. μ'. κε'.) οἱ ἑπτὰ δὲ λύχνοι ὁποῦ εἶχεν ἡ λυχνία, ἐφανέρωναν τὰ ἑπτὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα ἀναπαύοντο εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἢ δηλονότι εἰς τοὺς καὶ διαφόρους τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους φωτίζει ὁ Χριστὸς, διὰ λόγου σοφίας, καὶ γνώσεως, καὶ διακρίσεως πνευμάτων· ἐπειδὴ καθὼς ὁ ἑπτὰ ἀριθμὸς ἦναι τέλειος, ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ἦναι παντέλειος ὡς Θεὸς, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον, ἢ κατὰ τὸν Ἰωάννην· οἱ ἑπτὰ λύχνοι δηλοῦσι τοὺς ἑπτὰ πλάνητας· πάλιν ἡ λυχνία εἶχε τύπον καὶ τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸ γνώμιον τοῦ Ἁγίων· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ἑπτὰ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος οἱ λύχνοι ἐδήλων.

(3) Ἡ τράπεζα τόδας τέσσαρας ἔχουσα, τύπον εἶχε τῆς γῆς, κατὰ τὸν Στρωματέα Κλήμεντα, ἡ ὁποία περιέχεται ὡσὰν ἐπάνω εἰς τέσσαρα ποδάρια, εἰς τοὺς τέσσαρας καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, θέρος, μετόπωρον, χειμῶνα, καὶ ἔαρ, πάλιν ἡ τράπεζα εἶχε τύπον καὶ τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίων.

(4) Ἡ δὲ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἦγουν οἱ ἐπὶ τῆς τραπέζης προτιθέμενοι δώδεκα ἄρτοι, ἐφανέρωναν τὸν κύκλον τῶν δώδεκα ζωδίων, καὶ τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸν Ἰώσηππον· ὁ δὲ Κορέσσιος λέγει, ὅτι οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως, Ἑβραΐσι ὠνομάζοντο, χαλμὲ πάνιμ, ἤγουν ἄρτοι ἐνώπιοι.

(5) Οὕτω γάρ φησιν ἡ Γραφή· „ Καὶ ποιήσεις ἐπί- „ παστρον ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσ- „ μένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης ἔργον ποικίλου ". (Ἔξ. κς'. 36.)

(6) Τὸ δεύτερον τοῦτο καταπέτασμα λέγει ὁ Θεοδώριτος, ὡς προείπομεν, ὅτι εἶχε τύπον τοῦ σεριώματος· διότι καθὼς τὸ σεριώμα χωρίζει τὸν πρῶτον ἀέρα ἀπὸ τὴν γῆν, ἔτζι καὶ τὸ καταπέτασμα ἐκεῖνο ἐχώριζε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἀπὸ τὰ καλούμενα Ἅγια· τὰ τέσσαρα ὑφάσματα καὶ χρώματα, ὁποῦ εἶχε τὸ καταπέτασμα, εἰκόνιζαν τὰ τέσσαρα στοιχεῖα· ὁ ὑάκινθος, τὸν ἀέρα· τὸ κόκκινον, τὸ πῦρ· ἡ πορφύρα, τὴν θάλασσαν· διὰ τί ἐν αὐτῇ τρέφεται ἡ κόχλος ἡ τὴν πορφύραν ἔχουσα· ἡ δὲ βύσσος, εἰκόνιζε τὴν γῆν, διατί ἐκ τῆς γῆς ἡ βύσσος βλαστάνει, ἥτις εἶναι λινάρι λεπτότατον, καὶ λευκότατον. Ταῦτα μὲν λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι τὸ καταπέτασμα τοῦτο ἐπὶ τεσσάρων στύλων χρυσῶν κειμένων, ὧν αἱ βάσεις ἀργυραῖ, εἰκόνιζε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· „ ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον „ καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι τῆς σαρκὸς „ αὐτοῦ ". (Ἑβρ. ι'. 20.) (Σελ. 854. τῆς Πεντατεύχ.) Τὰ δὲ Ἅγια τῶν Ἁγίων ὀνομάζοντο Ἑβραΐστι, Κόντες ἀκαπάσχι, κατὰ τὸν Κορέσσιον.

δεὶ ἐμβαινε, πάρεξ ὁ Ἀρχιερεὺς μόνος, καὶ αὐτὸς δὲ ἐμβαινεν, ὄχι πάντοτε, ἀλλὰ μίαν καὶ μόνην φορὰν τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ἑβδομον μῆνα ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκηνοπηγίας. Σκηνὴν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος καὶ τὸ μέσην, καὶ τὸ τρίτην Σκηνὴν, ὅτι τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, διεὰ τὶ εἰς ὅλας ἐσκήνα καὶ ἐκατοίκει ὁ Θεός· ἢ λέγει ταύτας Σκηνὰς, διὰ τὶ καθολικῷ τρόπῳ μία ἦτον ἡ ὅλη Σκηνὴ, κἂν ἐκ τριῶν μερῶν ἐφαίνετο ὅτι σύγκειται, ἐκ τῆς αὐλῆς, ἐκ τῆς μέσης Σκηνῆς, καὶ ἐκ τῆς καλυμμένης Ἅγια Ἁγίων, καθὼς καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Ναὸς, καθολικῷ λόγῳ ὅλος λέγεται Ναὸς, μετὰ τὸ νάρθηκος, τὸ καθ' αὐτὸ Ναὸν, καὶ τὸ Ἅγια Βήματος.

4. „ Χρυσῆν ἔχουσα θυμιατήριον (1) καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ ". (2)

Κιβωτὸν Διαθήκης ταύτην ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τὸ περιέχον· ὡσαὐτὸ ὅπου περιεῖχε μέσα τὰς δύο πλάκας, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἦτον γεγραμμένος ὁ Δεκάλογος, ἤτοι αἱ δέκα ἐντολαὶ, τὰς ὁποίας διέθετο καὶ διέταξεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ.

„ Ἐν ᾗ σάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μαννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλα-
„ στήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς Διαθήκης ".

Αὐτὰ ὅλα ἦτον ἐνθυμήματα τῆς ἀχαριστίας τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἡ μὲν σάμνος ἡ ἔχουσα τὸ μαννα ἐφυλάττετο εἰς ἐνθύμησιν, διὰ τὶ οἱ Ἑβραῖοι ὅπου ἔτρωγαν τὸ μαννα τοῦτο μὲ παράδοξον, καὶ ὑπερφυσικὸν τρόπον, ἐγόγγυσαν κατὰ τοῦ Μωϋσέως, καὶ Ἀαρὼν εἰς τὴν ἔρημον (3), ἵνα ἡ ἐνθύμησις καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος, καὶ τῆς τῶν Ἑβραίων σκληρότητος, διαδοθῇ καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς, καὶ ἀπογόνους αὐτῶν· ἡ ῥάβδος δὲ τοῦ Ἀαρὼν ἐφυλάττετο, διὰ τὴν ἀντιλογίαν, ὅπου ἔκαμαν εἰς αὐτὸν ὁ Κορὲ, καὶ ὁ Δαθὰν, καὶ ὁ Ἀβειρὼν, τοὺς ὁποίους κατέπιεν ἡ γῆ, καθὼς τοῦτο δηλοῦται εἰς τὸ δέκατον ἕβδομον κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν· αἱ πλάκες δὲ αἱ δεύτεραι αἱ παρὰ τοῦ Μωϋσέως πελεκηθεῖσαι τῆς Διαθήκης, ἐφυλάττοντο εἰς ἐνθύμησιν, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς εἰδωλολατρείας τῶν Ἰουδαίων, ἐσυντρίψεν ὁ Μωϋσῆς τὰς πρώτας ἐκείνας ἀχειροποιήτους πλάκας τὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατασκευασθείσας. Θέλει δὲ ἀπορήσει τινὰς, διατὶ εἰς μὲν τὸν τρίτον τῶν Βασιλειῶν εἶναι γεγραμμένον, ὅτι δεν ἦτον ἄλλο εἰς τὸν Κιβωτὸν παρὰ αἱ δύο πλάκες· „ Καὶ οὐκ ἦν ἐν τῇ κιβωτῷ πλὴν δύο πλά-
„ κες λίθιναι, πλάκες τῆς Διαθήκης, ἃς ἔθηκε Μωϋσῆς ἐν Χωρὴβ, ἃς διέθετο Κύριος
„ μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου ". (β'. Βασιλ. η'. 9.)

---

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ κάθε πρωὶ, καὶ βράδυ ἐθυμίαζεν ὁ Ἀαρὼν ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον τῶν θυμιάματος ἐν τῇ μέσῃ Σκιωῇ· ὅπου γὰρ φησιν ἡ Γραφὴ· „ Καὶ θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ θυσιαστηρίου
„ δηλ.) θυμίαμα σωδεσμον λεπτὸν τὸ πρωὶ πρωὶ, ὅταν
„ ἐπισκευάζῃ τοὺς λύχνους θυμιάσει ἐπ' αὐτῷ· καὶ ὅταν
„ ἐξάπτῃ Ἀαρὼν τοὺς λύχνους ὀφὲ, θυμιάσει ἐπ' αὐτῷ ". (Ἐξ. λ'. 7.) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ κάθε ἡμέραν δὶς ἐθυμίαζεν ὁ Ἀαρὼν, φανερὸν εἶναι ὅτι μὲ ἄλλο θυμιατήριον ἐθυμίαζε, καὶ ὄχι μὲ τὸ θυμιατήριον τὸ χρυσοῦν, τὸ φυλαττόμενον μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, μὲ τὸ ὁποῖον μίαν φορὰν τὸν χρόνον ἐθυμίαζεν ὁ Ἀρχιερεύς· ὅθεν δύω θυμιατήρια συμπεραίνεται ὅτι ἦτον ἐν τῇ Σκιωῇ, ἕνα μὲν, ἐν τῇ μέσῃ Σκιωῇ, καὶ ἄλλο δὲ, εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων.

(2) Ἡ κιβωτὸς ἀπὸ ἄσηπτα ξύλα καὶ χρυσοῦν ὅσα κατεσκευασμένη, τύπον εἶχε τοῦ ἀκηράτου σώματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον· „ τὸν γὰρ τῆς ἐ-
„ νανθρωπήσεως φησι, τὸν Μονογενῆ ἀπασκυπτόμενοι τρό-
„ πον, καθάπερ ἐν κιβωτῷ τῷ τῆς Παρθένου ναῷ, τὸν
„ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἐνηνθρωπισμένον ὁρῶμεθα· καὶ-
„ τοῖχοι γὰρ ἐν αὐτῇ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότη-
„ τος σωματικῶς κατὰ τὰς Γραφάς· (Κολ. β'. 9.)
„ καὶ ὁ μὲν χρυσὸς, ἦτον σύμβολον τῆς ὑπερλάμπρου Θεό-
„ τητος, τὰς ἐπαληλιμμένης ὥσπερ τῷ Ἁγίῳ Σώματι,
„ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῷ λαμπρότητα καὶ ἀφθαρσίαν ἐνιείσης
„ ἀπορρήτως ".

(3) Σημείωσαι ὅτι δεὶ ἐγόγγυσαν οἱ Ἑβραῖοι διὰ τὶ ἔτρωγαν τὸ μαννα, ἔτε διὰ τὸν τοιοῦτον γογγυσμόν-
τας, ἐφυλάχθη τὸ μαννα εἰς τὸν σάμνον· ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ δοθῇ τὸ μαννα, ἐγόγγυσαν οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι δεν εἶχον ἄρτους νὰ φάγουν· „ Καὶ ἦταν πρὸς αὐτοὺς (τὸν
„ Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν) οἱ Ἰσραὴλ, ὀφείλοντες ἀπεθάνο-
„ μεν πλησμονὴν ὑπὸ Κυρίου ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ὅταν
„ ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν, καὶ ἠσθίομεν
„ ἄρτους εἰς πλησμονήν ". (Ἐξ. ις'. 3.) Καὶ ἔτζι διὰ τὸν γογγυσμὸν τοὺς αὐτὸν· „ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς
„ Μωϋσῆν· ἰδοὺ ἐγὼ ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ". (αὐτόθ. 4.) καὶ ὅπως ἔβρεξεν εἰς αὐτὰς τὸ μαννα· καὶ διὰ ἐνθύμησιν τοῦ θαύματος· „ εἶπε φησι Μωϋσῆς πρὸς
„ Ἀαρών· λάβε σάμνον χρυσοῦν ἕνα, καὶ ἐμβαλε εἰς
„ αὐτὸν πλῆρες γομὸρ τοῦ μάννα, καὶ ἀποθησεις αὐτὸ
„ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ εἰς διατήρησιν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ".
(Ἐξ. ις'. 33.).

Digitized by Google

9.) ὁ δὲ Ἀπόστολος λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι ἦτον εἰς τὴν Κιβωτὸν ἡ ἡ σάμνος μὲ τὸ μαννα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρών; Εἰς λύσιν τῆς ἀποριας ταύτης ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἦτον ἄρισα πεπαιδδμενος τὰ ἑβραϊκὰ μαθήματα, ἀπὸ τὸν νομομαθέστατον Γαμαλιὴλ τὸν διδάσκαλόν τε, ἴσως ἐκ παραδόσεως εἶχε τοῦτο· διὰ τί καὶ οἱ πρεσβύτεροι Φαρισαῖοι τῶν Ἰουδαίων, συμφωνοῦν εἰς τοῦτο, ὅτι νὰ δύρίσκοντο εἰς τὴν Κιβωτὸν, καὶ τὰ δύω ταῦτα· πλὴν δὲν ἦτον αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν Κιβωτὸν, (1) ἀλλ' ὅταν ἔμελλε νὰ κρυφθῇ ἡ Κιβωτὸς, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἱερεμίου, ἴσως τότε, λέγουσι, νὰ ἐβάλθησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν Κιβωτόν. Περὶ δὲ τοῦ κρυψίματος τῆς Κιβωτοῦ, ἔπου γέγραπται ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ· „ἐν ταῖς ἡμέ„ραις ἐκείναις δὲν ἐρροῦσιν ἔτι· κιβωτὸς Διαθήκης Ἀγίου Ἰσραὴλ· δὲν ἀναβήσεται ἐπὶ καρ„δίαν· δὲν ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἐπισκεφθήσεται, καὶ δὲ ποιηθήσεται ἔτι". (Ἱερ. γ'. 16.)

5. „Ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβὶμ δόξης".

Ἦτοι ἐπάνω τῆς Κιβωτοῦ ἦτον, ἢ τὰ σύνδοξα Χερουβὶμ, ἢ τὰ λειτουργικὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ προὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ ὄντα (2)· ταῦτα δὲ ἐπίτηδες ὑψόνει ὁ Ἀπόστολος καὶ μεγαλώνει, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ ἰδικά μας μυστήρια τῆς Εὐαγγελίου, εἶναι πολλὰ μεγαλίτερα ἀπὸ τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

„Καταστιάζοντα τὸ ἱλαστήριον".

Ἱλαστήριον ἐλέγετο τὸ πῶμα καὶ σκέπασμα τῆς Κιβωτοῦ, καθὼς τοῦτο θέλεις μάθῃς πλατύτερον ἀπὸ τὴν Γραφὴν (3)· καὶ μὴ πλανηθῇς ὡ ἀναγνῶστα, ἀπὸ τὰ λόγια τινῶν, καὶ νομίσῃς ὅτι εἶναι ἄλλο πρᾶγμα τὸ ἱλαστήριον· εἰκόνιζε δὲ καὶ ἐδήλου τὸ ἱλαστήριον τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος ἔγινε μὲν ἱλασμὸς τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος λέγων· „ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι". (Ῥωμ. γ'. 25.) ἐπεσφράγισε δὲ καὶ ἐσφάλισεν ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ τῆς Παλαιᾶς, καθὼς καὶ τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ ἐσφάλιζε τὴν Κιβωτόν (4).

„Περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον φανερόνει ὁ Παῦλος, ὅτι αὐτὰ τὰ σύμβολα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν ἦτον μόνον ὁρώμενα καὶ αἰσθητὰ, ἀλλ' ἦτον αὐτὰ αἰνίγματα καὶ τύποι καὶ εἰκόνες ἄλλων πνευματικῶν καὶ νοητῶν πρωτοτύπων, τὰ ὁποῖα νοητὰ, ἐαυτίνας, λέγει, θέλῃ νὰ θεωρῇ καὶ νὰ ἐξηγῇ, χρειάζεται πολυκαιρίαν, καὶ μάκρος χρόνος.

6. „Τὰ-

---

(1) Καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ γὰρ γέγραπται, ὅτι μόνας τὰς πλάκας ἐνέβαλεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Κιβωτόν· „Καὶ ἐπιστρέψας κατέβην ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἐνέβα„λον τὰς πλάκας εἰς τὴν Κιβωτὸν ἣν ἐποίησα, καὶ ἦ„σαν ἐκεῖ καθὰ ἐνετείλατό μοι Κύριος". (Δευτερ. ι'. 5.) Τοῦ δὲ ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Κύριος; ὅταν ἐκατεσκεύασε τὴν Κιβωτὸν, ἦτον αὐτῷ· „Καὶ ἐμβαλεῖς εἰς „τὴν Κιβωτὸν τὰ μαρτύρια, ἃ ἂν δῶσοι". (Ἐξ. κδ'. 16.) ἐπειδὴ τὸν σάμνον μὲ τὸ μάννα γέγραπται, ὅτι ἐβαλεν ὁ Μωϋσῆς ἔναντίον τοῦ Θεοῦ, εἰς ἧρηται ἀνωτέρω· ὁμοίως καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν γέγραπται ὅτι ἐβαλεν ὁ Μωϋσῆς ἐνώπιον τῶν μαρτυρίων, καὶ ἐχὶ δηλαδὴ μέσα εἰς τὴν Κιβωτόν· „Καὶ εἶπε Κύριος „πρὸς Μωϋσῆν, ἀπόδες τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν ἐνώπιον „τῶν μαρτυρίων εἰς διατήρησιν, εἰς σημεῖον τοῖς υἱοῖς „τῶν ἀνηκόων". (Ἀριθ. ιζ'. 41.)

(2) Τὰ Χερουβὶμ τὰ ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν Ἁγίων, ἦτον δύω, ἕνα, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τοῦ ἱλαστηρίου τῆς Κιβωτοῦ, καὶ ἄλλο, ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐχοντα τὰς πτέρυγας των ἐπάνω, καὶ συσκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, καὶ βλέποντα ἕνα τὸ ἄλλο εἰς τὸ πρόσωπον· ἀναμέσον δὲ τῶν Χερουβὶμ τούτων, καὶ ἀνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου, ἐγνωρίζετο ὁ Θεὸς, καὶ ἐλάλει τὰς ἐντολάς του πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας· διὰ τοῦτο καὶ ἅρμα τοῦ Θεοῦ τὰ Χερουβὶμ ἐλέγετο· „ὁ καθήμενος γὰρ φησιν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι". (Ψαλμ. οθ'. 1.) καὶ ὅρα εἰς τὸ κδ'. Κεφ. τοῦ Ἐξόδ. στίχ. 18.

(3) Οὕτω γὰρ φησιν ἡ Γραφή· Καὶ ποιήσεις ἱλα„στήριον ἐπίθεμα χρυσίου καθαροῦ". (Ἐξ. κδ'. 17.) „Καὶ ἐπιθήσεις τὸ ἱλαστήριον ἐπὶ τὴν Κιβωτὸν ἄνω„θεν". (Αὐτόθ. 21.) Καὶ ὁ Ἡσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης ἐπίθεμα τῆς Κιβωτοῦ ὀνομάζει τὸ ἱλαστήριον. (σελ. 839. τῆς Πενταστύχ.)

(4) Καὶ ὁ Κύριλλος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ ὁ Σεβῆρος, καὶ ὁ Ἡσίδωρος, ὅτι τὸ ἱλαστήριον εἶχε τύπον καὶ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ὃς τις ἔγινε ἱλασμὸς περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καθὼς λέγει ὁ ἁγιασμένος Ἰωάννης· (α'. Ἰωάνν. β'. 2.) καὶ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ἔτσι λέγει· „ὃν „(Ἰησοῦν Χριστὸν) προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ „τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι". (Ῥωμ. γ'. 25.)

Digitized by Google

6. „Τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν, „διαπαντὸς εἰσίασιν οἱ Ἱερεῖς (1) τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες".

Ἦτον, λέγει, ταῦτα ἔτζι κατεσκευασμένα ἐν τῇ Σκηνῇ τὸ μαρτυρίου· πλὴν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν τὰ ἀπολάμβανον· διὰ τὶ τὸ πρῶτον μὲν καταπέτασμα, ἐσκέπαζε τὰ Ἅγια, καὶ οἱ Ἱερεῖς ἔμβαιναν εἰς αὐτὰ καὶ ἐτέλειν τὰς θείας λατρείας· τὸ δὲ δεύτερον καταπέτασμα, ἐσκέπαζε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· διὰ τὶ αὐτὰ ἐφυλάττοντο νὰ φανερωθοῦν εἰς ἡμᾶς, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἐπροτυπόνοντο.

7. „Εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ Ἀρχιερεύς".

Βλέπεις, ἀγαπητὲ, πῶς οἱ τύποι τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου προεθεμελιόνοντο εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην διὰ τῆς δευτέρας Σκηνῆς; διότι, διὰ νὰ μὴ λέγουν τινὲς, καὶ πῶς ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ ἡ μίαν φορὰν γενομένη ἠγίασεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; διὰ τοῦτο δείχνει πόρα ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι τοιαύτη θυσία ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἦτον· ἐπειδὴ ἡ θυσία ὁπού ἐπροσφέρεν ὁ Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ Παλαιᾷ, καὶ μίαν φορὰν τὸν χρόνον ἐπροσφέρετο, καὶ αὐτὴ ἦτον ἡ ἁγιωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας θυσίας, καὶ φοβερωτέρα.

„Οὐ χωρὶς αἵματος".

Ἐπειδὴ θυσίαν ἀνωτέρω ὠνόμασε τὸν ταῦρον ὁ Ἀπόστολος, ὅς τις ὅτε φωτίαν εἶχε διὰ νὰ ὁλοκαυτωθῇ, ὅτε ξύλα, ὅτε ἐπροσφέρετο πολλαῖς φοραῖς τὸν χρόνον· διὰ τοῦτο δείχνει πόρα ἐδῶ, ὅτι καὶ ἡ παλαιὰ θυσία τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερεν ὁ Ἀρχιερεὺς, τοιαύτη παρομοία ἦτον· διὰ τὶ καὶ ἐκείνη μίαν φορὰν τὸν χρόνον ἐπροσφέρετο μὲ αἷμα. Ἀπορεῖσι δὲ μερικοὶ, διὰ τὶ εἰς τὴν Ἔξοδον γέγραπται· „ὅτι καὶ θυμιάσει ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ θυμιατηρίου (τὸ „ὁποῖον ἦτον εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων.) Ἀαρὼν θυμίαμα συνθέσεως λεπτῆς τὸ πρωΐ „πρωΐ, ὅταν ἐπισκευάζῃ τὰς λύχνους, θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ διαπαντός. Καὶ ὅταν ἅπτῃ Ἀα„ρὼν τὰς λύχνους ὀφὲ, θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ, θυμίαμα ἐνδελεχισμοῦ διαπαντὸς ἔναντι Κυ„ρίου εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν;" (Ἔξ. λ'. 7.) ὥστε, λέγουσιν αὐτοὶ, ἐκ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι κάθε ἡμέραν ἔμβαινε δύω φοραῖς ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων διὰ νὰ θυμιάσῃ. Καὶ λοιπὸν διὰ τί ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει, ὅτι μίαν φορὰν τὸν χρόνον ἔμβαινε εἰς αὐτά; λύοντες δὲ τὴν ἀποριαν λέγουσιν, ὅτι μὲ αἷμα μὲν, ἔμβαινε μίαν φορὰν τὸν χρόνον, μὲ θυμίαμα δὲ, ἔμβαινε δύω φοραῖς τὴν ἡμέραν. Πλὴν ἤξευρε, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι κακῶς αὐτοὶ καὶ ἀμαθῶς ἠπόρησαν· διὰ τὶ δὲν εἶναι γεγραμμένον ὅτι ἐθυμίαζεν ὁ Ἀαρὼν ἐπάνω εἰς τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον δύω φοραῖς τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἐπαίνω εἰς τὸ χρυσοῦν θυσιαστήριον· τὸ δὲ χρυσοῦν θυσιαστήριον δὲν ἦτον μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἀλλὰ εἰς τὴν μέσην Σκηνὴν, ὅπου ἦτον καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, ὡς προείπομεν (2)· ἐπει-

(1) Παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ εὑρηται, οἱ Ἱερεῖς μόνοι.

(2) Γέγραπται γὰρ περὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος ταῦτα ἐν τῇ Γραφῇ· „Καὶ ποιήσεις θυσια„στήριον θυμιάματος ἐκ ξύλων ἀσήπτων... καὶ καταχρυ„σώσεις αὐτὸ χρυσίῳ καθαρῷ τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ.... „καὶ θήσεις αὐτὸ ἀπέναντι τοῦ καταπετάσματος, τοῦ ὄν„τος ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τῶν μαρτυρίων", (Ἔξ. λ'. 1.) ἤτοι ἔξω τῶν Ἁγίων τῶν Ἁγίων· ἐκ δεξιῶν δὲ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος τούτου ἐφάνη καὶ ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ, καὶ εὐηγγέλισε τὸν Ζαχαρίαν. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινάς, καὶ ἂν ὁ Ἄγγελος ἐφάνη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος, καὶ εὐηγγέλισε τὸν Ζαχαρίαν, τὸ δὲ θυσιαστήριον τοῦτο ἦτον ἐν τῇ μέσῃ Σκηνῇ τῶν Ἁγίων, λοιπὸν ὁ Ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ὅτε ὅταν εὐηγγελίσθη, δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· καὶ πῶς ὁ θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος, καὶ ἄλλοι Πατέρες, καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία φρονεῖ, ὅτι ὅταν εὐηγγελίσθη ὁ Ζαχαρίας τὸν μέγαν Πρόδρομον, ἦτον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Σκηνοπηγίας, ἤτοι κατὰ τὸν ἕβδομον μῆνα, τὸν παρ' ἡμῖν Σεπτέμβριον, ὅτε ὁ Ἀρχιερεὺς εἰσήρχετο μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ σωιέβραμεν καὶ τὰ δύω· καὶ ὁ μὲν Ζαχαρίας ὡς Ἀρχιερεὺς, εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, νὰ θυμιάσῃ μὲ τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον, ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι δὲ, ἢ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν, ἐφάνη αὐτῷ ἔξωθεν ὁ Γαβριὴλ ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. Ὅτι δὲ ἦτον ὁ καιρὸς τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας τῆς κατὰ τὸν ἕβδομον μῆνα γενομένης, ὅταν ὁ Ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν νὰ θυμιάσῃ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐμπροσθεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ λέγουσα, ὅτι νὰ μὴν ἐμείνεται ἄνθρωπος μέσα εἰς τὴν

ἐπειδὴ μὲ τὸ χρυσῦν θυμιατήριον, μίαν φορὰν τὸν χρόνον ὁ Ἀρχιερεὺς ἐθυμίαζε μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων (1)· ἄλλο δὲ εἶναι θυμιατήριον, καὶ ἄλλο, θυσιαστήριον. Ἔγραφα δὲ τὴν ἀπορίαν ταύτην ἐδῶ, διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἄλλους ὁ ἀναγινώσκων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, καὶ πλανηθῇ, νομίσας ὅτι εἶναι ὀρθὴ καὶ ὑγιής (2).

„Ὁ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων".

Πάλιν καὶ ἐδῶ προσθέτει ὁ Παῦλος τὸ „ὑπὲρ ἑαυτοῦ" ἤγουν ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐπροσφερε τὸ αἷμα μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, καὶ ἐῤῥαντίζεν ἐπάνω τὸ ἱλαστήριον μὲ τὸ δάκτυλόν του, ὡς εἴπομεν, διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς ἰδικάς του· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ἐπροσφερε διὰ λόγου του, καὶ διὰ τὰς ἰδικάς του ἁμαρτίας· πῶς γὰρ ἤθελε κάμῃ τοῦτο, αὐτὸς ὁποῦ εἶναι ἀνώτερος πάσης ἁμαρτίας, καὶ εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλούς; ὥστε μεγάλη, καὶ πολλὴ εἶναι ἡ διαφορὰ, ὁποῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν νομικὸν Ἀρχιερέα. Τῶν ἀγνοημάτων δὲ εἶπε, καὶ ὄχι τῶν ἁμαρτημάτων, διὰ νὰ βάλῃ εἰς περισσότερον φόβον τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ φρόνημά των· δι' ὅ,τι, αὐ, λέγει, καὶ ἐσὺ Χριστιανὲ, καθ' ὑπόθεσιν δὲν ἥμαρτες θελητικῶς, καὶ μὲ γνῶσιν, ἀλλ' ὅμως ἥμαρτες σανικῶς, καὶ χωρὶς νὰ ἠξεύρῃς, ἤτοι ἐν ἀγνοίᾳ· ἀπὸ ταῦτα δὲ τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ σανικῇ γνώμῃ γινόμενα ἁμαρτήματα, χρίεσαι δὲν εἶναι καθαρὸς καὶ ἐλεύθερος. Μερικοὶ δὲ εἶπον, ὅτι ὁ Παῦλος ὠνόμασεν ἀγνοήματα τὰ ἁμαρτήματα, διὰ νὰ δείξῃ τὴν διαφορὰν, ὁποῦ ἔχει ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὰς θυσίας τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ τῶν Ἀρχιερέων· δι' ὅτι αἱ μὲν τοῦ νόμου θυσίαι, ἐσυγχώρων μόνα τὰ ἐν ἀγνοίᾳ γινόμενα ἁμαρτήματα, ἡ δὲ θυσία τοῦ Χριστοῦ, συγχωρεῖ ἀκόμη καὶ τὰ ἐν γνώσει καὶ συνειδήσει γινόμενα, ἐὰν μόνον μετανοήσῃ ὁ ποιήσας ταῦτα ἄνθρωπος, καὶ τὰ ἐξομολογηθῇ εἰς πνευματικὸν Πατέρα.

8. „Τοῦτο δηλοῦντος τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι „τὴν τῶν Ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης Σκηνῆς ἐχούσης στάσιν".

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Ἀπόστολος νὰ θεωρῇ μὲ τρόπον ἀναγωγικὸν τὰ τῆς πρώτης, καὶ τὰ τῆς δευτέρας Σκηνῆς, καὶ λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ τὰ μὲν Ἅγια τῶν Ἁγίων ἦτον ἀπάτητα ἀπὸ τοὺς

τὴν Σκηνὴν, ὅταν ἐξιλάσεται ὁ Ἀρχιερεύς. „Καὶ „πᾶς ἄνθρωπος οὐκ ἔσται ἐν τῇ Σκηνῇ τὸ μαρτυρίου, „ἡνίκα εἰσπορεύομενος αὐτὸς ἐξιλάσεται ἐν τῷ Ἁγίῳ, ἕως „ἂν ἐξέλθῃ". (Λευῖτ. ιϛ'. 17.) Τοῦτο δὲ εἶναι σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ διηγεῖται ὁ θεῖος Λουκᾶς περὶ τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι καὶ πάντα τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσδοκῶμενον ἔξω τὴν ὥραν τοῦ θυμιάματος· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι καὶ Ἱερεῖς νὰ μὴν εὑρίσκοντο μέσα τότε.

(1) Οὕτω γάρ φησιν ἡ Γραφή· „Καὶ λήψεται (ὁ „Ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν) πλήρες τὸ πυρεῖον ἀνθράκων πυ„ρὸς ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, τοῦ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ „πλήσουσι τὰς χεῖρας θυμιάματος σωϊδέσιως λεπτοῦ, „καὶ εἰσοίσει ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος· καὶ ἐπιθήσει „τὸ θυμίαμα ἐπὶ τὸ πῦρ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ καλύψει „ἡ ἀτμὶς τοῦ θυμιάματος τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπὶ τῶν „μαρτυρίων, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται". (Λευῖτ. ιϛ'. 12.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ σοφὸς Θεοδώριτος οὕτω λέγει· „δῆ„λον ἐντεῦθεν ὡς ἔκτος τοῦ καταπετάσματος τὸ θυ„σιαστήριον τοῦ θυμιάματος ἦκτο· οὐ γὰρ ἂν, ὥσπερ „εἴδον ἦν, εἰς τὸ πυρεῖον τοὺς ἀνθράκας λαβεῖν ἐκε„λεύσθη, καὶ τοῦτο ἔσω τοῦ καταπετάσματος ἐμβαλεῖν τὸ „θυμίαμα". Ἐδίδαξε δὲ τοῦτο ἡμᾶς καὶ ὁ μακάριος Λουκᾶς τὰ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν διηγούμενος, τὸν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ πατέρα· „κατὰ τοῦτον γὰρ τὸν καιρὸν „(ἤτοι ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκιροφορίας, τῇ κατὰ τὸν „ἕβδομον μῆνα, ἤτοι τὸν Σεπτέμβριον πανσελήνῳ, ὡς „προείπομεν) καὶ οὗτος εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων εἰ„σῆλυθε, καὶ τῆς ἀγγελικῆς ἐπτασίας ἀπήλαυσε". (Σιλ. 1069. τῆς Πενταδύχου.) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον". (Ἑβρ. Θ'. 4.) ἵνα μάθῃς ὅτι δύω θυμιατήρια ἦτον ἐν τῇ Σκηνῇ.

(2) Τί δὲ ἔκαμνε μὲ τὸ αἷμα ὁ Ἀρχιερεύς, ὅταν εἰσήρχετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων; ἐῤῥαντίζε μὲ τὸ δάκτυλόν του ἑπτὰ φοραῖς τὸ ἱλαστήριον, ἤγουν τὸ σῶμα τῆς Κιβωτοῦ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ μόσχου, καὶ τοῦ τράγου. „Καὶ λήψεται ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ ῥανεῖ τῷ „δακτύλῳ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον κατὰ ἀνατολὰς κατὰ πρό„σωπον τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ ῥανεῖ ἑπτάκις ἀπὸ τοῦ αἵμα„τος τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ... καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ, „καὶ περὶ οἴκου αὐτοῦ, καὶ περὶ πάσης συναγωγῆς Ἰσραήλ". (Λευῖτ. ιϛ'. 14. 17.) Ὁμοίως ἐῤῥάντιζε καὶ τὰ κέρατα τοῦ ἔξω ὄντος θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος, ἑπτάκις μὲ τὸ δάκτυλόν του ἀπὸ τὸ αἷμα. „Καὶ ἐξιλά„σεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ „ἐξιλάσεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ λήψεται ἀπὸ τοῦ αἵματος „τοῦ μόσχου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τράγου, καὶ ἐπι„θήσει ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου κυκλῷ, καὶ ῥα„νεῖ ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ἑπ„τάκις". (Αὐτόθ. 18.) ἑπτάκις δὲ ἐῤῥαντίζετο τὸ αἷμα, διὰ τί εἰς κάθε ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος σφάλλουν οἱ ἄνθρωποι μικρὰ, ἢ μεγάλα σφάλματα.

Digitized by Google

τὰς ἄλλας Ἱερεῖς, τὰ ὁποῖα ἦτον τύποι τῶ οὐρανῶ, ὡς εἴπομεν πρότερον, ἡ δὲ πρώτη Σκηνὴ, ἤτοι ἡ μετὰ τὸν αὐλὸν, καὶ τὸ ἔξωθεν θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν πρώτη δύθυς ἔσα· ἡ πρώτη λέγω αὕτη Σκηνὴ μὲ τὸ νὰ ἦτον πάντοτε πατητὴ ἀπὸ τὰς Ἱερεῖς, καὶ ἦτον τύποι καὶ σύμβολον τῆς κατὰ νόμον λατρείας· διὰ τῶν δύω τούτων ἐδηλοῦτο συμβολικῶς καὶ ἀναγωγικῶς, ὅτι ἕως ὅπου στέκεται ἡ πρώτη Σκηνὴ αὕτη, ἤτοι ἕως ὅτου κρατεῖ ὁ νόμος, καὶ τελοῦνται αἱ κατὰ νόμον λατρεῖαι, δὲν εἶναι βάσιμος καὶ πατητὴ ἡ στράτα τῶν Ἁγίων τῶν Ἁγίων, ἤτοι ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν εἴσοδος, κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁπού τελοῦσι τὰς τοιαύτας νομικὰς λατρείας, ἀλλὰ ἡ εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἤτοι ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν εἴσοδος, εἶναι ἀφανὴς εἰς αὐτὰς καὶ κεκλεισμένη, εἰς μόνον δὲ τὸν Ἀρχιερέα Χριστὸν ἀφωρίσθη ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν εἴσοδος αὕτη.

9. „Ἥτις παραβολὴ (1) εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶ„ρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται (2) μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδη„σιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα".

Ἐκεῖνο ὁπού εἶπον ἐγὼ ἀνωτέρω, τοῦτο λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ εἰς τοῦτα τὰ λόγια· δηλαδὴ ὅτι ἡ πρώτη Σκηνὴ ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμβαινον πάντοτε οἱ Ἱερεῖς, ἦτον μία παραβολὴ, ἦγουν μία σκιαγραφία, καὶ τύπος τοῦ κατὰ τὸν νόμον ἐνεστηκότος καιροῦ, ἤτοι τοῦ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον καιρὸν ἐπροσφέροντο τοιαῦται θυσίαι, τοσοῦτον ἀσθενεῖς καὶ ἀδύναται, ὥστε, ὁπού δὲν ἐδυώνοντο νὰ τελειώσουν ἐκείνους, ὁπού τὰς ἐπρόσφεροντο, κατὰ συνείδησιν, ἦγουν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ ἐκαθάριζον μόνον τὰς μολυσμὰς τῶν σωμάτων, καὶ ὄχι τὰς ἁμαρτίας τῆς ψυχῆς· διότι αἱ θυσίαι αὗται δὲν εἶχον δυώαμιν νὰ συγχωρήσουν μοιχείαν, ἢ φόνον, ἢ ἱεροσυλίαν, ἢ ἄλλας ἁμαρτίας τοιαύτας.

10. „Μόνον ἐπὶ βρώμασι, καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, „καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα".

Τὰ δικαιώματα, λέγει, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπεφορτίζοντο εἰς τοὺς τότε Ἰουδαίους, καὶ ἐδιώριζον εἰς αὐτοὺς μόνον διὰ φαγητὰ, καὶ διὰ πιοτά (3)· χάριν λόγου, ἐδιώριζε τὸν Ἰουδαῖον, ὅτι τοῦτο μὲν τὸ φαγητὸν, νὰ φάγῃς· ἐκεῖνο δὲ τὸ φαγητὸν νὰ μὴ φάγῃς, διὰ τί δὲ λέγει ὅτι ἐδιώριζεν ἡ Παλαιὰ καὶ διὰ πιοτὰ, εἰς καιρὸν, ὁπού αὐτὴ δὲν ἐδιώριζε περὶ διαφορᾶς πιοτῶν; ἢ τοῦτο λοιπὸν λέγει, ὅτι ἐδιώριζε νὰ μὴ πίνουν κρασὶ οἱ Ἱερεῖς, ὅταν ἔμελλον νὰ ἔμβουν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „οἶνον, καὶ σίκερα, μὴ πί„σθε σὺ, καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ, ἰωΐκα ἐὰν εἰσπορεύησθε εἰς τὴν Σκηνὴν τὸ μαρτυ„ρίου· ἢ προσπορευομένων ὑμῶν εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ μὴ ἀποθάνητε· νόμιμον αἰώ„νιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν". (Λευϊτ. ι'. 9.) ἢ λέγει τοῦτο ὁ Παῦλος, διὰ ἐκείνους, ὁπού εἶχον δύχας, ἦγουν ὑποσχέσεις καὶ ταξίματα νὰ μὴ πίνουν οἶνον, καθὼς ἦτον οἱ Ναζιραῖοι, περὶ ὧν γέγραπται· „ἀνὴρ, ἢ γυνὴ, ὃς ἂν μεγάλως εὔξηται δύχην, ἁφαγνίσασθαι ἀ„γνείαν Κυρίῳ, ἀπὸ οἴνου καὶ σίκερα ἁγνισθήσεται· καὶ ὄξος ἐξ οἴνου, καὶ ὄξος ἐκ σί„κερα οὐ πίεται· καὶ ὅσα κατεργάζεται ἐκ σταφυλῆς οὐ πίεται· καὶ σταφυλὴν πρόσφατον, καὶ σα„φίδα οὐ φάγεται". (Ἀριθ. ς'. 2.) „μετὰ ταῦτα πίεται ὁ ἡγούμενος οἶνον". (αὐτόθ. 20.) ἢ ἁπλῶς λέγει τοῦτο ὁ Παῦλος, ἐξουθενίζοντας τὰ τοιαῦτα διατάγματα τοῦ νόμου καὶ διασύροντας. Διάφοροι δὲ βαπτισμοὶ, ἦτοι πλυσίματα, ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν νόμον· διότι αὐτίνας ἤθελε πιάσῃ νεκρὸν, ἢ λεπρὸν, ἢ αὐτὸ συμπιάζετό τινας, ἐπλυνέτο, καὶ ἔτζι ἐφαίνετο ὅτι ἐκαθαρίζετο ἀπὸ τὸν μολυσμόν· ταῦτα δὲ τὰ δικαιώματα, ἦτον τῆς σαρκὸς, ἦγουν

(1) Ἐξωθεν ὑπακούεται τὸ, καθέστηκε.

(2) Τὸ προσφέρονται ἐδῶ, ἴσως εἶναι κατὰ ἀνθιστροφισμὸν, ἀντὶ τοῦ ἐπροσφέροντο· ἑρμηνεύει γὰρ ὁ Θεοφύλακτος, ὅτι ἐνεστηκότα καιρὸν ἐννοεῖ ὁ Παῦλος τὸν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ὁπότε, ὅτε ἐγράφετο ἡ Ἐπιστολὴ, ἦτον ἀπερασμένος.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος θέλει νὰ ἦναι ὑπερβατὸν χώμα ἐδῶ· καὶ τὸ, μόνον, νὰ συνάπτεται μὲ τὸ, ἐπικείμενα· καὶ ὄχι μὲ τὸ, ἐπὶ βρώμασιν, ἤτοι μόνον ἐπικείμενα ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, κτ.

ἦγον ἦτον ἐντολαῖς σάρκιναις, διὰ τὶ ἐκαθάριζον τὰς σάρκας, καὶ ἐδικαίωναν σαρκικῶς ἐκείνους, ὁπὸ ἐφαίνοντο πῶς ἦτον ἀκάθαρτοι κατὰ τὸν σάρκα· πλὸν αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔμελλον νὰ ἐπιφορτίζωνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι ἕως τέλους, ἀλλὰ ἕως καιρὸ διορθώσεως, ἦγον ἕως τῆς παρουσίας τὸ Χριστὸ, ὅστις ἔμελλε νὰ διορθώσῃ ταῦτα, καὶ νὰ νομοθετήσῃ τὸν ἀληθινὸν, καὶ πνευματικὸν τὸ Θεὸ λατρείαν· „ Πνεῦμα, γάρ φησιν ὁ Θεὸς, „καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι, καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν“· (Ἰωαν. δ'. 24.) ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος ἦτον ζυγὸς βαρὺς, διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ δικαιώματα ταῦτα τῆς Παλαιᾶς ἦτον ἐπικείμενα, ἦγον ἐπιφορτιζόμενα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς καὶ εἰς τὰς Πράξεις εἶπον οἱ Θεῖοι Ἀπόστολοι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· „νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπι„θεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, (ἤτοι τῶν Χριστιανῶν τῶν Ἐθνικῶν) ὃν οὔτε „οἱ Πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι;“ (Πράξ. ιέ. 10.)

11. „Χριστὸς δὲ παραγενόμενος Ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν“.

Ἡ μὲν Παλαιὰ, λέγει, Διαθήκη, καὶ λατρεία, καὶ Ἱερωσύνη δὲν ἔμβαζε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν οὐρανόν· ὁ δὲ Χριστὸς παραγενόμενος, ἐμβῆκε μίαν φορὰν μέσα εἰς τὰ Ἅγια· ἐκεῖ γὰρ ἀποδίδοται ἡ μετοχὴ τὸ παραγενόμενος· δὲν εἶπε δὲ γενόμενος Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ παραγενόμενος, ἦγον διὰ τοῦτο τὸ τέλος ἦλθε εἰς τὸν Κόσμον ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ γένῃ Ἀρχιερεὺς, καὶ δὲν ἦλθε πρότερον εἰς τὸν Κόσμον, ἔπειτα ἐστοίβη καὶ ἔγινε Ἀρχιερεύς· ἀλλ' ὁ σκοπὸς, καὶ τὸ τέλος τὸ νὰ παραγένῃ, ἦγον τὸ νὰ ἔλθῃ αὐτὸς εἰς τὸν γῆν, ἦτον ἡ Ἀρχιερωσύνη, ἦγον τὸ νὰ θυσιάσῃ τὸ σῶμά του εἰς τὸν σταυρὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, καθὼς καὶ διὰ τὸ Δαβὶδ προεῖπε τοῦτο, καὶ ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ λέγων· „διὸ ὃ εἰσερχό„μενος εἰς τὸν Κόσμον λέγει· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτί„σω μοι“· (Ἑβρ. ἰ. 5.) δὲν εἶπε δὲ, πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς τῶν θυσιαζομένων ζώων, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος δὲν ἐδυνήτο νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς ὅλα τὰ χαρίσματα, ὁπὸ μᾶς ἐχάρισε ὁ Χριστὸς, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἁπλῶς, καὶ ἀδιορίστως ὠνόμασε αὐτὰ ἀγαθά· μέλλοντα δὲ ταῦτα εἶπε, κατὰ σύγκρισιν τὸ καιρὸ τὸ παλαιὸ νόμου· διότι καθὼς τὸν καιρὸν τὸ νόμου ὠνόμασε αἰωνέρω ἐνεστηκότα, ἤγουν παρόντα, ἔτζι καὶ τὸν καιρὸν τὸ Χριστὸ ὀνομάζει ἐδῶ μέλλοντα, ὡς πρὸς σύγκρισιν ἐκείνου, ἢ καὶ μέλλοντα ὠνόμασε ταῦτα, διὰ τὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἔχουν νὰ φανερωθοῦν εἰς ἡμᾶς τὰ τὸ Χριστὸ ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα.

„Διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας Σκηνῆς“.

Τὸν σάρκα τὸ Χριστὸ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος Σκηνὴν, ἡ ὁποία σὰρξ μεγαλητέρα μὲν εἶναι ἀπὸ τὸν παλαιὰν ἐκείνην, καὶ χειροποίητον Σκηνὴν, καθ' ὃ ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ὅλη ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια κατοικεῖ εἰς αὐτὴν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολογικώτατον Ἰωάννην „οὐκ ἐκ μέτρου δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα“· (Ἰωάνν. γ'. 34.) εἰς αὐτὸν δηλαδή· τελειοτέρα δὲ εἶναι αὕτη, καθ' ὅτι τελειότερα, καὶ ὑψηλότερα πράγματα ἐκαπόρθωσε· καὶ ὁ Νύσσης δὲ Θεῖος Γρηγόριος τύπον εἶπεν ὅτι εἶχεν ἡ Σκηνὴ τὸ Χριστὸ, ὡς προεῖπον μὲν ἐν τῇ ὑποσημειώσει τὸ πρώτου σίχου τὸ παρόντος Κεφαλαίου.

„Οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως“.

Ἐδῶ πηδῶσιν οἱ αἱρετικοὶ καὶ λέγουσιν, ὅτι τὸ Σῶμα τὸ Κυρίου ἦτον οὐράνιον καὶ ἀΐδιον· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ, ὅτι αὐτὸ δὲν ἦτον ἀπὸ ταύτην τὴν κτίσιν· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα τὸ ἐναντίον· ὅτι ἂν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε φρονῇ αὐτὸ οὐράνιον, πῶς ἤθελεν εἰπῇ, ὅτι δὲν ἦτον ἀπὸ ταύτην τὴν κτίσιν; δὶ ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ ταύτην τὴν κτίσιν εἶναι, καὶ ὄχι ἔξω ἀπὸ αὐτήν. Τί λοιπὸν εἶναι τὸ νόημα τὸ Ἀποστόλου; ὅτι, τὸν μὲν παλαιὰν Σκηνὴν ἐποίησαν τὰ χέρια τὸ Ἀρχιτέκτονος Βεσελεὴλ, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τεχνιτῶν· τὸν δὲ Σκηνὴν, ἤτοι τὸ Σῶμα τὸ Θεοῦ Λόγου, συνέζησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διὰ τοῦτο καὶ εἶπεν, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπὸ ταύτην τὴν Κτίσιν, ἤτοι ἀπὸ τὰ κτίσματα ταῦτα, ἀλλὰ ἦτον θεῖον, καὶ πνευματικόν· ἐπειδὴ καθένα μὲν ἀπὸ τὰ κτίσματα δὲν ἔχει κατοικοῦντα ἐν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸν Θεὸν Λόγον· τὸ δὲ Σῶμα τὸ Χριστοῦ, ἦτον καθ' ὑπό-

σασιν σώμενον μὲ τὸν Θεὸν Λόγον. (1) Τὸ Σῶμα λοιπὸν τῦ Κυρίυ, κατὰ μὲν τὴν ὕλλην, ἦτον καθ' ἡμᾶς, ἦγεν ἦτον ὁμοούσιον καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸ ἐδικόν μας, ὡσαὐτὸ ὁπῦ συνεπάγη ἀπὸ τὰ πανάχραντα αἵματα τῆς Ἁγίας Παρθένυ· κατὰ δὲ τὸν τρόπον τῆς συσάσεως, ἦτον ὑπὲρ ἡμᾶς· καθ' ὅ,τι αὐτὸ ἦτον σώμενον καθ' ὑπόσασιν μὲ τὸν Θεὸν Λόγον, (2) ἢ ἐπειδὴ ἡ ὕλη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν συνέση ἡ παλαιὰ Σκηνὴ, ἦτον ξύλα, καὶ δέρματα, καὶ χρυσάφι, καὶ ἀργύριον, καὶ χάλκωμα, καὶ ὑφάσματά τινα, διὰ τῦτο ὁ Ἀπόστολος πρὸς ταῦτα ἀποβλέποντας εἶπεν, ὅτι τὸ Σῶμα τῦ Χριστῦ, δὲν ἦτον ἐκ ταύτης τῆς κτίσεως καὶ ὕλης, τὴν ὁποίαν ἐχρειάσθη διὰ νὰ γενῇ ἡ παλαιὰ Σκηνή· ὅλος γὰρ ὁ λόγος τῦ Παύλυ ἐδῶ ἐκφέρεται κατὰ σύγκρισιν, καὶ δείχνει τὴν ὑπεροχὴν, ὁπῦ ἔχει τὸ Σῶμα τῦ Χριστῦ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Σκηνήν· ὀνομάζει δὲ τὸ Σῶμα τῦ Κυρίυ Σκηνὴν, διὰ τὶ ἐσκήνωσεν εἰς αὐτὸ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τῦ Θεῦ· τὸ αὐτὸ δὲ ὀνομάζει καὶ καταπέτασμα, καθ' ὅ,τι ἀπέκρυπτεν αὐτὸ μέσα τὴν θεότητα· ὁμοίως δὲ μὲ τὰ αὐτὰ ὀνόματα καλεῖ καὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ Σκηνὴν μὲν αὐτὸν ὀνομάζει, καθ' ὅ,τι ἐκεῖ κατοικεῖ ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστός· καταπέτασμα δὲ, καθ' ὅτι διὰ μέσυ τῦ οὐρανῦ ἀποκλείονται τὰ ἐν οὐρανοῖς Ἅγια, καὶ δὲν φαίνονται εἰς τοὺς ἐπὶ γῆς.

12. „ Οὐδὲ δι' αἵματος τράγων, καὶ μόσχων, διὰ δὲ τῦ ἰδίου αἵ-„ματος".

Ἰδὲ πῶς ὅλα εἶναι διαφορετικὰ τὰ τῆς παλαιᾶς Ἱερωσυνῆς, μὲ τὰ τῆς Ἱερωσυνῆς τῦ Χριστῦ· καὶ πῶς τόση μεγάλη εἶναι ἡ ὑπεροχὴ ὁπῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Ἀρχιερεῖς, ὅση εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῦ Θείυ Αἵματος, ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ζώων, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ νομικὸς Ἀρχιερεὺς ἔμβαινε μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· „ Καὶ λήψεται φησιν, ἀπὸ τῦ αἵ-„ματος τῦ μόσχυ, καὶ ῥανεῖ τῷ δακτύλῳ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον κατὰ ἀνατολὰς, καὶ σφάξει τὸν „ χίμαρον (ἤτοι τὸν τράγον) τὸν περὶ ἁμαρτίας τὸν περὶ τῦ λαῦ σὰντι Κυρίυ· καὶ εἰσοί-„σει ἀπὸ τῦ αἵματος αὐτῦ ἐσώτερον τῦ καταπετάσματος". (Λευῖτ. ιϛ'. 14.)

„ Εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια".

Ἤτοι ὁ Χριστὸς ὁ παραγενόμενος Ἀρχιερεὺς ἐμβῆκε, λέγει, μίαν φορὰν, εἰς τὰ Ἅγια, ἤτοι εἰς τὸν οὐρανόν· ἐδῶ γὰρ ἀποδίδεται ἡ μετοχὴ τῦ παραγενόμενος, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

„ Αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος". (3)

Ὁ Χριστὸς, λέγει, δὲν εὕρηκε προσωρινὸν καθαρισμὸν τῶν σωμάτων, καθὼς οἱ παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ εὗρεν αἰωνίαν ἐλευθερίαν τῶν ψυχικῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων· ἢ λέγει τῦτο, ὅτι ὁ Χριστὸς μίαν μόνην φορὰν εἰσελθὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, μὲ μίαν μοναχὴν εἴσοδον ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαν παντοτινήν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ, εὑρόμενος, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν, ὅτι ἔγινε τὸ πρᾶγμα τῦτο ἔξω ἀπὸ

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει· „ οὐ „ ταύτης τῆς κτίσεως, ἀντὶ τῦ, ὁ κατὰ νόμον φύσεως „ τῆς ἐν τῇ κτίσει πολιτευομένης".

(2) Ὅθεν ἀξιάγαστα ἀληθῶς εἶναι τὰ θεολογικὰ λόγια τῦ μεγάλυ Διονυσίυ τῦ Ἀρεοπαγίτυ· γράφει γὰρ ὅπως ἐν τῇ δ'. πρὸς Γάϊον Ἐπιστολῇ· „ ἡμᾶς δὲ τὸν Ἰη-„σῦν οὐκ ἀνθρωπικῶς ἀφορίζομεν· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος „ μόνον· οὐδὲ ὑπερύσιος, ἢ ἄνθρωπος μόνον· ἀλλ' ἄν-„θρωπος ἀληθῶς ὁ διαφερόντως φιλάνθρωπος, ὑπὲρ ἀν-„θρώπυς, καὶ κατὰ ἀνθρώπυς, ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὐ-„σίας ὁ ὑπερύσιος ὐσιωμένος· ἔστι δὲ οὐδὲ ἦτον ὑπε-„ρυσιότητος ὑπερπλήρης ὁ φύσει ὑπερύσιος· ἀμέλει τῇ „ταύτης περιουσίᾳ, καὶ ἡς ὐσίαν ἀληθῶς ἐλθὼν, ὑπὲρ „ὐσίαν ὐσιώθη, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει τὰ ἀνθρώ-„πυ· καὶ δηλοῖ παθητὸς ὑπερφυῶς χύσας, καὶ ὕδωρ „ἅσαπτον, ὑλικῶν, καὶ γειρῶν ποδῶν ἀνέχον βάρος, καὶ „μὴ ὑπεῖκον, ἀλλ' ὑπερφυῆ δυνάμει πρὸς τὸ ἀδιάχυ-„τον σωιζάμενον· τί ἄντις τὰ λοιπὰ παράδοξα ὄντα „διέλθοι; δι' ὧν ὁ θεῖος ὁρῶν ὑπὲρ νῶν γνώσεται, καὶ „τὰ ἐπὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῦ Ἰησῦ καταφασκόμενα, „δυάμιν ὑπεροχικὴν ἀποφάσεως ἔχοντα; καὶ γὰρ ἵνα „σωιλόντες εἴπωμεν, οὐδὲ ἄνθρωπος ἦν· οὐχ ὡς μὴ „ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἀνθρώπων ἐπέκεινα· „ καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγονὼς, καὶ τὰ „λοιπὸν ὑ κατὰ Θεὸν τὰ θεῖα δράσας, ἅπερ τὰ ἀνθρώ-„πινα κατὰ ἄνθρωπον· ἀλλ' ἀνθρωθέντος Θεῦ καινῶ τινα „τρόπῳ θεανδρικῶ ἐνέργειαν ἡμῖν πεπολιτευμένος".

(3) Ἐν ἄλλοις εὑράμενος.

Digitized by Google

ἀπὸ κάθε ἐλπίδα· ἐπειδὴ ἄπορον πρᾶγμα ἦτον ἀληθῶς ἡ ἐλευθερία ἡ ἐδική μας, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μόνος εὗρε τοῦτο τὸ ἄπορον, καὶ τὸ ἐκαπόρθωσε.

13. „Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, „ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς „καθαρότητα".

Ἐπειδὴ ἀπίθανον ἴσως ἤθελε φανῇ εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ μίαν μόνην θυσίαν τὸ σώματός του, καὶ μὲ σίαν μόνον αἵματα, ἐπροξένησεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους αἰωνίαν ἐλευθερίαν τῶν τῆς ψυχῆς ἁμαρτιῶν, τοῦτο χάριν κατασκευάζει τοῦτο εἰδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ δείχνει, ὅτι τοῦτο εἶναι πιθανὸν ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ φρόνημα, ὁποῦ εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι· διὰ τί, ἀείσως, λέγει, ἐσεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ὅταν ἐζῆτε ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, ἐπιστεύετε, ὅτι καθαρίζεσθε, ῥαντιζόμενοι μὲ τὸ αἷμα τῆς δαμάλεως, καὶ μὲ τὴν σάκτην αὐτῆς τὴν βρεγμένην μὲ νερὸν (διὰ τί ἡ σάκτη τῆς δαμάλεως ἐφυλάττετο διὰ νὰ καθαρίζῃ τοὺς κεκοινωμένους, ἤγουν ἐκείνους, ὁποῦ ἤθελαν μολυνθῆν ἀπὸ καινὰ μολυσμὸν τοῦ σώματος) (1)· πῶς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ δὲν θέλει καθαρίσῃ τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν; Βλέπε, δὲ ὦ ἀναγνῶστα, σώσειν τὸν μεγάλον Παῦλον· δὶ ὅτι δὲν εἶπεν, ὅτι ἐκαθάριζε τὸ αἷμα τῶν τράγων, ἀλλὰ ἡγίαζεν, ὄχι πῶς ἐφρόνει ὁ Ἀπόστολος καὶ ἐδέχετο τὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ διὰ νὰ καπορθώσῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ἤθελε· δὶ ὅ,τι, λέγει, ἀείσως τὸ αἷμα τοῦ τράγου ἔδιδεν ἁγιασμὸν, καθὼς ἐσεῖς ἐπιστεύετε, πολλῷ μᾶλλον θέλετε πιστεύσετε, ὅτι δίδει ἁγιασμὸν τὸ τοῦ Χριστοῦ αἷμα; δὶ ὅ,τι πῶς ὁ Παῦλος δὲν εἶπε τὸ ἁγιάζει, διὰ νὰ μεγαλώσῃ τὰ τῶν Ἰουδαίων, φανερὸν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπρόσθεσεν, ἤγουν τὸ „πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθα„ρότητα". Ἅγιον λέγει ἦτον ἐκεῖνο τὸ αἷμα, ὄχι διὰ νὰ καθαρίζῃ ψυχὰς αὐλους, ἀλλὰ διὰ νὰ καθαρίζῃ τὴν σάρκα τὴν ὑλικήν (2).

14. „Πό-

(1) Περὶ τῆς δαμάλεως ταύτης γράφει τὸ δέκατον ἔβδομον Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν, ὅτι νὰ ἦναι κόκκινη εἰς τὸ χρῶμα, ἄμωμος καὶ χωρὶς κάνενα ψεγάδι, καὶ ἄζυγος ὁποῦ νὰ μὴν ἐβάλθη ἐπάνω εἰς αὐτὴν ζυγός· ταύτην λοιπὸν προσέχει ὁ νόμος νὰ σφάζεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς, νὰ καπκαίεται ὁμοῦ μὲ τὸ δέρμα, καὶ ἡ σάκτη αὐτῆς νὰ συμμαζόνεται, καὶ νὰ τίθεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ νὰ φυλάττεται αὐτὴ διὰ νὰ καθαρίζῃ ἐκείνους ὁποῦ ἤθελαν πιάσειν σῶμα νεκροῦ, ἢ σκοτωμένου, ἢ κόκκαλον ἀνθρώπινον, ἢ πάφον· ῥαντιζομένη γὰρ ἡ σάκτη αὐτῆς ὁμοῦ μὲ νερὸν εἰς αὐτοὺς, ἐκαθάριζεν αὐτούς· τύπος δὲ ἦτον ἡ δαμαλις αὐτὴ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν Σωτηρίων παθῶν του, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον· διατὶ καὶ κόκκινη ἦτον αὐτὴ, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ γήϊνον Σῶμα τοῦ Κυρίου· καθ' ὅτι καὶ ἡ τοῦ Ἀδὰμ ὀνομασία τὴν κοκκίνην φανερόνει γῆν· καὶ ἄμωμος ἦτον διατὶ τὸ ἀναμάρτητον τοῦ Χριστοῦ, καὶ χωρὶς ζυγὸν, διατὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐλευθερίαν, καὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐσφάζετο, διατί καὶ ἔξω τῆς πύλης τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ Σωτήριον πάθος ἔγινε.

(2) Ἀπορίας ἄξιον εἶναι, διατί τὰ αἵματα τῶν ταύρων καὶ τράγων, καὶ ἁπλῶς αἱ θυσίαι τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἐπροξένων ὅλως κάθαρσιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπροξένων κάθαρσιν, ὄχι καθ' ἑαυτὰς, ἀλλὰ διατί ἦσαν τύποι καὶ εἰκόνες τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ὅσον τῆς αἰδητῶς καὶ δι' αἵματος ἐπὶ τοῦ σκυροῦ ἅπαξ γενομένης, ὅσον καὶ τῶς μυστηριώδους καὶ πνευματικῆς καὶ ἀναιμάκτου τῶν μυστηρίων, ἤτοι τῆς θείας Εὐχαριστίας τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου· αἱ μὲν γὰρ θυσίαι τῶν ζώων, καὶ τὰ αἵματα αὐτῶν, τύπον εἶχον τῆς δι' αἵματος γενομένης ἐπὶ τοῦ σκυροῦ θυσίας τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ ἄρτοι, καὶ αἱ σπονδαὶ τοῦ οἴνου ὁποῦ ἐπροσφέρονται, τύπον εἶχον τῶν μυστικῶν ἄρτου, καὶ οἴνου· ὅθεν καὶ καθ' ὁ τύποι τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν εἰκονισμοῦ ἐλάμβανον τὴν δύναμιν νὰ καθαρίζωσι τοὺς Ἰουδαίους· ὅθεν ἄρτσα καὶ ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος εἶπεν· „οὐδὲ ταῖς θυσίαις ταύ„ταις παντελῶς ἀτιέρως ἀφῆκεν (ὁ Θεὸς) οὐδὲ ἀσυν„τελεῖς, οὐδὲ μέχρι φιλοτιμησάσας τοῦ αἵματος· ἀλλὰ „τὸ μέγα καὶ ἄθυτον ἱερεῖον, ἵν' ὅπως ὅπου, ὅσον ἐπὶ „τῇ πρώτῃ φύσει, ταῖς νομικαῖς θυσίαις ἐγκαταμέ„μικται". (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „αἱ μὲν θυσίαι οὐκ ἦσαν ἀρεσταὶ τῷ „Θεῷ, οὐδὲ κατὰ γνώμην γινόμεναι, ἀλλὰ κατὰ συγ„χώρησιν· τὴν γινομένην ἐπέθηκε τύπον, κατ' εἰκόνα „τῆς μελλούσης οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ· ἵνα, κἂν μὴ δι' „ἑαυτὰς ὦσι δεκταὶ, κἂν γοῦν διὰ τὴν εἰκόνα ὦσιν „δυπρόσδεκτοι· καὶ τίθησι διὰ πάντων εἰκόνα Χριστοῦ, „καὶ σκιαγραφεῖ τὰ μέλλοντα· κἂν πρόβατον ἦν θυόμε„νον, εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος· κἂν βοῦς, εἰκὼν τοῦ Κυρίου· „κἂν μόσχος, κἂν δάμαλις, κἂν ἄλοτι τῶν προσφε„ρομένων, κἂν περιστερὰ, καὶ τρυγὼν, πάντα εἰς τὸν „Σωτῆρα τὴν ἀναφορὰν εἶχε". (Ὁμιλ. 166. τοῦ ε'. Τόμου) ὥστε ὁ διὰ τῶν θυσιῶν τυπούμενος Χριστὸς, ἐκεῖνος ἦν ὁ προξενῶν καὶ παρέχων τὴν κάθαρσιν.

14. „Πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου „ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ".

Δεν ἐπρόσφερε, λέγει, καμμία ἄλλος Ἀρχιερεὺς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' αὐτὸς ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτόν του (1)· καὶ ὄχι μὲ φωτίαν, καὶ ὁλοκαύτωσιν, καθὼς ὡλοκαυτόνετο ἡ δάμαλις, ἀλλὰ διὰ Πνεύματος αἰωνίου· διὰ τί; ἵνα καὶ ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀπολύτρωσις γένῃ αἰωνία εἰς ἡμᾶς (2)· ἐπρόσφερε δὲ καὶ τὸν ἑαυτόν του ὁ Χριστὸς ἄμωμον, ἤγουν ἀναμάρτητον· διὰ τί καὶ ἡ παλαιὰ ἐκείνη δάμαλις ἐζητεῖτο ἀπὸ τὸν νόμον νὰ ἦναι ἄμωμος, ἤγουν χωρὶς ψεγάδι, καὶ ἐλάττωμα σωματικόν.

„Καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων".

Ἐκεῖ μὲν εἰς τὰς θυσίας τοῦ νόμου εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὸ „ἁγιάζει" προσθέτοντας καὶ τὸ „πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα"· ἐδῶ δὲ εἰπὼν, ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ θέλει καθαρίσει τὴν συνείδησιν, ἔδειξεν εὐθὺς τὴν ὑπεροχὴν ὁποῦ ἔχει τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν παλαιῶν θυσιῶν· διὰ τί, τοῦτο μὲν, καθαρίζει τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν, ἐκεῖνο δὲ, τοῦτο νὰ ποιήσῃ δὲν εἶχε δύναμιν· καὶ ἐκεῖνο μὲν, ἐκαθάριζε τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἤθελεν πιάσῃ νεκρὸν, ὅς τις κατὰ φύσιν δὲν εἶναι ἀκάθαρτος· τοῦτο δὲ, καθαρίζει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ νεκρὰ καὶ ἁμαρτωλὰ καὶ ἀκάθαρτα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀληθῶς δύνανται νὰ μολύνουν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ χωρίσουν αὐτὴν ἀπὸ τὸν Θεόν.

„Εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ".

Ὥστε, ὁποιος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ πιάνει, ἤγουν μεταχειρίζεται καὶ κάμνει τὰ νεκρὰ καὶ ἁμαρτωλὰ ἔργα, αὐτὸς δὲν λατρεύει τὸν Θεὸν τὸν ζωντανὸν, καὶ ἀληθινὸν, ἀλλὰ τὰ νεκρὰ ἐκεῖνα ἔργα ὁποῦ ἀγαπᾷ καὶ κάμνει, αὐτὰ λατρεύει καὶ θεοποιεῖ· ἔτζι ὁ γαστρίμαργος θεοποιεῖ τὴν κοιλίαν του, καθὼς γέγραπται· „ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία". (Φιλιππ. γ'. 19.) ἔτζι ὁ πλεονέκτης εἰδωλολατρεῖ· „ὅτε πλεονέκτης, φησὶν, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης". (Ἐφ. ε'. 5.) Νεκρὰ λοιπὸν εἶναι τὰ ἔργα αὐτὰ, ὄχι μόνον διὰ τὴν χωρίζουν τοὺς ταῦτα πράττοντας ἀπὸ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὶ εἶναι βρωμερὰ καὶ συγχαμερὰ καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἴδιον καιρὸν ὁποῦ τὰ πράττει ὁ ἄνθρωπος, καθὼς καὶ οἱ νεκροὶ εἶναι φυσικὰ βρωμεροὶ, καὶ συγχαμεροί· εἶναι δὲ καὶ ψεύδη τὰ τοιαῦτα νεκρὰ ἔργα, διὰ τὶ πλανῶσιν ἐκείνους ὁποῦ τὰ κάμνουν, καὶ φαίνονται μὲν πῶς εἶναι ἡδονικὰ, δὲν εἶναι ὅμως τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα, ἀλλ' εἶναι καὶ πολλὰ πικρά.

15. „Καὶ διὰ τοῦτο Διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστί".

Ἐπειδὴ ὁ Σατανᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐπάραττε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸν λογισμόν· ἔλεγον γὰρ ἔτσι, αὐ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε, πῶς θέλει δώσει ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὁποῦ ὑπεσχέθη; πότε χάνει ὁ Παῦλος ἰατρεύει τὴν παραχλὴ ταύτην τῶν πολλῶν, καὶ δείχνει ἐδῶ ὅτι διὰ τοῦτο μάλιστα εἶναι ἡ Διαθήκη τοῦ Χριστοῦ βεβαία, διὰ τὶ αὐτὸς ἀπέθανε· ἐπειδὴ εἰς ζωντανοὺς ἀνθρώπους Διαθήκη δὲν γίνεται, ὅτε ὀνομάζεται· διὰ τοῦτο, λέγει, ἤγουν διὰ νὰ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα, ἀπέθανε ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς τὴν Διαθήκην ὁποῦ

---

(1) Ὁ γὰρ Χριστὸς ἐπειδὴ, ὡς μὲν ὑπάρχει κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν, διπλοῦς δὲ κατὰ τὰς φύσεις τῆς Θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ αὐτὸς καθ' ὃ Ἀρχιερεὺς ἐπροσφέρε τὸν ἑαυτόν του, ἐπροσφέρε δὲ τὸν ἑαυτόν του καθ' ὃ θῦμα καὶ ἱερεῖον, καὶ ἐπροσφέρεν ἑαυτὸν, ὄχι μόνον εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του, καθ' ὃ Θεόν· ὡς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἐστι προσφέρων, καὶ προσφερόμενος, καὶ πρὸς ὃν ἡ προσφορὰ γίνεται· ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος· „ὅτι μηδεὶς ἄξιος τοῦ μεγάλου, καὶ Θεοῦ, καὶ θύματος, καὶ Ἀρχιερέως". (Ἀπολογητικ.)

(2) „Ἐπισημάνασθαι δὲ προσήκει, λέγει ὁ Θεοδώρητος, ὡς αἰώνιον προσηγόρευσε τὸ θεῖον Πνεῦμα· τὸ δὲ αἰώνιον, ἐκτισεν· τὸ γὰρ αἰώνιον χρονικῇ ἀρχῇ οὐκ ἔχει τὸ εἶναι". Περὶ τοῦ αἰῶνος ὁρατέον ὑποσημείωσιν τὴν· „δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε". (Ἑβρ. α'. 2.)

Digitized by Google

ὁπῦ ἔχαμεν ἐν τῷ θανάτῳ τε, ἄφησεν εἰς ἡμᾶς τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν ἀγαθῶν τῦ Πατρός τε, μεσίτης γενόμενος ἀνάμεσα εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς ἡμᾶς· διὰ τί ὁ Πατὴρ διὰ τὴν παράβασιν τῦ Ἀδὰμ, ὄχι μόνον δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ κληρονομίαν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ μᾶς ὠργίζετο, ὡσὰν παραβάτας τῶν ἐντολῶν τε, καὶ ὡσὰν ἀπομακρυσμένους ἀπὸ τὸ πατρικόν τε θέλημα. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἔγινε μεσίτης, καὶ ἐφιλίωσεν αὐτὸν μὲ ἡμᾶς· πῶς δὲ ἔγινε μεσίτης; διὰ τί ἐκεῖνο, ὁπῦ ἔπρεπε νὰ πάθωμεν ἡμεῖς, ἦγεν τὸν θάνατον, ὁπῦ ἡμεῖς ἐχρεωστῦμεν νὰ λάβωμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, αὐτὸς ὑπέμεινε τῦτον αὐτὶ διὰ λόγυ μας, καὶ ἔτζι διὰ τῦ θανάτε μᾶς ἔκαμεν ἄξιους τῆς Διαθήκης τε· καὶ λοιπὸν ἡ νέα Διαθήκη ἔγινε βεβαία μὲ τὸν θάνατον τῦ Υἱῦ· ἐπειδὴ καὶ παραπέμπει τὴν κληρονομίαν τῦ Πατρός τε, ὄχι πλέον εἰς ἀναξίους, ἀλλὰ εἰς ἀξίους. Καὶ καθὼς ἡ Διαθήκη σὸς πατρὸς, ἄλλους μὲν, κάμνει κληρονόμους, ἄλλους δὲ, ἀποκλήρους, τοιουτοτρόπως κάμνει καὶ ἡ Διαθήκη τῦ Χριστῦ. Ἄκυε λοιπὸν τὴν Διαθήκην τῦ Χριστῦ ποίους κάμνει κληρονόμους· „Πάτερ θὲς δέδωκάς μοι θέλω ἵνα ὅπυ εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' „ἐμῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς „κόσμυ". (Ἰωαν. ιζ'. 24.) Ἄκυε δὲ καὶ ποίυς κάμνει ἀποκλήρυς· „ὐ περὶ τῦ Κόσμου „ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι". (αὐτόθ. 9.) Καὶ πάλιν· „Εἰ ταῦτα οἴδατε μακά„ριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά· ὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα ὓς ἐξελεξάμην". (Ἰωαν. ιγ'. 17.) Πάλιν ἡ Διαθήκη τῦ ἀνθρώπε ἔχει μάρτυρας, ὁμοίως καὶ ἡ Διαθήκη τῦ Χριστῦ ἔχει καὶ αὐτὴ μάρτυρας· θέλεις νὰ τὰς μάθῃς ἄκυσον· „Καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμῦ „ὁ πέμψας με Πατὴρ" (Ἰωαν. ἡ. 18.)· „ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος... ἐκεῖνος μαρ„τυρήσει περὶ ἐμῦ· καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμῦ ἐστέ". (Ἰωαν. ιε. 26.)

„Ὅπως θανάτυ γενομένυ, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων".

Βλέπεις, ἀδελφὲ, ὅτι ὁ θάνατος τῦ Χριστῦ ἔγινε διὰ τὴν ἐδικήν μας ἀπολύτρωσιν; Καὶ λοιπὸν πῶς ἐσὺ νομίζεις ὅτι ἦτον ἔργον ἀδυναμίας, ὁ θάνατος αὐτὸς τῦ Χριστῦ, ὅς τις πόσην δυνάμιν εἶχεν, ὥστε ὁπῦ ἰάτρευσε καὶ τὰς παραβάσεις τὰς ἐν τῷ νόμῳ γινομένας; ἢ πῶς ἐσὺ προσέχεις πάλιν εἰς τὸν νόμον, ὁπῦ ἦτον τόσον ἀδύνατος, ὥστε ὁπῦ δὲν ἐδύνετο νὰ διορθώσῃ, οὐδὲ αὐτὰς τὰς παραβάσεις ὁπῦ ἔκαμναν οἱ ὑποκείμενοι εἰς αὐτὸν ἄνθρωποι; ἀδύνατος δὲ εἶπον ὅτι ἦτον ὁ νόμος, καὶ ὄχι πῶς ἦτον πονηρὸς καὶ κακὸς, καθὼς βλασφημοῦσιν οἱ αἱρετικοὶ Μανιχαῖοι.

„Τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίυ κληρονομίας".

Διὶ ὅ,τι, λέγει, αὐ ὁ θάνατος τῦ Χριστῦ δὲν ἤθελε ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, μὲ τὰς ὁποίας ἐκάμαμεν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον εἰς τὸν λόγυ μας τὸν Πατέρα, πῶς ἠθέλαμεν λάβωμεν τὴν τῶν οὐρανῶν κληρονομίαν; τὸ δὲ „κεκλημένοι" τῦτο φανερόνει, ὅτι εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν, εἶχε τοιαύτην ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὁποίαν ἔχει καὶ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς υἱῦς τε, καὶ ἡμεῖς ἤμεθα καλεσμένοι εἰς τὸ νὰ κληρονομήσωμεν τὰ πατρικὰ ἀγαθά τε· ὕστερον δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἐκάμαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτόν μας ἀνάξιον τῆς τοιαύτης ἀγάπης, καὶ κληρονομίας τῦ οὐρανίυ Πατρός μας.

16. „Ὅπου γὰρ Διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου". (1)

17. „Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία".

Ἂς μήσας παράττῃ, λέγει, ἀδελφοί μυ, ὁ θάνατος τῦ Χριστῦ, ἦγεν πῶς ἀπέθανεν ὁ Χριστός· διὰ τί αὐ δὲν ἀπέθνησκεν, ὅπ διαθήκην ἤθελε κάμῃ, ὥστε νὰ κληρονομήσωμεν ἡμεῖς τὰ ἀγαθά τε· ἐπειδὴ τῦτο εἶναι πρᾶγμα γνωστὸν εἰς ὅλυς καὶ ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ Διαθήκη

(1) Ἐν ἄλλοις διατιθεμένυ.

θήκη κρατεῖ καὶ ἔχει τὸ κῦρος, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον ἐκείνου, ὁπού τὴν ἐδιάθεσεν· ἐν ὅσῳ γὰρ ζῇ τινάς, ἡ διαθήκη τους δὲν ἔχει τὸ κῦρος· ὅθεν αὖ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἀπέθνησκεν, ὅπου ἡμεῖς ἠθέλαμεν γενώμεν ἄξιοι τῆς κληρονομίας τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν του· διὰ τοῦτο ἡ ἔχθρα, ὁπού εἶχεν ὁ ἐναίος Πατὴρ πρὸς ἡμᾶς, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ διαλυθῇ, χωρὶς τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ του.

„Ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος“;

Ἐρωτηματικῶς ἀνάγνωσον τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ νόησον, ἤγουν μήπως ἔχῃ δύναμιν ἡ Διαθήκη τινός, ἐν ὅσῳ ζῇ ἐκεῖνος ὁπού τὴν ἐδιάθεσεν; ὄχι βέβαια δὲν ἔχει δύναμιν καὶ κῦρος.

18. „Ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται“.

Ὄχι μόνον ἐπίστωσε καὶ ἐβεβαίωσε τὸν λόγον του ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὴν κοινὴν συνήθειαν, δηλαδὴ ὅτι ἡ Διαθήκη ἔχει μὲν τὸ κῦρος ὅταν ἀποθάνῃ ἐκεῖνος ὁποῦ τὴν ἐδιάθεσεν, εἶναι δὲ ἄκυρος ἐν ὅσῳ ἐκεῖνος ζῇ· ἀλλὰ ἀκόμη βεβαιόνει τοῦτον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο, ὁπού συνέβη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξαίρετον ἐκατάπειθε τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας· ὅθεν, λέγει, ἦγουν ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προηγῆται παντοτε ὁ θάνατος εἰς κάθε Διαθήκην βεβαίαν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρώτη καὶ Παλαιὰ ἐκείνη Διαθήκη, δὲν ἐγκαινιάσθη χωρὶς αἷμα· τὸ δὲ αἷμα, εἶναι σημεῖον θανάτου· ἀλλ' ἐκείνην μὲν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐγκαινίασεν αἷμα ἀμνοῦ καὶ προβάτου (1)· ἐπειδὴ καὶ ἐκείνη ἦτον τύπος καὶ σκιὰ τῆς Νέας Διαθήκης· ἐδῶ δὲ ἀφ' οὗ ἡ ἀλήθεια τῆς χάριτος ἔλαμψεν, ἐγκαινίασε τὴν Νέαν Διαθήκην αὐτὸς ὁ ἴδιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, χύσας τὸ αἷμά του, καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὴν σάρκα διὰ ἡμᾶς. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ἐγκεκαίνισται“ ἤτοι ἐγκαινιάσθη, καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς συσάσεως καὶ βεβαιώσεώς της· δι' ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἔλαβεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη τὴν ἀρχὴν τοῦ νὰ ἐνεργῇ, καὶ νὰ βεβαιῶται, πάρεξ μὲ αἱματοχυσίαν, ἤτοι μὲ θάνατον.

19. „Λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ Μωϋσέως „παντὶ τῷ λαῷ“.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐλαλήθη ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν εἰς τὰ ὦτα ὅλου τοῦ λαοῦ κάθε ἐντολὴ, κατὰ τὸν νόμον, ἤγουν καθὼς ὁ Θεὸς τὴν κάθε μίαν ἐνομοθέτησεν· ἢ συντάττεται ἔτζι· πάσης ἐντολῆς τῆς κατὰ τὸν νόμον, ἤτοι τῆς νομοθετηθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅπου γὰρ φησιν ἡ Γραφή· „Καὶ λαβὼν (ὁ Μωϋσῆς) τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης, ἀνέγνω εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, καὶ „εἶπαν· πάντα ὅσα ἐλάλησε Κύριος, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα“. (Ἐξ. κδ'. 7.)

„Λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων, καὶ τράγων (2) μετὰ ὕδατος, καὶ ἐρίου „κοκκίνου, καὶ ὑσσώπου (3) αὐτό τε τὸ βιβλίον, καὶ πάντα τὸν λαὸν „ἐρράντισε“,

Διὰ

(1) Ἐν τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται, ὅτι ἦτον αἷμα μοσχαρίων, καὶ ὄχι ἀμνοῦ· ὅπου γὰρ ἐπὶ λέξεως κεῖται· „Καὶ ἐξαπέστειλε (Μωϋσῆς) τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν „Ἰσραὴλ, καὶ ἀνήνεγκαν ὁλοκαυτώματα, καὶ ἔθυσαν θυ„σίαν σωτηρίου τῷ Θεῷ μοσχάρια· λαβὼν δὲ Μωϋ„σῆς τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος, ἔνεχεν εἰς κρατῆρα· τὸ „δὲ ἥμισυ τοῦ αἵματος προσέχυσε πρὸς τὸ θυσιαστή„ριον“· (Ἐξ. κδ'. 5.) ὅτερ ἑρμηνεύων ὁ θεῖος Κυρίλλος λέγει· „μόνῳ τελείῳ παρακάζεται ὁ Χριστός“· καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ παραπάνω, τὸ αἷμα λέγει τῶν μόσχων, καὶ ὄχι τοῦ ἀμνοῦ.

(2) Πῶς δὲ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἐρράντισε τὸ αἷμα τῶν τράγων· μοσχαρίων γὰρ μόνον ἔχει ἡ Γραφή, ἢ ἴσως ἐκ τῶν ὁλοκαυτωμάτων ὅπου ἐπροσέφεραν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· „ἀνήνεγκαν γὰρ φησιν ὁλοκαυτώματα“ (ἀνωτέρω) ἤτον καὶ τράγοι, ἤτον καὶ ἀμνοί, ὅτερ λέγει ἀνωτέρω ὁ Θεοφύλακτος.

(3) Ἐν τῇ Ἐξόδῳ οὐ γέγραπται ὅτι τὸ αἷμα ὁπού ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς, ἦτον μεμιγμένον μὲ νερὸν, καὶ ἔριον κόκκινον, καὶ ὕσσωπον, ἀλλὰ μόνον τὸ αἷμα· ὅπου γὰρ λέγεται· „λαβὼν δὲ Μωϋσῆς τὸ αἷμα κατεσκέ„δασε τὸν λαὸν, καὶ εἶπε“· (Ἐξ. κδ'. 8.) ἴσως δὲ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλαβεν ἀπὸ τὸ ιδ'. Κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικ. ὅπου γέγραπται· „Καὶ προσάξει ὁ Ἱερεὺς, καὶ „λή-

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς τὸ βιβλίον τῆς νόμου, καὶ τὸν λαόν; ἐπειδὴ αἱ ἁγίαι καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰκονίζετο τὸ τίμιον καὶ πανάχραντον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐρραντίσθημεν καὶ ἡμεῖς, καὶ αἱ καρδίαι ἡμῶν· δι' ὅτι αἱ καρδίαι μας εἶναι βιβλία νοητὰ, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἐγράφθησαν οἱ τοῦ Θεοῦ νόμοι, καθὼς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος ἐκ τοῦ Ἱερεμίου λαβών· „Διδοὺς νόμους μου εἰς διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν „ἐπιγράψω αὐτούς". (Ἱερ. λά. 33.) Καὶ τὸ νερὸν δὲ, μὲ τὸ ὁποῖον ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς τὸ βιβλίον, καὶ τὸν λαὸν, σύμβολον ἦτον καὶ τύπος τοῦ Βαπτίσματος τῶν Χριστιανῶν· πλὴν μαζὶ μὲ τὸ ὕδωρ, ἦτον ὁμοῦ καὶ αἷμα, ἴσως μου, διὰ τί προεικόνιζε τὸ αἷμα, καὶ ὕδωρ ὁποῦ ἔβγηκαν ἀπὸ τὴν λογχισθεῖσαν πλευρὰν τοῦ Κυρίου· ἴσως δὲ καὶ διὰ τί τὸ Βάπτισμα, τοῦ ὁποίου εἶναι τύπος τὸ ὕδωρ, σημαίνει τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου· „ὅσοι γὰρ ἐφησιν εἰς Χριστὸν „ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν"· (Ρωμ. ς'. 3.) τοῦ δὲ θανάτου πάλιν εἶναι σημεῖον τὸ αἷμα· τὸ δὲ ὕσωπον ἐσμίχθη μαζὶ μὲ τὸ αἷμα, καὶ ὕδωρ, ἐπειδὴ διὰ τὴν πυκνότητα ὁποῦ ἔχει, εἶναι συγκρατητικὸν τῶν δύω τούτων, τοῦ αἵματος, καὶ τοῦ ὕδατος· ὁμοίως καὶ τὸ ἔριον, ἦγουν τὸ μαλλὶ τοῦ προβάτου, συγκρατητικὸν εἶναι καὶ αὐτὸ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος (1)· ἢ τὸ ἔριον ἐπαραλαμβάνετο, διὰ τί ὁ Χριστὸς εἶναι πρόβατον (2)· κόκκινον δὲ ἦτον τὸ μαλλὶ, ἵνα καὶ μὲ τὸ χρῶμά του, ἔχῃ τύπον τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „τύπος δὲ ἦν τοῦ μὲν βαπτίσματος, τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σωτηρίου αἵμα„τος, τῶν ἀλόγων τὸ αἷμα, τῆς δὲ τοῦ Θείου Πνεύματος χάριτος, ἡ τοῦ ὑσσώπου θερμότης, „τοῦ δὲ καινοῦ διδύματος, τὸ κόκκινον ἔριον, τοῦ δὲ ἀπαθοῦς τῆς Θεότητος, τὸ κέδρινον ξύλον· „ἄσηπτον γὰρ τὸ ξύλον· τοῦ δὲ πάθους τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ τῆς δαμάλεως κόνις.

„20. „Λέγων· τοῦτο τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑ„μᾶς ὁ Θεός". (Ἔξ. κδ'. 8.)

Ταῦτα μὲν εἶναι τὰ λόγια, ὁποῦ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ποῖα δὲ εἶναι καὶ τὰ λόγια, ὁποῦ εἶπεν ὁ Χριστὸς περὶ τῆς Νέας Διαθήκης; „τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ „τῆς καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν"· (Ματθ. κς'. 28.) καὶ βλέπε, ἀναγνῶστα, ὅτι ἐκεῖ μὲν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἔπε τὸ ὄνομα, Καινὴ, ἐλαλήθη· Παλαιὰ γὰρ ἦτον· ἔπε ἄφεσις ἁμαρτιῶν, ἐπειδὴ συγχώρησιν τῶν ψυχικῶν ἁμαρτιῶν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἔδιδεν, ὡς πολλάκις εἴπομεν· ἐδῶ δὲ εἰς τὸ χάριν, καὶ τὰ δύω ἐλαλήθησαν, καὶ ἡ καινὴ, καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν. Βλέπεις πῶρα, ἀγαπητὲ, πῶς καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Χριστὸς ὠνόμασαν Διαθήκην, τὸ αἷμα; ὥστε, ὅπου Διαθήκη ὀνομάζεται, ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ νοῆται καὶ θάνατος, τοῦ ὁποίου σημεῖον τὸ αἷμά ἐστιν.

21. „Καὶ

„λήψονται ξύλον κέδρινον, καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, „καὶ ὕσωπον", εἰχ. 4. καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀριθμούς, ὅπου λέγεται· „καὶ λήψεται ὁ Ἱερεὺς ξύλον κέδρινον, καὶ „ὕσωπον, καὶ κόκκινον"· (Ἀριθ. ιθ'. 6.) τὸ κόκκινον δὲ πῶπο, ἀγνοεῖται καὶ δὲν ἀναφέρῃ ἡ Γραφὴ ποίας ὕλης ἦτον, ἀπὸ τὰ λόγια ὅμως ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, φαίνεται ὅτι ἦτον ἔριον, ἦγουν μαλλὶ προβάτου· ἴσως δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὡς νομομαθὴς, νὰ εἶχε τοῦτο ἐκ παραδόσεως, καθὼς εἶχε καὶ ὅτι μέσα εἰς τὸ Κιβωτὸν ἦτον βαλμένα, ἡ ράμνος μὲ τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν, ὡς προείπομεν· καὶ ἁπλῶς, ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ δὲν λέγει μὲ τί τρόπον ἐρράντισε τὸ αἷμα ὁ Μωϋσῆς, ἐφανερώσε τοῦτον ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον τὸ κλωσὸν κόκκινον, ἦτον σύμβολον τῆς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου· ἢ κατὰ τὸν Κύριλλον, ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος πέπλεκται σαρκὶ καὶ αἵματι· ἐξηκονίζη γὰρ ὁ κόκκος αἷμά τε καὶ σάρκα διὰ τὸ χρῶμα· τὸ δὲ ὕσωπον σημαίνει τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος θερμότητα καὶ εὐωδίαν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ τὸν Κύριλλον· ἐπειδὴ ὁ ὕσωπος ἔνα χόρτον θερμὸν κατὰ τὴν φύσιν, καὶ καθαρίζει τὴν ψυχράν, καὶ φλεγματώδη ἀκαθαρσίαν, τὴν βρισκομένην εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον. (σελ. 1043. τῆς Πεντατεύχου.)

(2) Ἔριον δὲ ἐπαραλαμβάνετο, ὄχι ἄλου τινὸς ζώου, ἀλλὰ τοῦ προβάτου· διὰ τί ὁ Χριστὸς εἶναι πρόβατον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ μαλλὶ ἡμεῖς ἐνδυόμεθα, καὶ σκεπάζομεν τὴν γύμνωσίν μας μὲ ἀφθαρσίας ἔνδυμα· οὕτω γάρ φησιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ Πάσχα· „Διὰ τοῦτο λαμβάνεται πρόβατον μὲν, διὰ „τὴν ἀκακίαν, καὶ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρχαίας γυμνώ„σεως· τοιοῦτον γὰρ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγιον, ἔνδυμα „ἀφθαρσίας, καὶ ὃν καὶ καλύμενον"· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας οὕτω λέγει· „ὥσπερ τὸ πρόβατον „ἡμῖν τοῦ ἀπὸ τῶν ἐρίων ἐνδύματος μεταδίδωσιν, „οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν τυθεὶς, ἔνδυμα ἡμῖν γίνε„ται ἀφθαρσίας παρεκτικὸν διὰ τοῦ Βαπτίσματος"· ἐλήφθαι δὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας ἀπὸ τῆς Ὀκταβίβλου τῆς διὰ Κλήμεντος (ἤτοι ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν) ὅπου φησί· „ἵνα καταξιώσῃ αὐτοὺς „τῆς κατηχημένης τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, καὶ „τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας".

21. „Καὶ τὴν Σκηνὴν δὲ, καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας, τῷ „αἵματι ὁμοίως ἐρράντισε".

Καὶ αὐτὰ ὅπερ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τύποι ἦσαν τῆς Νέας Διαθήκης τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν· διὰ τὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἴμεθα ἡ Σκηνὴ τοῦ Θεοῦ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Προφήτην Μωϋσῆν, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον λέγοντας· „ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ αὐ„τοὶ ἔσονταί μοι λαός". (Λευϊτ. κς'. 12. καὶ Β'. Κορ. ς'. 16.) Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τὸ σκεύη τῆς μεγάλης οἰκίας τοῦ Θεοῦ, ἄλλα μὲν, χρυσᾶ, ἄλλα δὲ, ἀργυρᾶ. Ἐρραντίσθημεν λοιπὸν ἡμεῖς μὲ τὸ ἀληθινὸν αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡγιάσθημεν, μὲ τὸ νὰ ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ (1).

22. „Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον· καὶ „χωρὶς αἱματεκχυσίας δὲ γίνεται ἄφεσις".

Διὰ τί τὸ σχεδὸν ἐπράσθεσεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἐκεῖ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, δὲν ἐγίνετο καθαρισμὸς τέλειος, οὐδὲ ἄφεσις τελεία· πῶς γὰρ ἐδύνετο νὰ γένῃ καθαρισμὸς τέλειος, εἰς καιρὸν ὁποῦ αἱ ἁμαρτίαι τῆς ψυχῆς δὲν ἐσυγχωροῦντο (2);

23. „Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις „καθαρίζεσθαι".

Οὐρανία ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὰ μυστήρια τῆς νέας χάριτος, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ αἰωτέρω ὁ αὐτὸς, ἐπουράνια ταῦτα ὠνόμασεν, εἰπών· „οἵτινες ὑπο„δείγματι, καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων". (Ἑβρ. ἡ. 5.) Τύπων λοιπὸν ὑποδείγματα, καὶ τύποι, ἦτον τὰ τοῦ νόμου, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκαθαρίζοντο ταῦτα μὲ τὸ αἷμα τῶν μόσχων, καὶ μὲ τὴν σποδὸν τῆς δαμάλεως, καὶ μὲ τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐλέχισα.

„Αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια"

Ἦτοι αὐτὰ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τῆς Νέας Διαθήκης μυστήρια, ὡς τὰ ὠνόμασεν αἰωτέρω.

„Κρείττοσι θυσίαις παραὶ ταύτα".

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ τὰ τῆς Νέας Διαθήκης εἶναι καλλίτερα καὶ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ τῆς Παλαιᾶς, καὶ τόσον ὑψηλότερα, ὅσον ὁ οὐρανὸς εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ τὴν γῆν (ἐπειδὴ εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους, ἐπαγγελίαι ἦτον τὰ γήϊνα ἀγαθὰ, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς, ἐπαγγελία καὶ κληρονομία εἶναι τὰ οὐράνια ἀγαθὰ) διὰ τοῦτο πρεπόντως καὶ ἀξιώθησαν νὰ ἔχουν τὰ τῆς νέας μυστήρια, μεγαλοπρεπεστέραν θυσίαν, αὐτὸ δηλαδὴ τὸ πανάγιον Σῶμα, καὶ Αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ μᾶς ἐκαθάρισε τελεώτερον ἀπὸ κάθε ψυχικὴν ἁμαρτίαν. Καὶ λοιπὸν ὁ θά-

---

(1) Ὅτι μὲν ἔχρισεν ὁ Μωϋσῆς τὴν Σκηνὴν μὲ τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος, γέγραπται· „Καὶ λήψῃ „τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος, καὶ χρίσεις τὴν Σκηνὴν, „καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἁγιάσεις αὐτὴν, καὶ πάν„τα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ ἔσται ἁγία". (Ἐξ. μ'. 9.) Τοῦτο τὸ ἴδιον γράφεται καὶ εἰς τοὺς Ἀριθμούς. (Κεφ. ζ'. 1.) Ὅτι δὲ νὰ ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς τὴν Σκηνὴν, καὶ τὰ σκεύη αὐτῆς μὲ τὸ αἷμα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τοῦτο εὑρίσκεται καθαρῶς λεγόμενον εἰς τὴν Γραφήν.

(2) Ἴσως δὲ τὸ, σχεδὸν, λέγει ὁ Παῦλος, διὰ τί, ὄχι μόνον μὲ τὸ αἷμα ἐκαθαρίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄρτους, καὶ μὲ προσφορὰν οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ λιβάνου, καὶ σεμιδάλεως· καὶ ὅρα εἰς τὸ Β'. καὶ Ζ'. καὶ Η'. Κεφάλαιον τοῦ Δευϊτικοῦ.

Digitized by Google

θανάτου τῦ Χριστῦ, δσὶ ἔγινε μόνον διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὴν Νέαν Διαθήκην, ἀλλὰ κὴ διὰ νὰ κάμῃ τὸν ἀληθινὸν καθαρισμὸν τῶν ψυχῶν μας· διὰ τῦτο κὴ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς θυσίας, ὁπῦ μᾶς ἐπροξένησε ὁ θάνατος τῦ Κυρίυ· ἐπειδὴ κὴ ἐφάνετο εἰς τὰς πολλὰς ἀτιμότατος, κὴ μάλιστα ἐπειδὴ ἔγινε διὰ τῦ Σταυρῦ.

24. „Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα Ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς ἀντίτυπα „τῶν ἀληθινῶν· ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι „τῷ προσώπῳ τῦ Θεῦ ὑπὲρ ἡμῶν".

Μεγάλως ἐκαυχῶντο οἱ Ἰουδαῖοι κὴ διὰ τὴν θαυμαστὴν Σκηνὴν, ὁπῦ εἶχον ἐν τῇ ἐρήμῳ, κὴ διὰ τὸν ναὸν, ὁπῦ εἶχον ἐν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ τοιῦτος θαυμαστὸς, κὴ περιώνυμος ναὸς, δσὶ ἐφύτρωσε εἰς κάποιον ἄλλο μέρος τῆς γῆς, ὄχι μόνον διὰ τὸ κάλλος, κὴ τὴν ὡραιότητα, κὴ τὴν ἀμίμητον ἐκείνυ κὴ Σολομώντιον ἀρχιτεκτονικὴν, ὁπῦ εἶχε, ἀλλὰ κὴ διὰ τὴν πολυτίμητον πλουσιότητα τῶν κειμηλίων κὴ σκευῶν τε· διὸ, τι ἐπειδὴ κὴ οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰς σωματικὰς κὴ αἰσθητὰς καλλωπισμὰς ἐτραβίζοντο εἰς τὴν τῦ Θεῦ ἀγάπην, διὰ τῦτο ἐπρόσταξε ὁ Θεὸς νὰ κατασκευασθῶν μὲ κάθε φιλοτιμίαν κὴ πλουσιότητα, τόσον ἡ Σκηνὴ, ὅσον κὴ ὁ τῦ Σολομῶντος ναὸς· ὅθεν κὴ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἤρχοντο οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ τὸν θεωρῦσι. Τί λοιπὸν κάμνει ὁ Παῦλος; καθὼς ἔκαμε εἰς τὰς θυσίας, κὴ ἐκρήμνισε αὐτὰς κὴ ἐξετέλισε, αὐτὶ τύπων σήσας κὴ μεγαλυτέρας τὸν τῦ Χριστῦ θάνατον· ἔτζι κὴ ἐδῶ, αὐτὶ τῆς Μωσαϊκῆς Σκηνῆς, κὴ τῦ Σολομοντίυ Ναῦ, σήσας τὸν οὐρανὸν, δείχνει τὴν διαφορὰν, ὁπῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸς παλαιὸς Ἀρχιερεῖς, κὴ λέγει, ὅτι, οἱ μὲν ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, ἔμβαινον μέσα εἰς τὰ ὑπὸ χειρῶν κατεσκευασμένα Ἅγια, τὰ ὁποῖα ἦτον τύποι τῶν ἀληθινῶν Ἁγίων, ἤτοι τῦ οὐρανῦ· ὁ οὐρανὸς γὰρ εἶναι τὰ ἀληθινὰ Ἅγια· ὁ δὲ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς, ἐμβῆκε μέσα εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα δηλαδή· ἐπειδὴ κὴ κατὰ τὴν Θεότητα, τὰ πάντα πληροῖ, κὴ πανταχῦ εὑρίσκεται. Ὄχι μόνον δὲ μὲ τῦτο δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπεροχὴν, ὁπῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸς ἄλλυς Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ κὴ μὲ τῦτο ἀκόμη, δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, εἰσέτι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· κὴ οἱ μὲν παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς μὲ σύμβολα ἀμυδρὰ ἔβλεπον τὸν Θεὸν, ὁ δὲ Χριστὸς βλέπει καθαρῶς αὐτὸν τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ ἐνεφανίσθη εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῦ· κὴ τῦτο δὲ συγκαταβατικῶς ἐρρέθη ἀπὸ τὸν Παῦλον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῦ Χριστῦ. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν; ἤγουν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ πρόσωπον τῦ Θεῦ κὴ Πατρὸς ὁμῦ μὲ θυσίαν τοιαύτην, ἥτις ἐδώκατο ἐναυτῷ κὴ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Πατέρα εἰς ἡμᾶς, κὴ νὰ φιλιώσῃ ἡμᾶς μὲ τὸς Ἀγγέλυς· ἐπειδὴ κὴ οἱ Ἄγγελοι ἦτον ἐχθροὶ μὲ ἡμᾶς, διὰ τὶ κὴ ἡμεῖς ἤμεθα ἐχθροὶ τῦ Δεσπότυ αὐτῶν· πόρα λοιπὸν, λέγει, ἐνεφανίσθη ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Θεὸν κὴ Πατέρα μὲ τὴν θυσίαν τῦ σώματός τε (τῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ νῦν) δι' ὅτι ἐμβῆκε εἰς τὸν οὐρανὸν ὡσὰν Ἀρχιερεὺς· ἐπειδὴ κὴ διὰ τὴν ἐδικήν μας καταλλαγὴν κὴ φιλίωσιν ἐμβῆκε εἰς αὐτὸν (1).

25. „Οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν".

Ἤγουν δὲ ἐμβῆκε, λέγει, πόρα εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ ἔμβῃ κὴ ἄλλην φορὰν εἰς αὐτὸν, κὴ νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτόν τε· ὄχι· ἀλλὰ μίαν κὴ μόνην φορὰν ἐμβῆκε, κὴ ἄλλην φορὰν δὲν ἔχει νὰ ἔμβῃ μὲ τοιῦτον τρόπον προσφορᾶς κὴ θυσίας.

„Ὥσπερ ὁ Ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ Ἅγια κατ' ἐνιαυτόν".

Βλέπε, ἀγαπητὲ, τὴν ὑπεροχὴν ὁπῦ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν παλαιὸν Ἀρχιερέα· διότι ἐκεῖνος μὲν, ἔμβαινε εἰς τὰ Ἅγια κάθε χρόνον, ὁ δὲ Χριστὸς, ἐμβῆκε εἰς τὸν οὐρανὸν μίαν κὴ μόνην φοράν.

„Ἐν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὕτως ἑρμηνεύει· „τὸ δὲ νῦν ἐμφανισθῆναι λέγει, ἀντὶ τῦ ὡς ἄνθρωπος· νῦν γὰρ „ὁρᾶται εἰς τὸν οὐρανὸν φύσις ἀνελήλυθεν ἀνθρωπεία".

Digitized by Google

„Ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ".

Καὶ ἔτος ὁ λόγος δείχνει τὸν ὑπεροχὸν τῦ Χριστῦ ἀπὸ τὸν νομικὸν Ἀρχιερέα· διὰ τὶ, ἐκεῖνος μὲν, ἔμβαινε εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων μὲ αἷμα ξένον, ἤτοι τῶν ταύρων, καὶ τῶν τράγων, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ὁ δὲ Χριστὸς, ἐμβῆκε εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὸ ἐδικόν τε αἷμα.

26. „Ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμυ".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἂν ὁ Χριστὸς ἔμελλε νὰ προσφέρῃ πολλαῖς φοραῖς, ἔπρεπε καὶ νὰ ἀποθάνῃ πολλαῖς φοραῖς, διὰ τὶ ἐχρεώστει νὰ προσφέρῃ, ὄχι ξένον αἷμα, ἀλλὰ τὸ ἐδικόν τε.

„Νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ „τῆς θυσίας αὐτῦ πεφανέρωται".

Ἐδῶ ὁ ὑρανοβάμων Παῦλος ἀποκαλύπτει εἶα μυστηριώδες καὶ ἀπόκρυφον νόημα, διὰ τὶ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἁμαρτήματα· διότι, λέγει, ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸν κόσμυ ἤθελε ἀποθάνῃ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἡ ἁμαρτία δὲν ἦτον χυμένη εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ πιστεύσῃ τινὰς εἰς αὐτὸν, βέβαια ἤθελε ἦναι ἀνωφελὴς ὁ τῦ Χριστῦ θάνατος, καὶ ὅλη ἡ σύσαρκός τε Οἰκονομία· ἐπειδὴ δὲν ἦτον τρόπος νὰ ἀποθάνῃ· τώρα δὲ, ἐπειδὴ πολλὰ ἦτον τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸν τῶν χρόνων ἔκτασιν, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῦτο πρεπόντως καὶ σοφῶς ἀπέθανε ὁ Χριστὸς, καὶ ἐφανερώθη εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, διὰ νὰ ἀθετήσῃ, ἤγυν διὰ νὰ καταβάλῃ, καὶ νὰ δείξῃ τὸν ἁμαρτίαν ἀπαρρησίαστον, διὰ τῆς θυσίας αὐτῦ, ἤγυν διὰ τῦ θανάτυ τῦ σώματός τε. Ἕνα τοιῦτον νόημα φανερόνει καὶ ἀλλαχῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰπών· „ὅ ἐπλεόνασε ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσε ἡ χάρις" (Ῥωμ. ε'. 20.) πῶς δὲ ἀθετήθη ἡ ἁμαρτία, καὶ ἔγινε ἀπαρρησίαστος; καθ' ὅ, τι, ἐκεῖνοι, ἐπου ἔπραττον αὐτὸν, ἔλαβον συγχώρησιν, καὶ δὲν ἐτιμωρήθησαν δι' αὐτὸν· ἐπειδὴ τῆς ἁμαρτίας παρρησία εἶναι, τὸ νὰ προξενῇ τιμωρίαν εἰς ἐκείνυς, ὁπου τὸν πράττυσιν (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὸν κατηχητικόν τε Λόγον, καὶ εἰς τὸν Λόγον τῶν τῦ Χριστῦ Γενεθλίων, ἀπορεῖ διὰ τῦτο τὸ ἴδιον, ἤγυν διὰ τί ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ ἐσαρκώθη ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, καὶ λύει ἔτζι τὸν ἀπορίαν· ὅτι καθὼς, λέγει, οἱ ἄρτιοι καὶ ἐπιστημονικοὶ ἰατροὶ, ὅταν ἀκόμη διορίσκεται νεαρὰ ἡ θερμασία, ἢ ἄλλη ἀσθένεια τῦ σώματος, καὶ αἰάπτῃ ἀπὸ τὰς κακοχυμίας τῦ αἵματος, καὶ τῶν λοιπῶν ὑγρῶν, δὲν δίδυσι τότε κάνενα φαγητὸν εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ φάγῃ, ἀλλὰ προσμένυν ἕως ὁπῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν μεγαλητέραν ἀκμὴν καὶ δυάμιν ἡ ἀσθένεια· ἔτζι ἠκολούθησε καὶ εἰς ἡμᾶς· καὶ ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς Θεὸς ἐπρόσμεινε νὰ φανερωθῇ κάθε εἶδος ἁμαρτίας, καὶ νὰ χυθῇ ὅλη ἡ δυάμις αὐτῆς, ὥστε ὁπου νὰ μὴ μείνῃ κάνενα πάθος καὶ κακία κεκρυμμένη, καὶ ἀκολούθως ὡς κεκρυμμένη νὰ μὴ μείνῃ ἀνιάτρευτος (καθ' ὅ, τι ὁ ἰατρὸς μόνον τὰ φανόμενα πάθη ἰατρεύει·) ἀφ' ὅ δὲ ἐκορυφώθη ἡ κακία, καὶ ἐδείχθη ὅλη ἡ δυάμις της, τότε ἦλθε ὁ Χριστὸς, καὶ ἀποθανὼν, ἰάτρευσε τὸν ἀνθρώπυς ὁλοκλήρως ἀπὸ κάθε ἀσθένειαν τῆς ἁμαρτίας. Θέλεις δὲ μάθῃς ταῦτα πλατύτερον, ὦ ἀναγνῶστα, ἀνάγνωσε καὶ ἀναγνώσῃς τὸν ἰδίυς λόγυς τῦ Ἁγίυ, τὸν Κατηχητικὸν, λέγω, καὶ τὸν εἰς τὰ Γενέθλια.

27. „Καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, με„τὰ δὲ τῦτο κρίσις".

Ἐδῶ τώρα λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὁποίαν μίαν φορὰν ἀπέθανε ὁ Χριστός· διότι ὁ Χριστὸς, λέγει, ἔγινε ἀντίλυτρον τῦ σύος θανάτυ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὸν σῶα θά-

(1) Ἀνάγνωθι καὶ τὴν πλατεῖαν ὑποσημείωσιν τοῦ „τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας" (Ἐφ. β'. 2.) ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία, πρὸ μὲν τῆς ἐλεύσεως τῦ Χριστῦ παρρησίᾳ καὶ τυραννικῶς ἐξυσίαζον τοὺς ἀνθρώπυς, μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστῦ, κλεπτικῶς μόνον καὶ κρυφίως ἀπατῶσι τοὺς ἀνθρώπυς, οὐχὶ δὲ καὶ παρρησίᾳ καὶ φανερῶς.

Digitized by Google

θανάτου τε· ἐπειδὴ χρέος ἦτον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποθάνουν μίαν φοράν· ταύτῃ λοιπὸν τῇ μίαν φορὰν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς αὐτὶ διὰ ὅλους. Τί λοιπόν; μὴ αὐ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν αὐτὶ διὰ τὸν θάνατον τὸν ἐδικόν μας, πῶρα ἡμεῖς δὲν ἀποθνήσκομεν; ναὶ ἀποθνήσκομεν, ἀλλὰ δὲν κρατούμεθα ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς ἔπρεπεν· ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ἐλπίζομεν νὰ ζήσωμεν πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἔγινεν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανὼν Χριστὸς, διὰ τοῦτο ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος, καὶ ὀνομάζεται θάνατος, ἀλλὰ ὕπνος καὶ κοίμησις. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ θάνατος ἔμελλε νὰ κρατῇ πάντοτε, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν τυραννίαν του, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν του ταύτην· ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ φανερώσῃ ἐδῶ, ὅτι τὸν θάνατον, ὁπού ἡμεῖς ἐχρεωστοῦμεν νὰ λάβωμεν εἰς τιμωρίαν, ὁ Χριστὸς τὸν ἐπλήρωσεν· ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον ἀληθῶς ἄνθρωπος, ὢντας ὁμοῦ καὶ Θεὸς, καθὼς οἱ ἄνθρωποι μίαν φορὰν ἀπέθνησκαν, ἔπρεπε ἀκολουθεῖ κρίσις· τοιουτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς μίαν φορὰν ἀπέθανεν. Ἄκου δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

28. „ Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς "

Ἀπὸ ποῖον προσηνέχθη, ἤγουν ἐπροσφέρθη ὁ Δεσπότης Χριστός; φανερὸν, ὅτι αὐτὸς ἀπὸ λόγου του· διότι, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι Ἀρχιερεὺς, ὅμως εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ θῦμα καὶ ἱερεῖον (1).

„ Εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας ".

Καθὼς εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ἀναίμακτον Ἱερουργίαν ἀναφέρομεν τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ λέγομεν, εἴτε σανικῶς, εἴτε θελιματικῶς ἡμάρτομεν, συγχώρησον Κύριε, ἤγουν ἐνθυμούμεθα πρῶτον τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ τότε παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον νὰ τὰς συγχωρήσῃ· ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· „ Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν " (Ἰωαν. ιζ'. 19.) ἤγουν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐγὼ θυσιάζω, ὦ Πάτερ, τὸν ἑαυτόν μου· ἢ τὸ αὐτὸ σημαίνει δηλοῖ, ὅτι ἀσήκωσε τὰ ἁμαρτήματα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἐπροσφέρνει εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰ συγχωρήσῃ· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰωάννης „ Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ„ τίαν τοῦ Κόσμου ". (Ἰωαν. α'. 29.) Διὰ ποίαν δὲ ἀφορμὴν δὲν εἶπε τὰς ἁμαρτίας πάντων, ἀλλὰ πολλῶν; ἐπειδὴ ὅλοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· διότι, ὁ μὲν θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἦτον ἰσοδυνάμως μὲ τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων (2)· καὶ ὅσον εἰς τὸ ἐδικόν του μέρος, ὁ Χριστὸς διὰ ὅλους ἀπέθανε· δὲν ἀνέφερεν ὅμως ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰς συγχωρήσῃ, διὰ τί αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· ὥστε αὐτοὶ, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τοὺς ἐδικούς τους, ἄχρηστον ἔκαμαν τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φόβου καὶ φρίκης ἄξιον· τοιουτρόπως μὲν ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἐγὼ δὲ εὗρον ἑρμηνείαν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ λέγον· „ Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε „ διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν ". (Ματθ. κ'. 28.) ἤτις ἐννοεῖ τὸ, πολλῶν, ἀντὶ τοῦ, πάντων· πολλοὶ γὰρ οἱ πάντες (3).

„ Ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται, τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις „ εἰς σωτηρίαν ".

Ἀπέθανε μὲν, λέγει, ὁ Χριστὸς βαστάζωντας τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ προσφέρωντας αὐτὰς εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, διὰ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· διὰ ταύτας γὰρ καὶ ἀπέθανε, καθὼς λέ-

(1) Ὅρα περὶ τούτου τῆ ὑποσημειώσιν τοῦ δεκάτου τετάρτου στίχου τοῦ παρόντος Κεφαλαίου.

(2) Ὅτι δὲ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἦτον μόνον ἰσοδύναμος μὲ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων ὅλων, ἀλλὰ καὶ ὑπερδύναμος, καὶ ἀπειρότιμος, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 17. στίχου τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους.

(3) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 15. στίχου τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους, καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων ". (α'. Τιμοθ. β'. 6.) ὅπου δὲ, ἀντὶ πολλῶν, ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις, ὁ Παῦλος τὸ εἶπεν, ὑπὲρ πάντων.

„ Ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ".

Καὶ ἔτος ὁ λόγος δείχνει τὴν ὑπεροχὴν τῆ Χριστῆ ἀπὸ τὸν νομικὸν Ἀρχιερέα· διὰ τί, ἐκεῖνος μὲν, ἔμβαινε εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων μὲ αἷμα ξένον, ἤτοι τῶν ταύρων, καὶ τῶν τράγων, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ὁ δὲ Χριστὸς, ἐμβῆκε εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὸ ἰδικόν τε αἷμα.

26. „ Ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου".

Ἐπειδὴ, λέγει, αὐ ὁ Χριστὸς ἔμελλε νὰ προσφέρῃ πολλαῖς φοραῖς, ἔπρεπε καὶ νὰ ἀποθάνῃ πολλαῖς φοραῖς, διὰ τί ἐχρεώστει νὰ προσφέρῃ, ὄχι ξένον αἷμα, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν τε.

„ Νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ „ τῆς θυσίας αὐτῆ πεφανέρωται".

Εἶδῶ ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος ἀποκαλύπτει εἶα μυστηριώδες καὶ ἀπόκρυφον νόημα, διὰ τί ὁ Χριστὸς ἀπέθανε εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἁμαρτήματα· διότι, λέγει, αὐτὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τε κόσμου ἤθελε ἀποθάνῃ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἡ ἁμαρτία δὲν ἦτον χυμένη εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ πιστεύσῃ τινὰς εἰς αὐτὸν, βέβαια ἤθελε ἦναι ἀνωφελὴς ὁ τε Χριστε θανάτος, καὶ ὅλη ἡ σύσαρκός τε Οἰκονομία· ἐπειδὴ δεύτερον δὲν ἦτον τρόπος νὰ ἀποθάνῃ· τώρα δὲ, ἐπειδὴ πολλὰ ἦτον τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν τῶν χρόνων ἔκτασιν, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο πρεπότως καὶ σοφῶς ἀπέθανε ὁ Χριστὸς, καὶ ἐφανερώθη εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, διὰ νὰ ἀθετήσῃ, ἤγουν διὰ νὰ καταβάλῃ, καὶ νὰ δείξῃ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαρρησίαστον, διὰ τῆς θυσίας αὐτῆ, ἤγουν διὰ τε θανάτε τε σώματός τε. Ἕνα τοιοῦτον νόημα φανερόνει καὶ ἀλλαχῆ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰπών· „ ὅπου ἐπλεόνασε ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσε ἡ χάρις" · (Ῥωμ. ε. 20.) πῶς δὲ ἀθετήθη ἡ ἁμαρτία, καὶ ἔγινε ἀπαρρησίαστος; καθ' ὅ, τι, ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔπρατταν αὐτὴν, ἔλαβον συγχώρησιν, καὶ δὲν ἐτιμωρήθησαν δι' αὐτὴν· ἐπειδὴ τῆς ἁμαρτίας παρρησία εἶναι, τὸ νὰ προξενῇ τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὴν πράττουσιν (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὸν κατηχητικὸν τε Λόγον, καὶ εἰς τὸν Λόγον τῶν τε Χριστοῦ Γενεθλίων, ἀπορεῖ διὰ τοῦτο τὸ ἴδιον, ἤγουν διὰ τί ὁ Υἱὸς τε Θεε ἐσαρκώθη ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, καὶ λύει ἔτζι τὴν ἀπορίαν· ὅτι καθὼς, λέγει, οἱ ἄρτιοι καὶ ἐπιστημονικοὶ ἰατροὶ, ὅταν ἀκόμη διείσκεται νεαρὰ ἡ θερμασία, ἢ ἄλλη ἀσθένεια τε σώματος, καὶ αἴσθηται ἀπὸ τὰς κακοχυμίας τε αἵματος, καὶ τῶν λοιπῶν ὑγρῶν, δὲν δίδουσι τότε κρέας φαγητὸν εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ φάγῃ, ἀλλὰ προσμένουν ἕως ὁποῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μεγαλητέραν ἀκμὴν καὶ δυνάμιν ἡ ἀσθένεια· ἔτζι ἠκολούθησε καὶ εἰς ἡμᾶς· καὶ ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς Θεὸς ἐπρόσμεινε νὰ φανερωθῇ κάθε εἶδος ἁμαρτίας, καὶ νὰ χυθῇ ὅλη ἡ δυνάμις αὐτῆς, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ μείνῃ κρέας πάθος καὶ κακία κεκρυμμένη, καὶ ἀκολούθως ὡς κεκρυμμένη νὰ μὴ μείνῃ ἀνίατρευτος (καθ' ὅ, τι ὁ ἰατρὸς μόνον τὰ φανερὰ πάθη ἰατρεύει·) ἀφ' ὅ δὲ ἐκορυφώθη ἡ κακία, καὶ ἐδείχθη ὅλη ἡ δυνάμις της, τότε ἦλθε ὁ Χριστὸς, καὶ ἀποθανὼν, ἰάτρευσε τοὺς ἀνθρώπους ὁλοκλήρως ἀπὸ κάθε ἀσθένειαν τῆς ἁμαρτίας. Θέλεις δὲ μάθῃς ταῦτα πλατύτερον, ὦ ἀναγνῶστα, ἀΐσως καὶ ἀναγνώσῃς τοὺς ἰδίους λόγους τε Ἁγίε, τὸν Κατηχητικὸν, λέγω, καὶ τὸν εἰς τὰ Γενέθλια.

27. „ Καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, με„ τὰ δὲ τοῦτο κρίσις".

Εἶδῶ τώρα λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὁποίαν μίαν φορὰν ἀπέθανε ὁ Χριστός· διότι ὁ Χριστὸς, λέγει, ἔγινε ἀντίλυτρον τε ἰδίου θανάτε ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὸν σῶν θά-

(1) Ἀναγνῶθι καὶ τὴν πλατεῖαν ὑποσημείωσιν τοῦ „ τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας" (Ἐφ. β'. 2.) ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία, πρὸ μὲν τῆς ἐλύσεως τε Χριστε παρρησίᾳ καὶ τυραννικῶς ἐξουσίαζον τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ δὲ τὴν ἔλυσιν τοῦ Χριστε, κλεπτικῶς μόνον καὶ κρυφίως ἁπτωτεύουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι δὲ καὶ παρρησίᾳ καὶ φανερῶς.

θανάτου τε· ἐπειδὴ χρέος ἦτον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποθάνῃ μίαν φορὰν· ταύτῃ λοιπὸν τῇ μίαν φορὰν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς αὐτὶ διὰ ὅλους. Τί λοιπόν; μὴ αὖ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν αὐτὶ διὰ τὸν θάνατον τὸν ἐδικόν μας, πῶρα ἡμεῖς δὲν ἀποθνήσκομεν; ναὶ ἀποθνήσκομεν, ἀλλὰ δὲν κρατούμεθα ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς τοπρότερον· ἀλλὰ ἐπειδὴ μὴ ἐλπίζομεν νὰ ζήσωμεν πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἔγινεν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανὼν Χριστὸς, διὰ τοῦτο ὠδὲ θάνατος εἶναι ἔτος, ὠδὲ ὀνομάζεται θάνατος, ἀλλὰ ὕπνος καὶ κοίμησις. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ θάνατος ἔμελλε νὰ κρατῇ παύτοτε, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν τυραννίαν του, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν του παύτῃ· ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ φανερώσῃ ἐδῶ, ὅτι τὸν θάνατον, ὁποῦ ἡμεῖς ἐχρεωστοῦμεν νὰ λάβωμεν εἰς τιμωρίαν, ὁ Χριστὸς τὸν ἐπλήρωσεν· ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον ἀληθῶς ἄνθρωπος, ὢντας ὁμοῦ καὶ Θεὸς, καθὼς οἱ ἄνθρωποι μίαν φορὰν ἀποθνήσκουν, ἔπειτα ἀκολουθεῖ κρίσις· ποιοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς μίαν φορὰν ἀπέθανεν. Ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

28. „Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς"

Ἀπὸ ποῖον προσωπεῖον, ἤγουν ἐπροσφέρθη ὁ Δεσπότης Χριστός; φανερὸν, ὅτι αὐτὸς ἀπὸ λόγου του· διότι, ἀναλαβὼν καὶ ἦναι Ἀρχιερεὺς, ὅμως εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ θῦμα καὶ ἱερεῖον (1).

„Εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας".

Καθὼς εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ἀναίμακτον Ἱερουργίαν ἀναφέρομεν τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ λέγομεν, εἴτε σανικῶς, εἴτε θελληματικῶς ἡμάρτομεν, συγχώρησον Κύριε, ἤγουν ἐνθυμούμεθα πρῶτον τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ τότε παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον νὰ τὰς συγχωρήσῃ· ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· „Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν" (Ἰωαν. ιζ'. 19.) ἤγουν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐγὼ θυσιάζω, ὦ Πάτερ, τὸν ἑαυτόν μου· ἢ τὸ ἀνενεγκεῖν δηλοῖ, ὅτι ἀσήκωσε τὰ ἁμαρτήματα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰ συγχωρήσῃ· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰωάννης „Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ„τίαν τοῦ Κόσμου". (Ἰωαν. α'. 29.) Διὰ ποίαν δὲ ἀφορμὴν δὲν εἶπε τὰς ἁμαρτίας πάντων, ἀλλὰ πολλῶν; ἐπειδὴ ὅλοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· διότι, ὁ μὲν θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ἦτον ἰσοδυνάμως μὲ τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων (2)· καὶ ὅσον εἰς τὸ ἐδικόν του μέρος, ὁ Χριστὸς διὰ ὅλους ἀπέθανε· δὲν ἀνέφερεν ὅμως ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰς συγχωρήσῃ, διατὶ αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· ὥστε αὐτοὶ, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τοὺς ἐδικόν τους, ἄχρηστον ἔκαμαν τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φόβου καὶ φείκης ἄξιον· τοιοτρόπως μεθερμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἐγὼ δὲ εὗρον ἑρμήνειαν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ λέγον· „Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε „διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν". (Ματθ. κ'. 28.) ἤτις ἐννοεῖ τὸ, πολλῶν, ἀντὶ τοῦ, πάντων· πολλοὶ γὰρ οἱ πάντες (3).

„Ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται, τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις „εἰς σωτηρίαν".

Ἀπέθανε μὲν, λέγει, ὁ Χριστὸς βασάζωντας τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ προσφέρωντας αὐτὰς εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, διὰ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· διὰ ταύτας γὰρ καὶ ἀπέθανε, καθὼς λέ-

(1) Ὅρα περὶ αὐτῶν τῶν ὑποσημειώσιν τοῦ δεκάτου πεπάρτου στίχου τοῦ παρόντος Κεφαλαίου.

(2) Ὅτι δὲ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἦτον μόνον ἰσοδύναμος μὲ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων ὅλων, ἀλλὰ καὶ ὑπερδύναμος, καὶ ἀπιρότιμος, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 17ου στίχου τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους.

(3) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 15. στίχου τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους, καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων". (α'. Τιμόθ. β'. 6.) ὅπου τὸ, ἀντὶ πολλῶν, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις, ὁ Παῦλος τὸ εἶπεν, ὑπὲρ πάντων.

„Ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ".

Καὶ ἔτος ὁ λόγος δείχνει τὴν ὑπεροχὴν τῆ Χριστῆ ἀπὸ τὸν νομικὸν Ἀρχιερέα· διὰ τί, ἐκεῖνος μὲν, ἔμβαινε εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων μὲ αἷμα ξένον, ἤτοι τῶν ταύρων, καὶ τῶν τράγων, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ὁ δὲ Χριστὸς, ἐμβῆκε εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὸ ἰδικόν τε αἷμα.

26. „Ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου".

Ἐπειδὴ, λέγει, ἂν ὁ Χριστὸς ἤμελλε νὰ προσφέρῃ πολλαῖς φοραῖς, ἔπρεπε καὶ νὰ ἀποθάνῃ πολλαῖς φοραῖς, διὰ τὴ ἐχρεώστει νὰ προσφέρῃ, ὄχι ξένον αἷμα, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν τε.

„Νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ „τῆς θυσίας αὐτῦ πεφανέρωται".

Ἐδῶ ὁ ὑρανοβάμων Παῦλος ἀποκαλύπτει ἕνα μυστηριῶδες καὶ ἀπόκρυφον νόημα, διὰ τὸ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἁμαρτήματα· διότι, λέγει, ἀΐσως εἰς τὴν ἀρχὴν τε κόσμε ἤθελε ἀποθάνῃ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἡ ἁμαρτία δὲν ἦτον χυμένη εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ πισεύσῃ τινὰς εἰς αὐτὸν, βέβαια ἤθελε ἦναι ἀωφελὴς ὁ τε Χριστῆ θανάτος, καὶ ὅλη ἡ σαρκικὴ τε Οἰκονομία· ἐπειδὴ δεύτερον δὲν ἦτον τρόπος νὰ ἀποθάνῃ· τώρα δὲ, ἐπειδὴ πολλὰ ἦτον τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν τῶν χρόνων ἔκτασιν, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῦτο πρεπόντως καὶ σοφῶς ἀπέθανε ὁ Χριστὸς, καὶ ἐφανερώθη εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, διὰ νὰ ἀθετήσῃ, ἤγεν διὰ νὰ καταβάλῃ, καὶ νὰ δείξῃ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαρρησίαστον, διὰ τῆς θυσίας αὐτῆ, ἤγεν διὰ τῆ θανάτε τῆ σώματός τε. Ἕνα τοιῦτον νόημα φανερόνει καὶ ἀλλαχῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰπών· „ὅ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσευσεν ἡ χάρις" (Ρωμ. ε'. 20.) πῶς δὲ ἀθετήθη ἡ ἁμαρτία, καὶ ἔγινε ἀπαρρησίαστος; καθ' ὅ, τι, ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔπρατταν αὐτὴν, ἔλαβον συγχώρησιν, καὶ δὲν ἐτιμωρήθησαν δι' αὐτὴν· ἐπειδὴ τῆς ἁμαρτίας παρρησία εἶναι, τὸ νὰ προξενῇ τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὴν πράττουσιν (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὸν κατηχητικὸν τε Λόγον, καὶ εἰς τὸν Λόγον τῶν τῆ Χριστῦ Γενεθλίων, ἀπορεῖ διὰ τῦτο τὸ ἴδιον, ἤγεν διὰ τί ὁ Υἱὸς τῆ Θεῆ ἐσαρκώθη ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, καὶ λύει ἔτζι τὴν ἀπορίαν· ὅτι καθὼς, λέγει, οἱ ἄρτοι καὶ ἐπισημονικοὶ ἰατροὶ, ὅταν ἀκόμη διείσκεται νεαρὰ ἡ θερμασία, ἢ ἄλλη ἀσθένεια τε σώματος, καὶ αἰάπτῃ ἀπὸ τὰς κακοχυμίας τε αἵματος, καὶ τῶν λοιπῶν ὑγρῶν, δὲν δίδυσι τότε κανένα φαγητὸν εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ φάγῃ, ἀλλὰ προσμένυν ἕως ὁπῆ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μεγαλητέραν ἀκμὴν καὶ δυάμιν ἡ ἀσθένεια· ἔτζι ἠκολούθησε καὶ εἰς ἡμᾶς· καὶ ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς Θεὸς ἐπρόσμεινε νὰ φανερωθῇ κάθε εἶδος ἁμαρτίας, καὶ νὰ χυθῇ ὅλη ἡ δυάμις αὐτῆς, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ μείνῃ κανένα πάθος καὶ κακία κεκρυμμένη, καὶ ἀκολούθως ὡς κεκρυμμένη νὰ μὴ μείνῃ ἀνιάτρευτος (καθ' ὅ, τι ὁ ἰατρὸς μόνον τὰ φανόμενα πάθη ἰατρεύει·) ἀφ' ὅ δὲ ἐκορυφώθη ἡ κακία, καὶ ἐδείχθη ὅλη ἡ δυάμις της, τότε ἦλθε ὁ Χριστὸς, καὶ ἀποθανὼν, ἰάτρευσε τὸν ἀνθρώπους ὁλοκλήρως ἀπὸ κάθε ἀσθένειαν τῆς ἁμαρτίας. Θέλεις δὲ μάθῃς ταῦτα πλατύτερον, ὦ ἀναγνῶστα, ἀΐσως καὶ ἀναγνώσῃς τὸν ἰδίως λόγως τῆ Ἁγίε, τὸν Κατηχητικὸν, λέγω, καὶ τὸν εἰς τὰ Γενέθλια.

27. „Καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, με„τὰ δὲ τῦτο κρίσις".

Ἐδῶ τώρα λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὁποίαν μίαν φορὰν ἀπέθανε ὁ Χριστός· διότι ὁ Χριστὸς, λέγει, ἔγινε ἀντίλυτρον τῆ σῦ θανάτε ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὸν σῶ θά-

(1) Ἀνάγνωθι καὶ τὴν πλατεῖαν ὑποσημείωσιν τοῦ „τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας" (Ἐφ. β'. 2.) ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία, πρὸ μὲν τῆς ἐλεύσεως τε Χριστῦ παρρησίᾳ καὶ τυραννικῶς ἐξουσίαζον τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστῦ, κλεπτικῶς μόνον καὶ κρυφίως ἁπατῶσι τοὺς ἀνθρώπους, οὐχὶ δὲ καὶ παρρησίᾳ καὶ φανερῶς.

Digitized by Google

θανάτου τε· ἐπειδὴ χρέος ἦτον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποθάνῃ μίαν φορὰν· παύτῃ λοιπὸν τῇ μίαν φορᾷ ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς αὐτὶ διὰ ὅλους. Τί λοιπόν; καὶ αὖ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν αὐτὶ διὰ τὸν θάνατον τὸν ἐδικόν μας, πόρα ἡμεῖς δὲν ἀποθνήσκομεν; ναὶ ἀποθνήσκομεν, ἀλλὰ δὲν κρατούμεθα ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς τοπρότερον· ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ἐλπίζομεν νὰ ζήσωμεν πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἔγινεν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανὼν Χριστὸς, διὰ τοῦτο οὐδὲ θάνατος εἶναι ἔτος, οὐδὲ ὀνομάζεται θάνατος, ἀλλὰ ὕπνος καὶ κοίμησις. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ θάνατος ἔμελλε νὰ κρατῇ παύτοτε, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τῇ τυραννίαν τε, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τε παύτῃ· ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ φανερώσῃ ἐδῶ, ὅτι τὸν θάνατον, ὁποῦ ἡμεῖς ἐχρεωστοῦμεν νὰ λάβωμεν εἰς τιμωρίαν, ὁ Χριστὸς τὸν ἐπλήρωσεν· ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον ἀληθῶς ἄνθρωπος, ὢν τας ὁμοῦ καὶ Θεὸς, καθὼς οἱ ἄνθρωποι μίαν φορὰν ἀποθνήσκουν, ἔπειτα ἀκολουθεῖ κρίσις· τοιουτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς μίαν φορὰν ἀπέθανεν. Ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

28. „Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς"

Ἀπὸ ποῖον προσωμοιάχθη, ἤγουν ἐπροσφέρθη ὁ Δεσπότης Χριστός; φανερὸν, ὅτι αὐτὸς ἀπὸ λόγου τε· διότι, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι Ἀρχιερεὺς, ὅμως εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ θῦμα καὶ ἱερεῖον (1).

„Εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας".

Καθὼς εἰς τῇ ἁγίαν καὶ ἀναίμακτον Ἱερουργίαν ἀναφέρομεν τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ λέγομεν, εἴτε σανικῶς, εἴτε θελληματικῶς ἡμάρτομεν, συγχώρησον Κύριε, ἤγουν ἐνθυμούμεθα πρῶτον τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ τότε παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον νὰ τὰς συγχωρήσῃ· ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· „Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν" (Ἰωαν. ιζ'. 19.) ἤγουν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐγὼ θυσιάζω, ὦ Πάτερ, τὸν ἑαυτόν μου· ἢ τὸ ἀνενεγκε δηλοῖ, ὅτι ἀσήκωσε τὰ ἁμαρτήματα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἐπροσφερσε εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰ συγχωρήσῃ· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰωάννης „ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ„τίαν τοῦ Κόσμου". (Ἰωαν. α'. 29.) Διὰ ποίαν δὲ ἀφορμὴν δὲν εἶπε τὰς ἁμαρτίας παύτων, ἀλλὰ πολλῶν; ἐπειδὴ ὅλοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· διότι, ὁ μὲν θανάτος τοῦ Χριστοῦ, ἦτον ἰσοδύναμος μὲ τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων (2)· καὶ ὅσον εἰς τὸ ἐδικόν του μέρος, ὁ Χριστὸς διὰ ὅλους ἀπέθανε· δὲν ἀνέφερεν ὅμως ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰς συγχωρήσῃ, διὰ τὶ αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· ὥστε αὐτοὶ, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ἐδικόν τους, ἄχρηστον ἔκαμαν τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φόβου καὶ φείκης ἄξιον· τοιουτρόπως μου ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἐγὼ δὲ εὗρον ἑρμηνείαν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ λέγον· „Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε „διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν". (Ματθ. κ'. 28.) ἤτις ἐννοεῖ τὸ, πολλῶν, ἀντὶ τοῦ, πάντων· πολλοὶ γὰρ οἱ πάντες (3).

„Ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται, τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις „εἰς σωτηρίαν".

Ἀπέθανε μὲν, λέγει, ὁ Χριστὸς βασάζωντας τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ προσφέρωντας αὐτὰς εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, διὰ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· διὰ παύτας γὰρ καὶ ἀπέθανε, καθὼς λέ-

(1) Ὅρα περὶ τούτου τῇ ὑποσημειώσιν τοῦ δεκάτου πεμπτου στίχου τοῦ παρόντος Κεφαλαίου.

(2) Ὅτι δὲ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἦτον μόνον ἰσοδύναμος μὲ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων ὅλων, ἀλλὰ καὶ ὑπερδύναμος, καὶ ἀπροτίμος, ὅρα εἰς τῇ ὑποσημείωσιν τοῦ 17. στίχου τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους.

(3) Ὅρα καὶ εἰς τῇ ὑποσημείωσιν τοῦ 15. στίχου τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τῇ ὑποσημείωσιν τοῦ „ὁ δὲς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων". (α'. Τιμόθ. β'. 6.) ὅπου τὸ, ἀντὶ πολλῶν, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις, ὁ Παῦλος τὸ εἶπεν, ὑπὲρ πάντων.

λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος· „τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε“· (β'. Κορινθ. ε'. 21.) (ὁ Πατὴρ δηλαδὴ ὡσὰν, ὁποῦ ὁ Χριστὸς οἰκειοῦται τὰς ἐδικάς μας ἁμαρτίας εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον) θέλει δὲ φανῇ, λέγει, ἐκ δευτέρου, ὅτι εἰς τὴν δευτέραν του παρουσίαν, ὄχι πλέον διὰ νὰ βαστάσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, οὐδὲ διὰ νὰ λάβῃ θάνατον δεύτερον δι' αὐτάς· ἀλλὰ θέλει φανῇ ὡς κριτὴς σύδοξος, καὶ Θεὸς, εἰς σωτηρίαν, διὰ ἐκείνους, ὁποῦ τὸν προσμένουν νὰ ἔλθῃ, ἤτοι διὰ ἐκείνους, ὁποῦ πιστεύουν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλπίζουν εἰς τὴν αὐτοῦ παρουσίαν νὰ σωθοῦν· φανερὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι, ὁποῦ τοιουτοτρόπως ἐλπίζουν εἰς αὐτὸν νὰ σωθοῦν, αὐτοὶ ζοῦν καὶ ἀξίως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἤγουν μὲ φόβον, καὶ τρόμον, καὶ μὲ κάθε ἀγαθοεργίαν· ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Κύριος δὲν θέλει ἔλθῃ μόνον διὰ νὰ σώσῃ τοὺς πιστοὺς καὶ εὐαρέστους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κολάσῃ τοὺς ἀπίστους καὶ ἁμαρτωλοὺς, ὅμως ὁ Παῦλος τὸ χαροποιὸν μόνον εἶπεν ἐδῶ, ἤγουν τὴν τῶν δικαίων σωτηρίαν, καὶ ὄχι τὸ λυπηρὸν, ἤγουν τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν τιμωρίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

1. „Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν“

Ἤτοι ὁ νόμος, λέγει, εἶχε τύπον καὶ σκιαγραφίαν τῶν ἀγαθῶν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ δοθοῦν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ· εἰς ποίους; εἰς ἐκείνους δηλαδὴ, ὁποῦ ἤθελαν δεχθοῦν τὴν Διαθήκην του παύτην.

„Οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων“.

Ἤτοι ὁ νόμος, λέγει, δὲν εἶχεν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ποίων πραγμάτων; τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ, καὶ Ἱερωσύνης, καὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ψυχικῶν ἁμαρτιῶν· τὰ μὲν γὰρ τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀμυδρὰ ὄντα καὶ ἀσαφῆ, ὡμοίαζον μὲ τὴν σκιαγραφίαν, καὶ μὲ τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς εἰκόνος· τὰ δὲ τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁμοιάζουν μὲ τὴν τελείαν εἰκόνα, ἤγουν μὲ τὴν ἀλήθειαν, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὰ ἐπελεσιουργήθησαν, καὶ ἐπράχθησαν λαμπρῶς· ἔτζι μὲν ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ ἐν Ἁγίοις Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Δὲν εἶναι ὅμως ἄχρηστον πρᾶγμα νὰ εἰποῦμεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· λέγει γὰρ ἐκεῖνος, καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη, φανερώτερα δὲ εἰς τὸν περὶ τοῦ Πάσχα Λόγον του ὅτι· „μεταληφόμεθα δὲ τὸ Πάσχα, νυνὶ μὲν τυπικῶς ἔτι, καὶ εἰ τὸ παλαιὸν γυμνότερον· „τὸ γὰρ νομικὸν Πάσχα, τολμῶ καὶ λέγω, τύπε τύπος ἦν ἀμυδρότερος“· ὥστε μὲ τὰ λόγια παῦτα μᾶς δίδει ὁ Θεολόγος νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι σκιὰν μὲν λέγει ὁ Ἀπόστολος, τὸν παλαιὸν νόμον, εἰκόνα δὲ, τὰ νῦν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ τελούμενα, ὡσὰν ὁποῦ αὐτὰ εἶναι ἐμφάσεις, καὶ ὑποδείγματα ἄλλων τελειοτέρων μυστηρίων· δηλαδὴ ἐκείνων, ὁποῦ μέλλουν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ ἄξιοι, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει πράγματα ὁ Ἀπόστολος. Καθὼς λοιπὸν ἡ εἰκὼν εἶναι ἐλλιπὴς κάποιόν τι ἀπὸ τὸ πρωτότυπον πρᾶγμα, ἔτζι καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι μυστήρια τῆς χάριτος, εἶναι ἐλλιπῆ, ἀπὸ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τελειότερα πράγματα· καὶ πάλιν, καθὼς ἡ σκιαγραφία, καὶ τὸ πρῶτον σχέδιον, εἶναι ἐλλιπὲς ἀπὸ τὴν τελείαν εἰκόνα, ἔτζι καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἦτον ἐλλιπὴς ἀπὸ τὴν Νέαν Διαθήκην (1).

„Κατ'

(1) Καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Μάξιμος τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει, ὅτι ἡ μὲν παλαιὰ Ἱεραρχία, ἦτον σκιά, ἡ δὲ νέα, εἶναι εἰκὼν, καὶ ἡ μέλλουσα ἐν οὐρανοῖς, εἶναι τὸ πρᾶγμα· ὅθεν καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος εἶπεν, ὅτι ἡ τῆς νέας χάριτος ἱεραρχία εἶναι μέση τῆς οὐρανίας, καὶ τῆς νομικῆς, μετέχουσα καὶ ἀπὸ τὰς δύω· καὶ ἀπὸ μὲν τὴν οὐρανίαν μετέχει, κατὰ τὰς ἐνεργὰς θεωρίας· ἀπὸ δὲ τὴν παλαιὰν μετέχει, κατὰ τὰ αἰσθητὰ σύμβολα· „τελεωτέραν δὲ μύησιν ἡ θεολογία τὴν καθ' „ἡμᾶς ἱεραρχίαν φησὶν, ἀποπληρωσιν αὐτὴν ἐκείνης „ἀποκαλοῦσα καὶ ἱερὰν λῆξιν· ἔστι δὲ καὶ οὐρανία, καὶ νο„μικὴ, κοινωνικῶς τῇ μεσότητι τῶν ἄκρων ἀντιλαμβανο„μένη· τῇ μὲν, κοινωνοῦσα ταῖς ἐνεργαῖς θεωρίαις, τῇ „δὲ, ὅτι καὶ συμβόλοις αἰσθητοῖς ποικίλλεται, καὶ δι' „αὐτῶν ἱερῶς ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνάγεται“. (Κεφ. δ'. περὶ Ἐκκλησ. Ἱεράρχ.) Καὶ πάλιν· „ὅθεν εἰκότως ἐν „Κόσμῳ μετὰ τὴν ἀρχαιοτέραν παραδοσιν ἡ καινὴ „Διαθήκη κηρύσσεται, τῆς ἐνθέου καὶ ἱεραρχικῆς πίζεως „ἐκεῖνο, οἶμαι, δηλώσης, ὡς, ἡ μὲν, ἔφη τὸν Ἰησοῦ „θεουργίας, ἡ δὲ, ἐτέλεσε· καὶ ὡς, ἐκείνη μὲν, ἐν ὁ„σοι

„σοι

„ Κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις, ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς,
„ οὐδέποτε δυώανται (1) τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι".

Τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τούτου εἶναι πιθανόν· αὐτίκα, λέγει, ἠμὴ εἶχον δυώαμιν αἱ τοῦ νόμου θυσίαι νὰ κάμουν τελείους τοὺς Ἰουδαίους, δὲν ἤθελαν προσφέρωνται παύσουν· ἀλλὰ ἀφ' ὅ ἤθελαν προσφερθῆν μίαν φοράν, ἠ νὰ ὠφελήσουν, ἔπρεπε ἠ νὰ παύσουν. Ἐπειδὴ δὲ παύσουν ἠμὴ κάθε χρόνον ἐπροσφέροντο, φανερὸν εἶναι, ὅτι δὲν εἶχον δυώαμιν νὰ δείξουν τελείους ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπροσφέροντο· ἠ διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν πρώτην θυσίαν, ἐπροσφέρετο ἠ δευτέραν, ἠμὴ τρίτην, ἠμὴ τετάρτην, ἠ ἀκολούθως ἄλλην, καθὼς τοῦτο ἀκολουθεῖ ἠ εἰς τὰ ἰατρικά· διὰ τί, ὅσα μὲν εἶναι δυωατὰ ἰατρικὰ, ὅταν μίαν φορὰν βαλθῆν ἐπάνω εἰς τὴν πληγὴν, ἰατρεύουσιν αὐτήν· ὅσα δὲ βάλλονται πολλαῖς φοραῖς εἰς τὴν πληγὴν, ἀπὸ τοῦτο ἠμὴ μόνον δείχνουν, ὅτι εἶναι ἀδυώατα· Ἀπορία δὲ γενᾶται τοιαύτη ἐδῶ· τί λοιπόν; ἠ οἱ ἐδικοί μας Ἱερεῖς, δὲν προσφέρουν παύσουν, ἠμὴ καθ' ἡμέραν, τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῆς θείας λειτουργίας; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ, προσφέρουσιν, ὅμως ἀνάμνησιν, ἤτοι ἐνθύμησιν κάμνουσι τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, ἠ τῆς θυσίας ἐκείνης τῆς γενομένης μίαν φορὰν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, ἠ μία εἶναι ἡ θυσία αὕτη, ἠ ὄχι πολλαί· ἐπειδὴ ἠ μίαν φορὰν ἐπροσφέρθη εἰς τὸν σταυρόν· διὸ, τι τὸν Χριστὸν, ὁπού ἐπροσφέρθη τότε μίαν φοράν, τὸν ἴδιον αὐτὸν προσφέρομεν ἠ τώρα, ἠ παύσουν· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὅταν ἡμεῖς τώρα λειτουργοῦμεν, ἀνάμνησιν ἠ ἐνθύμησιν κάμνομεν τῆς προσφορᾶς ἐκείνης ἠ θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ὡσὰν νὰ γίνεται τώρα· ὥστε, μία εἶναι ἡ θυσία. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι ἐπειδὴ εἰς πολλὰ μέρη, ἠ θυσιαστήρια προσφέρεται ἡ ἀναίμακτος θυσία, λοιπὸν ἠ πολλοὶ εἶναι οἱ Χριστοί· ἠ ἀποκρινόμεθα ὅτι, ὄχι· ἀλλ' εἷς εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς ἕλα τὰ θυσιαστήρια, ἠ ὅλος πλήρης εἶναι εἰς τὸ εἷς θυσιαστήριον, ἠ ὅλος πλήρης εἶναι εἰς τὸ ἄλλο· ἠμὴ εἷς ἠ τὸ αὐτὸ σῶμα, ἠ εἷς ἠμὴ τὸ αὐτὸ αἷμα, διαίσκεται εἰς κάθε εἷς θυσιαστήριον, ἠμὴ εἰς ὅλα ὁμοῦ τὰ θυσιαστήρια. Καθὼς λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἰς πολλὰ μέρη ἠ θυσιαστήρια προσφερόμενος, εἷς σῶμα εἶναι, ἠ ὄχι πολλὰ σώματα, ἔτζι ἠ μία θυσία· διὰ τί ἐκείνην τὴν ἰδίαν θυσίαν προσφέρομεν, ὁπού τότε ἐπροσφέρθη εἰς τὸν σταυρόν (2)· ἐκεῖ δὲ εἰς τὸν παλαιὸν

„ κόσι τὴν ἀλήθειαν ἔγραψεν, αὕτη δὲ, παρῆσαν ὑπό-
„ δειξε". (Κεφ. γ'. τῆς Ἐκκλησ. Ἱεραρχίας.) Καὶ
πάλιν ὁ αὐτὸς Ἅγιος Μάξιμος λέγει· „ ὁ μὲν νόμος,
„ σκιὰν ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον, εἰκόνα
„ ἐστὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὁ μὲν γὰρ, κωλύει πᾶσι
„ τῶν κακῶν ἐνεργείας· ὁ δὲ, πᾶσι πράξεις τῶν ἀγαθῶν
„ παρατίθεται". (Κεφ. ϛ'. τῆς πρώτης Ἑκατοντ. τῶν
Θεολογικ.) Καὶ αὖθις· „ σκιὰν μὲν εἶχεν ὁ νόμος,
„ εἰκόνα δὲ, οἱ Προφῆται τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ θείων
„ ἠ πνευματικῶν ἀγαθῶν· αὐτὸ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον,
„ αὐτοῖς παρῆσαν ἡμῖν διὰ τῶν πραγμάτων ἔδειξε τὴν
„ ἀλήθειαν, τὴν τῷ νόμῳ προσκιασθῆσαν, ἠ τοῖς Προ-
„ φήταις προεικονισθῆσαν". (Κεφ. ηϛ'. τῆς αὐτῆς Ἑ-
κατοντ.)

(1) Ἐν ἄλλοις, δυώαται.

(2) Καὶ ὁ θεῖος δὲ Χρυσόστομος οὕτω γράφει· „ὥσ-
„περ γὰρ πολλαχοῦ προσφερόμενος ὁ Χριστὸς ἓν σῶμά ἐστι,
„ἠ οὐ πολλὰ σώματα, οὕτω ἠ μία θυσία· ὁ Ἀρχιερεύς
„ἡμῶν, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ τὴν θυσίαν τὴν καθαίρουσαν ἡ-
„μᾶς, προσενεγκών· ἐκείνην προσφέρομεν ἠ νῦν, τὴν
„τότε προσενεχθῆσαν, τὴν ἀνάλωτον· τοῦτο εἰς ἀνά-
„μνησιν γίνεται τοῦ τότε γενομένου· τοῦτο γὰρ ποιεῖτε
„φησίν, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· (Λουκ. κβ'. 19.)
„οὐκ ἄλλην θυσίαν, καθάπερ ὁ Ἀρχιερεὺς τότε, ἀλλὰ
„τὴν αὐτὴν καὶ ποιοῦμεν· μᾶλλον δὲ, ἀνάμνησιν ἐργα-
„ζόμεθα θυσίας". (Ὁμιλ. ιζ'. εἰς τὴν παρῆσαν.) Ὁ
δὲ σοφὸς Νικόλαος ὁ Καβάσιλας ἀκριβέστερον ἐξετάζων
περὶ τῆς θυσίας ταύτης, εὗρε τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον
φυλάττονται ὅλοι οἱ λόγοι ὁπού πιστεύομεν περὶ τῆς θυ-
σίας ταύτης, ἠ κρίνεται ἐκ τούτων δὲν διαπίπτει· „ἔγρα-
„ψεν ἀ. πῶς ἡ θυσία αὕτη τῶν μυστηρίων, δὲν εἶναι εἰκὼν
καὶ τύπος θυσίας, ἀλλὰ θυσία ἀληθινή. β'. ὅτι
δὲν εἶναι ἄρτος τὸ θυσιαζόμενον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ τοῦ Χρι-
στοῦ σῶμα· ἠ γ'. ὅτι μία εἶναι ἡ τοῦ ἁμνοῦ τοῦ Θεοῦ θυ-
σία, ἠ μίαν φορὰν ἐγένετο. Τίς δὲ ὁ τρόπος μὲ τὸν
ὁποῖον φυλάττονται οἱ λόγοι ἐσοι; ἄκουσον αὐτὸ λέγον-
τος· „Πρῶτον ἴδωμεν, εἰ μὴ τύπος, ἀλλὰ πρᾶγμα
„θυσίας ἡ τελετή· τίς γὰρ ἡ τοῦ προβάτου θυσία; ἡ
„ἀπὸ τοῦ μὴ ἐσφαγμένου πάντως εἰς τὸ ἐσφαγμένον
„μεταβολή· τοῦτο καὶ ἐνταῦθα γίνεται· ὁ γὰρ ἄρτος
„ἄθυτος ὤν, μεταβάλλεται τότε εἰς τὸ τεθυμένον· μετα-
„βάλλει γὰρ ἀπὸ ἄρτου μὴ ἐσφαγμένου εἰς αὐτὸ τὸ σῶ-
„μα τοῦ Κυρίου, τὸ σφαγὲν ἀληθῶς· ὅθεν καθάπερ
„ἐπὶ τοῦ προβάτου ἡ μεταβολὴ θυσίαν ἀληθῶς ἐργάζε-
„ται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης,
„θυσία τὸ τελούμενον ἀληθής· μεταβάλλει γάρ, ἐκ μὲ
„τύπου, ἀλλ' εἰς πρᾶγμα σφαγῆς, εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα
„τοῦ Κυρίου τὸ τεθυμένον· ἀλλ' ἡ μὲν ἄρτος μένων ε-
„γένετο τεθυμένος, ὁ ἄρτος ἂν ἦν ὁ δεχόμενος τὴν
„σφαγὴν, ἠ ἦν ἂν ἡ σφαγὴ τότε, ἄρτου θυσία· ἐπεὶ
„δὲ ἀμφότερα μεταβλήθη, ἠ τὸ ἄθυτον καὶ ὁ ἄρτος,
„ἠ γέγονεν ἀντὶ μὲν ἀθύτου, τεθυμένου, ἀντὶ δὲ ἄρ-
„του, σῶμα Χριστοῦ· διὰ τοῦτο ἡ σφαγὴ ἐκείνη, οὐκ ἐν
„τῷ ἄρτῳ, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ θεωρουμένη τῷ σώ-
„ματι τοῦ Χριστοῦ, οὐ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ τοῦ ἁμνοῦ τοῦ
„Θεοῦ θυσία ἠ ἔστι ἠ λέγεται. Φανερὸν δὲ ὅτι πᾶσαν

„ὑπο-

λαιὸν νόμον, ἄλλο πρόβατον ἦτον ἐκεῖνο, ὁπὸ ἐπροσφέρθη χθὲς, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο, ὁπού ἐπροσφέρθη σήμερον· καὶ ἐκεῖνο τὸ πρόβατον ὁπὸ ἐπροσφέρετο σήμερον, δὲν ἐπροσφέρετο εἰς ἐνθύμησιν τὸ χθεσινὸ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἐτέλει μίαν ξεχωριστὴν θυσίαν.

Ἀλλὰ πῶς ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι τὰς αὐτὰς θυσίας ἐπρόσφεραν οἱ Ἱερεῖς; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι αἱ αὐταὶ μὲν ἦτον θυσίαι, καθ' ὅ,τι τὰ αὐτὰ εἴδη τῶν ζώων ἐπροσφέροντο· χάριν λόγου, σήμερον πρόβατον ἐπροσφέρετο, καὶ ἄριον ὁμοίως πάλιν πρόβατον ἐπροσφέρετο, ὁμοίως καὶ τὰ λοιπά· ἔπειτα δὲ ἦτον αἱ θυσίαι αὗται κατὰ τὸν ἀριθμὸν, καθ' ὅ,τι, ἄλλο ἦτον τὸ πρόβατον, ὁπὸ ἐπροσφέρθη χθὲς, καὶ ἄλλο τὸ προσφερθὲν σήμερον. Μερικοὶ δὲ εἶπαν, ὅτι αἱ αὐταὶ μὲν ἦτον θυσίαι, καθ' ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὅμοιον τρόπον ἐπροσφέροντο ὅλαι· ἤγουν ἢ διὰ σφαγῆς, ἢ διὰ ὁλοκαυτώσεως, καθὼς ἐπροσάζετο ἀπὸ τὸν νόμον νὰ γίνεται κάθε μία· κατὰ δὲ τὸ εἶδος, ἦτον ἄλλαις· ἤγουν πρόβατα, βόδια, τρυγόνες, περιστεραί. Τὸ δὲ δωίανται, ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀντίγραφα ἔχουσι μὲ τὸ ν, ἀλλ' ὅμως εὗρον ἑρμηνείαν, ἡ ὁποία θέλει, ὅτι νὰ γράφεται χωρὶς τὸ ν, ὅπως, δωίαται· „Σκιὰν γὰρ „ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ οὐδέποτε δωίαται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι“· καὶ ἀληθῶς, ὅσον κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραμματικῆς τέχνης, ἔτζι εἶναι ἀκόλουθον νὰ γράφεται χωρὶς ν, διὰ νὰ μὴν ἦναι σόλοικος ἡ περίοδος ὡς ἀναπαπόδοτος (1)· ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γραφὴ δὲν φροντίζει διὰ τεχνολογίας καὶ συντάξεις, διὰ τοῦτο ἂς νοήσωμεν αὐτὸ καὶ ἔτζι καθὼς τὰ ἀντίγραφα ἔχουσι· διότι οὐδέποτε δωίανται, οἱ προσφέροντες δηλαδὴ τὰς αὐτὰς θυσίας Ἱερεῖς, νὰ τελειώσουν τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτούς.

2. „Ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν „ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους“;

Ἐρωτηματικῶς ἀνάγνωσον τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὡς ἀναγνῶσα, ὅπου λέγει, ἔπαυαν αἱ ἁμαρτίαι, καὶ οἱ ἔχοντες ἁμαρτίας ἐκαθαρίζοντο μίαν φορὰν ἀπὸ τὰς προσφερομένας θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν, δὲν ἦτον ἀκόλουθον νὰ παύσουν καὶ αἱ θυσίαι ἀπὸ τὸ νὰ προσφέρωνται δι' αὐτοὺς, ὡσὰν ὁπὸ ἐκεῖνοι ὁπὸ ἐχρειάζοντο τὴν ὠφέλειαν τῶν θυσιῶν, ὠφελήθησαν ἀρκετὰ, καὶ δὲν εἶχον πλέον καμμίαν συνείδησιν ἁμαρτιῶν; ἤγουν δὲν ἐσοχάζοντο πῶς ἔχουν εἰς τὴν συνείδησίν τους κἀνένα πρᾶγμα ἄξιον ἰατρείας, μὲ τὸ νὰ ἰατρεύθησαν μίαν φορὰν καὶ ἐκαθαρίσθησαν; ναὶ βέβαια ἔτζι ἦτον ἀκόλουθον νὰ παύσουν αἱ θυσίαι, ἂν τὰς ἁμαρτίας ἐκαθάριζον.

3. „Ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν“.

Κἀνένα ἄλλο, λέγει, δὲν κατορθόνουσιν αἱ πολλαὶ θυσίαι τὸν νόμον, πάρεξ ἐνθύμησιν μόνον τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι ἔλεγχον καὶ θεατρισμόν· ἐπειδὴ δὲν συγχωροῦσι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ προσφέρωνται παντοτε, δείχνουσι μὲ τοῦτο ὅτι εἶναι ἀσυγχώρηταις ἡ τοῦ λαοῦ ἁμαρτίαις· διότι ἂν ἐλύθησαν καὶ ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν, τί πάλιν ἐχρειάζοντο θυσίας; Ἀνάμνησιν δὲ λέγωντας ὁ Παῦλος, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς νὰ νοήσωμεν ὅτι αἱ θυσίαι δὲν ἐπροσφέροντο διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὁπὸ ἔμελλε νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὁπὸ προλαβέντως ἔκαμε· τοῦτο δὲ ἦτον σημεῖον, ὅτι δὲν ἐσυγχωρήθησαν ἐκεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὲρ αὐτῶν ἐπροσφέροντο πάλιν αἱ αὐτὰ θυσίαι.

„ὑποκειμένων, οὐδὲν ἀναγκάζει πολλὰς γίνεσθαι τὰς „προσαγωγὰς τοῦ Κυρίακοῦ Σώματος· ἐπεὶ γὰρ ἡ θυ„σία αὕτη γίνεται, ἐσφαγμένου ποτὲ καὶ τοῦ ἀ„νὺ, ἀλλὰ τοῦ ἄρτου μεταβαλλομένου εἰς τὸν σφαγέντα „ἀμνὸν, πρόδηλον, ὡς ἡ μὲν μεταβολὴ γίνεται, ἡ δὲ „σφαγὴ οὐ γίνεται πάλιν· καὶ οὕτω, τὸ μὲν μεταβαλλό„μενον, πολλὰ, καὶ ἡ μεταβολὴ, πολλάκις· τὸ δὲ, εἰς „ὃ μεταβάλλεται, οὐδὲν κωλύει ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, „καθάπερ σῶμα ἓν, οὕτω καὶ σφαγὴ τὴν τοῦ σώμα„τος, μίαν“. (Κεφ. λβ'. τί ἐστι τὸ δεχόμενον τὴν θυσίαν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς Λειτουργίας)

(1) Δωίαται δὲ ἀποδοθῶσι τὸ σκιὰν ἔχων ὁ νόμος εἰς τὸ, εἶχεν, ἐὰν δηλονότι τοῦτο ἔζωθεν ἐντεινθῇ· οἷον· „σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐ„τὴν εἶχε τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων· τὸ δὲ „Κατ' „ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν“ (οἱ Ἱερεῖς δηλ.) δωίαται νὰ ἀναγινώσκεται καθ' ἑαυτὸ, ὡς ἀπὸ ἄλλης ἀρχῆς. Ὁ δὲ Οἰκουμένιος, καὶ ὁ Θεοδώρητος, οὐδέποτε δωίαται, γράφουσιν, ὁ νόμος δηλαδὴ, τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι, καθὼς ἀνωτέρω εἶπε καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

Digitized by Google

σίαι· χάριν λόγου· κάθε χρόνον ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεὸν τὸ αἷμα τῶν μόσχων διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ· (ἐν τῇ ἑορτῇ δηλαδὴ τῆς Σκηνοπηγίας· καὶ ὅρα εἰς τὸ ιε'. κεφάλ. τοῦ Λευϊτικοῦ.) λοιπὸν φανερὸν εἶναι ἐκ τούτου, ὅτι ἐπειδὴ καὶ αἱ πρότεραι ἁμαρτίαι τοῦ λαοῦ ἔμενον ἀσυγχώρηται, διὰ τοῦτο καὶ ἡ αὐτὴ θυσία ἐπροσφέρετο κάθε χρόνον, καθὼς καὶ τὸ ἰατρικόν, ὅπου δίδεται παύτοτε εἰς τὸν ἀσθενῆ, δηλοῖ ὅτι ἡ αὐτὴ ἀσθένεια ἐνοχλεῖ τοῦτον, καὶ ὅτι δὲν ἔμεινε ὁ ἀσθενὴς ἀπὸ αὐτὸ ἐλεύθερος (1).

4. „Ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κάμνει ὁ Ἀπόστολος τὸ ἀπόδειξιν βεβαιοτέραν, τόσον ἀπὸ τὸ ἀτέλειαν τῶν προσφερομένων ζώων, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀσθενείας τῆς ἁμαρτίας· δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἀδύνατον τὸ αἷμα τῶν ζώων νὰ ἰατρεύσῃ τοιαύτην μεγάλην ἀσθένειαν τῆς ἁμαρτίας· καθὼς ἀνίσως καὶ τινας ἰατρὸς ἔμπειρος, βλέπωντας ἕνα λεπρὸν νὰ ζητῇ νὰ ἰατρευθῇ ἀπὸ τὴν λέπραν μὲ τὸ ἄτελὲς βότανον τὸ καλούμενον λινόζωσιν (τοῦτο ὀνομάζεται κοινῶς, βασιλικὸς τῆς γῆς, ἢ ἀειμόχορτον, ἢ παρθενάλι, ἢ καυδηλόχορτον, ἄλλοι δὲ ἄλλως αὐτὸ ὀνομάζουσι) τοῦτο, λέγω, βλέπωντας, ἤθελεν εἰπῇ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἡ λινόζωσις νὰ ἰατρεύσῃ λέπραν.

5. „Διὸ ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν Κόσμον λέγει".

Ποῖος εἶναι, ὁπου ἔρχεται εἰς τὸν Κόσμον; ὁ Χριστὸς δηλαδή, ὅς τις καὶ λέγει διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Δαβίδ· ὁ σκοπὸς δὲ τοῦ Ἀποστόλου, διὰ τὸν ὁποῖον λέγει ταῦτα, εἶναι τοιοῦτος· ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἔδειξε τὰς θυσίας τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀσθενεῖς, καὶ ἀνωφελεῖς, διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τινας εἰς αὐτόν· καὶ πῶς ἀκόμη, ὦ μακάριε Παῦλε, ἐνεργοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὰς θυσίας ταύτας, ἂν αὐταῖς εἶναι ἀνωφελεῖς; (ἐπειδὴ ἀκόμη τότε ἐστέκετο ὁ ναὸς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐτελοῦντο εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ τοῦ νόμου ἔθιμα) ἢ πῶς δὲν ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρουν αὐτάς; τοῦτο, λέγω, θέλωντας νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος, λέγει ἐδῶ, ὅτι κατὰ μὲν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔπαυσαν αἱ θυσίαι αὐταῖς, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ εἶναι φιλόνεικοι, καὶ ἐναντιόνονται παύτοτε εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος· „ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἀντιπίπτετε"· (Πράξ. ζ'. 51.) διὰ τοῦτο ἀκόμη κρατοῦν τὰς θυσίας ταύτας· δείχνει δὲ πρὸς τούτοις ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐναν θρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἀπεβλήθησαν αἱ θυσίαι αὐταὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· καὶ σοχάσου πῶς τοῦτο εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀποστόλου· διὰ τί δὲν εἶπεν, ὅτι ἀφ' ὅ εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Κόσμον, ἀλλὰ εἰσερχόμενος, εἰς χρόνον ἐνεστῶτα· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ πρὶν νὰ εἰσέλθῃ ὁ Χριστὸς, ἦτον μισημέναις ἡ θυσίαις τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὸν Θεόν.

„Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας". (Ψαλμ. λθ'. 6.)

Τί λέγει ὁ Χριστὸς εἰσερχόμενος εἰς τὸν Κόσμον; ὅτι σὺ ὦ Πάτερ, ἐμίσησας καὶ ἀπέβαλες τὰς θυσίας καὶ προσφορὰς τὰς ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου διατεταγμένας· ἡ προσφορὰ δὲ ἐδῶ, σημαίνει ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ τὴν θυσίαν· καὶ νομίζω, ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοποιοῦνται ὅλαι αἱ προσφοραὶ, ὁπου ἐπροσφέροντο χωρὶς αἵματος, καθὼς ἦτον οἱ ἄρτοι οἱ μὲ τήγανον ἐψημένοι, αἱ σπονδαὶ τοῦ οἴνου, αἱ κοτύλαι τοῦ ἐλαίου, ἡ σεμίδαλις ἡ ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ, τὸ λιβανί, καὶ αἱ ἀπαρχαὶ πᾶσαι, καὶ τὰ πρωτογεννήματα τῶν καρπῶν.

„Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι". (Ψαλμ. λθ'. 6.)

Ἤτοι τὸ ἐδικόν μου σῶμα τοῦτο ἐδιάλεξες, ὦ Πάτερ, νὰ γένῃ θυσία κατηρτισμένη καὶ τελεία· ἢ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, τὸ σῶμά μου τοῦτο, ἐσὺ ἐκατήρτισας· „Πνεῦμα γὰρ Ἅγιον „ἐπῆλθεν ἐπὶ τὴν Παρθένον, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπεσκίασεν αὐτῇ". (Λουκ. α'. 35.)

6. „Ὁλο-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει· „ἡ γὰρ μόνον ἐπὶ „ταῖς ἐπιγινομέναις (ἤτοι ταῖς μετὰ τὰς θυσίας γι„νομέναις) ἁμαρτίαις αἱ θυσίαι προσφέρονται, ἀλλὰ „μᾶλλον ἐπὶ πάσαις, ὡς μὴ ἀφεθείσαις ταῖς ἤδη γε„νομέναις θυσίαις".

6. „ Ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐδόκησας". (Ψαλ. λθ'. 6.)

„Οὐκ ἐδόκησας" λέγει, ἤγουν δεν ἠθέλησας, ὅτε δεκτὰ ἐνόμισας τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὴν περὶ ἁμαρτίας θυσίαν (ἀπὸ κοινὸν γὰρ ἐννοεῖται τὸ, θυσίαν·) διάφορα δὲ ἦτον τὰ ὀνόματα τῶν θυσιῶν, καὶ προσφορῶν, διὰ τὰς διαφόρους αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐπροσφέροντο· καὶ ἄλλαι μὲν, ὠνομάζοντο θυσίαι περὶ ἁμαρτίας, ἄλλαι δὲ πλημμελείας, ἄλλαι δὲ, τῶν σωτηρίων, ἄλλαι, τῶν ἱλασμῶν, ἄλλαι, τῶν ἀγνισμῶν, ἄλλαι, τῶν καθαρισμῶν (1). Ὅλαι λοιπὸν αἱ θυσίαι καὶ προσφοραὶ ἀπεβλήθησαν, ἐπειδὴ ἐσὺ ὁ Πατήρ μου θυσίαν καὶ προσφορὰν δὲν ἠθέλησας (2).

7. „ Τότε εἶπον· ἰδοὺ ἥκω (ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ)
„ τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου". (Ψαλμ. λθ'. 7. 8.)

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι αἱ θυσίαι ἀπεβλήθησαν ἀκόμη πρὸ τῆς Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως; διότι, λέγει, ἀφ' ὅ σὺ ὦ Πάτερ, ἀπέβαλες τὰς θυσίας, τότε ἐγὼ ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱός σου εἶπον, νὰ ὅπου ἦλθον διὰ νὰ κάμω τὸ θέλημά σου· θέλημα δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἦτον, τὸ νὰ θυσιασθῇ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Κόσμου, καὶ νὰ δικαιωθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ὄχι μὲ θυσίας, ἀλλὰ μὲ τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ του· „ διὰ γελισάμην γὰρ, λέγει, δι-
„ καιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ". Ἔπειτα τίθεται διὰ μέσου τὸ („ ἐν κεφαλίδι βιβλίου
„ γέγραπται περὶ ἐμοῦ".) ἔστι γὰρ πρέπει νὰ συμπάτεται ἡ περίοδος (3)· κεφαλίδα δὲ βιβλίου ὀνομάζει τὸ τελικὸν μέρος τοῦ νόμου, ὅπου τὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίον (4). Εἰς τὴν Γραφὴν λοιπὸν, λέγει, οὕτω, εἶναι γεγραμμένον διὰ τὸν ἐρχομὸν εἰς τὴν γῆν ἐμοῦ τοῦ Υἱοῦ σου, καὶ ὅτι μέλλω νὰ θυσιασθῶ διὰ τὸν Κόσμον· ἡ κεφαλὶς βιβλίου ὀνομάζει τὴν ἀρχὴν τῶν τῆς Παλαιᾶς βιβλίων, ὅπου τὴν Γένεσιν (5)· ἐπειδὴ εἰς τὴν Γένεσιν τὸ πρῶ-

---

(1) Κατὰ μὲν τὸν Ἰουδαῖον Φίλωνα, εἰς τρία εἴδη ἀνώτατα διαιροῦνται αἱ θυσίαι, εἰς τὴν ὁλόκαυτον, εἰς τὴν περὶ σωτηρίου, καὶ εἰς τὴν περὶ ἁμαρτίας. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον, ἄλλα μὲν, ὁ νόμος ὀνομάζει δῶρα, καθ' ὅτι ἀπὸ φιλόθεον γνώμην αὐτὰ ἐπροσφέροντο, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν τοῦ νόμου ἀνάγκην· ἄλλα δὲ, θυσίας σωτηρίου· φανερόνει δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐλευθερίαν καὶ ἀπολύτρωσιν ἀπὸ ἀθυμίαν, ἢ ἀπὸ ἄλλα τινὰ κακά· ἐπροσφέροντο δὲ, καὶ διὰ ἁμαρτίας, καὶ διὰ πλημμελείας, καὶ ἀγνοίας θυσίαι· δηλοῖ δὲ, ἡ μὲν ἁμαρτία, παράβασιν θεληματικὴν νόμου τινός· ἡ δὲ πλημμέλεια, τὴν κατὰ περίστασιν τινὰ γενομένην παρανομίαν, παρὰ γνώμην καὶ θέλησιν· ὡσὰν λέγω χάσιν, ἂν ἤθελε τινὰς ἐγγίσῃ εἰς λεπρὸν, ἢ νεκρὸν, ἢ γονορρυῆ· ἡ δὲ ἄγνοια φανερὰν ἔχει τὴν ἑρμηνείαν· ἐπειδὴ ὅλοι δὲν ἠξεύρουν ὅλους τοὺς νόμους. Ἀπὸ τὰς θυσίας δὲ ταύτας, ἄλλαι μὲν, κατεκαίοντο ὅλαι· ἄλλων δὲ, κατεκαίετο μέρη τινά· καθὼς ἦτον τὸ ξύγγι τῆς κοιλίας, οἱ νεφροὶ μὲ τὸ ξύγγι, καὶ ὁ λοβὸς τοῦ συκωτοῦ. Αἱ μὲν ἂν ὁλοκαυτώμενοι θυσίαι, ἦτον ζῶα ἀρσενικά, ἐπειδὴ τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἡ τελειότης· ὅσαι δὲ θυσίαι ἐπροσφέροντο περὶ ἁμαρτίας, ἦτον ζῶα θηλυκά· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἡγεμονικοῦ, τὰ πάθη ἐπικρατοῦσι· καὶ ὄχι πρόβατα καὶ ἀμνοί, ἀλλὰ ἐρίφοι, καὶ τράγοι ἐπροσφέροντο· ἐπειδὴ τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲ τὰ ἐρίφια παρωμοίωσεν ὁ Κύριος. Ἡ περὶ ἁμαρτίας θυσία ἐπροσφέρετο χωρὶς ἔλαιον, καὶ λιβάνι· διατί οἱ ἁμαρτωλοὶ, δὲν ἔχουν τὴν τροφὴν τοῦ φωτὸς, τὸ ἔλαιον, οὐδὲ τὸ ἱλαρὸν, οἱ σενάζειν χρεωστοῦντες, οὐδὲ τὴν εὐωδίαν, ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν ἀφίνουν τὴν βρῶμαν τῆς ἁμαρτίας. (Σελ. 955. τῆς Πανοπλ.) Θυσίαι δὲ ἱλασμοῦ ἐλέγοντο, ἐκεῖναι ὁποῦ ἐπροσφέροντο διὰ παραμικρὰ ἀνθρώπινα ἁμαρτήματα, καὶ ὁρᾶται τὸ πέμπτον Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν στίχ. 8. „ Πλὴν τὸ κεφάψει τὸ ἱλασμοῦ, διὰ ἐξιλάσεται
„ ἐν αὐτῷ περὶ αὐτοῦ". Θυσίαι δὲ τῶν ἀγνισμῶν ἦτον, ἐκεῖναι ὁποῦ ἐπρόσφεροι οἱ ἔχοντες πρὸς τὸν Θεὸν ἀγνὰς καὶ τελείωτα, καὶ ὁρᾶται εἰς τὸ κζ'. τοῦ Λευϊτικ. στίχ. 2. καὶ εἰς τὸ ς'. Κεφ. τῶν Ἀριθμῶν στίχ. 2. Θυσίαι δὲ τῶν καθαρισμῶν ἦτον, ἐκεῖναι ὁποῦ προσφέροι ὅσοι, θεῖον, λεπροὶ ὄντες, ἐκαθαρίζοντο, ἢ γονορρυεῖς, ἢ γυναῖκα ὅταν ἐκαθαρίζετο ἀφ' ἧς ἤθελε γεννήσῃ· καὶ ὁρᾶται εἰς τὸ ιδ'. Κεφ. τοῦ Λευϊτ. στίχ. 32. καὶ Κεφ. ιβ'. 2. καὶ Κεφ. ιε'. 13.

(2) Κατὰ τὸ προηγούμενον θέλημα δηλαδὴ· διδαχία γὰρ εἶναι, ὡς εἴπομεν, τὸ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ ἑπόμενον θέλημα σωσχώρησεν ὁ Θεὸς τὰς θυσίας, ἵνα μὴ θεοτυπήσωσι τὰ ζῶα οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἵνα προσμενύωσιν ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι κατὰ τὸ προηγούμενον θέλημα.

(3) Ἀλλ' ἐν τῷ πεντακοσιοστῷ Ψαλμῷ, ἄλλως γράφεται· τὸ γὰρ διὰ μέσου, ἤτοι τὸ, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τίθεται μετὰ τό, ἰδοὺ ἥκω, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐκτίθεται ὁ Ἀπόστολος, καὶ οὐχὶ μετὰ τό, διηγγελισάμην δικαιοσύνην.

(4) Ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸν 13. στίχον τοῦ δ'. Κεφ. τῆς β'. πρὸς Τιμόθεον ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ· „ μάλιστα τὰς μεμβράνας".

(5) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος· „ βιβλίον μὲν γὰρ πεντατεύχους ὅλον ἐστὶ τὸ Μωσέως σο-
„ φώτατον σύγγραμμα, κεφαλὴ δὲ ὥσπερ, καὶ ἀρχὴ
„ τοῦ βιβλίου παντὸς, ἡ ἐπίκλην Γένεσις, ἐν ᾗ παύ-
„ εται γέγραπται περὶ Χριστοῦ". (Βιβλ. ά. τῶν Γλαφυρῶν, περὶ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ ἐν ᾧ διηγεῖται)

Digitized by Google

πρῶτον βιβλίον τῦ Μωϋσέως, γέγραπται διὰ λόγυ μυ ἐκεῖ ὅπυ λέγει· „ποιήσομεν ἄν„θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν". (Γεν. ά. 26.) μὲ τὸν λόγον γὰρ αὐτὸν προδηλοῖ τῳ γνῶσιν τῆς τῦ Χριςῦ Θεότητος· ὅςτις, καθ' ὃ Θεὸς, μετὰ τῦ Πατρὸς, καὶ τῦ ὁμοουσίυ Πνεύματος ἐσυμβελεύετο περὶ τῆς τῦ ἀνθρώπυ δημιυργίας (1).

8. „Ἀνωτέρω (2) λέγων, ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώ„ματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ ἐδόκησας (αἵ„τινες κατὰ νόμον προσφέρονται".)

9. „Τότε εἴρηκεν· ἰδὲ ἥκω τῦ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά συ".

Αὐτὸς ὁ ἴδιος Παῦλος ἐξηγεῖ τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Δαβίδ· ὅτι, ἀφ' ὗ ὁ Χριςὸς εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐσὺ ὦ Πάτερ μυ, δὲν ἠθέλησας κατὰ τὸ προηγυμένόν σου θέλημα, θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, τὰ ὁποῖα ἐπροσφέροντο κατὰ τὸν νόμον, τότε εἶπεν· ἰδὲ ὦ Πάτερ, ὅπυ ἔρχομαι ἐγὼ νὰ κάμω τὸ προηγυμένον θέλημά συ· „ἵνα δηλαδὴ, οὓς δέδω„κάς μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτῶν ἕδενα". (Ἰωαν. ς'. 17.) Ἠθελε δὲ ἀπορήσῃ τινάς· τί λοιπόν; αἱ κατὰ νόμον θυσίαι δὲν ἦτον θέλημα Θεῦ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ τῦ Θελήματος ἴσμα ἔχει δύω σημαινόμενα· οἷον, θέλει τινὰς νὰ πράγμα προηγυμένως, ἤγυν κατὰ πρῶτον καὶ κύριον θέλημα, καθὼς ἤθελεν ὅπως ὁ Παῦλος, διὰ ὃ καὶ ἔλεγε· „θέλω πάντας ἀνθρώπυς εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν". (ά. Κορ. ζ'. 7.) ἤγυν θέλω προηγυμένως νὰ εἶναι ὅλοι ἄγαμοι καὶ παρθένοι, καθὼς εἶμαι καὶ ἐγώ· θέλει τινὰς καὶ ἄλλο πρᾶγμα συγκαταβατικῶς, καὶ ἐπομένως· καθὼς ἤθελεν ὅπου καὶ ὁ Παῦλος· „βέλομαι νεω„τέρας χήρας γαμεῖν". (β'. Τιμ. έ. 14.) ἤγυν θέλω κατὰ συγκατάβασιν καὶ κατὰ δεύτερον θέλημα νὰ δευτερυπανδρεύωνται αἱ χῆραι· διότι διὰ νὰ μὴ κατακρινιάσυν αἱ χῆραι τῦ Χριςῦ, διὰ τῦτο ἐσυγκατέβη ὁ Παῦλος νὰ δευτερυπανδρεύωνται· τοιυτοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς, προηγυμένως μὲν, δὲν ἤθελεν αἵματα ζώων, καὶ τζίκνας τῶν κρεάτων καὶ ὀξυγγίων· ἐπειδὴ ὅμως ἔβλεπεν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι θυτιάζοντες εἰς τὰς δαίμονας, ἐναγκαλίζοντο πολλὰ πὰς τῶν ζώων θυσίας, διὰ τῦτο ἐσυγκατέβη εἰς αὐτὰς, νὰ προσφέρων τὰς θυσίας ταύτας εἰς τῳ τιμίῳ αὐτῦ καὶ λατρείαν. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἔφερεν ὁ Ἀπόςολος εἰς τὸ μέσον τῳ μαρτυρίαν αὐτῷ τῦ Δαβίδ, εἰς καιρὸν ὅπυ εἶχε νὰ φέρῃ μυρίας ἄλλας; διὰ τῳ ἀδιαντροπίαν τῶν Ἰυδαίων· ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι ἔλεγον, ὅτι ἡ παλαιὰ πολιτεία τῦ νόμυ κατελύθη, ὄχι διὰ τῳ ἀτέλειαν αὐτῆς καὶ ἀσθένειαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων, ὅπυ ἐπρόσφεραν τὰς θυσίας, καὶ ἔφερον εἰς τῦτο μάρτυρα τὸν Ἡσαΐαν, ὁ ὁποῖος λέγει αἰτίαν τῆς καταλύσεως αὐτῆς, τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἰυδαίων· „αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν φησιν, „αἵματος πλήρεις". (Ἡσ. ά. 15.) καὶ τὸν Δαβίδ, ὅςτις ἀφ' ὗ εἶπε τὸ „ὃ δέξομαι ἐκ„τῦ οἴκυ συ μόσχυς"· καὶ τὰ ἑξῆς, ἀκολύθως λέγει· „τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός". (Ψαλ. μθ'. 9.) ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα ἔλεγον οἱ πλέον φιλόνεικοι καὶ ἀδιαντροπώτεροι Ἑβραῖοι, διὰ τῦτο φέρει ἐδῶ μαρτυρίαν ὁ Παῦλος, μὲ τῳ ὁποίαν δείχνεται ἡ παλαιὰ πολιτεία τῦ νόμυ, ὅτι εἶναι ἀπόβλητος αὐτὴ καθ' ἑαυτῳ, διὰ τὸ ἀτελὲς ὅπυ ἔχει, (κατὰ τὸ τελεπυργικὸν μέρος αὐτῆς δηλαδὴ, καὶ ὄχι κατὰ τὸ ἠθικὸν) καὶ ὄχι διὰ τὰς ἁμαρτίας τῦ λαῦ· διότι εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπῆρθη ἡ μαρτυρία αὕτη, δὲν ἀναφέρει εἰς κανένα μέρος ἁμαρτίας λαῦ ὁ Δαβίδ· ὅτι δὲ διὰ ταύτῳ τῳ αἰτίαν ἐμεταχειρίσθη τὴν μαρτυρίαν αὐτῷ ὁ Ἀπόςολος, ἄκυσε τί λέγει παρακάτω.

„Ἀναι-

(1) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι ὁ Αὐγυςῖνος κεφαλίδα νοεῖ τὸν πρῶτον Ψαλμόν· ὁ Ἱερώνυμος τῳ ἀρχῳ τῆς Γενέσεως· ὁ Χρυσόςομος τῳ ἀρχῳ τῦ κατὰ Ἰωάννυ Εὐαγγελίυ· ἕτεροι κεφαλίδα νοοῦσι τῳ ἐπιγραφῳ τῦ βιβλίυ· ἄλλοι δὲ τῳ ἐπιφάνειαν τῦ βιβλίυ· ἑβραϊςὶ δὲ ἡ κεφαλὶς λέγεται βιγγιλάτ, καὶ δηλοῖ ὅλῳ τῳ Γραφῳ, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Δίδυμον, καὶ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Οἰκυμένιος, καὶ ἄλλοι, νοοῦσι κεφαλίδα τῳ ἀρχικῳ, καὶ πρώτῳ, καὶ ἀξιολογωτάτῳ ὑπόθεσιν τῆς παλαιᾶς· ἐπειδὴ αἱ περὶ Χριςῦ προρρήσεις δὲν ἐρρέθησαν ἁπλῶς καὶ κατὰ παρόδον, ἀλλὰ ὑπόθεσιν καὶ κεφάλαιον εἶχεν αὐτὰς ἡ παλαιά· ἄλλοι δὲ κεφαλίδα ἐνόησαν τῳ ἀρχῳ τῦ κατὰ Ματθαῖον, τό· „βίβλος γενέσεως Ἰη„σῦ Χριςῦ".

(2) Ἐν ἄλλοις, ἀνώτερον.

„Ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ".

Ποῖον εἶναι τὸ πρῶτον; αἱ θυσίαι· καὶ ποῖον εἶναι τὸ δεύτερον; τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ὅτι ἡ διὰ τοῦ σαυροῦ θυσία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἀποβάλλονται λοιπὸν αἱ θυσίαι διὰ νὰ σταθῇ καὶ νὰ βεβαιωθῇ ἡ διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ σφαγῆς προσφορὰ, τὴν ὁποίαν ἠθέλησεν ὁ Πατήρ· ὥστε δὲν ἀπεβλήθησαν αἱ θυσίαι διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν προσφερόντων αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῶν τῶν ἰδίων θυσιῶν καὶ ἀνωφελές.

10. „Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, οἱ (1) διὰ τῆς προσφο-
„ρᾶς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ".

Ἐν τῷ θελήματι, λέγει, τούτῳ τοῦ Πατρὸς, ἡγιάσθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς γενομένης μίαν καὶ μόνην φορὰν, ἁγιασθέντες (τοῦτο γὰρ ἔξωθεν πρέπει νὰ προσυπακούεται, ἤγουν τὸ, ἁγιασθέντες) δι ὅτι ἡμεῖς, ὁπού ἐπιστεύσαμεν νὰ ἁγιασθῶμεν διὰ μέσου τῆς προσφορᾶς τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, ἐν τῷ θελήματι τοῦ Πατρὸς ἡγιάσθημεν· ὥστε τὰ νομικὰ ἔθιμα, δὲν ἦτον θελήματα Θεοῦ, ἀλλὰ θέλημα Θεοῦ ἦτον ἡ τοῦ Χριστοῦ θυσία καὶ προσφορὰ, καὶ ὁ διὰ τῆς προσφορᾶς ταύτης ἁγιασμὸς ἡμῶν τῶν πιστῶν.

11. „Καὶ πᾶς μὲν Ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐ-
„τὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας· αἵτινες οὐδέποτε δύνανται πε-
„ρελεῖν ἁμαρτίας".

Λοιπὸν κατὰ τὸ λόγιον τοῦτο τοῦ Παύλου, τὸ νὰ στέκεταί τινας, εἶναι σημεῖον τοῦ νὰ λειτουργῇ καὶ νὰ ὑπηρετῇ, καθὼς ἦτον οἱ παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς· τὸ δὲ νὰ κάθηται, εἶναι σημεῖον τοῦ νὰ ὑπηρετῆται ἀπὸ ἄλλους· ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἄρα αὐτὸς δὲν λειτουργεῖ, ἀλλὰ λειτουργεῖται, καὶ ὑπηρετεῖται ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν οὐρανίων Ἀγγέλων.

12. „Αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διη-
„νεκὲς"

Αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς, λέγει, μίαν θυσίαν ἐπρόσφερε τὸ ἰδικόν του σῶμα διὰ τὰς ἰδικάς μας ἁμαρτίας, ἥτις ἦτον ἀρκετὴ νὰ μᾶς ἁγιάζῃ πάντοτε, ὥστε ὁποῦ ἄλλην δευτέραν θυσίαν νὰ μὴ χρειασθῶμεν.

„Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς"

13. „Τοῦ λοιποῦ ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς
„πόδας αὐτοῦ".

Ὥστε, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ νὰ κάθηται δὲν εἶναι ἴδιον Ἀρχιερέως, ἀλλὰ Θεοῦ, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μόνον Ἀρχιερεύς, ἀλλὰ καὶ Θεός· ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ Χριστὸς ἐπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς οἰκονομίας του, διὰ τὸ ὁποῖον οἰκονόμησε νὰ γένῃ καὶ Ἀρχιερεύς, ἐκάθισε λοιπὸν ὡσὰν Θεὸς, καὶ προσμένει διὰ νὰ βαλθοῦν οἱ ἐχθροί

του

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, οἱ, δὲν διορίσκεται, ἀλλὰ μόνον τοῦτο· „διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ „ἐφάπαξ"· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „σαφῶς ἐδειξε „θέλημα Θεοῦ τὴν ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν"· τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔφη· „τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με „Πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐ-„τοῦ". (Ἰωάν. ς'. 39.)

Digitized by Google

τε ὑποκάτω εἰς τὰς πόδας τε, ἵνα νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτόν· ἐχθροί τε δὲ εἶναι καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἄπιστοι, καὶ οἱ δαίμονες, οἱ ὁποῖοι θέλων ὑποταχθῆν, ἵνα ἀνενέργητος ἔχει νὰ μείνῃ ἡ κακία των, ἀφ' ἧς παραδοθῆν εἰς τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς κολάσεως· κατὰ τὸ παρὸν δὲ ὥρα ὁ Παῦλος ἐδῶ, ἐχθρὺς τε Χριστε λέγει, τὺς ἀπίστους Ἑβραίους, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστοὺς Χριστιανὺς, οἵτινες ἔπαθον μυρία κακὰ ἀπὸ τὺς ἀπίστους αὐτὺς Ἑβραίους. Μὴ μικροψυχῆτε, λέγει, ὦ ἀδελφοί με Χριστιανοί· αὐτοὶ, ὅτε ὥρα σᾶς κακοποιῆν, ἔχων νὰ ὑποταχθῆν· καὶ τὸ μεγαλίτερον, ἔχων νὰ καταπατηθῆν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ὥρα σᾶς πολεμῆν, καὶ σᾶς θλίβων· καὶ τῦτο εἶναι φανερὸν, ἀπὸ τῶ καθέδρα, ὅτε ἔλαβεν ὁ Χριστὸς ἐκ δεξιῶν τε Πατρός· ἐπειδὴ γὰρ τῦτο ἔγινεν, ἤγων ἐπειδὴ τοιαύτῳ καθέδρα ὁ Χριστὸς ἔλαβε, φανερὸν εἶναι ὅτι ἔχει νὰ γένῃ καὶ ἐκεῖνο, ἤγων ὅτι ἔχων νὰ καταπατηθῆν οἱ ἄπιστοι ἐχθροί τε, καθὼς γέγραπται εἰς τὺς Ψαλμύς· „ εἶπεν ὁ „ Κύριος τῷ Κυρίῳ με, κάθε ἐκ δεξιῶν με, ἕως ἂν θῶ τὺς ἐχθρύς σε ὑποπόδιον τῶν πο„ δῶν σε". (Ψαλμ. ρί. 1.) Ἀλλὰ ἤθελεν ἐρωτήσῃ τινὰς, διὰ τί αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι, καὶ Ἐθνικοὶ δὲν ὑπεταχθησαν παρεθὺς, καὶ δὲν ἐκαταπατήθησαν ἀπὸ τὺς πόδας τε Χριστε, ἤγων διὰ τί αὐτοὶ δὲν ἀφανίσθησαν ἀπὸ τὸ μέσον; καὶ ἀποκεμνόμεθα, ὅτι τῦτο ἔγινε διὰ ἐκεῖνυς τὺς Χριστιανὺς, ὁπε ἔμελλον νὰ γεννηθῆν ἀπὸ τὺς ἀπίστους Ἑβραίυς, καὶ ἀπὸ τὺς Ἐθνικύς.

14. Μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τὺς ἁγιαζομένυς".

Τελείως, λέγει, ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ἡμᾶς τὺς ἁγιαζομένυς καὶ χεομένυς μὲ τὸ αἷμά τε Χριστιανὺς, διὰ μέσε τε Βαπτίσματος τε γενομένε εἰς τὸν θάνατον αὐτε· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ἴδιον Παῦλον, ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ, ὁπε βαπτίζονται, σύμφυτοι γίνονται μὲ τὸ ὁμοίωμα τε θανάτε τε Χριστε· (Ρωμ. ς'. 3.) φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι ὅτοι ἁγιάζονται καὶ μὲ τὸ αἷμά τε.

15. „ Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ "Αγιον".

Τί μαρτυρεῖ; ὅτι τελείως μᾶς ἠλευθέρωσεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, διὰ μέσε τῆς μιᾶς προσφορᾶς τε, ὥστε ὁπε νὰ μὴ χρειασθῇ ἄλλη δευτέρα.

„ Μετὰ γὰρ τὸ εἰρηκέναι (1)·

16. „ Αὕτη ἡ Διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτὺς μετὰ τὰς ἡμέ„ ρας ἐκείνας λέγει Κύριος, δεδὺς νόμυς με ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, „ καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτύς". (Ἱερ. λά. 33.)

17. „ Καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησ„ θῶ ἔτι". (αὐτόθ. 34.)

Βλέπεις, Χριστιανὲ, ὅτι μαρτυρεῖ ὁ Θεὸς, πῶς ἔδωκεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν; τῶν ἁμαρτιῶν γάρ φησι, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν ὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. Πότε δὲ ἔδωκε τῷ ἄφεσιν ταύτῳ; ὅταν ἔδωκε τῷ Νέαν Διαθήκῃ· τῷ δὲ Νέαν Διαθήκῃ πάλιν ἔδωκε διὰ τε θανάτε τε Υἱε τε, καὶ ἐβεβαίωσε, καθὼς πρότερον ἀπεδείχθη ἐν τῷ ἐνάτῳ Κεφαλαίῳ, στίχῳ 16.

18. „ Ὅπε δὲ ἄφεσις τύτων, ὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας".

Διότι, αἰσθω, λέγει, ἐδόθη συγχώρησις ἁμαρτιῶν διὰ τῆς μιᾶς θυσίας τε Χριστε, τίς ἡ χρεία λοιπὸν πλέον ἄλλης δευτέρας θυσίας; ὥστε ἀπεδείχθη, ὅτι ἐτελειώθημεν διὰ τῆς μιᾶς προσφορᾶς τε Χριστε, μὲ τὸ νὰ ἐλάβομεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ πλέον δὲν χρειαζόμεθα ἄλλην θυσίαν. Περιττὰ λοιπὸν καὶ ἀνωφελεῖς εἶναι αἱ πολιναὶ τῶν Ἰουδαίων θυσίαι,

(1) Ἐν ἄλλοις τὸ προειρηκέναι.

Digitized by Google

σίαι, ὡσαὺ ὁπῦ γίνονται μὲ φιλόνεικον κὴ πεισματικὸν τρόπον ἀπὸ αὐτὺς· δι' ὅ, τι αὐταῖς παλαιόθεν ἀκόμη, ὡς ἄχρηστοι ἐκατηγορήθησαν ἀπὸ τὺς Προφήτας.

19. „Ἔχοντες οὖν παῤῥησίαν".

Ἀφ' ὅ ὁ Ἀπόστολος ἔδειξε τὼ ὑπεροχὼ, ὁπῦ ἔχει ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριστὸς ἀπὸ τὺς παλαιὺς Ἀρχιερεῖς, κὴ ἡ Νέα Διαθήκη, ἀπὸ τὼ Παλαιὼ Διαθήκω, κὴ ἡ προσφορὰ καὶ θυσία τῦ Χριστῦ, ἀπὸ τὰς νομικὰς προσφορὰς καὶ θυσίας· καὶ ἀφ' ὅ ἔδειξεν, ὅτι διὰ μέσυ τῆς προσφορᾶς τῦ Χριστῦ ἐλευθερώθημεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, τώρα ἐδῶ καταπαύει τὸν περὶ δογμάτων λόγον, κὴ δίδει ἄδειαν νὰ ὠφεληθῦμη ὁ ἀκροατὴς, κὴ ἔτζι μεταβαίνει εἰς τὸν περὶ τῶν ἠθῶν, καὶ περὶ ἐναρέτυ ζωῆς λόγον ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι· δι' ὅ, τι, ἐπειδὴ εἴπεν ὀλίγον παρώω, πῶς ἐλάβομεν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, λοιπὸν τώρα ἐδῶ συμβουλεύει νὰ μὴ πίπτωμεν πάλιν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, ὁπῦ ἐκάμαμεν πρότερον· ἐπειδὴ, λέγει, ἔχομεν παῤῥησίαν διὰ τὶ ἐλάβομεν τὼ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας· δι' ὅτι, καθὼς ἡ ἁμαρτία προξενεῖ ἐντροπὼ, κὴ τὸ ἀπαῤῥησίασον εἰς τὸν ἐνεργοῦντα ταύτω, ἔτζι ἐκ τῦ ἐναντίυ ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν, προξενεῖ θάῤῥος καὶ παῤῥησίαν, εἰς ἐκεῖνον ὁπῦ τὼ λάβῃ.

„Εἰς τὼ εἴσοδον τῶν Ἁγίων".

Πῦ ἔχομεν τὼ παῤῥησίαν ταύτω; εἰς τὼ εἴσοδον, λέγει, τῶν Ἁγίων· διότι ἐπειδὴ ἐσυγχωρήθησαν τὰ ἁμαρτήματά μας, διὰ τῦτο ἔχομεν παῤῥησίαν εἰς τὸ νὰ ἐμβαίνωμεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἤγουν εἰς τὸν Οὐρανόν.

„Ἐν τῷ αἵματι Ἰησῦ".

Ἤγουν τὼ παῤῥησίαν ταύτω τῦ νὰ εἰσερχώμεθα εἰς τὸν οὐρανὸν, τὼ ἀποκτήσαμεν διὰ τῦ αἵματος τῦ Ἰησῦ· ἐπειδὴ διὰ μέσυ τῦ σαυρῦ, κὴ τῦ αἵματος τῦ Χριστῦ, ἠξιώθημεν νὰ λάβωμεν τὼ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ ἀκολούθως διὰ τὼ συγχώρησιν ταύτω, ἐλάβομεν κὴ τὼ παῤῥησίαν νὰ εἰσερχώμεθα.

20. „Ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν".

Αὐτὼ, λέγει, τὴν εἴσοδον εἰς τὰ Ἅγια, κὴ εἰς τὸν Οὐρανὸν, αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐγκαινίασεν εἰς ἡμᾶς σράταν, ἤγουν τὼ εἰς τὸν οὐρανὸν εἴσοδον, νέαν σράταν ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, αὐτὸς ταύτω ἀρχίσας, κὴ αὐτὸς πρῶτος ταύτω περιπατήσας κὴ ἐνεργὸν ἀποδείξας· πρόσφατον δὲ λέγει τὼ σράταν ταύτω, ἤτοι νέαν, καὶ εἰς τὰς ἐδικάς μας χρόνυς φανεῖσαν. Καύχημα δὲ μέγα εἶναι τῦτο εἰς ἡμᾶς τὺς πιςεύοντας Χριστιανὺς, διὰ τὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁπῦ ὁ Ἀβραὰμ, ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος, δὺ ἠξιώθη νὰ λάβῃ, ἡμεῖς πόρα ἠξιώθημεν νὰ τὰ λάβωμεν, καὶ πόρα ἄνοιξεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἀραιός· ζῶσαν δὲ ὁμοιάζει τὼ σράταν αὐτὴν, διὰ τὶ ἡ πρώτη σράτα, ἤγουν ἡ εἰς τὰ νομικὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων εἴσοδος, ἦτον θανατηφόρος· ἢ καθ' ὅ, τι μὲ αἷμα καὶ θυσίαν ζώων ἐγίνετο· ἢ καθ' ὅτι αἰτία θανάτυ ἡ εἴσοδος ἐκείνη γίνεται εἰς ἐκείνυς, ὁπῦ τὼ παραδέχονται ὕσερα ἀπὸ τὼ ἔλευσιν τῦ Χριστῦ· αὕτη δὲ ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν εἴσοδος τῦ Χριστῦ, ὄχι μόνον φέρει τὺς ἀνθρώπυς εἰς τὸν ζωὼ, ἀλλὰ κὴ αὐτὴ ζῇ, κὴ διαμένει παντοτε ἀοίκητη κὴ ἐνεργουμένη (1)· ἢ τὸ ζῶσαν ἴσον παρομοίως μὲ τὸ πρόσφατον, αὐτὶ τῦ νέαν, ἀεὶ θάλλυσαν, καὶ νεάζυσαν, καὶ μηδέποτε δεχομένω καπάπαυσιν, πρὸς διαφορὰν τῆς εἰς τὰ παλαιὰ Ἅγια εἰσόδυ, ἥτις ἐκερώθη, καὶ κατελύθη, καὶ ἔπαυσε.

„Διὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕπω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „ὁ„δὸν τὸ οὐρανὸν, τὼ ἀρίστω πολιτείαν καλεῖ, κὴ τὴν „ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· ἐγκαινισμὸν δὲ ὁδὸν, τὸ πρῶτον „διὰ τῶτων ὁδεῦσαι· πρῶτος δὲ ὁ Δεσπότης ἐκ νεκρῶν „ἀνασὰς, εἰς οὐρανὺς ἀνελήλυθε· διὰ τῦτο κὴ πρόσφα„τον, κὴ ζῶσαν ἐκάλεσε τὼ ὁδὸν, πρόσφατον μὲν ὡς „τότε πρῶτον φανεῖσαν, ζῶσαν δὲ, ὡς τῦ θανάτυ πε„παυμένυ· τὺς γὰρ τῆς ἀναστάσεως πετυχηκότας, ἀδύ„νατον πάλιν θανάτῳ περιπεσεῖν".

Digitized by Google

„Διὰ τῦ καταπετάσματος, τυτέστι τῆς σαρκὸς αὐτῦ".

Ἐγκαινίασε, λέγει, εἰς ἡμᾶς τλὼ στράταν ταύτλω τλὼ εἰς τὸν ὐρανὸν ὁ Κύριος διὰ μέσυ τῆς σαρκὸς αὐτῦ· δι ὃ, τι ὅταν ὑψώθη ἡ σὰρξ τῦ Κυρίυ εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ὅταν ἀπελήφθη εἰς τὸν ὐρανὸν, τότε ἄνοιξεν εἰς ἡμᾶς τλὼ στράταν ταύτην ἐν τοῖς ὐρανοῖς· διὰ τῦτο καὶ ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι ὠνόμασεν αὐτλὼ καταπέτασμα· ἐπειδὴ τῦτο εἶναι φυσικὸν ἰδίωμα τῦ καταπετάσματος, τὸ νὰ ξεσκεπάζῃ τὰ κεκρυμμένα εὐδοθώτυ πράγματα, ὅταν αὐτὸ τραβιχθῇ ἐπάνω, καὶ σηκωθῇ.

21. „Καὶ Ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τῦ Θεῦ"

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ κοινῦ τὸ ἔχοντες, ἤγυν ἔχοντες ἡμεῖς οἱ Χρισιανοὶ, Ἱερέα μὲν μέγαν, τὸν Χρισὸν, οἶκον δὲ Θεῦ, αὐτὸν τὸν ἴδιον ἑαυτόν μας, κατὰ τὸ „εἰσι„κήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπερικατήσω". (Λευϊτ. κς'. 12. β'. Κορ. ς'. 16.) ἢ διὰ νὰ εἰπῶ προσφυέσερον, οἶκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν ὐρανόν· διατὶ τὸν ὐρανὸν ὀνομάζει καὶ Ἅγια, καὶ μέσα εἰς ἐκεῖνον, λέγει, ὅτι λειτυργεῖ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χρισὸς, καὶ παρακαλεῖ διὰ λόγυ μας (1).

22. „Προσερχώμεθα".

Ἐδῶ ἀποδίδοται τὸ „ἔχοντες παῤῥησίαν, καὶ ἔχοντες Ἱερέα μέγαν"· εἰς ποῖον δὲ λέγει νὰ προσερχώμεθα; εἰς τλὼ πίσιν τῦ Χρισῦ, καὶ εἰς τλὼ πνευματικλὼ λατρείαν αὐτῦ· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τὸν ὐρανὸν ἂς προσερχώμεθα, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χρισιανοὶ νοερῶς· εἰς τὸν ὐρανὸν ἐκεῖνον, ὅπυ διείσκεται ὁ Ἀρχιερεὺς ἡμῶν Χρισός (2).

„Μετὰ ἀληθινῆς καρδίας".

Ἤτοι ἂς προσερχώμεθα νοερῶς εἰς τὸν ὐρανὸν, μὲ ἄδολον πρὸς τὰς ἀδελφάς μας καρδίαν καὶ αὐτόκειτον· ἢ καὶ μὲ ἀδίσακτον καρδίαν, καὶ μηδὲν ἀμφιβάλλυσαν διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ διὰ τῦτο μικροψυχῦσαν· δι ὃ καὶ ἀκολύθως λέγει·

„Ἐν πληροφορίᾳ πίσεως".

Μὲ τὸν λόγον τῦτον διδάσκει ὁ Παῦλος ἡμᾶς τὰς Χρισιανὰς μὲ τὶ τρόπον δὲν θέλομεν μικροψυχήσομεν· δηλαδὴ, αὐίσως καὶ ἔχωμεν πληροφορίαν πίσεως, ἤγυν πίσιν ἀπηρτισμένην, καὶ τελειοτάτλω· διότι εἶναι δυνατὸν, νὰ πισεύῃ μεν τινας, ὄχι ὅμως καὶ μὲ πληροφορίαν· καθὼς θετέον μερικοὶ αὐόποι Χρισιανοὶ λέγυσιν, ὅτι, ἄλλοι μὲν, ἔχυν νὰ ἀνασηθῦν, ἄλλοι δὲ, δὲν θέλυν ἀνασηθῦν, ἐπειδὴ τὰ λόγια ταῦτα, δὲν εἶναι πλήρης καὶ τελεία πίσις, ἀλλὰ ἁπλῆς. Μὲ πληροφορίαν λοιπὸν, λέγει, πίσεως, ἂς προσερχώμεθα· δι ὅτι ἐπειδὴ τὰ τῦ ἐδικῦ μας Ἀρχιερέως Χρισῦ δὲν εἶναι ὁρατὰ, ἀλλὰ ὅλα εἶναι νοητὰ, καὶ διὰ πίσεως μόνης θεωρύμενα, καὶ ὁ Ναός τυ, ἤτοι ὁ ὐρανὸς, καὶ ἡ θυσία τυ, ἤτοι τὸ σῶμά τυ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς Χρισὸς, (ταῦτα πάντα γὰρ εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις μας, καθὼς καὶ εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ὅταν ὁ Ἀρχιερεὺς εἰσήρχετο εἰς τὰ Ἅγια

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει τὰ ῥητὰ ταῦτα· „καταπέτασμα δὲ, τλὼ θεοστικλὼ ὠνόμασε σάρ„κα· διὰ ταύτης γὰρ ἀπολαύσμεν τῆς εἰς τὰ Ἅγια „τῶν Ἁγίων ὁδῦ· ὥσπερ γὰρ ὁ κατὰ νόμον Ἀρχιε„ρεὺς διὰ τῦ καταπετάσματος εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων „εἰσήει, ἑτέρως δὲ αὐτῶν εἰσελθεῖν, ἀδυνατὸν ἦν· ὕπως „οἱ εἰς τὸν Κύριον πεπισευκότες, διὰ τῆς τῦ Παναγίυ „Σώματος μεταλήψεως, τῆς ἐν ὐρανοῖς ἀπολαύσι πο„λιτείας· οἶκον δὲ τῦ Θεῦ, τὰς πισὰς προσηγόρευσε".

(2) Ἴσως δὲ λέγει ὁ Παῦλος τὰ προσερχώμεθα νοερῶς εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἱερέα μέγαν ἡμῶν, τὸν Χρισὸν, ἐξῶδεν νομεύω τῶτο, καθ' ὅτι τῷ, προσέρχομαι ὡς ἐπιτοπλῆσον μὲ ἔμψυχον σωτάσιται πρόσωπον.

Digitized by Google

Α"για τῶν Ἁγίων, ἦτον κεκρυμμένος ἀπὸ τὰ ὀμμάτια τῶν ἀνθρώπων·) διὰ τοῦτο, λέγω, χρειαζόμεθα εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν ταῦτα, πίστιν πεπληρωμένην, καὶ ἀδίσακτον.

„ Ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συναδήσεως πονηρᾶς ".

Ἀφ' ὧν ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος περὶ πίστεως, δείχνει πῶς ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ πίστις, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ζωὴ ἐνάρετος, καὶ ἔργα θεάρεστα· οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι ἐῤῥαντίζοντο, ἤγουν ἐκαθαρίζοντο μόνον κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ὄχι κατὰ τὴν ψυχήν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, καθαριζόμεθα κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ καρδίαν, ὥστε ὄχι νὰ μὴ γνωρίζωμεν μέσα εἰς τὴν συναίδησίν μας κάνενα πονηρόν· θέλομεν δὲ ῥαντισθῶμεν, ἤγουν καθαρισθῶμεν μὲ τὴν ἀρετὴν, ἢ καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον Πνεῦμα ἐσυγχώρησε τὰς ἁμαρτίας μας ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ μᾶς ἐδυνάμωσεν, ὥστε νὰ μὴ πίπτωμεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, ἐὰν καὶ ἡμεῖς θέλωμεν καὶ ἀγωνιζώμεθα.

23. „ Καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ ".

Ὕδωρ καθαρὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ἢ διὰ τὶ κάμνει καθαροὺς τοὺς βαπτιζομένους, ἢ διὰ τὶ δὲν ἔχει μεμιγμένον αἷμα, καθὼς ἦτον μεμιγμένον εἰς τὸν παλαιὸν νόμον μὲ αἷμα τὸ νερὸν τῆς σποδοῦ (1)· ἀγκαλὰ δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος χάρις τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰς ψυχὰς καθαρίζει, ὁ Παῦλος ὅμως ἐδῶ, δὲν ἀναφέρει διὰ τὴν ἀόρατον κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁρωμένην τοῦ σώματος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὁρατὸν νερὸν μὲ τὸ ὁρατὸν σῶμα ἐσυνήρμοσεν· ἐπειδὴ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν χρείαν τοῦ βαπτίσματος, τὸ νερὸν παραλαμβάνεται διὰ τὸ σῶμα, καὶ ὄχι διὰ τὴν ψυχήν· ἐπειδὴ καθὼς εἴμεθα διπλοῖ ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος, ἔτζι γίνεται καὶ ἡ κάθαρσις διπλῆ, τῆς μὲν ψυχῆς, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, τοῦ δὲ σώματος, διὰ τοῦ ὕδατος.

„ Κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ ".

Ἤτοι ἂς κρατῶμεν βεβαίαν τὴν ἐλπίδα ἐκείνην, ὁποῦ ὡμολογήσαμεν ὅταν ἐβαπτίσθημεν· διότι εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπιστεύσαμεν, ἐλπίσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς θέλομεν ἐμβοῦμεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἐμβῆκεν ὁ Χριστὸς, καὶ ὡμολογήσαμεν, ὅταν ἐδώκαμεν τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις τῆς πίστεως, ὅτι πιστεύομεν εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ προσμένομεν ζωὴν τὴν μέλλοντος αἰῶνος. Αὐτὴν λοιπὸν, λέγει, τὴν ὁμολογίαν, ἂς κρατῶμεν παντοτε σφιχτὰ μὲ ὅλην τὴν ψυχήν, καὶ καρδίαν μας.

„ Πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος ".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον μᾶς ἐνδυναμόνοι ὁ Παῦλος, πῶς νὰ κρατήσωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ τὴν ἐλπίδα βεβαίαν· ἀπίσως δηλαδὴ καὶ ἐσχαθῶμεν τὸ ἀξιόπιστον τοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ μᾶς ὑπεσχέθη τὴν μέλλουσαν ζωὴν αἰώνιον. Πιστὸς εἶναι, λέγει, ἤγουν ἀληθινὸς, ὁ Χριστὸς, ὁποῦ εἶπεν ὅτι „ ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ „ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται ". (Ἰωαν. ιβ'. 26.) Καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα διὰ

(1) Ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν φανερόνοι ὅτι μαζὶ μὲ τὸ ὕδωρ τῆς σποδοῦ τῆς δαμάλεως ἐσμίγετο καὶ αἷμα, καὶ ὅπως ἐῤῥαντίζετο· ὅπου γὰρ λέγει· „ Καὶ λήψονται „ τῷ ἀκαθάρτῳ ἀπὸ τῆς σποδιᾶς τῆς κατακεκαυμένης „ τοῦ ἁγνισμοῦ, καὶ ἐκχεοῦσιν ἐπ' αὐτὴν ὕδωρ ζῶν εἰς „ σκεῦος, καὶ λήψεται ὑσσωπον, καὶ βάψει εἰς τὸ ὕδωρ „ ἀνὴρ καθαρὸς, καὶ περιῤῥανεῖ ἐπὶ τὸν οἶκον, καὶ ἐπὶ „ πάσας ψυχὰς, ὅσαι ἂν ὦσιν ἐκεῖ, καὶ ἐπὶ τὸν ἡμμένον „ τοῦ ὀστέου τοῦ ἀνθρωπίνου ". (Ἀριθ. ιθ'. 17.) Μήποτε ἐν ἐκείνη ἡ δάμαλις ἡ ὁλοκαυτωμένη καὶ γινομένη σποδὸς, ἐκαίετο μὲ ὅλα τὰ κρέατα καὶ τὰ σπλάγχνα καθὼς ἦτον, εἰ δὲ τὰ κρέατα καὶ τὰ σπλάγχνα ἔμενεν αἷμα ἐν ταῖς φλεψί, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι τὸ νερὸν τῆς σποδοῦ ἦτον μεμιγμένον μὲ αἷμα· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ φανερῶς λέγει, ὅτι μὲ τὸ αἷμα κατεκαίετο ἡ δάμαλις· „ Καὶ τὸ δέρ- „ μα, καὶ τὰ κρέα αὐτῆς, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς σὺν τῇ „ κόπρῳ αὐτῆς κατακαυθήσεται ". (Ἀριθ. ιθ'. 5.)

Digitized by Google

διὰ τὰς πίστεις ἔλεγε· „Πάτερ, ἃς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι „μετ' ἐμοῦ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι". (Ἰωαν. ιζ'. 24.)

24. „Καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν „ἔργων". (1)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς ἡμᾶς τὴν τελειότητα τῆς ἀγάπης, καὶ λέγει· „κατανοῶμεν ἀλλήλους" ἤγουν ἂς ζοχαζώμεθα, ὦ ἀδελφοὶ, ὅποιος εἶναι ἐνάρετος ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ τὸν μιμώμεθα· ὄχι διὰ νὰ τὸν φθονῶμεν, κατηγορῶντες αὐτὸν ὡς ὑπερήφανον, καὶ ἄλλα δύσφημα ὀνόματα κατ' αὐτοῦ λέγοντες, ἀλλὰ βλέποντες αὐτὸν, ἂς παροξυνώμεθα, ἤγουν ἂς παρακινώμεθα περισσότερον εἰς τὸ νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς, καὶ τὰ καλὰ ἔργα ἐκεῖνα· ὁ δὲ παροξυσμὸς ἔτος καὶ ἡ παρακίνησις, δὲν εἶναι γένημα τοῦ φθόνου, ἀλλὰ τῆς ἀγάπης· διὰ τί, καθὼς τὸ σίδηρον ὀξυώνει τὸ ἄλλο σίδηρον, ἔτζι καὶ ἡ ἐνάρετος ψυχὴ, παροξυώνει καὶ παρακινεῖ τὴν ἄλλην ψυχὴν εἰς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς, ὄχι ὅμως μὲ φθόνον καὶ ζηλίαν, ἀλλὰ μὲ ἀγάπην, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Παροιμιαστής· „σίδηρος σίδηρον ὀξύνει, „ἀνὴρ δὲ παροξύνει πρόσωπον ἑταίρου". (Παρ. κζ'. 17.) ἢ λέγει τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἂς συναναστρεφώμεθα ἕνας μὲ τὸν ἄλλον, ὄχι διὰ νὰ μαχώμεθα, ἀλλὰ διὰ νὰ θερμαινώμεθα περισσότερον διὰ τῆς συναναστροφῆς, εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν σὺ ἐμὲ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ μιμώμεθα σὺ ἐμὲ τὰ ἄλλα τὰ καλὰ ἔργα ὁποῦ ἔχει.

25. „Μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν".

Μὲ τὸ νὰ ἠξιώθη ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ νὰ συναναστρεφώμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ συναμεταξύμας, τοῦτο γεννᾷ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην· διὰ τοῦτο μᾶς συμβουλεύει ἐδῶ νὰ μὴν ἀφίνωμεν „τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν" ἤγουν νὰ μὴν ἀφίνωμεν τὸ νὰ συνερχώμεθα σὺν ἐμὲ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ σύνωμεθα· μηδὲ νὰ ἐπιτρέπωμεν χωρισμοὺς, καὶ σχίσματα, καὶ παρασυναγωγάς (2)· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι „ὅπου εἰσὶ δύω ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν „ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν". (Ματθ. ιή. 20.) ἀλλὰ καὶ ἡ σύνωμοσία προσοχὴ τῆς Ἐκκλησίας τὸν Κορυφαῖον Πέτρον ἔλυσεν ἀπὸ τὰ δεσμὰ, καὶ ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν ἐλύτρωσε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Πράξεις ἐν Κεφαλ. ιβ'.

„Καθὼς ἔθος τισίν".

Ἐδῶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, μέμφεται καὶ κατηγορεῖ ὁ Παῦλος ἐκείνους, ὁποῦ ἐχωρίζοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς των.

„Ἀλλὰ παρακαλοῦντες ἑαυτούς".

Ἤτοι σὺν ἐμὲ τὸν ἄλλον, λέγει, παρηγορεῖτε Χριστιανοὶ, καὶ σὺν ἐμὲ τὸν ἄλλον συμβουλεύετε ἀδελφικῶς, καὶ παρακινεῖτε εἰς τὴν ἐργασίαν μὲ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὰ καλὰ, εἰς ἀποστροφὴν δὲ

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος ἔτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· εἰς ἐκεῖνα μόνον ἂς κατανοῶμεν σὺν ἐμὲ τὸν ἄλλον καὶ ἂς ἐργάζωμεν, τῶν ὁποίων ἡ ἔργασία καὶ κατάπαυσις μᾶς ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ἀγάπην· τοῦτο δὲ κάμνουσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν ὑπομένουν νὰ ἀκούσουν κανένα κακὸν διὰ τὸν ἀδελφόν των, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀδελφοῦ των, εἰς τὸ ἀγαθὸν τὰ ἐκλαμβάνουν καὶ τὰ σοχάζονται. Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτως τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „εἰς ἀλλήλους „φησὶν ἀποβλέπωμεν, καὶ ζηλοῦμεν τὰ τῶν πέλας ἐκα„στος κατορθώματα· καὶ γὰρ σίδηρος σίδηρον θήγει, „καὶ λίθος λίθῳ προσεμβαλόμενος ἀπολύει φλόγα".

(2) Ἄλλο εἶναι χίσμα, καὶ ἄλλο, παρασυναγωγή· χίσμα μὲν γὰρ εἶναι κάποιον ζήτημα Ἐκκλησιαστικὸν καὶ δύσκολοξιάτρευτον, καὶ οἱ κατ' αὐτὸ διαφερόμενοι, λέγονται χισματικοί· παρασυναγωγὴ δὲ εἶναι, ἐκεῖνο ὁποῦ κάμνουσι τινὲς ἀνυποτάκτοι Ἱερεῖς, καὶ Ἐπίσκοποι, οἵτινες μὲ τὸ νὰ ἔπεσαν εἰς σφάλματα, καθηρέθησαν μὲν ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην κανονικῶς, μὴ θέλοντες δὲ νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς κανόνας, αὐθεντικῶς αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐξεδίκησαν, καὶ ἐνήργησαν τὰ τῆς Ἀρχιερωσύνης, καὶ Ἱερωσύνης κατ' ἰδίαν, μαζὶ δὲ μὲ αὐτοὺς συνηκολούθησαν καὶ ἄλλοι, ἀποσχισθέντες ἀπὸ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· περὶ ὧν ὅρα τὸν ά. Κανόνα τῆς Μεγάλης Βασιλικῆς, καὶ τὰς εἰς αὐτὸν ὑποσημειώσεις, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

Digitized by Google

δὲ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὰ κακὰ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα· „ ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθού-„ μενος, ὡς πόλις ὀχυρά, καὶ ὑψηλὴ, ἰσχύει δὲ ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασίλειον". (Παρ. ιή. 19.)

„ Καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπομεν ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν".

Τόσον περισσότερον, λέγει, πρέπει ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ σώμεθα διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ νὰ παρακινῶμεν σᾶς τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἀρετὴν, ὅσῳ περισσότερον βλέπομεν πῶς πλησιάζει ἡ ἡμέρα τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου, καὶ τῆς κρίσεως· διὰ τί ὀλίγος καιρὸς ἀκόμη περνᾷ, καὶ ἔπειτα χωριζόμεθα ἀπὸ τοῦτον τὸν Κόσμον· καὶ λοιπὸν διὰ τί νὰ χωριζώμεθα ἀσαμεταξύ μας; ἴσως δὲ ὁ λόγος εἶναι παρηγορία εἰς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας Χριστιανούς, οἵτινες ἦσαν ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἀκούοντες γὰρ ὅτι, ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἐλάμβανον παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις των· καθὼς μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπαρηγόρησεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος καὶ τοὺς Φιλιππησίους εἰπὼν εἰς αὐτούς· „ ὁ Κύριος ἐγγύς, „ μηδὲν μεριμνᾶτε"· (Φιλιπ. δ'. 5.) καὶ πρὸς Ῥωμαίους δὲ ἔγραφε· „ νῦν ἐγγύτερον ὑμῶν „ ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν". (Ῥωμ. ιγ'. 11.)

26. „ Ἐκασίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν"

Ἀπὸ τὰ χρηστότερα ἐπαρακίνησεν αὐτοτέρω ὁ Ἀπόστολος τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὺς νὰ μὴν ἁμαρτάνουν, ἤγουν ἀπὸ τὴν παρρησίαν, ὁποὺ ἔλαβον πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ὁποὺ ἠξιώθησαν· τώρα δὲ φοβίζει αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰ λυπηρὰ, καὶ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ἔχουν νὰ δοκιμάσουν, ὅσοι δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος εἶναι εὔσπλαγχνος, καὶ συγχωριτικός· διὶ ὅτι λέγει, ὅτι ἴσως καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θελληματικῶς ἁμαρτάνωμεν, δὲν ἀπομένει πλέον ἄλλη θυσία διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας. Τί δὲ συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον; ὅτι ἴσως τινὰς ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ ἁμαρτάνῃ σωτικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, αὐτὸς ἔχει κάποιαν ὀλίγην συγχώρησιν· πάλιν δὲ λέγει, ὄχι ἁμαρτόντων ἡμῶν, εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀλλὰ ἁμαρτανόντων, εἰς χρόνον ἐνεστῶτα· ὁποὺ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ἴσως καὶ ἡμεῖς ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἀμετανοήτως· ὥστε ἐκ τοῦ ἐναντίου συνάγεται ὅτι ἴσως καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἐπιμένωμεν, ἀλλὰ δείχνωμεν μετάνοιαν, θέλομεν λάβομεν συγχώρησιν· καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ Παῦλος εἰσάγει τὴν μετάνοιαν μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ποὺ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποὺ λέγουσι πῶς ἀναιρεῖ τὴν μετάνοιαν μὲ τοῦτα τὰ λόγια; κακῶς γὰρ καὶ ἀνοήτως τοῦτο λέγουσιν.

„ Μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας"

Ἤτοι ὕστερα ἀφ' ὅ ἐλάβομεν τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντων τῶν δογμάτων τῆς πίστεως.

„ Οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία".

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἁμαρτάνωμεν θελληματικῶς καὶ ἀμετανοήτως, ἀφ' ὅ ἐγνωρίσαμεν τὸν Χριστὸν καὶ ἐπιστεύσαμεν εἰς αὐτὸν, πλέον δὲν ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς ἄλλη θυσία διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας. Δὲν ἀναιρεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος τὴν μετάνοιαν, καθὼς μερικοὶ παρεξηγοῦσιν αὐτά (1)· ἀλλὰ δείχνει, ὅτι πλέον δὲν μένει δεύτερον βάπτισμα, καθ' ὅτι οὐδὲ δεύτερος θυσιαστὴς εἶναι τοῦ Χριστοῦ· θυσίαν γὰρ ἔδωκεν τὸν θανάτων

(1) Οἱ Σχισματικοὶ δηλαδὴ Ναυατιανοὶ, οἵτινες τὰ λόγια ταῦτα τὰ Ἀποστόλου, καὶ ἄλλα ὁμοια, κακῶς καὶ ἀνοήτως ἐννοοῦντες, καὶ παρεξηγούμενοι, δὲν ἐδέχοντο εἰς μετάνοιαν ἐκείνας, ὁποὺ μετὰ τὸ Βάπτισμα παρέπεσον, καὶ ἀρνοῦντο τὸν Χριστὸν, ὁποῖοι ἦσαν οἱ ἐπὶ Δεκίου τοῦ Βασιλέως ἀρνηθέντες Χριστιανοὶ τὸν Χριστόν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ παρακαλέσοντας πά-„ λιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν"· (Ἑβρ. ς'. 6.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω"· (Γαλ. δ'. 19.)

Digitized by Google

τὸν τῦ Χριςῦ ὀνομάζει, καθὼς τὸν ὠνόμασε καὶ πρότερον εἰπών· „μιᾷ γὰρ προσφορᾷ (ἤτοι „θυσίᾳ) τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τὺς ἁγιαζομένυς". (Ἑβρ. ί. 14.) διὸτι τὸ βάπτισμα, ὁπῦ βαπτιζόμεθα, εἰκονίζει τὸν θάνατον τῦ Χριςῦ· καθὼς λοιπὸν ὁ θάνατος τῦ Χριςῦ εἶναι σῶς, ἔτζι καὶ τὸ εἰκονίζον τὸν θάνατον τῦ Χριςῦ βάπτισμα, εἶναι σῶα (1). Διατί λοιπὸν ἐσὺ ὦ Χριςιανὲ, ἁμαρτάνεις ἔτζι ἄφοβα, καὶ ἀδιάτροπα, εἰς καιρὸν ὁπῦ δὲν εἶναι πλέον ἐλπίδα νὰ ἐξαλείψῃς ἀκόπως διὰ μέσυ τῦ βαπτίσματος τὰς ἁμαρτίας συ; λοιπὸν ἐπιμελῦ νὰ κάμνῃς ἔργα καλὰ, καὶ νὰ μὴ μολύνεσαι μὲ τὰς ἁμαρτίας.

27. „Φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλ-„λοντος τὺς ὑπεναντίυς".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Ἀπόςολος μὲ τὰ λόγια ταῦτα φαίνεται ὡσὰν νὰ δίδῃ ψυχὴ εἰς τὴν φωτίαν· διότι, καθὼς σῶα θηρίον ὅταν πειραχθῇ ἀπὸ κάνενα, θυμόνεται, καὶ ἀγριαίνει, καὶ δὲν παύει ἕως ὁ νὰ ἁρπάσῃ κάνενα ζῶον, ἢ ἄνθρωπον, διὰ νὰ καταφάγῃ αὐτὸν, καὶ νὰ χορτάσῃ τὸν θυμόν τυ· τοιυτοτρόπως καὶ ἡ φωτία ἐκείνη τῆς μελλύσης γεέννης, μὲ τὸ νὰ λάβῃ τρόπον τινὰ ζῆλον καὶ θυμὸν ἐναντίον ἐκείνων, ὁπῦ παραβαίνυν τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ, καὶ ἀγριαίνῃ κατ' αὐτῶν, δὲν παύει ἕως οὗ νὰ ἁρπάσῃ αὐτὺς ὡς ἐχθροὺς τῦ Θεῦ, καὶ νὰ τὺς καταπρώγῃ παντοτινά· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι μέλλει νὰ φάγῃ (ἤγυν μίαν φορὰν) ἡ φωτία ἐκείνη, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι μέλλει νὰ τρώγῃ, ἤγυν αἰωνίως καὶ παντοτινά (2)· ὑπεναντίυς δὲ νόησον, ἀγαπητὲ, ὄχι μόνον τὺς ἀπίςυς, ἀλλὰ καὶ τὺς πιςὺς μὲν Χριςιανὺς, ἐργαζομένυς δὲ τὰ ἐναντία εἰς τὰς ἐντολὰς τῦ Θεῦ.

28. „Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως"

Ἀπὸ τὸ ἐλάττονος συμπεραίνει ἐδῶ τὸ μεῖζον ὁ Ἀπόςολος, ἤγυν ἀπὸ τὴν ὀλιγωτέραν παιδείαν, ὁπῦ ἔδιδεν ὁ παλαιὸς νόμος, δείχνει τὴν μεγαλιτέραν τιμωρίαν, ὁπῦ ἔχυν νὰ λάβυν οἱ παραβαίνοντες τὰς ἐντολὰς τῦ Χριςῦ, ἵνα μὲ τῦτον τὸν τρόπον κάμῃ τὸν λόγον τε ἀξιοπιςότερον· νόμον δὲ Μωϋσέως, ὀνομάζει τὸν παλαιὸν νόμον, καθ' ὅ, τι διὰ μέσυ τῦ Μωϋσέως ἐδόθη αὐτὸς παρὰ Θεῦ εἰς τὺς Ἰυδαίυς.

„Χωρὶς οἰκτιρμῶν, ἐπὶ δυσὶν, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει". (Δευτ. ιζ'. 6.)

Ἤγυν ἀνίσως, λέγει, τινὰς παραβῇ τὸν νόμον τῦ Μωϋσέως, καὶ κάμῃ κάνενα σφάλμα, ἐὰν μαρτυρηθῇ ἀπὸ δύω, ἢ τρεῖς μάρτυρας ὅτι ἔκαμεν ἀληθῶς τὸ σφάλμα ἐκεῖνο, καὶ παρέβη τὸν ἰσμὸν, νὰ μὴ γίνεται ἔλεος καὶ δυσπλαγχνία εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ νὰ ἀποθαίνῃ ἐξάπαντος μὲ τὴν παιδείαν, ὁπῦ διορίζει ὁ νόμος· „Καὶ ἐξάξεις τὸν ἄνθρωπον „ἐκεῖνον, ἢ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, καὶ λιθοβολήσετε αὐτὺς ἐν λίθοις, καὶ τελευτήσυσιν, ἐπὶ „δυσὶ μάρτυσιν, ἢ ἐπὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθανεῖται· ὁ ἀποθνήσκων, οὐκ ἀποθανεῖται ἐφ' „ἑνὶ μάρτυρι". (Δευτ. ιζ'. 5.)

29. „Πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τῦ „Θεῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος";

Εἰς τὺς ἰδίυς Χριςιανὺς δίδει ὁ Παῦλος νὰ κάμυν τὴν κρίσιν ταύτην, τὸ ὁποῖον συνηθίζομεν νὰ κάμνωμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰ πράγματα, ὁπῦ εἶναι πολλὰ φανερὰ, ἤγυν

(1) Ὅρα καὶ τὸ, „ἓν βάπτισμα", (Ἐφ. δ'. 5.) καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνο ὑποσημείωσιν.

(2) Καὶ ὁ Οἰκουμένιος δὲ λέγει ἑρμηνεύων τὸ· „καὶ πυρὸς ζῆλος" ὡσεὶ γὰρ ὑπὸ ζήλυ τινὸς κινυμένου ἐκεῖνο τὸ πῦρ, δαπανᾷ καὶ καταδίκα τὺς ἐμβλεθέντας.

ἤγουν τὸ νὰ κάμνωμεν κεφαλὰς τὰς ἰδίας ἀπροσπαθείας τῶν λόγων μας· ἐσεῖς, λέγει, Χεισιανοί, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι κάμετε τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, καὶ σοχασθῆτε πόσην μεγαλητέραν τιμωρίαν ἔχει νὰ λάβῃ ἐκεῖνος ὁ Χεισιανὸς, ὁπού καταπατήσει τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν παράβασιν τῶν ἐντολῶν του. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ, καταπατήσει; ἤγουν ἐκεῖνος, ὁπού καταφρονήσει· διότι καθὼς ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι καταφρονοῦμεν καὶ δὲν ἔχομεν εἰς κάποια ψῆφος, ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁπού καταπατοῦμεν μὲ τοὺς πόδας μας· ἔτζι καὶ ἡμεῖς οἱ Χεισιανοὶ, καταφρονοῦμεν πρῶτον τὸν Χεισὸν, καὶ δὲν ἔχομεν αὐτὸν εἰς κάποια ψῆφος, καὶ τότε πηγαίνομεν καὶ κάμνομεν τὴν ἁμαρτίαν. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος; ἤτοι τὸ νὰ νομίζωμεν ὅταν ἁμαρτάνωμεν ἡμεῖς οἱ Χεισιανοὶ ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Χεισοῦ, εἶναι ὅμοιον μὲ τὰ ἄλλα κοινὰ καὶ ἁμαρτωλὰ αἵματα τῶν φιλῶν ἀνθρώπων, καὶ κάμμιαν τιμὴν παραὶν δὲν ἔχει· Αἷμα δὲ Διαθήκης ὠνόμασεν αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ αἵματος τοῦ Χεισοῦ, ἐβεβαιώθη εἰς ἡμᾶς ἡ Νέα Διαθήκη, ἥτις μᾶς δίδει τὴν κληρονομίαν τῶν ἀγαθῶν, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω· „τοῦτο γάρ φησι τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ Διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματί μου“. (Λουκ. κβ'. 20.) Ταῦτα δὲ τὰ λόγια λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὰ μυστήρια τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· διὰ τί ὅταν ἡμεῖς οἱ Χεισιανοὶ μεταλαμβάνωμεν τὸ ἄχραντον σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, καὶ ἔπειτα κυλίωμεν τὸ δεσποτικὸν αὐτὸ σῶμα μέσα εἰς τὸν βόρβορον τῶν σαρκικῶν ἀκαθαρσιῶν μας, ἀράγε τότε δὲν καταπατοῦμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; ναὶ βεβαιότατα τὸν καταπατοῦμεν· διότι ὁ πηλὸς καὶ ἡ λάσπη τῆς γῆς δὲν εἶναι τόσον ἀνάξια τοῦ σώματος τοῦ Χεισοῦ, καθὼς εἶναι ἀνάξια τότε ἡ ἁμαρτία, καὶ ἡ τῆς σαρκὸς ἀκαθαρσία. Σημείωσαι δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ μεταχειρίζου αὐτὸ ἐναντίον τῶν Νεσοριανῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ φρενοβλαβεῖς, νομίζοντες τὸν Χεισὸν ἄνθρωπον φιλὸν, ἀκολούθως καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χεισοῦ νομίζουν ὅτι εἶναι κοινὸν μὲ τὸ αἷμα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο.

„Ἐν ᾧ ἡγιάσθη“.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον δείχνει ὁ Ἀπόστολος τὴν αἰσθησίαν καὶ ἀχαριστίαν ἐκείνων τῶν Χεισιανῶν, ὁπού μεταλαμβάνουν τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ ἔπειτα τρέχουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ, λέγει, ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ ἐντραποῦν καὶ νὰ δειλιάσουν, ἂν ὄχι ἄλλο, ἀλλὰ κἂν τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν χάριν, ὁπού ἠξιώθησαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸ πανάγιον Αἷμα τοῦ Κυρίου.

„Καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας“.

Ὅποιος, λέγει, Χεισιανὸς ἁμαρτάνει, αὐτὸ τὸ ἴδιον Ἅγιον Πνεῦμα ὑβρίζει, ὁπού τοῦ ἔδωκε τὴν χάριν του· δι' ὅτι ὅποιος δὲν φυλάξῃ ἀξίως, καὶ καθὼς πρέπει, τὴν διέργεσίαν καὶ χάριν, ὁπού τοῦ ἐδόθη, αὐτὸς ὑβρίζει τὸν ἴδιον ἐκεῖνον, ὁπού τοῦ ἔδωκε τὴν διέργεσίαν. Σὲ ἔκαμε, λέγει, Χεισιανὲ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, Υἱὸν Θεοῦ, ἐσὺ δὲ γίνεσαι δοῦλος τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας· ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν καρδίαν σου, ἐσὺ ὅμως ἔμβασες εἰς αὐτὴν τὸν διάβολον· καὶ λοιπὸν πῶς αὐτὰ δὲν εἶναι ὕβρεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

30. „Οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα· ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω „λέγει Κύριος“. (Δευτ. λβ'. 35.) Καὶ πάλιν· „Κύριος κρί„νει τὸν λαὸν αὐτοῦ“. (Ψαλμ. ρλδ'. 14.)

31. „Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος“.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶπε μὲν ὁ Ἀπόστολος καὶ διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἄνω εἰρημένων· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε διὰ ἐκείνους τοὺς Χεισιανοὺς, ὁπού ἁμαρτάνουν ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν, καὶ παραβαίνουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χεισοῦ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως φέρει μάρτυρας τὸν Προφήτην Μωϋσῆν, καὶ τὸν Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικήσει τὰς ἐντολάς του, ὁπού παραβαίνονται, καὶ θέλει παιδεύσει τοὺς παραβάτας ἁμαρτωλούς· λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τούτους, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, οἵτινες ἐμικροψύχουν διὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς θλίψεις

ὁπού

ὁπῶ ἐλάμβανον ἀπὸ τὲς ἀπίςες Ἰωδαίες, ηὴ ὡσαὺ νὰ τὲς λέγῃ τοιαῦτα· μὴ μικροψυχῆτε, ηὴ καταπίπτετε ἀδελφοί μω, διὰ τί ἔχετε Θεὸν, ὅς τις θέλει ἐκδικήσει τὲς ἐχθρές σας, ηὴ θέλει ἀπαποδώσει εἰς αὐτὲς τὴν πρέπωσαν τιμωρίαν· διὶ ὅ,τι αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ζῇ παύτοτε, διὰ τῦτο δεν θέλει γλυτώσει βέβαια ἀπὸ τὰς χεῖράς τω ἐκεῖνοι, ὁπῶ σᾶς πειράζεν· ηὴ ἐσεῖς μεν ἐπέσετε εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων, οἵ τινες εἶναι ἄνθρωποι θνητοὶ ηὴ ὀλιγοχρόνιοι, ηὴ ὀγλίγωρα γλυτώνετε ἀπὸ αὐτές· ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἄθλιοι, ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ παύτοτε ζῶντος Θεῦ, ηὴ διὰ τῦτο δεν θέλει γλυτώσει ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τω (1). Ὅρα δὲ ηὴ τὴν ἐρμηνείαν τῦ „ἐμοὶ ἐκδίκησις" ηὴ τὴν ὑποσημείωσιν. (Ῥωμ. ιβ'. 19.)

32. „Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶσα, ὅτι δω ἐλέγομεν πρότερον ματαίως, πῶς τὸ „ἐμοὶ ἐκδίκησις", εἶπεν ὁ Παῦλος σκεπασὰ, πρὸς παρηγορίαν τῶν πισθσαύτων Ἑβραίων; δι ὅτι νὰ πῶς ηὴ ἐδῶ φανερώτερα εἰς αὐτὲς ὁμιλεῖ, παρακινῶντάς τες νὰ μὴ μακρυύνω ἀπὸ τὴν ὑπομονήν. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτὲς ὅτι, μιμηθῆτε, ὦ ἀδελφοὶ, ὄχι ἄλλες τινὰς, ἀλλὰ τὸν ἴδιον ἑαυτόν σας· διὰ τί ἐσεῖς εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπισθσατε, ἠγωνισθήκετε· ηὴ λοιπὸν ἐκεῖνον τὸν πρῶτόν σας ἀγῶνα παύτοτε ἐνθυμεῖσθε, ηὴ μὴ διὰ τὴν ἀμέλειαύ σας χάσετε τὰ κέρδη ἐκεῖνα ηὴ τὲς μισθὲς, ὁπῶ ἀποκτήσατε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, σοφίαν τῦ Παύλυ πνθματικήν· διὰ τί ἀφ' ἕ πρότερον ἐφόβισε τὰς ψυχὰς τῶν Χρισιαν῀ων, μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῦ πυρὸς τῆς γεέννης, τώρα γλυκαίνει αὐτὲς μὲ ἐγκώμια· ὄχι διὰ νὰ τὲς κολακθσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτὲς περασότερον μὲ τὰ ἐγκώμια ταῦτα εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς· ἐπειδὴ αἴξιοπισότερος φαίνεται ἐκεῖνος, ὁποῦ συμβουλθει τινὰ, ὅταν τοῦ λέγῃ νὰ μιμηθῇ τὸν ἑαυτόν τω, ηὴ τὰ προτερινὰ ἔργα, ὁπῶ ἐκατόρθωσε (2), παρὰ ὅταν τοῦ λέγῃ νὰ μιμηθῇ ἄλλες.

„Ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων".

Τὸ „φωτισθέντες;" ὁπῶ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόσολος, ἢ τὸ λέγει διὰ τὸ βάπτισμα· φώτισμα δὲ ὀνομάζεται τὸ βάπτισμα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· (Λόγ. περὶ τῦ Βαπτίσματος) ἢ τὸ λέγει διὰ τὴν γνῶσιν ηὴ φωτισμὸν ἁπλῶς τὸ μυσηρίω τῆς πίσεως, ηὴ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὁπῶ ἔχων νὰ ἀπολαύσωσιν οἱ ἀληθινοὶ Χρισιανοί· διότι, λέγει, ἐσεῖς μὲ τὸ νὰ ἐβαπτίσθητε, ηὴ ἐλάβετε τὴν γνῶσιν ηὴ φωτισμὸν τῶν μελλόντων, διὰ τῦτο ὑπεμείνατε ὄχι πειρασμὺς ηὴ πάθη, ἀλλὰ ἄθλησιν παθημάτων (ἡ ὁποία λέξις τὴς

(1) Διὰ τί δὲ εἶπεν ἡ Σωσάννα, ὅτι ἦναι καλλίον νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεῦ; „αἱρετώτερόν μοι ἐσὶ μὴ πραξαι „σαν, ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἢ ἁμαρτεῖν ἐνώ„πιον Κυρίω" (Σωσάν. 23.) ηὴ ἀποκρινόμεθα, ὅτι παρὰ νὰ πράξῃ τινὰς τὴν ἁμαρτίαν, συμφερωτερον ἦναι νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τί αὐτὸ δεν ἦναι φοβερόν· τὸ δὲ νὰ πράξῃ τινὰς τὴν ἁμαρτίαν, ηὴ ἔπειτα νὰ μὴ μετανοῇ, τότε ἦναι φοβερόν· τῇ ἀληθείᾳ νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῦ Θεῦ, διὰ τί ἔχει νὰ παιδευθῇ παρ' αὐτῦ μὲ παιδείαν αἰώνιον· ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόσομος· „ἐὰν μὴ μετανοήσητε, εἰς „χεῖρας Θεῦ ἐμπεσεῖσθε, ἐκεῖνο φοβερόν, τῦτο οὐδὲν ἐσὶ „τὸ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἐμπεσεῖν". (Λόγ. κ'. εἰς τὴν παρῦσαν.) Διὰ τῦτο ηὴ ὁ Δαβὶδ ἁμαρτήσας, διὰ τί παρὰ γνώμην Θεῦ ἀρίθμησε τὸν λαὸν τῦ Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ ὅμως μετενόησεν εἶπεν· „ἥμαρτον σφόδρα, ὃ ἐ„ποίησα νῦν Κύριε· παρεβλάσθην δὴ τὴν ἀνομίαν τω „δέλυσον· ὅτι ἐμωράνθην σφόδρα" (β'. Βασιλ. χδ'. 10.) διὰ τῦτο ἐξηθάρρυνεν εἰς τὸ ἔλεος τῦ Θεῦ, ηὴ εἶπε, νὰ πέσῃ κάλλιον εἰς τὰς χεῖρας τῦ Θεῦ, παρὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων· „ἐμπεσοῦμαι δὴ εἰς χεῖ„ρας Κυρίω, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτῦ σφόδρα· „εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπων ὐ μὴ ἐμπέσω". (Αὐτόθ. 14.) Ὁ δὲ μακαρίτης Ἠλίας ὁ Μιωιάτης, ἄπως αἰτιολογεῖ τὸ τῆς Σωσάννης ηὴ τὸ τῦ Δαβὶδ τοῦτο. Καὶ διὰ νὰ εἴπω ἁπλῶς, ὁ μεν Ἀπόσολος Παῦλος ἐδῶ, σοχαζόμενος τὴν ἀδέκαστον δικαιοσύνην τῦ Θεῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἦναι κριτὴς ἐνθυμήσεων ηὴ ἐντοιῶν καρδίας, ηὴ κολάζει αἰωνίως, εἶπεν, ὅτι ἦναι φοβερὸν τὸ νὰ πέσῃ τινὰς εἰς τὰς χεῖράς τω· ὁ δὲ Σειράχ, σοχαζόμενος ἐκ τοῦ ἐναντίω τὴν ἄπειρον τῦ Θεῦ ἐυσπλαγχνίαν ηὴ τὸ ἔλεος, λέγει ὅτι νὰ πέσωμεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεῦ, ηὴ ὄχι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων· „ἐμπεσοῦ„μεθα εἰς χεῖρας Κυρίω, ηὴ ὄχι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων· „ὡς γὰρ ἡ μεγαλωσύνη αὐτῦ, ὕτω ηὴ τὸ ἔλεος αὐ„τῦ". (Σειρ. β'. 18.)

(2) Διὰ τῦτο λέγει ηὴ ὁ Θεοδώρητος· „οὐδὲν γὰρ „ὕτως εἰς προθυμίαν διεγείρει, ὡς τῶν οἰκείων κατορθω„μάτων μνήμη".

τῆς ἀθλήσεως φανερόνοι καρτερίαν καὶ γενναιότητα μαρτυρικήν) καὶ ὄχι ἁπλῶς ἄθλησιν, ἀλλὰ πολλήν.

33. „Τοῦτο μεν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, ἐγκώμιον, ὁποῦ πλέκει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς πιστεύσαντας Ἑβραίους· ἐπειδὴ γενναίας τῇ ἀληθείᾳ καὶ μεγαλοκαρδίου ψυχῆς εἶναι σημεῖον, τὸ νὰ ὑπομείνῃ ὀνειδισμοὺς καὶ ἀτιμίας· καὶ μαρτυρεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀποκλαιόμενος διὰ τοῦτο καὶ λέγων· „ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν „ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου"; (Ψαλμ. μά'. 3.) Καὶ „εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με ὑπλύεγκα ἄν". (Ψαλμ. νδ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ὄνειδος ἔφρονι ἔδωκάς με". (Ψαλμ. λς'. 6.) Ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος Ἰὼβ ἐλυπεῖτο καὶ δυσκόλως ὑπόφερε τοὺς ὀνειδισμοὺς, καὶ μόλον ὁποῦ ὅλα τὰ ἄλλα παθήματα τὰ ὑπέμεινεν, ὡσὰν νὰ ἦτον ἀδάμας σερρότατος· ὅθεν καὶ ὅταν οἱ φίλοι του τὸν ὠνείδιζον πῶς διὰ τὰς ἁμαρτίας του τὸν ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς, αὐτὸς τοὺς ὀνομάζει ἀνελεήμονας, καὶ κακοὺς παρηγορητάς· „παρακλήτορες κακῶν πάντες". (Ἰώβ. ις'. 2.) Καὶ πάλιν· „ἐπέβησαν δέ μοι ἀνελεημόνως". (Ἰωβ λ'. 21.) Ἀνίσως δὲ καὶ ὁ ὀνειδισμὸς γένῃ παῤῥησίᾳ ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, τότε μάλιστα χρειάζεται νὰ ἦναι γενναιοτέρα ἡ ψυχή· τὸ ὁποῖον τοῦτο ἐφανέρωσεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγοντας τὸ „θεατριζόμενοι"· σχεδὸν δὲ πόσον μεγάλοι ἦτον εἰς τὴν ἀρετὴν οἱ πιστεύσαντες Ἑβραῖοι ἔτοι, πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐκαταφρόνησαν μὲν διὰ τὸν Χριστὸν δόξαν, καὶ πλοῦτον, ὑβρίζοντο δὲ καὶ ἐθεατρίζοντο ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἤτοι ἐπομπεύοντο ὡσὰν εἰς θέατρον· σως δὲ νὰ ἐθεατρίζοντο καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους δυτελεῖς καὶ ἀδαμινοὺς (τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλητέρα βάσανος.) καὶ μ' ὅλον τοῦτο ὑπέμειναν ὅλα ταῦτα μὲ γενναιότητα.

„Τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες".

Ὄχι μόνον, λέγει, τὰς ἐδικάσας θλίψεις ὑπεμείνατε, ὦ ἀδελφοὶ, ἡ ὁποίαις φθίνονται ὅτι σᾶς ἠκολούθησε σαφικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλετε, ἀλλὰ τόσον γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι ἐφάνητε, ὥστε ὁποῦ ἐγίνετε ἀκόμη καὶ συγκοινωνοὶ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, τῶν ἀναστρεφομένων οὕτως, ἤγουν μὲ θλίψεις καὶ ὀνειδισμοὺς, καὶ θεληματικῶς ἐβάλετε τὸν ἑαυτόν σας, διὰ νὰ κακοπαθῆτε μαζὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ νὰ κοινωνῆτε τὰ αὐτὰ βάσανα καὶ παθήματα. Δεν εἶπε δὲ, ὅτι ἐγίνετε κοινωνοὶ ἐμοῦ μοναχοῦ, ἀλλὰ κοινῶς ὅλων τῶν Ἀποστόλων· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἐγκώμιον τῶν πιστευσάντων Ἑβραίων.

34. „Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε".

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοὶ δὲν ἐχρειάσθητε τοῦ ἐδικοῦ μου παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις σας, ἀλλὰ ἀκόμη ἐγίνετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους παρηγορία· καὶ τοῦτο εἶμαι μάρτυρας ἐγὼ ὁ ἴδιος.

„Καὶ τοῦ ἁρπαγμοῦ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέ„ξασθε".

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος πῶς οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἐσυγκοινώνησαν εἰς τὰς θλίψεις μὲ τοὺς ἄλλους, ἤτοι μὲ τοὺς Ἀποστόλους· τώρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ὑπέμειναν καὶ τὰς θλίψεις, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς αὐτούς. Μεγάλον λοιπὸν ἔργον ἦτον εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, ὅτι διήρπασαν οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι τὰ ὑπάρχοντά των· δι' ὅ,τι μὲ τὸ νὰ πιστεύσουν αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο οἱ ὁμόφυλοί των ἄπιστοι Ἑβραῖοι διήρπασαν τὰ ὑπάρχοντά τους· ὅθεν ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως αὐτῶν ἐσάθη ἡ τῶν ὑπαρχόντων τους ἁρπαγή· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν ἤθελαν πιστεύσουν, οὔτε ἔχαναν τὰ ὑπάρχοντά τους· μεγάλον, λέγω, καπάθωμα ἦτον τὸ νὰ χάσουν αὐτοὶ τὰ ὑπάρχοντά των· τὸ δὲ καὶ νὰ προσδεχθοῦν, ἤτοι τὸ νὰ ὑπομείνουν θεληματικῶς τοῦ ἁρπαγμοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ χάσιμον, καὶ νὰ σέρξουν αὐτὴν μετὰ χαρᾶς, τοῦτο ἔκαμνεν αὐτοὺς παρομοίους μὲ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἐδάρθησαν διὰ τὸν Κύριον· „ἐπο-

„ρεύον-

„ρθόντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τῶ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου)
„κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι". (Πράξ. ε'. 41.) (1)

„Γι-

(1) Δίκαιον μεγάλον ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ ἐπαινῇ ἐδῶ ἐκείνους, ὁποῦ ὑπομένουν θελληματικῶς, καὶ μετὰ χαρᾶς δέχονται νὰ τοὺς ἁρπάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπάρχοντά των· ἐπειδὴ κατὰ ἀλήθειαν μέγα κατόρθωμα εἶναι τοῦτο, καὶ πλέον μεγαλήτερον, παρὰ ἂν αὐτοὶ θελληματικῶς ἤθελαν δώσειν ἐλεημοσύνην τὰ διαρπαγέντα χρήματα καὶ ὑπάρχοντά των· ἔτζι τὸ ἀποδεικνύει ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγων· „τὸ εὖ ποιεῖν τὸ φέρειν ἁρ-„παζόμενον διὰ τὸν Θεὸν, πολλῷ μᾶλλόν ἐστι· διατί; „ὅτι τὸ μὲν, ψυχῆς ἐστι κατόρθωσις καὶ προαιρέσεως, ὅταν „καὶ εὐκόλως γίνεται· τοῦτο δὲ, ἐπήρειας καὶ βίας· καὶ εὐ-„κολώτερον ἄνθρωπος μυρία πρόσωπα πάλαντα ἐκών, καὶ ἑ-„κὼν ἡγήσεται πεπονθέναι δεινὰ, ἢ τρεῖς ὀβολοὺς ἁρ-„παγείς, καὶ παρὰ γνώμην, οἷόν πρᾶος· ὥστε τοῦτο φι-„λοσοφίας μᾶλλον ψυχῆς". (Ὁμιλ. ἰ. εἰς τὴν πρώ-τὴν πρὸς Θεσσαλονικ.) Ὅσον δὲ εἶναι ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ ὁποῦ μετὰ χαρᾶς ὑπομένουν νὰ ἁρπάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπάρχοντά των, τόσον ἐκ τοὐναντίου εἶναι ἄδικοι, καὶ ἐλεεινοὶ, καὶ πάσης κατηγορίας ἄξιοι οἱ ἁρπαγεῖς Χριστιανοὶ, οἱ ποῦ τῶν ἀδελφῶν τους ἁρπάζοντες πράγματα· διατί αὐτοὶ, ὄχι μόνον βλάπτουσι τὴν ψυχήν τους, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παροξύνουσιν εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· „ὅταν ἴδῃς πλούσιον ἁρπάζοντα πένητα, ἄφες τὸν ἐπι-„ρεαζόμενον, δάκρυσον τὸν ἁρπάζοντα· ὁ μὲν γὰρ „ἀποτίθεται ῥύπον, ὁ δὲ, προσλαμβάνει.... καὶ ὁ μὲν „ἀδικηθεὶς ὠφελεῖται, ὁ δὲ ἀδικήσας τὰ μέγιστα βλά-„πτεται... τί γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν ἐδῶ τὸν Θεὸν ἔτω „παροξύνον, ὡς τὸ ἁρπάζειν καὶ βιάζεσθαι καὶ πλεονε-„κτεῖν". (Ὁμιλ. κδ'. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθ.) διατί οἱ ἁρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς κλέπτας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον λέγοντα· „τὸ δὲ κλέ-„πτοντος ὁ ἁρπάζων χείρων". (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) διατί οἱ ἁρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς φονεῖς, καθ' ὅτι ὁ μὲν φονεὺς, στέρνει μίαν ὥραν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ γλυτώνει, ὁ δὲ ἁρπαξ καὶ ἀδικητὴς κάμνει χρέος νὰ ἀποθνήσκῃ κάθε ὥραν ὁ παρ' αὐτοῦ ἀδικηθείς, καθὼς τὸ λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσὸς Ἅγιος· „ἡ μὲ φόνος, ἀπὸ μοι, καὶ φόνε χεί-„ρον, τὸ λιμῷ παραδόναι πένητα, καὶ εἰς δεσμωτήριον „ἐμβαλεῖν, καὶ μετὰ τοῦ λιμοῦ καὶ βασάνοις ἐκδόναι, καὶ „μυρίοις αἰκισμοῖς; ὁ μὲν γὰρ ἀνδροφόνος ὁμοῦ τὸ ξίφος „ἐνέπηξε, καὶ μικρὸν λυπήσας χρόνον, ἐκ ἔτι περαιτέ-„ρω προάγει τὴν βάσανον· σὺ δὲ ταῖς συκοφαντίαις, „ταῖς ἐπηρείαις, ταῖς ἐπιβουλαῖς τὸ φῶς ἐργαζόμενος „αὐτῷ σκότος, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ καθίσας τὰ μυρμήκια „ἀποθανεῖν, ἐνόησον ὅσους ἐργάζῃ ἀνθ' ἑνὸς θανάτους". (Ὁμιλ. ιά. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ.) Καὶ πάλιν λέγει· „φόνου γὰρ ἁρπαγὴ χαλεπώτερον, κατὰ μικρὸν τὸν „πένητα ἀναλίσκουσα". (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸν Ματθ.) διατί οἱ ἁρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ ἐκδιώκονται τὴν φυ-σιν τῶν ἀνθρωποπίθηκων, καὶ ἐνδύονται τὴν φύσιν τῶν ἀγρίων καὶ ἀπλάγχνων θηρίων· ὅθεν ὁ Προφήτης Ἰε-ζεκιὴλ, λέοντας, καὶ λύκους τοὺς ἁρπαγεῖς ὀνομάζει λέ-γων· „οἱ ἀφηγούμενοι ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λέοντες ὠ-„ρυόμενοι, ἁρπάζοντες ἁρπάγματα, ψυχὰς κατεδίον-„τες ἐν δωρεαῖς". (Ἰεζ. κβ'. 24.) Καὶ πάλιν· „οἱ „ἄρχοντες αὐτῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λύκοι ἁρπάζοντες „ἁρπάγματα τοῦ ἐκχέαι αἷμα, ὅπως πλεονεξίᾳ πλεο-„νεκτῶσι". (Αὐτόθ. 27.)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος προσάζει νὰ μὴ συναναστρέφε-ται τινὰς μὲ τὸν Χριστιανὸν ἐκεῖνον, ὁποῦ ἁρπάζει φανερὰ, διατί αὐτὸς δὲν ἔχει κοινὴν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν φύσιν· „ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάντις ἀδελφὸς ὀ-„νομαζόμενος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν". (Α'. Κορ. ε'. 11.) Καὶ πολλοστὸν οἱ ἁρπαγεῖς καὶ πλεο-νέκται, καὶ ἀδικηταὶ, εἶναι ἀξιοδάκρυτοι καὶ τρισάθλιοι, διατί ὑστεροῦνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ κληρο-νομοῦν μίαν αἰώνιον κόλασιν· ἔτζι τὸ ἀποφαίζει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὁ μακάριος Παῦλος· „μὴ πλανᾶσθε „ὅτι οὔτε πλεονέκται... οὐ ἅρπαγες Βασιλείαν Θεοῦ „κληρονομήσουσι". (Α'. Κορ. ς'. 9.) Ἀλλὰ εἰς τί ἐλπίζουν οἱ ἁρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁρ-παγαί, καὶ ἀδικίαι των; πρῶτον εἰς τὰς ἐλεημοσύνας καὶ ψυχικὰ ὁποῦ κάμνουν· πρὸς τὸ ὁποῖον ἡμᾶς ἀποκαμνό-μεθα ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς, καὶ ἀπὸ τοὺς θείους Πατέ-ρας· ὅτι τὸ νὰ ἁρπάζετε ἐσεῖς τὰ ἀδελφάσας τὸ πρᾶγ-μα, καὶ ἔπειτα νὰ κάμνετε εἰς ἄλλους ἐλεημοσύνη, τοῦ-το δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη, ἀλλ' εἶναι ὠμότης καὶ ἀπανθρω-πία· κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον λέγοντα· „ἐλεημοσύ-„ναις φησὶ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι..... „ἐλεημοσύνη δέ, ἐστὶ τῶν ἐξ ἀδικίας λέγω· τοῦτο γάρ „οὐκ ἔστιν ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· τί „γὰρ ἔφελος ἐκδύσαι ἕτερον, καὶ ἕτερον ἐνδύσαι"; (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωαννν.) Δὲν εἶναι δὲ αὐτὴ ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· ἀ. διατί ἄλλους ἀδικήσες καὶ ἄλλους ἐλεεῖς· „μή τοίνυν τοῦτο εἴπῃς „ὅτι ἄλλος ἠδίκηται, καὶ ἄλλος ἠλέηται· τὸ γὰρ δοθὲν „τοῦτό ἐστι· ἔδει γὰρ τὸν ἀδικήσαντα, αὐτὸν εἶναι καὶ „τὸν ἐλεήσαντα· νυνὶ δὲ ἕτερος τραυματίζων, ὃν οὐκ „ἐτραυμάτισας θεραπεύεις, δέον ἐκεῖνος θεραπεύειν, „μᾶλλον δὲ μὴ τραυματίζειν· φιλάνθρωπος γὰρ ἐχ' ὁ „πλήττων καὶ θεραπεύων, ἀλλ' ὁ τὰς παρ' ἑτέρων πλη-„γὰς θεραπεύων". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰω-αννν.) β'. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτὴ, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀ-πανθρωπία, διατί ὡς φόνος φαίνεται, καὶ χύσις αἵματος λο-γίζεται αὐτὴ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς Σιράχ· „θύων ἐξ ὑπαρχόντων πτωχοῦ, ὁ προσά-„γων θυσίαν ἐκ χρημάτων πτωχῶν". (Σιρ. λά. 20.) Καὶ πάλιν· „θυσιάζων ἐξ ἀδίκου, προσφορὰ μεμο-„λυσμένη" (ἤ μεμωμημένη.) αὐτόθ. 18.) γ'. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτὴ, διατί ἐσεῖς ἁρπάζοντες μυρία, δίδετε ὀλίγα, καὶ πέρνοντες μὲ πλεονεξίαν καὶ ἀδικίαν δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας ταγγάνων, μόλις δίδετε εἰς τὰ ἑκατὸν ἢ εἰς τὰ χίλια γρόσια εὖα. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „κἂν πάντα τὰ παρ' ἑτέρων δῶμεν, οὐδὲν „κέρδος ἡμῖν, καὶ δείκνυσιν ὁ Ζακχαῖος, ὃς τοτε ἔφησεν „ἐξιλεώσθαι τὸν Θεὸν δεῖν τῶν ἁρπαγέντων τετραπλα-„σίονα· ἡμεῖς δὲ μυρία ἁρπάζοντες, καὶ ὀλίγα διδόντες „νομίζομεν ἴλεων ποιεῖν τὸν Θεὸν, καὶ τοιγε μᾶλλον πα-„ροξύνομεν αὐτόν". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.)

Λοιπὸν διὰ νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁρπαγαὶ καὶ πλεο-νεξίαι καὶ ἀδικίαι σας διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀδελφοὶ, πρέ-πει νὰ ἐλεῆτε ἐκείνους τοὺς ἰδίους ὁποῦ ἀδικήσετε καὶ ἁρπά-σετε τὰ πράγματά των, καὶ νὰ τοὺς ἐλεῆτε καθὼς σᾶς διορί-ζει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, δίδοντες ὄχι τετραπλάσιον εἰς

τῆς ἀθλήσεως φανερόνοι καρτερίαν καὶ γενναιότητα μαρτυρικήν.) καὶ ὄχι ἁπλῶς ἄθλησιν, ἀλλὰ πολλήν.

33. „Τοῦτο μεν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, ἐγκώμιον, ὁποῦ πλέκει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς πιστεύσαντας Ἑβραίους· ἐπειδὴ γενναίας τῇ ἀληθείᾳ καὶ μεγαλοκαρδίᾳ ψυχῆς εἶναι σημεῖον, τὸ νὰ ὑπομείνῃ ὀνειδισμοὺς καὶ ἀτιμίας· καὶ μαρτυρεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀποκλαιόμενος διὰ τοῦτο καὶ λέγων· „ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν „ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου"; (Ψαλμ. μά. 3.) Καὶ „εἰ ὁ ἐχθρός ὠνείδισέ με ὑπλώσεγκα ἄν". (Ψαλμ. νδ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ὄνειδος ἔφρονι ἔδωκάς με". (Ψαλμ. λς'. 6.) Ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος Ἰὼβ ἐλυπεῖτο καὶ δυσκόλως ὑπόφερε τοὺς ὀνειδισμούς, καὶ μόλον ὁποῦ ὅλα τὰ ἄλλα παθήματα τὰ ὑπέμεινεν, ὡσὰν νὰ ἦτον ἀδάμας σερρότατος· ὅθεν καὶ ὅταν οἱ φίλοι του τὸν ὠνείδιζον πῶς διὰ τὰς ἁμαρτίας του τὸν ἐπαίδευσεν ὁ Θεός, αὐτὸς τοὺς ὀνομάζει ἀνελεήμονας, καὶ κακοὺς παρηγορητάς· „παράκλητορες κακῶν πάντες". (Ἰώβ. ις'. 2.) Καὶ πάλιν· „ἐπέβησαν δέ μοι ἀνελεημόνως". (Ἰὼβ λ'. 21.) Ἀνίσως δὲ καὶ ὁ ὀνειδισμὸς γένῃ παῤῥησίᾳ ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, τότε μάλιστα χρειάζεται νὰ ἦναι γενναιοτέρα ἡ ψυχή· τὸ ὁποῖον τοῦτο ἐφανέρωσεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγοντας τὸ „θεατριζόμενοι"· σχεδὸν δὲ πόσον μεγάλοι ἦτον εἰς τὴν ἀρετὴν οἱ πιστεύσαντες Ἑβραῖοι ἔτοι, πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐκαταφρόνησαν μὲν διὰ τὸν Χριστὸν δόξαν, καὶ πλοῦτον, ὑβρίζοντο δὲ καὶ ἐθεατρίζοντο ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἤτοι ἐπομπεύοντο ὡσὰν εἰς θέατρον· σως δὲ νὰ ἐθεατρίζοντο καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους δυτελεῖς καὶ ἀδαμινὲς (τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλητέρα βάσανος.) καὶ μ' ὅλον τοῦτο ὑπέμειναν ὅλα ταῦτα μὲ γενναιότητα.

„Τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες".

Ὄχι μόνον, λέγει, τὰς ἐδικάσας θλίψεις ὑπεμείνατε, ὦ ἀδελφοὶ, ἡ ὁποίαις φθίνονται ὅτι σᾶς ἠκολούθησαν σαφικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλετε, ἀλλὰ τόσον γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι ἐφάνητε, ὥστε ὁποῦ ἐγίνετε ἀκόμη καὶ συγκοινωνοὶ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, τῶν ἀναστρεφομένων οὕτως, ἤγουν μὲ θλίψεις καὶ ὀνειδισμοὺς, καὶ θεληματικῶς ἐβάλετε τὸν ἑαυτόν σας, διὰ νὰ κακοπαθῆτε μαζὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ νὰ κοινωνῆτε τὰ αὐτὰ βάσανα καὶ παθήματα. Δεν εἶπε δὲ, ὅτι ἐγίνετε κοινωνοὶ ἐμοῦ μοναχοῦ, ἀλλὰ κοινῶς ὅλων τῶν Ἀποστόλων· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἐγκώμιον τῶν πιστεύσαντων Ἑβραίων.

34. „Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε".

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοὶ δὲν ἐχρειάσθητε τοῦ ἐδικοῦ μου παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις σας, ἀλλὰ ἀκόμη ἐγίνετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους παρηγορία· καὶ τοῦτο εἶμαι μάρτυρας ἐγὼ ὁ ἴδιος.

„Καὶ τοῦ ἁρπαγμοῦ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέ-„ξασθε".

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος πῶς οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἐσυγκοινώνησαν εἰς τὰς θλίψεις μὲ τοὺς ἄλλους, ἤτοι μὲ τοὺς Ἀποστόλους· τώρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ὑπέμειναν καὶ τὰς θλίψεις, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς αὐτούς. Μεγάλον λοιπὸν ἔργον ἦτον εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, ὅτι διήρπασαν οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι τὰ ὑπάρχοντά των· δι ὅ,τι μὲ τὸ νὰ πιστεύσουν αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο οἱ ὁμόφυλοί των ἄπιστοι Ἑβραῖοι διήρπασαν τὰ ὑπάρχοντά τους· ὅθεν ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως αὐτῶν ἐσάθη ἡ τῶν ὑπαρχόντων τους ἁρπαγή· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν ἤθελαν πιστεύσουν, οὔτε ἔχαναν τὰ ὑπάρχοντά τους· μεγάλον, λέγω, καπάρθωμα ἦτον τὸ νὰ χάσουν αὐτοὶ τὰ ὑπάρχοντά των· τὸ δὲ καὶ νὰ προσδεχθοῦν, ἤτοι τὸ νὰ ὑπομείνουν θεληματικῶς τοῦ ἁρπαγμοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ χάσιμον, καὶ νὰ σέρξουν αὐτὴν μετὰ χαρᾶς, τοῦτο ἔκαμνεν αὐτοὺς παρομοίους μὲ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἐδάρθησαν διὰ τὸν Κύριον· „ἐπο-

„ρεύον-

„ρεῖοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου) „κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι". (Πράξ. ε'. 41.) (1)

„Γι-

(1) Δίκαιον μεγάλον ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ ἐπαινῇ ἐδῶ ἐκείνους, ὁποῦ ὑπομένουν θελητικῶς, καὶ μετὰ χαρᾶς δέχονται νὰ τοὺς ἁρπάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπάρχοντά των· ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν μέγα κατόρθωμα εἶναι τοῦτο, καὶ πλέον μεγαλήτερον, παρὰ ἂν αὐτοὶ θελητικῶς ἤθελαν δώσουν ἐλεημοσύνην τὰ διαρπασθέντα χρήματα καὶ ὑπάρχοντά των· ἔτζι τὸ ἀποδεικνύει ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγων· „τὸ εὖ ποιεῖν τὸ φέρειν ἁρ-„παζόμενον διὰ τὸν Θεόν, ποσῷ μᾶζόν ἐστι· διατί; „ὅτι τὸ μὲν, ψυχῆς ἐστι κερδος καὶ προκοπῆς, ὅδεν „καὶ δύκολος γίνεται· τοῦτο δὲ, ἐπήρεια καὶ βία· καὶ δύ-„κολώτερον ἄντις μυρία πρόσιτο πάλαντα ἐκεῖνα, καὶ ἐ-„δεῦ ἡγήσεται πεπονθέναι δεινὸν, ἢ τρεῖς ὀβολοὺς ἁρ-„πασθείς, καὶ παρὰ γνώμην, οἷσα πρᾶος· ὥστε τοῦτο φι-„λοσοφίᾳ μᾶλλον ψυχῆς". (Ὁμιλ. ἰ. εἰς τὴν πρώ-τὴν πρὸς Θεσσαλονικ.) Ὅσον δὲ ἦναι ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ ὁποῦ μετὰ χαρᾶς ὑπομένουν νὰ ἁρπάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπάρχοντά των, τόσον ἐκ τοὐ-ναντίου εἶναι ἄδλιοι, καὶ ἐλεεινοὶ, καὶ πάσης κατηγορίας ἄξιοι οἱ ἅρπαγες Χριστιανοὶ, οἱ τὰ τῶν ἀδελφῶν των ἁρ-πάζοντες πράγματα· διατί αὐτοί, ὄχι μόνον βλά-πτουσι τὴν ψυχήν των, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παροξύνουσιν εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· „ὅταν ἴδῃς πλούσιον ἁρπάζοντα πενήτα, ἀφεὶς τὸν ἁρπα-„ζόμενον, δάκρυσον τὸν ἁρπάζοντα· ὁ μὲν γὰρ „ἀποτίθεται ῥύπον, ὁ δὲ, προσλαμβάνεται.... καὶ ὁ μὲν „ἀδικηθεὶς ὠφελεῖται, ὁ δὲ ἀδικήσας τὰ μέγιστα βλά-„πτεται... ἐὰν γὰρ ἔσῃ ἐκ ἔσῃ ἐδεὲ τὸν Θεὸν ἔπα-„ροξύνων, ὡς τὸ ἁρπάζειν καὶ βιάζεσθαι καὶ πλεονε-„κτεῖν". (Ὁμιλ. κδ'. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθ.) διατί οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς κλέπτας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον λέγοντα· „τὸ δὲ κλέ-„πτοντος ὁ ἁρπάζων χείρων". (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) διατί οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς φονεῖς, καθ' ὅτι ὁ μὲν φονεὺς, πέρνει μίαν ὥραν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ γλυτώνει, ὁ δὲ ἅρπαξ καὶ ἀδικητὴς κάμνει χρέος νὰ ἀποθνήσκῃ κά-θε ὥραν ὁ παρ' αὐτοῦ ἀδικηθείς, καθὼς τὸ λέγει ὁ αὐ-τὸς Χρυσὸς Ἅγιος· „ἢ ὁ φόνος, αὐτός μοι, καὶ φόνε χεῖ-„ρον, τὸ λιμῷ παραδοῦναι πένητα, καὶ εἰς δεσμωτήριον „ἐμβαλεῖν, καὶ μετὰ τοῦ λιμοῦ καὶ βασάνοις ἐκδοῦναι, καὶ „μυρίοις αἰκισμοῖς; ὁ μὲν γὰρ ἀνδροφόνος ὁμοῦ τὸ ξίφος „ἐνέπηξε, καὶ μικρὸν λυπήσας χρόνον, οὐκ ἔτι περιπε-„ρᾷ προκαλεῖται τὸν βάσανον· σὺ δὲ ταῖς συνοφαντίαις, „ταῖς ἐπηρείαις, ταῖς ἐπιβουλαῖς τὸ φῶς ἐργαζόμενος „αὐτῷ σκότος, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ καθιστὰς τὸ μυρμήκιον „ἀποθανεῖν, ἐνύσησον ὅσους ἐργάζῃ ἀνθ' ἑνὸς θανάτους". (Ὁμιλ. ιά. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ.) Καὶ πάλιν λέγει· „φόνου γὰρ ἁρπαγὴ χαλεπώτερον, κατὰ μικρὸν τὸν „πένητα ἀναλίσκουσα". (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸν Ματθ.) διατί οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ ἐκδιώνονται τὴν φύ-σιν τῶν ἀνθρωπόπουλων, καὶ ἐνδύωνται τὴν φύσιν τῶν ἀγρίων καὶ ἀπλάγχνων θηρίων· ὅθεν ὁ Προφήτης Ἰε-ζεκιὴλ, λέοντας, καὶ λύκους τοὺς ἁρπαγας ὀνομάζει λέ-γων· „οἱ ἀρηγόμενοι ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λέοντες ὠ-„ρυόμενοι, ἁρπάζοντες ἁρπάγματα, ψυχὰς κατεσθίον-„τες ἐν δωμασιᾷ". (Ἰεζ. κβ'. 24.) Καὶ πάλιν· „οἱ „ἄρχοντες αὐτῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λύκοι ἁρπάζοντες „ἁρπάγματα τοῦ ἐκχέαι αἷμα, ὅπως πλεονεξίᾳ πλεο-„νεκτῶσι". (Αὐτόθ. 27.)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος προσάζει νὰ μὴ συναναστρέφε-ται τινὰς μὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἁρπάζει φανερά, διατί αὐτὸς δὲν ἔχει κοινὴν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν φύσιν· „ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάντις ἀδελφὸς ὀ-„νομαζόμενος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν". (α'. Κορ. ε'. 11.) Καὶ τελευταῖον οἱ ἅρπαγες καὶ πλεο-νέκται, καὶ ἀδικηταὶ, εἶναι ἀξιοδάκρυοι καὶ τρισάθλιοι, διατί ὑστεροῦνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ κληρο-νομοῦν μίαν αἰώνιον κόλασιν· ἔτζι τὸ ἀποφασίζει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὁ μακάριος Παῦλος· „μὴ πλανᾶσθε „ὅτι οὔτε πλεονέκται... οὐχ ἅρπαγες Βασιλείαν Θεοῦ „κληρονομήσουσι". (α'. Κορ. ς'. 9.) Ἀλλὰ διατί ἐλπίζουν οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁρ-παγαὶ, καὶ ἀδικίαι των; πρῶτον εἰς τὰς ἐλεημοσύνας καὶ ψυχικὰ ὁποῦ κάμνουν· πρὸς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀποχωρι-μεθα ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς, καὶ ἀπὸ τοὺς θείους Πατέ-ρας· ὅτι τὸ νὰ ἁρπάζετε ἐσεῖς τὰ ἀδελφάσου τὸ πρᾶγ-μα, καὶ ἔπειτα νὰ κάμνετε εἰς ἄλλους ἐλεημοσύνην, τοῦ-το δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη, ἀλλ' εἶναι ὠμότης καὶ ἀπανθρω-πία· κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον λέγοντα· „ἐλεημοσύ-„ναις φησὶ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι..... „ἐλεημοσύνην δέ, οὐ τὴν ἐξ ἀδικίας λέγω· πῶς γάρ „ἐκ ἔσῃ ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· τί „γὰρ ὄφελος ἐκδύσαι ἕτερον, καὶ ἕτερον ἐνδύσαι"; (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωαννην.) Δὲν εἶναι δὲ αὐτὴ ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· ἀ. διατί ἄλλος ἀδικήσες καὶ ἄλλος ἐλεεῖς· „μὴ τοίνυν τοῦτο ἡμῖν „ὅτι ἄλλος ἠδίκηται, καὶ ἄλλος ἐλέηται· τὸ γὰρ δεινὸν „τοῦτό ἐστι· ἔδει γὰρ τὸν ἀδικήσαντα, αὐτὸν εἶναι καὶ „τὸν ἐλεήσοντα· νυνὶ δὲ ἑτέρας τραυματίζων, ὃν οὐκ „ἐτραυμάτισας θεραπεύεις, δέον ἐκείνης θεραπεύειν, „μᾶλλον δὲ μὴ τραυματίζειν· φιλάνθρωπος γὰρ ἐχ' ὁ „πλήττων καὶ θεραπεύων, ἀλλ' ὁ τὰς παρ' ἑτέρων πλη-„γὰς θεραπεύων". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰω-αννην.) β'. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτὴ, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀ-πανθρωπία, διατί ὡς φῶς φῶ, καὶ χύσις αἵματος λο-γίζεται αὐτὴ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς Σιραχ· „θύων ἐξ ἐναντίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ προσά-„γων θυσίαν ἐκ χρημάτων πενήτων". (Σιρ. λά. 20.) Καὶ πάλιν· „θυσιάζων ἐξ ἀδίκου, προσφορὰ μεμω-„λυσμένη" (ἢ μεμωμημένη.) αὐτόθ. 18.) γ'. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτὴ, διατί ἐσεῖς ἁρπάζοντες μυρία, δίδετε ὀλίγα, καὶ πέρνοντες μὲ πλεονεξίαν καὶ ἀδικίαν δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας πηγαίων, μόλις δίδετε εἰς τὰ ἑκατὸν ἢ εἰς τὰ χίλια γρόσια εὖα. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „κἂν πάντα τὰ παρ' ἑτέρων δῶμεν, οὐδὲν „κέρδος ἡμῖν, καὶ δείκνυσιν ὁ Ζακχαῖος, ὃς οὕτω ἔφυσεν „ἐξιλεώσθαι τὸν Θεὸν δὺς τῶν ἁρπασθέντων τετραπλα-„σίονα· ἡμεῖς δὲ μυρία ἁρπάζοντες, καὶ ὀλίγα διδόντες „νομίζομεν ἱλεῶν ποιεῖν τὸν Θεὸν, καὶ ποῖον μᾶλλον πα-„ροξύνομεν αὐτόν". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωαννην.)

Λοιπὸν διὰ νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁρπαγαὶ καὶ πλεο-νεξίαι καὶ ἀδικίαι σας διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀδελφοὶ, πρέ-πει νὰ ἐλεεῖτε ἐκείνους τοὺς ἰδίους ὁποῦ ἀδικήσετε καὶ ἁρπά-σετε τὰ πράγματά των, καὶ νὰ τοὺς ἐλεεῖτε καθὼς σᾶς διορί-ζει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, δίδοντες ὄχι τετραπλάσιον ὡς

Digitized by Google

τῆς ἀθλήσεως φανερόνοι καρτερίαν καὶ γενναιότητα μαρτυρικὴν) καὶ ὄχι ἁπλῶς ἄθλησιν, ἀλλὰ πολλήν.

33. „Τοῦτο μεὺ, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, ἐγκώμιον, ὁποῦ πλέκει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς πιστεύσαντας Ἑβραίους· ἐπειδὴ γενναίας τῇ ἀληθείᾳ καὶ μεγαλοκαρδίου ψυχῆς εἶναι σημεῖον, τὸ νὰ ὑπομείνῃ ὀνειδισμοὺς καὶ ἀτιμίας· καὶ μαρτυρεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀποκλαιόμενος διὰ τοῦτο καὶ λέγων· „ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν „ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου"; (Ψαλμ. μά. 3.) Καὶ „εἰ ὁ ἐχθρός ὠνείδιστέ με ὑπλώεγκα ἄν". (Ψαλμ. νδ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ὄνειδος ἔφρονι ἔδωκάς με". (Ψαλμ. λς'. 6.) Ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος Ἰὼβ ἐλυπεῖτο καὶ δυσκόλως ὑπόφερε τοὺς ὀνειδισμοὺς, καὶ μᾶλον ὁποῦ ὅλα τὰ ἄλλα παθήματα τὰ ὑπέμεινεν, ὡσὰν νὰ ἦτον ἀδάμας σερρότατος· ὅθεν καὶ ὅταν οἱ φίλοι του τὸν ὠνείδιζον πῶς διὰ τὰς ἁμαρτίας του τὸν ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς, αὐτὸς τοὺς ὀνομάζει ἀνελεήμονας, καὶ κακοὺς παρηγορητάς· „παρακλήτορες κακῶν πάντες". (Ἰώβ. ις'. 2.) Καὶ πάλιν· „ἐπέβησαν δέ μοι ἀνελεημόνως". (Ἰὼβ λ'. 21.) Ἀνίσως δὲ καὶ ὁ ὀνειδισμὸς γένῃ παῤῥησίᾳ ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, τότε μάλιστα χρειάζεται νὰ ἦναι γενναιοτέρα ἡ ψυχή· τὸ ὁποῖον τοῦτο ἐφανέρωσεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγωντας τὸ „θεατριζόμενοι"· σχεδὸν δὲ πόσον μεγάλοι ἦτον εἰς τὴν ἀρετὴν οἱ πιστεύσαντες Ἑβραῖοι ἔτοι, πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐκαταφρόνησαν μὲν διὰ τὸν Χριστὸν δόξαν, καὶ πλοῦτον, ὑβρίζοντο δὲ καὶ ἐθεατρίζοντο ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἤτοι ἐπομπεύοντο ὡσὰν εἰς θέατρον· σωσὲ νὰ ἐθεατρίζοντο καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους ἀτελεῖς καὶ ἀδαμάντους (τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλητέρα βάσανος.) καὶ μ' ὅλον τοῦτο ὑπέμειναν ὅλα ταῦτα μὲ γενναιότητα.

„Τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες".

Ὄχι μόνον, λέγει, τὰς ἐδικάσας θλίψεις ὑπεμείνατε, ὦ ἀδελφοὶ, ἡ ὁποίαις φθίνονται ὅτι σᾶς ἠκολούθησαν σαφικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλετε, ἀλλὰ τόσον γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι ἐφάνητε, ὥστε ὁποῦ ἐγίνετε ἀκόμη καὶ συγκοινωνοὶ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, τῶν ἀναστρεφομένων οὕτως, ἤγουν μὲ θλίψεις καὶ ὀνειδισμοὺς, καὶ θελληματικῶς ἐβάλετε τὸν ἑαυτόν σας, διὰ νὰ κακοπαθῆτε μαζὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ νὰ κοινωνῆτε τὰ αὐτὰ βάσανα καὶ παθήματα. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐγίνετε κοινωνοὶ ἐμοῦ μοναχοῦ, ἀλλὰ κοινῶς ὅλων τῶν Ἀποστόλων· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἐγκώμιον τῶν πιστεύσαντων Ἑβραίων.

34. „Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε".

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοὶ δὲν ἐχρειάσθητε τοῦ ἐδικοῦ μου παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις σας, ἀλλὰ ἀκόμη ἐγίνετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους παρηγορία· καὶ τοῦτο εἶμαι μάρτυρας ἐγὼ ὁ ἴδιος.

„Καὶ τοῦ ἁρπαγμοῦ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέ-„ξασθε".

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος πῶς οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἐσυγκοινώνησαν εἰς τὰς θλίψεις μὲ τοὺς ἄλλους, ἤτοι μὲ τοὺς Ἀποστόλους· τώρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ὑπέμειναν καὶ τὰς θλίψεις, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς αὐτούς. Μεγάλον λοιπὸν ἔργον ἦτον εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, ὅτι διήρπασαν οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι τὰ ὑπάρχοντά των· δι' ὅτι μὲ τὸ νὰ πιστεύσουν αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο οἱ ὁμόφυλοί των ἄπιστοι Ἑβραῖοι διήρπασαν τὰ ὑπάρχοντά τους· ὅθεν ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως αὐτῶν ἐσάθη ἡ τῶν ὑπαρχόντων τους ἁρπαγή· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν ἤθελαν πιστεύσουν, οὔτε ἔχαναν τὰ ὑπάρχοντά τους· μεγάλον, λέγω, καπάθωμα ἦτον τὸ νὰ χάσουν αὐτοὶ τὰ ὑπάρχοντά των· τὸ δὲ καὶ νὰ προσδεχθοῦν, ἤτοι τὸ νὰ ὑπομείνουν θελληματικῶς τοῦ ἁρπαγμοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ χάσιμον, καὶ νὰ σέρξουν αὐτὴν μετὰ χαρᾶς, τοῦτο ἔκαμναν αὐτοὺς παρομοίους μὲ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἐδάρθησαν διὰ τὸν Κύριον· „ἐπο-

„ρεύον-

„ρθόντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου) „κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι". (Πράξ. ε'. 41.) (1)

„Γι-

(1) Δίκαιον μεγάλον ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ ἐπαινῇ ἐδῶ ἐκείνους, ὁποῦ ὑπομένουν θελητικῶς, καὶ μετὰ χαρᾶς δέχονται νὰ τοὺς ἁρπάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπάρχοντά των· ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν μέγα κατόρθωμα εἶναι τοῦτο, καὶ πλέον μεγαλήτερον, παρὰ ἂν αὐτοὶ θελητικῶς ἤθελαν δώσειν ἐλεημοσύνην τὰ διαρπασθέντα χρήματα καὶ ὑπάρχοντά των· ἔτζι τὸ ἀποδεικνύει ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγων· „τὸ εὖ ποιεῖν τὸ φέρειν ἁρ„παζόμενον διὰ τὸν Θεόν, ποσῷ μεῖζόν ἐστι· διατί; „ὅτι τὸ μὲν, ψυχῆς ἐστι κερδος καὶ προαιρέσεως, ὅταν „καὶ δύκολον γίνεται· τοῦτο δὲ, ἐπήρεια καὶ βία· καὶ δύ„κολώτερον ἄντις μυρία πρόσωπα πάλαιστα ἐκείνου, καὶ ἀ„δεῦ ἡγήσεται πεπονθέναι δεινόν, ἢ τρεῖς ὀβολοὺς ἁρ„πασθείς, καὶ παρὰ γνώμην, οἵσπερ πρᾶος· ὥστε τοῦτο φι„λοσοφίας μᾶλλον ψυχῆς". (Ὁμιλ. ί. εἰς τὴν πρώ„την πρὸς Θεσσαλονικ.) Ὅσον δὲ εἶναι ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοί ὁποῦ μετὰ χαρᾶς ὑπομένουν νὰ ἁρπάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπάρχοντά των, τόσον ἐκ τοὐναντίου εἶναι ἄθλιοι, καὶ ἐλεεινοί, καὶ πάσης κατηγορίας ἄξιοι οἱ ἅρπαγες Χριστιανοί, οἱ τὰ τῶν ἀδελφῶν των ἁρπάζοντας πράγματα· διατί, αὐτοί, ὄχι μόνον βλάπτουσι τὴν ψυχήν των, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παροξύνουσιν εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· „ὅταν ἴδῃς πλούσιον ἁρπάζοντα πενήτα, ἀφεὶς τὸν ἁρπα„ζόμενον, δάκρυσον τὸν ἁρπάζοντα· ὁ μὲν γὰρ „ἀποτίθεται ῥοῦπον, ὁ δὲ, προσγίβεται.... καὶ ὁ μὲν „ἀδικηθεὶς ὠφελεῖται, ὁ δὲ ἀδικήσας τὰ μέγιστα βλά„πτεται... ἐὰν γὰρ ἔσῃ ὧν ἔσῃ οὐδὲν τῶν Θεοῦ ὑπε„ροξύων, ὡς τὸ ἁρπάζειν καὶ διαζεῦσαι καὶ πλεονε„τεῖν". (Ὁμιλ. κδ'. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθ.) διατί οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς κλέπτας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον λέγοντα· „τὸ δὲ κλέ„πτοντος ὁ ἁρπάζων χείρων". (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) διατί οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς φονεῖς, καθ' ὅτι ὁ μὲν φονεὺς, πέρνει μίαν ὥραν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ γλυτώνει, ὁ δὲ ἅρπαξ καὶ ἀδικητὴς κάμνει χρέος νὰ ἀποθήσκῃ κάθε ὥραν ὁ παρ' αὐτοῦ ἀδικηθείς, καθὼς τὸ λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσὸς Ἅγιος· „ἦ ἁ φόνος, αὐτά μοι, καὶ φόνε χεῖ„ρον, τὸ λιμῷ παραδοῦναι πένητα, καὶ εἰς δεσμωτήριον „ἐμβαλεῖν, καὶ μετὰ τοῦ λιμοῦ καὶ βασάνοις ἐκδοῦναι, καὶ „μυρίοις αἰκισμοῖς; ὁ μὲν γὰρ ἀνδροφόνος ὁμοῦ τὸ ξίφος „ἐνέπηξε, καὶ μικρὸν λυπήσας χρόνον, οὐκ ἔστι περιπε„ρῶ πρᾶγμα τὴν βάσανον· σὺ δὲ ταῖς συνοφαντίαις, „ταῖς ἐπηρείαις, ταῖς ἐπιβουλαῖς τὸ φῶς ἐργαζόμενος „αὐτῷ σκότος, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ καθιστὰς τὸ μυρμήκιον „ἀποθανεῖν, ἐνίοτε ὅσας ἐργάζῃ ἀνθ' ἑνὸς θανάτους". (Ὁμιλ. ιά. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ.) Καὶ πάλιν λέγει· „φόνος γὰρ ἁρπαγῆ χαλεπώτερον, κατὰ μικρὸν τὸν „πένητα ἀναλίσκουσα". (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸν Ματθ.) διατί οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ ἐκδύονται τὴν φύσιν τῶν ἀνθρωπόμορφος, καὶ ἐνδύονται τὴν φύσιν τῶν ἀγρίων καὶ ἀπλάγχνων θηρίων· ὅθεν ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ, λέοντας, καὶ λύκους τοὺς ἁρπαγας ὀνομάζει λέ„γων· „οἱ ἀρηγόμενοι ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λέοντες ὠ„ρύομενοι, ἁρπάζοντες ἁρπάγματα, ψυχὰς κατεσθίον„τες ἐν δωρεαῖς". (Ἰεζ. κβ'. 24.) Καὶ πάλιν· „οἱ „ἄρχοντες αὐτῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λύκοι ἁρπάζοντες „ἁρπάγματα τοῦ ἐκχέαι αἷμα, ὅπως πλεονεξίᾳ πλεο„νεκτῶσι". (Αὐτόθ. 27.)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος προσάζει νὰ μὴ συναναστρέφεται τινὰς μὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἁρπάζει φανερά, διατί αὐτὸς δὲν ἔχει κοινὴν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν φύσιν· „ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀ„νομαζόμενος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν". (ά. Κορ. ε'. 11.) Καὶ τελευταῖον οἱ ἅρπαγες καὶ πλεονέκται, καὶ ἀδικηταὶ, εἶναι ἀξιοδάκρυοι καὶ τρισάθλιοι, διατί ὑστερῦνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ κληρονομοῦν μίαν αἰώνιον κόλασιν· ἔτζι τὸ ἀποφαίζει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὁ μακάριος Παῦλος· „μὴ πλανᾶσθε „ὅτι οὔτε πλεονέκται... οὐχ ἅρπαγες Βασιλείαν Θεοῦ „κληρονομήσουσι". (ά. Κορ. ς'. 9.) Ἀλλὰ διὰ τί ἐλπίζουν οἱ ἅρπαγες καὶ ἀδικηταὶ νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἁρπαγαὶ, καὶ ἀδικίαι των; πρῶτον εἰς τὰς ἐλεημοσύνας καὶ ψυχικὰ ὁποῦ κάμνουν· πρὸς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀποχρώμεθα ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς, καὶ ἀπὸ τοὺς θείους Πατέρας· ὅτι τὸ νὰ ἁρπάζετε ἐσεῖς τὰ ἀδελφάσας τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔπειτα νὰ κάμνετε εἰς ἄλλους ἐλεημοσύνην, τοῦτο δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη, ἀλλ' εἶναι ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον λέγοντα· „ἐλεημοσύ„νας φησὶ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίροντα ἁμαρτίαι..... „ἐλεημοσύνην δέ, οὐ τὴν ἐξ ἀδικίας λέγω· πῶς γάρ „ἐκ ἔστιν ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· τί „γὰρ ὄφελος ἐκδῦσαι ἕτερον, καὶ ἕτερον ἐνδῦσαι"; (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωαν.) Δὲν εἶναι δὲ αὐτὴ ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· ἀ. διατί ἄλλος ἀδικήσες καὶ ἄλλος ἐλεεῖς· „μὴ τοίνυν τοῦτο ἡμῖν „ὅτι ἄλλος ἠδίκηται, καὶ ἄλλος ἐλέηται· τὸ γὰρ δεινὸν „τοῦτό ἐστι· ἔδει γὰρ τὸν ἀδικήσαντα, αὐτὸν εἶναι καὶ „τὸν ἐλεήσοντα· νυνὶ δὲ ἕτερος τραυματίζων, ὃν οὐκ „ἐτραυμάτισας θεραπεύεις, δέον ἐκεῖνος θεραπεύειν, „μᾶλλον δὲ μὴ τραυματίζειν· φιλάνθρωπος γὰρ ἐχ' ὁ „πλήττων καὶ θεραπεύων, ἀλλ' ὁ τοὺς παρ' ἑτέρων πλη„γεὶς θεραπεύων". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.) β'. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτὴ, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία, διατί ὡς φῶς ἡμῶν, καὶ χύσις αἵματος λογίζεται αὐτὴ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς Σιράχ· „θύων ἐξ ἐναντίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ προσά„γων θυσίαν ἐκ χρημάτων πενήτων". (Σιρ. λά. 20.) Καὶ πάλιν· „θυσιάζων ἐξ ἀδίκου, προσφορὰ μεμω„μημένη" (ἢ μεμωμημένη.) αὐτόθ. 18.) γ'. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτὴ, διατί ἐσεῖς ἁρπάζοντας μυρία, δίδετε ὀλίγα, καὶ πέρνοντες μὲ πλεονεξίαν καὶ ἀδικίαν δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας πηγαίων, μόλις δίδετε εἰς τὰ ἑκατὸν ἢ εἰς τὰ χίλια γρόσια εὖα. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „κἂν πάντα τὰ παρ' ἑτέρων δῶμεν, οὐδὲν „κέρδος ἡμῖν, καὶ δείκνυσιν ὁ Ζακχαῖος, ὃς φησιν ἔφυσεν „ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεὸν δὶς τῶν ἁρπασθέντων τετραπλα„σίονα· ἡμεῖς δὲ μυρία ἁρπάζοντες, καὶ ὀλίγα διδόντες „νομίζομεν ἱλεῶν ποιεῖν τὸν Θεόν, καὶ τοιγε μᾶλλον πα„ροξύνομεν αὐτόν". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.)

Λοιπὸν διὰ νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἁρπαγαὶ καὶ πλεονεξίαι καὶ ἀδικίαι σας διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀδελφοὶ, πρέπει νὰ ἐλεῆτε ἐκείνους τοὺς ἰδίους ὁποῦ ἀδικήσετε καὶ ἁρπάσετε τὰ πράγματά των, καὶ νὰ τοὺς ἐλεῆτε καθὼς σᾶς διορίζει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, δίδοντες ὄχι τετραπλάσιον εἰς

Digitized by Google

„ Γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς (1) κρείττονα ὕπαρξιν ἐν Οὐρανοῖς καὶ „ μένουσαν".

Καὶ ταύτῃ, λέγει, τῇ μετὰ χαρᾶς ὑπομονῇ δεῖ ἐδείξατε ἀλόγως καὶ χωρὶς διάκρισιν, ἀλλὰ μὲ λογισμὸν, καὶ διάκρισιν, καὶ πίστιν· δι ὅτι ἐγινώσκετε ὅτι ἔχετε εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἄλλα ὑπάρχοντα καλλίτερα ἀπὸ τὰ χήϊνα· διαμένοντα δηλαδὴ καὶ αἰώνια, καὶ ὄχι φθειρόμενα καὶ διαρπαζόμενα.

35. „ Μὴ

ὁ Ζακχαῖος, ἀλλὰ ἑκατονταπλάσιον, καὶ πάλιν νὰ μὴ νομίζετε πῶς ἐδώκατε ὅλον τὸ χρέος σας· ἔτσι γὰρ ἡ εὔλαλος ἐκείνη καὶ ῥητορικὴ γλῶσσα λέγει· „ ἃ γὰρ „ δυνατὸν τῷ αὐτῷ μέτρῳ τῆς ἐλεημοσύνης θεραπεῦσαι „ τινα τὸ ἀπὸ τῆς πλεονεξίας κακόν· ἐν γὰρ πλεονε„ κτήσῃς ὀβολὸν, ἐχ' ὀβολοὺς δὺο πάλιν εἰς ἐλεημοσύ„ νιον, ἵνα ἀνέλῃς τὸ τῆς πλεονεξίας ἕλκος, ἀλλὰ πα„ λάντα". (τὸ παλαιὸν κάμηλος χεδὸν τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἓξ φλωρία βενέτικα, κατὰ τὸν Καλμέτ·) „ διὰ τοῦτο ὁ κλέπτης Ἀχὰς, πεντατλάσιον καταβάλλει· „ (κατὰ τὸν νόμον δηλαδὴ, Ἔξοδ. κβ'. 1.) τὰ δὲ κλέ„ πτοντος ὁ ἁρπάζων χεῖρων· εἰ δὲ ἐκεῖνον τετραπλά„ σιον δοῦναι δεῖ, τὸν ἁρπάζοντα δεκαπλάσιον καὶ πολλῷ „ πλέον, καὶ ἀγαπητὸν τὸ καὶ ὅπως δυνηθῶμεν τῷ ἀδικίαν „ ἐξιλεώσασθαι· ἐλεημοσύνης γὰρ οὐδέ ποτε λήξεται καρ„ πός· διὰ τοῦτο ὁ Ζακχαῖος ἀποτίσω φησὶν, ὧν ἐ„ συκοφάντησα εἰς τὸ πεντατλάσιον, καὶ τὰ ἡμίσια τῶν „ ὑπαρχόντων μου δώσω πτωχοῖς· εἰ δὲ ἐν τῷ νόμῳ τε„ τραπλάσιον δεῖ δοῦναι, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ χάριτι; „ ὥστε κἂν ἑκατονταπλάσιον δῷς, οὐδέπω τοσοῦτον ἔδω„ κας· εἰ δὲ τοῦτο ποιῶν μόλις θεραπεύεις τὸ κακόν, ὅ„ ταν ἀντιστρέψῃς τῷ τάχει, καὶ ἁρπάσῃς μεν' ἀσίας ὁ„ λοκλήρους, ὀλίγα δὲ παράσχῃς, καὶ μηδὲ ἐκείνοις τοῖς „ ἀδικηθεῖσιν, ἀλλ' ἑτέροις ἀντ' ἐκείνων, ποίαν ἕξεις ἀ„ πολογίαν; τίνα συγγνώμην; ποίαν ἐλπίδα σωτη„ ρίας"; (Ὁμιλ. νβ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.)

Δεύτερον οἱ ἁρπαγες καὶ ἄδικοι ἐλπίζουν νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἁρπαγαὶ καὶ ἀδικίαι των μὲ τὰ ἀφιερώματα, καὶ ἐλεημοσύνας, καὶ οἰκοδομὰς, ὁποῦ κάμνουν εἰς Ἐκκλησίας καὶ ἱερὰ Μοναστήρια· ἀλλ' ἀποκρίνεται εἰς αὐτοὺς ὁ Θεῖος Χρυσόστομος, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀφιερώματα αὐτῶν βρωμοῦσιν ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ περισσότερον ἀπὸ τὸν φοῖνον γαϊδάρου, καὶ αἱ τοιαῦτοι ἐλεημοσύνατων, μολύνουσι τὰς ψυχὰς τῶν Ἱερωμένων ἐκείνων καὶ Ἁγίων Ἀνδρῶν, ὁποῦ κατοικοῦσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ Μοναστήρια, καὶ κάμνουσι τὸν Θεὸν νὰ ἐνθυμᾶται τὰς ἁμαρτίας των, καὶ ὄχι νὰ τὰς ἀλησμονῇ· „ εἰπὲ γάρμοι, εἴγε νεκρὸν καὶ „ σεσηπότα ἀπὸ τῆς τριόδου ἐλκύσας, ἐπὶ τὸ θυσιαστή„ ριον ἤνεγκας, ἆρα οὐκ ἂν πάντες σε κατέγνωσαν ὡς „ μυσαρόν; τί οὖν ἂν ἐλέγξω, ὅτι ἡ ἐξ ἁρπαγῆς θυ„ σία μυσαρωτέρα τούτου, ποίας τευξόμεθα ἀπολογίας; „ θῶμεν γάρτι κημήλιον ἐξ ἁρπαγῆς γεγενῆσθαι, ἀλλ' „ ὅμως πεδυπλόκους μᾶλλον ὄδωδε; καὶ σὺ μὲν διὰ χρημά„ των ἀξιοῖς τὸν Θεὸν ἐπιλαθέσθαι, ὧν ποιεῖς κακῶν· „ διὰ δὲ πραγμάτων, ὧν ποιεῖς ἁρπάζων, παρασκεύά„ ζεις μεμνῆσθαι διηνεκῶς, ἐπιτιθεὶς σοι τῇ θυσίᾳ ἐπὶ „ τὸ θυσιαστήριον· νῦν δὲ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ ἁμάρτη„ μα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο χαλεπώτερον, ὅτι καὶ τοὺς τῶν „ Ἁγίων μολυσμοὺς ψυχὰς· ἐκεῖναι γὰρ διαπαντὸς αὐτῶν „ φέρουσι τὸν Χριστὸν, σὺ δὲ πολλῆς ἐκεῖ τίμησαν ἀπὸ „ ταύτης ἀκαθαρσίας". (Ὁμιλ. ογ'. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.) Διὰ δὲ τὰς οἰκοδομὰς ὁποῦ κάμνουσιν οἱ πλούσιοι ἁρπαγες καὶ ἄδικοι εἰς τὰ ἱερὰ Μοναστήρια, λέγει ὁ Θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης γράφων Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Εὐσέβιον ὅπως ἔχουσαν· „ Κτίζεις ὡς φασιν „ Ἐκκλησίαν ἐν Πηλουσίῳ... ἀδικίαις, καὶ ὕβρεσι, καὶ „ πονηρῶν ἐκπιεσμοῖς καὶ πτωχικοῖς δακρυσμοῖς, ὁ„ περ ἐδεῖτο ἕτερον, ἢ κτίζειν Σιὼν ἐν αἵμασι καὶ „ Ἰερουσαλὴμ ἐν ἀδικίαις· (Μιχ. γ'. 11.) οὐ γὰρ „ χρῄζει ὁ Θεὸς ἐξ ἀλοτρίων θυσίας, ἀλλὰ ταύτην ὡς „ θυόμενον κωλύει μυσάττεται".

Τρίτον οἱ ἁρπαγες καὶ ἄδικοι ἐλπίζουν νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἁρπαγαὶ καὶ ἀδικίαι των, διὰ τί καταγίνονται εἰς ἀναγνώσεις θείων Γραφῶν· διὰ τί σωιεχῶς ἐξομολογοῦνται· διὰ τί ἔχουν εἰς τὰς οἰκίας των πνευματικὸν Πατέρας καὶ Διδασκάλους, φέροντας σωιεχῶς ἁγιασμοὺς καὶ παρακλήσεις, διδάσκοντας αὐτὸς, καὶ ἀναγινώσκοντας καθ' ἡμέραν ἀκολουθίαν· πρὸς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ καὶ ταῦτα καλὰ καὶ θεάρεστα ἔργα εἶναι, ἀλλὰ τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότερον τῶν ἁπάντων εἰς τοῦτο συγχώρησιν τῆς ἀδικίας των εἶναι, τὸ νὰ δώσουν ὀπίσω εἰς τοὺς ἀδικηθέντας τὰ χρήματα καὶ τὰ πράγματα ὁποῦ τοὺς ἥρπασαν· καὶ ἂν δὲν δώσουν ὀπίσω τὸ ξένον δίκαιον καὶ χρέος των, τότε ἐὰν ἔχουν τὸν τρόπον, ἐκ δικαίων πόνων, ἂς κάμνουν καὶ φιλοτιμίας, ἤτοι ἐλεημοσύνας, ἀφιερώματα, καὶ ἄλλας ἀγαθοεργίας· εἰδὲ καὶ προφασίζονται ὅτι ἐὰν δώσουν τὸ ξένον δίκαιον, δὲν τοὺς μένει κυβέρνησις διὰ νὰ κάμνουν ἐλεημοσύνας καὶ ἄλλας ἀγαθοεργίας, κάλλιον εἶναι εἰς αὐτοὺς μήτε νὰ ἔχουν ἐξ ἁρπαγῆς πρᾶγμα εἰς τὸν οἶκόν των, μήτε νὰ κάμνουν ἐκ τούτου ἐλεημοσύνην, καθὼς τὰς συμβουλεύει ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· διὰ τοῦτο ἡ Παροιμία συμβουλεύει „ τιμᾶν τὸν Κύριον ἀπὸ δικαίων πόνων, καὶ ἀπάρχεσθαι „ αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης· (Παρ. γ'. 9.) „ εἰ γὰρ ἐξ ἀδικίας καὶ ἁρπαγῆς μέλλεις προσφέρειν Θεῷ, „ κάλλιον μὴ κτήσασθαι τὸν τοιοῦτον κτῆσιν, μήτε προσ„ φέρειν ἐξ αὐτῆς" (ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς.) ἐν ὅσῳ δὲ οἱ ἁρπαγες ἔχοντες τὸν τρόπον νὰ δώσουν ὀπίσω τὸ ἄδικον, δὲν τὸ δίδουν, ἀλλὰ τὸ κρατοῦν, ὅλαι αἱ ἐλεημοσύναι, καὶ ἀγαθοεργίαι των μάταιαι εἶναι· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μετάνοια τῶν τοιούτων, δὲν εἶναι ἀληθινὴ, ἀλλὰ ψεύδης καὶ κατὰ προσποίησιν, ὡς εἶπεν ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος· „ ὅταν τὸ ἀλλότριον ἀποδοθῆναι δυνηται, καὶ δὲν ἀπο„ δίδοται, μετάνοια οὐ γίνεται, ἀλλὰ προσποιεῖται".

(1) Παρ' ἄλλοις ἐν ἑαυτοῖς.

Digitized by Google

35. „ Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν “.

Λέγωνται ὁ Παῦλος εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς νὰ μὴν ἀποβάλωσι, φανερόνει μὲ τοῦτο, ὅτι ἀκόμη δὲν ἐξέπεσον μὲν, χρειάζονται δὲ βεβαιότητα καὶ ἀσφάλειαν, ὡς κινδυνεύοντες νὰ πέσωσι· παῤῥησίαν δὲ εἶπεν, ὅτι ὅσοι Χριστιανοὶ ὑπομένωσι τὰς διὰ τὸν Κύριον γινομένας ἁρπαγὰς τῶν ὑπαρχόντων τους, αὐτοὶ ἔχουν νὰ λάβωσι μεγάλην παῤῥησίαν πρὸς τὸν Θεόν.

„ Ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην “.

Εἰσεῖς οἱ ἴδιοι, λέγει, εἶσθε μάρτυρες καὶ βεβαιωταὶ, ὅτι ἡ παῤῥησίασας αὐτὴν, μέλλει νὰ ἀπολαύσῃ μισθαποδοσίαν μεγάλην· ἐπειδὴ καὶ ἐγνωρίσετε διὰ τῆς πίστεως, ὅτι ἔχετε εἰς τοὺς οὐρανοὺς καλλίτερα ὑπάρχοντα ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποὺ οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι σᾶς ἥρπασαν.

36. „ Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν “.

Ἄλλο τίποτε, λέγει, δὲν σᾶς χρειάζεται, ἀδελφοί μου, παρὰ μοναχὰ ἡ ὑπομονή· ὅλας δὲ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τὰς ἔχετε τελείας, καὶ δὲν χρειάζεσθε νὰ προθέσετε τίποτε εἰς αὐτάς.

„ Ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν “.

Θέλημα Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ ὑπομένωσι οἱ Χριστιανοὶ τὰς θλίψεις ἕως τέλους· ἐπειδὴ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται “· (Ματθ. ι. 22.) διδάσκει δὲ καὶ παρηγορεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς πιστεύσαντας Ἑβραίους μὲ ταῦτα τὰ λόγια· καὶ καθὼς; ὅταν βλέπῃ τινὰς σῶα ἀθλητὴν, ὁποὺ ἐνίκησε μὲν ὅλους τοὺς ἀνταγωνισάντους, ἔπειτα δὲ, βλέποντας πῶς ἀργοπορεῖ νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν στεφανώσωσι, δὲν ὑπομένει, ἀλλὰ θέλει νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ στάδιον καὶ τὸν ἀγῶνα, διὰ τὶ δὲν ὑποφέρει τὴν δίψαν καὶ φλόγα τῆς καρδίας του, καθὼς, λέγω, ὅταν ἰδῇ τινὰς τὸν τοιοῦτον ἀθλητὴν, παρηγορεῖ αὐτὸν καὶ τοῦ λέγει· ὅλους τοὺς ἐνίκησες, ὦ γενναῖε ἀγωνιστὰ, ὅλα τὰ ἐκατόρθωσες, ὅθεν ὑπόμεινον ὀλίγον, καὶ θέλεις λάβῃ τοὺς στεφάνους· ἀγωνίσου ἀκόμη ἐναντίον εἰς τὴν ἀργοποσίαν τῶν στεφάνων, καὶ νίκησον καὶ αὐτὴν μὲ τὴν ὑπομονήν σου· ἔτζι καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ καὶ παραθαῤῥύνει τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, καὶ ὅλους κοινῶς τοὺς Χριστιανούς.

37. „ Ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ “. (Ἀββακ. β'. 3.)

Διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον του ὁ Ἀπόστολος, φέρει τὸν Προφήτην Ἀββακοὺμ λέγοντα, ὅτι ἀκόμη ὀλίγον, καὶ κοντὰ εἶναι ὁ Κριτὴς, ὁποὺ μέλλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα του· ἀνίσως δὲ ὁ Ἀββακοὺμ τότε ἔλεγεν, ὅτι μετὰ ὀλίγον θέλει ἔλθῃ ὁ Κύριος, φανερὸν ὅτι τώρα εἶναι κοντίτερος εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν· „ ὁ Κύριος ἐγγὺς μηδὲν μεριμνᾶτε “· (Φιλιππ. δ'. 5.) καὶ πάλιν· „ νυνὶ ἐγγύτερον ἡμῶν „ ἡ σωτηρία “· (Ρωμ. ιγ'. 11.) τὸ δὲ ὅσον ὅσον, δηλοῖ τὸ πολλὰ ὀλίγον.

38. „ Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. Καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐ-„ δοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ “. (Ἀββακ. δ'. 4.)

Λοιπὸν κατὰ τὸ προφητικὸν τοῦτο λόγιον, ἐὰν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θέλωμεν νὰ εἰμεθα δίκαιοι, πρέπει διὰ νὰ πιστεύωμεν βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς (1)· διότι ἀνίσως, λέγει, ὁ δίκαιος ὑποστείληται, ἤγουν λάβῃ καμμίαν ἀμφιβολίαν καὶ δισταγμόν· ἢ ἀνίσως καὶ ὁ δίκαιος συναλθῇ καὶ

(1) Τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τούτου ὅρα εἰς τὸ ά. Κεφάλ. πρὸς Ῥωμ. σίχ. 17.

καὶ ὀλίγον ταπεινωθῇ ἀπὸ τὰς πειρασμούς, δὲν δύναται, ἤγουν δὲν ἀρέσκεται εἰς αὐτὸν ἡ ψυχή μου· τίνος ψυχή; τοῦ Θεοῦ δηλαδή· διότι ἡ Γραφὴ ἔχει ἰδίωμα νὰ λέγῃ τοιαῦτα ἀνθρωποπρεπῶς εἰς τὸν Θεόν, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, ὁποῦ λέγει ὁ Ἡσαΐας· „τὰς „ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου". (Ἡσ. ά. 14.) ἢ λέγουσι ταῦτα οἱ Προφῆται ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, τοῦ νοεροῦ ψυχικοῦ, θελητικοῦ καὶ ἐνεργητικοῦ ἔχοντος.

„Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς, εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως, εἰς „περιποίησιν ψυχῆς".

Ἐπειδὴ ἐφόβισεν ὁ Ἀπόστολος τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς μὲ τὸν λόγον τοῦ Ἀββακοὺμ, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι οὐκ εὐδοκεῖ ἐν αὐτῷ ἡ ψυχή μου, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ λέγει, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἴμεθα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἀπολλύουν τὰς ψυχάς των, μὲ τὸ νὰ ὑποστέλλωνται καὶ νὰ δισάζουν, ἢ ἀμελοῦν, ὄχι· ἀλλὰ εἴμεθα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι βέβαιοι εἰς τὴν πίστιν, καὶ ἀκολούθως εἴμεθα διὰ νὰ περιποιήσωμεν τὰς ψυχάς μας, ἤτοι διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν, νὰ φυλάξωμεν, καὶ νὰ σώσωμεν αὐτάς· περιποίησις γὰρ ὀνομάζεται ἡ ἀπόκτησις καὶ ὁ πορισμός τινος πράγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

1. „Ἔστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ὑπογράφει τί εἶναι ἡ πίστις, καὶ λέγει, ὅτι αὐτὴ εἶναι μία ὑπόστασις τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ὁποῦ ἀκόμη δὲν εἶναι, καὶ μία ὑπόστασις ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, ὁποῦ ἐλπίζομεν νὰ ἀπολαύσωμεν· χάριν παραδείγματος, ἡ ἀνάστασις ἀκόμη δὲν εἶναι, ὅτε ὑφίσταται· ἡ πίστις ὅμως ὑφίστᾳ αὐτὴν εἰς τὴν διάνοιάν μας ψυχικῶς, καὶ βάλλει αὐτὴν, ὡς πρᾶγμα ὑφεστηκὸς, ἔμπροσθεν εἰς τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμούς μας (1).

„Πραγμάτων ἔλεγχος ὁ βλεπομένων".

Ἡ πίστις, λέγει, εἶναι σᾶς ἔλεγχος, ἤγουν μία ἀπόδειξις καὶ φανέρωσις ἀδήλων πραγμάτων· ἐπειδὴ καὶ κάμνει νὰ βλέπωνται ταῦτα ἀπὸ τὸν διάνοιάν μας νῦν, ὡσὰν νὰ ἦτον πράγματα παρόντα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡ πίστις δύναται νὰ κάμνῃ τοιαῦτα μεγάλα πράγματα, διὰ τί ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ θέλετε νὰ ἰδῆτε αὐτὰ πραγματικῶς καὶ αἰσθητῶς μὲ τὰς σωματικὰς ὀφθαλμούς σας; καὶ ἀκολούθως, διὰ τί ἐσεῖς θέλετε νὰ ξεπέσετε ἀπὸ τὸν μισθὸν τῆς πίστεως; ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ νὰ ξεπέσετε ἀπὸ τὸ νὰ εἶσθε δίκαιοι· διὰ τί ὁ δίκαιος ἀπὸ τὴν πίστιν ἔχει νὰ ζήσῃ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν αἴσθησιν, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀββακοὺμ „ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται". (Ἀββ. δ'. 4.)

„Ἐν

(1) Ἔτζι καὶ ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „τὰ γὰρ οὐχ ὁρώμενα διὰ ταύτης ὁρῶμεν, καὶ πρὸς „τὴν τῶν ἐλπιζομένων θεωρίαν ὀφθαλμὸς ἡμῖν γίνε„ται, καὶ δείκνυσιν ὡς ὑφεστῶτα τὰ μηδέπω γεγενημέ„να· τῶν νεκρῶν ἀπάντων ἐν τοῖς τάφοις ἔτι κειμένων, „ἡ πίστις ἡμῖν προζωγραφεῖ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῆς κό„νεως τῶν σωμάτων τὴν ἀθανασίαν παρασκευάζει φαν„τάζεσθαι". Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος οὕτω λέγει· „ὁ θεῖος „καὶ μέγας Ἀπόστολος, τί ἐστι πίστις ὁρίζων φησί· πί„στις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, καὶ πραγμάτων ἔλεγ„χος οὐ βλεπομένων· εἰ δέ τις καὶ ἐνδιάθετον αὐτὴν ἀ„γαθὸν ὁρίσαιτο, ἢ γνῶσιν ἀληθῆ τῶν ἀπορρήτων ἀ„γαθῶν ἀποδεικτικὴν, τῆς ἀληθείας οὐ διήμαρτε". (Κεφ. ζ'. τῆς δ'. Ἐκατοντ. τῶν Θεολογικ.) Καὶ πάλιν· „ἡ πίστις, δωρεὰ ἐστὶ χαριτική, ἢ χάρις δραστικὴ „τῆς ὑπὲρ φύσιν ἀμέσου τοῦ πιστεύοντος πρὸς τὸν πιστεύ„μενον Θεὸν τελείας ἑνώσεως". (Κεφ. ἡ. αὐτοῦ.) Καὶ πάλιν· „ἡ πίστις ἀναπόδεικτος γνῶσίς ἐστιν· εἰ δὲ „γνῶσις ἐστὶν ἀναπόδεικτος, ἄρα χάρις ἐστὶν ὑπὲρ φύσιν „ἡ πίστις, δι' ἧς ἀγνώστως, ἀλλ' οὐκ ἀποδεικτικῶς, εὐού„μεθα τῷ Θεῷ κατὰ τὴν ὑπὲρ ἕνωσιν". (Αὐτοῦ. Κεφ. ιβ'.) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „πίστις „ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιακρίτως τῶν ἀκουσθέντων ἐν πλη„ροφορίᾳ τῆς ἀληθείας, τῶν κηρυχθέντων Θεοῦ χά„ριτι". (Λόγ. περὶ πίστεως ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς)

Digitized by Google

„ Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι “.

Ἤτοι μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν ἐμαρτυρήθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλοι οἱ παλαιοὶ (1) δίκαιοι, καὶ ὡμολογήθησαν ὅτι ἐθεράπευσαν αὐτόν.

3. Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ „ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι “.

Ἐπειδὴ ἡ πίστις κατηγορεῖται κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν νοοῦσι τὴν δύναμιν ὁποῦ ἔχει, ἀλλὰ λέγουσιν, ὅτι αὐτὴ εἶναι σῦρα πρᾶγμα ἀναπόδειχτον, καὶ μία ἀπάτη φανερὰ, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον· δηλαδὴ ὅτι διὰ μέσου τῆς πίστεως κατορθόνονται μεγαλώτατα πράγματα, καὶ ὄχι διὰ μέσου τῶν συλλογισμῶν· διότι ποία ἀπόδειξις δύναται εἰς ἡμᾶς νὰ παρασήσῃ, πῶς ὁ Θεὸς ἔκαμε τὰ ὄντα ἐκ μὴ ὄντων, μὲ μόνον τὸν λόγον του; βέβαια ἀδεμία, ἀλλὰ μένει ἡ πίστις· μὲ τὴν πίστιν λοιπὸν νοοῦμεν ὅτε κατηρτίσθησαν, ἤτοι ἔγιναν οἱ αἰῶνες· διατὶ μὲ τὴν πίστιν ὅλα τὰ βλεπόμενα ἔγιναν ἀπὸ τὰ μὴ φαινόμενα, ἤτοι τὰ ὄντα ἔγιναν ἐκ τῶν μὴ ὄντων (2)· τὸ ὁποῖον τοῦτο, πίστιν μόνην χρειάζεται, καὶ ὄχι συλλογισμούς· ἢ νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἔτζι· μὲ τὴν πίστιν νοοῦμεν ὅτι κατηρτίσθησαν οἱ αἰῶνες μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν γενόμενον διὰ νὰ δημιουργηθοῦν τὰ ὄντα ἐκ μὴ ὄντων. Ὅταν δὲ ἐσὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἀκούῃς αἰῶνας, πρέπει νὰ νοῇς καὶ τὰ περιεχόμενα κοντὰ πράγματα μέσα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἤτοι τὰ αἰώνια (3)· ὁμοίως μαζὶ μὲ τοὺς αἰῶ-

(1) Μερικοὶ θέλουν ὅτι πρεσβύτερος ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, τοὺς πρὸ τοῦ νόμου Προπάτορας καὶ Δικαίους· οἷον ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Μωϋσέως· ἀριθμοῦσι δὲ αὐτοὺς ὅτι ἦσαν εἰκοσιτέσσαρες οἱ ἐγκεκριμένοι, καὶ ὅπου εἶναι οἱ εἰκοσιτέσσαρες ἐκεῖνοι πρεσβύτεροι, τοὺς ὁποίους εἶδεν ὁ Θεολόγος Ἰωάννης εἰς τὴν ἱεράν Ἀποκάλυψιν· „ Καὶ κυ„ κλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ ἐπὶ „ τοὺς θρόνους εἶδον τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβυτέρους „ καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ „ ἔσχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς “. (Ἀποκάλ. δ'. 4.) Ἄλλοι δὲ εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους ἐνόησαν, τοὺς δώδεκα ἐγκρίτους Προφήτας, καὶ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους· ὁ δὲ Θεοδώρητος πρεσβυτέρους ἐννοεῖ τοὺς πάλαι γεγενημένους, τοὺς πρὸ τοῦ νόμου, καὶ ἐν τῷ νόμῳ λαμψάντας Ἁγίους.

(2) Μερικοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Θεολόγους, νοοῦσιν ὅτι τὰ μὴ φαινόμενα ταῦτα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, εἶναι αἱ ἰδέαι ἐν τῷ Θεῷ ἰδέαι, καὶ τὰ παραδείγματα, ἐκ τῶν ὁποίων, ἀοράτων ὄντων καὶ ἀφανῶν, ἐγένοντο τὰ φαινόμενα, καὶ ὁρατὰ κτίσματα· δεχτὰ γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς ἱεροῖς Θεολόγοις αἱ ἰδέαι καὶ τὰ παραδείγματα, ὄχι ὅμως ἔξω τοῦ δημιουργικοῦ νοὸς κατοπτόμενα, καὶ αὐθυπόστατα ὄντα, καθὼς ἐφιλοσόφει ὁ Πλάτων, ἀναξίως καὶ πατηνῶς ταῦτα περὶ Θεοῦ ἐκλαβών· ἀλλὰ ὑσεβῆ δόξῃ ταῦτα νοούμενα, ἤτοι καθὼς ὁ ἥλιος πὰς αἰτίας τῶν πολλῶν μεπεχόντων αὐτοῦ, μονοειδῶς προήληφε, ἔτζι καὶ ὁ Θεὸς πάντων τῶν ὄντων τὰ παραδείγματα ἐν ἑαυτῷ προέχει· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „ ὥσ„ περ πὰς τῶν πολλῶν μεπεχόντων ὁ εἷς ἥλιος αἰτίας, „ ἐν ἑαυτῷ μονοειδῶς προήληφε, πολλῷ γε μᾶλλον ἐπὶ „ πὰς καὶ αὐτὸ καὶ πάντων αἰτίας, προυφεσάντα τὰ πάν„ των τῶν ὄντων παραδείγματα, κατὰ μίαν ὑπεροχὴν „ ἑνῶσιν συγχωρητέον· παραδείγματα δὲ φαμὲν εἶναι „ τοὺς ἐν Θεῷ τῶν ὄντων νοητοὺς καὶ εἰδικοὺς προϋφε„ στῶτας λόγους, οὓς ἡ Θεολογία προορισμοὺς καλεῖ· καὶ „ θέλα καὶ ἀγαθὰ θελήματα, τῶν ὄντων ἀφοριστικὰ καὶ „ ποιητικά, καθ' οὓς ὁ ὑπερούσιος τὰ ὄντα πάντα καὶ προώ„ ρισε καὶ παρήγαγε “. (Κεφ. ε'. περὶ θείων ὀνομάτ.) Καὶ πάλιν· „ Θεὸν γινώσκομεν οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύ„ σεως... ἀλλ' ἐκ τῆς πάντων τῶν ὄντων διατάξεως, ὡς „ ἐξ αὐτοῦ προβεβλημένης, καὶ εἰκόνας τινὰς καὶ ὁμοιώ„ ματα τῶν θείων αὐτοῦ παραδειγμάτων ἐχούσης “. (Κεφ. ζ'. περὶ θείων ὀνομ.) Καὶ ἀγκαλὰ, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Διονύσιος, ὁ Θεὸς „ οὐ κατ' ἰδέαν ἑκάστοις ἐπιβάλλει, „ ἀλλὰ κατὰ μίαν τῆς αἰτίας περιοχὴν τὰ πάντα εἰδὼς „ καὶ σωίζων “. (αὐτόθ.) μ' ὅλον τοῦτο ἰδέαι ἐπὶ Θεοῦ ἐκλαμβάνονται αἱ ἀπλώσαται νοήσεις αὐτοῦ· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος· „ ὅτι ἐν τῷ Θεῷ νοήσεων τὰ „ πάντα εἰσίν “. (Ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ ε'. Κεφαλ. περὶ θείων ὀνομάτ.)

(3) Σημείωσαι ὅτι μερικοὶ μὲν ἀπὸ τοὺς Θεολόγους θέλουσιν, ὅτι ὁ αἰὼν νὰ ἦναι ἄναρχος καὶ ἀπεράντως, καὶ ἀκολούθως ἄκτιστος· καὶ ὅτι ὁ Θεὸς μόνος λέγεται αἰώνιος, καὶ ὄχι κἀνένα κτίσμα νοητὸν· μερικοὶ δὲ ἀκούοντες τοῦ Παύλου λέγοντος, ὅτι οἱ αἰῶνες εἶναι κτίσματα, καὶ ἔλαβον ἀρχὴν τοῦ εἶναι· „ διὰ γὰρ φησι καὶ „ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε “· (Ἑβρ. α'. 2.) τοῦτο χάριν, τὸν μὲν Θεὸν λέγουσι προαιώνιον, τοὺς δὲ Ἀγγέλους λέγουσιν αἰωνίους, ὡς ἐν τῷ αἰῶνι κτιθέντας, καὶ ὡς μὴ τέλος ἔχοντας διὰ τὸ ἀθάνατον· εἰς δὲ τούτων εἶναι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ὅπου λέγων· „ ἤτις τὴν πρεσβυτέραν τῆς „ τοῦ Κόσμου γενέσεως κατάστασιν τοῖς ὑπερκοσμίοις δυ„ νάμεσι πρέπουσα· ἡ ὑπερχρόνιος, ἡ αἰωνία, ἡ αἰ„ διος· δημιουργήματα δὲ ἐν αὐτῇ ὁ τῶν ὅλων Κτίσ„ της καὶ Δημιουργὸς ἀπεπέλεσε φῶς νοητὸν, πρέπον τῇ μα„ καριότητι τῶν φιλήντων τὸν Κύριον, καὶ λογικὰς καὶ „ ἀοράτους φύσεις, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν νοητῶν διακόσμησιν, „ ὅσα τῷ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ ὑπερβαίνει, ὧν οὐδὲ πὰς „ ὀνομασίας ἐξευρεῖν δυνατόν “. (Ὁμιλ. α'. εἰς τὸν Ἑξαήμερον.) Αὐτὰ τὰ λέγει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· καὶ ὅρα τὸν πλατέαν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε “. (Ἑβρ. α'. 2.)

αἰῶνας πρέπει νὰ νοῇς καὶ τοὺς χρόνους, καὶ ὅλα τὰ ἐν τῷ χρόνῳ περιεχόμενα πράγματα, ἤτοι ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα, καθ' ὅ,τι οἱ αἰῶνες καταχρηστικῶς φανερόουσι καὶ τοὺς χρόνους (1)· ἐπειδὴ ὁ κυρίως αἰών, ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τὸν χρόνον, καὶ εἶναι εἷς, καὶ ὄχι πολλοί (2).

4. „Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Καΐν προσήνεγκε τῷ Θεῷ".

Ἐπειδὴ ἡ πίστις εἶναι πρᾶγμα μεγάλον, καὶ χρειάζεται ἀνδρείαν ψυχὴν, οἱ δὲ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ ἀδυνάτησαν, καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν ἔδειξαν πίστιν σταθερὰν, ὕστερον δὲ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς θλίψεις καὶ πειρασμὸς ὀλιγοψύχησαν· διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, παρηγόρησε μὲν αὐτοὺς καὶ ἀνωτέρω ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν, ὁποῦ ἔδειξαν πρότερον, καὶ ἀπὸ τὴν Γραφὴν, εἰπὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι· „ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται"· ἐπαρηγόρησε δὲ καὶ ἀπὸ συλλογισμὸς εἰπὼν „ὅτι ἡ πίστις εἶναι ὑπόστασις τῶν ἐλπιζομένων"· τώρα δὲ πάλιν παρηγορεῖ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῶν μεγάλων καὶ παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ δικαίων· διότι ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ πάσχει, ὅταν ἀκούσῃ πῶς εἶναι καὶ ἄλλοι, ὁποῦ πάσχουν τὰ αὐτὰ μὲ ἐκεῖνον, παρηγορεῖται καὶ ἀναπαύεται. Φέρει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος τὸν Ἄβελ εἰς μαρτυρίαν καὶ λέγει, ὅτι ὁ Ἄβελ, μὲ πίστιν ἐπρόσφερε θυσίαν περισσοτέραν (3), ἤγουν τιμιωτέραν ἀπὸ τὴν θυσίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Καΐν· ἐπειδὴ ποῖον ἄλλον εἶδε προτίτερα, διὰ νὰ τὸν μιμηθῇ καὶ αὐτός; τὸν πατέρα του Ἀδὰμ, ἢ τὴν μητέρα του Εὔαν; ἀλλ' αὐτοὶ, ἐπειδὴ καὶ παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶχον παῤῥησίαν νὰ προσφέρουν θυσίας καὶ δῶρα εἰς τὸν Θεόν· ποῖον; τὸν ἀδελφόν του Καΐν; ἀλλ' αὐτὸς ἀτίμασε τὸν Θεὸν περισσότερον, ἐπειδὴ ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὸν, ὄχι τοὺς ἐκλεκτοὺς καρποὺς, ἀλλὰ τοὺς ἀτελεσέρους. Ἀπὸ πίστιν λοιπὸν μοναχὴν ὡδηγήθη ὁ Ἄβελ διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰ καλλίτερα πρόβατα, ὁποῦ εἶχεν· ἐπειδὴ ἐπίστευσεν, ὅτι θέλει λάβῃ τὸν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν παρὰ τοῦ Κυρίου· „ἐγένετο γάρ φησι μετ' „ἡμέρας, ἤνεγκε Καΐν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Κυρίῳ· καὶ Ἄβελ ἤνεγκε „καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν· καὶ ἐπεῖδεν „ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ Καΐν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ „προσέσχε". (Γεν. δ'. 3.)

„Δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐ„τοῦ τοῦ Θεοῦ".

Διὰ ὅτι ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ ἐμαρτύρησεν, ὅτι δὲν ἐπρόσφερεν ὁ Καΐν ὀρθῶς τὰ δῶρά του „οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες"; (Γεν. δ'. 7.) αὐτὸς ὁ ἴδιος κατὰ τὸ σιωπώμενον ἐμαρτύρησε διὰ τὸν Ἄβελ, ὅτι ὀρθῶς ἐπρόσφερε· καθ' ὅτι εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ τοῦ ἔδωκε τὰ πρόβατα, εἰς αὐτὸν πάλιν τὰ ἐπρόσφερε· καὶ ὅτι ὀρθῶς τὰ προσφερόμενα ἐμοίρασε, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεὸν, ὡς Δεσπότην καὶ Κύριον, τὰ καλλίτερα καὶ πρωτότοκα πρόβατα· λέγουσι δέ τινες (4) ὅτι ἐκατέβη καὶ πῦρ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κατέ-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „τοῖς „λογίοις δὲ ἐσθ' ὅτε, καὶ ἔγχρονος αἰὼν δοξάζεται, καὶ „αἰώνιος χρόνος· εἰ καὶ μᾶλλον, ἴσμεν, αὐτοῖς καὶ κυ„ριώτερον τὰ ὄντα τῷ αἰῶνι, καὶ τὰ ἐν γενέσει τῷ χρό„νῳ, καὶ λεγόμενα καὶ δηλούμενα". (Κεφ. ἰ. περὶ θείων ὀνομάτ.)

(2) Τί εἶναι ὁ αἰών, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „δι' ὃν καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε".

(3) Ὅτι ἀδιαφόρως λαμβάνεται παρὰ τῇ Γραφῇ τὰ δῶρα καὶ αἱ θυσίαι, ὅρα εἰς τὸ ε'. Κεφ. τῆς παρούσης Στίχ. ι'. καὶ Κεφ. ιἰ. Στίχ. 3.

(4) Ἕνας δὲ ἐκ τούτων εἶναι καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας θεῖος Κύριλλος· „ἐκοῦν ἐπὶ μὲν δώροις τοῖς τοῦ Ἄ„βελ, πῦρ καθεὶς οὐρανόθεν, δαπανᾶσθαι κατεσκεύα„σε τὰ ἱερωμένα· ἐπὶ δὲ Καΐν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις „αὐτοῦ, οὐ προσέσχε φησίν· οὐ γὰρ τὸ σώζηθες ἐ„πιφέρει πῦρ τοῖς δώροις τοῖς προσενηνεγμένοις". (Σελ. 108. τῆς Πεντατεύχ.) Πῶς δὲ ἦτον σύνηθες εἰς τὸν Θεὸν νὰ καταναλίσκῃ πᾶς εὐπροσδέκτως εἰς αὐτὸν θυσίας μὲ πῦρ θεόπεμπτον, μαρτυρεῖ ἡ Ἁγία Γραφὴ· „Καὶ ὤφθη δόξα Κυρίου παντὶ τῷ „λαῷ· καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε τὰ „ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τά τε ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ „στέατα· καὶ ἰδὼν πᾶς ὁ λαὸς, καὶ ἐξέστη· καὶ ἔπεσαν ἐ„πὶ πρόσωπον". (Λευῖτ. θ'. 23.) Καὶ παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ δὲ λέγεται, ὅτι πῦρ κατηνέχθη ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῇ ὁλοκαυτώσει αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἐπὶ Ἠλιοῦ πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ κατελθὸν, κατέφαγε τὰ ὁλοκαυτώματα· ἀλλ' καὶ ἐν τῇ γενέσει γέγραπται ὅτι· „ἐπεὶ δὲ „ὁ Ἥλιος ἐγένετο πρὸς δυσμὰς, φλὸξ ἐγένετο, καὶ „ἰδοὺ κλίβανος καπνιζόμενος, καὶ λαμπάδες πυρὸς, αἳ „διῆλθον ἀναμέσον τῶν διχοτομημάτων". (Κεφ. ιέ. 17.)

τέφαγε τὰ θυσίαντα· καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦτο ἐγνώρισεν ὁ Κάϊν ὅτι ἐπροτιμήθη ὁ Ἄβελ ἀπὸ αὐτόν· ἐπειδὴ μὲ ποῖον ἄλλον τρόπον ἤθελε γνωρίσῃ τοῦτο; Διὰ τοῦτο καὶ σᾶς ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις τῆς Γραφῆς οὕτω μετέφρασε τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἑβραΐδος γλώσσης εἰς τὰ Ἑλληνίδα· „Καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὰς θυσίας Ἄβελ ὁ Κύριος, καὶ ἐνέπρησε".

„Καὶ δι' αὐτῆς, ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖ". (1)

Ἤτοι, διὰ μέσου αὐτῆς τῆς πίστεως ἀκόμη ὁ Ἄβελ ζῇ, καὶ μόλον ὅπου πρὸ τοσούτων χιλιάδων χρόνων ἀπέθανεν (2), ἤτοι ἡ πίστις ἔκαμεν αὐτὸν νὰ ζῇ, καὶ νὰ ἦναι διδάσκαλος, λέγων εἰς ὅλους ταῦτα σχεδὸν τὰ λόγια· μιμηθῆτε ἐμένα, ὦ ἄνθρωποι, καὶ διαρεσκῆτε εἰς τὸν πλάσαντας, δίκαιοι γενόμενοι. Λαλεῖ λοιπὸν ὁ Ἄβελ, ἐπειδὴ δοξαζόμενος ἀπὸ ὅλους, καὶ φημιζόμενος, καὶ ἐνθυμούμενος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, λαλεῖ· καθὼς καὶ ὁ οὐρανὸς φαινόμενος μόνον, λαλεῖ· „οἱ οὐρανοὶ, γάρ φησι, διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ". (Ψαλμ. ιή. 1.) διότι δὲν ἠχεῖ, ὅτε ἀκούεται τόσον ὁ λόγος, ὅσον ἠχεῖ καὶ ἀκούεται ὁ ἄδικος φόνος, ὅπου ὁ Ἄβελ ἔπαθε· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ὀλιγοψύχους, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, καὶ εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον ἀπολαμβάνει μεγάλην τιμὴν· λοιπὸν καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ὅπου πάσχετε καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, θέλετε ἀπολαύσει δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ἀκόμη ζωήν. Μερικὰ δὲ αὐτίγραφα αὐτὶ τοῦ, λαλεῖ, ἔχουσι λαλεῖται (3)· ἀλλ' ὅμως τὸ λαλεῖ εἶναι ὀρθότερον, καθὼς καὶ ὁ Θεοδώρητος ὅπου αὐτὸ γράφει λαλεῖ· αὐτὶ τοῦ ἀοίδιμός ἐστι μέχρι τοῦ παρόντος, καὶ πολυθρύλλητος, παρὰ πάντων δοξαζόμενος.

5. „Πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ' ηὑρίσκετο· „διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός· (Γέν. ε. 24.) πρὸ γὰρ τῆς με„ταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ Θεῷ".

Ὁ Ἐνὼχ ἔδειξε μεγαλητέραν πίστιν ἀπὸ τὸν Ἄβελ· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὅπου ἠκολούθησαν εἰς τὸν Ἄβελ, ἦγουν ἡ ἐπιβουλὴ, καὶ ἁπάτη, καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ ὁ ἄδικος φόνος, τὰ παρὰ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ του γενόμενα, ἦτον ἀρκετὰ νὰ τὸν σκανδαλίσουν, συλλογιζόμενον, πῶς ὁ Ἄβελ δίκαιος ὢν τὰς, ἐσυγχωρήθη νὰ πάθῃ τοιοῦτα ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του· τί δὲ κέρδος ἔγινεν εἰς αὐτὸν, ἐὰν καὶ ἐτιμωρήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ φονεὺς ἀδελφός του; ἢ τί ὠφέλεια ἐκ τούτου ἔγινεν εἰς τὸν Ἄβελ, εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς ἐσφάγη, καὶ ἐχάθη ἀπὸ τὸν Κόσμον; Μεγάλην λοιπὸν πίστιν ἔδειξεν ὁ Ἐνὼχ, χωρὶς νὰ σκανδαλισθῇ εἰς ὅλα αὐτά· ἐπειδὴ καὶ ἐπίστευσεν ἀναμφιβόλως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μισθαποδότης εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἂν καὶ νὰ μὴν εἶναι μισθαποδότης εἰς τὸν παρόντα· ὅθεν διὰ μέσου τῆς πίστεως ταύτης, εὐηρέστησεν εἰς τὸν Θεόν, „εὐηρέστησε γάρ φησιν Ἐνὼχ τῷ Θεῷ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Μαθουσάλα" (Γεν. ε. 22.) καὶ ἐπειδὴ εὐηρέστησεν εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ μετετέθη. „εὑρέστησε γάρ φησιν Ἐνὼχ „τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ' ηὑρίσκετο, ὅτι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός". (Γεν. ε. 24.) (4) Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς διὰ μὲν τοῦ Ἄβελ ἔδειξεν ὁ Θεὸς ἀληθινὴν τὴν ἀπόφασιν, ὅπου ἔδωκε περὶ

17.) τὸ πῦρ δὲ τοῦτο κατέκαυσε τὰ διχοτομήματα καὶ τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραὰμ, πρὸς βεβαίωσιν τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ διαθήκης τοῦ Θεοῦ· ὁμοίως καὶ ὅταν ὁ Γεδεὼν ἐπροσέφερεν εἰς τὸν Ἄγγελον τὰ κρέατα καὶ τὰ ἄζυμα, διὰ τῆς ἀφῆς τῆς ῥάβδου τοῦ Ἀγγέλου „πῦρ ἀνέβη ἐκ „τῆς πέτρας καὶ κατέφαγεν αὐτά". (Κριτ. ς. 21.) Καὶ ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐμπόδισε τὴν θανάλωσιν πληγὴν τοῦ θανατικοῦ, καὶ ἐπροσέφερεν ὁλοκαυτώματα· „ἐβόησε πρὸς „Κύριον, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ἐν πυρὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ „ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ὁλοκαυτώσεως, καὶ κατηνάλωσε „τὴν ὁλοκάυτωσιν". (ά. Παραλ. κά. 26.) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐπιθυμοῦντες τὴν εὐτυχίαν τοῦ Βασιλείως των, ἐπαρακάλουν τὸν Θεὸν, νὰ καύσῃ μὲ θεῖον πῦρ τὸ ὁλοκαύτωμά του· ὅπου γὰρ οἱ ἑβδομήκοντα λέγουσιν ἐν τῷ εἰκοστῷ Ψαλμῷ τῷ περὶ τοῦ Βασιλείως διαλαμβάνοντι· „μνησθείη πάσης θυσίας σου καὶ τὸ ὁλο„καύτωμά σου πιανάτω" τὸ νῦν σῳζόμενον Ἑβραϊκὸν ἔ„χει καὶ τὸ ὁλοκαύτωμά σου πεφρωσάτω".

(1) Ἐν ἅγιοις λαλεῖται.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Οἰκουμενίῳ λέγεται, ὅτι διὰ μέσου τῆς θυσίας ὁ Ἄβελ λαλεῖ· ἐπειδὴ καὶ ἡ θυσία ἔγινεν αἰτία εἰς αὐτὸν νὰ σφαγῇ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του· πλὴν ὁ αὐτὸς Οἰκουμένιος θέλει ὅτι νὰ λαλῇ ὁ Ἄβελ καὶ διὰ τῆς πίστεως.

(3) Καὶ ὁ Φώτιος δὲ λαλεῖται ἔχει· ὅτι ἀείμνηστός ἐστιν ὁ Ἄβελ, οὐκ ἐξ αὐτοῦ ἡ πρᾶξις αὕτη ἢ ἐκ πίστεως, ἧς λήθω ἐλθεῖν.

(4) Τὸ δὲ νῦν σῳζόμενον Ἑβραϊκὸν ἀντὶ τοῦ, μετετέθηκεν, ἔχει· „διὸ ὅ, τι ἀνέλαβεν αὐτὸν ὁ Θεός".

εἰ τῶ θανάτω εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τῶ Εὔαν· „ἢ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτῦ, θανάτῳ ἀποθα„νεῖσθε". (Γεν. β'. 17.) Καὶ πάλιν „γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀποστρέψεις". (Γεν. γ'. 19.) διὰ δὲ τῦ Ἐνὼχ πάλιν ἔδειξεν, ὅτι προσωρινὴ εἶναι ἡ ἀπόφασις αὐτὴ τῦ θανάτε, καὶ ἀπολύθως ὡς προσωρινὴ, ἔχει νὰ ἀναιρεθῇ. Ὅτι μὲν λοιπὸν ὁ Ἐνὼχ, ζωντανὸς μετετέθη, καὶ ὅτι ἀκόμη ζῇ, τῦτο τὸ ἠξεύρομεν· εἰς ποῖον δὲ τόπον μετετέθη (1), ἢ μὲ ποῖον τρόπον μετετέθη, αὐτὰ εἶναι ἄδηλα, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐφανέρωσε ταῦτα ἡ Ἁγία Γραφή (2).

6. „Χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι".

Διὶ ὅτι ἀφίσως δὲν πιστεύῃ τινὰς πῶς ἔχει νὰ δοθῇ παρὰ Θεῦ ἀνταπόδοσις τῶν καλῶν ἔργων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ πῶς αὐτὸς θέλει περιπατήσει τῶ κοπιαστικῶ στράτον τῆς ἀρετῆς, ἀφίσως πρῶτον δὲν καταπεισθῇ πῶς ἔχει νὰ λάβῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, πολλαπλασίως καὶ αἰωνίως τὰς ἀμοιβάς; τῦτο γὰρ εἶναι ἀνακόλυθον (3). Ἄκυε δὲ καὶ τί λέγει παρακάτω.

„Πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκ„ζητῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται".

Ὅτι μὲν εἶναι Θεὸς, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς γίνεται μισθαποδότης τῶν καλῶν ἔργων, τῦτο τὸ ἠξεύρομεν διὰ μέσε τῆς πίστεως· λέγω δὲ διὰ μέσε τῆς πίστεως, ἐπειδὴ καὶ μερικοὶ ἄπιστοι εἶπον, ὅτι εἶναι τὰ ὄντα ἀπὸ ταυτομάτε, ἤγεν ἔγιναν ἀπὸ λόγε των, χωρὶς νὰ τὰ δημιργήσῃ τινάς· καθὼς ἦτον οἱ Ἐπικύρειοι, καὶ οἱ ἄθεοι (4)· τί δὲ εἶναι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ὐσίαν καὶ φύσιν, τῦτο εἶναι τελείως ἀκαταπόνοητον, καὶ ἀεπιχείρητον νοητὰ εἰς τὰς φρονίμως καὶ συνετὰς (5)· τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ „τοῖς ἐκζητῦσιν αὐτόν"; ἤγεν ὁ Θεὸς γίνεται μισθαποδότης εἰς

(1) Ὁ θεῖος δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸν λόγον ὅτι κάμνει εἰς τὸν ληστὴν, λέγει ὅτι νὰ διέβησιται ἤδη ὁ Ἐνὼχ εἰς τὸν ἐπίγειον παράδεισον, μετὰ τῦ Προφήτε Ἠλιέ.

(2) Περὶ τῦ Ἐνὼχ ταῦτα γράφει ὁ σοφὸς Σειράχ· „Ἐνὼχ εὐηρέστησε Κυρίῳ καὶ μετετέθη, ὑπόδειγμα με„τανοίας ταῖς γενεαῖς". (Σειρ. μδ'. 16.) Καὶ πάλιν· „οὐδεὶς ἐπὶ τῆς ἐκτίσθη οἷος Ἐνὼχ ὅτι καὶ τῦτος ἐπὶ τῆς γῆς· „καὶ γὰρ αὐτὸς ἀνελήφθη ἀπὸ τῆς γῆς". (Σειρ. μθ'. 14.) Ὁ Ἐνὼχ ἴσως εἶχε καὶ βιβλίον ἀπόκρυφον, ἐξ ὗ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῦ σφζομένε, ἐρανίδη ἐκεῖνο ὅτι λέγει εἰς τὴν καθολικήν τῆς Ἐπιστολήν· „Προεφήτευσε δὲ καὶ τύτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀ„δὰμ Ἐνὼχ, λέγων· ἦλθε Κύριος ἐν μυριάσιν ἁ„γίαις αὐτῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγ„ξαι πάντας τὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔρ„γων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων „τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτῦ ἁμαρτωλοὶ ἀ„σεβεῖς". (Ἰούδ. 14.)

(3) Διὰ τῦτο καὶ κολοὶ ἀπὸ τὺς ἀπίστους, καὶ σοφὲς Ἕλλωας, ὥστε τὺς παλαιύς, ὅσον καὶ τὺς ἤδη διέρχομένυς, ἔχυσι μὲν κάποια καλὰ, καὶ φυσικὰς ἀρετὰς, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔχυσι τὴν πρὸς Θεὸν ἀληθῆ πίστιν, τύτων χάριν ἀδύνατον ἦναι νὰ εὐαρεστήσωσιν εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ σωθῶσι· ὅθεν ὐδὲ τὰ καλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ ὁπὸ ἔχυν, εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀρεταί. Διὰ τῦτο εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος „Καὶ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀρετὴ, κακία ἐστὶ, „χωρὶς εὐσεβείας· οὐ γὰρ σωτήριον πρὸς ἀρετὴν, ὅτι „Θεῷ οὐκ εὐάρεστον". Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Μελίτιος ὁ Πηγᾶς· „οὐκ εὐαρεστῆ τις Θεῷ ἄνευ Θεῦ, ἤγεν χωρὶς „πίστεως, ἧς ὕλη, καὶ ὑποκείμενον, καὶ ἔρεισμα, Θεός, „καὶ δὴ καὶ ἐνεργὸς, καὶ εἶδος, καὶ τέλος ἔχατον". (Βιβλ. ά. περὶ Χριστιανισμῦ.)

(4) Διὰ τῦτο λέγει καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης· „ὅτι μὲν ὐκ ἔστι Θεὸς, τοῖς μὲν τῆς Ἁγίας Γραφῆς „δεχομένοις, τὸ παλαιὸν καὶ καινὸν Διαθήκην φη„μὶ, οὐκ ἀμφιβάλλεται· ἔτε δὲ τοῖς τῶν Ἑλλήνων πλεί„σοις· ὡς γὰρ ἔφημεν, ἡ γνῶσις τῦ εἶναι Θεὸν, φυσι„κῶς ἡμῖν ἐγκατέσπαρται· ἐπειδὴ δὲ τοσῦτον ἴχυσεν „ἡ τῦ πονηρῦ κακία κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, „ὥστε καὶ τίνας εἰς τὸ ἀλογώτατον, καὶ πάντων τῶν κα„κῶν κάκιστον καταγαγεῖν τὴν ἀπωλείας βάραθρον, τὸ „λέγειν μὴ εἶναι Θεόν, ὧν τὸ ἀφροσυνῶν ἐμφράττων ὁ „ἱεροφάντης ἔφη Δαβίδ· „εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐ„τῦ ὐκ ἔστι Θεός· (Ψαλμ. ιγ'. 1.) οἱ τοῦ Κυ„ρίε μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι τῷ Πανσόφῳ σοφισθέντες „Πνεύματι, καὶ τῇ αὐτῦ δυνάμει καὶ χάριτι τὰς θεο„σημείας ἐργασάμενοι, τῇ τῶν θαυμάτων σαγήνῃ, πρὸς „τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, ἐκ τῦ βυθῦ τῆς ἀγνοίας ζω„γρῦντες αὐτὰς ἀνῆγον". (Βιβλ. ά. Κεφ. β'. περὶ Πί„στεως.) Ὁ δὲ θεοφόρος Μάξιμος ὅπω λέγει· „ὁ ἀνδρω„πος τὰς πνευματικὰς τῶν ὁρωμένων λόγυς κατανοῶν, „διδάσκεται, ὡς ἔστι τις τῶν φαινομένων Ποιητὴς, τὸν „τοῦ ὁποῖός ἐστιν εὔνοιαν, ὡς ἀνέφικτον ἀφεὶς ἀνεξέτα„στον· τὸν γὰρ ὅτι Ποιητὴς, ἀλλ' οὐχ' ὁποῖός ἐστιν ὁ „Ποιητὴς, ὁρωμένη σαφῶς ἡ κτίσις παρέχει καταλῆψιν". (Κεφ. ή. τῆς ά. Ἑκατονταδ. τῶν Θεολογικ.)

(5) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὅπω λέγει· „ὅτι μὲν ὐκ ἔστι Θεὸς δῆλον· τί δὲ ἔστι κατ' ὐ„σίαν καὶ φύσιν, ἀκαταλήπτων τῶν παντελῶς καὶ ἀγνω„στον". Καὶ πάλιν „ὅμως ἐπὶ Θεῦ τί ἐστιν ἡμῖν ἀδύ„νατον, κατ' ὐσίαν". (Περὶ Πίστ. βιβλ. ά. Κεφ. δ'.) Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐξωτερικοὶ Φιλόσοφοι τῦτο ἐγνώρισαν, ὅτι ὁ Θεὸς κατ' ὐσίαν εἶναι ἀκατάληπτος· ὁ γὰρ Ἐπίκτητος ὁ Ἠθικὸς ἐκεῖνος Φιλόσοφος, ἀφ' ὗ ἔπε πολλὰ λόγια εἰς τὺς μαθητάς του διὰ νὰ τὺς ἐξηγήσῃ τί ἦναι Θεός·

εἰς ἐκείνους ὁπῶ σπουδάζων νὰ διαρεσήσων εἰς αὐτὸν μὲ ἐνάρετον πολιτείαν, ϗ δὲν πεμεργάζονται μὲ τὴν ἔξω σοφίαν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, σοφίαν τῶ Παύλω, πῶς εἰς κάθε μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει ϗ γράφει, ὅτι εἶναι μισθαποδότης ὁ Θεὸς, διὰ νὰ παρηγορήσῃ μὲ τοῦτο τὰς ὀλιγοψύχους ἐξ Ἑβραίων Χριστιανάς.

7. „Πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλα„βηθεὶς κατεσκεύασε τὴν κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐ„τοῦ". (Γεν. ς'.)

Ο Νῶε, λέγει, ἐχρηματίσθη παρὰ Θεοῦ, ἤγουν ἐδιδάχθη περὶ ἀδήλων πραγμάτων, ϗ δὲν ἀπίστησεν· ἀλλὰ ϗ μόλον ὁπῶ ἦτον ὁ καιρὸς καθαρὸς, ϗ αἴφαλος, καὶ μόλον ὁποῦ οἱ ἄλλοι ἐτρύφων, ϗ ἔπινον, ϗ ἔτρωγον, ϗ ἔπινον, ϗ δὲν ἐπρόσμενον κἀνενὰ κακὸν (ἐπειδὴ ϗ δὲν ἐφαίνετο κἀνενὰ σημεῖον καταικλυσμοῦ.) ὁ Νῶε ὅμως μὲ τὸ νὰ ἐπίστευσεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, κατεσκεύασε τὴν Κιβωτὸν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἔσωσεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ οἰκητηρίου τε, ἤτοι ὀκτὼ ψυχάς· ἔτω δὲ γράφει περὶ αὐτοῦ ἡ Θεία Γραφή· „Καὶ εἶπε Κύριος „ὁ Θεὸς τῷ Νῶε· καιροῦ παντὸς ἀνθρώπου ἥκει ἐναντίον μου .... ποίησον ἐν σεαυτῷ κι„βωτὸν ἐκ ξύλων ἀσήπτων .... καὶ εἴσελθε σὺ, ϗ πᾶς ὁ οἶκός σου εἰς τὴν Κιβωτὸν, „ὅτι σὲ εἶδον δίκαιον ἐναντίον μου ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ". (Γεν. ς'. 13.) Σημειώσαι δὲ ὅτι καθὼς ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι χρηματίζει ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ, ἔτζι λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ὅτι χρηματίζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅπου γράφεται περὶ τοῦ Συμεών· „Καὶ ἦν „αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου". (Λουκ. β'. 26.) Θεὸς ἄρα εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

„Δι' ἧς κατέκρινε τὸν Κόσμον".

Ἤτοι ὁ Νῶε ἔδειξε τοὺς τότε ἐν τῷ Κόσμῳ εὑρισκομένους ἀνθρώπους, ὅτι ἦτον ἄξιοι κολάσεως ϗ καταικλυσμοῦ· ἐπειδὴ αὐτοὶ, ϗ μόλον ὁπῶ ἔβλεπον νὰ κατασκεύαζῃ ὁ Νῶε τὴν Κιβωτὸν εἰς ἑκατὸν χρόνους, δὲν ἤλθον ὅμως εἰς αἴσθησιν, ἔτε ἠθέλησαν νὰ πιστεύσων, ὅτι μέλλει νὰ γένῃ καταικλυσμός.

„Καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος". (1)

Ἤτοι ὁ Νῶε ἐκέρδησε τὸ νὰ φανῇ δίκαιος κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα τῆς δικαιοσύνης, λέγει, ἐχάρισεν ἡ πίστις εἰς αὐτόν (2).

8. „Πί-

Θεοῦ· ἐπειδὴ ἐκάτσι τὸ ἦτον ὅτι δὲν καταλαμβάνεσι τίποτε, αὐτὸς ἔτζι τὸν ἀπεκρίθη· „ἂν ἐγὼ ἠμπόρουν „νὰ ἐξηγήσω μὲ τελειότητα τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἤ ἐγὼ ἤ„μην Θεὸς, ἤ ὁ παρ' ἐμοῦ ἐξηγηθεὶς δὲν ἤθελεν ἦναι „Θεός". Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει ϗ ὁ Σιμωνίδης, ὅθεν ἔλεγεν· „ὅσον περισσότερον σοχάζομαι τὸν Θεὸν „τόσον μοὶ φαίνεται σκοτεινότερος". (Παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ σελ. 315.) Προσθέτει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι τότε καταρθόνει τινὰς τὸ ἐν τῇ πίστει τέλειον, ὅταν τινὰς παπεισθῇ τοῦ διανοίγματος, ϗ δὲν ἀφίνῃ τὸν νοῦν του ϗ λογισμόν νὰ ἐξετάζῃ τοῦ ὕσου τοῦ Θεοῦ, ϗ τὰ τοῦ νοὸς ἀκαπάληπτα· ἐρμηνεύων γὰρ ὅπως τὸ· „ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα" τὸ ρητὸ Ψαλμοῦ, λέγει· „ἀρχὴ τοίνυν λόγου, ἔμφρονος πίστις ἰσχυρὸς τῇ „καρδίᾳ τοῦ λαλοῦντος ἐνιδρυμένη· ἔπειτα τοῦτον ἡμῖν „δωσαμένη τὸ περὶ τοῦ πίστει τέλειον καταρθοῦν ἐπάγει „λέγων· ἐγὼ δὲ ἐπεπιστεύθην σφόδρα· ὁ γὰρ μὴ „πεπιστευκὼς ἑαυτῷ τοῦ διανοίγματος, μηδὲ κατὰ μίμησιν „τοῦ Ἀποστόλου λέγων τό, ἀδελφοὶ ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω „λογίζομαι κατειληφέναι, ἀλλὰ περιγενοῦν ὕσιας Θεοῦ „καταλῆψιν, ϗ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ ἐκμετρῶν τὰ ἀπέ„φικτα, ϗ τοσοῦτον λογιζόμενος εἶναι τὸν Θεὸν, ὅσον „αὐτὸς τῷ λογισμῷ περιέλαβεν.... ὃ δύναται λέγειν „τό, ἐπίστευσα διὸ ἐλάλησα· ἐπειδὴ ὑδὶ τὸ ἐφεξῆς ἐ„πάγειν αὐτῷ δωσαμένη, ὦ, ἐγὼ δὲ ἐπεπιστεύθην σφό„δρα· τύφῳ γὰρ ϗ ἀλαζονείᾳ συζῇ, ϗ διακενοῖς ῥή„μασιν ἐπαγάλλεται, τὸ ἐκ τῆς πίστεως ἰσχυρὸν μὴ κε„κτημένος".

(1) Περὶ τοῦ Νῶε ταῦτα γράφει ὁ σοφὸς Σειράχ· „Νῶε εὑρέθη τέλειος, δίκαιος· ἐν καιρῷ ὀργῆς ἐγένετο „ἀνταλλαγμα· διὰ τοῦτο ἐγενήθη καταλειμμα τῇ γῇ". (Σειρ. μ δ'. 17.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „κατέκρινεν ὁ Νῶε τὸν „Κόσμον, μόνος ἐξ ἁπάντων ἐκείνων τὴν εὐθεῖαν ὁδεύ„σας ὁδόν· τῆς δὲ κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κλη„ρονόμος, ἀντὶ τοῦ, ταύτην κατωρθωσεν· ὁ γὰρ τὴν „νομικὴν πολιτείαν μετιὼν, ἀλλὰ τῆς πίστεως γενό„μενος τρόφιμος, τῶν ἀναρρήσεων ἔτυχε". Περὶ τοῦ Νῶε ταῦτα φησὶν ὁ Ἀββᾶ Μακάριος· „οὕτως ϗ „Νῶε πενταπλασιοσιοστῷ ἔτει κελεύσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν

8. „Πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ, ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, „ὃν ἔμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν".

Ἐπειδὴ εἰς τὸν Ἀβραὰμ τοῦτον, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας ἀπέβλεπον ὅλως διόλου οἱ ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὶ, ὡσὰν ὁποῦ οἱ Πατριάρχαι αὐτοὶ ἀπόλαυσαν ἀπὸ τὸν Θεὸν μυρία ἀγαθά· διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἔχει νὰ δείξῃ πῶρα εἰς αὐτοὺς, ὅτι κἀνένας ἀπὸ τοὺς Πατριάρχας δὲν ἔλαβεν ακόμη κἀνένα ἀγαθόν. Λέγει λοιπὸν, ὅτι μὲ πίστιν ὑπήκουσεν ὁ Ἀβραὰμ εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν τὸν ἐπρόσταξε νὰ ἀφήσῃ τὸν πατρίδα του, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς γῆν Χαναάν· „ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, „καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω". (Γεν. ιβ'. 1.) ἐπειδὴ ποῖον ἄλλον εἶδε προτίτερα ὁ Ἀβραὰμ νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ τὴν μιμηθῇ καὶ αὐτός; βέβαια κἀνένα· διατί ὁ πατήρ του ὁ Θάρρα, ἦτον εἰδωλολάτρης, διατί Προφῆται δὲν ἦκουσεν· ὥστε ὅλον τὸ παῦ ἦτον τῆς πίστεώς του, τὸ νὰ ὑπακούσῃ, λέγω, εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἀληθινὸν, διὰ ἐκεῖνα τὰ ἄδηλα ἀγαθὰ, ὁποῦ τοῦ ὑπέσχετο, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ εἶχεν εἰς χεῖράς του (1).

„Καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπισάμενος ποῦ ἔρχεται".

Ἂν καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ἤξερεν ὁ Ἀβραὰμ ποῦ πηγαίνει, ὅμως ποῖος ἠὰγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτήσῃ τὰ ἔπιμα, καὶ νὰ κυνηγᾷ τὰ ἀνέπιμα; πλιὼ αὐτὸς ἔτε ἤξερεν ὁλότελα, ποία εἶναι ἡ γῆ ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν καλεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἔτε ποῦ ὑπάγει.

9. „Πίστει παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν".

Ἐκείνην, λέγει, τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἰς τὸ σπέρμα του, αὐτὴν ἐκατοίκει ὁ Ἀβραὰμ ὡσὰν ξένην· πῶς ὡσὰν ξένην; διατί καὶ αὐτὸν τὸν τάφον τῆς γυναικός του Σάρρας ἀγόρασεν ἀπὸ τὸν Ἐφρὼν τὸν Χετταῖον, τὸν κάτοικον τῆς γῆς ἐκείνης· οὕτω γὰρ φησιν ἡ Γραφή· „τὸ ἀργύριον τοῦ ἀγροῦ λάβε παρ' „ἐμοῦ, καὶ θάψω τὸν νεκρόν μου ἐκεῖ .... Καὶ ἤκουσεν Ἀβραὰμ τοῦ Ἐφρὼν, καὶ ἀπεκατέ„στησεν Ἀβραὰμ τῷ Ἐφρὼν τὸ ἀργύριον ὃ ἐλάλησεν εἰς τὰ ὦτα τῶν υἱῶν Χὲτ, τετρακό„σια δίδραχμα ἀργυρίου δοκίμου ἐμπόροις". (Γεν. κγ'. 13.) ἀγοράζωντας δὲ ὁ Ἀβραὰμ τὸν τάφον τῆς Σάρρας, δὲν ἐδιακρίθη εἰς τὸν λογισμόν του οὐδὲ, εἶπε, ψεύματα ὑπεσχέθη εἰς ἐμὲ ὁ Θεός· ἀλλὰ ἐπίστευσεν ἀναμφιβόλως, ὅτι ὁ Θεὸς ὁποῦ, τοῦ ὑπεσχέθη, θέλει δώσει εἰς αὐτὸν τὴν γῆν ἐκείνην ἐξάπαντος.

„Ἐν σκηναῖς κατοικήσας".

Τόσον, λέγει, ὡσὰν ξένην ἐκατοίκει ὁ Ἀβραὰμ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὥστε ὁποῦ οὐδὲ κατοικίαν εἶχεν εἰς αὐτὴν ἐκτισμένην, ἀλλὰ ἐκατοίκει εἰς τσίτας καὶ τζαδίρια· τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδίωμα τῶν ξένων ἀνθρώπων, καὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ σὰν τόπον εἰς ἄλλον, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ἐδικόν τους τόπον διὰ νὰ κατοικήσουν.

„Με-

„χιβωτὸν κατασκευάζων, ἐπαγγελαμένην κατακλυσμὸν „ἐπαγαγεῖν τῇ οἰκουμένῃ, καὶ ἑξακοσιοστῷ ἔτει ἐπαγα„γόντος, ἐκατὸν ἔτη ἐμακροθύμησεν ἐν μηδενὶ δισά„σας· ἆρα ποιεῖ ἃ εἶπεν ὁ Θεὸς, ἢ μὴ ποιεῖ; ἀλλ' ἅ„παξ τῇ πίστει πληροφορηθεὶς, ὅτι ἅπερ ἐλάλησεν ὁ „Θεὸς, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ, καὶ ὕστερον δόκιμος „τῇ προαιρέσει ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ „πολλῇ φανεὶς, διεσώθη μόνος μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τὴν „ἐντολὴν καθαρῶς φυλάξας". (Ὁμιλ. δ'. Κεφ. 5.)

(1) Ὅτι δὲ ὁ Ἀβραὰμ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰς δυσκολίας τῶν κτισμάτων, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν, καὶ ἑρμηνείαν τοῦ· „ὥσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπει„θήσατε". (Ῥωμ. ια'. 30.) Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ παῦτα λέγει ὁ σοφὸς Σειρὰχ· „Ἀβραὰμ μέγας Πατὴρ „πλήθους ἐθνῶν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὅμοιος ἐν τῇ δόξῃ, „ὃς συνετήρησε νόμον Ὑψίστου, καὶ ἐγένετο ἐν διαθήκῃ „μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν σαρκὶ αὐτοῦ ἔστησε διαθήκην, καὶ ἐν „πειρασμῷ εὑρέθη πιστός". (Σειρ. μδ'. 19.)

Digitized by Google

„ Μετὰ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς „ αὐτῆς ".

Καὶ ὁ Ἰσαὰκ, λέγει, ὁ υἱὸς τὸ Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Ἰακὼβ, ὁ ἔγγονος μὲν τὸ Ἀβραὰμ, υἱὸς δὲ τὸ Ἰσαὰκ, καὶ αὐτοὶ, λέγω, ἐκαπίκησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡσὰν ξένοι· διότι, ὁ μὲν Ἰσαὰκ ἐφθονεῖτο ἀπὸ τὺς Φυλισταίυς, τὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ἐκείνην, καὶ ὑστερεῖτο ἀπὸ τὺς ἀνθρώπυς τὸ Ἀβιμέλεχ τὸ Βασιλέως τῶν Φυλισταίων, ὄχι μόνον τὰ πηγάδια ὁπὸ εἶχε (1), ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκά τυ· (Γεν. κς'.) ὁ δὲ Ἰακὼβ, ὄχι μόνον ἔφυγε ἀπὸ τὸν οἶκον τὸ πατρός τυ Ἰσαὰκ, διὰ τὸν φόβον ὁπὸ εἶχε τὸ ἀδελφὸ τυ Ἠσαῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγύρισε ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν, ἠγόρασε τὸν τόπον ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔστησε τὰ τζαδίρια τυ. „ Καὶ ἦλθε Ἰακὼβ εἰς Σαλὴμ πόλιν Σηχίμων, ἢ ἐστιν ἐν γῇ Χα- „ ναὰν, ὅτε ἐπανῆλθε ἐκ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, καὶ παρενέβαλε κατὰ πρόσωπον τῆς „ πόλεως, καὶ ἐκτήσατο τὴν μερίδα τὸ ἀγρὸ, ἔ ἔστησε ἐκεῖ τὴν σκηνὴν αὐτὸ, παρὰ „ Ἐμμὼρ πατρὸς Συχὲμ ἑκατὸν ἀμνῶν ". (Γεν. λγ'. 18.) καὶ ἄλλοτε μὲν, ἐπήγαινε εἰς τὴν Βαιθὴλ, ἄλλοτε δὲ, ἐμετέβαινε εἰς τὴν Ἐφραθᾶ, καὶ ὡς πάροικος καὶ ξένος δὲν εἶχε κατάσασιν εἰς σὺα μέρος. Καὶ μόλον ὁπὸ καὶ ὁ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Ἰακὼβ, καὶ αὐτοὶ ἦτον συγκληρονόμοι τῆς αὐτῆς ἐπαγγελίας, καθὼς ἦτον καὶ ὁ πατὴρ τὸ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ πάππος τὸ Ἰακὼβ Ἀβραάμ· διότι ὁ Θεὸς εἶπε εἰς αὐτόν· „ Καὶ δώσω σοι, καὶ τῷ σπέρματί συ, με- „ τὰ σὲ, τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς· πᾶσαν τὴν γῆν Χαναάν ". (Γεν. ιζ'. 18.) πλὴν οἱ συγκληρονόμοι ὅτοι τῆς ἐπαγγελίας ταύτης, δὲν ἀπίστησαν εἰς τὸν λογισμόν τυς, ἀλλὰ ἐπίστευον ὅτι θέλει δώσει τὴν γῆν ἐκείνην εἰς αὐτὺς ὁ Θεός.

10. Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τὺς θεμελίυς ἔχυσαν πόλιν ".

Διὰ τὺτο, λέγει, ὁ Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἀπόγονοί τυ ἐκατοίκησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ξένοι καὶ πάροικοι, μὲ τσίτας καὶ μὲ τζαδίρια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχυσιν σάσιν καὶ θεμέλιοι, διατὶ ἐπρόσμενον νὰ λάβυν τὴν οὐράνιον Πόλιν, ἡ ὁποία ἔχει θεμέλια ὁπὸ εἶναι ἀληθινὰ, ὁπὸ εἶναι παύποτε σερεὰ, καὶ ὁπὸ ποτὲ δὲν σαθρόνονται· διὰ τὺτο καὶ ὁ Θεὸς, βλέποντας τὺς Πατριάρχας αὐτὺς νὰ καταφρονοῦν τὰς γηΐνας ἐπαγγελίας, καὶ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν, ὁπὸ ἔδωκεν εἰς αὐτὺς, ἀνέβαλεν αὐτὰς, καὶ ἡτοίμασε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὺς τὰς μεγαλητέρας καὶ οὐρανίυς ἐπαγγελίας, τὰς ὁποίας ἦτον ἄξιοι νὰ λάβυν, καὶ ὄχι τὰς γηΐνας καὶ χαμερπεῖς. Καὶ λοιπὸν, ἂν οἱ Πατριάρχαι ἐκεῖνοι, λαμβάνοντες ἐπαγγελίαν τῆς γῆς, ἐκαταδρόιων αὐτὴν, καὶ ἐπεθύμυν τὸν οὐρανὸν, πῶς ἐσεῖς οἱ πισδύσαντες Χρισιανοὶ, ὕστερα ἀφ' ὁ ἐλάβετε ἐπαγγελίαν οὐράνιον, ἐπιθυμεῖτε τὴν γῆν; ἢ πῶς δὲν ἐντρέπεσθε νὰ ἐπιθυμῆτε τὰ γηΐνα, καὶ ὄχι τὰ οὐράνια;

„ Ἧς τεχνίτης καὶ δημιυργὸς ὁ Θεός ".

Ὦ τὺ θαύματος! τί μεγάλον ἐγκώμιον εἶναι τῆς οὐρανίυ Πόλεως ἐκείνης, τὸ νὰ ἔχῃ ἀρχιτέκτονα καὶ δημιυργόντης αὐτὴν τὸν ἀπειρόσοφον Θεόν (2).

11. „ Πί-

(1) Λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ ὅτι οἱ Φυλισταῖοι οἱ ὑπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ βασιλευόμενοι, ἐγέμοζαν ἀπὸ χώματα τὰ πηγάδια τὸ Ἰσαὰκ, τὰ ὁποῖα ἄνοιξεν ὁ πατὴρ τυ Ἀβραάμ· „ ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ Φυλισταῖοι, καὶ πάν- „ τα τὰ φρέατα, ἃ ὤρυξαν οἱ παῖδες τὸ πατρὸς αὐ- „ τὺ, ἐν τῷ χρόνῳ τὺ πατρὸς αὐτὺ, ἐνέφραξαν „ αὐτὰ οἱ Φυλισταῖοι, καὶ ἔπλησαν αὐτὰ γῆς ". (Γεν. κς'. 14.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ ἐγὼ γὰρ τῶν πα- „ ρόντων ἐπεθύμει, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐμέμνητο· ἐκεῖ- „ να γὰρ ἀληθῶς βέβαια, καὶ μόνιμα· διὰ γὰρ τῶν θε- „ μελίων, τὸ διαρκὲς ἐσήμανεν· ἀχειροποίητον δὲ πό- „ λιν τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν ἐκάλεσε· τύτο δὲ καὶ „ ἐν τοῖς πρόσθεν εὗρηκεν· ἐγὼ γὰρ εἰς χειροποίητα Ἁ- „ για εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν ".

Digitized by Google

11. „Πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα στεῖρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε".

Ἐντροπιαστικὴ λέξις εἶναι αὐτή, ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· τὸ „καὶ αὐτὴ Σάρρα"· ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστούς· ἡ γυνή, ὅπου εἶναι φύσις ἀσθενὴς, ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐσεῖς, ὅπου εἴσθε ἄνδρες φύσεως δυνατῆς, δὲν πιστεύετε· διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐντρέπεσθε νὰ φαίνεσθε πλέον μικροψυχότεροι ἀπὸ μίαν γυναῖκα; Πῶς δὲ ἐπίστευσεν ἡ Σάρρα εἰς καιρὸν ὅπου αὕτη ἐγέλασε; ναὶ ἐπίστευσεν, ἀγκαλὰ καὶ ἐγέλασε· διατί ὕστερον ἀφ' οὗ ἐλέγχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν πῶς ἐγέλασεν, ἐφοβήθη· ὁ φόβος δὲ ἦτον πρὸς τὸν Θεὸν, εἶναι τῆς πίστεως γεννήματα (1)· δὶ ὅτι ἐπίστευσε, πῶς ἐκεῖνος ὅπου ἐδιαλέγετο μὲ αὐτὴν, ἦτον μέγας καὶ θαυμαστὸς, καὶ ὑπὲρ τοὺς ὅρους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὅπου γὰρ φησὶν ἡ Γραφή· „Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἀβραάμ· τί ὅτι ἐγέλασε Σάρρα ἐν ἑαυτῇ λέγουσα· ἀράγε „ἀληθῶς τέξομαι; ἐγὼ δὲ γεγήρακα... ἠρνήσατο δὲ Σάρρα, λέγουσα, οὐκ ἐγέλασα· ἐφο„βήθη γάρ· καὶ εἶπεν αὐτῇ· οὐχί· ἀλλὰ ἐγέλασας". (Γεν. ιη. 13.)

„Δυνάμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε".

Ἤτοι ἐδυναμώθη εἰς τὸ νὰ δεχθῇ, καὶ νὰ κρατήσῃ τὸ καταβληθὲν εἰς αὐτὴν σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ· ἢ, ἐπειδὴ λέγουσιν οἱ Φυσικοὶ, ὅπου ἐξηκρίβωσαν τὰ τοιαῦτα τῆς φύσεως ἀπόκρυφα, ὅτι καὶ ἡ γυναῖκα δύναται ἀφ' ἑαυτῆς κάποιόν τι σπέρμα (2), μήπως καὶ πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἔτζι, ἤγουν τὸ „εἰς καταβολὴν σπέρματος"· αὐτὶ τοῦ, εἰς τὸ νὰ καταβάλῃ καὶ αὐτὴ σπέρμα.

„Καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν".

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ Σάρρα ἦτον στεῖρα, τώρα δὲ λέγει, ὅτι καὶ ἐγέννησεν ἔξω ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἡλικίας της, μὲ τὸ νὰ ἦτον ἐνενήκοντα χρόνων γερόντισσα· „εἰ τῷ ἑκατονταετεῖ, φησὶ, γενήσεται υἱός; καὶ εἰ ἡ Σάρρα ἐνενήκοντα ἐτῶν οὖσα τέξεται"; (Γεν. ιζ'. 17.) ὥστε διπλῆν ἐμπόδιον εἶχεν εἰς τὸ νὰ γεννήσῃ ἡ Σάρρα· καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν, διατί ἦτον στεῖρα, καὶ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, διατί ἦτον γερόντισσα.

„Ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον".

Διατοῦτο, λέγει, ἡ Σάρρα ἐγέννησε, διατί ἐσοχάσθη πῶς εἶναι πιστὸς, ἤγουν ἀληθὴς ἐκεῖνος ὅπου ὑπεσχέθη εἰς αὐτὴν, ὅτι ἔχει νὰ γεννήσῃ υἱόν· „εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον γάρ „φησιν ἀναστρέψω πρός σε εἰς ὥρας, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός". (Γεν. ιη. 14.)

„Δι

(1) Διατοῦτο εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ· „ὁ φόβος „τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς· λέγεται δὲ εἶναι γέννη„μα τῆς πίστεως· καὶ σπείρεται ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν ἀ„ποχωρισθῇ ἡ διάνοια ἀπὸ τοῦ στοχασμοῦ τοῦ Κόσ„μου". (Λόγ. ά. σελ. 1.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ἐγέλασε μὲν γὰρ τὸ πρῶτον, οὐκ εἰδῶς τοῦ „ὑπερκειμένου τὴν φύσιν, καὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως „τοὺς ὅρους ὑπερβαινούσης· ἀπηγόρευσε γὰρ τὸν τόκον, οὐ „μόνον τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ τῆς μήτρας ἡ πήρωσις· ὕ„στερον μέντοι μαθοῦσα τὸν ὑποσχόμενον, καὶ ἐπίστευσε, „καὶ ἐγεννήσεν ὡς ἐπίστευσε".

(2) Διατοῦτο λέγει καὶ Γεώργιος ὁ Κορέσιος, ὅτι πεπαίρων ἐπιδεῶς ἔχει ἡ φύσις πρὸς τὸ παράγειν ἄνθρωπον· συλλήψεως, εὐδοκιήσεως, κινήσεως, καὶ τελειώσεως· ὧν ἡ μὲν σύλληψις γίνεται ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀπὸ τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς, καὶ ἀπὸ τὰ καταμήνια αἵματα, ἥτις σύλληψις ἀπαιτεῖται εἰς ἕξ, ἢ ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ ἴσως ἡ Ἁγία Γραφὴ διατοῦτο λέγει ὅτι οἱ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς τῆς Ῥεβέκκας, εὐλόγησαν αὐτὴν ὅτε· „Καὶ εὐλόγησαν Ῥεβέκκαν, καὶ εἶπαν αὐ„τῇ· ἀδελφὴ ἡμῶν εἶ· γίνου εἰς χιλιάδας μυριάδων, „καὶ κληρονομησάτω τὸ σπέρμα σου τὰς πύλας τῶν ὑπε„ναντίων". (Γεν. κδ'. 60.) Ἡ δὲ εὐδοκίησις τὸ βρέφος, εἶναι μία μόρφωσις ὅλων τῶν μελῶν, κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ εἶδος, καὶ σύστασιν· καὶ τὰ μὲν ἀρσενικὰ παιδία εὐδοκιοῦνται εἰς ἡμέρας τεσσαράκοντα, ἢ τεσσαράκοντα πέντε, ἢ πεντηκοντάκοντα· τὰ δὲ θηλυκὰ, εἰς ἡμέρας πεντηκοντάκοντα· ἡ δὲ κίνησις, ὧν μὲν ἀρσενικῶν γίνεται εἰς τρεῖς μῆνας ἢ εἰς ἡμέρας ἑκατόν· ὧν δὲ θηλυκῶν εἰς μῆνας τέσσαρας· πολλάκις δὲ ἡ κίνησις τοῦ βρέφους γίνεται καὶ εἰς ἡμέρας ἑβδομήκοντα, ἢ ὀγδοήκοντα· ἡ δὲ τελείωσις τοῦ βρέφους γίνεται εἰς ἡμέρας διακοσίας εἴκοσι, ἢ διακοσίας πεντηκοντάκοντα, ἢ διακοσίας ἑβδομήκοντα, καὶ ἁπλῶς ἡ τελείωσις ἔστι, καθ' ἣν δύναται νὰ ζῇ τὸ βρέφος μέχρι τῆς γεννήσεως του· τρέφεται δὲ τὸ βρέφος καὶ ἀναπνέει διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ, κατὰ τὸν Ἱπποκράτη. Ταῦτα δὲ πάντα τῷ λυτρωτῇ τῆς ἁμαρτίας Χριστῷ οὐκ ἠχολούθησαν· ἐπειδὴ οὐκ ἦν δέσμιος τῷ προπατορικῷ ἁμαρτήματι, ἅτε γὰρ διὰ σπέρματος σωθεὶς ἐφθάσθη, καὶ ἐν τῷ νῷ ἐμορφώθη. (Ἐν τῇ ἑαυτοῦ Θεολογικ.)

Digitized by Google

„Διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄ-„στρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς „θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος".

Οχι μόνον, λέγει, τοῦτο ἐδωρήθη νὰ κάμῃ ἡ πίστις, τὸ νὰ γεννήσῃ ἡ Σάρρα, ἀλλ' ὅτι καὶ τόσους ἐγέννησεν, ὅσους δὲν γεννοῦσιν ὐδὲ αἱ εὔφοροι καὶ γόνιμαις γυναῖκες (1)· ὥστε δύω εἶναι τὰ θαύματα. Πῶς δὲ ἦτον ἀναρίθμητοι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀβραὰμ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτοὶ ἀριθμήθησαν τόσαις φοραῖς (2); καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι, ἢ πῶς τοῦτο εἶπεν ὑπερβολικῶς ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἡ Γένεσις τοῦ Μωϋσέως (3), κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς, ἡ ὁποία γράφει εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς ὅτι ἔλεγον οἱ κατάσκοποι πρὸς τὸν λαόν· „ἐκεῖ εἴδαμεν τοὺς „γίγαντας, καὶ ἤμεν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ ἀκρίδες" · (Ἀριθ. ιγ'. 33.) ἢ εἶπε τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀβραὰμ ἀναρίθμητους διὰ τοὺς κατὰ διαδοχὴν ἐξ αὐτῶν γεννησομένους ἕως τῆς σωτηρίας τοῦ Κόσμου.

13. „Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ κομισάμενοι τὰς ἐπαγ-„γελίας".

Δύω πράγματα εἶναι ἄξια ζητήσεως καὶ ἀποριᾶς εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· σὰ μὲν, πῶς ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὸν Ἐνὼχ, ὅτι μετετέθη διὰ νὰ μὴν ἰδῇ θάνατον, τώρα δὲ λέγει ὅτι ἀπέθανον οὗτοι ὅλοι; Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί λέγει τώρα ἐδῶ ὅτι δὲν ἔλαβον οἱ Πατριάρχαι τὰς ἐπαγγελίας, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ Ἄβελ ἀκόμη λαλεῖ, μὲ τὸ νὰ δοξάζεται ἀπὸ ὅλους, καὶ ὅτι ὁ Ἐνὼχ μετετέθη, καὶ ὅτι ὁ Νῶε ἔλαβε μισθὸν, τὸ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν μὲ ὅλην τὴν φαμιλίαν του, καὶ τὸ νὰ ὀνομασθῇ δίκαιος, καὶ ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐγέννησε παιδίον ἀπὸ τὴν Σάρραν; Πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα, καὶ λέγομεν, διὰ μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι τὸ „ἀπέθανον οὗτοι πάντες" νόησον, ὦ ἀναγνῶστα, αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀποθανόντες ὅλοι, ἔξω μόνον ἀπὸ τὸν Ἐνὼχ τὸν μὴ ἰδόντα θάνατον· τὸ δὲ „μὴ „κομισάμενοι τὰς ἐπαγγελίας" νόησον, ὅτι ἀληθῶς λέγεται διὰ ὅλους τοὺς Πατριάρχας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι τόσον μεγαλόδωρος καὶ πλουσιόδωρος, ὥστε ὁποῦ δὲν ἐξεπλήρωσεν ὅλας τὰς μισθοὺς τῶν μεγάλων ἀγώνων καὶ ἀρετῶν, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ ἀνωτέρω Πατριάρχαι, μὲ τὸ νὰ δώσῃ εἰς μὲν τὸν Ἄβελ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξαν, εἰς δὲ τὸν Ἐνὼχ, τὴν μετάθεσιν, εἰς δὲ τὸν Νῶε τὴν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀπολύτρωσιν, εἰς δὲ τὸν Ἀβραὰμ, τὴν παιδοποιΐαν· ἀλλὰ τὰ χαρίσματα αὐτὰ, καὶ ἀγαθὰ ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τοὺς ῥηθέντας Πατριάρχας, ἦτον ὡσὰν προγεύματά τινα, καὶ ἀρραβῶνες τῶν ἀληθινῶν, καὶ ὑπαίων ἐπαγγελιῶν, ὁποῦ ἔχει νὰ τοὺς δώσῃ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν· οἱ ἀρραβῶνες δὲ αὐτοὶ, ἐδόθησαν παρὰ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνωτέρω Ἁγίους δικαίους, διὰ ἡμᾶς τοὺς μικροψύχους, ἤγουν διὰ νὰ πιστεύωμεν ἡμεῖς οἱ μικρόψυχοι ἀπὸ τὰ παρόντα ταῦτα ἀγαθὰ ὁποῦ τοὺς ἐδόθησαν, καὶ διὰ τὰ μέλλοντα ὁποῦ ἔχει νὰ τοῖς δοθοῦν· ἡτοιμασμένα δὲ εἶναι εἰς αὐτοὺς ἄλλα τινὰ ἀγαθὰ, τόσον μεγάλα, καὶ πολλὰ, ὥστε ὁποῦ ὅτε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀνέβησαν πώποτε, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος· (ά. Κορ. β'. 9.) τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἔλαβον, μέλλουν δὲ νὰ λάβουν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὅτι „ὑ-„δεὶς

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ὄχι μόνον περὶ τῆς Σάρρας, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἀβραὰμ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅπου γὰρ φησιν· „ἀφ' ἑνὸς τοῦ Ἀβραὰμ· ἢ δὲ „καὶ ἀμφοτέρους οὕτω νοήσωμεν, οὐχ ἁμαρτησόμεθα· ἔ-„σονται γάρ φησιν οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν". (Γεν. β'.) ὥστε τὸ ἀφ' ἑνὸς ἐδῶ, δύναται νοηθῆναι ἀντὶ τοῦ ἀφ' ἑνὸς ἀνδρογύνου· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ ἐγεννήθη ἀπ' αὐτῶν ὡς τὰ ἄστρα, νοεῖται ὄχι ἀμέσως, ἀλλὰ ἐμμέσως, διὰ τῶν ἀπογόνων δηλονότι τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας.

(2) Δύο φοραῖς ἀριθμήθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· πρῶτον μὲν ὑπὸ Μωϋσέως, καὶ Ἀαρὼν ἐν τῷ δευτέρῳ μηνὶ, ἀφ' οὗ ἐβγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τὰ ἀρσενικὰ ἀπὸ εἴκοσι χρόνων καὶ ἐπάνω, ὡς φαίνεται τοῦτο εἰς τὸ ά. καὶ β. καὶ γ. καὶ δ. Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν· δεύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ, ὡς φαίνεται εἰς τὴν δευτέραν τῶν Βασιλειῶν, Κεφ. κδ'.

(3) Οὕτω γὰρ γέγραπται ἐν αὐτῇ· „ἀνάβλεψον „δὴ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυ-„νήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς, καὶ εἶπεν, οὕτως ἔσται τὸ σπέρ-„μα σου". (Γεν. ιέ. 5.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ποιή-„σω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναταί „τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα „σου ἐξαριθμηθήσεται". (Γεν. ιγ'. 16.)

Digitized by Google

„ δείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφὰς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, „ ἢ τέκνα, ἢ ἀγρὰς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν „ τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφὰς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγρὰς μετὰ „ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον". (Μάρκ. ί. 30) (1)

„ Ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες, καὶ ἀσπασάμενοι".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Ἄβελ, καὶ Ἐνὼχ, καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, εἶδον ἀπὸ μακρόθεν τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ τῆς ἀπαντήσεως, καὶ τῶν ἀῤῥήτων ἀγαθῶν τῶν ἡτοιμασμένων εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ ἐχαιρέτισαν αὐτὰ, ἤτοι ἐχάρησαν πῶς τὰ εἶδον, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ὁπὸ ταξιδεύων εἰς τὴν θάλασσαν, οἵτινες βλέποντες ἀπὸ μακρὰν τὰς πολιτείας ἐκείνας ὁπὸ ποθοῦν, ἀπολαμβάνουν αὐτὰς μὲ τὸν χαιρετισμὸν, καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἔμβουν μέσα καὶ νὰ τὰς ἀπολαύσουν σωματικῶς· ἢ ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ἀπογόνους τε, ὅτι αὐτοὶ μὲν δὲν ἔλαβον τὰς ἐπαγγελίας, καὶ ὑποχέσεις ὁπὸ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς, διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· εἶδον δὲ αὐτὰς ἀπὸ μακρόθεν πρὸ πολλῶν χρόνων, ἤτοι πρὸ τετρακοσίων χρόνων· δηλαδὴ ὅτι οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, ἀφ' ὁποῦ ἐλευθερώθην ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτε, θέλων κληρονομήσουν αὐτάς. Αὕτη δὲ ἡ ἐξήγησις δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὁπὸ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι „ κατὰ πίστιν ἀπέθανον ὅλοι παῦτες" ὡσὰν ὁπὸ ἁρμόζει εἰς μόνον τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν δώδεκα Πατριάρχας (2).

„ Καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς".

Ὁ Ἀβραὰμ, λέγει, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ὡμολόγησαν ὅτι εἶναι ξένοι, ὄχι μόνον τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἤγουν τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Οἰκουμένης· διὰ τοῦτο καὶ δὲν παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ λάβουν τοῦτο αἰσθητῶ γλῶ αὐτῶ· διότι δὲν ἦτον ἄξιοι μόνον τῆς γῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ Οὐρανοῦ· οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτῶν ἔλαβον τοῦτο γλῶ τῆς ἐπαγγελίας, διὰ τὶ ἐκεῖνοι ἦτον τῆς γῆς ἄξιοι. Ξένος δὲ καὶ παρεπίδημος ὡμολόγησε πῶς εἶναι ὁ Ἀβραὰμ ἔμπροσθεν εἰς τοὺς Χετταίους, τοὺς κατοικοῦντας τοῦτο Παλαιστίνην· ὅπου γὰρ ἔλεγε πρὸς αὐτούς· „ πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν· δότε μοι ἐν κτῆσιν τάφου μεθ' ὑμῶν, καὶ θάψω τὸν νεκρόν μου ἀπ' ἐμοῦ". (Γεν. κγ'. 4.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους περὶ τοῦ Ἀβραάμ· „ καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ (τοῦ Ἀβραὰμ δηλαδὴ ὁ Θεὸς) „ κληρονομίαν, οὐδὲ βῆμα ποδός". (Πράξ. ζ'. 5.) ὄχι μόνον δὲ ὁ Ἀβραὰμ, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ παλαιοὶ Δίκαιοι, καὶ Προφῆται, τοιοῦτοι ἦτον, καὶ μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ λέγων· „ πάροικος „ ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῇ, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου". (Ψαλμ. λή. 12.)

14. „ Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι".
15. „ Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν „ ἀνακάμψαι".
16. „ Νυνὶ δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου".

Μὲ τὸ νὰ ὁμολογοῦσι, λέγει, οἱ ἀνωτέρω Πατριάρχαι καὶ Δίκαιοι, ὅτι εἶναι ξένοι ἀπὸ τὴν γῆν

---

(1) Καὶ ὁ Οἰκουμένιος δὲ λέγει, ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς παύτης ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἄνωθεν Δικαίους, ἐν μέρει προσδοκίας, καὶ ὄχι ὡς μισθὸς τῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς δικαιοσύνης των.

(2) Καὶ παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ δὲ λέγεται ὅτι μερικοὶ θέλουσιν, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ προβλέποντες τὴν ἐπιστροφὴν, ὁπὸ ἤθελαν κάμειν οἱ ἀπόγονοί των εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐχάρησαν· ἀποτον ἔμοις εἶναι τοῦτο. Λέγομεν λοιπὸν ὅτι αὐτοὶ εὐαγγελίσθησαν διὰ Πνεύματος Ἁγίου τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, καὶ ὅσα ὁ Χριστὸς ἐκήρυξε· διὰ τί ἂν αὐτὰ δὲν εὐηγγελίσθησαν, πῶς νὰ ὠνομάζουν τὸν ἑαυτόν τους ξένους καὶ παρεπιδήμους; ἐπειδὴ δὲν ἔλεγον αὐτὰ, διὰ τί ἐπεθύμουν πατρίδα γηΐνην· ἂν γὰρ τοῦτον ἐπεθύμουν, ἦτον δυνατὸν νὰ ὑποστρέψουν πάλιν εἰς αὐτήν· ὅθεν φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐπεθύμουν τὸν Οὐρανόν.

Digitized by Google

γλῶ ταύτῳ, φανερόνουσι μὲ τὴν ὁμολογίαν ταύτην, ὅτι ζητοῦσι πατρίδα (1)· ἂς ἰδοῦμεν λοιπὸν ποίαν πατρίδα αὐτοὶ ζητοῦσι· τὴν γνῶσιν ἐκείνην ὁποῦ ἀφῆκαν, καθὼς ὁ Ἀβραὰμ τὴν Μεσοποταμίαν; Καὶ ὅμως ἂν αὐτὴν ἐζήτουν, εἶχον καιρὸν καὶ ἄδειαν, νὰ γυρίσουν πάλιν εἰς αὐτὴν, καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσουν· πλὴν ἐπειδὴ δὲν ἐγύρισαν, φανερὸν εἶναι, ὅτι δὲν ταύτην τὴν γνῶσιν πατρίδα ἐζήτουν, ἤτε αὐτὴ ἦτον ἡ ἀληθὴς πατρίς των· ἀλλὰ ἐπεθύμουν ἄλλην πατρίδα καλλιτέραν, δηλαδὴ τὴν ἐπουράνιον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀκόμη δὲν ἦτον καιρὸς ἁρμόδιος διὰ νὰ ἀναβοῦν, καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσουν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἔλθῃ ἀκόμη ὁ Χριστὸς, καὶ νὰ δείξῃ τὴν εἰς τὸν Οὐρανὸν εἴσοδον.

„ Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτὸς ὁ Θεὸς, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν ".

Διὰ τὴν τοιαύτην, λέγει, ἀρετὴν τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, τόσον μεγάλους ἔχει αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ὥστε ὁπού αὐτὸς, ὁπού εἶναι τοῦ Κόσμου ὅλου Θεὸς, τόσον τοῦ ὁρατοῦ καὶ αἰσθητοῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἀοράτου καὶ νοητοῦ, δὲν ἐντρέπεται νὰ ὀνομάζεται Θεὸς αὐτῶν μὲ ξεχωριστὸν καὶ ἰδιαίτερον τρόπον, ἀλλὰ ὡσὰν νὰ καλλωπίζεται εἰς τοὺς Πατριάρχας τούτους· ὅπου λέγει πρὸς τὸν Μωϋσῆν ἐρωτήσαντα ποῖον εἶναι τὸ ὄνομά του· „ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεὸς Ἀ„ βραὰμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ· τοῦτό μου ἐστὶν ὄνομα αἰώνιον καὶ μνημόσυνον γενεαῖς „ γενεῶν ". (Ἔξ. γ'. 15.) Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δείχνει ὁ Θεὸς, πῶς αὐτοὶ ἦτον ἰσότιμοι μὲ ὅλην ὁμοῦ τὴν Κτίσιν· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ μὲν αἰσθητοῦ Κόσμου λέγεται Θεὸς ὁ Θεὸς, ὡς ποιητὴς τοῦ Κόσμου καὶ Κύριος, καὶ κατὰ τοῦτο λέγεται καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων Θεὸς, καὶ δημιουργὸς αὐτῶν καὶ Κύριος· τοῦ δὲ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ λέγεται Θεὸς ὁ Θεὸς, ὡς φίλος τούτων, τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι πολλὰ μεγαλίτερον ἀξίωμα ἀπὸ ἐκεῖνο.

„ Ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν ".

Τόσον, λέγει, δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ καλλωπίζεται εἰς τοὺς ἀνωτέρω Πατριάρχας ὁ Θεὸς, καὶ τόσον ἐδικούς του φίλους τοὺς ἔχει, ὥστε ὁπού καὶ τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμουν, δηλαδὴ τὴν ἐν οὐρανοῖς, ἡτοίμασεν εἰς αὐτούς (2).

17. „ Πίστει προσενηνόχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, πειραζόμενος ".

Μεγαλίτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς Πατριάρχας καὶ Δικαίους ἐφάνη κατὰ τὴν πίστιν ὁ Ἀβραάμ· δὶ ὅτι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὄχι μόνον ἡ φύσις ἐμάχετο, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐμάχετο μὲ τὸ τοῦ Θεοῦ πάλιν πρόσταγμα· ταυτὸν εἰπεῖν, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐμάχετο μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· διατί ὁ Θεὸς ὁπού εἶπε πρότερον εἰς αὐτόν· „ Καὶ δώσω σοι, καὶ τῷ σπέρ„ματί σου μετὰ σὲ, τὴν γῆν ἣν παροικεῖς " · (Γεν. ιζ'. 18.) αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεὸς πειράζων τὸν Ἀβραὰμ ἐπρόσταξεν αὐτὸν ὕστερον ταῦτα· „ ἐγένετο γάρ φησι μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ὁ „ Θεὸς ἐπείρασε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραὰμ Ἀβραάμ· καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ· καὶ „ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητὸν, ὃν ἠγάπησας τὸν Ἰσαὰκ, καὶ πορεύθητι εἰς γῆν „ τὴν ὑψηλὴν, καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὁλοκάρπωσιν ἐφ' ἑνὶ τῶν ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἴπω ". (Γεν. κβ'. 1.) Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐπειράζετο, ἤτοι ἐδοκιμάζετο ἀπὸ τὸν Θεόν· ὄχι διατί ὁ Θεὸς ἐχρειάζετο νὰ μάθῃ μὲ τὴν δοκιμὴν ταύτην, τὴν ἀρετὴν καὶ πίστιν τοῦ Ἀβραὰμ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς τὴν πρὸς Θεὸν αὐτοῦ πίστιν καὶ ἀγάπην, μὲ τὴν δοκιμὴν, καὶ μὲ τὰ ἔργα (3). Σημείωσαι δὲ, ὅτι τόσον εἶναι ὠφέλιμοι οἱ πειρασμοὶ, ὥστε

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ οἱ ξένους ἑαυ„τοὺς φησὶν ὀνομάζοντες δηλοῦσιν, ὡς οὐδὲν οἰκεῖον χεί„νοσι τῶν παρόντων, ἀλλ' ἑτέρων ἐπιθυμοῦσι πραγμά„των· τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔφη· „ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ „πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει "; (Λουκ. ιϛ'. 12.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἁρμοδιάσῃ τὸ ῥηθὲν τοῦτο· „ οὐχὶ οἰκοδομίαν τινὰ λέγει, ἀλλὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς „ πολιτείαν· τοῦτο γὰρ καὶ μετ' ὀλίγα φησίν· ἀλλὰ προσ„ελήλυθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἰερου„σαλὴμ ἐπουρανίῳ ". (Ἑβρ. ιβ'. 22.)

(3) Ὁ δὲ Ἅγιος Μάρκος ὁ ἀσκητὴς λέγει· „ ὁ „ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπείραζε, τοῦτέστι πρὸς τὸ συμφέ„ρον ἐβλίβετο, ἵνα μάθῃ ποιοί εἰσιν· ἤδει γὰρ αὐ„τὸν, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅ„πως ἀφορμὰς αὐτῷ παράσχῃ τῆς τελείας πίστεως ". (Κεφ. σγ'. περὶ τῶν ὁμοιωμάτων ἐξ ἔργων δικαιοῦται.) Ποῖος δὲ λέγεται πειρασμός; ἄκουσον αὐτὸν τὸν ἴδιον Μάρ-

ὥστε ὁπῦ, ὄχι μόνον ὁ Θεὸς συγχωρεῖ νὰ πειράζωνται οἱ πιστοὶ δοῦλοί τε ἀπὸ τὺς ἄλλους, ἀλλὰ κὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος πειράζει αὐτὺς, διὰ νὰ τὺς ἀποδείξῃ δοκιμωτέρυς.

„Καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος, „πρὸς ὃν ἐλαλήθη".

18. „Ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα" (Γεν. κά. 12.)

19. „Λογισάμενος ὅτι κὴ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραν δυνατὸς ὁ Θεός".

Τῦτο ἐσήθη τὸ θαυμασότερον κατόρθωμα τῦ Ἀβραὰμ, ὅτι ἀγκαλὰ κὴ δυὸ εἶχεν ἄλλον υἱόν, διὰ μέσυ τῦ ὁποίυ ἤλπιζε νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος ἡ τῦ Θεῦ ἐπαγγελία, ἤτις ἦτον ὅτι εἰς τὸν Ἰσαὰκ θέλει πληθυνθῆ τὸ σπέρμα τυ, ἀλλὰ εἶχε σῶα κὴ μόνον· μὲ ὅλον τῦτο ἐπρόσφερεν αὐτὸν θυσίαν εἰς τὸν Θεόν. Ἀπὸ ποίαν δὲ ἀρετὴ τε ἐπρόσφερεν αὐτόν; ἀπὸ τὴν πολλὴν πίστιν, ὁπῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· διότι ἐπίστευσεν, ὅτι δυνάται ὁ Θεὸς, κὴ ἀφ' ὗ ἤθελε σφαγῆ ὁ υἱός τε, νὰ ἀνασήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὺς νεκρὺς, κὴ νὰ πληρώσῃ τὴν ἐπαγγελίαν κὴ ὑπόσχεσιν, ὁπῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν, κὴ ἔτζι διὰ μέσυ τῦ ἀναζωωθέντος Ἰσαὰκ, νὰ πληθύνῃ τὸ σπέρμα τῦ Ἀβραάμ. Πῶς δὲ ἦτον μονογενὴς ὁ Ἰσαὰκ, εἰς καιρὸν ὁπῦ ὁ Ἀβραὰμ εἶχε κὴ ἄλλον υἱὸν τὸν Ἰσμαήλ; κὴ ἀποκεινόμεθα ὅτι, ὅσον κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐπαγγελίας, μονογενὴς ἦτον ὁ Ἰσαάκ· ἐπειδὴ ὁ Ἰσαὰκ ἦτον κυρίως σπέρμα, κὴ ὄχι ὁ Ἰσμαήλ· „ἐν Ἰσαὰκ φησι, κληθήσεταί σοι σπέρμα". (Γεν. κά. 12.)

„Ὅθεν αὐτὸν κὴ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο".

Τί θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ἐν παραβολῇ"; ἀντὶ τῦ ἐν τύπῳ, εἰς σύδειξιν τῦ μυστηρίυ τῦ Χριστῦ· δι' ὅτι καθὼς τότε ὁ μὲν Ἰσαὰκ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὴν σφαγὴν, ὁ δὲ κριὸς ἐσφαγιάσθη, τυποτρόπως κὴ ὁ εἷς Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἦτον Θεὸς κὴ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, κατὰ μὲν τὴν ἀνθρωπότητα, ἐθυσιάσθη διὰ λόγυ μας, κατὰ δὲ τὴν Θεότητα, ἔμεινεν ἀπαθής. Νοεῖται δὲ κὴ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ ῥηθὲν τῦτο· ὅτι ὁ μὲν Ἀβραὰμ τύπος ἦτον τῦ Θεῦ κὴ Πατρὸς, ὁ δὲ Ἰσαὰκ, τύπος ἦτον τῦ Υἱῦ τῦ Θεῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔμελλεν ὁ Θεὸς κὴ Πατὴρ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ μέγα κὴ ὑπὲρ νῶν μυστήριον, κὴ νὰ δώσῃ τὸν Υἱόν τε διὰ τὴν σωτηρίαν μας, μὲ τὸ νὰ ᾖναι πολλὰ φιλάνθρωπος, διὰ τῦτο δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ αὐτὸν, ὡς ἐδικήν τε χάριν, ἀλλὰ νὰ ἀποδώσῃ ὡς χρέος αὐτόν· ὡσὰν νὰ λέγῃ τοιαῦτα· κάνεὰ καινούργιον φάγμα δὲν δίδω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θυσιάζοντας τὸν Υἱόν μυ δι' αὐτήν· δι' ὅ,τι ὁ Ἀβραὰμ ἀναβίβασε τὸν υἱόν τε εἰς τὸ βυνὸν, ἵνα θυσιάσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην μυ, ὥστε τὸ χρέος ἐκεῖνο ἀποδίδω κὴ πληρόνω, κὴ ὄχι χάριν δίδω· ἢ τὸ „ἐν παραβολῇ" νοεῖται, ἀντὶ ἐν τῷ χειρῶ ἐκομίσατο, ἤτε ἔλαβε ζῶντα ὁ Ἀβραὰμ τὸν υἱόν τε, δηλαδὴ μὲ τὴν ἀντίδοσιν τῦ σφαγιασθέντος χειρῦ, ὅστις ἦταν τύπος, ἤτι ἀντίτυπος τῦ Ἰσαάκ (1).

20. „Πί-

κε λέγοντας· „πᾶσα θλῖψις ἐλέγχει τὴν ῥοπὴν τῦ „θελήματος, εἴτε εἰς δεξιὰ ῥέπει, εἴτε εἰς ἀριστερά· διὰ „τῦτο ἡ συμβατικὴ θλῖψις, πειρασμὸς ὀνομάζεται, „τῷ μετόχῳ πεῖραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων πα„ρέχυσα". (Κεφ. σδ'. αὐτόθ.)

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι δυνάται νὰ νοηθῇ κὴ ἔτζι τὸ „ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο"· δηλαδὴ ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐν παραβολῇ τὸν Ἰσαὰκ ἐκομίσατο· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἰσαὰκ ἔδειξε μεγάλην ὑπακοὴν, κὴ πίστιν ὁπῦ ἐνίκα τὺς νόμυς τῆς φύσεως, διὰ τῦτο ἀπολαμβάνει πάλιν τῦτον ὁ Ἀβραὰμ, ὄχι ὁμῶς φαῦλον, ὁποῖον ἐπρόσφερεν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην προθηκὴν κὴ ἀξίαν τῆς αὐτῦ πίστεως· διὰ τί ἔλαβεν αὐτὸν φέροντα παραβολὴν κὴ ὁμοίωσιν τῦ Υἱῦ τῦ Θεῦ· τοιαῦτα γὰρ ἡ πίστις δύναται καταρδῦν· ἢ νοεῖται κὴ ἔτζι κατὰ τὸν αὐτὸν Φώτιον· οἷον τὸν Ἰσαὰκ ἐκομίσατο ὁ Θεὸς ἐν τῇ παραβολῇ κὴ παρενθήκῃ τῦ χριῦ, ὅσοι ἔτζι ἐδέχθη τὴν θυσίαν τῦ Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ὡς πεπληρωθῆσαν, κατὰ τὴν προαίρεσιν κὴ προθυμίαν τῆς πίστεως τῦ Ἀβραάμ. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „τοῦτ' ἔστιν ὡς ἐν συμβόλῳ κὴ „τύπῳ τῆς ἀναστάσεως· τὴν γὰρ τῦ πατρὸς ἀναμενθεὶς „προθυμίαν (ὁ Ἰσαὰκ δηλ.) τὴν τῦ κεκωλυκότος „τὴν σφαγὴν ἀνεβίω φωνῇ· ἐν αὐτῷ δὲ προηγράφη „κὴ τὸ σωτήριον πάθος· ὁ τύπος· ἔδει γὰρ ἐν ᾧ ὁ „Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν· „Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ „ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, „κὴ εἶδε κὴ ἐχάρη". (Ἰωάν. η'. 56.)

Digitized by Google

20. „Πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ, καὶ Ἠσαῦ".

Ἀπὸ τί γὰρ ἄλλο εὐλογῶν ὁ Ἰσαὰκ τοὺς υἱοὺς, ὑπέσχετο εἰς αὐτοὺς τόσα ἀγαθὰ ἐν τῇ ξένῃ γῇ καθήμενος, πάρεξ διὰ τὶ ἐπίστευσεν ὅτι ὁ Θεὸς θέλει δώσει τὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτούς; τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ περὶ τῶν μελλόντων; ἤτοι περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι (ἐπειδὴ οἱ Δίκαιοι ἐκεῖνοι ἐγνώριζαν πῶς ἔχει νὰ γένῃ ἀνάστασις, καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων, καὶ ἀκολούθως αἱ εὐλογίαι αὐτῶν, ἦτον νοηταὶ περὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐκλαμβανόμεναι·) ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ διὰ τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ λαμβάνωσιν οἱ υἱοί τε, ἢ οἱ ἐκ τῶν υἱῶν τε μέλλοντες γεννηθῆναι· ὅπου γὰρ εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν Ἰακὼβ εὐλογῶν αὐτόν· „δώη σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς „γῆς, καὶ πλῆθος σίτου καὶ οἴνου, καὶ δουλευσάτωσάν σοι Ἔθνη, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι „ἄρχοντες· καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου· καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου· ὁ „καταρώμενός σε, ἐπικατάρατος, καὶ ὁ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος". (Γεν. κζ'. 28.) Ὁμοίως καὶ πρὸς τὸν Ἠσαῦ ταῦτα εἶπεν· „ἰδοὺ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσαι ἡ κατοίκησίς σου, καὶ ἀπὸ „τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν· καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις". (αὐτόθ. 39.) Βάλλει δὲ προτίτερα ὁ Ἀπόστολος τὸν Ἰακὼβ ἀπὸ τὸν Ἠσαῦ, ὡς ἀνάρετον, καὶ ὡσαὐτὸν ὅπου ὁ Ἰακὼβ ἔλαβε τὰ πρωτοτόκια τοῦ Ἠσαῦ μὲ τὴν δόσιν τοῦ ἄρτου καὶ „τοῦ ἐψήματος τῆς φακῆς". (Γεν. κέ. 34.) καὶ ἀκολούθως ὡσαὐτὸν ὅπου ὁ Ἰακὼβ ἦτον ἄξιος νὰ προπάττεται εἰς ὅλα ἀπὸ τὸν Ἠσαῦ.

21. „Πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγη-„σε, καὶ προσεκυνήσεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ". (Γεν. μζ'. 31.) (1)

Υἱοὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἦτον ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Ἐφραίμ· καὶ ὁ μὲν Μανασσῆς, ἦτον πρῶτος, ὁ δὲ Ἐφραίμ, ὕστερος· ὅμως ὁ Ἰακὼβ εὐλόγησε τὸν ὕστερον υἱὸν Ἐφραὶμ μὲ μεγαλιτέρας εὐλογίας, καὶ μὲ τὴν ἀνταλλαγμένην καὶ σταυροειδῆ ἐπίθεσιν τῆς δεξιᾶς του χειρός· καὶ τόσον πολλὰ ἐπίστευσεν ὅτι θέλουν τελειωθῆν αἱ εὐλογίαι του, καὶ ὅτι θέλει βασιλεύσει ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ εἰς τὴν Σαμάρειαν, ἐπάνω εἰς τὰς ἄλλας φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ὥστε καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα ἔδειξε τοῦτο· διὸ, τι ἐπροσκυνήσε τὸν Ἰωσὴφ (2), προεικονίζωντας μὲ τὴν ἐδικήν του προσκύνησιν, τὴν προσκύνησιν ὁποῦ ἔμελλε νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἐκ τοῦ Ἰωσὴφ γεννηθέντα Ἐφραίμ, ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἤτοι αἱ δέκα φυλαί. Πῶς δὲ καὶ μὲ τί τρόπον ἐπροσκύ-

(1) Κατὰ τὸν Γραφικὸν, πρῶτον ὁ Ἰακὼβ ἐπροσκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα εὐλόγησε τοὺς υἱούς του· ἐν μιᾷ γὰρ τῷ μζ'. Κεφαλαίῳ στιχ. 29. τῆς Γενέσεως γέγραπται ταῦτα· „ἤγγισαν δὲ „αἱ ἡμέραι Ἰσραὴλ τοῦ ἀποθανεῖν, καὶ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν „αὐτοῦ Ἰωσὴφ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον „σου, ὑπόθες τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ποιήσεις „ἐπ' ἐμοὶ ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, τοῦ μὴ με θάψαι „ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ κοιμηθήσομαι μετὰ τῶν Πατέρων „μου· καὶ ἀρεῖς με ἐξ Αἰγύπτου, καὶ θάψεις με ἐν τῷ „τάφῳ αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ ποιήσω κατὰ τὸ ῥῆ-„μά σου. Εἶπε δὲ αὐτῷ· ὄμοσόν μοι· καὶ ὤμοσεν αὐτῷ, „καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐ-„τοῦ". Ἐν δὲ τῷ μή. Κεφαλαίῳ στιχ. 15. εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς Ἰωσὴφ λέγων· „ὁ Θεὸς, ᾧ εὐηρέστησαν οἱ „πατέρες μου ἐνώπιον αὐτοῦ, Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, ὁ „Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· „ὁ Ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, εὐ-„λογήσαι τὰ παιδία ταῦτα, καὶ ἐπικληθήσεται ἐν αὐ-„τοῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ τὸ ὄνομα τῶν πατέρων μου Ἀ-„βραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, καὶ πληθυνθήσαν εἰς πλῆθος πο-„λὺ ἐπὶ τῆς γῆς... Καὶ πάλιν „Καὶ ἔτος ἔσαι ὅν „ἂν „λαὸν, καὶ ἔτος ὑψωθήσεται, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ „νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσαι, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς „πλῆθος Ἐθνῶν". Ὁ θεῖος ὅμως Ἀπόστολος ἐνηλλαγμένως ταῦτα ἔθηκε, προθύτερον χῆμα λέγω ποιήσας, ὡς σοφὸς ὁποῦ ἦτον. Λέγει δὲ ὁ θεῖος Γενάδιος ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰακὼβ ἐχαροποιήθη, καὶ ἔλαβε πληροφορίαν τῶν ἐπαγγελιῶν (ἤ ὡς ὁ Θεοδώρητος λέγει· ἐπειδὴ ἐχαροποιήθη διὰ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Ἰωσὴφ ὅτι ἔχει νὰ τὸν θάψῃ) ἠθέλησε διὰ νὰ δυχαριστήσῃ τὸν Θεόν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν εὐλογον νὰ τὸν δυχαριστήσῃ κινούμενος εἰς τὴν κλίνην του, ἐβίασε τὸν ἑαυτόν του νὰ σηκωθῇ, καὶ σηκωθεὶς εἰς τὴν ῥάβδον του, ἐπροσκύνησε τὸν Θεόν, κλίνας τὴν κεφαλήν του ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου του, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπροσκύνησεν ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ τὸν Θεόν. (γ'. Βασιλ. α. 47.)

(2) Διὰ τῆς προσκυνήσεως ταύτης λέγει ὁ Θεοδώρητος, ὅτι ἐπληρώθη τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἰωσὴφ, ὅπερ εἶδεν ὅτι ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, καὶ ἕνδεκα ἀστέρες ἐπροσκύνουν αὐτὸν, ἤγουν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ του καὶ οἱ ἀδελφοί του. (Σιλ. 500. τοῦ α'. Τόμ. τῆς Πεντατεύχ.)

κώνησε; ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, ἤγουν ἀκυμβίσας διὰ τὸ γηρατεῖον, ἐπάνω εἰς τὸ ῥαβδίτι. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἐπροσκυνήσε ὁ Ἰακὼβ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τοῦ Ἰωσὴφ, φανερόνωντας μὲ τὴν ῥάβδον, τὸ σκῆπτρον τῆς Βασιλείας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐφραὶμ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσκυνηθῇ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς.

22. „Πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-„μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο".

Γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-„τοῦ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπὴ δὲ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ „τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ „Ἰακώβ· καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὁ „Θεὸς ὑμᾶς, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν". (Γεν. ν'. 24.) Τόσον λοιπὸν, λέγει ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, τόσον πολλὰ ἐπίστευσε ὁ Ἰωσὴφ, ὅτι θέλειν ἐλευθερωθῆ οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ὅπου καὶ ὥρκισεν αὐτοὺς διὰ νὰ πάρουν τὰ κόκκαλά του μαζί των· τοῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ Ἰωσὴφ, ὄχι διὰ τὶ ἐφρόντιζε πάθος καὶ μνήματα, (δι' ὅ,τι πῶς δὲν ἤξευρεν ἐτόσον σοφὸς, ὅτι ὅλη ἡ γῆ εἶναι τοῦ Κυρίου;) ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ τελείαν πληροφορίαν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι ἐξάπαντος θέλει λάβῃ τέλος ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, καὶ βεβαίως ἔχουν νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ ὅτι τόσον εἶναι θέλημα τοῦ νὰ μὴν ἀπομείνουν αὐτοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν ἐκεῖ ἀσέβειαν, ὥστε ὅπου, ἐδὲ αὐτὴ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν κοκκάλων αὐτοῦ κατάθεσις, εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν.

23. „Πίστει Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνο ὑπὸ τῶν πατέρων αὐ-„τοῦ· διὶ ὅτι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διά-„ταγμα τοῦ Βασιλέως".

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀπόστολος ἀρίθμησεν ἀνωτέρω ἄνδρας μεγάλους, οἵτινες ἐκατώρθωσαν τόσα θαυμαστὰ ἔργα μὲ τὴν πίστιν, τώρα λέγει καὶ περὶ τῶν γονέων τοῦ Μωϋσέως, οἵτινες ἦτον εὐπελεῖς καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁποῦ ὀλιγοπιστοῦν, πῶς αὐτοὶ φαίνονται κατώτεροι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μεγαλοψύχους καὶ βεβαιοπίστους ἄνδρας· πηγαίνωντας δὲ ἔμπροσθεν, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ πόρνας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ αὐτοὺς περισσότερον. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἔκρυψαν τὸν Μωϋσῆν οἱ γονεῖς του τρεῖς μῆνας, καὶ μάλιστα, ὁπου ἦτον ἡ προσαγὴ τοῦ Βασιλέως Φαραὼ, νὰ φονεύωνται ὅλα τὰ ἀρσενικὰ παιδία τῶν Ἑβραίων· „εἶπε γὰρ φησιν ὁ Βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις „τῶν Ἑβραίων ... ὅταν μαιεύσθε τὰς Ἑβραίας, καὶ ὦσι πρὸς τὸ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, „ἀποκτείνατε αὐτό". (Ἐξ. α'. 15.) διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθησαν οἱ γονεῖς τοῦ Μωϋσέως τοῦ Βασιλέως τὸν προσαγόν; φανερὸν εἶναι ὅτι διὰ τὶ ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ τὸ παιδίον· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ; ὅτι εἶδον τὸ παιδίον ἀστεῖον, ἤγουν ὡραῖον καὶ χαριέστατον εἰς τὸ πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐχαρίτωσεν αὐτὸ δίνοντάς του μέσα εἰς τὰ σπάργανα μὲ τὴν θείαν χάριν του· διότι λέγουσί τινες, ὅτι ἔμελλον νὰ ῥίψουν τὸ παιδίον οἱ γονεῖς του εἰς τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μὲ χάριν ἐχαμογέλασε, διὰ τοῦτο ἀφῆκαν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἔῤῥιψαν· ἔτζι ἦτον ὅλα τὰ τοῦ Μωϋσέως θεῖα ἀπὸ βρέφος.

24. „Πίστει Μωσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυ-„γατρὸς Φαραώ".

25. „Μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσκαι-„ρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν".

Ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἦτον τὸ οἰκειότατον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιμένει πλατυώνωντας τὰ περὶ τούτου· ἡ δὲ σειρὰ ἔτως ἔχει· „πίστει Μωσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ". Πότε δὲ ἠρνήθη τοῦτο; „μέγας γενόμενος", ἤγουν ὅταν ἔγινε ἄνδρας εἰς τὴν ἡλικίαν· φανερὸν γὰρ

εἶναι,

εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραὼ, διὰ τί ἤλπιζε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγαλίτερα ἀξιώματα· τὸ δὲ „ ἠρνήσατο " φανερόνει τὸ ὑπερβολικὸν μῖσος, ἢ τὸν ἀπὸ καρδίας ἐνδιάθετον χωρισμὸν ἀπὸ τὰ Βασίλεια. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγιῶσα, πῶς ὀνομάζει ἁμαρτίαν ὁ Ἀπόστολος, τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινας μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Τοῦτο τὸ ἴδιον ὀνειδίζει ἢ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Ἀμὼς λέγων· „ οὐκ ἔπαχτε „ ὁδὸν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ " · (Ἀμ. ε'. 6.) καὶ ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας ἄπω λέγει· „ οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σεναὰρ, κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς ". (Μιχ. ά. 11.) Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁπου ἀνεσκάζαν καὶ ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἐδόθη σημεῖον, ὡς λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „ δίελθε μέσον Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ „ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν κατασκαζόντων, καὶ τῶν καταδυναμευόντων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνο- „ μίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν " · (Ἰεζ. θ'. 4.) ἐκείνους δὲ, ὁπου δὲν ἔπαχον καμμία τοιοῦτον φιλάδελφον πάθος, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σημειωθέντας, ἐπροσάχθησαν οἱ Ἄγγελοι νὰ τοὺς κατακόψουσι, καθὼς καὶ τοῦτο ἐκεῖσε γέγραπται· „ πορεύεσθε αὐτοῖς εἰς τὴν πόλιν, „ καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείδεσθε τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, καὶ νεανίσ- „ κον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας „ ἐφ' οὓς ἐστι τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε ". (αὐτόθ. 5.) Ἀνίσως δὲ ἐκεῖνοι, ὁπου δὲν συγκακοῦχῶνται καὶ δὲν συμπονοῦν θελιματικῶς μὲ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφοὺς, ἁμαρτάνουσι, τί πρέπει νὰ σοχασθῶμεν διὰ ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους, ὁπου κακοῦχῶν καὶ κακοποιοῦν τοὺς ἀδελφούς των; „ πρόσκαιρον δὲ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Βασιλείας, καὶ τῆς τρυφῆς (1).

26. „ Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν „ ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ ".

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐνόμισε μεγαλίτερον πλοῦτον ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀποκείμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσέως, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐν ταυτῷ καὶ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· δι' ὅ,τι, καθὼς οἱ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διεργετηθέντες Ἑβραῖοι ὕστερον, ὠνείδιζον καὶ ἀτίμαζον τὸν Χριστὸν, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ παρὰ τοῦ Μωϋσέως διεργετηθέντες πρότερον, ὠνείδιζον ὕστερον τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀτίμαζον· διὶ ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ὁπου ἐλυθερώθη παρὰ Μωϋσέως ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιον, ὁπου τὸν ἔδερνε, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος τὴν αὐριανὴν ἡμέραν ὠνείδιζε τὸν διεργέτην του Μωϋσῆν, διὰ τί τὸν ἐπέπληξε, πῶς κτυπᾷ τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ τίς σε κατέστησε ἄρχοντα καὶ δικα- „ στὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον "; (Ἐξ. β'. 14.) (2). Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὸ νὰ ὀνειδίζεταί τινας καὶ νὰ κακοῦχῆται ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐδικούς του, τοῦτο εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ὁμοίως καὶ κάθε ὀνειδισμὸς, ὁποῦ γίνεται ἐναντίον ἐκείνου ὁποῦ πράττει τὸ καλὸν, καὶ ἁπλῶς κάθε ἐναντιότης καὶ δυσφημία, ἀδίκως, ἢ ματαίως γινομένη κατάτινος, αὐτὰ ὅλα εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδυσφημεῖτο, καὶ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ὠνόμαζον αὐτὸν φάγον καὶ οἰνοπότην, καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τί σωιέτρωγε μὲ ἐκείνους διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. (Ματθ. ιά. 19.) Καθὼς λοιπὸν ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἐν κακοῖς δίφημία, εἶναι ἰδία τῆς ἁμαρτίας, ἔτζι καὶ ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν γινόμενος ὀνειδισμὸς, εἶναι ἴδιος τοῦ Χριστοῦ. Μὴν ἀγανακτεῖτε, λέγει, λοιπὸν ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, ἀνίσως καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας Ἑβραίους, ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἔνδοξον παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, καὶ μάλισα ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἐνδοξότερον τοῦ Μωϋσέως παράδειγμα, τὸν Χριστόν· ὀνειδισ-

μὸς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει, τὴν μετὰ τῶν ἐναντίων πολιτείαν καὶ ζωήν.

(2) Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ ἀντισαδεὶς καὶ ὠνειδίσας τὸν Μωϋσῆν, ἦτον ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Ἑβραῖος ὁπου διεργέτησεν ὁ Μωϋσῆς· ἐπειδὴ χαμαὶ ἄλλος δὲν ἦτον παρὼν νὰ βλέπῃ, ὅταν τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσε, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἑβραῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας του. Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ ἅδηλος Ἑρμηνευτὴς· „ ἔφασαν δέ τινες ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον, ὃν Μωσῆς „ ἐρρύσατο παρὰ τοῦ φονευθέντος ". (Σελ. 567. τῆς Πεντατεύχ.)

Digitized by Google

κυνήσεν; ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδε αὐτῦ, ἤγουν ἀκυμβίσας διὰ τὸ γηρατεῖον, ἐπάνω εἰς τὸ ῥαβδίτε. Μερικοὶ δὲ λέγυσιν, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἐπροσκυνήσεν ὁ Ἰακὼβ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τοῦ Ἰωσὴφ, φανερόνωντας μὲ τὴν ῥάβδον, τὸ σκῆπτρον τῆς Βασιλείας τῦ υἱῦτε Ἐφραὶμ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσκυνηθῇ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς.

22. „Πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδυ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-„μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτῦ ἐνετείλατο".

Γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-„τῦ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπὴ δὲ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ „τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ „Ἰακώβ· καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὁ „Θεὸς ὑμᾶς, καὶ σωανοίσετε τὰ ὀστᾶ μυ ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν". (Γεν. ν'. 24.) Τόσον λοιπὸν, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τόσον πολλὰ ἐπίστευσε ὁ Ἰωσὴφ, ὅτι θέλει ἐλευθερωθῆν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ὅπε καὶ ὥρκισεν αὐτὺς διὰ νὰ πάρυν τὰ κόκκαλά τε μαζί των· τῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ Ἰωσὴφ, ὄχι διὰ τί ἐφρόντιζε τάφυς καὶ μνήματα, (δι' ὅ,τι πῶς δὲν ἤξευρεν ὁ τόσον σοφὸς, ὅτι ὅλη ἡ γῆ εἶναι τε Κυρίυ;) ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ πλείαν πληροφορίαν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι ὁλοπαντῶς θέλει λάβῃ τέλος ἡ ἐπαγγελία τε Θεῦ, καὶ βεβαίως ἔχυν νὰ ἐλευθερωθῦν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ ὅτι τόσον εἶναι θεάρεστον τὸ νὰ μὴν ἀπομείνυν αὐτοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν ἐκεῖ ἀσέβειαν, ὥστε ὅπε, ὲδὲ αὐτὴ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν κοκκάλων αὐτῦ καπάθεσις, εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν.

23. „Πίστει Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνο ὑπὸ τῶν πατέρων αὐ-„τῦ· διὶ ὅτι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ ὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διά-„ταγμα τε Βασιλέως".

Ἀφ' ὅ ὁ Ἀπόστολος ἀρίθμησεν ἀνωτέρω ἄνδρας μεγάλυς, οἵτινες ἐκαπόρθωσαν τόσα θαυμαστὰ ἔργα μὲ τὴν πίστιν, τώρα λέγει καὶ περὶ τῶν γονέων τε Μωϋσέως, οἵτινες ἦτον φυτελεῖς καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ ἐκείνυς τὺς Χεισιανύς· ὁποῦ ὀλιγοπιστῶν, πῶς αὐτοὶ φαίνονται καπότεροι ἀπὸ τὺς πιστὺς μεγαλοψύχυς καὶ βεβαιοπίστους ἄνδρας· πηγαίνωντας δὲ ἔμπροσθεν, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ πόρνας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ αὐτὰς περισσότερον. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἔκρυψαν τὸν Μωϋσῆν οἱ γονεῖς τε τρεῖς μῆνας, καὶ μάλιστα, ὅπε ἦτον καὶ προσαγὴ τε Βασιλέως Φαραὼ, νὰ φονεύωνται ὅλα τὰ ἀρσενικὰ παιδία τῶν Ἑβραίων· „εἶπε γάρ φησιν ὁ Βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις „τῶν Ἑβραίων ... ὅταν μαιᾶσθε τὰς Ἑβραίας, καὶ ὦσι πρὸς τὸ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, „ἀποκτείνατε αὐτό". (Ἐξ. α'. 15.) διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθησαν οἱ γονεῖς τε Μωϋ-σέως τε Βασιλέως τὴν προσαγήν; φανερὸν εἶναι ὅτι διὰ τὶ ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχ-θῇ τὸ παιδίον· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ; ὅτι εἶδον τὸ παιδίον ἀστεῖον, ἤγουν ὡραῖον καὶ χαριέστατον εἰς τὸ πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐχαρίτωσεν αὐτὸ δύθὺς μόσα εἰς τὰ σπάργανα μὲ τὴν θείαν χάριν τε· διότι λέγυσί τινες, ὅτι ἔμελλον νὰ ῥίψυν τὸ παιδίον οἱ γονεῖς τε εἰς τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μὲ χάριν ἐχαμογέλασε, διὰ τῦτο ἀφῆκαν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἔῤῥιψαν· ἔτζι ἦτον ὅλα τὰ τε Μωϋσέως θεῖα ἀπὸ βρέφυς.

24. „Πίστει Μωσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυ-„γατρὸς Φαραώ".

25. „Μᾶλλον ἑλόμενος συγκακυχεῖσθαι τῷ λαῷ τῦ Θεῦ, ἢ πρόσκαι-„ρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν".

Ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἦτον τὸ οἰκειότατον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς εἰς τὺς ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντας, διὰ τῦτο καὶ ἐπιμένει πλατυώνωντας τὰ περὶ τύτε· ἡ δὲ σωύταξις ἔτως ἔχει· „πίστει Μωσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ". Πότε δὲ ἠρνήθη τῦτο; „μέγας γενόμενος", ἤγουν ὅταν ἔγινεν ἄνδρας εἰς τὴν ἡλικίαν· φανερὸν γὰρ εἶναι,

εἶπει, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραὼ, διὰ τί ἤλπιζε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγαλίτερα ἀξιώματα· τὸ δὲ „ ἠρνήσατο " φανερόνει τὸ ὑπερβολικὸν μῖσος, καὶ τὸν ἀπὸ καρδίας ἐνδιάθετον χωρισμὸν ἀπὸ τὰ Βασίλεια. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγιῶσα, πῶς ὀνομάζει ἁμαρτίαν ὁ Ἀπόστολος, τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινας μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Τοῦτο τὸ ἴδιον ὑπονοεῖ καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Ἀμὼς λέγων· „ οὐκ ἔπαχυν „ ὀδοὺ ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ " · (Ἀμ. ε'. 6.) καὶ ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας ἄλλου λέγει· „ οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σεναὰρ, κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς ". (Μιχ. ά. 11.) Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποὺ ἀνεσκάζαν καὶ ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἐδόθη σημεῖον, ὡς λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „ δίελθε μέσον Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ „ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων, καὶ τῶν καταδυναμευόντων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνο„ μίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν " · (Ἰεζ. θ'. 4.) ἐκείνους δὲ, ὁποὺ δὲν ἔπαχον κἀνενα τοιοῦτον φιλάδελφον πάθος, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σημειωθέντας, ἐπροσάχθησαν οἱ Ἄγγελοι νὰ τοὺς κατακόψουσι, καθὼς καὶ τοῦτο ἐκεῖσε γέγραπται· „ πορεύεσθε αὐτῷ εἰς τὴν πόλιν, „ καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείδεσθε τῆς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, καὶ νεανίσ„ κον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας „ ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε ". (αὐτόθ. 5.) Ἀνίσως δὲ ἐκεῖνοι, ὁποὺ δὲν συγκακοῦχῶνται καὶ δὲν συμπονοῦν θελιματικῶς μὲ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφούς, ἁμαρτάνουσι, τί πρέπει νὰ σοχασθῶμεν διὰ ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους, ὁποὺ κακοῦχοῦν καὶ κακοποιοῦν τοὺς ἀδελφούς των; „ πρόσκαιρον δὲ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Βασιλείας, καὶ τῆς τρυφῆς (1).

26. „ Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν „ ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ ".

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐνόμισε μεγαλίτερον πλοῦτον ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀποκείμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσέως, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐν παντὶ καὶ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· δι' ὅ, τι, καθὼς οἱ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διεργετηθέντες Ἑβραῖοι ὕστερον, ὠνείδιζον καὶ ἀτίμαζον τὸν Χριστὸν, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ παρὰ τοῦ Μωϋσέως διεργετηθέντες πρότερον, ὠνείδιζον ὕστερον τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀτίμαζον· δι' ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ὁποὺ ἐλυτρώθη παρὰ Μωϋσέως ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιον, ὁποὺ τὸν ἔδερνε, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος τὴν αὐριανὴν ἡμέραν ὠνείδιζε τὸν διεργέτην του Μωϋσῆν, διὰ τί τὸν ἐπέπληξε, πῶς κτυπᾷ τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν· „ τίς σε κατέστησε ἄρχοντα καὶ δικα„ στὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον "; (Ἐξ. β'. 14.) (2). Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὸ νὰ ὀνειδίζεταί τινας καὶ νὰ κακοῦχῆται ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐδικούς του, τοῦτο εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ὁμοίως καὶ κάθε ὀνειδισμὸς, ὁποὺ γίνεται ἐναντίον ἐκείνου ὁποὺ πράττει τὸ καλὸν, καὶ ἁπλῶς κάθε ἐναντιότης καὶ δυσφημία, ἀδίκως, ἢ ματαίως γινομένη κατά τινος, αὐτὰ ὅλα εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδυσφημεῖτο, καὶ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ὠνόμαζον αὐτὸν φάγον καὶ οἰνοπότην, καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τὶ σωώτρωγε μὲ ἐκείνους διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. (Ματθ. ιά. 19.) Καθὼς λοιπὸν ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἐν κακοῖς δόφημία, εἶναι ἰδία τῆς ἁμαρτίας, ἔτζι καὶ ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν γινόμενος ὀνειδισμὸς, εἶναι ἴδιος τοῦ Χριστοῦ. Μὴν ἀγανακτεῖτε, λέγει, λοιπὸν ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀνίσως καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας Ἑβραίους, ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἔνδοξον παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, καὶ μάλισα ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἐνδοξότερον τοῦ Μωϋσέως παράδειγμα, τὸν Χριστόν· ὀνειδισ-

μὸς

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει, τὴν μετὰ τῶν δυσσεβούντων πολιτείαν καὶ ζωήν.

(2) Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ ἀντισαξεὶς καὶ ὠνειδίσας τὸν Μωϋσῆν, ἦτον ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Ἑβραῖος ὁποὺ διεργέτησεν ὁ Μωϋσῆς· ἐπειδὴ χαλεπὸς ἄλλος δὲν ἦτον παρὼν νὰ βλέπῃ, ὅταν τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσε, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἑβραῖον ἀπὸ τὰς χεῖράς του. Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ ἀδηλος Ἑρμηνευτὴς· „ ἔφασαν δέ τινες ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον, ὃν Μωσῆς „ ἐρρύσατο παρὰ τοῦ φονευθέντος ". (Σελ. 567. τῆς Πεντατεύχ.)

Digitized by Google

κώνησε; ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, ἤγουν ἀκυμβίσας διὰ τὸ γηρατεῖον, ἐπάνω εἰς τὸ ῥαβδίτι. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἐπροσκύνησε ὁ Ἰακὼβ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τοῦ Ἰωσὴφ, φανερόνωντας μὲ τὴν ῥάβδον, τὸ σκῆπτρον τῆς Βασιλείας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐφραὶμ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσκυνηθῇ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς.

22. „Πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-„μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο".

Γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-„τοῦ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπὴ δὲ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ „τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ „Ἰακώβ· καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὁ „Θεὸς ὑμᾶς, καὶ σωτανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν". (Γεν. ν'. 24.) Τόσον λοι-πὸν, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τόσον πολλὰ ἐπίστευσε ὁ Ἰωσὴφ, ὅτι θέλειν ἐλευθερωθῆν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ὅπου καὶ ὥρκισεν αὐτοὺς διὰ νὰ πάρουν τὰ κόκκαλά του μαζί των· τοῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ Ἰωσὴφ, ὄχι διὰ τί ἐφρόντιζε τάφους καὶ μνήματα, (διὶ ὅ,τι πῶς δὲν ἤξευρεν ἑτόσον σοφὸς, ὅτι ὅλη ἡ γῆ εἶναι τοῦ Κυρίου;) ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ τελείαν πληροφορίαν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι ἐξάπαντος θέλει λάβῃ τέλος ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, καὶ βε-βαίως ἔχουν νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ ὅτι τόσον εἶναι θεάρεστον τὸ νὰ μὴν ἀπο-μείνουν αὐτοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν ἐκεῖ ἀσέβειαν, ὥστε ὅπου, ὐδὲ αὐτὴ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν κοκκάλων αὐτοῦ κατάθεσις, εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν.

23. „Πίστει Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνο ὑπὸ τῶν πατέρων αὐ-„τοῦ· διὶ ὅτι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ ὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διά-„ταγμα τοῦ Βασιλέως".

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀπόστολος ἀρίθμησεν ἀνωτέρω ἄνδρας μεγάλους, οἵτινες ἐκατόρθωσαν τόσα θαυμαστὰ ἔργα μὲ τὴν πίστιν, τώρα λέγει καὶ περὶ τῶν γονέων τοῦ Μωϋσέως, οἵτινες ἦτον ἄτελεῖς καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁποῦ ὀλιγοπιστοῦν, πῶς αὐτοὶ φαίνονται καπότεροι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μεγαλοψύχους καὶ βεβαιοπίστους ἄνδρας· παγαίνωντας δὲ ἔμπροσθεν, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ πόρνας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ αὐτοὺς περισσότερον. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἔκρυψαν τὸν Μωϋσῆν οἱ γονεῖς του τρεῖς μῆνας, καὶ μάλιστα, ὅπου ἦτον ἡ προσαγὴ τοῦ Βασιλέως Φαραὼ, νὰ φονεύωνται ὅλα τὰ ἀρσενικὰ παιδία τῶν Ἑβραίων· „εἶπε γὰρ φησιν ὁ Βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις „τῶν Ἑβραίων ... ὅταν μαιεύσθε τὰς Ἑβραίας, καὶ ὦσι πρὸς τὸ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, „ἀποκτείνατε αὐτό". (Ἔξ. α'. 15.) διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθησαν οἱ γονεῖς τοῦ Μωϋ-σέως τοῦ Βασιλέως τὴν προσαγήν; φανερὸν εἶναι ὅτι διὰ τί ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχ-θῇ τὸ παιδίον· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ; ὅτι εἶδον τὸ παιδίον ἀστεῖον, ἤγουν ὡραῖον καὶ χαριέστατον εἰς τὸ πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐχαρίτωσε αὐτὸ δίθυς μέσα εἰς τὰ σπάργανα μὲ τὴν θείαν χάριν του· διότι λέγουσί τινες, ὅτι ἔμελλον νὰ ῥίψουν τὸ παιδίον οἱ γονεῖς του εἰς τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μὲ χάριν ἐχαμογέλασε, διὰ τοῦτο ἀφῆκαν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἔῤῥιψαν· ἔτζι ἦτον ὅλα τὰ τοῦ Μωϋσέως θεῖα ἀπὸ βρέφος.

24. „Πίστει Μωσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς Θυ-„γατρὸς Φαραώ".

25. „Μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσκαι-„ρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν".

Ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἦτον τὸ οἰκειότατον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιμένει πλατυώνωντας τὰ περὶ τούτου· ἡ δὲ συνταξις ἔτως ἔχει· „πίστει Μωσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς Θυγατρὸς Φαραώ". Πότε δὲ ἠρνήθη τοῦτο; „μέγας γενόμενος", ἤγουν ὅταν ἔγινε ἄνδρας εἰς τὴν ἡλικίαν· φανερὸν γὰρ

εἶναι,

εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραὼ, διὰ τί ἤλπιζε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγαλίτερα ἀξιώματα· τὸ δὲ „ ἠρνήσατο " φανερόνει τὸ ὑπερβολικὸν μῖσος, καὶ τὸν ἀπὸ καρδίας ἐνδιάθετον χωρισμὸν ἀπὸ τὰ Βασίλεια. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγιῶσα, πῶς ὀνομάζει ἁμαρτίαν ὁ Ἀπόστολος, τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινας μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Τοῦτο τὸ ἴδιον ὑπονοεῖ καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Ἀμὼς λέγων· „ οὐκ ἔπαχεν „ οὐδεὶς ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ "· (Ἀμ. ε'. 6.) καὶ ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας ἔτσι λέγει· „ οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σεναὰρ, κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς ". (Μιχ. ά. 11.) Καὶ εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ ἀπεσώζαν καὶ ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἐδόθη σημεῖον, ὡς λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „ δίελθε μέσην Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ „ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων, καὶ τῶν καταδυναμευόντων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνομίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν "· (Ἰεζ. θ'. 4.) ἐκείνους δὲ, ὁποῦ δὲν ἔπαχον καμμίαν τοιοῦτον φιλάδελφον πάθος, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σημειωθέντας, ἐπροσάχθησαν οἱ Ἄγγελοι νὰ τοὺς κατακόψουσι, καθὼς καὶ τοῦτο ἐκεῖσε γέγραπται· „ πορεύεσθε αὐτοῖς εἰς τὴν πόλιν, „ καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείδεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, καὶ νεανίσκον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας „ ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε ". (αὐτόθ. 5.) Ἀνίσως δὲ ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν συγκακοῦχῶνται καὶ δὲν συμπονοῦν θελιματικῶς μὲ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφούς, ἁμαρτάνουσι, τί πρέπει νὰ σοχασθῶμεν διὰ ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους, ὁποῦ κακοῦχοῦν καὶ κακοποιοῦν τοὺς ἀδελφούς των; „ πρόσκαιρον δὲ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Βασιλείας, καὶ τῆς τρυφῆς (1).

26. „ Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν „ ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ ".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐνόμισε μεγαλίτερον πλοῦτον ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, τὰ ὁποῖα ἐρανοῖς ἀποκείμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσέως, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐν παντὶ καὶ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· δι' ὅτι, καθὼς οἱ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διεργετηθέντες Ἑβραῖοι ὕστερον, ὠνείδιζον καὶ ἀτίμαζον τὸν Χριστὸν, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, ἔτσι παρόμοιως καὶ οἱ παρὰ τοῦ Μωϋσέως διεργετηθέντες πρότερον, ὠνείδιζαν ὕστερον τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀτίμαζον· διὰ ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ὁποῦ ἐλευθερώθη παρὰ Μωϋσέως ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιον, ὁποῦ τὸν ἔδερνεν, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος τὴν αὐριανὴν ἡμέραν ὠνείδιζε τὸν διεργέτην του Μωϋσῆν, διὰ τί τὸν ἐπέπληξε, πῶς κτυπᾷ τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν· „ τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικα„ στὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον "; (Ἔξ. β'. 14.) (2). Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὸ νὰ ὀνειδίζεταί τινας καὶ νὰ κακοῦχῆται ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐδικούς του, τοῦτο εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ὁμοίως καὶ κάθε ὀνειδισμὸς, ὁποῦ γίνεται ἐναντίον ἐκείνου ὁποῦ πράττει τὸ καλὸν, καὶ ἁπλῶς κάθε ἐναντιότης καὶ δυσφημία, ἀδίκως, ἢ ματαίως γινομένη κατά τινος, αὐτὰ ὅλα εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδυσφημεῖτο, καὶ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ὠνόμαζον αὐτὸν φάγον καὶ οἰνοπότην, καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τί σωέτρωγε μὲ ἐκείνους διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. (Ματθ. ιά. 19.) Καθὼς λοιπὸν ἡ ἄφεσις καὶ ἡ ἐν κακοῖς δόφημία, εἶναι ἰδία τῆς ἁμαρτίας, ἔτζι καὶ ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν γινόμενος ὀνειδισμὸς, εἶναι ἴδιος τοῦ Χριστοῦ. Μὴν ἀγανακτεῖτε, λέγει, λοιπὸν ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, ἀνίσως καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας Ἑβραίους, ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἔνδοξον παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, καὶ μάλιστα ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἐνδοξότερον τοῦ Μωϋσέως παράδειγμα, τὸν Χριστόν· ὀνειδισμὸς

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει, τὴν μετὰ τῶν ἀνοσιουργῶν πολιτείαν καὶ ζωήν.

(2) Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ ἀντισταθεὶς καὶ ὀνειδίσας τὸν Μωϋσῆν, ἦτον ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Ἑβραῖος ὁποῦ διεργέτησεν ὁ Μωϋσῆς· ἐπειδὴ καμμία ἄλλος δὲν ἦτον παρὼν νὰ βλέπῃ, ὅταν τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσε, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἑβραῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας του. Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ ἁδηλος Ἑρμηνευτὴς· „ ἔφασαν δέ τινες ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον, ὃν Μωσῆς „ ἐρρύσατο παρὰ τοῦ φονεύσοντος ". (Σιλ. 567. τῆς Πενταδύχ.)

κυήσεως; ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, ἤγουν ἀκυμβίσας διὰ τὸ γηρατεῖον, ἐπάνω εἰς τὸ ῥαβδίτι. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἐπροσκυνήσεν ὁ Ἰακὼβ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τοῦ Ἰωσὴφ, φανερόνωντας μὲ τὴν ῥάβδον, τὸ σκῆπτρον τῆς Βασιλείας τοῦ γιοῦ τοῦ Ἐφραὶμ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσκυνηθῇ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς.

22. „Πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-„μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο".

Γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-„τοῦ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπῇ δὲ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ „τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ „Ἰακώβ· καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὁ „Θεὸς ὑμᾶς, καὶ σωνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν". (Γεν. ν'. 24.) Τόσον λοι-πὸν, λέγει ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, τόσον πολλὰ ἐπίστευσε ὁ Ἰωσὴφ, ὅτι θέλειν ἐλευθερωθῆν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ὅπου καὶ ὥρκισεν αὐτοὺς διὰ νὰ πάρουν τὰ κόκκαλά του μαζί των· τοῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ Ἰωσὴφ, ὄχι διὰ τὶ ἐφρόντιζε τάφους καὶ μνήματα, (διὶ ὅ, τι πῶς δὲν ἤξευρεν ἐτόσον σοφὸς, ὅτι ὅλη ἡ γῆ εἶναι τοῦ Κυρίου;) ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ τελείαν πληροφορίαν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι ἐξάπαντος θέλει λάβῃ τέλος ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, καὶ βε-βαίως ἔχειν νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ ὅτι τόσον εἶναι θεάρεστον τὸ νὰ μὴν ἀπο-μείνουν αὐτοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν ἐκεῖ ἀσέβειαν, ὥστε ὅπου, ἐδὲ αὐτὴ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν κοκκάλων αὐτοῦ κατάθεσις, εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν.

23. „Πίστει Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνο ὑπὸ τῶν πατέρων αὐ-„τοῦ· διὶ ὅτι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ δὲν ἐφοβήθησαν τὸ διά-„ταγμα τοῦ Βασιλέως".

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀπόστολος ἀρίθμησεν ἀνωτέρω ἄνδρας μεγάλους, οἵτινες ἐκατόρθωσαν τόσα θαυμαστὰ ἔργα μὲ τὴν πίστιν, τώρα λέγει καὶ περὶ τῶν γονέων τοῦ Μωϋσέως, οἵτινες ἦτον ἀτελεῖς καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁποῦ ὀλιγοπιστοῦν, πῶς αὐτοὶ φαίνονται κατώτεροι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μεγαλοψύχους καὶ βεβαιοπίστους ἄνδρας· πηγαίνωντας δὲ ἔμπροσθεν, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ πόρνας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ αὐτοὺς περισσότερον. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἔκρυψαν τὸν Μωϋσῆν οἱ γονεῖς του τρεῖς μῆνας, καὶ μάλιστα, ὅπου ἦτον καὶ προσαγὴ τοῦ Βασιλέως Φαραὼ, νὰ φονεύωνται ὅλα τὰ ἀρσενικὰ παιδία τῶν Ἑβραίων· „εἶπε γὰρ φησὶν ὁ Βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις „τῶν Ἑβραίων ... ὅταν μαιᾶσθε τὰς Ἑβραίας, καὶ ὦσι πρὸς τὸ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, „ἀποκτείνατε αὐτό". (Ἔξ. α'. 15.) διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθησαν οἱ γονεῖς τοῦ Μωϋ-σέως τοῦ Βασιλέως τοῦ προσαγοῦ; φανερὸν εἶναι ὅτι διὰ τὶ ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχ-θῇ τὸ παιδίον· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ; ὅτι εἶδον τὸ παιδίον ἀστεῖον, ἤγουν ὡραῖον καὶ χαριέστατον εἰς τὸ πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐχαρίτωσεν αὐτὸ δίθυς μέσα εἰς τὰ σπάργανα μὲ τὴν θείαν χάριν του· διότι λέγουσί τινες, ὅτι ἔμελλον νὰ ῥίψουν τὸ παιδίον οἱ γονεῖς του εἰς τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μὲ χάριν ἐχαμογέλασε, διὰ τοῦτο ἀφῆκαν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἔρριψαν· ἔτζι ἦτον ὅλα τὰ τοῦ Μωϋσέως θεῖα ἀπὸ βρέφους.

24. „Πίστει Μωσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυ-„γατρὸς Φαραώ".

25. „Μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσκαι-„ρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν".

Ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἦτον τὸ οἰκειότατον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιμένει πλατυώνωντας τὰ περὶ τούτου· ἡ δὲ σωτάξις ἔτως ἔχει· „πίστει Μωσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ". Πότε δὲ ἠρνήθη τοῦτο; „μέγας γενόμενος", ἤγουν ὅταν ἔγινεν ἄνδρας εἰς τὴν ἡλικίαν· φανερὸν γὰρ

εἶναι,

εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραὼ, διὰ τί ἤλπιζε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγαλίτερα ἀξιώματα· τὸ δὲ „ ἠρνήσατο " φανερόνει τὸ ὑπερβολικὸν μῖσος, καὶ τὸν ἀπὸ καρδίας ἐνδιάθετον χωρισμὸν ἀπὸ τὰ Βασίλεια. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγιῶσα, πῶς ὀνομάζει ἁμαρτίαν ὁ Ἀπόστολος, τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινας μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Τοῦτο τὸ ἴδιον ὑπονοεῖ καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Ἀμὼς λέγων· „ οὐκ ἔπαχθεν „ ὀδυνὴ ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ " · (Ἀμ. ϛ'. 6.) καὶ ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας ἔτσι λέγει· „ οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σεναὰρ, κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς ". (Μιχ. ά. 11.) Καὶ εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ ἀναισχύναζαν καὶ ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἐδόθη σημεῖον, ὡς λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „ δίελθε μέσον Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ „ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστενάζοντων, καὶ τῶν κατδυναμενῶν ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνο„ μίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν " · (Ἰεζ. θ'. 4.) ἐκείνους δὲ, ὁποῦ δὲν ἔπαχθεν κἀνενὰ τοιοῦτον φιλάδελφον πάθος, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σημειωθέντας, ἐπροσάχθησαν οἱ Ἄγγελοι νὰ τοὺς κατακόψουσι, καθὼς καὶ τοῦτο ἐκεῖσε γέγραπται· „ πορεύεσθε αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν, „ καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείδεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, καὶ νεανίσ„ κον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας „ ἐφ' οὓς ἐστι τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε ". (αὐτόθ. 5.) Ἀνίσως δὲ ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν συγκακοῦχοῦνται καὶ δὲν συμπονοῦν θελληματικῶς μὲ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφούς, ἁμαρτάνουσι, τί πρέπει νὰ σοχασθῶμεν διὰ ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους, ὁποῦ κακοῦχοῦν καὶ κακοποιοῦν τοὺς ἀδελφούς των; „ πρόσκαιρον δὲ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Βασιλείας, καὶ τῆς τρυφῆς (1).

26. „ Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν „ ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ ".

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐνόμισε μεγαλίτερον πλοῦτον ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀποκείμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσέως, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐν ταυτῷ καὶ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· δι' ὅ,τι, καθὼς οἱ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διεργετηθέντες Ἑβραῖοι ὕστερον, ὠνείδιζον καὶ ἀτίμαζον τὸν Χριστὸν, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, ἔτσι τρόπον καὶ οἱ παρὰ τοῦ Μωϋσέως διεργετηθέντες πρότερον, ὠνείδιζον ὕστερον τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀτίμαζον· δι' ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ὁποῦ ἐλευθερώθη παρὰ Μωϋσέως ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιον, ὁποῦ τὸν ἔδειρεν, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος τὴν αὐγινὴν ἡμέραν ὠνείδιζε τὸν διεργέτην του Μωϋσῆν, διὰ τί τὸν ἐπέπληξε, πῶς κτυπᾷ τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικα„ στὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον "; (Ἔξ. β'. 14.) (2). Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὸ νὰ ὀνειδίζεταί τινας καὶ νὰ κακοῦχῆται ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐδικούς του, τοῦτο εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ὁμοίως καὶ κάθε ὀνειδισμὸς, ὁποῦ γίνεται ἐναντίον ἐκείνου ὁποῦ πράττει τὸ καλὸν, καὶ ἁπλῶς κάθε ἐναντιότης καὶ δυσφημία, ἀδίκως, ἢ ματαίως γινομένη κατά τινος, αὐτὰ ὅλα εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδυσφημεῖτο, καὶ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ὠνόμαζον αὐτὸν φάγον καὶ οἰνοπότην, καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τί σωέτρωγε μὲ ἐκείνους διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. (Ματθ. ιά. 19.) Καθὼς λοιπὸν ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἐν κακοῖς δόφημία, εἶναι ἰδία τῆς ἁμαρτίας, ἔτζι καὶ ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν γινόμενος ὀνειδισμὸς, εἶναι ἴδιος τοῦ Χριστοῦ. Μὴν ἀγανακτεῖτε, λέγει, λοιπὸν ἐστεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀνίσως καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας Ἑβραίους, ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἔνδοξον παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, καὶ μάλιστα ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἐνδοξότερον τοῦ Μωϋσέως παράδειγμα, τὸν Χριστόν· ὀνειδισμὸς

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει, τὴν μετὰ τῶν δυσσεβούντων πολιτείαν καὶ ζωήν.

(2) Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ ἀντιτασσεὶς καὶ ὀνειδίσας τὸν Μωϋσῆν, ἦτον ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Ἑβραῖος ὁποῦ διεργέτησεν ὁ Μωϋσῆς· ἐπειδὴ χρείας ἄλλος δὲν ἦτον παρὼν νὰ βλέπῃ, ὅταν τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσε, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἑβραῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας του. Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ ἀδηλος Ἑρμηνευτὴς· „ ἔφασαν δέ τινες ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον, ὃν Μωϋσῆς „ ἐρρύσατο παρὰ τοῦ φονεύσεως ". (Σιλ. 567. τῆς Πενταπόλ.)

κυνήσεν; ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, ἤγουν ἀκουμβίσας διὰ τὸ γηρατεῖον, ἐπάνω εἰς τὸ ῥαβδί του. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἐπροσκυνήσεν ὁ Ἰακὼβ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τοῦ Ἰωσὴφ, φανερόνωντας μὲ τὴν ῥάβδον, τὸ σκῆπτρον τῆς Βασιλείας τοῦ γιοῦ του Ἐφραὶμ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσκυνηθῇ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς.

22. „Πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-„μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο".

Γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-„τοῦ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπῇ δὲ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ „τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ „Ἰακώβ· καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὁ „Θεὸς ὑμᾶς, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν". (Γεν. ν'. 24.) Τόσον λοιπὸν, λέγει ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, τόσον πολλὰ ἐπίστευσε ὁ Ἰωσὴφ, ὅτι θέλει ἐλευθερωθῆ οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ὅπου καὶ ὥρκισεν αὐτοὺς διὰ νὰ πάρουν τὰ κόκκαλά του μαζί των· τοῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ Ἰωσὴφ, ὄχι διὰ τί ἐφρόντιζε τάφους καὶ μνήματα, (διὶ ὅ,τι πῶς δὲν ἤξευρεν ἐτόσον σοφὸς, ὅτι ὅλη ἡ γῆ εἶναι τοῦ Κυρίου;) ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ τελείαν πληροφορίαν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι ἐξάπαντος θέλει λάβῃ τέλος ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, καὶ βεβαίως ἔχουν νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ ὅτι τόσον εἶναι θεάρεστον τὸ νὰ μὴν ἀπομείνουν αὐτοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν ἐκεῖ ἀσέβειαν, ὥστε ὅπου, ὐδὲ αὐτὴ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν κοκκάλων αὐτοῦ κατάθεσις, εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν.

23. „Πίστει Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνο ὑπὸ τῶν πατέρων αὐ-„τοῦ· διὶ ὅτι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διά-„ταγμα τοῦ Βασιλέως".

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀπόστολος ἀρίθμησεν ἀνωτέρω ἄνδρας μεγάλους, οἵτινες ἐκατόρθωσαν τόσα θαυμαστὰ ἔργα μὲ τὴν πίστιν, τώρα λέγει καὶ περὶ τῶν γονέων τοῦ Μωϋσέως, οἵτινες ἦτον ὄχι τελεῖς καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς ὁποῦ ὀλιγοπιστοῦν, πῶς αὐτοὶ φαίνονται κατώτεροι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μεγαλοψύχους καὶ βεβαιοπίστους ἄνδρας· πηγαίνωντας δὲ ἔμπροσθεν, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ πόρνας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ αὐτοὺς περισσότερον. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἔκρυψαν τὸν Μωϋσῆν οἱ γονεῖς του τρεῖς μῆνας, καὶ μάλιστα, ὁπου ἦτον καὶ προσαγὴ τοῦ Βασιλέως Φαραὼ, νὰ φονεύωνται ὅλα τὰ ἀρσενικὰ παιδία τῶν Ἑβραίων· „εἶπε γὰρ φησὶν ὁ Βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις „τῶν Ἑβραίων ... ὅταν μαιεύσθε τὰς Ἑβραίας, καὶ ὦσι πρὸς τὸ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, „ἀποκτείνατε αὐτό". (Ἐξ. α'. 15.) διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθησαν οἱ γονεῖς τοῦ Μωϋ-σέως τοῦ Βασιλέως τὸν προσταγὸν; φανερὸν εἶναι ὅτι διὰ τί ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχ-θῇ τὸ παιδίον· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ; ὅτι εἶδον τὸ παιδίον ἀστεῖον, ἤγουν ὡραῖον καὶ χαριέστατον εἰς τὸ πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐχαρίτωσεν αὐτὸ δίθυς μέσα εἰς τὰ σπάργανα μὲ τὴν θείαν χάριν του· διότι λέγουσί τινες, ὅτι ἔμελλον νὰ ῥίψουν τὸ παιδίον οἱ γονεῖς του εἰς τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μὲ χάριν ἐχαμογέλασε, διὰ τοῦτο ἀφῆκαν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἔῤῥιψαν· ἔτζι ἦτον ὅλα τὰ τοῦ Μωϋσέως θεῖα ἀπὸ βρέφους.

24. „Πίστει Μωσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς Θυ-„γατρὸς Φαραώ".

25. „Μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσκαι-„ρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν".

Ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἦτον τὸ οἰκειότατον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιμένει πλατυώνωντας τὰ περὶ τούτου· ἡ δὲ σωτάξις οὕτως ἔχει· „πίστει Μωσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς Θυγατρὸς Φαραώ". Πότε δὲ ἠρνήθη τοῦτο; „μέγας γενόμενος", ἤγουν ὅταν ἔγινεν ἄνδρας εἰς τὴν ἡλικίαν· φανερὸν γὰρ εἶναι,

εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραὼ, διὰ τί ἤλπιζε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγαλίτερα ἀξιώματα· τὸ δὲ „ ἠρνήσατο " φανερόνει τὸ ὑπερβολικὸν μῖσος, καὶ τὸν ἀπὸ καρδίας ἐνδιάθετον χωρισμὸν ἀπὸ τὰ Βασίλεια. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶστα, πῶς ὀνομάζει ἁμαρτίαν ὁ Ἀπόστολος, τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινας μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Τοῦτο τὸ ἴδιον ὑπονοεῖ καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Ἀμὼς λέγων· „ οὐκ ἔπαχθεν „ ὑδωρ ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ " · (Ἀμ. ε'. 6.) καὶ ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας ἔτω λέγει· „ οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σεναὰρ, κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς ". (Μιχ. ά. 11.) Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνοντας καὶ ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἐδόθη σημεῖον, ὡς λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „ δίελθε μέσον Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ „ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστενάζοντων, καὶ τῶν καταδυναμευόντων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνο„ μίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν ". (Ἰεζ. θ'. 4.) ἐκείνους δὲ, ὁποῦ δὲν ἔπαχθον καμμίαν τοιοῦτον φιλάδελφον πάθος, καὶ διὰ τοῦτο μὴ σημειωθέντας, ἐπροσάχθησαν οἱ Ἄγγελοι νὰ τοὺς κατακόψουσι, καθὼς καὶ τοῦτο ἐκεῖσε γέγραπται· „ πορεύεσθε αὐτοὶ εἰς τὴν πόλιν, „ καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείδεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, καὶ νεανίσ„ κον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας „ ἐφ' οὓς ἐστι τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε ". (αὐτόθ. 5.) Ἀνίσως δὲ ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν συγκακοῦχοῦνται καὶ δὲν συμπονοῦν θελληματικῶς μὲ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφοὺς, ἁμαρτάνουσι, τί πρέπει νὰ σοχασθῶμεν διὰ ἐκείνους τοὺς παλαιπώρους, ὁποῦ κακοῦχοῦν καὶ κακοποιοῦν τοὺς ἀδελφούς των; „ πρόσκαιρον δὲ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Βασιλείας, καὶ τῆς τρυφῆς (1).

26. „ Μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν „ ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ ".

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐνόμισε μεγαλίτερον πλοῦτον ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου, τὰ ὁποῖα ἀποκείμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσέως, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐν παντὶ καὶ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· δι' ὅ,τι, καθὼς οἱ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διεργετηθέντες Ἑβραῖοι ὕστερον, ὠνείδιζον καὶ ἀτίμαζον τὸν Χριστὸν, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, ἐπιστρόφως καὶ οἱ παρὰ τοῦ Μωϋσέως διεργετηθέντες πρότερον, ὠνείδιζον ὕστερον τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀτίμαζον· δι' ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ὁποῦ ἐλευθερώθη παρὰ Μωϋσέως ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιον, ὁποῦ τὸν ἔδερνεν, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος τὴν αὐριανὴν ἡμέραν ὠνείδιζε τὸν διεργέτην του Μωϋσῆν, διὰ τί τὸν ἐπέπληξε, πῶς κτυπᾷ τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ τίς σε κατέστησε ἄρχοντα καὶ δικα„ στὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον "; (Ἐξ. β'. 14.) (2). Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὸ νὰ ὀνειδίζεταί τινας καὶ νὰ κακοῦχῆται ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἐδικούς του, τοῦτο εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ὁμοίως καὶ κάθε ὀνειδισμὸς, ὁποῦ γίνεται ἐναντίον ἐκείνου ὁποῦ πράττει τὸ καλὸν, καὶ ἁπλῶς κάθε ἐναντιότης καὶ δυσφημία, ἀδίκως, ἢ ματαίως γινομένη κατά τινος, αὐτὰ ὅλα εἶναι ὀνειδισμὸς τοῦ Χριστοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδυσφημεῖτο, καὶ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ὠνόμαζον αὐτὸν φάγον καὶ οἰνοπότην, καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τί σωπέτρωγε μὲ ἐκείνους διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. (Ματθ. ιά. 19.) Καθὼς λοιπὸν ἡ ἄφεσις καὶ ἡ ἐν κακοῖς δόφημία, εἶναι ἰδία τῆς ἁμαρτίας, ἔτζι καὶ ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν γινόμενος ὀνειδισμὸς, εἶναι ἴδιος τοῦ Χριστοῦ. Μὴν ἀγανακτεῖτε, λέγει, λοιπὸν ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, ἀνίσως καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας Ἑβραίους, ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἔνδοξον παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, καὶ μάλιστα ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἐνδοξότερον τοῦ Μωϋσέως παράδειγμα, τὸν Χριστόν· ὀνειδισμὸς

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν " ὀνομάζει, τὴν μετὰ τῶν ἀνοσιωτάτων πολιτείαν καὶ ζωήν.

(2) Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ ἀντισαθεὶς καὶ ὀνειδίσας τὸν Μωϋσῆν, ἦτον ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Ἑβραῖος ὁποῦ διεργέτησεν ὁ Μωϋσῆς· ἐπειδὴ χαλεπὸς ἄλλος δὲν ἦτον παρὼν νὰ βλέπῃ, ὅταν τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσε, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἑβραῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας του. Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ ἁδηλος Ἑρμηνευτὴς· „ ἔφασαν δέ τινες ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον, ὃν Μωσῆς „ ἐρρύσατο παρὰ τοῦ φονευθέντος ". (Σελ. 567. τῆς Πενταπόλ.)

Digitized by Google

μὸς δὲ τῦ Χειςοῦ ἦτον ἡ ὁ γογγυσμὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὴν πέτραν παρὰ τῶν Ἑβραίων, ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως (1)· ἐπειδὴ ἡ πέτρα ἐκείνη ἦτον ὁ Χειςὸς, κατὰ τὸν ἴδιον Παῦλον. (ά. Κορ. ί. 4.)

„ Ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν".

Μὲ τί ἀπέβλεπε; μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς δηλαδὴ τῆς πίςεως".

27. „ Πίςει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τῦ Βασιλέως".

Τί λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ἡ δὲν εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδυ ὅτι „ ἐφοβήθη δὲ Μωϋσῆς ἡ εἶπεν, εἰ οὕτως ἐμφανὲς γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο"; (Ἐξ. β'. 14.) ἀλλ' ὅμως ἐσὺ ὦ ἀναγνῶςα, τὸ „ μὴ φοβηθεὶς" ἐδῶ, νόησον κατὰ τῦτο, καθ' ὅ,τι ὁ Μωϋσῆς δὲν ἐφοβήθη πάλιν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡ νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἡγεμονίαν ὅλου τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. Ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινας, ἡ πῶς δὲν ἔμεινε τότε εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Μωϋσῆς, ἀλλὰ ἄφηκε τὴν Αἴγυπτον, ἡ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον; ἡ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ νὰ ῥίπτῃ τινὰς τὸν ἑαυτόν τε εἰς φανερὸν κίνδυνον, ὁποῖος ἦτον τότε ὁ κίνδυνος τοῦ Μωϋσέως· „ ἤκυσε γὰρ φησὶν ἡ Γραφὴ Φαραὼ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἡ ἐζήτει ἀνελεῖν τὸν Μωϋσῆν" · (Ἐξ. β'. 15.) τὸ νὰ ῥίπτῃ, λέγω, τινὰς τὸν ἑαυτόν τε εἰς φανερὸν κίνδυνον, ἡ ἔπειτα νὰ λέγῃ, ὅτι ἴσως θέλει με φυλάξει ὁ Θεὸς, αὐτὸ εἶναι ἀνθρώπε, ὁποῦ ἐκπειράζει Κύριον τὸν Θεόν τε, ἡ ἁπλῶς αὐτὸ εἶναι ἔργον διαβολικόν· ἐπειδὴ ἡ ὁ διάβολος εἶπεν εἰς τὸν Κύριον· „ εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω" · (Ματθ. δ'.) ἤγυν κρήμνισαι τὸν ἑαυτόν σε κάτω, ἐπάνω ἀπὸ τὸ πτερύγιον τοῦ Ἱεροῦ, ἐλπίζωντας ὅτι ὁ Θεὸς θέλει σε φυλάξει νὰ μὴ πάθῃς κἀνενα κακόν· „ γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ· ἡ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σε" · (Ψαλμ. ϛά. 12.) (Ματθ. αὐτόθ.) ἢ τὸ οὐ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ Βασιλέως ἔτζι νόησον, ὅτι ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, πισεύσας εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θέλει τὸν γλυτώσει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Βασιλέως, ἡ ὅτι δὲν θέλει κωνηγήσει αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς Φαραὼ, θυμονόμενος κατ' αὐτοῦ, οὐδὲ ὅτι θέλει τὸν πιάσει, κἂν ἡ θυμωθῇ κατ' αὐτοῦ. Σημεῖον δὲ τοῦ ὅτι δὲν ἐφοβήθη ὁ Μωϋσῆς, εἶναι, διὰ τί δὲν ἐκατοίκησε μακρὰν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ πλησίον τῆς Αἰγύπτε εἰς τὴν γῆν Μαδιὰμ τόσας χρόνας, ἡ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐδυνήθη νὰ μάθῃ τι περὶ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον τοῦτο ἐςάθη ἀποτέλεσμα τῆς πίςεως τοῦ Μωϋσέως.

„ Τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε".

Ὡσὰν νὰ ἔβλεπε, λέγει, ὁ Μωϋσῆς τὸν ἀόρατον Θεὸν, ὁπῦ ἀρίσκετο μαζὶ μὲ αὐτὸν, ἔτζι ἐκαρτέρησε ἡ ὑπέμεινεν ὅλας τὰς θλίψεις τῆς ξενιτείας· ἐπειδὴ μεγάλης ὑπομονῆς εἶναι πρόξενον, τὸ νὰ ἔχῃ τινὰς παντοτε τὸν Θεὸν εἰς τὸν νῦν τε, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν με διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν με ἐςὶν ἵνα μὴ σαλευθῶ". (Ψαλμ. ιέ.) (2).

28. „ Πί-

---

(1) Οὕτω γὰρ φησὶν ἡ Γραφή· „ ἀπῆρε πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς ἐρήμυ Σὶν... ἡ παρενέβαλοσαν ἐν Ῥαφιδείν· ἐκ ἦν δὲ ὕδωρ τῷ λαῷ πιεῖν... ἡ διεγόγγυσεν ἐκεῖ ὁ λαὸς πρὸς Μωϋσῆν λέγοντες, ἵνα τί τῦτο; ἀνεβίβασας ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτυ ἀποκτεῖναι ἡμᾶς, ἡ τὰ τέκνα ἡμῶν, ἡ τὰ κτήνη τῷ δίψει; ἡ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· προπορεύυ τῦ λαῦ τύτυ... ἡ τὴν ῥάβδον ἐν ᾗ ἐπάταξας τὸν ποταμὸν λάβε ἐν τῇ χειρίσε, ἡ πορεύσῃ· ὧδε ἐγὼ ἕςηκα, πρὸ τῦ σε ἐλθεῖν ἐκεῖ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν Χωρὴβ, ἡ παιάξεις τὴν πέτραν, ἡ ἐξελεύσεται ἐξ αὐτῆς ὕδωρ ἡ πίεται ὁ λαός". (Ἐξ. ιζ'. 6.)

(2) Ὅθεν εἶπε περὶ τῦ Μωϋσέως ὁ Ἀββᾶ Μακάριος· „ Καὶ φυγὰς Αἰγύπτυ γεγονὼς (ὁ Μωϋσῆς) „ τόσον χρόνον ἐν ποιμαντικῇ διῆγεν ἐργασίᾳ ὁ Βασιλέως ὑός, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπόλαυσιν καὶ τρυφὴν βασιλικὴν ἀνατραφείς, ἡ ὕστερον δόκιμος ἡ πιςὸς διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας ἀρεθείς, οἷα πολλὰς πειρασμὸς ὑπομένας, ἐγένετο λυτρωτὴς καὶ ἡγούμενος ἡ Βασιλεὺς τῷ Ἰσραὴλ, ἡ Θεὸς τῷ Φαραὼ ὑπὸ τῦ Θεῦ προσηγορεύθη". (Ὁμιλ. θ'. Κεφ. δ'.)

28. „ Πίσει πεποίηκε τὸ Πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα „ μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν “.

Εἰς κάθε μέρος τῶν Ἐπιστολῶν του συνειθίζει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ βάλῃ εἰς τὸ μέσον τὸ λόγου κανένα μυστήριον, ὡσὰν κατὰ πάρεδον, καθὼς κάμνει τώρα καὶ ἐδῶ, καὶ ἂν εἴδετε παρηγορίας, ἀριθμεῖ τὸ τοῦ παλαιοῦ Πάσχα μυστήριον· διὰ τί ἡ χύσις τοῦ αἵματος ἐκείνου, ἤτοι ἡ χείσις τῶν ἀσωφλίων, καὶ τῶν δύω παρασάδων τῆς θύρας τοῦ αἰσθητοῦ οἴκου τῶν Ἑβραίων, ἐπροεικόνιζε τὴν χείσιν τοῦ δεσποτικοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ χειόμενοι, φεύγομεν τὸν ὀλοθρεύοντα ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ βίου τούτου τὰ πρωτότοκα τῶν μὴ κεχεισμένων (1). Ὁ Μωϋσῆς λοιπὸν μὲ τὸ νὰ ἐπίσθυσε τότε, ὅτι ἡ χείσις τοῦ αἵματος θέλει φυλάξει τὰ πρωτότοκα, παρήγγειλεν εἰς τὸν λαὸν νὰ κάμῃ τοῦτο· καὶ ἀγκαλὰ ἐκεῖνο καθ' ἑαυτὸ ἦτον αἷμα ἀμνοῦ, καθ' ὃ ὅμως ἐτύπωνε τὸ αἷμα τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, διὰ τοῦτο ἔδειξε τόσην μεγάλην δυνάμιν· ἐσεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, ὁπού ἐχείσθητε μὲ τὸ ἀληθινὸν αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τί δὲν πισθύετε πῶς ἀπὸ τοῦτο φυλάττεσθε; Οὐ μόνον δὲ σὴν χείσιν τοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ τὸ Πάσχα ἔκαμεν ὁ Μωϋσῆς, ἤγουν ἔφαγε τὸν ἀμνόν, καὶ τὰ ἄζυμα, καὶ τὰς πικρίδας, καὶ ἐπίσθυσεν ὅτι ὁ λαός, δυγαίνοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἔχει νὰ γλυτώσῃ καὶ νὰ φυλαχθῇ· ἐπειδὴ ὁ τρόπος ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔτρωγαν τὸ Πάσχα, ἦτον σχέδιος, ἤγουν ἦτον διὰ κίνημα δρόμου· ἐβιάζοντο γὰρ νὰ φάγουν αὐτὸ ὀγλίγωρα, καὶ νὰ εὔγουν ἔξω ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· „ Καὶ ἔδεσθέ φησιν αὐτὸ μετὰ σπευδῆς “. (Ἐξ. ιβ'. 11.

29. „ Πίσει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς “.

Διὰ νὰ μὴν εἴπουν οἱ σχ Ἑβραῖοι πισοὶ, ὅτι τί φέρεις εἰς τὸ μέσον, ὦ μακάριε Παῦλε, ἄνδρας μεγάλους καὶ θαυμασθς, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς νὰ μιμηθοῦμεν δὲν δυνάμεθα; διὰ τοῦτο φέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἰς παράδειγμα καὶ τὸν κοινὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἂν δὲν ἠμπορῆτε νὰ μιμηθῆτε, ἀδελφοὶ, τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ τὸν Μωϋσῆν, κἂν μιμηθῆτε τὸ πλῆθος τῶν ὁμογενῶν σας Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νὰ ἐπίσθυσαν, ὅτι δὲν θέλει καταποντίσει αὐτοὺς τὸ νερὸν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐτόλμησαν καὶ ἐμβῆκαν μέσα εἰς αὐτὴν, θαρρήσαντες εἰς τὸν Θεὸν, ὅτι θέλει διαπεράσει αὐτὴν ὡσὰν ξηράν. Μὲ τοιοῦτον τρόπον ἡ πίσις κάμνει τὰ ἀδύνατα δυνατά· καὶ λοιπὸν πῶς ἐσεῖς ἀπισεῖτε;

„ Ἧς πᾶραν λαβόντες Αἰγύπτιοι (2) κατεπόθησαν “.

Δὲν ἔχει, λέγει, νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ἦτον κατὰ φαντασίαν, καὶ δὲν ἦτον πραγματικῶς θάλασσα καὶ ἱερόν· διότι πῶς ἦτον ἀληθῶς θάλασσα, τὸ ἔδειξαν διὰ τῶν ἔργων οἱ Αἰγύπτιοι, οἵτινες ἐδοκίμασαν μὲν νὰ ἔμβουν εἰς αὐτὴν, ἐκαταποντίσθησαν δὲ ἀπὸ αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ ἐκινήθη καὶ ὥρμησε ἡ θάλασσα ἐναντίον τους, ἐκείνη ὁπού πρότερον ἔσεκεν ὡσὰν τεῖχος ἀπὸ τὸ σῶα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅταν διεπέρασαν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ εἰς μὲν τοὺς Ἰσραηλίτας ἡ θάλασσα ἐσχίσθη, ἔξω ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς δρό-

(1) Χειόμεν γὰρ ἡμεῖς τὸ σῶμα ὡσὰν οἰκίαν κατὰ τὸν Ὠριγένη· καὶ τὸ μὲν ἀνώφλιον τῆς οἰκίας μας, αἰσθητῶς μὲν, εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ τὰ χείλη, νοητῶς δὲ, εἶναι τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς· αἱ δύω δὲ παρασάδες εἶναι τὸ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ τὸν Ὠριγένη, καὶ Νύσσης Γρηγόριον, ἢ ἡ πρᾶξις καὶ ὁ λόγος, ὅταν ἡ ἕξις καὶ ἐνέργεια τῶν τοῦ νοὸς κινημάτων τε καὶ δογμάτων, καλῶς ἀνοιγομένων καὶ κλεομένων ἐκ θεωρίας· ἐπειδὴ μέτρον ἐσί τι καὶ καταλήψεως, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) ἢ θύρα εἶναι αἱ πέντε ἡμῶν αἰσθήσεις, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον· ἢ θύρα νοεῖται ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον, οἰκία δὲ ἡ Ἐκκλησία. Ὅσοις λοιπὸν θέλει νὰ μὴ πάθῃ κανένα κακὸν ἀπὸ τὸν ὀλοθρευτὴν, ἂς μὴν δυγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὴν πόρταν τοῦ οἴκου του, μηδὲ ἂς ἀναχωρῇ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν· ἢ ἂς μὲν δυγαίνῃ τινὰς ἔξω ἀπὸ τὸν οἰκόν του, ἤγουν ἂς μὴν δυγαίνωμεν ἔξω τὰ ἑαυτά μας· διότι ὅταν δυσκινώμεθα εἰς τὰ πάθη, τότε δυγαίνομεν ἀπὸ σὴν θύραν· ὅταν δὲ δυσκινώμεθα εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ἐπισρέφαντας ὅλον τὸν νοῦν, καὶ τὸν λόγον μέσα εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἤγουν εἰς τὴν καρδίαν μας, τότε δὲν δυγαίνομεν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρταν μας, καὶ τότε γλυτώνομεν ἀπὸ τὸν ὀλοθρευτήν, κατὰ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον.

(2) Ἐν ἄλλοις οἱ Αἰγύπτιοι.

δρόμον διὰ νὰ τὸν περάσουν πεζοί· εἰς δὲ τὸν Αἰγυπτίους, σωθεῖσα κατὰ τὸν φύσιν της, ἐκατηφόρισεν αὐτούς, ὡς εἶπεν ὁ Οἰκουμένιος· καθὼς καὶ μετὰ ταῦτα ἡ φλόγα τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, ἡ τοὺς τρεῖς παῖδας μὴ καύσασα, ἔδειξε πῶς ἦτον ἀληθῶς φλόγα, ὅταν κατέκαυσε τοὺς κύκλῳ τῆς καμίνου διεισκομένους Βαβυλωνίους· ὁμοίως καὶ οἱ λέοντες οἱ τὸν Δανιὴλ μὴ φαγόντες, ἔδειξαν πῶς ἦτον τῇ ἀληθείᾳ λέοντες, ὅταν ἐλάφυξαν καὶ κατέφαγον τοὺς κατηγόρους τοῦ Δανιήλ.

30. „Πίστει τὰ τείχη Ἰερειχὼ ἔπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας".

Μὲ πίστιν, λέγει, ἔπεσον τὰ τείχη τῆς Ἰερειχὼ, ἀφ' ὅτου ἐπεριεκυκλώθη ἑπτὰ ἡμέρας· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἐπρόσταξε ταῦτα· „Καὶ ἔσαι ὡς αὖ σαλπίσητε τῇ σάλπιγ„γι, ἀνακραγέτω πᾶς ὁ λαὸς ἅμα, καὶ ἀνακραγόντων αὐτῶν, πεσεῖται αὐτόματα τὰ τείχη „τῆς πόλεως". (Ἰησ. ϛ'. 5.) ἐπειδὴ, λέγω, ταῦτα ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς, ὁ δὲ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ ὁ λαὸς ὅλος δὲν διεκρίθησαν, ὅτε ἐδίσασαν νὰ εἴπουν· τί τοῦτο; καὶ ὁ ἦχος τῶν σαλπίγγων ἔχει ποτὲ δυνάμιν νὰ κρημνίζῃ λίθους καὶ κάστρα; ἐπειδὴ, λέγω, δὲν ἐδίσασαν, ἀλλ' ἐπίστευσαν ὅτι θέλει γένῃ τὸ πρᾶγμα, διὰ τοῦτο καὶ ἔγινε.

31. „Πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμέ„νη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης".

Ἰδοὺ ἐδῶ φέρει εἰς παράδειγμα ὁ Ἀπόστολος πρόσωπον ἀτιμότατον πόρνης, σὰν μὲν, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ μὲ αὐτὸ τοὺς Χριστιανοὺς περισσότερον, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ φανερὰ κατώτεροι κατὰ τὸν πίστιν μιᾶς γυναικὸς πόρνης· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δυνάμις τῆς πίστεως, ὥστε ὁποὺ αὐτὴ καταρθόνει καὶ εἰς τὰ κατηγορημένα πρόσωπα τοιαῦτα θαυμαστὰ πράγματα. Πίστιν λοιπὸν ἔδειξε καὶ ἡ πόρνη αὕτη· διὰ τί ἔκρυψε τοὺς δύω ἰσραηλίτας τοὺς ἀποσταλέντας παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, διὰ νὰ κατασκοπεύσουν τὴν πόλιν Ἰερειχὼ, καὶ ἐφύλαξεν αὐτοὺς, ὅταν ἐζητοῦντο ὡς κατάσκοποι ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῆς Ἰερειχώ· δὲν ἤθελε δὲ κρύψῃ αὐτοὺς, ἀφοῦ δὲν ἐπίστευεν, ὅτι θέλει σκλαβωθῆ ἡ πόλις Ἰερειχὼ ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας· ἔτζι γὰρ εἶπε πρὸς αὐτούς „ἐπίσαμαι ὅτι ἔδωκεν ὑμῖν Κύριος τὴν γῆν· ἐπιπέ„πωκε γὰρ ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς· ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξήρανε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν „ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτε ἐξεπορεύεσθε ἐκ γῆς Αἰγύπτου". (Ἰησ. β'. 9.) Καὶ αὐτὴ μὲν ἡ πόρνη, μὲ τὸ νὰ ἐπίστευσεν εἰς τὰ ἀκηκοότα θαυμάσια ὁποὺ ἔκαμεν ὁ Θεὸς, ἐσώθη καὶ ἐφυλάχθη, οἱ δὲ ἄλλοι πολῖται τῆς Ἰερειχὼ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπίστευσαν εἰς αὐτὰ, ἀπωλέσθησαν (1).

32. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „οὐκ ἐκώλυσεν ἡ τοῦ βίου παρανομία τὴν σωτηρίαν· „ἐκάλυψε γὰρ ἡ πίστις τῆς ἁμαρτίας τὰ τραύματα· „Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὴν ἀποστολικὴν σοφίαν, μᾶλλον „δὲ ὑμνῆσαι προσήκει τοῦ θείου Πνεύματος τὴν ἐνέρ„γειαν, ὅτι τῷ Μωϋσῆ, τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τῷ Νῶε, „καὶ τῷ Ἐνὼχ, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἁγίοις, ἀκόφυλον γυ„ναῖκα, καὶ πόρνην σωτήριον, ἵνα καὶ τῆς πίστεως ἐπι„δείξῃ τὴν δύναμιν, καὶ καταισχύνῃ τοὺς Ἰουδαίων ὀφρῦς· „ἑξακόσιαι μὲν γὰρ αὐτῶν χιλιάδες διὰ τὴν ἀπιστίαν „κατηκοντώθησαν, οὐδὲν τῆς νομικῆς ἀπονάμενοι πολι„τείας· αὕτη δὲ, πόρρω μὲν οὖσα τῆς τοῦ Ἀβραὰμ „συγγενείας, ἔξω δὲ τῆς νομικῆς ὑπάρχουσα πολιτείας, „ἐν ἀκολασίᾳ τε τὸν πλεῖστον διαβιώσασα χρόνον, διὰ „τῆς πίστεως τὴν σωτηρίαν εὑρέσθαι, καὶ τῆς Ἐκκλη„σίας τὸν τύπον ἐσχηματίσθαι· ὥσπερ γὰρ αὕτη μὲ„τὰ πίστεως τοὺς κατασκόπους ἐδέξατο, ὅπως ἡ Ἐκκλη„σία τοὺς Ἀποστόλους· καὶ καθάπερ ἐκείνη σημεῖον ἔλα„βε τῆς σωτηρίας τὸ κοκκίνου τοῦ κόκκινον· ὅπως ἡ Ἐκ„κλησία, διὰ τοῦ θεοποτικοῦ αἵματος, τῶν αἰωνίων ἀπή„λαυσεν ἀγαθῶν". Ῥαὰβ δὲ, κατὰ τὸν Ἅγιον Νεῖλον, θέλει νὰ εἴπῃ πλατυσμός· „ἡ γὰρ τὸ πρῶτον „πόρνη, νῦν δὲ σώφρων Ἐκκλησία, διὰ τῆς πίστεως „πλατυνθεῖσα ταῖς θεωρίαις, καὶ τοῖς θείοις νοήμασι· „διὰ τοῦτο Κορινθίοις γράφει ὁ μέγας Ἀπόστολος· „μὴ „πεσοχωρεῖσθε, μᾶλλον δὲ πλατυνθῆτε, καθάπερ ἂν „ἡ ἐμὴ καρδία πεπλάτυνται". Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ὠριγένης· „δι' ὃ καὶ ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία λέγει, στενός „μοι ὁ τόπος, ποίησόν μοι τόπον ἵνα οἰκήσω". (Ἡσ. μδ'. 20.) Ὅτι δὲ ἡ Ῥαὰβ τύπον εἶχε τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίας μαρτυρεῖ καὶ ὁ Σεβῆρος, καὶ ὁ Προκόπιος· σοφίαν δὲ μεγάλην ἐμεταχειρίσθη ἡ Ῥαὰβ αὕτη· διὰ τί ἐρωτωμένη νὰ δώσῃ ἀπὸ τοὺς οἴκους της τοὺς δύω κα„τασκόπους τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, δὲν ἀρνήθη ὅτι δὲν ἐ„πῆγαν ἐκεῖνοι τελείως εἰς τοὺς οἴκους της· ἐπειδὴ τὸ ἄκρα„τον ψεῦδος δὲν πιστεύεται· ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἐπῆγαν μέν, ἀνεχώρησαν δέ, ἐκαμε τὸ ψεῦδος νὰ πιστευθῆ, κατὰ τὸν Προκόπιον.

Digitized by Google

32. „Καὶ τί ἔτι λέγω“;

Καταπαύσας τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πόρνην Ῥαὰβ, καὶ καταπείσας ἀρκετὰ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς, ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν προσώπων αὐτῶν, εἰς τὸ νὰ μὴν ὀλιγοπιστῶσι καὶ μικροψυχῶσι· λοιπὸν διὰ συντομίαν, δὲν διηγεῖται κατὰ μέρος ὅλους τοὺς ἄλλους Δικαίους τοὺς ὄντας τῷ νόμῳ, διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς εἶναι φιλότιμος καὶ ὑπερήφανος· ὅμως πάλιν δὲν ἀποσιωπᾷ τελείως αὐτούς, ἀλλὰ μὲ σύντομα σχήματα ὡραῖον παραλείψεως ῥητορικῆς, φανερώνων ὅτι τοὺς ἀφίνει, δὲν τοὺς ἀφίνει· καὶ ἔτζι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν, ἔτε τὸν ἀκροατὴν λυπεῖ, λέγοντάς τε ὅτι ἀφίνει τὰ πολλὰ, καὶ ἐν ταυτῷ κατασκευάζει ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῇ μὲ περισσότερα λόγια.

„Ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος“.

Ποῖος χρόνος καὶ καιρός; ἢ ὅλος ἀορίστως ὁ καιρὸς, καθὼς ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν ὑπερβολικῶς, διὰ καμμίαν πλατυπάτην διήγησιν τινὸς πράγματος, ὁποῦ ἔχομεν νὰ κάμωμεν· ὅτι ὁ καιρὸς δὲν μὲ φθάνει νὰ διηγοῦμαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἢ λέγει ὡρισμένως ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν θέλει μὲ φθάσει ὁ καιρὸς, ὁ σύμμετρος καὶ ἁρμόδιος εἰς μίαν ἐπιστολήν.

„Περὶ Γεδεὼν, Βαράκ τε καὶ Σαμψὼν, καὶ Ἰεφθάε, Δαβίδ τε καὶ Σα-
„μουὴλ, καὶ τῶν Προφητῶν“.

Ἀπορῦσι μερικοὶ, διὰ ποίαν αἰτίαν γράφει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸν Γεδεών, καὶ Ἰεφθάε, καὶ Σαμψών, καὶ Βαράκ; ὑμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα ταῦτα· τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, ἐσὺ ὁποῦ προβάλλεις τὴν ἀπορίαν ταύτην; καὶ αὖ ὁ Παῦλος ἀνέφερεν ἀνωτέρω τὴν ἀλλόφυλον, καὶ ἐθνικὴν, καὶ πόρνην Ῥαὰβ, διὰ τί νὰ μὴν ἀναφέρῃ καὶ τοὺς προρρηθέντας, οἱ ὁποῖοι ἐσάθησαν καὶ Ἑβραῖοι, καὶ Κριταὶ, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Προφῆται; ὁ μὲν γὰρ Γεδεών, καὶ ὁ Βαράκ (1), καὶ ὁ Σαμψὼν (2), καὶ ὁ Ἰεφθάε (3), ἦτον Κριταὶ τοῦ Ἰσραήλ· ὁ δὲ Δαβὶδ, ἦτον καὶ Βασιλεὺς καὶ Προφήτης, ὁ δὲ Σαμουὴλ, ἦτον καὶ Κριτὴς, καὶ Προφήτης (4)· καὶ μὴ σοχασθῇς τὴν ἄλλην ζωὴν αὐτῶν, ἀλλὰ σοχάσου αὖ δὲν ἔλαμψαν εἰς τὴν πίστιν· ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, δὲν ἐξετάζει τοὺς βίους τῶν ἀνωτέρω, ἀλλὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς πίστεώς των.

33. „Οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο Βασιλείας“.

Τοιοῦτος ἐσάθη ὁ Κριτὴς Γεδεών, ὅστις δυναμωθεὶς ἀπὸ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, μὲ μόνους τοὺς τριακοσίους ἀνθρώπους ὁποῦ εἶχε μαζί του, ἐθανάτωσεν ἀπὸ τὴν παρεμβολὴν τοῦ Μαδιὰμ, καὶ Ἀμαλὴκ, ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας, καὶ τὸν Ὠρὴβ καὶ Ζὴβ τοὺς ἄρχοντας Μαδιὰμ, ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Ζεβεὲ δὲ καὶ Σαλμανὰ τοὺς Βασιλεῖς Μαδιὰμ, ἐκυνήγησε, καὶ πιά-

(1) Ὁ Βαράκ ἔως ἐσάθη Κριτὴς τοῦ Ἰσραήλ, ὅς ἦτον μαζὶ μὲ τὴν Δεββώραν, ἔχων δέκα χιλιάδας στράτευμα, ἐπολέμησε τὸν Σισάραν τὸν ἄρχοντα τῆς δυνάμεως Ἰαβὶν Βασιλέως Χαναάν, καὶ ἠφάνισε τὰ ἐννεακόσια ἁμάξια σιδηρᾶ, καὶ ὅλην τὴν παρεμβολὴν αὐτοῦ· καὶ ὅρα περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον Κεφάλαιον τῶν Κριτῶν.

(2) Σαμψὼν ὁ ἀνδρειότατος, ἐσάθη Κριτὴς καὶ αὐτὸς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πολλὰς ἀνδραγαθίας ἔκαμε κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ πολλὰς καταδρομὰς ἠλευθέρωσε· περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει τὸ ι.γ'. ιδ'. ιέ. καὶ ιϛ'. Κεφάλαιον τῶν Κριτῶν.

(3) Ὁ Ἰεφθάε ἐσάθη Κριτὴς τοῦ Ἰσραήλ ἓξ χρόνους, καὶ ἐπολέμησε τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν, καὶ ἐνίκησεν αὐτούς· καὶ ἐπειδὴ ἔταξεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ὁλοκαύτωμα, ἐκεῖνον ὁποῦ βγῇ ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ οἴκου του, διὰ νὰ τὸν συναπαντήσῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐρχόμενον, ἔτυχε δὲ ἡ θυγάτηρ του νὰ ἐξέλθῃ πρώτη, ἐθυσίασεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν. Ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ ιά. καὶ ιβ'. Κεφάλαιον τῶν Κριτῶν.

(4) Ὅτι δὲ ὁ Σαμουὴλ ἦτον καὶ Κριτὴς τοῦ Ἰσραήλ, μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα· „Καὶ ἐδίκαζε Σα-
„μουὴλ (τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ) εἰς Μασπφάθ“. (α' Βασιλ. ζ'. 6.).

πιάσας αὐτὰς ἐθανάτωσε, καθὼς παῦται πᾶσαι ἀναφέρει τὸ ἕβδομον καὶ ὄγδοον κεφάλαιον τῶν Κριτῶν (1).

„Εἰργάσαντο δικαιοσύνην".

Ποῖοι ἦτον ὅπου ἔπραξαν δικαιοσύνην; καὶ οἱ ἀνωτέρω Δίκαιοι, καὶ ὁ Σαμψών (2)· διὰ τί αὐτοὶ ἔχοντες πίστιν εἰς τὸν Θεὸν, ἔκαμαν ἐκδίκησιν ἐναντίον εἰς τοὺς ἀλλοφύλους, τοὺς ἐχθροὺς τῶν ὁμογενῶν τους Ἑβραίων, καὶ εἰς μὲν τοὺς ὁμογενεῖς των Ἑβραίους ἐφάνηκαν φιλάνθρωποι, εἰς δὲ τοὺς ἀδίκους ἐχθρούς των Ἐθνικοὺς, ἐξάνηκαν πολέμιοι· τοῦτο δὲ εἶναι ἴδιον δικαιοσύνης, τὸ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα τὸ κατ' ἀξίαν, καὶ ἐκεῖνο ὅπου τοῦ πρέπει.

„Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν".

Καθὼς ἐξάνη ὁ προφητάναξ Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς πίστεως ὅπου εἶχεν, ἀπόλαυσε τὴν ἐπαγγελίαν ὅπου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός· „ὤμοσε γὰρ φησι, Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλή„θειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτὴν· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνου σου". (Ψαλμ. ρλά. 11.) ἡ ὁποία αὕτη θεία ἐπαγγελία, αἰσθητῶς μὲν ἔλαβε τὸ πέρας εἰς τὸν Σολομῶντα, τὸν υἱὸν τοῦ Δαβὶδ, νοητῶς δὲ ἐτελειώθη εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀληθινὸν Σολομῶντα, ὅτι τὸν εἰρηνικὸν, καὶ εἰρηνεύει ὄντα αὐτόχρημα· διότι Σολομὼν, θέλει νὰ εἴπῃ εἰρηνικός· καθ' ὃ, τι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἦτον ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἄγγελος πρὸς τὴν Παρθένον· „Καὶ δώσει αὐ„τῷ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ". (Λουκ. α. 32.) (3)

„Ἔφραξαν στόματα λεόντων".

Τὰ στόματα τῶν λεόντων ἔφραξεν ὁ Δανιὴλ, καὶ ὁ Σαμψών· ὁ μὲν γὰρ Δανιὴλ, βαλθεὶς ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους εἰς τὸν λάκκον, ὅπου ἦτον ἑπτὰ λέοντες, ἔκλεισε τὰ στόματα αὐτῶν ἀοράτως διὰ τῆς ἐν αὐτῷ οἰκειώσης πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, καὶ δὲν ἔφαγον αὐτόν· (ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ „Βὴλ καὶ Δράκων") ὁ δὲ Σαμψὼν ἀπαντήσας λέοντα εἰς τὴν ὁδὸν ὠρυόμενον, ἐθανάτωσεν αὐτὸν διὰ τῆς πίστεως καὶ θείας δυνάμεως, καὶ δὲν ἀφῆκε νὰ τὸν φάγῃ· ὅπου γὰρ γέγραπται περὶ αὐτοῦ· „Καὶ κατέβη Σαμψὼν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς Θαμ„ναθά· καὶ ἦλθεν ἕως τοῦ ἀμπελῶνος Θαμναθὰ, καὶ ἰδοὺ σκύμνος λέοντος ὠρυόμενος εἰς συν„άντησιν αὐτοῦ· καὶ ἦλατο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ σωιτείλεν αὐτὸν, ὡσεὶ σωτείλει „ἔριφον αἰγῶν, καὶ οὐδὲν ἦν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ". (Κριτ. ιδ'. 5.)

34. „Ἔσβε-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, ὡς ὁ Ἀβραὰμ ὅτι ἐνίκησε τοὺς τέσσαρας Βασιλεῖς, τὸν Χοδολαγομόρ, καὶ Θαργάλ, καὶ Ἀμαρφάλ, καὶ Ἀριὼχ, οἳ αἰχμαλωτίσαντες τὰ Σόδομα, καὶ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Λὼτ, (Γεν. ιδ'.) καὶ τὸν Βασιλέα τῶν Γεραρων Ἀβιμέλεχ (Γεν. κ'.) ὡς ὁ Μωϋσῆς ὁ νικήσας τὸν Βασιλέα Φαραὼ, καὶ τὸν Βασιλέα Ἀμαλὴκ, καὶ ἄλλους πολλούς.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἠργάσατο διὰ πίστεως δικαιοσύνην, περὶ ἧς γέγραπται· „ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ „εἰς δικαιοσύνην". (Γεν. ιέ. 6.) Καὶ ὁ Φινεὲς, ὅτε ἀπέκτεινε τὸν Ζαμβρὶ καὶ τὴν Μαδιανίτιδα. (Ἀριθ. κε'.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἀντὶ ἑρμηνεύει τό· „κατηγωνίσαντο βασιλείας"· „ὁ Γεδεὼν τὴν Μαδιὰν κα„τεπάλαισε· Σαμψὼν, τοὺς ἀλλοφύλους· Βαρὰκ, τὸν Σι„σάρα· Δαβὶδ, Ἀμμανίτας, καὶ Ἀμαληκίτας, καὶ „Σύρους ἑκατέρους· Σαμουὴλ, τοὺς ἀλλοφύλους". Τὸ δὲ „ἠργάσαντο δικαιοσύνην" τοῦτο κοινὸν τῶν Ἁγίων ἁπάντων.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος λέγει ὅτι ἐπέτυχον τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, καὶ ὁ Χάλεβ, οἱ κληρονομήσαντες τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καὶ ὅρα τὸ ιδ'. τῶν Ἀριθμῶν. Ὁ δὲ Θεοδώρητος· „Καὶ τῷ Ἀβραὰμ, „λέγει, ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ „εὐλογήσειν πάντα τὰ Ἔθνη, καὶ τῷ Ἰσαὰκ, καὶ τῷ „Ἰακὼβ τὴν αὐτὴν ἔδωκεν εὐλογίαν· καὶ μέντοι καὶ „τῷ Δαβὶδ τὰς περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ δέδωκεν ὑ„ποσχέσεις, καὶ πάντων, διὰ τῶν ἔργων, τὴν ἀλήθειαν ἐ„δείξατο· ἐπηγγείλατο δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπά„νοδον, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν πεπλήρωκε".

Digitized by Google

34. „Ἔσβεσαν δύναμιν πυρός".

Τοιοῦτοι ἐγένηκαν οἱ τρεῖς Παῖδες, οἱ βληθέντες μὲν εἰς τὸν ἐκπαπλαγέως καυθεῖσαν κάμινον, μὴ καπακαυθέντες δὲ ἀπὸ τὴν φωτίαν διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεώς των. Δεῖ δὲ εἰπεῖν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἔσβεσαν τὸ πῦρ, ἀλλὰ τὴν δύναμιν τὸ πυρὸς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκόμη μεγαλίτερον θαῦμα· ἐπειδὴ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, ἄναπτε μὲν, καὶ ἡ φλόγα αὐτῆ ἔφθανεν ἕως εἰς πεντακόσια πήχεις τὸ ὕψος (1)· κάμμίαν ὅμως δύναμιν καυστικὴν δὲν εἶχε ἐναντίον τους.

„Ἔφυγον στόματα μαχαίρας".

Τὅπο τὸ ἐκαπόρθωσαν διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ οἱ τρεῖς παῖδες, μᾶλλον δὲ καὶ οἰκειότερον ὁ Προφήτης Ἠλίας, ὅστις ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸ σπαθὶ τῆς βασιλίσσης Ἰεζάβελ, ὁποῦ τὸν ἐφοβέισε νὰ τὸν θανατώσῃ μηνύσασα πρὸς αὐτὸν· „Εἰ σὺ εἶ Ἠλιὰ, καὶ ἐγὼ Ἰεζάβελ· „τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς, καὶ τάδε προσθείη, ὅτι ταύτην τὴν ὥραν, αὔριον θήσομαι τὴν „ψυχήν σου, καθὼς ψυχὴν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν". (γ'. Βασιλ. ιθ'. 2.) Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ, δωρεὰν μωθεὶς μὲ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, ἐγλύτωσε πολλάκις ἀπὸ τὴν μάχαιραν τὸ Σαοὺλ.

„Ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας".

Ἐδυναμώθησαν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς αἰχμαλωσίας, ὁπὸ εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἐκεῖνοι, ὁπὸ ἐβρίσκοντο αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἐπίστρεψαν εἰς Ἱεροσόλυμα· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ, τόσον ἀδύνατοι ἔγιναν, ὥστε ὁπὸ δὲν εἶχον διαφορὰν ἀπὸ τὰ νεκρὰ κόκκαλα, κατὰ τὴν ὅρασιν ὁπὸ εἶδεν ὁ Ἰεζεκιὴλ τῶν κοκκάλων τῶν ἀνθρωπίνων, περὶ ὧν εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός· „Υἱὲ ἀνθρώπου, τὰ ὀστᾶ ταῦτα, πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ἐστὶ, καὶ „αὐτοὶ λέγουσι ξηρὰ γέγονε τὰ ὀστᾶ ἡμῶν· ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν· διαπεφωνήκαμεν". (Ἰεζεκ. λζ'. 11.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἐζεκίας ὅταν ἠσθένησεν, ἐνεδυναμώθη ἀπὸ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, καὶ προσθήκην ζωῆς ἔλαβεν· „ἠρρώστησε φησὶν Ἐζεκίας εἰς θάνατον· καὶ „εἰσῆλθε πρὸς αὐτὸν Ἡσαΐας ὁ τοῦ Ἀμὼς ὁ προφήτης.... λέγων· „τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς „Δαβὶδ τοῦ πατρός σου· ἤκουσα τῆς προσευχῆς σου· εἶδον τὰ δάκρυά σου· ἰδοὺ ἐγὼ ἰάσομαί σε· „τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναβήσῃ εἰς οἶκον Κυρίου· καὶ προσθήσω ἐπὶ τὰς ἡμέρας σου πέντε καὶ „δέκα ἔτη". (δ'. Βασιλ. κ'. 1.)

„Ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων".

Ταῦτα τὰ λόγια ἁρμόζουσι καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐκείνους, ὁπὸ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· διατί αὐτοὶ, θαρρήσαντες τότε περισσότερον, καὶ πισεύοντες εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν διὰ τῆς πίστεως τὰ Ἔθνη τὰ πλησιόχωρα τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὁποῖα, μὲ τὸ νὰ ἐφθόνουν τοὺς Ἑβραίους πῶς ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦσι τὴν πόλιν καὶ τὸ ἱερὸν, ἐπολέμουν αὐτοὺς, καὶ δὲν τοὺς ἄφιναν νὰ κτίσουν· λυπήθησαν οἱ Ἑβραῖοι, μὲ τὸ σπα χέρι νὰ κτίζουν, καὶ μὲ τὸ ἄλλο νὰ κρατοῦν ἅρματα, διὰ νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐχθρούς των· ὅθεν γράφει ὁ Ἔσδρας· „Καὶ ἰδοὺ ὁ λαὸς τῆς γῆς ἐκλύων τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ Ἰούδα, καὶ ἐνεπόδιζον αὐτοὺς „οἰκοδομεῖν". (Ἔσδρ. δ'. 4.) Καὶ ὁ Νεεμίας· „τῶν οἰκοδομούντων ἐν τῷ τείχει, καὶ οἱ „αἴρον-

(1) Οὕτω γὰρ γέγραπται ἐν τῇ αἰνέσει τῶν τριῶν παίδων „Καὶ διεχύθη ἡ φλὸξ ἐπάνω τῆς καμίνου ἐπὶ „πήχεις πεντηκονταεννέα". (Αἶν. 23.) Ἀπορίαν δὲ ἄξιον ἦτον, πόθεν ἐγνώρισαν οἱ Βαβυλώνιοι, ὅτι τὸ ὕψος τῆς φλογὸς, ἦταν τόσα πήχεις; καὶ λύει τὴν ἀπορίαν ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῇ χειρογράφῳ ἁρμωνίᾳ τῶν κανόνων τῆς Ὀκτωήχου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ φλόγα τῆς καμίνου καταβιβασθεῖσα ἀπὸ τὸ ὕψος, κατέκαυσε τοὺς Βαβυλωνίους, ὅτε ἐβρίσκοντο τριγύρω εἰς τὴν κάμινον, ἐμέτρησαν τὸ διάστημα ἐκεῖνο, ὅτου ἦταν ἀναμεταξὺ τῆς καμίνου, καὶ τῶν καπακαυθέντων, καὶ ἐκ τούτου ἐσυμπέρανον, ὅτι καὶ τὸ ὕψος τοῦ καταβιβασθέντος φλογὸς, καὶ ἀπλωθέντος εἰς τὴν γῆν ἕως εἰς τὸ διάστημα ἐκεῖνο, τόσα πήχεις ἦτον.

„αἴροντες ἐν τοῖς ἀρτῆρσιν ἐν ὅπλοις, ἐν μιᾷ χειρὶ ἑποίει αὐτῶ τὸ ἔργον, καὶ ἐν μιᾷ ἐκρά-„τει τὴν βολίδα, καὶ οἱ οἰκοδόμοι, ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτῶ ἐζωσμένος ἐπὶ τοῦ ὀσφύος αὐτῶ καὶ „ᾠκοδόμησαν· καὶ ὁ σαλπίζων ἐν τῆ κερατίνη ἐχόμενα αὐτῶ". (Νεεμ. δ'. 17.) (1) Ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τῶ Ἀποστόλω μάλιστα εἰς τὸν Σαμψών, ὅστις μόνος πολεμῶν τὰς παρεμβολὰς τῶν ἀλλοτρίων, ἐνίκησε πολλάκις αὐτὰς, ὥστε ὅπου ὁ ἴδιος ἔλεγεν· „ἐν σια-„γόνι ὄνου ἐξαλείφων ἐξήλειψα αὐτὰς, ὅτι ἐν τῆ σιαγόνι τοῦ ὄνου ἐπάταξα χιλίους ἄνδρας". (Κριτ. ιε'. 16.)

35. „Ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν".

Δηλ. γυναῖκες εἰς τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔλαβον ἀναστηθέντας τοὺς νεκρωθέντας υἱούς των· μία ἡ Σαραφθία χήρα, τῆς ὁποίας τὸν νεκρωθέντα υἱὸν ἀνέστησεν ὁ Προφήτης Ἠλίας, καθὼς γράφει τὸ ιζ'. Κεφ. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν· καὶ ἄλλη, ἡ γυνὴ Σωμανῖτις, τῆς ὁποίας τὸν νεκρωθέντα υἱὸν, ἀνέστησεν ὁ Προφήτης Ἐλισσαῖος, καθὼς τοῦτο ἀναφέρει τὸ δ'. Κεφ. τῆς δ'. τῶν Βασιλειῶν.

„Ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν".

Ἤτοι ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς, καθὼς ἀπεκεφαλίσθη ὁ πρόδρομος Ἰωάννης· καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡρῴδου μὲ μάχαιραν ἀποτμηθείς, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, λέγουσαι· „ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ". (Πράξ. ιβ'. 2.) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ τυμπανίζω δηλοῖ, τὸ, νὰ κτυπᾷ τινας ἄλλον μὲ ῥόπαλα καὶ ῥαβδία (2).

„Οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν".

Ἤτοι οἱ ἀνωτέρω ἀποτμηθέντες, ἢ ῥαβδισθέντες Δίκαιοι, ἠμποροῦν νὰ μὴν ἐλέγχουν τοὺς Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας, καὶ ἔτζι νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν τιμωρίαν ταύτην ὁποῦ ἔπαθον· ἀλλ' ὅμως δὲν ἠθέλησαν τοῦτο, ἀλλ' ἐπροτίμησαν καλλίτερα νὰ ἐλέγξουν αὐτοὺς, καὶ διὰ τὸν ἔλεγμὸν νὰ θανατωθοῦν καὶ νὰ τιμωρηθοῦν (3), πάρεξ νὰ μὴ τοὺς ἐλέγξουν, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν.

„Ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσι".

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, Δίκαιοι ἐπροτίμησαν νὰ πάθουν ταῦτα, διὰ νὰ λάβουν ἐν τῆ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου καλλιτέραν ἀνάστασιν, καὶ ὄχι δηλαδὴ τοιαύτην, ὁποίαν ἔλαβον ὁ υἱὸς τῆς Σαραφθίας χήρας, καὶ ὁ υἱὸς τῆς Σωμανίτιδος, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· ἢ διὰ νὰ λάβουν καλλιτέ-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Καὶ οἱ προρρηθέν-„τες ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, καὶ οἱ τῶ Ματτα-„θίᾳ παῖδες Ἰούδας, καὶ Ἰωνάθης, καὶ Σίμων, ἤτοι οἱ „Μακκαβαῖοι".

(2) Καὶ ὁ Λεξικὸς δὲ Βαρῖνος λέγει, ὅτι τυμπα-νίζεται δηλοῖ, πλήττεται, ἐκδέρεται, ἰσχυρῶς τύπτε-ται, ἀπὸ τὰ τύμπανα, ἤγουν ἀπὸ τὰ ξύλα, μὲ τὰ ὁ-ποῖα ἐτύπτωνε οἱ ἐν τοῖς δικαστηρίοις τιμωρούμενοι· καὶ ὁ Ἡσύχιος τὸ αὐτὸ λέγει· καὶ τοῦτο ἴσως φαίνεται κυ-ριώτερον νὰ ἐννοῇ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὄχι τὸν τέλειον θάνατον, καθὼς τοῦτο εἶναι δῆλον ἀπὸ τὸ λόγιον ὁποῦ ἐπιφέρει παρακάτω, λέγων· „ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέ-„θανον"· διὸ, ὅτι, ἂν τὸ ἐτυμπανίσθησαν δηλοῖ τὸ, ἀπεκεφαλίσθησαν, περιττὸν ἦτον νὰ διατολογήσῃ ὁ Ἀ-ποστόλος καὶ νὰ εἴπῃ „ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον".

(3) Νομίζω δὲ ὅτι τὸ „μὴ προσδεξάμενοι τὴν ἀπο-„λύτρωσιν" καὶ ὅπως ἐννοεῖται· αὐτοὶ οἱ ἀνωτέρω Δίκαιοι, δὲν ἔλαβον παρευθὺς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ θανάτου, ἤγουν δὲν ἀπέθανον παρευθὺς ὁποῦ τοὺς ἐτιμώρησαν οἱ Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες· ἀλλὰ ἔζησαν, καὶ ὑπέμειναν ἀκόμη καὶ ἄλλας ποιὰς τιμωρίας, ἵνα διὰ τῶν ποιῶν τι-μωριῶν, ἀξιωθοῦν νὰ λάβουν καὶ κρείττονα ἀνάστασιν· λέγω δὲ τοῦτο, καθὼς, ὅτι ὡς προεῖπον τὸ, ἐτυμπανίσθη-σαν, ὁποῦ εἶπε ἀνωτέρω ὁ Παῦλος δὲν ἐννοεῖται αὐτὸ τὸ τελεῖον θανάτου· τὸ δὲ ὅλον νόημα τοῦ Ἀποστόλου τοῦτό ἐστιν· „ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν" ἤγουν ἐτιμωρήθησαν καὶ ἐβάρθησαν, χωρὶς νὰ προσδεχθοῦν τὴν ἀπολύτρωσιν, ἤγουν χωρὶς νὰ ἀποθάνουν παρευθύς, ἵνα κρείττονος ἀ-ναστάσεως τύχωσι· ποιοῦτοι δὲ ἐσάθησαν οἱ περὶ τὸν Ἐ-λεάζαρον, καὶ τοὺς ἑπτὰ Μακκαβαίους, καὶ τὴν τούτων μητέρα, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος.

λιτέραν ἀνάστασιν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· διὰ τί οἱ "Αγιοι, οἱ διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως λαβόντες θάνατον, καὶ πληγὰς, καὶ βάσανα, αὐτοὶ θέλουν ἀναστηθῆν λαμπρῶς καὶ ἐνδόξως, καὶ ἔχουν νὰ ἁρπαχθῆν ἀπὸ τὰς νεφέλας διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς προϋπάντησιν τοῦ ἐρχομένου ἐπὶ τῆς γῆς Βασιλέως Χριστοῦ· ταύτης δὲ τῆς εἰδόξου καὶ λαμπρᾶς ἀνάστασιν, ἐξανάστασιν ὠνόμασεν ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος λέγων· „εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν"· (Φιλιπ. γ'. 11.) καὶ μόνον δὲ ἡ ἀνάστασις τῶν ἀνωτέρω Δικαίων θέλει γενῆ λαμπρὰ διὰ τὰς τιμωρίας ὁποῦ ὑπέμειναν, ἀλλὰ θέλει γενῆ καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον· τῶν δὲ ἁμαρτωλῶν ἡ ἀνάστασις, θέλει γενῆ εἰς κόλασιν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον· διὰ τί αὐτοὶ ἀναστηθέντες, δὲν ἔχουν νὰ ἁρπαχθῆν ἐν νεφέλαις, ἀλλὰ θέλουν μένει κάτω τὸν Κριτὴν προσμένοντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν"· (Φιλιπ. γ'. 11.) καὶ τοῦ „ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν „τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα". (ά. Θεσσαλ. δ'. 17.)

36. „Ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν".

Τοιοῦτος ἐστάθη ὁ Προφήτης Ἠλισσαῖος, ὁποῦ ἐπεριπαίζετο ἀπὸ τὰ σαρανταδύω παιδάρια τῆς Βαιθὴλ, τὰ ὁποῖα ἔλεγον εἰς αὐτὸν, ὀνειδίζοντα τάχα τὴν ἁρπαγὴν καὶ ἀνάβασιν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἐλισσαίου, ὡς λέγει ὁ Θεῖος Ἰωσῆπος· „Καὶ ἀναβαίνοντος „αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ παιδάρια μικρὰ ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ κατέπαιζον αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον αὐτῷ· ἀνάβαινε φαλακρὲ, ἀνάβαινε". (δ'. Βασιλ. β'. 23.) Τοιοῦτος ἐστάθη ἀκόμη καὶ ὁ Σαμψὼν, ὁ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων περιπαιζόμενος, ἀφ' οὗ ἐτύφλωσαν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καθὼς γέγραπται· „Καὶ ἐκάλεσαν (οἱ ἀλλόφυλοι) τὸν Σαμψὼν ἐξ οἴκου δεσμωτηρίου, καὶ ἔπαιζον ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐρράπιζον αὐτόν". (Κριτ. ιέ. 25.) (1)

„Καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον".

Ἐμαστιγώθησαν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Προφήτας πρότερον (2), καὶ ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ὕστερον. (Πράξ. έ.)

„Ἔτι δὲ καὶ δεσμῶν καὶ φυλακῆς".

Δεσμὰ καὶ φυλακὰς ἐδοκίμασαν πρότερον, ὁ Προφήτης Ἱερεμίας (3)· καὶ ὁ Μιχαίας καὶ ὁ Ἀνανὶ πρότερον (4)· καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὕστερον.

37. „Ἐλι-

(1) Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Ἀποστόλου ἁρμόζουσι μάλιστα καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐμπαιζομένους· γράφει γὰρ τὸ ποῶτον βιβλίον τῶν Μακκαβαίων· „Καὶ ἐξεζήτουν, καὶ ἐξηρεύνων „τοὺς φίλους Ἰούδα· καὶ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς Βακχίδην (τὸν „ἀρχισράτηγον τοῦ Βασιλέως Δημητρίου) καὶ ἐξεδίκει „ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐνέπαιζεν αὐτοῖς". (ά. Μακκ. θ'. 26.) Καὶ διὰ τὸν πρῶτον ἦον τῆς Σολομωνῆς ὅπου γέγραπται· „μετὰ μάστιγος δὲ τοῦ πρώτου τρόπον τοῦτον, τὸν δεύτερον ἦγον ἐπὶ τὸν ἐμπαιγμόν". (β'. Μακκ. ζ'. 7.)

(2) Καὶ τὸν Μιχαίαν γὰρ ἐπάτταξαν ἐπὶ τὴν σιαγόνα· „Καὶ προσῆλθε Σεδεκίας ὁ Χαναὰν, καὶ ἐπάτταξε τὸν Μιχαίαν ἐπὶ τὴν σιαγόνα, καὶ εἶπε· „ποῖον „πνεῦμα Κυρίου τὸ λαλῆσαν ἐν σοί"; (γ'. Βασιλ. κβ'. 24.) Καὶ τὸν ἐννενηκοστὸν δὲ ἕκτον Ἐλεάζαρον τὸν πρῶτον γραμματέα καὶ θεοσεβῆ ἐμαστίγωσαν· διὰ ὃ καὶ ἔπος ἀποθνήσκων ἔλεγε· „τῷ Κυρίῳ τῷ τὴν ἁ„γίαν γνῶσιν ἔχοντι φανερόν ἐστι ὅτι δυνάμενος ἀπο„λυθῆναι τὸν θάνατον, σκληρὰς ὑποφέρω κατὰ τὸ σῶ„μα ἀλγηδόνας μαστιγόμενος, κατὰ ψυχὴν δὲ ἡδέως „διὰ τὸν αὐτοῦ φόβον ταῦτα πάσχω". (β'. Μακκ. ς'. 30.)

(3) Οὕτω γὰρ γέγραπται περὶ τοῦ Ἱερεμίου· „Καὶ „ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν δεύτερον, καὶ αὐ„τὸς ἦν ἔτι δεδεμένος ἐν τῇ αὐλῇ τῆς φυλακῆς". (Ἱερ. λγ'. 1.)

(4) Καὶ περὶ τοῦ Μιχαίου ὅπου φησὶν ἡ Γραφή· „Καὶ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς Ἰσραὴλ (ὁ Ἀχαὰβ δηλαδὴ) „λάβετε τὸν Μιχαίαν, καὶ ἀπροσρέψατε αὐτὸν πρὸς „Σεμὴρ τὸν Βασιλέα τῆς πόλεως, καὶ τῷ Ἰωὰς ὑῷ τοῦ „Βασιλέως εἴπον, θέσθαι τοῦτον ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐσ„θίειν αὐτὸν ἄρτον θλίψεως, καὶ ὕδωρ θλίψεως ἕως τοῦ „ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ". (γ'. Βασιλ. κβ'. 26.) Περὶ δὲ τοῦ Ἀνανὶ τοῦ Προφήτου ὅπου φησὶν ἡ Γραφή· „Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν Ἀνανὶ ὁ Προφήτης „πρὸς Ἀσὰ Βασιλέα Ἰούδα, καὶ εἶπεν αὐτῷ· „ἐν τῷ „πεποιθέναι σε ἐπὶ Βασιλέα Συρίας, καὶ μὴ πεποιθέ„ναι σε ἐπὶ Κύριον τὸν Θεόν σου, διὰ τοῦτο ἐσώθη ἡ „δύναμις Συρίας ἀπὸ τῆς χειρός σου... Καὶ ἐθυμώθη „Ἀσὰ τῷ Προφήτῃ, καὶ ἔθετο αὐτὸν εἰς φυλακὴν, „ὅτι ὠργίσθη ἐπὶ τούτῳ". (β'. Παραλ. ιϛ'. 7.)

Digitized by Google

37. „Ἐλιθάσθησαν".

Ἔτζι ὁ Ναβυθαὶ πρότερον ἐλιθοβολήθη, διὰ νὰ πάρῃ ἡ Ἰεζάβελ τὸν ἀμπελῶνά του, περὶ ὃ γέγραπται· „λελιθοβόληται Ναβυθαὶ καὶ τέθνηκε"· (γ'. Βασιλ. κά. 14.) ἔτζι ἐλιθοβολήθη καὶ ὁ Ἀζαρίας ὁ τοῦ Ἰωδαὲ ὁ Ἱερεὺς, περὶ ὃ γέγραπται· „Καὶ Πνεῦμα Θεοῦ „ἐνέδυσε τὸν Ἀζαρίαν, τὸν τοῦ Ἰωδαὲ τὸν Ἱερέα, καὶ ἀνέστη ἐπάνω τοῦ λαοῦ, καὶ εἶπε· τάδε „λέγει Κύριος· τί παραπορεύεσθε τὰς ἐντολὰς Κυρίου; καὶ οὐκ εὐοδωθήσεσθε· ὅτι ἐγκατε„λείπετε τὸν Κύριον, καὶ ἐγκαταλείψει ὑμᾶς. Καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ, καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐ„τὸν διὰ ἐντολῆς Ἰωὰς τοῦ Βασιλέως ἐν αὐλῇ οἴκου Κυρίου"· (β'. Παραλ. κδ'. 20.) καθὼς δὲ οἱ αὐτέρω ἐλιθοβολήθησαν πρότερον, ἔτζι ἐλιθοβολήθη καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ὕστερον. (Πράξ. Ζ'.)

„Ἐπρίσθησαν".

Ἤγουν ἐπριονίσθησαν, καθὼς ὁ Ἡσαΐας ἐπριονίσθη ἀπὸ τὸν Βασιλέα Μανασσῆν· ὄχι μὲ σιδηρᾶν πρίονα, ἀλλὰ μὲ ξύλινον, ὡς λέγουσι, διὰ νὰ γένῃ ἡ τιμωρία καὶ βασανός του δειμυτέρα, ὡσὰν ὅπου ὁ πριονιζόμενος μὲ ξύλινον πρίονα, διαμένει εἰς πλειοτέραν καιρὸν τιμωρούμενος· αὐτοῦ τοῦ ἰδίαν ἑρμηνείαν κάμνει καὶ ὁ Θεοδώρητος.

„Ἐπειράσθησαν".

Καθὼς ἐπειράσθη ὁ Ἀβραὰμ, περὶ ὃ γέγραπται, ὅτι „ὁ Θεὸς ἐπείρασε τὸν Ἀβραάμ". (Γεν. κβ'. 1.) καὶ ὁ Μωϋσῆς, περὶ ὃ γέγραπται· „Καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἐπείρασε καὶ εἶπε". (Ἔξ. ιέ. 25.) καὶ οἱ λοιποὶ δὲ δίκαιοι ἐπειράσθησαν, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Σολομών· „ὁ Θεὸς „ἐπείρασεν αὐτοὺς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ". (Σοφ. γ'. 5.)

„Ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον".

Ἔτζι ἐθανατώθησαν διὰ μαχαίρας Μιχαίας ὁ Προφήτης πρότερον (1), καὶ Ζαχαρίας, καὶ Ἰωαννης, καὶ Ἰάκωβος ὕστερον. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς ἄλλοι μὲν, διὰ τῆς πίστεως ἐλύτωσαν ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς μαχαίρας· ἄλλοι δὲ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἀπέθανον μὲ φόνον μαχαίρας· διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ πίστις, ὥστε ὅπου καὶ μεγάλα πράγματα δύναται νὰ ἐνεργῇ, καὶ ἐξεναντίας μεγάλα πράγματα δωώται νὰ πάσχῃ, καὶ ἐξίσου καὶ τὰ δύω τὰ νομίζει εὔκολα. Καὶ λοιπὸν, αὖ οἱ πιστοὶ δίκαιοι ἔπαθον τόσα καὶ τόσα δεινὰ, πῶς ἐσεῖς οἱ Χεισιανοὶ ἀδημονεῖτε, καὶ μικροψυχεῖτε, εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη δὲν ἐπάθετε κἀνένα δεινὸν παρόμοιον;

„Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν".

Τοιοῦτος ἐστάθη ὁ Προφήτης Ἠλίας, καὶ ὁ Ἐλισσαῖος πρότερον, καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης ὕστερον, οἵ τινες ἐφόρων μηλωτὰς, ἤγουν γούνας ἀπὸ πρόβατα· (μῆλα γὰρ τὰ πρόβατα ὀνομάζονται) καὶ ἀπὸ κατζικίσια δέρματα· τόσον ἦτον οἱ τελισμακάριοι ἔτι ἀκτήμονες· διότι ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντες δὲν εἶχον ἀκόμη τόσην θαυμασιὼ ὑπόληψιν διὰ τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, ἀφ' ὃ ἐνθυμήθη τοὺς αὐτέρω Δικαίους, ἦλθε καὶ εἰς τὸν Ἠλίαν τὸν ἔνδοξον Προφήτην, τὸν ἀναληφθέντα ὡς εἰς οὐρανόν· τὸ δὲ „περι„ελη-

(1) Καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ δὲ γέγραπται, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ἰωακὶμ ἐδιατάξατο Οὐρίαν τὸν Προφήτην, διότι ἐπροφήτευσε κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ· „καὶ ἄνθρωπος „ἦν προφητεύων τῷ ὀνόματι Κυρίου, Οὐρίας υἱὸς Σα„μαΐου ἐκ Καριαθιαρείμ· καὶ ἐπροφήτευσε περὶ τῆς γῆς „ταύτης κατὰ πάντας τοὺς λόγους Ἱερεμίου· καὶ ἤκουσεν ὁ „Βασιλεὺς Ἰωακὶμ, καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες πάντας τοὺς „λόγους αὐτοῦ, καὶ ἐζήτουν ἀποκτεῖναι αὐτόν... καὶ ἐξή„γαγοσαν αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ ἤγαγοσαν αὐτὸν πρὸς „τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ, καὶ „ἔρριψεν αὐτοῦ εἰς τὸ μνῆμα υἱῶν λαοῦ αὐτοῦ". (Ἱερ. κς'. 20.)

Digitized by Google

„ ειπῆλθον". δηλοῖ, ὅτι οἱ Δίκαιοι αὐτοὶ, καὶ μάλιστα ὁ Ἠλίας, ἐδιώκοντο, καὶ δὲν ἐστέκοντο εἰς σῦα τόπον.

„ Ὑστερούμενοι".

Καθὼς ὑστερεῖτο καὶ αὐτὸς τὸ ἐπισίτιον ἄρτου ὁ Προφήτης Ἠλίας, καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, διὰ τοῦτο καὶ αἱ γυναῖκες ἔτρεφον αὐτοὺς, τὸν μὲν Ἠλίαν, ἡ Σαραφθία χήρα, τὸν δὲ Ἐλισσαῖον, ἡ Σωμανῖτις (1).

„ Θλιβόμενοι, κακουχούμενοι".

Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἀνωτέρω Δίκαιοι ἐθλίβοντο καὶ ἐκακουχοῦντο, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἠλίαν δὲν ἔθλιβεν ὀλίγον ἡ Βασίλισσα Ἰεζάβελ, διώκουσα αὐτὸν, καὶ ζητοῦσα νὰ τὸν θανατώσῃ.

38. „ Ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ Κόσμος".

Διὰ ἔχετε, λέγει, νὰ εἰπῆτε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ὅτι ἔπασχον τὰς τοιαύτας θλίψεις καὶ δεινὰ οἱ ἀνωτέρω Δίκαιοι, διὰ τί ἦτον ἁμαρτωλοί, ὄχι· ἐπειδὴ αὐτοὶ τοιοῦτοι θαυμασοὶ ἐσάθησαν καὶ εὐάρεστοι, ὁποῦ ἦτον τιμιώτεροι καὶ αὐτοῦ τοῦ Κόσμου. Κόσμον δὲ ὀνομάζει ἡ Γραφὴ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸν Κτίσιν αὐτόν· ἐδῶ δὲ καὶ τὰ δύω σύνονται· διότι, τι αἴσως καὶ σήμερα ἀπὸ τὸ σῦα μέρος ὅλον τὸν Κτίσιν, μαζὶ μὲ τοὺς ἐν τῇ Κτίσει ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος σήμερα τοὺς Δικαίους τούτους, τιμιώτεροι καὶ ἀνώτεροι θέλει φανῆ ὅτοι, καὶ κανένα ἀπάξιον δὲν θέλεις εὕρῃ αὐτῶν· διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „ χρείαν ἔχων εἰς Δίκαιος, ἢ χίλιοι". (Σειρ. ις'. 3.) καὶ πάλιν· „ οὐκ ἔστι σαθρὸς πᾶς ἄξιος ψυχῆς ἐγκρατοῦς". (Σειρ. κς'. 16.) (2) Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἔξυπνᾷ ὁ Ἀπόστολος τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν, ὥστε νὰ μὴ ζητοῦν κανένα πρᾶγμα τοῦ Κόσμου τούτου, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦναι ὁ Κόσμος ἄξιος τῶν Ἁγίων· διότι, τι ὕβρεις καὶ ἀτιμίαν σου, λέγει, εἶναι Χριστιανὲ, αἴσως ζητῇς εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον νὰ λάβῃς τὸν μισθὸν τοῦ κόπου καὶ τῶν ἀγώνων σου· ἐπειδὴ δείχνεις μὲ τοῦτο ὅτι εἶσαι ἄξιος τῶν ὑδαμινῶν καὶ γηΐνων πραγμάτων. Καὶ ἂν ὅλος ὁ Κόσμος δὲν εἶναι ἄξιος σοῦ μόνου Ἁγίου, τί μέρος τοῦ Κόσμου ζητεῖς ἐσὺ ἀγαπητὲ, εἰς αὐταμοιβώ τῆς ἀρετῆς σου;

„ Ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς".

Τοιοῦτοι ἐσάθησαν ὁ Προφήτης Ἠλίας, καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, καὶ οἱ ἑκατὸν ἐκεῖνοι Προφῆται οἱ κεκρυμμένοι εἰς δυσὶ σπηλαίοις, καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τὸν Ἀβδιοῦ ὡς προείπομεν (3)· οὐδὲ εἰς

(1) Τοιοῦτοι ἐσάθησαν καὶ οἱ ἑκατὸν ἐκεῖνοι Προφῆται, τοὺς ὁποίους ἔτρεφεν ὁ Ἀβδιὰ ὁ οἰκονόμος τοῦ Ἀχαὰβ „ Καὶ Ἀβδιὰς ἦν φοβούμενος τὸν Κύριον σφόδρα· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τύπτειν τὴν Ἰεζάβελ τοὺς Προφήτας Κυρίου, καὶ ἔλαβεν Ἀβδιὰς ἑκατὸν ἄνδρας Προφήτας, καὶ κατέκρυψεν αὐτοὺς ἀνὰ πεντήκοντα ἐν σπηλαίῳ, καὶ διέτρεφεν αὐτοὺς ἐν ἄρτῳ καὶ ὕδατι". (γ'. Βασιλ. ιη'. 4.)

(2) Ὅτι δὲ οἱ ὀλιγώτεροι εὐσεβεῖς, καὶ δίκαιοι, εἶναι τιμιώτεροι ἀπὸ τοὺς πεφυσιωτέρους ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλούς, βεβαιοῖ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγων· „ Πλείους Θεοῦ τρεῖς σωτηγμένοι ἐν ὀνόματι Κυρίου, „ πολλῶν ἀριθμῶν Θεόπτα, ἢ καὶ τοὺς Χαναναίους ἅ„ παντος προτιμήσας ἑνὸς τοῦ Ἀβραὰμ; ἢ καὶ τοὺς Σο„ δομίτας, ἑνὸς τοῦ Λὼτ; ἢ καὶ Μαδιηναίους, Μωσέως „ τοῦ παροίκου καὶ ξένου; τί δαί; τοὺς μετὰ Γεδεὼν „ τριακοσίους, τοὺς λαμψάντας τῶν ἀποσφαγησῶν χιλιά„ δων; τί δαί; τοὺς οἰκογενεῖς τοῦ Ἀβραὰμ, τοὺς μι„ κρὸν ὑπὲρ στόμας τῷ ἀριθμῷ, τῶν πολλῶν Βασιλίων „ καὶ τῶν τοῦ κρατοῦ μυριάδων, ἃς καὶ πᾶν ὄντες ὀλίγοι „ κατεδίωξαν καὶ ἐτρέψαντο; ἐκεῖνο δὲ τοῦς νοοῦς, ὅτι „ ἐὰν γένηται ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης τὸ κατάλειμμα σωθήσεται; τί δαί, „ τὸ κατάλειπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ; οὐκ ἔστι τοῦτο οὐκ ἔστιν· „ οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν εὐδόκησεν ὁ Θεὸς· σὺ μὲν ἀ„ ριθμεῖς τὰς μυριάδας, Θεὸς δὲ τοὺς σωζομένους· καὶ „ σὺ μὲν τὸν ἀμέτρητον χόν, ἐγὼ δὲ τὰ σκῦβα τῆς ἐ„ κλογῆς". (Λόγ. εἰς τοὺς ρν'. Ἐπισκόπους)

(3) Τοιοῦτοι ἐσάθησαν καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰωναδὰβ ζῶντες μίαν φιλόσοφον ζωὴν, καὶ κατοικοῦντες ἐν σκηναῖς, καὶ μὴ ἔχοντες ἀμπελῶνας, οὔτε σπείροντες, ὅτε οἶνον πίνοντες, ἀλλὰ πλανώμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὲ τοὺς γυναῖκας καὶ παιδίαπου, καθὼς γράφει περὶ αὐτῶν ὁ Ἱερεμίας ὅτι· „ Καὶ ἔδωκε κοτύλη πρόσωπον αὐτῶν κεράμιον οἴνου, καὶ „ ἔπιομεν· καὶ ἄπαξ πίεται οἶνον· καὶ ἄπιον· οὐ μὴ πίω„ μεν

εἰς τὸν ἔρημον, λέγει, ἐσυγχωροῦντο οἱ τεισμακάεισοι οὗτοι νὰ κατοικοῦν μὲ ἄδεσιν καὶ ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔφυγον ἀπὸ τὸν φόβον τῶν διωκόντων αὐτοὺς, καὶ ἐπλανῶντο, ἄλλοτε εἰς σῶα μέρος, καὶ ἄλλοτε, εἰς ἄλλο· πλὴν ταῦτα πάντα ὑπέμενον, διὰ τὶ ἐπίστευον πῶς ἔχουν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς οὐρανοῖς παρηγορίαν αἰώνιον.

39. „Καὶ ὅτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαν„το τὴν ἐπαγγελίαν".

Τί, λέγει, μικροψυχεῖτε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, διὰ τὶ ἀφίνεσκόμενοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς παρούσης ζωῆς, ἀκόμη δὲν ἐλάβετε τὰς ἀμοιβὰς τοῦ ἀγῶνός σας; ὅλοι οἱ προρρηθέντες Ἅγιοι καὶ Δίκαιοι, καὶ μᾶλον ὁποῦ ἐμαρτυρήθησαν διὰ τῆς πίστεώς των, ὅτι ἀπῆρέσησαν εἰς τὸν Θεόν· ὅμως ἀκόμη δὲν ἀπόλαυσαν τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐπηγγελμένα ἀγαθά· δὶ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ αὐτὸς ἀπόλαυσαν τὰ ἐπὶ γῆς ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ, καθὼς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, καὶ ὁ Χάλεβ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ζητούμενον· ἐπειδὴ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ, αὐτὰ εἶναι ἡ ὄντως ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλ„πικότες ἐσμέν" (ά. Κορ. ιέ. 19.) ἀναγκαίαν οὖσαν· καὶ τὸ „ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύ„ριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ". (β'. Τιμοθ. δ'. 8.)

40. „Τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς „ἡμῶν τελειωθῶσιν".

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπρόβλεψε διὰ κάποιον καλλίτερον, ἤγουν διὰ τιμήν μας· διότι, διὰ νὰ μὴ φανοῦν αὐτοὶ οἱ προρρηθέντες Δίκαιοι πῶς ἔχουν κάποιόν τι προνόμιον περισσότερον ἀπὸ λόγου μας, μὲ τὸ νὰ σεφασωθοῦν αὐτοὶ πρῶτοι, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐδιώρισεν σῶα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας τοῦ Κόσμου, καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς παλαιοτέρους, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Χριστιανοὺς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν νὰ σεφασωθῶμεν καὶ οἱ δύω· καὶ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ σεφασωθῶσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ τελειωθῶσιν, ἐπειδὴ τότε ἔχουν νὰ φανοῦν τέλειοι κατὰ πάντα οἱ αἰωτέρω Δίκαιοι. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ „τελειωθῶσιν"· ἐπειδὴ καὶ τώρα μὲν ἔλαβον οἱ προειρημένοι Ἅγιοι τὰς ἀρραβῶνας καὶ τὰ προοίμια τῆς δόξης καὶ τιμῆς, καὶ τελειότητος (διότι πόθεν ἄλλοθεν ἔλαβον αὐτοὶ τὴν δυναμιν εἰς τὸ νὰ βοηθοῦν ἐκείνους, ὁποῦ τοὺς ἐπικαλοῦνται ἐν τῇ γῇ; ἢ πόθεν ἔχουν τὴν παῤῥησίαν εἰς τὸ νὰ πρεσβεύουν καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἄλλους, πάρεξ ἀπὸ τὴν μερικὴν δόξαν, ὁποῦ ἤδη ἐν οὐρανοῖς ἀπολαμβάνουσι;) τότε δὲ εἰς τὴν ἀνάστασιν, ἔχουν νὰ λάβουν μαζὶ μὲ ἡμᾶς τὸ τέλειον τῆς δόξης καὶ τῆς μακαριότητος (1). Ἄρα γε λοιπὸν, δὲν ἀδικεῖ αὐτοὺς ὁ Θεὸς, αἰσως ἐπρόλαβον μὲν αὐτοὶ ἡμᾶς, κατὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ κόπους τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πίστεως, προσμένουν δὲ ἡμᾶς, καὶ ὕστεροι γίνονται κατὰ τὰς στεφάνους; εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀποκεινόμεθα, ὅτι τοῦτο τὸ, νὰ μᾶς προσμένουν ἐκεῖνοι διὰ νὰ σεφασωθοῦν μαζὶ μὲ ἡμᾶς, τοῦτο, λέγω, εἶναι ἀρεσὸν καὶ ἀγαπητὸν εἰς αὐτούς· δὶ ὅτι ὅλοι, καὶ ἐκεῖνοι οἱ πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἐν τῷ νόμῳ παλαιοὶ Δίκαιοι, καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ νέᾳ χάριτι διαρεσήσαντες τῷ Θεῷ Χριστιανοὶ, ὅλοι, λέγω,

---

„μεν οἶνον, ὅτι Ἰωναδὰβ ὁ πατὴρ ἡμῶν „ἐνετείλατο ἡμῖν λέγων· καὶ μὴ πίητε οἶνον ὑμεῖς, καὶ „οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἕως αἰῶνος· καὶ οἰκίας καὶ μὴ οἰκοδομή„σητε· καὶ σπέρμα καὶ μὴ σπείρητε· καὶ ἀμπελῶν οὐκ „ἔσται ὑμῖν· ὅτι ἐν σκηναῖς οἰκήσετε πάσας τὰς ἡμέ„ρας ὑμῶν· ὅπως ἂν ζήσητε ἡμέρας πολλὰς ἐπὶ τῆς „γῆς, ἐφ' ἧς διατρίβετε ὑμεῖς ἐπ' αὐτῆς". (Ἱερ. λά. 5.) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος, ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Προφήτας, ἐδὲ οἰκήματα εἶχον, ἀλλὰ ξύλα κόπτοντες ἐκατασκεύαζον καλύβας· ὅθεν καὶ ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν· „Καὶ εἶπον „οἱ υἱοὶ τῶν Προφητῶν πρὸς Ἐλισσαιέ· ἰδοὺ δὴ ὁ τόπος „ἐν ᾧ ἡμεῖς οἰκοῦμεν ἐνώπιόν σου στενός ἀφ' ἡμῶν· πο„ρευθῶμεν δὴ ἕως τοῦ Ἰορδάνου, καὶ λάβωμεν ἐκεῖθεν „ἀνὴρ εἷς δοκὸν μίαν, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ἐκεῖ τοῦ „οἰκεῖν ἐκεῖ· καὶ εἶπε· δεῦτε· καὶ εἶπεν ὁ εἷς ἐπιεικῶς· „δεῦρο μετὰ τῶν δούλων σου· καὶ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν, καὶ „ἦλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἔτεμον τὰ ξύλα". (δ'. Βασιλ. ς'. 1.)

(1) Ὅτι δὲ οἱ πρὸ νόμου, καὶ ἐν νόμῳ δικαιωθέντες ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ πίστει, δὲν θέλουν τελειωθῆν χωρὶς ἡμῶν τῶν μετὰ Νόμον πιστεύσαντων τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μαζὶ μὲ ἡμᾶς ἔχουν νὰ ἀνασταθοῦν, καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, ὅρα εἰς ταῖς ὑποσημειώσεις τοῦ· „ἀπαρχὴ Χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ „Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ". (ά. Κορ. ιέ. 23.) Καὶ τοῦ· „Καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ, ἀναστήσονται „πρῶτον". (ά. Θεσσαλ. δ'. 16.)

Digitized by Google

γω, εἴμεθα σῶα σῶμα· καθὼς δὲ εἰς τὸ σῶμα προξενεῖται μεγάλη ἡδονὴ, ὅταν κοινῶς σεφανόνωνται ὅλα τὰ μέλη του, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς ἐκείνους, καὶ εἰς ἡμᾶς προξενεῖται χαρὰ καὶ ἡδονὴ, ὅταν κοινῶς ὁμοῦ ὅλοι σεφανωθῶμεν. Ἄκουσον δὲ, ἀγαπητὲ, καὶ ἄλλο παράδειγμα· ὁ Θεὸς εἶναι σῶας Πατὴρ φιλόστοργος, ὁποῦ ἔχει διαφόρους υἱούς· καὶ ἄλλοι μὲν ἀπὸ τοὺς υἱούς του, ἐγύρισαν ἀπὸ τὰς ἀγρὺς, ἤγουν ἀπὸ τὰ τζεφτιλίκια ὅπου ἐδούλευαν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός των ὀγλιγωρότερα, μὲ τὸ νὰ ἐτελείωσαν τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐργασίαν, ὁποῦ εἶχον νὰ κάμουν· ἄλλοι δὲ, ἀκόμη μένουν ἐκεῖ εἰς τὰ πατρικὰ τζεφτιλίκια, καὶ δουλεύουν· ὅθεν ὁ Θεὸς, εἰς ἐκείνους μὲν ὁποῦ ἐπρόλαβον, καὶ ἐδούλευσαν, καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω, ἔδωκεν ὡσὰν σῶα πρόγδυμα νὰ φάγουν, εἰπὼν εἰς αὐτούς· προσμένετε, ὦ τέκνα μου, καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς σας, ἕως ἐγὼ νὰ ἔλθουν ὅλοι διὰ νὰ καθίσετε νὰ ἀπολαύσετε τὴν τελείαν τράπεζαν· ἐκεῖνοι δὲ λαμβάνοντες τὸ πρόγδυμα αὐτὸ, προσμένουν, χαίροντες ὡς φιλάδελφοι, νὰ ἔλθουν καὶ οἱ λοιποὶ των ἀδελφοὶ, διὰ νὰ συνευφρανθῶσιν ὅλοι κοινῶς, καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὴν τελείαν τράπεζαν τῆς μακαριότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

1. „Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος „Μαρτύρων".

Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν τόσον πυκνὸν νέφαλον Μαρτύρων καὶ Ἁγίων, ὄχι βαστάζομεν ὑψηλὰ ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλάς μας, ἀλλὰ περικείμενον, ἤγουν ἀπὸ κάθε μέρος περιέχον ἡμᾶς, ἂς ὑπομιμνήσωμεν τὰς συμβαινούσας εἰς ἡμᾶς θλίψεις. Μάρτυρας δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ὄχι μόνον τοὺς ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ διὰ τὸν Χριστὸν ἀθλήσαντας, καὶ μαρτυρήσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ Παλαιᾷ Δικαίους καὶ Ἁγίους, διὰ τί καὶ αὐτοὶ ἐμαρτύρησαν διὰ τὴν τὸ Θεοῦ μεγαλειότητα καὶ πίστιν, καθὼς ἦτον οἱ τρεῖς παῖδες, καὶ ὁ Δανιὴλ, καὶ οἱ ἑπτὰ Μακκαβαῖοι, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Σολομονὴ, καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν Ἐλεάζαρος, καὶ οἱ Προφῆται ὅλοι (1). Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος τοσοῦτον πλῆθος, ἀλλὰ τοσοῦτον νέφος, προσαρμόσας τὴν λέξιν ταύτην οἰκειότατα εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν· ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες Χριστιανοὶ, εἶχον καύσωνα τῶν θλίψεων, διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ἐνθύμησις τῶν Δικαίων καὶ Μαρτύρων, αὐτὴ ὡσὰν σῶα νοτερὸν σύνεφον, ἀπὸ κάθε μέρος περιέχουσα ἐσᾶς, ἀδελφοὶ, θέλει καταψυχήσει καὶ δροσίσει τὸν καύσωνα τῆς καρδίας σας (2).

„Ὀγ-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος θέλει ὅτι καὶ οἱ ἐν τῇ παλαιᾷ τελειωθέντες, νὰ μὴν ἐτελειώθησαν χωρὶς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· „Καὶ ἅμα μυστικός τις καὶ ἀπόῤῥητος „ἔπρεπε ὁ λόγος, σφόδρα πιθανὸς ἐμοὶ γοῦν καὶ πᾶσι τοῖς „φιλοθέοις, μηδεμίαν τῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας τε„λειωθέντων, δίχα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τὴν τυχεῖν· „ὁ γὰρ λόγος, ἐπαῤῥησιάσθη μὲν ὕστερον καιροῖς ἰδίοις, „ἐγνωρίσθη δὲ καὶ πρότερον τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν, „ὡς ἐκ πολλῶν δῆλον τῶν πρὸ ἐκείνου τετιμημένων". (Λόγ. εἰς τοὺς Μακκαβαίους)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Οἰκουμένιος· „ἡ μὲν γὰρ μνή„μη τῶν Μαρτύρων, κίνημα εἰς τὸ ἐρεθίσαι αὐτοὺς ἐπὶ „τὸν ὁμοίων τῶν ἀγώνων ζῆλον· νέφος δὲ ἐκάλεσεν αὐ„τοὺς, ἢ ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ὑπὸ καύματος κεκαφλεγο„μένων, καὶ ὑπεισελθόντων εἰς νεφέλιμον δροσίζεσαι, καὶ „παραμυθηθέντων· καὶ γὰρ ἡ τῶν Ἁγίων μνήμη τοὺς „ὑπὸ τοῦ καύσωνος τῶν πειρασμῶν ἐκλελυμένους παρα„μυθεῖται· ἢ ὅτι νοητῶν ἡμῖν, φησι, δρόσον, νέμου„σιν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν Θεὸν ἱκετεύοντες". Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῶν Μαρτύρων ὁποῦ πλουτεῖ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, λυπηρόν μοι φάνη νὰ μὴ σημειώσω καὶ ἐγὼ, εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας Πίστεως, τὴν περίργειαν ἐκείνην ὁποῦ κάμνουσι μερικοὶ ἐπάνω εἰς τὸν τοσοῦτον καὶ τὸ μέγα τοῦτο πλῆθος τῶν Ἁγίων Μαρτύρων. Διακεύτε Βασιλεῖς τῆς Ῥώμης καὶ τύραννοι ἐσάθησαν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐδίωκον, καὶ ἐτιμώρουν τοὺς Χριστιανούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ εἷς μόνον μόνα ἐθανάτωσε δεκαεπτὰ χιλιάδας Χριστιανούς· καὶ εἰς μόνην τὴν Αἴγυπτον, ἀνάμεσα εἰς δέκα χρόνους, ἐθανατώθησαν ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, καὶ ἑπτακόσιαις χιλιάδες ἐσκορπίσθησαν εἰς μίαν σκληρὰν ἐξορίαν. Καὶ τόσην μανίαν ἔδειξαν οἱ τύραννοι ἐκεῖνοι κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥστε ἐπού ἔδωκαν καθολικὸν ὁρισμὸν εἰς ὅλην τὴν εὐρύχωρον αὐτοκρατορίαν τῆς Ῥώμης, ὅτι κάθε ἄπιστος εἰδωλολάτρης νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν νὰ θανατώνῃ κάθε Χριστιανὸν ὁποῦ ἤθελεν εὕρῃ, καὶ μὲ ὁποῖον τρόπον ἤθελεν εὐχαριστηθῇ· ὅθεν τόσος μεγάλος ἀφανισμὸς ἔγινε τῶν Χριστιανῶν εἰς κάθε μέρος τοῦ Κόσμου, ὁποῦ οἱ εἰδωλολάτραι, νομίζοντες ὅτι ἐσβυσεν ἀπὸ τὸν Κόσμον ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ἔγραφον ἐπάνω εἰς διάφορα μάρμαρα τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὴν ἐπιγραφήν· „ἡ „θρησκεία τοῦ Χριστοῦ παντελῶς ἐξηλείφθη". Διὰ τοῦτο μερικοὶ περίεργοι Ἰουδαῖοι, ἐσχαδεύτηκαν ὅλα τὰ Μι-

„Ὄγκον ἀποθέμενοι παῦπα".

Ἤτοι ἂς ἀποτινάξωμεν, λέγει, ὦ ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀπὸ τὴν ψυχήν μας, τὸ βάρος τῶν γηΐνων πραγμάτων, καὶ τῶν διὰ τὰ πράγματα ταῦτα φροντίδων· ἐπειδὴ ὅλα τὰ γήϊνα πράγματα δὲν εἶναι ἄλλο τι, πάρεξ σῶρας ὄγκος καὶ σῶρα φόσκωμα μάταιον. Καὶ λοιπὸν αὖ τὰ γήϊνα πράγματα ἦναι σῶρα μάταιον φόσκωμα, διὰ τί ἐσεῖς νὰ λυπῆσθε, ἀγαπητοί, πῶς τὰ ἥρπασαν ἄλλοι, καὶ ἀπ' αὐτὰ σᾶς ἠλευθέρωσαν;

„Καὶ τὴν εὐπερίσατον ἁμαρτίαν".

Εὐπερίσατον ὀνομάζει ὁ μέγας Παῦλος τὴν ἁμαρτίαν, ἢ διὰ τὶ εὐκόλως ἡ ἁμαρτία μᾶς περικυκλόνει, ἢ διὰ τὶ εὐκόλως ἠμπορεῖ αὐτὴ νὰ πάθῃ περίσασιν, ἤγουν νίκην καὶ συμφοράν· διὸ, τι αὖ ἡμεῖς θέλωμεν, εὐκόλως ἠμποροῦμεν νὰ τὴν νικήσωμεν· ἢ λέγεται εὐπερίσατος ἡ ἁμαρτία, διὰ τὶ εὐκόλως ῥίπτει τοὺς παλαιπώρους ἁμαρτωλοὺς εἰς περισάσεις καὶ κινδύνους· καθόσα γὰρ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσον κινδυνώδες, καθὼς εἶναι ἡ ἁμαρτία (1).

„Δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα".

Εἰδῶ ἀποδίδονται ἡ αὐωτέρω μετοχαῖς τὲ, ἔχοντες, καὶ ἀποθέμενοι· δὲν εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος, ἂς πυκτεύωμεν, ἢ ἂς παλαίωμεν, τὰ ὁποῖα ταῦτα χρειάζονται ἀγῶνα μεγάλον· ἀλλὰ ἐκεῖνο ὁπὲ εἶναι εὐκολώτερον ἀπὸ ὅλα, τὲτο ἔφερεν εἰς τὸ μέσον, ἤγουν τὸ νὰ τρέχωμεν ὡσὰν εἰς δρόμον· ἐδὲ εἶπεν, ἂς πάρωμεν δρόμον πεπλατύτερον, ἀλλὰ ἂς μεύωμεν εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον μέτρον τὲ δρόμε, ὁπὲ πώρα κάμνομεν· διὸ, τι, ἄλλοι μὲν τρέχεν εἰς τὸν δρόμον τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, διὰ μέσε τῆς ἐγκρατείας, ἄλλοι δὲ διὰ μέσε τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ ἄλλοι, διὰ μέσε ἄλλης ἀρετῆς· ἐσεῖς δὲ, λέγει, Χριστιανοὶ, τρέχετε εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν, διὰ μέσε τῆς ὑπομονῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν ἔχετε χρείαν μεγάλην, καθὼς εἶπε καὶ αὐωτέρω „ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν". (Ἑβρ. ί. 36.)

2. „Ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησῦν".

Ἤτοι αὐίσως, λέγει, καὶ θέλωμεν νὰ μάθωμεν πῶς νὰ τρέχωμεν διὰ τῆς ὑπομονῆς, ἂς ἀποβλέπωμεν εἰς τὸν Χριστὸν, ὅςτις εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς πίστεώς μας, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ὁπὲ μανθάνεσι κάμμίαν τέχνην, ἀποβλέπεν ὅλως διόλε εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ μαΐσορά̃πον· ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς τὲτο θέλοντας νὰ παρακινήσῃ ἡμᾶς, ἔλεγε „μά„θετε ἀπ' ἐμὲ". (Ματθ. ια'. 29.) Καὶ πάλιν „οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα„λον .... ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτῦ". (Ματθ. ί. 24.) Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτήν; ἤτοι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀπὲ ἔβαλεν ὀξ ἀρ-

---

νολόγιαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐλογαρίασαν τὰς Μάρτυρας ὁπὲ περιέχονται εἰς αὐτὰ, καὶ ἐσημείωσαν, ὅτι εἶναι εἰς τὸν ἀριθμὸν, δέκα μιλιόνια, καὶ ἐνενηκόσιαις πεντήκοντα χιλιάδες· ὥςε ὁπὲ ἂν αὐτοὶ μοιραθῶν ἰσόμετρα εἰς πὰς τρακοσίας ἐξηντατρία ἡμέρας τὲ χρόνε, πίπτουν εἰς κάθε ἡμέραν νὰ ἑορτάζωνται τριάντα χιλιάδες Μάρτυρες. Ὅτι ὡς κατὰ ἀλήθειαν νέφαλον μεγαλώπατον εἶναι, τὸ πολυάριθμον τέτο τῶν Μαρτύρων πλῆθος, πυκνόπατον, καὶ φωτεινόπατον ἐνπαντῷ· τὸ ὁποῖον, καθ' ὃ μὲν πυκνόπατον σκεπάζει ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ὅλην πὴν τὲ Χριστὲ Ἐκκλησίαν, καὶ πάντας τὲς Ὀρθοδόξες Χριστιανὲς, καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ αὐτὲς κάθε καύσωνα καὶ φλογμὸν τὲ Ἡλίε, ὥςπε πάντας τὲς θλιβερὲς πειρασμὲς, καὶ ὁμοιάζει μὲ πὴν παχεῖαν ἐκείνην καὶ πυκνὴν νεφέλην, ἀπὲ ἐσκέπαζεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τὲν παλαιὲν Ἰσραὴλ· καθ' ὃ δὲ φωτεινόπατον, φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ τὲς Χριστιανὲς, τὸν νέον Ἰσραὴλ, πὸν διερχόμενον ἐν τῇ νυκτὶ καὶ ἐρήμῳ τέτῳ Κόσμῳ πέτε, καὶ ὁμοιάζει μὲ πὸν σύλον ἐκεῖνον τὲ πυρὸς, ὁπὲ ἐφώτιζε πὴν νύκτα τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ, καὶ ὡδήγει αὐτὸν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. (Ὅρα περὶ τέτε εἰς τὸν β'. Τόμον τῶν Ἱεροκήρυκας Προκοπίε, σελ. 227. καὶ 237.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „εὐπερίσατον δὲ πὴν „ἁραρτίαν ἐκάλεσεν, ὡς εὐκόλως σωϊσαμένῳ τε καὶ „γινομένῳ· καὶ γὰρ ὀφθαλμὸς δελεάζεται, εἶκοὴ κα„θέλγεται, ἀφὴ γαργαλίζεται, καὶ γλῶσσα ῥᾴστα „διολισθαίνει· καὶ ὁ λογισμὸς περὶ τὸ χεῖρον εὐρύῤῥοπος".

ἀρχῆς μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν πίστιν· „ἐ γὰρ ὑμεῖς με φησὶν, ἐξελέξασθε, ἀλλ „ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς“· (Ἰωαν. ιέ. 16.) ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τῆς πίστεως αὐτὸς θέλει ἐπισφραγίσει εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὅπου νὰ ἔχωμεν τὴν πίστιν τελειοτάτην, καὶ βεβαιοτάτην.

„Ὃς αὐτὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύ-„νης καταφρονήσας“.

Ἄθεια, λέγει, καὶ ἐξουσία ἦτον εἰς τὸν Χριστὸν νὰ μὴ πάθῃ, καὶ νὰ μὴν ἀποθάνῃ, διὶ ὅτι μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀναμάρτητος, ἀκολούθως δὲν ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν θάνατον· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δηλοποιῶν ἔλεγεν· „ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω „αὐτήν· οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι „αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. (Ἰωαν. ι. 17.) Καὶ πάλιν „ἔρχεται ὁ τοῦ „Κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν“. (Ἰωαν. ιδ'. 30.) Ἀνίσως λοιπὸν ὁ Κύριος ἤθελε, διὰ ἐσταυρόνετο· μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὑπέμεινε σταυρὸν, ἤγουν ὄχι ἁπλῶς ὑπέμεινε θάνατον, ἀλλὰ ἕνα θάνατον τὸν πλέον ἐπονείδιστον, καὶ καταφρόνησε τὴν ἐντροπὴν, ὁποῦ ἠκολούθει διὰ τὸν τοιοῦτον ἄτιμον θάνατον. Διὰ εἶπε δὲ λύπης καταφρονήσας, ἐπειδὴ ὁ Κύριος διὰ ὑπέμεινε μετὰ λύπης τὸν σταυρικὸν θάνατον (1).

„Ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν“.

Βλέπεις, Χριστιανὲ, τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς εἰς ποῖον ὕψος ἀναβιβάζει τὸν ὑπομένοντα; εἰς αὐτὴν γὰρ τὴν δεξιὰν τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Χριστὸν ἀνεβίβασε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· τὸ ὁποῖον καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „διὸ ὃ (ἤγουν διὰ τί ὁ Χριστὸς „ὑπήκοος ἔγινε μέχρι θανάτου σταυρικοῦ) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρί-„σατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα“· (Φιλιπ. β'. 9.) ὥστε, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ὑπερυψώθη, καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ δεξιᾷ καθέδρᾳ τοῦ Πατρὸς, δύναται νὰ μᾶς ἀνταμείψῃ διὰ τὰς θλίψεις ὁποῦ πάσχομεν διὰ λόγου του· ἐπειδὴ ἡ ἐν δεξιᾷ καθέδρᾳ, τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότιμον δηλοῖ.

3. „Ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁ-„μαρτωλῶν εἰς αὐτὸν (2) ἀντιλογίαν“.

Ἀνίσως τινὰς ἀρκετὰ παρηγορῆται, ὅταν ἐνθυμῆται καὶ συλλογίζεται τὰ πάθη, ὁποῦ ὑπομένουν οἱ ὁμόδουλοί του φιλοὶ ἄνθρωποι, πόσῳ μᾶλλον παρηγορεῖται, ὅταν συλλογίζεται τὴν ἀντιλογίαν, ὁποῦ ὑπέμεινεν ὁ Δεσπότης τῶν ἁπάντων; Ἀντιλογίαν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὰ περιγελάσματα τῶν Ἰουδαίων, καὶ περιπαίγματα, τὰ ὀνειδισμοὺς, τὰς ὕβρεις, τὰς κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου πληγὰς καὶ ῥαπίσματα, τὰς ἐναντιολογίας, ὁποῦ ἔκαμνον εἰς τὰς διδασκαλίας του οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τὰς μεγάλας φωνὰς, ὁποῦ ἔκραζον ὁ λαὸς ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου λέγοντες „ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν“· (Ἰωαν. ιθ'. 15.) καὶ τελευταῖον τὸν σταυρικὸν θάνατον, διότι ἡ λέξις αὕτη τῆς ἀντιλογίας, εἶναι ἐμφαντικὴ καὶ δηλωτικὴ ὅλων τούτων, ἤτοι ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Παῦλος· ἐνθυμηθῆτε, ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, τὸν Χριστὸν, ὁποῦ ὑπέμεινεν ἀντιλογίαν τοιαύτην, ἥτις τὸν ἔφερεν ἄχρι θανάτου, καὶ ὄχι ἁπλῶς θανάτου, ἀλλὰ τοῦ μετὰ λῃστῶν· ἀπὸ ποίους δὲ τοιαύτην ἀντιλογίαν ὑπέμεινεν; ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἤγουν ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς, καὶ εἰδωλολάτρας, ἀπὸ τὸν Πιλάτον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν στρατιώτας, ἢ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ παρανόμους Ἰουδαίους.

„Ἵνα

---

(1) Καὶ ὁ Θεολόγος διὶ Γρηγόριος συμφώνως ἑρμηνεύει τὸ ῥηθὲν τοῦτο λέγων· „ᾧ ἐξὸν μενεῖν ἐπὶ τῆς ἰ-„δίας δόξης τε καὶ θεότητος, ἐ μόνον ἑαυτὸν ἐκένωσεν „ἄχρι τῆς δούλης μορφῆς, ἀλλὰ καὶ σταυρὸν ὑπέμεινεν αἰ-„σχύνης καταφρονήσας“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἀντὶ τοῦ εἰς αὐτὸν, εἰς αὐτοὺς ἔχει· ἤτοι ἀναλογίσασθε, λέγει, εἰς ἑαυτοὺς, καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς.

Digitized by Google

„Ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι".

Διὰ τοῦτο, λέγει, συλλογισθῆτε, ὦ ἀδελφοὶ, τὸν Χριστὸν, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ παθήματα· ἵνα ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς δυναμώσῃ τὰς ψυχάς σας, καὶ δὲν σᾶς ἀφήσῃ νὰ παραλυθῆτε, καὶ νὰ ἀποκάμετε ἀπὸ τὰς θλίψεις.

4. „Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε".

Δύω εἴδη παρηγορίας εἶναι, ἀγαπητὲ, ἐναντία σῶα μὲ τὸ ἄλλο· σῶα μὲν, ὅταν λέγῃ τινὰς πρὸς ἐκεῖνον, ὁποῦ λυπεῖται· ἀδελφὲ, μεγάλας θλίψεις καὶ πειρασμοὺς ὑπέμεινας, λοιπὸν ἐνθυμήσου πῶς ἔδειξας εἰς αὐτὰς τοιαύτην μεγάλην ἀνδρείαν, καὶ μὲ τοῦτο παρηγορήσου. Καὶ ἄλλο δὲ, ὅταν λέγῃ τινὰς εἰς τὸν λυπούμενον· ἀδελφὲ, ἀκόμη δὲν ἔπαθες κἀνένα μεγάλον πειρασμὸν, λοιπὸν διατί νὰ λυπῆσαι, καὶ νὰ μὴν ὑπομένῃς ἀνδρείως; Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶδος τῆς παρηγορίας, παρηγορεῖ τὴν ψυχὴν, ὅταν ἦναι ἀποκαμωμένη ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, μὲ τὸ νὰ συνισχύῃ, καὶ νὰ μεγαλώνῃ τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ ἔπαθε· τὸ δὲ ἄλλο εἶδος τῆς παρηγορίας, ταπεινόνει τὴν ψυχὴν, ὅταν αὐτὴ τύχῃ νὰ ὑπερηφανευθῇ, καὶ ἐξυπνᾷ αὐτὴν καὶ θερμαίνει, ὅταν ἔχῃ νὰ ἀμελήσῃ. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ δύω εἴδη τῆς παρακλήσεως μεταχειρίζεται ὁ Παῦλος τώρα ἐδῶ εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας· διότι ἀφ' ὅ αὐτὸς εἶπεν ἀνωτέρω εἰς αὐτούς· „ὅτι πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων" · (Ἑβρ. ί. 32.) καὶ παρακινήσας αὐτοὺς νὰ μιμῶνται τὸν ἴδιον ἑαυτόν τους, ὁποῦ ὑπέμεινε πρότερον τόσα πάθη, τώρα ἐδῶ λέγει ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ δείχνει εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἀκόμη δὲν ἔπαθον κἀνένα μεγάλον καὶ ἀξιόλογον πάθος καὶ πειρασμὸν, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ ὑπερηφανευθοῦν. Καὶ βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, σοφίαν τοῦ Ἀποστόλου, ἀφ' ὅ ἐνθυμήθη τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους Ἁγίους καὶ Δικαίους, ὁποῦ ὑπέμειναν τόσους μεγάλους πειρασμοὺς, καὶ ἀφ' ὅ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὸν Κύριον, ὁποῦ ἔπαθε τόσην αὐτιλογίαν, τότε δείχνει ὅτι οἱ ἰδικοί των πειρασμοὶ καὶ τὰ πάθη, δὲν εἶναι τίποτε, συγκρινόμενα μὲ τὰ παθήματα ἐκείνων, καὶ μὲ τὰ παθήματα τοῦ Κυρίου· ἀκόμη, λέγει, ὦ ἀδελφοί μου, δὲν ἐφθάσατε ἕως εἰς τὸν θανάτον, ἀλλὰ ἐφθάσατε μόνον ἕως εἰς διωγμοὺς, καὶ ἁρπαγὴν ὑπαρχόντων· ὁ δὲ Χριστὸς ἔφθασε καὶ ἕως εἰς τὸν θάνατον, καὶ θάνατον τὸν πλέον ἐπονείδιστον. Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, δείχνει ἐν ταυτῷ, ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία πολεμεῖ αὐτοὺς καὶ ἐναντιοῦται σφοδρῶς, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἀντιστέκονται μὲν καὶ ἀντιπολεμοῦν τὴν ἁμαρτίαν, ὄχι δὲ καὶ μὲ τὰ καιριώτερα, ἤγουν μὲ θανατηφόρους πειρασμοὺς, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἐλαφροτέρους, καὶ κουφοτέρους.

„Πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι".

Ἁμαρτίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἢ τὸν διάβολον τὸν αὐτόχρημα ὄντα ἁμαρτίαν, ὡς ἀρετὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ διδάσκαλον, πρὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀντιπολεμοῦν οἱ Χριστιανοί· ἢ λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἀντιπολεμοῦν οἱ δυσεβεῖς καὶ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὰ τῆς ἁμαρτίας ἄτιμα πάθη, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς ἡμᾶς πολέμια καὶ ὀλέθρια (1).

5. „Καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως".

Τόσον, λέγει, ἐπαρελύθητε καὶ ἀποκάμετε, Χριστιανοὶ, ὥστε ὁποῦ ἀλησμονήσετε καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο τοῦ Σολομῶντος, τὸ ὁποῖον σᾶς παρακινεῖ εἰς ἀνδρείαν, καὶ μὲ ἄλον ὁποῦ ἀκόμη δὲν ἐπάθετε κἀνένα τοιοῦτον μεγάλον πάθος καὶ πειρασμὸν, ὁποῦ νὰ σᾶς κάμῃ νὰ ἀλησμονήσετε· δι' ὅτι τὰ μεγάλα καὶ ἀξιόλογα πάθη καὶ οἱ πειρασμοὶ, προξενοῦν πολλαῖς φοραῖς ἀλησμονησίαν καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων.

„Ητις

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕστως ἑρμηνεύει· „εἰς καιρὸν „δὲ τὸ „οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν „ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι" πέφυκεν· ἐκ παραλλήλου „δεικνύς, πόσον ἀποδέουσιν ἐκείνων, οἱ ἁλισθέντες, „καὶ ἐπείσθησαν, καὶ ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον".

„Ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· „υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας „Κυρίου". (Παρ. γ'. 11.)

Τὸ παρηγορητικὸν λόγον τῦ Σολομῶντος, λέγει, ὁμιλεῖ εἰς ἐσᾶς Χριστιανοὶ, ὡσαὶ εἰς πνευματικὰς υἱούς· ἐπειδὴ ὁ Σολομὼν τὸ λόγιον ἐκεῖνο ὁπῦ εἶπεν „υἱέ μου μὴ καταφρονῆς „τὴν παιδείαν τῦ Κυρίου" δὲν τὸ εἶπεν εἰς τὰ ἐδικά τε σαρκικὰ τέκνα, ἀλλὰ ὡς κοινὴν διδασκαλίαν προθέττει τῦτο εἰς ὅλες ἐκείνες, ὁπῦ ἔχεν δωάμιν νὰ ἀκέσεν· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι εἶπε τῦτο καὶ εἰς ἐσᾶς τὲς Χριστιανὲς, ὁπῦ παιδεύεσθε, διὰ τῦτο καὶ τὴν, ὡσαὶ, ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν, ὡσαὶ εἰς υἱές.

„Μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτῦ ἐλεγχόμενος". (Παρ. γ'. 11.)

Ἐπειδὴ παρὰ Θεῦ ἐλέγχεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Σολομὼν, καὶ ὁ Ἀπόστολος, λοιπὸν οἱ πειρασμοὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἔρχονται εἰς τὲς ἀνθρώπες· ἀπίσως δὲ οἱ πειρασμοὶ ἔρχωνται ἀπὸ τὸν Θεὸν, λοιπὸν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται βέβαια· διότι ὁ Θεὸς, ἢ προηγεμόνως, ἤτοι κατὰ τὸ προηγέμενόν τε θέλημα, δίδοκεῖ νὰ πειραζώμεθα πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτιῶν μας (1), ἢ κατὰ συγχώρησιν ἀφίνει ἡμᾶς νὰ πειραζώμεθα, διὰ δοκιμὴν τῆς προαιρέσεώς μας, καὶ διὰ νὰ λάβωμεν περισσοτέρες στεφάνες.

6. „Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ παῦτα υἱὸν, ὃν „παραδέχεται". (Παρ. γ'. 12.)

Ἀδώατον εἶναι, λέγει, νὰ εὕρῃ τινὰς χωρὶς θλίψεις καὶ πειρασμὲς κάνενα ἄνθρωπον ἀπὸ ἐκείνες ὁπῦ ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς, καὶ ἔχει διὰ υἱές τε. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινάς· ἄραγε καὶ οἱ λῃσαὶ καὶ κλέπται, καὶ ἄλλοι κακόηροποι ἄνθρωποι, ὁπῦ μαστιγόνοιται διὰ τὲς κακίας των, ἄραγε, λέγω, υἱοὶ τῦ Θεῦ εἶναι καὶ αὐτοί; καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι, ὄχι, δὲν εἶναι υἱοί· διὰ τί δὲν εἶπεν ὁ Σολομὼν ὅτι κάθε σῶας, ὁπῦ μαστιγόνεται εἶναι υἱὸς τῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι κάθε υἱὸς τῦ Θεῦ, αὐτὸς μαστιγόνεται. Οἱ λῃσαὶ λοιπὸν καὶ κακοποιοὶ, δὲν μαστιγόνονται ὡς υἱοὶ Θεῦ, ἀλλὰ ὡς κακοὶ κολάζονται· ἐδῶ δὲ, ἀφ' ἧς εἶπε πρότερον ὁ Σολομὼν ὅτι παιδεύει ὁ Θεὸς, τότε εἶπεν ἀκολέθως καὶ ὅτι μαστιγοῖ· διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ Χριστιανὲ, πῶς ἡ μαστίγωσις τῦ υἱῦ εἶναι ὡς ποινὴ καὶ πλήρωμὴ τῆς κακίας τε, ἀλλὰ ὡσαὶ μία παίδευσις καὶ σωφρονισμὸς πατρικός· „ὃν δὲ παραδέχεται" λέγει, ἤτοι ἐκεῖνον ὁπῦ ἀποδέχεται ὁ Θεὸς, καὶ ἐκεῖνον ὁπῦ ἔχει διὰ οἰκεῖόν τε περισσότερον ἀπὸ ὅλες τὲς ἄλλες, αὐτὸν καὶ παιδεύει.

7. „Εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς „γάρ ἐςιν υἱὸς, ὃν ὁ πατὴρ παιδεύει";

8. „Εἰ δὲ χωρὶς ἐςὲ παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι παῦτες, ἄρα „νόθοι ἐςὲ, καὶ οὐχ' υἱοί".

Βλέ-

(1) Θαυμάζω ἐδῶ τῶς λέγει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος ὅτι προηγεμόνως ὁ Θεὸς δίδοκεῖ νὰ πειραζώμεθα εἰς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτιῶν μας· πρῶτον μὲν κατὰ τὸ προηγέμενον θέλημά τε, εἰς καιρὸν ὁπῦ τὸ νὰ πειραζώμεθα ὅλως, εἶναι κατὰ τὸ ἑπόμενον θέλημα τῦ Θεῦ, καὶ ὄχι κατὰ τὸ προηγέμενον· φησὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς· „χρὴ ἰδέναι, ὡς ὁ Θεὸς προηγεμόνως „θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ τῆς Βασιλείας αὐτῦ τυχεῖν· „ὁ γὰρ ἐπὶ τῷ κολασαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς „τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτῦ, ὡς ἀγαθὸς, ἁμαρ„τάνοντας δὲ, θέλει κολάζεσθαι, ὡς δίκαιος· καὶ λέγε„ται ἂν τὸ μὲν πρῶτον, προηγέμενον θέλημα καὶ δύ„δοκία, ἐξ αὐτῦ ὄν· τὸ δὲ δεύτερον, ἑπόμενον θέλη„μα καὶ παραχώρησις ἐξ ἡμετέρας αἰτίας". (Βιβλ. β'. Κεφ. μς'. περὶ πίσεως) Καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος· „μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ τῦ Θεῦ πειρά„ζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐςι κακῶν, πειρά„ζει δὲ αὐτὸς οὐδένα". (Κατὰ τὸ προηγέμενον δηλ. θέλημα) (Ἰάκ. α'. 3.) Ἀλλ' ἴσως ὁ σοφὸς Θεοφύλακτος εἶπεν, ὅτι προηγεμόνως δίδοκεῖ νὰ πειραζώμεθα ὁ Θεὸς, καθ' ὅτι οἱ πειρασμοὶ ἀφορῶσιν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν, ἥτις σωτηρία εἶναι θέλημα προηγέμενον τῦ Θεοῦ.

Digitized by Google

Βλέπε, ἀγαπητὲ, σοφίαν τὸ Ἀποστόλε Παύλε· διὰ τί ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπὸ ἐνόμιζον οἱ ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντες, ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια δείχνει αὐτὸς, ὅτι ἔχει πολλὴ πρόνοιαν καὶ φροντίδα αὐτῶν ὁ Θεός· διότι, λέγει, ἀνίσως καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἤσθε χωρὶς θλίψεις καὶ πειρασμὸς, τότε ἀληθῶς ἠθέλετε φαίνεσθε πῶς εἶσθε νόθοι, ἤγουν μπάσαρδοι, καὶ ὄχι υἱοὶ γνήσιοι· ἐπειδὴ ποῖος πατὴρ φροντίζει διὰ νὰ σωφρονίσῃ καὶ νὰ διτακτήσῃ τὲς νόθες τε υἱές; βέβαια κἀδείς (1)· ἐπειδὴ δὲ ἐσεῖς ἔχετε θλίψεις καὶ πειρασμὸς, ἀπὸ δὲ τὰς θλίψεις ταύτας ἀποκτᾶτε τὸ νὰ ζῆτε διάκτως καὶ σωφρόνως, καθὼς τοιετοτρόπως ἔζησαν καὶ ὅλοι οἱ προρρηθέντες Δίκαιοι καὶ Ἅγιοι, οἵτινες ἔγιναν υἱοὶ Θεῦ κατὰ χάριν· διὰ τῦτο, λέγω, εἶναι φανερὸν καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι ὁ Θεὸς φέρεται εἰς ἐσᾶς μὲ τοιαύτην πρόνοιαν, καθὼς ὁ πατὴρ φέρεται εἰς τὲς γνησίες υἱές τε, καὶ ὅτι φροντίζει διὰ λόγε σας, διὰ νὰ μὴ γενῆτε ἀπαίδευτοι καὶ ἄπακτοι· διὰ ποῖον τέλος; ἵνα μὴ ἀπάκτες γνωμεύες, σᾶς ἀποβάλῃ ὡς ἀποκλήρες ἐκ τῆς Βασιλείας τε, καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς σας κληρονομίας (2).

9. „Εἶτα τὲς μὲν τῆς σαρκὸς πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐντρε„πόμεθα· ὁ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνεύ„μάτων, καὶ ζήσομεν;

Ἀπὸ ἀνθρωπίνες συλλογισμὲς καὶ παραδείγματα πάλιν ἀποδείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὲς ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντας, ὅτι πρέπει νὰ ὑπομεύωμεν τὰς θλίψεις καὶ τὲς πειρασμές· διὰ τί, ἀνίσως, λέγει, ὅταν οἱ κατὰ σάρκα μας γονεῖς μᾶς ἐπαίδευον, δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ ἀποτραφῶμεν τὴν παιδείαν τες, ἀλλὰ ἐντρεπόμεθα καὶ ὑπομέναμεν ὅσας παιδείας ἤθελαν μᾶς κάμειν· πόσῳ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἐντρεπώμεθα καὶ νὰ ὑπομένωμεν, εἰς καιρὸν ὁπὸ μᾶς παιδεύει ὁ Θεὸς ὁ κατὰ πνεῦμα Πατήρ μας; Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑπομένομεν, ἀλλὰ πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑποτασόμεθα εἰς τὸν κατὰ πνεῦμα Πατέρα μας, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι τὸ νὰ μὴν ὑπομεύῃ τινὰς τὰς θλίψεις, τῦτο εἶναι ἴδιον αὐτιθέκ καὶ ἀυποτάκτε υἱῦ. Πατέρα δὲ τῶν πνευμάτων ὠνόμασε τὸν Θεὸν, ἢ διὰ τί εἶναι Πατὴρ, ἤγουν αἴτιος τῶν χαρισμάτων τῦ Πνεύματος, ἢ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων, καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἢ οἰκειότερον εἰπεῖν, διὰ τί εἶναι αἴτιος τῶν ψυχῶν μας· δι' ὅ, τι πρὸς διαφορὰν τῶν σαρκικῶν πατέρων εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὸν Θεὸν Πατέρα Πνευματικόν (3)· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ζήσο„μεν" διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅποιος εἶναι ἀυπότακτος εἰς τὸν Θεὸν, αὐτὸς ὄτε ζῆ· ἐπειδὴ, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅς τις εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωή.

10. „Οἱ

(1) Διὰ τῦτο παραγγέλλει πρὸς τὸν πατέρα ὁ Σολομών· „μὴ ἀπόσχῃ νήπιον παιδεύειν· ὅτι ἐὰν παπά„ξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ· σὺ μὲν γὰρ πα„ίξεις αὐτὸν ῥάβδῳ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτε ἐκ θα„νάτε ῥύσῃ". (Παρ. κγ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ὃς „φείδεται τῆς βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἰὸν αὐτῦ· ὁ δὲ „ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει". (Παρ. ιγ'. 24.) Καὶ πάλιν· „παίδευε ὑόντα, καὶ ἀναπαύσει σε". (Παρ. κθ'. 17.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „οἱ πατέρες „τὲς γνησίες παῖδας παιδεύειν ἐώθασι, καὶ μαστιγεμέ„νες ὑπὸ τῶν διδασκάλων ὁρῶντες, ἐκ ἀνιῶνται· τὸν „γὰρ ἐκ τῆς παιδείας φυόμενον ὁρῶσι καρπόν· τῶν μὲν „τοι νόθων καταφρονῶσι παίδων, καὶ τῆς ἴσης αὐτὲς ἐ„πιμελείας οὐκ ἀξιῶσιν· ἡ τοίνυν καὶ ὑμᾶς τῷ παι„δεύειν ἐκκλίνετε, τῆς τῶν νόθων μεριδος ἐστέ".

(3) Τὸ νὰ ὀνομάσῃ ὁ Ἀπόστολος τὸν Θεὸν Πατέρα, ἤτοι αἴτιον τῶν πνευμάτων, τὸ ἐρανίσθη ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν· „ἅπαν γὰρ ὁ Μωϋσὴς καὶ ὁ Ἀαρὼν „πρὸς τὸν Θεὸν τῦτο, ὅταν ἐπισωρεύσῃ κατ' αὐτῶν ὁ Κο„ρὲ καὶ ὁ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν· καὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσω„πον αὐτῶν καὶ εἶπαν· Θεὸς Θεὸς τῶν πνευμάτων, καὶ „πάσης σαρκός". (Ἀριθ. ιϛ'. 22.) Ἀφ' ἧς καὶ οἱ Ἀπόστολοι κοινῶς τῦτο ἀναφέρουσιν εἰς πὰς διαπαγάς τῶν ἔν τισιν δικαίς, ἀφ' ὧν καὶ ἡ Ἐκκλησία παραλαβῦσα ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων δικῇ, ὅπως δίκεται· „ὁ „Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός". Ὅτι μὲν ἂν αἱ ψυχαὶ ἐκ τῦ Θεῦ σωίζονται, τὰ δὲ σώματα ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης, μαρτυροῦσι πολλοὶ θεῖοι Πατέρες. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικήτας ὁ Σχολιαστὴς τῦ Θεολόγε Γρηγορίε ἑρμηνεύων τὸν εἰς τὸ Βάπτισμα Λόγον, ταῦτα· „ἰσέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς γεννήσεως, „τὰ μὲν σώματα κάτωθεν ἐκ σωμάτων, αἱ δὲ ψυχαὶ „ἄνωθεν ἐκ τῦ πατρὸς τῶν πνευμάτων, ὡς φησιν ὁ „Ἀπόστολος (ἐνταῦθα δηλονὸτι)... δι' ὅτι καὶ διττός „ἐστιν ὁ κατὰ γενέσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγος· „ὁ μὲν, ψυχῆς, ὁ δὲ, σώματος· ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ „ἀρρήτως ἐκ τῦ ζωσικῦ θείε ἐμφυσήματος σωίσατο, „τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης". Ὅτι δὲ πάλιν αἱ ψυχαὶ οὐ δημιεργικῶς ἤδη ἐκ τῦ Θεῦ δημιεργοῦνται, καθὼς ποτε ἐδημιεργήθη ἡ τῦ Ἀδὰμ ψυχὴ, ἐπειδὴ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ,

10. „ Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ".

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς μας δὲν ἠμποροῦν νὰ παιδεύσουν ἡμᾶς ὅλως διόλου, καὶ νὰ μᾶς κάμουν τελείους· διότι ἡ θάνατος τοῦ πατρὸς μεσολαβήσας, ἡ αὔξησις τῆς ἡλικίας, καὶ σκληρότης τῶν τέκνων ἀκολουθήσασα, καταπαύει καὶ ἐμποδίζει τοῦτο τῶν τέκνων παιδείαν, καὶ τὸν σωφρονισμὸν, καὶ τοῦτο τελειότητα· ὁ δὲ Θεὸς, ὁ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν Πατὴρ, μὲ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, πάντοτε καὶ μᾶς παιδεύει, καὶ δύναται νὰ μᾶς κάμῃ τελείους.

„ Κατὰ τὸ δοκοῦν αὐταῖς ἐπαίδευον ".

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς παιδεύουσι τοὺς γνησίους υἱούς των, καθὼς φαίνεται εὔλογον εἰς αὐτούς· ἐκεῖνο δὲ ὁποῦ φαίνεται εὔλογον εἰς αὐτοὺς, δὲν εἶναι ἐξάπαντος καὶ συμφέρον εἰς τοὺς υἱούς· διὰ τοῦτο πολλοὶ πατέρες διδάσκουσι τοὺς υἱούς των τέχνας ψυχοβλαβεῖς καὶ αἰσχράς.

„ Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, πρὸς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ ".

Ὁ δὲ Θεὸς, λέγει, ὁ κατὰ πνεῦμα Πατὴρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, πάντοτε μᾶς παιδεύει πρὸς τὸ συμφέρον, ὄχι διὰ νὰ λάβῃ τι αὐτὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἁγιότητά του, ἤγουν ἀπὸ τοῦτο ἰδικόν του καθαρότητα, ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ νὰ γένωμεν ἡμεῖς δεκτικοὶ τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ παιδεία, εἶναι μετάληψις τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ· καὶ πρεπόντως· ἐπειδὴ καὶ ἡ παιδεία ἐπιστρέφει τοῦτο ψυχικοὺς εἰς τὸν Ἅγιον Θεὸν, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτοῦτο νὰ κλίνῃ καὶ νὰ προσπαθῇ εἰς κάνενα πρᾶγμα ἀνθρώπινον.

11. „ Πᾶσα δὲ παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, „ ἀλλὰ λύπης ".

Πάλιν ἀπὸ τὰς κοινὰς ἐννοίας, ὁποῦ ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λαμβάνει ὁ Ἀπόστολος τὰς ἀφορμὰς τῆς παραινέσεως, καὶ λέγει· κάθε παιδεία, καὶ θεϊκὴ, καὶ ἀνθρωπίνη, δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαρᾶς, ἀλλὰ λύπης, ἤγουν δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαροποιὰ, ἀλλὰ λυπηρά· καλῶς δὲ εἶπε τὸ φαίνεται, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἡ παιδεία δὲν εἶναι λυπηρά· διὰ τί, πῶς ἡ παιδεία ἤθελον ἦναι κατὰ ἀλήθειαν λυπηρὰ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὴ εἶναι μήτηρ καὶ πρόξενος χαρᾶς; ἀλλὰ ὅσον πρὸς ἡμᾶς, ὁποῦ λυπούμεθα καὶ πάσχομεν διὰ τὰς παιδείας ὁποῦ λαμβάνομεν, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πῶς ἡ παιδεία φαίνεται λυπηρά (1).

„ Ὕστε-

του, ἀλλὰ προνοητικῶς, ἤτοι δι' ἐκείνου τοῦ πρώτου ἐμφυσήματος, τὸ ὁποῖον ἐδόθη μὲν ἅπαξ εἰς τὸν Ἀδάμ, ἐνεργεῖ δὲ προνοητικῶς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννωμένους πάντας, μαρτυρεῖ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων· „ τοῦτο τῶν σωμάτων γένησιν τιμήσας φαίνεται ὁ ἐμὸς „ Χριστὸς τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ ". Ὅθεν ἑρμηνεύων ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας ἔτσι λέγει· „ τοῦτο μὲν „ ἐκ σωμάτων γένησιν, ὁ Χριστὸς παρ' ἑαυτοῦ ἐτίμησε „ τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ, τῷ δημιουργικῷ „ τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἅπαξ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐμφυσηθὲν (" ἐ- „ νεφύσησε γὰρ φησιν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, „ καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν ") ἐνεργεῖ καὶ „ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ πάντας ". Καὶ ἁπλᾶ δὲ ὁ αὐτὸς Θεολόγος τοῦτο φαίνεται βεβαιῶν· φησὶ γάρ „ ὁ δὲ ἡ „ μέτερος λόγος, παρὰ μὲν τοῦ ἀρχοῦ ἐκ χοὸς καὶ „ πνοῆς εἶδε συμπαγέντα τὸν ἄνθρωπον· μεταὶ δὲ πνεῦ- „ μα, τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐκ σαρκῶν· ἡ ψυχὴ δὲ ἀ- „ φθόνως ἐπιμίγνυται ἔξωθεν εἰσπνεῦσα τῇ τοῦ χοὸς „ πλάσει· οἷδε δὲ ὁ μίξας πῶς τὸ πρῶτον ἐνέπνευσε, καὶ „ τὴν εἰκόνα τῇ γῇ συνέδησε· πάχα δὲ, ὥσπερ τὸ σῶμα „ παρὰ τοῦ ἀρχοῦ ἀπὸ χοὸς χεραθὲν, ὕστερον ἀνδρὸς „ ἐγένετο, κἀντεῦθεν ὡς ἀπὸ ῥίζης ἄλλοτε ἄλλο ἀνδρὸς „ γίνεται· ὕπου καὶ ἡ ψυχὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμπνευθέ- „ σα, ἐκεῖθεν τοῖς ἀνθρωπίνοις τύποις συνεισέρχεται „ αὐτογενέθλιος· ὥσπερ ἐκ πρώτου σπέρματος μεριζομένη „ πλήσει ". (Παρὰ τῇ σειρᾷ τοῦ κατὰ Ματθ. Κεφ. ε'. στίχ. 27.)

(1) Ὅθεν ἔπε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ ἔστι δὲ ἡ „ παιδεία ἀγωγή τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ, ἐπιτόνους „ ποιοῦσα τῶν ἀπὸ κακίας κηλίδων αὐτοῦ ἐκκαθαίρου- „ σα, ἥτις πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ „ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γε- „ γυμνασμένοις ἀποδίδωσιν εἰς σωτηρίαν· οὕτω τοῦ „ παιδαγωγοῦντος γνῶναι, οὐ τῆς τυχούσης ἐστὶ διανοίας· διότι „ πολλοὶ πρὸς τὸ τῶν γινομένων ἐπίτονον ἀπαγορεύοντες „ τῷ τῆς ἐκβάσεως ὠφέλιμον ὑπὸ ἀμαθίας οὐκ ἀναμένου- „ σιν ".

Digitized by Google

Βλέπε, ἀγαπητὲ, σοφίαν τῦ Ἀποσόλυ Παύλυ· διὰ τὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπῦ ἐνόμιζον οἱ ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντες, ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια δείχνει αὐτὸς, ὅτι ἔχει πολλὼ πρόνοιαν καὶ φροντίδα αὐτῶν ὁ Θεός· διότι, λέγει, ἀνίσως καὶ ἐσεῖς οἱ Χρισιανοὶ ἤσθε χωρὶς θλίψεις καὶ πειρασμὺς, τότε ἀληθῶς ἠθέλετε φαίνεσθε πῶς εἶσθε νόθοι, ἤγυν μπάσαρδοι, καὶ ὄχι υἱοὶ γνήσιοι· ἐπειδὴ ποῖος παπὴρ φροντίζει διὰ νὰ σωφρονίσῃ καὶ νὰ δϋπακπήσῃ τὺς νόθυς τα υἱάς; βέβαια ἐδείς (1)· ἐπειδὴ δὲ ἐσεῖς ἔχετε θλίψεις καὶ πειρασμὺς, ἀπὸ δὲ τὰς θλίψεις ταύτας ἀποκπᾶτε τὸ νὰ ζῆτε δϋπακπως καὶ σωφρόνως, καθὼς τοιοτρόπως ἔζησαν καὶ ὅλοι οἱ προρρηθέντες Δίκαιοι καὶ Ἅγιοι, οἵτινες ἤγιναν υἱοὶ Θεῦ κατὰ χάειν· διὰ τῦτο, λέγω, εἶναι φανερὸν καὶ ἀναντίρρηπον, ὅτι ὁ Θεὸς φέρεται εἰς ἐσᾶς μὲ τοιαύτην πρόνοιαν, καθὼς ὁ παπὴρ φέρεται εἰς τὺς γνησίυς υἱάς τα, καὶ ὅτι φροντίζει διὰ λόγυ σας, διὰ νὰ μὴ γενῆτε ἀπαίδυτοι καὶ ἄπακτοι· διὰ ποῖον τέλος; ἵνα μὴ ἀπάκτυς γνομσύς, σᾶς ἀποβάλῃ ὡς ἀποκλήρυς ἐκ τῆς Βασιλείας τα, καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς σας κληρονομίας (2).

9. „ Εἶτα τὺς μὲν τῆς σαρκὸς πατέρας εἴχομεν παιδαπὰς καὶ ἐντρε-
„ πόμεθα· ὁ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνδ-
„ μάτων, καὶ ζήσομεν;

Ἀπὸ ἀνθρωπίνυς συλλογισμὺς καὶ παραδείγματα πάλιν ἀποδείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὺς ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντας, ὅτι πρέπει νὰ ὑπομσύν τὰς θλίψεις καὶ τὺς πειρασμύς· διὰ τὶ, ἀνίσως, λέγει, ὅταν οἱ κατὰ σάρκα μας γονεῖς μᾶς ἐπαίδδυον, δὲν ἐτολμύσαμεν νὰ ἀποσραφῶμεν τὴν παιδείαν τὺς, ἀλλὰ ἐντρεπόμεθα καὶ ὑπομέναμεν ὅσας παιδείας ἤθελαν μᾶς κάμειν· πόσῳ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἐντρεπώμεθα καὶ νὰ ὑπομένωμεν, εἰς καιρὸν ὁπῦ μᾶς παιδδύει ὁ Θεὸς ὁ κατὰ πνεῦμα Παπήρμας; Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑπομένομεν, ἀλλὰ πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑποτασόμεθα εἰς τὸν κατὰ πνεῦμα Πατέραμας, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι τὸ νὰ μὴν ὑπομείνῃ τινὰς τὰς θλίψεις, τῦτο εἶναι ἴδιον αὐτιθέτυ καὶ ἀνυποτάκτυ υἱῦ. Πατέρα δὲ τῶν πνδμάτων ὠνόμασε τὸν Θεὸν, ἢ διὰ τὶ εἶναι Παπὴρ, ἤγυν αἴτιος τῶν χαρισμάτων τῦ Πνδμάτος, ἢ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων, καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόσομος καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἢ οἰκειότερον εἰπεῖν, διὰ τὶ εἶναι αἴτιος τῶν ψυχῶν μας· διὸ, τι πρὸς διαφορὰν τῶν σαρκικῶν πατέρων εἶπεν ὁ Ἀπόσολος τὸν Θεὸν Πατέρα Πνδματικόν (3)· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ ζήσο-
„ μεν " διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅποιος εἶναι ἀνυπόταπτος εἰς τὸν Θεὸν, αὐτὸς ὄτε ζῆ· ἐπειδὴ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅς τις εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωή.

10. „ Οἱ

(1) Διὰ τῦτο παραγγέλλει πρὸς τὸν πατέρα ὁ Σολομών· „ μὴ ἀπόσῃ νήπιον παιδδύειν· ὅτι ἐὰν παπί-
„ ξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ· σὺ μὲν γὰρ παπί-
„ ξεις αὐτὸν ῥάβδῳ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῦ ἐκ θα-
„ νάτυ ῥύσῃ ". (Παρ. κγ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ ὃς
„ φείδεται τῆς βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἰόν αὐτῦ· ὁ δὲ
„ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδδύει ". (Παρ. ιγ'. 24.) Καὶ πάλιν· „ παίδδυε υἱόν σε, καὶ ἀναπαύσει σε ". (Παρ. κθ'. 17.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ οἱ πατέρες
„ τὺς γνησίυς παῖδας παιδδύειν εἰώθασι, καὶ μασιγυμέ-
„ νυς ὑπὸ τῶν διδασκάλων ὁρῶντες, ἐκ ἀνιῶνται· τὸν
„ γὰρ ἐκ τῆς παιδείας φυόμενον ὁρῶσι καρπὸν· τῶν μὲν
„ τοι νόθων καταφρονῦσι παίδων, καὶ τῆς ἴσης αὐτὺς ἐ-
„ πιμελείας οὐκ ἀξιῦσιν· ἐ τοίνυν καὶ ὑμεῖς τὴν παι-
„ δειαν ἐκκλίνετε, τῆς τῶν νόθων μεριδος ἐσέ ".

(3) Τὸ νὰ ὀνομάσῃ ὁ Ἀπόσολος τὸν Θεὸν Πατέρα, ἤτοι αἴτιον τῶν πνδμάτων, τὸ ἐρανίσθη ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν· „ εἶπεν γὰρ ὁ Μωῦσὴς καὶ ὁ Ἀαρὼν
„ πρὸς τὸν Θεὸν τῦτο, ὅταν ἐπισωρεύσηκατ' αὐτῶν ὁ Κο-
„ ρὲ καὶ ὁ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· καὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσω-
„ πον αὐτῶν καὶ εἶπαν· Θεὸς Θεὸς τῶν πνδμάτων, καὶ
„ πάσης σαρκός ". (Ἀριθ. ιϛ'. 22.) Ἀφ' ἑνὸς οἱ Ἀπόσολοι κοινῶς τῦτο ἀναφέρυσιν εἰς πὰς διαπαγὰς τὰς ἐν τισιν δυχαῖς, ἀφ' ὧν καὶ ἡ Ἐκκλησία παραλαβῦσα ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων δυχῇ, ὅπως δυχεται· „ ὁ
„ Θεὸς τῶν πνδμάτων καὶ πάσης σαρκός ". Ὅτι μὲν ἂν αἱ ψυχαὶ ἐκ τῦ Θεῦ σωίσανται, τὰ δὲ σώματα ἐκ τῆς ὑποκιμενύης ὕλης, μαρτυροῦσι πολλοὶ θεῖοι Πατέρες. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικήτας ὁ Σχολιαστὴς τῦ Θεολόγυ Γρηγορίυ ἑρμηνδύων τὸν εἰς τὸ Βάπτισμα Λόγον, ταῦτα· „ ἴσεον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς γεννήσεως,
„ τὰ μὲν σώματα κάτωθεν ἐκ σωμάτων, αἱ δὲ ψυχαὶ
„ ἄνωθεν ἐκ τῦ πατρὸς τῶν πνδμάτων, ὥς φησιν ὁ
„ Ἀπόσολος (ἐνταῦθα δηλονότι)... δι' ὅτι καὶ δισσός
„ ἐσιν ὁ κατὰ γένησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγος·
„ ὁ μὲν, ψυχῆς, ὁ δὲ, σώματος· ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ
„ ἀρρήτως ἐκ τῦ ζωτικῦ θείυ ἐμφυσήματος σωίσατα,
„ τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκιμενύης ὕλης ". Ὅτι δὲ πάλιν αἱ ψυχαὶ οὐ δημιργικῶς ἤδη ἐκ τῦ Θεῦ δημιργοῦντα, καθὼς ποτε ἐδημιργήθη ἡ τῦ Ἀδὰμ ψυχὴ, ἐπειδὴ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ,

10. „Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας".

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς μας δὲν ἠμποροῦν νὰ παιδεύσουν ἡμᾶς ὅλως διόλου, καὶ νὰ μᾶς κάμουν τελείους· διότι ἡ θνᾶτος τοῦ πατρὸς μισολαβήσας, ἡ αὔξησις τῆς ἡλικίας, καὶ σκληρότης τῶν τέκνων ἀκολουθήσασα, καταπαύει καὶ ἐμποδίζει τὴν τῶν τέκνων παιδείαν, καὶ τὸν σωφρονισμὸν, καὶ τὴν τελειότητα· ὁ δὲ Θεὸς, ὁ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν Πατὴρ, μὲ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, πάντοτε καὶ μᾶς παιδεύει, καὶ δύναται νὰ μᾶς κάμῃ τελείους.

„Κατὰ τὸ δοκοῦν αὐταῖς ἐπαίδευον".

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς παιδεύουσι τοὺς γνησίους υἱούς των, καθὼς φαίνεται εὔλογον εἰς αὐτούς· ἐκεῖνο δὲ ὁποῦ φαίνεται εὔλογον εἰς αὐτοὺς, δὲν εἶναι ἐξάπαντος καὶ συμφέρον εἰς τοὺς υἱούς· διὰ τὶ πολλοὶ πατέρες διδάσκουσι τοὺς υἱούς των τέχνας ψυχοβλαβεῖς καὶ αἰσχράς.

„Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, πρὸς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ".

Ὁ δὲ Θεὸς, λέγει, ὁ κατὰ πνεῦμα Πατὴρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, πάντοτε μᾶς παιδεύει πρὸς τὸ συμφέρον, ὄχι διὰ νὰ λάβῃ τι αὐτὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἁγιότητά του, ἤγουν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του καθαρότητα, ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ νὰ γένωμεν ἡμεῖς δεκτικοὶ τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ παιδεία, εἶναι μετάληψις τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ· καὶ πρεπόντως· ἐπειδὴ καὶ ἡ παιδεία ἐπιστρέφει τὴν ψυχὴν εἰς τὸν Ἅγιον Θεὸν, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὴν νὰ κλίνῃ καὶ νὰ προσπαθῇ εἰς κανένα πρᾶγμα ἀνθρώπινον.

11. „Πᾶσα δὲ παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, „ἀλλὰ λύπης".

Πάλιν ἀπὸ τὰς κοινὰς ἐννοίας, ὁποῦ ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λαμβάνει ὁ Ἀπόστολος τὰς ἀφορμὰς τῆς παραινέσεως, καὶ λέγει· κάθε παιδεία, καὶ θεϊκὴ, καὶ ἀνθρωπίνη, δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαρᾶς, ἀλλὰ λύπης, ἤγουν δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαροποιὰ, ἀλλὰ λυπηρά· καλῶς δὲ εἶπε τὸ φαίνεται, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἡ παιδεία δὲν εἶναι λυπηρά· διὰ τί, πῶς ἡ παιδεία ἤθελον ἦναι κατὰ ἀλήθειαν λυπηρὰ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὴ εἶναι μήτηρ καὶ πρόξενος χαρᾶς; ἀλλὰ ὅσον πρὸς ἡμᾶς, ὁποῦ λυπούμεθα καὶ πάσχομεν διὰ τὰς παιδείας ὁποῦ λαμβάνομεν, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πῶς ἡ παιδεία φαίνεται λυπηρά (1).

„Ὕστε-

του, ἀλλὰ προνοητικῶς, ἤτοι δι' ἐκείνου τοῦ πρώτου ἐμφυσήματος, τὸ ὁποῖον ἐδόθη μὲν ἅπαξ εἰς τὸν Ἀδάμ, ἐνεργεῖ δὲ προνοητικῶς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννωμένους πάντας, μαρτυρεῖ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων· „τὴν τῶν σωμάτων γένεσιν τιμήσας φαίνεται ὁ ἐμὸς „Χριστὸς τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ". Ὅθεν ἐρμηνεύων ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας ἔτσι λέγει· „τὴν μὲν „ἐκ σωμάτων γένεσιν, ὁ Χριστὸς παρ' ἑαυτοῦ ἐτίμησε „τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ, τῷ δημιουργικῷ „τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἅπαξ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐμφυσηθὲν (,,ἐ„νεφύσησε γάρ φησιν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, „καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν") ἐνεργεῖ καὶ „εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ πάντας". Καὶ ἁπαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς Θεολόγος τοῦτο φαίνεται βεβαιῶν· φησὶ γάρ ,,ὁ δὲ ἕ„τερος λόγος, παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ χοὸς καὶ „πνοῆς οἶδε συμπαγέντα τὸν ἄνθρωπον· μετὰ δὲ σπου„τὴ, τὸ μὲν σῶμα αὖθις ἐκ σαρκῶν· ἡ ψυχὴ δὲ ἀ„φανῶς ἐπιμίγνυται ἐξωθεν ἐπιπνεύσασα τῇ τοῦ χοὸς „πλάσει· οἷδε δὲ ὁ μίξας πῶς τὸ πρῶτον ἐνέτεινεν, καὶ „τὴν εἰκόνα τῇ γῇ συνέδησε· πάχα δὲ, ὥσπερ τὸ σῶμα „παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ χοὸς κεκραδεσ', ὕστερον ἀνδρὸς „ἐγείνατο, κἀντεῦθεν ὡς ἀπὸ ῥίζης ἄλλοτε ἄλλο ἀνδρὸς „γίνεται· ὕπνῳ καὶ ἡ ψυχὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμπνευσθεῖ„σα, ἐκεῖθεν τοῖς ἀνθρωπίνοις τύποις συνεισέρχεται „αὐτογενέθλιος· ὥσπερ ἐκ πρώτου σπέρματος μεριζομένη „πλήθει". (Παρὰ τῇ σειρᾷ τοῦ κατὰ Ματθ. Κεφ. ς'. στίχ. 27.)

(1) Ὅθεν ἔτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ἔστι δὲ ἡ „παιδεία ἀγωγή τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ, ἐπιτόνως „πολλάκις τῶν ἀπὸ κακίας κηλίδων αὐτὴν ἐκκαθαίρου„σα, ἅτις πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ „λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γε„γυμνασμένοις ἀποδίδωσιν εἰς σωτηρίαν· ταύτην τὴν „παιδείαν γνῶναι, οὐ τῆς τυχούσης ἐστὶ διανοίας· διότι „πολλοὶ πρὸς τὸ τῶν γινομένων ἐπίπονον ἀπαγορεύοντες „τὸ τῆς ἐκβάσεως ὠφέλιμον ὑπὸ ἀμαθίας οὐκ ἀναμένου„σιν·

Βλέπε, ἀγαπητὲ, σοφίαν τῦ Ἀποσόλυ Παύλυ· διὰ τί ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπῦ ἐνόμιζον οἱ ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντες, ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια δείχνει αὐτὸς, ὅτι ἔχει πολλὴν πρόνοιαν καὶ φροντίδα αὐτῶν ὁ Θεός· διότι, λέγει, αἴσως καὶ ἐσεῖς οἱ Χεισιανοὶ ἤσθε χωρὶς θλίψεις καὶ πειρασμὸς, τότε ἀληθῶς ἠθέλετε φαίνεσθε πῶς εἶσθε νόθοι, ἤγουν μπάσαρδοι, καὶ ὄχι υἱοὶ γνήσιοι· ἐπειδὴ ποῖος πατὴρ φροντίζει διὰ νὰ σωφρονίσῃ καὶ νὰ διώξῃ τὸς νόθυς τὰ υἱός; βέβαια κἀδείς (1)· ἐπειδὴ δὲ ἐσεῖς ἔχετε θλίψεις καὶ πειρασμὸς, ἀπὸ δὲ τὰς θλίψεις ταύτας ἀποκτᾶτε τὸ νὰ ζῆτε διάπυρα καὶ σωφρόνως, καθὼς τοιυτοτρόπως ἔζησαν καὶ ὅλοι οἱ προρρηθέντες Δίκαιοι καὶ Ἅγιοι, οἵτινες ἔγιναν υἱοὶ Θεῦ κατὰ χάριν· διὰ τῦτο, λέγω, εἶναι φανερὸν καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι ὁ Θεὸς φέρεται εἰς ἐσᾶς μὲ τοιαύτην πρόνοιαν, καθὼς ὁ πατὴρ φέρεται εἰς τὸς γνησίυς υἱός τυ, καὶ ὅτι φροντίζει διὰ λόγυ σας, διὰ νὰ μὴ γενῆτε ἀπαίδευτοι καὶ ἄπακτοι· διὰ ποῖον τέλος; ἵνα μὴ ἀπάκτυς γνωμεύς, σᾶς ἀποβάλῃ ὡς ἀποκλήρυς ἐκ τῆς Βασιλείας τυ, καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς σας κληρονομίας (2).

9. „Εἶτα τὸς μὲν τῆς σαρκὸς πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐντρε„πόμεθα· ὁ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνε„μάτων, καὶ ζήσομεν;

Ἀπὸ ἀνθρωπίνυς συλλογισμὸς καὶ παραδείγματα πάλιν ἀποδείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὸς ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντας, ὅτι πρέπει νὰ ὑπομεύωμεν τὰς θλίψεις καὶ τὸς πειρασμὸς· διὰ τί, αἴσως, λέγει, ὅταν οἱ κατὰ σάρκα μας γονεῖς μᾶς ἐπαίδευον, δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ ἀποσραφῶμεν τὼ παιδεύαντας, ἀλλὰ ἐντρεπόμεθα καὶ ὑπομέναμεν ὅσας παιδείας ἤθελαν μᾶς κάμειν· πόσῳ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἐντρεπώμεθα καὶ νὰ ὑπομένωμεν, εἰς καιρὸν ὁπῦ μᾶς παιδεύει ὁ Θεὸς ὁ κατὰ πνεῦμα Πατήρ μας; Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑπομένομεν, ἀλλὰ πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑποτασόμεθα εἰς τὸν κατὰ πνεῦμα Πατέρα μας, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὼ λέξιν ταύτω, ὅτι τὸ νὰ μὴν ὑπομείνῃ τινὰς τὰς θλίψεις, τῦτο εἶναι ἴδιον αὐτιθέτυ καὶ ἀνυποτάκτυ υἱῦ. Πατέρα δὲ τῶν πνευμάτων ὠνόμασε τὸν Θεὸν, ἢ διὰ τί εἶναι Πατὴρ, ἤγουν αἴτιος τῶν χαρισμάτων τῦ Πνεύματος, ἢ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων, καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόσομος καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἢ οἰκειότερον εἰπεῖν, διὰ τί εἶναι αἴτιος τῶν ψυχῶν μας· δι' ὅ, τι πρὸς διαφορὰν τῶν σαρκικῶν πατέρων εἶπεν ὁ Ἀπόσολος τὸν Θεὸν Πατέρα Πνευματικόν (3)· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ζήσο„μεν" διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅποιος εἶναι ἀνυπότακτος εἰς τὸν Θεὸν, αὐτὸς ἔτε ζῆ· ἐπειδὴ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅς τις εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωή.

10. „Οἱ

(1) Διὰ τῦτο παραγγέλλει πρὸς τὸν πατέρα ὁ Σολομών· „μὴ ἀπόσῃ νήπιον παιδεύειν· ὅτι ἐὰν παπ„ξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, ὲ μὴ ἀποθάνῃ· σὺ μὲν γὰρ πα„ίξεις αὐτὸν ῥάβδῳ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῦ ἐκ θα„νάτυ ῥύσῃ". (Παρ. κγ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ὃς „φείδεται τῆς βακτηρίας, μισεῖ τὸν ὑὸν αὐτῦ· ὁ δὲ „ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει". (Πκρ. ιγ'. 24.) Καὶ πάλιν· „παίδευε ὑόν σε, καὶ ἀναπαύσει σε". (Πκρ. κθ'. 17.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „οἱ πατέρες „τὸς γνησίυς παῖδας παιδεύειν ἐώθασι, καὶ μαστιγομέ„νυς ὑπὸ τῶν διδασκάλων ὁρῶντες, ἐκ ἀνιῶνται· τὸν „γὰρ ἐκ τῆς παιδείας φυόμενον ὁρῶσι καρπὸν· τῶν μὲν „τοι νόθων καταφρονῦσι παίδων, καὶ τῆς ἴσης αὐτὸς ἐ„πιμελείας οὐκ ἀξιῦσιν· οἱ τοίνυν καὶ ὑμᾶς τὼ παι„δείαν ἐκκλίνετε, τῆς τῶν νόθων μεριδος ὄσε".

(3) Τὸ νὰ ὀνομάσῃ ὁ Ἀπόσολος τὸν Θεὸν Πατέρα, ἤτοι αἴτιον τῶν πνευμάτων, τὸ ἐρανίσθη ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν· „εἶπον γὰρ ὁ Μωῦσὴς καὶ ὁ Ἀαρὼν „πρὸς τὸν Θεὸν τότε, ὅταν ἐπισωεύσῃ κατ' αὐτῶν ὁ Κο„ρὲ καὶ ὁ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· καὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσω„πον αὐτῶν καὶ εἶπαν· Θεὸς Θεὸς τῶν πνευμάτων, καὶ „πάσης σαρκός". (Ἀριθ. ιϛ'. 22.) Ἀφ' ἑαυτοῦ οἱ Ἀπόστολοι κοινῶς τῦτο ἀναφέρυσιν εἰς πὰς διαταγὰς τῶν ἐντισιν δύχαις, ἀφ' ὧν καὶ ἡ Ἐκκλησία παραλαβῦσα ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων δύχῃ, ἔτως δύχεται· „ὁ „Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός". Ὅτι μὲν ἂν αἱ ψυχαὶ ἐκ τῦ Θεῦ σωίσανται, τὰ δὲ σώματα ἐκ τῆς ὑποκιμένης ὕλης, μαρτυροῦσι πολλοὶ θεῖοι Πατέρες. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικήτας ὁ Σχολιαστὴς τῦ Θεολόγυ Γρηγορίυ ἑρμηνεύων τὸν εἰς τὸ Βάπτισμα Λόγον, ταῦτα· „ἰτέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς γεννήσεως, „τὰ μὲν σώματα κάτωθεν ἐκ σωμάτων, αἱ δὲ ψυχαὶ „ἄνωθεν ἐκ τῦ πατρὸς τῶν πνευμάτων, ὡς φησιν ὁ „Ἀπόσολος (ἐνταῦθα δηλαδὴ)... διὸ ὅτι καὶ διττός „ἐσιν ὁ κατὰ γένησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγος· „ὁ μὲν, ψυχῆς, ὁ δὲ, σώματος· ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ „ἀρρήτως ἐκ τῦ ζωτικῦ θεῖυ ἐμφυσήματος σωίσατο, „τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκιμένης ὕλης". Ὅτι δὲ πάλιν αἱ ψυχαὶ οὐ δημιυργικῶς ἤδη ἐκ τῦ Θεῦ δημιυργοῦντα, καθὼς ποτε ἐδημιυργήθη ἡ τῦ Ἀδὰμ ψυχὴ, ἐπειδὴ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ,

10. „Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας".

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς μας δὲν ἠμποροῦν νὰ παιδεύσουν ἡμᾶς ὅλως διόλου, καὶ νὰ μᾶς κάμουν τελείους· διότι ἡ θυσία τοῦ πατρὸς μεσολαβήσας, ἡ αὔξησις τῆς ἡλικίας, καὶ σκληρότης τῶν τέκνων ἀκολουθήσασα, καταπαύει καὶ ἐμποδίζει τὴν τῶν τέκνων παιδείαν, καὶ τὸν σωφρονισμὸν, καὶ τὴν τελειότητα· ὁ δὲ Θεὸς, ὁ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν Πατὴρ, μὲ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, πάντοτε καὶ μᾶς παιδεύει, καὶ δύναται νὰ μᾶς κάμῃ τελείους.

„Κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον".

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς παιδεύουσι τοὺς γνησίους υἱούς των, καθὼς φαίνεται εὔλογον εἰς αὐτούς· ἐκεῖνο δὲ ὁποῦ φαίνεται εὔλογον εἰς αὐτοὺς, δὲν εἶναι ἐξάπαντος καὶ συμφέρον εἰς τοὺς υἱούς· διὰ τὶ πολλοὶ πατέρες διδάσκουσι τοὺς υἱούς των τέχνας ψυχοβλαβεῖς καὶ αἰσχράς.

„Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, πρὸς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ".

Ὁ δὲ Θεὸς, λέγει, ὁ κατὰ πνεῦμα Πατὴρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, πάντοτε μᾶς παιδεύει πρὸς τὸ συμφέρον, ὄχι διὰ νὰ λάβῃ τι αὐτὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἁγιότητά του, ἤγουν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του καθαρότητα, ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ νὰ γένωμεν ἡμεῖς δεκτικοὶ τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ παιδεία, εἶναι μετάληψις τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ· καὶ πρεπόντως· ἐπειδὴ καὶ ἡ παιδεία ἐπιστρέφει τὴν ψυχὴν εἰς τὸν Ἅγιον Θεὸν, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὴν νὰ κλίνῃ καὶ νὰ προσπαθῇ εἰς χαμερπὲς πρᾶγμα ἀνθρώπινον.

11. „Πᾶσα δὲ παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, „ἀλλὰ λύπης".

Πάλιν ἀπὸ τὰς κοινὰς ἐννοίας, ὁποῦ ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λαμβάνει ὁ Ἀπόστολος τὰς ἀφορμὰς τῆς παραινέσεως, καὶ λέγει· κάθε παιδεία, καὶ θεϊκὴ, καὶ ἀνθρωπίνη, δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαρᾶς, ἀλλὰ λύπης, ἤγουν δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαροποιὰ, ἀλλὰ λυπηρά· καλῶς δὲ εἶπε τὸ φαίνεται, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἡ παιδεία δὲν εἶναι λυπηρά· διὰ τὶ, πῶς ἡ παιδεία ἤθελε ἦναι κατὰ ἀλήθειαν λυπηρὰ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὴ εἶναι μήτηρ καὶ πρόξενος χαρᾶς; ἀλλὰ ὅσον πρὸς ἡμᾶς, ὁποῦ λυπούμεθα καὶ πάσχομεν διὰ τὰς παιδείας ὁποῦ λαμβάνομεν, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πῶς ἡ παιδεία φαίνεται λυπηρά (1).

„Ὕστε-

του, ἀλλὰ προγνωστικῶς, ἤτοι δι' ἐκείνου τοῦ πρώτου ἐμφυσήματος, τὸ ὁποῖον ἐδόθη μὲν ἅπαξ εἰς τὸν Ἀδάμ, ἐνεργεῖ δὲ προγνωστικῶς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννωμένους πάντας, μαρτυρεῖ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων· „τὸν τῶν σωμάτων γεώνησιν τιμήσας φαίνεται ὁ ἐμὸς „Χριστὸς τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ". Ὅθεν ἐρμηνεύων ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας ἔτω λέγει· „τὸν μὲν „ἐκ σωμάτων γέννησιν, ὁ Χριστὸς παρ' ἑαυτοῦ ἐτίμησε „τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ, τῷ δημιουργικῷ „τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἅπαξ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐμφυσηθὲν (,,ἐ„νεφύσησε γὰρ φησιν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, „καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν") ἐνεργεῖ καὶ „εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ πάντας". Καὶ ἀκολουθῶ δὲ ὁ αὐτὸς Θεολόγος τούτῳ φαίνεται βεβαιῶν· φησὶ γάρ ,,ὁ δὲ ἕ„μπτερος λόγος, παρὰ μὲν τὸν ἀρχὴν ἐκ χοὸς καὶ „πνοῆς εἶδε συμπαγέντα τὸν ἄνθρωπον· μετὰ δὲ πνεῦ„μα, τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐκ σαρκῶν· ἡ ψυχὴ δὲ ἀ„φανῶς ἐπιμίγνυται ἐξωθεν εἰσπνεῦσα τῇ τοῦ χοὸς „πλάσει· οἶδε δὲ ὁ μίξας πῶς τὸ πρῶτον ἐνέπνευσε, καὶ „τὴν εἰκόνα τῇ γῇ συνέδησε· πάχα δὲ, ὥσπερ τὸ σῶμα „παρὰ τοῦ ἀρχοῦ ἀπὸ χοὸς κεκραδεσ, ὕστερον ἀνδρὸς „ἐγένετο, κἀντεῦθεν ὡς ἀπὸ ῥίζης ἄλλοτε ἄλλο ἀνδρὸς „γίνεται· ἔτω καὶ ἡ ψυχὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμπνευσθεῖ„σα, ἐκεῖθεν τοῖς ἀνθρωπίνοις τύποις συνεισέρχεται „αὐτογενέθλος· ὥσπερ ἐκ πρώτου σπέρματος μεριζομένη „πλείοσι". (Παρὰ τῇ σειρᾷ τοῦ κατὰ Ματθ. Κεφ. ε'. στίχ. 27.)

(1) Ὅθεν ἅτε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ἔστι δὲ ἡ „παιδεία ἀγωγή τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ, ἐπιτόνως „πολλάκις τῶν ἀπὸ κακίας κηλίδων αὐτὴν ἐκκαθαίρου„σα, ἥτις πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ „λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γε„γυμνασμένοις ἀποδίδωσιν εἰς σωτηρίαν· παύτην τοίνυν „παιδείαν γνῶναι, καὶ τῆς τυχούσης ἐν διανοίᾳ· διότι „πολλοὶ πρὸς τὸ τῶν γινομένων ἐπίπονον ἀπαγορεύοντες „τὸ τῆς ἐκβάσεως ὠφέλιμον ὑπὸ ἀμαθίας οὐκ ἀναμένου„σιν·

„Ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν, τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις, ἀπο„δίδωσι δικαιοσύνης".

Τί θέλει νὰ εἰπῇ καρπὸν εἰρηνικόν; ἤτοι ἀπάραχον, ὁμαλὸν, γλυκύ· διὰ τί ἐκεῖνος μὲν ὁπῦ λυπεῖται, παράπτεται, ἐκεῖνος δὲ ὁπῦ χαίρει, γαλήνην ἔχει ἢ ὁμαλότητά τινα εἰς τὴν ψυχήν του· ὁ δὲ καρπὸς ἔτος, τὸν ὁποῖον γεννᾷ ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου παιδεία, δικαιοσύνης εἶναι· διὰ τί ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι δίκαιος, ἀναπαύει ἐκεῖ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἐκείνους, ὁπῦ λυπηθῶν εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι γυμνασίαν ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει τὴν παιδείαν, καθ' ὅ,τι αὐτὴ ἐνδυναμόνει καὶ νδυρόνει τοὺς Χεισιανοὺς, καὶ κάμνει αὐτοὺς δυνατωτέρους εἰς τοὺς πνδυματικοὺς ἀγῶνας, καθὼς καὶ ἡ σωματικὴ γύμνασις κάμνει δυνατωτέρους τοὺς ἀθλητὰς καὶ παλαισὰς εἰς τοὺς ἐξωτεικοὺς ἀγῶνας. Καὶ λοιπὸν ἐσεῖς Χεισιανοὶ, διὰ τί ἀποφεύγετε τὴν παιδείαν, ἡ ὁποία τόσον ἐνδυναμόνει τὰς ψυχάς σας;

12. „Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀ„νορθώσατε". (Ἡσ. λέ. 3.)

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁμιλεῖ εἰς τοὺς Χεισιανοὺς ὁ Ἀπόστολος, ὡσὰν εἰς παλαισὰς καὶ ἀγωνισάς· ἐδανείσθη δὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπὸ τὸν Ἡσαΐαν ὁπῦ λέγει· „ἰσχύσατε χεῖρες ἀνει„μέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα". (Ἡσ. λέ. 3.) δείχνωντας εἰς αὐτοὺς ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν χειρῶν, καὶ γονάτων τῶν κυριωτέρων μερῶν τοῦ σώματος, ὅτι ὅλοι εἶναι παράλυποι κατὰ τὴν ψυχήν· διὸ ὅ,τι, αἱ μὲν χεῖρες, εἶναι ἐνεργείας σημεῖον, τὰ δὲ γόνατα, εἶναι σημεῖον τῆς μεταβατικῆς κινήσεως. Ἐκείνως λοιπὸν τὸν ἀνθρώπου ὁπῦ λυπεῖται, καὶ τὰ ψυχικὰ ὄργανα παραλύονται προηγυμένως, καὶ τὰ σωματικὰ μέλη παραλύονται ἀκολούθως (1).

13. „Καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χω„λὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁμιλεῖ εἰς τοὺς Χεισιανοὺς ὁ Ἀπόστολος, ὡσὰν εἰς δρομεῖς, ἤγουν ὡσὰν εἰς ἐκείνους ὁπῦ παρατρέχουν εἰς τὸν δρόμον· καθὼς καὶ αἰωτέρω τοῦτο τὸ ἴδιον ἐφανέρωσεν εἰπών·

„σιν· ἀλλὰ δυσαναχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐ„τηρὸν, τοῖς τῆς ἁμαρτίας ἀρρωστήμασιν ἐνατέμενεν· „διὰ τοῦτο θαύμαστος ἄξιει τῶν δικαίων αἱ φωναὶ τῶν „λεγόντων· „Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σε ἐλέγξῃς με, μη„δὲ τῇ ὀργῇ σε παιδεύσῃς με". (Ψαλμ. ς'. 1.) οὐ „γὰρ τὴν παιδείαν παραιτοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὀργήν. οὕτω „παρακαλησιόνεσι καὶ τό· „παίδευσον ἡμᾶς Κύριε, πλὴν „ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ". (Ἱερ. ί. 23.) Καὶ τό· „ἡ παιδία Κυρίου ἀνοίγει μοι τὰ ὦτα". (Ἡσ. ν'. 5.) „ὥσπερ γὰρ τῶν παίδων οἱ νήπιοι, καθολιγωροῦντες τῶν „μαθημάτων, μετὰ τὰς μάστιγας, ἃς οἱ διδάσκαλοι αὐ„τοῖς, ἢ οἱ παιδαγωγοὶ ἐπάγουσι, τρεσχέστεροι γενόμε„νοι, δέχονται τὰ διδάγματα· καὶ ὁ αὐτὸς λόγος, πρὸ „μὲν τῶν πληγῶν εἰς ἠκούετο, μετὰ δὲ τὰς ἐκ τῶν μα„στίγων ὠδῖνας, ὡς ἄρτι τῶν ὤτων διανοιγέντων, καὶ „παρεδέχθη τῇ ἀκοῇ, καὶ διεφυλάχθη τῇ μνήμῃ· οὕτω „καὶ ἐπὶ τῶν παρακειμένων τῆς θείας διδασκαλίας, καὶ „καταφρονητικῶς πρὸς τὰς ἐντολὰς διακειμένων συμ„βαίνει· ἐπειδὰν γὰρ ἐπαχθῇ αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ ἡ παι„δεία, τότε δὴ μάλιστα τὰ φεῦ λαλούμενα καὶ φεῦ παρα„κούομενα τῶν τοῦ Θεοῦ προσαγμάτων, ὡς πρῶτον ἐμπε„σόντα αὐτῶν ταῖς ἀκοαῖς, παρεδέχθη... αὕτη ἡ παι„δεία πολλῶν χρημάτων ἐστὶ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις τι„μιωτέρα· διὸ ὅ φησιν ὁ Σολομών „λάβετε παιδείαν καὶ μὴ „ἀργύριον". (Ὁμιλ. εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.)

Λέγει καὶ ὁ Θεοδώρητος· „πάσης παιδείας τὰ προοίμια „λυπηρὰ, καὶ λίαν ἀνιαρὰ, ἀλλ' ἀξιαγάστους φύει καρπούς, „τὴν κατὰ Θεὸν ἀρέσκειαν, καὶ τὴν ἐπαινουμένην δικαιο„σύνην· ὅπου καὶ ὁ Κύριος ἔφη „ὅτι στενὴ ἡ πύλη, „καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν". (Ματθ. ζ'. 14.)

(1) Καὶ ὁ Φώτιος δὲ λέγει ὅτι, ὁ περὶ γονάτων καὶ χειρῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει, ἀλλὰ περὶ λογισμῶν χωλευόντων τῷ πλήθει τῶν πειρασμῶν καὶ ἐκλυομένων. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων ὁ θεῖος „Ἀπόστολος, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν κινδύνων ὀκλάζον„τες, ὀκνηρότεροι περὶ τὴν τῆς εὐσεβείας ἐγένοντο δρό„μον· ἱκανὰ δὲ ταῦτα κατηλύσαι καὶ Ναυάτου τὸν τύ„φον· τοὺς γὰρ λαμπρῶς ἀγωνισαμένους, εἶτα χαυνωθέν„τας διαρρώννυσι, καὶ τοῖς τῆς μετανοίας θεραπεύει φαρ„μάκοις· χωλὸν γάρ εἰπών, τὴν ἕξιν ἐπηγγείλατο. Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ὅπου τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ· ἴασις δὲ τῆς τοιαύτης „χωλότητος, ἂν ἄν ἕτερος γένοιτο ποτε, πλὴν ὅτι διὰ „μόνης τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ ἀγάπης· οἱ δὲ (οἱ „Ἰουδαῖοι δηλ.) τὴν πίστιν ἀποσκήψαντες, μεμενή„κασιν ἐν χωλότητι καὶ ἐν ἐκτροπῇ τῶν παθῶν, κατὰ „τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν". (Βιβλ. ά. τῶν Γλαφυρῶν)

Digitized by Google

πών· „ δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα". (Ἑβρ. ιβ'. 1.) Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτούς· Χειστιανοὶ, κάμετε τροχιὰς ὀρθὰς εἰς τὰ ποδάρια σας· ἐρανίσθη δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀπὸ τὸν Σολομῶντα, ὁ ὁποῖος λέγει· „ ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδούς „ σου κατεύθυνε"· (Παραλ. δ'. 26.) τροχιὰ δὲ εἶναι, ἡ τὸ ἴχνος καὶ ὁ τύπος τοῦ τροχοῦ τῆς καρότζας, τὸ ὁποῖον ἴχνος χαράττεται εἰς τὴν γῆν, ὅταν τρέχῃ ἡ καρότζα· ἡ τροχιὰ εἶναι ἡ γῆ καὶ ὁ τόπος, ὁποῦ ὑπόκειται εἰς τὰ ποδάρια ἐκείνων ὁποῦ τρέχουν. Ἂς εἶναι λοιπὸν, λέγει, αἱ τροχιαί σας, ἤγουν αἱ στράταισας, ὁμαλαὶ καὶ ἴσαι, ἤγουν ἂς μὴν ἦναι εἰς τὰς ψυχάς σας κἀνένα τραχὺ, καὶ λυπηρὸν, καὶ ἀνώμαλον, ἀλλὰ τρέχεται τὴν ζωήν σας ὁμαλῶς καὶ ἀλύπως, ἵνα μὴ ἐκτραπῆτε, ὄντες χωλοὶ, ἤγουν ὄντες φύσει μικρόψυχοι καθ' ὃ Ἰουδαῖοι. (ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι μικρόψυχον γένος εἶναι·) ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι· ἵνα μὴ, ὄντες χωλοὶ καὶ κυτζοὶ εἰς τὸ νὰ πιστεύετε εἰς τὰ μέλλοντα καὶ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ, ἀκόμη περισσότερον πληγωθῆτε, καὶ ἐκτραπῶσι τὰ ποδάρια σας, ἤτοι γένῃ σταβὰ παντελῶς· διὰ τί ἐκεῖνος, ὁποῦ σύρεται μαζὶ μὲ τὴν φυσικήν, ἢ τὴν ἐπίκτητον μικροψυχίαν του, καὶ δὲν ταβίζει ὀπίσω τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον ὡσὰν μὲ χαλινάρι, αὐτὸς ἀπαισθήτως πίπτει παντελῶς εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἀπογνώσεως, καὶ πλέον δυσκόλως ἠμπορεῖ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ ἐκεῖ. Διὰ τοῦτο σπουδάσατε ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χειστιανοὶ, διὰ νὰ ἰατρεύσετε τὸ κυτζὸν ὁποῦ διείσκεται εἰς ἐσᾶς, ἤγουν σπουδάσατε ἵνα μᾶλλον διορθώσετε, ἐὰν ἔχετε κἀμμίαν ἀπιστίαν μέχρι τοῦ νῦν (1). Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς φανερὰ διδάσκει καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἶναι μετάνοια· καὶ σημείωσαι τοῦτο διὰ τοὺς σχισματικοὺς Ναυατιανούς, τοὺς αἱρουμένους τὴν μετάνοιαν.

14. „ Εἰρηνεύω διώκετε μετὰ πάντων".

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος „ μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυ„ τῶν" (Ἑβρ. ι. 25.) τοῦτο λέγει τώρα καὶ ἐδῶ, συνάγων τοὺς Χειστιανοὺς εἰς ἀγάπην, καὶ διδάσκων αὐτοὺς νὰ εἰρηνεύουν, ὄχι μόνον μὲ τοὺς συγγενεῖς των καὶ φίλους καὶ ὁμοπίστους, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ξένους, καὶ ἐχθροὺς, καὶ Ἕλληνας, καὶ Ἰουδαίους ἀπίστους· διότι ὅσον εἶναι, λέγει, τὸ δυνατόν σας, εἰρηνεύετε μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· „ εἰ δυ„ νατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες"· (Ῥωμ. ιβ'. 18.) ἀνίσως δὲν ἔχετε τοιαύτην εἰρηνικὴν πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους προαίρεσιν, δὲν θέλετε μικροψυχήσει ὅταν θλίβεσθε, καὶ δοκιμάζετε πειρασμοὺς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· πῶς γὰρ μικροψυχήσει πρὸς τὸν ἄλλον ὁ μετ' αὐτοῦ εἰρηνεύων ἔχων; Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ, διώκετε, ἤγουν ἀνίσως καὶ ἡ εἰρήνη ἦναι μακρὰν ἀπὸ λόγου σας, ἐσεῖς σπουδάζετε διὰ νὰ τὴν κυνηγήσετε καὶ νὰ τὴν φθάσετε, καὶ ἀφ' οὗ τὴν φθάσετε, νὰ τὴν ταβίξετε εἰς τὸν ἑαυτόν σας· ἤγουν ἀνίσως καὶ ἔχετε κἀνένα ἐχθρὸν, καὶ διείσκεται μακρὰν ἀπὸ λόγου σας, ἢ δὲν θέλει νὰ κάμῃ εἰρήνην, ἐσεῖς πηγαίνετε νὰ τὸν διείσκετε, καὶ βάλλοντες μετάνοιαν εἰς αὐτὸν καὶ διαλλαττόμενοι, καὶ συγχωρούμενοι, εἰρηνεύετε μὲ αὐτόν. Ἐρανίσθη δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ εἰπόντα· „ ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν". (Ψαλμ. λβ'. 14.) Ὅρα καὶ τὸ ἀνωτέρω ῥητόν. (Ῥωμ. ιβ'. 18.)

„ Καὶ τὸν ἁγιασμόν"

Ἤγουν διώκετε λέγει, ἀδελφοί μου, καὶ κυνηγᾶτε τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος· καὶ αὖ μὲν ἦναι τινὰς ἄγαμος, ἂς φυλάττῃ παρθενίαν· αὖ δὲ ἦναι τινὰς ὕπανδρος, ἂς φυλάττῃ σωφροσύνην· ὄχι διὰ τί εἶναι ὁ γάμος ἁγιασμὸς, ἀλλὰ διὰ τί φυλάττει τὸν ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος ἁγιασμὸν ἀναπόβλητον, διὰ μέσου τῆς νομίμου μίξεως· ἐπειδή· „ τίμιος μὲν εἶναι ὁ γάμος" ὡς θέλει εἰπῇ παρακάτω ὁ Ἀπόστολος· (Ἑβρ. ιγ'. 4.) ὅμως δὲν εἶναι καὶ ἅγιος διὰ τὴν ἐμπαθῆ ἡδονήν, ἀλλὰ φύλαξ τοῦ ἁγιασμοῦ.

„ Οὗ

(1) Καὶ ὁ Οἰκουμένιος δὲ λέγει, ὅτι πολλὰ παραγγέλνει ὁ Παῦλος νὰ κάμνουν ὀρθὰ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες· ἤγουν νὰ κάμνουν ὀρθὰς τὰς λογισμούς των, ὥστε νὰ μὴ νομίζουν ὅτι αἱ παιδεῖαι ὁποῦ λαμβάνουν παρὰ Θεοῦ, γίνονται ἀπὸ μῖσος, ἀλλὰ ἀπὸ κηδεμονίαν· νὰ κάμνουν ὀρθὰς τὰς περὶ πίστεως δόξας· διὰ τί ἀκόμη νήπιοι ὄντες, ἐκράτουν τὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ· νὰ κάμνουν δὲ ὀρθὴν καὶ τὴν πολιτείαν των, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ὁποῦ ἄρχισεν εἰς αὐτοὺς (τοῦτο γὰρ ἦτον τὸ κυτζὸν ὁποῦ λέγει) ἀνιάτρευτον γένῃ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ ἵνα μὴ ἐκτραπῇ" ἀλλὰ μᾶλλον διορθωθῇ, καὶ ἰατρευθῇ.

Digitized by Google

„Οὗ χωρὶς, ἀδὲὶς ὄψεται τὸν Κύριον".

Χωρὶς, λέγει, τὸν ἁγιασμὸν, καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος, τινὰς δὲ θέλει ἀξιωθῆ νὰ ἰδῆ τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ἀλλαχοῦ λέγει· „ὔτε πόρνοι, ὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, ὔτε ἀρσενοκοῖται Βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν". (α. Κορ. ϛ'. 9.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι „αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται". (Ματθ. ε. 8.)

15. „Ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ".

Παρομοιάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τοὺς Χριστιανοὺς μὲ τοὺς ὁδοιπόρους ἐκείνους, ὁποῦ περιπατοῦν μακρὰν στράταν, μὲ συνοδίαν πολλῶν, καὶ λέγει εἰς αὐτοὺς, βλέπετε, ἀδελφοί μου, καὶ προσέχετε, μήπως κάνενας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς καὶ συνοδίτας σας, ἔμεινε ὀπίσω· διὸ, τι ἐγὼ δὲν ζητῶ ἀπὸ λόγου σας τοῦτο μόνον, τὸ νὰ περιπατῆτε ἐσεῖς, καὶ νὰ πηγαίνετε ἔμπροσθεν· ἀλλὰ ζητῶ ἀκόμη καὶ τὸ νὰ ἐπισκοπῆτε, ἤγουν τὸ νὰ ἐπισκέπτεσθε, καὶ νὰ βοηθῆτε ὡσὰν ἀσθενῆ (τὸ γὰρ ἐπισκέπτεσθαι ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν λέγεται) ἐκεῖνον ὁποῦ μένει ὀπίσω ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ εἶναι ἐλλιπὴς ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· καὶ κἂν σᾶς μόνος τύχῃ νὰ ἦναι ἔτος, ἐσεῖς μὴν ἀμελῆτε αὐτόν· χάριν δὲ Θεοῦ, τὴν πίστιν λέγει, καὶ τὴν καλὴν πολιτείαν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, διὸ, τι αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐνεργήματα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

„Μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα, ἐνοχλῇ".

Τὸ ῥητὸν τοῦτο διείσκεται εἰς τὸ Δευτερονόμιον ἔχον οὕτω· „μή τις ἔστιν ἐν ὑμῖν ῥίζα ἄνω „φύουσα ἐν χολῇ καὶ πικρίᾳ". (Δευτερ. κθ'. 18.) λέγει δὲ τοῦτο ὅ, τε Μωϋσῆς, καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν δενδρων· τοῦτο δὲ εἰς ἄλλο μέρος παρομοιάζει ὁ ἴδιος Παῦλος μὲ τὸ προζύμι λέγων· „μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ". (α. Κορ. ε. 6.) Τὸ νόημα λοιπὸν τῶν λόγων τούτων εἶναι αὐτὸ, ὅτι αὖ ἦναι κάνενας πονηρὸς ἀπὸ λόγου σας, ἂς μὴ συγχωρῆται νὰ βλάπτῃ καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τὴν πονηρίαν του, ἀλλὰ ἂς κόπτεται ἡ ῥίζα τῆς πικρίας του, ἤγουν τῆς ἁμαρτίας του, διὰ νὰ μὴ γενήσῃ βλάσιν, ἤγουν διὰ νὰ μὴ κάμῃ καὶ ἄλλους παρομοίους του εἰς τὴν ἁμαρτίαν (1). Ὅτι δὲ ἡ ἁμαρτία εἶναι πικρὰ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο πικρότερον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τοῦτο τὸ ἠξεύρουσιν ἐκεῖνοι οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὁποῦ καταπίνονται καὶ ξηραίνονται ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, ἀφ' ὧν πράξιν τὴν ἁμαρτίαν (2). Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τὴν ἁμαρτίαν πικρὰν ῥίζαν, ἀλλὰ πικρίας ῥίζαν· διατί ἡ πικρὰ ῥίζα, εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃ καρποὺς γλυκεῖς· ἡ δὲ ῥίζα, ἤτις ἡ πηγὴ καὶ ὑπόθεσις τῆς πικρίας, ὁποία εἶναι ἡ ἁμαρτία, αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατόν ποτε νὰ γενήσῃ καρπὸν γλυκύν.

„Καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί".

Ἐπειδὴ οἱ ἀμελεῖς καὶ ῥάθυμοι Χριστιανοὶ, ὅταν βλέπουν τοὺς ποιητὰς ἁμαρτάνοντας, ἔρχονται εἰς ζῆλον καὶ μίμησιν αὐτῶν, καὶ ἀκολύθως μιαίνονται καὶ ἀκάθαρτοι γίνονται κατὰ τὴν

(1) Διατοῦτο καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος περὶ τῶν φυσικῶν πικρῶν ῥιζῶν καὶ βοτανῶν ἔγραφεν ἐν τῇ πρὸς Τραλλησίους Ἐπιστολῇ· „παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ, ἀλλ' ἡ „χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μόνῃ τῇ Χριστιανικῇ τροφῇ χρῆσθαι· ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθαι, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις· παρεμπλέκουσι γὰρ Ἰησοῦν Χριστὸν καταξιοπιστεύομενοι, ὥσπερ οἱ θανάσιμον φάρμακον διδόντες μετ' οἰνομέλιτος, ὅπερ ὁ ἀγνοῶν, ἡδέως „λαμβάνει· φυλάσσεσθε οὖν τοὺς τοιούτους". Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ „φεύγετε τὰς κακὰς παραφυάδας τὰς γεννώσας καρπὸν θανατηφόρον· ἃ ἐὰν γεύσηταί τις, παραυτίκα ἀποθνήσκει· ἆραι γὰρ οὐκ εἰσὶ φυτεία τοῦ „Πνεύματος". Καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλαδελφεῖς γράφει· „ἐπέχεσθε τῶν κακῶν βοτανῶν, ὧν Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ γεωργὸς, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτὰς φυτείαν τοῦ Πατρός". Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ῥίζαν δὲ πικρίας, καὶ τὰ πονηρὰ δόγματα, καὶ τὸν διεφθαρμένον τρόπον βίου".

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, καὶ πρὸς καιρὸν „λιπαίνει σου φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς δρίσεως". (Παροιμ. ε. 4.) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει· „Καὶ εὗρον πικρότερον ὑπὲρ θάνατον σωτὴν γυναῖκα, ἥτις ἐστὶ θήρευμα, καὶ σαγῆναι καρδίαν „αὐτῆς, δεσμοὶ αἱ χεῖρες αὐτῆς". (Ἐκκλ. ζ'. 26.)

Digitized by Google

τῷ ψυχῷ· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἂς ἐκκόπτωνται αἱ τοιαῦται ῥίζαι τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ μὴ βλασταίνουν τοιούτους θανατηφόρους καρπούς.

16. „Μήτις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ· ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς, „ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ". (Γεν. κέ. 32.)

Δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Ἡσαῦ ἦτον πόρνος· ὅθεν ἀφ' οὗ ἐσὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἀναγνώσῃς τὸ „μήτις πόρνος", εὐθὺς, ἤγουν ἔπως ἀνάγνωθι, ἂς μὴν ἦναι κανένας πόρνος ἀναμέσα εἰς ἐσᾶς· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόνει ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸν λόγον τοῦτον μερικὰς Χεισιανὰς πόρνας, τὰς ὁποίας δὲν θέλει νὰ ἐλέγξῃ· ἀλλὰ καμόνεται πῶς δὲν τὰς ἠξεύρει, διὰ νὰ τὰς διορθώσῃ. Ἔπειτα ἀπὸ ἄλλο ἀρχὴν ἀνάγνωσον τὸ „ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ" ἤγουν ἂς μὴν ἦναι κανένας Χεισιανὸς ἀναμεταξύ σας γαστρίμαργος, κοσμικὰ φρονῶν, βεβηλόνοντας καὶ καταπατῶντας τὰ τοῦ Πνεύματος χαρίσματα· διὰ τί καὶ ὁ Ἡσαῦ ἐβεβήλωσεν, ἤγουν ἐπώλησε τὸν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν τιμὴν τῶν πρωτοτοκίων, καὶ τὸν ἐπώλησε διὰ μίαν ὀλιγοστὴν φαγητόν· τοῦτο δὲ εἶναι βεβήλωσις, ὅταν τινὰς καταφρονῇ τὰ θεῖα πράγματα. Δείχνει δὲ εἰς αὐτὸς πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ ῥᾳθυμία· διότι ὁ Ἡσαῦ ὁ πρῶτος ὢν υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ, ὕστερας γέγονε, μὲ τὸ νὰ ὠλιγοψύχησε, καὶ δὲν ὑπισάθη εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς βρώσεως τῆς ἑψημένης φακῆς (1).

17. „Ἴσε γὰρ ὅτι καὶ μετέπαυα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, „ἀπεδοκιμάσθη". (Γεν. κζ'. 37.)

Ἠξεύρετε, λέγει, Χεισιανοὶ, ὅτι ὁ Ἡσαῦ, ἀφ' οὗ ἐπώλησε τὰ πρωτοτόκιά του εἰς τὸν Ἰακὼβ, ὕστερον θέλοντας νὰ κληρονομήσῃ ὡς πρωτότοκος τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρός του Ἰσαὰκ, ἀπεδοκιμάσθη παρ' αὐτοῦ· τὸ μὲν ἓν πρῶτον ἀπεδοκιμάσθη ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔγινε αἴτιος τοῦ νὰ ἀπατηθῇ ὁ Ἰσαὰκ, καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὸν Ἰακὼβ ὡς πρωτότοκον, αἰτὶ τοῦ Ἡσαῦ· ὕστερον δὲ, ὅταν ὁ Ἡσαῦ ἦλθε καὶ ἐζήτει τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του· ἢ καὶ τότε ἀπεδοκιμάσθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύω, καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰσαάκ· φανερὸν γὰρ εἶναι ὅτι καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἀπεδοκίμασε τὸν Ἡσαῦ, διὰ τί ἔτζι ἦτον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτόν· „εἰ κύριον αὐτὸν πεποίηκά σοι, καὶ πάντας τοὺς „ἀδελφοὺς αὐτοῦ, πεποίηκα αὐτοῦ οἰκέτας, σίτῳ καὶ οἴνῳ ἐστήριξα αὐτόν, σοὶ δὲ τί ποιήσω, „τέκνον"; (Γεν. κζ'. 37.)

„(Μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ' εὗρε) καίτοι μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν".

Ἄραγε μήπως μὲ τὰ λόγια ταῦτα αἰωρεῖ ὁ Ἀπόστολος τὴν μετάνοιαν; καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι ὄχι· μὴ γένοιτο! καὶ πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι ὁ Ἡσαῦ δὲν εὗρηκε τόπον μετανοίας, καὶ μόλαν ὅπου ἐζήτησεν αὐτὴν μὲ τὰ δάκρυα; Καὶ λέγομεν, ὅτι πρῶτον μὲν, ὦ ἀδελφὲ, τὸ, αὐτήν, δὲν πρέπει νὰ νοῇς τὴν μετάνοιαν, ἀλλὰ τὴν εὐλογίαν· διὰ μέσου δὲ, πρέπει νὰ νοῇς τὸ, „μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ' εὗρε"· τὸ δὲ ὅλον ὁμαλῶς ἀναγινωσκόμενον εἶναι τοῦτο „ἴσε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη, καίτοι „μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν". (μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ' εὗρεν) ἔπειτα δὲ λέγομέν σοι, ὅτι καὶ ἐζήτησε μὲν ὁ Ἡσαῦ τὴν μετάνοιαν, δὲν τὴν ἐζήτησε δὲ ἀληθῶς, καὶ καθὼς πρέπει· διὰ ὅ,τι ποίας ἀληθινῆς μετανοίας σημεῖον ἦτον, τὸ νὰ φυλάττῃ αὐτὸς εἰς τὴν καρδίαν

---

(1) Οὕτω γὰρ λέγει ἡ Γραφή· „ἥψησε δὲ Ἰακὼβ „ἕψημα, ἦλθε δὲ Ἡσαῦ ἐκ τοῦ πεδίου ἐκλιπὼν· καὶ „εἶπεν Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ· γεῦσόν με ἀπὸ τοῦ ἑψήμα„τος τοῦ πυρροῦ τούτου, ὅτι ἐκλέλοιπα· διὰ τοῦτο ἐκλήθη „τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἐδώμ (ὅπερ δηλοῖ πυρρὸς καὶ κόκκι„νος·) εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ Ἡσαῦ· ἀπόδος μοι σήμερον, „τὰ πρωτοτόκιά σου ἐμοί· καὶ εἶπεν Ἡσαῦ· ἰδοὺ ἐγὼ „πορεύομαι τελευτᾶν, καὶ ἵνα τί μοι ταῦτα τὰ πρωτο„τόκια; καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰακώβ· ὄμοσόν μοι σήμερον „καὶ ὤμοσεν αὐτῷ· ἀπέδοτο δὲ Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια „τῷ Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἔδωκε τῷ Ἡσαῦ ἄρτον καὶ ἔ„ψημα φακῆς· καὶ ἔφαγε, καὶ ἔπιε, καὶ ἀναστὰς ᾤχετο, „καὶ ἐφαύλισεν Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ". (Γεν. κέ. 29.)

Digitized by Google

δίαν τε ὕστερον πάθος κατὰ τὸν ἀδελφὸν τε, καὶ νὰ ζητῇ νὰ τὸν θανατώσῃ; ὅπου γὰρ γράφει περὶ αὐτῦ ἡ θεία Γραφή· „ Καὶ ἐνεκότει Ἡσαῦ τῷ Ἰακὼβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς εὐλό-„ γησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτῦ· εἶπε δὲ Ἡσαῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῦ· ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι „ τε πένθους τε πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακὼβ τὸν ἀδελφόν μου". (Γεν. κζ'. 41.) ὥστε διὰ τῦτο δὲν εὗρεν τόπον μετανοίας, διὰ τὶ δὲν ἐζήτησεν αὐτὸν καθὼς ἔπρεπε· δι' ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ δάκρυα ἔχυσεν „ ἀνεβόησε γὰρ φησὶν Ἡσαῦ φωνῇ, καὶ ἔκλαυσε". (Γεν. κζ'. 39.) ἀλλὰ τὰ δάκρυά τε δὲν ἦτον δάκρυα μετανοίας, ἀλλὰ δάκρυα φθόνε καὶ πικρείας, μὲ τὸ νὰ μὴν ὑπέφερεν, ὅτε ἔσεργε νὰ φανῇ ὁ ἀδελφός τε πρῶτος αὐτὸς καὶ εὐεργέτερος. Γενῶνται γὰρ μερικαῖς φοραῖς καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν πικρείαν δάκρυα (1), καθὼς ἐδὲ ἡ λύπη τε Καΐν, ἦτον λύπη μετανοίας, ἀλλὰ φθόνε· „ ἐλυπήθη γάρ φησι Καΐν λίαν, „ καὶ συνέπεσε τῷ προσώπῳ αὐτῦ". (Γεν. δ'. 5.) ἤγεν δὲν ἐλυπήθη διὰ τὶ ἐμετανόησεν εἰς τὴν κακίαν, ὁπὸ ἔκαμε, καὶ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἀτελεσέρας καρπὰς, ἀλλὰ ἐλυπήθη ἀπὸ τὸν φθόνον τε· διὰ τὶ ὁ Θεὸς, ἐδέχθη μὲν τὰ δῶρα τε ἀδελφῦ τε Ἄβελ, τὰς δὲ ἐδικάς τε θυσίας δὲν ἐδέχθη.

Ὅτι δὲ ὁ Καΐν ἐλυπήθη ἀπὸ τὸν φθόνον τε ἀδελφῦ τε, καὶ ὄχι ἀπὸ μετάνοιαν, ἐφανέρωσεν ὁ ὕστερον παρ' αὐτῦ γεγονὼς φόνος τε ἀδελφῦ του· ἢ λοιπὸν νοεῖται τὸ ῥητὸν τῦτο ἔτζι, καθὼς τὸ ἐξηγήσαμεν· ἢ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ θεῖος Παῦλος σοφώτατα φοβίζει ἐκείνυς, ὁπὸ ἀκόμη εἰς τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἔπεσαν, λέγων, ὅτι εἰς τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα τόπος μετανοίας δὲν εἶναι· κάμνει δὲ τῦτο οἰκονομικῶς, ἵνα μὲ τὸν φόβον, προφυλάξῃ αὐτὺς διὰ νὰ μὴ πέσυν εἰς τὴν ἁμαρτίαν· ὅταν δὲ πάλιν ἰδῇ τινας πῶς ἔπεσον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, τότε ἀντιστρόφως ἀνακαλεῖται αὐτὺς εἰς τὴν μετάνοιαν, διὰ νὰ μὴν ἔλθουν εἰς ἀπόγνωσιν· καθὼς καὶ τὺς Γαλάτας πεσόντας εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν, ἀνακαλεῖται εἰς τὴν μετάνοιαν λέγων· „ τεκνία μου, ὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις ὃ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν". (Γαλ. δ'. 19.) τὰ ὁποῖα ῥητὰ τότε ὥρα τὴν ἐρμήνειαν καὶ ὑποσημείωσιν. Δὲν ἀποβάλλει λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ τὴν μετάνοιαν, ἀλλὰ ἀσφαλίζεται καὶ προφυλάττει τὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὺς, διὰ νὰ μὴ πέσυν εἰς ἁμαρτίαν.

18. „ Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ Ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυ-„ ΐ, καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ".

Ἐν τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται „ ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, καὶ „ ἐγένοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ, καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρυς Σινᾶ· φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἦχει „ μέγα, καὶ ἐπτοήθη πᾶς ὁ λαὸς ἐν τῇ παρεμβολῇ". (Ἔξ. ιθ'. 16.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ αἴσως δὲν ὑπομένυν μετὰ εὐχαριστίας τὰς θλίψεις καὶ πειρασμὺς, ἀλλὰ ἀπιστῦσιν εἰς τὸν ἐπαγγειλάμενον Χριστὸν, εἶναι ὑπόδικοι εἰς με-

(1) Ἐδήλωσε δὲ καὶ ἡ θεία Γραφὴ, ὅτι ἀπὸ τὴν πολλὴν πικρείαν καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὸν φθόνον ἔκλαυσεν ὁ Ἡσαῦ, εἰπῦσα· „ ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤκυσε τὰ „ ῥήματα Ἡσαῦ Ἰσαὰκ τῦ πατρὸς αὐτῦ, ἀνεβόησε φω-„ νῇ μεγάλῃ καὶ πικρᾷ σφόδρα". (Γέν. κζ'. 34.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει· „ τί ἐστι „ φωνῇ μεγάλῃ σφόδρα καὶ πικρᾷ; τὸν θυμὸν ἐνέ-„ ξαυε διὰ τῦ ῥήματος, καὶ τῆς ὀργῆς, ἧς ἐπλήσθη „ ταῦτα μανθάνων, τὴν ὑπερβολήν". Ἀλλὰ καὶ ὁ Προκόπιος οὕτω φησίν· „ οὐκ ἐπὶ τῷ μὴ τυχεῖν τῶν εὐλο-„ γιῶν, ὅπω δυσχεράνει, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀδελφὸν αὐτὸ „ ἀξιωθῆναι· βάσκανος γὰρ ὤν, ἐπιμελέστερον προεκρίνε „ τῆς ἰδίας ὠφελείας τὴν ἐκείνε ζημίαν". (Σελ. 339. τῆς Πενταετεύχυ) Καὶ ἀλλαχῦ δὲ ὁ αὐτὸς Προκόπιος λέγει, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τῦτο τῦ Ἀποστόλυ· „ μετα-„ νοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρεν· εἰ γὰρ ὃν δεῖ τρόπον τὴν „ εὐλογίαν ἐζήτησε, καίτοι μετὰ δακρύων δόξας τῦτο „ ποιεῖν· οὐ γὰρ ὡς ἀνάξιος γεγονὼς ἐλυπήθη· ἀλ' ὡς „ μὴ τυχὼν αὐτῆς, μὴ φρὸς ἀξίαν ἐνδυσάμενος". (Σελ. 927. τῆς Πενταετεύχυ) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔτω φησί· „ μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρεν, ἀντὶ τῦ, „ οὐχ' εὗρε τὴν τῆς μετανοίας ὁδὸν, οὐδὲ ἐθρήνησεν „ ἐφ' οἷς κακῶς ἐβεβούλευσατο· ὠδύρετο δὲ ὐ τὴν ἁμαρ-„ τίαν, ἀλλὰ τὴν τῆ Ἰακὼβ εὐκληρίαν, καὶ μαρτυρῆ „ τὰ ῥήματα· „ ἐγγισάτωσαν γὰρ ἔφη αἱ ἡμέραι τῦ πεν-„ θυς τῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακὼβ τὸν ἀδελ-„ φόν μου". οὐχ' ἁπλῶς δὲ τῶν κατὰ τὸν Ἡσαῦ ἐμνη-„ μόνδυσεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς καὶ „ ἐκεῖνος πρωτότοκος ὤν, διὰ γαστριμαργίαν καὶ μοχθη-„ ρίαν ἀπεστερήθη τῆς εὐλογίας. Καὶ Ἰουδαῖοι τοῖς πρω-„ τοτοκίοις τετιμημένοι, καὶ τοῖς πρωτοῖς τῦ νόμου „ διὰ γαστριμαργίαν διδυλωμένοι, τῆς σωτηρίας ἐξέπε-„ σον· τὰ δὲ Ἔθνη, ὁ νέος λαὸς, ὃ τύπος ὁ Ἰακὼβ „ τῶν πρωτοτοκίων ἀπήλαυσε. Παρεγγυᾷ φησὶν τοῖς ἐξ „ Ἰουδαίων πεπιστευκόσι, μὴ τοῦ πρωτοτόκυ τὴν πα-„ ρανομίαν παραζηλῶσαι, ἀλλὰ τῆς τῦ νεωτέρου λαοῦ „ μεταλαχεῖν εὐλογίας".

Digitized by Google

μεγαλιτέραν κόλασιν, ἀπὸ τὴς Ἑβραίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καὶ βλέπε, ἀγαπητὲ, πῶς κάμνει τὴν σύγκρισιν· διὰ τί ἀφ' ὅ ἔδειξε πρότερον μὲ πολλὰ παραδείγματα τὴν ὑπεροχὴν ὁπὸ ἔχει ἡ Νέα Γραφὴ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν, τώρα ἐδῶ βάλλει τὰ μεγάλα καὶ θαυμασὰ πράγματα ὁπὸ ἦτον κοντὰ εἰς τὴς παλαιὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μάλιστα ἦτον τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καὶ δείχνει πῶς εἶναι αὐτὰ μικρὰ, καὶ ὄχι ἀξιόλογα, συγκρινόμενα μὲ τὰ πράγματα τῆς Νέας Διαθήκης· διότι εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος, λέγει, ἦτον φαντασία πολλὴ τῶν ὀφθαλμῶν, πρὸς ἔκπληξιν, καὶ φόβον, καὶ θαυμασμὸν τὴ νηπιώδους λαῆ τῶν Ἑβραίων· ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὸ Σινᾶ ἐφαίνετο φωτία, διὰ νὰ φανερωθῇ μὲ αὐτὸν πῶς ὁ νομοθέτης Θεὸς ἔχει δυνάμιν νὰ παίῃ καὶ νὰ παιδεύῃ τὴς κακὺς, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ φανῇ εἰς τὴς Ἑβραίους πῶς εἶναι φοβερὸς καὶ τρομερός· ἐκεῖ εἰς τὸ Σινᾶ ἐφαίνετο γνόφος καὶ σκότος, διὰ νὰ εἰκονίσῃ τὸ συνεσκιασμένον καὶ σκοτεινὸν γράμμα τὴ παλαιᾶ νόμε· διότι αὐτὸ ὁ παλαιὸς νόμος ἦτον τύπος, φανερὸν ὅτι ὁ τύπος αὐτὸς ἔμενεν ἀσαφὴς καὶ σκοτεινὸς, καὶ δὲν ἐγνώριζε τινὰς τὶ δηλοῖ, ἕως οὗ ἦλθεν ἡ ἀλήθεια. Ὁ γνόφος καὶ τὸ σκότος τὸ ἐπὶ τὸ Σινᾶ φαινόμενον, εἰκόνιζεν ἀκόμη καὶ τὸ ἀόρατον τῆς φύσεως τὸ Θεὸ καὶ ἀκατάληπτον· λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ „Καὶ ἔκλι„νεν οὐρανὺς καὶ κατέβη, καὶ γνόφος ὑπὸ τὴς πόδας αὐτῦ“· (Ψαλμ. ιζ'. 9.) ἡ δὲ Θύελλα, ἤτις εἶναι μία ὁρμητικὴ συντροφὴ ἀέρων, σύρνα τὴς ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους Ἑβραίους, καὶ ἐπαρακίνει αὐτὴς εἰς τὸ νὰ προσέχωσι· αἱ δὲ σάλπιγγες αἱ εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ἀκουόμεναι, ἐφανέρωναν ὅτι εἶναι παρὼν ὁ Βασιλεὺς τῶν ἁπάντων Θεός· ἐπειδὴ οἱ Βασιλεῖς ἔχουν συνήθειαν νὰ συντροφεύωνται μὲ ἠχητικὰς σάλπιγγας· διὰ τῦτο καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ ἔλευσιν τῦ Χριστῦ, σάλπιγγες ἔχουν νὰ ἠχήσουν, διὰ νὰ φανερωθῇ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Βασιλεύς (1).

19. „Καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρητήσαντο μὴ προσε„θεῖναι αὐτοῖς λόγον“.

Ὅταν ὁ Θεὸς ἔδιδε τὸν νόμον εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἤκουεν ὁ λαὸς ὅτι ἐλάλει ὁ Θεὸς σῦα μὲν, διὰ νὰ γενῇ ἀξιόπιστος ἡ νομοθεσία, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ νομίσουν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὰ λόγια καὶ ὁ νόμος ἦτον τῦ Μωϋσέως, καὶ ὄχι τῦ Θεῦ· ἐπειδὴ δὲ ἡ φωνὴ τῦ Θεῦ ἦτον βέβαια φοβερὰ καὶ βροντώδης, ἡ δὲ φωνὴ τῦ Μωϋσέως, ἦτον ἰσχνὴ καὶ λεπτὴ, διὰ τῦτο οἱ ἀκούοντες Ἰουδαῖοι ἐπαραίτησαν τὸ νὰ ἀκύσουν τὴν φωνὴν τῦ Θεῦ, καὶ ἐζήτησαν νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τῦ Μωϋσέως, καθὼς λέγει ἡ Θεία Γραφή· „Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν, καὶ „τὰς λαμπάδας, καὶ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος, καὶ τὸ ὄρος τὸ καπνίζον· φοβηθέντες δὲ „πᾶς ὁ λαὸς, ἔστησαν μακρόθεν· καὶ εἶπαν πρὸς Μωϋσῆν· λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λα„λείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, μὴ ἀποθάνωμεν“. (Ἔξ. κ'. 18.) (2)

20. „Οὐκ

(1) Σημειῶμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς Κοσμᾶς ἐρανισθεὶς ἀπὸ τὸ ῥητὸν τῦτο, ἐμελούργησε τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ τῦ ἁ. Κανόνος τῆς Πεντηκοστῆς Τροπάριον τὸ λέγον· „οἱ μὴ διγομεύῳ προβαίνοντες ἐν „ὄρει, μὴ φερούσῃς πῦρ δηματοῦν, δεῦτε καὶ ὑμνεν „ἐν τῷ ὄρει Σιὼν, ἐν πόλει ζῶντος Θεῦ, πνεύματο„φόροις μαθηταῖς νῦν συγχορεύοντες“. Τῦτο δὲ τὸ τροπάριον θαυμάζω πῶς ὁ σοφώτατος Θεόδωρος ὁ πρωτοχὴς Πρόδρομος ὁ τῶν ἁσματικῶν Κανόνων ἑρμηνευτὴς, δὲν ἑρμήνευσε κατὰ τὴν αὐτοῦ μεγάλην σοφίαν καὶ σύνεσιν· τὸ γὰρ μὴ διγομεύῳ, ἀντὶ τῦ ἀδίκτῳ ἐνόησε· διὸ καὶ δὲν σαφηνίζεται καλῶς τὸ νόημα. Τὸ, διγομεύῳ λοιπὸν εἶναι, ἀντὶ τῦ, ψηλαφωμένῳ, καταμένῳ, καὶ ἁπλῶς αἰσθητῷ καὶ ὁρατῷ, καθὼς λέγει ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος· τὸ δὲ νόημα τῦ τροπαρίου ὅλον τοιοῦτόν ἐστιν· ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὁπῦ δὲν προβαίνομεν εἰς ψηλαφώμενον καὶ αἰσθητὸν ὄρος τοῦ Σινᾶ, μηδὲ φοβέμενοι τὸ δηματῶν πῦρ τὸ ἐπὶ τῦ Σινᾶ καίον τοτε, ἐλάτε καὶ ἂς σαθῶμεν εἰς τὸ νοητὸν ὄρος τῆς Σιὼν, καὶ εἰς τὴν νοητὴν Πόλιν τῦ Θεοῦ, δηλαδὴ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, συγχορεύοντες μὲ τοὺς πνευματοφόρους μαθητάς· ὁπου δὲ γράφεται τὸ τοιοῦτον τροπάριον· „ὡς μὴ διγομεύῳ“ τυπογραφικὸν σφάλμα ἐστὶν· ἐπειδὴ γὰρ ἀκολουθεῖ ἡ ἀρχὴ αὐτῦ τῦ τροπαρίου μὲ τὴν ἀκροστιχίδα.

(2) Ἀπορία εἶναι, διὰ τί ὁ μὲν Ἀπόστολος ἐδῶ ἀπὸ τὸ εὖα μέρος λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουσαν τὴν φωνὴν τῦ Θεῦ, καὶ τὸ Δευτερονόμιον ἀπὸ τὸ ἄλλο· „Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐκ μέσε τῦ πυρὸς „φωνὴν ῥημάτων, ἣν ὑμεῖς ἠκύσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ „εἴδετε, ἀλλ' ἢ φωνήν“. (Δευτερ. δ'. 12.) Ὁ δὲ Κύριος λέγει τὸ ἐναντίον εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον πρὸς τὴς Ἰουδαίους· „Καὶ ὁ πέμψας με Πατὴρ αὐτὸς „μεμαρτύρηκε περὶ ἐμῦ· οὔτε φωνὴν αὐτῦ ἀκηκόατε „πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτῦ ἑωράκατε“. (Ἰωάν. ε. 37.) Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης τινὲς μὲν λέγουν, ὅτι ἡ φωνὴ, ὁπῦ ἤκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Σινάιον ὄρος, δὲν ἦτον φωνὴ τῦ Θεῦ ἀμέσως, ἀλλὰ ἑνὸς Ἀγγέλε, ἢ πολλῶν Ἀγγέλων διακονούντων εἰς τὴν δόσιν τῦ νόμε, οἵτινες ἔφερον πρόσωπον Θεῦ. Καὶ ὁρᾶ περὶ τῦτε τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ ε'. κεφάλαιον τῆς παρούσης Ἐπιστολῆς σίχ. 13. ἴχνη τοῦ ῥητοῦ· „τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλά„μενος

Digitized by Google

20. „ Οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαγελλόμενον ".

Ἤτοι τὸ διαλαλούμενον παρὰ τῷ Θεῷ δὲν ἐδύναντο οἱ Ἑβραῖοι νὰ ὑποφέρωσι μὲ τὰ αὐτίατων, διὰ τί ἦτον φοβερόν. Καὶ λοιπὸν μὲ τὸ νὰ μὴν ἠδύναντο οἱ Ἑβραῖοι νὰ ὑποφέρωσι τὴν φοβερὰν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἔγιναν αἴτιοι νὰ φανῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνθρωπίνην σάρκα εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ γένῃ εἰς αὐτοὺς χωριστὸς καὶ ὑποφερτός.

„ Κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται (Ἔξ. ιθ'. 12.)

21. „ Καὶ οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον ".

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπεροχὴν, ὁποῦ ἔχει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τὴν Παλαιάν· διότι ἡ μὲν Παλαιὰ, καὶ μόλον ὁποῦ δὲν εἶχε κἀνένα μεγάλον καὶ θαυμαστὸν, καὶ τοιοῦτον παρόμοιον, καθὼς εἶχεν ἡ Νέα, ὅμως ἦτον τόσον φοβερὰ, ὥστε ὁποῦ ἄτε θηρίον, ἤγουν κτῆνος, ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἐγγίσῃ κοντὰ εἰς τὸ ὄρος· „ προσέχετε γὰρ ἑαυτοῖς „ (ἔλεγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν νὰ εἰπῇ τοῖς λαῷ) τοῦ ἀναβαῖναι εἰς τὸ ὄρος, καὶ θίγειν τι „ αὐτοῦ· πᾶς ὁ ἁψάμενος τοῦ ὄρους θανάτῳ τελευτήσει· οὐχ ἅψεται αὐτοῦ χεὶρ· ἐν γὰρ λί„ θοις λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται· εἴτε κτῆνος, εἴτε ἄνθρωπος, οὐ „ ζήσε-

„ μενος ὁ Θεός ". κτ. Ἄλλοι δὲ λέγουν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουον μὲν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἦτον δὲ αὐτὰ φοβερὰ ὡς βροντὴ, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διακρίνουν τί λέγει ἡ φωνή· ταυτὸν αἰτὴν ἄναρθρον μὲν φωνὴν ἤκουσαν, ἔναρθρον δὲ καὶ διακεκριμένην φωνὴν δὲν ἤκουσαν· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον εἰς τὸν Μωϋσῆν· „ λάλησον „ σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μὴ ἀ„ ποθάνωμεν ". (Ἔξ. κ'. 18.) Καθὼς εἶπα πιοῦτον εἰσυνέβη καὶ εἰς τοὺς σωτρόφους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· οἵτινες, ὅταν ὁ Παῦλος ἤκουσε τὴν θείαν φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν λέγουσαν· „ Σαὺλ Σαὺλ τί με διώκεις "; ἤκουσαν μὲν τὴν φωνὴν παύτην, ἀναρθρως ὅμως, καὶ ὡσὰν μίαν βροντὴν, δὲν ἐδιάκριναν δὲ τί ἔλεγεν ἡ φωνὴ αὕτη. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ Πράξεις γράφουν εἰς ἕνα μὲν μέρος ὅτι ἤκουσαν τὴν φωνὴν· „ οἱ δὲ ἄνδρες οἱ „ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς „ φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες ". (Πράξ. θ'. 7.) (Ἀγκαλὰ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἑρμηνεύει ὅτι ἤκουσε τὸν Παῦλον τὴν φωνὴν, ἀλλ' ἐθεώρησε δὲ πρὸς ὃν ἀπεκρίνατο.) Εἰς ἄλλο δὲ μέρος γράφουν ὅτι δὲν ἤκουσαν αὐτὸν „ οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, „ καὶ ἐμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν „ τοῦ λαλοῦντός μοι ". (Πράξ. κβ'. 9.) Τοῦτο τὸ ἴδιον ἠκολούθησε καὶ ὅταν ἦλθεν εἰς τὸν Κύριον ἡ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἡ λέγουσα· „ Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν „ δοξάσω ". (Ἰωάν. ιβ'. 28.) διὰ τί ὁ ὄχλος ὁ περιεστὼς, ἀναρθρως μὲν ἤκουσε τὴν φωνὴν παύτην ὡσὰν μίαν βροντὴν, τί δὲ ἡ φωνὴ αὕτη ἔλεγεν ἐναρθρως, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀκούσῃ· „ ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς „ καὶ ἀκούσας ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, „ Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκε ". (αὐτόθ. 29.) ὥστε καὶ τὰ δύω ἀληθεύουν, κατὰ τὴν λύσιν ταύτην, καὶ ὅτι ἤκουσαν τὰς φωνὰς ταύτας οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους, καὶ ἐπὶ τοῦ Παύλου, καὶ ἐπὶ τοῦ Κυρίου· καὶ ὅτι δὲν τὰς ἤκουσαν.

Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἑρμηνεύων τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου λέγει, ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἀναβιβάζει εἰς δόγμα φιλόσοφον, καὶ ἀποδείχνει εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Θεὸς ὅτε φωνὴν ἔχει, οὔτε εἶδος ἔχει κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε φωνὴν καὶ εἶδος καὶ σχῆμα, ὡς ὑπερούσιος καὶ ἀνείδεος καὶ ἀόρατος· „ εἰς φιλόσοφον αὐτοὺς εἰσάγει δόγμα κατὰ μι„ κρὸν, δεικνὺς ὅτι οὔτε φωνὴ περὶ Θεοῦ „ οὔτε εἶδος, „ ἀλλ' ἀνώτερος σχημάτων ἐστίν· ὥσπερ γάρ εἰπὼν, ὅτι „ οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε, οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι φω„ νὴν μὲν προΐεται, οὐκ ἀκουστὴν δέ· οὕτως εἰπὼν, οὔτε „ εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, οὐ τοῦτ' φησιν ὅτι εἶδος μὲν „ ἔχει, ἀ θεατὸν δέ· ἀλλ' ὅτι ἐδεὶν τύπων περὶ Θεοῦ ". ὥστε καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ θείου Πατρὸς, ἤκουσαν μὲν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶδον τὸ εἶδος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅ,τι ὁ Θεὸς ἐσχημάτισε καὶ τὴν φωνὴν, καὶ τὸ εἶδος ἀνθρωποφυεῖως καὶ κατὰ συγκατάβασιν, διὰ νὰ δυνηθῶν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἔλθωσιν εἰς αἴσθησιν τῆς παρουσίας του· „ ἔδειξε γὰρ (ἔλεγον αὐτοὶ) „ ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τὴν „ φωνὴν αὐτοῦ ἠκούσαμεν ἐκ μέσου τοῦ πυρός ". (Δευτερ. ε'. 24.) δὲν ἤκουσαν δὲ πάλιν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸ εἶδος αὐτοῦ εἶδον, καθ' ὅτι ὁ Θεὸς ἀνώτερος πάσης φωνῆς, καὶ παντὸς εἴδους ἐστί. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος εἶπεν· „ ὅτι ἡ πάντων αἰ„ τία ἐμφαίνεται, τοῖς πάντα θεῖα φῶτα, καὶ ἤχους, καὶ „ λόγους οὐρανίους ἀπολιμπάνουσι, καὶ εἰς τὸν ὑπερφυᾶ εἰσ„ δυομένοις, οὐ ὄντως ἐστὶν, ὡς τὰ λόγια φησὶν, ὁ πάν„ των ἐπέκεινα ". (Κεφ. α'. περὶ μυστικῆς Θεολογ.) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπὸ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ὁποῦ τις εἶναι ὁ ἐνυπόστατος λόγος τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ ἐνυπόστατον αὐτοῦ εἶδος, αὐτοὶ οὔτε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ ἤκουσαν, οὔτε τὸ εἶδος αὐτοῦ εἶδον· „ οὗτοι εἰσὶν οἱ μήτε εἶδος τοῦ Πατρὸς „ ἑωρακότες, μήτε φωνῆς αὐτοῦ ἀκηκοότες, οἱ μὴ πι„ στεύσαντες τῷ Χριστῷ, ὅς ἐστι λόγος τοῦ Πατρὸς, καὶ „ τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ εἶδος ". (Παρὰ τῇ σειρᾷ τοῦ κατὰ Ἰωάνν.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἀφ' ἑαυτοῦ εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· „ οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος „ αὐτοῦ ἑωράκατε " ἐπρόσθεσε καὶ τοῦτο· „ Καὶ τὸν λό„ γον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι ὃν ἀπέ„ στειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε ". (Ἰωάν. 39.)

Digitized by Google

„ ζήσεται". (Ἐξ. ιθ'. 12.) ἡ δὲ Νέα Διαθήκη, ϗ μόλον ὁπῦ τὰ ἔχει ὅλα τέλεια, κἀνένα ὅμως φοβερὸν δεῖ δείχει, ἀλλὰ ὅλα της εἶναι ἥμερα ϗ γαλῳά (1).

22. „ Μωσῆς ἔπεν ἔμφοβός εἰμι ϗ σύτρομος". (Δϐτ. θ'. 19.)

Εἰν τῷ Δϐτερονομίῳ γέγραπται περὶ τῦ Μωϋσέως ταῦτα· „ Ἐδεήθην ἐναντίον Κυρίυ δϐ„ τερον, καθάπερ τὸ πρότερον, τεσσαράκοντα ἡμέρας ϗ τεσσαράκοντα νύκτας, ἄρτον οὐκ „ ἔφαγον ϗ ὕδωρ ὐκ ἔπιον, περὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν ὧν ἡμάρτετε ποιῆσαι τὸ πονηρὸν „ ἐναντίον Κυρίυ τῦ Θεῦ παροξῦναι αὐτόν· ϗ ἔκφοβός εἰμι διὰ τὸν θυμὸν ϗ τὴν ὀργὴν, ὅτι „ παρωξώθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν, τῦ ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς". (Δϐτερ. θ'. 19.) Ἀνίσως δὲ ὁ Μωϋσῆς ἦτον τόσον πεφοβισμένος, ἐμβαίνωντας μέσα εἰς τὸν γνόφον, ὅπυ ἦτον ὁ Θεός· „ Μωϋσῆς γὰρ φησιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν γνόφον, ὗ ἦν ὁ Θεός". (Ἐξ. κ'. 22.) πόσῳ μᾶλλον ἦτον πεφοβισμένος ὁ λαός; ὅθεν εἶπεν ἡ Γραφὴ „ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον, „ διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ' αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρὶ, ϗ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς, ὡσεὶ καπνὸς „ καμίνυ· ϗ ἐξέστη πᾶς ὁ λαός". (Ἐξ. ιθ'. 18.)

„ Ἀλλὰ προσεληλύθατε".

Οἱ μὲν παλαιοὶ Ἰσραηλῖται, λέγει, δὲν ἐθιωήθησαν νὰ πλησιάσυν κοντὰ εἰς τὸ ὄρος τῦ Σινᾶ, ἀλλὰ ἐστάθησαν ἀπὸ μακρυά· „ φοβηθέντες γάρ φησι, πᾶς ὁ λαὸς, ἔστησαν μα„ κρόθεν". (Ἐξ. κ'. 18.) Ἐσεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ, οἱ νέοι Ἰσραηλῖται, ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς τὴν Σιών. Βλέπεις, ἀγαπητὲ, τὴν ὑπεροχὴν, ὁπῦ ἔχει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τὴν Παλαιάν;

„ Σιὼν ὄρει, ϗ Πόλει Θεῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ".

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ, αὐτὶ τῦ αἰσθητῦ ϗ ἐρήμυ ὄρυς Σινᾶ, ἔχετε τὸ νοητὸν ὄρος τῆς Σιὼν, ϗ τὴν νοητὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ὅπυ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν κατοικημένον, ϗ ὄχι ἔρημον.

„ Καὶ μυριάσιν Ἀγγέλων πανηγύρει".

Ἀντὶ, λέγει, τῦ λαῦ τῶν Ἑβραίων, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχετε τὰς μυριάδας τῶν Ἀγγέλων, ὁπῦ κατοικῦσι τὸν οὐρανόν· ϗ αὐτὶ τῦ φόβυ, ὁπῦ εἶχον οἱ Ἑβραῖοι τότε, ἐσεῖς ἔχετε χαρὰν ϗ ἀγαλλίασιν· ἡ χαρὰ γὰρ δηλῶται διὰ μέσυ τῆς πανηγύρεως· δι' ὅτι ὅπου εἶναι πανήγυρις, ἐκεῖ εἶναι ϗ χαρά· αὖτη δὲ ἡ πανήγυρις, λέγει, συνίσταται μὲ τὰς μυριάδας τῶν Ἀγγέλων.

23. „ Καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων".

Πρωτοτόκυς ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὺς πιστὺς Χριστιανὺς, τὺς ἀφιερωμένυς εἰς τὸν Θεὸν ϗ ἡγιασμένυς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς, καθὼς ϗ ὁ Κύριος ἔλεγεν εἰς τὺς μαθητάς τυ· „ χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη „ ἐν τοῖς οὐρανοῖς". (Λυκ. ί. 20.) ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων κοινὸς πατὴρ, διὰ τῦτο ἀκολῦθως ϗ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, εἶναι υἱοὶ Θεῦ κατὰ τὴν δημιυργίαν· ἀπάμεσα δὲ εἰς τὺς υἱὺς αὐτῦς, πρωτότοκοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὁπῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ϗ ἔγιναν ἄξιοι τῆς κατὰ προαίρεσιν ϗ χάριν υἱοθεσίας· ἢ ὅλοι μὲν οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοὶ εἶναι κατὰ χάριν υἱοὶ τῦ Θεῦ, πρωτότοκοι δὲ αὐτῶν εἶναι ἐκεῖνοι ὁπῦ διηρέσησαν εἰς

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ φανταζόμενον δὲ αὐτὸν, ἐπειδὴ ἐκ αὐτῶν εἱώρων τῶν ὅλων Θεὸν, ἀλλά „ τινα φαντασίαν τῆς θείας ἐπιφανείας".

Digitized by Google

εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἀξιώθησαν νὰ λάβωσι τὰ πρωτεῖα κατὰ τὴν πολιτείαν καὶ τὸν λόγον, ἤγουν κατὰ τὰ ἔργα καὶ τὴν γνῶσιν, ἢ κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, ταυτόν εἰπεῖν, πρωτότοκοι τῶν πιστευσάντων εἶναι οἱ Ἅγιοι.

„ Καὶ Κριτῇ Θεῷ πάντων ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα σὰν μοὶ, φοβίζει τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ λέγει εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πάντων Κριτὴς, ὄχι μόνον τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν πιστῶν· φοβήθητε λοιπὸν τοῦτον, λέγει, καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί· ἄλλο δὲ, δείχνει τὴν ὑπεροχὴν, ὁποῦ ἔχουν αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Ἑβραίους· ἐπειδὴ, ἐκεῖνοι μοὶ, οὐδὲ φιλὰ λόγια τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπέμειναν, οὐδὲ ἐτόλμων νὰ πλησιάσουν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· ἐσεῖς δὲ, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν Κριτὴν τῶν ἁπάντων, ἤγουν εἰς τὸν Χριστόν· διότι „ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ ". (Ἰωαν. ε. 22.)

„ Καὶ πνεύμασι Δικαίων τετελειωμένων ".

Ἐσεῖς, λέγει, ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς τὰ πνεύματα, ἤγουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐπὶ ἀρετῇ καὶ πίστει δοκιμησάντων, καὶ τελείων φανέντων κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, μὲ τοὺς ὁποίους ἔχετε νὰ συναριθμηθῆτε, εἴσως καὶ μιμηθῆτε τὴν πίστιν τῶν καὶ ἀρετήν.

24. „ Καὶ Διαθήκης Νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ ".

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ ἐπλησιάσατε ὄχι κοντὰ εἰς τὸν δοῦλον Μωϋσῆν, ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Κύριον καὶ Αὐθέντην τοῦ Μωϋσέως, καὶ ὅλου τοῦ Κόσμου, ὅστις ἔγινε μεσίτης τῆς Νέας Διαθήκης.

„ Καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ ".

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ, ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ῥαντισμοῦ, ἤγουν τοῦ καθαρισμοῦ, ὅτι κοντὰ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ νὰ ἐῤῥαντίσθη εἰς ἡμᾶς, ἐκαθάρισεν ἡμᾶς καὶ ἁγίασε.

„ Κρεῖττον (1) λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ ".

Καὶ πῶς; τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ ἐλάλησε; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ ἐλάλησε· λέγει γὰρ ἡ Γραφή· „ φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ". (Γεν. δ'. 10.) ἢ, καθὼς αὐωτέρω εἴπομεν, τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ λαλεῖ, διατὶ φημίζεται καὶ ᾄδεται κοντὰ εἰς ὅλους· τὸ τοῦ Χριστοῦ ὅμως αἷμα, λαμπροτέραν καὶ μεγαλιτέραν φωνὴν βγάνει, ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ (2)· διατὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων φωνάζει, ὅτι ἁγίασε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ λαλεῖ· καθ' ὅ,τι ὁποιαν χαρ-

(1) Ἐν ἄλλοις χρείττονα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὕστερον ἑρμηνεύει τὰ ἀνωτέρω ῥητά· „ ἐκεῖ φησι δέος, ἐνταῦθα δὲ ἑορτὴ καὶ πανήγυρις· καὶ ἐκεῖνα μὲν, ἐν τῇ γῇ, ταῦτα δὲ, ἐν τοῖς „ οὐρανοῖς· ἐκεῖ χιλιάδες ἀνθρώπων, ἐνταῦθα δὲ, μυριάδες Ἀγγέλων· ἐκεῖ, ἄπιστοι καὶ παράνομοι· ἐνταῦθα Ἐκκλησία πρωτοτόκων, ἀπογεγραμμένων ἐν „ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ πνεύμασι Δικαίων τετελειωμένων· ἐκεῖ διαθήκη παλαιὰ, ἐνταῦθα, καινή· ἐκεῖ δοῦλος „ μεσίτης, ἐνταῦθα υἱός· ἐκεῖ αἷμα ἀλόγων, ἐνταῦθα „ αἷμα αἰνεῖ λογικοῦ. Τὸ δὲ κρεῖττονα, λαλοῦντι παρὰ „ τὸν Ἄβελ, ἀντὶ τοῦ, διὰ τῶν πραγμάτων φθεγγόμενον, καὶ τὴν οἰκείαν δυνατὸν ἐνέργειαν, τὸ μὲν γὰρ „ τοῦ Ἄβελ αἷμα, ᾄδεται· τοῦτο δὲ, ἐνεργεῖ τὴν τῶν „ ἀνθρώπων σωτηρίαν. Πρωτοτόκους δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κέ„ κληκεν, ἐπειδὴ διπλοῦν κλῆρον κατὰ τὸν νόμον ἐλάμ„ βανον οἱ πρωτότοκοι· ταῦτα δὲ εἴρηκε, καὶ τὴν ὑπε„ροχὴν τούτων δεικνύς, καὶ παιδαγωγικώτερον αὐτοῖς προσιέ„ναι παρεγγυῶν ".

καρδίαν εὗρη καθαρὰν ὅπως τὸ κοινωνήση; ἐμπνέει εἰς αὐτὸν τὸν χάριν τῶ Ἁγίω Πνεύματος, καὶ τὸν κάμνει νὰ λαλῆ τῶ Θεῶ τὰ μυστήρια· ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· „τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις". (Ῥωμ. ἡ. 26.) Ὁ δὲ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ὅπως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο τῶ Ἀποστόλω, ὅτι τὸ μὲν αἷμα τῶ Ἄβελ, ἐφώναζε ἐκδίκησιν ἐναντίον τῶ φονεύτη Κάϊν, τὸ δὲ αἷμα τῶ Χριστῶ, λαλεῖ πρὸς τὸν Πατέρα, ὄχι διὰ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ διὰ τὸν εἰδικόν μας βοήθειαν καὶ σωτηρίαν· διὰ τοῦτο καὶ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ αἷμα τῶ Χριστῶ καλλίτερα λαλεῖ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶ Ἄβελ (1).

25. „Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα".

Προσέχετε, λέγει, καλὰ, καὶ φυλαχθῆτε Χριστιανοὶ, νὰ μὴ παραιτήσετε τὸν λαλοῦντα, μὲ τὸ νὰ ἀπιστήσετε εἰς τὰς ἐπαγγελίας του, καὶ νὰ ἀπελπισθῆτε, καθὼς οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι Ἑβραῖοι τὸν ἐπαραίτησαν, καὶ ἐπαρήκησαν τὰς ἐντολάς του (2). Ποῖος δὲ ἄλλος εἶναι ὁ λαλῶν, παρὰ ὁ Χριστός; διὰ τί ἀείσως τὸ αἷμα τῶ Χριστῶ λαλῆ, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ὁ Χριστὸς ζῆ, καὶ λαλεῖ;

„Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα"

Διὶ ὅτι αὐ ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι δὲν ἔφυγον, ἤτοι δὲν ἐγλύτωσαν τὴν τιμωρίαν καὶ παίδευσιν (τοῦτο γὰρ πρέπει νὰ ἐννοῆται ἔξωθεν.) μὲ τὸ νὰ ἐπαραίτησαν καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀκούσουν τὸν ἐπὶ γῆς χρηματίζοντα, ἤγουν τὸν Μωϋσῆν, ἢ καὶ τὸν Θεὸν, ὅστις ἐκατέβη μὲν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὡμίλει δὲ ἐπαίω εἰς τὴν γῆν πρὸς αὐτοὺς διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως· διὸ, τι ὁ Θεὸς ἐπαίω εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος ἐχρημάτισεν, ἤγουν ὡμίλησε καὶ ἐδιαλέχθη μὲ τὸν Μωϋσῆν, καὶ τὸν νόμον του ἔδωκεν εἰς αὐτόν (3).

„Πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι".

Ἄν, λέγει, οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι, δὲν ἐγλύτωσαν τὴν τιμωρίαν, διατὶ ἐπαραίτησαν τὸν λαλοῦντα ἐπὶ γῆς εἰς αὐτοὺς Θεὸν, πολλῷ μᾶλλον δὲν θέλομεν γλυτώσομεν τὴν τιμωρίαν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ὁπού ἀποστρεφόμεθα καὶ δὲν θέλομεν νὰ ἀκούσωμεν τὸν Χριστὸν, ὅστις λαλεῖ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς οὐρανούς; ἤγουν ὅστις ἀφ' οὗ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, ἔδωκεν ἀπὸ ἐκεῖ εἰς ἡμᾶς τὸν νόμον διὰ μέσου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Λέγει δὲ τοῦτο ἔτζι ὁ Παῦλος, ὄχι διὰ τί ἦτον ἄλλος τότε ὁ λαλήσας ἐν τῷ Σινᾷ, καὶ ἄλλος τώρα ὁ λαλῶν ἀπὸ τὸν οὐρανόν· εἰς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦτον καὶ ὁ τότε λαλήσας, καὶ ὁ τώρα λαλῶν· ἀλλὰ λέγει τοῦτο διατὶ ἡ νομοθεσία ἐκείνη τῆς Παλαιᾶς ἦτον διαφορετικὴ ἀπὸ ταύτην τῆς Νέας, καὶ ὁ τρόπος ἦτον διάφορος, μὲ τὸν ὁποῖον αἱ δύω αὗται ἐδόθησαν· διὸ, τι τότε μὲν ἐπὶ τοῦ Σινᾶ ὁμιλῶν, ἔδωκε τὸν νόμον, τώρα δὲ ἀναληφθεὶς, ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἔγραψαν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐκήρυξαν τὴν πίστιν· ὥστε φοβερώτερος εἶναι τώρα παρὰ

(1) Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου εἶσι ταῦτα· „τὸ „μὲν αἷμα τοῦ Ἄβελ μόνον πέλαγος κατακεχράγει τοῦ „φονεύτου, τὸ δέγε τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, κατακέχρα„γε μεν καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ὠμότητος καὶ ἀχαριστίας, ἐ„ξῆρε δὲ τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, ὡς κεχυμένον ὑπὲρ „αὐτῶν". (Βιβλ. ἁ. τῶν Γραφυρῶν)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· „ἐπειδὴ ἔφασαν ἐκεῖνοι· λάλει πρὸς ἡμᾶς σύ, καὶ μὴ „λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς· παρακινδύνευται αὐτοῖς μὴ „ζηλῶσαι τὴν ἐκείνων παχύτητα, μηδὲ παραπλησίως „ἐκείνοις καταλιπεῖν τὸν Δεσπότην, καὶ πρὸς τὸν οἰκέ„την δραμεῖν, καὶ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὸν Μωσέα λαβεῖν, „καὶ ἀντὶ τῶν καινῶν προσμεῖναι τοῖς παλαιοῖς· καίτοι „φησὶν, ἐκ οὐρανόθεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν τῷ Σι„νᾷ ὄρει τὴν νομοθεσίαν ἐδίδου· ἡμᾶς δὲ τὴν ἀπ' οὐ„ρανῶν ἐπιφάνειαν προσδεχόμεθα τοῦ Δεσπότου".

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμένιος νοεῖ πῶς ὡμίλησε τότε ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς, καθ' ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους γήϊνα πράγματα, γλῶ ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, ἐχθρῶν σωματικῶν νίκην, πολυπαιδίαν, καλλιτεχνίαν, καὶ ζωὴν μακροχρόνιον· ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς δὲ ὁ αὐτὸς τώρα ὁμιλεῖ, καθ' ὅτι ὑπόσχεται οὐρανῶν κληρονομίαν, καὶ δόξαν αἰώνιον, καὶ ἁπλῶς οὐράνια ἀγαθά· ἢ ἐπὶ γῆς ἐλάλει τότε ὁ Θεὸς, καθ' ὅ, τι ὁ διὰ Μωσέως νόμος, ἦτον παιδευτικοὶ καὶ σωματικοὶ καθαρμοὶ, καὶ περὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ σῶμα καὶ γήϊνον θεωρούμενοι· τώρα δὲ ἀπ' οὐρανοῦ λαλεῖ, καθ' ὅτι λαλεῖ θεῖα καὶ ὑψηλὰ, καὶ τὴν ψυχὴν καθαίροντα, καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναφέροντα.

παρὰ πρότερον, καὶ εἶναι δίκαιον νὰ ἀκούεται τώρα περισσότερον, παρὰ τότε· ὅτι δὲ σεισμὸς καὶ ὁ αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐλάλησε τότε καὶ τώρα, καὶ ὄχι ἄλλος καὶ ἄλλος, ἄκουε τί λέγει παρακάτω ὁ Παῦλος.

26. „Οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε".

Βλέπεις, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ὁ τότε λαλῶν ἐπὶ γῆς, καὶ ὁ τώρα λαλῶν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν σεισμὸς καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς εἶναι; δὶ ὅτι ἡ φωνὴ αὐτὴ, λέγει, τότε ὅταν ἔδωκε τὸν νόμον, ἔσεισε τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ καὶ τὴν γῆν· ἐσείσθη γὰρ ὁ Κόσμος τότε διὰ τὴν ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει δοθεῖσαν νομοθεσίαν· ὅθεν ἔλεγεν ὁ Δαβίδ· „ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε ἐνώπιον τοῦ „λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσείσθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν ἀπὸ „προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ". (Ψαλμ. ξζ'. 7.)

„Νυνὶ δὲ ἐπήγγελται λέγων· „ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν „γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν". (Ἀγγ. β'. 7.)

Δύω καθολικωτέρους σεισμοὺς ἀναφέρει ἡ θεία Γραφὴ ὅτι ἔγιναν· ἕνας μὲν σεισμὸς ἔγινε πρότερον, ὅταν ὁ Θεὸς ἐκατέβη εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ διὰ νὰ δώσῃ τὸν νόμον, καθὼς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ θεῖος Δαβίδ· ἄλλος δὲ ἔγινεν, ὅταν ἐσαρκώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ὅταν γὰρ ὁ Κύριος νήπιος ὢν, κατέβη εἰς Αἴγυπτον, ἔγινεν ἕνας σεισμὸς, περὶ οὗ εἶναι γεγραμμένον· „ἰδοὺ Κύριος ἥξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσονται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου". (Ἡσ. ιθ'. 1.) ἐσείσθησαν γὰρ τὰ εἴδωλα, ἤγουν ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν ὁρμὴν ὁποῦ εἶχον εἰς τὸ νὰ πλανοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰ σέβωνται, καὶ ἐκρημνίσθη ἡ δυνάμις αὐτῶν· ὅταν δὲ ἐμβῆκεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπὶ πώλου ὄνου καθήμενος, ἔγινεν ἄλλος σεισμὸς, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις „λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος"; (Ματθ. κά. 10.) (1) ἔγινε καὶ ἄλλος σεισμὸς ὅταν ἐσταυρώθη ὁ Κύριος, κατὰ τὸν αὐτὸν Εὐαγγελιστήν· „Καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη". (Ματθ. κζ'. 51.) τὸ δὲ νὰ λέγῃ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἀγγαίου, ὅτι ἀκόμη μίαν φορὰν θέλω σείσω τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τοῦτο, λέγω, δηλοῖ, πῶς ἔχει νὰ γένῃ καὶ τρίτος σεισμὸς, ὅστις μέλλει νὰ ἀκολουθήσῃ ὕστερα ἀπὸ τὸν δεύτερον, ἤγουν ὕστερα ἀπὸ τὸν ἐπὶ τῆς ἐντάρκου Οἰκονομίας γενημένον σεισμὸν, ἤγουν ἐγὼ θέλω κάμω ἀκόμη μίαν καινοτομίαν εἰς τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας τοῦ Κόσμου, ὅταν ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ ὑλικὰ κτίσματα, ἔχουν νὰ σεισθοῦν, ἤγουν ἔχουν νὰ μετακινηθοῦν, καὶ νὰ ἀλλαχθοῦν ἀπὸ τὴν φθορὰν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν.

27. „Τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν ὡς „πεποιημένων".

Τὸ ἀκόμη μίαν φοράν, φανερόνει, λέγει, τὴν μετάθεσιν τῆς φθαρτῆς Κτίσεως, ἥτις ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ σαλεύεται, ὡσὰν ὁποῦ ἐκτίσθη· δηλαδὴ ἐπειδὴ ἡ Κτίσις ἔλαβεν ἀρχὴν τοῦ εἶναι, διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἔχει καὶ τέλος· διότι κάθε ποίημα ἄρχισε, κάθε δὲ πρᾶγμα πάλιν ὁποῦ ἄρχισεν, ἔσον εἰς τὴν φύσιν του, αὐτὸ ἔχει καὶ τέλος· διότι καὶ οἱ Ἄγγελοι κατὰ τὴν φύσιν μὲν καὶ οὐσίαν, δὲν εἶναι ἀτελεύτητοι, καθ' ὅτι οὐδὲ εἶναι κατὰ τὴν φύσιν ἄναρχοι· κατὰ θείαν δὲ χάριν, καὶ ὄχι κατὰ φύσιν, ἔλαβον τὸ ἀτελεύτητον καὶ ἀθάνατον· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν" (α'. Τιμοθ. ς'. 16.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν.

„Ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα".

Ἤγουν διὰ τοῦτο, λέγει, μεταπίπτονται καὶ ἀλλοιοῦνται τὰ σαλευόμενα, καὶ ἀρχὴν ἔχοντα κτίσματα, διὰ νὰ μείνουν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ἤγουν τὰ μηκέτι μέλλοντα σαλεύεσθαι καὶ ἀλ-

(1) Ὁ δὲ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων σεισμὸν σαν οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τὴν παλαιὰν συνήθειαν τῆς πλεονεξίας τὸ, οἷον ἐξάκουστον τὸ κηρύγματος, δι' οὗ ἐσείσθησαν, καὶ εἰς Θεογνωσίαν μετεκλήθησαν.

ἀλλοιῶσθαι· διὶ ὅτι ἀφ' ἧς ἀλλαχθῶν ταῦτα τὰ φθαρτὰ κτίσματα, τότε ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὁπῦ ἔχων νὰ ἀπολαμβάνωσιν οἱ Δίκαιοι, θέλων εἶναι ἄφθαρτα καὶ ἀσάλευτα, χωρὶς πλέον νὰ ἠμπορῶν νὰ λάβων ἀναλλαγὴν καὶ μετάθεσιν.

28. „Διὶ ὃ Βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν".

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν νὰ ἀπολαύσωμεν τοιαῦτα ἀγαθὰ ἄφθαρτα, ἀμετάθετα, καὶ ἀσάλευτα, καὶ ἐπειδὴ τοιαύτην Βασιλείαν Οὐρανῶν παραλαμβάνομεν, καὶ δεχόμεθα ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη τῆς τοιαύτης Βασιλείας τὰς ἀρραβῶνας καὶ τὰ προοίμια, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐδῶ διδόμενα χαρίσματα τὰ Ἁγία Πνεύματος, διὰ τοῦτο, λέγω, ἂς ἔχωμεν χάριν, ἤγουν ἂς μὴ λυπώμεθα καὶ ἀδημονῶμεν, ἀλλὰ ἂς εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν, ὁπῦ μᾶς ἐχάρισεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τοιαῦτα ἀγαθὰ, καὶ μέλλει νὰ μᾶς χαρίσῃ μεγαλίτερα ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ.

„Διὶ ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ".

Διὶ ἧς, ἤγουν διὰ μέσου τῆς εὐχαριστίας λατρεύομεν εὐαρέστως εἰς τὸν Θεόν· διὶ ὅ,τι ὅταν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐμεθα εὐχάριστοι εἰς τὸν Θεὸν, τότε καὶ εὐαρέστως λατρεύομεν τὸν Θεὸν, ὡσὰν ὁπῦ γνωρίζομεν ποῖον αὐθεντεύει καὶ ἐνεργεῖ ἔχομεν· ὅταν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲν εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν, ἐξίσου καὶ διὰ τοῦ κακοῦ καὶ θλῖψιν, καὶ διὰ τὰς δυτυχίας καὶ δυσυχίας ὁπῦ λαμβάνομεν, τότε ὐδὲ λατρεύομεν εὐαρέστως τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ποῖος δύναται γογγύζοντας κατὰ τοῦ αὐθεντεύοντος, δύναται τὸν αὐθεντεύοντα εὐαρέστως; βέβαια ὐδείς· ὁ γὰρ γογγύζων, αὐτὸς ὅτι γνωρίζει ὅλως πῶς πρέπει νὰ δουλεύῃ τὸν ἐδικόν του αὐθεντεύοντα· διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν εἰς τοὺς Χριστιανούς· „καὶ μὴ γογγύζετε, καθὼς καί „τινες αὐτῶν (τῶν Ἑβραίων δηλαδὴ) ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ". (ά. Κορ. ί. 10.) Καὶ πάλιν· „πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν". (Φιλιππ. β'. 14.) Καὶ „οἱ Ἰσραηλῖται δὲ ἔπεσον εἰς τὴν ἔρημον ὡς γογγυσταί". (Ἀριθ. ιά. 1. ιδ'. 27.) (1)

„Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας".

Ἤτοι διὰ μέσου τῆς εὐχαριστίας ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ λατρεύοντες τῷ Θεῷ, ἂς μὴ λέγωμεν κἀνενα λόγον σκληρὸν καὶ ἀδιάστροπον· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ σώματός μας, ἂς ἔχῃ μὲν ἐντροπὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, εὐλάβειαν δὲ πρὸς τὸν Θεόν.

29. „Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί".

Γέγραπται ἐν τῇ Δευτερονομίῳ· „Κύριος ὁ Θεός σου πῦρ καταναλίσκον ἐστί· Θεὸς ζηλω„τής". (Δευτερ. δ'. 24.) Τὸ αὐτὸ δὲ γέγραπται καὶ ἐν τῇ Θ'. Κεφαλαίῳ τοῦ Δευτερονομίου στίχ. 3. Τοῦτο λοιπὸν τὸ ῥητὸν φέρει ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω τὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς ἔδειξε πῶς εἶναι φοβερὰ, τὰ δὲ τῆς Νέας Διαθήκης ἔδειξε πῶς δὲν ἔχουν κἀνενα τοιοῦτον φοβερόν· διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ καταφρονήσωσιν οἱ Χριστιανοὶ τὴν πραότητα καὶ ἡμερότητα, ὁπῦ ἐμετεχειρίσθη ὁ Θεὸς εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην, εἶπεν ὀλίγον προτίτερα ὁ Παῦλος, ὅτι νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν μὲ ἐντροπὴν καὶ εὐλάβειαν· διὰ τί ἡ ψυχὴ, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὰς θλίψεις, μὲ τὸ νὰ ἀπελπίζεται πῶς δὲν ἔχει πλέον νὰ λάβῃ ἄνεσιν καὶ βοήθειαν, γίνεται ἀδιάστροπος· ἤ λέγει ὅτι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν λατρεία ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, πρέπει νὰ γίνεται μὲ ἐντροπὴν καὶ εὐλάβειαν· διότι ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶναι φωτία, ὁποῦ καταναλίσκει, καὶ πρέπει ἡμεῖς οἱ τοῦ Θεοῦ λατρευταὶ νὰ εἴμεθα εὐλαβεῖς, διὰ νὰ μὴ καταναλωθῶμεν ἀπὸ αὐτὸν, ὡς καταφρονηταὶ τῆς μεγαλειότητός του καὶ ἀδιάφοροι· διὰ τοῦτο προσάζει καὶ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ί. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. στίχ. 10. πόσους φοβεροὺς ἐγόγγυσαν οἱ Ἰσραηλῖται· ὅρα καὶ εἰς τὸ ζ'. Κεφ. στίχ. 15. τῆς πρὸς Κολασσ. πῶς πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ εὐχαριστοῦν εἰς ὅλα. Τί δὲ εἶναι ἡ λατρεία, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου". (Ῥωμ. ά. 7.)

καὶ ὁ Θεὸς τὰς Ἱερεῖς τὸ παλαιὸν νόμε, νὰ καίωσιν εὐλαβεῖς τὰς Ἰσραηλίτας· „ εὐλαβεῖς „ ποιήσετε τὰς ψυχὰς Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν, καὶ ἐκ ἀποθανῶνται διὰ τὴν ἀκα„ θαρσίαν αὐτῶν". (Λευῖτ. ιέ. 31.) Ὁ λόγος δὲ ὅπε ὅπε λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, φέρει ἐσ ταυτὸ καὶ παρηγοείαν εἰς τὰς Χεισιανάς· ἐπειδὴ τοιοῦτον λέγει ἔχομεν Θεὸν, ὅςτις δωύαται νὰ καπακαύσῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ τοὺς ἐχθρούς μας· λοιπὸν ἂς μὴ μικροψυχοῦμεν, μηδὲ ἂς λυπούμεθα (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

1. „ Ἡ φιλαδελφία μενέτω".
2. „ Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε".

Διὸ εἶπεν ὁ Παῦλος ἀποκρίσατε, ἀδελφοί με Χεισιανοί, φιλαδελφίαν, καὶ φιλοξενίαν· διατί, ὡς φαίνεται, οἱ ἐξ Ἑβραίων Χεισιανοὶ εἶχον παύτας τὰς ἀρετάς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς ἐκινδύνευον νὰ ἀμελήσωσι τὰς δύω ἀρετὰς παύτας, διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος πῶρα, ὅτι ἡ φιλαδελφία ὁποῦ ἔχετε, αὐτὴ ἂς μένῃ σερεὰ καὶ ἀμετακίνητος εἰς ἐσᾶς, καὶ προσέχετε νὰ μὴ τὴν ἀφήσετε νὰ φύγῃ ἀπὸ λόγε σας· ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοξενίαν μὴ λησμονεῖτε· διότι αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ ἔχασαν καὶ διηρπάγησαν τὰ ὑπάρχοντά των, ἴσως ἀκριβεύοντο, καὶ δὲν ἐφιλοξένων τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς καθὼς ἔπρεπε· ἢ λέγει παῦτα εἰς αὐτὲς ὁ Ἀπόσολος διὰ νὰ τοὺς προφυλάξῃ εἰς τὸ μέλλον, ἀπὸ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἀφιλάδελφοι καὶ μισόξενοι.

„ Διὰ παύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες Ἀγγέλες".

Τόσον, λέγει, μεγάλον πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, καὶ τὸ νὰ δέχεται ὁ Χεισιανὸς ὅλες τὰς ξένες ἁπλῶς εἰς τὸ ὁσπήτιόν τε, καὶ νὰ μὴ ἐξετάζῃ ποῖος εἶναι καλὸς καὶ ποῖος κα-

(1) Ἀξιάγασα εἶναι ἀληθῶς τὰ λόγια ὁπὲ γράφει ὁ ὑρανοφάντωρ Βασίλειος συντόνοτα εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ μίμησαι παύτω (τὸν Μαρίαν δηλαδὴ τὸν πρὸς „ τοῖς ποσὶ τὲ Ἰησοῦ καθεζομένου, καὶ θερμοτερομένου „ τοῖς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς προχεομένοις δάκρυσι, „ πρὸς τὸν ἀγάπτωτα τὲ Κυρίε) μίμησαι παύτην ὡ „ τέχνον μίμησαι, πρὸς μηδὲν ἀφορῶν ἕτερον, ἢ πρὸς „ τὸν ἑπόντα· πῦρ ἦλθον βαλεῖν, καὶ τί ἤθελον εἰ „ ἤδη ἀνήφθη! ἔςι γὰρ πύρωσις τὲ Πνεύματος ἡ ἀνα„ ζωπυρῶσα καρδίας· διότι τὸ αὖλον, καὶ θεῖον πῦρ, „ φωτίζει μὲν ψυχὰς, καὶ δοκιμάζει ἐσωθεν, ὥσπερ „ ἄθλον χρυσὸν ἐν καμίνῳ· κακίαν δὲ ἀναλίσκει, ὥσ„ περ καλάμην καὶ ἀχάνθας· ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ „ κατανάλισκον ἐςί, διδὺς ἐκδίκησιν ἐν πυρὶ φλογὸς „ τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσι τῷ Εὐαγ„ γελίῳ αὐτὲ· τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησε τοῖς Ἀποσόλοις, „ ἡνίκα ἐλάλων πυρίνας γλώσσας· τοῦτο τὸ πῦρ διὰ „ τῆς δόξης Παῦλον περιλάμψαν, τὸν μὲν αὐτὲ διά„ νοιαν ἐφώτισε, τὴν δὲ αἴσθησιν τὲ ὄψεως ἠμαύρωσεν· „ ἐ γὰρ χωρεῖ σαρκὸς ὄρασις ἐκείνε τὲ φωτὸς τὸν δύ„ ναμιν· τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ· τὸ„ το τὸ πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος τὸν Ἠλίαν ἥρπασε· „ τοῦτο τοῦ πυρὸς τὸν ἐμίργναν ζητῶν ὁ μακάριος „ Δαβὶδ ἔλεγε· „ δοκίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με, „ πύρωσον τοὺς νεφρούς με καὶ τὸν καρδίαν με· τοῦτο τὸ „ πῦρ Κλεόπα καὶ τῷ σὺν αὐτῷ τὰς καρδίας ἐθέρμα„ νε, λαλοῦντος αὐτοῖς τὲ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάςασιν· „ ὅθεν οἱ Ἄγγελοι, καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα πῦρ „ φλέγον εἰσί· τοῦτο τὸ πῦρ, τὸν ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλ„ μῷ δοκὸν καπαίον, καθαρὸν τὸν νῦν ἀποκαθίςησιν, „ ἵνα ἀπολαβὼν τὸ κατὰ φύσιν διορατικὸν, ὁρᾷ δίκαι„ κῶς τὰ τὲ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λέγοντα· „ ἀ„ ποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς με καὶ κατανοήσω τὰ θαυ„ μάσια ἐκ τὲ νόμε σε. Τοῦτο φιλαρὲν τὸ πῦρ, δαι„ μόνων ἐςὶ φυγαδευτήριον, κακίας τε καυσικὸν, ἀνα„ σάσεως δωάμις, καὶ ἀθανασίας ἐνέργημα· ψυχῶν ἀ„ γίων φωτισμὸς, καὶ λογικῶν δωάμεων σύςασις· τοῦτο „ τὸ πῦρ δύξώμεθα καὶ ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν „ φωτὶ περιπατῶντες, μηδὲ πρὸς βραχὺ προσκόψωμέν „ ποτε". (Λόγῳ περὶ αὐτεξουσίε.) Σημείωσαι ὅτι ὁ Λόγος ἔσι περὶ αὐτεξουσίε, ὁ ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς τὲ μεγάλε Βασιλείε περιεχόμενος, αὐτὸς ὁ ἴδιος περιέχεται καὶ ἐν ταῖς Ὁμιλίαις τὲ μεγάλε Μακαρίε τοῦ Αἰγυπτίε, ἐπιγραφόμενος Ὁμιλία κέ. αὐτε. Λέγει δὲ περὶ τὲ πυρὸς τέτε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ οἷ„ δε πῦρ καθαρτήριον, ὁ Χεισὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τῆς „ γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς, ἀναγωγῆς λόγοις καλύμενος· ἀ„ ναλωτικὸν τέτο τῆς ὕλης, καὶ τῆς τυφρᾶς ἐςιν ἕξεως· „ ὃ καὶ ἀναφθῆναι πάχισα βέλεται, τοδεῖ γὰρ τῆς δύσ„ γεσίας τὸ πάχος· ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἀνθρακας δίδωσιν ἡ„ μῖν εἰς βοήθειαν". (Λόγ. εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τὲ „ ἀνθρακας πυρὸς σωρεύ„ σεις ἐπὶ τὸν κεφαλὸν αὐτε". (Ῥωμ. ιβ'. 20.) Ἐρμηνεύει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Θεολόγος τὸ, „ πυρὸς ἀν„ θρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν" ἐκ τὲ Προφήτε Ἡ„ σαΐε λέγοντος· „ ὅτι ἔχεις ἀνθρακας πυρὸς, κάθισον „ ἐπ' αὐτὰς· ἔσαι ἐσοντάσσοι βοήθεια". (Ἡσ. μζ'. 14.)

Digitized by Google

κακὸς, ὥστε ὁπὲ αὐτὴ ἡ φιλοξενία ἤγινεν ἀφορμὴ, τόσον εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἐν τῇ δρυῒ τῇ μαμβρῆ νὰ δεχθῇ τὸν Ἀγίαν Τριάδα ἐν σχήματι τριῶν Ἀγγέλων, καὶ νὰ τὸν ξενίσῃ εἰς τὴν τράπεζάν τε (Γεν. ιή.), ὅσον καὶ εἰς τὸν Λὼτ, νὰ δεχθῇ τοὺς δύω Ἀγγέλους ἐν Σοδόμοις, καὶ διὰ μέσε αὐτῶν νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Σοδόμων". (Γεν. ιθ'.) Τὸ δὲ ἔλαθον δηλοῖ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Λὼτ, δὲν ἤξεραν ὅτι αὐτοὺς ὁπὲ φιλοῦσαν εἶναι Ἄγγελοι, ἀλλὰ ἁπλῶς ἀνθρωποι· μόλον τοῦτο αὐτοὶ τοὺς ἐφιλοξένησαν ἀδιακρίτως· τὸ ὁποῖον τοῦτο, ἤγεν τὸ νὰ μὴν ἤξεραν ποῖοι εἶναι, καὶ νὰ τοὺς φιλοῦσαν, τοῦτο, λέγω, ἀπέδειξε μεγάλους καὶ ὀνομασὲς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν Λὼτ· διὰ τί αὖ ἤξεραν πῶς ἦτον Ἄγγελοι, καὶ νὰ τοὺς φιλοῦσαν, δὲν ἤθελαν κάμνει πρᾶγμα τόσον μεγάλον καὶ ἐπαινετόν (1).

3. „Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι".

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ ἀδελφοὶ, τοὺς δεσμίους καὶ φυλακωμένους, ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς εἶσθε παρομοίως δέσμιοι καὶ φυλακωμένοι· δὶ ὅτι ὅποιος εἶναι δεδεμένος καὶ πάσχει, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τοὺς ἄλλους, τοὺς ὄντας παρομοίως δεδεμένους καὶ πάσχοντας, κἂν καὶ θέλῃ νὰ τοὺς λησμονήσῃ.

„Τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι".

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ, ἐκείνους ὁπὲ κακοπαθοῦν, ἢ μὲ φυλακὴν, ἢ μὲ πεῖναν, ἢ μὲ ἄλλην θλῖψιν· διὰ τί ὅποιος Χριστιανὸς ἐνθυμεῖται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει σῶμα ὁμοιοπαθὲς μὲ τὸ σῶμα ἐκείνων, ὁπὲ κακοπαθοῦν καὶ θλίβονται, βέβαια αὐτὴ ἡ ἐνθύμησις θέλει τὸν κάμνει νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ βοηθῇ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφούς τε, τόσον διὰ τὴν συμπάθειαν τῆς ὁμοίας φύσεως, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόβον· φοβούμενος δηλαδὴ μήπως καὶ αὐτὸς παραχωρηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ καταντήσῃ εἰς τὰς ὁμοίας κακοπαθείας, διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν ὁπὲ ἔδειξεν εἰς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς τε.

4. „Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ὁ Παῦλος φροντίζει διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τὲ σώματος· δὶ ὅ,τι καὶ ἀνωτέρω ὅταν εἶπε· „διώκετε τὸν ἁγιασμὸν"· (Ἑβρ. ιβ'. 14.) διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τὲ σώματος ἔλεγε· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν θέλει εἰπῇ διὰ τὲς πόρνες καὶ μοιχές. Ἂς ἦναι λοιπὸν, λέγει, ὁ γάμος τίμιος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· τίμιος ἐν πᾶσιν, ἤγεν ἂς μὴν ἦναι τίμιος μόνον εἰς τὲς περασμένες κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀνθρώπες, εἰς δὲ τὲς νέες, ὄχι· ἀλλὰ εἰς ὅλες ἂς ἦναι τίμιος· ἢ τὸ ἐν πᾶσι δηλοῖ, ὅτι ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ εἰς ὅλες τὲς τρόπες, καὶ εἰς ὅλες τὲς καιρὲς, ἤγουν νὰ μὴν ἦναι μόνον τίμιος εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ δυσυχίας, καὶ ὄχι εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως καὶ εὐτυχίας, ἀλλὰ εἰς κάθε καιρόν· ἔτε νὰ εἶναι μόνον τίμιος καθ' ἕνα μέρος, καὶ ὄχι κατὰ ἄλλο, ἀλλὰ ὅλος διόλε καὶ καθ' ὅλα τὰ μέρη πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος (2). Μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τοῦ Ἀποστόλε ἐντροπιάζονται οἱ αἱρετικοὶ ἐκεῖνοι ὁπὲ

(1) Περὶ τῶν δεχομένων καὶ ξενιζόντων τὲς ἐναρέτες, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τὲ· „ἀσπάζεται ὑμᾶς „Γάϊος ὁ ξένος με". (Ῥωμ. ιϛ'. 23.)

(2) Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος καθ' ὅλα τὰ μέρη, καὶ καθ' ὅλες τὲς τρόπες, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος· λοιπὸν οὐδὲ ὄργανα πρέπει νὰ ἀφίνουν οἱ Χριστιανοὶ νὰ παίζουν εἰς τὲς γάμες των, ἔτε πρέπει νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγῳδοῦν καὶ ἄλλας ἀπαξίας νὰ κάμνουν εἰς αὐτούς· διὰ τί οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγῳδια ἀτιμίαν προξενοῦσι καὶ κατηγορίαν ὡς πρὸς τὸν τίμιον γάμον. Ἀλλὰ περὶ τούτε λόγε ἐπίσης ἐφιλοτόνησεν ἡ ἐμὴ ἀδυναμία, καὶ ὅρα τοῦτον εἰς τὴν Χρυσόθεαν τῶν Χριστιανῶν, ὅς τις ἦναι ὁ ἐκεῖσε τρόπος. Τίμιος δὲ λέγεται ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ὅταν οἱ κατὰ γάμον σωματωμένοι, ἤτε ὁ ἀνδρας, ἤτε ἡ γυναῖκα, ὄχι μόνον δὲν μολύνονται μοιχικῶς μὲ ἄλλα ξένα πρόσωπα, ἄλλα καὶ ὅταν αὐτοὶ δὲν μολύνονται μὲ παρανόμες μίξες εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ὅταν σμίγουν, ὄχι διὰ φιληδονίαν καὶ ἀκρασίαν, ἀλλὰ διὰ μόνην παιδοποιΐαν, καὶ ὅταν λογιάζουν τὴν σαρκικὴν ἕνωσιν ἕνα σημεῖον τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τὲ Χριστὲ, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν αὐξήσεως αὐτῶν καὶ ἐπιδόσεως· ἐπειδὴ ὁ γάμος τῶν δύσεβῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι μόνον σαρκικὸς, καθὼς εἶναι οἱ γάμοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ σωματαλλάγματα τῶν Ἐθνικῶν, ἀλλὰ ἔχει καρπὸν πνευματικῆς ἐπαγγελίας, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγᾶς·

καὶ ὁ Θεὸς τὰς Ἱερὰς τὰ παλαιὰ νόμιμα, νὰ καύσῃ εὐλαβεῖς τοὺς Ἰσραηλίτας· „ εὐλαβεῖς „ ποιήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν, καὶ ἐκ ἀποθανῶνται διὰ τὴν ἀκα„ θαρσίαν αὐτῶν". (Λεβίτ. ιέ. 31.) Ὁ λόγος δὲ ὅπου ὅπου λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, φέρει ἐν ταυτῷ καὶ παρηγορίαν εἰς τοὺς Χριστιανούς· ἐπειδὴ τοιοῦτον λέγει ἔχομεν Θεόν, ὅς τις δυνάται νὰ παπαύσῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ τοὺς ἐχθρούς μας· λοιπὸν ἂς μὴ μικροψυχοῦμεν, μηδὲ ἂς λυπούμεθα (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

1. „ Ἡ φιλαδελφία μενέτω".
2. „ Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε".

Διὰ εἶπεν ὁ Παῦλος ἀποκρίσατε, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, φιλαδελφίαν, καὶ φιλοξενίαν· διατί, ὡς φαίνεται, οἱ ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὶ εἶχον ταύτας τὰς ἀρετάς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς ἐκινδύνευον νὰ ἀμελήσουν τὰς δύω ἀρετὰς ταύτας, διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος τώρα, ὅτι ἡ φιλαδελφία ὁποῦ ἔχετε, αὐτὴ ἂς μένῃ σεραὶ καὶ ἀμετακίνητος εἰς ἐσᾶς, καὶ προσέχετε νὰ μὴ τὴν ἀφήσετε νὰ φύγῃ ἀπὸ λόγου σας· ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοξενίαν μὴ λησμονεῖτε· διότι αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ ἔχασαν καὶ διηρπάγησαν τὰ ὑπάρχοντά των, ἴσως ἀκριβεύοντο, καὶ δὲν ἐφιλοξένων τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς καθὼς ἔπρεπεν· ἢ λέγει ταῦτα εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ τοὺς προφυλάξῃ εἰς τὸ μέλλον, ἀπὸ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἀφιλάδελφοι καὶ μισόξενοι.

„ Διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες Ἀγγέλους".

Τόσον, λέγει, μεγάλον πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, καὶ τὸ νὰ δέχεται ὁ Χριστιανὸς ὅλους τοὺς ξένους ἁπλῶς εἰς τὸ ὁσπήτιόν του, καὶ νὰ μιλῇ ὀξυτάζῃ ποῖος εἶναι καλὸς καὶ ποῖος κα-

(1) Ἀξιάγασα εἶναι ἀληθῶς τὰ λόγια ὁποῦ γράφει ὁ ὑρανοφάντωρ Βασίλειος σωστὰ ὁποῦ τὰ ρηθὲν τοῦτο· „ μίμησαι ταύτῃ (τὴν Μαρίαν δηλαδὴ τὴν πρὸς „ ποῖς ποσὶ τοῦ Ἰησοῦ καθεζομένην, καὶ θερμαινομένην „ ποῖς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς προχεομένοις δάκρυσι, „ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου) μίμησαι ταύτην ὦ „ τέκνον μίμησαι, πρὸς μηδὲν ἀφορῶν ἕτερον, ἢ πρὸς „ τὸν ἱκέτην· πῦρ ἦλθον βαλεῖν, καὶ τί ἤθελον εἰ „ ἤδη ἀνήφθη! ἐσὶ γὰρ πύρωσις τοῦ Πνεύματος ἡ ἀνα„ ζωπυρῶσα καρδίας· διότι τὸ ἄυλον, καὶ θεῖον πῦρ, „ φωτίζει μὲν ψυχάς, καὶ δοκιμάζει ἐσωθεν, ὥσπερ „ ἄθλον χρυσὸν ἐν καμίνῳ· καίειν δὲ ἀναλίσκει, ὡσ„ περ καλάμην καὶ ἀκάνθας· ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ „ καταναλίσκον ἐσί, διδοὺς ἐκδίκησιν ἐν πυρὶ φλογὸς „ τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσι τῷ Εὐαγ„ γελίῳ αὐτοῦ· τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησε τοῖς Ἀποστόλοις, „ ἡνίκα ἐλάλουν πυρίνους γλώσσας· τοῦτο τὸ πῦρ διὰ „ τῆς δεξιᾶς Παύλου περιλάμψαν, τὸν μὲν αὐτοῦ διά„ νοιαν ἐφώτισε, τὴν δὲ αἴσθησιν τῆς ὄψεως ἠμαύρωσεν· „ ἡ γὰρ χωρὶς σαρκὸς ὅρασις ἐκείνῳ τῷ φωτὶ τῷ δύ„ ναμιν· τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ· τοῦ„ το τὸ πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος τὸν Ἠλίαν ἥρπασε· „ τοῦτο τοῦ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν ζητῶν ὁ μακάριος „ Δαβὶδ ἔλεγε· „ δοκίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με, „ πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου· τοῦτο τὸ „ πῦρ Κλεόπα καὶ τῷ σὺν αὐτῷ τὰς καρδίας ἐθέρμαι„ νε, λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάστασιν· „ ὅθεν οἱ Ἄγγελοι, καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα πῦρ „ φλέγον εἰσί· τοῦτο τὸ πῦρ, τὴν ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλ„ μῷ δοκὸν καπαίον, καθαρὸν τὸν νῦν ἀποκαθίστησιν, „ ἵνα ἀπολαβὼν τὸ κατὰ φύσιν διορατικὸν, ὁρᾷ δίκαι„ κῶς τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λέγοντα· „ ἀ„ ποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ κατανόησω τὰ θαυ„ μάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Τοῦτο φιγαρὸν τὸ πῦρ, δαι„ μόνων ἐσὶ φυγαδευτήριον, κακίας τε καυστικὸν, ἀπα„ θείας δωμάτιον, καὶ ἀθανασίας ἐνέργημα· ψυχῶν ἀ„ γίων φωτισμός, καὶ λογικῶν δωμάτιον σύστασις· τοῦτο „ τὸ πῦρ δύνασθαι καὶ ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν „ φωτὶ περιπατοῦντες, μηδὲ πρὸς βραχὺ προσκόψωμεν „ ποτε". (Λόγῳ περὶ αὐτεξουσίου.) Σημείωσαι ὅτι ὁ Λόγος ὅτι περὶ αὐτεξουσίου, ὁ ἐν τῷ Ἀσκητικοῖς τοῦ μεγάλου Βασιλείου περιεχόμενος, αὐτὸς ὁ ἴδιος περιέχεται καὶ ἐν ταῖς Ὁμιλίαις τοῦ μεγάλου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ἐπιγραφόμενος Ὁμιλία κέ. αὐτοῦ. Λέγει δὲ περὶ τοῦ πυρὸς τούτου καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ οἶ„ δα πῦρ καθαρτήριον, ὃ Χριστὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τῆς „ γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς, ἀναγωγῆς λόγοις καλύμενος· ἀ„ ναλωτικὸν τοῦτο τῆς ὕλης, καὶ τῆς πονηρᾶς ἕξεως· „ ὃ καὶ ἀναφθὲν πάσχει βέλτιον, ποθεῖ γὰρ τῆς διορ„ γησίας τὸ πάσχον· ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἀνθρακας δίδωσιν ἡ„ μῖν εἰς βοήθειαν". (Λόγ. εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ ἀνθρακας πυρὸς σωρεύ„ σεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ". (Ῥωμ. ιβ'. 20.) Εἰρηνίθη δὲ τὸ ρηθὲν τοῦτο ὁ Θεολόγος τὸ, „ πυρὸς ἀν„ θρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν" ἐκ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου λέγοντος· „ ὅτι ἔχεις ἀνθρακας πυρὸς, κάθισαι „ ἐπ' αὐτοὺς· ἔσονται σοι εἰς βοήθειαν". (Ἡσ. μζ'. 14.)

Digitized by Google

κακὸς, ὥστε ὁπὲ αὐτὴ ἡ φιλοξενία ἔγινεν ἀφορμὴ, τόσον εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἐν τῇ δρυῒ τῇ μαμβρῇ νὰ δεχθῇ τὸν Ἁγίαν Τριάδα ἐν σχήματι τριῶν Ἀγγέλων, καὶ νὰ τὸν ξενίσῃ εἰς τὴν τράπεζάν τε (Γεν. ιή.), ὅσον καὶ εἰς τὸν Λὼτ, νὰ δεχθῇ τοὺς δύω Ἀγγέλους ἐν Σοδόμοις, καὶ διὰ μέσε αὐτῶν νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Σοδόμων". (Γεν. ιθ'.) Τὸ δὲ ἔλαθον δηλοῖ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Λὼτ, δὲν ἤξεραν ὅτι αὐτοὺς ὁπὲ φιλοῦσιν εἶναι Ἄγγελοι, ἀλλὰ ἁπλῶς ἀνθρωποι· μόλον τοῦτο αὐτοὶ τοὺς ἐφιλοξένησαν ἀδιακρίτως· τὸ ὁποῖον τοῦτο, ἤγεν τὸ νὰ μὴν ἤξεραν ποῖοι εἶναι, καὶ νὰ τοὺς φιλοῦσιν, τοῦτο, λέγω, ἀπέδειξε μεγάλους καὶ ὀνομαστὰς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν Λὼτ· διὰ τί αὖ ἤξεραν πῶς ἦτον Ἄγγελοι, καὶ νὰ τοὺς φιλοῦσιν, δὲν ἤθελαν κάμνει πρᾶγμα τόσον μεγάλον καὶ ἐπαινετόν (1).

3. „Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι".

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ ἀδελφοὶ, τοὺς δεσμίους καὶ φυλακωμένους, ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς εἶσθε παρομοίως δέσμιοι καὶ φυλακωμένοι· δι' ὅτι ὅποιος εἶναι δεδεμένος καὶ πάσχει, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τοὺς ἄλλους, τοὺς ὄντας παρομοίως δεδεμένους καὶ πάσχοντας, κἂν καὶ θέλῃ νὰ τοὺς λησμονήσῃ.

„Τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι".

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ, ἐκείνους ὁπὲ κακοπαθοῦν, ἢ μὲ φυλακὴν, ἢ μὲ πεῖναν, ἢ μὲ ἄλλην θλῖψιν· διὰ τί ὅποιος Χριστιανὸς ἐνθυμεῖται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει σῶμα ὁμοιοπαθὲς μὲ τὸ σῶμα ἐκείνων, ὁπὲ κακοπαθοῦν καὶ θλίβονται, βέβαια αὐτὴ ἡ ἐνθύμησις θέλει τὸν κάμνει νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ βοηθῇ τοὺς κακοπαθοῦντας ἀδελφούς τε, τόσον διὰ τὴν συμπάθειαν τῆς ὁμοίας φύσεως, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόβον· φοβούμενος δηλαδὴ μήπως καὶ αὐτὸς παραχωρηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ πατηθῇ εἰς τὰς ὁμοίας κακοπαθείας, διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν ὁπὲ ἔδειξεν εἰς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς τε.

4. „Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ὁ Παῦλος φροντίζει διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τοῦ σώματος· δι' ὅτι καὶ ἀνωτέρω ὅταν εἶπε· „διώκετε τὸν ἁγιασμὸν"· (Ἑβρ. ιβ'. 14.) διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τοῦ σώματος ἔλεγε· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν θέλει εἰπῇ διὰ τοὺς πόρνους καὶ μοιχούς. Ἂς ἦναι λοιπὸν, λέγει, ὁ γάμος τίμιος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· τίμιος ἐν πᾶσιν, ἤγεν ἂς μὴν ἦναι τίμιος μόνον εἰς τοὺς περασμένους κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀνθρώπους, εἰς δὲ τοὺς νέους, ὄχι· ἀλλὰ εἰς ὅλους ἂς ἦναι τίμιος· ἢ τὸ ἐν πᾶσι δηλοῖ, ὅτι ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ εἰς ὅλους τοὺς τρόπους, καὶ εἰς ὅλους τοὺς καιρὺς, ἤγουν νὰ μὴν ἦναι μόνον τίμιος εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ δυσυχίας, καὶ ὄχι εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως καὶ εὐτυχίας, ἀλλὰ εἰς κάθε καιρόν· ἔτε νὰ εἶναι μόνον τίμιος καθ' ἕνα μέρος, καὶ ὄχι κατὰ ἄλλο, ἀλλὰ ὅλος διόλε καὶ καθ' ὅλα τὰ μέρη πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος (2). Μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τοῦ Ἀποστόλε ἐντροπιάζονται οἱ αἱρετικοὶ ἐκεῖνοι ὁπὲ

(1) Περὶ τῶν δεξιωμένων καὶ ξενιζόντων τοὺς ἐναρέτους, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τε· „ἀσπάζεται ὑμᾶς „Γάϊος ὁ ξένος με". (Ῥωμ. ιϛ'. 23.)

(2) Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος καθ' ὅλα τὰ μέρη, καὶ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος· λοιπὸν οὐδὲ ὄργανα πρέπει νὰ ἀφίνουν οἱ Χριστιανοὶ νὰ παίζουν εἰς τοὺς γάμους των, ἔτε πρέπει νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγῳδοῦν καὶ ἄλλας ἀπαξίας νὰ κάμνουν εἰς αὐτούς· διὰ τί οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγῳδία ἀτιμίαν προξενοῦσι καὶ κατηγορίαν εἰς τὸν τίμιον γάμον. Ἀλλὰ περὶ τούτε λόγου ἐπίστιδες ἐφιλοτόνησεν ἡ ἐμὴ ἀδυναμία, καὶ ὅρα τοῦτον εἰς τὴν Χρυσοῤῥήμαν τῶν Χριστιανῶν, ὁ τι ἦναι ὁ ἐκεῖσε τρόπος. Τίμιος δὲ λέγεται ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ὅταν οἱ κατὰ γάμον σωματωμένοι, εἴτε ὁ ἄνδρας, εἴτε ἡ γυναῖκα, ὄχι μόνον δὲν μολύνονται μοιχικῶς μὲ ἄλλα ξένα πρόσωπα, ἄλλα καὶ ὅταν αὐτοὶ δὲν μολύνονται μὲ παρανόμως μίξης εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ὅταν σμίγωσι, ὄχι διὰ φιληδονίαν καὶ ἀκρασίαν, ἀλλὰ διὰ μόνην παιδοποιΐαν, καὶ ὅταν λογιάζωσι τὴν σαρκικὴν σύνωσιν ἕνα σημεῖον τῆς πνευματικῆς σύνωσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ Χριστε, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν αὐξήσεως αὐτῶν καὶ ἐπιδόσεως· ἐπειδὴ ὁ γάμος τῶν δύσεβῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι μόνον σαρκικὸς, καθὼς εἶναι οἱ γάμοι, ἢ μᾶλλον εἰπῶν τὰ σωκελλάγματα τῶν Ἐθνικῶν, ἀλλὰ ἔχει καρπὸν πνευματικῆς ἐπαγγελίας, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Μελίτιος ὁ Πηγᾶς·

καὶ ὁ Θεὸς τὰς Ἱερεῖς τὸ παλαιὸ νόμο, νὰ καίουν εὐλαβεῖς τὰς Ἰσραηλίτας· „ εὐλαβεῖς „ ποιήσετε τὰς υἱὰς Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν, καὶ ὲκ ἀποθανῦνται διὰ τὴν ἀκα„ θαρσίαν αὐτῶν". (Λεβίτ. ιέ. 31.) Ὁ λόγος δὲ ὕπος ὁπὸ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, φέρει ὲς ταυτὸ καὶ παρηγοείαν εἰς τὰς Χεισιανύς· ἐπειδὴ τοιοῦτον λέγει ἔχομεν Θεὸν, ὅς τις δωύαται νὰ καπακαύσῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ τοὺς ἐχθρούς μας· λοιπὸν ἂς μὴ μικροψυχοῦμεν, μηδὲ ἂς λυπούμεθα (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

1. „ Ἡ φιλαδελφία μενέτω".
2. „ Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε".

Διὸ εἶπεν ὁ Παῦλος ἀποκρίσατε, ἀδελφοί μυ Χεισιανοὶ, φιλαδελφίαν, καὶ φιλοξενίαν· διατί, ὡς φαίνεται, οἱ ἐξ Ἑβραίων Χεισιανοὶ εἶχον ταύτας τὰς ἀρετάς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς ἐκινδύνευον νὰ ἀμελήσουν τὰς δύω ἀρετὰς ταύτας, διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος πῶρα, ὅτι ἡ φιλαδελφία ὁποῦ ἔχετε, αὐτὴ ἂς μένῃ σερεὰ καὶ ἀμετακίνητος εἰς ἐσᾶς, καὶ προσέχετε νὰ μὴ τὴν ἀφήσετε νὰ φύγῃ ἀπὸ λόγυ σας· ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοξενίαν μὴ λησμονεῖτε· διότι αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ ἔχασαν καὶ διηρπάγησαν τὰ ὑπάρχοντά των, ἴσως ἀκεινεύοντο, καὶ δὲν ἐφιλοξένων τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς καθὼς ἔπρεπε· ἢ λέγει ταῦτα εἰς αὐτὲς ὁ Ἀπόσολος διὰ νὰ τοὺς προφυλάξῃ εἰς τὸ μέλλον, ἀπὸ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἀφιλάδελφοι καὶ μισόξενοι.

„ Διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες Ἀγγέλους".

Τόσον, λέγει, μεγάλον πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, καὶ τὸ νὰ δέχεται ὁ Χεισιανὸς ὅλυς τὰς ξένυς ἁπλῶς εἰς τὸ ὁσπητιόν τυ, καὶ νὰ μιλῇ ἐξεπάζῃ ποῖος εἶναι καλὸς καὶ ποῖος κα-

---

(1) Ἀξιάγασα εἶναι ἀληθῶς τὰ λόγια ὁπὸ γράφει ὁ ὑρανοφάντωρ Βασίλειος σωσεύοντα εἰς τὸ ῥηθὲν τοῦτο· „ μίμησαι ταύτλω (τλὼ Μαρίαν δηλαδὴ τλὼ πρὸς „ ποῖς ποσὶ τὸ Ἰησῦ καθεζομένλω, καὶ θερμαινομένλω „ ποῖς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς προχεομένοις δάκρυσι, „ πρὸς τλὼ ἀγάτλω τὸ Κυρίυ) μίμησαι ταύτλω ἄ„ τεχνον μίμησαι, πρὸς μηδὲν ἀφορῶν ἕτερον, ἢ πρὸς „ τὸν ἱπόντα· πῦρ ἦλθον βαλεῖν, καὶ τί ἤθελον εἰ „ ἤδη ἀνήφθη! ἐσὶ γὰρ πύρωσις τὸ Πνεύματος ἡ ἀνα„ ζωπυρῦσα καρδίας· διὸτι τὸ αὖλον, καὶ θεῖον πῦρ, „ φωτίζυ μὲν ψυχάς, καὶ δοκιμάζει ἐσωθεν, ὥσπερ „ ἄβολον χρυσὸν ἐν καμίνῳ· καιρίαν δὲ ἀναλίσκει, ὥσ„ περ καλαμλω καὶ ἀκάνθας· ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ „ καπαναλίσκον ἐσί, διὸις ἐκδίκησιν ἐν πυρὶ φλογὸς „ τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακύυσι τῷ Εὐαγ„ γελίῳ αὐτῦ· τῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησε τοῖς Ἀποσόλοις, „ ὁπόταν ἐλάλων πυρίνας γλώσσας· τῦτο τὸ πῦρ διὰ „ τῆς δόξης Παῦλον περιλάμψαν, τλὼ μὲν αὐτῦ διά„ νοιαν ἐφώτισε, τὸν δὲ ἀΐδιον τῆς ὄψεως ἠμαύρωσεν· „ ἡ γὰρ χωρὶς σαρκὸς ὁρασις ἐκείνυ τῦ φωτὸς τλὼ δύ„ ναμιν· τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ· τῦ„ το τὸ πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος τὸν Ἠλίαν ἥρπασε· „ τῦτο τοῦ πυρὸς τλὼ ἐμέργναν ζητῶν ὁ μακάριος „ Δαβὶδ ἔλεγε· „ δοκίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με, „ πύρωσον τὰς νεφρύς μυ καὶ τλὼ καρδίαν μυ· τῦτο τὸ „ πῦρ Κλεόπα καὶ τῦ σωῦ αὐτῷ τὰς καρδίας ἐθέρμαι„ νε, καλέσπος αὐτοῖς τὸ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάςασιν· „ ὅθεν οἱ Ἄγγελοι, καὶ τὰ λειτυργικὰ πνεύματα πῦρ „ φλέγον εἰσὶ· τοῦτο τὸ πῦρ, τλὼ ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλ„ μῷ δοκὸν καπακαῖον, καθαρὸν τὸν νῦν ἀποκαθίσησιν, „ ἵνα ἀπολαβὼν τὸ κατὰ φύσιν διορατικὸν, ὁρᾷ δικαι„ κῶς τὰ τῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λόγυντα· „ ἀ„ ποκάλυψον τὸς ὀφθαλμύς μυ καὶ κατανοήσω τὰ θαυ„ μάσια ἐκ τῦ νόμυ συ. Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πῦρ, δαι„ μόνων ἐσὶ φυγαδυτήριον, κακίας τε καυσικὸν, ἀπα„ σάσεως δωάμεις, καὶ ἀθανασίας ἐνέργημα· ψυχῶν ἀ„ γίων φωτισμὸς, καὶ λογικῶν δωάμεων σύγκασις· τοῦτο „ τὸ πῦρ βλέπωμεν καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν „ φωτὶ περιπατῦντες, μηδὲ πρὸς βραχὺ προσκόψωμέν „ ποτε". (Λόγῳ περὶ αὐτεξυσίυ.) Σημείωσαι ὅτι ὁ Λόγος ὕπος περὶ αὐτεξυσίυ, ὁ ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς τῦ μεγάλυ Βασιλείυ περιεχόμενος, αὐτὸς ὁ ἴδιος περιέχεται καὶ ἐν ταῖς Ὁμιλίαις τῦ μεγάλυ Μακαρίυ τοῦ Αἰγυπτίυ, ἐπιγραφόμενος Ὁμιλία κέ. αὐτῦ. Λέγει δὲ περὶ τῦ πυρὸς τύτυ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ οἱ„ δὲ πῦρ καθαρτήριον, ὃ Χεισὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τῆς „ γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς, ἀταγωνῆς λόγοις καλέμενος· ἀ„ ναλωτικὸν τῦτο τῆς ὕλης, καὶ τῆς πονηρᾶς ἕξεως· „ ὃ καὶ ἀναφθῆναι πάχισα βάλεται, ποθεῖ γὰρ τὰς ὑπερ„ γεσίας τὸ πάχος· ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἀνθρακας δίδωσιν ἡ„ μῖν εἰς βοήθειαν". (Λόγ. εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῦ· „ ἄνθρακας πυρὸς σωρεύ„ σεις ἐπὶ τλὼ κεφαλλὼ αὐτῦ". (Ῥωμ. ιβ'. 20.) Ἐρμήνδη δὲ τὸ ῥηθὲν τῦτο ὁ Θεολόγος τὸ, „ πυρὸς ἄν„ θρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν" ἐκ τῦ Προφήτυ Ἡ„ σαΐε λέγυντος· „ ὅτι ἔχεις ἄνθρακας πυρὸς, κάθισα „ ἐπ' αὐτὸς· ἔσαι ἔσονταί σοι βοήθεια". (Ἡσ. μζ'. 14.)

Digitized by Google

κακὸς, ὥστε ὁπὲ αὐτὴ ἡ φιλοξενία ἔγινεν ἀφορμὴ, τόσον εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἐν τῇ δρυῒ τῇ μαμβρῇ νὰ δεχθῇ τὸν Ἁγίαν Τριάδα ἐν σχήματι τριῶν Ἀγγέλων, καὶ νὰ τὸν ξενίσῃ εἰς τὸν τράπεζάν τε (Γεν. ιή.), ὅσον καὶ εἰς τὸν Λὼτ, νὰ δεχθῇ τὲς δύω Ἀγγέλες ἐν Σοδόμοις, καὶ διὰ μέσε αὐτῶν νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Σοδόμων". (Γεν. ιθ'.) Τὸ δὲ ἔλαθον δηλοῖ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Λὼτ, δὲν ἤξδυραν ὅτι αὐτὲς ὁπὲ φιλδοῦσαν εἶναι Ἄγγελοι, ἀλλὰ ἁπλῶς ἀνθρωποι· μόλον τῦτο αὐτοὶ τὲς ἐφιλοξένησαν ἀδιακρίτως· τὸ ὁποῖον τῦτο, ἤγεν τὸ νὰ μὴν ἠξδύρεν ποῖοι εἶναι, καὶ νὰ τὲς φιλδῦσεν, τῦτο, λέγω, ἀπέδειξε μεγάλες καὶ ὀνομασὲς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν Λὼτ· διὰ τί αὐ ἤξδυραν πῶς ἦτον Ἄγγελοι, καὶ νὰ τὲς φιλδῦσεν, δὲν ἤθελαν κάμει πρᾶγμα τόσον μεγάλον καὶ ἐπαινετόν (1).

3. „Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι".

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ ἀδελφοὶ, τὲς δεσμίες καὶ φυλακωμένες, ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς εἶσθε παρομοίως δέσμιοι καὶ φυλακωμένοι· δι' ὅτι ὅποιος εἶναι δεδεμένος καὶ πάσχει, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τὲς ἄλλες, τὲς ὄντας παρομοίως δεδεμένες καὶ πάσχοντας, κἂν καὶ θέλῃ νὰ τὲς λησμονήσῃ.

„Τῶν κακυχυμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι".

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ, ἐκείνες ὁπὲ κακοπαθῦν, ἢ μὲ φυλακὴν, ἢ μὲ πεῖναν, ἢ μὲ ἄλλην θλῖψιν· διὰ τί ὅποιος Χριστιανὸς ἐνθυμεῖται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει σῶμα ὁμοιοπαθὲς μὲ τὸ σῶμα ἐκείνων, ὁπὲ κακοπάθῦν καὶ θλίβονται, βέβαια αὐτὴ ἡ ἐνθύμησις θέλει τὸν κάμει νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ βοηθῇ τὲς κακοπαθῦντας ἀδελφές τε, τόσον διὰ τὴν συμπάθειαν τῆς ὁμοίας φύσεως, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόβον· φοβέμενος δηλαδὴ μήπως καὶ αὐτὸς παραχωρηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ καταντήσῃ εἰς τὰς ὁμοίας κακοπαθείας, διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν ὁπὲ ἔδειξεν εἰς τὲς πάσχοντας ἀδελφές τε.

4. „Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ὁ Παῦλος φροντίζει διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τῦ σώματος· δι' ὅτι καὶ ἀνωτέρω ὅταν εἶπε· „διώκετε τὸν ἁγιασμόν"· (Ἑβρ. ιβ'. 14.) διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τῦ σώματος ἔλεγε· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν θέλει εἰπῇ διὰ τὲς πόρνες καὶ μοιχές. Ἂς ἦναι λοιπὸν, λέγει, ὁ γάμος τίμιος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· τίμιος ἐν πᾶσιν, ἤγεν ἂς μὴν ἦναι τίμιος μόνον εἰς τὲς περασμένες κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀνθρώπες, εἰς δὲ τὲς νέες, ὄχι· ἀλλὰ εἰς ὅλες ἂς ἦναι τίμιος· ἢ τὸ ἐν πᾶσι δηλοῖ, ὅτι ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ εἰς ὅλες τὲς τρόπες, καὶ εἰς ὅλες τὲς καιρὲς, ἤγουν νὰ μὴν ἦναι μόνον τίμιος εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ δυσχιάς, καὶ ὄχι εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως καὶ εὐτυχίας, ἀλλὰ εἰς κάθε καιρόν· ἔτε νὰ εἶναι μόνον τίμιος καθ' ἕνα μέρος, καὶ ὄχι κατὰ ἄλλο, ἀλλὰ ὅλος διόλε καὶ καθ' ὅλα τὰ μέρη πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος (2). Μὲ τὸν λόγον δὲ τῦτον τῦ Ἀποσόλε ἐντροπιάζονται οἱ αἱρετικοὶ ἐκεῖνοι ὁπὲ

(1) Περὶ τῶν δεξιμενῶν καὶ ξενιζόντων τὲς ἐναρέτες, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῦ· „ἀσπάζεται ὑμᾶς „Γάϊος ὁ ξένος μα". (Ρωμ. ιϛ'. 23.)

(2) Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος καθ' ὅλα τὰ μέρη, καὶ καθ' ὅλες τὲς τρόπες, ὡς λέγει ὁ Ἀπόσολος· λοιπὸν οὐδὲ ὄργανα πρέπει νὰ ἀφίνεν οἱ Χριστιανοὶ νὰ παίζεν εἰς τὲς γάμες των, ἔτε πρέπει νὰ χορδύνεν καὶ νὰ τραγῳδῦν καὶ ἄλλες ἀπρεπείες νὰ κάμνεν εἰς αὐτές· διὰ τί οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγῳδια ἀτιμίαν προξενῦσι καὶ κατηγορίαν εἰς τὸν τίμιον γάμον. Ἀλλὰ περὶ τῦτε λόγον ἐπίσης ἐφιλοτόνησεν ἡ ἐμὴ ἀδυναμία, καὶ ὅρα τῦτον εἰς τὴν Χρυσόσθεαν τῶν Χριστιανῶν, ὁ τι ἦναι ὁ ἐκεῖσε τρόπος. Τίμιος δὲ λέγεται ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ὅταν οἱ κατὰ γάμον σωματωμένοι, ἤτε ὁ ἀνδρας, ἤτε ἡ γυναῖκα, ὄχι μόνον δὲν μολύνονται μοιχικῶς μὲ ἄλλα ξένα πρόσωπα, ἄλλα καὶ ὅταν αὐτοὶ δὲν μολύνονται μὲ παρανόμες μίξης εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ὅταν σμίγεν, ὄχι διὰ φιληδονίαν καὶ ἀκρασίαν, ἀλλὰ διὰ μόνην παιδοποιΐαν, καὶ ὅταν λογιάζεν τὴν σαρκικὴν σύνοσιν ἕνα σημεῖον τῆς πνευματικῆς σύνοσεως αὐτῶν μετὰ τῦ Χριστῦ, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν αὐξήσεως αὐτῶν καὶ ἐπιδόσεως· ἐπειδὴ ὁ γάμος τῶν δυσεβῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι μόνον σαρκικὸς, καθὼς εἶναι οἱ γάμοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ συνκαλλάγματα τῶν Ἐθνικῶν, ἀλλὰ ἔχει καρπὸν πνευματικῆς ἐπαγγελίας, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγᾶς·

ὁπῶ καπηγορῆν τὸν γάμον ὡς κακόν· δι' ὅ,τι νὰ ὁπῶ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν ὀνομάζει τίμιον, διὰ τὶ φυλάττει τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν σωφροσυνίαν τοῦ σώματος, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὰς νὰ πορνεύουν, καὶ νὰ μοιχεύουν· διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἶπε· „διὰ δὲ, τὰς πορνείας, „ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω· καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω". (ά. Κορ. ζ'. 2.)

„Πόρνους δὲ, καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός".

Πόρνος λέγεται ἐκεῖνος, ὁπῶ πέσῃ εἰς γυναῖκα ἀνύπανδρον· μοιχὸς δὲ λέγεται ἐκεῖνος ὁπῶ πέσῃ εἰς γυναῖκα ὕπανδρον· μὲ ἐπιτίμιον δὲ ὁ Παῦλος ἐμποδίζει τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τὴν πορνείαν, καὶ τὴν μοιχείαν· λέγει γὰρ ὅτι θέλει κρίνει ὁ Θεὸς τοὺς τοιούτους, ἤγουν θέλει τοὺς κατακρίνει, καὶ τοὺς καταδικάσει εἰς τὴν κόλασιν. Καὶ δικαίως θέλει τοὺς κολάσει· διὰ τὶ ἀνίσως ὁ γάμος ἐσυγχωρήθη διὰ νὰ μὴ γίνωνται οἱ ἄνθρωποι πόρνοι, καὶ μοιχοὶ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, λοιπὸν ὅσοι ἐλεύθεροι ὄντες δὲν ὑπανδρεύονται, ἀλλὰ πορνεύουν, καὶ μοιχεύουν, ἢ ὅσοι ὕπανδροι ὄντες, πορνεύουν καὶ μοιχεύουν μὲ ἄλλας γυναῖκας, αὐτοὶ μὲ πάθε δικαιοσυνίαν κολάζονται ἀπὸ τὸν Θεόν.

5. „Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος".

Διὸ εἶπεν ὁ Παῦλος, μὴν ἔχετε Χριστιανοὶ κἀνένα ἀργύριον, ἢ ἀπόκτημα, ἤτοι διὸ εἶπεν, ἂς εἶσθε τελείως ἀκτήμονες· ἀλλὰ εἶπε ὅτι κἂν καὶ ἔχετε ἀργύρια, ὅμως νὰ μὴν ἦσθε δουλωμένοι εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε μὲ ἐλευθέραν γνώμην, χωρὶς νὰ ἔχετε κἀμμίαν προσπάθειαν εἰς αὐτά· ὥστε ὁπῶ, καὶ ἂν τύχῃ νὰ τὰ χάσετε, νὰ μὴ λυπῆσθε πῶς τὰ ἐχάσατε. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· „ὅτι „τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε". (Ἑβρ. ί. 34.) Καὶ ἁπλῶς, ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ, τόσον ἀπροσπαθῶς πρέπει νὰ ἔχετε τὰ ἄσπρα, καὶ τὰ ὑπάρχοντάσας, ὡσὰν νὰ μὴ τὰ εἴχετε. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ἐπειδὴ πολλοὶ Χριστιανοὶ, ἀφ' ὧν ἐμοίρασαν τὰ ἄσπρα, καὶ τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὰς πτωχὰς, σπουδάζουν νὰ ἀποκτήσουν πάλιν, μὲ πρόφασιν καὶ αἰτίαν διὰ νὰ ἐλεῆν, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος παραγγέλλει εἰς αὐτὰς, ὅτι νὰ ἦναι ὁ τρόπος καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν ἀφιλάργυρος· ὅθεν καὶ ἀκολούθως λέγει·

„Ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν".

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον δείχνει ὁ Ἀπόστολος τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἠμποροῦν οἱ Χριστιανοὶ νὰ μὴν εἶναι φιλάργυροι καὶ φιλόπλουτοι· ἔτος δὲ εἶναι, ἀνίσως οἱ Χριστιανοὶ ἀρκοῦνται εἰς ἐκεῖνα μόνον ὁπῶ ἔχουν, καὶ ἀνίσως δὲν ζητοῦν κἀνένα περισσότερον, ἔξω ἀπὸ τὴν χρείαν καὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ συσσατικὰ τῆς ζωῆς των, διότι ὅποιος ζητεῖ περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἀναγκαῖον ὁπῶ ἔχει, αὐτὸς φανερὰ εἶναι φιλάργυρος, καὶ φιλόπλουτος.

„Αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· „οὐ μή σε ἀνῶ· οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω". (Δευτ. λά. 6.)

Ὁ Θεὸς προσάζει εἰς τὸ Δευτερονόμιον νὰ μὴ δειλιῶσι καὶ νὰ φοβοῦνται οἱ Ἰσραηλῖται, διὰ τὶ αὐτὸς δὲν θέλει τοὺς ἀφήσει ἀβοηθήτους, οὔτε θέλει τοὺς ἐγκαταλείψει· „ἀνδρί-

---

γας· „Πλὴν ἐσὶ καὶ τοῖς γαμοῦσι (βουλομένοις γε) „τὸ πρᾶγμα (ἤτοι ὁ γάμος) οὐκ ἀκαρπον, καὶ πνευ„ματικῆς ἐπαγγελίας χωρίς· οὐδὲ γὰρ ὡς Ἐθνῶν γα„μικὰ σωματάγματα, σαρκικῶς εὐθὺς μόνον δόξειεν „ἂν Χριστιανῶν παῖδες, ἀπ' ἐξουσι τὴν σαρκικὴν εὔω„σιν εἰς σάρκα μίαν, καὶ τὴν κατὰ σάρκα αὔξησιν καὶ „ἐπίδοσιν, ὡς Χριστοῦ ἑνώσεως, καὶ εἰς Χριστὸν αὐξή„σεως, καὶ ἐπιδόσεως, μυστικῆς, οἱονεί τι σύμβολον· τοιοῦ„τον γάρ τι ἐσὶ τὸ μυστήριον τοῦτο· οὕτω Χριστιανοὶ, „καὶ ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα πολι„τεύονται". (Βιβλ. γ'. περὶ Χριστιανισμοῦ.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος „τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω". (ά. Κορ. ζ'. 2.) Ὅρα καὶ τό· „τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν". (Ἐφ. ί. 32.)

Digitized by Google

", ἀνδρίζε καὶ ἴσχυε· μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλιάσῃς, μηδὲ πτοηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ", ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ προπορευόμενος μετ' ὑμῶν ἐν ὑμῖν, οὐκ μή σε ἀνῶ, οὐκ μή σε ", ἐγκαταλίπῃ". (Δευτ. λά. 6.) Ἔτζι εἶπεν εἰς τὸν Ἰακὼβ, πῶς δὲν θέλει τὸν ἐγκαταλείψει· ", οὐ μή σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι". (Γεν. κή. 15.) Ἔτζι καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ· ", οὐκ ἐγκαταλείψω σε, οὐδὲ ὑπερόψομαί σε". (Ἰησ. ά. 5.) Λέγει δὲ καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐου· ", Καὶ ἀγαλλιάσονται οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐνδεεῖς... ἐγὼ Κύ- ", ριος ὁ Θεός· ἐγὼ ἐπακούσομαι ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψω αὐτούς". (Ἡσ. νά. 17.) Τοῦτο λοιπὸν τὸ ῥητὸν τοῦ Μωϋσέως προσθέττει καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ πάρα· δι' ὅτι ἐπειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ εἰποῦν τινες Χριστιανοὶ, τί λοιπὸν νὰ κάμωμεν, ἀνίσως δὲν ἔχωμεν ἄλλα αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα καὶ συσατικὰ τῆς ζωῆς μας; διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν εἶναι τοῦτο δυνατὸν νὰ γένῃ, δὲν εἶναι· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μόνος του εἶπε διὰ τοῦ Μωϋσέως, ὅτι οὐ ", μήσε ἀφῶ" ἤγουν δὲν θέλω σε ἀφήσω, οὐδὲ θέλω σε ἐγκαταλείψω· ὅθεν δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια νὰ εἰπῇ ψεύματα ὁ Θεός. Ἀκόλουθον δὲ ἦτον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες νὰ εἰποῦν· μᾶς λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε, νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς μόνα τὰ παρόντα, ἀλλὰ εἰς ποῖα παρόντα νὰ ἀρκεσθῶμεν, ἡμεῖς ὁπού διηρπάγημεν τὰ ὑπάρχοντά μας, καὶ τίποτε δὲν ἔχομεν; Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος εἰς αὐτοὺς, ὅτι κἂν καὶ ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὑπάρχοντα, ὁπού σᾶς ἔμειναν, ὅμως ἠμπορεῖτε νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς αὐτά· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶπεν ὅτι δὲν θέλω σε ἀφήσω. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰσόησεν ἐδῶ τὸ ῥητὸν τοῦτο, διὰ τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, ἐσὺ ὅμως, ἀγαπητὲ, νόει πῶς εἶπε τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Θεὸς καὶ διὰ κάθε ἄλλου περίσασιν καὶ ἀνάγκιν, τόσον τοῦ σώματος, ὅσον καὶ τῆς ψυχῆς· ὅθεν μὴν ἀπελπίζεσαι ὅταν τύχῃ νάσοι ἀκολουθήσῃ κἀμμία τοιαύτη ἀνάγκη ψυχικὴ, ἢ σωματικὴ, διὰ τί ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ μήσε ἐγκαταλείψῃ, ἀλλὰ νάσοι βοηθήσῃ, ἐὰν καὶ σὺ ὅλως διόλου ἐλπίζῃς εἰς αὐτόν.

6. „Ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν· „Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, καὶ οὐ „φοβηθήσομαι τί ποιήσαι μοι ἄνθρωπος". (Ψαλμ. ριζ'. 6.)

Ἐπειδὴ, λέγει, αὐτὰ τὰ ἀνωτέρω λόγια εἶπεν ὁ Θεὸς, ἤγουν ὅτι δὲν θέλω σὲ ἀφήσω, οὐδὲ θέλω σε ἐγκαταλείψω, διὰ τοῦτο εἶναι ἐξάπαντος πιστὰ καὶ ἀληθινά. Καὶ λοιπὸν μὲ θαῤῥος καὶ μὲ πληροφορίαν πολλὴν ἂς λέγωμεν εἰς τὰς περισάσεις μας ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ· ὁ Κύριος καὶ Δεσπότης ὅλου τοῦ Κόσμου εἶναι βοηθὸς εἰς ἐμένα, ὅθεν διὰ τί νὰ φοβηθῶ, εἰς ἐκεῖνα τὰ δεινὰ ὁπού ἤθελέ μοι κάμῃ ὁ ἄνθρωπος; ὥστε καὶ ἐσεῖς οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ λέγετε ἀκολούθως· ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, ὁπού διήρπασαν καὶ ἔπῆραν τὰ ὑπάρχοντά μας, δὲν θέλουν μᾶς σκοχωρήσουν μὲ τοιοῦτον εὔδειαν καὶ πτωχείαν.

7. „Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν „λόγον τοῦ Θεοῦ".

Τοῦτο τὸ ἴδιον γράφει καὶ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, ἤγουν τὸ νὰ τιμοῦν τοὺς κοπιῶντας καὶ διδάσκοντας αὐτούς· ", ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ ", προϊσαμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ", ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν". (ά. Θεσσαλ. έ. 12.) Ἐνθυμᾶσθε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, τοὺς ἡγουμένους καὶ διδασκάλους σας, οἱ ὁποῖοι σᾶς ἐλάλησαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· καὶ καθὼς ἐκεῖνοι μετέδωκαν εἰς ἐσᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἔτζι καὶ ἐσεῖς, αὖ ἔχετε τὸν τρόπον, βοηθεῖτε αὐτοὺς εἰς τὰς σωματικάς των χρείας· τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς φανερόνοι διὰ τῆς λέξεως τοῦ, ἐνθυμᾶσθε· ἢ λέγει νὰ ἐνθυμοῦνται οἱ Χριστιανοὶ τοὺς διδασκάλους των, διὰ νὰ τοὺς μιμοῦνται εἰς τὰ ἔργα καὶ τοιοῦτον θεάρεστον πολιτείαν (1).

„Ὧν

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ, δηλαδὴ τοῦ· „ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί". (ά. Θεσσ. έ. 12.) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος ἑρμηνεύων τοῦτο· „πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν" λέγει ὅτι ἡγουμένους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς".

Digitized by Google

„Ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν".

Τὸ „ἀναθεωροῦντες θέλει νὰ εἰπῇ" ἀκριβέστερον θεωροῦντες καὶ ἐξετάζοντες· διότι καθὼς οἱ μαθηταὶ τῶν ζωγράφων, βλέποντες μὲ προσοχὴν εἰς μίαν ἀρχέτυπον εἰκόνα, μιμοῦνται ἐκείνην· ἔτζι, λέγει, καὶ ἐσεῖς ἀδελφοὶ Χριστιανοὶ βλέποντες εἰς τὴν ἔκβασιν, ἤγουν εἰς τὸ θεάρεστον τέλος τῆς τῶν διδασκάλων καὶ προεστώτων σας ἀναστροφῆς καὶ πολιτείας, μιμεῖσθε καὶ ἐσεῖς τὴν πίστιν αὐτῶν. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος νὰ μιμῶνται οἱ Χριστιανοὶ τὴν πίστιν τῶν προεστώτων· διὰ τί ἀπὸ τὴν πίστιν γεννᾶται καὶ ἡ καθαρὰ ζωή· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἐπίστευον εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἐδίσαζον, δὲν ἤθελαν δείξῃ καὶ ζωὴν εὐάρεστον καὶ ἀκατηγόρητον· ὥστε ἐσεῖς, λέγει, μιμούμενοι τὴν πίστιν τῶν διδασκάλων σας, μιμεῖσθε καὶ τὴν εὐάρεστον ζωήν τους. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἰατρεύει τὴν μικροψυχίαν καὶ ὀλιγοπιστίαν τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν· ἡ πίστιν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῶν δογμάτων· ἄθεν καὶ ἀκολούθως λέγει (1)·

8. „Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς, καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας".

Ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, ἦτον μερικοὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, οἱ ὁποῖοι ἐπαραχάρατταν τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Χριστὸς, ὁπού θέλει ἔλθη, πὴν ὁποῖον καὶ ἕως τῆς σήμερον προσμένουν οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι· διὰ τοῦτο ἀναστρέφοντας τὴν παλαιὰν δόξαν παύτων ὁ Παῦλος, λέγει ἐδῶ· ὅτι ὁ αὐτὸς Χριστός ἐστιν, ὁπού ἦτον χθὲς, ἤγουν καθ' ὅλον τὸν ἀπερασμένον χρόνον· ὁ αὐτός ἐστιν, ὁπού εἶναι καὶ σήμερον, ἤτοι κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον· ὁ αὐτός ἐστιν, ὁπού θέλει εἶναι καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, τοὺς μέλλοντας δηλαδὴ καὶ ἀτελευτήτους, καὶ ἄλλος Χριστὸς δὲν θέλει ἔλθῃ. Μὴ πλανᾶσθε λοιπὸν, ἀδελφοὶ, καὶ λέγετε, ὅτι ἄλλος Χριστὸς ἔχει νὰ ἔλθῃ· ἢ λέγει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Παῦλος διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καθὼς ὁ Χριστὸς δὲν ἀφῆκεν ἀβοηθήτους τοὺς ἡγουμένους καὶ διδασκάλους σας εἰς τὸν ἀπερασμένον χρόνον, ἀλλὰ εἰς ὅλα τοὺς ἐβοήθησεν, ἔτζι, λέγει, καὶ ἐσᾶς θέλει βοηθήσει πάρα. Μὴ ὀλιγοπιστεῖτε λοιπὸν, διὰ τὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς ἦτον τότε, εἶναι καὶ πάρα, καὶ θέλει εἶναι εἰς τοὺς αἰῶνας (2).

9. „Διδαχαῖς ποικίλαις, καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε".

Ποικίλας διδαχὰς ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς γινομένας ἄλλας μὲν, παρ' ἄλλων ἀνθρώπων, ἄλλας δὲ παρ' ἄλλων, καὶ ἄλλας μὲν, εἰς ἄλλον καιρὸν, ἄλλας δὲ, εἰς ἄλλον· ξέναις δὲ διδαχὰς λέγει ἐκείνας, ὁπού εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸ ὀρθὸν δόγμα, καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως· διὰ τὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι μὲν διδασκαλία ποικίλη καὶ διαφορετικὴ κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ κατὰ τὸ πρόσωπον ὁπού τὴν προφέρει, νὰ μὴν ἦναι δὲ καὶ ξένη καὶ χωρισμένη ἀπὸ τὸ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος γράφει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει διὰ τὸν λιθοβοληθέντα Στέφανον, καὶ τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου, τὸν μὲ φόνον μαχαίρας ἀποθανάτισε, καὶ τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ ἄλλους Ἀποστόλους, οἵτινες ἐθανατώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· μὴς τοὺς λοιπὸν, λέγει, ἀποβλέπετε, ὦ Χριστιανοὶ, καὶ τὴν ἀξιέπαινον ζωὴν αὐτῶν μανθάνοντες, μιμηθῆτε τὴν πίστιν.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ σχολιαστὴς τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, σχολιάζων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ὅπερ φέρει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Κυρίου λόγῳ, ὅπου φησί· „τὸ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ „σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἐκ τῆς πρὸς Ἑ„βραίους ἐστὶ Παύλου Ἐπιστολῆς· δείκνυται δὲ διὰ τοῦδε „τοῦ ῥητοῦ, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα, τὴν τε„μέριαν ἔχει τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι οὐκ ἦλθε κατά τινας ἕ„τερος, ἄλλος ἐλθών· ὅπερ ἐστὶν ὃς πρώην, κατὰ τὸ χθὲς, „ἦτοι τὸ παρελθυθός· καὶ ἔστι σήμερον, κατὰ τὸ ἐνε„στὸς, καὶ ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, κατὰ τὸ μέλλον". Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „χθὲς καὶ σήμερον τὴν ἀνθρωπείαν „ἐκάλεσε φύσιν, αἰώνιον δὲ τὴν Θεότητα προσηγόρευ„σε· τὸν δὲ αὐτὸν ἔφη καὶ τοῦτο εἶναι κἀκεῖνο, ἐπειδὴ ὡς „Υἱὸς μονογενὴς ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος". Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ὅπου φησίν· „ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐφάπαξ γεννη„θεὶς, ἀεὶ γεννᾶται θέλων κατὰ Πνεῦμα διὰ φιλαν„θρωπίαν τοῖς θέλουσι, καὶ γίνεται βρέφος ἑαυτὸν ἐν „ἐκείνοις διαπλάττων ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τοσοῦτον φαινόμενος, „ὅσον χωρεῖν ἐπίσαται τὸν δεχόμενον... ὅπως φεῦ καὶ „φαινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῖς τρόποις τῶν μετόχων, „ἀεὶ διαμένει κατὰ τὸ ὑπερβολικὸν τὰ μυστήρια τοῖς „πᾶσιν ἀδέκαστος· ὅθεν σοφῶς τὰ μυστήρια τοῦ δώματος „διασχοινίσας ὁ θεῖος Ἀπόστολος φησίν· „Ἰησοῦς Χρι„στὸς χθὲς, καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· εἰδὼς „φεῦ καινὸν τὸ μυστήριον, καὶ μηδέποτε περιλήψεται νοῦς „παλαιούμενον". (Κεφ. ἡ. τῆς γ'. Ἐκατοντ. τῶν Θεολογικ.)

Digitized by Google

τὸ ὀρθὸν δόγμα, μηδὲ νὰ ἦναι ἀπόβλητος καὶ ἀδόκιμος· ὅταν δὲ ἡ διδασκαλίαις εἶναι καὶ διαφορετικαῖς κατὰ τὰ διάφορα πρόσωπα καὶ τὰς διδασκάλους, ὅπου τὰς λαλοῦν, καὶ κατὰ τὰς διαφόρους καιρὸς, εἰς τὰς ὁποίους λέγονται, εἶναι δὲ ἐν ταυτῷ καὶ ξεναις ἀπὸ τὸ ὀρθὸν δόγμα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας, τότε, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ φυλάττεσθε ἀπὸ τὰς διδασκαλίας ταύτας, καὶ νὰ μὴ τὰς δέχεσθε· ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι μονοειδὴς καὶ ἁπλῆ, καὶ εἰς σῶα σκοπὸν ἀποβλέπει· τὸ δὲ ψεῦδος εἶναι πολυσχιδὲς, καὶ πολυποίκιλον, καὶ πρὸς πολλὰ πράγματα μοιράζει τὸν νοῦν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνῶστα, καὶ τὸ „ περιφέ„ ρεσθε" ὅπου λέγει ὁ Παῦλος· τὸ ὁποῖον εἶναι μία λέξις, ὅπου συνειθίζεται νὰ λέγεται εἰς τοὺς κύφους καὶ ἐλαφροὺς ἀνθρώπους, οἵτινες περιφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καθὼς περιφέρει ὁ ἄνεμος τὰ φρύγανα, καὶ ἄλλα ἐλαφρὰ χόρτα· τὸ ὁποῖον τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ἀπόστολος λέγει· „ ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι, καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκα„ λίας". (Ἐφ. δ'. 14.) (1)

„ Καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν „ οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες".

Αὐτὰ, ὅπου λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, εἶναι αἱ διδασκαλίαι, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ὠνόμασε ποικίλας καὶ ξένας· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει τοὺς νομοθετοῦντας τοὺς Ἰουδαϊκοὺς παρατηρήσεις τῶν φαγητῶν. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ βεβαιώμεθα μὲ τὴν χάριν, ἤγουν μὲ τὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ νὰ πληροφορώμεθα ὅτι δὲν εἶναι κανένα ἀκάθαρτον φαγητὸν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι καθαρὰ εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ πιστεύει τοῦ Χριστοῦ. Πίστιν λοιπὸν βεβαίαν χρειαζόμεθα νὰ ἔχωμεν, καὶ ὄχι παρατηρήσεις τῶν φαγητῶν, διατί ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπερπάτησαν εἰς τὰ φαγητὰ, ἤγουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀκολούθησαν εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν φαγητῶν παύτοτε, αὐτοὶ κάμμίαν ὠφέλειαν εἰς τὴν ψυχήν τους δὲν ἔλαβον, διατί ἔμειναν ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, καὶ ἐβούλθυσαν εἰς τὸν ἀνωφελῆ νόμον. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τοῦτο· ὅτι τί ὠφελοῦντο, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀκαθάρτων φαγητῶν, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτοὶ ἦτον τόσον μιαροὶ καὶ ἀκάθαρτοι, ὥστε ὁποῦ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν τους, δὲν ἐδύνοντο νὰ μετέχων ἀπὸ τὰς θυσίας, ὁποῦ ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν παρὰ τῶν Ἱερέων περὶ ἁμαρτίας καὶ πλημμελείας; „ ὁ Ἱερεὺς γὰρ φησιν, ὁ „ ἀναφέρων αὐτὴν, ἔδεται αὐτήν· ἐν τόπῳ ἁγίῳ βρωθήσεται, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρ„ τυρίου". (Λευϊτ. ε'. 26.)

10. „ Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ „ σκηνῇ λατρεύοντες".

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρατηροῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ φαγητὰ, διὰ νὰ μὴ φανοῦν τὰ ἐδικά μας τῆς νέας χάριτος, ὅτι εἶναι δύσκολοκαταφρόνητα διατί δὲν ἔχων παρατηρήσεις, λέγει, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν παρατηρήσεις, ἀλλ' ὄχι εἰς τὰ τοιαῦτα φαγητὰ, ἀλλὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ εἰς τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τοῦ ζωοποιοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν θυσίαν ταύτην δὲν εἶναι συγχεχωρημένον νὰ μεταλάβων, ὅτε αὐτοὶ οἱ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἱερεῖς, ἕως ὁποῦ λατρεύων εἰς τὴν σκηνὴν, ἤγουν εἰς τοὺς τύπους τοῦ νόμου τοὺς περασικοὺς, καὶ καταλυομένους, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ πράγματα· διὰ τὶ καὶ ἡ σκηνὴ τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι περασικὸν καὶ διαλυόμενον· ἡ σκηνὴ λέγει τὸν Κόσμον τοῦτον, τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι ὁποῦ λατρεύων, ἤγουν προσκυνοῦν καὶ θεοποιοῦν τὰ πάθη, αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ μεταλάβων τὴν ἀναίμακτον Θυσίαν τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, καθὼς οὐδὲ οἱ λαϊκοὶ Ἑβραῖοι ἐμέτεχαν ἀπὸ τὰς θυσίας τοῦ νόμου ὡς ἀνάξιοι (2).

11. „ Ὧν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ διδασκαλίαις ξέναις ἐκάλεσε, λέγει, τὰς ταῖς διαγγελικαῖς ἐναντίας· παρακε„ λεύεται οὖν αὐτοῖς τῇ τῆς χάριτος προσμένειν δι„ δασκαλίᾳ, καὶ τὰς νομικὰς παρατηρήσεις καταλιπεῖν· „ οὐδὲν γάρ φησιν ἐκ τούτων ὄνησιν ἐκαρπώσατο".

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ ναὸς τῶν Ἰουδαίων ἔστεκεν ἀκόμη εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καὶ ἐθυσιάζοντο τὰ ἄλογα ζῶα εἰς αὐτὸν κατὰ νόμον, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος τὸ „ ἔχομεν θυσιαστήριον". τοῦτο, λέγει, τὸ ἐδικόν μας θυσιαστήριον εἶναι τιμιώτερον ἀπὸ

11. „Ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ Ἅγια „διὰ τοῦ Ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς πα„ρεμβολῆς".

12. „Διὸ καὶ Ἰησοῦς ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, „ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε".

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὰ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις σεμνὰ καὶ τίμια, ἦτον τύποι τῆς νέας χάριτος, καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖναι μὲν αἱ θυσίαι ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμποδίζοντο νὰ τρώγωσιν οἱ λαϊκοὶ Ἰουδαῖοι, τίποτε δὲν ἦτον· ἀπὸ δὲ τοῦτο φεικτὸν, καὶ αἰώνιον θυσίαν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς μετέχουν, τοῦτο ὁποίαν ταύτην προεικόνιζον αἱ παρ' αὐτῶν προσφερόμεναι θυσίαι (1)· διότι καθὼς τῶν ζώων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, τὸ μὲν αἷμα ἔμβαζεν ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, καὶ ἐρράντιζεν ἀπὸ αὐτὸ μὲ τὸ δάκτυλόν του ἑπτὰ φοραῖς κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου, τὰ δὲ σώματα τῶν ζώων αὐτῶν καταικαίοντο ἔξω ἀπὸ τοῦ παρεμβολεῖου τοῦ λαοῦ (2), τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς, παθὼν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου, τὸ μὲν αἷμά του ἐπρόσφερεν ὡς Ἀρχιερεὺς μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων; ἦγεν μέσα εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν Πατέρα, τὸ δὲ σῶμά του ἐσταυρώθη ἔξω τῆς παρεμβολῆς, ἦγεν ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. Οἱ Ἀρχιερεῖς λοιπὸν τῆς νέας χάριτος κάμνοντες ἀνάμνησιν τῆς θυσίας ἐκείνης τοῦ Κυρίου εἰς κάθε λειτουργίαν, ἐμβάζουσι τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου μέσα εἰς τὰ ἐδικά μας Ἅγια, ἦγεν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα (πέρνοντες δηλαδὴ τὸν αὐτίτυπον τοῦ αἵματος οἶνον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Προθέσιν, καὶ εἰσοδεύοντες φέρουσιν αὐτὸν εἰς τὸ Θυσιαστήριον, ἦγεν ἐπάνω εἰς τοῦ ἁγίου Τράπεζαν) ὡσὰν μέσα εἰς οὐρανόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς, δὲν εἶναι συγχεχωρημένον νὰ φάγωσιν ἀπὸ τὸ Θυσιαστήριον τοῦτο καὶ τοῦ πνευματικοῦ τράπεζαν, ὡσὰν ὅπου εἶναι ἀλλογενεῖς, καὶ ὡσὰν ὅπου δὲν φρονοῦν τι ὑψηλότερον ἀπὸ τοῦτον τὸν Κόσμον· ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι κοσμόφρονες (3).

13. „Τοι-

τοῦ παλαιοῦ· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ἦτον τύπου σκιά· ἐκεῖνο δέχεται τὰς ἀλόγους θυσίας, τοῦτο δὲ δέχεται τοῦ λογικοῦ καὶ θείαν· διὰ τοῦτο καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὰς Ἱερεῖς ἐκείνας ἐσταλίθη τοῦ θυσίαν παύσαν, ἀνίσως πρῶτον δὲν δεχθῇ τὸν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν.

(1) Καθ' ὅτι εὐθὺς οἱ Λαβίται ἠδώνατο ἐθίαν τὰς θυσίας ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ἐφέρετο μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ὡς λέγει Γεώργιος ὁ Κορέσιος· αὐταὶ δὲ αἱ θυσίαι προεικόνιζον τοῦ θυσίαν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου.

(2) Ὅρα περὶ τύπων εἰς τὸ δέκατον ἔκτον Κεφάλαιον τοῦ Λαβιτικοῦ, ὅπου λέγεται, ὅτι ὁ Ἀαρὼν νὰ πέρνῃ εὐα μόσχον περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἕνα χίμαρον, ἦγεν τράγον περὶ τῆς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ σφάζῃ αὐτοὺς, καὶ πέρνοντας ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν νὰ ἐμβαίνῃ μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, καὶ νὰ ῥαντίζῃ ἀπὸ τὸ αἷμαν ἑπτὰ φοραῖς μὲ τὸ δάκτυλόν του κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου· τὰ δὲ σώματα τοῦ μόσχου, καὶ τοῦ χιμάρου νὰ καταικαύσουν ἔξω τῆς παρεμβολῆς τοῦ λαοῦ· „Καὶ τὸν μόσχον τὸν περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸν χί„μαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας, ὧν τὸ αἷμα εἰσηνέχθη „ἐξιλάσασθαι ἐν τῷ Ἁγίῳ, ἐξοίσουσι αὐτὰ ἔξω τῆς „παρεμβολῆς, καὶ κατακαύσουσιν αὐτῶν τὸν πυρὶ, καὶ τὰ „δέρματα αὐτῶν, καὶ τὰ κρέατα αὐτῶν, καὶ τοῦ κόπρον „αὐτῶν". (Λβίτ. ις'. 27.) Καὶ εἰς τὸ δ'. Κεφάλαιον τοῦ Λαβιτικοῦ ἀπαραλλάκτως γράφεται νὰ σφάζεται ὁ μόσχος ὁ διὰ τοῦ ἁμαρτίαν τοῦ Ἀρχιερέως προσφερθείς· ὁμοίως καὶ ὁ μόσχος ὁ διὰ τοῦ ἁμαρτίαν ὅλης τῆς συναγωγῆς τοῦ λαοῦ προσφερθείς, καὶ ἔπρεπε νὰ ὁλοκαυτώνεται καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος ὁμοῦ μὲ τὸ δέρμα καὶ τοῦ κοιλίαν καὶ τοῦ κεφαλὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρόν. Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι καὶ οἱ Λαβίται ἐκρέμων τὰς θυσίας ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ τῶν ἄλλων πόλεων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „βλέπετε τὸν τύπον, καὶ παραδέτε τοῦ ἀληθειαν, καὶ „τοῦ ὁμοιότητα θεωρήσατε· δάμαλιν πυρρὰν ὁ νόμος „ἐκέλευσε σφαγῆναι, καὶ ἐκ τοῦ παντὸς αἵματος τὸν Ἀρ„χιερέα λαβεῖν, καὶ πρὸ τοῦ ἱλαστηρίου ῥᾶναι τῷ δακτύ„λῳ ἑπτάκις· αὐτοῦ μὲν τὴν δάμαλιν ἔξω τῆς πα„ρεμβολῆς κατακαίοντες, τοῦ κόπρου ἐλάμβανον, καὶ διὰ „παύτης τὰς κελεύσεις ἀκαθάρτους ἐκάθαιρον· τοῦτο δὲ „τὰ Σωτῆρια Πάθη ἐπλήρου τὸν τύπον· καὶ γὰρ ἐν„ταῦθα τὸ ἐξ Ἀδὰμ σῶμα τὸ ἐρυθρὸν σημαίνει τὸ ὄ„νομα τῇ Ἑβραίων φωνῇ· ἔξω δὲ τῆς πύλης τῷ σκυ„ρῷ προσηλώθη· τὸ δὲ πολὺ αἷμα τὰς ἡμετέρας κα„θάρει ψυχάς, ἀντὶ δὲ τῆς κόπρου, αὐτὸ τὸ ζωοποιὸν „ἡμῖν γίνεται Σῶμα".

(3) Καθ' ὅτι καὶ ἐν τῷ νόμῳ τὰ κρέατα τῶν τελειώσεως μόνοι ὁ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοί του ἔτρωγαν, καὶ ὄχι κανένας ἀλλογενής· „Καὶ ἔδονται Ἀαρὼν, καὶ „οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ κρέα τοῦ κριοῦ, καὶ τὸν ἄρτον τὸν ἐν „τῷ Κανῷ... καὶ ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτῶν". (Ἐξ. κθ'. 32.)

Digitized by Google

13. „ Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνει-
„ δισμὸν αὐτῦ φέροντες ".

Ἐπειδὴ ἔξω τῆς πύλης τῆς πόλεως Ἱερυσαλὴμ ἔπαθε ὁ Χριστὸς „ ἐξερχόμενοι γάρ φησιν,
„ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα, τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτῦ ".
(Ματθ. κζ'. 32.) Καὶ πάλιν· „ Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτῦ ἐξῆλθε εἰς τὸν
„ λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ " · (Ἰωαν. ιθ'. 17.) ἐπειδὴ,
λέγω, καὶ ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως Ἱερυσαλὴμ, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ
οἱ τῦ Χριστῦ μαθηταὶ καὶ ἀκόλουθοι, ἂς ἀκολουθῶμεν αὐτὸν καὶ ἂς δυγαίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἔξω
ἀπὸ τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἤγουν ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας καὶ
πάθη τῦ Κόσμυ, διὰ νὰ φέρωμεν τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὰς ἀτιμίαν τῦ Δεσπότυ καὶ Διδασκά-
λυμας, ἤγουν διὰ νὰ συμπάσχωμεν καὶ ἡμεῖς μὲ αὐτὸν, καὶ νὰ σωματιμαζώμεθα ἀπὸ τὺς
κοσμικὺς ἀνθρώπυς καὶ γηϊνόφρονας, ὡς ἐναντιύμενοι εἰς τὰ τοῦτων ἔργα καὶ φρονήματα· καὶ
ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν, ὡς παπδίκος καὶ λησὴς ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως· ἡμεῖς δὲ οἱ μα-
θηταίτυ, ἂς μὴν ἐντραπῶμεν νὰ δυγαίνωμεν ἔξω τῦ Κόσμυ καὶ τῶν τῦ Κόσμυ λαμπρῶν
καὶ τιμίων, πλούτυ δηλαδὴ, δόξης, καὶ ἡδονῶν, κἂν καὶ ἀτιμία ἐκ τούτυ ἔχῃ νὰ ἀκολυθή-
σῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὺς φρονοῦντας τὰ τῦ Κόσμυ (1). Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρακινεῖ ὁ
Ἀπόστολος τὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὺς νὰ ὑποφέρυν τὰ κακὰ, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτὺς οἱ
ἄπιστοι Ἑβραῖοι, κἂν ὕβρεις εἶναι αὐτὰ, κἂν ἁρπαγαὶ τῶν ὑπαρχόντων τυς.

14. „ Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένυσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλυσαν ἐπι-
„ ζητῦμεν ".

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀναγωγικῶς κατασκευάζει ὁ Παῦλος πῶς πρέπει νὰ εὐγαίνωμεν
ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ἤγουν ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον καὶ τὰ τῦ Κό-
σμυ πάθη καὶ φρονήματα· διότι ἡμεῖς, λέγει, οἱ τῦ Χριστῦ μαθηταὶ, δὲν ἔχομεν κάμ-
μίαν μετοχὴν μὲ τὸν Κόσμον τοῦτον· διὰ τὶ ὁ μὲν Κόσμος εἶναι φθαρτὸς καὶ μάταιος καὶ
προσωρινὸς, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ἀθάνατοι, καὶ ἀτελεύτητοι· ὅθεν καὶ χρεωστῦμεν νὰ φεύγωμεν
ἀπὸ τὸν Κόσμον τοῦτον τὸν προσωρινὸν, καὶ νὰ τρέχωμεν εἰς τὴν μέλλυσαν πόλιν καὶ ἄφ-
θαρτον πατρίδα μας, δηλαδὴ εἰς τὸν οὐρανόν· διὸ καὶ ἀλλαχῦ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν·
„ ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει ". (Φιλιπ. γ'. 20.)

15. „ Δι' αὐτῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ Θεῷ,
„ τυτέστι καρπὸν χειλέων ὁμολογύντων τῷ ὀνόματι αὐτῦ ".

Δι' αὐτῦ, ἤγουν διὰ μέσυ τοῦ Χριστοῦ, ὡς δι' Ἀρχιερέως, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀναφέρο-
μεν εἰς τὸν Πατέρα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θυσίαν αἰνέσεως (2) ἤτοι δοξολογίαν, καὶ εὐχαρι-
σίαν· δι' ὅτι ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τὶ ἔδωκε τὸν ἀγαπητόν τυ Υἱὸν διὰ

νὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Κορέσιος, ὅτι τέσσαρά τινα δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς θυσίας ταύτας, τὰς ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὁλοκαυτωμάτας· γράμμα, ἀληγορίαν, τροπολογίαν, καὶ ἀναγωγήν· καὶ κατὰ μὲν τὸ γράμμα λέγει, ὅτι τὰ ζῶα ὁλοκαυτύνοντο ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ τῆς πόλεως, ἵνα οἱ Ἰεδαῖοι ἀποβάλλωσι τὰς ἁμαρτίας, συλλογιζόμενοι ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐκβάλλονται ἔξω τῆς πόλεως Ἱερυσαλὴμ· κατὰ ἀληγορίαν δέ, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἔμελλεν ἐξωθεῖν τῆς πόλεως Ἱερυσαλὴμ νὰ σταυρωθῇ, ὡς καὶ τὰ ζῶα ἐκεῖνα ἔξω αὐτῆς ὡλοκαυτύνοντο, καὶ ὅτι τὸ αἷμα τῶν ζώων αὐτῶν ἐδήλυε τὸ αἷμα τῦ Χριστῦ, τὸ ἐξαλείφον πᾶσαν ἁμαρτίαν· τροπολογικῶς δὲ νοεῖ ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ οἱ θέλοντες νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῶν Μυστηρίων, καὶ νὰ κοινωνήσωσι, χρεωστοῦσι νὰ δυγαίνωσιν ἔξω τῶν βιωτικῶν πραγμάτων τὸ Κόσμυ, καθὼς φάσκει καὶ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν Χερουβικὸν Ὕμνον· „ πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν „ Βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι ". Ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖ ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἔχουν ἐδῶ μένυσαν πόλιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζητῶν τὴν μέλλυσαν καὶ οὐρανίαν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φέρωνται κατὰ τὸ διαβόλυ, κατὰ τῆς σαρκὸς, καὶ κατὰ τὸ Κόσμυ.

(2) Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἦτον θυσία σωτηρίυ καὶ αἰνέσεως, ἥτις ἦτον τύπος τῆς ἐν τῇ χάριτι προσφερομένης τῷ Θεῷ δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας· καθὼς περὶ αὐτῆς τῆς θυσίας ἀναφέρει τὸ ζ'. Κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικοῦ, οὕτω λέγον· „ Καὶ ὁ νόμος θυσίας σωτη-
„ ρίυ, ἣν προσοίσει Κυρίῳ· ἐὰν μὲν περὶ αἰνέσεως
„ προσφέρῃ αὐτὸ, καὶ προσοίσει ἐπὶ τὴν θυσίαν τῆς
„ αἰνέσεως ἄρτους ἐκ σεμιδάλεως ἀνεπισημένους ἐν
„ ἐλαίῳ,

νὰ ἁγιάσῃ ἡμᾶς. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀτελειότητα τοῦ νοὸς τῶν ἐξ Ἑβραίων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ, ὅτι ἦτον χάρις καὶ τοῦ Υἱοῦ ἡ ἁγιάσασα ἡμᾶς, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τοῦτο, ἤτοι ἀπὸ τὴν ἴσην τιμὴν, ὁποῦ ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα, καθὼς αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἔλεγεν· „ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέ„ρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν". (Ἰωαν. ε'. 23.) Δὲν λοιπὸν ἡ δοξολογία καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, εἶναι εἰμὴ καρπὸς τῶν χειλέων τῶν ὁμολογούντων, ἤγουν τῶν ἐξομολογουμένων, ἤτοι δοξολογούντων (1) τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν θυσίαν τῆς αἰνέσεως καὶ τῆς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας δύνανται νὰ μετέχωσι καὶ οἱ τοῦ παλαιοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς, καθ' ὅτι οὐδὲ δύνανται νὰ εὐχαριστήσωσι καὶ νὰ δοξολογήσωσι τὸν Θεὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ τους ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν ἁγιάσθησαν μὲ αὐτὸ, διὰ τὶ ἔμειναν εἰς τὴν ἀπιστίαν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Παῦλος παρακινεῖ πάλιν τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς νὰ εὐχαριστῶσι τὸν Θεὸν, καὶ νὰ μὴ γογγύζωσι διὰ τὰς θλίψεις ὁποῦ πάσχουν, ὐδὲ νὰ λέγωσι κανένα λόγον θρασὺ καὶ σκληρὸν ἀπὸ τὴν μικροψυχίαν καὶ ὀλιγοπιστίαν τους.

16. „Τῆς δὲ ποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε".

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ προφασίζονται πῶς εἶναι πτωχοὶ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐλεοῦσι τοὺς ἀδελφούς των; ἂς ἀκούσωσι τὶ παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανοὺς, τοὺς πτωχοπάτους, καὶ διαρπαγέντας τὰ ὑπάρχοντά των, ἤγουν πῶς παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς νὰ μὴν ἀλησμονοῦν τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ νὰ συνθυμοῦνται πάντοτε νὰ τὴν ἐνεργοῦν· ταύτην δὲ τὴν ἐλεημοσύνην κοινωνίαν ὀνομάζει. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ὀνομάζει αὐτὴν κοινωνίαν, εἴπομεν ἀλλαχοῦ· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον". (Φιλιπ. α'. 5.) (2) καὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „εἰ γὰρ καὶ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθ„νη". (Ρωμ. ιε'. 27.)

„Τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός".

Μὲ τοιαύτας, λέγει, θυσίας, τόσον τῆς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας, ὅσον καὶ τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνης, εὐαρεστεῖται καὶ χαίρει καὶ ἀναπαύεται ὁ Θεός· δι' ὃ, τι ὅποιος εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν εὐχάριστος, αὐτὸς εἶναι φανερὸν ὅτι ἐστὶ καὶ ἐλεήμων, μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ ποίας εὐεργεσίας, καὶ ποῖον ἔλεος ἠξιώθη νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεόν.

17. „Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν".

Ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάμνει τὸν λόγον περὶ Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιερέων· ἀφ' ὧν δὲ πρότερον ἐπαίνεσεν αὐτοὺς μὲ τὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πιστοὶ καὶ ἄξιοι νὰ

„ἐλαίῳ, καὶ λάγανα (ἤγουν πίτας) ἄζυμα διακεχρισ„μένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ σεμιδάλιν πεφυραμένην ἐν ἐλαίῳ· „ἐπ' ἄρτοις ζυμίταις προσοίσει δῶρα αὐτῷ ἐπὶ θυ„σίᾳ αἰνέσεως σωτηρίου". (Λευῖτ. ζ'. 11.) Ὅπερ ὁ θεῖος Κύριλλος ἑρμηνεύων λέγει· „τῆς αἰνέσεως „τὴν θυσίαν ποτήριον σωτηρίου ὁ Δαβὶδ ἀποκαλεῖ· „(Ψαλμ. ριε'. 13.) προσκομίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν „αἴνεσιν, κατὰ πληθὺν μὲν ἐν ἐκκλησίαις, ὡς ἐν ἑ„νότητι Πνεύματος, καὶ ὡς εἷς ἓν σῶμα καὶ εἷς μίαν „ψυχὴν σωπηγμένοι διὰ πίστεως, ποιούμεθα δὲ τὴν „δοξολογίαν, καὶ καθ' ἑκάστας πολλάκις ἡμέρους ἐν οἰ„κοις, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν νυκτί". Περὶ τῆς θυσίας ταύτης ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ „θυσία αἰνέσεως δοξάσει με". (Ψαλμ. μθ'.)

(1) Τὴν ἐξομολόγησιν ἡ Γραφὴ πολλάκις ἀντὶ δοξολογίας καὶ αἰνέσεως ἐκλαμβάνει· ὁμοίως καὶ τὸ ἐξομολογοῦμαι, ἀντὶ τοῦ δοξολογῶ· „ἐξομολόγησιν (ἤτοι „αἴνεσιν καὶ δόξαν) καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω". (Ψαλμ. ργ'. 2.) „ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι „ἀγαθός" (Ψαλμ. ριζ'. 1.) ἤτοι δοξολογεῖτε.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „τὴν τῆς ποιΐας „θυσίαν, κοινωνίαν ἐκάλεσε· καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἔφη· „ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας· „ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους „αὐτῶν σκηνάς". (Λουκ. ιστ'. 9.) Καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος· „τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα· „ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα εἰς τὸ ὑμῶν „ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης. (β'. Κορ. η'. 14.) „Κοινωνία τοίνυν ἐστὶ καὶ ἀντίδοσις· ὁ μὲν γὰρ, δίδωσι „χρήματα· ὁ δὲ, ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν· καὶ ἔστι τὸ δεο„μένου τὰ μείζονα".

Digitized by Google

νὰ ζηλεύωνται ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ τοὺς θεωροῦσι „ μιμεῖσθε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν .... οὓς „ ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν “. (Ἑβρ. ιγ'. 7.) ἀφ' ἑαυτοῦ, λέγω, ἐπαίνεσεν αὐτοὺς πρότερον, διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι πείθεσθε εἰς τοὺς τοιούτους Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς σας, ἀδελφοί μου Χρισιανοί· ἀλλ' ἤθελεν εἰπῆ τινας· τί λοιπόν; πρέπει νὰ πειθώμεθα εἰς κάθε ἡγούμενον, καὶ ἀρχιερέα, καὶ ἄρχοντα, κἂν ἦναι κακός; ἐγὼ δέ σοι ἀποκρίνομαι, κατὰ τί λέγεις, Χρισιανέ, πῶς εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἡγούμενός σου κακός; εἰ μὲν καὶ εἶναι κατὰ τὴν πίστιν κακὸς, ἤγουν εἰ μὲν ἔχει αἱρετικὰ δόγματα καὶ βλάσφημα, φεῦγε ἀπὸ αὐτὸν, κἂν καὶ ἦναι Ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανόν· εἰ δὲ καὶ εἶναι κατὰ τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν κακὸς, πείθου εἰς αὐτόν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος περὶ τῶν τοιούτων „ ὅτι ἐπὶ „ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα ἓν ὅσα αὐ εἴ- „ πωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ „ καὶ οὐ ποιοῦσι “. (Ματθ. κγ'. 3.) (1) Περὶ δὲ τῶν αἱρετικῶν καὶ διεφθαρμένων κατὰ τὴν πίστιν Ἐπισκόπων καὶ Ἡγουμένων, εἶπεν ὁ Παῦλος ἀνωτέρω νὰ μὴ περιφερόμεθα ἀπὸ τὰς διδασκαλίας των· „ διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις (τῆς πίστεως δηλ. καὶ τῶν ὀρθῶν δογμα- „ των) μὴ περιφέρεσθε “. (Ἑβρ. ιγ'. 9.) Διὰ τί δὲ πρέπει νὰ πειθώμεθα μὲν εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς τοὺς κακοὺς κατὰ τὴν πολιτείαν, ὄχι δὲ εἰς τοὺς κακοὺς κατὰ τὴν πίστιν; ἐπειδὴ ἐκεῖνος μὲν ὁ Ἀρχιερεὺς, ὁπὸν πολιτεύεται κακῶς, δὲν θέλει συμβαλεύσει ποτὲ καὶ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ πολιτεύωνται κακῶς· διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πράττοντας τὰ κακὰ ἔργα, ἐντρέπεται· καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τοῦτο, ἤγουν διὰ τί αὐτὸς κάθε μηχανὴν καὶ τρόπον μεταχειρίζεται νὰ κρύπτῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακὰ ἔργα ὁπὸν κάμνει, ὅσον ἐκεῖνα ὁπὸν κρύπτει, πῶς ἠμπορεῖ νὰ τὰ διδάσκῃ εἰς τοὺς ἄλλους; ἐκεῖνος δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς, ὁπὸν εἶναι κατὰ τὴν πίστιν κακὸς, αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατὸν ἕως τέλους νὰ μὴ κηρύξῃ καὶ εἰς τὸν λαὸν „ ἐκεῖνο τὸ αἱρετικὸν φρόνημα, ὁπὸν ἔχει μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε.

„ Καὶ ὑπείκετε “.

Μὲ τοῦτο λέξιν παύτοτε φανερόνει ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑπερβολικὴν πειθὼ καὶ ὑπακοὴν, ὁπὸν πρέπει νὰ δείχνουν οἱ Χρισιανοὶ εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς καὶ Διδασκάλους των· ὥστε ὄχι μόνον διὰ λόγου νὰ ὑπακούουν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων νὰ δουλεύουν αὐτοὺς, ἂν ἴσως καὶ χρεία (2).

„ Αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώ- „ σοντες “.

Ἂς ἀκούσουν οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Ἡγούμενοι τὰ λόγια παῦτα τοῦ Ἀποστόλου· ὅτι καθὼς ὁ λαὸς καὶ οἱ Χρισιανοὶ πρέπει νὰ εἶναι εὐπειθεῖς εἰς αὐτοὺς, ἔτζι ἀντιστρόφως καὶ αὐτοὶ πρέ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος περὶ τοῦ Ἱερέως καὶ Ἀρχιερέως· „ εἰ μὲν γὰρ δόγμα ἔχει διεστραμμένον, „ κἂν Ἄγγελος ᾖ, μὴ πίθου, εἰ δὲ ὀρθὰ διδάσκει, „ μὴ τῷ βίῳ πρόσεχε, ἀλλὰ τοῖς ῥήμασι “. (Λόγ. β'. εἰς τὴν πρὸς Τιμόθ. β'.) Καὶ πάλιν λέγει· „ ἐκ „ οἶδας τί ἐστιν Ἱερεύς; Ἄγγελος Κυρίου ἐστί· μὴ γὰρ „ τὰ ἑαυτοῦ λέγει; εἰ καταφρονεῖς αὐτοῦ, οὐκ αὐτὸν κατα- „ φρονεῖς, ἀλλὰ τὸν χειροτονήσαντος αὐτὸν Θεόν. Καὶ πό- „ θεν δῆλον ὅτι ὁ Θεὸς ἐχειροτόνησεν αὐτὸν φησιν; οὐ- „ κοῦν εἰ μὴ παύτοτε ἔχεις τὴν ὑπόληψιν, ἡ ἐλπίς σου „ κεκένωται· εἰ γὰρ μηδὲν ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, „ ὅτε λατρεύειν ἔχεις, ὅτε μυστηρίων μετέχεις, ὅτε δι- „ λογιῶν ἀπολαύεις· οὐκ ἄρα Χρισιανὸς εἶ· τί οὖν φησι; „ πάντας ὁ Θεὸς χειροτονεῖ τοὺς ἀτάκτους; πάντως μὲν „ ὁ Θεὸς οὐ χειροτονεῖ· διὰ πάντων δὲ αὐτὸς ἐνεργεῖ, „ εἰ καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἄτακτοι, διὰ τὸ σωθῆναι τὸν λαόν· „ εἰ γὰρ δι' ὄνου, καὶ διὰ Βαλαὰμ, διὰ μιαρὸν ἀνθρώπου, „ τοῦ λαοῦ ἕνεκεν ὁ Θεὸς ἐλάλησε, πολλῷ μᾶλλον διὰ „ τοὺς Ἱερεῖς “. (Αὐτόθ.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολ- „ λώς, εἴτε Κηφᾶς “ (α'. Κορ. γ'. 21.) Τόμ. α'.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἔγραφε πρὸς Σμυρναίους· „ Πάντες τῷ Ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς ὁ „ Ἰησοῦς τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς τοῖς Ἀ- „ ποστόλοις· τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε ὡς Θεοῦ ἐντο- „ λάς· μηδεὶς χωρὶς Ἐπισκόπου τι πρασσέτω τῶν ἀνή- „ κόντων εἰς Ἐκκλησίαν “. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Πολύκαρπον ἔτι γράφει· „ τῷ Ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὑμῖν „ ὁ Θεὸς· ἐγὼ ἀντίψυχον τῶν ὑποτασσομένων Ἐπισ- „ κόπῳ, πρεσβυτερίῳ, διακόνοις “. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους· „ παιδάσωμεν μὴ ἀντιπαίνεσθαι τῷ Ἐπισκό- „ πῳ, ἵνα ὦμεν Θεῷ ὑποτασσόμενοι “. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Μαγνησίους· „ Εἰς τιμὴν Θεοῦ τοῦ δεδηλώσαντος ἡμᾶς, „ πρέπον ἐστὶν ὑπακοὴν τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ μηδεμίαν „ ὑπόκρισιν· ἐπεὶ οὐχὶ τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον τὸν βλε- „ πόμενον πλανᾶται, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται· „ Θεόν “.

πρέπει νὰ εἶναι ἄγρυπνοι διὰ τὸν λαὸν, ἐπιμελούμενοι καὶ φροντίζοντες διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καθὼς καὶ οἱ ποιμένες τῶν προβάτων ἀγρυπνοῦσι διὰ τὴν ποίμνην τους, ὡς γέγραπται· „Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάττοντες φυλακὰς τῆς „νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν“· (Λουκ. β'. 8.) διότι οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἡγούμενοι, ἔχουν νὰ δώσουν ἀπολογίαν εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁποῦ κάμνουν οἱ ὑποκείμενοι εἰς αὐτοὺς Χριστιανοί.

„Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ „ὑμῖν τοῦτο“.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐσὺ Χριστιανὲ ὑποτάσσεσαι εἰς τὸν Ἀρχιερέα σου, καὶ θεραπεύῃς τὸν Ἱερέα καὶ προσφωτάσσεσαι, κάμνεις ἐλαφρότερον εἰς αὐτὸν τὸ βάρος τῆς φροντίδος, ὁπου ἔχει διὰ τὴν σωτηρίαν σου, ὡσὰν ὁπου αὐτὸς λαμβάνει χαρὰν ὅταν τοῦ ὑποτάσσεσαι· ἀνίσως δὲ ἀντιλέγῃς εἰς αὐτὸν καὶ φαίνεσαι ἀδιαντροπος, αὐτὸς μὲν καὶ μὲ τὴν ἀδιαντροπίαν σου παύτην, θέλει ἀγρυπνεῖ καὶ φροντίζει διὰ τὴν ψυχήν σου, πλὴν, ἂν ἐσὺ δὲν διορθώσῃς τὴν ἀνυποταξίαν σου, ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ προσφώσου θέλει ἀναστενάξει ἐναντίον σου πρὸς τὸν Θεόν· αὐτὸς δὲ ὁ ἀναστεναγμός του δὲν θέλει γένῃ ὠφέλιμος εἰς ἐσέ, ἀλλὰ θέλει γένῃ καὶ πολλὰ βλαπτικός σου καὶ ἐπιζήμιος. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν συγχωρεῖ εἰς τὸν Ἀρχιερέα καὶ προσφώτα νὰ ἐκδικῇ τοὺς ἀνυποτάκτους μὲ ἄλλον τρόπον, παρὰ μὲ μόνον τὸν ἀναστεναγμόν· ἀλλ' ὁ ἀναστεναγμὸς ἔτος, εἰς μὲν τὸν Ἀρχιερέα καὶ προσφώτα, προξενεῖ θαρρότητα καὶ μακροθυμίαν, εἰς δὲ τὸν ἀνυπότακτον καὶ ἀδιόρθωτον, ἀνάπτει μεγαλητέραν τὴν πυρκαϊὰν τῆς κολάσεως, ὡσὰν ὁπου παρακινεῖ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ γένῃ αὐστηρότερος παιδευτὴς τοῦ ἀνυποτάκτου ἐκείνου· ὥστε ἐσὺ Χριστιανὲ, ὁπου δὲν πείθεσαι εἰς τὸν Ἀρχιερέα καὶ προσφώτάσου, μὴ καταφρονήσῃς διὰ τὶ εἶναι μόνον στεναγμὸς ἢ κατὰ σου ἐκδίκησίς του, ἀλλὰ περισσότερον φοβίσου διὰ τοῦτον, διὰ τὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς φαινόμενος ἀναστεναγμὸς, φθάνει εἰς τὰ αὐτία τοῦ Κυρίου, καὶ σὲ παραδίδει εἰς τὴν ὀργήν του.

18. „Προσδέχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνει„δησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι“.

Ἐπειδὴ μερικοὶ ἐκατηγόρουν τὸν Παῦλον, πῶς διδάσκει νὰ ἀποστατῶν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ διὰ τοῦτο ἐχθρεύοντο πρὸς αὐτὸν πολλοὶ Ἑβραῖοι πιστοί· τότε χάριν, ὅτε τὸ ὄνομά του ἔβαλαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ὡς προείπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ δὲν ὑπέφεραν ὅτε νὰ ἀκούσουν τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου. Λοιπὸν ἀπολογούμενος τώρα πρὸς αὐτοὺς, πρῶτον μὲν τοὺς παρακαλεῖ νὰ εὔχωνται διὰ λόγου του πρὸς τὸν Θεόν· τὸ ὁποῖον τοῦτο συνειθίζομεν νὰ ζητῶμεν ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ μᾶς ἀγαποῦν· δεύτερον δὲ δείχνει, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀθῶος ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ὁποῦ τοῦ κάμνουν· διὰ τοῦτο καὶ λέγει, ὅτι ἐν πᾶσιν ἔχομεν καλὴν συνείδησιν, ἤγουν ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐσᾶς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, δὲν ἐκάμαμεν κἀνενα πρᾶγμα μὲ ὑπόκρισιν· ἀλλὰ ἡ συνείδησίς μας εἶναι καθαρὰ, καὶ δὲν μᾶς ἐλέγχει πῶς σᾶς ἐπιβουλεύσαμεν, ἢ ἐπράξαμεν κἀνενα πονηρὸν ἔργον ἐναντίον σας, ἢ πῶς σᾶς ἐκατηγορήσαμεν ἀδίκως.

„Καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι“.

Ἡμεῖς, λέγει, θέλομεν νὰ πολιτευώμεθα καλῶς, ἤγουν ἀπροσκόπως καὶ χωρὶς νὰ προξενοῦμεν κἀνενα σκάνδαλον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ λόγος, ὁπου ἐγὼ σᾶς λέγω, ὅτι καταργήθη ὁ νόμος καὶ ἔπαυσε, δὲν εἶναι λόγος σκανδαλοποιὸς, ἢ ἐχθρὸς καὶ πολεμίου· διὰ τὶ μὲ τοῦ-

τον

„Θεόν“. Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς· „ὅταν τῷ Ἐπισ„κόπῳ ὑποτάσσησθε, φαίνεσθέ μοι, οὐ κατὰ ἄνθρωπον „ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν δι' ἡμᾶς ἀπο„θανόντα“. Καὶ πάλιν „τέκνα φωτὸς ἀληθείας, φεύγε„τε τὸν μερισμὸν, καὶ τὰς κακοδιδασκαλίας, ὅπου δὲ ὁ „ποιμὴν ἐστὶν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε“.

Digitized by Google

τον διδάσκω, πῶς ἐπληρώθη ὁ νόμος καὶ ἐπελείωσε, καὶ δείχνω πῶς ἡ σκιαγραφία ἔλαβε τὴν τελειότητα καὶ ἔγινε ἀκριβὴς εἰκόνα. Καὶ λοιπὸν πῶς εἶναι ἀποστασία ἀπὸ τὸν νόμον ἡ διδασκαλία μου; ἢ πῶς δὲν εἶμαι ἐγὼ διεργέτης εἰδικός σας, ὅστις ζητῶ νὰ σᾶς φέρω ὅλους εἰς τὴν τελειότητα, καὶ νὰ σᾶς χωρίσω ἀπὸ τὴν σκιὰν, καὶ νηπιώδη τὴν νόμου διάθεσιν;

19. „ Περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατα-
„ σταθῶ ὑμῖν".

Μὲ τοῦτον τὸν λόγον δείχνει ὁ Παῦλος, σᾶς μὲν, ὅτι ὑπερβολικὰ ἠγάπα τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, καὶ διὰ τοῦτο θέλει τόσον πολὺ, καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ εὔχωνται θερμῶς καὶ μὲ κάθε σπουδὴν, διὰ νὰ ὑπάγῃ μίαν ὥραν πρότερον εἰς αὐτούς. Καὶ ἄλλο δὲ δείχνει, ὅτι θαρρεῖ εἰς τὴν συνείδησίν του, πῶς δὲν ἔχει κακόν πάθος, καὶ διὰ τοῦτο θέλει νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ αὐτούς· τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε κάμῃ, ἴσως ἤθελε γνωρίζῃ εἰς τὴν συνείδησίν του κακὸν πονηρὸν ἐναντίον τους.

20. „ Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης"

Ἀφ' οὗ πρῶτον ἐζήτησε ὁ Παῦλος τὰς ψυχὰς τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν, καὶ μὲ τὴν ζήτησιν ταύτην ἐτίμησεν αὐτοὺς, ἔτζι ἀκολούθως εὔχεται καὶ αὐτὸς εἰς αὐτούς· ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι τῆς εἰρήνης Θεὸς, ὅθεν δὲν πρέπει ἐσεῖς οἱ τὴν εἰρηνάρχου Χριστὸν μαθηταὶ, νὰ ἔχετε ἔχθραν καὶ μῖσος πρὸς ἐμὲ, καὶ μάλιστα νὰ ἔχετε ἔχθραν, ὄχι ἀπὸ τὴν θεωρίαν μου, ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν φιλίαν ἀκολουθίαν μου.

„ Ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν, τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν".
(Ἡσ. ξγ'. 11.)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα βεβαιόνει εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς ὁ Ἀπόστολος τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως δόγμα· ἐρωτίσθη δὲ τὴν ῥῆσιν ταύτην ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντα· „ Πῶς
„ ὁ ἀναβιβάσας ἐκ τῆς θαλάσσης (τῶν παθῶν δηλ. καὶ τοῦ ᾅδου, ἢ ἐκ νεκρῶν, καθὼς ὁ
„ Παῦλος ἐδῶ μετέφρασε) τὸν ποιμένα τῶν προβάτων; πῶς ἐστὶν ὁ θεὶς ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦ-
„ μα τὸ Ἅγιον"; (Ἡσ. ξγ'. 11.) ἐπειδὴ δὲ εἶναι καὶ ἄλλοι ποιμένες μικροὶ, διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν ποιμένα μέγαν· διὰ ὅτι πολλοὶ εἶναι ποιμένες Προφῆται, καὶ Διδάσκαλοι, ἀλλ' ὅμως κυρίως σᾶς εἶναι ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστὸς, καθὼς τὸ εἶπε μόνος του. (Ματθ. κγ'. 10.) Καὶ σᾶς εἶναι ὁ καλὸς καὶ ἀληθινὸς ποιμὴν, κατὰ μίμησιν τοῦ ὁποίου εἶναι οἱ ἄλλοι ποιμένες· „ ἐγὼ γάρ φησιν εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός· καὶ γινώσκω τὰ
„ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν". (Ἰωαν. ί. 14.)

„ Ἐν αἵματι Διαθήκης αἰωνίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν"

Ἤτοι ὁ Θεὸς ὁπού ἀνέστησε ἐκ τῶν νεκρῶν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅστις ἀπέθανε καὶ ἔχυσε τὸ αἷμά του, διὰ νὰ δώσῃ καὶ νὰ κυρώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν Διαθήκην τοῦ Εὐαγγελίου, ὄχι καταλυομένην καὶ παυομένην, καθὼς ἦτον ἡ νομική, ἀλλὰ διαιωνίζουσαν καὶ διαμένουσαν εἰς τοὺς αἰῶνας· ἢ καὶ ἔτζι νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὁ Θεὸς ἤγειρε τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν μὲ αἷμα Διαθήκης αἰωνίου· διὰ ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἐχαρίσθη τὸ αἷμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, εἰς τόπον Διαθήκης· καὶ αὖ ὁ Χριστὸς δὲν ἀνασταίνετο, δὲν ἤθελεν ἦναι εἰς ἡμᾶς τὸ αἷμά του εἰς τόπον Διαθήκης αἰωνίου.

21. „ Καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ".

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁπού ἤγειρε τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, αὐτὸς ἄμποτε, ἀδελφοὶ, νὰ σᾶς κάμῃ τελείους εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν· δείχνει δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ ἐξ Ἑ-

Digitized by Google

βραίων πιςεύσαντες ἄρχισαν μὲ τὰ καλὰ ἔργα, ἐχρειάζοντο δὲ ϗ τὸ νὰ φανῶν τέλειοι εἰς αὐτά· τὸ ὁποῖον τοῦτο εὔχεται νὰ γένῃ εἰς αὐτούς. Βλέπε δὲ, Χριςιανὲ, ὅτι ἡμεῖς πρέπει πρῶτον νὰ ἀρχίζωμεν τὰ καλὰ ἔργα, ϗ τότε νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ ϗ τὸ τέλος τούτων (1).

„Εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ".

Ὅποιος, λέγει, φανῇ τέλειος εἰς κάθε ἔργον ἀγαθὸν, ἐκεῖνος κάμνει ϗ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ϗ ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει μισὸν τὸ καλὸν, ϗ δὲν τὸ τελειόνει.

„Ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεςον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριςοῦ· ᾧ ἡ „δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν".

Ὥςε, ὅταν ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ κάμνωμεν τὸ καλὸν, ὁ Θεὸς κάμνει τοῦτο εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριςοῦ, ἤτοι μεταχειριζόμενος εἰς τοῦτο μεσίτην ϗ ἐνεργὸν τὸν Χριςόν· διότι ὁ Χριςὸς, ὁποῦ ἐνήργησε τὴν σωτηρίαν μας ἐξ ἀρχῆς, τί θαυμαςὸν πρᾶγμα εἶναι, ἂν ἴσως ϗ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν ϗ τῶν καλῶν ἔργων, γίνεται μεσίτης; ϗ ἢ τί παράδοξον εἶναι, ἂν ἴσως αὐτὸς πληρόνῃ εἰς ἡμᾶς τὸ τοῦ Πατρός του θέλημα, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐνδυναμόνῃ εἰς τὰς ἀρετὰς ϗ τὰ καλὰ ἔργα; Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Ἀπόςολος εἶπε τὸ „εὐάρεςον" ἐπρόθεσε ϗ τὸ „ἐνώπιον αὐτοῦ"· διὰ τί τότε τῇ ἀληθείᾳ εὐαρεςοῦμεν εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν φαινώμεθα καλοὶ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ϗ ὄχι ὅταν φαινώμεθα καλοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν ϗ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ εἶπεν ὁ Θεός· „ἐγώ εἰμι ὁ Θεός σου· εὐαρέςει ἐνώ„πιον ἐμοῦ, ϗ γίνου ἄμεμπτος". (Γεν. ιζ'. 1.) Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ ἔλεγε· „κατὰ τὴν „καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ". (Ψαλ. ιζ'. 25.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου". (Ἡσ. ά. 16.)

22. „Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρα„κλήσεως".

Βλέπεις, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν ἔγραψεν ὁ Παῦλος εἰς ἄλλους τινὰς ἐν ταῖς ἄλλαις Ἐπιςολαῖς του, τοῦτο γράφει ἐν τῇ Ἐπιςολῇ ταύτῃ πρὸς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιςούς; δὲν λέγει δὲ ὑποφέρετε τὸν λόγον τῆς παραινέσεως, ἀλλὰ τῆς παρακλήσεως, ἤγουν τὸν λόγον τῆς παρηγορίας, ὁποῦ σᾶς ἔγραψα, ϗ τῆς παρακινήσεως εἰς τὸ νὰ ὑπομένετε· ἐπειδὴ ϗ πρὸς τοὺς θλιβομένους ϗ κακοπαθοῦντας ἔγραψε τὴν Ἐπιςολὴν ταύτην.

„Καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέςειλα ὑμῖν".

Καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶπε τόσα πολλὰ λόγια ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἐπιςολῇ ταύτῃ, ὅμως πάλιν ὀλίγα ὀνομάζει ταῦτα, συγκεινόμενα δηλαδὴ μὲ ὅσα ἐπεθύμει ἀκόμη νὰ εἰπῇ· ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτούς· ἀγαπητοὶ ϗ νὰ ὀλιγοψυχῆτε, ὅμως ὑποφέρετέ με· ἐπειδὴ ὀλίγα εἶναι τὰ λογιάμου, ϗ δὲν ἔχετε νὰ εἰπῆτε, ὅτι ἀποκάμετε ἀπὸ τὸ μῆκος τῶν λόγων μου· τὸ ὁποῖον τοῦτο βλέπομεν νὰ πάσχουν οἱ ὀλιγόψυχοι· ἐπειδὴ τῶν ὀλιγοψύχων εἶναι ἴδιον νὰ μὴν ὑποφέρουν λόγον μακρὸν, ἀλλὰ νὰ ἀποκάμουν.

23. „Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον".

Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἔχθραν πρὸς τὸν Τιμόθεον οἱ ἐξ Ἑβραίων πιςεύσαντες, διὰ τοῦτο ἀπο-

---

(1) Ὅρα εἰς τὸ „ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργων „ἀγαθὸν" (Φιλιπ. ά. 6.) ϗ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ὁ δὲ Θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν ϗ τὸ θέλειν, ϗ „τὸ ἐνεργεῖν". (Φιλιπ. β'. 13.) ὅτι ἡ ἀρχὴ ϗ τὸ τέλος τῶν καλῶν ἔργων παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐστι.

ἀποσέλλει αὐτὸν ὁ Παῦλος πρὸς αὐτούς (1). Πόθεν δὲ ἦτον ὁ Τιμόθεος ἀπολελυμένος; Ἴσως εὑρέθη εἰς φυλακὴν, καὶ ἀπελύθη ἀπὸ αὐτήν· ἢ ἀπελύθη, ἦγουν ἐξάλθη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὑρέθη.

„ Μεθ' ὅ, (ἐὰν τάχιον ἔρχηται) ὄψομαι ὑμᾶς".

Καὶ ὁ λόγος οὗτος, εἶναι ἱκανὸς νὰ πείσῃ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, διὰ νὰ παύσουν ἀπὸ τὴν ἔχθραν, ὁποῦ εἶχον πρὸς τὸν Παῦλον· ἐπειδὴ δηλοποιεῖ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτοὺς μαζὶ μὲ τὸν μαθητήν του Τιμόθεον· ἴσως δὲ ἠκολούθησε νὰ ἔλθῃ εἰς ἔκβασιν, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὴν Ῥώμην ὁ Παῦλος· δι' ὅ,τι δεθεὶς καὶ φυλακωθεὶς πρῶτον ἀπὸ τὸν Νέρωνα, ὕστερον ἀφέθη ἀπὸ τὰ δεσμὰ, καὶ ἀπὸ τὴν Ῥώμην ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἱσπανίας, καὶ ἐκεῖθεν ἴσως ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.

24. „ Ἀσπάσασθε πάντας τοὺς Ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας „ τοὺς Ἁγίους".

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, τὸν Παῦλον, πῶς τιμᾷ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς, ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν, ἀσπάζεται τοὺς ἡγουμένους, καὶ προεστῶτας, καὶ διδασκάλους αὐτῶν· δι ὅτι εὐλογώτερον ἦτον νὰ στείλῃ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τοὺς προεστῶτας καὶ ἡγουμένους αὐτῶν, καὶ διὰ μέσου τῶν ἡγουμένων καὶ προεστώτων, νὰ ἀσπάζεται καὶ τὸν κοινὸν λαὸν τὸν ὑποτασσόμενον εἰς αὐτούς· ὁ δὲ Παῦλος κάμνει τὸ ἐναντίον, ἵνα σοφώτατα θεραπεύσῃ τοὺς ἀσθενεστέρους εἰς τὴν γνώμην, μὲ τὴν προτίμησιν ταύτην.

„ Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας".

Τόσον, λέγει, σᾶς ποθῶ καὶ σᾶς ἐναγκαλίζομαι, ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ, ὥστε ὁποῦ, ὄχι μόνον ἐγὼ σᾶς χαιρετῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολλοὺς ἐφύτευσα τὸν εἰς ἐσᾶς πόθον. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ, σᾶς ἀγαποῦν ἀπὸ τόσον πολὺ διάστημα τόπου, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην σᾶς χαιρετοῦν (2).

25. „ Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν". (3)

Ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι σῶα κοινὸν ἀγαθὸν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος κοινῶς ἐπεύχεται αὐτὴν εἰς ὅλους, καὶ προεστῶτας, καὶ ὑποκειμένους. Ποία δὲ εἶναι ἡ χάρις αὕτη; πάρεξ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ κάθαρσις τῶν παθῶν, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κοινωνία. Πῶς δὲ, καὶ μὲ τί τρόπον θέλει εἶναι ἡ χάρις αὕτη μὲ ἐσᾶς; ἀείσως, λέγει, καὶ δὲν ἀτιμάζετε τὴν χάριν ταύτην μὲ ἄτιμα ἔργα· καὶ ἀείσως δὲν πολιτεύεσθε ἀναξίως ταύτης· διότι ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, παραμένει μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἔχωμεν ἔργα χρηστὰ καὶ ἐνάρετα, ἀναχωρεῖ δὲ ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν δὲν ζῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ διδόντος εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν ταύτην Θεοῦ· ἀλλ' ὅμως ἄμποτε νὰ γνωρίσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν χάριν ταύτην, καὶ ὅσα ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος ταύτης ἐλάβομεν, καὶ ὅπως νὰ μὴ πολιτεύώμεθα εἰς ὕβριν καὶ ἀτι-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει ὅτι μὲ τὸν Τιμόθεον ἔστειλε τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Παῦλος, διὰ τί ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀγαπᾷ αὐτὸν ὡς περιπεπτημένον, καὶ νὰ χαίρῃ εἰς τὴν παρουσίαν του.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὅπου λέγει· „ ἔδειξε πόθεν „ γέγραφε τὴν Ἐπιστολὴν (ὅτι ἀπὸ τῆς Ἰταλίας δη- „ λαδὴ, καὶ κατὰ παυσῶν ἐδίδαξεν, ὡς ἐν βραχεῖ καιρῷ „ τὸ εὐαγγελικὸν διέδραμε κήρυγμα, καὶ τὰ Ἔθνη κατὰ „ τὴν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγενημένην ἐπαγγελίαν, „ τῆς εὐλογίας ἐπέτυχεν".

(3) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὸ· „ ἡ „ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν" ὁποῦ σωζηδίζει νὰ γραφῇ εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν του ὁ Παῦλος, ἦτον ὁ ἀσπασμὸς αὐτοῦ, διὸ καὶ ἰδιοχείρως αὐτὸν ἔγραφεν· εἶναι δὲ τοῦτο, ἀντὶ τοῦ, ἔρρωσο καὶ ὑγίαινε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνηθίζομεν πάρα νὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν.

ἀτιμίαν τῦ Θεῦ, ὁπῦ ἐχάρισσε εἰς ἡμᾶς τόσα πολλὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ μὲ τὰ καλά μας ἔργα, γένοιτο νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ δείχνωμεν, ὅτι δὲν ἔδωκε τὴν χάριν τῦ εἰς ἀχαρίστους καὶ ἀγνώμονας δέλυς, ἀλλὰ εἰς εὐγνώμονας καὶ ἐχαρίστως ὑές· καὶ μὲ τοιῦτον τρόπον πολιτεύόμενοι, γένοιτο νὰ φυλάττωμεν τὴν χάριν ταύτην ἀπελάττωτον εἰς τὰς ψυχάς μας, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ εὐεργέτῃ, καὶ Σωτῆρι τῶν ἐδικῶν μας ψυχῶν· μεθ' ὧν τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Ἑβραίυς Ἐπιστολὴ αὕτη, ἐγράφη ἀπὸ Ἰταλίας διὰ Τιμοθέυ.

Τετράστιχον Ἰαμβικόν.

„ Τὸ Πνεῦμα τὸ ζῶν, ἡ θεόῤῥυτος χάρις
„ Ἡ καινοποιὸς, καὶ παράκλητος χύσις
„ Ἐν ᾧ πνέω, ζῶ, ἐννοῶ, λέγω, γράφω,
„ Ἐντὸς μυήσις μου, παντὸς παῦσα χρόνου.

Ἕτερον.

„ Εἴληφεν ᾠδε, τέρμα ὁ τρίτος Τόμος.
„ Τῷ δ' ἐχαρίσατο, σοὶ φέρω φωνῶ Λόγε·
„ Καὶ δόξα κράζω, πολλάκις τῷ σῷ Κράτει,
„ Ἰδὼν ποθεινῶς, τέρμα πῶν ἐνεργμένων.

Digitized by Google

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΟΛΟΓΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΤΩ ΤΟΥΤΩ ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΑΞΙΟΜΝΗΜΟΝΕΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

Α

Ἀαρὼν οἰκεῖος ἦτον τῷ Θεῷ. 191
Ἡ ῥάβδος αὐτῦ πόσα σημεῖα ἐποίησε. 201
Γωαῖκα ἔλαβεν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 339
Ἡ ῥάβδος αὐτῦ πότε ἐβλάστη εἰς τὸν κιβωτόν. 357
Ἀβδιὰ πόσους Προφήτας ἔτρεφε, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 417
Ἄβελ ἔδειξεν ἀληθινὴν τὴν τῦ Θανάτυ ἀπόφασιν. 395. καὶ 396
Αἷμα αὐτῦ πῶς ἐλάλησε. 434
Ἄβελ τὰ καλλίτερα πρόβατα ἐπροσφερεν εἰς τὸν Θεόν. 394
Μὲ πῦρ ὁ Θεὸς τὴν θυσίαν τυ ἔκαυσεν. 394
Διὰ τῆς πίστεως ἀκόμη λαλεῖ. 395
Ἀβελβὲς τὶς ἦτον, εἰς τὸν ὑποσημ. 92
Ἀβραὰμ διὰ τὶ ὑποσχέθη ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ αὐτὸν μέγαν, καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὰ Ἔθνη εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν δ'. ὑποσ. 142
Ἀδιακρίτως ὥρμησε νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν τυ. 204
Διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας ἠξιώθη τῆς θείας ἐπαγγελίας. 327
Ὁ εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὁμιλήσας, ὁ Υἱὸς ἦτον. 327
Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν αὐτῷ δι' Ἀγγέλυ. 327
Ἡ φρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὑπόσχεσις, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐδόθη. 329
Ἀβραὰμ διὰ πίστεως ὑπήκυσε καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα τυ. 398
Καὶ τὸν τάφον τῆς γωναικός τυ Σάρρας ἀγόρασεν. 398
Ξένος ὡμολόγησεν ὅτι εἶναι. 402
Διὰ τὶ ἐπείραξεν αὐτὸν ὁ Θεός. 403
Ἀγαπᾶν γνησίως καὶ διὰ τῶν ἔργων, κόπος εἶναι. 5
Τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινας τὸν Θεὸν, παῖον εἶναι. 72
Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπᾷ τινας ὅλυς, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 194
Ἀγάπη θερμὴ δείχνει μακρότατον καὶ τὸ ὀλιγώτατον διάστημα, εἰς τὸν ά. ὑποσ. 19
Ἀγάπης ἴδιον νὰ ἀγαπᾷ ὅλυς ἐξίσυ. 26
Ἡ τελεία ἀγάπη δὲν χίζει τὴν μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ὁμοῦ μὲ τὰς πολλὰς γνώμας, εἰς τὸν ά. ὑποσ. 26
Ἀμέμπτως καὶ σώφρονας κάμνει τὺς ἀνθρώπυς, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 26
Σιδηροπολέμισον εἶναι. 44
Ἡ διὰ τῆς ἀγάπης σῶσις, ὑπομένει τὰς θλίψεις. 56
Ἡ τῶν μερικῶν μόνων ἀγάπη δὲν εἶναι Θεϊκή. 56
Ἀγάπη Χρισιανῶν πρέπει νὰ ἦναι ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτυ. 86
Ἀγάπων ὁ μὴ ἔχων, οὔτε Χρισιανὸς εἶναι. 87
Ἀγάπη ἡ διπλῆ, πηγὴ εἶναι τῆς Χρισιανικῆς ζωῆς. 110
Ἀπὸ τὴν ἀγάπην γεννᾶται κάθε καλόν. 197
Ἀγάπη δευτέρα δικαιοσυνή εἶναι, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 224
Ἀγαπητὸν ὁ βλέπων, καὶ τὸ μακρὸν διάστημα ὀλίγον λογίζεται, εἰς τὸ ά. ὑποσημ. 19
Ἄγγελοι διὰ τὸ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ὑπηρετῶν. 278
Διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐδόθη ὁ νόμος. 279
Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι ὀλίγον διαφέρυν. 278
Τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ οἰκονόμησαν. 279
Ὡς δοῦλοι ἐν τῇ κρίσει παραστήσονται. 282
Ἐλυπῦντο, τὸ ἐν ἀνθρώποις πονηρίαν ὁρῶντες, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 284
Ἐν τῷ αἰῶνι ἐκτίσθησαν, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 266
Δὲν εἶναι ἄϊδιοι, εἰς τὸ ὑποσημ. 267
Εἶναι ἄϊδιοι. αὐτόθ.
Ἄγγελοι λαλοῦσιν ὡς ἐκ προσώπυ τῦ Κυρίυ ὁπὸ τὺς πέμπει, εἰς τὸν ά. ὑποσ. 327

Ἀγ-

Ἀγγέλων αἱ σάλπιγγες θέλων σωάξων τὰς αἰσθησθέντας. 37
Ἄγγελοι παιδεύωσιν, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ σκοπῷ, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 98
Ἄγγελοι μαζὶ μὲ τὰς ἐπιγείους ἀνθρώπους εἶδον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένον. 126
Διὰ τί οἱ Ἄγγελοι παραλαμβάνονται μάρτυρες μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν. 148
Δὲν ἀποθνήσκων ὡς τὰ σώματα, ἀποθνήσκων ὅμως κατ' ἄλλον τρόπον, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 162
Ἀθάνατοι εἶναι κατὰ χάριν. αὐτόθ.
Θανάτος αὐτῶν ποῖος εἶναι. αὐτόθ.
Δὲν ἔχει παύτη ἄτρεπτον τὴν ζωήν. αὐτόθ.
Ἄγγελοι βλέπουσι τὸν Θεὸν ἐν τῷ καλύμματι τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὴν ὑποσημ. 163
Πότε τούτων ἀνώτερος, καὶ πότε κατώτερος ἐγένετο ὁ Χριστὸς, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 272
Υἱοὶ Θεοῦ δὲν ὀνομάζονται, καὶ διὰ τί, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 273
Θεοὶ λέγονται. αὐτόθ.
Ποιῶν τὰς Ἀγγέλους διὰ τί λέγεται. 274
Ἁγιασμὸν χωρὶς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. 428
Ἅγιοι δὲν ἦταν ἀδιαλείπτως ἐνεργοῦσαν τὸν χάριν τοῦ Θεοῦ. 23
Καθ' ἕξιν καὶ δυνάμιν ἔχουσιν πάντοτε τὸν χάριν, ἀλλὰ δὲ καὶ ἐνεργείᾳ, εἰς τὸν ὑποσημ. 23
Ἁγίων εἰς τὰς θανάτας δὲν πρέπει παντελῶς νὰ λυπούμεθα, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 33
Μεσῖται λέγονται δεύτερος ἀ πρώτος, εἰς τὸν ὑποσημ. 102
Διὰ σῦδεκα αἰτίας συγχωροῦνται νὰ πάσχων, εἰς τὸν ὑποσημ. 151
Ἀποθνήσκοντες δὲν λαμβάνων τὴν τελείαν μακαριότητα, εἰς τὸν ὑποσ. 213
Δὲν δυνάνται νὰ ἐνεργῶν ὅσα θέλων. 219
Θεοὶ λέγονται κατὰ χάριν, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 273
Ἁγίων εἰς τὰ σώματα ἐκχυθήσεται ἡ ἔσωθεν δυνάμις τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 286
Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἅγιοι φαίνονται εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλυμμένους, εἰς τὴν ὑποσημ. 334
Ἀντὶ τῶν Ἁγίων φαίνονται οἱ Ἄγγελοι. αὐτόθ.
Διὰ τῆς παναχῆ ὕσης χάριτος, καὶ οἱ Ἅγιοι πολλαχῆ γίνονται. αὐτόθ.
Καὶ μὴ εἰδόπων τῶν Ἁγίων, ἡ χάρις δείχνει τὸ ὁμοίωμα αὐτῶν. αὐτόθ.
Πρωτότοκοι τῶν πιστῶν εἶναι. 433
Ἅγιον Κοσμικὸν ποῖον ἦτον, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 354
Ἅγια τῶν Ἁγίων τίνος εἶχον τύπον. 354
Ἁγιωσύνη κυρίως ποία εἶναι. 27
Ἀγνωσία εἰς ὑπερηφάνειαν φέρει τὸν ἄνθρωπον. 153
Ἀγὼν καλὸς ποῖος, καὶ διὰ τί λέγεται. 211
Ἀδὰμ πῶς λέγεται ὅτι δὲν ἠπατήθη. 109
Ἂν ἦτον σφαλὸς εἰς τὸν λογισμὸν, καὶ τὸν εἰς Θεὸν πίστιν, δὲν ἐπλανᾶτο ἀπὸ τὸν γυναῖκά του. 190
Ἀδικίαν ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 191
Ὁ μὴ μακρύνων ἀπὸ τὴν ἀδικίαν δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ὀνομάζῃ τὸ ὄνομα Κυρίου. 191
Ἀδικῶν δὲν οἰκοδομεῖται εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ Θεοῦ. 191
Ἁζαρίας ὁ τοῦ Ἰωδαὲ ἐλιθοβολήθη. 416
Ἀθεία εἶναι κορυφαίστερον τῶν κακῶν, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 199
Ἄθεοι διὰ τί ἐδέχθησαν τὴν ἀθεΐαν, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 201
Ἀθλητὴς πρέπει νομίμως νὰ ἀθλῇ διὰ νὰ στεφανωθῇ. 182
Αἰγύπτιοι ποῖα ζῶα ἐθεοποίων, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 129
Αἴδιον μόνον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἴδιον, εἰς τὸν ὑποσημ. 267
Τὶ εἶναι τὸ αἴδιον. αὐτόθ.
Αἵρεσις, ἀλλοτρία εἶναι βοτάνη, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 428
Αἱρετικὸν πότε πρέπει τινὰς νὰ παραιτῇ. 248
Καὶ πότε δὲν πρέπει. 248
Πρέπει νὰ ἀποστρεφώμεθα κάθε αἱρετικὸν, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 248
Αἱρετικοὺς πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν ὡσὰν παναῦκλαν, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 189
Αἱρετικὸς ὁ ἀδιόρθωτος πρέπει νὰ παραιτῆται, καὶ νὰ μὴ διδάσκεται, ὁ δὲ ἐλπίδα διορθώσεως ἔχων, πρέπει νὰ διδάσκεται. 195
Αἰῶνες τὶ εἶναι, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 266. 39 καὶ 394
Δὲν εἶναι αἴδιοι, εἰς τὸν ὑποσημ. 267
Ὑπὲρ τοὺς αἰῶνας εἶναι ὁ Θεὸς, καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ τελειότητες, εἰς τὸν ἀ. ὑποσ. 266
Μόνον τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ αἰώνιον εἰς τὴν ὑποσημ. 267
Τὸ πρὸ τῶν αἰώνων οὐκ ἔστι κτιστὸν, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 266
Εἶναι καὶ ἔγχρονος αἰὼν, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 394

Οἱ

Οἱ αἰῶνες καταχρηςικῶς ϗ τὰς χρόνους φανερόνουσιν. 394
Κυρίως αἰῶνες ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὸν χρόνον. 394
Ἕνας εἶναι ὁ κυρίως αἰὼν, ϗ ὄχι πολλοί. 394
Ἀκαθαρσία κυρίως ποία εἶναι. 27
Ἀκαίρως διδάσκειν τὶ δηλοῖ. 208
Ἀλαζονεύεται πῶς τινας. 197
Ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα, διὰ τὶ ὁ Παῦλος καταρᾶται. 216
Ἀλήθεια μονοειδὴς εἶναι. 443
Ἀλλαγὴ ϗ ἀφθαρσία τῶν ζώντων διπλῆ ἔχει νὰ γενῇ, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 36
Ἁμαρτάνων φανερῶς, πρέπει νὰ ἐλέγχεται φανερῶς. 148
Ἁμαρτάνειν συνεχῶς, οὐ πόῤῥω δυσεβείας, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 321
Ὁ ἁμαρτάνων καταπατεῖ τὸν Χριςὸν, ϗ τότε ἁμαρτάνει. 386
Ὁ ἁμαρτάνων κοινὸν ἡγεῖται τὸ αἷμα τῆ Χριςῆ. 386
Ὁ ἁμαρτάνων τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὑβρίζει. 386
Καινόα πρᾶγμα δὲ εἶναι τόσον ἀνόητον ϗ μωρὸν, ὡσὰν ἡ ἁμαρτία, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 309
Μὲ τὶ ὁμοιάζει. αὐτόθ.
Ἁμαρτήματα εἰς τὰ μεγάλα τόπος μετανοίας δὲ εἶναι. 430
Καὶ διὰ τί. 430
Ἁμαρτία ἀσθένεια ὀνομάζεται. 345
Ἁμαρτίας μικρότερον ἄλλο δὲ εἶναι. 428
Ῥίζα εἶναι πικρίας. 428
Ἁμαρτία ἀτιμία εἶναι. 29
Εἰς τὰς σαρκικὰς ἁμαρτίας, καταφρονοῦμεν τὸν Θεὸν περιασότερον ἀπὸ τὸς ἀνθρώπους. 30
Ἁμαρτίας σαρκικὰς ὁ πράττων, τὸν Θεὸν ὑβρίζει. 30
Ποῖαι ἁμαρτίαι καταπείνουν τὸς ἀνθρώπους πρὸ τῆ θανάτῳ, ϗ ποῖαι μετὰ θάνατον. 151
Ἁμαρτίαι ἄλλαι χρειάζονται αὐςηρότητα, ἄλλαι δὲ, ἠθεσίαν. 244
Κάθε ἁμαρτία ἀπὸ ἀγνωσίαν ϗ πλάνῃ γεννᾶται. 309
Πᾶσα ἁμαρτία ἄκανθα εἶναι ϗ τρίβολος. 323
Ἁμαρτίας τὰ ἴχνη ἔχειν νὰ μείνῃ παντὸς εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁμαρτωλῶν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 323
Ἁμαρτίας ἀπὸ τὰς ἐν ἀγνοίᾳ γινομένας ϗ ἀκουσίως δὲ εἶναι καθαρός τινας. 359
Ἁμαρτίας παῤῥησία ποία εἶναι. 370
Ἁμαρτία τὶ δηλοῖ, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 376
Αἱ περὶ ἁμαρτίας θυσίαι ὁποῖαι ἦτον. αὐτόθ.
Ἁμαρτία ἐντροπὴν προξενεῖ ϗ τὸ ἀπαῤῥησίασον, ἡ δὲ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν παῤῥησίαν γεννᾷ. 380
Οἱ μὴ ἐπιμένοντες εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ μετανοοῦντες, λαμβάνουσι συγχώρησιν. 384
Καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες γενικῶς, ἔχουν ὀλίγην συγχώρησιν. 384
Ἁμαρτία εἶναι τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινας μὲ τὰς ἀδελφάς τε. 407
Ἁμαρτία διὰ τὶ λέγεται ἀπείρασος. 420
Ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας μέχρις αἵματος πρέπει νὰ πολεμᾶμεν. 422
Ἁμαρτωλοὶ δὲν ἁρπάζονται ἀπὸ τὰς νεφέλας. 37
Δὲν εἶναι ὡραῖος εἰς τὸ στόμα τες ὁ τῆ Θεῆ ὕμνος. 191
Ἁμαρτωλῶν ἐντροπὴ φοβερωτέρα εἶναι τῆ αἰωνίᾳ πυρὸς, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 323
Ἁμαρτωλὸς σκληρὸς ϗ ἄκαρπος, ἠμπορεῖ νὰ γενῇ γῆ καρποφόρος τῶν ἀρετῶν. αὐτόθ.
Ἄμαχος ποῖος εἶναι. εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 116
Ἄμεμπτος πότε ὁ ἄνθρωπος εἶναι. 27
Ἄμφια ἱερὰ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται οἱ Ἱερεῖς, εἰς τὴν ὑποσημ. 115
Ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν πόσον εἶναι ἀναγκαία, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 135
Μετὰ προσοχῆς πρέπει νὰ ἀναγινώσκῃ τινας. αὐτόθ.
Ὅρα ϗ εἰς τὴν λέξιν Γραφῶν.
Ἀναγκαῖα μέσα ϗ συςατικὰ τῆς ζωῆς πρέπει νὰ ζητᾶμεν. 156
Ἀναθεωρῶντες τί θέλει νὰ εἰπῇ. 442
Ἄνθρωπος τῆ Θεῆ νὰ ὀνομάζεται τινας εἶναι μέγα ἀξίωμα. 158
Οἱ Δίκαιοι ἔτζι ὀνομάζονται. 158
Ἄνθρωπος ἄγει τὴν φύσιν ϗ ὄχι ἄγεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 200
Ἄνθρωποι ἀτελεῖς δὲν λυπῶνται τὺς ἀξίους ἄνδρας. 216
Οἱ ἀποχειροβίωτοι διεγείρουν τὰς δήμους, εἰς τὴν ὑποσημ. 216
Ἄνθρωπος, ἐπιλήσμων εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 283
Ἀνὰ ὁ Προφήτης ἐφυλαχώθη, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 415
Ἀναπλήρωσις ἁμαρτίας ποία εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 18
Ἄνδρες δὲν πρέπει νὰ φορῶν καλλωπισμένα ῥοῦχα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 107
Ἄνδρας ἀπατώμενος δὲν εἶναι ἄνδρας, ἀλλὰ γυναικάριον. 200

Digitized by Google

Ἀνασάσεως περὶ μερικῆς λαλεῖ ὁ Παῦλος, τῆς τῶν Δικαίων δηλαδὴ καὶ οὐχὶ περὶ τῆς καθολικῆς. 35
Ἐν τῇ ἀνασάσει δεῖ θέλειν προφθάσειν οἱ τότε ζῶντες τοὺς πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντας. 36
Ὁμοῦ ἀνασήσονται τὰ σώματα, καὶ ὁμοῦ θέλειν ἔμβειν αἱ ψυχαὶ εἰς αὐτὰ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 36
Ἀνασάσεως ποῖον εἶναι τὸ προηγούμενον τέλος, εἰς τὸ ὑποσημ. 39
Διὰ τί. αὐτόθ.
Δεῖ θέλειν ἀνασηθῆν τὰ ἄλογα ζῶα, ὅτε τὰ φυτὰ, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 160
Ἀνάσασις δεῖ ἔγινε πρῶτα, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 190
Ἀνάσασις δεῖ εἶναι ἡ διαδοχὴ τῶν ἐκ τοῦ γάμου γενωμένων παιδίων. αὐτόθ.
Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάσασις ὁδὸς εἶναι τῆς οὐρανοῦ, εἰς τὸ ὑποσημ. 380
Ἀνάσασις Δικαίων λαμπρὰ ἔσαι καὶ ἔνδοξος. 414 καὶ 415
Αὕτη καὶ ἐξανάσασις ὀνομάζεται. 415
Ἀνεπίληπτος τί θέλει νὰ εἰπῇ. 113
Ἀντιλογίαν ποίαν ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε. 421
Ἀντίχειρος ἓν ἄτομον θέλει εἶναι, καὶ ὄχι ἓν γένος, εἰς τὸ ὑποσημ. 64
Θέλει ἀποδεικνύει τὴν ἑαυτόν τε Θεόν. αὐτόθ.
Ἄνθρωπος θέλει εἶναι, καὶ ὄχι Σατανᾶς. 63
Ἀποστασία ὀνομάζεται. 63
Ποῖον εἶναι ὁπού κρατεῖ αὐτὸν καὶ ἐμποδίζει. 65
Ἄδηλος εἶναι ὁ χρόνος πότε μέλλει νὰ ἔλθῃ. 65
Θέλει ἀφανισθῆ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ στόματος τοῦ Κυρίου, καὶ μὲ τὸ φανέρωσιν τῆς παρουσίας τε. 66
Σημεῖα καὶ τέρατα θέλει κάμῃ ψευδῆ. 67
Ἄνθρωπος διὰ τί εἶναι ἠλαττωμένος βραχύτι τῶν Ἀγγέλων. 283
Ἄνθρωποι πολὺ εἶναι ἐλαττωμένοι ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. 284
Ἀντωνίῳ ἐδόθη ἐντολὴ νὰ δειλάνῃ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 74
Ἀνυπομονησία γίνεται αἰτία νὰ ὑστερηθῆ τινας τῆς ἐπαγγελίας. 328
Ἀνυπότακτος τῷ Θεῷ, ὁ ζῆ. 424
Ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος πῶς δύναται νὰ γένῃ τινας, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 332
Ἄπιστοι οἱ ἔχοντες κάποια καλὰ καὶ φυσικὰς ἀρετὰς, οὐ δύνανται νὰ εὐαρεστήσειν εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ σωθῶν, ἐπειδὴ δεῖ ἔχειν πίστιν, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 396
Αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν δεῖ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀρεταί. αὐτόθ.
Ἀπολογίαν πρώτην ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 216 καὶ 217
Ἀπόστολοι ὅλοι ἐδούλθειν τέχνας διὰ ἑπτὰ αἰτία, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 13
Ἐπλήρωναν τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα. αὐτόθ.
Δεῖ τὰ ἤξθρον ὅλα. 23
Καὶ διὰ τί. 23
Δεῖ εἶχον ἀδιαλείπτως ἐνεργῦσαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. 23
Ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὸ ὑποσημ. 204
Ἐφόρων ξεχωρισὴν στολὴν ὅταν ἐτέλειν τὰ θεῖα μυστήρια, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 215
Μὲ θλίψεις καὶ ὀνειδισμοὺς ἀνεστρέφοντο. 388
Ἀπφία τὶ ἦτον. 253
Ἀργία πόσα κακὰ γεννᾷ, εἰς τὸ ὑποσημ. 14. καὶ 73
Ἀσχημοσύνη εἶναι τὸ ἐν ἀργίᾳ ζῆν. 32
Τάφος εἶναι τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 74
Αἰτία εἶναι τῆς ἁμαρτίας. αὐτόθ.
Παρὰ φύσιν εἶναι. αὐτόθ.
Μήτηρ εἶναι τῶν κακῶν. αὐτόθ.
Ἀργοὶ ἄτακτοι ὀνομάζονται, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 46
Δεῖ πρέπει νὰ σωναστρέφωνται μὲ αὐτοὺς οἱ Χριστιανοί. 73 καὶ 78
Ἀργὸν ὁ Θεὸς δεῖ ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον. 74
Ἀργοὺς δὲν πρέπει νὰ ἐλεῇ τινας, τοὺς δυναμένους μὲν, μὴ θέλοντας δὲ νὰ δειλάσειν. 76
Μὲ ποίους ὁμοιάζει, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 76
Καὶ τοὺς ἀργοὺς πρέπει νὰ βοηθοῦν οἱ Χριστιανοί. 77
Ἀργοὺς δεῖ πρέπει νὰ ἔχειν ὡς ἐχθροὺς οἱ Χριστιανοί. 78
Ἀρεταῖς εἶναι ἀλληλοδέσεις. 197
Ἀρεταὶ εἰς τρία διαιροῦνται, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 142
Ἀρνήσεως Θεοῦ πολλοὶ εἶναι οἱ τρόποι, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 236
Ἄρχιππος τίς ἦτον. 253
Ἀρετὴ εἰλικρινὴς ποία εἶναι. 27
Ἁγιωσύνη λέγεται. 27
Ἀρετῆς οἱ ἐπιμελούμενοι ἔχειν πολλοὺς ἐχθροὺς, εἰς τὸ ὑποσημ. 204
Κάθε ἀρετὴ εἶναι κακία χωρὶς δισεβείας, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 396
Ἀρνησιχρίστοις ἔστι μετάνοια, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 321

Ἀρ-

Ἅρπαγες ἐλεεινότεροι εἶναι τῶν ἁρπαζομένων ἀνθρώπων, εἰς τὴν ὑποσημ. 389
Χειρότεροι εἶναι τῶν κλεπτῶν. αὐτόθ.
Καὶ τῶν φονέων. αὐτόθ.
Ὁμοιάζειν μὲ τὰ θηρία. αὐτόθ.
Δὲν πρέπει τινας νὰ τὰς συναναστρέφεται. αὐτόθ.
Ὑστεροῦνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. αὐτόθ.
Οὔτε αἱ ἐλεημοσύναι των, ὅτε τὰ ἀφιερώματά των, οὔτε αἱ ἄλλαι ἀγαθοεργίαι των ἠμποροῦν νὰ συχωρήσουν τὰς ἁρπαγάς των, ἐὰν δὲν ἐπιστρέψουν τὸ ξένον δίκαιον, ὁποῦ ἥρπασαν. αὐτόθ.
Ἁρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων μετὰ χαρᾶς οἱ δεχόμενοι, παρομοιάζειν μὲ τὰς Ἀποστόλους. 388
Μεγαλίτερον κατόρθωμα εἶναι νὰ ὑπομείνῃ τινας τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων του, παρὰ νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην τὰ διαρπασθέντα, εἰς τὴν ὑποσημ. 389
Ἀρχιερέως νομικὰ πρόσωπα εἶναι τὰ ἰδιώματα. 308. καὶ 309
Δύω φοραῖς τὸν χρόνον ἔμβαινον εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων μὲ θυμίαμα. 358
Οὐχὶ, ἀλλὰ μίαν μόνην μὲ αἷμα. 358
Διὰ τὶ ἐπάνω ἐρράντιζε μὲ τὸ αἷμα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 359
Ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ καλῶνται εἰς τὴν Ἀρχιερωσύνην ἀπὸ τὸν Θεόν. 309
Οἱ μὴ ψηφιζόμενοι ἀπὸ τὸν Θεὸν ποίαν καταδίκην θέλουν λάβειν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 309
Ἀρχιερεὺς Ἄγγελος Κυρίου εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 447
Ὁ καταφρονῶν αὐτὸν τὸν Θεὸν καταφρονεῖ. αὐτόθ.
Ὁ Θεὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς χειροτονεῖ, διὰ παύτων δὲ ἐνεργεῖ. αὐτόθ.
Εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται οἱ Χριστιανοί. 447
Οἱ τῷ Ἀρχιερεῖ ὑποτασσόμενοι, οὐ κατὰ ἄνθρωπον ζῶσιν, ἀλλὰ κατὰ Χριστὸν, εἰς τὴν ὑποσημ. 448
Πρέπει μὲ μόνον τὸν ἀσπασμὸν ὁ Ἀρχιερεὺς νὰ ἐκδικῇ τοὺς ἀνυποτάκτους. 448
Ὁ ἀσπασμὸς αὐτοῦ φθάνει εἰς τὰ αὐτία Κυρίου. 448
Ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα πόσον εἶναι κοπιαστικὸν, εἰς τὴν ὑποσημ. 112
Ἀρχιμήδης ἐκαυχήθη νὰ κινήσῃ μόνος τὴν γῆν ὅλην, εἰς τὴν ὑποσημ. 270
Ἄρχων πᾶς τοῦ λαοῦ, μόνος ἔγραφε τὸ Δευτερονόμιον, εἰς τὴν ὑποσημ. 136
Ἀσθένεια ποία λέγεται. 345
Ἀσκητὴς πρέπει νὰ δειλιάσῃ. 76
Ἀσπασμὸς ποῖος εἶναι ὃν ἔγραφεν ὁ Παῦλος ἰδιοχείρως. 79 249. καὶ 451
Ἀστέρες καθ' ἑαυτοὺς κινοῦνται, καὶ ὄχι μὲ τὸ τοῦ οὐρανοῦ φέρεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 347
Ἄλλοι εἶναι ὑψηλότερα, καὶ ἄλλοι χαμηλότερα, ὡς οἱ ἰχθύες ἐν τῷ ὕδατι, καὶ τὰ πετεινὰ ἐν τῷ ἀέρι. αὐτόθ.
Ἄτακτος ποῖος εἶναι. 46
Ἀφιλάργυρος ποῖος εἶναι. 116
Ἀφορισμὸς τελῶν λογιῶν ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 78
Ὁ νῦν γινόμενος ἀφορισμὸς, δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ ἀνάθεμα. αὐτόθ.
Ἄφρων διὰ τὶ εἶπεν ὅτι οὐκ ἔστι Θεός. 201

B

Βάπτισμα διὰ τὶ λέγεται μυστικὴ ἀναγέννησις. 43
Μετὰ τὴν μετάνοιαν δίδεται. 318
Δι' αὐτοῦ καθαριζόμεθα ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν προπατορικὴν, καὶ προαιρετικήν. 319
Δωρεὰ λέγεται ἐπουράνιος. 320
Οἱ βαπτισθέντες, δεύτερον νὰ βαπτισθῶν δὲν δύνανται. 320
Βάπτισμα δεύτερον δὲν εἶναι. 322 384. καὶ 385
Σταυρὸς εἶναι. 322
Ὕδωρ καθαρὸν ὀνομάζεται. 382
Τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ εἰκονίζει. 385
Εἷς εἶναι, καθὼς εἷς εἶναι καὶ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ. 385
Φώτισμα ὀνομάζεται. 387
Βαπτισμοὺς πολλοὺς ἡ Παλαιὰ εἶχε. 319
Βαρὰχ τί ἦτον, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 411
Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ αἰῶνας εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 94. καὶ 266
Ἐν αὐτῇ καπάπαυσις θέλει εἶναι ἀπὸ κάθε κόπον. 302
Θεωρία ἔσται ἐν αὐτῇ, καὶ ἀπόλαυσις ἀχόρταστος. 302
Ἀσάλευτος εἶναι. 437
Βασιλείας προσκαίρου ἀπόλαυσις, ἁμαρτίας εἶναι ἀπόλαυσις. 406. καὶ 407
Βασίλειος δεκατρεῖς χρόνους ἐμελέτα τὰς Γραφὰς εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 135
Βασιλεῖς διὰ ἀπίστους πρέπει νὰ προσεύχωμεθα. 98. καὶ 99
Διὰ τοὺς Βασιλεῖς τῆς Βαβυλῶνος προσ-

Ἀνασάσεως περὶ μερικῆς λαλεῖ ὁ Παῦλος, τῆς τῶν Δικαίων δηλαδὴ καὶ οὐχὶ περὶ τῆς καθολικῆς. 35
Ἐν τῇ ἀνασάσει δεῖ θέλειν προφθάσειν οἱ τότε ζῶντες τοὺς πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντας. 36
Ὁμοῦ ἀνασήσονται τὰ σώματα, καὶ ὁμοῦ θέλειν ἔμβειν αἱ ψυχαὶ εἰς αὐτὰ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 36
Ἀνασάσεως ποῖον εἶναι τὸ προηγούμενον τέλος, εἰς τὸ ὑποσημ. 39
Διὰ τί. αὐτόθ.
Δεῖ θέλειν ἀνασηθῆν τὰ ἄλογα ζῶα, ὅτε τὰ φυτὰ, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 160
Ἀνάσασις δεῖ ἔγινε πρῶτα, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 190
Ἀνάσασις δεῖ εἶναι ἡ διαδοχὴ τῶν ἐκ τοῦ γάμου γενωμένων παιδίων. αὐτόθ.
Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάσασις οὐδὲ εἶναι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸ ὑποσημ. 380
Ἀνάσασις Δικαίων λαμπρὰ ἔσαι καὶ ἔνδοξος. 414 καὶ 415
Αὕτη καὶ ἐξανάσασις ὀνομάζεται. 415
Ἀνεπίληπτος τί θέλει νὰ εἰπῇ. 113
Ἀντιλογίαν ποίαν ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε. 421
Ἀντίχειρος ἓν ἄτομον θέλει εἶναι, καὶ ὄχι ἓν γένος, εἰς τὸ ὑποσημ. 64
Θέλει ἀποδεικνύει τὸν ἑαυτόν τε Θεόν. αὐτόθ.
Ἄνθρωπος θέλει εἶναι, καὶ ὄχι Σατανᾶς. 63
Ἀποσασία ὀνομάζεται. 63
Ποῖον εἶναι ὁπού κρατεῖ αὐτὸν καὶ ἐμποδίζει. 65
Ἄδηλος εἶναι ὁ χρόνος πότε μέλλει νὰ ἔλθῃ. 65
Θέλει ἀφανισθῆ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ στόματος τοῦ Κυρίου, καὶ μὲ τὸ φανέρωσιν τῆς παρουσίας τε. 66
Σημεῖα καὶ τέρατα θέλει κάμῃ ψευδῆ. 67
Ἄνθρωπος διὰ τί εἶναι ἠλαττωμένος βραχύτι τῶν Ἀγγέλων. 283
Ἄνθρωποι πολὺ εἶναι ἐλαττωμένοι ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. 284
Ἀντωνίῳ ἐδόθη ἐντολὴ νὰ δηλώσῃ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 74
Ἀνυπομονησία γίνεται αἰτία νὰ ὑστερηθῇ τινας τῆς ἐπαγγελίας. 328
Ἀνυπόκριτος τῷ Θεῷ, ὁ ζῇ. 424
Ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος πῶς δύναται νὰ γένῃ τινας, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 332
Ἄπιστοι οἱ ἔχοντες κάποια καλὰ καὶ φυσικὰς ἀρετὰς, οὐ δυνάνται νὰ εὐαρεστήσειν εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ σωθῶν, ἐπειδὴ δεῖ ἔχειν πίστιν, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 396
Αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν δεῖ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀρεταί. αὐτόθ.
Ἀπολογίαν πρώτην ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 216 καὶ 217
Ἀπόστολοι ὅλοι ἐδούλθειν τέχνας διὰ ἑπτὰ αἴτια, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 13
Ἐπλήρωναν τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα. αὐτόθ.
Δεῖ τὰ ἄξυρον ὅλα. 23
Καὶ διὰ τί. 23
Δεῖ εἶχον ἀδιαλείπτως ἐνεργοῦσαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. 23
Ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὸ ὑποσημ. 204
Ἐφόρων ξεχωρισὴν στολὴν ὅταν ἐτέλειν τὰ θεῖα μυστήρια, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 215
Μὲ θλίψεις καὶ ὀνειδισμοὺς ἀνεστρέφοντο. 388
Ἄπφια τί ἦτον. 253
Ἀργία πόσα κακὰ γεννᾷ, εἰς τὸ ὑποσημ. 14. καὶ 73
Ἀσχημοσύνη εἶναι τὸ ἐν ἀργίᾳ ζῆν. 32
Τάφος εἶναι τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 74
Αἰτία εἶναι τῆς ἁμαρτίας. αὐτόθ.
Παρὰ φύσιν εἶναι. αὐτόθ.
Μήτηρ εἶναι τῶν κακῶν. αὐτόθ.
Ἀργοὶ ἄτακτοι ὀνομάζονται, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 46
Δεῖ πρέπει νὰ σωναστρέφωνται μὲ αὐτοὺς οἱ Χριστιανοί. 73 καὶ 78
Ἀργὸν ὁ Θεὸς δεῖ ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον. 74
Ἀργοὺς δὲν πρέπει νὰ ἐλεῇ τινας, τοὺς δυναμένους μεν, μὴ θέλοντας δὲ νὰ δηλώσειν. 76
Μὲ ποίους ὁμοιάζει, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 76
Καὶ τοὺς ἀργοὺς πρέπει νὰ βοηθοῦν οἱ Χριστιανοί. 77
Ἀργοὺς δεῖ πρέπει νὰ ἔχειν ὡς ἐχθρούς οἱ Χριστιανοί. 78
Ἀρεταῖς εἶναι ἀληθεύεται. 197
Ἀρεταὶ εἰς τρία διαιροῦνται, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 142
Ἀρνήσεως Θεοῦ πολλοὶ εἶναι οἱ τρόποι, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 236
Ἄρχιππος τίς ἦτον. 253
Ἀρετὴ εἰλικρινὴς ποία εἶναι. 27
Ἁγιωσύνη λέγεται. 27
Ἀρετῆς οἱ ἐπιμελούμενοι ἔχειν πολλοὺς ἐχθρούς, εἰς τὸ ὑποσημ. 204
Κάθε ἀρετὴ εἶναι κακία χωρὶς δισεβείας, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 396
Ἀρνησιχρίστοις ἔστι μετάνοια, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 321

Ἀρ-

Ἅρπαγες ἐλεεινότεροι εἶναι τῶν ἁρπαζομένων ἀνθρώπων, εἰς τὴν ὑποσημ. 389
Χειρότεροι εἶναι τῶν κλεπτῶν. αὐτόθ.
Καὶ τῶν φονέων. αὐτόθ.
Ὁμοιάζειν μὲ τὰ θηρία. αὐτόθ.
Δὲν πρέπει τινας νὰ τὰς συναναστρέφεται. αὐτόθ.
Ὑστεροῦνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. αὐτόθ.
Οὔτε αἱ ἐλεημοσύναι των, οὔτε τὰ ἀφιερώματά των, οὔτε αἱ ἄλλαι ἀγαθοεργίαι των ἠμποροῦν νὰ συχωρήσουν τὰς ἁρπαγάς των, ἐὰν δὲν ἐπιστρέψουν τὸ ξένον δίκαιον, ὁποῦ ἥρπασαν. αὐτόθ.
Ἁρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων μετὰ χαρᾶς οἱ δεχόμενοι, παρομοιάζειν μὲ τὸς Ἀποστόλους. 388
Μεγαλίτερον κατόρθωμα εἶναι νὰ ὑπομείνῃ τινας τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων του, παρὰ νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην τὰ διαρπασθέντα, εἰς τὴν ὑποσημ. 389
Ἀρχιερέως νομικὰ ποῖα εἶναι τὰ ἰδιώματα. 308. καὶ 309
Δύω φοραῖς τὸν χρόνον ἔμβαινεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων μὲ θυμίαμα. 358
Οὐχὶ, ἀλλὰ μίαν μόνην μὲ αἷμα. 358
Διὰ τὶ ἐπάνω ἐρράντιζε μὲ τὸ αἷμα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 359
Ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ καλῶνται εἰς τὴν Ἀρχιερωσύνην ἀπὸ τὸν Θεόν. 309
Οἱ μὴ ψηφιζόμενοι ἀπὸ τὸν Θεὸν ποίαν καταδίκην θέλουν λάβειν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 309
Ἀρχιερὺς Ἄγγελος Κυρίου εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 447
Ὁ καταφρονῶν αὐτὸν τὸν Θεὸν καταφρονεῖ. αὐτόθ.
Ὁ Θεὸς ὑπάτας τὺς Ἀρχιερεῖς χειροτονεῖ, διὰ παύτων δὲ ἐνεργεῖ. αὐτόθ.
Εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται οἱ Χριστιανοί. 447
Οἱ τῷ Ἀρχιερεῖ ὑποτασόμενοι, οὐ κατὰ ἄνθρωπον ζῶσιν, ἀλλὰ κατὰ Χριστὸν, εἰς τὴν ὑποσημ. 448
Πρέπει μὲ μόνον τὸν αἰσχαγμὸν ὁ Ἀρχιερὺς νὰ ἐκδικῇ τὺς ἀνυποτάκτους. 448
Ὁ αἰσχαγμὸς αὐτοῦ φθάνει εἰς τὰ αὐτία Κυρίου. 448
Ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα πόσον εἶναι κοπιαστικὸν, εἰς τὴν ὑποσημ. 112
Ἀρχιμήδης ἐκαυχήθη νὰ κινήσῃ μόνος τὴν γῆν ὅλην, εἰς τὴν ὑποσημ. 270
Ἀρχὴν πᾶς τὺς λαοῦ, μόνος ἔγραφε τὸ Δευτερονόμιον, εἰς τὴν ὑποσημ. 136
Ἀσθένεια ποία λέγεται. 345
Ἀσκητὴς πρέπει νὰ δειλάνῃ. 76
Ἀσπασμὸς ποῖος εἶναι ὃν ἔγραφεν ὁ Παῦλος ἰδιοχείρως. 79 249. καὶ 451
Ἀστέρες καθ' ὅσας κινεῖται, καὶ ὄχι μὲ τὰ τοῦ οὐρανοῦ φέρεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 347
Ἄλλοι εἶναι ὑψηλότερα, καὶ ἄλλοι χαμηλότερα, ὡς οἱ ἰχθύες ἐν τῷ ὕδατι, καὶ τὰ πετεινὰ ἐν τῷ ἀέρι. αὐτόθ.
Ἄπακτος ποῖος εἶναι. 46
Ἀφιλάργυρος ποῖος εἶναι. 116
Ἀφορισμὸς τελῶν λογιῶν ἐγίνετο ἀπὸ τὺς παλαιὺς, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 78
Ὁ νῦν γινόμενος ἀφορισμὸς, δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ ἀνάθεμα. αὐτόθ.
Ἄφρων διὰ τὶ εἶπεν ὅτι οὐκ ἔστι Θεός. 201

B

Βάπτισμα διὰ τὶ λέγεται μισεινὴ ἀναγέννησις. 43
Μετὰ τὴν μετάνοιαν δίδεται. 318
Δι' αὐτοῦ καθαριζόμεθα ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν προπατορικὴν, καὶ προαιρετικήν. 319
Δωρεὰ λέγεται ἐπουράνιος. 320
Οἱ βαπτισθέντες, δεύτερον νὰ βαπτισθοῦν δὲν δύνανται. 320
Βάπτισμα δεύτερον δὲν εἶναι. 322 384. καὶ 385
Σταυρὸς εἶναι. 322
Ὕδωρ καθαρὸν ὀνομάζεται. 382
Τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ εἰκονίζει. 385
Εἷα εἶναι, καθὼς ὅσας εἶναι καὶ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ. 385
Φώτισμα ὀνομάζεται. 387
Βαπτισμοὶ πολλοὶ ἡ Παλαιὰ εἶχε. 319
Βαρὰχ τὶ ἦτον, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 411
Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ αἰῶνας εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 94. καὶ 266
Ἐν αὐτῇ κατάπαυσις θέλει εἶναι ἀπὸ κάθε κόπον. 302
Θεωρία ἔσται ἐν αὐτῇ, καὶ ἀπόλαυσις ἀχόρταστος. 302
Ἀσάλευτος εἶναι. 437
Βασιλείας προσκαίρου ἀπόλαυσις, ἁμαρτίας εἶναι ἀπόλαυσις. 406. καὶ 407
Βασίλειος δεκατρεῖς χρόνους ἐμελέτα τὰς Γραφὰς εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 135
Βασιλεῖς διὰ ἀπίστους πρέπει νὰ προσεύχωμεθα. 98. καὶ 99
Διὰ τοὺς Βασιλεῖς τῆς Βαβυλῶνος προσ-

πρασπάχοντο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς τὸν ὑποσημ. 100
Καὶ εἰ τῇ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν ἀνωνύμως, δεῖ εἶναι ἐφάμαρτον. αὐτόθ.
Βιβλίωσις ποία εἶναι. 429
Βῆμα Ἅγιον πῶς πρέπει νὰ κοσμῆται παρὰ τῶν Ἱερέων, εἰς τὸν β'. ὑπ. 114. καὶ 115
Βιβλία αἱρετικῶν πρέπει νὰ κατακαίωνται, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 189
Τὰ τῶν ἀσεβῶν ψευδεπίγραφα δὲν πρέπει νὰ δημοσιεύωνται. αὐτόθ.
Βιβλίῳ κεφαλὶς ποία ὀνομάζεται. 376
Βλασφημία ποία εἶναι. 98
Βλασφημοῦσι τὸν Θεὸν τίνες. 56
Βοδίν εἰς εἶδος διὰ τί ἐτυπώθη τὸ χωνευτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰς τὸν β'. ὑπ. 129
Βοταὶν εὔθετος ποία ὀνομάζεται. 323
Βοτάνη ἀλλοτεία ποία εἶναι, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 428
Βρέφος ἐκ πόσων, καὶ εἰς πόσας ἡμέρας τελεῖται, εἰς β'. ὑποσημ. 400
Εἰδοποίησις αὐτοῦ τί εἶναι, καὶ εἰς πόσας ἡμέρας τελειοῦται. αὐτόθ.
Κίνησις αὐτῷ εἰς πόσας ἡμέρας τελεῖται. αὐτόθ.
Τελείωσις αὐτοῦ εἰς πόσας ἡμέρας ἀπαρτίζεται. αὐτόθ.
Πόθεν τρέφεται καὶ ἀναπνέει. αὐτόθ.

Γ

Γάλα ποῖον ἐνοεῖται. 316
Γαλατία αἱ Γαλλίαι ὠνομάζοντο, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 214
Γαμαλιὴλ τί ἦτον, καὶ πῦ ἐνταφιάσθη, εἰς τὸν ὑποσημ. 91. καὶ 92
Γάμος δὲν εἶναι ἄτιμος καὶ κακός. 128
Διὰ τί ἐμποδίζομεν τινὰς νὰ μὴ δεσμῶνται μὲ τὸν γάμον. 128
Ποῖοι ἐδιάβαλον τὸν γάμον, εἰς τὸν γ'. ὑποσημ. 128
Γάμος δεύτερος δὲν εἶναι χωρὶς ἔγκλημα. 229
Πῶς εἶναι τίμιος ὁ γάμος εἰς πάσι. 439
Οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγῴδια ἀτιμίαν προξενοῦν εἰς τὸν γάμον, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 439
Γάμος Χριστιανῶν δὲν εἶναι μόνον σαρκικὸς, ἀλλ' ἔχει καὶ καρπὸν πνευματικῆς ἐπαγγελίας. αὐτόθ.
Διὰ τί λέγεται τίμιος. αὐτόθ.
Γεδεὼν τί ἦτον. 411
Γένησις φυσικὴ τί διαφέρει ἀπὸ τὸν τόκον τῆς πίστεως, εἰς τὸν β'. ὑποσ. 227
Γενόμενος τί δηλοῖ. 272
Γέροντας, καὶ γερόντισσας δὲν πρέπει νὰ ἐπιτιμᾷ ὁ Ἐπίσκοπος, εἰς τὸν γ'. ὑποσημ. 138
Πότε πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται οἱ γέροντες καὶ γερόντισσαι βαρύτερα ἀπὸ τοὺς νέους καὶ νέας. αὐτόθ.
Γέροντας ἐπιθυμίας ἔχων τῶν νεωτέρων, νέος εἶναι. 193
Γέροντες ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχωσι. 237
Γερόντισσαις ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχουν. 238
Γεωργὸς πρέπει νὰ ἀπολαμβάνῃ τὸν καρπὸν, πῶς ἐννοεῖται. 183
Γῆ ποία ὀνομάζεται. 322
Τοὺς καρποὺς βλασταίνει ἀπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. 323
Ἡ ἄκαρπος, εἶναι κοντὰ εἰς κατάραν. 324
Τὸ τέλος της εἶναι εἰς καῦσιν. 324
Γνῶσις ψευδὴς καὶ ἀνθρωπίνη, τὴν πίστιν ἀποβάλλει. 167
Γνῶσις ἐξωτερικὴ πρὸς ἀπάτην σοφίζει. 205
Γνωστικοὶ ποῖοι ἦτον. 167
Γόνατα παραλελυμένα ποῖα εἶναι. 426
Γονεῖς οἱ μὴ μανθάνοντες τὰ τέκνατων τὰ χρηστὰ ἤθη, καὶ τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, ἀλλὰ βάλλουν αὐτὰ διὰ νὰ μανθάνουν διαλέκτους, αὐτοὶ ἔχουν νὰ κολασθοῦν διὰ τῆς τεκνογονίας, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 111
Θεοὶ ὠνομάζοντο, εἰς τὸν β'. ὑποσ. 139
Γονεῖς γηροκομεῖν, δίσεβεια εἶναι, τὸ δὲ μὴ γηροκομεῖν, ἀσέβεια. 139
Γράμματα οἱ μανθάνοντες διὰ τὸ τέλος τῆς σωτηρίας των, ἐπαινετοὶ εἶναι, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 205
Ὅσοι δὲ διὰ τέλη κοσμικὰ ταῦτα μανθάνουσι, καταδίκην μειζοτέραν ἔχουν νὰ λάβουν. αὐτόθ.
Γραφὴ, ἱερὰ γράμματα ὀνομάζεται. 205
Κάθε Γραφὴ εἶναι Θεόπνευστος. 205
Γραφῶν ἐμπειρία γύμνασιν καὶ διάκρισιν προξενεῖ τῶν αἱρετικῶν, ἢ τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων. 317
Γραφῶν καὶ τὰ λόγια ὅλα ὑπηγόρευσε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 35. καὶ 36
Ἢ τὰ κυριώτερα μόνον αὐτῶν λόγια. αὐτόθ.
Πᾶσα τὰ εἰ ταῖς Γραφαῖς, Θεόπνευστα εἶναι. αὐτόθ.
Ἀναγκαιοτάτη εἶναι πρὸς σωτηρίαν ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν εἰς πάντας, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 135

Οἱ

Οἱ λαϊκοὶ χρειάζονται περισσότερον νὰ ἀναγινώσκωσι τὰς Γραφάς. αὐτόθ.
Ἡ Γραφὴ δέλτος ὀνομάζεται ἱερατική. αὐτόθ.
Μετὰ προσοχῆς πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται αἱ Γραφαὶ, εἰς τὸ ὑποσ. 136
Μὲ τὰς ἑρμηνείας αὐτῶν πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται. αὐτόθ.
Τὰ περὶ τῶν Γραφῶν ζητήματα, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται μὲ φιλονεικίαν. 194
Ἀνάγνωσις Γραφῶν παρηγορίαν προξενεῖ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 205
Χωρὶς τῶν Γραφῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ ὁ ἄνθρωπος τέλειος. 206
Εἰς εἰλητὸν ἦτον ἡ Γραφὴ γεγραμμένη, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 215
Γραφαὶ τίνος ἀπέπαυον τὸ ψυχικὸ, καὶ μάλιστα τὸ ῥητὸν „Ἐπεφάνη ἡ χάρις „εἰς τὸν Θεὸν", εἰς τὸ β'. ὑποσ. 241
Γραφὴ τὰ θετικῶς λεγόμενα, ἀποφατικῶς ἐκλαμβάνει, εἰς τὸν β'. ὑποσ. 245
Γραφὴ Παλαιὰ καὶ Νέα ἁγαθὸν Θεοῦ εἶναι. 265
Τὸ Νέαν Γραφὴν καὶ ὁ Διάβολος φοβεῖται, εἰς τὸ ὑποσημ. 280
Γρηγόριος δεκατρεῖς χρόνους ἐμελέτα τὰς Γραφὰς εἰς τὸ ἔρημον, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 135
Γυμνασία σωματικὴ ποία εἶναι. 132
Γυναῖκες παλαιαὶ ποῖαι ἔλαβον τὰς ὑγείας των ἐξ ἀναστάσεως. 414
Γυναικαρίων διὰ μέσου, λαμβάνουν οἱ πωλητοὶ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ ἀξιώματα, εἰς τὸ ὑποσημ. 201
Ἴδιον αὐτῶν εἶναι τὸ νὰ ἀπατῶνται. 200
Γυνὴ πρέπει νὰ σηκόνῃ τὰ χέρια ὅταν προσεύχεται. 106
Πῶς αὐτὴ ἁρπάζει καὶ πλεονεκτεῖ. 106
Πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ εἶναι σολισμέναι μὲ φορεσίαν σεμνὴν. 106
Πρέπει νὰ ἔχωσι σκεπασμένῳ τὸ κεφάλι, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ στῆθος, καὶ ὅλα τὰ μέλη. 106
Δὲν πρέπει νὰ φορῶσι καλλωπισμένα ῥοῦχα, καὶ παπούτζια, καὶ ζωνάρια, καὶ τὰ λοιπά. 106. καὶ 107
Θέλει ξεγυμνώσει αὐτὰς ὁ Θεὸς ἀπὸ κάθε σολισμὸν, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 107
Στολίδια τῶν γυναικῶν τοῦ παιρνοῦ καιροῦ ποῖα εἶναι. αὐτόθ.
Αἱ σολισμέναι γυναῖκες μὲ τὶ ὁμοιάζουν. αὐτόθ.
Ἡ προσευχὴ των δὲν εἰσακούεται, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 107
Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ βάλλουν φτιασίδια. 107
Πρέπει νὰ σολίζωνται μὲ ἔργα καλά. 108
Δὲν πρέπει νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. 108
Κατ' ἰδίαν δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ νὰ διδάσκῃ ἡ γυνή. 108
Ἡ γυνὴ ἠπατήθη, καὶ ὄχι ὁ ἀνήρ. 109
Γένος γυναικῶν ἐλαφρὸν εἶναι εἰς τὸν λογισμόν. 109
Θέλει σωθῇ μὲ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της. 109. καὶ 110
Καὶ αἱ σεμναὶ γυναῖκες σώζονται μὲ τὰς ἀρετάς των, κἂν καὶ τέκνα δὲν ἐγέννησαν. 110
Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν „Μήτηρ" ἐν τῷ παρόντι Πίνακι.
Διὰ ποῖον σκοπὸν πρέπει νὰ ὑπανδρεύωνται αἱ γυναῖκες. 145
Γένος γυναικῶν δὲν εἶναι κατώτερον τῶν ἀνδρῶν τόσον εἰς τὰ βιωτικὰ, ὅσον καὶ εἰς τὰ πνευματικά. 220
Διὰ τὶ ὄχι μόνον ἐκ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων τοῦ ἀνδρὸς ἐλήφθη ἡ γυνὴ, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 220
Γυναῖκες ὕπανδροι ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχωσι. 238
Δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωσι τοὺς ἄνδρας των. 238
Γυναῖκες διὰ τὶ ἔτρεφον τὸν Κύριον μετὰ τὸ Βάπτισμα. 249
Γυνὴ δύναται καὶ αὐτὴ κάποιον αἵρεμα. 400
Πικρότερον εἶναι ἀπὸ τὸν θάνατον. 428

Δ

Δαβὶδ ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐπροσκύνησε τὸν Θεὸν, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 405
Δάκρυα γεννῶνται καὶ ἀπὸ τὸν πολλὸν πλοῦτον. 430
Δαίμονες διὰ ποῖον σκοπὸν παιδεύουσι. 97
Ἀποθνήσκουν καὶ νεκροὶ γίνονται κατὰ ἄλλον τρόπον, αὖ καὶ δὲν ἀποθνήσκουν ὡς τὰ σώματα, εἰς τὸν ἀ. ὑπ. 162
Θάνατος αὐτῶν ποῖος εἶναι. αὐτόθ.
Δαίμονας διὰ τὶ ἐμπόδισε ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος νὰ λαλοῦν περὶ αὐτῶν. 234
Δάμαλις ἡ ἄμωμος καὶ κοκκίνη, ἧς ἡ σάκτη ἐκαθάριζε τοὺς μεμολυσμένους, τίνος ἦτον τύπος, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 363. καὶ 444
Δέησις τὶ εἶναι. 99
Δημᾶς διὰ τὶ κατηγορεῖ ὁ Παῦλος. 214
Ὁ Δημᾶς Ἱερεὺς ἔγινε τῶν εἰδώλων. εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 214
Φιλόσαρκος ἦτον, εἰς τὸν δ'. ὑποσημ. 214
Διάβολος, μ' ὅλον ὁπού δὲν ἠξεύρει ἂν νικᾷ-

νικήσῃ τὰς ἀνθρώπους, πειράζει ὅμως αὐτές. 23
Πότε φεύγει ἀπὸ αὐτὰς κατηχυμένος. 23
Κακὸς ὢν, κάμνει τὰς ἀνθρώπους νὰ σωφρονίζωνται διὰ τὰς παιδείας. 97
Πότε, καὶ πῶς ὁ Παῦλος παρέδιδεν εἰς αὐτὸν τὰς κακάς. 97
Ὑπεξούσιοι εἶναι εἰς αὐτὸν, ὅσοι εἶναι πιασμένοι ἢ ἀπὸ κακὰ δάγματα, ἢ ἀπὸ κακλὼ ζωήν. 195
Καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς Νέας Γραφῆς φοβεῖται, εἰς τλὼ ὑποσημ. 280
Πῶς εἶχε τὸ κράτος τοῦ Θανάτου. 288
Καὶ ἀμέσως καὶ ἐμμέσως ἐπείραξε τὸν Χριστὸν, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 291
Διαθήκη Νέα καλλιτέρα ἦτον ἀπὸ τὴν Παλαιάν. 342 349. καὶ 350
Ὅρα καὶ εἰς τλὼ λέξιν Γραφῶν.
Ἡ μὲν Παλαιὰ ὀνομάζεται σκιὰ, ἡ δὲ Νέα, ἐπουρανία, καὶ διὰ τί. 349
Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τὶ ἔχασε ἀπόβλητος. 350
Ἡ Νέα δὲν ἐδόθη μὲ γράμματα, ἀλλὰ μὲ ἄὐλα καὶ ἀσώματα διὰ Πνεύματος Ἁγίου. 351. καὶ 352
Ὅσῳ διαφέρει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶμα, τόσον διαφέρει καὶ ἡ Νέα ἀπὸ τλὼ Παλαιὰν, εἰς τλὼ ά. ὑποσημ. 352
Ἡ Νέα ὅλα τὰ ἔχει ἥμερα καὶ γαληνά. 433
Αἰώνιος εἶναι. 449
Διαθήκη Παλαιὰ δὲν ἐδιώριζε περὶ διαφορᾶς πιστῶν. 360
Ἐδιώριζε καὶ περὶ αὐτῶν. 360
Διαθήκη ἡ Νέα τὸ Χριστὸ, βεβαία ἔγινε μὲ τὸν Θάνατον αὐτοῦ. 365. καὶ 366
Ποίους κάμνει κληρονόμους. 365
Ποίους ἔχει μάρτυρας. 365
Διαθήκη ἡ Παλαιὰ μὲ αἷμα ἐγκαινιάθη, καὶ τλὼ ἀρχὴν τῆς συσάσεως καὶ ἐνεργείας της ἔλαβε. 366
Τὰ ὑπηρετήσαντα εἰς τὸν ῥαντισμὸν τῶ βιβλίου τῆς Παλαιᾶς, τίνος ἦτον τύπος. 367
Διαθήκη Νέα ὁμοιάζει μὲ τλὼ τελείαν εἰκόνα. 372
Μέση εἶναι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς πραγμάτων, εἰς τλὼ ὑποσημ. 372
Διαθήκη Παλαιὰ ἀπεβλήθη διὰ τὸ ἀτελὲς ὁπού ἔχει. 377
Διαθήκη Νέα ὅταν ἐδόθη, ἐδόθη καὶ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν. 513
Ἡ Παλαιὰ φοβερὰ ἦτον. 432
Διαθήκη ἀνθρώπου δὲν ἔχει τὸ κῦρος ἐν ὅσῳ ζῇ ὁ διαθέμενος. 366
Διακονιασῶν ἀρεταὶ ποῖαι εἶναι. 122
Καὶ ἐκ τῶν χηρῶν ἐχειροτονεῖτο, εἰς τλὼ ά. ὑποσημ. 139
Διάκονοι δὲν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται τλὼ Ἰατρικλὼ, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 122
Πρέπει νὰ εἶναι σεμνοὶ εἰς τὸ χῆμα. 121
Ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχωσι. 121. 122 καὶ 123
Οἱ καλῶς διακονήσαντες, εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θέλουν ἀπολαύσει βαθμὸν αἰώνιον, εἰς τλὼ γ'. ὑποσημ. 123
Ἐκπολεῖς Θεῶ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 447
Διαλογισμὸς τί θέλει νὰ εἰπῇ. 105. καὶ 106
Διατριβαὶ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 154
Διδασκαλία βροχὴ ὀνομάζεται. 322
Διδάσκαλοι πρέπει νὰ τιμῶνται. 45
Ποῖον εἶναι τὸ οἰκειότατον αὐτῶν ἐπάγγελμα. 46. καὶ 47
Πρέπει νὰ νουθετῶν τοὺς ἀτάκτους καὶ νὰ παρηγορῶν τὰς ὀλιγοψύχους. 46
Πάλεμον μάλιστα ἔχουσιν ὅτοι. 96
Πρέπει νὰ ἔχωσι τὰς ἀρετὰς τῶν μαθητῶν τους. 96
Χρεωστῶν νὰ δέχωνται τὰς συμβουλάς. 96
Τροφὴ τῶν διδασκάλων εἶναι ἡ δίδαξις αὐτῶν, καὶ ἡ τῶν μαθητῶν μάθησις. 131
Ἐν ᾧ τὰς ἄλλας διδάσκει ὁ διδάσκαλος, καὶ αὐτὸς ὠφελεῖται ἐντρεπόμενος τὰς λόγους του. 137
Πρέπει νὰ λαμβάνουν κάθε αὐτάρκειαν τῶν ἀναγκαίων. 146
Λόγον ὄχι ῥητορικὸν χρεωστῶν νὰ ἔχουν. 146. καὶ 147
Χρεωστῶν νὰ κοπιάζωσιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. 146
Ὅσοι δὲν κοπιάζουν, οὐδὲ ἄξιοι εἶναι νὰ λαμβάνωσι μισθὸν καὶ τροφήν. 147
Διδάσκαλοι δύω πράγματα πρέπει νὰ ἔχουν. 181
Πρῶτος ὁ διδάσκαλος ἀπολαμβάνει τὰς καρπὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων. 183
Οἱ διδάσκαλοι ἐὰν πείσωσι τινα καὶ ἐπιστρέψωσι, πρέπει νὰ λογιάζωσιν ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἔπεισε. 195
Πρέπει νὰ συντρίβουν τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου, καὶ νὰ ἐλευθερόνωσι τὰς ἁμαρτωλάς. 195
Πρέπει πρῶτον ὁ Διδάσκαλος νὰ προκατασκευάζῃ τὰς ἀκροατὰς, καὶ ἔπειτα νὰ λέγῃ εἰς αὐτὰς ἐκεῖνα ὁπού θέλει. 337
Κατ' ὀλίγον ὀλίγον πρέπει οἱ Διδάσκαλοι νὰ ἀναβαίνωσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα. 346
Διδαχαὶ ποικίλαι καὶ ξέναι ποῖαι εἶναι. 442

Δί-

Digitized by Google

Δίκαιοι οἱ παλαιοὶ, ξενοι ὡμολόγουν ὅτι εἶναι. 402
Πατρίδα ἐπουράνιον ἐζήτουν. 402
Διὰ τί δὲν ἐπροσδέχθησαν τὴν ἀπολύτρωσιν. 414
Δίκαιοι τίνες ἐνεπαίχθησαν. 415
Τίνες ἐμασίχθησαν, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 415
Τίνες ἐφυλακώθησαν. 415
Τίνες ἐλιθοβολήθησαν. 416
Πῶς ὁ Κόσμος δὲν ἦτον τούτων ἄξιος. 417
Δίκαιοι ὀλίγοι, τιμιώτεροι εἶναι ἀπὸ τὰς πολλὰς ἁμαρτωλούς. 417
Δικαιοσύνη ποία ὀνομάζεται. 316
Διόρασις ποία εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσ. 95
Δι' ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς λέγεται. 285
Πῶς τοῦτο ἑρμηνεύεται. 285
Διχοτομία ποία λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 303
Διωγμοὶ ἀκολουθοῦν εἰς τοὺς ἔχοντας Πνεῦμα Ἅγιον, εἰς τὴν ὑποσημ. 204
Δόγματα πονηρὰ ῥίζα εἶναι πικρίας, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 428
Δοκιμάζει, τί θέλει νὰ εἰπῇ. 10
Δόξα διπλῆ, πρέπει νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεόν. 94
Δοξολογία Θυσία ὀνομάζεται. 446
Δοῦλοι πρέπει νὰ τιμοῦν τοὺς αὐθεντάς των καὶ ἀπίστους ὄντας. 152
Δὲν πρέπει νὰ καταφρονοῦν τοὺς ὁμοπίστους αὐθεντάς των. 153
Δοῦλοι κυρίως εἶναι οἱ ἐξαγορασμένοι, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 153
Δοῦλοι εὐρίσκουσι χάριν, οἱ πράττοντες τὰ ἀρεστὰ εἰς τοὺς αὐθεντάς των. 221
Δοῦλοι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς αὐθεντάς των. 240
Δοῦλος δὲν πρέπει νὰ χωρίζῃ τινὰς ἀπὸ τοὺς αὐθεντάς των. 251
Δοῦλοι δὲν πρέπει νὰ χειροτονῶνται χωρὶς τὴν γνώμην τῶν αὐθεντῶν τας, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 256
Καὶ οἱ δοῦλοι γίνονται Ἅγιοι. 259
Δοῦλος Κυρίου δὲν πρέπει νὰ μάχεται. 194
Ἀλλὰ νὰ παιδεύῃ μὲ πραότητα. 195
Δύναμις καὶ ἐπιτηδειότης ἐβλήθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ τὴν ἐναν-θρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ δικάλως τὸν Θεόν. 352
Δυσυχίαι, ἀπὸ λόγου μας ἔχουσι τὴν ἀρχήν. 351
Δῶρον καὶ Θυσία παρὰ τῇ Γραφῇ ὡς ταυτοσήμαντα λαμβάνονται. 308. καὶ 347
Διαφέρει ἀπὸ τὴν Θυσίαν καὶ τί εἶναι. 347

Ε

Ἐγκεκαίρισαι τί θέλει νὰ εἰπῇ. 366
Ἐλεάζαρος ἐμασιγώθη, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 415
Εἰδωλόθυτον πότε δύναται νὰ γένῃ καθαρὸν μὲ τὴν τοῦ Θεοῦ εὐχαριστίαν. 130
Εἰρήνην πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε οἱ Χριστιανοί. 79
Τὸ εἰρηνικὸν πολὺ συμφέρει εἰς τὸ νὰ διορθώσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας. 79
Εἰρήνην νὰ ἔχῃ τινὰς μὲ ὅλους δὲν εἶναι δυνατὸν, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 194
Εἰρήνην διώκετε, πῶς ἑρμηνεύεται. 427
Ἐκκλησίας ἔξω ὁ διωκόμενος, καὶ ἀπὸ τὴν σκέπην διώκεται τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. 97
Ἐκκλησίαν σκεπάζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. 97
Ἐκκλησίαν πρέπει νὰ κοσμοῦν οἱ Ἱερεῖς, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 114. καὶ 115
Ἐκκλησία Θεοῦ οἶκος εἶναι. 124
Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἶναι ὅλοι καλοί. 191
Ἐν αὐτῇ εἶναι καλοὶ καὶ κακοὶ, εἰς τὴν ὑποσημ. 191
Ὁμοιάζει μὲ τὴν κιβωτόν. αὐτόθ.
Ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν πρέπει νὰ δικαίνῃ τινας, εἰς τὴν ά. ὑπ. 409
Ἐδέχθη τοὺς Ἀποστόλους, εἰς τὴν ὑποσ. 410
Διὰ τοῦ Δεσποτικοῦ Αἵματος ἀπήλαυσε τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. αὐτόθ.
Ἔλεγχος ὁ μετὰ πραότητος, πλήττει τὸν ἐλεγχόμενον. 194
Ἔλεγχον ποῖοι χρειάζονται. 234
Ἐλεημοσύνη πνευματικὴ ἀρετὴ εἶναι. 32
Εἰς ποίους συγχωρεῖται νὰ δίδεται, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 76
Ἀγάπη ὀνομάζεται. 325
Ἡ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς γινομένη, αὕτη εἶναι κυρίως ἐλεημοσύνη. 325
Διὰ τί κοινωνία ὀνομάζεται. 446
Θυσία ὀνομάζεται. 446
Ἔλεος εἰς ποίους γίνεται. 91
Ἔλεος καθολικὸν ὄνομα εἶναι καὶ περιλαμβάνει ὅλας τὰς χάριτας τοῦ Θεοῦ. 179
Καὶ ἡ ἐν οὐρανοῖς δόξα, ἔλεος εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ. 180
Ἐλπὶς περικεφαλαία εἶναι. 44
Ἐλπὶς βεβαία εἰς Θεὸν, πλοῦτος εἶναι μόνιμος. 165
Ἄγκυρα στερεά. 329
Εἰς τὸ ἐσώτερον εἰσέρχεται τοῦ οὐρανοῦ. 330

Περικεφαλαία εἶναι. 44
Ἐλπὶς Χριστιανῶν πολλὰ μεγαλιτέρα εἶναι ἀπὸ τὴν τῶν Ἰουδαίων. 341
Ἐλύμας ὁ μάγος ποῖον ῥητὸν κατηγορεῖ τοῦ Παύλου, καὶ πῶς ἐλέγχεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 187
Ἐμφύσημα Θεοῦ ἅπαξ δοθὲν εἰς τὸν Ἀδὰμ, ἐνεργεῖ καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ πάντας. εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 424. καὶ 425
Ἐν πρόθεσις δίδοται καὶ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Υἱόν. 4
Ἀντὶ τῆς διὰ νοεῖται. 60. καὶ 84
Δεῖ εἶναι ἀποκεκλεισμένη εἰς τὸ Πνεῦμα. 265
Ἐνθυμήσεις ποῖαι εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 304
Ἐνθύμησις τῶν κατορθωμάτων τινος προξενεῖ εἰς αὐτὸν προθυμίαν. 387
Ἔντιλξις τί εἶναι. 99
Ἐντολὴ εἶναι τὸ νὰ δίδῃ τινὰς ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα εἰς τοὺς πτωχοὺς, εἰς τὴν ὑποσημ. 27
Ἐντροπὴ ἁμαρτωλῶν, φοβερωτέρα εἶναι τοῦ αἰωνίου πυρὸς, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 323
Ἔνυδρον ποῖον ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 210
Ἐν ᾧ, τί δηλοῖ. 328
Ἐνώχ πίστιν μεγάλην ἔδειξε. 395
Διὰ αὐτοῦ προσωρινὴ ἀπεδείχθη ἡ τοῦ θανάτου ἀπόφασις. 396
Πῶς μετετέθη, ἄδηλον εἶναι. 396
Εἰς τὸν ἐπίγειον Παράδεισον εἰσέρχεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 396
Μετανοίας ὑπόδειγμα ἔγινε, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 396
Ἐξῆλθον ἐπὶ τίνος νοεῖται, εἰς τὴν β'. ὑπ. 273
Ἔξιν ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 317
Ἐξομολόγησις ἀντὶ δοξολογίας λαμβάνεται. 446
Ἐπάγγελμα κάθε ζωῆς, καὶ σῳζομένους ἔχει καὶ κολαζομένους, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 38. καὶ 39
Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ λοιπὰ περιέχει τὴν φύσιν, τὸ τέλος καὶ τὴν ἀντίδοσιν τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 241
Εἰς τὰ λόγια ταῦτα περιέχεται γενικῶς κάθε ἀρετὴ καὶ κακία, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 242
Ἐπίγνωσις ποία εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ. 101
Ἐπίγνωσις ἀληθείας αἴτιος εἶναι ὁ Θεός. 224
Ἀπὸ τὴν πίστιν γεννᾶται ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας. 225
Ἐπιεικὴς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 116
Ἐπιθυμία τῆς καρδίας, μοιχεία, καὶ πορνεία ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 28
Πάθη ἐπιθυμίας ποῖα ὀνομάζονται. 29
Εἶναι καὶ ἐπιθυμία ἀπαθής. 29
Ἐπισκοπῆς ἔργον, ἦτοι κόπον, πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ τινας, καὶ ὄχι τὸ ἀξίωμα, εἰς τὴν ὑποσημ. 112
Οἱ τὴν ἀξίαν τῆς Ἐπισκοπῆς ὀρεγόμενοι, πόσον εἶναι κατηγορημένοι. αὐτόθ.
Ὁ ἀγαπῶν γενέσθαι Ἐπίσκοπος, νόσημα τοῦ διαβόλου νοσεῖ, εἰς τὴν ὑποσημ. 113
Οἱ πάλαι καὶ νῦν γινόμενοι Ἐπίσκοποι, τί διαφορὰν ἔχουσιν. αὐτόθ.
Ἐπίσκοπος χάριν καὶ εἰρήνην χρειάζεται ὑπὲρ τοὺς λαϊκούς. 227
Μία ἀρετὴ τὸν ἀνεβάζει εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ μία ἁμαρτία τὸν κατεβάζει εἰς τὸν ᾅδην. 228
Θέλει παιδευθῇ διὰ τὰς ψυχὰς, ὁπού ἐξ αἰτίας του ἀπολύονται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 228
Ἐπίσκοπος διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν ὑπ. 112
Ὄνομα γενικὸν εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑπ. 113
Καὶ ὁ Πρεσβύτερος, Ἐπίσκοπος λέγεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 112
Ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος πόσας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχῃ. 113. 114. 115. 116. 117. καὶ 118
Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἠξεύρῃ ὅλην τὴν Ἁγίαν Γραφὴν, εἰς τὴν ἀ. ὑπ. 115. καὶ 116
Πρέπει καθ' ἡμέραν νὰ διδάσκῃ τὸν λαόν του. αὐτόθ.
Παλαιὰ ὅποιος δὲν ἦτον Μοναχὸς, δὲν ἐγίνετο Ἐπίσκοπος, εἰς τὴν ὑπ. 118
Περισσοτέραν καθαρότητα πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπὸ τοὺς ἐρημίτας καὶ ἀσκητὰς, εἰς τὴν ὑποσημ. 118
Ποῖοι εἶναι νόθοι καὶ παρέγραπτοι Ἐπίσκοποι, εἰς τὴν ὑποσημ. 119
Ἄγαλμα Φιλοσοφίας πρέπει νὰ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 120
Δὲν πρέπει νὰ πίνῃ κρασὶ πολὺ, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 121
Καὶ διὰ τί; αὐτόθ.
Δὲν πρέπει νὰ διείσκεται εἰς αὐτὸν προσαγὴ καὶ αὐθεντία, ἀλλὰ μόνον νουθεσία καὶ συμβουλή. 131
Δὲν εἶναι ἄρχων, ἀλλὰ σύμβουλος, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 131
Κοινωνὸς γίνεται εἰς τὰς ἁμαρτίας τῶν ὑπ' αὐτὸν χειροτονημένων. 149 καὶ 150
Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους ἔχουν νὰ κολασθοῦν, εἰς τὴν ὑποσ. 150
Ἂν εἷς μόνος μείνῃ ἀκατήχητος ἀπὸ τὸν

Digitized by Google

τὸν Ἐπίσκοπον, αὐτὸς ἀφανίζει ὅλλως τὴν σωτηρίαν τῆ Ἐπισκόπυ. αὐτόθ.
Ἐπίσκοπος, Πρεσβύτερος ὀνομάζεται. 228
Ἀρεταὶ αὐτῆ ἀριθμῶνται. 229 230 231 καὶ 232
Πρέπει νὰ ἦναι παράδειγμα καλοῦ εἰς τὸν λαόν. 229
Τὸ νὰ ἔχῃ γυναῖκα ὁ Ἐπίσκοπος, κατὰ συγκατάβασιν ἐσυγχώρησαν οἱ Ἀπόστολοι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 229
Καὶ χωρὶς τὴν ἔξω σοφίαν δύναται νὰ διδάσκῃ. 231
Τὸ διδάσκειν χαρακτηρίζει τὸν Ἐπίσκοπον. 232
Ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος ζῇ ζωὴν ἐνάρετον, οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως δὲν ἔχυν τὶ νὰ εἰποῦν, εἰς τὴν ἀ. ὑπ. 240
Ἐπιστολὴ πρὸς Ἑβραίυς εἰς ποίαν γλῶσσαν ἐγράφη. 262
Τίς αὐτὴν μετεγλώττισε. 262
Γνησία εἶναι τῆ Παύλυ, εἰς τὴν ὑπ. 263
Τὸ Ἑβραϊκὸν αὐτῆς ὕφος, ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐσώζετο. αὐτόθ.
Ἐπιφάνεια διὰ τὶ λέγεται ἡ δευτέρα τῆ Χριστῆ παρυσία. 213
Δύω εἶναι αἱ ἐπιφάνειαις τυῦ Κυρίυ. 213. καὶ 242.
Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁπῦ ἀγαπᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τῆ Χριστῆ, καὶ ποῖος εἶναι ὁπῦ τὴν μισεῖ. 213
Ἔργα εἶναι δυάμεις τῆς εὐσεβείας καὶ νεῦρα τῆς πίστεως. 198
Ἔργα, ἄλλα πράττονται κατὰ προσαγὴν Θεῦ, ἄλλα δὲ κατὰ συμβυλίαν. 226
Ἔργα νεκρὰ καὶ ἁμαρτωλὰ ὁ ποιῶν, αὐτὰ λατρεύει, καὶ ὄχι τὸν ζῶντα Θεόν. 364
Ἐργόχειρον διὰ τὶ λέγεται πνευματικόν. 32
Ἔτι ἅπαξ τὶ δηλοῖ. 436
Εὐαγγέλιον ὅπυ εὐρίσκεται, ἀπὸ ἐκεῖ φεύγει ὁ διάβολος, εἰς τὴν ὑποσημ. 280
Αὐτὴν ἔδειξε παρῦσαν τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὴν ὑποσημ. 372. καὶ 373
Εὐαγγελίυ βεβαίωσις ποία εἶναι. 6
Διὰ τὶ ὀνομάζεται λόγος ἀκοῆς. 16
Διὰ τὶ Εὐαγγέλιον δόξης ὀνομάζεται. 89
Εὐαγγελιον πῶς ἐννοεῖται περιεργότερον. 174
Ἀντὶ τῶν κηρύκων τῆ Εὐαγγελίυ λαμβάνεται. 174
Ἴσον τῆ δεσπότῃ τὸν δῦλον ποιεῖ. 256
Εὐαγγελίυ σωτηρία πολλὰ μεγάλη εἶναι. 280
Εὐάρεστοι πρέπει νὰ εἰμεθα ἐνώπιον τῆ Θεῆ. 450
Εὐσέβεια ποία εἶναι. 132
Εὐσεβείας ποιεισμὸς ποῖος εἶναι. 155
Εὐχαριστεῖν πρέπει πάντοτε. 48
Καὶ διὰ τὴν προκοπὴν τῶν ἄλλων. 56. καὶ 99
Εὐχαριστία ἀξία πρὸς τὸν Θεὸν ποία εἶναι. 56
Εὐχαριστία καὶ ὅλογία ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται ὡς ταυτοσήμαντα, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 130
Εὐχαριστίας διὰ μέσου λατρεύομεν ἀπαρέσως τῷ Θεῷ. 437
Θυσία ὀνομάζεται. 446
Εὐχὴ, εἶναι ἡ ἀληθινὴ βοήθεια ὁπῦ ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ ὁ διδάσκαλος εἰς τὸς μαθητάς τε. 70
Ἕως, δὲν αἰωρεῖ τὸ μετὰ ταῦτα, εἰς τὴν ὑποσημ. 278

Z

Ζαχαρίας εὐηγγελίσθη ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκηνοπηγίας κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 358
Ἡ ὅταν εἰσήρχετο, ἢ ὅταν ἐξήρχετο ἐκ τῶν Ἁγίων τῶν Ἁγίων ἐφαίνετο ὁ Γαβριὴλ ἐκ δεξιῶν τῆ θυσιαστηρίυ τῆ θυμιάματος. αὐτόθ.
Ζητεῖν τὰ θεῖα μὲ φυσικὺς λογισμὺς, βλασφημία εἶναι. 98
Ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε πῶς ἐρμηνεύεται. 86
Ζητήματα φιλονεικα τὴν πίστιν ἐκβάλλυσι. 86
Καρπὸς ἀγαθὸς ἀπὸ αὐτὰ δὲν γεννᾶται, παρὰ μόνον μάχαι, καὶ ἔχθραι. 194
Τὰ περὶ τῶν Γραφῶν ζητήματα, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται μὲ ἐμπάθειαν καὶ φιλονεικίαν. 194
Ζωὴ ἐν Χριστῷ, ποία εἶναι. 170
Ζωὴ διεγραμμένη, καὶ δόγματα διεγραμμένα γεννᾷ. 96
Ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν, γεννᾶται καὶ καλὴ συνείδησις. 96
Ζωὴ ἀνθρώπυ, παντοτινὸς πόλεμος εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 183
Ζωὴ καὶ πολιτεία, ἀείστι ὁδὸς εἶναι τῆ ὑρανῆ, εἰς τὴν ὑποσημ. 380
Ζωὴ διεφθαρμένη, ῥίζα εἶναι πικρίας εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 428
Ζῶντες ποῖοι ὀνομάζονται. 207
Ζώων εἴδη πολλὰ διὰ τὶ ἐπρόσταξε ὁ Θεὸς νὰ μὴ τρώγωνται. 129

H

Ἡγεμόσι πρέπει νὰ πειθώμεθα, κἂν καὶ εἶναι κακοὶ κατὰ τὴν ζωήν. 447

Ἐαὺ αὐτοὶ εἶναι αἱρετικοὶ, δεὺ πρέπει νὰ πειθώμεθα εἰς αὐτούς. 447
Ἡγούμενος πρέπει νὰ ἀγαπᾷ διὰ τὺς ὑποτεταμένους τυ. 447 ϗ 448
Ἦκω ἐπὶ τίνος νοεῖται. 273
Ἡλίας Θέλει ἔλθῃ ἐν τῇ συντελείᾳ, εἰς τλὼ γ'. ὑποσημ. 41
Καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
Πρόδρομος ἦταν τῆς δευτέρας τῦ Χριστῦ παρυσίας. αὐτόθ.
Ἡμέρα Κυρίυ, ηϗ ἡ συντέλεια λέγεται, ϗ ὁ Θάνατος. 40
Ἡσαΐας ξυλίνῳ πεζίον ἐπροφήτευσεν. 416
Ἡσαῦ βέβηλος ἦτον, ϗ διὰ τί. 429
Διὰ τλὸ ἐπιθυμίαν σὺς φαγητῦ, πρῶτος γὰρ ὢν, ἔγινε ὕστερος. 429
Ἀπεδοκιμάσθη ϗ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ϗ ϗ ἀπὸ τὸν πατέρα τυ. 42
Πῶς δεὺ εὗρε τόπον μετανοίας. 429
Δεὺ ἐζήτησε τλὼ μετάνοιαν καθὼς πρέπει. 429 ϗ 430
Τὰ δάκρυά τυ δεὺ ἦτον μετανοίας, ἀλλὰ φθόνυ ϗ πικρίας. 430

Θ

Θάνατος εἰς ποίυς εἶναι πρόθητὸς, ηϗ εἰς ποίυς εἶναι μισητὸς, εἰς τὸν ὑπ. 289
Θάνατον ὁπῦ ἡμεῖς ἐχρεωστῦμεν νὰ λάβωμεν εἰς τιμωρίαν, ὁ Χριστὸς τὸν ἐπλήρωσε. 370. ϗ 371
Θάνατος κακὸς, ὅπως ηϗ ὢν ἦναι, δεὺ πρέπει νὰ νομίζεται ἐκεῖνος, τῦ ὁποίυ προκηγεῖτο ζωὴ καλὴ, εἰς τλὼ ὑποσ. 289
Θάνατος, ἡμέρα Κυρίυ λέγεται. 40
Ἄδηλος εἶναι διὰ ποῖα αἴτια. 40
Ὡραῖον παράδειγμα τῆς ἀδηλίας τῦ Θανάτυ. 42
Ὡς κλέπτης ἔρχεται. 42
Τπνος ὀνομάζεται. 44
Θανάτος δαιμόνων, ϗ τῶν ψυχῶν ποῖος εἶναι, εἰς τλὼ ά. ὑποσημ. 162
Ἀνάλυσις διὰ τὶ ὀνομάζεται. 210. ϗ 211
Τέλειος Θάνατος ποῖος εἶναι, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 285
Οἱ μὲ νόσυς τὸν Θάνατον λαμβάνοντες, δεὺ ἀποθνήσκυν καθαροὶ κατὰ τλὼ ψυχικό. αὐτόθ.
Διὰ τὸν φόβον τῦ Θανάτυ δυλεύυσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς ἡδονὰς, εἰς τὸν ὑποσημ. 289
Ποῖος εἶναι ὁπῦ δεὺ φοβεῖται τὸν Θάνατον. αὐτόθ.
Θεῖοι διὰ τὶ ὀνομάζονται, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 139
Θέλημα Θεῦ ποῖον εἶναι. 196
Τῦτο πρέπει νὰ ζητῶμεν εἰς κάθε μας ἔργον. 320
Δύο σημαινόμενα ἔχει. 377
Θέλημα τῦ Πατρὸς ἦτον ἡ διὰ τῦ σταυρῦ Θυσία τῦ Χριστῦ. 378
Θέλημα Θεῦ εἶναι νὰ ὑπομείνῃ τινας ἕως τέλυς πάσης θλίψεως. 391
Θεμέλιος τῦ Θεῦ ποῖος εἶναι. 190
Σφραγὶς τίνι ποία, εἰς τλὼ β'. ὑπ. 190
Θεολόγος ἄριστος ποῖος εἶναι, εἰς τλὼ ά. ὑποσημ. 163
Θεὸς ζῶν ηϗ ἀληθινὸς διὰ τί εἴρηται, εἰς τλὼ ά. ὑποσημ. 9
Δεὺ βλέπει ὡς βλέπει ὁ ἄνθρωπος. 23
Θεῦ θέλημα ποῖον εἶναι. 28. ϗ 49
Διὰ τί ὁ Θεὸς παιδεύει τὺς ποιυντας σαρκικὰ ἁμαρτήματα. 30
Παρηγορεῖ τὺς μικροψύχυς, εἰς τλὼ ά. ὑποσημ. 47
Ποῖοι εἶναι οἱ βλασφημοῦντες τὸν Θεόν. 56
Ποῖον εἶναι δίκαιον κοντὰ εἰς αὐτόν. 58
Θέλει ἐκδικήσει ἐκείνυς ὁπῦ δεὺ γνωρίζυν αὐτόν. 59
Θεῦ δόξα εἶναι ἡ ἰδική μας σωτηρία. 69
Διὰ τὶ ὁ Θεὸς λέγεται μόνος σοφός. 94
Τὸ, εἷς, ϗ εἷς ἐπὶ Θεῦ ἐ συνθέτεται. 102
Καταδέχεται νὰ συμπαραλαμβάνωνται μαζὶ μὲ αὐτὸν μάρτυρες ϗ τὰ κτίσματά τυ. 148
Διὰ τὶ μὲ διπλασιασμὸν ὀνομάζεται Βασιλεὺς Βασιλέων, ϗ Κύριος Κυρίων, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 161
Διὰ τῦτο εἶναι μόνος ἀθάνατος, διὰ τὶ ηϗ μόνος εἶναι πάντη ἄτρεπτος κατὰ τλὼ ζωλύ. 161 ϗ 162
Διὰ τὶ λέγεται φῶς ἀπρόσιτον. 162
Οὐδεὶς εἶδε Θεὸν κατὰ τλὼ ὑσίαν ηϗ φύσιν. 163
Διὰ τὶ ὁ μὲν Παῦλος εἶπεν ὅτι „ὃν „εἶδεν ἰδεὶς ἀνθρώπων". ὁ δὲ Κύριος εἶπε „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρ„δίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται". εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 163
Θεῦ φύσις ἀόρατός ἐστι, ἄλλῳ δὲ λόγῳ ὁρᾶται. αὐτόθ.
Θεῦ φύσιν δεὺ πρέπει νὰ περιεργαζώμεθα, ἀλλὰ μόνον νὰ δοξάζωμεν. αὐτόθ.
Πῶς ὁ Θεὸς δεὺ δυνάται νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτόν τυ. 187
Ἐκ τῦ ὄντος πεσεῖν ἐ δυνάται, ϗ τὸ μὴ εἶναι ἐκ ἔστιν, εἰς τλὼ ὑποσημ. 187
Τὸ μὴ δυνάσθαι ἐ δυνάται, ηϗ τὸ μὴ εἰδέναι ἐκ οἶδε. αὐτόθ.

Γεω-

Digitized by Google

Γνωρίζει τὰς ἐδικάς τε ἀνθρώπες. 190
Χάρισι τὰς αὐτῦ χάριτας ἀμείβεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 212
Διὰ τί λέγεται ὅτι ἀνταποδίδει. αὐτόθ.
Καὶ χρεωστεῖ καὶ πάλιν δοὺ χρεωστεῖ, εἰς τὼ ὑποσημ. 213
Ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι μαχραὶ μεταβόλλσις καὶ μετάνοια. 225
Ὁ Θεὸς τραβίζει τὸν καθ' ἕνα εἰς τὼ ἑαυτῦ ἐπίγνωσιν ἀπὸ ἐκεῖνα ὁπῦ πισδύει. 234
Πῶς λέγεται ὁ Θεὸς μέγας. 242. καὶ 243
Πῶς ἐφαίνετο εἰς τοὺς Προφήτας καὶ Πατριάρχας, εἰς τὴν ὑποσημ. 264
Πολυτρόπως ἐωρᾶτο. αὐτόθ.
Φύσις αὐτῦ οὐκ ἔστι πολύμορφος. αὐτόθ.
Σμικρυώων ἑαυτὸν καὶ σωματοποιῶν ὠπτάνετο, εἰς τὼ ὑποσημ. 265
Προαιώνιος εἶναι καὶ ὑπεραιώνιος, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 266. καὶ 267
Αἰώνιός ἐστι. αὐτόθ.
Ἄτρεπτος εἶναι καὶ ἀναλλοίωτος, εἰς τὼ ά. ὑποσημ. 277
Θεῦ ἐνέργειαι καὶ δυνάμεις καὶ τελειότητες ὑπὲρ αἰῶνας εἶναι, καὶ ἄκτιστοι, εἰς τὼ ά. ὑποσημ. 266
Καθέδρα καὶ ςάσις ἐπὶ Θεῦ τὶ δυλοῖ, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 271
Θεὸς καὶ τὰς ἐννοίας νοεῖ τοῦ νοὸς, εἰς τὼ γ'. ὑποσημ. 304
Πάντα γινώσκει, καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ παρελθόντα ἅμα πᾶσι ἐνεςῶσιν αὐτῷ πάρεσι, εἰς τὼ β'. ὑποσημ. 305
Γεωργὸς εἶναι, εἰς τὼ ά. ὑποσημ. 323
Δοὺ ἀλησμονεῖ τὰ ἔργα καὶ τὰς κόπυς τῶν διὰ τὸ ὄνομά τε κοπιώντων. 324
Ἀλήθεια εἶναι. 327
Ἐφαίνετο τοῖς Προπάτορσι δι' Ἀγγέλυ, εἰς τὼ ά. ὑποσημ. 327
Θεῦ εἰς χεῖρας νὰ πίπτῃ τινὰς εἶναι φοβερόν. 386. καὶ 387
Πότε πρέπει νὰ πίπτῃ τινὰς εἰς τὰς χεῖρας τῦ Θεῦ, καὶ πότε εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν ά. ὑποσ. 387
Θεὸς πῶς λέγεται ὅτι ἔχει ψυχώ. 391. καὶ 392
Ἰδέαι καὶ παραδείγματα ἐν τῷ Θεῷ συγχωρῦνται νὰ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπ. 393
Οὐ κατ' ἰδέαν ὁ Θεὸς ἑκάςοις ἐπιβάλλει. αὐτόθ.
Θεὸς ὅτι μὲν εἶναι, ὅλοι τὸ ἠξιώρομεν, τί δὲ εἶναι κατὰ τὼ ὐσίαν, τῦτο εἶναι τελείως ἀκατανόητον. 396
Διὰ τί λέγεται, ὅτι διὰ πίςεως ἠξιώρομεν ὅτι εἶναι. 396
Ἡ γνῶσις τῦ τὰ ἦναι Θεὸς, εἰς ὅλας εἶναι φυσικῶς ἐναρμόνη, εἰς τὴν δ. ὑποσημ. 396
Μισθαποδότης εἶναι. 396. καὶ 397
Διὰ τί Θεὸς τῶν Πατριαρχῶν ὀνομάζεται. 403
Θεὸς διὰ τί λέγεται Πατὴρ τῶν πνευμάτων. 424
Ἐπὶ τὸ συμφέρον παιδύει. 425
Θεῦ φωνὼ διὰ τί ἄλλοι μὲν λέγυν ὅτι εἶδον οἱ Ἰυδαῖοι, ἄλλοι δὲ ὅτι οὐκ εἶδον, εἰς τὼ ὑποσημ. 432
Θεὸς ὕπ φωνὼ ἔχει, ὕπ εἶδος. αὐτόθ.
Θεῦ εἶδος εἶδον οἱ Ἰυδαῖοι. αὐτόθ.
Δοὺ εἶδον. αὐτόθ.
Θεῦ φωνὴ τὼ γῶ ἐσάλδυσε πάλαι. 436
Θεὸς πῦρ εἶναι καταναλίσκον. 437
Θεὸς κάνσα δοὺ ἐγκαταλείπει. 440
Θεὸς διὰ τί ἐλάλει εἰς τὸ Σινᾶ. 431
Ἐμπροσθε τῦ Θεῦ πρέπει νὰ διαρεσκόμεν. 450
Θεσσαλονικεῖς ζητήματά τινα εἶχον, διὰ τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο διδασκαλίαν. 1
Πολλὰ ἔπαθον διὰ τὼ ἀγάπω τῦ Παύλυ. 5
Μιμηταὶ ἐγενήθησαν τῦ Παύλυ καὶ τῦ Κυρίυ. 6
Διδάσκαλοι ἔγιναν εἰς τὰς ἄλλας πισάς. 7
Μεγάλω πίςιν εἶχον. 9
Πτωχοὶ ἦτον. 14
Ἐδέχθησαν τὸν λόγον τῦ Παύλυ ὡς λόγον Θεῦ. 16
Μιμηταὶ ἔγιναν τῶν ἐν τῇ Ἰυδαίᾳ Χριςιανῶν. 16
Στέφανος καυχήσεως ἦτον τῦ Παύλυ. 20
Ὑςερήματα εἶχον. 25
Θεοδίδακτοι ἦτον εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶν ἀλλήλυς. 31
Περὶ τῆς μερικῆς ἀναςάσεως τῶν πισῶν καὶ δικαίων δοὺ ἤξυραν, καὶ ὄχι περὶ τῆς καθολικῆς. 35
Δι' αὐτὰς ἐκαυχᾶτο ὁ Παῦλος. 57
Θεσσαλονίκη τίνος εἶναι Μητρόπολις. 1
Τῶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιςολῶ τὶς διεκόμισε, εἰς τὼ ὑποσημ. 2
Τῶ πρώτω πρὸς Θεσσαλονικεῖς, πρώτω ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιςολὰς ἔγραφε ὁ Παῦλος, εἰς τὼ ά. ὑποσημ. 1
Θλίψεις ὅταν τινας πάσχῃ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ χαίρῃ. 7
Θλίψεων πρόρρησις, παρηγορία εἶναι εἰς τὰς θλιβομένυς. 22
Αἱ μὲν θλίψεις τῶν Χριςιανῶν, εἶναι προσωρειναὶ, αἱ δὲ θλίψεις ὁ-

πᾶ μέλλων νὰ λάβων οἱ τὰς Χριστιανὰς θλίβοντες, εἶναι αἰώνιαι. 58
Θρένος ὁ γιὰ τὸ Χριστό, καὶ ὁ μέλλων, τί διαφέρει. 307
Θυμιατήρια δύω ἦτον ἐν τῇ Σκιωῇ, εἰς τὸν ἁ. ὑποσημ. 356
Θυσία ἡ ἀναίμακτος, πρᾶγμα θυσίας εἶναι, καὶ ὄχι τύπος, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 373
Ἡ ἐπὶ ταύτης μεταβολὴ, μεταβάλλει τὸν μὴ ἐσφαγμένον ἄρτον εἰς αὐτὸ τὸ σφαγὲν ἀληθῶς Σῶμα τοῦ Κυρίου. αὐτόθ.
Ὁ μὲν μεταβαλλόμενος ἄρτος, εἶναι πολλὰ, τὸ δὲ εἰς ὃ μεταβάλλεται Σῶμα τοῦ Κυρίου, σὺ εἶναι, καὶ ἡ σφαγὴ μία. αὐτόθ.
Θυσία ἐστὶν ὁ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ.
Ἀπὸ αὐτὸν δὲν μετέχουν οὐδὲ αὐτοὶ οἱ τοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς. 444
Ταύτην προεικόνιζον αἱ θυσίαι τοῦ νόμου. 444
Οἱ ταύτην μετέχοντες, ἔξω τῶν βιωτικῶν πρέπει νὰ δίγαίνουν, εἰς τὸν ἁ. ὑποσημ. 445
Θυσία ἡ ἀναίμακτος ἄλλη πάρα δὲν προσφέρεται, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἡ μνήμη τελεῖται, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 348. καὶ 349
Αὕτη καὶ τὰ ἐν γνώσει συγχωρεῖ ἁμαρτήματα. 359
Μία θυσία εἶναι αἱ καθ' ἑκάστην προσφερόμεναι, καὶ ἐκεῖ παλαί. 373
Τίνι τρόπῳ φυλάττονται εἰς τὴν Θυσίαν ταύτην, ὅλοι οἱ λόγοι ὁποῦ πιστεύομεν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 373
Θυσία αἰνέσεως ποία εἶναι. 445
Θυσία τοῦ παλαιοῦ νόμου δὲν ἀνεφέρετο ὅλη εἰς τὸν Θεόν. 210
Διὰ τὶ λέγονται θυσίαι. 348
Ἡ θυσία καὶ δῶρον ὀνομάζεται. 348
Θυσίαι αἱ τοῦ νόμου, ποίας ἁμαρτίας ἐσυγχώρουν. 359
Τὰς μολυσμὰς μόνας τῶν σωμάτων, καὶ ὄχι τῆς ψυχῆς ἐκαθάριζον. 360
Θυσίαι αἱ τοῦ παλαιοῦ νόμου διὰ τὶ ἐπροξενοῦν κάθαρσιν. 363
Διὰ ποίαν αἰτίαν πολλάκις ἐπροσφέροντο. 374. καὶ 375
Ἀπεβλήθησαν καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. 375
Θυσίαι τοῦ νόμου εἰς τρία διαιροῦνται, εἰς τὴν ἁ. ὑποσημ. 376
Διάφοραι ἦσαν. αὐτόθ.
Αἱ περὶ ἁμαρτίας θυσίαι, ζῶα θηλυκὰ ἦτον καὶ ὄχι ἀρσενικὰ, καὶ χωρὶς λιβανιοῦ καὶ ἔλαιον ἐπροσφέροντο, καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
Θυσίαι σωτηρίου ποῖαι ἦτον. αὐτόθ.
Ἄλλαι ὅλαι κατεκαίοντο, καὶ ἄλλαι κατὰ μέρος. αὐτόθ.
Θυσίαι ἱλασμοῦ ποῖαι ἦτον. αὐτόθ.
Αἱ τῶν ἀχῶν ποῖαι. αὐτόθ.
Αἱ τοῦ καθαρισμοῦ ποῖαι. αὐτόθ.
Προηγούμενον θέλημα Θεοῦ αὗται δὲν ἦτον. 377
Θυσιαστήριον θυμιάματος πῶς διείσκετο, εἰς τὸν ἁ. ὑποσημ. 354. καὶ 358
Ἐπ' αὐτοῦ δύω φοραῖς τὸν ἡμέραν ἐθυμία ὁ Ἀρχιερεύς. 358
Θυσιαστήριον χαλκοῦν πῶς διείσκετο, εἰς τὸν ἁ. ὑποσημ. 354
Θυσιαστήριον ἀπὸ τὸ τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἔχουν ἐξουσίαν νὰ φάγουν οἱ Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου. 443

Ι

Ἰακὼβ ὡς ξένος καὶ πάροικος διείσκετο εἰς τὸν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. 399
Πῶς ἐπροσκυύησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. 405. καὶ 406
Μὲ πίστιν ἐλόγησε τοὺς υἱοὺς Ἰωσήφ. 405
Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς τί ἦτον. 201
Κιποταφεῖον αὐτῶν, εἰς τὸν ἁ. ὑπ. 201
Ὀνόματα αὐτῶν πόθεν ἔμαθεν ὁ Παῦλος. 201
Ἰδέαι ἐν τῷ Θεῷ συγχωροῦνται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 393
Ἐκ τύπων μὴ φαινομένων, τὰ φαινόμενα καὶ ὁρατὰ ἐγένοντο κτίσματα. αὐτόθ.
Ἰδέαι ἐπὶ Θεοῦ ποῖαι εἶναι. αὐτόθ.
Οὐ κατ' ἰδέαν ὁ Θεὸς ἑκάστοις ἐπιβάλλει. αὐτόθ.
Ἱεράρχης τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὸν ὑποσημ. 136
Ἱεραρχία τί εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπ. 135. καὶ 136
Ἱερεῖς οἱ παλαιοὶ καὶ Ἀρχιερεῖς μὲ προφητείας ἐγίνοντο. 95
Κοινὸς Πατὴρ εἶναι ὅλης τῆς οἰκουμένης ὁ Ἱερεύς. 98
Καθαρώτερος τοῦ ἡλίου πρέπει νὰ ἦναι ὁ Ἱερεύς, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 113
Ποίαν διακοσμίαν χρεωστοῦν νὰ φυλάττουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ ἱερὰ ἄμφια, καὶ Ἅγιον Βῆμα οἱ Ἱερεῖς, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 114. καὶ 115
Ἱερεῖς δὲν πρέπει νὰ γίνωνται, οὗ δὲν κά-

κάμνειν πρῶτον ὀρθοδόξους τὰς οἰκιακάς των, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 117
Ποῖοι εἶναι τόποι καὶ παρέγγραπτοι Ἱερεῖς, εἰς τὸ αὐτὸ ὑποσημ. 119
Οἱ μέλλοντες γενέσθαι Ἱερεῖς πρέπει νὰ μαρτυρῶνται καὶ ἀπὸ τοὺς ἔξωθεν ἀπίστους. 119
Καὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 120
Οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς ὅταν ἔμβαινον εἰς τὸ Ἱερὸν δὲν ἔπινον κρασί. 121
Καὶ διὰ τί, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 121
Ἱερέων τέκνα δὲν πρέπει νὰ κάμνωσι θέατρα, ἢ νὰ βλέπουν ταῦτα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 123
Αἱ θυγατέρες αὐτῶν ἁρπαζόμεναι βαρύτερα παιδεύονται ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Λαϊκῶν. αὐτόθ.
Πρέπει νὰ ἀναγινώσκωσι τὰς Γραφὰς, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 135. καὶ 136
Πρέπει οἱ Ἱερεῖς νὰ τρέφωνται ἀπὸ τὸν λαὸν, ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς. 146
Χρεωστοῦσι νὰ ἔχωσι λόγον ὄχι ῥητορικόν. 146. καὶ 147
Χωρὶς μάρτυρας δὲν πρέπει νὰ δέχεται ἡ τῶν κατηγορία. 147
Ἱερὸς Ἄγγελος Κυρίου εἶναι, εἰς τὸ αὐτὸ ά. ὑποσημ. 447
Ὁ καταφρονῶν αὐτὸν, τὸν Θεὸν καταφρονεῖ. αὐτόθ.
Οὐ πάντας χειροτονεῖ ὁ Θεὸς, διὰ πάντων δὲ ἐνεργεῖ. αὐτόθ.
Ὁ τοῖς Ἱερεῦσιν ἀκολουθῶν, ἀκολουθεῖ τοῖς Ἀποστόλοις, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑπ. 447
Πρέπει νὰ ἀγρυπνῇ διὰ τὸν λαόν. 447 καὶ 448
Μὲ μόνον τὸν ἀσπασμὸν πρέπει νὰ ἐκδικῇ τοὺς ἀνυποτάκτους. 448
Ὁ ἀσπασμὸς τε φθαίει εἰς τὰ αὐτία Κυρίε. 448
Ἱερεῖς οἱ περισσότεροι ἔχουν νὰ κολασθοῦν, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 150
Ἕνας μόνος νὰ μείνῃ ἀκατήχητος ἀπὸ τὸν Ἱερέα, αὐτὸς ἀφανίζει ὅλην τοῦ σωτηρίαν τὸν Ἱερέως. αὐτόθ.
Ἱερεῖς πρέπει νὰ καλοῦνται εἰς τὸ Ἱερωσύνιον ἀπὸ τὸν Θεόν. 369
Οἱ μὴ ψηφιζόμενοι ἀπὸ τὸν Θεὸν, τίνων παιδίκιον θέλουν λάβουν, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 309
Δὲν προσφέρουν ἄλλην Θυσίαν, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ μνήμου πλουσι, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 348. καὶ 349
Ἱερεμίας ὁ Προφήτης ἐφυλακώθη. 415
Ἱερωσύνη ἡ νομικὴ μετετέθη κατὰ δύω τρόπους. 338
Χωρὶς ὅρκου ἔγινε. 342
Ἱερωσύνη Χριστοῦ πολὺ ὑπερέχει ἀπὸ τοῦ Ἱερωσυνίου τοῦ νομικοῦ. 308
Μὲ ὅρκον ἔγινε. 342
Πόσας διαφορὰς ἔχει ἀπὸ τὸν Ἱερωσυνίου τοῦ νομικοῦ. 345. καὶ 346
Ἱερωσύνης ἀξίωμα πόσον εἶναι κοπιαστικὸν, εἰς τὸ αὐτὸ ὑποσημ. 112
Ἱεφθαὲ τίς ἦτον. 411
Ἰησοῦ μόνη ἡ μνήμη, διφράινει καὶ παρηγορεῖ τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν δ'. ὑποσ. 184
Τὸ νὰ ἔχῃ τινὰς μνήμιον τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ μνήμιον ζωῆς. αὐτόθ.
Ὅποιος ἀλησμονεῖ τὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον γίνεται. αὐτόθ.
Ἰησοῦς τῷ Ναυῇ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμβάσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὸν οὐρανοὺς κατάπαυσιν. 302
Ἰλαστήριον τί ἦτον. 357
Τίνος εἶχε τύπον. 357
Ἰσαὰκ ὡσὰν ξένον ἐκατοίκει τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. 399
Πῶς ὀνομάζεται μονογενὴς. 404
Πῶς ἦτον τύπος τοῦ Χριστοῦ. 404
Μὲ πίστιν εὐλόγησε τοὺς υἱούς του. 405
Ἰουδαῖοι καὶ τὸν Κύριον, καὶ τοὺς Προφήτας ἐθανάτωσαν, καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐδίωξαν. 17
Μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἐναντίοι. 17
Εἰς τὸ ἄκρον ἔφθασαν τῆς κακίας. 18
Ἄλλου μίαν φορὰν δὲν θέλει ἐλευθερωθῆν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν. 18
Θέλουν ὅμως πιστεύσουν πολλοὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς σωτηρίας, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 18
Διὰ τί ἐπρόσεχαν εἰς τὰς γενεαλογίας, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 58
Πόσας κακίας εἶχον. 88. καὶ 89
Διὰ τί δὲν ἐλεήθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν καθὼς ἐλεήθη ὁ Παῦλος. 91
Διὰ τί ἐμποδίζοντο νὰ μὴ τρώγουν πολλὰ εἴδη ζώων. 129
Διὰ τί οἱ μὴ πολεμήσαντες μὲ τοὺς Μαδιανίτας, ἐμοίρασαν τὰ λάφυρα ἐξίσου μὲ τοὺς πολεμήσαντας, εἰς τὴν ὑποσημ. 179
Κατὰ δύω τρόπους εἶναι μῦθος τὰ τῶν Ἰουδαίων. 235
Ἀνυπότακτοι καὶ ματαιολόγοι ἦτον. 232
Ἡ ἐλπὶς αὐτῶν αἰθητὴ ἦτον, καὶ περὶ αἰθητῶν. 341
Πόσαις φοραῖς ἐρριμμήθησαν, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 401

Μὲ πίστιν ἐμβῆκαν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. 409
Φωνὴν Θεοῦ ἤκουσαν, καὶ εἶδος αὐτοῦ εἶδον, ὅτε ἤκουσαν, ὅτε εἶδον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 431. καὶ 432
Δὲν ὑπέφερον τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. 431
Πότε ἐγεννήθησαν ἰχυροὶ ἐν πολέμῳ. 413
Ἰάωννε τῷ Εὐαγγελιστῇ ποῖος εἶχε φόρεμα ἱερατικὸν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 215
Ἰὼβ φίλοι κατηγορῆται, διὰ τί δὲν ἐπαρηγόρουν αὐτὸν, εἰς τὴν α'. ὑποσ. 47
Καὶ ἂν διὰ κακίαν ἔπασχε, ἔπρεπε νὰ τὸν παρηγορῶν. αὐτόθ.
Ἰωναδὰβ οἱ υἱοὶ, ἐν ἐρημίαις ἐπλανῶντο, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 417. καὶ 418
Οὔτε ἔσπειρον, οὔτε οἶνον ἔπινον. αὐτόθ.
Ἰωσὴφ μὲ πίστιν ἔδωκε ἐντολὴν διὰ τὰ κόκκαλά του. 406

Κ

Καίουν τὰς ἀτελεσφόρους καρπὰς ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεόν. 394
Ἀπὸ τί σημεῖα ἐγνώριζεν ὅτι ἐπροτιμήθη ἡ θυσία τοῦ ἀδελφοῦ του. 394. καὶ 395
Ἡ λύπη του, δὲν ἦτον μετανοίας, ἀλλὰ φθόνου. 495
Καιρὸς τῆς συντελείας ἄδηλος εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ. 40
Καιροὶ κακοὶ διὰ τί λέγονται. 196
Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Θεοδωρίτου ἀρείσκοντο τὰ κακὰ ὁποῦ ὁ Ἀπόστολος προφητεύει, εἰς τὴν ὑποσημ. 199
Πόσῳ δὲ μᾶλλον τώρα εἰς τὸν καιρόν μας. αὐτόθ.
Καιρὸν ἡ Γραφὴ τὴν δικαιοσύνην καλεῖ. 226
Καιρὸς ὁ νῦν, τίνων εἶναι, καὶ ὁ μέλλων τίνων, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 307
Κακὰ ἀλληλοείδετα εἶναι ὡσὰν ἀλυσίδα. 197
Κακοὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν τοῦ Κόσμου σύσασιν. 192
Καλέσματα δύω εἶναι, καὶ ποῖα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 61
Καμίνου τῆς Βαβυλωνίας ἡ φλὸξ, πόθεν ἐμετρήθη ὅτι ἦτον εἰς τὸ ὕψος τεσσαράκοντα ἐνέα πήχεις, εἰς τὴν ὑποσημ. 413
Κανόνας καὶ ἐπιτίμησις μὲ τὶ ὁμοιάζει. 208
Μὲ μακροθυμίαν πρέπει νὰ γίνεται καὶ μὲ διδαχήν. 208. καὶ 209
Καρδία ἐλεήμων ποία εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 98
Κατακρίνειν δὲν δεῖ, καὶ διὰ τὰ ἁμαρτήματα ὁποῦ μέλλομεν νὰ πράξωμεν, καὶ διὰ τὰ ἀπερασμένα ὁποῦ ἐπράξαμεν. 245
Κατάπαυσεις τρεῖς εἶναι. 295. καὶ 296
Καταρρωμιάσωσι τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 144
Κατέχον τὸν Ἀντίχειστον ποῖον εἶναι. 65 66. καὶ 67
Καυτὴρ ποῖος λέγεται. 127. καὶ 128
Κεκοιμημένοι διὰ τὶ ὀνομάζονται οἱ ἀποθανόντες. 32. καὶ 34
Κοιμηθήτω ὁ Θεὸς ἄξει διὰ τοῦ Ἰησοῦ, πῶς ἐννοεῖται. 35
Ὅρα τὰ ἐπίλοιπα εἰς τὴν λέξιν Νεκροί.
Κρίωσις Χριστοῦ ποία εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 286
Κιβωτὸς Διαθήκης τίνος τύπον εἶχε, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 356
Ἐν αὐτῇ μόνας τὰς πλάκας ἔβαλε Μωϋσῆς. 356. καὶ 357
Πότε ἐβάλθησαν εἰς αὐτὴν ἡ στάμνος τοῦ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρών. 357
Κίνδυνον εἰς φανερὸν νὰ ῥίπτῃ τινὰς τὸν ἑαυτόν του, ἔργον εἶναι διαβολικόν. 408
Κληρονόμον παίτων ἔθηκε, πῶς ἐρμηνεύεται. 265. καὶ 266
Κλῆσις διττὴ εἶναι, ἁπλῆ καὶ ἁγία, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 175
Κλῆσις ἐπουράνιος ποία εἶναι. 292
Κρήτη ἡ Ἑκατόμπολις φυτεία ἦτον καὶ γεώργιον τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 222
Κρητῶν ὁλόκληρον γένος διὰ τὶ ὑβρίζει ὁ Παῦλος. 223
Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, πῶς ἐρμηνεύεται. 233
Κριτήριον τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ προβλέπωμεν καὶ νὰ τρέμωμεν, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 305
Κολαζομένοις συμφέρον ἦτον νὰ μὴν ἔχουν ἐδὲ τὸ ἁπλῶς εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 277
Κολακεία τίνος εἶναι ἴδιον. 11
Κόλασιν, μισθαποδοσίαν ὁ Παῦλος ὠνόμασε. 280
Κόλασις αἰώνιος εἶναι. 59
Τὸ πῦρ αὐτῆς ἔχει νὰ φλογίζῃ, καὶ ὄχι νὰ φωτίζῃ. 59
Κόσμος ποῖος ὀνομάζεται. 417
Κόσμον οἱ λατρεύοντες δὲν ἠμποροῦν νὰ μεταλάβουν ἀπὸ τὴν ἀναίμακτον Θυσίαν. 443
Κρασὶ ποῖοι δὲν πρέπει νὰ πίνουν, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 121
Κτισμάτων κυβέρνησις καὶ συγκράτησις, μεγαλητέρα εἶναι τῆς τῶν δημιουργίας. 269

Digitized by Google

Ἡ τῶν ἀλλαγὴ καὶ ἀφθαρσία μᾶλλον πέρα εἶναι τῆς δημιουργίας των, καὶ διὰ τί, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 277
Κυριακὴ, ἡμέρα εἶναι ζωῆς καὶ ἀναστάσεως, εἰς τὴν ὑποσημ. 296
Ὀγδόη ἐστὶ καὶ ὄγδοος ἔσται αἰὼν, ἀδιάδοχος καὶ ἀτελεύτητος. αὐτόθ.
Κύριος παρὰ Κυρίῳ πῶς λέγει ὁ Παῦλος. 179
Πῶς τοῦτο ἑρμηνεύεται. 179
Κύριος εἶναι ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι τρεῖς Κύριοι, ἀλλ' εἷς Κύριος. 179

Λ

Λατρεία πρὸς τὸν Θεὸν, μὲ εὐλάβειαν πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἐντροπήν. 437
Λεβὶ ὁ δεκάτας λαμβάνων ἐδεκατώθη ἀπὸ τὸν Μελχισεδὲκ διὰ τοῦ Ἀβραάμ. 337
Ἐν τῇ ὀσφύϊ ἦτον τοῦ προπάππου του Ἀβραάμ. 337
Λιτόζωσις τί βότανον εἶναι. 375
Λίνος τίς ἦτον. 220
Λόγια Θεοῦ μὲ πίστιν μόνιμον πρέπει νὰ δεχώμεθα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 86
Τροφὴ ἀληθινὴ τῆς ψυχῆς εἶναι. 316
Λόγοι οἱ πνευματικοὶ τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, διδάσκουσιν ὅτι εἶναι τις ὁ τούτων Ποιητὴς, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 396
Λογομαχία δὲν γυναῖκα χρήσιμον, ἀλλὰ μᾶλλον βλάβιμον πολλοῦ. 188
Λόγος δικαιοσύνης ποῖος εἶναι. 316
Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν δύεται. 185
Λόγον ποῖον ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 279
Λόγος τοῦ Θεοῦ ζωντανὸς εἶναι καὶ ἐνεργητικός. 303
Διαπερᾷ καὶ τὰ ἀσώματα. 304
Τῶν ἐνθυμήσεων εἶναι κριτικὸς, καὶ τῶν καρδιῶν. 304
Πάντα εἶναι εἰς αὐτὸν γυμνὰ καὶ γνωστά. 305
Λουκᾶς μόνος ἀπὸ ὅλους ἦτον ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Παῦλον. 214
Πῶς συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 214
Καταφρόνησε τὴν σάρκα, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 214
Λύεσθαι, καὶ λύτρον ἐπὶ τίνων κυρίως λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 243
Λύδραι πατρὶς ἦτον τοῦ Τιμοθέου. 203
Τί ἔπαθεν ὁ Παῦλος εἰς αὐτὰς, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 203
Λύτρον καὶ ἐξαγορὰ δύω σημαινόμενα ἔχει, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 103
Κυρίως ἐπὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ οὐ λέγεται, ἀλλὰ μεταφορικῶς. αὐτόθ.
Λυχνία τίνος τύπον εἶχε, εἰς τὴν β'. ὑπ. 355

Μ

Μακάριοι καὶ τὸ κτιστὸν φῶς ἔχουν νὰ ἀπολαμβάνουν, καὶ τὸ ἄκτιστον τῆς Θεότητος, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 59
Μακεδονιανοὶ βλασφημοῦσι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ διὰ τί. 4
Μακροθυμεῖν πότε δὲν πρέπει, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 47
Μακροθυμίας, μεγάλη εἶναι ἡ δυνάμεις. 328
Δι' αὐτῆς ἀξιοῦται τινας τῆς θείας ἐπαγγελίας. 328
Μαλακία, πορνεία ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 28
Μανιχαίων πολύπλοκος σειρὰ, ποία ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 189
Τί ἐβλασφήμουν. 192. καὶ 265
Μαρκίων υἱὸς πρωτόγονος ἦτον τοῦ Διαβόλου, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 189
Μαρκιωνισταὶ τί ἐβλασφήμουν. 275
Μάρτυρες Ἅγιοι τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν κάμνουσιν, ὁποῦ ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 160
Ὁ ἀρχηγὸς Πατὴρ ἱλεοῦται ὅταν χύνεται αἷμα Μαρτυρικόν. αὐτόθ.
Τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων ἔχει ἄκραν κοινωνίαν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. αὐτόθ.
Τέλειον ἔργον ἀγάπης ἐνεδείξαντο, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 285
Μαρτύρων νέφος διὰ τί λέγεται. 419
Ἡ μνήμη αὐτῶν παραμυθεῖ τὸν καύσωνα τῶν πειρασμῶν. 419
Πόσα μυριάδια Μάρτυρες εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ. 420
Εἰς κάθε ἡμέραν τοῦ μηνὸς τελειόνουν χιλιάδες Μάρτυρες πίπτων. αὐτόθ.
Τὸ νέφαλον τῶν Μαρτύρων καὶ σκεπάζει, καὶ φωτίζει. αὐτόθ.
Μάρτυρες ὅταν ψεύδωνται, τί νὰ γίνεται. 147
Εἰς τὰ κρυφὰ ἁμαρτήματα ἀρκοῦσι καὶ δύω μάρτυρες. 148
Ὅταν δὲν εἶναι μάρτυρες, τί νὰ γίνεται. 148
Πολλοὶ μάρτυρες ὁποῦ λέγει ὁ Παῦλος, ποῖοι εἶναι. 181
Μαρτύριον τέλειος θυσίας ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 285
Καὶ τελείωσις, καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
Μαρτύριον Χριστοῦ ποῖον εἶναι. 103
Μαρτύρομαι αὐτὶ τοῦ ἐπιπλήττω λαμβάνεται. 15

Μέθη γενᾶται, ἢ ἀπὸ κρασὶ ἢ ἀπὸ τὰ πάθη. 43
Μέλισσα ὅταν κατατρώσῃ τινα ἀποθνήσκει, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 48
Μελχισεδὲκ κατὰ δώδεκα τρόπους ἦτον τύπος τῦ Χριστῦ, εἰς τὸ αὐτὸ ὑποσημ. 311
Δεν ἐχρείσθη ἀπὸ ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ ἦναι Ἱερεύς. 314
Θυσίας νομικὰς δὲν ἐπρόσφερεν. 314
Βασιλεὺς ἦτον δικαιοσύνης. 331
Καὶ Βασιλεὺς εἰρήνης. 332
Διατί ἦτον ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἢ ἀγενεαλόγητος. 332
Δὲν ἦτον ὁ Υἱὸς τῦ Θεῦ, ὅτε Ἄγγελος, ἀλλὰ ἄνθρωπος, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 332
Διατὶ ἦτον ἄκτιστον χάρειν, ἢ οὐχὶ διὰ τὴν κτιστὴν φύσιν ἦτον ἀπάτωρ ἢ ἀμήτωρ. εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 333
Ἄναρχος ἦτον ἢ ἀτελεύτητος, ἢ διατί. αὐτόθ.
Χαναναῖος ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 333
Ἡ μήτηρ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῦ πῶς ἐλέγοντο. αὐτόθ.
Μελχισεδὲκ ἡ ἐν τοῖς Συγγράμμασι τὰ μεγάλα Ἀθανασίου ἱσορία, νάθος κρίνεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 333
Τὸν Ἀβραὰμ εὐλογήσας ἢ ἀποδεκατώσας, ἢ τὸς ἐξ αὐτῦ Ἱερεῖς εὐλόγησε, καὶ ἀπεδεκάτωσε. 335 336. ἢ 337
Ἀνώτερος ἦτον τῦ Ἀβραὰμ ἢ τῶν Ἱερέων τῦ νόμου. 336
Μεμβράνας ποίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 215
Μεταλήψει τῦ Παναγίου Σώματος τῦ Κυρίου, τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύομεν πολιτείας. 381
Μετάνοια δὲν καθαρίζει ἀπὸ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν. 319
Δὲν δυνάται νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν λαμπρότητα τῦ βαπτίσματος. 321
Μετάνοιαν οὐκ ἀποβάλλει ὁ Παῦλος. 321 384. ἢ 427
Ὅσάκις ἂν πέσῃ τινας, πρέπει νὰ μετανοῇ, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 321
Καὶ εἰς τὰς ἀρνησιχρείσεις εἶναι μετάνοια, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 321
Οἱ δείχνοντες μετάνοιαν, θέλων λάβειν συγχώρησιν. 384
Εἰς τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα τόπος μετανοίας δὲν εἶναι. 430
Καὶ διατί. 430
Μέτοχοι τῦ Χριστῦ ποῖοι εἶναι. 276
Μηλωτὴ διατὶ λέγεται. 416
Μήτηρ Χριστῦ πῶς ἐγεννήσεν, εἰς λογαριασμὸν ἀνθρώπου δὲν ὑποπίπτει. 333
Μήτηρ αὐ ἦναι κακὴ, κακῶς ἔχει νὰ ἀναθρέψῃ ἢ τὰ τέκνα της. 110
Ἂν δὲ ἦναι καλὴ, ἢ ἀμελῇ τὰ τέκνα της, ἔχει νὰ παιδευθῇ. 111
Ἂν δὲ αὐτὴ παιδεύσῃ αὐτὰ καλῶς, δὲν δυνηθῇ ὅμως νὰ τὰ διορθώσῃ, δὲν θέλει κατακριθῇ. 115
Μιχαὴλ μὲ τὴν φωνὴν ἐλεύσεται ὁ Κύριος. 36
Τί θέλει φωνάζει εἰς τὰς κατωτέρας Ἀγγέλους. 36. ἢ 37
Τὴν ἐπισασίαν εἶχε τῶν Ἑβραίων. 279
Μιχαίας ὁ Προφήτης ἐρραπίσθη, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 415
Καὶ μαχαίρᾳ ἐθανατώθη. 416
Μοιχεία πλεονεξία λέγεται. 29
Μοιχὸς λέγεται ἢ ὁ ὕπανδρος ἄνδρας ὅτῦ φθείρει γυναῖκα ἀνύπανδρον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 29
Μοιχὸν, τὸν γυναῖκα ἀπίστου μοιχεύσαντα ὁ Θεὸς ἐκδικεῖ. 30
Καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν τοιῦτον μὲ σφοδρότερον ἐπιτίμιον κανονίζει ἀπὸ τὸς ἄλλους μοιχούς, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 30
Μοναχοὶ, ἢ Μοναχαὶ παύτοτε πρέπει νὰ προσεύχωνται, εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 48
Μοναχοὶ δὲν ἔχουν χρέος νὰ προνοῦν διὰ τὸς γονεῖς των, εἰς τὴν ὑποσημ. 141
Μοναχοὺς δὲν πρέπει μόνον νὰ ἐλεῦμεν, ἀλλὰ ἢ τὸς ἐν τῷ Κόσμῳ πτωχούς. 325
Μόρφωσις ποτὲ μὲν ἐπὶ καλῦ λαμβάνεται, ποτὲ δὲ ἐπὶ κακῦ. 198. ἢ 199
Μύθους ποίους ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 131
Μύθους οἱ διηγούμενοι, κυρεύονται ἀπὸ τὰς σειρῆνας, ἦτοι ἀπὸ τὸς δαίμονας, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 209
Μυρολογήτειαις ἀφορίζονται, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 33
Μυστήρια τῦ Σώματος ἢ Αἵματος τοῦ Κυρίου οἱ μεταλαμβάνοντες, ἔπειτα κυλιόμενοι εἰς τὰς σαρκικὰς ἁμαρτίας, τὸν Υἱὸν τῦ Θεῦ καταπατοῦσι. 386
Διὰ τῆς μεταλήψεως τούτων, τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύομεν πολιτείας, εἰς τὸ αὐτὸ ὑποσημ. 381
Μυστήριον ἀνομίας, ποῖον ὀνομάζεται. 65
Μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως παύτοτε εἶναι μυστήριον. 124
Ἀκατάληπτον εἶναι ἢ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ὡράτας τάξεις τῶν Ἀγγέλων, εἰς τὸ αὐτὸ ὑποσημ. 124
Προεγνωσμένον ἦτον ἢ προωρισμένον πρὸ τῆς προγνώσεως ἢ προορισμῦ παύτων τῶν κτισμάτων, εἰς τὸ αὐτὸ β'. ὑποσημ. 175

Δι

Δι' αὐτὸ προεγνώσθησαν, καὶ προωρείσθησαν πάντα τὰ Κτίσματα. αὐτόθ.
Προηγάμενον θέλημα Θεοῦ ἦτον, καὶ ὄχι ἑπόμενον. 175
Μυστικὰ καὶ ἀπόκρυφα νοήματα, πρέπει νὰ παρατίθενται εἰς ἐμπιστευμένους ἀνθρώπους καὶ Ἱερεῖς, ὄχι εἰς ἀνιέρους, εἰς τὸ ὑποσημ. 181
Μῦρον Ἅγιον εἰς ποίας δοξολογεῖται, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 30
Μωϋσῆς τὸν κόπον μόνον ἐπεθύμει τῆς προσασίας τῶν Ἑβραίων, καὶ ὄχι τὸ ἀξίωμα. 112
Οἰκεῖος ἦτον τοῦ Θεοῦ. 191
Δὲν ἐδυνήθη νὰ ἰατρεύσῃ τὸ ἰχνοφωνίαν του. 219
Πιστὸς ἐπίτροπος ἦτον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. 292
Μωϋσῆ ὁ Τιὸς ὤφθη, εἰς τὸν ἀ. ὑποσ. 327
Ἐκρυψαν αὐτὸν οἱ γονεῖς του. 406
Μὲ πίστιν ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ. 409. καὶ 407
Ὁ λυτρωθεὶς παρ' αὐτοῦ Ἑβραῖος ὠνείδιζεν αὐτόν. 407
Πῶς δὲν ἐφοβήθη τὸν θυμὸν τοῦ Βασιλέως. 408
Ἔμφοβος ἦτον καὶ σύντρομος. 433

N

Ναυατιανοὶ οἱ τὴν μετάνοιαν τῶν ἀρνησιχείσων μὴ δεχόμενοι ἀνατρέπονται, εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 321 384. καὶ 427
Νεκρὰ καὶ ἁμαρτωλὰ ἔργα ὁ ποιῶν, δὲν λατρεύει τὸν ζῶντα Θεόν. 364
Νεκροὶ δὲν πρέπει νὰ θάπτωνται μέσα εἰς Ναὸν ἐγκαινιασμένον, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 33
Πρέπει νὰ ἀσπάζωνται παρὰ πάντων Ἱερέων καὶ Λαϊκῶν. αὐτόθ.
Τὶ δηλοῦσι τὰ εἰς τοὺς νεκροὺς τελούμενα ἔθιμα παρὰ τῆς Ἐκκλησίας. αὐτόθ.
Ὑπέρμετρα δὲν πρέπει νὰ θρηνοῦνται. αὐτόθ.
Εἰς τὰς ταφὰς αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ πηγαίνῃ νὰ κλαίῃ τινας. αὐτόθ.
Νεκροὶ ἐν Χριστῷ ποῖοι λέγονται. 37
Διά τινος φωνῆς ἔχει νὰ ἀναστηθοῦν, εἰς τὸ δ'. ὑποσ. 37
Νεκροὶ ποῖοι ὀνομάζονται. 207
Νέοι ποίαν ἀρετὴν πρέπει νὰ ἔχουν. 239
Νέοι καὶ νέαις, πότε πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τοὺς γέροντας καὶ γερόντισσας, εἰς τὸ γ'. ὑποσ. 138
Νέρων τύπος ἦτον τοῦ Ἀντιχρίστου. 65
Διὰ τὶ ἀπεκεφάλισε τὸν Παῦλον. 217
Λέων διὰ τὶ ὀνομάζεται. 218
Νεστοριανοὶ πῶς παιζονται ἀπὸ τοὺς Ὀρθοδόξους. 284
Μὲ ποῖον ῥητὸν πρέπει νὰ τοὺς ἐναντιονώμεθα. 386
Νεώτεροι πολλάκις τῶν γεροντοτέρων εἶναι φρονιμώτεροι, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 134
Νικόδημος τίνος ἀνεψιὸς ἦτον, εἰς τὸν ὑποσημ. 91
Ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ βασάνοις ἐπήνθησε. αὐτόθ.
Ἔγραψε Βιβλίον περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ὑποσημ. 92
Ποῖος εἶναι Νικόδημος. αὐτόθ.
Λείψανον αὐτοῦ μὲ ποῖα μαζὶ ἐβάλθη. αὐτόθ.
Νικολαΐται αἱρετικοὶ ποῖοι ἦτον, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 200
Νικόπολις τὶ πόλις ἦτον. 248
Νόμος, ζυγὸς βαρὺς ἦτον καὶ φορτικός. 361
Σκιὰν εἶχε τῆς νέας Διαθήκης. 372
Ὁ ἀθετήσας αὐτὸν ἀπέθνησκε χωρὶς οἰκτιρμῶν. 385
Νόμος διὰ παῖς ἔγινε. 88
Νόμου δικαιοσυνὴν ἁμαρτία εἶναι. 93
Πότε ἄρχισε νὰ καταλύεται. 172
Ὁ Νόμος συντροφιασμένος ἦτον μὲ τὴν Ἱερωσύνην, καὶ ἐκείνης μετατιθεμένης, καὶ αὐτὸς μετετέθη. 338
Ἀθετήθη διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ καὶ ἀνωφελές. 341
Δὲν ἔδιδε δυνάμιν εἰς τὰς ψυχὰς διὰ νὰ τὰς φυλάττῃ. 341
Νοῦς Κόσμου ἔχει τὰ νοήματα, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 28
Πορεύει μετὰ τοῦ νοήματος τῆς γυναικός. αὐτόθ.
Ὅπερ πράττει τὸ σῶμα εἰς τὰ πράγματα, πράττει καὶ ὁ νοῦς εἰς τὰ νοήματα. αὐτόθ.
Νοῦς πῶς καταπαύει ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 302

O

Ὀζίας διὰ τὶ ἐλεπρώθη, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 339
Οἰκίαν μεγάλου ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 191
Οἰκοφθόροι βασιλείαν Θεοῦ δὲν κληρονομοῦν, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 233
Οἰκουμένη μέλλουσα, ποία εἶναι. 282
Ὀλιγόψυχοι ποῖοι εἶναι. 46
Ὀμειρόμενοι τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 12

Ὀνειδισμὸς τῦ Χριστῦ ποῖος εἶναι. 407
Ὀνειδισμὸς νὰ ὑπομείνη τινας εἶναι σημεῖον ψυχῆς μεγαλοκαρδίας. 388
Καὶ μάλιστα ὅταν αὐτοὶ γίνωνται παρρησία, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους ἀτελεῖς. 388
Ὀνήσιμος, τῦ Φιλήμονος ἦτον δοῦλος. 250
Ἄσπρα ἔκλεψεν ἀπὸ τὸν αὐθέντην τε καὶ ἔφυγεν. 250
Ἐκατηχήθη ὑπὸ τῦ Παύλε ἐν φυλακῇ ὄντος. 250
Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Παύλε πρὸς τὸν Φιλήμονα. 251
Τέκνον ὀνομάζεται ὑπὸ τῦ Παύλε. 251
Ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Φιλήμονα ὀπίσω εἰς τὸν Παῦλον, εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 256
Ὁ δὲ Παῦλος ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὰς Κολασσάς. αὐτόθ.
Ὀννησιφόρος δίλογεῖται ἀπὸ τὸν Παῦλον. 178
Ποῖα εἶναι τὰ ἐγκώμιά τε, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 178
Πολλαῖς φοραῖς τὸν Παῦλον ἐδρόσισε. 178
Πρέπει νὰ μιμῶνται αὐτὸν ὅλοι οἱ Χριστιανοί. 178
Διατὶ ὁ Παῦλος εὔχεται εἰς αὐτὸν νὰ εὕρῃ ἔλεος, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 179
Ὄνομα Χριστῦ πῶς δοξάζεται εἰς τὲς Χριστιανὲς, καὶ ἀντιστρόφως πῶς οἱ Χριστιανοὶ δοξάζονται εἰς τὸ ὄνομα τῦ Χριστῦ. 62
Ποῖος βασάζει τὸ ὄνομα τῦ Χριστῦ. 90
Ὀρκίζειν δὲν πρέπει τινα, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 52
Ὡραία διήγησις περὶ ὁρκισμῦ. αὐτόθ.
Ὅμοσα κατ' ἐμαυτοῦ πῶς ἑρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 326. καὶ 327
Οὐρανοὶ παλαιωθήσονται, καὶ ἀλλαγήσονται. 276
Οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαιροειδής, 347
Οὔτε κινεῖται. 347
Ῥοώδης εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 347
Ὁ φαινόμενος ὐρανὸς, ἡμῶν μὲν εἶναι ὄροφος, τοῖς δὲ Ἀγγέλοις ἔδαφος, εἰς τὴν ὑποσημ. 354
Οὐρανὸς σκηνὴ καὶ καταπέτασμα ὀνομάζεται. 362
Τύπος αὐτῦ ἦτον τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων. 359. καὶ 360
Αὐτὸς εἶναι τὰ ἀληθινὰ Ἅγια. 369
Οἶκος εἶναι Θεῦ Ἱερὰ ἔχων τὸν Χριστόν. 381
Οὐρίας ὁ Προφήτης ἐθανατώθη μαχαίρᾳ, εἰς τὴν ὑποσημ. 416
Ὄφεις ποῖα ἁμαρτήματα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 180

Π

Πάθη τὴν ἀθεΐαν ἐγέννησαν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 201
Παθήματα τελείωσις εἶναι. 285
Παιδείαν οἱ ὑπομένοντες υἱοὶ Θεῦ εἶναι. 423
Οἱ δὲ μὴ παιδεύομενοι, νόθοι εἶναι. 423. καὶ 420
Παιδεία λυπηρὰ εἶναι καὶ χαροποιὰ κατὰ τί. 425
Παιδεία παρὰ Θεῦ, μεταλήψις εἶναι τῆς ἁγιότητος αὐτῦ. 425
Πῶς αὐτὴ ἀνοίγει τὰ ὦτα, εἰς τὴν ὑπ. 426
Τὶ καρπὸν γεννᾷ. αὐτόθ.
Παραγγελίαι ποῖαι λέγονται. 27. καὶ 73
Ἡ αὐστηρὰ παραγγελία τείνει πράγματα προξενεῖ, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 207
Παραδείγματα ἐν τῷ Θεῷ συγχωροῦνται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 393
Ἐκ τέτων μὴ φαινομένων, τὰ φαινόμενα ἐγένοντο κτίσματα. αὐτόθ.
Παραδόσεις αἱ διὰ λόγε εἶναι ἀξιόπιστοι, ὡς καὶ τὰ γεγραμμένα. 69
Οἱ παραβαίνοντες αὐτὰς ἀναθεματίζονται, εἰς τὴν ὑποσημ. 69. καὶ 177
Πόθεν αὗται σωώζωνται. αὐτόθ.
Οἱ παύτας παραιτοῦντες τὰ καίρια ζημιῦσι τὸ Εὐαγγέλιον. αὐτόθ.
Παράδοσις ὀνομάζεται ἡ διὰ τῶν ἔργων. 73
Παρακάλεσις μὲ τὶ ὁμοιάζει. 208
Μὲ μακροθυμίαν πρέπει νὰ γίνεται καὶ μὲ διδαχὴ. 208
Παρακαταθήκη ποία εἶναι. 166 176 καὶ 177
Παραπικρασμὸς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 294
Παρασυναγωγὴ τὶ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 383
Παρθενία τιμιωτέρα καὶ καλλιτέρα εἶναι τῦ γάμε. 128
Παρθενία ἀπὸ μάθησιν καὶ γύμνασιν καταρθόνεται. 29
Παρθενίων διατὶ δὲν διορίζει ὁ Παῦλος χρόνον τῆς ἡλικίας. 178
Πόσος εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἡλικίας των. 143
Παρηγορία τῶν πεθλιμμένων εἶναι τὸ νὰ παιδεύθῦν οἱ ἐχθροί των ἀπὸ τὸν Θεόν. 386. καὶ 387
Καὶ τὸ νὰ ἀκέσωσιν ὅτι ἐγγίζει ὁ καιρὸς τῆς ἀπολυτρώσεώς των. 391
Δύω εἴδη παρηγορίας εἶναι. 022
Παρεσία τῦ Κυρίε πότε ἔσαι δὲν φανερόνεται. 62
Πάχα τὸ παλαιὸ μυστηρίε πῶς ἀλληγορεῖται εἰς ἡμᾶς τὲς Χριστιανές. 409

Πατὴρ ἰσοδύναμος εἶναι μὲ τὸν Υἱὸν, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 55
Τοῦ Πατρὸς εἶναι προσάγματα, τὰ προσάγματα τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος. 83
Τὰ φυσικὰ τοῦ Πατρὸς ἰδιώματα, καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι. 83
Ὅλα τὰ τέτε θεοπρεπῆ ὀνόματα, εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ. 94
Καὶ τοῦ Πνεύματος. 94
Θεὸς εἷς πῶς λέγεται. 102
Παῦλος ἐπῆγεν εἰς τὴν Κολασσαεῖς καὶ ἐκήρυξεν, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 256
Διὰ τί δὲν προγράφει τὸν ἑαυτόν τε Ἀπόστολον, ὅπε τὸ, Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ. 261. καὶ 262
Παῦλος δεύτερον ἐπῆγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. 8
Δὲν ἐπῆγε δεύτερον, εἰς τὴν ὑποσημ. 8
Δὲν ἐκήρυττε μὲ κολακείαν, ἢ μὲ δόλον ἢ μὲ πλεονεξίαν. 11
Ἦτον σῶας ἀπάμεσα εἰς τὰς πολλὰς. 11
Δὲν ἦτον εἰς χαρτία βαρύς. 11
Ὡς τροφὸς ἔθαλπε τὰς Χερσιανούς. 12
Καὶ τὴν Μωϋσῆν ὑπερέβη εἰς τὸ πρὸς τὸν λαὸν φιλοσοργίαν, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 12
Ἔφθασεν εἰς τὸ φιλοσοργίαν τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ.
Ἠγάπα τὰ δῶρα διὰ τὰς Χερσιανὰς καὶ τὸ ψυχικόν τε. 13
Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐδέλθε διὰ ἑπτὰ αἰτίας, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 13
Ἐπλήρονε τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα, εἰς τὴν ὑποσημ. 14
Διὰ τί ὁ Παῦλος δουλεύων ἐκράτει τὰ σελλόμενα χρειώδη εἰς αὐτὸν, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 14
Κάθε ἕνα ἐπαρηγόρει ὡς ὁ πατὴρ τὰ τέκνα τε. 15
Καὶ ἐπαρηγόρει καὶ ἐπέπλητε. 15
Ὡς παιδίον ὀρφανὸν ἐλυπεῖτο ὅταν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὰς Χερσιανάς. 18
Ποιά τε λόγια εἶναι μητρὸς φιλοσοργοπάτης. 20
Δὲν τὸν ἔμελλε διὰ τὰς κινδύνους ὅπε ἔπαθεν, ἀλλὰ διὰ τὰς μαθητευομένας Χερσιανὰς, εἰς τὸ ὑποσημ. 22
Παρηγορίαν του ἐνόμιζε, τὸ νὰ μὴ σαλεύωνται οἱ μαθηταί τε. 24
Θυμάτον τε ἐνόμιζε τὸ τῶν Χερσιανῶν σκάνδαλον. 24. καὶ 25
Εὐχὴν ποίαν ἐπροσηύχετο. 25
Δὲν ἐνόμιζε τὸν ἑαυτόν τε ἄξιον εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ τὰς Θεσσαλονικεῖς. 27
Ποῖα λόγια ἤκουσε ῥητῶς ἀπὸ τὸν Χερσόν. 35
Τὰς προσδοκὰς τῶν ἄλλων ζητεῖ. 51
Διὰ τί ὁρκίζει τὰς Θεσσαλονικεῖς νὰ ἀναγνώσιν τὴν Ἐπιστολήν τε ὅλοι. 51
Ποῖος ἦτον ὁ ἰδιόχειρος ἀσπασμὸς τοῦ Παύλε, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 52 167 καὶ 451
Δὲν φανερόνοι πότε ἔχει νὰ γενῇ ἡ παρεσία τοῦ Κυρίε. 62
Ἀγράφως πολλὰ παρέδιδε. 64
Δὲν ηὔχετο διὰ ἐδικόν τε πρᾶγμα. 71
Δωρεὰν ἄρτον δὲν ἔφαγε. 74
Ἡ κυρία αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος ἐδέλθε ποία εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 75
Διὰ τί προσάζει νὰ δεληθῶμεν, εἰς καιρὸν ὁπὲ ὁ Χριστὸς εἶπε νὰ μὴ μεριμνῶμεν. αὐτόθ.
Τὸ σημεῖον τῶν ἀληθινῶν αὐτοῦ Ἐπιστολῶν ποῖον εἶναι, εἰς τὸ β'. ὑπ. 79
Πῶς ἦτον πρὸ τοῦ νὰ πιστεύσῃ. 91
Μαθητὴς ἦτον τοῦ Γαμαλιήλ. 91
Διὰ τί λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδειξεν εἰς αὐτὸν πᾶσαν μακροθυμίαν. 93
Ὡραῖον παράδειγμα περὶ τῆς σωτηρίας τε, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 94
Διὰ τί μόνος δὲν ἐπαίδευε τὰς παρανόμες, ἀλλὰ παρέδιδεν αὐτὰς εἰς τὸν Σατανᾶν. 97
Εἰς πόσα μέρη ὀνομάζει καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστὸν, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 125
Ἐπροσέχεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. 135
Πῶς ἐλάτρευε τῷ Θεῷ ἀπὸ προγόνων. 171
Τὰ ἐλλείποντα τῶν Ἐπιστολῶν τε τὰ ἀναπλήρονε διὰ ζώσης φωνῆς. 177
Ἀνεξικακίαν εἶχε. 178
Ἔπαχε πᾶσι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. 185
Ὡς δρομεὺς ἔτρεχεν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίε. 211
Μιμεῖται τὸν Ἰησῆν, καὶ τὸν Στέφανον. 217
Μόνος ὁ χαιρετισμός τε ἐγέμιζεν ἀπὸ πολλὴν χάριν τοὺς χαιρετιζομένες. 219
Τὰ κοπιαστικώτερα ἔργα ἔκαμνε, τὰ δὲ εὐκολώτερα ἄφηνεν εἰς τὸν Τίτον. 228
Καύχημα εἶχε νὰ ὀνομάζεται δέσμιος. 252
Παῦλος δὲν φροντίζει ὀνομάτων καὶ λέξεων. 280
Διὰ τί ἀλλοῦ μὲν λέγει, ὅτι δὲν ἦτον διδαγμένος ἀπὸ ἀνθρώπες, ἀλλοῦ δὲ λέγει, ὅτι παρέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ ἀκέσαι τοῦ Κυρίε. 280

Digitized by Google

Διὰ τὸ ἀλλὰ μοὶ λέγει, ὅτι δοὺ ἦκουσε παρὰ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ δὲ ὅτι ἤκουσε. 280
Ἐβεβαιώθη μόνον, ἀλλ' ὄχι ἢ ἐδιδάχθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 281
Περιασότερον καταγίνεται εἰς τὰ ἀνθρωποπρεπῆ τῦ Χριστῦ ἰδιώματα διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν, παρὰ εἰς τὰ θεοπρεπῆ. 315
Συνήθειαν ἔχει ἀπὸ ἐκεῖ ὁπῦ λέγει ἄλλα, νὰ μεταπηδᾷ εἰς ἄλλα. 318
Συνειθίζει ἀπὸ τὰ ταπεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος τῦ Χριστῦ, νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς Θεότητος. 346
Καὶ διὰ τί. 346
Προθύτερον σχῆμα λόγυ ἐποίησε, εἰς τὴν ὑποσημ. 405
Διὰ τὶ λέγει ὅτι δοὺ εἶναι τόπος μετανοίας εἰς τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα. 430
Ἀναχαλεῖται εἰς τὸν μετάνοιαν τὺς πεπτωκότας. 430
Καλὸν συνείδησιν εἶχεν ἐν πᾶσιν. 448
Ἴσως ἀπὸ τὸν Ῥώμην ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα. 451
Πειρασμοὶ διπλοῖ εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑπ. 291
Ἀπὸ τὺς πειρασμὺς ὅποιος συσαλθῇ ἢ μὴ ταπεινωθῇ, δοὺ εὐαρεσεῖται εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. 391. ἢ 392
Ὁ ὑπομείνας αὐτὺς μέχρι τέλυς, θέλημα Θεῦ ποιεῖ. 391
Πειρασμὸς ποῖος ὀνομάζεται, καὶ διὰ τὶ, εἰς τὸν γ'. ὑποσημ. 403. ἢ 404
Πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται. 423
Κατὰ τὸ ἐπόμενον θέλημα τῦ Θεῦ γίνονται, εἰς τὸν ὑποσημ. 423
Περιὺσιος τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 243
Πέτρος Συμεὼν ὀνομάζεται, εἰς τὸν ὑποσημ. 3
Ἰδὼν τὸν γυναῖκά τε τραβζομένην εἰς θάνατον, εἶπεν αὐτῇ νὰ σὶθυμᾶται τῦ Κυρίου, εἰς τὸν δ'. ὑποσημ. 184. ἢ 185
Τύτε εὑρέθη φαιλόνιον εἰς Ἀντιόχειαν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 215
Πίστεως ἔργον ποῖον εἶναι. 4
Πίστεως βεβαίωσις ποία εἶναι. 6
Σιδηροποκάμισον εἶναι ἡ Πίστις. 44
Πίστεως βυθὸς ἐρθυνόμενος, κυμαίνεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 86
Πίστις ἀρχὴ τῆς σωτηρίας εἶναι. 318
Ἀπὸ τὸν πίστιν γεννᾶται ἡ μακροθυμία ἢ ὑπομονή. 326
Πίστις χωρὶς κινδύνως εὔκερος εἶναι. 9
Πίστις κυρίως ποία εἶναι, 61
Χάρισμα εἶναι Θεῦ. 69
Ἡ πίστις ἡ παύτην ἐστι πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὸν ὑποσημ. 71
Κατὰ τὶ εἶναι δῶρον Θεῦ. αὐτόθ.
Σύμμικτος εἶναι ἀπὸ φυσικὸν ἢ ὑπερφυσικόν. αὐτόθ.
Λιμσίας εἶναι. 96.
Ὀφθαλμὸς εἶναι τῆς ψυχῆς. 154
Ἡ ψεύδης ἢ ἀνθρωπίνη γνῶσις αὐτὸν ἀποβάλλει. 167
Ἀδόκιμον πίστιν τὰ πάθη γεννῶσι. 201
Διάθεσις εἶναι καὶ προετοιμασία, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 224
Εἰς τὸν πίστιν ἀποδίδει ὁ Παῦλος τὸν δικαίωσιν. αὐτόθ.
Πίστις ἀπόκτησιν ἢ σωτηρίαν προξενεῖ τῆς ψυχῆς. 392
Πίστις ἐλπιζομένων εἶναι ὑπόστασις. 392
Ἐνδιάθετον εἶναι ἀγαθὸν, εἰς τὴν ὑποσημ. 392
Δύναμις εἶναι χετικὴ, ἡ χέσις δρασικὴ. αὐτόθ.
Γνῶσις εἶναι ἀναπόδεικτος. αὐτόθ.
Συγκατάθεσις εἶναι ἀδιάκριτος. αὐτόθ.
Χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εἶναι νὰ εὐαρεστήσῃ τινας. 396
Πιστοὶ διὰ τὶ ὀνομαζόμεθα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 86
Πλάκες δεύτερον διὰ τὶ ἐφυλάχθησαν. 356
Πλημμέλεια τὶ εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσ. 376
Πλεονεξίαν ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 11
Πλύσιος δυσκόλως εἰσέρχεται καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας, εἰς τὸν β'. ὑποσ. 157
Πλύσιον ἔκαμεν ὁ Θεὸς κάθε ἄνθρωπον. 165
Πλύσιοι πῶς βάλλυν καλὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον. 166
Θέλυν δεχθῆν οἱ πτωχοὶ αὐτὺς μετὰ θάνατον εἰς τὰς σκηνάς των. 166
Πλυτεῖν οἱ θέλοντες, εἰς ποῖα κακὰ πίπτυσιν. 156
Πλῆτος ἄδηλον κτῆμα εἶναι, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 164
Πλῆτος μόνιμος ποῖος εἶναι. 165
Ἐξαγορὰ γίνεται τῆς ψυχῆς τῶν πλυσίων διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. 166
Πνεῦμα δειλίας δίδει ὁ Θεὸς εἰς μεριμνές. 173
Πνεῦμα μὴ σβέννυτε, πῶς ἐρμηνεύεται. 49
Πνεῦμα ποῖον λέγεται. 50
Πνεῦμα ψυχικὸν ποῖον εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 304

Πῶς;

Digitized by Google

Πῶς τοῦτο καλοῦσιν οἱ σοφοί. αὐτόθ.
Πνεῦμα Ἅγιον Κύριον ὀνομάζεται. 26. καὶ 72
Πνεύματος ἡ χάρις καὶ δόξα ἡ νῦν ἐν ταῖς ψυχαῖς κεκρυμμένη, τότε σκεπάσει καὶ τὰ σώματα, εἰς τὸν ὑπ. 39
Ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις λαμπάδα εἶναι. 49
Τὸν χάριν αὐτοῦ ποῖον πρᾶγμα σβύννει. 49. καὶ 50
Πνεύματος προσάγματα, καὶ τοῦ Πατρὸς εἶναι. 83
Αἰώνιον εἶναι. 94. καὶ 364
Θεὸς εἶναι, εἰς τὸν ἀ. ὑποσ. 127. καὶ 206
Τὸ Πνεῦμα οὐ περιλαμβάνεται εἰς τὸ „ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο", ἵνα καὶ κτισθῇ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' εἶναι ἄκτιστον, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 160
Ἐὰν ἡμεῖς φυλάξωμεν τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα φυλάττει εἰς ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ ὁπὸ ἐλάβομεν. 200
Πνεῦμα Ἅγιον ὅποιος δὲν ἔχει, οὐδὲ τὸν Χριστὸν ἔχει. 220
Ἔλαιον ἀγαλλιάσεως διὰ τί ὀνομάζεται. 275
Κατὰ τὴν θέλησίν του γίνονται αἱ διανομαὶ τῶν χαρισμάτων του. 281
Διὰ τίνος ἐδίδετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. 319
Δὲν κατοικεῖ εἰς σῶμα ἁμαρτωλόν. 320
Πνεύματος μέτοχοι, ἐὰν δὲν ἀσφαλισθῶν, πίπτουσιν εἰς μυρία κακὰ, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 321
Πνεῦμα Ἅγιον χρηματίζει, καθὼς καὶ ὁ Πατήρ. 397
Πνευματικοὶ ὅταν δίδουν συμμαρτυρίαν, πρέπει νὰ ἐρωτῶν καὶ ἐκείνους ὁποῦ ἠξεύρουν τὸν ζῶλον τῶν ὑποψηφίων, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 120
Πνεύματος κοσμικοῦ τὸ σκοτεινὸν σκέπασμα, τὸ σκεπάζον πόρα τὰς ψυχὰς, τότε θέλει σκεπάσει καὶ τὰ σώματα, εἰς τὸν ὑποσημ. 39
Ποιῶν τὰς Ἀγγέλους διὰ τί λέγεται, καὶ ἐχὶ ποιήσας. 274. καὶ 275
Πόλεμος εἶναι καλὸς, καὶ κακὸς, καὶ ποῖος εἶναι αὐτός. 96
Πόλεμον μάλιστα ἔχει ὁ Διδάσκαλος καὶ Ἀρχιερεύς. 96
Τρεῖς πόλεμοι εἶναι. 100
Οἱ εἰς τοὺς πολέμους σέκοντες καὶ φυλάττοντες τὰ σκεύη τῶν πολεμούντων στρατιωτῶν, ἐμοίραζον τὰ κέρδη ἐξίσου μὲ τοὺς πολεμήσαντας στρατιώτας, εἰς τὸν ὑποσημ. 179
Πολλοὶ αὐτὶ τοῦ, πάντες λαμβάνεται, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 103. καὶ 371
Πόνων ἀγαθῶν ὁποῖος εἶναι καρπός. 183
Πορνεία ὀνομάζεται κάθε εἶδος σαρκικῆς ἁμαρτίας, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 28
Πραγματεῖαι διὰ τί λέγονται. 182
Πρεσβύτερον πρέπει νὰ εὔχεται ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴν ὑστερηθῇ, εἰς τὸν ὑπ. 114
Καὶ οἱ Πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι ὀνομάζονται. 137
Πρεσβύτεροι οἱ μαρτυρηθέντες εἰς τὴν πίστιν, ποῖοι εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 393
Πρεσβύτεροι τοῖς Ἀποστόλοις ὁμοιάζουσι, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 447
Προεστῶτες πνευματικοὶ πρέπει νὰ τιμῶνται καὶ νὰ ἀγαπῶνται ὡς πατέρες. 45
Προεστῶτες καὶ ποιμένες περισσότερον ἀπὸ τοὺς κοινολαοὺς χρειάζονται θεῖον ἔλεος. 84
Ὅρα καὶ εἰς τὸν λέξιν Διδάσκαλοι, καὶ Ἱερεῖς.
Προθέσεις ὁ Παῦλος ἀδιαφόρως μεταχειρίζεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 28
Ἐν πρόθεσις καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν δίδοται. 4
Πρόθεσις τῶν ἄρτων τί ἐφανέρωνε, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 355
Προθυμίαν προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ τῶν ἰδίων του κατορθωμάτων ἐνθύμησις, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 387
Πρόκειμα τί θέλει νὰ εἰπῇ. 149
Προόρασις ποία εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 95
Προσδοκὴ τί εἶναι. 99
Προσδέχεσθαι διὰ τί ὁ μὲν Ἀπόστολος ἐν παντὶ τόπῳ προσάζει, ὁ δὲ Χριστὸς προσάζει νὰ μὴ προσδεχώμεθα εἰς τὰς πλατείας. 104
Εἰς κάθε τόπον εἶναι συγκεχωρημένον νὰ προσδεχώμεθα. 104
Προσδοκῆς δύω τρόποι εἶναι, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 105
Πρὸ τῆς προσδοκῆς νίπτουσιν οἱ Ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ τὰς χεῖρας. αὐτόθ.
Χωρὶς διαλογισμὸν, ἤτοι ἀμφιβολίαν, πρέπει νὰ γίνεται. 105. καὶ 106
Πῶς ἠμπορεῖ τινὰς νὰ προσδέχεται ἀμετανοήτως, εἰς τὸν ἀ. ὑποσημ. 106
Πρόσκλησις τί θέλει νὰ εἰπῇ. 149
Προσφορὰ ἄλλο τι σημαίνει ἀπὸ τὸν θυσίαν. 375
Προφῆται δὲν τὰ ἤξεραν ὅλα. 23
Καὶ διὰ τί. 23
Ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὸν ὑποσημ. 204
Κάθε Προφήτης μεταχειρίζετο οἰκονομίαν εἰς τὸν ὑποσημ. 265

Διὰ τὸ ἀλλ᾽ μοὶ λέγει, ὅτι δεῖ ἦκουσε παρὰ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ᾽ δὲ ὅτι ἤκουσε. 280
Ἐβεβαιώθη μόνον, ἀλλ᾽ ὄχι ἢ ἐδιδάχθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 281
Περιστότερον καταγίνεται εἰς τὰ ἀνθρωποπρεπῆ τῦ Χριστῦ ἰδιώματα διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν, παρὰ εἰς τὰ θεοπρεπῆ. 315
Συνήθειαν ἔχει ἀπὸ ἐκεῖ ὁπῦ λέγει ἄλλα, νὰ μεταπηδᾷ εἰς ἄλλα. 318
Συνεθίζει ἀπὸ τὰ ταπεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος τῦ Χριστῦ, νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς Θεότητος. 346
Καὶ διὰ τί. 346
Προθύτερον σχῆμα λόγυ ἐποίησε, εἰς τὴν ὑποσημ. 405
Διὰ τὶ λέγει ὅτι δεῖ εἶναι τόπος μετανοίας εἰς τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα. 430
Ἀναχαλεῖται εἰς τὴν μετάνοιαν τὺς πεπτωκότας. 430
Καλῶ συνείδησιν εἶχεν ἐν πᾶσιν. 448
Ἴσως ἀπὸ τὴν Ῥώμην ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα. 451
Πειρασμοὶ διπλοῖ εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑπ. 291
Ἀπὸ τὺς πειρασμὺς ὅποιος συσαλθῇ καὶ ταπεινωθῇ, δεῖ εὐαρεσεῖται εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. 391. ἢ 392
Ὁ ὑπομείνας αὐτὺς μέχρι τέλυς, θέλημα Θεῦ ποιεῖ. 391
Πειρασμὸς ποῖος ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 403. ἢ 404
Πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται. 423
Κατὰ τὸ ἐπόμενον θέλημα τῦ Θεῦ γίνονται, εἰς τὴν ὑποσημ. 423
Περιὺσιος τί θέλει νὰ εἰπῇ. 243
Πέτρος Συμεὼν ὀνομάζεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 3
Ἰδὼν τὴν γυναῖκά τε τραβιζομένην εἰς θάνατον, εἵπε καὶ αὐτῇ νὰ σθυμᾶται τῦ Κυρίου, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 184. ἢ 185
Τύτε εὑρέθη φαιλόνιον εἰς Ἀντιόχειαν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 215
Πίστεως ἔργον ποῖον εἶναι. 4
Πίστεως βεβαίωσις ποία εἶναι. 6
Σιδηροπρόκαμισον εἶναι ἡ Πίστις. 44
Πίστεως βυθὸς ἐρευνώμενος, κυμαίνεται, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 86
Πίστις ἀρχὴ τῆς σωτηρίας εἶναι. 318
Ἀπὸ τὴν πίστιν γεννᾶται ἡ μακροθυμία καὶ ὑπομονή. 326
Πίστις χωρὶς κινδύνυς εὔκερος εἶναι. 9
Πίστις κυρίως ποία εἶναι, 61
Χάρισμα εἶναι Θεῦ. 69
Ἡ πίστις ἡ παύτην ἐστι πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 71
Κατὰ τὶ εἶναι δῶρον Θεῦ. αὐτόθ.
Σύμμικτος εἶναι ἀπὸ φυσικὸν καὶ ὑπερφυσικόν. αὐτόθ.
Λιμσίας εἶναι. 96.
Ὀφθαλμὸς εἶναι τῆς ψυχῆς. 154
Ἡ ψυδὴς καὶ ἀνθρωπίνη γνῶσις αὐτὴν ἀποβάλλει. 167
Ἀδόκιμον πίστιν τὰ πάθη γεννῶσι. 201
Διάθεσις εἶναι καὶ προετοιμασία, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 224
Εἰς τὴν πίστιν ἀποδίδει ὁ Παῦλος τὴν δικαίωσιν. αὐτόθ.
Πίστις ἀπόκτησιν καὶ σωτηρίαν προξενεῖ τῆς ψυχῆς. 392
Πίστις ἐλπιζομένων εἶναι ὑπόστασις. 392
Ἐνδιάθετον εἶναι ἀγαθὸν, εἰς τὴν ὑποσημ. 392
Δύναμις εἶναι χετικὴ, ἡ χέσις δρασική. αὐτόθ.
Γνῶσις εἶναι ἀναπόδεικτος. αὐτόθ.
Συγκατάθεσις εἶναι ἀδιάκριτος. αὐτόθ.
Χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εἶναι νὰ εὐαρεστήσωμεν. 396
Πιστοὶ διὰ τί ὀνομαζόμεθα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 86
Πλάκες δεύτερον διὰ τί ἐφυλάχθησαν. 356
Πλημμέλεια τί εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσ. 376
Πλεονεξίαν ποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 11
Πλύσιος δυσκόλως εὑρίσκεται καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας, εἰς τὴν β'. ὑποσ. 157
Πλύσιον ἔκαμε ὁ Θεὸς κάθε ἄνθρωπον. 165
Πλύσιοι πῶς βάλλυν καλὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον. 166
Θέλυν δεχθῆν οἱ πτωχοὶ αὐτὺς μετὰ θάνατον εἰς τὰς σκηνάς των. 166
Πλυτεῖν οἱ θέλοντες, εἰς ποῖα κακὰ πίπτυσιν. 156
Πλῦτος ἄδηλον κτῆμα εἶναι, εἰς τὸν δ'. ὑποσημ. 164
Πλῦτος μόνιμος ποῖος εἶναι. 165
Ἐξαγορὰ γίνεται τῆς ψυχῆς τῶν πλυσίων διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. 166
Πνεῦμα δειλίας δίδει ὁ Θεὸς εἰς μεγάλες. 173
Πνεῦμα μὴ σβένυτε, πῶς ἐρμηνεύεται. 49
Πνεῦμα ποῖον λέγεται. 50
Πνεῦμα ψυχικὸν ποῖον εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 304

Πῶς;

Digitized by Google

Πῶς τῦτο καλῦσιν οἱ σοφοί. αὐτόθ.
Πνεῦμα Ἅγιον Κύριον ὀνομάζεται. 26. καὶ 72
Πνεύματος ἡ χάρις καὶ δόξα ἡ νῦν ἐν ταῖς ψυχαῖς κεκρυμμένη, τότε σκεπάσει καὶ τὰ σώματα, εἰς τὸ ὑπ. 39
Ἡ τῦ Πνεύματος χάρις λαμπάδα εἶναι. 49
Τὸ χάρειν αὐτοῦ ποῖον πρᾶγμα σβύννει. 49. καὶ 50
Πνεύματος προσάγματα, καὶ τῦ Πατρὸς εἶναι. 83
Αἰώνιον εἶναι. 94. καὶ 364
Θεὸς εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 127. καὶ 206
Τὸ Πνεῦμα οὐ περιλαμβάνεται εἰς τὸ „ πάντα δι' αὐτῦ ἐγένετο", ἵνα καὶ κτισθῇ διὰ τῦ Υἱῦ, ἀλλ' εἶναι ἄκτιστον, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 160
Ἐὰν ἡμεῖς φυλάξωμεν τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα φυλάττει εἰς ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ ὅπερ ἐλάβομεν. 200
Πνεῦμα Ἅγιον ὅποιος δὲν ἔχει, οὐδὲ τὸν Χριστὸν ἔχει. 220
Ἔλαιον ἀγαλλιάσεως διὰ τί ὀνομάζεται. 275
Κατὰ τὴν θέλησίν τε γίνονται αἱ διανομαὶ τῶν χαρισμάτων τε. 281
Διὰ τίνος ἐδίδετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. 319
Δὲν κατοικεῖ εἰς σῶμα ἁμαρτωλόν. 320
Πνεύματος μέτοχοι, ἐὰν δὲν ἀσφαλισθῶν, πίπτουσιν εἰς μυρία κακὰ, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 321
Πνεῦμα Ἅγιον χρηματίζει, καθὼς καὶ ὁ Πατήρ. 397
Πνευματικοὶ ὅταν δίδων συμμαρτυρίαν, πρέπει νὰ ἐρωτῶν καὶ ἐκείνας ὁπού ἠξεύρων τὸ ζωὴν τῶν ὑποψηφίων, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 120
Πνεύματος κοσμικοῦ τὸ σκοτεινὸν σκέπασμα, τὸ σκεπάζον τώρα τὰς ψυχὰς, τότε θέλει σκεπάσει καὶ τὰ σώματα, εἰς τὸ ὑποσημ. 39
Ποιῶν τὰς Ἀγγέλους διὰ τί λέγεται, καὶ ἐχὶ ποιήσας. 274. καὶ 275
Πόλεμος εἶναι καλὸς, καὶ κακὸς, καὶ ποῖος εἶναι αὐτός. 96
Πόλεμον μάλιστα ἔχει ὁ Διδάσκαλος καὶ Ἀρχιερεύς. 96
Τρεῖς πόλεμοι εἶναι. 100
Οἱ εἰς τὸς πολέμους σέκοντες καὶ φυλάττοντες τὰ σκεύη τῶν πολεμόντων στρατιωτῶν, ἐμοίραζον τὰ κέρδη ἐξίσε μὲ τοὺς πολεμήσαντας στρατιώτας, εἰς τὴν ὑποσημ. 179
Πολλοὶ αὐτὶ τῦ, πάντες λαμβάνεται, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 103. καὶ 371
Πόνων ἀγαθῶν ὁποῖος εἶναι καρπός. 183
Πορνεία ὀνομάζεται κάθε εἶδος σαρκικῆς ἁμαρτίας, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 28
Πραγματεῖται διὰ τί λέγονται. 182
Πρεσβύτερον πρέπει νὰ εὔχεται ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴ ὑστερηθῇ, εἰς τὴν ὑπ. 114
Καὶ οἱ Πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι ὀνομάζονται. 137
Πρεσβύτεροι οἱ μαρτυρηθέντες εἰς τὴν πίστιν, ποῖοι εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 393
Πρεσβύτεροι τοῖς Ἀποστόλοις ὁμοιάζυσι, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 447
Προεστῶτες πνευματικοὶ πρέπει νὰ τιμῶνται καὶ νὰ ἀγαπῶνται ὡς πατέρες. 45
Προεστῶτες καὶ ποιμένες περισσότερον ἀπὸ τὰς κοινολαΐτας χρειάζονται θεῖον ἔλεος. 84
Ὅρα καὶ εἰς τὸ λέξιν Διδάσκαλοι, καὶ Ἱερεῖς.
Προθέσεις ὁ Παῦλος ἀδιαφόρως μεταχειρίζεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 28
Ἐν πρόθεσις καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν δίδοται. 4
Πρόθεσις τῶν ἄρτων τὶ ἐφανέρωνε, εἰς τὴν δ'. ὑποσημ. 355
Προθυμίαν προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ τῶν ἰδίων τε καταφρονήσεων ἐνθύμησις, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 387
Πρόκειμαι τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 149
Προόρασις ποία εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 95
Προσδυχὴ τὶ εἶναι. 99
Προσδύχεσθαι διὰ τὶ ὁ μὲν Ἀπόστολος ἐν παντὶ τόπῳ προσάζει, ὁ δὲ Χριστὸς προσάζει νὰ μὴ προσδυχώμεθα εἰς τὰς πλατείας. 104
Εἰς κάθε τόπον εἶναι συγκεχωρημένον νὰ προσδυχώμεθα. 104
Προσδυχῆς δύω τρόποι εἶναι, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 105
Πρὸ τῆς προσδυχῆς νίπτουσιν οἱ Ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ τὰς χεῖρας. αὐτόθ.
Χωρὶς διαλογισμὸν, ἤτοι ἀμφιβολίαν, πρέπει νὰ γίνεται. 105. καὶ 106
Πῶς ἠμπορεῖ τινὰς νὰ προσδύχεται ἀμεριμνήτως, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 106
Πρόσκλησις τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 149
Προσφορὰ ἄλλο τι σημαίνει ἀπὸ τὸ θυσία. 375
Προφῆται δὲν τὰ ἤξεραν ὅλα. 23
Καὶ διὰ τί. 23
Ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὴν ὑποσημ. 204
Κάθε Προφήτης μερικὴν οἰκονομίαν ἐσχειρίζετο, εἰς τὸ ὑποσημ. 265

Εἰκόνα εἶχον οἱ Προφῆται τῶν τῆ Εὐαγγελίῳ ἀγαθῶν, εἰς τὴν ὑποσ. 373
Οἱ πρεσβύτεροι δὲν εἶχον ἐπιτία, ἀλλὰ καλύβας, εἰς τὴν ὑποσημ. 418
Προφητεία ποία λέγεται. 95
Πτωχὸς οἱ ὑβρίζοντες καὶ μὲ πέτρας κυνηγῶντες, πόσον κακὸν ποιοῦσι. 78
Πτωχοὶ δὲν ὠφελοῦνται πάσον ὅσον οἱ ἐλεοῦντες αὐτούς. 249
Πῦρ τῆς κολάσεως ἔχει νὰ φλογίζῃ μόνον, καὶ ἔχι νὰ φωτίζῃ. 59
Πῦρ θεῖον πόσας θαυμασὰς ἐνεργείας καὶ ἀποτελέσματα κάμνει, εἰς τὴν ὑποσημ. 438
Πῦρ κατέβαινε ἀπὸ τὸ οὐρανὸ καὶ κατέφλεγε τὰς θυσίας τῶν ἀρεσκόντων εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὴν δ'. ὑποσ. 394

Ρ

Ῥαὰβ μὲ πίστιν ἐδέχθη τοὺς κατασκόπους. 410
Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀλληγορεῖται, εἰς τὴν ὑποσημ. 410
Τί θέλει νὰ εἰπῇ. αὐτόθ.
Σοφίαν μεγάλην ἐμεταχειρίσθη. αὐτόθ.
Ῥάβδος Ἀαρὼν πόσα σημεῖα ἐποίησε. 201
Αὕτη πότε ἐβάλθη εἰς τὸν κιβωτόν. 357
Ῥωμαίων Βασιλεία ἐμποδίζει τὸν Ἀντίχειστον νὰ μὴν ἔλθῃ. 65

Σ

Σάββατον, διὰ εἶναι ἡμέρα ἀνάπαυσιμος. 295
Οὔτε ἔχει τὰ αὐτὰ προνόμια μὲ τὴν Κυριακήν. 295
Ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ εἶναι, καὶ ὄχι Χριστιανική, εἰς τὴν ὑποσημ. 296
Ἡμέρα πτώσιμος, καὶ νεκρώσιμος εἶναι. αὐτόθ.
Σαίνεσθαι τί θέλει νὰ εἰπῇ. 21
Σάλπιγγες πολλαὶ θέλουν σαλπίσειν εἰς τὴν συντέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑστερινὴν θέλει ἔλθῃ ὁ Κριτής. 36. καὶ 37
Σάλπιγγες ποῖοι ἐννοοῦνται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 37
Τί δηλοῖ τὸ ἐμφύσημα αὐτῶν. αὐτόθ.
Σαμουὴλ καὶ Προφήτης ἦτον, καὶ Κριτής. 411
Σάρρα διὰ πίστεως ἐγκύησε σπέρα ἔσα. 400
Ὁ φόβος ὁπού ἔλαβε, τῆς πίστεως ἦτον γνώρισμα. 400
Καὶ αὐτὴ σπέρμα κατέβαλε. 400
Σατανᾶς ποῖα καταρθώματα ἠμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ, καὶ ποῖα δὲν δύναται, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 19
Σεισμοὺς καθολικοὺς δύω ἀναφέρει ἡ Γραφή. 436
Καὶ τρίτος γενήσεται. 436
Σήμερον τὶ δηλοῖ, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 294 297. καὶ 298
Σιλουανὸς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν ὑποσ. 3
Σίμων ἀπὸ τὴ Συμεὼν καπὰ ἀποκοπὴν ἔγινε, εἰς τὴν ὑποσημ. 3
Σινᾶ ὄρος θαυμασὸν πρᾶγμα ἦτον κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. 431
Τὶ εἰκόνιζον τὰ ἐν αὐτῷ φαινόμενα. 431
Διὰ ἐδιώθησαν νὰ πλησιάσουν εἰς αὐτὸ οἱ Ἰσραηλῖται. 433
Σκηνὴ τὰ μαρτυρεῖα τρεῖς τόπους εἶχε. 353
Τρία καταπετάσματα εἶχε, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 353
Αὐλὴν εἶχε, καὶ τὰ Ἅγια, καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων. αὐτόθ.
Τύπον εἶχεν ἡ μέση σκηνὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. αὐτόθ.
Ἡ ὅλη εἶχε τύπον τῆς Κτίσεως. αὐτόθ.
Καταπέτασμα αὐτῆς δεύτερον, τίνος τύπον εἶχε, εἰς τὴν ε'. ὑποσημ. 355
Διὰ τὶ καὶ τὰ τρία μέρη αὐτῆς ὀνομάζονται σκηνή. 356
Δύω θυμιατήρια εἶχε, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 356
Σκηνὴ ὀνομάζεται ἡ Σὰρξ τὸ Κυρίου μείζων καὶ τελειοτέρα καὶ ἀχειροποίητος. 361
Σκορπίοι ποῖα ἁμαρτήματα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 180
Σμικρὸν ἐπὶ τὸ Θεῖον πῶς λέγεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 304
Σπέρμα εἰς τὸν ὀφιὼν δείσκεται, καὶ εἰς τὰς νεφρὰς χειροτέρῳ τρόπῳ. 337
Σπονδὴ ὅλη ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν. 210
Σπάμνας χρυσῆ τὰ μάννα διὰ τὶ ἐφυλάχθη. 356
Πότε ἐβάλθη εἰς τὴν κιβωτόν. 357
Σπασίδια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὶ ἔγιναν, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 105
Σταυρῷ εἰς τὸ χῆμα προσδίχονται οἱ Χριστιανοί. αὐτόθ.
Σταυρὸς δεύτερος δὲν εἶναι. 322
Στέφανος τῆς μακαριότητος πῶς ὡς χρέος νομίζεται. 212
Ὡς χάρις καὶ δωρεὰ, καὶ ὄχι ὡς μισθὸς καὶ χρέος λογίζεται, εἰς τὴν ὑποσημ. 212
Λόγῳ τινὶ κτητὸς διὰ τῶν ἔργων γίνεται. αὐτόθ.

Στε-

Digitized by Google

Στεφανᾶ τῦ Πρωτομάρτυρος τὸ σῶμα πῶς ἀνέθη, εἰς τλὼ ὑποσημ. 92
Τίνι τρόπω εἶδε τλὼ δόξαν τῦ Θεῦ, εἰς τλὼ ἀ. ὑποσημ. 163. καὶ 164
Στοιχεῖα τῶν λογίων τῦ Θεῦ ποῖα εἶναι. 315
Στοιχειώσεις, δύω εἶναι, εἰς τὴν ὑποσ. 318
Στρατιώτης Χριςῦ εἶναι κάθε Χριςιανός, ὅθεν πρέπει νὰ καυχηθῆ. 182
Στρατιώτης Χριςῦ νὰ ἦναί τινας, μέγα ἐςὶν ἀξίωμα. 182
Διὸ πρέπει νὰ ἐμπλέκεται εἰς τὰς πραγματείας τῦ Κόσμυ. 182
Ὅποιος θέλει νὰ νικήσῃ τὰ πάθη μὲ τὴν περιπλεγμὲν τῦ Κόσμυ, μὲ ποῖον ὁμοιάζει. 182
Συγκυλισμὸς πορνείας ὀνομάζεται, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 28
Σύλληψις βρέφυς ἀπὸ τὸ σπέρμα γίνεται τῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ ἀπὸ τὰ καταμήνια, εἰς τλὼ β'. ὑπ. 400
Εἰς πόσας ἡμέρας ἀποτελεῖται. αὐτόθ.
Συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων ὡσαὺ κύματα εἶναι. 96
Συμεὼν ὁ Πέτρος ὀνομάζεται, εἰς τλὼ ὑποσημ. 3
Συνείδησις ἀγαθὴ πόθεν γεννᾶται. 96
Καὶ τί εἶναι. 96
Σωέσις τί' εἶναι. 184
Συντελείας ὁ καιρὸς εἶναι ἄδηλος. 40
Ἡμέρα Κυρίυ λέγεται. 40
Σφάλματος ὁμολογία, σβυώνει τὸν θυμὸν ἐκείνυ, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ σφάλμα ἔγινε. 255
Σχίσμα τί εἶναι, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 383
Σῶμα Χριςῦ πῶς λέγεται ὅτι δὺ ἦτον ἀπὸ ταύτλω τλὼ Κτίσιν. 361
Καὶ καθ' ἡμᾶς ἦτον καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. 362
Σκλὴ ὀναμάζεται ἀχειροποίητος. 361
Καὶ καταπέτασμα. 362
Διὰ τί λέγεται καταπέτασμα. 381
Διὰ τῆς μεταλήψεως τῦ Σώματος τῦ Κυρίυ τῆς εὐ ὐρανοῖς ἀπολαύομεν πολιτείας, εἰς τλὼ ἀ. ὑποσημ. 381
Σῶμα σκεῦος λέγεται. 29
Πότε γίνεται κτῆμα ἐδικόν μας. 29
Πότε διρίσκεται εἰς τιμώ. 29
Κόσμον ἔχει τὰ πράγματα, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 28
Σώματος γύμνασις ποία εἶναι. 132
Μετρία αὖτη πρέπει νὰ ἦναι εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 132
Συμφέρει αὖτη. αὐτόθ.
Σῶμα Χριςῦ ὥσπερ ἐδοξάσθη εἰς τῷ Θαβὼρ, ὕτω καὶ τὰ σώματα τῶν Ἁγίων δοξάζει, εἰς τλὼ ἀ. ὑποσημ. 286
Σῶμα οἰκία εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 409
Ἀτώφλιον αὐτῦ ποῖον εἶναι. αὐτόθ.
Παραστάδες τῆς θύρας τυ ποῖαι εἶναι. αὐτόθ.
Ἡ θύρα τυ ὁποία εἶναι. αὐτόθ.
Πῶς δὺ εὐγαίνομεν ἔξω ἀπὸ τλὼ θύραν τυ. αὐτόθ.
Ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης συνίσταται, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 424
Σωτηρία ἀληθινὴ ποία εἶναι. 218
Σωτηρίαν ἀνθρώπων ὁ διακονῶν, Ἀγγέλων ἔργον καὶ τῦ Χριςῦ ποιεῖ. 278
Αὖτη ἔλαβε ἀρχλὼ νὰ λαλῆται διὰ τῦ Κυρίυ. 280
Ὁ Θεὸς μαρτύρει αὐτὴν μὲ σημεῖα. 281
Σώφρονες ποῖοι ὀνομάζονται. 237
Σωφροσύνη ποία ὀνομάζεται. 110

Τ

Ταπεινοφροσύνη ἀληθινὴ ποία ὀνομάζεται. 90
Πρέπει καὶ νὰ ταπεινολογῆτινας, καὶ νὰ ταπεινοσχημῆ, εἰς τὴν ὑποσημ. 90
Τέλειοι εἰς τὸ νὰ γινώμεθα ὡς ἐντολὴν ἔχομεν. 320
Τελειότητες δύω εἶναι. 317
Τέλειος ὐδεὶς εἶναι. 82
Τελείων τί εἶναι ἴδιον. 317
Τέλειος ποῖος εἶναι. 317
Τελείωσις διὰ παθημάτων γίνεται. 314
Τετραχιλισμένα τί θέλει νὰ εἰπῆ. 305
Τέχνας δυλεύειν, διὸ εἶναι ἄτιμον πρᾶγμα, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 13
Ἀπὸ τὰς τέχνας γεννᾶται κάθε εὐταξία καὶ ἀρετὴ, εἰς τὴν ὑποσημ. 14
Καὶ οἱ πλέσιοι καὶ ἔχοντες τὸν τρόπον πρέπει νὰ δυλεύυν τέχνλω, εἰς τὴν ὑποσημ. 32
Πνευματικὴ εἶναι καπὰ τί. 32
Ἡ τέχνη εἰς τὺς ἔχοντας τὸν τρόπον, φιλοτιμία εἶναι. 31
Τὴν εἰς τὸ νὰ δυλεύυν οἱ Χριςιανοὶ τέχνλω παραγγελίαν, τὴν δίδει ὁ ἴδιος Χριςός. 73
Ἡ τέχνη καὶ τῶν χειρῶν ἐργασία, ἐμποδίζουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 74
Διὰ τλὼ χρείαν τῦ πλησίον πρέπει νὰ δυλεύωμεν τέχνας, καὶ ὄχι διὰ λόγυμας, εἰς τλὼ ἀ. ὑποσημ. 75
Τέχνας δυλεύειν ἀμεριμνία εἶναι. αὐτόθ.
Τεχνῖται διὰ ἑπτὰ αἰτία πρέπει νὰ δυλεύυν, εἰς τλὼ ἀ. ὑποσημ. 13
Μὲ ποίους ὁμοιάζουν, εἰς τλὼ β'. ὑποσημ. 76

Digitized by Google

Τιμόθεος δεὶ εἶναι βέβαιον ἂν ἐπῆγε δεύτερον εἰς Θεσσαλονίκην διακομίζων τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς, εἰς τὴν ὑποσημ. 2
Διὰ τί ὁ Παῦλος λέγει δι' αὐτὸν πολλὰ ἐγκώμια. 21. καὶ 81
Διὰ τῶν λειψάνων τὰ θαύματα ἐγίνοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν γ'. ὑποσ. 81
Τὶς τὰ λείψανα αὐτῶν μετεκόμισεν. αὐτόθι.
Ποίας Καινόνας διατάσσει εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Τιμόθεον. 82.
Διὰ τί αὐτὸν ὁ Παῦλος ὀνομάζει γνήσιον τέκνον. 84.
Καὶ ἀγαπητόν. 170
Πόσον ἐκακοπάθει. 150.
Φιλάσθενος ἦτον. 151
Δεὶ ἦτον εἰς τὴν Ἔφεσον ὅταν ὁ Παῦλος ἔστειλε τὴν πρὸς αὐτὸν β'. Ἐπιστολὴν, εἰς τὴν ὑποσημ. 168
Ἐκλαιεν ὅταν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν Παῦλον. 171. καὶ 172.
Διὰ τί λέγεται ἀπολελυμένος. 451
Τίνος θαυμαστὸς μαθητὴς ἦτον τῶν Ἀποστόλων Παύλος. 222
Πολλὰ εἶναι τὰ ἐγκώμιά του, εἰς τὴν ὑπ. 223
Τράπεζα ἡ παλαιὰ τίνος τύπον εἶχε, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 355
Τραπέζης Ἁγίας ἐπάνω ποῖα πρέπει νὰ βάλλωνται, εἰς τὴν ὑποσημ. 115
Τριάδος ὀνομάτων ἡ ἐναλλαγὴ, δεὶ δηλοῖ ἀξιωμάτων διαφοράν, εἰς τὴν α'. ὑποσημ. 70
Τριάδα Ἁγίαν πῶς φανερόνει ὁ Ἀπόστολος, εἰς τὴν ὑποσημ. 72
Οὐδεὶς ἔξω ἀπὸ αὐτὴν εἶναι φύσει Θεὸς, εἰς τὴν ὑποσημ. 95
Τριάδος τὰς ὑποστάσεις μοναχῶς ἐξαγγέλλομεν, εἰς τὴν ὑποσημ. 102
Τριὰς, Θεὸς μακάριος εἶναι καὶ μόνος δυνάστης. 161
Κύριος εἷς εἶναι, καὶ οὐχὶ τρεῖς. 179
Τροπάριον τῆς Ποντικοστῆς τὸ „ οἱ μὴ „ θηγομένῳ προβαίνοντες ἐν ὄρει “, πῶς ἑρμηνεύεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 431
Τροφὴ στερεὰ ποῖα ἐννοοῦνται. 316
Τροφὸς καὶ ἡ μήτηρ ὀνομάζεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσημ. 12
Τροχιαὶ ὀρθαὶ πῶς ἐννοοῦνται. 427
Τρυφὴ φαγητῶν ἐμποδίζεται, καὶ ὄχι ἡ τροφή. 129
Τρυφῆς ἀπόλαυσις, ἁμαρτίας εἶναι ἀπόλαυσις. 407
Τυμπανίζω τὶ θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 414
Τύφος τὶ πάθος εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 154

Υ

Ὑγείας σωτηριτικὰ δύω εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 132
Ὑδροπασία πόσον καλὸν εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσημ. 237
Ὕλη τῶν παντὸς δεὶ εἶναι κακὴ καὶ ἄναρχος, ἀλλὰ καλὴ καὶ ἐν χρόνῳ δημιουργηθεῖσα. 129
Ὅν πῶς εἶναι, καὶ ἀναγκαῖον, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 129
Ὕλης ἀνάγκη δεὶ κάμνει τὺς ἀνθρώπους καλοὺς ἢ κακούς. 192
Ὑμέναιος ποίαν αἵρεσιν εἶχεν. 189. καὶ 190.
Υἱοὶ τῶν Θεῶν γίνονται οἱ παιδεύοντες. 423
Υἱὸς ἰσοδύναμος εἶναι μὲ τὸν Πατέρα, εἰς τὴν α'. ὑποσημ. 55
Υἱῶν προσάγματα, καὶ τῶν Πατρὸς εἶναι. 83
Πάντα τὰ κτίσματα κτίζει, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, εἰς τὴν α'. ὑποσ. 160
Φῶς ἐστιν ἀπρόσιτον, ἐν ᾧ οἰκεῖ ὁ Πατὴρ, εἰς τὴν ὑποσημ. 163
Ἀπαύγασμα τῆς δόξης διὰ τί λέγεται. 267. καὶ 268.
Χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως διὰ τί λέγεται. 268
Πῶς φέρει τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεώς του. 269
Ὁ Υἱὸς ὤφθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ὅπου γράφεται Ἄγγελος καὶ Θεὸς ἐφάνη, εἰς τὴν α'. ὑποσημ. 327
Ἄγγελος ὀνομάζεται. 327
Υἱὸν τῶν Θεῶν ποῖοι καταπατοῦσι. 385. καὶ 386
Ὅταν ἐσαρκώθη σεισμὸς ἔγινε. 436
Ὑπακοὴ τὶ εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ. 314
Ὑπαρχόντων ἁρπαγὴν διὰ τὴν πίστιν, νὰ ὑπομείνῃ τινὰς, εἶναι μέγα κατόρθωμα. 388
Τὸ δὲ καὶ νὰ δεχθῇ αὐτὴν μετὰ χαρᾶς, τοῦτο κάμνει αὐτὸν ὅμοιον μὲ τοὺς Ἀποστόλους. 388
Τοῦτο παῤῥησίαν προξενεῖ μεγάλην εἰς αὐτὸν πρὸς τὸν Κύριον. 391.
Ὑπερφαλάσται τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 197
Ὑπομένουσι δίδονται τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ οὐράνια ἀγαθὰ, εἰς τὴν ὑποσ. 57
Ὑπομένειν ἕως τέλους τὰς θλίψεις, θέλημα Θεοῦ εἶναι. 391
Ὑπομονὴ ποία εἶναι. 57
Μὲ πολὺν καιρὸν δοκιμάζεται. 57
Διὰ τῆς ὑπομονῆς ἔχουν νὰ συμβασιλεύσουν οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸν Χριστόν. 187
Ὑποταγὴ ἀνθρώπων προαιρετικὴ, καὶ φυσικὴ ποία εἶναι. 266

Φα-

Digitized by Google

Φ

Φαγητὰ ποῖοι ἔλεγον κακά. 128
Φαγητὰ διὰ τί πολλὰ ἐμπόδιζεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ τρώγωνται. 129
Καλὰ εἶναι. 129
Πῶς ἁγιάζονται τὰ νομιζόμενα ἀκάθαρτα. 130
Καθαρὰ εἶναι εἰς τὰς καθαρεύς. 235
Ἀκάθαρτα ταῦτα νομίζονται εἰς τὰς ἀκαθάρτας. 235
Ζῶα τὰ τρώγοντα τὰ νομιζόμενα ἀκάθαρτα φαγητὰ, δὲν εἶναι ἀκάθαρτα. 236
Φελόνης τί ἦτον, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 215
Φθόνον οἱ ἔχοντες, καὶ δι' αὐτὸν δυσφημοῦντες τοὺς ἀδελφούς των, τὸν Θεὸν βλασφημοῦσι. 56
Φιλαδελφία εἶναι φυσικὰ ἀναγκαῖον πρᾶγμα καὶ φανερόν. 31
Ποία ὀνομάζεται φιλαδελφία, εἰς τὸν ά. ὑποσημ. 31
Φιλαργυρία εἶναι ῥίζα ὅλων τῶν κακῶν. 157
Διὰ τῆς κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς συνίστανται, εἰς τὸ β'. ὑποσ. 157
Ἡ φιλαργυρία γεννᾷ τὴν κενοδοξίαν, καὶ ἡδονήν. αὐτόθ.
Ἰσχυροτέρα εἶναι τῆς γαστριμαργίας, καὶ κενοδοξίας. αὐτόθ.
Φιλάργυροι πόσα κακὰ κάμνουν, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 157
Δὲν πιστεύουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. 157
Φιλαυτία εἶναι ῥίζα ὅλων τῶν κακῶν. 196
Ἄπαπος εἶναι φιλία τῶν ἑαυτῶ μας. 196
Πρῶτος κλάδος αὐτῆς ποῖος εἶναι. 196
Στενοῖ τὸ πλάτος τῆς ἀγάπης. 197
Φίλαυτος ἔτζι τὸν ἑαυτόν του ἀγαπᾷ. 196
Φιλήμων ἦτον ἄνθρωπος θαυμαστὸς, αὐθεντὴς τῆ Ὀνησίμω. 250
Ἕως εἰς τὸν καιρὸν τῆ Θεοδωρίτω ἔστεκε ἡ οἰκία του, εἰς τὸ β'. ὑποσ. 250
Τὰ ἀποστολικὰ μηνύγματος ἦτον ὑπηρέτης. 252
Κολασσαεῖς ἦτον καὶ ἐκατοίκει εἰς τὰς Κολασσὰς, εἰς τὸ ὑποσημ. 253
Ἀγάπαν εἶχε πρὸς πάντας τοὺς Ἁγίους. 253
Διὰ τὰ Παύλου ἔλαβε τὸν εἰς Χριστὸν πίστιν, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 258
Τὸν πρὸς Φιλήμονα ὅλον ἰδιοχείρως ἔγραψεν ὁ Παῦλος, εἰς τὸν ά. ὑποσ. 258
Φιλιππὸς ποίαν αἵρεσιν εἶχε. 189. καὶ 190
Φιλιόνομαι διὰ τὰ λέγεται σπείρομαι, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 210
Φίλοι οἱ θερμῶς ἀγαπῶντες, χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνωσι τὸν τῶ σωματικῶ παρουσίαν τὰ φίλα. 19
Πρέπει νὰ φυλάττουν ἐμπιστοσύνην ἀναμεταξύ των. 193
Ὅποιος φανερώσει τὰ μυστήρια τοῦ φίλου, χάνει τὸν ἐμπιστοσύνην, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 193
Φίλος πιστὸς νὰ εὑρεθῇ, εἶναι πρᾶγμα δύσκολον. αὐτόθ.
Φιλοξενίαν δὲν πρέπει νὰ ἀλησμονοῦν οἱ Χριστιανοί. 438
Δι' αὐτῆς ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Λὼτ ἐφιλοξένησαν Ἀγγέλους. 439
Φιλοσαρκία πόσον κακὸν εἶναι, εἰς τὸ δ'. ὑποσημ. 214
Φιλόσοφοι ἐξωτερικοὶ ἐγνώρισαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαπάληπτος κατ' οὐσίαν, εἰς τὸ ε'. ὑποσημ. 396
Φίλων καὶ φιλίας πόσα, θαυμασὰ λόγια τὰ Χρυσοστόμου, εἰς τὸ γ'. ὑποσ. 12
Ὁ φίλος πρέπει νὰ δίδῃ καὶ τὸν ψυχικόν του διὰ τὸν φίλον. αὐτόθ.
Ὁ φίλος βλέπων τὸν φίλον δὲν χορταίνει. αὐτόθ.
Φίλοι χάριν δίδουσι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους. αὐτόθ.
Ὅταν οἱ φίλοι προσκάζουν, χάριν νομίζουν οἱ φίλοι τῶν τὰς προσαγάς των. αὐτόθ.
Κάλλιον εἶναι νὰ σβύσῃ ὁ ἥλιος, παρὰ νὰ στερηθῇ τινας φίλων. αὐτόθ.
Καὶ τὰς πατέρας καὶ υἱὰς ὑπερβαίνουσιν οἱ ἀληθινοὶ φίλοι, εἰς τὸ ὑποσημ. 13
Ποία εἶναι ἡ φιλία. αὐτόθ.
Φόβος τῆ Θεῦ γέννημα εἶναι τῆς πίστεως. 400
Φαρμάκων τὸ χρήσιμον ποῖον εἶναι, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 155
Τὰ εὔμορφα φορέματα εἶναι ἴδια τῶν μεραχίων, εἰς τὸ ὑποσημ. 156
Φυλὴ Ἰούδα καὶ Λευὶ ἐπωθήσαν ἀπ' ἀρχῆς, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 339
Ἡ τῆ Ἰούδα τὰς ἡγεμονίας τῶν πολέμων εἶχε. 340
Φύσιν εἰς τὸν ἀνθρωπίνον ἐπιτηδειότης ἐβάλθη καὶ δυνάμις εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ δικόλως τὸν Θεόν. 352
Φύσις ἀνθρώπων δὲν κάμνει καλὸν, ἢ κακὸν τὸν ἄνθρωπον. 192
Φωνὴν Θεῦ ἤκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι. 431
Δὲν ἤκουσαν αὐτὴν, εἰς τὸ ὑποσημ. 432
Καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
Φῶς τῶν δικαίων ἐν τῇ μακαριότητι δὲν θέλει καίει. 59

Digitized by Google

Φῶς ἄκτιστον οἱ Δίκαιοι ἀπολαύσουσι, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 59
Φῶς ἀληθινὸν καὶ ἀπρόσιτον ταυτὸν εἶναι, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 162. καὶ 163
Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον πῶς λέγεται ὁ Θεός. αὐτόθ.
Φῶς τὸ ἀπρόσιτον ὀνομάζεται Θεῖος γνόφος καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
Φῶς τὸ ἀπρόσιτον συγκιρνώμενον διὰ τῆ Θεοϋποστάτε σώματος τῆ Χριστῆ, μεταδίδοται εἰς ὅλους τὸς μακαρίους. αὐτόθ.
Φωτία τῆς μελλούσης κολάσεως ζῆλον καὶ θυμὸν ἔχει νὰ λάβῃ κατὰ τῶν παραβατῶν τῶν Θείων ἐντολῶν. 385

Χ

Χάρισμα τῆ Θεῆ πρέπει νὰ ἀναζωπυρῆται. 172
Διὰ τὶ δὲν λαμβάνει τινὰς τὰ χαρίσματα τῆ Πνεύματος. 281. καὶ 282
Χάσμα Θείας Θαυμασὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα. 55
Χάρις τῆ Θεῆ ἐμποδίζει νὰ μὴ ἔλθῃ ὁ Ἀντίχριστος, εἰς τὸ ὑποσημ. 65
Χάριν ὁ Παῦλος κάμνει ἀρχὴ, καὶ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς β'. ἐπιστολῆς τε. 80
Ἡ χάρις εἰς ποίας ψυχὰς κατοικεῖ. 80
Πῶ ὡσὰν σφραγίδα βάλλει τὸ χάριν ὁ Παῦλος. 167
Χάρις ἡ ἐν Χριστῷ πρὸ χρόνων αἰωνίων ἐδόθη εἰς ἡμᾶς. 175
Χάρις πρώτη δικαιοσύνη εἶναι, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 224
Χέρια οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ σηκόνῃ ὅταν προσεύχωνται, εἰς τὸ ὑποσ. 105
Καὶ οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς καὶ Λαϊκοὶ ἐσήκοναν τὰ χέρια των. αὐτόθ.
Χέρια νίπτουσιν οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Λαϊκοὶ ὅταν μέλλῃ νὰ προσεύχηθῆ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 105
Χειρῶν διὰ τῆς ἐπιθέσεως ἐδίδετο Πνεῦμα Ἅγιον. 319
Χεῖρες ἀνειμέναι πῶς ἐννοῆνται. 426
Χερουβὶμ τὶ ἦτον, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 357
Χῆραι αἱ συγγενεῖς ἔχουσαι δὲν πρέπει νὰ τρέφωνται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας. 146
Δὲν πρέπει νὰ τρέφωνται ἀπὸ τὲς ἀπίστους συγγενεῖς των. 146
Χῆραι ἐσυναριθμῆντο εἰς τὸ τάγμα τῶν χηρῶν καὶ ἐτρέφοντο ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 139. καὶ 142
Ἀποδίδυσι τὸ ἀμοιβὸ εἰς τὲς γονεῖς, ἐὰν ἐπιμελῆνται τὰ τέκνατων, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 140
Ὅποια ξεφαντόνοι, αὐτὴ ζωντανὴ ὅσα ἀπέθανε. 140
Ὅποια δὲν φροντίζει διὰ τὲς ὁμοπίστες, καὶ διὰ τὲς συγγενεῖς της, εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὸ ἄπιστον. 141
Αἱ νέαι χῆραι πρέπει νὰ δηλόνῃ διὰ νὰ τρέφωνται, καὶ μὲ τὸ δηλέαν νὰ δαμάζῃ τὸ σάρκα, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 142
Πρέπει ἡ χήρα νὰ ὑπηρετῆ αὐτὴ μόνη. 143
Διὰ τὶ ἑξήκοντα χρόνοι ἐδιωρίσθησαν τῆς ἡλικίας αὐτῶν. 144
Τὸν Χριστὸν ἔχῃ συμφίον ὡς καὶ αἱ παρθένοι. 144
Κατὰ συγκατάβασιν λέγει ὁ Παῦλος ὅτι αἱ νεώτεραι χῆραι νὰ δευτερογαμβρεύωνται. 145
Χρηματίζει τὶ θέλει νὰ εἰπῆ. 435
Χριστιανισμῆ σκοπὸς ποῖος εἶναι. 87
Ἡ ὁδὸς αὐτῆ ποία εἶναι. 269
Χριστιανὸς ὁποῦ ὑβρίζει μὲ τὰ ἔργα τὸν Χριστὸν, δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆ Χριστιανισμῆ, εἰς τὸν γ'. ὑποσημ. 236
Χριστιανοὶ διὰ τὶ ἐσυγχωρῆντο εἰς τὰς ἀρχὰς τῆ κηρύγματος νὰ πειράζωνται. 5
Πρέπει εὐχαρίστως νὰ δίδῃ τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 13
Ἐδιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ κακοπαθῆν. 22
Πρέπει νὰ δηλόνῃ. 14. καὶ 31
Καὶ μ' ὅλον ὁπῆ ἠξεύρῃ ὅτι βεβαίως θέλῃ νικήσῃ τὸν Διάβολον, πάλιν δὲν τὸν πολεμῆν, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 23
Πρέπει νὰ πειρασθῆν εἰς τὸ ἀγάπη. 26
Πρέπει νὰ εἶναι ἄμεμπτοι ἐνώπιον τῆ Θεοῦ. 26
Πρέπει νὰ κάμνῃ παράνω ἀπὸ ἐκεῖνο ὁπῆ προσάζονται. 27
Δὲν πρέπει νὰ λυπῆνται ὑπὲρ τὸ πρέπον διὰ τὲς ἀποθανόντας. 33
Δὲν πρέπει νὰ πηγαίνῃ εἰς τὲς τάφες αὐτῶν νὰ κλαίῃ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 33
Εἰς τὲς θανάτας τῶν Ἁγίων, παντελῶς δὲν πρέπει νὰ λυπῆνται, εἰς τὸ ὑποσημ. 34. καὶ 35
Πρέει νὰ ἐπιτιμῶνται οἱ μὴ πηγαίνοντες εἰς τὸ Ἐκκλησίαν ἐκείνῳ, ὅπῃ ἐνταφιάσθη ὁ συγγενής των, εἰς τὸ ὑποσημ. 34

Οἱ

Οἱ καλοῦντες μυρολογήτριας, ὡς εἰδωλολάτραι ἀφορίζονται, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 33
Τίοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας εἶναι. 42. καὶ 43
Πρέπει νὰ ἀγρυπνῶν καὶ νὰ προσέχουν. 43
Πρέπει νὰ εἶναι ἁρματωμένοι. 44
Πρέπει νὰ οἰκοδομῶν ἕνας τὸν ἄλλον. 45
Πρέπει νὰ τιμῶν καὶ νὰ ἀγαπῶν τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν προεστῶτας καὶ διδασκάλους καὶ μὲ τὸ χῆμα καὶ μὲ τὴν καρδίαν. 46
Δὲν πρέπει νὰ δίδουν κακὸν ἀντὶ κακοῦ. 47
Πάντοτε πρέπει νὰ προσδέχωνται καὶ νὰ δέχεσθῶν. 48
Καὶ διὰ τὴν προκοπὴν τῶν ἄλλων πρέπει νὰ δέχεσθῶν. 56
Πρέπει νὰ ἐντραποῦν τινες πτωχοὶ Χριστιανοὶ, οἵτινες δι ὀλίγην βοήθειαν ἐπῆγαν ἔλαβον, ἀλλάζων τὴν πίστιν τους. 57
Δόξα θέλων εἶναι τῶ Χριστῶ. 60
Οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοὶ πότε ἔχων νὰ φανῶν. 61
Παρηγορία Χριστιανῶ ποία εἶναι. 70
Εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πρέπει νὰ δείσχεται πάντοτε ἡ ἀρετὴ ἕως τέλους αὐτῶν. 72
Διὰ τὴν χρείαν τῶ πλησίον πρέπει νὰ δηλόν, καὶ ὄχι διὰ λόγων, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 75
Πρέπει νὰ βοηθῶν καὶ τοὺς ἀργούς. 77
Πρέπει νὰ μὴ συναναστρέφωνται μὲ τοὺς φανερὰ ἁμαρτάνοντας. 78
Ποίαν ἀγάπην ἀπαιτοῦνται νὰ ἔχουν. 86. καὶ 87
Ὅσοι δὲν προνοῦνται διὰ τοὺς ὁμοπίστους των, καὶ διὰ τοὺς συγγενεῖς των, εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. 141
Χριστιανοὶ οἱ τὸ ὄνομα τῶ Χριστῶ βαστάζοντες, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐνδίδουν εἰς τοὺς κατηγόρους, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 90
Κάθε Χριστιανὸς τί πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστόν. αὐτόθ.
Χριστιανοὶ δὲν ἀγαπῶν τὸν Χριστὸν ὡσὰν τὸν φίλοντες, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 93
Ἔνιπτον τοὺς χεῖρας ὅταν ἔμελλον νὰ προσδέχωνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 105
Δὲν πρέπει νὰ λυπῶνται διὰ τί δὲν ἔχων ἀρρύεια. 155
Ἀρκεῖ εἰς αὐτοὺς ἀντὶ πλούτου τὸ ὄνομα τῶ Χριστιανῶ, εἰς τὸ ἀ. ὑποσ. 155
Εἰς τὰ ἀναγκαῖα μόνον πρέπει νὰ εὐχαριστῶνται. 155
Ὅποιος Χριστιανὸς λυπεῖται πῶς εἶναι πτωχὸς, ἀνόητος εἶναι. 165
Πρέπει νὰ παρηγορῶν τοὺς διὰ τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ πάσχοντας. 178
Ἵνα καὶ κοινωνοὶ γένων τῶν στεφάνων αὐτῶν. 178
Κάθε Χριστιανὸς εἶναι στρατιώτης Χριστῶ, ὅθεν πρέπει νὰ κακοπαθῇ. 182
Πρέπει νὰ ἀγωνίζεται νομίμως διὰ νὰ στεφανωθῇ. 182
Πάντοτε πρέπει νὰ γυμνάζεται. 183
Ἀνάγκη εἶναι νὰ διώκωνται οἱ Χριστιανοὶ, εἰς τὸ ὑποσημ. 204
Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ διαβάζων βιβλία μυθολογικὰ, εἰς τὸν β'. ὑποσ. 209
Οὔτε νὰ διηγῶνται μύθους. αὐτόθ.
Χριστιανῶν εὐγενείας ἀπόδειξις ποία εἶναι. 225
Εἰς τὸν Ἰησοῦν πρέπει νὰ ἀποβλέπων. 420
Χριστιανοὶ ὅταν ζῶν ἀνάρεπα, οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως δὲν ἔχων τί νὰ εἰποῦν, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 240
Ἀδελφοὶ εἶναι τῶ Χριστῶ. 285
Μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Χριστῶ, καὶ ὁμοιότης εἶναι καὶ ὑπεροχή. 286
Δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται θάνατον, εἰς τὸ ὑποσημ. 289
Οἶκος εἶναι τῶ Χριστῶ. 294
Δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀρχίσων, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τελειώσων. 298
Πρέπει νὰ μὴν ἀπίστων εἰς τὰς ἐπαγγελίας τῶ Χριστῶ. 299
Οἱ πιστεύσαντες εἰσέρχονται εἰς τὸ κατάπαυσιν τῶ Κυρίω. 301
Λαὸς τῶ Θεῶ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζονται, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 302
Πρέπει νὰ σπουδάζων διὰ νὰ εἰσέλθων εἰς τὸ ὑράνιον κατάπαυσιν. 303
Χειρότερα ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας ἔχων νὰ κολασθῶν. 305
Πρέπει νὰ ἀφίνων τὸ ἀρχὸ, καὶ νὰ φέρωνται πάντοτε εἰς τὴν τελειότητα. 317
Τελείαν ζωὴν πρέπει νὰ ἔχων. 317
Τί πρέπει νὰ λέγων εἰς κάθε ἔργον ὁπῶ μέλλων νὰ κάμων. 320
Ἅγιοι ὀνομάζονται. 325
Σκηνὴ Θεῶ εἶναι, καὶ σκηνὴ τῆς οἰκίας αὐτῶ. 368
Οἶκος εἶμαι Θεῶ, εἰς τὸ ἀ. ὑποσ. 381
Πρέπει νὰ παροξύνωνται εἰς τὸ νὰ κάμνων τοὺς ἀρετὰς ἕνας τὸν ἄλλον ἐξ ἀγάπης. 383

Digitized by Google

Πρέπει νὰ συνέρχωνται καὶ νὰ ἑνόνωνται σῶας μὲ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ μὴ χίζωνται ἀπ' ἀλλήλων. 383
Ἀσφαλῶς πρέπει νὰ πιστεύωμεν, καὶ ὄχι ἀμφιβόλως καὶ δισακτικῶς. 391
Ὁμοιάζων μὲ τὰς παλαισὰς καὶ ἀγωνισάς. 426
Καὶ μὲ τὰς ὁδοιπόρους. 428
Χρεμέμποροι ὀνομάζονται οἱ δυνάμενοι δανείζειν, καὶ ζητοῦντες ἐλεημοσύνην. 32
Χριστιανοὶ πρέπει νὰ συμβοηθοῦν ἐκείνους ὁποῦ μένουν ὀπίσω ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. 428
Ἐπλησίασαν εἰς τὸ ὄρος τῶν Σιών. 433
Εὐλαβεῖς πρέπει νὰ εἶναι. 637
Ἀπροσπαθῶς πρέπει νὰ ἔχουν τὰ ἄσπρα καὶ ὑπάρχοντά των. 440
Δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζωνται. 441
Δὲν πρέπει νὰ περιφέρωνται ἀπὸ διδαχὰς ποικίλας καὶ ξένας. 442 καὶ 443
Πῶς ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐξέρχονται. 445
Δὲν ἔχουν ἐδῶ μένουσαν πόλιν. 445
Χριστοὶ ποῖοι ὀνομάζονται. 276
Χριστὸς ἔχαιρε πάσχων. 6
Πότε τινὰς γίνεται μιμητής του. 7
Τέχνῃ ἐδιδάχθη διὰ ἑπτὰ αἰτίας, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 13
Ἐπλήρωνε τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα, εἰς τὴν ὑποσημ. 14
Παρηγορία μεγάλη εἶναι τὸ νὰ συγκοινωνῇ τινας μὲ τὸν Χριστὸν κατὰ τὰ πάθη. 17
Διατί περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἀπεθάνε. 35
Μὲ τὴν προσαγωγὴν τοῦ Χριστοῦ οἱ νεκροὶ θέλουν ἀνασηθοῦν. 37
Διατί ὁ Χριστὸς ἁρπάζει τὰς δικαίους ἄνω ὅταν καταβαίνῃ. 38
Χριστοῦ δύω εἶναι αἱ παρουσίαι, εἰς τὴν γ'. ὑποσημ. 41
Καὶ μὲ τὸ ἔργον, καὶ μὲ τὸν λόγον ἐδίδαξε νὰ εὐχαριστοῦμεν, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 49
Διατί ἡ δευτέρα του παρουσία ἀποκάλυψις ὀνομάζεται. 58
Ἔνδοξος θέλει ἔλθῃ καὶ δυνατός. 60
Θέλει θαυμασθῇ εἰς ὅλους τοὺς πιστούς. 60
Ἀγάπη ἀληθείας ὀνομάζεται. 67
Διατί προσάζει νὰ μὴ μεριμνῶμεν, ὁ δὲ Παῦλος προσάζει νὰ δεηθῶμεν, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 75
Μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εἶναι. 101
Διατί ὁ Παῦλος δὲν εἶπε φανερὰ διὰ τὴν αὐτοῦ Θεότητα. 102
Μεσίτης ἀρχικὸς καὶ πρῶτος εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ. 102
Πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν μεσιτεύει. αὐτόθ.
Καθ' ὃ Θεάνθρωπος εἶναι μεσίτης, καὶ καθ' ὃ Θεὸς μόνον, ὄτε καθ' ὃ ἄνθρωπος. αὐτόθ.
Λύτρον καὶ ἐξαγορὰν ἔδωκε τὸν ἑαυτόν του δι' ἡμᾶς. 102. καὶ 103
Αἷμα αὐτοῦ μεταφορικῶς λέγεται λύτρον καὶ ἐξαγορά, καὶ ὄχι κυρίως, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 103
Εἰς τρία μέρη καθαρῶς ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Παύλου Θεός, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 125
Πῶς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι. 125. καὶ 126
Πῶς ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου. 160
Τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν καὶ οἱ Μάρτυρες μαρτυροῦσιν, εἰς τὴν β'. ὑπ. 160
Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔχει οἰκειότητα μὲ τὸ τῶν μαρτύρων του. αὐτόθ.
Πρωτομάρτυς εἶναι. αὐτόθ.
Μακάριος εἶναι καὶ μόνος δωσάτης. 161
Τὸ ἀπρόσιτον φῶς τῆς Θεότητος συγχερνᾷ διὰ τοῦ Θεοϋποστάτου αὐτοῦ σώματος, μεταδίδωσιν αὐτὸ πᾶσι τοῖς μακαρίοις, εἰς τὴν ὑποσημ. 163
Τοῖς Ἀγγέλοις ὁρᾶται διὰ τοῦ καλύμματος τῆς ἀνθρωπότητος. αὐτόθ.
Θέλει εἶναι εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα. 170
Τὴν ἐντροπὴν καταφρονήσας, ὑπέμεινε τὸν σταυρόν. 174
Ὁ συγκοινωνῶν εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, θέλει συγκοινωνήσει καὶ εἰς τὰ χαροποιά. 186
Ὁ ἀρνηθεὶς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἀρνηθήσεται αὐτόν. 187
Ἂν ἡμεῖς ἀπιστοῦμεν, αὐτὸς μένει πιστός. 187
Ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὴν ὑποσημ. 204
Διατί ἐτρέφετο ἀπὸ γυναῖκας μετὰ τὸ Βάπτισμα. 249
Δὲν ἀποβάλλει ὄτε δοῦλον, ὄτε ἐλεύθερον. 250
Διατὶ τὸν Χριστὸν εἶναι ἔντιμα καὶ τὰ πλέον ἄτιμα. 252
Διατί λέγεται ὅτι ἔθηκεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ κληρονόμον πάντων. 265
Τῶν πατρώων πλεονεκτημάτων κληρονόμος εἶναι, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 266
Τοῦ Κόσμου εἶναι καθάρσιον. 270
Διατί ὁ μὲν Παῦλος λέγει ὅτι κάθηται ὁ Χριστὸς, ὁ δὲ Στέφανος εἶδεν αὐτὸν ἑστῶτα, εἰς τὴν ά. ὑποσ. 271

Ἀνώ-

Ἀνώτερος τῶν Ἀγγέλων καὶ αὐτῶν τῶν Θρόνων εἶναι. 272. καὶ 274
Ἐλάττων ἦτον τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὶ, εἰς τὸ ά. ὑποσημ. 272
Πῶς εἰσάγεται εἰς τὴν οἰκυμένην ὡς πρωτότοκος. 273
Ἔξω τῆς κτίσεως ἦτον, καὶ ὅτε τῆς κτίσεως ἔγινεν. 274
Διὰ τὶ λέγεται πρωτότοκος, εἰς τὴν ά. ὑποσημ. 274
Διὰ τῆς πίστεως τὸ Χριστὸ ἔλαβον τὸ Πνεῦμα οἱ ἐν τῷ νόμῳ. 276
Θεὸν ἔχει τὸν Πατέρα κατὰ τὸ ἀνθρωπότητα. 275
Ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσθη θανάτου. 284
Διὰ τὶ ἐγεύσθη θανάτου. 284
Τῆς Οἰκονομίας αὐτὸ πᾶσα ἡ κτίσις εἶχε χρείαν, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 284
Τελείωσις τὸ Χριστὸ ποία εἶναι. 285 καὶ 286
Τὸ ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων ἐνεδύθη. 287
Ἤλπισεν εἰς τὸν Θεὸν καθ' ὃ ἄνθρωπος. 287
Πατὴρ ἔγινε τῶν ἀνθρώπων. 287. καὶ 288
Ἐξουθεν μόνον ἐπειράσθη, καὶ ὄχι ἐσωθεν, εἰς τὸ ά. ὑποσημ. 291
Ἀπόστολος εἶναι καὶ Ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας μας. 292
Δόξα αὐτὸ δὲν ἔχει σύγκρισιν μὲ τὸ τὸ Μωϋσέως. 293
Χριστὸς Ἀρχιερεὺς εἶναι ὁπὸ συμπαθεῖ εἰς τὰς ἀσθενείας μας. 306
Ἐπειράσθη κατὰ πάντα, ἔξω ἀπὸ τὸ ἁμαρτίαν. 306. καὶ 307
Παρὰ τὸ Θεὸ ἐχειροτονήθη, καὶ ὄχι παρὰ τῶν ἀνθρώπων. 310. καὶ 314
Ἀρχιερεὺς ἦτον κατὰ τὸ τάξιν τοῦ Μελχισεδὲκ, εἰς τὸ ὑποσημ. 311
Κατὰ δώδεκα τρόπους ὡμοιοῦτο τῷ Μελχισεδέκ. αὐτόθ.
Διὰ τὶ εἶναι Ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. 311
Τέσσαρες φοραῖς ἔκλαυσεν, εἰς τὸ ά. ὑποσημ. 312
Δέησις αὐτὸ πρὸς τὸν Πατέρα διπλῆ ἦτον, εἰς τὸ ά. ὑποσημ. 313
Κατὰ τὸ μίαν δέησιν εἰσηκούσθη. αὐτόθ.
Πῶς ἔμαθεν, ἀφ' ὧν ἔπαθε τὸ ὑπακοὴ. 313
Σταυρὸς καὶ θάνατος τὸ Χριστὸ δὲν εἶναι δεῖπρος. 322
Πρόδρομος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Οὐρανὸν διὰ λόγου μας. 330
Κατὰ πόσους τρόπους εἶναι καλλίτερος Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τοὺς τὸ νόμου Ἀρχιερεῖς. 330. καὶ 331
Βασιλεὺς ἦτον δικαιοσύνης. 332
Βασιλεὺς εἰρήνης. 332
Καὶ ἀπάτωρ ἀμήτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος. 332
Ἀπὸ τὸ φυλὴ τὸ Ἰούδα ἀνέτειλε καὶ ἀπὸ τὸ φυλὴν τὸ Λευΐ, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 339
Καὶ Βασιλεὺς ἦτον καὶ Ἱερεύς. αὐτόθ.
Κυρίως ἦτον ἀπὸ τὸ φυλὴ τοῦ Ἰούδα. αὐτόθ.
Ἡ Ἱερωσύνη αὐτὸ μετὰ ὅρκου ἔγινε. 342
Πῶς παρακαλεῖ πάντοτε διὰ λόγου μας. 343
Ποῖα εἶναι τὰ ἰδιώματα αὐτὸ καθ' ὃ Ἀρχιερέως. 344
Μίαν μόνην φορὰν ἐπροσφερε θυσίαν τὸν ἑαυτόν του διὰ λόγου μας. 345
Αὐτὸς εἶναι καὶ Ἱερεὺς καὶ Ἱερεῖον, καὶ δεχόμενος ὡς Θεὸς τὸ δῶρον, εἰς τὸ ὑποσημ. 345
Λειτουργὸς εἶναι τῆς Σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἤτοι τὸ οὐρανοῦ. 346. καὶ 347
Διὰ τὶ δὲν ἔχει τόπον καὶ σκηνὴν εἰς τὴν γῆν, διὰ τοῦτο μάλιστα εἶναι Ἱερεύς. 348
Ἱερατεῖον ἔχει τὸν Οὐρανόν. 349
Ἐπιτηδειότητα ἔβαλεν εἰς τὸ ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ νὰ γνωρίζῃ εὐκόλως τὸν Θεόν. 352
Διὰ λόγου τὸ δὲν ἐπροσφερε. 359
Ὁ σκοπὸς τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν, ἦτον ἡ Ἀρχιερωσύνη, ἤτοι τὸ νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτόν του. 361
Τὸ Σῶμα αὐτὸ πῶς δὲν ἦτον ἀπὸ ταύτην τὴν κτίσιν. 361
Πῶς λέγει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦτον ἄνθρωπος, εἰς τὸν β'. ὑποσημ. 362
Μὲ θεανδρικὴν ἐνέργειαν ἐπολιτεύθη. αὐτόθ.
Ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, καὶ πρὸς ὃν ἡ προσφορὰ γίνεται, εἰς τὸ ά. ὑποσημ. 364
Ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀπέθνησκε, Διαθήκην δὲν ἔκαμνεν, ὅτε ἡμεῖς ἠθέλαμεν γένωμεν κληρονόμοι τῶν πατρικῶν του ἀγαθῶν. 365. καὶ 366
Θάνατος αὐτὸ δὲν ἔγινε μόνον διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὴν Νέαν Διαθήκην, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κάμῃ τὸν ἀληθινὸν καθαρισμὸν τῶν ψυχῶν μας. 368. καὶ 369
Πῶς ἐφανίσθη εἰς τὸν Πατέρα ὑπὲρ ἡμῶν. 369
Διὰ τὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἁμαρτήματα. 370

Digitized by Google

Διὰ τὶ Μὲ μίαν μόνῳ φορὰν ἀπέθανε. 370. καὶ 371
Θέλει ἔλθῃ ὄχι πλέον διὰ τὰ βασάνῃ τὰς ἁμαρτίας μας, ἀλλὰ διὰ σωτηρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἐλπιζόντων. 372
Ποῖα λόγια εἶπεν εἰσερχόμενος εἰς τὸν Κόσμον. 375
Τὸ καθίσαι αὐτὸν ἐκ δεξιῶν, τίνος εἶναι σημεῖον. 378
Χριστὸς ὅτε διὰ σπέρματος συνελήφθη, καὶ ἐν τῷ νῦν ἐμορφώθη, εἰς τὸ β'. ὑποσημ. 400.
Ἀρχηγὸς εἶναι καὶ τελειωτὴς τῆς πίστεως. 420
Ἐκαταφρόνησε τὸ ἐντροπήν. 421
Ποίαν αἰτιλογίαν ὑπέμεινε. 421
Διὰ τὶ σάλπιγγες ἠχήσουσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Παρουσίᾳ. 431
Πῶς τὸ Αἷμα αὐτοῦ κρεῖττον λαλεῖ παρὰ τὸ τοῦ Ἄβελ. 434. καὶ 435
Ὁ αὐτὸς Χριστὸς εἶναι χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. 442
Ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. 444
Ποιμὴν εἶναι μέγας. 449
Χρόνος εἶναι αἰώνιος, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ. 394
Χωλὸν ἵνα μὴ ἐκτραπῇ, πῶς ἐννοεῖται. 426. καὶ 427

Ψ

Ψεῦδος εἶναι πολυποίκιλον. 442. καὶ 443
Ψυχὴ, ἡ αἰσθητικὴ δυνάμις ὀνομάζεται, καὶ ἡ ζωή. 51
Ψυχὴ συσχηματίζεται κατὰ τὸ ἔξω σχῆμα καὶ κινήματα τοῦ σώματος, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 90
Ἀθάνατος εἶναι κατὰ χάριν. 161. καὶ 162
Δὲν ἀποθνήσκει ὡς τὰ σώματα, ἀποθνήσκει ὅμως κατὰ ἄλλον τρόπον, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 162
Θάνατος ψυχῆς ποῖος εἶναι. αὐτόθ.
Δὲν ἔχει παντὸς ἄτρεπτον τὴν ζωήν. αὐτόθ.
Ἀΐδιός δὲ λέγεται, εἰς τὸ ὑποσημ. 267
Λέγεται ἀΐδιος. αὐτόθ.
Διαφέρει ἀπὸ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικὸν, εἰς τὸ ἀ. ὑποσημ. 304
Ψυχῆς μερισμὸς ποῖος εἶναι. 304
Γῆ ὀνομάζεται. 322
Δὲν κρατεῖ τὸ σπέρμα ὡς ἡ γῆ, οὐδὲ τὸ αὐξάνει, διὰ τὸ δυμεπάβλητον τῆς γνώμης της. 337
Ἐκ τοῦ Θεοῦ συνίσταται, εἰς τὸ γ'. ὑποσημ. 424
Οὐ δημιουργικῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ δημιουργεῖται, ἀλλὰ προνοητικῶς. αὐτόθ.

Ω

Ὠριγένης αἱρεῖται τέλος κολάσεως λέγων. 59

ΤΕΛΟΣ.

ΚΑ-

Digitized by Google

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΑΡΟΥΣΗ ΙΕΡΑ ΒΙΒΛΩ ΤΩΝ ΙΔ'. ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΟΓΕΝΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Σώματα.

Ο Παναγιώτ. ὁ σοφώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Κύριος Γρηγόριος. 5

Ο Παναγιώτ. ὁ σοφώτατος πρώην Κωνσταντινουπ. Κύριος Κύριος Κύριλλος. 5

Ο Πανιερολογιώτ. Μητροπολίτης ἅγιος Θεσσαλονίκης Κύριος Ἰωσήφ. 10

Ο Πανιερολογιώτ. Μητροπολίτης ἅγιος Αἴνου Κύριος Ματθαῖος. 10

Ο Πανιερολογιώτ. ἅγιος Ἀρδαμερίων Κύριος Ἰγνάτιος. 5

Οἱ ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει τῦ Ἄθωνος.

Μεγίση Λαύρα τῦ Ὁσίυ Ἀθανασίυ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 5

Ο Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ναθαναὴλ. 1

Ο Πανοσιολογιώτ. Προηγούμενος κῦρ Ἰάκωβος ὁ ἐκ Ζητυνίυ. 1

Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Παρθένιος Γκιώνης. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Θεόφιλος Ἰκονιαῖος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Παχώμιος Ἀδριανουπολίτης. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Γεράσιμος Νοσοκόμος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Μακάριος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Παΐσιος Μυσικός. 1

Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. κῦρ Ἀθανάσιος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Ἰωακείμ. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Κορνήλιος Ὡρολόγος τῆς Ἐκκλησίας. 1

Ο Πανοσιώτ. κῦρ Νικηφόρος. 1

Ο Πανοσιώτ. κῦρ Καλλίνικος Τηνιακὸς ἐκ τῶν πέριξ Καθισμάτων. 1

Ο Πανοσιώτ. Γέρων Προηγούμενος κῦρ Εὐθύμιος Τραπεζοῦντιος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Γρηγόριος Βλάχαρης. 1

Ο Πανοσιώτ. κῦρ Δανιὴλ Χίος ἐκ τῶν Καθισμάτων. 1

Σώματα.

Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Ἰωαννίκιος. 1

Ο Ὁσιώτ. καὶ Ἐξοχώτ. Γέρων Παΐσιος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Κοσμᾶς Λέσβιος. 5

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῦ Βατοπαιδίυ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 5

Ο Πανοσιοσοφολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Διδάσκαλος κῦρ Ἰωσήφ. 1

Οἱ Πανοσ. Αὐτάδελφοι Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Μεθόδιος, καὶ Προηγούμενος κῦρ Γρηγόριος. 2

Ο Πανοσ. Προηγούμ. κῦρ Θεόφιλος. 2

Ο Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἰάκωβος. 1

Ο Πανοσ. Προηγούμ. κῦρ Ναθαναὴλ. 1

Ο Πανοσιολογ. Πρωτοσύγκελλος τῦ μακαρίτυ Κορυτζᾶς Ἰωάσαφ κῦρ Θεόφιλος. 1

Ο Ὁσιώτ. Γέρων Γαβριὴλ Βηματάρης. 1

Ο Ταπεινὸς Γέρων Ἰωάσαφ ὁ Σωζοπολίτης. 1

Ο Πανοσιώτ. κῦρ Χρισοφόρος. 1

Ο Ὁσιώτ. Δικαῖος Γέρων Ἰωάσαφ. 1

Ο Πανοσιώτ. κῦρ Ἰωαννίκιος Μυσικός. 1

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἰβήρων.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 2

Ο Πανιερολογιώτ. Ἀναστασιουπόλεως κύριος Ἄνθιμος. 1

Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. κῦρ Καισάριος. 1

Ο Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Συμεών. 1

Ο Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἰωάσαφ. 1

Ο Πανοσ. Προηγούμ. κῦρ Προκόπιος. 1

Ο Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Κοσμᾶς, 1

Ο Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Μελέτιος ὁ Λέσβιος. 1

Ο Πανοσ. Προηγούμ. κῦρ Ἄνθιμος ὁ Λέσβιος. 1

Ο

Σώματα.

Ο Πανοσ. Προηγούμ. κῦρ Γρηγόριος. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Σίλβεστρος. 2
Ο Πανοσ. κῦρ Νεκτάριος ὁ Τυπικάρις. 1
Ο Ὁσιολογ. Χαρτοφύλαξ κῦρ Νικηφόρος. 2
Ο Ὁσιοσοφολογ. Διδάσκ. κῦρ Ὀνούφριος Πελοποννήσιος. 2
Ο Ὁσιολογιώτ. Γραμματικὸς κῦρ Γαβριὴλ Πελοποννήσιος. 2
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Ἀνανίας ὁ ἐκ Λιτίτζης. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Σαμουὴλ Θεσσαλονικεύς. 1
Ο Ὁσιολογιώτ. καὶ Ἐξοχώτατος ἐν Ἰατροῖς κῦρ Ἰωσὴφ. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων κῦρ Γεράσιμος Μυσικ. 1
Ο Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκων κῦρ Ἀγάπιος. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων κῦρ Διονύσιος Κομποσχοινᾶς. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Βησσαρίων ὁ Βηματάρης. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Ἀβέρκιος ὁ Νοσοκόμος. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Μακάριος ὁ Βυζαντίος. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Παφνούτιος ὁ Οἰκονόμος. 1

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῦ Χιλανδαρίυ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 2
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. κῦρ Ἰωνᾶς. 1
Ο Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Ἡσαΐας. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Χαράλαμπος. 1

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβ. τῦ ὁσίυ Διονυσίυ

Σώματα Τρία.

Ἡ τῦ Παντοκράτορος Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 1
Ο Πανοσιομυσικολογιώτ. Προηγούμενος κῦρ Κύριλλος. 3
Ο Ὁσιώτ. Ἐπίτροπος Γέρων Διονύσιος. 2
Ο Ὁσιώτ. Συνεπίτροπος αὐτῷ Γέρων Εὐθύμιος. 2
Ο Πανοσιώτ. καὶ Πνευματικὸς Πατὴρ κῦρ Κύριλλος. 1
Οἱ Αὐτάδελφοι καὶ Ἐκκλησιαστικοὶ κῦρ Δημήτριος, καὶ κῦρ Ἀβράμιος. 2
Ο Πανοσιώτ. κῦρ Ἰωσὴφ Κυδωνιεύς. 2

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῦ Ξηροποτάμυ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 2
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. κῦρ Νεόφυτος. 1
Ο Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Ἄνθιμος. 1

Σώματα.

Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Βενέδικτος Μυσικός. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Ἄνθιμος Μυσικός. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Χειροφόρος Μυσικός. 1
Ο Ὁσιομυσικολογιώτ. καὶ Γραμματικὸς κῦρ Ἰλαρίων Ἀθωνίτης. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. κῦρ Ἰωαννίκιος. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμ. κῦρ Διονύσιος Πελοποννήσιος. 1
Ο Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Ἀνανίας. 1

Ἡ τῦ Ζωγράφυ Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 1
Ο Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Λαυρεώτιος. 1
Ο Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἄνθιμος Σερραῖος. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Ζαχαρίας Σφιγοβλῆς. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Ἀκάκιος Μυσικὸς Ρετζικλῆς. 1
Ο Ὁσιολογιώτ. Γραμματικὸς κῦρ Ἰλαρίων ὁ Ἰατροπολίτης. 1
Ο Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνατόλιος Μυσικὸς ὁ Δεβρωνίτης. 1
Ο Πανοσιώτ. κῦρ Ἱερόθεος, ὁ ἀπὸ Δαπνίτζης. 1
Ο Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Χαράλαμπος, ὁ ἀπὸ Τόρναβον Βλαχίας. 1
Ο Ὁσιώτ. κῦρ Γρηγόριος Μυσικὸς ὁ Μολδαβός. 1
Οἱ Τιμιώτ. Λειτουργοὶ Αὐτάδελφοι, κῦρ Νικόλαος, καὶ κῦρ Κώνστας, οἱ Ἀναργυροβιναί. 2

Ἡ τῦ Δοχειαρίυ Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 1
Ο Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Γαβριὴλ Πελοποννήσιος. 2
Ο Πανοσ. κῦρ Δανιὴλ Ἐκκλησιάρχης. 1
Ο Πανοσ. κῦρ Ἰάκωβος Προσμονάριος. 1
Ο Πανοσ. κῦρ Ζαχαρίας Ἐφημέριος. 1

Ἡ τῦ Ἁγίυ Παύλυ Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 1
Ο Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἄνθιμος. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Θεόκλητος Ζαγοραῖος. 1

Τὸ

Σώματα.

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τῆ Ξενοφῶντος

Σώματα Δύο.

Ἡ τῆ Σταυρονικήτα Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. 1
Ὁ Πανοσιώτ. Προηγέμενος ϗ Ἐπίτροπος κῦρ Γαβριήλ. 1
Ὁ Πανοσιολογιώτ. Προηγέμενος κῦρ Παΐσιος. 1
Ὁ Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Κύριλλος. 1
Ὁ Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Θεοδόσιος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Χατζῆς Θεόφιλος. 1

Ἡ τῆ Ὁσίυ Γρηγορίυ Ἱερὰ Μονὴ

Σώματα Τέσσαρα.

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τῆ Ἐσφιγμένυ

Σώματα Πέντε.

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τῶν Ῥώσων.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆ αὐτῆ Κοινοβίυ. 3
Ὁ Καθηγέμενος τῆ αὐτῆ Κοινοβίυ κῦρ Σάββας Ἱερομόναχος, διὰ τὸν ἀνσεβέσατον καὶ Ὑψηλότατον Αὐθεντίλω πάσης Μολδαυΐας, Κύριον, Κύριον, Ἰωαννίλω Σκαρλάτον Ἀλεξάνδρυ Καλλιμάχη Βοεβόδα. 25
Ἡ αὐτῆ Σεβασμιότης, διὰ τὸν Πανδυγενέσταν Ἄρχοντα Μέγαν Ποστέλνικον, Κύριον Κωνσταντῖνον Νέγρυ. 5
Ἡ αὐτῆ Σεβασμιότης, διὰ τὸν Πανιερώταν, ϗ Ἐλλογιμώτατον ἅγιον Εἰρηνουπόλεως ϗ Βαπταιδίου, Κύριον Γρηγόριον. 5
Ἡ αὐτοῦ Σεβασμιότης, διὰ τὸν ἀγενέσατον μισὲρ Θεοδόσιον Τζικαλιώτην. 1
Καὶ διὰ τὸν ἀγενέσατον γαμβρὸν τῆς Εὐγενίας τυ Κύριον Δημήτριον Χατζῆ Γωργαντᾶ. 1
Ὁ Τιμιώτατος Ἀρχιτέκτων τοῦ Ἱεροῦ τούτου Κοινοβίου, κῦρ Κῶνστας Κρημιώτης. 1
Ὁ Τιμιώτ. Λειτυργὸς τῆ αὐτῆ Κοινοβίυ, κῦρ Μιχάλης Κρημιώτης. 1
Ὁ Τιμιώτ. Λειτυργὸς τῆ αὐτῆ Κοινοβίυ, κῦρ Ἀργύρης. 1
Ὁ Τιμιώτ. Μαυροθέος Ζαγοραῖος. 1

Σώματα.

Οἱ περιξ τῶν ἐν Καρέαις Κελλάων τῆ Κοινῆ Ἱερῆ Ναῆ τῆ Πρωτάτυ ἐναισκούμενοι Πατέρες.

Ὁ Πανιερώτ. πρώην Λήμνου Κύριος Καλλίνικος ὁ Θεολόγίτης. 1
Ὁ Ὁσιοελλογιμιώτ. Γραμματικὸς τῆς τῆ ἁγίυ Ὄρους Κοινότητος κῦρ Καισάριος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Νεόφυτος, ὁ ϗ Κατεπάρχης τῆ αὐτῆ Κοινῆ Ἱερῆ Ναῆ τῆ Πρωτάτυ. 1
Ὁ Πανοσιοσεβασμιώτ. Κοινὸς Πνευματικὸς κῦρ Ἰγνάτιος Ἰωαννίτης. 5
Ὁ Πανοσιοσεβασμιώτ. β'. Κοινὸς Πνευματικὸς, κῦρ Χρύσανθος. 5
Ὁ Πανοσιομυσταγωγιώτ. κῦρ Δαβὶδ Καλυμμαυχᾶς, ὁ μονάζων ἐν τῷ Ἱερῷ Μονηδείῳ τῆ Μεγάλυ Ἀντωνίου, ἐπιλεγομένυ τῆ Ξύλυ, ὃς ϗ σωτέραμε ζήλῳ πυρούμενος, ὑπὲρ τῆς καταβολῆς τῆ Τύπυ. 20
Ὁ Πανοσιοσεβασμιώτ. ἐν Πνευματικοῖς Πατράσι κῦρ Ἰάκωβος Λέσβιος, ὃς ϗ αὖτος συνέχθημος ἐγένετο τῷ ἀνωτέρῳ, ὑπὲρ τῆς καταβολῆς τῆ Τύπυ. 5
Οἱ Πανοσιώτ. κύρ. Στέφανος ϗ Νεόφυτος Ἁγιογράφοι Σκυρταῖοι. 20
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Μακάριος Κομποσχοινᾶς. 25
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Ἀνανίας Σταυροδᾶς. 15
Ὁ Ὁσιοελλογιμιώτ. ἐν Ἱεροδιακόνοις κῦρ Ἰωσὴφ Σκῦρτος. 5
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Κορνήλιος Ἀρτηνός. 3
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Ἰωσὴφ Ψαριανός. 3
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Νεόφυτος Πελοποννήσιος. 3
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Κωνσταντίνος Φλασκᾶς. 5
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Δαβὶδ Ἀνατίυ. 15
Οἱ Ὁσιώτ. Ἁγιογράφοι, κῦρ Μητροφάνης, ϗ κῦρ Ἰωάσαφ τοῦ Νικηφόρου. 10
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Θεοφάνης Σταυροδᾶς ὁ Χρυσοσομίτης. 5
Οἱ Πανοσιώτ. Αὐτάδελφοι, κῦρ Μακάριος ϗ κῦρ Νεόφυτος, οἱ Ὡρολογάδες. 2
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Γαβριὴλ Μυσικὸς ὁ Πολυγερινός. 1
Ὁ Πανοσιρλογιώτ. κῦρ Θεοδόσιος Καλυμμαυχᾶς. 2

Ὁ

Σώματα.

Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Ἀγάπιος Μουσικὸς καὶ Ζωγράφος. 3
Ὁ Παναγιώτατος κῦρ Ἀνανίας Καλυμμαυχᾶς. 3
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Ζαχαρίας Ῥάπτης ὁ Ναυσαῖος. 3
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Ἄνθιμος Δοκμετζῆς. 2
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Ἀνανίας Καλυμμαυχᾶς Λημναῖος. 2
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Ἰγνάτιος Ῥάπτης Ἀβερκιάδαις. 3
Ὁ Παναγιώτ. Πνευματικὸς κῦρ Γρηγόριος Βέλγαρης. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Ἰωάσαφ Φερσᾶς. 5
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Μιχαὴλ. 2
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Σάββας. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Γαβριὴλ Δοκμετζῆς. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Βενέδικτος Χατζεδῆς. 2
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Θεοδόσιος. 1
Ὁ Παναγ. κῦρ Ἀγάπιος Συλημνιώτης. 2
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Βερροιαῖος. 3
Ὁ Ὅσ. κῦρ Ἰωσὴφ τῆ Ἁγίᾳ Βασιλείᾳ. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Ἱερόθεος. 5
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Μάξιμος τῆ Ἁγίου Σπυρίδωνος. 2
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Ἀνανίας Θεολογίτης. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Τιμόθεος Μυτάφης. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Κωνσταντῖος Κεραμεὺς. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Γερμανὸς Πελοποννήσιος. 15
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Ἄνθιμος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Διονύσιος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Ἰγνάτιος Σοφιαλῆς. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Στέφανος Ὡρολογᾶς (1). 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Χρυσοχόος. 1
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Ἰωακεὶμ Ζωγράφος. 1
Ὁ Ὁσιώτατος κῦρ Ἰγνάτιος Καμπανάρης Θάσιος. 1
Ὁ Ὁσιολογιώτ. κῦρ Νεόφυτος Βιδιωλῦς. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Παῦλος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Φιλόθεος. 1
Ὁ Τιμιώτ. Περτῆς, Ζαρκάδης Αἰνίτης. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Ἀθανάσιος Καντάκος Αἰνίτης. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Ἀνασάσιος Ῥάπτης Βιδιωλῆς. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Νικόλαος Σερραῖος. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Ἀντώνιος Μαχαιρᾶς. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Ῥίζος Γέναρης Γερμανίτης. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Χατζῆς Τελαπάφυλλος Λημναῖος. 1

Σώματα.

Ἡ Ἱερὰ Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ὁ Παναγιοσεβασμιώτ. Πνευματικὸς Πατὴρ τῆς αὐτῆς Σκήτης κῦρ Ἰωάσαφ. 3
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Γρηγόριος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Νεόφυτος. 1
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Καλλίνικος Ἀργυροκασείτης. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Εὐγένιος Πρέσαλης. 1
Ὁ Παναγιώτ. Δικαῖος κῦρ Διονύσιος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Ἡσαΐας τῆ Βατσελείωνος. 1
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Μελέτιος Αἰνίτης. 2
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Μητροφάνης. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Πρόχωρος. 2
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Ἰωάσαφ Ἀργεῖος. 1

Ἡ τῆ Καυσοκαλυβίᾳ Ἱερὰ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Δικαῖος κῦρ Μακάριος Λέσβιος. 2
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Κοσμᾶς Λέσβιος. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Παρθένιος Λέσβιος. 1
Ὁ Παναγιολογιώτ. κῦρ Γεράσιμος Βυζαντῖος. 2
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Ἰωακεὶμ Λέσβιος. 5
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Νεόφυτος τῆ Παπᾶ Ἰωνᾶ. 1
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Μακάριος Κυδωνιάτης. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Φιλάρετος Καισαρεύς. 1
Ὁ Ὁσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Αἰνίτης. 1
Ὁ Παναγιώτατος κῦρ Χρυσοφόρος. 1
Ὁ Παναγιώτ. κῦρ Γαβριὴλ καὶ Πνευματικὸς Πατήρ. 1
Ὁ Ὁσιώτατος Γέρων Λεόντιος Λέσβιος. 1
Ὁ Ὁσιολογιώτ. κῦρ Μεθόδιος Βυζαντῖος Βαθυπώγων. 1
Ὁ Ὁσιώτ. Γέρων Ποιμὴν Λέσβιος. 1

Ἡ τῆ Ἁγίᾳ Δημητρίᾳ Ἱερὰ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 2
Ὁ Παναγιολογιώτ. κῦρ Ἰωάσαφ Πάριος ὁ Καλλιγράφος. 3
Ὁ Ὁσιολογιώτ. Γέρων Ἀγάθων Ἰωαννίτης. 3
Ὁ Ὁσιώτ. Δικαῖος κῦρ Δαμασκηνὸς Πελοποννήσιος. 1

Ὁ

(1) Ὁ αὐτὸς ἔγινε Συνδρομητὴς καὶ εἰς τὸν Συναξαριστὴν, ἀλλ' ἐκ παραδρομῆς τῶν Τυπογραφείων οὐκ ἐγράφη ἐκεῖσε.

Digitized by Google

Σώματα.

Ο Πανοσιώτατος κῦρ Ἀρσένιος ὁ Βυζαντίος. 1
Ο Ὁσιώτ. κῦρ Δαβὶδ Πελοποννήσιος. 1
Ο Ὁσιώτ. κῦρ Ματθαῖος. 1

Ἡ τῦ Τιμίυ Προδρόμυ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ο Πανοσιοσεβασμιώτατος Πνευματικὸς Πατὴρ κῦρ Νικηφόρος Πελοποννήσιος. 1
Ο Πανοσιώτ. κῦρ Ἀρσένιος. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Παγκράτιος τοῦ Διδασκάλυ Χερσοφόρυ. 2
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Κύριλλος τῦ ἀνωτέρυ Ὑποτακτικός. 1
Ο Ὁσιοσεβασμιώτ. Γέρων Ἰωαννης Φιλιππουπολίτης. 1
Ο Πανοσιώτ. κῦρ Ἀγαθάγγελος Πελοποννήσιος τῦ Πνευματικῦ Σεργίυ. 1

Ἡ τῦ Ἁγίυ Παύλυ Νέα Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 3
Ο Πανοσιοσεβασμιώτ. Πνευματικὸς κῦρ Ἠλίας Λέσβιος. 1
Ο Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Εὐθύμιος Μεσικός. 1
Ο Ὁσιώτ. Γέρων Μωϋσῆς Λέσβιος. 1
Ο Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Μελέτιος Πελοποννήσιος τῦ ἀοιδίμου πρώϊυ Λακεδαιμονίας Θεοφάνυς. 1

Ἡ Σκήτη τῦ Ξενοφῶντος.

Σῶμα Ἕν.

Ἡ Σκήτη τῦ Κατλουμουσίυ

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ο Πανοσ. Πνευματικὸς κῦρ Παρθένιος. 2

Οἱ ἐν τῇ Νήσῳ Ὕδρᾳ.

Ο Πανιερολογιώτ. Ἅγιος Αἰγίνης Κύριος Γεράσιμος. 2
Ο Αἰδεσιμώτ. Πνευματικὸς Κύριος Γεώργιος τὸ πρώην Οἰκονόμυ. 1
Ο Πανοσιολογιώτ. Κύριος Γρηγόριος Πορϊώτης. 2
Ο Αἰδεσιμώτ. Κύριος Δημήτριος Σαμπάνης ἀπὸ Γεράκι. 1
Ο Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Λάζαρος Κουτσιώτης. 83

Σώματα.

Ο Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Δημήτριος Τζαμαδός. 6
Ο Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Γεώργιος Κουτσιώτης. 83
Ο Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Σταμάτης Μπαπάρης. 20
Ο Εὐγενέστατος Κύριος Γεώργιος χ. Ἰωάννυ Γκιόνη. 33
Ο Εὐγενέστατος Κύριος Δημήτριος Ἀναγνώστης Γιαρδῆ. 23
Ο Εὐγενέστατος Κύριος Δημήτριος Γεωργίου Βελγάρη. 20
Ο Εὐγενέστατος Κύριος Νικόλαος Ἐλευθερίυ Γκίκα. 2
Αἰωνία ἡ μνήμη τῦ ἐντιμιωτάτυ Κυρίυ Λαζάρυ Κωνσταντίνυ χ. Δαμιανῦ. 4
Ο Ἐντιμώτ. Κύριος χ. Ἀντώνιος Ἀνδρέα Ζερβῦ. 4
Ο Εὐγενέστατος Καπετὰν Μανόλης Τουμπάζη. 8
Ο Εὐγενέστατος Καπετὰν Ἀναστάσης Τζαμαδός. 6
Ἀνώνυμός τις φιλογενὴς καὶ φιλόχριστος. 10
Ο Κύριος Ἀντώνιος Δημητρίυ Μπαρπέρη. 10
Ο Κύριος Ἀθανάσιος Δημητρίυ Μπαρπέρη. 6
Ο Κύριος Ἀναγνώστης Δημητρίυ Σαρματζῆ. 2
Ο Κύριος Κωνσταντῖνος Ζαφυρόπουλος ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην. 2
Ο Κύριος Παναγιώτης Παπᾶ Ἰωάννου Μελιγιώτης. 2
Ο Κύριος Παναγῆς Γεωρτζόπυλος ἀπὸ τὸ Ἄργους. 2
Ο Κύριος Γεώργιος Ἰωάννυ Λάκης ὁ ἐκ Πραςῦ. 3

Οἱ ἐν τῇ Πόλει Γιασσίῳ.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης ἅγιος Μολδαβίας Κύριος Βενιαμὶν. 10
Ο Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἅγιος Ῥωμάνυ Κύριος Γεράσιμος. 5
Ο Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἅγιος Χυσίυ Κύριος Μελέτιος. 3
Ο Πανιερώτατος ἅγιος Εἰρηνουπόλεως Κύριος Γρηγόριος. 3
Ο Πανιερώτατος ἅγιος Εὐχαΐτων Κύριος Θεόκλητος. 1
Ο Πανιερώτατος ἅγιος Ἱεραπόλεως Κύριος Γρηγόριος. 1
Ο Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης Γαλατᾶ Κύριος Παρθένιος. 2

Σώματα.

Ο' Παναγιώτ. κῦρ Ἀγάπιος Μυσικὸς ἢ Ζωγράφος. 3
Ο' Πανοσιώτατος κῦρ Ἀνανίας Καλυμμαυχᾶς. 3
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ζαχαρίας Ῥάπτης ὁ Ναυσαῖος. 3
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Ἄνθιμος Δοκμετζῆς. 2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνανίας Καλυμμαυχᾶς Λημναῖος. 2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἰγνάτιος Ῥάπτης Ἀβερκιάδαις. 3
Ο' Πανοσιώτ. Πνευματικὸς κῦρ Γρηγόριος Βέλγαρης. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Ἰωάσαφ Φεσάς. 5
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Μιχαὴλ. 2
Ο' Παναγιώτ. κῦρ Σάββας. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Γαβριὴλ Δοκμετζῆς. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Βενέδικτος Χατζηδῆς. 2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Θεοδόσιος. 1
Ο' Παναγ. κῦρ Ἀγάπιος Συλημνιώτης. 2
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Βερροιαῖος. 3
Ο' Ὁσ. κῦρ Ἰωσὴφ τῆ Ἁγίᾳ Βασιλείᾳ. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Ἱερόθεος. 5
Ο' Παναγιώτ. κῦρ Μάξιμος τῆ Ἁγίου Σπυρίδωνος. 2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνανίας Θεολογίτης. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Τιμόθεος Μυτάφης. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Κωνσταντίος Κεραμεὺς. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Γερμανὸς Πελοποννήσιος. 15
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Ἄνθιμος. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Διονύσιος. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Ἰγνάτιος Σοφιαλής. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Στέφανος Ὡρολογᾶς (1). 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Χρυσοχόος. 1
Ο' Παναγιώτ. κῦρ Ἰωακεὶμ Ζωγράφος. 1
Ο' Ὁσιώτατος κῦρ Ἰγνάτιος Καμπανάρης Θάσιος. 1
Ο' Ὁσιολογιώτ. κῦρ Νεόφυτος Βιδιωλῆς. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Παῦλος. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Φιλόθεος. 1
Ο' Τιμιώτ. Περτῆς, Ζαρκάδης Αἰνίτης. 1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ἀθανάσιος Καντάκος Αἰνίτης. 1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ἀνασάσιος Ῥάπτης Βιδιωλῆς. 1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Νικόλαος Σερραῖος. 1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ἀντώνιος Μαχαιρᾶς. 1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ῥίζος Γέναρης Γερωτής. 1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Χατζῆς Τελαπάφυλλος Λημναῖος. 1

Σώματα.

Η' Ἱερὰ Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ο' Πανοσιοσεβασμιώτ. Πνευματικὸς Πατὴρ τῆς αὐτῆς Σκήτης κῦρ Ἰωάσαφ. 3
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Γρηγόριος. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Νεόφυτος. 1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Καλλίνικος Ἀργυροκασείτης. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Εὐγένιος Πρόσαλης. 1
Ο' Πανοσιώτ. Δικαῖος κῦρ Διονύσιος. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Ἡσαΐας τῆ Βατοπαιδίνος. 1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Μελέτιος Αἰνίτης. 2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Μητροφάνης. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Πρόχωρος. 2
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Ἰωάσαφ Ἀργεῖος. 1

Ἡ τῆ Καυσοκαλυβίᾳ Ἱερὰ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ο' Ὁσιώτ. Δικαῖος κῦρ Μακάριος Λέσβιος. 2
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Κοσμᾶς Λέσβιος. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Παρθένιος Λέσβιος. 1
Ο' Πανοσιολογιώτ. κῦρ Γεράσιμος Βυζάντιος. 2
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Ἰωακεὶμ Λέσβιος. 5
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Νεόφυτος τῆ Παπᾶ Ἰωνᾶ. 1
Ο' Παναγιώτ. κῦρ Μακάριος Κυδωνιάτης. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Φιλάρετος Καισαριώτης. 1
Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Αἰνίτης. 1
Ο' Παναγιώτατος κῦρ Χρυσοφόρος. 1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Γαβριὴλ ἢ Πνευματικὸς Πατήρ. 1
Ο' Ὁσιώτατος Γέρων Λεόντιος Λέσβιος. 1
Ο' Ὁσιολογιώτ. κῦρ Μεθόδιος Βυζάντιος Βαθυπώγων. 1
Ο' Ὁσιώτ. Γέρων Ποιμὴν Λέσβιος. 1

Η' τῆ Ἁγίᾳ Δημητρίᾳ Ἱερὰ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 2
Ο' Πανοσιολογιώτ. κῦρ Ἰωάσαφ Πάριος ὁ Καλλιγράφος. 3
Ο' Ὁσιολογιώτ. Γέρων Ἀγάθων Ἰωαννίτης. 3
Ο' Ὁσιώτ. Δικαῖος κῦρ Δαμασκηνὸς Πελοποννήσιος. 1

Ο'

(1) Ο' αὐτὸς ἔγινε Συνδρομητὴς τῆ εἰς τὸν Συναξαριστὴν, ἀλλ' ἐκ παραδρομῆς τῶν Τυπογραφείων οὐκ ἐγράφη ἐκεῖσε.

Digitized by Google

Σώματα.

Ο' Παναγιώτατος κῦρ Ἀρσένιος ὁ Βυζαντίος. 1
Ο' Ὁσιωτ. κῦρ Δαβὶδ Πελοποννήσιος. 1
Ο' Ὁσιωτ. κῦρ Ματθαῖος. 1

Ἡ τῦ Τιμίυ Προδρόμυ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ο' Παναγιοσεβασμιώτατος Πνευματικὸς Πατὴρ κῦρ Νικηφόρος Πελοποννήσιος. 1
Ο' Παναγιωτ. κῦρ Ἀρσένιος. 1
Ο' Ὁσιωτ. Γέρων Παγκράτιος τοῦ Διδασκάλυ Χρυσοφόρυ. 2
Ο' Ὁσιωτ. Γέρων Κύριλλος τῦ ἀνωτέρυ Ὑποκαντικός. 1
Ο' Ὁσιοσεβασμιωτ. Γέρων Ἰωαννης Φιλιππουπολίτης. 1
Ο' Παναγιωτ. κῦρ Ἀγαθάγγελος Πελοποννήσιος τῦ Πνευματικῦ Σεργίυ. 1

Ἡ τῦ Ἁγίυ Παύλυ Νέα Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 3
Ο' Παναγιοσεβασμιώτ. Πνευματικὸς κῦρ Ἠλίας Λέσβιος. 1
Ο' Ὁσιωτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Εὐθύμιος Μυσικός. 1
Ο' Ὁσιωτ. Γέρων Μωϋσῆς Λέσβιος. 1
Ο' Ὁσιωτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Μελέτιος Πελοποννήσιος τῦ ἀοιδίμου πρώην Λακεδαιμονίας Θεοφάνυς. 1

Ἡ Σκήτη τῦ Ξενοφῶντος.

Σῶμα Ἕν.

Ἡ Σκήτη τῦ Κυτλυμυσίυ

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
Ο' Παναγ. Πνευματικὸς κῦρ Παρθένιος. 2

Οἱ ἐν τῇ Νήσῳ Ὕδρᾳ.

Ο Πανιερολογιώτ. Ἅγιος Αἰγίνης Κύριος Γεράσιμος. 2
Ο' Αἰδεσιμώτ. Πνευματικὸς Κύριος Γεώργιος τὸ πρώην Οἰκονόμυ. 1
Ο' Παναγιολογιώτ. Κύριος Γρηγόριος Πορριώτης. 2
Ο' Αἰδεσιμώτ. Κύριος Δημήτριος Σαμπάνης ἀπὸ Γεράκι. 1
Ο' Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Λάζαρος Κουτσιώτης. 83

Σώματα.

Ο' Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Δημήτριος Τζαμαδός. 6
Ο' Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Γεώργιος Κουτσιώτης. 83
Ο' Εὐγενέστατος Ἄρχων Κύριος Σπαμάτης Μπαπάρης. 20
Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Γεώργιος χ. Ἰωάννυ Γκιόνη. 33
Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Δημήτριος Ἀναγνώστης Γιαρδῆ. 23
Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Δημήτριος Γεωργίου Βελγάρη. 20
Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Νικόλαος Ἐλευθερίυ Γκίκα. 2
Αἰωνία ἡ μνήμη τῦ ἐντιμιωτάτυ Κυρίυ Λαζάρυ Κωνσταντίνυ χ. Δαμιανῦ. 4
Ο' Ἐντιμώτ. Κύριος χ. Ἀντώνιος Ἀνδρέα Ζερβῦ. 4
Ο' Εὐγενέστατος Καπετὰν Μανόλης Τουμπάζη. 8
Ο' Εὐγενέστατος Καπετὰν Ἀναστάσης Τζαμαδός. 6
Ἀνώνυμός τις φιλογενὴς καὶ φιλόχριστος. 10
Ο' Κύριος Ἀντώνιος Δημητρίυ Μπαρπέρη. 10
Ο' Κύριος Ἀθανάσιος Δημητρίυ Μπαρπέρη. 6
Ο' Κύριος Ἀναγνώστης Δημητρίυ Σαρματζῆ. 2
Ο' Κύριος Κωνσταντῖνος Ζαφυρόπουλος ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην. 2
Ο' Κύριος Παναγιώτης Παπᾶ Ἰωάννου Μελιγιώτης. 2
Ο' Κύριος Παναγῆς Γεωρτζόπυλος ἀπὸ τὸ Ἄργους. 2
Ο' Κύριος Γεώργιος Ἰωάννυ Λάκης ὁ ἐκ Πρασῦ. 3

Οἱ ἐν τῇ Πόλει Γιασσίῳ.

Ο' Πανιερώτατος Μητροπολίτης ἅγιος Μολδαβίας Κύριος Βενιαμίν. 10
Ο' Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἅγιος Ῥωμάνυ Κύριος Γεράσιμος. 5
Ο' Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἅγιος Χυσίυ Κύριος Μελέτιος. 3
Ο' Πανιερώτατος ἅγιος Εἰρηνουπόλεως Κύριος Γρηγόριος. 3
Ο' Πανιερώτατος ἅγιος Εὐχαΐτων Κύριος Θεόκλητος. 1
Ο' Πανιερώτατος ἅγιος Ἱεραπόλεως Κύριος Γρηγόριος. 1
Ο' Παναγιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης Γαλατᾶ Κύριος Παρθένιος. 2

Digitized by Google

Σώματα.

Ὁ Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδείτης Τζαπαρτζῆϊας Κύριος Γεράσιμος. 1
Ὁ Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδείτης τῆ Ἁγίᾳ Σάββᾳ Κύριος Γρηγόριος. 1
Ὁ Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδείτης Τεσσαρχίτης Κύριος Σεραφείμ. 1
Ὁ Πανοσιώτατος Παρισκίᾳ Κύρ. Γαβριήλ. 1
Ὁ Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδείτης Ῥίσκας Κύριος Γρηγόριος. 1

Οἱ ἐν τῇ Πόλει Τριεσίῳ.

Οἱ Προεσῶτες καὶ Ἐπίτροποι τῆ Γένους τῶν Γραικῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Σχολεῖον. 3
Ὁ Παναγιολογιώτ. Ἀρχιμανδ. Κύριος Ἰωακεὶμ ἐκ Βερροίας. 1
Ὁ Πανοσιολογιώτ. Κύρ. Μιχαὴλ Ἀποστολίδης ἐκ Κρήτης. 1
Ὁ Κύριος Γεώργιος Καρτζιώτης Πελοποννήσιος. 1
Ὁ Κύριος Προκόπιος Καρτζιώτης Πελοποννήσιος. 3
Ὁ Κύρ. Δῆμας Κανέλης Θεσσαλονικεύς. 1
Ὁ Κύρ. Σπυρίδων Γεωργόπουλος Πελοποννήσιος. 1
Ὁ Κύρ. Νικόλαος Ζωγράφος ἐξ Ἀθήνας. 1
Ὁ Κύρ. Δημήτριος Κοντογώνης Πελοποννήσιος. 1
Ὁ Κύρ. Ἰάκωβος Νικολάου Παξιμάδη ἀπὸ Τῆνον. 1
Ὁ Κύρ. Ἀντώνιος Μιχαὴλ Παξιμάδης ἀπὸ Τῆνον. 1
Ὁ Κύρ. Φραγκέλης Γλυκοφρίδης Σμυρναῖος. 1
Ὁ Κύρ. Νικόλαος Γλυκοφρίδης Σμυρναῖος. 1
Ὁ Κύρ. Ἀλέξανδρος Σαριγιάνης Πελοποννήσιος. 1
Ὁ Κύρ. Δημήτριος Ν. Ἀποστολίδης Πελοποννήσιος. 1
Ὁ Κύρ. Ἰάκωβος Ῥώτας ἐκ Τζίας. 1
Ὁ Κύρ. Δημήτριος Μαυρογορδάτος Σμυρναῖος. 1
Ὁ Κύρ. Ἀλέξιος Μιχαὴλ Ἡσαΐᾳ Σμυρναῖος. 1
Ὁ Κύρ. Φραγκούλης Καπέλλος Σμυρναῖος. 1
Ὁ Κύρ. Λεονάρδος Βῆρος Χῖος. 1
Ὁ Κύρ. Ἰωάννης Κόσιφας Ζαγοραῖος. 1
Ὁ Κύρ. Νικόλαος Κωνσταντίνου Ψάλτης Καλιουπολίτης. 1

Σώματα.

Οἱ ἐκ διαφόρων Πόλεων.

Ἀνώνυμός τις Χριστιανὸς φιλόσεβὴς, κοινωφελὴς τε, καὶ φιλέλλην, ἐκ Πετρουπόλεως. 100
Ὁ Ἐξοχώτατος Κόμης Κύριος Κύριος Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ἐκ Κερκύρας, διαφόρων Ταγμάτων Ἱππεὺς, Βοεβόδης, καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆ Κράτους τῆ Σεβαστῆ Αὐτοκράτορος πάσης Ῥωσσίας καὶ Βασιλέως Λεχίας, κτλ. 50
Ὁ Ἐκλαμπρότατος Κύριος Μιλόρδ Κόμης τῆ Γιλφόρδ. 2
Ὁ Εὐγενέστατος Ἱππεὺς Κύριος Σπυρίδων Νεράντζης, ὁ ἐκ Ζακύνθου, Βοεβόδης τῆς Ἐπικρατείας, καὶ Γενικὸς Κόνσολος τῆ Σεβαστῆ Αὐτοκράτορος πάσης Ῥωσσίας καὶ Βασιλέως Λεχίας. 1
Ὁ Εὐγενέστατος Κύριος Μάριος Φύλλης, ὁ Κερκυραῖος, Σύμβουλος Κολεγίου τῆς Ῥωσσίας. 1
Ἀνώνυμός τις Χριστιανὸς φιλογενὴς, ἐκ τῆς Μόσχας. 37
Ὁ Κύριος Νικόλαος Πατζιμάδης, ἐκ τῆς Μόσχας. 5
Ὁ Κύριος Μιχαὴλ Εὐμορφόπουλος, ἐκ τῆς Χίου. 2
Ὁ Ἄρχων Λογοθέτης Κύριος Ἰάκωβος Πάγκαλος ὁ Κῷος. 1
Ὁ Πανοσιολ. Καθηγέμ. τῆ ἐν Κερκύρᾳ Μοναστηρίου τῆς Πλατυτέρας κῦρ Συμεών. 1
Ὁ Πανοσιολ. Πρωτοσύγγελος κῦρ Χρύσανθος Μασέλλος. 1
Ὁ Εὐλογιμώτατος κῦρ Κωνσταντῖνος Σακελλαρόπουλος, ὁ ἐξ Ἄρτης. 1
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Γεράσιμος Ἐφημέριος τῆς ἐν τῇ Βενετίᾳ Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. 1
Ὁ Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνδρέας Ἐφημέριος τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. 1
Ὁ Ὁσιολογιώτ. κῦρ Ἰωακεὶμ Πολίτης Ἱεροδιάκ. τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας, ἐκ Καλαμάτας τῆς Πελοποννήσου, ἤτοι Γιάννιτζας. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Ἀλέξιος Νικολαΐδης, Ζαγοραῖος. 3
Ὁ Τιμιώτ. καὶ ἄριστος ἐν Δημηγόροις κῦρ Σπυρίδων Καλάτζης, ἐκ Βενετίας. 1
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Πιέρος Καλλιβάρτζης, ἐκ τῆς Νήσου Νάξου. 4
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Ἀντώνιος Καλλιβάρτζης, ἐκ τῆς Νήσου Νάξου. 4
Ὁ Τιμιώτ. κῦρ Νικόλαος Λύκας Τζαλοκώστας, ἀπὸ Σερράκου. 1

Digitized by Google

Ἐκδόται μὲν Στέφανος καὶ Νεόφυτος Πατέρες Ἁγιορεῖται

Τυπογράφος δὲ Θεοδόσιος.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z165742909
Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z165742909
Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z165742909
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google